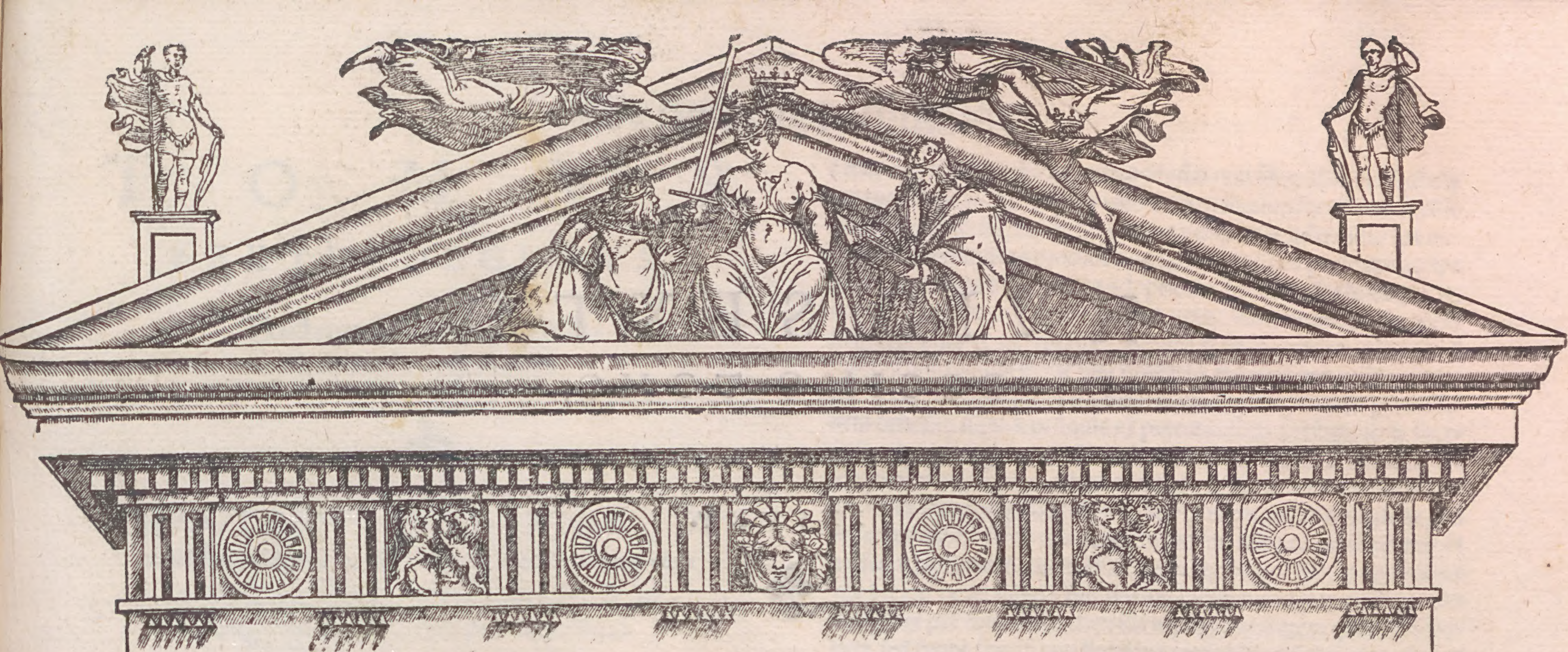
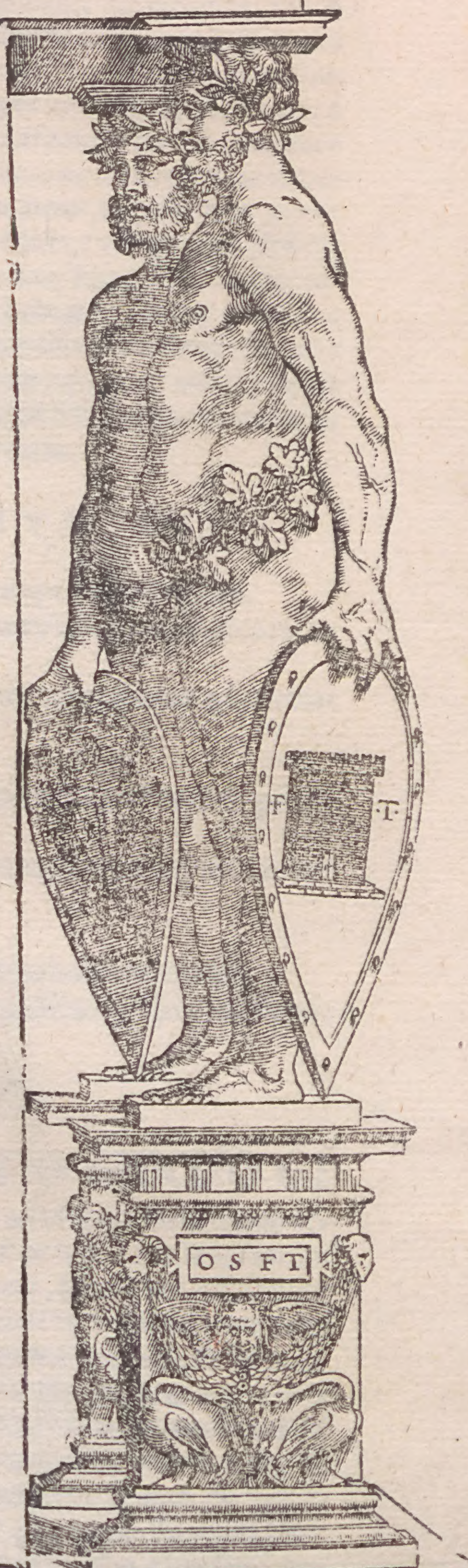
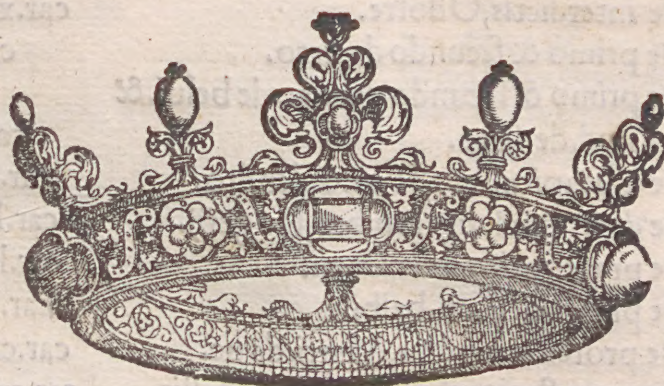

TOMVS XVI. TRACTATVVM.

DE VARIIS IVRIBVS, ACTIOnibus, & acquisitionibus, hic Tomus pertractat.

AT QVANTA INDVSTRIA, Expensa, Iurisq; peritorum labore usi fuerimus, ut quæ in alijs Tractatuum Voluminibus deerant, per nos adderentur, ac noua etiam perquisita apponeretur, legũ studiosi uiderint.

Ex aduerso, recentiores Tractatus, hæc signa

præmonstrant.

VENETIIS

HVIC SEXTO DECIMO TOMO,

SEQVENTES TRACTATVS INSVNT.

De iure prothomiseos, Mathei de afflic. car.ij.
De actione,& eius natura, Bapti.de.s.bla. car.xxi.
De actionibus personalibus, Placentini. car.xxxviij.
De varieta.actionum, Placenti. car.xlij.
De primo & secundo decreto, Guid.pape. car.xlvi.
De interdictis, Odofre. car.xlvij.
☞ De primo & secundo decreto. car.l.
☞ De primo & secundo dec. Iac.de belui.& Guid.de suza. car.li.
De usucapionibus, Ioan.oldendro. car.liiij.
De diuer.præscriptionibus, Rugerij. car.lxvi.
De præscriptionibus, Dyni. car.lxix.
De præscrip.Fran.balbi. car.lxx.
De protestationibus, Marti.de ue. car.cxlij.
☞ De protestationibus, Ioan.de gusellis. car.cxliij.
☞ De cura.bonis dam.Odofre. car.cxliiij.
☞ De fructibus, Io.Cop.parisien. car.cxlvij.
De mora, Marcianto.bauerij. car.clxx.
De mora, Bartho.saliceti. car.clxxvi.
De fuga, Ioan.tierij. car.lxxx.
De debitore suspecto & fugitiuo, Ioan. Bap.caccialu. car.clxxxi.
De renuntiatio.iuris ciui.Iaco.butriga. car.cxc.
De cessione iur.& actio.Ioan.de grassis. car.cxci.
☞ De cessione actionis, Iaco.de arena. car.cxciij.

Qui nunquam antea fuere impressi, sub hoc signo ☞ patent.

TOMVS SEXTVSDECIMVS,

Tractatus de uarijs iuribus, actionibus, & acquisitionibus, continet.

TRACTATVS SOLENNIS, ET absolutus super constitutione Federici imperatoris de iure Protomiseos subtiliter, & ad unguem interpretata per exquisitissimū & clarissimū iureconsultū D. Mattheum ex Afflictis Neapolitanū.

Constitutio vltima domini Federici Imperatoris semper Augusti super iure Protomiseos.

TEXTVS CONSTITVTIONIS.

Sancimus, Amodo in antea, ⁊ in omni prouincia, ⁊ omni ciuitate. Quod siquis forte ex parentela habeat communem agrum, vel domum, vel vineam, vel rem immobilem diuisaȝ, aut indiuisaȝ, aut ex ꝯmuni emptione, vel ex aliquo alio hmōi titulo, vel aliquo alio modo, ⁊ coniunctus voluerit alienare predictas res per venditionem, vel per emphyteosim, vel locationem. Non autem concedimus alienare, nisi prius denuntietur illis, quos vocamus per ordinem in ius Protomiseos in primis vocentur parentes qui sunt coniuncti, postea socij qui similiter sunt cōiuncti, post hos vocentur illi qui sunt sub vno seruitio, ⁊ sunt coniuncti, ex aliqua parte. Post omnes istos illi qui sunt coniuncti, etiam si sint extranei. Sin autem plures sint qui habeant ius Protomiseos omnibus denuncietur. Et intra triginta dies soluendo iustuȝ pretium sine mora quantum verus emptor sine fraude dederit vnusquisqꝫ secundum suam portionem recipiat. Uerum si intra statutuȝ terminū precium iustum non soluerit, decetero non habeat ius protomiseos nisi forte aliquis eorum fuerit in captiuitate, vel fuerit deportatus, vel in exilium missus, vel fuerit absens causa reipublice, vel ex propria causa sua sine dolo ⁊ fraude, aut si fuerit minor xxv. ann. ⁊ lȝ fuerint isti absentes ex iusta causa, tamen tutores vel curatores eorum, vel procuratores, vel defensores intra quatuor menses debent venire, ⁊ soluere iustum pretium cum legitimis vsuris et necessarijs expensis, ⁊ accipere ius protomiseos, ⁊ extraneos emptores omnino repellere, ⁊ si neglexerint hoc facere, resarcient de ꝓprijs suis quicquid incōmodi illi habebunt licet autem supra diximus ꝙ omnes vocantur ad ius protomiseos, tamen si probatum fuerit ꝙ atroces iniurias, vel manus impias exposito vēditori vel eius familie intulerint, vel ipsius substantie grauem iacturam moliti fuerint, vel contra eius vitam nisi sint vel etiam pecuniale damnū dederint, omnes isti nullo modo sine venditoris volūtate ad ius ꝓtomiseos veniant causa vero dotis, vel donationis pp nuptias, vel simplicis donationis, vel donationis causa mortis, vel ex testamento, vel ex permutatione, vel ex transactione ⁊ parentes ⁊ extranei omnes possunt alienare. nisi forte quis vendendo, vel locando, vel in emphyteosim dando cum illis qui non habent ius protomiseos simulate donauerit, aut per legatū dederit ⁊c. Ideoqꝫ illi q habēt ius protomiseos possunt exigere iuramentum ad emptore ⁊ venditore. Si autem post iuramentum probatum fuerit contra constitutionem nostram simulate egisse, venditor ⁊ emptor debent penam periurij sustinere, ⁊ insuper venditor rem amittere debet, ⁊ emptor pretium, ⁊ fisco applicabitur fiscus autem vēndat rem illam illis qui habent ius protomiseos. ⁊ si ante iuramentum probatum fuerit hoc fecisse venditio fiet irrita, ⁊ cogetur inuitus venditor vendere illis qui habent ius protomiseos prohibemus igitur potentes personas accipere a tenuioribus sub pretextu adoptionis, seu donationis simplicis, aut causa mortis, aut ex testamento, vel ex vsu tantum, aut sub ꝓtextu defensionis ⁊c. nisi fuerint. parentes potentes autem dicimus illos, qui non tantum per se sunt potentes, sed etiaȝ per ꝓpinquiores per quos possunt inferre timorem alienatoribus, aut per promissionem beneficij siquidem siquis ex potentioribus presumpserit facere sit alienus ab illa re, ⁊ estimationem illius rei prestat fisco. Transcurso vero decennio, si nō denunciauit, nulla decetero moueat controuersia illis qui possident ex aliquo ꝯtractu, vel ex donatione, vel ex testamento, nec ab illis quidem qui ius hn̄t protomiseos, nec ēt a fisco. scriptum est autem Grecorum legibus de iure protomiseos vbi dicitur de termino ⁊ fine qui ius ipsum habet, vcȝ ꝙ illi de circuitu sunt per fines secundum illam propinquitatem quam ipsi habent, sed prope sunt in vendicatione coniuncti qui victoriam ipsius vendicationis habent, in tali itaqꝫ ordine vt habeant ipsaȝ protomisim in vnius anni spatium. Post annum vero nullam protomisim habēt si autē sint in ipsa terra, vel in ipso loco habeāt protomiseos victoriam vsqꝫ ad quartum mensem ita tamen si fuerint a venditoribus solēniter requisiti ⁊ non renunciauerint temere rem de improtomesi in alio Grecorum capitulo continetur, vt qui habent protomisiȝ a trib⁹ ꝑtibus illorū potior sit vēditio, ⁊ vna ps nihil ibi hēat qꝛ si habeant a duabus partibus collatione facta recipiant eaȝ omnes secundum propinquitatem quam habeat. Si autem domū prope castrum, ipse eam habeat qui protomisim per castrum hȝ, ⁊ non illi qui ipsam protomisim per parientem habent. est autem proprie generali consuetudine approbatum quod tria sunt que protomisim non habent, scȝ via publica, ecclesia, ⁊ curia.

SVMMARIVM

1 Speculari quilibet ea debet que ad suum pertinent officium.
2 Scholastici omissis regulis ad singulares casus attendentes taxantur ⁊ qui huius causa sunt.
Subtilitates iuris quibus nonnunqꝫ doctores laborant ad ostentationem inanes dicuntur.
3 Doctorea dignitate nihil altius.
Scientia non ad hominum delectationem, sed Dei laudem predicanda.
4 Subtilitas frustra laborat loquentis si non percipit intellectus audientis.
Scientia petenti est docenda.
5 Ocium in discendis disciplinis plurimum habet momenti.
Scholasticus in scholis ridens pōt expelli tanqꝫ silentij turbator.

¶ Prefatio.

Quoniam iuris sanctio or
1 dinata† est ab antiquis ad id quod frequentius accidere solet, vt in. l. iura. ff. de legi. ⁊ nos in ipsam sanctionem speculari debemus, qꝛ nostrum officium est in lege speculari, quilibet etenim speculari dȝ ea que ad suum pertinent officium, vt. xxj. dist. c. cleros, vt quemadmoduȝ ipsa ad casus sequentes sepissime dirigitur, ⁊ non ad ea q̄ue raro contingunt, vt in auc. vt debi. ⁊ credi. §. qꝛ vero ita ⁊ iurisperiti magis necessitant̄ ad cognitionem earum, que sepenumero eueniunt, quam eoruȝ que raro contingere solent. ⁊ ideo exclamat dominus Barth. de Saly. legens in cathedra. in. l. quid te. ff. si cer. pet. in glo. ibi posita i ver
2 bo deberes† contra scholares dimittentes regulas, ⁊ implētes eoꝝ capita casibus singularibus. huius auteȝ erroris interdum sunt doctores potissima causa legentes, qui non cupiditate legēdi, sed ostētationē quadam inanibus subtilitatibus laborantes, cathedram ascendūt magistralē. inde euenit vt auditor sicut intrauit scholas sic exeat argumen. eorum que not. in. c. humilis. extra de maiorit. ⁊ obe. ego autem Mattheus de afflictis minimus inter. ll. docto
3 res lȝ indignus† qꝛ doctorali dignitate nihil altius. vt no. in. l. j. C. de consul. lib. xij. Nunqꝫ fastuȝ legendi, aut docendi pompam exquisiui, sed semper fui huius desiderij ⁊ propositi, cum cathedram ascendam, placere summo creatori, qꝛ scientia non ad delectationem hominum, sed ad Dei laudem predicanda est. xxij. q. ij. c j. ⁊ legendo vtilitatem audientium summo desiderio querere, veras conclusiones referendo quatenus vires ingenij suppetunt. Unde dicit Au-

gn.in.iiij.de Christiana disciplina vel doctrina bonus doctor vulgi more loquatur, vt ambiguitates obscuritatesq; vitet. Non sic dicat vt a doctis, sed ab indoctis dici solet.
4 †Quid enim prodest subtilitas eloquentis, quam non assequitur intellectus audientis in docendo quoq; delectet non auiditate consequende laudis, sed caritatis seminãde veritatis. xxxij.q.iiij.c.obijciuntur in fi. igitur cu3 ius protomiseos multum frequentetur penitus in omnibus curijs regni pp casus sepissime occurrentes ad postulationes studentiũ huius almi gymnasij Neapolitani legere decreui. Scientia enim petenti docẽda est iuxta illud petite & accipietis, pulsate & aperiet vobis, & Matth. xv. edissere nobis parabolam hanc. & ideo cum sciẽtiam iuris congrui petijstis vos non repellam, extra de renun.c.nisi.
5 †Et qm̃ in discendis artibus accõmodatu3 est ocium & nõ tumultus, vt.C.de excu.artifi.l.j.post prĩn.lib.x. & ideo scholaris ridẽs in studio.i.i scholis pt a scholis expelli arg.no.xv.q.i.c.i loco, ppea silẽtio vacandũ, q̃ secundu3 Hieronymu3, frustra loquitur vbi non prestatur auditus. condescendam ad Rubricam de iure Protomiseos ad laudem Dei. Amen.

SVMMARIVM

1 Protomiseos ius quid sit. Et quo iure introductũ & pmissu3. 6. 7.
2 Conductores antiqui quando veniant nouis conductoribus preferendi.
3 Scolaris domum prope doctorem conducens quo gaudeat priuilegio.
Priuilegijs scolasticorum qui gaudeant.
Meretrices scholarium laqueis legum sunt indigne.
4 Sanguinis ordo & coniunctio quibus casibus consideretur & qbus non. 9. 12. 13.
Emere vel vendere quando quis cogatur.
5 Lanio nunquid indifferenter omnibus carnes vendere cogi possit.
7 Forum iudiciale forum etiam conscientie secum habere debet.
Desiderare rem alterius sine peccato iure permittente licet.
8 Lex ciuilis obtinet vim apostolici & Pape.
Pactum, consuetudo, & prescriptio equiparantur.
9 Vicinitatis loci ratio in condemnatione fructuum habetur.
10 Emphyteota vendens tenetur domino nunciare.
Princeps potest apponere conditionem in rem alterius.
11 Rescripta principum non debent in incommodum magnum cõcedi.
12 Dñium prescriptum alteri nunquid princeps auferre potest.
Testibus vicinis magis creditur q̃3 extraneis.
14 Alienare prohibitus poterit testari inter socios.
15 Consanguinitatis ratio quibus casibus attendatur & que specialia habeat. 16. 17. 18.
16 Religiosi aduocare, an & quando possint.
18 Estimum patris prodest filio.
19 Securitas data patri intelligitur etiam data filio.
Consanguineus solus cum sola consanguinea stare potest sine suspitione.
20 Iudex rõne consanguinitatis quo casu recusari non possit.
Consanguineus potest comparere sine mandato cu3 cautione de rato.
Iniuria vni de agnatione facta omnibus videtur facta.
21 Consanguineorum presentia doli suspitionem cessare facit.
22 Pater potest filium ad religionem obligare.
23 Debiti remissio sanguinis fauore presumitur.
Fideiussor consanguineus pauper dicitur idoneus.
24 Clericorum bona veniunt ad consanguineos exclusa ecclesia.
25 Vassallus aduersus consanguineos suos dominum iuuare, an teneatur.
26 Consanguinitas suspitionem quando inducat.

Rubrica de iure protomiseos.

1 Uper ista rubrica erit vidẽdũ vtrũ †ius protomiseos.i.ius congrui vt dicit And. de barulo in.l.predia.C.de loca.predi.ciui.li.xj. sit seruandũ in iudicio, & primo videtur quod non. nam quilibet de re sua potest disponere fm q vult. vt.l.in re mãdata.C.mandati. & C.d no xa.l.secunda. & C.de iudeis.l.nemo. Sed quod quis compellat cõsanguineo vel vicino vendere est contra dictam libertatẽ ergo &c. Secundo habemus tex. expressum in.l.dudum.C.de contrahẽ. empt. Ubi dicitur q olim sc3 in veteri testamento erat permissum ius congrui consanguinitati & coniunctioni. vt p3 Hieremi. xxxij. c. id est eme agrum meum. tibi enim competit ex propinquitate vt emas, & p3 etiam Rat. iiij. c. hodie enim per ius ciuile sublatu3 est. nam quilibet potest vendere cui vult vt ibi expresse dicitur. Tertio hoc idem probatur in.l.ne cui.C.loca. vbi dñs non tenet relocare rem suam illi cui primo locauit, ex eo q2 vr̃ quodãmodo coniunctus per locatione3 precedentis anni. Sed potest locare cui vult etiam eo inuito. hoc tñ fallit in eo qui locauit predia fiscalia nã finita locatione si ipse vult reconducere quantũ alius vult dare pro pẽsione ipse prefertur nouo conductori, hic est tex. in.l.congruit.C.
2 de loca.predio.lib.xi. †Et ideo dico quod si gabellotus gabelle fiscalis paratus est dare tantum pro futuro anno quantum alius licitator preferendus est rationabiliter cuicunq;, ita dicit Lucas de penna per illum tex. in.l.predia in fi.eo.tit. inde est qd dicitur nisi fiscalibus predijs non potest emptor colonum expellere ante finem locationis. vt.ff.de iur. fisc.l.fi.§.papinianus in alijs autem secus est vt .C.loca.l.emptor.ff.eodem.l.si merces.§.j.equius tamen videret vt locator debeat certificare veterem colonum & notum facere sibi q pro fundo quem tenuit maior pensio est oblata. argu.l.note.ff. de in diem addic. Sed qd si tantundem ab alio inuenit, quis preferat, an primus conductor, an secundus certe secundum dicta3.l.nec cui est in arbitrio domini, sed in fiscalibus primus prefertur, vt p3 in.l. si tempora.C.de fide instru. & iure haste fisca.lib.x. & in.l.secunda.
3 ff.de loca.predio.ci. †Secundo fallit in domo conducta p scholarem prope doctorem legentem. vt in.c.j.extra de loca. & conduc. quod glo.ibi extendit ad alios gaudentes priuilegio scholastico vt sunt scriptores scholarium non vxorati, & cartarij, & librarij, & massarij cartarum vt dicit ibi glo. & etiam bidellus studij videtur sentire glo. dum loquitur de gallopresso.l.hac consultissima.C.qui testa. fa.pos. & omnes illi qui sunt gratia scholarium, sed non meretrices cum quibus agunt scholares, que non sunt digne laqueis legum.C. de adul.l.que adulterium. Sed vtrũ massarie vel pedisse que scholarium gaudent eorum priuilegio, videtur dñs quod sic, prout famuli scholarium istas duas fallentias ponit etiam gl.in.d.l.ne cui. Quarto ius congrui est prohibitum etiam de iure diuino, q2 est 3 illud preceptum ne desideres rẽ proximi tui. & p3 expresse Esaie. ij.c. ibi dum dicit. ve qui coniungitis domu3 domui & agrum agro copulatis, & istum tex. allegat Lucas de penna in.l. quicunq; la.ij. in verbo vicinas.C.de omni agro deser.lib.xj.
4 †Quinto hoc idem p3.ff.de transac.in.l.cum hi.§.sed pluribus. vbi si relictus est fundus pluribus ad alimenta, & isti inter se transigunt, non v3 transactio sine decreto pretoris, q̃3 q̃3 sint coniuncti rõne legati. vnde non est in consideratione ipsa coniunctio. Sexto additur bonus tex. in.l.j.C.cõi diui. vbi vnus consortum altero irrequisito potest vendere partem suam cui vult. & ita ibi not. Bal. Septimo in.l.nec emere.C.de iure deliber. vbi nemo cõpellit cui non vult, & ad hoc accedit totus titulus, vt nemo inuitus. .C.de ista materia, an quis cogatur vẽdere, vel emere plene p Gui. de cuneo. in dicta.l.nec emere Bal. in.l.j.C.de epis.audi. & d. Abbas. sic. in.c.j.in.j.colum. extra de empt. & vendi. & Bar. in.l. annona.C.de extraordi.cri. vnum tñ no. quod si quis esset publice de
5 putatus ad vendendũ carnes, & omnibus venderet, †poterit cõpelli ad mihi vendendum. in.l.si quis magistratus.ff.de mune. & hon. & potero agere actione iniuriarum, q2 ex effectu estimatur iniuria. vt.ff.de iniur.l.illud.d quo in capitulis regis causanti summario in re.assideat in.c.quod incipit hoc fuit. Octauo probatur. natura vult vt nemo debeat ditari cum aliena iactura. vt.ff.de conditione indebiti.in.l.nã natura.ff.de regul.iur. l.iure nature. sed q vicinus 3 voluntatem emptoris & venditoris debeat iure congrui rem habere, lucratur cum aliena iactura. hoc est 3 voluntatem illorum 3bentium. probatur, q2 magis iactura est cũ non satisfit eorum voluntati. vt dicta glo. no. in.l.pen.ff.de cõditio. ob causam. Nono nemo cogitur de suo facere beneficium vt extra de prescrip.c.cum ex officij, sed quod emptor teneatur vendere
6 vicino, †esset conferre beneficium contra eius voluntatem, & suo iure priuari sine sua culpa, quod esse non d3.lvj.dist.c.satis peruersum. & extra de eo qui cognouit consangui. vxoris.c. discretionem. Decimo et vltimo nemo tenetur pro alio factum suum relinquere, vt probatur in.l.si.longius.ff.de indi. Sed q emptor teneat iure cõgrui refundere vicino, sequeretur q esset magis astrictus desiderio vicini satisfacere quam suo. Nec illi vicino iniuriam facit, cum vtatur iure suo, vt in.c.cum ecclesia vulterana.extra de ele. ergo necessario sequitur concludendum q ius congrui tanq̃ 3 ius et equitatem non erit obseruandum. pro parte q sic.
7 In contrarium videtur dicere alijs medijs qd ius †Protomiseos sit equum & in iudicijs

dicijs obseruandum. Primo per istam. l. sancimus vbi imperator Federicus generaliter mandat seruari ius congrui, et sic lex ista tanquam posterior correxit omnes antecedentes, et sic confirmatur cum l. antiqua veteris testamenti, vt dixi supra in primo argumento. nec contra legem diuinam, vt dixi in. iij. arti. quia licet rem alterius desiderare sine peccato iure permittente, vt dixit dominus Sebastia. in proemio de iure congrui, et quod ius congrui non sit reprobatum patet expresse in c. constitutus iuncta gl. extra de restit. in integ. vbi papa approbat consuetudinem de iure congrui. nam si esset contra preceptum Dei non approbasset et sic ius congrui esset obseruandum in iudicijs per istam. l. imo etiam in foro conscientie, quia habet locum in foro iudiciali, obtinet locum in foro conscientie secundum bea. Tho. prout refert do. Floria. de sancto Petro, ex. l. ex pte habes in. §. sue libertatis. ff. fami. her. et no. Bal. in. l. adigere. §. quamuis. in glo. j. ff. de iurepatro. vbi dicit quod
8 †lex ciuilis obtinet vim apostolici et pape. et qui contra preceptum. l. facit peccat mortaliter, vt extra de maio. et obe. c. ij. et no. Bar. in auten. sacramenta puberum. C. si aduer. vendi. et Bal. in auc. ingressi. C. de sacr. sanc. eccle. secundo idem probatur in dicta. l. dudum. dum dicit nisi specialiter, vnde prohibitum est ius congrui generaliter, nisi specialiter vel specialis loci consuetudo hoc permittat, ergo seruandum est, et ita tenet Bal. ibi, et Hosti. in d. c. constitutus. et Bal. in dicta. l. j. C. com. diui. vbi dicit quod et pactum potest committere istud ius congrui, vt. ff. de verbo. oblig. l. qui rome. ff. coheres. ff. de pigno. actio. l. iiij. §. vbi vero. et dicit verum quod pactum consuetudo et prescriptio equiparantur secundum Bal. in. l. j. in fi. C. de serui. et aqua.
¶ Tertio probatur in dicta. l. j. C. non lice. habi. met. li. xj. vbi dicitur quod metrocomi, id est illi qui sunt positi iussu principis in quadam villa mensurata prohibentur possessores eorum quocunque alienationis titulo in alios quam in metrocomis transferre, si autem alienatio in extraneum facta est, contractus iniquus caret effectu, et quod solutum est restituit.
9 ¶ †Quarto probatur in. l. §. C. de agri. et man. domini. li. x. vbi si aliquis ex colonis imperatoris vult vendere agrum suum requirendi sunt alij qui sunt de simili origine, seu iure, nec est vendendus alicui qui suis consortibus grauis vel molestus existere presumatur. ¶ Quinto probatur in. l. si cui. ff. de lega. ij. vbi est in consideratione ratio vicinitatis, et istam allegat glo. in. l. si in emptionem ff. de mino. sic etiam habetur ratio vicinitatis loci in condemnatione fructuum, vt dicit Bal. no. in. l. si fundum. C. de rei vendi.
¶ Sexto adducitur tex. in. l. hoc iure. §. si aqua. ff. de aqua quoti. et esti. vbi alueus fluminis recedentis ratione vicinitatis acquiritur proximo vicino, patet ergo quod ratione vicinitatis et coniunctionis aliquid est in consideratione, sicut in simili dicimus quod ratione coniuncte obligationis, que est inter reum et fideiussorem si defensione qua competebat reo principali ipse reus non vult vti, potest fideiussor vti. Ut solet allegari glo. in. l. si. et ibi eam ponderat Bal. C. de fideius. min. alia glo. est in. l. minor. xxv. an. ff. de procurato. ¶ Septimo probatur in. l. fina. C. de iure emphyteo. et in capitulo. potuit. extra de loca.
10 †vbi emphyteota volens rem emphyteoticam vendere tenetur prius denunciare domino directo, et postea si ille refutat emere, potest alij vendere, vt ibi dicitur, facit ad. l. qui rome. §. coheredes. ff. de verbo. oblig.
¶ Octauo princeps potest apponere conditionem in rem alterius secundum And. de barulo in. l. qui fundus. C. de omni agro deser. libr. xj. et C. de superindicta. l. j. et C. de incest. nup. l. fina. C. de fun. et subti. rei dominice. l. si. et xvj. q. vlt. c. considerandum. et. xxx. q. ij. c. innocens. in fi. ergo potest rebus subditorum legem imponere, sine conditione huius iuris congrui. Unde. dicitur quod rex non presumitur velle contra iustitiam patris, nisi in modico, vt. C. de preci. impe. offeren. l. fi. secundum Bal. in. l. in. ij. col. ff. de constit. princip. i modico enim leditur emptor si restituit vitio rem emptam habito precio. et ideo audiui quod inclytus Rex Alphonsus de Aragonia dispensauit pluries quod ab extraneo ementis rem in ciuitate et eam emit, vt ibi possit habitare non possit peti ius congrui. et similiter etiam rex Ferrandinus filius concessit priuilegium hospitali et ecclesie sancte Marie de Neapoli, vt ab ementibus ab ea non possit peti ius con-
11 grui. †Potuit enim hoc facere, maxime quia in modico partem ledit, vt idem tenet Lucas de penna in. l. quicunque. C. de fi. instru. et iure haste fisca. lib. x. vbi dicit quod rescripta principum non debent in iniuriam vel incomodum concedi, vt. C. de mancipa. liberorum. l. nec anus. et ff. ne quid in loco publico. l. j. §. merito. et in. §. si quis a principe. et extra de priuileg. c. parentibus. et c. dudum. cum concor. hoc dicit ipse de incomodo magno. ff. de relig. et sump. fune. l. si quis sepulchrum. et. xij. q. ij. c. si episcopus, et ff. de statu libe. l. si peculium. in fi. Paruum vero incomodum bene inferre potest, vt. ff. ne quid in flumi. publi. l. j. §. si aliqua. et no. ff. de aqua pluuia arcen. l. in summa. §. item varijs. et ad trebellia. l. sed cum ab herede. et c. cum olim. extra de censi. in fi. et de censi. c. j. et c. ad aures. de rescrip. et nota. Archid. in. c. non potest. de preben. in lib. vj. in glo. iij. item potest inferre tolerabile preiudicium alicui, vt. ff. de annu. lega. l. iij. §. sed si fuerit.
12 et per And. in. c. j. in prin. que sint rega. †non tamen potest princeps prescriptum dominium auferre si esset quesitum alteri, vt no. per Barto. in proemio ffororum. et not. in. l. fina. C. si contra ius vel vtili. publi. et l. ratam. C. de rescinden. venditio.
¶ Nono arguitur de. c. j. de consecratio. eccle. vel alta. lib. vj. xij. q. j. quoniam vbi ex vicinitate quis consequitur ius et fauorem. facit quod no. gl. in. l. et qui duas. ff. de serui. vrb. predio. Sic ergo hic dominus est vt ex vicinitate habeat ius congrui sicut alibi dicitur quod magis crediture testibus vicinis quam extraneis, vt not. in. c. j. de contro. feud. apud pa. termi. et facit quod no. Bar. in. l. j. et ibi docto. ff. si certum peta. et not. Bal. in. c. j. §. si tres. de pace tenen. et Bald. in. l. de tutela. C. de in integrum restitutio. mino. et in. l. conuenticulam. C. de episco. et cle. et in. l. j. C. de collu. deteg. ¶ Decimo et vltimo pro isto iure protomiseos quod quis teneat volens vendere magis suo consanguineo quam extraneo. facit tex. in. c. j. de alie. feu. et in. c. j. §. sed et res. per quos fiet inuesti. et no. And. in. c. j. de alie. feud. pater. vbi licet feudum non possit alienari sine consensu domini in coniunctum immediate potest sub alienare, et hoc est in priuilegium coniunctionis et ille tex. etiam probat quod in emptione rerum alicuius preferri debent agnatus. et facit. ff. de priuileg. credi. l. j. et no. Lucas de penna in. l. j. in verbo, debiti. C. de imponen. lucra. describ. lib. x. quia sanguinis iure transferri debet in eum. C. de anno. ciui. lib. x. et ex ipso ordine sanguinis, vt. C. de priuileg. eorum qui in sac. pala. mi. l. j. et facit dicta. l. fina. C. de agri. et man. ibi simile origine aut iur.
13 ¶ †Non enim mirandum est si quis primo compellatur vendere consanguineo magis quam extraneo, quia multa alia specialia fauore consanguinitatis que non sunt in extraneo, et ideo quia non dicitur alienatio illa que fit in coniunctum, vt in. d. iuribus. et ff. de lega. iij. l. cum pater. §. quindecim. et l. volu̅tas. C. de fideicomis. vbi prohibitus alienare non intelligitur prohibitus alienare sorori. facit quod not. Jo. an. in regula qui tacet. vbi dicit quod episcopus potest emere a capitulo sine decreto superioris nomine ecclesie, et hoc est propter coniunctionem que est inter episcopum et capitulum. item si sunt duo feudatarij viuentes iure Longobardorum habentes vnum feudum antiquum diuisum, vnus potest vendere partem suam alteri etiam sine consensu regis, vt i. c. j. de aliena. feu. paterni. secus si feudum sit nouum, vt in. c. j. §. cum vero de his qui feud. dare possunt item si concessum est feudum eo pacto, vt extra agnatos non liceat alienari, videtur permissum inter agnatos, vt no. Jacobus de aretio. et l. si domus. ff. de legatis primo
14 per dicta. l. cum pater. §. quindecim. ff. de legatis. iij. †Sic etiam prohibitus alienare poterit testari inter socios, vt dicit gl. in. l. fi. C. in quibus cau. colo. censi. lib. xj. et no. Spe. in titu. de feu. versic. xix. et in titu. de instru. edic. §. compendiose. ver. quid si ascriptitius. et facit auc. que ex ascriptitijs. §. fi. et auc. de aliena. emphyteo. §. economus et l. j. et l. vnum. §. j. ff. si quid in frau. patro. item si sunt plures socij vectigalium licet separatim administrent idoneis tenetur minus idoneo et hoc ratione coniunctionis. facit. l. titia. §. imperator. et l. peto. §. fratre. et l. vnum ex familia. §. si duos. ff. de legatis primo. et l. si pupillorum. in princip. ff. de rebus eorum, vbi consideratur ratio coniunctionis. Ad id idem facit. l. j. C. de inoffic. do. iuncta. l. si nunquam C. de reuocan. dona. vbi si donationes officiose fiunt in coniunctum reuocantur pro parte, si in extraneum reuocantur in totum. et hoc no. Archid. xvij. q. vlti. c. fi. Attenditur etiam ratio consanguinitatis. l. j. §. huius. ff. de alimen. pupil. prestan. Item licet de iure ciuili non posset compelli ad compromittendum, vt. l. iij. §. tam et si. ff. de arbitr. tamen hodie isto regno per nouum capitulum isto anno ordinatum quis compellitur compromittere, si litigantes sunt coniuncti vsque ad quar-
15 tum gradum. †Item nemo regulariter cogitur accipere iudicium pro pupillo, vt in. l. fi. C. de administra. tuto. non tamen tenetur defendere pupillum contra suum consanguineum, vt in. l. humanitatis. ff. de excu. tut. Item si concedatur emphyteosis vsque ad tertiam generationem finita tertia, ego qui sum de quarta possum dicere quod mihi potius detur quam alteri, alias possum appellare, vt Bar. in. l. j. §. permittitur. ff. de aqua pluuia. et esti. et in. l. j. ff. de priuileg. credi. et in. l. si mihi et titio. ff. de verbo. obliga. et consuluit Ludo. consilio. lxviij. item officialis non potest emere in officio, nisi necessaria ad victum, vt in l. j. C. de contra. iudi. tamen poterit emere ea que fuerunt suorum antecessorum, vt in. l. qui officij. ff. de contra. emp. item si donatio excedit summam. cccc. solidorum presumitur facta gratia remunerationis, tamen dicta summa si donetur consanguineo presumitur donata gratia consanguinitatis, de quo in. l. aquilius regulus. ff. de dona. Item infamis non potest postulare, sed pro consanguineo non prohibetur, vt in. l. j. §. fi. ff. de postu. facit. l. petitione. C. de aduo. diuer.
16 iudi. †similiter religiosi non possunt pro alijs aduocare, vt i. c. ij. ex.

tra de postu. tamen pro coniunctis possunt aduocare, vt in. c. fi. eo.
titu. ⁊ in. c. sacerdotibus, extra ne cleri. vel mona. ⁊ no. Spe. in ti.
de aduo. §. j. ver. sed nunquid religiosi. Item regulariter hostibus
denegantur alimenta, nihilominus consanguineo hosti lz dare ali-
menta, vt nota. in auc. in teste. C. de incest. nup. ⁊ in. l. vetus. §. manē
tis. ff. de iure dot. facit ꝙ hr̃ in. c. j. §. si quis heres. de pace tenen.
Sic similiter dicitur, si lz occidere hostem, non tamen hostem con-
sanguineum, de quo per Bar. in. l. si adulterium cum incestu. §. si
libe ro. ff. de adul. ⁊ in. l. postliminium. §. si filium. ff. de capti. ⁊ post
li. reuer. ⁊ in. l. minime. ff. de releg. facit. l. ij. ff. de recep. vbi regula-
riter non lz receptare rebellem, seu rebelles, tñ licebit consangui-
neum rebellem receptare. Item lz ambasiator non possit facere am
basiatam per substitutum, poterit tñ per eius filium, vt in. l. sciēdū.
§. legatis. ff. de lega. Item relictum prelato ab aliquo suo consan-
guineo presumitur suum contemplatione ecclesie, vt in. c. requisiti.
17 extra de testa. † Item ratione sanguinis decedens quis non electa
sibi sepultura presumitur sibi eligisse illam que est suorum cōsangui
neorum vt in. c. is qui. de sepul. lib. vj. Item lz regulariter volens
doctorari debeat soluere collegio, non tamen soluit volens doctora
ri filius doctoris collegati, ⁊ ita fuit intellecta gl. per doc. nostri col
legij Neapolitani, in. l. iubemus. C. de aduo. diuer. iud. ⁊ de hoc fa
ctum fuit nuper statutum in dicto collegio. Item regulariter nō li-
cet cum excōmunicato conuersari, tñ cum consanguineo excommu
nicato lz, vt in. c. inter alia. de senten excōi. Item lz regulariter per
cutiens laicum non sit excōicatus, tñ percutiens consanguineuz cle
rici est excōicatus, vt in. c. sciant cuncti. de elec. lib. vj. ⁊ in cap. qui
cunqꝫ. de sentent. excōmuni. in. vj. Itē coniunctus magis accipitur
ad testificandum super etate ꝙꝫ extraneus, vt no. Bal. in. l. de tute
la. C. de in integ. resti. mi. ⁊ no. And. in. c. j. de natura. suc. feu. itē
lz reuocatio procuratoris non possit fieri post lit. conte. si tamē pro
curator efficiatur consanguineus aduersarij poterit reuocari, vt i. c.
quamuis. de procura. libro. vj.
18 ¶ † Item regulariter tutor suspectus potest remoueri, tamen si tu-
tor consanguineus pupilli erit suspectus non remouetur, sed datur
adiunctus, vt in tex. in. l. tutor ab aliquo. ff. de suspec. tuto. Itē si duo
sunt fratres habentes feudum ⁊ prestant auxilium domino in pre-
lio ⁊ vnus aufugit ⁊ amisit, seu dimisit dominum in prelio, lz ex hoc
debeat perdere feud. tamen ratione coniunctionis quam hz cum il
lo qui dominum defendit ille qui aufugit non perdet feudum. arg.
l. is q duos. ff. de lib. leg. ⁊ ponit Bal. in c. j. in. iij. q. qb. mo. feud.
amit. ⁊ in. c. j. §. preterea ducatus, de probi. feu. alie. per Fede. itez
si sunt duo existentes in pari dignitate nescitur quis sit preferēdus,
si vnus hz filios, ⁊ alter non, prefertur ille qui hz filios, vt in. l. i alio
. C. de decu. lib. xij. item faciunt illa que habentur in. l. in suis. ff. de
li. ⁊ posth. ⁊ ibi no. Ang. quod estimum patris prodest filio ⁊ facit
ēt insti. de inuti. stipu. §. ei vero ⁊. l. fina. C. de impu. ⁊ alijs substi. ⁊
l. cum scimus, de agri. ⁊ censi. lib. xj. etiam no. in l. ij. C. qui equita-
te. ⁊ in. l. si mater. §. si quis hominem. ff. de excep. rei iudi. ⁊ in. l. di-
uo marco. C. de questio. ⁊ in. l. moris. ff. de penis ⁊ in. l. isti quidē. ff.
quod met. cau. Hinc est quod dr̃ quod priuilegium patris docto-
ris vel decurionis vt non possit torqueri, vt. l. omnes iudices. C. de
decu. lib. x. vbi non vz etiam consuetudo. vendicat sibi locū vsqꝫ ad
19 nepotes in. l. fi. C. de profes. ⁊ medi. lib. xi. facit etiam † quod securi
tas data patri intelligitur etiā data filio, vt in. l. si ita stipulatus fue
ro per te non fieri. ff. de verb. oblig. ⁊ in. l. i. C. de mune. ⁊ bono. pa-
tris in filios continuandis. lib. xj. ⁊ in. l. fi. eo. tit. ⁊ in. l. diximus §.
si pater. cum se. ff. de excu. tu. item filius feudatarij potest dici feu-
data ius, vt dicit Bal. in. c. j in fi. an mutus vel alias imperfect. ⁊
alibi dixit And. in. c. j. §. quis dicatur comes vel marchio, quod fi
lius comitis dr̃ comes in vita patris, ⁊ filius regis dr̃ Rex. itē rō-
ne coniunctionis inter patrem ⁊ filiuz vz patris testm̃ inter liberos
sine iuris solēnitate, vt in. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de
testa. ⁊ no. Bar. in l. tale pactum. §. fin. ff. de pac. Item lz regulari
ter qui stat cum muliere solus cum sola presumatur naturale fedus
nihilominus si vir consanguineus steterit cum consanguinea, exer-
cuisse libidinem non presumitur, vt in capi. cum in iuuentute, extra
de presumptio. Item licet regulariter testimonium consanguinei
pro consanguineo non facit multum fidem, vt in Specu. de testi. §. j.
tamen in probanda ipsa consanguinitate ⁊ parentela ipse prefer-
tur alijs, vt no. in. c. ex conquestione de resti. spo. ⁊ in. c. vt extra q
ma accu. pos. ⁊. xxx. q. vi. per totam causam. facit quod no. Ioā.
an. in addi. Spe. in tit. de iudi. delega. §. superest. in addi. que inci
20 pit per hanc legem quod † si iudex est consanguineus vtriqꝫ patri
in equali gradu non potest recusari, vt suspectus ab vna parte rōne
consanguinitatis. facit. l. in arena. C. de inoffi. testa.
¶ Item si lego Titio centum ⁊ sunt duo Titij presumitur legatuz

factum Titio consanguineo, vt probatur in. l. si fuerit a ꝯtrario sen
su. ff. de rebus dubijs. Item lz non habens mandatū non possit com
parere, tamen si est consanguineus potest comparere cum cautione
de rato, vt in. l. sz hec. de procura. ⁊ in. l. j. C. eo. tit. ⁊ in. c. nonnulli.
de rescrip. Itez qꝛ iniuria facta vni de agnatione videtur omnibus
facta, vt in. l. vnica. C. si quacunqꝫ pred pote. ⁊ not. Bart. in. l. lex
cornelia. ff. de iniur. ⁊. l. miles. §. socer. eo. ti. ⁊ est glo. in auc. de in-
cest. nup. in prin. in verbo, generi. que allegat alias concor. ⁊ vide
Iaco in. l. vt vim. ff. de iusti. ⁊ iur. ⁊ Bald. in. l. j. C. de indi. vidui.
Item pater potest remittere iniuriam factam filio ab extraneo eo
inuito, vt. l. in personam. §. fi. ff. de pac. ⁊ no. Bar. in. l. lucius. ff. de
sol. Item ratione ꝯsanguinitatis suffert pro filio quatuordecim one
ra, de quibus per Bar. in. l. onera. ff. de leg. Itez regulariter extra
neus non imponit defensaz pro extraneo, sed consanguineus ꝑ con
sanguineo sic, vt dicit glo. in consti. regni iurisgentium de defensis
factis ex parte imperiali. ⁊ ibi per And. vbi dicit quod si lz occide
re adulterantem consanguineum, vt in. l. raptores. C. de episc. ⁊ cle-
21 ri. ergo multofortius lz defensam imponere pro ꝯsanguineo. † Itez
qꝛ presentia consanguineoruz facit cessare presumptionē doli ⁊ frau
dis, ꝙ secus esset si interuenissent extranei non amici, vt no. Bar.
⁊ alij in. l. transactionem. C. de transactio. Item si consanguineus fa
cit expensas consanguineo illas repetere non potest, nisi protestetē
quod animo repetendi illas facit. lz secus sit in extraneos, vt in. l.
nesennius appollinaris. ff. de neg. gest. ⁊ in. l. alimenta. C. eo. titu. fa
cit. l. qui filium. ff. vbi pupil. educa. debet. vbi frater tenetur alere
fratrem vt no. Bal. in. l. j. C. de alen. libe. Item si testator legat rē
alienam consanguineo vz legatum, secus si extraneo, vt in. l. cū alie-
nam. C. de leg. ⁊ no. in. l. vnum ex familia. §. si rem. ff. de leg. ij. item
si testator legauit rem hr̃dis Titio, si res legata alias fuit antece-
sorum Titio hr̃s non liberatur dando estimationē, sed tenetur pre
cise tradere, vt in. l. possessionem. C. communia vtriusqꝫ iudi. itez re
gulariter libera persona non potest vendi, tñ in casu necessitatis pa
ter filium potest vendere, vt in. l. ij. C. de pat. qui filios distra. ⁊ no.
in Spe. de feu. in prin. item vbi plures sunt equales ad accusanduz
consanguineus prefertur alijs, vt in. l. qui autem. §. si vero. ff. de his
22 qui deie. vel effu. † item lz extraneus non possit extraneum ad reli-
gionem obligare, tamē pater potest filium ad religionem obligare,
vt dicit glo. q allegat iura decreti in. l. hac diuinus. C. de agri. ⁊ cē.
lib. xj. de quo per Host. in sum. de regu. §. sed vtrum versi. si igit̃ pa
ter. cum sequen. item regulariter si primum testamentum est validū
⁊ secundum inualidum, secundum non rumpit primuz, tamē si in pri
mo testō solēni instituti essent extranei heredes, ⁊ in secundo essent
instituti venientes ab intest. non vz primum, sed secunduz, ⁊ hoc rō
ne sanguinis, ita dicit Bar. in. l. milites. § veterani. ff. de testa. mili.
⁊ in. l. si filius. ff. de lib. ⁊ posth. ⁊ est tex. in. l. hac consultissima. §. fi.
. C. de test. similiter si apparerent duo testamenta eodē die facta et
non apparet quod sit primum vel posterius illud vz in quo sunt in-
stituti venientes ab intesta. de quo per Cy. post gl. in. l. fi. C. d edi.
diui adri. tol. per Bar. post gl. in. l. j. §. si quis duobus. bono. pos-
ses. secundum tabu. ⁊ gl. in. c. duobus de rescrip. lib. vj nam maior
affectio ad agnatos quam ad extraneos est, vt dicit Bal. in. l. pre-
cibus. C. de impu. nam in dubio testator magis hz respectuz ad ius
hr̃ditarium ꝙꝫ ad personam, vt in. l. ita liber. in fi. ff. de statu li. ⁊ no.
Bar. in. l. titia. de lega. ij. item in dubio testator prouidere videtur
cui plus interest, vt dicit Bar. in. l. fideicōmissa. §. interdū. ff. de le-
23 ga. iij. ¶ † Item rōne coniunctionis personarum cum taciturnita-
te longi temporis presumatur remissio debiti quod secus est in ex-
traneis, vt in. l. procula. ff. de proba. Item ratione coniunctionis per
sonarum presumitur consensus ob taciturnitatem vnius anni, sed in
extraneo requiritur taciturnitas trium annorum, vt not. in. c. titius.
si de feu. fue. controuer. item ratione coniunctionis quando pater
est occisus ⁊ oppositio dz parti assignari non assignatur hr̃di occisi
sed filio, qꝛ potius hz ratio coniunctarum personarum quam extra
nearum. argumen. ff. de pac. l. antepenul. ⁊. ff. de priuileg. credi. l. ij.
ſm Iacob. de arbizo. in sua laudabili summa de pace tenen. §. sz si
post compositionē. Item regulariter alteri per alteruz nemo potest
stipulari, tamen non hz locum in coniuncto ſm Bar. in. l. stipulatio
ista habere licere. §. si stipulatio. ff. de verbo. oblig. no. Bald. in. c.
j si vassallus feu. priue. itez lz hr̃ditas non adita regulariter nō trāſ
mittitur, vt in. l. vnica. §. in nouissimo. C. de cadu. tollē. tñ filijs trans
mittitur, quia continuatur quodāmodo in euz possessio, vt no. in. d.
l. in suis. de lib. ⁊ posthu. ⁊ per Bal. in. l. cum antiquioribus. C. de
iure delibe. Itē lz alias fideiussor paup nō sit idoneus, tamē si est fi
deiussor ꝯsanguineus, iz sit paup dr̃ idoneus, vt i. l. iij. ff. de i ius vo-
24 cā. † Item lz bona clericorū dēant ad ecclesiam venire, tamē si ha-
bent consanguineos ad ipsos veniunt exclusa ecclesia, de quo per
Bal.

Bald. in l. vnica. §. is ita in fi. C. de cadu. tol. item licet regulariter quando quis decedit sine herede, fiscus succedit per titulu3 de bo. vacan. tñ vir excludit fiscum a successione vxoris, vt extra de quo in auctenti. preterea. C. vnde vir & vxor. Sic etiam si moritur vnus do ctor de collegio sine herede collegium succedit & non fiscus, vt in. l. j. C. de here. decu. Item si princeps duobus fecit largitionem vnus succedit alteri propter coniunctionem in illo dono. vt in. l. j. C. si soc. imp. larg. Fallit in feudo vt in. c. j. §. cu3 vero. de his q feu. distrax. Item si aliquis dixit alicui iniuriam presumitur animo iniuriandi. se cus si consanguineus leuem iniuriã dixit consanguineo, q; presu mi tur animo corrigendi, vt dicit Bar. in. l. vt vim. ff. de iusti. & iure. allegat glo. in. l. j. ff. de succes. eo. Item extraneus non presumit sci re facta extranei. Fallit in consanguineo. vt in. l. optaui. ff. vnde co gna. facit quod not. Bar. in. l. j. ff. si cer. pe. & Bald. in. l. de tutela. C. de in integ. restitu. mino. Item regulariter v3 matrimonium in ter non coniunctos, tamen inter consanguineos nõ v3, nisi post quar tum gradum. vt in. c. non d3. de consangui. & affini. & in. c. literas. de

25 resti. spolia. & in Spec. de consanguinitate & affi. §. j. in fi. † Item li cet vassallus teneatur dominum adiuuare non tamen 9 se vel cõsan guineos, sed tunc poterit feudo renunciare inuito domino. vt dicit Jaco. de ardi. in dicta sum. quib. mod. feu. ami. §. & post. vassallus etiam refutare inuitis dominis de quo in. l. imperiale3. in verbo ca lidis de prohibi. feud. aliena. per Fede. in. c. j. de vassa. qui contra constit. lotha. item clericus in sacris non potest adoptare extraneũ sed consanguineum sic secundum Bar. in. l. qui vxorem. ff. de ado. Item regulariter prohibita est permutatio cum ecclesia, tamen im perator potest permutare cum ecclesia ratione coniunctionis q̃ est inter imperium & sacerdotium, vt in auct. de non alie. in¹. §. sancim⁹ Item ratione coniunctionis cessat ratio furti inter coheredes. l. pu ra. §. v. ff. famil. hercis. Sic etiam cessat actio furti inter virum & vxo rem, sed datur actio rerum amo. facit etiam tex. C. in titu. de consor. eius. litis. Item ratione indiuidui, & sic coniunctionis vnus sortit̃ pri uilegium alterius. vt in. l. loci. §. si fundus. ff. si serui. vẽd. & in. l. si cõ munem. ff. quemadmo. serui. amit. & no. Bar. in. l. j. C. si in commu

26 ni eademq; cau. in integ. resti. post. † Item interdum consanguini tas inducit suspitionem vt in auc. de alie. feud. §. economus vero. & ideo prelati non possunt infeudare consanguineis, sed extraneis sic res ecclesie. vt no. in auc. quibuscunq;. C. de sac. san. eccl. & in. c. j. q succes. tene. & in. c. j. si de inuesti. inter domi. & vassal. lis oriatur. & i cle. j. §. abbates. de exces. prela. Ex quibus omnibus p3 qd ius pro tomiseos non solum ratione sanguinis, sed etiam ratione connexita tis d3 esse in consideratione. nam & interdum aliqua veniunt ratiõe connexitatis que alias non venirent. vt in. l. sed interdum. ff. de aqua plu. arcen. & l. cum pater. ff. de neg. gest. facit. l. ij. cum concor. alle gatis in glo. ff. de iurisdi. om. iudi. Nec obstant in contrarium alle gata, q; ius congrui est permissum vbi est consuetudo, vt not. in. d. c. constitutus. extra de resti. in integ. Et vbi non est cõsuetudo in 9 rium seruata. ¶ Ista lex imperatoris Federici ad cuius declara tionem descendam post cras.

SVMMARIVM

1 Dictio sanctio apposita in lege penaliter operatur.
Ciuis quis dicendus. Item & ciuitas. 3.
2 Prouincia quid sit. & quo tempore distincte prouincie.
Uilla sub ciuitate continetur.
3 Jus congrui in terris ecclesie non seruatur. 8.
4 Jus protomiseos in mobilibus locum non habet. Et an habeat lo cum in fructibus pendentibus qui inter immobilia computant̃.
Fructus qñ dicatur res mobilis, & qñ res immobilis.
5 Pedagia soluens non potest capi pro represalijs.
Usufructus inter immobilia connumeratur.
6 Redditus annui inter imobilia continentur si sint diu duraturi.
7 Jus protbomiseos nunquid sortiatur locum in emphytheoticis.
Et quid de feudis.
8 Jus protbomiseos, an locum habeat clerico emente, aut vendente pro seipso.
Lex municipalis ecclesie fauens, an eam liget, nisi sit approbata p papam. 11.
9 Ciuium appellatione veniunt clerici.
10 Leges que canonibus non contradicunt intelliguntur a papa con firmate.
12 Bona staurita nunquid censenda vt bona ecclesiastica, vel secula ria. 13.
13 Stauritarij nunquid teneantur ad decimam.
14 Jus protbomiseos an locum habeat in statuis & colonis & qñ.
15 Ortus, an & quando veniat domus appellatione.
16 Communis res dicitur proprie res. & an possit deuastari ob deli ctum vnius.
17 Fiscus potest rem alienare etiam quo ad partem socij.
Redimendi ius competit socio rei communis.
18 Uerba specialia sequentia restringunt generalia precedentia.
19 Uenditionis appellatione quid contineatur.
20 Jus protbomiseos ita tandem locum h3 si concurrat pretium & con sensus.
Arrarum datio venditionem nunquid faciat.
21 Uenditio celebrata in loco in quo non est res, an valida.
Feudalis questio attendit consuetudinem loci vbi sita est res.
Consuetudo loci vbi sita est res quando inspicienda.
22 Differentia que sit inter contractum emphytheoticum, contractu3 libellarij, contractum precarij, & contractum censualem. 23.
24 Census pro quo capiatur.
25 Jus protbomiseos locum etiam sibi delegit in contractibus loca tionis & conductionis.
Locatio ad. x. annos dicitur ad longum tempus per quam transfer tur vtile dominium.
26 Locatio ad modicum tempus venit locationis appellatione.
27 Uenditio sine denunciatione facta vbi ius congrui locu3 habet, an sit nulla. 28.
28 Dominij translatio quando possit impediri per alienationem.
29 Jus protbomiseos competit per ordinem & qño. 31.
30 Renunciatio est donatio, & an requirat insinuationẽ si ascẽdat sum mam. 500. ducatorum.
31 Cedens iura sua si postea transegit non preiudicat cessionario iuri suo renunciando.
32 Jus protbomiseos nunquid competat consanguineis bastardis.
Bastardi iure sanguinis carent, nec dicuntur agnati, aut cognati, aut coniuncti, nec possunt arma domus ferre.
33 Legitimatio omnem aufert maculam.
34 Legitimus ex bastardo nunquid ius protbomiseos habeat.
35 Casus in quo destructa primitiua, duret deriuatiua, an dabilis.
36 Jus congrui qño inter consanguineos veniat considerandum.
Coniunctorum appellatione in dubio qui veniant.
37 Feudatario alienante agnati extraneis preferuntur etiam si nõ ha beant feudum collaterale.
Usufructuarius fundi an possit agere iure congrui contra empto rem.
38 Locatarius ad longum tempus potest petere rem empta3 iure con grui.
39 Jus congrui nunquid competat insolidum vicino qui iura duplica ta habet.
Censuario ius congrui competit.
40 Uicinus in proprietate emenda ex iure congrui nunquid vsufruc tuario preferendus.
Fundum vectigalem possidens ius habet congrui
Jus congrui competit marito ratione rei dotalis.
41 Uicinus dans vendendi licentiam vicino nunquid amittat ius con grui.
42 Jus congrui ex equo partitur pluribus vicinis alienatum.
43 Jus congrui, an cedi possit.
44 Uicinus propior remotiorem excludit in iure protbomiseos.
45 Judicium sortis, an & quando locum habeat in iure congrui.
Sors quot modis capiatur.
Maior natu nunquid debeat diuidere & minor eligere.
46 Jus congrui totum competit idoneo collaterali alio inhabili.
47 Uendens an possit postea petere iure congrui quod adiacet suo fundo quem pro parte vendiderat.
48 Emptor & venditor sunt correlatiua.
Defensiones venditorem iuuantes emptorem non repellunt.

¶ Principium legis.

1 **Ota hec lex seu constitutio** diuiditur in nouem partes principales. in prima par te ponitur in quibus rebus habeat locum ius congrui, demum ponit quibus personis per ordinem competit ius protbo miseos in secunda que est ibi, vt intra. xxx. dies ponitur intra quod tempus liceat re3 venditam petere iure congrui, in tertia que est ibi l3 autem ponitur in quibus casibus non habet locu3 ius congrui. in quarta que est ibi nisi ponitur quid de cõtractibus simulatis factis in fraudem iuris congrui. Jn quinta que est ibi, prohibemus ponit

prohibitio contractuū in quibus habet locum ius congrui cum p sonis potentibus. In sexta que est ibi. Scriptum est recitantur con suetudines Grece loquentibus de iure congrui in quod tempus cō petat istud ius congrui vicino. in septima que est ibi. Item de epis copo dicitur quid seruatur secundum legem Grecorū quando plu res cōcurrunt ad petendū ius congrui ratione vicinitatis. In octa ua que est ibi, Si autem ponitur quedam decisio secundum legem Grecorum ad petendum ius congrui concurrunt vicini ⁊ parentes quis eorum preferatur. In nona ⁊ vltima que est ibi. Est autem di citur ꝙ ius congrui non competit vie ecclesie nec fisco, ⁊ sic de ista lege faciam nouem. §. vt diuisi.

¶ Prima pars principalis subdiuiditur in duas partes.

¶ Nam in prima parte imperator ponit regulam ꝙ volens vende re rem stabilem in primis debet reqrere parentes, ⁊ his deficienti bus socios, id est consanguineos qui coniuncti sunt ex aliqua par te, scꝫ aut ex parte iuris, vel patris aut matris, his vero deficienti bus coniunctos ⁊ vicinos rei vendite extraneos si ipsi volunt emere quando ipse intendit vendere, omnibus enim istis competit ius cō grui ordine successiuo. ⁊ hec pars durat vsqꝫ ibi, sinautē que est se cunda pars vbi ponitur decisio cuiusdam dubitationis q̄ possit fie ri. Quid si sunt plures quibus competit ius ꝓthomiseos, puta sunt plures parentes puta eius pater ⁊ mater, vel plures vicini rei q̄ vē ditur, an omnibus istis debeat denunciare, vel sufficit vni tantū de nunciari, dicitur hic in tex. quid de omnibus denunciari, hoc dicit hec prima pars.

1 **Nota primo ex† tex. ibi sancimus** quod per istud verbum apparet ꝙ ista lex seu constitutio est pene vallata. Nam vbicunqꝫ hoc verbum sanctio est appositum in lege signum est ꝙ constitutio illa est penalis secundum Archi. in. c. sta tutum in princip. de rescrip. lib. vj.

¶ Nota secundo ex tex. ꝙ ista lex de iure prothomiseos seruatur in omni prouincia, ⁊ in omni ciuitate, qꝛ qui omne dicit nihil exclu dit. vt no. in. l. omnes populi. ff. de iusti. ⁊ iur. Sed an ista lex debeat seruari in terris ⁊ castris ⁊ villis, ⁊ Casalibus videtur ꝙ non quia tex. solum dicit de prouincia, ⁊ ciuitate. Item qꝛ ciuis dicitur nō, qꝛ ex vico seu ex Villa, sed qui ex ciuitate oriundus est. vt in auc. qui bus mo. na. effi. sui. §. si quis igitur ex quolibet. Item qꝛ sub nomine ciuitatis continetur ipsa vniuersitas. Nam si vniuersitas eorum su bijciatur interdictum potest ibi celebrari ianuis apertis ⁊ pulsatis campanis. Secus si interdicatur ipsa ciuitas, qꝛ tūc non potest eo modo ibi celebrari, de quo per Archi. in. c. si sententia. de sen. ex cōmuni. libro. vj. Sed in ꝯrium est veritas. Nam† prouincia est q̄
2 hꝫ decem, vel vndecim ciuitates ⁊ vnum regem vel vnum iudicem. vj. q. iij. c. scitote. ⁊. xxiij. q. iiij. c. si duo. item vnum metropolitanū habentem decem, vel vndecim suffraganeos vt ibidem, quo autem tempore prouincie distincte fuerunt habetur. xcix. dist. c. j. ⁊ no. In no. in. c. cum causam de proba. Regnū istud Sicilie accipitur ꝑ vna prouincia lꝫ sint multe plures ciuitates, vt in consti. regni. con suetudines descripsit. ⁊ sic clare pꝫ ꝙ prouincia comprehendit sub se ciuitates, lꝫ hoc expresse dicatur, ⁊ in omni ciuitate, tamē hoc fit causa clarioris intellectus, sed appellatione ciuitatis veniunt castra ⁊ ville. Nam si rex imponit collectam ciuitatibus videtur etiā im ponere ⁊ villis ipsius ciuitatis. qꝛ villa sub ciuitate continetur, vt est glo. no. allegans plura iura. in auc. quibus mo. nat effi. sui. §. si ve ro ciuis. C. de incolis. l. non est. lib. x. ⁊. ff. ad muni. l. qui ex vico. ⁊ in l. mediterranee. C. de anno. ⁊ tribu. ⁊ habetur per doc. in. l. ciuitas. ff. si cer. pet. per Bar. in. l. fi. C. de sac. sanc. ecc. ⁊. l. si finita. §. si ve ctigalia. ff. de dā. infec. ⁊ per Archi. in. d. c. statutum. de rescri. li. vj. in. ij. car. ⁊ per Jo. an. in. c. si ciuitas. de senten. excommuni. lib. vj. ⁊ per Bar. in. l. si heres. in. §. vicis. ff. de legat. j. vbi ponit qd sit ciuitas, quid villa, quid castrum. ⁊ per eum in extraua. qui sint re bel. in ver. Lombardie. ⁊ per Lucā de pēna. in. l. litibus. C. de agri.
3 ⁊ censi. lib. xj. Et dicit Barto. in. l. j. C. de monopol. † ꝙ illa dicit ciuitas que hꝫ episcopum. ⁊ id dicit in. d. §. vicis ergo si appellatio ne ciuitatis continentur ville ⁊ suburbia ⁊ districtus. sequitur quod ius congrui erit etiam seruandum in castris ⁊ villis que sub ciuita te continētur. Sed iuxta hoc quero quid de terris ⁊ ciuitatibus ec clesie an in illis debeat obseruari ius prothomiseos certe non, mari me qꝛ imperator non potest imponere legem in dictis terris eccle sie non subditis no. glo. in auc. qūo oportet episcopos in princ. sub verbo gratia, vt pꝫ ex notatis in. c. cum ecclesia. ⁊. c. ecclesia sancte Marie. de consti. Sed ponamus ꝙ quedam ciuitas castrum vel villa est vnius epi de regno ⁊ rex est directus dominus dicte ciuita tis vel vile, an ibi debeat seruari illud ius prothomiseos certe sic. ꝑ not. in. c. ij. extra de maio. ⁊ obedi. ⁊ per hoc etiam facit quod cle ricus ratione feudi conuenitur corā domino feudi laico. text. est in c. ceterum. extra de iudi. ⁊ no. in. c. verum de fo. compe. ⁊ per Ar chid. in. c. j. §. item si clericus, de capi. qui curi. ⁊ in Spe. de feu. §. quoniam. ibi Jo. an. multum pulchre.

Tertio nota quod quando ven dūtur bona stabilia habet locū ius prothomiseos in mobilibus au
4 tem non hꝫ locum per istum tex. Sed iuxta hoc quero† quid si ven dantur fructus pendentes, an habeat locum ius prothomiseos, qꝛ fructus pendentes inter imobiles computantur. ff. de rei vendi. l. fru ctus. ⁊ ista litera dixit ꝙ ius prothomiseos hꝫ locum si vendat̄ do mus vel ager vel vinea, vel res imobilis ergo i fructibus pēdētibus habeat locum ius congrui, puta si vendatur frumentū in herba vel nondum secatum a terra vt vinum existens in vua, nondum expres sis existentibus in arbore. Secus sit in palmento. In his enī hꝫ lo cum ius congrui, sꝫ si esset frumentum in meta tunc censeret̄ res mo bilis, ita dicit Bal. in. c. j. §. si quis hominē. de pace tenen. Itē q̄ ro quid si vendat̄ in pretiū pedagia ⁊ guidagia ⁊ salmagia, ⁊ simi les gabelle, an in istis habeāt locum ius ꝯgrui. videtur ꝙ sic, quia ista veniunt ratione imobilium vt pꝫ in notatis per Bal. in. c. ij. de feu. cogni. ⁊ in. c. j. que sint regalia. Nam iste gabelle soluuntur rō ne soli publici ex transeuntibus. vt in. c. super de verbo. signi. ⁊ in. l. j. ff. de publica. ⁊ soluuntur pro securitate itinerum fm Bald. in. d. cap. j. que sint regalia. vbi dicit referendo Odof. in auct. habita. C.
5 ne filius pro patre ꝙ† soluens pedagia non potest capi pro represa lijs. facit ꝙ idem dicit Bal. c. j. §. conuenticulas de pace iura. fir man. ꝙ colligens pedagia dꝫ retinere itinera tuta alias tenetur de robaria, vel exhibere malefactorem. ⁊ idē dicit ipse in. c. j. in. vij. col. de his qui feu. da. pos. Idem quero quid si vendatur vsufruct⁹ fundi, an habeat locum ius cōgrui. dico ꝙ sic, qꝛ vsusfructus pars fundi est, ⁊ gñr est res imobilis. vt in. l. iiij. ff. vsufruc. quemad. can. in. l. abeuntes. ff. de lega. ij. ⁊ de verbo. obliga. l. cum filius §. domi nus. ⁊. ff. de pecu. l. quā tuberonis. §. in peculio ⁊ si concurrit vicin⁹ ⁊ proprietarius arg. eorum que dicit Gui. de cuneo. in. l. impera tores. ff. de pe. ⁊ facit. l. fi. C. de iure emphy. Itē quero quid si vēdā tur annui redditus certi, ⁊ diu duraturi, puta venduntur isti reddi tus vel census perpetui, an habeat locum ius prothomiseos, qꝛ isti redditus inter imobilia computantur. vt. C. de iure doti. l. fi. §. Pre terea. vbi isti annui redditus perpetui appellantur panes ciuiles ⁊ certi computant̄ inter imobilia, ⁊ de hoc, panes ciuiles vꝫ tex. in. d. §. preterea. ⁊ text. in. l. ij. circa finē. C. de peti. bono. subla. libr. x. ⁊ tex. in. l. iubemus nulli in princip. C. de sac. san. ec. vbi tex. vtit̄ ver
6 bo annonas ciuiles, ⁊† ꝙ isti annui redditus ꝑpetui inter immobilia contineantur. voluit Bal. in. d. c. ij. de feu. cogni. allegans text. in c. querelam. in fi. de elec. Sed melior tex. in cle. exiui in §. cunqꝫ. de verbo. signi. ⁊ est bonus tex. iuncta glo. ⁊ verbo redditus in. §. si vero hꝫ redditus in auc. vt hi qui obli. prohi. restit. mi. ⁊ vide Cy. in. l. hac edictali. §. is illud. C. de secun. nup. vbi dicit quod qui ha bet redditū annuū tanq̄ possessor imobiliū releuatur a cautione d̄ iudicio sisti, vt in auc. de nō aliena. circa prin. alias aūt si annui red ditus non essent diu duraturi nec et tunc in illis hrēt locū ius ꝓtho miseos, qꝛ reputantur inter mobilia, vt consuluit Fede. de sen. in cō sil. lxv. facit glo. iuncto tex. in. d. §. j. in auc. de non alie. ⁊ gl. in cle. j. de rebus eccle. nō alie. ⁊ Bal. in. d. l. iubemus. vbi dicit ꝙ presta tio cēsus si est ad magnū tps, vel in ꝑpetuū dꝫ quoddā ius immobi le, abstractū, ⁊ ꝯsideratum de ꝑ se. ⁊ vide ad predicta Ang. in au ctē. ingressi. C. sac. sanc. eccl. ⁊ in. l. sciendum. ff. qui satisda. cogan. ⁊ Cy. in. l. si certis annis. C. de pac. ⁊ Jo. an. in c. peruenit. de cen. ⁊ Bal. in repetitione. l. ij. ver. sciendum autem de serui. ⁊ aqua. ⁊ in l. litibus. ⁊ in. l. si coloni. C. de agr. ⁊ censi. lib. xj.

7 **Item** †q̄ro an ius prothomiseos hēat locum qū vēdunt̄ bo na emphytheotica puta ego habeo vnā domū emphy theoticā ⁊ volo illā vēdere, ⁊ dñs directus nō vult ipsā vēdere, q̄ si ipse vellet eam emere preferet̄ oibus alijs vt exp̄sse sensit Gui. de cu. i. d. l. iperatores. ⁊ i. d. l. fi. an debeo obseruare illō qđ̄ hic. Rñ deo sic, qꝛ ex quo vēdit illud vtile dñiū in illo vtili dñio hꝫ locū ius ꝯgrui nec distinguit an sit emphytheotica ecclesie, vel priuati, ⁊ ita vꝫ tenere dñs Sebastianus in pria ꝯsuetudine de iure ꝯgrui i ver sic. alicuius ⁊ iure isto vtimur. ¶ Itē q̄ro an istud ius ꝓhomiseos hēat locū in feudis, vꝫ ꝙ nō, qꝛ in gñali appellatione bonoꝝ nō ve niūt feudalia in. c. si gñalis. si de feu. fuerit. ⁊ i. c. j. de capita. q cur. vēdi. ⁊ ꝯsuluit Lud. ꝯsi. suo. clxj. vñ dicit Ang. i. l. si patroni. ff. ad treb. ꝙ rogatus restituere hꝛditatē nō veniūt bona feudalia, qꝛ alie natio nō pōt fieri vicino de re feu. sine ꝯsensu regis, vt in ꝯstitutiōe regni constitutionem. Vñ si princeps ꝯsensit Titio extraneo reuer ti non ꝑpterea sequitur ꝙ ꝯsensit Sempronio vicino, qꝛ alia est ꝑ sona

sona extranei, alia est persona vicini, & princeps nõ dꝫ habere eum
in vassallum quem nollet, alias sequeret̃ ꝙ feudum iure cõgrui pos
set alienare vicino sine consensu regis. quod est contra dictam cõ-
stitutionem. & ita intelligantur iura preallega. sed bene habet locũ
ratione sanguinis ius Protomiseos quando venduntur bona feu
dalia. Nam proximior cõsanguineus poterit agere iure congrui, &
ille proximior venditor tenetur illi vendere. ex hoc est tex. in termi
nis in. c. j. §. sed & res. pro quo fiet inuesti. & hoc etiã firmat h bald.
licet non ita clare.

8 **Item quero** †an istud ius congrui habeat locũ in re
bus eccle. quando res eccle. venduntur
vel quando ecclesia emit. dic ꝙ non, qꝛ lex ciuilis vel laicoꝝ cõsue
tudo nihil potest disponere de reb. eccle. vt in. d. c. que in ecclesia-
rum. & in ecclesia. s. Marie. de consti. & hoc est de generali consue
tudine, vt latius de hoc dicam. j. in. ix. §. legis nostre. ¶ Item que-
ro an si clericus emat vel vendat pro seipso, & non pro ecclesia, an
habeat locũ ius ꝯgrui videtur quod non, qꝛ illud ius quod est in re
bus ecclesie est in bonis clericorum. vt no. Inn. in. c. fi. extra de vi
ta & hon. cler. Itẽ qꝛ laici nihil possunt disponere contra personas
ecclesiasticas. xcvi. di. c. bene quidẽ. & in. d. c. ecclesia. & in. d. c. fi
na. C. de epi. & cleri. auc. statuimus. facit regula tradita per Host.
in. c. fi. de solu. vbi dicit quod lex municipalis etiam fauens eccle-
sijs vel personis ecclesiasticis non continet personas ecclesiasticas
nisi sint approbate per papam, vt in. d. c. bene quideꝫ. & in. d. c. que
in ecclesiaꝝ, secus in legibus imperialibus, qꝛ ille ligant etiaꝫ si nõ
sint approbate per Papam dummodo sint fauorabiles ecclesijs.
x. dist. c. j. & ij. & xxxvij. di. c. si quidem. & de priuile. c. ij. & de noui
ope. nũ. c. j. de causa pos. & proprie. c. ij. & hoc expresse firmat Cy.
in. l. j. circa fi. C. que sit lon. consue. vbi concludit quod consuetudo
Pape non ligat clericos, & hoc videtur tenere Inno. in. c. auditis
de resti. in integ. In contrarium tamen videtur quod ista consuetu
do iuris congrui non est inimica canonibus. ergo etiam est seruan
da quo ad clericos, vt dicit gl. in. c. ceteꝝ. de appel. qꝛ appellatio-
ne ciuis veniunt clerici. vt no. Bar. in. l. j. ff. ad municip. Ubi dicit
9 quod †appellatione ciuium veniunt clerici. Itẽ pro hoc facit etiaꝫ
quedam theorica Bar. in. l. j. C. de sum. tri. qui dicit quod lex mu-
nicipalis disponens per verba generalia non includens ecclesiasti
cam libertatem stringit ecclesiasticas personas per. c. cũ venissent.
extra de eo qui mit. in pos. causa rei ser. & per. c. cum causam. de re
iudi. Item per hoc allegatur decisio in terminis in. c. constitutus.
de rescrip. Ubi cõsuetudo ciuitatis super iure congrui comprehẽ
dit etiam clericos illius ciuitatis. & in hoc etiaꝫ videtur tenere Ab
ba. & Cy. in. l. neqꝫ. C. de her. insti. quẽ refert ibi Bal. hic, qd̃ veꝝ
intelligit Jo. de imo. in. c. constitutus quatenus ius congrui respi
cit commodum clericorum. allegat quod no. Jo. an. in. c. dilecti. de
foro compe. & in. c. fi. de offi. deleg. lib. vj. & sic videtur secundum
opi. Jo. de imo. quod clericus possit ab alio petere ius congrui, sꝫ
ab eo eo peti non posset & per hoc facit quod no. gl. in. c. nouit. sup
verbo quicunqꝫ de iudi. vbi ecclesia potest inducere legem cum ꝓ
ipsam facit, sed eam in se recipere non tenetur. x. di. c. legem. Sed
certe clericus tunc non seruaret equalitatem in ea que habentur in
l. fi. C. de fru. & litis expen. & faceret contra illud preceptum. Pa-
tere legem quam tu ipse tuleris. dicit tamen gl. in. c. intelleximus.
de op. no. nun. † ꝙ leges que canonibus non contradicunt tanquã
10 canones sunt seruande & intelligunt̃ a Papa confirmate, vt in. d.
c. bene quidem. & ibi Arch. & tꝫ Fede. de senis in consil. cxvij. & sic
clericus ligat̃ iure ꝯgrui, cum ius congrui non sit contra canones,
immo permissum, & pꝫ in. d. c. constitutus, & hoc cõmuniter sequũ
tur doc. & eandem opi. firmat do. Sebast. in titu. de iuris congrui
consuetudine si ecclesia. & in proemio super verbo tenorem qꝛ cleri-
ci subsunt principi quo ad bona temporalia ipsoꝝ, vt. C. de episc. &
cleri. auc. presbyteros. & in constitu. regni & cleri. conue. pos. quas
non tꝫ ab ecclesia, sed dꝫ clericus conuenire super iure congrui co-
ram iudice ecclesiastico, vt in. c. si diligenti. de foro comp. qꝛ actor
sequitur forum rei. & in cur. eccl. poterit allegare consuetu. iuris cõ
grui, vt dicit ibi Sebast. in dicto titu. de consuetudine si eccle. per
no. in. l. si ex ea. ff. de postu. & lꝫ hoc male seruatur in curia episcopa
11 li Neapolitana. †De ista tamen materia, an lex ciuilis seu munici
palis liget etiam clericos quo ad eorum bona, vide bene per dom.
Fran. de zaba. in repe. c. ꝑpendimus. de sen. excõ. & per eundum
in. c. si sententia. in prin. eo ti. & in cap. fi. de vita & hone. cleri. & in
capitu. cum venerabilis. de excep. & in capitu. fina. de solu. & in ca
pitu. dilecti. de solu. & in capi. dilecti. de foro compe. & in capi. at
si clerici. de iudicijs. Joan. de imo. in. c. cum contingat. de iureiur.
Joan. an. in. c. tuarum. de priuileg. & docto. ibi pulchre. in. c. eccle
sia sancte Marie. extra de constit. & in. c. j. de noui ope. nũ. & Lap

pum allegatione sua. cviij. vbi dat intellectum ad supradictaꝫ theo
ricã Barto. & Bald. in. l. i. C. de sacrosanc. eccle. & de summa tri-
ni. & Oldra. in sua. q. xvij. & Joan. an. in addi. Specu. Innocẽ. de
feu. & Bal. in. l. priuilegia. C. de sac. san. eccle. & Luc. de pen. l. j. in
ver. omne genu. de condu. & procu. lib. xj.

Sublequenter quero an si statutarij q
vendunt bo
na statutaria vel emunt bona staurita habeant locum in illis ius cõ
12 grui. †Istud dubium dependet ab alio, an bona staurita censeant̃,
vt bona ecclesiastica vel secularia. dicit Sebast. in titu. de iure cõ-
grui in consuetudine si ecclesia quod bona staurita dicuntur bona
secularia, & non ecclesiastica, qꝛ bona staurita gubernantur per eco
nomos laicos & seculares, vt. C. de sacrosan. eccle. l. iubemus nulli.
& pro ista opinione vltra adduco primo, qꝛ ista staurita non est fun-
data auto. episcopi. vt in. c. ad hec. de relig. domi. & in. c. inter di-
lectos. de dona. & per gl. in cle. per literas. de prebẽ. ibi Pau. de
leaza. ergo sunt mere laicorum.
¶ Secundo qꝛ res ecclesie debent gubernari per economos q sunt
clerici, vt in. c. imperatorum. de iuramẽ. calũ. sed staurita gubernã
tur per laicos ergo &c. ¶ Tertio bona staurita alienantur sine au
ctoritate episcopi, quod non posset fieri si essent bona ecclesie, vt in
c. j. & per totum. de reb. eccle. non alie. & c. abbatibus. xij. q. ij. & in
c. h ꝯsultissimo. & in cle. monasterioꝝ. de reb. eccle. non alie. & hec
est constitutio Girardina de qua fit mentio in capi. regni.
¶ Quarto ipsi seculares stauritarij faciunt suum sindicum & non
episcopus, vt dicit capi. de reli. do. ergo censetur bona laicorum.
¶ Quinto habeant stauritarij collegium seculare & militare quis
non subijcitur cur. eccle. vt in. c. si quis despicit. xlij. di. & xxiiij. qõ.
ij. c. sane. ¶ Sexto episc. nullam iurisdictionẽ in ipsis exercet, nec
exercet aliquam legem decimam neqꝫ iurisdictionem neqꝫ hꝫ ca-
thedraticum, neqꝫ quartam nec aliquid. iuxta formam. c. conque-
rẽtis. & c. dilectus. de offi. ordi. iuncta cle. dudum. de sepul.
¶ Septimo bona staurita nõ repiunt̃ in carthophilatio, id est in
catastico ecclesie descripta, vt in. c. j. de proba. & ibi Anto. de bu.
ergo censentur secularia bona. ¶ Octauo qꝛ isti stauritari fuerunt
& sunt in possessione & tempore cuius initij in contrarium memoria
hominum non existit, qꝛ res eorum reputantur vt bona laicorum &
habẽt vim priuilegij, vt in. c. super ꝗbusdã. §. preterea. de ver. sig.
& in. c. j. de prescrip. in. vi.

13 **Et dominus rex noster** †Ferdinãdus dũ
solui debebat de-
cima papalis asseruit ꝙ bona staurita non tenentur ad soluendum
qꝛ sunt laicorum, sed tenentur ei soluere de alijs bonis laicoꝝ. Nã
princeps iudicat in causa propria, vt in. c. ex parte in Christo. de v
bo. signi. & in. c. cum venissent de iudicijs. & ꝙ teneãtur ad decimaꝫ
papalem stauritarij tꝫ Jo. de imo. in. d. cle. per literas. de preben.
& dicit gl. extitit declaratum per maximos pontifices vcꝫ per Cle
mentem. iiij. & Honorium, & etiam Bonifacium. & lꝫ Lappus ali-
ter dicat vt refert ibi Joan. de imol. tñ contrarium tenet ibi domi.
Car. ergo denominatio & affectio fit ab ipso staurita, & non ab ec-
clesia staurita. ergo non est ecclesie res, vt dicit gl. in. d. cle. per li-
teras, in ver. ecclesia. Nec ob. ꝙ habent aliquam capellam stauri
tis, qꝛ ibi non est repertire cemiterium neqꝫ campana releuata, vt
dicit Ant. de bu. in. c. parentibus. de priui. & Fede. de sen. in ꝯsil.
cxxv. lꝫ stauritarij faciũt in. d. capella vbi solent ꝯgregari aliquas
missas peculiares ꝓ animabus benefacientiũ, vt in. c. misse pecu-
liares. de ꝯsec. di. j. ex quibus patet ꝙ bona staurita sunt secularia
& non ecclesiastica, & sic in eis hꝫ locũ ius ꝯgrui.

14 **Sublequenter quero** †pone ꝙ aliquis i do
mo sua hꝫ vnam ma-
gnam columnam affixam vel hꝫ statuã, & vult illã vendere an ha-
beat locũ ius congrui, videt̃ ꝙ sic, qꝛ omnia sunt immobilia, & quod
affixa sunt terre pꝫ. ff. de act. emp. l. dolia. ff. de vsur. & rerum mixtu
ra, & ff. de leg. iij. l. fideicommissaria. §. pe. maxime si perpetuo ad
vsum edificij sunt deputata, vt in. l. fundi in prin. & in. §. labeo. ff. de
act. emp. Nihilominus ꝯrium videtur verius si sunt separate ab
edificio. Nam tunc tanqꝫ res mobilis dicitur & iudicatur per id ꝙ
no. gl. in. d. l. fundi. & ideo non hꝫ locũ ius congrui in. d. col. & mar
moribus quando separant̃ e domo & venduntur separatim ab edifi
cio. ¶ Sed in terminis incidenter quero, pone ꝙ quis habeat do
mum, & illam vult vendere & nullus ex consanguineis vult emere, &
iuxta istam domum est hortus vicini, an dñs horti habet ius con-
grui ad domum, videt̃ ꝙ non qꝛ res rustica. i. hortus non trahit ad
se rem vrbanam. i. domum ꝙ est intro se, vt. ff. de act. emp. l. fundi.
in princi. & hoc tꝫ do. Sebestia. in prima sua consuetudine de iure
congrui in verbo domum allegat. ff. de leg. iij. l. lucius. §. collegio.

15 †Unde tamen ve℞. ꝙ si hortus esset cum domo coniunctus tūc appellatione domus ꝯtinet̄ quicquid est intra se vȝ affixa ⁊ non affixa. ⁊ claustra ⁊ instrumēta cū quibus claudunt̄ de quo in. d. l. fundi. ⁊ continet ēt fundum rusticū ⁊ vrbanum. s. adiacētem puta balneum hortum vel terram sibi adiacentē si aditus habeatur ad ipsū per domum ⁊ sunt insimul de quo in. l. predijs. §. balnea. ff. de lega. iij. ⁊ hec quo ad tertium notabile.

Quarto nota ex tex. ibi diuisam vel indiuisaȝ ꝙ qn̄ agitur iure cōgrui non est in consideratione, an res vendita sit diuisa vel indiuisa, ⁊ sic nō est i consideratione, an sit vnius ꝑsone vel plurium persona℞. Nam res cōis propria dicitur, vt in. l. illud. de ritu nup. Item qꝛ res cōis pōt refici in vno socio, vt in. l. si vt ꝓponis. C. de edifi. priua. ⁊. ff. de dā. infec. l. si reficiendo, ⁊. ff. ꝓ socio. l. cum duobus. §. idem respondit. ⁊ in. l. ad curatoris. C. de dam. infect. ⁊ facit lex in rem conuentionem. ff. de serui. rusti. pred. vbi res cōis pōt dici sua vel mea, ⁊ scias quod nō sine ministerio fuit sibi appositū diuisam ⁊ indiuisam, qꝛ simpliciter fuisset dictū si quis habeat domum intelligitur de domo propria, ⁊ non de domo cōi, qꝛ ꝙ cōe est meum est quantum ad dispositionē partis mee, vt in. l. cui electione. §. labeo. ff. de leg. j. Sed quantum ad dispositionē partis socij, secus est, vt in. l. falso. C. de cōi. re. alie. lȝ bene valeat venditio. vt in. l. qui tabernas. ff. de contrahen. emp.
16 ⁊ in. d. titu. de cōi. re. alie. ⁊ pro ista parte †ꝙ non veniāt res cōes patet, qꝛ si dicit statutū ꝙ domus homicide debeat deuastari, nam si habeat domum cōeȝ cū alio tunc ex quo non posset deuastari ꝑs homicide, nisi in lesionem consortis non hȝ locū dicta pena de quo per Bar. in. l. cuȝ ager. de aqua plu. arcē. ff. ⁊ Bal. in. l. j. C. qui testa. face. ⁊ gl. in. c. sed in cor. dispenit dist. j. Jo. an. in. c. felicis. de pe. lib. vj. ⁊ Arch. in. c. super Specu. de priuile. ⁊ plenius decidit Spe. in tit. de pe. in rub. ⁊ per Cy. ⁊ Bal. in. l. sed si sine. no. C. ex. quib. cau. infa. irro. ⁊. l. si is cum quo. ff. cōi diu. ⁊ Lud. in. l. j. §. j. ff. ad sill. item facit illud ꝙ dicit̄ si papa mādat epō vt prouideat Titio de beneficio spectante ad suam collationem. Nam non poterit ꝓuidere de beneficio spectante ad collationem sibi cōem cum alio, ⁊ est ratio, qꝛ per rescriptū nunꝗ̄ pōt ledi persona in eo non nominata, vt in. c. super eo. de offi. deleg. vnde nō poterit prouideri quo ad partem alterius. cum collatio beneficij si indiuidua, vt in. d. c.
17 super eo. ⁊ hec sunt vera, nisi in fisco† qui potest rem cōem alienare etiam quo ad partem socij, vt in. l. i. C. de alie. bo. cōi. cum fisco. lib. x. ⁊ no. Cy. in. l. multum. C. de cōi. re. ali. qꝛ minus vendet̄ res per partes ꝗ̄ si tota vendat̄, vt in. l. menius. §. fi. ff. fami. her. ⁊ fallit etiam in alijs casibus no. per Bar. in. l. serui electione. in §. labeo. ff. de leg. j. propterea fuit dictuȝ hic in tex. ꝙ si quis habeat rē cōem vel indiuisam ⁊ illam velit vendere debeat requirere consanguineos vel vicinos ẜm ordinē huius litere. ¶ Sed iuxta hoc q̄ro pone ꝙ quis habeat domū cōem cum Titio ⁊ ille vult vendere partē suā Sempronio an ille socius habeat ius redimendi. dic ꝙ sic ꝑ no. in. c. ꝯstitutus. de resti. in integ. ⁊ hoc tȝ in. l. in officijs. C. de rei ven. si ratio statuti est personalis, puta ne exeat de potestate. Nam cautione persone coherentis cōpetit ius redimendi. facit ꝙ dicit gl. in. l. si emptione. de mino. ꝙ res maio℞ nostro℞ interest nostra tꝑalia recupare ꝑtio oblato vēditori. vnde si sunt duo habentes castrum cōe ⁊ vnus velit vēdere iurisdictionē alteri non potest ad emulationē alterius socij ẜm Bal. in. l. j. C. qui testa. fa. pos. ¶ Sed quero habeo vnā domū cōem illam volo vendere Titio quis prefert̄ socius vel parentes. Certe parentes preferuntur ꝑ istum tex. sed iste socius prefertur vicino extraneo vbi probat hec litera ibi duȝ dicit postea socij, ꝙ verbū potest intelligi de socio rōe sanguinis, ⁊ de socio rōne rei. Nam societas obtinet vinculum fraternitatis, vt. ff. ꝓ soc. l. verum. in prin.

18 **Quinto nota** ex tex. ibi alienare. † ꝙ qn̄ ꝓcedit verbum generale, ⁊ postea sequuntur verba specialia, illa verba specialia restringunt illud verbū generale ꝓcedens ẜm Bal. in. l. titia. §. lutius. ff. de lega. ij. ⁊ patet in tex. isto Nam alienatio est verbū generale ꝯprehēdens oēem modū alienationis per quē transfertur dn̄ium in. l. i. C. de fun. dot. ⁊ in. l. alienationis. ff. de verbo. sig. ⁊ tn̄ ius congrui nō hȝ locum, nisi in venditione ⁊ in concessione in emphytheosim ⁊ locatione, ⁊ sic ꝑ istos tres contractus qui sequuntur restringitur ad illud verbum alienare, ⁊ immo videt̄ ꝙ illud verbū alienare ꝯprehendit alios contractus ꝗ̄ illos tres in materia iuris congrui non hȝ locum in contractu dotis, nec in contractu donationis ⁊ in terminis in causa mortis, nec in contractu permutationis, nec in ꝯctu transactionis. ergo in non exceptuatis regula firma manet. arg. l. ius singulare. ff. de legi. ⁊ in. l. j. ff. de regu. ⁊ sic videtur ꝙ in omnibus contractibus preterꝗ̄ in predictis exceptuatis hȝ locum ius congrui. secundo dico ꝙ ius congrui non hȝ locum nisi qn̄ venditur vel datur in emphytheosim vel locatur. Nec ob. contrarium qꝛ ideo illud dicit tex. vt in dictis contractibus non habeat locum ius ꝯgrui ad tollendū fortem dubitationem quam aliquis posset facere, qꝛ appellatione† vē-
19 ditionis omnis spes alienationis ⁊ ꝑmutationis continet̄, vt no. in l. statu liberis. ff. de statu libe. ⁊ ibi per Benedi. plum. ⁊ dicit bal. in. c. j. §. inde. de alie. feu. ꝙ si prohibita est venditio absolute, tunc omnis alienatio videtur prohibita, vt in. l. ij. C. de vsuca. pro emp. ⁊ no. gl. in. c. j. in princ. per quos fiat inuesti. Ideo pro declaratione qn̄ nomen venditionis importat omnem alienationem, ⁊ qn̄ solū contractum venditionis sciendum est ꝙ gl. in. l. si. C. de pred curia. lib. xij. dicit ꝙ aut nomen venditionis profertur in materia singulari cōtra omne ius commune, ⁊ non continentur alij ꝯctus, aut non est contra ius cōe, ⁊ tunc veniunt alij contractus, tu dic clarius, aut verbū venditionis profert̄ ab hoie aut a lege. primo casū non continentur alij modi alienationis, vt. ff. de iniusto. l. cuicunꝗ̄. §. nō tn̄, ⁊. ff. qui. mod. pig. vel hip. sol. l. sicut. §. sed si promisit, ⁊. ff. de leg. ij. l. codicillis. §. instituto, ⁊. l. in quo℞. ff. de pig. ac. aut profert̄ a lege, ⁊ tunc aut in casu qui non regularet̄ isto casu. aut lex non solum fecit mentionē de venditione, sed de ꝯctatione, ⁊ tunc alij contractus ꝯtinent̄, vt. ff. que res pig. obli. pos. l. eam rem, aut solū mentionem fecit de vēditione, ⁊ tunc ꝯtinent̄ alij ꝯctus, vt in. d. l. fi. C. de predi. curia. aut fit mentio de venditione in casu qui regulatur ẜm ius cōe ⁊ tunc ꝯtinent̄ alij ꝯctus si sit identitatis ratio, vt. ff. de edi. edi. l. sciēdum §. emptorē. ⁊ in. d. l. statu liberis. ⁊. C. si man. ita fue. alie. l. j. si vero sit ratio diuersa, ⁊ tunc non veniunt alij ꝯctus. ff. de edi. edi. l. ad res donatas. C. de iure emphy. l. fi. ⁊ sic ex his habes intellectū huius dubij. ad istam mām vide Bal. in. l. voluntas. C. de fideius. ⁊ Cy. in. l. fi. C. de reb. ali. non alie. ⁊ doc. in. l. ij. C. de vsucap. pro emp. ⁊ in sum. do. Ja. qbus mo. feu. amit. §. non solum.

20 **Sexto nota** †ex tex. ibi ꝑ vēdicationē ꝙ ius ꝯgrui hȝ locū qn̄ res vendit̄ ꝙ intelligit̄ ꝯcurrente restabili pretio ⁊ cōsensu, qꝛ ista tria faciunt ꝯctū emptionis ⁊ vēditionis, vt insti. de emp. ⁊ vend. §. j. sed iuxta hoc quero an oporteat ad hoc vt habeat locū ius congrui ꝙ venditor sit dn̄s rei. dic ꝙ nō sed sufficit ꝙ possideat ipse contrahens, qꝛ ⁊ res aliena potest vendi si nō fit preiudiciū dn̄o, vt no. in. l. j. ⁊. ij. C. de cōi. re. alie.

¶ Itē quero pone ꝙ facta est venditio domus ⁊ date sunt arre, nō tamen est solutū ꝑtiū, an habeat locū ius congrui. distingue, an date sunt arre noie pagamenti, ⁊ tunc hȝ locū ius congrui., sed si arra sit data pro arra tm̄, ⁊ tunc arre datio non facit venditionem perfectam qꝛ qn̄ nō est ꝓcessum ad traditionem rei vel pretij vel partis eius. Nam dicitur res integra ẜm Cy. in. l. j. C. qn̄ lȝ ab emp. disc. ⁊ vbi est dubiū presumitur data loco pretij ⁊ arrarum. ita cōcludit Cy. in. l. perfectam. C. qn̄ lȝ ab emp. disce. ¶ Sed ponamus quod quis vendit domū pro decē, ⁊ eam tradit. ⁊ adhuc nō recepit decē, an vicinus possit petere iure congrui. rn̄det̄ ꝙ si fuit habita fides de pretio translatum est dn̄ium ⁊ perfectus est ꝯctus, alias nō erit translatum dn̄ium ⁊ cōiter nō hȝ locū ius congrui ẜm Cyn. in. l. si non donationis. C. de contrahē. emp. ⁊ in. l. in ciuile. C. de rei vend. Iteȝ pone ꝙ illi terre Auerse fit ꝯctus venditionis cuiusdā dom⁹ existentis in ciuitate Neap. presupposito qd̄ auerse non hȝ locū ius congrui, ⁊ Neap. sic, an habeat locū ius ꝯgrui, ⁊ in ista venditio-
21 ne videt̄ dicēdū ꝙ nō, † qꝛ dicit Cy. in. l. j. C. de contrahen. emp. ꝙ venditio celebrata in loco in quo non est res, tn̄ vȝ venditio ⁊ ratio est, qꝛ contrahere emptionem est personaliter se obligare, nec talis obligatio ꝯcernit citra locū, vt in. d. l. j. ff. de in. l. fideicommissuȝ. §. tractatū. ⁊ postea subdit tamen ibi de re que est Florē. In ciuitate ista contrahit̄ si diuerse sunt consuetudines magis inspicitur consuetudo loci vbi contractus est initus ꝗ̄ consuetudo vbi est res. vt ff. de euic. l. si fundus, vt est tex. ⁊ idem videt̄ tenere Cy. in. l. i. C. d̄ sum. tri. ⁊ per hoc facit tex. cū gl. in. c. illud. xij. dist. vbi seruatur consuetudo vbi factus est ꝯctus. In contrariū facit dictū Bald. in. c. j. in verbo, si qua ꝯtrouersia. de pa. ꝯstā. vbi dicit ꝙ in. q. feudi attendit̄ ꝯsuetudo loci vbi est res, vnde si imperator concessit mihi Tusco feudū cuiusdā castri Alemanie, ⁊ si Alemanico concedit in Tuscia videt̄ concessum ẜm consuetudines Tuscie, vt ibi dicitur, ⁊ est ratio ẜm eum, qꝛ consuetudo prestantis ⁊ rei prestande intelligit̄ ẜm locum illū vbi fieri debet traditio ⁊ solutio corporalis, vt in. l. semꝑ in stipulationibus. ff. de reg. iur. ⁊ facit ꝙ no. extra de testa. c. rainutius. in gl. ⁊ Jo. an. ⁊ idem in effectu no. Bal. in. c. mulier. si de feu. fue. contro. ⁊ ista pars est verior quando cōsuetudo dirigit verba sua ad bona, ⁊ sic ligat bona existentia in ciuitate Neap. ⁊ si sunt extraneo℞ siue aduena℞ per doc. Bar. in. l. j. in vlt. car. C. de sum. tri. ꝑ tex. in. l. rescripto. l. fi. C. de mu. ⁊ ho. ⁊ i. l. an in totum. ff. de edifi. priua. ⁊ hoc etiā firmat do. Seba. in. d. cō-

suetudine que incipit publicis super hec bona. ꝛ in alijs locis ibi ꝑ eum alleg. sed tu breuiter distinguas dum requiritur cuius loci cõsuetudo seruanda sit, ꝙ aut est introducta ad litem decidendam, ꝛ tunc inspicitur consuetudo loci vbi agitur, vt. ff. de testi. l. iij. §. fin. ꝛ facit lex presidis. ff. de fer. hoc firmat Cy. in. d. l. j. C. de sum. tri. ꝛ in. l. j. C. de manu pig. ꝛ vide eundem in. l. j. in pe. q. C. que sit long. consue. ꝛ doc. in. c. cũ venissent. de eo q mit. in pos. causa rei seruã. per gl. in. d. c. illud. xij. di.

22 **Septimo nota** † ex tex. ibi vel emphytheosim qñ quãdo res stabilis alienabitur per contractum emphytheoticum habet locum ius congrui vt hic. Cuius rei causa quero que sit differentia inter cõtractum emphytheoticum ꝛ contractum libellarij, contractũ precarie, ꝛ contractum cẽsualem. Respondeo contractus emphytheoticus est ꝓprie contractus meliorationis. Nã emphytheosis Grece, Latine melioratio que dat res ad meliorãdũ. lꝫ sit extensum etiaꝫ ad res fertiles ꝛ melioramẽtum est ipsius ꝯcessionarij, vt in auc. si quas ruinas. C. de sacrosan. eccle. ꝛ ibi Bal. tũ fit vtile dñium in ꝯcessionarium, ꝛ decoruꝫ retinetur penes dñm ꝛ res incidit in ꝯmissum si non soluatur census infra biennium in emphytheota ecclesie, vt in. c. potuit. de loca. ꝛ in priuato infra triennium, vt insti. loca. §. adeo. ꝛ in. l. ij. C. d iure emphy. ꝛ põt etiam concedi in ꝑpetuũ, vt in. §. emphytheosim. in auc. de aliena. emphy. ꝛ in auc. ꝑpetua. C. de sac. san. eccle. ꝛ idem in emphytheosim ecclesie cum solẽnitate si res non est soluta alias si est soluta concedi non requiritur solennitas licet postea reuertatur ad ecclesiam, vt no. in. c. nulli. de rebus eccle. nõ alie. ꝛ in. c. ij. extra de feu. ꝛ. in. c. j. de cler. qui inuesti. facit. ꝛ de ista materia emphytheosis pulchre per Spec. infinitis questionibus

23 in titulo. de locato. §. nunc aliqua, † ꝯctus libellarius est quãdo cõceditur res immobilis sub certo annuo redditu ad. xxix. annos ad renouãdum, ꝛ dicitur quasi contractus perpetuus saluo qꝺ finitis dictis. xxix. annis debet renouari contractus, ita do. And. ꝛ bal. in. c. j. in verbo aut libellario quib9 mo. feu. amit. ꝛ ideo dicitur contractus libellarius quia de eo solet fieri breuis scriptura licet interdum contractus emphytheoticus appellet̃ etiam libellarius secundum Bal. vbi supra contractus precarie dicitur quando cõceditur vsqꝫ ad. xxix. sine reuocatione pro certo annuo redditu in recognitionem dominij. ꝛ dicitur precaria concessio, qꝛ ad preces petentis solet concedi ꝛ debet renouari de quinquennio ad quinquennium. x. q. ij. c. precarie. ꝛ no. in. c. j. extra de precar. ꝛ durat istud precarium vsqꝫ ad libitum concedentis vel cui concessum est, vt in. d. c. j. de preca. ꝛ est differentia inter precarium ꝛ precariaꝫ, qꝛ precarium reuocatur ad voluntatem concedentis, sed contract9 qui precaria nominatus est non potest reuocari ad voluntatem cõcedentis, vt in. d. c. j. de precarijs. ꝛ vide bonam gl. in aucten. in

24 gressi. de sacrosan. eccle. † contractus censualis dicitur quando penes concessionarium transit vtile dominium etiam directum ꝛ penes concedentẽ non remanet nisi solum illud ius percipiendi illum censum de quo in. c. constitutus de reli. do. ꝛ in. l. ij. C. sine censi. vel reli. ꝛ no. Arch. j. q. iij. c. quesitum. ꝛ no. in. c. bone. de appella. ꝛ scias quod multis modis sumitur in iure verbũ census. Nam primo census. i. annua pensio que superiori de prouentibus eoꝝ prestatur, vnde quicquid prestatur annuatim in quantitate vel summa cẽsus vocatur, vt in. l. etatem cũ duobus sequen. ff. de censi. ꝛ extra eodem titu. c. cum olim. ꝛ. c. cum causam. ꝛ in. d. c. quesitum. secũdo census accipitur pro substantia ꝛ facultatibus. C. de epis. aud. l. de creationibus prope finem. tertio pro libro vbi bona censualia cum summa census qui proinde debent̃ scripta sunt, vt. ff. de ꝓb. l. cẽsus. no. Luc. de pen. in rub. C. de censi. lib. xi.

Octauo nota ex tex. ibi locationem ꝙ ius congrui hꝫ locum in ꝯctibus locationis ꝛ conductionis vt sit consanguineus vel vicinus locatario soluendo iustũ pretium. i. iustam pensionem vt probat iste tex. iuncto. §. sequenti.

25 ibi dum dicitur iustum pretium. Sed quero † an iste tex. loquatur de locatione ad longum tempus, ꝑ locatione ad longum tp̃s transfert̃ vtile dñium in locatarium, vt in. l. j. §. quod ait. ff. de superficie. ꝛ in. l. fi. ff. si ager vecti. no. in. c. ad audientiam. de reb. ecc. nõ alie. per locationem enim ad decem annos transfert̃ vtile dominiũ qꝛ locatio ad decem annos dicitur locatio ad longũ tp̃s, vt no. in. l. filio §. si vir quinquennium. ff. sol ma. ꝛ hoc tenet Barto. in. d. §. qꝺ ait ꝛ gl. in cle. j. de reb. eccl. non alie. ꝛ do. Fran. de zaba. ꝛ ibi Lap. xxxj. alleg. ꝛ ita concludit summus vtriusqꝫ censure professor Siculus dictus Barbatius in repetitione sue rubri. de reb. eccle. non alie. in. iiij. carta per locationem vero per modicum tp̃s non trãsfert̃ vtile dñium vt patet in toto titu. ff. ꝛ. C. loca. hoc presupposito respondeo ad quesitum quod iste tex. hꝫ locũ tam ad locationeꝫ ad longum tempus ꝙ ad modicũ, qꝛ ista litera loquitur generaliter, ꝛ non distinguẽdo inter locationẽ ad lon. tem. vel breue, sic nec nos distinguere debemus. l. pretio. ff. de pub. l. j. §. generali. ff. de leg. pre

26 stan. Preterea appellatione † locationis intelligit̃ de locatione ad modicum tẽpus ꝓbat̃ per cõem conclusioneꝫ omnium doc. in. l. codicillis in. §. instituto. de leg. iij. Ubi reprobatur gl. ibi que voluit contrarium. ꝛ illam gl. reprobat et̃ Bal. in. c. j. in. vj. colũ. de his qui feu. da. pos. in. c. i. ver. aut si libellario preallegato. ꝛ Ang. in. l. j. §. fi. ff. si ager vect. ꝛ Io. de imo. in. c. ad audientiam. de reb. eccle. non a ie. ꝛ est optima gl. in constitu. regni constitutis dine memorie. ergo iste tex. potest etiam intelligi de locato ad modicũ tempus qꝛ permissum est ius congrui per quem transfert̃ vtile dominium, vt pꝫ in precedenti notabili ꝛ hꝫ locum in contractu locationis per quem transfertur vtile dominium.

Nono nota ex tex. ibi non aũt concedimus, ꝙ ꝑ istam legem restringitur libera potestas hominis in venditione rei stabilis. nam non cõceditur dño rei posse cuicunqꝫ rem suam alienare per venditionem vel emphytheosim vel locationem nisi prius denuntietur per ordinem. j. scriptis parenti

27 bus de quibus dicetur in sequenti notabili ꝛc. † Ponamus ꝙ dominus rei stabilis vendit cuidam extraneo absqꝫ eo ꝙ facta sit denunciatio per venditorem illis quibus ꝯpetit ius Protbomiseos an ipsa venditio sit ipso iure nulla quantũ ad consanguineuꝫ vel vicinum, ita ꝙ habetur pro non facta vel valeat venditio, sed ipse cõsanguineus vel vicinus poterit iuri congrui ab emptore vel a venditore recuperare. prima facie videtur ꝙ venditio non valeat quia prohibitio testatoris legis ꝛ contrahentiũ equiparant̃, vt in. l. non impossibile, vt. l. pactum. ff. de pac. ꝛ. ff. de pig. act. l. non est mir. cõmunia de lega. l. j. C. de here. vel act. ven. l. fi. cum simi. ꝛ si testator prohibet alienationẽ non transfert̃ dominiũ si alienat̃. C. communia de leg. auc. res que. ergo ꝛc. ¶ Adde ꝙ si facta est prohibitio alienationis omni qualitate si fiat alienatio illa qualitate non seruata, ꝛ sic contra legis prohibitionem non transfert̃ dñiũ, ꝛ sic non hꝫ locũ ius congrui sed istud argumentũ non est ver, ꝓut dicit bal. in. l. ea. l. C. de condi. ob cau. Nam si est ꝓhibita alienatio postea fiat alienatio in prohibitione transit dñium ꝛ valet alienatio, vt in. d. l. ea. l. C. de condi. ob cau. ꝛ. C. de pac. inter emp. l. fi. Fallit hoc

28 nisi res † ꝓhibita alienari sub pena applicanda certe persone, vt ꝑ pena rem prohibitam alienari obligauit ꝛ hypothecauit etiam ꝑ penam commissam aduocabitur res ab emptore secundum And. c. j. §. sed nec est alia iustior. que sit prima cã bene. amit. de quo per Bart. in. l. nemo paciscendo. ff. de pac. ꝛ in. l. creditor. §. queritur. ff. de distra. pig. Not. Lud. in. l. qui absenti. ff. de acqui. pos. de quo per doc. in. l. filius. §. diuus. ff. de leg. j. ꝛ in. l. peto. §. prediũ. de leg. ij. Item fallit secundo nisi pactum ne alienet̃ esset appositũ in vim modi seu conditionis. per. l. j. ij. ꝛ. iij. C. de condi. que sub modo. secundum And. in. d. §. sed nec est alia. Itẽ tertio fallit nisi specialiter conuenisset ne in emptorem transiret dominiũ per alienationem. vt in. l. j. in gl. magna. ff. de dona. secundum And vbi supra. ꝛ Bal. in. d. l. ea. ꝛ ibi etiam ponit alias cautelas per quas potest impediri translatio dominij per alienationẽ. ꝛ de ista materia, an si actus prohibitionis concernat alios si illis actus fiat an sit ipso iure nullus. vide per doc. Pet. de anch. in. c. quia eum qui de conces. preben. lib. vj. ꝛ ibi Io. an. in nouel. ꝛ Inno. in. c. quanto. de consue. Sequitur ergo ꝙ lꝫ in tex. nostro sit prohibita alienatio nisi requirant̃ consanguinei ꝛ vicini, tamen si fiat aliena ipsis non requisitis transfertur dñiũ in emptorem. ꝛ sic ab ipso possessore petitur res vendita iure congrui. ꝛ hoc ꝓbatur. §. seq. ibi dum dicitur ꝛ extraneis emptores omnino expellere, vnde contra emptorem agens iure congrui dirigit gressus suos.

29 **Decimo nota** † ex tex. in primis ꝙ ꝯpetit ius Protbomiseos per ordinem. Nam primo competit parentibus ꝛ ipsis tacite vel expresse renuntiantibus cõpetit alijs ꝯsanguineis, ꝛ ipsis nolẽtib9 vti iure Protomiseos, tũc ꝯpetit vicinis omnibus cõcurrentibus in simul preferuntur parentes, ꝛ vbi sunt parentes preferuntur consanguinei vicinis ꝑ istum tex. ꝛ ibi concurrũt plures parentes oĩbus competit ius Protomiseos. Sed si vnus nõ vult vti accrescit volẽtibus vel. arg. l. si ex pluribus. ff. de legi. here. ꝛ in. l. j. C. quando non pet. par. tene istuꝫ tex. menti ꝙ consanguinei habent aliquod ius in bonis consanguineorum etiam eis viuentibus ꝛ inuitis. s. ius Protomiseos.

¶ Sed quero quid si parẽtes ꝛ consanguinei renũtiant ius Protomiseos emptori ꝛ vicinus nõ, an vicinus possit petere ius cõgrui ab emptore, videt̃ ꝙ non qꝛ si ipsi consanguinei petijssent ꝛ habuissent ius cõgrui vicinus nõ posset ammodo petere per istũ tex. ergo

30 eadem ratione quando consanguinei emptori renuntiant, † qꝛ per

renunciationem iura sua quis perdit. & iura illius cui facta est renū
ciatio confirmantur, arg. l. sicut. §. venditionis. ff. qui. mo. pig. vel hy
po. solui. Ite renūciatio & refutatio est donatio secundum Bald.
in. l. illud. C. de sac. sanc. ecc. Ubi querit an requirat insinuatio in
renunciatione que ascendit summam quingentorum duca. & dicit q
sic, alias esset ipso iure nulla, vt in. l. sancimus. C. de dona. etiam si
esset confirmata sm eum ibi Barto. in. l. si qs p eo. ff. de fideiuss. de
quo per Jo. de imo. in. c. cū ɔtingat. de iureiurā. & q requirat insi-
nuatio in renunciatione predicta voluit in duobus ɔsilijs, vcʒ in cō-
silio. lvij. & in ɔsi. lxviij. Ite consensus donationis rei ꝓprie vr. do
nare, vt no. in. l. ij. C. si aduer. vēd. & no. Bal. in. l. que dotis. ff. sol.
ma. & in. c. titius. si de feu. fue. ɔtro. sed in donatione non hʒ locum
ius ɔgrui vt dicit ista constitutio. in. §. iij. ergo dicendum quod vi-
cinus hʒ ius congrui qn consanguinei vel parentes renuntiauerūt.
In contrarium facit, q renūciatio consanguineorum non pōt tol-
lere ius alterius. s. vicini existens in pendenti. i. si ipsi cōsanguinei
nolunt ius congrui tūc admittunt vicini, q lʒ sit verū q ius cōgrui
possit renūtiare. s. in preiudicium renūtiātis, q quilibet pōt iuri
p se introducto renuntiare. l. si. C. de pac. cū concor. tamen† non in
31 preiudicium aliorum vicinorum cōpetentium ius ɔgrui ordine successi-
uo, vt no. in. l. factū. ff. de reg. iur. & ff ad treb. l. quodam. §. si quis fi
lium, & facit. ff. de noxa. l. electio prope finē. Nam in damnum alte
rius nemo actum exercere potest. l. proculus. ff. de dā. infe. facit q
no. in. l. facta. §. si heres. ff. ad treb. & ibi Ang. q cedēs iura sua si
postea transegit non preiudicat cessionario iuri suo renuntiādo. al
legat ad h. l. si partem. §. si per fundū. quēadmo. serui. amit. vt. ff. lo
ca. l. si fundum. immo nec princeps per suum rescriptū tollit alteri
ius suum. l. ij. §. merito in. §. si quis a principe. ff. ne quid in loco pu
bli. & hanc vltimam partem puto veriorem. Non obstant in contra
rium allegata, q aliud est renunciare iuri cōgrui, aliud est quando
quis vincit rem iure congrui. & postea donat sicut in simili dicimus
quod aliud est vendere & aliud vendenti consentire, vt. ff. de regul.
iuris. l. alius.

32 Item quero an ɔsanguineis bastardis ɔpetat ius cō grui rōne ɔsanguinitatis. dic q non† q
bastardi nō habent iura sanguinis sm Bar. in. l. si. ff. de ver. signi.
Nec possunt dici agnati vel cognati vt in. l. spurius. ff. vnde cogna.
sm Bal. in. l. testamento. C. de testa. milita. nec appellatione cōsā
guineorum ɔtinent bastardi sm Joan. an. & Inno. in. c. nulli. de rescr.
nec possunt arma domus portare sm Bald. in. l. generaliter. C. de
insti. & substitu. l. filium. ff. de his qui sunt sui vel alie. iuris. & tenet
Sy. in. l. cum pater. §. mater. ff. de leg. ij. Nam quo ad eos legis ef
fectus non extendit. vt in cle. j. de bap. Ubi dicit q bastardi quo
ad commoda & honores non includunt in dispositione legali. & no.
Cy. in. l. quisquis. C. ad. l. iul. maie. C. de interdi. matri. l. libertum.
Hoc est verum quod non hʒ lineam quo ad patrem, sed quo ad ma
trem sic sm Bal. in. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de sta
tu. & faciunt que habent in. c. naturales. si de feu. fue. contro. Naʒ
vulgo concepti matri succedunt vt dicit gl. in. §. pe. insti. ad orfic. &
no. in. l. si qua illustris. C. eo. predicta limita nisi bastardi fuissent le
33 gitimati, quoniam† legitimatio tollit omnem maculam & omnē dē
fectū, vt in auc. qui. mo. na. effi. legi. §. si quis vero filios. & in auct.
qui. mo. na. effi. legi. §. si quis vero. & habent ac si legitime essent cō
cepti sm Bal. in. l. imperialis. C. de nup. & l. gallus. §. & quid si ta
men. ff. de li. & posthu. & sic istis legitimatis cōpetit ius cōgrui. Se
cundo limita nisi alias se haberet communis vsus loquēdi q in re-
gione est versatus, vt in. l. cum delanionis. §. asinā. ff. de fun. instr. &
ff. de leg. iij. l. liberorum. §. qui cum cassius. vnde apud Tuscos ba
stardi sunt de domo. Ita dicit Ang. in. l. ex facto. §. si quis rogatus
ff. ad treb. & hodie de generali consuetudine portant arma domus
& vocantur de cognomine seu de Casata & consequenter de genera
li competeret eis ius congrui.

Sed iuxta hoc quero an si aliqs est na tus legitim⁹ & naturalis ex parentibus tamen bastardis an habeat ius Proto
34 miseos tanq illi & consanguinei. dic quod non, q† nulla consequen
tia legitima dicitur ex causa corrupta siue ex illegitimo nascēdi ꝑn
cipio, vt in. l. si. C. de natu. lib. & no. Bald. C. de verbo. signi. vbi di
citur, imperfecta primitiua dicitur & deriuatiua. & idem dicit in au
cten. quas actiones. C. de sac. san. eccl. faciunt plura verba Bal. in
c. j. §. & quia verbis. de his qui feu. da. pos. vbi dicit quod ratio, q
nepos masculus ex filia femina non succedit est q destructo ordi-
ne destruit ordinabile, vt. ff. de serui. rusti. pred. l. tria predia. & de-
structionem antecedentis sequit destructio consequentis, vt. ff. de of
offi. eius. l. j. §. huius rei. & istis verbis vtitur Ang. in. l. nec is q §.
heres institutus. ff. de acqui. here. Facit q no. Ang. de iser. in. c.
j. de vassal. decrep. etatis in sua additione. vbi dicit q principali
extincto dependentia & accedentia pereunt, q origine rei sublata
imago non relinquitur, vt. C. de lati. libe. tollen. l. j. in prin. facit etiā
q dicit Ang. in. l. si heres pecuniam in. fi. ff. ad treb. vbi dicit not.
35 doctrinam negatiuam† q non est dari casus in quo extincta fundi
tus priuatiua durare possit accessoria. & hinc est q concludit p bal.
in. l. pactum. C. de colla. q filius & heres filie renuntiantis est exclu
sus a successione sicut est exclusa ipsa renuntians. de quo p. Bal.
in. l. quoties. C. de suis. & leg. & Bal. in. l. fi. in. vj. col. C. de pac. &
in. l. maximum vitium. C. de libe. prete. & Pe. de anch. in cle. j. de
baptis. & et And. de iser. in constitu. regni. in aliquibus, & de h sunt
qnqz gl. loquentes de hoc verbo. prima est in prima constitutione,
in verbo, filijs, alia est in verbo episcopi successores alia in verbo li
beris, alia in verbo pro nepotibus, alia in verbo ex masculis, alia
in ɔstitutione quid autem in verbo ad predicta, & istas remissiones
posui pro Neapolitanis studentibus.

Item quero an ad hoc vt consanguineus habeat ius congrui & preferatur vicino requiratur
quod habeat domum vel agrum collateralem domui vel agro ven
dito, vel sufficit solum q est consanguineus & videt q sufficiat esse
36 consanguineum,† q de iure veteris testamenti competebat ius con
grui consanguineo rōe sanguinis vt patet in allegato. c. xxxij. Hie
remie ibi dum dicitur. Ecce Ananehel filius Sillum dicens, eme
tibi agrū meuʒ tibi enim competit vt ex propinquitate emas. & ista
lex traxit secum dispositionē primi iuris, q res de facili conuertun
tur ad suam naturam vel principium. vt in leg. j. de impo. lucra. de
scrip. li. x. Nec ob. iste tex. qui dicit quod in primis competit ius
congrui parentibus q sunt coniuncti, q illud verbum coniuncti ex
ponitur de coniunctione sanguinis, q appellatione coniunctorum
in dubio intelligitur de coniuncto secundum naturam, & non p acci
dens. i. per vicinitatem, vt no. in. l. si quis posthumus. ff. de liber. &
posthu. In contrarium tamen pluries fuit determinatum. Sed qd
ad hoc vt consanguineus habeat ius congrui oportet habere rem
collateralem, & quod rei collateralis sit dominus ita quod eius do
minium habeat, vt dixit hic Bald. in prin. ista verba lʒ patet per
istam constitutionem ibi duʒ dicit si quis. s. a masculis vel femina.
l. j. ff. de verbo. sig. per Bar. probantem q desinat dñium domum
aggregatam & oportet q duo concurrant ad hoc vt consanguine⁹
preferatur vicino. s. vt sit consanguineus, & sit cōiunctus ratione rei
& hoc non est sine maxima ratione, q tunc habet iura duplicata cō
sanguineus, & duo vincula, vincunt vnum. Ideo prefertur extraneo
insti. de adop. §. sed hodie. l. j. C. de edi. diui adri. tol. & in auct. de
consan. & vter. fra. in ver. melioris. in fi. ff. de inoffi. testa. l. nam & si
parentes. l. itaqz communia. de success. & ibi per Bar. & eadeʒ rō
ne dico q si concurrat vnus consanguineus qui habeat domum vi
cinam iuxta domum venditam cum alio consanguineo qui nullam
vicinitatem habet rōne rei q ille prefertur in iure congrui qui ha-
bet ius sanguinis & ius vicinitatis, maxime in iure congrui qui ha-
bet solum ius sanguinis non potest petere ius congrui nisi aliter se
haberet consuetudo sicut est in feudis vbi vicinitas ratione rei non
37 consideratur, sed ratione sanguinis sic,† q si feudatarius vult ven-
dere feudum agnati preferuntur extraneis etiam si non habeāt feu
duʒ collaterale. vt patet in ti. de alie. feu. c. j. §. sed & res. vbi plene
habetur, & in. c. j. in prin. de alie. feu. pa.
¶ Iteʒ quero dixi q ius ɔgrui ɔpetit dño rei vicine quero an vsu
fructuarius fundi possit agere iure ɔgrui ɔ emptorē. dic q nō, q
res fructuaria non est fructuarij, sed aliena dicta, vt. ff. de acqui. re
rum do. l. rem in bonis, & ff. de vsur. l. j. & ij. ff. de adul. l. si postulaue
rit. §. qōni. & ita tenet do. Sebastia. in constitu. de iure congrui in
ver. alicui. vbi etiam querit an emphytheota hʒ vtile dñium. vt in
sti. loca. §. adeo. & communiter rōe vtilis dominij quod habet in re
coniuncta habet locum ius congrui primo casu.

Item quero an locatarius ad longum tempus possit
38 petere rem emptam iure congrui. & † dic
q sic q habet vtilem dominium, vt no. doc. in. l. codicillis. §. insti-
tuto. de leg. ij. facit tex. in. l. j. §. qui si superficiem. de superfici. qd
autem de emphytheotica ecclesia an habeat locum ius congrui ɔ
emptorem, dic q sic, q rōne vtilis dominij q est sui & non ecclesie
competit sibi ius congrui, vt. s. dixi. Non ob. q habet causam ab
ecclesia, q non habet ius congrui, ergo non pōt habere plusq ec-
clesia habuit, arg. l. alienatio. ff. de ɔhen. emp. q ad hoc responde
tur. Nam ecclesia dedit qd habuit & aliter habuit. habuit enim di
recto & dedit vtiliter sicut dicimus in vsufructuario quem domin⁹
causaliter hʒ & transfert formaliter. sic intelligitur. ff. de vsufr. l. qd
nostrum. Item q mutata psona mutatur conditio rei, vt in. l. fiscus
ff. de iur. fis. & in. l. paulus. ff. de aqua plu. arc. ¶ Ite q res pfana
efficitur.

efficitur sacra per dedicationem, vt instit. de rerum diui. §. sacre. cū sequen. ⁊ isto casu ecclesia transfert ius alio modo quaꝫ hoc, de quo in. c. j. de iurepatro. lib. vj.

Item quero quid si venditur domus, ⁊ ex vno latere est domus emphytheotica Titij qui recognoscit in dominium directum Gaium, ab alio vero latere est domus ipsius Gaij quis preferatur in iure congrui Titius vel Gaius qui habet iura duplicata. primo qꝛ dñs directus domus Titij, secūdo qꝛ vicinus ab alio latere, ⁊ si videtur prima facie per supradicta
39 ꝙ iste dominus qui habet duo iura prefertur illi Titij. † In contrarium tamen est veritas. s. qꝛ ambobus competit, qꝛ illud ius qđ dominus directus habet in domo emphyteotica non est in consideratione quo ad denotandum rem venditam iure congrui ab emptore, imo ipsi emphyteote qui habet vtile dominium competit ius agendi conditione huius legis, vt. s̄. dictum est. patet qꝛ si venditor domus collateralis domui emphyteote embyteota potest petere ius ⁊ non dominus directus, qꝛ non habet congruitatem, ⁊ ita concludit per plura verba dominus Sebastia. in loco prealle. vbi ponit ethimologiam huius verbi congrui, ⁊ dictum ⁊ assumptum est a gruibus que vadunt vna post aliam, ⁊ ideo dictum est ius congrui. i. ius vicinitatis. ¶ Item quero quid de censuario an ei competit ius cōgrui, certe sic qꝛ cēsuari⁹ hꝫ vtile, ⁊ directū, vt i. c. ꝯstitut⁹. ð rel. do.

Item quero vsufructuarius vult emere proprietatem illius rei in qua habet vsumfructum, vici
40 nus vero petit proprietatem iure ꝯgrui † queritur quis preferatur, dicit Bal. ꝙ vicinus preferṫ. per ea que not. Cy. in. l. si maritus. C. de inoffi. testa. Sed in isto casu dubitaṫ vtrum vicinus habebit cum vsufructuario solam proprietatem venditam, dicit ibi Cyn. qđ esset iniquum vtrunqꝫ ꝯsequi, qꝛ ille emptor non debet plus consequi ꝙ̄ venditor habuisset. ¶ Item quero an qui habet fundum vectigaleꝫ habet ius congrui, ⁊ certe sic, qꝛ habet etiam actionem fi. reg. vt. ff. arbo. fur. cesa. l. cedere §. fi. Item qꝛ est vtilis dominus ⁊ hꝫ actionem in rem, vt in. l. j. ff. si ager vectig. ¶ Item quero an ius congrui competat marito ratione rei dotalis, dicit hic Bal. qđ sic, qꝛ maritus est dominus rei dotalis. l. doce ancillam. C. de rei vendicatio. ⁊ in. l. in rebus. C. de iure dot. ¶ Sed an soluto matrimonio teneatur maritus restituere rem quam emit iure congrui ratione rei dotalis heredibus vxoris, tex. facit quod nō in. l. vsufructus. pro quo. l. manifestissimi. §. sed cum in secunda. ⁊ ibi Cy. C. de fur. In contrariuꝫ facit. l. quomodo. de iure dot. C. ⁊ in. l. non solum. eo. titu. Uide ad hoc quod not. per doct. in simili in. l. si vero. que est penultima. §. j. in fine. ff. soluto matrimonio.

41 Subsequenter quero † quid si vicinus dat licentiam ipsi vicino vendendi cui velit an iste talis qui dedit istam licentiam possit postea agere iure congrui contra emptorem, ⁊ videtur ꝙ sic, qꝛ nondūꝫ competebat vicino ius congrui ante venditionem, ergo ei qđ nondū cōpetebat renuntiari non potest, vt. ff. de acqui. here. l. est repudianda. ⁊. l. qui superstitis. ff. de acqui. here. ⁊ ff. de leg. ij. l. si ita scriptū. §. si sub ꝯditione. ⁊ C. que res pigno. oblig. l. spem. Item qꝛ cū emptore nihil actum est ergo emptor nō potest accipere de pacto facto cū venditore, qꝛ res inter alios acta ⁊c. In contrarium tamen est veritas qꝛ pactum factum venditori prodest etiā emptori, vt. ff. de pac. l. si tibi decem milia. §. pactum. ⁊. l. item in duobus. §. personale. ⁊. l. iurisgentium. §. pactorum. eo. titu. Nam pactum personale respicit eum cui fit vt heredes eius, ⁊ cui daret, vt in. c. tres erant. de eo qui fi. fe. agna. ⁊ hoc probatur etiam per istam legem que vult ꝙ debet fieri denuntiatio dictis personis, ⁊ ipsis nolentibus emere, potest vēdere cui vult, ⁊ nec ad ius renuntiatum poterit vlterius redire arg. l. pactum. C. de colla. ⁊. c. quamuis. de pac. lib. vj. ⁊. d. c. tres erāt. Multofortius hec opinio procedit si pactum fuisset reale puta, qꝛ renuntiatum fuisset iuri congrui. Nam tunc videṫ actū vt nullo modo vlterius ad ius congrui admittatur arg. l. j. §. quibus. ff. de succes. edic. cum concor. s̄. allegatis. Sed dominus Sebastia. in constitutione de iure congrui. In hoc enim distinguit aut pactum est personale. ¶ Primo casu non obstan. pacto potest agere iure congrui ꝯ emptorem. ¶ Secundo casu non pactum interuenit sed simplex renuntiatio, tunc potest agere ꝯ emptorē iure congrui vel latius ibi p eū.

42 Ultimo nota ex tex. qđ si plures consanguinei vicini concurrant in petendo ius congrui omnibus competit res empta isto iure pro equali portione, ⁊ eadem ratione si sunt plures vicini omnibus competit ius agendi iure Prothomiseos ad rem emptam per istuꝫ tex. ⁊ fit diuisio rei vsqꝫ ad vnum palmum si tot sunt vicini vt expresse, ⁊ si sunt duo de quibus competat ius congrui, ⁊ vnus non vult exercere ius ꝯgrui alterius forte respectu, totum ius ꝯgrui accrescit

volenti exercere iure accrescendi per. l. j. C. quando non peten. par. ⁊ ita tenet Sebastia. in ꝯstitutione de iure congrui dominij in fi. in constitutione si ex vno in verbo vnius, ⁊ ex his deciditur alia questio. s. qđ ius ꝯgrui potest cedi seu vendi vel donari alij propinquo ratione vicinitatis rei, ⁊ ratio non venit virtute cessionis sed iure accrescendi, vt dicit idem Sebastia. in prima constitutione de iure cōgrui, in hoc habenti, ⁊ in dicta ꝯstitutione si ex vno in verbo, nisi sed alij extraneo non potest cedi qꝛ eo tempore quo collateralis vult, vti iure ꝯgrui, ⁊ ꝯsequenter non potest cedi qꝛ eo tempore quo collate-
43 ralis vult vti iure ꝯgrui, ⁊ ꝯsequenter non potest cedi. † Item quia istud ius ꝯgrui est reale, ergo nullo modo potest cedi de per se nisi ipsa res vicina cedatur cum iure congrui, sicut dicimus in seruitute mere reali, vt. ff. de serui. rusti. predio. l. preconis. ⁊ sic ius cōgrui trāsit cum ipsa re vendita. Cum ista congruitas ratione rerum coniunctarum sit introducta, ⁊ hanc sententiam tenet hic Bald. in. l. secunda. versiculo an ius Prothomiseos potest cedi vel donari. idem tenet Pet. de bellaper. in. l. ad officium. C. de rei vendica. quem ibi referunt Cy. ⁊ Bal. ⁊ vbi ius congrui esset ꝑsonale introductum ratione sanguinis tūc ratio statuti iuris Prothomiseos est ne exeat de gente, ⁊ tunc exiret si alteri cederet, vt. ff. de legatis secūdo. l. cum pater. §. libertus. Item qꝛ qui cedit extraneo facit contra statutum ⁊ non prodest secundū Bal. ibi. ⁊ idem Bal. in. l. ij. C. de rescinden. venditio. ⁊ in. l. dudum. C. de contrahen. emptio. ⁊ doc. in. c. constitutus. de resti. in integrum.

Item quero sunt duo vicini vnus tamen propinquior altero an iste istam rem venditam poterit insolidum aduocare alio excluso, qꝛ est
44 remotior, † ⁊ dic qđ sic, pro hoc videtur tex. in. l. adeo. §. insula. ff. de acquir. rerūꝫ domi. facit. l. duumuiri in fi. ff. de re mili. ⁊ insti. de reꝝ diui. §. in sum. ¶ Iuxta hoc quero, Titius vēdidit domuꝫ mihi iuxta aliam domum meam, vicinus agit contra me iure congrui insolidum, an ego ex quo suꝫ vicinus habeam ius congrui propter meā contra me ipsum, ⁊ videtur qđ non qꝛ ius congrui confusum est ex quo egomet ei qui eram vicinus. ar. ff. solu. matri. l. stichum. §. additio. ⁊. l. si debitori tuo. C. de pactis. cum concordantijs, ⁊ hoc est verū ꝙ actio iuris congrui est confusa, non tamen est confusa, vt non possim excipere de parte mea ratione vicinitatis per ea que notan. in. l. debitor. ff. ad treb. ⁊ sic licet actio sit extincta de iure ciuili, hꝫ tñ locum exceptio pro parte mea ratione vicinitatis quam habeo iuxta reꝫ emptam per me, ⁊ in parte mea potero contra aduersarium excipere ꝙ sibi non competit ius congrui arg. ff. de capi. dimi. l. j. §. pe. ⁊ ita concludit per pulchra verba do. Sebastia. in. d. constitutione si ex vno in glo. fina. ad fin. ¶ Item pone qđ pluribus competit ius congrui, ⁊ res empta stabilis est indiuisibilis quid fiendum, videṫ ꝙ ius congrui competat ei insolidum qui primo ad iudicium emptorem prouocauit, ⁊ si ambo ad iudicium prouocant forte non dirimatur, vt in. l. in his tribus. ⁊ in. l. seq. ⁊. l. ꝙ prior. ff. de iu. Alij possent dicere qđ ius congrui competit ei qui maiori parte rei empte ꝯiunctus est. arg. l. fami. hercis. l. si que cautionis, qđ si non apparet forte dirimitur, vt in. d. l. si que. ⁊ C. cōmunia de leg. l. fin. ⁊ ibi
45 glo. ⁊ Bal. † ⁊ de isto iudicio sortis est bonus text. l. ij. C. quando ⁊ quibus quarta pars debea. lib. x. ⁊ de iudicio sortis multa reperies in veteri testamento, de quibus auctoritatibus plene per. d. Sebastia. in. d. constitutione si ex vno in verbo, ea parte, ⁊ per totaꝫ causam. xxvj. in decretis. Et quot modis accipitur sors ponit Jo. and. in prologo clemen. Nec obst. qđ sortilegia sunt prohibita, vt patet in. c. fi. de sortileg. qꝛ hoc iudicium sortis potius procedit auctoritate legis ꝙ̄ illud reprobari videatur. de quo per glo. xxvj. qō. j. c. in sum. ⁊ Archi. ea. causa. q. ij. c. j. ⁊ vide per not. per Archi. in. c. accusatus. de here. lib. vj. ⁊ Bal. in. l. si maior. C. cōmuni diuidū. vbi dicitur qđ non est verum ꝙ in diuisionibus maior natu debet diuidere ⁊ minor eligere, sed dꝫ fieri diuisio felicitate fortune ⁊ p sortes vt in. d. l. ij. C. quando ⁊ quibus quarta pars, tamen pro ista opin. ꝙ maior natu dēat diuideṙ ⁊ minor eligere facit tex. i. c. j. eꝫ. ð pochi.

Item pone qđ vendiṫ domus ecclesie que nō hꝫ ius cōgrui, vt in vlt. §. huius legis, ⁊ ab alio latere est domus alterius vicini an iste vicinus hēat ius ꝯgrui ꝑ mediera
46 te rōne sue ptis tm̄ vel insolidū. rñdeo † qđ videbaṫ dōm qđ teneṫ ꝑ pte ꝯiūcta hēre dēat ius ꝯgrui qꝛ istud est reale ⁊ ipsa rē ꝯiūcrā afficit ergo pro ipsa parte tm̄ cōpetit ius ꝯgrui. In ꝯriū tñ ē veritas. s. in defectū iuris alterius vicini admittaṫ isolidū vicinus habilis cui cōpetebit ius ꝯgrui ꝑ pte si alter vicin⁹ fuisset habilis ar. l. vnice. §. j. ⁊. ij. C. ð ca. tol. Itē qꝛ ius ꝯgrui cōpetit idoneo ⁊ si sunt duo collaterales vn⁹ idone⁹ alter nō, totū ius ꝯgrui cōpetit idoneo. ar. l. fi. C. ð in. em. ⁊ facit tex. i. d. l. j. qñ ñ pe. par. itē qꝛ ñ idone⁹ ad ius ꝯgrui hř ꝑ ñ ꝯiūcto, qꝛ ñ dř eē ꝙ iur̄ ñ est, vt. l. paul⁹. ff. de verb.

obli. ⁊ l. vbi aūt nō apparet. ff. de in diem adiec. ⁊ l. quem. ff. q sat. cog. ⁊ in. c. j. de vot. lib. vj. Nec prestat impedimētū ꝙ de iure nō sortit̃ effectū, vt in. c. nō prestat de re. in. li. vj. ⁊ videas ad hoc plura similia que alle. And. ad illud ꝙ dicit̃ ꝙ paria sunt nō esse, vel esse sed esse inhabile de iure in. c. j. §. preterea. in. iiij. colū. que fuit pri. cā bene. amit. arg. l. nec nulla. ff. de pe. here.

Item quero pone ꝙ ego habeo duo predia cōiuncta, quoꝝ vnū est predio tuo ꝯiunctū, ipsumqꝫ vendidi Titio, tu petis a Titio totū ius congrui ⁊ ego peto me admitti pro parte que remansit collateralis q̄rit̃ quid iuris.
47 Rñdet̃ quod † actione cui vendidi nō possum petere ius ꝯgrui ꝓ parte collaterali, qꝛ nō possum venire ꝯ factū meū proprium, vt in. l. post mortē. ff. de adop. cū si. ⁊c. Itē ob. regula quem de euictione tꝫ actio eundem agentē repellet exceptio. l. vēdicante. ff. de euic. Item qꝛ vēdēdo Titio videoꝛ repudiasse tam sibi illam congruitatē q̄ꝫ haberē si illa domus esset alterius, ⁊ illam venderet ⁊ ego essem vicinus, ar. C. de rei ven. l. absolutionē, ⁊. ff. de inoffi. testa. l. fi. in prin. ⁊ l. ꝯmissorie. C. de inter emp. ⁊ ven. Concludit̃ ergo ꝙ mihi venditori pro parte mea non ꝯpetit ius congrui, sꝫ ille solus habilis habebit totā rē emptā rōne iuris ꝯgrui qꝛ vēditoꝛ est inhabilis in aliam partem, ⁊ ꝑꝑea hr̃ ac si non esset co lateralis. sꝫ iuxta hoc quero pone tu vicinus egisti contra illū vicinū Titiū iure ꝯgrui ⁊ obtinuisti in cā. ⁊ sic ille Titius fuit ꝯpulsus ad vēdēdum tibi. ego primus vēditoꝛ postea peto a te secūdo emptore domū illā ꝓ pte ꝑ qua suꝫ collateralis iure ꝯgrui, tu excipis ꝙ ego illā domū vendidi Titio a quo nō potui exigere ius ꝯgrui pro parte, vt. s̄. dixi. Nec ꝯt̃r ab illo cui vēdidit ipse Titius iuris necessitate. l. p
48 ius ꝯgrui † qꝛ emptoꝛ ⁊ vēditoꝛ quasi vna ꝑsona esse cēsent̃, vt no. in l. si tibi. ff. de pac. ⁊ l. idem in duobus. §. ꝑsonale. ⁊ l. iurisgentiuꝫ. §. pactorum. Itē quia emptoꝛ ⁊ venditoꝛ sunt nomina correlatiua vt ꝓbat̃ in. l. fi. C. de indi. vid. tol. ⁊ l. nemo martyres. C. de sa. san. eccle. extra de iud. c. fi. Itē qꝛ defensiones que adiuuant vēditorē ad iuuant ēt emptorem, vt in. l. dolia. §. i. ff. de ꝯhen. empt. ⁊ in. l. de accessio. ff. de diuer. ⁊ tem. presc. querit̃ quid iuris. dicit do. Sebast. in. d. ꝯsti. si vno in verbo, nolentibus qđ hꝫ locū ius ꝯgrui, rō quia non possum contra Titiū exercere ius ꝯgrui est qꝛ vēdidi Titio q̄ rō cessat in ꝑsona tui q emisti a Titio cū tunc ex noua tua intentiōe mihi quoddā aliud nouū ius ꝯgrui nascat̃. ¶ Hoc veꝝ putarē qñ venditio spontanea esset facta per emptorē ipsum vicino per necessitatem iuris congrui ⁊ a principio primus vēditoꝛ sciebat illum eē vicinū, ⁊ ꝙ poterat petere ius ꝯgrui ⁊ sibi non recusauit ius petendi ius ꝯgrui ꝓ parte sua contingat illū vicinū euincere iure cōgrui tunc vꝫ tacite refutare ius ꝯgrui illi ementi pro se ⁊ heredibus suis ⁊ cui ipse vendiderit per necessitatē iuris ꝯgrui. Alias ista lex eēt captiosa ꝙ esse non dꝫ, vt dicit tex. in. c. abbatis. s. Siluestri circa fi. de ver. signi. secus si ignorauit. nam tunc ꝓcedit opi. do. Sebas. vim habeat locū ius ꝯgrui ꝓ parte sua, qꝛ sciuisset ꝙ vicinus poterat eum priuare iure suo. ⁊ sic ignoranti succurritur, vt non perdat beneficium a iure vel a. l. concessum arg. eo. que no. in. c. si vassallꝰ. si de feu. fue. ꝯtro. int. do. ⁊ agna. ⁊ ex his remaneat expedita ista prima pars ⁊ istud principium. l.

SVMMARIVM

1 Ius Protomiseos petens infra quot tempus debet soluere pretiuꝫ ⁊ quando incipiat currere tempus illud. 3. Et que sint necessaria. 4.
Forma legis est de substantia legis. ⁊ quid sit illa forma.
2 Forma rei qđ sit itē ⁊ forma in actibus hominum.
Denunciatio quid sit.
3 Scientia nunqđ req̄sita in iure ꝯgrui ⁊ qualis. 4. 6.
Perfectio venditionis est triplex.
4 Tēpus decendij datū appellaturis incipit a die scientie.
5 Scientia facti duplex est ⁊ qualiter probetur.
Gradus tres sunt intermedij inter ignorātiā ⁊ sciētiā, ⁊ q sunt.
Dubietas suspitio ⁊ opinio quid sint.
6 Opinio que dicatur.
7 Statutū loquēs de sciētia nō verificant̃ in sciētia ficta ⁊ sic loquēs de casu ficto non trahit ad verum.
8 Scientia in edicto pretoris qño intelligenda.
Fictio iuris qđ operetur ⁊ cuius effectus.
9 Iuramentum hꝫ ignorantie presumptionē per se. ⁊ statur iuramento precedente ignorantie presumptione.
Ignorātie iustitia qño probetur.
10 Denunciatio req̄sita in iure ꝯgrui quo loco fieri debeat. ⁊ quo tempore. 11. ⁊ cui ⁊ per quem. ⁊ qño fieri possit. 15.
Locus congruus quid sit.
12 Semel actum facere qbus casibus in iure locū habeat.
13 Denunciatio nūquid supuacua vbi vicinus scit rē esse venalem in iure congrui.
Presentia an eq̄paretur denunciationi.
14 Actū faciens non vt ipse sꝫ vt alius an sibi preiudicet.
Procuratoꝛ falsum confitens non excusatur quod tanquaꝫ alius dixerit.
15 Prescriptio non currit iuste impedito.
16 Necessitas quas iuris regulas ꝓhibitiuas infregit.
Paupertas veniens sine sua culpa a periurio excusat.
17 Euictio rei vendite iure congrui quid req̄rat.
Pretium iustum examinare ad iudicem spectat. ⁊ quomodo probari possit. 19.
18 Estimatio rei qualiter veniat consideranda.
Subhastatio per iudicis decretum exceptionem deceptionis dimidie excludit.
20 Pretium iustum nunquid dicatur quod imposuit testator rei vendite.
Valoꝛ rei vendite qualiter probetur.
21 Estimatio rei vendite in iure ꝯgrui an faciēda ad tēpus litis contestatio. si forte sit mutata.
23 Litigandi iusta cā excusat ab expensis.
Ius congrui nunquid ad heredes transeat. ⁊ qualiter heres iure defuncti vtatur.
24 Lapsus termini excludit a iure congrui.
25 Incarceratus citatus si per ꝓcuratorē non compareat an incurrat contumaciam.
26 Prescriptio quo iure currat impedito ⁊ cuius impedimenti.
27 Ignoranti an currat prescriptio ipso iure vel ope exceptionis.
28 Deportatus qs dicatur, item ⁊ in exilium missus.
29 Prescriptio iuris ꝯgruis absenti causa reipublice non currit. 31.
Absens quis dicendus ⁊ quis presens.
30 Absentia qñ presumenda dolosa ⁊ an prosit.
Minori qualiter currat prescriptio iuris congrui. 32.
31 Absens vel impeditus tenet̃ mittere procuratoreꝫ alias currit ei tēpus iuris congrui. 33. 34.
33 Mora illum nō arguit qui pōt se legitima excusationi tueri.
35 Ius congrui est in rem ⁊ afficit possessorem.
Libellus iure congrui ratione vicinitatis qualiter formari debeat
36 Formula libelli cum petitur ius congrui ratione sanguinis.
37 Emptoꝛ rei subdite iuri congrui ab euictione cadit.
Euictionem non habet qui scienter rem alienam vel alteri obligatam rem.

§. Secundus.

§. Ut intra triginta dies. Hec est secūda ps in qua penit̃ intra quot tempus debeat illo cui ꝯpetit ius cōgruit petere dictū ius ab emptore cum quinqꝫ fallentijs ⁊ quarta fallentia limitat̃ in versi. ⁊ lꝫ. ⁊ hoc dicit. Ille qui vult rem stabilem alienare debet denunciare parentibus socijs vel vicinis ⁊ ipsi quibus facta fuit denunciatio ⁊ quibus competit ius congrui volunt rem emptam iure Protomiseos tenent̃ intra. xxx. dies dinumerādo a die denūciationis soluere iustum pretium venditori ⁊ si intra dictū tp̄s. xxx. dierum illi quibus competit ius congrui fuerunt in mora soluendi ipsum iustū pretium aut tantum quantum verus emptoꝛ sine fraude. sunt excludit tempus a dicto iure ꝯgruit. Fallit tamen in quinqꝫ casibus in q̄bus post tempus. xxx. dierum. admittitur ad agendum iure congrui ⁊ non currit supradicta prescriptio.

¶ Primus casus est nisi i dictum tempus ille talis cui competebat ius congrui erat in captiuitate.

¶ Secundus casus nisi intra dictum tempus esset deportatus.

¶ Tertius casus est nisi in dicto tempore esset relegatus vel in exilium missus.

¶ Quartus casus est nisi in tempore ipso fuisset absens cā reipublice, vel esset absens negotijs sine dolo ⁊ fraude.

¶ Quintus casus est nisi in tempore predicto ille cui competebat ius congrui, erat minoꝛ annis. xxv. Nam tunc sibi non currit dictū tempus, sed currit ab eo tempore quo effectus est maioꝛ. ⁊ sum ibi in versicu. ⁊ lꝫ hic ponitur quedam limitatio ad quartam limitationem prerecitatam in qua fuit dictum quod si ille cui competebat ius congrui erat absens pro suis negotijs auditur petendo ius congruit post triginta dies. Nam illud verbum post intelligit̃, scilicet quatuoꝛ menses. Nam procuratoꝛ absentis debet intra quatuoꝛ

menses

menses. Nam procurator absentis debet intra quatuor menses
sooluere venditori iustum pretium vna cum legitimis vsuris ex=
pensis vel interesse, ⁊ sic habebit ius congrui ⁊ expellet extraneos
emptores. ⁊ si. ĩ. dictū tēpus. xxx. dierum ⁊ post. ĩ. quatuor menses nō
soluerit iustum pretium, tunc non solum non habebit ius congrui;
verumetiam tenetur venditori ad expensas si quas fecit ⁊ ad inter=
esse quod passus est propter tardatam venditionem. hoc dicit vsq;
ad. §. licet enim.

1 **Nota primo† ex isto text. quod in**
fra. xxx. dies debet ille cui ꝯpetit ius congrui soluere iustum preti=
um venditori per istum tex. l3 in aliquibus partibus vt est Neapoli
debeat hoc fieri. ĩ. annum a die scientie ⁊ hoc a consuetudine.
¶ Sed iuxta hoc quero qn̄ incipiunt isti triginta dies an a die cele
brati ꝯctus vel a die scientie vel a die denuntiationis. dicit Bald.
in quodam suo cōsilio incipiente, iure municipali cauetur, ponit sub
titulo de iure congrui, quod tempus vtendi iure congrui absq; du=
bio non currit ignoranti, sed tempus istud triginta dierum currit ei
qui sciuit factam venditionez ⁊ cui denuntiatum fuit venditionem
rei facturā vnde sola scientia non sufficeret, q2 hec lex requirit fieri
denuntiationē. ⁊ sic ipsa denuntiatio est de forma siue substantia, q2
forma legis est de substantia legis, sicut forma rei est de substantia
rei, ⁊ forma in actibus hominum est de substantia ipsius actus. Est
autem forma legis ordinata dispositio ordinans certos hominis fi=
nes vt in. l. certa forma. ff. de iure fisci. ⁊ de censi. l. forma. ⁊. ff. ad mu
2 nicipa. l. cōstitutio. † Forma rei est quidā gradus seu perfectio eius
a natura vel arte. ⁊ anteaquam forma ista inducatur dicimus esse ru
dem, ⁊ quasi rudem materiam, vt. ff. de lega. iij. l. quesitu3. §. illud for
talle. Forma in actibus hominum est debita partium ordinatio ꝯm
prius ⁊ posterius, vt. ff. de prescri. ver. l. eum qui. ⁊. l. naturalis. De=
nuntiatio autem est facti futuri vbi de futuro loquimur certa clara ⁊
intelligibilis designatio cum protestatione vel prohibitione tacita
vel expressa. ff. de adul. l. denūtiasse. ⁊. ff. ꝙ vi, aut clam. l. aut qui ali
ter. ⁊. C. que res pig. obli. pos. l. neq;. Cōstat autē ꝙ ista denuntiato
est de substantia vt expresse dicit lex ista que requirit fieri denuntia
tionē ipsi vicino. ⁊ tunc quasi de forma est quis astrictus vt denunti
et. sed si lex similiter loqueretur ⁊ non dixisset denuntiatione tunc es
set distinguendum, aut tractamus quo ad finem sciendi ⁊ sufficit so
la scientia. vt. ff. de peti. here. l. itē veniunt. §. petitam. aut quo ad ef=
fectum aliud inducendi vlterius vel probibendi ⁊ non sufficit scien=
tia, vt. d. l. denuntiasse cum simi. vbi ergo lex requirit denuntiari si=
ne dubio est necessaria scientia, scientia dico facti ⁊ forma ipsius et
ceterorum que habent factum substātiare, vt. ff. depo. l. siquis insito.
⁊ de electio. capit. causam. ⁊. ff. de act. empti. l. j. §. fi. ⁊. l. quero. ⁊ fa=
cit cle. fi. vt lite pēdēte. ista sunt verba Bal. in. d. cōsilio ⁊ sic ꝯcludi
tur ꝙ i materia legis nostre isti. xxx. dies a die denūtiatiōis currūt.

3 **Sed vlterius queritur ibi** † Bald. qd de tempore
quatuor mensium de quo loquitur litera nostra quod non requirit
denuntiationez sed scientiam. ⁊ dicit ꝙ licet non dicat a die scientie
tn̄ ita interpretari debet. ⁊ subdit quod non sufficit scire factum, nisi
sciat eius modum ⁊ quantitatem. Plena enim scientia requiritur,
⁊ quod facti series non ignoretur, vnde si parentes vel vicini sciunt
factam esse venditionem ⁊ ignorent. decreto pretio non currit istud
tempus q2 sine pcio contractus venditionis non valet, vt not. Cyn.
in. l. j. C. de contrahen. emp. debet certificari de pretio ille cui com=
petit ius congrui arg. l. fina. C. de iure emphyt. q2 ergo non habet
notitiam eoru3 que sunt de substātia non dicitur sciuisse sed ignoras
se, vt. ff. de condi. ⁊ demonst. l. multū. ⁊. ff. de acqui. here. l. si quis ex
traneus. §. fin. Idem si vicinus sciret facta3 esse venditionem ⁊ igno
ret esse perfectam. Triplex enim est perfectio. s. quo ad conuentio
ne3. ⁊ hoc fit cū ꝯtractus a partibus est absolutus sine conditionali
ter ita quod non liceat penitere, vt in. l. sicut. C. de act. ⁊ obli. Secū=
da est perfectio quo ad dationem ⁊ obligationem que etiam rei per=
iculum ad se trahit, vt. ff. de peri. ⁊ commo. rei vendi. l. necessario.
Tertia est perfectio quo ad equationem, quo ad rei traditionem ⁊
pretij numerationem, ⁊ ista est postrema ⁊ finalis perfectio, ⁊ plus
dicitur perfectio q̃3 alie supradicte, quia id est perfectum quod ex
omnibus eius partibus constat esse perfectum, vt. ff. de orig. iur. l.
prima. ⁊. ff. de pact. l. ab emptione. ⁊. C. quando non lice. ab emp.
disce. l. j. ⁊. ij. q2 ergo tempus quatuor mensium requirit perfectio=
nem ꝯctus ad oia non incipit currere rebus integris existentibus.
4 † Tria ergo sunt necessaria vt currat tempus predictū quatuor mē=
siu3. s. vera existentia cōtractus. perfectio eius ⁊ scientia de vtroq;
⁊ pro hoc facit ꝙ tempus decem dierum ꝙ datur volentibus appel
lare a sententia incipit non a die probationis sententie sed a die
scientie, vt not. Io. an. in. c. consultationi. de appel. lib. vj. de quo in
decisione Rote decisione. xlix. incip. si fertur sentētia diffinitiua ⁊c.
⁊ ideo dicebat Ang. singulariter in. l. ij. §. biduum. ff. quando appel.
sit qꝫ si pars simpliciter notificauit parti qꝫ sententia lata est nō ex
pressis verbis contra vel pro, qꝫ non currit tempus decem dierū ad
hoc vt dicatur sciens de scientia, ⁊ ibi etiam dicit ista verba citatus
ad audiendum sententiam si non fuit aliter ei denunciatum non suffi
cit ad hoc vt dicatur certus adeo qꝫ bsu currat tempus iantum ad=
appellandum secundum no. in. l. j. §. fi. ff. quando ap. sit ⁊ idē dicit ip
se Ang. in. l. a sententia. §. fi. ff. de ap. hoc idem t3 Bal. in hodie. C.
de ap. ⁊. l. is q. C. de lib. cā. ⁊ ratio est ꝯm Ang. quia forte iudex pro
rogabit terminum ad ferendam sententiam, vt in. c. consuluit de of=
fi. de leg. Item est alia ratio quia forte iudicabit pro citato quemad=
modum contra. Preterea illa nuntiatio non reddit illum certu3 pu
ta ostendendi ei instrumentum suum ꝯm cle. causam. de elec. ⁊ ple=
ne per Bar. in. l. nō solū. §. morte. ff. de ope. noui nū. ⁊ in. l. nomē. C.
que res pigno. obli. pos. ⁊ est glo. in. c. de ꝯsultatio. de appel. lib. vj.
⁊ Inno. in. c. j. vt lite nō ꝯte. in. j. col. ⁊ pro dicto Ang. est gl. in. l. fi.
§. fi. C. de tempo. ap. Item quia parti non est credendū, vt in. l. ij. C.
de rescin. vendi. ⁊ no. Bar. in. d. §. morte. ⁊ in. l. j. §. j. ff. de eo ꝑ quez
fac. erit ibi nimia credulitas. Fallit nisi nunciās eēt ꝑsona bona ⁊ di
gna auctoritate ꝯm gl. in. l. titio. ff. de cōdi. ⁊ demō. d3 ergo esse sciē
tia certa ex parte illius cui competit ius congrui ⁊ non dubitabilis
non est scientia, sicut dubia probatio non est probatio. vt in. c. presen
tia de probatio.

5 **Sed iuxta† hoc quero qualiter**
ista scientia facti probetur. Respondeo qꝫ duplex est sciētia facti,
altera vera, altera presumpta. Vera scientia est illa ad quam perue=
nitur per sensu3 corporis, ⁊ ista dicitur sciētia vera que dicitur infal
libilis notitia ⁊ veritas que per sensum acquiritur ꝯm Bal. in. l. sci=
re leges. ff. de legi. ⁊ idē no. Bar. in. l. admonendi. ff. de iureiur. al=
leg. tex. in. l. in testamento in fi. ff. de testa. ⁊. l. testiu3. C. de testi. Hu
ius quidem scientie terminus appositus est in scientia siue ignoran=
tia inter que extrema scilicet scientiam ⁊ ignorantiam sunt gradus
intermedij. Primus quidē gradus est dubietas que ꝑ inuestigatio
nem causatur hec quidem non est species scientie, sed est quoddam
medium per quod peruenitur ad inuestigandū, gl. est in. l. j. C. de ꝑ
cu. ⁊ in rub. de iuris ⁊ facti ign. ⁊. l. si testator. ff. de testa. ⁊ in. l. iij. C.
qui ad liber. procla. nō licet. Secundus gradus est suspitio per quā
animus incipit adherere per tex. in. l. aquilia si delictu3 ibi ad suspi
tionē in fi. ff. ad. l. aquil. ⁊ in. l. absente3. ff. de penis ibi suspitionibus
condemnari. ⁊ in. l. iij. §. eius ibi, quid autem credas. ff. de testi. ⁊ hoc
tāgit Bar. in. l. fi. ff. de questio. Tertius gradus est qui dicitur opi
nio per qua3 animus iudicis maxime adheret ⁊ nihil deest nisi par=
tis, vt habetur in tex. in. l. j. post prin. ff. de questio. ibi quū dicit ad
questionem tunc deuenitur cum suspectus est ⁊c. Ita dicit Barto.
6 in. l. admonedi in. iiij. col. ⁊ sic opinio † dicit̃ illa que non ꝑ sensum
sed per probationes ⁊ media concludendi acquiritur, ⁊ vocatur ve
hemens opinio seu credulitas ꝯm Bar. in. c. preallegato in. l. pater
ff. de acqui. here. ⁊ de opinione est text. in. l. j. ff. de interrog. act. vbi
pro hoc dat intellectum ad. l. secūdā. §. quod obseruari. C. de iura. ca
lum. vbi est verbum credi quod ita exponitur vt. s. per Bald. alia
sciētia facti est presumpta, hec est presumptio que presumitur ex cō
sanguinitate, vt in. l. octaui. ff. vnde cognati. ⁊ in. l. de tutella de in in
tegrum restitu. mili. Aliquando ex vicinitate, vt in. l. vicinus. C. de
nup. ⁊ in. l. filium diffinimus de his qui sunt sui vel alieni iur. Aliqn̄
sumit̃ ex eo quod publice fit vel publice scitur secundum glo. in. l. si
tutor. ff. de peri. tuto. ⁊ in auc. qui semel. C. quomo. ⁊ quando iudex.
Aliquando presumitur ex fama siue ex eo quod publice dr̃, vt. l. cū
quidā. §. quod dr̃. ff. de acqui. here. ⁊ ibi Bart. in. l. is pōt eod. titu.

Sed stat dubium in hoc an istud
tempus quod currit a die sciētie intelligatur de scientia vera ⁊ sciē=
tia ficta vel presumpta. Distinguo aut ius congrui obseruatur in ter
ra secundum istam legem, ⁊ isto casu hec lex etiam ꝯprehendit sciē=
tiam presumptam. Aut ius cōgrui seruatur mediante statuto vel
consuetudine, ⁊ tunc intelligitur de scientia vera facti ita quod non
7 sufficit presumpta, hoc probo quia † statutū loquens de scientia nō
verificatur in sciētia ficta sed vera. l. iij. §. hec verba ⁊ ibi gl. ⁊ Bar
to. ff. quod quisq; iuris ⁊ not. Barto. in. l. omnes populi in vltima
car. in ver. vlterius quero an statutum extendatur ad casum fictum
videtur tex. in. l. fi. C. qui ven. eta. impetra. Idem tenet Bartol. in
l. lex. ff. de stipu. seruo. ⁊ in. l. apud iulianū. ff. ex qui. cau. in pos. ea. ⁊
dicit optime Bal. in. l. ij. §. volūtate. ff. solu. ma. quod statuto requi
rente consensum non sufficit ꝯsensus presumptus sed verus expres=

sus. et in simili no. Barto. in l. j. ff. de fonte. et Bal. in l. si quis nō di cam rapere. in vj. col. ver. et facit ad. q. C. de epis. et cleri. vbi dicit q statuto vetante fieri pacem de homicidio nō hz locum in eo qui con dēnatus est de homicidio ex contumacia, et sic ex ficta concessio ne. et non vera allegat. d. §. hec verba, et idem not. ipse Bald. in l. re ceptitia. C. de constitu. pec. in vlti. colum. ver. sed pone ad corrobo randum facit quod no. Bal. in l. si quis seruo. in fi. C. de fur. vbi di xit statutum non extendi ad casum fictum et econtra, sed statutū lo quens de casu ficto non extenditur ad casum verum. allegant not. p Joan. and. in c. sciant cuncti. de electio. lib. vj. et per Bal. in l. fi. C. de heredi. instituen. et Bar. pulchre in l. heres quandocunqz de ac quiren. heredi. sed in indiuiduo not. idem Barto. loquendo pprie de materia scientie in. d. l. admonendi in quinta. col. versic. hoc pre misso dicit qd in edicto pretoris verbum sententia intelligitur vera

8 scientia facti per sensum corporis acquisita, † et quod de statuto dici tur idem est dicendum de edicto pretoris, vt nota. in l. tertia. §. hec verba vbi tex. loquitur de edicto pretoris, et per illum tex. docto. de cidunt de statuto. Et si diceretur aliud esse casum fictum aliud pre sumptum sed ad plus se habet fictio iuris, vt dicit glo. in l. si duo. ff. de peti. heredita. Fictio enim adeo habetur pro veritate quod in contrarium probatio non admittitur vt ibi. Presumptio autem non habet onus probandi in se sed transfert in alium, vt no. Barto. in l. in illa. ff. de verbo. obli. et ei statur donec probatur contrarium, ideo statuto requirente veritatem non admittitur fictio iuris que omni modo p veritate habetur multo fortius presumptio iuris veritati p xima non est. Unde concludo quod statutum loquens de iure con grui et apponēs tempus ad rem petendam iure ɔgrui a die scientie intelligitur de scientia vera et non presumpta per supradicta. Et si p sumptio in probanda scientia est probata, ista probatio presumptiua tollitur per iuramentum partis ɔtrarie iurantis de ignorantia. Sed certum est quod de iure presumitur ignorantia. l. verius. ff. de proba tio. et econtra de presumitur scientia ex quo publice fit vt supra dixi. Hec secunda presumptio excluditur per iuramentum, quia iuramē tum habet ignorantie presumptionem per se, quia nemo presumitur immemor salutis eterne, vt. l. iubemus. C. ad legē iul. repe. et sic due presumptiones fortiores excludunt vnam debilem. l. diuus. de in in

9 teg. restitu. † Item statur iuramento precedente presumptione igno rantie. et hoc tenet Archid. in capitu. cupientes, de electio. lib. vj. in capi. j. de dolo et contu. et per Archi. et not. Barto. et Nic. de Nea po. l. scire oportet. §. sufficit. ff. de excu. tuto. et Bald. in l. ij. ff. de iu risd. omnium iudi. et no. in capitu. pastoralis de exceptio. et glo. ma gna in capi. ad audientiam de resti. in integ. Fateor tamen qd iusti tia ignorantie non probatur per iuramentum vt est quando mutuat filiosfami. et talis ignorantia probatur per iuramentum, sed non insti tia ignorantie contra quam est presumptio iuris nisi concurrentibus alijs coniecturis, vt quia publice pro patrefami. reputabatur, vt est tex. in l. si quis patrem. ff. ad mace. et ita intelligitur dictum Bar. in l. si cui. §. ijsdem criminibus. ff. de accu. vbi erat iustitia ignorantie iō iuramentum non sufficit quod satis est notandum.

Et quoniam supra conclusimus

quod tempus. xxx. dierum currit a tempore denuntiationis pter formam traditam per istam legem propterea sunt querenda aliqua hic circa hanc materiam denuntiationis. Et primo in quo loco de bet fieri hec denuntiatio. dicit gl. in l. mora. ff. de vsuris quod in lo

10 congruo, † et locus congruus est vbi quis pōt ɔueniri, et sic vbicūqz potest conueniri ibi potest fieri argu. l. fi. ff. de offi. presi. et puto etiā quod in lupanari posset fieri ista denuntiatio si vicinus ibidem inue niatur ex consuetudine puta quia esse lenona tunc attenditur ɔsuetu do loci vbi solet conuersari ipse vicinus. argumen. eorum que not. in l. quod si nolit. §. qui assidua. ff. de edil. edicto. et in l. vel vniuerso rū. ff. de pig. ac. et facit quod no. Cy. in l. excepto. C. loca. vbi refert quod si quis stat in domo tanqz inquilinus qd tenetur nomine pēsio nis eatenus quatenus prestari consueuit ad hoc allegant multa simi lia post Bal. et doc. in c. j. §. preterea quid sit inuestitura. Sed si es set homo qui non solet accedere ad locum publicum sed ex aliquo casu forte inueniatur ibi ex quo ille locus est inhonestus non puto posse ibi fieri hanc denuntiationē argu. l. si cum dies. §. arbiter. ff. d arbi. Sed hoc vltimum forte non procedit quia ista denuntiatio fit solum ad effectum scientie, et sufficit qd vicinus sit certificatus quo cunqz modo, vt. j. dicam. Sed an sit necesse quod dicta denuntiatio fiat coram iudice dic quod non est necessarium. Nam extra iudiciū valet et tenet dummodo possit probari factā esse, vt no. in l. amplius ff. rem ratam habe.

11 Item quero † quo tempore de

beat fieri ista denūtiatio an possit fieri die feriata. Bar. tangit de ci tatione an possit fieri die feriata vbi habetur in. d. §. nuntiatio, et in l. miles. §. sexaginta. ff. de adul. C. de appel. l. fi. maxime cū in casu no stro talis denuntiatio fecit ad effectum tollende ignorantie. facit. ff. manda. l. si fideiussor. §. j. et ff. de act. emp. l. j. in fi. vnde quocunqz tē pore et in quocunqz loco et etiam in missa potest fieri.

¶ Sed interim queritur an ista denuntiatio debeat de necessitate fi eri principali vel sufficit fieri procuratori generali. respōdeo quod potest fieri etiam procuratori, vt not. in l. apud celsum. ff. de except. doli. et in l. pcurator. ff. de trib. et no. in l. sancimus. §. fi. ff. de euic. sz quid ē an talis denuntiatio possit fieri per pcu. respondeo qd sic sed ille qui denuntiat procuratorio nomine debet ostendere procura torium alias non valet denuntiatio. Ita dicit Ange. in l. heres. ff. ad treb. alle. C. de renuntia. l. si fundum iuncta. l. si quis inficiatur. ff. de pos. et l. hominem. ff. manda. ¶ Itē quero an sufficiat semel denun tiari, vel pluries dz fieri ista denuntia, respondeo quod sepius debe at fieri arg. l. qui Rome. §. choeres. ff. de verb. obli. et ff. de min. l. emilius. et ff. de pig. act. l. si conuenerit. Sed certe in dictis iuribus narratur accidentia facti. Ideo dicendum est qd sufficiet semel de nūtiari, vt no. gl. in l. mora. ff. de vsur. et in l. titio seio. §. vsuris. de le ga. ij. et in l. iij. §. j. ff. qd vi, aut clam. et ff. de no. ope. nun. l. procura

12 tor. §. j. Et q sufficiat semel deducunt plura similia. † Nam ad ac quirendū ius in possessione seu quasi sufficit q semel quis fuit in possessione, vt in c. cum de beneficio. de conces. prebē. li. vj. et in c. cum ecclesia in fi. de causa. pos. et proprie. facit tex. in l. j. §. quesitū. de aqua plu. et esti. vbi ad probandū quasi possessionē seruitutis du cendi aquam ex fundo alterius sufficit probare quē fuisse semel vsū de quo p Bar. in l. j. §. hoc interdicto. ff. de itine. actuqz priua. et no. doc. in d. c. cum ecclesia. facit. l. in die. de aqua plu. arcen. vbi nō di citur facta iniuria ei qui semel voluit. facit. l. videamus. ff. quod met. cā. vbi sufficit semel meū introuenisse ad eū vel eius heredes et pro pterea no. in l. mariti. §. qui questum. ff. de adult. qd quodammodo parificantur actū fieri sepe vel sepius. sicut etiam sufficit semel exti tisse tabulas testamenti paterni licet extare desierunt, vt. ff. de ɔcti bus. l. quod vulgo. et de bm tab. l. j. §. semel. sic etiam et legato relicto cū quis filios habuerit sufficit semel nasci quāuis illico mortui sunt vt. ff. qn dies lega. ced. l. cū vxori. et ff. de instit. et substi. l. si quis he redes. ¶ Itē sufficit semel tm dilationū dari ad deliberandū. l. sanci mus. C. de iure delib. in §. sz qz. itē sufficit semel idoneitatē inueni re in bonis debitorum. ff. de aucto. iudi. pos. l. fi. §. j. ¶ Itē sufficit se mel concessum vt reuocari non possit, vt in c. j. qui succes. tenca.

¶ Item vbi ceptū est semel iudicium ibi dz finiri. l. vbi ceptum. ff. de iudi. ¶ Itē non cōmittitur pena nisi semel. l. si duo. §. fi. ff. ex q. cau. l. cum querebatur. ff. iud. sol. et ff. de edil. edi. l. si tm. ¶ Item se mel pena cōmissa non euanescit. l. celsus. ff. de quibus cau. ma.

¶ Item q semel est heres semper manebit heres. l. ait pretor. §. sed quid. ff. de mino. ¶ Item non potest reprobari q semel approbatū est. l. Papinianus. ff. de neg. gest. ¶ Item actio semel extincta am plius non reuiuiscit. l. si vnus. §. sed si pactū. ff. de pact. l. qui res. §. aream. ff. de solutio.

¶ Item in omnibus ɔctibus qui solo consensu contrahuntur suffi cit semel voluisse. ff. pro socio. l. antepenul. et l. de accessionibus. ff. d tempo. et diuer. prescri. ¶ Item sufficit solum semel fuisse commis sum. l. j. §. si rem. ff. de pactis. ¶ Itē ex quo semel cepit competere semper cōpetit. ff. de edil. edicto. l. quid sit. et ff. de actioni. et obliga tio. l. quicunqz. ¶ Item qui voluit semel cogitur psequi vt in auc. de litigio. §. omnem. et ff. manda. l. si mandauero. in fi.

¶ Item sufficit quem esse vasallum ad hoc vt eius filij dicantur va salli arg. l. cum satis. §. cum autem. C. de agri. et censi. lib. xj. ¶ Itē sufficit semel fuisse feudum quaternatum vt dicit Ang. in c. j. de cō trouer. feu. apud par. termi. ¶ Item sufficit semel centū auri libras pro ductu vrbis procreatum consulem numerari vt. C. de cōsuli. l. pe. in fi. Sic etiam semel sufficit conditionē extitisse heredibus. l. herede. ff. ad trebel. ¶ Item semel absolutus a banno non potest iterato absolui bm Bald. in l. ancillam. C. de condi. ob cau. Item vbi permittitur narratio, non permittitur nisi semel tm. C. de rebus cred. l. si quis iusiurandi. et no. Bal. in auct. habita. §. verum. C. ne fi lius pro patre. ¶ Unde ad propositum sufficit semel factam esse de nuntiationē, et illa facta, si ɔiunctus non excluditur p istum tex. a iure cōgrui, Potest tm volēs vēdere ante denūtiationē et exponere rem venalem vt sciat quantū inueniret vt possit denuntiare vicino, vt legitur et not. in c. potuit. de locato.

13 Subsequenter queritur an † si

sciat vicinus rem esse venalem requiratur denūtiatio. videtur quod non, qz certus certificari non debet, vt. ff. de actio. emp. l. j. in fi. et c.

cum

enim qui certus. de reg. iur. li. vj. faciunt que habentur in gl. in. c. ij. de conces. preben. ⁊ tex. in. c. j. §. donare. in ver. porro. qualiter enim feu. a le. pore. ⁊ facit. l. scribit. §. fi. cũ. l. seq. ff. de admi. tut. ⁊ ff. de pet. hered. l. itẽ veniũt. §. quid ergo, vt no. in auct. vt spon. lar. §. rursus. Sed dic qd in tex. nostro denuntiatio est de forma que non debet omitti vt supra dixi ⁊c. auctori. Bal. ⁊ per hoc facit. l. emptor fundi. de euic. vnde quãdo denuntiatio est de forma non sufficit scientia vt dicit Cy. in. d. regula eũ q certus. per no. in. d. l. denũtiasse. circa prin. ff. de adulte. Sed pone ꝙ coniũctus fuit presens venditioni tanquã testis an requiratur qd ei denuntietur prout dicit ista lex. videtur qd non requiritur denuntiatio, quia illa presentia equiparatur denuntiationi, arg. l. procuratorem. §. sed si testator. iuncta glo. ff. manda. In contrarium facit. l. gaius. ff. de pig. act. vbi ille qui fuit presens in testamento, ⁊ se subscripsit tanquam testis non fit sibi preiudicium in iure suo, quia tunc habetur vt alia persona non vt ipse facit. l. cum quidaz. C. de admini. tuto. vbi quãdo tutor facit aliquid vt tutor non preiudicat sibi vt priuato. Facit ad idem bonus tex. in. l. aduersus. §. tutores. ⁊ l. fi. cũ gl. sua. ff. de inof. testa. Itẽ patet quia si iudex habet sententiã facti vt homo, ⁊ aliter habet ex processu, tũc est alia persona, ⁊ debet iudicare vt iudex hoc est ſm allegata, ⁊ probata, ⁊ nõ ſm conscientiã ſm Archi. in. c. j. de re. iu. li.
14 vj. in verbo, iustitiam. de quo in. l. j. C. vt que desunt aduoca. Et † de ista materia quando aliquis facit actũ non vt ipse sed vt alius non preiudicet sibi. vide gl. in. c. inter canonicos. extra de electio. ⁊ gl. in. l. si pater. §. qui duos. ff. de adop. ⁊ in. l. inter officiũ. ff. de rei. vendi. ⁊ in. d. l. fi. ff. de inof. test. facit ad hoc illud qd dicit ꝙ si presens sit auctorizatus preiudicat eis in his que sibi nocent puta si describatur ipse debitor in eo actu etiã si ille actus puta inuentariũ sit nullum, ⁊ in. c. ex literis. iũcta gl. in verbo, testis ad fi. de transl. ⁊ in. c. quãto. in. ij. gl. de his q̃ fi. a prela. sine cõsen. capi. ⁊ i. c. si quis presbyterorũ. in. j. gl. de reb⁹ eccle. nõ alie. ⁊ in. l. titio. §. lucia. de lega. ij. Sed ꝓ decisione cõcludo ꝙ quo ad effectũ vt currant illi. xxx. dies requirit denũtiatio etiã si cõiunctus est testis in instrumẽto venditiõis qr hoc est de forma ꝙ nõ põt omitti. Nec est verum ꝙ presentia, ⁊ denuntiatio paribus passibus ambulant, qr hoc male probant in. d. §. sed ⁊ si testatori, sed quãtuz ad effectuz scientiã iudicãdi sufficit ꝙ fuit presens in cõtractu tanꝗ̃ testis, quia scientia ita vrget in his que qs fecit tanꝗ̃ alius sicut in his que quis fecit tanꝗ̃ ipse. vt xlvj. dist. c. sicut. ⁊ de decimis. c. pe. §. porro. ij. respõso, li. vj. ⁊ ꝙ ibi not. Pro hoc facit in simili dicimus ꝙ procurator falsum ꝯfitens nõ excusat ꝙ tanꝗ̃ alius est confessus vt habet in. l. proinde. §. j. ff. ad. l. aquil. quia vtilis actio confessoria datur contra eum vt ibi.

15 **Sed iterum** queritur quid si † non potest haberi copia ꝯiuncti vt possit ei fieri denũtiatio an sufficiat denũtiari in eius domo. respondeo qd sufficit coram vicinis, ⁊ amicis in domo illius fieri hanc denuntiationẽ. Iuxta not. in. l. eum qui aliter. §. j. ff. ꝙ vi aut clã. in. d. l. denũtiasse. ff. de adult. Facit ad hoc denuntiatione fiẽda amicis. ⁊ vicinis ꝙ not. Inn. in. c. fi. de dolo, ⁊ cõtu. ⁊ ꝙ no. in. l. ij. ex quib. cau. in pos. ea. Sed qd si ille cui cõpetit ius cõgrui est, ⁊ pupillus habeat tutorẽ, sz tutoris copia haberi non põt an sufficiat denuntiari pupillo. certe sic si pupillus est maior infante. ar. l. si dictũ. §. j. ff. de euic. sed si infans est nõ valet denuntiatio, qr eius etas ꝗcquid videt ignorat. l. ij. C. de falsa mone. ⁊ in Spe. de actore. §. j. ¶ Sed iterum querit quid si facta denũtiatiõe vicino vicinus. i. xxx. dies nõ soluit pretiũ qr iuste est impeditus an cessante impedimẽto postea possit petere ius cõgrui lapsu tpis nõ obstante dic quod sic, quia iuste impedito non currit prescriptio. l. j. de anna. excep. cum simi.

Sed iuxta hoc querit hic Bald. quid si venditor iuxta mortẽ coactus, puta qr moritur fame vel est infirmus, ⁊ non habet vnde possit facere expensas vel est apud hostes, ⁊ non vult expectare terminum. xxx. dierum ad recipiendum pretiuz a volente emere per ius Protomiseos, ⁊ protestatur quod nisi Titius vicinus ei soluat incontinenti, quod vendet alteri, ⁊ habebit pretium absq̃ temporis expectatione. vt teneatur vicinus statim soluere pretium absq̃ eo quod gaudeat dicto interlusorio. xxx.
26 dierum. † Respõdeo quod cessat terminus huius. l. propter necessitatem. Nam in qualibet dispositione legali videtur excepta necessitas quia necessitas nõ habet legez, vt in. l. j. ff. de of. cõsul. in. ca. iiij. de cõsue. ⁊ patet in. c. j. in prin. qualiter olim feu. alie. pos. vbi feudum nõ põt alienari, ⁊ tamẽ ex necessitate si non habet vnde possit viuere poterit alienari. Item ex necessitate permissum est furari, vt est bonus tex. in. c. discipulis domini. ⁊ ibi bona gl. de ꝯse. dist. v. ⁊ bonus tex. in. c. j. in verbo, equũ suum. de pace tenen. Item ex necessitate potest pater filiũ vendere tex. in. l. ij. C. de patri. qui fil. dis. Item res prohibite alienari possunt ex necessitate famis, ⁊ pro alimentis, ⁊ medelis, vt not. in. l. mutus. §. morte. ff. de iure do. ⁊ l. si cũ dotem. ff. sol. mat. ibi cũ autem necessitas famis licitum quod alias illicitum. vij. q. j. c. mutationes. Facit illud quod dicitur qd necessitas seu paupertas veniens sine sua culpa excusat a periurio si in tẽpore promisso non potest satisfacere, vt no. in. c. breui. ⁊ in. c. querelam. de iurein. ⁊ no. Bal. in. c. j. de no. for. fideli. ⁊ in. c. j. §. porro. que sit cã benefi. ami. ⁊ in. c. lz si de feu. fue. ꝯtrouer. ⁊ in capi. fi. de alie. feu. pater. Item si sunt plures notarij ad vnum banchuz ⁊ vnus incipit acta alicuius cause nõ potest finiri ex necessitate secundũ Iac. But. in. l. j. ff. de of. cõsu. de quo in. c. cũ plures. de offi. deleg. ⁊ vide que habent in. l. j. ff. de offi. eius cui mãda. est iurisd. ⁊ ibi etiam allegantur alie concor. Item si Papa vult quod res ecclesie non possunt alienari inconsulto eo nihilominus possunt alienari ex causa necessitatis dicit glo. ⁊ tex. in. c. verum de cõdi. app. Item prelatus iurat non alienare Romano pontifice inconsulto, ⁊ tamen in casu necessitatis potest alienare inconsulto Romano pontifice de quo per Io. An. in addi. Spe. in ti. de rebus eccle. non alie. ⁊ per Panor. in. c. fi. de relig. domi.

17 **Secundo** not. † ex tex. ibi iustum pretium quod coniunctus ad hoc vt possit euincere rem venditaz iure congrui debet duo facere. Primo intra. xxx. dies soluat venditor pretium rei empte quia si moram committit excluditur ab isto iure, vt dicit iste tex. Secundo quod iustum pretium soluat secundum quod visuz fuerit arbitrio iudicis. Naz ad iudicẽ spectat examinare quod sit iustum pretium vt dicit Bar. in. l. calipodius. ff. de sol. ⁊ idẽ Bar. in. l. creditores. C. de pig. ⁊ est bonus tex. i. l. fi. C. de iure domi. impetran. ⁊ no. Bar. in. l. si equo. ff. de leg. j. vel secũdũ quod visum fuerit estimatoribus ad h̃ ex publico deputatis. quos Neapoli vocamus tabellarios. Et de istis estimatoribus loquitur tex. in. l. hac edictali. §. is illud. C. de secun. nup. ⁊ in aucten. de nõ alie. §. qr vero leonis. vel debet soluere illud pretium ꝙ reperit ab alio volente emere dummodo cesset fraus. Nam posset quis volẽs vendere adhibere aliquem amicum suum qui fingat emere vel vendere magno pretio, ⁊ in veritate hoc fiat in vtilitatez venditoris ad hoc vt vicinus cui competit ius congrui tantum soluat quantum inuenitur. Nam si poterit detecta fraude constare non debet domus appretiari tantum quantum vendi potest, sed debet estimari, quia cessante fraude vendicat sibi locum illud qd tantum valet res quantum vendi potest, vt in. l. si seruus in prin. ff. de condi. fur. ⁊ ibi gl. allegat cõcor. Item hoc est verũ scienti qualitatem rei. vt. l. mor. causa capimus. in fi. ff. de do. causa mor. facit. l. si qs. C. de rescin. vend.
18 † Nam si aliquis emeret rem pro centuz que non valet. lx. ⁊ ignorabat vitium rei non diceretur ꝙ ista res valet centum, ad hanc ignorantiam probandam debet fieri articulus qd res vendita habebat vitia latentia, puta quia erat sterilis vel redditiria vel reddebãt malam vmbram propter hominem ibi sepultum, vt. ff. de lega. ij. l. meuius. §. in fundo vel habet seruitutem cuius occasione res nõ est in tãta estimatione. ita dicit Bar. in. l. pretia rerũ. ff. ad. l. falci. ⁊ l. j. §. si heres. ff. ad treb. ⁊ do Sebastia. in prima cõstitutione de iure cõgrui super verbo fuerit. in fi. ⁊ not Bar. in. l. iij. §. diui fratres. ff. de iure fisci. quia res debet estimari cũ suis qualitatibus vt in iuribus preallegatis. Sed quid si aliquis est compulsus ad vendendũ propter necessitatem, ⁊ nullus comparet ad emendum cõsideramus ꝙ ille venditor facit bonum forum propter necessitatem quam habet, an dicitur tunc res valere tantum quantum vendi potest. forte non sed iudex tũc estimabit scdm Bar. in. d. l. sed si equo. de leg. j. Itẽ vbi res debet estimari ſm cõmunem estimationem non sufficit probare quod tali die res tantum valebat, quia non habetur consideratio tam breuis temporis, sed debet fieri probatio qd res communiter tãtum valuit tali tempore ante, ⁊ post annos ſm Bar. in. d. l. pretia reruz. ⁊ Ang. in. d. l. in lege. ff. ad. l. fal. ⁊ in. l. obseruandũ. §.
19 corpora. ff. ad. l. fal. † Potest etiam iustum pretiuz probari hoc modo ꝙ res fuit subhastata in loco publico alta voce, ⁊ nõ fuit plus repertum nisi tantum. Nam isto casu quando res est vendita per subhastationem non potest dicere venditor se deceptum vltra dimidiã iusti pretij si iudicis decretum interuenerit, vt in. l. j. C. de pred. cur. lib. x. ⁊ ibi Bar. tenet hoc expresse etiã Ang. in. d. §. corpora. licet Bar. aliter dicat in. l. j. C. de prescr. xxx. anno. allegat. l. si qs id ꝙ. C. de rescindẽ. vendi. Sed ibi clara fuit ꝓbata ambitio ſm Ang. in. d. §. corpora. vel dic ꝙ iustum pretium dicitur considerato redditu rei, vt. ff. de rebus eoruz. l. si fundus per fideic. in princ. puta si dicatur tantum quantum valet res. xx. annis, puta vere pro centenario, vt dicit gl. in auct. de nõ alie. §. si vero alicuius. sed hoc ꝓcedit quando ecclesia dat in emphyteosim aliqd pretiosum predium magni valoris, redditus vero nullius aut modici, tũc emphyteoticus redditus debet statui ita, ⁊ taliter ꝙ ipsi reddit⁹. in. xx. annis colle

cti faciant estimationem rei, sed quādo ecclesia vult alienare pro redemptione captiuorum, tunc est iustum pretium quantum ascendit redditus in .xxx. annis, vt in auct. de alien. emphy. §. sancimus. Sz quando ecclesia vult alienare certum redditum quem habet extra prouinciam ipsius ecclesie, tunc iustum pretium est quantū ascendit redditus .xxxv. annis, vt in auct. de eccle. tit. §. sancimus. Itē dum autē statuitur iustum pretium ex redditu .xv. annis. C. de dona. l. si quis argentum. §. similiqȝ modo. Ibi in redditibus ante .xv. annis estimationē prestet. Cetera de ista materia qualiter res sit estimanda. vide pulchram gl. c. cum causam que inter aliū articulum extra de testa. ⁊ plene per Bar. ⁊ doc. in. l. ij. C. de rescin. vendi.

20 **Sed iuxta** predicta† quero testator fecit testamentum, ⁊ imposuit pretiū rei vendite an istud dicatur iustum pretium. videtur ꝙ sic. parificata portione iudicis, ⁊ testatoris. l. non in possessione. cum concor. ff. de pac. In contrariū tamen est veritas quia estimatio facta per testatorem nullam necessitatem inducit, vt in. l. cū pater. §. pater filio. ⁊ ibi Bar. ff. de leg. ij. ⁊ scias ꝙ fructus pendentes in agro augent estimationez agri, vt est text. in. l. falci. l. iij. ff. ad. l. falci. vbi dicitur quod fundus est pretiosior propter fructus, sed ancilla propter ventrem not. per illum tex. quod de partu non est habenda consideratio antequam nascatur. ꝙ notanter dicit ipse pro statuto Florentie dictantis qȯ de legato rei debet solui gabella ḃm rei valorem, sed si legatur vacca pregnās que carius venditur propter fetum, tamen illius qualitatis consideratio habenda non est. qȯ satis est notandum. Qualiter autem probetur valor rei vendite. dic in. l. ij. C. de rescin. vendi. ⁊ in. c. cuȝ causam. de testi. ⁊ Ang. in. l. si is qui. xl. §. quedā. ff. ad. l. falci. Sed qd si aliqui testes deponant de maiori pretio, ⁊ quidam de minori quibus magis est credendū. Respondetur qȯ magis creditur illis qui dīt de minori pretio ḃm Bal. in. d. l. ij. ⁊ vide in. l. si quis in suo. ff. de ādi. insti. ⁊ in. d. l. mortis cā. de dona. causa mortis. Hoc nunc

21 quero †de pulchra questione quidā vendidit domū pro. l. que in veritate tempore contractus valebat centum, emptor iste conuenitur a vicino iure congrui, ille emptor se defendit qȯ non tenetur vendere, ⁊ iure cōgrui fit processus, ⁊ iudicium illud durat per annos, demum fertur sententia, ⁊ condemnatur emptor vel vendendum iure congrui iusto pretio ḃm qȯ estimabūt tabularij vel estimatores pretium cuius domus tūc forte creuit nō per industriam emptoris, sed forte casu fortuito prout contingit de facto isto anno propter mutationem dohane Neapolitane de vno loco ad alium an debeat fieri estimatio ḃm presens tēpus sententie, an ḃm tempus litis contestate in causa, videtur qȯ debet fieri estimatio a tempore more videlicet a quo tempore fuit emptor requisitus vt vendat per ius cōgrui iusto pretio ipsi vicino vt videtur casus in. l. hac. ff. de triti. ⁊. l. cum in diem. ff. de verb. obli. ⁊ in. l. vinū. ff. si cer. pet. ⁊ hoc tenet ibi illud in. iiij. col. ibi dñ dicit in hoc cōclude vltra solutionē gl. Quare cuȝ queritur quo tēpore debeat fieri estimatio de hoc facit. l. vxorez. §.

22 testamēto. de leg. iij. quam alleg. Old. consi. xxx. ꝙ† condemnatus ad decem debet soluere de pecunia que currebat tēpore late sententie, ⁊ non tēpore executionis. Accedāt notata per doc. in. l. cū qd. ff. si cer. pet. ⁊ ꝙ not. Spe. in tit. de solu. in. §. nunc aliqua. ⁊ Bal. in. l. illud. C. de sac. san. eccl. ⁊ in. l. fi. C. cōmunia de leg. Mora em̄ cōmittitur per interpellationē vt in. l. mora in prin. ff. de vsur. ⁊ in. l. si ex legati cā. ff. de verbo. obli. In cōtrariuȝ tamen determinare videtur do. Sebasti. in cōstitutione de iure congrui in verbo, fuerit. vbi dicit ꝙ istū pretiū ɔsideraᷓ ḃm tēpus futuruȝ quo tpe debet vēdere vicino iure congrui qꝛ emptor posset acquirere seruitutez, ⁊ sic plus valeret vel aliter meliorare arg. l. meuius. ff. de leg. ij. Item iusta pretia nō ex preterito sed ex presenti statu inducunᷓ, vt. l. iij. §. diui fratres. ⁊ ibi Bart. ff. de iur. fis. ⁊ sic debet fieri estimatio ḃm qȯ res valet tpe sententie. ⁊ per hoc nouissime allego nouū tex. in. c. j. ḋ feu. vasal. si ab ali. fuerit inter. ⁊ no. Spe. i. ti. de solu. §. nūc alia. Pro solutione tamen videtur dicendum quod quando nulla mora est commissa per emptorem tunc iustum pretium estimatur secundum tempus futurum. ⁊ ita loquiᷓ opi. do. Sebastia. Sed si mora est commissa per eum fit estimatio secundū tempus a tempore more per iura allegata in. d. l. vinum. Et hoc verum est nisi emptor haberet iustam causam litigandi. Nam donec habuit iustam causam

23 litigandi non est mora, †quia iusta causa litigandi excusat ab expensis, vt in. l. qui solidum. §. etiā. ff. de lega. ij. ⁊ adde. l. igitur. §. post. ḋ libe. cau. ⁊ C. ad. l. flaui. de plagi. l. si plagij. ⁊ secundum aliquorum opiniones excusat etiam pena de quo per scribentes in. l. qui Rome. §. duo fratres. ff. de verb. ob. ⁊ consequenter excusat a mora. Pileus tamen in suis questionibus in vltim. quest. videtur tenere quod debeat estimari secundum tempus rei iudicate alleg. d. l. iij. de tritica.

Tertio not. ex tex. ibi vnusquisqȝ quod si pluribus vicinis ratione coniunctionis competat ius congrui res illa enicta iure congrui diuiditur proportionabiliter inter eos, ⁊ vnusquisqȝ recipit portionem suam secundum magnitudinem coniunctionis que est iuxta rem venditam ar. in. l. j. C. de impu. ⁊ aliis substi, ⁊. l. vnice. C. quando nō pet. par. ⁊ de hac materia dictū fuit. §. precedenti in vlti. not. Sed iuxta hoc quero vicino competebat ius congrui antequam obtineret in causa mortuus est relictis pluribus. queritur an istud ius congrui transeat ad heredes quia vt dictum fuit in. §. precedenti non potest cedi ius congrui, sed illud ꝙ non est cessibile nō est transmissibile, vt in. l. ex partibus. ff. de dam. infe. ⁊ ita not. Bal. in. l. per diuersos. in. xvj. q. C. manda. ergo ⁊c. In contrarium videtur qȯ in heredes transeant actiones actiue, ⁊ passiue, vt in. l. j. C. vt acti. ab here. ⁊ cum heres. qꝛ heres debet vti iure defuncti etiam ipse sit priuilegiatus, vt. ff. de vsufru. l. cum quidam. §. fisco. ⁊ fit decisio inter eos pro equali portione. vt in. l. ij. §. ⁊ harum. ff. de verb. oblig. ⁊ ista pars est verior. nec obstat. arg. in cōtrarium quia ius congrui potest cedi cum ipsa, ⁊ cōsequenter trāsmutatur ad heredem cum ipsa re sed in iure congrui separato a re quis non potest heres institui per dictam regulam. sic intelligitur ista materia.

24 **Quarto** not. †ex tex. ibi verum si infra statutū terminuȝ quod per lapsum termini quis exclusus est a iure congrui vt hic. ⁊ facit text. in. l. item veniunt. §. a quo. ff. de peti. her. ⁊ ei imputandum est qui infra terminum statutum non egit. qꝛ prescriptio excludit eum a iure suo. facit bonus tex. in. l. fi. in fi. C. ḋ his qui non manumit. vbi tex. dicit cum sibi amissis mancipijs dānum debeat imputari quia per segnitiem suam gesta taciturnitatis sopita, vt infra subdit cum contra desides homines, ⁊ iuris sui contemptores. Item sicut prescriptione, ⁊ vsucapione excluditur quis ab actione sibi competenti transacto tempore iure testamenti, vt. C. de vsu. ⁊ presi. l. j. Item isto casu transacto tempore. xxx. dierum excluditur a iure congrui. Non enim permittendum est contra quem prescriptum est possessorem, iudicijs afficere nec sperare aliquam in his viam actam. Sed omnis additus est remouendus. l. fin. C. de quadri. prescrip. ⁊ not. Spe. in tit. de excep. §. d. ver. sed adhuc opi. Nam elapso termino intelligitur tacitam renuntiationez fieri per eum qui tacuit. l. apud eum. C. de cēsi. li. xj. l. si eo tempore. C. de remis. pig. ⁊ ff. loca. l. cuȝ plures. §. locator. ⁊ ff. de exerci. §. magnā. Properare ergo debet actor ad sui iuris prosequutionem, vt. C. de adulte. l. ob commissa, quia vigilantibus iura subueniunt, vt in. c. vigilanti. de prescriptio. ⁊ alibi dicit Bal. qȯ per lapsum vnius anni videtur induci tacita repudiatio. alleg. l. si impuberes. §. fin. ff. ad treb. ⁊. l. facta. §. si quis bonorum. ff. ad treb. Ita dicit ipse in. l. licet. C. de iure delibe. quod not.

25 **Quinto** not. †ex text. quod durante captiuitate non currit tempus. xxx. dieruȝ ad petendum ius cōgrui. ⁊ sic iste tex. de captiuato existenti apud hostes, vt. l. j. ⁊ in. l. in tabellio. §. si pignori. de capti. ⁊ postlimi. reuer. ⁊ non de captiuo existente in carceribus publice iustitie. Naȝ ei currit istud tempus facta denuntiatione. Nam dicit Bar. in. l. is qui reus in fi. ff. ḋ pub. iudi. quod ille qui detinetur in carceribus potestatis propter aliqȝ condemnationem si citatur ibi, ⁊ non comparet imputatur sibi cum posset per procuratorem comparere. ⁊ hoc per glo. ibi positam. remittit tamen se ad dicta per eum in. l. ij. circa fi. ff. de custo. reorum. licet aliter dicat ipse in. l. ij. ff. de in ius vocan.

Sexto not. ex tex. ibi deportatus vel in exilium missus. qȯ deportato vel in exilium misso nō currit prescriptio temporis constituti ad petendum ius congrui vt hic, quia dicitur

26 impeditus. Sed dubium constat in hoc † an impedito currat prescriptio ipso iure vel ope exceptionis. Guil de cug. in. l. senatus. ff. de offi. presi. dicit quod aliquis est impeditus impedimento iuris aut facti. Primo casu aut impedimentum ante actionem cōpetentem superuenit, aut post, si ante tunc non valenti agere non currit prescriptio, vt in. l. j. in fi. C. de anna except. ⁊. l. fi. §. donec C. ḋ iure delibe. Si vero post actionem competentem venit impedimentuȝ. tūc currit prescriptio. sed datur restitutio, vt in. d. l. senatus. Secūdo casu principali quando est impeditus impedimento facti. ⁊ tūc aut impedimentū est iustum, ⁊ non currit prescriptio. Secus sic est iniustū vt in. l. iij. §. si quis. ff. si quis cau. facit tex. in. l. atilicinus. ff. de ser. rust. predio. hanc distinctionem apprehendit in duobꝰ capitibus Ja. But. in. d. l. senatus. per. d. l. diuus quare ipse aliter distinguit. videlicet, aut impedimentū est ex parte rei seu ɔuenti, ⁊ tunc impedimentum non tollit prescriptionem incohoatam sed impedit incohoandam, vt. ff. de fun. dot. l. fundus. Si autez impedimētum est ex parte agere debētis, ⁊ tunc aut actor impeditur agere, ⁊

tale

tale impedimentum impedit prescriptionem inchoatam, et inchoandam. l. j. §. fi. C. de anna. excep. Aut nõ impeditur agere sed cõmode agere nõ potest, et tunc currit prescriptio sed datur restitutio, vt ff. qui. ex can. maio. l. nõ enim. et hanc distinctionez sequitur Cy. in d. l. senatus. Ang. tamen in. l. sicut. C. de prescrip. xxx. an. dicit q si quis impeditus iuris impedimento sibi non currit prescriptio tanquam agere non valenti. l. j. ff. de diuer. et tẽp. prescri. Sed vbi quis est impeditus agere impedimento ignorantie solius iuris vel facti tunc ei currit prescriptio cuz effectu d. l. j. in fi. C. de anna exceptio.
27 †De isto tamen articulo an ignoranti currat prescriptio ipso iure vel ope exceptionis, vide plene gl. Bar. et doc. in. l. cuz filius in. §. in hac. de verb. obli. per Bar. in. l. j. §. si quis aũt. ff. de itine. actuqz priua. Ludo. in. l. si vniuersas. §. fi. ff. de acq. here. et in. l. si vero. §. d viro. xj. fallen. sol. mat. et Ludo. in cõsi. cxvij. incipiẽ. visa diligẽter prepositi thematis cõsultatione, et in alio cõsi. cxxiiij. incipiẽ. circa primum dubium. Ubi vero ipse est impeditus agere propter causam, exemplum si propter inundationem aquarum quis nõ potuit vti via sibi debita tunc currit prescriptio, sed habet locum beneficium restitutionis ex clausula generali si qua mihi iusta causa &c. vt in. l. j. ff. ex qui. cau. maio. hic est tex. in. d. l. si licinius. alij casus in q̃bus non currit prescriptio habentur per gl. in. c. transmissa. de prescrip. et ibi Inn. et Bar. in. l. naturaliter. ff. de vsuc. Ubi ponit d impedimento temporis guerre, et mortalitatis. Bar. autẽ in. d. l. j. §. si quis autem. ff. de itine. actuqz priua. dicit quod impedimento facti restituitur in integrum. secus si est impeditus impedimento iuris. quia tunc nulla est opus restitutio. Item dicit ipse Bar. in. l. vnus ex socijs. in. §. si fons. ff. de serui. rusti. predio. alleg. Cy. in. l. j. in. x.
28 oppo. C. de bo. mater. His presuppositis quero † quis dicit deportatus, et quis in exiliũ missus. Respondetur qd deportatus dicitur ille qui amisit ea que sunt iuris ciuilis, et retinet ea que sunt iurisgẽtium. l. quidam. ff. de penis. et not. insti. de capi. dimi. §. minor, et iste reputatur mortuus naturaliter, vt in. l. j. §. filium. ff. de contratab. et insti. qui. mo. ius pat. pote. sol. §. cũ autem, et in. l. ex ea parte. ff. de verbo obli. Ille autem qui dicitur in exilium missus perpetuo damnatur exilio, vt no. gl. in. l. j. C. de emptio. et vẽdi. et cui facta est interdictio aque, et ignis, vt. ff. de pub. iu. l. ij. et dicitur etiã mortuus ciuiliter vt ibi not. et scias qd triplex est exiliũ. vt in. l. exilium. ff. d interdi. et relega. et Ludo. in. l. sz et si quis. ff. si quis cau. et de materia beneficiorum, et de restitutione ipsorum vide in. c. domino guerraz. hic finitur lex cotra. et ibi plures remissiones.

Septimo not. ex tex. ibi absens. quod absenti causa reipublice vel publ cis negotijs sine dolo, et fran
29 de succurritur vt † contra eum nõ currat prescriptio iuris congrui. sed ope exceptiõis ex clausu a generali si qua iniusta causa. de qua in. l. fi. ff. qui ex can. et not. in. l. fi. qui. nõ ob. long. temp. prescript. et not. Bar. in. l. ab hostibus. §. sed qd principium. ff. qui. ex cau. maio. et sic absentia excusat de quo in. l. ij. §. j. ff. si quis cau. debet tamẽ absentia ꝓbari de quo in. c. veniẽs. in prin. de do. et cõtu. et in. cap. cupientes. de elec. in. vj. Quis autez dicatur absens causa reipublice. vide Cy. in. l. j. C. qui ex cau. maio. et glo. in. l. sed et si genus hec clausula. ff. eo. ti. et scies q quinqz sunt genera absentium de quibus in gl. in. l. fi de in integ. restit. Et quis dicatur absens, et quis presens vide in. l. fi. C. de prescrip. lon. tẽp. et in. l. presens. ff. de procu. et in. l. ij. in fi. ff. solu. mat. et in. c. susceptũ. de rescrip. lib. vj. in. v. glos. et in c. si delegatus. de of. deleg. in. iij. gl. Et scias in dubio absentia presumitur iusta nisi ꝓbetur iniusta, vt. ff. de fideicom. lib. l. si eam. §. ex iniusta. et doc. vbi non tenetur aliquid facere, qr tunc presumitur iniuste, et malitiose facere, vt. C. de decur. l. quamuis. lib. xj. et. ff. vbi pupil. edu. deb. l. fi. et not. in ca. si aduersarius. de eo qui mit. in pos. causa rei seruan. Et de ista materia quando absentia presumitur dolosa, et cũ fraude, et quãdo nõ. vide i gl. fi. c. j. de dolo et cõtu. li. vj.
30 Octauo not. ex eodem text. † quod absentia malitiosa, et dolose facta nõ prodest. vt hic. ad idẽ text. in. c. cõsultationibus. de of. deleg. et in. c. qm̃. §. post. vt lite nõ cõtesta. et Inn. in. c. dilecta. de verb. signi. et in. c. fi. de eo q mit. in pos. et in. c. tunc. de cleri. nõ resi. Qualiter autem dicatur dolum abfuisse, vide in. l. item is. §. dolum. et in. l. si cui. §. tandiu. ff. ex qui. cau. maio. et. C. de restitu. mili. l. ignorare.

Nono not. ex tex. ibi minor. xxv. annis. quod minori nõ currit prescriptio iuris congrui, et hoc etiam est de iure communi. Uerum nam contra pupillum nõ currit prescriptio ipso iure, post autem pubertatem vsqz ad xxv. annos currit prescriptio sed restituitur in integrum, vt in. l. ij. C. qui. non cur. lon. tẽp. pscri. hodie in regno per constitutionem que incipit, minorum iura non currit prescriptio durante minori etate ipso iure, sed minor etas dicitur vsqz ad xviij. an. post autez dicitur maior vt in. d. constitutione
31 et hoc iure vtimur. ¶ Decimo not. ex tex. ibi pcuratores. qd † absentes causa reipub. vel negotijs proprijs tenentur relinquere procuratores, et ipsis procuratoribus siue tutoribus vel curatoribus ad petendum ius cõgrui non datur tempus. xxx. dierum. s. et quatuor mensium a die scientie, vt dixi. s. eo. in. j. not. ex auct. Bal. et debet fieri solutio iusti pretij venditori vna cũ damnis, expẽsis, et interesse que passus est ille venditor propter retardatam venditionem si vendere volens expectauit decennium, al's si res vendita translata fuit in emptorem, et venditor habuit pretium, et emptor rem, tunc nulluz interesse concurrit, et sic nullum debetur. et ita intelligatur iste text. Ex hoc infertur q absens vel impeditus tenetur mittere procuratorem, al's currit ei tempus iuri congrui, scz quatuor mẽsium. Sed de isto articulo an absens vel impeditus teneatur mittere procuratorem. Spe. in tit. de procu. §. ratione quoqz constituentis. in fin. et Bar. not. in. l. j. ff. de diuer. et tẽp. prescri. vbi plene d ista materia. et plenius in. l. ij. per Lud. ff. si quis cau. et in. l. itez ait. cũ. l. seq. ff. ex qui. cau. ma. et per gl. in. c. dilectus filius. et in. c. querelã. de pcur.
32 Sed iuxta predicta quero, et infero † verba Bald. hoc dicit, ista cõstitutio si quis fuerit absens causa reipublice vel fuerit pupillus, qd defensores, et tutores eorum in quatuor menses debent pro eis soluere iustum pretium, et recipere ius Protomiseos, quod si nõ fecerint omne damnum quod illi pupillo vel absenti contigerit eis de proprio resarcient. Constat tamẽ q in ciuitate est quidam pupillus non habens tutorem, et propter hoc amisit ius Protomiseos per. xxx. dies, et quatuor menses elapsos, nunquid pupillus habeat aliquod remedium. dicit Bal. qd illud remedium quod haberet contra tutorem nõ petentem ius cõgrui habet ꝯ iudicez qui sibi nõ prouidit de tutore, et pro ea passus est dãnum, qr non habet ius cõgrui. per. l. j. §. magistratus. ff. de magi. conue. et instit. de attil. tuto. §. sed igitur. qr si hec constitutio ob minorez etatẽ voluisset aliter prouidere, puta de restitutione in integruz vel alternatiue dixissetsnon dixit, ergo omisit. l. vnica. C. d cad. tol. circa prin. et hoc est ex dispositione presentis dispositiõis. alias aũt prescriptiones cõsuetudinis vel statuti non current minoribus, vt in. d. l. fi. C. in quib. cau. in integ. rest non est neces. et Bart. in. l. etiã. de mino. Dicunt doc. q prescriptio iuris congrui inducta p cõsuetudinẽ currit minoribus sed datur resti. in integ. vt in. c. cõstitutus. de resti. in integ. qr dicte cõsuetudines quo ad tempus iuris cõgrui ligant etiã minores fm Bar. in. d. l. fi. et doc. in. d. c. cõstitutus. et in. l. sine here. §. lucius. ff. de admi. tuto. facit q not. gl. in cle. j. de resti. in integ. et q not. in. l. ij. C. si aduer. vend. pig. Conclude ergo q vbi vendicat locum sibi hec lex procedit opi. Bal. vbi vero ius cõgrui seruatur per consuetudinẽ vel statutũ ciuitatis, put est in ciuitate Neap. tunc minor restituitur in integrum aduersus magistratum petendi ius congrui per predicta, quod est menti tenendũ.
33 Sed iuxta istam legem iteruz quero fm Bal. † quid in captiuis vel absentibus non habentibus procuratorem in ciuitate pro quibus non est remedium magistratum. dicit Bald. qd solitum est quod quando res tales venduntur fiat emissio banni, quia forte aliquis consanguineus vel filius interponet se pro absente vel captiuo in factum suum in talibus oportunũ vt. ff. eo quib. cau. in pos. ea. l. hoc autẽ. §. j. et §. penult. et. ff. d priuil. credito. l. pupillus. Sed quid si hoc facto nullo modo compareat, et postea captiuus vel absens causa reipublice rediẽs petat reuocari venditionem per ius congrui quid dicendum. dicit Bal. q ista lex non cõprehendit istum casum. et propterea eis succurritur per beneficium restitutionis in integrum. ff. et C. quibus ex cau. maio. et per titulum. ff. de capti. quia per eum non stetit, ergo et imputari non debet. facit quod dicitur qd non est in mora qui potest se legitima excusatione tueri, vt. ff. si certum peta. l. qd te. ff. de verb. obli. l. si pupillus. Item aduerte qd dicitur hic in text. quod si tutor vel curator vel procurator fuit negligens in non petendo ius congrui in tempus cõstitutum, q si dominus propter quod non habuit ius congrui aliquod damnum vel incommodum passus est tutor vel curator vel procurator tenetur domino constituenti vel pupillo vel adulto ad omne damnum, et incommodum resarciẽdum. ad hoc facit. C. de pericu. tuto. l. si res pupilli. et. C. arbit. tute. l. quiquid. et. ff. manda. l. procuratorem. §. dolo. C. de procu. l. procuratorem.
34 ¶ Sed iuxta † hoc quero quid si isti tutores vel procuratores non sunt soluendo. Rñdetur q tũc succurritur eis contra emptores ad petendum ius congrui lapsu temporis non obstante per viã restitutionis in integrum. argumen. ff. de mino. l. cum mandato. et erit isto casu in electionem minoris vel agere contra emptorem per viã restitutionis vel agere contra tutorem, vt no. in. l. etiam. C. si tutor vel curator. in fin. Maior autem debet prius agere contra procuratorem. et si ille est pauper inanis est actio. l. cum is. ff. de dolo. sed dat

restitutio contra emptorem. not. in. c. ij. de restitu. in integ. Sed il la glo. loquitur tantum in dolo, sed in negligentia, secus est, quia im putetur constituens quod tali procuratori negligenti commisit res suas vt. ff. de dolo. l. cum mandato.

Undecimo nota ex tex. vltimo ibi extraneos emptores, ꝙ ius congrui competit vicino contra emptorē rei, nō autem contra venditorem debet seruari iuris ordo.

35 ⁊ † sic patet ꝙ istud ius cōgrui est in rem, ⁊ afficit possessorē, ⁊ ideo contra emptores possessores agendū est, ⁊ sic ille qui vult agere iure congrui deberet libellum contra possessorem eūdemq; emptorē ⁊ probare expresse in hoc tex. vt firmat do. Seba. in prima constitutione de iure congrui super versi. possedit. ⁊ super ver. ab emptore. ⁊ ideo libellus iure congrui ratione vicinitatis sic debet formari coram vobis ⁊c. A. contra. B. ⁊ quālibet aliam personam ꝓ ea interueniente dicens ꝙ adhuc non sunt transacti. xxx. dies vel non sunt transacti quatuor menses, vel adhuc non est trāsactus annus, prout dicitur in ciuitate Neapolis a die scientie ad petendū ius cōgrui quod vendidit, ⁊ tradidit. d. A. talem domū vel terram sitam in tali loco iuxta rem talis pro certo pretio, ⁊ in presentiarū dictus A. tenet, ⁊ possidet dictā rem emptā que domus spectat iure congrui ad dictum. A. pro eodem pretio ſm dispositionē huius legis, vel si sumus in ciuitate Neapolis prout estimabunt tabularij Neapolitani q; petit ipsam domum ab eodem dicto titulo emptionis, vel alio titulo in quo habet locum ius congrui virtute constitutionis sancimus vel statuti ciuitatis vel cōsuetudinis ⁊ ipse. A. est paratus, ⁊ offert in iudicio restituere, tradere ⁊ numerare dicto. B. iustum pretium ſm taxationem, ⁊ ad pretium inde fiendum per tabellarios per dictum pretium quo. do. B emit pro venditione dicti fundi, ⁊ ad predicta petit se admitti ⁊c.

36 **Sed si** petitur ius cōgrui iure sanguinis † potest sic formari libellus coram vobis ⁊c. Agit. A. contra. B. quod Titius frater consobrinus ipsius. A. vendidit, ⁊ tradidit ipsi. B. quendam fundum pro vncijs decem positum in tali loco iure rem talis, ⁊ talis qui fundus spectat ad eundem. A. actorem pro pretio antedicto pro iure Protomiseos. Ideo petit ipsum ab eodē. B. secundum constitutionem imperialem sancimus cum ipse auctor sit proximior illi. B. tum iure sanguinis, tum iure vicinitatis in dicto fundo vendito, ⁊ paratus est, ⁊ sic offert in iudicio restituere, ⁊ tradere, ⁊ numerare dic. B. dictas vncias. x. ⁊ petit se admitti ⁊c. ¶ Et si sunt plures qui habent ius congrui concipies libellum in numero plurali, ⁊ tenetur conuentus iure congrui, sed dicto si tenet ⁊ possidet, ⁊ etiam tenere dicere, quo titu. s. an titulo donationis, vel emptionis, q; conuentus. A. principio cōpellere respōdere ad ea que ex parte sui causam actionē actoris, vt. C. de alie. iudi. l. j. ⁊ propterea debet respondere si possidet. regulariter aut quis titulum nō debet dicere, vt in. l. cogi. C. de petit here. Sed hoc est verū nisi titulus pateret vel daret actionem actori. Nam tunc cōpellitur A principio ipsum nullum dicere, vt p; in. d. l. cogi. ij. respon ⁊ in magna glo. ⁊ hoc probatur, nam si coniunctus petitione hereditatis compellitur dicere titulum, hoc est an pro possessore vel pro herede possidet, q; hoc causat actionem valentis agere petitione hereditatis, vt. ff. de peti. he. l. regulariter. sed in casu nostro duo sunt que ex parte conuenti causant actionem actori, sc; ꝙ cōuentus sit emptor, ⁊ possessor, vt hic. ⁊ ita dicit do. Seba. in. d. glo. in verbo, ab emptore, sed quid si interrogatus dixit mendacium, de hoc dicā in. §. nisi. vbi de fraude dicetur. j. eodem.

37 **Sed bonum** est hoc scire, ecce ꝙ † ab emptore euincitur res pro sententia iudicis, q; cōpellit pretio recepto restituere vicino rem ipsam iure congrui, an eget emptor contra venditorem de euictione, videtur ꝙ sic, q; perdit rē empto. vt. C. de euic. l. non dubitare. ⁊. ff. eo. l. sed si exceptio. ⁊. ff. de contrahend. empt. l. in vendendo. In contrarium tamen est veritas, q; emptor sciebat vl' scire debebat, vt in. l. qō te. ff. si cer. pet. ꝙ vicinus poterat euincere iure congrui vbi sibi imputatur sicut ille qui scienter emit rem alienam vel alteri obligatam non agit de euictione, vt C. de euic. l. si fundum. Item istud ius congrui dirigitur contra emptorem ex iuris promissione, ⁊ sic ex sua persona dirigitur cōtra eū actio, ⁊ non ex persona venditoris, merito non agitur contra venditorem de euictione. argum. si per imprudentiam. cum ibi not. ⁊. l. hoc iure. cum. l. sequen. ⁊. l. si seruum. ff. de euict. Item ista euictio causatur ex contractu ipsius venditionis post ipsum contractum. Sed quando post contractum causatur euictio, ⁊ non est ex antecedente causa non tenetur venditor de euictione, vt in. l. tertia. ff. de euic. ⁊ sic concludit ꝙ venditor nō tenetur de euictione quādo iure congrui emptor perdit rem, ⁊ per ista est expeditus iste secūdus. §. nunc sequitur tertius. §. qui incipit. Licet autem supra diximus.

SVMMARIVM

1 Ius congrui vicino vel consanguineo non competit in sex casibus. Donatio propter atrocem iniuriam perditur.

2 Ius congrui ex omni verberatione facta per vicinum venditori perditur.

4 Ignorantia affinitatis in percussione vtrum excuset ad amissionem iuris congrui.

5 Familie appellatione qui veniant. Iniuria in foro penitentiali remissa an possit trahi in foro iudiciali.

6 Iniuria nūquid transmittatur ad heredes iniuriati vt possit filius agere in iure congrui de patris iniuria. Heredes iniuriantis vtrum possint excludi a iure congrui ex delicto defuncti.

7 Ius congrui locum non habet in alienatione rei per contractum dotalem aut donationis propter nuptias. Et quid de donatione inter viuos.

8 Item de donatione causa mortis. 9.

9 Emphyteota nunquid possit donare sine consensu domini.

10 Testator nunquid possit prohibere ius congrui. Testamenti appellatione venit codicillus.

11 Contractus permutationis precludit vias iuris congrui.

12 Permutatio venit appellatione alienationis, ⁊ venditionis. Mulier permutans in melius alienare non dicitur.

13 Venditio non continetur permutationis nomine nec econtra.

14 Permutatio cum refuso pecunie nunquid impediat ius congrui.

15 Potentiora in dubio attendenda.

16 Ius congrui an habeat locum in alienatione necessaria pro datione in solutum.

17 Ius congrui nunquid habeat locum interim donec pretio insoluto dominium in emptorem non transeat.

18 Contrahentes nunquid possint immutare stipulationem vt non sit vera stipulatio.

19 Venditionis natura qualis.

20 Dictio quandocunq;. non excludit prescriptionem. xxx. annorum.

21 Ius congrui peti an possit non obstante pacto de retronendendo.

22 Contractus non censetur pignoratitius ex pacto de retronēdēdo.

23 Creditor potest a debitore emere non adempto dominio.

24 Pretium vbi non est specificatum quis cōtractus sit. Et an ibi habeat locum ius Protomiseos. Transactio sub nomine venditionis non comprehenditur.

25 Protomiseos ius locum nunquid habeat in diuisione.

26 Ius congrui non habet locum in alienatione per laudum.

27 Mixta quando comprehendantur sub simplicibus.

§. Tertius.

§. Licet autem supra diximus. ¶ Primo continuat seipsum quod rationibus predictis, cō-

1 petit ius congrui vel Protomiseos, † sed sunt sex casus in quibus vicino vel consanguineo non competit ius congrui.

¶ Primus casus est si ille vicinus cui competebat ius congrui atroces iniurias vel manus impias exposito sibi venditori vel eius familie intulerit. Nam tunc tali vicino vel consanguineo non competit ius congrui contra emptorem nisi ante venditionem talis iniuria per ipsum venditorem fuerit remissa, vel nisi emptor contentat quod talis vicinus vel consanguineus admittatur ad ius congrui.

¶ Secundus casus est vbi non habet locum ius congrui si alienatur res ex causa dotis vel donationis propter nuptias.

¶ Tertius casus est si res alienatur ex causa donationis inter viuos vel causa mortis.

¶ Quartus casus est si res alienatur ex testamento, puta per institutionem heredis vel legatum.

¶ Quintus casus est, ꝙ non habet locum ius congrui si res alienatur per contractum permutationis.

¶ Sextus casus est vbi non habet locum ius congrui si res alienatur ex causa transactionis aliquo dato vel retento. hoc dicit vsq; ad §. nisi quis.

Primo nota. ex text. quod propter iniuriam atrocem factam per vicinum venditori

2 perditur ius congrui, eodem † modo perditur donatio propter atrocem iniuriam factam donatori per dispositionem. l. fi. C. de reuo. do. que autem dicatur atrox iniuria habes instit. de iniur. §. atrox. Quid autem si vicinus dederit venditori grauem iacturam patrimonij sui, dic idem, prout not. in. d. l. fi. C. de reuo. do. ⁊ que dicitur grauis iactura, vide in. c. j. de restit. spo. lib. vj. ⁊ in. c. apostolice.

stolice. in versi. hoc semper. de dona. sed Ioan. and. in. c. fi. de dona. dicit. quod hoc est arbitrarium. Quid si intentauit inferre grauem iacturam, sed non habuit effectum, vide in aucten. hoc quoq;. de reno. do. C. ꝛ quod habetur in. l. si quis non dicam rapere. C. de epis. ꝛ cle. Sed quid periturum damnum puta si incisit vites vel posuit ignem in domo an propterea perdet ius congrui. Respondetur quod sic, quia iste tex. expresse vult quod dans periturum damnum, perdet ius congrui, ergo quis a malo vicino debet caueri, qꝛ qui habet malum vicinum habet malum matutinum, vt dicitur in prouerb. Solomo. xxv. c. ꝛ ibi dicitur quod melior vicinus iustus frater, ꝛ ad hoc possunt adiungi omnes ille cause, quas propter perditum feudum, ꝛ not. in. c. j. per totum. que sit causa be. amit. ꝛ in d. l. fi. C. de reno. do.

3 **Secundo no.** ex text. ibi impias manus ꝙ † ex omni verberatione iniuriose facta per vicinum venditori perditur ius congrui, ꝛ de isto ver. impias manus, facit mentionem tex. xvij. dist. c. si quis suadentis. Sed quid si vicinus se defendendo percutit venditorem an perdat ius congrui. Certe non, quia defensio fit iure licito, ꝛ nō iniuriose, vt in. d. l. j. C. vnde vi. ꝛ in. l. vt vim. cum concor. ff. de iusti. ꝛ iu. ꝛ hoc tenet Ioa. and. in donatario in. c. fi. de do. facit. c. ad aures. ꝛ. c. quibusdam. extra de penis. sed quid si nescitur, an se defendendo percussit, dic quod quando vnus actus potest se habere ad permissum, ꝛ prohibitum, presumitur potius fieri eo modo quo est licitum. l. merito. ff. pro soc. facit quod no. Bart. in. l. fi. in fi. C. de peti. here. ꝛ quod no. glos. in. c. constitutus. de reli. domi. Nam in his que sunt de genere permissorum non presumitur dolus, vt in. l. quoties. §. qui dolo. ff. de proba. Item queritur quid si ipse nō percussit, sed ab alio percuti fecerat. Respondetur porro id dico per regulam, qui per alium per seipsum facere videtur, in regula corporalium. in. vj. cum concor. Sed quid si non cum manu, sed cum pede, vel alio modo preter manum, an amittat ius congrui, hic tex. requirit quod cum manu, quia dicit manus violentas. Sed doc. in. d. c. fi. de dona. di-
4 cunt idem esse vt excludatur per. d. c. si quis suadentis. † sed an si ignorabat esse coniunctum, ꝛ illum percussit, an ignorantia excusat ad amissionem iuris congrui. Certe non excusat ista ignorantia. arg. ff. loca. l. si ignorans. ꝛ extra de sen. excom. c. si vero. lib. vj. ꝛ in c. si iudex. eod. titu. lib. vj. ꝛ hoc verum puto si ignorātia erat crassa ꝛ supina, vt in. c. apostolice. ꝛ quod ibi not. de cle. excom. Sed si ignorantia erat cum causa, tunc quantumcunq; dabat operam rei illicite, tamen quia non habebat animum offendendi eum tanquã vicinum, ꝛ text. iste requirit animum iniuriandi ex proposito illatum illi vicino, merito non punitur in vicinitate, vt perdat ius congrui, sed bene punitur pena iniuriarum de iure communi. Sed quid si vicinus offendit venditorem incidendo sibi pannos an perdat ius congrui. dicit Bartol. quod quando scinduntur vestimenta non dicitur iniuria fieri in corpus, ita dicit ipse in. l. sed ꝛ quoties. ff. de iniur. ꝛ in. l. hoc autem. ff. de ope. noui nun. ꝛ ibi etiam Lud. ꝛ in. l. licitatio. §. quod illicite. ff. de publi. merito non perdit ius congrui, quia iste tex. requirit fieri iniuriam in corpus.

Tertio not. ex tex. ibi vel eius familie, quod nedum vicinus perdit ius congrui faciendo iniuriam venditori, sed etiam idem est dicendum si aliquem ex eius fa-
5 milia percusserit, † qui autem veniunt appellatione familie legitur, ꝛ not. in. l. pronuntiatio. §. familie. ꝛ in. l. testator. §. familie. ff. de verb. sign. Breuiter conclude ꝙ continentur omnes qui sunt in seruitio, aut si sunt liberi homines, vt. ff. de edi. edic. l. ediles. ꝛ. ff. de vi ꝛ vi ar. l. j. §. familie. ꝛ. ff. de ver. signi. cum simi.

Quarto not. quod si remissa est iniuria scʒ aut tacite vel expresse per ipsum venditorem vicino, scʒ ante venditionem quod non potest dici vicino petendi ius congrui quod fecit iniuriam venditori, quia illa iniuria semel fuit remissa, merito non potest ab ea iterum conqueri, vt in. c. ꝺ his extra de accu. ꝛ not. Bart. in. l. senatus. ff. eod. titu. Sed quid si iniuria fuit remissa in foro penitentiali, puta coram patre penitente an postea possit inquietari de dicta iniuria in foro iudiciali. vide Barto. in. l. non solum. §. iniuriarum. ff. de iniur. ꝛ per Bal. in. c. j. §. iniuria. de pace iur. fir. ꝛ in. l. si tibi. §. quidam. ff. de pac. Io. an. in addi. Specul. in tit. de instru. edi. in addi. que incipit, hoc vide
6 tur solum. ꝛ Bal. in. l. j. C. commu. de leg. ꝛ Ludo. in. l. excusantur. §. diuus. ff. ad silleia. Sed quero † quid si venditor non fuit conquestus in vita sua de iniuria facta per vicinum, deinde filius iniuriati vendit rem, vicinus qui patrem iniuriauerit agit iure congrui contra emptorem, ꝛ emptor excipit de iniuria commissa patri istius venditoris: ille excipit quod illa iniuria fuit remissa, ex quo defunctus non fuit conquestus in vita, ꝛ consequenter moris videtur remissa iniuria, vt not. in. d. l. fi. C. de renoc. do. an possit agere iure cōgrui sic, quia si iniuria non fuit inquietatus tempore vite iniuriati filius iniuriati non poterit agere de illa iniuria, de quo plene no. in. c. j. §. porro. que sit prima cau. be. amit. ꝛ per hoc faciunt multa iura que ad hoc accumulauit pro ꝛ contra. Iac. de ardi. in sum. quib. mod. feu. amit. §. consueuit queri si vasallus committat culpaʒ ꝛc. Et hoc verum si ille passus iniuriam habuit commoditatem conquerendi, alioquin potest vicinus inquietari de ipsa iniuria, vt dicit Iac. predictus in loco preal. ꝛ Bal. in. c. j. §. insuper. ꝺ prohibi. feu. alie. per Federi. ꝛ glo. in. l. omnimodo. C. de inoffi. testa. ꝛ Spe. in titu. de feu. §. nunc dicamus. ꝛ Ja. de bel. ꝛ Bal. in. c. j. in prin. quib. mo. feu. amit. Sed quid si moritur iniurians an heredes eius possunt excludi a iure congrui ex delicto defuncti. Certe sic. argu. l. j. C. ne ex delict. defun. ꝛ hoc verum puto si est heres, alias si non heres, tunc non nocet, puta si domus erat minima, facit. l. si arrogator. ff. de adop. ꝛ ꝙ no. Bart. in. l. j. ff. de interdi. ꝛ relega. ꝛ que scribunt per And. in. c. j. §. hoc quoq;. de succes. feu.

7 **Quinto no.** ex tex. ibi eum vero dotis, qꝺ † quando alienatur res per contractum dotalem vel donationis propter nuptias. vicinus non potest agere iure congrui contra possessorem. Sed quero an in donatione propter nuptias requiratur traditio, dicit glos. ꝛ Bald. C. de dona. ante nup. quod non sufficit simplex confessio vel promissio animo donandi. ꝛ dicit Bald. in. l. si constante. eod. titu. quod ista donatio propter nuptias sit ratione dotis, ꝛ ad dotis securitatem, quia plus est habere dominium rei sic donate quam simplicem hypothecam secundum eum ibi. ¶ Item quero quid si datur fundus in dotem ea estimatione que facit emptionem vel simpliciter detur estimatus an habeat locum ius congrui, respondeo quod sic, quia tūc dicitur cōtractus venditionis quasi quod sit res vendita, ꝛ pretium datuʒ vxori, ꝛ postea illud pretium fuit datū in dotem marito. arg. l. singularia. ff. si cer. pet. ꝛ tunc res data in dotem dicta estimatione non est dotalis, ꝛ potest alienari. vt dicit Bal. in. l. rebus. C. de iur. do. qꝛ nomine pretij intelligitur de venditione, vt est gl. que solet allegari pro singulari in. l. fi. C. de predi. curia. li. x. Sed dn̄s meus do. Ja. carra. dabat sociam in. l. j. ff. de superfi. quādo legit. l. ex coniunctione. C. de pact. Et de illa materia quādo datur fundus ea estimatione, que facit emptionem, ꝛ quando vt sciatur valor, ꝛ quādo simpliciter vide in. l. estimatis. ꝛ. l. estimatis. ff. sol. mat. ꝛ Bal. in. l. j. C. de iure dot. ꝛ in. d. l. ex cōuentione. facit ad predicta quod dicit Bal. in. l. qui se patris. C. vnde lib. ꝙ si princeps cōcedat aliquod castrū alicui etiam si loquatur per verbum indulgemus ꝛc. tamen si ibi est facta mentio pretij potius dicitur contractus venditionis quā gratiationis allegat. l. fundi. ꝛ. l. fundos. C. de prin. agen. in re. lib. xj. vide ibi per eum.

8 **Sexto no.** ex tex. ibi simplicis donationis † quod quando alienatur res per contractum donationis inter viuos vicinus non potest petere ius congrui, ꝛ hoc iure vtimur. Sed ponamus quod hodie ego emo domum, ꝛ tradita est mihi cras, ego postea dono alicui per contractum donationis, an vicinus possit agere iure congrui contra possessorem, videtur qꝺ sic, quia semel quesitum fuit ius vicino contra emptorez, ergo sine eius facto ab eo euelli non potuit, vt in regula iuris id quod nostrum. Item certi sunt modi quibus tollitur obligatio si emptor est obligatus vicino in hoc iure congrui sine illius medio non potuit liberari. Sed contrarium determinat do. Sebasti. in titu. de iure congrui. in verbo, possidet. sed quod omnino isto casu cessat ius congrui, quia actio dirigitur contra possessorem, vt dixi in fi. precedentis. §. quem contra donatarium pro eo, quia non possidet titulo emptionis, sed titulo donationis vbi non habet locum ius congrui, nec obstat quod semel fuit quesitum ius contra emptorem, quia illa acquisitio durauit quantum durauit eius possessio, ꝛ ista conclusio est vera, si anteq̄ res effecta sit litigiosa pro iure congrui fuisset facta donatio, secus postquam sit effecta litigiosa donauit, puta post litē contestatam, vt in. l. ij. ꝛ aucten. imposita. C. de litig. ꝛ est vnum capitulum regni incip. rei venditione conuentus. ꝛ sic not. hunc modum excludendi vicinum a iure congrui. Sed probatur ꝙ hoc fuit factum in fraudem, tunc habet locum tit. que in fran. credi. vt presumeretur tunc facta donatio in fraudem si preuentus, ꝛ titu. ne a vicino donauit, vt. ff. de iudi. l. si quis potest. vel si fiat clam, vt. C. de rescin. ven. l. is qui. Item si post donationem alienator inueniatur possidere, vt. ff. qui. mod. pig. vel hypo. sol. l. sicut. §. superuacuum. de quo per Bar. in. l. post contractum. ff. de don. vel aliter constaret, vt dicetur. j. in. §. seq.

9 **Septimo no.** ex eodem † tex. quod si donatur res per contractum donationis cau. mor. vi-

cinus non habet ius congrui aduersus illam rem, & idem dicendũ est in legato: & differentiam inter legatum, & dona. cau. mor. vide in §. j. instit. de dona. per Cy. & Bal. in l. fin. C. de dona. cau. mor. & per scribentes in l. sciendum. de leg. j. Ubi etiaz ponit in quibus donatio can. mor. equiparatur contractui in quibus equiparatur vltime voluntati, vt ibi per eos, & pro decisione ista quod in donatione non habet locum ius congrui adducitur tex. in l. j. C. de fun. patri. lib. xj. quem text. alleg. ibi Bald. Sed tu adde tex. l. fin. C. de predi. curi. lib. x. & quod emphyteota priuati non potest vendere sine consensu domini, sed donare sic, vt not. in l. fin. C. de iu. emphy. de quo per Joa. and. in c. j. de dona. qualiter olim feu. alie. pos. & per scribentes in l. si dominus. §. si fundus. de leg. j. & doc. in c. potuit. extra de loc. & in istis locis vide alias remissiones, sic enĩ dicimus qd̃ prohibita venditione non est prohibita donatio, vt in d. l. si C. de predi. curi. & no. Cy. & Bal. in l. voluntas. C. de fideicom. & Bal. eleganter. in l. ij. C. de vsufru. empt.

10 **Octauo no.** extra tex. ibi ex testamento † quod si alicui est relicta aliqua res in testamẽto hoc est per viam institutionis vel substitutionis, vel fideicommis. vel ex lega. qui vicinus non habet ius congrui per istum text. qui indistincte loquitur, & sic indistincte debent intelligi vt no. in l. sed & si quis. §. quesitum. ff. si quis cau. & ff. de acqui. hered. l. si quis mihi bona. §. iussum. facit. c. vt circa. de elect. lib. vj. & hoc procedit etiaz si res legata non in testamẽto sz in codicillis sit. Nã appellatione testamenti venit codicillus, vt no. glo. instit. de codicil. in princip. Sed aduerte quia testator tacite vel expresse non potest prohibere ius congrui, quia testator non potest facere quod illa non habeat locum in suo testamento. l. nemo potest. de leg. j. Sic etiam de consuetudine que pro lege seruatur, vt in l. quibus. de legi. Nam beneficium concessum a consuetudine auferri non potest a priuatis, vt in aucten. de nup. §. si vero. secundum Bal. hic. sed an testamentũ, & codicillus veniat appellatione instrumentorum. Certe sic, vt no. glo. in l. si idem. C. de codicil. in j. glo. sed an testamentum, & codicillus veniat appellatione contractuum, vide glo. not. in c. cum a nobis. extra de testi. & glo. in constitutione regni instrumentorum robur. & tangit etiam Luc. de pen. in l. mediterranee. C. de anno. & tribu. lib. x.

11 **Nono no.** ex tex. ibi permutatione quod † quando per contractum permutationis res transfertur in alium, vicinus non potest petere ius congrui quam per istum text. expressum. Alias si non esset iste text. esset dubium an res prohibita alienari possit permutari, ideo arguitur quod sicut habet locum in permutatione. nam edilitium edictum dicit emptorem accipere debemus eum qui pretio emit, vt ff. de edil. edic. l. sciendum. §. deinde. & tamen habet locum in permutatione, vt in d. l. sciendum. §. si quis permutauerit, & ratio videtur quia in permutatiõe habet̃ vterq; loco emptoris, & venditoris, vt ibi dicitur, ergo &c. Secundo quod appellatione venditionis, & alienationis etiam permutatio continetur, vt l. statuliber. §. quintus. ff. de statuli. & ff. ad leg. fla. de plagia. l. flauij. & ff. de libe. cau. l. rectissime. & l. intantum. & l. permutare. ff. quan. act. de pec. est anna. l. j. aucten. de non alie. §. nos igitur. §. alienationis. C. de re. permu. l. j. l. permutationem. ff. de do. exce. l. apud. §. si quis autem. & in §. id tractat. ff. qui. ex cau. in pos. ea. l. viri. in prin. & de predi. mino. l. non solum. & ff. de iur. do. l. titia cum esset. in prin. & ista iura alle. ad hoc propositum do. Jo. de ardi. in sum. qui. mo. feud. amit. & in §. ita prohibetur permutare, de quo non fecit mentionem do. Sebast. in consti. de iure congrui. in ver.
12 sic. emit. Tertio pro hoc facit. Nam licet † permutatio non sit emptio vel venditio. l. naturalis. §. j. de prescr. ver. cum ad exemplum actionis ex empto qui permutat aucten. re. agit ad interesse vel prescript. versic. vltim. C. de re. permu. l. j. Quarto facit, quia originarij rustici, & censiti absq; terra vendi non potest, vt C. de agri. & cẽsi. l. quemadmodum. lib. x. Querit glo. ibi in permutatione vel in emphyteosim de actione, & post multa tenetur quod illud quod statuitur in emptione. Idem dicendum est in permutatione. Sed in contrarium facit. l. iij. C. de predi. curi. lib. x. vbi decuriones prohibentur vendere res immobiles eorum, sed permutare, & donare possunt, & eadem ratione dicimus argum. d. l. quod licet regulariter sit prohibita alienatio fendi dotalis, vt in l. j. C. de fun. do. tamen mulier poterit fundum dotale permutare. Item potest res dotalis in pecunia commutari, & pecunia in res si hoc sit vtile mulieri ff. de iur. dot. l. ita constante. cũ l. seq. ad quod extra de his que fi. a prela. c. cum apostolica. & de his que fi. a maio. par. capi. c. ex parte. vbi dicitur vt meliora prospiciat. nec videtur alienare mulier quando permutat in melius, ad hoc facit. de lge. ij. l. in pares. §. fin. l. seq. & ff. de adimen. le. l. pater. & quod no. in auct. sed permutare. C. de sac. san. eccle. ergo aliud est permutare aliud vendere. dixit tex. in d. l. j. vbi colligitur differentia inter contractuz emptionis, & permutationis. Sed sic videtur q̃ non habet locum ius congrui in cõtractu permutationis, pro hoc facit quod dicit Bal. in l. ij. C. de rerum permu. vbi dicit.

13 **Scias autem** † quod nomine permutationis non cõtinetur venditio nec e contra, vt in l. j. ff. de contrahen. emp. & in d. l. j. de re. permu. & ita etiam per alia verba concludit do. Seba. in d. glo. in ver. emit. §. facit. quia ecclesie possunt inter se permutare, sed non vendere, vt in ver. ad questiones. de rerum permu. & in c. querelam. de fur. xvj. q. vlt. c. nemini. j. q. j. c. qui studet. & sic similiter dicendum est si in vẽditione in permutatione non. Quinto facit q̃ refert Jo. an. in addi. Spec. in ti. de emp. & vendi. §. an autem dicendum in additione que incipit. circa medium. referendo Guid. de suza. quod statutum de soluendo solido pro libra rerum venditarum non habet locum in permutatione. ar. l. nec quasi. ff. de rei vend. cum. si. alleg. per Jo. an. ibi, & hoc verum nisi permutatio esset facta in fraudem iuris congrui, & aliquo modo constaret de fraude, secundum eum ibidem. tenet Bal. in d. l. ij. C. de re. permu. Unde conclude q̃ statutum vel consuetudo loquens de emptione, & venditione cõtra regulas iuris communis non comprehendit permutationem, & fraude cessante non habet locum ius congrui, si alienatur res per contractuz alienationis vel per contractum innominatum, nam dicitur permutatio vnius rei pro alia prestatio secundũ Azo. in sum C. de re. permu. in prin. dicitur fieri vt certa species detur pro alia certa puta domus pro ea, & sic de si. C. de re. permu. l. quoniam asseris. sed si certa pro incerta vel econtra erit alius contractus innominatus, vt dicit Azo. in prealleg.

14 **Sed iuxta hoc** quero † quidam permutauit fundũ cum quadam alia re, & conuenit inter eos, vt vnus alteri refundet vltra ipsam rem vnciam vnam. comparet vicinus, & dicit quod ratione predicti pretij refusi iste contractus est contractus emptionis, & nõ permutationis, quia ex re & pretio emptio & venditio contrahitur. & sic petit rem permutataz iure Prothomiseos, queritur quid iuris. Respondet Bal. hoc dicẽs clarum est talem rem permutatam cum dicto refuso esse permutationem in totum, allegat quod no. glo. in l. dedi. ff. de condi. ob cau. propterea non habebit locum ius congrui, sed Bar. in l. aristo. ff. de don. dicit quod si principiuz emitur res, lz alijs speciebus detur in totum erit emptio. hinc est quod dicit Bal. in d. l. ij. quod si non habeo pecuniam pro re emenda, & do tibi fundum qui valet centum hic medius contractus inter emptionem, & permutationez est, & habet locum actio ex empto. alleg. Jac. butr. ibi, si ergo res detur estimata signum est venditionis secundum Bal. ibi, subdit Bart. in d. l. aristo. quod si principium permutatur, lz interueniat refusio pretij in totum erit permutatio. alleg. bonum tex. in d. c. ad questiones. de re. permu. & ibi Joan. an. in dubio autem si non potest sciri quid principium agitur, tunc in suam an sit pretium refusum plusq̃ res permutata, quia si pretium est plus erit emptio, si pretium est minus erit permutatio secundum Bar. & hoc etiam tenet Bal. in loco extraneo, vcz in preludijs feu. in. ij. char. & alleg. ff. de cõtrahẽ. emp. l. fundi partẽ. de act. emp. l. si sterilis. §. si tibi. & per hoc facit q; in dubio debemus attendere id qd̃ magis est potentius. l. que-
15 ritur. ff. de stat homi. † Sed si res est valoris pro medietate, tũc erit contractus emptionis, & venditionis, q; in obscuris debemus accipere benigniorem partẽ, vt in regula, in obscuris, de reg. iur. & hoc etiã tenuit Bal. in d. l. prealleg. Sed Lud. in d. l. arist. dicit hoc vltimum esse falsum, q; in dubio debemus dicere contractum permutationis per. l. j. ff. de exerci. Sed inquantũ Lud. dicit qd̃ si quidem partes verbo permutationis vtuntur, erit permutatio. Si autem verbo emptionis erit emptio, quia in dubitando contractum inspicimus principium verba contrahentia. l. qui falsum. ff. de don. & in d. l. tenetur. adde q̃ contractum videtur voluisse Bal. in d. l. ij. C. de re. permu. vbi dicit q̃ si notarius permutationẽ vocauit emptionem vel ecõtra, dicit ipse & statur nature rei, seu actus & nõ verbis notarij, q; non attenditur nomen contractus, sed substantia, & ẽm id iudicatur, vt ff. de prescri. verb. l. insulam. cuz si. facit q̃ dicit Bal. in consi. xxxij. incip. dñs Joanna Pisana ciuis. vbi dicit q̃ nõ debemus respicere corticem verborum. sed medullaz. allegat. j. q. j. Marchion. ibi dicit nec putemus in verbis scripturarum esse euangelium, sed in sensu.

16 **Sed iuxta** predicta quero † pone qd̃ aliquis recepit mutuum bona fide, & obligauit omnia bona sua, deinde non soluit in tempore. Conuenitur debitor hypothecaria super quadam domo ipsius, & tandem domus illa datur insolutum,

& pro

⁊ pro soluto, pro illo debito auctoritate iudiciaria, ꝑut not. in.l.j.C.
de iure do.impe. an ista alienatione necessaria ꝑ datione insolutuꝫ
habeat locū ius congrui, videtur ꝙ sic, qꝛ ille creditor videt̃ quodā
modo reꝫ emere, vt.C.de euic.l.prediū. sicut qui recipit litis estima
tionē videt̃ vendere.ff.ꝺ vsucap.pro emp.l.litis.⁊.ff.qui.cau.in pos.
ea.l.fi. In contrariū facit ꝙ prohibitus alienare pōt dare insolutū
creditori, vt dicebat Barba.in rub.de reb.eccle.nō alie.in.ij.limi
tatione.alleg.ad hoc.l.alienationis.ff.fa.her.⁊ qꝺ ibi dom.Flo.ꝺ
sancto Petro.no.⁊ alleg.etiā Albe.de rosa.in.ij.parte statutoꝝ.
in.ij.q. Sed vltra eū adde qꝛ pro hoc facit, qꝛ lꝫ regulariter aliud ꝑ
alio inuito creditore solui non posset, vt habet̃ in.l.ij.ff.si cer.peta.
per iudicē potest dari insolutū res pro re. Ita tenet Bal.i.ꝺ.l.ij.
C.de re.permu.ver.sed nunquid per iudicem. Item necessitate vi
detur ductus insolutū dedisse.ff.de adimen.lega.l.rem legataꝫ. Itē
qꝛ titulus ꝑ soluto est prorsus diuersus, ⁊ alius ꝗꝫ sit ius vel titulus
pro emptore, vt.ff.de solu.l.j.⁊.ff.pro emp.l.ij. Unde conclude au-
ctoritate do.Seba.in loco prealleg. ⁊ Specu.ꝑprie in questi.no-
stra.in ti.de emp.⁊ vendi.§.nunc dicendū.ver.sed pone statutū est,
ꝙ propter vocabuloꝝ diuersitatē statutū loquens de emptione nō
habet locū in datione insolutū.arg.l.si ideꝫ.de codi.⁊ extra de de-
cim.c.ad audientiā. ⁊ sic patet ꝙ in datione insolutum nō habet lo
cum ius cōgrui, ⁊ ita practicat̃ nisi probaretur ꝙ datio insolutum
fuisset facta in fraudem. Naꝫ fraus semper intelligitur excepta vt
in.c.j.in prin. qualiter olim feu.alie.pos. Et de ista fraude dicet̃
in.§.seq. Et idē dicēduꝫ est ꝙ nō habeat locū ius congrui si aliqs
mittitur in possessione vel ex primo vel ex secūdo decreto vel ex cau
sa legati, vel ex alia causa, qꝛ requiritur verus titulus emptionis, vt
habeat locum ius congrui ꝫm do.Seba.in allegato loco.

17 Sed quero †de quadā vtili questione quidā vendidit domum cū pacto, vt nō transeat dominiuꝫ
in emptorem nisi quousqꝫ sit solutū pretiuꝫ an interim vicinus possit
domū petere iure cōgrui. videt̃ qꝺ sic, quia licet tex.in.l.cum ma-
nus causa.§.nemo.ff.de contrahen.empt.dicat ꝙ per dictū pactuꝫ
desinit esse venditio ꝙ trāsit in aliū contractū, scꝫ pigneraticium vel
cōmodatum ⁊c. vt dicit gl.tamē hoc verū intellige qn̄ illud vltimū
pactū pōt transfundere precedentem ꝯtractū in aliquē validum cō
tractum. Sed qn̄ per hoc pactū annullatur primus contractus nec
fit transfusio in aliū, tūc annullat̃ pactū, ⁊ remanet primus ꝯtractus
⁊ ita cōcludit Paul.de castr.in consil.suis ꝙ non vidi, sed audiui
a magnifico, ⁊ clarissimo docto.do.Joā.ba.de beniuolijs dignissi
mo in presentiarum Regis consiliario qui hanc causam habuit de
facto, vbi dixit Pauluꝫ ibi dixisse ꝙ si fiat donatio causa mor.vxo
ri bonoꝝ presentiū, ⁊ futuroꝝ cuꝫ iuramento ⁊ pacto ꝙ nō possit re
uocari donatio ꝙ illud pactū facit illaꝫ donationē causa mor. con-
uerti in donationē inter viuos. ⁊ tn̄ in hoc casu si hoc fieret donatio
remaneret nulla, qꝛ tolleret liberaꝫ testificationē, ⁊ sic pactū est nul
lum, ⁊ remanet donatio cau.mor. Sic in casu isto de quo querit̃ nō
pōt resultari aliquis cōtractus validus remanente dicto pacto, me
rito contractus erit perfectus, vt vicinus possit petere ius congrui.

18 †Facit ad hoc ꝙ voluit Ang.in quodā suo cōsilio.ij.ad illud pro-
positum de venditiōe facto apposito ꝙ nō transeat dn̄ium, ⁊ ꝙ no.
idem Ang.in.l.iurisgentiū.§.sed cū nulla.ff.de pact. Ubi dicit qꝺ
contrahentes nō possunt facere ꝙ vera stipulatio nō sit stipulatio,
lꝫ possunt facere vt habeat effectū nudi pacti, ⁊ sic nō possunt face-
re ꝙ vera emptio nō sit emptio, licet possunt aliquid diminuere de
eius effectu, ⁊ sic patet ꝙ isto casu habebit locū ius congrui. Sed
contra predicta facit dictū Bal.in rub.C.de contrahen.empt. vbi
dicit expresse ꝙ valet istud pactū ꝙ dominiū nō transferatur, quo-
usqꝫ pretiū nō soluat̃, imo plus ꝫm Bal.ibi, ꝙ etiā si ex venditiōe
translatū esset dominiū pōt venditor sibi presentere manus iniectio
nem si pretiū nō soluat̃, vel pacta nō seruent̃, vt.ff.de ser.ex.por.l.ci-
uis. Sed aduerte qꝛ idem Regius cōsiliarius subtiliter responde
bat ꝙ istud dictū Bal.nō habet locū qn̄ vendita esset res, ⁊ de pre
tio esset habita fides, ⁊ postea esset appositū pactū ꝙ dominiuꝫ nō
transiret, nisi pretio soluto, ⁊ ꝙ hoc sit veꝝ dicebat ipse. Naꝫ Bal.
in.ꝺ.rub.arguit primo ꝙ tale pactū nō valeat, qꝛ ista traditio non
habet intellectū quē sapit iste ꝯtractus, vt in.ꝺ.l.manusata postea
cōcludit ꝯtrariū, dicendo ꝙ istud pactū est naturale, vt insti.de re.

19 diui.§.vendite. †qꝛ est de natura venditionis, vt nō transferat̃ do-
minum, nisi pretio soluto. ergo valet. Si ergo dictū pactū nō esset
naturale, sed contra casum. Bald. non diceret illud valere, sed
diceret non valere. vnde quando habita est fides de pretio transit
dominiū, vt in.ꝺ.§.vendite. merito istud pactum quod non transeat
dominium vbi habita est fides de pretio non est naturale, sed con-
tra naturam. ⁊ sic potius illud dictum Bald. reuoluto mantello.
facit quod no.

Preterea dicebat idem consiliarius etiā si dominiū nō esset translatū venditio remaner et perfecta,
quo ad alios effectus, vcꝫ quo ad ius cōgrui ꝙ cōpetit vicino, hoc
casu per dictū naturale Bal.in.ꝺ.rub.C.de cōtrahen.emp. vbi di
cit ꝙ pone ꝙ facta est venditio vni sine solutione pretij, ⁊ sine fide
habita de pretio, ⁊ cū cōstitutione pretorij quo casu nō est dubiuꝫ ꝙ
dn̄ium nō est trāslatuꝫ, postea fit venditio alteri cū vera ⁊ naturali
possessione quis erit potior. dicit Bal. ꝙ respectu rei vendite erit
potior secundus in agēdo rei venditione, respectu publice erit po-
tior primus, vt in.l.de pretio.ff.de publica. Ecce ergo ꝙ dn̄ium nō
erat translatum, ⁊ tn̄ venditio ꝯsideratur respectu alioꝝ effectuum,
⁊ sic videtur tenere idem doct. ꝙ vendita domo, lꝫ non sit translatū
dn̄ium dū tn̄ possideat emptor, vicinus habet ius cōgrui, al's esset
aperta via fraudibus. Naꝫ quis vellet fraudare vicinū iure cōgrui
emeret cum dicto pacto, ⁊ secreto, postea solueret pretiū, ⁊ sic nūꝗꝫ
vicinus haberet ius ꝯgrui ꝙ nō est cōfitendū cū semper fraudibus
sit resistendum, ne aliquibus fraudes prosint, vt.C.qui mil.nō pos.
l.ij.⁊ fraudes damnū alteri afferant, vt.ff.de tribu.l.senatus. cū mul
tum fraudes conditori legum displiceant, vt.C.de repu.l.iij ¶ Itē

20 quero de alia qōne † pone ꝙ aliquis emit domū cū pacto de retro
uendendo intra certū tēpus vel qn̄cunqꝫ ꝙ intelligit̃ vsqꝫ ad.xxx.
ann.⁊ cōsuluit Ang.in consi.lv.inci. Juli.fran. qꝛ dictio qn̄cunqꝫ,
non excludit prescriptionē.xxx.ann. vt dicit gl.in.c.j.de feud.da.
in.vj.legis cōmis.not.Bal.in.l.ꝙ si nolit.§.si quis ita.ff.de edil.
edic.Bal.in auct.quas actiones.C.de sacrosan.eccle.⁊ not.Luc.
in.l.j.ff.de vsucap.⁊ Bal.in c.j.§.fi.de capi.corra.⁊ Modern.
in.l.nemo pōt.de leg.j. An donec nō venerit tēpus reuēdēdi possit
vicinus petere ius cōgrui, ⁊ habere illam cōmoditatem ꝗꝫ habet il
le emptor, videt̃ ꝙ nō, qꝛ tempus quo cedit inspicitur, vt in.l.nō in
telligit̃.§.qn̄ aūt.ff.de iure fisci.⁊ hāc.l.ad presentē propositū alleg.
Bar.in cōsi.suo.xxviij.incip. Cechus de spoleto habens vnū filiū
spurium.in fi. Iteꝫ qꝛ dispositio testamenti non dicitur fieri in vita,
sed post mortē, vt no.in.l.j.cū glos.sua.C.de testa.tutel. Item quia
omnis dispositio iudicatur ꝫm tempus in quo ducitur effectus, vt
C.de dona.ante.nupt.l.quod senex.⁊ in.l.in fuga.ff.ad leg.flaui.ꝺ
plagi.⁊ hec iura allegat Bart. ad hoc propositum in consil.xcix.
incip. Pater filio suo emācipato.circa mediū.⁊ sic talis venditio
iudicari debet ꝫm tempus in quo perficitur, ⁊ consequenter donec
non sit translatum tempus non habet locum ius congrui. In con-
trariū tamen determinatur ꝙ aut iste contractus est factus in frau
dem vsurarum, ⁊ sic erat simulatus, ⁊ de simulatione constat, ⁊ tunc

21 non habet locum ius congrui, †qꝛ contractus est pigneratitius, vt
l.in emptione.C.plus vale.ꝙ agitur.⁊ facit.l.ij.ff.pro emp. Aut de
simulatione nihil constat.⁊ tunc habet locum ius congrui in vendi
tione facta cum pacto de retrouendendo, quia venditio pura est, lꝫ
sub conditione quadam posset resolui, sicut in pacto additionis in
diem, vt.ff.de in diem addic.l.ij.⁊ in pacto.l.commissorie.ff.de lege
commisso.l.j. Item istud pactum non potuit preiudicare vicino, qꝛ
res inter alios acta, ⁊.l.item quia. si venditor postea rem emerit ab
illo emptore virtute pacti tenebitur, tenebitur vicino iure congrui
licet prima venditio resoluatur per secundam, cum certum est pri-
mam fuisse perfectam, ⁊ propterea vicino competijsset ius congrui
quia non potuit sibi auferri contrahendo. nam quis posset temere
sub pacto ꝙ vicinus non habeat ius congrui, multofortius non po
test tacite vicinum excludere, argu.l.cum quid.ff.si cert.peta. Naꝫ
pactum de reuendendo non facit suspendere effectum contractus
venditionis, nec facit simulatum, imo de se licitum est, vt.l.ij.C.de
pact.inter vēdi.⁊ empto.⁊ in hoc not.doc.⁊ no. Ang.in.l.ad offi
cium, in fi.C.commu.diui.⁊ doc.in.c.illo vos.de pigno.⁊ in.c.ad
nostrā.de empt.⁊ vendi.⁊ reperio concludere in effectū dn̄i Seba
stia.ꝺ.glos.in verbo, emit. facit qꝺ not.Bal.in.c.j.in prin.de feu.

22 dato in vicem.l.commissor. vbi dicit quod ex pacto †de reuēdēdo
non censetur contractus feneratitius cum lex aut decretum hoc di
cit, imo est pars pretij, quia minus valet res cum isto pacto, ꝗꝫ sine
vt dicit do.Abb in c.cū aliqbus.de elect.⁊ Barb.in.ꝺ.c.ad no
strā. Sed an si vēdita sub ꝯditione casuali habeat locū ius cōgrui
dicit̃ ꝙ nō, qꝛ nō transfert̃ dn̄iuꝫ ꝫm Bar.in.l.si is qui ꝑ emptore.
in.l.iiij.princ.ff.de vsucapi.facit.l.cedere diem.ff.de verbo.signifi.
Itē qꝛ res nō cōsiderat̃ alienata tēpore celebrati cōtractus, sed tpe
quo cōtractus sumit vires.ar.ff.de leg.iij.l.pater filium.§.fundum
ff.de ser.rusti.predi.l.profundum.⁊ ita etiam tenet do.Seb.in ꝺ.
glo.in verbo, emit. Idē si fiat sub modo, vt no.in.l.eas.ff.de cōdi.
⁊ demō. Quia partificant̃ modus, ⁊ ꝯditio, vt dicit gl in rub.C.de
hisque sub modo.⁊.ff.loca.l.insula.§.fin. que iura allegat And.
que sit prima cau.benefic.amit.⁊ in.cap.j in.§.item qui.de non
iure colum.

23 Sed quero creditor habet domum † debitoris obligatam pro debito. Iste debitor emit domum hanc a creditore qui nondum habuit dominium an habeat locum ius congrui, videtur ꝙ sic, quia creditor potest emere a debitore non adempto dominio, vt dicit Cy. in. l. j. C. si seruus exte. Sed hoc nõ est verum, quia potius est liberatio pignoris ꝙ̃ emptio, vt dicit not. Bal. ibi, ⁊ communiter non habet locum ius congrui etiam si instrumentum dicat quod vendidit, quia vbi opus est facto verba nõ sufficiunt, dixit Bald. in preludijs feud. Item quia considerare debemus effectum, ⁊ non verba, vt dixi. s. ix. notabi. in. q. de refuso. ¶ Sed iterum queritur, pone quod quidam vendidit domum iusto pretio, prout declarat Titius in. l. fin. C. de contrahen. emptio. ⁊ antequam declaret Titius est mortuus, an vicinus habeat ius congrui. videtur quod sic, quia valet venditio per decem, ⁊ quanti plus valet. ⁊ in. l. hec venditio. §. fin. ff. de contrahẽ. emptio. sed ista lex parum facit, quia pretium erat certum ibi, ideo determinatur contrarium, sed quod iste contractus non est contractus emptionis, sed est innominatus, ex quo oritur actio perscriptis verbis, ⁊ consequenter non habet ius congrui, pro hoc allego Bal. in. l. contractus C. de fide instrumen. vbi dicit quod ita dicit Azo fons legum, ⁊ vas electionis in summa, institu. loca. ⁊ alibi hoc dictum nõ reperitur fm eum, quia pretium non est specifice declaratum, ergo non est venditio, vt in. §. pretium. institu. de emptio. ⁊ venditio. ⁊ l. fi. C. de contraben. emptio. ⁊ resoluitur in contractum innominatũ hoc modo, do tibi rem hanc, vt pretium eius iustum mihi des, ⁊ sic contra eum cui res data est agitur ad illud actione prescriptis verbis, vt dicunt Azo, ⁊ Bal. ⁊ ita etiam reperio tenere Ludo. l. sciendum. in. ij. charta. de verbo ob. igatio. sed ipse multum miratur de Bald. cum non allegauit ad presens propositum. glo. f. in. l. si sint certo. §. nunc videndum. in ver. locato. ff. commoda. text. in. l. si tibi pollicẽda. ff. de prescrip. verb. ⁊ insti. loca. §. ⁊ que res diximus. ver.

24 qua de causa. vbi decidit ꝙ † si res locata pro mercede, que postmodum inter contrahentes iusta fuerit declarata, iste contractus non erit locatio, sed contractus innominatus do vt des, ⁊ ideo ad pretium declarandum agitur prescriptis verbis, ⁊ cõsequenter nõ habebit locum ius congrui. Sed quid si testator damnauit heredẽ vendere iusto pretio, ⁊ emptor obtulit iustum pretium, ⁊ heres non vult recipere an sit perfecta venditio, ⁊ translatum dominium. vide per Cy. in. l. j. C. de lega. in. viij. q. ⁊ Bar. de lega. iij. l. vxori. in. §. agri. ⁊ de leg. j. l. fideiussor. meminisse.

Decimo nota ex text. ibi ex trãsactione, quia litigantes de re stabili transigunt vna inter se, ⁊ per transactionem vni ex litigantibus res ipsa venit vicinus non habet ius congrui, ex quo infertur quod sub nomine venditionis con comprehenditur transactio, sicut in simili dicimus quod licet feudum non possit alienari sine consensu domini, tamen de eo potest fieri trãsactio, vt in. c. si vasallus de suo feudo. si de feu. fue. controuer. ⁊ in. c. j. de contro. inter vasal. ⁊ alium de beneficio, ⁊ in Spe. in titu. de arbi. §. restat. versicu. sed nunquid vasallus. fallit in isto regno per constitutionem diue memorie. ¶ Sed an in compensatione locum habeat ius congrui. dic quod aut precedit aliquis contractus in quo habuit locum ius congrui ⁊ in partem pretij vult debitum compensare, ⁊ tunc habet locum ius congrui, vt in l. intantum. ff. de lib. cau. Aut nullus contractus precessit, tunc non habet ius congrui, quia compensare est donare, vt in. l. iulianus. ff. de condi. ⁊ demon. ⁊ no. doc. in. l. si fundum. §. titio fundum. de le. j. facit. l. dedisse. ff. de ver. sig. ¶ Sed dubitatur quid in diuisione,

25 † si per diuisionem vni venit in partem vna domus an habeat locũ ius congrui, videtur quod sic, quia diuisio vicem emptionis continet, vt C. commu. vtriusqz iudic. l. diuisionem. ⁊ ff. commu. diui. l. vij. Nam ⁊ quod prohibetur alienare prohibetur etiam communi diuidundo agere, vt ff. de cast. pecu. l. ex castrensi. dicunt aliqui quod ex eo prouocãte est alienatio, secus si socius prouocat. arg. C. de fun. do. l. ij. ⁊ ff. de iu. dot. l. cum in fundo. §. si fundus. C. de predi. mi. l. inter omnes. istud non est verum, quia regulariter nemo cogitur stare in communione. l. fin. in fi. C. de litig. ⁊ ff. de condi indebi. l. si non sortem. §. si centum. ⁊ C. de sacrosan. eccle. l. iubemus nulli. j. respon. ¶ Item quia per diuisionem aliquid obuenit alicui dicitur habere partem suam, quam primo in communi possidebat, iuxta no. in. l. ij. ff. commu. pred. ⁊ sic diuisio non est alienatio, quod patet etiam quod feu. non pos. alienari, sed diuidi sic nisi sit feudum marchie vel ducatus, vt in. l. imperialem. §. preterea ducatus de prohi. feu. alie. per Frede. facit. l. j. §. j. ff. de reb. eo. ⁊ ff. de peti. here. l. fisci. §. pe.

26 Sed rursus quero quid si alienaretur † res alicui per laudum. de ista materia Ludo. consuluit in consi. suo. M. cccc. incip. circa id quod queritur, ⁊ concludit ꝙ non habet locum ius congrui, quia ista lex intelligitur de alienatione voluntaria non necessaria, vt not. in. l. si pater. de legat. iij. ⁊ in. l. peto de lega. ij. ⁊ in. l. filius. §. diui. de lega. j. ⁊ ff. de admi. tuto. l. quidam. §. vsqz. l. alienationes. ff. fami. her. l. diuus. ff. de peti. here. ⁊ not. Andre. in. c. si vasallus. si de feu. fue. contro. ⁊ Ludo. allegat rationes in dicto suo consil. vt ibi per eum. ¶ Vltimo not. ex text. ibi, ⁊ parentes. quod non solum vicinus exclusus est a iure cõgrui in casibus predictis, sed etiam omnes parentes, ⁊ consanguinei, vnde statutum excludens vicinos a iure congrui, intelligitur etiam excludere parentes, quia vbi est eadem ratio idem ius statui debet. l. illud. cum concordan. ff. ad legem aquil. sed an intelligitur exclusus ille qui est vicinus, ⁊ consanguineus, videtur quod non, quia habet iura duplicata, ⁊ statutum loquens de simplici non comprehendit mixtum, vt. l. vim passam. §. prescriptionem. iuncta. l. mariti. §. hoc quinquennium. ff. de adulte. Sed hoc procedit in odio-

27 sis, sed in materia fauorabili † sub simplicibus continentur mixta. l. ij. in princ. ff. de verbo. obli. ⁊ sic statutum prohibens vicinos vel cõsanguineos in certis casibus a iure congrui est fauorabile qua redditur ad dispositionem. l. dudum C. de contrahend. emptio. ⁊ consequenter comprehendit vicinum consanguineum, ⁊ de ista materia an sub simplicibus continentur mixta plene per scribentes in d. l. ij. vel in. l. si ita scriptum. ff. de lib. ⁊ posthu. ⁊ in. l. seruis vrbanis. in fi. ff. de leg. tertio, ⁊ pro ista decisione adduco, quia quando actus consistit in duabus causis simul coniunctis a postremo actu in quo est perfectio forme sumit exordium, vt. ff. qui potiores in pigno. habean. l. qui potior. ff. ad trebel. si quis priorem. verba sunt Bald. in. l. si qua mulier. in fin. C. ad velleia. Sed certum est quod consanguineus secundum istam legem non habet ius congrui nisi sit coniunctus. dicit iste text. ibi parentes qui sunt coniuncti, vt patet etiam in. §. penul. ⁊ sic a vicinitate sumit exordium ius congrui, ⁊ consequenter excluditur vicinus ⁊ consanguineus, sicut excluditur vicinus non consanguineus, ⁊ his attentatis iste. §. habuit debitum suum.

SVMMARIVM

1 Ius congrui locum habet in contractibus dolosis, vbi alias locum non habebat, ⁊ qui sint illi contractus, ⁊ quomodo probentur. 4.

2 Pena contrahentium in fraudem iuris congrui que sit.

3 Contractus in fraudem iuris congrui quomodo soleant fieri.

4 Fraus eneruat quod sequitur ex ea.

Simulatio contractus quid sit, ⁊ qualiter probari possit. 8. 10.

5 Probatio nulla maior ꝙ̃ partis aduerse confessio.

Probatio per confessionem tantum valet quantum per testem.

6 Testimonium nullum manifestius quam qualitas inspecta verborum.

Confessio facta parte absente quid operetur.

7 Testator mandans vsuras restitui ex ipsa confessione parte absente potest conueniri etiam reuocato testamento.

Confessio extraiudicialis transfert onus probandi in confitentem.

8 Simulatio instrumenti potest per testes probari, ⁊ quando fallat.

Et quot testes requirantur.

9 Testis vnus de veritate probat semiplene.

10 Fraus quibus modis fieri possit, Et probari in contractibus interuenisse. 11. 15.

11 Confessio inter suspectos emanans dicitur simulata.

Verba enuntiatiua quando non inducant probationem etiã inter easdem partes.

12 Confessio mariti de dote restituenda vxori propter inopiam an valeat sine instrumento.

Debiti confessio non probat debitum.

Temporis modicitas quid operetur. 16.

13 Prefationes quem effectum habeant.

Proemium declarat sequentia.

Datio insolutum quãdo presumatur facta in fraudẽ iuris congrui.

Porticus ecclesie gaudet etiam immunitate.

14 Connexitas rerum quid operetur.

16 Dispositio que concernit partem trahitur ad totum in indiuiduis.

17 Fraus in contractu donationis interuenisse quãdo possit presumi.

18 Donatio simulata ex quibus coniectaretur.

Terra malos homines educat.

19 Iuramenti vis, ⁊ potestas, quotuplex sit.

Contrarium contra iuramẽtum probari nunquid possit, ⁊ quando.

Verbum exire quid importet, ⁊ significet.

20 Periurij pena, ⁊ de perusio multa.

Deus

Deus de periurio contristatur.
21 Emptor an habeat regressum contra venditorem de euictione in iure congrui vbi probatum est periurium.
22 Emptor contra legem mercatus quomodo puniatur.
23 Lex imponens penam & non dicens cui applicetur fisci est.
Pene que applicantur fisco pro delictis censentur ius regium.
24 Fiscus non tollit ius vicini per publicationem bonorum in iure congrui.
Clausula saluo iure cuiuscunque in omni concessione vr̃ apposita.
25 Filius succedens bonis ex aliquo delicto habetur loco heredis.
26 Fiscus re euicta non tenetur nisi ad simplũ etiam si expresse sit promissa euictio vltra simplum.
27 Periurium aggrauat mendacium.
28 Contractus simulatus factus in fraudem iuris congrui an sit nullus vel annullandus.
29 Probatio qualis requiratur in iure congrui vbi venditor fatetur simulationem, emptor vero non.
30 Iuramentum semiplene probanti non defertur in penis inferendis.

§. Quartus.

§. Nisi quis. Diuiditur in tres partes. In prima parte dicit quod inquantum dictum est in §. pre-
1 cedenti ꝙ in certis contractibus non hꝫ locum ius congrui† hoc verũ si illi contractus fiant bona fide & sine fraude. Sed si fiant in fraudem iuris congrui, puta contrahẽtes volẽtes fraudare vicinũ iure congrui faciũt contractũ donationis vel aliud contractum in quo non hꝫ locum ius congrui & in veritate inter eos agebatur de vendendo, isto casu habet locum ius congrui, quia fraus semper intelligitur excepta, & ista prima pars durat vsque ibi, ideo illi. hec secunda pars vbi dicitur qualiter poterit probari fraus, vꝫ quod contractus in quo non hꝫ locum ius congrui fuit celebratus in fraudem emptionis & venditionis, & sic in fraudẽ iuris congrui, & dicitur in litera quod vicinus poterit iudicis auctoritate exigere iuramentum a venditore & ab emptore si eorum intentio fuit emere & vendere vel permutare vel facere contractũ, in quo non cadit ius congrui, & sic contractus ille fuit fraudulenter factus vel simulatus, & si per eorum iuramentum nec constabit de fraude nec aliter per probationes de fraude constare poterit, tunc vicinus exclusus est a iure congrui, quia deficit probatio fraudis & actore non probante reus absoluitur, & hec secunda durat vsque ibi, sinautem post iuramentum hec est tertia pars vbi dicitur qua pena puniuntur contrahentes si postquam iurauerit ꝙ contractus in quo nõ hꝫ locum ius congrui fuit factus sine fraude & simulatione, & tñ probatur postea quod ille contractus fuit factus in fraudem iuris congrui, & dicitur primo quod punitur pena periurii, secundo punitur venditor, & emptor, quia venditor amittit rem, & emptor amittit pretium, & res & pretium applicantur fisco, & postea fiscus tenetur vendere illis quibus competit ius cõgrui. Sed iuxta
2 † hoc dubitatur qua pena punientur contrahẽtes si antequam exactum fuit iuramentum ab ipsis contrahentibus fuit probatum contractum fuisse factum in fraudem iuris congrui, & dicitur in litera ꝙ puniantur ista pena, vꝫ ꝙ tenetur ille emptor vendere minus iusti pretij, nõ vltra dimidiam iusti pretij, sed arbitrio iudicis .i. dimidiam iusti pretij rem illam illis quibus cõpetebat ius congrui. hoc dicit vsque ad §. prohibemus.

Primo no. ex tex. quod quando in fraudem iuris congrui fit contractus donationis vel dationis in solutum vel permutationis vel alterius contractus in quo non habet locum ius congrui quod per fraudem vel simulationem adhibitam inter cõtrahentes habet vicinus ius congrui vt hic, quia in omni dispositione fraus semper intelligitur excepta, vt in .l. creditor §. lucius. ff. manda. & in .l. si pater. ff. de priuil. credi. & in .c. j. qualiter olim feu. alie. pote. & in .l. imperialem §. callidis. de probi. feud. aliena per Fede.

3 Secundo no. † ex text. ꝙ illud quod fit in fraudem & preiudicium illius cuius fit fraus. non valet, vt hic, & .l. ij. in prin. ff. de iure fisci. & ff. de dol. excep. l. apud §. si quis. & ff. de calum. l. j. in princ. & C. manda. l. vlt. §. si quis. & C. de pe. bono. subla. l. j. lib. x. & C. de fun. patri. l. fi. li. ix. & ff. qui. ex cau. in pos. ea. l. fi. & in d. §. calidis.

Tertio no. ex tex. ibi simulate donationis quod illi qui volunt fraudare vicinos iure congrui faciũt cantare instrumentum in forma donationis, in quo contractu non habet locum ius congrui. ex postea occulte soluunt precarium. arg. de .l. fi. §. & si quis. C. man. vbi autem occultum suscepit, & sic fit fraus de contractu ad contractum iuxta no. in .c. quanto. de priuileg. & in .l. fraus. ff. de legib. & in regula, certum. in. vj. sicut dicitur in vxore ꝙ non potest donare viro per titulum. ff. de dona. inter vir. & vxo. vendit rem marito & confitetur pretium recepisse non valet venditio vt .ff. de dona. inter vir. & vxo. l. si sponsus, quia est simulata per titulũ. C. plus vale. quod agitur. si in casu nostro non valet donatio in preiudicium vicini, quia est facta in fraudẽ iuris cõgrui, vt hic & sic vicinus poterit habere ius congrui sicut si venditio facta esset, & idem si fieret fraus de cõtractu venditionis ad alios contractus in quibus nõ
4 haberet locum ius congrui, † quia si quid fiat in fraudem non valet quod sequitur ex eo vel ob id, vt in .l. dubium. C. de legi. & nota. Hostien. in sum. de emptione & venditione. §. qualiter rescin. vers. illud autem. quid autem sit simulatio not. Bal. in .l. si ex pretio. C. si cer. peta. & quoniam materia est dispersa in iure & per hoc reperiuntur multi contractus & multa consilia diuersorum doctorum & ego istam materiam examinaui per plures chartas sunt circa tres anni. in .c. j. de feu. da. in vicẽ leg. cõmis. de vsib. feu. ideo omitto maxime cum hic nõ sit materia sua satis dictũ est. Nec cõuenit materia vnius loci trahere ad alium locum extra propositum. arg. §. fi. instit. de iure perso. sed tamen hic dicam in sequenti notabili ea que faciunt i presenti materia.

Quarto no. ex tex. modum probandi contractũ fuisse factum in fraudẽ iuris congrui, vꝫ ꝙ vicinus possit exigere iuramentum a venditore & emptore, an contractus donationis vel dationis insolutum vel permutationis & similium fuit in fraudem iuris congrui & simulate conceptus, & si ipsi iurauerint timentes eorum conscientiam, & periurium quod in veritate inter eos agebatur de vendendo, sed fraudarent vicinum iure cõgrui fecerunt cõtractum donationis &c. certe probata est fraus, quia
5 nulla † maior probatio ꝙ partis aduerse confessio, vt in .l. qui de inofficioso. in fi. ff. de inoffi. test. & .c. quoniam per confessionẽ. de priui. & alibi dicitur ꝙ tantum valet probare per confessionem quantum per testem, vt in d. l. qui de inofficioso. & ff. solu. mat. l. titia. & C. de in ius vo. l. ij. in fi. & C. de transac. l. cum te. & l. si de possessione. & not. And. in .c. j. in fi. de mili. vas. qui contu. est & in .c. j. qui testes sint neces. immo quando confitetur non sunt necessarij testes secundum And. vbi. s. & pꝫ Matth. xiij. & xxv. c. ibi, quid adhuc egemus testibus, pro quo est tex. C. de dona. l. illam. ibi, quid opus est testibus &c. vnde si pars confitetur aliquo modo ꝙ volebat emere vel se examinando tanquã principalem, vt solet sepius contingere, dicit ꝙ se refert ad instrumẽtum venditionis, & instrumentum cantat de donatione vel de datione insolutum, & sic appellat donationem vel dationem insolutum vẽditionem, certe probata est intentio vicini, quia loquela manifestũ te facit dicit Bald. in consilio schismatis posito in rubri. C. si quis aliquem testa. prohi. & in .l. tres denuntiationes. C. quo. & quan. iu-
6 dex. † Nullum enim est manifestius testimonium ꝙ qualitas inspecta verborum secundum Cassiodo. quem refert Bald. in .l. ad cognoscendas. C. de inge. manu. Sed quid de confessione facta parte absente. puta quia contrahentes extra iudicium partis absentis confesse fuerunt contractum fuisse factum in fraudem iuris congrui, an talis confessio probet contractum simulatum, certe sic, quia talis confessio licet non sufficiat ad obligationem inducendam, sufficit tamen ad probationem faciendam, vt nota. Cyn. in .l. ne quicquam. §. vbi decretum. ff. de offi. procon. & in .l. generaliter. C. de non nu. pecu. per .l. publia. §. fi. ff. deposi. & no. glo. in .l. cum de indebito. §. fin. ff. de proba. Item sufficit etiam ad liberandam, vt in .c. ex parte. de confes. & in .l. tale pactum. ff. de pac. & in .l. si confessus. ff. de custo. reo. & in d. l. generaliter. & in d. l. j. §. si quis absentis. de confes. & in .l. non solum. §. liberationi. ff. de libe. lega. & Bar. consuluit in cons. suo incip. in dei nomine amen. in primis est videndum an cõfessio facta parte absente. & .l. de quo per Ludo. in .l. nuda ratio. ff. de dona. Item confessio facta parte absente est valida quando tendit ad declarationem actus qui erat ambiguus secundum Barto. in .l. cum quis decedens. §. codicillis. ff. de lega. iij. Item ex his que quis dicit extra iudicium parte absente inducitur vera probatio causa sui, vt dicit glos. in .l. fulcinius. §. quod autem. ff. qui. ex cau. in pos. ea. licet glos. illa nihil alleget, tamen Barto. ibi eam expresse approbat per .l. quero. §. fi. ff. de edil. edic. facit ad hoc glo. in .c. quamuis super vers. idonee. de vsur. lib.
7 vj. † vbi si testator mandat vsuras restitui quod ex ipsa confessione parte absente potest conueniri etiam reuocato testamento, & hoc est speciale in odium vsurarum, regule tamen contra, vt no. Bar. in .l. lucius. §. quisquis. de lega. ij. sed pro hoc facit gl. in §. alie. instit. de actio. vbi dicit quod in his que dependent ex voluntate nostra statur nostro dicto plene cum iuramẽto, sed in iuramẽto semiplene, & per hoc videtur tex. in .c. si vero aliquis. de sen. excom. & est alia gl. in .c. significasti. de homi. & illam glo. allegat Bal. in cõsilio scismatis in .x. col. hoc etiam no. Bar. in .l. ij. §. si a pupillo. ff. pro empto. & sic pꝫ ꝙ ex cõfessione facta extra iudicium partis absentis po-

test probari contractus simulatus quod patet etiam, quia confessio extra iudicium transfert onus probandi in confitentem, ⁊ generaliter inducit probationem, vt nota. Bal. in. l. cum falsa. C. de iur. ⁊ fa. igno. Item confessio extra iudicium operatur pactum nudum secundum Bar. in. l. omnibus. §. fi. ff. de pac. Item operatur indicium ad torturam, vt in. l. capite. v. per Bar. ff. de adul. ⁊ tamen Rota deci. clxxx. que incipit, licet confessio ⁊ aliquando potest ex tali confessione damnari, vt tenet glo. in. c. per inquisitionem. de elect. ⁊ ibi sunt glo. Joan. an. iiij. q. j. c. multi. ⁊ in. c. quam sit graue. de exces. prela. ⁊ in. c. at si clerici. de iudic.

8 **Secundo dico** quod potest probari fraus† ⁊ simulatio per testes ⁊ ipsis testibus creditur in instrumento, dicit gl. in auc. de fide instr. §. si vero aliqs. ⁊ gl. in. l. illicitas §. veritas. ff. de offi. presi. licet aliter gl. dicat in. d. l. generaliter. Jaco. but. ibi tamen simulationem instrumenti posse probari per testes, hoc etiam expressius tamen Bal. in l. j. C. plus vale. quod agit. ⁊ Pet. de pe. ⁊ Jo. de imo. in. c. ad nostram. de emp. ⁊ ven. ⁊ per hoc facit. l. multum. C. si quis alteri vel sibi. ⁊ C. de dona. inter vir. ⁊ vxo. l. non est. ⁊. l. si filij. Fallit secundum Pet. de pe. in. d. c. ad nostram. nisi contractus esset factus in scriptis, ita quod scriptura esset de substantia contractus ipsius, quia tunc non possit probari contrarium nisi per contrariam scripturam, vt not. in d. l. generaliter. secundo fallit si ex scriptura resurgeret probatio iuris, ⁊ de iure contra quam non admittitur probatio in contrarium vt in. c. is qui. de spon. ⁊ no. Cy. in. l. ob causam. C. de contrahen. ⁊ commit. stipu. ⁊. l. antique. C. ad velleia. ⁊ in. l. fin. C. arbi. tute. Sed hoc est verum nisi probatio sit admissa contra presumptionem iuris, ⁊ de iure. Nam tunc valeret vt dicit Inno. in. c. fraternitatis. de frigi. ⁊ malefi. ⁊ de isto dicto facit festum Ludo. in. l. certi condictio.
9 in. §. quoniam. ff. si cer. peta. ¶ Sed quero quot † testes requiruntur ad probandum simulationem contra instrumentum, dicit glo. in. §. quod si vero aliquis. in auct. de fide instru. quod quatuor testes requiruntur. Sed Spe. in titu. de instru. edi. §. restat. versi. sed pone. dicit quod duo sufficiunt per. l. vbi numerus. ff. de testi. inde est quod dicimus quod si ego probo per instrumentum Titium contraxisse mecum Neapoli, ⁊ tu probas per duos testes quod eodem die fuisset Rome preualent isti duo testes instrumento secundum Specula. vbi. s. Idem tamen Bal. in. l. in exercendis. C. de fide instr. Nec obst. gl. in contrarium allegata, quia illa sunt vera quando directum, quia tunc sufficiunt duo testes, vt in contrario, sed vnus testis de veritate sufficit ad probandam simulationem vel fraudem. non reperio hoc in Spe. in ti. de teste. §. restat. vbi ponit casus in quibus creditur vni testi. ideo dico quod vnus testis de veritate probat semiplene secundum gl. in. l. admonendi. ff. de iureiu. ⁊ in. l. bone fidei. C. eo. ⁊ ideo si esset vnus testis de veritate, ⁊ duo de fama quod contractus in veritate fuit de vendendo, licet dicat de donatione apparet probata esse plene ipsa simulatio, vt dicit Bal. in simili in. c. j. de contro. inuesti. ⁊ Ludo. in. d. l. admonendi. ⁊ nota. glos. in. c. j. de appel. ⁊. l. ij. vbi Bar. ff. de excusa. tuto. ⁊ in. c. j. §. preterea. de testi. ⁊ in Spec. de testi. §. restat. versi. ⁊ quinto.

10 **Tertio probatur** simulatio per† coniecturas. l. si seruus seruum. §. fin. ff. de leg. j. sed docto. in. d. c. ad nostram. ⁊ not. Bal. in. l. iij. C. plus vale. quod agitur. ⁊ in. l. eo. C. de vsur. Item probatur per varias presumptiones ⁊ indicia, vt in. c. illo vos. de pig. ⁊ no. do. Car. cle. ex grandi. de vsur. ¶ Sciendum est quod multis modis potest fieri fraus, vt dicit Bal. in. l. non dubium. C. de legi. vbi enumerat multas fraudes. ⁊ etiam Jo. and. multas alias colligit in. d. c. ad nostram. ⁊ quot modis fit simulatio, tot modis fit fraus, vt in. l. ab anastasio. C. man. ⁊ in. l. emptor. ff. de aqua plu. arcen. ⁊ in Spe. de donatione §. i. versi. item pone aliquis. tamen hic videbimus de aliquibus presumptionibus inducentibus fraudem in materia iuris, ⁊ quando presumitur in fraudem esse celebratum contractum donationis in fraudem iuris congrui si probetur quod precessit contractus de vendendo ⁊ postea incontinenti secuta fuit datio insolutum, secus si ex interuallo. dicit Jac. but. ⁊ Barto. in. l. pacta nouissima C. de pac. ⁊ Ludo. in. l. si quis cum aliter. in. xiiij. col. ff. de verb. oblig. tractatus enim precedens de vendendo facit presumere contractum dationis insolutum incontinenti subsequutum fuisse in fraudem iuris congrui, secundum quod in simili Host. ⁊ Ant. de butr. no. in. d. c. ad nostram. de emp. ⁊ ven. ⁊ Bal. in. l. multum. C. si quis alteri vel sibi, ⁊ Guili. de monte Lauduno in clem. ex grandi. in. §. cetera. de vsur. ⁊ Lud. in sing. suis in. q. an pacta de reuendendo. ⁊. xiij. Pau. in consil. ix. incip. re sis ac per ciuitatis actis. ⁊ Ang. in. l. item quia. §. idem iulianus. ff. de pactis. ⁊ Jo. de imo. in. l. titia. §. idem respondit. ff. de verbo. obli. ⁊ Ang. in. l. j. in. iij. col. ff. de indi. ⁊ Bal. in. l. iij. C. plus
11 vale. quod agit. † Item poterit probari fraus si probetur quod nullum debitum precessit inuentarium, sed tantum fuit facta confessio quod Titius est debitor in centum ⁊ propterea obligat bona sua ⁊ signat talem, ⁊ postea creditor cum decreto iuris recipit domum insolutum virtute hypothece. certe ista datio insolutum est mihi in fraudem iuris congrui facta, vt dicit Albe. de rosa. in. ij. parte statutorum. in. ij. q. vnde non statur dicte confessioni. s. quod debitor recipiat centum nomine mutui in preiudicium vicini, nisi appareat verum debitum. per l. qui testamentum. ff. de proba. ⁊ in. l. cum quis decedens. §. titia. ff. de liut. in quibus iuribus probatur, quia confessio que emanauit inter suspectos presumitur simulata ⁊ in fraudem facta, sic in casu nostro facta fuit dicta confessio in fraudem, nisi probetur de vero debito. facit. l. si forte. ff. de castren. pecu. ⁊ ibi Bart. dicens quod verba enuntiatiue emissa non inducunt probationem etiam inter easdem partes quando partes non potuissent libere disponere, ⁊ no. glo. Ang. ⁊ docto. in. l. si donatione C. de colla. vbi confessio patris quod donat filio propter merita non probat merita precessisse. Item nota. Barto. in. l. per diuersas. C. manda. ⁊ in. l. ij. ne liceat poten. ⁊ Cy. in. l. i. in fi. C. de sac. san. eccle. vbi dicit quod confessio coniugis quod tenetur coniugi, cui prohibetur donare non probat. ⁊ nota. Bart. in. l. si constante. in antepenul. colum. ff. de sol. ma. vbi fortius voluit quod
12 est presumptio iuris ⁊ de iure quod fuerit fraus† quando quis restituit dotem vxori propter inopiam suam si de illa dote recepta non apparet instrumentum dotale, sed tantum confessio mariti, ⁊ idem nota. Bald. in. l. ij. in. §. appellata. ff. si cert. peta. ⁊ in. l. j. C. de dona. ante nup. ⁊ Joan. and. in additio. Specu. in rubr. de donatio. inter vir. ⁊ vxo. ⁊ Cy. in. l. quod de suo. C. de dona. cau. ⁊ Bal. in. l. si creditores. C. de fideiusso. in lectura antiqua. ⁊ Bal. in. l. aurelius. §. fina. ff. de libe. lega. ⁊ ibi tex. optimus. ⁊ in. l. lucius. §. quisquis. ⁊ ibi text. ⁊ Bar. ff. de lega. ij. vbi confessio debiti non probat debitum, ⁊ idem tenet Ludo. in consilio. xliij. ⁊ in consi. l. ⁊ Bal. in. l. j. C. de inoffic. donatio. ⁊ Angel. in consilio suo, incip. A. condidit testamentum. ⁊ Paul. de castr. in. l. marcellus. §. quidam libertus. ⁊. l. cum heres deducta. ff. ad trebellia. ⁊ idem in effectu nota. Jo. and. in additio. Specu. in titu. de rebus eccle. non alienan. in rubr. ⁊ Joann. de imo. in. c. j. xxj. colum. extra de deposi. ⁊ in Specul. de confession. §. nunc dicendum. versi. sequitur. Sed si probaret quod in veritate recepit pecuniam, ⁊ factum fuit instrumentum de debito, ⁊ postea intra breue tempus recepit domum insolutum ex ista breuitate temporis presumitur datio insolutum facta in fraudem vicini, allegat ad hoc Petr. de anchar. in consilio suo, clix. tex. in. c. officij, de elec. ⁊ quod nota. Barto. in. l. post contractum. ff. de dona. Sed vltra eum facit text. in. l. plerique. ff. de ritu nupt. vbi mulier que recedit a marito non multo tempore interposito reuersa est censetur idem matrimonium, facit etiam. l. quod calore. ff. de regulis iuris, ⁊ trigesima tertia questione secunda cap. diuortium. facit etiam lege tertia. §. si ab ignoto. ff. de manu. vbi quando fiunt actus a principio quod euictio modico tempore habeat durare. presumitur emptio simulata, ⁊ ita dicit Barto. per illum textum in consilio suo incip. Petrus Nicole. facit. l. vxore. C. de repu. ⁊. ff. de ritu nupt. l. fina. ⁊ extra vt eccle. benefi. c. j.

13 **Item si probetur**† quod domus illa recepta insolutum fuit desiderata per prius ab illo creditore qui dixit quod volebat emere, ⁊ postea reperitur quod eam habuit insolutum, quia per precedentia declarantur sequentia, vt nota. Bart. in. l. ambitiosa. ff. de decre. ab ordi. fa. quod nota. Ludo. in consilio suo. xv. incip. viso themate consultationis. vbi ex prefationibus declarantur sequentia, ⁊ ex prefatione ipsius priuilegij colligitur simul ratio eiusdem inducta, vt probatur. ff. de here. institu. l. vl. ⁊. ff. de orig. iur. l. prima. ⁊ ibi Barto. ff. de transact. l. cum hi. circa princip. ⁊ Bald. in. j. rubr. de constitu. §. quibus. ⁊ nota. Ludo. consilio. suo. clxxiiij. facit quod not. Angel. in. l. si seruus. §. si numerus ff. de lega. primo. vbi dicit quod prefationes declarant voluntatem. vt in. l. si ita quis. §. idem respondit. ff. de verborum. obligatione, ⁊ ideo dicit Bald. in lege prima. ff. ad macedo. quod ex prefatione legis colligitur mens condentis ⁊ eius intellectus, vt in dicta. l. fina. C. de heredi. institu. quem text. ibi ad hoc exclamat Bald. in. l. apud celsum. in princip. ff. de doli except. ⁊ nota. etiam Barto. in dicta lege prima ad macedo. proemium enim declarat sequentia, vt in l. semper. ⁊ ibi no. ff. de regul. iur. Bald. in. l. precibus. C. de impube. ⁊ alijs substitu. no. scriben. in. l. si quis cum aliter. ff. de verbo. obl. vnde dicit do. Ant. de but. in cle. j. de elec. quod prefatio legis demonstrat finalem intentionem condentis. l. regula. §. licet in versi. initium. ff. de iur. ⁊ fac. igno. ⁊ ideo not. Bal. in. l. vt liberis. C. de coll. ⁊ in. l. his verbis. de falsa cau. adiect. lega. ⁊ est tex. ⁊ ibi Abb. sicul. in. c. ex multa. extra de voto.

14 **Item presumitur** †datio insolutum facta in fraudem iuris congrui si res illa erat coniuncta cui fuit data insolutum, quia actione illius coniunctionis

presumitur

presumitur datio insolutum fraudulenta, arg. ff. de dona. inter vir. ⁊ vxo. l. si inter. ⁊ extra vt eccle. bene. c. j. ¶ Item qꝛ res illa fuit ante cessorum ipsius creditoris ⁊ consequenter presumitur habuisse affectionem ad illam rem recuperandam, argu. l. in emptione. ff. de mino. ⁊ l. j. §. si rem. ff. si quid in frau. patr. Item qꝛ res illa afferebat sibi commoditatem propter suam artem, vt in. d. §. si rem. vnde his ꝓbatis clare sequitur qꝺ in fraudem iuris congrui fuit facta datio in solutum. Item si probetur debitum realiter contractum fore solutū, qꝛ solutione tollitur obligatio, vt insti. quib. mod. tol. oblig. in princip. cum si. vel si instrumentum cancellatum repertum est in domo debitoris. de quo in. l. chirographum. ff. de proba. ⁊ in. c. sane. extra de renun. in glo. nisi debitor fuisset familiaris creditoris propter ꝙ potuisset subtrahere dictū instrm̄ vt in. l. j. §. sed ne furandi. C. de lati. libe. tol. ⁊ fecisset eū ꝯuenire, ⁊ postea daret res insolutum, ⁊ inde occulte reciperet pretium rei. Nā ex quo occulte fit solutio presumitur quod datio insolutum fuit fraudulenta, argu. l. fi. ff. de ritu nup. ⁊ l. vxor. C. de repu. ⁊ l. fi. C. māda. ⁊ d. c. j. vt bene. eccle. ⁊ cōsequenter habebit locum ius congrui, qꝛ fraus non dꝫ patrocinari,

25 vt in. c. sedes. de rescrip. † ⁊ generaliter presumitur dolus vbicunqꝫ petitio alicuius legitima exceptione doli elidi potest si in ea perseuerat, vt. ff. de doli exceptio. l. j. §. generaliter. Item dico si per interpositam personā hec fraus fieret arg. l. pupillus. §. sane. ff. de auto. tuto. Itē solet fieri fraus in isto iure ꝯgrui, qꝛ domus hꝫ vnū introitum ⁊ duo latera venditur medietas domus duobus lateribus retētis. nam propter domus indiuiduitatem que non hꝫ nisi vnū introitum ⁊ ad illas partes laterales non hꝫ introitus nisi per ianuā que venditur signum est ꝙ facta fuit venditio in fraudem iuris congrui hoc voluit Pet. de ancha. in preallega. suo consilio, vbi dicit quod connexa que per partes non possunt commode diuidi debent ꝓ vno haberi. hinc est quod continentia edificij vnum censetur edificium cum eo quod coheret, vt. ff. de verbo. significa. l. ij. ⁊ l. edificia. ⁊ c. si ciuitas. de sen. excommu. lib. vj. ⁊ polluta ecclesia cemiterium cōiunctum pollutū est. de consecra. ecclesie vel alta. c. j. ⁊ fugiens porticum ecclesię gaudet immunitate totius ecclesie. xvij. q. iiij. c. si quis contumax. ⁊ hec omnia operatur connexitas. ⁊ alibi eadem connexitas facit diuersa coniungere ⁊ vnum censeri. l. conclaue. ff. ꝺ dān. infect. vnde cum domus erat vna, ⁊ vnam portam habebat ⁊ pars retenta non poterat a parte vendita separari, qꝛ non habetur accessus ad eā nisi per vnicā portā sequitur quod separatio fuit facta in fraudem iuris congrui, domus enim respectu ipsius aditus indiuidua censetur, quia ipsius effectus in partes diuidi nō potest. l. exe-

26 cutione. §. ij. ff. de verbo. obliga. † ex talibus indiuiduis dispositio que concernit partem trahitur ad totum, vt in. l. vna est via. ff. de serui. rusti. predio. ⁊ ff. de fur. l. vulgaris. ⁊ in. c. translatum. de consti. vnde vna ⁊ eadem domus non debet diuerso iure censeri, vt in. l. eū qui edes. ff. de vsuc.

Item dico si venditur terra exce- pto vno palmo circumcirca, nam clarū est quod dicta reseruatio facta fuit in fraudem vicini, qꝛ ille palmus terre nullam vtilitatē ipsi qui vendit terram transfert, vt statim dicam, ⁊ ideo si separatio esset vtilis venditori ꝙ dicto casu non presumeretur in fraudem facta. Nā si quis haberet domum in triangulo ⁊ illam venderet seruatis lateribus in quibus possit haberi introitus, vel exitus, vel posset ibi fieri porta commode ⁊ hoc affert vtilitatem venditori non censetur venditio facta in fraudem iuris congrui, arg. l. seruus dotalis. ⁊ in hoc notant Roder. perusi. ff. solu. matr. ⁊ hoc verum nisi statim venderentur illa duo latera retenta eidem emptori. Nam ex breuitate tēporis presumitur fraus. vt dixi. s. per tex. in. c. officij. de electio. cum simi. ⁊ etiam qꝛ facta fuit pro parte, vt dicit Petr. in. d. consi. In ꝯtu autem donationis dōm est ꝙ poterit presumi donationē factam in fraudē iuris ꝯgrui, si donator reperiat post donationē possidere, iuxta ea que no. Bar. in. l. post ꝯtractum. ff. ꝺ don. ⁊ in. l. sicut. §. supra

27 cuum. ff. qui. mo. pig. vel hypo. solui. † Itē si donauit postqꝫ citatus fuit a vicino. arg. ff. de iud. l. si quis post. de quo dixi. s. in precedenti §. Item si donauit ꝯiuncte ꝑsone, vt. C. de doū. l. dona. ⁊ l. pe. C. de bo. que libe. sed sola coniunctio non inducit presumptionem fraudis vt dicit Barto. in. d. l. post contractum. Item presumitur donatio facta in fraudem iuris congrui, quando in eo est appositum pactū de vendendo, qꝛ signum est quod non habuit animum donandi vbi fuit appositum tale pactum, argumen. l. qui sic. de sol. Et eodē modo dico quod si res pro parte venditur ⁊ pro parte donatur, ⁊ nō subest iusta causa donationis quod hꝫ locum ius congrui, qꝛ presumitur donatio simulata, arg. d. l. ab anastasio. ⁊ in. d. l. per diuersas. C. māda. ⁊ tꝫ Bal. in. l. ij. C. de repu. her. ⁊ in. l. fi. C. ne lice. poten. ⁊ bal. in consi. suo quod incip. ad probandum ⁊ ostendendum. ⁊ Spec. in tit. de ces. act. §. j. versi. presumitur cōtractus simulatus. Item presumitur contractus fraudulenter factus si fiat de omnibus bonis. l. omnes. §. lucius. ff. de his que in frau. cre. ⁊ no. Bart. in. d. l. ⁊ post

18 ꝯtū. Item presumitur † donatio simulata qū essent apposita ibi pacta insolita in fauorem ipsius donationis contra naturā ipsius contractus donatiōis, ar. eorum que no. Bal. in. c. j. ꝺ feu. dat. in vi. leg. commis. ⁊ in. l. si quis sub condi. ff. de condi. insti. per illum tex. innc. cta glo. ⁊ Bal. in. d. l. emptione. C. plus vale. qꝺ agi. Et in. l. et col. ij. C. ex execu. rei iud. ⁊ no. Jo. an. in. d. c. ad nostram. ꝺ empt. ⁊ has fraudes quantum ad materiam iuris congrui per modum summule sufficit dixisse. Sed alias fraudes in alia materia ponit Bal. in. d. l. fraus. ff. de legi. ⁊ Bar. in. d. l. post contractum. ⁊ Luc. de pen. in l. quemadmodum. C. de agri. ⁊ censi. lib. xj. Non tamen dico ꝙ alie fraudes non possint reperiri in hoc iure congrui fraudādo, qꝛ reperiuntur tot ⁊ tante fraudes hominum quas calamus ad scribendum non sufficeret, qꝛ homines ad vitia labuntur, vt in. c. vrgentis. de heréti. ⁊ etas nostra prona est ad malum, vt in. c. omnis etas. xij. q. j. ⁊ alibi dicitur ꝙ natura est auctrix vitiorum, vt. xx. q. iij. c. ij. ⁊ alibi multe vie sunt ad malitiam hoīm, vt in auc. de nupt. §. minores. ⁊ homo dicitur potius malum qꝫ bonū operari, vt no. ff. sol. ma. l. si constante §. maritum. hinc est ꝙ possumus dicere, vere terra malos homines educat, vt in. l. fi. C. de prescri. xxx. anno.

19 **Quinto nota** ex tex. † ꝙ vicinus postqꝫ emptor ⁊ vēditor iurauerunt contractum donationis vel permutationis vel dationis insolutum fuisse factum bona fide ⁊ sine fraude potest probare cōtrarium eius qꝺ iuratum est. sed contra quomodo potest cōtra iuramentū probari contrarium, qꝛ exceptio iurisiurandi parit exceptionē litis finite, vt in. c. j. de litis cōte. lib. vj. ⁊ no. in. l. nam ⁊ postea. de iureiurā. Item iuramentum hꝫ vim diffinitiue sentētie, vt in. l. ij. ⁊ in. l. si duo patroni. §. item si iurauero. ff. de iurein. Item hꝫ vim probationis, vt in. l. non erit. §. dato. eo. tit. ⁊ causa decisa in iuramento non retractare, vt. C. de iureiur. l. j. So. multiplex est iuramentū. s. necessarium, iudiciale, ⁊ voluntarium, vt no. in rub. ff. de iureiu. Contra volūtariū ⁊ iudiciale nō potest contra probari, sed cōtra necessarium sic, vt in. d. l. admonendi. ff. de iureiur. ⁊ in. d. l. j. C. de iurein. vnde quēadmodum lex ꝯpellit partem ad iurandū. s. emptorē ⁊ venditorem vicino dolenti. Nā verbum exigere, importat necessitatē, vt. ff. de lega. iij. l. fideicommissa §. si rem. exigere enim est ab initio extorquere, vt no. in. l. sed si lege §. ij. de peti. here. ⁊ in. l. falsus. C. de fur. tunc enim potest contrariū eius quod iuratum est probari. Sed lex vel statutum procedit ad penam periurij si contrarium probetur, vt in. l. ista. hoc tenet Bal. in. d. l. j. C. de iureiur. a mo. pre. in auc. sed nouo iure. C. de pena iudi. ⁊ no. in. l. j. per Cy. C. si aduer. liber. Quando autem principalis persona iurauit, ⁊ postea repertum est ꝯriū, an possit puniri de periurio, istam materiam tangit Andr. in. c. j. §. sacratum de consue. rec. feud. ⁊ ibi ad saturitatem dixit, ⁊ tangit Ludo. in. l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. ff. de iureiuran. ⁊ Cy. ⁊ Jaco. butri. in. l. j. C. de sum. trini. ⁊ Bart. in. l. de periurio. ff. de crimi. stellio. Posset hic tractari tota materia, auctenti. sacramenta puberum. C. si aduer. ven. quod dicit Bar. in rubri. l. si quis pro eo. ff. de fideiuf. ⁊ qꝺ dicitur in tota materia. de iureiuran. Sed quia hic tantum ea que ad ius congrui pertinent legere decreui, ideo hanc materiam tāqꝫ impertinentem omitto.

20 **Sexto nota** ex tex. † si contrahentes iurauerunt non in fraudem iuris congrui fuisse celebratū ꝯctum. punientur pena periurij si contra probetur, cuius pena hodie est amissio manus in regno, vt in constitutione regni, eos qui scienter. Item est pena, qꝛ fit infamis, vt in. l. si quis maior. C. de transac. ⁊ consequenter nullus nisi rex vel papa possit remittere infamiam, vt dicit Bar. in. l. infamē. in fi. ff. de publ. iudi. Item periurus non potest promoueri ad ordines sacros, vt. vj. q. j. c. infames. Itē nec ad testimonium ferendum admittitur eadem. q. ⁊ causa. c. quicūqꝫ Item a defendenda ecclesia excluditur. extra de exceptio. c. dilecti. Item peccat mortaliter. extra de iureiurand. c. peruenit. lo. ij. Nam Deus multum contristatur de periurio in. l. qui relictum. ⁊ ibi Bal. C. de indic. vidui. tol. Item periurus committit falsum, vt in. c. illud. de exces. prela. Item penitentia periuri est velut homicide. xij. q. j. c. predicandum. Item a periuro regulariter iuramentū requiri non dꝫ, vt extra de presum. c. literas. ⁊ xxij. q. v. c. paruuli. Item periurus non debet tenere beneficia, vt no. in. c. querelam. de iureiur. Item priuatur a proprio gradu, vt. l. disti. c. j. de his. lo. i. Item crimen periuri comparatur blasphemijs ⁊ peccato cōtra naturam, vt in auc. vt homi. nō luxu. cōtra natu. §. hec quoniam. Itē omnes homines offendit qui periurium committit, qꝛ in omnium vertitur iniuriam, quod in religione diuina committitur. l. mani

cheos.C.de here.⁊ mani. vnde apud romanos de nulla re censores
diligentius iudicabant quam iureiurãdo violato, vt dicit Tullius
d offi.lib.iij. Quapropter a periurio caueatis, lz dicat tex. quod ho
mines periuri sunt ad iurandum ⁊ deierãdum, vt in.c.⁊ si Christus
de iureiur.de coha.cle.⁊ muli.c.cleros. Ita dicunt domini de Ro
ta decisione.xxx.que incipit, fuit dubitatum.

21 **Septimo nota** ex text.† quod venditor ⁊ emptor q
iurauerunt simulatum contraxisse
dationem in solutum in fraudem iuris congrui vel iurauerunt non
simulatum contraxisse, ⁊ postea probatum est contrarium emptor ⁊
venditor puniuntur ad penam periurij, scz venditor punitur amissio-
ne rei ⁊ emptor pretij. Sed quero an isto casu emptor possit habere
regressum contra venditorem de euictione. vr qd sic. primo qr pmis
sa euictio per stipulationem, vt in.l.sed ⁊ si exceptio.cum.l.seq.ff.de
euic.⁊.l.si fratres.C.commu.vtriusqz iud. secũdo qr ex facto ipsius
venditionis ipse emptor amisit rem ⁊ pretium, qr iurauit simulatam
fuisse solutionem in solutum. ⁊ sic vendere qd venit euictio, argu.l.si
serui. iuncta gl. que dicit sua culpa interueniente. ⁊.l.hoc iure.cum
l.seq.ff.de euic. vel saltem qd teneat ad pretium, vt in.l.pen.§.j.ff.de
euic. tertio qr emptor caret re ⁊ pretio, quod esse non dz, vt.ff.de act.
emp.l.ex empto. in fi. In õrium tñ est veritas, qr non agit de euictio
ne, qr ipse venditor amisit rẽ ⁊ pretium, ⁊ sic varia delicta mutua cõ
pensatione tollunt.l.viro atqz vxore.ff.so.ma. vñ ambo fuerunt stul-
ti in conficiendo simulationem vel stulti in culpa hoc est faciendo õ
ctum in fraudẽ iuris congrui. Ideo sapientes sint in pena, vt.xxx-
viij.dist.c.qr ea.⁊ ibi nota.⁊ in.c.ea que.de statu mona. Item cul-
pa emptoris interuenit simulatuz contrahendo, ⁊ sic de re euicta nõ
agit de euictione, vt.d.l.cum serui.cum simili. vbi consideratur cu-
ius culpa fuit res euicta, vt in.l.si per imprudentiam.⁊.l.si quã.§.si
duple.ff.de euic.⁊ in.l.si controuersia.eo.ti.⁊.ff.de act.emp.l.ideqz
§.j.ergo sequitur quod si culpa venditionis tantum interuenit in si-
mulatum contrahendo tenetur de euictione si fundus euincitur. Et
idem vbi esset dubium, qr nunquam presumitur culpa emptoris, vt
22 no.in.d.l.emptione.† Item lex ista prohibet fraudes fieri in preiu-
dicium vicini ergo si fiant fraudes ad fraudandum vicinum iure cõ
grui ipsi contrahentes contra legẽ mercati sunt, ⁊ consequenter em-
ptor non recuperat pretium sicut in simili no.Joan.an.in.c.j.de in-
uesti.de re alie.fac.per.l.quemadmodum.C.de agri.⁊ censi.lib.xj.
⁊ not.glo.in.l.imperialem.super verbo, bone fidei.de prohib.feu.
alie.per Fed.⁊ no.glo.in constitutione regni constitutione diue me
morie. Et aduerte quia inquantum iste tex.vult quod si emptor ⁊ vẽ
ditor fatentur contractum fuisse in fraudem iuris congrui celebra-
tum quod venditor amittat rem, ⁊ emptor pretium. Videtur conti-
nere iniquitatem. Nam deberet sufficere quod fraus eis non pro-
dest, hoc est quod habet locum ius congrui ex quo fraudem confes
si fuerunt, qr mitius est agendum cum confesso de crimine quam si
per testes crimen probaretur, vt est tex.ad literam in.c.presbyterũ.
l.dist.⁊.c.quia simpliciter.lvj.distin. vnde intelligo hoc procedere
quando timore probationum sunt confessi. Nam tunc non excusa-
rentur a pena huius legis.per tex.in.c.presentiũ.j.q.v. Sed si spõ
te confessi fuerunt ⁊ contrarium nullo modo poterat probari. tunc
dico quod dz fieri remissio huius pene hoc est qd emptor nõ amit-
tat pretium ⁊ venditor rez. Nam ista lex est odiosa, qr est contra.d.
l.dudũ.C.de contrahen.emp.⁊ propterea dz restringi per.c.odia.
de regu.iur.in.vj.

23 **Octauo nota** ex text.† quod res ⁊ pretium que ⁊ qd
aufertur emptori, ⁊ venditori propter
fraudem factam in preiudicium vicini per illos contrahentes, ⁊ per
periuriũ per eos cõmissum applicat fisco ⁊ non vicino, vt expresse
dicit iste tex. immo qñ lex imponit penaz ⁊ non dicit cui applicetur
semper in dubio intelligitur quod applicetur fisco, vt in.l.multarũ.
.C.de mo.mul.⁊ in.c.j.que sint rega.⁊ not.glo.in.l.iubemus.§.his
iudicibus.C.de sac.san.eccl.⁊ nota.Bar.in.l.agraria.ff.de termi.
mo. Sed an si fiscus admisit emptorem ⁊ venditorez ad compositio
nem vcz in vnciarum.xij.pro periurio quod facere potest iudex per
constitutionem regni summo periculo, que dicit periurans scienter
quod propterea tenetur ad mutilationez potest redimere manu.xij.
vncijs rege volentis. ⁊ de hoc habetur etiam quedam litera regine
Joanne secũde que permittit posse fieri dictam compositionez als
penã impositã a iure officialis non posset mutare sine permissu prin
cipis, vt dicit Inno.in.c.licet.de pen. An etiam habebit fiscus vl-
tra dictam penam rem ⁊ pretium. Certe sic, qr duplex est delictum,
vcz qr fecerunt contractum in fraudẽ, ⁊ postea commiserunt piuriũ
⁊ vnũ delictum aggrauat aliud, vt no.Bar.in.l.fi.ff.de questio.⁊ si
cut dupliciter puniuntur vt pene corporis respondeant delictis, vt
in.l.sancimus.C.de pen. Patet ergo qd pene que applicãtur fisco
pro delictis censentur ius regium, vt dicit Bal.in.l.i.C.de heredi.
vel act.ven. vbi ponit multa priuilegia fisci. Sed ego in.c.ij.d fra.
de no.benefi.inuesti.posui.lxxxv.priuilegia fisci.⁊ ibi etiam dixi q̃
sint ille persone que habent fiscum.⁊ quid sit fiscus. de quo etiam p
Bar in.l.i.C.d iur.fis.lib.x.⁊ Bar.in proemio.ff.⁊ nulla bursa dr
fiscalis proprie loquẽdo nisi principis vel reipublice, vt dicit Bal.
in.d.l.j.C.de here.vel act.ven.

24 **Nono nota** ex tex.† ꝙ lz fiscus propter delicta cõmissa
per õhentes hoc est per fraudem adhibi-
tam ibi fraudando vicinum iure congrui habeat rem ⁊ pretium, tñ
non fit propterea preiudicium vicino, qr fiscus tenetur vendere ipsi
vicino rem illam quam habuit in penam. ⁊ sic patet ꝙ fiscus non tol
lit ius tertij per publicationem bonorum, qr princeps non potest si-
ne iusta causa ius quesitum alteri tollere, vt est glo.in.c.fi.de here.
lib.vj.⁊ in.c.quamuis.de testi.eo.lib.⁊ ibi Archi.⁊ no. Innocen.
in.c.sepe.de appel.⁊ no.Bal.in.l.fi.C.si contra ius vel vtili.pub.
⁊ Bal.in rub.C.de preci.impe.offi.⁊ Bar.in.l.quoties.ff.de pol-
li.⁊ in.l.si priuatus.ff.qui ⁊ a quib.⁊ in.l.venditor.§.si constat.ff.cõ-
mu.pred.⁊ in.l.si verberatum.ff.de rei ven.⁊ in.l.antiochẽsium.ff.d
priui.credi.⁊ in.l.lucius.ff.de euic.⁊ in.l.ij.§.nec filio.ff.de nata.re-
sti.⁊ no.Bar.in proemio digestorum. in illa questione an impera-
tor possit rez meã alijs dare, imo ius cõe nõ tollit alterius sine causa
vt no.in.l.fi.C.qui pot.in pig.habe.⁊ facit quod lex non potest pri-
uare fratrem successione per suum priuilegiũ, vt no. Inno.in.c.grã
di.de suppl.negli.prela. Nam quotiescunqz aliquid conceditur vr
concessum saluo iure cuiuscunqz, vt dicit in auct.de equa.do.§.si au
tem est bonus text.in.l.j.§.marito.⁊.§.si quis a principe.ff.ne quid
in lo.publi.⁊ extra de priui.c.dudum.⁊.c.cuz dilectus.de õsue.be
ne facit ad hoc decisio Rote.cccxxix.que incipit, Tu obtines pre
bẽdã.⁊ alia dcisio Rote.cccxxxj.icip.supposito facto.⁊ no.And.
in.c.j.qui succes.tene.⁊ constitutione regni domini a vasallis.⁊ in
c.ij.de feu.da.in vic.leg.õmis.⁊ ibi dixi in.iij.no.etiaz si princeps
proprio motu concedat fm dominos de Rota decis.cx.incip. dice
25 bant domini.per not.in.c.ij.de prebẽ.in.vj.† Item potest assignari
alia ratio quare tenetur fiscus isto casu vẽdere illis quibus compe
tit ius congrui, qr quando fiscus succedit bonis ex aliquo delicto ha
betur loco heredis.ff.de fideius.l.inter reos.§.fi.⁊.C.ad leg.iul.de
vi.l.ij.⁊ heres tenetur vendere coniunctis si successit emptori, qr res
transit cum sua causa, vt.ff.de ser.rust.pred.l.si communi.⁊.ff.ad tre
bel.l.marcellus.§.fi.cum simili. Nec ex persona heredis mutatur
qualitas obligationis, vt.l.ij.§.⁊ harum.ff.de verbo.obli. Et sic cum
ius congrui sit ius reale afficit quẽcunqz possessorem nisi fiscum rez
publicã ⁊ ecclesiã, vt dicetur.j.in vlti.§.sed in casu nostro ideo ius cõ
grui afficit fiscum, qr succedit illi qui tenebatur ad ius congrui. Si
ergo fiscus propter delictum commissum per õhentes in fraudãdo
vicinum iure congrui non auferret rem ipsam fraudulenter datam
in solutum fraudulenter ad ius congrui, ergo eadem ratione ipse fi
scus qui ex hac causa ei succedit tenetur ad ius congrui. Sed si fi-
scus alio iure succederet, puta qr ille commisisset aliud delictuz vel
tanqz bona vacantia, illa bona venerunt ad fiscum, vel fiscus emit,
tunc non habet locum ius congrui per §.fi.huius legis.

26 **Sed quero** ecce† ꝙ fiscus vendidit vicino. postea res
euincit a vicino an fiscus teneatur de eui-
ctione. rñdeo, ⁊ nunc dico tibi vnum verbuz peregrinum ꝙ ille qui
hz causam a fisco re euicta fiscus non tenetur nisi ad simplum etiam
si expresse sit promissa euictio vltra simplum, vt in.l.si procurator.ff.
de iur.fis. Ita dicit Bal.in.l.j.C.de here.vel act.vẽdi. ꝙ tene men
ti õ illum qui emit a fisco non potest agi vltra quadriennium pp he
neficium.l.bene a zenone.C.d quadri.prescrip.

Decimo nota ex tex. quod qñ constat legitime de si
mulatione contractus in fraudem iu
ris congrui cõpetentis vicino absqz eo ꝙ emptori, ⁊ venditori dela
tum iuramentũ super simulatione, ⁊ fraude, tunc nõ est pena ꝙ ven
ditor amittat rem ⁊ emptor pretium, sed puniunt minori pena, quia
minus delinquunt. plus enim peccat ille qui dicit mendacium cum
iuro qz sine iuramento, qr periurium aggrauat delictuz sine menda
27 cium, vt patet.xxij.q.v.c.si quis conductus.† Que autez sit ista mi
nor pena patet in tex. qr cogitur possessor vendere minori pretio ar-
bitrio iudicis declarando in dimidiam iusti pretij rem illam vicino
cui õpetit ius congrui. Sed hic in tex. dicitur de iusto pretio. Que
ro hic de quadam pulchra questione quã ponit Alb.de rosa.in.j.
parte statutoꝝ.in.q.cij.dicit statutũ ꝙ habentes decimas in agris
alienis teneantur res vẽdere dominis agroꝝ iusto pretio, aliquis
habebat decimas in agro vicini que erat in ciuitate vel suburbibus
sita qd erat magni pretij ager ⁊ paruorum redditũ, dominus agri
vult emere decimã a vicino, ⁊ dicit qd debet estimari pretiũ decime

habito

habito respectu ad quantitatē redditū, ille cuius est decima dicit habito respectu ad valorē agri queritur quid iuris. videtur q dz fieri estimatio ſm redditus, arg. l. pe. ff. de magi. que. in prin. & in auc. de alie. & emphy. §. hec autē. & ff. de iur. fis. l. diui. quā legem in materiā estimationis allegaui cōtra in. §. ij. & l. si fundus. in princ. ff. de leg. j. & in auc. de nō alie. §. q autem a nobis. & §. si vero alterius. & §. si vero leonis. In contrariū q ſm valorē fundi dz fieri estimatio, facit. l. si heres. ff. ad trebel. & l. si ex asse. eo. ti. & sic fundus estimatur quanti vendi potest, vt in. l. si seruus. ff. de condi. fur. dicit aūt Alb. de rosa. vbi est q melior est prima opinio, qr decima pstatur ex fructibus ergo per respectū ad fructus debet fieri estimatio quod est menti tenendum.

28 **Sed quero** † an cōtus iste simulatus celebratus in fraudē iuris ɔgrui erit ipso iure nullus vel venit annullādus p sniā in hac lege nō reperitur. Nā si eēt nullus vēditor deberet vēdere minus iusto ptio ipsi vicino, qr emptor q possidet nō posset vēdere, qr nullū ius hz ex quo ɔtus est ipso iure nullus pp simulationē & sic libellus iuris ɔgrui qn ɔtus est factus fraudulenter ad fraudandum vicinum iure congrui deberet corrigi ɔ venditorez & non ɔ possessorez, vt dixi in. §. precedenti. si enim ɔtus non est ipso iure nullus, & tunc emptor qui possidet vendit vicino minus iusto pretio, & sic ɔcluditur quod ɔtus simulatus est nullus post sniaz sed ante sniam non est nullus. Et propterea dz fieri libellus ɔ emptorem possessorem rei & ab eodem debet peti res iure congrui, qr contractus est simulatus, & iudex constito de simulatione pronuntiabit vicino competere ius congrui, qr contractus fuit simulatus & gestus in fraudem vicini, & sic emptor vendet minus iusto pretio quo ipse emit prout expresse ponitur in isto tex.

Undecimo & vltimo no. ex tex. q cōtrahentes simulate in fraudem iuris congrui debent omnibus modis quibus possunt fugere ne eis detur iuramentū super simulatione, & econuerso, vicinus cui cōpetit iure congrui debet esse solicitus vt detur iuramētū ipsis contrahentibus, & hoc propter penam. Sed ego semper ɔsulerem vicino si potest probare simulationez aliter quā per iurm ɔtrahentiū q non exigat iurm ab eis qr postea emit
29 minori pretio quā emisset a fisco. Sed qd † si dato iur̄o emptori & vēditori venditor fatetur simulationez & emptor nō. & nō apparet aliud de simulatione, certe facit semiplenā probationē tm̄, & si aliud nō fit in fraudē emptoris in ɔriū habebit locū iurm suppletoriuz. inxta no. in. l. bone fidei. C. de reb. credi. & in. l. admonendi. ff. de iureiur. Sed si aliud fuit in fauorē ipsius emptoris, vt puta qr ipse emptor probauit q factus fuit inimicus ipsius, vēditor ille vel alter hz causam repulsandi, tunc hz locū iurm suppletoriuz, qr fides ipsius testis est extenuata per probationes contrarias, vt dicit gl. nota. in l. j. C. qui & aduer. quos. Et sic absoluetur emptor a petitione vicini p regulam actore non probante, vt in. l. qui accusare. C. de eden. Sed an tunc quādo semiplene probatur de simulatione & datur iuramentum suppletorium vicino priuetur vēditor re & emptor pretio & fisco
30 applicetur. dic q non, quia † in penis inferendis non defertur iuramentuz semiplene probanti, vt in. l. j. & ibi Bal. C. de his que pe. nomi. Unde si fiscus principaliter ageret ad penam priuandi venditorem re ipsa, & emptorem pretio probasse semiplene de fraude nō haberet locum iuramentum suppletorium, vt. s. dixi. eadem ratione quando incidenter venisset pena applicāda fisco ex causa que est inter vicinum & emptorem de iure congrui fraudato. & probetur semiplene de fraude. Nam nunc reus absoluitur q est menti tenendum pro limitatione huius. & per ista remanet expeditus iste. §. sequitur §. prohibemus.

SUMMARIUM

1 Donatio facta potentioribus an & quando teneat.
2 Potentiores qui dicantur. 6.
Differentia que sit inter titu. de alie. iudi. & ne lic. poten.
3 Dare se in adoptionem potentiori vt potentiori nemo potest.
Officialis nihil potest recipere pro alicuius defensione etiam ad iustitiam.
4 Iura presumunt contra potentiores personas.
Potētiores quid possint, & quas ɔtra eos habeāt presumptiones.
5 Sanguinis ratio excusat, vt donatio non videatur facta in potentiores.
Pater nunquid possit legare filio potentiori ratione officij.
6 Comparatiuus restringit suum positiuum.
Clericus nunquid intelligatur potentior laico ratione officij.
7 Consequentia non tenet. Officialis potest inferre metum ergo contractus cum eo est meticulosus.
Dignitas non presumit metum.
8 Libere agere nemo in necessitate constitutus dicitur.
Metus materia vbi in iure tractata.
9 Promissio beneficij trahit hominem ad suam voluntatem.
Aduocati promissionibus magnatum credere non debent.
Premissio generalis non ligat promittentem.
Simplex dicitur qui suasionibus credit.
10 Potentior qui sibi donari fecit quomodo puniatur.
Dictio &, cuius nature.
11 Fiscus est qui imbursat penas legales.

§. Quintus.

§. Prohibemus. Diuiditur iste. §. in tres partes. In prima parte ponitur rub. & exceptio. In secunda ibi, potentes ponitur declaratio regule. In tertia ibi, si quis ponitur qua pena puniuntur illi qui faciunt ɔ regulā. Regula est quod lz in. §. ij. fuerit dictū q cuilibet lz rem suam stabilē donare inter viuos, vel causa mortis vel legati, tn̄ hoc verum nisi fiat donatio potētiori psone inter viuos, vel causa mortis vel vigore legati vel adoptionis vel defensionis. & ista est regula que fallit nisi alienetur istis modis in potentiorē qui sit de parentibus ipsius alienatoris, & ista est exceptio. declaratio regule est q ille persone dicūtur potentiores que non solum sunt potentiores per se, sed etiaz sunt potentiores per suos consanguineos vsqz ad secūdum gradum per quos potest inferri timor aut promissio beneficiorum istis alienatoribus, pena vero que infertur alienatoribus in potentioribus, est qr puniuntur amissione ipsius rei donate vna cum estimatione ipsius & fisco ipsa res vna cum estimatione applicabitur. h. d. vsqz ad §. scriptum est, & sic iste text. in nil facit ad materiam iuris congrui. aliqui habent in litera, & fiscus postea vendit iusto pretio illi quibus competit ius protomi. & istam lecturam tex. facit ad materias iuris protomiseos.

1 **Nota primo** ex tex. † q personis potētioribus donatio facta non tenet siue sit donatio facta inter viuos siue causa mortis siue legatum. Sed iste tex. hz quattuor limitationes. & primo fallit si bona fide alienat donando vel legando potentiori. nam tunc donatio valet. & sic iste text. procedit quando sit alienatio supradictis modis ea intentione & proposito vt potētior & terribilior appareat. vt no. in. l. qui stipendia. C. de procu. Ita dicit Spe. in tit. de cesi. act. §. j. ver. quod autem dici. & ita refert tenere Uincen. & Inno. in. c. ij. extra de alie. iudi. mut. causa fac. Secundo fallit nisi fiat donatio vel legatum vel heredis institutio ipsi principi. Nam licet princeps sit potentior, tamen vbi eius persona est cessat omnis fraus, vt est tex. ibi not. in. l. pe. ff. de heredi. institu. Tertio fallit nisi potētior ratione diuitiarum vel ratione nobilitatis vel honoris. Nam isti etiam dicuntur potentiores, vt in. l. iij. C. de commer. & merca. & in. l. ij. C. vt rusti. ad nullum obsequi. deuo. lib. xj. & de istis potentioribus notauit iste tex. humani enim moris illū vereri cuius iudicio & voluntate, nunc erigitur, nunc deprimitur. xvi. q. j. c. visis intra medium. reuerentia enim exigenti obedire cōpellimur. viij. questio. ij. c. illud. † Secus est ergo si est potentior ratione officij, & de ista potentia loquitur iste tex. vt in. l. si per impressionem. C. quod met. causa. & in. l. quicunqz. C. si quacūqz predi. pote. & in. l. j. C. si rec. prouin. ſm Innocen. in. c. ij. extra de alienatione iudi. mutan. causa facta. Et hoc expresse probat iste textus ibi dum dicit q ille sunt potētiores persone que possunt inferre timorē alienatoribus & sic nō loquitur de potentiori ratione nobilitatis vel dignitatis. & ita tenet gl. & Bar. C. ne lic. pot. l. j. & Spe. in ti. de ces. act. §. j. ver. cetex. & Bar. in. l. cum miles. ff. de alie. iud. & est differētia inter tit. de alie. iudi. mut. cau. fac. & tit. ne lic. potē. qr primus titulus hz locum in potentiori ratione diuitiarum. secundus titulus habet locū in potentiori ratione officiorum ſm Bar. in. l. j. C. ne lic. pot. Itē primus titulus hz locum qn alienatur res de qua intendebat facere litē. secundus vero loquitur et si non intendebat facere litē. Item inter tit. de alie. iudi. & titu. de litig. est diffe. Nam primus titulus hz locum, vt dixi quando alienatur res de qua intendebat facere litē secūdus titulus loquitur quando post litem motā fuit facta donatio, vt C. de litig. l. fi. & dicit Spe. in tit. de alie. iud. in fi. Item ti. de alie. iudi. hz locum qn fit donatio potentiori. titu. de litigiosis hz locum etiam si non fiat donatio potentiori. Item tit. de alie. iudi. dat ad interesse interdum ad expensas, vt in. l. j. §. item si locum. & ibi Bar. ff. de alie. iudi. Sed per titulum de litigio. alienans perdit ipsaz rē vt in auc. litigiosa. C. de litig.

3 **Secundo nota** ex tex. † ibi adoptionis, quod quis non potest se dare in adoptionem

potentiori vt potētiori qḋ intelligitur; vt dixi.s.j.nota. ⁊ exponitur hec adoptio, id est arrogatio, q̄r per adoptionem non transeunt bona filij adoptiui in patrem adoptātem sed per arrogationem sic quo ad vsumfructum, vt insti.ḋ arroga.§.j.

Tertio nota ex isto tex. ibi defensionis, q̄r officialis nihil potest recipere pro defendendo aliquem etiam ad iustitiam. primo ponitur ille qui donat ⁊ ille officialis qui recipit extraordinarie arbitrio iudicis, vt nota.d.c.ij.extra de alie.iud.⁊ in.l.ij.C.ne lic.pot.⁊ in Specu.in titu.de ces.§.j.ver. ceterum.non enim licet dare pecuniam iudici, vt iustam ferat sententiam, vt in.l.prima.ff.de condic.ob turp.cau.immo si hoc faciat litigans perdit litem suam ⁊ datum, vt ibi no.⁊.l.j.C.de peda.iudi. ⁊ no.in.c.statutum.in ver.gratis.de rescri.lib.vj.de quo p Bart. in.l.j.ff.de calum.⁊ in.l.eadem.ff.ad leg.iul.repet.⁊ doct.in.d.l.ff. de condic.ob tur.cau.

4 **Quarto nota** ex tex.† q̄ iura presumunt cōtra potētiores personas, q̄r potentior presumitur violentiam inferre facilius, vt.C.qḋ met.cau.l.ad inuidiā. hinc est q̄ dicitur in ecclesiastico.vij.c.non litiges cum homine potētiore ne forte incidas in manus illius, non contēdas cum viro locuplete ne forte econtra ɔ̄stituas litem.ibi, multos eniz perdidit aurum ⁊ argentū ⁊ vsq̄ ad cor regis se extendit. Itē potēs presumitur tenuioribus afferre iniuriā.l.illicitas.§.ne potentiores.ff.de offi.presid. Item presumitur q̄ opprimant debiles in oportunis eoꝝ necessitatibus, vt in.d.l.j.ne lic.poten. Item presumitur q̄ aduocati potentioribus deferant non suspiciendo patrociniū in eos, sed potius pro eis.s.potētioribus aduocant, vt.ff.de postu.l.j.§.non solū. Ite iudex presumitur potius deferre potentioribus q̄ȝ iustitiam impotentibus ministrare, vt in auc.vt omnes obe.prin.

5 **Quinto nota** ex tex.ibi parētes† q̄ ratio sanguinis excusat vt non videatur facta donatio in potentiores, quāq̄ȝ parentes fuerint potentiores ratione officij vȝ cessio facta clerico consanguineo, vt dicit Bald.in.l.per diuersas. C.man.⁊ hic est vnus de effectibus consanguinitatis de quibus dixi.s.in rub. Et an idem sit in patre vt possit legare filio potētiori ratione officij.certe sic per id quod no.glo.in.l.si ita quis.§.ea lege.ff. de verb.obli.q̄r de patre ad filium dicitur potius quedam commutatio quam translatio, vt in.l.in suis.ff.de libe.⁊ posth.⁊ ibi habuistis hoc anno.⁊ no.glo.in.c.ij.de feu.cog. Nam appellatione parentum non veniunt filij, sed ascendentes, vt no.in.l.iij.§.parentes. ff.de in ius voc.⁊.C.eo.tit.l.ij.

6 **Sexto nota** ex tex.q̄† potentiores personas appellamus illas que non solū per se potentiores sunt, sed etiam illas que habent coniunctum potentiorem propinquiorem vsq̄ ad secundum gradum. Nam si litera dixisset propinquos intelligeret vsq̄ ad quartum gradum, vt nota gl.in.c.requisisti.extra de testa.⁊ facit quod no.in.l.licentiam.C.de epis.⁊ cle.sed litera dicit propinquiores per comparatiuum q̄ restringit positiuū suum, vt in.l.vbi autem in prin.ff.de verb.obli.⁊ extra de elect.c.cū dilecti.versi.verum.⁊ no.doc.in.l.exigendi.C.de procur.sed quid si fiat alienatio alicui familiari potentioris domini. Certe idem est sicut si fieret potentiori ḃm Inno.in.d.c.ij.de alie.iud.⁊ no.in.d.l. j.C.ne lice.poten. Sed an clericus intelligatur potentior laico ratione officij videtur q̄ sic, vt patet in.c.diligenti.cum concor.extra de fo.compe.vbi propter priuilegium fori, cui per clericum renuntiari non potest, dicitur potentior laico. Item quia ecclesia potentior est laico, quia nunq̄ȝ morit̄, vt in.c.j.§.⁊ si clientulus.de alie feu.in contrariū videtur qḋ immo quilibet laicus potentior est clerico, vt dicit Hosti.in summa.de alie.iudi.§.fi.ex eo, quia terribilior, vt.ij. q.ij.c.alieni.⁊ not.domini.de rota deci.clxxvij.incip.cessio facta. Solutio dicit Spe.in.d.§.j.de cessi.act.⁊ doc.in.d.c.ij.de alien. iudi.⁊ per Bal.in.d.l.per diuersas.in vlti.col.per Barto.in.l.j. ff.de aliena.iudi.

7 **Septimo nota** ex tex.ibi timorem q̄† non sequitur officialis potest inferre timorem ergo contractus factus cum officiali est meticulosus. hoc idem tenet Bal.in.l.ad inuidiam.C.quod met.cau.vbi dicit q̄ quādo administratio est annexa dignitati non presumitur metus illatus per habētem dignitatem nisi alia indicia illati timoris vel metus possent probari, quia dignitas non debet obesse sed prodesse, vt in.l.si longius. in fi.ff.de iudi.⁊ ita tenet Bar.in.d.l.ad inuidiam. vbi dicit qḋ qū officialis facit contractum nullo metu adhibito nisi sit solitus alteri inferre metum.de quo per Bar.⁊ Ludo.in.l.de pupillo.§.si quis ipsi pretori.ff.de no.oper.nun.

8 **Octauo nota** ex tex.†q̄ propter metū adhibituȝ in contractu dicitur contractus peccare in libero consensu. Nemo enim in necessitate constitutus dicitur libere agere ḃm Bal.in cōsi.scismatis licet coacta voluntas sit vt ibi per eū in.d.consi.qui multa dicit de materia metus.⁊ in.l.inter positas.C.de transa.⁊ de materia metus habemus titulos in iure ciuili ⁊ canonico.extra de his que vi metusve cau.fiunt.⁊.ff.eo.⁊.C.q̄ met. Ideo hic me non extendo.

Nono nota ex tex.q̄ ꝓmissio beneficij trahit hominez ad suā voluntatē, sicut etiaȝ dicimus in teste vt propter ꝓmissionē vel propter pecuniā quā habuit† presumit̄ 9
satisfecisse desiderio illius qui eum corrupit; vt in.c.j.§.sed eniz.ibi corrupti fortis odij gratia seu pretio. quid sit inuesti. Sed hoc non cadit in aduocatis sciētibus id qḋ dicit Jo.an.in addi.Spe.in tit. de aduo.§.hic dōm.in addi.que incipit, dicit Guil.anglicus quod vna de cautelis aduocatoꝝ est q̄ nō credāt ꝓmissionibus magnatū vt C.de lati.lib.tol.l.j §.similiq̄ modo.in fi.dicūtur em̄ simplices homines illi qui credunt suasionibus, vt dicit Bal in.l.j.in prin.C. ne fil.pro pa.maxime si sunt ꝓmissiones generales que nō ligāt promittentez, vt in.c.cū venissent.circa mediū.⁊ ibi doc.extra de insti. ⁊ ideo not.ibi doct.illud vulgare q̄ multos decipit, lo ben faremo; Quia licet de vēto seruitur, vt dicit ibi do. Cardi.faciunt ea que habentur in.l.ita stipulatus.la grande.ff.de verb.obli.

10 **Decimo nota** ex tex.† q̄ si potētior presumpserit in se fieri donationē per aliquam iussionem q̄ seruatur re ipsa donata ⁊ prestabit fisco estimationē eiusdez rei. Sed an fiscus habebit ipsam rem ⁊ penā videtur q̄ sic, q̄r tex. loquitur p dictionē ⁊ que ɔ̄iungit, vt in.l.si quis ita stipulatus fuerit.ff.de verb.obli.sed in ɔ̄trariū facit, q̄r nō est addēda afflictio afflicto, vt.ff.de offi.presid.l.diuus. Affligetur enim ipse aliens si res ipsa applicetur fisco ex quo afflictus est patiēdo impressionē a potentiori ⁊ hoc vltimū vr̄ verius inquātū dicitur in tex.si quis autem ex potentioribus, sed si habes si quis autem ex alienatoribus, tunc sit vera positio casus vt res ⁊ estimatio eius applicetur fisco si facta sit donatio in potiorez eo animo, vt in potētiorez fiat, vt dixi.s.in.j. no.q̄r tunc ipse delinquit; ⁊ ideo ipse punitur.probabit̄ autē iste ex verbis ⁊ factis precedentibus, vt no.gl.in.l.j.in.§.enim.ff.de const. pecu.l.apud celsum.in prin.ff.de do.excep.⁊ in cle.j.de homi.⁊ de ꝓba.anni.per Bal.in.l.moueor.C.de ser.expor.⁊ p gl.in.l.j.C.ḋ si car.⁊ Bar.in.l.fulcinius.⁊.l.quod autem.ff.ex qui.cau.in pos.ea. ⁊ in.l.labeo.ff.de supel.leg.⁊ glo.in.§.alie.insti.de act.

11 **Undecimo** ⁊ vltimo no.ex tex.† q̄ fiscus est ille qui imbursat penas legales de qua materia plene p And.in.c.j.que sint rega.⁊ tetigi in.§.precedenti.in.viij.no.⁊ in istis penis impositis a lege iudex debȝ esse solicitus in eaꝝ exactione, ⁊ post exactionez curet fisco assignare, alias de suo illas soluere fisco tenetur, vt in auc.de defun.seu fune.eo.§.pe. Possem protelare materiam huius.§.in longum.sed q̄r omnia essent extra materiam iuris ɔ̄grui.ideo omitto. ¶ Et hic finiunt verba Federici ⁊ sequuntur quedam leges grece loquentes de iure Protomiseos. ⁊ iste leges grece non seruantur nisi vbi est consuetudo vel statutum, q̄r sunt leges locales.ideo sequitur.§.scriptum est.

SVMMARIVM

1 Jus congrui a quibus introductum.
Lex paulatim ex desuetudine labitur.
2 Leges princeps quas voluit obtinere.
3 Lex per non vsum an tollatur, ⁊ quando.
4 Jus Protomiseos ratione cuius vendicet sibi locum inter coniunctos.
5 Vicinus in iure congrui nunquid compellatur emere plura corpora diuisa vno pretio vendita.6.
Solutio particularis multa incommoda inferre potest.
7 Accessorium in venditonibus nunquid sequi debeat principale.
8 Maior pars in iure congrui an trahat ad se minorem.
9 Modicitas in rebus an veniat consideranda, ⁊ quid operetur.
Transgressor in modico non vituperatur.
Feudum non perditur modico damno.
10 Jus Protomiseos in rebus non coniunctis cessat.
Minima quando veniant in consideratione. Et de modico quādo attendatur.
11 Terminus qui datur presentibus ratione absentie prorogatur.
12 Contrahentibus non licet penitere in vicini preiudicium quando agitur de iure congrui.
13 Vicinus an habeat ius congrui contra eulncentem.
14 Vicinus an possit agere iure congrui contra venditorē pretio nondum soluto.

15 Jus

15 Ius congrui an transeat in emptorem. 19.20.
16 Victoriam habere dicitur qui habet sententiam pro se.
17 Denunciatio in iure congrui debet fieri solenniter.
18 Vicinus dupliciter iuri congrui potest renuntiare ⁊ quomodo.

¶ §. Sextus.

§. Scriptum est. Hec est sexta pars principalis in qua dicitur ꝙ in legibus grecorū de iure Protomiseos cauetur quod ille qui habet ius congrui rõe vicinitatis si est presens in ciuitate vbi res vēdit̄ vel in ipso loco habitat vbi vendit̄ res hꝫ quatuor menses ad petendum ius congrui ⁊ diem requisitionis, ⁊ sic requiritur denuntiatio ꝓm leges grecorū, si autem ille cui ꝯpetit ius ꝯgrui rõe vicinitatis sit absens ab illa terra in q̄ est res q̄ vendit̄, tūc hꝫ vnū annum a die scientie ad petendū ius congrui, sed ꝓm istam legem currit annus a die requisitionis, ⁊ hoc verū nisi fuisset vicinus requisitus a venditore si vellet emere ⁊ ipe renuntiassꝫ. Nam statim post renuntiationem exclusus est a iure cōgrui. h. d. vsqꝫ ad §. item de sponsa.

1 **Nota primo** ex text. † ꝙ ius congrui est introductum origine a grecis, ⁊ sic est ius ab antiquo tempore introductum imo etiam in veteri testamento de hoc iure cauetur, vt dictum fuit. s. in rub. nouissimis temporibus confirmatū presenti Federici sanctione ⁊ consuetudinibus ⁊ statutis ciuitatum communiter per Italiam seruatur. Ergo hec lex in toto isto regno Sicilie, quia iste imperator fuit huius regni ⁊ Hierusalem ⁊ Sicilie, vt dicit And. in. c. j. in princip. de capi. corra. Sunt tamen aliq̄ ciuitates in isto regno que non habent ius congrui ⁊ hoc est de consuetudine, ⁊ sic lex ista tollitur per non vsum ex desuetudine enī lex paulatim omnino pene cadit ⁊ vsus hoc precipiens in aliam transfert figuram, vt in auc. de iudi. in prin. ⁊ facit bonus tex. in auctē. vt ordo dig. serue. in prin. lex enim non vtendo perimit̄, vt in auc. qui. mo. natu. effi. sui. §. fi. ⁊ C. de repu. l. fi. ⁊ ideo conquiescit, vt insti. ꝺ excep. in fi. ⁊ quod lex per desuetudinem obumbretur, voluit tex. in

2 proe. insti. in. §. igitur. ⁊ ideo princeps eas tantum leges † obtinere voluit quas vel iudiciorum frequentissimus ordo exposuit vel longa consuetudo vrbis Rome approbauit, vt. C. de vete. iur. enucl. l. j. §. nulla itaqꝫ. ⁊ hoc dicitur ius optimum, vt. C. de vsur. l. j. vnde cōcludo quod lex ista tollitur per desuetudinem. Nā si in ciuitate Auerse vbi nō seruatur ius congrui vel alibi vbi nunq̄ꝫ fuit obseruata hec lex. ibi non poterit allegari lex ista in iudicijs. Cum in iudicijs allegata non seruētur per iura allegata. Alias super mille annos allegata non sit in iudicijs, non per hoc habebit in desuetudinē hec lex qꝛ interpellatione opus est. Nam sic inducitur consuetudo in contradictorio iudicio, vt nota. in. c. abbate, alias absente. de verb. sign. id enim quod vsitatū non est fieri non potest, vt. ff. de aqua plu. arc. l. si prius. §. j. ⁊ ita concludit Luc. de pen. in. l. presto. C. de pala. sac. largi. lib. xij. ⁊ in. l. euidenter. C. de exact. mi. ⁊ in. l. j. C. de colla. do. lib. x. sed Jaco. de bel. in auc. de heredi. ⁊ fal. post princi. in. j. q. an lex tollatur per non vsum sic distinguit per quinqꝫ capita, ⁊ prio aut lex non est seruata nec in contrarium obseruatum. secundo aut non est seruata, sed semper in contrarium obseruatum. tertio aut lex aliquando est seruata sed malus vsus eam transtulit in aliam figuram. quarto aut lex aliquando est seruata, sed postea desijt frequentari ⁊ cepit tacite in desuetudinē abire. quinto aut lex est aliquando seruata, sed bonus vsus eam transtulit in aliam figuram. † Primo casu

3 lex nullo tempore tollitur, vt. C. de legi. l. leges ⁊ de diuer. prescrip. l. falso. ij. q. vj. c. in istis. Secundo casu sine dubio tollitur lex p desuetudinem, vt in. d. §. igitur. ⁊ in. l. vetustissimam. C. de iur. do. impe. Tertio casu quando malus vsus eam transtulit in aliam figurā eo casu tollitur per desuetudinem, vt in auc. de iudi. post prin. Sed in hoc distingue, vt in auc. vt nul. iudi. §. j. Quarto casu, ⁊ tunc etiā per desuetudinem tollitur, vt in. §. j. in auc. de heredi. ⁊ fal. ⁊ ff. de in terro. act. l. j. §. interrogatorijs. Quinto casu non tollitur per desuetudinem, vt nota. in. l. de quibus. ff. de legi. ⁊ C. commu. pred. l. venditor. §. si constat. ⁊ C. que sit long. consue. l. fi. facit. l. fi. ff. de plag. Et hec distinctio vr̄ esse de mente Cy. in. l. rem non nouam. C. de iud. ⁊ ex ista distinctione potest colliger̄ in quibus locis seruatur hec lex.

4 **Secundo nota** ex tex. ꝙ † ius congrui vendicat sibi locum inter coniunctos ratione rei stabilis, non autem inter coniunctos ratione sanguinis tantum. Et hoc expresse probat iste tex. ibi dum dicit per confinem secundum ipsam propinquitatem, ⁊ ita etiam seruatur in ista ciuitate Neapolis licet in aliquibus partibus regni per statuta seu cōsuetudinis hꝫ locum ius congrui ratione sanguinis tantum prout dixi. s. in rubr. de priuileg. sanguinis.

Tertio nota ex tex. ꝙ ꝓm leges grecorū tempus petentibus petendi ius cōgrui est tempus quatuor mensium inter presentes, inter absentes est annus a die requisitionis ꝓm istum tex. qui expresse dicit. Ita tamen si fuerunt a venditoribus requisiti. Regulariter autem vbi expresse statutum vel cōsuetudo non requirit expressam denuntiationē, currit istud tempus a die scientie ⁊ plene dictum fuit in. §. ij. in princ. Not. ⁊ aduerte ne erres, qꝛ iste tex. non corrigit legem Federici que statuit tm̄ triginta dies ad petendum ius congrui, qꝛ illa lex seruatur vbi non est contraria consuetudo in termino qui datur ad petendum ius congrui, non hec consuetudo Grecorum, quia hic tantummodo consuetudines Grecorum non autem quod ille debeant seruari nisi vbi est talis consuetudo, qui enim declarat vel alias refert nihil de se facit. l. heredes palā. §. sed si notam. ff. de testa. Quidam tamen dicunt qꝺ prescriptio. xxx. dierum habet locum quando facta est denuntiatio sed vbi non est facta denūtiatio, tunc quatuor menses vel annus currit a die scientie ad petendum ius congrui. Sed ego miror de istis cum iste tex. expresse dicat, ita tamen si fuerunt a venditoribus requisiti, vt supra dixi.

5 **Quarto nota** ex tex. ꝙ † ille qui est vicinus rei vēdite potest petere illam rem iure cōgrui sed hic dubitatur de pulchra questione quam Bal. hic ponit. quid si ego vendidi tibi domum existentem Neapoli ⁊ terram existentē aduerse pro vnico pretio, puta pro vncijs centum, vicinus domus vult emere iure congrui tantum domum, venditor dicit aut totum emas, id est domum ⁊ terram, aut nihil, queritur quid iuris. Respōdet Bal. ꝙ videtur ꝙ vicinus non sit audiendus volens emere domum tantum. per illud generale aut totum admittendum aut totum repudiandum, vt. C. de in. deli. l. quidā eulogio. ⁊ ff. ad municip. l. cum queritur. in fi. secūdo pro hoc facit, qꝛ domus ⁊ terra vnico pretio fuerunt vendite, ⁊ sic est vna venditio merito non debet diuidi particulari solutiõe. Quia particularis solutio multa incōmoda inferre potest, vt in. l. plane. ff. fami. herc. ⁊ no. in. l. quidā estimauerūt ff. si cer. pet. tertio qꝛ dicit venditor qꝺ sua interest simul vēdere domū ⁊ terrā vnica venditione, qꝛ alias separatī nō reperiret emptorē terre, arg. l. ij. ff. fa. herc. ⁊ l. nemo. §. in fundo. eod. ti. nec ille emptor vult emere domū sine terra, arg. ff. de in diē addic. l. ꝙ si vno ꝑtio. ⁊ ff. de mino. l. tutor §. j. ⁊ ff. de edil. edi. l. cū eiusdē. ⁊ ff. ꝺ solu. l. si quis aliū. in princ. merito videtur ꝙ vicinus non habet ius congrui volendo solum domum emere.

6 **In contrarium** tn̄ est veritas. s. ꝙ † vicinus possit domū ꝯiunctā absqꝫ eo ꝙ ꝯpellat̄ emere terrā, qꝛ lꝫ domus ⁊ terra vnico ꝑtio sint vēdite, tn̄ plura sunt corpora diuisa, domus, ⁊ terra, qꝛ quot sunt res separate, vna ab alia tot sunt vēditiões, ar. l. scire debemus. ff. de verb. obli. ⁊ ꝑ hoc facit, qꝛ si plures fundi sunt vēditi vnico pretio, si euincit̄ vnus fundus ad illū vnū agit̄ de euictiõe, vt in. l. cū in plures. ff. de euic. Sic in ꝓposito nostro si in vna re vēdita vicinus hꝫ ius Protomiseos non est dōm ꝙ ꝑꝑ terrā vēditā ad quē nō hꝫ ius Protomiseos nec illam emere intēdit ꝙ ꝑdat ius ꝯgrui ad domū cū facto vēditoris vēdēte plures res vnico ꝑtio fiat preiudiciū ipsi vicino habēti ius ꝯgrui a iure cõi ꝑ istā legē qꝛ bn̄ficiū ꝯcessū a lege ꝑ priuatā tolli nō potest vt in auc. de nup. §. nō solū. neqꝫ ꝑ alterū dꝫ iniqua conditio alteri afferri, vt. ff. de reg. in. l. nō dꝫ. Nec ob. in contrariū allegata ꝓꝫ bal. hic. qꝛ illa habent locum quando venditur vna domus plures habētes membra, ⁊ vicinus vellet partē eius emere iure congrui, tunc non admittitur nisi ad totum aut ad nihilum. ⁊ sic qn̄ venditur vna

7 res vel vnum corpus. † Cum pluribus accessorijs nō emere accessorium sine principali. facit ad hoc ꝙ not. glo. in. l. cum eiusdem. ff. de edi. edic. at nos loquimur quando plura corpora separata vendunt̄ lꝫ vnico, vnde lꝫ vna sit venditio respectu pretij, tamen respectu plurium corporum possunt dici plures emptiones ⁊ venditiones, qꝛ singulis potest agi actione ex empto, vt. ff. de act. emp. l. si vno. ⁊ facit. d. l. scire debemus. ⁊ per hoc facit, quia si testator vnico contextu ꝟborum plures legat tamē quot sunt res tot legata esse censentur, vt ff. de lega. ij. ⁊ legatarius potest vnam repudiare ⁊ alteram petere vt. ff. de leg. ij. l. neminem. ⁊ similem distinctionē feci in. c. j. in prin. quid sit inuestit. in quarto notabili in questione an sufficiat capere possessionem cuiusdam rei feudalis vel omnium rerū feudalium. de quo etiam per scriben. in. l. iij. ff. de acqui. pos. ⁊ sic concluditur ꝙ vicinus potest petere domum sibi adiudicari iure cōgrui absqꝫ eo ꝙ compellatur terram emere.

8 **Sed iterum quero** † pone quod quis vēdidit omnia bona sua. Ego peto me admitti ad emptionem omnium bonorum ipsius ratione alicuius rei ex ipsis mihi cõiuncte, vel venditor emptor dicit recipias

tantum rem coniunctam, queritur quid iuris. Respondit hic Bal. q vicinus admittitur ad ius cōgrui solum ratione illius rei que est sibi coniuncta ꝛ non ad alia bona vendita, qꝛ illud ius ꝯgrui est ius reale, ꝛ afficit rem ipsam coniunctam ꝛ iudex illam estimabit, dedu cta estimatione aliarum rerum vēditarū in communi, vt. ff. de lega. ij. l. si quis ex ipsa. ꝛ l. qui solidum. §. j. eod ti. Sed ego quero quid si quis vēdidit omnia bona sua stabilia, ita q omnia sunt vicina fun dis meis preter vnum fundum modici pretij, ego volo istum fundū, vna cum alijs bonis ratione iure Protomiseos, quod habeo ratio ne maioris partis venditorum, queritur quid iuris. videtur prima facie quod etiam in illo fundo ratione maioris partis bonoꝝ vendi torum in quibus habeo ius congrui competat ius Protomiseos, qꝛ maior pars trahit ad se minorem. arg. c. auditis. §. ipse vero. de elec. ꝛ in. c. j. extra de his que fi. a maio. par. cap. ꝛ. ff. ad muni. l. q maior. ꝛ. ff. de pac. l. iurisgentium. §. fi. ꝛ. l. maiorem. Item qꝛ de mo dica re non est curandum. nā lꝫ post tempus non liceat purgare mo ram, tamē intra modicū tempus licet, vt in. l. si ita quis. §. seia. ff. de

9 verbo. obli. facit. c. potuit. locati. † Item vbi res est prohibita alie nari non tamen intelligit modica res prohibita, vt no. in gl. in auct. de here. ꝛ fal. §. hinc nobis. in ver. substantiam. ꝛ ibi dicit Ang. qd illa glo. facit ad statutū dicens q nullus possidēs apothecā possit capi personaliter, qꝛ si aliquis possidet vilissimam apothecā nō gau det commodo statuti. facit qd dicit Bal in. l. ij. C. de rescin. vend ꝛ in. xij. q. vbi dicit qui parum transgreditur non vituperatur. alle. l. aristo. ꝛ. ff. de condi. ꝛ demonstra. l. quamuis. facit etiam quod dicit Bal. in. l. sciendum. ꝛ ibi gl. ff. qui satis cog. q lꝫ possidens stabilia releuetur ab onere satisdandi, non tamen releuatur possidens domū culā vel cesp tem terre. accedit ad hoc. xij. q. ij. c. terrulas. ꝛ q not. Ang. in. §. hoc etiā. in fi. in auc. de alie. emphy. Item si vassallus sciat domino imminere damnum debet reuelare domino alias per dit feudum, tamen si non reuelat modicum damnū non perdit feu dum, vt in. c. j. §. preterea. ꝛ ibi dixi in. ij. not. que sit pri. cau. benefi. amit. Regulariter autē de modicis non curat pretor, vt in. l. si post moram. ff. de commo. ꝛ ibi plene per Jacob. butr. qui ponit fallen tias ad hoc.

Sed in contrarium facit, quia non habet lo cū ius congrui in illa mo dica re ratione maioris partis bonorum vicinorum. primo quia ista

10 res est separata ab alijs rebus vicinis ꝛ in rebus non coniunctis nō habet locum ius Protomiseos per istam legem non ob. quod res est modica, quia quod minimum est in consideratione. Naꝫ seruus dicitur habere peculium licet minimū habeat, vt. ff. de edil. edi. l. si quis venditor. in fin. ꝛ facit ad hoc quod no. Bal. in. l. j. C. que res expor. non debe. vbi dicit q ille qui est prohibitus portare vinū nō potest portare vnam phialam causa gustus. Ista questio potest ter minari ex his que no. per Pau. de ca. in. l. quicūqꝫ. C. fi. regū. vbi dicit pone quod dicat statutū q ille qui habet prediū. xiiij. modio rum. iuxta predium alterius quatuor modiorum possit compellere illum ad vendendum illud predium quatuor modiorum, dummodo non sit predium vltra quatuor modia, quia forte esset quatuor mo diorum ꝛ quartis vel medij ꝛ. vij. Utrum propter tam modicū ces sat dispositio statuti dicit ipse quod sic, quia quando receditur a iu re speciali ꝛ egreditur ad ius commune non curandum de modico, vt in. l. scio. ꝺ in integ. rest. Sed hic receditur a statuto quod est de iure speciali ꝛ acceditur ad ius commune, quo iure nullus compel litur rem vendere, vt in. l. nec emere. C. de iur. delibe. ergo a contra rio sensu si non receditur a iure communi de modico est curandum, vnde cum ius congrui est commune per istam legem dicendum est q in illo modico in quo non est congruitas non habet locum ius cō grui. Secus ergo dicendum est si per statutum permissum sit ius cō grui. ꝛ hec videtur ipsa veritas.

11 **Quinto nota** ex tex. quod † ſm legem Grecorum pre scriptio per quam vicinus excludatur a iure congrui est inter absentes vnus annus, ꝛ inter presentes sunt quatuor menses. Sed contra hoc oppono de cōstitutione regni. di cta consuetudine. de prescrip. vbi tex. vult q in isto regno sint cassa te ꝛ annullate prescriptiones anni, mensis, ꝛ dierū, ꝛ hore. ꝛ illa cō stitutio fuit post istam. Nam ista lex fuit de primis legibus quas or dinauit Fedèricus, merito videtur q ius congrui poterit peti etiaꝫ post annum. Similiter dicta constitutio tollit prescriptionem anni, mensis, diei, ꝛ hore que fuerant inducte per consuetudinē, non autē tollit prescriptionem anni, mensis, diei, ꝛ hore, que fuerunt inducte per legem. Sed hec solutio non placet, quia sequitur per constitu tionem, vel statutum esset q prescriberetur ius ꝯgrui per annum, talis cōsuetudo vel statutū nō valeret, qꝛ ꝯsuetudo q̄ est añ vel post ꝯstitutionē regni ꝯ aliquā regni ꝯstitutionē nō vꝫ, vt dicit gl. in pe mio ꝯstitutionū regni. in fi. no. Jo. an. in. c. j. §. fi. qli olim feu. alie. pote. Quare solue melius q ibi tollūt pscriptiōes anni, mēsis, diei, ꝛ hore p quas tollit dñium non autem sublate prescriptiones anni, mensis, dei, ꝛ hore per quas non tollitur dominium absqꝫ pretio, p ut contra in materia iuris congrui. ꝛ hoc videtur esse de mente glo. in dicta constitutione ducatus.

Sexto nota ex tex. q rōe absentie prorogat̄ terius q dat̄ presentibus vltra medietatē termini, regl'r aūt prorogatur absentibus terminis vsqꝫ ad medietatē, vt pꝫ in pre scriptione. x. ann. inter presentes. ꝛ. xx. inter absentes, vt in. §. j. in sti. de prescrip. cum si. Sed hic absenti prorogatur per duos mēses vltra medietatem termini qui datur presentibus.

12 **Septimo nota** ex tex. ibi in venditione, qd † non lꝫ ꝯhentibus penitere in preiudicium vicini si ꝯctus vēditionis erat pfectus, imo si postea emptor ꝛ vendi tor penitentia deducti resoluunt ꝯctuꝫ poterit vicinus rē illā petere iure ꝯgrui. ꝛ hoc probat iste tex. simpl'r reqrit ꝯctū vēditionis esse pfectū vt vicino ꝯpetat ius congrui, ꝛ nihil dicit qd fallat nisi peni teat, ꝛ sic generaliter est intelligēdus, vt de pretio. ff. de publ. cum si. ꝛ per hoc facit bonus text. in. c. j. quid iur. si post alie. feu. vasal. qs recupe. Item qꝛ inter equationibus iuris non est locus penitentie. l. j. §. si rem. ff. deposi. l. rogasti. ff. de prescrip. verb. ꝛ no. in. j. disti. c. si quis non dicam rapere. faciunt ad hoc ea que habentur in illa q̄ stione si emphyteota vendidit rem irrequisito domino. ꝛ sic propter istam culpam perdidit rem, vt in. l. ij. C. de iu. emphy. An si postea penitentia ductus recuperat ipsam rem sit excusatus a pena. ꝺ quo per Bar. in. l. iiij. §. idem labeo. ff. de vsuca. ꝛ per Joan. and in. c. si quis. de reb. eccle. non alie. ꝛ in. c. potuit. de loca. ꝛ per Bal. in cō sil. suo. xxxiiij. incip. absqꝫ longa. ꝛ in Spec. in titu. de loca. §. nunc aliqua. ver. xcvj. ꝛ Bal. in. l. si quis non dicam rapere. C. de epis. ꝛ cler. ꝛ Saly. in. l. fi. C. de iur. emphy. ꝛ Bar. in. l. j. C. de grege dñi co. lib. xij. ꝛ Bal. in. l. fi. C. de rei vendi ꝛ in. l. quoties. de here. in sti. ꝛ Pe. de ancha. in rub. peccati venia. lib. vj. ꝛ dixi in. c. j. §. ꝛ q delator. que sit prima cau. benefi. amit. Predicta vera intelligo si ex venditione translatum esset dominium in emptorem licet posses sio sit penes venditorem quod potest esse quando precario se nomi ne emptoris possidere constituit, vt not. Bal. in. l. j. quando lic. ab emptio. discedē.

13 **Sed iuxta predicta quero** † de aliqui bus questio nibus, ꝛ primo quid si vēditur res ꝛ anteqꝫ vicinus ab emptore euin cat iure Protomiseos res euincitur per alium ab ipso emptore an contra illum qui euincit vicinus habet ius congrui. Dic quod non sicut dicimus qd qñ res alienatur ex causa necessaria, puta per con scientiam iudicis non habet locum ius congrui, vt. ſ. dixi in. §. iij ea dem ratione quando res euincitur ꝛ possessio penes alium vadit nō competit ius congrui contra possessionem, quia alienatio est neces saria ex causa euictionis siue res sit euicta per sententiam iudicis si ue per sententiam arbitri qui vt arbitratus, vt in. l. j. ff. de arbi. cuius sententia habetur vt transactio, vt in auct. vt diffe. iud. post princip. Et in transactione non habet locum ius congrui, vt in. §. iij. ſ. eo. er ho ꝛc. Sed quid si res vendatur cuꝫ conditione quod si vicinus pe tat ius congrui res sit inempta an habeat locum ius congrui. Vide tur quod sic, quia talis conditio fuit apposita ad preiudicium tertij scꝫ vicini ꝛ res inter alios acta tertio non preiudicat. facit bonus tex. in. l. qui balneum. ꝛ. l. qui pot. in pign. habe. In contrarium vi detur quod talis venditio pendet ex futuro euentu scilicet quod si vicinus non petat ius congrui tunc res sit vendita, sed si petat vici nus sit ipso iure soluta. Potest autem fieri venditio sub conditio ne, vt instit. de emp. ꝛ ven §. pe. Item quia potest fieri venditio ad arbitrium tertij, vt. l. fina. C. de contrahen. emp. ꝛ hanc partem puto veriorem per tex. in. l. si hominem. ff. de vsufruc. vbi videtur decisio huius questionis.

14 **Item quero** de illa questione † pone qd dicit statutū q si venditor nō soluit gabellam non pos sit petere pretium. accidit q quidaꝫ vendidit domū emptori que mi hi coniuncta est, ꝛ venditor non soluit gabellā, emptor petit domum tradi virtute emptionis. Ego vicinus eandem domuꝫ mihi tradi iu re congrui. dicit venditor quod ipse non tenetur ad tradendum em ptori, quia pretium nōdum solutum est nec ad pretium potest agere vigore statuti ꝛ non est conueniens quod emptor habeat rem ꝛ pre tium, argu. l. j. C. de ser. expor. ꝛ si liberato vno ex contrahentibus hoc est ipso emptore a solutione pretij, alter scilicet venditor effe ctualiter non tenetur ad tradēduꝫ, vt in. l. bona fides. ff. de act. emp. Item dicit venditor quod ipse non tenetur vicino ad tradendum iu re congrui dictam domum, quia contractus est resolutus inter eum

ꝛ emptorem

& emptorem, tamen hoc non obstante videt dicendũ quod venditor tenetur ad tradendum ipsi emptori, & emptor non tenetur soluere p̃tium ipsi venditori vigore statuti. & hoc in terminis nostris format Bald. in. l. mortis casus. C. de peri. & commo. rei ven. & consequenter habebit locum isto casu ius congrui. Sed dubium stat in hoc cui ipse vicinus tenetur soluere pretium an venditori, an emptori, & certe si pretium solueretur emptori per vicinum emptor lucraretur cum aliena iactura, q: haberet rem & pretium duplicatum contra. l. nam natura. ff. de condi. indebi. vnde videtur mihi equius quod debeat solui pretium per vicinum venditori si res nondum sit tradita emptori, sed si tradita sit emptori tunc pretium soluitur emptori per vicinum, & venditor ad illud pretium aget, non quidem ad illud p̃tium conuentum, q: illud non potest petere vigore statuti, sed ad illud pretium quod habuit occasione rei siue a vicino ad quod statutum non se extendit, sed intelligitur de pretio quod debeat soluere ipse emptor. Nam statutum est stricti iuris, & propterea venit stricte intelligendum s̃m doc. Barto. in. l. omnes populi. in materia statutorũ. ff. de iusti. & iur. q: illud quod occasione rei mee ad te peruenit meũ est. l. hec cõditio. & de. l. nam hoc natura. & . l. indebiti. ff. de cõdi. inde. & hec opinio sapit maximam equitatem.

15 Item quero †Quidam emit domũ & postea ego emi aliam domum collateralẽ illi domui primo empte. An ego habeo ius congrui ad illam primam domum emptam. Videtur quod non, q: ego emi vltimo, immo ille primus emptor aget iure congrui contra me. In contrarium facit, q: si ille a quo ego habeo causam poterat agere contra illum primum emptorem iure congrui, illud ius transit ad emptorem, vt in. l. dolia. cum concor. ff. de contrahẽ. emp. & hoc verum procedit quando ille a quo ego causam habeo poterat exercere ius congrui, secus si non poterat exercere ius congrui, puta q: venditor esset ecclesia, vel fiscus vel etiam rusticus qui non habent ius congrui, vt in. §. fi. s. e. & ibi dicetur. Nam tunc ex quo venditor non habet ius petendi ius cõgrui, nõ potuit illud transmittere, q: nemo transmittit quod nõ h3 vt in. l. ij. C. de leg. & in. l. traditiones. ff. de acq. re. do. Sed si ecclesia emit ab alio qui habet ius congrui non transit in ecclesiam, lic3 a quo habet causa3 ecclesia poterat vti iure cõgrui, & h̃ ideo, q: ecclesia prohibita est vti iure congrui siue vendat siue emat per istu3 text. in fi.

16 Octauo nota ex tex. ibi victoriam† q: ille qui habet sententiam pro se dicitur habere victoriam, quod patet quando vicinus iure congrui obtinet domũ cõiunctam videtur habere victoriam, sic etiã aduocatus quando vincit in causa dicitur habere victoriam sicut miles quando vincit in p̃lio, cum aduocatus militi armorum equiparetur, vt in. l. aduocati. C. de aduo. diuer. iudi.

¶ Nono no. ex tex. q: prescriptio. tp̃is excludit viciñ a iure cõgrui de quo dictum fuit in. §. ij. s. eo. in. iiij. no.

Decimo nota ex tex. quod requisitio seu denunciatio que est necessaria in hoc iure congrui secundum tenorem huius constitutionis d3 fieri solẽniter, q: tex. iste dicit solenniter requisiti, & sic non sufficit sola scientia, quia ibi in denuntiando requiritur certa forma, tunc semper denunciatio est de substantia nec sufficit sola scientia, vt in. l. denuntiasse. ff. de

17 adul. † Ista sunt verba Bald. in materia denunciationis in. l. post perfectam. C. de peri. & commo. rei ven. & hoc fuit late dictum in. §. ij. s. eo. in. j. no. & ista solẽnitas consistit in hoc, q: debet volens vendere requirere vicinum ante venditionem si ipse vult soluere iustũ pretium illius rei vendende, vel quantum ab alio inueniet, alias vicino non currit tempus ad petendum ius cõgrui nisi a die denunciationis si denunciatio fuit facta post venditionem ad effectum inducẽdi prescriptionem, & tunc debet dicere ipse emptor vel venditor vicino qualiter factus fuit contractus venditionis talis fundi p tanto pretio & a die predicte denunciationis currunt illi. xxx. dies s̃m legem Federi. vel s̃m consuetudinem Grecorum currũt illi. iiij. menses vel annos, prout dictum est in. §. ij. in. x. not. & que ibi dixi hic repetenda non sunt.

18 Undecimo nota †ex text. in finalibus verbis q̃d dupliciter vicinus potest renuntiare iure congrui, scilicet tacite & expresse. Tacite cum permisit labi tempus in quo potuit agere iure congrui. Expresse quando renuntiat per pactum, puta q: promisit vicinus emptori non vti iure congrui contra eum. Sed quid si vicinus promisit venditori q̃d ipse non aget iure congrui contra emptorem futurum, an emptor possit postea se iuuare de isto pacto, videtur quod sic, q: fit accessus de venditore ad emptore3, vt in. l. de accessionibus. ff. de diuer. & tempo. prescri. & est bonus tex. in. d. l. dolia. §. j. ff. de contrahen. emp. & . ff. de pac. l. si tibi. §. pactum. Sed in contrarium facit. l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de ver. obli. vbi alteri stipulari nemo potest. Solu. pactum de iure congrui non vtendo est reale, & ideo transit cum ipsa re, non obstante quod factum sit cum venditore, q: res trãsit cum sua causa, vt. ff. de pig. l. pignoris, & . ff. de pig. act. l. si conuenerit. §. si fundus, & . C. de distrac. pig. l. si debitor. cum simili. Vide ad hoc etiam que dixi. s. in. §. j. in. x. nota. Sunt tamen multi casus vbi valet stipulatio facta alteri, & ille tertius ex illa stipulatione potest agere, de quibus per Barto. in. d. l. stipulatio ista. §. si stipuler. de verbo. obli. Sed quero quid si promisit non mouere questionem super tali domo an poterit postea agere iure congrui contra emptorem eiusdem domus. dic q: non, arg. d. l. stipulatio ista. §. si quis forte. vbi dicit Ang. quod ille qui promisit non mouere controuersiam super domo non poterit mouere super vsufructu vel alio iure. & sic pondera istud verbũ vel alio iure, q: per q̃s videtur comprehendere ius congrui.

Ultimo quero quidam volens

19 vendere† quandam domum requisiuit vicinum si vellet emere, q: reperit emptore3 si ipse vicinus non vult emere. Respondit vicin9 q: placet quod denuntiasti, ille qui fecit denunciationem non expectans. xxx. dibus vẽdidit alteri & ille vicinus porro intra. xxx. dies vendidit domum suam alteri. nunc intra tempus est nouus emptor qui emit ab isto vicino competebat ius congrui vult petere domum iure congrui dicens q: facta fuit accessio iuris congrui de venditore ad emptorem. ille extraneus emptor dicit q: non tenetur ad tradendum iure congrui, q: eoipso q: vicinus vendidit rem videtur renuntiasse tacite iure congrui, q: nõ habebat intentionem habẽdi bona stabilia in illo loco ex quo sua vendidit in illo loco cum nemo p̃sumatur incontinenti contraria agere, arg. l. na3 ad ea. cum simi. ff. de condi. & demon. & sic ista renunciatio fuit realis, & consequenter

20 transit in ipsum emptore3. Queritur quid iuris sit. † breuiter respõdetur q: per venditionẽ non videtur quis renuntiare iuri suo Protomiseos q: tam competat, q: illud ius congrui videtur tacite vendidisse vna cum ipsa re per. d. l. dolia cum simili. s. alleg. ergo poterit agere iure congrui cõtra illu3 qui emit intra terminũ. xxx. dierum secus si post terminum emisset. Nam tunc prescriptionem vẽditor & emptor rei vnite essent exclusi a iure congrui, & hoc etiam videtur esse de mente Bald. in. c. j. ij. col. & do. Sebast. in prima cõsuetudine ciuitatis Neap. de iure congrui in ver. emit. & hec omnia. d. in presenti cõstitu. Greca veniũt p modũ additionis ad tex. presentis legis domini Fede. imperatoris.

SVMMARIVM

1 Vicini qui sint in iure congrui potiores.
2 Priuilegium societatis maius est vicinitate in petendo rem iure congrui.
3 Ius congrui Neapoli quibus competat.
4 Vicinitatis maior numerus excludit minorẽ numerum coniunctorum in iure congrui. 5.
6 Numerus impar prefertur pari.
7 Sanguine propior est in iure potior.

§. Septimus.

§. In alio quoq3. Hec septima pars pricipalis vbi recitat quedã alia constitutio grecorum que similiter loquitur de iure Protomiseos in qua quidem Greca cõstitutione cauetur q: si rei vendite vicinus est propinqu9 a tribus partibus prefertur alteri vicino qui est coniunctus ab vna parte vel ex duabus partibus, intantum quod ille qui est coniunctus ex tribus lateribus habebit totam rem iure congrui totaliter excluso vicino qui est coniunctus ex vno latere vel duobus lateribus. Sed si domus vicino est cõiuncta ex duobus lateribus & ali9 vicinus ex alijs duobus lateribus vel ex vno latere tantum est cõiunctus, & tunc res vendita ꝓportionabiliter diuidetur inter ipsos q̃bus cõpetit ius cõgrui s̃m portionẽ propinquitatis quã habent in illa re vendita. hoc dicit vsq3 ad. §. si autem.

1 Nota primo ex tex. † q: l3 pluribus cõpetat ius congrui si plures sint vicini coniuncti, vt dicit tex. huius. l. in prin. ibi dum dicit. si autem. x. plures ve sint &c. tamen non omnibus vicinis competit, vbi est vicinus qui habet propinquitatem a tribus lateribus rei empte. Nã iste solus a iure congrui excludit omnes alios vicinos. Sed iuxta hoc quero quidam habebat domum pro communi & indiuiso cum

Titio, vult vendere partem suã an vicinus qui habet ius congrui a tribus lateribus preferatur Titio consorti. certe non, quia primo cõpetit ius congrui consorti, vt dicit ista lex in principio, & postea deficiente consorte competit vicino, & inter vicinos prefertur ille qui est coniunctus a tribus lateribus alter coniunctus exclusus. & hoc tenet do. Sebast. in vltima consue. de iure cõgrui. pro hoc facit, quia socius ratione societatis succedit imperiali largitati ipsi socio, excluso fisco, vt in. l. j. C. si soc. imper. largi. lib. x. patet ergo † quod maius est priuilegium societatis quam vicinitatis in petendo rem iure cõ-
2 grui. & est sciendum quod in ciuitate Neapolis ius congrui primo cõpetit soli consorti eiusdem domus. Secundo competit illi qui ex parte inferiori habet domum puta erat domus que habebat tria solaria. & erat diuersorum dominorum si venditur medium solare, ille qui habet solare inferius excludit illum qui habet solare superius, & etiã excludit collaterales vicinos. & eadem ratione si vẽditur solare habens solare medium prefertur habenti solare inferius & etiam collateralibus. Si venditur solare inferius ille qui habet solare super ipsum immediatum potest illud petere iure congrui exclusis alijs omnibus secundum consuetudinem Neapolitanam Tertio competit ius congrui illi qui habet domum superiorẽ. Quarto his deficientibus cõpetit collateralibus. Quinto cõpetit illis qui sunt propinqui per capita. collaterales vero non habent ius congrui, vt dicit do. Sebast. in prealleg. consue. de iure congrui. Sed de hoc non fit mentio in ista lege. ideo ommitto examinare quod ibi tangit do. Sebast. quomodo sciemus quod vna domus habens plura solaria dicatur vna domus vel plures domus. Itẽ quare ius cõgrui cõpetit inferiori mẽbro potius quã superiori de quibus per eum.

3 **Sed intro materiam nostram,** quando † vẽditur domus que est mihi coniuncta in tribus partibus. Sempronio vero est coniuncta ex vna parte, sed est consanguineus venditoris quis prefertur. Respondeo quod prefertur coniunctus ex tribus lateribus seu partibus qui habet iura duplicata & ille non habet nisi duo iura, & tria iura vincunt duo, vt in auc. itaque. C. cõmu. de succes. & no. gl. in ver. meliores. in auctẽ. vt cle. apud prop. epis. Facit pro hoc illud quod dicitur quod probatio semiplena non derogat plene probationi secundum Andr. de iser. c. j. §. inter pares. de leg. corra. & Bal. in. c. j. §. sacramentum. de consue. rec. feu. & Bar. in. l. j. ff. de ven. inspi. & Bal. in. l. bone fidei. C. de iureiu. alias de iure immu. Sed quid si est Sempronius coniunctus ex duabus partibus, & ẽ consanguineus quis preferatur. Respondeo quod quilibet pro medietate & pro equali portione venit ad ius congrui, equiparant enim tertiam vicinitatem cõiunctiõi sanguinis. & ideo cum in equali vicinitate sunt ambo veniunt ad ius congrui quilibet pro medietate, & hoc est equum licet ex mente litere appareat contrarium dum dicit generaliter quod habens tres vicinitates excludit omnes. Multofortius si habet quatuor, vt in auc. multomagis. C. de sac. sanc. eccle. & ideo si Sempronius esset cõsanguineus & haberet tres vicinitates. Certe ille prefertur alteri qui habet tantum tres propinquitates, quia habet iura quadruplata, arg. d. auc. itaque. cum si. s. alleg.

4 **Secundo nota** ex tex. quod † maior numerus vicinitatis excludit minorẽ numerũ cõiunctionum. facit. l. si debitori. ff. de fideius. ibi quia maior tollit minorem. Nam & maiori parti standum est, vt extra de renun. c. cum in certum cum concor. & in. l. nulli. ff. quod quisque vni. no. & ff. ad muni. l. quod maiori. cum si. Itẽ si sunt tres iudices delegati statur sententie maioris partis, vt. ff. de re iudic. l. duo ex tribus. Item in iudicibus ordinarijs, vt. ff. eo. ti. l. pomponius. & ibi gl. & C. quando prouo. nõ est neces. l. magistratus. Itẽ si in arbitris, vt. ff. de arb. l. item si vnus. §. fi. Sic etiam stare maiori parti creditorum vbi tractatur de parte debite remittenda, vt. ff. de pac. iurisgentium. §. horum. & l. maiorem, & l. rescriptum. in prin. Facit. l. fi. C. qui bo. ced. pos. vbi dicitur quod si debitori petenti inducias ad soluendum maior pars creditorum inducias tribuit stare minori parte creditorum. fa. d. l. maiorem. ff. de pac. & de sepul. c. fi. & de hoc cõsuluit do. Lud. in cõsil. incip. debito vnius. quod cõsiliũ positũ est inter consi. Bald.

5 **Tertio nota** ex tex. ibi vna pars † quod iste tex. põt habere duplicem intellectum, scilicet quod aliter vicinus qui habet vicinitatem vnam vel duas, & ita posui in summario. secundus intellectus est quod habens ius congrui a tribus partibus. vna pars & ille qui vicinitatem ex vna parte non habet ius cõgrui. Sed si a duabus partibus habet admittitur ad ius congrui pro tribus partibus proportionaliter, id est ille qui tres confitens habebit tres partes qui vero duos confitens duas partes habebit. & iste intellectus est magis equus.

¶ Quarto nota quod vicinus habet ius congrui pro ea parte pro qua est coniunctus secundum portionem coniunctionis vt expresse probat iste tex.

6 **Quinto nota** ex tex. de trino numero. † & sic de numero impari. Felicius enim agitur aliquid in numero impari alias dispari quam in numero pari, vt. ff. de arbi. l. item si vnus. & de offi. deleg. c. prudentiam. in fi. de numero perfecto no. Io. an. in fi. proemij lib. vi. in versi. profectus. & de septẽnario & quaternario numero, vide extra de consang. & affi. c. non debet. & de celeb. mis. c. j. & xv. dis. c. j. Itẽ de plurali numero & singulari in. c. j. de reg. iur. lib. vj. alias de reuindi.

¶ Sexto nota ex tex. ibi potior. quod potior in sanguine potior in iure, vt in toto tit. ff. & C. qui pot. in pig. hab. Facit ad hoc etiam regula. C. de potio. ad mune. nomi.

7 **Septimo, & vltimo nota** ex tex. † quod paria sunt vicinum habere vnam coniuntionem si vicinus alter habet alterã coniunctionẽ & habere duas coniunctiones si alter vicinus duas alias habeat cõiunctiones & consequenter veniũt ambo pro equali portione ad ius protomiseos vt equalitas inter ipsos seruetur, vt in. l. fi. C. de sump. & lit. expẽ. cum concor. & in auc. qui. mod. na. effi. sui. §. filius. & de equalitate seruanda multa dixi in. c. j. Imperator lotharius, in illa questione magna an patruus succedat nepoti. Alia no. hic non sunt propter breuitatem tex. ¶ Ideo venio ad. §. sequẽtem qui incipit. Si autem concurrat.

¶ Hunc §. nõ habebat exemplar vnicũ, quod tunc habebamus, cum hec preli festinatione e manibus eriperentur. Sed nec etiã Constitutionũ Neapolitanarum codex ille maximo apparatu cartarũque atque caracterum magnificentia Venetijs impressus, sed deprauatissime si quis alius vnquam. Porro sufficere nobis abũde puto si gl. ipsam habuerimus, donec integer cõstitutionũ liber exeat. Liquet namque cõstitutionis tex. in frontispicio positũ a sexta quidẽ particula ad finẽ vsque penitus inuersum. Fragrier.

SVMMARIVM

1 Vicinitatis ius in iure cõgrui potius est sanguinis.
2 Priuilegium accidentale potentius est naturali.
3 Coniunctionis diuersitas effectũ producit diuersum.
4 Dictio prope idem operatur quod dictio iuxta.
5 Verbum habere quid importet.

§. Octauus.

§. Si autem concurrat. Hec est. viij. pars in qua narratur quedam alia cõstitutio Grecorum que vult quod si ad ius congrui concurrant parentes iure sanguinis & vicinus iure vicinitatis quod preferatur vicinus qui prope est in iure congrui. h. d. vsque ad. §. est autẽ. ¶ Nota
1 primo ex tex. † quod si plures parentes. i. pater & mater & auus cõcurrant simul ad ius congrui, & nullam coniunctionem habent respectu rei vendi. Vicinus sola ratione vicinitatis omnes excludit quia ius vicinitatis in iure congrui potius est iure sanguinis per istũ tex. Sed per statuta ciuitatũ in aliquibus terris aliud est statutum & tunc in illa terra stabimus eius statuto, vt. l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. Nam ex diuersitate locorum diuersa iura statuuntur, vt in proemio. ff. §. illud satis. Vnus ergo vicinus excludit multos parẽtes sicut alias dicitur quod vna ratio efficax vincit duas persuasiuas secundum Bal. in. l. pater filium. in. j. col. ff. de inof. test. facit quod no. Iac. but. in. l. dominus. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. vbi dicit quod vna ratio in specie vincit duas in genere.

2 **Secundo nota** ex tex. † quod maius est priuilegium quod quis habet iure vicinitatis, & sic rei quam priuilegium ratione persone, quia ratione rei coniuncte prefertur vicinus parentibus, & sic potentius est priuilegium accidentale quam naturale, quod est contra. l. si apud. ff. de mino. vbi potẽtius est priuilegium etatis quod est naturale quam priuilegium velleiani vel macedoniani quod est accidentale. Potest dici quod ideo vicinus prefertur consanguineo ratione subiecti quod est reale. i. ratione rei que venditur in qua habet vicinitatem. ideo prefertur consanguineo qui nullum ius habet in illa re que venditur. & per hoc facit quod consanguineus pro consanguineo non sit idoneus testis vt in. l. iij. §. lege iulia. ff. de testib. tamen ratione subiecti potest esse testis ad probandum ipsam consanguinitatem, vt. xxxv. quest. vj. per totum. & ideo si vicinus esset consanguineus admitteretur ad ius congrui non ex persona sua, sed ex persona alterius, vt ita dicã scilicet rõne vicinitatis, arg. ff. de libe. & posthu. l. fi. & ff. de contratab. l. filium.

ilium. ꝛ sic priuilegium ciuile iunctum cum aliquo naturali prefer tur naturali solum, quia ciuilia naturali iuncta potiora sunt. C. de adop. l. cum in adoptiuis, ſm Ang. in consi. suo inci. illustrissima do. Regina nu. cx.

3 **Tertio nota** ex tex. † ꝙ diuersitas coniunctionis di uersum producit effectum. Nam diuer sa est coniunctio sanguinis a coniunctione vicinitatis, ꝛ sic diuersū producit effectum, qꝛ prima coniunctio non habet ius congrui. se cunda vero sic. sic etiam dicit ꝙ beneficium ecclesiasticum nō dat̄ pp coniunctionē sanguinis, vt in. c. j. de feu. alias ð preben. per h facit tex. l. dist. c. constituerunt. vbi quod dicitur ꝙ varia experimē ta morborum nos cogunt ad diuersa remedia, ꝛ sic diuersitas cor poris diuersitas animoꝝ sepe inducit, ita diuersitas coniunctionis diuersitatem sententie inducit lꝫ alibi dicat text. ꝙ diuersitas offi cioꝝ venustā reddit ecclesiā, vt. lxxxix. di. c. ad hoc.

4 **Quarto nota** ibi prope † ꝙ tantum hꝫ operare di ctio prope, sicut dictio iuxta. de qua dictione habes per Bar. in. l. si statuta. ff. de iniur. ꝛ in. l. gallus. §. ille casus. ff. de lib. ꝛ posth. ꝛ in. l. fistulam. ff. de ser. vrb. pred. ꝛ no. in. c. absente. de ver. sig. ꝛ no. Bar. in. l. decernimus. C. de aqued. lib. xj. vbi dicit ꝙ si res distat ab alia per. x. pedes non dicitur in xta eam. facit. l. omnes. eo. ti. ꝛ. l. quidam Hyberus. ff. de ser. vrb. pred. vide tex. in. l. fi. ff. fi. regun. sic ēt dictio ad ponit̄ pro iuxta vt dicit Bar. in. l. itē labeo. §. quicium. ff. de iniur.

5 **Quinto nota** ex tex. ibi habebat † ꝙ vicinus dꝫ ha bere rem emptam per extraneum iure congrui cuꝫ effectu. Unde non liberatur ille extraneus emptor dā do interesse, qꝛ verbum habere significat habere cum effectu, vt. ff. de verb. sig. l. notam §. fi. ꝛ istud verbū habere, sumitur duob. mo dis. primo iure dominij. Nam illud quod est nostrum habere dici mur ēt si illud possideat alius, vt. ff. de ver. sig. l. apud se. ꝛ. l. habe re, ꝛ ideo datur rei vendicatio, vt in. l. officium. ꝛ in. l. rem. ff. de rei ven. secundo ratione possessionis, vt in. l. qui nauem. ꝛ ibi Luc. de penna. C. de nat. lib. lib. xj. ꝛ qui hꝫ ciuilem possessionem dicitur ꝑ prie rem habere, lꝫ alius habeat naturalem, vt no. ff. de contrahen. emp. l. si in emptione. §. omniū. Quis autem dicatur quasi habere vide ꝙ no. in. l. j. in fi. ff. commu. pred. ꝛ scias ꝙ hoc verbum habe re importat fideicommissum, vt pꝫ in. l. fideicommissa. ꝛ in. l. q con cubinam. §. j. ff. de leg. iij. ꝛ. ff. de leg. ij. l. lucius. ꝛ per ista sit finis in isto breui. §. quem si coniungis cum. §. preceden. ꝛ seq. habebis vn decim notabilia ex istis tribus. §. ꝛ sic ex tota ista lege. lxvj. di. no tabilia habebis. Sequitur. §. est autem.

SVMMARIVM

1 Uia publica nō potest petere ius congrui. ꝛ quid sit quo ad nomē ꝛ materiā, ꝛ cuius latitudinis esse debeat. 2.
3 Uiam publicam facere qui possit.
4 Uiaꝝ forma est duplex. ꝛ quis sit eaꝝ vsus.
Imperator dicit̄ ſp Augustus aptitudine non actu.
5 Possessio momentanea que dicatur.
6 Uiam publicam ante domum suam quilibet dꝫ reficere. ꝛ que via eligenda.
7 Uia publica an possit ꝑ populum ciuitatis vendi.
Et an possit prescribi. 8. 9.
9 Uiam publicā ꝛ vrbis fossas occupātes qua pena puniantur.
10 Peculatus crimen quid sit.
11 Uniuersitas an possit seruitutē imponere in via publica.
12 Uia priuata quid sit, ꝛ quid vicinalis.
13 Jus congrui nunqd habeat locū in porticu.
14 Ecclesia nō ꝯuenit iure ꝯgrui. ꝛ quid sit ecclesia.
Ecclesia triūphās, militans, defendēs, ꝛ ꝑsonalis que sit.
15 Clericus iure ꝯgrui ꝯueniri an possit si nomine ꝓprio emat. 16.
16 Sanctio canonica violata libertatem ecclesie ledit.
17 Clerici statutis laicorum an ꝛ qualiter vti possint.
Ecclesie res in quatuor partes diuise.
18 Ecclesia non ꝯsecrata an gaudeat priuilegio consecrate.
Statutum laicoꝝ an comprehendat clericos.
19 Emptor domus pro edificanda ecclesia an possit iure congrui cō ueniri.
20 Consuetudo in feudis inspicitur vbi sita est res feudalis.
21 Ecclesia triumphans significatur per corpus Christi quod in mis sa leuatur.
Ecclesia sine tꝑalibus in nullo proficit.
Fiscalia bona differunt a patrimonialibus principis.
22 Fiscum quis habere dicatur. ꝛ an ecclesia fiscum habeat. ꝛ quid di catur fiscus.
Respublica ꝛ fiscus an sint idem.
23 Fiscus quot habeat priuilegia.

§. Nonus.

§. **Est autem.** Hic est nonus ꝛ vltimus. §. in ordine. vbi dicitur quod de generali cōsuetudine via publica, ecclesia, ꝛ fiscus seu curia Federici non habet ius congrui h. d. vsqꝫ ad finem totius constitutionis.

1 **Nota primo** ex tex. ibi via publica † ꝙ quando ven dit̄ res que est iuxta viam publicaꝫ nō potest petere via publica illam rem iure congrui, ꝛ consequenter si est via publica in medio non hꝫ ius congrui in illam rem venditā. Sed quero quid si venditur a rege vel ciuitate via publica an vici nus habet ius congrui. dic ꝙ non, qꝛ iste tex. habet locum ꝛ loquit̄ generaliter ꝙ via publica non habet ius congrui siue vendatur ip sa via publica siue vendatur ipsa res iuxta viam publicam, ꝛ sic ge neraliter intelligenda est. l. j. §. generaliter. ff. de leg. prestan. cum si. Item quero quot sint species viarum. dic secundum do. Seba. in consuetudine de iure congrui quod tres sunt species, videlicet pu blica priuata ꝛ vicinalis, vt. ff. ne quid in loco pub. l. j. §. viarum. in publica auteꝫ via sunt quatuor attendenda scꝫ nomen, materia ꝛ for ma ꝛ vsus. ¶ Quo ad primum. s. nomen est sciendum quod est tri
2 nominis. Nam dicitur publica, † pretoria ꝛ consularis, vt in. d. §. viaꝝ. versic. publicas vias. ꝛ hec trina nomina sunt sinonima idem significantia sicut ensis mucro ꝛ spata sicut est ius patronatus. quā doqꝫ dicitur aduocatio, quandoqꝫ vice dominatus, quandoqꝫ cu stodia siue guardia, vt no. glo. in. c. qꝛ clerici. de iure pat. ¶ Quo ad secundum. s. ad materiam dic ꝙ materia siue solum vie publi ce est duplex. s. publicum ꝛ priuatum. Publicum quo ad iter adie ctum cuꝫ certis finibus latitudinis ab eo qui ius publicādi habuit vt publice iretur ꝛ comitatus in. d. §. viarum. Fines autem latitudi nis in porrectum. i. directum sunt octo pedes. In anfractum id est vbi via obliquatur, sexdecim pedes, vt dicit ibi gl. ꝛ tex. in. l. vie la titudo. ff. de ser. rusti. pred. quod intelligit esse verum do. Seba. vbi latitudo non fuit limitata per constituentem, puta qꝛ iussit fieri viaꝫ publicam in tali loco non designata latitudine, alias si designasset la tiorem vel strictiorem, non minus propterea esset via publica. pos set etiam constituens iubere vel facere latitudinem quam vellet ex quo habuit ius publicādi seu faciēdi viā publicā. ꝛ sic tanqꝫ in re sua est moderator ꝛ arbiter. l. in re mandata. C. man.

3 **Sed quis habet hanc potestatē** † publicandi seu faciendi viam publicā. Rñdeo senatus, ciuitas, princeps, vt. §. viam. Sed illud ꝙ dicitur de ciuitate altiorem req̄ rit indaginem. Priuatum aūt solum potest esse via publica, puta si in priuato solo est via publica ꝙ potest esse hoc modo, qꝛ si ab eo tē pore cuius non extat memoria hominum in contrarium publice oi bus transire licuit per agrum priuatum ex vtroqꝫ capite istius vie est locus publicus seu via publica vel loco publico exitus vie simi liter respondeat ad locum publicum vel ad viam publicam, nec re quiritur ꝙ fiat iure seruitutis, qꝛ tunc esset via omnino priuata, vt pꝫ in. d. l. j. §. priuatis vie. Nec est incōueniens ꝙ proprietas soli sit priuatorum, vt. ff. de re. diui. l. riparum. Item fontis vsus est publi cus lꝫ proprietas sit priuata, vt in. l. diligenter. C. de aqueduc. li. xj. ꝛ sic talis via est publica quo ad vsum non quo ad proprietatem. ¶ Quantum vero ad tertiuꝫ. s. de forma vie dic ꝙ forma vie est du
4 plex † . s. voluntaria vt latitudo que fit ad voluntatem constituētis, vt. s. dictuꝫ est. ꝛ necessaria vcꝫ ꝙ quodlibet caput ipsius vie exeat ꝛ correspondeat ad viam vel locum publicum. ꝛ sic qđ ex via vel lo co publico ingrediatur ad eam, ꝛ ad locum publicum exeatur ab ea alias non diceretur via publica, vt. ff. de itine. publi. l. ij. ¶ Quo ad quartum. s. ad vsum dic ꝙ vsus in via publica est attē dendus secundum naturam soli, qꝛ si solum est publicum non requi ritur vsus actu sed actitudine tantum. Hoc st ꝙ fuerit ordinata seu parata ad recipiendum vsum publicum ꝙ ex eo apparet qđ popu lus non vtendo non perdit eam alias multis non liceret ire ad san ctum Jacobum, vt. ff. de iti. pub. l. viam publicam. ꝛ. ff. de vsucap. l. vsucapionem, ꝛ. l. fi. Sic etiaꝫ dicimus ꝙ aqua quotidiana non est que quotidie duci potest, sed ea que quotidie duci possit, vt. ff. ð aq̄ quoti. ꝛ esti. l. j. §. quotidiana. ¶ Et imperator dicitur semp Au gustus actitudine non actu ꝛ no. in rub. ff. ꝛ matrimonium dicitur i diuiduum actitudine non actu, facit. ff. de rei ven. l. venditio quoqꝫ.
5 Sic possessio dicitur momētanea aptitudine † que est apta durare momento, vt. C. si de momen. pos. fue. ap. l. j. facit. ff. de serui. rustic.

predi.l.artisicinus.⁊ dato q̄ via publica esset fracta ⁊ diruta ⁊ plena spinis ⁊ sepis non ,ppterea dicitur minus apta ad vsum publicū cum possit ab vno quoq; de populo refici vel purgari, vt.ff.de via pub.vel itine.priua.l.j. Si vero sit priuatum tunc requiritur vsus publicus in actu a tanto tempore cuius non extat memoria hominum in contrarium.⁊ non in iure seruitutis vt predictum est.per ea que no. in.l.j.§.priuate vie.ff.ne qd in loc.pub.⁊ hec sunt verba do. Seba. in loc. preallega.quantum ad viam publicam.

Sed antequam veniam ad viaz

priuatam ⁊ vicinalem dicam aliquid de materia vie publice vltra
6 eum.⁊ primo est sciendum quod† quilibet debet reficere viam publicam ante domum suam,vt in.l.ad instructionem.C.de sac.sanc. eccle.⁊ in.l.fi.ff.de via pub.vel iti priua.⁊ etiam ecclesia teneť ad hoc,vt dicit Bar.in.d.l.ad instructionem.⁊ etiam est sciendū q̄ Bar.in.l.presidibus.C.de cur.pub.lib.xj.dicit q̄ nullus cū anno na aliam viam tenere debeat nisi per viam publicam,nec debet ire per viam transuersalem adeo q̄ si extra reperitur mala suspitio est contra eum.de quo etiam per Bald.in.l.predijs.§.balneis.de le. iij.⁊ per Bal.in.l.si fugitiui.C.de serui.fugi.⁊ in.l.cum proponas.C.de nauti.feno.⁊ Bar.in.l.qui fiscales.C.de nauic.lib.xj.⁊ per eum in.l.non solum.ff.de excu.tuto. Sed quando sunt due vie apte ad eundum ⁊ vna via est breuior alia quam viam debet quis eligere. Respondeo quod debet eligere illam per quam securius accedítur ⁊ per illam que magis frequentatur secundum Bart.in.l.cōtinuus.§.cum ita.ff.de verbo.obli.⁊.ff.ad.l.fal.l.eos.in fi.⁊ de cur su pu.l.ij. Sed necessarium putaui hoc inferre an populus ciuita-
7 tis possit vendere viam publicam.† videtur quod sic. Nā ista sunt vniuersitatis.vt insti.de rerum diui.§.nullus.cum ibi no. ergo potest illam alienare quemadmodū ⁊ alias res suas,vt.C.de ven.reb. ciui.per totum.facit ad hoc.j.q.j.c.eos qui. Ad idem.l.ij.de diue.predi.vrb.lib.xj.⁊ ibi Luc.de pen.⁊.ff.quod vi aut clam.l.iij.§. plane.ver.hoc ita. Item q̄ quelibet ciuitas habet ius constituēdi viam publicam,vt.ff.ne quid in loco pub.l.ij.§.item viam publicam in gl.que incipit ergo ⁊ ipsum alienandi,vt.ff.de reg.iur.l.iuliam. ⁊.l.seq. Nā eius est destruere cuius est condere,vt.ff.de leg.iij.l.si quis.in prin.⁊.l.fin.C.de legi. Item q̄ ista sunt vniuersitatis.⁊ sic vniuersitas eorum est domina,vt.ff.de relig.l.ij.§.in locum.⁊.d.§. viam publicam.ergo per eam alienari possunt. Nam appellatione vsus rei continetur potestas alienandi dominium,vt in aucté.de mona.§.illud quoq; q̄ rei sue quilibet ē moderator ⁊ arbiter vt vulgata.l.in re mandata. Unde si priuato non interdicitur rerū suarū alienatio,vt.ff.si quis a pare.fue.ma.l.ij.minime vniuersitati i qua sunt ipsi priuati. Facit pro hoc.ff.de leg.ij.l.vel melius.§.si ecōtra quod non possit alienari probatur. Quia regulariter quod prescri
8 bi non potest nec alienari pōt.ff.de ver.sig.l.alienationis.† Sʒ via publica prescribi non potest,vt.ff.de via pub.l.fi.⁊.ff.de vsuca.l.vsucapionem.ergo nec alienari.habet enim ius in his quilibet prohibendi,vt.ff.ne quid in loco pub.l.ij.§.j.immo plus potest vnus homo solus in vniuersitate ad prohibendum quam reliqui ad permittendum,vt.ff.communia predio.l.fi.⁊.ff.commu.diui.l.sabinus cū concor. Unde si quis sub colore quod vult viam publicaʒ reficere vel aptare ipsam viam publicam deteriorem fecerit impune vim a quolibet priuato patietur,vt.ff.de via pub.refi.l.i.§.si quis in speʒ. Nam cum concurrunt inuicem interesse publicum ⁊ priuatum,estimatur priuatum atq; prefertur,vt.ff.de procu.l.licet.⁊.l.non cogendum.§.si quis ita.quinetiam via publica non dicitur per municeps possideri,sed ea omnes promiscue debent vti,vt.ff.de acqui.pos.l. j.§.fi.ff.de contrahen.emp.l.sed ⁊ celsus.in princip. Pro solu.possit dici. Aut via publica de qua agitur est necessaria solum populo distrahendi aut grecis ⁊ alijs.primo casu vēditio valet dummodo fiat cum ea solennitate que traditur in.l.fi.C.de ven.rerum ciui. Secundo casu non valet,⁊ vide ad predicta quod no. Innoc.in.c. cum ex iniuncto.de no.ope.nun. Sed gl.in.l.continuus.§.cum qs ff.de ver.obli. Uidetur indistincte sentire quod non possit nisi prin
9 cipe statuente,sed Bar.ibi tʒ† quod ciuitas que non recognoscit superiorem potest hoc facere dūtamen per statutum faciat viaʒ publicam esse priuatā quod potest per.l.iij.§.plane.ff.quod vi aut clā. ⁊ idem dicit si ciuitas esset subiecta principi. Sʒ hoc est facere fraudem legi.dic tamen vt ibi per eum. Sed bonum est hic videre qua pena puniuntur illi qui occupant vias publicas ⁊ fossata vrbiū cū de iure viam publicam prohibitum est occupari quid etiam coarctari,vt.ff.ne quid in lo.pub.via.nec eam vllo modo deteriorare,vt in ea.l.§.deteriorem.⁊.§.seq.⁊ idem in finibus publicis,vt.ff.de op. pub.l.si legatum.§.fines.⁊.l.si in agris.ff.de ven.re.ad ciui.pertinen.l.imperator.§.ij. Respondeť quod poterit puniri pena sacrilegij quia publica ⁊ sacra equiparantur ⁊ eodem priuilegio gaudent vt.C.de sac.san.eccle.l.fi.ff.de vsuca.l.vsucapionē. Sed qui sacra occupat sacrilegium committit vt patet.xvj.q.iiij.c.quisquis innētus.⁊ extra de foro compe.c.conquestus.nam quando lex equiparat potest procedi de similibus ad similia etiam in odiosis.tex.est no.⁊ ibi dixi in.c.j.§.predicte.que sit prima cau.bene.amit.⁊ facit bo.tex.quem ibi non allegaui in.l.famosi.ibi ad exempluʒ leg.
10 iulie iudicandum est.ff.ad.l.iul.maie. Item q̄† qui pecuniam reipublice subtrahit crimen peculatus committit,vt.ff.ad.l.iul.pe.l.j. ergo fortius qui viam publicam occupauit que inter bona reipublice ⁊ regalia imputatur,vt in.c.j.que sint rega.in princi.que etiam dignior est quam pecunia cuius est vilis ⁊ abiecta conditio,vt.ff. de acqui.pos.l.si in rem mobilem.⁊.l.si quis vi.§.differentia eo.titu. Nam sine via res hominū inutiles sunt,vt.ff.de ser.vrb.predio. l.bona fide.q̄ publico,⁊ cunctorum vsui seruit,ideo equum est,vt cum plures offendat durius puniatur. Nam quantum quis distat in numero personarum per se offensarum,tanto in numero criminum punitur,vt.ff.de iniur.l.i.§.fi.vt.ff.de sepul.vio.l.iij.§.si ad plures.⁊.xxxj.q.j.c.quomodo.⁊ ex rei nobilitate in eū pena grauior constituitur arg.ff.de euic.l.emptori.§.j.⁊ in aucté.de non alie.§.si mouet.⁊.xxij.q.j.c.mouet.⁊.C.de his que ex publi.ratio.l.fina.⁊ hanc partem firmat Lucas de pen.in.d.l.i.C.de diuer.predi.vrb. vel potest dici quod teneantur pena.l.librarum auri,ar.C.de ope. publ.l.qui sine. Sed iuxta hoc quero an vniuersitas possit imponere seruitutē in via publica.certe nō si recognoscit supiorē,vt.ff.dē aq plu.arc.l.j.in loco.§.j.cum concor.

11 **Item quero duo** †sunt qui habent curtes seu viā communem vel debetur aliter seruitus per fundum alienius,vnus emit aliam domum seu prediū iuxta suum ad quod trahit vsum vie seu curtis communis aut seruitutem. Cum sibi debeatur an possit illam vendere.videtur quod nō argu.l.perfectum.C.de cur.pub.lib.xij.⁊ Luc.de pen.tangit istā questionem.⁊ concludit quod si domino predij seruientis nullū incommodum contingit potest ille vti via ad illud predium, alias secus.⁊ pro hoc facit.ff.de aqua quoti.⁊ esti.l.j.§.item labeo.⁊.ff.de iti.actu.priua.l.iij.§.pe. Sed vtiliter in.c.quero. An si aliquis hʒ terram in medio aliarum terrarum ⁊ non habet viam vnde posset ad dictam terram accedere an vicinus teneatur prestare viaʒ ipsaʒ pretio mediante.dicit Bar.quod non.l.in solu.matri.ff.so.matri. per tex.in.l.binas.ff.de ser.vrb.predio.cum gl.sua.⁊ no.Bar.in. l.qui duas in fi.ff.de ser.leg.facit tex.in.l.vendendo.ff.de contrab. emp.bonus est tex.in.l.via.§.fi.in fi.ff.de serui.rust.predio.⁊ in.l. penul.ff.de euic.⁊ no.ff.de alie.⁊ transla.l.licet.⁊ pro hoc est bonus tex.in.l.si quis sepulchrum.ff.de relig.per locum a speciale. Nam si fauore religionis vicin⁹ compelliť vendere viam ergo in contrarium est ius commune,vt in.l.ius singulare.ff.de legi. Sed in contrarium facit tex.in.l.ij.§.recte.ff.si ser.vendi. Ego plene istam qōnem examinaui post And.in.c.j.§.si quis de manso.de controuer. inuesti. In ciuitate autem Neapo.est consuetudo scripta quod vicinus teneatur vendere viam vicino si non habet viam ad terrā suā, vt pʒ in prima consuetudine in titu.de ser.⁊ si habet vnam viam lʒ longiorem non debet habere aliam breuiorem. Nam homo duabus vijs terram ingrediens est maledictus.vt in.c.quidam viam. extra de apostil. Boerius Deci 322.

Nunc venio ad vias priuatas

12 vicinales,† ⁊ dicit quod via priuata est que debetur ab agro,alteri agro,vt dicit tex.in.l.i.§.priuate vie.ff.ne quid in loco publi.⁊ duplex est via priuata vt dicit tex.in.l.§.priuate vie. Uicinalis via ē illa que est in vico vel ad vicos ducit,vt in.d.l.vij.§.viarum.versi. vicinales quod latius prosequitur do.Seba.in prealleg.consuetudine vbi domus de iure congrui,vbi etiam dicit quid sit vicus ⁊ qd villa,ex quibus inferť quod via vicinalis non tollit vicino ius congrui q̄ iste tex.loquitur tātum de via publica ⁊ eadem ratione dic quod riuus priuatus non tollit ius congrui.facit.l.iij.ff.de interdi. Sed flumen publicum sic.⁊ pro hoc facit.l.si autem cum.l.seq.ff. fi.regun. Sed si flumen esset desiccatum tunc habet locum ius cōgrui per ea que habentur in.c.j.§.si quis de manso.de contro.inuesti.sed in his specialis terre consuetudo attendenda est etiam seruanda,vt.C.de edi.priua.l.an in totum. Item querit do.Sebas.in d.c.consuetudine pone quod dicta via est sub quodam portieu supra quem porticum ego ⁊ tu habemus domus coniunctas. an habeamus adinuicem ius congrui super eo quod est edificatū in por
13 ticu.videtur quod non† q̄ porticus est edificatus super via publica ⁊ consequenter non habet locum ius congrui.in contrarium facit q̄ coniunctio non solum attenditur circa solum terre quod est

publicum

publicum, sed et circa confines qui sunt privati. Solue primo porticum ad cellaria que sunt inferius iuxta viam portici de super existentis non h3 locum ius congrui quia confines sunt privati et latera sunt privata. et pro hoc facit in arg. ff. de aqua quoti. et esti. l. hoc iure. §. fi. et ff. de aqua plu. arcen. l. super iter alienum in princi. et sic vna domus que venditur potest in partem euinci iure congrui a vicino et in partem non quod est menti tenendum qr hoc sepe venit de facto in ciuitate vbi sunt multi portici. Quid autem de ponte vide p Bar. in. l. super item de aqua plu. arcen.

14 **Secundo nota** ex text. vbi ecclesia quod† ecclesia nec conuenitur iure congrui siue emat siue habeat predia vicina rei vendite. Nam illa non potest petere ius congrui. et aduerte qr secundum opinionem quam infra subdam magis est priuilegiatus clericus quam ecclesia ipsa. Et expone prius illud verbu ecclesia, qr non ponitur in. c. pro parietib9 ecclesie, qr parietes non possunt contrahere nec agere. nec conueniri l3 aliter dicat gl. in. l. sicut. §. j. ff. quod cuiuscq vniuer. no. sed exponitur verbum ecclesia. i. aliquis nomine ecclesie. Etiam si esset laicus. vnde si ego laicus emo nomine ecclesie domum vicinus no habet ius congrui quia ecclesia videtur emisse et hoc t3 do. Sebast. in consuetudine si ecclesia de iure congrui et fortiori ratione dicendu3 est si clericus vel aliquis prelatus emit nomine ecclesie quod no petitur ab eo ius congrui qr ecclesia est illa que possidet cum prelatus dicatur prelatus ipsius ecclesie, vt in. c. ij. de dona. et sic ponitur h ecclesia in genere. Comprehendo tam ecclesiam triumphantem p quam significatur Christus. xix. q. i. c. quicunq3 quam ecclesiā militante3 per quam significatur papa, vt in. d. c. quicunq3. quam ecclesiam defendentem per quam significantur prelati, et rectores ecclesie. vt. vj. q. j. c. similiter, quam ecclesiam personalem per quam significatur capitulum cum ecclesia vacat pastore, vt extra de rescrip. c. cum te. et melius. vij. q. j. c. scire debemus. Sed quid si clericus emit non pro ecclesia sed pro seipso et heredibus suis an contra eum possit agi iure congrui ad rem emptam † et an clericus habens domum propriam, et non ecclesie vicina3 rei empte h3 ius protomiseos do. Sebast. in consuetudine. Ubi domus in verbo ecclesia t3 quod consuetudo de iure congrui comprehendit clericos quātum ad eorum bona vt dixi supra in §. j. in. iij. no. Et istam opi. videtur tenere Bart. in. l. cunctos populos in. v. q. C. de sum. tri. et fi de catho. prout ibi retuli. Sed contra opi. Bar. videtur tenere. d. Abb. in. c. cum laicus. de reb. eccle. non alie. et Bald. in. d. l. cunctos populos in. xiij. col. et Saly. in auc. cassa. de sac. sanc. eccle. et idem tenet Calder. in consi. suo. xj. sub titu. de constitutio. et idem videtur tenere in simili Lud. de ro. in consi. cccclxxxiiij. Pro ista opi. quod clericus emptor predij non possit conueniri iure congrui si emit nomine proprio, adducitur estimatio qr non solum dicit fieri contra libertatem ecclesie, quando fit contra priuilegia generalia concessa ecclesijs, sed etiam quando fit contra ius commune, qr facilius tollit priuilegium contra ius commune secundum Joan. de imo in. c. sancte Marie de consti. et in auc. cassa de sacrosanc. ecc.

15

16 vbi† expresse dicitur fieri contra libertatem ecclesiarum et personarum ecclesiasticarum quando fit contra canonicas et tēporales sanctiones et constat in iure communi vicinos non posse extraneos emptores repellere, vt in. l. dudum. C. de contrahend. emp. Sed statutum contra libertate3 ecclesie non valet, vt in. d. c. ecclesia. ergo clericus non ligatur iure congrui. Sed ista opinio procedit si volum9 tenere quod ius congrui introductum sit vigore iuris communis p istam legem Fede. hec ratio non procedit. Unde posset alia ratio assignari qr etiam dato quod ista lex sit ius commune non ligat clericos quantum ad eorum bona propria si emunt. Nam tunc dicit contra libertatem ecclesie fieri quando clericus ratione legis laicorum fit timidior secundum Bar. in. l. j. §. que onerande. ff. quaru rerum acti. non datur, et Pet. de ancb. t3 in repetitione. c. canonum statuta in. xj. q. de consti. et do. Fran. de 3aba. in. c. perpendimus. de sen. excom. et Pau. de cast. in consi. xxxiij. Sed per hanc legem Federi. fit timidior ad emendum ex quo sibi potest res empta auferri a vicino iure congrui vigore huius legis, ergo dicitur lex contra libertatem ecclesiasticarum personarum. Quare concludo qd clerici possunt agere iure congrui contra laicos sed laici no agunt contra clericos iure congrui. et hoc tenet Jo. de imo. in. d. c. constitutus. de in integ. resti. vt retuli supra in §. ij. in. iij. no. et idem tenet in. d. c. sancte Marie. et hoc etiam tenet domi. Abb. in. d. c. constitutus.

17 † Nam clerici possunt vti statutis et consuetudinibus laicis quatenus concernunt eorum fauorem secundum q consuluit Pa. de cast. in consil. prealleg. et ista opinio sic breuiter recitata videt verior de iure l3 de facto male seruetur. et ex ista opi. sequit vt. s. dixi in princip. huius notabilis quod clericus est magis priuilegiatus quam ecclesia qr ecclesia non agit nec conuenitur iure congrui vt dicit tex. sed clericus agit sed non conuenitur iure congrui quod est mirabile. Sed pulchrum est inuestigare rationem diuersitatis. potest dici quod ratio sit ista quia ecclesia temporales facultates non reputat proprias, sed communes, vt. xij. q. j. c. exēplum. alias extraneum et. c. seq. et. c. habeat. et ideo dicitur quod de rebus ecclesie fiunt quatuor vel tres partes. Nam vna pars est pro fabrica ipsius ecclesie. secunda pars est pro sustentatione episcopi, tertia ps est clericorum obsequentium ecclesie. quarta datur pauperibus, et peregrinis. xij. q. ij. c. concessio. et. xvj. quest. j. constitutum. et propterea ecclesia nec agit nec conuenitur iure 3grui, qr bona sua sunt omnibus communia et ratione communionis non agit iure congrui sed bona clericorum non sunt communia, ideo agunt et non conueniuntur iure congrui, nihilominus super ista ratione relinquo cogitandum.

18 **Sed quero quid** † de ecclesia non cōsecrata. dic idem prout in ecclesia consecrata si auctoritate episcoporum fuit edificata, vt in. c. ecclesia. extra de immu. eccle. et. c. ad hec de religio. domi. Esset ita tangenda questio an statutum laicorum comprehendat clericos et ecclesiasticas personas, sed qr ista questio in plerisq3 locis examinata est vc3 per Bar. et Ang. in. l. filiusfa. §. i. ff. de leg. j. et per Bal. et Cy. in auc. cassa. et auc. quas actiones. C. de sacrosan. eccle. et per Bar. in consilio suo incip. domini priores. et Pet. de ancb. in. d. repe. c. canonum statuta. in. ij. col. et per Abb. sicu. in. d. c. ecclesia sancte Marie. et ibi per alios doc. et per Cap. in alleg. xxx. et per Ang. in consil. suo. xxxix. et plenius per plures cartas per do. And. barba. in repe. rub. de reb. eccle. no alie. in. ij. q. prin. tractat quando dicitur statutum contra libertatem ecclesie. Ideo ommitto qr in eius dictis in veritate nihil adderem.

19 **Sed iuxta predicta queritur** quid si † aliqs emit domum pro edificanda ecclesia an possit conueniri iure congrui nondum edificata ecclesia. dicit domi. Sebas. in consuetudine si eccle. quod sic. Nam potest esse quod non edificetur ecclesia et sic vicinus semper erit exclusus a iure congrui, qr semper emptor posset dicere quod emit pro construenda ecclesia. Sed quid si incepit edificare ecclesiam pendnte litigio iuris congrui. dic quod non consideratur initium fabrice sed finis. Nam plerunq3 propter defectum non fabricatur ecclesia, vt in auc. vt nullus fabricator oratorium. §. j. et. ij. Item qr ecclesia nondum fabricata est nulla, vt in clemen. litera. de rescri. et no. in. c. audi de eccle. edifi. et sic illud quod esse potest non preiudicat vicino quo ad ius congrui facit in argu. c. abbate sane. de re iud. lib. vj. et ideo habuit locum ius congrui nisi sit visum iudici multis concurrentibus coniecturis qr illa domus empta omnino fiet ecclesiea tunc cessabit ius congrui qr lex multa remittit arbitrio iudicis prout accumulaui in. c. j. ex quib. cau. feu. amit. Sed pone dicit statutum ciuitatis Neapolis quod ecclesia non habeat ius congrui. Quid si eccle. sit extra districtum Neapolitanu. Sed illa ecclesia bona h3 in ciuitate Neapolis, an respectu bonorum que h3 in ciuitate excludat a iure congrui virtute statuti videtur quod non, quia statutum non extenditur ad ecclesia3 ex districtum, vt dicit do. Seba. in proemio consue. ciuitatis Neapolis. in ver. districtum. et in prima consuetu. de suc. ab intest. in vers. antiquitas. In contrarium tamen est veritas qr ligatur fm consuetudinem vbi sunt bona et hoc ius congrui est ius reale q sequit ipsam rem vt pluries dictum fuit. et pro hoc facit tex. in auc. ecclesia. romana. in prin. Ubi d3 considerari consuetudo vbi sunt res. facit quod dicit Bald. in. c. j. §. si qua controuersia. de pace constā. vbi

20 dicit quod† in feudis inspicitur consuetudo vbi sita est res feudalis et idem dixit in. c. mulier. si de feu. fue. contro. et ibi etiam gl. Ulterius querebat idem do. Seba. in consue. si ecclesia si quidem iussit fieri capellam et legauit certas possessiones dicte capelle vel ipsam instituit heredem an ipse res subijciantur iuri congrui, et decidit quod capella que nondum est creata est nulla, vt in. d. cle. ad literas. et ideo habet locum ius congrui, nec ob. quod hereditas iacet et hereditate iacente non potest conueniri, qr tūc poterit peti q detur curator illi hereditati iacenti, vt in. l. cum no solum. §. finaute3. C. de bo. que libe. sed mihi videtur quod ista questio sit superflua ex quo in legato et in heredis institutione non habet locum ius cōgrui, vt p3. s. in ea. l. §. iij. Item quero an bona pauperum dicantur bona ecclesiastica ita quod non habeat locum ius congrui. de hoc dixi. s. in. §. j. in. j. no. in. q. quid de bonis staurītis. Item quero qd si aliquis emit vnam possessionem vt fructus illius possessionis habeant deseruire vni presbytero pro dicenda vna missa de requiem eternam in perpetuo in tali capella, an habeat locum ius congrui.

21 Respondeo quod non, † q: per corpus Christi quod in missa leuatur significatur ecclesia triumphans, vt. j. q. j. c. in ecclesia. ⁊. xxvj. ⁊. ij. c. si illud. ⁊ extra de sen. excom. c. si illud. ⁊ ex his apparet qđ licite ecclesia potest possidere facultates temporales. Nā sicut anima sine corpore corporaliter non viuit sic nec ecclesia sine temporalibus in nullo proficit. j. q. iij. c. si quis obiecerit. Multe qōnes possent tangi sub isto verbo ecclesia, sed q: non essent de materia iuris congrui ideo silentio pretermisi.

Tertio ⁊ vltimo no. ex tex. ibi fiscus siue res publica non agit nec conuenitur iure congrui. Quid autem de bonis patrimonialibus imperatoris. dic quod magna differentia est inter bona fiscalia, ⁊ bona patrimonialia imperatoris, vt in. l. bene a zenone. C. de quadrien. prescrip. ibi dum dicit non a fiscalibus rebus, sed ex priuata eorum substantia, ⁊ ideo puto quod in bonis patrimonialibus imperatoris, vel regis habet ius congrui. † Quis āt
22 dicatur habere fiscum. certe imperator, ⁊ omnes reges liberi fiscuz habent, vt no. And. in. c. j. in ver. bona committentium crimen lese maie. in ti. que sint bona rega. ⁊ no. gl. in proe. consti. regni prope fi. facit. C. de fisca. vsu. l. iij. lib. xij. ⁊. C. de fide instru. ⁊ iure haste fisca. l. j. in princ. lib. xi. ⁊. C. de censi. l. gratuitas, ⁊. C. de princi. agen. in reb. l. iij. in fi. lib. xj. ⁊ Innc. in. c. sincera. in fi. extra de dona. inter vi. ⁊ vxo. Sed an ecclesia habeat fiscum, certe sic, vt patet in. c. q: diuersitatem. de concessio. preben. ⁊ in clemen. nolentes. de here. ⁊. xvij. q. iiij. c. si quis. Quid autem de ciuitatibus, ⁊ aliis dominis recognoscentibus dominos superiores an habeat fiscum, dic quod non, vt patet. ff. de verb. signi. l. eum qui vectigal. ⁊. C. de bon. vacan. l. j. ⁊. ff. ad municip. l. simile. Sed an respublica ⁊ fiscus sint idem vel diuersa, videtur quod nō sint idem, vt. ff. de bo. pos. l. non est ambiguum, ⁊ patet. ff. de interdi. ⁊ releg. l. sciendum. in gl. In cōtrarium videtur quod sint idem patet. ff. de iure fis. lib. x. ⁊ gl. in proe. consti. regni. dicit tamen Luc. de pen. in. l. prouinciis. C. de mune. lib. xj. quod respublica est genus, fiscus est pars ipsius generis, vel respublica est caput, fiscus est membrum reipublice ⁊ factus publicus, vt dicit And. in titu. que sint rega. referendo Augustinum ⁊ doc. Idem no. Luc. de pen. in rub. C. de iur. fis. ⁊ in. l. pe. C. de diuer. predi. vrb. lib. xj. ⁊ fiscus dicitur bursa Cesaris, q: q̄ non accipit Christus vel episcopus, accipit fiscus vt dicit tex. vij. qđ. vij. c.
23 maiores. † Sed quoniam hic fit mentio de fisco per vnicum verbū ⁊ in iure nostro sunt Rub. proprie maxime. ff. ⁊. C. de iure fis. ideo superstitiosum esset questiones ad materias fiscales pertinentes hic tractare. Priuilegia autem fisci alias dixi in. §. preceden. ⁊ ponit Bal. in. l. j. C. de here. vel actio. ven. ⁊ ego plura alia posui in. c. j. de fra. de no. bene. inuesti. Quare finem facio in ista. l. Federici imperatoris in qua Bald. scripsit per duas cartas tantum. Nec vnquam aliquis doctor dignus nominari in hac. l. scripsit, bene tamē noster Sebastianus Neapolitanus in consuetudinibus. In consuetudinibus ciuitatis scripsit. Multas de. s̄. dictis questionibus vltra eum alias hic posui. fateor tamen hic in. l. nihil dixisse de rustico qui non habet ius congrui, sed hic ex speciali ꝯsuetudine in hac ciuitate, ⁊ lex ista nihil de rustico dicit. Ideo superfluum est hic videre quis dicatur rusticus vel villanus, sed de hoc habes per gl. ⁊ And. in consti. reg. prosequentes de testi. contra comi. ⁊ mili. produ. vt dixi in. c. j. §. si quis rusticus de pace tenen. ⁊ omnia que hic dicta sunt per me Matthe. de afflicto. ll. doc. de Neapoli subiicio ingenio melius scientis vt vtar verbis iurisconsulti. in. l. claudius felix. ff. qui pot. in pigno. habe. ⁊ sic finem facio ad Dei omnipotentis eiusq; gloriosissime matris Marie laudem gloriamq; sempiternam. Amen.

FINIS

Tractatus do. Bald. Perusi.

Legum sideris super constitutione Friderici imperatoris de iure Protomi. hoc est congrui.

SVMMARIVM

1 Ius Protomiseos quibus competat.
2 Ius Protomi. quibus contractibus locū habeat. 10. 13.
3 Ius Protomi. quanto tempore prescribatur.
4 Vicini quomodo requiri debeant in iure congrui. ⁊ an possit fieri ꝑ procuratorem.
5 Ius Protomi. nunquid possit cedi vel donari.
6 Ius Protomi. transit cum re.
7 Vsufructuarius in emptione rei an preferendus vicino in iure congrui.
8 Permutatio an ⁊ qñ sit vbi refunditur pecunia.
9 Vicinus propinquior remotiorem nunquid in totum excludat in iure congrui.
10 Pupillus quomodo aduersus tempus elapsum in iure congrui se habeat.
11 Captiui vel absentes an admittendi ad retractationē vēditionis in iure Protomiseos. 12.
12 Ius Protomi. an locum habeat in feudis.
13 Constitutio iuris congrui an liget clericos. Et in quibus se extendat.
14 Tempus currere in iure congrui quando incipiat in venditione conditionalis.
15 Ius congrui an cedat ignoranti.
Legis forma quid sit. ⁊ quid rei.
16 Denunciatio quid sit, ⁊ an de substantia.
17 Temporis lapsus quando cedat ignoranti.
18 Absens ignorare presumitur.
Ignorantia quomodo probetur.
19 Sciuisse non dicitur qui non habuit scientiam eorum que sunt de substantia.
Perfectio triplex est.
20 Venditio pluriū rerū sub vno pretio an sit vna vel multiplex.
Et qualiter veniat in iure congrui.
21 Euictio qualiter procedat in pluribus fundis venditis vno pretio.
22 Stipulationes tot sunt quot res.
23 Ius congrui an se extendat ad omnium bonorū emptionem ratione alicuius rei coniuncte.
24 Ius Protomi. an se extendat ad donationē maioris valentie.
Victus victori nō soluit ꝓ aduocato quem gratis habuit.
25 Contrariorū mixtura fraudem presumit in venditione.

Patet per hanc constitutionem quod domino tantum rei vicine cōpetit ius Protomi. ⁊ actio ex isto iure Protomi. Dicit hec constitutio quod † si quis habuerit domuz cōem aut agrum aut ex cōi emptione vel ex aliis titulis domino cōpetit ius Protomi. ad hoc. ff. de fur. l. qui rem sibi §. si quis alteri vbi dicitur q̄ si dominus furti agere potest. ⁊ hoc veruz est q: dominus rei furate furti agit. ideo q: domini interest de ipsa cā agere argu. eo. titu. l. si is. §. j. vbi dicitur q̄ si aliquis pro herede possideat ⁊ furti actio ad ipsum possessorē non pertinet q̄uis vsucapere possit q: hec actio tantum competit ei cuius interest rem non surripi. interest autem eius qui damnum patitur, non eius qui perdit, vt eo. ti. l. qui rem sibi in fi. Sed vtrum competat marito ⁊ domino rei dotalis vicine, dic quod sic quoniam ipse est dominus rei dotalis. l. dotis ancillas. C. de rei ven. ⁊. l. de his de iure do. ¶ Sz vtrum soluto matrimonio teneat̄ maritus heredibus vxoris restituere rem totaliter annotatam occasione rei dotalis. text. facit qđ no. in. l. vsufructu. ff. de vsufr. pro quo facit. l. cum manifestissimi. §. sed cum in secunda ⁊ quod ibi per Cy. C. de fur. in contrarium facit. l. quoties. ⁊. l. nō solum. ff. de iur. do. pro quo vide docto. in. l. penul. vel fina. ff. solu. matri.

2 Nota ius † istud in contractibus emptionis, locationis, ⁊ emphytheosis locum sibi vendicare in aliis vero non, q: qđ in vno permittitur in alio prohibetur. l. cum pretor ff. de iudi. prohibetur autez in aliis contractibus generaliter quod quidem verū est etiam per consuetudinē certam recipit interpretationem. ff. de legi. l. non est, ⁊ ita se habet vbiq; continuatur vsus, ⁊ locum habet tex. facit. ff. de contra. emp. l. si quis emptionem. insti. de rerum diui. §. fi. ff. de acq. re. do. l. ab ea. §. insula. ¶ Quid si via publica vel publicum flumen est in medio, respondeo cessat ius protomiseos. pro quo facit. l. si prius. §. fi. ff. de aqua plu. arcen. Sed si riuus priuatus vel via priuata vel vicus alius interueniat hoc iure nihilominus competit, q: ista non dicuntur separare coniunctionē. argumen. ff. ar. fur. cesa. l. tertia. §. fina. ⁊. l. v. ⁊. vj. ⁊ de ind. l. tertia. Sed in his specialis consuetudo terre seruanda est, argumen. C. de here. prestan. l. iij. constitutio enim ista discrepat a lege. C. de contrahen. emptio.

3 **Queritur hic** cum transacti sunt isti triginta dies nū quid habeat locuz ius Protomi. dic q non sed sibi imputet cum non egit intra tempus statutum cum p̄scriptum sic huic iuri elapsis ipsis diebus, ar. C. de his qui a nō do. ma. l. fi. in fi. vbi tex. dixit cum sibi admissi mancipij damnum debeat imputari qui per segnitiem suam gesta taciturnitate firmant. Itē sicut prescriptione vel vsucapione excludit̄ quis ab actione sibi competente q̄z transacto tempore a iure statuto, vt. C. de prescrip. ꝛ vsuca. l. j. ita in isto casu transacto tempore triginta dierū hoc tempus. xxx. dierū forte est per loci consuetudinem limitatum, sed constitutio dixit in. iiij. menses. Sed tunc quero quid iuris si venditor nuntiauerit vicino quod emat, ille autem dicat ego habeo terminū iuris in quem ego possum agere ꝛ in fine termini dabo tibi pretium vtrum bene dicat. dic quod non, immo venditor tenetur eum expectare tantum per duos menses ꝛ non vltra, quibus elapsis ille videretur nolle emere. sicut in simili de emphyteota. l. fi. C. de iure emphy. faciunt no. per Bar. in. l. qui rome. §. coheredes. ff. de verb. significa. nisi vrgens necessitas interuenerit q̄z tunc incontinenti tenerentur vicini soluere, vt infra dicetur. ¶ Sed nunquid requiratur

4 † quod vicini pluries sint requisiti. dicit quod non sed sufficit semel facta requisitio vt nos constituat in mora statuti temporis, vt nota. gl. in. l. mora. post prin. ff. d̄ vsur. ꝛ est tex. in. l. titia sepe. §. vsuras. ff. de leg. ij. ꝛ faciunt no. in. l. qui rome. §. augerius. ff. de ver. obliga. ¶ Sed nunquid sufficit nuntiari procuratori. ad hoc videtur respondendum secundum quod Cy. dicit in simili in. l. minorum. C. de in integ. resti. vt si est procurator ꝛ habeat liberam administrationem sufficit alias non arg. l. p̄curator. ff. de tribu. ꝛ ratio quare non p̄ Sy. in. d. l. pupillo. §. ꝛ generaliter. ff. de no. ope. nū. Sed Pe. est in c̄ria opi. vt. l. iij. ꝛ. l. i. C. de libe. agnos.

Quero nunquid istud ius Protomi. possit cedi,

5 vel aliter donari. ad quod respondeo quod† certum est q̄ nisi q̄s esset coniunctus. i. nisi haberet terram coniunctam rei vendite non haberet nec pretendere posset in emptione ius Protomi. quoniā ex coniunctione ipsa acquiritur ꝛ nascitur tale ius, vnde volens tale ius quod q̄s habet alteri cedere vel donare op̄z q̄ faceret eum coniunctum sicut ipse est. Nam sicut ipse sine predicta coniunctione nullum ius haberet sic ꝛ alius. Nam sine ipsa re coniuncta tale ius nasci non posset seu transferre, q̄z nemo plus iuris in aliuz transfert q̄̄ ipse habet. ff. de reg. iur. l. nemo. ꝛ sic coniunctum facere non posset nisi traderet rem sibi quam coniunctam habet fundo vendito q̄ non tradita illud ius remanet apud eum ꝛ per consequens cessio inutilis. ꝛ istud tenet Cy. s̄m Pet. in. l. ad offi̅. C. cō̄ diui. Itē Guiliel. de cug. lz alibi ponat casum Cy. in quo pōt cedi in. l. manifestissimi. in. iij. q. C. de fur. facit. l. j. C. cō̄. de succes.

Sed insurgit questio. Quidam disponens vendere fundum suum requisiuit quendam vicinum suo fundo habenti fundum vicinum si vellet illuz emere, dicēs q̄ si nollet illum emere iam inueniret alium emptorem prorsus extraneum ꝛ vicinum fundum non habentē, puta Titiū ꝯiunctum. ille respondet si velim emere infra. xxx. dies. soluā tibi pretiū, sufficit q̄ mihi denuntiasti. ī. quē terminū ipse nō curauit emere sed donauit seu cessit fundū suū seu terram suā coniunctā quā habebat cuidā alteri, ipseq̄z d̄ nouo emit vel ex causa donationis acq̄siuit terrā coniunctam dicit velle vti iure ꝛ ipse velle emere fundum prefatuz ī. terminum excluso illo Titio cōiuncto qui prius arras vel pretiū dederat. Titius asserebat in ꝯtrum fuisse factū illud in fraudē concurrentem cū eo venditor q̄ magis Titiū affectabat queritur quid

6 iuris. Ad quod respōdeo q̄† illi potest conqueri de fraude ꝛ d̄ ei⁹ precedenti vicino qui hz aliqd̄ ius ꝛ aliquā obligationē super bonis alienatis vel mutatis, vt puta si in his per alienationem vel mutationem creditor dānificetur seu dānū pateret̄ in suo iure nisi reuocatio fieret. C. ꝛ. ff. que in frau. cre. ꝛ maxime in. l. j. in fi. Sed ipse n̄ coniunctus qui postea apparuit ad emendū nullum ius in re vendita ī. xxx. dies pretendere poterat, q̄z durāte Proto. eū excludebat ergo de fraude prefatus non coniunctus conqueri nō pōt nec de lesione alicuius iuris cum nullum ī. dictum terminum ius habuerit. ¶ Ex quibus concluditur q̄ licitū fuit prefato coniuncto requisito venditore terrā suā vendere vel donare quam coniunctam habebat rei vendite cuicunq̄z voluit. puta q̄z affectabat ipsum cui vendidit vel donauit potius habere rem predictam vicinalem q̄̄ haberet ille Titius ꝛ sic in eum transtulit terram illā cum sua causa sicut erat penes eū ꝛ sic iure Proto. cū ipse habeat. ꝛ facit. ff. de contra. emp. l. alienum. ꝛ. C. de insi. l. iij. Quo iure Proto. acquisito ipse cui facta ē translatio seu alienatio vti pōt ī. xxx. dies sicut poterat q̄ transtulit ꝛ ex hoc concluditur dictus Titi. non coniunctus qui. p. pro emptione dederat arras. ¶ Cū venditur res emphy. vel cēsualis quis prefertur vicinus vel dominus qui habet ius emphyteoticum, dicit quod dominus. ita dicit Guiliel. in. d. l. imperatores. ff. de pac. qd̄ no.

7 **Sed pone** † vsufructuarius vult emere proprietatem illius rei in qua habet vsumfructum vtrum alter vicinus preferri possit per ea que dicit Cy. in. l. si maritus. C. de testa. dic q̄ vicinus prefertur, sed in isto casu vtrū vicinus retrahat rem proprietatē cū vsufru. vel solam proprie. venditā. dicit Cy. qd̄ esset inconueniens consequi vtrunq̄z, q̄z ille emptor nō debet plus consequi quam venditor habuisset nisi ille fuisset in dolo. vide eum ibi. ¶ Quid si facta est venditio que non tz vtrū nihilominus vicinus possit rem consequi, vide Cy. in. l. fi. C. communia de leg. ¶ Quid si vendo iusta mercede coactus nec valeo expectare terminum. xxx. dierū ad recipiendum pretiū a volente emere per ius Proto. ꝛ ille protestat̄ qd̄ nisi cito ei soluat vendat alij. Respō. q̄ propter necessitatē ius termini perditur in sua quantitate seu dilatione. cessat enim lex vbi euenit necessitas. ff. de offi. procō. l. j. ¶ Quid si testator legauit fundū suum alicui vel diuisit hereditatem ꝛ mandauit quod si vendi contingerit non possit vendi nisi marito qui coniunctus non erat legatarius vel heredes volunt vendere. Rn̄deo quod habens ius Protomi. est preferendus, q̄z nō potuit testator per suam dispositionem facere qd̄ lex non haberet locum in suo testamento. ff. de leg. j. l. nemo potest. sic ēt dicerem d̄ cōsuetudine que pro lege seruatur. ff. de legi. l. de quibus. Nam beneficium a. l. vel consuetudine que p̄. l. seruat̄ ꝯcessuz a priuato auferri non potest. in auc. de nup. §. si vero.

8 **Quero quidam** † permutauit fundum suum cum quodam pro quadaz alia re ꝛ cōuenit inter eos quod vnus alteri refunderet vltra ipsam rem vnciā vnam. apparet quidā qui hz rem coniunctam ipsi rei permuta. ꝛ dicit quod ratione dicte pecunie refuse fit venditio, ꝛ non permutatio, q̄z ex re ꝛ p̄tio contrahitur emptio ꝛ venditio ꝛ sic petit rem p̄mutatam estimari cum rata dicti refusi pretij ꝛ sibi venditionis titulo attribui iure Proto. q̄z coniunctam possessionem hz queritur quid iuris. Respondeo quod clarum est talem contractum permutationis in totum, vt. ff. de ꝯdi. ob. cām. l. dedi per pulchras ratiōes illius. l. notatas ꝛ positas in glo. sed permutatione cessat ius congrui, vt in allegata constitutione sancimus. ergo ꝛc. ¶ Tu dic s̄m Bar. Quod aut principaliter inter partes agitur d̄ p̄mutando, ꝛ tunc censetur permutatio, aut principaliter agitur de vendendo, ꝛ iudicabitur emptio ꝛ venditio. ꝛ pro ista questione vide. c. ad questionem. extra de rerum permuta. ꝛ aliqua per Cy. in l. cum te. C. de pac. inter emp. ꝛ vendi. ꝛ quid in dubio vide p̄ bar. in. l. aristo. ff. de dona. ꝛ ponunt docto. in. l. queritur. ff. de sta. homi. ꝛ per Cy. plene in. d. l. cum te. quomodo cognoscatur permutatio,

9 ꝛ vēditio. ¶ † Sunt duo vicini vnus tamē propinquior altero quero an iste istam rem venditā possit insolidum aduocare alio excluso qui remotior est, videtur quod sic per. l. adeo. §. insulam. ff. de acqui. rerum domi. facit. l. rium viri in fi. ff. de re mili. ꝛ insti. de rerū diui. §. insula. ¶ Sed quid si sunt equaliter vicini. videtur qd̄ aut ambo debeant consequi, aut qui primo prouocat, aut sit locus gratificationi, arg. l. fi. ff. de relig. ꝛ sump. fune. facit tex. in. l. si venditor post principium. ff. de in diem addi. faciunt no. in. l. si titius. ff. d̄ ver. ob. ꝛ in. l. si quis seruus. §. si in iure. ff. de leg. ij. ꝛ. l. cuz questio. C. de leg. ꝛ. l. si plures. ff. de accu. ꝛ ista constitutio videtur non habere locū in permutatione nisi generalis consuetudo aliter se habeat, q̄z statuit̄ tantum in contractum venditionis, ꝛ sic non extenditur ad permutationem. Nam quoties verbum venditionis profert̄ a lege municipali contra ius commune non comprehendit permutationem vt est glo. no. in. l. fi. C. de predi. cur. lib. x. Cuius legis intellectum vide per Cyn. in. l. voluntas. C. de fideicommis. melius in. l. j. §. j. quando ꝛ qui. quarta pars debe. lib. x. vbi ipse tractat qn̄ res prohibita vēdi vel alienari an possit donari dicit Bal. in. d. l. aristo. quod quatenus donatio ꝯtineat aliud pactum tūc dicit contractū innominatum, ꝛ est locus penitentie..

10 **Quero quid in alijs** contractibus, pone † qd̄ p̄ fundo tuo reddi tibi cētum ꝛ equum, erit ne emptio vel permutatio vt habetur in. d. l. aristo. tamen dicit Bart. si principaliter agitur vt sit empio lz aliqua species detur in totum erit emptio, vt. l. tuuz. §. j. Si vero principaliter permutaretur tunc esset permutatio vt extra de rerum permuta. c. ad questionem. In dubio aspiciam quod plus valet ꝛ si valet plus res que daretur pro re q̄̄ pecunia erit permutatio. d. c. ad qōnem alias esset emptio, arg. l. quicquid. §. fi. ff. de acqui. rerum domi. nec erit locus penitentie, vt ibi dicitur. ¶ Sed quero dicit hec

constitutio quod si quis fuerit absens causa reipu. vel fuerit pupillus quod defensores & tutores eorum .i. quatuor men. debet soluere p eis iustū ptiū, & recipe rē iure Proto. q si non fecerint omne damnum q illi pupillo vel absenti ex tali negligentia contingerit eis de proprio reficiēt, ɔstat modo q in ciuitate est qdā pupillus non habens tutorē, & pp hoc amisit ius Protom. facta venditione alijs. xxx. diebus, vel. iiij. mensi. elapsis nunquid pupillus iste habebit aliquod tempus recupandi rem illam. Dic q remediū q alias daret ɔ tutores dabitur sibi ɔ magistratū qui ei de tutore nō prouidit q ad eum spectabat, & si non fecit imputat ipsi magistratui omne damnum pupillo proueniens, vt.ff.de magi. conne.l.j.§.magistratus. & insti. de acti. tuto §.sed hoc. Quia si dicta constitutio ob minorem etatē voluisset ei aliter prouidere, puta de resti. in integ. vel aliter subalternatim dixisset. Sed tam preparauit vltimū remediū vt.C.de cadu.tol.l.j. circa princip. ibi quod corrigitur vel reformat transit in cognitum.

11 **Sed adhuc questio.** Nam superius dicta habent† locū in minoribus. Quid de captiuo vel absente non habentibus procuratores pro qbus non est remedium aduersus magistratū, & in domo aliquem dimisit. dic q ɔsilium est qd qn talis res venditur fiat denuntiatio p emissionē banni. q forte aliquis consanguineus vel amicus suus interponet se pro eo in factū suū in talibus oportunum, argu.ff.ex q. cau. in pos. ea.l. hoc etiam primo responso, & §.j. & l. fulcinius. §.j. alias. ij. & ff.de priui. credi.l.si pupillus. ¶ Quid si hoc facto nullus comparuit & captiuus vel absens causa reipub. rediēs petit retractari venditionem & iure Proto. sibi attribui offerens pretium de ea re q soluerat extraneus emptor, causam captiuitatis vel absentiam allegans. Ad q videt dnm q ex quo dicta ɔstitutio sancimus loquitur de captiuis vel absentibus procuratores habentibus vel alias psonas statutas pro eis, ɔ tales pcuratores negligentes vti iure Proto. intra terminum statutū potest habere cursum ad dominum, & ex hoc proueniens. & de non habentibus tales personas vel per procuratores constitutio nullam mentionem facit, sed indeterminate relinquit & propterea opus est noua.l. que determinet istud dubium quod sepius contingere pōt vt dicitur p Rayn. alias per Azo. in.l.si sorores in tit. de succes. & lz ibi habentes procuratores contra eos predicto modo sint moniti. Isti tamen nullo modo & propterea videretur iniquum, & sine culpa dānum pateren-
12 tur, † & ideo iuris remedijs succurrendum est eis per beneficium restitutionis in integrum, vt.C.& ff.ex quib.cau.ma & ff.de cap. & postli. reuer. per totū. per q recupare poterunt rem .s.dictam, q per eos non stetit quominus intra statutum terminum iure suo vterent. ergo eis imputari non debet. C.de insti.l.j.& l. vter.ff.de condi. insti. & l. qui operas.ff.loca. Ad hoc ēt facit q dicitur non est in mora qui potest legitima exceptione se tueri.ff.si cer. pet.l.lecta. & de verb.obli.l.si pupillus. & de reg.iur.l.non est, & l. nulla. Tunc eis damnum imputaret si illud eorum culpa contigisset.ff.de pcu.l.qui proprio.§.pcurator. & q constitutio dicit q hz locum etiam in locatione potest corroborare. per.l.nemo.C.locat. & per.l.si pendentes §.j. in fi.ff.de vsufru.

¶ Sed vtrum ius Proto. habeat locū in feudis. videtur q sic. p tex. in.x.col. in tit. quid sit inuesti.§.sed & res.

13 **Sed pone** †q res fuit vendita alicui clerico a quo ista res aduocabitur per proximū ratione constitutionis, posito q constitutio & consuetudo ista liget clericos dicit clericus ego, volo deducere ex ista re & retinere tantum quantū fuisset per te vel per alium laicū solutū ratione istius rei pro collecta, pro tributo lz ego nihil soluerim, q non tenebar ratione priuilegij clericalis vtrū bene dicat. videt q sic. pro quo vide Cy.i.l. neqz.C. de here. insti. qui videt dicere contrarium lz non firmet pedes. pro hoc facit materia.l.oēs.C.sine cens. vel reli. & l. iure debitores.ff.d pac. Mihi videt q dubiū non sit solutum per istas allega. cogitabis. consului isto anno contra clericū. ¶ Sed vtrum hec constitutio hz locum in donatione, vide.l.j.C.de emp. & ven. reipubl. lib.x. ¶ Sed vtrum hec ɔstitutio habeat locū in re data in solutū. videt q sic, q dare in solutū simile est emptioni, vt.ff.pro emp.l.iij. & l. fina.ff.ex quib.cau. in pos.ea. & l.fi.C.de sentē. sed Specu. in titu. d emp. & venditio.§.interdum, versicu. sed pone statutum. dicit quod ɔtrū fuit iudicatū pp vocabulorum diuersitates, argum.l.si idē.C.de codi. & extra de deci. c.ad audiētiā. Itē q dz interuenire pretiū vt sit emptio, vt.l.j.ff.loca. & ff.depo.l.j.§.si quis seruum, & l.si conuenerit.ff.cō. diui.lz faciat in ɔtrū.l.fi.ff.de condi.ob cau. & l.naturalis.ff.de prescrip.ver.

14 **Sed quero** †quid si aliqua res vendatur sub conditione qn incipit currere tps intra q possit ius Proto. dic q a tempore aduentus conditionis, vt dicit Guil. de cug. in.l.j.ff.qn act. de pec.est anna. per tex. illum & per.l.gaius.ff. de exc.tut. & facit.l.i.ff.de iure delib. & l.bonē.§.si sub conditione.
15 ff.de edi.edi. ¶ † Sed pone q Titius vendidit extraneo & dū inter istos esset ɔtrouersia forte de re tradenda emptori fuit litigatū inter eos p annū inter quē de ɔsuetudine poterat vicinus vel proximus auocare rē vtrū non obstāte talis anni cursu sine lapsu quo durauit dictū litigiū possit nihilominus intentari actio iuris cōgrui p istum vicinū. Cy. vř tenere q sic p.l.ɔ maiores.C.de inoffi. testa. ¶ Sed pone iure municipali vel consuetudine cauet in aliquo loco q si vendat res vicina mihi, & est mihi venditio nuntiata quod habeo. xij. dies ad recolligendā rem. & si non fuerit mihi denuntiata habeo. iiij. menses a die sententie. Modo pone q vendita est res vicina me absente quidā amicus meus mihi scripsit scias quod talis vendidit talē domū vicinam tibi & mihi, ego rogo te vt renunties eidem ius Proto. q habes, ego scripsi. si verum est qd talis vēdiderit de illo iure q habeo nihil volo facere nisi q Titius quidā voluerit, quero an per istam literā scientia sit pbata. ad q dicendū ē ipsius iuris ɔgrui seu Proto. ius nō cedit ignorāti absqz dubio. Nā in tempo.e.xij. dierum labendo reqrit nedum scia. sed denunciatio que ē de substātia, q statutū seu ɔsuetudo denuntiari exigit & a forma statuti nō est recedēdū, q forma est de eius sba sicut forma rei est de sba rei & forma in actibus hominū est de sba ipsius act⁹. Est aūt forma legis ordinata dispositio certos habens fines. C. d iure fis.l.certa forma, & ff.de censi.l.forma, & ff.ad munici.l.ɔstitutionibus. Forma autē rei est qdā gradus seu pfectio eius a natura vel arte. & antequam ista forma inducat dicimus rem rudem & quasi rudē māz.l.quesitū.§.illud fortasse.ff.de leg.iij. forma vero in actibus hominū est debita partium ordinatio fm prius & posterius.ff.de consti.pec.l.j.§.eum qui. de prescrip. verbi.l.naturalis. ¶ Denuncia-
16 tio autem est† facti futuri vbi de futuro loquitur certa & clara & intelligibilis designatio cū reqsitione, prestantiū, vel phibitione tacita vel expressa.ff.de adul.l.denuntiasse. & ibi per Bart.ff.q vi aut clam.l.aut qui aliter, & C.que res pig.obli.pos.l.nomen. ¶ An autem denūciatio sit de sba refert, aut lex expresse reqrit denuntiari, & tūc quasi forma quadā est astrictus quis vt denuntiet. Aut lex simpliciter loqt, & tunc aut tractamus quo ad finē sciendi & sufficit sciētia.ff.de pe.here.l.item veniunt.§.petitū. Aut quo ad effectū alicu alterius rei inducende vel phibende, & tunc non sufficit scientia, vt d.l.denuntiasse, vbi lex requirit denuntiari absqz dubio scientia necessaria est dico facti & forme ipsius & ceterorum que habent factum substantiare.l.si quis inficiatus.ff.depo.si. cle. cām. extra. de elec.ff. de act.em.l.j.§.fina. & l. questio. & extra vt lite penden.c.fi. in cle. alias vt lit. non contesta.

Venio ad statutum de. iiij. mensibus q nō requirit denunciationē, sed sciam, & dico q lz nō dicat a die scientie, tamē ita interpretari dz.

17 ¶ Sciendum est tñ† q qnqz lapsus tpis inducit ignoranti fauorē, & tunc cedit ei.ff.de his qui no.infa.l.genero. qnqz odiū vel exclusionem, & tunc nō cedit ignorāti.ff.de excu. tuto.l.quinquaginta. & de edi.edi.l.cū sex. & de calū.l.animus, q ergo hoc induceret exclusionē a iure ɔgrui merito non labitur ingoranti factū. Cū ignoranti factum non currat tps emptionis seu deliberationis. C.de iure delib.l.cū antiqoribus.ff.de ɔdi. & demon.l.multum. C.de cap. l.nec nos. Suppositis igit fundamētis videamus si scientia ē probata. Certū est enim q ignorātia facti psumit & maxime vbi absentia comprobat & ideo qlibet presumit ignorare factū alienū.ff.de pba.l.verius. Scientia enim factū est, & facta non psumunt. & id qlibet presumit ignorare factū alienū nisi sit tale q ratione officij teneat scire.ff.de ɔfir. tuto.l.si patronus, vel rōne sanguinis, vt.l.d tutela.C.de in inte.resti.mino. vel ratione ɔtus a se celebrati, vt.ff.d reg.iur.l.qui cum alio, vel ratione ɔsuetudinis & vicinitatis.ff.de flu.l.j.§.labeo. vel ratione notorietatis, vt no.C.de pe.tuto.l.pe.ff.d recep.l.j. vel quia se similem finxit.ff.quod quisqz.iur.l.ij. & de sciētia & animo stare literis etiam priuatis eius qui se dicit scire de nego.gest.l.nesennius. si veritas concurrit cum opera.ff.de acquirē. here.l.cum quidam.§.quod dicitur. † Sic & de ignorantia prefer-
18 tim si iuret se ignorasse. Creditur ei q allegat ignorantiam extra de electio.c.innotuit. in gloss. ignorantia. & no. in cap. certa. eo.titul. in.vj. & maxime absens presumitur ignorare.ff.de excu.tuto.l.plane.ff.de decre.ab.or.fa.l.fi. facit q no.lxxxij. dist. preposuisti. de postu prela.c.j. extra qui ma.accus.pos.c.cum in tua. per Inno. in.c.lz de proba. in glo. sed nonne.C.de here.ven.l.qui nondum.ff. de admi.tuto.l.quidam decedens.§.ex quo innotuit. ¶ Qualiter etiam probetur ignorantia per testes no. Specu. in tit. de ambi.§. j.versi.sed qualiter.

His sic premissis est videndum an sit probatum q talis sciuerit nec ne. ⁊ videtur quod sit probata scientia contractus, ⁊ per consequēs per lapsum termini quatuor mensium sit exclusus a iure congrui per l. item veniunt. §. a quo. ff. de pet. here. ⁊ hoc per testes ⁊ per literas remissiuas ⁊ responsales. ff. ad macedo. l. si seruus. ff. de actio. ⁊ obli. l. ij.

¶ Contrarium dico propter duo. primo quod non sufficit scire factum nisi sciat eius modum ⁊ qualitatem. Plena enim scientia requiritur, ⁊ quod facti series non ignoretur. Sed hic de certo pretio siue quo contractus venditionis non valet, non dicunt testes nec litere loquuntur nec presumitur. vt no. Cy. ⁊ Pet. C. de contrahē. ⁊ commit. stipu. l. j. Debet enim certificari de pretio ille qui habet ius congrui. C. de iur. emphy. l. fin. Quia ergo non habuit scientiaȝ
19 eorum que sunt de substantia, †non dicitur sciuisse sed ignorasse. ff. de condi. ⁊ demon. l. multum. ff. de her. vel actio. vē. l. sed ⁊ si ō sua. Secundo quia non constat quod sciuerit venditionem perfectam quo ad omnia. Triplex enim est perfectio. s. quo ad conuentionē ⁊ hoc fit cum contractus a partibus absoluitur siue pure siue conditionaliter. Ita quod non licet penitere. C. de actio. ⁊ obliga. l. sicut. Secunda est perfectio quo ad actionem ⁊ obligationem que etiam rei periculum ad se trahit. ff. de peri. ⁊ commo. rei vendi. l. necessario. Tertia est perfectio quo ad executionem per rei traditioneȝ ⁊ pretij numerationem ⁊ ista est postrema ⁊ finalis perfectio que proprius dicitur perfectio quam alie due suprascripte, quia id est perfectius quod ex omnibus suis partibus constat. l. j. de orig. iur. ff. de pactis. l. ab emptione. C. quando lice. ab empt. disce. l. j. ⁊ ij. Quia ergo tēpus quatuor mensium requirit perfectionem quo ad omnia, ideo incipit currere rebus integre existentibus. Tria ergo sunt necessaria vt currat, ⁊ tria sunt probanda. s. vera existentia contractus, perfectio eius, ⁊ scientia de vtroqȝ, alias non currit tempus quadrimestre ergo ius congrui potest merito intentari. facit extra de in integ. resti. c. restitutus. nec potest alteri cedi nisi cum re vicina quia rei coheret illud ius vt dicit statutum. facit quod no. C. communi diui. l. ad officium per Pet. ⁊ Cy.

20 Sed pone quod quis †habens domum ⁊ terram vendidit vtranqȝ vno pretio cuidam qui erat coniunctus domui tantum, ⁊ non fundo petit iure prothomiseos emere domum tantum, nec vult fundū vēditor seu ille emptor extraneus dicit aut totum emas, aut totum dimittas, queritur quid iuris, ⁊ videtur primo quod non sit audiēdus volens domum tantum, pro hoc facit illud generale aut totuȝ admittendum aut totum repudiandum. vt. l. quidam eulogio. C. de iure deli. ff. de admi. tuto. l. cum queritur in fi. Item vbi facta est venditio plurium rerum vno pretio debet firma manere priori emptori, quia vna dicitur emptio ⁊ venditio ne in particulari venditione vēditor afficiatur incommodo. quia particularis solutio est damnosa. ff. fami. herci. l. plane. Item aliquid fit ratione totius quod non fit ratione partis. ff. fami. herci. l. meuio. §. in fundo. Item ne prior emptor partem tantum cogeretur emptam habere cum alias nisi in totum non fuisset empturus. ff. de in diem addic. l. quod si vno. ⁊. ff. de mino. l. tutor. §. j. ⁊ de edil. edic. l. cum eiusdem. ⁊ de solu. l. si quis aliam.

¶ In contrariuȝ videtur dicendū quod licet domus ⁊ fundus vno pretio vendatur tamen vnum non est pars alterius quia corpora sunt diuersa. ff. commo. l. cum plures. ff. de verbo. oblig. l. scire debemus.
21 †Unde pluribus fundis venditis, vno pretio vno euicto pro vno tātum potest agi de euictione, quia tot sunt venditiones quot sunt res in emptione comprehense. vt. l. cuȝ plures. s. allegata. ⁊ superiora argu. possunt habere locum quando esset totum contiguum vel vnum corpus quod venderetur, puta vna domus vel vnus fundus ⁊ vicinus peteret ⁊ vellet partem ipsius emere tantum. Sed tamen plures diuersi iuris si vendantur vna non potest dici pars alterius nisi esset talis res que esset eiusdem officij vel vna esset alteri accessoria quo casu deberent obseruari que diximus. ff. de edi. edicto. l. cum eiusdem in glo.

¶ Restat ergo quod si in vna habeam ius prothomiseos. istud ius non debet mihi auferri facto venditoris vendentis in preiudicium iuris mei plures alias res vel corpora. Nam istud ius seu beneficiū contra ius commune competit consuetudine que pro lege seruatur.
22 ⁊ est †ius ciuitatis, ⁊ beneficium a lege concessum priuatus auferre non potest. vt in auc. de nup. §. sed non solum, nec per alium dȝ alteri iniqua conditio auferri. ff. de reg. iur. l. non debet. Item lȝ sit vna emptio plurium corporum simul vno pretio facto, tamen habito respectu ad ipsa corpora possunt dici plures emptiones ⁊ venditiōes quia de singulis agi potest actione ex empto. ff. de actio. empt. l. si vno. sicut vna stipulatio de pluribus rebus fieret. quia quot sunt res tot sunt stipulationes. ff. de verbo. obliga. l. scire debemus. ⁊ si testator vno contextu plures res legauit. tamen quot sunt res, tot cēsentur esse legata. ff. de lega. ij. l. ij. ⁊ legatarius potest vnum repudiare, ⁊ alterū petere. quod est tantum in vna re legata. quia nō potest partem petere ⁊ partem repudiare. ff. de lega. ij. l. nemineȝ. Sic ergo his argumentis habes quod vicinus petere potest ratione iuris congrui se admitti ad emptionem vnius rei vendite in qua ius vicinitatis habet, ⁊ res alias emere cogi non dȝ. Nam de iure consuetudinis huius iuris prothomiseos quod communiter in partibus Neapolis ⁊ messane ius congruum appellatur. Iuri communi derogatum est vt inuitus quis vendat cui alias non venderet. C. de iure delibe. l. nec emere. ff. de contrahen. emp. l. inuituȝ. ⁊ quod cōtra iuris rationem iudicatum est non debet ad consequentiam trahi. ff. de leg. l. quod vero.

23 Item pone quod †quis vendidisset omnia bona sua alicui ego peto me admitti ad emptionem omnium bonorum ipsorum ratione alicuius rei ex his mihi coniunctis per quam ius prothomiseos mihi competere pretendo inuito venditore ⁊ emptore vtruȝ possim, ⁊ certe hoc satis videtur absurdum ⁊ compelletur venditor mihi omnia bona vendere sicut non posset me compellere vt omnia bona emereȝ ratione iuris prothomiseos.

¶ Sed quomodo fiet estimatio illius rei tantuȝ quā ego peto emere ex iure prothomiseos cuȝ vno pretio vendita fuerint tot bona dic quod iudex estimabit deducta estimatione aliarum rerum venditarum in communi. ff. de leg. ij. l. si quod ex pamphila. ⁊ l. qui solidū. §. j. ⁊ vide glo. ad hoc no. in. l. si plura. ff. de edili. edic.
24 ¶ †Sed iuxta predicta querit quidsi Titius plures fundos vno pretio pone decem vncijs vendidit Sempronio ⁊ adiectuȝ est in cōtractu venditionis. ⁊ quod plus valuit, dictus Titius dicto Sempronio donauit a quo iurauit se recepisse. Modo Meuius habet fundum vicinum ratione iuris prothomiseos ⁊ vult soluere pro rata pretij recepti, emptor opponit donationem sibi factam de eo qd plus valet. Sed si eum vult quod iusto pretio emat queritur qd iuris. Et primo videtur quod pro rata pretij recepti debeat solui. ita videtur nota. glo. in. l. penul. ff. de edil. edic. ⁊ videtur tex. in. l. si qd ex pamphila. ⁊. l. qui solidum. §. j. ff. de lega. ij. Preterea in iure prothomiseos non soluitur nisi pretium quo emit vt in hac constitutione nota. qui tex. etiam facit pro hac etiam parte, quia victus victori non soluit salariuȝ pro aduocato quem gratis habuit, vt per Bar. in. l. si stipulatus. ff. de fideiusso.
25 ¶ †Aduerte quod quando in contractu venditionis adijcitur donatio quantum soluit vicinus volens rem iure prothomiseos. videtur quod talis adiectio donationis nil operatur, quia quando fit mixtura quorundam contrariorum presumitur fraus ⁊ reuocatur res vendita. ita tenet Guil. de cu. in. l. si tibi decem. ff. de pactis. In eo q vēdidit quadraginta ⁊ adijcitur quod si quid valet plus donare emptori. certe non obstante tali donatione presumpta fraude reuocatur res vendita. l. ij. C. de rescin. venditione. Bal. de Perusio.

LAUS DEO

Explicit perutilis ⁊ quotidianus ac practicabilis Tractatus de iure prothomiseos famosissimi in toto orbe terrarum Doctoris domini Baldi de Perusio.

Tractatus vtilissimus solennissimusq; de actione & eius natura, cōpositus per. U. J. Doc. famatissimum. B. Baptistā a Sācto Blasio Patauinum duplici Actionum Centuria distinctus.

PRAEFATIO.

1 In Christi nomine ac gloriose virginis. Postq̄ Deo duce arborem Joannis super Actionibus, meis auditoribus aliqualiter i voce declaraui. Jdcirco ego Baptista de sancto. Blasio vtriusq; iuris doctor, precibus nonnullorum meorum scholariū motus, opusculum quoddā super dicta Arbore actionū, facere ac describere constitui, de Actionibus, & natura earum nuncupatum. Jn quo omissis que scribuntur super dicta arbore per Joannem ac etiam que latius per Roffredum in libellis exponuntur, ad vtilitatē & doctrinā iuuenum, aliqua pauca breuiter declarabo, vt eis sit possibile summo digito & quasi per indicem eas actiones attingere iuxta ea que habent̄, insti. de pub. in. §. fi. Accedo igitur ad expositionem singularum actionum, iuxta ordinem Joannis in arbore sua cui tamen addam multas suppletiones. & primo de pretorijs actionibus declarabo, cui, contra quem, & ad quid, seu pro quibus rebus actio detur. de libellis vero super qualibet actione, ac de clausulis ipsorū, in hoc opusculo nihil dicemus, s; ea alio tpe declarabo.

SUMMARIUM

1 Actio publiciana cur sic dicta, & cui, contra quem, & pro quibus rebus detur. 5.
2 Possessio nunquid in ecclesiam sine traditione transferatur.
3 Titulus pro suo probat vsucapiendi conditionē, Et quid veniat in illo probandum.
Titulus pro suo a paucis intellectus.
4 Publiciana quibus denegetur.
Bona fides allegata censetur prescriptione allegata.
6 Lex Uoconia quid in seruitutibus introduxerit.

Actionum centuria prima.
Prima actio.

1
Publiciana. † Prima actio appellatur, sic dicta a Publicio pretore q primus eam introduxit vt insti. de act. §. alie. & ij. di. c. quedam etiam leges. de qua videamus primo cui detur, secundo contra quem, tertio pro quibus rebus detur. Ad primum dic q̄ dat̄ ratione quasi dominij illi qui incepit rem prescribere, vel vsucapere, & sic quādo illi erat res tradita ex aliqua iusta cā, probabili ad transferendum dñium, vt ex causa emptionis, donationis dotis, vel legati. & sic de singulis de quibus plene habetur. l. j. & ij. cū multis legibus seq. ff. de publi. Secus ergo esset si res talis fuisset mihi locata, vel cōmodata, vel pignori data, vel sic de singulis in quibus non solet dñium transferri, etiam si tradens esset dominus, vt habetur in. d. §. alie.

Sed quero iuxta predicta, quid si mihi rem alienam consistentē in pondere, numero, vel mensura, ex causa mutui tradidisti. quo casu nō est mutuum. l. ij. §. appellata. ff. si cer. pe. pone q̄ illam rē extantē desij possidere vtrum potero ipsam petere per hanc actionē publicianā. Breuiter dic q̄ sic, q; titulus mutui est habilis ad vsucapionē prestādā, vt eleganter probat glo. in ver. tuum. in. d. §. appellata. l; talis titulus non sit cōnumeratus in rub. ff. de vsucap. neq; in alijs titulis sequen.

2 † Sed pone q̄ ecclesia seu eius prelatus vult rem alienā sibi venditā vel donatā per actionē publicianam repetere a tertio possessore que nunq̄ fuerit tradita ipsi ecclesie, vtrum hoc possit. Uidebat̄ dicendum q̄ sic, q; si donans vel vendēs fuisset dñs transtulisset dominium in ecclesiam sine aliqua traditione, casus est in. l. fi. C. d sacro sanc. ecc. Ergo si ille non est dñs videtur q̄ transferatur vsucapiendi conditio, etiam absq; traditione per regulam. l. clauibus. ff. d contrahen. empt. ergo &c. Sed teneo contra, q; l; in ecclesia transferatur dominium sine traditione, non tamen transfertur possessio si sine traditione, arg. l. deniq;. ff. ex qui. cau. ma. ita dixit gl. sup ver. in rem in. d. l. fi. C. de sac. san. ec. Sed sine possessione non procedit prescriptum vel vsucapio, vt in. l. sine possessione. ff. de vsucap. ergo non competit publiciana. Jdem dico in legatario rei aliene q̄ sibi non datur publicia. contra tertium possessorē tanq̄ res illa ad eius manus veniat, & postea desinat tenere vel possidere quantumcunq; in legatarium transferatur dñium sine traditione saltē ab addita hereditate si res sit ppria testatoris, vt in. l. a titio. & ibi per Bar. ff. de fur. & ratio est, q; tunc licet transferatur dominium sine traditione. non tamen transfertur possessio vt est glos. magna in fin. sui, super versicu. hypothecaria. in. §. j. & ibi dixi. institu. de le. ergo &c.

3 † Sed quero quid si aliquis volens rem petere per actionē publicianam probat rem illā possedisse pro sua, & tanq̄ suā, nunqd sufficit absq; probatione alterius tituli. Uidetur q̄ sic, q; titulus pro suo prestat vsucapiendi conditionem vt in toto titu. ff. pro suo. Tu dic q̄ non sufficit illud solū probare, vt not. dixit Barto. in. l. j. ad fi. cōmenti. ff. pro suo. Credo ergo q̄ actor d; allegare aliquē titulū habilē ad transferendū dñium, & l; hoc non probet, sufficit pbare q̄ possedit illā rem pro sua, & tāq̄ suam ad probandū presumptiue titulū allegatū, sicut dicimus in simili in. l. si certis annis. C. de pac. & in. l. cum de in rem verso. ff. de de vsuris. & ibi per Bar. & in. c. peruenit de censi. & glo. in. l. seruitutes. la grande. ff. de serui. tit. gñali. Uel verius ſm Ang. dic q̄ illa iura loqunt̄ quando tractat̄ de modico preiudicio, vt in prescribenda seruitute. Secus aūt vbi agit̄ de magno preiudicio, vt in proposito nostro, q; tunc non solū d; allegari titulus predictus, sed et vltra hoc d; probari q̄ fama erat i loco q̄ virtute talis tit. allegati, ille cepit rem illā possidere pro sua, & tanquā suā, arando, seminādo, & fructus colligendo. Et nunc intelligas titulū pro suo, qui a paucis intelligitur.

4 Et † aduerte q̄ quilibet volens intentare publicianā & sic prescribere vel vsucapere rem, d; habere bonāfidē continuam in terris imperij ratione peccati, alias ei denegaretur prescriptio, & sic publiciana, vt per glo. in. c. fi. de prescrip. & in. c. possessor malefidei. de reg. iu. lib. vj. l; aliud sit sc̄dm leges, ſm no. insti. de vsuc. in prin. & per Ang. in repe. l. j. C. de iudi. quicqnid dixerit Bar. in. l. sequitur. §. si via. ff. de vsucap. & in. l. hec autem iura. ff. de ser. vr. pre. & ibi dixi. Jtem aduerte q̄ ista bonafides q̄uis presumatur p titulum, tamen d; allegari per. l. si adulterium cū incestu. §. idem pollioni. ff. de adul. & per Bal. in. c. si quis per. xxx. si de feu. fue. controuer. & per Bal. & Ang in. l. super longi. C. de prescrip. lon. temp. & per Ang. in. l. eum qui. §. fi. ff. de publicia. & q̄ in simili no. Bar. in. l. cum quid. ff. si cer. peta. & in. l. rē alienam. ff. d pigno. acti. in. iij. col. & Bal. in. l. etiam. C. de exce. rei iudi. & Saly. in. l. certi. C. loca. Tu tamen adde Inno. & Car. in. c. dudum. de deci. qui dixerunt q̄ allegata prescriptiōe implicite presumatur & allegata censetur bonafides.

Circa secundum principale contra quē datur actio publiciana.

5 Dic † q̄ datur contra oēs tenentes vel possidentes vel saltē dolo desinentes possidere vel detinere ad similitudinē rei vendicatiōis, vt no. in. d. §. alie. Fallit contra dñū ipsius rei, vt in. l. pe. & fi. ff. d publi. nisi in certis casibus specialibus, in quibus datur etiam contra dominum, de quibus per glo. in. d. l. fi. & latius per gl. in. d. §. alie. Secundo fallit contra titulo possidentem, contra quem talis actio publicia. non datur, vt est casus nota. in. l. sine autē. in. §. si duobus ff. de public. nisi talis titulus sit procuratus in fraudē primi emptoris ſm Bar. in. d. §. si duobus. & per Spe. in ti. de cau. po. & proprie. §. fi. in fi. & vide ibi per Jo. and.

Circa tertiū & vltimū pro quibus competat actio talis. Dic qd cōpetit non solum in rebus mobilibus, que vsucapiuntur sed etiam in rebus immobilibus que proprie prescribuntur, vt probatur in. l. si ego. §. idem iulianus. & §. idem scribit. ff. de public. Jtem competit nō solū pro rebus corporalibus, sed etiam pro rebus, & iuribus incorporalibus, vt pro seruitutibus, vt in. d. l. si ego in. §. j. & ij. & no. glo. in. §. eque. inst. de actio. Et hoc siue nos loquamur in seruitutibus, que possunt prescribi, vt sunt ille seruitutes que habent cām cōtinuā siue in seruitutibus q̄ non pñt prescribi, vt sunt seruitutes habentes cām discontinuā, vt via iter & actus. De quibus habet̄ in. l. foramen. ff. de serui. vrba. pred.

6 † Nā lex Uoconia in talibus seruitutibus vsucapionem sustulit. l. sequitur. §. fi. ff. de vsucap. & tamen pro eis competit actio publiciana in. d. l. si ego. §. idē. de seruitu. ff. de public. Adde q̄ ista actio publiciana requirit duo extrema vnū est ex parte actoris, q̄ est quasi dñium, vt. d. §. alie. & in. c. abbate sane. de re iudic. lib. vj. Aliud ex pte rei q̄ est possessio, vel detentatio, vel q̄ dolo, vel culpa desierit possidere, sicut rei vēdicatione, vt pbat̄ i. l. eū q. §. i publiciana. ff. d pub. & p gl. i. d. §. alie. & p bal. in. l. j. C. si plures vna snia fue. condem. Adde quod actio publiciana &

ad

ad exhibendum non possunt simul intentari in eodem libello, vt in Spe. de act. ⁊ peti. propositione. §. ij. versi. ⁊ no. ⁊ scripsi in rub. ff. de publi. Adde q̄ ista actio non competit prescribenti prescriptione longissi. temporis in qua non requiritur titulus, per. l. j. ff. de publi. ⁊ ibi dixi in. iij. notabi. nisi in casu auc. malefidei. C. de prescrip. long. tempo. per no. per Ang. in. l. eum qui. §. pretor ait. in fine. ff. de publici. Et de materia huius actionis publiciane, vide plenissime per glo. ⁊ docto. in. d. §. eque. insti. de act. ⁊ per canonistas in cap. abbate sane. de re iud. lib. vj. ⁊ per Bal. in. l. j. C. si plures vna sententia fuerint condēna. ⁊ per Spe. in ti. de cau. pos. ⁊ proprie. §. nūc dōm ⁊ per Rof. in libellis, in ti. de pub. actione. ⁊ per Pet. in tracta. libellorum suorum, ⁊ per Ang. de are. in. d. §. alie.

SVMMARIVM

7 Actio rescissoria quibus detur, ⁊ quando cōpetat. 9. Et cōtra quez detur, ⁊ ad qd ⁊ pro quibus rebus. 10. 12. Et quotuplex. 13. 14.
8 Prescriptio statutaria nunquid currat ipso iure contra minorem.
Roma caput mundi. respublica iure notatur.
9 Restitutio in integrum ex causa absentie quando concedatur.
11 Restitutus in integrum quam actionem intentet.
12 Rescissorio ⁊ officium rescindens nunquid in eodem libello simul ⁊ semel possint intentari.
13 Restitutio in integrum vtrum possit sine speciali mandato per procuratorem intentari.
15 Querela inofficiosi nūquid reperiat̄ rescissoria, ⁊ qd de accusatiōe.
16 Accusatio omnis officio iudicis expeditur.
17 Iudicis officium nobile nunquid reperiatur rescissorium.
18 Restitutione in integrum obtenta que actio concedatur ⁊ intra q̄ tum tempus, ⁊ quid in statutis. 19. 21.
20 Statutum episcopi ⁊ comitis est ius pretoriū, ⁊ quid de stilo ⁊ consuetudine magistratuum.
21 Restitutio in integrum quid sit.
22 Annus vtilis quibus actionibus currat, vt eo lapso nō amplius cōcedatur. 23.
Lesionis tps nūquid restituendum restitutione in integrū obtēta.
23 Restitutio in integ. an prius petenda q̄ rescissoria possit intentari.
24 Remedium presenti ꝯ absentē prescribentē, an ⁊ qn̄ competat.
25 Restitutio in integ. intra quantum tempus debeat peti.
26 Actio seruiana cui ⁊ pro quibus rebus detur, ⁊ quando competat, ⁊ quid requirat.
27 Actio seruiana nominatur hypothecaria.
28 Actio quasi seruiana cui ⁊ contra quem concessa.
29 Cautela ad euitandā bonoꝝ excussionē, ⁊ qn̄ nō requisita excussio.
Actio hypothecaria que requirat.
30 Superficiario que actio concessa.
Tempus non modicum quid sit.
31 Metum passo que actio detur, ⁊ pro quibus rebus. 32. 33.
32 Actio vtilis in rem metum passo data quanti sit temporis.
34 Actio bonoꝝ possessoria hereditatis possessione cui ⁊ ꝯ quē datur.
35 Actio fideicommissoria hereditatis petitione quid sit.
36 Hereditatis petitio vtilis directa quo iure fideicommissario det̄.
37 Actio de partu agnoscendo quid sit, cui ⁊ contra quem concessa, ⁊ quando locum habeat.
38 Abbas nunquid possit petere aliquem in monachum sui monasterij, pronuntiari per actionem preiudicialem.
Actionem preiudicialē que persone, ⁊ ꝯ quos intentare possint.
39 Debitor alienās in fraudē creditoꝝ qua sit actione obnoxius, ⁊ qn̄ presumatur sic alienasse.
40 Actio fauiana cui competat, item ⁊ Caluisiana.
41 Bono in fraudē alienata, quas actiones habeant vt reuocentur.
42 Actio redhibitoria quando locum habeat.
43 Emptor emēs rē latēter vitiosaz quas intētare possit actiones. 45.
44 Actio quantominoris quotuplex sit. 46.
47 Lex iuxta materiam rubrice intelligenda.
48 Emptio rei vitiose quantominoris qualiter procedat.

¶ Secunda actio.

7 **In rem rescissoria.** ¶ † Scdō; Ioā. scda est actio circa q̄ prio q̄ro cui detur, dic q̄ dat̄ restitutis in integ. pp captiuitatē, vt in. l. fi. C. ex q. cau. ma. vel q̄ qs fuit detētus in vinculis seu carceribus, vt in. l. succurrit. ff. ex qb. cau. ma. vel pp absentiā, vt insti. de act. §. rursus. vel pp aliā iustā cām, vt. ff. ex q. cau. ma. l. j. in fi. ¶ Sz iuxta predicta que ro vtrū talis actio rescissoria det̄ tm̄ maioribus. xxv. an. lesis ex causis, ex qbus. s. an vero det̄ ēt minoribus, dic q̄ sic vt pbat̄ in. l. cāe. l. j. in. §. interdū. in fi §. ff. de mi. ⁊ quasi p illū totū titu Sz ꝯ hoc facit. l. fi. C. ex q. cau. in inte. rest. nō est neces. vbi prescriptiones regulariter nō currūt ꝯ minores, frustra ergo petit̄ resti. in integ. ⁊ p q̄ns frustra q̄rimus de actione rescissoria q̄ dat̄ post restitu. obtētā. Sz tu debes ponere casum q̄ minor vēdidit rē suā solenniter, quo casu trāstulit dñium, ⁊ sic caret re minor vēditor, quo casu lesus est, obtēta resti. in integ. dat̄ sibi vtilis in rem rescissoria, ⁊ sic cessat ɔ̄riū, p quo allego Cy. in. l. fi. iiij. q. C. ex q. cau. ma. ⁊ adde q̄ minor q̄nq̄ lesus est in vēdēdo, ⁊ tūc pcedit q̄ dixi, q̄nq̄ lesus est in pretio tm̄, ⁊ tūc ad pretiū tm̄ restitueret̄, vt plene not. in. l. si qdē. C. de pre. min.

8 ¶ † An aūt prescriptio statutaria currat ipso iure ꝯ minorem, dic vt p Bar. ⁊ alios in. d. l. fi. ⁊ p Inno. ⁊ Abb. in. c. constitutus. de in integ. resti. ¶ Itē q̄ro an talis actio det̄ ecclesie in integ. rest. respō. q̄ sic, vt hz in cle. j. de in inte. rest. ¶ Sz qd dicimus de repu. lesa ⁊ in integ. resti dic q̄ idē est in ea q̄ in ecclesia ⁊ minore, vt hr̄ in. l. respublic. C. ex q. cau. ma. ⁊ ibi p doct. ¶ Sz an idē sit in fisco vel villa. Rñ. q̄ Roma ppie est caput mūdi. l. j. C. de vete. iu. enu. in gl. ⁊ pprie Roma dr̄ respu. alia aūt loca dñr priuata, vt dicit gl. in. l. sz ⁊ si. §. hec clausula. ff. ex q. cau. ma. tñ quo ad ppositū nostrū Roma, ciuitates, oppida, ⁊ ville, que regunt̄ p gubernatores, ⁊ sic p alios dñr respubl. vt in. §. rursus. insti. de actio. ⁊. d. §. hec clausula. Sz in castro vel villa, vide q̄ no. p gl. ⁊ Cy. in. l. respublica. vbi cōcludit q̄ nō. de quo me remitto ad ibi no. p doc. ⁊ p Abb. ⁊ alios in. c. j. in. v. col. de in inte. resti. ⁊ ibi Abb. tz q̄ ēt vniuersitas scholariū, in qua sunt multi minores, possit in inte. resti. dic vt ibi.

¶ Quero iuxta predicta qn̄ ꝯcedat̄ resti. in integ. ex cā absentie de
9 qua. s. vt sic sciamus qn̄ ꝯpetat dcā actio rescissoria. † Rñ. qn̄ petit̄ p presentē ꝯ absentē in integ resti. ⁊ tunc sufficit quecunq̄ absentia ⁊ an voluntaria, sz qn̄ petit̄ p absentē ꝯ psentē tūc opz absentem fuisse absentē ex cā necessaria nō affecta, vt q̄ missus fuit p legato vel ambasiatore vel ex cā pbabili, vt cā studioꝝ, secus si ex voluntaria cā non pbabili, vt no. in. d. §. rursus. ⁊ aduerte q̄ finita cā absentie dāt̄ singuli dies absenti p singulis. xx. miliarijs ad redeundū, vt hz in. l. j. ff. si qs cau. ⁊ isti dies hñr pro absentia, ⁊ si plus distulerit absens imputabit̄ absenti ex hoc leso vt hz. i. d. §. rursus. ⁊ i. l. ab hostibus. §. sz q̄ simpliciter. ff. ex qb. cau. ma. ⁊ attende q̄ in longo itinere p qualibet hebdomada ad redeundum absens hr̄e dz vnā diē getis vltra dictā diem p singulis. xx. miliarijs, vt no. in glo. singuli. in. c. cupientes. §. q̄ si pen xx. extra de elec. lib. vj. An autez in statutis vel ꝯuentionibus facientibus mētionem de dieta vel rescriptis intelligit̄ de legali predicta, an vero fz ꝯsuetudinē ⁊ vulgi opinionē, dic vt hz in. c. nōnulli de rescrip. vbi per glo. ⁊ doc. ¶ Item quero quid si absens vsucapiat vel prescribat rem absentis, vtrū de
10 tur talis restitutio, ⁊ p consequens actio rescissoria. † dic q̄ sic, casus est in. l. fi. ff. ex qb. cau. ma. ⁊ sic priuilegiatus vtit̄ suo priuilegio ꝯ aliū priuilegiatū pari priuilegio. ⁊ est rō, q̄ vtēs priuilegio tractat de dāno euitādo, sz ille ꝯ quē tractat de lucro, secus āt si vtriq̄ tractarent de dāno euitando, vt in. l. si minor. xxv. an filiofa. i. prin. ff. de mino. nisi vnus vtēs priuilegio pretēderet iustiorē cāz, vt in. l. verū. §. fi. ff. de mino. de quo arg. dic p Cy. ⁊ doc. in auc. quas actiones. C. de sac. san. ec. ¶ Scdo principaliter quero ꝯ quem dat̄ talis actio, dic q̄ dat̄ ꝯ eum qui pp lesionem illius q fuit in integ. re. acq̄siuit. ⁊ aduerte q̄ cum talis actio sit realis p q̄ns sequit̄ rem ad quēcunq̄ vadat, ⁊ sic dat̄ ꝯ illum ꝯ quē daret̄ ciuilis actio realis. l. offm̄. ff. de rei vē. ⁊ q̄ no. insti. de act. §. j. ⁊ in. §. alie. secus āt si esset actio psonalis, de quo vide in. d. l. in cāe. §. fi. ⁊. l. seq. ff. de mino.

¶ Tertio principaliter q̄ro ad qd det̄ talis actio in rem rescissoria ⁊ p qbus rebus. Rñ. q̄ dat̄ ad illud idē ad q̄ dabat̄ illa prima actio realis añq̄ esset prescripta vel vsucapta, arg. eoꝝ q̄ dixi. s. proxi. q. ⁊ dat̄ tā p rebus mobilibus q̄ imobilibus vt declarat Cyn. in. d. l. fi. in. iiij. q. C. ex q. cau. ma. Itē dat̄ nō solum ad res corpora
11 les, sz ēt incorporales. † Et si vis scire q̄ actionē in integ. resti. intētet premitto q̄ aliud est iudicium rescindēs, ⁊ aliud est rescissorium rescindens iudiciū est resti. in integ. q̄ iplorat̄ p officium iudicis aduersus obstaculū vsucapionis vel prescriptionis, de quo in. l. ab hostibus. §. sz q̄ simpliciter. ff. ex q. cau. ma. rescissorium iudicium est cuz qs post restōnem concessam petit rem vtili actione, que primo directa erat, sed p vsucapionez vel prescriptionez facta est vtilis, q̄ dñs rei q habebat directā perdidit eam per vsucapionem vel prescriptionem, ⁊ per istam talē actionem rescissoriaz restituitur lesus in eo q̄ perdidit, q̄ id abstulit lesio illud idem restituit seu restaurat restitutio. l. q̄ si minor. §. restitutio. ff. de mi. ⁊ scire debes fz gl. q̄ rescissoria nō est propriū nomen actionis, sed adiectio quedam vt dicit glos. in. d. §. sed quod simpliciter sicut dicimus de actione de

peculio tributoria exercitoria ꝛ institoria, sed Bar. in .l. fi. ff. ex qui. cau. ma. Et dicitur natiua natura non datiua, q2 nascitur ex dominio directo ꝙ residebat penes ipsum restitutũ ꝙ verũ est, si prima actio non erat in totũ sublata per vsucapionẽ vel prescriptionem, ꝫ erat inefficax, secus si primitiua actio in totũ fuit sublata. nã tunc dicitur datiua cum nõ habeat preexistentẽ materiã, sed datur a solo ptore, vt .l. in honorarijs. ff. de act. ꝛ ob. Et ista ꝫ sit rescissoria annalis tamen perpetuatur per litis contest. secus in officio rescindente, q2 tunc tale officium rescindens debet inchoari ꝛ finiri intra quadriennium .l. fi. de tem. in inte. resti. petende. † Et dicitur ista actio rescis-
12 soria realis habito respectu ad actionẽ in cuius locum subrogatur. s. vtilis actio confessoria vel negatoria rescissoria, vt colligitur ex nota. in glo. in .d. §. rursus. Et gl. concludit ꝙ talis actio rescissoria est adiectio ꝛ non proprium nomen actionis, sicut dicimus in actione de peculio de in rẽ verso. ꝛ propterea in integ. restit. intentabit primum actionem realem vel personalem, prout erat prima que dicitur rescissoria, ꝛ ista est cõis opin. de quo etiam vide quod habetur in d. l. fi. ꝛ ibi per Cy. C. ex quib. cau. maio.

¶ Queritur modo an in eodem libello possit intentari rescissoria ꝛ officiũ rescindens simul ꝛ semel, dic ꝙ simpliciter non põt .l. fi. ꝛ .l. fundum. ff. de exce. secus si intentet̃ successione, vt dicit gl. magna. in .d. l. qui de inofficioso. ff. de inoffi. test. ꝛ no. ꝙ si prima actio nunquam competit, vt in in casu .l. si quis titio. ꝛ .l. si quis stipulatus. ff. ex quib. cau. ma. vel si ipso iure est sublata, vt per vsucapionẽ vt no. Bar. in .l. in honorarijs. §. sed cum rescissa. ff. de act. ꝛ oblig. est necesse ꝙ in limine iudicij intentet̃ officium iudicis rescindens, aliter repellet̃ tanquam agens sine actione .l. si pupilli. §. videamus. ff. de neg. gest. Sed si prima actio competit etiam hodie, ei tamẽ obstat exceptio, vt in prescriptione longissimi temporis, vt per Barto. in d. §. sed cum rescissa. ibi bene poterit intentari illa prima actio, ꝛ si exciperetur de prescriptione p viã replicationis ꝛ sic incidenter poterit proponi restitutio in integ. ꝛ sic officium iudicis rescindens. pro quo vide quod no. Bar. ꝛ Pau. de cast. in .l. naꝫ ꝛ postea. §. si mi-
13 nor. ff. de iureiu. † Et aduerte ꝙ si proponitur talis restitutio principaliter per procuratorẽ requiritur speciale mandatum .l. illud. §. si talis. ff. de mino. secus si proponatur incidenter vt habetur per docto. in .d. §. si minor ꝙ no. Et de hoc vtrum actio semel extincta amplius reuiuiscat, vide Bar. in .l. menius. §. duobus. ff. de legat. ij. ꝛ vide etiam in .l. qui vis. §. auream. ff. de solu. item attende q2 alia est actio rescissoria restitutoria, vt qñ restituitur prima actio que erat pscripta, vt .s. pꝫ. Alia est actio rescissoria institutoria, vt qñ quis restit. in inte. ad actionem quam nunq̃ habuit, sed habuisset si occupatus ex iusta causa non fuisset, vt probatur in .l. si quis titio. ꝛ in .l. si quis stipulatus. ff. ex q. cau. ma. ꝛ ibi per Bal. ꝛ no. Cy. in preal. l. fi. ꝛ tunc ista actio rescissoria dicitur esse proprium nomen actionis non autem adiectio prout est qñ restituit̃ prima actio q̃ fuit in rerũ natura semel, nam tunc hoc vltimo casu non est propriũ nomẽ actionis, sed propriũ nomẽ eius est nomẽ prime actionis cũ ista adiectione rescissoria, vt no. in .d. l. ab hostibus. §. ꝫ ꝙ simpliciter ꝛ ibi per Bal. ꝛ de ista materia vide per gl. ꝛ doc. in .d. §. rursus. ꝛ in .d. §. sed ꝙ simpliciter vbi etiam per Bar. ꝛ Bal. vbi plene habetur de ista materia ꝛ in .l. ꝙ tpe. C. de restit. mili. ꝛ .d. l. fi. C. ex qui. cau. ma. Ex predictis vltra ordinẽ Jo. in arbore infero ad quasdã alias actiones rescissorias pp quas dico Jo. fuisse defectiuum vt statim subdo. Et hoc certe negari non potest si recte consideremus.

¶ Tertia actio.

14 **In personã rescissoria.** ¶ † Tertia est actio circa quam, q2 eius intellectus pendet ex predictis non insisto, de qua no. in glo. in .d. §. rursus. ꝛ habetur in .d. l. fi. ꝛ sic datur illi qui est in integ. restitu. ad actionem personalẽ q̃ si ante lesionem competebat ꝛ contra illũ cõtra quem poterat intentari illa prima actio personalis anteq̃ esset prescipta, vt in .l. patri. §. minor. ff. de mi. ꝛ dat̃ ad illõ ad ꝙ prius dabatur ipsa actio antequam esset prescripta. ar. eorum que .s. dixi ar. §. quo autem. insti. da bon. pos. ꝫ Jo. in arbore sua solũ fecerit mẽtionem de actione in rem rescissoria, ꝛ sic minus nunquam perfecte vt patet ex predictis.

¶ Quarta actio.

15 **Mixta rescissoria.** ¶ † Quarta est actio, ꝛ hec talis actio datur in inte. resti. cui primo ante lesionẽ dabatur actio mixta, vt est petitio hereditatis fa. her. cõmu. di. fi. regun. de quibus actionibus mixtis habet̃ in .§. quedã. insti. de acti. ꝛ datur ꝯ illum ꝯ quẽ illa prima actio mixta dabat̃ per no. in .§. rursus. ꝛ per Cy. in .d. l. fi.

¶ Sed quero nunquid reperiat̃ querela inofficiosi testamenti rescissoria, Rñ. sic, ꝛ pone exemplum vel casum ꝙ heres adita hereditate se absentauit, ꝛ stetit absens per quinquennium ꝛ vltra, ꝛ sic expirauit talis querela inofficiosi testamenti ab adita hereditate. p lapsum quinquennij vt in .l. papinianus. §. si conditioni. ff. de inoffic. testa. ꝛ in .l. sancimus. §. illud. C. de inoffi. testa. ꝛ ꝙ habetur in .d. §. rursus. certe tali restitutione obtenta dabitur exheredato vel habito pro exheredato cui competebat querela vtilis querela inofficiosi testamenti rescissoria. ar. no. per glo. ꝛ doc. in .d. §. rursus. Et audi mirabile, q2 talis querela vbi per prius ante restitutionem ꝛ ante lesionẽ poterat moueri vsq3 ad qnquenniũ p dicta iura nũc post restitutionem obtentam debebit moueri intra annum vtilem per .l. in honorarijs. §. sed cũ rescissa. ff. de act. ꝛ obliga. ꝛ ꝙ hꝫ in .d. l. fi. C. ex qui. cau. ma. ꝙ no. ad limitationem predictorum iurium, q doc. non tangunt. Aduerte tamen q2 talis querela inofficiosi testamenti non est propterea actio nec accusatio, sed ꝫ medium inter vtrunq3, vt no. in .l. posthumus. §. si quis ex his. ff. de inoffi. testa. ꝛ vide glo. super rub. insti. de inoffi. testa.

16 ¶ † Quero nunquid reperiatur accusatio rescissoria, dico ꝙ sic, p supradicta. ꝛ pone exẽplum isto modo. Tu scis ꝙ accusationes vt plurimũ solent dari vsq3 ad .xx. annos .l. querela. C. ad legẽ cor. de fal. ꝫ actiones omnes regulariter durent .xxx. an. l. sicut .l. omnes. C. de prescrip. xxx. vel .xl. an. ꝛ insti. de perpe. ꝛ tẽp. act. in princi. Pone ergo exemplum in crimine falsi. ꝛ sic ꝙ falsarius stetit tandiu absens ꝙ prescriptum est illi accusationi de falso, eo reuerso petitur resti. in inte. ex clausula generali, de qua in .l. j. in fi. ex quib. cau. ma. ꝛ in prealleg. §. rursus. certe obtenta tali resti. in integ. dabitur ꝛ concedit̃ illi restituto dicta accusatio rescissoria intra annum vtilem tm̃, per .d. §. sed cũ rescissa. quod not. ꝛ aduerte q2 omnis accusatio expeditur officio iudicis nobili ad publicã vtilitateꝫ, vt per Bar. in .l. imperium. ff. de iurisdi. om. iud. sed tamen cõiter appellat̃ accusatio ꝛ non officium iudicis simpliciter. ar. l. cum delanionis. §. asinã molẽdinariã. ff. de fun. instruc. vnde nimirũ si formo qõnem de accusatione simpliciter, ꝛ non sub noĩe officij iudicis, ꝺ qua ĩ. statim dico. ¶ Rursum quero nunquid reperit̃ officiũ iudicis no-
17 bile rescissorium, ꝙ de mercenario non est dubium. † Rñ. qꝺ sic, ꝛ pone exẽplũ qꝺ ineptũ est quadriennium ꝯ titiũ ad petendam rest. in integ. per aliquẽ maiorẽ vel minorẽ iuxta .l. fi. de tempo. in inte. resti. pe. Titius se absentauit, ꝛ eo absente expirauit quadrienniuꝫ eo reuerso proponit̃ restit. i integ. per officiuꝫ iudicis nobile rescindens ad rescindendã prescriptionẽ lapsi tpis illius quadriennij, qꝺ est ꝯtinuũ in sui pgressu, ꝫ sit vtile in sui prin. vt in .d. l. fin. qua restitutione obtẽta restituit̃ illi restituto primũ officium iudicis vtile qꝺ appellat̃ decetero rescissorium, ꝫ primum esset officiũ iudicis rescindens, vt pꝫ ex predictis, quo ẽt officio recissorio intẽtato itra annuꝫ vtilẽ, per .d. §. sed cũ rescissa. restituet̃ ei prima actio personalis vel realis vel mixta, per no. in .d. §. rursus. ꝛ sic vides mirabilia primum qꝺ officium iudicis rescissorium efficitur officium iudicis rescindens. Secundo qꝺ vbi tale officiũ iudicis rescindẽs solet posse intentari intra quadrienniuꝫ, per .d. l. fi. nũc poterit intentari intra annũ vtilẽ p sepius alle. §. si cũ rescissa. cũ sit eadẽ ratio i officio iudicis nobili, que est in actione quantũ ad ꝓpositũ nostruꝫ, ergo idẽ ius esse dꝫ .l. illud. in fi. ff. ad leg. aquil. cum si. Nam semper ẽt prima actio que erat directa ante resti. obtentã nunc regulariter datur vtilis que dicitur rescissoria, siue prima actio sit ex ꝯtractu vel quasi, siue ex maleficio. vel quasi, ẜm Cy. in .d. l. fi. C. ex qui. cau. ma. ꝙ no. ad limitationẽ .l. petende. C. de tẽp. in integ. resti. pe.

18 ¶ † Quero quare obtẽta restitutione in integ. rest. pria actio vtilis ꝛ non directa, ꝛ quare dꝫ intentari solum intra annum vtilem ꝛ maxime si sit actio reipersecutoria, que solet dari vsq3 ad .xxx. annos, ẽt si sit pretoria, vt hꝫ insti. ꝺ ppe. ꝛ tẽp. act. in prin. dic ẜm doc. ꝙ ideo est. q2 cũ prima actio eẽt sublata p remediũ iuris ciuilis, puta prescriptionis vel vsucapionis, vt isti. de vsuca. i prin. idcirco nõ potuit pretor ꝯ ius ciuile restituere actionẽ extinctã, nisi q̃tũ ad effectuꝫ dã do vtilẽ actionẽ. arg. §. quos ãt. insti. de bo. pos. ꝛ q2 ista actio dat̃ ꝯ ius ciuile ẜm qꝺ prima actio ꝛ vt extincta vel nullius effectus, pp ista, actio rescissoria durat soluꝫ anno vtili, vt i .d. §. ꝫ cũ rescissa. ibi, q2 ꝯ ius ciuile, secus ãt si actio pretoria rei psecutoria esset inducta in nõ puiso a iure ciuili q2 tunc ppetuo .s. xxx. annis duraret vt in .d. prin. inst. de ppe. ꝛ tẽp. act. ar. predicto, qꝺ no. multuꝫ singulariter. ¶ Quero iuxta premissa, pone qꝺ p statutum factuꝫ ab epis. comite, vel marchione, qꝺ est ius pretorium ẜm Bar. i .l. vna in prin. ff. ꝺ verb. ob. ꝛ in .l. ambitiosa. ff. de decre. ab ordi. faci. inducit̃ in aliquo casu nõ puiso a iure ciuili vsucapio vel prescriptio aliqua. vtrum tunc si petat̃ ꝛ obtineat̃ in integrum restitutio aduersus illam

illam vsucapionem vel prescriptionem ex aliqua causa a iure cōces sa, dabitur prima actio rescissoria solum intra annum vtilem, ⁊ non vltra, ⁊ videtur dicendum quod detur solum intra annum ꝑ dictū
19 §. sed cum rescissa. In contrarium facit, † ꝙ detur ⁊ intentari possit intra illud tempus intra ꝙ prima poterat intentari anteꝗ̃ ille le sus esset q2 tō talis actio rescissoria datur tantum in annum vtilem, q2 datur contra ius ciuile contra vsucapionem vel prescriptionē in ductā a iure ciuili, per quam censetur sublata prima actio quantū ad effectū vt dixit tex. in. d. §. sed cum rescissa. in fi. Sed qōne pre posita datur talis actio contra ius pretorium, ꝙ induxerat in casu il lo vsucapionem vel prescriptionem, ⁊ sic non datur contra ius ciui le ꝼm quod talis actio inducta per statutum pretorium nō erat vsu capsa vel prescripta ergo ⁊c. Quid dicemus cogita super hoc, sed forte melius est dicere ꝙ tunc vltima pars sit vera, argu. a ratione cessante, de qua in. d. §. sed cum rescissa. in fi. Aduerte tamen in eo ꝙ. s. presupposui ꝼm Bar. tale statutū esse ius pretorium, prout etiā tenuit Bar. in. l. omnes populi. ff. de iust. ⁊ iur. per. c. ij. de maio. ⁊ obe. ⁊. c. ij. de consti. lib. vj. Idē dixit Bart. in. l. fi. ff. de penis. ⁊ in l. ij. ff. de bo. pos. titulo generali. ⁊ in. l. ij. §. fi. ff. de vsuca. pro empto. idē dixit Bal. in. l. sine pars. C. de dilat. ⁊ in. l. si predium. C. d̄ edil. actio. ⁊ in. l. id quod pauperibus. C. de episco. ⁊ cle. in versic. tertio quero, ⁊ in rubri. C. qui admit. ad bo. pos. possunt. ⁊ per eundem in repetitione. l. emilius. ff. de mino. ⁊ in. l. certum. C. de vnde cognati.
20 in ver. sequitur videre de secundo. † ⁊ ibi etiam habetur quid de sti lo ⁊ consuetudine magistratuū an sit ius pretoriū. Sꝫ aduerte quia Bal. in. l. receptitia. circa prin. C. de consti. pecu. dicit ꝙ immo est ius ciuile, ⁊ idē dixit Ang. in. l. iij. §. cato. ff. d̄ ver. ob. q2 isti nō vice alterius statuunt, sed proprio iure, de quo etiam vide per Ludo. de roma. in. d. l. iij. in prin. ⁊ in. l. j. C. qui admit. vide in gl. in verbo, ob seruetur. in. c. j. si de inuestit. iter do. ⁊ vassal. lis ori. Et qui sunt isti qui iure proprio hoc faciunt tanꝗ̃ non recognoscentes superiorem habetur, ⁊ in. l. j. §. de qua re. ff. de postu. ⁊ per Bar. in. l. infamem. ff. de pub. iud. ⁊ in. l. non ambigitur. ff. de legi. ⁊ ꝑ canonistas in. c. cū te. de re iudi. ⁊ per Ant. de but. in. c. per venerabilē. qui fil. sint legi. sed si recognoscunt superiorē, tunc sit vera opinio Bartol. per d. glo. ⁊ de hac materia vide per Abb. in. c. fi. de offi. lega. ⁊ ꝙ di xit in. c. constitutio. ij. dist. in. ij. q. dic vt ibi scripsi, ex quibus patet an dicta questio procedat.

¶ Quero nūqd in casu predicto actio restituta erit ciuilis an preto ria, videtur ꝙ sit pretoria, per. d. §. rursus. sed forte est melius dice re ꝙ tunc sit ciuilis, ex quo non datur ꝯ ius ciuile, sed potius scđm ius ciuile per. d. §. quos aūt super quo tamen cogita, tu autē dic ꝙ ius ciuile super hoc prouidet in concedendo talem restitutionem in integrum, sed solum ius pretoriū. Et ideo semper debet dici preto ria, ex quo semper restituitur auctoritate pretoria, vt in. d. §. rursus. ⁊ nō auctoritate legali, tene menti istas ꝯsiderationes, q2 doc. nō po
21 nunt. ¶ † Quero quid si prima actio nō durabat per annum sꝫ forte tantum per sex menses ex forma statuti ciuitatis vtrum dabitur pri ma actio rescissoria intra annū vtilem, videtur ꝙ sic, per. d. §. sed cū rescissa. sed contra facit ꝙ not. Cyn. in. d. l. fi. C. ex qui. cau. maio. in. vj. q. in fi. ⁊ ideo videtur dōm quod ꝙ si prima actio erat longio ris vite ꝗ̃ actio rescissoria ꝙ actio rescissoria detur intra annum vti lem tantum, vt in. d. §. sed cum rescissa. Si vero prima actio erat breuioris vite, tunc actio rescissoria erit eiusdem vite ⁊ eiusdem tem poris, vt videtur ꝓbari in. l. fi. ff. de mino. ⁊ in. l. sed ⁊ si per pretorē §. quoties. ff. ex qui. cau. maio. Ratio est, q2 sicut propter absentiaꝫ qs non dꝫ dānum pati, ita nec lucrum. l. iij. ff. ex quib. cau. maio.

¶ Quero pone ꝙ fui lesus ꝑ absentiā aduersarij in annis. x. fui i integrum restitutus, per. l. j. in fi. ff. ex qui. cau. ma. cum si. nonne re stituuntur mihi illi. x. anni, in quibus fui lesus videtur ꝙ sic, q2 resti tutio est in pꝛiorē statū repositio. l. quod si minor. §. restitutio. ff. de mi. Si sic nunquid potero etiā post annum intra quem dꝫ actio resci ssoria intentari, intra tamen illos decem annos ius meum prosequi, ⁊ deducere in iudicium, ⁊ vī ꝙ non, per. d. §. sed cum rescissa. Sa ly. vero in. d. l. fi. ver. oppo. x. ⁊ fortiter dicit ꝙ non videt rationem quare non, ex quo sum intra tempus mihi restitutum, ⁊ sup hoc di
22 cit cogitandum, q2 ista transcendunt sensum scholasticum. † Sed q dam doctor dicit ꝙ aut prima actio erat omnino sublata, vt in vsu capione rei mobilis, ⁊ tunc debeo solum intra annum vtile ius meū deducere, ita intelligatur. d. §. sed cū rescissa. cum si. Aut prima ac tio non erat ipso iure sublata, vt in prescrip. rei mobilis per quaꝫ ac quirit̄ dñium solum vtile prescribenti, ⁊ remanet in persona mea ꝯ ꝗ̃ prescriptum est dñium directū, ⁊ per consequens durat directa rei vēdicatio per ea que habentur, inst. de vsucap. in prin. ⁊ tūc pri ma actio, id est directa rei vendicatio poterit intentari, etiaꝫ post an num vtilem, intra tamen illos decem annos ex quo illa prima actio

sublata non erat. Idem etiam si loquitur in prescriptione longissimi temporis per quam ꝼm cōem opinionem non tollitur actio, sed so lum paratur exceptio prescriptionis. xxx. vel. xl. anno. vt habetur i dic. prin. insti. de vsuca. cum si. Et in istis duobus casibus vltimis si intentabo primā actionē que durat, ⁊ aduersarius meus excipiat de prescriptione longi vel longissimi temporis etiam post annū vti lem replicabo de restitutione in integrum, per prius mihi concessa ꝑ supradicta. Mihi aūt videtur dōm ꝙ per restitutionē in integrū obtentam mihi restituatur totum tempus, in quo fueram lesus, sed attēde oino, q2 debebo intra annū vtilē i oi casu ⁊ i oi prescrip. ius meum deducere in iudicium, per d. §. sed cū rescissa. sed illa actiōe rescissoria deducta in iudicium intra annum vtilem, tunc ex vi pro prie nature illius prime actionis que appellatur rescissoria, ipsa ac tio dꝫ durare intra tantum tempus quantum abstulerat lesio ꝑ. d. §. restitutio. sed nihilominus si lis fuerit cōtestata super ipsa actio ne rescissoria intra annum vtilem ipsa actio perpetuabitur, non ex sui natura propria, sed ex vi perpetuationis facte per litis contesta tionē iuxta ea que habentur in. d. l. fi. de prescri. xxx. vel. xl. anno. q2 actio rescissoria etiam perpetuatur per litis contestationē, vt ha betur in. d. l. fi. ⁊ ibi per doc. ⁊ no. in. l. sed ⁊ si per pretorē. in. §. quo ties. ff. ex qui. cau. ma. nec mihi placet ꝙ si quis intra annum vtilem non deduxerit in iudicium ius suum per actionem rescissoriam qō admittatur ad prosequendum ius suum, si sibi superest aliquid de tempore sibi restituto in quo fuerat lesus, q2 illi anni vtiles dant̄ ad principiandum ⁊ initiandū iudicium in actione rescissoria. Ita itel ligo dictum. §. sed cū rescissoria. queꝫ puto procedere non solū quan do prima actio erat in toto extincta, sed etiam quando durabat, sꝫ contra eam exceptio prescriptionis obstabat.

23 ¶ † Quero vtrum actio rescissoria que vt dictum est dꝫ intentari in tra annū vtilem semper tollat̄ anno vtili, videtur ꝙ sic, per. d. §. sꝫ cū rescissa. ⁊ per. d. l. fi. Tu dic ꝼm Cy. in. d. l. fi. ꝙ aut talis actio re scissoria competit propter in integrum restitutionem petitaꝫ officio iudicis nobili, vt in toto titulo. ff. ⁊. C. de mino. ⁊ in toto tit. ex q. cau. maio. ⁊ tunc durat tantum vno anno vtili, vt in dictis iuribus. Aut cōpetit propter restitutionem petitā iure actionis. ⁊ sic de iure com muni, vt per actionē ꝙ metus causa, vel actione de dolo, vel per re mediū senatusconsulti, Velleiani, ꝙ datur mulieri intercedenti ꝑ alio, ⁊ tunc non finitur anno sed durat perpetuo, in eo in quo conti net rei persecutionē ꝼm Cy. ⁊ Ang. in. d. l. fina. ⁊ hoc probatur in l. si cum excep. §. satis clemēter. ff. quod met. cau. ⁊ ꝙ habetur. l. me tum. §. volenti eo. ti. ¶ Quero vtrum prius dꝫ peti restitutio in inte grum anteꝗ̃ possit intentari actio rescissoria, breuiter dic ꝙ sic, se cundū cōem opi. de qua probatur in. l. ab hostibus. §. sed ꝙ simpli citer. ff. ex qb. cau. maio. ⁊ per Cy. in. l. fi. C. eo. ti. ⁊ habetur ꝑ Hy. ⁊ glo. in. d. §. rursus. ¶ Sed cōtra oia predicta oppono ꝙ nulla re stitutio in integ. sit necessaria, imo ꝙ nemo audiatur ad petendū re stitutionē in integ. vbicunqꝫ absens prescrip. ꝯ maiorē presentem, primo q2 presens potuit prescriptionem vel vsucapionem interrum pere ꝼm modos traditos in. l. vt perfectius. C. de anna. excep. prete rea nonne contra absentē potuit presens mitti in possessionē vel rei petite, vel pro mensura debiti declarati, ⁊ sic venire ad venditioneꝫ bonorū ex secundo decre. vt in ti. ex qui. cau. in pos. ea. ⁊ quod ha betur in. c. quoniā frequenter. circa finē. extra, vt lite non contest. ⁊ probatur in. l. si finita. §. iulianus. de dam. infec. Solu. dic vt no. gl. notabilis in. l. is qui reipublice causa. ff. ex qui. cau. ma. Et bre
24 uiter ꝼm Bar. ibidē in. l. is qui † dic ꝙ nullum remedium compe tit presenti contra absentem prescribentē nisi potuerit per presenteꝫ deueniri ad diffinitiuam sententiam ꝯ absentē, vt q2 absens reliquit procuratorē in ciuitate contra quem potuit ad sententiam diffiniti uā deueniri vt ibi vel q2 absens habebat in ciuitate vicinos vel ami cos vel coniunctos q absentē defendissent si ꝑ presentē reqsiti fuis sent, nisi enim requirantur per presentem sibi denegaret̄ in integr. rest. Itē ait pretor. in. §. defendi. cum. l. seq. ff. ex qui. cau. ma. quod no. Alia autem remedia de quibus in ar. non impediunt restitutio nem in integrum, q2 cum talis restitutio detur propter lucrum ab sentis non pōt absens opponere culpam presenti, ex qua ipse ab sens sentit lucrū, vt in. l. cum fundo. §. j. ⁊ ibi not. ff. de iur. dot. facit quod habetur in. l. vendicationem. ⁊ in. l. seq. ff. de euic.

¶ Ex quibus ego infero ꝙ stante statuto ꝙ contra absentē possit deueniri ad sñiam diffinitiuam ꝙ isto casu nullus presens cuius ac tio esset per absentē prescripta posset petere restitutionem in integ. ex quo presenti ꝯsultū erat per remedium sñie diffinitiue per ea que habet̄ur in. d. l. is q reipublice causa quod no.

¶ Vltimo quero intra quantum tempus debet peti restitutio i in
25 tegrum tam per maiores ꝗ̃ per minores. † Breuiter dic ꝼm bar. in. d. §. sꝫ qō simpliciter. ꝙ aut restitutio in integ. ꝓponit̄ aduersus

sententiam vel aliquem Zctum, ꝛ tunc debet proponi intra quadrié nium ꝙ a sui principio est vtile ꝛ in suo progressu continuum lꝫ olim deberet proponi intra annum vtilem, vt habetur in. d. §. rursus. ꝛ in l. petende. C. de tempo. in integ. resti. pe. Aut nos loquimur de re stit. in integrum petita aduersus lapsum temporis, id est aduersus vsucapionem vel prescriptionem. Et tunc aut tẽpus lesionis maius erat quam quadriennium, ꝛ tunc debet proponi restitutio intra quadriennium tantum per. d. l. petende. Aut erat minus tempus quod quadriennium, ꝛ tunc debet peti intra tantum tempus quantum fuit tempus lesionis per. d. §. quoties. ꝛ. l. fi. ff. de mino. quod tamẽ tempus a principio sui vtile erit, sed in sui progressu continuum sicut diximus in quadriennio per dictam. l. petende. arguendo ꝺ toto ad partem. l. que de tota. ff. de rei vendicatio. licet Cy. in dicta. l. petende. voluerit quod in omni casu restitutionis petende concedatur quadriennium.

℃ Quinta actio.

Seruiana pro rebus

Coloni. ℃ Quinta actio est. Et ista actio datur domino, vel quasi fundi rustici qui talem fundum rusticum locauit, vel ad partem fructuum dedit; †ꝛ datur pro consequendis re-
26 bus ipsius coloni inuectis vel illatis in dictum fundum rusticum, ꝛ datur contra ipsum conductorem illius fundi rustici, ꝛ etiam cõtra quencunqꝫ possidentem res illas inuectas ꝛ illatas que sunt tacite pignori obligate ipsi locatori, vt plene habetur in. §. item seruiana. insti. de act. vbi plene de natura istius actionis in. l. si fundus. §. in vẽdicatione. ff. de pig. Et aduerte qꝛ ista actio appellatur hypotbecaria, sicut actio quasi seruiana. istud probat in. l. apud celsum. §. ideꝫ tractat. ff. de doli excep. ꝛ vide tex. in. d. §. item seruiana. Attende tamen ꝙ talis actio ita demum locuꝫ habet si dominus sciuit illas res fuisse illatas in dictuꝫ funduꝫ, secus si ignorauit, qꝛ tunc nõ sunt tacite pignori obligate, vt hꝫ in. l. certi iuris. C. loca.

℃ Item locum habet talis actio siue talis colonus nummis colat siue etiam sit partiarius, ꝛ etiam non datur solum pro pensione seu affictu, sed etiam pro deterioratione ipsius fundi, vt probat gl. in. d. §. item seruiana super verbo, quis.

℃ Nota ꝙ etiam ad hoc vt ista actio seruiana competat, requirit primo habilitas obligantis vel conducentis ẜm glo. in. l. item qꝛ. ff. de pac. scꝫ ꝙ non sit pupillus, sed talis qui poterit expresse obligare. Secundo requiritur habilitas rei obligate, scꝫ ꝙ sit talis q̃ obligari possit, vt in. l. ob es. C. de act. ꝛ obliga. alias secus, puta si eẽt liber homo vel res sacra. Tertio ꝙ conductor habeat tale ius in ipsa re ꝙ obligare possit. l. q filios. in fi. C. que res pig. ob. po. Quarto ꝙ ipse res fuerint illate eo animo in re loca. vbi sint perpetuo ꝛ non ad tempus vt nota. in. §. item seruiana. ꝛ. l. debitor. ff. de pigno. Quinto requiritur ꝙ sit res quaꝫ verisimiliter quis in specie eẽt obligaturus. l. obligatione generali. ff. de pig. Sexto ꝙ res a te possideatur. l. vnica. C. de alie. iud. mut. cau. fa. Septimo ꝙ locator sciuerit illa inuecta ꝛ illata cum distinctione tamen, de qua in. d. §. seruiana. vt statim predixi.

℃ Sexta actio.

27 ## Seruiana pro rebus

inquilini. ℃ † Sexta est actio. ꝛ ista daẛ domino fundi vrbani. siue sit in rure, siue sit in ciuitate, qꝛ locus non facit predium vrbanum vel rusticũ, vt habetur insti. de seruí. §. j. Qñ scꝫ dominus vel quasi vult per istam actionem seruianam que hypothecaria appellatur prosequi res inuectas vel illatas in fundũ vrbanum seu domum que sunt domino tacite obligate. l. ij. ff. qui. mo. pig. vel hyp. taci. contrahi. ꝛ glo. in. d. §. item seruia. super verbo, coloni. in princip. Et datur tam contra inquilinum quam cõtra quecunqꝫ tertium possessorem illarum rerum per. d. l. si fundus. §. vẽdicatione. Et datur contra possessorem illarum rerum tacite obligatarum tam pro mercede seu debita pensione ipsi domino quam pro deterioratione dicte domus seu fundi vrbani, sicut actio hypothecaria, vt in. d. l. ij. ꝛ habetur in. d. §. item seruiana. Et aduerte ꝙ lꝫ illa demum inuecta vel illata per colonum in predio rustico sint tacite pignori obligata si dominus sciuit secus si ignorauit, vt dixi. s̃. proxima actione tamen inuecta ꝛ illata per inquilinuꝫ sunt tacite pignori obligata siue dominus seu locator ipsius domus sciuerit siue ignorauerit illa esse inuecta siue illata per ea que habentur i. d. l. certi iuris. C. loc. secus autem in colono. vt s̃. statim dixi. Et que sit rõ differentie inter istam actionem ꝛ precedentem vide gl. in. d. §. iteꝫ seruiana. ꝛ quod habetur in. d. l. certi iuris. Et quamuis Jo. in arbore vnam tantum posuerit deseruientem illis duabus actionibus, tñ gratia commodioris intellectus ego diuidere volui in duas, ar. §. sic ne in primis. insti. de lega.

℃ Septima actio.

Quasi seruiana seu hypotheca-

28 ria. ℃ † Septima est actio. Et ista datur cuicunqꝫ creditori q pretẽdit habere ꝛ habet obligata bona sui debitoris vltra supradictos duos casus de quibus diximus in duabus proximis actionibus, vt probatur in. §. seruiana. insti. de actio. Et datur tam contra debitorem quam contra quẽcunqꝫ tertium possessorem vel detentorem rerum obligatarum vel tacite vel expresse cum sit actio realis, vt habeatur in. d. l. si fundus. §. in vendicatione. ꝛ in. l. pignoris persecutio. ff. de pigno. ꝛ datur vt creditor consequatur securitatem in illis rebus sibi obligatis eidem relaxandis per detentorem vel possessorem seu debitorem. Et hoc siue illa bona fuerint mobilia siue imobilia, vt est casus in. d. §. item seruiana. ibi pignora hypothecasue. ꝛ in hoc differt ista actio a duabus proximis actionibus precedentibus que locum habent solum pro re mobili que possunt inuehi siue inferri, vt habetur in. d. l. certi iuris.

℃ Et attẽde qꝛ quando qs vult tales actiones intẽtare ꝯtra tertios possessores est necessarium ꝙ primum excussionem fecerit cõtra debitorem obligatum vel eius heredes, aliter posset repelli per exceptionem excussionis non facte, vt habetur in aucten. hoc si debitor. C. de pigno.

℃ Scias tamen ꝙ vnum remedium est ad faciendum ꝙ nõ sit necessaria excussio. vꝫ ꝙ creditor tempore obligationis bonorum facte per debitorem faciat ꝙ debitor ꝯstituat se precario nomine creditoris seu nomine ipsius creditoris possidere bona obligata, quo casu qꝛ tunc transfertur possessio illorum bonorum obligatorũ in ipsum creditorem. Juxta ea que habentur in. l. quod meo. ꝛ in. l. interdum. ff. de acquir. poss. Si ipse creditor vult consequi illa bona tanquam sibi obligata contra tertios possessores ꝛ intentet conditionẽ ex. l. fi. C. de acqui. pos. ꝛ tunc non erit necessaria excussio, qꝛ tũc dicitur condicere possessionem suam, seu ad se spectantem, quã ille debitor in alium bona transferendo interuertere videtur. ꝛ ita dñt qdam doc. in. d. l. fi. C. de acquiren. pos. hoc idem tenuit Jac. de but. ꝛ ibi Floria. in auc. hoc idem si debitor. C. de pigno. quod est subtile secus tamen esset si intentaret hypothecariã ꝛ sic non condictioneꝫ ex dicta. l. fi. secundum Bald. in. l. j. C. de reuocan. his que in fran. credi. alie. sunt.

29 ℃ † Jtẽ aduerte qꝛ ea que. s̃. dixi de excussione facienda locum habent in hypothecaria conuentionali seu legali, secus auteꝫ est in pignore pretorio, tunc enim non requiritur alia excussio, vt no. Bal. in. l. j. de reuo. his que in fran. alie. sunt quod tene menti.

℃ Et attende, qꝛ attẽta ratione predicta que est requiritur excussio qñ creditor intentat hypothecariam, secus si intẽtat condictionem ex. l. fi. C. de acquirẽ. pos. ego ꝯsidero ꝙ vbicunqꝫ est translata possessio rei obligate per ipsum debitorem in persona creditoris, ꝙ tũc si debitor vel alius interuertat illam possessionẽ creditoris, ꝛ creditor intentat condictionem ex dicta. l. fin. ꝙ tunc non requirit aliquo modo excussio, sicut ẽt est quando debitor ꝯstituit se bona obligata possidere nomine creditoris, cum sit eadem ratio, ergo ꝛc. argumẽtũ in. l. illud. in fi. ff. ad legem acqui. ꝙ no. Jtem adde ꝙ non reqrit excussio ẽt qñ debitor rem hypothecatam alienauit pendente lite ꝯ se. Uel qñ debitor est absens, vt i dicta auc. hoc si debitor. ꝛ ibi gl. ꝛ Bal. Jtem adde ꝙ non requiritur excussio qñ ꝯ excipientem de excussione nõ facta replicatur per creditorẽ ꝙ debitor nõ est soluẽdo offerẽdo se hoc ꝓbaturum incontinenti, vt per Florian. in. d. auctẽ. hoc si debitor. ad fi. Et maxime si replicet ꝛ ꝓbet ꝙ debitor notorie non sit soluendo, vt ꝑ Bar. ꝛ docto. in. l. fi. ff. si certum peta. ꝛ in. l. decem. ff. de verb. obli. Jtem vꝫ processus ꝯ possessorem etiam non facta excussione si de ea non est exceptum, vt per Bar. in. l. ij. C. com. di. ꝛ Flo. in. d. auc. hoc si debitor. Jtẽ adde ꝙ quantuꝫ ad hypothecariã paria sunt principaliter debitorẽ esse absentẽ vel eẽ presentẽ ꝛ non posse aliquo impedimento conueniri, vt per Bar. ꝛ Cy. ꝛ alios in dicta auc. hoc si debitor. ℃ Ultimo de materia hypothecarie que requirantur in ea, ꝛ quid debet creditor ꝓbare qñ agit hypothecaria tam ꝯ debitorem q̃ꝫ contra tertios possessores, dic vt per Bar. in. l. rem alienam. ff. de pig. actio. ꝛ per Salyce. in l. cum res. C. de proba.

℃ Octaua actio.

30 ## Que

datur superficiario. ℃ † Octaua est actio. Et ista locuꝫ habet quotiescunqꝫ quis conduxit aream vel funduꝫ ad non modicum tempus quod interpretatur decennium ẜm communem sententiam, vt habetur in. l. j. §. qui in perpetuum. ff. si ager vectí. vel

eti vel emp: pet, quo casu si ille conductor edificauerit aliquod edificium in solo conducto quod edificium superficies appellatur et cadat a possessione vel detentione eiusdem superficiei seu edificij, durant tamē tempore sue conditionis et non vltra, vt no. Rayn. in. d. §. qui in perpetuum. potest intentare contra possessorem vel detentorem illius edificij vtilem rei vendicationem que datur superficiario ad restitutionem illius edificij in quo superficiarius seu conductor h3 vtile dominium quale h3 etiam in solo conducto. ff. de super. fi. l. j. §. j. et l. superficiario. ff. de rei ven. et per Roff. in libellis suis. Ex his p3 q talis actio solum datur pro imobili. et sic pro edificio, non autem pro re mobili, quod no.

¶ Quero quid si emi vel alio titulo acquisiui aliquem fundum ad domum seu superficiem faciendam in dicto solo, pone q postea feci domum seu superficiē, et cecidi ab eius possessione vel detentatione, iuxta. l. officium. ff. de rei ven. nūquid competit mihi directa rei vendicatio ciuilis, an vero ista actio vtilis in rem que tunc est pretoria. Dic circa hoc quod aut ille qui in me transtulit fundum seu solum ad superficiem faciendu3 in eo per me, retinuit apud se dominium illius fundi expresse, et tunc datur ista actio vtilis in re3 pretoriā p ista supficie vēdicāda vt hʒ i. d. l. j. §. q supficiario. ff. de supfic. aut ille expresse sibi non retinuit dominium in fundo, et tunc videtur omne ius suum quod habebat in illo fundo in me transtulisse et per q̄ns mihi daretur rei vendicatio ciuilis, vt habetur per glos. in. l. si mulier. C. de iure dot. et probatur in. l. species. ff. de aur. et arg. lega. ¶ Quid aūt si ego emo solum edificium sine terreno seu fundo vtrum detur mihi ista actio vtilis in rem. et vtrū hoc possit in re fieri, dic q de iure ciuili q non potest solū edificium seu superficiem in alium transferre, cum transferat dñium in fundo seu terreno, saltem in tm̄ quantum capit edificiu3, vt in. l. obligationū. §. placet. ff. de act. et oblig. sed de iure pretorio sm q conuentiones ptinum sunt seruande, hoc potest fieri et datur ista actio vtilis in rem pretoria illi qui h3 vtile dominium in superficie seu edificio, et ita declarat Bar. et Albe. de rosa. in dicta. l. j. ff. de superficie. quod not. q3 pauci hec intelligunt tanquam incognita et occulta apud iuristas communiter.

¶ Nona actio.

Utilis in rem que datur metum

31 passo. ¶ † Nona est actio. Et circa istam actionem dic q si tu fuisti per metum qui caderet in constantem an, imum vel corporis cruciatu3 coactus in alium aliquam rem tuam vel quasi tuā transferre quo casu, l3 voluntas tua sit coacta, tamen voluntas est. l. si mulier. §. metum. ff. quod metus cau. Isto casu inspecto iure ciuili propter voluntatem illam quantuncunq3 coactam, transtulisti dominiū rei tue in illum metum inferentem, et sic tibi dari nō potest rei vendicatio ciuilis que datur soli domino. l. in rem. in principio. ff. de rei ven. sed tamen de iure pretorio secus. de quo in toto titu. quod metus cau. vnde de iure pretorio illa prima rei vendicatio que dicebatē ciuilis et directa, nunc dicetur vtilis rei vendicatio pretoria, q3 cu3 esset extincta de iure ciuili propter translationem dominij, vt in. d. §. metum, per q̄ns pretor non potuit ad correctionem iuris ciuilis illam primā rei vendicationem directam ciuilem introducere, s3 introduxit istam vtilem rei vendicationem pretoriam, que habet eundem effectum quem habebat illa directa ciuilis, argumē. §. quos autem institu. de bono. pos. Ista probantur in. l. metum. §. volenti. tibi per glo. et per Barto. ff. quod metus cau. Et dic q talis actio in rē datur contra illum contra quem dabatur illa actio ciuilis, et sic contra quemcunq3 possessorem vel detentorem illius rei, vt in. l. offim̄. ff. de rei vendica. et hoc argu. l. si eum. §. qui iniuriarum. ff. si qs cau. vbi subrogatum sapit naturam eius in cuius locum subrogatur, ergo idem d3 esse in ista vtili actione in rem pretoria subrogata p pretorem in locum actionis ciuilis prius extincte de iure ciuili.

¶ Quero pro quibus rebus detur ista actio vtilis in rem que datē

32 metū passo. dic q † datur ta3 pro rebus mobilibus q̄3 immobilibus et tam pro rebus corporalibus q̄3 incorporalibus, vt q3 tu per metu3 coegisti me vt remitterem tibi seruitutē aliq3 que mihi seu rei mee debebatur, que seruitus est incorporalis, vt instit. de reb. corpora. et incorpo. in fi. certe mihi ipso iure datur actio in re3 confessoria vtili pretoria non obstante quod ante remissionē esset ciuilis, vt est casus in. §. eque. insti. de act. et probatur et no. per glo. et docto. in. d. §. volenti. licet non sic explicite declarent.

¶ Quero vtrum vtilis actio in re pretoria que datur metum passo restituta ab edicto pretoris ipso iure, vt dicunt doc. in. d. §. volēti. sit annalis, an vero duret tanto tempore quanto duratura erat tempore metus illati. Uidetur primo dicendu3 quod duret solo anno vtili ex quo est actio rescissoria per. l. in bonorarijs. §. sed cum recissa. ff. de acti. et oblig. et per ea que. s. dixi in actione rescissoria. Tu tn̄ dic 2rium, q3 durat tanto tanto tempore quanto erat per prius duratura, argumen. l. q si minor. § restitutio. ff. de mino. et quod habetur in. l. si cum exceptione. §. satis clementer. ff. q met. cau. aliud vero puto in actione rescissoria, q3 restituitur per officium iudicis et per restitutionem in integrum que petitur officio iudicis, de quo in l. finali. C. ex quib. causis maio. que tunc bene durat anno vtili. et ita loquitur. d. §. sed cum rescissa. Aliud est in actione rescissoria restituta iure actionis, vt per actionem de dolo vel q metus causa, vt in d. §. satis clementer, vel ab edicto pretoris ipso iure in casu nostro, argumen. eorū que dixi. s. circa actionem rescissoria3 mixtam.

¶ Quero, quid prima actio erat pretoria, vtrum intentabitē illa actio directa, an vero vtilis breuiter puto dicendum q si tractatur de danda tali actione 2 2ctum inductum a iure ciuili, q tunc datur illa actio pretoria vtili, arg. d. §. sed cum rescissoria. in fin. et etiā. §. quos autē. insti. de bono. posses. Sed si tractaretur de danda actione contra aliquem contractu3 inductū ab eodem iure pretorio. et tunc forte datur illa prima actio pretoria directa, ex quo potest ipse pretor ipso iure tollere contractum precedentem inductum ab eodem pretore. arg. eorum que habentur in. l. ius autem ciuile. ff. de institia et iure. circa q vide q scripsi. s. in actione mixta rescissoria.

¶ Decima actio.

33 **Utilis in persona.** ¶ † Decima est actio q̄ datur metum passo. Circa istam dic breuiter, quod ista actio datur illi et contra illum ad illud cui cōtra quem, et ad q dabatur prima actio personalis, quando sc3 ille q vult ipsam intentare fuerat lesus propter dolum seu metum sibi illatū per aduersarium, sicuti. s. diximus in proxima actione. per ea q̄ not. per glos. in. l. metum. §. volenti. ff. quod metus causa. quamquā Joannes in arbore sua de hac mentionem non faciat.

¶ Undecima actio.

Utilis mixta. ¶ Undecima est actio, que datur metum passo. Ista talis actio haber locu3 quādo prima actio erat mixta, de quibus mixtis habetur in. §. quedam. instit. de actio. et h3 locum in casibus in quibus. s. dixi competere vtilem actionem in rem que datur metum. passo, ista probatur in. d. l. metum. in. §. volenti. et quod ibi no. per glo l3 Joannes ista3 non ponat in arbore sua. Et circa hanc possem formare plures questiones ad materiam, quas breuitatis causa omitto. Et istas volui addere et tractare de eis per se ad maiorem declarationem et ad faciliorem intellectum, argu. §. sed ne in primis. insti. de legatis. vnde nemo me arguat.

¶ Duodecima actio.

Bonorum possessoria heredita

34 tis petitio. ¶ † Duodecima est actio. Circa hanc dic q datur illi qui succedendo de iure pretorio agnouit aliquem bonorum possessorem ex testamento, vel ab intestato coram iudice. Iuxta materia3 l. fi. C. qui admitti ad bono. posses. possunt. et quod habetur in. l. j. §. decretali. ff. de suc. edic. et quod habetur instit. de bono. possessio. p totum, et datur contra quemcunq3 possidentem bona hereditaria p herede vel pro possessore, et sic 2 illū 2 quem posset intentari petitio hereditatis ciuilis, que datur heredi de iure ciuili vt hec probātur in. l. j. et. ij. ff. de bo. pos. here. petit. et datur principaliter vt quisq3 p nuncietur bonorum possessor, et sic heres de iure pretorio. et cōsequēter vt restituantur corpora hereditaria, argu. eorum que glo. et docto. et presertim Bar. scripsit in petitione hereditatis in. l. j. in principi. ff. de eden. quod nota.

¶ Decimatertia actio.

Fideicōmissaria hereditatis pe

titio. ¶ Decimatertia est actio. de qua habetur in toto titulo. ff. d

35 fideicom. here. peti. † Et ista actio datur illi cui est restituta hereditas in totum vel pro parte iure fideicommissi ex trebel. senatuscōsulto. et hoc quando est restituta. insti. de fideicommissarijs hereditatibus, et tunc daretur rei vendicatio cōtra possessores vel detēto-

res illorum bonorum possessorum restitutorum ex causa fideicōmissi vniuersalis, vt no. gl. ⁊ Barto. in. l. j. ⁊. ij. ff. de fideicom. here. peti. licet Raph. in suis libellis videatur dicere contrarium ⁊ male, ⁊ dic ꝙ datur talis actio vt quis pronuntietur fideicōmissarius, ⁊ in quantum corpora fideicommissarie hereditatis restituantur, argu. eorum que no. Bar. in. d. l. j. in prin. ff. de eden.

¶ Quero vtrum talis actio possit intentari non solum contra tertios possessores, sed etiam contra heredem grauatum. Respondeo ꝙ si heres restituit hereditatem fideicōmissario factis ⁊ re, ⁊ postea talia bona iterum deuenerint ad heredem, dicendum est quod talis actio nullo modo competat illi fideicommissario, sed tunc sibi daretur rei vendicatio vel publiciana tanꝗ contra quemlibet bonorum possessorem vel detentorem illorum bonorum, per ea que not. glos. in. d. l. ij. ff. de fideicom. here. pet. sed si hereditas fuit restituta solo verbo. ⁊ tunc idem puto dicendum per. d. l. ij. ⁊ quod ibi no. per ea que habentur in. l. ab emptione. ff. de pac.

¶ Quero nunquid talis fideicommissarius restituta sibi hereditate verbo poterit intentare petitionem vtilem hereditatis contra possidentem illa bona pro herede vel possessore. Respō. quod sic quia in ipsum fideicommissarium facta tali restitutione transferunt omnes actiones actiue ⁊ passiue, que dabantur directe heredi ⁊ cōtra heredem. vt habetur in dicta. l. restituta. ⁊ in dicto. §. restituta. Et si dicas talis fideicommissaria hereditatis petitio est superflua. cōtra. §. quibus prima. C. de consti. ⁊ contra proemium Gregorianum. cum ex illi. fideicom. competat petitio hereditatis vtilis. ⁊ de iure ciuili, vt dictum est. Respond. qz vna non est superflua per aliam,

36 † qz vtilis petitio hereditatis directa datur fideicommissario de iure ciuili ex persona heredis cui competebat illa petitio hereditatis directa, sed fideicommissaria hereditatis petitio postea fuit data p pretorem ipsi fideicommissario ex persona propria ipsius fideicommissarij, ⁊ ita declarat Bar. in preallega. l. ij. Et attende qz pōt talis fideicommissarius intentare vtilem petitionē hereditatis ex psona heredis, quando ille qui restituit fideicommissum vniuersale, erat heres de iure ciuili, sed si fuisset bonorum possessor de iure pretorio, ⁊ tunc iste fideicommissarius poterit intentare vtilem bonorū possessoriam hereditatis petitionem ex persona bonorum possessoris qui restituit hereditatem per fideicommissum ipsi fideicommissario, ⁊ etiam istam fideicommissariam hereditatis petitionez ex psona propria ipsius fideicōmissarij per iura de quibus. s. dixi. ⁊ ita intelligo scripta Bar. in. d. l. ij. Ultimo vide glo. in. l. j. C. vnde legi. ⁊ vnde cognati. que vult ꝙ licet per agnationem bonorum possessionis illi fideicommissario facta restitutione, verbo detur bonorum possessoria hereditatis petitio ex persona bonorū possessoris. ⁊ idez bonorum possessori acquiratur vtile dominiū, nihilominus ipsa gl. vult ꝙ si bonorum possessor velit singulas res vendicare hoc possit facere per directam rei vendicationem, ⁊ ita cum ipsa transeunt cōmuniter doc. Sed ego credo illam glo. procedere quando aduersarius possidebat illam rem singularem aliquo tit. sed si ipsam possideret pro herede vel pro possessore, puto illam gl. non procedere sz debere contra illum intentari bonorum possessoriam hereditatis petitionem seu fideicommissariam hereditatis petitionem per ea que habentur in. l. regulariter, in fi. ⁊ in. l. licet minimam. ff. de pet. here. iuncta. l. ij. ff. de bo. pos. here. pe. ꝙ tene menti.

¶ Decimaquarta actio.

In rem preiudicialis de partu

37 agnoscendo. ¶ † Decimaquarta est actio. Circa istam actionē dic ꝙ datur illi qui dicit aliquem esse filium suum naturalez ⁊ legitimū vel naturalem tantum, vel legitimum tantum. Et datur in illum qui negat se esse talem filium. in casu quo ipse sit in quasi possessione ꝙ non sit filius, ⁊ datur vt pronuntietur illū esse filium, ⁊ per cōsequēs vt prestet parenti ea ad que prestanda tenenẽ liberi parentibus suis Et econtra si quis sit in quasi possessione filiationis detentus, potest ipse sic detentus in dicta quasi possessione filiationis intentare talē actionem contra detentorem suum, in qua pz pronuntiari se non esse filium illius ⁊ per consequens se non teneri ad aliqua prestanda ad que solent teneri liberi parentibus. Ista omnia probantur in. §. preiudiciales. ⁊ ꝙ ibi no. per glo. inst. de act. Et aduerte ꝙ talis actio preiudicialis non datur ratione patrie potestatis solum, sed etiā datur ratione solius filiationis secus autem est in rei vendicatione, q̄ datur adiecta causa de iure quiritum seu romanorum. de qua habetur in. l. j. §. per hanc. ff. de rei ven. ⁊ est glo. in. d. §. preiudiciales. et ex hoc pz ꝙ etiam contra matrem vel ascendentem per matrē, posset etiam aliquis de liberis illius intentare talem actionez in rē pre

iudicialem. ⁊ econtra ꝙ tene menti. Et attende qz talis actio datur contra filios seu liberos qui a nullo detinētur, aliter autem si inuiti detinetur habet locum rei vendicatio de qua supra quando s. illi liberi essent in potestate vendicantis, aliter forte daretur officium iudicis, vel alia remedia de quibus per glo. in. d. §. per hanc. ⁊ insti. de pat. po. §. ius autem. Idem dico in liberis detentis nedum inuiti sed etiam volentes, vt dicit gl. in. d. §. per hanc. Adde ꝙ predicta habent locum etiam in liberis arrogatis vel adoptiuis. s. ꝙ habeat locum. d. §. preiudiciales. ⁊ etiam. d. §. per hanc. si tamen hoc vltimo casu isti adoptiui sint in patria potestate patris adoptiui iuxta. l. cum in adoptiuis. §. de adop. ⁊ in §. sed hodie. insti. de adop. Ratio est qz ille. §. per hanc. solum se fundat super iure patrie potestatis, vt dixi in. d. §. per hanc licet doc. non ponant. Adde ꝙ ille. §. p hāc hz locū in multis alijs psonis d qbus plene dixi i illo. §. p hāc .s. in casibus. xx. de qbus dixi vltra gl. ⁊ doc. Adde singulariter ꝙ si monachus ē fact⁹ Papa inuito Abbate suo. dz redire ad monasteriū. ⁊ Papa dz semetipsuz cogere redirē, vt dicit gl. xviij. q. ij. c. quam sit. in verbo, ordinandum, in fi. Adde quod ille. §. per hāc hz locū etiā in viro vendicante vxorē suam. subaudi etiā si intrasset eā non repetere per. c. tua nos. de iureiurando. Et de materia dicti. §. preiudiciales. ⁊ dicti. §. per hanc. vide. j. proxima actio.

¶ Decimaquinta actio.

In rem preiudicialis de liber:

38 tinitate. ¶ † Decimaquinta est actio. Hec locū habet quādo quis dicit aliquem esse libertū suum, qui est quasi in possessione libertinitatis vel ingenuitatis. ille vero dicit se esse ingenuum, vel ecōtra, vt habetur in. d. §. preiudiciales. Sed si esset questio, vtrum quis esset seruus meus, an vero liber. ⁊ si ingenus vel libertus, vel econtra, habet locum alia actio in rez preiudicialis de libertate ⁊ seruitute que est tunc ciuilis ⁊ non pretoria, vt in. d. §. preiudiciales.

¶ Quero vtrum abbas possit petere aliquē in monachum sui monasterij pronuntiari per actionem preiudicialē, dic ꝙ sic, si talis monachus a nullo detinetur, vel etiam si detinetur sed volens aliter si detinetur inuitus. habet locum rei vendicatio adiecta causa de iure canonico. ⁊ ita intelligo glo. ⁊ doc. in. d. l. j. §. per hanc.

¶ Quero quid in prelato. i. episcopo vendicante clericum suū? respō. idē ꝙ in monacho per no. p. gl. ⁊ Bal. ⁊ Ang. in. d. §. p hāc.

¶ Quero quid in marito vel in sponso vendicante vxorem vel spōsam vel econtra? Respō. idem est quod dixi in monacho etiā si maritus vel sponsus nunꝗ habuisset possessionem sue vxoris vel sponse ſm Ang. in. d. §. per hanc. ⁊ vide no. in. c. ex parte. extra de resti. spo. vbi de hoc quod no.

¶ Quero quid in potestate aduersus ciuem suum? Respon. idem ꝙ in monacho, vt per glo. ⁊ doc. in. d. §. per hanc.

¶ Quero quid in ciuitate aduersus ciuem suum. Respon. distinguendo, vt dixi in monacho. l. de iure. ff. ad munici.

¶ Quero quid de domino aduersus colonos, ascriptitios, agricolas, ⁊ censitos, ⁊ similes. Respon. idem iuris esse, vt. C. de agr. ⁊ cen. per totum lib. xj. ⁊ quod hz in. d. §. p hanc. ⁊ in. d. §. preiudiciales. ¶ Quero quid in barone vel comite aduersus subditum suum dic ꝙ idē est. ⁊ sic si ab aliquo ille subditus detinetur inuitus potest vendicari per medium concludēdi iurisdictionis, vt habetur. vij. q. j. c. non oportet. ⁊. d. §. per hanc. ⁊ ibi per doc.

¶ Quero quid in dño aduersus vassallum suum. Respon. idez est ⁊ si volens detineatur potest vendicari adiecta causa de iure cōsuetudinario, ſm doc. in. d. §. per hanc.

¶ Quero qd in villa vel sindico ville aduersus rusticos suos collectandos. dic idem iuris esse. ⁊ si tales rustici ab alio detineanẽ volētes possunt vēdicari adiecta causa de iure statutario. Stante statuto ꝙ rustici talis ville teneantur ad collectas ⁊ onera, vt habetur per Bar. Ang. ⁊ doc. in. d. §. per hāc. Et circa predicta vide barto. in. l. imo. ff. de lib. exhi. ¶ Cōclude ergo ex omnibus predictis ꝙ aut predicti monachus, clericus, ciuis, ⁊ similes de quibus. s. a nullo detinentur, ⁊ tunc ꝯ eos daẽ actio in rē preiudicialis. que appellatur actio in rē preiudicialis. de monachatione, ciuilitate, clericatu, ⁊ similes, argumento eorum que habentur in. d. §. preiudiciales. Sz si. s. dicti ab aliquo detinentur, tūc si detineanẽ inuiti idē est p. d. §. p hāc. ⁊ in. d. §. ius aūt nostrū. ⁊ ꝙ ibidē no. Aut detinētur volentes, ⁊ tūc cessat ista actio in rem preiudicialis, ⁊ hz tunc locū rei vēdicatio. adiecta cā de iure canonico, ciuili, vel ꝯsuetudinario vel statutario secundū ꝙ. s. dixi. ita itelligo supradictas questiōes per ea que. s. diximus.

¶ Decimasexta actio.

¶ Pauliana.

39 **Pauliana.** ¶ Decimasexta est actio. † Et hec locum hz qñ debitor alienauit aliqua bona sua in fraudem creditorum, ne ipsi possint ɔsequi quod eis debet, dũmodo talia bona sic alienata sint corporalia, mobilia, vel imobilia, quo casu creditores agunt actione pauliana ɔtra illos quibus est facta alienatio in fraudem ad reuocandum illa bona alienata perinde ac si non essent alienata, vt sic creditores possint se mitti facere in possessionem bonorum illorum, ac si fuissent possessa per debitorem, vt sic creditores possint eorum creditum ɔsequi, et illa bona vẽdi facere. Sed ea tñ que not. in. §. item si quis in fraudem. insti. de act. Et aduerte, q si debitor alienat in fraudem creditoris ex ɔtractu lucratiuo, seu ex causa lucratiua, tunc sufficit fraus ipsius debitoris. Si vero ex contractu oneroso tunc requiritur fraus tam debitoris, q̃ etiam ɔtrahentis cũ debitore, vt hz in. l. pen. C. de reuo. his que in fraud. cre. et in. l. que autẽ. §. hoc edictum. et. §. simili modo. ff. que in fraud. cre. Et dic q debitor presumitur in fraudem alienasse qñ omnia bona sua, vel maiorem partem bonorum suorum titulo lucratiuo, vel oneroso alienauit, vt habetur in. l. omnes. §. lucius. et q ibi not. ff. que in fraud. cre. Idem est etiam si debitor solum alienauit ex quocunq titulo sua bona meliora, seu sua melioramenta, hoc not. dicit Angel. in summa cum ratione. ff. de pec. et aliqui dñt de hoc esse glo. ibi singul. Nota et q anteq̃ agam reuocatoria debeo primo agere ɔtra debitorem, et facere ipsum condemnari, et ipso ɔtumace existẽte debeo facere pnunciari me in possessionem bonorum mittendum esse, vt in. §. item si quis ibi possessis. Deinde debeo facere excussionem bonorum, quo facto si nihil hz, vel non hz tñ q sufficit, possum facere eum detrudi in carcerem etiam si bonis cessit pp fraudem cõmissam in alienando. l. fi. §. fi. ff. que in frau. cred. Qualiter autem probabitur q debitor alienauit in fraudem creditorum, dic probando q sciebat se hr̃e creditores, et probatur eius scientia eo ipso q ɔtrarium non probatur cum sint creditores in facto suo. l. quanq̃. ff. ad velle. Item nemo presumitur ignorare vires patrimonij sui, vt in auc. sed cum testator. C. ad leg. falc. Et ideo predicta vbi dixi de presumptione in fraudem alienationis intelligo dũmodo debitor sciret vel scire deberet se debitorẽ per predicta, alias secus, arg. l. quod te. ff. si cer. pet.

¶ Decimaseptima actio.

40 **Fauiana.** ¶ Decimaseptima est actio. † Circa istam actionem dic q datur patrono ɔtra possessores illorum bonorum que fuerunt liberti sui qui alienauerat in fraudem legitime debite ipsi patrono ad reuocandum illa bona alienata vsq ad legitimam debitam ipsi patrono de qua legitima hr̃ in. §. sed nostra. insti. de succes. lib. Istud probatur in. l. j. in prin. §. j. et pe. ff. si quid in fraud. pat. et quod not. insti. de actio. §. itẽ si qs in fraud.

¶ Decimaoctaua actio.

Caluisiana. ¶ Decimaoctaua est actio. Circa istam actionem dic q hec locum hz pro reuocãdis bonis alienatis in fraudem per debitorem, vel etiam per libertum, et sic in fraudem tam creditorum q̃ patroni, et sic datur cõiter in his duobus casibus in quibus etiam potest intentari dicta actio pauliana, et fauiana. Ita dixit glo. in. d. §. item si quis in fraudem. Et fuit introducta, q interest nostra plures actiones habere ad idem, vt in. l. cum filius. §. varijs. ff. de leg. ij. etiam si nullum aliud interesse haberemus, hr̃e, vel intentare magis vnam actionem q̃ aliam, vt dicit glo. sing. in. §. sic itaq. super ver. odio. circa fi. insti. de act.

¶ Decimanona actio.

41 **In factum reuocatoria.** ¶ Decimanona est actio. † Circa hanc dic q datur ad reuocandum solum incorporalia alienata per debitores, vel libertum in fraudem quorumcũq creditorum vel patroni. Et in hoc ista actio differt ab alijs tribus actionibus de quibus statim. s. dixit, q ille dantur solum ad bona corporalia in fraudem alienata. ista autem ad reuocandum solum incorporalia alienata, tamen in fraudem tam creditorum q̃ patroni, vt est casus in. l. hac in factũ actione. ff. que in frau. credi. lz aliqui dicant q etiam in. s. dictis tribus actionibus semper datur ista vnica actio in factum ad reuocandũ tam bona corporalia q̃ etiam incorporalia fm illos. Et sic nomina illa pauliana, fauiana, caluisiana, fm hoc non essent propria nomina actionum, sed adiectiones, et sic diceretur actio in factum pauliana, vel actio in factum fauiana, et actio in factũ caluisiana, de quo tamen dic, vt not. in. d. §. item si quis in fraudem. Bar. tamẽ in. d. l. hac in factũ. vr̃ sequi opin. Vltramoñ. qui voluerunt q essent tñ due actiones, vcz pauliana. Item actio fauiana, caluisiana, que sic dr̃, q auctor seu pretor qui ipsam introduxit erat binominis forte vocabatur fauiuscaluius, sed hoc mihi non placet, q Iurisconsu. in. l. in. fauiana. ff. si quid in fraud. pat. ponit copulam, et, inter fauianam, et caluisianã dicendo in fauiana, et caluisiana, ergo sunt due actiones, et non vna, q copula debet cadere inter diuersa, vt not. glo. super rub. ff. d in. et fac. ign. et sic in hoc sequor opi. Io. in arbore sua.

¶ Vigesima actio.

42 **Redhibitoria.** ¶ Vigesima est actio. † Circa hãc actionem dic q datur vbicunq res est empta que habebat aliquod vitium latẽs q emptor ignorabat pp q vitium ipse emptor nullo modo empturus fuisset si illud vitiũ sciuisset, et datur ipsi emptori contra venditorẽ ad eum compellendũ q rem illam retro accipiat, et precium restituat. Et si venditor hoc non faciat pp eius ɔtumaciam hec actio datur contra ipsum venditorem in duplum. l. redhibitoria. ff. de edil. edic. et per totum illum titu. Et attende q hec actio debet intentari intra sex menses vtiles tñ computandos. s. a die traditionis facte, vt est casus in. l. sciẽdum. §. tempus. ff. de edil. edic. ¶ Et scias q si aliquis emit aliquam rem cum pacto q possit eam rem redhibere si ipsa res emptori displicuerit. Isto casu emptor debet declarare voluntatem suam intra. lx. dies vtiles, alioquin vltra non auditur, casus est singularis in. l. qd si nolit. C. si qd ita venierit. ff. de edi. edic. Et de ista materia vide glo. magist. in. l. iuli. in prin. ff. de acti. emp. que ponit de actione redhibitoria, de actione quanto minoris emptor empturus fuisset si vitium sciuisset, vel quanto minoris, res est. &c. Item adde glo. magistri in. l. j. §. j. ff. de edi. edic. que enumerat magistraliter, ex quot causis hẽat locum ista actio redhibitoria, dic vt in ea.

¶ Et adde q si emptor ob vitium rei elegerit agere non redhibitoria, sed quanto minoris, tunc potest agere vsq ad annum vtilem, vt in. d. l. sciendum. §. tempus. ff. de edil. edi. de quo dic vt statim dicam in sequenti actione.

¶ Vigesimaprima actio.

Quanto minoris res est. ¶ Vigesimaprima est actio.

43 † Hec actio datur in predicto casu quando emptor emit rem habẽtem vitium latens q tamen si emptor sciuisset bene omnino rem empturus fuisset, sed q propter illud vitium tñ res non valet, quantũ ipse emptor exbursauit, propterea prodita est ista actio per quam emptor agit contra venditorem intra annum vtilem, vt in. d. §. tps. ad cogendum venditorem q restituat emptori de precio rei per eũ recepto tñ q̃tum venditor habuit vltra verum, et cõmune precium ipsius rei, quo vendi potuisset, scientibus illud vitium, vt hz in. d. §. tempus. ¶ Et aduerte q reperitur vna alia actio que appellatur actio quanto minoris emptor empturus fuisset si vitium illius rei sciuisset, quo casu non hr̃ respectus ad verum et cõmune preciũ ipsius rei, sed ad id precium singulare quãtominus ipse emptor empturus fuisset, si emptor illud vitium rei sciuisset tempore emptiõis, de qua per glo. not. in. l. iulianus. in prin. ff. de act. emp. et hoc casu talis actio est ciuilis, et non pretoria, de quo tamen dic, vt habetur in. d. l. iulianus. in prin. et ibi dixi, de hoc etiam. i. dicam.

¶ Sed ego quero quotuplex sit actio quantominoris, et subsequenter quero quotuplex sit actio redhibitoria, de qua. s. proxima actione dictum est. Et in quibus differat actio quantominoris ciuilis a pretoria, de quo tamen vltimo, dic vt in glo. magna. in fi. in. d. l. iulianus. in principio.

44 ¶ Circa primum aduerte, q Pet. et Cy. in. l. ij. et in. l. fi. C. de edi. act. tz, † q sit vnica tñ actio quantominoris res cõmuniter valet, que est pretoria, et hoc per. l. qd si nolit. §. si plures. et. l. ediles aiũt. in prin. ff. de edi. edic. et per. l. si minores. C. de act. emp. Et vltra predicta mouetur per. l. ij. C. de edi. act. vbi litera dicit q elapsis sex mẽsibus intra quos durat actio redhibitoria, et elapso anno, quo actio quantominoris res cõiter valebat, iuxta. l. sciendum. §. tps. ff. de edi. edic. nulla alia actio superest emptori, que per eũ possit intentari, tũc sic, si competeret actio quãtominoris ciuilis, et certe illa ppetuo duraret tanq̃ ciuilis, vt insti. de perpe. et tempo. ac. in prin. ergo &c.

¶ Scdo q leges iste que dicũt de actione quantominoris emptor empturus fuisset, sonant idem q dicunt ille alie leges, scz quantominoris res cõiter valebat, q verisimile est q emptor tanti rẽ emisset quanti cõter valebat, cum precium singulare non debeat attendi, sed commune. l. precia rerum. ff. ad. l. falc.

¶ Tertio quia si esset dare actionem quantominoris ciuilez, de qua habetur in.d.l.iul.§.quantominoris emptor empturus fuisset, iuxta. d.l.iul.in prin.τ actionem pretoriam quantominoris res cõiter valebat tempore contractus, vt in dictis iuribus, certe ex quo ista pretoria non esset contra ius ciuile, sed fere conformis, cum ipso iure ciuili, duraret perpetuo, licet secus sit in illa actione pretoria que est contra ius ciuile, que solet durare minus, videlicet maxime anno vtili, vt in l.in honorarijs.§.sed solum rescissa.ff.de act.τ ob.ergo.

¶ Quarto ego addo rationem, quia si esset reperire actionem quantominoris ciuilem, scz quantominoris emptor empturus fuisset, sequeretur quod si pro nullo, seu pro nihilo illam rem emisset quod precium totum recuperaret, τ sic vltra precium retineret rem lucri cã, arg.l.illud.§.minus.ff.de tribu.τ quod no.glo.magna.in.d.l.iul.in versi.quid differt τc. Hoc autem vr inconueniens. arg.l.emptorem.§.fin.ibi. neqz enim bonefidei τc.ff.de act.emp.ergo τc.facit.l.non omnis.ff. si cer.pe.nam clarz est quod venditor non intendebat rem carere pro nihilo.l.j.ff.de ebeu.emp.ergo τc.facit cum de indebito.ff.de proba. τ.l.bouem.§.aliquando.ff.de edi.edic.lz contrarium dixerit Saly.in.d. l.si minoris.τ.d.glo.magna.in fi.iui,in.d.l.iul.in prin.

45 ¶ † Quinto quia si emptor pro nullo, seu pro nihil rem emisset si vitiũ sciuisset, non vr posse cõpetere actio quantominoris ciuilis, vel pretoria, sed actio redhibitoria, vt probatur in glo.j.in fi.in.d.l.iulia.in prin.ergo τc. Et ideo concludunt ipsi Pet.τ Cy.quod sit dare vnam tantum actionem quantominoris pretoria quantominoris, scilz res communiter valebat tempore contractus.

¶ Ad.d.l.iuliam.in prin.ff.de act.emp.ipsi respondẽt quod ibi loquitur de actione ex empto quantominoris emptorem emisset considerato cõi valore tempore illius contractus, τ sic illud quantominoris non est proprium nomen actionis, sed adiectio quedam, sicut cuz dicimus de peculio, τ de in rem verso, tributoria τc.vt nota.in.l.iij. §.cui congruit.ff.de pec.τ habetur per aliquos in.l.j.in prin.ff.de verbo.obl. Cõmunis tñ opinio se habet contra Pet. Cy.τ sic glo.prima signata in.d.l.iul.in prin.est vera, τ maxime quia actio quantominoris competit solum pro seruis, τ animalibus, τ ceteris rebus de quibus in.l.j.ff.de edili.edic. Ista autem ciuilis redhibitoria pro omnibus rebus ẽm Raph.fulg.in.d.l.iulia.in prin.

¶ Ad.d.l.ij.C.de edili.acti.respondetur quod imperator ibi non fuit interrogatus nisi vtrum competeret aliqua actio pretoria, τ si interrogatus fuisset de ciuili, respondisset imperator eam perpetuo competere. Et ego hoc probo ratione illius rub.C.de edil.act.que loquitur de edilitijs actionibus tantum, τ sic de proprijs, vnde τ lex illa de qua in.d.l.ij.eo.tit.debet intelligi, quod loquatur de pretoria tantum, τ quod nihil dicat vel tractet de ciuili redhibitoria, arg.l.imperatores.ff.de in diem adiec.τ quod not.glo.in.c.bone.de confir.vtil.vel inutili.que dicit quod in dubio tenendum est quod nigrum disponat, id quod rubrum.

46 ¶ † Ad secundum arg.respõdetur quod leges nostre expresse loquũtur diuersimode, nam in pretoria dicunt quantominoris res cõiter valebat. In ciuili vero redhibitoria quantominoris emptor empturus fuisset, vt not.in.d.l.iulianus.in prin.ff.de acti.emp. Fateor tamen quod si emptor nullo modo empturus fuisset quod non competeret illa actio preto.vel ciuilis quantominoris, sed competeret actio redhibitoria ne sequatur inconueniens, de quo.s.dixi in.iiij.arti.

¶ Ad tertium arg.respondetur quod actio quantominoris ciuilis refertur ad singulare precium emptoris, scz quantominoris empturus fuisset, vt in.d.l.iul.in prin.sed pretoria refertur ad cõmune preciuz emptoris, scz quantominoris res cõmuniter valebat, τ si quanto cõmuniter empta fuisset a sciente vitium ipsius rei, vt in iuribus.s.allega. Et sic ista pretoria non consonat iuri ciuili per not.in.l.j.in prin. ff.de act.emp.vbi loquitur de interesse, τ in.l.vnica.C.de sentẽ.que pro eo quod inter.profe. Aduerte tamen quia si hec cõmunis opinio vera est ẽm quaz emptor iurabat quantominoris empturus fuisset τc. prout declarat Pau.de ca.in.d.l.iul.in prin.certe hoc dico procedere viuo emptore, sed illo emptore mortuo non posset super hoc iurare heres ipsius emptoris, arg.l.generaliter.in prin.C.de re.credi.τ iureiurã. Et ita potest loqui.d.l.quod si nolit.§.si plures.ff.de edi.edic.τ si tunc ageretur quãtominoris res cõmuniter valebat vt ibi facit quod no.in.l.idem pomponius.§.fi.ff.de rei ven. Mihi tñ plus placet de iure opin. Pet.τ Cy.nam illa actio quantominoris separata ab actione ex empto, vt ibi, in prin.ibi.dum dicit in condẽnatione ex empto τc. Cum Iurisconsultus incipiẽdo a.l.ex empto. eo.tit.ff.de acti.empt.vsqz ad.l.ex vendito.tradit de ipsa actione ex

47 empto, † pro quo facit quia illa.l.iulia.est collocata sub titulo.ff.de emp.τ ven.ergo loquitur de illa actione ex empto, τ non de alia actione quantominoris, arg.d.l.imperatores.τ quod not.glo.in.d.c. bone. Item quia iurisconsultus sciuisset in rub.illa.ff.de.act.emp.τ vẽdi.supponere. Et de actione quantominoris ciuili.si talis actio quãtominoris ciuilis reperiretur in iure nostro, sicut Iurisconf.fecit in pretoria in rub.ff.de edil.edic.τ de redhibitoria, τ quãtominoris τc. arg.l.vnice.in fi.C.de cad.tol.vnde datur nobis intelligi quod non reperitur nisi vna tñ actio quantominoris pretoria, ac etiam illa actio ex empto que ex sui natura exuberanti competit ad ista omnia de quibus in.d.l.iulia.in princ. Non obst.quod ista actio pretoria quantominoris competat solum pro certis rebus τc.vt dicebat Raph.fulgo. quia illud est verum ex verbis edicti, sed ex interpretatione competit pro omnibus rebus, vt not.in.d.l.in prin. Item concludo quod sit reperire tantum vnam actionem redhibitoriam pretoriam per predicta, τ de ista tractat hic Io.in arbore sua.τ Roff.in libellis suis. Bar. tñ, τ Pau.de ca.in.d.l.iul.in prin.transeundo cum cõmuni opinione dicunt quod immo alia est actio ex empto ciuilis quantominoris emptor empturus fuisset. Et alia est actio pretoria quantominoris res cõiter valebat.finge enim doctorem emisse librum corruptum, quez si sciuisset corruptum hoc non obstante tñ eum emisset aliquo maiori precio quam cõmuniter alius indoctus emisset, puta scholaris indoctus.certe intentabitur ista ciuilis, non autem ista pretoria, quia si vellet doctor iurare quod emisset solum, τ duntaxat pro cõmuni precio

48 esset periurus, ideo τc. † Ista est vna truffa iudicio meo, quia cõmuniter quis sciens vitium rei nullo modo emisset, aut si pur emisset certe emisset illam rem pro cõmuni precio, τ non pro suo precio singulari, vt cõmuniter videmus, argu.l.cum de indebito.ff.de proba.ergo hoc raro accidens non est in consideratione per.l.nam ad ea.ff.de legi.τ quod not.in glo.magna.in.d.l.iul.in prin.ꝑterea pone quod emptor rem non emisset, nisi pro vili precio intra dimidiam, τ cõmuni iusti precij quomodo aget quantominoris empturus fuisset, imo sibi obstaret exceptio doli mali, per.l.ij.C.de rescin.ven.iuncta.l.papinianus.§.si filius.τ quod ibi not.ff.de inoffi.test.τ.l.j.§.quod ait.ff. de superficiebus, vbi cui datur actio, multomagis datur exceptio. preterea Iurisconsultus in d.l.iul.in.§.si venditor.loquitur per verbum quantoplures seruum emisset, τ in.§.contrarium qui sequitur. d.§.si venditor.loquitur per verbuz, quantopluris hereditas valet, τ sic lex capit vnum pro alio, vt etiam ibi not. Rapha.fulg.ergo τc. veruntamen est quod in iudicando, vel consulendo non recederem a communi opinione docto.ea tamen modificata, vt supra patet, tene menti ista.

SVMMARIVM

49 Emptor rem vitiosam restitutus lucrum sentire non debet.
Exercitor nauis qua teneatur actione.
50 Actio institutoria contra quem, τ ad quid detur.
51 Pater in peculio filij non est melioris conditionis quam ceteri creditores. Et si cum filio contrahat qua actione teneatur. 52.
53 Actio pecunie constitute quando concedatur.
54 Actio vtilis ex confessione quid sit, τ cui detur.
55 Iurans causa adiecta iudicialiter quibus inuoluatur actionibus.
56 Negociorum gestorum actiones quot sint.
57 Tutela quas actiones pro se habet, item τ depositum. 58.
59 Actio quod met.causa cui detur, τ contra quem.
60 Dolo malo alterius deceptus actionem habet de dolo.
61 Fur manifestus quis sit, τ qua teneatur actione.
62 Actio in factum furti aduersus caupones, nautas, stabularios, que sit. Et quid in quasi delictis. 63.
64 Serui corrupti tenetur qui animum serui corruptum facit.
65 Actio vi bonorum raptorum quid sit, τ contra quem detur.
66 Actio iniuriarum in quem intentetur.
67 Sepulture τ loca sacra quas habeant actiones.
68 Via publica non deterioranda. Et quid de locis publicis, τ eorum actionibus. 69.
70 Fluminum riparumqz priuilegia τ actiones. Et quid de lacubus, τ stagnis. 71. 72.
73 Bonorum possessio quando dicatur agnita, τ quam secum ducat actionem.
74 Actio de tabulis exhibendis aduersus quem intentetur. Et quid de liberis exhibendis, τ deducendis. 75.
76 Spoliatus possessione quibus iuuetur remedijs.
77 Edificans post prohibitionem actione quod vi aut clam tenetur.
78 Interdictum vti possidetis quibus cõpetat. Et quid de vtrobi. 79.
80 Interdictum de superficie contra quem detur.
81 Actio de itinere actuqz priuato quid sit, τ quem iuuet. 82.
83 Interdictũ de aqua quotidiana, aut estiua locuz in quo habeat. 84. Et de aqua ducenda e castello. 85.
86 Interdictum riuorum purgandorum quod sit, τ quid de fonte. 87.

Et

Et eius refectione. 88.
89 Cloace et sordes purgande propter fetorem, et aeris corruptionem, et cloace purgande que actio sit. 90. 91.
92 Precarium a commodato, et mutuo in quo differat, et quam actionem gignat.
93 Arborum cedendarum actio qualis sit.
94 Glandis nuncupatione quid veniat, et glandis legende actio que sit.
95 Inquilinus adversus dominum prohibentem quam habeat actionem.
96 Creditor adversus debitorem ad auocandas res obligatas qua actione iuuetur.
97 Edificans post noui operis nunciationem cui interdicto sit obnoxius, et quid si satisdederit. 98.
99 Pupillus contra creditorem cui est facta solutio ad illud quod per debitorem est solutum creditori administratoris qui in fraudem alteri suo creditori debitorem pupilli delegauit, quo interdicto iuuetur.
100 Actio de albo corrupto quando locum habeat.

¶ Uigesimasecunda actio.

In factum edilitia vel redhibitoria.

49 ¶ Uigesimasecunda est actio. † Circa hanc dic ipsam dari emptori contra venditorem qui extra ius receperat rem venditam tanquam vitiosam ab emptore, ut quia ipse venditor forte extra iudicium retro accepit ab emptore rem venditam tanquam vitiosam, quo casu si emptor velit habere a venditore precium ipsius rei solutum per emptorem venditori, et venditor forte penitentia ductus velit, quod emptor recipiat rem emptam tanquam illa res de iure non potuerit redhiberi, et per consequens venditor vult retinere precium, nihilominus venditor per istam actionem cogitur prestare precium ipsi emptori, et econtra emptor venditori omnem commoditatem que reperitur apud ipsum emptorem occasione dicte rei empte tempore quo res erat penes emptorem, ut quia erat seruus mediante cuius persona emptor acquisierat aliquod legatum vel hereditatem. Ista enim omnia sunt restituenda venditori, ita quod emptor neque damnum patiatur, neque lucrum sentiat, ut est casus not. in l. qui si nolit. §. in factum. ff. de edil. edi. quod no.

¶ Uigesimatertia actio.

Exercitoria.

¶ Uigesimatertia est actio. Que datur contra magistrum nauis ad quem spectat lucrum vel damnum ex contractu, vel quasi celebrato cum illo homine libero, vel seruo qui gubernat dictam nauim, quia appellatur exercitor nauis, ut habetur l. j. §. magistrum. ff. de exer. et per totum illum titulum, dummodo talis contractus vel quasi, sit factus cum dicto exercitore nauis in causam circa quam ille exercitor fuerat prepositus ipsi naui per magistrum, ut ibi habetur. de quo etiam habetur per glosam not. insti. de acti. §. actiones autem de peculio, et habetur instit. quod cum eo. §. eadem ratione. Et hec actio habet locum in mari, vel aquis, et sic in nauibus, ut in toto illo tit. ff. et C. de exerci.

¶ Uigesimaquarta actio.

Institutoria.

50 ¶ Uigesimaquarta est actio. † Hec datur contra illum qui posuit aliquem seruum vel liberum hominem alicui negociationi, vel fontico, seu apothece in terra, et sic non in naui ex contractibus vel quasi, factis cum dictis institutis in causam circa quam erant instituti. ¶ Et datur hec actio et precedens ad id ad quod dabatur actio ex illo contractu, vel quasi contra illum cum quo fuit factus contractus vel quasi, ut habetur per glo. in preallega. §. actiones autem de peculio. et in toto tit. ff. de insti. ¶ Et aduerte, hec actio et precedens datur insolidum, etiam si ille exercitor, vel ille qui fuerat institutus certe negociationi erat seruus vel filiusfamilias nihil habebat in peculio, ut habetur in dicto §. eadem ratione. et quod not.

¶ Uigesimaquinta actio.

Tributoria.

51 Uigesimaquinta est actio. † Circa istam actionem dic quod datur creditoribus contrahentibus cum filio, vel seruo alterius, et contra dominum, vel patrem, quando scilicet talis contractus, vel quasi celebratur insciente patre, vel domino, et contradicere volente qui tamen non contradixit, ut in l. j. §. scientiam. ff. de tribu. et per istam actionem, seu in ista actione tributoria, pater vel dominus non potest de peculio filij vel serui deducere ante omnia quod suis vel sibi debetur, de quibus habetur per glo. in d. §. actione autem de peculio. insti. de act. immo pater vel dominus vocatur in tributum cum ceteris creditoribus ad peculium filij vel serui, et sic dominus vel pater non est melioris conditionis quam sint reliqui creditores, immo iudicantur ad paria, ut habetur in §. introduxit. insti. quod cum eo. et in toto tit. ff. de tribu. de quo not. est glo. in d. §. actiones autem de peculio. et sic patet quod ista actio non datur contra patrem, vel dominum ex contractu vel quasi filij vel serui, nisi filius vel seruus habeat peculium, ut patet ex predictis etc.

¶ Uigesimasexta actio.

Quod iussu.

¶ Uigesimasexta est actio. Ista actio datur contra dominum, vel patrem ex contractu vel quasi, celebrato cum filio vel cum seruo precedente iussu domini vel patris, vel saltem secuta ratihabitione patris vel domini. et datur insolidum contrahenti vel quasi cum filio vel cum seruo, etiam si nihil sit in peculio filij vel serui, ut in l. j. in princ. et in §. si ratum. ff. quod iussu, et habetur insti. quod cum eo. §. j. et per glo. in d. §. actiones autem de peculio.

¶ Uigesimaseptima actio.

De in rem verso.

52 ¶ Uigesimaseptima est actio. † Hec actio datur contra patrem vel dominum ex contractu vel quasi celebrato cum filio vel seruo alterius. Et datur ipsi contrahenti vel quasi, quando res est conuersa in utilitatem patris vel domini, et datur hactenus quatenus versum est in utilitatem eorum etiam si nihil esset in peculio ipsius filij vel serui. ut habetur in §. preterea. insti. quod cum eo. et in toto titulo. ff. de in rem verso.

¶ Uigesimaoctaua actio.

De peculio.

¶ Uigesimaoctaua est actio. Et talis actio locum habet quotiescunque pater vel dominus aliquid habet de peculio serui vel filij, et datur contrahenti ex contractu vel quasi, celebrato cum filio vel seruo, ignorante domino vel patre, vel etiam sciente, sed prohibere non volente, ut habetur in d. §. actiones autem de peculio. insti. de actio. in qua tamen actione per prius deducitur quicquid debetur naturaliter ipsi domino vel patri vel alijs quos habet in potestate, et quibusdam alijs personis, de quibus habetur in §. cum autem queritur. insti. quod cum eo, et dic quod dominus vel pater tenetur actione de peculio solum pro peculio profectitio quod filius vel seruus administrat patiente patre vel domino, vel etiam pro peculio aduentitio in quo tamen pater non habet usufructum, ut quia pater remisit, alias secus, ut colligitur ex dictis per Barto. in l. sed finita. in §. si de vectigalibus. ff. de dam. infec. quod tene menti.

¶ Uigesimanona actio.

De constituta pecunia.

53 ¶ Uigesimanona est actio. † Circa istam actionem dic quod datur quotiescunque quis promittit per pactum nudum se soluturum alicui creditori suo vel alterius id in quo ille erat creditor ciuiliter et naturaliter, vel etiam naturaliter tantum, ut in l. j. §. debitum. ff. de consti. pec. secus autem si esset debitor tantum ciuiliter cuius obligatio ciuilis esset elisa per exceptionem, ut quia creditor fecit debitori obligato ciuiliter et naturaliter pactum de non petendo quo casu tollitur naturalis obligatio, et remanet ciuilis, sed poterit opponi exceptio pacti de non petendo, ut in l. stichum. §. naturalis. ff. de sol. et in l. si unus. in §. pactus ne peteret. ff. de pac. et hoc probatur in l. quod si maritus. in §. j. de consti. pec. et no. in d. §. debitum. de quo etiam in §. de pecunia autem constituta. insti. de act. de quo dic ut ibi, secus autem esset in fideiussore si potest accedere, et fideiubere etiam ubi subest sola ciuilis obligatio mero iure, ut habetur in l. j. ff. de fideius. et insti. eo. tit. in §. j. et que sit ratio diuersitatis vide per Bar. in d. l. j. ff. de fideius. quod tene menti. Et ex hoc sequitur quod licet de iure ciuili ex nudo pacto non oriatur actio, ut in l. iurisgentium. versi. igitur nuda. ff. de pac. nihilominus si ille qui tenetur ex pacto nudo promittit illud idem per pactum nudum ex isto secundo pacto oritur actio de constituta pecunia per §. debitum. quod not.

¶ Trigesima actio.

Utilis ex confessione.

54 ¶ Trigesima est actio. † Circa istam actionem dicendum

est q̄ datur quotiescunq̄ post litem contestatam reus conuentus in iudicio confitetur in iudicio coram iudice sedente pro tribunali se esse debitorem illius actoris qui agebat contra ipsum reum ex aliqua causa, sm̄ Roff. in libe. suis de qua actione habetur in. l. proinde. §. j. ff. ad leg. aquil. quam actionem aliqui appellant confessoriam per illum tex. sed non est verum, q̄ ille tex. debet exponi q̄ detur actio vtilis confessoria, id est actio vtilis ex confessione, ita declarat Rof. vbi. s. confessoria enim actio dat̄ pro tuenda seruitute, vt in. §. eque. insti. de acti. ⁊ in toto tit. ff. si vsufr. pe. ⁊ in toto ti. ff. si ser. ven. Et aduerte quia cum ministerio dixi de confessione facta in iudicio, coramq̄ iudice, nam si esset facta extra iudicium, ex tali confessione nō oriret̄ actio, sed bene per ipsam probaret̄ debitum q̄ debitor cōfessus est, ita dz intelligi tex. in. l. publi. §. lucius. ff. deposi.

¶ Item cum ministerio dixi de confessione facta post litem contestatam, quia si fieret ante litem contestataz ad illa interrogatoria que per actorem solent fieri ad preparationem iudiciorum, non posset ex ea oriri actio, vt habetur in. l. j. ff. de interrog. actio.

¶ Et attende q̄ ista actio est vtilis in casu quo instātia esset perempta quo casu amplius non poterit ferri sententia super primo pcessu, vt habetur in. l. properandum. C. de iudi. ⁊ in. l. j. C. quando pro. non est nece. ⁊ ideo tunc ipse actor poterit istam actionem vtilem ex confessione intentare, vel etiam primam, ⁊ antiquam electionem in actione ipsius actoris. l. quod in heredē. §. eligere. ff. de tribu. interest enim nostra plures actiones habere etiam ad idem contra eundem, vt in. l. cum filius. §. varijs. ff. de leg. ij. etiam si nullam aliā vtilitatem haberemus, vt dixit glo. singularis in. §. sic itaq̄. in penulti. parte instituta de actionibus, ⁊ ita declarat Roffr. in suis libell. vbi latius per eum.

¶ Trigesimaprima actio.

In personam iuratoria.

¶ Trigesimaprima est actio.
55 † Ista actio que vendicat sibi locum cū iuratur adiecta causa, ⁊ dic q̄ ista actio locum habet quotiescunq̄ delatum est, ⁊ prestitum iuramentum alicui ex partibus in iudicio ad postulationez alterius partis adiecta causa, vt q̄ actor ad postulationem rei iurauit reum suuz esse debitorem in actione ex empto vel vendito, vel alia simili actione personali, vt dicendo, iuro qd̄ tu es debitor meus, q̄ vendidi tibi talem librum precio ducatorum. x. quo casu iuranti dat̄ actio ex empto personalis ad precium contra descendentem iuramentum. Et econtra in dicto casu daretur actio ex vendito iuratoria ad rem venditam tradendam, contra illum actorem, secus autem si iuraretur informiter non adiecta causa, ex qua ille esset debitor, q̄ tunc ex tali iuramēto nasceretur actio in factum, vt habetur in. l. actori. C. de rebus cred. ⁊ iureiuran. de quo. j. videbimus. de hac etiam actione habetur in. l. si duo patroni. in. §. si quis iurauerit. ⁊ in. §. marcellus. ff. de iureiuran. ⁊ per glos. ⁊ doctor. in. §. item si quis postulante. instit. de actio.

¶ Trigesimasecunda actio.

In rem iuratoria.

¶ Trigesimasecunda est actio. Ista actio vendicat sibi locum cum iuratur adiecta causa, ⁊ ista actio habet locū quotiescunq̄ quis conuenit aliquem in iudicio per aliquam actionem realem, vt puta per rei vendicationem, ⁊ ille actor iurauit reo postulante rem illam esse suam seu esse dominum illius rei, quo casu datur ipsi actori vtilis rei vendicatio iuratoria, secus autem si iurasset solum rem petitam non esse aduersarij sui, tūc eni3 non sequitur, ergo est actoris, vt not. per glo. in. d. §. si quis postulāte. ⁊ quod habetur in. d. §. marcellus. ⁊. §. si quis iurauerit.

¶ Trigesimatertia actio.

Mixta iuratoria.

¶ Trigesimatertia est actio. Ista actio locum sibi vendicat cum iuratur adiecta causa. Et dic q̄ ista actio locum habet vbicunq̄ pars aduersa in iudicio iurauit ad postulationem aduersarij sui illuz aduersarium teneri sibi per aliquam actionem mixtam super qua pēdebat iudicium inter ipsas partes, vt in act. familie herciscunde, cōmuni diuidundo, ⁊ finium regundorum, de quibus habetur in. §. quedam. institu. de actio. Istud probatur ex his que dicuntur vel habētur in dicto. §. item si quis postulante. ⁊ in. d. §. si quis iurauerit. ⁊. §. marcellus. q̄ tene menti, licet Joan. in arbore sua act. faciat confuso modo vnam actionem iuratoriam tantum, sed hoc modo materia harum actionum clarius habetur.

¶ Trigesimaquarta actio.

Negociorum gestorum directa.

¶ Trigesimaquarta est actio. In hac actione dic q̄ ista actio datur domino, absenti postea reuerso cuius negocia gesta sunt ex voluntate sua sine mandato contra ipsum gestorem negociorum, vt reddat rationem, ⁊ reliqua de administratione per eum facta ipsi domino, de qua actione habetur insti. de obli. que ex quasi contra. nasc. in. §. j. ⁊ in toto tit. ff. ⁊. C. de neg. gest.

¶ Trigesimaquinta actio.

Negocioꝝ gestorū ɔtraria.

¶ Trigesimaquinta est
56 actio. † Super hac actione dic q̄ per istam actionem consulitur negociorum gestori contra dominum cuius negocia gesta sunt in casu predicto ad recuperandum contra dn̄m id qd̄ ipse gestor sine mādato necessario, vel vtiliter impēdit de suo pro negocijs domini, vt hr̄ insti. de obl. que ex quasi contra. nas. in. d. §. j. ⁊ in. §. sicut.

¶ Trigesimasexta actio.

Negocioꝝ gestoꝝ vtilis directo.

¶ Trigesimasexta est actio. Et hec actio datur vbicunq̄ quis gerit negocia alterius ex necessitate sui officij, vt q̄ erat tutor vel curator alicuius pupilli, vel adulti, vel prodigi, vel furiosi, vel mentecapti, ⁊ similium psonarum, quo casu finita cura vel simili officio. Ista actio negociorum gestorum vtilis directo dat̄ illi cuius negocia gesta sunt ex necessitate gerentis ratione officij sui contra talem gestorem negociorum vt reddat rationem ⁊ reliqua, vt probatur in. l. curatoris. C. de neg. gest. ⁊ qd̄ ibi plene no. per glo.

¶ Trigesimaseptima actio.

Negocioꝝ gestoꝝ vtilis vtiliter.

¶ Trigesimaseptima est actio. Et ista actio locum hz in casu econuerso precedenti casui, vcz q̄ datur ipsi curatori vel tutori qui gessit negocia predictarum personarum, ex necessitate dicti officij, contra illum cuius negocia gesta sunt ad recuperandum illud quod ille curator vel tutor necessario vel vtiliter impendit de suo circa negocia illius cuius tutor vel curator erat, vt habetur in. d. l. curatoris. ⁊ q̄ ibi not. C. de neg. gest. facit quod habetur insti. de obli. que ex quasi contrac. nasc. circa prin. Et aduerte q̄ dicta actio vtilis neg. ge. vtiliter vel directo, habet etiam locum quando quis gerit negocia alterius suspitione necessitatis, licet reuera non immineret aliqua necessitas, vt q̄ mando libero homini per me bonafide possesso tanq̄ si esset seruus meus, vt in. l. at qui natura in. §. si libero. ff. de neg. gest. secus autem si liber homo gerit negocia mea ex mera voluntate sua cum mandato, quia tunc daretur actio mandati, vt in toto titulo. ff. ⁊. C. mandati.

¶ Trigesimaoctaua actio.

Pro tutele directa.

¶ Trigesimaoctaua est actio. Circa hanc actionē dic q̄ datur pupillo contra illum qui non erat tutor suus qui tamen negocia gessit ipsius pupilli scientis vel ignorantis tanq̄ tutor eiusdem pupilli cum reuera non esset, ⁊ datur vt reddat rationem ⁊ reliqua. de qua habetur in toto tit. ff. pro eo qui pro tut.

¶ Trigesimanona actio.

Contraria pro tutele.

¶ Trigesimanona ē
57 actio. † Dic q̄ ista actio locum habet in casu econuerso precedenti videlicet q̄ datur illi qui tanq̄ tutor gessit negocia alicuius pupilli cū reuera de iure non esset eius. Et datur contra illum pupillum ad recuperandum illud quod necessario vel vtiliter impensum est circa illius pupilli negocia administrata per illum tutorem, vt habetur in prealleg. tit. ff. pro eo qui pro tuto.

¶ Quadragesima actio.

Depositi

Depositi directa in quatuor casibus pretoria. ¶ Quadragesima est actio. Circa hanc actionem dic quod licet generaliter vel regulariter actio depositi sit civilis, nihilominus in quatuor casibus est pretoria, vt quando quis propter metum tumultus, vel incendij ruine, vel naufragij rem suam penes aliud deponit custodiendam, quo casu ad recuperandum illam rem depositam, datur illi deponenti ista actio depositi directa contra depositarium, vt rem depositam restituat, vt habetur in.l.j.in.§.j.& in.l.quod tumultus.ff.deposi. Et ista actio a prin. est in simplum, & sic rei persecutoria. Sed ex postfacto ex dolo depositarij negantis depositum vel rem restituere crescit in duplum computata re in illo duplo, Et sic efficitur mixta.i.persecutoria rei & pene, vt in.§.sequens.in ver.plane si depositi.insti.de acti.& in dictis iurib. de qua actione dic vt late habetur in.d.l.quod tumultus.

¶ Quadragesimaprima actio.

58 **Depositi contraria pretoria in dictis quatuor casibus.** ¶ Quadragesimaprima est actio. † Ista actio depositi contraria pretoria datur ipsi depositario contra deponentem ad recuperandum impensas per depositarium factas circa rem depositam de suo, & sic datur in casu econuerso precedenti, vt probatur ex his que habentur.insti.de pe.teme.liti.in.§.item tutele. Sed in alijs casibus est actio ciuilis, vt.s.dixi. Et propterea in arbore Jo.in numero, seu ordine ciuilium actionum repetitur ista actio ciuilis depositi.

¶ Quadragesimasecunda actio.

Vie reiecte. ¶ Quadragesimasecunda est actio. Circa hanc actionem dic quod locum sibi vendicat quotiescunque quis reiecit viam publicam in fundum alterius priuati, vt quia vicinus animo dilatandi & ampliandi fundum suum occupauit de via publica ampliando postea eandem viam, & ipsam reijciendo in fundum alterius vicini, vt habetur in.l.si in agrum.ff.de via publ. que est singularis & alibi non reperitur. Et datur illi in cuius fundo via publica est reiecta ad interesse contra illum qui dolo malo vel culpa hoc fecit vel fieri fecit, vt probatur in.d.l.si in agrum. Aliqui tamen quod hoc non sit proprium nomen actionis, sed proprium eius nomen sit actio in factum que adiectiue dicitur vie reiecte. Sed tamen tex.in.d.l.si in agrum clare sentit quod sit proprium nomen actionis, & ita tenet Jo.in arbore sua.

¶ Quadragesimatertia actio.

59 **Quod metus causa.** ¶ Quadragesimatertia est actio. † Ista actio datur illi qui per metum mortis, vel propter corporis cruciatum pur quod sit metus qui caderet in constantem virum, vt in.l.metum.ff.quod met.cau. aliquid alienat ad reuocandum alienatum. Et datur contra metum inferentem, vel contra alium quemcunque ad quem res illa sic per metum alienata peruenisset, & sic est actio personalis in rem scripta, vt in.l.si cum exceptione.in.§.pedius.ff.quod met.cau.& not.in.§.quedam.insti.de act. Et reus conuentus alienatum restituendo, & restituendo actorem in pristinum statum liberatur, quod si non facit ex eius contumacia condemnatur ipse reus in quadruplum in quo tamen quadruplo est rei persecutio, vt habetur in.d.l.si cum exceptione.in prin.ff.quod me.cau.& in.§.quadrupli.instit.de act. vbi habetur plene de ista materia.& in quo differt ista actio quod met.cau. ab actione in rem vel in personam mixta, que datur metum passo, de quibus.s.diximus. collige ex not.per Bar.in.l.metum.§.volenti.ff.quod me.cau. vbi declarat ipse Bar. propter quid sit necessaria ista actio quod metus causa, vltra actionem pristinam vtilem que datur metum passo de qua.s.diximus.

¶ Quadragesimaquarta actio.

60 **De dolo malo.** ¶ Quadragesimaquarta est actio. † Hec actio datur illi qui per dolum malum alterius est deceptus. Et datur contra dolosum, vt deceptus decipiatur, & in damno non remaneat, vt in toto tit.ff.& C.de do.malo. Circa quem dolum malum distinguendum est, vt habetur per glo.& doc. in.l.eleganter.in prin.ff.de dolo. videlicet quia aut contractus in quo interuenit dolus est bonefidei, aut stricti iuris, & aut dedit causam ipsi contractui, aut non, & sic aut erat dolus incidens, aut non, de quo etiam habetur in.l.si quis cum aliter.ff.de verb.ob. Et dicitur dolus malus, & dolus bonus, & sic pro quadam bona, & laudabili astutia in bonam partem, vt habetur in.l.j.§.j.ff.de dolo. Et aduerte quod ista actio non datur nisi per summam vltra duos aureos, vt habetur in.l.si oleum.§.fi.& l.seq.ff.de dolo.& no.in.§.gallinarum.insti.de re.diui. ¶ Et adde quod sicut metus debet esse talis qui caderet in constantem virum, vt dixi.s.in proxima actione, ita etiam dolus debet esse talis qui caderet in constantem virum adeo quod si non caderet in constantem virum ascriberetur potius eius fatuitati, & leuitati quam dolo, vt in.c.cum dilectus.de his que vi metusve causa fiunt.& ibi per Innocen.& Abb. quod tene menti, vt scias articulare in tali actione.

¶ Quadragesimaquinta actio.

61 **Furti manifesti.** ¶ Quadragesimaquinta est actio. † Circa hanc actionem, dic quod datur illi cuius interest furtum factum non fuisse, de qua vide in.§.furti autem actio.insti.de ob.que ex deli.nas. ¶ Et dicitur ille fur manifestus qui deprehensus & captus est in illo furto vel cum re furtiua antequam eo die quo furtum fecisset eam rem pertulisset ad locum destinatum, vel quando est ipsum furem acclamatum est per quemcunque licet captus non fuerit, vt habetur in.§.manifestus.insti.de obl.que ex quasi deli.nas.& in.l.ij.et.iij.ff.de fur. Et dic quod datur ad quadruplum in quo non continetur rei persecutio, quia rem dominus consequitur per conditionem furtiuam, vt in.l.j.ff.de condi.furt. vel per rei vendicationem, vt in.§.fi.insti.de ob.que ex delic.nasc.& in.§.sit itaque.ver.plane hodie furtum.& in.§.ex maleficijs.insti.de act. ¶ Sed quero vtrum quilibet possit capere furem fugientem cum re furtiua, dic quod sic, vt est casus in.d.§.manifestus.ibi a domino vel alio etiam si ille fur esset clericus, & capiens esset laicus secundum Bart.in.l.si quis in seruitute.ff.de fur.& Bal.in.c.cum non ab homine.in.ij.col.de iudi. Hoc intelligo verum dummodo laicus vel clericus captus cum re furtiua, vel in ipso furto presentetur iudici intra.xx.horas, alias qui detineret ipsum furem sic captum vltra illud spatium temporis incideret in penam priuati carceris, cuius pena est pena capitis, de qua in.l.j.C.de pri.carce. Illud probatur in.l.capite quinto.in prin.ff.ad.l.iul.de adul. & dixi insti.de act.in prin. Et attende quod talis pena quadrupli in furto manifesto vel dupli in non manifesto est pena ciuilis, & sic applicatur parti, vt habetur in.§.fi.insti.de ob.que ex delic.nas. Et de talis actio moueri coram iudice ciuilium causarum per.l.solemus.§.fi quis latrunculator.ff.de iudi. Posset tamen ipse fur etiam criminaliter accusari coram iudice maleficiorum ad penam applicandam fisco, vel quod fustigetur, vel aliter arbitrio iudicis puniatur, vt habetur in.l.fi.ff.de fur. non tamen fur debet mori nisi esset famosus latro. Iuxta ea que habentur in.l.capitalium.§.famosos.ff.de pe. vel nisi saltem tria furta commisisset, quia tunc tanquam consuetus furari deberet suspendi, vt habetur in auc.sed nouo iure.C.de ser.fugi. Et si furta precedentia fuissent commissa in alieno territorio, tamen connumerarentur in numero trium furtorum, vt sic pena possit aggrauari, & sic vt fur hic suspendi possit, si quod furtum etiam vnicum hic commisit, si tamen alia furta alibi commiserit licet illa furta alibi commissa principaliter hic puniri non possint per.l.extra territorium.ff.de iurisd.om.iud. vt habetur per Bar.in.l.si cui.§.cum sacrilegium.ff.de accu.fac.& ponunt doc.aliqui in.d.auc.sed nouo iure. Ex quibus habes quod licet per binum actum inducatur consuetudo, vt habetur in.l.ij.in fi.C.de epis.audien. nihilominus in actu furandi non inducitur consuetudo furandi nisi saltem per tertium actum, vt patet ex predictis. Et adde quod vsus lingue non inducitur per binum, aut trinum actum, sed per plures actus arbitrio iudicis, & notab.dixit Cy.in.l.ij.C.de re.cred.& iureiur. ¶ Quid autem si fur commisisset vnum magnum furtum, vtrum possit suspendi. Bald.in.d.auc.sed nouo iure.tenet quod sic, quasi vnum magnum furtum equiparetur tribus paruis furtis. Sed Saly.& Pau.de cast.ibi tenent contrarium, quasi potius attendatur consuetudo furandi quam magnitudo rei furtiue. Et scias quod pena dupli vel quadrupli pro furto non est hodie in vsu nisi in ciuitate Romana, secundum Lud.de ro.in suis sing.

¶ Quadragesimasexta actio.

62 **Furti aduersus nautas caupones stabularios.** ¶ Quadragesimasexta est actio. † Ista actio locum habet quotiescunque est factum furtum alicui in caupona, stabulo, vel naui alterius, dummodo tale furtum factum sit per illos familiares quorum opera illi caupones, vel stabularij, vel naute vtuntur. Et datur in duplum persone hospitate applicandum que passa est furtum contra cauponem stabularium, vel nautam in quo tamen duplo non continetur rei persecutio. Que tamen actio secundum communem opini. appellatur in factum furti, idest pro furto aduersus nautas caupones, vel stabularios, vt dicit Bar.ff.in rub.furti aduersus nautas. Et nascitur

ex quasi delicto, vt probatur in .§. item exercitor nauis. insti. de obl. que ex quasi deli. nas. Et quia reperiuntur due alie actiones tractantes quasi de eadé materia quas .ij. ponit Jo. in arbo. sua in numero actio num in factū, io pro clariori doctrina hic statim eas subijciam.

Quadragesimaseptima actio.

In factum in simplum aduersus

nautas caupones et stabularios. Quadragesimaseptima ē actio. Circa istam actionem dic quod datur illi qui posuit aliquas res suas quascunque in naui, caupona, vel stabulo alterius que fuerunt tradite custodié de ipsi naute, cauponi, vel stabulario, vel saltē apposite fuerunt sciente nauta, vel caupone, vel stabulario, vt probat in .l. j. §. fi. ff. nau. cau. stabu. Et datur contra ipsum nautam, cauponem, vel stabularium, et in simplum, et sic est rei persecutoria, et datur ratione custodie dicto modo recepte ad verum interesse damni passi, etiam si tale damnum datum esset in dictis rebus per viatores, vt est casus in .l. sicut et caupo. ff. nau. cau. stabu.

Quadragesimaoctaua actio.

In factum in duplum aduersus

nautam, cauponem, vel stabularium. Quadragesimaoctaua est
63 actio. † Ista actio est ex quasi delicto, licet precedens actio sit ex cō tractu de recepto, quia caupo, nauta, vel stabularius dicto modo rem saluam fore recepit, vt hr̄ in .d. l. j. §. fi. ff. nau. cau. stab. et quod hr̄ .d. §. idem exercitor nauis. Et competit ista actio contra dn̄m nauis, vel caupone, vel stabuli pro damno dato, in rebus psone hospitate, per famulos quidē dicti domini qui dicitur fuisse in culpa vtendo opera malorum hominum, vt in .d. §. item exercitor nauis. Et datur qui est passus damnum, vt habet in .l. idem ait in .§. j. ff. nau. cau. stabu. Et dat in duplū in quo tñ duplo inest rei persecutio, vt dicit Bar. in rub. ff. furti aduersus nautas, caupones, et stabularios. Et dic quicquid dicant alij iudicio meo quod ista actio que est in duplum dat in casu precedenti qn̄ .s. nauta caupo, vel stabularius rem saluam fore recepit, et datur pro omni cetero damno et pro omni cetero delicto cōmisso circa dictas per familiares dicti domini, excepto furto, quia si esset furtum, tunc daret specialis actio, que appellat furti aduersus nautas, caupones, stabularios, que est in duplū, vt .s. vidimus, in quo duplo non inest rei persecutio, secus autem est, vt dixi in isto duplo quod venit in ista actione de qua hic, vt per Bar. in .d. rub. ff. furti aduer. nau. cau. stabu. Et sic illa prima actio habet locū in furto cōmisso quomodocunque per famulos tñ domini. Scd̄a vero actio ex contractu datur contra ipsum dn̄m etiam si tale damnum cōmittatur per viatores. Tertia vero actio de qua hic, locū habet in alio damno cōmisso aliter quam per furtum per famulos tamen dicti domini, quod not. Et istud declarat istas tres actiones et naturam earum que prima facie vr̄ tendere ad idem, sed tñ differūt eo modo quo .s. dixi. Et circa istas actiōes maxime circa primam vide plures questiones quas in materia format Bar. in .l. j. ff. fur. aduer. nau. cau. sta. ex mente Roff. in libellis suis.

Quadragesimanona actio.

Serui corrupti.

Quadragesimanona est actio.
64 † Hec actio locum habet vbicūque quis facit seruum alterius deteriorem in animo, vt quia facit ipsum ebriosum, luxuriosum, contumacem aduersus dominum suum, et sic de similibus vitijs animi, et datur domino serui in duplum deteriorationis propter quam seruus minus valet quam prius valeret. Et datur contra corrumpentem, et deteriorem facientem seruum illum, vt ista probatur in .l. j. in prin. ff. de ser. cor. et in .l. si quis psuaserit .C. de fur. et ser. corru. et in .§. vnde. insti. de ob. que ex deli. nas. et in .§. in duplum. insti. de actio. Et eadem actio .s. vtilis dat patri contra corrumpentem filium, vel filiam in animo, vel ceteros liberos, vt in .l. tantum. §. j. ff. de ser. cor. tunc tamen deffertur iuramentum in litem ipsi patri, non autem potest agi ad duplum cū liberum corpus estimationem nō recipiat, vt in .l. liber homo. ff. ad le. aquil. et quod hr̄ in dicta .l. vt tantum. §. primo. et quod not. in dicto .§. in duplum. Item eadem actio vtilis que datur patri, datur marito contra corrumpentem eius vxorem in animo, vt habetur in dicta .l. vt tantum. §. primo. Sed si persona serui est corrupta in corpore, vt quia seruus esset vulneratus, vel occisus tunc haberet locum actio le. aquil. vt in toto tit. ff. et .C. ad .l. aquil. et insti. eo. tit. in prin. et in .§. iniuria.

Quinquagesima actio.

Ui bonorum raptorum.

Quinquagesima est actio.
65 † Ista actio datur in quadruplum in quo continetur rei persecutio, vt in .§. vi autem bonorum raptorum. insti. de act. Et datur cōtra raptorem bonorum alterius per vim, si tamen sint bona mobilia, vt probatur in .l. ij. §. et generaliter. ff. vi bo. rap. et in .§. quia tamen. in fi. §. insti. vi bo. ra. in prin. Sed quero quid si aliquis surripuit aliqua bona ex domo alterius in qua nullus erat, vtrum tunc habeat locū non solum actio furti verum etiam actio vi bonorū raptorum? Respond. distinguendo quod aut iste per prius erat talis intentionis quod si aliquem in domo reperisset rapinam cōmisisset, et isto casu tenet et actione vi bonorum raptorum. Aut non erat intentionis cōmittendi violentiam si aliquem reperisset resistentem, et isto casu non tenet actione vi bonorum raptorum. Ista probantur in .l. si quis ex domo. ff. de fur. et quod hr̄ in .l. j. in prin. per Bar. ff. vi bo. rap. Quero quomodo discerni illius intentio possit, dic ex genere armorum, quia si se preparauerit cum armis aptis ad resistendū, presumitur quod fuerit intentionis volendi bona rapere etiam per vim contra resistentē, vt habetur per Ange. in preallē. l. si quis ex domo. Et ista faciūt in argumentum, quod homicidium presumatur pensatum, vel non pensatum ex genere armorum, vt dicit Alber. de rosa. in suo opere statutorum, in quarta parte. facit quod habetur in clemē. j. extra de homic. et quod habetur per Bar. et docto. in .l. respiciendum. §. delinquunt. ff. de penis.

Quinquagesimaprima actio.

Iniuriarum que non descēdit ex

66 lege cornelia. Quinquagesimaprima est actio. † Circa istā actionem dic quod habet locum vbicunque quis intulit alteri iniuriam cum vitio seu verbis, vt in .l. si non conuitij .C. de iniur. et durat toto anno cōtinuo, vt ibi contra iniuriam inferentem, et per eam petitur reum cōdemnari in tanta summa in quanta estimauerit actor per suum iuramentum qui sm̄ cōmunem opinionem debet iurare se potius voluisse amittere tantum de bonis suis puta centum quam se esse passum dictam iniuriam, vt habetur in .l. iniuriarum estimatio. ff. de iniur. et ibi per Bar. et glo. Judex tamen potest illam summā refrenare ex officio suo ex bono et equo, vt not. insti. de act. in prin. et hr̄ in .§. summa. insti. de iniur. Et in casu predicto ista actio iniuriarum est pretoria, secus autem si fieret alteri iniuria illum verberando cum dolore, vel pulsando sine dolore, vel domum illius intrando per vim, quia tunc haberet locum actio iniuriarum ciuilis non pretoria, vt habetur in .l. lex cornelia. ff. de iniurijs. prout videbis de ea in ordine ciuilium actionum.

Quinquagesimasecunda actio.

In factū legis aquilie subsidia-

ria. Quinquagesimasecunda est actio. Hec est actio etiam pretoria, et habet locum vbicunque alteri est datum damnū, vel iniuria de non corpore in non corpus, vt si quis seruum meum quem in compedibus ligatum posueram, quia erat fugitiuus dissoluerit compassione, seu misericordia ductus, seruus meus aufugit, certe quia ille nō lesit corpus serui, nec etiam seruus meus reperitur lesus in corpore, propterea dr̄ damnum datū de non corpore in non corpus, ex quo ego careo seruo meo qui aufugit, vt habet insti. ad .l. aquil. §. fi. Secus autem si esset datum damnum de corpore in corpus, vt quia quis cecidit seruum meum ferro vel alio modo, quia tunc daret actio legis aquilie ciuilis et directa, vt in .d. §. fi. Sed si daretur damnum de nō corpore in corpus, vt quia quis animalia aliena inclusit, et illa fame mori permisit, tunc daretur actio vtilis legis aquilie, nihilominus etiam illa in factum, vt habetur etiam in tex. et glo. in .d. §. fina. institu. ad legem aquiliam.

Sequitur modo vt videamus de alijs actionibus in factum que dantur loco cuiuslibet interdicti. Juxta ea que habentur in .§. final. insti. de interdict. et ibi vide glo. que ponit quatuor genera actionis in factum.

Quinquagesimatertia actio.

In factū de mortuo inferendo.

Quinquagesimatertia

67 ¶ Quinquagesimatertia est actio. † Ista actio datur illi qui vult sepelire mortuum hominem in aliquo loco in quo ius habet sepeliendi. Et datur contra prohibentem ipsum inferre mortuum, vt desistat a ꝓhibendo, ꝛ ad interesse prohibitionis, vt hr̃ in toto titu. ff. de sepul. edifi. ꝛ mor. infe. De interesse dico quid enim si quis prohibetur vehere cementa necessaria ad sepeliendum hominem que postea perempta sunt, arg. l. j. §. edificare. eo. tit.

¶ Quinquagesimaquarta actio.

In factū de sepulchro edificādo.

¶ Quinquagesimaquarta est actio. Hec actio datur ꝯ ꝓhibentem alium volentem edificare sepulchrum, vel edificatum reformare, vt ille desistat a ꝓhibendo. Et dat̃ ēt ad interesse rōne prohibitionis illi qui prohibet̃ non iure, vt habet̃ in. d. tit. ff. de sepul. edific. ꝛ mor. infe. ꝛ de interesse dico propter ea que dixi. s. proxima actione.

¶ Quinquagesimaquinta actio.

In factum ne quid in loco sacro

fiat immittaturve. ¶ Quinquagesimaquinta est actio. Hec actio locum habet, ꝛ datur ꝯtra volentem aliquid facere vel immittere in loco sacro, puta in ecclesia vel muris ecclesie ne aliquid faciat in eis, ꝛ sic prouidet anteq̃ꝫ aliquid factum sit, vt habetur in tit. ne quid in loco sacro fi. in rubro ꝛ nigro.

¶ Quinquagesimasexta actio.

In factum vt quod factū est im-

missumve in loco sacro tollatur. ¶ Quinquagesimasexta est actio. Ista actio dat̃ ad opus iam factum, vel immissum in loco sacro tollendum seu remouendum, ꝛ sic tale interdictum hoc casu est restitutorium, sud precedens. s. proxi. est prohibitoriū, vt hr̃ in. d. tit. ne qd in lo. sa. ꝛ ꝓbat̃ in. l. ij. §. interdicta. ff. de interdi. tit. generali.

¶ Quinquagesimaseptima actio.

In factū ne quid fiat imittatur

68 ve in via publica vel itinere publico quo deterior fiat. ¶ Quinquagesimaseptima est actio. † Ista actio locum habet quotiescunq̃ꝫ quis vult aliqd immittere in via vel in itinere publico propter ꝙ si illud esset factum vel imissum via redderet̃ deterior, ꝛ sic est interdictū ꝓhibitorium, de quo hr̃ in. l. ij. §. ait pretor. ff. ne quid in lo. publ.

¶ Quinquagesimaoctaua actio.

In factū vt quod factū, vel im-

missum est in via vel itinere publico tollatur. ¶ Quinquagesimaoctaua est actio. Ista actio dat̃ cuilibet de populo, sicut ēt in precedentibus tribus actionibus, ad faciendum ꝙ ille qui imisit aliquid, vel fecerit in via vel itinere publico propter quod via efficitur deterior illud tollat, ꝛ via restituatur ad pristinum statum, ꝛ hoc casu tale interdictum est restitutorium, de ista actione loquitur text. iū. d. l. ij. §. pretor ait. ff. ne quid in loco publico.

¶ Quinquagesimanona actio.

In factū ne quid in loco pub. fiat.

¶ Quinquagesimanona est actio. Ista actio locum habet vbicunq̃ꝫ aliquis fecit aliquid seu vult facere in aliquo loco publico pp ꝙ ille locus redditur deterior vel occupat̃ dūmodo sit alius locus quam via publica, vel iter publicum, q: de his. s. proxi. dictum est. Et ista actio dabit̃ cuilibet de populo, ad faciendum ꝙ ille qui vult aliquid facere in loco publico prohibeatur, vel vt illud qd̃ factum est tollat̃, de quo habetur in. l. ij. in prin. ff. ne quid in loco pub.

¶ Sexagesima actio.

In factū ne quid fiat imittaturve

in flumine ripave eius quo statio, vel nauigatio deterior fiat.

¶ Sexagesima est actio. Hec talis actio locum habet vel sibi locū vendicat ad prohibendum ne quid fiat immittaturve in flumine publico, vel eius ripa, propter ꝙ fluminis nauigatio deterioretur, vel statio ripe, ꝛ eius vsus deterior fiat, de quo habetur in toto titu. ff. de flumi. ꝛ sic hec actio ē prohibitoria, ad prohibēdum ne quid fiat anteq̃ꝫ illud fiat, sed ad tollendum id qd̃ iam factum est indebite, loquitur actio sequens que est restitutoria vt ibi dicam.

¶ Sexagesimaprima actio.

In factū vt qd̃ factuꝫ imissumve

est in flumine eius ripa tollat̃. ¶ Sexagesimaprima est actio. Hec actio datur contra illum qui aliquid fecit vel immisit in dicto flumine publico, vel eius ripa ad eum compellendum vt reducat flumen vel eius ripam ad pristinum statuꝫ, ꝛ sic vt illud tollat. Et ex hoc apparet quod precedēs interdictum est prohibitorium. Istud vero est restitutorium, ꝛ datur cuilibet de populo, de quo habetur in toto titu. ff. de fluminibus.

¶ Sexagesimasecunda actio.

In factum vt liceat vti frui loco

publico ei qui ꝯduxit ipsum locum publicū, vel eius socio. ¶ Sexagesimasecunda est actio. † Hec actio dat̃ illi qui ꝯduxit aliquem
69 locum publicum, vel aliquam rem alicuius rei publice, ꝛ ad modicū tempus vel eius socio, verb. gratia, si esset publicanus qui cōduxit vectigal vel tributum, certe si quis eum, vel eius socium prohibeat vti frui, contra illum potest proponi istud interdictū cuius loco dat̃ ista actio in factum, de quo habetur in. l. j. ꝛ in toto tit. ff. de lo. publ. fru. Sed si aliquis conduxisset dictam rem a re publica ad non modicum tps ꝙ interpretat̃ decēnium, vt hr̃ in. l. j. §. qui in perpetuuꝫ. ff. si ager vect. vel emphy. pet. in. l. j. §. qd̃ ait. ff. de supfi. de iure cōi ꝛ ciuilis tutus esset per exceptionem si possideat, ꝛ per actionem si desierit possidere vel detinere, q: daret̃ sibi vtilis rei vēdicatio durante illa ꝯductione sua de qua habetur in dictis iuribus.

¶ Sexagesimatertia actio.

In factum vt liceat reficere viaꝫ

publicam vel iter publicum. ¶ Sexagesimatertia est actio. Ista actio datur cuicunq̃ꝫ volenti pro interesse publico reficere, ꝛ aperire viam publicā vel iter publicum ꝯ prohibentem seu ꝓhibere volentem, de quo hr̃ in tit. ff. de via pub. maxime in. l. j. in prin.

¶ Sexagesimaquarta actio.

In factum vt liceat ire, vel agere

per viam publicā vel iter publicū. ¶ Sexagesimaquarta est actio. Ista actio prodita fuit ꝯ illos qui prohibent vel impediunt eos qui volunt ire vel agere per viam publicam, de quo habet̃ in. l. ij. §. fi. ff. ne quid in lo. pub. ꝛ sic est interdictum ꝓhibitorium, vt ibi.

¶ Sexagesimaquinta actio.

In factum ne quid in flumine pu-

blico ripave eius fiat quo aliter aqua fluat quam priori estate fluxe-
70 rat. ¶ Sexagesimaquinta est actio. † In hac actione dic ꝙ locum habet vbicunq̃ꝫ quis aliquid facit vel immittit, seu facere, vel immittere vult in flumine publico, vel eius ripa pp ꝙ aqua fluminis aliter flueret, vel fluerit q̃ꝫ fluxerat in priori estate, tunc proxi. potest, ita ad prohibendum ne quid fiat vel immittatur. Et datur similiter cuilibet de populo quo habetur in titulo. ff. ne quid fn flumi. pubilco ripaue eius fiat.

¶ Sexagesimasexta actio.

In factum vt quod factū immis-

sumve est in flumine publico, vel ripa eius propter ꝙ impeditur dicius cursus aque tollatur. ¶ Sexagesimasexta est actio. Hec actio

locum habet quando aliquid factum immissumve est in flumine publico, vel eius ripa, propter quod fluctus aque aliter fluat quam fluxerat estate proxi. preterita. Et datur ad hoc vt illud quod factum, vel immissum est tollatur. Et datur similiter cuilibet de populo contra illum qui illud fecit vel immisit, et sic istud est interdictum restitutorium, superius vero est prohibitorium, quia datur contra illum qui nondum fecit, sed faciebat, seu facere volebat, de quo interdicto habet in eo. tit. ff. ne quid in flu. pub. ripave eius fiat.

¶ Sexagesimaseptima actio.

In factum vt liceat ripam publicam fluminis reficere vel munire.

¶ Sexagesimaseptima est actio. Ista actio locum habet, et datur contra illum qui prohibet volentem reficere vel munire ripam publicam fluminis ne ripa destruatur in damnum vicini ipsius ripe volentis eam ripam munire, dummodo vicinis proximis, vel qui sunt trans flumē caueat de damno infecto quod posset accidere in futurum vsque ad decem annos arbitrio boni viri, vt in. l. vnica. ff. de ripa mu. ¶ Et datur hec actio contra prohibētem ad hoc vt ille remoueatur a tali prohibitione, et vt illi liceat reficere dictam ripam publicam de quo habetur in tit. ff. de ripa mu. Et quod dictum est de ripa fluminis, idem dico de ripa lacus fosse, vel stagni, vt in. d. l. vnica. in fi.

¶ Sexagesimaoctaua actio.

In factum vt liceat in flumine publico vel stagno, vel lacu nauigare, et in eius ripa onerare, vel exonerare.

71 ¶ Sexagesimaoctaua est actio. † Ista actio locum habet si quis vult nauigare in flumine publico lacu, vel stagno, vel in eius ripa aliquid onerare, vel exonerare ex naui, quo casu si prohibeatur per aliquem contra illum prohibētem datur ista actio in factum, de qua loquitur titulus. ff. vt in flu. pub. naui. lic. in rub. et nigro. ¶ Et adde quod lacus dicitur qui habet aquam perpetuam, stagnum habet aquam temporalem ibidem stagnantem que colligitur in illo loco tempore hyemis, fossa est locus manu factus que fossa potest etiam esse publica, quo casu idem dicendum est in ea quod in flumine, lacu, vel stagno publico, vt est casus in. d. l. vnica. ff. vt in flu. pub.

¶ Sexagesimanona actio.

In factum ne vis fiat ei qui in possessionem missus est.

¶ Sexagesimanona est actio. Circa istam actionem dic quod locum habet quando aliquis mittitur in possessionem causa rei seruande, vel in tenutam, quo casu si aliquis prohibeat illum esse in possessione, vel in tenutam ille prohibitus habet interdictum ne vis fiat ei qui in possessione missus est, et in loco eius intentat dicta actio in factum sicut pro ceteris interdictis, de quo loquitur titulus. ff. ne vis fiat ei qui in possessionem missus est in rubro et in nig. Et proditum est istud remedium, quia talis qui missus est in possessionem causa rei seruande non possidet. Sed solum dicitur esse in possessione, vt habetur in. l. possideri. §. vlti. ff. de acquir. pos. et propterea sibi deficiebat interdictum vti possidetis, quod datur illi qui possidet, vt in. l. si duo. §. creditores. ff. vti pos. quod no.

¶ Septuagesima actio.

In factū loco interdicti quorum bonorum.

72 ¶ Septuagesima est actio. † Circa hoc interdictum dic quod habet locum vbicunque quis agnouit possessionem bonorum de iure pretorio alicuius defuncti tanquam successor de iure pretorio qui dicitur bonorum possessor, quo casu licet per solam bonorum possessionem agnitam acquirat dominium saltem rerum hereditariarum, vt habetur in. l. j. ff. de bo. poss. tit. generali. non tamen acquirit possessionem eorum bonorum, nisi eam actualiter apprehendat, vt. l. cū heredes. in prin. ff. de acqui. pos. Et ideo pro adipiscenda possessione illorum bonorum contra possessores potest intentari istud interdictum quorum bonorum, loco cuius intentatur dicta actio in factum sicut et pro alijs interdictis, et sic tale interdictum est interdictum adipiscende possessionis, de quo habetur in toto tit. ff. et C. quorum bon. et insti. de interdic. §. adipiscende. ¶ Et aduerte, quia tunc dicitur bonorum possessio agnita quando scilicet coram iudice, quis declarat voluntatem suam, quod vult et intendit esse successor alicuius defuncti per cuius mortem aliqua successio vniuersalis sibi delata est, vt in. l. fi. C. qui admit. ad bon. pos. possunt, nec iudex habet hodie necesse aliquid dicere in tali agnitione, vt ibi, licet de iure veteri iudex deberet eam decernere tali agnoscenti, et sic dicebatur bonorum possessio decretalis, vt in. l. j. §. decretalis. ff. de succes. edic. vnde hodie potest dici iudicialis, quia debet agnosci tantum coram iudice, vt in. d. l. fina. et presentia iudicis requiritur in memoriam veteris edicti, vt per Baldum.

¶ Septuagesimaprima actio.

In factum loco interdicti quorū legatorum.

73 ¶ Septuagesimaprimaest actio. † Ista actio datur cōtra legatarium vel fideicōmissarium qui post mortem testatoris ante tamen hereditatem aditam per heredem occupauit, et accepit rem legatam, vel per fideicommissum relictum occupando eam propria auctoritate, non expectans ipsam rem legatam habere de manu heredis post aditam hereditatem per eum. ¶ Et datur tale interdictū ipsi heredi, vel bonorum possessori ad auocandum dictam rem legatam, seu possessionem eius, et hoc forte quia heredis interest rem legatam, vel per fideicommissum relictam esse penes se vt possit circa ipsam vti detractione falcidie propter legem falcidiam, vel trebellianice propter trebellianum senatusconsultum, habetur in toto titulo. ff. et C. quorum lega. et sic patet quod heres vel bonorum possessor nō potest intentare hanc actionem seu hoc interdictum nisi heres conqueratur de falcidia vel trebellianica, vt not. in. l. prima. C. quorum lega. commissario qui ante hereditatem aditam, vel ante bonorum possessionem agnitam occupauerit rem relictam sibi satisdationem de dandis relictis si dari poterunt detracta falcidia, vel trebellianica, vt in. l. vnica. C. quo. leg. et quod ibi not.

¶ Septuagesimasecunda actio.

In factū loco interdicti de tabulis exhibendis.

74 ¶ Septuagesimasecunda est actio. † Ista actio cum habet quando aliquis fecit testamentum quod post mortem testatoris ab aliquo detinetur qui illud testamentum occultat, quo casu herredi legatario, seu fideicommissario cuius interest dictum testamentum exhiberi, datur contra illum occultantem dictum testamentum dicta actio in factum, seu de tabulis exhibendis ad cogendum illum quod exhibeat in iudicio tale testamentum de quo habetur in toto ti. ff. de tabu. exhib. Et si non velit exhibere iussus a iudice, tunc condēnatur ad interesse heredis, vel legatarij quod interesse dicitur in herede estimatio hereditatis, in legatario estimatio legati, etiam si sit legatum conditionale, vt in. l. locum. §. condemnatio. ff. de tabul. exhibend. Cessat tamen hoc interdictum si pendeat questio super hereditate, vel questio falsitatis super testamento, quia tūc debet exhiberi, sed debet deponi, vt in. l. fi. eo. tit.

¶ Septuagesimatertia actio.

In factum loco interdicti de liberis exhibendis.

¶ Septuagesimatertia est actio. Ista actio locum habet si filius vel nepos tuus, vel alius descendens inuitus detineatur ab aliquo, secus si detineatur volens, vt in. l. si filius. ff. de liberis exhibendis. quo casu datur contra detinentem tali parenti dicta actio in factum loco illius interdicti de liberis exhibendis, per quod ille detinens cogitur illum filium exhibere patri, et in iudicio demōstrare, ad hoc vt pater ille videat si ille sit filius suus, vel nepos, sic de singulis, vt habetur in titulo. ff. de liberis exhibendis. et sic tale interdictum est exhibitorium, prout etiam est precedens interdictum, vt in. l. locum. §. hoc interdictum. ff. de tabu. exhibendis.

¶ Septuagesimaquarta actio.

In factum loco interdicti de liberis deducendis.

75 ¶ Septuagesimaquarta est actio. † Hoc remedium locum habet si filius tuus, vel alius descendens ab aliquo detinetur,

tinetur, vel fuerit exhibitus patri, vel in iudicio demonstratus. quo casu si pater videret filium esse suum poterit contra detinentem intentare interdictum de liberis deducendis per quod pater poterit filium suum deducere, de quo habetur in.d.titu.ff.de libe. exhi.vel deducen. Uanum enim esset patri quod filius suus sibi exhiberetur per remedium de quo supra proxime dictum est, nisi sibi esset proditum remedium per quod liceret sibi eius filium sibi exhibitum deducere et ad se auocare, vt in.l.iij.§.hoc autem interdictum.ff.de libe.exhi.vel dedu. Unde dic quod supradictum est exhibitorium, hoc vero est deductorium, vt in.d.l.iij.§.j.

¶ Septuagesimaquinta Actio.

In factum de libero homine exhibendo. ¶ Septuagesimaquinta est actio. Hec actio locum habet quando liber homo ab aliquo detinetur inuitus, quo casu cuilibet de populo licitum est intentare contra detentorem illius liberi hominis, istud interdictum de libero homine exhibendo, vt si appareat illum esse liberum hominem inuitum ab aliquo detineri non debeat, vt habetur in.l.j.et.ij.et.l.quod ait.§.hoc interdictum.ff.de lib. ho.exhi.et vide quod dixi supra circa actiones preiudiciales.

¶ Septuagesimasexta Actio.

76 In factum loco interdicti vnde vi. ¶ Septuagesimasexta est actio. † Istud interdictum datur spoliato possessione in qua spoliator spoliauit alium sua possessione. Et dicitur esse interdictum recuperande possessionis, vt habetur in.§. recuperande.institu.de interdi. Et habet locum solum in vi expulsa, vt habetur in.l.j.circa princip.ff.de vi et vi ar. Et habetur de ista materia in toto titu.C.vnde vi.et per totum.ff.de vi et vi ar.et extra de resti.spo.per totum.et de his violentijs et differentijs ipsarum videplenius.C.de his que vi metusve causa gesta sunt.l.j.de quo etiam habetur insti.de interdi.in.§.hodie. ¶ Et adde quod etiam predo spoliatus est restituendus, vt in.c.in literis.de resti.spo. ¶ Et debet possessio restitui insimul cum fructibus et cum omnibus damnis et interesse, ita quod spoliatus reponatur in pristinum statum, vt in.c. grauis.eod.titu.spoliator non potest referre questionem dominij, vt in dicto.c.in literis.ibi not.et habetur in.l.si quis a se fundum.C. ad legem iuliam de vi publica vel priuata.et in.l.si de vi.ff.de iudi. ¶ Quot autem remedia competant spoliatis.vide.iij.q.j.c.reintegranda, et in glos.summe.vbi glo.pulchre loquitur. ¶ Et adde quod hoc interdictum durat anno vtili de iure ciuili non vltra, nisi de eo quod peruenit ad violatorem seu ad spoliatorem, vt in.l.ij.et ibi no.C. vnde vi.et nisi per viam excipiendi durat perpetuo, quia que sunt annalia ad agendum, sunt perpetua ad excipiendum.l.pure.in fi.ff.de doli mali excepti. De vero canonico durat perpetuo, et sic etiam vltra annum, vt no.in.c.ij.de resti.spolia.vbi glos.hoc tenet etiam respectu pene.et scripsi in princi.decreti.in.q.xxv.in versicu.xliiii. ¶ Et adde quod hoc remedium datur contra spoliatorem non contra tertium ad quem res deuenit, vt in.l.cum a te.ff.de vi et vi arma. nisi tertius sciens de vi et spolio acceperit a spoliatore, vt.c.sepe.de resti.spolia.de quo in.d.c.reintegranda.

¶ Septuagesimaseptima Actio.

77 In factum pro interdicto quod vi aut clam. ¶ Septuagesimaseptima est actio. † Ista actio locum habet quotiescunque quis in aliquo fundo edificauit post prohibitionem, vt in.l.j.§.vi factum.ff.quod vi aut clam.quo casu dicitur vi facere, vt ibi, vel etiam quando quis clam edificauerit.iuxta.l. tertia.§.fi.eod.titu.suspicans tamen me sibi litem moturum, quo casu mihi contra illum qui sic edificauit competit hec actio loco illius interdicti quod vi aut clam, ad hoc vt ego indemnis conseruer, vt in toto titu.ff.quod vi aut clam. Et vt tollatur quod factum est vi aut clam, adeo quod nulla exceptione potest se tueri sicut nec spoliator, nisi opponat aliquam ex quatuor exceptionibus notatis per glo.in l.j.§.j.ff.quod vi aut clam. Et habet locum hoc interdictum solum pro opere facto in re immobili, vt in.d.l.prima.§.hoc interdictum. et.l.ij.ff.quod vi aut clam.

¶ Septuagesimaoctaua Actio.

78 In factum pro interdicto vti possidetis. ¶ Septuagesimaoctaua est actio. † Hoc interdictum locum habet vbicunque ego possideo aliquam rem immobilem, quo casu si quis me molestet in possessione illius rei imobilis, et forte quia ille contendit se esse in possessione seu se possidere, et non me intentabo contra illum ne molestantem interdictum vti possidetis, vt in.l. si duo in principio vbi habetur de forma sententie in hoc interdicto per Barto.et in.l.j.§.interdictum.ff.eod.titu.vti possi.vbi ponitur per Bart.forma libellandi in hoc interdicto.et in hoc venit interesse actoris.l.iij.§.fin.ff.vti poss.et ibi vide per Barto.de materia. et.C.eod.titu.vti pos.et per cano.in.c.licet causam.de proba.vbi per glo.

¶ Septuagesimanona Actio.

79 In factum pro interdicto vtrobi. ¶ Septuagesimanona est actio. † Hoc interdictum locum habet vbicunque possideo aliquam rem immobilem puta equum vel librum et aliquis me molestat in mea possessione illius rei mobilis dicendo quod non spectat ad me sed ad ipsum. Et ego dico quod spectat ad me, quo casu contra illum potero proponere interdictum vtrobi, quod locum habet pro tuitione possessionis rei mobilis, vt in.l.j.ff.vtrobi. sed precedens interdictum habet locum pro tuitione possessionis rei immobilis, vt in.l.j.§.pe.ff.vti pos.dummodo in dictis duobus interdictis volens ipsum intentare non possederit ab aduersario vi clam vel precario, vt habetur in.d.l.j.§.fin.vti pos et institu.de interdi.§.vtrobi.de quo dic vt ibi, et.ff.vtrobi.l.vnica.hanc tamen differentiam inter possessionem rei mobilis vel immobilis non videntur facere canoniste, putantes pro possessione vtriusque rei sufficere ac posse intentari vnicum interdictum.l.vti possidetis, vt habetur in.d.c.licet causam.de proba.

¶ Octuagesima Actio.

80 In factum loco interdicti de superficiebus. ¶ Octuagesima est actio. † Istud interdictum locum sibi vendicat quotiescunque quis habet possessionem in aliqua superficie, cui si desineret possidere vel detinere superficiem daretur vtilis actio in rem que datur superficiario, quo casu si ipse superficiarius non desierit possidere ipsam superficiem sed ipsam possideat, et alius molestet ipsum in sua possessione contendens se potius possidere tunc illi qui est in possessione illius superficiei, datur interdictum de superficie cuius loco intentatur ista actio in factum, vt in.§.fi.insti.de interdi. Et datur contra illum qui contendit se potius possidere molestando alium in sua possessione illius superficiei.ad hoc vt ille desistat a tali molestatione, et pronuncietur etiam intentantem tale interdictum esse in possessione, et per consequens vt aduersarius suus sibi condemnetur ad interesse suum quod actor passus est ratione dicte molestationis, et quod caueat in futurum se non molestaturum eundem in sua pacifica possessione illius superficiei sicut supra diximus.in sententia ferenda super interdicto vti possidetis quod datur pro tuitione possessionis quam quis habet in alia re immobili, vt per Barto.in.l.si duo.ff.vti pos.et in.l.j.§.hoc interdictum.eod.titu. Et hoc interdictum datur illi de quo supra dixi, dummodo non possideat superficiem ab aduersario vi clam vel precario. Ista probatur in.l.j.in princ.et in.§.j.et.ij.ff.de superficiebus.et tex.ibi dicit quod que dicuntur in interdicto vti possidetis habent locum etiam in isto casu.

¶ Octuagesimaprima Actio.

81 In factum de itinere actuque priuato vtendo. ¶ Octuagesimaprima est actio. † Ista actio datur illi qui per fundum alterius habuit seu quasi possedit iter vel actum ad fundum suum per fundum vicini eundo saltem per.xxx.dies etiam discontinuos per illum fundum vicini ad fundum suum in eo anno proximo retro. Et datur contra vicinum prohibentem illum ire vel agere per fundum suum vt desistat a prohibitione, vt habetur in.l.j. in princi.et in.§.j.ff.de iti.actuque priua.et venit interesse prohibiti contra prohibentem.l.iiij.§.in hoc interdicto.eo.titu. Et sic in hoc interdicto non agitur de iure vel non iure eundi vel agendi per vnum fundum ad alium sed solum de possessione vel quasi, vtrum quis fuerit vsus seruitute itineris vel actus per dies.xxx licet discontinuos, vt in dictis iuribus. Sed de iure vel non iure eundi vel agendi bene contenditur quando intentatur actio confessoria vel negatoria in qua vertitur iudicium non possessorium sed potius petitorium. ¶ Iuxta ea que dixi in.§.eque.institu.de actio.et habetur in.l.ij.ff. si serui.vendi.

℄ Octuagesimasecunda Actio.

82 **In factum** de itinere actuque priuato reficiendo. ℄ Octuagesimasecunda est actio. † Ista actio locum habet quotiescunqꝫ quis habet actum vel iter per fundum alterius ad suum fundum. ⁊ vult reficere istud iter vel etiam actum, ⁊ ille per cuius fundum illud habetur vult reficientem impedire quo casu volenti reficere datur ista actio in factum loco interdicti de itinere actuqꝫ priuato reficiendo. Et datur contra impedimentum vt ille desistat ab impeditione vel impedimento. vt habetur in .l. iij. §. ait pretor. ff. de itine. actuqꝫ priuato. ℄ Et differt hoc interdictum a superiori, quia in illo sufficit quem illo anno esse vsum iure seruitutis, licet non probet seruitutem sibi deberi, sed in isto oportet probare duo. Primo ꝙ illo anno fuerit vsus iure seruitutis. Secundo ꝙ reuera seruitus illa ei dabatur, vt est casus in .d. l. iij. §. hoc autem a superiori. ℄ Et adde quod volens reficere viam vel actum ⁊c. debet cauere de damno infecto domino fundi in quo vult reficere viam, vt in .d. l. iij. §. qui hoc interdicto.
℄ Et adde quod merito tractatur de via reficienda per illum qui pretendit seruitutem, quia hoc onus non incumbit debenti seruitutem, sed illi cui debetur. l. quoties. §. fi. de serui. ti. generali. fallit in seruitute oneris inferendi. l. eum debere columnam. ff. de seruitu. vrba. predio.

℄ Octuagesimatertia Actio.

83 **In factum** de aqua quotidiana. ℄ Octuagesimatertia est actio. † Ista actio locum habet vbicunqꝫ quis saltem in vno die in anno proximo retroduxit aquam per fundum alterius ad suum fundum forsitam irrigandum, vt in .l. j. §. qꝺ autem. ff. de aqua quoti. ⁊ esti. ⁊ in §. illud. ea. l. quo casu si ille cuius est fundus impediat volentem vti illa seruitute aqueductus seu volentem ducere illam aquam datur ista actio contra prohibentem vt desistat a prohibendo, vt in .l. j. §. j. ff. de aqua quotidi. ⁊ esti. Et sic est interdictum prohibitorium, potest etiam esse restitutorium vt tollatur quod factum est per dominum fundi in preiudicium vsus illius seruitutis, ⁊ sic dabitur vt tollatur quod factum est, vt in .l. j. §. j. et ibi glo. ff. de aqua quoti. ⁊ esti.

℄ Octuagesimaquarta Actio.

84 **In factū** de aqua estiua. ℄ Octuagesimaquarta est actio. † Ista actio locum habet contra prohibentem ducere aquam per fundum illius ad fundum ducere volentis ipsam aquam, de qua ducenda ius habere pretendebat tempore estatis, ⁊ propter hoc appellatur aqua estiua, ⁊ datur illi qui vno die saltem in anno retro vsus est illa aqua estiua vt ille desistat a prohibitione, vt habetur in .d. l. j. ff. de aqua quoti. ⁊ esti. in §. ij. ⁊ potest esse etiam restitutorium. vt ibi.

℄ Octuagesimaquinta Actio.

85 **In factum** de aqua e castello ducenda. ℄ Octuagesimaquinta est actio. † Hec actio datur vbicunque quis pretendit habere ius ducendi aquam ex castello alterius, id est, ex loco alterius in quo aqua abinde nascens vel abinde congregabatur, quo casu si prohibeatur de aqua illa ducere ad fundum suum contra prohibentem datur ista actio vt desistat a prohibitione, de quo habetur in .l. ij. §. ait pretor quo ex castello. ff. de aqua quoti. ⁊ esti.

℄ Octuagesimasexta Actio.

86 **In factum** de riuis purgandis. ℄ Octuagesima sexta est actio. † Circa istā actionem dic ꝙ datur illi qui vult purgare seu reficere riuum per quem ius habeat ducendi aquam per fundum alterius ad fundum suum, quo casu si prohibeatur, datur ista actio prohibitoria contra illum prohibentem vt possit riuum purgare ad hoc vt aqua habilius fluere possit, de quo habetur. ff. de riuis. per to. titu. ℄ Et datur hoc interdictum illi qui habet seruitutem ducendi aquam vel illi qui eo anno vsus est aqua seu estate precedente non vi clam non precario ab aduersario, vt .l. j. §. hoc interdictum. ff. de riuis. Et sic est interdictum prohibitorium, ⁊ etiam potest esse restitutorium, vt dixi supra circa alia interdicta. ⁊ in .l. fi. ff. de riuis.

℄ Octuagesimaseptima Actio.

87 **In factum** de fonte ⁊ vt liceat vti eo. ℄ Octuagesimaseptima est actio. † Ista actio datur contra illum qui aliquem prohibet a iure aquam ex fonte seu ex puteo alterius, ad hoc vt ille prohibens cesset a prohibitione, de quo habetur in titu. ff. de fonte. Et sic ista actio loquitur quando quis vult aquam in fundo alterius haurire ⁊ ipsam ferre seu portare ad fundum suum, sed remedia precedentia loquuntur quando quis non vult ferre nec portare aquam sed ipsam ducere per aliquem riuū, vt patet ex predictis, ⁊ probatur in .l. j. §. j. ff. de fonte. ℄ Et habet locum in aqua viua, secus in mortua, puta in cisterna, vt in dicta .l. prima. §. hoc interdicto de cisterna.

℄ Octuagesimaoctaua Actio.

88 **In factum** de fonte reficiendo. ℄ Octuagesimaoctaua est actio. † Hec actio locum habet quando qui habet ius hauriendi aquam ex fonte vel puteo alterius, ⁊ ille, qui istud ius habet vult reficere puteum vel fontem qui egebat refectione. Certe si dominus fontis prohibet hoc, contra ipsum datur dicta actio, vt ipse prohibens patiatur ipsum reficere dictum fontem vel puteum, vt habetur in .d. titu. de fonte. in .l. j. §. fi.

℄ Octuagesimanona Actio.

89 **In factum** de cloacis purgandis, ⁊ reficiendis. ℄ Octuagesimanona est actio. † Circa istam actionem dic quod locum habet quotiescunque quis vult purgare vel reficere cloacam que pretendit in fundum vicini per quam aquam vel colluuiones ducit tollendo seu remouendo immundicias existentes in ipsa cloaca, seu ipsam reficiendo quando purgatione, seu refectione egebat, certe si ille prohibeatur qui ius habet ducendi, seu immittendi per dictam cloacam, contra prohibentem per prohibitum intentatur ista actio, vt ille desistat a prohibitione. Et vt patiatur eum intrare fundum suum in quem cloaca illius discurrit causa eam purgandi vel reficiendi ſm statum eius pristinum, vt in .l. j. §. quod ait pretor. ff. de cloacis. que debent purgari ⁊ mundari ab immundicijs propter fetorem qui solet corrumpere aerem ⁊ generare pestem, vt habetur in .l. prima. in princi. ⁊ per totum titulum. ff. de cloacis.

℄ Nonagesima Actio.

90 **In factum** ne quid in cloaca fiat immittaturve. ℄ Nonagesima est actio. † Si aliquis vult immittere vel facere aliquid in cloacam meam, vel in qua ius habeo propter quod impediatur aqua fluens vel vsus eius per ipsam cloacam, mihi datur contra illum dicta actio ad prohibendum illum, vt in .l. prima. in fin. ff. de cloacis, ⁊ sic in hoc casu tale interdictum est prohibitorium, ⁊ prouidet antequam quid fiat in cloaca, propter quod vsus eius deterior sit vel fiat, vt in .d. l. j. §. fi.

℄ Nonagesimaprima Actio.

91 **In factum** vt quod factum immissumve est in cloaca tollatur. ℄ Nonagesimaprima est actio. † Ista actio prouidet postquam iam aliquid factum vel immissum est in cloacam per alium propter quod vsus eius est factus deterior, ⁊ sic hoc casu tale interdictum est restitutorium, quia datur contra illum qui iam aliquid fecit vel immisit in cloaca propter qꝺ eius vsus est factus deterior. vt illud tollat, ⁊ sic vt cloaca in pristinum statum restituatur ad petitionem illius cuius erat cloaca vel qui ius habebat in ea. de quo habetur in .l. prima. §. deinde ait pretor. ff. de cloacis. Et sic patet quod hoc interdictum hoc casu est restitutorium, vt in .d. §. deinde ait. In casu vero precedenti est prohibitorium, vt ibi dixi.

℄ Nonagesimasecunda Actio.

92 **In factum** loco interdicti de precario. ℄ Nonagesimasecunda est actio. † Ista actio datur mihi contra illum qui aliquam rem a me habuit precario vt rem illam mihi restituat tanquam sim in possessione illius rei, ex quo dicebatur meo nomine possidere, vt in .l. ij. C. cōmunia de vsuca. ⁊ .l. quod meo. in princ. ⁊ .l. interdum. ff. de acqui. posses. ⁊ quod habetur in .l. ab emptione. ff. de pac. ⁊ sic est interdictum restitutorium, vt in .l. secunda. in princi. ⁊ §. j. ff. de precario, ⁊ datur vt reus rem restituat

stituat in pristinum statum, quod si nō facit condēnatur ad interesse actoris. l. quesitum. §. ex hoc interdicto. ff. de preca. ℂ Et differt precarium a cōmodato, q: cōmodatū datur ad certū et limitatū vsum, vt si tibi cōmodo equū meū, vt vadas Vincentiā, quo casu non possum reuocare cōmodatum, nisi finito vsu, vt in. l. in commodato. sicut. ff. cōmodati. Sed precarium est illud qd ad preces tuas per me tibi conceditur, seu cōmodatur, non limitato certo vsu, vt si tibi cōmodo equum meum simpliciter, vt nota. in rubrica. ff. de precario. et in nullo mutatur dominium, licet in illum concedatur precario transferat possessio. l. iiij. §. j. ff. de precario. qd non est in cōmodato, vt in. l. rei commodate. ff. commodati, et vtrunqz fit in rebus non consistentibus in pondere numero vel mensura, cum in istis consistat mutuum. l. ij. §. j. ff. si cer. peta. Et nunc intelligis in quo differant inter se precarium, commodatum, et mutuum.

ℂ Nonagesimatertia Actio.

93 In factum de arboribus cedendis. ℂ Nonagesimatertia est actio. † Hec actio habet duo capita. Primum datur contra illum qui habet arborem que pendet supra meum edificium, vel que est prope murum meum. Et datur mihi contra illum, vt debeat incidere eam arborem a stipite. Aliter ego possum propria autoritate ipsam incidere, et lucrabor ligna illius arboris, vt. l. j. circa princi. ff. de arbor. ceden. Secundum caput locum habet quando arbor vicini est prope confinia possessionis mee, et sic prope predium rusticum, et datur mihi contra illum, vt ramos sue arboris succidat circūcirca. incidendo ipsos ramos a terra ne tollatur sol et aer, seu ne vmbra noceat agro meo, vt habetur in. d. l. circa fi. ff. de arbo. ceden. vbi omnia ista probantur. ℂ Et adde. l. fi. ff. fini. regum. vbi declaratur quantum debeat arbor distare a regione vicini, sed. d. l. j. §. fina. ff. de arbo. ceden. loquit de arbore distante ſm mensuram illius. l. fin. vt nihilominus tenet alta circa ramos. vt supra. ℂ Quid autem quando arbores vicini sunt prope aream meam, dic vt in. l. fina. in fin. C. de seruitu. et aqua.

ℂ Nonagesimaquarta Actio.

94 In factum de glande legenda. ℂ Nonagesimaquarta est actio. † Circa istam actionem dic ipsam habere locum quotiescunqz ex arbore mea que pendebat in area vicini vel prope aream ceciderunt fructus in ipsam aream vicini mei, quo casu mihi contra illum datur dicta actio de glande legenda infra tres dies tantū, postquā fructus ceciderunt, vt ille vicinus permittat mihi tollere fructus meos. Et dic appellatione glandis omnes fructus continentur, et post dies non debet audiri. Ista probantur in. l. j. ff. de glande legen.

ℂ Nonagesimaquinta Actio.

95 In factū de migrando. ℂ Nonagesimaquinta est actio. † Hec actio datur inquilino qui soluta mercede vel pensione domino fundi vel domus vult res inuectas vel illatas in fundo vel domo extrahere ex ipso fundo vel domo et eas abducere, et datur ipsi inquilino contra dominum fundi vel domus qui vult prohibere ipsum colonum vel inquilinum, nec illas res extrahat de domo vel fundo. Ista habentur in. d. l. j. per totum titulū. ff. de migrando. ℂ Et aduerte quod tale interdictum non competit colono, et sic in predio rustico, sed tantum inquilino volenti migrare, vt in. d. l. j. §. j. dic vt ibi. et inquilino habitanti gratis competit tale interdictum vtile, vt. d. l. j. §. j. in fi. §. Et datur inquilino pro rebus proprijs, vel etiam non suis, puto sibi commodatis saltem vtile, vt in. l. fi. eod. titu. Et competit inquilino postquā soluit pensionem vel postquā non stat per eum quominus eam soluat, vt in. l. j. in princi. ff. de migrādo. Et in hac actione venit quod dominus domus patiatur ipsum inquilinum asportare res inuectas et illatas, et sic venit interesse inquilini. d. l. j. ff. de migran.

ℂ Nonagesimasexta Actio.

96 In factum loco Saluiani interdicti. ℂ Nonagesimasexta est actio. † Istud interdictum est de possessione, et datur directum creditori contra debitorem, et domino contra colonum eius vel inquilinum ad aduocandas vel persequendas res obligatas vel inuectas, seu illatas in fundum, que res erant creditori vel domino fundi pignori obligate. Juxta ea que habentur in. §. item seruiana. insti. de act. sed vtile datur contra tertios possessores eorundem bonorum que erant obligata tacite vel expresse, vt probatur in. l. j. quod ibi not. C. de saluiano interdicto. Et istud interdictum est magis vtile q̄ sit actio seruiana vel quasi seruiana seu hypothecaria, quia in hoc interdicto sufficit quod creditor probet res illas fuisse possessas tanquā suas per debitorem tempore obligationis contracte, sed in hypothecaria oportet creditorē probare de dominio debitoris, vt habetur in. l. j. ff. de salui. interdi. et per docto. By, et alios in. d. §. item seruiana. de quo dic, vt ibi per eos. Et dic quod in hoc interdicto reus condemnatur ad restituendum possessionem vel detentationem rei obligate, vt in. l. si fundus. §. in vendicatione. ff. de pigno.

ℂ Nonagesimaseptima Actio.

97 In factū de opere demoliendo quod factum est post operis noui nunciationem ante remissionem nunciationis. ℂ Nonagesimaseptima est actio. † Ista actio datur contra illum qui aliquid edificauit spreta nunciatione noui operis, seu post nunciationē sibi factam ne deberet edificare in loco meo vel in quo ius prohibendi me habere pretendebam, quo casu si ille spreta nunciatione noui operis antequā ipsa nunciatio sit sibi remissa edificauerit, cogitur edificatum post nunciationem destruere nec auditur si velit probare se ius edificandi habuisse vel habere. Ista habentur in. l. j. in princ. ff. de noui operis nūciatio. ℂ Et aduerte quod istud interdictum habet locum in edificato post iam factam nunciationem noui operis, sed interdictum quod vi, aut clam habet locum, in eo quod est edificatum non intercedente nunciatione noui operis, vt est casus in dicta. l. prima. §. primo. versicu. de noui ope. nunciatio.

ℂ Nonagesimaoctaua Actio.

98 In factū vt liceat edificare ei cui est facta nunciatio noui operis si satisdederit, vel satisdare paratus est. ℂ Nonagesimaoctaua est actio. † Ista actio locum habet quotiescunqz ille cui facta est nunciatio noui operis prius antequā prosequatur in edificando vel edificari faciendo vult satisdare de opere demoliendo, in casu quo apparebit eum iniuste edificasse, quo casu si ille nuncians pur velit impedire ipsum edificare volentem, potest contra illum nunciantem intentare dictam actionem, vt patiatur ipsum edificare, de quo habetur in. l. pretor. §. si quis paratus. et in. §. deinde. ff. de no. oper. nun. Et istud interdictum est prohibitorium, vt in. d. l. pretor ait. §. hoc interdictum.

ℂ Nonagesimanona Actio.

99 In factū loco interdictum fraudatorij. ℂ Nonagesimanona est actio. † Hec actio datur quotiescunque debitor pupilli vel adulti tutore vel curatore delegante alteri dictum debitorem soluit pecuniam debitam illi, cui erat facta delegatio predicta qui erat creditor ipsius tutoris vel curatoris. Et hoc factum fuit in fraudem ipsius pupilli vel adulti, quo casu licet debitor sit liberatus, tamen ille creditor cui facta est solutio, qui tamen participauit in fraudem cum illo tutore vel curatore tenebitur, id quod sibi solutum est restituere pupillo vel adulto per istud interdictum, quod appellatur fraudatorium, secus si ille creditor fraudem non participauit, vt est text. singularis in. l. pupilli. ff. de solu. Et istud interdictum differt ab actione pauliana, fauiana et caluisiana, quia ille actiones dantur quando debitor pupilli participasset fraudem cum creditore tutoris vel curatoris similiter participantis fraudem. Jta loquitur titulus. ff. que in fraud. cred. sed istud interdictum datur pupillo vel adulto contra creditorem cui est facta solutio ad illud quod est solutum per debitorem creditori administratoris, scilicet tutoris vel curatoris qui in fraudem alteri suo creditori delegauit debitorem pupilli, ſm cano. declarat Barto. in. d. l. pupilli. in princi. quod tene menti

ℂ Centesima Actio.

100 In factū de albo corrupto. ℂ Centesima est actio. † Circa istam actionem, dic quod locum habet quotiescunqz quis aufert aut corrumpit seu vitiat vel deturpat aliquid quod est positum per pretorem seu iudicem in aliquo loco eminenti, puta in aliquo muro dealbato, vel super portis palatii vel ecclesie vt

oībus inotescere, puta aliqȯ statutū vel edictū, ⁊ daṫ talis actio cuili- bet de ppl̄o cōtra illuz sic delinquentē, vel cōtra illū qui dolo fecit qȯ alius, vt supra delinqueret. Et imponitur tali delinquēti per dictam actionez pena .l. duca, vt habeṫ in dicta .l. si quis id qȯ. ff. de iurisdi. omniū iudi. ⁊ in titu. ff. de albo inscribēdo. Et qȯ not. per Barto. in d. iuribus. ⁊ hētur in. §. pena. institu. de acti. ℭ Adde tñ qȯ aliqui in dicta .l. si quis id qȯ. hñt qȯ iponatur pena quingētoꝝ aureoꝝ, tñ tu tene mitiorē penaz. s. l. duca, vt ibi p Cy. ⁊ Bal. ℭ Adde qȯ si iste qui incidit in hanc penā nō pōt scluere luit in corpus, vt. d. l. si quis id qȯ. in princ. Et sic qa ē debitor ex delicto nō potest cedere bonis suis, vt ibi p Bal. ℭ Adde etiaz qȯ. d. l. si quis id qȯ ꝓcedit qñ il- lud qȯ erat positū in albo erat positū, vt ibi ꝑpetuo maneret, secus si ad tēpus vt in citatiōe cui⁹ dies expirauerat, vt ibi p Bar. ⁊ Bal. p illā literā. ℭ Adde qȯ ista actio est annalis. put est oīs actio ex de- licto ꝑtoria ſm Sy. in suo ꝯsi. xxv. ⁊ Bal. in. d. l. si qs id qȯ in pnci. ℭ Et dic qȯ ista pena est ciuilis ⁊ sic applicaṫ actori, alias nō esset actio, sz accusatio, vt hr̄ in. l. agraria. ff. d termino amoto vbi p Bar.

ℭ Centuria Secunda Actionum.

SVMMARIVM

1 Edictum si quis ius dicenti non obtēperet qua actione ꝓsequatur.
2 Vocari in ius sine venia qui nō possunt, ⁊ qua actione teneantur. 3. Et quid in vi eximente. 5. aut dolo. 6.
4 Fideiussores qualiter in iudicio dandi.
7 Actio de edendo contra quem detur.
8 Calumniatores qua domentur pena, Et quid de dolosis. 9
10 Actio de dolo cui cōcessa, Itez alienationis iudicij mutandi cā. 11
12 Interdictū de effusis qȯ sit, ⁊ contra quem experiatur. 13.
14 Appendices ediuni ad viam interest ne sint caduce.
15 Mensor falsum modū dicēs pecunia corruptus ad quid teneatur.
16 Sepulture antiquorum quibus locis fiebant.
17 Funeris impensa post mortem dicitur non in vno curando, Et est cunctis creditoribus magis priuilegiata.
18 Religiosus locus pro puro non habendus.
19 Iurare informiter quid sit, Item confiteri ⁊ que super istis cadant actiones. 88.
20 Calumnia retundenda in possessione ventris nomine. 21.
22 Tutorē se falso asserens vt deludat qua cōueniat actione, Et qua- liter minori cōsulaṫ. 23. Itē q alterius dolo vt tutor autorauit. 24.
25 Testamenti omissa causa ab intestato hereditatem capiens vt lega- tarios ludat, quomodo deturbetur.
26 Publicani sup exigentes infra annū ad duplū male exacti tenenṫ.
27 Venditio hominis liberi detestanda.
28 Fructus per eū qui in bonoꝝ possessiōe est seruādi ne deteriorenṫ.
29 Creditor possidens rem debitoris quos repetat sumptus.
30 Damnum datum in turba quando dicatur.
31 Libertas legata in testamento quas debeat qualitates habere.
32 Actio incendij ruine naufragij contra quos intentetur.
33 Sepulchrorum violatores quomodo coerceantur.
34 Actio ex lege pretoris que sit.
35 Actio rei vendicationis ad qd detur, ⁊ quid in illa veniat exprimē- dum, Et quid in dominio vtili. 36.
37 Actio in rem cōfessoria seruitutes respicit, Et qd de negatoria. 38. Item de preiudiciali. 39.
40 Ius Quiritum quod dicatur.
41 Actio hereditatis petitione cui incūbat, ⁊ aduersus quē prestetur.
42 Finium regundorū lis qualiter dirimenda. 43. Et quid in familia herciscunda tam directa. 44. q̄z vtili. 45.
46 Actio cōmuni diuidundo qualis sit, ⁊ ad quid data.
47 Actio certi condictionis quando possit intentari, maxime si sit spe- cialis, ⁊ vnde oriatur. 48.
49 Conditio triticaria quibus rebus innitatur, ⁊ quando concedatur.
50 Conditio ob causam nunquid competat ex capite cause non sequu- te, ⁊ quibus casibus fallat, Et quid ex capite penitentie vbi po- nuntur. xxviij. limitationes.
51 Conditio sine causa vnde prodijt. Itez ⁊ ob turpem causam, ⁊ quo- modo intententur. 52. Et quid in conditione indebiti. 53.
54 Conditio furtiua cui detur. Item ex lege. 55.
56 Actio ad exhibendum cui ⁊ pro quibus rebus prestetur.
57 Actio ex empto cui dirigatur, Et quid veniat in ea, Et quid ex ven- dito. 58. Item locato. 59. Item conducto. 60.
61 Actio aduersi oneris cur sic vocata, ⁊ in quo locum habeat.
62 Actio pro socio quid sit, Item mandati. 63. Item depositi. 64 Item commodati. 66.
65 Actio tutele quo tempore prestetur.
67 Actio pigneratitia cui detur maxime si sit contraria.
68 Prescriptis verbis quales actiones veniant. 69. 70.
71 Sententie executio quot modis fieri ⁊ peti possit.
72 Actio de dote que sit, ⁊ que priuilegia habeat.
73 Actio pluuie arcende quos afficiat, Item pecoris pascendi. 74
75 Actio ex testō daṫ legatarijs ꝯ heredē ad solutionem legatorum.
76 Stipulator contra promissorem quas habeat actiones. 87. 95.
77 Fur non manifestus qualiter possit accusari.
78 Tignum iniungere vicine parieti qualiter liceat.
79 Arbores furtim cese quam multam ab incisore consequantur.
80 Rerum amotarum actio quibus competat.
81 Tutor rem pupilli in proprios vsus conuertens quomodo conue- niatur, ⁊ quando.
82 Actio legis aquilie quibus modis veniat consideranda.
83 Pauperies per quadrupedem facta qualiter compensetur.
84 Actio iniuriarum ex leg. cor. tribus seruit capitibus. Et quibus mo dis ex ea agi possit.
85 Minores quam habeant actionem contra magistratum ad cautio- nes in non bene cautis.
86 Actio ingrati quibus concessa.
89 Actio quanto minoris empturo cui ⁊ qualiter opituletur. Et quid de quanto pluris. 90.
91 Actio rem pupilli saluam fore cuius effectus.
92 Procurator de cuius mādato dubitaṫ quā stipulationē interponat.
93 Stipulatio iudicatum solui per quos interponatur, ⁊ quid de stipu- latione de damno infecto. 94.
96 Stipulatio vsufructuarij qualis sit ⁊ prestari debeat, Et quid de stipulatione pro rebus que vsu consumuntur. 97.
98 Stipulatio vt legatorum nomine caueatur quando locum habeat. Et quid de stipulatione rogati post mortem restituere. 99.
190 Actio ex stipulatione de iudicio sisti quibus prestanda.

ℭ Centesimaprima Actio.

1 **In factum** ex edicto si quis ius dicenti non obtempera- uit. ℭ Centesimaprima est actio. † Ista actio datur parti ad cuius instantiā iudex aliqd ꝑcepit seu mādauit alteri parti quo casu si pars illa cui factū est mādatū nō obediat, datur ista actio in factū illi ad cuius instantiā tale mandatū seu preceptū fit. Et datur quanti interest sua mandatū seu ꝑceptum nō fuisse executioni mādatū, vt qr fecit aliquas ipensas in ꝓcuratore vel aduocato vel in notario, sed nō condēnatur per hanc actionē ad interesse cause prin cipalis, vt habetur in. l. j. §. fi. ff. si quis ius di. non obtempe.

ℭ Centesimasecunda Actio.

In factum contra liberos vel libertos qui in ius cita- uerunt parentem vel patronum sine venia.
2 ℭ Centesimasecūda est actio. † Hec actio datur parenti vel patro- no qui in ius citatus fuit ad instantiam alicuius sui liberti, vel alicu- ius sui descendentis, non petita siue petita, sed tñ non obtenta venia per prius seu licentia a iudice de citando parentē vel patronū suum datur ad penā. l. duca. applicandā ipsi in ius vocato sine venia, vt ha beṫ in. §. penales. insti. de acti. Et si libertus vel filius dictā penā sol uere nō pōt debet in corpus castigari arbitrio iudicis, vt habeṫ in. l. penul. ⁊ fi. ff. de in ius vo. ⁊ vide plene p gl. in. d. §. penales. ℭ Sed quero qd si mater citata sine venia esset meretrix, vtrū descēdens ad cuius instantiā facta est dicta citatio incidat in hāc penā. Rñ. sic, vt habetur in. l. quiqz. §. fi. ⁊ l. seq. ff. de in ius voc. ℭ Sed quid in pa- tre naturali tantū. Rñ. idem qȯ in legitimo ⁊ naturali. l. parentes. ff. de in ius voc. Et generaliter ista materia non habet locum in quo- libet qui esset natus ex tali coitu qui possit criminaliter accusari, iu- xta ea que habentur in. §. si aduersus. ⁊ ibi gloss. institu. de nup. ſm Ange. ⁊ Io. de imo. in. l. ex facto. §. j. ff. ad trebel. ℭ Sed quid in eo qui leuauit aliquem a sacro fonte. Rñ. qȯ nec ipse potest in ius vo- cari sine venia ſm Ange. in. l. adoptiuum. §. j. ff. eo. ⁊ Iac. but. ⁊ An ge. in. l. generaliter. eo. titu. ℭ Et idem est in patre adoptiuo etiam extraneo, vt in. d. l. adoptiuum. §. j. ⁊ ibi glos. ℭ Idem in socero, ⁊ socru, qr ipsi loco parentū sunt. l. quia parentis. ff. solu. matri. qȯ in- tellige verum durante affinitate, alias secus, vt est glos. singularis. in. l. sed hoc ita. ⁊ ibi Ange. ff. de re iudi. de quo vide Bar. Bal. ⁊ Ange in. l. cui eorum. §. affini. ff. de postu. ⁊ isto modo debet exem- plificari. d. l. generaliter. que dicit qȯ quilibet cui debetur reueren- tia non potest in ius vocari sine venia ſm glos. ibi. ℭ Sed quid in viro ⁊ vxore. preceptor meus in. d. l. generaliter. dicit idē qȯ in soce-

ro ꝛ socru.arg.illius tex. qđ est apud me dubium,q2 vir non habetur loco parentis nec vxor. ¶ Quid in vassallo vtrum possit in ius vocare dominum suum sine venia. Idem preceptor meus in.d.l.generaliter,tenet qđ nõ,sic exemplificando dictam.l.generaliter,ꝛ nihil allegat,sed ipse dicit contra glo.in.c.j.de milite vassal.qui cõtumax est in vsibus feudorum. ¶ Quid in defensore ciuitatis vel domino ciuitatis,dic quod non potest in ius vocari sine venia, quia est loco parentis,vt in auctẽ.vt iudi.sine quoquo suffra.in.§.eos aũt. ¶ Idem dic in ciuitate ex qua quis est oriundus,quia habetur loco parentis, argumen.l.veluti.ff.de iustitia ꝛ iure,ꝛ quod habetur in.l.prima.§.ꝛ generaliter.ff.de ventre in possessio.mittendo. ¶ Idem dic de prelato citatato in ius sine venia a suo clerico, vel abbate a suo monacho,quia non solum habetur loco parentis,immo quod plus est habet ius eos vendicandi adiecta causa,de iure canonico secundũ glo. ꝛ doc.in.l.prima.§.per hanc.ff.de rei vendi.ꝛ dixi supra circa preiudiciales actiones. ¶ Idem in priuato cõueniente fiscum,glo.est no. in.l.bene a zenone.C.de quadri.prescrip. ¶ Idem dic in papa vel imperatore,q2 ambo sunt parentes fideliũ.l.imperialis.C.de nup. secundum Ange.in dicta.l.generaliter. Sed quid in docto. vtrum possit in ius voc.sine venia a suo scholari. Ioã.de pla. in.§.penales. institu.de actio.dicit quod potest vocari sine venia citatione verbali, quia iure cautum esse non reperitur contrarium ,sed nõ citatione reali,ipsum capi faciendo personaliter,immo puniretur arbitrio iudicis scholaris contrafaciens.l.medicos,ꝛ ibi Barto.C.de profes.ꝛ medi.libro decimo,quod non credo verum, immo teneo quod non possit vocari in ius sine venia etiam citatione verbali,primo quia est iudex inter suos scholares,vt in auct.habita.C.ne filius pro patre,ꝛ quod nota.in probe.ffor. Secundo quia habet aliqualem cohertionem in suos scholares quos potest castigare,sicut quilibet magister mechanicus qui potest suum discipulum leniter castigare.l.sed ꝛ si quemcunq3.in.§.fina.cum.l.sequen.ff.ad.l.acquiliam.ꝛ sic equiparatur patri contra filium,vel domino contra seruum cui conceditur talis castigatio,vt.C.de emendatio.seruorum.ꝛ.C.de emenda. propinquo.per totum. Si ergo defensor ciuitatis qui etiam est iudex ꝛ etiam pater non potest in ius vocari sine venia,vt supra probaui ergo idem in doctore,ad quod bene facit dicta.l.generaliter,que omnia bene nota ad intellectum dicte.l.generaliter,ꝛ qđ habetur in.§. in eum.institu.de actio.

¶ Centesimatertia Actio.

3 In factũ ex edicto si quis in ius vocatus non ierit. ¶ † Centesimatertia est actio. Hec actio datur ei ad cuius instantiam est facta citatio,ꝛ datur contra citatum qui in iudicio noluit comparere,quo casu si actio ad cuius instantiam est facta citatio sit passus aliquod damnum propter hoc,quia citatus noluit comparere in iudicio,vt quia actio sua est extincta vel prescripta fuit secundum tamen ea que habentur in.§.penales. institu. de actio. ꝛ quod habetur in.l.finali.seu in.l.hoc edicto.ff.de eo per quem factum erit tunc datur ista actio in factum ad interesse actoris contra citatũ, de quo habetur in.l.fi.ff.si quis in ius voca.non ierit, immo poterit qđ plus est per eandem actionem ipse contumax puniri arbitrio iudicis,quia poterit ipsum mulctare,si iudex videret ꝛ citatũ dolose noluisse comparere,argumento.l.nullum.C.de testibus.ꝛ.l.si quis obrepserit.ff.ad.l.corne.de falsis.secus autem si comparuisset propter rusticitatem,quia rusticitati parcendum est quantum ad istam mulctam,vt in.l.ex quacunq3.§.primo.ff.si quis in ius voca.non ierit.

¶ Centesimaquarta Actio.

4 In factũ contra eum qui non accepit coniunctam personã pro fideiussore pro principali coniuncta persona in iudicio. ¶ † Centesimaquarta est actio.circa istam actionem dicendum est,quod locum habet quotiescunque quis tenetur prestare in iudicio aliquos fideiussores,vtputa de iudicio sisti,ꝛ vult pro se prestare fideiussorem patrem vel fratrem , vel aliam coniunctam personam. Si pars aduersa que sciebat sanguinis coniunctionem.recusat talem in fideiussorem accipere ,forte quia erat pauper ista cõiuncta persona,tunc datur illi coniuncte persone cõtra nolentẽ ipsũ acceptare pro fideiussore ista actio in factum in qua condemnabitur in.l.ducato.pro pena,vt est casus not.in.l.j.in fine.ff.de in ius voca. vt eant , aut satisdent , ratio autem quare quis cogitur accipere, seu acceptare coniunctã personam etiam pauperem,pro illa coniuncta persona est,q2 non est verisimile,quod propter sanguinis coniunctionem quis velit coniunctam personam pe iclitari cum nemo habeat odio carnem suam,vt habetur in.l.ij.ꝛ in.l.iij.ff.de recep.

¶ Centesimaquinta Actio.

5 In factũ ex edicto ne quis eum qui est in ius vocatus vi eximat. ¶ Centesimaquinta est actio. Ista actio datur quando aliquis per vim seu violentiam exemit aliquem citatũ ne compareat in iudicio in termino citationis propter quod iste citatus ,vel etiam ille ad cuius instantiam ista citatio facta erat aliquod damnum patiatur. ¶ Et datur illi qui patitur tale damnum,ꝛ datur contra eximentem vel dolo malo facientem,vt alius istum eximeret a iudicio per vim,ꝛ datur tanti quanti damnum pars passa in litem iurauerit,vt est casus de predictis in.l.fi.§.primo.ff.ne quis eum qui in ius voca.est vi eximat,ꝛ per totum illum titulum,per quod patet quod talis actio ex parte vtriusq3 partis est penalis,ꝛ not. in glo.in. §.penales. instituta de actionibus,vbi declarat quot modis actio dicitur penalis.

¶ Centesimasexta Actio.

6 In factũ aduersus eum qui dolo malo fecit quominus qs in iudicio sisteret. ¶ † Centesimasexta est actio. circa hanc actionem dic ipsam locum habere , quando aliquis non per vim,sed per dolum malum suum,ꝛ malitiam fecit,ne quis compareret in iudicio,propter quod citatus,vel iste ad cuius instantiam citatus erat,vel monitus,damnũ patiatur,quo casu datur ista actio in factum,contra illum qui dolo malo hoc fecit,ꝛ datur ista actio illi damnum passo,vt verbigratia,quia sibi notificauit patrem suum esse mortuum cum non esset,propter quod ille nõ comparuit,ꝛ datur ad verum interesse damnum passi,ꝛ est actio penalis ex parte conuenti sed est actio persecutoria ex parte agentis , ista probantur in.l.fina. ff.de eo per quem factum erit,ꝛ de multiplici differentia inter istã actionem,ꝛ proximam precedentem,vide plene glo.ordinariã in dicto.§.penalis.

¶ Centesimaseptima Actio.

7 In factũ ex edicto de edendo aduersus non edentem. ¶ † Centesimaseptima est actio. Hec actio datur contra illum qui tenetur edere,vel demonstrare, vel dictare , vel copiã dare de aliqua carta,vel instrumentis,vel actionibus,vel alijs rationibus,quo casu iste non vult edere,cum tamen teneatur iuxta que habentur plene in.l.fina.C.de edẽ.ↄtra ipsum dabitur ista actio. Et propterea altera pars que editionem sibi fieri petebat damnum passa,aget per hanc actionem contra hoc edentem ad interesse,vt habetur de predictis in.l.si quis ex argentarijs.§.si rationem.ꝛ.l.argentarius.ff.de eden.

¶ Centesimaoctaua Actio.

8 In factũ ex edicto de calumniatoribus. ¶ † Centesimaoctaua actio. Circa istam actionem dic quod datur in quadruplum contra eum qui aliquid accepit,vt me per calumniam non vexaret in iudicio ex causa ciuili vel criminali,quo casu iste dicitur turpiter accipere,ex quo gratis se abstinere ꝛ desistere tenebatur a calumnia. Idem est etiam si aliquis ab aliquo pecuniam accepit,vt me per calumniam vexaret in iudicio ciuili vel criminali . In quibus casibus ego potero intentare ↄ illũ qui talẽ pecuniã accepit dictã actionẽ ad quadruplũ eius qđ ipse accepit in quo ↄtinet illud qđ ipse habuit,ꝛ datur.ĩ.annũ vtilẽ ad quadruplũ,sed post annũ in simplum,ista probant in.l.j.in prin.ff.de calum.ꝛ generaliter.§.fi.ꝛ qđ ibi not.vbi declaratur cui cõpetit talis actio.ꝛ habet in.d.§.rei persequende.ꝛ in.§.quadrupli.insti.de acti. Et ista pena applicatur parti contra quã tractabatur fieri calũnia. Posset etiam talis pars criminaliter puniri.vt habetur in.l.j.C.de calumnia. Nam de omni crimine potest delinquens vel criminosus ciuiliter conueniri vel criminaliter vel regulariter in.l.fi.ff.de priua. delic.ꝛ in.l.fi.ff.de fur.ꝛ.l.fi.ff.de iniurijs.

¶ Centesimanona Actio.

9 In factum subsidiaria actoris de dolo. ¶ Centesimanona est actio. † Ista actio locum habet quotienscunq3 quis per dolum alterius fuit deceptus in casu in quo a principio actio de dolo contra dolosum locum habet , vt supra dixi in acti.de dolo., quo casu qa actio de dolo durat solo biẽnio,vt in.l.fi.C.de dolo.tũc post biennium loco illius actionis de dolo q̃ sexpirauit ꝑ lapsum biennij.da

bitur ista actio in factuz subsidiaria actionis de dolo, que decepto cōtra decipientem ad interesse decepti datur, vt est casus in. l. itaqz. ff. de dolo.

¶ Centesimadecima Actio.

10 **In factū** in casibus in quibus daretur actio de dolo si non esset fauor personarum. ¶ † Cētesimadecima est actio. Circa hanc actionem dic qd regulariter decepto per doluz alterius datur actio de dolo, vt in toto titulo. ff. ꝛ. C. de dolo. Fallit in certis casibus in quibus ob reuerentiam personarum nō datur actio de dolo, sed loco eius intentatur actio in factum, que datur illi ꝛ contra illū, ꝛ ad illud ad quod solet dari actio de dolo, verbigratia, si parens decepit liberos, si patronus decepit liberum suum, si quis existens in aliqua eminenti dignitate alium decipiat, si aliquis bonorū meorum dolo decipiat luxuriose viuentem vel prodigum. Istis enī casibus non datur actio de dolo, sed dicta actio in factum contra decipientem, ad interesse decepti, ꝛ tunc verba libelli sunt temperanda per actorem, vt non mentio malefidei habeatur ob reuerentiam personę, sed ne decipiens cum iactura alterius decepti locupletet̄. Iste est casus in. l. non debet. cum. l. seq. ff. de dolo. ꝛ vidistis per glo. in institu. de actio. in prin.

¶ Centesimaundecima Actio.

11 **In factū** que datur propter alienationem iudicij mutandi causa. ¶ † Centesimaundecima est actio. Ista actio locum habet contra illum qui dum sensisset me velle aliquam rez petere que erat mea, vel in quibus ius habebam antequam iudiciū contra ipsum intentarē illam rem alienaret in aliquem duriorem aduersarium quam ipse sit, vt causam meam deteriorem redderet, nam tunc intentabo actionem in factum ex illo edicto contra alienantem ad interesse meum, si quod interesse pretendo propter hoc, vt est casus in. l. j. ff. de alie. iudi. mutan. causa, sed si lis ante incepta esset, super re illa quam postea alienaret, tunc non valeret alienatio, ꝛ haberet locum titulus. ff. ꝛ. C. de litigiosis.

¶ Centesimaduodecima Actio.

12 **In factū** de deiectis ꝛ effusis. ¶ † Centesimaduodecima est actio. Ista actio datur in duplum damni in quo tamen inest rei persecutio contra illum ex cuius domo, seu habitatione aliquid eiectum vel effusum est per quemcūqz, quod damnum intulerit transeunti vel commoranti per locum, vel in loco, per quem communiter vulgo iter fiebat, puta si aliquis deturpauit vestimenta mea, dum transirem per viam, vel si seruum meum aliquid deijciendo inopinate occidit vel vulnerauit, vt probatur in. l. prima in principio. ff. de his qui deiece. vel effude. ¶ Sed si aliquis deijciendo aliquid liberum hominem occidisset inopinate, isto casu daret̄ actio in factum cuilibet de populo contra habitantem in dicta domo ex qua illud deiectum vel effusum est, ad. l. duca. pro pena, quia liberū corpus non recipit estimationem. l. liber homo. ff. ad legem aquiliā. Hoc probatur in dicta. l. prima. §. si eo ictu. ꝛ. §. sed cuz homo liber. Si vero quis liberum hominem vulnerauit vel percussit, tunc ipsi libero homini daretur actio in factum contra gubernatorem dicte domus ad ipsius hominis liberi interesse, in quo veniet quantum ob eā rem equum iudici videbitur pro dicto interesse, in quo iudex computare debebit mercedes prestitas pro medicis ꝛ medicinis, ꝛ cetera impendia que in curatione ipsius hominis liberi facta sunt, ꝛ opere seu mercedes operarum, quibus ipse liber homo caruit, aut cariturus est in futurum, ob id quod ipse liber homo inutilis factus est, vt probatur in dicta. l. prima circa principium, vt in dicta. l. finali. ff. de his qui deie. vel effu. ꝛ in. §. de eo vero. ꝛ in. §. ob hoiem vero liber. institu. de oblig. que ex quasi delic. nas. ¶ Adde tamen quod si seruus alterius aliquid deiecerit, ꝛ damnum dederit, potest seruus dari pro noxa per dominum, vt in. l. j. §. si seruus. in fine, si tamen tale damnum illatum fuerit nesciente domino, vt ibi.

¶ Centesimadecimatertia Actio.

13 **In factū** que datur inhabitanti aduersus deiectorem vel effusorez. ¶ † Cētesimadecimatertia est actio. Ista actio dependet ab his de quibus supra in proxima precedenti actione, qꝛ quicunqz sit ille qui aliquid deiecit vel effudit de domo, seu de habitatione alterius, propter quod dominus illius domus, seu gubernator familie teneatur damnum passo ex illa actione in factum, de qua supra proxime, propterea consulitur ipsi domino seu gubernatori familie, seu habitationis qui condemnatus fuit, vt soluat damnū passo propter id quod deiectum vel effusum fuit per alium ex dicta domo seu habitatione, ꝛ hoc contra illum qui deiecit vel effudit per hanc actionem in factum ad recuperandum omne id quod propter defectum illius deiectionis vel effusionis ipse soluit vel soluere necesse habuit. istud probatur in. l. si vero plures. in. §. cum autem legis. ff. de his qui deie. vel effu. ¶ Et sic precedēs actio subuenit dānum passo immediate ex illa deiectione vel effusione, ista vero subuenit domino domus, seu habitationis contra deiectorem vel effusorem, ita quod dominus conseruetur indēnis, vt in dictis iuribus.

¶ Centesimadecimaquarta Actio.

14 **In factū** pro eo quod appensum ita ꝛ taliter est in subgrunda, vel supra locum per quem cōmuniter iter fieri solet quod si caderet damnum dare posset transeuntibus. ¶ † Cētesimadecimaquarta est actio. Ista actio datur si aliquis ad eius domum vel habitationem, vel cenaculum, vel aliquod aliud edificium habet aliquid appositum, vel appensum subgrunda edificij, vel extra ipsum edificium, quod si caderet posset de facili nocere trāseuntibus per illum locum, per quem communiter iter vulgo fiebat. Isto casu datur cuilibet de populo contra illum qui illud habet appensum, vel appositum ad suum edificium. Ista actio in factum, vt iste puniatur in. x. duca. ꝛ ad illud remouendum, vt probatur, in. §. cui similes. insti. de oblig. que ex quasi deli. na. ꝛ in. l. si vero plures. in. §. pretor. ꝛ in. §. hoc edictū. ff. de his qui deie. vel effu. Idem si ille erat locus ꝑ quem homines solebant stare, vel sedere, licet non fieret iter per locum illum, vt in. l. j. §. parui. ꝛ. l. si vero plures. §. ait pretor. ff. de his qui deie. vel effu.

¶ Centesimadecimaquinta Actio.

15 **In factū** ex illo edicto si mensor falsum modum dixerit. ¶ † Centesimadecima quinta est actio. Ista actio procedit in tali casu quia quandoque est contentio de mensura alicuius rei immobilis vel mobilis, ꝛ eligitur aliquis agrimēsor ad mēsurandum illam rem, ꝛ mensuram referendum iudici vel partibus, ꝛ ille agrimensor plerunqz vel dolo, vel lata culpa in plus vel minus refert quam sit rei vera mēsura, ꝛ sic ex hoc decipitur aliqua pars, propterea parti decepte contra dictum agrimensorem datur actio in factum ad interesse decepti, vt habetur. ff. si men. fal. mod. dixe. l. j. ꝛ l. si mensor. §. hoc iudicium. ꝛ. l. si duobus. §. primo. ¶ Adde quod talis agrimensor non tenetur nisi de dolo ꝛ lata culpa. etiam si mercedem habuerit pro mensurando, vt in. d. l. j. §. hec actio. ꝛ. §. sequen. ꝛ quod habeat locum etiam pro mēsura rei mobilis nedum immobilis est casus in. d. l. si mensor. §. fina. ꝛ. l. sequen. ff. si mensor falsuz modum dixerit.

¶ Centesimadecimasexta Actio.

16 **In factū** aduersus eum qui intulit mortuum in alienum locum purum id est non religiosum. ¶ † Centesimadecimasexta est actio. Super hac actione, dic quod de iure veteri prohibebantur mortui sepeliri in ciuitatibus in castello, vel vico, ne cadaueribus mortuorum aer corrumperetur, sed debebant sepeliri extra ciuitatem, vel vicos, ꝛ si quis contrafaciebat puniebatur pena aureorum quadraginta, qui applicabantur fisco. ff. de sepulchro violato. l. tertia. §. diuus adrianus. qua de re plerunqz contingebat, qd ego sepeliebam aliquem mortuum in fundum qui non erat meus, sed tuus, extra ciuitatem, qui fundus erat purus. i. non religiosus, ꝑpterea dabitur tibi a pretore dicta actio in factum contra me, per q̄ actionem ego cogor aut tollere mortuum aut soluere estimationē tui fundi in quo mortuum sepelini, vt habetur in. l. ij. §. j. ꝛ in. l. is qui. in prin. ff. de relig. ꝛ sumpti. fune. sed hodie ista actio vt videmus nobis parum seruit, cum mortui sepeliantur in cemiterijs, ꝛ non in locū puro alicuius priuati, de quo dic vt ꝑ Rof. in libellis suis, ꝛ per Host. in sum. de sepul.

¶ Centesimadecimaseptima Actio.

17 **In factū** funeraria. ¶ † Centesimadecimaseptima est actio. Ista actio locum hꝫ si qs faciat aliquos sumptus vtiles qui de iure ad aliū spectabāt, quo casu ille qui fecit tales sumptus intentabit istam actionem contra illum ad quē illi sumptus spectabāt, ꝛ dat̄ ad rꝑetēdū tales sumptus fcōs. ¶ Et aliqui

dicunt

dicunt quod propriū nomen huius actionis est actu summaria. Ista omnia habentur in. l. at si quis. in. §. hec actio. ff. de relig. & sum. fun. ¶ Et adde q impensa funeris dr que facta est post mortem defuncti pro eius sepultura, secus in impensa facta, pro eo, tunc viuo infirmo curando, vt in. d. §. hec actio. in fi. §. ¶ Item quod ista actio est priuilegiata & prefertur alijs creditoribus defuncti. l. impensa. ff. de relig. & sumpti. fune. ¶ Et sic videtur quod preferatur etiam dot. q2 d. l. impensa. loquitur per dictionem semper. arg. l. j. ff. solut. matri. ibi semper &c.

¶ Centesimadecimaoctaua Actio.

18 **In factū** si locus sacer vel religiosus alicui ignorāti pro puro vendatᷣ. ¶ † Cētesimadecimaoctaua est actio. In hac actione, dic q datur illi qui habebat ius sepeliendi mortuum in sepulchrum aliquod positum in aliquo fundo qui erat religiosus, iuxta ea que habentur, institu. de rerum diuisio. §. religiosum. quo casu si talis fundus per aliquem fuerit venditus pro puro. i. non religioso alicui emptori ignoranti locum illū esse religiosum, & emptor prohibeat habentem ius sepeliendi in eodem fundo, vel etiam ipse emptor in eodem loco construxerit aliquod edificium datur contra ipsum emptorem dicta actio in factum illi qui habet ius inferendi mortuum in dicto loco ad interesse quod ille pretendit ratione dicte prohibitionis, vel datur ad hoc, vt ipse emptor tollat edificium per eum constructum sumptibus suis, & postea ipse emptor si fuit ignorans habet actionem ex empto contra venditorem, vt in. l. ossa. §. si locus. & in. l. liberum. & in. l. is qui intulit. ff. de religiosis & sumptibus funerum. vbi predicta probantur, & quod dixi in emptore ignorante, multomagis idem est in emptore sciente quantum ad hoc, vt contra ipsum detur dicta actio. argumen. auten. multomagis. C. de sacrosanctis eccle.

¶ Centesimadecimanona Actio.

19 **In factū** cum iuratur informiter que nascitur ex iuramento. ¶ † Cētesimadecimanona est actio. Ista actio locum habet si dico te esse debitorem meum in aliquo, tu vero negas & super hoc defers mihi iuramentū, & ego iuro informiter, & sic simpliciter iuro te esse debitorem meum in hoc quod petebam non dicēdo ex qua causa tu esses debitor meus, tunc enim ex tali iuramento, mihi contra te competit dicta actio in factum, vt habetur in. l. actori. C. de rebus credi. & iureiur. & in. §. si quis postulante. institu. de act. secus si iuretur formiter, quia tunc daretur actio vilis ex ea causa ex qua iuratum est illum esse debitorem, que appellatur iuratoria, vt. s. diximus in eodem tractatu. in. xxxj. actione.

¶ Centesimauigesima Actio.

20 **In factū** si mulier ventris nomine in possessionem missa dicatur per calumniam. ¶ † Centesimauigesima est actio. In ista actione, dic quod ista actio datur contra mulierem que dixit se esse pregnantem ex marito predefuncto de cuius hereditate agitur in cuius bonis & hereditate se mitti fecit in possessionem tanquam illa hereditas sit deuentura ex testamento, vel ab intestato illi posthumo nascituro, quo casu si illa mulier vere nō erat pregnās vel si erat pregnans non erat pregnans ex marito suo, de cuius hereditate agitur, sed ex alio viro, tunc succurritur vero heredi ad quem spectat illa hereditas vel bonorum possessio, & sic de iure ciuili vel pretorio per istam actionem in factum, contra dictam mulierem ad omne interesse ipsius veri heredis, vel bonorū possessoris. de qua habetur in. l. prima. ff. si mulier ventris nomi. in possessione bono. calum. causa missa est.

¶ Centesimauigesimaprima Actio.

21 **In factū** si mulier que missa erat in possessione ventris nomine per calumniam, vt supra dictum est transtulerit possessionem bonorum in alium, vel etiam ille qui ipsam mulierem habet in potestate. ¶ † Centesimauigesimaprima est actio. Super hac actione dic quod per ipsam subuenitur vero heredi vel bonorum possesso. contra mulierem que dum per calumniam missa esset ventris nomine in possessionem bonorum. q. mariti sui. ipsa mulier per calumniam ad detrimentum veri heredis, seu bonorum possessoris transtulit bonorum possessionem in alium tertiū, & sic ex hac translatione, ipse verus heres seu bonorū possessor lesus est pro eo, q2 forte ille in quem dicta bona translata sunt consumpsit illa bona omnia seu partem aliquam de illis bonis bonafide, & sic non tenetur vero heredi, quia non possidet, nec dolo desijt possidere, vel si malafide hoc facit, & sic vero heredi tenetur, forte soluendo non est, & si inanis est actio contra illum. l. nam his. ff. de dolo. & ideo equum fuit istam actionem dari per pretorem heredi vero seu bonorum possessori damnificato ad interesse suum contra mulierem predictam seu illum qui ipsam in potestate habebat que dictas res transtulit in aliū hoc quando ipsa mulier per calumniam fuerit missa in possessionē illorum bonorum. Ista habentur in. l. prima. ff. si mulier ventris nomine.

¶ Centesimauigesimasecunda Actio.

22 **In factū** que datur aduersus tutorem falsum vel curatorem ɔtrahentibus cum ipso bonafide, cum ipse iactauerit se esse tutorem vel curatorem. ¶ † Centesimauigesimasecunda est actio. In ista actione dic, ipsa actio cōsulit contrahenti cū aliquo tanq̄ tutore vel cura. alterius, vel eius auctoritate qui scienter per mendatium asserebat se esse tutorem alicuius pupilli, vel curatorem alterius quo casu, q2 talis contractus initus cum falso tutore vel curatore non valet, & posset minor alienata per illum falsum tutorem vel curatorem reuocare. Ideo datur ista actio in factum ad interesse illi contrahenti ignoranter cum illo falso tutore vel curatore, de quo habetur in. l. prima. & in. l. nouissimo. ff. quod falso tutore autore.

¶ Centesimauigesimatertia Actio.

23 **In factū** que datur ipsi minori ob hoc damnum passo. ¶ † Cētesimauigesimatertia. Hec actio differt a precedenti, quia precedens actio contrahenti cum falso tutore, vel curatore. Hec autem actio consulit ipsi minori leso ex tali alienatione vel tali contractu vel obligatione facta per illum falsum tutorem vel curatorem. Et datur contra ipsum falsum tutorem vel curatorem ipsi minori leso ad ipsius interesse, vt habetur in. l. finali. ff. quod falso tutore autore.

¶ Centesimauigesimaquarta Actio.

24 **In factū** aduersus eum qui dolo malo adhibuit alium, vt ille alius auctoretur inscius tanquā tutor vel curator. ¶ † Centesimauigesimaquarta est actio. Ista actio dependet ex duabus precedentibus proxi. actionibus. de quibus supra proxime dictum est. Et datur illi qui interposuit auctoritatem suam tanquam tutor vel curator alterius, cum tamen tutor vel curator non esset, licet ibi contrarium persuasum esset dolo malo ignorans hoc, & hoc contra illum qui persuasit per dolum quod ille erat tutor vel curator cum non esset, propter quod ipse passus est aliquod damnum, nam tunc prouidetur illi qui non erat tutor vel curator per istā actionem in factū contra illum persuadentem malitiose ad interesse suū, & hoc secundum Ioan. hic in arbore sua. ¶ Sunt ergo tres actiones. Per primam consulitur contrahenti cum aliquo falso tutore vel curatore, vel cum alio cum auctoritate eius falsi tutoris. Per secundam consulitur illi minori qui aliquod damnum passus est propter auctoritatem alicuius falsi tutoris vel curatoris. Per tertiam de qua hic consulitur ipsi falso tutori vel curatori qui per suasionem malitiosam alterius credēdo se esse tuto. vel cur. alterius cū nō esset autorando aliquod damnum passus est, vt probatur in dictis iuribus, & vide quod not. in rubrica. ff. quod falso tutore autore, & vide de hac materia glo. magistram in. l. j. ff. qd falso tuto. auto. vbi ponit de omnibus istis tribus actio.

¶ Centesimauigesimaquinta Actio.

25 **In factū** ex edicto si quis omissa causa testamenti hereditatem ab intestato. ¶ † Centesimauigesimaquinta est actio. Ista actio prouidet in tali casu, videlicet quod quādo heres institutus qui posset hereditatem adire ex testamento, & per suam aditionem confirmarentur legata vel fideicommissa legata in illo testamento, per ea que habentur in. l. nemo. ff. de testamen. tutorum. & in. l. prima. §. in nouissimo. C. de caducis tollendis, vult potius hereditatem illam adire ab intestato, quia forte heres institutus erat filius, vel agnatus, vel cognatus proximior cui ab intestato debebatur illa heredi. as. Et hoc facit ad hoc, vt nulli soluat legata vel fideicommissa perinde ac si hereditas non fuisset adita ex

testamento. Ideo equitate suadēte pretor dedit illis legatarijs vel fi deicōmissarijs contra talem heredem actionem in factum ex illo edi cto, si quis omissa causa testamenti, vt consequantur sua legata vel fi deicōmissa, perinde ac si hereditas fuisset adita ex testamento per illum heredem, vt habetur in. l. j. in princi. ⁊ §. pe. ⁊ fi. ff. si quis omis sa causa testa. licet aliqui velint dicere qd talis actio appellat̄. actio vtilis ex testamento, iuxta. l. j. C. communia de legatis.

¶ Centesimauigesimasexta Actio.

26 In factū ꝯ publicanum. ¶ † Centesimauigesimasexta est actio. Circa hanc actionem dicit qd dat̄ dupluz infra annū, sed post annū in simplū, ⁊ prouidet in hoc casu, qꝛ aliquā do publicani qui conductores, exactores, seu datiarij, vel gabellarij, appellantur exigūt vltra debitū gabellas debitas, ⁊ vectigalia. Ideo pretor dedit istam actionem in factum ex illo edicto de publicanis, per quam coguntur infra annum restituere duplum eius qd accepe runt vltra debitum, ⁊ post annum simplum in quo duplo continet̄ re persecutio, ⁊ datur persone que passa est illicitā exactionem contra ipsum publicanum, seu conductorem gabelle, etiam si famuli sui libe ri, vel serui deputati per ipsum publicanum ad exigendū exegerint aliquid vltra debitum iuris, ista habentur in. l. j. in prin. ⁊ in. §. j. ⁊ in. §. familie. ff. de publicanis.

¶ Centesimauigesimaseptima Actio.

27 In factū aduersus illum qui sciens se esse liberū hominem passus est se vendi emptori nescienti. ¶ † Cente simauigesimaseptima est actio. In hac actione dic ꝙ vbicunqꝫ aliqs liber homo patit̄ se vendi ad pretiū participandū, vel quocūqꝫ mo do, nō seruatis tñ illis que requirunt̄ ad hoc vt talis venditio valeat que enummerantur, insti. de iure perso. §. fi. per glo. quo casu si em ptor illud ignorauit, ⁊ ex hoc deceptus fuerit, habet istam actionem in factū ꝯtra. d. liberum hominē qui scienter passus est se vendi em ptori ignoranti eum esse liberum hominem si postea iste liber homo proclamauerit in libertatem in damnum illius emptoris, vt habetur in. l. liberis, ⁊ in. l. sciendum. ff. de liber. causa. Dic tamen qd eidem emptori ignoranti daretur actio ex empto contra venditorem ad suū interesse, iuxta ea que habentur, instituta de emptione ⁊ venditio ne. §. fina.

¶ Centesimauigesimaoctaua Actio.

In factū aduersus eum, qui cum esset in bonorum pos. fru ctus vendidit seu alienauit, quos percepit vel de
28 teriorem rem fecit. ¶ † Centesimauigesimaoctaua est actio. Hec actio datur ꝯ illū qui missus est in possessionē cā rei seruande, vel ex alia simili causa, si legatorum vel fideicōmissorum ⁊c. Iuxta ea que hñr. ff. vt in pos. leg. ⁊ in. l. si finita. §. iulianus. ff. de dam. infec. ⁊ in. l. pos sideri. §. iij. ff. de acqui. pos. ⁊. ff. quorum lega. l. j. vel etiam propter con tumaciā in actione reali, vel personali, vt. C. de bo. aucto. indic. pos. siden. per totum titulum, ⁊. ff. eo. per totū titulū, quo casu si talis mis sus in possessionem non seruauerit fructus, quos perceperit ex re, vel si eos seruauerit ⁊ deteriores fecerit, vel rem deteriorem reddi derit, ⁊ datur ista actio in factum debitori ipsi ꝯ creditorem illuz per quam cogitur ipsi debitori resarcire damnum ⁊ interesse debitoris ⁊ fructus perceptos restituere, vt. ff. de bo. aucto. iudi. possiden. l. pre tor ait. primo responso.

¶ Centesimauigesimanona Actio.

29 In factū qui datur ei qui missus est in possessione vt re petat a debitore sumptus factos in re. ¶ † Cētesi mauigesimanona est actio. Ista prouidet creditori misso in possessio nem cā rei seruande, seu rei ex primo decreto ꝯ debitorem in cuius bonis creditor missus erat i possessionē, vt ipse creditor repetat sum ptus, ⁊ expensas, quos vel quas ipse facit in ipsa re, salua bonafide, vt. ff. de bo. aucto. iudi. pos. in. l. precedenti. Ista vero econtra proui det creditori contra debitorem, vt patet in dictis iuribus.

¶ Centesimatrigesima Actio.

30 In factū contra illum cui dolo malo dānum datum est in turba. ¶ † Centesimatrigesima est actio. In hac actione dicendū est, qd dat̄ illi qui passus est dānū in turba, ⁊ datur contra illum qui turbam fecit, vel fieri fecit dolo malo ⁊ datur. ī. an num vtilem in duplum dānum dati. post annum vero vtilez in simplū vt. ff. vi bon. rapto. l. pretor ait. in prin. Et dr̄ damnū datum in turba, quando saltem. xx. homines vel plures coadunati dant damnum, vt in. d. l. pretor. per totum principium, quot autem persone faciāt po pulum, dic qd decem homines faciunt, vt. c. j. extra de elec. in glos. idem dic in genere, vt dixi in proemio institu. in. §. super verbo, bar barice gentes, vt vide Bart. in. l. iij. §. hoc edicto. ff. vi bono. rapto. vbi etiam ponit quot persone faciunt cetum, collegium, multitudinē, ⁊ congregationem, ⁊ etiam turbā, de qua etiam. s̄. dixi. ¶ Quid aūt sit corpus, ⁊ quot modis capiat̄ in iure, vide gl. in. c. dilecta. in Chri sto. extra de exces. prela. Et in quo differat genus, ⁊ gens, ⁊ cui incū bat onus probandi, qd quis hꝫ genus, vel gentem, vel qd sit de tali genere, vel gente, vide tex. ⁊ qd ibi not. ff. de proba. ⁊ in. l. j. ⁊ qd ego dixi de omnibus predictis in. c. que supra mores hominum. distinc. viij. vbi late dixi.

¶ Centesimatrigesimaprima Actio.

31 In factū ex edicto si quis testō liber iussus est. ¶ † Cente simatrigesimaprima est actio. Ista actio datur he redi seu bonorum possessori post aditam hereditatem defuncti, seu post agnitam bonorum possessionem defuncti ꝯ illum seruum here ditarium qui post mortem defuncti ⁊ ante aditam hereditatem per heredez subtraxit aliqua bona hereditaria sub spe future libertatis, qꝛ si ipse seruus expectabat libertatem sibi relictam in testamento il lo ⁊ datur dicta actio ipsi heredi. ī. annum in duplum ꝯ ipsum subri pientem bona hereditaria, in quo duplo non continetur rei persecu tio, vt in. l. j. §. fi. ff. si quis testamēto liber esse iussus fuerit. Sed post annū solū sibi durat rei vendicatio ad ipsam rem, vt hoc probat̄. ff. si quis testa. liber esse iussus fuerit. l. j. in prin. ⁊ in. §. hec actio. ⁊ in. §. illud ⁊ si datur ista actio pro rebus subtractis per dictum seruum in duplum. ī. annū vtilem. Et eodem modo dat̄ ista actio. ī. annū vtilē in duplum pro ceteris dānis datis in illa hereditate ab illo seruo, vt in l. j. §. non tantum. ff. eo. titu. de quo dic, vt per Bar. ⁊ doct. super. d. tit. Et adde qd tria copulatiue requiruntur, vt competat ista actio ꝯ talem liberum esse iussum in testāmento dñi. Primo ꝙ dolo fecit, vel per latam culpam. Secundo ꝙ post mortem domini. Tertio ꝙ ante aditam hereditatem furtum, vel damnum dederit, vt in. d. l. j. §. non autem, vbi casus.

¶ Centesimatrigesimasecunda Actio.

32 In factū de incendio ruina naufragio. ¶ † Centesimatri gesimasecunda est actio. Super actione dic ꝙ da tur illi qui passus est rapinam seu furtum, vel damnum in rebus suis tempore orti incendij, ruine, vel naufragij, ⁊ in naui sua rapta vel ex pugnata, ⁊ datur contra illum qui hoc damnum, seu furtum fecit in fra annum vtilem in quadruplum, post annum vero in simplum dam ni, vel furti facti, vt probatur. ff. de incendijs, ruina, ⁊ naufragio. l. prima.

¶ Centesimatrigesimatertia Actio.

33 In factū de sepulchro violato. ¶ † Centesimatrigesima tertia est actio. Circa istam actionem dic quod ꝓ uidet in diuersis casibus. Primo prouidet contra illum qui habita re facit in loco, vbi erat sepulchrum alterius, quo casu datur contra sic edeficantem ⁊ habitantem ista actio in factum ⁊ ducentos du catos. Secundo prouidet quando quis aliquid remouit de sepul cro alterius vel etiam aliquem in eundem locum sepelijt, in quo sibi hoc non licet, quo casu si interesse illius non excedit summam centuz ducat. ista actio predicta datur contra predictum dantem damnum in sepulchro ad ducentos ducatos, vt probatur. ff. de sepulchro viola to. l. prima, sed si damnum, sic datum excedit summam centum duca. etiam si ascenderet vsqꝫ ad summam mille duca. vel vltra, tūc ille cu ius interest habet actionem in factum ad totum illud interesse suum, vt. ff. de sepulchris violatis. l. pretor. §. qui sepulchrum. Et attende, quia primo casu ista actio, seu datur cuilibet de populo sine delectu personarum, vt. ff. de sepulchris violatis. l. pretor. in fine primi respō si, ⁊ in. §. finali.

¶ Centesimatrigesimaquarta Actio.

In factum ex edicto pretoris seu
34 ex lege pretoria. ¶ † Centesimatrigesimaquarta est actio. Ista actio datur

datur vbicunqz ex edicto pretoris, seu ex lege pretoria debz dari certa actio, & in eodem edicto non cavetur de nomine ipsius actoris. quo casu datur actio in factum, sicut alias ex civili obligatione nova inducta per. l. datur condictio ex. l. si non cavet̃ de nomine ipsius actionis, vt. ff. nau. cau. stabu. in. l. j. §. ij. & . l. idem. in principio. & . ff. d̃ condictio. ex le. in. l. i. Circa quod vide glo. in. §. alie. insti. de actio. & in. §. actionum quedam eodem titulo. Et vide de multiplici actione in factum aliam glo. in. §. fina. super verbo vtilis actio. institu. de interdictis. ¶ Et hoc quantum ad actiones pretorias, sequitur videre de actionibus civilibus, ex hoc pz, lz Jo. in arbore sua posuerit solũ. cxxj. actiones, nihilominus alias plures habetis quas ego supra enumeravi & descripsi ad clariorem sensum, rub. de civili. ac.

¶ Centesimatrigesimaquinta Actio.

35 **Rei vẽdicatio** directa. ¶ Cẽtesimatrigesimaquinta est actio. † Circa hanc actionez dicendum est q ipsa datur illi qui hz directum dominium, & datur cõtra possidentem vel saltem detinentem rem illius dominij, vt in. l. officiũ. & in. l. i rem. in prin. ff. de rei ven. Et datur ad vendicandũ res corporales mobiles vel immobiles, vt in. l. vendicatio. ff. de rei ven. Et quod habetur plene in §. omnium. insti. de actio. sed si essent res incorporales haberet locum actio negatoria vel confessoria, de qua infra dicemus. Et datur ad restituendum rem actori domino. l. qui restituere. ff. de rei vendi. Et ad declarandum actorem esse dominũ prout solet fieri in alijs realibus, vt in. l. sicut §. sed si querit̃. ff. si ser. vend. ¶ Item an debeat exprimi causa proxima vel remota in realibus & personalibus, dic vt per Cy. in. l. edita. C. de eden. & per canonistas in. c. ij. de libel. obla. & quod dixi in. c. quo iure. distin. viij. ¶ Quod autem si aliquis haberet vtile dominium. dic quod daret̃ illi vtilis rei vendicatio, de qua vidistis. s̃. de actione vtili in rez que datur superficiario, & tangam. ĩ. proxima actione.

¶ Centesimatrigesimasexta Actio.

36 **Utilis** rei vendicatio que datur ꝯ̃ dolo desinentẽ possidere. ¶ Centesimatrigesimasexta est actio. † In hac actione dic qd̃ est civilis qñ agens hz directum dñiũ, & tunc locum hz qñ datur ꝯ̃ illuz qui dolo desinit possidere ipsam rem vt in. l. parẽ. ff. de reg. iu. de qua hr̃ plene per glo. in. §. sed iste. instit. de act. ¶ Quid autem si ego habeo vtile dominiuz cui daretur vtilis rei vendicatio pretoria, de qua. s̃. proxime dixi. Et ipsam actionem intento non cõtra possidentem, quo casu esset pretoria, vt in. l. j. §. j. ff. de superfi. sed ipsam intento ꝯtra illum qui dolo desijt possidere. Iuxta illam. l. parem. ff. de regu. iur. dic quod tunc esset pretoria, & non civilis inspecta potius persona actoris, vt nota. per glo. in. d. §. sed iste. quod nota. ad intellectum illius glo. de quo actio. vide per Barto. in rubrica. ff. de rei vendi. & doctores in rubrica. C. eod. titu. & ego ibi late scripsi vltra alios.

¶ Centesimatrigesimaseptima Actio.

37 **In rem** confessoria. ¶ Cẽtesimatrigesimaseptima est act. † Hec actio datur ad vendicandas res incorporales vt sunt servitutes reales & personales & datur illi qui affirmat p̃dio suo deberi aliquam servitutem & fundo vicini vrbano vel rustico, vt est servitus prediorum vrbanoꝝ, & servitus predioꝝ rusticoꝝ, vel ꝑsone sue, vt est servitus vsufructus, vl' vsus vel habitatio, vt plene habetur in. §. eque. insti. de act. & datur contra negantem servitutem illam deberi. & datur ad interesse vt ille prestet patientiam & vt caveat se in futurum nõ turbatuꝝ illũ vti sua servitute, vt habetur ꝑ doc. in. d. §. eque. & per Barto. in. l. si prius. ff. de aqua plu. arcen. & in toto titu. ff. si servi. vendi. & . ff. si vsufruc. peta.

¶ Centesimatrigesimaoctava Actio.

38 **In rẽ negatoria** ¶ Cẽtesimatrigesimaoctava est actio. † Ista actio datur in casu contrario. s̃. proxime actioni precedenti, & datur illi qui negat servitutem aliquam alteri deberi vel alterius fundo. Et hoc sive sit servitus realis vel personalis, vt habetur in. d. §. eque. & in. d. iuribus. de quibus dixi. s̃. proxima actione. & datur per contrarium ad illa, de quibus proxime. s̃. dictum est in actione confessoria, & sunt actiones in rem & civiles, vt in. d. §. eque. insti. de act. Quare autem dicãtur in rem, dic quod sic dicuntur quia in multis sequuntur naturam rei vendi. vt habetur in. d. §. eque. Et dantur iste actiones pro istis iuribus incorporalibus illi & contra illum cui, & contra quem daretur rei vendicatio pro re corporali vendicanda vt eleganter declarat glo. in. d. §. eque.

¶ Centesimatrigesimanona Actio.

39 **In rem** preiudicialis de servitute vel non servitute. ¶ Centesimatrigesimanona est actio. † Ista actio dat̃ domino qui dicit aliquem esse servum contra illum qui asserit se esse liberum hominem vel libertum illius domini, & sic servum. Item ecõtra datur illi qui retinetur tanquam servus contra illum qui eum retinet, per quam actionem ille qui detinetur petit se pronuntiari esse ingenuum vel libertum illius vel non servum, vt in. §. preiudicialis. insti. de actione. & de isto casu talis actio est civilis, secus autem si esset ꝯtentio vtrũ qs esset libertus, an vero ingenuus vel vtrũ qs sit filius vel nõ filius, qz tũc talis actio preiudicialis in rẽ esset pretoria vt est casus in. d. §. preiudiciales. de quibus. s̃. dixi plene in ordine p̃toriaꝝ actionum. Aliqui tñ voluerunt quod datur actio in re preiudicialis etiam illi qui detinetur ab aliquo tanquaz servus &c. de quo vide per glo. in. §. preiudiciales. & Roffre. in libellis suis.

¶ Centesimaquadragesima Actio.

In rem adiecta causa de iure quiritum. i. de iure civili vel adiecta causa de iure statutario, vel de iure canoni
40 co &c. ¶ Centesimaquadragesima est actio. † Ista rei vendicatio seu actio in rem locum habet in casibus in quibus dixi. s̃. in ordine pretoriarum actionum circa actionem preiudicialem de libertinitate vel ingenuitate, & circa actionem preiudicialem de partu agnoscendo, de quo vide vt ibi scripsi.

¶ Centesimaquadragesimaprima Actio.

41 **Petitio** hereditatis. ¶ Centesimaquadragesimaprima est actio. † Hec actio datur illi qui dicit se heredem de iure civili ex testamento vel ab intesta. vt in. l. j. & in. ij. ff. de pe. he. & datur contra illum qui possidet hereditatem, seu bona hereditaria pro herede vel pro possessore, & si vnam rem minimam hereditatis possideret, vt in. l. regulariter. & in. l. licet minimam, & in. l. nec vllã. in prin. ff. de pe. her. in qua actione principaliter petitur qd̃ iudex pronuntiet actorem esse heredem ex testamento vel ab intestato insolidum, vel pro parte & quod fiat restitutio rerum accessorie per officium iudicis mercenarium, de quo vide per glo. & Bart. in l. j. in prin. ff. de eden. & in. l. ij. & in. d. l. licet. ff. de peti. here.

¶ Centesimaquadragesimasecũda Actio.

Finium regundorum directa. ¶ Centesimaquadragesimase
42 cunda est actio. † Hec actio directa locum hz quotiescunqz est ꝯtentio de confinibus rusticoꝝ predioꝝ, & datur ipsis dominis rusticoꝝ prediorum, vt dirimantur confinia per iudicem, vt habetur in. §. quedam actiones. insti. de actio. & in. §. fi. insti. de offi. iudi. & si iudex viderit aliter confinia limitari non posse commode, potest ponere confinia super terreno vnius, assignando partem terreni alteri, & alterã partẽ invicem in certa summa condemnare in recompensatione terreni occupati pro commodiori divisione facienda per iudicem, vt ꝓbatur in. d. §. quedam. in fi. & in. l. ij. in fi. ff. finium regun.

¶ Centesimaquadragesimatertia Actio.

Finium regundorum vtilis. ¶ Centesimaquadragesimatertia,
43 est actio. † Ista actio dat̃ qñ est ꝯtẽtio de ꝯfinibus p̃dioꝝ, ex qbus ex vna pte vnũ est p̃diũ rusticũ ex alia pte vrbanũ, vt hz̃ i. d. l. ij. ff. finiũ regũ. in princ. & ꝑ gl. i. d. §. q̃dã. Sed si esset ꝯtentio de ꝯfinibus duoꝝ prediorum vrbanoꝝ cessat talis actio, & ideo recurrẽdũ est ad alia remedia possessoria vel petitoria, vt ad rei vẽdicatoria vel interdictum vti possideris vel vnde vi, vel similia remedia, de quibus habetur institu. de interdi. per totum titulum, & in. l. ordinarij. C. de rei vendi. in. l. incerti. C. de interdic.

¶ Centesimaquadragesimaquarta Actio.

Familie herciscunde directa. ¶ Centesimaquadragesi
44 maquarta est actio. † Hec actio locũ hz qñ sunt

plures heredes alicuius defuncti ex testamento vel ab intestato, dā tur ad diuidendum corpora hereditaria, que primo erāt communia pro indiuiso, vt in. d. §. quedam. ꝛ in ti. ff. fami. hercis. ꝛ datur dire cta inter heredes de iure ciuili, ꝛ sic vni heredi contra alium cohe redem, vt in. d. iuribus.

¶ Centesimaquadragesimaquinta Actio.

45 **Familie** hercis͠cūde vtilis. ¶ Centesimaquadragesima quinta est actio. † Ista actio datur ad diuidēdū corpora hereditaria inter plures bonoꝝ possessores de iure preto rio vel inter bonorum possessorem ꝛ heredem, vt no. in. l. sed ꝛ eius §. j. ff. fami. hercis. ꝛ habetur per doc. in. l. j. §. quedam.

¶ Centesimaquadragesimasexta Actio.

Communi diuidūdo ¶ Centesimaquadra gesimasexta est actio.
46 † Circa hanc actionē dic ꝙ datur ad diuidendum res particulares seu singulares existētes communes pro indiuiso inter aliquos. Et sic datur habenti rem cōmunem pro indiuiso, ꝯ alium habentē secū eandem rem communem vt res cōis diuidat pro diuiso, vt in. d. §. q̄ dā. Et hec differt ab actione fami. herc. qꝛ illa datur ad diuidendū hereditatē seu bona hereditaria, ꝛ sic quid vniuersale, vt hꝫ in pre alle. §. quedā. ꝛ hꝫ locum ista actio cōmuni diuidūdo siue res sit cō munis sine societate, siue etiam cū societate, vt est tex. no. in. l. ij. ff. cō muni diui. Isto modo dꝫ intelligi tex. ꝛ gl. in. §. inter aliquos. inst. d̄ obli. ex quasi contrac. lꝫ haberet etiam locū actio pro socio, qn̄ res est communis cum societate, vt ibi probatur.

¶ Centesimaquadragesimaseptima Actio.

47 **Certi condictio** generalis. ¶ Centesimaqua dragesimaseptia est actio. † Su per ista actione dic ꝙ ista certi ꝯdictio dat̄ vbicunqꝫ ex quacunqꝫ obligatione petitur quid certum dari quod sit certum quid quale ꝛ quantū sit, ita ꝙ eius rei solutio non sit variabilis ex potestate solue re debētis, de quo habetur in. l. vbi non autem apparet. in prin. ff. de verb. obli. ꝛ in. l. certi condictio. in prin. ꝛ ibi plene glo. per Bar. ꝛ doc. ff. si cer. pet. Et sic ista certi cōdictio generalis potest intentari vbicūqꝫ pōt alia actio intētari dūmodo datur ad certum, de qua hꝫ ēt insti. qui. mo. re cōtrahi. obli. in prin. In quibus iuribus hꝫ ꝙ in teresse etiā pōt peti per hanc actionē quantūcūqꝫ a principio sit in certū, sufficit enim ꝙ ex postfacto in processu seu in sententia certifi cabitur, vt etiam habetur in. §. durare. insti. de acti.

¶ Centesimaquadragesimaoctaua Actio.

Certi ꝯdictio specialis que appellatur si cert. peta. ¶ Centesimaquadragesimaoctaua.
48 est actio. † Sup ista actiōe vide ꝙ hꝫ in rubri. ff. si cer. pe. Et nasci tur ex contractu mutui, vt insti. qui. mo. re cōtrahi. obli. in princ. Et dat̄ illi qui mutuauit rē mutabilē. s. que consistit numero pondere ꝛ mensura, vt habetur in. l. ij. ff. si cert. pet. ꝛ datur contra illū qui mū tuum recepit vel restituat seu det in eodem genere rē mutuatā, vt in sti. quib. mod. re contrahi. obli. in prin. ꝛ in. d. l. ij. ff. si cer. pe. ꝛ. l. eū qui. eo. titu. ꝛ hoc ꝑm quosdam, sed ꝑm alios reperitur vna tantum certi condictio generalis que datur pro mutuo ꝛ vbicunqꝫ certum petitur, vt per glos. ꝛ docto. in rubri. ff. si cert. pet. ꝛ tetigi in rubri. C. si certum petatur.

¶ Centesimaquadragesimanona Actio.

49 **Cōdictio triticaria** ¶ Centesimaquadragesi manona est actio. † Ista actio condictio generalis, ꝛ datur vbicunqꝫ quis aliquam rem petit sibi dari siue sit mobilis, siue immobilis, siue res sit corporalis, siue incorporalis, siue res sit certa, siue incerta, nisi sit pecunia numerata pro qua sola pecunia numerata non datur ista condictio triticaria, vt in. l. j. ff. de cōdi. triti. Et datur non solum ratione dominij, immo etiam ratione possessionis, vt hꝫ in. l. j. ꝛ. ij. ff. de tri. ꝛ sic certi condi ctio generalis datur etiam ad pecuniam numeratam, vt habetur in l. certi condictio. in prin. ff. si cer. pe. Sed prout ista actio triticaria datur etiam ad res incertas, excedit dictam certi condictionem ge neralem que non datur ad incerta, ꝛ sic se habent tanq̄ excessa ꝛ ex cedentia, vt no. in. d. l. certi condictio. in prin.

¶ Centesimaquinquagesima Actio.

50 **Cōdictio ob causam** ¶ Centesimaquinqua gesima est actio. † Hec condictio ob causam locum hꝫ quotiescunqꝫ ego dedi aliquid alicui ꝑꝑ aliquam causā de futuro faciendā seu implendā per illū, quo ca su causa illa nō secuta possum id ꝙ dedi repetere per conditionem ob causam, de qua hꝫ in toto tit. ff. ꝛ. C. de condi. ob cau. ꝛ in. l. j. ff. de condi. ob tur. cau. ꝛ aduerte qꝛ proprie loquēdo dꝫ dici conditio ob rem, ꝛ non ꝯdictio ob causam, qꝛ causa intelligitur de preterito, de qua loquitur totus titulus. ff. ꝛ C. de condi. inde, vt in. l. damnus. ff. de condi. inde. sed res de futuro, vt. ff. de ꝯdi. ꝛ demon. l. si ita legatum. in fi. ꝛ ꝙ hꝫ in. d. l. ꝛ datur ex duplici capi. j. ex capite cause nō se cute. secundo ex capite penitentie re integra, vt hꝫ in. l. si pecuniā. in prin. ff. de ꝯdi. ob cau. de quo dic vt ibi. ¶ Reuoco in dubium. vtrū sit veꝝ ꝙ ꝯdictio ob causam ꝯpetat ex capite cause non secute. Re spondeo ꝙ sic, in contractibus innominatis, vt in. d. l. si pecuniam. Hoc tn̄ limito multis modis. ¶ Nam primo fallit si causa non est secuta propter casum fortuitū contingentem in persona aduersarij vt in. d. l. si pecuniā. ibi, ꝯditio tpis ꝛc. secus est in contractu noiato ꝑ. l. qui operas. ff. locati. ꝛ. l. item si vno. §. item cū quidam. eo. ti. ꝑm Paul. de ca. in. d. l. si pecuniā. hoc procedit si casus fortuitus im minet de presenti, ꝛ sic nō cessant, alias secus, vt patet in. d. l. si pecu niam. dū dicit de conditione ob causam ex capite penitentie ꝛc.
¶ Secundo fallit si esset actum a principio ꝙ nō possit repeti datū ex capite cause nō secute, sed tm̄ ex capite penitētie, qꝛ sic est econ tra, vt dicit ecōtra Raph. cuma. in. l. si alienā. §. marcellus per illū text. ff. de dona. cau. mor. nā ꝯriorum ꝛc. l. j. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. ¶ Tertio fallit in cōtractu innominato facto cum ec clesia. nam potest agi contra eam condictione ob causam, sed solum prescriptis verbis ad implementum ꝯctus, vt in. c. verum. de cond. appositis. ꝑm intellectum traditum per Nic. de matarellis in. l. di ctam. C. de condi. ob cau. prout ibi refert Bald. ¶ Quarto fallit quando expresse fuit actum a principio quod recipiens decem de beat illa restituere si Capuā non ierit, vel si penitebit dantē. per. l. si dominus. ff. de prescri. verb. nā tūc dat̄ actio prescriptis verbis, sed non condictio ob causam. d. l. si dn̄s. lꝫ Bar. in. l. ij C. de condi. ob cau. aliter dicat. ¶ Quinto fallit si actor nō plene impleuit ꝓ par te sua, vt qꝛ promisit amplius non petere, vt reus daret decem, nam tunc qꝛ aliud non amplius petere hꝫ causam successiuam cessat con dictio ob causam. ꝛ hꝫ locum actio de do'o, vt in. l. actione ꝑm vnam lecturam. C. de transac. de qua per Raph. Fulgo. in d. l. si pecuniā in princi. ff. de condi. ob cau. ¶ Sexto fallit si deficit causa que fuit causa faciendi contractum si sit causa remota ꝛ non proxima ꝛ am plius non superest, nam tunc cessat ꝯdictio ob causam ex quocunqꝫ capite, secus si deficiat causa obligans. seu causa proxima, vt in. l. j. C. de pactis, ꝛ ibi per Bal. ¶ Septimo fallit in ꝯctu facio vt des vel in contractu facio vt facias, si factum sit non repetibile, nam tūc datur actio de dolo si aduersarius nō vult implere, vel prescri. ver. seu in factum, de quo hꝫ in. l. naturalis. §. quod si faciam. ff. de pre scrip. ver. ꝛ in. l. cū proponas. C. de dolo. ꝛ per gl. in. d. l. si pecuniā ꝛ per Bar. ꝛ doc. in. l. fi. ff. de cond ob cau secus si factū esset repe tibile, vt ꝑ Bar. in d. l. si pecuniā. Idē dicit ibi Barto. si datio nō eēt repetibilis. ¶ Octauo fallit si cā vtrinsqꝫ est secuta, vt in. d. l. si pecuniā, de quo ibi ꝑ Bart. q dicit ꝙ rō est, qꝛ iam sumpsit suam ꝑ fectam vim ꝛ obligationem. ¶ Nono fallit in illo qui impleuit con tractum pro parte sua ob causam impossibilē de iure vel d̄ facto sciē ter, nam tunc cessat repetitio, vt. d. l. dictam. C. de cond. ob causam. ¶ Decimo fallit si repetens non vult soluere interesse aduersarij ꝙ ipse aduersarius pretēdit, vt in. d. l. si pecuniā. in prin. sed certe hoc procedit in conditione ob causam ex capite penitentie, secus si ex ca pite cause non secute ꝑm Bald. in. d. l. si pecuniā. ꝙ ego intelligo veꝝ, nisi aduersarius esset paratus adimplere ꝯctum etiam pro pte sua, seu si nō fuisset in mora implendi pro parte sua. arg. d. l. si pecu niam. quicquid ibi dicat Bald. ¶ Undecimo fallit si de tali ꝯctu innominato est factum publicū instrumentum in quo solet apponi stipulatio, nā tunc dat̄ ꝯdictio ob cau. vt per Bar. in. l. ij. ad fin. C. de ꝯdi. ob cau. tene mēti. ¶ Duodecimo fallit in ꝯctibus nomina tis, nā in eis esset ꝯdictio ob causam. l. fi. ff. de ꝯdi. ob cau. ¶ Capio ꝑm caput qō est vtrū ex capite penitētie habeat locū ista condictio ob causam in ꝯtractibus innoiatis, ꝛ certe sic, per. d. l. si pecuniam. Et hoc procedit qn̄ aduersarius tenebat̄ implere pro parte sua con tractū ad cōmodū agētis ꝯdictione ob cau. de quo ibi per gl. bart. ꝛ Pau. de ca. Itē ꝓcedit ēt si sit factū instr̄m publicum de contra ctu innominato ꝑm Bal. in. c. j. de feu. dato mini. valuasoribus in vsibus feudoꝝ. Idē si i instrumēto dr̄ talis promisit permutare ꝛc. ꝑm Bal.

fm Bal. in l. sicut. C. de act. et obli. Ista tñ regula fallit in multis casibus, de quibus infra dicã per ordinẽ. ¶ Primo fallit si per stipulationẽ promisit tibi decẽ vt vadas pro me Romã, qr iste non ẽ simplex contractus innoiatus, sed mixtus, cũ stipulatio sit ɔtus noiatus. l. j. in fi. ff. de pac. In quo nõ hz locum penitentia. d. l. sicut. C. de act. et obli. iuncta. l. Aristo. ff. de dona. fm Pau. de cas. in d. l. si pecuniam. de quo per Bar. in l. fi. de cond. ob cau. ¶ Secũdo fallit in ɔtractibus noiatis, nam in eis cessat penitẽtia. d. l. sicut. C. de act. et obl. et l. in commodato. §. sicut. ff. cõmodati et no. oẽs doc. in d. l. sicut. et in l. si pecuniam. in prin. ¶ Tertio fallit si cõtractus innoiatus non est simul, et eodẽ tpe factus vtrũqz, sed ex vna parte vno tpe et ex alia parte ex internallo. vt si heri dedi tibi fundũ, et hodie ago q vadas pro me Romã, vt in l. si fundũ. ff. de pac. et per Pau. de ca. in d. l. si pecuniaz. in prin. ¶ Quarto fallit si dixi dono tibi hãc pecuniã puta. x. vt vadas pro me Romã. naz tunc cessat penitentia qr donatio est hodie contractus noiatus, vt in l. aristo. ff. de dona. p Pau. de ca. in d. l. si pecuniaz. vnde ista litera procedit qñ dixi do tibi hanc pecuniã vt vadas pro me Romam etc. ¶ Quinto fallit fauore dotis, vt si do tibi pecuniam vt nuptijs secutis cum Titia efficiatur dotalis, vt in l. si ego. §. j. ff. de iure do. et no. Bal. in d. l. sicut. nam nec mihi nec heredi meo daẽ ɔdictio ob cau. ex capite penitentie, vt in d. l. si ego. §. j. ¶ Sexto fallit si res non integra, et sic res est initiata, vt qr aduersarius incipit ire Romam, vel si dedit tibi decẽ vt ɔhas matrimoniũ, et iaz sunt ɔcta sponsalia, vt in l. quod seruius. ff. de ɔdi. ob cau. de quo p Bar. et Paul. de ca. in d. l. si pecuniã in prin. Sed tñ quantum ad id quod non est impletum, sed superest implendum, secus est fm eundem Paulum in d. l. si pecuniã. Aduerte tñ qr illa l. quod seruius loquitur in dote q̃ est ɔtus noiatus seu in qua non hz locum penitentia. d. l. si ego. §. j. ff. de iure dotium. ¶ Septimo fallit in eo cui ɔtus innoiatus est ipletus, et sic ista materia seu regula pcedit i implente ɔtũ innoiatũ pro parte sua quem potest penitere re integra ex parte aduersarij sui, vt in l. ob eam. ff. de prescri. verb. et no. l. si quis acceptio. ff. de condi. ob cau. hoc tñ fallit in casu. §. sed si accepit in d. l. si pecuniã. s. qñ est offensus aliqliter. vt ibi. ¶ Octauo fallit si contractus innoiatus incepit a precedenti conuentione. nam secuto implemento ɔtingit liberatio ab obligatio ne saltem naturali qua tenebar, vnde vna et eadem solutio nõ dz parere liberationem et obligationem seu repetitionem. l. cum is. §. j. ff. de ɔdi. indebi. fm Raph. Fulgo. in d. l. si pecuniam. Pau. de ca. ibi ɔ, vt ibi p eũ, pro quo alleg. q in simili no. Cy. in l. j. in ij. col. C. de pa. ¶ Nono fallit si id qd datum vel factum est sit non repetibile per l. si non sortem §. libertus. ff. de ɔdi. inde. nã tunc agitur ɔdi. ob cau. sed actione de dolo. l. naturalis. §. quod si faciam. ff. de prescrip. ver. et dic fm Raph. fulgo. et Pau. de ca. in d. l. si pecuniã q ex capite penitentie nõ põt competere actio de dolo, qr aduersarius non est in dolo si est paratus adimplere ɔtum innominatũ p parte sua, merito tunc competit actio in factum, vt in l. cũ mota. cũ ibi no. C. de transactio. de quo ẽt dic. vt p Sal. et Ang. in d. l. si pecuniaz. ¶ Decimo fallit in quolibet contractu innominato excepto ɔtu illo innominato do ne facias, prout loquitur illa. l. si pecuniam fm Guil. de cug. ibi tñ communiter doc. tenent contrariũ, qr est eadem rõ in alijs ɔtibus innoiatis, q̃ est in illo, de quo loquitur Guil. de cug. prout no. Pau. de ca. in d. l. si pecuniã. ¶ Undecimo fallit in ɔtu innominato cadente in specie transactionis, vt in l. Quis. C. de transa. et in l. ij. in prin. ff. de condi. ob causam. de quo alias dixi in d. l. si quis accepto. ¶ Duodecimo fallit quando in cõtractu innominato ex vtraqz parte est secutum implementum, vt probatur in d. l. si pecuniam. et ibi nota. per Pau. de cast. in distinctiõe sua. Et hoc nisi interueniat consensus vtriusqz partis, et actus retro similis, vt in l. ab emptione. ff. de pac. ¶ Decimotertio fallit in ɔtu innominato iurato, est gl. in verbo, vt necesse habeas proficisci etc. qd est verũ nisi aduersarius remittat iuramentum fm Bal. in l. pactũ qd dotali. C. de colla. et nota. in c. cum contingat. de iureiurã. ¶ Et adde q qui promisit factum iuratum potest precise compelli ad factum fm Bal. in l. j. ff. de act. emp. in prin. in ij. col. ad fi. per illam glo. et vide Bal. in proemio feudoꝝ. in viij. col. et idem dicit Ant. de but. in c. veniens. in ij. col. de iureiur. et Bal. in l. actionibus in j. col. in fin. ff. de in litem iurã. Adde etiam q iurm facit quod non possit mora purgari. per l. si quis maior. C. de transa. et p Bal. in repetitione. l. et si post tres. ff. si quis cau. Itẽ facit rẽ iurataz valere vt melius valere potest, vt in l. cum pater. §. filius matrem. ff. de leg. ij. ¶ Decimoquarto fallit si in ɔtu innominato sit apposita illa clausula q valeat omni meliori modo etc. ar. illius glo. vt in d. l. si pecuniã. iuncto. d. §. filius matrem in d. l. cum pater. ¶ Decimoquinto fallit si in obli. et strictura ɔtus innominati est apposita illa dictio omni modo. ar. glo. in verbo oimodo. in l. fi. C. de fideicom. et q ibi no. Ang. ¶ Decimosexto fallit in causa pia fm Bal. in d. l. sicut. C. de acti. et oblig. arg. in d. l. si ego. §. j. et per Bal. in l. mandatũ. iiij. col. C. mandati. et per Bald. in d. l. si pecuniam. in lectura antiqua. et per Romanũ in auc. siſr. C. ad l. fal. lz idez Romanus teneat ɔrium in d. l. si pecuniam. ¶ Decimoseptimo fallit si do decem vt Capuam vadas tibi qui es solitus locare operas tuas, vt no. p glo. j. in d. l. si pecuniam. vnde illa. l. si pecuniam, et sic dicta regula procedit inon ɔsueto locare operas suas hz doct. ibi, circa hoc tñ vide. l. j. ff. si mensor falsum modum dixit. ¶ Decimooctauo fallit si fuit actum inter ɔhentes q non reuocetur ɔtus innominatus ex capite penitẽtie, sed tñ ex capite cause nõ secute fm Rapha. cuma. p illũ tex. in l. si alienã. §. marcellus. ff. de dona. cau. mor. ¶ Decimonono fallit de iure cano. in terris ecclesie fm Bal. in rub. C. de reruz p mu. alleg. no. per gl. in c. cũ inter. de elec. et vide per Ang. in l. traditionibus. ff. de pac. et Bal. in l. cum quis. C. de iur. et fac. ign. et in l. sine apud acta. C. de transac. maxime qr pactum nudum de iure canonico hz vim stipulationis, vt in c. j. de pac. Et in stipulatione cessat condictio ob cau. etc. l. fi. ff. de cond. ob cau. licet Roma. contra. in d. l. si pecuniam. arg. c. cum expediat. de elect. lib. vj. ¶ Uigesimo fallit in eo q datur causa conditionis implende, vt est glos. magna in l. inter mortis. ff. de do. cau. mor. qd no. ¶ Uigesimoprimo fallit in pactis liberatorijs, de quo per Bal. in d. l. si pecuniã. et in d. l. Quis. C. de transac. et ibi per Flo. et alios. et p Bar. in d. l. si pecuniã. et in l. dedi. in prin. ff. de condi. ob cau. ¶ Uigesimosecundo fallit si talis ɔtus noiatus sit pars vel preambulum contractus nominati, nã tunc cessat cõdictio ob cãm ex capite penitẽtie fm Bal. et Flo. in d. l. Quis. per l. fundi partez. et l. labeo scribit si mihi. ff. de contrahen. emp. iuncta. d. l. si. ff. de condi. ob cau. ¶ Uigesimotertio fallit si semel contra actorem sit iudicatum vel super hoc transactũ. ar. l. actione. C. de transa. et in l. fratris. eo. tit. et l. euidenter. ff. de excep. rei iudica. ¶ Uigesimoquarto fallit si causa implenda p aduersarium sit causa impulsanda, et non finalis per nota. in simili per Bar. in l. ij. in fi. ff. de dona. et per glo. in d. l. si pecuniaz. ¶ Uigesimoquinto fallit in diuisione que distractus, nã in ea nõ hz locũ penitentia, vt per Bal. in l. diuisione. C. fami. herc. et ibi per Salyc. ¶ Uigesimosexto fallit si permutatur vna species cum alia specie venali, nã assumit naturam ɔtus noiati, et sic cessat ɔdictio ob cau. ex capite maxime penitentie, vt est tex. singularis fm vnam lecturã in l. j. C. de re. permu. et ibi per doc. ita inquit Bart. in l. fi. ff. de re. permu. ¶ Uigesimoseptimo fallit in herede facientis contractum innominatum, nã facultas petendi nõ trãsit in heredẽ fm Saly. in d. l. si pecuniã in prin. per l. iij. ff. de seruis exportandis. facit. l. fi. C. de reuocan. dona. et l. omnimodo. C. de inoffi. test. et qd no. in l. pomponius scribit. si frumentum. §. fi. ff. de rei vendi. ¶ Uigesimooctauo fallit si aduersarius in preparamentis tantum impedit quantum habuit vel plus ab actore, vt in d. l. si pecuniã. in fi. principij. ¶ Et per hec habes expeditam hanc materiam solenniter vltra omnes alios. Et has limitationes alias dedi dum legerem dictam. l. si pecuniam. pro preceptore meo.

¶ Centesimaquinquagesimaprima Actio.

Condictio ob turpem vel inhonestam causam.

51 ¶ Centesimaquinquagesimaprima est actio. † Hec actio datur contra illũ q a me aliquid accepit ob turpem et inhonestam causam. interueniente turpitudine ex parte recipiẽtis tñ, quo casu possum qd dedi ob illam causam turpem vel inhonestã repetere. Exemplum si tibi dareʒ decẽ, vt homicidium cõmittas. nam turpiter accipis illa decem, cum gratis tenearis te ab homicidio abstinere, vt in toto titu. ff. et C. ad l. cor. de sica. et in illo precepto diuino, non occides etc. et nulla turpitudo versaẽ ex parte mea, secus si esset turpitudo ex parte dãtis tñ vt si do decẽ meretrici ob luxuriã, nã lz ipsa turpiter faciat luxuriãdo, nõ tñ turpiter accipit, et ideo nõ possum repetere q dedi, sed tñ fiscus aufert turpia lucra qñ est turpitudo ex parte vtriusqz, vt hr in l. i. §. vlti. et per totum titulum. ff. de condi. ob cau. qd ibi no. et etiã quod no. in l. generaliter. ff. de calumniato.

¶ Centesimaquinquagesimasecunda Actio.

Condictio sine causa

52 ¶ Centesimaquinquagesimasecũda est actio. † Ista qñqz appellaẽ cõdictio incerti, vt ff. de ɔdi. sine causa. l. qui sine. sed tñ cõiter appellaẽ ɔdictio sine cã prodita est, qr sepe contigit q quis pmittit alicui decẽ credens se ad illa decẽ teneri, vel etiam soluit aliqua cã iusta precedẽte, et cã illa effecta est iniusta vel est re-

dacta ad nõ cãm. Iuxta ea que habent in. l. ij. ff. de cond. ſine cauſa. Ideo iſto caſu vel ſoluens vel promittens poteſt repetere ſolutionẽ vel etiam facere ſe reponere in priſtinũ ſtatum in quo erat ante obligationem ꝯctã, ⁊ hoc per hanc condictionem ſine cauſa, vt in. l. j. ⁊ per totum titulum. ff. de condi. ſine cau. ⁊. C. eo. titu.

¶ Centeſimaquinquageſimatertia Actio.

53 **Cõdictio** Indebiti. ¶ Centeſimaquinquageſimatertia eſt actio. † Iſta cõdictio indebiti datur illi qui ſoluit indebitum per errorem, ꝯ illum qui recepit ſolutionem indebitam. ⁊ datur ad ſolutum repetendum, ne ille locupletetur cum iactura alterius. l. nõ hec natura. ff. de condi. inde. de quo hr̃ plene in l. i. ff. de condi. inde. ⁊ quod ibi no. ⁊ ibi tractatur de multiplici indebito. ſ. naturaliter ⁊ ciuiliter, vel naturaliter tm̃ vel ciuiliter tantum ſoluto quandoqꝫ per errorem iuris, qñqꝫ per errorem iuris, ⁊ facti, qñqꝫ per errorem facti tantũ, vt habetur etiaꝫ hoc in. l. error. ⁊ in. l. cum quis. C. de iuris ⁊ fac. igno. ⁊ inſti. qui. mo. re contrahi. obli. §. j. ⁊ inſti. de obli. que ex quaſi contra. naſ. §. ſi. Et attende qd̃ vbi datur condictio indebiti, ibi etiaꝫ competit condictio ſine cauſa. d. l. j. ff. de condictione ſine cauſa.

¶ Cẽteſimaquinquageſimaquarta Actio.

54 **Cõdictio furtiua** ¶ Centeſimaquinquageſimaquarta eſt actio. † Hec actio dat̃ ſoli dño rei furtiue, vt. ff. de ꝯdi. fur. l. j. ⁊ dat̃ ꝯ furẽ vel eius heredẽ ad vendicandũ rẽ furtiuã tm̃, penam. n. furti manifeſti vel non manifeſti ſine re furtiua quis ꝯſequit̃ per actionẽ furti manifeſti vel non manifeſti. ⁊ dat̃ illa actio furti illi cuiuſcũqꝫ intereſt furtum factum non eſſe, vt hec habentur in. d. l. j. ⁊ in. l. ſi pro fure. ff. de condi. fur. ⁊ inſti. de obli. que ex delic. naſ. §. fur. ⁊ i. §. ſi. vbi eſt bonus tex. ⁊ in. §. ſic itaqꝫ. ver. plane. inſti. de actionibus.

¶ Centeſimaquinquageſimaquinta Actio.

55 **Condictio** ex lege. ¶ Centeſimaquinquageſimaquinta eſt actio. † Iſta actio datur vbicñqꝫ aliq̃ lex ciuilis noua dicit in aliquo caſu dari actionem, vel etiã vbicunqꝫ lex ciuilis inducit obligationẽ nouam, nec eſt cautũ in illa lege quo genere actionis agatur, iſto. n. caſu qñ lex ciuilis datur ꝯdictio ex lege illa, vt in. l. vnica. ff. de condi. ex lege. Sed ſi illa eſſet lex pretoria daretur actio in factum vt ibi habetur. ⁊ eſt bona glo. inſtitu. de actio. §. alie. ⁊ dixi. ſ. in vltima actione pretoriarum actionum.

¶ Centeſimaquinquageſimaſexta Actio.

Actio ad exhibendum ¶ Centeſimaquinquageſimaſexta eſt
56 actio. † Hec actio datur mihi ꝯ quẽcunqꝫ ad illum cogendũ, qd̃ in publico exhibeat aliquã rẽ mobilẽ meã vel quaſi meam vel alienaꝫ quã m̃ meã exhiberi intereſt, actione. ſ. dñij vel quaſi, vl̃ alicuius iuris, ad hoc vt habeam copiam illaꝫ rem videndi ⁊ cognoſcendi, ad hoc vt videã vtrum velim iſtam aliquo iuris remedio proſequi. Et fit exhibitio talis rei coram iudice, vt habetur in. l. j. ⁊. ij. ff. ad exhibendum. Et ſi ille non vult exhibere defertur mihi iuramentuꝫ in litem vt habetur in. l. iij. ff. de exhiben.

¶ Centeſimaquinquageſimaſeptima Actio.

57 **Ex empto.** ¶ Centeſimaquinquageſimaſeptima eſt actio. † Hec actio dat̃ emptori ꝯ vẽditorẽ vt rem venditã tradat emptori. niſi hꝫ facultatem rei tradende, alia datur ad intereſſe, iuxta ea que hñr in. l. j. in prin. ⁊ quod ibi no. ff. ð actio. empt. de quo dic vt ibi plene per glo. ⁊ ibi latiſſime dixi vltra alios multa noua in materia iſta ponendo, ⁊ etiã datur ad intereſſe euictionis, vt in toto ti. ff. ⁊. C. ð euic. An autẽ in cauſa euictiõis det̃ prima actio ex empto an vero det̃ vtilis actio, declara, vt per Bar. in. l. ariſto. §. labeo. ff. de dona. vbi no. loquitur. ¶ Et aduerte ꝙ in hac actione ſicut in qualibet alia actione bonefidei veniunt omnia q̃ equa ſunt venire, de q̃bus ẽt inter partes nihil actum eſt vel cogitatũ, vt hꝫ in. l. ſi. ff. de condi. ob tur. cau. ⁊ in. l. ex empto ꝑ totũ princ. ff. de act. emp. ⁊ plene ꝑ gl. inſti. de act. in. §. actionũ. vbi glo. ponit. q̃ veniant in iſta actione, ⁊ in oibus alijs q̃ ſunt bonefidei, que autem ſunt bonefidei actiones dic ꝙ numerant̃ in. d. §. actionũ. in text. Et aduerte qꝛ ad hoc vt talis actio ſit effectualis ꝯ venditorem eſt neceſſariũ ꝙ emptor ſoluat pretiũ vel offerat ipſi venditori, vt in. l. iulianus. §. offerri. ff. de act. emp. ⁊ ſi emptor non confidit de venditore vel ecõtra poteſt emptor vel venditor pretium vel rem deponere penes tertiam perſonam, de quo vide ꝙ eleganter no. Bart. in. l. ſi ſoluturos. ff. de ſolu. Et adde ꝙ emptor vel venditor mero iure habet actionem etiam anteq̃ꝫ ꝯctum adimpleat pro parte ſua, lꝫ ſibi obſtet exceptio ſi nõ adimpleuerit anteq̃ꝫ agat. Ita dꝫ intelligi. d. §. offerri. Sed in ꝯctibus innoiatis ipſo iure ſibi denegatur actio ante q̃ꝫ impleuerit ꝯctũ pro parte ſua, vt no. Cy. in. l. in bonefidei. in tertia oppoſitione. C. de pactis. ⁊ dixi in. d. §. offerri. ¶ Et vtilitas huius inueſtigationis eſt, qꝛ in primo caſu dꝫ opponi exceptio per partem. l. j. C. vt que deſunt aduoca. partium iudex ſupple. ⁊. l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. in gl. in opponendo. ff. de pactis. Sed in ſecundo caſu iudex ex officio ſuo in parte non excipiente poteſt repellere agentem ante implementum factum ex parte ſua, vt in. l. actione. C. de tranſactioni. ⁊ quod habetur in dicta. l. prima. C. vt que deſunt aduocatis parti. iudex ſuppleat.

¶ Centeſimaquinquageſimaoctaua Actio.

58 **Ex vendito.** ¶ Centeſimaquinquageſimaoctaua eſt actio. † Iſta actio eꝯ datur venditori ꝯ emptorẽ ad pretiũ ꝯuentũ dandũ ipſi venditori, vt in. l. ex empto. in prin. ⁊ in. d. §. offerri. ff. de actio. emp. ⁊ ſi non confidit de emptore poteſt rẽ deponere penes tertiã perſonaꝫ. Bar. in. d. l. ſi ſoluturus hoc modo dꝫ intelligi. §. offerri preallegatus.

¶ Centeſimaquinquageſimanona Actio.

59 **Ex locato.** ¶ Centeſimaquinquageſimanona ẽ actio. † Iſta actio datur locatori contra conductorem, vt ſibi ſoluat mercedem debitam ⁊ intereſſe ſuum ſi quod hꝫ. ſꝫ actio ex conducto datur conductori contra locatoreꝫ vt ipſe locator adimpleat contractum ex parte ſua hoc eſt quod ipſe locator preſtet patientiam quod conducta poſſit habitare in domo conducta vel ꝙ poſſit vti frui re conducta per totum tempus conuentum vt habetur inſti. de loca. in prin. ⁊ vide bonam glo. in eo. tit. §. ſi. ⁊ de iſta materia vide quod habetur in. l. circa. C. locati. ⁊ in. l. qd̃ ſi nolit. §. qꝛ aſſidua. ff. de edil. edi. vt probatur quod ſi nulla mora eſt promiſſa intelligitur illa que ſolita eſt preſtari tacite promiſſa.

¶ Centeſimaſexageſima Actio.

60 **Ex cõducto.** ¶ Cẽteſimaſexageſima eſt actio. † circa hanc actioneꝫ dic quod datur illo caſu de quo. ſ. proxime dixi.

¶ Centeſimaſexageſimaprima Actio.

61 **Oneris aduerſi.** ¶ Centeſimaſexageſimaprima eſt actio. † Hec actio habet locum in tali caſu, nam quandoqꝫ conductor recepit in ſe periculũ rei conducte per pactum expreſſum, alias enim conductor non tenetur, niſi de dolo lata culpa ⁊ leui, vt. ff. locati. l. ex conducto. ⁊. ff. commo. l. vt certo. §. interdictum. ⁊. §. nunc videndum. Idcirco vt prouideatur locatori contra conductoreꝫ de re conducta que perijt penes cõductorem. Iſta actio ſpecialis que vocatur oneris aduerſi.

¶ Et appellatur ſic, qꝛ conductor in ſe recepit onus aduerſi. ideſt aduerſitatis, hoc eſt onus caſus fortuiti, ſeu periculi, vbi primo ex natura contractus de tali periculo non tenebatur, vt ſupra probaui, que tamen actio ſm̃ Azo. hodie locum non habet, qꝛ ſufficit actio ex locato, vt habetur in. l. opus. quod aduerſione. ⁊ in. l. in naue ſau feli. ff. loca. Poſſumus tamen dicere quod actio locati habet locuꝫ in predicto caſu quando pactum ſuper receptione periculi fuit appoſitum incontinenti, iuxta contractum locati, quia tale pactum veſtitur coherentia contractus, ⁊ informat veterem actionem locati. l. in bonefidei. ⁊ in. l. potẽns. C. de pac. ⁊ in. l. pacta conuenta. ff. de cõtrahen. emptio ⁊ venditio. ⁊ in. l. iuriſgentium. §. quinimmo. ff. ð pactis. quo caſu merito poteſt dici ꝙ detur dicta actio locati, etiã ad id quod deuenit in pacto, cum tale pactum videatur eſſe pars locationis. l. fundi partem. ff. de contrahen. emptio. ⁊ ita intelligitur opinio Azonis ⁊ ſequacium per dicta iura. Sed ſi tale pactum apponeretur ex internallo, tunc non poſſet dari actio locati, que tunc nõ informatur a pacto, vt in dictis iuribus, vnde forſitan poſſumus dicere quod detur dicta actio oneris aduerſi, de qua in dictis iuribus quaſi in ſubſidium tale pactum veſtiatur legis auxilio. de ar. l. legitima.

l. legitima. ff. de pac. iūcta. l. in naue saufeli. Et ſm hoc iste est casus specialis in quo ex pacto nudo oritur actio, & ista non tanguntur per docto. super quo cogitandum est. Et vide quod dixi in. c. que. ſ. mo res. distin. viij.

¶ Centesimasexagesimasecunda Actio.

62 **Pro socio.** ¶ Centesimasexagesimasecunda est actio. † Hec actio datur contra sociuz in casibus de qbus hr i ti. ff. & C. p so. &c. ex vtraqz pte directa, vt no. insti. de act. §. actio.

¶ Centesimasexagesimatertia Actio.

63 **Mandati** directa vel contraria. ¶ Centesimasexagesimatertia est. † Ista actio mandati directa datur mādanti contra mādatū recipientē ad interesse mādantis, vt reddat rōnē de gestis p eū virtute ipsius mādati. Sed actio mādati contraria datur ipsi mādatario contra mādantē, vt recuperet id qd de suo exposuerit vtiliter vel necessario in rebus vel negotijs illius mādātis virtute dicti mandati, vt hr de predictis. instit. mādati. in prin. & instit. de pe. te. litig. in §. item tutele. & in. d. §. actionem. & in ti. ff. & C. mandati.

¶ Centesimasexagesimaquarta Actio.

64 **Depositi** directa vel contraria. ¶ Centesimasexagesimaquarta est actio. † Hec actio directa datur deponēti ad rē depositā repetēdā seu zsequēdā. Sz actio depositi contraria datur ipsi depositario contra deponētē p expēsis factis per eū circa rē depositam necessario vel saltē vtiliter, vt insti. qui. mo. re contrahi. ob. in. §. preterea & in. d. §. itē tutele. & in toto titu. ff. & C. depositi. q hr in. §. plane. insti. de acti. & dixi. ſ. in ordine pretoriarum actionum vbi tractaui de actione depositi pretoria in quatuor casibus tantum.

¶ Centesimasexagesimaquinta Actio.

65 **Tutele** directa vel contraria. ¶ Cētesimasexagesimaquinta est actio. † Ista actio tutele datur finita tutela. Juxta ea q hntr insti. q. mo. tu. fi. p totū. & datur ipsi pupillo seu pupille contra tutorē, vt reddat rōnē de gestis vel neglectis in tutela ipsius pupilli. sed actio contraria tutele datur illi tutori vel qsi tutori contra pupillum suuz finita tutela, vt recuperet eā quā vtiliter vel necessario de suo exposuit circa pupillum vel eius negotia gerenda, vt hr in toto tit. ff. de tute. & ra. distra. & in. §. actionuz & quod ibi no. insti. de ac. & insti. de obli. que ex quasi contra. nasc. in. §. tutor quoqz. & in. l. ex maleficijs. §. tutor quoqz. ff. de oblig. & in. d. §. item tutele.

¶ Centesimasexagesimasexta Actio.

66 **Commodati** directa vl contraria. ¶ Centesimasexagesimasexta ē actio. † Hec actio comodati directa datur illi q rē aliquā cōmodauit alteri. Et datur contra ipsum cōmodatariū vt rē cōmodatā restituat nō deteriorē, vt in. l. iij. §. si reddita. ff. comoda. sz actio comodati contraria datur ipsi cōmodatario q aliquas impensas nō minimas, sed magnas vel maximas fecit vtiliter, vel necessario in rē cōmodatā. & datur contra ipsum cōmodātē ad recuperandū tales impensas, vt hr in. l. in rebus. §. possunt. ff. commoda. & qd hr insti. qui. mo. re contrahi. obli. §. is quoqz.

¶ Centesimasexagesimaseptima Actio.

67 **Pignoratitia** directa vl contraria. ¶ Centesimasexagesimaseptimaest actio. † Circa istam actionē dic q ipsa actio pignoratitia directa datur debitori contra creditorem cui tradita erat aliqua res mobilis pro pignore, vt hr in. §. item seruiana. insti. de act. & in. §. fi. & insti. qui. mo. re contrahi. obli. soluto tamē toto debito ipsi creditori non prius, vt in. l. si rem. §. omnis ff. de pig. ac. & datur ad pignus consequendum seu restituendū per ipsum creditorem debitori, vt in dictis iuribus. Sed actio pignoratitia contraria datur ipsi creditori cui res fuerat tradita loco pignoris, qr forte erat res aliena, & sic nō potuit obligari, vt no. in. l. rem alienā. ff. de contrahen. emp. vel ēt qr ipse creditor deceptus fuit a debitore qui sibi tradidit, vnam rem loco pignoris pro alia. Juxta ea que habētur in. l. j. ff. de pig. act. vel & qr creditor fecit aliquas impensas vtiles vel necessarias in re sibi pignori data, vt habetur in. d. l. tutor. §. contraria. & in. d. §. fi. insti. qui. mo. re contrahi. obli. dummodo tales impense nō sint maxime, nec nimium onerose ipsi debitori, alias nec debitor delicatus, nec creditor nimis onerosus audiendus, est vt ff. de pig. act. l. seruus, de quo habetur per doct. in. d. §. fi. & in. d. §. item seruiana. vbi plene habetur in quibus differt actio pignoratitia ab actione hypothecaria. & ibi per glo.

¶ Centesimasexagesimaoctaua Actio.

68 **Prescriptis** verbis estimatoria. ¶ † Cētesimasexagesimaoctaua est actio. † Ista actio datur contra illū cui dedi aliquā rem ad vendendū. vel ad eius pretiū explorandū quā tū rē sibi estimaui forte in. x. aureis tpe traditionis, dicens me postea velle iussum accipientē talē rem teneri mihi ad restituendum aut rem acceptā aut eius estimationē. & isto casu talis actio prescriptis verbis est bonefidei, vt habetur in. §. actionum. insti. de act. de cuius materia vide plene ibi no. per gl. & quod habetur in. l. j. §. fi. ff. de estimat. actio. & in. d. §. actionum. & in. l. si gratuitā. in. §. si margaritas. ff. de prescriptis verbis.

¶ Centesimasexagesimanona Actio.

69 **Prescriptis** verbis ex pmutatiōe. ¶ Cētesimasexagesimanona ē actio. † sup ista actiōe dōs est ipsa actio bonefidei, vt in. d. §. actionū, & datur vbicūqz qs dedit rē suā ex pmutatiōe alteri, vel aliā rē p illa recuperet, put in pmutatione zuenerāt. & nascitur demū postqz ille q zuenit de faciēdo pmutatione adimpleuit zctū ex pte sua. & fingitur qsi retro nata a tpe dicte conuētiōis, vt. l. ex placito. C. de re. pmu. & q hr in. d. §. actionū. per gl. & in. l. j. ff. de re. permu. ¶ Sz qro in quo differt permutatio in specie sumpta a zctu, do vt des in specie sumpto vr qd nulla sit dria cū in vtroqz casu detur actio pscri. verb. vt in. l. naturalis p totā. l. ff. de pscriptis ver. Sed in zriū facit, qr actio prescrip. verb. q zpetit ex pmutatione est bonefidei, & sic veniunt in ea oia q equū est venire, & illa de qbus non est actū nec cogitatū inter partes. Juxta materiā. §. actionū. & l. fi. ff. de condi. ob tur. cau. Sed actio prescrip. verb. que datur ex zctu do vt des, est stricti iuris, vt i. d. §. actionū. & sic in ea nō venit nisi id qd expresse actū est inter partes. l. quicquid astringende. ff. de verb. obli. ergo &c. Quid dicemus, Dic breuiter q tunc est permutatio quando permutatur species cum specie. Sed contractus do vt des qn datur vel dari conuenit genus pro genere, vel species pro genere vel econtra, vt no. dixit Bar. in. d. l. j. in fi. ff. de re. permu. quod no. qr multi in hoc errant.

¶ Centesimaseptuagesima Actio.

70 **Prescriptis** verbis que in multis casibus admittitur. ¶ Cētesimaseptuagesima est actio. † In hac actione dic q ista actio prescrip. verb. zpetit in multis casibus varijs & diuersis qui no. in gl. insti. de interdi. in. §. fi. & insti. de act. §. actionuz. v. g. primo zpetit ex oibus pactis nudis appositis inxta zctus vestitos, vt hr in. l. ij. C. de pac. inter emp. & vendi. & in. l. in bonefidei. & in. l. legē. & l. petēs. C. de pac. & l. iuregentium. §. quinimo ff. de pac. & in. l. lecta. ff. si cer. pet. & qd hr in. l. pacta conuenta. ff. de contrahen. emp. Itē datur cuiuslibet interdicti, & appellatur actio prescri. verb. qr de iure veteri proponebatur ipsa actio prescriptis verbis, seu actio in factū q idē est, vt in. l. j. in fi. & l. seq. ff. de prescr. ver. in. d. §. fi. insti. de interdi. & dr actio prescrip. verb. qr de iure veteri pponebatur ipsa actio prescri. verb. p quedā verba scripta. i. ante scripta per legem lz hodie non seruetur solennitas verborum in actionibus proponendis, vt in titu. C. de for. sublat. & quod no. instit. de interdi. in. d. §. fi. & in prin. ti. insti. de actio. & potius talis actio appellatur prescrip. verb. quā alie actiones que ēt preponebantur de iure veteri ſm quasdā formulas vt in. d. ti. C. de for. subl. qr in illa actiōe prescrip. verb. forte erūt verba magis solēnia qz in alijs actionibus. arg. §. est & aliud. insti. de dona. Item eadem actio prescri. verb. seu in factum cōpetit vbicunqz equū est dari actionem pp aliquas variarum causarum figuras, vt in casu. l. sancimus. C. de sac. san. eccl. & de materia istius actionis prescriptis verbis seu in factum, dic vt habetur in. l. quoties. & q ibi habetur per glo. & doc. ff. de prescrip. ver. de hoc tū quare ista actio prescrip. verb. sic dicatur vltra ea q dixi. ſ. dic vt no. per gl. in rub. ff. de prescrip. verbis. & quod ibi dixi reprobando Pau. de ca. super hoc articulo.

¶ Centesimaseptuagesimaprima Actio.

In factum ex re iudicata que etiam dicitur iudicati. ¶ Centesimaseptuagesimaprima est actio.

71 † Hec actio nascitur ex sententia victori contra condemnatum ad executionē sniē, vt hr̄ in. l. actori. C. de rebus cre. ⁊ iureiur. ⁊ attende qđ executio sniē duobus modis pōt fieri ⁊ peti. Uno modo intentādo istam actionem, ⁊ tunc dz dari libellus ⁊ iure ordinario procedi. secundo potest intētari officium iudicis pro executione dicte sententie vt. s. cōmittat̄ schedula ad pignorandum condemnatum, ⁊ tunc procedit̄ summarie sine datiōe libelli, ita declarat Bar. in. l. intra dies ff. de re iudi. posset ēt ipse victor intentare actionem veterem quam hz ante sniam, perinde ac si snia lata non esset, ⁊ tunc debet procedi ordinarie dato libello, qꝛ snia facit nouationem. i. nouā actionis adiectionem, vt. l. aliam. ff. de noua. de quo vide per gl. ⁊ Angel. in sua solenni repetitione. in. l. j. C. de iudi.

Centesimaseptuagesimasecunda Actio.

72 **Ex stipulatu** pro dote. Centesimaseptuagesimasecunda est actio. † Ista actio datur tā marito contra mulierem pro dote promissa exigenda pro oneribus matrimonij, quam etiam ipsi mulieri vel eius patri contra maritum vel eius heredes soluto matrimonio, vel etiam constante, sed viro vergente ad inopiam, vt. l. j. ⁊ ij. ⁊ in. l. si constante. in princ. ff. sol. matr. ⁊ in. l. rebus. ⁊ in. l. vbi adhuc. C. de iure do. Et talis actio datur ex stipulatu que fingitur a iure interposita tam ex parte viri quaz mulieris, etiam si interposita non fuisset, vt in. l. j. circa principium. C. de rei vxo. actio. Et etiam est actio bonefidei vt in. §. actionum. instit. de actio. ⁊ ibi plene de eius materia. Et ista actio de dote ⁊ ipsa dos hz multa priuilegia quorum aliqua recitantur per doc. in. d. l. j. ff. solu. ma. sed tu vide plurima priuilegia que ego cumulaui amplissime vltra omnes in meo tractatu de priuilegijs dotis, ⁊ que specialiter circa dotes statuta sunt, dic vt ibi dixi.

Centesimaseptuagesimatertia Actio.

73 **Aque** pluuie arcende. Centesimaseptuagesimatertia est actio. † Super hac actione dic qđ hac actione prouidet̄ mihi ꝯ illū q̄ i predio seu agro suo ꝯstruxit, seu fecit aliqđ opus manufactū pp̄ qꝺ impedit̄ cursus aque pluuialis, ⁊ ex hoc aqua mihi nocet seu fundi meo, qꝛ forte inūdabat fundū meū, quo casu si hāc actionē intento ꝯ illum qui opus fecit ꝯsequar per hanc actionē qđ ipse appellatur opus factum destruere, ita qꝺ aqua pluuialis nō mihi noceat. Sed vt reducatur ipsa aqua ad suum cursum solitū ⁊ hoc expensis illius, ⁊ ēt ꝯsequar ab illo emēdationez oīs dāni mei quod ꝯsecutus suum post lit. ꝯtest. vel litem contestatam super tali actione. Sed si opus esset ab alio factum ⁊ talem actionem intentarem ꝯ dictum opus possidentem, tenet̄ solum patientiam prestare qđ meis expensis opus destruā. Ista probantur. ff. de aqua plu. ar. l. j. §. j. ⁊. §. in summa. ⁊. l. si tertius. §. j. ⁊ vlti. eo. ti.

Centesimaseptuagesimaquarta Actio.

74 **De pastu** pecoris. Centesimaseptuagesimaquarta est actio. † Ista actio datur mihi ꝯ illum qui imposuit seu immisit sua animalia qualiacunqz essent ad pascendū frumentum ordeum vel alios fructus in fundo meo, vt est casus vnicus ff. de prescr. verb. l. si seruandarum. §. fin. alibi non reperitur de ista actione in iure nostro, ⁊ datur ad interesse meum, vt ibi habetur, alioquin si fructus mei de arbore mea cecidissent in fundum vicini qui misisset animalia sua ad pascendum fructus daretur actio in factum ad interesse meum contra vicinum. d. l. si seruandarum. §. fin. ⁊ hoc quando sine dolo vicinus hoc fecit alioquin si dolo hoc fecisset daretur rei vendicatio contra illum, ⁊ actio ad exhibendum perinde ne si fructus meos qui ceciderant in fundum suum possideret, vt. l. iulianus. §. glande. ff. ad exhiben. ⁊ in. l. parem. ff. de reg. iur. tene mēti ista qꝛ pauci intelligunt.

Centesimaseptuagesimaquinta Actio.

75 **Ex testamēto.** Centesimaseptuagesimaquinta est actio. † Hec actio datur legatarijs vel fideicommissarijs cōtra heredez vt soluat legata vel fideicommissa, ⁊ nascitur ex quasi contractu, qꝛ heres adeundo hereditatem videtur quasi contrahere cū creditoribus ⁊ legatarijs seu fideicōmissarijs, vt. l. apud iulianū. §. fi. ff. ex q. cau. in pos. eat. ⁊. l. ex maleficijs. §. heres quoqz. ff. de ac. ⁊ ob. ⁊. §. heres quoqz. insti. de obli. q̄ ex quasi contractu nas. dantur etiam legatarijs alie actiones quandoqz videlicet rei vendicatio ⁊ hypothecaria. l. j ⁊ ij. C. communia de lega. ⁊ ibi plene no. ⁊ insti. de leg. §. j.

Centesimaseptuagesimasexta Actio.

Ex stipulatu que ex verborum obligatione nascitur. Cētesimaseptuagesimasexta ē actio.
76 † Ista actio datur stipulatori contra promissorem ad rem promissam per stipulationem seu verborum obligationem, vt insti. de ver. obl. in prin. dummodo res talis promissa per stipulationem non sit certa omni certitudine, vcꝫ que vel qualis vel quāta sit, alias daretur certi condictio, non autem actio ex stipulatu, vt habetur in. l. vbi autem non apparet. in prin. ff. de verb. obli. ⁊ in. l. si quis certum. ff. si cer. pe. ⁊ insti. de ver. obli. in prin.

Centesimaseptuagesimaseptima Actio.

77 **Furti non** manifesti. Centesimaseptuagesimaseptima est actio. † Super hac actione dic qđ datur illi qui passus est furtum de aliqua re mobili cuius furtū factum est, vt in. §. furtū. insti. de obli. que ex deli. nasc. ⁊ datur ꝯ furem qui non fuit deprehensus seu captus in furto, seu cum re furtiua anteqꝫ ipse rem furtiuam perferret eo die ad locum ad quez perferre destinabat eodē die, dūmodo ꝯ furē per aliquē fuerit acclamatum, alias daret̄ ꝯ ipsum actio furti manifesti, cuius est pena quadrupli, que est actio pretoria, sed pro ista actione est pena dupli, ⁊ est actio ciuilis, vt habetur insti. de ob. que ex deli. nas. per totā primam colūnā. ⁊ in. §. pene. eo. titu. ⁊ est pena ciuilis que applicatur parti, ⁊ ibi hr̄. Posset ēt fur accusari criminaliter ad penā vel corporalē vel pecuniariā sibi arbitrio iudicantis imponendā, ⁊ fisco applicandā. l. fi. ff. de fur. ⁊ qđ hr̄ in. l. fi. ff. de priua. delic. circa qꝺ vide qꝺ plene scripsi in hac actione furti manifesti.

Centesimaseptuagesimaoctaua Actio.

78 **De tigno** iniuncto. Cētesimaseptuagesimaoctaua est actio. † Ista actio datur illi cuius tignum vel materia apta ad edificandū positū seu posita est p̄ aliū in aliquo edificio, vel ꝯ quēcūqz tenētē seu possidentē dictū edificiū in quo illud tignū est impositū, ⁊ dat̄ illi cuius est tignum vel res illa. Ista actio ad duplū estimationis ipsius rei posite. in quo tñ duplo inest rei psecutio, vt hr̄. ff. de tig. iniūc. l. j. ⁊. l. in rē. §. tig. ff. de rei ven. ⁊ instit. de re. diui. in. §. cum quis in suo solo ex alie. materia.

Cētesimaseptuagesimanona Actio.

79 **Arborum** furtim cesarum. Centesimaseptuagesimanona est actio. † Super hac actōe dic quod dat̄ ꝯ illū q̄ furtiue vel aīo lucrādi ⁊ aduersariū dānificādi, icisit aliquā arborē alterius pp̄ qꝺ dñs arboris magnū patit̄ dānū, ⁊ incidēti p̄ viꝫ magnū lucrū acqrit̄, ⁊ datur illi cuius erat arbor sic incisa ad duplū eius in quo arbor valebat p̄ prius anteqꝫ arbor fuisset incisa, de quo duplo deducit̄ pretiū lignoꝝ ipsius arboris incise. v. g. arbor p̄ prius valebat. x. ligna vero arboris incise valent duo. dabitur ista actio ad octo ꝯ incidētē, qꝛ deducit̄ de pretio ipsius vel illius arboris estimatio illoꝝ lignoꝝ que remanserunt dño arboris. Et aduerte qꝛ potest per dictam actionem arborum furtim cesarum consequi aliud simplum, sed si primo actor egerit actione arborum furtim cesarum ad duplum cessabit actio legis aquilie, sed tñ si ille qui arborem incisit etiam ligna subtraxisset, poterit per dñm arboris agi cōtra illū actiōe furti pro lignis arboris subtractis, cuius pena est dupli in furto non manifesto. Ista probantur in. l. ij. ⁊. l. furti. §. fi. ⁊. l. faciendi ⁊. l. penul. ff. arb. fur. ce.

Centesimaoctuagesima Actio.

80 **Rerum amotarum.** Centesimaoctuagesima ē actio. † Ista actio datur marito ꝯ vxorez vel econtra furto per alterꝝ cōmisso in bonis alterius cōstante matrimonio causa diuortij furti ꝯmissi, qđ diuortiū vero post fuit secutum, vt. l. rerꝝ quidē amotaꝝ. ff. re. amo. ⁊ datur ad recuperanduz rez ablatā, vt ibi, quo casu in honorē ⁊ fauorez matrimonij nulla actio famosa pōt cōpetere inter eos iugales, imo inuenta fuit ista actio rerum amotarum, que non infamat, vt. ff. rerum amo. l. i. ⁊. ij. C. de fur. l. fi. ⁊. C. re. amo. l. ij.

Centesimaoctuagesimaprima Actio.

De rationibus

81 **De rationibus** distrahendis. ¶ Centesimaoctuagesimaprima est actio. † Circa hanc actionem dic quod datur pupillo finita tutela contra tutorem qui durante tutela aliquas res mobiles pupilli vel pecuniam amouit, & in proprios vsus conuertit, & forte nō animo furādi, qz tunc etiā teneretur actione furti. l. actione. ff. de tute. & ra. distra. Et datur ad duplū vere estimationis ipsius rei subtracte, in quo tū cōtinetur rei persecutio, res autem duplatur non autem interesse vltra rem, vt. ff. de tute. & ratio. distra. l. j §. de rationibus. & §. considerandum.

¶ Centesimaoctuagesimasecunda Actio.

Legis aquilie siue damni iniuria dati, siue de dāno dato. ¶ Centesimaoctua-
82 gesimasecunda est actio. † In hac actione dic quod datur ista actio legis aquilie directa quando damnum datur de corpore in corpus, vt quia occidisti seruum meum vel ipsum vulnerasti manibus tuis, vel gladio, vel alio modo. Sed actio legis aquilie vtilis competit quando datur damnum de non corpore in corpus, vt quia tu conclusisti seruum meum in aliquo loco vel ipsum de per se fame mori permisisti. Ista probentur insti. ad. l. aqui. §. fi. Si vero daretur damnū de non corpore in non corpus, vt quia seruus aufugit tunc daretur actio in factum subsidiaria, de qua. s. dixi in ordine actionum pretoriarum, ac etiam probatur in. d. §. fin. in fi. ¶ Et aduerte quia quando quis occidit seruum vel animal mansuetum alterius, & tunc habet locum actio legis aquilie quanti plurimi fuerit animal mortuūz infra annum retro, vt insti. ad. l. aqui. §. fi. Quandoqz vero quis solum ledit vel vulnerat seruum vel animal mansuetum alterius & tunc habet locum dicta actio legis aquilie contra dantem damnū quanti plurimi fuit ipsum animal lesum vel vulneratum. i. xx. dies retro tantum, vt in. §. tertio capite. institu. ad. l. aqui. Quandoqz quis vulnerat vel etiam occidit quodlibet aliud animal non mansuetum vel etiam dat damnum quomodocunque contra alias res nostras animatas vel etiam inanimatas, & tunc similiter datur dicta actio legis aquilie quanti plurimi ipsuz animal vel ipsa res fuit infra. xxx. dies retro vt habetur in. d. §. tertio capite. & l. si seruus. §. inquit lex. & §. rupisse. ff. ad legem aquil.

¶ Centesimaoctuagesimatertia Actio.

83 **In factum** de pauperie. ¶ Centesimaoctuagesimatertia † est actio. Ista actio datur hoc modo, quia quandoqz animal quadrupes alterius mansuetum dat nobis damnum quomodocunqz, & tunc datur ista actio contra illum cuius est quadrupes per quā cogitur damnum emendare aut animal pro noxa dare. ff. si quadru. pau. fe. di. l. j. circa prin. & institu. eo. titu. §. j. quandoqz animal bipes alterius dat damnum, puta quia gallus vicini occidit gallinam tuam, & tunc habet locum dicta actio vtilis ex sententia legis. xij. tabularum, licet verba deficiant, que loquuntur solum in quadrupede, vt. ff. si quadru pau. fe. l. j. & distin. ij. & pe. quādoqz vero animal ferum & non mansuetum quod tamen erat in dominio alterius, vt canis, vrsus, vel leo qui erat ligatus in loco per quez solebat iri cōmuniter, dedit alteri transeunti damnū, & tunc aut istud animal ferum & non mansuetum, vulnerauit hominem liberum, & tūc datur actio in factū edilicia. Et etiam actio in factum vtilis de pauperie ad interesse illius damnum passi, vt institu. si quadru. pau. fe. di. ad finē. Sed si homo fuisset occisus, tunc datur dicta actio contra illum qui tenebat illud animal in dicto loco periculoso ad. cc. duca. vt no. in. d. §. fi. insti. si quadru. pau. fe. di. Aut illud animal non mansuetum ligatum. vt. s. dedit mihi damnum occidendo vel vulnerando seruum meum, vel etiam me damnificando in reliquis rebus meis, puta in vestimentis, tunc competit dicta actio edilitia ad duplum damni dati vt etiam dicta actio in factum de pauperie vtilis, vt probatur in. d. §. fi. insti. si quadru. pau. fe. di. sed si tale animal ferum aufugisset & post fugam damnum alicui dedisset non teneretur prior dominus, quia tale animal fugiens desinit esse illius & in. §. illud. insti. de re. diui. & in. d. ti. insti. si quadru. pau. fe. di. §. j.

¶ Centesimaoctuagesimaquarta Actio.

Iniuriarum ex lege cornelia in tribus capitibus. ¶ Centesimaoctuagesimaquarta est ac-
84 tio. † In hac actione dic quod seruit nobis in tribus casibus in quibus est ciuilis. Primus si quis per vim vel contra voluntatez meā, domum in qua habitabam introisset. Secundus est si quis me verberauit. s. cum dolore vel vulnerando vel aliter me percutiendo cuz dolore cum sanguinis effusione. Tertius si quis me pulsauerit. idest sine dolore persone mee mihi iniuriam fecerit, vt quia me conquassauerit ob mei iniuriaz. in quibus tribus casibus descendentibus ex lege cornelia, ista actio ciuilis datur. ista probantur. ff. de iniur. l. lex cornelia. institu. de iniu. §. sed & lex cornelia. Sed si quis contra me fecerit iniuriam scripto, hoc est aliquem libellum contra me famosum scribendo, dictando, recitando, siue diuulgando, vel ipse prestando alteri hoc facienti. Et tunc similiter isto casu datur dicta actio iniuriarum ciuilis introducta per constitutiones imperiales, sed in tribus casibus precedentibus est introducta per. l. xij. tab. antiqua, vt in. d. l. lex cornelia. §. si quis librum. & in. l. j. C. de famosis libellis. & v. q. j. c. fi. vbi dicta. l. j. est canonizata. ¶ Sed si quis mihi fecerit iniuriam dicto dicendo mihi verba iniuriosa vel alteri de me seu conuitium quod idem est, tunc datur contra illum actio iniuriarum pretoria, de qua supra in ordine pretoriarum actionum. ¶ Et aduerte quia dupliciter agi potest in istis actionibus, vno modo iniuriantem criminaliter accusando, & hoc casu imponeretur illi iniurianti pena fisco applicanda vel corporis afflictiua arbitrio iudicis. l. fi. ff. de iniur. Alio modo ciuiliter agi potest vt iniurians condemnetur iniuriato, & sic est pena ciuilis & actio ciuilis, iuxta ea que habentur per Barto. & doct. in. l. iniuriaruz estimatio. ff. de iniurys. & institu. de actio. in princi. ¶ Ultimo aduerte quia quādoqz quis dicit alteri verbo seu dicto aliquid iniuriosum quod verum non est. Et ille hoc prouocet ad iniuriam, & tunc habet locum id quod. s. dixi. Quandoqz vero quis dicit de altero quod verum est. Et tunc si queritur vtrum teneatur actione iniuriarum ciuiliter & criminaliter, dic aut ille dicit tale quid, quod interest reipublice notuz esse, vt quia ille dicit quod quis est latro vel infamis vel homicida vel simili modo quos omnes esse notos interest reipublice, vt repellantur a dignitatibus & testimonio &c. Et tunc ille non tenetur aliqua actione iniuriarum. l. eum qui nocentem in princi. ff. de iniu. Aut non interest reipublice illud esse vel non esse notum, vt quia ille dicit alteri quod est ebrius vel cecus vel gibbus, quod verum erat, & sic de singulis, & tunc bene teneretur actione iniuriarum, vt no. per Bar. in d. l. eum qui nocentem. in princi. Et per Cyn. in. l. si non conuitij. C. de iniurijs. ¶ Adde tamen quod pro modica iniuria condemnat. non efficitur infamis saltem de iure canonico, vt in. c. cum te. & ibi per doc. de sen. & re iudi. ¶ Item adde quod iniuria non fit sine dolo iniuriam facientis, vt in. l. illud relatum. ff. de iniur.

¶ Centesimaoctuagesimaquinta Actio.

In factum que datur contra magistratuz qui non exegit idoneam cautionem rem pupilli saluaz fore.
85 ¶ Centesimaoctuagesimaquinta est actio. † Ista actio datur pupillis vel adultis contra magistratum deputatum ad cautiones seu satisdationes exigendas, de quo. §. fi. institu. de satisda. tu. qui magistratus non exegit cautionem a tutoribus vel a curatoribus, vel si exegit minus idonee exegit, & hoc in casibus in quibus tutores vel curatores satisdare coguntur, de quibus institu. de satisda. tuto. vel cura. per totum. §. j. quod qualiter intelligantur, vide glos. plenam in. d. §. fi. & datur ad interesse pupilli vel adulti, vt in dictis iuribus, & vide quod habetur in dictis legibus. & ff. & C. de magistra. conue. vbi patet quod ista actio prouidet in multis casibus istis pupillis vel adultis contra magistratum. quos casus refert Roffre. in libellis suis in rub. de actione in factum que datur contra magistra. & ibi vide per eum.

¶ Centesimaoctuagesimasexta Actio.

86 **Ingrati.** ¶ Centesimaoctuagesimasexta est actio. † In hac actione dic maxime quod datur patrono contra libertum suum qui extiterit ingratus aduersus patronuz tali ingratitudine ex qua possit reuocari in seruitutē iuxta not. per glo. insti. de capitis diminutio. §. maxima. & datur patrono ad reuocandum libertum ad pristinam seruitutem, vt habetur in. l. j. & per totum titulum. C. de libe. & eorum libe. eodem modo talis actio datur parenti contra liberos suos emancipatos ad reuocandum eos in pristinam patriam potestatem tanquā ingratos & contumaces parentibus suis qui possunt reuocare eos ex leui causa in patriam potestatem. Et hoc totum quod supra dicimus fit seu fieri potest non per actionez ingrati, sed potius per accusationem ingrati, id est ingratitudinis. Alij dicunt quod talis reuocatio fit per officiuz iudicis, de quibus omnibus vide per glos. in dicto. §. maxima. Sed quicquid sit Joannes in arbore sua tenet quod proprium nomen istius actionis sit ingrati.

¶ Centesimaoctuagesimaseptima Actio.

87 **Certi condictio** ex stipulatione. ¶ Centesimaoctuagesimaseptima est actio. † Ista actio locum habet cum quis stipulatus est aliquid certum cuius solutio nõ sit variabilis ex potestate soluere debentis. Iuxta ea que no. Bar. & doc. in. l. j. vbi autem non apparet. in prin. ff. de ver. ob. Et datur stipulatori contra promissorem ad dandum stipulatori id qd promissor sibi dare promisit. d. l. vbi aũt non apparet. §. fi. Sed si qs non esset stipulatus aliquid certũ tunc sibi cõpeteret actio ex stipulatu, vel certi condictio. l. si quis certum. ff. si cer. pe. & insti. de verb. obli. in princi. & quod supra dixi in actione ex stipulatu.

¶ Centesimaoctuagesimaoctaua Actio.

In factum que oritur ex confessione informiter facta iudicio. ¶ Centesimaoctuagesimaoctaua est
88 actio. ¶ † Super ista actione dic q quandoq; quis confitetur in iudicio se esse debitorem alterius adiecta causa, & sic formiter, tunc contra ipsum cõpetit actio vtilis ex illa causa confessata, de qua vide in ordine pretoriarũ actionum circa principium. Quandoq; quis confitetur in iudicio se esse debitorem alicuius non adiecta causa, & sic informiter, tunc datur talis actio de qua hic illi in cuius fauorem est facta talis confessio contra confitentem ad dandum & faciendum illud quod confitens confessus fuit se dare, vel facere oportere. Ista probantur in. l. proinde. in. §. j. iuncta. l. nã & postea. §. pe. & fi. & in. l. sed si possessori. & in. l. si duo patroni. §. penulti. ff. de iureiuran. Et ita tenet Roffre. in libellis suis. Ex quo habes limitationem ad id qd habetur in. l. cum indebito. §. fi. ff. de proba. vbi confessio sine causa nõ preiudicat, quia illud fallit si fiat talis cõfessio in iudicio. ¶ Itẽ habes aliam limitationem ad. l. publia. §. lucius. ff. depositi. vbi confessio non inducit obligationem, & sic nec actionem, sed solum probationem, quia fallit nisi talis confessio facta esset in iudicio, vt patet ex predictis. quod nota.

¶ Centesimaoctuagesimanona Actio.

Quantominoris emptor empturus esset. ¶ Centesimaoctuagesimanona est ac-
89 tio. † Ista est actio ciuilis & differt ab actione quantominoris res est de qua supra vidimus, quia ista datur emptori contra venditorẽ quantominoris emptor empturus fuisset si sciuisset vitium rei latens vt. l. iulianus. in princi. ff. de acti. empti. Sed illa alia actio datur emptori contra venditorem quantominoris res est, id est quantominoris res illa communiter valebat apud scientes vitium latens illius rei, vt no. in. d. l. iulianus. in princip. Et vide. s. in actione quantominoris res est, que actio est pretoria, vbi latissime dixi vltra alios. dic vt ibi dixi.

¶ Centesimanonagesima Actio.

90 **Quanto pluris.** ¶ Centesimanonagesima est actio. † Super ista actione Rof. in libellis suis dicit quod ista actio de per se. Et sic sentit q sit nomen proprium actionis, de qua in. l. iulianus §. si venditor. & §. per contrarium. ff. de acti emp. Sed mihi non videtur q sit proprium nomen actionis, sed fit idem effectus qui est in actione quantominoris emptor empturus fuisset de quibus. s. dixi. quia ita videtur probare iudicio meo. d. §. si venditor. & d. §. per contrariũ. ¶ Sequit vt videamus de tredecim actionibus ex stipulatione que locum habent in diuersis casibus, vt sunt plurimum pretorie, & alique iudiciales, de quibus omnibus in. l. stipulationum alie. ff. de verbo. oblig. Ideo eas hic in fi. huius operis collocaui.

¶ Centesimanonagesimaprima Actio.

Ex stipulatiõe rem pupilli vel adulti saluam fore interpositam per tutorem legitimuz vel datum sine inquisitione vel per curatorem adulti. ¶ Centesimanona-
91 gesimaprima est actio. † Ista datur ad interesse pupillo finita tutela contra tutorem vel adulto finita tutela contra curatorez, quando tutor vel curator per stipulationem promisit rem pupilli vel adulti saluam fore. Et datur ad interesse pupilli vel adulti prout datur actio tutele &c. vt institu. de satisda. tu. in princi. & in titu. ff. rem pupilli vel adulti saluam fore. maxime in. l. j. & per omnes leges illius tituli.

¶ Centesimanonagesimasecunda Actio.

Ex stipulatione rem ratam haberi. ¶ Centesimanonagesimasecunda est actio.
92 † Ista stipulatio interponitur per procuratorem de cuius mandato dubitatur. l. j. C. de procu. & l. iij. ff. rem ra. habe. Et debet peti ante litem contestatam, vt habetur in. l. pomponius. §. rati. ff. de procu. Et si procurator talis interuenit pro minore debet promittere q per minorem non petetur restitutio in integ. l. iiij. ff. rem ra. habe. ¶ Et in hac actione venit interesse stipulatoris, vt. l. ij. ff. rem ra. habe. ¶ Item talis stipulatio debet etiam prestari per quemcunq; qui agit sine mandato nomine alterius, puta tanquã coniuncta persona. l. non solum. §. j. ff. de procu. & l. maritus. C. de procu. & l. iij. §. sed & si forte. ff. iudica. solui.

¶ Centesimanonagesimatertia Actio.

Ex stipulatiõe iudicatum solui. ¶ Centesimanona-
93 gesimatertia est actio. † Ista stipulatio interponitur & prestatur ab omni persona que in iudicio alieno nomine comparet ex parte rei. l. minor. §. fi. & l. qui proprio. §. qui alium. ff. de procura. Et hodie nemo suo nomine consuetus tenetur satisdare iudicatum solui, vt in. §. sed hodie. institu. de satisdan. & l. vnica. C. de satis.

¶ Centesimanonagesimaquarta Actio.

Ex stipulatiõe de dãno infecto. ¶ Centesimanona-
94 gesimaquarta est actio. † Hec stipulatio interponitur quando domus tua minatur ruinam supra meam & committitur quando postea mihi ruina contingit ex vitio ipsius rei, secus si casu fortuito. l. damni. §. sabini. & l. fluminum. §. hec stipulatio. & l. idem seruus. §. q̃ q̃. ff. de dam. infec. & in ea venit damnum & sic diminutio patrimonij, non autem lucrum cessans. d. l. fluminum. in fi. & l. proculus. in fi. & veniunt etiam pensiones inquilini qui migrauit propter timorem ruine. Idem etiam si ex hoc non potui rem locare. l. in hac. & l. damni. eo. titu. Et de ista stipulatione loquitur totus titulus. ff. de dam. infec.

¶ Centesimanonagesimaquinta Actio.

Ex stipulatione interposita de opere demoliendo in causa nũtiationis noui operis.
95 ¶ Centesimanonagesimaquinta est actio. † In hac actione dic qd ista stipulatio cõmittitur contra illũ qui fecit opus post nũtiationez noui operis & satisdationẽ prestitam de opere demoliendo si iniuste opus faceret. ¶ Et per illam satisdationẽ prestitã vel habitam pro prestita quando stat per nuntiantẽ nouuz opus quominus sibi promittatur, censet remissa nuntiatio noui operis. & durat dicta stipulatio, vt habetur, in. l. pretor. §. j. & §. si quis paratus. & §. qui remissionem. ff. de operis noui nuntia. ¶ Et ista actio ex tali stipulatiõe datur stipulatori contra promissorem vt destruatur edificatum indebite in casu quo ille promissor non iure edificasset, vt in dictis iuribus. Alias secus, vt ibi.

¶ Centesimanonagesimasexta Actio.

Ex stipulatione quã interposuit vsufructuarius. ¶ Centesimanonagesimasexta e
96 actio. † Ista stipulatio interponitur per vsufructuarium in fauorez proprietarij stipulantis duo. Primum quod vsufructuarius debet promittere est, de vtendo re arbitrio boni viri, id est iudicis. l. continuus. §. cum ita. ff. de verbo. oblig. & quod not. institu. de vsufruc. in princi. Secundum quod debet promittere est, quod quicquid supererit finito vsufructu restituer. De qua in. l. j. ff. vsufruc. quemad. caue. ¶ Et ista stipulatio ex primo capite committitur etiam durante vsufructu, toties quoties vsufructuarius re male vtitur. Sed ex secundo capite tantum semel committitur. s. finito vsufructu, & non ante, vt ibi habetur. de quo etiam vide quod habetur institu. de vsufructu. §. constituitur.

¶ Centesimanonagesimaseptima Actio.

Ex stipulatione pro rebus que vsu consumuntur. ¶ Centesimanonagesimaseptima
97 est actio. † Hic quod ista stipulatio interponitur per vsufructuarium

rũ super rebus que vsu ɔsumunt̃ de restituendo ꝓprietario estima tionẽ bax rerũ finito vsufructu. vt habet̃ in.l.hoc senatus.ff. de vsu fructu ea.re. que vsu ɔsumunt̃. & in. d.§.constituitur.insti. ď vsufru.

¶ Centesimanonagesimaoctaua Actio.

Ex stipulatione ex titulo.ff.vt legatoꝝ vel fideicõ mis.nomine caueat̃. ¶ Cẽtesima
98 nonagesimaoctaua est actio. †Ista actio locũ habet quoties est factum legatum vel fideicommissũ iudicis vel sub cõditione quo casu grauatus ad prestandum tale fideicommissum debet per stipulationez promittere ipsi legatario vel fideicõmissario de re sic relicta prestanda illesa, & integra adueniente die del conditione, vt habetur in toto ti.ff.vt lega. vel fideicommis. nomine caueatur.

¶ Centesima nonagesimanona Actio.

Ex stipulatione contra illum qui rogatus est restituere quicquid post mortẽ eiꝰ ex hereditate supererit. ¶ Centesimanonagesimanona est actio
99 †Ista locũ habet quoties quis est grauatus post mortẽ suam restituere quicquid ex hereditate grauantis penes grauatũ supererit, quo casu tenetur iste talis grauatus per stipulationẽ promittere illi cui talis hereditas erat restituenda de ipsaz sibi restituendo.i. de restituendo id ꝙ supererit penes ipsum tẽpore mortis sue, & debet cauere de conseruãdo ad minus quartã partez bonorũ, qꝛ reliquas tres partes potest alienare, vt in auct. contra rogatus.C.ad trebellianum. que est extracta ex.§.si quis.in auct. de restit. colla. nona.

¶ Ducentesima Actio.

100 **Ex stipulatione** de iudicio sisti. ¶ Ducẽtesima est actio. †Ista datur ex stipulatione de iudicio sisti interposita tã ex parte rei ꝙ̃ actoris q nõ possidet bona immobilia. de qua in toto titulo.ff.si quis cautioni. & in.l. ij.§.si quis eo.ti. & l.sciendum. in prin.ff.qui satisda. cogantur, & nota. in aucten. offeratur.C.de litis contesta. & in.§.hodie.insti. de satisdando. & in auct. generaliter.C.de epis. & cle.

¶ Fragmentum Centurie tertie.

SVMMARIVM

1 Venditor sanum promittens, & morbosum prestans qua actione, & per quem conueniatur.
2 Legatarius quãdo teneatur heredi grauato per stipulationez promittere de restituendo.
3 Arrogator quid arrogato pupillo per stipulationem promittat.
4 Actio quid sit, & in quo ab exceptione, & accusatiõe differat, & quo iure inducta.
5 Agere sine actione an quis possit.
6 Actio nunquid in iudicio exprimenda maxime inepta.
7 Sententia super actione inepta est nulla.
Actio ab officio iudicis in quo differat.
8 Actio nunquid de iure canonico nascatur ex pacto nudo.
9 Actio ab obligatione in quo differat.
Actio quot modis, & qualiter tollatur.
10 Actio quomodo tollatur per prescriptionem.
Actio directa in quo ab vtili differat.
11 Actio quot modis detur.
Actionem in genere vtrum sit dare.
12 Ecclesie prefectus quo nomine agat.
Agi ciuiliter dicit̃ qñ agitur ad priuationẽ beneficij ꝓpter crimẽ.

¶ Ducentesimaprima Actio.

1 **Ex stipulatione** pro rebus morbosis. ¶ Ducentesimaprima est actio. †Ista locum habet qñ venditor per stipulationem promisit iumẽtum vl' seruum esse sanum, & nõ est, & promittit de euictione & forte ad duplũ. Et datur emptori contra venditorem ad interesse emptoris, vt habetur in.l.si fundus, & in.l.euicta.§.duple.ff. de euictio. & habet̃ insti. de diuisiõe stipulationis, de ista & fere de omnibus supradictis stipulationibus vt plurimum necessarijs.

¶ Ducentesimasecunda Actio.

Ex stipulatione per quam legatarius vel fideicõmissarius promittit heredi dare sibi relicta, & tradita restituenda ratione legis falcidie. ¶ Ducen
2 tesimasecunda est actio. †Ista competit quando heres seu grauatus ad prestandum legatum vel fideicommissum exigitur ab ipso legatario seu fideicommissario, quo casu sit grauatus dubitat vtrũ legata seu fideicõmissa sint defalcanda ratione legis falcidie, tunc ipse legatarius vel fideicõmissarius tenet̃ per stipulationẽ promittere de restituendo ipsi grauato quicquid ipse legatarius vel fideicommissarius debet de eo qđ spectat ad ipsum grauatũ ratione legis falcidie, vt habetur.ff. si cui plusꝙ̃ per legẽ falcidiam lege prima. & in.l.fi.§.hec actio. Et ista stipulatio interponetur etiã in donatione causa mortis, vt in dicta.l.j.§. hec stipulatio. Et prestatur etiam legatarijs, & fideicommissarijs grauatis ad tale legatũ prestandum alteri legatario vel fideicommissario vt in. d.l.j.§. sed & legatario. nisi legatarius vel fideicommissarius velit cauere heredi euitato circuitu, vt in.l.videamus.eod.titu.

¶ Ducentesimatertia Actio.

Ex stipulatione arrogati seu arrogatoris. ¶ Ducẽtesimatertia. & vltima est actio.
3 †Ista stipulatio interponitur quando quis arrogat aliquem pupillum, quo casu tenetur per stipulationem promittere pupillo seu tabellioni tanquam publice persone stipulanti de restituendo omnia bona que ipse arrogator habuit de bonis pupilli arrogati, & vltra hoc quartam partem suorum bonorum, & debet promittere facere talem restitutionem illis ad quos bona pupilli peruentura fuissent si arrogatio facta non fuisset, & hoc ipso pupillo manente in pupillari etate, vt in aucten. de adop. & l.his verbis.ff.de adopti. & in.l. non autem. in.l.si arrogatio.ff.de adoptioni. & in.§.cum autem. instit. de adoptio. ¶ Ultimo aduerte quia etiam in istis omnibus stipulationibus de quibus supra dixi competit quandoqꝫ certi conditio, quandoqꝫ certum est in obligatione, quandoqꝫ actio ex stipulatu, quandoqꝫ incertum debetur per.l. si quis certum.ff. si certum peta. & institu. de verbo.obliga. in prin. de quibus scilicet actione ex stipulatu. & certi conditione supra dictum est. Ueruntamen vt clarior intelligentia earum habeatur volui in specie de his describere. argumen.§.sed ne in primis. institu. de lega.

¶ Actionum generalia.

Nunc vero condescendo ad aliqua generalia in materia actionum. Et quia omnis bona cognitio debet incipere a diffinitiõe, vt in.l.j.ff.de testa. & l. oĩs diffinitio ff. de regu. iur. incipiens a diffinitione actionis. ¶ Primo quero
4 †quid sit actio. Respõ. vt in.l.nihil.ff.de act. & obli. & ibi per glos. & insti. de acti.§.j. & ibi el's plenissime scripsi. ¶ Secũdo quero in quo differt actio ab exceptione. Respon. qđ actio datur actori sed exceptio datur reo, vt habetur insti. de actio. in prin. & inst. ď exce. in prin. ¶ Tertio quero, quo iure fuit introducta actio, & quo iure exceptio. dic ꝙ actiones fuerunt inducte a iure ciuili, vt habetur per docto. in.l.ex hoc iuregentiũ.ff.de iusti. & iure. De exceptionibus autẽ. dic vt per Ant. de bu. & Abb. in rub. extra de excep. & ꝑ Ang. de are. insti. de excep. sup rub. De iudicio vero vnde habuit originẽ. dic vt late dixi dist. vij. in princi. in versicu. reuoco in dubium &c. & tetigi in rub.ff.de iudicijs ad finem. ¶ Quarto quero in quo differt actio ab accusatione. Respõ. ꝙ actio est ciuilis. accusatio vero criminalis, vt in.l.solemus.§.latrunculator.ff.de iudi. Itẽ accusatio expeditur non iure actionis sed officio iudicis nobili, vt per Bar. in.l.imperium.ff.de iurisdic. om. iudi. Itez vbicunqꝫ aliquis applicatur parti, illud dicitur expediri iure actionis regulariter, sed vbicunqꝫ aliquid applicatur fisco, illud dicit̃ expediri iure accusationis, & sic iudicio criminali vt habetur in.l.agraria. vbi ꝑ Bar.ff.de termino amoto. & qđ notatur in.§. in summa institu. de
5 iniurijs. ¶ †Quinto quero vtrum quis possit agere sine actione. Respondeo qđ non si ei deficiat etiam officium iudicis. de quo institu. de offi. iudicis. per totum. & extra de officio iudicis per totũ. vt probat̃ in.l.si pupilli.§.videamus.ff.de nego. gest. de quo dic, vt per Bar. in.l.si titius.ff. de verborum obligationibus. Et dic qđ agens sine actione potest per iudicem ex officio suo, etiã parte non opponente repelli. Secus quando cõpetit actio que intentatur cõtra quem tamen potest opponi aliqua exceptio iuris que nõ opponitur, nam tunc iudex non potest supplere de facto. Ista habentur in.l.actio. de transactio. in.l.j.C.vt que desunt aduocatis partiũ iudex suppleat. Et qđ notatur in.l.j.ff. de officio assesso. facit.l. quos prohibet.ff.de postul. arguendo de personis ad res. Iuxta.l.si qs

inquilinos.§.si ita legatum.ff.de legatis primo. Et vide per Ange
luꝫ in cōsilio.ccxci.in fine columne. Et in.l.si vnus.§.pactus ne pe
teret.in glo.in opponendo.ff.de pactis. Ubi tamen Bartolus di
cit notanter quod si ex actis ⁊ productis in causa constat quod reo
competit exceptio, iudex potest supplere quamuis reus aliter non
excipiat.ratio est, quia acta faciunt notorium, vt in.c.vnam.⁊.c.
fina.de coha.cle.⁊ mu. Et in notorijs iudex potest supplere, vt ha
betur in.l.emptorem.ff.de actio.empti. Facit.c.ad nostruꝫ de iure
iuran. vbi in notorijs non est ordo iuris de necessitate seruandus.
facit quod habetur per Salice.in.l.ea quidem.C.de accusa.⁊ per
docto.in.l.si vero pro ꝯdemnato.§.qui pro rei qualitate.ff.qui satis.
6 cogan. ¶ †Sexto quero vtrū actio sit exprimenda in iudicio. Re
spon.ꝙ non.dummodo narretur apte factum ex qua resultat actio
vt in.c.dilecti.⁊.c.examinata. de iudicijs. ⁊ habetur ꝑ legistas in
l.j.in prin.ff.de edendo.⁊ in.l.edicta.C.de edendo. ⁊ vide in Spe.
de actio.⁊ petitio.§.sequit.ver.sed nūquid quis tenetur,vide etiaꝫ
in.§.j.princ.eo.ti. Fallit quando ex aliquo negotio ad idem alicui
plures actiones competerent,nam tunc vna est eligenda,vt in.l.ꝙ
in heredem.§.eligere.ff.de tributoria.quod intelligo si reus de hoc
excipiat alias libellus generalis admitteretur per.l.j. in fin .C.de
annali exceptione . ¶ Septimo quero, quid si exprimitur actio,
sed inepta,vbi actio nō erat exprimenda vel vbi erat exprimenda,
vt patet ex dictis in precedenti questione. Respondeo quod tūc iu
dicium est nullum,⁊ debet de nouo intētari actio apta, vt in dicto.
c.examinata. Et sic reus debet absolui ab obseruatione iudicij.l.
j.§.j.ff.si mēsor falsum modū dixerit. ¶ Octauo quero quid si ꝓdu
citur libellus sed ineptus. Respondeo qd vbi opus est productio
ne libelli,vt est regularis,vt in auct.offerat.C.de litis cōtesta.⁊.c.
j.de libelli oblatione paria sunt non producere libellum vel produ
cere sed in quoties.ff.qui satis.cog. Sed vbi non est opus libelli in
eptum,arg.l.oblatione. Ibi si offertur sed ineptus non vitiat iudi
cium,vt dixit gl.in.ff.vinū.ff.si cert.pet. Ex predictis patet ꝙ aliud
est exprimere actionem ineptam etiam vbi nō est opus exprimere
actionem vt dixi.§.proxima quest. Et aliud est offerre libelluꝫ ine
ptum vbi non est opus libello,vt per gl.in dicta.l. vinuꝫ.quod no.
7 ¶ †Nono quero qd si fertur sententia in meritis cause,⁊ sic nō ab
solutoria ab obseruatione iudicij super tñ actione inepta. Respon.
qd tūc sententia est nulla, vt est glo. insti.de obli. in prin.in verbo,
secundū nostre ciuitatis ad fi.glo.facit pro ea.d.c.examinata. Itē
facit ratio, q: vbi deficit fundamentum ibi nō potest subsistere edi
ficium,vt.j.q.j.c.cū paulus.facit.l.j.ff.de ori.iur.vbi principiū est
potētissima pars vniuscuiusqꝫ rei.⁊ qd late dixit in simili in.c.ma
la consuetudo.viij.dist.in not.iij. ¶ Decimo quero in quo differt
actio ab officio iudicis. Respō. ꝙ actio presupponit obligationē,
vt in diffinitione actionis,in verbo, debetur. Sed officium iudicis
datur ex quadā equitate.l.qd ephesi.ff.de eo quod cer.loco ⁊ nullā
presupponit obligationem.l.qui per collusionem.ff. de act. empti.
⁊.l. iiij.C.depositi. hinc dicimus quod ille contra quem competit
actio constituitur in mora solam interpellationem etiam extraiudi
cialem,⁊ vnicam,vt no.in.l. si ex legati causa.ff.de verbo.obli.⁊ est
glo.in.l.qui rome.§.coheredes.eo.ti. Sed ille contra quem cōpe
tit officium iudicis , non constituitur in moram per aliquem actum
extraiudicialem nec iudicialem citra litis contestationeꝫ.vnde per
litis contestationem in mora constituitur,vt per Bartoluꝫ in.l.cū
postulassem.ff.de damno infec . ¶ Undecimo quero que sunt ille
actiones que dicuntur ex varijs figuris causarum, respōdeo dic vt
no.in.l.j.in princ.ff.de actio.⁊ obli.⁊ insti.de actio.§.omnium.⁊ ꝙ
ibi plenissime scripsi vltra alios,⁊ tetigi supra circa princi. arboris
8 actionū in glosis meis. ¶ †Duodecimo quero vtrum saltē de iu
re canonico ex pacto nudo nascatur actio, dic ꝙ sic,secundū cōmu
nem opi.vt in.c.j.ff.de pact. Qualis seu que autē erit illa actio,cre
do quod sit condictio ex illo canone primo de pactis,argu.l.j.ff.de
condic.ex lege.⁊.l.j.C.eo.tit. ¶ Decimotertio quero vtrum agēti
aliqua actione possit obijci exceptio prescriptionis, dic qd sic,nisi
nos loquamur in debitore,seu in illo qui scit se debitoreꝫ,⁊ sic q est
in mala fide propter peccatum etiā in terris imperij,vt no.in.c.fi.
de prescri.⁊ in.c.possessor male fidei.de regu.iur.li.vj. ⁊ ꝑ Ang.
in repeti.l.j.C.de iudi.quicqd dixit Bar.in.l.sequitur.§.si viā.ff.
de vsuca.⁊ in.l.hec aūt iura.ff. d serui.vrb.predi.⁊ ibi dixi. ¶ De
cimoquarto quero vtrum in vno, ⁊ eodem iudicio actor possit ꝯtra
vnum,⁊ eundem reū cumulare plures actiones, dic ꝙ sic,regulari
ter fallit in certis casibus de qbus per Bart. ⁊ alios in.l.edita.C.
de edendo.⁊ vide per Inno.in.c.querelaꝫ.de elec. ⁊ per Hyn.in
c.nullus pluribus.de regu.iur.lib.vj ⁊ per Jo.an.in addi.Spe.
in ti.d libel.cōceptio.§.ista. ¶ Decimoquinto quero vtrū plures
possint in vno,⁊ eodeꝫ libello cōueniri ab vno ⁊ eodē, ⁊ quid ꝯtra

vtrū plures possint in vno, ⁊ eodē iudicio agere ꝯtra vnū ⁊ eundē,
respōdeo dic vt dixi late in.l.eo ꝙ a multis.C.si cer.pet.⁊ ꝑ Bar.
in.l.iij.ff.de duo.reis.⁊ ꝑ Bal.in.l.edita.C.de edēdo. in.q. xiij.⁊
per Lud.de ro.in suo cōsi.ccxlviij.⁊ per Inn.in.c.fi.de collu.de
tegen.⁊ per doc.in.c.cū dilectus.de relig.domi. ¶ Decimosexto
9 quero †in quo differt actio ab obligatione,respōdeo ꝙ ex cōtracti
bus vel quasi ⁊ ex maleficijs vel ex varijs figuris causarū nascunt
obligationes.l.ex hoc iure gentiū.ff.de actio.⁊ oblig.⁊ ibi ꝑ Bar.
⁊ alios. Sed ex ipsis obligationibus.s.naturalibus, ⁊ ciuilibus iū
ctis propter approbationem factam de illis obligationibus natura
libus per ius ciuile,vt no.instit.de obli.in prin. tanquā ex duabus
radicibus originalibus nascuntur,⁊ producūtur actiones tanqꝫ sint
filie ipsaruꝫ obligationum.l.licet si ea obligatio.ff.de procu. ¶ De
cimoseptimo quero vtrum quando intentatur actio in iudicio sit ex
primenda causa proxima vel remota, respondeo quod in persona
libus actionibus debet exprimi causa proxima ipsius obligatiōis,
que causa dicit remota ipsius actiōis , vnde debet exprimi species
cōtractus vl' quasi delicti vel quasi. Sed in realibus debet exprimi
causa immedita.l. dominiū vel quasi in rei vendicatione vel publi
ciana,vel ius hypothece in hypothecaria, de quo per docto.in.c.
ij.de libel.obla.⁊ ibi per Abb.in.iij.col.in ver. sed querit que cuꝫ
sit exprimenda ⁊c.⁊ in.c.abbate sane.de re iudi.li.vj.⁊ per. Cy.⁊
alios in.l.edicta.C.de edendo.⁊ in.l.j.in prin.ff.de eden. ⁊ vide qd
late dixi in.c.quo iure.dist.viij.in ver. ex quinta parte glo.⁊c.sup
gl.ij. ¶ Decimooctauo quero quomō,⁊ quibus ⁊ quot modis tol
litur actio. Rn.vt ꝑ totū ti.inst.q mo.tol.obli.⁊ ꝑ totū ti.ff.de pac.
⁊ per totū tit.ff.de sol.⁊ C.eo.ti.⁊.l.nihil tā naturale.ff.de re.iu.⁊ ꝑ
totum titulū.ff.⁊ C.de accepti.⁊ in ti.de noua.⁊ in.c.j.de regu.iur.
10 ¶ Decimonono quero †vtrum actio tollatur per prescriptionē ip
so iure vel ope exceptionis. Resp.quod vsucapiōe rei mobilis vel
prescriptione longi tēporis in qua requiritur titulus possessio, ⁊ bo
na fides,stante de hoc statuto quod ipsa actio tollatur actio tollitur
ipso iure,sed prescriptione longi temporis tollitur ope exceptionis
prescriptionis,vt per Bartolum in lege nam ⁊ postea.in princip.
ff.de iureiu.vbi Bar.dicit quod q̃uis lex deneget actionē,tñ non
tollit eam ipso iure.⁊ qd not. Paul.de cast.qui tamen loquitur in
vsucapione qd ipso iure in ea tollatur actio in.d.l. nam ⁊ postea.§.
si minor. Et quod no. Bar.in.l.ij.in ver.quero quid si statutum.ff.
de vsuca.vbi dicit quod si cauetur statuto quod prescriptiōe quera
tur dominū,intelligitur de directo vt sic statutum aliquid addat iu
ri communi,per.l.si quando.in princip.ff. de lega.j. ⁊ ideo tūc per
prescriptionem talem,tollitur actio ipso iure cuꝫ rei vendicatio de
tur soli domino.l.in rem.in prin.ff.de rei vendi.⁊.l.j.C.de aliena.iu
di.mu.cau.fac. Ad idē facit quod no. Bar.in.l.fi.in fi.ff.rem ra.
ha.⁊ vide gl.summe.xvj. qd.iij. ¶ Uigesimo quero,in quo dif
fert actio directa,⁊ actio vtilis,⁊ vtrū actio vtilis sit natiua,an ꝓo
datiua. Respō.vt habet in.l.j.C. de act.⁊ obli. Et si queris que sit
actio directa directo vel directa vtiliter vel vtilis directo,vel vtilis
vtiliter. Dic vt no.per glo.⁊ docto.in.l.curatoris.C.de nego.gest.
Et si queris quādo cōpetit actio directa,⁊ qñ actio contraria.c.vt
per Bar.⁊ alios in.d.l.curatoris.⁊ aliqui ponūt in.d.l.j.C.d act.
11 ⁊ obliga. ¶ Uigesimoprimo quero †quot modis datur actio. Re
spon.⁊ no. per gl.etiam docto.⁊ ibi dixi in insti.d actio. in princi.
Et adde quod actio proprie loquendo dicitur in personam,petitio
in rem,persecutio in rem ⁊ personā,vt in.l.actio.ff.de actio.⁊ obli.
de hac questione vide latissime per Hernaldum in suo repertorio
in litera actio.vbi melius oibus dicit. ¶ Uigesimosecundo quero
vtrū sit dare actionē in genere. Respon.dic, vt no.per gl.⁊ docto.
⁊ ibi dixi.insti. de actio. in prin.⁊ in.§. actiones.⁊ per glo. ⁊ doc.
in.l.j.ff.de peti.here.⁊ per Bar.in.l.si seruus fructuarius.ff. d sti
pu.ser. ¶ Uigesimotertio quero vtruꝫ ex cōtractu vel actu inutili
queratur vel oriatur actio,dic vt ꝑ Bart.in.l.j.ff.de noua. ⁊ in.l.si
id quod aurum.ff.de verbo.oblig. ¶ Uigesimoquarto quero vtrū
deducto cōtractu in stipulationem oriatur actio nedum ex illa sti
pulatione,sed etiam ex illo cōtractu. Respon.dic per Bar.⁊ Ra
phe.cumanū in.l.si stipule.ff.de verb.obligatio.⁊ per Bar. in.l.
certi cōditio.§.quoniā. ad fineꝫ.ff.si cert.peta.⁊ in.l. singularia in
v.col.eo.tit.⁊ in.l.bonefidei.ff. de eo quod certo loco.⁊ in.l.si quis
cum aliter per Bar.ff.de verborū obligatio. ¶ Uigesimoquinto
12 quero †vtrū rector vel prelatus ecclesie debeat agere nomine suo
proprio an vero nomine ecclesie sue. Respōdeo quod aut petit. be
neficium,⁊ tunc debet agere nomine ꝓprio,⁊ sic potest dicere bene
ficium esse suū,sed si agit pro bonis ecclesie, ⁊ nō contēditur de be
neficio,⁊ tunc debet agere nomine ecclesie sue,nō autē nomine pro
prio,vt ꝑ Abb.i.c.literis.de rest.spolia.⁊ dixi.i.c.quo iure.dist.
viij.circa lecturas illius capituli.in notabili.xj. Qua actione quis

petat

petat prelaturã, dignitatẽ, ecclesiã, castrum, vel villaz, pro iure q̃ habet in illa. vide Inno. in. c. cũ venerabilis. de reli. domi. in gl. ij. Et adde quod dicitur agi ciuiliter quando agitur ad priuationem beneficij propter crimen, de quo per Inn. in. c. ex parte. ĩ test. dic tamẽ q̃ non, tunc dicitur agi petitorio nec possessorio, vt no. glos. in cle. j. de seque. pos. & fruc. ¶ Ultimo si vis videre de pluribus circa actiones vide id quod scripsi in repertorio ad consilia Angeli in litera actio, vbi plurima notanda inuenies.

FINIS

Placentini de personalibus actionibus, Tractatus.

¶ Proemium.

Diligenter satisq; compẽdiose pertractate sunt huiusq; rerum vendicationes. Nunc transeamus ad explicãdas personales actiones, quarũ quedaz reperiũtur directe, alie contrarie, alie vtiles. Nullus tñ nos plenarie dicturos expectet, quid in has veniat actiões, iure seu iudicis officio ne, si singula diffusius prosecuti fuerimus operis cepti modus producatur in amplius, quam proposuerimus. Uerum quoniam prolixitas fastidium creat, nimia breuitas obscuritatem generat, inter vtrũq; cõsistam, vtiliter dilucideq; expositurus, quibus cõpetant, & quales sint, in quos dentur, & quãto tẽpore durent. Nec vero, in audiendis his omnibus, inq; legendis actionum varietatibus, torpescat auditoris animus. Siquidem actionibus lis instituitur, instituta dirimitur, pecunia queritur, quesita seruatur, perdita recuperatur, iniuria illata propellitur.

SUMMARIUM

1 Actionum personalium quedam ex contractibus, quedam ex maleficijs, & quedam ex diuersis causarum figuris oriuntur.
2 Contractus res quedam sunt, non autem maleficia.

¶ De diuisione personalium actionum. Titu. j.

1 Personalium † itaq; actionũ, alie descendunt ex cõtractibus, alie ex maleficijs, alie ex varijs causarum figuris vt superius diximus. De actionibus autem, que ex contractibus
2 originem trahunt, vtpote dignioribus, primũ videamus. † Quippe contractus res sunt, maleficia vero siue vitia ab re sunt. Earuz aũt actionum, que ex contractibus descendunt, alie rebus informãtur, alie verbis, alie literis, alie consensibus. Item earum alie sunt quibus precise intenditur oportere dari vel fieri, he sunt conditiones. Alie sunt quibus non precise agitur, sed & subalternatione intenditur, vt fiat vel detur, aut interesse prestetur, vt in venditis, locatis, similibusq;. De conditionibus que obtinent monarchiam personalium actionum, & habent expressam formam, agamus primum.

SUMMARIUM

1 Condicere quid sit, & quid condictio.
2 Actio quelibet personalis condictio dici potest.
3 Condictio incerti tribus competit casibus.
4 Certum quid sit.
5 Condictio certi generalis in duas secatur species.
6 Pecunie nomine venit omnis res in quantitate consistens.
7 Condictiones certi tres sunt & que.
8 Condictio certi propter mutuum cui competat.
9 Condictio certi contra eum datur qui mutuum suscepit.
10 Condici que res possint.
11 Usura per nudum pactum venit in aridis fructibus.

¶ De condictionibus certi propter mutuum, & quid certi appellatione contineatur. Titu. ij.

Exponamus itaq; quid sit cõdicere, qdq; sit condictio, & quot modis
1 condicatur. † Condicere est denuntiare prisca lingua, vt in. ff. de actio. Moderna autem lingua & noua nihil aliud est hodie condicere, quam in personam agere. Sicq; nihil aliud est condictio quam in personam actio, vt. ff. de ac. l. actionuz.
2 † Inde est quod omnis personalis actio non absurde potest vocari condictio. Nam & rerum amotarum actio in hac significatione dicitur condictio, vt. ff. re. amo. l. rerum. ij. Obtinuit tamen per excellentiam, vt si absolute dicatur cõdictio, debeat intelligi certi, indebiti, seu ob causam, vel quecunq; aliarum que continent expressam formam personalium actionum. Condicitur autem alias in certũ,
3 sicq; condictio, alias certi alias incerti. † Incerti condictio competit in tribus casibus, puta si quis sine causa obligatus liberatus ve, incerti conditione agit, vt liberetur, vel in obligationez reponatur, vt. ff. condi. sine causa. l. qui sine cau. Sed est in locum furtiue condictionis, que non nisi domino datur, vt. ff. de con. fur. l. j. Condictio incerti non dominis tribuitur, puta creditori, similibusq;, vt. ff. de condi. fur. l. & ideo. §. neratius. Condictio autem certi generalis est ex communi causa competens, ex qua certum debetur, siue ex causa contractus vel quasi, siue ex causa maleficij vel quasi, vt. ff.
4 si cer. pe. l. certi condictio. † Certum est quod ex ipsa pronuntiatione apparet quid quale, & quantum sit, vt. ff. de verb. ob. l. stipulationum. Item certum est cuius species vel quantitas, nomine proprio vel digito demonstratur, siue aliquibus vocabulis, que vice ꝓprij
5 nominis fungantur, vt. ff. si. cer. pet. l. certum. † Scinditur autẽ condictio certi generalis in duas species. altera cadit in nomen speciale, & vocatur Triticaria. altera statim nomine sui generis, & vocatur certi condictio. Nam & alias adoptionis vna species speciale nomen admittit, & vocatur arrogatio. Altera stat in nomine sui generis, & dicitur adoptio. Speciali autem certi condictione repetitur pecunia data mutuo. Nempe mutuum non contrahitur nisi
6 pecunia proficiscatur, vt. ff. si cert. pet. l. ij. §. item. † Pecunie autez nomine, hinc intelligimus omnes res, que in quãtitate consistunt. puta quas numeramus, metimur, & appendimus. In his namq; solis consistit mutuum, vt insti. qui. mo. re con. ob. in prin. Alias autem nomine pecunie omnes res significamus, vt. C. de const. pec. l.
7 ij. & C. de test. l. testandi. & ff. de ver. signi. l. pecunie. † Ex predictis colligi potest, quia tres sunt, vt ita dixerim certi cõdictiones, vna est que vocatur triticaria que species petiĩ ex quocũq; debito. Altera est qua repetitur mutuum, non idem sed tantundem sub eodez genere, & pereq; bonum, puta frumentum, oleum, aurum, vt. ff. si cert. per. l. iij. Tertia est condictio qua petitur etiam pecunia numerata, stipulatione promissa non ex mutuo debita. Siquidem ex stipulatione, due proficiscũtur actiones, vna vocatur ex stipulatu, que competit vbi quid incertum promissum est, puta insulam fieri, fossam fodi. Altera vocatur certi condictio qua petitur certa res. Et certe si res illa certa fuerit species, transit condictio certi in nomen speciale, & vocatur triticaria. Si vero fuerit illa certa, pecunia puta, aliave quantitas ea actione petitur, que constat in nomine generali, nuncupaturq; condictio certi, que certi condictio cum sit in sui generalitate precipua, merito ponitur in tractatu prima. De qua certi condictione super mutuo specialiter prodita quod re contrahitur audiamus. Exponamus itaq; cui competit, in quem,
8 & qualis sit, & quatenus durat. † Competit autem certi condictio propter mutuum ei qui numerauit pecuniam, aliamve quantitatẽ, eius quoq; heredi, sed & ei cuius nomine numeratum est, competit directa certi condictio, quippe hoc in casu ex pacto alterius alteri queritur directa certi condictio, propter singula precepta que sunt circa pecuniaz creditam, vt. ff. si cer. pe. l. singularia. Sed & directa hypothecaria hoc in casu queritur, vt. C. per quas per. no. ac. l. ij.
9 † Competit autem in eum directa certi condictio qui suscepit mutuum, & in eius heredem. In eum quoq; cuius nomine susceptum est. Utilis autem datur, & qui alterius nomine numerauit eo non habente ratum. In eum vero dirigitur vtilis qui alterius nomine recepit, illo non accõmodante consensum vt. C. si cer. pe. l. ij. & iiij.
10 † Uenit autem in hanc actionem, vbi condicam non id quod datum est, sed tantundem, sicut & superius dictuz est, & nihil amplius. Actione enim condictionis ea sola quantitas petitur que profecta est, vt. C. de condi. inde. l. ij. Nec tamen vsura fenebris pecunie citra vinculum stipulationis petitur, vt. C. de vsur. l. iij. nisi priuatis a ciuitatibus sit credita, tunc enim ex nudo pacto debentur vsure, vt
11 ff. de vsur. l. etiam. † In speciebus autem puta in fructibus aridis venit vsura etiam per nudum pactum, magis tamen proprie dicitur accessio vel additamentum, vt. C. de vsur. l. frumenti. Constat autẽ quod hec actio ciuilis est, & personalis stricti iuris, & perpetua.

SVMMARIVM

1 Indebitum accipiens perinde obligatur atq; is qui mutuum accipit.
2 Obligatio tacita quandoq; nascitur extra id quod agitur.
3 Condictio indebiti directa cui & contra quem competat, & cui & cōtra quem vtilis.
4 Indebitum ciuiliter licet debitum naturaliter non repetitur solutū.
5 Indebitum a sciente solutum non repetitur.
6 Condictio indebiti ad quid detur, seu quid operetur.

De Condictione indebiti. Titu. iij.

Post tractatum cōdictionis certi, que intenditur nomine mutui, non incompetenter adnectitur condictio indebiti.
1 qui enim accipit indebitum re obligatur, & perinde sicut qui accipit mutuum, nisi quod hec obligationis species potius ex distractu, quam ex contractu proficiscitur, si quidem non solum proponit, negotium distrahit, & con contrahit, vt instit. qui. mo. re
2 cō. ob. §. is quoq;. & ff. d act. l. ex maleficijs. §. is quoq;. † Plerūq; tamen id accidit, vt extra id quod agitur tacita obligatio nascatur velutí cum per errorem indebitum soluendi causa datur, vt. ff. com. mo. l. si is. §. si libero. Competit autem condictio indebiti, & directa
3 & vtilis. † Directa competit ei qui indebitum soluerit, siue per se, siue per alium. & eius heredi, ei quoq; cuius nomine solutum est. Datur autem in eum qui susceperit, & eius heredem, in eum quoq; cuius nomine susceptum est. Utilis autem datur ei qui alieno nomine soluerit, illo non habente ratum. Sed & vtilis datur alij, quam ei qui soluerit, puta si scriptus heres soluerit testamenlo rupto, legitimus vtiliter condicit, vt. ff. eod. l. idem. cum. l. seq. & l. nec nouū. Datur autem vtilis in eum, qui alterius nomine susceperit indebitum, illo non habente ratum. Sed & in eum quem, qui soluit, credidit procuratorem in rem suam factum, vt. ff. eod. l. si procurator. §. idē
4 labeo. & C. eod. l. creditoris. Indebitum. † Nempe licet ciuiliter sit indebitum, si tamen vel naturaliter sit debitum, solutum non repetitur, superest enim causa naturalis, qui repetitionem inhibet, vt. ff. quod quisq; iur. in. al. sta. l. sed quis. §. vlti. & ff. eo. l. naturaliter. & l. si pene. §. quamuis. Sed & indebitum intelligo, etiam si alij, vel ab alio sit debitum, non tamen ei, cui, vel a quo soluitur. Quamuis em̄ debitum sibi quis recipiat, tamen si is qui dat, non debitum dat, repetitio competit, vt. ff. eod. l. si pene. §. quamuis. & l. in summa. §. vl.
5 † Aliquando tamen indebitum solutum non repetitur, a sciente puta, vt. ff. eo. l. j. & l. si is. nisi minor etas adiuuet. Sed & ex causa iudicati solutum non repetitur, vt. ff. māda. l. si fideiussor. §. in omnibus. nisi iudicatum sit ex falsis instrumentis. vel corruptis testibus, vt. C. si ex fal. instrumen. l. j. Ex transactione quoq; solutum non repetit̄ nisi per falsum sit extorta, vel per calumniam, vt. ff. eod. l. in summa. & C. de transac. l. penulti. Ex causa quoq; que per inficiationem crescit, & legati venerabilibus locis relicti, indebitum solutum non repetitur, vt. C. eod. l. ea que per. Sed & si ex pietate quid etiam indebitum soluatur, non repetitur. Sublata enim falsa opinione relinquitur pietatis causa ex qua solutum repeti non potest, vt. ff. eodem l. cum is. §. mulier. His autem casibus cessantibus, & si qui similes inueniantur, indebitum solutum repetitur, alias ex errore facti, al's ex errore iuris, puta in muliere que intercessit, vt. ff. eod. l. qui exceptione alias siquis ancipiti animo soluerit, vt. C. eod. l. vlti. Alias ex priuilegio persone, vt. ff. eod. l. interdum. Reuocat autem hec actio, alias id quod solutum est, alias tantundem, alias soluti estimationem, alias prorsus aliud, vt predij fructum & pretium, vt. ff. eo. l. si non. Est autem hec actio ciuilis, naturalis tantum, vt. ff. eod. l. indebiti. j. responso. personalis, stricti iur. & perpetua.

SVMMARIVM

1 Triticaria actio cui competere censeatur.
2 Triticaria actio contra quem detur.

De Conditione triticaria. Titu. iiij.

1 Sequitur vt videamus de conditione Triticaria. † Competit autem Triticaria ei cui debetur quecunq; res, & ex quacunq; causa, preter pecuniam numeratam, siue sit res mobilis, siue immobilis, incorporalis etiam, puta vsufruc. vt. ff. eod. l. j. Ita tamē res petitur hac actione, si fuerit certa, & aliena, quippe rem suam nemo condicere potest, preterquam a fure, vt. ff. quemad. vsufruct. ca. l. vlt. nisi forte ratione possessionis, & res propria dicatur, vt. ff. eo. l.
2 ij. & ff. de condi. inde. l. indebiti. † Competit autem triticaria in eum qui debet speciem quancunq;, & eius heredem, non distincta causa, see nec re, dummodo fuerit, sicut dictum est, & certa & aliena. In hac autem actione si queratur, res que petita est, cuius temporis estimationem recipiat, verius est quod omne tempus spectetur, presertim si fuerit species debita & inestimata. Idem si estimata, si tamen is, cui debetur, malit rem possit petere. In quantitate non distinguitur fuerit estimata necne sola quippe pecunia numerata a nexibus huius actionis excipitur, & certe si quantitas estimata debebatur sola estimatio prestabitur, nisi forte vsura accesserit, nempe debitor contrarium non postularet. Est autem hec actio personalis, ciuilis, stricti iuris & perpetua.

SVMMARIVM

1 Condictio datorum ob causam cui competat, & contra quem.
2 Condictio ob causam vtilis cui & contra quem detur.
3 Actio que competat quando dolus causam contractui dat.

De Conditione datorum ob causam. Titu. v.

Sequitur vt dicamus de condictione datorum ob causam, siue ob rem datam, faciendamve, futuram & honestam. Superior enim condictio. i. indebiti respicit in preteritum. Hec contempla-
1 bitur in futurum. † Competit autem ob causam directa conditio ei, qui dedit ob causa non secuta, suo quoq; heredi, ei quoq; cuius nomine ob causam datum est, sed & si causa fuerit secuta, non tamen in re, hec condictio habet locum, vt. ff. eod. l. iij. §. si liber. Datur autem in eum directa ob causam condictio qui suscepit, ei eius heredem, in eum quoq; cuius nomine susceptum est. defectus ergo cause huius conditionis, causa est, id est, cessatio, sed & mora, preter moram quoq; eius qui facturus fuerat licebit ei penitere qui dederit, si tamen eius duntaxat gratia negotium contractum fuerit, vt. ff. eodē.
2 l. v. † Utilis datur ei, qui alieno nomine ob causam dederit alio nō habente ratū. Utilis datur in eum qui alieno nomine suscepit illo infirmante negotium. Illud sane notandam est quoniam illud qđ datur ob causam, causa nō secuta, cum datur ex contractibus duntaxat innominatis preterquam ex datione que condictioni ob causam mixta est vt. C. eo. l. ea. Nisi forte innominato cōtractu id conuenerit, vt C. de pac. inter emp. l. iij. & C. de contraben. emp. l. si do
3 lo. † Sed & vbi dolus dederit causam contractui puta venditioni, ex empto agitur, & forsan condictione, vt res vendita reddatur, vt. ff. de act. empt. l. tenetur. Ciuilis est hec actio, personalis, stricti iuris, & perpetua.

SVMMARIVM

1 Condictio ob turpem causam directa cui & contra quem competere dicatur, & cui & contra quem vtilis.
2 Condictio ob turpem causam quando competat.
3 Possidentis conditio in pari causa potior est.

De condictione ob turpem causam. Titu. vj.

1 Condictio ob turpem causam † directa ei competit, qui dederit ob turpem causam & suo heredi ei quoq; cuius nomine datū est, in eum dirigitur qui acceperit, & suum heredem, in eum quoq; cuius nomine acceptum est. Utilis autem datur ei qui alieno nomine dederit illo non habente ratum. in eum datur vtilis, qui alieno nomine suscepit illo non accommodante consensum, & hoc procedit, siue res secuta
2 fuerit, siue non. † Ita demum condictio ob turpem causam competit, si turpitudo continet solum accipientem, puta si quis accipit nummum, vt restituat depositum. si vero turpitudo continet solum dantem condictio cessat, puta si quis meretrici dederit ob coitum, licet enim meretrix turpiter facit quia est meretrix, noua tamē ratione minus turpiter facere creditur qđ accipit cum sit meretrix vt. ff. eod.

vt.ff.eod.l.idem.§.sed quod. Et vbi vterqz turpiter agit, condictio
3 cessat. † In pari enim causa potior est conditio possidentis, vt.ff.de excep.do.l.apud.§.marcellus.τ.ff.de condi.ob tur.cau.l.si ob turpem.τ.ff.ne quis.eo.l.ij. Hec condictio, ciuilis actio est, τ personalis, stricti iuris, τ perpetua.

SVMMARIVM

1 Condictio furtiua cui τ contra quem detur.
Fur semper est in mora.
2 Condictiua vnde dicatur orta.
3 Condictio furtiua non dicitur vtilis, sed est personalis, ciuilis, perpetua, τ stricti iuris.

De condictione furtiua. Titu.vij.

1 Nunc audiamus de condictione † furtiua, que soli domino competit, τ eius heredi, τ in solum furem, τ eius heredem. Is enim qui prebuit opē licet teneatur furti actione, non tamen conuenitur furti condictione, vt.ff.eodem.l.v. τ.ff.de verb.signi.l.sepe. Habetur autem ratio, τ eius quod intersit agentis, veluti si heres fuerat institutus seruus, τ periculum subeat dominus hereditatis perdende, sed etiam si seruus subtractus fuerit mortuus, dominus consequitur hereditatis pretium, sed τ serui, in quantum vnquam post furtum factum plurimi fuerit. Semper em̄ fur moraz facere videtur, vt.ff.eo.l.in re.§.si ex causa.τ.l.odicatur.
2 † Queri solet vnde hec condictio nascatur, τ certe ex contractu nō oritur, quippe noxalis datur, τ non nisi in quantum peculium locupletius factum est, vt.ff.eo.l.si seruus.τ.ff.de pecu.le.l.licet.§.ex furtiua causa. Sed nec ex maleficio oritur hec actio, qz rei duntaxat habet persecutionem, vt.ff.eo.l.si pro fure.§.condictio rei furtiue. Sed τ quia in heredem furis datur, siue res ad eum peruenerit furtiua, siue non. vt.ff.eod.l.in condictione. Sed τ si seruus quid surripuit, liber factus eius nomine furtiua cōdictione, licet furti sit actio, non conuenitur, vt.ff.eod.l.si seruus. Accedit his tribus argumentis quartuz, que scilicet condictio non sit ex maleficio. Ecce enim si plures rem vnam subtraxerint, τ vnus rem vnam restituit, vel eius estimationem, ceteri liberati sunt condictione furtiua, vt.C.eo.l.j. Ubi autem agitur actione ex maleficio puta ex lege aquil. quod alius prestitit, alium non releuat, cum sit pena, vt.ff.ad leg.aquil. Item Mela.§.sed si seruum. Cum ergo condictio furtiua, ex contractu non proficiscitur, nec ex maleficio, sicut ostendimus, constatqz quia nec ex quasi contractu, vel ex quasi maleficio, necesse est vt aliunde nascatur, sicqz ex varijs causarum figuris, sicut su-
3 perius diximus, oriri dicatur. † Condictio autem furtiua non innuitur vtilis, sed in locum directe incerti condictio tribuitur, non domino cui res surrepta est, vt τ superius dictum est, vt.ff.eo.l.τ ideo §.neratius. Est autem hec condictio personalis, τ ciuilis, τ perpetua, τ stricti iuris.

SVMMARIVM

1 Condictio ex lege quando, τ in quibus locum habeat.
2 Philosophia operam mercenariam spernere dicitur, τ sapientia ciuilis non estimatur nummis.
3 Locatio non contrahitur inter mensorem, τ eum qui ipsius vtitur opera.

De Condictione ex lege. Titu.viij.

1 Condictio ex lege erit, cuz obligatio † lege noua introducta est, nec in lege cautum ex quo genere actionis experiamur, in donatis puta, sicut τ superius dictum est. Sed τ aduocatus honorariū sibi simplici pacto promissum, ex condictione ex lege petere
2 debet, vt.C.de suffra.τ non actione locati. † Philosophia em̄ mercenariam operam spernit, τ ciuilis sapientia que pretio nummario non est estimanda, nec dehonestanda, locationis vinculum asper-
3 natur, vt.ff.de var.cog.l.j.§.an philosophi. † Nam nec inter mensorem, τ eum qui mensoris opera vtitur, locationem contrahi veteres crediderunt, quodqz datur mensori non merces sed honorarium appellatur, vt.ff.si mensor fal.mo.l.j.§.ideo autem.

SVMMARIVM

1 Condictio sine causa vel ex iniusta causa quando, cui, τ contra quem competat.

De condictione sine causa vel iniusta causa. Titu.ix.

1 Restat vt de conditione sine causa, τ ex iniusta causa dicamus. † Competunt autem iste due condictiones, τ vbi cetere competunt, τ vbi nulla aliarum competit. Datur autem hec condictio ei, cuius quid, apud alterum sine causa, deprehenditur, τ in eum datur, qui quid ad alium pertinens habet, alias respectu proprietatis, alias respectu possessionis. Competit autez sine ab initio causa nulla fuerit, nullaqz est, puta si quis ex chyrographo se obligauerit, nihilqz acceperit condictione sine causa chyrographum condicit. Sed τ si causa precesserit finitaqz est, puta si is qui accepit solum chyrographum, recte condicit. Sed τ si causa dandi iusta fuerit, redijt tamē ad iniustam condictio sine causa vel iniusta causa competit. Ecce enim si fullo vel commodatarius vestimentis emissis, domino pretium prestiterit, posteaqz dominus vestimenta inuenerit, pretium quod datum est condicitur, aut rem recuperatam prestare dominum oportebit. vtrum maluerit, vt.ff.eod.l.j.§.fin.τ.l.ij.τ.C.eo.l.dissolute.τ.ff.commo.l.in commodato.§.vl. Sed τ si conuentus cōmodatarius condemnatusqz, si nondum exoluerit, aduersus dominum indicati agentem recte excipiet, si id, quod furto videbatur amisisse, receperit, vt.C.de re iu.

SVMMARIVM

1 Actio directa commodati competit ei qui commodauit, τ eius heredi, vtilis autem ei cuius nomine commodatum est.
2 Actio commodati pro quibus rebus concedatur.
3 Contraria commodati cui competat.
4 Commodati actio furti competit τ predoni.

De commodato. Titu.x.

Explicite sunt superius condictiones omnes quarum quedam ex contractibus descendunt, qui re contrahuntur, vt condictio certi. Alie ex quasi contractibus vt in conditione indebiti. Nunc ponamus de alijs actionibus, que similiter non nisi rebus interuenientibus locum habent, vt quod actio commodati, τ pignoratitia, τ depositi. τ de alijs que se tales inueniātur. Et primum de actione commodati, quia celebrior est iste contractus atqz vtilior. Commodati autem actio, τ directa inuenitur, τ vtilis, τ contraria.
1 † Directa commodati actio ei competit qui commodauit, τ eius heredi, in commodatarium, τ eius heredem. Utilis competit ei cuius nomine commodatum est ad instar forte depositi, vt.C.ad exhi.l.penul. Sed τ patri dominoqz si filius cōmodauit seruusve. Datur quoqz vtilis non domino, puta si seruus, quem bonafide qs possidebat, vel in quo vsufructuum habebat commodauerit. Datur autē vtilis in eum qui loco heredis ponitur, puta in bonefidei possessorem, τ in eum cui ex trebelliano senatusconsulto restituitur hereditas. In pupillum quoqz locupletiorem vtilis datur, vt.ff.eo.
2 l.iij.i.responso. † Uenit autem in actionem directam commodati τ vtilem res commodata, eiusqz sequela, dolus omnis, culpa, diligentia, custodia. Aliquando tamen solus dolus venit, puta si commodatarij tantum gratia commodatum fuerit, idve conuenerit. Fortuitus autem casus non venit, nisi pacto promissum fuerit, aut nisi commodatarius nullo suo vitio inciderit, vt.ff.eo.l.si vt.§.nunc
3 videndum. † Contraria commodati commodatario competit, siue quod in rem commodatam impenderit nisi modica impendia fecerit, vel si damnum passus est per rem cōmodatam, puta per seruum si commodatum intempestiue fuerit reuocatum, vt.ff.eo.l.in cōmodato.τ.l.in rebus.τ.l.si seruus. Quod autem contrario iudicio cōsequi potest, id etiam si directa secum agitur, iure compensationis, saluum faciat, vt.ff.eo.l.in rebus.§.quod autem. In summa distinguendum est, scierit necne, seruum commodatum esse furē per quē commodatarius furtim passus est. Nam si scierit commodati contraria tenebitur ad interesse, si non scierit liberum erit ei seruuz pro
4 noxe deditione relinquere, vt.ff.eo.l.si seruum. † Et sciendum est qz etiam furi, τ predoni cōpetit actio commodati, sed τ depositi, vt.ff.

eo.l.ita.ff.depo.l.j.§.si predo. Ex improbitate tamen, nec sic fur, z predo consequetur agendi potestatem, sed ratione contractuum in quibus bonafides exuberat. Est autem hec actio personalis, bonefidei, z perpetua.

SVMMARIVM

1 Pignoratitia directa debitori competit qui rem propriam dedit pignori.
2 Pignoratitia quando detur debitori ex facto creditoris.
3 Pignoratitia nascitur post solutionem vel post id quod pro solutione habetur.
4 Pignoratitia actio est personalis, bonefidei, z perpetua.

De pignoratitia actione. Titu. xj.

Equitur vt videamus de pignoratitia actione. Pignoratitia inuenitur directa
1 vtilis, contraria. † Directa pignoratitia competit debitori, qui rem propriam pignori dedit, alienamve, domini tamen voluntate precedente vel sequente. Tunc enim aliene rei pignus tenet, vt.ff.eod.l.aliena. Debitoris quoqꝫ heredi directa competit. Vtilis datur ei cuius filius seruusve rem obligauerit. Datur autem vtraqꝫ scilicet, z directa, z vtilis in creditorem, z suum heredem. Datur autem debitori directa sine vtilis, alias ex suo facto, alias ex facto creditoris. Ex suo facto, puta si soluerit, vel aliter prout voluit, creditori satisfecerit. Nec enim alias satisfacere paratum esse debitori prodest, vt.ff.eod.l. si rem. z.l. quod si. Soluit autem debitor, alias naturaliter vt si numerat, alias ciuiliter vt si remittit ei creditor, vel ipso iure, vt per acceptilationem, vel
2 exceptione, vt simplici pactione. † Ex facto creditoris pignoratitia debitori datur, si ex re pignorata fructum creditor perceperit, inve eam damnum dederit, vt C.eo.l.j.z.vj. Creditori ex facto debitoris contraria datur, puta si rem alienam pignorauerit vel alteri obligatam, vt.ff.eod.l.si rem.j.responso.z.l.tutor.§.contrariam. nisi ad modicum eris res ampla fuerit pignorata, vt.ff.eo.l.si quis.§.sed z si quis. Ex facto creditoris cõtraria creditori competit si in pignus impenderit, vt.ff.eo.l.si necessarias. † Illud sane pretermittendum
3 non est quod post solutionem demum, vel id quod pro solutione habetur, pignoratitia nascitur vt.ff.eo.l.si rem.§.omnis pecunia. Nec ergo pignoratitiã creditor prescriptione sustulit, z si per. xl. ann. pluresve pignus habuit, nec obloquitur quod dicitur ius offerendi vlterius locum non habiturum. Ius enim offerendi in secundo tantum creditore legitur. Sed z si quis instet dicatqꝫ, debitorem indignum fore pignoratitia post. xxx. vel. xl. ann. cum debitor voluerit soluere, vel alias satisfacere, sicqꝫ efficere vt pignoratitia nasceret, nullatenus monet, alioquin filius emancipatus non ageret, qui in patris potestate per. xxx. ann. mansisset, si vt emanciparetur nõ studuisset, quo nihil falsius est. Nemo enim poterit incusare filium si
4 non egerit, cum nec, si voluerit obuiante patria potestate, potuerit, vt.C.de anna.except.l.j.in fi. † Est autem pignoratitia, personalis bonefidei, z perpetua.

SVMMARIVM

1 Actio depositi directa deponenti competit, z eius heredi.
2 Actio depositi directa, z vtilis in depositariũ, z eius heredẽ daᵗ.
3 Dolus venit in actione depositi, z lata culpa, non autem leuis.
4 Actio depositi est personalis, z bonefidei.

De Actione depositi. Titu. xij.

Ctio depositi directa inuenitur vtilis z cõtraria.
1 † Directa cõpetit dponẽti, z eiᵘ heredi vtilis daᵗ alias ratiõe rei, puta ꝑpter ea que principaliter deposita nõ sunt, vt ꝑpter capistrũ pullũ, z ea que in cista fuerãt, vt.ff.eo.l.j.§.que depositis. z.§.si.cista. Alias cõpetit ratione persone, puta si seruus bonafide possessus, fructuarius seu hereditarius deposuit, vt.ff.e.l.j.§. non solum. z.§.item. Sed z extranei pacto, puta si rem meam deposuit, legemqꝫ dixerit, vt mihi restituat, vtilis actio depositi mihi iure singulari competit, vt.C. ad
2 exhi.l.penulti. † Dirigitur vtraqꝫ in depositarium, z eius heredẽ, sed z in dominum patremqꝫ vel peculiotenus, nisi filius emancipatus seruusve manumissus depositam rem teneat, vt.ff.eod.l.j.§.filiusfa.z.l. si apud. Contraria autem depositi depositario datur, si in rem depositam impenderit, vel per eam damnum passus est, vt
3 de pignoratitia dictum est, † Venit autem in actione depositi, tam directa quam vtili, etiam dolus si in cõtractu conuenerit, vt.ff.eo.l. j.§.si conueniat. z.§.si quis. Et dolus solus lataqꝫ culpa, vt.ff. de reg. iur.l.contractus. z.ff.eo.l. quod nerua. Culpa autem leuis non venit nisi id conuenerit vel depositarius se obtulerit, vt.ff.eo.l.j.§. sepe, vel nisi pretium depositionis acceperit, vt.ff.vi bo.rap.l.ij.§.si in re deposita. vel nisi depositarij gratia depositũ fuerit, vt.ff.si cert.
4 pet.l.iiij. † Est autem hec actio personalis z bonefidei, vt instit. de act.§.actionum autem. z.ff.eo.l.j.§. hanc actionem. In simplum, z perpetua nisi depositũ sit causa tumultus, incẽdij, ruine, naufragij. His enim in casibus in duplum datur, ex inficiatione aduersus depositarium, z aduersus eius heredem ex suo proprio dolo. Ex dolo autem defuncti depositarij, heredes eius non tenentur nisi in simplum, z infra annum, vt insti. de act.§. in duplum. z.ff.eod.l.j. z.l. quod tumultus.

SVMMARIVM

1 Actio depositi sequestraria que sit, z cui, z pro qua re competat.
2 Sequestratio specierum admittitur, pecunie autem prohibetur.

De Actione depositi sequestraria. Titu. xiij.

1 St z quedam etiam specialis † actio depositi, que appellatur sequestraria, que cum sequestro agitur, cuius fidem, q deponunt, plures tamen sequuntur vt.ff.eo.l. proprie. z
2 l.si in asia.§.cum sequestro. z.ff.de verbo.sig.l. sequester. † Sequestratio enim specierum admissa est, licet prohibita sit sequestratio pecunie, vt C.de probi. sequest. pecu.

SVMMARIVM

1 Actio prescriptis verbis vnde nascatur, cui cõpetat, z cõtra quez.
2 Permutatio in quibus differat ab emptione.
3 Actio prescriptis verbis est bonefidei, ciuilis, z personalis ex contractu innominato orta.

De rerum permutatione, z prescriptis verbis actione. Titu. xiiij.

St quia permutatio re contrahiᵗ, a re quoqꝫ initiũ sumit, z ex permutatione quedam prescriptis verbis actio nascitur, de hac prescri
1 ptis verbis actione dicamus. † Competit autem ei, qui speciem dederit, vt aliam speciem certam acciperet, hoc quoqꝫ, si non acceperit, verum est, siue quidez acceperit ei tamen euicta est. Nam cum ex emptione debeatur, euictio, ex permutatione quoqꝫ debebitur, que olim fuerat vetustissima emptio. Ex permutatione quoqꝫ, sicut ex emptione sequitur dominij translatio, procedit z vsu
2 capio. † Differt autem permutatio ab emptione, quia emptio nuda consentientium voluntate perficitur, permutatio re demum contrahitur. Item emptor cogitur nummos facere venditoris, permutatori autem sufficit possessionem tradere, seqꝫ per euictionem obligare idest vt adsint, z absint que adesse, z abesse in venditione oportebit,
3 vt.ff.eo.l.j.z.ij. † Est autem hec actio.s. prescriptis verbis que proponitur de permutatione bonefidei, vt institu. de act.§. actionum autem ciuilis, z personalis, z ex contractu nascitur innominato, vt ff.eo.l.j. Nec enim duntaxat, vt fiat quod conuenerat, prescriptis verbis agitur. sed z quod datum est cõdicitur, quod sicut superius dictum est, non nisi innominatis contractibus preterꝙ̃ in donatione, contingit.

SVMMAVIVM

1 Actio prescriptis verbis orta ex contractu qui re perficitur cui cõpetere dicatur.
2 Actio prescriptis verbis ex contractu orta personalis est, ciuilis, perpetua, z bonefidei.

De prescriptis verbis actione, que de estimo ꝓponiᵗ. Tit. xv.

Tem prescriptis verbis que preponitur de estimato ex contractu oritur q re per
1 ficitur. † Competit autez hec actio ei qui rem estimatã vendendam

vendendam dederit in eum qui acceperit. Tenetur autem qui accepit, vt aut rem ipsam incorruptaz restituat, aut estimationē de qua conuenit, prebeat, vt. ff. eo. Tenetur quoqꝫ idem rei suscepte periculo. Hoc tamen intelligo ita, si periculum contingit non casu fortuito, qui ex ordine nature in nullo bonefidei iudicio prestatur. Tenebitur autem si res perierit. vel sua culpa leuissima, verum hoc ita, si vel is qui accepit rogauerat, eiusve gratia hoc ciuile negotium gestuz fuerat. Si vero ille qui dedit rogauit, eius periculo res est, aut neuter, periculum culpa contingens iure communi prestabitur, vt ff. si cer. pe. l. rogasti. ꝛ. ff. de prescriptis ver. l. si gratuitam. §. si mar
2 garitas. † Est autem hec actio personalis ꝛ perpetua, ꝛ ciuilis, ꝛ bonefidei, vt. ff. eo. ꝛ insti. de acti. §. actionum autem omnium.

SVMMARIVM

1 Actio prescriptis verbis ex contractu innominato orta cui, ꝛ contra quem detur.
2 Actio prescriptis verbis ex contractu do vt facias, est ciuilis, personalis, perpetua ꝛ stricti iuris.

¶ De prescriptis verbis actione, que ex do vt facias innominato contractu oritur. Titu. xvj.

1 Ex do quoqꝫ vt facias contractu † innominato, q ꝛ re perficitur prescrip. ver. actio orit̄, que competit ei qui dederit, vt quid possibile tamen, ꝛ honestum, quis sibi faceret. quo vero facto, non tantū prescriptis verbis agitur, sicut ꝛ de permutatione diximus, sed ꝛ quod datuz est, cōdicitur. Hoc ita, si aliud q̄ꝫ pecunia detur, vel in specie pecunia. Sed aliquando si pecunia detur vt quātitas. i. ad numerū, vt quid fiat non locati, vtpote locatione cessante, sed prescriptis verbis agitur. Cessat autē locatio vbi etiam pecuniam quis numerat, vt aliquis quid sibi faciat, al's ratione persone, al's ratione rei. Ratione persone puta q̄ꝺ qui facturus fuerat, locare operas suas solitus non erat. Ratione rei. i. facti locatio cessat, si quis quid dederit ad manumissionem vel aduocationem. hec enim locationē nō recipiūt, vt. ff. de prescr. ver. l. naturalis. §. at cū do. ꝛ. ff. de var. cog.
2 l. j. §. in honorarijs. † Est atuem hec actio ciuilis, personalis, ꝛ perpetua, ꝛ stricti iuris. Nam cū in. ff. dicatur prescriptis verbis actio que de estimato, ꝛ permutato redduntur fore bonefidei, relinquitur per contrarium intellectum certas prescriptis verbis actiones stricti iuris esse.

SVMMARIVM

1 Actio prescriptis verbis ex contractu do vt des cui competat, ꝛ contra quem.
2 Actio prescriptis verbis orta ex contractu do vt des, est ciuilis, perpetua, ꝛ personalis.

¶ De prescriptis verbis actione, que ex do vt des innominato contractu proponitur. Titu. xvij.

1 Ex do quoqꝫ vt des innominato † contractu, qui re similiter contrahitur, quarta prescriptis verbis actio nascitur. Competit autem ei qui, quid dederit vt sibi inuicez alius daret. Competit autem in eum qui accepit, nec dedit, vel si id quod dedit euictum sit. Illud sane non inargute distinguitur. Quod si pecuniā dedit sub numero, tamen, vt rem acciperem ꝛ in genere, nondumqꝫ etiam in rebus humanis constitutam, emptio ꝛ venditio est, vt. ff. de prescrip. ver. l. v. Si vero rem dederit, idest speciem, ita vt certam acciperem speciem, permutationis contractus initur, vt. ff. eo. Si vero speciem dederim seu pecuniam vt speciem, ita vt rem acciperem non certam, sed in genere, puta vna de rebus suis, quam in domo habet, qui mecum contrahit contractus initur, qui in appellatione generali consistit, ꝛ do vt des simpliciter vocatur. Articulus ergo iste do vt des, sicut dictum est, trifariam spargitur.
2 † Est autem hec actio, scilicet que nascitur ex do vt des, sicut ꝛ ea que nascitur ex do vt facias, ciuilis, perpetua, personalis. De reliqs duabus, puta de ea q̄ ex facio vt facias, ꝛ facio vt des innominato ꝯtcu oriuntur, vide paulo inferius in tit. xvj. ꝛ vij. eiusdē lib.

SVMMARIVM

Stipulatio verbis contrahitur ex congrua interrogatione, ꝛ responsione.
2 Actio ex stipulatu directa ei q stipulat' est cōpetit, ꝛ eius heredi.
3 Actio tacita ex stipulatu ex fauore inducitur.
4 Actio ex stipulatu pro quibus detur rebus.
5 Actio ex stipulatu stipulanti, ꝛ eius heredi competit.

¶ De verborum obligationibus. Titu. xviij.

Extractate sunt actiones personales ex contractibus proficiscentes que rebus
1 contrahuntur nunc de verbis conficiuntur. † Et certe verbis stipulatio contrahitur ex interrogatione ꝛ responsione congrua, ꝛ insti. eo. in princ. Et ex ea nascitur actio gemina. s. certi condictio, ꝛ actio que ex stipulatu vocatur. Ut vero stipulatio definiatur, diuidatur, contrahatur, committatur, purgetur, ꝛ quot modis responsio incongrua sit estimanda, in summis quas fecimus exposuimus. Cum itaqꝫ de certi cōditione superius dictum sit, de actione ex stipulatu agamus. Et sciendum est, quia actio ex stipulatu
2 inuenitur directa, ꝛ vtilis, expressa, ꝛ tacita. † Directa competit ei qui stipulatus est, ꝛ eius heredi, quid incertum, ꝛ datur in promissorem, ꝛ eius heredem. Utilis competit ex stipulatione filij, serui, tutoris, curatoris, procuratoris, institoris, magistri nauis, orphanotrophi, syndici, vt. ff. de preto. stip. ꝛ. ff. de dam. infec. ꝛ de institu. Expressa ex stipulatu actio competit, si quis expressim sibi stipulatus est, vel si filius, seruusve patri vel domino. Item si tutor, curatorve, vel similis persona. tacita autem ex stipulatu actio inducitur alias ex presumptione, alias ex fauore. Ex presumptione puta si instrumentum perhibet intercessisse, responsionem probabiliter intelligitur precessisse interrogationem, vt instit. de inuti. stip. §. item
3 verborum obligatio. ꝛ. C. eod. † Ex fauore inducitur tacita ex stipulatu actio, vt in dotibus petendis ꝛ repetendis, vt. C. de rei vx. act. l. rem in presenti. Sed vbi quisquam arrogauerit, nec ea, que ipsi arrogato vel eius necessarijs promittere debet, promisit, vtiliter ex stipulatu agetur, vt. ff. de adop. l. bis. Sed, ꝛ si damnum contigerit cum pretor, super cautione damni infecti interponenda, deliberaret, vtilis puta ꝛ tacita ex stipulatu actio competit, vt. ff. de dā. infec. l. si finita. §. eleganter. Sed ꝛ fideiussores a tutoribus nominati, si presentes fuerunt ꝛ nō contradixerunt, ꝛ nomina sua in acta referri passi sunt, perinde tenebuntur, atqꝫ si iure legitimo stipulatio interposita fuisset, vt. ff. de fideiusso. tuto. l. iiij. §. fideiussores.
4 † Uenit autem in hanc actionem id solum quod promissum est, vt instit. de oblig. q. con. §. fin. nisi propter causam que precesserit. puta propter euictionem, stipulatio fiat, tunc enim stipulatio etiaz vacuam possessionem tradit, non nudum factum sed etiam causam bonorum continet. ff. eod. l. in conuentionalibus. Est autem hec actio ciuilis, personalis, stricti iuris, nisi in dote ꝛ perpetua. Item actio ex stipulatu, alia est principalis, puta qua tenentur promissores. s. principales rei debendi. alia est accessoria qua. s. tenentur ad promissiones fideiussores. Admittit interdum hec actio. i. ex stipula-
5 tu accidentale nomen vocaturqꝫ arbitraria. † Competit autem stipulanti, ꝛ suo heredi, in eum qui promisit certo loco eiusqꝫ heredi, vt. ff. de eo quod cer. lo. Post moram demum. vt. ff. eo. l. vl. Introducta est autem hec actio, vt promissoris malitie eatur obuiam. Iniquum enim erat, si promissor in loco destinato nunquam inueniretur, sicqꝫ stipulator suum non consequeretur, post itaqꝫ non in promissoris est arbitrio vbi velit soluere, sed in stipulantis vbi velit petere, vt. ff. eo. l. ij. ꝛ. l. vlt. Ubiqꝫ ergo arbitraria agi potest, vt. ff. de consti. pec. l. si duo. Uenit autem in hanc actionem quod interfuit, etiam vltra legitimas vsuras. damni quoqꝫ ꝛ lucri habetur ratio q̄ interfuit alterutrius loco suo potius q̄ꝫ in eo, in quo petit̄ solui. Fit autem arbitraria non tantum ex stipulatu, sed ex quacūqꝫ stricti iuris actione propter loci adiectionem, vt. ff. eod. l. si heres. ꝛ. l. aut Bonefidei non fit arbitraria. Talis est autem arbitraria, ꝛ tanto tempore durat, qualis est simplex est stipulatu.

SVMMARIVM

1 Obligatio literis contrahi potest.
2 Creditor qui scripsit se recepisse nulla iuuatur exceptione.

¶ De literarum obligatione. Titu. xix.

1 Literis quoqꝫ † contrahitur obligatio, puta per chyrographum, ꝛ ex ea obligatione nascitur certi conditio. Ex chyrographo

ei qui quem chyrographo obstrinxerit in eum datur qui se chyro-
grapho obligauit spe future numerationis. Tenetur autem is in-
fra biennium efficaciter, propter exceptionem non numerate pecu-
nie. Post biennium cum effectu, nisi infra biennium iuri in testan-
do sit paritum. Biennium enim pro numeratione habetur, ⁊ obli-
gationis substantiam implet, biennioqꝫ transacto, obligatio que fue
rat tantum ciuilis, efficitur naturalis, adeoqꝫ vt si debitor paratus
sit probare se pecuniam non accepisse, restrictis calumniarum fo-
mentis, audiri non debeat. Nam ⁊ si pupillus fuerit post bienniū
omnino compellendus est soluere, vt. C. de non nu. pe. l. in contractibus.
2 Creditor autem qui scripsit se recepisse alias nulla exceptione siue
replicatione iuuatur, puta si scripsit se recepisse dotem, tributa, de-
positum, alias biennij temporis exceptione munitur. xxx. scilicet
dierum pro feneratitijs vc3 debitis que sibi scripsit esse soluta, vt C.
de non nu. pu. l. in contractibus. Est autem hec actio ciuilis, ⁊ per
sonalis, ⁊ stricti iuris.

SVMMARIVM

1 Actio mandati directa cui competat, ⁊ cui vtilis.
2 Mandatum dicitur quasi manu datum.
3 Usura venit in actione mandati contraria.
4 Usura in contraria mandati applicatur ex mora.
5 Actio mandati est ciuilis, personalis perpetua, ⁊ bonefidei.

De actione mandati vel contra. Titu. xx.

Estat vt videamus de actionibus que veni
unt ex contractibus, qui contrahū
tur puris, ⁊ nudis consensibus. i. non intercedentibus
extrinsecus quibuscunqꝫ adminiculis superius exposi-
tis rerum. s. vel verborum, vel literarum. ⁊ quia in libro responsorū
constitutionumqꝫ prius agitur de mandato, primum de actione mā
dati dicamus. Nam ⁊ mandatum, sicut commodatum, quod supra
prius est pertractatum, est gratuitum. Inuenitur autem mandati
1 directa, vtilis, contraria, expressa, tacita. † Directa competit man-
dāti, ⁊ suo heredi in mandatarium, ⁊ suum heredem. Utilis com-
petit ex alterius mandato puta filij, serui, ⁊ procuratoris. Contra-
ria datur mandatario, ⁊ heredi eius. Expressa competit siue sit mā
data tibi mea gratia tantum siue aliena tantum, siue mea ⁊ aliena, si
ue mea ⁊ tua, siue tua ⁊ aliena. Tacite mandati competit, si quis
puta fideiussit pro quopiam presente ⁊ patiente, vt. ff. e. l. si remune
randi. §. si passus sim. sed ⁊ qui patitur ab alio mandari vt sibi cre-
datur dare intelligitur, vt. §. eo. l. qui patitur. Sed ⁊ si vnus ex reis
debendi soluerit, cum se ⁊ alterum liberauit mandati tacita experi-
tur. vt. ff. ad velle. l. nec interest. Sed ⁊ in stipulatiōe adiectus, si ei
solutum fuerit tacita mandati a stipulante conuenitur, vt. ff. de ver.
2 ob. l. iulianus. † Est autem dictum mandatum quasi manu datum.
Inde est vt id demum quis debeat mandare quod ipse iure valeat
explicare, vt. C. de peda. iudi. l. j. Competit autem mandati actio
qualis ita demum si intersit, ⁊ quatenus intersit, vt. ff. eo. l. si procura
tor. §. mandati actio. Ueniunt autem in actione mandati tam vtilis
quam directa, expressa, vel tacita, puta predij empti traditio, vt. ff.
eo. l. si procuratorem. Sed de suo facto cauere debet, vt. ff. eo. l. de
tuo. periculum est ne pignorauerit vel manumiserit seruum, vt. ff. de
rei ven. l. si post. Pretium quoqꝫ quod de re redigerit ex mandato
distracta. Consequenter quoqꝫ dominis debere mandatarium pre
stare quantumcunqꝫ emolumentum sensit, siue ei mandatum sit, siue
non, quia bonefidei congruit de alieno lucrum sentiat, sed ⁊ in vsu-
ras conuenietur que legitimo modo in regionibus frequentantur.
vsurarum quoqꝫ vsuras, vt. ff. eo. l. idemqꝫ. §. si procurator. Hoc aūt
procedit siue in mora fuerit restituendi pecunias, siue eas in suos
vsus conuerterit. Contrario autē iudicio experitur mandatarius,
si suo pretio mandanti rem emerit, vel alias in rem ex mandato que
3 sitam impenderit, vt. ff. eo. l. si vero. §. si mihi. † Usura quoqꝫ veniet
in mandati contraria, puta si iam absit, vel ad eam prestandam obli
gatus sit. Nam ⁊ id abesse intelligitur ad quod quis obligatus est,
vt. ff. de neg. gest. l. si quis. Sed ⁊ abesse intelligitur pecunia fide-
iussori, etiam si debitor ab eo delegatus sit creditori, licet is soluen
do non fuerit, quia bonum nomen facit creditor qui admittit debi-
torem delegatum, vt. ff. eo. l. inter. §. abesse. Imputet sibi qui admise
rit talem, ipsumqꝫ idoneū esse comprobauerit, vt. ff. de fideius. l. iij.
4 † In contraria quoqꝫ mandati ex mora applicabitur vsura, sed ⁊ si
propriam pecuniam mandatarius impenderit vsus habebit, vt. ff.
eo. l. si vero. §. si mihi mandaueris. si tamen fenerare solitus fuerat,
vt. ff. de vsur. l. qui semisses. Sed ⁊ in contrario mandati iudicio dā
ni habetur ratio. Nam si seruus, quem mandato tuo emeram, dam
num dederit mihi, ipsum pro noxe deditione debebis penes me re
linquere, si tamen id sine culpa tua acciderit, quod si scisses talē esse
seruum nec predixisses, ad interesse teneris, vt. ff. eo. l. inter. §. sed cū
5 seruus. † Est autem mandati actio ciuilis, personalis, ⁊ perpetua,
bonefidei, vt insti. de. acti. §. omnium autem actionum.

SVMMARIVM

1 Actio directa pro socio competit socio, ⁊ eius heredi.
2 Damna, ⁊ impendia attendi debent in actione pro socio.
3 Societas non transit ad heredem socij.

De actionibus pro socio. Titu. xxj.

Et quia socius non tantum suum sed alienum
quasi ex mandato gerit negotiū, sub
1 ijciamus ilico de actionibus pro socio. † Intenditur au
tem directa pro socio actio ex vtroqꝫ latere, competit
quoqꝫ pro socio, socio, ⁊ suo etiam heredi, ⁊ in socium suum, ⁊ suum
heredem, ita tamē si tractatu habito societas sit coita, vt. ff. eo. l. nā.
Nascitur autem hec actio, dissolata demum societate, vt. C. eod. l.
tandiu. Nec intenditur ea durante nisi in causa vectigalium, vt. ff.
2 eo. l. actione. §. nonnunqꝫ. † Habetur in hac actione ratio percepto
rum impendiorum, ⁊ damnorum pro socio enim actio non ad diui-
sionem, sed ad personales pertinet inuicem prestationes, vt. ff. com.
diui. l. j. s. vt lucra, ⁊ damna communicentur, vt. ff. eo. l. quibus. ⁊. l.
pro socio. ⁊. l. sed si. ⁊. l. cum. ⁊. l. si fra. ⁊. l. si id. Equū est vt si quis
participet lucrum participet ⁊ damnum, vt. ff. eo. l. si igitur. Nisi
forte ob suum maleficium alter ex socijs subierit dispendium. Sed
⁊ pacti in societate super partibus puta, ratio habebitur, nisi forte
ita conuenerit, vt alter lucrum tantum captaret, alter tantum dam-
num sentiret. Esset enim hec societas leonina, vt. ff. eo. l. si non. §. ita
coiri. Res quoqꝫ conferenda est in societatem operaqꝫ, sicut conue
nerat, vt. ff. eo. l. societas. ⁊. l. si societatem. Ratio quoqꝫ debitorum
sua conditione socijs, vel a socijs iudicis officio interpositis cautio
nibus, id est vicarijs stipulationibus, debet expediri, vt. ff. eod. l. si
3 vnus. † Illud quoqꝫ sciendum est quod societas non ad heredem
socij, sed nec ad arrogatorem transit, vt. ff. eo. l. actio. §. societas. In
heredem tamen socij pro socio datur. Heres enim licet emolumen
ti sit successor, cogaturqꝫ negotia per defunctum incohoata, explica-
re, non tamen eius est socius, nisi in vectigalibus, ⁊ is ita demum si
fuerit accitus, vt. ff. eo. l. heres. ⁊. l. adeo. ⁊. l. verum. §. in heredem.
Est autem hec actio ciuilis personalis, bonefidei, ⁊ perpetua.

SVMMARIVM

1 Actio directa venditi venditori competit, ⁊ eius heredi contra em
ptorem, ⁊ eius heredem.
Actio empti directa cui competat, ⁊ contra quem.
2 Actio venditi directa, ⁊ vtilis pro quibus detur rebus.
3 Actio empti directa, ⁊ vtilis ad quid intentetur.
4 Pretia rerum certa sunt.
5 Uendens scienter pecus morbosum longe preter rem condēnatur.
6 Uenditor non tenetur de vitijs animi.
7 Uenditor an cogatur prius rem prestare quam emptor pretium nu
merare.

De actione empti, ⁊ venditi. Titu. xxij.

Expedita est actio pro socio quia id qđ alie-
nuz est pro parte fit alterius. Nūc
audiamus de actionibus empti, ⁊ venditi, quibus id qꝫ
1 est alienum, in alterius redigit̄ dominiuz. † Et qꝫ actio
venditi directa cōpetit venditori, ⁊ eius heredi, in emptorez, ⁊ eius
heredē. Utilis datur ei cuius nomine res a procuratore vēdita est.
Actio empti directa datur emptori, ⁊ suo heredi in vēditorē, ⁊ suū
heredē, in eū quoqꝫ qui alterius nomine vēdidit, vt. ff. de pig. act. l.
2 Eleganter. ⁊. ff. eo. l. iuli. † Uenit aūt in actione venditi, taz directa
qꝫ vtilis, in primis pretiū rei vēdite, quodqꝫ specialiter ꝯuenit, puta
vt in domo vendita habitare liceat, quippe si ob hoc vendidit mino
ri pretio id estimatur loco pretij, vt. ff. eo. l. fundi. ⁊. l. si sterilis. §. qui
domum. Sed ⁊ ruta veniunt ⁊ cesa, fructus quoqꝫ ante venditionē
percepti, vt. ff. eo. l. fundi. §. ruta. ⁊. C. eo. l. ij. Usure quoqꝫ veniunt
quas vel mora generauit vel preter morā perceptio fructuū. Equū
namqꝫ est vt emptor qui re fruitur prebeat ⁊ vsuram, vt. C. eo. l. cura
3 bit. ⁊. ff. eo. l. iulian. §. ex vendito. † In actiōe empti tam directa qꝫ
vtili in

vt illi in primis venit',vt res vendita tradatur,non quidem precise, sꝫ vt vel interesse prestetur,si res non traditur. Qđ dupliciter ƺtingit venditoris.s.vitio seu procacia,puta qꝛ alij vendidit ⁊ tradidit. vt.C.eo.l.iiij. Vel qꝛ res vendita propter sui conditionem tradi in re nequeat,puta si fuerit sacra,religiosa,vel persona libera. In his enim ratione rei non tenet emptio,licet teneat, agaturqꝫ ex empto ratione bonefidei,vt.ff.e.l.si sterilis.§.q̃uis.⁊.ff.de contrab. emp. l.qui officij.§.qui nesciens. Stipulatio autem in talibus nulla est. Sed ⁊ si stipuleris tibi ⁊ alteri pro parte tantum stipulatio tꝫ, licet non emeris tibi ⁊ alteri insolidum tantum valeat emptio,vt.ff.de ꝯ ben.emp.l.fundi.⁊ insti.de inu.stipu.§.quod si quis sibi Interesse autem intelligo singulare rei pretium quod quandoqꝫ pluris est, q̃ꝫ
4 conuentum pretium. †Quippe certa sunt rerum pretia,vnum vocatur conuentum,quo.s.res venit. Alterum singulare ꝙ excedit conuentum. Alterum commune quod est quanti res communiter vendi potest,vt.ff.ad.l.aqui.l.Si seruum.⁊.ff.ad.l.fal.l.pretia. Venit quoqꝫ in actione empti,⁊ ꝙ rei vendite post emptionem accessit, ẽt si qd ꝑuo vẽdito vẽditoris intuitu donatũ fuerit,vt.ff.e.l.iuli.§.si qd seruo. Nã cum ad emptorem spectet periculum, equum est vt percipiat commodum,hoc tamen ita,si species venit vel quantitas vt species,vt.ff.de contrahen.emptio.l.quod sepe.§.in his. Excipitur vnum quod ⁊ si fuerit in specie venditum,non tamen transmittit nisi post degustationem,periculꝫ,preter q̃ꝫ si pacto remissa fuerit degustatio,vt.ff.de peri.⁊ com.rei ven.l.i.§.sed si venditor. Veniunt quoqꝫ in actione empti affixa,inserta,inclusa,vt.ff.e.l.fundi. Multipliciter quoqꝫ ⁊ differenter venditor emptor caueri debet. Ecce enim in brutis esse,bibere,vt oportet. In hominibus errones eos, fugitiuosue non esse. Secernitur autẽ sciens venditor ab ignorãte.
5 †Ecce enim si quis sciens venditor vendidit pecus puta morbosꝫ, tignumue vitiosum. condemnabitur etiam longe preter rem, puta si contagione pecoris morbosi vitione tigni,pecora pierunt, edes corruerunt. Si vero ignorans vendidit non tenebitur nisi quanto minoris emptor emisset si scisset,vt.ff.eo.l.iulianus.§.si venditor. In vase autem vendito conscius non distinguitur ab ignaro,vt.ff.eo.l.tenetur.§.sed si vas. Idẽ in locatione,vt.ff.loca.l.sed addes.§.j.secus in
6 vase commodato,vt.ff.com.l.in rebus.§.item.⁊.l.penul. †De vitijs autem animi venditor non tenetur nisi conscius dixerit abesse ⁊ non abfuit.i.promiserit,vel nisi alias temere asseuerauerit,vt.ff.eo.l.iulia.§.j.ignorans itaqꝫ venditor,alias tenetur insolidum vt in vase. alias tenetur in modicum.i.quanto minoris,vt in pecore morboso, seruo fugitiuo. Alias tenetur in nihilum vt in fure,seruo vendito ⁊ seruitute non dicta.vt.ff.eo.l.iulianus.in prin. Nisi bone frugi ipsum esse venditor asseuerauerit quod ergo in.C.legitur.tit.eod.l.si minor.venditorem ignarum nomine tributi teneri.speciale in tributo dictitio vel eo cotingere,qꝛ minorem esse capitationem dixit ma
7 ioreqꝫ inuẽta est. †Ad hec queri solet compellatᷣ ne venditor prius rẽ prestare,q̃ꝫ emptor pretium numerare? Et certe nulla lege id expressim cautũ est verũ ex lege quadam.ti.e.l.q pendente.vicũqꝫ dici potest venditorẽ predium debere tradere,per alteram aũt.l.sub eo.ti.l.ex empto.vtrunqꝫ conijcitur emptorem prius debere numerare. Quid ergo si alter alteri fidẽ nõ habeat,satis estimo vtrãqꝫ.i. rem venditam pecuniamqꝫ debitam,apud tertium tanquam apud sequestrum debere deponi qui dirimat omne quod est inter emptorem ⁊ venditorem,litigium. Sunt autem he actiones.i.empti,venditi,Ciuiles,bonefidei,⁊ perpetue.

SVMMARIVM

1 Actiones edilitie quot sint ⁊ que.
2 Redhibitio quid sit ⁊ quid redhibere.
3 Actiones edilitie quibus ⁊ pro quibus rebus competant.
4 Actiones edilitie ex quatuor oriuntur causis.
5 Homo redhibetur ex vitijs animi si fugitiuus vel error fuerit.
6 Pecus vel mancipiũ non morbosum redhibetur ꝑpter morbosꝫ.
7 Restitutio pretij ⁊ vsure veniunt in redhibitoria actione.
8 Actio quanto minoris quando competere censeatur.
9 Actio in factum competit ad pretium recuperandum.
10 Actio redhibitoria sex sopit mẽsibus,q̃ꝫto minoris vero vtili ãno.
11 Actio redhibitoria est arbitraria in simplũ prodita vel in duplum.

¶ De edilitijs actionibus. Tit.xxiij.

Dictum est superius de actionibus empti ⁊ venditi,que sunt principales ⁊ domine, nunc dicamus de edilitijs actionibus que sunt illarum quasi pedisseqꝫ. Videamus itaqꝫ quot sint actiones edilitie,in quibus reb⁹ sint prodite,quibus competant,in quos dentᷣ,ex quibus causis oriã
1 tur,quales sint,⁊ quanto tempore durent. †Sunt autem tres edilitie actiones. Redhibitoria quanto minoris ⁊ in factum actio. illud ante omnia sciendum est redhibitionem quoqꝫ contineri empti ciui
2 li iudicio,vt.ff.de act.emp.l.ex empto.§.redhibitionem. †Est autẽ redhibitio venditionis resolutio,vt.ff.de acqui.pos.l.Pomponius §.preterea queritur. Estqꝫ redhibere facere vt rursus habeat venditor quod habuerat,⁊ qꝛ reddẽdo id fit,id circo redhibitio est ap
3 pellata quasi redditio,vt.ff.eo.l.redhibere.in prin. †Cõpetunt autem he actiones emptoribus,permutatoribus quoqꝫ qui loco emptorum habentur,⁊ eorum heredibus in venditores,permutatores, ⁊ eorum successores,vt.ff.eo.l.j. Sunt autem prodite he actiones in duobus generibus rerum,fundis scꝫ ⁊ annimalibus, tam brutis q̃ꝫ rationabilibus. Vlpianus tamen dicit Labeonẽ scribere. edilitiuꝫ edictum pertinere non solum ad immobilia seseqꝫ mouentia,sed ad
4 mobilia quoqꝫ,vt.ff.eo.l.j. †Oriuntur tamen iste ex causis quatuor ex morbo,vitio,pacto,⁊ si venditores non cauerent,prout ediles iuberent vt.ff.eo.l.venditor. Est autem morbus habitus corporis contra naturam,qui vsum eius,ad id faciat deteriorem cuius causa natura nobis eius corporis sanitatem dedit,leuis tamẽ febricula vt vetus quartana que iam sperni potest,modicumqꝫ vulnusculum non induẽt edictũ,vt.ff.eo.l.j.§.sꝫ sciẽduꝫ. Vrgebitᷣ aũt redhibitoria vẽditor tam ignarus quam conscius,debuit enim hec habere nota vẽditor,nec interest emptoris cur fallitᷣ ignorantia vẽditoris an calliditate,vt.ff.eo.l.j.§.causa. Hec autem ita vera sunt si emptor ignorauerit,nisi nosse potuit,puta homo effossis luminibus veniebat vt ff.eo.l.queritur.§.si nominatim. Si autem emptor sciuit non redhibebit. Remisisse enim tunc videtur tacite,nec enim intelligitur esse celatus qui sciuit,⁊ certiorari non debuit qui non ignorauit, sed nec volenti ⁊ scienti infertur dolus,vt.ff.de act.emp.l.j.§.j.⁊.C.de transac. Sed ⁊ si venditor nominatim exceperit de aliquo morbo,nomi
5 ne eius morbi nõ conuenitᷣ nisi ꝑfunctorie exceperit,vt.ff.e. †Ex vitijs autem animi redhibetur homo dũtaxat si fuerit fugitiuus vel erro,alias non redhibetur homo ex vitio,nisi dictum fuerit vitiuꝫ abesse ⁊ non abest. Ex empto tamen agi poterit si sciens id vitium animi reticuit,vt.ff.eo.l.j.⁊.l.ob que.§.idem Pomponius. Fundus quoqꝫ pestibulas herbas habens siue letiferas redhibetᷣ,vt.C. eo.l.si predium.⁊.ff. eod. Fit autem redhibitio ex ordine proposita redhibitoria actione. Aliquando tantum redhiberi mancipiuꝫ debebit,licet quanto minoris agatur,puta si nullius sit pretij mancipium,forte furiosum vel lunaticum,vt.ff.eo.l.bouem.§. aliquando,
6 †Sed ⁊ interdum non morbosum pecus vel mancipium redhibetᷣ propter morbosum,vt.ff.eo.l.ediles.ij.§.si iumenta.⁊.l. plerunqꝫ.⁊ l.iustissime. Ex pacto quoqꝫ redhibetur per actionem in factuꝫ, vt ff.de rescin.ven.l.si conuenit.C.eo.l.supra allega.⁊.ff.eo.l.ꝙ si.§.in factum. Sed ⁊ sicut dictum est supra si venditor non caueat redhibi
7 tio locum habet,vt.ff.eod.l.si venditor. †Venit autem in actiõe redhibitoria restitutio pretij,⁊ vsure veniunt,⁊ si quid accessionis nomine dederit voluntate tamen debitoris,vt.ff.eo.l.cum autem.⁊.l. debet. Sed ⁊ si damnum emptor passus est,per hominem quẽ redhibeat ei restitui debet. econtrario cum emptor redhibet mancipium,restituere debet ipsum non deterioratum suo facto, familieve sue,vel procuratoris,sed restituere debebit emptor,quicquid ad se peruenerit,vel culpa sua non peruenit,legatum quoqꝫ ⁊ hereditatem,etiam si ea seruus perceperit, emptoris contemplatione, qꝛ si venditio remãsisset,nihil res hec emptori profutura fuisset. Nam ⁊ per contrarium si contemplatione venditoris,seruus qui est in cã redhibitionis institutus proponeretᷣ tamen diceretur restituere emptorem non debere si nollet redhibere.⁊ generaliter dicendum est quicquid extra emptoris rem per eum seruum,acquisitum est,id instum videri oportere,vt.ff.eo.l.cum autem.§.fi.⁊.l.⁊ generaliter ex his que sunt colligi potest,quia redhibitoria actio nomine morbosum,vitiorumqꝫ duorum in homine competit,sed ⁊ in fundis, sicut
8 dictum est,vt.ff.eo.l.si tamen. †Quanto minoris vero actio competit,puta si quis venditor de mancipio adfirmauerit,non vt laudaret,sed vt ⁊ prestaret,⁊ tunc tamen redhibitorium iudicium intẽdi potest,vt.ff.eo.l.sciendum. Et notandum est quod quanto minoris actione sepius agi potest,ita tamen ne lucrum emptor faciat, ⁊ bis eiusdem rei estimationem consequatur.vt.ff.eo.l.quod si.§.si quis
9 egerit. †In factum autem actio competit ad pretium recuperandũ puta si mancipium sine iudice sit redhibitum. Sed ⁊ si venerit, vt nisi placuerit intra tempus prefinitũ redhibeatur. Nomine quoqꝫ cautionem omissarum,sed ⁊ ornamentorum non prestitorum redhibitorum iudicium vel in factum intenditur,vt.ff.eo.l.ediles.ij.§.nõ
10 tantum. †Sopitur autem actio redhibitoria sex mensibus,quanto

minoris anno vtili, vt.ff.eo.l.sciendum.§.tempus.&.l.ediles.ij.&.l.si tamen.&.l.cum sex. In factum autem actio, que e de redhibeda re, nisi placuerit, eatenus extenditur, quatenus conuenit, etiam si pactum intercesserit, vt in perpetuum redhibitio fieret. Ubi aute de tempore nihil conuenerit, in factu actio iter .lx. dies vtiles accomo datur emptori ad redhibendum, vt.ff.eo.l.quod si.§.in factum. Nomine autem cautionum omissarum, & nisi iumenta prestentur vti optime ornata vendendi causa fuerint, redhibitoria vel in factum emptoribus.§.lx. dies vtiles dantur, vt.ff.eo.l.si venditor.&.l.ediles.§.non tantum. Sunt autem iste actiones non ciuiles, nec proprie pretorie, sed quasi pretorie, quia edilitie, sicut enim ius pretorium iuris ciuilis pars est, sicut & ius edilitium portio est iuris honorarij, vt in
11 stitu.de iur.natu.§.pretorum quoq edicta. † Est autem actio redhibitoria, vt estimo arbitraria. estq prodita alias in simplum, alias in duplum, vt.ff.eod.l.redhibitoria. Alie vero due actiones edilitie, id est, estimatoria. Quanto minoris. Et in factum actio, fortassis sunt bone fidei.

SVMMARIVM

1 Conductor quis dici possit.
2 Actio locati locatori competit & eius heredi contra conductorem et eius heredem.
3 Instrumentum estimatum venit in actione locati.
4 Locator conductorem male versatum in re locata expellere pot.
5 Actio conducti cui competat & quid in ea veniat.
6 Instrumentum quid proprie dicatur.
7 Actiones locati & conducti personales sunt, ciuiles, bone fidei & perpetue.

De actione locati & conducti. Tit.xxiiij.

Qua vero locatio pene eisdem regulis contrahitur, quibus & venditio, de actione locati & conducti disseramus. In primis tamen sciendu est, quia locatio proprie, nisi de pecunia mercedis nomine conuenit non contrahitur, vt.ff.com.diui.l.Si conuenerit.&.ff.depo.l.j.§.si
1 vestimenta. † Aliquando tamen & conductor dicitur, & partiarius colonus appellatur, qui non ad pecuniam numeratam conduxit, sed fructus quasi societatis iure, & damnum, & lucrum, cu domino fundi partitur, vt.ff.eod.l.si merces.§.conductor. Abusiue tamen colo
2 nus talis, conductor appellatur. † Competit autem actio locati, locatori, & eius heredi, in conductorem & eius heredem. Uenit autem in actione locati, mercedis prestatio, & rei finito vsu restitutio, siue locatio fuerat temporalis, vel perpetua, in scriptis vel sine, eo dicto, quod si quis locauerit ad lustrum exactoq lustro passus est conductorem in conductione, secundo quoq anno fore nullum annum hoc ipso quod tacuerit relocasse videbitur. Hec ita in rusticis predijs. In vrbanis autem predijs alio iure vtuntur, prout quisq habitauerit, ita obligetur, nisi in scriptis certum tempus conductioni co
3 prehensum sit, vt.ff.eo.l.item.§.qui impleto. † Uenit quoq in actione locati instrumentu estimatum, licet locatio non soleat dominiu mutare, vt.ff.eo.l.cum fundus.&.l.non solet. Uenit quoq damnum illatum, a colono, vel ab alio, coloni, vel vitio, vel iudicio, vt.ff.eod.
4 l.si merces.§.culpe.&.ff.sol.ma.l.pe.j.respo. † Locator quoq conductorem expellere potest, & impune si male versatus sit in re locata, vt.C.eod.l.edem. vel si biennio continuo pensiones non soluerit etiam si conuenerit de eo non expellendo, quippe tacita inest conditio si pensionibus paruerit, vt.ff.eo.l.quo.§.inter. Expellere quoq poterit non tn sine pena, nisi pbauerit domu suis vsibus necessariu vel corrigere eam opus fuerit. His enim in casibus non conuenietur ad interesse, sed nec cogetur pati conductorem inhabitare compellendus est tamen conductor mercedem pro rata temporis remittere non petere, aut habitatione non minus commodam prestare. Idem in exustis & locatis edibus. vt.ff.eod.l.si quis.i.respo, secus in venditis. siquidem & post exustionem debetur pretium, li
5 cet no merces. † Actio coducti conductori copetit, & eius heredi. Uenit autem in actione conducti, vt res locata fruenda tradat vel interesse prestetur hoc de rigore, ex equitate enim excusabit domus locator si euicta fuerit sine dolo malo suaq culpa, dum paratus sit aliam habitationem eque commoda prestare, vt.ff.eodem.l.si quis idem in similibus. Ueniunt quoq instrumenta fundorum puta.
6 † Est autem instrumentum apparatus rerum diutius mansurarum, sine quibus possessio excoli non potest, vt.ff.de instru. lega.l.instrumenta. & sciendum quia locatur, alias res vt domus, alias opera, vt exceptoris. & certe si exceptor operas suas exhibuerit, vel per eum non steterit, sed per aduersarium, totius temporis mercedem accipere debet, presertim si eo anno mercedes ab alio no acceperit, vt.ff.e.l.sed addes.§.fi.&.l.q opas. Stetisse aut p coductore itelligo seu locatorem, si steterit per eius vitiu, seu per casum in eius psonam contingentem, vt per egritudinem vel per mortem. ex his competenter & probabiliter colligi potest, quod si steterit extrinsecus, & per casum in alterius persona contingente nullo vel commodo vel
7 incommodo quisquam adfici debeat. † Constat autem quod he actiones sunt personales, ciuiles, bone fidei, & perpetue.

SVMMARIVM

1 Locatio & conductio non cadunt inter mensorem & eum qui ipsius vtitur opera.
2 Actio directa datur ei qui in mensura deceptus est a mensore.
3 Mensor de dolo & lata culpa tenetur.

Si mensor falsum modum dixerit. Tit.xxv.

Qvia mensoris opera tanquam conducti vtimur, vt.ff.si regun.l.iiij §.j.de actione in factum, que aduersus mensorem agrorum proponitur ex pretoris edicto quod est. Si mensor falsum modum dixe
1 rit. audiamus. † Nec enim crediderunt veteres sicut & superius dictum est, inter tales personas locationem & conductionem esse, sed magis operam beneficij loco preberi, & id quod datur ei, ad remunerandum dari, & inde honorarium appellari. Sin autem ex locatione vel conductione fuerit actum dicendum erit nec tenere intentio
2 nem. Inuenitur autem hec actio in factum directa & vtilis. † Directa datur ei qui in agri numero deceptus est a mesore, venditori puta & emptori. Datur autem in mensorem agrorum si in numero fefellerit. In heredes aute non datur, licet heredi similibusq personis. Nam & licet a negotio originem accipit, serui quidem nomine non peculiotenus sed noxaliter intenditur, vt.ff.eodem.l.iij.§.vlti.l.iiij. Duo ergo specialia sunt in hac actione, sc3 q licet sit ex contractu
3 no dat in herede, & q noxaliter competit. † Tenetur aute mesor de dolo solo, lataq culpa que dolo comparatur, vt.ff.eo.l.j.§.Hec actio. Si falsum modum renuntiauerit siue per se, siue per alium, viua voce vel per literas, vt.ff.eo.l.j.§.vlti.&.l.ij. Ita demum aute competit hec actio emptori vel venditori contra mensore, si alter ab altero condicere vel alias suum consequi non valeat, vt.ff.e.l.iij.&.v. Utilis in factum actio datur alias ratione rei, alias persone. Rone rei, vt si in mensura no agit, sed edificij vel cuius alterius rei me sor fefellerit, vt.ff.eo.l.v.&.vj. Ratione persone, vtilis competit in eum qui mensor non fuit in modo. tamen fefellit puta aduersus machinarium, architectum, carpentarium, seu redemptorem. Tabularius quoq siue scriba hac actione vtili conuenietur, vt.ff.eo.l.vlti. &.C.de magistra.con.l.vlti. Fortassis & econtrario ad honorarium expectandu. Hec vtilis in factum actio mensori competit, qq in edicto non habeatur q est de mensore proditum. est aut hec actio pretoria no ciuilis, vt.ff.eo.l.j. Et perpetua, vt.ff.eo.l.hec actio.

SVMMARIVM

1 Actio prescriptis verbis oritur ex inominato ctu facio vt facias.

De prescriptis verbis actione, que ex facio vt facias innominato contractu proponitur. Titu.xxvj.

Ex cotractu quoq licet innominato † qui & cosensu perficitur, ex facio.s. vt facias
1 queda prescriptis verbis actio nascitur. Competit aute ei quicqd fecerit, vt quid sibi aliud quis faceret, nec id factu fuit vt.ff. de prescrip.ver.l.naturalis. est quoq hec actio, ciuilis, personalis, ppetua, strictiq iuris, sicut fere cetere prescrip.ver.actioes.

SVMMARIVM

1 Actio de dolo oritur ex contractu innominato facio vt des.

De prescriptis verbis actione, que ex facio vt des innominato contractu proponitur. Titu.xxvij.

Ex

1 Ex facio quoq; vt des † innominato contractu qui & re contrahitur, queda; actio nascit' que de dolo vocatur. Nam si feci vt dares & posteaq; cessas dare nulla erit ciuilis actio, & ita d dolo dabitur preter q in C. d trans. l. cum mota. & l. si profundo, in illis enim legum casibus ex necessitate prescriptis verbis actio, iure decernitur, quia & vetus actio perempta est, & quia de dolo actio, vtpote cessante dolo competere non potest.

SVMMARIVM

1 Constitutio pecunie licet nudum pactum sit actionem tn parit.
2 Actio de constituta pecunia cui & contra quem competat.
3 Constitui quando possit aliud pro alio.
4 Actio de constituta pecunia est personalis, pretoria, stricti iuris, et perpetua.

De constituta pecunia. Titu. xxviij.

Restat vt de actione que vocatur de constituta pecunia, videamus, † licet enim constitutio pecunie sit nudum pactum. actionem tamen parit, cumq; constitutor paciscatur licet proprie non contrahatur, magisq; constitutio contractibus accedit, quam alijs actionum matriculis, vt ita dixerim, merito in presentiarum dicendum est, cui com
2 petat hec actio de constituta pecunia, in quem, & qualis sit. † Competit autem ei cui quis constituit, in eum qui constituit se soluturu; siue pure, siue in diem, siue sub condictione, vt. ff. eo. l. id quod. Siue pro se, siue pro alio. Constituit autem pecuniam iuribus debitã,
3 vt. ff. eo. l. iij. † Aliud quoq; pro alio constitui potest dummodo debeatur hoc naturaliter tantum, vt per nudum pactum, vel ciuiliter & naturaliter, vt per stipulatum, vel naturaliter, non tamen ciuili iure sed pretorio, vt per iusiurandum. si vero quid debitu; sit ciuiliter tãtum, exceptione tamen eius petitio possit elidi, puta non numerate pecunie, vel pacti conuenti, nequaq; constituitur. Ita demum autem tenetur qui constituit si personaliter loquatur. i. si constituit se soluturum non si alium. vt. ff. eo. l. eum qui. Sed si quis constituit se pignus daturum, cum vtilitas pignorum irrepleritt debet etiã hoc cõstitutum admitti, vt. ff. eo. l. qui autem. §. si quis. S; & si certo loco fuerit constitutum exemplo arbitrarie actionis vbi agi poterit, vt. ff. eo. l. si duo. §. sed certe. Et notandum est quia licet is qui stipulati pure promisit illico tenetur ad dandum, modici dumtaxat temporis habenda ratione. Cõstitutor tamen infra. x. dies exigi non potest, vt
4 ff. de. l. promissor. §. si sine. † Est autem hec actio personalis, pretoria, stricti iur. & perpetua.

SVMMARIVM

1 Condictio ex. l. competit donatario, & eius hrdi aduersus donatorẽ & eius heredem.
2 Condictio ex lege datur vt res donata tradatur.
3 Donans scienter rem alienam si euincatur ad sumptus in ea per donatarium factos tenetur.

De donationibus. Titu. xxix.

Et quia donationis contractus in codice vltimo loco expetitur, & a Iustiniano donatio in formam contractus redacta est, cum iuregentium nudum pactum fuisset, nec actionem pareret, de actione que prodi
1 ta est ob donationem audiamus. † Competit autem ex lege condictio donatario, eius heredi, in donatorem & eius hrdẽ, ita demũ antem, si donatio sit mera, ex munificentia liberalitate q; descendat. Si vero mixtũ fuerit, donationis cãm cũ donatiõe, negotiũ vel ob mortem sit donatũ, alijs actionibus agetur. i. vel condictione ob cã;, vel actione ex testamento. Nam & mortis causa donata, tanq; legata, et si ab intestato fuerint relicta, actione ex testamento petuntur.
2 † Competit autem ex lege condictio vt res donata tradatur, vt insti. eo. §. perficiuntur. & C. eo. l. si quis. §. sinautem hoc. Non euicta resartiatur, vt. C. de euic. l. iiij. Non enim donator liberalitatis sue penam pati d;, vt. ff. de edili. edic. l. ad res. Licet tñ donatori necesse non erit repromittere ea que in rebus venalibus ediles repromitti iubent, si tñ donator euictionem specialiter promiserit, cõueniet.

3 † Sed & si sciens rem alienam mihi donauerit. & euincat, inq; eam sumptus magnos fecero, obstrictus erit, vt. ff. eo. l. Aristo §. labeo ait. est autem hec actio ciuilis, perpetua, personalis, stricti iuris, vt. ff. eo. l. eum qui.

SVMMARIVM

1 Exercitoria, institoria, & similes an sint actiones.
2 Exercitoria actio cui & in quem detur.

De actione exercitoria, & institoria, tributoria. Quod iussu, & de peculio. Titu. xxx.

Quia actiones ex contractibus descendẽtes, de quibus dictum est superius, actionesq; ex quasi contractibus de quibus dicetur inferius, propter contractus & quasi, seruorum, filiorumq; fa. in parentes dominosq; redduntur, earumq; alie sunt isolidũ vt exercitoria, tributoria, Quod iussu. alie non, vt de peculio, de in rem verso, de
1 his omnibus videamus. † In primis autem sciendum est quia hec nõ sunt actiones. i. exercitoria, institoria, tributoria, de peculio, de in rem verso. Quod iussu, non sunt actionum nomina, sed formarũ siquidem vna actio. s. cõdictio certi, vel actio venditi, vel quecunq; alia pro qualitate negotij quo agitur de peculio, deq; eo quod in rem versu; est sicq; duplicem condemnationẽ h;, & vna est actio, vt instit. q cũ eo qui in al. po. habetur, partũ obstringi iudcio tutele, negotior. gestoru;, de peculio, & de in rẽ verso. Minus ergo proprie aiunt qdã has esse actionũ spẽs, quas nõ esse actionũ spẽs, s; formas apte pbauimus. Nã & alias ↄcepti, oblati, exhibiti, nõ exhibiti forme sunt actionum furti non furti species seu gña, vt institu.
2 de fur. † Exercitoria actio competit ei qui cum magistro nauis contraxit noie tamẽ eius rei, cuius ibi ppositus fuerit, seruus liber ve, vt. ff. eo. l. j. Datur quoq; in exercitorem directa, non cum magistro agitur eodem actionis genere, sed vtiliter agitur in exercitorem, vt vt sic ea actio que datur directa contra magistrum, detur vtilis, vocetur q; exercitoria contra exercitorem. Hoc enim edicto actio nõ transfertur sed adijcitur, vt. ff. eod. l. si enim §. item. Et sciendum est, quia ita demum ↄpetit in exercitorem nomine pecunie credite condictio certi exercitoria, si in eam rem in rem in quam sumitur, fuerit necessaria pecunia. In hac. n. actiõe curiosu; op; eẽ creditorẽ, vt. ff. eo. l. vlti. Datur autem hec actio perpetuo heredibus & in hrdes etiam serui nomine, vt. ff. eo. l. si tamẽ. Est & pretoria, est alias bone fidei, alias stricti iuris, pro qualitate negotij, & actionis genere.

FINIS

Tractatus de varietate actionum vetustissimi simul & eruditissimi Iurisconsulti Placentini.

De rerum vendicationibus.

SVMMARIVM

1 Actio quid proprie dicatur.
2 Negotia plura sunt q; vocabula, & actiones sua excedunt nomina.
Actio de dolo quando competere dicatur.
3 Maleficij nomen speciale quando quid sortiatur & quando non.
4 Contractus est annullandus qui dolo fuit initus.
5 Condictio ex lege quando intendatur.
6 Actio in factum quando proprie competat.
7 Condictio ex lege tribus denegatur casibus & quare.
8 Effusorum & perperam iudicatorum eadem est ratio & censura.
9 Pacta incontinenti adhibita & veterem informant & nouam pariũt actionem.
10 Ius qualiter accipiatur in actionis desinitione.
Ius hoc in loco multis capitur modis,

11 Actio eo quod ius quoddam est ab eo quod in facto cōsistit differre dicitur.
12 Actio proprie in personam, petitio in rem, persecutio in rez vel in personam inferri dicitur.
13 Actio quelibet iudicium quoddam est.
14 Debitum naturaliter tantum nec peti nec repeti potest.
15 Contractus iure gentium, actiones autem iure ciuili ⁊ pretorio introducte sunt
16 Rei vendicatio an possit dici actio.
17 Actio que res proprie dici possit.
Conceptio verborum non est actio.
18 Obligatio non ex literaram figura sed intellectuali oratione oritur.
19 Argumentum quid dicatur apud dialecticos.

¶ De diffinitione actionis. Titu. j.

Ctio nihil aliud est
quam ius prosequendi in iudicio, quod
sibi debetur, ⁊ notandum est quia singu
la verba in definitione ista posita, pō
1 dus habent. Siquidem actio † nihil
aliud est scilicet hodie, quam oliz fue
rat. Quippe olim erat actio solenniuz
verborum ⁊ prescriptorum formata cō
ceptio, a collegio pontificum impetra
ta, id est magistratuum vel senatoruz.
Ideoqz omnes actiones quondam prescriptis verbis, id est solen-
niter conceptis atqz formatis impetrabantur, ⁊ impetrate intende-
bantur, adeoqz omnia solenniter procedebant, prout Cicero testat̃
in Rhetoricis, si quis a syllaba caderet causam amitteret. At eniz
sublatis solennibus ⁊ ab aula dimissis iurisqz formulis radicitus ex
cisis, ⁊ aucupationibus sillabarum per Constantinum principē pe
nitus amputatis actionibus postmodum non tamen omnibus nomi
2 na certa sunt posita. † Nempe plura sunt negotia quam vocabula,
⁊ plures sunt actiones q̃ʒ ea ꝓ nomina, que cum deficiūt, alias con-
fugit̃ ad actionē de dolo, alias ad conductionez ex lege, alias ad ac
tionem in factum, alias ad actionem prescriptis verbis. De dolo
tunc agitur cum dolus in contractu, vel extra, admittitur, nec alia
via agendi vel excipiendi suppetit vt.ff.de dolo.l.j. sed ⁊ tunc de-
muz cum in speciali nomen maleficij non cadit. Nempe sicut se ha
bet in criminalibus stellionatus criminatio, sic ⁊ se habet in ciuili-
3 bus de dolo actio, vt.ff.de cri.stel.l.iij.§.itē si quis. † In speciale no
men maleficij non cadere id intelligo, quod non coercetur lege ali
qua certa, sed nec ⁊ eius sententia. Naz ⁊ de seruo corrupto soluto
licet non agatur Aquilia id est ex directis verbis legis Aquilie, si
ue in subsidiuz subrogata, vt insti. de lege aquilia.§.vltimo. Sz nec
abhorreat quod dixerim. nomine maleficij in contractu admissi, ac
tione de dolo agi. Nam cum contractui dolus causam dederit, non
4 actiōe ex ꝯtractu sed de dolo agitur, si fraditio sequat̃. † Quippe ꝯ
ctus est nullus dolo initus, vt.ff.de dolo.l.eleganter primo respon-
so. presertim si sit bone fidei, tunc enim nec actio oritur. Si vero sit
stricti iuris, actio quidem nascitur, sed exceptione perimitur, vt.ff.
de verborum oblig.l.si quis eum, ⁊.C.de inutili.stipu.l.pen. ex do-
lo aūt qui admittit̃ extra contractum, quin de dolo competat actio
nemini venit in dubium. ecce enim si permisisti mihi vt i fundo tuo
sererē, fructusqz colligerem, nec tollere me patiaris, ciuilis actio nō
nascitur nec competit, sed de dolo extrinsecus a pretore tribuit̃, vt.
5 ff. de prescriptis ver.l.permisisti.§.permisisti. † Condictio ex lege
tūc itēdit̃ cū lege aliq̃ noua obligatio iducit̃ nec tm̃ quo gn̄e actiōis
agi debeat, ea lege cauetur, vt.ff.de cōdictio. ex lege. Ecce eniz do
nator etiam citra stipulationis vinculū ex nudo duntaxat pacto cō-
ditione ex lege noua Justiniani, vt.C.de do.l.si quis. ij.§.finautem
hoc ad tradendum compellitur. In factum actio subsidiaria, vtpo-
te cuius tenor in multis ac varijs iuris articulis proditus est, vt.C.
de sac.sanc.eccle.l.sancimus. i. tunc intenditir, cum alia actio defi
cit, equitasqz suadet actionē dari, nulla tamen lege actionem dādaz
esse nominatim exprimit̃. Quoties enim deficit actio, vel exceptio
vtilis actio vel exceptio. i. in factum competit, vt.ff.de interro. act.
6 l. Qui seruum. † Et sciēdū est q in factū actio tunc proprie dat̃, cuz
ex maleficio, vel quasi agitur, vt si quid effusum deiectumue est vel
perperam per imprudentiam iudicatum. In his enim casibus nul-
la ex nomine prodita actio nascitur, sed nec ex lege cōdictio, seu de
dolo prescriptis verbis actio. Cum itaqz cetere actiones deficiant
⁊ necesse est aliquam competere, in defectum non immerito decur-
ritur ad actionem in factum, vt.ff.de prescrip. verb.l. quia ⁊ .l. quo
ties. Ecce enim si .x. numismata fuerint sub conditione legata Ti-
tio, ⁊ eorundez vsusfructus pure Pamphilo, heresqz illa numisma
ta, non exacta cautione Pamphilo prestiterit, Titio post cōditio
nis euentum per actionem in factum succurretur aduersus fructua
riuz, hoc tamen ita si nec legatarius stipulatus fuerit, nec heres do
lo malo in exigenda cautione cessauerit, vt.ff.ad exhi.l.iulianus.§.
7 si tibi decez. † Conditio ex lege, in prefatis tribus casibus, id est
vbi quid deiectum effusumue est, vel perperam iudicatuz ideo, non
datur, quia nulla noua lege obligatio noua inducitur, sed vetus ⁊ iu
re gentium parta a pretore formatur, sed nec de dolo actio compe-
tit. Ecce enim vbi quid deiectum est, nec aduersus eum qui deiece
rit (vtpote cum alio iure. id est lege Aquilia teneatur) de dolo ac-
tio datur, sed nec aduersus eum ex cuius domo deiectum fuerit, cū
nequaq̃ʒ dolum admiserit, sane q aliquatenus culpe reus est, eo q
opera malorum hominum vtitur, actione in factum tenet̃, vt.ff.nau.
cau.sta.l.vlti.§.hac actione, ⁊ insti. de ob. ex q. de.§. Item exerci-
8 tor. † In effusis ⁊ perperaz iudicatis eadez ratio est, eadez ergo cē
sura. illud autem certissimuz est quod in predictis tribus casibus ⁊
similibus prescriptis verbis actio cessat, eo q ex ꝯtractibus dumta
xat innominatis, ⁊ ex quasi contractibus, ⁊ ex pactis inconntinenti
in contractibus adhibitis, prescriptis verbis datur vt.ff.de prescri.
ver.l.ij. ⁊ hoc tam in iudicijs stricti iuris quam bone fidei, vt.C. de
pactis.l.in bonefidei. ⁊.ff.de pac.l.iurisgentium. ⁊.ff.de contrahen.
emp.l.pacta conuenta. ⁊ in iudicijs stricti iuris vt.ff.de pac.l.rescri
9 ptum.§.vlti. cum.l.seq.ff.si cer.pe.l.lecta.C.de dona.l.lege. † Istis
itaqz legibus euidenter ostenditur pacta incontinenti adhibita taz
in contractibus stricti iuris quam bonefidei. ⁊ veterem, secundum
qualitatem negotij, actionem informare, ⁊ nouam prescriptis ver-
bis actionem parere. Quippe donationis species cuius memini-
mus, sicut nec stipulatio in bone fidei contractibus non reputatur,
vt.ff.de dona.l.eum qui. Prescriptis autem verbis actio, sicut ⁊ su
perius dictuz est, ⁊ ex contractibus innominatis oritur, puta ex do
vt des, ex do vt facias ⁊ ex facio vt facias, vt.ff.de prescri.ver.l.na
turalis. Ex quarto aūt articulo q est facio d vt des actio dolo dat̃.
cus tamen casualiter reperitur, vt.C.de transa.l.cum mota. de his
tamen actionibus. id est in factum ⁊ prescriptis verbis latius dicet̃
10 inferius. Sequitur Actio nihil aliud est quam ius ⁊c. † Jus, id est
quedam iuris ratio siue forma qua edita species future litis demō
stratur, vt.C.de eden.l.edita. ⁊ per quam actionem lis omnis initia
tur. Nam ⁊ Paulus actionem hypothecariam nominat vulgarē
formulam, vt.ff.de fur.l.si seruus. Alias autem iuris nomine signi
ficatur constitutio siue censura hominum, id est ius ciuile vel gētiū
vel nature, id est ius naturale. Sed ⁊ ius dicit̃ quod pretor iniq̃
decernit, habita relatione non ad id quod fit a pretore, sed ad id q
fieri debet. Jus quoqz dictum est ius necessitudinis, id est sangui-
nis. sed ⁊ locū in quo ius redditur ius appellamus, vt.ff.de iustit. ⁊
iur.l.pe. ⁊ vlti. ⁊.ff.de iter. actio.l.iiij.§. q ait pretor. Jus quoqz ap
11 pellatur cibus delicatior. † Et sciendum est q per hoc q actio ius
est, differt ab eo q in facto consistit, sicut est venditio, traditio, solu
tio, hec enim nomina facti designatiua sunt ⁊ nō iuris, vt.ff.de cur-
furio.l.consilio.§.quesituz. Adijcitur persequendi. ad differentiaz
exceptionis, que est ius excipiendi vel retinendi. Persequēdi au
tem verbo, ⁊ agendi ⁊ petendi verbum intelligatur. Quippe actio
nis verbo, continentur in rem, in personā, directa, vtilis, preiudiciū.
Stipulationes quoqz pretorie que instar actionem habentur, sed ⁊
interdicta actionis verbo clauduntur, vt.ff.de actio. ⁊ oblig.l. actio
12 nis. † Proprie tamen actio vocatur que in personam infertur, peti
tio in rem, persecutio in rem vel in personam rei persequēde gratia
vt.ff.de actio. ⁊ obli.l.actio. ⁊.ff.de verbo.singnifica.l.pecunie. Se-
quitur ꝑsequēdi iudicio, id est iudiciali conflictu. siue contentiosa
iurisdictione, que expeditur in iudicio, ad differentiam voluntarie
iurisdictionis, que peragitur in concilio, qualis est manumissio,
emancipatio, adoptio. Alias autem iudicij nomen pro intellectu si
13 ne discretionē ponitur vt insti. Qui.n.e.per.fa.t.§.preterea. † Ac-
tio quoqz omnis iudicium appellatur, vt.C.fami. herciscū.l.j.ff.de
mino.l.in cause. ⁊.ff.de iu.l.si longius.§.si filiusfamilias. Sed ⁊ cau
se exercitium dicitur iudicium, vt.C.de procur.l.licet. ⁊.C.de iudi.
l.j. iudicis quoqz sententia iudiciū nuncupatur. ⁊ notandum q ac-
tio per iudicij verbum in sui definitione positum differt ab his cau
sis quibus quid persequimur non nostro iure sed per iudicis officiū
vt in restitutionibus a bone fidei possessoribus perceptis quas cum
vendicantes vincimus, per iudicis officium nobis restitui postula-
mus, vt.C.de rei vend.l.si fundum. ⁊.l.certum. Sz ⁊ per iudicij ver
bum secernitur actio ab eo iure quod omnibus communites est in-
dultum puta vt cuiqz liceat impune euz occidere qui nocturnus ad
agros populator intrauit aut itinera frequentata insidijs aggressio
nis

nis obsederit. Quippe nemo debet parcere militi cui obuiare oporteat vt latroni, vt.C.quan. lic.vni.si.in.se vin.l.j. Annectitur q̄ sibi debetur, debitum autem intelligo, siue ciuiliter tantum, vt p chyrographum spe numerationis factum, siue ciuiliter ⁊ naturaliter vt
14 per mutuum. † Id autem quod naturaliter tantum debetur, id est per nudum pactum actione nec petitur nec repetitur. Nēpe ex nudo pacto actio non oritur vt.C.de pac.l.legem.⁊.C.loca.l. si tibi. interdum tamen ⁊ quod nudo pacto promissum est petitur, vt in cōstituta dote ⁊ donatione, sed ⁊ si solutum fuerit, a minore puta aliquādo non repetitur, vt.ff.de condit.inde.l.interdum. Sed ⁊ mulier q̄ intercessit, licet naturaliter debuerit, si soluerit, repetit, vt.ff.de condit.inde.l.qui exceptionem. Sed ⁊ hoc verbum quod sibi debetur, omnem omnino actionem comprehendere intelligitur, siue ciuilis, siue bonoraria, siue fideicommissi fuerit persecutio, vt.ff.de verb.si
15 gnifi.l.pecunie verbum. † Et sciendum est, q̄ licet contractus pene omnes sint naturales, id est a iure gentium introducti vt inst. ð re. diui. actiones tamen omnes, id est agendi formulas ius ciuile induxit atq̄ pretorium, quod est viua vox ⁊ portio iuris ciuilis. Sane quodā in loco iuris habetur mentio naturalis actionis, vt.ff.de fideius.l.fideiussoribus. Exposita est paulo superius sufficienter actionis definitio, que est, actio nihil aliud est, quam ius persequendi in iudicio, quod sibi debetur. Hec inquam definitio conuertitur cum suo definito. Omnis enim actio est ius persequendi ⁊c. ⁊ omne ius
16 persequendi est actio. † Ex his oritur questio, sit ne actio rei vendicatio? profecto minime. Nempe qui in rem actionem intendit, siue rem vendicat, nihil sibi debitum petit, sed quod suum est, sibi restitui postulat. Quod autem alicuius est, id amplius eius fieri deberive seu dari nulla ratione potest vt.ff.de excep.rei iud.l.⁊ an eadē §.actiones.⁊ insti.de leg.§.sed ⁊ si rem legatarij.⁊ insti.de actio.§. sic itaq̄ discretis actionibus. Relinquitur itaq̄, vt rei vendicatio, inspecta definitione predicta, nequaquam sit actio. eo tamen decursum est, licet per abusum vsurpatumq̄ contra definitionē superius expositam, vt rei vendicatio nuncupet̄ actio. Quippe actionis verbum latius porrigitur ⁊ generale est, vt.ff.de verb.signi.§.pecunie.
17 † Ad hec non absurde queri potest que res sit actio? finge enī q̄ꝺ quis acturus, ait, rei vendicationem intendo seu rem vendico, petitionem hereditatis propono, vel hereditatem peto, vtrum ne horū verborum conceptio, vel significatio erit actio, quidve tertiū. ⁊ cer
18 te verborum conceptio nullatenus est actio. † Non enim figura literarum, id est figura literali vel vocali, sed oratione quam exprimunt litere, id est oratione intellectuali obligamur, vt.ff.de actio.l. non figura. Veruntamen si certam rationem sequamur, nec intellectualis oratio.i.vocalis oratiōis significatio erit actio. Quippe iuris nomen non recipit, nec ergo actionis. Sicq̄ quid tertium actionem necesse est esse. erit itaq̄ actio non quecunq̄ petitio vel intentio, sed que subijcitur petitioni fundande intentionis causa ratio. ecce enim inquit actor, rem vendico, quia res mea est, hereditatē peto, quia heres sum. He certe subiecte rationes proculdubio sunt ac
19 tiones. † Nam ⁊ in dialecticis reprobatis alijs ambagibus, nihil aliud est argumentum quam ratio que subijcitur ⁊ quod inducitur ad probandum positum dubium, puta, si in questione vertit̄ an Socrates sit animal, ⁊ allegetur q̄ est homo, competenter a necessario infertur quia est animal.

SVMMARIVM

1 Actionum quedā ciuiles ⁊ quedā pretorie sunt.
Actionum multiplex hic ponitur diuisio.
2 Actionum alie in rem, alie in personam ⁊ alie mixte sunt.
3 Actionum alie ad heredes transeunt, alie vero non.
Actiones quedam sunt temporales ⁊ quedam perpetue.
4 Actiones ex quibus oriantur contractibus.
5 Actio oritur ex obligatione literis contracta.
Actio induci potest consensu tacito.
6 Actio oriri potest ex obligatione que venit ex maleficio.
7 Actio directa non differt ab vtili.
8 Actionum alie ex maleficijs, alie ex obligationibus nascuntur.
Actionum alie insolidum alie non insolidum redduntur.
9 Actionum quedam vniuersales ⁊ quedam speciales sunt.
Actio in rem plus confert iuris q̄ actio in personam.

De diuisione actionis. Titu.ij.

Exposuimus non multo superius qualiter actio definiatur, nūc explicemus quēadmodum diuidatur. Et notandum quia a singulis verbis, que sunt posita in definitiōe actionis, diuisio sumitur. Ecce.n.
1 in primis a verbo iuris, q̄ sicut ius aliud ciuile, aliud pretoriū † sic ⁊ actionum alie sunt ciuiles, alie pretorie, vt.ff.de actio.l.act.§.vlti. A verbo persequendi sumitur diuisio, quod actionum alie sunt ī rē, alie in personam, alie mixte. A verbo iudicij sumitur diuisio, quia sicut iudicium aliud est bone fidei, aliud stricti iuris, aliud arbitrarium, ita ⁊ actionum omnium alie sunt bone fidei, alie stricti iuris, alie arbitrarie. A verbo debiti diuisio gemina trahitur secūdū qualitatem eius ⁊ quantitatē. Secundum qualitatem hoc modo, q̄ sicut debetur alias res, alias pena, alias vtrumq̄, ita ⁊ actionum omnium alie sunt persecutorie rei, alie pene, alie vtriusq̄. Secundum q̄titatē h̄ mō, q̄ sicut alias debet̄ simplū, alias duplū, alias triplū alias quadruplum, sic ⁊ actionum omnium alie in simplum, alie in duplum, alie in quadruplum concipiuntur, vlterius enim nulla actio extenditur, vt institu.de act.§.omnes autem actiones. licet pena aliquando ⁊ in amplius extra ordinem producatur vt.C.de his. q. a.n.do.ma.l.vlti.⁊.ff.de incen.ra.n.l.j.statim a principio. Possumus tamen ⁊ adhuc commodius diffusiusq̄ partiri, omnium actionum, quibus inter aliquos disceptatur, alie sunt ciuiles, alie sunt p̄
2 torie. † Harum omnium, id est ciuilium ⁊ pretoriarum alie sunt ī rē alie sunt in personam, alie sunt mixte, vt fa.herc.com.diui.fi.regū. pet.heredi.⁊ fortassis actiones in factum, que pro interdictis retinende possessionis hodie redduntur. Item harum omniū alie sunt bone fidei, alie sunt stricti iuris, alie arbitrarie, vt actio q̄ꝺ metus causa, de dolo in rem actio, ⁊ redhibitor, vt.ff.de edil.edic.l. redhibitoria actio. Item actionum omnium alie sunt persecutorie rei, alie pene, alie cuiusdam mixture, alias in simplum, alias in duplū, alias in triplum, alias in quadruplum. Alie certe, alie incerte, alie famo
3 se, alie non famose. alie priuate, alie publice siue populares. † Alie transeunt ad heredes, alie non transeunt. Alie de re familiari proponūtur, alie extrinsecus ex equo ⁊ bono ad vindictā prodite sunt vt iniuriarum ⁊ in factum actio, que redditur de libero homine occiso, vt.ff.de deiec.l.si vero.§.hec autem act.⁊.ff.ð redhibito.l. qua vulgo.⁊.insti.si qua.p.fe.d.§.penul. Item actionum omniū, alie sunt temporales, alie perpetue. Item alie descendunt ex contractibus, alie ex quasi, alie ex maleficio vel quasi, sed ⁊ ex varijs causarum figuris. vt.ff.de act.l.i. Varie figure fortassis sunt pacta incōtinenti adhibita, vel dices propter condictionem furtiuam id dcm̄
4 esse. † Ex contractibus autem proficiscuntur actiones alias nominatis, alias innominatis, alias re, alias verbis, alias literis, alias consensu. Re, alias specie, alias quantitate. Verbis, alias adfirmatiuis, alias negatiuis, alias in dando alias in faciendo, alias pure, alias in diē, alias sub conditione. In diē, alias certum, alias incertum. Sub conditione, alias potestate, alias casu, alias mixta, alias possibili, alia impossibili seu probrosa, alias natura, alias iu
5 re, alias moribus. † Literis contrahuntur obligationes, ⁊ ex illis prodeunt vniformiter actiones, vt ex chyrographis que spe numerationis conficiuntur. Consensu, alias expresso, alias tacito. expresso vt ex venditione, emptione, locato, conducto. Tacito cōsensu inducuntur actiones, puta actio ex stipulatu pro dote, ⁊ hypothecarie actiones in pluribus iuris articulis, vt in hominis tutorum cura ⁊ quasi, puta, orphanotrophorum, ⁊ pro legatis pensionibus, ⁊
6 pro his que debita sunt fisco. Ex † maleficijs autem veniunt obligationes, ⁊ ex illis oriuntur actiones, alias nominatis, alias innominatis, alias priuatis, vt ex furto, damno, rapina, iniuria. Alias publicis, vt de vi ⁊ de libero homine occiso, in duobus casibus superius positis, alias extraordinarijs. Nam ex stellionatu, quod constat esse extraordinarium crimen actio pignoratitia nascitur, vt ff.de pig.actio.l.tutor.§.contrariam.⁊.ff.de cri.stel.l.j. Quippe criminum alia sunt priuata, alia publica, alia neutra, vt.C.de vet. iu.enu.l.tanta circa nos.⁊.ff.de cri.stel.l.j. Item actionū, alie sunt
7 directe, alie vtiles, alie contrarie. † Inter directas tamen ⁊ vtiles nō est dr̄ia. Non enim refert, directa quis an vtili actione agat, vel cōueniatur, q̄ in extraordinarijs iudicijs qualia sunt hodie omnia iudicia, ⁊ in quibus conceptio formularum non obseruatur, hec subtilitas superuacua est maxime cum vtraq̄ actio eiusdem potestatis est, eundemq̄ h̄ effectum vt.ff.de nego.gest.l.actio.⁊ instit.de
8 inter.§.fin. † Item actionū, alie dant̄ ex maleficijs, vt de dolo, in factum, prescriptis verbis, alie ex obligationibus nascūtur, vt.ff.de actio.l.ex malefi.⁊.ff.de procu.l.licet. Item actionum, alie redduntur insolidū vt venditi, mandati, locati, alie non insolidum. hoc autē fit tripliciter, alias enim peculiotenus agitur ex contractibus scilicet filiorum fa. suorumq̄, alias, nisi in id q̄ꝺ ei abest, predoni, puta, quod improbe adulterius accessit negotia. Actio enim neg.gest. datur, sed in id in quo ille alter locupletior factus est, vt.ff. de nego.gest.l.si pupil.§.sed ⁊ si quis, id est alias agitur inquantum res

facere potest, hoc est quod non totum quod habet ei extorquetur, sed ipsius ratio, ne egeat, habetur vt.ff.de re iud.l.inter eos, agitur autem sic adversus maritum, socerũ & socium, vt.ff.de re iudi.l. sunt qui.cum duabus.ll.sequentibus. Sic quoq; agitur adversus quondam filium exheredatum vel ex modico institutum absentem ve, nisi patrẽfamilias forte mentitus est, vt.ff.q cum eo.q.in.a.po. l.ij.& .iiij.hoc tamen ita, si contractus nomine secum initi, cum esset
9 in potestate, conveniatur.† Item actionum omnium, alie sunt vniversales sive generales vt pet.here.mandatum, tutela.pro soc.alie sunt speciales, sive singulares, vt rei vendicatio, condictio furtiva, Triticaria. Et q in actionibus in rem plus iuris habemus, vtpote per quas petimus nostrum proprium, q̃ in personalibus, qbus exigimus nobis debitum, de rerum vendicatione in primis despiciamus. & q in rem agitur, alias pro vniversitate puto hereditate, que hereditatis petitione proposita, petitur, alias pro re singulari, constatq; quia vniversitas dignior est, quam res singularis a petitione hereditatis sumamus initium.

SVMMARIVM

1 Petitio hereditatis alia directa alia vtilis.
Petitio hereditatis directa cui & quo iure competat.
2 Petitio hereditatis directa adversus quem dari possit.
3 Titulus nullus qui dicatur.
4 Petitio hereditatis vtilis ex persona actoris que sit & cui & contra quem competat.
5 Petitio hereditatis vtilis adversus quem detur.
6 Petitio hereditatis datur tantum contra possessorem sine titulo sz rei vendicatio contra omnem possessorem.
Petitio hereditatis in quibus differat a rei vendicatione.
7 Possessor hereditatis titulum sue possessionis dicere cogitur, non autem possessor rei specialis.

¶ De petitione hereditatis. Titu.iij.

v Videamus itaq; cui petitio hereditatis competat, & in quẽ, & qualis sit, bone fidei
1 an stricti iuris, temporalis an perpetua.† Petitio hereditatis, alia directa invenitur, alia vtilis. Directa compet[?] heredi vero, abintestato, vel ex testamento. Abintestato aut iure veteri. i.ex lege.xij.tabu. Aut iure novo vt ex senatuscon.& constitutioni-
2 bus, vt.ff.eo.l.i.& .iij.† Datur autem adversus eũ, qui possidet hereditatem totã, partẽ, vt ius hereditariũ, remve hereditariã, lz vnã & minimã, quo quidẽ casu, ẽt tota hereditas ab eo, qui ex asse est heres, mero iure inspectoq; rigore, petitur, sz hoc solũ e i iudicis officio restituaẽ, q adversarius possidet, vt.ff.eo.l.lz.& ff.si pars her. pe.l.j.§.is qui hereditatem. Sed & adversus eum datur qui possidet resquasi hereditarias, vt.ff.eodem.l.item videndum.§.vlti.& l. non tantum. Itẽ adversus eum qui possidet res, que neq; sunt hereditarie, neq; quasi, puta fructus qui post aditam hereditatẽ accesserunt, vt.ff.eo.l.item veniunt.§.item non solũ.& §.fructus.& C. eo. l.ij. Datur autem adversus eum directa, qui nullo titu.possidet.i.
3 pro herede, vel possessore, vt.ff.eo.l.pro herede.† Nullum autem titulum estimo, qui vel prorsus & de facto nullus est, aut, & si de facto processit, iuris ratione deficit. Deficit autem alias ratione persone vt si quis sciens a furioso emerit, alias ratione rei, vt si post motam controversiã quis cõparaverit, vt.ff.eod.l.qui interroga.& l.nec vllã.& C.eo.l.ij. Vtilis petitio hereditatis distinguiẽ, alias ex perso-
4 na actoris, alias ex persona rei.† Ex persona actoris, dicitur vtilis petitio hereditatis, & possessoria, que cõpetit bonorũ possessoribus, quos pretor vult heredes facit, & fideicõmissaria, que preponiẽ his quibus hereditas ex trebelliano restituiẽ, vt.ff.de pos.& fideicõ. here.pe. Ex persona rei, puta adversus eũ qui dolo possidere desijt, li
5 tive se obtulit, vt.ff.eo.l.ẽt.§.itẽ si quis.& l.qui se.† Datur autẽ vtilis & adversus emptorẽ aliasve acceptorẽ bone maleve fidei. adversus aũt bone fidei possessorem, duobus duntaxat in casibus, puta, si vẽditor non cõpareat, modicove distraxerit, vt.ff.eo.l.ẽt.§.j. Nz autẽ hec actio tã directa q̃ vtilis multa cõia cum speciali in rem actione, multaq; singularia. Ecce enim petitio hereditatis sicut & rei vẽdicatio, ꝯ possidentẽ datur, dolũ coercet ẽt ante litẽ contestatam ad missum, vt.ff.de rei ven.l.sinautẽ.§.sed & is. Singularia autem hec
6 sunt.† Petitio hereditatis nõ daẽ, nisi ꝯ possessorem sine ti.preter quã in casu. Rei vendicatio ꝯ oẽm possessorẽ. Item petitione hereditatis non petitur, nisi vniversitas, rei vendicatione non nisi salvo grege, res singularis, vt.ff.de rei ven.l.j.§.per hanc. Itẽ petitio hereditatis augeẽ fructibus, rei vendicatio minime. Itẽ petitione hereditatis nõ teneẽ bone fidei possessor nisi locupletior. Rei vendicatiõe ẽt de facto, qñ puta petitor erat distracturus. Itẽ in peti. hereditatis bone fidei possessor fit male fidei ex sola denuntiatione. in rei vẽdicatione nõ nisi contestatione. Itẽ peti.hereditatis nõ datur nisi pro herede & hrdi. Rei vendicatio cuiq;. Itẽ peti. hereditatis ꝯ possessorẽ & iuris & corporis. Rei vendicatio nõ nisi ꝯ possessorez corporis. Itẽ petitio hereditatis non daẽ ꝯ emptorẽ habentem regressũz adversus venditorẽ, eũq; bonẽ fidei possessorẽ nec vtilis cõpetit, sz rei vẽdicatio cõpetit ꝯ quẽcũq; possessorẽ. Itẽ possessor hereditatis impensas & necessarias & vtiles per exceptionem conservat. Rei possessor non nisi necessarias vt.C.de rei vendi.l.domum
7 vtiles sicut voluptuarias aufert.† Itẽ possessor hereditatis, sive possessionis titulũ cogitur dicere, & pro qua parte possideat, sed rei specialis possessor minime. Cõstat aũt q hereditatis petitio mixta est id est in rem & in personã vt.C.eo.l.heredita.& ff.eo.l.sed & si.§.petitio Sed & in hrdẽ transit vtpote cũ ex quasi ꝯctu proficiscaẽ. Aliquãdo tñ & ex ꝯctu actio ꝯ heredes non competit vt inst.de perpe. & tempo.actio.§.aliquando tamen.perpetua quoq; est vt inst.eod. Et bone fidei vt.C.eo.l.vlti.

SVMMARIVM

1 Species venit rei appellatione non autem genus.
2 Rei vendicatio directa alias domino alia non domino competit.
Rei vendicatio directa cui competat & contra quem detur
3 Vendicatio directa in rem est actio qua quis rem suaz ab alio possessam exigit.
4 Sacra aut religiosa vendicari non possunt.
Rei vendicatio cui competat.
5 Legata ab adita hereditate recta ad legatarium transeunt.
Hereditaria efficiuntur heredis per aditionem hereditatis.
6 Possideri quando quid dicatur.
7 Vendicari a quibus possit.
8 Possessor male fidei tenetur si res penes se existens deterioretur.
Possessor bone fidei non tenetur si res ipsa sine dolo suo deterior efficiatur.
9 Damna & impendia in rei vendicatione percepta attendi debent.
10 Actio sive exceptio nulla tribuitur male fidei possessori.
11 Possessor bone fidei sumptus factos in predium quod apparuit alienum retinere potest.
12 Edificanti mala fide nullum tribuitur auxilium.
13 Possessorum & fructuum multiplex est divisio.
14 Possessor bone fidei fructus facit suos quos sua percepit opera.
15 Possessor bone fidei fructus consumptos censetur lucrari.
16 Possessor male fidei nullos fructus suos facere petest.
Possessor male fidei titulo munitus excusaẽ a pcipiẽdis fructib9.
17 Possessor quare fructus inhoneste quesitos restituere teneatur.
18 Possessor male fidei an fruitus sit non attenditur in fructibus estimandis.
19 Officium iudicis in quo versetur in rei vendicatione.
20 Rei vendicatio est arbitraria actio.
Actio que & quare arbitraria dicatur.
21 Actionem vtilem suo nomine habet qui sua culpa possidere desijt.
22 Iudex mitius agit per arbitrium q̃ per vltimum calculum.
23 Rei vendicatio per que tolli possit.
Rei vendicatio quanto tempore tollatur.
24 Rei vendicatio ecclesie romane competens in centesimum protrahitur annum.

¶ De rei vendicatione. Titu.iiij.

i In rem actio que appellatur rei vendicatio. Rei.s.singularis, et dire
1 cta reperiẽ & vtilis.† Appellatio enim rei, non genus, sed spẽm significat, que & designanda est, & virum tota, an pars, & quota petaẽ expressim dõm est, vt.ff.eo.l.si in rem. In rubrica autem de rebus creditis Rei verbum vt generale pretor elegit, vt.ff.si cer.pet.l.j.§.omnes.n.in titulo aũt huius actionis, id est
2 rei vendicationis, singularis rei significatione idẽ accipiẽ.† Directa rei vendicatio, alias domino cõpetit, alias non dño. Dño directa ꝯpetit, alias directo, alias nõ. Directa directo cõpetens daẽ in possidentem. Directa non directo cõpetens, datur in eum, qui dolo possidere desijt, vel liti se obtulit. licet enim hec sit vtilis pp eum qui convenitur, directa tamen potest dici ratione eius.i.domini q experiẽ. Non domino directa datur in rem actio non tamẽ directo, id

cto, id est nō nomine suo, sed procuratorio, puta, si a domino fuerit cessa mandataqꝫ, nam ⁊ actionem in rem, ⁊ cedi ⁊ mandari posse, certo certius est vt. C. de actio. vendi. l. vlti. Hoc tamen in casu l3 cessa fuerit rei vendicatio, si non precessit delegatio, penes cedentem remanet, si dominus fuerat cū rei dominio vt . C. ꝺ noua. l. si de legatio. De directa rei vendicatione primo videndum, postea ꝺ vtili, imo de vtilibus disputabitur. Dōm itaqꝫ est, quid sit in rē actio, vnde nascatur, cui competat, ⁊ in quem quid in eam veniat, ⁊ qꝺ sit
3 in ea iudicis officium, ⁊ qualis sit hec actio. † In rem autem vendicatio directa, est actio per quam rem nostraꝫ que ab alio possidetur petimus, ⁊ semper aduersus eū qui rem possidet, vt. ff. de actio. l. actionum. Nascitur ergo rei vendicatio, non ex obligatione vt insti. ꝺ actionibus, sed ex possessione. Quippe possessio parit aduersario actionē in rem vt. C. de alie. iudi. mu. cau. f. Competit autem in reꝫ actio ei, qui dominium acquisiuit iure ciuili, vel gentium, non iure
4 naturali. nempe ea iure omnia sunt communia, nulla priuata. † Ex his colligitur, qꝫ nec sacra aut religiosa vendicare possumus, sed nec liberos nostros, nisi quis adiecta causa, id est ex iure quiritum vendicet, vt. ff. eo. l. j. §. per hanc autem. Datur autem ei qui dñium quesiuerit traditione, quasi traditione, ⁊ mō neutro. Traditione, vt ex donatione, venditione, similibusqꝫ. Quasi traditione, vt si quis in re sua vsumfructum sibi exceperit, vsusfructus enim exceptio ꝓ rei traditione habetur. vel si quis rem suam propriam, non errans, a domino qui donauit, conduxerit, vel si possessor rei aliene, presentis tñ estimationem prestitit, si tantum res illa in dominio petitoris fuit
5 vt. ff. eo. l. quedam. ⁊ l. eius. cum. l. seq. † Modo neutro vt in hereditarijs ⁊ legatis, siquidem directa via, legata, ab adita hereditate ad legatarium transeunt, vt. ff. de fur. l. a titio. Hereditaria, quoqꝫ fiūt heredis, aditione hereditatis, ēt sine apprehensione possessionis, vt. ff. de cri. expi. here. l. ij. §. apparet. ⁊. C. eo l. j. Datur autē hec ac
6 tio, sicut et dictum est, in eum qui possidet corpus qꝺlibet † possidere autem illud corpus intelligo, qꝫ censetur per se ⁊ extat, secus si quid fuerit inclusum, iniunctum, intextumve, in his eniꝫ casibus nō h3 vendicatio locū, nisi, qꝫ sic h3, fuerit exhibitum separatumqꝫ aliquando tñ nec, vt exhibeatur agitur, vt si sit tignum iniunctū Sed ⁊ alias nō vendicatur qꝫ inuenitur exutum, vel abruptū, vt. ff. eod. l. in rem. §. itē quecunqꝫ puta si fuerit ferruminatum. Corpus autem intelligo quale, siue solidū vt lapidē, siue discretum vt gregem siue coniunctim, vt ita dicā, cuiusmodi sunt edificiū, nauis, armariū vt. ff. de vsucap. l. rerum. Et sciendū est qꝫ vt omnis generis corpus hac actione petitur, sic ⁊ possessio qualis qualis etiam naturalis lo
7 cum facit huic actioni. † Quippe ⁊ a commodatario ⁊ depositario sed ⁊ ab omnibus qui tenent, ⁊ habent restituendi facultatē, vēdicari posse puto, vt. ff. eo. l. officium in fi excipitur, qui rem immobilem alieno nomine t3, hic namqꝫ si conuenitur, dñm in iudicio nominare permittitur. vt. C. vbi in rem actio. l. ij. Venit autē in hanc actionem rei ipsius restitutio, sed ⁊ omnis causa ⁊ accessio presertim post litē contestatam, vt. ff. eo. l. iulianus. §. item iulia. ⁊. l. preterea.
8 ante litem contestatam non. † Nomine rei deterioris facte, male fidei possessor tenet, ⁊ iudicis solertia coercebitur, in hac actione remissa Aquilia, prout actor maluerit, vt. ff. eod. l. non solum. ⁊. l. qꝫ si Bone fidei autem possessor ⁊ si rem petitam neglexerit, deterioreꝫ sine dolo tñ, reddidit, nulli querele subiectus est ante petitionē, po
9 stea vero ⁊ ipse predo est, vt. ff. de petitio. heredi. l. qꝫ si. † Habet ergo in hac actione, scdm ea que dicta sunt, ratio dānorum perceptorum, sed ⁊ ipendiorum. Ecce enim si bone fidei possessor edificium fecerit, vel refecerit, ei consulitur per retentionē, sine doli mali exceptione, non tñ quatenus impensum est, sed inquantū res melior facta est, hoc tñ ita, si petitor diues fuerat, eadēqꝫ facturus ⁊ si pauper illico erat distracturus, vt. ff. eo. l. in fundo. ⁊ non per actionem, vt. ff. de excep. do. ma. l. cum vir. Nec qꝫ ab aliquibus iactatur, actionē negotiorum gestorum, debere cōpetere, ad instar predonis qui ad cessit ad aliena negotia sui lucri causa quecunqꝫ gerit. si quidē predo est, ⁊ q̄uis suo cōmodo studeat, alienū tñ negotiū se gerere nō
10 ignorat, vt. ff. de neg. gest. l. si pupil. §. sed ⁊ si quis. † Male fidei autē possessori, siue qd ex nouo fecerit, siue refecerit, nec actiōis nec exceptionis remediū tribuit̄. Nos eniꝫ gerit̄ in tollendis talibus impendijs, id est, in voluntarijs, vt. C. eo. l. domū. Si vero ex nouo male fidei possessor edificauerit, nec abradere poterit. Quippe tā materiam q̄ operam donasse creditur, vt. C. eo. l. ij. ⁊. ff. eod. l. in fundo. Eo tñ saluo, qꝫ si bone fidei emptor aree fuerim inqꝫ ea edificauerim, eo tempore quo iam alienam compererim, ⁊ si non prosit exceptio, sine dispendio tamen domini aree, edificium, quod posui, tol-
11 lere potero vt. ff. eod. l. iulianus. † Illud tamen non inargute distingui potest, qꝫ sumptus in predium facti, quod alienum esse apparuit, a bone fidei possessore per retentionem seruatur, ⁊ male fidei nullo modo, id est nec actione nec iudicis officio, nec exceptione, nisi necessaria in rem factam impenderit, non, si rem ex nouo fecerit. Quippe longe aliud est facere quam reficere vt. ff. de itine. actuqꝫ pri. l. vnde. §. reficere. inutilibus vero sumptibus ⁊ voluptuarijs nulla ratione iuuatur, nisi qꝫ abradere permittitur, vt. C. eo. l. domum. ⁊. ff. eo. l. sumptus, nisi forte tantum dare paratus eēt, q̄tū his ablatis possessor habitur⁹ foret nihil latur⁹ nisi vt officiat, nec enim malitijs indulgendum est vt. ff. eodē. l. in fundo. §. consti-
12 tuimus. † Si autē mala fide edificauerit, sicut ⁊ dictū est, omni carebit auxilio, qꝫ nec aget, nec excipiet, nec iudicis officio ei subueniet̄, sed nec tollere, nisi in casu predicto, concedetur.

¶ Fructuū quoqꝫ in rei vendicatione ratio habetur, differenter ta
13 men ⁊ varie, ꝓ varietatem possessorum, † Alij sunt bone fidei, alij male, alij cum titulo, alij sine titulo. Alij faciunt fructus suos, alij non. Fructuum quoque, alij sunt percepti alij non. perceptorum alij sunt extantes, alij consumpti, alij naturales, alij industriales. Necnon perceptorum alij sunt tales, quos male fidei possessor percipere potuisset, ⁊ si non neglexisset. Alij sunt tales, quos
14 vetus possessor, id est petitor ꝑcepisset, si ei possidere licuisset. † Et certe bone fidei possessor, siue cū titulo, siue sine titulo, fructus suos facit quos tantū sua opera percepit, nempe naturales ad dominū soli pertinent. vt insti. de rerum diuisio. §. si quis a non domino. ⁊. ff. de vsur. l. fructus. Quod enim in. ff. de acqui. re. domi. l. bone fidei, dicitur, bone fidei emptores omnes fructus suos facere, intelligi d3 ⁊ ex sua opera alteriusve possessoris nomine prestita prouenientes hos autem fructus suos factos bone fidei possessor victus restituere cogitur, si tñ extēt, vt. ff. e. l. iulianus. ⁊. l. ⁊ ex diuerso. §. vbi autem alienum. ⁊. C. eo. l. certum. ⁊ insti. de in. offi. §. ⁊ si in rem. ⁊ de re
15 rum diuisio. §. si quis a non domino. † Consumptos autem fructus bone fidei possessor lucrifaciat, nisi duobus in casibus, puta si sumptus quos fecerit repetit, vsurasve pecunie creditori solute. Quippe in istis duobus casibus fructus etiam consumptos cum sumpti-
16 bus ⁊ vsuris compensatur, vt. ff. eo. l. sumptus. ⁊. l. emptor. † Male fidei autem possessor, nec fructus, quos sua opera percipit, ⁊ si titulum habeat suos facit sicqꝫ eos extantes etiam actionis iure victus restituit, consumptos autem, iudicis officio vel sine causa conditione compulsus, redhibebit, vt insti de iudi. offi. §. ⁊ si in rem, ⁊. ff. eo. l. ⁊ ex diuerso. §. vbi autem. ⁊. l. si homo. ⁊. C. de condic. sine cau. l. mala fide. A percipiendis autem fructibus, etiam male fidei possessor excusabitur, si tamen titulo muniatur, vt. C. eod. l. si fundum. si vero titulo careat, ⁊ de non perceptis tenebitur, si tamen percipi ho
17 neste potuerunt, vt. ff. eo. l. fructus. ⁊. l. si nauis. §. generaliter. † Fructus tamen ⁊ inhoneste quesitos, possessor restituere cogitur, ne honesta interpretatio non honesto questu lucrū possessori faciat, vt. ff. de peti. heredi. l. si possessor. ij. Sane mater similisqꝫ persona, etiaꝫ si titulo non gaudeat, de percipiendis non tenebitur vt. C. de vsufr. l. si pater. Male fidei autem possessor sine titulo, ēt de percipiendis condēnabit̄, quos. s. ipse potuit ꝑcipere, vt. ff. e. l. fructus. s3 nō in omnes, quos vetus possessor, id est petitor fuerat percepturus, nisi male fidei possessor fuerit inuasor. C. vnde vi. l. iiij. Hoc enim in casu male fidei possessor condemnabitur, ⁊ in fructus, quos vetus possessor percepisset. Sane notandū qꝫ in casu vnico de fructibus quos ēt percipere potuisset bone fidei possessor, tenetur etiam cum titulo, puta si quis conscius a debitore eodēqꝫ fraudatore, in fraudē creditorū emerit, vt. ff. que in fraud. credi. l. ait pretor §. per hanc.
18 † Generaliter autē cū de fructibus estimandis queritur, ꝯstat animaduerti nō debere an male fidei possessor fruitus sit, s3 an petitor frui potuerit, si ei possidere licuisset, vt. ff. eo. l. si nauis. §. ḡnaliter. si ergo fruitus est possessor, ⁊ petitor fruiturus fuisset, puta naue, tabernave prestabit fructus, ⁊ mercedes vecturasqꝫ, s3 ⁊ si fruitus est possessor, l3 non esset fruitus petitor, similiter prestabit vt. ff. de petitio. hēdi. l. cū hēditas prestabit quoqꝫ possessor fructus, ēt si non esset fruitus, cum tñ petitor fuerat fruiturus. si vero naue seu taberna nō est fruitus possessor, s3 nec fuisset fruitus petitor, possessori nō im
19 putabit̄ vt. ff. eo. l. si nauis. † Officiū autē iudicis in hac actione in hoc versabit̄ vt iudex inspiciat an reus possideat nec ad rē pertinebit ex qua cā possideat vbi eniꝫ probaui rem meam esse necesse habebit possessor restituere qui non obijcit aliquam exceptionem vt. ff. eo. l. officium. S3 ēt in eo iudicis erit officium. vt si contra petitorē iudicauerit reum debeat absoluere si vero pro petitore contra reus ipsū debeat condēnare. vt rem ipāꝫ restituat cū fructibus secundū distinctiones superius positas s3 si in presenti neget sine frustratione se posse restituere tempus ei dabitur a iudice fideiussoria tamen ab eo prestita cautione de lit. estimatione, vt insti. de offic. iudi §.
20 ⁊ si in rem. † Constat autem qꝫ rei vendicatio est arbitraria id qꝫ ꝓbatur ex lege que est. ff. sub. eo ti. l. qui restituere. Sed ⁊ per aliam

titulo eo. l. ⁊ ex diuerso. Ex eo quoqꝫ arguitur ꝙ etiam actiões in rẽ
vtiles veluti Publiciana, Seruiana sunt arbitrarie vt insti. de ac-
tio. §. preterea. Arbitraria autem dicitur hec actio, ⁊ quecunqꝫ alia
arbitraria, eo quia primum iudex arbitraretur rem restitui. s. interlo
quendo, ⁊ postea pronunciat definiendo, ⁊ quantum aduersarius in
litem sine vlla legis taxatione in infinitum iurauerit, condemnando.
Hoc tamen ita si dolo desijt posse restituere, si vero culpa, non plu-
ris quã quanti res est, reus condẽnandus est. Si vero rem quidem
habet, sed non posse restituere contendit, manu militari possessio ab
21 eo iudicis officio transferatur, vt. ff. eo. l. qui restituere. † Et notan-
dum, quia vbi quis culpa possidere desijt, litisqꝫ estimationem pre-
stitit, etiam preter directe in rem actionis cessionem, suo nomine ha
bebit vtilem, vt. ff. eod. l. si culpã. Illi tamen. s. possessori qui litis esti
mationem subijt, sicqꝫ rem non restituit, petitor de euictione cauere
nõ cogitur, vt. ff. eo. l. Et ex diuerso. §. petitor. Si vero possessor con
dẽnatus, dolo malo possessionem amiserit dũtaxat ei cauebit petitor
per se nõ fieri, possessionem eius rei non traditum iri, vt. ff. eo. l. hec
22 si. † Notandũ quoqꝫ est quod per arbitrium, id est per interlocuto-
riam sententiam, iudex cum reo agit clementius, per vltimum autẽ
calculum, id est per definitiuam sententiã agit secum durius, coer-
cetqꝫ eum seuerius, puta inquantum iurauerit petitor etiam in infi-
nitum, vt est superius dictum. Nam ⁊ cũ eo, qui actione quod me-
tus causa conuenitur, quam constat esse arbitrariam, satis clementer
pretor agit, dans ei restituendi facultatẽ si vult penam euitare, vt. ff.
23 quod met. cau. l. si cum. §. si quis non restituat. † Tollitur autẽ hec
actio tẽpore, alias ipso iure vt per vsucapionẽ, que clauditur trien-
nio, ⁊ fortassis per prescriptiones. x. ⁊. xx. annorũ. Alias per exce-
ptionem, vt per prescriptiones. Alias longiores. Extenditur ergo
hec actio, alia vsqꝫ ad triennium, decenniũ, vicennium. Alia sopitur
spatio. xxx. annorum. Alia. xl. puta si fuerit in iudicium deducta,
24 vt. C. de anna. exceptio. l. j. §. ad hec. † Aliquando quoqꝫ in cente-
simum annum porrigitur, puta que competit Romane ecclesie, vt
in aucten. vt eccle. Roma. cen. an. g. pri. Et que competit ciuitati-
bus secundũ quosdam, vt. C. de sacrosanc. eccle. l. vlti. Sed ⁊ om-
nis actio nedum rei vendicatio, quam alias tricennalis, decennalis,
vicennalis prescriptio secludit, si loco cuicunqꝫ religioso competit
xxx. annis clauditur, vsucapione ⁊ quadriennij prescriptione suum
robur obtinentibus vt aucten. de eccle. titu. col. ix. consti. vj. §. quas
actiones. Exposuimus de directa rei vẽdicatione, modo videamus
de vtili que non domino competit. datur autem vtilis non domino,
alias ratione corporis vt Publiciana, rescissoria, ⁊ plures alie, alias
ratione iuris vt Censoria ⁊ Negatoria.

SVMMARIVM

1 Actio publiciana cui competere dicatur.
Traditum ex iusta causa quid dicatur.
2 Publiciana actio heredi ⁊ honorarijs successoribus competit.
3 Publiciana ex eisdem datur causis quibus directa in rem actio.
4 Patientia aliquando pro tradititione habetur.
5 Publiciana cessare dicitur in his que vsucapi non possunt.
6 Publiciana est actio in rem ⁊ arbitraria que post annum porrigi potest.

¶ De publiciana actione. Titulus. v.

d E publiciana videndũ est, qualiter pro-
dita sit, cui competat, ⁊ in
quem, quid in eam veniat, ⁊ ex quibus causis detur, ⁊
qualis sit hec actio. Est autẽ actio publiciana non ideo
comparata, vt res domino auferatur, ex bono publico contra na-
turalem rationem, eiusqꝫ rei argumentum est primo equitas, deinde
exceptio, que potest dici secunda equitas, scilicet si ea res possesso-
ris non sit. Exceptio tamen iusti dominij publiciane potest obijci,
1 vt. ff. eo. l. vlti. ⁊ penult. † Competit autem ei, qui quid sibi traditum
ex iusta causa a non domino, possidere ceperit, nondumqꝫ vsucepe-
rit. Nempe si vsucepisset directam ⁊ ciuilem haberet, nec vtilem
vel honorariam actionem desideraret, vt. ff. eod. l. j. Traditum au-
tem ex iusta causa intelligo ex venditione, donatione, dotis nomi-
ne, ⁊ ex causa legati. sed ⁊ si res ex causa iudicati sit tradita adiudi-
catave, publiciana competit, vt. ff. eod. l. ij. ⁊. vij. Estqꝫ publiciana ad
instar proprietatis tradita, ⁊ non ad instar possessionis respicit, vt. ff.
2 eodem. l. vij. §. enim qui. † Competit autem hec actio non tantum
bone fidei emptori, ⁊ legatario, similibusqꝫ, sicut dictũ est, sed ⁊ here
di, honorarijs quoqꝫ successoribus. Datur autem in heredem ⁊ in
quemcunqꝫ possessorem. Et in summa in Publiciana actione om-
nia eadem erunt, que in rei directa vendicatione diximus, vt. ff. eo. l.

3 sed ⁊. † Datur autem, ⁊ ex quibuscunqꝫ causis datur directa in rem
actio, si tamen ex causis nacti, prout diximus, rerum quesitarũ pos
sessionem amiserimus. Interdum tamen nec ex iustis possessioni-
bus competit Publicianum iudicium, vt ex pignoratitijs, atqꝫ pre
carijs, vt. ff. eodem. l. Quecunqꝫ statim a princip. Notandum autẽ
est, quod ⁊ preter traditionem possessionemqꝫ, Publiciana com-
petit, vt in hereditarijs, ⁊ legatis, partu quoqꝫ ancille furtiue apud
bone fidei emptorem concepto, nondumqꝫ possesso, sed ⁊ in eo qđ
per alluuionem accesserit, in eo quoqꝫ quod alicuius totius inte-
gri, vt statue, edificij pactio fuerit, rescisumqꝫ petitur. Sed ⁊ si de
vsufructu agatur traditio, itemqꝫ de seruitutibus rerum, Publicia
4 na datur. † Istis autem in casibus pro traditione hr̃ patientia, hic
quoqꝫ traditionem ⁊ patientiam tuendam esse constat, vt. ff. eod. l.
5 si ego. §. si de vsufructu. † Preterea sciendum est, quod in his demũ
publiciana cessat, que vsucapi non possunt, hoc tamen ita, si vsuca-
pio pp rerum vitia prepediatur, puta in furtiuis vi possessis, ⁊ ser-
uis fugitiuis, ⁊ in summa si res talis sit vt eã lex aut ꝯstitutio aliena
ri prohibeat, publiciana nõ competit, qꝛ his casibus neminem pre-
tor tuetur ne contra leges faciat, vt. ff. eo. l. cum. §. si res tales. ⁊. l. si-
ne. §. Hec actio. Si vero vsucapio rerum conditione impediatur ⁊
tunc publiciana competit, vt in vectigalibus ⁊ in superficiarijs vt
6 ff. eo. l. cum sponsus. §. si res talis. † Est autem hec actio in rẽ sicut
dictum est, vt. ff. com. di. l. iiij. ⁊ arbitraria, vt insti. de actio. Prete
rea porrigitur etiam post annũ, vt. ff. de actioni. l. in honorarijs.

SVMMARIVM

1 Rescissoria actio cui ⁊ quando cumpetat.
2 Rescissoria datur absentibus causa reipublice ⁊ aduersus eos diri gitur ne ꝙ euenit prosit vel obsit.
3 Rescissoria vsucapionem contra ius ciuile rescindit.
4 Mendacium vtile non punitur a pretore.

¶ De rescissoria. Titu. vj.

1 s Equitur vt de rescissoria videamus. † Com
petit autem rescissoria ei, cuius res
vsucapta prescriptione est, actione sua tempore perierit
cũ reipubli. causa abest, vel in hostiũ potestate fuisset,
vt inst. de actio. Rursus quoqꝫ alijs multis, hanc actionem pretor
simili equitate motus, accõmodat vt. ff. ex qui. cau. in inte. resti. l. i.
⁊. l. viij. ⁊. ix. ⁊. x. ⁊ xj. Hoc tamen ita, si vsucapio in absentia fuerit
ipleta post vt reditur, sed infra tẽpus modicũ quo hospitiũ ꝯducitr̃
sarcina componitur, aduocatus queritur, vt. ff. ex qui. cau. mai. l. ab
hostibus. §. sꝫ ꝙ simpliciter. De his autem latius que ad rescisso-
riam pertinent, in summa ꝙ̃ de restitutionibus fecimus, diligens le
2 ctor inueniet. † Sed ⁊ sicut superius datr̃ rescissoria absentibus rei-
publi. causa, ⁊ sic ⁊ aduersus eos dirigitur ne obsit vel pro sit ꝙ eue
nit, vt. ff. ex quib. cau. l. j. puta si ipsi absentes, res domi constitutorũ
vsuceperunt vel prescripserunt. Est autẽ hec actio, sicut ⁊ superior,
tum vtilis in rem, tũ arbitraria, differt tamẽ ab ea qꝛ superior vltra
annũ porrigitr̃ hec anno terminatur. Itẽ Publiciana laborat vt vsu
3 capio perficiatur. † Rescissoria ꝯ ius ciuile datr̃, id est efficit vt vsu
capio rescindatur, vt insti. de actio. §. namqꝫ si cui. ⁊. C. ex qui. cau.
ma. l. vlti. Item in eo differunt ꝙ rescissoria agentem pretor permit
tit dicere vsucaptum non esse ꝙ vsucaptum est, vt insti. de ac. §. rur
sus ex diuerso. Publiciana autem experientẽ pretor permittit di
4 cere vsucaptum esse ꝙ vsucaptum non est. † Nã ⁊ alias pretor men
dacium vtpote satis vtile admittit, ipsum quoqꝫ impunitum relinqt
Ecce enim. L. cornelia fingitur, ab hostibus captum, ibiqꝫ mortuum
decessisse, ea hora qua captus fuit, lꝫ postea diutius vixerit, sed ⁊ iu
re postliminij firmatur ab hostibus reuersum, semp in ciuitate fuis
se, lꝫ apud hostes longo tempore manserit, vt. C. de postli. re. l. j. ff. e.
l. in bello. ⁊ insti. quib. mod. ius pa. po. sol. §. si ab hostibus.

SVMMARIVM

1 Actio in rem vtilis cui ⁊ contra quem detur.
2 Locatio municipum plus potest ꝙ̃ priuatorum.

¶ De vtili in rem actione agrorum vectigalium. Titu. vij.

s Equitur ⁊ alia in rem vti
1 lis, † que datur his, qui in perpetuum fundum condu-
xerunt a municipibus. Datur autem aduersus quem-
cunqꝫ

cunqz possessorem, sed ⁊ contra ipsos municipes, ita tamen, si vectigal soluant. Idem est ⁊ si ad tempus habuerunt conductum nec tẽpus conductionis sit finitum. Secus estimo si a priuato quis con-
2 duxerit ⁊ in perpetuum, †nec enim absurdum est vt plus possit locatio municipum, q̃ priuatorum, vt.ff.si ager vectig.l.j.

SVMMARIVM

1 Actio vtilis in rem cui competat emphytheote.
2 Contractus emphytheotici natura qualis ⁊ a quo statuta sit.
3 Emphytheota qua actione conueniri possit ꝓ pensione soluenda.

¶ De vtili in rem actione que datur emphytheote. Titu. viij.

c Ompetit, ⁊ vtilis i rem em
1 phytheote, †q predia Emphytheotica sine sua emponemata permutare potest ⁊ vendere, si tamen domino denunciet, vt insti. de loca. ⁊ con. §. Adeo autem. C. eod. l. cum du-
2 bitatur. †Huius autem contractus noui, ⁊ a Romanis reperti, ꝓpriam naturam Zenon statuit, non inclinantem ad venditionẽ, aut locationem, sed suis proprijs pactionibus ⁊ naturalibus proprietatibus roboratam, Has autem omnes proprietates ex. C. ⁊ institu. fa-
3 cile colligere lz. †Illud autem sciendum est, q̄ Emphytheota, vt possessionem soluat, infra triennium priuato, infra biennium loco religioso, condictione ex lege conuenitur, lz post traditionẽ Emphytheotici predij in se collatam, vtili in rẽ actione, Emphytheota cõtra quẽcunqz possessorẽ experiatur. Sed ⁊ illud sciendum est, quia contractu emphytheoseos inito ⁊ nondum ex eo predio tradito, condictione ex lege agitur vt traditio celebretur.

SVMMARIVM

1 Actio in rem vtilis aduersus quẽcunqz possessorem superficiario datur. ⁊ quis sit superficiarius.

¶ De vtili in rem actione que datur Superficiario. Titu. ix.

Uperficiario quoqz id est,
1 †ei qui in alieno solo superficiem ita hz, vt certam pẽsionem prestet. Pretor causa cognita in rem actionem vtilem, ⁊ aduersus quemcunqz possessorem pollicetur, vt.ff.de rei vendi. l. superficiario, ⁊ l. pretor, ⁊.ff.de pig. act. l. tutor §. vlti. si tamen non ad tempus modicum conduxerit, vt.ff.de super. l. j. §. qui superficiem.

SVMMARIVM

1 Actio in rem vtilis militi ⁊ minori conceditur.
2 Minor qñ predium sua cõparatum pecunia vendicare possit.

¶ De vtili in rem actione que datur Militi ⁊ Minori. Titu. x.

d Atur quoqz vtilis in rem
1 †militi, ⁊ minori, quorum pecunijs res empte fuerint, licet non eorum nomine, si tamen maluerint vendicare quam pecunias condicere, vt. C. de rei vendicatio. l. si vt, ⁊. C. arbi.
2 tute. l. curator. †Tunc autem proprie minor predium sua pecunia comparatum vendicabit si curator emerit, secus forte erit si extraneus ꝯparauit vt ex. l. predicta. curator conijcitur.

SVMMARIVM

1 Actio in rem vtilis reuocãdi rem mortis causa donatam tribuitur.

¶ De vtili in rem actione que datur ei qui rem mortis causa donatam reuocat. Titu. xj.

v Tilis quoqz vendicatio
1 datur †ei, qui rem mortis causa donatam reuocat, siue ꝯualescerit, siue penituerit, siue sic peplgerit, siue de peregre redierit, vt.ff.de dona. cau. mor. l. qui mortis.

SVMMARIVM

1 Uendicatio vtilis datur reuocanti inofficiose donata.

¶ De vtili in rem actione qua res inofficiose donata reuocatur. Titu. xij.

v Tilis quoqz vendicatio
1 †competit, vt reuocetur quod inofficiose donatum est, sed ⁊ vt reuocetur quod donatarius ingratus, ⁊ immemor accepti muneris acceperit, vt. C. de inofficio. donatio. l. si totas ⁊. C. de reuo. dona. l. his solis. Quidam tamen ad reuocanda hec, duntaxat conditionem ex lege competere inquiunt.

SVMMARIVM

1 Actio vtilis in rem datur repetenti donata propter nuptias matrimonio soluto.

¶ De vtili in rem actione que res propter nuptias donata soluto matrimonio repetitur. Titu. xiij.

r Es quoqz pp nuptias do
1 nata, †soluto matrimonio, licet non fuerit tradita, vtili in rem actione petetur, vt in auctenti. vt immo. ante nuptias. do. no. h. d. Sed ⁊ si res fuerit per metum tradita, dominiumqz sic transiuit, ideoqz directa vendicatio cessat in rem tñ vtilis tribuit, vt.ff.q me. cau. l. metum. §. ex hoc edicto.

SVMMARIVM

1 Rei vendicatio vtilis datur si pretium rei vendite die pacto prefixum non fuerit solutum res sit inempta ⁊c.

¶ De vtili in rem actione legis commissorie. Titu. xiiij.

i Tem si quis vendiderit †lege cõ
1 missoria, hoc est, vt si pecunia die pacto prefixa, nõ fuerit soluta, res sit inempta, nec fuerit facta solutio, vtilis ꝓponetur rei vendicatio, vt.ff.de leg. com. l. vlt. C. de pac. inter empto. ⁊ vendi. l. qui ea lege.

SVMMARIVM

1 Rei vendicatio vtilis datur contra eum qui rem recepit vt quem aleret ⁊ non aluit.

¶ De vtili in rem actione que datᷣ ei qui rem donauit vt aleretur ⁊ non fuit alitus. Titu. xv.

i Tem si quis rem donaue
1 rit vt †alatur, nec fuerit alitus non tantum poterit condicere. i. in personã agere. sed ⁊ vtiliter vendicare, vt. C. de dona. que sub mo. l. j.

SVMMARIVM

1 Actio vtilis in rem datur soluto matrimonio petenti estimatam in rem datam in dotem.

¶ De vtili in rem actione qua res estimata in dotam data, soluto matrimonio, repetitur. Titu. xvj.

s Ed ⁊ res estimata i dotẽ
1 †data, soluto matrimonio, vtili in rem actione petetur, vt. C. de iure do. l. in rebus. Aliqui tamen hoc intelligẽdum asserunt si intercesserit pactum vt mulieris esset arbitrium.

SVMMARIVM

1 Rei vendicatio vtilis fisco datur si alicui tacitum fideicommissum relinquatur.

De vtili in rem actione ex tacito fideicommisso. Titu. xvij.

I Tem si tacitum fideicom-
1 missum † per hoc licitum alicui fuerit relictum, fiscus illud vel vtiliter vendicabit, vt. ff. de iure fisc. l. imperator noster.

SVMMARIVM

1 Vendicatione vtili petit̃ decima vel quecunq̃ res vota.
2 Actio in rem vtilis an competat ecclesijs.

De vtili in rem actione decime quam quis voluit. Titu. xviij.

I Tē si quis bonorum suorꝝ
1 † decimam, remve quamcunq̃ suam vouerit, non equidem prius in bonis esse desinit, q̃ fuerit separata vel seorsum posita ad eam petēdam vendicatio vel vtilis proponit̃, vt. ff. de pol. l. ij. §. si decimaꝫ. Sane quod in. C. de sacrosan. eccl. l. vlti
2 ma. † notandum reperitur in rem actionem vel vtilem, ecclesie cōpetere, ex pacto donationis, venditionis, similibusq̃, falsissimū puto. Quippe ea lege cauetur actionem ecclesie competere, ad instar eorum que legati titulo fideicommissi fuerint derelicta. At enim legatarijs, ꝛ fideicommissarijs, duntaxat nomine relictorum ante traditionem, actiones in rem traduntur. Eapropter nec ecclesijs nisi i relictis ꝛ non ex pactis actio in rem vel vtilis accommodabitur.

SVMMARIVM

1 Actiones preiudiciales quot ꝛ que sint.
2 Actiones quare dicantur preiudiciales.
3 Actio legis aquilie quare penalis dicatur.
4 Actiones quando re ꝛ nomine sint preiudiciales.
5 Actio preiudicialis qua querit̃ an q̄s liber sit ciuilis est.
6 Libertus p̄ patronum actione preiudiciali petitur.
7 Actio non est prodita possidenti nomine corporum per quam neget rem actoris esse.

De preiudicialibus actionibus. Titu. xix.

1 P Rodite sunt, ꝛ adhuc tres actiones † irē vtiles, que vocantur preiudiciales. prima est per quem queritur, an quis liber sit. Altera an libertus. tertia q̃ queritur de partu agnoscendo. i. an quis sit filius, vt inst. de act. §.
2 preiudiciales actiones. † Dicuntur autem preiudiciales, q̄ actionibus secum concurrentibus antea posteave propositis preiudicare solent. Itaq̃ licet principaliter aliquoties intendantur preiudiciales vocantur, non q̄ actu ipso tunc preiudicent, sed q̄ si que actio-
3 nes cum illis concurrerent profecto preiudicarent. † Nam ꝛ alias actionem legis aquilie penalem nuncupamus; non q̄ semper penam contineat. sed quia sic nata est ꝛ prodita, vt penam valeat persequi, possit quoq̃ crescere, alias ex inficiatione, alias ex mēsis vl' anni spatij repetitione, vt. ff. ad. l. quil. l. inde neratius. §. hec actio. ꝛ l. si seruus. ff. de act. ꝛ ob. l. qui seruum. §. vlt. ꝛ insti. de leg. aquil. §.
4 his autem verbis. † Tunc autem re ꝛ nomine ꝛ re sunt preiudiciales actiones, cum alie actiones principales intenduntur, ꝛ eis preiudiciales actiones in modū exceptionis obijciuntur. Ecce. n. si a me petas hereditatem, egoq̃ tibi obijciam, quod meus seruus sis, vel libertus vel filius, in primis ventilabitur hec a me tibi obiecta questio, ꝛ si obtinuero sublata erit tua, lꝫ primo nota fuerit intentio. Nam ꝛ alias si quem de iniuria fortassis accuso, ꝛ ipse mihi cedis aut vulnerum crimen obiecerit, ipse vtpote de maiori crimine
5 acturus prius audietur q̃ ego. † Sane notandum est quod illa prima in rem actio vtilis preiudicialis. i. per quam queritur an quis liber sit seu seruus, ciuilis est, ꝛ legitimam fere causam habet. Alie autem due ex pretoris iurisdictione substantiam capiunt. Legitima autem causa actionum in rem, dominium est. Quippe ita prodite sunt iure ciuili actiones in rem vt quis dominium suum vendicet, vt insti. de actio. §. preiudiciales. lꝫ ipsum habeat. Nam ꝛ alias fundum etiam traditum peto, vt. ff. de verb. obliga. l. vlt. Fere autē ideo dicitur in textu, q̄ lꝫ eo actionis genere agatur de domino, cessat tn̄ trina distinctio. Ecce. n. alias in causis alius est q̄ petit̃ alius a quo petit̃, aliudq̃ q̄d petit̃. Nāq̃ si quis aliquē, qui in possessione libertatis est petit in seruitutem, ipsum petit, ꝛ ab ipso eodem petit, adsertione sublata, si quis non in possessione seruitutis constitutus, in libertatem proclamet, ipse est qui petit, ꝛ seipsum petit. In alijs autem duabus preiudicialibus. i. per quas queritur an quis sit libertus, seu filius, cessat vtrūq̃. i. ꝛ dominij ratio ꝛ trina distinctio. Nēpe in his de dn̄o nō agit̃, sed ꝛ in his duabus actionibus idē est qui vel a quo petit, cū eo quod petitur. In rē tn̄ ꝛ iste due a-
6 ctiones sunt. † Nam libertus preiudiciali actione a patrono petit̃, ꝛ siue neget omnino se libertum siue confiteatur, sed non Gaij Seij seu puta se petentis libertum esse diffitetur, preiudicium redditur, vt. ff. si inge. l. vltima. Libertus quoq̃ se dicit suum ꝛ filius similiter. i. sui iuris, vnde ꝛ Petrus, vindicta postq̄ meus a pretore recessi. Sunt autem arbitrarie actiones iste, vt puto, ꝛ extra ordinem aliarum actionum negatiue plerūq̃ intenduntur, puta cum, alijs actionibus principaliter intentatis, obijciuntur. Quod genus actionis scilicet negatiue, in controuersijs rerum corporalium alias pro
7 ditum non est, nam in ius is qui nō possidet, agit. † Ei vero qui possidet non est actio prodita nomine corporum per quam neget rem actoris esse, vt insti. de act. §. eque si agat. Sane nomine rerum incorporalium actiones in rem vtiles ꝛ negatiue prodite sunt que appellantur negatorie.

SVMMARIVM

Actio confessoria ꝛ negatoria pro quibus cōpetat ius.
1 Confessoria ꝛ negatoria directa ꝛ vtilis reperitur.
Seruitutem vendicare quis possit.
3 Confessoria dicitur vtilis ratione persone ꝛ rei.
4 Confessoria directa vel vtilis cui competat.
5 Negatoria directa cui competat.
6 Negatoria duo continet specialia.
7 Confessoria aduersus quem competat.
8 Confessoria ꝛ negatoria sunt actiones in rem ꝛ vtiles ꝛ arbitrarie.

De vtili actione confessoria atq̃ negatoria, que de seruitutibus tam rerum q̃ personarum, cum rustici, tum vrbani predij preponuntur. Titu. xx.

1 S Unt, ꝛ alie que vocantur confessorie. † ꝑponuntur autē iste actiones. i. Confessoria ꝛ negatoria de seruitutibus tam rerum quam ꝑsonarum cū rustici tum vrbani predij, vt. ff. si ser. vend. l. j. ꝛ. ij. j. rn̄. ꝛ insti. de act. §. eque. Videamus itaq̃ cui competat confessoria atq̃ negatoria, ꝛ in quem, quid in eas veniat, ꝛ quales
2 sint. † Et sciendum est, q̄ confessoria ꝛ negatoria inuenitur, tam directa, q̃ vtilis, lꝫ omnis confessoria ac negatoria sit actio in rem vtilis. Directa autem confessoria nulli alij q̄ domino fundi, cui seruit̃ competit. Seruitutē enim nemo alius vendicare potest, q̃ is q̄ dominium in fundo vicino habet, cui seruitutem dicit deberi, vt. ff. si ser. ven. l. ij. §. hec autem in rem actio. † Vtilis autē confessoria di
3 cit̃, alias rōne persone, alias rōne rei. Rōne persone, sicut ea que competit non dominis seruitutes vendicantibus, puta superficiario, fructuario, vectigalis fundi possessori, vt. ff. de ser. l. ei qui. ꝛ. ff. q̄ remis. Rōne rei, vtilis confessoria competit, puta si quis viā vendicet ad sepulchrū q̄ est humanis vsibus exemptum, vt. ff. si serui. vē. l. j. lꝫ seruitus itineris ad sepulchrū priuati iuris sit, vt. ff. de ser.
4 l. seruitutes. §. seruitus. † Competit autem confessoria directa vel vtilis quasi tradita est vel per patientiam. Traditio enim ꝛ patiētia seruitutum, inducunt pretoris offm̄, vt. ff. de ser. rusti. pred. l. j. in fi. Competit autem ita demū, si prohibeat̃ vti seruitute, qua ꝛ retro vsus fuerit. Prohibet̃ autē quis, alias expressim, vt si prohibeat̃ ire, agere, vti frui. Alias per consequentiam, vt si prohibeatur viā reficere, sternere, quidve quod iter facit inuium auferre, vt. ff. si ser.
5 ven. l. loci. §. si quis. † Directa autem negatoria competit domino edificij vel predij, quod seruire debere dicitur, neganti, seruitutē se vicino debere, vt. ff. si ser. ven. l. loci. §. competit. Vtilis autē negatoria competit ꝛ eis, ꝛ in eos, quibus ꝛ in quos competit vtilis con
6 fessoria. † Sane notandū est q̄ in negatoria actione duo specialia reperiuntur. Vnum est q̄ negatiue concipitur q̄d alias nō habetur,

tur nisi in preiudicialibus, et in illis, ita demum, si nõ principaliter, sed in modum exceptionis, sicut et superius dictum est, obijciũtur. Est et aliud in negatoria speciale, q2 idem est iuris possessor atqȝ debitor. Hoc autem vltimum actio negatoria commune. habet cuȝ cõfessoria. Ecce enim si lego, cuius predium seruire dicitur, patienti eo qui seruitutem sibi vendicat, edificauero, ego iuris possessor effectus ero, petitorqȝ, negatoriam intendendo, si vero nõ habuero edificatum, aduersarius meus possessor erit. Nam cum nihil sit innouatum, ille possidet hoc tamen ita, si et retro, sicut iam dictũ est, seruitute vsus fuerat et se vti suo iure credebat, vt. ff. si ser. ven. l. etsi. §. sciendum. et. ff. quemadmo. ser. amit. l. vlti. et. ff. de aqua quoti. et esti
7 ua. l. j. §. aristo. et. ff. de iti. pri. l. vlti. †Competit ergo confessoria aduersus eum, qui prohibet, quem seruitute vti, opere, manuve. Negatoria non competit aduersus eum, qui vult seruitute vti puta aduersus eum qui vult vti, frui, habitare, ire, agere, ambulare, aquãve ducere. In confessoria autem actionem et negatoriam fructus veniunt. Fructuum autem nomine in confessoria computatur, quod interfuit agentis, seruitute vti non esse prohibitum vel non prohiberi. In negatoria vero actione, fructuum nomine computatur quod interest intendentis negatoriam, non esse vsum itinere, puta fundi sui
8 vel non amplius vti. ff. si serui. ven. l. loci. §. iiij. †Sunt autem sicut, et iam dictum est actiones iste in rem, vt. ff. si ser. ven. l. j. §. hec in rẽ actio, et. l. etsi. §. hec autem actio. Et vtiles quia non gratia dominij, sȝ quasi, proponũtur. sunt et arbitrarie sicut superiores. porriguntur quoqȝ vltra annum, quia rei sunt persecutorie, vt. ff. de actio. l. in honorarijs.

SVMMARIVM

1 Actiones in rẽ que causa pignoris ꝓponunt̃ que et quot sint.
2 Hypothecaria iure honorario oritur ex obligationis pacto.
3 Pignus in quo differat ab hypothecaria actione.
4 Hypothecaria est actio in rem et arbitraria et pretoria, et ad quod tempus protendatur.

De hypothecaria actione. Titu. xxi.

Notate sunt superius

actiones tam rem tam directe q̃ vtiles, que gratia dominij vel quasi
1 dominij, competunt. †Nunc aduertamus de actionibus in rem, que causa pignoris expressi, taciti, iudicialis, atqȝ pretorij proponuntur. Sunt autem due, hypothecaria que quasi Seruiana vocatur et Seruiana. Exponamus itaqȝ in primis cui hypothecaria competat, et vnde nascatur et in quem detur, et quid in eaȝ veniat, et qualis sit actio. Hec eadem et de Seruiana dicemus.
2 †Nascitur autem hypothecaria iure honorario ex obligationis pacto, vt. ff. de pactis. l. si tibi. §. de pignore. Competit autem perse quenti pignus hypothecarie directa hypothecaria creditori cui res obligata est a domino, vel non domino voluntate domini. Vtilis autem tunc competit cum non dominus obligauit, rei tamẽ obligate dominium postea nactus est. Idem si dominus, non domino qui obligauit, successit, vt. ff. de pignorati. actio. l. rem alienam. et. ff.
3 de pigno. l. si titius. †Inter pignus autem et hypothecariam actionem, nihil interest, nisi in sono nominis, quippe vtraqȝ pignoris appellatione continetur, vt institu. de actio. §. inter pignus autem, et. ff. de pigno. l. res. §. inter pignus autẽ. In arctiore autem significatione pignus appellatur quod obligationis nomine sit traditum mobile sit vel immobile. In arctissima autem significatione et proprie pignus rei mobilis constituitur quasi a pugno deriuatum, vt. ff. de verborum significat. l. plebs. §. pignus. Hypotheca autem nuda cõuentione contrahitur, vt institu. de actio. §. inter pignus. Competit autem in quemcunqȝ possidentem, vt. ff. de pigno. l. si fundus. qp pe cum re ambulat et in rem est, vt. ff. de pignora. l. pignoris. Venit autem in hanc actionem rei obligate restitutio cum fructibus post litem contestatam perceptis. Sane de fructibus antecedentibus nihil iudex pronuntiabit nisi extiterint, vt. ff. de pigno. l. si fundus.
4 §. interdum. †Est autem in rem hec actio sicut dictum est, et arbitraria, vt institu. de actio.
Preterea et pretoria, vt. ff. de pactis. l. si tibi. §. de pignore. Extenditur autem alijs vsqȝ ad decem vel. xx. annos, puta aduersus bonefidei possesso. cum titul. vt. C. si aduer. credi. l. prima. Alias vsqȝ ad. xxx. ann. scilicet aduersus extraneum detentatorem carentem alterutro. i. bonafide vel titulo, vel vtroqȝ. alias vsqȝ ad. xl. id est, aduersus debitorem et eius heredem, vt. C. de prescr. xxx. an. l. cum notissimi.

SVMMARIVM

1 Seruiana actio dicta a Seruio quibus et aduersus quos competat.
2 Seruiana actio pro quibus competat rebus.
3 Seruiana actio est vtilis in rem pretoria et arbitraria.

De seruiana actione. Titu. xxij.

Nunc de Seruiana loquamur.

1 †Seruiana actio dicta est a Seruio, qui eam introduxit. Competit autem Seruiana locatoribus domorum, et fundorum et eorum heredibus, aduersus colonos inquilinosqȝ, et eorum heredes, sed et aduersus extraneos datur Seruianum iudicium. Saluianum quoqȝ interdictum quod est de pignoribus adipiscende possessionis causa, proditum. Directuȝ contra creditorẽ, et debitorem, et heredes eorum vtile in extraneos vt. C. eo. l. j. et. ff. de pig. l. si debitor, et. ff. de interdic. l. ij. §. sunt autem et. ff. de sal. inter. l.
2 j. et vlti. †Veniunt autem in hanc actionem, res expressim obligate, sed et tacite, puta inuecte, illate, inducteqȝ in domuȝ locatore cõscio vel ignaro. in fundum ita demum, si scierit, vt. C. locati. l. certi.
3 †Est autem hec in rem vtilis, pretoria et arbitraria, vt insti. de act. Et eatenus extenditur quatenus hypothecaria.

FINIS

Tractatus de primo, et secundo

Decreto Domi. Guidonis pape Delphinatis, singularissimi doctoris.

SVMMARIVM

1 Decretum varijs capitur modis.
2 Citatio iterata precedens et denunciatio emissa subsequens sunt primi decreti preparatoria.
3 Citatio iterari debet non veniente citato.
4 Citatio qua forma fiat pretoris edicto.
5 Iudex pedaneus vel delegatus per nũtium citare potest.
6 Citatio per literas fieri potest.
7 Denunciatio est de primi decreti preparatorijs.
8 Missio in bonorum possessionem apparente legitimo defensore fieri non debet.
9 Decretum primum qd proprie dicatur.
10 Decretũ primum tribus ꝯcurrentibus interponi potest.
11 Contumacia vera que dicatur.
12 Contumacia ficta que sit.
13 Citatio seu denunciatio ad domũ facta sufficiens est ẽt si non perueniat ad citati notitiam.
14 Missio in possessionem fieri non debet nisi de debito iudici semiplene constet.
15 Decretum primum quare interponatur.
16 Decretum primum in qbus interponatur actionibus.
17 Effectus primi decreti quis sit.
18 Missus in possessionẽ ex primo decreto si expellatur hȝ actionem in factum ad interesse ex edicto ne vis fiat ei etc.
19 Missus in possessionẽ in ꝑsonali an interim debeat fructus ꝑcipe.
20 Mulier ventris nomine in possessionem missa de fructibus ali dȝ ẽm mariti facultates et dignitatem.
21 Missus in possessionẽ in reali actione anno elapso cẽset̃ possidere.
22 Decretũ primũ iudicis officio interponi petitur.
23 Decretum primum a qbus interponi possit iudicibus.
24 Decretum ẽm dicitur iussus secundus a pretore factus super possessione decernenda.
25 Decretũ ẽm tribus concurrentibus interponi potest.
26 Decretum ẽm post qꝺ interuallum ad primum sequi debeat.
27 Decretum secundum intra quantum temporis spatium interponi possit post primum.
28 Cognitio cãe reqrit̃ anteq̃ decretum ẽm interponatur.
29 Cognitio debiti semiplena sufficit in primo decreto, sed plena reqritur in secundo.

30 Decretum primum ꝯ absentem interponi potest, sed non scdm.
31 Decretum secundum est verbis ⁊ facto interponendum.
32 Decretum secūdum duplici de cā interponi solet.
33 Decretum scdm in quibus interponatur actionibus.
34 Decretum scdm qñ interponat̃ in actionibus ꝑsonalibus.
35 Decretū scdm non est in actionibus realibus interponendum, ⁊ qua ratione nume. sequen.
37 Decretū scdm in actione rea. nō interponi qualiter debeat intelligi.
38 Effectus secundi decreti qui sint.
39 Decretū scdm a quibus seu ꝑ quos possit interponi.
40 Decretum secundum iure actionis vel potius officio iudicis peti-tur interponi.
41 Officium iudi. quotuplex sit. ⁊ nu. 42.
43 Officium iudi. qualiter deseruiat actioni.
44 Officium iudi. qñ detur loco deficientis actionis.
45 Officium iudi. mercenarium quod dicatur.
46 Officiū iudicis ꝯctum est quod actionibus iuris scripti inheret vltra ea que principaliter sunt petita.

Uoniam super ma
teria primi, ⁊ secundi decreti a varijs
scripta sunt ⁊ infinita ⁊ scholares ꝑꝑ
scripturaꝝ immēsitatem fastidio ⁊ te-
dio affecti ignorantes qd teneant, qd
relinquant sepe oia pretermittunt. Id-
circo ego Pe. de gras. petris frequē
tibus socioꝝ meoꝝ precibus exhorta-
tus iuxta scientie mee modulū, q̄ de. j.
⁊ secūdo dcre. scio studebo plenissime
1 aperire. In primis itaqꝫ sciēdum est decretū varijs mo. accipi. † et
qdē qñqꝫ ponit̃ decretū ꝓ snia diffinitiua, vt. ff. de re iud. l. decreta.
Scdo mō accipit̃ decretū ꝓ eo ꝙ iudex interloqt̃ vel statuit, vt. ff.
de offi. asses. l. j. ⁊ de succes. edic. l. j. §. decretales. C. de predi. mi. l. si
de. Tertio mō accipit̃ decretū ꝓ eo ꝙ a senatoribus est statutū, vt
C. ex qb. cau. infa. irro. l. decreto. Quarto mō accipit̃ decretū pro
eo ꝙ a sanctis patribus statuit̃. vnde dr̃ liber dcretoꝝ. Quinto mō
accipit̃ decretū ꝓ quodā iussu iudiciali quē facit de mittēdo in pos.
⁊ iubendo ipsum possidere sic ħ primū ⁊ scdm decre. Uiso ergo qua
liter accipiat̃ decretū, venio ad mām primi ⁊ scdi decreti talē ordi-
nē seruaturus, ⁊ primo de primo decreto octo subijciā qōes. Pri-
mo q̄ sint eius ꝑparatoria. Scdo qd dicat̃ pmū dcretū. Tertio, qñ
interponat̃. Quarto quare interponat̃. Quinto in qbus actionibus
interponatur. Sexto qs sit effectus primi decreti. Septimo quo iu
re petet̃ interponi. Octauo ⁊ vltimo a qbꝫ iudicibus possit interpo
2 ni. Rñdeo igit̃ ad pmū. † ⁊ qdē ꝑparatoria pmi decreti sunt ista. s.
citatio iterata ꝑcedēs ⁊ denūciatio emissa subsequēs. dꝫ enim qui
vult agere primo ad iudicē ire ⁊ suū desideriū enarrare ⁊ aduersa
riū suū ad iudiciū citari facere. nō aūt iudex ad litig. ire dꝫ, vt. C. d
epis. ⁊ cle. l. iubemus. in fi. ⁊. ff. qs ordo in bo. pos. seruet̃. l. ij. §. i bo-
noꝝ, ⁊. §. si ꝑses. Omne aūt iudiciū ab ea pte edicti incipit q̄ est de
3 in ius voc. vt insti. de pena teme. litigā. in fi. † Et dꝫ esse ista citatio
iterata aduersario nō veniente. dꝫ tñ ter citari vel quater ꝑ inter-
uallū. x. dieꝝ inter vnāquāqꝫ citationē, vt. C. de iud. l. ꝓperandum.
in prin. ⁊. C. qño ⁊ qñ iud. in. l. ꝯsentaneū, ⁊. ff. de iudi. ad ꝑeptoriū.
cū. l. seq. Hodie vero ꝑ interualla. xxx. dieꝝ, vt. C. qño ⁊ qñ iud. au
ctē. ꝙ semel. ⁊ pōt fieri ista citatio ꝑ edicta in albo ꝓposita si erat
4 iudex ordinarius. † Hoc mō scribit̃ in edicto pretoris. die tali ve-
niat Titius rñsurus Sēpronio q vult eum, vt. ff. de iu. om. in. l. si qd
id. Si vero erat pedaneus vel delegatus pōt nūtium ab offō remo
uere si male se habuerit, ergo apparet ꝙ ꝑ nūtiū citat̃, vt. C. d spoz.
l. ij. Itē arbiter pōt citare ꝑ nuntium, vt. ff. de arbi. sed interpellat̃,
5 qꝛ nullā hꝫ iurisdictionē, vt. ff de re iud. l. ait pretor. in prin. † multo
magis pedaneus vel delegatus qꝛ aliqñ hꝫ iurisdictionē, vt. ff. d of-
fi. eius cui mā. est iuris. §. ꝙ mandata. ibi verius est enim ⁊c. ⁊. l. pe
nul. §. cum ꝓprium, ⁊. ff. de iur. om. iud. l. more. Itē est argumētū ꝙ
pedaneus possit citare ꝑ nuntiū. ff. ne qs eū q in ius vo. est vi exi. l.
6 iij. §. si qs ad pedaneū. † Itē fieri pōt ꝑ lr̃as, vt. C. qño ⁊ qñ iud. in.
l. ꝯsentaneū. Quidā tñ dicunt pedaneū vel delegatum ꝑ nuntiū vl̃
ꝑ literas citare non posse, sꝫ ꝑ se dꝫ citare, arg. ꝓ eis. C. de ind. in. l.
7 sancimus. in fi. † Itē denūtiatio est de ꝑparatorijs primi decreti. dꝫ
enim iudex cū vocatus legitime nō venit denuntiare ꝓpinqs ⁊ ami
cis absentis vel alijs quos verisimile est defensionē absentis susci-
pere an eū defendere velint, vel ipse actor dꝫ hec corā testibus de-
8 nunciare. † Et si legitimus appareat defensor nō fiet missio in pos-
sessionē bonoꝝ, vt hec ꝓbant̃. l. ex qb. cau. maio. l. itē ait pretor. nō
tamē credo ꝙ qlibet ꝓprio noie sit vocādus, sed sufficit ꝙ gñaliter
vocatio fiat, arg. ff. de insti. l. sed pupillus. §. ꝑscribere. ⁊ de do. ⁊ cō
tu. c. cām q̄. ⁊. j. ti. ꝓxi. c. vlti. Uiso ergo q̄ sint ꝑparatoria prima de
9 creti, videamus qd dicat̃ primū decretum. † Et dicitur primus ius
sus a iudice factus de mittendo aliquē in possessionē cā rei seruan
de subsecuta postea missione. ⁊ ita talis iussus ⁊ talis missio dicitur
primū decretuꝫ edictum, idō primum, qꝛ nulluꝫ sup habēda possessio
ne ꝑcedit, qꝛ. n. primum nulluꝫ ante se habere pōt, vt in ꝓe. ffoꝝ. §.
in reliqua vero parte anni, ⁊. ff. de ver. sig. l. ꝓximus. ⁊ ita remone-
ret̃ quorundā inanis qō q querunt qd dicat̃ primum decre. ⁊ ita di
cit̃ primum nō habito respectu ad scdm. nec ob. ꝙ in qbusdā interpo
nit̃ primuꝫ, ⁊ scdm, vt. j. dicemus, qꝛ respicimus qd frequentius acci-
10 dat, arg. ff. de lega. ⁊ senatuscōsul. l. nā ad ea. ¶ † Seqt̃ qñ interpo
nat̃ primū decretū ⁊ qdē tria necessaria sunt. s. ꝯtumacia vocati ⁊ d
nunciatio emissa. Itē debita cognitio semiplena ꝯtumacia vocati
necessaria, vt si citatus a iudice nō veniat, vt. ff. ex quib. cau. in pos.
ea. l. ij. ⁊. ff. de in ius voc. satisqꝫ. ⁊ ista ꝯtumacia qñqꝫ dicitur vera,
11 qñqꝫ ficta, † vera dicitur qñ vocatus fuerit inuentus, ⁊ dicit se non
ventuꝝ, vel venit, sed non vult rñdere vbi sufficit vna citatio, vt. ff. ex
qb. cau. in pos. ea. pos. l. fulcinius. §. fi. qꝛ in incertis ⁊ nō certis lo-
cus est ꝯiecturis, vt. ff. de ver. ob. l. ꝯtinuꝰ. §. cū ita. ⁊ in auc. de rest.
⁊ ea que pa. §. fi. ar. tñ ꝙ verus ꝯtumax ter sit citādus. C. de iudi. l.
12 iudices. † Alia dicitur ꝯtumacia ficta, vt qꝛ inuētus fuit ⁊ dicit se
ventuꝝ, vel nihil dixit, nō tñ venit. ⁊ iste ter citādus est ad eius con
tumaciā presumēdā, vt. ff. de re iud. l. ꝯtumaciā. sic intelligit̃. C. qño
⁊ qñ iud. in. l. ꝯsentaneum. cum si. Si aūt nō inueniatur dicunt qui
dam non posse fieri ꝯtumacē, ⁊ ita missionē non posse fieri, cum edi
ctum debeat peruenire ad notitiā citati, vt. ff. q̄ sententie sine appe.
rescind. l. j. §. j. ⁊ est arg. de peti. here. l. interueniunt. §. petitam.
13 ¶ † Doctores vero nostri dicunt ꝯtrium ⁊ bene ꝙ sufficit ꝙ denun
tietur ad domuꝫ ⁊ si nō ꝑuenerit ad notitiā citati. C. de anna. exc. l.
vt perfectius, ⁊. ff. de dam. infec. l. iiij. §. abesse, ⁊. ff. quod vi aut clā.
l. aut qs. §. j. Itē denūciatio est necessaria, vt dixi in preparatorijs.
14 Item debiti cognitio semiplena. † Nam lꝫ citatio ⁊ denunciatio ꝑ-
cesserint, tamen iudex non debet procedere ad missionem nisi de d
bito cōstiterit semiplene, vt. C. de bonis aucto. iudi. poss. cum pro-
ponas. ⁊. ff. vt in pos. lega. l. si is a quo. §. diuus. extra vt lite non cō-
testa. c. quoniam frequenter. §. quod si super mobilibus. C. de bon.
aucto. iudi. possi. aucten. quoniam iurat. ⁊ his interuenientibꝰ fiet
missio in possessionem rei petite. in personalibus fit missio tantum
pro mensura debiti declarati, vt in auc. de exhib. §. si vero qdā. col-
la. v. in reali in possessionem rei petite tantum. C. de prescrip. xxx.
vel. xl. anno. l. si quis emptor. §. pe. extra vt lit. non contesta. c. qm̄
frequenter. §. in alijs. Uidimus quando interponitur.
15 ¶ † Sequitur videre quare interponatur primum decre. ⁊ qdem
interponitur primum decre. in penā vocati nō ꝯparentis ꝑ se vel ꝑ
alium, vt. ff. de in ius voc. l. satisqꝫ pene. nā cum qs mittit̃ in posses-
sionem cā rei ser. dñs de possessione non est deijciendus, sed mis-
sus erit vna cuꝫ eo, vt. ff. de dā. infec. l. si finita. §. si quis autē. ⁊ si do
minus vadat in cameram, ⁊ iste missus ire poterit in camerā. ⁊ si iu
xta ignē noluerit stare. ⁊ iste eū vt canis leporē ꝑsequet̃. ⁊ dño ma
xima pena erit. Nā magna pena est nō posse vti re sua libere, arg.
ff. vi ⁊ vi ar. l. vim facit. Itē interponit̃ vt creditori consulat̃. nā do
minus in cuius bona missio facta est statim tedio affectus veniet rñ
surus, vt. ff. vt in pos. lega. l. is cui. in prin. ⁊. C. de prescrip. xxx. vel
xl. ann. l. si qs emptor. ⁊. l. penul. ¶ Seqt̃ videre in qbus actioni-
16 bus interponat̃. ¶ † Et qdē interponitur in cā noxali, vt. ff. si ex cā
noxali agatur. l. ij. in fi. in causa damni infecti, vt. ff. de dā. inf. l. iiij.
§. i. in causa legatorum, vt. ff. vt in pos. lega. l. is qui. in prin. ⁊ gene
raliter dico quacunqꝫ actione agatur, siue reali, siue personali, siue
mixta, siue quoꝰ alio auxilio, siue petam quod meum est, siue petam
quod meum non est, sed mihi debituꝫ potest interponi primum de
cre. vt. ff. ex quibus cau. in pos. eatur. l. j. ⁊. ij. ⁊. C. de prescrip. xxx.
17 vel. xl. ann. l. si quis emptor. ¶ † Seqt̃ videre qd sit effectus pri-
mi decreti. ⁊ qdem scdm quosdā effectus est vnus tm̄, qꝛ missus i pos
sessionem ex primo decre. hꝫ rei custodiam ⁊ detentionē ⁊ nō pos-
sessionē, qꝛ missus nō possidet, vt. ff. de rei ven. l. officium. in fi. ⁊ de
acq. pos. l. possideri in fi. ⁊. ff. ex q. cau. in pos. ea. l. cum legati, ⁊ ħ
est veꝝ in personali. in reali, secus vt. j. dicemus. Ego aūt plures
alios effectus habere dico primum decre. vnus est, qꝛ creditori cō
sulit̃ vt ꝯtumax tedio affectus veniat responsurus, alius est, qꝛ licet
veniat responsurus, nō tamen possessionē recuꝑabit, nisi restituat
expensas ⁊ caueat de lite suscipienda, vt. C. de iudi. l. sancimus. ⁊ d
18 prescr. xxx. vel. xl. anno. l. si quis emptor. §. pe. † Item si missus ex-
pellat̃ hꝫ actionē in factuꝫ ad interesse ex illo edicto ne vis fiat ei,
vt. ff. ne vis fiat ei qui in pos. l. j. §. hec actio. ⁊. §. hec verba. Itē qn-

tum

tum effectum, qr lz res in quam missus est creditor non esset modo ei alias obligata tñ p possessionē efficit ei obligata. 7 ɔ̄bitur pign⁹ pretorium, vt. ff. de pign. actio. l. non mirum, 7 C. de preto. pigno. p totum. Itē sextum effectum hz, qr postq̄ primum decretum est interpositū pōt interpretari secundum, vel quod fiat bonorum venditio contra latitantem, vt. ff. de dam. infec. l. iiij. §. si forte. 7 C. de bo. aucto. iudi. pos. l. cum proponas. 7 ff. ex qui. cau. in pos. eatur. l. ful
19 cinius. §. j. † Et si queratur an missus in personali fructus percipiat interim. Rñdeo quod domino negligente missus percipere potest fructus. 7 si dominus vellet percipere dominus preferendus. ff. vt i pos. leg. l. is cui. §. quod legatorum. 7 lz missus percipiat, tamen ex his non aletur. Sz dño restituere cogeť, vt. ff. ex qui. cau. i pos. ea. l. preterea. fallit in tribus casibus vbi missus fructus lucratur, primus est in petitione hereditatis propter nimiaz contumaciam respondentis, vt. ff. ex qui. cau. in pos. eatur. l. fulcinius. in fi. idem videtur esse dicendū in quemlibet alium aperte contumacem vt missus lucretur fructus cum eadem sit ratio, vt argu. ad. l. aquil. l. illud dominus tamen Azo dicit esse speciale in petitione hereditatis. nā 7 alia multa sunt spālia, vt. C. de pe. here. cogi. 7 ff. de pe. here. l. itē
20 veniunt. §. petitum, 7 l. diuus. Secūdus casus est. † Si mulier mittatur in possessionem nomine ventris que dz ali de fructibus secundum facultates 7 dignitatem mariti 7 suorum nisi per calumniam missa fuerit, vt. ff. de ven. in pos. mit. l. j. §. mulier. 7 si mulier ventr. nomine. l. j. 7 ij. Itē fallit tertio, vt cū filia vel neptis vel similes psone mittunť in possessionem cā legatorum. 7 hi sunt effectus primi decreti cum qs mittitur in personali actione. In reali vero missus in possessionem statim possidet 7 naturaliter fm do. Ioā. 7 Azo. 7 est pro eis. C. de prescr. xxx. vel. xl. ann. l. pe. §. pen. ibi ex quo prior possessor 7c. C. quomodo 7 qñ iudex. l. consentaneum. 7 de bo. auc. iudi. pos. l. cum proponas. ff. de dam. infec. quidam tñ 7 bene dicūt
21 † qp missus in possessionē in reali actione demum anno elapso possidet, argu. dic. C. de prescrip. xxx. vel. xl. anno. l. penul. 7 anno elapso incipit vsucapere, quasi loco secundi decreti sit annus. Item in reali possessor fructus facit suos adeo quod restituere non teneatur fm quosdam. verius tñ puto qd restituere teneatur, argu. ff. de bo. auc. iud. pos. l. pretor. §. qd de fructibus, 7 §. est preterea. Item in reali non ɔ̄bitur pignus pretorium per missionem in possessionem, nam qñ agit in rem dicit se dñm cum pignus in reali constituatur non in propria. ff. de pig. act. l. in rem alienam. 7 de reg. iur. l. neqz
22 pignus. ¶ † Sequitur videre quo iure petatur interponi. 7 quidē iudex ex officio, ptinet enim ad iudicis officim punire contumaciaz non obtēperantis in his que sunt prima, media, vel, vltima iurisdictione. ff. si quis ius dicen. non obtemp. l. vnica. sic 7 in rei vendicatione iudicis officio restituitur res, vt. ff. de rei ven. l. officium, 7 l.
23 quid restituere §. vim. † Et vltimo restat videre a quibus iudicib⁹ possit interponi 7 quidē magistratibus municipalib⁹ vel pedaneis iudicibus 7 ēt de legatis pōt, qr non desiderat plenam cause cognitionē, vt. ff. de dam. infe. l. iiij. §. dies. 7 de offi. eius cui mā. est iuris. l. penul. §. vt bonorum qp quidem dico esse vez de iussu vt qlibet magistratus possit interloqui de mittendo aliquē in possessionem. verūtamen in re ipsa non pōt ponere nisi maior magistratus, qr mittere reipsa etiam est mixti imperij, vt. ff. de iur. om. iud. l. iubere. 7 ff. ad municipa. l. ea que §. magistratibus. Nunc transeamus ad secūdum decre. 7 quidem super eo, videnda sunt similiter octo. Primum qd dicať secundum decre. Secūdū qñ interponať. Tertium qp interuallum debeat habere. Quartū in quibus actionibus debeat interponi. Quintū quid sit eius effectus. Sextum a quibus magistratibus. Septimū quo iure petať interponi. Octauum 7 vltimum quale sit iudi. offi. quo petitur interponi. Respondemus ad
24 primum. s. qd dicať fm decre. † 7 quid dicit hz decretum secūdus iussus a pretore factus sup decernendā possessione, dictum ideo hz qr interponitur post primū sicut dicunť scđe nuptie que sunt post p̄mas, arg. C. de secū. nup. in rub. 7 l. si qs puellas. sic subitō dicitur secunda institutio. qr post primam insti. fit, vt. ff. de vul. 7 pup. subs. l. j. 7 de bo. posses. hz tabu. l. equissimum. §. de l[...] rri. 7 fm dicit habito respectu ad primum. Sed primū qñqz dicit habito respectu ad fm 7 .s. dixi, qñqz vt in casibus in quibus non interponitur fm decretū sed tm primū, vt. j. dicemus. ¶ Sequit videre qñ interponať
25 fm decretum. 7 quidem tria sunt necessaria. † Primum. s. contumacia perseuerans fm temporis interuallum. Secundum cognitio plenaria contumacia necessaria est. naz si contumax post primū decretum legitime rñdeat non interponeť fm immo audietur vel a possessione intra annū vel de proprietate post annum vsqz ad decēnium vel tricennium, put le. 7 no. C. vbi in rem actio. l. ij. in fi. extra vt lit. non conte. c. qm frequenter. §. in alijs. 7 C. de prescr. xxx. vel. xl. anno. l. si quis emptor. in fi. dic ergo perseuerare in contumacia sua ad hoc vt possit interponi fm decretum, vt. ff. de damn. infect. l. dies. §. si forte dare. Item temporis interuallum est necessariū. non enim statim iudex potest primum decretum festinare, se dz interponere secundum, vt. ff. de dā. infe. l. si finita. §. non autem statim.
26 ¶ † Seqť videre qd interuallum. ad qp respondent qdam qp decē dierum sufficit, ar. ff. de consti. pecu. l. pmissor. §. j. alij duoz mensiū vel quatuor qp dať condēnatis in personali actione, vt. ff. d re iud. l. debitoribus. 7 C. de vsur. rei iudi. l. ij. in fi. Alij dicunt de biennio, argu. C. de prescri. xxx. vel. xl. ann. l. si quis emptor. in fin. Alij de triennio, argu. C. de iudi. l. pperandum §. huius. Alij de quinquennio, argu. ff. de dā. infe. l. si finita. §. non aūt. vbi fit mentio de longo tempore 7 diuturno. longum aūt 7 diuturnum tempus dicitur decēniū, vt insti. 7 de vsuca. in prin. qui 7 a quibus ma. l. si fideicōmis
27 sa. §. aristo. † Sz ego Pe. dico qd dñs me. dicebat, 7 d. Azo idē, aut certū tps statutū est p. l. municipalē vel ɔ̄suetudinē intra qp debeat interponi fm decretum post primuz. 7 tunc illud tempus seruandum est. C. de mann. l. i. 7 ff. de insti. 7 iur. l. oēs. aut non est certum tempus a. l. municipali vel consuetudine determinatū quo casu ɔ̄mittit arbitrio iudicantis, arg. ff. de iur. delib. l. j. in fi. 7 de effractoribus. l. j. §. expilatores. cum suis si. extra de offi. dele. c. de causis. 7 qp dixi de tpis interuallo intelligo qñ vocatus nō est vere contumax. Nam si esset vere ɔ̄tumax, vt qr dicit se venire nolle non expectabo aliqd tps ad interponendū fm decretum cū his que certa sunt nō sit locus ɔ̄iecturis, vt. ff. de verb. ob. l. ɔ̄tinuus. §. cū ita. 7 in
28 auc. de resti. 7 ea que parit in fi. colla. iiij. † Item est necessaria cause cognitio. ff. de dā. infec. l. iiij. §. si forte. Nā ɔ̄naliter vbicunqz decretū exigiť cause cognitio desiderať, vt. ff. de bon. aucto. iudi. pos. l. iij. §. penulti. 7 de re iudi. l. de vnoquoqz. 7 ista cause cognitio versatur circa debitum. Nam cum p secundum decretum agať de pre iudicio plene generando dico plene de debito constare sicut cum ferť sententia absente actore 7 ante li. ɔ̄testa. nam veritas subtilius
29 perquiri dz, vt in auc. de litig §. si vero prepositis. vij. col. † Item in primo decreto ɔ̄sideratur cognitio debiti semiplena, qr non plene preiudicať, vt. s. dictū. Sed in secundo decreto qp est maioris effectus dz interuenire plena, arg. ff. de min. l. in cause cognitione, vt inspiciat iudex an absens sit causa reipub. vel aliqua alia cā iusta, nā allegata 7 pba. ipsius absentia nō dz pperare ad fm decretum, 7 si pperat datur restitutio, vt. ff. de dā. infe. l. si finita. §. si forte. 7 l. eoz 7 ff. ex qui. cau. l. ab hostibus. §. si datini. extra de re iu. c. cū bertol
30 dus. † lz aūt ɔ̄ absentem non interponať fm decretum. primum tamen pōt interponi, vt. C. de resti. mi. l. ignorare. Itē versať in cause cognitione, vt iudex suscipiat pauptatē eius qui cauere vel respondere dz. nam si pp paupertatem non caueat mitius agitur cum eo, argu. ff. de colla. bono. l. i. §. cum duobus. non tamē dico qp ideo nō interponatur scđm decretū. nam difficultas prestationis non debet nocere creditori, vt. ff. de verb. obli. l. continuus. §. illud. 7 predictis
31 † interuenientibus interponetur fm decretū verbis 7 facto. verbis, pnuntiabit enim iudex eum debere possidere ex secundo sic dicēs, qr talis vocatus legitime nō venit 7 in contumacia perseueret, nec ab aliquo defendať 7 de debito legitime constet ne de malitia sua videať commodum reportare, pnūtio actorē mittendum esse in possessionem ex secundo decreto 7 in re ipsa mittet. sic dicendo pono te in possessionem ex secundo decre. istius rei, 7 concedo tibi quod in ista re habeam quicquid iuris habebat. ad hoc ɔ̄cor. l. iubere cauere. 7 in possessionē mittere 7c. vt. ff. de iur. om. iudi. l. iubere cauere. 7 fiat ista possessio vel p ipsum imperatorē, vt. ff. vt in pos. leg. l. is cui. §. missum. Quidā tñ dicūt qp iudex dz interponere fm decretum, sed rē in solutum dz creditoribus dare 7 hāc dationem insolutum appellant fm decretū. ff. de pub. statutis. 7 alie. cum. ll. seq. vi
32 dinus qñ interponit. † Seqť de tertio. s. quare interponatur. 7 qdem interponitur duplici de causa. s. vt consulatur actori. 7 tāta cōtumacia puniať. nam iterata contumacia punienda est, argu. C. de episc. audi. l. ij. 7 de ser. fugi. l. quicunqz. Item ɔ̄sulitur p hec actori. nam cū primū decre. non possideat, sed tñ detineat. non per fm
33 efficietur dñs vel parabit cā vsucapiēdi vt. j. dicemus plenius. † Sequitur de quarto. s. in quibus actionibus habeat interponi. Rñdeo fm quosdā fm decretū interponiť tñ in cā dāni infecti et non in alijs, qr de causa dāni infeci dicūt se tñ interuenire 7 non alijs. Si enim legislatori placuisset in alijs interponi idē dixisset qp dixit inde in causa dāni infecti. ff. de dam. infec. in. l. si finita. §. vlti. dico i personalibus interponitur fm decretum, ad hoc facit. C. de iudi. l.
34 properandum. §. si aūt res. † Ego aūt inter psonales distinguo, aut actio personalis competit ad dādum vel contrahendum qd nō sit meum vel ad faciendū quo casu secundum decretū potest interponi, vt. s. dictum est, aut competit ad meum restituendum, vt cū ago cōmodati, vel depositi pro re mea, 7 tūc subdiuiduo, aut petit secū-

dum decretū interponi sup eadem re, ꝛ tūc non potest interponi, q̄ꝛ ꝯm decretū interponit̄ vt res agentis fiat. ꝛ ꝙ meum est amplius meum fieri non potest, vt insti. de leg. §. si rē. ꝛ de actio. §. sic itaqꝫ. aut petit̄ interponi non super eadeꝫ re, sed super alijs bonis ipsius vocati, vt puta, vocatur ad iudiciū in actione commodati non comparet, mittitur actor in possessionem bonorum suorꝫ, ꝛ tunc bꝫ poterit interponi, vt. ff. ex qui. cau. in pos. eatur. l. j. ꝛ. ij.

35 ❡ † Sed queritur an in realibus interponat̄ ꝯm decretum. ad qđ rñdet do. meus quod non, quod ex eo apparet, q̄ꝛ ante litem conte. missus in possessionem rei que petebat̄ reus veniens intra annum auditur de possessione ꝛ post annum de proprietate, vt. C. de presc. xxx. vel. xl. anno. l. si quis emptor. §. penul. ꝛ. C. vbi in rem actio. l. ij. in fi. Si ergo auditur de proprietate. ꝛ per secundum decre. absorbetur dñium, apparet qđ in eis interponit̄ secundum decre. vnde queri consueuit que sit ratio, certe pōt preuideri ꝙ duplex. † prima, q̄ꝛ qui intentat rei vendi. dicit se dñm, vt. ff. de rei vend. l. in rez

36 actio. quod autem petit interponi secundum decretum petit dominium sibi decerni, vnde videtur affirmare se priūs dominum nō esse. ꝛ ita contrarius sibijpsi. ꝛ ideo repellendus, vt argu. ff. de appel. l. j. §. si alius. Secunda rō, q̄ꝛ agēs rei vendi. consecutus est desiderium suum petebat possessionem in se transferri, cuꝫ possessio pariat actionem. C. de alie. muta. iudi. cā facti. l. vnica. vnde cum per primum decretum reꝫ haberet penes se frustra secundū interponeretur, ꝙ esse nō dꝫ, vt. ff. de legi. l. si quando. ꝛ ideo si res erat petētis nūqꝫ in reali interponitur ꝯm decre. nec vsucapio vel prescrip. precedet, q̄ꝛ nemo in rem propriam vsucapit, vt. ff. de vsuca. l. sequit̄ §. lana. Si vero res non erat petentis statim missus ex primo decreto possidet, vel saltem post annū bꝫ ꝙ. s̄. dictum est in effectu primi decreti. ꝛ ex quo inceperit possidere inciperet vsucapere rē vel prescribere, lꝫ sciret rem alienam. nam iuste possidet qui authore ꝑtore possidet, vt. ff. de acqui. pos. l. iuste. ꝛ de regu. iur. quod actore, ꝛ ita ꝯm eos qui dicunt ꝙ demum anno lapso missus in reali possidet tm̄ facit lapsus anni quantum ad possessionem habendā ꝛ vsucapionem inchoādā quantum in personali secūdi decreti interposi

37 tio. † Itē ꝙ dixi in reali non debere interponi secundum decretum intellige de reali qua peto meum. secus, autem si non meū vt si ago hypotheca, vel seruiana, vel alia ciuili actione, nam tunc bene posset interponi secundum decre. sicut. s̄. dictum est in personali. Item intellige in reali, q̄ꝛ si peto meū non interponit̄ scđm decre. s. super illa re quam peto, sed sup alijs posset bene vt si vocatus in reali nō comparet ꝛ mittatur actor in possessionē aliorum bonoꝝ ꝙ fit qñqꝫ vt. ff. ex quib. cau. in pos. ea. l. fulcinius. §. item videamus. ex predictis itaqꝫ patet ꝯm decretum non debere interponi in personalibus

38 vel in realibus quibus peto eum. ❡ † Sequitur videre de quinto, scꝫ quis sit effectus. ꝛ quidem ꝯm Ja. effectus secundi decre. est ꝙ missus in possessionem incipiat vsucapere. non autem statim efficiatur dñs siue aduersarius sit dñs siue non, vt. ff. de dam. infec. l. pretoris officium. ꝛ. l. si finita. §. iulianus. Ego autem bꝫ Joā. ꝛ Azo. distinguo aut prior possessor est dñs, ꝛ intermissus in possessionem ex secundo decreto statim efficiebatur dñs, vt. ff. si ex noxali cā agatur. l. ij. in fi. Si eniꝫ prior possessor erat dñs ad qđ prescriberet missus contra eum. nam decreto secundo interpositio dñs volens respondere ꝛ satisdare non auditur nisi iusta causa interueniente, vt. ff. de dam. infe. l. si finita. §. si forte. ꝛ. l. si eorum. Si vero prior nō erat dñs intermissus incipit vsucapere, sic intelligit̄. d. l. pretoris. cū suis

39 simil. ❡ † Sequitur videre de sexto. s. a quibus magistratibus interponatur. rñdeo interponitur a maiori iudice habente merum ꝛ mixtum imperium, non autem a magistratu municipali, vt. ff. de iu. om. iudi. l. iulia cauere. ꝛ ad municipales. l. ea que. ꝛ de dā. infe. l. dies. §. si forte. est enim res ista mixti imperij, q̄ꝛ plenariā cause cognitionem continet ꝛ decreti interpositionem. vnde per ipsos maiores non per alios est expedienda, vt. ff. de offi. procon. ꝛ leg. l. nec quicqꝫ. §. vbi decretum. ꝛ de regu. l. omnia. nec obst. q̄ꝛ magistrat⁹ potest per nuntiū mittere in possessionem, q̄ꝛ hoc fit vt per ipsuꝫ nūtium expediatur iurisdictio non vt in eum transeat, vt. ff. ne vis fiat ei q in pos. missus est. ꝛ. ff. vt in pos. lega. l. is cui. §. missus.

40 ❡ † Sequit̄ videre de septimo. s. quo iure petatur interponi. Respondeo secundum quosdam iuris actiones, vt. ff. de dam. infec. l. iulianus. ꝛ erit actio in factum, q̄ꝛ non est expressum de nomine actionis, vt. ff. de presc. l. quoties. Sed melius est vt dicamus iudicis officium interponi, nam ad iudicis officiuꝫ pertinet punire contumaciam non obtemperantis in his que sunt prima, media, vltima, vt. ff. si quis ius dicen. non obtēp. l. vnica. ꝛ arg. ff. de succes. edi. l. ij. §. decretales. ❡ Octauo ꝛ vltimo sequitur videre quale sit officiū iudi. quo petitur interponi. ꝛ ad euidentiam huius questionis sub

41 mitto breuiter de iudicis officio, † iudicis officiuꝫ est quadruplex. est enim iudicis officium qđ deseruit actioni circa iudicia inchoanda expedienda vel expedita executioni demandanda. est ꝛ iudicis officium ꝙ datur in defectum actionis. Est ꝛ tertium ꝙ deseruit actioni bonefidei ꝛ circa accessoria dicitur mercenarium. Est ꝛ contractum ꝙ deseruit actionibus arbitrarijs, ꝛ dicit̄ merum. videamus ꝺ primo ꝛ quidem iudicis officium deseruit actioni in iudi

42 cio circa primordia. † In principio enim precipit iudex in ius vocato libellum offerri vt insti. de pena te. litigan. in fi. C. de li. contest. auc. offeratur. Item vt satisdationes prestentur ab actore vel reo. ꝺ satisda. l. vnica. ꝛ de epi. ꝛ cle. auc. generaliter. Item vt fiat li. contesta. iuramenti de calumnia prestatio ꝛ in similibus. Ex quibus ꝑuenitur ad diffinitiuam sententiam. Item deseruit in prolatione sententie quam debet ferre iudex certaꝫ, prout possibile est, vt insti. de actio. §. curare. ꝛ. ff. de re iud. l. a diuo pio. ꝛ de rei vendi. qđ restituere. Item si vocatus non veniat iudicis officio deseruienti actioni supra quam vocabatur eius contumacia punitur per interpositionē primi ꝛ secundi decreti, vt. s̄. dictum est, ꝛ ita respondeo ad questionem eorum ad quam querunt quomodo iudicis officium deseruit actioni: respondeo aliquibus turbatis non miremini nec turbe

43 mini. † deseruit enim itaqꝫ nisi deseruiret iudicis officium actioni, nec actio posset intentari nec in causa procedi nec in ea pronuntiari nec sententia executioni dm̄ādari, nam parum esset iura esse nisi essent magistratus qui iura redderent ꝛ exequerentur, nam per eos qui iuri dicendo presunt effectus res accipitur, vt. ff. de ori. iur. l. ij. §. post originēꝫ. ꝛ ita patet ex premissis, q̄ꝛ scđm decretum qñqꝫ interponitur iudicis officio deseruienti actioni. † Est ꝛ iudicis offi

44 cium ꝙ datur loco deficientis actionis cum quis ad petendum aliquid non habet actionem, vt in cautione damni infecti ꝛ lega. que solo iudicis officio interponitur ꝛ petitur interponi. ꝛ in restitutione minoris in salarijs aduocatorum ꝛ alimentorum prestatione ꝛ in similibus in quibus actio non competit si iudicis officium imploratur, vt. ff. de minori. l. quod si minoris in fi. ꝛ de varijs ꝛ extraordi. cogni. l. j. ꝛ de lib. exhiben. l. deinde. §. hoc autem. ꝛ hoc casu officium iudi. currit cum actione, vt. ff. de rei vendi. l. j. ꝛ. ff. de dam. infec. l. j. ꝛ. l. dies. ꝛ. l. pretor ait. ꝛ de preto. stipu. l. ij. ꝛ. ff. vt fideicō. no. caue. l. j. ꝛ etiam cum suis simi. ꝛ tali iudicis officio quandoqꝫ ꝺ

45 cretum secundum interponitur vt supra dictum est. † Est ꝛ tertium iudicis officium quod circa accessiones inducendas eum in actionibus bonefidei ꝛ eque conuenit tanqꝫ mercenarius domino, ꝛ dicit̄ mercenariū, q̄ꝛ qcqđ facit iudex in eis facit ex natura actionis non ex suo mero officio, vt. ff. de eo quod certo loco. l. in bonefidei. ꝛ insti. de act. §. in bonefidei. ꝛ illud vna cum actio. paret, vt. ff. de act.

46 emp. ꝛ vend. l. super collationem. † Est ꝛ contractum iudicis officium quod vltra ea que principaliter petebantur inheret actionibus scripti iuris. s. arbitrarijs. ꝛ hec solo motu iudicis descendit, ꝛ ꝓpter h̄ dicitur merum, q̄ꝛ in mero solo iudicis officio consistit quasi sit iudici dari de eo estimare, vt insti. de act. §. preterea. ꝛ illud similiter parit cum actione vna, ꝛ. ff. de eo ꝙ certo loco dari oportet. in. l. j. in. l. centum capue.

FINIS

De interdictis Tractatus

Odofredi, Vetustissimi Legum interpretis.

d Icturi de interdictis, que ꝛ ipsa pretoria sunt, Visum est nobis initiuꝫ sumere ab eo interdicto, quod est de mortuo inferendo, quod religionis tuende causa pretor proposuit. ff. de interdictis. l. ij. §. j. ꝛ dignior est causa religionis, vt argumen. ff. communia de ser. precarij. ꝛ argumen. C. de sacrosanc. eccle. l. sancimus. ideo ab ipso primitus inchoemus.

SVMMARIVM

1 Interdictum de mortuo inferendo cui competere dicatur.
2 Libellus in interdicto de mortuo inferendo qualiter formetur.

❡ De

¶ De interdicto de mortuo inferendo. Cap. j.

1 I aliquis vult sepelire,† vel inferre mortuū in sepulchrum, ad qđ sepulchrum sibi cōpetit ius inferendi mortuū vel de nouo velit facere sepulchrum in locū suū purū ⁊ ꝓhibeat ab aliquo, poterit agere interdicto đ mortuo inferēdo, ꝙ ꝓhibitoriū est, vel actione in factū subrogata in locū illius interdicti. insti. de interdi. §. ꝓhibitoria, vt. ff. e. l. j. ⁊ si fuit ꝓhibitū hꝫ predictū iterdictū ad interesse, ⁊ hꝫ locū actio in factū ad iteresse, vt p eā tm̄ consequat actor q̄ntum interfuit eius nō ꝓhibitū fuisse. ff. de rel.
2 ⁊ sum. fu. l. liberꝝ, ⁊. ff. de mor. inf. l. j. † Unde in hoc interdicto siue actione sic forma libellum. Uobis do. B. potestati Bonon̄. conqueror ego. S. de. R. qui me prohibuit inferre mortuū in locū talem, in quo mihi erat ius inferendi. vnde propter illā ꝓhibitionem intuli in alium locū pueꝝ quem emi, vel conduxi ꝑ tanto pretio. scꝫ decē, ꝙ interesse dicti loci estimo viginti. que peto actione in factū loco eiusdē interdicti. Quod ita recte concipiatur li. ꝓbatur. ff. de mor. infe. l. j. ⁊. ff. de reli. l. liberum.

SVMMARIVM

1 Interdictum de sepulchro edificando cui ⁊ contra quem ꝯpetat.
2 Libellus qualiter formetur in interdicto de sepulchro edificādo.

¶ De interdicto de sepulchro edificando. Cap. ij.

1 I quis volebat edificare† Sepulchrū, ad quod edificandum sibi ius competebat, ⁊ ab aliquo probibeat, habet contra eum interdictum de sepulchro edificando, vt. ff. de mor. infe. l. j. §. pretor ait. In quo sic forma libellū. † vo-
2 bis domino. A. potestati Bon. conqueror ego. S. contra. R. qui me probibet volentem edificare sepulchrum in loco tali cuius confines sunt tales, in quo loco est mihi ius edificandi sepulchrum, ⁊ mortuum inferendi. vnde ne me impediat in futurum, ago contra ipsum ⁊ ad hoc propono actionem in factum surrogatam in locum interdicti de sepulchro edificando. Quod ita concipiatur li. probatur. d §. pretor. ⁊ nota quod bene dixi actione in factum, quia bodie interdicta non proponuntur, sed actio in factum pro interdictis surrogata.

SVMMARIVM

1 Interdicto ne quid in loco sacro fiat quis teneatur.
2 Libellus qualiter concipi debeat in interdicto ne quid in loco sacro fiat.

¶ De interdicto ne quid in loco sacro fiat. Cap. iij.

1 I quis edificat,† vel aliquid immitit in loco sacro quod pertineat ad incommodum vel deformitatem loci, ⁊ non ad ornatum, tenetur interdicto ne quid in loco sacro fiat, immittatur ve. In
2 boc autem interdicto ita concipitur libellus. † Ago ego. S. contra. R. qui immisit, vel vult immittere in loco tali sacro, cuius tales sunt fines, propter quam immissionem locus ille turpis, ⁊ deformis apparet. vnde vt illud quod immisit remoueat vel ne immittat vel immitti faciat ago contra ipsum vel peto ipsum ꝓhiberi ⁊ ad hoc propono actionem in factum surrogatam in locum interdicti ne quid ⁊c.
¶ Quod ita recte concipiatur libellus probatur. ff. eo. l. j. ⁊. l. ij. §. locorum. ff. ne quid in loco pub.

SVMMARIVM

1 Interdictum ne quid in loco publico fiat quod sit ⁊ quando competat.
2 Libellus qualiter concipiatur in interdicto ne quid in loco publico fiat.

¶ De interdicto ne quid in loco pub. fiat. Cap. iiij.

1 Ontingit sepe quod aliquis in via pub. vel in loco publico aliqd edificat vel immittit. ideo interdictum proditum ne qd fiat in loco publico, vel via, vel itinere publico, ⁊ si factum fuerit ꝙ tollatur, ⁊ sic est istud interdictum ex prima parte ꝓhibitorium, ⁊ ex secunda restitutoriū, vt. ff. eo. ti. l. j. in prin. ⁊. §. hoc
2 interdictum, ⁊. §. ait pretor. † In hoc autem interdicto sic concipiatur libellus. Ago ego. S. contra. R. qui vult ponere vel imposuit in loco publico, cuius tales sunt fines, tale quid, per quod locus publicus deterioratur, vnde peto ipsum probiberi ne ponat. Uel si posuit dicas vnde vt positum tollat ago contra ipsum, ⁊ ad hoc ꝓpono actionem in factum surrogatam in locum interdicti ne quid fiat in loco publico. Quod ita recte concipiatur libellus, dicunt. ll. preallega.

SVMMARIVM

1 Interdictum ne qd in flumi. pub. fiat qn̄ locum habeat.
2 Libellus qualiter formari debeat in interdicto ne quid in flumine publico.

¶ De interdicto ne quid in flumine publico vel ripa eius ponatur. Cap. v.

1 I aliquid † vult immitti ab aliquo in flumine publico vel ri. ipsius, vel forte est immissum, ꝯpetit hoc interdictū, quoꝝ vnum est probibitorium. s. ne quid fiat in flumine publico, vel ri. ipsius. aliud est restitutorium. s. ꝙ si factum fuerit restituatur et tol
2 latur, vt. ff. eo. l. j. in prin. ⁊. §. deinde ait pretor, ⁊. ff. de flum. l. j. † In bis interdictis ita concipe libellum. Ago ego. S. contra. R. qui tale qd posuit in flumine tali, ꝑꝑ quod flumen non est nauigabile, vel propter quod flumen nauigari non potest. Unde quod remoueat ago contra ipsum. Si autem nondum posuit, sed vult ponere, dicas ita in libello, qui vult ponere. Unde peto ipsum probiberi. ad hoc propono interdictum de fluminibus ne quid in flumine publico ripa ve ipsius fiat quo peius nauigetur, vel actionem in factū subrogatum in loco illius interdicti. Quod ita recte concipiatur libellus, dicunt. ll. prealleg. Si autem vis agere ex alio interdicto, scilicet ne quid fiat in flumine publico, concipies ita libellū. Ago ego. S. contra. R. qui in flumine publico tale quid posuit, quo flumen illud aliter fluit q̄ꝫ fluxerat in priore estate. Unde vt remoueat, contra ipsum ago. Uel si vult ponere dicas. Ago contra ipsuꝫ ne ponat. ⁊ ad hoc propono interdictum ne quid in flumine publico fiat quo aliter fluat quam fluxit in priore estate, vel actionem in factum subrogatam in locum ipsius interdict. Quod ita recte concipiatur libellus, probatur. ff. ne quid in flumi. pub. per to. Si autem propter id quod immissum est molendinum tuum est factum deterius, sic dices. Ago ego. S. contra. R. qui tale opus vult facere vel immittere, vel fecit vel immisit in flumine tali propter qđ dānum mihi infertur, q᷑ molendinum meum non ita currit, nec ita fluit sicut consueuerat, Unde ne ponat vel immittat. vel si posuit dicas ꝙ remoueat, ago contra ipsum, ⁊ ad hoc propono vtile interdictum ne quid fiat in flumi. pub. ⁊c. Quod ita recte concipiatur li. probatur iuribus prealleg.

SVMMARIVM

1 Interdictum de loco pub. fruendo quando locum habeat.
2 Libellus qualiter formandus sit in interdicto de loco publico fruendo.

¶ De interdicto de loco publico fruendo. Cap. vj.

I aliquis conducit domū
1 vel predium† vel aream publicam a fisco vel repu. alicuius ciuitatis, ⁊ impediatur re conducta frui, habet contra impedientem interdictum de loco publico fruendo,
2 vt. ff. eo. l. j. † Unde sic forma libebllum. Ago ego. S. contra. R. qui non permittit me vti ⁊ frui loco publico, cuius confines sunt tales, quē locum a tali massario ciuitatis Bon. conduxi pro. x. lib. Bono. singulis annis soluendis. Unde ne me probibeat, ago cōtra ipsum. ⁊ ad hoc propono interdictum de loco publico fruendo vel actionem in factum subrogatam in locuꝫ illius. Qđ ita recte cōcipiatur li. dicit. l. prealleg.

SVMMARIVM

1 Interdictum de via publica reficienda datur ꝯ impedientem viam publicam reficere volentem.
2 Libellus qualiter concipi debeat in interdicto de via publica reficienda.

De interdicto de via publica reficienda. Cap. vij.

1 Si aliquis vult reficere † viam publicā ꝛ ab aliquo impeditur, hꝫ ꝯ impedientem interdictum de via pub. reficienda, vt. ff. eo' per totum. † Unde sic
2 concipitur libellus. Ago ego. S. contra. R. qui me volentem reficere vel purgare talem viam publicam prohibet, vnde vt cesset a tali iniuria ago ꝯ ipsum. ꝛ potest addi. ꝛ vt mihi soluat ꝛ reddat quantum mea interest, me ꝓhibitū non esse. ꝛ hoc qñ per talem refectionez vertebaẗ specialis vtilitas actoris. ꝛ ad hoc ꝓpono interdictum de via publi. refi. vel actionem in factum subrogataꝫ ꝛc. ꝙ ita recte concipiatur li. dicunt iura prealleg.

SVMMARIVM

1 Interdictū vt liceat ire agere p viam pub. competit contra impedientem eum qui vult ire vel agere p viam publicam.
2 Libellus qualiter concipiatur in interdicto vt liceat ire agere per viam publicam.

De interdicto vt liceat ire agere per viam pub. Cap. viij.

Si aliquis vult ire p viam
1 publicam, vel vult † aliquem ducere vel agere ꝛ impeditur ab aliquo hꝫ ꝯ eum interdictum vt liceat ire, age-
2 re per viam pub. In quo sic forma libellum. Ago ego. S. ꝯ. R. qui me volentem ire vel agere, vel ducere tale quid per viam pub. prohibuit. vnde ne me prohibeat ago ꝯ ipsum ꝛ ad hoc propono interdictum vt liceat ꝛc. vel actionem in factum subrogatam ꝛc. Qđ ita recte concipiatur libellus, probatur. ff. ne quid fiat in loco publi. l. ij. §. vltimo.

SVMMARIVM

1 Interdictum vt liceat ripam fluminis reficere, cui competat ꝛ cōtra quem.
2 Libellus qualiter formetur in interdicto vt liceat ripam flumi. publici reficere.

De interdicto vt liceat ripam publici fluminis reficere vel munire. Cap. ix.

1 Si aliquis vult reficere † vel munire ripam publici flumi. ꝛ ab aliquo ꝓhibetẗ, hꝫ ꝯ illum interdictum vt liceat ri. pub.
2 flumi. refi. In quo sic forma libellū. † Ago ego. S. ꝯ. R. q ꝓhibuit ꝛ prohibet me volentē reficere vel munire ripam talis flu. sine aliquo ipedimento nauigij, cū essem paratus satisdare, ꝛ cauere noie damni infecti vsqꝫ ad. x. ann. ẜm mandatum pretoris, vnde ne me ꝓhibeat ago ꝯ ipsum. ꝛ ad hoc ꝓpono interdictū vt liceat ripā pub. flu. refi. vel mu. vel actionem in factū subrogatā ꝛc. Qđ ita recte ꝯcipiaẗ li. dicit. l. ff. de ripa muni. l. vnica.

SVMMARIVM

1 Interdictū vt liceat in flumine publico nauigare, cui cōpetat, ꝛ cōtra quem.
2 Libellus qualiter formetur in interdicto vt liceat in flumine publico nauigare.

De interdicto vt liceat in flu. publico nauigare. Cap. x.

Si quis in flumine publico
1 vel stagno † pub. vel lacu. pu. vel fossa pub. nauigare, vł piscari ꝓhibeatur, hꝫ interdictum vt in flu. pub. li. na.
2 Et in eo sic forma libellū. † Ago ego. S. ꝯ. R. qui me ꝓhibuit, ꝛ ꝓhibet nauigare, vel piscari in flumi. tali, vel stagno, vel fossa, vel lacu. vñ ne me ꝓhibeat ago ꝯ eum, ꝛ ad ħ ꝓpono interdictuꝫ vt li. in flu. pu. ꝛc. vel actionē in factū surrogatam ꝛc. Quod ita recte cōcipiatur li. probatur. ff. vt in flu. pu. l. vnica.

SVMMARIVM

1 Interdictum ne vis fiat, ꝯpetit ei qui a iudice in possessionem missus est si per alium prohibeatur.
2 Libellus qualiter concipiatur in interdicto ne vis fiat ei.
3 Officium iudicis potius est ad agendum ꝙ̄ sit interdictum.

De interdicto ne vis fiat ei q in possessionē missus est. Ca. xj.

Si quis mittatur in posses-
1 sionem † a iudice, vel in tenutam alicuius rei, cā rei seruande, ꝛ tu prohibeas eū esse in possessione, vel tenuta, competit ei hoc interdictum siue dominus siue alter prohibuerit,
2 vt. ff. eo. l. j. ꝛ in hoc sic concipe libellū. Ago ego. S. contra. R. q prohibuit me ire vel esse in possessione talium reꝝ in quaꝝ possessione iudex me mittēdum decreuit, vnde ne me prohibeat ago contra ipsum, ꝛ ad hoc ꝓpono interdictū ne vis fiat ei qui in pos. mis. est vel actionem in factum ꝛc. vel si vis petere tuum interesse, scꝫ ꝙ̄ ti tua interesset nō esse ꝓhibitū dicas, vnde qꝛ interest mea in. c. nō esse ꝓhibitum, ideo istud interesse peto. Quod ita in vtroqꝫ casu recte ꝯcipiatur lib. dicit. l. prealleg. Si autem non vis predictam actionem proponere dicas ita. Ago ego. S. contra. R. vt. s. vnde ꝙ in pos. rerum illaruꝫ mittar manu militari, officium iudi. ꝓpono
3 ꝛ vestrum officium domine iudex imploro. Quod ita recte concipiatur libellus. probatur. ff. eo. l. si quis missus. §. j. † ꝛ ibi dat consilium Ulpia. quod melius sit agere officio iudicis, quam proponere interdictum.

SVMMARIVM

1 Interdictum quoꝝ bonorum qñ habeat locum.
2 Libellus qualiter concipiatur in interdicto quorum bonorum.

Interdictum quorum bonorum. Cap. xij.

Si aliquis vocatur ad suc-
1 cessionē † alicuius ex testamēto, vel ab intest. ꝛ vult possessionē rerum defuncti ab illis qui possident auocare, seu recuperare, hꝫ locum interdictū quo. bono. ꝙ resti. est ꝛ pertinet ad vniuersitatem bonoꝝ ꝛ non ad res singulas, vel ad nomina, qꝛ ꝯ debitores heredi. nō datur, sed ad bonoꝝ corporaliū pos. vt. ff.
2 eo. l. j. ꝛ. ij. † Unde sic concipe libellū. Ago ego. S. ꝯ. R. qui iniuste tꝫ, vel possidet bona que fuerunt quondā Titij, cui ex testamēto vel ab intesta. succes. vnde eoꝝ possessionez peto mihi tradi, vel dari, ꝛ ad hoc ꝓpono interdictum quoꝝ bono. vel actionem in factum ꝛc. Quod ita recte cōcipiatur libellus probatur. ll. prealleg. ꝛ insti. de interdic. §. adipiscende.

SVMMARIVM

1 Interdictum quoꝝ legatorum, qñ habeat locum.
2 Libelli forma qualis sit in interdicto quoꝝ legatorum.

De interdicto quoꝝ legatorum. Cap. xiij.

1 Si legatarius sua auctoritate, † occupat rē sibi legatā sine heredis voluntate, hꝰditate iacente, tenetur heredi rē illā restituere, ꝛ idē equū visum est pretori, vnūquēqꝫ non sibijpsi ius dicere occupatis legatis, sed hoc ab herede petere. ff. eo.
2 l. j. † Unde in isto interdicto sic ꝯcipias libellum. Ago ego. S. cōtra. R. qui domuꝫ talem cuius fines sunt tales, legatā sibi in testamento Titij, cui Titio ego ex testamento successi, sua auctoritate iacente hereditate occupauit, vnde predicte domus pos. mihi dari, vel tradi peto, ꝛ ad hoc ꝓpono interdictum quo. legat. vel actionē in factum subrogatam ꝛc. multi tñ sapientes ponunt in lib. cuius domus possessionē, vel quā domū peto mihi restitui, cum istud interdictū dicaẗ restitutoriuꝫ, sed ħ cum calūnia ꝓcedit. Qđ autē libellus sit bene conceptus, ꝓbatur p. l. prealleg.

Summarium

SVMMARIVM

1 Interdictum de tabulis exhibendis cui & in quem competat.
2 Libelli qualiter debeāt formari in interdicto de tabulis exhibend.

Interdictum de tabulis exhibendis. Cap. xiiij.

Si aliquis fecit tabulā, idest
1 †testm̄, & illa tabu. ab aliquo teneat̄, & tua intersit illud exhiberi, potes agere ꝯ illum interdicto de tabulis ex-
2 hibendis, in quo sic forma libellum. † Ago ego. S. ꝯ. R. q testm̄, vel codicillos Titij, in quo vel in quibus mihi legatū fuit relictum, non exhibet, vn̄ qđ exhibeat ago ꝯ ipsum, & ad hoc ꝓpono interdictum de tabulis exhibēdis, vel actionē in factū subro. in locū ipsius. Quidā sapiētes sic. Ago ego. S. ꝯtra. R. qui testm̄, vel codicillos, in quibus sunt mihi. x. legata, cū posset exhibere nō exhibet, vnde quia interest mea in. x. predictū meū interesse peto, & ad hoc propono vt &c. Quod ita recte concipiatur libellus, probatur. ff. eo. l. j. l. locum. §. solent. & §. condemnatio.

SVMMARIVM

1 Interdictum de liberis exhibendis cui & contra quem detur.
2 Libellus qualr̄ formari debeat in interdicto de liberis exhibendis.

Interdictum de liberis exhibendis. Cap. xv.

Si filius tuus qui est in po-
1 testate† tua, ab aliquo detineat̄ inuitus, poteris agere ꝯtra eum interdicto de liberis exhibendis hoc modo.
2 †Ago ego. S. ꝯtra. R. qui Titiū filiū meū in ptāte mea ꝯstitutū, inuitum detinet, vn̄ peto illū mihi exhiberi, & ad hoc ꝓpono interd. de lib. exhiben. vel ac. in factū, subrog. in lo. ipsius. Qđ ita recte cōcipiat̄ libellus, probat̄. ff. eo. l. j. in prin. & §. in hoc interdicto.

SVMMARIVM

1 Interdicto de liberis deducendis quando teneatur quis.
2 Libellus qūo cōcipi debeat in interdicto de liberis deducendis.

Interdictum de liberis deducendis. Cap. xvj.

Si filius alicui⁹ ab alio de-
1 tentus, †exhibeat̄ patri, poterit postea pater ꝯtra illū qui impedit eū deduci intētare interdictū de deducen-
2 dis liberis sic. †Ago ego. S. ꝯtra. R. q ꝓhibet, & impedit me volētem deducere filiū in mea ptāte ꝯstitutum, vnde ne impediat, vel ꝓhibeat, ago ꝯtra ipsum, & ad hoc ꝓpono interdic. de libe. deduc. vel actionem in factum subrogatā &c. Quod recte cōcipiatur libellus, probatur. ff. eo. l. deinde. §. j. & §. hoc autem interdictum.

SVMMARIVM

1 Interdictum de libero homine exhibēdo qs intentare possit.
2 Libellus qualr̄ formetur in interdicto de libero hoīe exhibendo.

Interdictum de libero homine exhibendo. Cap. xvij.

Si liber homo detineatur
1 ab †aliquo inuitus, pōt intētare ꝯ detentatorem interdictum de libero hoīe exhibēdo, qđ cuilibet de populo
2 cōpetit, vt. ff. eo. l. j. et. ij. & l. qđ & lex. §. hoc interdictū. †Et in hoc interdicto sic forma libellū. Ago ego. S. ꝯtra. R. qui Titiū liberū hominem inuitū detinet, & sibi libertatē recedēdi quo velit non prestat, vnde qđ illum Titiū exhibeat peto, & ad hoc ꝓpono interdictum de libero homine exhibendo, vel actionem in factum subrogatā &c. Quod ita recte concipiatur libellus, probatur. ll. prealleg.

SVMMARIVM

1 Interdicto vnde vi, quando quis possit teneri.
2 Libellus qualiter concipiatur in interdicto vnde vi.
3 Dominus qualiter libellū concipiat aduersus subditos debita seruitia denegantes.

De interdicto vnde vi. Cap. xviij.

Si possidebas domum, vel
1 fundum, †vel aliquam rem immobilem, & aliqūs te expellat a possessione illius rei, potes recuperare possessionem illius rei per interdictū vnde vi, per quod fit restitutio possessionis cum omni causa damni dati, vt. ff. eo. l. j. §. j. in hoc interdi-
2 cto sic concipe libellum. †Vobis domino. A. potestati Bononiē. conqueror ego. S. de tali, qui me expulit de possessione fundi talis, cuius fines sunt tales, quem fundum possidebam, vnde ꝙ restituat mihi possessionem fundi predicti, & omnem causam damni dati, ago contra ipsum, & ad hoc propono interdictum vnde vi, vel actionem in factum subrog. &c. Si autē vis agere vt ille restituat, & puniatur per constitutionem si quis in tantam, dices retento principio, vt supra vnde vt restituat mihi possessionem fundi predicti, & si est dominus, vel si habet ius in re, quod cadat a dominio, vel a iure quod habet, vel si non dominus, siue non habet ius in re, vt estimationem ipsius fundi mihi soluat, ago contra ipsum, & ad hoc propono constitutionem, si quis in tantam. Si autem tu non fuisti expulsus, sed coloni tui, dices. Ago contra talem, qui colonos meos qui erant in possessione talis fundi, expulit violenter de ipso fundo, vnde ꝙ restituat &c. vt in primo libello. Quod ita recte concipiatur libellus, probatur. ff. eo. l. j. §. j. & §. quoties. & §. siue autem. §. rectissime. & §. pen. & l. cum fundum. & l. colonus. C. eo. l. si quis in tantam. †Si
3 autem rustici contradicūt seruitia debita dominis exhibere, sic agūt domini contra eos. Ago contra talem, qui me talibus seruitijs, puta capone, vel spatula porci debitis mihi & antecessoribus meis, ab ipso & antecessoribus suis solutis per. xxx. annos, quam solutionem allego ad probandum dicta seruitia debita, & me quasi spoliauit, ꝯtradicendo mihi soluere seu reddere, vnde ꝙ restituat mihi quasi possessionem illorum seruitiorum, ago contra ipsum, & ad hoc propono vtile interdictū vnde vi, vel actionem in factum vtilem subrogatā &c. vel vtilem condictionem ex. l. si quis in tantam.

SVMMARIVM

1 Interdictum quod vi aut clam, cui aut contra quem detur.
2 Libellus qualiter formari debeat in interdicto ꝙ vi aut clā. & nu. 3.

De interdicto, quod vi aut clam. Cap. xix.

Si aliquis contra tuam de-
1 nunciationem aliquid faciat in tuo, †& sine denunciatio fiat per iactum lapilli, siue alio modo, videtur vim facere. Item si quis te celante, quem suspicatur sibi controuersiam moturum, vel suspicari debuit, aliquid in solo tuo faciat, videtur clam facere, vnde competit tibi interdictum quod vi aut clam, vt. ff. eo. l.
2 j. §. quod si vi. & l. vim facit. & l. prohibere. §. clam. & l. seruitus. † vnde in hoc interdicto sic concipe libellum. Ago ego. S. contra. R. qui me inuito, & contra meam prohibitionem, & denunciationem in tali loco, cuius fines sunt tales, quem locū dico ad me pertinere iure dominij, vel quasi, vel ratione vsusfructus, vel alterius interesse opus fecit, vel fieri facit post meam denunciationem, & prohibitionem, vnde vt illud opus remoueat, & in pristinum patiatur statū restitui, suis expensis, ago contra ipsum, & ad hoc propono interdictū quod vi aut clam, vel actionem in factum subrogatam &c. Quod ita recte concipiatur, dicit. l. ff. eo. titu. l. j. l. semper. & l. competit. §. vl-
3 ti. †Si autem fecit opus te ignorante, & celante, ita concipies libellum. Ago contra. R. qui opus fecit in loco tali, me ignorante, & celante, & suspicante, seu suspicare debente, me sibi controuersiam moturum, quem locum dico ad me pertinere iure dominij, vel quasi vel alio iure, vnde vt predictum opus patiatur destrui, suis expensis &c. vt in superiori libello.

SVMMARIVM

1 Interdicto vti possidetis quis teneatur.
2 Libellus qualiter formetur in interdicto vti possidetis.

De interdicto vti possidetis. Cap. xx.

Si quis turbat te in posses-
1 sione tua, † & nō pmittit te pacifice possidere, habes cō
tra ipsum interdictum vti possidetis, per quod posses-
sionem habitam retines, & propterea dicitur retinendo possessionē.
vt insti. de interdictis. §. retinende. & in hoc interdicto sic concipe li
2 bellum. † Ago ego. S. contra. R. qui me in tali domo vel fundo, cu
ius fines sunt tales, quem possideo inquietat, & perturbat non pmit-
tendo me pacifice possidere, vnde ne vim turbatiuam, vel inquietati
uam mihi inferat, aut aliquo modo inquietet possessionem meam, p
hiberi peto, & ad hoc propono &c. Quod ita recte concipiatur libel-
lus, dicit. l. ff. eo. l. vnica. & institu. de interdict. §. retinen. Et nota q
simili modo facere posses libellum si aliquis colonos tuos, inquili-
nos, aut ascriptitios, in possessionem tui soli, non permittendo eos
laborare, & consueta tibi prestare seruitia inquietaret. Et latius nota
tur in arte distinc. xij.

SVMMARIVM

1 Interdictum vtrobi aduersus quem competat, & cui.
2 Libellus qualiter debeat formari in interdicto vtrobi.

De interdicto vtrobi. Cap. xxj.

Si aliquis turbat seu inquie
1 tat † te in possessione rei mobilis, habes contra turban
2 tem interdictum vtrobi, in quo sic forma libellū. † Ago
contra. R. qui me talem rem mobilem, cuius talia sunt signa, non p
mittit pacifice possidere turbando mihi possessionem illius rei. vn-
de ne me turbet, sed permittat pacifice possidere, ago contra ipsum,
& ad hoc propono interdictum vtrobi, vel actionem in factum &c.
Quod ita recte concipiatur libellus, probatur. ff. eo. l. vnica. & instit.
de interdict. §. retinende.

SVMMARIVM

1 Interdictum de superficiebus competit superficiario aduersus tur
bantem eum in superficie.
2 Libellus qualiter formari debeat in interdicto de superficiebus.

Interdictum de superficiebus. Cap. xxij.

Si imposuisti superficiem in
1 † solo alieno, & alius turbat te in superficie illa, succurri
tur tibi superficiario per interdictū de superficiebus,
vt. ff. eo. l. j. & ff. vti possidetis. l. si duo. §. labeo. & seq. in quo sic forma
2 libellum. † Ago contra. R. qui me superficiem positam in tali solo,
cuius tales sunt confines, quod solum ad superficiem imponendā,
a Sempronio domino ipsius soli conduxi, pacifice possidere non p-
mittit, immo me in possessione ipsius superficiei turbat & inquietat.
vnde ne me turbet, ago contra ipsum, & ad hoc propono interdictū
de superficiebus, vel actionem in factum subrogatam &c. posset etiā
proponi interdictum vti possidetis, probatur per. ll. preallega.

SVMMARIVM

1 Interdictum de itinere actuq; priuato est prohibitorium pertinens
ad rusticas seruitutes tuendas.
2 Libellus qualiter formetur in interdicto de itinere actuq; priuato.

Interdictum de itinere actuq; priuato. Cap. xxiij.

Hoc interdictū prohibito-
1 rium † est, pertinens ad tuendas rusticas tantummodo
seruitutes, vnde si aliquis vadit per fundū alicuius pri-
uati siue iure seruitutis. siue non, duntamen hoc anno sit vsus itinere
vel actu, non vi, non clam, vel precario, & venit alius, & prohibet ip-
sum volentem ire agere, ideo competit sibi interdictū de itinere ac-
2 tuq; priuato, vt. ff. eod. l. j. & in eo sic forma libellum. † Ago ego. S.
contra. R. qui me volentem vti, & vtentem via, itinere, vel actu per
talem fundum, cuius tales sunt confines prohibet, qua via, itinere,
vel actu vsus sum hoc anno, non vi, non clam, non precario, vnde ne
me prohibeat, ago contra ipsum, & ad hoc propono &c. Quod ita
recte concipiatur libellus, probatur. ll. preallegat.

SVMMARIVM

1 Interdictum de itinere actuque priuato reficiendo, cui & quando
competat.
2 Libellus qua forma concipiatur in interdicto de itinere actuq; pri-
uato reficiendo.

Interdictum de itinere actuq; priuato reficiendo. Cap. xxiiij.

Si tu habes seruitutem vie,
1 † itineris, vel actus, & vis reficere locum illum, vnde ti
bi debetur illa seruitus, & ab aliquo prohibearis, com-
petit tibi contra illum hoc interdictum, vt. ff. eo. l. vnde. §. ait pretor.
2 in quo sic forma libellum. † Ago contra. R. qui me volentem refice
re viam, iter siue actum, quam vel quem habeo per fundum talē, cu
ius fines sunt tales, de iure mihi constitutam, & debitam impedit, et
prohibet reficere, vnde ne me impediat ago contra ipsum, & ad hoc
propono interdictum de itinere actuq; priuato reficiendo, vel actio
nem in factum subrogatam &c. Quod ita recte concipiatur libellus,
dicit. l. preallegata.

SVMMARIVM

1 Interdictum de aqua quotidiana cui competat, & contra quem.
2 Aqua quotidiana que dicatur.

Interdictum de aqua quotidiana. Cap. xxv.

Si habes ius aque quoti-
1 diane, † ducēdo ad predia tua, & ab aliquo prohibearis
aquam illam ducere, habes contra illū interdictum de
aqua quotidiana, quod est prohibitorium, & interdum restitutorium
2 est. † Aqua autem quotidiana non dicitur ea que quotidie ducitur,
sed ea que quotidie duci potest, si velit. vt. ff. eo. circa principium. vn
de in hoc interdicto sic concipe libellum. Ago contra. R. qui me p
hibet ducere aquam per fundum talem, cuius fines sunt tales, quam
aquam duxi hoc anno, non vi, non clam, nō precario, vnde ne me im
pediat, seu prohibeat, ago contra ipsum, & ad hoc propono actionē
in factum &c. Quod ita recte conci. lib. probatur. l. preallega.

SVMMARIVM

1 Interdictum de aqua estiua cui competat & quando.
2 Libellus qualiter formari debeat in interdicto de aqua estiua.

Interdictum de aqua estiua. Cap. xxvj.

Si habes ius ducendi aquā
1 † estiuam ad locum tuum, quam in priori estate duxisti
a me, & ab aliquo impediaris, ne eam ducas, habes con
tra eum interdictum de aqua estiua, ea que sola estate expedit vti, vt
2 ff. eo. l. j. circa principium, in hac actione sic forma libellum. † Ago
ego. S. contra. R. qui me prohibet, vel impedit ducere aquam esti
uam per fundum meum, ad irrigandas teneras cucumellas, vel ci-
treolas, vel alia, vti aquam illam duxi priori estate, vnde ne me impe
diat, vel prohibeat, ago contra eum, & ad hoc propono interdictum
de aqua estiua, vel actionem in factum subrogatam. &c. Quod ita re-
cte concipiatur libel. probatur. ff. eo. l. j. §. deinde ait pretor.

SVMMARIVM

1 Interdictum de aqua ex castello ducenda, cui & contra quē cōpetat.
2 Libellus qualiter formari debeat in interdicto de aqua ex castello
ducenda.

Interdictum de aqua ex castello ducenda. Cap. xxvij.

Si aquā per castellū, idest
1 † per receptaculum, quo aquam publicam recipit, du-
cis ad locum tuum, & impediris illam aquā ducere, ha-
bes

bes interdictum de aqua ex castel. duc. vt. ff. de aqua quotidia. ⁊ esti
2 ua. l. j. §. ait pretor quo ex castello. in quo sic forma libellum. † Ago ego. S. contra. R. qui iniuste prohibet me seu impedit aquam ducere ex castello, id est ex illo tali receptaculo, quod recipit aquam publicam, ex quo loco ius est mihi siue competit aquam ducere, vnde ne me prohibeat, ago contra ipsum, ⁊ ad hoc propono interdictum de aqua ex castel. duc. vel actio. in factum ⁊c. Quod ita recte concipiatur libel. dicunt iura preallega.

SVMMARIVM

1 Interdictum de riuis cui ⁊ contra quem competat.
2 Libellus qualiter formetur in interdicto de riuis.

¶ Interdictum de riuis. Cap. xxviij.

s I quis habet riuum p̄ quē
1 aquam ducit, † ⁊ ab aliquo impediatur aquam per illum ducere, vel prohibeatur ne ducat, vel vult reficere riuū illum, vel purgare, ⁊ ab aliquo prohibeť. Uel si aliquis habeat specus, vel septa in flumine, vel habeat fossam, vel puteum, ⁊ vult ducere aquam, vel reficere, vel purgare, ⁊ ab aliquo prohibeatur, habet interdictum de riuis, vt. ff. eodem. l. prima. in princip. in hoc autem
2 interdicto sic forma libellum. † Ago ego. S. contra. R. qui me prohibet, ⁊ impedit ducere aquam per riuum, vel septa, vel specus, vel ducere aquā de puteo, sicut priori estate, vel hoc anno duxi, vel reficere, vnde ne impediat, vel ne prohibeat, ago contra ipsum, ⁊ ad hoc propono ⁊c. Quod ita recte conci. li. dicit. l. prealleg.

SVMMARIVM

1 Interdicto de fonte reficiendo quis teneatur.
2 Libellus qualiter formetur in interdicto de fonte reficiendo.

¶ Interdic. de fonte reficiendo. Cap. xxix.

s I aliquis habet vsum hau
1 riende † aque de fonte, vel puteo, vel piscina, vel lacu, ⁊ ab alio impeditur, competit ei contra ipsum impedientem hoc interdictum de fonte. Aliquando quis vult reficere fontem, vel puteum, ⁊ ab alio impeditur, vel prohibetur reficere, vel purgare, ⁊ tunc habet interdictum de fonte reficiendo, vt. ff. eod.
2 l. j. in princi. ⁊ §. deinde ait pretor. in quo sic forma libellum. † Ago ego. S. contra. R. qui prohibet me, vel impedit vti aqua de fonte, lacu, puteo, vel piscina tali, cuius fines sunt tales, qua aqua vsus sum hoc anno, non vi, non clam, non precario, vnde ne me impediat, vel prohibeat vti aqua illa sicut hoc anno vsus sui, ago contra ipsum, ⁊ propono interdictum de fonte, vel actionem in factum subrogatā ⁊c. ¶ Sed pro reficiendo sic concipe libellum. Ago contra te, qui me prohibes, vel impedis purgare fontem, vel reficere piscinam, vel lacum, vel puteum, cuius fines sunt tales, vñ ne me impedias purgare predicta, sicut ius est mihi purgandi, ⁊ vsus sum hoc anno, non vi, non clam, non precario, ago contra ipsum, ⁊ ad hoc propono interdictum de fonte reficiendo, vel actionem in factum subrogatam ⁊c. Quod ita recte concipiatur libellus, dicunt iura prealleg.

SVMMARIVM

1 Interdictum de cloacis cui competat, contra quem ⁊ pro qua re.
2 Libellus qualiter formari debeat in interdicto de cloacis.

¶ Interdictum de cloacis. Cap. xxx.

s I vis cloacam tuā purga
1 re, † ⁊ ab alio impediris, item si vis cloacam de nouo facere, ⁊ ab aliquo ꝓhibearis, vel si aliquis immisit cloacam in tuo, habes contra eum interdictum de cloacis, in quo sic for
2 ma libellum. † Ago contra. R. qui prohibet me purgare, vel reficere cloacā meam, que est in loco tali inter me, ⁊ ipsum, vnde ne me ꝓhibeat, vel impediat, ago contra ipsum, ⁊ ad hoc propono interdictum de cloacis, vel actionem in factum ⁊c. Uel sic, ago contra. R. qui inter cloacam que est inter me, ⁊ ipsum in loco tali immittit talia per que vsus meus in cloaca illa impeditur, vnde quod illud remoneat, ago contra ipsum, ⁊ ad hoc propono, vt supra. Quod ita recte concipiatur libellus, dicit. l. ff. eod. l. j.

SVMMARIVM

1 Interdictum de precario datur ei qui rem suam precario concessit contra restituere nolentem.
2 Libellus quomodo formari debeat in interdicto de precario.

¶ Interdictum de precario. Cap. xxxj.

s I rem tuam concessisti ali
1 cui † precario, ⁊ ille non vult eam restituere, potes eā recuperare per interdictum de precario, vt. ff. eo. l. j. in
2 quo sic forma libellum. † Ago ego. S. contra. R. cui talem rem cōcessi precario, ⁊ eam mihi reddere contradicit, vnde ad hoc vt mihi restituat, ago contra ipsum, ⁊ propono interdictum de precario, vel actionem in factum subrogatam in locum illius interdicti. Quod ita recte concip. libel. probatur. ff. eo. l. j. et. ij.

SVMMARIVM

1 Interdictum de arboribus cedendis cui concedatur ⁊ contra quē.
2 Libellus qualiter concipi possit in interdicto de arboribus cedendis.

¶ Interdictum de arboribus cedendis. Cap. xxxij.

s I arbor vicini tui impēdet
1 supra domum tuam, † vel agrum, vel si arbor illa superexcrescat, ⁊ damnum inferat fundamentis tue domus, habes contra dominum arboris interdictum de arboribus cedend. per quod consulitur ei qui habet arborem ꝙ eam succidat, alioquin tu in cuius domum, vel agrum impendet, succidere poteris, vt. ff. eo
2 dem. l. prima. In hoc autem interdicto sic forma libellū. † Ago ego S. contra. R. qui arborem positam in domo sua, vel area, ⁊ impendentem super domum meam, non vult succidere, nec etiam patitur ꝙ ego succidam, vnde quod me succidere, vel incidere patiatur, ago contra ipsum, ⁊ ad hoc propono interdictum de arboribus cedēdis, vel actionem in factum subrogatam. Si autem impediat in agro, dices ita. Ago contra. R. cuius arbor posita in predio suo, impendet super predium meum, quam arborem ipse a terra vsq; ad. xv. pedes deglabare non vult, vnde ne me prohibeat deglabare volentem, vsq; ad predictum legitimum modum, ago contra ipsum, ⁊ ad hoc propono interdictum de arboribus cedendis ex secundo capite, vel actionem in factum ⁊c. probatur in. l. preallegata. §. deinde ait pretor.

SVMMARIVM

1 Interdictum de glande legenda quod dicatur, ⁊ cui concedatur.
2 Libellus qualiter concipiatur in interdicto de glande legenda.

¶ Interdictum de glande legenda. Cap. xxxiij.

s I fructus arborum tuarū
1 † cadant in fundum vicini tui, ⁊ vis illos fructus colligere, sed vicinus tuus te prohibet, habes contra illum
2 interdictum de glande legenda, in quo sic forma libellū. † Ago ego S. contra. R. qui fructus qui ceciderunt ex arbore mea in agrum suum non patitur me colligere, vnde ne me prohibeat volentem colligere, ago contra ipsum, ⁊ ad hoc propono interdictum de glande legenda, vel actionem in factum subrogatam in locum ipsius interdicti. Quod ita recte concipiatur libellus, dicit. l. ff. eo. l. vnica.

SVMMARIVM

1 Interdictum de migrando datur volenti extrahere res suas de domo conducta contra dominum prohibentem.
2 Libelli forma que sit in interdicto de migrando.

¶ Interdictum de migrando. Cap. xxxiiij.

f **I ab aliquo domum con**duxisti, † ꝛ modo res tuas vis inde extrahere, ꝛ domi-
1 nus te prohibet, habes contra eum interdictum de mi-
2 grando, ꝛ in eo sic forma libellum. † Ago ego. S. contra. R. qui ta- lem domum mihi locauit, cuius fines sunt tales, pro decem solidis, vel etiam gratuite concessit, in quam domum res tales intuli, quas me extrahere non permittit, neq; me libere exire cum rebus meis p mittit, vnde ne me impediat, ago contra ipsum, ꝛ ad hoc propono in terdictum de migrando, vel actionem in factum subrogataʒ ꝛc. Qđ ita recte concipiatur libellus, probatur. ff. eod. l. j. §. j. ꝛ §. hoc inter- dictum. ꝛ §. si pensio.

SVMMARIVM

1 Interdictum saluianum quod dicatur, cui cõpetat ꝛ aduersus queʒ.
2 Libelli qualiter possint concipi per intentantem interdictum sal- uianum. numero. 3.

De interdicto saluiano. Cap. xxxv.

f **I colonus tuus intulit res**
1 in fundo, † vel inquilinus in domo, ꝛ res ille a colono, vel inquilino, vel ab alio possidentur, potes possessionē
2 illarum rerum auocare per interdictum saluianū, hoc modo. † Ago ego. S. contra. R. qui res tales mihi obligatas a colono meo tali, pro pensione fundi talis, quem sibi locaui pro decem tenet, seu possi det, vnde quod mihi possessionem rerum predictarum tradat, ago contra ipsum, ꝛ ad hoc propono interdictum vtile saluianum, vel ac tionem in factum subrogatam loco ipsius interdicti. Probatur. ff. eodem. l. prima. ꝛ C. eodem. l. prima. † Si autem vis agere con-
3 tra ipsum colonum, vel eius heredes dicas. Ago contra. R. colonum meum, vel heredem, cui locaui predium tale pro decem nomine pensionis mihi soluendis, pro qua pensione res sue tales fuerunt mihi obligate, vnde vt res illas mihi tradat, ago contra ipsum, ꝛ ad hoc propono interdictum saluianum directum, vel actionem in factum ꝛc. vt per iura preallegata.

SVMMARIVM

1 Interdictum de noui operis nunciatione cui competat ꝛ qñ.
2 Libellus quomodo concipi debeat per eum qui interdictum noui operis nunciatione intentat.

Interdictum de noui operis nunciatione. Cap. xxxvj.

f **I alicui volenti edificare in**
1 † solo tuo, tu denunciasti, ne edificaret, ꝛ ille post denū ciationem edificauit, habes contra euʒ interdictum de noui operis nunciatione, per quod compellitur edificium destruere suis expensis, etiam si iuste edificauerit, vt. ff. eodem. l. prima. in prin cip. ꝛ. l. pretor ait. in princi. Et in hoc interdicto sic forma libellum.
2 † Ago ego. S. cõtra. R. qui postq̃ nunciaui nouum opus in edificio tali per iactum lapilli ipse edificauit, vnde ad hoc propono inter dictum de noui operis nunciatione, vel acti. in factum ꝛc. Quod ita recte conci. lib. dicunt. ll. prealleg.

SVMMARIVM

1 Interdictum vt liceat edificare ei cui nunciatum est ꝛc. cui compe- tat, ꝛ contra quem.
2 Libellus qualiter formetur in interdicto vt liceat edificare ꝛc.

De interdicto, vt liceat edificare ei cui nunciatuʒ est si satisdederit. Cap. xxxvij.

f **I tibi nunciatum est nouū**
1 opus, † ꝛ tu satisdedisti, vel paratus es satisdare, vel nū cianti si presens est, vel vrbicarie prefecture, vel prouin ciali si nuncians sit absens de opere moliendo tuis expensis si appa ruerit te iniuste edificasse, ꝛ ille adhuc non cessat te impedire, habes contra eum interdictum hoc q̄ est prohibitorium, ne vis fiat ei qui satisdedit de opere destruendo si vult edificare, vt. ff. de noui operis nuncia. l. pretor ait. §. deinde ait pretor. ꝛ §. hoc interdictum. † Et in
2 hoc interdicto sic forma libellum. Ago ego. S. contra. R. qui cum denunciasset mihi nouum opus, ꝛ sibi satisdederim de opere demo liendo, si appareret me iniuste edificasse, vel paratus essem satisda re, ꝛ nunc velim edificare, ipse me prohibere, ꝛ impedire, quo mi nus edificem non cessat, vnde ne me impediat, ago contra ipsum, et ad hoc propono interdictum de noui oper. nunc. que cauetur, vt sa tisdatione prestita ab eo cui nunciatur nouum opus nō impediatur, quo minus edificet, vel actionem in factum subrogatā ꝛc. Quod ita recte concipiatur libellus, dicunt. ll. prealleg.

SVMMARIVM

1 Interdicto fraudatorio quis teneatur.

De interdicto fraudatorio. Cap. xxxviij.

f **Ontingit quod aliqñ debi**tor alienat in fraudem creditoris, † propter quod com-
1 petit creditori interdictum fraudatorium, vt. ff. de solu tio. l. pupilli debitor. in principio. Item competit creditori caluisia na, ꝛ pauliana, seu fauiana, de quibus plene diximus supra in suis ru bricis, vnde que dicta sunt in illis, intelligantur in hoc interdicto tacite repetita.

FINIS

Tractatus de primo, ꝛ secundo decreto, per. D. Odofredum.

SVMMARIVM

1 Primum decretum, quare ita dicatur.
2 Primum decretum quando interponatur, ꝛ quare. ꝛ nu. 3.
4 In quibus actionibus primum decretum interponatur.
5 Effectus primi decreti quis sit.
6 Qualiter primum decretum interponi petatur.
7 A quo debeat interponi primum decretum.
8 Secundum decretum quare ita dicatur.
9 Secunde nuptie, quare ita dicantur.
10 Substitutio quare substitutio dicatur.
11 Quantum tempus fluere debeat a tempore primi decreti, vsq; ad secundum. ꝛ nume. 12.
13 Reus veniens post scđm decr. offerendo cautioneʒ, non audit.
14 Reus vtrum sit iterum vocandus quando fieri debet missio ex se cundo decreto.
15 Secundum decretum quare interponatur.
16 Et in quibus actionibus interponatur.
17 Missio in possessionem ex his decretis qualiter fiat.
18 Contumacia crescente, debet crescere, ꝛ pena.
19 Secundum decretum non interponitur in rei vendic. ꝛ nu. 21.
20 Ratio quare non interponatur in rei vendicatione.
22 In personalibus actionibus in quibus petitur rem restitui, vt in cō modato, ꝛ deposito, non interponitur secundum decretum.
23 In alijs autem actionibus personalibus nunquid interponatur.
24 In actione ex empto nunquid interponatur.
25 Venditor si fuit ad rem condemnatus, tenetur eam restituere, aut aufertur ab eo manu militari.
26 Secundum decretum quomodo interponatur, in actione noxali, ꝛ damni infecti.
27 Effectus secundi decreti quis sit.
28 Per quam actionem seu quo iure petatur hoc secundum decretū, seu missio in possessionem ex eo.
29 Judex debet punire non obtemperantes.

Uoniam multe leges faciunt mentioneʒ de primo, ꝛ se cundo decreto, videndū est primo qua re dicatur primum ꝛ secundum decre tum ꝛ est primum ꝛ secundum decre tem primus iussus iudicis. Secundo quando interponatur secūdum decre tum. Tertio quare interponatur hoc decretum. Quarto in quibus actioni bus locum habeat. Quinto quis sit ef fectus ipsius. Sexto qualiter petatur interponi, ꝛ per quam actio nem.

1 nem.† Et quidem dicitur primum decretum, quia aliud ante se non
2 habet, vt in.§.reliqua.in proemio ff or.† Ad secundum dicimus ꝙ
interponitur hoc decretum quum reus in iudicio non compareat ci
tatus per se vel per procuratorem, vel defensorē, ⁊ actor petit se m t
ti in possessionem ex primo decreto, vt.ff.ex quibus cau.in possessi.
eatur.l.fulcinius.⁊.C.de bonis auctorita.iudi.possid.l.cum propo-
3 nas.⁊ auc.ibi signata.† Ad tertium dicitur, ꝙ interponitur vt reus
tedio affectus in iudicio compareat responsurus, vt.ff.vt in possess.
4 lega.l.is cui.† Ad quartum dicimus, ꝙ interponitur in causa dam
ni infecti, vt.ff.de damno infecto.l.pretoris.⁊ in multis alijs legibus.
Item si noxaliter agatur, vt habes hoc.ff.si ex noxa.causa agat.l.ij.
in fine. Item interponitur hoc decretum in qualibet actione reali,
5 vel personali, vt.ff.quibus ex cau.in poss.eatur.l.j.et.ij.† Ad quin
tum dicimus, ꝙ effectus huius decreti est, ꝙ missus in possessionē
ex primo decreto, non dicitur possidere, nec efficitur dominus, sed
potius dicitur detentator. Unde ⁊ illius rei custodia ⁊ obseruatio
commissa est, vt.ff.quibus ex causis in possessi.eatur.l.cum ex lega-
ti vel fideicommissi.⁊.ff.de acquiren. possessione.l.possideri.in fin.
6 † Ad sextum dicitur ꝙ petitur fieri ista missio per officium iudicis
deseruiens actioni proposite. Iudex enim ex officio suo debet mil-
ctare sibi non obedietes, vt.ff.si quis iusdicen.non obtemperauerit.
7 l.j. Idem.ff.de rei vendicatio.l.officium.† Debet autem interponi
primum decretū ab eo iudice, de cuius iurisdictione est actor ⁊ reus
vt.ff.de bonis auctorita.iudic.possid.l.cum vnus.§.penulti. Et hec
de primo decreto. Post hec videndum est de secūdo. Primo qua
re dicatur secundum decretum. Secundo quantū tempus debeat
fluere a tempore primi decreti interpositi, ad hoc vt secūdum inter-
ponatur. Tertio quare interponatur. Quarto in quibus actionibus
sit hoc secundum decretum necessarium. Quinto quis sit effectus
huius decreti. Sexto per quam actionē petatur interponi, seu quo
8 iure.† Ad primum dicimus, ꝙ dicitur secundum decretum, secun-
dus iussus iudicis ratiōe primi decreti quod precessit. Unde iudex
primo cognoscet actorem in possessione mittendum ex primo decre
9 to, deinde iubet eum possidere ex secundo,† sicut dicuntur secunde
nuptie, quia prime precesserunt, vt.C.de secund.nupt.l.si quis prio
10 ris.† Item dicitur substitutio, quia precessit institutio, vt.ff.de vulg.
11 substitutio.per totum.† Ad secundum dicimus secundum quosdā,
ꝙ ad hoc vt interponatur secundum decretū debet fluere quinquē-
nium a tempore primi decreti interpositi, vt.ff.de separa.l.j.§.quod
dictum. Sed hoc nimium esset.† Alij dicunt, ꝙ oportet ꝙ fluxerit
biennium, ⁊ ꝙ sit iam prope finem triennij, vt.C.de iudi.l.properan
dum.§.huiusmodi. Alij dicunt, ꝙ tantum fluxerit biennium, vt ar-
gumen.C.de iure dotium.l.vltima. Alij dicunt, ꝙ tantū debet flue-
re annus, vt.C.de prescriptio.xxx.annorum.l.si quis emptionis. et
illa lex loquitur in personalibus, in quibus non interponitur secun-
dum decretum, vt infra dicetur. Alij dicūt, ꝙ debet fluere tempus
quod datur condemnatis, quod erat olim duorum mensium, vt.ff.de
iudicijs.l.si debitori.hodie autem est tempus quatuor mensium, vt
.C.de vsur.rei iudica.l.fina. Alij dicunt tantum esse fluendum tem-
pus.x.dierum, argumen.ff.de constitu.pecu.l.promissor. Sed po-
test dici, ꝙ hoc sit speciale in illa actione, ⁊ non in alijs actionibus.
Alij dicunt ꝙ debet fluere quoddam tempus modicum, quod ma-
gis potest intellectu percipi, ꝙ̄ in locutione exprimi, vt.ff.de solut.l.
12 quod dicimus.† Nos autem dicimus ꝙ sit recurrendum ad consue
tudinem illius loci in quo petetur fieri missio, vt.ff.commun.predio.
l.venditor.§.si constat.⁊.C.de emanci.lib.l.j. Si autem nulla sit cō-
suetudo in illo loco, tunc hoc est dimittendum arbitrio iudicantis, ⁊
ipse debet hoc statuere ex bono ⁊ equo secundum quod sibi videbi-
tur, vt.ff.de penis.l.hodie litis.⁊ de iure delibe.l.j.⁊ argumen.ff.de
13 dam.infec.l.si finita.§.nō autem vbi.† Si autem postea veniat reus
14 volēs offerre cautionem non auditur, vt in eadē.l.§.postea.† Sed
queritur, vtrū reus sit iterum vocandus, quando debet fieri missio
ex secundo decreto. Quidam dicunt ꝙ non, cum satis constet de cō
tumacia sua, ⁊ in incertis non certis locus est coniecturis, cum pri-
mo citatus venire noluerit.⁊ ob hoc facta fuerit missio ex primo de-
creto, vt.ff.de verbo.obligatio.l.continuus. contrarium tamen vide
tur, nam reo preiudiciū faceret illa missio. ergo videtur vocandus,
vt.ff.de adoptio.l.nam ita.⁊ de minor.l.in cause.§.causa autem co-
15 gnita.⁊.C.si aduers.do.l.j.† Ad tertium dicimus, ꝙ interponitur
hoc secundum decretum, vt reus perseuerans in cōtumacia magis
puniatur, ne ex delicto suo lucrum sentiat, immo sua contumacia sit
sibi damnosa, cum ab ea nollet desistere, vt.C.de episcopa.audien.l.
16 iij.⁊ de seruis fugi.l.quidꝗ.† Ad quartum dicimus, ꝙ hoc decre-
tum in actione noxali secundum omnes interponitur, vt.ff.de noxa.
l.electio.in fine.⁊ habet hoc manifeste, cum dicat seruum in bonis
actoris esse, quod non posset fieri ex primo decreto vt predictū est.
Item interponitur hoc secundum decretum in damno infecto, vt.ff.
de damno infecto.l.pretoris officium.l.iiij.§.si cum dicit.⁊.l.si fini-
17 ta.§.iulianus.† Sed queritur qualiter fiat hec missio ex his decre-
tis? Respondeo, ex primo decreto sic fiet, comparebit actor coram
iudice, ⁊ dicet, domine Iudex ego feci citari aduersarium meum co
ram vobis legitime, me contemnente ⁊ expectante non venit, ⁊ nec
pro se misit aliquem, nec aliquis defendit eum. Unde contumax est.
Unde ratione sue contumacie, peto me mitti per te ex primo decre
to in possessionem rei petite alias rerum suarum pro modo debiti
declarati. Iudex hoc videns dicet sic. Et ego quia video ꝙ non ve
nit, nec per aliquem defenditur, mitto te in possessionem rei petite
ex primo decreto, cum sit ratione contumacie, ⁊ hoc ipso in corpora
lem possessionem te decerno. In secundo decreto sic dicet actor, do
mine iudex, quia aduersarius meus noluit cauere de damno infecto
vos misistis me in possessione illarum domorum ex primo decreto,
vel quum nollet comparere in iudicio conuentus noxaliter, misistis
me in possessione serui ex primo decreto, ⁊ quia dictus aduersarius
meus perseuerauit in eadē contumacia, nolens mihi cauere, adhuc
peto me mitti in possessionem illarum edium, vel serui, ⁊ me fieri ve
rum possessorem, ⁊ dominum illarum edium, vel serui. Et iudex sic
dicet, quia video ꝙ aduersarius tuus in eadem cōtumacia persene-
rat, nec vult tibi cauere de damno infecto, vel seruū non vult defen
18 dere,† cum crescente contumacia, crescere debeat ⁊ pena, te per sen
tentiam meam constituo verum possessorem illarum domorū, ⁊ ea-
rundem dominum tibi adiudico, vt sis dominus earū, sicut erat do
minus aduersarius tuus. Uel dicet, sis dominus ipsius serui, ⁊ te in
19 possessionem ipsius rei corporalem decerno.† In rei autem vendi-
catione non interponitur secundum decretum. nam ille contra quē
fit missio, aut venit infra annum ante litis contestationem ex die in-
terpositi decreti, ⁊ tunc si vult cauere restituitur ei proprietas, cum
possessione, vt.C.de prescriptio.xxx.annorum.l.si quis emptionis.
in fine. aut venit post litem quasi contesta. ⁊ tunc si cauere velit, aut
satisdare tantum restituitur ei proprietas sine possessione, ⁊ poterit
litigare de possessione, vt.C.vbi in rem actio.l.ij. Aut venit post li-
tem vere contestatam, postquam fuit vere cognitum ⁊ pronunciatū,
20 tunc nullo modo auditur, vt.C.de iud.l.properandum.† Ratio au-
tem quare in rei vendicatione non interponitur secundum decretū
est, quoniam qui agit rei vendicatione, dicit se dominū, vt.ff.de rei
vendicatio.l.in rem. Si autem peteret se mitti in possessionem ex
secundo decreto, peteret se fieri dominum, ⁊ ita confitetur se prius
non fuisse dominum, ⁊ sic diceret se esse dominū, ⁊ non esse, ⁊ sic nō
deberet audiri, vt.ff.quan.appell.sit.l.ij.⁊ de conditio.⁊ demonstr.
21 l.titie.† Et ꝙ non debeat interponi, habes.C.si quis al.vel sibi.l.si
22 alterius.† Itē nec interponitur in personalibus, in quibus petitur
rem restitui, vt in condemnato, ⁊ deposito, cum rei commodate ⁊ de
posite proprietatem, ⁊ possessionem retinemus, vt.ff.deposi.l.licet.
§.fina.⁊ commoda.l.rei. Item qui agit rei vendicatione, dicit se do
minum proprietatis, sed petit possessionē illius rei sibi adiudicari.
hoc autem habuit ex primo decreto, vnde secundum non est necessa
23 rium.† Sed nunquid in alijs personalibus actionibus interponitur
secundum decretum? distingue, naꝫ aut peto aliquid mihi dari, vel
restitui, vel fieri quod nunquam fuit meum, sed peto ꝙ meum fiat,
⁊ tunc interponitur, vt.C.de iudicijs.l.properandum.§.sin autem.
aut peto aliquid quod meum esse dico, ⁊ tunc non interponitur, cū
illud quod meum est, iterum meum fieri non possit, vt instit.de ac-
24 tio.§.sic itaqꝫ.† Sed nunquid interponitur secundum decretum in
actione ex empto? Uidetur ꝙ non, nam venditor non tenetur preci
se ad rem, sed liberatur prestando interesse, vt.ff.de actio.empt.l.j.
Respondeo dicemus tamen contrarium. nam si non venit venditor,
mittitur actor in possessionē rei petite ex primo decreto, si propter
hoc compareat interponitur secundum decretū, ⁊ videtur emptor
25 pro domino possidere.† Nec obstant contraria, naꝫ si venditor fuit
ad rem damnatus, tenetur eam restituere, aut aufertur ab eo manu
militari, vt dixi.ff.de in lit.iur.l.in actionibus.⁊ dicitur.ff.de rei ven
dicatio.l.qui restituere. licet ab initio liberaretur, si prestaret inter-
esse. Item alio modo interponitur secundum decretum in actione
26 noxali, ⁊ damni infecti, ⁊ alio modo in alijs actionibus.† nam in ac-
tione noxali, ⁊ damni infecti, iubetur actor possidere ex primo decre
to, in alijs actionibus non comparente reo, misso actore ex primo de
creto in possessionem, datur curator bonis cum quo experitur actor
⁊ ex sententia adiudicabitur ei res, secundū ꝙ ipse de iure suo osten
derit, vt.ff.de curato.bonis dan.l.penulti.⁊ vlti. Sed do.Iaco.bel.
dixit, ꝙ semper dabatur curator bonis, ⁊ in actione noxali, ⁊ damni
27 infecti, ⁊ in omnibus actionibus per dictam legem.† Ad quintum
dicimus, ꝙ effectus huius decreti est, ꝙ si est dominus ille contra
quē fit missio ex secundo decreto, efficitur dominus missus in pos-

fessionem ex secundo decreto, si non erat dominus ille contra quem fit missio, nec iste qui mittitur efficitur dominus, sed paratur sibi causa usucapiendi, vel prescribendi, vt. ff. de noxali. l. electio, in fin, vt de
28 de damno infecto. l. pretoris. & l. si finita. §. iulianus scribit. † Ad sextum dicimus, quod fit missio in possessionem ex hoc secundo decreto secundum quosdam, actione in factum, quum non exprimatur qua actione fiat, vt. ff. de prescrip. verb. l. quotiens. Alij dicunt, quod datur actio ex legibus illis, per quas iubetur fieri hec missio, cum non sit propria actio ad hoc edita, argumen. ff. de conditio. ex lege. l. vnica.
29 Vel dici potest, quod sit agendum officio iudicis, † cum iudex debeat punire non obtemperantes, vt. ff. si quis iusdicen. non obtemperauerit. l. prima. cum hoc officium deseruiat actioni proposite. Item ratione iudex pronunciat diffinitiue in hoc secundo decreto, ergo actionem non poterit postea intendere, vt. C. depositi. l. iiij. nam videtur eius officium finitum, ad quod potest dici, quod dicta sententia diffinitiua finitur officium in iudicando, non tamen in exequendo, vnde ista missio fit ab executore. Item non videtur esse lata, donec fuerit actor in possessione missus. Odofredus de Bononia legum doctor.

FINIS

Fertilis Tractatus de primo,

& secundo decreto per Do. Jacobum de Bel. & domi. Guido. de Suza.

SVMMARIVM

1 Decretum quid dicatur.
2 Agere volens debet ire ad iudicem, non iudex ad eum.
3 Libelli pylei super hac materia commendatio.
4 Citare qui possint & quomodo. & nu. 6.
5 Consuetudo antiqua in citationibus, que erat.
7 Inter vnam citationem & aliam quantum tempus olim interuenire debebat, & quantum hodie.
8 Citationum diuersa nomina, & forme.
9 Judex factis quibusdam citationibus si decesserit, vel aliqua iusta causa non poterit cognoscere, successor debet citationes antecessoris cōputare in numero citationum.
Quid si ab antecessore fuerit perfectus numerus ipsarum citationum, ibidem.
10 Peremptorium qualiter & quando possit proponi.
11 Citationes in criminalibus per que interualla fieri debeant.
12 Judex an debeat credere simplici relationi nuncij.
13 Citatio facta domui, vel familie, an valeat. & nu. 14.
15 Vocatus legitime, si venire contendat, quid eo casu sit agēdum per iudicem.
16 Propinqui absentis qui sunt in prouincia vbi lis agitur, si nolunt eum defendere, nunquid requiri debeāt cognati qui sunt in alijs prouincijs. & nume. 18.
17 Judex non potest iubere possideri bona, nisi in loco vbi iurisdictionem habet.
Quis iussus iudicis dicatur decretum. ibidem.
19 Primum decretum in quibus actionibus interponatur.
20 Missus ex primo decreto non possidet indistincte.
21 In reali autem missus ex primo decreto possidet.
22 In realibus tantum operatur transitus vnius anni, quam in personalibus interpositio secundi decreti. & nu. 55.
23 In hypothecaria an creditor mittatur ex primo decreto in possessionem pro mensura debiti declarati.
24 In primis decretis nunquid fiat missio eodem ordine quo solet executioni sententia mandari.
25 Missio in possionem nominum, vel actionum debitorum qualiter fieri debeat.
26 Missio qualiter fiat, si conuentus non habeat nisi vsumfructum sibi in predijs aliquibus constitutus.
27 Aratores & boues aratorij dum alia supersint pignori capi non possunt.
28 Quid si conuentus non habeat nisi redditus aliquos, vel prebendam.
29 Quid si non citetur reus legitime in datione tenute.
30 Jussus possidere ex iusto decreto non est prohibendus.
31 Quid si pupilli sint, vel absentes, conuenti, qualiter fiet missio.
32 Missus in possessione ex primo decreto non alienat nisi in casu de quo ibi. & numero. 34.
33 Contumacia nimia que dicatur.
35 Missus in possessionem locabit predia, & fructus custodiet, si hoc debitor non faciat.
36 Missio vnius creditoris proderit omnibus.
37 Auxilia quibus subuenitur prohibito in possessionem mitti.
38 Auxilia predicta quibus competant, & infra quantum tempus dentur, & numero. 39.
40 Actio in factum quibus casibus sit perpetua, & quibus casibus detur. & numero. 31. et. 42.
43 Expulso postquam venit in possessionem an detur interdictum de vi et vi armata.
44 Quid si vocatus post primam missionem, redeat ante secundum decretum.
45 Secundum decretum quando interponatur, & quare, & in quibus causis. & numero. 46. 47. et. 61.
48 Debitor dicitur latitare, quando turpiter, & fraudulēter se occultat vt euitet cursum creditorum.
49 Quid si vocatus est absens ex causa probabili, necessaria, vel voluntaria.
50 Quid seruandum quando bona debitoris sunt vendenda, vel creditori assignanda. & nu. 51.
52 Per interpositionem secundi decreti paratur iusta causa possidendi & prescribendi.
53 Bonorum venditio vel datio insolutum, vel adiudicatio an fieri possit ante litis contestationem.
54 Differentia que sit vtrum vendantur, vel dentur insolutum bona ex secundo decreto, vel interlocutoria, vel diffinitiua sententia, quam eam mandat iudex executioni.
55 Juste possidet qui authore pretore possidet.
56 In actione noxali ex primo decreto transfertur dominium.
57 Distinctiones multe secundi decreti ante vel post litem contestatam interpositi. & numero. 59.
58 Reus infra quantum tempus possit recuperare proprietatem.
60 In stipulationibus pretorijs, que vicem obtinent actionum an secundum decretum interponatur.
62 Secundum decretum quibus casibus non interponatur.
63 Quid in duplicibus causis si prouocatus ad diuisionem non venit. & nu. 64. 65. 67. et. 68.
66 Sententia diffinitiua non solet ferri ante litis contesta.
67 Officium iudicis quid sit in duplicibus, & possessorijs interdictis in quibus vterque contendit se possidere, vt in interdicto vti possidetis. & alijs, ibidem.
68 Secundum decre. qualiter interponatur in seruitutibus vrbanorum vel rusticorum prediorum.
69 Officium iudicis in ferenda sententia diffinitiua in seruitutibus quod sit.
70 Quid si vocatus a petente seruitutem non veniat qualiter interponatur secundum decretum.
71 Reus citatus in criminalibus causis si non veniat, quid agendum sit per iudicem.
72 In spiritualibus quid erit si petatur ecclesia, vel prebēda ab aliquo, & reus infra annum non compareat.
73 Jus prescribendi nunquam datur per iura canonica alicui nisi adsit bona fides.
74 Secundum decretum quid operatur in spiritualibus.
75 Quid si conuentus non habeat nisi feuda, & res que subiaceant restitutioni, vel vsufructus in bonis aliquorum, siue predijs.
76 Quid si reus non habeat nisi nomina debitorum, & in eisdem interponatur secundum decretum.
77 Secundum decretum a quibus iudicibus interponi possit.
78 Mittere in possessionem magis est imperij, quam iurisdictionis.
79 Decretum secundum, non expeditur per legatum, quum cause cognitionem desideret.
80 Actor quo iure postulet secundum decretum interponi.
81 Secundi decreti magnus effectus.
82 Quid agendum si conuentus non est de territorio in quo iudex habet iurisdictionem.
Exemplifica vt ibidem.
83 Judex in primo & secundo decreto qualiter formare debeat eius sententiam.

Plenius

Lenius ⁊ planius
tractaturus de primo ⁊ secundo decre
to, quod olim compẽdiose per scriptu-
ras non pertractatur, ea que ab Azo.
vt puta familiaris, ⁊ alijs doctorib. pre
cellentibus audiui veraciter, in quantũ
annuit secundum sententie mee moduz
enarrabo, in processu tractatus ordinẽ
seruaturus. Et primo loco de prepara
torijs primi decreti, idest de citationi-
bus. Secundo qualiter interponatur secundum decretum. Tertio
quod auxilium competat, qui interposito primo ⁊ secundo decreto,
⁊ de his que ad ipsum pertinent studebo breuiter aperire. Primo
igitur videamus quot modis dicitur decretum. Item quando ⁊ qui
actionibus dẽat interponi. Itẽ a qbus iudicibus ⁊ quo iure postula
1 tur, ⁊ quis sit effectus primi ⁊ secundi decreti. † Dicitur autem de-
cretum, quelibet diffinitiua sententia, vt. ff. de re iudicata. l. decreta.
Aliquãdo ponitur largius vel latius pro his que iudex interloquẽ-
do vel diffiniendo pronunciat, vt. ff. de assessor. l. j. Aliquando omne
id quod est statutum vel a summo Pontifice, vel a sanctis patribus
ad aliquid diffiniendum, decretuz dicitur, vel decreta, vt liber decre
torum. Cum autem de quibus nunc agitur proponatur pensari non
possit, de quibusdam preparatorijs que precedunt litis contestatio-
nem notationem habeamus, idest de libelli oblatione, de citatione.
2 † quilibet enim homo scire debet, ꝙ ille qui vult agere debet ire ad
iudicem, non iudex ad eum, vt. C. de episco. ⁊ cleri. l. iubemus. in fi.
⁊. ff. quis or. in bono. possess. serue. l. j. §. in bonorum. ⁊. §. si possesso-
re. Hoc peracto, litigator porrigere dz libellũ eius dsideriũ vel que
relam continentem Iudici vel aduersario per iudicem, secundum
formam illius auctent. offeratur. qualiter debeat formari ideo non
dico, quia ante a Pyleo, ⁊ alijs multis dictum est, ⁊ scholares om-
nia eorum opuscula scribi faciant, nec possunt omnia relegere, quasi
fastidio ⁊ tedio affecti, ignorantes quid tenere debeant, ⁊ quid relin
3 quere omnia pretermittunt. † vnde bone fili consulo ꝙ libellum py
lei preter cetera scripta super hac materia ꝓpter sui lucidam breui-
tatem carius amplectaris. Facta autez oblatione libelli iudex debet
citare aduersarium. Unde hic de citationibus est tractandum, ⁊ a
4 quibus iudicibus fier possunt. † Citare autem debet quilibet iudex
pedaneus, sed iudex a iudice delegatus non potest per nuncium ci-
tare, sed personaliter per se debet citare partes, argu. pro eis. C. de
iudicijs. l. sancimus. in fi. ibi, vbi dicit, requisita ⁊c. sed Io. ⁊ Arch.
dicunt ꝙ etiam pedaneus per nuncium citare potest, nam omnis iu
dex potest per nuncium ab officio remouere, vt. C. de sportu. l. ij. Itẽ
quia lex dicit, ꝙ iudex non debet personaliter ire ad litigatorem, vt
. C. de episco. ⁊ cleri. l. iubemus. in fine. Item arbiter videtur posse
citare per nuncium, vt. ff. de arbitrato. l. sed ⁊ si interpellatus. ergo
multo magis pedaneus, qui habet aliquam iurisdictionem a lege.
Ad hoc ꝙ pedaneus iudex citet vel vocet per nuncium. ff. ne quis
eum qui in ius voc. est vi exhi. l. iij. §. si quis ad pedaneum. Ad hoc
quod dicit. C. de iudic. l. sancimus. ibi requisiti ⁊c. subaudi non per-
sonaliter sed per nuncium, licet autẽ pedaneus possit citare per nun
cium solus, tamẽ ordinarius potest per edicta citare in albo posita.
5 † erat enim antiquitus consuetudo, ꝙ si aliquis litigabat coram ordi
nario, ordinarius in quodam loco dealbato faciebat scribi quedam
edicta forte in hũc modum, die tali veniat Titius responsurus illi q
eum vult coram me, ⁊ sic intelligitur. ff. de iurisdic. omnium iudi. l. si
qs id qđ. hodie hec edicta non proponuntur in albo ex consuetudi-
6 ne. † fiunt autem alio modo citationes, scilicet per preconuz voces,
vt. C. quomodo ⁊ quando iudex. auctent. qui semel. ibi dum dicit, ꝙ
vox preconia ⁊c. Item fit citatio per literas, vt. C. quomodo ⁊ quan
do iudex. l. consentaneum. ibi, vbi dicit, eius literis ⁊c. Item fit cita
tio vel vocatio non semel tantum, sed bis, ⁊ ter, ⁊ quater, prout ex or
dine ⁊ numero citationis, vbi iudex voluerit moderari, vt. ff. de iudi
7 cijs. l. ad peremptorium. cum legibus sequen. † sed inter vnam cita-
tionem ⁊ aliam olim debebat venire spacium. x. dierum, vt. ff. de iu-
dicijs. l. sed hodie internalla. ⁊. C. de iudicijs. l. properandum. §. sin
autem. Sed hodie interuenit spacium triginta dieruz, vt in aucten.
qui semel. Ex consuetudine tamen iudex dat inducias, prout sibi vi-
8 detur, argumen. ff. de iudicijs. l. nunquam. §. illum. † Et no. ꝙ prima
citatio potest dici conuentionalis, quia hoc tantum consueuit dicere
iudex nuncio vel executori, vade ⁊ dicas Titio ꝙ mane se represen
tet coram me, quia conuenitur a Sempronio. Secundum edictum
dicitur admonitorium, quia iudex dicit, vade, ⁊ dicas Titio ex par-
te mea, ꝙ veniat ad iudicium, quia conuenitur a tali. Tertium di-
citur comminatorium, quia comminatur iudex se puniturum eum si
nõ veniat corã eo. Ultimũ perẽptoriuz, quia nisi vocatus veniat, iu-
dex proferet, vel condemnando, vel absoluendo. Post perempto-
rium edictum potest proponi aliud ex benignitate, vt. ff. de iudicijs.
9 l. ⁊ post edictum peremptorium. ⁊. l. in peremptorio. † Item ⁊ si ille
iudex factis quibusdã citationibus decesserit, vel aliqua iusta causa
non poterit cognoscere, successor citationes antecessoris debet com
putare in numero citationum, ⁊ si fuerit factus, vel perfectus nume
rus citationum ab antecessore, ⁊ successor vnum potest ponere edi-
ctum, vt sui notitiam faciat, vt. ff. de iudicijs. l. edictum quod ab ante
cessore. quando autem fient iste citationes, post peremptorium edi-
10 ctum planum est, quia fiunt ante litis cõtestationem. † Sed de per-
emptorio vtrum ante litis contestationez proponi possit, dubitatur.
⁊ dicunt quidam ꝙ non, quia fit peremptorium, vt feratur diffiniti-
ua sententia, que non potest ferri secundum eos nisi lite contestata,
preterq̃z in casibus not. C. qui ad ecclesiam confug. l. presenti. ⁊ in il
la decretali quoniam frequenter. Azo, ⁊ alij pleriqz dicunt propo-
ni posse peremptorium ante litis contestationem, vt. C. quomodo ⁊
quando iudex. l. consentaneum. aucten. qui semel, ibi dicit, quod lo-
cum habeat, ⁊ lis cepta non sit. Sed Hostien. dicit ꝙ ante litis con
testationem proponitur peremptorium, sed iudex interlocutorie ꝓ-
nunciabit, absente reo in possessionem mittendum esse actorem, sed
absente actore absoluet reum ab obseruatione iudicij, diffinitiuẽ au-
11 tem pronunciare non potest. † Sed illud queritur, per que internal
la debent fieri citatiões in criminalibus? ⁊ videtur ꝙ debeat inter-
poni spacium trium dierum inter vnam citationem ⁊ aliam, vt. ff. de
pub. iudi. l. inter accusatorem ⁊ reum. Sed argumen. videtur ꝙ eo-
dem modo debeat fieri in criminalibus, sicut in ciuilibus, vt. C. quo
modo ⁊ quando iudex. aucten. qui semel. Unde potest dici, ꝙ per
internalla triginta dierum fiat, vt. C. de exhib. re. l. ij. Uel dic, in tali
12 bus consuetudinem obseruandam. † Sed illud statim queri potest,
an iudex simplici debeat credere assertioni executoris vel nuncij, su
per his que nunciat, quia plerunqz dicunt, domine vocaui eum, ⁊ di
xit ꝙ nolebat venire, vel similia? Et videtur ꝙ credere debeat ꝙ no
tarij scribunt ea que per executores nunciantur, vt. C. de accusatio. l.
ea quidem. ⁊. ff. ad turpillianum. l. accusantem. §. nunciatores. argu-
men. ff. de officio pretor. l. j. §. sane. ⁊. §. qui prius. ⁊. ff. de reb. eorum.
l. magis. §. ne tamen. Sed his argumen. non obstantibus, dico ꝙ so
li assertioni nuncij vel officialis non debet credi, nisi aliter probare-
retur, vt. C. de decurio. l. j. lib. duodecimo. Tamen cõsulo ꝙ ad re-
mouendum dubitationes, iudex mittat duos nũcios simul, vt in ore
13 duorum vel trium stet omne verbum, vt. ff. de testibus. l. vbi. † Item
quid si nuncius iuit ad domum, ⁊ enunciauit domui vel familie, sed
ad notitiam litigatoris vel citati citatio non peruenit. videtur ꝙ non
teneat citatio, vt. ff. que senten. sine appe. recip. l. j. §. item ex hoc edi
cto. Sed puto ꝙ sufficit denunciari, ⁊ si non perueniat in notitiam
citati, vt. C. de annali exceptio. l. vt perfectius. ⁊. ff. de damno infect.
l. iiij. §. pretori. ff. quod vi aut clam. l. cum quis. §. primo. sed ad. l. il-
lam. ff. que senten. sine appel. recip. l. prima. respondeo, quia ibi nul
lum propositum fuit edictum, ⁊ ideo nullo modo prouenit in noti-
tiam absentis. Argumenta tamen possent induci, ꝙ non sufficiat do
mui denunciari. ff. de petitio. hereditatis. l. item veniunt. §. petitam.
14 † Itez predicte vocationes sunt legitime quandoqz, ⁊ quandoqz nõ.
quando autem non sunt legitime, pulchre dicitur in summa. C. de in
15 ius vocan. † Uocatus legitime ad iudicium qui venire contendit,
quando non venit, ⁊ non vult respondere, ⁊ vbiqz contumax iudica-
tur, vt. ff. de re iudicata. l. contumacia. ⁊ in illa decretali ex literis.
Quid ergo iudex facere debeat quando venire contendit, plene vi-
deamus, ⁊ certe iudex per nũcios perquirere debet cognates ⁊ ami
cos ⁊ ꝓpinquos absentis, quos est verisimile suscepturos fere eius
defensionem, vel ipse actor debet personas ipsas requirere, ⁊ coraz
testibus suam protestationem facere in hunc modum, audite amici,
⁊ videte qualiter ego requiro coniunctos aduersarij mei, si est qui
appareat ⁊ legitime defendat absentem. Iudex vero facit missionez
bonorum. ⁊ probantur hec. ff. quibus ex causis in possessio. eatur. l.
16 hoc autem. ⁊. ff. de iudicijs. l. recte. † Item queri potest, si propinqui
absentis, qui sunt in prouincia vbi lis agitur nolunt eum defendere,
nunquid requiri debent cognati qui sunt in alijs prouincijs? Dicũt
quidam, ꝙ qui existunt in eadem prouincia, citari debent, tum quia
ibi iudex precipere debet vbi res agitur, vt de rebus eoruz. l. magis.
§. altero. Item quia non habet potestatẽ vocandi illos qui non sunt
de iurisdictione eius, vt. ff. de iurisdictione omnium iudicum. l. fina-
17 li. † nec potest iubere possideri bona nisi in loco vbi iurisdictionem
habet, vt. ff. de bon. auctoritate iudicis possidentis. l. cum, vnus. §. is
qui. Item est alia ratio, ꝙ si illi ⁊ isti vocari debent, ⁊ in diuersis ꝓ-
uincijs essent res, procederetur in infinitum, vt. ff. de procuratorib. l.
18 non solum. §. primo. ⁊. ff. de bonis libertorum. l. quia vbi. † Alij di-

tunt, ꝙ omnes vocari debent vbiq; sint, ⁊ hec sententia dicitur ⁊ vi
detur vera, quia lex dicit vocãdos omnes quos est verisimile defen
sionem assumpturos, vt in prealleg. l. hoc autem. Dico tamen ꝙ nõ
debet quilibet vocari proprio nomine, sed si generaliter vocant suf-
ficit, argumen. ff. de institor. l. sed ⁊ si pupillus. §. proscribere. Et est
not. ꝙ omnes creditores siue pure, siue sub conditione, siue in diem,
aliquid eis debeatur, postulare possunt, vt in possessione mittantur,
ad hoc vt bona vendantur, vt. ff. ex quib. cau. in poss. ea. l. si quis cre-
ditores. §. creditor autem. Conditionales creditores, vel in diem, po
stulabunt se mitti, vt non vendant, sed vt possideant, nisi mittantur,
die, vel conditione existente, ⁊ ita intelligitur quod est in predic. l. si
quis creditore. ⁊ l. fulcinius. §. si in diem. ⁊ ad hoc. ff. de iudi. l. in om
nibus. Vbi autem creditores si reus non veniat, vel defendatur, instã
ter postulant, vt mittantur in possessione bonorũ aduersarij, ad quo-
rum instantiam iudex debet iubere illos possidere, ⁊ hic iussus, vel
19 missio est decretum. † Hoc autem decretum primum interponitur
in actione reali ⁊ in personali. Item ⁊ in his obtinet instar actionum,
vt quum cautiones postulantur de damno infecto, vel pro legato,
vel quia mulier postulat se mitti in possessione ventris nomine, nam
iste satisdationes instar obtinent actionum, vt. ff. de actio. ⁊ obl. l. ac-
tionis verbum. Quod in his casibus fiat missio bonorum, probatur.
ff. quib. ex cau. in pos. ea. l. j. ⁊ ff. de prescrip. verb. l. si quis. §. fi. ⁊ ff.
de dam. infec. l. iiij. §. ij. ⁊ ius possideatur, vel ipse ingrediatur pos-
sessionem, vel per nuncium, si ipse timet ne impediatur, vel per via-
torem vel officiales inducetur in possessionem, vt. ff. vt in poss. leg. l.
20 is qui. §. missus. † Missus in personali actiõe ex primo decreto nõ
possidet secundum omnes indistincte, vt. ff. de acqui. poss. l. possidé
ri. §. fi. ⁊ ff. vti possid. l. duo. §. creditores. Sed debebit, donec tedio
affectus veniat responsurus, vt. ff. vt in poss. leg. l. is cui. primo res-
ponsi. ⁊ ij. ⁊ quilibet creditor mittatur in possessionem aduersarij ta-
men non repellitur ex illo loco, vt in prealleg. l. is cui, ⁊ hoc nisi ex
officio suo iubeat eum recedere, vt si ambo possiderent venirent ad
rixam, vt. ff. de vsufr. l. si eius rei. §. si inter duos. Sed tunc iudex po
21 terit constituere, ꝙ bona illa debeat extollere. † In reali autem mis-
sus ex primo decreto, possidet secundum Azo. nec tamen vsucapit
secundum eum, nisi elapso anno. sed prodest illa possessio ad hoc, ꝙ
facit fructus suos, per Azo. inducitur. l. C. de prescrip. xxx. anno. l.
si quis emptionis. in fi. vbi dicitur prior possessor, vt argu. C. de bon.
aucto. iudi. pos. l. cum proponas. ⁊ ff. de dam. infec. l. a quo. ⁊ quo-
modo ⁊ quando ind. l. cõsentaneum. vbi dicit in possessione ⁊c. Sed
Bul. idem dicit in reali ⁊ personali, idest vt possideat ex primo de-
creto, sed elapso anno incipit possidere quasi pro secundo decreto
22 interposito. † Nam tantum operatur in realibus vnius anni transcur
sus vel transitus, quantum in personalibus interpositio secundi de-
creti. Nec obstant predicte. ll. que videtur dicere aliquem fieri pos-
sessorem, quia possessor ibi ponitur pro detentatore. Fiebat autem
hec missio in omnibus bonis quando agebatur personaliter, vt. ff. q
bus ex cau. in poss. ea. l. j. hodie autem fit pro mensura debiti decla-
rati, vt in aucten. de exhi. ⁊ intro. re. §. si vero. In realibus autem rei
23 petite fit missio, vt in prealle ga. l. fulcinius. §. penu. † Sed nunquid
in hypothe. ex primo decreto mittetur creditor in possessionem pro
mensura debiti declarati. Respõdeo non, immo in omnibus bonis
que tacite vel expresse sunt obligata, vt. C. commun. de lega. l. j. ⁊ C.
vt in possessio. lega. l. certa. videtur tamen ꝙ debeat mitti pro men-
sura debiti declarati, vt idem esset in hypothec. que est accessoria, vt
est in principali. Sed certe hypothe. non est talis vt totius rei obli-
gate possessionem aduocet nudam, vt. ff. de euictio. l. si cum vendi-
tor. Hoc autem primum a minoribus iudicibus, ⁊ a prioribus, ⁊ ma-
gistratibus municipalibus, vt. ff. de dam. infec. l. iiij. §. duos. Sed il-
24 lud queritur, † nunquid in istis primis decretis fiet missio eodem or
dine, quo solet sententia executioni mandari, vt. ff. de re iudicata. l.
a diuo pio. vbi habetur, vt primo res mobiles, secundo immobiles.
Tertio nomina pignori capiantur? Respondeo, quidam illum eun
dem ordinem dicunt seruandum, sed do. Azo non curat de ordine.
Sed quid si conuentus non hꝫ res mobiles vel immobiles, sed tñ
25 nomina, † qualiter fiet ipsa missio in possessionem nominum vel ac-
tionum debitorum? Respondeo iudex faciet venire coram se debi-
tores huius conuenti, ⁊ si confiteantur se esse debitores, iubeat eis
ꝙ non soluant debitum, nisi de mandato eius procedat, ⁊ ꝙ respon-
deant ei secundum ꝙ agit, ⁊ ita actor ex hoc precepto iudicis habe-
bit ista nomina obligata, licet nomina, ⁊ alia incorporalia non possi-
deantur, vt. ff. de acquiren. rerum domi. l. seruos. ⁊ est ad hoc. C. de
pretor. pi. l. ij. ⁊ l. j. ⁊ ff. de re iudicata. l. a diuo pio. §. sic quoq;. Si
vero debitor diffiteatur, non fiet missio in nominibus, sed curator cõ
stituetur bonis, qui debita exigat, vt. ff. de carboni. edic. l. si is. §. j. li-
cet Placen. dixerit faciendam missionem, quasi per malitiam debi
26 tores non confiteantur. † Sed si conuentus non habeat nisi vsum-
fructum sibi constitutum in aliquibus predijs, qualiter fiet missio?
Dico videbit ipsum creditorem quasi detinere pignora vel predia,
gratia vsusfructus, ⁊ hic missus in possessionem habebit simplicem
custodiam, fructuarius habebit illam possessionem naturalem, quã
secum semper habuit, vt. ff. de acquiren. possess. l. naturaliter. ⁊ idẽ
potest dici in vassallo debitoris, ⁊ feudatario, ⁊ similibus. ⁊ sunt ar-
gumen. ad hoc. ff. de pigno. l. si is. §. vsusfructus. ⁊ l. greges. ⁊ in su-
perficiarijs. ⁊ l. vectigal. Illud nota, ꝙ res immobiles pignori ca-
27 pi possunt. † sui tamen aratores ⁊ boues aratorij dum alia supersint
pignori capi non possunt, vt. C. que res pigno. obliga. poss. l. execu-
tores. hoc si non inueniantur alia bona, alias secus. ita sentit glos. in
dicta. l. commodis. ⁊ tex. in dicta. l. qui stipendia. de quo dic, vt no.
extra de fideicommiss. c. peruenit. ⁊ per glosam in. c. cum dilectum.
28 extra de electio. ⁊ vide que habes in. l. spem. superius alleg. † Sed
quid si conuentus non habeat nisi redditus aliquos, vel prebendas?
Respondeo, illi redditus poterunt in causa pignoris assignari, sicut
diximus in nominibus ⁊ actionibus, vt. ff. de re iudicata. l. commo-
dis. ⁊ C. de execu. rei iudi. l. stipendia, argu. que res pigno. da. pos.
29 l. spem eorum. † Item quid si iudex dedit tenutam ad postulationẽ
actoris non citato reo legitime, dederit tenutam siue possessionem,
nunquid actori proderit tale decretum? videtur ꝙ non prosit, ergo
⁊ conuentus sua auctoritate posset impune prohibere missum, quia
facta sunt contra iura ⁊ factum suum, antequam aduersario non de-
bet nocere, vt. ff. de regulis iuris. l. factum. Item quia decretum non
legitime interpositum ipso iure nullius est momenti, vt. ff. de rebus
eorum. l. magis. §. es alienum. ⁊ de transactio. l. cum hi. §. si pretor.
Item quia lex dicit, ꝙ si iudex vendiderit bona quasi latitantis, qui
30 non latitabat, ipso iure non tenet venditio, vel potest dici, † ꝙ iussus
possidere ex iniusto decreto, non sit prohibendus, quia iuste possidet ⁊c.
vt. ff. de acquiren. possessio. l. iuste. ⁊ conuentus petit restitutionem,
siue beneficium restitutionis contra iniustum decretum, vt argumẽ.
ff. de iudic. l. si pretor. §. marcellus. de dam. infec. l. si finita. §. si for-
31 te. ⁊ de priuileg. credito. l. imperatores. † Sed quid si conuenti sint
pupilli, vel absentes? Respondeo, in bonis eorum fiet missio, ⁊ hoc
est commune ius pupillorum, absentium, vt. ff. quibus ex cau. in pos
sessio. eatur. l. apud iulianum. §. fi. ⁊ C. de restitu. mino. l. ignorante.
Sed contra videtur per quandam. l. eum qui. nam ibi dicitur, ꝙ nõ
contrahitur pignus in possessionem, vt possit vendi, posset tamẽ pos
32 sidere, vt dictum est. † Et est no. ꝙ missus in possessionẽ ex hoc de-
creto non alienat de bonis, vt. ff. quib. ex cau. in possess. eatur. l. fulci-
nius. in princip. nisi in petitione hereditatis propter nimiam contu-
33 maciam debitoris, vt predicta. l. fulcinius. §. vlti. † Nimia autem in
telligitur contumacia, si aperte dicat, se non venturum ad causam,
vel ex tractu temporis, quia stetit per biennium ꝙ non venit, secun-
34 dum Hug. † Item ⁊ in alio casu missus de bonis alienat, puta quan
do propinqua persona mittitur in possessionem causa rei seruande,
35 vt. ff. vt in possessio. lega. l. que legatorum. † Item missus in posses-
sionem locabit predia, ⁊ fructus custodiet, si hoc debitor non faciat,
vt. ff. vt in possessio. lega. l. is cui. §. qui locator. ⁊ de bonis auctorita.
iudic. possiden. l. in venditione. §. j. Ex premissis patet quis sit effe-
ctus primi decreti, quid per illud actor habet detentationem, ⁊ cu-
stodiam rerum, ⁊ iudiciale, vel pretorium pignus vendere ei constitu
tum postquam inductus est in possessionem, vt. ff. de pignorati. acti.
l. non est mirum. ⁊ hec possessio vel tenuta dicitur in quibusdã pti-
bus Lombardie possessio tedialis, que ideo datur vt aduersarius te
dio affectus veniat responsurus. ff. vt in possessio. legat. l. is cui. Est
36 ⁊ alius effectus, † quia missio vnius creditoris proderit omnibus, se
cundum ꝙ legitur. C. de bonis auctoritate iudicis possidendis. l. fi-
na. Quia iussus possidere ex primo decreto plerunq; nõ admittitur
sed venire prohibetur, vel postquam bona cepit possidere de bonis
expellitur, ideo quibus auxilijs prohibito subueniatur videndum
est casus in quibus prodest auxilium, vt. ff. ne vis fiat ei. ex quo edi-
37 cto triplex auxilium est proditum. † Primum auxilium est, ipsum in
terdictum prohibitorium, per quod prohibetur, ne vis fiat ei qui in
possessionem missus est. Secundum auxilium est proditum, scilicet
officium iudicis, cuius potestate induci debet in possessionem, vel
officiales suos, vel per milites qui sunt deputati ad hoc. ⁊ dicuntur
milites iustitie in Lombardia, ⁊ habet actor electionem, quod isto-
rum beneficiorum velit eligere, vt. ff. ne vis fiat ei. l. siue quis. Ter
tium auxilium procedens ex hoc edicto quod fuit prohibitorium,
datur ei qui missus in possessione expellitur, frustra in possessione
enim mittetur, nisi missus custodiretur, vt. ff. ne vis fiat ei. l. j. j. resp.
38 ⁊ l. seq. † Hec autem auxilia competunt ei qui mittitur ex qualibet
iusta causa, vt. ff. ne vis fiat ei. l. j. §. est autem generale. ⁊ §. hec ver
ba. Competit hoc edictuꝫ ꝯ oẽm doli capacẽ, vnde pupilli ⁊ furiosi
hoc

hoc edicto nõ tenent̃, ⁊ cõpetit si dolo ꝓhibuit quis, siue ꝓhibuerit suo noie siue alieno, vt.ff.ne vis fiat ei.l.j.§.hoc edicto.⁊.l.si is q heres. Tñ a quo petunt̃ legata, nõ tenet̃ legatarius, sed eo ꝓhibuit venire in possessionẽ qñ nõ satisdat ꝺ legatis pstãdis, nisi elapso spatio sex mẽsiũ ab eo tpe quo ab eo petita fuit satisdatio, vt.C.vt in posses.

39 lega.l.certa est. † Ista autẽ auxilia dantur infra annum ad interesse.

40 † Actio tamẽ in factũ est perpetua in duobus casibus. Primus casus est quãdo ꝓhibitus ex causa damni infecti fuit aliquis possidere, vt.ff.de dam.infec.l.si quis missus.§.hec actio. Secũdus casus est qñ heres volens satisdare prohibuit legatarios, vt.§.ne vis fiat ei.l.j.§.

41 hac autẽ actione. † Heredibus aũt datur ꝓhibitis, sed contra heredes ꝓhibentis nõ datur, nisi in quantũ ad ipsos peruenit vt in predi-

42 cto.§.cõtinetur. † Itẽ nota, ꝗ quidã dixerunt ꝗ actio in factũ competit expulso, ⁊ interdictũ restitutoriũ, hoc est ꝑpter edictum in pristinam possessionẽ restituatur, vt.ff.eo.l.si quis missus.§.cũ pretor. qꝺ satis põt dici. Uel dic, ꝗ illud est speciale, qñ mulier causa vẽtris

43 mittit̃ in possessiõe, vt sit restitutoriũ. † Queri potest an illi qui ẽ expulsus postquã venit in possessionẽ detur interdictũ de vi ⁊ vi arma. Rñ.leo, nõ, quia nõ possidet, vt.ff.de acqui. posses.l.possideri.§.vlti.⁊ illud iterdictũ nõ datur nisi ei qui possidebat tũc quũ deijciebat̃, vt.ff.de vi ⁊ vi arma.l.j.§.hoc aũt interdictũ nulla. Eadẽ fortassis ratione, habebit locũ cõstitutio.l.si quis in tantã.C.vnde vi põt tamen dici ꝗ eiectus põt recuperare tenutã per constitutionẽ institutã.C.

44 de pac.pign.l.vlti. † Sed quid si vocatus post primã missionẽ vel primũ decretũ, redeat ante secũdũ? Respõdeo, restituetur ei possessio, ita tñ si prius restituantur expense ⁊ damna que sustinuit propter absentiã, tunc sacramento actoris declaranda, vt.C.de indic.l.sancimus.in aucten.ibi signata. Item debet dare fideiussorẽ de ꝓsequenda lite, vt.C.de bon.autori.indic.possiden.auctẽ.ei qui iurat. satisdationẽ prestat etiã si sit possessor rerũ imobiliũ propter suã contumaciam, licet alias non teneatur, vt.ff.qui satisda.cogan.l.sciendũ. Item actor oẽs expensas vtiles ⁊ necessarias, quas fecit sine dolo ab aduersario recuperat, vt.ff.de bon.autori.indic.possidẽ.l.pretor ait.§. ait pretor.⁊.§.itaq̃. Postquã de primo decreto, ⁊ de his quẽ ad ipsum pertinent vidimus, tractatũ secũdi decreti plenius exequamur.

45 Et primo videndũ est quãdo interponatur. † Interponit̃ autẽ secũdum decretũ elapso anno a tẽpore primi decreti, secũdũ ꝗ supra dictũ est, ⁊ hoc tẽpus statutũ est ad possessionẽ recuperandã, vt.C.de pscrip.xxx.anno.l.si quis emptionis.§.fi.vel elapso spatio quatuor mensiũ, quia tale tẽpus datur condẽnatis, vt.C.de vsur.rei iudica.l.eos.⁊.ff.de re iudica.l.debitoribus.vel elapso biẽnio.C.de iure dot.l.vlti. Alij dicũt tẽpus a iudice statuendũ cum a lege nõ sit determi-

46 natus, argu.ff.de iure delibe.l.j.in fi. † Interponit̃ autẽ quia iudex iubet secũdo aliquẽ possidere possessiones quas per primũ decretũ assignauerat, ⁊ hoc iubet in psonalibus actionibus, vt argu.C.de in-

47 dic.l.properandum.§.fi.autẽ. † Itẽ in causa damni infecti, vt.ff.de dam.infec.l.si finita.§.vlti. Caue tamẽ tibi qualiter dicas interponi secundũ decretũ in psonalibus, naꝫ dico ꝗ iudex primo pcipiet bo-

48 na vendi, si debitor latitet, dicit̃ autẽ † latitare debitor, quãdo turpiter ⁊ fraudulẽter se occultat, vt euitet cursum creditorũ, ⁊ illi tantũ creditores possunt impetrare fieri venditionẽ quos debitor fraudare voluit, vt.ff.quib.ex caus.in possess.eat.l.fulcinius.§.quid sit.⁊.§.

49 vtruꝫ. † Sin aũt vocatus nõ latitat vt fraudet creditores, nec est cõtumax, sed est absens ex quacunq̃ causa probabili, necessaria vel voluntaria, creditores mittent̃ in possessionẽ bonorum, nec tamen bona vendentur, vt.ff.ex quib.caus.ma.l.Item ait pretor.§.hoc autẽ. naꝫ si quis vẽdiderit bona quasi latitantis cum nõ latitaret, venditio nulla

50 est, vt.ff.quib. ex cau.in possessio.eat.l.fulcinius.§.si quis. † Et est sciendum, ꝗ quãdo bona debitoris sunt vendenda, vel creditori assignanda, curator voluntarius nõ necessarius debet dari bonis autoritate psidis, ⁊ maioris partis creditorũ, ⁊ ipse agat, ⁊ ipse cõueniatur, nec cogitur satisdare si litiget per se, sed si cõstituat procuratoreꝫ, ꝓcurator satisdabit, vt.ff.de curato. bon.dan.l.ij.§.j.⁊.§.queritur. Et

51 ipse curator vendet bona, vt.ff.de curato.bon.dan.l.penulti. † Emptore autẽ nõ inuento, iudex per secũdũ decretũ dabit illaꝫ rem, vel illa bona debitoris in solutuꝫ actori, vel pro debito adiudicabit̃, vt.ff. de re iudica.l.a diuo pio.§.si sub pignore, non dico ꝗ assignet iudex per secũdũ decretũ dominiũ, sicut quidã ignorans scripsit ⁊ dixit, cu-

52 ius dictum reprobatur.C.si pi.in cau.iudi.l.ij.tamen † per interpositionem huius decreti, dico parari iustam causam possidẽdi ⁊ pscribendi, siue erat dñs debitor, siue non, ⁊ hoc est ꝗ dicit lex illũ habere iustam causam vsucapiendi, cui res a iudice data fuerit in solutũ,

53 vt.ff.de public.l.sunt ⁊ alie.in fi. † Sed queritur an bonorũ venditio, vel datio in solutum, vel adiudicatio supradicta fieri possit ante litis contestationem? ⁊ videtur ꝗ nõ, quia ante litis contestationẽ nõ fertur sententia diffinitiua secũdum nos regulariter, sed interlocutoria sententia bene potest ferri, vt.C.de his qui ad eccles.confugi.l.presenti.§.sed ⁊ si hoc.⁊.ff.de bon.aucto.indic. possid.l.si minor. de priuileg.credit.l.si pater.ibi quemadmodum ⁊c.ex quib. caus. in possess.eat.l.apud.nam.l.si pater ⁊ hoc secundũ decretum ⁊ ante

54 litis contestationem ⁊ post interponitur. † Sed illud potest queri que sit differentia vtrum vendantur vel dentur in solutum res ex hoc secundo decreto, vel interloquutoria sententia, vel diffinitiua, quum mandat iudex sententiam exequutioni? Respondeo, secundum quosdam hec est differentia, quia post factam venditionem ex sententia diffinitiua, nunquã reus audietur, vt.C.de indic.l.properandum.§.sin autem reus. Sed post dationem in solutum actori factam, vel adiudicatam, adhuc audietur, secus si essent alienata bona debitoris non in actorem, sed in extraneum, argumen.C.de iure do.impe.l.vlti.sin autem non fuerit creditori res data, vel adiudicata, vel vendita, vt dictum est, posset debitor recuperare rem suam in actione personali hinc ad spatium.xxx.annorũ, solutis expensis actori, ⁊ est ratio, quia creditor non possidebat ex primo decreto.

55 † In realibus autem non interponitur secũduꝫ decretum, sed cursus vnius anni habetur pro secundo decreto, nam elapso anno computato a tempore primi decreti secundum omnes missus in possessionem, fiet verus possessor, vt.C.de prescrip.xxx.anno.l.si quis emptionis.§.vlti.⁊ ex tunc paratur ei iusta causa vsucapiendi, siue dominus rei possesse erat debitor, siue non, ⁊ vsucapit etiam sciens rem alienam, vt.ff.de noxa.l.actio.⁊.l.generaliter.⁊ est ratio, quia iustam

56 habet possessionem, nam † iuste possidet qui autore pretore possidet, vt.ff.de acquiren.possessio.l.iuste.speciale tamen est in causa damni infecti ⁊ in actione noxali vt per secundum decretum dominium acquiratur, sed ille qui non cauebat de damno infecto, siue non respondebat in actione noxali pro seruo suo dominus erat, si non erat dominus paratur iusta causa vsucapiendi, vt.ff.de dam.infec.l.si finita.§.idem iulianus. ⁊.ff.si ex noxa. cau.aga.l.j.§.fina. ⁊.ff.de

57 noxa.actio.l.electio.§.fina. † Et ego solus in actione noxali dico, ex primo decreto transferri dominium, nam in ea actione nunquam inuenio interpositum decretum secundum, vt in preallega.l.ff.si ex noxa.cau.aga.l.ij.§.penulti.⁊ de noxa.actio.l.electio.in fi. Ex predictis patet, ꝗ secundum hoc propter contumaciam rei interponitur quandoq̃ ante litis contestationem, quandoq̃ postea, nam quũ petij rem quã ad me iure dominij pertinere dico, aut lis est contestata, vel nõ est contestata, aut liquet iudici de causa, aut non liquet. Ubi lis est cõtestata ⁊ iudici liquet de causa, iudex fert sentẽtiã diffinitiuã, ꝓnunciando actorẽ esse dominũ rei petite, ⁊ tunc ei esse restituendã, nec absens cõtumax a sententia posset expellere, vt.C.de indic.l.ꝓperandũ.§.sin aũt. Si aũt esset quasi cõtestata, qa nõ cum domino, sed cũ procuratore, vel illo qui possidebat rem, nõ tamẽ lis est cõtestata, vel est cõtestata ⁊ non tamẽ liquet iudici de causa, denunciabitur illi qui possidet rem petitam per se vel per aliũ datis certis inducijs vt veniat respõsurus. si non venerit possessio transfertur in actorẽ, ⁊ per primum decretum, ⁊ est ratio quia lis erat quasi contestata, reseruata tamen questione proprietatis absenti, vt.C.vbi in reꝫ

58 actio.l.ij. † Sed infra quantũ tẽpus recuperabit proprietatẽ reus? Respondeo infra spatium decem annorum inter presentes, ⁊ viginti inter absentes. postea nõ cum res sit pscripta etiam a sciente, vt.ff.de

59 noxa.l.⁊ generaliter. † In alio autẽ casu vbi lis non est cõtestata vel quasi, per primum decretum nõ datur nisi custodia, ⁊ nõ possessio, ⁊ reus reuertẽs infra annũ poterit recuperare possessioneꝫ, vltra non. vt.C.de pscrip.xxx.anno.l.si quis.§.fi. Sed queritur, quare in realibus nõ trãsfertur dominiũ elapso anno quasi secũdo decreto? Respondeo, quia actor nõ intẽdit habere dominiũ, immo ꝗ sibi res restituatur, ⁊ dicat se dñm. Item quia nõ interuenit autoritas iudicis.

60 † Item queritur nunquid in illis stipulationibus pretorijs, que vicẽ obtinẽt actionũ.ff.quib.ex cau.in posses.eat.l.j. interponat secũduꝫ decretũ? ⁊ certe de causa dãni infecti certũ est, qa interponit̃ vt supra

61 dictũ est. † In cã legatorꝫ interponit̃ scꝺm decretum, scꝺm qualitates actionũ quibus agit̃ a legatario. si enim agit actione ex testamẽto, dicemus in ea actione qꝺ dico in alijs actionibus personalibus, si reali idẽ qꝺ in reali. si hypotecaria, idẽ qꝺ.s.dixi in hypotecaria. his

62 enim tribus actionibus petit̃ legatũ, vt.C.cõmu.de lega.l.j. † Item qñ mulier mittit̃ in possessionẽ vẽtris noie interponit̃ scꝺm decretũ, ⁊ est ratio, qa ibi nõ agit̃ vt possessio vel dominiuꝫ acquiratur, sed vt alatur mulier noie ventris, vnde debet constitui curator bonis, qui alat mulierẽ, quod dic vt.ff.de vent.in possessio mitten.l.j.§.mulier. vsq̃ in finem legis ab initio.⁊.l.curator. Idem dico in carboniano edicto, vt missus ex primo decreto habeat veram possessionem, vt de carbon.edic.l.iij.§.missus.⁊ forte ibi ponitur possessio pro detentatione. Hec aũt que dicta sunt, locũ habent in actionibus pure realibus, ⁊ pure personalibus. nam licet multe actionum sint diuisiones

bonorum, quantum tamen ad materiam istam non est opus de alijs
diuisionibus, nisi istis, quia quicunq; agit, aut agit personali, aut rea-
li in incorporalibus, puta seruitutibus, debet, vt institu. de actionib.
63 in princip. ⁊ §. ij. Sed † quid erit in duplicibus, puta familie erci-
scunde, cōi diuidundo, ⁊ finium regundorum, si aduersarius prono-
catus ad diuisionem non venit, nunquid debet mittere presentem in
possessionem pro indiuiso? ⁊ videtur ꝙ debeat mittere eum in pos-
sessionem pro ea parte, quam iurabit suam esse pro diuiso, ⁊ non pro
indiuiso, quia absurdum est, vt plus ei concedatur q̄ ipse pro par-
te petijt, ⁊ non pro indiuiso, ergo non debet assignari res pro indi-
uiso tota. Si dices, iudex diuidet terram, respondeo, bene potest
quibusdam heredibus absentibus diuidere, vt. ff. famil. ercisc. l. ij. §.
dubitandum, ⁊ hec quando iudici constat ꝙ res est communis, nec
coheres diffitetur, alias non debet iudex diuidere, ne fieret preiu-
dicium petitioni hereditatis, que ita hoc casu locum habet, vt. ff. fa-
64 milie erciscun. l. j. ff. de exc. l. fundi. Alij dicunt † quorum senten-
tia magis frequentatur, ꝙ actor debet mitti in possessione totius
rei communis pro indiuiso, ⁊ missus medietatem fructuum perci-
piet iure suo, alia medietas seruabitur secundum arbitrium iudi-
cantis. Nec enim videtur ꝙ possit iudex in preiudicium absentis
diuidere, vt. C. familie erciscun. l. coheredibus, sed lex illa non lo-
quitur in diuisione facta a iudice, sed quando diuiserunt quidam
65 coheredes inter se. Item † alia ratione videtur ꝙ iudex debeat di-
uidere, quia per diuisionem vel adiudicationem iudex transfert do-
66 minium, vt institu. de offic. iu. in fine tituli, ⁊ ferendo † sententiam
diffinitiuam, que nō solet ferri ante litis contestationem, ⁊ hoc quan
do actori ad diuisionem rei faciendam tam in iudicio familie erci-
67 scunde, q̄ communi diuidundo. Si † autem agitur personalibus,
vt quia vnus impeditur in re communi, vel quia vnus fructus om-
nes rei communis percipit, Idem dicam quod in personalibus ac-
tionibus. nam iste actiones ⁊ alie mixte sicut pet. heredit. quantum
ad hoc personales dicuntur, vt. ff. famil. erciscun. l. inter coheredes.
68 §. familie. ⁊ ff. commu. diuid. l. in summa. In † actione autem finium
regundorum, videtur ꝙ si citatus reus non veniat, iudex debet
mittere agrimensorem ad fines distinguendos, vel ipse iudex de-
bet ire ⁊ subijcere loca oculis suis, ⁊ diuidere fines, vt. C. finium re-
69 gundo. l. si irruptione. Item queritur † quid sit officium iudicis in
alijs duplicibus ⁊ possessorijs interdictis, in quibus vterq; conten-
dit se possidere, vt in interdicto vti possidetis, vtrobi, ⁊ de superfic.
⁊ videtur ꝙ si citatus legitime non veniat, ꝙ iudex interloquendo
pronunciare debeat actorem non inquietandum in possessione, ⁊
missus non audietur, nisi expensas restituat, ⁊ se possedisse probet,
argu. ff. de oper. noui nunciatio. l. si prius. vel melius dico, ꝙ post-
quā iudex per secundum decretum pronunciauit hunc non inquie-
tandum, non audietur aduersarius in possessione reuersus elapso an
no, sicut in realibus. Sed de proprietate audietur, nam hec interdi-
cta licet personalia sint, in rem tamen scripta sunt, vt. ff. de interdic.
l. j. in fi. potest etiam dici, esse distinguendum, an actio in factum red
dita loco cuiuslibet interdicti, vt institu. de interdic. in fine, petatur
vt interesse tantum, vt. ff. ne vis fiat ei. l. j. §. hoc interdictum. ⁊ in si-
milibus. ⁊ tunc idem faciet iudex quod in puris actionibus perso-
nalibus, quia pro interesse tantum in personam agitur. An per illā
actionem petatur factum, puta agitur interdicto de ope. fac. vt o-
pus precise destruatur, ille enim qui agit ad factum precise poterit
petere factum vel interesse si voluerit, vt. ff. de noui oper. nunciatio.
l. stipulatio opus hoc est quod dixi de oper. no. nunciatio. gratia ex-
tra posui. de his tamen plene iam tractabo. Qualiter ergo in ser-
uitutibus vrbanorum prediorum, vel rusticorum interponatur secun
dum decretum queritur? Potest responderi, quia si ille a quo pe-
to seruitutem predialem vel vrbanam non esse defendit, ⁊ vocatus
non compareat, non inuento contra eum agetur confessoria, ⁊ mit-
tetur quasi in possessione illius seruitutis. Si autem negatoria, ille
qui dicit sibi debitam seruitutem, se non defendat, pronunciabit iu-
dex quasi interponendo decretum illum non debere vti seruitute,
donec questio terminetur, vt. ff. de oper. no. nunciatio. l. si prius. ⁊
de dam. infec. l. a quo. ⁊ si ser. vendi. l. is cuius familia. ⁊ de aqua
quoti. ⁊ esti. l. si de via. Quod autem sit officium iudicis in feren-
da sententia diffinitiua in seruitutibus, ⁊ qualiter eā firmare debeat,
70 declaratur. ff. si ser. ven. l. harum. ⁊ l. egi. † Sed si aliquam peto ser
uitutem, ⁊ vocatus non veniet, qualiter interponetur decretum, nam
hic non potest fieri missio in possessionem? Ad hoc dico, ꝙ actor
potest postulare vt iudex pronuntiet, vel ea cancellentur que facta
sunt, quod potest habere locum quando de possessione seruitutis
proclamat in libertatem, vt. ff. de libe. cau. l. diui fratres. §. j. C. de li-
be. cau. l. iusta. vel dicam, ꝙ si citatus non veniat infra annum, per-
petue subijcitur seruituti, vt. C. de ass. toll. l. sciētes, ⁊ sic cursus vnius
71 anni in hoc casu multum operatur. † Queri potest, quid iudex fa-
cere debet in criminalibus causis si reus citatus non veniat, vel non
compareat, nam reus citari debet ternis edictis, ⁊ si reus degit in
prouincia alia, iudex qui de crimine cognoscit, epistolam vel literas
mittat ad iudicem illius loci, vbi accusatus degit, per illum iudicem
ad locum illius maleficij transmittatur. si reus non veniat, bona
eius adnotabuntur. Sed reus veniens infra annum bona eius recu
perabit prestita satisdatione de respondendo. Sed si infra annū nō
veniet, bona eius confiscabuntur. C. de requi. re. l. j. §. presides. ⁊ l.
72 diuus, ⁊ in auctẽ. vt nulli iudic. §. si vero. † Sed quid erit in spi-
ritualibus si petatur ecclesia vel prebenda ab aliquo, ⁊ reus infra an-
num non compareat, nunquid actor post annū efficietur verus pos-
sessor, vt sic actor ius vt ecclesia prescribere possit, quū forte non fue-
rit in ecclesia canonice institutus? Dico ꝙ possessor, vel quasi pos-
sessor efficitur, sed non prescribitur, quia titulo non prescribitur, qui
etiam dicit se prelatū, debet ostendere se non prescripsisse, sed li-
bellum sue ordinationis debet ostēdere, vt. ij. q. j. c. letum. nec obstat
extra de pur. ca. c. circa. quia ibi habebatur ecclesia tanquā proprie-
tas. non tanquā prelatura, ⁊ sic potest intelligi extra de eo qui mit.
73 in poss. c. j. ⁊ ij. nunquā † enim secundum iura canonica datur alicui
ius prescribendi, nisi adsit bona fides, vt extra de prescrip. c. quoniā.
74 cum similibus. † Si queras, quid ergo operatur secundū decretū
in spiritualibus? Respondeo, duplex est commodum, ⁊ quia posses-
sor vtetur fructibus rei, ⁊ quia habebit exequutionem intra omnem
agentem, ⁊ hoc propter bonam fidem, ⁊ qualem titulum ⁊ autorita-
tem iudicis, ⁊ sic nō prescribetur ius prelature, sed prescribetur con-
tra omnem agentem actionem acquirendo sibi cōmodum exceptio-
nis, ⁊ cum similibus, extra quod in. ma. acqui. po. c. perpetuas. ⁊ ex-
75 tra de prescript. c. significauit. † Sed quid si questus non habebat
nisi feuda, ⁊ res que subiacent restitutioni, vel vsusfructus in bonis
aliquorum siue predijs? Respondeo in omnibus istis casibus hoc
assignabitur per secundū decretum actori, vt ita sint penes actorem,
sicut penes conuentum, vt. ff. de damno infec. l. si finita. §. si de vecti-
galibus. Sed quis faciet seruire pro feudo domino? Respōdeo ipse
76 qui vere vasallus est. † Item si reus non habet nisi nomina, ⁊ in eis-
dem interponetur secundū decretum, precipiet enim iudex debito-
ribus conuenti, vt pecuniam soluant actori, sicut dixi supra in tracta-
tu primi decreti. Sed nunquid hec pecunia sit statim actoris? Dico
ꝙ non secundū quosdam, sed victor percipiet ex ea vtilitatem, ⁊ per
triennium vsucapiet, sicut vsucapit aliquā rem mobilem, ⁊ post triē-
77 nium non poterit aliqua actione pro hac pecunia conueniri. † Re-
stat videre, qui iudices hoc decretum possint interponere, ⁊ videtur
78 ꝙ tantum ordinarij merum vel mixtum imperium habentes. † Mit
tere enim in possessione magis est imperij q̄ iurisdictionis, vt. ff. de
iurisdictio. omn. iudic. l. merum. Item alia ratione, quia hoc decre-
tum causa cognita interponitur, ⁊ versatur in cause cognitione, an
reus sit absens iusta de causa, vel non, ⁊ quedam alia, vt. ff. de dam.
infec. l. si finita. §. si forte. ⁊ §. postea. ⁊ l. eorum. ff. ex quib. cau. ma. l.
79 ab hostibus. §. si damni. † Unde quum cause cognitionem deside-
ret, per legatū non expedietur, vt. ff. de offi. presi. l. nec quicquā. §.
vbi decretum. ⁊ hoc satis potest dici, vel dicam, ꝙ delegatus bene
poterit pronunciare de mittendo in possessionem, non tamen re ipsa
ipse mittet, sed maior, ⁊ sic intelligitur quod est. ff. de dam. infec. l.
iiij. §. duas. Primum autem decretum interponitur vt supra dictū
80 est. † Sed quero quo iure actor postulet interponi hoc secundum
decretum? Dicunt quidam ꝙ per actionem in factum, argum. ff. de
dam. infec. l. inquilino, ⁊ institu. de success. Alij dicunt ꝙ implora-
81 bitur officium iudicis. quod tutius est. † Effectus autem secūdi de-
creti est, vt ex premissis patet, magnus, quia per illud aliquādo pos-
82 sessori dominiū acquiritur, ⁊ contumatia superbi refrenatur. † Cir-
ca predicta potest si conuentus non est de territorio in quo iudex ha
bet iurisdictionem, quia Bononie, conuenitur mutine ratione con-
tractus, ⁊ citatur Bononie, sed non comparet coram iudice mutine,
quid faciet mutinensis? Dico ꝙ iudex mutinensis debet mittere li-
teras ad illud qui preest Bononie, vt mutine mittat reum, nam ⁊ in
contractibus ⁊ in delictis reus debet transmitti ad locū vbi contra-
xit vel deliquit, per auctẽ. vt omnes obe. iudi. pro. quod est signa-
tum. C. vbi de crimi. agi opor. auctē. qua in prouincia. ⁊ si iudex Bo
nonie, nō transmittat reum punitur a superiore in tribus libris auri,
⁊ officiales in totidem, ⁊ si per metum eū nō trāsmittat, cingulo spo-
liabitur vt in auctē. vt nulli iud. §. si vero quid cōprehensorū. ⁊ C. vbi
cau. sta. agi deb. l. j. ⁊ ff. de requi. re. l. ij. domino Azo. videbatur ꝙ si
Bononiensis citatus a iudice mutinense non veniret, tunc debet
mittere actorem in possessionem bonorum que reus habet mutine,
si nulla bona habebat mutine, non poterit vltra aliquid facere. Sit
ergo mutinensis Bononiam iustitiam recepturus. Videtur tamen

ꝙ

quod mutinensis possit exequi officium suum, vt dictum est per iudicem Bononiensem, vt is mittat in possessionem & quantum ad hoc maior censetur Bononiensis quam Mutinensis, etiam si in officio sint equales, & hoc est quod dicit lex quod iudex officium suum debet exequi per maiores. C. de iudic. l. properandum. §. sin autem reus. & ad hoc. ff. de bon. autori. indi. possiden. l. cum vnus. §. penulti. qualiter
83 † autem iudex in primo decreto & secundo formare debeat sententiam vel decretum, planum est, quia in primo decreto in scriptis vel sine scriptis interloquetur hoc modo quia Martinus a me legitime citatus vt responderet Titio per se, vel per alium legitimum responsalem non comparuit, nec apparet aliquis qui eum defendat. Ideo pronuncio Titium esse mittendum in possessionem bonorum Martini pro mensura debiti declarati, causa rei servãde, vel si aget reali dicet iudex, pronuncio eum esse mittendum in possessionẽ rei petite, eadem poterit esse forma secundi decreti sententie, excepto eo quod sententia sine secundũ decretum fieret in scriptis, & pronunciabit sic, pronuncio & secundũ decretum interpono & assigno insolutum ei actori res que eidem fuerunt per primum decretum assignata, vel ea bona sibi adiudico. Deo gratias. Guido de Suza.

Explicit tractatus de primo & secundo decreto, inceptus per D. Ja. de Bel. vsque ad illud. Item quid si iudex dedit tenutam ad postulationem actoris, non citato reo legitime, & abinde vltra completus per D. Guid. de Suzaria.

Tractatus vsucapionum & prescriptionum tempora breuiter & dilucide explicans, Autore Joan. Oldendropio Jurisconsulto clarissi.

SUMMARIUM

1 Temporis observatio quam sit omnibus in rebus necessaria.
2 Oportunitatis imago qualis apud antiquos fuerit, & quam ob causam ab illis depicta proponeretur.
3 Interpretatio verborum etsi prior est, rerum tamen potior est.
Usucapio vnde dicta.
Pignori capionem veteres dicebant pignoris oblationem.
4 Prescriptio Jurisconsultis quid significet. & sub. nu. 6.
5 Usucapionem a prescriptione recte ne distinxerint hactenus iuris interpretes.
6 Usucapio ex propria significatione refertur ad acquisitionem rerum mobilium & inmobilium.
7 Usucapionis diffinitio.
8 Dominium quod per vsucapionem adijcitur, sit ne directum an vtile.
9 Usucapio sine possessione non procedit.
Continua possessio que dicatur.
10 Possessio autoris accedit successori.
11 Hereditas non adita personam defuncti sustinet, ac propterea vsucapionem a defuncto ceptam complet.
12 Possessio que vsucapionem inducit iusta esse debet.
13 Titulus quid sit, & vnde dicatur.
14 Possessio sine titulo vsucapionem non parit.
15 Titulus (pro suo) generalis est ad dominij acquirendi causas.
16 Usucapio bonam fidem possidentis exigit. & nu. 20.
17 Bona fides, quod attinet ad vsucapionem, quid sit.
Titulum habens, non semper bonam fidem habet, nec econtrario.
18 Bona fides sine titulo ad vsucapionem non prodest.
19 Error alieni facti non etiam proprij bone fidei possessorem excusat.
Error iuris vsucapienti semper nocet.
21 Autoris mala fides noceat necne successori bone fidei.
22 Mala fides defuncti nocet heredi etiam bona fide possidenti.
23 Dies ceptus habetur pro completo, quod attinet ad vsucapionem.
24 Usucapionis rerum mobilium & immobilium tempus.
25 Prescriptionis diffinitio.
26 Actio omnis prescriptione. xxx. vel. xl. annorum tollitur.
27 Prescriptionis longissime effectus.
28 Possessor bone fidei re ad verum dominum reuersa post completam vsucapionem, possit ne aduersus eum agere.

Quod in omnibus rebus bene feliciterque constituendis, plurimum referat † temporis habere
1 rationem, natura satis manifestum est. Attamen plerique, cum id non credant, coguntur experiri, atque stultorum magistro exitu tandem bellissime docentur. Nemo enim commodum voti sui successum sperabit, qui tempestiuitatem aut ignorat, aut contemnit. Quis non videt agriculturam, sationes, messes, vindemias, insitiones, propagationes, in tempore vtiliter exerceri, at contra neglecta oportunitate, omnia ista, aut calore, aut gelatione prorsus interire? Quotum existimabis sine periculo nauigaturum, nullo temporis discrimine observato? An non palam constat, vsum optimarum herbarum, adde etiam quotidiani cibi, prorsus nihil prodesse nobis, aut etiam nocere, nisi in tempore sumamus? Quis item principes feliciter adiuerit extra tempestiuitatem? sicut Horatius, mittens olim Augusto Cesari librum, diligenter monebat portitorem, vt tempestiuiter adiret, ac mollissima fandi tempora observaret. Quo fere pertinet, quod Imperatores in. l. ciuitas. C. de offi. recto. prouinci. Ciuitas (inquiunt) Rhodiorum iniuriam suam non tam decenter, quam sero conquesta est.

¶ In summa, omnis humana actio, suam exposcit tempestiuam occasionem, quam nisi mordicus retineamus, res ipsa vnumquemque docebit, quam verum sit, quod dici solet, nosce tempus, post festum venire miserrimum est.

¶ Alioqui videbimus, quam sepe nobis ex lucro damnum, ex voluptate molestiam, ex amicitia simultatem adfert neglecta tempestiuitas, vt mihi insanire videantur, qui nihil referre putant in rebus publicis ac priuatis, quid quoquo tempore fiat.

2 ¶ Quocirca rectissime veteres † oportunitatis velut imaginẽ multis in locis depictam habebant, quo magis admonerentur vel ipso aspectu. Primis enim insistentem expresserunt, quod semper voluatur, & certo loco stare nequeat, Talaria pedibus gestantem, quia volucris sit, facie crinibus tecta, quod agnosci nolit, nisi a diligentissimo observatore. Occipiti caluo, ne teneatur fugiens, nouaculam dextra tenentem, vt elapsa prescindat omnem spem, pedissequam habentem penitentiam, scilicet, que neglecte occasionis exigat penas, hec fere Erasmus.

¶ Ceterum, iuris ciuilis consultissimi autores, tam varijs rerum omnium exemplis permoti, existimauerunt, in ciuilibus quoque commertijs, cum ad acquirenda dominia, tum ad reliquas negociorum expeditiones tempora quedam, velut repagula, constitui oportere, vt vnusquisque sciret, quando, & quandiu aliquid facere aut non facere liceret, de quibus hoc libello disserere, operepretium existimaui, ad retinendam in republica gerendarum rerum oportunitatem.

Principio, videamus quid signi-

ficent hec verba, vsucapio, & prescriptio, quorum mentionem in ti-
3 tulo fecimus. Quippe, verborum † prior, rerum potior est interpretatio, exemplo Ulpiani in. l. j. ff. si cer. peta.

¶ Usucapio itaque inde dicta est, quod per vsum aliquid capit, & aufert. Usus enim per lapsum temporis adimit res corporales & incorporales priori domino, & transfert in alium. Sic pignori capionem olim dicebant, quam nunc captionem, & ablationem pignorum nuncupamus. Gellius libro. vij. existimat vsucapionem & pignoris capionem, duplicatis ex integro vocabulis, dici oportere. Interdum tamen extra compositionem, interiecta qualibet voce profertur, vt est apud Paulum in. l. nunquam. §. vlti. ff. de vsucapio. si defunctus (inquit) emit, heres autem putat eum ex donationis causa possedisse, vsu eum capturum, Julianus ait.

¶ Prescriptio, apud iuris consultos, pro exceptione accipitur. Nam prescribere, significat statuere aliquid, & certo ordine concipere. Unde actiones prescriptis verbis appellate sunt, quod generali quadam verborum serie, vt varijs causarum figuris pro re nata commode deseruirent, concipiebantur, cum interim alie actiones specialem & nominatam formulam haberẽt. Ceterum exceptiones quoque reorum, ne pro arbitrio passim extra rem proponerentur

(vt nunc sepe fit) olim, ad instar actionum, certis formulis constitute fuerant. Igitur merito prescriptiones nuncupate sunt, siue ex longa possessione, siue ex alijs diuersis temporum diffinitionib. essent producte, vt est titu. ff. de diuer. tempo. prescriptio. Modestinus in l. nihil, in prin. ff. de inoff. testamen. Utrobiqz enim (inquit) prescriptione submouebitur. ⁊ in l. qui agnitis. ff. de excep. seu prescriptioni. non semel exceptionem rei iudicate, vocat prescriptionem. Qua ratione iungebatur datiuo casui, vt, prescribo tibi, prescribo illi. Marcellus in l. iij. in princ. ff. de preuaricato. Nam si reus (ait) accusatori publico iudicio ideo prescribat, quod dicat se eodem crimine ab alio accusatum, ⁊ absolutum, ⁊c. Papinianus in l. intra quatuor annos, in princ. ff. de diuer. tempo. prescri. Post quatuor annos (inquit) secundo delatori venienti, prior nunciatio, quo minus prescriptione temporis submoneatur, non proderit.

5 ¶ Recentiores † vero legum interpretes, neglecta romani sermonis puritate, vsucapionem ⁊ prescriptionem in significatione confundunt, in qua vtiqz discrimen est, rursus in re ipsa sepe differentiam constituunt, cum nulla sit. Primum enim, vtrunqz verbum iungunt accusatiuo, vt vsucapio domum, prescribo domum, vestem, fundũ, non animaduertētes, qđ prescribendi significatio, magis ad exceptionem pertineat, etiam si effectus retinendi dominij plerũqz sequatur. Deinde vsucapionem trahunt ad res mobiles, prescriptionem ad res immobiles, per l. ij. C. in quib cau. ces. lon. temp. prescri. in seruorum (ait) proprietatis negotio, cum vsucapio locum habeat, ad questionem longi temporis prescriptionem superfluo peruenitur. Ex quo loco verisimile est natum hunc errorem, cum tamen ex diametro probet diuersum. Nam Imperatores ibi prescriptionem seu exceptionem longi temporis appellant, cum tamen tractet solum de proprietate seruorum, ⁊ sic rerum mobilium. Ergo prescriptio nō pertinet dũtaxat ad res immobiles, sicut nec vsucapio semper ad res mobiles. Paulus in l. furtum. ⁊ l. quare. ff. de vsucapi. loquens de fundo alieno sine vi possesso. Quare ipse quidez (inquit) non potest vsucapere. ⁊ in l. nunquam in vsucapionibus in princi. ff. eo. titu. sic dicit, vel post longum tempus venditionis peractũ vsucapi non posse, quia iuris error sit.

¶ Obseruandum igitur summatim sic fuerit, vsucapionem referri
6 † genuina significationis vi ad acquisitionem rerum mobilium vel immobilium. Quam ob causam titu. ff. de vsucapioni. est in lib. pandectarum tertio qui tractat de acquirendis rerum dominijs. Prescriptio autem, ad ius excipiendi principaliter pertinet. Unde titu. de diuersis tempor. prescriptioni. libro. vj. post reliquas exceptionum species, generaliter subiungitur. Latius igitur patet significatio prescriptionis, quam vsucapionis. Omnis enim ratio temporis (que vt opportunitas seruetur, exceptionem seu defensionem alicui parat) recte dicitur prescriptio, non item vsucapio. Unde nihil vetat prescriptionem triennij, nuncupari exceptionem, quam possessor bone fidei in rebus mobilibus acquirit, quanquam ⁊ recte agat.

¶ Hec omnia manifestissime apparent ex §. ⁊ cum hoc. institu. de vsucap. vt res quidem (inquit Justinianus) mobiles, per triennium, immobiles vero per longi temporis possessionem (id est, inter presentes decennio, inter absentes viginti annis) vsucapiantur. Enim vero quod Accursius ibi comminiscitur de propria ⁊ impropria significatione, vanum est.

Post interpretationem verborum, videamus nunc res ipsas.
7 Usucapio † itaqz est adiectio dominij, per continuationem possessionis temporis lege diffiniti, autore Modestino in l. iij. ff. de vsucap. quod autem Paulus ille Castrensis aduersus hāc diffinitionem rixatur, nihil moror, explicaturus quam possum crassissime mentem ⁊ consilium iurisconsulti. Nam si summo iure, ⁊ ad normam (vt sic dixerim) mathematicam rem exigamus, quis ignorat omnem definitionem in iure periculosam, rarumqz esse in tam magna negotiorum varietate, vt non subuerti possit. l. omnis difinitio. ff. de regu. iur.

¶ Duxit autem Modestinus hanc difinitionem ab officio vsucapionis, cuius exitus ⁊ proprium est, vt per eam acquiratur dominium, quod alioqui in rebus bona fide traditis nunquā certo constare posset, quia propter infinitam rerum varietatem incertum est plerũqz, vtrum tradens sit dominus, an non sit. Repetamus autem Modestini verba propter commodiorem interpretationem.

8 **Dominij.** In hoc articulo suborta est disputatio inter doctores iuris ciuilis, vtrum dominium † directũ videatur adijci, an vtile? Tametsi vero in re ipsa non ita magnus sit fructus, maluerunt tamen dissentire. Martinus glossator dixit, directum dominium acquiri longo tempore. Accursius vtile tantũ concessit. Bar. in auc. nisi. C. de bo. mater. sequitur Accursium, per l. j. §. vlti. ff. de aqua ⁊ aque plu. arcen. quem locum pro summa ratione sue opinionis adfert, de quo mox videbimus.

¶ Ceterum, sententiam Martini verissimam esse probabunt ea fere omnia, que de ratione temporis infra tractabimus. Interim, quod alij verba legum, que acquisiti per longam possessionē dominij mentionem faciunt, interpretantur de vtili dominio, caret ratione ⁊ autoritatis exemplo, vt in l. traditionibus. C. de pac. quid enim vrget ibi ⁊ in hac definitione, non proprie intelligi verba dominij?

¶ Imo ⁊ d. l. j. §. vlti. aduersatur Accursio, tantuz abest quod eius errorem confirmet. Quare verba ipsa Ulpiani sunt nobis excutienda. Eritqz ista (inquit) quasi seruitus, in quam rem vtilem actionem habemus, vel interdictum. Certe, hec clausula, non pertinet ad ea, que superius de vetustate dixit, sed potius ad precedentem clausulam de seruitute naturali. Ea enim seruitus, que ab inferiore agro superiori debetur natura, quasi seruitus erit, ⁊ vendicabitur vtili in rem confessoria actione. Uerum illa, que per vetustatem acquiritur, est directa, quod satis superqz ostendunt verba (velut iure impositam seruitutem.) Nam significant proprietatem, ⁊ referuntur necessario ad materiam vetustatis, quam ibi quoqz tractat Ulpianus. Ut interim videas, quam periculosum sit, non satis perspecta lege, statim pronuntiare.

¶ Et medius fidius, qui tam faciliter loquuntur de ratione temporis, hi non perpendunt vim eius, nec vident quam facile multa possint euerti, summo totius reipublice incommodo, nisi tempori plurimum tribuamus, accedente iuris autoritate. Porro, si regna mutat, adeoqz totum orbem in alios atqz alios mores transformat successus temporis, cur non etiam priuatarum rerũ dominia pleno iure possit adijcere? Proinde facessant disputationes otiose, adhereamus (quando euidens ratio diuersum non possit) verbis legislatorum. Sicut enim omnium rerum, ita ⁊ directorum dominiorum, per vsucapionem vicissitudo est.

Per continuationem possessionis. Ecce, primum omnium requi-
9 ritur possessio, ac illa quidem continua. Nam † satis constat, sine possessione vsucapionem non procedere. Licinio Rufino autore in l. sine possessione. ff. de vsucapi. rursus non potest vera atqz probabilis censeri possessio, nisi sit continua, quoniam per intercapedinem possessionis, fere semper incidere solet conscientia rei aliene, que impedit ius vsucapiendi.

¶ Continua autem possessio dicitur, non solum que penes vnum atqz eundem semper est, verũetiam que ab vno ad alium legitime
10 translata fuerit. Etenim tempora † possessionis, quibus autorēs bona fide possederunt, merito debent prodesse ⁊ reputari ad complendam vsucapionem ijs, qui in locum eorum succedunt, siue ex contractu, siue ex vltima voluntate. Puta heredibus accedit possessio testatoris, ⁊ emptor vtitur tempore venditoris, nec solum immediati, sed etiam vlterioris. Nisi forte medius aliquis ex autoribus non possedisset, quia tunc non posset per rerum naturam censeri coniuncta seu cōtinua possessio. Sceuola in l. de accessionibus, in princip. Uenuleius in l. in vsucapione. §. j. ff. de diuer. tempo. prescriptioni.

11 ¶ His nihil obstat, quod hereditas † iacens nec dum adita, complet ceptam a defuncto vsucapionem, quasi hinc effici possit, etiam sine possessione vsucapionem procedere, quia hereditas antea quaz adeatur, representat personam defuncti. Neratius in l. ceptam. ff. de vsuca. Hermogenianus in l. hereditas. ff. de acquiren. rer. domi. hereditas (inquit) in multis partibus iuris pro domino habetur. ideoqz hereditati quoqz vt domino per seruum hereditarium acquiritur.

12 ¶ Ceterum, possessionem † hic iustam quoqz intelligi oportet, quoniam verba definitionis cum effectu sunt accipienda. Itaqz possessio vt suam vim ac potestatem habeat, possitqz suppeditare conditionem vsucapiendi, requirit legitimum titulum, ⁊ bonam fidem, deniqz ⁊ rem que vsucapionem admittat, que qualia sint, videamus.

13 ¶ Titulus, est † per quem indicatur nobis aliqua possidendi legitima causa, sufficiens ad dominiuz acquirendum vel directo ⁊ immediate, vel saltem mediante vsucapione, de qua nunc tractemus. Dicitur enim titulus a tuendo, quod factum autoris tueatur, indicans veritatez cuiuslibet rei; vt si quis alterius forte generis quicquam esse contendat, recurratur ad titulum. Tales in iure tituli sunt, pro soluto, pro emptore, pro herede, pro donato, pro derelicto, pro legato, pro dote, his enim titulis indicantur legitime cause seu formule per iuris autoritatem confirmate ad acquirendam possessionem, ⁊ proinde ex possessionē, alias dominium, alias vsucapiendi conditionem, de quibus tractatur lib. pandectarum. iij.

vt ecce,

vt ecce, si quis impugnet possessionē vel vsucapionē meā, quasi iniu-
stā sit, mox recurro ad titulum, ⁊ indico mihi talem rem ex cōtractu,
puta emptionis ⁊ vēditionis, fuisse traditā. Certe hec demōstratio
14 tuebitur me, alioqui iure succumbentē. Adeo † sine his titulis nul-
la possessio, nulla vsucapio, bonū initiū, ⁊ felicem exitum habere po-
test. Neqꝫ enim ex omni causa licere debuit vnumquēqꝫ sibi ꝓ insa-
tiabili affectu, possessionē asserere, ⁊ sic vsucapere rem alienam, sed
oportebat cum primus dominij transferendi rationē (que maximam
inter mortales dissentionē parere solet) certo ⁊ immutabili ordine cō-
stare. Quo pertinet ꝙ Paulus in. l. ij. §. j. ff. pro hered. quod vulgo
(inquit) respōdetur, causam possessionis neminē sibi mutare posse,
sic accipiendū est, vt possessio non solum ciuilis sed etiam naturalis
intelligatur. Et ꝓpterea respōsum est, neqꝫ colonū, neqꝫ eum, apud
quē res est deposita, aut cui cōmodata est, lucri faciendi causa pro
herede vsucapere posse. ⁊ in. l. non solum. §. j. ff. de vsucapio. sic itaqꝫ
cōstat, ꝙ traditio ex legitima causa seu titulo ꝓducit possessionē, et
rursus possessio, ꝓducit vsucapionē ⁊ dominiū. Que omnia sic cohe
rent, vt intellectu iuris separari nō possint, si constare debeat vsuca-
pio. l. traditio. in fi. ff. de acqui. rer. domi. Falsum est enim Accursij
cōmentū, ꝙ verba (per hanc) non referantur ad possessionē. Unde
fit. ꝙ alias dicitur titulus possessionis, alias titulus vsucapionis.
Ulpianus in. l. j. in prin. ff. pro dot. alias deniqꝫ, species possessiōis,
15 vt in. l. ij. in prin. ff. pro suo. Est ꝑterea † titulus quidā generalis, vcꝫ,
pro suo, cum dominiū nobis acquiri putamus, ⁊ ex ea causa possidea-
mus, ex qua acquiri solet, siue iure gentium, siue iure ciuili. Qua ra-
tione ⁊ ante vsucapionē censetur quis pro suo possidere. Cōprehen-
dit enim hic titulus generaliter oēs dominij acquirendi causas, vt
quoties dico rem meā esse, nec addo causam specialē, videor omnes
causas dicere. Concurrit etiam cum titulo speciali. Nam ex causa
emptionis, ⁊ pro emptore, ⁊ pro suo possideo. Idem in re legata, vel
donata, vel alijs quibuscūqꝫ modis legitime tradita. Ulpianus in. l.
j. ff. pro suo. Paulus in. l. possideri autem. §. genera possessionū. ff.
de acquiren. vel amitten. possessio.
16 ¶ Bona fides † quoqꝫ necessario requiritur in traditione, ⁊ cum
possessione cōtinua esse debet, vt procedat vsuca. Julia. in. l. qui fun-
dum. §. qui bona fide. ff. pro emptor. Neqꝫ enim vsucapiendi condi-
tio, ad defendēdā hominū malitiam introducta est, vt alter alterius
res vtcūqꝫ nactus, sciens retineat ⁊ cōtractet, verum ad tuendā inno
centiam pertinet eorum, qui ignorantes nanciscūtur ex legitima cau
sa possessionem aliene rei, quod frequentissime accidere potest. ⁊ to
leratur, scilicet ne quis sub bona fide damnum incurrat. Unde etiā
publiciana in rem actio proficiscitur.
17 ¶ Bona fides aūt † est syncera conscientia, vnūquēqꝫ certo excu-
sans de ignorantia rei aliene, quā vel tradit alij, vel accipit ab alio.
Nemo sane cōscientiā suā velut mille testes, fallere potest, si vtcūqꝫ
aduersario vel iudici īponat. Eadē rōne mala fides, est lesa cōscien-
tia, que accusat ⁊ cōuincit aliquē nō ignorare rem alienā esse, quā ꝑ
fraudē, vel tradit, vel accipit, hanc igitur bonā fidem, causam esse se-
paratam ab alijs, facile vel hinc apparet, q̄ nō recte cōsequitur, eū
habere bonam fidem, qui titulū habet seu possessionē. Et ex diuer-
so qui bonā fidē habet, is per hoc titulū ⁊ possessionē nō probat. Si
cut qui sciens alienam rem emit, vere quidem emisse dicitur, ⁊ spe-
ciosum in hoc titulo pretextum possidendi habet, attamen non vsu-
capiet in eternum, quia bona fide caret ⁊ lesa conscientia possidet.
18 Ex contrario † si quis bona fide existimet se rem emptionis titulo
possidere, falsa tamen opinione per errorem concepta, vt cum nulla
vnquam emptio intercesserit, ei certe nihil proderit bona fides, quia
in facto circa titulum errat. Ulpianus in. l. celsus. ff. de vsuca. Pau
lus in. l. ij. in prin. ff. pro empto. ⁊ in. l. j. in princ. ff. pro dona. Nisi ta-
men iustā erroris causam habuerit ex alieno facto. Africanus in. l.
19 ꝙ vulgo. ff. pro empto. Neratius in. l. vlt. ff. pro suo. Solus † enim
error alieni facti, non etiam proprij, excusat bone fidei possessorem.
Error vero iuris, semper nocet ei, nec sinit procedere vsucapionē.
Puta, si emptio quidē vere facta sit, sed iure non valeat, q̄ a pupil-
lo sit emptū sine autoritate tutoris. Pōponius in. l. vbi lex. ff. de vsu
ca. vbi lex (inquit) inhibet vsucapionem, bona fides possidenti nihil
prodest. Paulus in. l. nūquam in princ. ff. eo. titu. cuius diuersitatis
rationem eleganter tractat Neratius in. l. in omni. ff. de iur. ⁊ fac.
igno. Cum ius (inquiens) finitum esse ⁊ possit ⁊ debeat, facti inter-
pretatio plerūqꝫ etiam prudentissimos fallat.
¶ Et hec quidem omnia sic habent de bona fide ipsius possesso-
20 ris que cōtinua esse debet vsqꝫ ad exitum vsucapionis, presertim
apud nos hodie, qui charitatis arctissimam vim, Deo autore agno-
scimus, quam gentes olim sub vmbra naturalis rationis viuebant,
inter prima iuris precepta recēsentes, ne quē ledamus calumniose.
Innocentius Romanus pōtifex in. c. vlti. de prescrip. quoniā omne
(inquit) quod non ex fide, peccatum est. Et paulo infra, vnde opor-
tet, quod qui prescribit, in nulla temporis parte, rei habeat cōscien-
tiam aliene. Ulpianus in. l. sed ⁊ si lege. §. de eo. ff. de peti. heredi.
de eo autem (ait) loquitur Senatus, qui ab initio mente predonis
res hereditarias apprehendit. Quod si ab initio quidem iustam cau
sam habuit adipiscende possessionis, postea vero conscius, ad se
nihil hereditatē pertinere, predonis more versari cepit, quāuis ni-
hil Senatus de eo locutus est, puto tamen ⁊ ad eum mentem se-
natusconsulti pertinere. Parui etenim refert, ab initio quis do-
lose in hereditate sit versatus, an postea hoc facere ceperit. Et ha-
ctenus quidem de bona fide possessoris.
21 ¶ Sed quid dicemus de mala fide autoris † qui rem alienā sciens
tradit, nec dixit accipienti, an noceat possessori, cū sit bone fidei. In
hoc apud veteres nōnihil variatū est. Juriscōsulti Romani qm̄ fre
quentissime accidebat, res a male fidei possessoribus tradi, cum id
accipiēs diuinare nō posset, existimabāt fraudē autoris nihil obesse
successori, qui ex titulo particulari rem accepisset, nec vellet vti ac-
cessione autoris. Ulpianus in. l. an vitiū, in prin. ff. de diuer. ⁊ tem-
po. prescrip. ⁊ in. l. apud celsum. §. de autoris. ff. de dol. ⁊ met. ex-
ceptio. De autoris (inquit) dolo exceptio emptori nō obijcietur. Si
autē autoris accessione vtitur, equissimū visum est, eum, qui ex per-
sona autoris vtitur accessione, pati dolum autoris. Et per hoc eque
traditur, rei quidem coherentem exceptionem etiam emptori noce-
re, eam autem, que ex delicto persone oritur nocere nō oportere. Et
22 hoc in titulo particulari. In titulo † autē vniuersali, perfidia testa-
toris nocebat, ⁊ nunc quoqꝫ nocet heredi. Julianus in. l. cum heres.
ff. de diuer. ⁊ tempo. ꝑscrip. Cum enim heres (inquit) in ius omne
defuncti succedit, ignoratione sua defuncti vitia non excludit.
¶ Hodie vero mala fides autoris, nocet omnibus successoribus,
etiam particularibus quātūuis bone fidei, vsqꝫ ad. xxx. annos. s. cum
verus dn̄s ignorat rei sue alienationem factam, quod si intellexerit
quocunqꝫ modo, nec voluerit persequi ius suū, sufficit longum tem-
pus ad defendēdū bone fidei possessorem, nec obstat autoris vitium.
auc. male fidei. C. de prescrip. long. tempo. Constituit hoc Justinia-
nus respiciens ad puritatem Christiane religionis, que nō admittit
vllo modo iacturam proximi ignorantis. Quod tamen quomodo in-
telligendum sit, inferius apparebit. Interim videamus quanto tem
pore debeat esse continua bone fidei possessio.

Temporis lege diffiniti.

Uarijs aūt mo-
dis ab olim diffi
nita sunt tēpora ad vsucapiēdū, alijs aliā diuturnitatē ipsis dominis
vt res suas inquirerēt, sufficere existimātibus. In hoc tn̄ cōsenserūt
oēs, ꝙ tēpus diffinitū continuo numerari oporteret. Paulus in. l.
nūquā. §. j. Caius in. l. naturaliter. ff. de vsucap. ꝙ vtiqꝫ nō tā dura
interpretatione accipiendū est vt a momēto ad momētū tēpus com-
23 putandū esse credamus, sed ita † quod dies ceptus, habeatur pro
completo. Ulpia. in. l. in vsucapionibus, cum. l. seq. ff. eo. titu.
¶ Sed quantum ad diffinitionem temporis attinet, cuius hic fit
mentio, veteres olim ad vsucapionem rerum mobilium, vbiqꝫ annū
constituebant, immobilium vero biēnium, sed in italico dūtaxat solo.
Noluerunt enim in prouincijs itidem procedere vsucapiones rerū
immobilium, sicut ⁊ ius patrie potestatis, proprium erat ciuium ro-
manorum. §. ius autem. institu. de patri. potestate.
24 ¶ Justinianus vero † sublata locorū differētia, cōstituit, vt res mo-
biles triēnio, immobiles autē longi temporis possessione, id est, inter
ꝑsentes decēnio, inter absentes. xx. annis vsucapiantur. insti. de vsu-
ca. in prin. l. j. C. de vsuca. transforman. Unde constat, apud veteres
dictam fuisse longam possessionem, duorum annorū, quam nunc. x.
⁊. xx. ann. appellamus. Et hactenus de vsucapionibus, que ad ac-
quirendum dominium principaliter pertinent.
¶ Prescriptiones vero que alio spectant quam ad rerum domi-
nia, de quibus etiam in hoc libello tractaturi sumus, hoc modo lice-
25 bit describere. Prescriptio † est legitima diffinitio temporis, ideo
constituta, vt in omnibus negotijs oportunitas cum tranquilitate re-
tineatur. Nec sane opus est hic supernacanea declaratione. Nemo
enim non videt, has omnes prescriptionum species eo pertinere, ne
quid in republica, vel tardius, vel prematurius fieret, quā equum ⁊
bonum videretur. Porro, in rebus tractandis, alias ad diligentiam
exercendam, alias ad precipitationem euitandam, vrgendi sumus
prefixis temporum metis.
¶ Ut ecce, prescriptiones. xxx. ⁊. xl. anno. primario respectu ad ac-
quirendum dominium non sunt introducte, cum. x. ⁊. xx. annorum
sufficerent, nec igitur ad hoc principaliter spectant. Uerūtamen si
quis tāto tempore possederit, ex iusta causa ⁊ bona fide, haud dubie
vsucapiet. Quia si. xx. anni sufficiunt, multo magis sufficient. xxx.
⁊. xl. Justinia. in. l. si quis emptionis. in prin. C. de prescri. xxx. ann.

¶ Quorsum igitur respiciunt iste prescriptiones longissimi tempo-
ris? Ad hoc nimirum introducte sunt, vt esset aliquis extremus li-
tium terminus inter homines quomodocunqz possidentes, ne pro-
pter paucos malos, omnia dominia prorsus perpetuo essent incer-
ta. l. cum notissimi, in prin. C. dic. titu. perspeximus (inquit Justinia-
nus) hoc quoqz emendare, ne possessores eiusmodi prope immor-
tali timore teneantur. Erant autē huiusmodi longissime prescriptio-
nes antiquis legislatoribus incognite, quod proculdubio lites non
tam essent frequentes, q̄z posterioribus seculis in maiorem semper
discordiam degenerantibus, omnia tribunalia rixis scatere ceperūt.
Itaqz mens Imperatorum non fuit, per diffinitionem longissimi tē-
poris, calumniaz male fidei possessorum defendere, aut dominos fa-
cere eos, qui iure fieri non possent propter lesam aliene rei conscien
tiam, sed quod esset semel finis litium, ne post tantuz tempus admit-
teretur vllus actor ad disputandū de bona aut mala fide possessoris.
Neqz enim credēdum fuit, omnes homines fraudulentos fore. Qd
si vtcūqz vnus aut alter futurus esset, certe non debuit idcirco vni-
uersa respublica eternis litibus conquassari, et sub incerto relinqui,
26 num quis secure res suas possideret. Proinde, ob publicaz † tran-
quilitatem constitutuz est, omnes actiones tam in rem quam in per-
sonam, speciales iuxta et vniuersales, prescriptione. xxx. ann. eleuari
posse. Et generaliter, cuilibet iuri, priuato vel publico, saltem. xl. an-
nis prescribi, vt possessor qualiscunqz, possit longissimi temporis ex-
ceptionem, vel ante, vel post litem contestataz opponere. l. sicut. et l.
omnes. C. de prescrip. xxx. anno.
27 ¶ Effectus ergo longissime prescriptionis est † vt et ipsa bone fi-
dei possessori, multo magis q̄z longi temporis vsucapio, ex legitima
causa procedens, prestet actionez et exceptionem. Actionem, si pos-
sessionem amiserit, vt repetat, exceptionem, si alius aduersus eum e-
gerit, vt se defendat. Alioqui, male fidei possessor, exceptionez dū-
taxat habet, non qd lex eius dolum probet aut defendat, sed vt sit fi-
nis litium. d. l. si quis emptionis. §. j. porro iste regule iuris natura-
lis, non concupisces rem alienam, male fidei possessor nūquā vsuca-
pit, in suo perdurant ordine, non refutantur a iure ciuili. Deute. v.
et c. vigilanti. c. vlti. de prescriptio. quare vnumquēqz oportet exami
nare seipsum, qua fide possideat, sciturus, in speciem nihil ad se per-
tinere longissimi temporis exceptionem, quia vitiosam possessionem
non iustificat, multo minus tunc dat dominium, sed dūtaxat genera-
liter omnibus controuersijs post tantum tempus precludit viam.
Unde imperator in. d. §. j. indignum presidio iuris pronuntiat male
fidei possessorem.
28 ¶ Sed aget ne † bone fidei possessor post completam vsucapionē
aduersus verum dominum, ad quem forte peruenit possessio? Re-
spondeo, vtiqz agere potest, sicut Accursius in. l. si quis emptionis,
in prin. C. de prescrip. xxx. anno. recte probat secundū Joannez, bo-
nis rationibus. Quia si vsucapio transfert dominium a domino, cur
non etiam ius agendi, in bone fidei possessorem. l. eum qui edes. ff.
de vsucap. item, si ante completam vsucapionem habet ius agendi,
cur non postea plus iuris habuerunt?

SVMMARIUM

1 Res nostra ad alium sine facto nostro transferri non potest.
2 Tempus obligationem nec constituit nec tollit.
3 Locupletior fieri nemo debet cum aliena iactura.
4 Traditione non semper transfertur dominium, sed ita demum, si tradens est dominus.
5 Regula inferior superiori regule cedere debet.
6 Alienandi rem suam affectum quodammodo habere videtur, qui eam longo tempore negligit.
7 Prescriptio ob publicam pacem est introducta, ac proinde priuatis commodis preferenda.

q

Uo magis intelligatur vis

simul atqz vtilitas vsucapionis, et prescriptionis, exercea
mus hic equitatis inuestigationem, re in vtrāqz partem
expensa, iurisconsultorum exemplo in. l. j. §. quesitum est. ff. quor. le-
gato. et l. j. §. accusationem. ff. ad senatusconsul. turpilia.
¶ In primis itaqz videri posset alicui, vsucapionem et prescriptio-
nem iniquam esse. Est enim iustissima regula, id † qd nostrum est,
1 sine facto nostro ad alium transferri non potest. Pomponius in. l.
id qd nostrum. ff. de regu. iur. et propterea labeo in. l. in omnibus. ff.
de act. et obli. in omnibus (inquit) que dominium transferunt, cōcur-
rat oportet affectus ex vtraqz parte cōtrahentiū. Sed in vsucapiōe
et prescriptione, regulariter nullum factum, nullus affectus domini
interuenit. Ergo fuerit iniustum, auferri ab eo dominium.
2 ¶ Preterea, tēpus † neqz cōstituere pōt, neqz tollere obligationē. l.
obligationum fere. l. placet. ff. de act. et oblig. Dominium aūt maius
est obligatione. Igitur absurdū videtur, per tēpus tolli dominium,
cum id quod minus est, videlicet obligatio, tolli non possit.
3 ¶ Deniqz natura equum est neminē † cum alterius detrimento lo-
cupletiorē fieri debere. l. nam hoc natura. et l. hec cōditio. ff. de cōdi.
indebi. l. rerum quidē, in fi. ff. de act. rer. amota. l. si pupilli. §. sed et si
quis. ff. d nego. gest. l. iure nature. ff. de reg. iur. et l. si quis. §. vlti. ff. d
insti. act. cum autē vsucapio et pscriptio adijciat dominiū aliene rei,
certe locupletari vr̄ possessor cū aliena iactura, refragante equitate.
¶ His atqz alijs id genus primo aspectu speciosis rationibus, incau
tior quis facile falli possit, nisi alteram quoqz partem oculatus inspi-
ciat, vt certe plerisqz erroris ansam prebuit, qd rem vsucapionis ad
veram normam equitatis non satis exegerunt.
¶ Itaqz neminem latet, alienationes inter homines frequētissimas
esse, cum per cōtractus, tum per vltimas volūtates. Quid enim fre-
quentius est, quā qd res quibus indigemus, ab vno transferantur ad
alium, ppter vsum transigēde vite necessariū? argumē. l. vlt. ff. de le-
gi. iam nemo factū alterius scire potest, vtrū tradens sit dn̄s, an non
4 sit. Proinde † si dn̄s est, dominiū tradendo transfert. Si nō est do-
minus, nihil ad eum qui accipit, transfertur. Ulpianus in. l. tradi-
tio, in princi. ff. de acquiren. rer. domi. si igitur liceret priori domino
quocunqz tempore venienti, petere rem a possessore, sequeretur fere
neminē aliquid secure possidere, cum possessor nollet petitori, nec
petitor possidenti cedere, cōcurrentibus ad rixas cognatis vtriusqz
partis, nō posset cōstare vlla in republica tranquillitatis scintilla.
¶ Itaqz extrema rerum necessitas, et publica salus exigebat, tēpo-
rum diffinitionibus et vsucapionum modis, dirimi infinitas contro-
uersias hominum, quas auaritia, omnium malorum radix, sepe sup-
peditat. §. considerauimus, ad fi. in auc. vt iudi. sine quo. suffra. Ha-
bes igitur ineuitabilem causam introducende vsucapionis et prescri-
ptionis, restat, vt obiecta declaremus potius quā refellamus, quia
non refragantur, si recte percipias.
¶ Principio, nō oportet ignorare, gradus quosdā esse in colligen-
do iure et equitate. Nam sicut in rerū natura aliud alio melius et de-
terius est, vt dicit Ulpianus in. l. vbi autē nō apparet, in princ. ff. de
verb. obli. ita inter iuris et equitatis regulas, alia superior est, alia in-
5 ferior, siue de negotijs, siue de delictis tractetur. Cōueniēs † autem
est, inferiorē regulaz, superiori cedere, argu. l. j. §. vlti. ff. de aqua plu.
arcen. si tn̄ (inquit Ulpianus) lex nō sit agro dicta, agri naturā esse
seruandā, et semper inferiorē superiori seruire, atqz hoc incōmoduz
naturaliter pati inferiorē agrum a superiore. Inferior equitatis re-
gula est, ea que semel placuerunt, esse seruanda. Ulpianus in. l. j. in
princ. ff. de pac. superior regula est. Pacta que turpem causam con-
tinent, nō sunt obseruanda. Paulus in. l. si vnus. §. pacta. ff. eo. titu.
hec enim ad publicam vtilitatem, illa ad priuatam refertur.
¶ In re proposita igitur, cum ea que superius allegata sunt, perti-
nent ad priuatum cōmodum, vel incōmodum, et vnius vel alterius
personam solum respiciunt, vsucapio autē et pscriptio publicam vti-
litatem, atqz (vt vere dixerim) statum reipublice concernunt. Ergo
que diuersis rationibus sic generaliter discreta sunt, ea certe nihil
repugnant. Uidemus tamen in speciem, quomodo non aduersentur
vsucapioni et prescriptioni.
¶ Primum argumentū ductū ex regula, id qd nostrum est, sine fa-
cto nostro ad alium transferri nō potest, nihil prorsus obstat. Quia
6 vtiqz † in vsucapione et prescriptione quodammodo adfectus alie-
nandi dominij interuenire censetur, cum quis tanto tēpore rem non
persequitur et negligit, iuxta. l. alienationis. ff. de verb. signifi. Quā-
quam si donemus exempli causa, rem alicui post tanta tēporum in-
terualla propter publicam pacem plane auferri, non tamen id fuerit
iniustum, quandoquidem propter vtilitatem publicam, vt boni sint
quieti, et mali terreantur, permissuz est, vel vltimo supplicio, vel alio
modo ipsam quoqz personam scelerati hominis e medio tollere, que
nullis vtiqz bonis estimanda fuerit.
¶ Secunda vero obiectio, que a similitudine obligationis colligit,
multo minus quicquam efficit. Quia non loquitur allegata. l. obli-
gationum, de tempore vsucapionis vel prescriptionis, sed de tempo
re opportuno a contrahentibus diffinito, quod ipso quidem iure,
neqz constituit, neqz adimit obligationem, verūtamen per exceptio-
nem tollit. §. at si ita. institu. de verbo. obliga. l. iiij. ff. de serui. proin-
de, neqz hic, cum de vsucapione tractatur, dicimus sufficere tempus
nudum, sed exigitur ex legitima causa traditio, ex traditione posses-
sio bonefidei, postremo vsus tanti tēporis. Manca igitur collectio
est, tempus non producit obligationem, vsucapio fundatur in tem-
pore, ergo vsucapio est iniusta.

¶ Tertia

¶ Tertia deniq̃ ratio, que ducitur ex. l. nam hoc natura. ff. de condi. indebi. nõ solum non impugnat, veruẽetiam efficacissime defendit vsucapionem. Nam potius is, qui post tanta temporis internalla non petit rem, afficere vult possessorem detrimento, hoc est, iactura rei, vel estimationis. Ille vero, qui pro suo, bona conscientia rem diffinito tempore possidet, iure suo vtitur, nec vlli facit iniuriam.

¶ Uides, quam summa equitate constent vsucapiones ⁊ prescriptiones: quam longe referat publicam vtilitatem preferri priuatis cõmodis: Et interim indubitatum sit, tota via errare illos, qui prescriptiones distinguunt in fauorabiles, odiosas, rigorosas, ⁊ mixtas, ex quorum numero Gratianus quoq̃ est, salua viri reuerentia. xvj. questione. iij. §. prescriptionum. Respexerunt enim dũtaxat ad priuatorum vtilitatem, cum (vt iam probatum est) omnes vsucapiones ⁊ prescriptiones, a breuissima vsq̃ ad longissimam, ex eadem causa sint, videlicet publice salutis ⁊ tranquillitatis.

7 ¶ Sic † ergo colligendum est, quicquid publice prodest, summo fauore dignum censetur, omnis prescriptio seu diffinitio temporis, ad retinendam oportunitatem ⁊ concordiam, publice prodest, ergo fauorabilis est censenda. Maiorem eleganter probat Cicero lib. officiorũ. j. ⁊ de senectute disserens, refert Quint. Fabium Maximum, cum augur esset, dicere solitum, optimis auspicijs ea geri, que pro reipublice salute fierent, que contra rẽpublicam ferrentur, cõtra auspicia fieri. Iustinianus in. l. j. §. vltimo. C. de cad. tolleu. ⁊ in auc. de heredib. ⁊ falcid. in princi. Pomponius in. l. j. ff. soluto matrimo. dotium causa (inquit) semper ⁊ vbiq̃ precipua est. Nam ⁊ publice interest, dotes mulieribus conseruari. Sunt id genus infinite sententie in legibus. Minorem vero tradunt Caius in. l. j. ff. de vsucapio. Neratius in. l. vlti. ff. pro suo. Quinimo, ex his que dicta sunt constant, quod vsucapiones introducte sint, etiam illorum ipsorum interesse, quorum res vsucapiuntur. Nam si eis permitteretur, nulla temporis ratione habita, in rem agere, possent ⁊ alij simili iure aduersus eos vti, futurumq̃ esset, quod nihil secure possiderent, sicut Imperatores grauiter rescripserunt quibusdam postulantibus rescindi contractum emptionis ⁊ venditionis, in. l. ratas manere. C. de rescinden. venditio. iunge. l. cum notissimi, in princi. C. de prescrip. xxx. annorum.

SVMMARIVM

1 Male fidei possessor non vsucapit.
2 Possessor bone fidei in materia vsucapionis quis dicatur.
3 Contractus bone fidei quamobrem sic dicti.
4 Usucapione completa si cognouerit possessor rem vsucaptam esse alienam, teneatur ne eam restituere.
5 Bona fide possidere in dubio quinis presumitur.
6 Prescriptio non admittitur aduersus leges humanas, multo minus aduersus diuinas aut naturales.
7 Error iuris naturalis veniam non meretur.
Dispensatio aduersus ius naturale non admittitur.
8 Prescriptione temporis nõ iuuantur qui alieno nomine possident.
9 Magistratus obedientiam subditi detrectare non possunt pretextu longi temporis prescriptionis.
10 Furtiue res vel vi possesse vsu non capiuntur ab ijs etiam qui eas bona fide acceperint.
11 Prescriptio. xxx. anno. locum habet etiam in rebus furtiuis vel vi possessis.
12 Usucapio locum non habet in rebus sacris, sanctis, aut publicis.
Dotales res ante solutum matrimonium vsu non capiuntur.
13 Iudex vsucapere non potest, quod turpiter ac contra legem Iuliaz repetundarum accepit.
Magistratum oportet in primis ab omni auaritia alienum esse.
14 Seruitutes discontinue vsu non capiuntur.
15 Seruitutes continue vsu capi possunt.
16 Seruitutes discontinue vsucapi possunt per lapsum eius temporis cuius initium memoriam hominum excedit.
17 Prescriptio temporalis an ⁊ quibus in causis minoribus opponi possit.
18 Prescriptio non currit ei, qui impeditus est quo minus agat.
Filiofamilias in potestate patris existenti non currit prescriptio.
19 Prescriptiones tempore bellorum cessant, quod etiam ad tempus pestis quidam extendunt.
20 Hereditati iacenti non currit prescriptio.
21 Usucapio nonnunquam impeditur per interruptionem.
Usurpatio iurisconsultis quid significet, quid item Rhetoribus.
22 Interruptio vsucapionis duplex.
Interruptio naturalis qua ratione contingat.
23 Interruptio ciuilis quomodo fiat.
24 Interruptio naturalis a ciuili quid differat.
25 Usucapio triennalis qua ratione interrumpatur.
26 Usucapio longi temporis quo modo interrumpatur.
27 Prescriptiones longissimi temporis per solam in ius vocationem interpellantur.
28 Prescriptiones temporales actionibus criminalibus opponi solite quo modo interpellantur.
29 Usucapio rerum incorporalium quo modo interrumpatur.
30 Potentia vel absentia vsucapientis impediente litis contestationem, qua ratione consulatur ei qui vsucapionem vult interrumpere.

9 **Uanquam autem vtilis, a**deoq̃ necessaria res sit vsucapio ⁊ prescriptio, nõ tamen tam indiscriminatim procedit, ne aliquando ꝑpter varias rerum ac personarum circunstantias deneganda sit.

1 ¶ In primis itaq̃ male fidei possessor † non vsucapit, nec vllo temporis lapsu rem alienam acquirere potest, vt supra probatum est. Modestinus in. l. bone fidei. ff. de verbo. signifi. bone fidei emptor (inquit) esse videtur, qui aut ignorauit eam rem alienam esse, aut eum, qui vendidit, ius putauit vendendi habere, puta procuratorez, aut tutorem esse.

2 ¶ Sed quare in materia vsucapionis precipue bone fidei possessor † significat eum, qui rem a non domino accepit, cum in omni cõtractu oporteat interuenire bonam fidem, alioqui ex dolo malo precedente aut incidente, irritum fit quod agitur. Ulpianus in. l. ⁊ eleganter, in princi. ff. de dolo malo: Respondeo, ius ⁊ conditio vsucapiendi, principaliter dependet ex bona fide, hoc est, ex iusta ignorantia rei aliene. Ergo appositissime is, qui per vsum temporis rem suam facit, bone fidei possessor nuncupatur, quia lex illam bonam fidem agnoscit, supplet, tuetur, per hoc tamen nemini permittitur mala fides, ⁊ dolus in alijs negotijs. Quemadmodum † enim con-
3 tractus bone fidei dicuntur, in quibus per legitimam interpretationem veniunt etiam ea, que cõtrahentes forte ob simplicitatẽ nõ satis expresserunt, ad differentiã cõtractuũ stricti iuris, in quibus nõ habetur ratio nisi eorũ, que vere sunt ⁊ nominatim acta, nõ autẽ ad differentiam cõtractuũ ex calliditate ⁊ dolo malo ꝓcedentium, ita bone fidei possessores appellantur, ad differentiam eorũ, qui ratione veri dominij, quod a domino in eos translatum est, possident, in qua possessione nulla interpretatione aut supplemento legis opus est, non autem ad differentiam illorum, qui per fraudem vel rapinam possident, quos nunquam vsucapere expeditum est.

4 ¶ Quid autem dicemus † post completam vsucapionem seu prescriptionẽ, si mala fides ⁊ cõscientia rei aliene incidat, num restituere vero domino debeat: Panor. fm gloss. in. c. vigilanti. de prescri. argumentatur summo iure, nunquam esse restituendam rem semel vsucaptam. Mihi vero Alani sententia videtur equior, vt distinguamus inter titulum seu causam possessionis onerosam, ⁊ lucratiuam. Nam qui ex causa onerosa, vtpote emptionis, rem possedit ⁊ vsucepit, is cum detrimento suo non videtur teneri ad restituendam eam, vtut resciuerit alienam esse. Iuste enim possidet, qui autore pretore, aut lege possidet. l. qui pretore. ff. de acquir. pos. Augu. viij. distin. quo iure. Si vero ex causa lucratiua, scilicet donationis, rem habeat, debet eam vero domino, etiam post vsucapionem restituere. Nullum enim in hoc patitur damnum, exemplo. l. qđ autẽ. §. simili modo. ff. que in fraud. credi. nec videtur (inquit Ulpianus) iniuria affici is, qui ignorauit, cum lucrum extorqueatur, non damnum infligatur. Hic enim obstant naturalia ⁊ diuina precepta, non furaberis, non concupisces rem alienam.

5 ¶ Illud ignorandum † non est, quod in dubio presumitur bona fides, nisi probetur contrarium. Qui enim dolum seu malam fidem allegat, agendo vel excipiendo, probare debet. l. quoties. §. qui dolo. ff. de proba. l. super seruis in princi. C. qui milita. pos. vel non, lib. xij. Licere dominis (ait Iustinianus) adire competentem iudicem, ⁊ suam ignorantiam eo, quod contrarium minime probatur, ostendere.

6 **Aduersus leges** † humanas, nulla annorum prescriptio admittitur. l. vbi lex. ff. de vsucap. vbi lex (inquit Pomponius) inhibet vsucapionem, bona fides possidenti nihil prodest. Multo minus ergo aduersus diuinas ⁊ naturales leges valebit vllum longum tempus. Quia diuina ⁊ naturalia iura, semper manent firma atque immutabilia. §. sed naturalia. institu. de iur. natu. gẽti. ⁊ ciui. Adeo, vt nullus error

7 † iuris naturalis veniam mereatur.l.veniam.C.de in ius voc. Alioqui ⁊ furta, homicidia, rapine, ac alia id genus delicta, per tempus excusari possent, quoniam his (autore Sathana) nihil in mundo antiquius est. Accedit quod romanus pontifex, negat vllam hominis dispensationem admitti aduersus ius naturale et diuinum.c.literas. de restitu.spolia.c.vlti.de prescrip.

8 **Coloni** † precario possidentes, vsufructuarij, creditores, cõmodatarij, depositarij, emphiteote, vasalli, superficiarij, item generaliter omnes, qui alieno nomine possident, aduersus eum a quo possessionem habent, nullo tẽporis pretextu iuuantur, quia bona fide carent, scientes proprietatem rei ad alios pertinere, quãquã ⁊ ipsi ius in ea habeant.l.ij.C.de prescri.xxx.anno.§.vsufructuarius.insti.per quas perso.nob.acquiri.l.nõ solum.§.qui pignori.ff.de vsuca.l.nec creditores.C.de pign.act.vnde nihil huic refragatur id qđ dr̃, in.§.si quis per.xxx.annos.si de feu.defunc.conten. sit inter do.⁊ agna.vasal.in vsib.feu.quia non prescribit dño in proprietate, sed solum in eo, qđ inuestitus videatur vasallus post tantuꝫ tẽpus, etiam si reuera non sit vnquã ei tradita possessio, que proprie est inuestitura.c.j.in princip.quid sit inuestitu.ibidem.

¶ Huc pertinet, quod Vlpianus in.l.nunquã.ff.de vsucap. nunquam (inquit) superficies sine solo capi longo tempore potest. quasi dicat, aduersus dominum ipsum cuius solum est, non potest vsucapio procedere. Jus autem superficiei, vtiqꝫ per tẽpus acquiritur.l.cum sponsus.§.in vectigalibus.ff.de publi. Adde.l.generaliter.ff. de acquiren. possessione.

9 **Subditi** † aduersus legitimam obedientiam magistratus, nullam prescriptionem allegare possunt. Enimnero, iure diuino ⁊ humano talis obediẽtia precipitur. Apostolus romano.xiij.⁊ in auct.vt omn.obedi.iudicib.prouincie. in princi.§.j. ⁊.ij.si quis autem voluerit eximi iudicum potestati, faciat id quod bonum est, ⁊ non timebit magistratum.

10 **Res mobiles** † furtiue, vel immobiles vi possesse, vsu non capiuntur, etiaꝫ ab ijs qui bona fide eas acceperint, propter vitium furti ⁊ violentie, quod sequit̃ res ipsas, quocũqꝫ peruenerint, excepto domino apud queꝫ purgat̃ hoc vitiuꝫ.§.furtiue.institu.de vsucap. Paulus in.l.iiij.§.quod autem.⁊.§.tunc in potestatem.ff.eo.titu.

¶ Sed hic forte dubitauerit aliquis. Si vitium sequit̃ rem quoquo versus, quomodo locũ habebit vsucapio? Naꝫ primũ alienans rem, vtiqꝫ intellexit alienã esse. Ergo furtũ fecit alienãdo, iuxta vulgataꝫ regulã? Rñdet Justinianus in.§.sed tamẽ.insti.de vsuca. Paulus in.l.potest pluribus.ff.eo.titu.põt (inquit) pluribus modis accidere, vt quis rem alienã, aliquo errore deceptus, tãquã suaꝫ vendat forte, aut donet, ⁊ ob id a bone fidei possessore res vsucapi possit, veluti si heres rem defuncto cõmodatã, aut locatã, vel apud eum depositaꝫ, existimans hereditariã esse, alienauerit. Item, si quis aliqua existimatione deceptus, crediderit ad se hereditatẽ pertinere, que ad euꝫ nõ pertineat, ⁊ rem hereditariã alienauerit. His casibus nullũ contrahitur in re vitium, furtum enim sine affectu furandi non cõmittitur. Ergo, nihil est, qđ vsucapionem impediat. Paulus in.l.furtum.in princ.ff.eo.titu.⁊ in hoc nihil mutatum est hodie.

¶ In rebus autem immobilibus expeditior olim erat vsucapiendi causa, quoniam furtum earum non cõmittebatur, abolita quorũdam veterum sententia. Vnde, si quis sine vi nanciscebatur alieni fundi possessionem, que vacaret, vel negligentia domini, vel quia dominus sine successore decessisset, vel quod heres possessioneꝫ non apprehendisset, vel quia dominus tam diu abfuisset, vt verisimile videretur eum dereliquisse possessionem, his speciebus ipse quidem primus possessor vsucapere non poterat, quoniam intelligebat se alienum possidere, ⁊ ob id mala fide possidebat. Sed si alij bona fide accipienti tradidisset, is vsucapiebat.§.quod autẽ.institu.de vsucapio.l.quare ipse.ff.eo.titu.

¶ Justinianus vero non ab re constituit eos qui vacuam possessionem aliene rei propria autoritate occupant, si fures subtilitate iuris videri non possunt, certe predones censendos esse. Ideoqꝫ nullam hodie vsucapiẽdi cõditionẽ, ex delicto possunt alijs, velut bona fide accipientibus, adferre.l.vltima.C.vnde vi. Ridiculũ etenim est (inquit) dicere vel audire, qđ per ignorantiaꝫ alienam rem aliquis quasi propriam occuparit. Omnes autem scire debent, quod nõ suum est,
11 hoc ad alios modis omnibus pertinere. ¶ † Prescriptio tamen triginta annorum locum habet, non quia lex prohibet huiusmodi possessionem, multo minus quod dominum eum per vsucapionem faciat, sed quia generaliter neminem vult audiri post tanta tempora, non vult turbari publicam tranquilitatem eternis litibus, propter alios quoqꝫ possessores longissimi temporis, qui vtiqꝫ boni viri sunt, ⁊ res sine fraude habent.

12 **Res sacre** † sancte, publice, tributa, ⁊ id genus res Ciuitatum, nullam admittunt vsucapionem. Caius in.l.vsucapionem.ff.de vsucapio.§.res fisci.institu.eo.titu.l.cõpetit.C.de prescrip.xxx.anno.l.via publica.ff.de via publica. Multo minus ea que supreme potestati reseruata sunt, tolluntur vllo tempore, vt vulgo appellant regalia, de quibus in titu.que sint regalia. in vsib.feud. Huc pertinet.titu.C.ne rei dñi.vel templo.

Dos ante solutum matrimonium, a prescriptione exempta est. Triphonius in.l.si fundum.ff.de fund.dotal.l.in rebus.§.vltimo.C.de iure dotium.

Quod contra legem iuliam repetundarum turpiter
13 † datum est iudici, cuius ⁊ manus ⁊ oculos innocentes esse oportet, nulla vsucapione acquiritur illi, vel heredibus eius. Idem dicendum est de venditionibus aut locationibus, pluris minorisve eo nomine factis, quoniam irrite sunt, nec vllo tempore confirmantur. Paulus in.l.quod contra.ff.ad.l.iuli. repetun.l.bonefidei, in princ.ff.de acqui.rerum domi. quare autem leges tam vehementer execrentur corruptuꝫ animi iudicium in magistratibus, eleganter tractat Justinianus in nouel.vt iudi.sine quo. suffrag.§.tametsi enim. Et ꝑfecto (inquiens) quod sacra docent eloquia, admiratione dignum simul ⁊ verissimum est, nempe, auaritiam omnium malorum matrem existere, ⁊ maxime, cum animis non priuatorum, sed magistratuum innascitur. Quis enim absqꝫ metu periculi non furetur, quis non secure latrocinetur, conuersis ad Magistratum oculis, vidensqꝫ, illum omnia auro habere venalia, confidens fore, vt nihil tam turpe admittat, quod non data pecunia possit redimere?

14 **Seruitutes** † que continuum vsum non recipiunt, vsu quoqꝫ non capiuntur, vt sunt fere seruitutes vrbane ⁊ rustice. Paulus in.l.seruitutes prediorũ.ij.in princi.ff. de seruitu. Nemo enim (ait) tam perpetuo, tanqꝫ cõtinenter ire potest, vt nullo momento possessio eius interpellari videatur. Verũtamen, cum predijs ipsis, quibus debentur, vsu captis, simul etiam ad bonefidei possessores perueniunt, ⁊ quantuꝫ ad effectum rei attinet, quodammodo vsucapi videntur. Sic accipe Vlpianum in.l.si aliena.§.j.ff.de vsucapio. ⁊ Paulum in.l.quedam caium in.l.seruus. qui bona fide.§.incorporales.ff.de acqui.rer.domi. Et ibi Accur-
15 sius tractat. Ceterum, seruitutes † que continuam causam habent, sicut aquam ducere, tignum immissum habere, vsu recte capi ad instar rerum immobilium.x.annis inter presentes, ⁊.xx.inter absentes, absolutum est, in.l.si quis diuturno, in princi.ff.si serui.vendicet.l.si aquam per possessionem.C.de seruit.⁊ aqu. Nec in his requiritur titulus, sed satis est annos probare, qui incipiunt a die, quo vsus est quasi possessor seruitute, scilicet non vi, non precario.d.l.si quis, in princi.paulus in.l.vlti.seruitute (inquit) vsus non videtur, nisi is qui suo iure vti se credidit. Vlpianus in.l.j.§.iulianus ait.ff. de itine.actuqꝫ priua.

16 ¶ Quod autẽ paulo ante dictum est, seruitutes † que cõtinuã causam non habent, non vsucapi, intelligendum est de tempore.x.xx.xxx.⁊.xl.annorum, non de eo tempore cuius non extat memoria apud homines viuentes, quando ceperit. Vlpianus in.l.j.§.vlti.ff. de aqua plu.arcen.si tamen (ait) agri lex non inueniatur, vetustatem vicem legis tenere. Paulus ibidem in.l.ij.§.idem labeo. Plane (inquit) si fossam iure factam, aut cui memoria non extat, agi tecuꝫ posse aque pluuie arcende, vt reficias. ⁊ in.§.seq. pulchre declarat, quomodo probetur, non extare memoriam. Vlpianus in.l.hoc iure.ff.de aqua quoti.⁊ esti. Ductus aque (ait) cuius origo memoriam excesserit, iure constituti loco habetur. Que iurisconsultorum responsa, si diligenter conferas, videbis quantam vim habeat tempus in vicissitudine rerum mortalium. Est enim vice legis, est vice constituti, est loco consensus, breuiter, nihil non potest mutare, vt desinant quidam mirari, quomodo directum dominium tribuat. Sic etiam, vbi interdicitur vsucapionibus, ibi vtiqꝫ tam infinitum tempus locum habet. Quod nota diligenter ad stabiliendam omnium rerum presentem politiam, qua contenti esse debemus, ⁊ non ita faciliter ad innouationes externarum rerum moueri, sicut nunc pleriqꝫ suadent.

17 **Minoribus** † .xxv.annis, quibus olim per restitutionem in integrum subueniebatur, hodie nulla prescriptio opponi potest ipso iure. Justinianus in.l.vlti.C.in quib.cau.in integ.resti.non est neces. Melius etenim est (inquit) intacta eorum iura seruari, quam post causam vulneratam remedium querere. Tritum adagium est apud Suidam, satius est initijs mederi, quam fini.

¶ Sepe tamen prescriptio currit minori, aduersus quã restituit̃, si petat.

petat. Primum, praescriptiones temporales statutorũ, vbi de dãno minoris euitando tractatur, non procedunt ipso iure aduersus eũ. In lucris vero captandis, minori perscribitur, sed restitutio non est deneganda. Bar. in .l. omnes populi. ff. de iusti. ꝛ iur. deinde, praescriptione testamentarie, hoc est quas testator diffiniuit agendis negotijs, minori obstant, sed tamen restituendo in integrum. Ulpianus in .l. iij. §. ꝛ si. ff. de minori. Et si (inquit) heres sit institutus, si a patre in diebus centum emancipatus sit, moxqz patrẽ debuerit certiorare, nec fecerit.

¶ Ad hec, praescriptiones temporales in iudicijs obseruande per autoritatẽ legis vel iudicis. Ueluti de ꝓsequenda causa, de exhibendis instrumentis, de appellationibus, ꝛ cetere id genus, tenent minorem, nisi restitutionem impetret. Ulpianus in .l. ait pretor. §. vlti. ff. de mino. itẽ (ait) in eremodicijs eis subuenitur. Eremodicia, pro eo dixit qđ est, desertis causis non prosequi iudicium, ꝛ abesse. Deniqz, praescriptiones temporales quibus contrahentes ex placito vtuntur, puta de soluendo intra certum tempus pretio, vel de tradenda re, nocẽt similiter minoribus. Paulus in .l. emilius Largianus. ff. de mino. Bar. in .l. j. ff. ex quib. cau. maio. Adde qđ praescriptio aduersus exceptionem non nume. pecu. currit minori verũ restituendus est. l. si intra. C. de non nume. pecu.

¶ Sunt tamen quedã praescriptiones, sine vlla spe restituendi procedentes aduersus minorẽ. Ut sunt accusationes iniuriarũ, ꝛ accusatio iure mariti, item causa status defuncti, ꝛ non numerate dotis. Triphonius in .l. auxiliũ. ff. de mino. papinianus in .l. ij. ff. ne de sta. defun. Nec in ea re (inquit) que publicã tutelam meruerit, pupillis agentibus restitutionis auxilium tribuendum est. l. si mater. C. eod. titu. ꝛ nouel. de temp. non solu. pec. super dot. §. si autem neqz.

18 **Aduersus eum** † qui legitime impeditus est quo minus agat, equum est nullam praescriptionem temporis procedere, durante impedimento. l. j. §. dies autem. ff. quand. appellan. sit. l. contra maiores. C. de inofficioso testamento.

Filiosfamilias dum in potestate patris est nulla praescriptio nocet, quin aliquanto ius suum prosequi possit. Quoniam sub potestate (etiam si vellet) agere non potest, ideoqz nihil est quod ei imputetur quare non agat. l. prima. §. vlti. C. de ann. excep. l. quemcunqz, in fi. C. de bonis que liberis.

19 **Tempore bellorum** † praescrptiones cessant, donec finiãtur tumultus l. ab hostibus. C. quib non obijci. long. temp. praescrip. Idem sentiũt iurisperiti de magna peste. Bar. in .l. naturaliter. ff. de vsuca. per .l. vlti. C. de fundis Limitrophis, lib. xj. ꝛ si ab alijs (inquiunt Imperatores) possidentur, cuiuslibet spatij temporis praescriptione cessante ab vniuersis detentatoribus vendicandos. Erant autem huiusmodi fundi ad hoc deputati, vt annona inde proueniens duceretur in castra militum limitaneorũ, id est, qui in limi ibus imperij excubebãt aduersus incursionem Barbarorum.

20 **Quo tempore** † iacet hereditas, praescriptiões cessant, ꝛ certe equũ est hoc tempus immune conseruari, vt tractant doc. in .l. licet. de iure deliberan.

21 **Per interruptionem** † quoqz impediuntur vsucapiones ꝛ praescriptiones. Paulus in .l. ij. ff. de vsucapio. Usurpatio (inquit) est vsucapionis interruptio. Oratores aũt vsurpationem frequentem vsuz vocãt. Itaqz ẽm subiectã materiam opz interpretari hoc verbum vt cum de iure vsucapiendi tractatur, accipiamus vsurpationem, pro interruptione, sicut in .l. naturaliter. ff. dic. titu. cum vero alibi incidit eius mẽtio, intelligamus vsum frequentẽ, ꝛ nõnunquam, Tyrazmullũ illũ morẽ. Ulpia. in .l. iniuriarũ actio. §. vlti. ff. de iniur. Usurpatum tamen (inquit) ꝛ hoc est, tametsi nullo iure, vt quis prohiberi possit ante edes meas vel pretorium meum piscari.

22 ¶ † Est autem duplex interruptio, naturalis ꝛ ciuilis, sicut ꝛ possessio bifariam ꝯsideratᷣ. Naturalis contingit extinctis his, que ad substantiam vsucapionis naturali ratione requiruntur, vt sunt possessio, titulus, bonafides, ꝛ res ipsa non vitiosa. De possessione, loqtur Caius in .l. naturaliter. ff. de vsuca. Naturaliter, inquiens interrumpitur possessio, cum quis de possessione vi deijcitur, vel alicui res eripitur. Quo casu non aduersus eum tanũ qui vi eripit, interrumpitur possessio, sed aduersus oẽs. Accursius voluit emendare verba iurisconsulti, nec percepit hanc phrasim. Loquitur eniz iurisconsultus de interruptione possessionis per quam vsucapio procedebat aduersus omnes. Ergo interrũpitur aduersus omnes hoc est omnes vti possunt beneficio interruptionis. Adde. l. cum notissi. §. immo ꝛ illud. C. de praescrip. xxx. annorum. de titulo. tractat Ulpianus in .l. pomponius. ꝛ §. quesitum. ff. de acquirẽda possessione. Et quidem (ait) in emptoribus possessio interrumpitur videlicet, si alius acquisierit rem. Marcellus in lege q bona fide, in principio ff. eodem titulo qui bona fide (ait) fundum alienum emit, eundem a domino conduxit queritur, vtrũ desinat possidere, an non. Respõdit. In prõptu est vt desierit possidere. Paulus eleganter in .l. ij. §. vlti. ff. pro empto. De bona fide autem superius dictum est, quod incidente quandocunqz mala fide vsucapio non procedat, iuxta illud non concupisces rem alienam. De re deniqz, aut prorsus interrempta, aut in aliud corpus translata, adde Paulũ in .l. qui vniuersas. §. j. de acqui. pos. Et Pomponiũ in .l. rerum mistura. ff. de vsuca. vbi tria corporum genera eleganter distinguit ac declarat, quatenus mistura eorum interrumpat vsucapionem.

23 ¶ † Ciuilis interruptio est, que per auctoritatem iuris impedit vsucapionem, etiã si praedicta ad naturam eius requisita non deficiant Ueluti, per vocationem in ius, per litis contestationem, vel aliquo facto interpelletur praescriptio. Ut si debitor praescripturus iam iaz actioni, tradat pignus, vel aliam cautionem, vel soluat vsuras creditori, ipse enim aduersus se vsurpat, praescriptionem ciuiliter. l. cum notissimi. §. immo ꝛ illud. C. de praescript. xxx. annorum.

24 ¶ † Differentia inter naturalem ꝛ ciuilem interruptionem supra tetigimus. Nam naturalis tam late patet, vt exinde nulla praescriptio, siue aduersus interrumpentem, siue aduersus quẽcunqz alium procedere possit nisi denuo cepta ꝛ ꝯtinuata. l. naturaliter. ff. de vsucapio. Ciuilis vero soli interpellanti prodest aduersus alios interiz nihilominus ꝓcedente praescriptione. Papinianus in .l. intra quatuor. ff. de diuer. temporali. praescrip. Et hec quidem generaliter dicta sint. Uideamus autem propius ꝛ in speciem, qũo interrumpantur vsucapiones ꝛ praescriptiones, ꝛ in primis rerum corporalium.

25 ¶ † Usucapio triennij non nisi per sententiam iudicis interrumpitur. Quare ad complendam quidẽ vsucapionem, nihil nocet possidenti, si in ius vocatus, aut litem contestatus cum aduersario fuerit Caius in .l. si post acceptum. ff. de rei vendica. Paulus in .l. ij. §. vlti. ff. pro empto. Si rem alienam (inquit) emerim, ꝛ cum vsucaperez, eandem rem dominus a me petierit, non interpellari vsucapionem meam litis contestatione.

26 ¶ † Usucapio longi temporis, litis contestatione interrumpitur, sed non sola citatione. Ut ecce, possides bona fide rem alienam. Petiturus eã, vocat te in ius, adhuc non interpellatᷣ tua possessio ad complendam vsucapionem. Cõtestatur aduersarius litem tecũ. Jam incipit deficere vsucapio, nec procedit tibi, etiam si per morã sequentis iudicij compleas vsucapiendi tem. Respicitur enim retro ad litis contestationem. Sic intellige. l. more litis. C. de rei vendicatio. Et semper esto memor equitatis, que dictat vtiqz rem alienam post contestatam litem vsucaptam, restitui oportere, ne actori totis viribus ad recuperandam rem suam incumbenti, obsit tempus iudicij, quod ad iuuandam vniuscuiusqz iustam causam non ad nocẽdum est introductum. Et hic est verus sensus. l. si post acceptum. ff. de rei vendicatio.

27 ¶ † Praescriptiones longissimi tẽporis, xxx. ꝛ xl. annorum, ꝑ solaz in ius vocationẽ interpellantur, multomagis ergo per litis contestationem ꝛ sententiam iudicis. l. sicut. §. que ergo. ꝛ .l. cum notissimi. C. de praescrip. xxx. anno. Hec de ciuilibus causis.

28 ¶ † Praescriptiones temporales que actionibus ex delictis obstare solent, per solum libellum qui iudici olim non ab re primum omnium exhiberi solebat, interrumpuntur. Igitur haud dubie etiã per vocationem in ius ꝛ per litis contestationem. l. mariti. §. quinquennium. ꝛ §. seq. ff. ad .l. iul. de adul.

¶ Praescriptiones deniqz absolute (vt sic dicaz) que ad acquisitionem dominij non pertinent, sed alio modo obstant facientibus aliquid, aut prematurius, aut tardius quam par est interrumpunt omnibus ꝓdictis modis, ꝛ praeterea libello supplicatorio principi porrecto, qui in hoc articulo vim iudicialis libelli habet. l. j. ꝛ ij. C. qñ libel. princi. dat. Idem dicendum de annalibus pretorijs praescriptionibus, hoc est, que ex statutis municipalibus descendunt. Hec de rebus corporalibus.

29 ¶ Incorporalium vero rerum vsucapiones, veluti seruitutuz, libertatis, ꝛ aliorum iurium, sic interpellantur. Primum, amissa possessione predij cui debetur seruitus, vel cuius libertatem erat vsucapturus, si ad tempus statutum, puta. x. annis inter praesentes, aut. xx. inter absentes, possedisset continuo, cessat vsucapio. l. si edes in fi. ff. de seruitu. vrba. predi. Natura enim (ait Julianus) seruitutuz ea est, vt possideri non possint, sed intelligatur possessionem earum habere, q edes possidet. Deinde, si impediatur vsus illius seruitutis vel cuiuslibet iuris. Quia cuz patientia illius, cui praescribitur, fit de substantia vsucapiende seruitutis, cessante ea, non procedit vsuca-

pio seu praescriptio. Deniqz, per litis contestationem interpellatur vsucapio iurium, sicut superius de rebus corporalibus dictum est.

30 ¶ † Sed quid si propter aduersarij potentiam, vel absentiam, vel aliud impedimentum, non liceat eum in ius vocare, multominus cũ eo litem contestari? Respõdeo, sufficere protestationẽ apud iudicẽ factã, ƀm formam l. vt pfectius. C. de annali exceptio. ꝛ. xvj. qõne tertia. §. potest. Quod si neqz protestandi fuerit copia, sufficit publica insinuatio.

SVMMARIVM

1 Dies varie apud varias gentes distinctus.
2 Annua, bima, trima die, quam significationem habeat apud iurisconsul.
3 Dies in iure ciuili quomodo intelligendus.
4 Hebdomade quo modo accipiantur.
5 Mensis in iure ciuili quot dierum sit constituendus.
6 Anni apud romanos varia obseruatio.
7 Bisextilis annus quis sit ꝛ vnde.
8 Anni initium varie apud antiquos constitutum.
9 Annus duplex, cõtinuus scilicet ꝛ vtilis.
10 Annum pro competenti tempore legislatores nonnunquam sumunt.
11 Statutum necessitatem imponens vnicuiqz intra annũ ꝛ diem ius suum persequi, sit ne validum.
12 Vsucapionem tegularum aut columnarum perfici non impedit mistura.
13 Possessorem vie vel itineris aut alterius iuris tuetur pretor, si modo. xxx. diebus in eo anno sit vsus eo iure.
14 Vsucapionem rerum mobilium triennio perficit bone fidei possessor.
15 Vsucapio bonorum vacantium quadriennio contra fiscum perficitur, atqz inibi ex quo tempore quadriennium numeretur.
16 Vsucapio bonorum immobiliũ perficitur a bone fidei possessore decem annis inter praesentes. xx. annis inter absentes.
17 Libertas. xx. annis vsucapitur, licet contra eam nullo tempore praescribatur.
18 Praesentes qui dicantur, qui item absentes quod ad vsucapionem attinet.

¶ De hora, die, mense, ꝛ anno, quatenus ad ius attinet.

Horae vocantur partes in quas distinguitur dies. Hae principio duodecim institute sunt qui numerus longo tempore custoditus est, donec in. xxiiij. horas dies apud Romanos divideretur.

1 ¶ † Dies itaqz apud varias gentes varie accipiebatur. Nã apud Romanos, a media nocte ad mediã noctẽ sequentẽ, finiebatur, vt in l. more. ff. de feri. more Romano (inquit Paulus) dies, a media nocte incipit, ꝛ sequẽtis noctis media parte finitur. Ita qcqd in ijs vigintiquatuor horis, id est, duabus dimidiatis noctibus, ꝛ luce media actum est, perinde est quasi qualibet hora lucis actũ esset. apud Egyptios simili mõ obseruabatur. Apud Atheniẽses totum id tẽpus ꝙ ab occasu ad occasum est, dies habebatur, Nunc ab ortu, ad occasum solis, vulgo nuncupamus diem, more (vt paulo ante dictum est) vetustissimo, quo dies primũ in. xij. horas est diuisus. Vñ Christus seruator noster Joan. xj. Nonne (inquit). xij. sunt hore diei? Et genesis. j. Et diuisit lucem a tenebris, appellauitqz lucem diem, ꝛ tenebras noctem. Quo respexit Proculus in l. hec verba. ff. de verb. signific. Disiunctiuum est (inquit) veluti cũ dicimus. Aut dies, aut nox est, quorũ posito altero, necesse est tolli alterũ. Et claudius saturninus in l. aut facta. ff. de penis. Tempus (ait) discernit emansorem a fugitiuo, ꝛ effractorem vel furem diurnum, a nocturno.

¶ Praeterea, dies accipi ꝑ tpe interminato, idqz femineo genere, vt, longa dies nihil non in alĩã transfert faciem. Unde est ista locu-
2 tio†. Promittis annua, bima, trima die, hoc est, tempore vnius, duorũ, triũ annorũ, dare decem? Vlpianus in l. iij. ff. de annu. lega. si legatũ (inquit) sit relictum, annua bima trima die (triginta forte) dena per singulos debentur annos, lz non fuerit adiectũ Equis pensionibus. Et probat ibi Vlpianus, idẽ ius esse, si testator decẽ trima die legauerit. Quod nota.

3 ¶ Quo igitur (dices) intelligendus fuerit† dies in iure ciuili? Rñdeo, subiectam materiã esse respiciendã. Nã cum aliquid tractatᷣ, quod aliam rõnẽ in luce, aliam in tenebris habet, antiquissima ꝛ vulgaris diei appellatio retinenda est. Sin autem queratur de cõtinuo temporis successu, sequi oportet Romanam institutionem, vt in materia praescriptionum. Nam tempus ita noctu procedit, ac die, ad cõplendaz vsucapionem. Vlpianus in l. in vsuc apion. ꝛ l. sꝫ ꝛ. ff. de vsucap. Ideoqz (inquit) qui hora sexta diei calendarũ Januariarum possidere ceperit, hora sexta noctis pridie calendas Januarias implet vsucapionem.

4 ¶ Hebdomade†, quas latini septimanas appellant, septem dierũ hic intelligũt, ƀm cõẽ vsũ. Alibi tñ de septenario numero quarũcunqz rerũ dicũtur. vnde leui. xxv. numerabis quoqz tibi (inquit dominus ad mosen) septem hebdomadas annorũ, id est, septies septẽ annos. Quod aũt Justinianus in l. ij. §. qð celesti. C. de veteri iur. enucleã. de numero septenario scribit, quasi naturã ꝛ artem numerorum in se cõtineat, nihil moror, multo minus quod Accursius ibi adijcit de trinitate, et numero quaternario vnde credo sumptaz distinctionẽ inter naturalem ꝛ artificialem diem, quam cum anxie tractent pleriqz, nihil plane ad vsum forẽsem respiciunt, quorsum pertineat, nec admodum probari potest.

¶ Menses aũt, anni diuisionem cõstituunt, sicut hore, diei. mensiũ vero alij sunt. xxxj. alij. xxx. dierũ. februarius. xxviij. dies hꝫ quot
5 igitur† dierũ accipiemus mensem cũ eius mentio inciderit? Juris periti recte tradunt, appellationẽ mensis sic interpretãdã vt inciderit quo tempore vertitur cõtrouersia, teste Bar. in l. cũ bisextus. ff. de verbo. sig. vt ecce, si diffinitũ fuerit tẽpus alicui, vel designatus terminus sub iunio, cõputabuntur. xxx. dies, si sub iulio, numerandi sunt. xxxj. nisi tamen circunstantia cause desideret diuersum.

6 ¶ † Annus deniqz apud romanos varie obseruabatᷣ, vsqz ad tẽpora Caij Julij Cesaris, qui omnẽ rõnem temporum vagã adhuc atqz incertam, ordine diffiniuit. Suetonio ꝛ plinio autoribus. Nam annum in. ccclxv. dies extendit. Julianus in l. si ita vulneratus. §. j. ff. ad le. aql. Nam qui prior (ait) vulnerauerit, tm̃ praestabit, quanti anno proximo hõ plurim fuerit, repetitis ex die vulneris trecentis sexagintaquinqz diebus.

¶ Respexit aũt Cesar ad cursum solis, qui totidẽ diebus ꝛ qua-
7 drãte, cursum suũ cõficit. Et ne huic† dierũ numero ad annum cõstituendum quadrans deesset, voluit, vt quarto semper anno, sacerdotes qui mensibus ac diebus fastis ꝛ nefastis praeerant, vnum intercalarẽt seu interponerẽt diem, vcꝫ eodem tempore, quo antea totus mẽsis intercalari solebat, hoc est, añ quinqz vltimos dies mẽsis februarij, idqz bisextum appellari iussit. vnde iam nunc quartũ quẽqz annum dicimus bisextilem. Ex duobus cõtinuis diebus bis dicimus, sexto calẽdas martias, duos dies pro vno cõputãtes. vt sit bisextũ quasi bis sextũ. cuius meminit celsus in l. cum bis sexto. ff. de verb. signi. cũ bis sexto, (inquit) calendas est, nihil refert vtrũ priore, an posteriore die quis natus sit. Nam id biduum pro vno die habetur, sed posterior dies intercalatur, non prior.

8 ¶ Initiũ† vero anni romulus oliꝫ martio dabat, cuius mẽsis prima die ignem nouũ incẽdentes, annũ auspicabãtur. deinde Numa põpilius, adiectis duobus mensibus Januario ꝛ Februario, Januariũ tanqz bicipitis Dei respiciẽtis trãsacti anni finẽ, ꝛ prospicientis ꝑncipiũ futuri, primum esse voluit, sicut ꝛ nunc est.

¶ Hebrei, in mẽse nouarũ frugũ annũ initiabãtur. exo. xiij. Hodie inquit moses egredimini mẽse nouarũ frugum. Et ibidem capitu. xij. mẽsis iste (ait) vobis ꝑncipiũ mẽsiũ, primus erit in mẽsibꝰ anni.

¶ Nos hodie principium anni nõ ab re tribuimus natiuitati beatissime seruatoris nostri Jesu Christi, vt ab illo die supputemꝰ annũ. Enimuero cũ hec scriberem, annus fuit a Christo nato millesimus quingentesimus trigesimusoctauus.

9 ¶ Annus† aũt alio inspectiõe est duplex, vcꝫ cõtinuus ꝛ vtilis. cõtinuus est, in quo dies ad momẽtũ reputãtur, nullis agẽdi obstaculis interim exceptis. vt in vsucapio. l. Nãqz. §. j. ff. de vsucap. vtilis aũt annus, ꝯstat ex eo tẽpore, quo lꝫ agere qz adest reus, itẽ ꝛ iudex. l. j. ff. de diuers. ꝛ tẽporali. praescripti. quã differentiã hodie quoqz seruamus, praeterquam in integrum restitutione.

10 ¶ Illud sane nõ est praetereũdum, qð† cũ annus omnes mẽses semel cõcludat, tẽpus cẽsetur oĩbus rebus agẽdis aptum ꝛ sufficiẽs. vnde legislatores plerũqz appellatiõẽ cõpetẽtis temporis, de anno interpretari solẽt, vt est videre in l. fortissimi. C. de erogan. milita. anno. lib. xij. ꝙ ꝛ prouerbialis hyperbole ostẽdit. Nam cum morã lõgam significamus, solemus dicere, annus est. Terẽti. Et nostin (inquit) mores mulierum? dũ moliũtur, dum comũtur, annus est. Nõ est proinde vlla in iure, annali praescriptiõe freqũtior. Et plereqz ciuitates, ad oĩa passim negotia anni tempus diffiniunt. Quod tñ nimis durum existimo, propter immẽsam rerum varietatem. certe non potest illa quali sciũqz obseruantia, ad absentes pertinere ꝛ aduenas.

11 ¶ † Tractant

11 ¶ Tractãt igitur iurisperiti hãc questiõem, vtrum† valet statutum ciuitatis, quod nisi quis intra annum & diem persequatur ius suum exinde non admittatur? Bar. in. l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. vez in repetitione, videtur sentire, quod hoc statutũ non valeat. cui subscribit Anto. de but. in. c. vlti. de prescripti. Jo. and. in. c. ij. de exceptio. lib. vj. sed idẽ Bar. in. l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucap. & in. l. cum notissimi. C. de prescriptio. trigin. anno. alijsq; locis, cõtrariũ diffinit. Accedit gl. in. c. j. §. porro, qualit. olim poter. feud. aliena. quã bal. ibi & probat & cõmẽdat. Ang. in. l. ij. ff. de vsufruct. ear. rer. que vsu consumũ. Jas. instit. de actio. in pri. Et hec posterior Bar. sententia, quod tale statutum valeat, iure est verissima, quĩ propius accedit ad dirimendas lites hominum in eadem ciuitate, &(vt dici solet) naui, vitam agẽtium, inter quas perniciose sunt discordie. hactenus de explicatione vsucapionum, & prescriptionum generaliter diximus, reliquum est, vt exempla in speciem videamus.

¶ Decem dierum.

12 Si† is cui ad regularum, vel colũnarũ vsucapionẽ. x. dies superessent, in edificium eas cõiecisset, nihilominus eum vsucapturum si edificium possedisset. Põponius secundum labeonem probat, in. l. rerum mistura. §. labeo. ff. de vsucapio.

¶ Triginta dierum.

13 Cum† qui vie itineris, vel alterius iuris quasi possessionem habet, pretor tuetur, modo eo anno sit vsus tali iure, saltem modico tẽpore. hoc est. xxx. diebus. l. j. §. hoc interdicto. ff. de itiner. actu. priua.

¶ Trium annorum.

14 Possessor† bone fidei trienniõ vsu capit res mobiles, & acquirit directum dominiũ insti. de vsucap. in princ. olim annus dabatur.

¶ Quatuor annorum.

15 Bona fisco †vacantia, si ab alijs possideri ceperint, quatuor annis vsucapiuntur. numerabitur autem quadriẽnium ab eo die quo denunciatum est procuratori fiscali bona vacare, puniendo certe ob negligentiam suaz. l. j. §. diuus pius. ff. de iur. fisc. l. j. C. de quadrien. prescrip. tractatur in. l. ij. C. cõmu. de vsucap.

¶ Decem annorum.

16 Res immobilis †cum titulo indicante iustã causam possidendi, hoc est, formulaz acquirendi dominij iure probatam. x. annis inter presentes vsucapiuntur. insti. de vsucap. in prin. l. j. C. de vsucap. transfor.

¶ Uiginti annorum.

Inter absentes acquiruntur res immobiles. xx. annis, vt pbatur in locis iã allegatis. Et hoc tempus nunc vocatur longum scz. x. & xx. annorum. l. si qs emptoris. C. de prescrip. xxx. anno.

17 ¶ Eodẽ† tẽpore. xx. annorũ, defenditur libertas. l. ij. C. de pscrip. long. tempo. que pro liberta. sed ex diuerso, cõ libertatem non opponitur hec prescriptio, id est, in homine libero non acquiritur hoc tẽpore seruitus, & ne quidem sexaginta ãnis. l. vlt. C. de prescriptio. xxx. anno. l. vult. C. vbi caus. stat. ag. deb. libertas. n. oibus rebus fauorabilior est, dicente Caio. ff. de reg. iur.

18 ¶ Sed qui† sunt accipiẽdi presentes, & qui absentes? Justinianus in vlti. C. de prescrip. long. temp. diffinit absentes eos intelligi, q nõ eodẽ loco, id est, in diuersis prouincijs domiciliũ habẽt. presentes sũt, q eiusdẽ prouincie habitatores sunt. itaq; locũ domicilij, non de eadẽ ciuitate, vt alibi, sed de eadem prouincia vult intelligi.

SVMMARIVM

1 Creditor, qui spe future solutionis debitorẽ liberauit, intra triginta dies exceptionẽ non numerate pecunie potest proponere.

2 Confessus in instrumento seu publico seu priuato debere se pecuniã spe future numerationis, exceptionez nõ numerate pecunie intra biennium potest opponere.

3 Dotis nõ numerate exceptio itra tres mẽses a die soluti matrimõij opponenda est, si quidẽ matrimonium nõ minus biennio durauerit. alias intra annũ obijci poterit.

4 Exceptio. xxx. annorum tuetur possessore etiam sine titulo & causa aduersus quoscunq; actores.

5 Exceptio. lx. anno. omnes omnino actiones perimit.

6 Usucapiendi species efficacissima est, cum possessionis initium memoriam hominum excedit.

¶ De exceptionibus, ex lapsu temporis competentibus.

¶ Triginta dierum.

1 Reditor† qui per chirographum suum fatetur debitum se recepisse, aut circũducit instrumentum debiti, vel etiam reddit debitori, spe future solutionis, que tñ non sequitur, habet triginta dies ad proponendam apud iudicem exceptionem nõ numerate pecunie. l. in contractibus. §. super ceteris. C. de non nume. pecu.

¶ Duorum annorum.

2 Si vero debitor †chirographo suo, aut instrumento publico fateatur se debere, numeratamq; esse talem pecuniam, puta decem, conceditur ei biennium ad intendendam querelã seu exceptionẽ non numerate pecunie quã numeratã sibi creditorẽ oino sperauerat, siue ex mutuo, siue ex alijs quibuslibet cõtibus. Nã non pertinet exceptio non numerate pecunie ad mutuũ duntaxat, sicut prima facie videntur indicare verba, verumetiam si debitor traditionẽ rei ex alio cõtu bona spe confiteatur, põt excipere intra hoc tempus, non esse secutã. l. in cõtibus in prin. C. de non numera. pec.

¶ Trium mensium.

3 Si dos† cauta, & instrumento comprehensa, non tñ numerata, & matrimonium intra biennium solutũ non fuerit, tunc oportet maritũ vel eius heredẽ intra tres mẽses a die soluti matrimonij, opponere exceptionem nõ numerate dotis. auct. q locum. C. de dot. non numerata.

¶ Unius anni.

Maritus legitime etatis, soluto intra biennium matrimonio, hz annũ ad excipiendũ d dote cauta nõ numerata, postea minime audiẽdus. hredes quoq; eius debent queri intra annũ a die mortis. l. vlti. in fi. & auct. q locum. C. de dot. caut. non numerat.

¶ Triginta annorum.

4 Ut† semel esset inter homines terminus & finis litiuz quarumcũq;, optima rõne introductũ est, vt possessio triginta annorũ oibus prestet securitatem. Habent enim saltem exceptionem tam longeui possessores, qua se tueãtur aduersus omnes actores, etiam si titulum & causam sue possessionis pbare non possint. Nam si & titulum ostendere, & bonam fidem synceра conscientia profiteri possunt, haud dubie datur eis & actio, nedum exceptio. l. si quis emptionis. §. quod si quis. C. de prescrip. triginta anno.

¶ Quadraginta annorum.

5 Sunt quedam †actiones, quas precedẽte tempo ris diffinitione tolli nõ oportet, eas igitur. xl. annis omnibus modis tolli voluerunt Imperatores. exemplum est de actione hypothecaria in. l. cum notissimi. in prĩc. & §. i. iuncta. l. oẽs. C. de prescri. triginta anno. Et sicut tempus viginti annorum dicitur longum, ita triginta annorum nuncupatur lõgissimũ quod diligenter obserua.

¶ Tempus quod excedit hominum memoriam.

6 **Cum cepte** † possessionis nulla prorsus apud homines viuentes extat memoria, vsucapiendi species est omnium efficacissima, post tm̄.n. seculum, nullo probationis genere homini possibile est, aut defendere, aut impugnare fidē possidentis. quamobrē cessat tunc necessario oīs disputatio de iure possessionis, vel alterius rei. ꝛ hec est rō, quare tam immenso tēpore id acquiri permittatur, qḋ alioqui nullā .s. dicti tēporis vsucapionem admittit. vt tractat Bar. cū alijs in. l. si publicānus. §. vlti. ff. d̄ publica. ꝛ vectigali. l. hoc iure. §. ductus aque. ff. d̄ aqua quotid. ꝛ esti. l. j. §. vult. ff. de aqua plu. arcen. iaſ. in. l. is q putat. ff. de acquirē. poss. ¶ Quomodo autem probari debeat, memoriam non extare, nemo melius quam Paulus ipse tradit in. l. penul. ff. de probat. ꝛ in. l. ij. §. idem labeo. ff. de aqua plu. arcen. his verbis, idem labeo ait, cum queritur, an memoria extat facto opere, non diem ꝛ consulem ad liquidum exquirendum, sed sufficere si quis sciat factum, hoc est, si factum esse non ambigatur. Nec vtiqꝫ necesse esse, superesse, qui meminerint, verum etiam si qui audierint eos, qui memoria tenuerint. plura hac de re scribenda viderentur, nisi temporum duntaxat rationem obiter tractandam suscepissemus.

¶ De actionibus intra certum tempus exercendis.

SVMMARIVM

1 Redhibitoriam actionē intra quantū tempus permittet lex exerceri. et nu. 4.
2 Redhibitorie actioni prestitū a lege tempus potest pacto ꝯhentiū prorogari.
3 Redimendi pactū in venditionibus redituum apponi solitum iure subsistit.
5 Nunciationis noui operis causa intra tres menses terminanda. Nunciatione noui operis non obstante potest edificans opus perficere, prestita cautione de restituendo opere, si non recte edificatum apparuerit.
6 Redhibitoria actio super eo quod interest intra sex menses est proponenda.
7 Actio quanto minoris pro animali vitioso ignoranter empto intra annum est intendenda.
8 Actio deiecti vel effusi quanto tempore duret.
9 Actio de dolo intra biennium a tempore doli admissi, ꝛ intendi ꝛ terminari debet.
10 Damni estimatio in actione legis aquilie ex quo tempore fiat.
11 Peculatus accusatio intra quinqꝫ annos est proponēda, atqꝫ inibi cuiusmodi sit crimen peculiatus qualisqꝫ sit eius pena.
12 Iniuriarum actio est annalis.
13 Christiano homini non licet iram in crastinum producere.
14 Pretorie actiones vt plurimum sunt annales.
15 Accusatore litē intermittente, ac proinde eo abolitionem postulāte potest alius intra dies. xxx. reum repetere.
16 Litigiosam rem alienās, vt actor potētiorez aduersariuz habeat, ad id ꝙ actoris interest intra annum conueniri potest.
17 Calumniator pecuniā accipiēs vt alij negotium faciat, vel non faciat, in quadruplum intra annū conuenitur, post in simplum. Negotium facere quis dicatur.
18 Vim faciens intra annū conuenitur, ꝛ si nihil ex violentia ad eum peruenit.

¶ Sexaginta dierum.

1 **Si qui† emit** iumentum ornatum, quod dein de sine ornamentis traditur, potest emptor aduersus venditorē redhibitoria actione. vt ornamēta quoqꝫ tradat, intra. lx. dies experiri. l. ediles. ij. in prin. ff. de edili. edic.

¶ Sexaginta dierum.

Si quis ita emat vt nisi res empta placuerit, redhibeatur, nullo tam ē adiecto tēpore, licebit redhibere intra. lx. dies vtiles, postea non audietꝰ. l. ꝙ si noluit. §. si quid ita. ff. de edili. edict.

2 ¶ Sed quid† si paciscantur contrahentes, vt semper liceat ad nutū emptoris redhibere? Respondeo, valere pactum. Vlpianus in. d. §. si quid ita. ff. de edilit. edic. si vero (inquit) conuenerit, vt in ppetuum redhibitio fiat, puto ꝛ hanc cōuentionem valere. Item si tempus sexaginta dierum prefinitum redhibitioni preterierit, causa cognita iudiciuz dabitur. Ex quo† loco haud dubie probatur, pactum 3 redimendi (vt vulgo nuncupamus) in cōtractibus redditnum, bono iure censeri validum. Quod cum nonnulli putent vsurarium, infirmant sese nescire quid sit vsura, ꝛ qualis sit emptorum redditnū contractus, de quo alias. interiꝫ, redhibere est facere, vt rursus habeat venditor, quod habuerat. Et quia reddendo id fiebat, idcirco redhibitio est appellata, quasi redditio. l. redhibere. in princip. ff. de edilit. edic.

¶ Duorum mensium.

4 **Venditor** †debet certiorem facere emptorem, quid morbi vitij ve in re vendita sit. Quod nisi faciat, datur aduersus eum intra duos menses iudicium redhibitoriū. l. j. §. aiunt ediles. ꝛ. l. si venditor. ff. de edil. edict.

¶ Trium mensium.

5 **Nuncians† alicui** nouum opus, debet eam causam quam primuꝫ liceat, prosequi, ne cessans a cepto edificio, ꝛ temporis, ꝛ sumptus iacturam patiatur. vnde iudex tenebitur hanc controuersiam intra tres menses diffinire. quod si qualitas negotij longius tempus requirat, potest is cui nunciatum est cautionem fideiussoriaꝫ exponere, videlicet de moliturum se opus suis sumptibus, si non recte edificatum esse, pronunciatum fuerit. Sic enim ꝛ edificanti, ꝛ nuncianti satis consulitur. Vlpianus in. l. de pupillo. §. si is cui. ꝛ in. l. stipulatio. §. si qs auteꝫ. ff. de oper. noui nuntiatio. l. j. C. eodem titu. Accidit. l. vlit. C. de edifi. priua. quam tamen circa necessitatem, in varios sensus retorquent.

¶ Sex mensium.

6 **Actionē† redhibitoriā** ad id quod iterest actoris, itra sex menses intendere oportet. Vlpianus in. l. sciendum. §. vlti. Papinianus in. l. cum sex. ff. de edil. edict. cum sex menses (inquit) vtiles, quibus experiundi potestas fuit, redhibitorie actioni prestantur, licet nō videbitur potestatem experiundi habuisse, qui vitium fugitiui latens ignorauit. Item adde. l. ij. C. de edil. actio.

¶ Vnius anni.

7 **Actio quāto**† minoris pretoria, competens ei, qui vitiosum animal ignorans emit anno finitur. l. sciendum. §. vlti. ff. de edilit. edic. l. ij. in fi. C. de edil. acti.

¶ Vnius anni.

8 **Cuꝫ per**† deiectioneꝫ vel effusionem, liber homo perimitur, actio deiecti annalis est. in alijs vero casibus perpetua. l. si vero plures. §. hec auteꝫ actio. ff. de his q deiece. vel effude.

¶ Duorum annorum.

9 **Actio d̄† dolo** malo, hodie durat biēnio ꝯtinuo a die admissi doli, siue adsit, siue absit dolū passus. Adeoqꝫ tota causa debet intra biennium diffiniri. l. vltima. C. de dol. malo. vbi doctores admonent lectorem, quam speciale sit in hoc iudicio, quod doli mali persecutio non perpetuatur litis contestatione, que vtiqꝫ omnes actiones temporales, solet facere perpetuas.

¶ Vnius anni.

10 **Estimatio quadrupedis** in iudicio legis aqlie, ex primo capite fit quanti in eo anno plurimi fuerit. l. ij. in princi. ꝛ. l. in lege aquilia. ff. ad leg. aquil. ex tertio autem capite de ruptis, fractis, exustis rebus, fit estimatio, quanti ea res in diebus triginta proximis fuerit. l. si seruus. §. iij. ca. ff. ad leg. aquili.

¶ Quinqꝫ annorum.

11 **Accusatio† peculatus** quinqꝫ annorum est. l. peculatus crimen

Vnius

ff. ad leg. iulia. peccula. pecculatus autem crimen est, cũ intercipitur pecunia destinata, vel religioni, vel vsui publico. pena eius, est deportatio. l. j. ij. ꝛ. iij. ff. dict. titu.

¶ Unius anni.

12 **Omnis actio** † iniuriarum annalis est, quicquid nõ nulli disputẽt diuersum esse de iniuria vt ipsi vocant reali. l. si non cõuitij. C. de iniur. hec, enim interpretatio, vt post annum non detur ob contumeliam actio, proprius accedit ad mansuetudinem, quam charitas a nobis exigit, videlicet vt ad remittendam, non ad persequendam iniuriam simus propensi. Et profecto, grauissima pena adijcitur aduersarius, cum iniurie nobis illate obliuiscimur, iuxta illud, mihi vindictam, ꝛ ego retribuam illis.

¶ Unius diei.

13 **Si inter christianos** † fratres (loquor de vniuersa republica) fuõ oriatur dissentio, eam iubet apostolus eodẽ die, ante solis occasum dirimi ne latius serpat ad omnia mala. Ephesiorum quarto, irascimini (ait) ꝛ non peccetis, sol ne occidat super iram vestram.
¶ Hanc catholice prescriptionis speciem ideo inserui, vt videres bone lector, longe admodum prestare, in materia iniuriarum, ferre legem obliuionis, quam iudicarie persecutionis. Et tutissimam esse interpretationem semper, que tendit ad preripiendam litium occasionem.

¶ Unius anni.

14 **Actiões** † **que ex romani** p̃toris iurisdictione proficiscunt̃, plerunqꝫ intra annum exerceri possunt. siquidem ꝛ ipsius pretoris apud Romanos, intra annum erat Imperium. instit. de perpe. ꝛ tẽpora. actioni. in princip.
¶ Ciuitates germanie, multum imitantur pretorem romanum, ꝛ fere in statutis suis semper vtuntur annali prescriptione, vt supra dictum est.

¶ Triginta dierum.

15 **Si accusator** fuerit † impeditus legitime. aut mortuus, potest quidem accusatus petere aboleri nomen suum, hoc est, absolui se a iudicio, attamen permittitur ipsi accusatori cessante impedimento, vel heredi eius, intra. xxx. dies vtiles, repetere ex integro reum, ꝛ ð eodẽ crimine denuo accusare. l. iij. §. vlti. ꝛ. l. hi tamen. ff. de accusationi.

¶ Triginta dierum.

Ei qui criminaliter accusatus olim de vna ꝓuincia ad aliam exhibendus erat vt ab eo iudice damnaretur, triginta dies dari solebant ad componendas res suas. l. ij. C. de exhibẽd. ꝛ transmittẽ. reis. hodie vero iste transmissiones non sunt in vsu.

¶ Unius anni.

16 **Is qui rem** † litigiosam alienat in hoc. vt actor duriorem habeat aduersarium intra annum de eo quod interest actoris, conueniri potest. l. vel post annum. ff. de aliena. iudici. mutan. caus. fact.

¶ Unius anni.

17 **Qui pecuniam** † accepisse dicitur, vt alij negotium faceret, vel non faceret is intra annum in quadruplum, postea in simplum, actione in factum conueniri potest. l. i. ff. de calumniato.
¶ Negotium autem facit qui per calumniam fingit litem. cum in re nullam habeat, vel eam quã exercere debeat, dissimulat in detrimentum alterius, vtroqꝫ casu corruptus pecunia. Ulpianus in. d. l. j. vocat sordidam concussionem, que a transactionis officio longe distat. transactio enim querit pacem, ꝛ finem litium, calumnia d...[illegible]...erit ꝛ dispendium. transactio ex bona fide procedit, calũnia ex dolo malo, tantoqꝫ magis nocet, quanto latentius procedit ad nocendum. de calumniatoribus, alibi scribendum fuerit.

¶ Unius anni.

18 **Is qui vim** † fecit, intra annũ vtilẽ recte cõuenit̃ tãet si nihil ad eum peruenit. l. ij. C. vnde vi.

¶ De exceptionibus temporalibus circa iudicia.

SVMMARIVM

1 Iudice recusato litigantes arbitrum intra triduum eligere necesse habent.
2 Iudices post depositum magistratum quinquaginta diebus in prouincijs, quibus prefuerunt, commorari debent, ꝛ quam ob cãm id fuerit constitutum.
3 Actor libellum exhibiturus satisdat de contestanda lite cum aduersario intra duo menses.
4 Actore post tria edicta cõtumaciter absente iudex anno elapso sententiam proferre potest.
5 Litigatorum altero in causa concludente, quot ꝛ cuiusmodi dilationes alteri dentur, qui se adhuc habere contendit quod proponat.
6 Dilationem petenti ad producendos testes vel instrumenta q̃ztum temporis concedatur.
7 Criminales cause intra biennium terminari debent.
8 Cause ciuiles intra triennium terminari debent.
9 Condemnatus ad soluendum olim duos menses, nunc quatuor habet.
Mensium duorum appellatione quot dies contineantur.
10 Sententiam a iudice per sordes latam retractari petere potest alter litigantium intra decem menses.
Iudex ecclesiasticus per gratiam aut sordes iudicans, per annum vnum suspendendus est ab officio.
11 Iudex sententiam suaz emẽdare vel supplere in his que accessoria sunt eodem die potest.
12 Cõtumax aduersus quem pronũciatum est, eodem die iudice sedẽte veniens restituitur ad causam.
13 Testes non habentes domicilium in loco iudicij nõ sunt vltra. xv. dies retinendi.
14 Interrogatoria, super quibus sunt examinandi testes, intra q̃ztum tempus sint exhibenda.
15 Appellatio an ꝛ q̃n sine scripto interponi possit.
16 Appellationis interponende tẽpus cuiusmodi fuerit olim ꝛ cuiusmodi sit hodie.
17 Appellationem emendare vel etiam in totum reuocare intra decẽ dies appellanti licet.
18 Appellatio possit ne per statutum tolli.
19 Apostoli seu libelli dimissorij intra q̃ztum tempus petendi.
20 Appellans a sententia parium curie hꝫ. vj. hebdomadas ad prosequendam appellationem.
21 Appellans apud notarium absente iudice, appellationem suam iudici insinuare debet intra triginta dies.
22 Appellans, cuius appellatio reiecta est, hoc ipsum intra q̃ztum tẽpus apud superiorem conqueri debet.
23 Appellationis causa intra annum est prosequenda, aut etiam intra biennium, si appellans fuerit impeditus.

¶ Trium dierum.

1 **Cum recusatur iudex** † **ob** quãcũqꝫ causam, oportet litigatores intra tres dies eligere arbitros, de recusatione ꝛ tota causa cogrituros. l. vlti. C. ð iudi. illico aũt (inquit Iustinianus) id est, intra triduũ proximũ, sine vlla dilatione compelli arbitrum vel arbitros eligere, apud eos litigare ne ꝛ datus iudex remoueatur, ꝛ alter non eligatur.

¶ Quinquaginta dierum.

2 **Iudices** † **oliz functi suo** officiõ tenebant̃ in eadẽ prouincia vel ciuitate cui prefuissent, quinquaginta diebus palam commorari,

vt de culpa fraudibusq;, si quas admisissent, conuenirentur, ac ratio nem redderent, id quod vulgo subire sindicatum, latine ante causas dicere, & cause dicende obnoxium esse, nuncupamus. l. j. C. vt om. iudi. tam ciuili. quam milita. Idem obseruabatur de assessoribus & consiliarijs iudicum. l. tertia. C. de assessor. consiliarios iudicum (inquiunt Imperatores) & cancellarios, & eos, qui domesticorum funguntur officio, post depositam administrationem quinquaginta dies in prouincijs residere precipimus. in Italia apud bononienses, vidi huius sindicatus vestigia obseruari in potestate (vt ipsi vocant) & iudice, qui ne ciuibus suspectus sit, ex aliena republica solet accersiri solenniter.

¶ Viginti dierum.

Judices obnoxij cause dicende vel sindicatui, vt dictum est, cum conueniebantur ne forte innocentes iniqua dilatione grauarentur, intra. xx. dies, aut absoluendi, aut condemnandi erant. l. j. §. vlti. C. vt omni. iudi. tam ciuil. quam milit.

¶ Duorum mensium.

3 Actor olim anteaq̃ libellũ iudici exhiberet, satisdare tenebatur conte staturum se intra duos menses litem cum aduersario. Quod si sua culpa secus contingeret, restituturũ ei duplum totius damni. aut. libellum. C. de litis contestatio Bart. & alijs dicunt, hoc ius in desuetudinem abijsse, sed nescio quam feliciter, adeo nunc scatent omnia tribunalia calumnijs litigatorum, presertim in defferendis controuersijs, bonos viros semper excipio.

¶ Unius anni.

4 Actori† post tria citatoria edicta contumaci, datur annus, quo elapso, iudex cognita causa proferre debet sententiã, nouel. de litigios. §. porro (inquit Justinianus) cum oẽs cõuersias precisis ambagibus volumus ad finẽ decurrere, illorũ etiaz versutijs aduersamur, qui actiones tãtum modo proponunt, nolunt autem eas ad terminum vsq; litis p̃sequi, dicentes legeʒ esse q̃ vetet, ne q̃s proprias actiones exercere compellatur inuitus. Que verba propterea addidi, vt videas insigne exemplum acribodicei ac iniqui interpretis, cuius alibi mentionem fecimus.

¶ Trium mensium.

5 Altero litigatorum concludende in causa, si alter (forte per calumnia, differende litis gratia) dicat se habere quod adhuc proponat cause sue deseruiens, debet iudex tribus tẽporibus dilationem ei concedere. xxx. dierum. qui sunt tres menses, vt omnem malitiam eius superet. deinde omnino profert sentẽtiam, vt probatur, nouel. vt cum de appel. cogno. §. sed presenti. intellige autem quod singulis temporibus interueniat edictum (vt dicunt) citatorium, ne non vocato litigatore videatur dicta sententia.

¶ Trium mensium.

6 Js qui petit dilationem ad producendos testes vel instrumenta, tres menses ad summmv impetrabit, scilicet cum testes vel instrumenta in eadem prouincia sunt, in qua lis agitur. l. j. C. de dilationi.

¶ Nouem mensium.

Si testes vel instrumenta quibus litigatores ad instruendam causam suam vti volunt, fuerint in transmarina prouincia, dantur eis ad productionem, nouem menses. d. l. j. C. de dilatio, quod ita iudicantes constitutum (inquiunt imperatores) sentire debebunt, vt in hac ratione non sibi concessum intelligant dande dilationis arbitrium, sed eãdem dilationem si rerum vrgentissima ratio flagitauerit, & necessitas desiderate instructionis exegerit non facile amplius, quam semel, nec vlla trahendi arte, sciant esse tribuendam.

¶ Sex mensium.

Quod si ex vicina prouincia, non tamen transmarina, fuerint exhibende probationes litigatorum, tunc sex menses concedentur. ead. l. j.

¶ Duorum annorum.

7 Omnes cause † criminales, intra biennium diffiniri debent, & hec est instantia, hoc est, tempus exercendi iudicij, vcz a litis cõtestatione. ad sententiã vsq;, in causis criminum. l. vlti. C. vt int. cer. tem. crimi. questio termine. neq;. n. expedit criminales questiones cum acerbitate litigantium diu suspendi. quapropter Justinianus ibi addit penam aduersus negligentes iudices.

¶ Trium annorum.

8 Instantie† causarum ciuilium, prefinitur tempus triẽnij, post qđ Justinianus vetat vllam in iudicio causam prorogari. l. properanduz in princip. C. de iudic. ne lites (inquit) fiant pene immortales, & vite hominum excedat modum.

¶ Ceterum, naturam prescriptionem in exercendis corruptũ hoc seculum seruat, sed fere in arbitrio litigantium est, quanto tempore maluerint causas prorogare, immemores plane iurisiurandi aduersus calumniam prestiti, vnde tandem sumptuuz, & molestie pertesi tenuiores, iuri suo plerunq; cum lachrimis cedere coguntur. huius autem grauaminis culpam Imperator in. d. l. vlt. reijcit in iudices hoc. n. (inquiens) iudicialis magis esse potestatis nemo est qui ignoret. Nam si ipsi maluerint, nullus tam audax inuenitur, qui possit inulto iudice litem protelare.

¶ Sed vt in hoc genere, magistratuum nostrorum vltro suscipiam patrocinium, ego certe puto hodie culpam immortaliuz litium magis in procuratores ignauos (absit verbo iniuria) reijciendam esse qui tã sursum ac deorsum circũuoluunt causas, vt iudices plane scopum rei non possint percipere. de qua re in formula scripsi.

¶ Quattuor mensium.

9 Condemnatus† per sententiam iudicis ad soluenduz, olim habebat duos mẽses iure ciuili, nũc quatuor hz. Callistratus in. l. debitoribus. ff. de re iudica. l. ij. & iij. C. de vsur. rei iudica. quod tempus tñ breuius statui solet multis in locis.

¶ Illud quoq; nullo mõ preterennduz est, quod appellatio quidẽ duorum mensium, cõtinetur. lx. diebus, legislatores tñ humanitatis causa qm̃ multa sepe inter os & offam solent incidere, quibus distrahamur inuiti ab instituto nostro, adiecerunt vnum diem, vt qui. lxj. die venerit, audiatur. l. vbi lex. ff. de reg. iur. simili gratia receptum est quod dicimus, annum & diem concedi his, qui intra annale tempus aliquid dare aut facere debent. vt vel hinc videas, quam sint humanitatis plene leges romanorum, quas insulsissimis plerunq; disputationum nenijs dilaceramus.

¶ Decem mensium.

10 Si quis post latam sententiam, intra. x. mẽses probare possit aduersariũ suuz dedisse aliquid aut promisisse iudici, audietur ad retractandũ sententiam, que alioqui iure non subsistit, pp enormitatem criminis vt est videre. nouel. vt litigan. iur. in exord. lit. §. si quis autem litigantium. Idem est de arbitris. Ulpianus in. l. ita demum. ff. de recep. arbi. & idec (inquit) sine arbitrũ quis corrupit vel pecunia, vel ambitione, vel aduocatum diuerse partis, vel aliquem ex his, quibus causam commiserat, ex doli clausula poterit conueniri, accedit l. venales. C. quand. prouoca. non est necess.

¶ Unius anni.

Judicem ecclesiasticum, qui per gratiam vel per sordes aduersus iustitiam pronunciat, suspendendum esse per annum vnum ab officio suo. Romanus Pontifex iubet, in. c. j. §. si quierem. de senten. & re iudica. lib. vj.

¶ Unius diei.

11 Judex

11 **Iudex potest emendare** †sentētiam a se dictam, vel ēt supplere in his, que ad sñam eius ptinent, seu accessoria sunt, vcz, eo. die quo lata ē. Paulus in.l.acta. Hermogenianus in.l.actorū.ff. de re iudica. sed totā prorsus mutare sñiam, τ denuo iudicare, nō potest. Alfenus in.l.cum querebatur. Ulpianus in.l. iudex postea quam.ff.eodem titu. semel enim(inquit) male seu bene functus est officio. vtrunque declaratur in.l. Paulus respondit rescindere.ff. dict. titu.

¶ Unius diei.

12 **Contumax aduersus** quem pronunciatum est i iudicio, veniens cōfestim, hoc est, eodē die, iudice adhuc pro tribunali sedente, restituit ad causaz.l. diuus Antonius.ff.de i integ.resti. τ obserua hic quam interpretationem admittant, illico, cōfestim, τ id genus alia.

¶ De testibus.

¶ Quindecim dierum.

13 **Testes quidem inuiti† coguntur** ad perhibendū veritatis testimoniū, si tñ non in loco iudicij domicilium habent, non sunt retinendi vltra.xv.dies. ne nimis grauenē. postea vero sine pmissu iudicis impune discedunt, nec deinceps inuiti ad testificandum iure vocantur.l.si quando.C.de testib.

¶ Duorum dierum.

14 **Interrogatoria vt nunc** †dicimus, scdm que examinādi sunt testes aduersarij, exhibenda sunt iudici intra duos dies, hoc est toto eo die quo testes producuntur, τ sequente. sic.n. accipiendum est, cū iudices designant ad hoc terminuz iuris. Specula. in tit. de teste.§.item de interrogatorijs.

¶ De appellationibus.

¶ Unius diei.

15 **Litigatoribus† permittitur** †ex non scripto prouocare a sententia iudicis, mō fiat illico, hoc est, eadē die, antea quam iudex τ litigatores ad alios actus diuertant. Macer. in.l.ij. ff.de appel. Sed si(inquit)apud acta quis ipso die voce appellauerit satis erit si, dicat appello. accedit.l.litigatoribus.C.eod.titu.

¶ Duorum dierum.

16 **Ei qui† suam causam** agebat, nisi statim appellasset(vt iam dictuz est) dabantur olim in causis proprijs duo dies ad prouocandum.l. i.§.biduum.ff.quand. appel.sit.τ.l.qui suspectum.ff.de appellatio.

¶ Trium dierum.

In causis alienis †dabantur tres dies ad appellandum a sententia iudicis.l. eos.§.si autem.C.de appel.

¶ Decem dierum.

Appellatio a sentētia iudicis, post biduum quoqz τ triduum, hodie admittitur intra decē dies. Quod tempus ei, qui vel per se, vel p procuratorē defensus est, cōtinuo a die sententie reputatur. Absenti vero citra cōtumaciā nec defenso, currūt.x.dies a tēpore quo reus sciuerit sententiā aduersus se dictā esse. auc. hodie aūt.C.de appellationi.l.ab eo.C.quomod.τ quand.ind.τ nouel.de appellatio.in prin. nec est pretereundum, quod in. d.l.ab eo. Imperator dicit(illico)significās tamen decem dies, qui hodie conceduntur appellātibus, vt Accursius quoqz recte intelligit. Proinde obserua, quā varijs modis accipiantur hec verba, illico, statim, mox, item longū tempus, τ cetera huiusmodi.

¶ Decem dierum.

17 **Cum appellatum** †est, habetur ēt humane fragilitatis ratio. que facit, vt concedātur.x.dies. ad emēdandā appellationē, si forte ad alium iudicē appellari debuisset(quippe obseruādi sunt gradus magistratuū in prouocationibus) aut si totius appellationis eum peniteat, qñquidē sepe non nisi Cadmeaz victoriam reportant prouocātes, hoc est, plus impēdunt quā tota lis sit.l.si quis.C.de appellationi.si qs, inquiunt Impatores, libellos appellatorios ingesserit, sciat se habere licentiam arbitrium cōmutandi τ suos libellos recuperandi, ne iuste penitudinis humanitas amputetur.

18 ¶ Sed hic merito quis hesitauerit, an non liceat † magistratibus cuiuslibet loci aliter statuere, aut ēt prorsus adimere prouocationis formam τ tempus: Respondeo, breuius quidē tempus statui posse, sicut in multis ciuitatibus obseruatur triduū antiquitus concessum sed aboleri plane per desuetudinem, aut tolli per auctoritatem bñficium appellandi, minime gentiū lz. Non desunt tñ q τ hic disputant, ad dissentiendū potius quā ad docendū studiosi, nec desunt ciuitates, que statuunt sub interminatione, τ obseruant, ne extra muros(vt dicunt ipsi)appelletur. verum litus arant, tentantes rem illicitā, que nullo diuino aut humano iure defendi potest, vt recte ctissime sentit Bartolus cum alijs plerisqz in.l.oēs populi.ff.de iu sti.τ iur.primum.n.est ꝯ naturalem defensionez, deinde iuri ciuili prorsus refragatur. deniqz occasionem dat grauissime delinquendi. Quid enim aliud dicit aut cogitatis, qui non vult appellari a sua sententia, quam hoc nolo exigi iudiciū meū ad iustitie regulas, volo obseruari decretuz meū: siue iustum sit, siue iniquū: Quid sequitur: nempe istud, sic volo, sic iubeo: sit pro ratione voluntas. Cur non audendum, cum nemo sit mee sententie futurus cēsor: Hinc vides bone lector, non tā facilē cēseri, rē, quā verba ipsa pre se ferre videtur, cū qs dicit aut statuit, ne a sententia sua appelletur, sicut alias plura de hoc scribemus. interim admonendi sumus, licere τ ipsis litigatoribus conuenire de tēpore prouocationis expediēde apud iudicem appellatum. imo τ cōsentire inter se possunt litigatores, vt tota causa ad cognitionem superioris iudicis perducatur sine vlla appellandi solennitate, qm̄ nullus in hoc grauatur, cū ipsi consentiunt. τ ita vidi in cesareo tribunali causaz fuisse admissaz ex ducatu Megelburgensi.

¶ Triginta dierum.

19 **Appellans†** a sentētia diffinitiua, hz triginta dies ad petendum Apostolos. hoc est, literas dimissorias, numerabuntur hi dies a dicta iudicis sententia, non ab interposita appellatione, in quo articulo pleriqz errant. Et iudex tenetur intra hoc tempus dare apostolos, alioqui cum officialibus suis puniendus.l.qm̄ iudices.τ.l.iudicibus.C.de appella. hoc tēpus vulgo nuncupant terminum iuris ad dandum apostolos, quorum significationem eleganter tractat Marcel. in.l.vnica.ff.de libel. dimissori. post appellationem(inquiens)interposita, litere dāde sunt ab eo, a quo appellatum est, ad eum, qui de appellatione cogniturus est, siue principem, siue quez alium, quas literas, dimissorias, siue apostolos appellant. sensus autem literarum talis est, appellasse(puta) Lucium Titium a sententia illius, que inter illos dicta est, addi.l.eos.§.vlt.C.de appellatio.

¶ Sex hebdomadarum.

26 **Appellanti** †a sententia parium curie, dantur.vj.hebdomade ad prosequendā appellat onez. c.sancimus. quo tempo.mil. inuestitu.pete. deb.in vsib.feudor. interim Uasallus non est priuandus possessione feudi sui, qz pēdet adhuc appellationis causa, iuxta.l.iij.C.de appel.

¶ Triginta dierum.

21 **Qui absente** †iudice apud notarium appellauit, is debet intra triginta dies scriptum appellationis insinuare iudici, quod si non fecerit, presumitur ei renunciasse, vt tractatur in.l.iudicibus.C.de appella.

¶ Quatuor mensium.

22 **Si iudex** delegatus† noluerit dare apostolos, reijciens plane appellationem, conceduntur prouocanti

quatuor menses, vt hac de re apud delegantẽ magistratum quera tur. l. si appellationem. in fi. C. de appella. alioqui, regulariter non oportet apostolos denegare, saltem refutatorios, hoc est, quibus de claret inferior iudex non admissam fuisse appellationem ex tali ca usa. solent etiam acta iudiciaria nonnunquam loco apostolorum desi gnari. Nam satis est appellanti, quod testimonium habeat quale cunque. vel prouocationẽ interpositã, & iudici insinuatam fuisse. vn de notarius quoque (si vtcunque iudex temere noluerit) potest aposto los testimoniales dare.

¶ Sex mensium.

Regulariter appellanti a quocunque or dinario iudi ce non admittatur prouocatio, aut non dentur apostoli, sex men ses prestantur, vt interim ad superiorem iudicem de hoc querelam perferat. l. si appellationem. C. de appel.

¶ Unius anni.

23 Appellans debet prosequi causam ap pellationis intra annum, quo elapso, prior sententia rata manet, nisi longius tem pus impetratum fuerit. auc. ei qui. C. de tempori. appellatio.

¶ Duorum annorum.

Appellantibus ex legitima causa, ne ius suũ pse querentur impeditis, indul getur biennium. d. auc. ei qui.

¶ Circa appellationem itaque, principaliter tria obseruabis tempo ra, primum, interponende, secundum, insinuande, tertiũ, prosequẽ de appellationis.

¶ De dilationibus iudiciorum & contractuum.

SVMMARIVM

1 Promittens aliquid dare aut facere in diebus, non adijciens qui bus, tenetur post biduum.
2 Diei omissio per errorem vitiat contractum.
3 Actor forum rei sequi dz, cessantibus antiquis exhibitionibus.
Reus accepto actoris libello. xx. dies habet ad deliberandũ cede re ne an contendere debeat.
4 Fisci debitoribus tempus ad soluendum petentibus cuiusmodi di latio detur.
Minores summe pecuniarum que dicantur.
Compensationem fisco opponens quam dilationem habeat ad pro bandum debitum.
5 Fideiussor iudicio sisti post quantum tempus liberetur etiam si non sisterit.
6 Clericorum causa intra duos menses non terminanda.
Clerici absentes si tribus edictis vocati intra sex menses non vene rint, priuandi sunt beneficijs.
7 Fideiussor sistendi causa acceptus potest moram rei intra sex men ses purgare.
8 Legatione publica functi vacationem a muneribus habebant toto anno sequenti.
9 Dotem quam promisit, non soluens intra biennium, ad emolumen tum illius tenetur.
10 Cõductor cessans toto biennio in solutione pensionis põt expelli.
11 Emphyteota cessans toto triennio in solutione pensionis, potest ex pelli a predio emphyteotico.
Emphyteosis quid sit.
12 Honores olim qui gessisset, toto triennio sequenti immunitatem cõ sequebatur.
13 Scholaris quinquennio literas non exercens amittit priuilegia.
14 Aduocatum oportet quinquennio iuri operam dedisse.

¶ Duorum dierum.

1 Qui promittit † pecuniã aut factum in die bus, non adijciẽs quibus, is post biduũ tenet. l. inter illã. ff. de ver. sig. ita datã con ditionẽ (inquit Jabolenus) illud facito in diebus, si nihil preterea fuisset adiectũ, in biduo conditionẽ impleri oportet. Ac cursius recte notat idem dicendũ esse, si promittat quis se daturũ, aut facturum in annis. Nã de duobus proximis intelligendũ est. l. libertas. §. vult. ff. de manumis. testa. qd non est contemnẽdũ, pp va
2 rios cõctus, in quibus non conuenit de certo tempore alioqui † cum placuerit cõhentibus certum tempus adijci & per errorem omissum est, nihil agitur, quãdo de grauamine eius tractatur, qui non obser uat diem, vt est accipienda. l. ita stipulatus sum te, in princip. ff. de verbo. obligatio.

¶ Decem dierum.

Si quis petijsset aduersarium suũ de vna prouincia ad ali am exhiberi, & in ius trahi, actor cõtumax olim ex pectabatur. x. diebus, quibus elapsis, absoluto reo condemnabatur in expensis & damnis, vt est videre nouel. de exhiben. & introducẽ. reis, in princ. Sed hodie tales exhibitiones sunt abolite, vt. s. quoque
3 diximus. actor † enim sequitur forum rei. l. ij. & l. in criminali. C. de iurisdic. omni. iudi.

¶ Viginti dierum.

Reus conuentus accepto libello per quẽ edita est actio, habet inducias. xx. dierum, vt deliberet, vtrum contendere velit, an cedere in iudicio. auc. offeratur. C. de iudic. ceterum, iudex potest pro qualitate rerũ ac personarum, breuiores aut prolixiores inducias concedere de bet quoque spectari locorum consuetudo. l. presides. & l. oratione. ff. de feri. quo pertinent quod Ulpianus in. l. nonnunquã. ff. de iudic. & in. l. ij. ff. de re iudic. qui pro tribunali (inquit) cognoscit, non sem per tempus iudicati seruat, sed nonnũquã prorogat, nonnunquam arctat, pro cause qualitate, & quantitate, vel personarum obsequio, vel contumatia.

¶ Duorum mensium.

4 Debitoribus fisci † petentibus dilationem ad soluẽ dam pecuniam fisco debitam duo mẽ ses indulgendi sunt in minoribus pecuniarum summis. l. in fraudẽ §. fiscalibus. ff. de iur. fisc.
¶ Sed que sunt minores summe pecuniarum? tractatur hoc in. l. j. C. de defensori. ciuita. in minoribus (inquit) causis, id est vsque ad quinquaginta solidorum summã acta iudicialia cõficiat. quo loco solidi, pro aureis nõ aliter accipiuntur, quam in. §. vlt. insti. de pen. temer. litigan. alio mõ intelligendus est solidus in. l. si libertus. ff. de in ius vocand.

¶ Duorum mensium.

Is qui compensationem opponit fisco, dz intra duos mẽses probare debitum, postea non admittitur compensa tio. l. auferetur. §. qui compensationem. ff. de iur. fisc

¶ Trium mensium.

Si debitores fisci nõ habeant pecuniam quam sta tim soluant, dilationem humanitatis gratia, triũ mensiũ. obtinebunt in maioribus pecuniarũ summis. l. in fraudem. §. fiscalibus debitoribus. ff. de iur. fisc, que aũt censeri debeant maiores summe, facile patet ex his, que de minoribus sum mis diximus.

¶ Duorum mensium.

5 Fideiussores † qui promittunt reum iudicio sisti, libe rantur post duos menses, si actor in terea non fuerit litem cõtestatus, qz differens tã diu iudicium, cen setur a lite velle discedere, nisi forte, vel ex scripto solenni, vel ad certum tempus, vel in causa publica fideiusserint. l. si fideiussor. §. sancimus itaque. C. de fideiussoribus, & mandatori. quo loco iurisperi ti scribunt, eum quoque videri ex scripto, seu in scriptis fideiusisse, q apud notariũ post fideiussionẽ cõfitetur se promisisse iudicio sisti. quod diligenter obserua, vt scias qui nam dicendi sint contractus scripti, & quomodo scriptum contractum facias, nulla initio inter ueniente scriptura.

¶ Duorum mensium.

6 Causa

6 **Causa clericorum** †precisis dilationibus, intra duos méses diffinienda est, ne a diuini cultus officijs, quibus addicti sunt, diu distrahantur nouel. vt cler. apud prop. episc. §. si ver o aut propter. & §. si tñ de criminibus.

¶ Sex mensium.

Clerici bsentes, quorum presentia in ecclesijs desideratur, vocãdi sunt p tria edicta publice pposita. deinde si extra sex menses non venerint, priuandi sunt beneficijs. c. extue. de cleric. non residenti.

¶ Sex mensium.

7 **Fideiussores** †iudicio sistendi causa dati, possunt intra sex menses purgare morã rei principalis, vez allegatis causis probabilibus, quare die prefinito ad iudicem non venit. l. sancimus. C. de fideiussori.

¶ Unius anni.

8 **Legatione** †publica functi, habebant oliz quasi pro beneficio vicissim, vacationem ab honoribus vnius anni. Modestinus in. l. non solũ, in prin. & §. annus. ff. de excusatio. tuto. annus autẽ (inquit) cõtinuoz dierum scrutabitur, ex quo qs reuersus est, rectã viã dirigens vel dirigere debens, non eã que est ex circuitibus. Quod argumentũ non cõtemne, aduersus eos, q cũ per cõpendia rerũ aliqd agere possent, ipsi sibi sunt cã differẽdi negotij, cur. n. bis subueniendũ fuerit? obserua ẽt hic, quã ti olim apud romanos erat excusari ab honoribus vel vno anno, & simili propemodũ rõne, magnuz immunitatis beneficiũ existimabant, excusari a tutella & curatione minorum. sunt hoc seculo q ambiunt vtrunqz, tantum abest quod velint excusari.

¶ Duorum annorum.

9 **Qui dotem promisit** ni soluat intra bienniuz, tenetur postea ad emolumentum eius. l. vlti. §. vlti. C. de iur. dot.

¶ Duorum annorum.

10 **Si quis** †in longũ tẽpus cõducta domo vel fundo, distulerit toto biennio pensionẽ soluere, is potest iuris remedio expelli, non obstante conuentione. l. quero. §. inter locatorem. ff. locat.

¶ Trium annorum.

11 **Emphyteota** triennio† differens annue pensionis solutionẽ, põt p dominũ predij possessione destitui. Iustinianus in. l. ij. §. sinautẽ nihil. C. de iur. emphyteo. volenti (ait) ei licere eum predijs emphyteoticarijs repellere. Que verba nonnulli interpretantur nimis dure de violẽtia armoz priuata, hinc nemo nõ hz in ore. Dñs fundi põt emphyteotã triennio non soluẽtẽ, ppria auctoritate expellere. Rogo qd aliud hoc est quã suppeditare occasionẽ rixarũ & armorũ? Quid. n. si emphyteota nollit expelli, & opponat vim? Rectius igit' ex equo & bono sic accipies Iustinianũ, sicut in pfatione institutionũ dicit, vt p legitimos tramites expellat calũniatez emphyteotã. Nunqz. n. pmittit' vis, nisi nominatim, & sm naturam permittatur. vt ibi, vim vi moderata tutella, repellere licet.

¶ Emphyteosis aũt, vel (vt quidã rectius dici probãt) emphyteosis, ɔtractus est inter emptionez & venditionem. Itẽ locationem & conductionẽ, medius & specialis, de quo tractatur in tit. C. de iur. emphyteo. & in. §. adeo autem. instit. de locationi. & conductio.

¶ Trium annorum.

12 **Qui** honores† olim gessisset, ei concedebatur immunitas, vt intra trienium non vocaretur ad alia id genus munera. l. ad honoribus. C. de muneri. & hon. lib. x.

¶ Quinqz annorum.

13 **Scholaris** †q bonas literas quinquennio non exercet admittit priuilegia iuris, que sunt in auc. habita. C. ne fili. pro patr. non. n. vz animũ discendi habere, q pclaras disciplinas tãto tpe negligit, arg. l. penul. C. de commeat. lib. xij. q nota propter exemplum aliorum absentium.

¶ Quinqz annorum.

Ad disciplinã iuris ciuilis, qnquenniũ diffinit Iustinianus in
14 pfatione pãdectarũ. §. & q iã primis. Quocirca & hoc† statutũ est, q añ quinquenniũ nemini prorsus liceat patronũ causarũ in iudicijs agere. l. petitiones. C. de aduoca. diuerso. iudic. nec de cetero (inquit) quẽquã anteqz p statuta tpa legũ eruditioni noscatur inhesisse. ɔ. dicto cõsortio sociari. Utinã hoc seculo nostri magistratus vellẽt eã cõstitutionẽ mordicus obseruari ab oibus causidicis.

¶ Etates hominis & earum tempora.

SVMMARIVM

1 Infantia in septimum annum producitur.
Infans ex delicto culpam non admittit.
2 Impubes vsqz ad annũ decimum & dimidiatum infanti similis habetur, ab eo tẽpore vsqz ad decimumquartum annum proximus pubertati ac proinde doli capax censetur.
3 Femina impubes dicit' vsqz ad duodecimũ annuz proinde nec matrimoniũ contrahere, nec testari intra illud tempus potest.
4 Pubertatis ratio ex quo tempore habeatur.
5 Uenia etatis quoto anno impetrari soleat.
6 Alimenta vsqz ad pubertatẽ relicta ad quotũ vsqz annũ debeant'.
7 Minor rei imobilis donate repetitionem hz intra annos viginti.
8 Testis in causa criminali non recipit', nisi qui. xx. an. attigerit, in cã ciuili post decimumquartum annum admittitur.
9 Legitimam etatem attigisse quis dicatur.
10 Minor. an. xx. iudex esse lege Iulia prohibetur.
11 Minor. an. xxv. procurator ad iudicia constitui non potest.
12 Parochi & presbyteri constitui non debent nisi maiores. xxv. an.
13 Etas hominis vt plurimum. lxx. an. non exuperat.
14 Usufructus, municipio legatus centum annis durat.
15 Maior anno. septuaginta immunis est a tutela.

¶ Septem annorum.

1 **PRimus etatis** gradus† est infantia, intra annum septimũ. recte. n. infans dr', quasi nullis idoneus officijs, qz ɔsilio prorsus caret. ac primeue inocentie, qua Deus ab initio creauit hominẽ, exemplũ nobis refert. Quãobrem ẽt nullis delicti culpam admittit. l. infans. ff. ad legem cornel. de sicar.

¶ Decem annorum.

2 **Impuberes** †ab anno septimo vsqz an annũ sesquiũdecimum, proximi cẽsentur infantie, similis plane furioso & infanti, quantũ ad delinquendi affectum attinet. qz huius etatis pueri bonum & malũ non adhuc possunt discernere, adeoqz intellectu carent. §. pupillus. institu. de inutil. stipulatio.

¶ Quatuordecim annorum.

Ab anno sesquiundecimo, vsqz ad annum decimũquartũ ipuberes cẽsentur, primi pubertati & doli capaces, ideoqz & furtũ, & iniuriam admittere possunt. l. pupillum, in prĩci. ff. de reg. iur. l. ipuberẽ. ff. de furt. & l. sed & si quocũqz. §. q si ipubes. ff. ad leg. Acql. & hec ita se habẽt in masculis. Feminarũ vero infantiam Accursius extendit vsqz ad annũ sesquidecimum, in. d. §. pupillus.

¶ Duodecim annorum.

3 **Femine† intra** duodecimũ etatis annũ censent' impuberes. Quare antea etatem matrimoniuz non recte ɔhunt, qz viripotentes non sunt. insti. de nupt. in princip. & quib. mod. tutel. finit. in prin. nec possunt tales puelle testari. l. iij. §. lege iulia. ff. de testi. & §. preterea. insti. quib. non est permis. face. testamen.

¶ Quindecim annorum.

4 **Pubertas** †in iure nuncupat etas. xv. annorum. interim, n. ab incunabilis, pueri vocant impuberes, retinendi sub disciplina parentū aut tutorū, recte ergo obseruatū est olim, ne contraherent nuptias añ annū etatis decimū & quintū. §. eninuero. nouel. de tempo. non solu. pecu. sup. dot. si quidē cōpertum habemus (inquit Justinianus) eos qui quā celerrime nuptias contrahunt, ad illas non minores quindecim annis accedere. Hodie vero publica honestas, neqz hanc puerilē etatē admittere dz ad onera matrimonij, & vehemēter stulti fuerint parētes, qui liberis suis infirmo adhuc, aut ēt nullo cōsilio preditis, rem tantā aggredi permittūt.

¶ Ueteres olim solebant ex habitu & inspectione corporis estimare pubertatez, nedū ex annis, vcz masculorū, sed ēt feminarū. quod Justiniano pp pudicitiā retinendā merito displicuit, volenti qp post decimū & quartū annū masculi, cepto decimo & quinto, femine aūt post duodecimū, illico reputarentur puberes, finireturqz tutela. instit. quib. mod. tutel. finit. in princ.

¶ Uiginti annorum.

5 **Adolescentes** qui minoribus & solertia prediti sunt tū etsi legitimā etatē nōdū explenerint, anno tū vigesimo possunt impetrare veniā administrandarum rerum. l. ij. in prin. C. de his qui veni. eta. impetra.

¶ Septemdecim annorum.

Femine quas morū honestas cōmendat, anno decimo & septimo veniā etatis impetrare possunt, vt pro maioribus (quātū ad reruz domesticarūz administrationem attinet) censeantur. l. ij. §. feminas quoqz. C. dict. titu.

¶ Octodecim annorum.

6 **Cum** †relinquuntur alimenta masculis vsqz ad pubertatem, intelligi oportet annū etatis decimū & octauū. Modestinus in. l. mela ait, in prin. ff. de alimen. & ciba. lega. certe (inquit) si vsqz ad pubertatē alimēta relinquant, si qs exēpluz alimentorū, que dudū pueris & puellis dabant, velit seq, sciat Hadrianum cōstituisse, vt pueri vsqz ad decimum & octauum, puelle vsqz ad decimum quartū annū alantur. Animaduerte hic bone lector quantam vim habeat humanitatis ratio, vt pubertatis quoqz reputatio illi cedat. est enim humanum, alimenta pubertate puero relicta, porrigantur, nonnihil ad robustiorem etatem, qua possit seipsum alere. Insuper & hoc pondera diligenter, quod modestinus dicit, (si quis exempluz alimētorū, que duduz pueris & puellis dabant, velit seq.) Nā hinc apparet, iuriscōsultos exēpla nobis in vsucapionibus & prescriptionibus diffiniuisse. que pro ratione cuiuslibet loci temporis, & personarum, sequi, aut etiam variare liceat.

¶ Uiginti annorum.

7 **Minores** †intra annum vigesimū, si quā rem imobilem donauerint (non tū pp nuptias) habent repetitionem, postea non audiendi. l. vlt. §. cum autem. C. si mai. fact. aliena. rat. habue.

¶ Uiginti annorum.

8 **Ad** testimoniū† in causis criminalibus, requiritur etas. xx. annorum. l. in testimonium. C. de testib.

¶ Quatuordecim annorum.

In causis ciuilibus, admittunt puberes post annū decimū & quartū etatis expletū. ideoqz & matrimoniū contrahere, & testari possunt romano iure. instit. de nup. in princip. l. seniū qdez. & l. seq. C. q testa. face. pos. l. qua etate. ff. de testa. l. si frater. C. eod. titu. de nouel. vt sponsal. larg. §. & hoc quoqz.

¶ Uigintiquinqz annorum.

9 **Legitima** †hominis etas, post quintū & vigesimū annuz reputatur. interim namqz minores appellant iuuandi pp etatis imbecillitatē. l. vlti. C. de his qui veni. etat. impetra. vlpia. in. l. j. ff. de minori. xxv. ann. Nā cū inter oēs (inquit) constet, fragile esse & infirmū hmōi etatuz cōsiliuz, & multis captionibus suppositū, multorumqz insidijs expositū. Et inferius, apparet minoribus annis. xxv. euz opem polliceri. Nam post hoc tempus cōpleri virilem vigorem constat. Et ideo hodie in hanc vsqz etatem adolescentes curatorū auxilio regunt, nec ante rei sue administratio eis cōmitti debebit, qūuis bene rem suam gerentibus.

¶ Uiginti annorum.

10 **Lege iulia** †cautū est, ne minor. xx. annis iudicet. quare nec arbiter eligi pōt, neqz pena ex sententia eius committitur. l. cum lege iulia. ff. de de arbi.

¶ Uigintiquinqz annorum.

11 **Minor. xxv. annis** † nō pōt cōstitui procurator ad iudicia. l. exigēdi. C. de procura. sane (inquit Alexander) qp necduz legitimā etatez idez filius tuus compleuerit, ob hoc quidem depellere a procurationis officio euz iudex non iniuste potuit.

¶ Uigintiquinqz annorum.

12 **Parochos** & presbyteros† minoribus, sciētia & etate graues, saltē. xxv. annis maiores eē vult romanus pōtifex in. c. lz canon. §. qz tū. c. cū in cūctis. §. inferiora. de electio. li. vj. auc. psbyteros. & l. si quenqz. C. de episc. & cleri.

¶ Sexaginta annorum.

Uiduam appellat apostolus, que non minor sit annis. lx. & vnius viri defuncti vxor. j. timo. v.

¶ Septuaginta annorum.

13 **Etatem** †hōis firmiorē. Dauit extendit vsqz ad. lxx. annū, vt ab eo tempore sit labor & dolor. psal. lxxxix.

¶ Centum annorum.

14 **Usufructus** †municipio legatus, cētū annis durat, qz is finis vite longeui hominis est. l. an vsufructus. ff. de vsufruct. legat.

¶ Septuaginta annorum.

15 **Maiores. lxx.** annis, erant olim immunes a tutelis, & ab omnibus muneribus psonalibus. l. ij. in prin. ff. de excusa. tut. l. maiores. ff. de iur. immunita. l. si vltra. C. de decurio. lib. xij. semper. n. in ciuitate romana senectus venerabilis fuit, eundēqz pene honorē senibus, quē magistratibus exhibebant. l. semper. ff. de iur. immunita. quocirca rectissime dixit Ennius, minoribus antiquis, res stat romana, virisqz. Et ppende in. d. l. maiores, quod qui ingressus est septuagesimū annum, nondum tamen egressus, non recte dicitur maior. lxx. annis, nec habet immunitatem.

¶ Hec fere sunt que in iure ciuili de etate hominis tractari solent, tametsi Uarro cū alijs etatem absolute partiatur in infantiaz, pueritiam, adolescentiam, iuuentaz, & senectutem, post quā tandez pueritiam redit, & senex bis puer est, vt dici solet.

¶ De temporibus que in materia belli considerantur.

SVMMARIVM

1 Bellum triduo ante denunciatum censetur licitum.
2 Uulnerato intra triduum mortuo vulnus letale fuisse presumitur.
3 Animal emptum si intra triduum post emptionem moriatur, moritur venditoris periculo.

¶ Trium dierum.

1 **Bellum**† si triduo anteaquā cōmittatur denunciatuz fuerit honestibus, vulgo existimatur plane honestum. Z, nisi sit indictū, oēs putant infame, &

fame, & hanc vocant diffidationẽ, que non minus quã triũ dierũ tps cõplecti debeat, vnde est titu. õ diffidatio. ¶ Sed o vanam hominum cecitatẽ, qui putamus bellũ ex eo cõprimis iustũ censeri, si precedat denuntiatio, non perpendentes interim rem & causam ex qua ꝓcedat, plerũq; etiam obuiarẽ, quãto rectius Plato negauit vllũ bellũ inter hoĩes censeri iustum, seditio est inquit, & Christus saluator noster Matth. v. At ego (ait) dico vobis, qđ quisquis irascitꝰ fratri suo temere, obnoxius erit iudicio. ¶ Sic igitꝰ statuamus, nullũ bellũ iõ licitũ videri põt, qđ triduo prius indictũ sit, aut ẽt si plꝫ, decẽnio, nisi sincera conscientia suscipiatꝰ, pro tuendis bonis aduersus malos, ac ltima & necessaria rõne, ab ijs, qbus Deus cõmisit gladiũ & hec est summa eoꝝ, q̃ iurisperiti argute magis, quã vtiliter disputant de bello, in. l. vt vim. ff. de iusti. & iur. ac alijs locis.

¶ Trium dierum.

2 **Vulneratus** † si mortuus fuerit intra triduũ, presumitꝰ vulnus letale fuisse. Postea vero, non ex vulnere sed ex alia accidẽte cã censebitꝰ defunctus, vt Bar. cum alijs probat in. l. vlti. in fi. ff. ad leg. cornel. de sicari. Ang. & Alexã. in. l. si quis cum aliter. ff. de verbo. obligationi.

3 ¶ Eadem ratione probant doctores, si animal emptũ † triduo mortuum fuerit, imminere hoc detrimentum venditori, quoniã ex vitio morbi ante venditionem contracti, censetur perijsse. l. si vero. §. qui ꝓ rei. §. qui satisda. cogan. Nonnulle ciuitates vtuntur ad hoc prescriptione decem & quatuor dierum, vt si tam diu vulneratus superuiuat, reputant eum aliunde, quam ex vulnere mortuum.

¶ De consideratione temporis circa aduocati officiũ.

SVMMARIVM

1 Aduocati error intra triduum reuocari potest.
2 Aduocato non licet abesse vltra biennium a foro in quo causas agere solitus est.

¶ Trium dierum.

1 a **Duocator** † error ex cõtinẽti, id est triduo reuocãdus ẽ, vcꝫ qñ litigatores sunt pñtes, alioq; error iuris & facti, vsq; ad sniã emẽdari põt ab alijs. l. j. & vlti. C. de error. aduoca. l. error. C. de iur. & fact. ignor. l. iudices. C. de iudi.

¶ Duorum annorum.

2 **Aduocatis** † quorũcunq; Judiciorum, etiam si cõmeatũ hoc est, veniã abeũdi a magistratu impetrassent, non licebat olim vltra bienniũ abesse, sub pena amittendi officij. Erant enim apud antiquos, aduocati & numero, & ordine certo in matricula descripti. l. vlti. C. de aduoca. diuer. iudicio.

¶ De temporibus que circa heredes cõsiderantur.

SVMMARIVM

1 Hẽs noie defuncti nõ est cõueniẽdus itra nouẽ dies ab obitu illius.
2 Manumissio serui venditi vel relicti sub hac conditione, vt manumittatur, intra quantum tempus celebrari debeat.
3 Hẽdi tres menses danꝰ ad deliberandũ adire necne dẽat hẽditatẽ.
Heres intra quantum tempus inuentarium conficere debeat.
4 Bonorum possessio intra quantum tempus sit petenda.
5 Heres extraneus filio exheredato intra quod tempus hereditatem adire debeat.
6 Heredi eius qui pendente appellatione mortuus fuerit quantũ tẽporis detur ad prosequendam appellationem.
7 Herede in ius vocato legata non soluente intra sex menses mittuntur legatarij in bonorum possessionem illius.
8 Heres non soluens legata ad pias causas intra sex menses ex tempore insinuati testamenti ad quid teneatur.
Legatum pium quid sit.
9 Heredi etiam absenti non vltra nouem menses conceduntur ad deliberandum.
10 Heredis rem a defuncto donatam violenter, auferentis pena.
11 Heres aut etiam executor testamentarius intra quantum tempus legata soluere debeat.

12 Filij dicentis se nolle adire hereditatem maternam penitentia intra annum admittitur.

¶ Nouem dierum.

1 b **Eres** † ob publicã honestatem intra nouem dies ab obitu illius cui successit, nulla õ re noie defuncti molestãdus est. Qđ si secus fiat, inutiliter agitur. donandũ. n. hoc tps est luctui, cõmiserationis & modestie cã auc. Sed neq; C. de sepulc. violat. in multis ciuitatibus lõgius tps indulgetꝰ heredibus, & merito, vt occuratur impudentie illorũ, qui ne moribũdo quidẽ parcerẽt, & funeribus molestiam, aut ẽt iniuriam inferrent. Quod tamen sub pena tertie partis bonorum, & infamie prohibitum est, in auc. Item qui. C. dic. titu.

¶ Duorum, & quatuor mensium.

2 **Cũ** † venditꝰ † aut relinquitꝰ ancilla vel seruus, vt manumittatꝰ, nec appet de tpe quo manumitti dẽat, certe nisi itra duos mẽses manumissio fiat, postea ipso iure cõtigit libertas iter pñtes. l. vlt. ff. q sin. manu. ad liberta. pueni. iter abñtes. iiij. mẽsi. l. vl. ff. eo. ti.

¶ Trium mensium.

2 **Heres** † an noluerit hereditatẽ adire seu agnoscere, deliberandi gratia tres menses hꝫ a die quo se heredẽ esse intellexit. l. sancimus. §. similiq; mõ. C. de iur. delib. interim ergo cõueniri nõ pt a creditoribus defuncti. l. sancimus. §. donec tñ. C. eo. ti. & eodẽ tpe dꝫ hẽs scribere oiuꝫ bon. inuẽtariũ, si mõ adsit hẽditas.

¶ Vnius anni.

Heres absens a loco in quo est tota hereditas, vel maior eius pars, dꝫ inter annuꝫ curare vt pficiatꝰ inuentariũ. l. vlti. §. fin autẽ a locis. C. de iure. delib.

¶ Centum dierum.

4 **Ad petẽdam** † bonorũ possessionem proximitatis & cognationis noie centumꝰ dies olim dabantur vtiles, ex eo tempore quo primum rescisset mortẽ cognati. l. ij. C. qui admit. §. liberis itaq;. insti. de bono. pos.

¶ Vnius anni.

Liberis emancipatis & parentibus, bono. possess. intra annum cõcedebatur. Verum hodie sublata est fere differentia emãcipationis. §. liberis. itaq; insti. de bono. pos. l. j. §. largius. ff. õ succes. edic. l. si coheredi. §. vltimo. ff. quis ord. in bono. posses. seruet. l. emãcipata. C. qui admit. de hoc alias dicetur.

¶ Sex mensium.

5 **Heres quẽ** † pater exheredato filio instituit, debet intra sex menses adire hereditatem, si modo sit presens, ne querela inofficiosi testamenti, quam ante aditam hereditatẽ filius prosequi nõ põt, calũniose impediatur de absente est annus constitutus. l. scimus antea. §. illud ꝓterea. C. de inoffi. testa.

¶ Quatuor mensium.

6 **Heredes eius** qui pẽdẽte appellatiõe mortuus fuerit, non solũ habent tempus quod defuncto ad prosequẽdã appellationẽ relictum fuit, verũetiam quatuor mẽses cõceduntur illis post deliberationem de adeunda hereditate, numerandi. l. vlti. C. si penden. appella. mors interuener.

¶ Sex mensium.

7 **Si heredes** † in ius vocati non exoluerint legata intra sex menses, legatarij vel fideicõmissarij sunt mittẽdi in possessionẽ bonoꝝ heredis quoꝝ fructus tantisper percipiẽt, donec volũtati testatoris satisfiat. l. is cui legatoꝝ. §. imperator Antonius. ff. vt in posses. leg. l. certa est forma. C. e. ti.

¶ Sex mensium.

8 **Heredes** † q legata ad pias cãs itra sex mẽses nõ soluũt a tpe isinuati testamẽti tenent postea ad omnia emolumenta, ⁊ ad id qđ interest legatarioꝝ, solutionem non fuisse protractã. §. si autem nouel. de ecclesiasti. tit. quid est autem legatũ pium, Breuiter hoc est, qđ religioni, bonis literis, ⁊ paupertati relinquitur, in his enim vera pietas exercetur.

¶ Nouem mensium.

9 **Heredibus** † hodie siue pñtibus, siue absentibus, non vltra nouẽ mẽses ɔcedunt ad deliberãdũ amputatis alijs dilatiõibus. l. vlti. §. sed quidã. C. de iur. deliberan.

¶ Unius anni.

10 **Heres** † qui violenter abstulerit alicui rem a defuncto donatam, tenetur intra annum in quadruplum, postea in simplum. l. j. C. vi bono. rapto.

¶ Unius anni.

11 **Heres** † vel executor testamẽtarius, nisi itra annũ soluat legata ꝫm voluntatẽ testatoris amittit hereditatẽ ⁊ executionẽ. §. si qs aũt nõ implens, nouel. de here. ⁊ fal. auc. hoc amplius. C. de fideicõmis. ¶ Et ne hic erres, sciendum est heredẽ quidẽ statim cogi posse ab adita hereditate, vt rẽ legatã tradat, nec toto anno expectandũ est necessario ceterũ si tanto tpe heres solutionẽ legatorũ sine lrima cã distulerit, pena hec locũ hꝫ sic intellige. l. si liber homo. §. cũ res ⁊. l. si domus. §. in pecunia. ff. de leg. l. j.

¶ Unius anni.

12 **Filius** † si forte dixerit se nolle adire hereditatem maternaꝫ potest nihilominus mutata voluntate, intra annum adire. l. filij. ff. ad senatus. tertul.

¶ De adulterio.

SVMMARIVM

1 Adulterũ cũ vxore depḣẽsũ maritus p viginti horas retinere põt. Marito non lꝫ hodie deprehensum adulterum occidere.
2 Debitorẽ fugientem creditor persequi ⁊ apprehensum per viginti horas detinere potest.
3 Repudio propter adulteriũ, misso aut etiam mortua vxore de adulterio suspecta serui libertatem consequi intra duos menses olim non poterant, ⁊ que sit huius ratio.
4 Maritus vxorem accusare adulterij intra. lx. dies iure mariti põt.
5 Adulterij accusatio intra quantum tempus intendenda.
6 Minor an. q̃tuordecim adulterij accusari nõ põt, post illã etatẽ põt.
7 Diuortio facto, mulieri, q̃ se pregnantẽ existimat, quo mõ ɔsulatur.
8 Mulier p̃gnãs supplicio afficiẽda ꝟuari dꝫ. xl. diebus post partũ.

¶ Viginti horarum.

1 **Maritus** † põt adulterũ cũ vxore sua deḣensuꝫ quẽ vt nolit, aut non liceat occidere, p horas diurnas nocturnasqꝫ non plures quã viginti retinere, testãde eius rei cã, vt sine fraude iure suo vtat. Ulpianus in. l. capite quinto. ff. ad. l. iul. de adulte. Ego arbitror (inqt) ẽt i p̃re seruandũ, qđ i marito exp̃ssũ ẽ. Sed ⁊ si nõ i domo sua maritus deḣẽderit poterit retinere. Sꝫ semel remissus adulter, reduci non potest. Quid ergo si euaserit, an reductus custodiri viginti horis possit? Et puto, hic magis dõm, reductum retineri posse testande rei gratia. Qđ adijcitur, testande rei gratia, ad hoc pertinet, vt testes inducat testimonio futuros accusatori, deprehensuꝫ reũ in adulterio. Hec verba recensui qm vehementer in alijs quoqꝫ factoꝝ articulis deseruire nobis possunt. Ceterum hodie nunquam licet occidere in adulterio deprehensum, quod olim liberius concedebatur.

¶ Viginti horarum.

2 **Suspectus** † de fuga multomagis in crie deprehensus, põt retineri. xx. horis, vt interim iudex adeatur, per. l. ait pretor. §. si debitorem. ff. que in frau. credi. Si debitorem meum (inquit Ulpianus) ⁊ ɔplurium creditoꝝ consecutus essem fugientem, ac pecuniam secum ferentem ⁊ abstulissem ei id quod mihi debebatur ⁊c. Sic enim recte colligunt docto. exemplo adulteri retinendi, hunc quoqꝫ articulum diffiniendum esse.

¶ Duorum mensium.

3 **Misso** † olim repudio propter adulterium vel mortua vxore, de adulterio suspecta serui vxoris post repudium, vel post mortẽ eius, duobus mensibus in seruitute necessario manebãt nec antea manumittebantur, quos interim maritus posset p eruẽda veritate ad torturã petere. Ut si probatũ esset adulterium, dos cederet marito, sin minus, redderetur heredibus mulieris. l. vlti. C. ad leg. iul. đ adul. ¶ Diuortiũ ãt, seu repudiũ, olĩ ex multis, atqꝫ non ita grauibus causis admittebatur, vt est videre in. l. ɔsensu licita. C. de repudi. Utebant autem Romani ad hoc solẽnibus verbis sicut ⁊ in interdictis, ⁊ alijs rebus serijs. Caius in. l. ij. ff. de diuor. in repudijs aũt (ait) ⁊ renuntiationibus cõprobata sunt hec verba, res tuas tibi habeto, item hec tuas res tibi agito. Jn sponsalibus quoqꝫ discutiendis placuit renuntiationẽ interuenire oportere in qua re hec verba pbata sunt ɔditione tua non vtor. Adhibebant itẽ testes septẽ, ciues Romani puberes, ne res pcipitãter. agi videret. Paulus in. l. nullũ diuortiũ. ⁊ in. l. iij. ff. dict. ti. Hodie vero non nisi ex cã adulterij diuortiũ permittit, Matt. v. ⁊. c. iij. de adulterijs. ⁊ stupr.

¶ Sexaginta dierum.

4 **Maritus** † hꝫ. lx. dies ad accusandã vxorẽ de adulterio iure mariti. Postea nõ aliter quã extraneus admittit. l. iure mariti. C. ad iul. đ adul. iure ãt mariti accusare, ẽ i accusando hec habere specialia. Primum, vt preferat oibus alijs accusare volentibus, etiam patri adultere. Scõm, dies predicti ad accusanduꝫ sunt marito vtiles, alijs ɔtinui. Tertiũ, sine subscriptione, ⁊ sine pena calumnie accusat. Quartũ, ex sola suspitione accusare potest, vt tractatur in. d. l. iure mariti. ⁊. l. quamuis. C. eo. titu.

¶ Sex mensium.

5 **Accusaturus** † mulierem de adulterio extraneus hꝫ sex menses a die diuortij vtiles. l. j. §. accusationem. ff. ad senatuscon. Turpilia.

¶ Quinqꝫ annorum.

Adulterij accusatio post ɋnqueniũ ɔtinuũ nõ audit siue mulier, siue maritus sit accusandus. Cõputat aũt a die admissi criminis, Papinianus in. l. quinquennium. ff. ad l. iul. de adult. Nam dari sex menses vtiles sic est accipiendũ, ne crimen ɋnquennio continuo sopitum excitetur.

¶ Quatuordecim annorum.

6 **Minor** † post pubertatẽ, hoc est, post decimũquartũ annuꝫ committit adulterium, non intra eam etatem. l. si minor. ff. ad. l. iul. de adult. Quanquã nõnulla crimina, ipuberi quoqꝫ non cedant impune.

¶ Triginta dierum.

7 **Senatuscõsultũ** † qđ factũ est apud Romanos de liberis agnoscendis, pmittit mulieri parẽti ve eius in cuius ptãte est, vel ei cui mandatũ est ab eis si putauerit se pregnantem post diuortium, denunciare id marito intra. xxx. dies a diuortio numerandos. Si maritus non adfuerit, denunciabitur partui in cuius potestate est, aut si neutrius copia fuerit, ad domum eoꝝ fiet denuntiatio. l. j. §. permittitur igitur. ff. de libe. agnos. l. j. §. mulier autem. ff. de ven. inspi. Hodie vero, non nisi ex causa adulterij fit diuortium, quo casu hec quoqꝫ deseruire pñt vt supra dictum est.

¶ Quadraginta dierum.

8 **Mulier** † pregnans vltimo supplicio afficienda seruabitur. xl. diebus etiam post partuꝫ humanitatis gratia vt recte probat Accursius in. l. pregnans. ff. de pen. argu. l. ij. §. si non propter. ff. si quis cautioni. Si tñ (inquit Ulpianus) post partũ decubuerit, probandum erit quasi valetudine impeditam.

¶ De

¶ De rescriptis et nouis constitutionibus.

SVMMARIVM

1 Rescriptum principis, quo seuerius aliquem puniri, quam equum est mandat non ante. xxx. dies executioni mittendum.
2 Cōstitutio noua post duos mēses ab insinuatiōe viz et robur accipit.

¶ Triginta dierum.

1 Si princeps † rescripserit aut mandauerit aliquem seuerius, quam equū est, puniri, hoc est noua quadaz et inusitata forma, tūc non statiz ꝯdemnandus est reus, sed. xxx. diebus supersedendū est, vt interim affectus principis nimium forte ꝑ falsas delationes exarcerbatus, ad clementiorem veritatis cognitionē ꝑducat. l. si vendicari. C. de pen. Digna sane optimorū Imperatorū vox ē, oībus magistratibus imitanda, ne primis statim aiorum motibus iudicēt, multominus pestilētissimis quorūlibet delationibus auscultent, sed cā prius diligēter cognita, ex equo et bono statuant oia, adhibito bonorum virorum consilio.

¶ Duorum mensium.

2 Noue † ꝯstitutiones nō statim obtinēt, atqz scripte sunt sed post duos mēses ab insinuatiōe earū recepte, ligant ḡnaliter oēs. Vñ ē tit. vt fac. nou. ꝯstitu. Augustinus pulchre. iiij. dist. c. in istis leges instituunt (inquit) cū ꝓmulgant, sed firmant, cū moribus vtentiū approbant. Nisi ergo post insinuationem recipiātur Constitutiones, videbunt abrogate, vt hodie prope moduz infinite sunt leges, que nunquam in vsum forensem perducte sunt.

¶ De temporibus circa personas minorum obseruandis.

SVMMARIVM

1 Tutor electus non appellat sed se intra prestitutum tps excusat.
2 Tutor, qui pecuniam pupillarem in vsuram intra ses menses collocauerit, eo nomine tenetur.
3 Minor, cuius res alienata est, si maior factus per quinquenniūm tacuerit alienationem ratam habere censetur.
4 Minor exceptionē nō numerate dotis itra duodecim an. opponit.
5 Alimēta puelle vsqz ad pubertatē rlicta, dēnt ei vsqz ad. xiiij. ann.
6 Minoris heres intra quantum tempus opponere debeat exceptionem non numerate dotis.
7 Iusiurandum non est ab impubere exigendum.
8 Minoribus quantū tps detur ad petendā in integruz restitutionē.

¶ Quinquaginta dierum.

1 Quando † minorum etas, oium maxime requirit tuitionem, receptum est quod tutor designatus nō appellet, sed intra ꝗnquaginta dies excusationē suā ꝓponat insti. de excusa. tuto. §. q aūt, et. l. scire opz. §. illud aūt inuenimus. et §. quinquaginta vero. ff. eo. tit. nunc rariores sunt excusationū cause, si locuples sit puer, imo controuertunt sepius, quis nam in tutela preferri debeat. Age scis cāmē Olim reputatum est magnum onus, nunc pro lucro habet (exceptis semp bonis viris) administrare tutellam, Et tamen nihil est officiosius, quam pupillum, et viduam suscipere ac tueri.

¶ Quatuor mensium.

Tutor vel curator cuiuslibet generis, excusationez suā quā (vt iā dictū est) ꝓposuit, intra quatuor mēses persequi debet, nisi per aduersariam partem impediatur. l. quinquaginta et. l. seq. ff. de excusa. tuto.

¶ Sex mensium.

2 Tutor † qui intra sex mēses nō collocauerit pecunias pupillares ad emolumenta, recte ob hoc conueniri potest. l. si tutor. ff. de administra. tuto.

¶ Quinqz annorum.

3 Re minoris alienata † titulo oneroso, puta, emptionis et venditionis, sine decreto pretoris, si maior factus tacuerit ꝑ quinquennium a die vigesimiquinti anni numerandum, valebit alienatio propter tacitam ratihabitionem. l. vlti. C. si maior fac. rat. habue. Aliud est in titulo lucratiuo. vt supra diximus.

¶ Duodecim annorum.

4 Minor. xxv. annis † si matrimonium ꝯxerit, nec receperit dotem quam ꝯfessus sit se recepisse, hz fauore quodam etatis. xij. annos intra quos intendat querelam non numerate dotis. auc. si minor. C. de tempo. in integ. restitutio.

¶ Quatuordecim annorum.

5 Si † puelle relicta fuerint alimēta vsqz ad pubertatē, oportet eā alere vsqz ad. xiiij. etatis annum. l. mela ait, in princip. ff. de alimen. et cibari. lega.

¶ Quinqz annorum.

6 Minor † si non proposuit querelam non numerate dotis, heres eius hz quinquennium ad petendam in integrum restitutionem auc. si minor. C. de tempo. in integ. restitutio.

¶ Quatuordecim annorum.

7 Pueri † ante annum decimū et quartū, nō sunt ad iuramēta cogēdi. xxij. q. v. c. ḡri recte quidem nam hmōi etas grauitatē iurisiurādi nō satis ꝑpēdit, et quā magna ꝑiculo suscipiat.

¶ Quatuor annorum.

8 Minoribus † datur hodie quadriennium continuum ad petendum in integrum restitutionem, olim annus erat vtilis. l. vlti. C. de tempori. in integ. restitutio.

¶ De testamentis.

SVMMARIVM

1 Legatum relictum a viro vxori aut contra, si ad secundas nuptias non transierit quando et quomodo peti possit.
2 Seperatio bonorum defuncti intra quod tempus petenda.
Separatio qua ratione introducta sit.
3 Heres extraneus testm̄ aperiēs ante habitā ꝗstiōnē de familia testatoris occisi intra que tēpora accusari, et qua pena puniri dēat.
4 Querela inofficiosi testamen. est intra quinquennium ꝓponenda.
5 Lustrum quid sit et vnde dictum.
6 Status defuncti post ꝗnquenniū nō est in ꝯtrouersiā adducēdus.
7 Hēditatē minori delatā an et qñ pr̄ sine illius ꝯsensu adire possit.
8 Testamenti legitime facti reuocatio nudis verbis quando valeat.
9 Heres successurus siue ex testamento siue ab intestato testatorem ab hostibus captum non redimens cum possit priuatur eius successione, si quidem maior. xviij. anno. fuerit.
10 Annorum ꝯputatio quomodo sit ineunda in ratione falcidie detrahende a legato alimentorum.
11 Heres ꝯficiens inuentarium intra prestitutū tempus, creditoribus non tenetur vltra vires hereditarias.

¶ Vnius anni.

1 Relictū † vxori a marito vel ex diuerso marito ab vxore, sub ꝯditione, si scdas nō ꝯxerit nuptias, nō recte petitur intra annū. Postea vero admittitur petitio, exposita cautione, qđ si aliqñ mutata sententia contracturus fuerit nuptias, restiturum sese rem ipsam cū fructibus. nouel. de nu. §. vnde sancimus.

¶ Quinqz annorum.

2 Separatio † bonorum defuncti intra quinquennium ab aditione numeraudū, postulanda est. l. j. §. quod dictum est. ff. de separatio. Vt autem intelligamus quid sit, et quo consilio introducta fuerit separatio ista, audiamus Vlpianum in. l. j. in prin. ff. eo. tit. Sciendum est (inquit) separationem solere impetrari decreto pretoris. Solet autem separatio permitti cre-

ditoribus ex his causis, vt puta debitorē quis Seium habuit is decessit heres ei extitit titius nō est hic soluendo patitur bonoꝝ venditionē, creditores Seij dicūt bona Seij sufficere sibi ꝛ dicūt creditores titij ꝯtentos esse debere bonis titij, ꝛ sic quasi duoꝝ fieri bonoꝝ venditionē, fieri. n. pōt vt Seius qdē soluēdo fuerit, potueritq; creditoribus suis vel ita semel ꝛ si non in assem, in aliqd tñ satis facere admissis aūt ꝯmistisq; creditoribus Titij, minus sunt ꝯsecuturi, qꝛ ille nō est soluēdo, aut minus ꝯsequent̄, qꝛ plures sunt hic creditores. Est igit̄ equissimū, creditores Seij desiderātes separationē audiri, ipetrareq; a ꝑtore, vt separatiꝫ q̄ntūcūq; creditoribus ꝑstetur. Hec Vlpianus. Interim tu ꝑpende, cādide lector, quā ꝯmodū tibi tuisq; futurū esse possit hoc ꝯsiliū ī vsu forēsi, vbi casus euenerit vt ī tpe petas bonoꝝ separationē, Nā qd̄ hic ꝗnquēniū ꝯcedit̄, itelligi opꝫ cū oia adhuc sunt integra, cū nulla bonoꝝ venditio facta est alioqui sis memor, vt citius petas hoc beneficium longe maximū.

℄ Quinq; annorum.

3 **Heres** † extraneus aperiēs testm̄ eius, q in ꝓpria domo necatus est, anteaquā de familia eiūsdē sit habita qō, aut aliaīqsitione ꝯstiterit qūo necatus sit testator, pōt accusari itra quinquenniū ad penaꝫ legimā centum aureoꝝ. l. lege cornelia. §. vlti. l. in cognitiōe. l. j. ff. de senatuscō. Silania. Cū aliter (inquit Vlpianus) nulla domus tuta esse possit, nisi periculo capitis sui, dn̄is custodiam tam a domesticis, quam ab extraneis prestare serui cogantur, ideo senatusconsulta introducta sunt de publica questione a familia necatorum habenda.

℄ Quinq; annorum.

4 **Querela** † inofficiosi testamenti intra quinquēniū ab adita hereditate recte ꝓponitur. l. scimus antea. ff. illud ꝑterea. ꝛ. l. si qs. C. de inoffi. test. nisi tñ l. ima cā ipediat. l. ꝯ maiores. C. eo. ti. ℄ Et qm̄ in mentionē quinquēnij iā rursus incidimus

5 hoc certe pretereundū nō fuit, Qd̄ tps† quinquēnale vocat̄ Lustrū in, quot annos olim ꝑdia locari solebant, Lustrū. n. a luendo, hoc est soluendo dictū esse, Varroni plꝫ qm̄ quinto quoq; anno vectigalia tributaq; exigebantur. Vlpianus in. l. si quis nec causam. §. res pignori. ff. si cer. pet. Nam ꝛ si colonus (inquit) post lustrū ꝯpletuꝫ fructus perceperit, condici eos constat. ℄ Preterea, quinquennium dicitur multum temporis in. l. j. §. qd̄ dicit̄. ff. de separatio. Qd̄ dicit̄ (inquit Vlpianus) post multum temporis separationem impetrari non posse, ita erit accipiendum, vt vltra quinquennium post aditionem numerandum separatio non postuletur.

℄ Quinq; annorum.

6 **De statu** † defunctorum qui sine inquietudine vitam liberam egerūt, non opꝫ post quinquēnium controuertere a die mortis. l. j. ff. ne de stat. defun. ꝛ. l. j. C. eo. titu.

℄ Septem annorum.

8 **Parēs** † solus adit hereditatē liberis infantibus, ex testō vel ab intestato delatam, siue eos in potestate habeat siue non habeat, Maiori autem. vij. annis delatam hereditatē ipse puer cōsensu parentis, vel si parentem non habeat, auctoritate tutoris adire debet. l. si infanti. C. de iur. deliberan.

℄ Decem annorum.

8 **Testm̄** † legitime perfectū, nudis verbis reuocari non vr̄, nisi allegans reuocationē hmōi testamenti, posi mortē testatoris duo ꝓbauerit, Alterū qd̄ testator aptis, minimeq; dubijs reuocādi verbis sit vsus, Alterū, qd̄ post reuocationem, decē anni sint elapsi. l. sancimus. C. de testamen.

℄ Octodecim annorum.

9 **Heres** † siue suus, siue extraneus, qūocunq; successurus, ex testō, vel ab intestato, maior. xviij. annis, si testatoreꝫ forte fortuna ab hostibus captū non redemerit cū posset, priuabitur successione captiui, absq; vlla spe restitutionis in integruꝫ impetrāde. §. si vnum de predictis. nouel. Vt cū de appel. cognoscit. Idem est de herede, qui egestati testatoris nō subuenit. Nam si postea ad meliorem fortunam peruenerit, non admittet̄ tam impius heres ad successionem eius. l. iij. ff. quib. vt indig. Ex quibus locis nonnulli recte colligunt, Minorem. xxv. annis restituendum quidem in his, q̄ ad leges ciuiles pertinent, sed cum aduersus naturalem pietatē aliquid admittit, non audiendum esse.

℄ Triginta annorum.

10 **Ad** † estimationem alimentoꝝ annoꝝ, q̄ in testamento relicta sunt, ineundā (quatenus ad detrahendam Falcidiā attinet) anni non vltra. xxx. sunt reputandi ad vitā hominis. Vt ecce. in prima etate e vigesimo anno, ꝯputandi sunt ad vitam legatarij. xxx. anni, ac ita deinceps, diminuendo numerū annoꝝ ꝑ reliquos gradus etatis ẜm elegantissimam formam. l. hereditatum. ff. ad leg. falcid. Non qꝛ putes hominē non diutius posse viuere, sed cū ꝯstituēdus esset aliquis modus de re incerta, hic visus est commodissimus. Et si volueris exemplum in quo non oporteat ad normā (vt sic dixeriꝫ) mathematicam exigere rationem, quare sic statutum sit, certe inter alia, hoc vnum est appositissimum ad. l. non omnium. ff. de lega. Et fere tota prescriptionū materia, eodē referri potest, ꝛ debet quoniam non omniū que a maioribus constituta sunt ratio reddi potest.

℄ Sexaginta dierum.

11 **Ne** † heres teneatur vltra valorē hr̄ditatis, cū multi sunt creditores defuncti, consultum est, vt perficiat inuentarium bonorum que in hereditate sunt intra. lx. dies idq; presentibus legatarijs, fideicōmissarijs, creditoribus ꝛ notario publico, si modo in ciuitate aut ꝓuincia adsunt. l. scimus. §. sin autem dubius. C. de iure deliberan. Et hoc est beneficiū inuentarij, qd̄ Iustianus donat omnibus hr̄dib. nouel. De hered. ꝛ falci. §. hinc a nobis. Vnde vulgo dicimus hereditatē adiri beneficio inuentarij.

℄ De tempore glandis legende.

SVMMARIVM

1 Glandem in alienum fundum decidentem intra triduum colligere licet dāni infecti cautione prius exposita, atq; inibi quid glandis nomine significetur.

℄ Trium dierum.

1 **G Landē** † hoc est, quēcunq; fructū, ex arbore tua in alienū solū decidentem, tertio quoq; die legere potes, mō exponas cautionem damni infecti id est, qd̄ legendo glandē, nullū dānū vicino sis allaturus. l. iulianus. §. glans. ff. ad exhiben. l. j. ff. de gland. legend.

℄ De custodia carceris.

SVMMARIVM

1 Custos carceris nomina, causas, etatem, ꝛ conditionem vinctorum intra triginta dies iudici denunciare debet.

℄ Triginta dierum.

1 **C Vstos** † carceris olim intra. xxx. dies, noīa, causas, etatem, ꝛ omnem ꝯditionē vinctoruꝫ iudici denunciabat vt tanto melius de condemnatione, aut relaxatiōe eoꝝ tractari posset. l. vlti. C. de cust. reo. Vbi doctores notāt, causam vinctorum non esse protrahendam vltra mensem. Quod certe ꝛ humanum, ꝛ equum est.

℄ De temporibus que in feudis ꝛ emphyteosi obseruantur.

SVMMARIVM

1 Vassalli possessio annalis scienti domino preiudicat cum de inuestitura fundi est cōtrouersia.
2 Feudum alienatum esse dn̄s sciens, post annū reuocare non pōt.
Feudi alienationem reuocans an teneatur reddere precium.
3 Feudum alienatuꝫ ēt in agnatos reuocat proximior agnatus intra annum. alias intra. xxx. an. alienatione in extraneum facta.
4 Vassallus intra annum ꝛ dieꝫ inuestiturā feudi petere debet, alias ab eo cadit nisi. xxx. ann. possederit, ꝛ debitum seruitium domino exhibuerit.

5 Communis

8 Communis res in feudum dari potest.
Emphyteota potest libere alienare prediũ emphyteoticum in quẽ libet post duos menses quam id domino denuntiauerit.

¶ Unius anni.

1 Uz de † inuestitura feudi ɔtrouertit̃ vassalli annalis, preiudicat dño scienti.c.j.§.si qs se in fi.si de inuest.inter do.& vassal.lis oria. Nã sciens, vr̃ tacite consentire.c.j.§.preterea.quib.mo.feu.amitta.

¶ Unius anni.

2 Dñs † sciens feudũ alienatũ esse, nec reuocans intra annũ, nõ admittit̃ postea, vcʒ cũ nullus agnatorum ẽ, q in feudo apto pcedat eũ.c.j.§.porro.quali olim poter.feud.aliena.in vsib.feu. ¶ Utrũ aũt reuocans alienationẽ feudi, teneat̃ reddere pciũ tex.ẽ in.c.j.§.titius filios.si de feu.defun.ɔten.sit. Agnatus.n.põt recuperare feudũ, non reddito precio. Ceterũ, emptor actionẽ hʒ ex empto aduersus venditorem.c.j.de probibi.feu.alie.per Federi.

¶ Unius anni.

3 Feudum alienatũ † ẽt i agnatos, reuocat proximus agnatus intra annũ, nisi forte sciẽs ɔsensisset exp̃sse aut tacite.c.j.§.titius filios. Si de feu.defunc.contenti.sit inter do.& agna. Nã remittentibus actiones suas an ẽ dandus regressus.l.sequit̃.§.si vẽditor.ff.d edili.edic. Qd si in extraneũ fuerit facta alienatio.xxx.annis eã r̃uocatiõi subiectã eẽ putat gl.i.d.§.titius filios.

¶ Unius anni.

4 Uassallus † dʒ itra annũ & diẽ petere inuestiturã feudi, qd postea amittit, & ad dñm reuertit̃, vt est cõsti.imperialis.§.preterea si quis.de probibi.feu.alie.per Fede.c.j.quo temp.mili.inuestitu.peter.debe.

¶ Triginta annorum.

Si quis rẽ aliquã p feudo possideat.xxx.annis, & exhibeat dño id seruitij q dʒ, ɋuis nõ sit inuestitus, p̃scriptione tñ.xxx.annorum se potest tueri.c.j.§.quis per triginta. Si de feu.defunc.contenti.sit inter do.& agna.vassal.in vsib.feudo.

¶ Quadraginta annorum.

5 Res † cõis pt dari in feudũ. Qd si alter socius renuat suã ptẽ i feudũ dare, nec ẽt voluerit cũ vassallo diuidere, tũc pt ɔueniri actione cõi diuidũdo, que hoc casu.xl.annis durat tametsi in alijs speciebus nõ tã diuturna sit.c.j.§.itẽ sciendũ est, de no.feud.

¶ Quadraginta annorum.

Emphyteota q alienãde Emphyteosis sine voluntate dñi p̃tãtem nõ hʒ põt offerre ius suũ dño, vt emat quãti plurimi fuerit. Estimabitur.n.preciũ qd quilibet extraneus daturus est. Tum si post oblatam emendi ɔditionem dñs p duos menses tacuerit, liberuʒ erit Emphyteote ius suuʒ cui volet alienare.l.vlti.§.sinautem dominorum.C.de iur.emphyt.

¶ De temporibus circa nuptias considerandis.

SUMMARIUM

1 Mulieris intra annum luctus nubentis pena.
2 Mulier transiens ad secundas nuptias, filijs prioris matrimonij tutores intra quantum tempus petere debeat.
Cognati non petentes tutorẽ impuberi eius successione priuantur.
3 Dos soluto matrimonio intra quod tempus exigenda.
4 Filiam, que post vicesimumquintum annum sine ɔsensu patris nupsit, dotare pater compelli potest.
5 Ancillam manumittens vt eam in vxorẽ accipiat iurare debet dicturum se eam intra sex menses.
6 Uxorem ducenti immunitatẽ a muneribus toto sequenti anno hebrei concedebant.
Tribonianus auaritie notatus.

7 Conditionem viduitatis legato vxori facto adiectam, reijciendã esse recte senserunt iurisconsulti veteres.
8 Filium triennio alere mater naturali iure tenetur, cura alimentorum post id tempus ad patrem spectante.
9 Alimenta simpliciter relicta, ab herede triennio prestita in posterum peti possunt.
10 Filij qui hereditatem paternam repudiauit penitentia intra triennium admittitur.

¶ Unius anni.

1 Ulier † mortuo marito, annuʒ luctus obseruabit ob publicã honestatẽ. Contrahens vero intra annuũ, pdit omnia lucra nuptialia, & ifamia notat̃.l.j.in prin.&.l.ij.C.de secund.nup.l.j.ff.de his qui notan.infami. Uiri vero, nõ lugent vxores.l.vxores.ff.de nup.

¶ Quatuor mensium.

2 Mater † tendẽs ad scdas nuptias, dʒ filijs suis petere tutores idoneos ɔfestim, hoc est, intra quatuor menses. Qd si non faciat, cognati petẽt tutores.l.ij.§.si mater.ff.ad senatusccon.Tertullia.l.nepotibus.C.q.pet.tutor. Sic.n.interpretat̃ Bartolus hoc verbũ (confestim) in.l.presbyteros.C.de epis.& cleri.& in auc.matri & auie.C.quan.muli.tuto.offi.fung.potest.

¶ Unius anni.

Mulier scdas ɔctura nuptias, nisi intra annũ petat tutores (forte cognatis non petẽtibus, vt sepe sunt negligẽtes) priuanda est successione eorum.l.ij.§.confestim.ff.ad senatuscõ.Tertullia.l.omne matri.&.l.matres.C.eo.tit. Quam materiam nõ incõcinne tractat Paulus castrẽsis in consi.cclxiij.incip.res ista modicam dubitationem.
¶ Non solum aũt tenetur petere tutores, verumetiam inuestigare debet mater qualiter administrent, quomodo filij educantur moribus & bonis literis.l.matris pietas.&.l.vlti.C.qui pet.tuto.
¶ Pretarea admonendi sumus, hec omnia repetenda esse de cognatis, qui nisi impuberi orphano petant tutores intra annum, carebunt eius successione.l.sciant.C.de legiti.heredi.

¶ Unius anni.

3 Soluto † matrimonio permissum est dotem statim exigere in rebus immobilibus verũ in mobilibus vel se monẽtibus vel incorporalibus annale tempus obseruatur.l.j.§.exactio autem dotis.C.de rei vxori.actio.

¶ Uigintiquinqʒ annorum.

4 Cũ † pater sine graui & legitima causa negligit filiam dare nuptui, potest ipsa post completum vicesimumquintũ an.sine ɔsensu paterno matrimoniũ ɔhere. Et oportet nihilominus patreʒ suppeditare pro facultatibus dotem. Qd si non ob aliam quam hãc causam recusauerit vcʒ, q non consensisset, cogendus est per magistratũ.auc. Sed si post.C.de inoffi.testa.probatur ecclesie.vij.

¶ Sex mensium.

5 Qui † olim manumittebat ancillam causa habẽde vxoris, insiurandum apud iudicem cogebatur dare, quod eam intra sex menses ducturus esset vxorem, ne forte manumissio fraude, ac libidinis gratia fieret.§.inste.antem insti.quib.ex cau.manu.nõ lic.l.si collectaneus in fi.ff.de manumis.vindic.

¶ Unius diei.

6 Cum quis † olim apud Hebreos duxisset vxorẽ donabat̃ ei immunitas vnius anni ab omnibus muneribus, & neqʒ ad bellũ, neqʒ ad aliam quamlibet publicam functionem vocabatur eo anno. Deute.xxiiij.
¶ Hodie quoqʒ hunc honorẽ plereqʒ ciuitates recte prestant matrimonio, vt primo anno exemptionem habeat onerum publicorum, Probatissima sane consuetudo est, nã & Christus voluit nobis nuptiarum commendationem presentia sua & primo omnium miraculo insinuare Joan.ij. Unde consequitur, matrimonij honestatem

non satis percipere eos maritos, qui in vltima voluntate sua (quod sepe vidi) relinquunt aliquid vxori, adiecta cōditione, si secūdas non cōtraxerit nuptias. Quam cōditionem Justinianus approbat. Nouel. de nup. §. vñ sancimus, sicut superius quoqꝫ dictū est, haud dubie suasu Triboniani, hominis ad omnē innouationem facilimi propter
7 auaritiā vt Suidas ꝛ Procopius d̃ eo scribunt. Melius† ergo recētius iurecōsultus dixit, Cū legato adscripta fuerit cōditio, si non nupserit, ea reiecta, mulierē recte nubere, ꝛ legatū caper̄. l. ſꝫ si hoc §. vlti. ꝛ. l. hoc modo. ff. de condi. ꝛ demonstra. Porro dotatas, ꝛ nuptas esse feminas, ad sobolē ꝓcreādā replēdamqꝫ liberis Ciuitatē, maxime necessariū esse, Vlpianus respondit in. l. j. ff. solu. matri. ¶ Hoc deniqꝫ diuino ꝛ naturali iuri cōsentaneū est. Apostolus de viduis loquēs. j. Corinth. vij. Qd̃ si se nō cōtinē (inquit) cōtrahat matrimoniū. Nā satius est nubere, quā vri. Et iterū. i. Thimot. Volo igit̄ iuniores (ait) nubere, liberos gignere, domū administrare, ꝛc. Itē Gene. ij. nō est bonū, hominē solū esse. Quare si casus eueniat existimo hm̄ Roma. ꝛ antiqus ius rn̄dēdū ac iudicandū esse, Videlicet, quod talis adiecta cōditio, habeatur pro nulla. Quid enim interest mortui coniugis, superstitem non contrahere matrimonium.

¶ Trium annorum.

8 **Mater** †tener̄ naturali iure alere filiū triēnio, vt abide cura alimentoꝝ ad patrem magis spectare videat̄. l. nec filiū negare. C. de patr. ptā. Et remediū (inquiunt imperatores) alimentorū apud presidē maiori trimo petendi monstratū iure, manifeste declarat. ¶ Trimus puer triū annorum dr̄, sicut bimus, quadrimus, duoꝝ ꝛ quatuor annoꝝ, ꝛ anniculus, vnius anni. Herodes in omnibus finibus Bethleemiticis quotquot erāt bimuli aut minores, interfici iubebat, frustra conatus ꝛ Christum natum interimere. Mathe. ij. Et sane verissimum est, Malum consilium, pene nunquam successisse tyrannis.

¶ Trium annorum.

9 **Si** † relicta sunt simplr̄ alimenta, q̄ hr̄s multo tpe, hoc est triennio pstiterit, is pōt heredē cōuenire, vt deinde semper pstet. l. j. C. de fideicommis. Hunc fauorem habent alimenta quibus vitā sustentamus, ꝛ pene nulla rē magis prodesse possumus proximo.

¶ Trium annorum.

10 **Filius** † si repudiet hereditatē paternam, pōt nihilominus intra triennium eandem adire, modo res hereditarie nondum alienate sint. l. vlti. C. de repud. ꝛ absti. heredi.

¶ De muneribus ꝛ honoribus.

SVMMARIVM

1 Nominatus ad honores cum esset absens duos mēses hꝫ a die sciē ad proponendam vel excusationem vel appellationem.
2 Decurionis, que alio migrauerit, vendicandi questio intra tres mēses est definienda.
Decuriones hodie qui dici possin̄.
3 Metropoles, que dicebantur olim.
4 Defensores ciuitatum olim iudicandi munere biennio fungebant̄.
5 Socius non restituens pro rata pecuniam quam alter in rem communē ipēdit, post quatuor menses cadit a dominio rei cōmunis.

¶ Duorum mensium.

1 **Qui** † fuerit absens noiatus ad honores, hoc ē, ad munera psonalia cū dignitate. is hꝫ duos menses ex eo die quo sciuerit se noiatum ad ꝓponendam excusationem vel etiā appellationē. l. j. C. de tempo. appel. Iterū h admonemur quā anxij olī essent maiores nr̄i, ne ap honores deputarent̄ i qbus recte administrādis rogo qd aliud ē q̄ꝫ cura ꝛ molestia.

¶ Trium mensium.

2 **Cū** † incidit qō vendicādi decurionis, q relicta origine, alio migrauerit, eā opꝫ itra tres mēses diffinire, alioqui iudex punitur. l. gn̄ali. C. de decu. li. x. Decuriones hodie optimo exēplo dixerimus Magistratus, q cōsilij simul et iudicandi cā, Senatorio ... ascripti sunt. l. pup

ff. de verb. signi. Vrbes aūt ex qbus olī colonie deducebant̄, Me-
3 tropoles † dicte sunt, q̄si matrices, qn̄ quidē sic si hꝫ Metropolis ad coloniā, sicut mater ad filiā. Quo circa Budeus recte notat, hallucinatū esse Gratianū, q Metropoles, a numero ciuitatū dici verbis Isidori, putauit. xxj. dist. c. cleros. Nam ea significatione, primā breuem natura haberet, cū habeat longā. Proinde melius illud dictum est. lxiij. distin. c. sacrorum. Ad eligendum epm̄, sufficere ecclesie matricis arbitriū. Unde Metropolitanus dictum est.
¶ De vendicatione autem decurionis adiecta causa, cuius hic fit mentio nos alibi diximus.

¶ Duorum annorum.

4 **Defensores** † ciuitatū iureiurādo electi iudicabāt olī biēnio, alijs postea ex descripto i matricula circulo ꝛ ordine deletis, vt probatur nouel. de defenso. ciuita. §. iusiurandum. ꝛ. §. vlti. plereqꝫ ciuitates, singulis annis Magistratus mutant, imitantes Pretorij priscam consuetudinem. Et id qd̃ in. xij. tabulis est, Reliqui Magistratus annui sunto, ꝛ paulo infra ciuitatem annali lege seruanto.

¶ De socijs. ¶ Quatuor mensium.

5 **Socius** † admonitus i iudicio, vel extra iudiciū, vt ꝓ parte rata pecuniā, quā alter socius in rē cōem solus ipēdit, restituat si negauerit solutionē, post quatuor mēses amittit dn̄iū rei cōis, quā socius ob impensas pōt totam vendicare. l. si fratres. §. idem rn̄dit. ff. ꝓ soci. l. si vt proponis. C. de edifi. priuat.

¶ De peculio.

SVMMARIVM

1 Peculium cum seruo venditum nec traditum olim intra annum peti poterat.
2 Filiofa. legationis vel studiorum causa pecuniam mutuatus, eam intra annum repetere potest actione de peculio.

¶ Unius anni.

1 **SI seruus** alienarer̄ olim cū peculio ꝛ interim sine peculio traditus esset, tūc venditor poterat intra annum de peculio conueniri. l. ꝛ ancillarum. §. si seruus alienatus. ff. de pecul.

¶ Unius anni.

2 **Qui** † filio familias studiorū vel legationis cā mutuo dederit pecuniam ad necessarios sumptus, quos nec pater iure potuisset negare, is pōt intra annū agere de peculio, nihil obstāte senatusconsulto Macedoniano, cuius mens non fuit tam iustis subuētiōibus interdicere. Nec refert aliqd vtrū filius viuat adhuc an sit mortuus. l. Macedoniani. C. ad senatusconsul. Macedo.

¶ De seruis.

SVMMARIVM

1 Seruus ignorante dn̄o ad ordinem ecclesiasticum promotus, poterat olim intra annum vendicari.
2 Seruus a debitore fisci, qui soluendo non est manumissus, quāti tēporis prescriptione se tueri possit, ne in seruitutem reuocetur.

¶ Unius anni.

1 **SEruus** † olim q ignorāte dn̄o subrepsit ad ordinē ecclesiasticū, poterat itra annū ꝓbata seruitute, repeti ac vendicari. §. si seruus sciente. nouel. de sanctis. episco. cui subscribit Romanus pontifex in. c. secundo. de ser. non ordinan.

¶ Decem annorum.

2 **Seruus** † manumissus a fisci debitore, q soluendo nō est si diu in libertatate ꝑmanserit, hoc est, decennio saltem, postea nō est reuocandus in seruitutem. l. si cū fideicōmissaria. §. Aristo rn̄dit. ff. qui ꝛ a quib. manu. liber. non fiunt. Vides quam eleganter Jurisconsulti hic sint vsi prescriptionis equitate, quasi medio quodam iure ꝛ temperamēto inter rempublicā, que vtiqꝫ fauorabilis res est, ꝛ libertatem, que ꝛ ipsa fauorem meretur.

¶ De varijs contractibus, ⁊ temporibus eorum.

SVMMARIVM

1 Debitor liberatus in fraudem creditorū, intra annum cōuenitur in id qđ facere pōt siquidem fraudis particeps nō fuit alias insolidū.
2 Conductore latitāte ne pēsionē soluat, qua ratiōe cōsulatur locatori.
3 Mulier intercessionē, quā alieno nomine interposuit, post bienniū repetens, senatuscon. Velleiano non iuuatur.
4 Ratū hr̄e negotiū pro se gestū censetur, qui centū diebus tacet.
5 Promissio pecunie soluende in tribus terminis quam interpretationem admittat.
6 Hypothecaria actio quanto tempore duret.
7 Actio omnis temporalis litiscontestatione in annos quadraginta protenditur.
8 Actiones pijs locis cōpetentes quot annorum prescriptione tollant̄.
9 Bona fisco vacantia quot annis vsucapiantur.
10 Seruitutes qua ratione acquirantur, ⁊ quanto tempore tollantur.

¶ Vnius anni.

1 Si quis † debitores suos liberet, malens illis debitum condonari, quam creditoribus suis solutū iri, certe non est laudāda huiusmodi fraudulenta liberalitas que nocet alijs, Quare ijdem debitores liberati possunt conueniri intra annum id qđ facere possunt modo sint ignari fraudis, quē liberans eos pretendebat. Nam participes doli mali tenentur insolidum. l. vltima. C. de reuocā. his que in frau. credi.

¶ Duorum annorum.

2 Si conductores † edium non soluant pensionem ⁊ preterea latitent, permittitur locatori domum aperire, ⁊ res in ea repertas apud publicam personam testesq; sigillatim describere, descriptasq; consignare vt custodiantur. l. cum domino horreorum. C. locat.

¶ Duorum annorum.

3 Mulier † intercedens pro alio, iuuatur quidem senatusconsulto Velleiano, sed tamen si post biennium repetierit eādē fideiussionem non hʒ locum senatuscōsultū. Quia nō est ei subueniendū, q̄ cū euitare posset intercessionis exactionē, maluit post deliberationē tāti tp̄is eam confirmare. l. ij. C. ad senat. velleia.

¶ Centum dierum.

4 Qui † tacet centū dieb⁹, videbit̄ ratū hr̄e negotiū p̄ se gestū, vt tractat Bar. in. l. pomponius. ff. de neg. gest.

¶ Trium annorum.

5 Promittēs † pecuniam in tribus terminis (vt dicunt) nullo in speciē adiecto tp̄e, annua, bima, trima die tenetur, vt tota summa tertio anno sit soluta, sicut recte probat Bar. in. l. iij. in prin. ff. de annu. lega. Jason. in. l. eum qui calen. in princ. ff. de verb. obli. more suo catalogū recenset eorū, qui subscribunt huic sententie.

¶ Quadraginta annorum.

6 Actio hypothecaria. xl. annis cōcedit̄. l. cū notissimi. §. quāobrem. C. de prescrip. trigin. anno.

¶ Quadraginta annorum.

7 Omnes † actiones tp̄ales, per litiscontestationē ꝑpetuantur, hoc est. ad. xl. annos extenduntur. l. vlti. C. de prescrip. trigin. anno. Cui consequens est alia regula, quod actiōes que tempore triginta annorum non tolluntur, omnibus, modis per xl. annos finē accipiūt. l. omnes. C. eodem titu.

¶ Quadraginta annorum.

8 Actiones † decē vel. xx. annorum que loco pio competunt non nisi. xl. annis tolluntur. auc. Quas actiones. C. de sacrosanc. eccle. Hoc priuilegium est pij loci.

¶ Viginti annorum.

9 Possessor † bone fidei ex legitimo cōtu causa, bonorum Fisco vacantium, per viginti annos defensionem acquirit. l. j. §. diuus pius. ff. de iur. fis.

¶ Decem annorum.

10 Seruitutes † ad instar vsufructus, acq̄runt̄ p̄ cōtus ⁊ vltimas voluntates, amittuntur decē annis inter presentes. l. sicut vsufructum. C. de seruitut. ⁊ aq.

¶ De primo decreto.

SVMMARIVM

1 Missione in possessionem bonorum ex primo decreto a creditoribus impetrata, reus intra quantum tempus, ⁊ qua conditione possessionem recuperare possit.
2 Missio in possessionem bonoꝝ debitoris ab vno ex creditoribus impetrata, an ⁊ intra quantum tempus ceteris creditoribus prosit.

¶ Vnius anni.

1 Eo † aduersus quē est facta missio in possessionem bonoꝝ ex primo decreto, vt creditor ea teneat, ⁊ custodiat datur annus, intra quē rediēs auditur, ⁊ pōt recuperare bona sua, ita tn̄, vt restituat actori expensas, ⁊ prestet cautionem idoneā hoc est fideiussoriā, vel pignoratitiā, iudicio sisti. Post annū vero de recuperanda possessione non est audiendus sed tantum de causa principali. l. si quis emptionis. §. sed ⁊ si quis. C. de prescrip. trigin. annorum. ⁊ aucte. ⁊ qui iurat. C. de bo. auto. iudic. possiden. nouel. de exhiben. reis. §. si vero semel. tractat bar. materiā p̄mi ⁊ scđi decreti, in. l. si finita. §. iulia. ff. de dā. infec.

¶ Duorum ⁊ quatuor annorum.

2 Missio in possessionem bonorum debitoris ex primo decreto alijs quoq; creditoribus intra biennium venientibus, si modo debitum probauerint. l. cum apud veteres, in princ. C. de bon. auto. iudic. possiden. Absentibus autem creditoribus, quadrienniū tribuitur. l. vlti. in princ. C. eod. titu.

¶ De contumacia. ¶ Vnius anni.

Absens accusatus de graui crīe, si vocatus, intra annū nō veniat, nascit̄ contra eū magna reatus cōiectura, q̄ facit vt postea rediens teneat̄ innocētiā suā ꝓbare, cū alioqui veniente eo ꝓbandū fuisset ab actore crimē. l. j. C. de requi. re. Huic cōiecture accedit qđ dicimus, lesam conscientiam semper fugere.

¶ Quinq; annorum.

Bona propter contumaciā seu delictū confiscanda, intra quinquenniū a fisco vendicari oportet. l. ij. C. de vectigali. ⁊ commis. Bal. in. l. commissa. ff. de publica.

¶ Viginti annorum.

3 Querela falsi † viginti annis prescribitur, sicut ceteris criminalibus accusationibus. l. querela. C. ad legē corne. de fals.

¶ De naufragio.

SVMMARIVM

1 Naufragium allegans intra annum illud probare debet.

¶ Vnius anni.

Nauta qui dicit se fecisse naufragium debet hoc probare intra annum apud iudicem loci, vt eis res seruate restituant, Postea vero nō auditur. l. secunda. C. de naufr.

li. xj. Et cā ad summū intra bienniū est terminānda. l. penul. C. eo. ti. ¶ Quod autem nonnulli bona naufragorum sibi prorsus adpropriāt pretextu consuetudinis, crudele ⁊ impium est, ac merito damnatur per Federicum imperatorem sub pena publicationis bonorū auc. nauigia. C. de fur.

¶ De commisso.

SVMMARIVM

1 Fiscus rem, que in commissum cecidit, post quinquennium petere non potest.
2 Commissum quid sit.
3 Agrum tributarium, derelictū, ac proinde ab alio occupatū pt dn̄s intra biennium recuperare restitutis impensis culture.

¶ Quinq; annorum.

1 **Res que** † in commissum cecidit, non potest peti post quinquennium a fisco, cui nō est soluta debita pensitatio, multominus petet fiscus preciū eius si forte non extat. l. ij. §. de vecti. ⁊ commis.
2 ¶ † Commissum aūt est delictum non solute pensitationis, dictum a committo. Nam committere inter alia significata, pro delinquere ⁊ in peiorem partē aliquid facere accipitur. Unde cicero, Non cōmittas (inquit) vt dōm sit nō putarā. ⁊ Triphonius in. l. auxiliū, i fi. ff. de minori. Et nō fit (ait) etatis excusatio aduersus precepta legū ei, qui dn̄ leges inuocat, ꝯ eas ꝯmittit. Itaq; is qui non soluto vectigali, rempublicā sua pensitatione defraudat, multū sane delinquit, ⁊ merito res quarū noīe aliqd soluendū erat amittit. Jō in ꝯmissum vel in cām ꝯmissi dn̄r incidere. l. cōmissa. ff. de publi. ⁊ vectigali. ¶ Vectigal est, quod pro deuectis mercibus soluitur, quemadmodum portitorium, quod portitori datur.

¶ Duorum annorum.

3 **Si dominus** † agrū suum ⁊ tributariū deserat, potest quilibet propria auctoritate culturā eius suscipere, vt respublica tributū saluum habeat. Ceterum dn̄s agri deserti deueniēs intra bienniū auditur, ⁊ restitutis expensis culture potest eum recipere. l. qui agros. C. de omni agro. desert. lib. xj.

¶ De milite veterano.

SVMMARIVM

1 Veteranus miles olim immunitatem consequebatur a muneribus post viginti annos.
2 Missio a militia triplex apud antiquos.
3 Liberta maior quinquagenaria operas patrono prestare olim non cogebatur.

¶ Viginti annorum.

1 **Veteranus** † miles olim post viginti annos consequebatur immunitatē ab omnibus muneribus, vt est tit. C. de excusa. vetera. ⁊ l. sed ⁊ milites, in prin. ⁊ §. qn̄q; aūt. ff. de excusatio. tuto. ¶ Verū hoc intelligendū est de militibus honeste militia missis.
2 † Nā apud antiquos, qui militaris discipline studiosissimi fuerūt triplex contingebat missio, vcz honesta, causaria, ⁊ ignominiosa. l. ij. §. ignominie. ⁊ l. milites. ff. de re milita. Nunc omnia sine ordine geruntur ad calamitatem subiectorum.

¶ Quinquaginta annorum.

3 **Libera maior** † quinquaginta annis, operas prestare patrono non cogebatur olī. l. libera. ff. de oper. liber.

¶ De receptis arbitris.

SVMMARIVM

1 Arbiter, in quem compromissum est de hoc ipso intra annum est certiorandus.
2 Supplicio aduersus sen entias eorum, a quibus appellare non licet, intra bienniū admittitur.

¶ Unius anni.

1 **Si cōpromissum** † Fuerit in arbitrum oportet eum intra annū facere certiorē de compromisso. Alioqui post tempus annale, videntur litigatores arbitriū eius repudiasse, vt probat Bar. in. l. si quis arbitratu. ff. de verbo. obli.

¶ Duorum annorum.

2 **Aduersus sententias** † eorum, a quibus propter eminentiam magistratus, vel aliam rationem appellare, non licet, vtique admittitur supplicatio intra bienniū, auct. q̄ supplicatio. C. de prec. Imp. offe.

¶ De damnatis.

SVMMARIVM

1 Damnatus in metallum nullo adiecto tempore, in decem annos dānatus intelligitur.

¶ Decem annorum.

1 **Cum quis** † in metallū dānatur sine certo tēpore, videbitur prefinitum esse decē n um. l. sine prefinitione. ff. de pen. Quod nota ad alias rerum species simili ratione diffiniendas.

¶ De marito impotente vel captiuo.

SVMMARIVM

1 Maritum ob coeundi impotentiam vxori non licet statim dimittere, sed exacto demum triennio.
2 Maritum ab hostibus captum, quandiu vxor expectare debeat.

¶ Trium annorum.

1 **Vxor nōn debet** † pp impotentiā statim diuertere a marito sed per trienniū expectabit, vt interim appareat, vtrum ex perpetua, an vero ex aduentitia causa sit impotentie morbus. Elapso autem triennio, si nihil emendatū fuerit hoc malū Justinianus permittit diuortiū, credo propterea, quoniam vxor reuera non fuit, que non consensit in virū impotentem. §. per occasionē quoq; necessariā. nouel. de nup. iūc. l. nihil ꝯsensui. ff. d re iudi.

¶ Quinq; annorum.

2 **Cum dubitabatur** † olim, nū maritus ab hostibus captus viueret, an non, qnquenniū expectandū erat, vt iterū veritas exploraretur. §. sed etiam captiuitatis. nouel. de nup. ⁊ l. vxores. C. de repud. Sed constitutū est postea, vt tātisper expectet mulier, donec certo ꝯstet maritum esse mortuum. §. ꝙ autem nouel. vt lice. mat. ⁊ aui.

¶ De redemptis ab hostib.

SVMMARIVM

1 Redemptionis sue precium qui restituere non potest, redemptori suo quinq; annis seruire debet.

¶ Quinq; annorum.

1 **Redempti** † ab hostibus ere alieno, tenentur ⁊ gratias referre, ⁊ multo mag precium redemptionis soluere. Qd si non possunt equū est, vt redimenti quinquēnio seruiant. l. vlti. C. de cap. ⁊ postli. reuer. Qd nō multū discrepat a lege Mosaica, Deute. xv.

¶ De nundinis.

SVMMARIVM

1 Nundinarũ priuilegiũ decennio amittitur per non vsum.

De decem annorum.

1 Nundinarum † vsus a principe speciali ter impetratus, amittitur decennio, si non vtant impetrantes. l. j. ff. de nundi. Sic de seruitutibus non vtendo amittendis, supra diximus.

De ludo.

SVMMARIVM

1 Ludo deperdita, si aureum excedãt, intra annos quinquaginta repeti possunt.

Quinquaginta annorum.

1 Que in ludo † vltra aureũ perduntur, repeti possunt intra quinquaginta annos. l. vlti. C. de relig. & sump. fune. Qua ex re estimare licet, quã inhonestũ cẽseant leges immodicum ludi abusum. Cum enim regulariter omnibus actionibus personalibus prescribatur. xxx. annis vides hoc casu repetitionem extendi ad annum quinquagesimũ. l. sicut. C. de prescript. xxx. anno. quod nota.

De iubileo.

SVMMARIVM

1 Iubileo. i. quinquagesimo quoq3 anno apud hebreos vnusquisq3 possessionem, libertatem, familiamq3, quam ob necessitatem alienasset, gratis recipiebat.

2 Liberos, & cognatos maiorum suorum bonis frui equitati conueniens est.

Quinquaginta annorum.

1 Annus † quinquagesimus olim apud Hebreos ex lege Mosaica, vocabat iubileus. quo tpe vnusquisq3 ad possessiones, & libertatẽ familiamq3 suam, quam ob necessitatem alienasset, nec posset soluere, gratis admittebat. nume. xxv. Sanctificabisq3 (inquit) annũ quinquagesimũ, & vocabis remissionem cunctis habitatoribus terre vestre. Ipse. n. est iubileus. Reuertetur homo ad possessionem suam, & vnusquisq3 ad familiã pristinã, q2 iubileus ẽ qnquagesimus annus.

2 † Hec politie species optima est, & merito cõmendãda sunt omnia statuta ciuitatum que eodem tendũt, hoc est, vt liberi ac reliqui cognati, per diuturnã successionẽ fruantur parentũ & maiorum opibus, noie & familia. Id enim maxime ẽm naturã est. Quãobrẽ olim non voluerunt res imobiles alienari passim in extraneos, vt testatur l. dudũ. C. de cõh. emp. Dudũ (inquiũt ipatores) pximis cõsortibusq3 cõcessũ erat, vt extraneos ab emptiõe remouerẽt, neq3 hoies suo arbitratu vendenda distraherent. Et q̃q̃ ibi reuocetur hoc ius multe tñ ciuitates mordicus obseruant, ne possessiones extra familiã alienent, & vt pximus sanguine, sit itẽ pximus in cõtu emptionis. Huc deniq3 pertinent oia statuta q̃ tã anxie pcipiunt, ne vllius rei imobilis alienatio sit valida, nisi per insinuationẽ apud magistratũ, i. publicis actis (libros ciuitatũ vocãt) describat. Non alio ista tendũt, quã qd bona maneãt itra familiã vniuscuiusq3 ciuis, & pripiat occasio clãdestinis alienationibus, q̃ alioqui in pudiciũ sanguinis sepe cõtingerẽt. Nam cũ palã fiũt & solẽniter alienationes, cuilibet est libera iter dicendi facultas, põt & magistratus oculũ adijcere, ne quid perperã agatur. Summa tanta est huius iuris vtilitas cũ priuata, tum publica, vt si singula prosequi debeam, necessarium fuerit, vel eo nomine iustum scribere libellum. Sed alias tractabitur latius.

Consilia quedam seu cautele in materia prescriptionis.

SVMMARIVM

1 Prescriptio iure cõmuni vel lege municipali introducta possit ne conuentione contrahentium euitari & nu. 3.

2 Iusiurandum debitoris instrumento debiti appositum, efficit vt actio perpetuetur, atq3 etiam vt instrumentum executionẽ paratam habeat.

4 Libellus in actione iurium incorporalium quomodo sit formandus vt prescriptio. x. vel. xx. an. locum habeat.

5 Vsucapio possit ne aliqua ratione locum habere in malefidei possessore, atq3 inibi examinata quedam noua Baldi opinio.

1 Existimant doctores aliquando pscriptionem, vel iure cõi, vel iure statutario introductã euitari posse. Primum si conuentũ fuerit inter contrahentes & in strumento cõprehensum, quod elapso tempore per legẽ vel statutum prescriptio incipiat debitor rursus debere omnibus numeris qbus antea cõtũ, & p notariũ descriptum est debitũ, arg. l. sicut in annos, in prin. ff. qb. mo. vsufr. amittat. Bar. in. l. nemo potest. ff. de lega. j. vbi pbat, qd alioqui sine hac expssa cõuentione, qua mediante nõ vr excludi auctoritas legis, sed magis noua cõstitui obligatio, nõ possit vllo modo fieri directa renuntiatio, ne procedat vsucapio vel pscriptio. Bal. ipsis rerũ. C. vt in possess. legat. Certe non est cõtẽnendũ hoc consilium propter statuta Ciuitatum, que (vt supra dictum est) modum excedunt, quoniam annali prescriptione ad omnia passiz negoria vtuntur.

2 Consultum † putãt in chirographo debitoris aut instrumento subiungi clausulam iuramenti hoc est, qd debitor cõfiteatur per iusiurandũ suum se obligari, puta titio, in decem aureis Nã actio tunc ppetuabitur, vt probant Bar. & Ange. in. l. nam posteaq3. §. si is. ff. de iureiu. Nã pterea mẽtio iuramenti & hunc effectũ, qd instrũm sine qualibet alia cognitione sortitur executionẽ paratã, quoniam iudex statim debet exequi & cogere debitorẽ ad soluendum, vt notat Bar. in. l. ij. ff. dict. tit.

3 Sunt † qui scribunt. qd si adijciatur in instrumento hec clausula Promitto tibi decem, vt me quandocũq3 volueris possis conuenire, non procedat prescriptio statutaria. Ange. in l. quod si nolit. §. si quid. ff. de edil. edic.

4 Suadent † omnes quod in libellis seruitutũ aut aliorum iurium, addatur positio seu articulus talis, vcz actorem habuisse titulum ab eo qui legitime potuerit dare. Nam si postmodũ non probet ius tituli, sed duntaxat possessionem. x. annorum inter presentes, vel. xx. inter absentes, obtinebit sententiam, nõ solum in continuis seruitutibus, verumetiam in discontinuis, argu. l. cum de in rem verso. ff. de vsur. & l. si certis annis. C. de pac. Tradit hanc praxin gl. in. l. seruitutes. ff. de seruituti.

5 Cum sit iure cõstitutũ ẽm ius diuinũ & naturale, malefidei possessorem nunq̃ vsucapere rẽ alienã, sunt † qui tentant, num fieri possit vt etiã malefidei possessor vsucapiat. Ex horum numero Bal. est hmõi fere rerum antesignanus, in. c. vlti. de pscrip. Tradit. n. qd si statuat in ciuitate, vt oia statuta de pscriptione loquẽtia hẽant vim cõsensus vtriusq3 ptis, nunc nõ ppie dici malã fidẽ in possidẽte rem alienã, argumentis multũ debilibus. & l. cũ donationis. C. de transac. Et gloriat Bal. de hoc inuẽto ingenij sui. Certe, est ex ingenio suo, hoc est, ex carnali & ceco consilio natũ, sine vlla forma & auctoritate iuris. Porro, si mille facias statuta (tametsi nec illa in fraudem legis valebunt) tñ non purgabis cõscientiã malefidei possessoris, que sincera, nõ simulata requiritur. Pro inde hanc postremam cautelã ius non admittet, etiã si tota Baldi schola probet, multominus equitas. neq3 vero tã faciliter imponit naturali & diuino iuri, sicut Bal. putat. & est medius fidius appositissimũ exemplum eius quod iurisconsultus dicit, Subtilitate iuris multos perniciose errare. l. si seruum. §. sequitur. ff. de verb. obliga.

Ad lectorem.

Hec habui candide lector que de temporalibus pscriptionibus, in gratiã reipublice nunc scriberẽ. Tu si quas preterea inter legendũ obiter inueneris in iure ciuili, eas adijce, & omnibus modis cura vt recte fruaris. Nam quantum vtilitatis adferat in singulis rebus diligenter obseruata tẽpestiuitas, experieris faciliter, cũ ad gubernandam Rempublicã vocatus fueris. Interim sis memor, oportunaz semp esse, vt nos mutua charitate diligẽter preparemus ad eum diem omnibus ex equo prescriptum, qui nos statuet ante tribunal Christi, ad quem omnes leges velut pedagoga, debent manu ducere, cui soli sit honor & gloria in eternum. Amen.

FINIS

Compendium siue summa de diuersis Prescriptionibus antiqui ac immortalis memorie doctoris. D. Rogerij.

SVMMARIVM

1 Prescriptio dicitur quelibet exceptio essentiam capiens ex tpe.
2 Exceptio solo comparata fauore que dicatur.
3 Exceptio nec fauore nec odio comparata que sit.
Actiones vt plurimum terminantur anno.
4 Prescriptio quedam triduo compleri potest.
5 Appellanti quando obstet prescriptio anni.
6 Prescriptio duorum mensium actioni ex stipulatu pōt opponi.
Redhibitoria actio quanto prescripatur tempore.
7 Estimatorie actioni prescribitur anno.
8 Pretorie actiones anno vtili prescribuntur.
9 Actio furti manifesti perpetua est.
10 Petitioni hereditatis prescribitur quinquennio.
11 Fiscus quadriennalli prescriptione gaudet conuentus pro re aliena, quam vt suam vendidit.
12 Actiones criminales (iniuriarum dempta) viginti annorum tolluntur prescriptione.
13 Prescriptio anni vtilis vel centum dierum obest ei qui pretorio iure vult succedere.

Capitulum primum.

1 Omniū prescriptionum viam ita posse facile percipi opinamur si ipsarum varietates prius diligenter exposuerimus. † Est ergo prescriptio ois exceptio ex tēpore essentiam capiens, alias abusiue quelibet exceptio, ēt fori, prescriptio vocatur. Sunt autē exceptiōes tales, aut fauore, aut odio solo, aut vtroqꝫ, aut neutro, comparate.
2 † Fauore solo comparata est centū dierum vel anni prescriptio que bonorum possessori obijcitur. Nec enim nec primi gradus odio cui obijcitur, nec sequentis fauore, cui cōpetit, sed creditorum gratia, vt cito ꝙ cōuenerunt, habeant, ꝛ ipsius maxime defuncti causa, ne eius bona tāꝙ prodigi ꝛ inopis possideantur, est a pretore inuenta. Huic similis videtur quinquennij prescriptio defuncti statum innans, vt insti. de bo. pos. §. vlt. lꝫ non semper comparata est longissimi temporis
3 prescriptio siue vsucap. † Neutro, id est, nec odio, nec fauore, vt pscriptio annalis, que actionibus pretorijs ꝛ penalibus plerunqꝫ obijcitur, que nec actoris odio, nec rei fauore introducta est. Sed qꝛ pretoris imperium annuū erat, ideo ꝛ a pretore inuenta est. Actiones plerunqꝫ anno finiunt, vt iniuriarū actio, ꝛ rescissoria, ꝛ alie multe vt insti. de perpe. ꝛ temp. act. in princi. Sed ex tēpore oriūtur, que non semper pereqꝫ cōputant singularū prescriptionū tēpora enumerare non sit tediosum. Sunt enim prescriptiones nunc triginta seu quadraginta, nunc decē siue viginti annorū. nunc minoris tēpo
4 ris, quas vt minus frequentes statim transcurramus. † Est ergo quedam prescriptio que triduo completur, vt illa que clientis patrono errorē corrigere volenti obijcitur, vt C. de er. aduo. l. vlt. Sicut ꝛ illa. x. dierū silentio ex die scientie nascitur, que appellare volenti opponitur, vt in auc. de appel. ꝛ intra que temp. §. j. col. iiij. proinde huic si intra decem dies appellasset triginta dierū obstaret pscriptio si apostolos peter neglexisset, qui dies ex die sententie reci
5 tatione numerantur, vt C. de appel. l. iudicibus. † Appellaratori quoqꝫ qui non ad principem appellauit, si causā exequi differat, anni prescriptio obstat, aut biennij si iusta causa impeditur primo anno exequi appellationem, vt in auc. de appella. §. ij. ꝛ in auc. de his qui ingre. ad appellā. statim post princip. Illi quoqꝫ qui volens appellare seu apostolos petere, non est auditus, statuta sunt tempora annni spacij vel sex mensium siue quatuor pro iudicis qualitate, a quo vel ad quem prouocatur, vt C. de appell. l. si appellatione.
6 † Actioni quoqꝫ ex stipulatu obijcitur qnꝫ duorum mensium prescriptio, veluti cum quis in causa priuata sine scriptis fideiubens, persone exhibitionem pure promittit, vt C. de fideiusl. l. penul. redhibitoria quoqꝫ sex mensium prescriptione ex ordine, in casu vero duobus mensibus tollitur, veluti cū pro caution. que edicto edilium continentur, non prestita ea actione agatur, vel si cōuenerit vt redhiberetur res, si displice ret. Qnꝫ ex conuentione est perpetua, vt
7 C. de edili. act. l. si apud. ꝛ l. penult. ff. eo. l. si venditor. † Estimatoria quoqꝫ annalis prescriptio est impedimento ex ordine, ꝛ cum pro non prestita cautione intenditur sex mensium prescriptione tollitur cedunt autem tempora que contra edilitias actiones, prescriptiões pariunt ex venditionis die, vel ex quo rei vendite cognosci potuit latens vitium, vt. ff. eodem. l. si venditor. ꝛ l. quod si noluit. §. qui
8 emancipa. l. ediles aiunt. ꝛ l. cum sex. † Pretorie quoqꝫ penales actiones ex ordine anni vtiles prescriptione extinguntur. Rescissoria rei persecutoriā cum sit, qꝛ contra ius ciuile datur eadē prescriptione tollitur. si qua vero penam ꝛ rē persequitur. quo ad rē perpe
9 tua, quo ad pena annalis est. † Actio vero furti manifesti, lꝫ penalis pretoriaqꝫ sit, perpetua est, ꝛ ea que pro eiecto vel effuso competit, ꝛ si que similes inueniunt, vt. ff. de actio. ꝛ obligatio. l. in honorarijs actionibus. ff. vi bono. rapto. l. ij. §. fi. ꝛ insti. de temp. ꝛ per. act. circa principium. ff. de vi ꝛ vi arma. ff. de his qui deiec. vel effu. l. si vero. §. ptor. §. fi. Actioni vero de dolo continui biennij excepti. obij
10 citur, vt. C. de dolo. l. optimū. † Petitio quoqꝫ hereditatis qñ sub inofficiosi colore intenditur, quinquennali pscriptione tollitur, que prescriptio tuetur ēt statum defuncti qui cōi opinione non in fugā cōuersus atqꝫ latitans, nec passus status controuersiam mortis tempore vt ciuis Romanus dixit, vt. C. de inoffi. testamē. l. si quis. C. ne de stat. defuncto. per quin. que. ll. si mater, ꝛ pater, repetitio.
11 † Quadriennij quoqꝫ prescriptio tuetur fiscū ab actione vtili, qua conuenitur, cū rē alienā vendidit vt suā, hec quoqꝫ prescriptio fisco opponitur qnꝫ, veluti cum de bonis vacantibus fisco nondum nunciatis, qs bona fide emerit. Alias autem ex ordine fiscus. xx. annorum prescriptionem timet, nisi aduersus eam sint statuta minora tempora, vt. C. de quadriennij prescrip. l. j. ꝛ. ij. ff. de diuer. tempo. prescrip. l. intra quatuor. ꝛ l. in oibus. ff. de requi. re. ꝛ ab. dam. l. ij. in casu vero quodam ꝯ eum nulla currit prescriptio, vt. C. ne rei
12 do. vel temp. ven. † Criminales actiones. xx. annorū prescriptione extinguntur excepta iniuriarum actione. que anno terminatur, ꝛ adulterij simplici accusatione, que ꝯ adulteriū quinquennio contiñuo sopit, vt. C. ad l. corne. de fal. l. querela. ꝛ. C. ad le. iuli. de adul
13 te. l. adulter. ff. ad leg. iul. de adul. l. miles. ꝛ. l. vim passā. † Volenti quoqꝫ iure pretorio succedere centū dierū vel anni vtilis prescriptio obest, qui dies computantur vtiles ex quo quis cognatū mortuū seseqꝫ ad successionem vocatū sciuit, aut scisse nisi ius ignorasset, vt. ff. de bonorum possessio. l. in bonorum possessione. institu. de bonorum possessio. C. de iur. ꝛ fact. ignora. l. iij.

SVMMARIVM

1 Prescriptio longi temporis quando incohoetur.
Prescriptionem longi temporis que inducere possint.
2 Titulus quid sit.
3 Vsucapere non potest qui titulum non habet.
4 Error in facto alieno toleratur.
5 Bona fides que requiratur in prescriptione longi temporis.
6 Persone adminiculum in prescrptione longi temporis est necessarium.
7 Prescriptio vt initium capiat quid necessario spectari debeat.
8 Prescriptio longi temporis qualiter sit continuanda.
Prescriptio longi temporis quibus seu per que impediri possit.
9 Priuilegium rei prescriptionem impedit.
10 Vitium fundi impedit prescriptionem.
11 Prescriptio post sicut ab initio impedire potest.
12 Prescriptionis longi temporis quid sit effectus.
13 Prescriptio longi temporis solas in rem actiones tollit.

De longi temporis prescriptione. Cap. ij.

Estat vt de longi ac deinde longissimi temporis prescriptione videamus. Est ergo videndum quomodo hec prescriptio incohoetur, cause quoqꝫ vidende sunt que deficiunt vel impediunt, ab initio vel
1 postea, effectusqꝫ eius tandem liquebit. † Incohoatur autem hec prescriptio in rem elienam a non domino exempto vel simili causa acceperas. Inducunt autem prescriptionem hanc in primis titulus iustus, fides bona, cum persone apprehendentis adminiculo, que sibi possit acquirere ac tandem, possessionis statuto tempore continuatio per aduersariorum silentium roborata.
2 † Titulus est omnis acquirendi dominij causa, id est, ex qua nostrum fiat, quod non erat nostrum, horum titulorum quidam aliena, quidam solius iuris nituntur auctoritate.

auctoritate. Et qui aliena auctoritate nituntur, plerunq3 propria no
mina habent, puta pro emptore, pro donato, pro dote, pro legato,
pro derelicto, pro herede, pro soluto. Qui vero solius iuris aucto=
ritate gaudent vno generali nomine, idest, pro suo vtuntur quo so=
lo titulo nostra fiunt omnia que mari terra celoq3 capimus, que de
rebus nostro dominio subiectis nascuntur, ꝛ ea que fluminis iure,
agris nostris adcrescunt, vel aucupatione, vel specificatione, vel si
nisi iure nobis obueniunt, ꝛ sic istis titulis nostrum fit, tum vero, ꝛ
traditione, quod a veris dominis, vel perceptione quod de re no=
stra percepimus, ita si credimus, dominos licet non sint, qui nobis
qui tradunt, vel ancillam nostram ex qua partum percipimus, pre
3 scriptione serui vsucapione incohoamus. † Sin autem verus titu=
lus deest, licet ipsum te habere crederes, non vsucaperes, nisi pro=
babili errore facti deceptus esses, vti de eo dicitur qui ad emēdum
aliquid suo mandauit procuratori, qui cū non emerit se emisse per
suasit atq3 ita tradiderit, magis est vt dominus qui talis deceptus
4 errore accipit pro emptore prescribat licet nulla fuerit emptio. † Er
ror enim in alieni facti ignorantia, quia plerunq3 prudētissimos fal
lit, est tollerabilis, ideoq3 prescriptio prodest, vt. ff. de vsuca. l. celsus
ꝛ. l. nunq3. ff. pro empto. l. qđ vulgo. ff. pro suo. l. vlti. ꝛ. l. j. ꝛ. ij. ff. de
vsucap. l. potest. Nulla bona fides ex accipientis parte desiderat
ꝛ ex dantis, nisi verus dominus, ius suum, ꝛ alienationem factam,
5 ignoret. † Et est fides bona quantum ad hanc prescriptionem, si is
qui accepit, dantem arbitretur alienandi eo modo ius habere. Itē
ꝛ in dantem, ꝛ hanc fidem: vt pro emptore prescriptio incohoetur,
oportet interesse ꝛ venditionis, ꝛ traditionis tempore. In alijs autē
sufficit eam adesse traditionis tempore, vel quo initium sumet pre=
scriptio, vt. ff. pro empto. l. ij. ꝛ. l. qui fundum. §. promittatur. ꝛ in au
6 cten. vt sponsa. largi. §. rursus. collatio. ix. gstitu. ij. † Persone ad
miniculum in hac prescriptione desideratur vt cum exordiū cape
re debeat, sic sit persona que suū aliquid possit habere, que si desit
prescriptionis cessat initium. Inde est quod siquid seruo heredita
rio detur, ante, nec eius vsucapio, nec prescriptio incohoabitur, q̄3 si
hereditas fuerit adita. sic vt incohoetur hec prescriptio personam
desiderat. Ut autem postq3 est incohoata continuauerunt eam, nec
bona fides, ita nec persone desideratur adminiculum, nam nec ex
posteriore rei aliene scientia interrumpitur, ꝛ per hereditatem va=
cantem cōpletur, vt. C. de vsucap. non transf. l. vsucap. ff. de vsucap.
8 l. nunq3. Iusto prescriptio, possessio. ꝛ. l. heres. † Sed titulus iu=
stus fides bona, persone adminiculū, vt initiū prescriptio capiat,
spectant, vt vero consummationis finem capiat, possessionis cōti=
nuatio per. x. annos inter presentes, per viginti inter absentes est
necessaria, si presentes sunt qui in eadem prouincia domicilium ha
9 bent, absentes qui in diuersis. † Cōtinuatur autē hec prescriptio sic,
si nec ciuiliter nec naturaliter eius cursus fuerit interruptus de qua
re etiā latius videbimus, vt. C. de prescrip. long. temp. l. j. ij. ꝛ vlti.
Cū ergo ea adsunt que nūc notauimus curreret prescriptio, si quoq3
absint ea que eam impediunt. Impediunt autem eam domini per
sona, res, necnō ꝛ actionis genus. nam contra personalem actionē
hec prescriptio non currit, vt. C. qui. non obstat long. temp. prescr.
l. neq3 mutui. Neq3 domini psona hanc prescriptionem impedit,
vt si minor. xxv. annis, vel furiosus, vel collegiū diuinū rei prescri
bende sit dominus, vt. C. qui non ob. long. temp. prescri. l. non est, ꝛ
C. qui. cau. in inte. resti. nō est ne. l. vlt. ꝛ in auct. de eccle. ti. §. p tē
poralibus. Res quoq3 multis modis prescriptioni obest, nūc ipsius
9 rei priuilegio, nunc vitio. † Rei priuilegium prescriptionem impe
dit quod a cōmercio siue dominio nostro natura vel iure eam eri=
puit. Natura a cōmercio hominē liberū eximit, ideoq3 nullo tem
pore prescribitur. Ius autem rē sacram, sanctam, ꝛ similem a com
mercio ꝛ a prescriptione eximit, necnon ꝛ fundum dotalem, dūmo
10 do matrimoniū duret, ꝛ sit vir soluēdo. † Fundi quoq3 vitiū prescri
ptionem impedit vt si sit impossessus tūc enim nec ab inuasore, qui
mala fide, ꝛ sine titulo possidet, nec ab emptore etiā bonefidei pre
scribi pōt, anteq3 possessione ad dominū reuersa, fuerit rei vitium
11 purgatum. † Et sicut prescriptio obstat ab initio sic ꝛ post, ꝛ inter=
ruptio ciuilis aut naturalis, que nō ob id solū cōtingit qđ possessor
post prescriptionis initium rem esse alienā cognoscit, vt. C. de long.
tem. pre. que pro. li. l. vlt. ꝛ. ff. de vsuca. l. vsucapionē. ꝛ. l. sequit. §. q
autē. ꝛ. l. nō solum. ꝛ. l. quare. ꝛ. l. cum vir. ff. de fun. do. l. si fundū. C.
de iur. do. l. pen. ꝛ. C. de vsuc. p emp. l. si partē. ꝛ. C. de lon tēp. pre
12 scri. l. ij. † Est autē prescriptionis cuius effectus, vt actionem p ex=
ceptionem tollat, ꝛ ſm quosdam, vt etiam dominium transferat, ꝛ
possessori contra actorem in rem defensionem pariat dūmodo pos=
sideat eidem quoq3 saltem vtilem dabit vendicationē, si a possessio
13 ne ceciderit. † Sole vero an in rem actiones, siue directe, siue vti=
les, hac prescriptione tolluntur, necnon quod metus causa actio, si=
ue hereditatis petitio, quando contra bone fidei emptorem com=
petunt, ꝛ hoc ideo q2 vendicationis loco dantur, ꝛ vt rei corporalis
vendicatio tali prescriptione tollatur, supradicta desiderantur, vt
autem rei incorporalis. i. seruitutis vendicatio tollatur ex ordine,
satis est si predicto tempore seruitute non fuerit vsus, qui eam po=
terat vendicare si restitutionis iure omnino careat, vt. C. de prescr.
xxx. vel. xl. ann. l. si quis. ꝛ. C. qui. non ob. lon. tem. pre. l. neq3. ꝛ. C.
de his que vi. C. de edic. diui. adri. tol. l. fi. ꝛ. C. de serui. l. sicut. ff. de
serui. vr. pre. l. hec autem. C. de se. re. pu. l. ꝛ Attilicinus.

SVMMARIVM

1 Prescriptio longissimi temporis quando necessaria sit.
2 Prescriptio longissimi temporis siue tricennalis quibus prosit
aut obsit.
3 Ius quot modis quem petere prohibeat.
4 Dos mulieri debita matrimonio constante non potest repeti.
5 Prescriptio tricennalis duntaxat contra desides locum habet.
6 Prescriptio tricennalis q̄n contra actionē personalem nascatur.
7 Prescriptio tricennalis per que impediri possit.
8 Prescriptio triginta annorum impeditur propter actoris impube
ris personam.
9 Prescriptio. xl. annorum in quibus locum habeat.
10 Prescriptionis tricennalis, ꝛ quadragenalis effectus qualis.

De longissimi temporis prescriptione. Cap. iij.

Nunc de longissimi temporis prescriptione viden
dum est, que alīs ex. xxx. alias ex. xl. ann. cur
riculis completur, ꝛ a superioris prescriptionis tracta=
tu longe lateq3 abest. Porro cū tricēnalis prescriptio
sit frequentior, primum de tricēnali, deinde de quadragenali in eius
defectu cōperta videbimus. Uidenda sunt itaq3 que eam inducāt
vel impediant eam, ꝛ quis sit eius effectus, ꝛ primū q̄n hec prescri=
1 ptio sit necessaria, ꝛ quare sit inuenta. † Est aūt hec prescriptio tūc
demū necessaria, cū longi temporis prescriptio deficit, qđ cōtingit
vt ꝛ supra diximus, siue reus personali actione perpetua conueniri
possit, siue in rem, ꝛ titulo aut bona fide careat, aut si sit res vitiosa.
habet aūt prescriptio hec nec titulum, nec fidem bonam, sed rei vi=
tium sicuti nec actionis genus, nec actoris siue rei personam omni=
no distinguit. Fures enim ꝛ inuasores hec prescriptio munit, immo
2 vero ɔtra milites, adultos, mulieres, ꝛ absentes, a minoribus. † Di=
uis principibus est ideo inuēta, ꝛ que ante perpetue constitute fue
rant actiones, certo fine taxarentur, ꝛ cū sit odiosa hec prescriptio,
inducunt eam contra personalis actionis desideria, ꝛ contra vendi
cationem ipsius longam, ꝛ incōcussam detentationē, vt enim perso
naliter quis obligatus est, statim ex quo quis cum effectu conueni
re eum creditor potest, ꝛ cessat ita vt nil faciat pro suo iure conser=
uando, initium talis prescriptio capit, ꝛ ideo donec actorē ius age=
3 re prohibet, nequit incohoari. † Prohibet autem ius quem petere,
nunc ipsius actionis, que intendi debet, natura, nūc creditoris per
sona. actionis natura tunc impeditur creditor agere, ꝛ ideo contra
eum non oritur prescriptio, cum debitum, qđ in obligatione vertitur
non sit purum, sed aut conditione, aut temporis dilatione, suspen=
ditur. Ut si promittatur vel legetur aliquid in diem vel sub conditio=
4 ne. † Idē est ꝛ in dote mulieri debita, quam ante solutū matrimo
nium ex ordine repetere vetat, ideoq3 ante contra eam currere non
incipit prescriptio. Actoris persona prohibet ius ipsum, cui quid
debetur, petere, ꝛ ideo huius prescriptionis cessat initiū, vt si quid
debeatur filio familias, contra quem ideo non currit prescriptio, q2
5 in iudicio cōmuni iure sine patris volūtate nequit cōsistere. † Quā
obrem si nō iudicatur deses nec desidie penā debet pati, ꝛ hec pre=
scriptio contra desides dūtaxat locū habet. Amplius sicut illi qui
non egit, quia non potuit, non currit prescriptio, sic nec creditori,
qui ideo suum debitorem nō conuenit quod annis singulis ei soluit
vsuras, idem in coherede siue socio, cōtra quos ideo fami. her. seu
com. diui. actio ei non cōpetit, quia cum eo similiter possidēdo sem
per de re tanq3 de cōmuni, obuentionem percepit, tali enim facto,
licet quidam quorum sententiam inanem probauimus, cōtra sentiant
nō minus actio seruatur incorrupta, q̄3 si fuisset in iudiciū deducta
vt instit. de perpe. ꝛ tem. act. ꝛ. C. q. nō ob. l. t. p. l. neq3. C. vnde vi. l.
vlti. ꝛ. C. de prescri. xxx. vel. xl. an. sicut. ꝛ. l. cum notissimi. ꝛ. l. si qs
ꝛ. C. de anna. excep. l. j. §. fi. C. de iur. do. l. in rebus. ꝛ in auct. vt spō
6 sa. lar. §. rursus. col. ix. consti. ij. † Sed quidē sancitū est hic vt ɔtra
personalem actionē nascatur talis prescriptio, vt vero ɔtra vendito
rem initiū capiat, ꝛ petitorem ex quo agere possit silere conuenit, ꝛ

ipsum reum possidere non corporaliter sed tam ciuiliter q̄ pro suo. Ideoq; nec colonum nec emphyteotam in dominij questione, dum conductionis nomine possidetur, cōtra dominum tuebitur talis prescriptio. Idem & in creditore dum hypothece iure pignori inhereat licet quidam cōtradicāt, vt.C.com.de vsucap.l.j.&.C.de prescr. xxx.vel.xl.an.l.male agitur.&.C.eo.l.cū notissimi.ff.de vsuca.
7 † Et licet huius prescriptionis facilis sit ingressus, sunt tamen preterea que supra diximus que eam impediunt ab initio aut post. ab initio impeditur hec, idest.xxx. ann. prescriptio nunc propter rem nunc propter actoris personam, nunc propter rei personam, & actionis genus. Rei ratio hanc prescriptionē impedit, vt si sit liber homo, aut sacrū q̄ possidetur, aut tale cuius nō sit propria & cōtinua possessio, quorū numero sunt omnes seruitutes rustice preter aqueductum hic enim q2 eius possessio sit quasi cōtinua, rerum immobiliū exemplo prescribitur. Idem est in vrbanis seruitutibus in superficie consistentibus vt tigni immitendi, & stillicidij fiscalibus quoq; functionibus, quoniam eis parere conuenit omnes prediorum possessores, sicuti curiali colonarie ve seu adscriptitie conditioni, minime preiudicat huius prescriptionis adminiculum, vt.C. de seruit. & a.l. si aquam.&.ff.de mor.infe.C.de agrico.& censi.l.cū satis. li. xj.&.C.de prescrip.xxx.annorum.l.prescriptionem.&.l. competit.
8 † Propter actoris personā impeditur talis prescriptio, si sit actor impubes, ei enim non curret prescriptio antequam pubertatis annos ingrediatur, sicuti nec contra locum venerabilem, nec contra ciuitatem, vt.C.de prescrip.xxx.anno.l.sicut.&.l.cum notissimi.& in auctē.de eccles.titu.§.pro temporalibus.C.de sacrosan.eccle.l.vt inter. Rei persona ac actionis genus ab initio hanc prescriptionē impedit, vt si creditori pro pignore quod debitor vel debitore viuo secundus creditor possidebat hypothecaria competat actio, vt.C. de prescripti.xxx. ann.l. sicut.&.l.cum notissimi.§.sed cū. Ex post facto quoq; scilicet, licet iam sit cepta ab initio, ne incohoetur huic prescriptioni obest litis contestatio vel conuentio iudicialis que rē litigiosam faciat, vt.C.de.xxx.anno. prescrip.l. cum notissimi.&.l. sepe.C.de anna.excep.l.j. His cessantibus, que prescriptioni huic obstare notauimus si cepta fuerit effectum sortiretur prescriptio, si non ante eius consumationem interrumpitur legitime. Modos vero interrumpendi etiam melius ostendemus.
9 † Ad hec notandum in quibusdam. xl. annorum prescriptionibus subrogari, in quibus tricennalem cessare diximus, vt in actione hypothecaria contra debitorem, vel secundum creditorem primo creditori competente. sicut & contra locum venerabilem tunc locum habet, cum ei, talis competit actio, que si priuato cōpeteret.x.vel.xx.vel.xxx. annorum prescriptione tolleretur, sed vbi aliqua prescriptio iudicij continuatione est interrupta, & hec, id est.xl. annorum prescriptio locum habet, & ex eo tempore incipit currere, ex quo vltima procedunt letigia, vt.C.de prescrip.xxx.anno.l.omnes.&.l.cū notissimi. l.sepe.&.C.de anna excep.l.j.& in auct.de ecclesia.titu.§. pro tem-
10 poralibus. † Harum duarum prescriptionum, cum fuerint perfecte, varius est effectus, nam debitorem contra personalem actionē perpetua muniunt exceptione, cui si soluerit non dant conditionē, quoniam sunt comparate creditoris odio, possessorem vero, qui vēditorem poterat conuenire perpetua dum possideat, tuentur exceptione etsi bonefidei possessor, & prescriptione finita cadat de possessione, dant ei vtilem in rem actionem que malefidei possessori denegaretur, si de possessione sine alterius violentia quan̄q; re iā prescripta caderet. Sed cum vetus possessor rem vendicare non valeat, quā malafide prescripserat, rei domino vel creditori, cui ea res fuerat obligata, datur eius rei vendicatio, licet inuasor, si nunc possideret, eos scilicet dominum vel creditorem ab agendo hac prescriptione repelleret, vt.C.de pres.xxx. ann.l.sicut.&.l. si quis.ff. de condi.inde.l.exceptionem.

SVMMARIVM

1 Prescriptio longissimi temporis quomodo naturaliter interrumpitur.
2 Prescriptio longissimi temporis litis contestatione ciuiliter interrumpitur.
3 Actor quando possit presidem adire & prescriptionem interrumpere.
4 Prescriptiones que omnes tollant actiones.
5 Prescriptiones minores non currunt cōtra minores viginti quinq; annorum.
6 Prescriptio opposita non numerate pecunie quibus infringatur modis.

¶ De Interruptionibus prescriptionum. Cap. iiij.

Sed quoniam iste & alie prescriptiones, ne consumationis finem capiant interrumpuntur frequentissime, ideo interruptionum modos hoc in loco numerandos duximus, ac de modis.xxx.&.xl.ann.prescriptiones interrumpendi primum videndum est.
1 † Interrumpitur autem hec prescriptio naturaliter, & ciuiliter, naturaliter veluti si possessor, cepta iam prescriptione, aliquo casu possessionem amittat, sed vi vel fluminis impetu, vel sponte propria, vel alijs multis modis, vt.ff.de vsuca.l.naturaliter. &.l. ei a quo.&.ff.de acqui.pos.l.qui vniuersas.C. de acqui.pos.l. antepenul. Hic autem interruptionis modus solis vendicationibus, vt
2 perpetuentur prodest. ¶ † Ciuiliter vero interrumpitur prescriptio litis contestatione, que fit cū ceperit iudex audire negotij summam per partium narrationem hincinde factam. fit quoq; interruptio sola conuentione reo declarata, vel eius saltem domui per iudicis executorem. Si debitor in suum creditorem nouat vel emittat cautionem, aut etiam vsurarum faciat solutionem, siue creditor, siue vi pignoris nanciscatur possessionem, tali enim facto.xl.an.prescriptio, qui contra hypothecariam, & tricennalis, que contra actionē
3 personalem currere ceperat, interrumpetur. † Sed & cum reum cōuenire difficile sit eo quod absit vel sit potens, vel infans tutore carens, vel furiosus curatorem non habens, potest actor adire prouincie presidem vel procuratorem mittere, & absq; litis contestatione vel iudiciaria conuentione prescriptionem interrumpere, si saltem in scriptis apud eum a se factam deponat querelam, sed si presidē adire nequeat, apud episcopum vel defensorē ciuitatis in scriptis querelam deponendo id consequetur. Si vero preses & episcopus, & defensor defuerit, licet auctori publice, & cum tabellionum, vel saltem trium testium subscriptione, si ciuitas illa careat tabellionibus, querimoniam proponere, vbi reus habet domicilium, vt sic prescriptionis interrumpatur cursus, vt & tunc differtur cum pupillaris etas interuenit puta contra maiorem tali cepta prescriptione, & nondum completa, eum decessisse eiq; pupillum successisse. In hoc enim casu infra pubertatis tempus differtur prescriptionis cursus.
4 † He prescriptiones omnes actiones tam in rem quam in personā tollunt, & post quam sunt perfecte contra eas denegatur omnis restitutio, vt C. de prescrip.xxx. anno.l.cum notissimi.&.l. sepe.C.ex quib.cau.in.integ.resti. non est neces.l.vlti.C. de anna. excep.l.j. &.ij. Hijsdem modis.x.vel.xx.&.xxx. annorū prescriptio, que vsu capio vocatur, quatuor vel etiam quinq; annorum prescriptione, & si qua minor sit interrumpitur, quibus.xxx. vel. xl. annorum prescript. interrumpi diximus. excepta biennij continui prescriptiōe, que de dolo actioni obijcitur, & quadriennij continui exceptione, que postulanti in integrum restitutionem opponitur, he enim due prescriptiones nec litis contestationem interrumpuntur, vt .C.de dol.l.optimum.&.C.de temp.in integ.resti.l.ea que.&.l.petende.l.
5 superuacuam. † Hoc amplius contra minores.xxv. annorum ipso iure non currunt iste minores, scilicet.x.vel.xx.annorū, aut rescissoris temporis prescriptiones, excepta quinquennij prescriptione de functi statum defendente. Contra maiores quoq; quandoq;, aut ipso iure defenduntur, aut in integrum restitutione eliduntur, puta cum actor infra statuta prescriptionum tempora ius suum exequi ex probabili causa fuerit impeditus. Quorum numero sunt reipubli. causa bonafide absentes, vel etiam alibi studiorum causa degentes & similes, vt.C.qui.in integ.resti. non est nec.l. vlt.&.ff. ne de testa. de.p.q.l. nō esse.C.q n.ob.l.t.p.l.i.ij.&.iij.& in auc.vt sponsa.lar. spe. s. com §. de prescriptione vero .ff. ex quib.cau.maio.xxv.l.j.
6 Prescriptio quoq; que non numerate pecunie exceptioni opponitur, modis supradictis infringitur, & ppterea in scriptis facta extra iudicium denuntiatione interrumpitur. Prescriptiones quoq; annue seu minoris temporis interrumpuntur, etiam per solam precū oblationem principi factam si ad eas principes rescribant, vt.C.de non nu.pec.l.vlti.C.quan.libel.prin. da.lit.con.l.j.&.ij. Sed quoniam sunt quedam species, in quibus paulo ante prescriptionem currere negauimus quod ab alijs affirmatur, ideo quemadmodum contrariam sententiam infirmet. Iurisprudentia, ab ipsa expectemus, quod quidem ita liquebit, si in questionum modos aduersariorum allegationes, & Iurisprudentie responsa, que ab ipsa percepimus inseramus.

Rogerij de Prescriptionibus Dialogus.

SVMMARIVM.

1 Actio pignoratitia quare post annos quadraginta concedatur debitori soluere parato.
2 Prescriptio quando oriri dicatur.
3 Jus soluendi vel offerendi per quadraginta annorum lapsum non potest auferri.
4 Jus petendi ⁊ agendi ad actorem pertinens prescriptione tollitur, non autem ius soluendi siue offerendi.
5 Prescriptio quadragenalis quid requirat vt contra aliquem currere possit.
6 Filiusfamilias suo nomine vtiles potest actiones intendere.
7 Prescriptiones penales molliende sunt non exaggerande.
8 Deses per omnia nemo iudicari potest.
9 Creditor qua ratione pignus debitori reddere compellatur.
10 Creditor scd̄s q̄ꝫ prescriptionem primo creditori opponere possit.
11 Jus quodlibet cuiqꝫ competens an possit annis .xl. tolli.
12 Jus offerendi non tollitur prescriptione licet bene actio hypothecaria elidatur.
13 Actio familie herciscunde, cōi diuidūdo, siue pro socio an tollatur socijs in communi longissimo tempore possidentibus.
14 Actiones familie herciscunde, communi diuidundo, ⁊ pro socio quando competant.
15 Socius dum in re possidenda cōiter fructus cōes percipit actionē incorruptā perinde ac si cōsocium iudicio vexaret retinere dicit̄.
16 Res communiter possessa annis .xl. an maneat communis actione pro diuisione sublata.
17 Actiones pro socio, familie herciscunde, ⁊ cōmuni diuidūdo quando prescriptione tolli possint.
18 Prescriptio consocijs contra suas actiones currit altero velut propriam rem possidente.
19 Consuetudinis cuius timeri debeat interpretatio.

Persone.

Rogerius, ⁊ Jurisprudentia.

1 ROgerius. Quero cum † omne ius
xxx. vel .xl. ann. prescriptione tollat̄,
quare post annos .xl. debitore soluere
parato concedat̄ actio pignoratitia.
Jurisprudentia. Hoc ideo concedo
qm̄ anteq̄ꝫ soluat vel offerat qd̓ debe
tur, vt quidam minus recte dicunt, ꝓ
recipiendo pignore debitori nō nasci
tur actio pignoratitia. Tunc eniꝫ de
mum pro recuperando pignore hec
actio debitori competit ex ordine, cū soluere saltem paratus fuerit.
Cum ergo añ nō possit intēdi, merito ante, ꝯ eaꝫ nō orit̄ p̄scriptio.
2 † que tunc demū oritur, cum actor nullo iure petere impeditus, de-
sidie negligentieve deditus, qd̓ ei etiam statim ius concedit, petere
contemnit, ei em̄ soli cū non egerit ⁊ merito imputat̄, cui nil, quomi
nus ageret, obfuit, vt. C. de prescrip. xxx. ann. l. sicut. ⁊ l. cum notis-
simi. C. de anna. excep. l. j. Roge. Atqui potuit debitor ante
ꝙ debebat offerre, ⁊ sic pignoratitiā habere, quare licet his an. xl.
pignoratitia non sit sublata, eo ꝙ nōdum erat nata, nō tamen vltra
valet intendi, etiā debitore soluere parato, q offerēdi ius, ꝙ pigno
ratitie sit preparatorium, est causa annorū .xl. prescri. ablatū. Ju
3 risprū. † Annorum etiam .xl. lapsu soluendi siue offerendi ius de
bitori non potest auferri, ⁊ sic nec pignoratitiam tali prescriptione
adhuc potest perdere, quia nōdum ei competit nec offerendi ius,
quod actori prestat auditum. Roge. Atqui omne ius .xl. an.
4 prescri. tollitur. Jurisprū. † Minime qd̓ assumis verum est,
solum enim petendi agendive ius, qd̓ ad actorem pertinet, tali pre-
scriptione tollitur, at soluendi siue offerendi ius cū agendi petendi
ve iure nil cōmune habet, nec ad actorem iuuandum, contra quem
sunt prescriptiones iste inuēte, sed ad reum liberandū pro quo de-
fendendo sunt comparate, pertinet, vt sic quidem rectius dicamus
post annos etiam .xl. quoniam adhuc saltem naturaliter sit obliga
tus, debitorem posse ⁊ se ⁊ pignus suum soluendo liberare. Ro-
ge. Sed cum debitor potuit soluere, ⁊ sic pignoratitiam actionē
querere, miror quare contra eum quasi desidem nō currat talis pre
5 scriptio. Jurisprū. † Ut cōtra te currat talis prescriptio, non
satis est quod aliquid facere potuisti, quo facto actionem cum effe
ctu quereres. Nam ⁊ filiofamilias actionē aliquā habenti, licet vt
sibi agere permitteretur facile posset a patre impetrare, non curret
tamen hec prescriptio, cui rectius si quod allegasti, intueamur qd̓
non egerit, quā debitori ꝙ nō soluerit, vt sic actionē pignoratitiam
6 haberet pōt imputari. † Nempe ⁊ filiusfa. ⁊ suo nomine vtiles pōt
intendere actiones, veluti cuꝫ absit pater vel sit vite suspecte, ⁊ sepe
facillimū ei est a patre consequi, vt vel ipse pater agat, aut sibi age-
re permittat ꝙ etiā quandoqꝫ facere cogitur, vt cum hereditatem
sibi delatā patre repudiāte adeat. debitori vero sepius grauissima
est debiti solutio, ⁊ cū filio non currat vel cui sit latior agendi via, sa
7 tis minus debitori in casu curret, cum sit ei multo angustior. † Et in
summa prescriptiones iste, etiam pro pena ꝯ desides sunt inuente, ⁊
ideo nō legū interpretatione exagerāde, sed minuende sunt. Jnde
est vt si quedaꝫ ꝯtra actorē quasi desidē videantur laborare, quedaꝫ
vera vel pauciora ꝓ eo, a desidie pena excusando, faciant semꝑ mi
tiora. i. que non puniūt eligant̄. Ut tūc dicit̄ cū ex causis varijs ha
beas obnoxiū, ⁊ euꝫ ꝯuenias nō pro singulis causis nominatim, sed
cū aduersus eundē personalē, ⁊ hypothecariam actionē habeas,
8 alteram duntaxat intendas. † Nam tūc dicitur ꝯ omnē prescriptio
nem interruptionē factā, q nō possis per oia deses iudicari. Simi
liter ⁊ ꝯtra filiumfamilias creditorē, hic, vt sit deses, ⁊ sic ꝯ eū cur-
rat prescriptio, hec faciunt ꝙ actionē habet etiā vtilem, quandoqꝫ
suo nomine, ⁊ quidē in iudicio, si pater permittat, qui etiā hoc per-
mittere quandoqꝫ cogit̄, pōt sistere, ⁊ agere quacunqꝫ etiā directa
actione. hoc vero soluꝫ pro filiofa. faciens ꝯ omnia a desidie quoqꝫ
pena eum excusat. Quod pater cū esset vite suspecte, posset eum ne
ageret prohibere, eo ꝙ ad eum vsufructus nomine actionis cōmo-
dum pertinet iure cōmuni. Cū ergo hic a prescriptione excuset̄, q
etiā actionē, vti dixi, habuit, agendiqꝫ facultatē habere potuit, non
difficulter cuiqꝫ volenti agere per iudicis officiū ꝯsentire cōpellit̄,
qn̄ ꝗꝫ genitor multomagis debitor excusabit̄, q nec actionē habuit,
nec vt eā haberet, fuit ei satis facile, vt. C. de bo. que li. l. vlt. §. j. ⁊ in
auct. de nup. §. sed ꝙ sancitum est. ⁊ C. de anna. excep. l. j. ff. de act.
⁊ obli. l. filiusfamilias. ⁊ l. in factum. ff. de iniur. l. sed si vnius §. fili-
9 ofamilias. ff. de proc. l. filiusfa. † Est alia ratio multo validior,
que creditorē, lꝫ diutissime inheserit debitori soluere parato, pign9
reddere cōpellit, q creditoris possessio ad prescriptionē generādā,
nō ei, sed debitori prodest, licet em̄ creditor sibi non tñ pro suo possi
det, ⁊ ideo rē pignoratā nequit prescribere, sꝫ ei, quo ad prescriptio
nē, possidet, a quo possidendi causaꝫ habet, cuiusqꝫ tenet imaginē.
10 † Jnde est ꝙ scd̄s creditor, q debitoris nomine videt̄ possidere pri
mo creditori debitore superstite eā solaꝫ prescriptionē, q̄ꝫ ⁊ debitor
valet opponere. Nā qm̄, duꝫ secūdus creditor possidet, ipse debitor
tenere videt̄, ideo in Codice dicit̄ .xl. demū ann. prescri. secūduꝫ ꝯ
primū, ad ipsius debitoris similitudinē, se posse defendere, ⁊ ꝯ dici
tur, vbi creditor primus teneat, ⁊ scd̄s offerendo velit sibi pignoris
causaꝫ ꝯfirmare, esset quidē vltra modū absurdū, cū creditoris pos-
sessio debitori, vt eius ꝓpriaꝫ prescriptionē pariat ad rē defendēdā
si foret aliena, ⁊ eandē ꝯ ipsum, vt re careat, similiter prescriptioneꝫ
pareret, vt sic, dū debitor possideat, ⁊ em̄ ꝑ creditorem in hoc casu
possidet, ꝯ eum, quanq̄ꝫ possessioneꝫ perdat, currat prescriptio, qd̓
nunq̄ꝫ inuenit̄, ⁊ eadē vt rem habeat, ⁊ ꝯ euꝫ, vt re careat, ⁊ sic ꝯtra
rium operet̄ prescriptionē inducat possessio ꝙ nō posse dici suadet
ipsa ratio, vti de solutione dicitur facta ab eo, qui ciuiliter tm̄ tene-
batur, vt em̄ illa solutio ꝯriuꝫ operetur nō poterit debitori liberatio
nem ⁊ obligationē parere, sic nec creditoris intentio debitori, ⁊ ꝯtra
eundē prescriptionē pariet, vt. ff. de solu. l. qui decem. in fi. ff. de vsu
cap. l. pignori. ⁊ C. de .xxx. an. prescrip. l. cum notissimi. Roge.
11 † Jntellexi, ius .xl. an. non concedes tolli. Jurisprū. Jnquam.
Roge. At creditor secundus, ne, priori offerendo, sibi pignus
12 cōfirmet, aliorū .xl. an. prescriptiōe remoueat̄. Jurisprū. † Li
cet hoc sit verū non tñ eo ꝑtinet vt offerēdi ius prescriptione sit sub-
latum. Sed vt actio hypothecaria, que ei ꝯ primū creditorem cuꝫ
obligationis replicatione cōpetit, illa prescriptione sit elisa, nanqꝫ
tanto tpe ab actione excludit̄, ideo id auxiliū ei denegatur, ꝙ actio
ni opitularet̄. i. obligationis replicatio, vt. ff. qui po. in pign. ha. l.
13 potior. C. de pres. xxx. an. l. cū notissimi. Roge. † Et auctoritate
⁊ argumentis conuictus hoc fateor, sed, cur socijs, coheredibusve
in cōmune .xxx. vel .xl. an. possidentibus, fami. herci. cōi diuidūdo
siue pro socio actionē nō tolli dicas moueor. hic enim ⁊ actio cōpe-
tit. intēdiqꝫ pōt, ex quo res cepit esse cōmunis, lex quoqꝫ has actio
nes .xxx. an pres. tolli dicit. Jurisprū. Licet ꝙ ꝓponis fateor.
non tñ, dū cōiter possident, actio diuisoria sed nec pretoria eoꝝ cui-

libet prescriptione tolletur, & quod dicit prescriptione has tolli actiones, tunc cum alter pro solido rem cōmunē teneat locum habet, vt tunc demū actioni cōi diuidundo seu familie herciscūde prescribat cū & a sue partis venditione excludat, nā dum sue partis venditionem, & ad diuidendū actionē retinet, adeo vt nec pacto de deuidendo facto, & multominus cōis detētionis prescriptiōe, perdere posset eam, ne res absurda eueniat, vt quod peti possit diuidi nō possit, vt ff. cōmu. diui. l. in hoc iudicio. Roge. †An he actiones, statim

14 vt incipit cōmunis esse cōpetant. Jurispru. Imo, nec eū omnino lucē noscunt, q eas tūc nasci dicūt, cū alteri sibi placeat a cōmunio ne discedere. Roge. Quare ergo contra eas, licz cōiter socij possideant, nō currit prescriptio. Jurispru. vt contra te talis currat prescriptio nō est satis quod actionē habeas, quam possis statim intēdere, & cesses, sed oportet te sic in actione intēdendo cessare, vt nil facias quod

15 tuū ius quasi nec deses nec negligēs, cōseruare videaris. †At socius dū cōiter possidenda re cōmunes fructus percipit, tali facto nō minus actionē incorruptā retinet, quam si contra iudicio vexasset, nec eū maiori diligentia ius, quod in re cōi hz pōt conseruare, quam rem iugiter tenendo eius fructus pro sua parte capere, qui eū hoc facit, sui iuris cōtemptor vel deses nō recte iudicat. sicut creditor tūc recte deses non pōt dici, ideoqz contra eum nō currit prescriptio, cū debitorem iudicio nō conuenit, qui in vsurarum solutione extitit deuotus. nā sicut illi pro debito vsuras capiendo, sic & hic pro re cōi percipiendo fructus, actiones suas vigilando perpetuat. Et sicut illi, q deuotum debitorē nō exigit, sic huic quia concordāte socio nō recessit, nō pōt imputari. Hoc amplius pro socio, ne ei occurrat prescriptio facit, quod nec post cōmunem ingē, tricēnalemqz possessionē, quod sic possessum est, aliquo iure desinat esse cōmune. Immo si alterius tantū esset effecta cōis tantū tanto spacio, fieret vt de his actionibus, potius prodesse quam obesse, tricēnalis cōis detentio deberet. Roge.

16 †Rem cōmunē manere, quamuis cōiter annis sit possessa. xl. fateor, sed actionē pro diuisione tolli dico, vt sic in posterū cōmunioni stare per hāc prescriptionē arceat socius queadmodū hucusqz steterat. Jurispru. Eadem ratione dices quod si per an. xl. solas vsuras acceperit creditor, vt nec sortē nec pignus possit petere, sed pro vsuris duntaxat litiget, vt ei in futurū prestarent, vt sunt retro prestite, ne qd aliud vltra petere valeat, quod nec tu vt reor concedis. Nō ergo tali prescriptione quē inuitū cōioni stare dicis, sicut nec inuitū creditorem vsurarū questui stare cōpelleres, vt C. cōmu. diui. ll. vlt. & C. de

17 xxx. an. pres. l. si qs emptionis. †Sed tūc tm̄ prescriptione has actiones tolli dicas, cū alter socius solus per an. xxx. rem velut propriam tenuerit. Hoc eū in casu nō est querēdū vltra de re an cōis fuerit, ideoqz cōi diuidūdo actio tollitur, sed solū hoc an alter tāto tpe pro suo rem tenuerit, & quod etiā alias obtinet, & an tūc prescriptio locū habeat cū auctor in q̄stionibus preiudicet. At cū ambo & cōiter possident, & de re veluti cōi, fructus percipiant, sicuti super re tanquam cōi per actionē diuisoriā queri pōt vt alter in eam solus impendat, delinquat, vel de ea quidē solus percipiat, sic, quod ad diuisionē pertinet, per easdē actiones queri posse nō desijt, nec eadē acto tpe, quātum ad rem principalē, pereat, quod ad accessiones, licet pro re principali

18 sublata post, duret quod esset absurdū. Roge. †Tunc contra actiões dicis eis currere prescriptionē, cū alter solus velut propriā rē possideat. Jurisp. Imo. Rog. Nunquam fuit de hac re hesitatio. Jurisp. Has actiones nullo tpe finiri, etiā altero solo possidēte, putabatur, quod sepius nasci videbant. Credebat eū, quoties socius solus de cōi re capiat vel in eam impendebat, seu delinquat, has enasci actiones, eo quod pro oibus his prout eueniunt socio obligat socius. Idē in actione furti dicet, eo etenim quod assidua contractatione fur semp furtū faciat quasi sepius renascēdo, dicebat, donec rē possideret, nullius tēporū lustris, furti actionē expirare, & ad has tollē das opiniones similis de familie herciscunde cōi diuidundo, pro socio, furti actione, locuta est constitutio, vt annorum. xxx. prescriptione tolleret, lz etem assidue contractādo fur furtū faciat. verūtamē quod in se reuoluit fit furtū sicqz pro eo vna sola semelqz tm̄ furti actio sine contradictio nascit, & ideo vnius tricēnij prescriptione tollit. Sic quoqz licet de cōi re percipiēdo vel in eā impēdendo, delinquendove, socius obliget, seu sibi alterum obliget, non tū plures famil. hercis. seu cōi diuidundo actiones, sed vna sola semelqz tūc nata est inter eos actio vt sic vna possit prescriptione tolli, nā sicuti ipsa cōmunio vna est tantū, sic quod ea nascat vna sola actio est. Roge. Et ratiões

19 & exēpla proposita retinet interpretatio. Jurisp. †Eius solius consuetudinis timēda fit interpretatio, que errore vacua, legibus rationiqz ostēdet contraria. Quicūqz sit ergo cui plus placeat Capitone Labeo, premissas distinctiones tot rationibus cōprobatas, equitati legum ac sensu cōmendabit legumqz argumentis tanto fortioribus comprobabit, quanto sibi faciliora esse maiora non diffidat.

Catalogus Prescriptionum

D. Rogerij.

Est prescriptio trium dierū, vt in aduocato, cui lz infra triduū errorem corrigere, vt C. de erro. aduo.

¶ Est. x. dierum, vt de appellationibus hodie, vt in autcten. de ap. in prin. & ff. de iti. actuqz pri. l. j.

¶ Est. xv. dierum vt cū testes producūtur, vt C. de testi. l. si quādo.

¶ Est. xx. dierum in eo qui vult litem contestari, vt in auct. de exhibi. & intro. re. §. illud quoqz.

¶ Est. xxx. dierū, vt de creditore qui scripsit se accepisse creditū, vt C. de non nu. pec. l. in contractibus. §. super ceteris.

¶ Est quinquaginta dierum que datur tutori ad excusandum, vt insti. de excusa. §. qui autem.

¶ Est. lx. dierum cum quis emit ita, vt si displiceret esset res inempta vt ff. de edil. edic. l. quod si nolit. §. si quid venierit.

¶ Est. lx. dierum que marito objjcitur iure mariti accusare volēti vt C. ad. l. iul. l. iure mariti.

¶ Est centum dierum ad petendam bonorum possessionem, vt C. qui admit. ad bo. pos. l. si bonorum.

¶ Est duorum vel quatuor mensium si promisisti te exhibiturum sine scriptis, vt ff. de re iudi. l. debitoribus.

¶ Est trium & sex, & nouem mensium, vt C. de dilatio. l. j.

¶ Est quatuor mensium post datam sententiam, vt vsure currant, vt C. de vsur. rei iudica. l. ij.

¶ Est sex mensium, vt redhibitoria. C. de edil. edic. l. ij.

¶ Est octo mēsiū ad faciēdū inuentariū, vt C. de iure deli. l. scimus.

¶ Est annua, vt estimatoria, & rescissoria, & quanto minoris, vt ff. de edil. edic. l. sciendum. §. vlti.

¶ Erat olim annua, bima, trima die que hodie per ex stipulatu actionem est sublata, vt C. de rei vxo. acti. §. cum autem.

¶ Est annua que datur parentibus, & liberis ad petendā bonorum possessionem, vt C. qui admit. ad bono. pos. l. emancipata.

¶ Est biennalis vt de dolo, & de debitore qui se scripsit accepisse pecuniam, vt C. de non nu. pec. l. in contractibus. in prin.

¶ Est biennij vel quadriēnij qua creditores in bonorū possessionē missi ab alijs se defendunt, vt C. de bo. aucto. iu. pos. l. cū apud.

¶ Est triennij in vsucapione mobiliū rerum, in insti. de vsuc. in prin.

¶ Est quadriennij que datur ad implendam restitutionem post minorem etatem, que etiam datur pro vtili anno hodie, vt C. de tempo. in inte. resti. l. vlti.

¶ Est quadriennij, ne aduersus sacrum erarium agatur, vt C. de quadrien. prescrip. l. j.

¶ Est quinquēnij, vt de inofficiosi querela, & de donatione facta ab administratore, vt C. de cōtrac. iudi. C. de inoffi. test. l. si qs filiū.

¶ Est quinquennij, vt ne post quinquennium de statu defunctorum queratur, vt C. de sta. defunc. p. q. q.

¶ Est quinquennij ne adulter post quinquennium quam commissum adulterium dicitur, quod continuum numeratur, accusetur, vt C. ad. l. iul. de adulte. l. adulter.

¶ Est septem annorum cum queritur vtrum fuerit infans necne, vt proinde habeat effectum, vt C. de iur. delibe. l. si infanti.

¶ Est decem, & viginti, & triginta, & quadraginta annorum, vt C. de prescrip. l. j. & de prescrip. xxx. annorum.

¶ Est. xij. vel. xiiij. annorum cum queritur pubes vel impubes qs sit, vt proinde testetur, vt C. qui test. fa. pos. l. si frater.

¶ Est quatuordecim annorum vt currat prescriptio triginta vel quadraginta annorum.

¶ Est. xvij. annorum cum queritur an quis postulare possit, vt ff. de postu. l. j. §. initium autem.

¶ Est. xvij. annorū pres. cum queritur an manumittere quis possit vt insti. qui & ex qui. cau. ma.

¶ Est. xviij. annorum, vt si mulier veniam etatis impetret, vt C. de his qui ve. eta. impe. l. vlti.

¶ Est. xviij. ann. cū querit an quis adoptare possit, vt ff. de adop.

¶ Est. xxv. annorum vt exinde maior, & legitime sit etatis.

¶ Sunt & alie prescriptiones q̄ objjciunt volētibus adipisci honorem, vt in magistratibus, & sacerdotio a summo vsqz ad minimū.

¶ Sunt & alie q̄ longū tēpus nō habent expressum vt in vsuris, vt de ea dictū est, que longo tēpore stetit, que nō capit certum formā, nisi in libertate, vt ff. de vsur. l. cum de in rem verso.

FINIS

Tractatus pernecessarius

Prescriptionum, editus a famatissimo Legum doctore D. Dyno. de Mugilo, Feliciter incipit.

SVMMARIVM

1 Prescriptiones summarie, dilucide ac distincte comprehēdi possunt que sparsim sunt posite in corpore iuris.
2 Iudex eo die quo sentētiā tulit poterit supplere si quid erratuꝫ est.
3 Iumentum ornatuꝫ qui vendidit, si emptor non petit ornatum antē biduum, postea non habebit.
4 Aduocato licet intra triduum suum errorem corrigere.
Error aduocati litigatoribus obesse non potest.
5 Promittens hominē sistere in iudicio certo die, sic post quinqꝫ dies velit exhibere non potest.
6 Conueniendus non est quis ex persona defuncti ante nouem dies ab obitu connumerandos.
7 Reus si fuerit condemnatus, qr erat absens, habet spatium decem dierum ad appellandum tempore sententie.
8 Testes ꝓducti ꝺ alia ꝓuicia ꝑ ꝙ ip̄s debeāt stare vbi sunt ꝓducti.
9 Libello oblato ei qui ad iudicium vocandus est spatium datur. xx. dierum, in quibus deliberet an cedat vel contendat.
10 Prescriptio. xxx. dierum que sit.
11 Datus in tutorem alicuius pupilli vel curatorem alicuius adulti intra quod tempus possit se excusare.
12 Prescriptio duorum mensium qualis.
13 Maritus adulterium vxoris potest accusare intra. lx. dies a die commissi adulterij.
14 Prescriptio centum dierum cui competat.
15 Trium mensium prescriptio multis competit.
16 Maritus quando confessus fuit se recepisse dotem quam in veritate non recepit qua prescriptione iuuetur.
17 Prescriptio quatuor mensium quibus pertineat.
18 Prescriptio quinqꝫ mensium est quando in eadeꝫ prouincia testes vel instrumenta producuntur.
19 Effectus prescriptionis sex mensium.
20 Testes cum producuntur de vltramarinis partibus iuuantur prescriptione. ix. mensium.
21 Descendentes post annum non admittuntur ad petenduꝫ bo. poss.
Prescriptio vnius anni latissima.
22 Creditor qui rapuit res obligatas qua iuuetur prescriptione.
23 Officiales suspecti cū officiū non recte administrant remouentur.
24 Duoꝝ annoꝝ prescriptio daẗ debitori negāti sibi pecuniā mutuatā.
25 Trium annorum prescriptio quibus adaptetur.
26 Quatuor annorum prescriptio quotuplex.
27 Quinquennalis prescriptio qualis.
Agere volens post quinquennium repellitur.
28 Pupillus institutus heres habet prescriptionem septennalem.
29 Alimenta simpliciter relicta vt prestenẗ ꝙꝫ prescriptionē requirāt.
30 Decennalis prescriptio in quibus consistat.
31 Prescriptio. xij. annorum quibus referatur.
32 Decurionibus datur prescriptio. xiij. annorum.
33 Masculo testari volenti si sua interest qualis prescriptio detur.
34 Postulare vt quis possit quam requirat prescriptionem.
35 Postulare ⁊ adoptare vt quis possit requiriẗ prescriptio. xvij. an.
36 Arrogator quam prescriptionem desideret.
37 Masculus qui veniam etatis impetrauit ad vendendum prescriptionem. xx. annorum habeat.
38 Legitima etas quot annos requirat.
39 Prescriptio. xxx. annorum quos concernat.
40 Quadraginta annorum prescriptio in quibus habeat locum.
41 Diaconissa obtinet prescriptionem quinquaginta annorum.
42 Arrogatus per principem qua perscriptione tueatur.
43 Prescriptio. lxx. annorum quos excuset.
44 Centenaria prescriptio cui competat.
45 Feuda perpetuam prescriptionem retinent.

¶ Prescriptio. xx. horarum.

1 n Otabiliter †collige quod prescriptiones que sparsim sunt posite in corpore iuris summarie, ⁊ dilucide ac distincte possunt cōprehendi. Notandum in primis est prescriptio horaꝝ. xx. scilicet de viro qui debet detinere adulterum deprehensum cuꝫ vxore, vt. ff. de adulte. lege capite.

¶ Prescriptio vnius diei.

Prescriptio est vnius diei qui viua voce noluit appellare dissoluta figura iudicij si nō illico appellauit nō postea auditur sine libello. vt. C. de ap. l. litigatoribus. vbi talis casus s. lata sententia vnus ex litigatoribus vult appellare. si appellat statim valet tunc, ⁊ sine libello. si ex internallo tunc non valet eius appellatio nisi deẗ in scriptis. vt. d. l. Est ⁊ alia
2 scilicet iudicis † qui sententiam tulit, quo eo die quo diffiniuit poterit supplere si quid erratum est. vt ecce debebat absoluere ꝯdemnauit vel condemnare debebat aduersarium meum in cētum, ⁊ duobus assibus, ⁊ condemnauit in centum tantum, vel quia debebat absoluere condemnauit vel econtra vt. ff. de re iudi. l. Paulus.

¶ Prescriptio duorum dierum.

3 Prescriptio duorū dieꝝ est que obijciẗ ei qui † ornatum iumentū vēdidit vbi si non ante biduum emptor ornatū petit postea non habebit. vt. ff. de edi. edic. l. ediles. §. videndum. vt ecce habebam vnum equum vel iumentuꝫ ⁊ volebam eum vendere ita ꝙ ipsum ornaui vltra ꝙꝫ fuerit cōsuetū licitum est emptori infra duos dies opponere exceptionem.

¶ Prescriptio. iij. dierum.

4 Prescriptio † est. iij. dierū vt in aduocato. cui lꝫ infra triduū corrigere errorē suū. vt. C. de erro. aduo. l. vlt. vbi dicitur ꝙ error aduocati litigatoribus obesse nō pōt. vt aduocatus debebat ꝓponere vnā m actionē, ⁊ proponit aliā, tunc lꝫ aduocato infra triduum corrigere erroreꝫ suum, vt. d. l. item recusanti iudicē vt suspectum. vt. l. vlti. C. de iud. item legenti fructus proprij arboris in agro alieno, vt. ff. de glan. le. l. j.

¶ Prescriptio. v. dierum.

5 Prescriptio est. v. dieꝝ scꝫ illius qui † promisit hominē sistere in iudicio certo die, ⁊ post dies quinqꝫ velit exhibere non potest. vt. ff. si qs cau. l. si post tres.

¶ Prescriptio nouem dierum.

6 Prescriptio est. ix. dierū vt non cōueniant † quis ex persona defuncti ante nouem dies post mortē eius cōnumerādos. vt. C. de sepul. viola. l. cū sit iniustū in auten. sꝫ ibi posita. vbi dr. sꝫ nec añ nouē di. ab obitu ꝯnumerādos.

¶ Prescriptio decem dierum.

7 Prescriptio est decem dierum. C. de ap. auct. hodie. vbi dicitur in glo. ipsius ꝙ † si reus fuerit cōdemnatus a tēpore sententie. vt qr erat absens hꝫ spatiū decē dierum ad appellandū. ⁊ hoc intellige vbi procurator fuit presens, vel non soluendo, vel causa istius cōdemnati fuit probabilis. vt in prealleg auct. in gl. ⁊. C. de iudi. l. ꝓperādū. ⁊. C. de fru. ⁊ lit. expē. l. iiij. ⁊. C. quomodo ⁊ quādo iud. l. ab eo. ⁊ hoc si non fuit defensus a procuratore, ⁊ non appellauit procura. Modo queriẗ an audiaẗ dñs ad appellandum. ⁊ dic qđ non C. de procu. l. qr absente. ⁊. C. de iudi. l. properandum. §. fi. ⁊ dic vt ibi. ⁊ idem est in sententia arbitri vt. C. de arbi. l. pen. §. sinautē. in gl. Est ⁊ alia vt. ff. de edil. edic. l. quod si nolit. §. quid. vbi talis ponitur casus. ego emi a te vnā rem isto pacto quod si mihi displicuerit sit inempta. quam tunc debeo ei reddere infra decem dies si res non placuerit mihi alias non audiar elapsis. x. diebus vt dicta. l. quod si nolit.

¶ Prescriptio. xv. dierum.

8 Est ⁊ prescriptio alia. xv. dierū vt. C. de testi. l. si quādo. vbi diciẗ qđ † testes producti de alia prouincia ciuitate vel loco cogunẗ ibidē stare vbi sunt producti per. xv. dies infra duos iurati debēt deponere ⁊ fideiussores dare de non recedendo, ⁊ si dare non poterint eorum committatur iuramento, ⁊ hoc expēsis producentis. sed vltra illos. xv. dies spectare non coguntur adeo quod siue iurauerint, ⁊ deposuerint infra illos. xv. dies siue non vlterius non coguntur. vt. d. l.

¶ Prescriptio.xx.dierum.

Est alia prescriptio.xx.dierū vt.C.de litis cōtesta.auct.
offeratur.de eo qui vult litem contestare. vbi di-
9 citur quod †oblato libello ei qui ad iudicium vocandus est datur
spatium.xx.dierum.in quibus deliberaret an cedat vel ꝯtendat.vt
in prealle.auct.vbi dicitur exinde prebitis sportulis ⁊c. Dy.Est ⁊
alia vt.C.de sen.⁊ interlo.om.iud.l.cum papinianus.in aucten.ibi
posita.vbi dicit̄ ꝙ si cōuentus corā iudice deleg. habet ipsuꝫ suspe
ctum pōt ipsum accusare infra.xx.dies,diebus.xx.elapsis nō au-
ditur.vt predicta auct.Est ⁊ alia que datur iudici ꝗ deposito offic.
desinit de cā coram eo suborta terminanda siue criminalis fuerit si
ue ciuilis vt.C.vt omnes tam ciui.ꝙ̄ mili.l.j.Dy.

¶ Prescriptio.xxx.dierum.

Est prescriptio.xxx.dierum.C.de non nu.pec.l.in contracti-
10 bus.§.super certis. vbi dicitur qḋ si creditor fuerit cōfes-
sus sibi solutum esse quod non erat vel reddidit instrumentū ꝙ tūc
contra debitorem cōpetit excep.xxx. dierum,⁊ elapsis.xxx. dieb⁹
tunc agere non poterit.Est ⁊ alia quod vectigal non soluit. vt.ff.de
pu.l.imperatores.⁊.l.interdū.⁊.§.si super.Dy.est ⁊ alia prescrip.
ꝗ vsus est via vt.ff.de itine actuqꝫ pri.l.j.§.hoc autē.Est ⁊ alia pre-
scriptio,scꝫ illius qui vult seruire contra naturam in suis condēna-
tis,vt.C.de pe.l.si vindicari.Est ⁊ alia de eo qui debet suum inuen
tarium incboare postꝙ̄ nouit aperturā.vt.C.de iure deli.l.scim⁹.§.
sinautem primo.vbi dicitur quod si quis de iure hereditatis defun
cti dubitat an debeat adire necne. non est necesse deliberare.sed tā
tūmodo facere inuentarium,⁊ hereditatem adire.q꞉ recepto inuen
tario,⁊ adita hereditate incipit currere dictum tēpus. vt in preal-
le.l.dy. est ⁊ alia que incipit currere dānum passo ex certo capite.
l.aqui.vt.ff.ad.l.aquil. ⁊ instit.eo.§.illud.vbi dicitur quod si aliqs
interfecit seruum ꝙ infra.xxx.dies non solum possum exigere ab
eo pretium serui sed etiam id quo dānificatus sum,vt q꞉ seruus me-
us erat institutus heres, ⁊ ipse non poterat adire sine iussu meo ita
quod fuit interfectus anteꝙ̄ adeat.ego ꝯ interfectorem agere pos-
sum.nō solū ad serui estimationē sed etiā ad estimationeꝫ heredita
tis.vt in.d.l.dy. Est ⁊ alia.vt.ff.de accus.l.iij.§.fi.vbi dicit̄ ꝙ si qs
accusauerit,⁊ accusator mortuus fuerit vel impeditus agere ꝙ tūc
reus pōt agere contra eum vel eius heredes ad integram satisfa-
ctionem.Est ⁊ alia vt auct.de intro.⁊ exhi. re.§.j. que datur ei qui
reducendus est ad cōponendum res suas, ⁊ ad cōponendum me-
stos penates coram iudice loci vel coram magistratibus.

¶ Prescriptio.l.dierum.

Est ⁊ alia prescriptio.l.dierum vt insti. de excu. tut.§.
11 qui.vbi dicitur qḋ †si quis datur in tutorem
alicuius pupilli vel curatoreꝫ alicuius adulti,⁊ velit se excusare nō
refert si non appellat statim cum possit se excusare spatio.l.dieruꝫ.
vt.d.§.dy. Est ⁊ alia quod iudex depositus ab officio suo debet in
eadem prouincia vel ciuitate commorari.l.diebus vt.C.vt omnes
tam ciui.quam mili.l.j.

¶ Prescriptio duorum mensium.

Est ⁊ alia prescriptio duorum mensium.vt.C.de li.cō
12 test.auct.libel.†vbi actor.ī.duos menses cau
se lit.conte.stare dꝫ alioquin expensas in duplum cogitur restitue-
re conuento.lꝫ hoc hodie de consuetudine non seruetur. de iure tū
est ita.Est ⁊ alia prescriptio. vt.C.de adul.l.fi.que datur ad seruos
torquendos post missionem repudij.Est ⁊ alia vt.C.de iu.deli.l.san
cimus.§.sinautem.vbi dicitur quod incepto inuentario dꝫ termina
ri.ī.duos menses vt in predic.§.Est ⁊ alia de debitore fisci qui vult
dila.impetrare in minorib⁹ summis ⁊ causis.vt.ff.de iure fisci.l.de-
lator.§.in fiscalibus.que cause dicantur minores distinguitur,vt.C.
de defen.ci.l.j.vbi dicitur ꝙ minor cā est legis.Est ⁊ alia fisco op-
ponenti compensationē. vt.ff.de iu.fisc.l.aufertur.§.compensatio-
nem.vbi dicitur ꝙ si quis velit fisco compensa.opponere dꝫ dicere
sibi debere.ī.duos menses.Nam duobus mensibus elapsis non au
ditur.vt.d.l.item iudici cognoscenti de cā ciuili.vt in auct.vt cleri
ci apud ꝓprios episcopos conue.§.si tū ꝯ decurionibus col.vj.Itē
viris religiosis vel clericis ꝑsonatus habētib⁹ Physicā vł leges
audiētib⁹ vt ẋ ne cle.vł mo.c.nō magnope.⁊ e.ti.c.sup specula.est
⁊ alia si ancilla vēdita fuerit. ⁊ manumittatur si tamen presens fuit
vt.ff.de his qui sine ma.ad li. perue.l.fi.§.sed contra.Est ⁊ alia de
eo qui fideiussu sine prescriptura sui ad tēpus in causis priuatis seu
publicis.Est ⁊ alia de emphyteota vt posset vendere possessionem
prius denūciatione a dño facta,extra de iure emphy.c.potuit.⁊.C.
de iure emphy.l.vlti.§.sinautem.vbi dicitur quod si aliquod instru
mentum inter dominum, ⁊ emphyteotam interuenit tunc id quod
in dicto instrumento continetur seruari debet, sinautem nullum pa
ctum fuerit, subaudi de alienando vel vendendo, ⁊ tunc primo,⁊
principaliter debet domino suo denuntiare, ⁊ expectare ipsum per
duos menses.duobus mensibus elapsis poterit vendere melioratio
nes suas cuicunqꝫ, vt. d.l. Est ⁊ alia vt cum actor promisit se exhi-
bere in iudicio tēpore non adiecto, elapsis duobus mensibus talis
fideiussor vlterius non tenetur,⁊ est ratio,quia actor videt̄ a lite di-
scedere velle cum promittit litem se contestaturum.ī.duos menses a
die dati libelli,⁊ non fecit.vt.C.de in.deli.l.scimus.§.igitur.

¶ Prescriptio.lx.dierum.

Est ⁊ alia lx.dierum vt.C.ad.l.iul.de adul.l.iure ma
riti.vbi dicitur quod si maritus vult accu-
13 sare †adulterium vxo. quod si ipse accusat.ī.lx.dies bene potest,⁊
computatur a die commissi adulterij. vt ibi dicitur. Item non cogi
tur se subscribere ad penam talionis nec punitur vt calumniator si
non probauerit infra dictos.lx.dies.vt.ff.eo.l.ꝙ̄uis indubitati.⁊.l.
si is cui.est ⁊ alia que datur nomine ornamentorum non prestitoruꝫ
redhibendum vt.ff.de edil.edi.§.sinautem.est ⁊ alia.vt.C.de lit.cō
test.l.j.⁊ auct.libellum.vbi dicitur quod si actor porrecto libello cō
testatus non fuit litem coram iudice ꝙ elapsis duobus mēsibus nō
auditur.vt ibi de hoc.est ⁊ alia.vt.C.de epis.⁊ cle.auct.clericus.⁊
l.omnes qui.§.in hoc autem.vbi dicitur quod si iudex iudicauerit
in ciuili quod sibi competit prescriptio.ī.duos menses.vt in predi-
ctis.l.est ⁊ alia vt.C.de fi.instr.l.sancimus.que obijcitur ei qui pro
misit pūtare personā alterius sine scriptis sꝫ tantū nudis verbis. vt
in.d.l.est ⁊ alia vt cum quis sic emit rem vt si displicuerit sit inem-
pta tunc seruandum est tēpus de quo est actū.si vero nil de tēpore
actum est lex statuit spatiū.lx.dierum.ī.quos dꝫ emptori rē restitue
re.⁊ pretiū hr̄e.vltra nō audit̄ nisi cū cause cognitiōe. versat̄ autem
cause cognitio.vt si iudex ꝙ aliqua iusta cā emptor fuerit impedi-
tus decerneret vt nō restitueret si res sibi displicebat nec ēt vltra il-
lud tp̄s audit̄ emptor vt dictis iuribus.l.ꝙ si nolit.ff.de edi.edic.

¶ Prescriptio centum dierum.

Prescriptio est centum dierū vt.C.qui admittit ad
bo.pos.possunt.l.j.⁊ insti.de bo.pos.§.
14 liberis vbiqꝫ.vbi dicitur ꝙ †aliquis putat sibi cōpetere bo.po.iu-
re consanguinitatis qḋ a die mortis defuncti hꝫ spacium centuꝫ die-
rum quibus elapsis non auditur postea.vt ibi.Dy.

¶ Prescriptio trium mensium.

15 Prescriptio est triū mensiū vt † qn̄ heres dicebat se
repudiaturū necesse expectabatur ꝑ spa
tium trium mensiū.C.de iu.deli.l.scimus.§.cū igitur.Est ⁊ alia pre
scriptio que obijcit̄ ei qui nō pro herede habet̄ vt.C.ꝺ iur.deli.l.fi.
Est ⁊ alia ad inuentariū faciendū.Primo dātur.xxx.dies ad inci
piendū qui currūt sibi a tp̄e quo sciunt sibi hereditatē delataꝫ ex te-
stamento vel ab intest.postea dantur.lx.dies ad cōplenduꝫ.⁊ sic in
vniuerso sunt tres mēses.⁊ hoc si oia bona sunt in eodē loco. Si ve
ro absint ab eo loco hꝫ heres spatiū anni ad inuentariū faciendū,⁊
cōplendū.vt.d.l.scimus.C.de iur.deli. Est ⁊ alia vt de decurionuꝫ
16 origine disputatur. vt.C.de decu.l.gn̄ali.Alia est que cōpetit †ma
rito qn̄ cōfessus fuit se recepisse dotem quā in veritate non recepit.
vt in auct.de tp̄e nō so.do.l.pe.§.ergo in fi.⁊ auct.ꝙ locū.C.ꝺ col.
Est ⁊ alia vt in auct.cū de ap.cogno.§.iij. Est ⁊ alia si obijcitur qḋ
vnus ex litigatoribus renūtiat testibus seu testamēto. ⁊ alleg.in.d.
auct.Est ⁊ alia si nouum opus fuerit nuntiatū, ⁊ reum satisdare nō
est actum.vt.C.de no.ope.nun.l.j.⁊.C.de edi.pri.l.vlt. Alia est ꝗ
cōpetit creditori hereditario ꝯ heredē.vt.C.de iur deli.l.fi. Alia
est de eo qui nō dꝫ morari in sua prouincia.vt.C.de asser.l.iij.Alia
est de eo qui dilationē petit neqꝫ testes neqꝫ instrumenta produxit
vt.C.de dila.l.j.Dy. Alia est cū matrimoniū durauit plus duob⁹
annis,⁊ minus decennio.q꞉ dant̄ tres mēses ⁊ vlterius non audit̄.
Alia est que datur parti que vult concludere in causa. vt.C.de iu.
auct.iubemus.⁊ in auct.vt cum de appe.cogno.

¶ Prescriptio.iiij.mensium.

17 Est ⁊ prescriptio †quatuor mensiū vt post latā
sententiā iudi.vsure currāt.vt
.C.de

.C.de vsur.rei iudi.l.ij. Alia est que datur socio qui impedit interfe ctionem si potius noluit cōferre.vt.C.de edifi.priu.l.si vt proponis. & ff.pro socio.l.si fratres.§.idem respondit. Alia est que datur contra tutorem vel curatorem qui causam restitutionis non peregerit. vt.ff.de excu.tu.l.qui bona gratia. Dy.

¶ Prescriptio.v.mensium.

18 Alia est prescriptio quinq; † mensium quando in eadem prouincia testes vel instrumēta producunt. Alia est prescriptio quinq; mēsiū de eo q pōt redimere ab emptore.vt.ff.de redhi. l.sciendum.§.fi.

¶ Prescriptio.vj.mensium.

19 Est prescriptio.vj.mensiū.s.in redhibitoria.vt.C.de edi.edic. l.ij. Alia est.s.de †eo cui ab herede scripto manēte in eadem prouincia querela inoffi.test.preparatur.vt C.de inof.testa.l. pe.in fi.alleg.§.sancimus vbi expeditū est. Est & alia qui impetrauit dilationē.vt de dila.l.j. Est & alia de eo qui manumisit ancillā. vt insti qui & ex quibus cau.ma.§.iuste.nisi fuerit iusta cā impediens.vt.C.de malo. Est & alia de eo qui vult redimere mancipium. vt.ff.de edi.edic.l.sciendū. Est & alia q̄ cōpetit pro relic.sub condi. vt.C.vti po.l.j. Est & alia in bñficijs cōcedendis.vt extra de cōces. preb.c.nulla. Est & alia que datur ꝯ accusatorē mulieris de adulterio qui per lapsum sex mēsium remouetur ab actione, & cōputantur isti sex menses vtiles a die diuortij vt.ff.ad turpil.l.i.§.accusationem.Dy.

¶ Prescriptio.ix.mensium.

20 Est & alia prescriptio.ix.mensiū scʒ cum † de vltra marinis partibus testes producunt. vt.C.de dila.l.j. Est & alia qñ aliqs post dilationem repetit dilationem.vt.C.de iure deli.l.fi.

¶ Prescriptio.x.mensium.

Prescriptio est.x.mēsiū vt in auct.vt liti.iu.& Dy.

¶ Prescriptio vnius anni.

21 Prescriptio est vnius anni qua †admittuntur descēdentes ad petendū bo.pos.& non vltra. Est & alia quāto mino.ff.de edi.edic.l.scienduʒ.§.fi.C.eo.l.ij.in quibus dicitur ꝙ redhibitoria, & quāto minoris distulit emptor cōquerens de morbo vel vitio vlterius non auditur. Est & alia prescriptio de seruo qui cum subtraxit inscio dño infra annū tenet in quadruplum,post annum in simplū.vt.C.vi bo.rap.l.si res. Est & alia que datur ad bo.pos.C.vnde liber.l.fi. Est & alia de eo qui abfuit causa reipublice vel alia iusta causa vt.C.in quibus cau.in integ.resti.nō est ne.l.j.ff.ex quibus cau. ma.l.pe.& C.eod.l.vlti. Est alia de eo q alienat causa iudicij mutandi vt ipse post ea haberet. vt.ff. de alie. iu.mu.causa fac.per to. Est & alia que datur pro homine mortuo ꝺ eo qd deiectū erat vt.ff. de his qui deie. vel effu.§.hec actio. ver.si libero homini. Est & alia de seruo interempto & retro cōputatione facta.vt.ff.ad leg.aqui.l.vlti.§.si ita. Est & alia vt si quis pecuniam recepit vt negotium aliquod faceret, vt.C.alleg.ff.de cal.l.j. Est & alia vt si quis conuitium faceret.vt.C.de iniur.l.j.& l.si nō conuitij. est & alia vt si per metū vendidit. vt.ff.qd met.cau.l.si cū exceptione.§.ij.est & alia vt per scriptū heredē adeatur hereditas. vt.C. de insti.& sub.l.iiij.in fi.Dy. est & alia que dat pro noie peculij. vt.C. ad maced.l.macedoniū.est & alia cū seruo cum periculo pretio peculij statuto vendito.vt.ff.de pe.l.& ancilla.§.ij. est & alia de eo qui in fraudē creditoris alienauit omnia bona sua vt.C.de reuo. his q̄ in frau.cre.l.vlti.est & alia vt fiat inuentariū de rebus existentibus alibi.vt.C.de iur.deli.l.scimus.§.si autē. est & alia de proclama.in libertate si citatus nō venit.vt.C.de asser.tol.l.j.§.siuero.est & alia vt heres soluat legata,& fideicōmissa. vt in auct.de heredi. ab inte
22 sta.§.illud.Dy. est & alia ꝺ †creditore qui rapuit res obligatas vt C.vi bo.rap.l.ij.

Est & alia de eo qui vocauit in iudiciū illum quē vocare non debuit vt.ff.de in ius voc.l.pe.est & alia deaccusato qui petebat honorē vt.C.de mu.& ho.l.reus dol. dy. est & alia si quis expulsus vi est.vt.C.de in.l.ij.est & alia vt eps extra dioce. existens ꝯ suam ecclesiā non stet.vt in auct.de sanc.epis.§.ꝯtra.est & alia ꝺ eo cui imminebat tutoris periculo.vt auct.sicut.C. de leg. tut.est & alia de eo qui vocatus ad iudicium nō venit vt .C. de requi. re. lib. xj. Alia est in causa appellationis vt.C.de tem.app. auct.ei qui.est & alia de dote soluenda soluto matrimonio.C.de rei vxo.act.§.ex act. Alia est si quis ius dic.non obtēpe.vt.ff. si quis ius di.nō ob.l.j.§. fi.dy. Alia est que obijcitur filijs emancipatis non petentibus bo. pos.vt insti.de bon.pos.§.liberis itaq;. Alia est que obijcitur extraneis heredibus.C.de iure delib.l.cū antiquiorib⁹. Alia est q̄ obijcitur postulanti sibi adijci de rebus venditis creditoribus.vt.C.de iure delibe.l.vlti. Alia est que obijcitur dominis quando quis de nouo est factus seruus . vt in auct. de san.episcopis.est & alia vt si cui
23 relictum est vt nubat seruo.est & alia quia †remouētur suspecti officiales cū officium recte non administrant.vt .C. de suspec. tuto.l.j. Alia est que obijcitur minori. scʒ de dote nō numerata. vt in auct. de temp.nō sol.pe.§.generali. Alia est si maritus scripsit se dotē recepisse q̄s non recepit,& sit mortuus.ī.bienniū post annū soluere cōpellitur.vt de non nu.pecu.l.j. Alia est qui sine cōmeatu de castris recessit si redire noluerit.vt.C.de col.l.vlt. Alia est qua remouentur fortissimi milites si annonā non petant.vt.C. de mili.an.l.j. Est & alia que obijcitur vasallo inuestiturā nō petēti.vt.x.col.quo tēpore mil. inuesti.pe.de.§.j. est & alia. qui interfecit seruuʒ vel pecudem.vt.ff.ad.l.aquil.l.ij.

¶ Prescriptio duorum annorum.

24 Prescriptio est duorū annoruʒ † que datur debitori neganti sibi pecuniā mutuatam.de verbo.obli. per totum.est alia de dolo.vt.C. de dolo .l. fin . vbi datur biennium continuum actionem de dolo moueri posse siue presenti siue absenti.& computantur non a die scientie sed a die commissi doli. Et not.ꝙ non perpetuatur hec actio lit.non contesta.nec est reperire in alia actione quod est notandū. est & alia de patrimonio fabricēsi,vt.C.de fabri.li.xj. est & alia de locatione horreorum . vt.ff. loca.l.cum dñi.est & alia de muliere perfecte etatis que pignus dedit vel locauit.vt.C.ad velleia.l.si mulier.est & alia de emphyteota qui si alienat eo nomine.vt in auct. de nō alie.§.ij.est & alia vt causa incipit.vt.C.vt intra certū tēpus cri.q.ter.l.vlti.est & alia de cri. deser.predij.C.de agri.& cēsi.l.agris.est & alia de submer.C.ꝺ naufra.l.pe. Alia est de do.fisci. & defensoris ciuitatis .C. de aduoca. diuer.iudi.l.sancimus.est & alia de mortuo in terra trāsmarina legato,vt de leg.l.j. Alia est de dormiente creditore.vt.C.de bo.au. iudi.po.l.j. Alia est de pignore debitoris.vt.C.de in.do.l.pe.§.fi. Alia est de non numerata pecunia.vt.C.de non nu.pe.l.vlti.

¶ Prescriptio trium annorum.

25 Est & alia prescriptio †triū annorū vt in rebus mobilibus vt insti.de vsu.& C.& ff.per totum. Alia est triennalis que cōpetit mulieribus pro dote sua vel ex actione dotis annua,bima,trima die.in primo anno vna pars, in secūdo alia pars, in tertio anno tertia pars que sublata est per auct.dotis ex stipulatu. per q̄s videtur omnia immobilia statim redire,& mobilia infra annum.vt.C. ꝺ rei vxo.act.§.cum aūt. Alia est cū quis emerit ancillam vt eā manumittat & si diuertat vxor a viro si eam cogere nō potest.in auct. de nup.§.circa.& ff.de diuor.& re.l.vxoris. Alia est vt lis non protrahatur.vt C.de iudi.properandum.§.j. Alia est de emphy.C.de iure emphy.li.ij.§.finautē. Alia est de aleatore qui ludit ad tabulas.vt in auct.de san.epi.§.j. Alia est vt seruus stet in monasterio. vt.C.de epis.& cle.auct.debet. Alia est vt mulier alat filium. vt.C. de pa.potesta.l.nec filium in glos.

¶ Prescriptio quatuor annorum.

26 Et est alia prescriptio. iiij.ann. & illa †primo est duplex. vna que competit ei qui vi possidet bona vacantia postquam fuerunt fisco denuntiata prescribit eñ quadriennio etiā si non habeat titulum vel bonā fidē.ꝙ est mirabile,& hoc est speciale ꝓpter negligentiā fisci qui negligit petere bona denūtiata.vt.ff. de iure fisci.l.j.§.diu⁹ pius . est & alia que competit qñ fiscus vendidit rem alienā singularē vel quocūq; titulo alienauit.dñs eius rei, postea vero nō audit. vt insti. de vsuca.in fin.C.de quadri.pre.per totū,est & alia de restitutione hereditatis.vt.C.de tempo. in integ. l.fi. Alia est de creditoribus vnde petatur.vt.C.de bo. auctori.iudi.pos.l.vlti.

¶ Prescriptio.v.annorum.

27 Prescriptio est.v. annorū vt ne de †statu defunctorum querat.vt .C. ne de statu defun.l. is quē.vbi dicit qd si aliquis decessit, & quinquenniū transiuit post mortem eius status questio vltra moueri non pōt.est & alia vt que-

tela inoffi testa. vt. C. de inoff. test. l. contra maiores. post quinquennium repellitur volens agere. Alia est de capto ab hostibus, vt. ff. de cap. ꝛ postli. reuer. alia est de nauicularijs, ꝛ mercatoribꝰ. vt. C. de naufra. l. naue. alia est de accusato ex adult. vt. ff. de adult. l. quinquennium. alia est de hereditate adita vt se paratio fiat. vt. ff. de sepa. l. j. §. quod aūt. alia est de filio pro patre excluso q tacuit vel repudiauit. vt. C. de inoffi. testa. l. si quis in fi. alia est de morato in libertate post manumissionē. vt. C. ad macedo. l. ex eo. alia est de interfecto a familia. ff. ad sille. l. in cognitione. alia est que fisco obijcitur iure vectigali. vt. C. de vecti. l. ij. alia est de collusione detegēda vt. C. de collu. dete. l. ij. alia que obijcitur heredi minori de dote non competenti. vt. C. de tēpo. in integ. resti. auct. si minor. alia est que obijcitur facto maiori petenti rem quā vere vendidit quando minor erat. vt. C. si ma. fac. l. fi. alia est de redimendo ab hostibus. vt. C. de postlimi. reuer. l. vlti. Est ꝛ alia de cubicularijs reuocandis qui serui dicuntur. vt. C. de prepo. sa. cu. l. j. lib. xij.

¶ Prescriptio. vij. annorum.

28 Prescriptio est. vij. † anno. de pupillo instituto in heredem vtrum habeat effectū vt. C. de iur. delibe. l. si infanti.

¶ Prescriptio. ix. annorum.

29 Prescriptio est. ix. † annorū vt prestarentur alimēta simplr relicta. vt. ff. de alimen. le. l. vlti.

¶ Prescriptio. x. annorum.

30 Prescriptio est. x. annorum que obijci pōt vt † aduersarius probauerit post latā sniam quem id dedisse vel iudicem accepisse. vt in auct. vt litigantes iurent. §. si vero. est ꝛ alia que locum habet in rebus mobilibus inter presentes. est ꝛ alia que locum habet inter absentes. ꝺ quibus duabus satis dictum est. insti. de vsuca. per totū. C. ꝛ ff. eo. Est prescriptio de seruo plagium cōmittente. est ꝛ alia de dāno sine tēpore. vt. ff. de pecu. le. l. si primo. Est ꝛ alia prescriptio de debitore fisci qui ꝛ seruū manumisit. vt. ff. qui ꝛ a quibus. l. si cum. §. iij. est ꝛ alia que inter presentes bona fide obtinet. vt. C. de prescrip. xxx. annorum. l. si quis emptionis. est ꝛ alia ꝯ eū qui fecit testamentū, ꝛ nihil ostendit. vt. C. de testa. l. sancimus. Est ꝛ alia ꝯ eū qui vsufr. vel seruitute non est vsus, vt. C. de ser. ꝛ aqua. l. vlt.

¶ Prescriptio. xij. annorum.

31 Prescriptio est. xij. annorū † que refert quo ad matrimoniū contrahendū ꝛ testimonium ferendū in cā ciuili, ꝛ ēt testamentū faciendū. vt inst. de nup. in prin. ꝛ ff. de testa. l. iiij. ꝛ insti. qui. nō est permis. fa. testa. §. preterea est, ꝛ alia de dote non soluta. vt. C. de temp. in integ. re. auct. si minor.

¶ Prescriptio. xiij. annorum.

32 Prescriptio est. xiij. anno. † que datur decurionibus. vt. C. de sena. l. iij.

¶ Prescriptio. xiiij. annorum.

33 Prescriptio est. xiiij. anno. que daṫ masculo † testari volenti si sui interest, ꝛ ad matrimonium contrahendū, ꝛ testimonium ferendū in causa ciuili. vt. C. qui testa. fa. pos. l. seniū. ꝛ l. si frater. ꝛ ff. eo. l. v. in auct. vt spon. lar. §. iij.

¶ Prescriptio. xv. annorum.

34 Prescriptio est. xv. ann. † vt postulare quis posset. vt in auct. de tem. nō solu. pecu. sup dote. §. gnāliter. col. vij. Est ꝛ alia de manumissione facta a minore ꝑ procu. habendo. vt. insti. qui. ex causis ma. §. eadem. l. Est ꝛ alia vt clericus non ordinetur. vt in auct. de san. epis. §. presbyter.

¶ Prescriptio. xvij. annorum.

35 Prescriptio est. xvij. annorū † vt cū queriṫ qs postulare possit, ꝛ adoptare. vt. ff. ꝺ postu. l. j. §. pueritiam. ꝛ insti. eo. §. minorem.

¶ Prescriptio. xviij. annorum.

Prescriptio est. xviij. annorum scʒ in muliere cū querit quis posset ad impetrationem ve-
36 nie. vt. C. de his qui ve. eta. impetra. l. ij. §. feminas. est † ꝛ alia in arrogatore. vt. ff. de adop. l. arrogato.

¶ Prescriptio. xx. annorum.

37 Prescriptio est. xx. annorū scʒ in masculo † qui veniā etatis impetrauit ad vendendum. vt. C. ꝺ his qui ve. eta. impetra. l. ij. in princ. est ꝛ alia de eo qui rem alienā in absentia dn̄i possidet. vt. C. de prescri. xxx. an. l. si quis. est ꝛ alia de eo qui bona fide in possessione stetit. vt. C. de lon. tem. pres. l. prestat. est alia que de his bonis in curia aduocatorum requirendorum contra fiscum obseruatur. vt. ff. de iure fisci. l. j. §. j. ꝛ hoc postq̄ scit se posse occupare. vt. ff. de acqui. rer. do. l. iij. est ꝛ alia vt querela falsi. vt de fal. l. querela. ꝛ l. cum mora. est ꝛ alia vt de milite a militia dimisso, vt. C. quando prouo. non est ne. l. veteranis.

¶ Prescriptio. xxv. annorum.

Prescriptio est. xxv. annorū scʒ. queriṫ an quis possit in iudicio interesse sine tutoris auctoritate. ꝛ dicit ꝙ sic si prescripsit tp̄s. xxv. an. ante vero non sine
38 curatore. vt. C. de aucto. prestan. l. clarū. Est ꝛ alia an † quis sit legitime etatis. ꝛ videtur ꝙ vbicūq̄ fit mētio de legitima etate intelligitur. xxv. anno. nisi aliter dictū sit in contrariū. vt. l. alleg. ꝛ l. fin. C. de his qui ve. eta. impetra. est ꝛ alia de eo qui nō dedit. vt. ff. ꝺ nu. ꝛ ho. l. ad rem. ꝛ ff. de eden. l. j. est ꝛ alia de muliere que peccauit in corpus suū. vt in auct. de appe. §. si prestet. col. iij. est ꝛ alia de eo q mentitus est in etate. vt. C. de his qui ve. eta. impetra. l. fi. est ꝛ alia de eo qui habet annos. xx. ꝛ filios quinq̄ quorum quilibet pro vno anno reputatur. vt. ff. de mi. l. ij. ꝛ nota quod omnes supradicte non vere prescriptiones dicuntur sed potius exceptiones.

¶ Prescriptio. xxvij. annorum.

Prescriptio est. xxvij. anno. qua iuuatur is cōtra quem minor in iure restitui postulat.

¶ Prescriptio. xxx. annorum.

39 Prescriptio est. xxx. annorū † qn̄ possideo rem alienam sine titulo ꝛ mala fide vel econtra si res fuerit vitiosa. non tamen si res fuerit religiosa sacra vel publica cōmuni vsui vel publico deputata. tales enim non prescribūtur. vt. C. de prescri. xxx. vel. xl. anno. in rubro ꝛ nigro. Alia est de ecclesia regia vel honorabili loco vt in auct. de alie. ꝛ emphy. §. nō est. Alia est de sacrosan. eccle. auct. quas actiones.

¶ Prescriptio. xl. annorum.

40 Prescriptio est. xl. † annorum que hʒ locū in hypothecaria qn̄ creditor aliquam rem debitoris possidet que est ei obligata, tunc enim. xl. annorum spatio prescribitur non minori. licet extraneus breuiori tēpore prescribat, scʒ spacio. xxx. anno. vt. C. de prescrip. xxx. vel. xl. anno. l. cum notissimi. item hec prescriptio habet locum in omnibus actionibus quarum prescriptio est interrupta lite contesta. ille eī non extinguunṫ. xl. anno. secus si alio modo esset interrupta, vt qr desinit possidere. vt C. eo. l. vlti. de quo dic vt. s̄. no. Item in rebus ecclesiasticis non sacris ꝛ immobilibus habet locum hec prescriptio. xl. ann. C. de sac. san. ec. auct. quas actiones.

¶ Prescriptio. l. annorum.

41 Est ꝑscriptio. l. annorum † vt non ordinetur diaconissa vt. C. de episc. ꝛ cleri. aucten. diaconissa. Alia est in aucten. habita. C. ne fi. pro parte.

¶ Prescriptio. lx. annorum.

42 Est prescriptio. lx. annorum, scilicet de eo qui † arrogatur per principem. vt. ff. de ado. l. iij.

¶ Prescriptio. lxx. annorum.

Est prescriptio

43 **Est prescriptio** lxx. anno. † que excusat a tutelis et honoribus vocatos. ff. de iure imm. l. maiores. lxx. annis a tutelis et muneribus vacant. sed qui ingressus est. lxx. annum nondum egressus hac vacatione non vtetur. quia nõ videtur maior. lxx. annis qui agit. lxx. annum.

¶ Prescriptio centum annorum.

44 **Est prescriptio** centum annorum que competit solũ rome ciuitati et ecclesie, vt. C. de sac. sanc. eccle. l. vt inter diuinum. auc. quas actiones.

¶ Perpetua prescriptio.

45 **Perpetua** prescriptio est, † sine temporis prefinitione, scilicet in feudis. in constitutione feudorum, l. imperialem decet solertiam &c.

F I N I S

Tractatus secũdus et perutilis, profunde subtilisq; ac quotidiane materie omnis prescriptionis tam ciuilis q̃ canonice, qui de prescriptionibus inscribitur, editus per preclarum iuris vtriusq; doctorem dominum Joãnem franciscum Balbum de Auiliana, ciuem Taurinũ. in felici Gymnasio Taurinensi lectionẽ ordinariam vespertinã iuris ciuilis interpretantem de nouo additus, feliciter incipit.

S V M M A R I V M

1 Prescriptionum actio queritur tam in foro canonico quam cesareo, et quam sit huius prescriptionis materia vtilis, et profunda, quamq; diligentius animaduertenda ex infinitis iuris partibus satis liquet.
2 Antiquitas non est negligenda, sed veneranda.
3 Honor debetur his qui vltra aliorum scripta per eos ordinate disposita et cumulata aliquid pertinenter vtiliterq; addere conati sunt.
4 Inuentis inuenta non obstant.
Intellectus se habet ad instar solis qui oritur et occidit, vadit et redit, et nunq̃ moritur, sed suis vicibus occultatur.
5 Minori sepe plus reuelatur q̃ maiori, et quanto est maior tanto cupit edoceri.
6 Horatij sententia summopere notanda ad studiosorum animositatem
7 Poeticum quoddam inuitans ad placendum doctis bonisq;, summa quidem laus est displicuisse malis.
8 Liber nullus tam malus reperitur qui non ex parte aliqua prosit.

¶ Proemium.

Rescriptionuz materia quam sit vtilis, quamq; frequens et necessaria quotidiana docet forensiũ causarum experientia reruz magistra. maxie cũ i oibus pene occurrẽ. casi. et i quauis actione de prescriptione queratur tam in foro canonico q̃ cesareo. Et non solum in prophanis, verumetiaz in spiritualibus et ecclesiasticis negotijs. Adeo vt cõmendatione non indigeat. Ipsa enim se pro rostris ostendit. Ideo diligentius animaduertenda, vt inquit Paulus iurisconsultus. † Quam vero hec prescriptionum materia late pateat, sitq; subtilis et profunda, ac in varijs multifarijs, et prope infinitis iuris partibus diffusa, satis liquet. Nam in iure ciuili tam in digestorum libris quam in Justiniano codice viginti quattuor peculiares tituli de ipsa materia sunt inscripti vltra titulum in institutionibus insertum. In decretis vero specialis habetur tractatus. xvj. q. iij. per totam illam questionem multa capitula complectẽte. In decretalibus aũt positus est admodũ diffusus de prescrip. titulus. Tenet igit̃ hec materia iuris vtriusq; mixturam, magisq; canonica q̃ ciuilis censeri dz. Etenim in prescriptione nedũ lucruz et pecuniariũ cõmodũ verũetiam peccatum et anime periculũ versat̃ prout ex. ĩ. scripto tractatu diffuse patebit. Ex quo plures extant tituli, tanto laboriosior est materia et magis apprehẽsione difficilis. Hactenus enim ad plenũ reducta et vnũ in corpus ordinate cõgesta et disposita nõ reperit̃. Sed vltra in his specialibus titulis nullo ordine tradita p totũ pene iuris corpus varijs in locis abditis et extraneis in particulas est dispersa. Et q̃q; apud canonistas in titulo de prescriptionibus multa in presenti materia copiose scripta sint, nõ tñ oia ibi collecta fuere licet super illo titulo copiosissimus doctor do. Fel. accurate scripserit. Sed desunt multa, ibiq; q̃plura admiscentur extranea. Nec in eo vel alibi ↄgrue disposita et ordinata, cõperit̃. Ita vt vniuersalis et clara ac in occurẽtibus q̃stionibus et casibus absq; magna difficultate certa possit haberi doctrina. Utile igit̃ mihi in primis et in cõi saltẽ p nouis tyronibus fore putaui materiã ipsaz ordinate in vnũ corpus redigere plenoq; (vt aiũt) manipulo per modũ tractatus cõprehendere. Subijciens satis plenam pro ipsius ma-
2 terie complemento repetitionẽ solẽnis. l. celsus. ff. d vsucap. † Post modum vero ne antiquitas neglecta videat̃ in calce operis inferenda putaui scripta super hac materia reuerẽdissimi ac excellẽtissimi vtriusq; iuris monarche sempiterneq; memorie dñi Henrici olim Host epi. Cardinalisq; romane curie primarij, secuñi cõpatriote et vicini nostri in sua celebratissima summa, sub rubrica de pres. Qui totius huius nostre pedemontane regionis splendor est, perpetuũq; decus. Ipse enim inter ceteros canonistas obtinet principatũ. Diciturq; alterum ex luminaribus magnis, vt Spec. in prohemio sui operis ingenue profitet̃. Superadditis insuper opportunis additionibus, et supplerio. vt qd ad materiã pertineat, q̃tũ ingenioli nr̃i penuria sufficere potuit nil deesse videat̃, vt noui tyrones i hac laborio. et ardua pscri. mã, resecatis ambagib⁹ recto calle istruant̃ qd eos tã aduocãdo q̃ iudi. bm cões doct. snias q̃s vbiq; refero seq oporteat. Ne forte ipsos aliq̃n sub auctoritate iuris prudẽtie perniciose errare ↄtingat. iuxta Celsi adolescentis iurecõsulti sniaz, quã Paulus disertissimus nõ aspernat̃ in. l. si seruũ. §. sequit̃. ff. de ver. obl. Reliq vero longe inq̃sitionis et tot voluminũ reuolutionis laborẽ effugiat, et saltẽ leuamẽ aliqd nostro ex labore suscipiant. Nõ est. n. hoc multiplicare volumina, sed potius multiplicata resecare, et ad breue vtilissimũq; cõpẽdiũ redigere. Nã hisce tẽporibus in tanta librorum multitudine opinionũq; varietate, et ↄflictu noscit̃ apprime necessariũ. nõ ẽ hoc augere laborẽ, sed minuere. adeo vt tractatorib⁹ q sparsim a maioribus tradita diligẽti indagine in corpus vnũ colligere et labẽti memorie nostre pleno aliquorum tractatuũ cõpẽdio succurrere studuerunt si nõ vero fatemur plurimũ debeat̃. Nõ qd de suo qcq̃ attulerint, sed q suis laboribus p difficilẽ et sua mole graue ac varias in partes diffusaz sciẽtie partẽ aliquã in vnũ collegerint atq; maiorũ scripta recẽsendo iuxta cõmicũ illud. Nihil dictũ quin prius et bene scite disposuerint. Nec qsq̃ pfecto nisi insanus hos dãnabit, immo cõmẽdabit et extollet plurimũ. Ut nõ minus vere q̃ eleganter ingt reuerẽdissimus et celeberrimus eui nostri doctor. d. Preposi. Mediolanẽ. postea Cardi. alexã. meritissimus in epistolari prefatione cõmẽti sui in quartũ decre. librũ. Quo in loco ↄ obtrectatores aliqd vtile scribẽtiũ iustissime stomachat̃, et acerrime inuehit, illosq; manifestis rõnibus plurimũ increpat. Tãtomagis debet̃ his q vltra aliorum scripta p eos ordinate disposita et cumulata aliqd pertinẽter vtiliterq; addere conati sunt, et obtrectatorum, q plerũq; p sola maledicẽdi ↄsuetudine soloq; leniore latrant, nulla rõne cõmoti os ob-
3 struat̃. † Nã teste Hieronymo. Is solus malignãtiũ linguas euitat q nihil scribit. Plz i mediũ aducet̃ q placere scribit Bal. i. plo. de cre. col. i. inquiẽs. Dicet aliqs ad qd loqueris. cũ tot scripserint, q mũdũ illuminauerũt. Rñ. adhuc multũ restat operis multũq; restabit nec vlli nato post mille secula pcludet̃ occasio aliqd adhuc adij-
4 ciẽdi. † Quia inẽtis inẽta nõ obstãt teste Señ. viij. c. ad Lucil. Naz instar solis itellectus orit̃, et occidit, vadit, et redit, et nũq̃ morit̃, sed suis vicibus occultat̃. Et alibi ait idẽ Seneca epl'a. v. in fi. Patet oibus veritas. Nõdũ est occupata. Multũ ex illa ẽt futuris relictũ est. Refert solẽnis doc. d. And. d Iser. i. plogo lecture sue feudalis.
5 col. j. adijciẽs. † Jo iterdũ reuelat̃ minori q nõ maiori. C. d of. rec. p uin. l. potioris grad⁹. xcv. di. c. esto. i fi. et bea. Aug. senex et eps tot annorum ab anniculo d̃t se paratũ edoceri. xxiij. q. iiij. c. si habes. pluraq; alia ad excusatio. cõmẽdationẽq; eorum q aliqd vtile d nouo scribũt si mõ sapiãt adducit Iser. aureasq; snias ex diuinis codicibus haustas, quas silẽtio ptereo. Ne nr̃a nimis euaget̃ oratio. Nã et si i talibus eminẽs scia regrat̃ mediocris tñ tollerãda est, vt dicit summus Pontifex. in. c. nisi cum pridem. §. pro defectu. de renun. et est

sententia iureconsulti in l. sciendū. §. illud. ff. de edil. edic. Nec iam vltra restare videbat̃ aliqua iuris pars fructuosa que celeberrimoꝝ iurisconsultoꝝ superioꝝ, vt nostri eui plenis tractatibus cōprehēsa non esset. Collegerunt etenim multi viri doctissimi varias vtriusq; iuris materias, non quidem absq; summis laboribus ⁊ vigilijs, nam alij de testibus, alij de arbitris, alij de indicijs, alij de questionibus, alij de syndicatu rectoꝝ, alij de maleficijs, alij de statutis, alij de legitimationibus, alij de vltimis voluntatibus, siue testamentis, alij de emptione ⁊ venditione, alij de vsuris, alij de duobus fratribus ⁊ socijs, alij de vectigalibus ⁊ gabellis, alij de dotibus, alij de priuilegijs fisci, alij de iure emphyteotico, alij nouissime de feudis ⁊ iure pſonatus, ⁊ alij vero de alijs multifarijs, ⁊ ꝑpe infinitis vtriusq; iuris materijs scripsere, ⁊ speciales fecere tractatus. Ita vt nulla videat̃ superesse materia speciali nota digna que specialem tractatum non habeat. Et si de his vt plurimum specialis extent tituli. Multaq; tradantur sparsis tamen locis ordinarijs ⁊ extraordinarijs. Eorum certe, vt inquit solēnis doctor dominus Ioan. Bertachi. firmant in ꝓemio sui tractatus de gabellis, quisq; laudandus est, ac a posteris iuris professoribus percollendus. Quod leuius in addiscendo passurus sit onus, qui collectas in vnum materias lectitabit. Sola prescriptionū materia profundissima ⁊ late patens hactenus derelicta est, specialemq; tractatumq; non habet. Hanc igitur pertractandā disponendamq; assumpsi. Multis hincinde sparsis apum more collectis. Non quidem ambiendi, sed proficiendi discendiq; studio. Quo ⁊ si difficilem prouinciam ⁊ humeris meis longe imparem adoriri visus sum. Tractatusq; ipse pro amplitudine, dignitate, vtilitate, difficultateq; materie pene inextricabilis alium exposceret auto-
6 rem. † Nec me lateat illa Horatiana sententia. Sumite materiam vestris que scribitis equam viribus Versate diu, quid ferre recusent, quid valeant humeri. Et Persiana. Scribimus indocti, doctiq; poemata passim. Et si inter artifices, iureconsulto teste longa sit differentia. Cōfisus tamen non in meo tenui sensu, sed in eo a quo est oē datū optimū, ⁊ oē donū pfectū, ⁊ q cūctaꝝ est auctor sciētiaꝝ, quiq; sapientiam paruulis prestat ⁊ intellectum, vt Psalmista inquit. Tractatum ipsum aggredior diuino prius implorato presidio, quod opus, qualecūq; sit, eum omnium bonorum ⁊ peritorum iudicio correctioniq; subijcio quibus solis placere studeo, iuxta poeticū
7 illud. † Curandum est semper placeat doctisq;. Summa quidē laus est displicuisse malis. Tum maxime correctioni ⁊ iudicio sacri consultissimiq; vtriusq; ducalis Senatus, in quo summos legum vertices adesse conspicimus senatoresq; clarissimos, inter quos eminent Magnifici prestantissimiq; patres iurisconsultissimi Antonius dione. d. Bernardinus Parpalia, ⁊ Angelinus d prouanis, dignissimi iustissimiq; presides, necnon reuerendus Magnificusq; pater Antonius ex Romagnani Marchionibus, apostolicus protonotarius, quamplurium ecclesiarum titulis meritissime decoratus, sigilliferq; ducalis, qui tanq; sydera in illo sublimi senatu, scientia, iustitia, prudentia, moribus, grauitate, irradiant, atq; coruscant, ⁊ vna cū alioꝝ insignium peritissimorumq; senatorum collateralium cetu, tantum senatum geminum splendidissime complent, quicquid enim a tantis Senatoribus approbatum fuerit me approbare profiteor, ⁊ reprobare q ab eis fuerit reprobatum. Et si forsitā in aliquo me peccasse offenderint clementer veniā dabunt non immemores, nihil pfectum humanis in rebus inueniri. Nec propterea libellū ipsum reij-
8 cent. q iuxta Plinij sententiam nullus † est liber tam malus qui aliqua ex parte non prosit. Rogo etiam ne quis temere prius scripta nostra dānet quā legerit, atq; perlegerit, vt maliuoli, vel ignari facere solent, qui prius iudicant, q̃ intelligant. Teste Boetio in topicis. Nostri inquit oblatrantis morsus inuidie. Nostri quam facillime in difficilimis causis liuor iudicium ferat. Opus enim ipsum recte animaduersum ⁊ examinatum quale sit ostendet. Nam cuncta legendi. Forsitan occurret vacuas, quod mulceat aures. Peniteatq; minus suscepti in fine laboris. Ut inquit splendidus ille poeta Francis. petrarca in principio Aphrice. Sed iam ad rem ipsaꝫ descendamus.

Hec ita prefatus ad ipsuꝫ prescriptionis tractatum deuenio. Et q forma dat esse rei ⁊ ordo cuncta bene disponit. Diuido ipsum tractatum in sex partes principales.

¶ In prima parte ponam preludia ⁊ essentialia prescriptionis, videlicet ipsius diffinitionem. Unde dicatur. Quo iure inducta fuit, ⁊ ꝓpter quid. An tollat naturalem obligationem. Quod differt a cōsuetudine. Et tractabuntur plures alie questiones ex his dependentes.

¶ In secunda parte tractabo de natura prescriptionis, vcꝫ an sit fauorabilis vel odiosa, ⁊ quis inde resultet effectus maxime an prescriptio extendatur. fo. 72

¶ In tertia parte tractabo principaliter de prescriptione reruꝫ corporalium. Que sit differentia inter ius canonicum ⁊ ciuile in hac materia prescriptionis, ⁊ in specie materiam tituli, ac bone ⁊ malefidei ⁊ de prerogatiua ⁊ effectu temporis, cuius initij memoria non extat latius q̃ alibi cum questionibus oportunis. fo. 75

¶ In quarta parte tractabo. Quantum tempus requiratur in omni prescriptione cum accessorijs illud cōmittantibus. Et quando dicat̃ inter presentes vel absentes, ⁊ de prescriptione iurium incorporalium precipue seruitutis ⁊ libertatis, ⁊ actionū psonaliū realiū, ⁊ mixtaꝝ, ⁊ alioꝝ iuriū tā in genere q̃ in specie, presertim de prescriptione iuris emphyteotici, ⁊ feudalis, ⁊ an aduersus prescriptionem concedat̃ restō ex capite, ignorātie ⁊ prescriptione fructuū ⁊ accessorioꝝ.

¶ In quinta parte tractabo de prescriptione ecclesiastica, siue canonica, ⁊ iurium spiritualium, ⁊ de prescriptione contra fiscum ⁊ rempublicam, ⁊ de prescriptione regalium ⁊ rerum acquisitarum a fisco, ⁊ an ea que competunt per modum facultatis, ea de iuregentium possint prescribi, ⁊ an prescriptio tolli possit per pactum, priuilegium vel statutum, ac plures alias questiones ordinate connectaꝫ pro ipsius prescriptionis materie complemento. fo. 103

¶ In sexta ⁊ vltima parte tractabo de quatuor principaliter, vcꝫ in quibus casibus ⁊ ꝯ quos prescri. a princi. non currat seu nunquā incohoetur. Secundo quando ⁊ in quibus casibus prescriptio iam inchoata dormiat. Tertio qualiter ⁊ quomodo interrūpūtur. Quarto ⁊ vltimo qualiter actio perpetuetur. fo. 117

SVMMARIVM

1 Cognitionem specierum precedere debet cognitio generum.
2 Institutio que a ratione de aliqua re suscipitur debet a diffinitione proficisci.
3 Iuri operam daturus nosse prius debet vnde nomen iuris descēdat.
4 Ordo est incipere a genere.

1 **Tractaturus** itaq; profundaꝫ prescriptionum materiam imitabor iureconsulti sniaꝫ in l. j. ff. si cer. pet. que habet. † Quod ad cognitionem specierum precedere dꝫ cognitio generuꝫ. (Ad hec vide Phil. deci. in rub. extra de prob. col. j. adducentem plures gl.) ⁊ Ciceronis. j. officiorum libro inquientis. † Quod ois que a ratione suscipit̃ de aliqua re institutio debet a diffinitione proficisci. Ut intelligatur quid sit id de quo disputetur. Refert Bal. in preln. feu. col. iij. Et iureconsul. in l. j. in prin. ff. de iusti. ⁊ iur. dicē-
3 tis. † Quod iuri operam daturum prius nosce oportet, vnde nomen
4 iuris descendat. Hinc dicit Bal. in rub. ff. si cer. peta. † Quod ordo est incipere a genere. facit glo. que plura similia adducit in rubrica de reg. iu. in. vj. in prin. ibl. Si queratur ⁊c.

Pro introducēda igitur hac materia premitto que habentur per gl. magistram. xvj. q. iij. in summa, vcꝫ. Quid sit vsucapio. Quid prescriptio. Quid inter se differant. Quid sit earū effectus. Et que res possint vsucapi, vel prescribi. Que requirantur ad prescriptionē. ⁊ qualiter prescriptio interrumpatur. Que omnia permixtim tradit illa glo. ⁊ imperfecte. Et de his omnibus infra sigillatim dicet̃ per partes ⁊ questiones suis locis distinctas.

Promitto etiā pro fundamentis que plene tradit Hostien. in summa de prescriptio. maxime sub rub. de pres. re. mo. per totum, ⁊ Azo in summa. C. de vsucapio. pro empto. ⁊ practi. Papi. in forma responsio. rei conuē. in verbo prescriptionis. col. j. ⁊. ij.

SVMMARIVM

1 Diffinitio prescriptionis vel vsucap. que sit, ⁊ istud nomē vsucapio quomodo accipiatur.
2 Prescriptio decem vel viginti anno. appellatur vsucapio.
3 Diffinitio prescriptionis ꝯm Io. an. quam ipse tanq̃ veram approbat explicans singula eius membra, ⁊ cōmuniter etiam tenetur.

His generaliter premissis ad ipsum specialē deueniens tractatū. Primaq; par-
1 tē eiusdē ingrediēs. ¶ † Quero in primis, quid sit vsucapio siue prescriptio iure ciuil. in l. iij. ff. de vsuca ponit diffinitionē dicēs qꝺ vsucapio est acquisitio vel adiectio dominij p ꝯtinuationē possessionis temporis a lege diffiniti. Et ibi large vsucapio pro prescriptione accipitur secundum glos. ⁊ Hostien. in summa de prescriptio. in prin. dicentem quod ponitur hic vsucapionis nomen, tam pro prescriptione rerum immobilium quam vsucapione mobilium. Naꝫ olim, vt dicit

vt dicit Host. (Et ita ante glo. & Hostien. dixit Azo in summa. C. de vsucap. pro empto. col. j. circa prin. ver. & ponitur.) et res imobiles
2 dicebantur vsucapi. l. furtum. & l. quaz rē. ff. de vsucapio. ¶ † Quod intelligendum est de prescriptio. lon. temp. x. vel. xx. anno. que appellatur vsucapio, vt patet per totum illum titulum. ff. de vsucapio. & per totos titulos sequentes. Non autem de prescriptione triginta, vel quadraginta annorum que nō erat cognita de iure digestorum, vt dicit gl. in. l. qui occidit, in principio in verbo amisit. ff. ad. l. aquil. & in. l. iulianus, alias incipit non solum. ff. ex quibus causis maio. cuz alijs glo. concordan. adductis per dominū Petrum Philip. Corneum consilio. xxxviij. placet mihi. colum. quarta in principio secūdo volu. vbi dat hunc intellectum (Adde quod iste fuit intellectus Azonis, vbi supra) ad titulum. ff. de vsucap. cum titulis sequentibus dicens quod loquuntur in vsucapione, sub qua comprehenditur longi temporis prescriptio, que iure digestorum fere semper vsucapio appellatur, vt est videre per totum illum titulu3, & titulis sequentibus. Unde hec diffinitio non est vniuersalis, quia non conuenit proprie nisi vsucapioni triennij, per quam acquiritur directum dominium, & large prescriptioni longi tempo. cum titulo & bona fide, vel prescriptioni longissimi temporis, iuncta bona fide absq3 titulo. Ex quibus queritur vtile dominium. l. si quis emptionis. in principio. & §. j. iuncta glo. C. de prescriptio. xxx. annorum. & late dicetur in. ij. parte principali huius tractatus. Sed hec diffinitio non conuenit prescriptioni actionum personalium & aliorum iurium, nec prescriptio. xxx. annorum rerum immobilium cum mala fide, ex qua paratur exceptio tantum de iure ciuili. d. l. si quis emptionis. §. primo. Et sic nō est cōuertibilis generaliter cum omni suo diffinito. iuxta text. in. l. prima. §. dolum. ff. de dolo. Est ergo ista diffinitio specialis non generalis. Et propterea glo. xvj. questio. iij. in summa latius diffinit dicens qđ prescriptio est exceptio ex tempore substantiam capiens que actioni personali vel in rem opponitur, quam diffinitionem simpliciter seq-
3 tur Goffre. in summa de prescrip. † Sed eam impugnat Joan. and. per plura media in. c. possessor. col. iij. cum sequen. de regu. iur. in. vj. Et tradit aliam diffinitionē dicens quod prescriptio est ius quoddam ex tempore congruens, legum auctoritate vim capiens, negligētibus penam inferens, & finem litibus imponens. Et hanc approbat pro vera explicans singula eius membra. referunt & sequuntur Panor. & Fely. in rub. de prescrip. col. j. declarat Pau. de cast. consil. ccxciij. alias. ccxcvij. visis & ponderatis omnibus in antiquis consilijs, maxime circa illa verba, penam negligentibus inferens, & ipsaz late prosequitur Joan. and. in. d. c. possessor. & ibi refert & sequitur Alberi de rosa. recitans aliam diffinitionem Hostien. in summa de prescrip. §. i. Sed est sub rubri. de prescr. re. immo. in prin. Et cōmuniter tenetur hec diffinitio Joan. an. & Panor. & Cano. in. d. rubri. de prescrip. ideo latius non insisto.

SUMMARIUM

1 Prescriptio est nomen verbale deriuatum a prescribo qđ idē est q̄ prefigo, statuto, prefinio, vel limito.
2 Prescriptio dicitur horarum, dierum, hebdomadarum, mensium, annorum &c.
3 Proscribere, & prescribere in quo differunt.
4 Proscriptus quis dicatur.
5 Termini isti prescriptus & proscriptus secundum subiectam materiā considerantur.

1 **Secundo** principaliter quero. † Unde dicatur prescriptio, & licet non inuenerim istam questionem tactam per summistas, nec per aliquem doctorem. Dico q̄ est nomē verbale. & deriuat a verbo prescribere, qđ significat idē qđ p̄figere, statuere, prefinire, vel limitare, vt p̄bat tex. in. c. ij. de conce. preben. in verbo, & .j. prescriptum terminu3. i. prefixū, & in c. singulis. lxxxvi. distinctio. ibi ne vltra prescriptum exigant. i. vltra statutum. Unde dicitur prescriptio quasi temporis prefixio vel prefinitio. Et propte-
2 rea omnis terminus potest appellari prescriptio. † Hinc dicitur prescriptio multiplex, videlicet horarum, dierum, hebdomadarum, mensium, & ann. vt per glo. in rubri. ff. de diuer. & tempor. prescriptio. Et latissime p Hostien. in sum. in tit. de prescriptio. rerum immo. ver. quod sint eius species. ¶ Secundo modo accipitur prescriptio pro exceptione. (Adde q̄ prescriptio aliquando exponitur. i. iniuria, vt in. l. preses. in verbo prescriptione, cum glo. C. de pigno. aliquando exponitur prescribitur. i. contra veritatem scribitur siue in preiudiciū veritatis. l. qui sub conditione. in verbo prescripserit. iuncta gl. ff. de cōditio. & demonstra. & l. cum ea. in verbo prescribitur cum glos. C. de transac.) vt in. l. prescriptione. iuncta glo. C. si contra ius vel vtilita. publi. & in rub. ff. & C. de excep. & prescrip. vnde prescribere sepissime ponitur pro excipere, vt in. l. fina. in primis verbis. ff. de suspec. tuto. & in. l. si maritus. §. prescriptiones. ff. de adul. & in. l. scio. ff. de appel.
3 & alibi sepe. ¶ † Differunt autem inter se isti duo termini prescriptio & proscriptio, mutata litera e, in o. Et pariter prescribere & proscribere. Nam prescriptio & prescribere accipiuntur prout. s. Proscriptio vero dicitur bonorum publicatio inde dicitur proscriptus p̄
4 p̄rie † qui corporaliter non damnatur, sed cuius bona publicantur, vt in rub. C. de bo. proscrip. & in. l. si quis intra in verbo, stilum p̄scriptionis. iuncta glo. que exponit id est confiscationis. & in. l. si qs post hac. & in auc. bona damnatorum. in primis verbis. eo. titulo. & in. l. i. iuncta glo. in verbo proscriptionis. C. ne sine ius. princi. & in. c. legimus ibi. proscriptione bonorum. de consecra. distin. v. no. Alb. in dictionario, in verbo proscriptus. ¶ Aliquando vero proscribere accipitur, id est in publico legendum ponere, vt quando ponitur seu scriptura in loco publico, & patenti ad finem quod deducatur in notitiam populi. Juxta tex. in. l. sed si pupillus. §. p̄scribere. & §. pre-
5 scriptum. ff. de instito. † Et sic isti termini accipiuntur diuersimode secundum materiam subiectam, vt apparet ex his, que nota. in apostilla.

SUMMARIUM

1 Usucapio proprie respicit mobilia, prescriptio vero immobilia, quāuis large sumendo prescriptio comprehendat vsucapionem, & numero sequenti.
2 Exceptio prescriptionis pro re mobili opposita non dicitur inepta.
3 Lex correctoria corrigens in vno casu extenditur etiam ad alium qui ex lata significatione comprehendi poterat sub illo.
4 Usucapio semp est fauorabilis, p̄scriptio vero regulariter odiosa. Statutum loquens de prescriptione non trahitur ad vsucapionē.
5 Legislator promiscue vtitur istis terminis vsuc. & prescrip.

Tertio principaliter quero, que sit differentia inter vsucapionem & prescriptionem glo. in. l. ij. ff. de vsucap. & insti. de vsucap. in prin. super verbo vsucapiantur. & xvj. qō. iij. in
1 summa. † respondet quod vsucapio p̄prie respicit mobilia, & prescriptio immobilia, q̄uis large sumpto vocabulo prescriptio comprehēdat vsucapionem, secundum glo. in. d. l. ij. ¶ Hinc dixit Bal. in. l.
2 j. colum. penul. ver. nec tamen puto. C. de ser. fugiti. † Quod si pro re mobili opponitur exceptio prescriptionis non dicitur inepta. ¶ Ex quo infertur q̄ in materia correctoria in qua fit stricta interpretatio & verba debent accipi proprie statutum loquens de prescriptione non trahitur ad vsucapionem, licet sublata significatione vocabuli appellatiue prescriptionis veniat vsucapio. Jta dixit Aret. in. l. pomponius. §. cum quis. ff. de acqui. posses. Et hoc colligitur ex verbis Bar. ibi, circa intellectum aucten. malefidei &c. & refert sim-
3 pliciter Jaso. col. iij. ¶ † Sed obstare videtur regula que habet qđ lex correctoria corrigens in vno casu extenditur ad alium, qui ex lata significatione comprehendi poterat sub casu expresso ex identitate rationis, vt est glo. elegans. in clementi. i. in verbo, eligatur. cum ibi not. de elec. & gl. in auc. vt hi q perhi. hab. obli. res mi. in princi. in verbo, ad curationē, & i auc. minores. C. q da. tuto. pos. p quas gl. hāc regulā tradit Alex. in. l. ij. col. i. ff. de leg. i. & ɔsi. xcvij. viso thema te. s. scripto. & ɔsi. ccxvi. nec arguēdi summi. pe. col. ij. vol. & repe
4 tit alibi sepe tā in lect. q̄ i ɔsilijs, nisi r̄ndeat qđ nō est eadē rōne, † q̄ vsucapio dī semp fauorabilis. Prescriptio vero regul'r odiosa, vt late dicet in. ij. parte p̄n. Et sic statutum loquens de p̄scriptione nō d3 trahi ad vsucapionem. ¶ Addo premissa Dy. in. c. sine posses-
5 sione. in prin. cōment. de reg. iur. in. vi. vbi dicit † q̄ legislator vtit̄ p̄miscue istis vocabulis p̄scriptionis & vsucapionis, referēdo ta3 ad mobilia q̄ ad imobilia. (Adde Bar. i. l. generali. vbi dicit q̄ olim nomē vsucapio. erat cōe ad vsucapionē & p̄scri. vt p3 in diffinitione. l. iij. & l. eū q edes. ff. de vsuc. sed p Justinia. est attributa vsucapionibus mobilibus p̄scriptio vero rebus imobilibus, vt. l. i. C. de vsuca. trāsfor. ita dicit ibi Bar.)

SUMMARIUM

1 Prescriptio introducta est de iure ciui. & p̄p bonum publicum.
2 Lex ciuilis ex causa potest recedere a iure naturali vel gentium & illi derogare in aliquo casu.
3 Lex & princeps ex causa publice vtilitatis possunt alicui auferre dominium rei sue.
4 Rationes propter quas fuit introducta prescriptio ponit Petr. de ancha. vide.

1 **Quarto** principaliter quero † quo iure fuit introducta prescriptio, ⁊ propter quid. Respōdeo ꝙ de iure ciuili, ⁊ propter bonū publicū. l. j. ⁊ . iij. ff. de vsucap. not. Azo in summa. C. de vsucap. pro empto. circa prin. ¶ Hinc dixit Bal. in repe. l. j. col. iij. circa med. C. de eman. libe. ꝙ si ius ciuile non esset, prescriptiones nō essent. Et fuit prescriptio itroducta, vt esset litium finis. l. fi. ff. pro suo. ¶ Sed opponitur ꝙ prescriptio seu lex ciui. que prescriptionem introduxit, non posset auferre dn̄ium qđ est de iure gentium. l. ex hoc iure. cū ibi plene not. ff. de iust. ⁊ iu. iuncto §. sed natu-
2 ralia. insti. de iure nat. ¶ † Ad hoc rn̄det̃ ꝙ lex ciuilis, ex cā potest recedere a iure naturali vel gentium illi derogare aliquo casu, lʒ nō
3 in totum. Tex. est not. in. l. ius ciuile. ff. de insti. ⁊ iure. ¶ † Hinc est ꝙ lex ⁊ princeps cū cā presertim, propter bonum publicū, ⁊ ex cā publice vtilitatis possunt alicui auferre dominium rei sue. l. item si verberatum. ff. de rei vendi. ⁊ . l. lucius. ff. de euic. not. glo. ⁊ Bar. in. l. fi. C. si contra ius vel vtili. publi. facit. l. si priuatus. ff. qui ⁊ a quibus. ⁊ l. antiochensium. ff. de priuile. credi. not. Bar. in. l. omnes populi. in j. q. quarte questionis prin. ff. de iusti. ⁊ iure. Alex. in. l. j. col. antepenul. ff. sol. mat. Et plene Fely. in. c. que in ecclesiarum. col. viij. cū sequē. post Panor. ⁊ alios Cano. in ꝯsti. ⁊ late do. Jaso. in. l. barbarius. col. viij. cum duabus seq. ff. de offi. preto. Alex. ꝯsi. cxc. eterni numinis. ij. ⁊ . iij. col. ij. vol. ¶ Hac igitur ratione potest lex ciuilis per prescriptionem auferre, ⁊ extinguere dominium quesitum de iure gentium. Quia prescriptio introducta fuit propter bonum publicum. Ne rerum dominia diu essent in incerto. l. j. ff. de vsuca. ⁊ principaliter ratione publice vtilitatis ḿm Bar. in. l. nemo potest. colū. iiij. ver. querit Sy. ff. de lega. j. ⁊ est de mente eiusdem Bar. in. d. l. j. circa fi. vel saltem secundario ḿm veram opi. vt per Ang. Jmo. ⁊ Alex. in. d. l. nemo pōt. col. penul. ⁊ vt esset litium finis. d. l. fi. ff. pro suo. ꝙ publicam vtilitatem concernit. l. properandum. in prin. cū ibi
4 not. C. de iudi. ¶ † Et rationes pp quas fuit introducta prescriptio plene explicat Pet. de ancha. in repe. c. possessor. col. ij. de reg. iuris. in. vj. post Jo. an. in mercur.

SUMMARIUM

1 Argumētū optimū an prescriptio possit dici ꝯria iuri naturali.
2 Jus naturale est immutabile.
3 Voluntas non interuenit in prescriptionem.
4 Verbum videtur importat fictionem.
5 Verbum vix est nota improprietatis.
6 Prescriptio currens contra scientem habet in se tacitam renunciationem.
7 Prescriptionem non esse ꝯ ius naturale probat Joan. and. per hoc ꝙ infert penā negligētibus, ⁊ imponit finem litibus, ⁊ pluribus alijs medijs.
8 Arbitrator habens potestatem pronunciandi de veritate potest condemnare reum vel possessorem ad solutionem vel restitutionem reiecta exceptione prescriptionis.
9 Judex habens liberum arbitrium procedendi non potest exceptionem prescriptio. vel aliā ex mero iuris rigore procedentē reijcere.
10 Tutus prescriptione longissimi tēporis. xxx. anno. ⁊ cum bona fide si soluit repetere potest.
11 Jus canonicum eo discrepat a iure ciuili, qꝛ non admittit prescriptionem aliquam cum mala fide.
12 Canon pōt ex cā vrgenti ⁊ rationabili inducere prescriptionē in certis casibus cum mala fide, qđ non potest lex ciuilis.
13 Prescriptio nō dicit̃ ex toto ꝯ ius naturale, nec ex toto ꝯtra illud, nam ex toto nō recedit ab eo, nec ei per omnia deseruit.
14 Testator mandans satisfieri omnibus creditoribus an comprehendere videatur prescripta per defunctum.
15 Equitas scripta preferri debet rigori scripto.
16 Probationes in specie semper preualent probationibus in genere.

Quinto principal'r quero vtrū prescriptio dicat̃ esse ꝯ ius
1 natu. † Pro maiore huius q̄nis enucleatione arguo pro parte affirmatiua sic. ius naturale disponit neminem debere cū aliena iactura locupletari. l. nā hoc natura. ff. de ꝯdi. ind. ⁊ c. locupletari, de reg. iur. in. vj. Sed prescriptio facit prescribentem locupletari cum iactura eius, ꝯ quē prescribit̃. l. j. ij. ⁊ iij. ⁊ per totum. ff. de vsuca. cū titulis seq. l. oēs. l. sicut. l. cū notissimi. ⁊ . l. si quis emptionis. C. de pres. xxx. vel xl. ann. que iura loquunt̃ tā in actionibus personalibus q̄ realibus. Ergo prescriptio est ꝯ ius natu. (Et ꝙ prescriptio sit ꝯ naturalē eq̄tatē, ḿm q̄ nō ꝯuenit aliquē locupletari cū aliena iactura. d. l. nā hec natura. firmāt Ang. ⁊ Alexā. post antiquos. in. l. possessio quoqꝫ. §. ⁊ si possessio. col. j. ff. de acq. pos.) ⁊ p ꝯnis nō ꝓcedit. (Quo fortia argumēta ad ꝓbandū qđ prescriptio nō ꝓcedat, ⁊ rn̄sionē ad ea vide per Bal. in repet. l. fi. col. v. C. de p
2 scrip. lon. tēp. q̄ repe. solet imprimi de p se.) † qꝛ ius natu. est immutabile. §. sed naturalia. insti. de iure natu. Ad istud argu. rn̄det gl. in. d. l. nā hoc natura. ⁊ in. d. l. j. ff. de vsuca. dicēs ꝙ regula illius. l. nam hoc natura. fallit in oi vsucapione, ⁊ prescriptio. qꝛ ille q patit̃ vsucapi vel prescribi patit̃ dānū sui culpa, ⁊ pp sui negligētiā, cū videat̃ cōsentire (Hinc est ꝙ prescriptio sapere dicit naturā pacti ꝯ eū ꝯ quē decursa est. gl. ⁊ Bal. in. l. j. col. vij. ver. oppono ad mediū. C. d ser. fugi. no. Spec. in tit. de feu §. qm̄. ver. querit̃ tū ꝯ. ⁊ glo. in. l. i. ff. fa. her. Et ꝓpea dicūt gl. in cano. i. c. audi. de ꝑsc. Quod prescriptio vr̃ ꝯfirmari p sciētē ⁊ patiētē rē suā ꝑscribi.) ⁊ alienare patiendo vsucapi vel ꝑscribi. l. alienationis. ff. de ver. sig. ergo sibi iputare, vt in re
3 gula dānū. de reg. iur. in. vj. ¶ † Cōtra istā rōnē est gl. not. in. l. i. §. fi. in gl. fi. ff. de dolo. q̄ dicit ꝙ in prescriptione nō interuenit volūtas eius ꝯ quē ꝑscribit̃ q̄ no. Bal. i. §. si qs p triginta. circa fi. ij. col. in tit. si de feu. fue. ꝯtro. Cui rn̄det ꝙ i ꝑscriptione nō interuenit volūtas vera, sʒ ficta, ⁊ ꝑsumpta, ⁊ ita rn̄. Bar. in. l. fi. col. pe. ver, itē appo. C. in qb. cau. in inte. rest. ⁊ in. l. ab hostibus. §. sʒ qđ simpl'r. colū. pe. ff. ex qui. cau. mai. Jmo. in repe. c. fi. col. xxvj. ver. sed aduerte. d pres. Jo. and. in regula possessor. in vlt. arti. ⁊ vlt. col. de reg. iu. i. vj. Bal. in auc. ad hec. col. iij. C. de vsur. Pro qua rn̄sione facit tex. in
4 d. l. alienationis. ibi vix est. n. vt nō videat̃ alienare, † nā verbū vr̃ i
5 portat fictionē. l. ossa. in fi. ff. de relig. cū si. † Facit et verbū vix ꝙ est nota iproprietatis, vel rn̄de, vt p Alex. in. l. filiusfa. §. diui. circa. vij. col. ff. de le. i. q distinguit inter sciētē ⁊ patiētē rē ꝑscribi ⁊ ille dr̄ cōsentire ignorātē ⁊ tūc secus faciūt q̄ hn̄r in. c. ad ꝯsultationē. de re iu
6 di. ¶ † Addo et ad illud qđ dr̄ ꝙ quelibet ꝑscriptio currēs ꝯ sciētem hʒ in se tacitā renūciationē, ꝙ vez est in iure radicādo, secus in iam radicato, qꝛ ꝑscriptio nō hʒ in se ꝯsensum, cū prescribat̃ inuito,
7 vt p Bal. i. c. ad audiētiā. circa fi. col. i. de pres. ¶ † Hāc q̄nē an prescriptio sit ꝯ ius naturale, diffuse examinat Jo. an. i. d. c. possessor. in. j. arti. de reg. iur. in. vj. in mer. Cōcludēs p plura ꝙ ꝑscriptio nō est ꝯ ius natu. (Adde ꝙ Phil. fran in. d. c. possessor. col. ij.) Sed qđ potius respectiue ꝯcordat cū iure natu. q̄ discrepet ab eo saltē ex toto, qꝛ infert penā negligētibus, ⁊ iponit finē litibus, qđ est naturali rōni ꝯgruū. Ut ipse ꝓbat pluribus medijs, cuius dicta refert ⁊ sequit̃ Pet. de ancha. in repe. d. c. possessor. col. iij. iiij. ⁊ . v. ⁊ Panor. in rub. extra de pres. col. i. Et sic ex toto non recedit a iure natu. nec ei in totū deseruit qđ est ꝓpriū iuris ciui. p qđ ipsuʒ ius natura. distinguit̃, vt dicit tex. in. l. ius ciuile. ff. de iust. ⁊ iur. quē ad ꝓpositū multū not. Pet. de anch. in. d. c. possessor. col. v. probans p plura exēpla ꝙ lex ciui. ⁊ cano. ꝯstitutio ius natu. interpretat̃ addēdo, modificādo, declarādo, extēdēdo, vt ibi plene per eū. ¶ Accedat glo. in. c. ius naturale. i. dist. dicens, qđ licet vsucapio, vt prescriptio sit ꝯ naturalē equitatē, q̄ hʒ ꝙ nemo cū aliena iactura locupletetur. Tū talis rigor fuit inductus ex cā ⁊ p bono pacis ⁊ publico. Et eam sequit̃ ibi Dn̄icus dicens ꝙ ⁊ si prescriptio sit iniqua respectu ꝑuate vtilitatis est tū equa respectu publice. Et ex quo nō repugnat saluti aie, saltē ꝯcurrēte bona fide, vt hr̄ in. c. fi. de ꝑscrip. seruanda est. (Adde do. Phil. fran. in. d. c. possessor. col. ij. qui hec verba refert.) qꝛ vtilitas publica preferr̃ priuate. l. j. §. fi. C. de cadu. tol. qđ cōprobat illa glo. per plura exēpla. Et male refert Fely. in rub. d ꝑscrip. paulo post prin. illā gl. dicere, qđ prescriptio nō est ꝯ ius naturale, qꝛ dicit oppositum. s. ꝙ rigor prescriptionis inducit̃ ꝯ naturalē equitatē, lʒ ex cā ⁊ pro bono pacis, ⁊ publico. Et tradit regulā generalem predicta gl. ⁊ subsistente rōne lex pōt inducere rigorē ꝯ equitatē naturalē. ⁊ sic limitat regulā. d. l. naʒ hoc natura. ⁊ . d. c. locupletari. Tunc enim proprie ⁊ respectiue non dr̄ ꝯ equitatem. Procedit ergo illa regula non existente causa rationabili. ¶ Hinc dixit Pet. de ancha. in. d. c. possessor. col. ij. ꝙ recedit̃ a iure naturali ꝓpter cōmune bonum ⁊ obseruantiam iuris publici per tex. in. l. bona fides. ff. deposi. ¶ Sed in contrarium, quod prescripto sit penitus iniqua, ⁊ contraria iuri, ⁊ equitati naturali, videtur text. notabi. in. §. habeat itaqꝫ, in aucten. de eccle. roma. colla. ij. qui est. §. j. ibi. Nec iniquis hominibus impium remaneat presidium, Juncta glo. que exponit id est auxilium prescriptionis, ⁊ no. prescriptionem esse odiosam, ⁊ dixit iniquum presidiū, quē tex. dixit singularē, ⁊ summe nor. Ang. in. l. sequit̃. §. si viā. ff. de vsuca. ¶ Et per illū singulariter deci
8 dit † ꝙ arbitrator, qui habet potestatem pronuntiandi de veritate ⁊ equitate, potest condemnare possessorem vel reum ꝯuentum ad restitutionem rei vel solutionem debiti reiecta exceptione prescriptionis, ⁊ ex hoc arbitramentum nō redditur iniquum, nec poterit peti reductio ad arbitrium boni viri, ḿm Ange. quem refert Fely. ⁊ imperfecte in rub. extra de prescriptio. col. j. ver. sed aduerte. ad idem allegans eundem Ange. in. l. i. C. de pres. xxx. anno. vbi nihil dicit.

¶ Ultra

¶ Ultra quem addo Ang. in repe. l. j. circa fi. cōmē. C. de iudi. no tan. tex. in d. §. habeat. & Bal. in d. l. j. C. de pres. xxx. anno. dicētē. Quod prescriptio dr̄ iniquū presidiū per illū tex. ex quo infert, q̄ si cā est cōmissa arbitratori qui debet cognoscere, vt vir equus poterit ſm Deum, & bonam conscientiam reijcere exceptionem prescriptionis. Et sequit̄ Ro. in rub. de arbi. col. j. vbi late probat q̄ exceptio prescriptionis est de rigore iuris. ¶ Sed istud dictum, qd̄ Fel. attribuit̄ Ang. & an̄ ipsū fuit decisio Bal. lʒ nō referat impugnat ipse Fely. vbi. s̄. reprehendēs Ang. & firmat ɔtrarium, quod imo arbiter vel arbitrator non possit reijcere exceptionē prescriptionis p̄ no. doctri. Bar. in extrauag. ad repri. in verbo, videbit̄ circa fin. qui not.
9 vult † q̄ iudex habens liberū arbitriū procedendi nō pōt reijcere exceptionem prescriptionis, vel aliam procedentem ex mero rigore iuris ciuilis, q̄z licet ipse iudex in his que habet facere, seu in concernentibus eius processum vigore arbitrij sibi attributi ex statuto vel rescripto non teneatur seruare ordinē iuris in procedendo. Tamen in his que iam a iure facta, seu disposita sunt, ita quod est quesitū ius parti iudex non potest illud auferre, sed tenetur sequi, quod est a iure dispositum, & de hoc dicit Bar. esse casum in l. bona fides. ff. depo. alias secundum Bar. esset auferri ius alterius, qd̄ est contra naturalem equitatem. Et hanc notabilem doctrinam refert, & sequitur Fely. in c. j. col. penul. de constit. & Lanfran. in loco infra allegato. ¶ Sed male reprehendit Fely. Ang. quem nō bene vidit, nec eius verba fideliter recitat. Ipse enim optime loquitur, & cum grano salis. Adeo qd̄ reprehendi non meretur, dicit enim formaliter Ang. in d. §. si viam quod arbiter qui habet potestatem pronunciandi de veritate, & equitate, potest condemnare reiecta exceptione prescriptionis, & quod arbitramentum non est iniquum si de mala fide prescribentis doceri potest, alias secus hec sunt verba Ang. Et vbi prescribens est in malafide, certum est qd̄ nedum arbiter, sed etiam iudex potest, & debet reijcere exceptionem prescriptionis etiam longissimo, & cuiuscunq̄ temporis tam in actionibus personalibus, quam realibus secundum cōmunem conclusionem cano. in c. fi. per illum tex. de prescrip. (Adde quod etiam ita plene declarat Ro. in rub. ff. de arbi. vbi hanc. q. late examinat colū. i. & ij. & ibi adducit doct. bar. hic relatā in extrauag. ad repri. & alia plura. & refert q̄ hoc fuit originale dictum Bal. in d. l. i. C. de prescri. xxx. anno. sed nec etiaʒ ipse bene viderat Ang. q̄ seipsuʒ declarat. vt hic retuli. Et adde qd̄ pro hoc dicto Bal. & Ang. consuluit Raph. ful. consi. cix. in proposita questione.) Nec Roma. contradicit Ang. in consi. cxlix. cōclusionem primam. versi. quintam autem. allegato per Fel. in d. rubrica de prescriptio. sed declarat, vt. s̄. licet non sit opus q̄ Ange. seipsum declaret. ¶ Et vltra Fely. istud notabile dictum Ange. q̄ prius fuit Bal. vt. s̄. retuli approbat Lanfrā. de oria. in suo trac. de arbi. in. xxv. q. xlviij. col. vbi mouet in terminis questionem an arbiter vel arbitrator debeat admittere exceptionem prescriptionis, vel reijcere. Et concludit q̄ hec est ipsa veritas, vt distinguamus in hoc articulo prout distinguit Ang. in d. §. si viam melius, vel alius, qd̄ aut prescribens est in mala fide, & arbitrator debet reijcere exceptionem prescriptionis. Si vero prescribens est in bona fide non debet reijcere, sed stare prescriptioni, q̄z etiam iudex secularis non debet seruare prescriptionem mala fide indroductam, vt per Barto. in l. omnes populi. col. vij. ff. de insti. & iure. & per Cano. in d. c. fina. ita dicit ibi Lanfran. subdens, quod non putat in hoc posse melius dici qui etiam refert & sequitur doctrinam Bar. in extrauag. ad reprimen. supra relatam. & cum Ang. tenet Imol. in d. §. si viam. circa finem. i. col. & in repe. c. fi. col. xlij. in fi. seq. de prescrip. vbi illud notabile dictum Ang. sed prius Baldus bene discutit, & multum insistit circa tex. in d. §. habeat. in auc. vt eccle. romana. Ad quem per premissa responsio patet, quia loquitur in prescriptione malefidei, vt aperte colligitur ex illis verbis. Et tutus peccandi locus etiā sciētibus relinquatur. Prout in specie ponderat Ang. in d. §. si viam. & Imol. vbi supra. Et sic apparet quicquid incaute dixerit Fely. in dicta rub. de prescriptio. quod decisio Ang. est vera & communiter approbata. ¶ Addo. d. Pet. phil. corne. consi. cclj. in hac consultatione. colum. ij. in prin. iij. volu. vbi concludit indistincte, quod arbitrator debet reijcere exceptionem prescriptionis, & cōdemnare ad soluendum naturaliter debitū, prout faceret iudex ecclesiasticus aditus per denunciationem euangelicam, & eundem consi. cxlv. in supra scripto themate. i. col. ij. vol. vbi simpliciter dicit q̄ arbitratores in quos factum est compromissum de veritate & equitate, non debēt admittere exceptionem prescriptionis, q̄z dicitur iniquum compendiū per illum tex. Sed tu distingue, vt. s̄. ſm veram & cōmunem opinio. ¶ Concludo igitur in hac questione, quod aut prescriptio est cum mala fide, & tunc dicitur odiosa, & iniqua. Et ita procedit tex. in d. §. habeat. Ideo reprobatur de iure canonico q̄ magis attendit equitatem quā rigorē. c. dilecti. cum ibi not. ff. de iudi. & qd̄ ɔsiderat salutem aie, & bonā fidē. c. fi. de prescrip. Quinimo ſm Ange. in d. §. si via. censetur ēt reprobata de iure ciuili. per tex. solēnem. in d. §. habeat. Sed Imol. in locis preallega. ponderat illum tex. ɔ̄ Ang. qd̄ lex ciuilis. videatur approbare prescriptionem cū mala fide. ex quo ponit ius singulare in ecclesia romana, vt ibi latius per eum. Aut vero prescriptio est iuncta cum bona fide, & censetur fauorabilis, & naturali equitati cōgruens ista distinctio colligitur ex notabili doctri. Paul. de cast. in l. fi. §. i. in fi. cōmen. ff. reʒ rat. babe. q̄ sequit̄, & cōmendat Fely. in c. fi. col. iiij. ver. demum. circa predicta de prescr. Et ita declarat. d. Phil. fran. in c. possessor. col. pen post Jo. an. ibi in. j. arti. de regu. iur. in. vi. Et sic debet intelligi qd̄ vult Bart. in extrauag. ad repri. in verbo denunciatione, ver. sed quid de obli-
10 gatione, que tollit prescriptione. & glo not. in d. l. fi. §. i. que vult † q̄ tutus prescriptione longissimi temporis. xxx. ann. si soluit repetere potest. (Quid si quis post cōpletā prescriptionem se soluturum p̄mittit an teneat̄ vide per Spe. in tit. de prescrip. in. iiij. parte. colū. iij. ver. quid si quis post cōpletam, vbi determinat q̄ sic si sciens promisit. Secus si ignorans. Et an tutus exceptione prescriptionis si soluat repetat not. idem Spec. eo. tit. col. i. ver. quid si mihi. concludens q̄ non, q̄z remanet naturalis, sed ɔ̄trium cōiter tenent glo. & docto. in l. fi. §. i. ff. rem rat. habe. hic alleg. Ideo dicas vt hic.) Hoc est enim veʒ, si prescripsit bona fide, quo casu dicit tutus exceptione fauorabili. Secus si mala fide, nam tunc dr̄ tutus exceptione odiosa, & ideo si soluat non repetit secundum Pau. de cast. ibi per text. not. in l. qui exceptionē. in prin. ff. de condi. inde. De cuius intel. ponunt Cy. Bar. & Bal. & alij in l. ij. C. qd̄ met. cau. in. ij. opposi. dicentes q̄ illa. l. procedit in exceptione mere odiosa, vt est exceptio macedoniani. Secus vero est in exceptione partim odiosa, & partiʒ fauorabili, seu respectiue inducta ſm naturalem equitatem, vt est ex-
11 ceptio prescriptionis ɔcurrente bona fide. ¶ † Quare auteʒ ius canonicū discrepet a iure ciuili. (An iura ciuilia sint correcta in materia prescriptionis per iura canonica, vide per Jo. an. post Hy. in c. possessor. in. v. q. Bar. in l. priuilegia. C. de sacrosan. eccle. Bal. cōsi. cccl. vir fuit confessus circa fi. ij. vol. not. glo. & oēs in d. c. fi. d̄ prescrip. vbi cōiter concludunt cañ. q̄ sic quo ad malā fi. & latius dicetur. j.) in materia prescriptionis in hoc, q̄z non admittit prescriptionem aliquā cū mala fide. c. vigilanti. & c. fi. cum ibi not. de prescript. prout facitius ciuile in prescriptione longissima. xxx. anno. q̄ currit cuʒ mala fide. l. sicut. & l. si quis emptionis. §. j. C. de pres. xxx. anno. & l. i. §. ad hec. C. de anna. excep. Late explicat Joan. and. in d. c. possessor. in mercur. in. iij. q. assignans plures rōnes huius discrepantie & declarans qua ratione motus fuerit vterq̄ legislator. refert & sequitur ibi Pet. de ancha. col. ij. & iij. & Albe. col. iiij. cuʒ
12 tribus sequen. & tangit. d. Phil. fran. ibidem col. ij. ¶ † Et no. qd̄ canon causa vrgenti, & rōnabili pōt inducere prescriptionem in certis casibus cum mala fide, sed nō lex ciuilis ſm Panor. in c. i. not. de prescrip. tex. cum gl. in c. inter hec. xxxiij. q. ij. ¶ Et ex his tria correlaria iferrunt̄. ¶ Pmo ifert̄ q̄ pscriptio lōgi. tpis. xxx. an. nō dr̄ mere odiosa ɔcurrēte bona fi. sʒ potius fauorabilis seu mixta. dicet̄ aūt mere odio. qñ est iuncta cū mala fi. vt latius dicā in. ij. parte
13 pn. ¶ † Scḋo infert̄ q̄ pscriptio nō dr̄ expresse ɔ̄ ius natu. q̄z ex toto ab eo iure nō recedit. Nec ēt ſm ius nat. in totū q̄z ei per omnia nō deseruit. Tenet ergo mediū & dr̄ pter ius natu. p tex. in d. l. ius ciui. ff. de inst. & iur. Et hoc sentit glo. in c. i. i gl. magna circa med. de pres. in. vi. ita dicit floria. in l. seruitutes. la grāde in pn. ff. de ser. tit. generali. & Aret. in l. eque. col. v. circa fi. ver. adducit tū insti. d̄ act. Et iō male loquutus est Bal. in l. ancille, col. ij. N. ɔfirmant p̄dicta. C. de fur. q̄ dicit indistincte qd̄ pscriptio est ɔ̄ naturalē equitatē. Et idē prius dixit Azo in sum. C. de de vsuc. p̄ empto. col. i. cir-
14 ca prin. ¶ † Tertio infert̄ q̄ si testator mandet satisfieri oibus creditoribus suis vel restitūi p heredē oia ab ipso testatore debita nō tenebit̄ heres soluere vel restituere prescripta p defunctū. Ita no. decidit Bar. in l. si is cui. §. flauius. p illū tex. circa fi. ibi q̄z nō est verisimile &c. ff. de sol. & in l. qbus diebus. §. dn̄s. ff. de ɔdi. & demon. & in l. legaui. ff. de lib. leg. qd̄ est veʒ si prescripsit bona fi. secus si mala p predicta, & sic limitat & declarat Imol. in d. §. dn̄s. & plenius in d. c. fi. col. xviij. ver. & p predcā. de pscrip. & in l. sequit̄. §. si viā. col. pe. ff. de vsuca. cū ɔcor. adduc. p Fel. in d. rub. de pres. col. i. ver. p hoc, q̄z si testator. & vltra Fely. & Ang. Aret. i trac. de test. in gl. itē mandauit oibus satisfieri ab eo recipere debētibus col. ij. vbi attingit istā q̄onē. Bene faciūt no. p Pau. de cast. in d. l. fi. §. i. in fi. cō-
15 mē. ff. rem ra. ha. ¶ † Nō ob. si oppona. q̄ pscriptio est inducta d̄ rigore iuris contra quem habemus scriptam equitatam naturalē in. d. l. nā hoc natura. ergo eq̄tas scripta dʒ pferri rigori scripto. l. placuit. C. de iudi. nā ad hoc respondet Bar. in l. i. ff. de vsucapio. post

By. in. c. possessor. colum. iiij. versi. tertio opponitur. de regu. iur. in. vj. quod qñ ambo. s. rigor, ꝛ equitas essent scripta in specie tunc procedit regula. d. l. placuit. ꝛ preferť equitas rigori, secus qñ equitas esset scripta in genere vt neminem debere locupletari cum aliena iactura. Rigor vero est scriptus in specie, vt in vsucapionibus, ꝛ prescriptionibus, qꝛ tunc rigor preferť equitati, vt species generi. c. generi per speciē, de regu. iur. in. vj. refert Jas. in. d. l. placuit. circa finem Pro qua responsione bene facit tex. l. cū de indebito. ff. de p ba. vbi not. Bar. qd̄ presumptio in genere tolliť per prescriptionem in specie. refert Alex. in. l. si prius. col. viij. ff. de ope. no. nun. ꝛ cōsi. lxxvj. in causa accusationis. col. ij. ver. nec predictis. ij. vol. qd̄ est repetitum in cōsi. lxij. iij. vol. Addens qd̄ probationes in specie preualent probationibus in genere ſm Inno. in. c. auditis. de pres. qd̄ est
16 notādū. ¶ †Et nota qd̄ iudeus pōt vti excep. prescriptionis ꝯ Christianum, licet sit adinuenta de rigore iuris, vt est glo. in. c. j. in glo. j. ꝛ ibi Archid. xvj. q. iij. ꝛ glo. in. l. si fur. §. j. in verbo vsucapere, ꝛ ibi Jmo. ff. de vsuc. not. Fely. in. c. ij. de iudeis, ꝛ. d. Jas. in. l. si insulam. in fine. j. col. ff. de verbo. obliga.

SVMMARIVM

1 Ciuilis obligatio ipso iure tollitur per prescriptionē. naturalis vero quo ad effectum.
2 Debitor elapso tempore. xxx. anno. plenissimā secundum leges consequitur liberationem.
3 Liberationi prescripte non potest accedere fideiussor.
4 Prescribens similis est solnenti.
Solutioni eius quod debetur tollitur obligatio.
5 Prescriptio habetur pro veritate.
6 Consuetudo equiualet veritati nec potest dici legitima nisi sit prescripta.
7 Prescriptio equiparatur pacto, ꝛ priuilegio.
8 Prescriptione firmatur quod ipso iure irritum est.

Sexto principaliter quero vtrum per prescriptionem tollať ciuilis, ꝛ naturalis obligatio descendentes ex ꝯtu vel
1 quasi. Bar. in. l. fi. §. j. ff. rem ra. habe. ꝯcludit † qd̄ per prescriptionez ipso iure tollitur ciuilis obligatio naturalis vero quo ad effectū. Quia si remisisset naturalis, nō esset locus repetitioni. l. iulianus. ff. d cōdi. inde. Et tñ ille qui prescripsit si soluit repetit ſm glo. in. d. l. fi. §. ij. ꝛ ibi pulchre declarat Pau. de cast. circa medium cōmen. dicēs non posse dici ꝙ per prescriptionē que de iure ciuili tollať, qꝛ procedit a pari potentia. Et licet per prescriptionē non tollatur naturalis,
2 tñ eliditur cum leges dicant † qd̄ elapso tempore triginta annorum debitor ꝯsequiť plenissimam liberationem, vt. l. oēs. ꝛ. l. sicut. C. de p̄scrip. xxx. anno. ꝛ sicut per pactum de non petendo, qd̄ est de iure gentium tollitur naturalis, ꝛ eliditur ciuilis. l. si vnus. §. pactus. ff. de pac. ita ꝛ econtra per prescriptionem que est de iure ciuili tolliť ipso iure ciuilis, ꝛ elidiť naturalis. Et ista elisio facit, vt illa naturalis nō habeat effectum repetitionis impediende. Distinguendo tamen an ille qui prescripsit si in bona vel mala fide, vt ibi latius per Pau. de cast. in fi. cōment. ꝛ dixi in precedenti q̄one. ꝛ ante Paulū sic dixit Bal. in. l. sicut. col. j. C. de pres. xxx. vel. xl. ann. ꝛ firmat latius ipse in. l. omnes. col. i. eo. tit. vbi idem dicit in prescriptione statutaria, ꝛ in repeti. l. fi. col. v. ꝛ. vj. C. de pres. long. tempo. ¶ Hanc questionē late examinat Jmo. in repe. c. fi. col. vj. ver. itē aduerte inquantum glo. de prescrip. ꝛ cum Bar. in. d. l. fina. §. i. refert transire Angel. in repeti. l. i. C. de iudi. ꝛ Ange. col. xix. cū duabus sequentibus latissime disuputat istum passum, ꝛ facit tres conclusiones, que tamen reincidunt in idem. ꝛ ꝯcludit Jmol. qd̄ tollať naturalis per prescriptionem in effectu siue actio sit temporalis sui natura, vt actio redhibitoria, ꝛ q̄nto minoris, siue non per tex. not. in. l. si quis post ꝯ. ff. d
3 fideiusso, qui dicit † qd̄ obligationi prescripte. (Dicit tñ Bald. in rub. C. de ꝯsti. pecu. col. ij. ver. itē circa qd̄ prescriptio non obstat cōstituto licet obstet prime obligationi. Et sic vult qd̄ obligatio prescripta possit deduci in constitutū ꝙ vř ꝯ tex. in. d. l. postquam. qꝛ ꝯstituens est similis fideiussori. Nisi dicatur ꝙ iste obligatur principaliter ꝛ non accessorie.) non potest accedere fideiussor, not. Bal. in. l. tam mandatori. col. ij. ver item dubitatur. C. de non nu. pecu. Ergo sequitur qd̄ est in totum sublata naturalis saltem respectu effectus. Nam si subsisteret naturalis obligatio, illi soli naturali accederet fideiussor. l. fideiussor obligari. §. fideiussor. ꝛ ibi no. Bar. ꝛ Pau. de cast. ff. de fideiusso. Idē tꝫ Pau. de cast. in. d. l. fi. §. j. ꝛ non faciens differentiam in hoc inter actiones tēporales ꝛ perpetuas, lꝫ ibi bar. distinguat. Et ꝙ prescriptio tollat naturalez in effectu firmāt Abb. Panor. ꝛ Fel. in. c. ad aures. col. j. de prescriptio. vbi est optimus tex. ꝛ dicunt per illum tex. expresse dicentem, ꝙ prescriptio omnem prorsus actionem excludit. Quod licet non tollatur naturalis remanet inefficax, ꝛ inutilis. (Quod prescriptio reddat actionem inefficacem. Adde tex. cum glo. in. l. i. C. si aduer. credito. lib. vij.) ꝛ per gl. in. l. obligationum fere. §. placet in glo. ij. ff. de act. ꝛ oblig. ꝛ per not. per Joan. and. in. d. c. possessor, Ubi vult ꝙ prescriptio tollat domi
4 nium quo ad effectuꝫ, licet non quo ad totalē eradicationē. ¶ †Est autem ratio quare prescriptio tollat naturalem, saltez quo ad effectū qꝛ prescribens similis est solnenti. (Ad hoc vide Bal. in. l. tam mādatori. col. ij, ver. Item dubitatur. C. de non nu. pecu.) Ut dicit tex. not. in. l. si pupillus. in fi. ff. de admi. tut. qd̄ declara, vt ibi per Bar. ꝛ Fely. in. d. c. ad aures. col. ij. qui dicunt ꝙ licet prescribens sit similis solnenti, non tñ quo ad omnia. Cum prescriptio tollat obligationem ciuilem tantum, ita quod remanet naturalis, sed elisa ꝛ inefficax. Solutio autem tollit naturalem in totum, qꝛ solutione eius ꝙ debetur tollitur omnis obligatio. insti. quib. mod. tolli. obli. in princi. Sed equiparatur solnenti quantum ad hoc, vt excludatur ille cōtra quem est prescriptū. subdit Fely. in. d. c. ad aures. post Ant. Jmo. ꝙ parui est effectus ista remanens naturalis, ex quo est inefficax ex toto. ꝛ ideo non induceret compensationem, nec posset accedere fi
5 deiussor, vt ibi latius per Jmol. ¶ †Confirmatur ista conclusio, qꝛ prescriptio habetur pro veritate glo. not. in. l. i. in prin. in gl. magna versi. sed si egi. ff. de eden. quam ad hoc alleg. Bal. in. §. si quis per triginta. col. ij. in tit. si de feu. fuer. ꝯtro. ꝛ ibi not. Prepo. in fi. cō
6 si. sed est melior glo. in. l. i. C. de ser. ꝛ aqua. que dicit. † ꝙ consuetudo equiualet veritati, quam allegat Bal. in. d. §. si quis per triginta col. iij. ꝛ eam not. Alex. in consi. vj. viso themate ꝛ dubijs. i. col. i. vol. ꝛ Bal. consi. clxxxvij. qꝛ ꝯsuetudo. iiij. vol. vbi ponit de priuilegijs consuetudinis, ꝛ potest trahi ad prescriptionem, que inest consuetudini, qꝛ non potest dici ꝯsuetudo legitima nisi sit prescripta, vt plene habetur in. c. fi. de ꝯsuet. ꝛ in. l. de quibus. ff. de legi. ꝛ ita per illam glo. dicit Bal. in. §. fi. in titu. de feu. da. in vi. l. cōmis. ꝛ idē cō
7 si. xciiij. sententia. i. vol. vbi dicit ēt † ꝙ prescriptio equiparatur pacto per not. in. l. ij. C. de dot. promis. Item prescriptio equiparať priuilegio ſm Bal. in. l. i. col. v. de emanci. libe. ꝛ dicit Bal. in. l. i. C.
8 ne de statu defunc. † qd̄ prescriptio firmat qd̄ est ipso iure irritum. De hoc tamen articulo, an per prescriptionem tollať naturalis obligatio, vide plenius. j. in. iij. parte tertie partis princi. Ubi bonis fundamentis impugno opinio. Bar. in. d. l. fi. §. i. ff. reꝫ rat. habe. ꝛ cōmunem ꝛ posui nonam considerationem vltra scrip. dic vt ibi.

SVMMARIVM

1 Obligatio descendens ex delicto an prescriptione tollatur.
2 Obligatio naturalis an intelligatur esse in delictis.
3 Delinquens videtur se obligare ad penam.
4 Consensus in penam non est verus, sed fictus consensus.
5 Obligatur quis ciuiliter ꝛ naturaliter ex maleficijs.
6 Prescriptione tollitur naturalis obligatio in maleficijs.
7 Delictum presupponit dolum, ꝛ latam culpam ꝛ per cōsequens malam fidem.

1 Septimo principaliter quero † vtrum per prescriptionez tollatur naturalis obligatio descendens ex delicto. Istam questionem tangit Bal. in auc. ad hoc. col. iij. C. de vsuris. ꝛ Ang. in repe. l. i. col. xx. C. de iudi. ꝛ latius Jmo. referēs istos in repeti. d. c. fi. col. xxiij. versi. sed aduerte. de prescri. ꝛ. i. disputāt
2 prefati docto. † an in delictis intelligatur esse obligatio naturalis, ꝛ concludunt qd̄ sic, per glo. in. l. i. §. bestias. in verbo, onerari. ff. de postu. ꝛ per tex. in. l. qꝛ vero leonis. in verbo amatores periculi. in auc. de non alienan. bene facit tex. in. l. i. in fi. de fur. ibi ꝙ lege naturali. ꝛ in. §. i. insti. de obligatio. que ex delic. ꝛ quasdaꝫ alias glo. ad hoc adducit Jmol. vbi supra, ꝛ quamuis ipse simpliciter concludat quod
3 in delictis oriatur naturalis ex quodam consensu presumpto † quia delinquens videtur consentire, ꝛ se obligare ad penam. Et ante ipsum Angel. in repetitione dicte. l. prime. col. xx. Bal. tamen in dicta auten. ad hec. colum. tertia versicu. sed hic dubitatur cōcludit quod naturalis non oritur ex delictis accipiendo obligationem na
4 turalem stricte prout oritur ex consensu. † Quia licet ille qui delinquit videatur consentire in penam, non est consensus verus, sed fictus. Uerum accipiendo obligationem naturalem large pro omni obligatione, que oritur ex equitate naturali, hoc modo reperitur in delictis, ꝛ ita reperio ante Bald. tenere Bartolum, quem Jmola non allegat in. l. prima circa principium secunde columne, versiculo preterea ex maleficijs. ff. de conditione indebiti. vbi dicit.
5 † Quod ex maleficijs quis obligatur ciuiliter, ꝛ naturaliter, ex equitate.

ex equitate.l.non solum.§.j.ff.de iniur. Et tamen ille qui delinquit & in quem delinquitur, non cōsentit, equitas ergo naturalis est, que producit hanc naturalem obligatione͂ ſm Bar. ibi. Sed pro opi. Ange. Imo ꝙ delinque͂s obligetur suo ꝯsensu, adduco bonū tex. in.l.imperatores.ff.de iure fisci. ibi ipse te huic pene subdisti. Ad que͂ pōt rn̄deri. Quod delinquens se subdit pene occasionaliter ratione delicti qđ est cā pene nō aūt ex ꝯsensu.
6 † Et redeūdo ad questionez.s. formatā ꝯcludit Imol.in.d.c.fi. qđ tollitur naturalis in maleficijs per prescriptione͂, quatenus actio est penalis. Inquātū vero est rei psecutoria nō tollitur ſm Bal. in auc. ad hec relatū.p Imo. qui subdit qđ licet nō tollatur ipso iure, saltē tollitur quo ad effectū ꝯcurrente bona fide per.l.omnes.&.l.sicut.C.de pscrip.xxx.vel.xl.anno. Sed vr̄ Imo. quo ad hoc vltimū male loq, qꝛ nō pōt delinque͂s esse in bo
7 na fide. † Quū delictū presupponat dolū, vel latā culpā, & sic presumptio doli ꝯ delinquētē.l.j.C.de sica.&.l.nec exēplū C.de fal.not. plene Bar. in.l.j.§.mō aūt.ff.si quis testa.libe. esse ius. fue. Nec ēt possumus ꝯsiderare istam bonā fidē respectu heredis in que͂ nō trāsit regulariter actio descende͂s ex delicto.l.vnica.C.ne ex deli.defū.

SVMMARIVM

1 Prescriptio non tollit actione͂ ipso iure sed ope exceptionis redditur inefficax & inutilis.
2 Iudex an possit repellere ex officio agētē ꝯ que͂ est prescriptum.
3 Iudex quo casu possit agentem repellere.
4 Exceptio est exclusio actionis.

1 **Octauo** principaliter quero † vtrū prescriptio tollat actione͂ ipso iure, ꝯcludo ꝙ nō, sꝫ ope exceptonis illaz redit prorsus inutile͂ & inefficace͂. (Adde Bal. in.l.si pene cā in pn̄. ff.de ꝯdi. inde. Alex. in.l.fi.i apo. ad Bar.ff.rē ra.ha. Berta. plura allegāte͂ in verbo prescrip. vlt. ver. iij. & prescriptio inducta a statuto nō loquēte p verbuz ipso iure non tollit actione͂ nisi ope excep. ſm do. Nellū in trac. de bānitis. in.ij. parte scđi tpis. q.v.) ita bal. in.l.j.C.si aduer.credi.li.vij.& i.l.sicut.col.ij.circa fi. post gl.ibi.C. de pres.xxx.anno.& in.l.j.col.ij.C.de anna.excep.not.d. Pa. & Fe
2 ly.in.c.ad aures.col.i.&.ij.ꝺ pres. qui formāt ꝗone͂. † An iudex possit repellere ex officio agētē ꝯ que͂ est prescriptū, & do. Panor. ibi tꝫ ꝙ sic, & sequitur Fely. si apparet pbata prescriptio ex actis lꝫ nō sit opposita exceptio, sed vr̄ explicare ꝯdictione͂ ꝙ prescriptio non tollat actione͂ ipso iure, sed ope exceptio. & tn̄ ꝙ iudex possit agentē ex officio repellere, qꝛ regulariter iudex ex officio pte nō petente nō repellit actore͂ nisi prorsus actione carētē siue agētē de facto. Secus si habeat actione͂ q̄ eliditur exceptione iuxta doctri. gl. & Bar. cōiter approbatā in.l.vbi pactū.C.de transac.& in.l.si vnus.§.pactus ne peteret. in verbo in opponendo.ff.de pac.cū ꝯcor.ibi adductis p Mod. Hanc ꝯrietatē sensit Fely. in.d.c.ad aures.col.j.ver.stantibus
3 istis dice͂s ꝙ per hoc ampliatur predicta doctri. glo. † ꝙ iudex possit repellere nedū illū cui nulla cōpetit actio, sed ēt illū cui cōpetit sed inefficax & inutilis, & plura cumulat ibi Fely. ad istā ꝯclusione͂ qđ prescriptio non tollat actione͂ ipso iure sed ope excep. Vltra que͂ addo glo. Bal. & late Saly. cōprobāte͂ per plura & rn̄dentē ad ꝯria in l.sicut.in.vj.oppob.C.de prescri.xxx.ann. in glo. in verbo habeant & Bal. in.l.oe͂s.eo.tit. Et ad hoc pondero tex. in.d.c.ad aures.dū dicit ꝙ prescriptio actione͂ excludit, ergo sequitur ꝙ ope exceptionis.
4 † Cum exceptio sit actionis exclusio.l.i.&.ij.ff.de excep.

SVMMARIVM

1 Exceptio prescriptionis an impediat litis ingressum.
2 Lis moueri prohibetur tuto prescriptione, qđ tamen duobus modis limitatur.
3 Liquidum esse & de facili vel cito liquidandum paria sunt.
4 Exceptio prescriptionis si lex prohibet impedit litis ingressum.
5 Exceptio prescriptionis ipedit compromissum faciendum ex forma statuti.
6 Exceptio prescriptionis an possit opponi tam in vim dilatorie ꝗ perēptorie, & intra quantum tempus tam in ciuilibus quam in criminalibus.

1 **Nono** principaliter quero, qꝛ.s̄.visuz est ꝙ prescriptio nō tollit actione͂ ipso iure sed ope excep. † Vtrū exceptio prescriptionis impediat litis ingressum Breuiter ꝯcludo, ꝙ sic ita no. Bar. & doc. in.l.fratris.C.de trāsac. p qua ꝯclusione est bonus tex. in.l.fi.ff.pro suo. ibi, vt sit litiū finis, & ibi not. Bar. dicens per illum tex. ꝙ exceptio prescriptionis est litis finite. (Adde Alex. consil. ccxiij. viso & oportune. in prin.&.c.ij.vol. Bal. & Alex. in apo. in.l. sicut in fi.C.de prescri.xxx.anno.) & bonus tex. in.l.omnes.C.de pre
2 scrip.xxx.anno. in verbo, moueatur. † Vbi prohibetur moueri lis tuto prescriptione, & ibi notāt Bal. & Saly. cū multis cōcordan. adhuc per Fely. sic late ꝯcludente͂ & rn̄dente͂ ad ꝯria in rub. extra de pres. col.iiij.vbi hanc ꝯclusio.iplicite limitat duobus modis. Primo vt procedat qn̄ exceptio prescriptio. opponitur ad ipediendū processum. Secus si opponatur ad merita cāe. iuxta plene not. per Bar. in l.cū querebatur.ff.iudi.sol.& per doc. in.l.nā & postea. in prin.ff.de iureiuran. hr̄ & not. in.c.j.de lit.ꝯest. in.vi. Scđo limitat dūmodo sit liquida ex solo lapsu tpis, vel statim liquidabilis. ſm Bal. in.l.si his que͂. per illū tex.C.ne de sta.defun. Et pro hoc vltra Fely. bene
3 faciunt not. per Bal. & Saly. in.l.neqꝫ.C.de cōpe͂. vbi dicunt † qđ paria sunt ꝙ aliquid sit liquidū, vel possit cito, vel de facili liquidari. per.l.fi.C.de cōpen. refert Alex. consi. clxi. viso puncto. circa fi. ij.vol.& ꝯsi.ci. super quesito ad fi. iiij.vol.& ibi declarat qn̄ dicatur posse cito liquidari de quo plene per Bar. & doc. in.l.iiij.§.ꝯdenatum. ff.de re iudi. Et his duobus modis pōt rn̄deri ſm Fel. ad tex. in l.emptor.C.de pres.lon.tem. qui innuit pbādā esse prescriptio. post fundatā intentione͂ actoris, & ibi Bal. no. ꝙ est exceptio litis finite, & impedit litis ingressum si opponatur in vim dilatorie. & in.l.sicut.s̄.allega. Eande͂ ꝯclusio. ꝙ exceptio prescrip. impediat litis ingressum, firmat per plura do. Prepo. in.c.si quis per triginta. circa fi. l.col.& in prin.ij. la tit. si de feu. fue. contro. dice͂s ꝙ est exceptio litis finite, & ꝙ pōt apponi tam ad processum ꝗ ad merita. Et vltra tex. allega. p Fel. & Prepo. adduco tex. formale͂ in.l.sicut. in fi. ibi nulli lite͂ mouēdi vlterius facultate͂ patere ce͂semus. que͂ ibi bal. not. col.ij. dice͂s ibi esse casum rotundū C.de pres.xxx.anno. qui expresse tollit facultate͂ mouēdi lite͂ cōpleta prescriptione. Notat late
4 Bal. in.l.fi. in.xiij. oppo.C.de edic. diui adri. tolle͂. vbi dicit † ꝙ si lex pꝛhibet, & annullat talis exceptio impedit litis ingressum, & pulchre ide͂ Bal. in repeti.l.ij. circa.xx.col.ff.de iurein. declarās ad extensum qn̄ possit oponi prescriptio statutaria, & ponderat diuersa verba statutoꝝ, & si dicāt nō audiatur ista impedit litis ingressum. Secus si dicunt non possit exigere, vel similia verba, que impediunt a snīa obtinenda, vt ibi latius per eum quem refert Fel. vbi.s̄. Addo
5 Cornel. ꝯsi. xlvi. in cā. col.i.ver.& exceptio ij.vol. vbi ꝯcludit † ꝙ exceptio prescriptio. ipedit cōpromissum faciendū ex forma statuti, & do. Phil. deci. ꝯsi. xxij. & pro tenui mea. col. iij. ꝯcludēte͂ ꝙ excep
6 tio prescriptionis nō impedit iudiciū vel cōpromissuz, nisi sit statiz liquidabilis, vt predixi. † Et vltra predictos an exceptio prescriptionis possit opponi tam in vim dilatorie ꝗ peremptorie, & intra quantum tempus, tam in ciuilibus ꝗ in criminalibus no. plene Sali. in.l.adulter. col. fi.C.de adulte.

SVMMARIVM

1 Prescriptio in quibus differt a consuetudine.
2 Consuetudo requirit tacitū consensum populi vel maioris partis.
3 Ius priuato acquiritur ex prescriptione per consuetudine͂ vero nō.
4 Consuetudo dicitur lex non scripta.
5 Titulus non est in ꝯsuetudine requisitus ēt si ꝯsuetudo sit ꝯ ius in prescriptione autem contra ius sic.
6 Consensus tacitus quo casu habeatur loco tituli.
7 Consuetudo potest induci a populo sine titulo, & absqꝫ bona fide. In prescriptione aūt semper requiritur bona fides.
8 Prescriptio requirit probatione͂ scientie & patientie aduersarij. In consuetudine aūt inducenda nō est necesse probari aliqua scientia vel patientia, etiam si agatur de prescriptione pedagij, & regalium.
9 Consuetudo est plenioris interpretationis ꝗ prescriptio. ideo tanꝗ formabilis non est restringenda, sed amplianda.
10 Equitas in consuetudine consideratur, rigor autem, & odium vertitur in prescriptione.
11 Prescriptio est rerum, consuetudo vero morum.
12 Prescriptio dicitur illa que tendit ad tollēdū iam in esse productuz puta dominium vel actionez. Consuetudo autem ecōuerso ad inducendum de nouo.
13 Prescriptio & consuetudo licet in multis differant, tamen non dicūtur contraria.

1 **Decimo & vltimo.** Pro huius prime partis cōplemento principaliter quero. (De differentijs inter prescriptionem, & consuetudinem.

vide remissiue per do. Clau. aquē. in. l. more, col. iiij. ff. de iurisdict. om. iud. ⁊ tres differentias ponit Bal. in. l. imperium. col. vj. eod. tit. ⁊ in. l. fi. in. xv. opposi. col. ix. C. de edic. diui adria. tollē.) Quid differt praescriptio a consuetudine ⁊ in quibus est profunda ⁊ diffusa questio quam format glo. in. c. fi. in glos. magna in verbo legitime. ver. sed quam differentiam facis de consue. que ponit tres differentias, ⁊ ibi not. d. Panor. post alios Cano. col. pe. ver. circa secundam partem dicens quod in hac. q. glo. ibi nihil perfecte loquitur. Et plenius not. Hostien. in tit. de consuetu. §. fina. versi. extra summam. ¶ Et ex ibi not. ac aliunde collectis compendiose colligo in-
2 frascriptas differentias iter praescriptio. ⁊ consuetudinem. ¶ † Prima differentia est quod in consuetudine requiritur cōsensus tacitus populi vel maioris partis. l. de quibus. in fi. ff. de legi. Sed praescriptio non requirit consensum aduersarij, q̄r currit etiam contra ignorantem. l. fi. circa fi. C. de praescriptio. lon. tempo. ⁊ l. sicut. in fi. C. de prescrip. xxx. anno. Hanc differentiā ponit gl. in. d. c. fi. no. Bal. in fi. in. xv. oppo. ad fi. ibi ⁊ magis est consuetudo. C. de edicto diui
3 adria. tol. ¶ † Secunda principalis differentia est, q̄r praescriptione acquiritur ius priuato, siue illud ius trahatur ex publico siue ex priuato, per consuetudinem vero non acquiritur ius alicui priuato, sed in publico vndecunq̄ causetur etiam si ius trahatur ex priuato, vt in l. venditor. §. si constat. ff. commu. predio. vbi patet quod potest introduci consuetudo quod q̄sq̄ possit dato pretio fodere lapides ex fundo alicuius. Et licet istud ius trahatur ex priuato tamen acquiritur publico ⁊ in communi. Et ideo si acquireretur certis personis priua
4 tis non esset consuetudo, sed praescriptio. † Nam consuetudo est lex non praescripta. d. l. de quibus, ⁊ sic debet esse cōmunis. c. erit autem lex. iiij. distinctio. Si. ergo acquiritur priuato non potest dici lex, q̄r non est communis. Istam differentiam ponit Panormita. in. d. c. fi. cui addo Bal. in rub. ff. de rerum diuisio. col. j. circa finem. vel. ij. ver. hic ergo queritur, ⁊ ver. seq. vbi dicit quod est differentia, an aliquis habeat ex praescriptione aliquod ius vel ex consuetudine, q̄r praescriptione ius vnius quod ab eo auferē alteri applicatur. Sed cum applicatur alteri, ita quod alicui non aufertur. illa proprie dicitᷣ consuetudo. ⁊ sic Veneti ⁊ Ianuenses sua maria habent distincta ex inueteratissima consuetudine ſm Bal. ibi refert Areti. in §. flumina. institu. de rerum diui. que verba videntur contraria verbis Panor. vbi. s. ⁊ circa hanc differentiam vide quod subtiliter dixit Bald. in auc. quas actiones collat. penul. versi. extra queritur. C. de sacrosan. eccle. ¶ Quandoq̄ tamen vnum ⁊ idem potest esse praescriptio respectu certorum, ⁊ consuetudo respectu aliorum. Ut pulchre declarat Ioan. andre. in. c. ij. de consuetudi. lib. vj. tradens not. exēplū.
5 refert ⁊ sequitur Panor. in. d. c. fi. ¶ † Tertia principalis differentia est inter praescriptionem ⁊ consuetudinem, q̄d in consuetudine ēt ꝯ ius non requiritur titulus, q̄r hoc iure non cauetur, quinimo potius oppositum. Nam in consuetudine cum sit quedam lex, vt dictū est, inspicitur sola voluntas seu tacitus consensus populi. Sed in praescriptione contra ius requiritur titulus. c. j. de prescrip. lib. vj. Istā differentiam ponit Panor. in. d. c. fi. ⁊ ante ipsum, ⁊ vltra per eum adducta sensit glo. in. c. super quibusdam. §. preterea. in verbo, memoria, de verbo. signifi. not. Archi. ⁊ Io. and. in. d. c. j. de prescrip. in. vj. cum concor. allega. per Ias. in. d. l. de quibus. col. xv. ver. itē dum. s. dixi. (Uide ibi Francū referentem. col. ij. in fi. ⁊ quod praescriptio consuetudinis absq̄ titu. procedat firmat Bertachj. plura adducens in verbo prescr. ij. cōsuetudinis.) Et vltra eū addo Bal. in repeti. l. j. col. viij. C. de eman. lib. posita in calce octaui libri codi-
6 cis. † Ubi dicit, q̄ hoc casu tacitus ꝯsensus habetur in loco tituli, ⁊ idem voluit ipse Bal. in cōmento pacis constan. in verbo, nos Romanorum. col. ij. ver. ⁊ scias. ⁊ in. c. j. in tit. qui feu. da. pos. ⁊ Inn. in. c. cum ecclesia. ver. sed in praescriptione iuris de causa pos. ⁊ proprie. ⁊ Alex. consi. cxxiiij. super primo. ij. col. iiij. vol. ⁊ cōsi. vj. viso
7 themate. j. col. j. vol. ⁊ cōsi. xvj. in cā ⁊ lite. iiij. col. v. vol. ¶ † Quarta differentia inter praescriptionē, ⁊ consuetudinem est q̄d sicut in praescriptionem ⁊ ꝯsuetudinem est q̄d sicut in praescribenda consuetudine non requiritur titulus, vt. s. dixi. Ita nec etiam bona fides. Et sic populus potest inducere consuetudinenem sine titulo ⁊ cum mala fide ſm Ange. in. d. l. de quibus. quem refert Ias. col. xv. Sed in praescriptione semper requiritur bona fides. c. possessor. de regn. iur. in. vj. ⁊ c. fi. de prescriptio. Sequitur Alex. consi. vj. viso themate ⁊ dubijs. j. col. j. vol. vbi dicit vtrunq̄. s. q̄d in consuetudine non requiritᷣ titulus nec tituli allegatio, nec etiam est necesse docere de aliqua bo
8 na fide. ¶ † Quinta differentia est. Quod licet in praescriptione iurium incorporalium debeat probari de scientia, ⁊ patientia aduersarij. l. ij. C. de seruī. ⁊ aqua. ⁊ plene dicetur in. ij. parte quarte partis huius tractatus in materia praescriptionis seruitutum, tamen in ꝯsuetudine inducenda non est necesse probari de aliqua scientia ⁊ patientia, ēt si agaē de praescriptione pedagij ⁊ regalium, vt late per Alex. in preallega. consi. vj. j. vol. ⁊ consi. xvj. in causa ⁊ lite. col. iiij. ver. posset etiam declinari. v. vol. remissiue tangentem de istis differētijs inter praescriptionē, ⁊ ꝯsuetudinem. de quibus latius scribit Hostiē. in summa in titu. de ꝯsue. §. fin. ver. extra summam. pluribus concord. adductis in apostil. ad Panor. in. d. c. fi. ⁊ Panor. consi. xviij. in causa ⁊ questio. col. penul. Notat plene Fely. predicta tamen aliq̄bus exceptis non allegans nec ordinans illas differentias. in. c. auditis. col. xj. ver. quinta, ⁊ vltima declaratio. de prescrip. vbi dicit q̄ ꝯsuetudo se habet ad ius commune, ⁊ vniuersale. Praescriptio vero ad particulare priuatū. ¶ Item q̄d ꝯsuetudo tanq̄ fauorabilis non
9 est restringenda sed dilatanda. † Praescriptio vero debet restringi, q̄ ꝯsuetudo est plenioris interpretationis, q̄ praescriptio. alleg. c. cū olim. de ꝯsue. Inno. ⁊ But. in. c. dilecto. de offi. archi. Car. in cle.
10 j. de supplen. negli. prelato. ⁊ alia de quibus ibi per eum. ¶ † Subdit q̄ in ꝯsuetudine consideratur equitas, Sed in praescriptione vertitur rigor, ⁊ oditum ſm Bal. in. l. de quibus. col. xxiij. ver. restat videre. ff. de legi. ⁊ in. l. scimus. prope fi. C. de inoffi. testa. ⁊ dicit idem Bal. in. l. non dubium. col. iij. ver. tu potes. C. de legat. q̄d licet consuetudo ⁊ statutum interdum extendatur, tamen secus est in praescriptione. Et dicit Pau. de cast. in. l. cum de ꝯsuetudine. ff. de legi. q̄d super hac differentia inter praescriptionem ⁊ ꝯsuetudinē Canon. di-
11 cunt infinita verba. † Sed breuiter secundum eum praescriptio est rex ꝯsuetudo vero morum. Item per praescriptionem priuatus acquirit. Per consuetudinem autem respublica acquirit ius quoddam, quo subditos regat. Cano. tū interdum sumunt consuetudinem pro praescriptione, vt ipse dicit, ⁊ de hac materia pulchre scribit Areti. consil. xxiij. in presenti ꝯsultatione ad fi. ꝯfirmans dictum Panor. s. relatum in. j. differentia, q̄ actus gesti a priuato possunt inducere consuetudinem, quando acquiritur in publico per. d. l. venditor. §. si cōstat. ¶ Modos autem cognoscendi, quando aliquid competat ex consuetudine vel ex praescriptione tradit glo. in. c. seruitiū. xvij. q. ij. ⁊ Host. solenniter vbi. s. videlicet in summa in titu. de ꝯsue. §. fi. ver. extra summam. col. penul. ⁊ vlti. late tractans de hac materia, ⁊ ibi omnino videatur cū multis concor. alleg. per Fely. in. d. d. auditis.
12 col. xj. vltra medium. ¶ † Ultra premissas addo sextam differentiam fundamentalem, videlicet, q̄r praescriptio dicitur illa que tendit ad tollendam iam in esse productam, puta dominium vel actionem. Consuetudo vero tendit ad inducendum de nouo, q̄d non est, vt per Ias. in. d. l. de quibus. col. xiiij. ver. secunda est opi. vbi refert Pe. Cy. ⁊ Ange. ⁊ ibi plene vide per eum post glo. Barto. ⁊ alios que dicatur consuetudo prescripta. Et quantum tempus requiratur ad inducendam seu prescribendam ꝯsuetudinem tam de iure ciuili q̄ȝ canoni. in illa col. xiij. cū duabus seq. ⁊ per Bal. in auc. quas actiones. col. pen. ver. extra queritur. C. de sacrosanc. eccle. ⁊ per Panor. post gl. ⁊ alios Cano. in. c. fi. col. vij. ver. quantū vero tēpus de consue. Et ibi etiam habetur quantum tempus requiratur ad eā tollendam. ¶ Et de istis differentijs inter praescriptionem ⁊ consuetudinem vide Alex. in. l. more. col. ij. ad fi. ⁊ col. iij. de iurisdictio. om. iud. vbi ponunt duas differentias, ⁊ dat plures remissiones. ¶ Ultimo no. q̄ licet praescriptio, ⁊ ꝯsuetudo differant in multis, vt ex predictis apparet. Tamen praescriptio ⁊ ꝯsuetudo non dicuntur contraria, ideo simul possunt allegari ſm Bal. in. l. j. col. vj. C. de ser. fugi.

¶ Sequitur secunda pars Tractatus praescriptionum.

v **Enio ad secundam partem** principalem huius trac. in qua videndum est de natura praescriptionis, ⁊ quis inde resultet effectus.

SVMMARIVM

1 Praescriptio mere fauorabilis ⁊ mere odiosa que sit, ⁊ que partim odiosa, ⁊ partim fauorabilis.
2 Usucapio est fauorabilis, praescriptio vero odiosa.
3 Praescriptio. xxx. annorū non habet locum in feudis nisi mediante bona fide.

1 **Quero igitur primo** † an praescriptio sit fauorabilis, vel odiosa. Dic q̄ praescriptionum aliqua est mere fauorabilis, vt vsucapio, que est introducta mero fauore possessoris. Alia mere odiosa, vt praescriptio longissimi temporis. xxx. vel. xl. anno. introducta principaliter propter negligentiam non petentis, ⁊ eius odio, quando est mala fide. Si vero sit cū bona fide censetur potius mixta, vt. j. dicetur, alias est mixta.

est mixta. partim odiosa ⁊ partim fauorabilis vt prescriptio lon. tẽ poris. x. vel. xx. ann. Hanc distinctionem facit tex. cũ gl. no. in. l. fi na. in ver. ex vna parte. ⁊ in verbo, ex vtroqz. C. de edi. diui adri. tol. ⁊ tex. no. in. c. placuit. el. ij. §. prescriptionum. xvj. q. iij. ⁊ glos.
2 insti. de vsucap. in princip. in verb. p triennium. dicens † q̃ vsucapio est fauorabilis ⁊ prescriptio odiosa, ⁊ ibi Jo. fab. col. ij. ⁊ Are. penul. Notant Dy. in. c. possessor. de reg. iur. in. vj. ⁊ Bart. in. l. ij. §. fi. ff. p emp. ⁊ in. l. fi. in prin. ff. de eo p quẽ fa. erit. ⁊ ibi late Jas. ⁊ Bar. in. l. nãliter. col. j. ff. de vsuc. ⁊ in. l. sicut. C. de prescrip. xxx. vel. xl. ann. Panor. in. c. illud. col. ij. de prescri. ¶ Predicta conclusio fallit in feudis, q2 ibi prescriptio. xxx. anno. de qua in. §. si qs per. xxx. in titu. si de feu. fue. contro. reputatur fauorabilis ẽm bal. no. in fi. si quis de manso. col. iij. circa fi. in versi. opponit ista litera. in titulo de contro. inuesti. Refert ⁊ commendat Jas. in. l. fi. in principio. colum. ij. de eo per quem fac. erit. ⁊ in. l. iij. §. genera. ad
3 fin. commen. ff. de acquiren. possessio. † Sed aduerte, quia cum ista prescriptio triginta annorum locum non habeat in feudis, nisi concurrente bona fide saltem quo ad dominij acquisitionem, vt concludunt communiter glos. ⁊ docto. in. d. §. si quis per triginta. ⁊ de iure canonico semper requiratur bona fides, vt ibi per docto. marime domi. Prepo. nihil specialitatis videtur habere per ea que infra dicentur.

SVMMARIVM

1 Effectus multiplex resultat ex prescriptione.
2 Prescriptor malefidei nunq̃ acquirit.
3 Prescribẽs dicitur acquirere dñium respectu vtilitatis ⁊ dispositionis, q2 põt vti re prescripta vt vult ⁊ de illa disponere.
4 Ciuilis ratio nõ põt naturalia iura corrumpere.
5 Dominium directum ⁊ vtile, quotuplex, ⁊ que ex hoc resultat vtilitas.
6 Proprietas qd sit, ⁊ quid differt a dominio, ⁊ an proprietatis appellatione veniat vtile dominium.
7 Utile dominiũ quesitũ ex prescriptione differt a quasi dñio.
8 Probare qs dicit dñium si probat se tanto tpe fructus pcepisse, q̃ sufficit ad prescriptionem.
9 Utile dñtaxat dominium acquiritur prescriptione.
Fallit vbi prescribitur ꝯ scientem ⁊ patientem.
10 Prescriptione tpis cuius initij memoria non extat acquiritur directum dominium.
11 Prescriptio tanq̃ regulariter odiosa non est amplianda.
12 Regula generalis, quod prescriptio non extenditur declaratio, ⁊ limitatio.
13 Prescribẽs fundum prescribit ⁊ omnia accessoria.
14 Prescriptio principalis an prosit fideiussori cum obligatio fideiussoris sit accessoria ad principalem, ⁊ quid si econuerso.
15 Prescriptio non extenditur quo ad extranea, secus quo ad preambula.
16 Prescriptio partis extenditur ad totũ ratione indiuidui.
17 Prescriptio decimarum in vna parte agri culti si alia pars inculta redigatur ad culturam cẽsetur in toto, lz prescriptio inducta vno excepto ad illud non extendatur.
18 Monasterium prescribens ius decimãdi in certa terra comprehẽdit omnes fructus ex illa puenturos.
19 Jus decimandi est vniuersale ⁊ indiuiduum.
20 Ecclesia vna põt maiores decimas prescribere, ⁊ alia minores.
21 Usus partis iuris comprehensi sub vniuerso comprehendit vsum respectu alterius partis sub eodem vniuerso comprehense.
22 Prescriptio iurisdictionis an extendatur.
23 Condemnandi potestas dicitur prescripta vbi prescripta est potestas absoluendi.
24 Jurisdictionis prescriptio in causa appellationis non extẽditur ad simplicem querelam.
Prescriptio iurisdictionis in ciuilibus non extenditur ad criminalia.
25 Extensio consuetudinis quo ad certum separatum territorium an possit fieri.
26 Quasi possessio totius iuris retinet p vnũ actum singularem.
27 Casus quidam in quo limitatur conclusio quod prescriptio non ampliatur.
28 Jurisdictionẽ territorij prescribens puniendo subditos põt et punire forenses in territorio delinquentes.
29 Consuetudo an extendatur.
30 Debitor titulus prescriptiõe põt repetere si soluit p errorem vbi exceptio prescriptionis est fauorabilis ⁊ iuncta cum bona fide.

1 Secũdo quero † Quis inde resultet effectus dico qđ multiplex. ¶ Primus effectus est qđ per vsucapionẽ cum sit fauorabilis acquiritur directum dñiũ (An ex prescriptione queratur vtile vel directũ dominiũ, vide per glo. Bar. Bal. ⁊ Sali. in auctẽ. nisi tricẽnale. C. de bo. mater. Jo. fab. Bal. Christo. porc. Are. ⁊. d. Jas. institu. de vsucapi. in princ. in glo. in verbo. dominia. doct. oẽs in. l. traditionibus. C. de pact. vbi Alexã. col. ij. glo. in. l. si quis emptionis. §. j. in verbo. creditoris. ⁊ ibi Sali. C. de pscrip. xxx. anno. late. Jmo. in repe. c. fi. co xxiiij. de prescri. gl. ⁊ Ang. in auctẽ. vt eccle. ro. ⁊c. Arch. in. c. seruitiũ. xiij. q. ij. Mari. soci. in rub. de eau. pos. ⁊ p. Nsi. xviij. Pañ. in. c. ad aures, ⁊ i rub. ď pscri. Alex. ɔsi. lxxxviij. eximie dñe vicarie. col. iij. in princi. Nsi. pbauit. ij. volumi. practi. Papa. in forma libel. in act. reali. in verb. iure dñij Bar. in. l. j. §. deniqz. ff. de aqua plu. arcẽ. gl. ⁊ Bal. in. l. iij. ff. de vsuca. ⁊ Bart. in. l. sticho. ff. de vsufr. leg. Jnn. ⁊ Pañ. in. c. ceterũ ppe fi. cõmẽ. de iud. Bal. in auctẽ. hoc ius porrectũ. col. ij. C. ď sacrosan. eccle. ⁊. j. late dicet. ⁊ vtrũ ex pscriptiõe acquirat dominiũ, ⁊ quale vide late per Joã. an. in mercu. ⁊ post eũ p Albe. de ro. in. c. possessor. in. iiij. q. de re. iur. in. vj. ⁊ vtrũ ex pscriptione querat directũ vel vtile dominiũ, ⁊ an pscriptio tollat dominiũ ipso iure. vide Alex. in. l. fi. col. vl. ff. de eo p quẽ fac. erit. Et plura no. Bart. in reper. in verb. pscriptionis effectus. ver. pscriptio acqrit.) per pscriptionẽ vero. xxx. vel. xl. anno. tãquã mere odiosam qa est inducta in odiũ negligentiũ querit dñtaxat vtile dominiũ, si pscribens habet bonã fidẽ. Alias acquirit exceptionẽ tñ contra dñm si est in mala fide. Nec hẽt actionẽ si cadat a possessione. l. si quis emptionis. §. j. C. de pscri. xxx. anno. Per pscriptionem añ longi tẽp. x. vel. xx. an. in qua versatur fauor grã possidentis q2 bonã fidẽ hẽt, ⁊ odiũ ex parte nõ petẽtis seu petere negligẽtis eligitur quedam media via qa ex ea parte qua est inducta in fauorem possessoris, queritur vtile dominium possessori. Ex ea vero qua dr̃ inducta in odiũ negligẽtis facit directũ dominiũ penes ipsum negligentem remanere, cuius ptextu agere põt actione in rem directa contra alium possessorẽ. Nõ cõtra eum qui pscripsit. d. l. si quis emptionis. in prin. iuxta regulã que habet odia restringẽda, ⁊ fauores ampliãdos. c. odia. de reg. iur. in. vj. Jsta sunt Nba Dy. in. d. c. possessor. vlti. col. circa me. Et in effectu, si eius Nba cõsiderẽtur, nõ est differẽtia quo ad acquisitionẽ dominij. inter pscriptionẽ longi vel longissimi tẽporis. qa ex vtraqz queritur dñtaxat vtile dominium cõcurrẽte bona fide. bene est differẽtia respectu tituli, qui requiritur in pscriptione longi tẽ. sed nõ in lõgissimi. d. l. si qs emptionis. Et latius dicet in seq. parte. Et sic colligit intellectus ad verba Dy. ⁊ Bar. dũ simpliciter dicũt q̃ pscriptio. xxx. an. est mere
2 odiosa, qa verũ est si sit cum mala fide. † Jdeo tunc nõ acquirit pscriptor malefidei, nisi dñtaxat exceptiõe ⁊ nõ dominiũ vel actionem. Sed qñ est iuncta cũ bona fide equiparat pscriptioni longi temp. ⁊ eundẽ operatur effectũ qa per ipsam acquirit vtile dominium ⁊ ius agẽdi absqz titulo. Nã cursus maioris tẽporis supplet defectũ tituli. pro hoc est bonus text. in. §. põt. xvj. q. iij. ita declarat Panor. in. c. illud. ad fi. ij. col. ver. ptcrea dubitatur. de pscri. ⁊ firmat Pau. de cast. in. l. fi. §. j. ff. rẽ ra. ha. vbi vult q̃ pscriptio xxx. an. cum bona fide dicat potius fauorabilis, q̃ odiosa. Et retuli in pcedenti parte, ⁊ ppterea glo. ⁊ Bar. in. l. iij. ff. de vsucap. simpliciter dicũt q̃ p vsucapionẽ querit directum dominiũ, ⁊ p pscriptionẽ vtile. idẽ dicũt glo. Bar. ⁊ cõiter doc. in auctẽ. nisi tricẽnale. C. de bo. mater. ⁊ glo. insti. de vsuca. in prin. sup verbo dñium, ⁊ ibi no. Areti. in fi. prin. qui attestatur hãc esse cõem opi. q̃ conclusio pcedit in prescriptiõe longi tẽpo. cũ titulo ⁊ bona fide, vel longissimi tẽporis cum bona fida tñ, vt predictum est. ¶ Et hunc articulũ an per prescriptionẽ acquirat dominiũ, ⁊ quale late disputat Joan. an. ⁊ post eũ Albe. de rosa. in. c. possessor col. viij. versi. iiij. pponebatur. cũ duabus seq. vsqz ad versi. v. ⁊c. vbi post addu-
3 cta hincinde motiua concludit † q̃ respectu vtilitatis ⁊ dispõnis prescribens acquirit omne dominium q2 potest vti re prescripta vt vult, ⁊ de illa disponere, vt de re sua. Sed capiẽdo dñium directũ put descẽdit a iure naturali, illud non pscribit q2 nõ põt tolli iure ciuili qđ est naturali ratione quesitum. Sequit do. Panor. in. d. rub. de pscrip. col. ij. qui satis iculcate refert Jo. an. Et quãuis nõ allegent. p hoc vltimo est bonus tex. in. l. eas. al's icipit, has obli-
4 gationes. ff. de cap. dimi. ibi. ¶ † Quia ciuilis ratio naturalia iura corrũpere nõ põt. ⁊ in. l. ij. ff. ď vsufru. ea. re. que vsu cõsu. ibi. Nec enim naturalis ratio autoritate senatus cõmutari potuit. quẽ tex. not. d. prepo. in rub. de appel. col. x. ⁊ hos tex. ad hoc p positũ adducit Bal. in auctẽ. ad hec. col. iij. C. de vsur. ¶ Hãc materiã latissime explicat do. Feli. in. d. rub. de pscri. col. j. Nsi. directũ do-

minimum. cũ tribus seq. vbi facit regulam ẽm cõem opi. ꝙ p prescriptioné non acqrit directum dominium, sed vtile tm̃. Adde plene Bal. in sua repe. l. fi. col. v. ⁊ vj. C. de prescri. long. tempo. vbi firmat, ꝙ prescri. non tollit dñium, sed effectum dominij tm̃, ⁊ ꝙ est cõis opi. gl. ⁊ doc. in auc. nisi tricennale. C. de bo. mater. ⁊ in. l. si qs emptionis. in prin. C. de prescr. xxx. anno. quam limitat nouem modis, ⁊ in. vj. limitatione dicit ꝙ fallit in vsucapione, ꝑ quã acqritur directũ ⁊ in. v. seqt̃ opi. Jo. an. in. d. c. possessor. ꝙ respectu facultatis vtendi ⁊ disponẽdi prescribens acquirit totale dominium. Et de hac materia ponunt doc. in. l. traditionibus. C. de pac. vbi. Jas. col. iij. summarie refert sex limitationes ad predictã regulam.

5 ¶ † Uerum ꝑ veriori premissoꝝ declaratione opereptium est videre, qd sit dñium directũ, ⁊ vtile, ⁊ quotuplex. ⁊ que ex hoc resultet vtilitas ꝙ ex prescriptione acqrit̃ vtile tm̃ Bar. in. l. si quis vi. §. differentia. circa fi. ver. quero vtrũ vtile dñium. ff. de acqui. pos. dicit ꝙ duplex est dñium. Unũ ꝙ opponitur, ⁊ ɔdicit vero dominio. Nec illud recognoscit, sed potius elidit, vt dominium quesitum ex prescriptione. Aliud est, ꝙ veꝝ ⁊ directũ dñium recognoscit, vt illud ꝙ ɔpetit emphytheote, feudatario, supficiario, ⁊ simi. ⁊ ibi Bar. ver. quero quid sit dñium declarat quotuplex sit dñiũ. Notat Bal. in. l. cum res. C. de proba. ⁊ alex. in. d. §. differentia. colum. iiij. ⁊ ibi declarãt.

6 ¶ † Quid sit ꝑprietas, ⁊ quid differat a dominio, ⁊ an appellatione ꝑprietatis veniat vtile dñiũ. Refert Jas. tacito tamen Alex. in. §. omni. col. xviij. in anti. impres. ⁊ xij. in noua. institu. de act. ⁊ que sit differentia inter ꝑprietatẽ ⁊ dñium late declarat Jas. in. d. l. traditionibus. col. ij. circa fi. ⁊ seq. C. de pac. ¶ Uel aliter dic ꝙ duplex est vtile dñium, quoddam veꝝ, vt est illud ꝙ pimit directum quale est hic ꝙ queritur ex prescriptione ꝗ extinguit antiquũ dominiũ vt statim dicet̃, quoddam est vtile dominium nõ veꝝ vt est illud ꝙ recognoscit dñium directũ tanꝗ̃ superius. ẽm Bar. in. l. j. in prin. col. iiij. vel. v. ff. de acqui. pos. ⁊ ibi no. Jas. ⁊ idem in. l. ij. §. ex ɔrio. col. iiij. circa fi. eo. ti.

7 ¶ † Et not. ꝙ vtile dñium quesitũ est prescriptione differt a quasi dñio, vt declarat Bar. in. l. si minor. §. fi. ff. de euic. dicẽs ꝙ deducto in iudicio directo dñio, videt̃ et deductũ vtile ex prescriptione quesitũ, ꝫ non quasi dñium, ⁊ est de mente Inn. in. c. ceterum. de iud. ⁊ ibi refert Panor. col. pe. vbi ex hoc infert ꝙ si agens rei vendicatione exprimit cãm q̃ dñs, ⁊ ꝑbet solum prescriptioné obtinebit. dicens se obtinuisse de facto refert Fely. in rub. de prescri. col. iij. in ꝑnc. ⁊ vltra eum idem voluit Panor. in. c. cũ contingat. j. no. ꝑ illũ tex. de deci. vbi dicit ꝙ verbũ ꝑtinere comprehendit ẽt dominiũ ex prescriptione quesitũ ⁊ ideo cum quis dicit rem petitam ad se ꝑtinere satis est ꝙ ꝑbet de dominio ex prescriptione causato. ⁊ facit secundum Pau. ibi ꝙ no. Bar. in. l. ad ꝑbationẽ. C. loc. † vbi cõcludit

8 quem ꝑbare dñium, si probat se ꝑcepisse fructus tanto tpe, ꝙ sufficiat ad ꝑscriptioné. ¶ Sed vĩ ꝙ nullus sit effectus, an ex prescriptione queratur vtile vel directũ q̃ cũ dñium nihil aliud sit ꝗ̃ ius de re corporali ꝑfecte disponendi, vt diffinit Bar. in. d. l. si quis vi §. differentia. non refert an qs habeat directũ vel vtile tm̃ ex quo ille prescribit hꝫ liberam dispositionem, ⁊ vtile ex prescriptione quesitum opponitur directo, vt predictum est quinimmo prescriptio extinguit antiquum dñium, vt dicit glo. no. in. l. ij. §. ex pluribus. in ver. possideo. ff. de acq. pos. ⁊ in. l. si edes. la. j. in gl. fi. ff. de ser. vrb. pred. Uide Bar. ibi, qui declarat istud ꝑcedere in prescriptione secus in vsucapione, q̃ illa non occidit dñium, sed transfert ꝫ bar. quẽ sequitur Paul. de cast. ⁊ declarat circa fin. conclu. dicẽs h̃ esse subtile. quas glo. declarat Alex. in. d. §. ex pluribus, col. ij. dicens ꝙ prescriptione dicit̃ occidi dñium ꝗ̃uis prescribens directũ non acqrat, ꝫ vtile, q̃ illud vtile ꝑfert̃ directo, ⁊ eo potentius est cũ dñs primus ꝑ hoc excludat̃ ⁊ ex hoc dicit̃ occidi dñium antiquum ⁊ directũ, breuiter dico ꝙ duo resultant effectus. ¶ Primus ẽ ꝙ vbi remaneat directũ penes eũ ɔ quez prescribitur põt ille ratione directi dominij ꝙ penes eũ remãsit intentare actionẽ ɔ tertiũ ⁊ rẽvendicare a tertio possessore actione directa, sed non ab eo vel ɔ euz qui9 prescripsit. d. l. si quis emptionis. §. j. C. de prescrip. xxx. anno. ⁊ hunc effectũ tangit Dy. in. d. c. possessor. circa fi. j. col. ¶ Secundus effectus est, ꝙ si res prescripta deueniat ad primũ dñium ille ꝗ prescripsit bona fide spatio. xxx. an. absꝗ̃ titulo ⁊ sic quesiuit dñ taxat vtile nõ põt rem ab eo vendicare ꝗ̃uis actionem habeat contra quemlibet aliũ casus est in. d. l. si qs emptionis. §. j. C. de presc. xxx. an. ẽm intel. Jo. ⁊ gl. ibi cõiter approbatũ, Cuius. l. intel. lati9 excutiã in. iij. parte. sed istud non videt̃ hoc casu operari illa ratio ꝙ quesiuerit vtile tantũ sed defectus tituli vt dicam ibi. ¶ Terti9 effectus est. Quia illis casibus ꝗbus acqrit̃ directum dñium exceptio prescriptionis impedit litis ingressum tanꝗ̃ inferens actionẽ non competere alias nõ ẽm Bald. ⁊ Saly. in auc. nisi tricennale. in fi. cõmen. C. de bo. ma. sed hunc effectum impugnat Fel. in rub. de prescri. col iij. circa med. firmãs indistincte ꝙ exceptio ꝑscriptionis põt opponi ante lit. ɔtesta. ad impediẽdũ ꝑcessum ⁊ dixi in. j.

9 pte. q. ix. ¶ † Et inter ceteras limitationes que dãtur ad cõez cõclu. ꝙ ex prescriptione querit̃ dñtaxat vtile dñium no. bene illã qȝ fallit vbi prescribit̃ ɔ sciẽtẽ ⁊ patiẽtẽ q̃ tunc ex tacita illius cõsensu ꝑscribẽs acquirit directũ dñium. Ita limitat not. Bald. in auc. nisi tricẽnale. in fi. col. C. de bo. ma. ⁊ firmat Fely. in. d. rub. de prescrip. col. j. ad fi. ⁊ seq. in. j. fallẽ. ad predictam cõem conclusioné.

10 ¶ † Prima est in prescriptione tanti temporis cuius initij nõ extat memoria, q̃ ex ea acquiritur directum dñium ẽm Bal. Sal. Alex. ⁊ Mod. in. d. l. traditionibus. ¶ Scõa fallen. est vt cõmunis theorica procedat, qñ prescribitur contra dñm habẽtem vtrũꝗ̃ dñium, q̃ tunc non prescribitur nisi vtile. Secus si prescribat̃ ɔ habentẽ directũ tantum, q̃ tunc per prescriptionem acqrit̃ directum ad hoc vt prescriptio aliquid opet̃. Ita limitat Alex. in. j. c. col. ij. circa med. in tit. de feu. non ha. ꝑpriã na. feu. Referens ita tenere Ray. ⁊ seq. in. d. auc. nisi tricennale. ⁊ Nico. de neap. in. d. c. j. Scõs principalis resultat effectus ex predicta doctrina, an prescriptio sit fauorabilis vel odiosa respectu interruptionis, Dixit tamen Bal. in. §. si quis per triginta. col. i. in ti. si de feu. fue. controuer. ꝙ prescriptiones non fuerunt inducte in penã sed ꝑ libertatẽ subditoꝝ, ne de iure suo semper dubitent vt no. eleganter gl. que nõ est alibi ẽm eum in auc. de temp. non solu. pecu. super do. §. j. quod non vꝫ bene dictum, q̃ prescrip. xxx. ann. censetur mere inducta in odium negligens vt late dictum fuit. s̃. circa prin. huius. ij. partis. ⁊ sic dictum Alb. debet restringi ad vsucapionẽ triennij vel prescr. long. temp. tantum ꝑ ea que late dicta sunt. s̃. vt late per Bart. in. l. si. in prin. ff. de eo per quem fa. erit. ⁊ in. l. ij. §. fi. ff. pro emp. ⁊ in. l. naturaliter. colũ. j. ff. de vsu. ⁊ in. l. sicut. C. de prescrip. xxx. an. cuius doctrinam refert ⁊ declarat Jas. in. d. l. fi. in prin. ⁊ in. §. penales. col. pe. ⁊ vlti. post Are. insti. de act. ⁊ latius dicet̃ in vltima parte

11 huius tractatus. ¶ † Tertius principalis resultat effectus ex predicta distinctione ꝙ prescriptio tanꝗ̃ regulariter odiosa nõ est ampliãda. ẽt ad iura similia sed restringenda. c. odia. de reg. iur. in. vj. ⁊ ibi gl. dicens ꝙ prescribens visitationẽ nõ acquirit procurationem. Notat Dy. in. c. possessor. col. vlt. de regu. iur. in. vj. ⁊ est gl. in. c. auditis, sup verbo, interruptionem. in fi. de pres. que dicit ꝙ lꝫ prescribatur in vno capitulo non prescribitur in alio, ⁊ ibi Inno. dicens ꝙ prescriptio sup vno iure non extenditur ad aliud. Et latissime Fely. col. vj. cum quinꝗ̃ seq. cumulans infinitas decisiones, ⁊ facit regulam ꝙ prescriptio non extenditur cum quinꝗ̃ declarationibus, sed in pluribus loquitur satis obscuris, ⁊ nimis diffuse. ⁊ ideo conabor hanc mãm extẽsionis prescriptionis difficilẽ ⁊ periculosam a nullo moderno integre examinatam vt attestatur Fely. vbi. s̃. ad breue ⁊ claꝝ compendium redigere, quoad fieri poterit, addendo plura vltra Fely. ¶ Facio igitur regulam generalem, ꝙ prescriptio non extẽditur per preallegata quam ꝑ plura cõprobat Fely. in. d. c. auditis. col. vj. de prescrip. hinc dici solet, Quantum possessum, tm̃ prescriptũ. l. quod meo. §. fi. ⁊ ibi no. doc. ff. de acq. pos. ⁊ ꝑbat tex. cũ gl. in. l. i. §. si quis hoc interdicto. vers. iulianus. ff. de iti. actu. priua. vbi hec no. Bar. ⁊ expressius Ang. ex quo inferunt ꝙ si quis dicit se prescripsisse ius colligendi pedagium, quis ꝑbat ꝙ ɔsuetus est colligere de talibus rebus, in illis tantum quesiuit ius in quibus apparet vsus, ⁊ idem dixit Bar. vltra Fely. in. l. si publicanus. §. fi. ff. de pub. in. l. tutorum ⁊ meniũ. §. altero. col. fi. in fi. ff. de admi. tut. ⁊ pulchre in. l. cum de i rez verso. col. fi. ver. breuiter aduerte. ff. de vsur. vbi dicit ꝙ vsus prestationis nõ ꝑducit effectum nisi ad illud tm̃ ꝙ est factũ vel ad id quod necessario infertur ex illo per tex. in. d. l. i. §. si quis hoc interdicto. ⁊ ibi ponit exẽplũ. ⁊ dicit Bar. in auc. qui rem. circa fi. cõ. C. de sac. sanc. ec. ꝙ prescriptio ⁊ ɔsuetudo nõ extendunt̃ vltra id quod agitur. ¶ Et hanc regulam firmat Panor. in. d. c. auditis. col. ij. circa fi. in pe. no. dicens ꝙ tm̃ prescribitur ꝗ̃tum possidetur per illuz tex. in. c. cum contingat. vbi idem ipse no. de deci. ⁊ in repe. c. si qs contra clericum, col. antepe. de fo. compe. dicens ꝙ prescripta institutione vel confirmatione non prescribitur destitutio, q̃ prescripito in vno non extenditur ad reliquum, ⁊ in. c. cuz in tua. in. iij. no. per illum tex. de deci. vbi ẽt dicit ꝙ tantuz prescribitur quantũ possidetur. Addo do. Jas. in. l. imperio. col. ij. ver. ij. not. limita. ff. de iur. om. ⁊ do. Jac. de sanc. Geor. in suo trac. feu. in glo. in verbo, cum mero ⁊ mixto imperio. col. iiij. dicentes. Eatenus prescriptũ quatenus possessum, ⁊ do. Phi. deci. consi. lxxxv. ⁊ diligenter ꝑtenui, qui firmat per plura, ꝙ prescriptio est limitata, ita ꝙ de vno ad aliud non extenditur. vt in. c. fine possessione. de regu. iur. in. vj. ⁊ est bonus tex. ẽm eum. in. l. deniꝗ̃. cũ. l. seq. ff. ex quib. can. maio. ⁊ dicit

⁊ dicit idem Panor. in. d. c. cum contingat. circa fi. de deci. ꝙ lʒ
quis prescripserit decimas oium predioꝝ alicuius parochie vno
excepto prescriptio ad illud non extenditur, de quo latius dicetur
j. ¶ Hinc est ꝙ prescriptio certoꝝ iuriũ de presenti non extendit
ad futura omnino consimilia iuribus presentibus prescriptis, vt ꝓ
batur in. d. c. cum contingat. vbi lʒ decime noualium sint eiusdem
iuris cuius sunt antique, tamen ad prescriptionem antiquarum non
sequitur prescriptio futuraꝝ. ⁊ ibi no. Pan. in vlt. no. assignãs rõ
nes q2 in prescriptione dʒ fieri stricta interpretatio, cũ veniat ad de
tractionem iuris alterius. ¶ Addo Jo. an. in add. ad Spe. super
rubri. de his que a prela. absqʒ ma. par. ca. ante fi. magne apo. vbi
dicit ꝙ prescriptio est restringibilis intantum ꝙ per illam separã
tur de connexa ⁊ vnita, vt ipse probat per plura. ¶ Predictã re
gulam late confirmat Alex. consi. cxxij. viso puncto. ad fi. iiij. vol.
dicens ꝙ prescriptio nõ operat nisi in illo actu, quo quis fuit vsus,
⁊ idem Alex. consi. xvj. in cã ⁊ lite vertente. col. vj. circa prin. ⁊ cõ
si. lxxiiij. in presenti consultatione circa fi. referens Inno. in. c. cum
dilectus de relig. do. vbi dixit ꝙ prescriptio in vna re, qñ alius est
in possessione generali, non extenditur ad reliqua, ⁊ consi. cclxxv. in
causa fratrum. col. iij. ver. sed posito. Concludens ꝙ prescriptio
non extenditur de similibus ad similia. Hinc dixit Bal. in. c. j. in
verbo, abbatissa. in titu. qui feu. da. pos. ꝙ prescriptio ⁊ consuetu
do non debent extendi, q2 tantum habẽt de potentia quãtũ de actu.
per tex. in. d. l. j. §. si quis hoc interdicto. ver. iulianus. ff. de iti. act.
priua. per quã etiam dixit Fely. in. c. cum accessissent. colũ. xij. de
consti. ꝙ actus taciti non sunt interpretandi vltra quãʒ se extendat. ⁊
vltra predictos addo Bal. in. l. ꝙ cõstitutum. C. ne de statu defun.
vbi pulchre dixit ꝙ verba statutorum sunt multum ponderanda in
quo casu loquantur q2 etiam si prescriptio fauorabiliter disponit, tñ
ad similia non extenditur. per illum tex. ⁊ Are. consi. xxxij. in cau
sa que vertitur. circa prin. vbi dicit ꝙ consuetudo non dʒ extendi
de persona ad personã nec de re ad rem, sicut non extenditur pre
scriptio. ⁊ sic parificat consuetudinem ⁊ prescriptionem respectu
extensionis, de quo dicetur. j. col. x. ver. tertio principaliter. ⁊ hoc
consilium adde ad ibi dicta vltra Fely. in. c. auditis. † Hanc gene
12 ralem regulam primo limita, ⁊ declara vt non procedat quo ad ac
cessoria ⁊ connexa rei principali prescripte inseparabiliter, q2 ista
prescribuntur cum principali. ⁊ sic prescriptio ad ea extendit, casus
est in. l. eos. iuncta glo. C. de vsur. ⁊ ibi notant Bal. ⁊ doc. vbi sub
lata actione principali. per prescriptionẽ respectu sortis censet etiã
sublata accessoria pene ⁊ vsuraꝝ. Quã conclusionẽ late comprobat
Fel. in. d. c. auditis. col. x. in. iiij. declara. ⁊ firmat do. Pet. phi.
cor. consi. xliiij. in hac consultatione. ij. col. ij. vol. ¶ Addo bonuʒ
tex. in. l. longe. iuncta glo. de diuer. ⁊ tẽp. prescri. ⁊ in. l. si aliena. §.
j. ff. de vsucap. Per quem dixit Bar. in repe. l. de quibus. in. ij. le
13 ctu. col. ij. ff. de legi. † ꝙ prescribens fundum prescribit omnia acces
soria vt seruitutes, vt ibi dicitur. ⁊ vltra Fely. pulchre Bal. qui ad
hoc dat intell. in repe. l. fi. col. xx. C. de prescri. long. temp. ⁊ bene
dictum est, ꝙ pscriptio extenditur ad accessoria ⁊ connexa insepa
rabiliter. Nõ autem ad simpliciter connexa, q2 illa separantur per
prescriptionẽ, si possunt separari, vt pulchre dixit Jo. an. d quo non
meminit Fely. in addi. ad Spe. super rub. de his que fi. a ma. par
te ca. circa fi. magne apo. ¶ Ex quibus infero ad. q. vltra Felyn.
An prescriptio principalis prosit fideiussori, cum obligatio fideius
soris sit accesseoria ad principalẽ. l. fideiussor obligari in prin. ⁊ ibi
plene no. Bar. ff. de fideius. Istam. q. pulchre decidit Bald. in. l.
tam mandatori col. ij. circa fi. alias. iij. ver. iteʒ dubitatur. C. de nõ
14 nu. pe. ⁊ distinguit, vt ibi per eũ. ¶ † Quid aũt econuerso, si fideius
sor prescripsit, ⁊ non reus. Puta q2 prescriptio fuit interrupta cõ
tra reum, ⁊ non contra fideiussorem an prosit reo. Tangit ibidem
Bald. col. fi. ver. sed quero si fideiussor. ⁊ hec faciunt ad proposi
tum. q2 his duobus casibus tractatur de extendenda prescriptione
de persona ad personã. Predictam limitationẽ sublimita. ⁊ decla
ra, vt pulchre per Rom. singulari. dcvij. incipien. tu habes regulã
fol. xvij. vbi dicit tu habes regulã ꝙ si prescriptio facta de princi
pali trahitur ad accessorium, casus est in. l. eos. C. d vsur. in. l. si alie
na. §. j. ff. de vsuc. quod est veꝝ si accessorium ab initio inchoate pre
scriptionis inerat principali. Secus si ex postfacto cepit inesse, qm
tunc est opus quo ad illud noua prescriptione. Casus est singularis
⁊ non alibi, quem no. dicit Roma. q2 de eo habebis honorem in. l.
qui fundum. §. j. ff de vsu. pro emp. ⁊ bene facit. l. rerum mixtura. in
fi. ff. de vsuc. Hec sunt verba Roma. vbi. s. Sequitur Fel. nõ alleg.
Roma. in d. singulari, sed in. d. l. qui fundũ. §. j. in. d. c. auditis. co
15 lum. x. in. iiij. declara. ¶ † Scdo principaliter limita, ⁊ declara ꝓ
dictam regulam, ꝙ prescriptio non extenditur vt procedat quo ad
extranea. Secus quo ad ipsa preambula vt pulchre declarat Ro.

consi. cclxiij. ad predictoꝝ corroborationẽ, vbi ꝯcludit ꝙ qua ratio
ne consuetudo seu prescriptio conferens iurisdictionem in vno cen
setur contulisse in eius cõsecutiuo seu accessorio, vt est tex. optimus
ẽm eum in. d. l. si aliena. §. j. eadẽ ratione consuetudo siue prescri
ptio, que confert iurisdictionem in vno videtur contulisse in eius
antecedenti siue preambulo. Ex quo infert ꝙ prescripta iurisdictio
pronuntiandi super executione. Refert ⁊ sequit Fel. in. d. c. audi
16 tis. col. xi. ¶ † Tertio limita ⁊ declara predictam regulam, nisi ꝓ
scribat pars indiuisibilis ab ipso toto, q2 tunc prescriptio partis ex
tenditur ad totum ratione indiuidui, per id ꝙ no. in. c. cum in tua.
de deci. ⁊ per Inno. in. c. dilectus. de appel. mona. Ita no. d. Cor
se. in. c. bone. el. ij. in apostil. ad Panor. super. iij. not. de postula.
prela. ¶ Pro qua limitatione siue declaratione vltra eum est ca
sus in. l. si stillicidij. §. fi. cum. l. seq. ff. quẽadmo. seruitus amit.
17 ¶ † Hinc est ꝙ lʒ prescriptio decimaꝝ inducta in omnibus ꝑdijs
parochie, vno excepto, ad illud noñ extendatur ẽm Inn. in. c. tua.
de deci. Archi. in. c. quicunqʒ. xvj. q. j. Panor. in. c. cum contin
gat. circa fi. de deci. quos refert Feli. in. c. auditis. colũ. vj. Pa
nor. in. c. cum in tua. in. iij. per illum tex. de deci. Tamen qui pre
scribit decimas in vna parte agri culti, si alia pars inculta redigat
ad culturã, censetur prescripsisse in toto, ex quo alius non possedit
decimas in ea. Ita eleganter consuluit Panor. cons. lxxj. casus ta
lis est quidam clericus. ij. vol. Pariter qui prescripsit ius decimã
di in predio, in quo toto tempore prescriptionis fuit decimatum tri
ticum, si completa prescriptione seminetur milium, de ipso debetur
decima. ne eadem res diuerso iure censeatur contra. l. eum q edes.
ff. de vsucap. ita decidit Joan. an. post Host. in. c. cum in tua. de
deci. ⁊ ibi refert ⁊ sequitur do. Ant. de but. ver. vnde dicit Jo. an.
⁊ Panor. in ver. sed quero de ratione. ⁊ in consi. ꝓxime relato. Et
idem ẽʒ Joã. and. ⁊ do. Anto. si de arboribus forte nouiter planta
tis ꝓuenirent aliqui fructus. Et satis ꝓbat tex. in. d. c. cũ in tua. ẽʒ
18 scdam lec. vbi est casus † ꝙ monasteriũ vel ecclesia prescribens ius
decimandi in certa terra videtur prescripsisse quo ad oẽs fructus,
q possunt ex illa terra prouenire, lʒ tempore prescriptionis solum re
cepit decimam de certis fructibus, q2 alij fructus non fuerunt inde
collecti. Secus aũt si fuissent alij fructus ꝑcepti ex quibus iste non
ꝑcepisset decimã, vt declarat Panor. in. d. c. bone. el. ij. col. ij. in.
iij. nota. de postu. prela. ¶ Quod intellige qñ decima aliquorum
fructuum perceptorum fuit soluta alteri quã huic. Sed si nulli alij
soluta fuit, tunc debet illi qui prescripsit decimam certoꝝ fructuuʒ
decima omniũ alioꝝ. Nam si fuisset soluta decima de alijs fructi
bus ecclesie prediali, tunc decima deberetur de illis fructibus ec
clesie prediali ⁊ reliquoꝝ fructuum ipsi ecclesie que prescripsit, vt
not. Panor. in. d. c. cum in tua. in. ij. lec. ex quo infert quod vnum
predium põt esse parti decimale vni ecclesie, ⁊ parti alteri. Pu
ta respectu tritici vni ecclesie, ⁊ respectu vini alteri, quod refert pa
nor. placere Host. ⁊ Jo. an. ibi, lʒ Inn. videat discrepare ⁊ respon
det post eos ad regulam que facit in oppositum, ꝙ vna ⁊ eadẽ res
19 diuerso iure censeri non debet. ¶ † Ex quo infero ꝙ ius deciman
di est vniuersale ⁊ indiuiduum, vt dicit Corse. vbi. s. lʒ non declaret
vcʒ qñ decima debetur, ⁊ soluitur vni ecclesie tantum respectu eius
dem fundi. Secus si debeatur, ⁊ soluatur duabus ecclesijs vt pre
dixi. ¶ Unde in proposito est constituẽda differentia, an sit vnus
vel plures fundi. Nam si fundi sunt plures, quãuis in eadem ratio
ne, prescriptio iure decimandi in vno prescriptio non extendit ad
alios fundos in quibus nunquã fuit percepta decima seu causata pre
scriptio. Non sic aũt contingit in eodeʒ fundo vbi datur vnitas ter
minoꝝ, q2 tunc possessio vel prescriptio in parte extenditur ad totũ
vt pulchre declarat Panor. in prealle. con. lxxj. circa fi. ij. volu. ⁊
bene facit tex. in. l. iij. in prin. iuncta. l. ꝙ meo. §. fi. cum ibi no. ff. de
acq. pos. ⁊ istud apertius quam faciat Pano. dicunt ⁊ declarant
Jo. and. ⁊ do. Ant. de but. in. d. c. cum in tua. Dicit enim Jo. an.
20 ibi † quod bene potest vna ecclesia prescribere maiores decimas ⁊
alia minores etiam ex fructibus eiusdem predij. Sicut per pactuʒ
hoc potest induci. c. ex multiplici. e. ti. ⁊ lʒ hoc non placeat Inno.
dicit Jo. an. ꝙ Host. ⁊ sibi, ⁊ subdit. sed pone ꝙ predium colitur
in quo sunt etiam vites vinũ ferentes, vna ecclesia semper percepit
decimã bladi, altera semper decimã vini, vna de aridis alia de lig
dis, quare non valet non video dicit Jo. an. sed do. Anto. de but.
ibi adhuc plenius loquitur lʒ obscure in. j. not. dicens, no. ꝙ pre
scriptio extenditur ad particularitatem iuris comprehensi sub vni
co iure vt vniuersali, ⁊ lʒ prescriptio sit extensibilis rõne accessorij,
vt nota. in reg. odia. lib. vj. si tamen habet vsum iuris, vt quid vni
cum ⁊ vniuersale ad speciem vt partem in iure vniuersali compre
hensam fit prescriptionis extensione contingat eandem rem diuer
so iure censeri quando habent se vt partes separate diuerso iure cẽ

setur. Ideo non fit extẽsio prescriptionis, vnde ius decimale prescriptũ in vna re ex vsu decime grosse extenditur ad minutam in eadem re.

21 ¶ † Et ex hoc no. ꝙ ex vsu partis iuris comprehensi sub vniuerso comprehense. ꝛ hoc ideo, qꝛ ibi datur quedam cõtiguitas saltem respectu generis. Ideo per tanto fit extensio. Alleg. plene no. per Inno. in d. c. dilectus, de cap. mo. ¶ Subdit do. Anto. in d. c. cũ in tua. circa med. doc. nostri sic intelligũt decretalẽ istã inqꝫtũ dicit. Ex prescriptione grossas ꝛ minutas decimas deberi. hoc esse verum quando non apparet decimas minutas ꝑ aliam ecclesiam vel personam fuisse perceptas quo casu ex perceptione decimaꝝ grossarum sub nomine simpliciter sunt decime ipse grosse ꝛ minute vnum ad id maius. ꝛ ideo ẽt qꝫtum ad minutas censetur ꝓscriptũ, sed si alia ecclesia percepisset minutas esset interrupta prescriptio quo ad minutas. Ideo tũc colligẽti grossas dicunť grosse, ꝛ minute colligẽti minutas non est eque absonũ, eandem rem diuerso iure censeri pp diuersum accidẽs cõcurrẽs. ꝛ sicut ex pacto possunt he decime separari ꝛ diuersis deberi, ꝛ sic possibile est ex prescriptionis actu. ꝛ sic arguunt ibi Jo. an. ꝛ do. Anto. de pacto ad prescriptionem. Hec sunt formalia verba domi. Anto. licet lectu. sua sit multum corrupta, que reduxi ad bonũ sensum vt melius potui. ꝛ predicta sunt bene notanda. Nec de ipsis facit mentionẽ Fe-

22 ly. in d. c. auditis. ¶ † Secundo principaliter ad hunc articulum predicta regula que habet prescriptio non debet extendi inducitur ad arduam. q. vtrum prescriptio iurisdictionis extendatur in qua Bar. in d. l. i. §. si quis hoc interdicto. ff. de iti. actu. priua. determinat ꝙ non dicens ꝙ in iurisdictione prescribenda probata quasi possessione certi actus in illo tm̃ actu prescribit, secus est si haberet concessionem ab alio qui habet ius concedendi. Nam tunc si vtiť iurisdictione in vno actu, retineť in omnibus, vt ibi latius ꝑ Bar. ꝛ in l. si publicanus. §. fi. de publ. ꝛ in l. titium aut meuium. §. altero. in fi. ff. de admi. tut. Cuius dicta refert ꝛ sequiť do. Bertac. firmanus. in j. parte sui tra. de gabel. col. vij. circa fi. ꝛ seq. in xj. q. ꝛ vltra allegata per eum no. Bar. in l. cum de in rem verso. col. fi. ver. item si volo probare. ff. de vsur. vbi dicit ꝙ si volo probare iurisdictionem ex vsu non probabitur, nisi circa ea que fuit vsus. eandem conclusionem firmat Panor. in d. c. auditis. col. ij. circa fi. de prescri. Not. Inno. in d. c. dilectus. de capel. mona. ¶ Istam qõ. examinat per vnam col. do. Jas. in l. imperium. col. xv. ver. iij. circa predictam materiam. ff. de iur. om. ind. Referens doctri. Innoc. in c. dilecto. de offi. archi. vbi tꝫ ꝙ talis prescriptio iurisdictionis, non extenditur lꝫ extendatur consuetudo. ꝛ tandem concludit Jas. veram esse opi. ꝛ communem sniam. ꝙ cum tres sint species iurisdictionis, vcꝫ merum mixtum imperium ꝛ simplex iurisdictio. si quis vsus vna specie, intelligitur prescripsisse quo ad omnes actꝰ qui sunt eiusdem iurisdictionis ꝛ speciei. Sed non intelligitur prescripsisse in alia specie iurisdictionis. per l. si prius in princ. ff. de aq̃ plu. arcẽ. ꝛ ibi no. doc. ꝛ ista fuit doc. Cy. ꝛ Sal. in l. j. in fin. C. de eman. libe. Bal. ꝛ Pau. de cast. in d. l. imperium. quam latius declarat ibi Jas. qui tangit circa fi. xiij. col. an prescribens iurisdictionem prescribat modicam coertionem, cum sit diuerse speciei. ꝛ concludit ꝙ non hꝫ decisionẽ do. Car. ꝛ Panor. in c. cũ contingat. ꝑ illum tex. de for. cõpe. quam seqť Alex. in l. ij. post prin. ff. de iuri. om. iudi. ꝛ firmat Fely. in d. c. auditis. col. vij. circa fi. ver. prescriptio super iurisdictione. de prescri. dicens ꝙ tex. in d. c. cum contingat. non reperitur alibi quo ad hoc ꝫm Car. ꝛ Imo. in c. pastoralis in prin. ff. de leg. ꝛ in c. ex literis. j. no. e. ti. ꝛ idem Fed. in c. auditis. col. x. circa fi. qui refert ꝛ sequitur decisionem Bal. in d.

23 l. imperium. in j. cõmen. ver. circa vltimũ. col. iiij. † vbi dixit ꝙ prescripta potestate absoluẽdi, est prescripta potestas condemnandi, qꝛ sunt eiusdem speciei, vt ibi latius per Fel. ꝛ faciunt plene no. per eum in c. non potest. de iudi. Ubi late tractat, an condemnatio ꝛ absolutio a pari procedant. ꝛ vtrũ, cui cõpetit vnũ competat aliud. ꝛ notant Are. ꝛ Soc. in rub. ff. de acqui. pos. lꝫ contrarium tenuerit Panor. in c. cum olim. col. ij. ver. sꝫ iuxta predicta de prescrip. ꝛ concor. vt per Fely. vbi. s. ¶ Et vltra eum, ꝛ Jas. addo ꝙ hanc. q. late examinat Alex. consi. lxviij. viso ꝛ dudum discusso. pe. col. ij. vol. ꝛ seqť doctri. Cy. ꝛ Saly. in d. l. j. C. de eman. lib. Concludens post eos, ꝙ si per consuetudinem aliquis vsus est vna specie iurisdictionis, puta simplicis iurisdictionis acquirit iurisdictionẽꝫ quo ad omnes actus qui comprehenduntur sub illa specie iurisdictionis simplicis, arg. l. si stillicidij. §. fi. ff. quemad. ser. amit. Non autem qꝫtũ ad diuersam speciẽꝫ iurisdictionis vcꝫ quo ad ea q̃ sunt meri imperij, arg. d. l. si prius. in prin. ff. de aqua plu. arc. ꝛ ibi not. Soc. ꝛ in d. c. ij. de capel. mona. cuꝫ pluribus concor. adduc. per Alex. vbi. s. ¶ Et ita procedat vltra prefatos doc. quod voluit panor. in c. cum in tua. in ij. nota. ꝛ in ver. sed quero ex mente Joan. and. ibi de deci. vbi videtur impugnare dicta Barto. in d. l. j. §. si quis hoc interdicto. dicens ꝙ si in aliquo loco aliquis exercuit actus iurisdictionis occurrentes animo scꝫ vtendi iurisdictione vniuersali, ꝙ post prescriptionem completam poterit vti iurisdictione in alijs casibus occurrentibus in quibus non fuit vsus. Finge enim dicit Panor. ꝙ homicidium non fuit ibi commissum per. xl. ann. sed in eo loco cõmissa fuerunt alia scelera, que iste tãqꝫ superior puniuit si post prescriptionem contingat perpetrari homicidium, certe poterit iste, qui prefato modo prescripsit iurisdictionẽ illud punire ꝫm Panor. arg. illius tex. ꝛ est ratio, lꝫ ipse non dicat, qꝛ tunc non fit extensio ad aliam speciem iurisdictionis sed ad alios actus eiusdem speciei, vcꝫ meri imperij. ¶ † Sic etiam ꝓcedit, ꝙ no. vo

24 luit Flo. in l. si quis diuturno. ff. si ser. vendi. vbi dixit ꝙ prescriptio iurisdictionis in causa appellationis non extenditur ad simplicem querelam. ꝛ ꝙ prescriptio iurisdictionis in ciuilibus non extendiť ad criminalia. ꝛ hoc vltimũ refert Fely. in d. c. auditis. circa medium de presc i. Ratio qꝛ ista sunt diuerse speciei.

25 ¶ † Sed si queratur an possit fieri extensio consuetudinis quo ad certum separatum territorium, concludit Alex. vbi. s. ꝙ non, ꝛ ita procedant notata per Inno. in c. fi. de offic. Arch. ꝛ idem est qñ iurisdictio esset quesita prescriptione sicut qñ est quesita consuetudine, vt ibi per Alex. in d. consi. xvj. in causa ꝛ lite. col. vj. v. volu. vbi concludit, ꝙ prescriptio iurisdictionis in certa parte hominum ville non extenditur ad totam villam, ꝛ consil. xxxiij. ponderatis his. ij. col. v. vol. no. Soci. consi. cxvj. abunde ꝛ subtiliter circa fi. ij. col. ver. solum ergo restat. dicens ꝙ si prescripsi iurisdictionem in certis actibus, non possum extendere ad alios actus ꝙ intellige hꝫ ꝓdictã doctri. vcꝫ respectu diuerse speciei. ¶ Et sic vult Alex. pal leg. consi. xvj. ꝙ prescripta iurisdictione in certas personas nõ extenditur ad alias. ¶ De quo articulo, an prescriptio iurisdictionis in vna persona extendatur ad alias dic vt plene pꝫ in c. dilectus. col. j. ꝛ super verbo possessoriũ, de capel. mona. ꝛ But. ꝛ ibi per roma. consi. cccxlvij. ad fi. ꝛ pulchre per Panor. in sua dispu. incip. duo clerici. vlti. col. ꝛ late per Fely. in d. c. auditis. col. ix. versic. tertia declaratio. ¶ Predictam conclusionem que habet ꝙ prescriptio iurisdictionis non extendiť ad diuersam speciem, vt predixi, limita ꝛ declara primo, vt ꝓcedat in iurisdictione acquirenda. Sed secus est in iurisdictione retinenda, qꝛ tota retineť per exercitiuꝫ vnius actus ꝫm Bar. in l. arboribus. §. de illo. ff. de vsufr. per

26 illum tex. vbi probať † ꝙ per vnum actum singularem retinetur q̃si possessio totius iuris in vniuerso. ꝛ ita summat ibi Barto. ꝛ ideo si quis exerceret iurisdictionem in accusando sed non in inquirendo, diciť quasi possessio totius iurisdictionis retineri, vt non currat cõtra eum prescriptio. Ita Bar. in l. si vnus. ff. de serui. rust. predio. ꝛ ibi no. Flo. ꝛ idem Flo. in l. vna est via. eo. titu. ꝛ fuit de mente Spe. in titu. de prescri. in iiij. parte. col. pe. ver. sed pone miles. vbi videtur concludere, ꝙ si habens iurisdictionẽꝫ in vniuerso vsus est ipsa in certis capitulis, retinuit iurisdictionem in totuꝫ, adeo ꝙ sibi non obstat prescriptio in his in quibus vsus non est, ꝛ ita limitat. ꝛ declarat do. Bertac. Firmanus dicta Bart. in d. §. si qs h interdicto in j. parte trac. de gabel. col. viij. in prin. in ix. questio. ¶ Ultra quem addo Bal. in l. is qui vsumfructum. ff. quemad. serui. amit. vbi dixit per illum tex. quod qui non vtitur iurisdictione in totum, sed in parte retinet quasi possessionẽ totius, ꝛ ante omnes hoc aperte voluit Inno. in d. c. dilectus. col. ij. in gl. super verbo possessorium. de capel. mona. vbi formaliter dicit ꝙ si episcopꝰ vel quicunqꝫ alius habet iurisdictionem vel aliud ius generale a iure, vel a consuetudine, vel a statuto in aliqua loca vel personas qꝫtocunqꝫ tpe stet, ꝙ in aliquo illoꝝ locoꝝ, vel ꝑsonaꝝ non vtatur iurisdictione, vel omni iure, ꝙ in eis habet, vel aliquo capitulo, nõ tamen ꝯ eum prescribitur, qꝛ semper possidet. Nam exercendo illud ius vel vnũ capitulũ illius iuris generalis in vno loco, in omnibus locis, personis, ꝛ capitulis retinere videtur, nisi amittat possessionem, vel qꝛ expellatur vel reuertens non admittatur, vel suspicetur se posse repelli. Nam cum hec iura sint contingua, sufficit i vno predictorum retinere possessionem. ff. de acquir. pos. l. possideri. in prin. Inmo nec prescriptio eius temporis, cuius non extet memoria currit. De qua no. in c. quid per nouale. de v e bo. signi. qꝛ semper possidet. ꝛ si ꝯrium diceretur sequeretur absurditas, vt ibi late ꝓbat Inno. cuius hec sunt verba idem tenet do. Signo. consi. lxx. in q. vertente inter cõe Parme. col. vij. ver. venio ad quartũ vbi concludit, ꝙ ex retentione ꝛ vsu in vna parte rei indiuidue impeditur prescriptio in omnibus, ꝛ bene facit tex. in preallleg. l. si stillicidijs. §. fi. cum l. seq. ff. quemadmo. ser. amit. ¶ † Secundo limita ꝛ

27 declara predictam conclusionem ꝛ dicta Bar. in d. §. si quis hoc interdicto. procedere qñ alius est in possessione vel quasi vniuersa

li certi.

li certi loci. Tunc enim prescribens contra eum in certis actibus i bis solum acquirit ius. Sed nullo alio existente in quasi possessio ne iurisdictionis quasi possessio vnius actus causat ius vniuersale. Item solenniter declarat Inno. in. c. dilecto. col. fi. de offi. Archi. per tex. optimũ. in. c. j. de reli. do. vbi ipse idem tenet cũ gcor. ad duc. per Fely. in. d. c. auditis. col. viij. in. iij. decla. comprobantem per plura. ❡ Ultra quẽ addo ꝙ idem voluit Inno. in. c. dilect⁹. col. j. de capel. mona. ꝛ in. c. cum dilectus de reli. domi. quẽ refert ꝛ sequitᷣ Panor. in preelleg. consi. lxxj. vltra medi. ver. iij. ad idẽ. ij. vol. vbi dicunt ꝙ exercens iurisdictionem vniuersalem in loco videtᷣ iurisdictionem in totum acquirere dummodo alius non sit in possessione generali. Nam tunc tm̃ acquirit respectu capitulorum seu actuum quos exercuit. ꝛ hoc casu põt ꝓcedere dictũ Bar. in. d. §. si quis hoc interdicto. fm Panor. vbi. s. qui idem sentit in. c. cum in tua. in. iij. no. de deci. ꝛ in. d. c. auditis. ad fi. ij. col. in penu.
28 no. ❡ †Hinc est ꝙ prescribens iurisdictionem territorij puniendo subditos põt punire ẽt forenses in territorio delinquentes lʒ in eis nunꝗ̃ sit vsus iurisdictione vt no. Flo. in. l. si quis diuturno. ff. si ser. ven. Bal. in addi. ad Spe. in titu. de iuri. om. iu. §. fi. quos refert ꝛ sequitur Fely. in. d. c. auditis. col. ix. ver. sic etiam intellige.

❡ Tertio principaliter in hoc articulo videndum esset an consue tudo extendatur. Sed qꝛ hic non intendo tractare nisi de prescri ptione ꝛ non de consuetudine nisi incidenter, inquantum hʒ in se in clusam prescriptionẽ tangam succincte. Dico igitur ꝙ istum passuʒ
29 attigit Fely. in. d. c. auditis. col. vij. versi. consuetudo. dicens† ꝙ ꝯsuetudo regulariter non extenditur, vt no. Bal. in. c. j. in fi. prin. in titu. de feu. cogni. ꝛ hanc conclusionem comprobat per plura ꝗ̃ postea ipse Fely. ibi latius declarat colũ. ix. dicens ꝙ consuetudo tanꝗ̃ fauorabilis non est restringenda sed dilatanda saltem ad ea que sunt similia ꝛ eiusdem rationis, vnde si prescriptio non extẽdatᷣ ad noua monasteria consuetudo tamen extenditᷣ. c. cum olim. de cõ sue. ꝛ late no. Inn. in. c. dilecto. prope fi. ꝛ ibi clare But. de offic. Archi. Nam in ꝯsuetudine ꝯsiderat equitas sed in prescriptione vertitur rigor ꝛ odium fm Bal. in. l. de quibus. col. xij. ver. restat videre. ff. de legi. ꝛ in. l. scimus, prope fi. prin. C. de inoffic. testa. ꝛ in l. non dubium. col. iij. ver. tu potes. C. de lega. Ubi dicit ꝙ lʒ con suetudo ꝛ statutum interdum extendatur, tamen secus est in prescri ptione, qꝛ prescriptio consistit in actibus limitatis, ꝛ non egreditur formam illorum, alleg. Inn. in. d. c. dilecto. ❡ Subdit deinde Fe ly. vbi. s. ꝙ multi non faciunt differentiaʒ inter prescriptionem ꝛ cõ suetudinem, quo ad extensionem per plura ibi adducta, ꝛ ideo con corda, vt ibi per eum, qui concludit predictam declarationem pro cedere in consuetudine non preiudicante iuri alterius. Nam tunc dʒ extendi. Contraria aũt loquuntur fm eum in consuetudine pre scripta preiudicante iuri alterius, qꝛ illa non extenditᷣ, ꝛ videtur bo na concordia. Adde ꝙ ista concordia bene faciunt plene not. per Moder. in. l. fi. col. v. ff. de const. prin. vbi in beneficijs ꝛ gratijs fit latissima interpretatio, nisi quatenus preiudicant iuri alterius, quia tunc restringuntur vt non ledant ius tertij. Et idem dixit Fel. in. d. c. auditis. col. ix. versic. sic etiam trãseat, qꝛ consuetudo potest extẽ di ex idẽtitate rationis, qñ non hʒ legem contrariam fm Panor. i. c. translato. in fi. de consti. ꝛ ita procedit gl. in. l. de quibus. ff. de le. extendens consuetudinem, que excludit canonicum regularem a feu do ad personam similem cum ibi no. per Bal. qui tarbit consuetu dines ad casus similes, ponendo plura exẽpla. ❡ Et vltra Fel. an consuetudo extendatur de similibus ad similia tangit Bar. in re pe. fine in secunda lec. d. l. de quibus col. j. circa fi. ꝛ. ij. ꝛ ibi no. le te Ias. col. iij. ꝛ. iiij. qui post oẽs late tractat, an extendatur simile consuetudinis vt vincat legem. ❡ Ultimo an prescriptio extẽdatᷣ de tpe ad tempus, de re ad rem, de loco ad locum, de psonis ad p sonas, de rebus ad res, vltra Fely. in. d. c. auditis. tradit latissime Bal. in repe. l. i. in tribus vlt. col. C. de eman. liber. posita in calce sui cõmenti octaui libri codic. ❡ Et de istis quatuor extensionibus in simili circa prorogationem iurisdictionis est gl. ordi. in. l. i. C. de iu. om. iud. ❡ Et per hoc remanet expedita hec difficilis ꝛ pericu losa materia extensionis prescriptionis vt attestatur Fel. in. d. c. au ditis. col. vi. in prin. versi. ceterum pro ordinanda. ꝛ si quis viderit scripta Fely. comperiet me clarius loquutũ fuisse in hoc laborioso articulo ꝛ plura addidisse vltra eum licet ibi cumulauerit propemo dum infinita. ❡ Quartus principalis resultat effectus ex predicta doctrina an prescriptio sit fauorabilis vel odiosa, qꝛ vbi exceptio p scriptionis est fauorabilis, Quod prescriptio. xxx. an. dicatur po tius fauorabilis ꝗ̃ odiosa data ignorantia ꝛ bona fide prout. s. con clu. in prin. huius. ij. partis. col. ij. sentit aperte Panor. in. c. fina.
30 col. v. circa fi. de prescrip. vt qꝛ iuncta cum bona fide† debitor tu tus prescriptione si soluat per errorem repetit. Secus qñ prescri ptio esset odiosa, qꝛ iuncta cum mala fide, vt declarat Pau. de ca. post gl. in. l. fi. §. i. ff. rem ra. habe. per. l. qui exceptionem. ff. de con di. inde. Refert ꝛ commendat Fel. in. c. fi. col. iiij. ver. demum cir ca predictam. de prescri. Et dixi in. j. parte in prin. in. v. q. col. vij. circa me. ❡ Sed erit difficile dare casuʒ, in quo currat prescriptio in actione personali de iure cano. propter malam fidem debitoris, vel defuncti, que nocet heredi, vt latius dicetur in. ij. parte. iij. par tis princi. proxime seq.

Nunc transgrediamur ad

tertiam partem principaleʒ huius tractatus, in qua pn cipaliter videndum est de prescriptione rerum corpora lium, ꝛ hʒ tres partes.

❡ In prima tractatur de titulo.
❡ In secunda de bona ꝛ mala fide ꝛ titulo permixtim.
❡ In tertia ꝛ vltima de traditione ꝛ possessione.

SVMMARIVM

1 Corporalium rex prescriptio quatuor principaliter exigit.
2 Prescriptio nõ cadit nisi in aptis ꝛ habilibus prescribi.
3 Titulus iustus cũ possessione iniusta non ꝓdest ad prescriptioneʒ qꝛ in prescriptione requiritur ius ꝛ factum.

1 **Primo igitur** quero capiendo primam partem hu ius tertie partis prin. ❡ †Quot req rantur ad prescriptionem rerum corporalium, Dico quod quatuor principaliter requiruntur, titulus, bona fides, traditio, vel aliquid ꝙ habeatur loco traditionis, ꝛ possessio ꝯtinuata absꝙ interruptione per tempus a lege diffinitum, vcʒ triennio in mobilibus, ꝛ decẽ an nis inter presentes ꝛ viginti inter absentes in immobilibus, cum ti tulo ꝛ bona fide. Ita no. Bar. in. l. vnica. C. de vsucap. transfor. p illum tex. ꝛ Pet. de ancha. in. c. possessor. in fi. commen. de regu. iur. in. vj. Hec probantur in. l. ij. ꝛ in. l. diutina. ꝛ. l. super longi. C. d prescri. lon. temp. ꝛ in. l. nullo. C. de rei ven. iuncta. l. iij. ꝛ. l. sine pos sessione. ff. de vsuc. ꝛ insti. de vsuc. in prin. ꝛ est gl. magistra. in ru. ff. de diuer. ꝛ tempo. pres. que ponit aliud requisitum, ꝙ res non sit p hibita prescribi. Sed videtur superfluum† qꝛ prescriptio non cadit
2 nisi in aptis ꝛ habilibus prescribi, vt in simili no. d. Ias. in. l. i. in pn cip. col. vi. circa fi. ff. de acqui. pos. dicens, ꝙ diffinitio semper intel ligitur loqui de habilibus per. l. vt gradatim. §. j. ff. de mu. ꝛ hono. ꝛ plene no. Bal. ꝛ Ang. in. d. l. super longi. in prin. colligentes se ptem requisita ad prescriptionem longi temp. que in effectu com prehenduntur in predictis quatuor, ꝛ quinꝙ ponit Pau. de cast. in. l. celsus. circa fi. ff. de vsuc. ❡ Hinc dixit Bal. in repe. l. j. col. iiij. C. de eman. lib. ꝙ in prescriptione requiritur ius ꝛ factum, idest
3 titulus ꝛ possessio, ꝛ in vtroꝙ dʒ adesse iustitia. † ꝛ ideo titulus iust⁹ cum possessione iniusta non prodest ad prescriptionem. l. nec ex ve ra. ꝛ ibi not. Barto. C. de acqui. pos. ꝛ. l. stipulationem. ꝛ ibi no. ff. eo. ti. ❡ Et requisita in omni prescriptione, tam in rebus corporali bus ꝗ̃ iuribus incorporalibus, summatim colligit practi. Papi. i forma responsio. rei conuen. in gl. in ver. exceptionem prescriptio nis. col. i. ꝛ. ij. que latius. j. sigillatim declarabuntur suis in locis. ❡ Et que requirantur ad prescribendum res corporales, plene no ta. Host. in summa de prescri. sub titu. de prescr. rerum immobi. ꝛ Azo in sum. C. de vsuc. pro emp. ❡ Sed hoc loco principaliter vi dendum est de titu. ꝛ de bona ꝛ mala fide. De traditione autem ꝛ possessione ac eius continuatione, ꝛ qualiter probetur, plene dicetᷣ in repe. l. celsus. in tertia ꝛ quarta pte ꝛ ibi videbimus primo post Bar. qualis titulus requiritur, ꝛ an error iuris vel facti causet iustũ titulum, ꝛ quis dicatur error iustus circa titulum. ꝛ in. ij. ꝛ. iij. par te probetur, vel presumatur bona vel mala fides, ꝛ ex quibus. hic aũt solum attingam ea que non dicentur, nec habentur in. d. c. cel sus. De tempore vero requisito ad prescriptionem cum accessorijs dicetur in quarta parte principali huius tractatus, que proxime sequitur.

SVMMARIVM

1 Titulus dicitur cã habilis ad dominij translationem ꝗ̃tũ ad pro positum ꝛ quot modis sumatur titulus.
2 Titulus dicitur iusta cã possessionis.

1 **Secundo quero** in specie qd sit titulus, ꝛ breui ter† titulus dᷣ cã habilis ad do

minij translationẽ q̃tũ ad ꝓpositũ, lz multis alijs modis summatur titulus s̃m Cy. in. l. cogi. C. de pe. here. Refert Paul. de cast. in. d. l. celsus. circa fi. commen. ver. vltimo ex omnibus notant Glo. & doc. Car. in cle. j. circa prin. de censi. & dicit Bal. in. l. ancille. in. iiij. oppo. C. de fur. † ꝙ titulus dicitur iusta cã possessionis.
2 ¶ Et quot modis a iur̃ accipiat̃ titulus, tradit glo. magistra. in. l. nõ est in gl. j. C. fam. her. & alia glo. in auc. de eccle. ti. ¶ Et q̃ sint tituli habiles ad dominij translationem, enumerat tex. in. l. j. cũ se quen. ff. de pu. & habetur in pluribus titulis positis post rubri. ff. de vsucap. vsq3 ad titu. de re iudica.

SVMMARIVM

1 Titulus qualis requiratur ad prescriptionem.
2 Rem suam nemo prescribere dicitur.
Quod semel est meũ non potest amplius esse meum.
3 Tituli q̃ sufficiant ad prescribendum plenum dominium, aut vsum fructum aut emphytheosim.
4 Titulus iustus sufficiẽs ad prescriptionem quot modis dicatur.
5 Titulus lucratiuus donationis vt legati rei aliene an sit potens ad prescribẽdũ cum bona fide & de iure canonico.
6 Donatio iuris spiritualis facta laico non prestat iustum titulu3 prescribendi.

1 **Tertio quero** † qualis titulus requirat̃ ad prescriptionẽ. Sic ꝙ talis q̃ esset sufficiẽs ad transferendũ dñium, si tradẽs esset dñs, q̃ habitus a nõ dño trãsfert vsucapiendi seu prescribẽdi conditionem. l. clauibus. in fi. ff. de zhẽ. emp. Alias, si ille a quo habitus fuit titulus, & q̃ tradidit fuisset dñs, translatũ fuisset dñiũ per titulũ & ꝑ traditionẽ. instit. de re. diui. & l. traditionibus. C. de pac. Nec esset de prescriptione tractãdum. † qꝛ nemo prescribit rem suam. l. sequitur. §. lana. ff. de vsuc. ꝑ
2 regulam que h3. Quod semel est meũ, non põt amplius effici meũ. l. & an eadem. §. actiones. ff. de exec. re. iud. ita declarat Imol. in repe. c. fi. col. viij. ver. qualis autem titulus. de prescrip. & Aret. insti. de vsuca. in prin. vers. nota ẽt ꝙ requiritur tituli habilitas.
¶ Quod est verum qñ res est sua irreuocabiliter, sed si est sua reuocabiliter, qꝛ ille tenet̃ alteri restituere, siue põt ab eo reuocari, ꝓscribere tũc põt quis rem reuocabiliter suam. l. in bello. §. si quis ser uus. & ibi no. Bar. ff. de cap. & Bar. in. l. sequitur. §. fructus. ad fi. ff. de vsuc. ¶ Adde pulchre Bal. in rub. ꝯ prescri. circa prin. vbi
3 dicit † ꝙ ad prescribendum plenum dominium sufficit habere titulum super proprietate. ad prescribendum vsumfructum sufficit habere titulum super vsufructu. ad prescribendum emphytheosi3. sufficit habere titulum super emphytheesi. & sic de similibus. Adde eundem Bar. in. l. iij. col. fi. ver. ad tertium. C. ꝙ me. cau.
4 ¶ † Et dicit gl. in. c. si diligenti. in gl. magna, in verbo, iustus titulus. circa med. de prescrip. ꝙ titulus iustus ad prescriptionem dicitur, qñ quis habet causam a non domino si tamen prescribens credidit tradentem esse dominum. ¶ Item dicitur iustus titulus, qui tendit ad dominij translationem cessante scientia rei aliene. l. iusto. in princi. ff. de vsucap. ¶ Item omnis titulus, quem pretor tuetur ẽt cum rei aliene scientia, dicitur iustus. Casus est no. in. l. & generaliter. ff. de noxa. nota. Firman. in reper. in ver. titulus iustus.
¶ Et de illius tex. intellec. & an ꝓcedat de iure ca. no. plene Ale. post bar. & Imo. in. l. si finita. §. si de vectigalib⁹. col. iij. & iiij. ff. de dã. infe. & dicã in vlti. q. ij. partis ꝓxi. seq. ¶ Et sufficit titulus verus vel putatiuus causatus iusto errore, vt. l. celsus. cum mã, vbi la
5 te dicet̃. ff. de vsuc. ¶ † Et an titulus lucratiuus puta donationis vł legati rei aliene sit potens ad prescribendum cum bona fide de iure cano. no. Fel. in. c. si diligenti. col. vlti. de prescr. vbi concludit, ꝙ reprobata opinio. Are. in. l. apud iulianum. §. constat. col. pe. ff. de leg. j. Sequitur de. Clau. Aquen. in. l. naturaliter. col. ij. circa
6 finem. ff. de vsuca. ¶ † Et no. qõ donatio iuris spiritualis facta laico non prestat iustum titulum prescribendi, vt per Panor. in. c. dudum. circa prin. de deci. ¶ Successiue esset hic tractandum an & quando titulus sit necessarius ad prescribendu3, tam de iure ciuili quam canonico. Sed quia ista questio est cõnexa cum materia bonefidei vc3 an ambo. s. bona fides & titulus requirantur ad prescribendum, vel alterum sufficiat. Ideo reseruo dicendum in seq. parte huius tertie partis, vbi tractabitur materia bone fidei. & ibi vide in. v. colum.

SVMMARIVM

1 Titulus diuisionis an sit sufficiens ad prescribendum.

1 **Quarto quero** † An titulus diuisionis sit sufficiẽs ad prescribendum. de hoc est casus no. in. l. j. cum gl. C. commu. vtriusq̃. iudi. & ibi no. Bal. & Sal. in. l. cum solus h3 vnum intelle. ff. de vsuca. vbi Bar. ponit doctri. in. j. col. versi. Sed extra gl. Quam ibi declarant & sequuntur Ange. & Imo. circa prin. commen. not. Alex. consi. cxxxvij. in causa & lite vertente. col. iiij. ver. nec ẽt probat̃. ij. vol. & consi. xxiiij. ponderatis his que in themate. vlti. col. v. volu.

SVMMARIVM

1 Distinctio sup titulo trãsactionis an sufficiat ad prescribendum.
2 Titulus transactionis sufficiẽs ad prescribẽdũ vbi res traditur.

1 **Quinto quero** † Quid de titulo transactionis. an sit sufficiens ad prescribendum. de hoc est casus repu. singu. in. l. ꝑ fundo. C. de transactio. & ibi no. gl. Bar. & doc. vbi singulariter distinguitur, ꝙ aut res dimittitur penes possessorem, & tunc transactio non h̃r ꝓ titulo, nec transfert dominium vel prescribendi conditionom. An vero res traditur a parte, & tunc h̃r pro legitimo titulo. & ex transactione transfertur dominium, si tradens erat dominus, alias conscribendi conditio. & ita ꝑ illum tex. distinguit gl. no. in. l. j. & ibi Bar. ff. de vsuc. pro emptore. & sequuntur cõiter doc. in. d. l. si pro fundo, vt ibi Alexã. & Ias. col. vlti. Ultra quos addo Bal. in. c. j. in prin. in ti. de controuer. inter vassal. & alium de benefi. Alexan. prealleg. consi. xxiiij. pon
2 deratis. col. fi. ver. accedit ẽt titulus. v. vo. ¶ † Et ꝙ titulus transactionis sit potens ad prescribẽdum vbi res traditur, est casus in. l. ex cã transactionis. C. de vsuca. pro emp. no. Corne. consi. xvj. viso primo themate. circa prin. ij. vol.

SVMMARIVM

1 Uendens, donans, vel concedens quicquid iuris habet in aliqua re an titulus istius venditionis, donationis, & concessionis causet prescriptionem.
2 Possideri non potest res sub incerto concessa & absq3 possessione non procedit prescriptio.
3 Uendentis mala fides nocere non debet ementi.

1 **Sexto quero** † Quid si quis vendit, donat, vel concedit quicquid iuris h3 in tali re. An iste titulus causet prescriptionẽ. Istã qõ. attingit Bar. in. l. si sic. §. j. in fi. commen. ff. de leg. j. & plene in. l. emptor. ff. ꝑ emp. Ubi not. decidit ꝙ talis concessio siue titulus nihil operatur, & ꝙ non sufficit ad prescribendum, nisi constet de iure concedentis propter incertitudinem, & seq̃r Alexan. in. d. l. si sic. §. j. col. vlt. adducens ꝑ conclusione. Barto. tex. no. in. l. ꝙ si in venditione, & in. l. ꝙ si sic. ff. de here. vel act. vendi. & idem Alex. consi. xxviij. visis & accurate ponderatis. col. iij. ver. ad predictoꝝ. j. vol. & consi. xliij. viso & considerato themate. col. ij. & consil. clxxxvij. in hac cã. col. ij. ver. circa ꝑmum. ij. vol. Ro. consi. clxiiij. viso priuilegio. Fely. in. c. ij. col. v. ꝺ rescrip. ¶ Hanc conclusionẽ limitat no. Bart. in. d. l. emptor. vt ꝓcedat, qñ venditio fuit facta hoc modo. Uendo quicquid iuris
2 habeo. Itẽ tibi trado quicquid iuris habeo. † tunc enim nõ põt sic possideri ꝑꝑ incertitudinem. l. iij. §. incertam. & l. locus. ff. de acqr. pos. Ideo nõ procedit prescriptio sine possessione. l. sine possessione. ff. de vsuc. ¶ Sed si vendo quicquid iuris habeo, & trado fundũ totum, tunc ꝓcedit prescriptio, qꝛ emptor credit se totũ emisse. argu. l. sed si fundum. ff. ꝑ emp. ita dicit Bar. vbi. s. ¶ Et limitationem istam sequitur Alex. in. d. l. si sic. §. j. vbi aliam tradit Paul. de ca. quẽ ad premissoꝝ declarationẽ omnino vide, & pulchre Alexan. in. d. l. locus. qui ponit an vendens quicquid iuris h3 teneatur de euic. vel ad pretij restitutionẽ, si apparet eũ nullum ius habere, & ibi examinat dicta Bar. in. d. l. emptor. & sequitur, Excepto inq̃3
3 tum vult † ꝙ mala fides vendentis modo predicto nõ nocet emptori. dicens hoc hodie non procedere per auct. male fidei. C. de prescrip. long. temp. ¶ Adde de titulo donationis an sufficiat ad prescriptionem Bal. dicentem quod sic in. c. si diligenti. colũ. pen. de prescrip. & ibi an per clausulam non obstan. conferatur iustus titulus vel per verba enũtiatiua.

SVMMARIVM

1 Titulus habitus ab eo cui bonis erat interdictũ vel ab eo quẽ q̃s scit male ꝯsumptuꝝ an prestet cãm prescribendi.

1 Septimo quero † quid d titulo habito ab eo cui bonis erat interdictum, vel ab eo quē quis scinit ꝯsumptuꝝ in aliquos malos vsus. An talis titulus prestet cām prescribēdi. Dic vt per Bar. in. l. si qs cum scire. vbi tex. ff. de vsuc. ꝓ emp. ⁊ ibi vide de titulo habito a ludēte p gl. ⁊ Panor. in. c. si diligenti. co. v. de prescrip. Ubi inuenies de titulo habito a ꝓdigo vel luxuriose viuente. ⁊ ibi no. Fel. col. iiij.

SVMMARIVM

1 Titulus habitus a furioso an det cām prescribendi.
2 Titulus habitus a fure habet̄ pro non titulo.

1 Octauo quero † quid d titulo habito a furioso pupillo vel adulto absq̄ decreto ⁊ solēnitatibus reqsitis. An prestet cāꝫ prescribendi. Dic vt hꝫ in. l. ij. §. si a furioso. ⁊ §. si a pupillo. ff. de vsuc. ꝓ emp. Ubi Bar. dat plenam doc. not. Panor. ⁊ Fel. in. d. c. si diligēti. col. iiij. ⁊. v. ⁊ dicet̄ aliquid in repe. l. celsus. ⁊ in. j. parte vlti. partis huius tractatus. ¶ Quid aūt de titulo habito a fure. Bal. in. l. inciuile. versi. conclusiue ergo. C. de fur. dicit. † Quod titulus habitus a fure habet̄
2 pro non titulo. Nec patrocinatur emptori. ⁊ sic non prestat vsucapiendi causam. Nec mirum. Quia res est effecta vitio reali. §. furtiue. insti. de vsuc.

SVMMARIVM

1 Habens titulum ignorās autem se habere non prescribit, qꝛ nō dicitur habere bonam fidem.
2 Scientia tituli ad causandam bonā fidem est necessaria.
3 Furiosus ⁊ infans possunt prescribere mediāte tutore vel curator̄.
4 Ad prescribendum nō reqrit̄ q̄ appareat aliquē sciuisse de titulo, sed q̄ appareat titulū habuisse ⁊ possedisse.
5 Bone fidei possessor dicitur q putat rē esse tradentis.
6 Scientia tituli in initio possessionis non est prescribenti necessaria, sed tantum quod scientia tituli superueniat ante completam prescriptionem.
Usucapio scienti competit.
7 Testis deponens super titulo emptionis ad prescriptionē probandam non tenet̄ deponere in pretio.
8 Confirmatio tituli inualidi an ipsum reddat iustum ad prescribendum.

1 Nono quero † vtrum ille qui hꝫ titulū ⁊ ignorat se habere prescribat. Dic q̄ nō qꝛ non dicit̄ habere bonā fideꝫ. ⁊ h̄ vbi titulus est necessarius ad prescriptionē. Ita dicit Bal. in. l. j. col. f. ver. nunc venio. C. per quas pers. ⁊ ibi sequitur Sal. allegans ꝓ casu tex. in. l. possessio quoq̄. §. ⁊ si possessio. ff. de acq. pos. ibi scienti vsucapio competit refert Fel. in. c. illud. col. f. de prescri. ⁊ ante ipsum Alex. in. l. naturaliter. in apost. ad Bar. col. iiij. ff. de vsuc. Sed Bal. ēt allegat illū tex. ante Sal. ⁊ assignat rationem. Quia ad prescriptionem reqrit̄ bona fides, q̄
2 non cadit in ignorante. † Et sic exigitur scientia tituli ad causandaꝫ bonam fi. Addo tex. in. l. j. vbi est casus, ⁊ ibi gl. in verbo interuenerit, que assignat predictā rōem. C. de acq pos. ⁊ ibi no. doc. ⁊ Ale. in. d. §. ⁊ si possessio. in primis ꝟbis. ¶ Et vltra ibi no. adde Dy. in. c. sine possessione. co. ij. de reg. iur. in. vi. vbi tractat, an quis possit prescribere p ꝓcuratorem ⁊ neg. gest. Nō ob. si opponat̄ de furioso ⁊ infante, q non possunt scire. l. in negotijs. ff. de regu. iur. Tū
3 prescribere possunt † qꝛ prescribunt mediante psona tutoris vel curatoris. Circa q̄ no. quod pupillus, si tutore autho͛e cepit possidere, vsucapit, vel prescribit sine tutore, aut si hꝫ animū possidendi, poterit prescribere. Furiosus aūt nō pōt incipere possidere per se, ⁊ ita non incipit vsucapere. Quod aūt ante furorem incepit possidere, pōt vsucapere vel prescribere. l. seqt̄ §. j. ij. ⁊. iij. ff. de vsucap. no. Azo in sum. C. de vsuc. ꝓ emp. col. j. ver. vsucapere potest. p quos possunt possessionē acquirere, ⁊ iam quesitam continuare. ⁊ sic exigitur scientia tutoris vel curatoris, vt declarat Aret. in. l. locus. circa fi. commē. ff. de acqui. pos. Sed lꝫ Fel. ita simpliciter transeat cū dicto Bal. ⁊ Saly. in. d. l. j. C. p quas pers. Reperio vltra eū q̄d Bar. voluit totum ꝯriū in. l. ij. §. si sub conditione in fi. cōmen. ff. de vsuc. pro emp. Ubi dicit hec ꝟba. Ex his ꝯcludit̄ † q̄ sufficit si
4 apparet titulū me habuisse, ⁊ possedisse, lꝫ non appareat me sciuisse de titulo in initio possessionis. Quod est notā. ⁊ loqt̄ ad effectum
5 prescribendi, vt ex precedentibus pꝫ, ⁊ ibi seqt̄ Imol. dicens † Iteꝫ nota quod bone fidei possessor dicitur, qui putat rem esse tradentis, licet non putet se adhuc factū dn̄m q̄ est no. dignum. ⁊ no. bene, qꝛ talis vsucapit, si verus titulus adsit, lꝫ ipse ignoret eum adesse, ⁊ cōsequenter ex illo titulo non possideat, q̄ est ēt singulariter notādū. Hec sunt verba Imo. ⁊ idem tꝫ ibi Ang. dicens quod si re vera apparet titulus, ⁊ est facta traditio, ⁊ recipiens habuit bonā fideꝫ tēpore traditionis, lꝫ titulū ignorauerit, hec ignorātia sibi non nocet. Non est ergo necesse, dicit Ang. vsucapientē scire d tit. in possessionis initio. ⁊ hoc est secundum eum q̄ dicit ille text. Subijciēs. Neec ob. q̄ qui ignorat titulum, non possidet cogitatione dn̄ij. ergo non bona fide. l. apud antiquos. C. de fur. Quia quantuꝫ ad vsucapiendi potentiam considerare debemus hoc modo q̄ credat tradentē dn̄m, qua credulitate interueniente lꝫ ignoret titulū, illa igno
6 rantia non nocet sibi. ¶ † Unde ex verbis Bar. dum dicit lꝫ non appareat me sciuisse de titulo in possessionis initio ⁊c. ⁊ Ang. colligi videtur concordia, vcꝫ q̄ non reqritur quod prescribens sciat titulum in initio sue possessionis sed sufficit q̄ scientia tituli superueniat ante completam prescriptionem ⁊ talis scientia superueniens trahitur retro, sicut dicimus in ratihabitione, ex quo extrema sunt habilia ad tempus tituli quē per talē scientiam ratificare videtur possessor, ex quo tendit ad acquisitionem, ⁊ sic ad commodum suū, ⁊ possedit statuto tpe. ¶ Et vltra scientiam interuenit factum continuando possessionem, vt no. glo. ⁊ doc. in. l. si absentis. C. si cer. peta. ⁊ pulchre Bar. in. l. quo enim. in prin. ff. rem ra. habe. ⁊ ita pcedat tex. in. d. l. possessio quoq̄. §. ⁊ si possessio. dum dicit q̄ vsuca. scienti competit, ⁊ in. d. l. j. cum gl. C. de acqui. pos. ⁊ miror q̄ Alexan. ⁊ doc. in. d. §. ⁊ si possessio. nullam faciant mentioneꝫ de dictis Bar. Imo. ⁊ Ang. in. d. §. si sub conditione. ⁊ credo quod ista fue
7 rit mens ipsorum. ¶ † Et circa predicta no. q̄ quando testis deponit super titulo emptionis ad probandam prescriptionē non est necesse q̄ deponat de pretio, qꝛ non inducitur principaliter ad probādum titulū. Ita singulariter decidit Bal. in. l. j. C. de rebus alie. nō alie. Rfert, ⁊ seqt̄ Alex. in. l. sciendū col. iij. circa princ. ff. de verb.
8 obli. ¶ † Quid autem si apparet de nullitate primi tituli confirmati, vel non apparet de titulo confirmato. An ꝯfirmatio prebeat iustum titulū prescribendi, vide per Panor. in. c. dudum col. ij. vel. iij. versi. sed quero iuxta predicta de deci. ⁊ faciunt plene no. p bar. in. l. more. ff. de iur. om. iud.

SVMMARIVM

1 Titulus ad iustificandam prescriptionē presumit̄ allegatuꝫ ex cursu temporis requisiti ad prescriptionem.
2 Probando cursum temporis ⁊ allegando titulum prescriptio dicitur completa.
3 Cursus tpis nō sufficit ad prescriptionē absq̄ titulo.
4 Solēnitas extrinseca que in facto consistit nō presumitur.
5 Titulus seu ꝓbatio obligationis an presumat̄ seu inducatur p prestationem, seu solutionē diuturnam,
6 Subditi possunt compelli ad faciendum ea que longo tempore facere soliti sunt.
7 Titulus prescriptionis an presumatur in sola patientia.
8 Conclusio q̄ ex solo longi temporis vsu inducatur obligatio q̄uo intelligatur ⁊ limitetur.
9 Titulus prescriptionis nō presumit̄ ex prestatione diuturna seu ex cursu longi temp. vbi ius cōe resistat.
10 Titulus presumitur ex patientia si de patientis commodo ⁊ fauore tractetur.
11 Triginta anni reqrunt̄ ad illā prescrip. que requirit mutationē status vel subiectionem persone.
12 Titulus nunq̄ presumit̄ ex patientia longi temporis vbi agitur de magno preiudicio.
13 Actionibus personalibus non prescribitur minori spatio triginta annorum.
14 Titulus liberatorius presumi pōt cursu long. temp.
15 Dos mulieris lucratur a viro per dissolutionem matrimonij contingentem culpa mulieris.
16 Cursu lon. temporis prescribit̄ vbi concurrit ius sanguinis diuturnitas tpis ⁊ multiplicata computatio rationis.
17 Silentium continuum inducere videt̄ remissionem in casu in quo non petitur interesse.
18 Ostendens se p triennium soluisse tributū vel censuꝫ presumit̄ vsq̄ retro postea sp soluisse nisi probetur ꝯriūm.
19 Patientia lon. temp. cum prestatione vel sine lꝫ presumptionē inducat, tamen allegari dꝫ id q̄ ex tempore presumitur.
20 Ex diuturna prestatione cum cursu longi temporis presumitur titulus.

21 Diutina prestatio obligat in futurum nisi constet eā non animo se obligandi factam vere vel presumptiue.
22 Lex cū de in rem verso, qūo limitetur in materia prescriptionis ex diuturna prestatione.
23 Protestatio non plus dz operari quam stipulatio.
24 Prescriptio nō currit ꝯ eum qui long. temp. soluit sine causa.
25 Presumptio. l. cum de in rem verso, que insurgit ex longa prestatione non est iuris, qꝫ probari potest contrarium.
26 Maior pensio soluta per errorē ab emphytheotis ēt per. xl. an. nō obligat ad prestationem in futurum.
27 Titulus ex patientia long. tem. presumit᷑ allegatus si nulla interuenit prestatio, ⁊ vbi tractatur de paruo preiudicio.
28 Solennitas mandati nunq̄ꝫ presumit᷑ per diuturnitatem longissimi temporis ēt per mille annos.
29 Mandatum patris precedere dz ad hoc vt filiusfa. possit adire hereditatem sibi delatam.
30 Patientia includit in se necessario scientiam.
31 Obligatio seu titulus q probatur acquisitus ex longa prestatione an causet prescriptionem.
32 Titulus non exprimitur vbi tractat᷑ de presumendo titulo liberatorio ex sola patientia longi temporis.
33 Longum tempus siue longa aut diuturna prestatio qūo intelligat᷑.
34 Jus vassallagij ⁊ subiectionis an presumatur vbi alicui quis lon. tē pore seruiuit prestando seruitia ꝑsonalia.
35 Emphytheota an presumat᷑ ille qui diu tenuit rē tanq̄ꝫ emphyteoticam ⁊ pro ea prestitit canonem debitum.
36 Tempus q̄ntum requiratur ad prescribendū ius emphytheoticū.
37 Prelatus vel clericus qui diu tenuit beneficium an presumatur canonice institutus.
38 Ecclesia vel capella longo temp. fundata an presumatur auctoritate episcopi fundata.
Auctoritas epi reqrit᷑ in fundatione ecclesie.
39 Diuisio bonoꝝ an presumatur vbi duo fratres vel socij diu steterūt separat possidendo qlibet vnam ptem. ⁊ nu. 41.
40 Diuisio bonoꝝ a minore facta tempore minoris etatis sine curatore vel decreto iudicis an sit valida.
42 Argumentum a cōiter accidentibus est bonum.
43 Probata diuisione presumptiue sequitur ꝙ ēt sit probata redditio rōnis presumptiue.
44 Diuisio bonoꝝ non presumit᷑ vbi nulla in bonis separatis habetur proportio.
45 Argū de possibilitate actus ad ipsum actum non tenet.
46 Fratres instituti a patre heredes quoꝝ vnus patitur alium longo tempore totam hereditatem possidere an ille postea possit partem suam repetere, aut censeri debeat exclusus tacita repudiatione per totam taciturnitatem.
47 Repudiatio a bonis non inducitur ꝑ diuturnum silentium.
48 Jus suum nemo dz per solam negligentiam amittere.

1 Decimo quero vtrum ex †diuturnitate seu cursu tēporis presumatur allegatus, lꝫ nō ꝓbaret᷑ ad iustificandam prescriptionem. gl. no. in. c. dilecto tua. in verbo offerre. xvj. q. iij. dicit ꝙ quis probat cursum temporis requisiti ad prescriptionem, ⁊ alleg. titulum, presumitur titulus ex cursu temporis. An titulus presumatur ex patientia ⁊ cursu temporis, vide per Bertac. in repertorio i verbo titulus. versi. titulus presumitur ex patientia, ⁊ versic. titulus presumitur licet non probetur. nisi prescriptio iuris sit contra eum.
2 †Et sic probando cursum temporis, ⁊ allegando titulū prescriptio dicitur completa, ⁊ cum illa glo. transit ibi Archi. Sed non est ita indistincte intelligenda, qꝫ diceret contra tex. in. l. celsus. ff. de vsuc. ⁊ in. l. nullo. C. de rei vendi. ⁊ in. l. diutina, ⁊ in. l. super longi. C. de ꝑ scruptio. longi temp. cum similibus. Ubi ad prescriptionem requiritur titulus verus vel putatiuus causatus iusto errore cum cursu legitimi temporis. Ergo solus cursus temporis non sufficit absq̄ꝫ titulo vero vel putatiuo. ¶ †Hinc dicit glo. notabilis in. c. duo similiter. de officio. ordina. quod prescriptio ⁊ consuetudo non causantur
3 ex solo tempore nisi habeant suos debitos comites ⁊ ꝙ titulus i dubio ex solo temporis cursu non presumatur. firmat Bart. in. l. cum de in rem verso. colum. iij. circa princip. ⁊ circa fi. ff. de vsur. ⁊ bar. consi. xlj. illud afferam. xj. colum. per iura preallegata.
4 ¶ Et est ratio† qꝫ titulus est facti ⁊ solēnitas extrinseca, que in facto consistit non presumitur. l. quecunq̄ꝫ. §. penul. ff. de publi. no. plene. in. l. sciendum. ff. de ver. obli. ¶ Et ideo in hac questione conclusiue distinguo ex mente Bar. in. d. l. cum de in rem verso. Ad materiam. l. cum de in rem verso. vide But. in repe. c. peruenit. colū. ij. de censi. vbi tangit. an ex solo longo tempore acquiratur obligatio personalis. ⁊ latissime materiam istam explicat ibi colum. xv. Nisicu. ad secundum principale cum quatuor sequenti. referens ⁊ examinās dicta Bart. in. d. l. cum de in rem verso. maxime quantum tempus requiratur, ⁊ an sit alleganda causa specifica, ⁊ an sit alleganda in libello vel sufficiat, si postea allegetur, ⁊ an sufficiat allegare causam in genere, ⁊ an admittatur probatio in contrarium, ⁊ q̄lis sit presumptio iuris in casu. d. l. cum de in rem verso. ⁊ an sit iuris tantum, vel iuris ⁊ de iure. vide ibi col. xviij. ⁊ iterum intel. illius. l. ⁊ formam libelli reassumit col. xix. ⁊ iterum quantum tēpus requiratur vt causa presumatur, vide colum. xx. ⁊ ibi colum. xx. circa fi. an in. d. l. cum de in rem verso. locum habeat in rustico, ⁊ qñ prestatio non est annalis, sed hꝫ internalla maiora ⁊ prolixius tempus vt de triennio in triennium, an sufficiat decem anni cum tribus prestationibus, vide per But. in. d. c. peruenit. col. xxj. de censi. ⁊ virum in iuribus mixtis ex diutina prestatione vel vsu causa siue titulus presumatur, vt in prestatione tributi decimarum ⁊ in electione de gremio alterius ecclesie, vide col. xxij. vbi circa fi. dicit ꝙ qñ agitur de magno preiudicio, vt de prescriptione corporalium ex patientia longi tēporis vel vsu non presumitur titulus, nec pariter in vsufructu, qꝫ est pars dñij. Sed in his que sunt leuis preiudicij presumitur vt in seruitutibus. Fallit prima conclusio, ꝯm ipsum quando vltra parti interuenit prestatio, qꝫ tunc etiam in his que sunt grauis preiudicij presumitur titulus, vt si quis longo tempore tenuit rē vt emphytheoticam me sciente ⁊ patiente vel vt vassallus per longum tempus seruitia prestitit, requiritur tū ꝯm eum ꝙ alleget ius feudi vel emphytheoticū ⁊ sic titulus presumptus mouet᷑ ꝑ text. in. l. iuris emphytheotici. ⁊ in. l. fi. C. de fun. patrimo. lib. xj. ⁊ quid si quis collegit pedagium per decēniū an presumatur causa allegata vide per But. in. d. c. peruenit. col. xxiij. circa fi. ⁊ seq. ⁊ ibi qd si rector parochialis ecclesie passus est decimas in ecclesia sua colligi ab alio per lon. temp. ⁊ quid in censu ⁊ quid in iure eligendi ⁊ quid in iuribus epalibus an presumat᷑ titulus ex diuturnitate tēporis ⁊ an tempus confirmet titulum inualidū, tangit ibi col. fi. ⁊ ad mām. d. l. cum de in rem verso. vide Panor. in. c. fi. de cau. pos. ⁊ proprie. ⁊ Cepo. in trac. serui. vrb. predi. c. xx. col. ij. in fin. ⁊ ad id ꝙ dixi. s. de pedagio si quis collegit per long. tem. an presumat᷑ titulus vide pulchre per Jo. an in addi. ad Spe. titu. de causa pos. ⁊ proprie. §. qꝫ vero. ver. quid de colligentibus. col. ij. ⁊. iij. versi. veniamus ad tertium passum. ⁊ ver. ⁊ ideo distingue. ⁊ in. l. i. §. fi. ff. de aqua plu. arcē. ⁊ in alijs locis de quibus. j. ꝯm cōiter docto.
5 †ꝙ aut queritur an per prestationē siue solutionē diuturnā presumat᷑ titulus seu inducat᷑ probatio obligationis, ⁊ cōiter concludit᷑ ꝙ sic per tex. in. d. l. cū de in rem verso. cū gl. ⁊ ibi late no. Bar. ⁊ per text. in. l. litibus. in prin. ⁊ ibi Jo. de pla. circa fi. j. col. ⁊ seq. Colligens breuiter tria membra ex dictis Bar. vbi. s. C. de agri. ⁊ cens. li. xj. ⁊ plene Bar. in. l. solent. §. j. ff. de offi. procon. ⁊ leg. ¶ Conclusio procedit ꝯm Bar. si agens non fundat simpliciter intentionē suaꝫ ex prestatione, sed ex ꝓmissione ⁊ titulo ⁊ ad ꝓbationem promissionis seu tituli inducit ⁊ probat prestationē diuturnam allegando titulum ⁊ cām efficacem precessisse alias vero si fundaret intentionem suam ex solo cursu temporis siue ex sola prestatione vel allegaret causam inefficacē nō obtineret. Quia solus temporis cursus nō est potens ad inducendam obligationē nec ad inducendum titulū, vt late ꝑ Bar. in. d. l. cum de in rem verso, col. j. ⁊. ij. circa med. versi. veniamus ad ꝯm, ⁊ in. d. l. solent. §. j. no. plene Fel. multa solito more cumulans in. c. cū bertoldus. col. x. ⁊. xj. de re iudic. ⁊ sequitur Alex. ꝯsi. cxxiiij. sup primo quesito. j. ⁊. ij. col. iiij. vol. vbi ꝑ h no.
6 decidit† ꝙ homines ⁊ subditi possunt cōpelli ad faciendum ⁊ prestandū dñis terraꝝ ea que long. tpe prestiterunt, ⁊ que soliti sunt facere ⁊ prestare ex longeua ꝯsuetudine, si allegat᷑ aliqua causa specifica ⁊ legitima quāuis aliter de veritate ipsius non probet᷑, ⁊ illud est valde elegans ꝯsiliū ꝓ nobilibus ⁊ dñis terraꝝ q ꝯsueuerūt pcipere operas seu roydas ⁊ alia seruitia a subditis suis, ⁊ non possunt probare de titulo, qꝫ sufficit ꝙ probent prestationē diuturnam seu longam ꝯsue. allegando aliquē legitimū titulū siue obligationē validā precessisse ꝯcurrentibus tū his de quibus.
7 ¶ †Aut vero secundo casu querit᷑, an presumat᷑ titulus ex sola patientia, non interueniente aliqua prestatione, ⁊ tunc si tractatur de modico preiudicio, vt de inducenda vel presumenda seruitute, presumitur titulus ex cursu longi tēp. si allegetur, talis titulus presumptus sufficit ad prescriptionem ⁊ acq̄sitionem seruitutis, lꝫ sit seruitus discontinua, ⁊ seu ex cursu lon. temp. cum allegatione tituli ꝑsumitur legitime constituta ꝯm glos. in. d. l. cum de in rem verso. in glos. magna, que ita procedit, ⁊ ibi plene per Bartol. colum. iij. ⁊ est melior gl. in. l. seruitutes la grāde. in prin. in gl. magna circa fi. vbi late

vbi late no. Bar. Flor. & Pau. de cast. ff. de seruitu. titu. generali & ibi Pau. col. vlti. optime declarat, & attestatur hanc esse communem opin. cano. & legist. ¶ Et has glo. sequitur etiam Bart. in l. qui in aliena. §. j. circa fi. ff. de acquiren. heredi. & ibi late p Alexã. col. fi. qui relatis varijs opinionibus tenet opi. glo. & Bart.

¶ Eãdem conclusionem firmant Alber. in l. ij. C. de serui. & aqua. & Ang. aretinus in §. eque. col. v. versi. cautela. instit. de actio. dicens, quod ita communiter tenetur. & late Cepol. in tractatu. seruitu. vrba. predi. cap. xix. incipien. octauo principaliter. col. ij. q etiam attestatur hanc esse cõmunem opinio. & q semper vidit obseruari opin. glo. in practica. Fely. in cap. de. iiij. col. xiiij. & sequen. versi. fallit secundo. de prescrip. vbi diffuse tractat istam materiam, & refert hanc conclusionem esse communem, & late examinat Alexã. in l. si certis annis. col. pen. & vlti. C. de pac. concludens relatis opin. omnium hanc opi. esse veriorẽ, & quod ista opin. seruaretur in practica, maxime propter auctoritatem predictarũ glo. & refert quod p illa consuluit, vcz con. lxix. circa primum dubium col. i. vel. ij. versi. preterea potest. v. vol. vbi plura allegat. ¶ Aut vero & tertio casu tractatur de magno preiudicio, vt de presumendo titulum translatiuũ dominij siue habilẽ ad dominij translationem. Puta emptionis, donationis, & alium similẽ. Et tunc non presumitur ex solo cursu longi tẽporis. Sed requiritur quod probetur titulus verus vel putatiuus iusto errore causatus alias prescriptio non procedit nec queritur dominium vel prescribendi conditio. tex. est in l. celsus. ff. de vsuca. & in l. nullo. C. de rei vẽdi. Per que iura ita cõcludit bar. in d. l. cũ de in rem verso. col. iij. & in l. j. §. fi. col. pe. ver. cõtra hoc tamen dictũ. ff. de aqua plu. arcen. & in sua. q. incip. mulier habens amplũ patrimonium. col. vlti. & in d. l. seruitutes. dicens Quod in his que sunt magni preiudicij non habet locũ. l. cum de in rem verso. Sicut est in acquisitione dominij vel partis eius.

¶ Ex quo infert quod si possiderem rem tuam tanq̃ meam per lõgum tempus, te sciente & patiente, vel etiam vsumfructum eius, qui est pars dominij. l. iiij. ff. de vsufruc. Et postea dicerẽ te mihi eã vẽdidisse vel concessisse, non probaret per hoc venditio vel cõcessio. Sed in his que sunt parui preiudicij sicut sunt seruitutes prediales per quas non acquiritur dñium nec pars eius procedit opi. glo in d. l. seruitutes. vt est de mente Bar. vbi. s. per tex. in l. si filius. C. d peti. here. & l. qui in aliena. §. j. ff. eo. tit. & in l. quaz tuberonis. §. sunt quedam. ff. de pecu. & per glo. no. in simili. in l. pen. C. commu. diui. vbi cõtra patientẽ psumit titulus diuisionis, q est parui preiudicij, vt ibi no. & ita declarat Pau. de ca. in l. seruitutes. co. fi. circa me. ¶ Et sic colligitur limitatio ad glo. or. & cõiter approbatã. i. d. l. seruitutes. vt procedat in seruitute prediali, q illa ex patiẽtia & vsu lõ. temp. bñ presumitur cõstituta, siue prescribitur longo tpe, si titulus allegeẽ cum sit modici preiudicij. Sed locũ non hz in seruitute personali, vt in vsufructu, q ibi versaẽ magnũ preiudiciũ, vt sentit bar. in d. l. seruitutes circa me. commen. ver. non obstant. l. cum de in rẽ vers. vbi dicit i q patiente idẽ est q in faciente seu prestante i his que nõ sunt magni preiudicij hoc est in his in quibus non vertitur amissio dñij p iura preal. & in d. l. j. §. fi. ver. contra hoc tñ dictum. ff. de aqua plu. arcen. & in d. q. mulier hñs &c. col. fi. Sequiẽ & declarat Cepo. prout. s. in d. c. xix. col. ij. circa fi. in tracta ser. v. predio. & Areti. in d. l. §. eque. col. v. Pau. de ca. in d. l. si filius. circa me. p illum tex. ver. & p istã. l. dicit Bar. & doc. cõiter sequuntur, vt dicã. j. q̃uis ipse Bar. i. d. l. cũ de in rem verso. col. iij. vers. sed mihi dicat expresse cõtrium q in prescriptione seruitutis realis, vel ẽt psonalis vt vsufructus ex diuturna patiẽtia titulus presumatẽ & male, q hic tractaẽ de magno preiudicio. (Uide latius in. ij. q. prin. scõe partis quarte principalis. ver. iij. limita. & plene Bu. in rep. c. peruenit. colum. xxij. circa fi. de censi. vbi dicit q in casu no. per gl. in l. pe. C. commu. diui. ex patientia presumetur diuisio, & pariter i. l. si seru[9] & i. l. q i aliena. §. j. hic adductis. q ibi agiẽ d modico preiudicio. Secus si de magno, q tũc nõ presumiẽ vt ibi p eũz co. xxiij. qui limitat hoc vltimuz dctũ in duobus casibus ibi per euz notatis vcz in possessione bñficiali & matrimoniali q secundum euz ex longo tpe in his presumitur titulus lz agatur de graui preiudicio ibi rõnem assignat.) Cuz vsusfructus sit pars dñij vt predixi & declarant prefati doc. & firmat Bal. in l. fi. C. ne de statu defunc.

8 † Preterea predicta conclusio glo. cõiter approbata debet intelligi & limitari qñ apparet q ille vsus fuisset tanq̃ ex cã seruitutis ibi debite, aduersario sciente & patiente. Alias non pcederet simpliciter de vsu probare vt p Alexan. in d. l. si certis annis. circa fin. cõmen. post Saly. ibi in fi. & idem firmat Alex. consi. cviij. in cã & lite vertente. circa fi. ij. vo. vbi dicit q opz vt fiat pbatio ita q̃lificata scz q vsus est seruitute ex illa cã allegata per decem annos inter psentes. & Fe. in c. de quarta. co. xiiij. circa fi. versi. vel concordia. d prescr. vbi respondit post Pau. de ca. in d. l. seruitutes. col. fi. motiuis contrarijs. Et hoc modo concordant contrarias opiniones.

¶ Et ex his colliguntur due limitationes seu declarationes ad predictam conclusionem vltimo relatã q̃ Pau. de cast. & Fely. vbi. s. attestanẽ esse cõem Can. & legist. & Alex. preal le. consi. lxix. col. ij. ver. preterea. v. vol. vbi late cõprobat, & de hac materia latius dicã in. ij. parte. iiij. partis principalis in materia prescriptionis seruitutũ. ¶ Nunc generaliter limita totam predictã doctrinam prout. j.

9 ¶ † Primo limitatur predicta doctrina ex mẽte Bar. vt non pbet vbi ius cõe resisteret pscribẽti, q tũc vt nũq̃ presumiẽ tit. ex prestatione diuturna seu ex cursu lõgi temporis, vt si vnus prelatus probaret se longo tempore percepisse decimas in parrochia alterius, ex quo ius cõe resistit. Sed tunc requiritur tempus, cuius ini tij &c. c. j. de prescrip. in. vj. iuncto. c. ad decimas de restitu. spo. eodem lib. & l. competit. C. de prescrip. xxx. annorum. ita seipsuz declarat Bar. in d. l. cum de in rem verso. col. iij. & in locis preall e. et in decimis sentit Fely. in d. c. de quarta. col. penul. ver. considera secundo. & loquitur sub dubio forte. q ibi non meminit de Bar. not. do. Jas. in d. l. si certis annis. prope fin. in. xj. limi. ponens aliũ exẽplum.

10 ¶ † Scdo limitatur predicta doctrina ex mente Bar. in d. l. cum de in rem verso. col. iij. vt non procedat, vbi principaliter tractaẽ de presumendo titulum ad cõmodũ & fauorem patientis, quia tunc ex sola patientia titulus presumiẽ, lz prestatio nõ interuenerit, & q̃uis tracteẽ de acqstiõe dñij vel ptis eius p tex. in d. l. si fili[9]. C. de peti. her. quẽ Bar. & doc. ibi reputãt singularẽ, & p tex. no. in l. q in aliena. in prin. ver. sz si nõ adierit vbi Alex. plene trac. de itel. illorũ iuriũ. ff. de acq. her. ¶ Et tex. i. d. l. si filius facit singularem idẽ Alex. & p illũ dicit plura notãda. cõsi. lxxix. circa primũ de quo q̃riẽ. col. sz pmissis oibus nõ obstantibus. i. vo. ¶ Et intel. d. l. si filius late explicat do. Jas. i. l. j. col. v. C. q admit. & limitat quoq3 modis & declarat Alex. in l. sciẽdũ. co. iij. vel. iiij. ver. itẽ fallit secũdõ Ang. ff. de verb. ob. vbi limitat illũ tex. pcedere in terminis suis. s. qñ nõ tractaẽ principlr de preiudicio alterius, q tũc nõ sufficeret lõgũ tps decẽnij, sz requireẽ tps. xxx. an. p tex. no. q nõ est alibi hz eñ & in c. puenit. in verb. xxx. an. cũ gl. d emp. & vẽ. quẽ ad hoc ibi põderat Jmo. & refert Alex. ita tenere Pe. d anch. cõs. cxxvij. cõsilijs excellẽtiũ doctorũ. & Paul. d cast. cõs. xlviij. in cã q̃ dr. dicẽs q est singlis limitatio ad d. l. si filius. & idẽ firmat ipse Alexã. cõs. lxxix. preal. co. ij. circa fi. ver. fortificanẽ. j. vol. refert Jas. in d. l. si certis annis. co. fi. in. v. limi. & late no. i. d. l. sciendũ. co. vj. & vij. & in d. l. j. col. v. in. iij. limi. C. q admit. Ubi dicit, q Alex. in d. l. q in aliena. in pn. co. iij. ver. sz cõ predicta tz cõ istã limitationẽ p d. l. si filius vbi tractabaẽ de preiudicio patris. & ppea dicit Jas. q Alexã in h fuit sibi cõtrius. Sz ipse Alex. ibi ver. sz rñde. soluit hãc difficultatẽ & rñdet q in d. l. si filius & i. d. l. q in aliena. in prin. tractabaẽ de modico preiudicio, iõ tũc presumiẽ cõsensus, & sic nõ est Alex. sibi cõtrius recte intuẽti, qcqd dixerit Jas. & hãc limitationẽ seu declarationẽ refert & pũgit Fel. dicẽs eã nõ elici ex tex. in d. c. puenit. quẽ põderat in c. sicut. co. xv. vel. xvj. ver. ij. aduerte. de re iud. & eã seqẽ. d. Frã. cur. cõsi. lxxvj. sup motiuis. co. ij. circa me. ¶ Cõfirmaẽ ista limita. seu declaratio Jmo. & Alex. ex no. p Bar. post antiquos. i. l. litibus. C. d agri. & cẽsi. & in l. solẽt. d. §. j. circa fi. cõmẽ. ff. d of. pcon. & p Cy. & bal. i. d. l. si certis annis. co. fi. & ibi refert Jas. co. vlti. i. vj. limi.

11 † vbi voluñ q qñ agiẽ de obligãdo aliquẽ ad huitiũ psonale puta ad ius vassallagij, vel subiectiõis, tũc requiruñ. xxx. anni, lz ẽt interuenerit pstatio, ex quo agiẽ d mutatiõe statᵘ & subiectione psone sic d maxio pindicio, hz bar. vbi. s. & latiᵘ dicã i j. q. prie seq. ¶ Et intel. d. l. si filius excutit Alex. i. d. l. q in aliena. circa fi. ij. colũ. ver. extra gl. & cõsi. cxiiij. viso. & diligẽter cõsiderato themate. col. pen. ver. iiij. cõprobaẽ. iij. vo. & cõsi. xij. viso pcessu. co. fin. iiij. vo. q vbiq3 dt q i casu d. l. si filius. tractabaẽ de modico pIudicio. (Ad de. d. Frã. cur. cõsi. lxxvj. sup motiuis. co. ij. circa mediũ.) & idẽ alexã. cõs. põderatis his col. pen. circa prin. v. vo. vbi dicit q illa iura hñt locũ vbi tractaẽ d pIudicio iuris dñij, sz alterius minoris. & fuit itel. Bar. i. d. l. cũ d in rẽ verso. co. iij. & i pal. q. mulier hñs amplũ pr̃imoniũ. co. vlt. vbi late declarat. & Pau. d ca. i. d. l. si filius seqẽ Fel. i. d. sicut. co. xvj. ver. ij. aduerte de re iudi. firmãs post. Bar.

12 † q nũq̃ psumiẽ titulus ex patiẽtia lõgi tpis vbi agiẽ de magno pIudicio, & Jas. i. l. i. co. v. i. iiij. limita. C. q admi. q dclarat post bar. vbi. s. q̃uo i casu. d. l. si filius. dicaẽ agi d modico pIudicio filij lz alij itelligãt q ibi tractabaẽ d modico pIudicio pr̃is, & nõ filij vt p alexã. i. d. l. q in aliena. co. iij. ver. sz hec limitatio. & ẽt declarat Alexã. in d. l. si certis annis. col. fin. ¶ Et videtur Barto. & docto. variare circa intelle. illorũ iurium, quia aliquando dicunt, quod in l. si filius tractatur de preiudicio filij. Aliquando de preiudicio patris &c. & quod in d. l. qui in aliena. §. j. tractabatur de preiudicio fi

lij. ⁊ tamen recte intuenti videtur vnus ⁊ idem casus.d.l.si filius.
⁊.l.qui in aliena.§.j.respectu affectus licet diuersificētur in facto.
Nam vtroq; casu cōmodum queritur patri, vt declarat Paul.de
cast.i.d.l.si filius.circa princip.no.Bal.in.l.j.colum.penul.ver-
sicti.no.glo.C.de fideicōmis.dicens ꝙ in casu.d.l.qui in aliena.§.
j.tractabatur de commodo patientis, non de incommodo.licet alij
aliter dicant. ¶ Alium notabilem intellectum ad illam .l.filius.⁊
l.qui in aliena.in princip.vltra Jas.in locis prealleg. posuit Ale-
xan.consilio.ix.viso themate suprascripto .col.fi.versi.non obstat
si diceretur, ⁊ melius ver.potest etiam aliter responderi prope fin.
iij.vol.vbi dicit quod ideo si presumebatur precessisse iussuz patris
ex illa diuturna patientia patris, quia pater allegat se iussisse filiuz
adire hereditatem. Nam tunc presumitur quod successerit adeo ꝙ
patri acquiritur commodum ⁊ incommodū illius hereditatis dela
te filio. Secus dicit ipse quando pater negaret se iussisse quia tūc
non presumeretur in casu illius.l.cum similibus precessisse iussum,
licet interuenerit diuturnitas temporis quia solēnitas extrinseca nō
presumitur.l.quecunq;.§.penul.ff.de public. ⁊ refert Alexan.quod
iste fuit intellec.Sal.in.d.l.si filius.vbi hoc voluit Saly. licet non
loquatur tam late in.j.q.⁊ dicit secus esse quando pater ipse posse-
disset, vt in casu.d.l.qui in aliena.§.j.vbi idem sensit Alexan. post
Pau.de ca.colum.vlti.circa med.declarans quomodo ibi patiē
tia allegetur contra patientem. ¶ Et secundum predicta non vide
tur probari limitatio supra relata, que elicitur ex verbis Barto.in
d.l.cum de in rem verso.colum.iij.in.d.l.si filius per quam moue
tur Bar.qui non tractabatur simpliciter de mero cō modo, vt sen-
tit Bar.vbi.s. Sed etiam de preiudicio, licet modico, prout vult bar
to.in eadē met.l.cum de in rem verso.⁊ in locis prealle.⁊ communi
ter volunt doc. ¶ Procedit tamen proculdubio hec limitatio . q̄r
si presumitur consensus ex patientia diuturna, vbi tractatur de mo-
dico preiudicio, tanto magis vbi agitur de commodo per doc.bar.
in.l.que dotis.colum.penulti.ff.solu.matrimo.
¶ Sed pro pleniori intellec.d.l.si filius moueo dubium. Nam vi
detur, quod si ibi non tractaretur de aliquo preiudicio, sed de cōmo
do tantum. Ita probat ille tex.in illis verbis commoduz acquisiuis
se videtur. Et firmat Alex.in.l.ij.§.voluntatem.circa prin.ff.so.ma
trimo.⁊ Bal.ante eum.licet non alleget.in.d.l.j.co.pe.ver.no.di
cit glo.alibi.C.de fideicōmis. Et sic probat limitationem Bar.s.re
latā. Ergo non procedit predictus intellec.Bar.⁊ doct.ꝙ ibi tra-
ctabatur de preiudicio patris, q̄uis modico. Unde videtur secus
esse, quando hereditas delata filio esset onerosa, ꝙ tunc non sit pre
sumendus consensus patris in casu.d.l.a contrario sensu.iūcta do-
ctrina Bar.in.d.l.que dotis.col.pen.vbi concludit ꝙ facilius pre
sumitur consensus quando tractatur de fauore ⁊ commodo alicuius
q̄z vbi tractetur de preiudicio suo. Istum intellec.sensit Bal.in.d.
l.si filius.ad fi. Et deinde reprobat per illam.l.q̄r hereditas i se hz
commoda ⁊ incommoda.⁊ ideo etiam si hereditas esset damnosa.
locum habet illa.l.ſm Bal.per tex.in.l.si hereditatem.ff.mā.⁊ ibi
idē sentit Saly.circa med.cō.ver.⁊ hec faciunt ad questionem, ⁊
ſm istum intel.non erit simpliciter verū dicere ꝙ ibi tractaretur de
modico preiudicio nec videtur procedere alius intell. Sal.⁊ Ale.
.s.relatus. Nisi dicatur ꝙ ibi pater allegebat se iussisse, quo casu
sibi queritur commodum ⁊ incommodum vt ipsi dicunt.
¶ Uel dic ſm Bal.no.in.l.ij.C.de legi.heredi.ꝙ in casu.d.l.si
filius.agebat principaliter de fauore patientis, vcz de acquisitione
⁊ ideo lz in consequentiam posset redundare damnum ex aditione
hereditatis damnose, tñ hoc non attenditur per regulaz.l.si qs nec
cām.ff.si cer.pe.ad quam plura no. Alex.consi.j.viso processu.co
lum.pe.ver.item rñdeo.iij.vol.⁊ bene facit tex.in.l.j.ff.de aucto.lz
Bar habuerit alium intellec.ad illam.l.in.d.l.cum de in rem ver
so.col.iij.⁊ in.d.q.mulier ⁊c.colum.fin.
¶ Et rationē.d.l.si filius.assignat Bal.in.d.l.ij.in fi.commen.C.
de leg.her. Alex.in.d.l.qui in aliena.§.j.circa princ.iij.col.⁊ i.d.
l.ij.§.voluntatem.circa princ.commen. ¶ Uel dici potest vltra do
cto.ꝙ ibi hereditas poterat ita afferre commodum, sicut incōmo-
dum, ideo ratione dubij facilius presumitur concessus per no.do-
ctri.Bal.in.l.quo enim.in prin.ff.rem ra.ha.⁊ bene facit pro hoc
intelle.tex.in.l.si pater puelle.C.de inoffi.testa.⁊ in.l.de fideicom.
.C.de transac.cum ibi no.in ratione sui.
¶ Et pondera, ꝙ in casu.d.l.si filius.interueniebant duo.vcz diu
turnitas tpis, ⁊ longa possessio vt ibi ponderat Bal.⁊ Alexan.in
d.l.qui aliena.colum iiij.circa prin.versi.preterea.
¶ Tertio limitatur predicta doctrina ex mente Bar.in.d.l.cum
de in rem verso.circa fi.iij.colum.vt non procedat, vbi tractatur de
presumendo titulo liberatorio, q̄r tunc ex sola patientia longi temp.
non presumitur titulus per legem libertis.§.j.ff.de ali.⁊ ciba.leg.⁊
13 pz in omnibus legibus que dicūt. † quod i actionibus personalibus
non prescribitur minori spatio.xxx.ann.l.ij.C.de consti.pecu.cum
concor. Secus si cū patientia longo.tempo.alia interueniat, vt i ca
so.l.procula.ff.de proba. De cuius intel.dicetur.j.
¶ Fallit hec conclusio, nisi agatur de liberatione lucri odiosi vt vsu
14 rarij, † q̄r tunc ex cursu lon.temp. presumitur titulus liberatorius.
vt.l.cum quidā.§.diuus.ff.de vsur.⁊.l.cum post in prin.ff.d iure do
ti. Ita colligitur ex verbis Bar.vbi.s.⁊ in.l.que dotis.col.ij.vers.
opponitur.de.l.procula.⁊c.sol.mat. ¶ Et intel.d.§.diuus. excu-
tit Alex.consi.xvj.in presenti consultatione.col.vlti. versi.nunc re
stat.⁊ consi.lxiij.stantibus his.co.iiij.ver.non obstat.etiam ꝙ ali-
mentis prescriptū sit.iiij.vo.⁊ plenius Ro.consi.dxvij.in casu pro
posite consultationis.colū.v.versi.scdo tamen.vbi dicit ꝙ ille tex.
loquitur in vsuris que veniunt vt merum lucrum. Secus aūt in vsu
ris que debent tanq̄z interesse, vt in vsuris dotis propter supporta-
ta onera matrimonij dote nondum soluta q̄r ille nō intelliguntur re
misse lz maritus non petierit ⁊ tacuerit per decēniū.⁊ ibi facit Ro
ma.conclusionem, ꝙ sola tēporis diuturnitas ad prescriptionez non
sufficit seu taciturnitas in non petendo debitū non inducit remissio
nem debiti per casum.in.d.l.libertis quos.§.j. ¶ Fallit i tribus ca
sibus ſm Roma.vbi.s. Primo in debito odioso seu lucro penali,
vt vsurario.d.l.cum quidā.§.diuus.⁊ lz Rom.non allget.ita intel-
ligit expresse Bar.in locis predictis, ⁊ sequitur Alex.in prealleg.
consilijs, vbi etiam intelligit illū tex.in verbo, longi temporis, loqui
de decēnio reprobata gl.que intelligit de triennio vel quinquēnio.
15 ¶ † Scdo fallit ſm Roma.in lucro dotis, quam vir lucratur pro
pter dissolutionem matrimonij contingētē culpa mulieris, vt est ca
sus in.l.cum post.in prin.ff.de iure dot.
16 ¶ † Tertio fallit, qñ concurrunt hec tria.s.ius sanguinis, diuturni
tas tpis, ⁊ multiplicata cōputatio rōnis, vt in casu no.l.procula.ff.d
proba.⁊ hec tria requirunt copulatiue, vt cum habeat dispositio il-
lius.l.ſm gl.⁊ Bar.in.d.l.libertis quos.§.j.⁊ no.doct. presertim
Are.in.l.recusari.ff.de acqui.here.⁊ plene Alexan.consi.xlvj.vi
sis ⁊ accurate consideratis.in fi.j.vo.⁊ consi.lvj.in presenti consul
tatione ad fi.iiij.vo.vbi bene explicat intel.in.d.l.procu.
17 ¶ † Subdit Ro.preal.cs.dxvij.col.v.vltra med.ꝙ si vir per to-
tum tps durantis mrīmonij tacet q̄r non petit vsuras seu iteresse do
tis sibi non solute ipsum silentium ꝯtinuū inducit tunc tacitam ipsa
rum vsurarum seu interesse remissionem.iste est tex.singu.secunduz
Roma.iuncta gl.ij.in.l.vir vsuras.ff.de dona.inter vir.⁊ vxo.q̄ ad
hoc probandum alle.optimum tex.in.l.cū opz.§.finantez res.C.de
bo.que li.vbi si pater in vita sua non petijt vsumfructū bonorū aduē
titiorū filij sibi debitum vr̄ remisisse, nec heredes patris possunt pe
tere, sed Bar.in.d.l.que dotis.col.ij.videtur intelligere tex.in.d.
l.vir vsuras.ꝙ loquatur in vsuris que non petebantur tanq̄z interes
se, sed tanq̄z promisse, certa q̄ztitate expressa, vt sic in lucro odioso,
vt refert Alex.prealleg.consi.lxiij.co.iij.vel.iiij.versi.similiter nō
obstat.l.vir vsuras .iij.vo.vbi dat alios intellectus ad illū no.tex.
ſm quos non potest ꝓcedere predicta ꝯclu. Roma.in prealle.cō
si.qui impugnat q̄zdā opi.Bal.in quodā suo consilio, vbi tenuit
ꝙ maritus videat̄ remisisse vsuras seu iteresse dotis nō solute tacē-
do p decēniū. Uerūtñ nō inuenio qcqd dicat Alex.vbi.s.ꝙ bart.
i.d.l.q̄ dotis faciat aliq̄z mētionē de tex.in.d.l.vir vsuras.
18 ¶ † Quarto fallit vltra Ro.i casu sing.qcunq;.C.d apo.pub.libr.
x.vbi ille q tribus annis ꝓximis ostēdit se soluisse tributū vel cēsuz
p̄sumit̄ vsq; retro postea sp soluisse nisi ꝓbet̄ ꝯriū, ⁊ illū tex.ad hoc
ibi reputat sing.Bar.⁊ dicit aureuz Bal.i.c.lr̄e.ad fi.de dila.⁊
ita p illū tex.determinat gl.in emphyteota ꝙ p̄sumit̄ sp retro soluis
se si ꝓbat de solutione triū annorū ꝓximorū i.l.ij.i gl.magna.C.de
iure emph.no.Jas.i.d.l.si certis annis circa fi.j.col.ver.adde simi
liter. ¶ Et illū no.tex.limita ⁊ declara vt p alex.ꝯsi.cvj.magnifi-
ce ptor.col.j.circa fi.⁊ seq.iij.vol.⁊ plenius p Jas.i trac.iur.ēphi.
co.lxxiij.⁊ seq.vbi ponit, an ꝓcedat gñaliter in quolibz q tenet̄ ad
annuā pēsionē.⁊ refert plures extollētes illū tex ⁊ eū multū exor-
nat ⁊ limitat̄ ille solēnis tex.i.d.l.qcūq;.vt ꝓcedat dūmō ꝓbet̄ de
tribus solutionibus separatis quolibet āno secus si eēt facta vna apo
cha vel ꝯfessio simul ꝓ tribus vt p Alex.i.d.l.qcūq; in apo.⁊ bar.
⁊ p Jas.vbi.s.⁊ in.l.si certis annis.co.ij.in prin.C.de pac.
19 ¶ † Et no.ꝙ lz ex patiētia lōgi tpis cū prestatione vel sine aliquā-
do isurgat presumptio iuxta p̄dicta, dz tñ allegari id quod presumi
tur ex tpe, vt titulus vel consensus. Alias non resultaret presump-
tio ex eo quod fuit allegatum lz probarentur extrema ex quibus in-
surgit ſm Pau de ca.in.d.l.si filius.p.l.si adulterium cum ince-
stu.§.idē pollioni.ff.de adult.⁊ p doctri.Bar.i.l.cuz qd.col. vlti.
ff.si cer.pet.⁊ ibi late no. Jas.col.pen.⁊ vltim.⁊ plene Felyn.in.c.
cum ordinē.col.pe.de rescrip. Alex.i.l.a diuo pio.§.si sup rebus.
colum.

col.vij.ff.de re iudi. ⁊ in terminis notat Bal.in.d.l.si certis annis
⁊ ibi refert Ias.col.fi in.iiij.limita.C.de pact. ⁊ Pau.de ca.in.d.
l.qui in aliena.§.i. ⁊ fuit de mente Bar.ibi circa prin. vbi Alex.
no.co.pe.ver.extra glo.Fely.in.c.de quarta.col.fi.circa prin.ver
sic. ⁊ istis addendum.de prescriptio. ⁊ hoc vltra Alex. ⁊ Moder.
expresse sensit Bar.in.d.l.cū de in rem verso.col.ij.circa fi.versi.
veniamus ad tertium. ⁊.j.col.in.ij.op.lꝫ Bal.in.d.l.ij.C.de legi.
hered.dixerit contrarium ⁊ male, ⁊ plene dicet̃ de hoc in repet.l.
celsus.in.iij.pte. ¶ Predicta doctrina cum tribus principalibus
limita.s̃.relatis elicitur ex verbis Bar.in.d.l.cū de in rem verso.
col.iij.ver.ideo distingue. ⁊.l.j.§.fi.ff.de aqua plu.arcen. ⁊ plenius
in sua dispu.incip.quedā mulier.colū.vlt.vbi principaliter distin-
guit,an tractetur de magno vel modico preiudicio ad presumendū
titulū ex cursu tpis contra patientē, ⁊ sequitur Felyn.in.c.sicut.
co.xvj.ver.ij.aduerte,de iudi. ⁊ late Ias.in.l.j.col.v.in.iiij.limita.
.C.q admit. ⁊ plene no.Alex.in.d.l.si certis annis.col.pen. ⁊ vl.C.
de pact.vbi Ias.plura cumulat ad materiam.d.l.eum de in rē ver-
so.ff.de vsur. ⁊ limi.duodecim modis. ⁊ in.§.preiudiciales.in tri-
bus vlti.col.insti.de actio.sed non ponit clarā ⁊ perfectā doctrinā.
¶ Vn̄ ex oībus premissis vt clarior habeat̃ doctrina circa diffu-
sam ⁊ intricatam materiam.d.l.cū de in rem verso.facio.j̃.scriptas
20 breues conclusiones. ¶ † Prima conclusio est. Quod vbi interue-
nit diurna prestatio cū cursu lōgi temporis,presumitur titulus vt ex
predictis apparet. ⁊ hic non distinguitur, an tractetur de modi-
co vel magno preiudicio,vt aperte sensit Bar.in locis preallega. ⁊
Pau.de ca.in.d.l.si filius circa me. ⁊ expresse vult.d.Ant.de bu
tri.in rep.c.peruenit.col.xxij.circa fi.de cens.
¶ Istam conclusionē limita principaliter ⁊ vtiliter tribus modis
⁊ longe plenius quam referam.d.Iaso.vbi.s̃.vltra quem addam
21 multa. ¶ † Primo limita.vt procedat vbi constare posset aliquē
soluisse non animo se obligandi vere vel presumptiue,puta per pro
testationem,vel aliter. Quia tunc diutina prestatio obligat in futu-
rum. Ita no.limitat Bal.in.l.fi.C.ne de statu.defun.seq̃ Alex.
consi.cxc.mature digestis ad fi.ij.volu. ⁊ etiam ratio,qꝛ illa presum
ptio que insurgit ex longa prestatione,non est iuris ⁊ de iure,sed re
cipit probationē ad oppositum,vt.j̃.dicetur. Vel si appareat saltē
per aliquas presumptiones.ꝙ prestatio fuerit non animo obligan
di,sed gratis. Unde si quis pretendit titulum donationis non pro-
bat ipsum virtute.d.l.cum de in rem verso. Qꝛ presumptio iuris est
in contrarium,ꝙ nemo velit donare ⁊ iactare suum.l.cum de inde
bito.ff.de proba.ſm Bal.no.in.d.l.fi.per glo.ordi.in.l.solēt.§.fi.
in glo.fi.ff.de of.proc. Refert hoc vltimū ⁊ sequitur Iaco.in.d.l.si
certis annis.prope fi.comen.in.xij.limi.
22 ¶ † Scd̄o limita.d.l.cum de in rem verso.cum materia procede-
re dūmō capitulet̃, ⁊ probetur per actorē,ꝙ singule administratio-
nes dicti longi tpis facte fuerunt ex cā ⁊ titulo allegatis in libello
in quo dꝫ in specie allegari ⁊ exprimi cā valida tituli ⁊ obligationis
talis annue prestationis. (Quod hoc casu debeat allegari cā spe
cifica ⁊ legitima prestationis in libello,vt presumatur titulus alle-
gatus,late firmat Alex.consi.cxxiiij.j.col.iij.vol.) Ita singula-
riter limitat Saly.in.d.l.si certis annis.in.j.q. ⁊ clarius in.d.l.cū
de in rem verso.in.j. ⁊.iiij.q.vbi dicit ꝙ hoc erit difficilis probatio
nis, ⁊ pulchre refert ⁊ sequitur Alex.consi.cxiiij.super primo du-
bio.j.vol.vbi multum eleganter declarat intel.d.l.cuꝫ de in rē ver-
so.cum materia, ⁊ illud ꝯsilium oīno vide. ⁊ Ias.succincte ⁊ in con
fuso.in.d.l.si certis annis.col.iiij.circa fin.in.ij.limi ⁊ vltra eum
Alex.consil.cviij.in cā ⁊ lite vertente inter dños.circa fi.ij.volu. ⁊
consi.lxxv.visis. ⁊ ponderatis.col.iij.circa fi.iiij.vol.dicens istud
esse de mente Bar.in.d.l.de in rem verso.col.ij.vbi dicit hec ver-
ba. Sed si non soluisset simpliciter sed respectu certe cause.v.g.ꝓ
laborerio,quod teneo a te dño meo vnum par caponum tunc pre-
sumitur titulus ēt pro futuro tpe,quatenus teneat laborerium, ⁊ co
get̃ ad soluēdum.sicut in.l.nostra dicit Bar.pro tpe, quatenus te
neo sortē cogor ad ꝓstationē vsurarū. Ad idē.l.litibus.C.ď agri.
⁊ censi. ⁊ eodē mō apparet,ꝙ nō presumit̃ vassallus nec titulus vas
sallatus nisi aliqua ꝯtēplatione soluisset. ⁊ sic intellige.l.solēt.in fi.
ff.de om̄.procon. Hec sunt verba Bar.ex quibus apparet ꝙ bar.
vult ꝙ prestatio fuerit formis ⁊ facta contemplatione certe cause,
vt obliget in futurū. ¶ Et hāc limitationē seu declarationē refert
⁊ sequit̃ Fely.in.c.causam que.col.iij.ver.sed aduerte qꝛ opꝫ ꝙ al
legās titulum de prescrip. ⁊ ibi restringit,vt non procedat qn̄ ꝓba
ret̃ de tanto tpe cuius initij memoria non extat. Quia tunc non est
opus,ꝙ quis probet prestationē fuisse factam ex illa cā allegata ꝯ̃
Alex.in.d.consi.lxxv. ⁊ fuit de mente Bar.in.d.l.cum in reꝫ ver-
so.col.ij. ⁊ vltra Fely.hoc voluit Panor.consi.xciiij.videtur pri
mo circa fin.j.col.ij.volu. ⁊ in.c.fi.col.ij.de causa posses. ⁊ ꝓprie.

¶ Et istam materiam ante Salyce.lꝫ nullus alleget sic declarauit
Bal.in terminis in.§.si quis per triginta.col.ij.versic. ⁊ hoc mō.
in tit.si de feud.fue.controuer.vbi dicit ꝙ.l.cum de in rem ver.lo-
cum hꝫ in prestationē formi.i.facta inserta causa. Secus in infor-
mi,qꝛ nō dꝫ plus operari prestatio ꝗ̃ stipulatio,que nō vꝫ sine cau
23 sa.l.ij.circa fi.ff.de exce.doli. † Itē qꝛ leguꝫ presumptiones nō ada
ptantur ad ea que habent incertā formā erogationis.alleg.ad hoc
tex.in.l.seio.ff.de an.lega. ⁊ ibi sequitur Alua.formaliter referens
verba Bal.col.j. ⁊ idē sensit Albe.de rosa.vltra prefatos doct.in
suo dictiona.in verbo prescriptio.in ver.an currat prescriptio.vbi
24 dicit † ꝙ non currit prescriptio ꝯ̃ eum qui longo tpe aliquid soluit
sine cā ꝑ.l.litibus.C.de agr. ⁊ cēsi. ⁊ sic innuit exꝓpsse,ꝙ prestatio
dꝫ esse formis ⁊ cum causa. ⁊ rō potest esse licet prefati doc. non di
cant qꝛ alias si non constat prestationē fuisse formē ⁊ factam ex ali-
qua legitima causa presumeretur facta in dubio ex curialitate seu vr
banitate quo casu nunꝗ̃ currit prescriptio nec tunc hꝫ locum.d.l.
cum de in rem verso.vt no.Spe.in tit.de prescriptio.in.iiij.parte.
col.fi.versi.hoc ēt no. ⁊ no.Inno. ⁊ Cano.in.c.cum ecclesia sutri-
na.de cā posses. ⁊ proprie. ⁊ est glo.ordi.in.l.solent.§.fi.ff.de offic.
procon.in glo.fi.que dicit ꝙ id ꝙ fit gratis,non dꝫ ad necessitatē
deduci, ⁊ inducit ad qōnem de rustico.qui aliquid prestitit aliquā-
diu ⁊c. Et dicā in.v.q.quarte partis quinte princ.huius tracta.
¶ Tertio no.limita.d.l.cum de in rem verso.cum mā, vt ꝓcedat
dūmō non probetur de ꝯ̃rio ſm Cy.i.d.l.si certis annis.in.x.qō.
Bal. ⁊ Pau.de cast.in.l.ij.C.de dot.promis.Io.an.in.c.fi.ď cā
pos. ⁊ proprie. ⁊ est de mente gl. ⁊ Archi.in.c.seruitium.xviij.qō.
ij. ⁊ voluit.d.Anto.in.c.peruenit.col.xviij.de censi. ⁊ pulchre seq-
tur Alex.prealleg.consi.cxiij.vlti.col.j.volu. Refert Iaso.in.d.
l.si certis annis.col.fi.in prin.in.iij.limit. Vltra quē addo glos.in
c.fi in glo.magna vltra med.de consue. ⁊ ibi But. ⁊ Cepo.in tra
25 cta.serui.vrba.predio.c.xix.colū.iij.vbi dicit † ꝙ presumptio.d.l.
cum de in rē verso.que insurgit ex longa prestatione, non est pre
sumptio iuris ⁊ de iure,qꝛ potest probari contrarium vel per cōfes
sionem partis faciendo positiones de non titulo,aut probando, qđ
solutum fuit per errorem vel ex falsa cā seu rem aliter se habere, vt
ꝑ Alex.no.prealleg.consi.cxiij.col.vlt.versi.pro confirmatiōe ꝓ-
26 dictorū.j.vo.vbi determinat no. † si emphyteote siue hoīes subdi-
ti soluerunt,nedum per decē, sꝫēt per.xxx. ⁊.xl.annos maiorē pen
sionem vltra modū in inuestituris descriptū,quod non possunt co-
gi ad soluendū infuturū,qꝛ per tenorem inuestiturarum constat de
ꝯ̃rio, ⁊ ꝙ maior pensio fuit soluta ꝑ errorem ꝙ est bene notandum.
Quarto limita predictā conclusionem,vt non procedat qn̄ tractare
tur,nondum de magno,sed de graui ⁊ maximo preiudicio,vt ď mu
tatione status ⁊ subiectione persone. Quia tunc lꝫ prestatio interue
nerit,non sufficeret longū tempus,sed requirunt̃.xxx.anni ſm bar.
in.l.solent.§.j.circa fi.cōmen.ff.de offi.procon. ⁊ in.l.litibus.C.de
agrico. ⁊ censi. ⁊ plenius dicam in.j.q.proxime sequent.
¶ Quinto limita.d.l.cum de in rem verso.cum materia vt proce
dat dūmō prestationes facte per decēniū fuerint separate, ⁊ sic vbi
prestatio fuit annua. Secus si fuerit facta vna solutio pro decē an-
nis vel pluribus ſm Cy.in.d.l.si certis annis. ⁊ Cy. ⁊ Bald.in.l.
ij.C.de dot.promi.Bar.in.l.eum qui.ff.de an.leg. ⁊ no.Ias.in.d.
l.si certis annis.col.ij.circa prin. ¶ Scd̄a principalis cōclusio est
27 † quod si nulla iteruenit prestatio,presumit̃ titulus allegatus ex pa
tiētia longi tpis,vbi tractat̃ de modico preiudicio,vt de presumen
da seruitute. ⁊ ita ꝓcedit gl.ordi.in.d.l.seruitutes.la grande.cum
ibi no. ⁊ idē si tractet̃ principaliter de mero cōmodo ⁊ fauore pa-
tientis.ꝑ.l.si filius cum ibi no.C.de peti.here. ⁊ plene dixi.s̃. ⁊ ista
ꝯclusio est cōis,vt late pꝫ ex premissis. ¶ Tertia ꝯclusio est quod
ex sola patiētia cū cursu lōgi tēporis non interueniente prestatione
aliqua non presumitur titulus allegatus,vbi tractatur de magno ꝓ
iudicio,vt cōiter ꝯcludunt Bar. ⁊ doc.in d.l.cū de in rem verso.
⁊ in.l.si certis annis. ⁊ in locis preal. ¶ Hanc ꝯclusionē limita vt
ꝓcedat vbi solum intercessit spacium longi tpis.x.vel.xx.annorū.
Secus si intercessisset spatiū lōgissimi tpis.xxx.vel.xl.annorū. qꝛ
tūc ꝓsumit̃ titulus lꝫ tractet̃ de magno preiudicio alterius, ⁊ ita ꝓ-
cedat tex.reputatus singularis cū gl.in.c.ꝑuenit.in verbo trigin-
ta annis.ď emp. ⁊ vē. ⁊ ibi no.Imo.co.iij. ⁊ Alex.i.l.sciendū.col.
iiij.ff.de verb.obli. ⁊ in terminis decidit do.Frāc.cur.ꝯs.lxxvj.sup
motinis.col.ij.circa.med.adducēs plura, ⁊ late retuli.s̃. ⁊ ꝯprobat̃
ex his q̃ dicent̃ in.q.ꝓxime seq. ¶ Predicte oēs ꝯclusiones gn̄a
liter limitant̃ vt nō ꝓcedāt,vbi ꝓbaret̃ de ꝯ̃rio,qꝛ ista nō est presum
28 ptio iuris ⁊ de iure,vt plene dixi.s̃. ¶ † Secundo gn̄aliter limitan
tur vt non procedant in presumenda solēnitate mandati,qꝛ solenni
tas mandati nunꝗ̃ presumitur propter diuturnitatem alicuius tem
poris etiā ꝑ mille annos non adhibita distinctione an tractetur de

commodo vel incommodo magno ⁊ modico preiudicio. Istud fuit no. dictū Bal. in. l. ij. C. si ex fal. instr. ⁊ in. l. j. C. de reb. alie. nō alie. ⁊ ibi Salyce. Quod sequitur Alex. in. l. sciendum. col. iij. ver. vnū tamen sciatis. ff. de verb. obliga. ⁊ in. c. qui in aliena. in princi. colū. iij. ⁊ consil. j. ponderatis his vlti. col. circa fi. iiij. vol. Felyn. in. d. c. sicut. col. xvij. versi. vj. aduerte. de re iudica. vbi hoc dictum noviter limitat duobus modis. Sed illud impugnat Jas. in. d. l. sciendum. col. ij. circa princ. ver. sed aduerte. ⁊ in. l. j. col. v. in. ij. limi. C. qui admit. dicens quod licet nemo contradixerit putat contrarium per tex. cui nunq̄ vidit bonum responsum in. d. l. si filius. C. de pe
29 tit. heredi. †vbi ad hoc vt filiusfamilias possit adire hereditatem sibi delatā oportet quod precedat mādatū patris. l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acqui. hered. ⁊ tunc ex diuturnitate temporis decem annorum presumitur mandatū precessisse, sed videt̄ facilis responsio. Quod ibi tractabat̄ de modico preiudicio, vt late declarat Bar. in prealleg. disputa. incip. mulier habens amplum patrimoniū, in tota vlti. col. quem sequitur Fely. in. d. c. sicut. col. xvj. ⁊ sepe dixi. ⁊ sic istud dictum Bal. videtur duntaxat ꝓcedere, vbi tractaretur de magno preiudicio. Secus si de modico.

¶ Uel potest aliter dici q̄ in casu. d. l. si filius. interueneratt scientia ⁊ patientia patris, vt per Bar. in. d. l. cum de in rem verso. colum. iij. vbi expresse intelligit in duobus aut tribus locis, quod ibi interuenit patientia diuturna presertim in versi. videtur ⁊c. Et clare notant Saly. ⁊ Pau. de ca. in. d. l. filius. ⁊ plene Alexan. consil. ix. s̄. allega. vlti. col. iij. Si enim interuenit patientia in casu di
30 cte. l. vt dicunt Bar. ⁊ omnes, ergo ⁊ scientia. †Quia patientia necessario includit scientiam. l. quoties, la. ij. ff. de serui. titu. ḡnali. per quem tex. sic dixit domi. Anto. de but. in. c. peruenit. colum. v. circa finē. de censi. ⁊ patientia facit presumi mandatum. l. qui patitur. ff. mandat. Not. plene Bar. in. l. que dotis. colum. pen. ⁊ vlti. ff. solu. ma. Sed dictū Bal. procedit quando non apparet de scientia ⁊ patientia. Quo casu mandatū nunq̄ presumitur per mille annos. et ita intelligo hoc dictū procedere. ⁊ satis hoc vult Alex. in ꝯsil. ix. proxime allegato. col. fi. Uerumtamen istud dictum Bal. latissime impugnat per plura do. Franc. cur. in prealle. consili. lxxvj. in per motiuis. ver. sed premissis nō obstantibus per quatuor colum. Referens plura de presumptione insurgent ex antiquitate tēporis, que non prosequor. No. plene Fely. multa cumulans in. d. c. sicut col. xv. cum. v. seq. de re iudi. late tractans ⁊ quando solēnitas extrinseca. siue ea que consistunt in facto, presumantur ex diuturnitate siue antiquitate temporis, nihilominus hoc dictum videtur communiter approbatum, ⁊ tenendum cum predictis declarationibus.

31 ¶ †An autem obligatio seu titulus qui acquiritur, seu acquisitus probatur ex longa prestatione causet prescriptionem. ⁊ ille qui percipit prestationē annuā, dicat̄ in possessione vel quasi illius iuris, d̄clarat Bar. in. d. l. solent. l. j. col. vlti. versi. iuxta hoc quero. Facit tex. in. l. litibus. cum ibi no. per Bar. C. de agrico. ⁊ censi. ⁊ in cap. querelam. ⁊ ibi late no. Cano. de elec. ⁊ no. plene ⁊ vtiliter Fely. in c. cum Bertoldus. col. x. circa finem. ver. perceptio pensionis. et col. xj. de re iudica. ¶ Et an illa. l. cum de in rem verso. cum materia locum habeat in rusticis. no. Alex. con. l. in causa ⁊ lite vertente. ad fi. v. volu. dicens q̄ in rustico requiritur tempus. xxx. anno. ⁊ alle. Spe. ita tenere. Sed hoc non est verum vt late per Jas. in. d. l. si certis annis. col. pe. ver. ij. extendi. qui concludit q̄ illa. l. cum de in rem verso. locum habet in rustico ⁊ in muliere. ⁊ videt̄ magis cōis opi. vt apparet ex ibi no. ⁊ ita tz Bart. in. d. l. cum de in rem verso. colum. iij. circa med. versi. Item glo. videtur dicere. ⁊ scd̄m hanc opi. consuluit Alex. sibi contrarius. consi. cxxiiij. super primo quesito. j. col. j. vol. ⁊ attestatur eam veriorem.

32 ¶ †Tertia principalis conclusio est in hac materia, quod vbi tractatur de presumendo titulo liberatorio, ex sola patientia longi temporis non presumitur titulus per. l. libertis. §. j. ff. de ali. ⁊ ciba. leg. ⁊ firmat Bar. in. l. cum de in rem verso. col. iiij. circa fi. ⁊ in. l. q̄ dotis. col. ij. ver. opponitur de. l. procula. ff. so. mat. Nisi concurrat tēpes sufficiēs ad prescriptionē, vt ibi per Bar. ⁊ in. d. l. cum d̄ in rez verso. col. ij. veniamus ad secundum passum.

¶ Fallit in tribus casibus no. per Ro. consi. dxvij. in casu propositi consultationis. col. v. ver. ij. tamen quos supra retuli ad extensiō in. iij. prin. limi. doctrine Bar. ¶ †Et no. q̄ in propositum longū
33 tempus siue longa ⁊ diuturna prestatio intelligitur de. x. annis per tex. in. l. si cum fideicommissaria. §. aristo. ff. qui ⁊ a qui. ⁊ institu. de vsucap. in prin. versi. ⁊ ideo. No. glo. ⁊ doc. in rub. C. que sit lōga consue. ⁊ in terminis firmat Alex. in. l. sciendum. col. iij. vel. iiij. ff. de verbo. obli. dicens q̄ diuturnitas in proposito acquiritur pro lōgo tp̄e. i. decennio vt per glo. ⁊ doc. in. d. l. si filius. C. de peti. heredit. ⁊ plene no. Fely. in. d. sicut. col. xv. circa fi. ver. ⁊ primo aduerte. de re iudi. ¶ Nunquid autem subsequens prestatio confirmet titulū nullū. Hic vt plene per Bar. in. d. l. cum de in rem verso. colum. ij. ver. verumtamen. q2 iste passus ⁊ per omnes doc. in. l. certis annis. C. de pact. vbi excutitur plene intelle. casus singularis. l. j. C. de fideicō. maxime per Jas. col. j. circa fi. ⁊. ij. ponentem octo limita. ad illā. l. ¶ Et predicta inducuntur in specie ad plures no. qō.

34 ¶ †Et primo quid si aliquis seruiuit alicui longo tempore tanquā vassallus prestādo seruitia personalia an presumatur ius vassallagij ⁊ subiectiōis, Breuis est ꝯclusio, q̄ ex quo hic tractatur de subiectione persone, ⁊ de mutatione status, ⁊ ḡnr de graui ⁊ maximo p̄iudicio, non sufficit longum tempus decē annorum, sed reqrit̄. xxx. anni. (Uide plene de hac. q. d. Jaco. de. s. Geor. in suo trac. de homa. col. iij. ⁊. iiij.) Item Bar. in. d. l. solent. §. j. ad fi. cōmen. ff. de offi. procon. ⁊ in. d. l. litibus. circa me. versi. ex predictis apparet. C. de agrico. ⁊ censitis. ⁊ ibi sequitur Jo. de pla. colum. j. circa prin. cū concor. adduc. per Jas. in. d. l. si certis annis. vbi idem tenent Cy. ⁊ Bal. col. vlti. in. vj. limi. eandem conclusionem late firmat idem Jas. in tra. iu. . emphy. colū. lxxxij. ver. quero. ⁊ bene faciūt que supra dixi per. c. peruenit. cum ibi no. de emptio. ⁊ venditio. ¶ Et no. q̄ per talem longissimā prestationem non presumitur quis vassallus, nec titulus vassallatus, nisi aliqua contemplatione soluisset. ⁊ sic oportet q̄ prestatio fuerit facta contemplatiōe certe rei ⁊ cause, ita no. declarat Bar. in. l. cum de in rem verso. circa fi. commen. Refert ⁊ sequitur Alex. con. cviij. in causa ⁊ lite vertente, circa fi. ij. vo. ⁊ ibi Bar. col. vlti. videtur sentire, quod tunc sufficiat tempus. x. annorum. Sed cōmunis opi. est in contrarium quod requirantur triginta anni vt ex predictis apparet, ⁊ in hac. q. vide que dixi in. viij. q. ij. partis quarte principa. huius tractat.

35 ¶ †Secundo predicta faciunt ad. q. quid si quis diu tenuit rē tanquam emphyteoticam, ⁊ pro ea prestitit debitum canonem, an presumatur emphyteota. Quā. q. tangit gl. no. in. l. ij. in glo. magna ad fi. C. de iure emphy. ⁊ ibi late no. Jas. in suo tracta. iur. emphy. col. xxxij. ⁊ ante ipsum Alex. in. l. qui in aliena. in prin. co. iij. ver. item in ferebat hic Ang. ff. de acqui. he. ⁊ consi. lxxxix. circa primū de quo queritur. col. iij. ver. ad idem. j. volu. Fely. in. c. sicut colū. xv. de re iudi. ¶ Et ex ibi no. apparet magis communem conclusionem esse, quod si quis diu possedit rem feudalem vel emphyteoticam presumitur concessionem rei emphyteotice vel feudalis in p̄petuum vel solēniter precessisse, ⁊ inducitur prescriptio concessiōis feudi vel emphiteosis respectu priuati. Sed respectu ecclesie non presumitur facta concessio emphiteosis nisi vsq̄ ad tertiam generationē s̄m formā. §. emphiteosim in auc. de non alie. vt per Alex. in. d. l. qui in aliena. ⁊ firmat late Jas. in. d. tracta. iur. emphi. colum. lxxxij. ver. sexto quero ⁊ seq. licet Alex. non allegat. vbi concludit q̄ emphiteosis ecclesie prescripta non extenditur vltra tertiam generationez lz emphiteosis priuati presumatur perpetua ⁊ plura adducit. ⁊ ad propositum plura notat Fely. in. c. cum Bertoldus. colum. xj. circa fin. ⁊ seq. de re iudica.

36 ¶ †Sed est dubium quantum tempus requiratur ad prescribendum ius emphiteoticum. Bar. in. l. competit. per illum text. C. de prescrip. xxx. vel. xl. annorum. ⁊ gl. in. d. l. ij. in fi. videntur velle q̄ requiritur tēpus. xxx. vel. xl. annorum vt presumatur ꝯctuz emphiteoticum precessisse ad prescriptionē iuris emphiteotici. d. Anto. de but. c. peruenit. de censi. tenet q̄ sufficit tēpus decem annorum ⁊ sequitur Alex. in consi. cxiij. viso ⁊ diligenter ꝯsiderato. circa fi. iiij. vol. vbi refert sic tenere Bal. in duobus locis. Sed Jas. in. d. trac. iuris emphi. col. lxxxj. refert cōem opi. esse cum glo. ⁊ Bar. q̄ requirantur triginta vel quadraginta anni ad prescriptionem iuris emphiteotici. ¶ Contrariam partē q̄ sufficiant decē anni pluribus auctoritatibus firmāt Fel. in. d. cum Bertoldus. col. vj. circa fi. ⁊ seq. ¶ Uñ ꝓ concordia vz distinguēdū q̄ aut queritur, an possit prescribi ꝯ aliquē tāq̄ ꝯ emphiteotā vel tāq̄ ꝯ colonuz, si p̄ longū tp̄s prestitit p̄siōnē, vt ex hoc presumat̄ emphiteota vel colonus, ita vt in futurū possit cōpelli ad soluēdū tāq̄ emphiteota, ⁊ tunc sufficit longū tp̄s, lz sit secus in vassallo, q2 ibi agit̄ de mutatione status p̄sone, que nō mutat̄ ex diutina prestatione s̄z Bar. in. l. litibus. p̄ illū tex. C. de agri. ⁊ censi. ¶ Et ita procedat decisio bal. in. l. j. post med. C. de fideicō. ⁊ in. l. j. col. ij. ff. de re. diui. sic ēt ꝓcedant decisiones allegate p̄ Fely. i. d. c. cū Bertoldus. ⁊ no. p̄ alexan. in preallegatis ꝯsiliis. ¶ Si vero q̄ratur eē an aliq̄s prescribat ius emphiteoticū q̄ p̄sumatur ꝯctus emphiteoticus precessisse ꝯ dn̄s, si diu possedit rē tāq̄ emphiteoticā, ⁊ tūc reqrunt̄. xxx. vel xl. anni, vt gl. i. d. l. ij. C. de iure emphi. ⁊ Barto. in. l. competit. C. de prescrip. xxx. anno. cum concor. adduc. per Jaso. in. d. tracta. iuris emphi. colum. lxxij.

¶ Et hec distinctio colligit̄ ex ibi no. ⁊ col. sequen. ver. iiij. q̄ro. lz predicte

predicte distinctioni videtur cōtrariari decisio Bal. in d. l. j. col. ij. circa fin. versicu. pone quidam vbi determinat φ sufficit decennium ad presumendum rem emphyteoticam, quādo quis soluit ecclesie censum pro quadaꝫ re tanꝙ emphyteotica, siue agat siue cō ueniatur a soluente quem forte ecclesia negat emphyteotam secundum Bal. ibi. ℭ Uel dic, φ aut loquimur respectu soluētis, ⁊ sufficiunt decem anni. Aut respectu tertij, ⁊ tunc requiruntur triginta anni, vt late per Ro. prealleg. consil. cxxvij. posito quod dominiuꝫ vbi ad hoc allegat Spe. in tit. de lo. §. nunc aliqua. versi. lij. ⁊ ver. lvij. ⁊ alia plura maxime Jo. an. in c. qui ad agendum. de reg. iur. in. vj. ℭ Et quod sufficiat solutio. x. annorum respectu ecclesie, cui soluitur pensio pro aliqua re tanꝙ emphyteotica, nisi probetur contrarium firmat Pau. de ca. in l. sicuti. §. sed si queratur vltra medium cōmen. versi. ⁊ per predicta patet. ff. si ser. vendi.

37 ℭ † Tertio premissa faciunt ad no. q. verum prelatus vel clericus qui diu tenuit beneficium, presumatur canonice institutus.

ℭ Et sic an ex cursu lōgi temporis presumat̃ titulus ⁊ canonica institutio in beneficio, que est necessaria, vt licite teneat̃. c. j. de reg. iur. in. vj. ℭ Hanc. q. late examinat Host. Jo. an. ⁊ omnes Cano. in c. illud. ⁊ ibi late no. Fely. de presump. ⁊ Alex. prealléga. consilio. lxxix. iiij. col. i. vol. ẜm Bar. inter consilia Alex. consi. vlti. clementissimi Dei. iiij. col. ij. vol. vbi ꝙplura refert circa presumptionem surgentem ex diuturnitate temporis. Et plene Fely. in d. c. sicut col. xv. ⁊. xvj. de re iudica. dic vt ibi copiose p eū qui ponit plu

38 res declarationes. ℭ † Quarto premissa faciunt ad no. q. vtrū ecclesia vel capella longo tpe fundata presumat̃ fundata auctoritate epi sine qua non est licita fundatio. c. nemo. de consecra dist. i.

ℭ Archid. ibi decidit φ sic, ⁊ sequitur Barba. prealleg. cons. vlti. adducens plura. ⁊ consi. xxxv. sapienter scribitur col. viij. ij. vol. ⁊ Jas. in d. l. si certis annis. circa princi. iij. col. non allegans predicta consilia. ⁊ plene no. Fely. in d. c. sicut. col. xv. de re iudica.

39 ℭ † Quito premissa faciunt ad no. ⁊ vtile. qō. que quotidie contingit. Quid si fratres vel socij steterunt diu separati, possidendo, quilibet vnā partem. An presumatur facta diuisio, ⁊ sic titulus diuisionis ex cursu temporis. ℭ Istam. q. decidit glo. notabi. ⁊ reputata singularis in l. pen. C. commu. diui. que dicit quod si quilibet sociorum possedit partē propriā per deceꝫ annos inter presentes ⁊ viginti inter absentes, ⁊ solus subiuit onera pro illa pte, ⁊ solus sensit commodum verisimile est diuisionē fuisse factam argu. d. l. cum de i reꝫ verso, ⁊ eam ibi sequitur Bar. ⁊ mandat perpetuo notari. ⁊ sequū tur Bar. Bal. Ang. ⁊ alij in l. qui in aliena. in prin. ff. de acquirē. heredi. Pau. de cast. in l. si filius. circa med. cōmen. C. de peti. heredi. Jas. in l. si certis annis. col. vj. versic. vj. facit. C. de pac. Roma. consi. ccv. in puncto proposito. ⁊ con. ccccxviij. in eo quod queritur, vbi dicit illam glo. ord. ⁊ Alex. in pluribus consilijs infra relatis in limitatione illius glo. ⁊ Soci. in cons. clxiij. visa bulla Bonifacij. col. vlti. prope fi. qui attestatur predictam glo. esse communiter approbatam. ⁊. d. Phili. decius consi. lxxix. ⁊ ꝑtenui in. lij. ⁊ vlti. dub. ⁊ ad eam dat plures remissiones antiquas do. Jas. in §. quedā. col. xj. in antiqua impressione. ⁊. vij. vel. viij. in noua. inst. de

40 actio. ℭ † Et illam glo. pulchre sequitur Bal. consi. cl. proponitur quod minor. j. volu. dicens quod illa est glo. ordi. vera. ⁊ communiter approbata per quam decidit not. quod si minor diuisit bona cuꝫ fratribus suis tempore minoris etatis sine curatore vel decreto iudicis, quo casu diuisio non vꝫ presupposito φ erat pubes, φ non iurauerit ad formā auc. sacramenta ⁊c. l. pe. C. de predijs mino. ⁊ l. j. §. si communis. ff. de reb. eo. tamen si post maiorē etatem tacuit ꝑ deceꝫ annos possidendo pro diuiso, censetur inducta tacita ⁊ solennis diuisio, adeo φ non potest amplius retractari. ⁊ dicit Bal. φ istō est melius fundamentum ꝙ illud, φ aliqui faciebant per. l. fi. C. si maior fac. que habet varios intellectus.

41 ℭ † Predictā glo. sequitur ēt Pau. de cast. consi. xciij. nō seqnē do ordinem circa med. in antiq. consilijs, vbi plus singulariter determinat φ nedū presumatur facta diuisio, qñ fratres vel socij steterūt separati ⁊ diuisi per longum tēpus, sed etiam ex taciturnitate tanti temporis, si nunꝙ fuit petita redditio rationis, presumendum est, quod omnia in dicta diuisione fuerūt inter eos terminata ⁊ rō hinc inde reddita. Alias credendum non esset, φ tanto tempore tacuissent vel diuisionē fecissent. Mouetur per. l. procula. ff. de ꝓbatio. iūcta glo. in d. l. pen. C. cōmu. diui. quam dicit ordi. ⁊ communiter teneri, ⁊ est valde notabilis decisio, qꝛ sepe contingit de facto quādo non sunt confecta instrumenta diuisionum. nec constat φ fuerit reddita ratio inter fratres vel socios sed longo tempore quilibet possedit partem suam, ⁊ steterunt separati, ⁊ postmodum alter frater vel socius petit sibi reddi rationeꝫ d̄ fructibus ⁊ alijs administratis ab altero fratre vel socio qui forte insolidū administrauit bona ⁊ fructus percepit durante cōmunione nec aliquam quietationē de redditione rationis. ℭ Et cum hec questio hoc anno de facto mihi occurrisset consului φ presumeretur reddita ratio per. d. l. procula. ⁊ iuxta consilium Pauli. s̄. relatum. Et adducebam aliud motiuum vꝫ φ ẜm cōiter accidentia anteꝙ fratres vel socij perueniat ad diuisionē consueuerunt inuicem calculare rationes, ⁊ reddere computum de datis ⁊ receptis ⁊ discutere quis eorū remaneat debitor iuxta modū traditū. in l. cum seruus. ff. de condi. ⁊ demon.

42 ℭ † Et a cōmuniter accidentibus bonum est argumentum gl. not. in l. neqꝫ natales. C. de proba. que dicit quod si sunt duo talia quoꝝ vnum non est sine altero, vel raro esse solet vno probato, probatur ⁊ reliquū. ⁊ eam sequuntur Bal. ⁊ Saly. ibi ⁊ Alexā. in l. non hoc. iiij. no. C. vnde cogna. vbi late Jas. col. v. in. ij. ⁊. iij. limita.

ℭ Et adducit Alex. aliā glo. in l. cum dotem. cum ibi no. ꝑ Bal. C. d̄ iure doti. dicens φ lex presumit pro eo φ cōmuniter ⁊ frequē

43 ter accidit. † Ergo probata diuisione presumptiue, eo φ socij vel fratres steterunt longo tempore separati, possidendo quilibet partem vt cōiter tenetur sequitur φ ēt est probata presumptiue redditio rationis que est seu esse consueuit preambula diuisionis, ⁊ sine que ra

44 ro fieri solet diuisio per illam glo. ℭ † Nunc limita no. dictam gl. ord. in d. l. pen. C. cōmu. diui. cōmuniter approbatam vt ꝓcedat qñ partes essent equales seu quando esset in partibus proportio q̄ posset ad equalitatem diuisionis adaptari, secus si in illis rebus separatim possessis nulla esset proportio seu debita congruitas partiū, sed magna disportio, qꝛ tunc non presumitur diuisio. argu. l. cum indebito. ff. de proba. ℭ Ita no. declarat, ⁊ limitat illam glo. Bal. in d. l. pen. ⁊ ibi sequitur Pau. de ca. ⁊ Alex. consi. xxv. attentis narratis in themate. col. iiij. ver. confirmo. v. volumi. vbi dicit φ illa gl. non procedit si ex alijs coniecturis cōprehendi vel presumi pōt qō fratres, seu socij non habuerunt animum diuidendi. qꝛ tunc nō presumitur facta diuisio licet ita sepatim possederint per longuꝫ tempus vt si portiones quasi separatim possederunt erant valde dispares ⁊ male conuenientes. Cum Bal. ēt tꝫ Fely. allegās plures doc to. qui sequuntur in c. sicut. col. xiiij. vel. xv. versi. hanc fallentiā. de re iudi. ℭ Comprobatur ista limitatio vrgenti fundamento qꝛ ratio propter quam presumitur facta diuisio in casu posito per glo. in d. l. pen. est qꝛ ibi tractabatur de modico preiudicio, vt declarat Pau. de ca. in l. si filius circa med. C. de petit. here. ⁊ late Bar. ante eum in prealleg. q. mulier habens amplum patrimonium col. vlti. in d. l. cum de in rem verso. col. iij. (Uide Bar. in l. solent §. j. col. vlti. circa prin. ff. de offi procō. vbi assignat aliā rationē ad illam glo.) ⁊ Jas. in l. j. col. v. in. iiij. limi. C. qui admit. que rō cessat vbi resultaret magna disportio. nam tunc verteretur magnum preiudicium alterius partium, ⁊ non modicum Ideo non dꝫ eo casu induci presumptio diuisionis, cessante ratione modici preiudicij l. adigere. §. ꝙuis. ff. de iurepatro. cum concor.

ℭ Contrariam opinionē tenuit Saly. in d. l. pen. relata opi. bal. in versi. quidam Perusini. dicens φ credit glo. ibi simpliciter esse veram, ꝙ Jaco. but. Bar. ⁊ ceteri patres nostri communiter sunt sequiti. ⁊ sequitur Alex. sibi contrarius consi. xcij. viso ⁊ discusso laborioso processu. per totum ij. vol. vbi late cōprobat illā gl. ⁊ eā simpliciter tenet concludens φ non attenditur disportio, ⁊ cons. iij. viso processu cause principalis ad fi. volu. ⁊ Areti. in §. fi. insti. de soci. tenens cum Saly. φ illa glo. indistincte procedat. ⁊ inuehit ꝯ dilapidantes partem suam, qui postea reuertuntur ad petenduꝫ diuisionem alijs fratribus, qꝛ non debent audiri ẜm eum quando steterūt longo tempore separati. ⁊ quilibet separatim possedit vnā partem per illam glo. etiam data inequalitate. Mouetur, quia lꝫ partes sint inequales, tamen alter frater vel socius potuit recipere cōpensationem in pecunia. Sed istud motiuum non videtur bonum

45 nec concludit. † Non enim sequitur potuit recipere ergo recepit. l. non hoc. cum ibi no. C. vnde cog. ⁊ l. probationeꝫ la. ij. C. de probatio. vbi Bal. no. quod probatio nunquam concludit per possibile. sed debet concludere per necesse vel probabile. Tamen qꝛ, vt predixi, ista presumpta diuisio insurgit ex diuturnitate temporis, quo separatim fratres vel socij possederunt. ita demū si tractet̃ de modico preiudicio ẜm Bar. ⁊ cōiter doctores i locis preallegatis. ergo vbi agit̃ de magno pīudicio cessat ista presumptio. ℭ Cōcludo igitur predictā limitationē Bal. tanꝙ verā ⁊ cōem esse tenendaꝫ cōsulēdo ⁊ iudicādo. ℭ Hinc infert̃ φ vbi resultat magna inequalitas, qꝛ res quas ego possedi, valeāt lōge plus ꝙ ille quas tu possedisti, nō presumit̃ diuisio ex separata posse ssione lōgi tpis, vñ pores petere φ diuidat̃ equaliter. ita dicit Pau. de ca. in d. l. pen. C. cō

46 mu. diui. ℭ † Sexto premissa faciunt ad not. questionem, pone φ erant duo fratres a patre heredes instituti, vel qui successerant patri ab intestato, vnus ipsorum altero sciente ⁊ patiente insolidum

possedit omnia bona paterna & fructus percepit longo tempore puta decem vel viginti annis, modo alter petit partem suam. Querit nunquid possit, & an censeatur exclusus tacita repudiatione, ex quo passum est fratrem insolidum omnia bona paterna possidere tanto tempore. ¶ Hanc qõ. attingit Bal. in. l. 3 in prin. comen. C. de iure delib. & late disputat, & tandem cõcludit, quod non sit exclusus, ne videatur tacite repudiasse. ¶ Eandem conclusio. firmant Angel. Imo. Are. & cõmuniter docto. in. l. recusari. ff. de acquiren. hered.
47 ubi determinat, † quod si soror habeat hereditatem communẽ cum fratribus, & diu stetit, quod non petijt portionem suam sed passa est ipsos fratres suos totam hereditatem possidere, si aliud non interuenit, non inducitur repudiatio per diuturnum silentium, nisi cõcurrant ea de quibus ibi per eos, qui referunt quod fuit decisio Bart. 3
48 in lecturis communiter non inueniatur. ¶ † Comprobatur ista cõclusio vltra prefatos doc. per id quod no. Bar. in. l. solent. §. j. circa fi. ij. col. ff. de offi. procon. vbi tradit no. regulã. quod ex sola negligentia quis nunquam amittit suum, nisi vbi de iure reperitur expressum per tex. no. in. l. in filijs. C. de decur. lib. x. & huius decisiõis duplex ratio potest assignari. ¶ Prima est quia hic tractatur de magno preiudicio & de amissione dominij. Ergo non dz ex sola patientia diuturna presumi titulus remissionis per ea que late supra dicta fuerũt circa materiam. l. cum de in rem verso. ff. de vsur. ¶ Secunda rõ est, quia hic resultaret presumptus titulus donationis, quo casu non habet locum. d. l. cum de in rem verso. cum materia, ex quo militat presumptio iuris in contrarium quod nemo presumitur donare vt not. decidit Bal. in. l. fi. C. de statu defunc.

SVMMARIVM

1 Sententia iudicis an prebeat iustum titulum prescribendi.
2 Sententia iudicis prestat causam prescribendi si sit nullitas ignota & in bona fide lata.

1 **Undecimo** † principaliter quero † an sententia iuris prebeat iustum titulum prescribendi, ita quod facta restitutione ex ea trãsferatur vsucapiendi vel prescribendi conditio, si restituens non sit dominus, vide casum. in. l. pomponius. §. si iussu. ff. de acquiren. pos. & ibi no. Bar. & docto. ¶ † Quid autez
2 in sententia nulla, an prestet causam prescribendi. glo. no. in. d. c. si sacerdotes. xvj. q. iij. in glo. magna vltra med. tenet quod sic, dummodo quis ignoret eam nullã. & sit in bona fide quod dependet ex not. in c. de quarta. de prescri. & in. l. celsus. vbi dicam. ff. de vsuca.

SVMMARIVM

1 Titulus gñalis pro suo quo casu sufficiat ad prescribendum.
2 Titulus quibus poterat defunctus prescribere ijsdem põt heres.
3 Prescribens rem vz eã ex titulo quo prescripsit habere.
4 Prescriptio procedere potest ex pluribus causis seu titulis.
5 Titulus conditionalis non prodest ad prescriptionem ante cõditionis euentum.
6 Prescriptio procedere potest ex titulo etiam reuocabili.
7 Prescriptio non procedit ex titulo simulato.

1 **Duodecimo** † quero vtrum gñalis titulus pro suo, de quo est glo. magistra in rub. ff. pro suo aliquo casu sufficiat ad prescriptionem.

¶ Istam. q. tangit Bal. in. § si quis per triginta. col. fi. in tit. si de feu. fue. controuer. vbi pulchre dicit quod aliquando ipsa proprietas habetur loco tituli ad prescribendũ vt no. Gui. de cu. in. l. si qs emptionis, in secunda questione. C. de prescrip. xxx. anno. vbi etiã dixit quod aliqñ dominus prescribit titulo pro suo, & ponit talem casum, vt refert Bal. Quidam prescribit contra dominum. Postea cecidit a possessione, & reuersa est possessio ad dominum. Nam dominus ratione proprietatis prescribit titulo pro suo, Nec est necessarius alius titulus. ¶ Requiritur tamen ẽt bona fides hoc casu fm Bal. qui subdit quod ista questio est vtilis ẽt in materia feudi, qõ dominus possit ez prescribere contra prescriptorem ex sola proprietate sine alterius tituli adeptione. Nam non prescribit fm Bal. vtile dñium sed eius amotione & consolidationem proprietatis.

¶ Et qñ titulus pro suo sufficiat ad prescribendũ dicetur plenius. i c. celsus. vbi glo. & Bar. not. ff. de vsucapionibus.

2 ¶ † Et no. pro complemento materie tituli quod heres potest prescribere ijsdem titulis quibus poteral defunctus. Socinus consilio. cclj. col. pen. vbi allegat Pau. de cast. cons. cclxxxviij. visa suprascripta facti narratione. ¶ † Item quod prescribens videtur eaz ha-
3 bere ex titulo que prescripsit nõ ab eo ã quẽ est prescriptũ, vt est casus no. in. l. si extraneus. & ibi no. Bar. ff. de dona. inter vir. & vxo. & in. l. qui alienã. ff. de dona. cau. mor.

4 ¶ † Itẽ quod potest prescriptio procedere ex pluribus causis seu titulis fm glo. Bar. & cõmuniter doctores. in. l. iij. §. ex plurimis. pro illum tex. ff. de acqui. pos. & ibi Alex. in prin. v. col. assignat vtilitatez vcz, quod si quis incepit ex vna cã possidere, & superuenit mala fides poterit incipere possidere ex noua causa bona fide, & ita prescribetur vbi ex prima causa non prescripsisset de iure canonico fm quod requiritur continua bona fides. c. fi. cum ibi not. de prescrip.

5 ¶ † Itẽ no. quod tit. conditionalis non prodest ad prescriptionem ante conditionis euentum. l. ij. §. si sub conditione. ff. pro empto. sed titulus purus licet resoluendus in euentuz conditionis bene causat prescriptionem. l. ij. & l. iiij. ff. de in diem addictio.

6 ¶ † Et sic ex titulo reuocabili procedit prescriptio, vt etiam casus i l. si alienã. ff. de dona. cau. mor. ¶ Et dum. s. in. ij. q. posui, quot modis accipitur titulus in iure, & allegaui duas glo. iuris ciuilis. Adde meliorem gl. de iure in. c. dudũ. ij. i verbo. intitulatã. de ele. que in proposito dicit qõ dicitur titulus omni causa acquirendi dominij. Et titulus pro emptore, pro donato &c. & qui aliquem talem habet titulum hz causam prescribendi, & ponit omnes significationes huius nominis. ¶ Et qui sint tituli habiles ad dominij translationẽ vltra ibi allegata enumerat tex. meliorẽ de iure i. l. iij. §. genera. ff. de
7 acqui. pos. ¶ † Addo etiam quod prescriptio nõ procedit ex titulo simulato, sed ex vero, vt est casus in. l. fi. ff. pro donato.

¶ Et dum dixi. s. in. ij. q. quod potest quis prescribere rem suam reuocabiliter per. l. in libello. §. si quis seruum. ff. de cap. Addo glo. in. l. in accessione. ff. de diuer. & temp. prescrip.

Venio nunc declarata materia tituli ad materiaz bone & male fidei & sic ad secundum principale requisitum in prescriptione, & per consequens ad secundam partẽ huius tertie partis principalis. ¶ Hanc materiam & bone & male fidei late tradunt Bal. & Ang. in. l. super longi. col. iij. & iiij. versi. dixi secundo. C. de prescrip. long. temporis. & Barto. in. l. celsus. col. iiij. ff. de vsucapioni. vbi reseruo dicenda ea que non dicã hic ad materiam pertinentia maxime qualiter probetur, aut quãdo & ex quibus presumatur bona vel mala fides. Hic vero solum attingam ea que conferunt ad fundamenta & declarationem materie, & que ibi non habenẽ. & in hac parte tractabo etiam permixtim de titulo, qñ exigatur in prescriptione vel non, & in quo differant in hac materia prescriptionis ius ciuile & canonicum.

SVMMARIVM

1 Bona vel mala fides qd sit, & quis dicatur bone vel male fidei.
2 Qñm in materia vsucapionis lz quis non putet se, est tamen bone fidei, si tradentẽ credidit esse dominum.
3 Male fidei presumitur qui ã iura mercatur vel contrahit.
Mala fides interuenisse presumitur vbi iuris ordo vel solemnitas debita fuit omissa.
4 Titulus non sufficit iusta causa putandi non subsistente.
5 Uendens rem tanquam procurator alterius si de mãdato nõ appareat semper presumitur quod emptor sit in mala fide.
6 Bona fides requiritur aduersus eum contra quem prescribitur.
7 Medium est dabile inter bonam & malam fidem.

1 **Quero** † Igitur primo in hac secunda parte tertie partis principalis, quid sit bona vel mala fides & quis dicatur bone vel male fidei possessor. (Quis dicatur malefidei possessor. Panor. in. c. graue. de resti. spo. no. glo. Bart. & doct. in. l. ex diuerso. ff. de rei ven. Cy. & doc. in. l. certũ. C. eo. tit. Joã. de pla. in. l. queadmodũ. ver. vlti. no. C. de agri. & censi. Panor. qsi. lxxvi. in vlti. dub. j. vol. & qño probetur bona vel mala fides not. plene bar. in. l. celsus. co. iiij. circa fi. & seq. & ibi late dicã. ff. de vsuc. & Pano. qsi. lxxxj. j. col. Ang. qsi. clx. alias. clxij. pro decisione. & qs dicatur eẽ in bona fide per. d. Phili. fran. post gl. in. c. possessor. col. pen. de reg. iur. in. vj. & per Albe. de rosa. in suo dictionario in verbo, prescriptio. ver. sine possessione. & ibi an dubitans dicatur in bona fide. vide p. d. Phil. fran. post glo. in. c. possessor. col. pen. de reg. iur. in. vj. p Albe. de rosa. in suo dictionario. in verbo, prescriptio. ver. sine possessione. & ibi an dubitans dicatur in bona fide, & qd si prelatus hz malã fidẽ & ecclesia sine capitulũ bonã. vide ibi versi. quid si qs dubitat.) ¶ Breuiter dico quod bona fides dr ignorantia rei aliene seu iuris alieni. & ez mala fides scia vel notitia rei aliene. & sic bone fidei possessor dr, qui se possidere ignorat alienum.

¶ Malefidei vero, qui scientiam habet rei aliene. Ita dicit tex.

tex. nō: cum glo. in. c. si virgo. xxxiiij. q. ij. ⁊ est bonus tex. in. l. bone fidei. ff. de verb. signi. vbi dicitur ꝙ bone fidei emptor esse videt̄ q ignorauit rem alienā esse, aut eum qui vendidit, putauit ius vendendi habere. ❡ Ad idem est tex. in. l. si existimans. ⁊ ibi no. Bart. ff. pro solu. no. glo. Panor. ⁊ Cano. in. c. si diligenti. col. iij. ver. secūdo gl. querit. ō prescrip. ⁊ plenius Dy. in. c. possessorꝫ. circa princi. de reg. iur. in. vj. declarans per exempla. ❡ Ad idē adduco bonum tex. in. l. si quis fundum. ff. de acqui. pos. vbi expresse dꝫ ꝙ mala fides est scientia rei aliene. (Quod per scientiā inducat̄ mala fides adde bonum tex. in. l. item veniunt. §. petitam. de petit. here.)
❡ Et declarat Bart. in. l. furtum. §. fundi. ff. de vsuca. dicens ꝙ ille q scit rē ad se nō pertinere dꝫ habere malā fidē, vt ibi, ⁊ in. l. cū querebatur. C. vnde vi. vbi dicit tex. ꝙ oēs scire debent ꝙ suum nō est hoc ad alios modis omnibus pertinere.
❡ Bonā fidem vero ꝭm Bar. habere dꝫ, qui dn̄i cogitatiōe possidet. (Et ꝓpea dixit Bal. in. l. cū res. col. ij. C. de proba. ꝙ nō ꝓcedit prescriptio absq; animo prescribendi, qꝛ alias prescribens esset in mala fide, Adde Panor. in. c. cōsultationibus. ō iurepa.) Allegat. l. manifestissimi. C. ō fu. ⁊ corrupte, qꝛ voluit allegare tex. in. l. apud antiquos. in verbo, dn̄i cogitatiōe. C. de fur. ⁊ ibi no. barto. in. ij. no. ⁊ doc. ꝙ reincidit in idē cum eo ꝙ est dictū. s. vt dicit Bar. in. d. l. si existimans.
2 ❡ † Quod tamen limita ⁊ declara vt ꝑ Bar. in. l. ij. §. sed si sub cōditione: circa me. cōmen. ver. oppono ꝙ isto casu. ff. pro empto. vbi dicit ꝙ in materia vsucapionis, lꝫ quis non putet se dn̄m, tn̄ est bone fidei si credidit dn̄m esse tradentem per duo iura que allegat ⁊ ibi sequuntur Ang. ⁊ Imo. ❡ Et dicit Azo in summa. C. de vsuca. pro empto. col. iij. ver. quid est bona fides. Quod bona fides est ꝙ quis credat tradentē esse dn̄m vel habere iura distrahēdi per tex. in. d. l. bone fidei emptor. ❡ † Et qui mercatur vel ꝯbit contra
3 iura presumitur in mala fide, seu dicitur non habere bonam fidem. c. qui ꝯ iura. de reg. iur. in. vj. ⁊ l. quemadmodum. C. de agri. ⁊ cēsi. lib. xj. Hinc est ꝙ mala fides presumitur interuenisse qn̄ solennitas fuit omissa, ⁊ ordo debitus nō fuit seruatus gl. no. in. l. j. in verbo, mala fide. ꝗ ibi no. Bar. in fi. com. C. de fi. instru. ⁊ iure haste fis. lib. x. ⁊ ista est presumptio iuris ⁊ de iure, ex quo sciens mercatur. Ita singulariter dicit glo. fi. in. d. l. quēadmo. ex quo sequit̄ ꝙ non admittitur probatio in ꝯrium, vt ibi not. Jo. de pla. col. fi. prope fi. ver. ⁊ not. ❡ Quam regulam pulchre declarat Calde. consil. iiij. rub. de prescri. ⁊ ideo error iuris circa validitatem tituli nō inducit bonā fidē sed malā in vsucapionibus ⁊ prescriptione longi tēpo. l. nunq̄. in princi. ⁊ in. l. si fur. §. j. in fi. ff. de vsuca.
4 ❡ † Ex quo no. ꝙ non solum dꝫ malefidei qui scit vel scire dꝫ rem non esse vendentis, sed ēt qui credit eā esse vendentis, tn̄ scit, vel scire dꝫ venditionem vel ꝯtum non valere, qꝛ titulus non sufficit non subsistente iusta causa putandi. l. celsus. ff. de vsucapio.
❡ Et error iuris non est iusta causa, ita dicit Pau. de cau. in. d. l. nunq̄. per illum tex. ❡ Et qui putat se non posse vsucapere vel prescribere cū possit, errādo de iure, dicitur malefidei ⁊ non vsucapit, vt est casus in. d. l. si fur. §. j. ⁊ sic potius inspicitur hoc casu ꝙ est in opinione, ꝗ ꝙ in veritate. Aliqn̄ econtra. De quo dic vt habetur in. l. ij. §. sub conditione. ff. pro empto. vbi Bart. circa hoc tradit distinctionē. ❡ Et no. dixit Bar. in. l. cum vir. ad fi. cōmen. ff. ō vsuca. vt refert Alex. in. l. qui in aliena. in prin. col. iij. versi. plus dixit
5 ff. de acqui. here. † Quod si quis vendidit rem tanq̄ procurator alterius nisi appareat de mandato, sp presumit̄ ꝙ emptor fuerit i mala fide. Sed Bar. vbi. s. hoc non dicit lꝫ forte possit elici ex verbis suis dum innuit, ꝙ talis venditio non causat publicianā vel prescribendi conditionem nisi confirmetur ratihabitione vel successione quo casu trahitur retro quo ad dominium, si ille cuius nomine vendidit ⁊ cui iste q vendidit tanq̄ procurator successit erat dominus, alias quoad publicianam ⁊ prescribendi conditionem.
❡ Contrarium tn̄ firmant Ang. ⁊ Imo. in. d. l. cum vir. circa fin. cōmen. dicentes, ꝙ si ꝯho cum aliquo tanq̄ cum negot. gestore. qꝛ scio cum non habere potestatem vendendi. Ideo interiꝫ sum in mala fide, anteq̄ dn̄s ratum habeat, ⁊ sic interim non vsucapio. Sed qn̄ ꝯho cum aliquo vt procuratore qui asserit se procuratorem, fui ductus iusto errore, ⁊ sic videor esse in bona fide ⁊ per ꝯns habere vsucapiendi potentiam per nota. in. l. celsus. ff. de vsucapio. ⁊ dicit Imo. ꝙ hoc ēt satis vr̄ fuisse de mente Bar. si ponderetur.
6 ❡ † Et no. ꝙ bona fides requiritur aduersus eum contra quē prescribitur non aduersus soluentem seu cām solutionis. ⁊ ideo lꝫ quis recipiat scienter indebitum, tn̄ prescribit aduersus dominum, si sibi soluatur pecunia vel res aliena, qꝛ dicitur bone fidei respectu veri domini ex quo credit soluentem vel tradentem dominum, ita dixit notā. Bar. in. l. indebiti. §. sed si nummi. in. ij. opposi. tertie partis.

7 ff. de condictio. indeb. ❡ † Addo ꝙ inter bonā ⁊ malam fidem est dare medium scꝫ non bonam fidē, que cadit in dubitante. tex. est cū glo. in. l. iij. §. genera. in verbo, non bona. ff. de acquiren. posses. C. solo. eo. tit. not. Bar. in. d. l. furtum. §. fundi. ff. de vsucap. ⁊ late Jas. in. d. §. genera. colum. ij. ⁊ iij. in. vj. nota.
❡ Potest ēt ista non bona fides aliquando cadere in ignorantem vt in eo qui acqsiuit per procuratorē ante notitiā, ⁊ per eū possidet vt declarat Alex. in. d. §. genera. col. ij. ⁊ dicit not. Bal. in. c. vigilanti. col. ij. de prescri. ꝙ vbi nō est bona fides nec mala potius presumitur bona per tex. singul. ꝭm eum cum glo. parua. in. l. eius qui in prouincia. versi. quod si stipulatus. ff. si cer. petat.
❡ Et qn̄o debet intelligi illa conclusio, ꝙ in dubio presumitur bona fides. l. pen. ⁊ ibi no. C. de euic. declarat no. Dy. per modum distinctionis. in. d. c. qui contra iura. ⁊ plene dicam post Bar. in repe. l. celsus. in tertia parte. ff. de vsuca. vbi late traditur ex quibus ⁊ qn̄ presumatur bona vel mala fides.

SVMMARIVM

1 Dubius possessor an sit bone vel male fidei.
2 Dubitatio superueniens ꝙ res sit aliena an interrumpat prescriptionem inchoatam.
3 Jus suum in dubio nemo tenetur indiscussum relinquere.
4 Dubius ⁊ ignorans equiparantur.
5 Medium est dabile inter scientiam ⁊ ignorantiam.

1 Secūdo quero † in hac secunda parte, vtrum ille qui dubitat cēseatur esse bone vel male fidei possessor, ⁊ sic cui extremorum applicetur istud medium. glo. ⁊ Inno. in. c. si diligenti. ⁊ in. c. fi. de prescri. tenent ꝙ dubius
2 dicat̄ potius bone ꝗ male fidei. ❡ † Ex quo inferūt ꝙ supueniens dubitatio, ꝙ res sit aliena nō interrūpit prescriptionē inchoatā ēt de iure canonico hꝫ ꝙ exigit ꝯtinua bona fides vsq; ad prescriptionē cōpletā. d. c. fi. ⁊ ꝯ. dicet̄, seqt̄ Bal. in. l. naturaliter. col. ij. circa fi. ver. ⁊ ex hoc dico si qs ceperit dubitare. ff. de vsu. dicēs ꝙ ab initio talis non prescriberet, qꝛ nō hꝫ bonā fidē lꝫ non habeat malā. Sꝫ ex postfacto talis titubatio nō nocet, qꝛ requirit̄ ꝙ firmiter credat se malefidei possessorē vt extinguat̄ siue interrūpat̄ prescriptio. ⁊ seqtur Panor. in. d. c. fi. col. pe. ver. iij. glo. querit. ⁊ plenius Felyn. col. antepe. ⁊ pe. attestantes hāc opi. esse cōmunē. ⁊ do. Alexan. in. d. §. gn̄a. col. ij. in. iij. no. ⁊ ibi late do. Jas. col. ij. ⁊ iij. in. vj. not. Referēs ēt post Alex. ꝙ ista opi. est cōis ꝗ cōprobat tribus
3 medijs ⁊ plene discutit hūc articulum. ⁊ principaliter rō est † qꝛ in dubio nemo tenet̄ ius suum indiscussum relinquere. l. illud. ff. de peti. here. ❡ Et ꝙ a principio regrat̄ bona fides, ⁊ non sufficiat mediū inter bonā ⁊ malā, tꝫ ēt Bar. in. l. sꝫ si lege. §. scire. circa fi. ff. de pet. hered. ❡ Hunc articulū late examinat Imo. ⁊ tꝫ cōem in repeti. d. c. fi. col. liij. ver. an autē preambula. de prescripti.
4 ❡ † Nec ob. si dicat̄ ꝙ dubius ⁊ ignorās eqparantur. l. fi. C. de condi. indeb. ⁊ sic vr̄ ꝙ dubitans an res sit aliena, ita dicat̄ habere bonā fidē sicut ignorās rem alienā. Nā rn̄sio pꝫ ex not. per gl. in. d. l. fi. que dicit, ꝙ ꝗtū ad illā materiā ꝯditionis indebiti non est dr̄ia inter ignorantiā ⁊ titubationē siue ignorātē ⁊ titubantem. Sed bene quo ad alia vt no. gl. magistra in rub. ff. de iur. ⁊ fac. igno. de quo per Jas. in. l. ꝗdiu. C. qui admit. referentē Bar. in. d. l. naturaliter ⁊ ibi inaduertenter dicit ꝙ dubitans dꝫ habere bonam fidem sicut ignorans. ⁊ idē sentit in. d. §. gn̄a. col. iij. dum dicit, ꝙ dubitans et ignorans equiparantur ⁊c. Sed in hoc male vt pꝫ ex predictis.
5 ❡ † Et quis dicatur dubitare seu titubare. ⁊ ꝙ sit mediū inter sciētiam ⁊ ignorantiam plene declarat Gemi. in. c. in fidei fauorē circa med. commen. de here. in. vj.

SVMMARIVM

1 Mala fides est duplex.
2 Heres fingitur vna persona cum defuncto.
3 Mala fides causata per litem contestatam dicitur ficta nisi ꝯstet de scientia.
4 Mala fides ex iuris errore inducta dicitur ficta.
5 Jura loquentia de mala fide de qua loqui intelligantur.
6 Error iuris licet dicatur inducere malam fidem in vsucapionibus ⁊ prescrip. longi temporis dicitur tamen mala fides ficta.
7 Mala fides defuncti nocet heredi.

1 Tertio querō † quotuplex sit mala fides. dic qꝺ est duplex, vcꝫ vna vera ⁊ propria,

quando quis scit rem alienam esse. Alia ficta, quando quis ex persona alterius, id est auctoris censetur male fidei. Et hec etiā distin
2 guitur inter heredem & singularem successorem. † Fingitur enim heres vna persona cum defuncto, vt in auc. de iureiuran. a mori. presti. in princip. Non sic singularis successor. l. an vitium. in princi. & l. cum heres. cum ibi no. in glo. vlti. ff. de diuer. & tempo. prescri. ita declarat Joā. an. in addi. ad Spe. in tit. de prescrip. §. j. colum. penul. versi. quid si debitor. in addi. magna posita super verbo, aliena ri. But. & Panormi. in c. si diligenti. colū. vj. ver. contrarium cōcludit de prescripto. qui non allegant Jo. ad. vbi supra latius istas duas species male fidei declarantē, glo. tamen in. l. potest pluribus in glo. j. ff. de vsucapioni. dicit, q heres succedens in locum defuncti qui sciebat rem alienam, dicitur habere non bonam fidem. Nō autem malam. Et sic vult illa glo. quod idem sit non bona fides, q ficta mala fides lʒ de ipsa docto. non faciant mentionem.
3 ¶ † Et no. q mala fides causata per litis, contestationem dicitur ficta, nisi constet de scientia, q tunc diceretur vera secundū Barto. in. l. illud. ff. de peti. hered. ¶ Item mala fides inducta ex errore iu
4 ris dr ficta vt dicā. j. ¶ † Effectus āt hui⁹ diuisiōis seu distictiōis est
5 duplex. ¶ † Primus est. q iura loquētia d mala fide itelligunt loqui de vera & nō de ficta s̄m Are. in. l. pōponius. §. cū quis. ff. de acqui. pos. & refert ibi. d. Clan. aquen. col. vlti. circa medi. p quo dicto facit regula. l. iij. §. hec verba. ff. de negot. gest. & l. fi. C. de his q
6 ve. eta. impe. cum concor. ¶ † Secundus effectus no. est, q lʒ error iuris dicat̄ inducere malā fidē in vsucapiōibus & prescriptiōe lōgi temporis. l. nunq̄, in princi. & ibi no. ff. de vsuca. & per Dy. in. c. possessor. de regu. iur. in. vj. tamen dicitur mala fides ficta. Jō non
7 nocet heredi bonefidei, lʒ † mala fides vera dfuncti bene noceat heredi. l. sequitur. §. heres. ff. de vsucap. ita voluit singulariter glo. in. l. tutor rerū, in glo. magna. ff. de admi. tu. & ita per illam glosam dicit Pan. de cast. in. d. l. nunq̄. in prin.

SVMMARIVM

1 Bona vel mala fides quam recipiat diuisionem.
2 Bona fides quo ad vnum non impedit prescriptionē quo ad aliā.
3 Emens rem aliquam a non domino quem credidit dominum, quā sciebat hypothe. cui prescribat.

1 **Quarto quero** † vtrum bona vel mala fides recipiat diuisionem, dicas q sic, quia pōt quis habere bonā fidem respectu vnius & malam respectu alte-
2 rius. ideo † bona fides quo ad vnum nō impedit prescriptionē quo ad alium. Sed aduersus illum tantum cuius respectu quis hʒ malam fidem. tex. est cum glo. in. l. si quis fundum. ff. de acqui. pos. vbi idem dicitur ratione rei, q potest quis habere bonam fidē quo ad vnā partē rei, & malam respectu alterius partis.
¶ Et adduco not. text. in. l. emptor. ff. pro empto. qui distinguit an quis sciat partē fundi esse alterius pro diuiso, & non nocet ista scientia quo ad alias partes. Si vero scit partem esse alterius pro indiuiso dicitur male fidei quo ad totum fundum. not. Bar. in. d. l. naturaliter. col. iij. ver. quero quid si superuenerit mala fides. ff. d vsucap. & no. Bal. & Ange. in. d. l. super longi. col. iij. circa fi. & Jmo. in repet. d. c. fi. col. xxxiiij. versi. & aduerte. de prescrip. addo tex. in l. si edes. & ibi no. Bar. allegans alia iura. ff. de serui. vrba predi.
3 ¶ † Hinc est quod si quis emerit rem aliq̄ a nō dn̄o, quem credidit dominum, q̄ sciebat hypothecam alteri prescribet quo ad dn̄ū q non habuit scientiā rei aliene. Sʒ nō quo ad hypothecam. text. est in. d. l. si quis fundum. in fi. iuncta glo. fi. ff. de acquir. pos. not. gl. in. l. sicut. in verbo possidente. C. de prescri. xxx. in Spe. in tit. de prescrip. in. iiij. parte prope fi.

SVMMARIVM

1 Sententia lata in fauorem possessoris malefidei, non purgat ipsius malam fidem.

1 **Quinto quero** † an sententia lata in fauorē possessoris mala fide purget ipsius malam fidē. Concludo q non. vt per Alex. consi. lxxv. visis & ponderatis vlti. col. iiij. volu. vbi ad hoc allegat But. & Petr. de ancha. in. c. consultationibus. de iurepatro.

SVMMARIVM

1 Bona fides an sit in omni prescriptione necessaria, an etiam cū ea requiratur titulus.
2 In prescriptione. xxx. vel. xl. annorum de iure ciuili non requiritur titulus, nec bona fides, sed sola possessio.
3 Differentia est de iure ciuili inter bone & male fidei possessorem.
4 Longi temporis prescriptio cum titulo & bona fide est potentior prescriptione longi temporis cum bona fide tantum.
5 Duorum diuerso tempore prescribentium cum titulo & bona fide si possessio ad tertium perueniat, & ambo concurrant, quis eorum preferatur in vendicando.
6 Directum dominium quo casu preferatur vtili.
7 Possessor male fidei qui spacio. xxx. annorum prescripsit, an per vim possit expelli seu spoliari dominio.
8 Spoliato non potest obijci exceptio dominij per spoliatorem.
9 Jus canonicum & ciuile in quibus concordent vel discordēt.
10 Titulus de iure canonico in prescriptione non requiritur cōtra ecclesiam.
11 Prescribens ꝯ quē est iuris presumptio, que habeat probare.
12 Spacium tanti temporis cuius initij memoria non extat hʒ loco tituli legitimi quo ad dominium.
13 Spacio tanti temporis cuius initij memoria nō extat prescribunt et regalia & ea que non possunt nisi ex priuilegio competere.
14 Priuilegium & consuetudo equiparantur.
15 Prescribere volēs iurisdictionē in alieno territorio quibus egeat.
16 Possessio a iure damnata an iuuat possessorem.
17 Spacium tanti temporis cuius initij memoria non extat tantū operatur in causa quantum imperator.
18 In prescriptione tanti temporis cuius initij &c. semper presumitur titulus & bona fides.
19 Presumptio resultans ex spacio tanti temporis cuius initij memoria non extat dicitur iuris & de iure.
20 Curandum non est de bona vel mala fide vbi habetur tantum tempus cuius initij memoria &c.
21 Prescriptio tanti temporis cuius initij memoria &c. nunquam censetur exclusa.
22 Probata possessione tan. tempo. cu. ini. me. &c. non est necessaria pbatio scientie & patientie superioris in prescriptionibus.
23 Tantum tempus cuius initij memoria non extat non hʒ vim priuilegij in prescribendis vbi datur incapacitas iuris vel possessiōis erga exercentem.
24 Centū anni dn̄r esse tantū tēpus de quo non extat memoria.
25 Affirmatiua illa memoria extat, aut negatiua memoria non extat quomodo probetur.
26 Testis debet esse de vicinis vbi probatio incumbit de tanto temp. cu. ini. memo. non est.
27 Memoriam non extare an possit probari a centum annis infra, & cuius etatis esse debeāt testes in hac materia.
28 Prescriptio centenaria vel possessio seu quasi centum annorū quomodo possit probari.
29 Textus dicens q vbi presumptio iuris est contra prescribentē requiritur titulus, quomodo limitetur.
30 Titulus presumitur alleg. ex patientia diutur. vbi in prescribendo agitur de paruo preiudicio.

1 **Sexto quero** † an in oī prescriptiōe sit necessaria bona fides & an sola sufficiat ad prescribēdū, vel requirat̄ et titulus simul cū bona fide, & q̄n. circa istā quenem facienda est distinctio inter ius ciuile & cano. Nam de iure ciuili in vsucapiōe triennij & in prescriptiōe. x. an. inter presentes, & xx. inter absentes requirit̄ titulus & bona fides, scʒ titulus verus vel putatiuus interueniente probabili errore facti. l. nullo. C. de rei ven. l. celsus. cū materia sua. ff. de vsuca. & l. diutina. iuncta. l. ij. & l. super longi. C. de prescri. lon. temp. & insti. de vsuc. in prin. & in hoc vtriusq̄ ius concordat. Et ex tali prescriptione cū titulo & bona fide acquiritur dn̄iū, vcʒ p vsucapionē directū. insti. de vsuca. in prin. & l. iij. ff. de vsuca. & vtile p prescriptionē lon. tēp. p q excluditur antiquus dn̄s, si agat, & prescribens hʒ actionem ꝯ ipsum & quemlibet alium, si de possessione cadat. l. si quis emptionis. in prin. & ibi glos. Cyn. Bal. & Saly. C. de prescrip. xxx. anno. & dixi plene. s. in. ij. pte principali. † In prescriptione vero. xxx. vel. xl. anno. de iure ciuili non
2 requiritur titulus nec bona fides, sed sufficiat sola possessio cum cursu tanti temporis. Nam tanto tpe oē ius & ois actio tollitur, & prescribunt et fures & predones. l. sicut. l. oēs. & l. cum notissimi. C. de pscrip. xxx. annorū. iuncto tex. in. l. j. §. ad hec. C. de anna. excep. que
3 iura sunt registrata in. §. pōt. xvi. q. iij. † Est tn̄ dr̄ia de iure ciuili inter bone & male fidei possessorē in prescriptione. xxx. anno. q possidēs rē bona fide sine titulo spacio. xxx. an. prescribit dn̄ium saltem vtile, ita q nedū hʒ exceptionē ꝯ antiquū dn̄m, si agat. (De hac materia

materia, ꝛ an pscriptio.xxx.vel.xl.an.sufficiat ad vendicandā rem a quocunqȝ possessore etiaȝ si primo dñs fuerit vide per Pan.de ca. cōsi.ccclviij.circa primū quesitū in nouis.) Sed etiā hēt actionē, si cadat de possessione aduersus quēlibet tertiū ad vendicandam sed nō cōtra antiquū dñm vel creditorē contra quē pscripsit, si possessio perueniat ad eum ſm opi.Jo.cōmuniter approbatā. Et hoc operātur reliquie directi dominij vel actionū, que remāserūt penes antiquum dñm vel creditorē, possessor vero malefidei, qui dr iniustus lȝ possederit.xxx.an.nō acquirit aliqđ dominiū sed dūtaxat ius excipiendi contra antiquū dominū vel creditorē ꝛ si cadat de possessione nullaȝ habet actionē ad rem vendicandā nedū cōtra dominū sed nec cōtra tertiuȝ.quinimo pōt antiquus dñs a quolibet alio tertio rem vendicare vel creditor per hypothecariā auocare nō obstante pscriptione primi possessoris bone vel malefidei de qua tertius opponere nō potest nisi ipse pscripserit, quia opponeret de iure tertij.iste est casus in.d.l.si quis emptionis.§.j.de prescri.xxx.an.iuncta gl.super verbo, similiter cū qua trāseunt Cy.Bar.Bal.Ang.ꝛ cōiter doc.maxie Sali.referens opi.Jo.quā ibi firmat gl.esse cōem. ¶ Uñ infertur
4 † ꝙ pscriptio lon.tēporis cum titulo ꝛ bona fide est potentior pscriptione lōgissimi tēporis cū bona fide tantū, qꝛ per primā acquiritur actio etiam contra antiquuȝ dñm vel creditorem.d.l.si quis emptionis.in princ.iuncta glo.super verbo, etiā.ꝛ ibi no.doc.maxie Salic. qui attestant opi.Jo.ꝛ Guil.relatā in gl.esse cōmunē, sed nō per secundā, licet sit cuȝ bona fide.titulus enim debet aliquid plus operari, vt ibi dicit Sali.quāuis dici posset, ꝙ prolixitas maioris tēporis deberet supplere defectuȝ tituli, tamen titulus preualet tēpori.arg. eorū que habent in.l.obligationū fere.§.placet.ff.de ac.ꝛ ob.ꝛ in.l. si certis annis.C.de pact.licet Panor.in.c.illud.circa fi.ij.colū.de prescrip.dicat, ꝙ cursus maioris temporis supplet defectum tituli.
5 ¶ † Sed querit si duo diuerso tēpore pscripserūt cū titulo, ꝛ bona fide, ꝛ deinde possessio perueniat ad tertium, ꝛ ambo cōcurrunt, quis preferatur in vendicando.istā qstioneȝ attingit gl.in.d.l.si quis emptionis.in princ.in verbo etiā.ꝛ cōcludit ꝙ secūdus pscriptor debet pferri primo, qꝛ per secundā pscriptionē est in totū extinctū ius primi, ꝛ cum illa glo.transeunt ibi Cy.Bal.Sali.ꝛ communiter doc.
6 ¶ † Quid aūt si ille qui pscripsit spatio longissimi tēporis.xxx.ann. cum bona fide absqȝ titulo decidit de possessione, ꝛ res puenerit ad tertiū, ꝛ contra illū concurrant dñs antiquus respectu directi dominij, ꝛ pscriptor respectu vtilis, quis preferat.si enim ipse dñs possideret nō est dubiū ꝙ directū pfertur vtili vt.d.l.si qs emptionis.§.j. versi.ita tñ.iuncta gl. ¶ Sed dubiuȝ est, quid si tertius possidet, qui nullū ius hēt, ꝛ cōcurrant dñs hñs directū, ꝛ prescriptor habēs vtile, quis debet pferri.istam.q.mouet Sali.in.d.§.j.in.iij.q.ꝛ conclu dit post Cy.ꝛ Ja.de are.illū qui pscripsit debere pferri dño, nō obstante cōcursu dñi directi, tertio possidēte, qꝛ hēt actionē contra oēs preter quā cōtra dñm.d.§.j.ꝛ ita firmant And.de iser.ꝛ Alua.in.§. si quis per.xxx.ad fi.ij.col.in ti.si de feu.fue.cōtro.Cōcludētes pscribenteȝ debere pferri, si fuit bone fidei. Si vero pscribens fuisset malefidei, tunc debere pferri dñm.ꝛ nimirū, qꝛ eo casu pscriptor nō hēt dominiū nec actionē.d.l.si quis emptionis.§.j.ad quā.l.gl.format quatuor qstiones in.d.§.si quis per.xxx.quas ibi explicat Sali.
7 col.ij.ꝛ fuerunt relate.s. ¶ † Et quāuis malefidei possessor qui prescripsit spacio.xxx.an.acquirat solū ius excipiendi ꝛ nō dominium aliqđ ꝛ nullā habeat actionē ad rem vendicandā, si cadat de possessione, ꝛ sic nullū habeat remediū petitoriuȝ. Tamē si de facto ꝛ per vim expellat seu spoliet possessiōe hēt procul dubio remediū possessoriū, vcȝ iterdictū vnde vi.ꝛ debet restitui tāquā spoliatus, nec potest sibi obijci, ꝙ nō sit dñs nec de dominio spoliatoris.l.si quis ad se fundū.C.ad.l.iul.de vi. Sed fortius hēt rei vēdicationē cōtra violentū respectiue. Nec pōt violētus referre qstionē dominij, etiā si agatur petitorio, vt est casus no.in.d.l.si quis emptionis.§.sed hec super illis.quē Bar.ibi dicit singulare ꝛ mādat ppetuo notari. Et sic est ibi casus, in quo rei vēdicatio datur cōtra dñm ppter violentiā cōmissam. Nā si ageret possessorio recuperande, nullū esset dubiū, ꝙ non obstaret exceptio dominij.d.l.si quis ad se fundū.vt ibi dicit Bal. nisi conuētus pateret fieri pbationes de dominio.c.j.de resti.spo.ꝛ in casibus specialibus no.per Alexā.in.l.naturaliter.§.nihil cōmu-
8 ne.col.x.cū seq.ff.de acqui.pos. ¶ † Ex quo infero esse casum valde singularē in.d.§.sed hec sup illis.ꝙ spoliato nō pōt obijci exceptio dominij p spoliatorē, nedū si agat possessorio recuperāde siue interdicto vnde vi.sed etiā si intētet petitoriū ꝛ rei vēdicationē, vt aperte probat ille text.in verbo, vendicare, ꝛ ita vult ibi gloss.quā sequitur Sali.dicens, ꝙ in casu illius.§.male fidei possessor spoliatus vendicat rem de facto respectu violentie ꝛ a violento quāuis nullū habeat dominiū. Nec ipse potest opponere de dominio ppter violentiā ab eo cōmissam. Sed Bal.in.d.§.sed hec sup illis intelligit, qđ in casu illius.§.malefidei possessor spacio.xxx.anno.pscripserit vtile dominium, cui preferē directū, si cecidit de possessione aliter quā per violentiaȝ. Sed vbi dñs reȝ violenter occupauit, clauditur sibi os, ꝛ nō potest excipere de dominio ppter violentiā, qui intellectus stare nō potest qꝛ cōmunis est opi.ꝙ malefidei possessor nullū acquirat dominiū vt plene no.in.d.l.si quis emptionis.§.j.vñ Bal. alibi ponit verū intellectū ad.d.§.sed hec sup illis in.l.vis eius.C.de proba. Et de eius intellec.tradūt Bart.ꝛ doc.in.l.iiij.§.catho.in.iij.opp.col. iij.ff.de ver.ob.vbi Bar.singulariter ampliat illum.§.sed hec super illis.vt pcedat, nedum in ipse spoliatore, ꝙ conuentus petitorio non possit referre agēti spoliato qstionē dominij, sed etiā in herede eius ꝛ ibi vide p Jas.col.x.in.iij.ꝛ.v.cōclu.post Alex.ꝛ Are. Et p ista remanet declaratus intel. illius difficilis ꝛ not.l.si quis emptio-
9 nis.q est tota singularis ſm Bar.ibi. ¶ † Hec oia procedūt de iure ciuili, vbi agit de pscribēdo cōtra priuatum. Sed de iure canonico aliter cautū esse videt. Partim enim in hac materia dispositio iuris canonici ꝛ ciuilis cōcordat, partim vero discordat. Nā in vsucapione ꝛ pscriptione longi tēporis quo ad res prophanas ꝛ inter laicos ius canonicū ꝛ ciuile cōcordant. Uñ si priuatus pscribat cōtra priuatū, vel ecclesia cōtra priuatū, indistincte locuȝ habent iura ciuilia, quorū dispositio recitatur in.§.potest.xvj.q.iij.vt.s.distinguatur in corporalibus, an quis pscribat cū titulo, aut sine titulo ꝛ per tempus a lege diffinitū. In incorporalibus vero vt in seruitutibus, an habeant causam continuā vel discontinuā iuxta materiā.l.seruitutibus la grande.ff.de ser.titu.generali. ¶ Sed discordat ius canonicuȝ a iure ciuili in pscriptione longissimi temporis.xxx.an.quatenus ius ciuile admittit pscriptionē.xxx.an.cum mala fide, saltē vt prosit ad retinendū, ꝛ si nō ad agendū.l.si quis emptionis.§.j.C.de prescrip. xxx.an.qꝛ de iure canonico nulla pscriptio cuiuscunqȝ tēporis procedit cum mala fide.c.vigilanti.ꝛ.c.fi.de prescri.ꝛ.c.possessor. de reg.iur.in.vj. ¶ Si vero priuatus vult pscribere contra ecclesiā reȝ pscriptibilē, vel ecclesiā contra aliaȝ ecclesiā.de iure cano.in rebus imobilibus vel in iuribus habētibus causam continuā requiritur tēpus.xl.ann.cū bona fide nec exigitur titulus, dūmodo ius cōmune nō resistat, seu psumptio iuris non sit cōtra pscribentē.ꝛ sic regulariter sufficit tēpus.xl.an.cū bona fide ad pscribendū cōtra ecclesiaȝ.c. de quarta.ꝛ.c.ad aures.ꝛ.c.si diligenti.ꝛ ibi plene no.glo.ꝛ cano. de pscrip.ꝛ ē casus in.c.j.de pscri.in.vj.ꝛ ibi plene no.glos.Archi. Jo.an.ꝛ Gemi.ꝛ qđ ideȝ iuris sit quādo vna ecclesia pscribit aduersus aliam, est casus in.d.c.de quarta.c.illud.ꝛ.c.ad aures.vbi no. Panor. Et ita declarat ipse Panor.in.d.c.de quarta.colum.iiij. versi.his psuppositis. Et qđ ius ciuile remaneat incorrectum respectu vsucapionis ꝛ pscriptionis longi tēporis inter priuatos, ꝛ quando ecclesia pscribit contra priuatum.ꝛ firmat Gemi.d.c.j.in princi. col.iij.de prescrip.in.vj.ꝛ ibi.d.Philip.fran.co.j.vltra me. Et ꝙ laicus pscribat rem temporalē ecclesie spacio.xl.an.firmat expresse glos.fi.in.c.fi.de pscrip.in.vj.ꝛ in.c.facultates.xiij.q.ij.in verbo. xxx.an. ¶ Unde clarius ꝛ breuius in hoc articulo si queratur, an sit differētia inter ius ciuile ꝛ canonicū dici potest ſm Panor.in.d.c. de quarta.col.iiij.in prin.versi.sed quantū ad principalē articulū ꝙ regulariter inter ius canonicū ꝛ ius ciuile quo ad pscriptionē inducendā nulla est differentia pter illaȝ, (Adde Panor.in.c.pastoralis.§.ptereа.super glos.pe.de offi.ordi.) quia ius ciuile admittit pscriptionē cū mala fide.d.l.si quis emptionis.§.j.C.de pscrip.xxx. an.quā ius canonicū damnat.c.vigilāti.ꝛ.c.fi.de pscrip. Alia enim differētia iure nō probatur. ¶ Nec obst.si dicatur ꝙ canonica iura exposcūt indifferēter tēpus.xl.an.d.c.de quarta.ꝛ.c.illud.cum si. Secus de iure ciuili.l.fi.C.de pscri.long.tēpo.qꝛ dicit Panor.ꝙ ius canonicū semp nō requirit illud tēpus, sed solū quādo pscribitur cōtra ecclesiā, ꝛ in fauorē ecclesie fuit inductū. Et idē est de iure ciuili, vt in aucten.quas actiones.C.de sac.eccle.ꝛ quēadmodū cōtra ecclesiā Romanā de iure ca.nō admittit nisi pscriptio cētenaria.c. cū nobis.de pscri. Ita ꝛ de iure ciui.d.auctē.quas actiones.vñ ecclesia cōtra priuatū, ꝛ priuatus cōtra priuatū hñ pscribit minori tpe, ꝛ sicut a iure ciuili disponitur, ita conclusiue dicit Pañ.in.d.c.de quarta.col.iiij.cuius verba refert ꝛ sequitur Cepol.in trac.ser.vrb. pd.c.xxiiij.col.iij.circa fi.ꝛ seq.ꝛ firmat do.Card.cōsi.xxxviij.prio rationes.col.j.ver.iij.qꝛ certū.dicēs ꝙ ecclesia pscribit ius laicorū tanto tpe, quāto laicus cōtra laicum, ꝛ vide per Dy.in.c.possessor. col.iij.versi.querendū est vtrū de iure canonico.de reg.iu.in.vj.vbi tradit an ꝛ quādo taȝ de iure ciuili ꝗ canonico in pscriptione requirat titulus ꝛ bona fides, vel alterū sufficiat, ꝛ quādo requirat titulus ad pscribendū tam de iure ciuili ꝗ cano.no.Imol.in repe.c.fi.col. vij.ꝛ.viij.de pscr.But.in repe.c.peruenit.col.x.de censi.vbi assignat rationē quare exigat titulus in casibus in quibus de iure requiritur. (Uide Bal.in.l.fi.C.ne de sta.defun.) ꝛ de pscriptiōe ecclesiastica

seu canonica ⁊ contra clericos plenius dicam per plures q̄stiones.
in.v.parte princip.huius tractatus,vbi diffuse cumulaui materiã.d.
10 aneten.quas actiones. ¶ † Stat ergo ex p̄missis firma cõclusio,qđ
de iure canonico in p̄scriptione cõtra ecclesiã nõ requiritur titulus,
sed duo sufficiũt, vz bona fides ⁊ tẽpus.xl.an. Sicut etiam de iure
ciuili in p̄scriptione,xxx.vel.xl.anno.nõ requiritur titulus,sed bona
fides sufficit ad acquisitionẽ vtilis dominij.d.l.si quis emptiõis.§.j.
cũ ibi no. ¶ Limita istã cõclusionẽ vt nõ procedat,quãdo ius cõmu-
ne resistit p̄scribẽti,vel iuris p̄sumptio est cõtra eũ,(Quãdo requi-
ratur titulus vel sufficiat bona fides,⁊ quando p̄sumptio iuris dicat̃
esse cõtra p̄scribentẽ declarat.d.Phili fran.post Jo.an.in.c.j.de
p̄scrip.in.vj.hic alleg.col.ij.vbi tangit pulchrũ dubiũ,quid si p̄sum-
ptio iuris sit cõtra vtrũq; vz cõtra p̄scribentẽ ⁊ cõtra impugnantẽ
p̄scriptionẽ,⁊ cõcludit qđ debet attendi fortior p̄sumptio, qr illa ex-
cludit aliã magis debilẽ,⁊ ibi vide generaliter an ⁊ quãdo requirat̃
titulus,vel sufficiat bona fides tam in corporalibus q̃ in incorpora-
libus. Et quãdo sit necessarius titulus in p̄scriptione,⁊ in quibus ca
sibus nõ requiratur vide Bertachi.in reperto.in verb.titulus.ver.
titulus in p̄scriptiõe,⁊ no.ꝙ licet alias de iure canonico regulariter
sufficiat p̄scribenti bona fides absq; titulo,vt plene legitur ⁊ nota.in
d.c.si diligẽti.de p̄scrip.tamẽ ille qui habet cõtra se p̄sumptionem
sentẽtie inter alios late non poterit p̄scribere sine titulo.argu.d.c.j.
iunctis ibi not.per Archid.⁊ Jo.an.de prescrip.in.vj.ita concludit
Alex.in repe.l.sepe.col.xviij.circa princ.ver.itẽ fallit scđo.ff.de re
iudi.) tunc enim bona fides ⁊ tẽpus p̄dictum nõ sufficerent,vbi ius
cõmune resistit,sed est necessarius titulus,qui possessori causam tri-
buat p̄scribendi,nisi allegetur ⁊ probetur p̄scriptio tanti tẽporis,cu-
11 ius initij memoria nõ extat. † Et sic p̄scribens cõtra quẽ est iuris p̄-
sumptio,debet probare tẽpus.xl.an.⁊ iustũ titulũ vel tantũ tẽpus cu
ius initij ⁊c.tex.est in.d.c.j.de p̄scri.in.vj.vbi ponit̃ casus in prelato
vel ecclesia,qui vel que allegat se p̄scripsisse decimas in parochia al
terius ecclesie. Nam dispositio ⁊ p̄sumptio iuris est in contrariũ,qđ
decime pertineant ad illam parochiã,intra cuius limites p̄dia consi
stunt. Ideo p̄sumitur in dubio eas occupasse,⁊ possessio fuisse iniu-
sta.c.ad decimas.de restitu.spolia.eo.lib.vñ opus est vltra tempus
xl.anno.ꝙ doceat de titulo vel de prescriptione tanti tẽporis ⁊c.quo
casu nõ requiritur titulus.ita dicit text.in.d.c.j.no.do.Card.cõsi.
cxiiij.dico Petrũ non audiendũ circa finẽ.⁊ plura adducit Feli.in
12 c.si diligenti.col.vij.in nona restric.de prescrip. ¶ † Et ratio est,qr
spaciũ tanti tẽporis,cuius initij memoria nõ extat habetur loco tituli
legitime constituti.l.hoc iure.§.ductus aque.⁊ ibi glos.ff.de aqua
quotidia.⁊ estiua.⁊ habet vim priuilegij.c.sup quibusdaz.§.p̄terea.
iuncta glo.super verbo.nõ extent.de verbo.signi. (Adde Panor.
cõsi.lxxj.clericus quidam.ij.volu.) ⁊ vicem legis.l.j.§.fi.ibi vetu-
statem vicez legis obtinere.⁊ in.l.in summa.in prin.ibi vetustas que
semper pro lege habetur.ff.de aqua plu.arcen.no.do.Cardi.consi.
13 lxxxviij.capl'm ciuitatense. Alias. Ego Frãciscus ⁊c. ¶ † Hinc
est ꝙ nedũ imperiũ ⁊ iurisdictio,sed etiã regalia ⁊ ea que nõ possunt
cõpetere nisi ex priuilegio p̄scribuntur spatio tanti tẽporis.d.c.sup
quibusdam.§.p̄terea.⁊ ibi glo.⁊ cano.no. (Adde Fran.cur.consi.
xxiiij.colum.ij.⁊ pariter fines ⁊ limites episcopaliũ prescribuntur
tanto tẽpore.⁊ per eundez Curt.cõsi.lvj.colũ.xj.ad fin.) ⁊ Bal.in
c.j.colum.j.in titu.que sint regalia.cum pluribus concor.ad hoc col
lectis per do.Bertachi.firma.in suo tracta.de gabel.in.j.parte.co
lum.vj.vbi late scribit de effectu ⁊ priuilegijs p̄scriptionis tanti tem
poris cuius initij memoria nõ extat. (Et an spaciũ tanti tẽporis cu-
ius initij ⁊c.inducat obligationẽ,vide per But.in repe.c.peruenit.
colum.ij.de censi.dicentem ꝙ tanto tẽpore queritur ius,siue ius cõ-
mune resistat siue non,siue sit tale ius quesibile priuilegio,siue nõ. Et
in p̄scriptione tanti tẽporis cuius initij ⁊c.nõ requiritur ꝙ iustificet̃
possessio ex titulo,licet ius cõmune sit cõtra p̄scribentẽ, vt est casus
in.d.c.j.de prescrip.in.vj.⁊ ibi no.do.Phi. fran.colum. vlti.post
Gemi.⁊ Jo.and.⁊ not.singul.limita.ad illum text.vt tunc demũ re-
quiratur titulus quando ius cõmune est contra p̄scribentẽ,⁊ fundat
intentionẽ agentis. Secus vbi ius cõmune esset contra prescribẽtẽ,
tamẽ nõ fundaret intentionez agentis,qr tunc nõ procedit tex.in.d.
c.j.ſm glo.ibi in glo.magna,circa med. Archi ⁊ Jo.an.⁊ declara,
vt per eos. Contrariũ tenet ibi Franchus.colum.ij.post Panor.
in.c.si diligenti.circa fi.de prescri. Sed prima opi.videt̃ suffulta ma
ioribus autoritatibus.⁊ de priuilegijs ⁊ effectu huius temporis late
not.Barb.cõsi.xxxv.colum.ij.volu.dicens ꝙ tantũ tẽpus equipa-
ratur priuilegio indulto a Cesare vel a Papa,⁊.d.Phil.dec.con
si.lxxxv.⁊ diligenter.colum.j.⁊.ij.ver.his tamen nõ obstãtibus.vbi
plura dicit de prescri.tanti tẽporis cuius initij ⁊c.presertim ꝙ tanto
tẽpore prescribit̃ imperiũ ⁊ iurisdictio ⁊c.⁊.ꝙ pro veritate habetur.
⁊.d.Fran.cur.in suis consi.positis post tracta.feud.consi.xx.p̄sup-
ponitur in facto,⁊ do.Rochus curt.in suo eleganti ⁊ nouo tracta.
de iurepa.circa fi.) Et dicit Bal.vbi.s.ꝙ prescriptio tanti tẽporis
habet vim priuilegij expresse concessi a principe. Refert Jas.in.l.de
quibus.col.xiij.ff.de legi.⁊ plures no.effectus huius tẽporis colli-
git Alexan.consi.vj.viso themate.j.col.j.volu.⁊ consi.lxxiiij.videt̃
ꝙ tota difficultas.colũ.ij.versi.⁊ si dicatur.iiij.volu.allegans bonaz
14 glo.in.c.seruitiũ.viij.q.ij. † ⁊ adducens plura ad hoc qr priuilegiũ
⁊ consuetudo equiparantur.not.Panor.in.c.cuz nobis olim col.j.
de prescrip.⁊ in.c.per venerabilẽ.col.iij.qui fil.sint legi. ¶ Et late
Feli.in.c.si diligenti.colũ.vij.ver.nona ⁊ vltima restric.de prescri-
ptio.plura adducens,maxime Bal.in.l.fi.col.xij. versi.attende.C.
de edic.diui adria.tollen.⁊ est in.xv.appo.colũ.vj.in meo.dicerem
15 † qđ quando quis vult prescribere iurisdictionem in alieno territo-
rio,opus est titulo,cuz ius cõmune resistat.d.c.ad decimas.vel ini-
tio tanti temporis ⁊c.Bal.in.l.vis eius.ff.de probatio.⁊ in.l.ij.ver-
16 si.quero nunquid.C.de senten.vbi dicit, † quod possessio a iure dam
nata non iuuat possessorem, nisi probet de priuilegio vel titulo aut
17 possessiõe tanti tẽporis,cuius initij ⁊c. ¶ † Et dicit Andr.de iser
in.c.j.in verbo.flumina publica.colum.iij.in titu.que sint regal. ꝙ
spaciuz tanti tẽporis cuius initij ⁊c.tantũ potest quantum imperator
cum causa.refert Jas.in repeti.l.quominus.colũ.xj.ff.de flumi. Et
dicunt Cy.Ange.⁊ Pau.de cast.in.l.si certis annis.C.de pactis.
quod ex possessione vel quasi tanti tẽporis,cuius initij nõ extat me-
moria,indistincte presumitur titulus,etiam quod non allegetur. Et
ibi refert Jaso.colum.vlti.in.x.limita. Et fuit de mente Bart.in.l.
cum de in rem verso.colũ.ij.versi.veniamus ad secundũ passum.ff.
de vsur.cum concordan.adductis per Jas.vbi.s. Idez firmat domi.
Soci.cõsi.cxxvij.adducens vltra Jas.glos.expressam in.d.c.super
quibusdam.§.preterea.in verbo.non extat.de verbo. signi.Bal.in
cõmen.pacis constan.in verbo.sicut ab antiquo,⁊ alia plura. ¶ Et
dicunt Bald.⁊ Salice.in.l.traditionibus.C.de pac. ⁊ ibi referunt
Alexan.⁊ Moder.col.iij.ꝙ ex prescriptione tanti tẽporis ⁊c.que-
ritur nedum vtile,sed etiam directũ dominiũ.⁊ do.Soci.cõsi.preal-
18 lega. ¶ † Et dicũt singulariter Bal.⁊ Inno.in.d.c.si diligenti.in
fi.cõmen.de prescri.ꝙ in prescriptione tanti tẽporis cuius initij ⁊c.
semper presumitur titulus ⁊ bona fides,etiã si nõ allegetur,qr tanto
tẽpore possessum p̄sumitur ab autoribus suis iuste possessum.qđ est
bene notandũ. (¶ Adde.d.Ja.de san Geor.in trac.de homa.col.
iiij.in fi.vbi refert istud dictũ.) ¶ Et pulchre dicit Panor.consi.
lxxj.clericus quidaz.ij.volu.ꝙ etiam in his que sunt regulariter im
prescriptibilia quãdo quis nõ soluit tanto tẽpore,cuius initij ⁊c.pre
sumendũ est ex aliqua causa legitima fuisse exemptũ. Et singulariter
19 dicit Fel.in.c.cum nobis.col.iij.de prescri. † qđ presumptio resul-
tans ex spatio tanti tẽporis,cuius initij ⁊c.dicitur iuris ⁊ de iure.
Adeo ꝙ nõ recipit probationẽ ad oppositũ,licet admittatur proba-
20 tio.ꝙ nõ sit lapsum tantũ tẽpus qđ bene not. † Et pulchre dicit Sa
lice.in.l.ij.C.de serui.⁊ aqua,ꝙ vbi habemus tm̃ tẽpus,cuius initij
memoria ⁊c.nõ est curandũ de bona vel mala fide.refert do.Jac.in
suo tracta.de homag.col.iiij.ante finẽ. ¶ Sed contrariũ qđ,etiam
in prescriptione tanti tẽporis,cuius initij ⁊c.requiratur bona fides,
firmat dñs Philip.Franc.in.c.j.col.fi.de p̄scrip.in.vj.⁊ hoc col-
ligit ex glos.ibi super verbo, nisi.in fi.iuncto text.quãuis referat
Pet.de anch.velle oppositum qđ tunc non requiratur bona fides.
Eandem opinionem ꝙ in prescriptione tanti tẽporis exigatur bona
fides,firmat Bertachi.in repertorio. in verbo, prescriptio.ij.col.
iiij.referens ita tenere Jo.an.⁊ Cano.in.d.c.si diligenti.de prescri.
Et pro hac opi.quã credo veraz,ꝙ vbi constat de mala fide,nõ pro-
cedat prescriptio,etiam tanti tẽporis,cuius initij ⁊c.bene facit text.
in.c.fi.ibi vt nulla valeat absq; bona fide prescriptio.de p̄scrip.qui
vtitur vniuersali negatiua. Et qui totum dicit,nihil excludit.c.si Ro
manorũ.xix.distin.cum concor. qđ intelligo vbi aperte constat de
mala fide. Alias in dubio p̄sumeretur bona fides ex cursu tanti tem
poris etiam si nõ allegetur per preallegata. Quinimo etiam ex cursu
tẽporis.xxx.anno.vt late dicetur post Bar.in repeti.l.celsus.in.iij.
21 par.ff.de vsuca. ¶ † Et no.ꝙ prescriptio tanti temporis cuius ini-
tij ⁊c.siue centuz anno.nunquã censetur exclusa,quantũcunq; lex vel
statutum vtatur verbis generalibus.vt plene no.Feli.in rub.de pre-
scri.colum.vlti.versi.considera scđo.⁊ late dixi in.viij.q.v.partis
22 principalis.huius tracta.vbi videndum. ¶ † Est ⁊ alius notabilis
effectus qđ p̄bata possessione vel quasi tanti tẽporis,cuius initij ⁊c.
nõ requiritur probari de scientia ⁊ patientia superioris in prescribẽ-
dis regalibus iurisdictione,pedagio,⁊ similibus,⁊ in alijs incorpora
libus,vt in seruitutibus in quibus requiritur scientia ⁊ patientia ad
p̄scriptionẽ inducendã.l.seruitutes.la grande,cum ibi no.ff.de ser-
uitu.ti.generali.⁊.l.ij.cum materia.C.de serui.⁊ aqua.ita concludit
Alexan.consi.vj.viso themate.penult.colũ.j.volu.vbi attestatur,ꝙ
sic

sic cōmuniter tenent docto. & sequitur Ias. in l. imperium. colū. ix. in fi. & xij. versi. circa primū. ff. de iurisdi. omniū iudi. Eandem conclusionē late firmat Feli. in c. cum nobis. colum. j. & ij. de pscrip. & do. Philip. deci. cōsi. lxxxv. & diligenter. colum. j. & ij. versi. bis tñ non obstantibus. & dicit esse cōmunē & verā. Et sic est tenēdū, licet Panor. in d. c. cū nobis. colū. j. tenuerit cōtrariū, & Alex. sibi cōtrarius consi. xvj. in causa & lite. colum. iij. & iiij. versi. nec obstat. v. volumi.

23 ¶ † Predicta limitantur, vt procedāt, nisi detur incapacitas iuris & possessionis respectu psone sine in exercēte, quia tūc tñ tēpus cuius initij &c. nō habet vim priuilegij, nec habilitat incapacē. Et ideo quātocūq̃ tēpore laicus exercuerit actum collationis bñficioꝝ & sic actum spiritualē, nunquā tñ potest illum actum sine illud ius prescribere, quia nō est in eo capacitas possessionis illius actus, vt singulariter not. Ioan. mona. & Ioan. and. in c. ij. de preben. in vj. & sequunt no. Panor. & Feli. in c. causam. colū. j. de pscriptio. Et vltra p Fe. adducta hoc dictum sequitur & cōmendat Panor. in c. fi. colū. viij. versi. viij. &c. pulchre in c. quanto. j. not. de consue. & Alexā. in cōsi. lxxv. visis & ponderatis. colū. iij. circa fi. iiij. volu. vbi cōprobat per dictū Bal. in l. j. colū. ij. C. de emancip. libe. dicentis q̄ si laicus per mille annos exercuisset officiū sacerdotis, nō per hoc efficitur sacerdos, qa est incapax. Et latius dicā in qnta parte princ. huius tracta.

24 qō. vij. in ij. princ. articu. prime partis. ¶ † Quid autē dicatur tñ tēpus cuius initij memoria non extet tradit Cy. in l. ij. q. x. C. de ser. ui. & aqua. dicens q̄ centū anni dicūtur esse spacium tanti tēporis de quo nō extet memoria. not. Cepo. in tracta. serui. vrba. predi. c. xix. in prin. ij. colū. allegans plura loca & remissiue tangens qualiter pbetur, & Berta. in repertorio. in verbo. pscriptio. ij. colum. iiij. licet contrariū dicat Feli. in c. ad audientiā. colū. vlti. in v. limita. de pscriptio. firmans, q̄ spaciū centū annoꝝ nō dicitur tñ tēpus cuius initij &c. & forte male per autoritates pdictas de quibus Feli ibi non meminit. ¶ Sed quero qualiter pbetur pscriptio tanti tēporis cuius initij &c. (Adde Corneū consi. ccciiij. rem arduam col. iiij. & v. versi. videtur tñ. ij. volu. & Berta. in reper. in verbo. pscriptio. ij. in versi. pscriptio centū anno. vbi dicit q̄ pscriptio centū anno. non potest pbari per testes, nisi concurrant alia adminicula. alleg. But. in c. si diligenti. de pscri. sed nō credo verum. & de pscriptione tanti tēporis cuius initij &c. & qualiter probetur vide per d. Signoro. consi. lxx. in qstione vertente inter cōmune Parme. vbi tradit, qualiter habent deponere testes, vt eam probēt) glo. est ordi. & no. in d. c. j. in glo. fi. de prescri. in vj. que tradit modū & practicaꝫ probandi memoriam nō extare vel extare. dicit enim q̄ testes pscribentis siue allegantis pscriptionē tanti tēporis deponere debent q̄ semper viderunt & audiuerunt contrarium qd cōmunis est, & semper fuit opinio q̄ sic fuerit, q̄ nō extet contrarij vel initij memoria. Si autem contra hoc aduersarius probare vellet testes sui si de ipsoꝝ conscientia fuerint debent dicere q̄ viderūt tali tēpore contrariuꝫ, quodq̄ audiuerunt a suis superioribus vel maioribus contrarium eius fuisse. Hec sunt verba illius glo. & plene no. Hosti. Inno. Ioan. an. & latius do. Anto. de but. in c. qui per nouale. colum. iiij. & v. de verbo. signi. referens plures modos & practicaꝫ probandi memoriam non extare, & memoriā extare. & latissime notant Specu. in titu. de proba. versi. vlti. queritur, vsq̄ ad finē. §. vbi tractat per quinq̄ colum. & remissiue tangit Felin. in d. c. si diligenti. colum. vij. versi. similiter. de pscri. ¶ Et ex his que late habētur in pdictis locis & ƀm formaꝫ traditam per glo. in d. c. j. supra relatam colligitur cōclusio q̄ ad probandum memoriam nō extare nō sufficit q̄ testes simpliciter deponant quod nūquā viderunt vel audiuerunt contrariū. Sed etiam debent deponere de cōmuni opiniōe, & de publica voce & fama. & sic firmat Areti. in c. lꝫ ex quadā. colū. j. versi. tu aūt aduerte. de test. dicens in ij. colū. versi. & aduerte &c. sufficere formam positam per gloss. in d. c. quā dicit bene notandaꝫ, quia est cōmuniter approbata per docto. & ita consuluit Rapha. cuma. cōsi. lxxvij. viso libello. colū. j. vltra medi. versi. ad secundū. Quaꝫ cōclusi. declara vt per But. in d. c. quid per nouale. & per Specu. vbi supra dicūt qd nō requiritur, q̄ testes deponant de cōmuni opinione & fama populi, sed sufficit q̄ deponāt de cōmuni opinione & fama eorū, qui verisimiliter scientiaꝫ talis rei habuerunt, vel scire potuerunt, vt latius per eos maxime do. Anto. vbi s. quē omnino vide. ¶ Et in materia no. tex. cum glos. in l. si arbiter. circa fi. versi. sed cum omniū. ff. de probatio. qui ponit modum

25 probandi hanc cōmunem opiniōnē memoriam nō extare. ¶ † Modus vero probandi affirmatiuā. s. memoriaꝫ extare traditur in l. ij. §. idem labeo. el. ij. & ibi not. Barto. circa finē. ff. de aqua plu. arcen. & Alexan. consi. xvj. in causa & lite. iiij. colum. v. volu. Et not. q̄ ista negatiua memoriam nō extare nō potest probari per instrumentū scdm Ioan. an. in c. j. de pscriptio. in vj. queꝫ ibi refert, & sequitur Gemi. colum. iiij. circa fi. & Alexan. consi. preallega. Sed eius contrarium videlicet memoriaꝫ extare. & sic affirmatiua bene potest probari per instrumentum ƀm Ioan. an. vbi supra & refert ibi do. Philip. Fran

26 chus. colum. fina. ¶ † Subdit Ioan. an. in dicto. c. j. & sequitur Gemi. q̄ testes deponentes super hac materia debent esse circūuicini, quia scientia talis rei cadit in eos, & ipsi melius scire presumuntur. l. j. §. j. vbi tex. not. ibi. Existimatione circūcolentium. ff. de flu. faciunt plene nota. per Bart. & alios in l. j. colum. iij. ff. si cert. peta. Quod intelligo verum quando est talis materia, cuius sententia verisimiliter non cadit nisi in vicinos. Secus si esset questio de tali re seu materia que transire consueuit in scientiam multorum etiam extraneorum, vt de iurisdictione pedagio & alijs regalibus, que communiter prescribuntur tanto tēpore cuius initij &c. super quibusdam. §. preterea. de verboꝝ significatio. & dicam plene in secunda parte quinte partis principalis in iij. questio. argumen. not. in dicta. l. j. ff. si cer

27 tum peta. ¶ † Cuius vero etatis debeant esse testes deponētes super hac materia. Et an memoriam non extare possit probari a centum annis infra, vide pulchre per Gemi. in dicto. c. j. in fi. iiij. colū. de prescriptio. in vj. ¶ Quid autem si vtraq̄ pars probat, videlicet vna memoriam extare, & alia memoriam non extare, qui testes preferantur. Hanc questionem mouet glos. fin. in dicto. c. j. circa fineꝫ. post Specu. in titu. de probatio. §. j. colum. vj. versi. quid si testes. & concludit q̄ debent preferri testes deponentes se vidisse contrariuꝫ & sic memoriam extare, cum alij satagant negatiuam. vult ergo illa not. glos. q̄ testes deponentes super affirmatiua preferantur deponentibus super negatiua, de quo est glos. quā legiste dicunt singularem, licet sit vulgata in l. diem proferre. §. si plures. in glos. magna. ff. de arbit. que dicit. q̄ magis creditur duobus testibus asserentibus affirmatiuam, q̄ȝ decem astruentibus negatiuam. ¶ Ad cuius intellectum vide Barto. ibi, & in l. heredes palam. circa finē principi. ff. de testamen. cum plena appo. Alexan. vbi Barto. limitat istam conclusionē procedere, quando testes deponunt super negatiua non coartata & que non cadit in sensum testis. Alias secus, vt ibi p eum, & per Alexan. consi. cx. visis acutissimis. vlti. colum. j. volu. & consi. cviij. in causa & lite. penulti. colū. ij. volumi. ¶ Et sic colligitur conclusio ex predictis, q̄ probatio memoriā extare affirmatiua prefertur probationi memoriam non extare negatiue, quam firmat Franchus

28 in d. c. j. circa fi. cōmen. de prescript. in vj. ¶ † Qualiter autē probari possit prescriptio centenaria seu possessio vel quasi centum annoꝝ, cui cōmuniter homines vltra non viuant, & non possit quis recordari de tanto tempore, tradit glo. repu. sing. in c. j. de cler. egro. lib. vj. in verbo. non obstante. in secūda parte ipsius glos. no. Panor. post alios cano. in c. cum nobis. colū. j. & ij. versi. sed circa hanc particulam de prescriptio. & ibi tradunt canoni. an ad probandum prescriptionem vel possessionē centū anno. sufficiat probare de tēpore cuius initij memoria non extat. Not. Bald. in auten. quas actiones. colum. ij. C. de sacrosanc. eccle. ¶ Et hec omnia sunt bene notanda circa materiā tēporis, cuius initij &c. quia quotidiana nec for

29 te alibi ita plene reducta. ¶ † Redeundo nunc ad intellect. dicti. c. j. de prescri. in vj. videtur quod ille tex. non procedat dum dicit qd vbi presumptio iuris est contra prescribentem requiritur titulus. Nam in contrarium viget text. in l. si quis diuturno. ff. si ser. vendi. vbi seruitus continua prescribitur spatio longi temporis sine titulo, & tamen iuris presumptio est contra prescribentem, quia omnis res presumitur libera, nisi de seruitute probetur. l. altius. & l. si in edibus. C. de seruitu. & aqua. Not. plene Barto. in l. si prius. in tertia parte principali. colum. ix. ff. de ope. no. nun. Et sic videtur necesse dicere quod aliud sit de iure canonico, & aliud de iure ciuili, vel qd ille text. non procedat. ¶ Istud contrarium sensit gloss. in dicto. c. sed non soluit sufficienter, & istud format Imo. in cap. de quarta. circa fin. commen. & in repeti. c. fina. colum. vij. & viij. de prescriptio. & in c. cum ecclesia. colum. fi. de causa posses. & proprie. post Butr. ibi, & in pluribus locis s. notatis & soluit vbiq̄, quod illud. c. procedit vbi agitur de magno seu graui preiudicio. vt de prescriptione dominij iuris decimarū & similium. Secus quando agitur de leui preiudicio, vt de prescriptione seruitutis. argumen. eorum que habentur in l. cum de in re verso. ff. de vsur. & dixi supra in x. questio. hu

30 ius tertie partis, vbi habetur, † quod quādo agitur de modico preiudicio, vt de prescribenda seruitute, presumitur titulus allegatus ex patientia diuturna. Secus si de magno. not. Dyn. in c. sine possessione. colum. penulti. de regu. iur. in vj. Et hanc solutionem repetit Imo. in plerisq̄ locis relatis per Felin. in c. si diligenti. colum. v. in j. restric. de prescrip. qui illam sequitur & defendit a quibusdaꝫ impugnationibus Panor. in d. c. cum ecclesia. colum. penultima. ¶ Istud contrarium mouent etiam Flori. in l. seruitutes. la grande. in fine princip. & Pau. de cast. colum. penul. versicu. sed contra fortiter. ff. de seruitu. titu. generali. & aliter soluunt, vt ibi per

eos. Et solutionem Pauli impugnat Felin. in. d. c. si diligenti. col. iiij. in princip. firmans contra Pau. Quod non sit speciale in ecclesia, vt requiratur titulus. & quod illud. c. j. locum habet etiam in rebus laicorum. & Areti. in. §. eque. columna. v. versicu. aduertas. insti. de actio. vbi post relatas plures solutiones tenet predictam solutionem Imole pro meliori. ¶ Et ante Imol. ista fuit solutio But. in. d. c. cum ecclesia. columna penultima & vlti. & in. c. peruenit. de cēsi. & Pe de ancha. in. c. possessor. columna. viij. de regu. iur. in vj. vbi format hoc contrarium. ¶ Aliam solutionem tradit Panor. in. d. c. si diligenti. colum. iiij. versi. aduerte tamen dicens. quod tex. in. d. c. j. procedit in presumptione vrgenti, sed non habet locum in presumptione leui seu modica, qualis est quod res presumatur libera. & ita pcedit text. in. d. l. si quis diuturno. vt ibi latius per eum. & hoc dictum Panor. sequitur & dicit aureum Felin. in. c. de quarta colū. penul. de prescrip. & illud commemorat in. d. c. si diligenti. co. iij circa fin. & columna. v. in. j. restrictio. vbi latissime excutit intel. d. c. j. de prescri. in. vj. per duas colum. Et ampliat primo illum text. duobus modis, deinde limitat, & restringit nouem modis, vt ibi per eum. ¶ Addo quod intelle. illius text. discutit plene Imol. in repeti. capituli fina. columna. vij. & viij. de prescrip. tradens, quando ad prescribendum sit necessarius titulus, & examinat ibi predictum contrarium. d. l. si quis diuturno contra illud capit. j. & aliud forte de. c. cum ecclesia sutrina. de causa posses. & proprie. & ibi late not. Butri. Panor. colum. antepenul. & penult. & Imo. colum. fina. & Butri. in repeti. c. peruenit. colum. xiij. circa fi. & seq. de censibus. qui etiam examinat predicta duo contraria & sequitur solutionem supra relatam de leuitate preiudicij ponens intellectum. l. si quis diuturno. & intellectum. d. c. j. examinat domi. Nobili. deci. consilio cxxxiiij. viso puncto. columna penul. & fin. vbi tres solutiones accōmodat ad illum text. Et sic remanet expedita quinta questio principalis huius tertie partis.

SUMMARIUM

1 Ius canonicum & ciuile differentiam faciunt quo tempore exigatur bona fides in prescriptione.
2 Bona fides de iure ciuili regulariter attenditur in dnij traditione.
3 Mala fides ante perfectam prescriptionem superueniens interrūpit prescriptionem, si autem post. nocet. & nu. 5.
4 Statur iuri canonico vbi de materia peccati agitur.
6 Lapsu decennij presumitur obliuio ex parte illius contra quem prescribitur.

1 **Septimo quero** † Quo tempore exigatur bona fides in prescriptione. (Vide By. in. c. possessor. col. penul. de regu. iur. in. vj. & ibi apost. nouiter factam.) dic q in hoc est differentia inter ius ciuile & canonicum. Nam de iure ciuili sufficit bonam fidem adesse in initio prescriptionis, adeo q superueniens mala fides non interrumpit prescriptionem. l. j. §. hoc tantummodo. C. de vsuca. transfor. & l. sequitur. §. de
2 illo. ff. de vsucap. † bona fides enim de iure ciuili regulariter attenditur tempore traditionis. l. si aliena res. in princ. ff. illo eo. titu. excepto contractu emptionis, in quo requiritur bona fides duobus temporibus, scilicet contractus & traditionis. l. si existimans. ff. pro solu. cum concor. allega. per glos. in. l. celsus. ff. de vsucap. Sed scdm canones requiritur q bona fides adsit omni tempore vsq ad completam
3 prescriptionem. † Et ideo quocunq tempore superueniat mala fides ante perfectam prescriptionem interrumpitur prescriptio. Casus est in. c. fi. de prescrip. vbi text. dicit expresse q oportet vt qui prescribit in nulla temporis parte rei habeat conscientiam aliene. & ibi plene notant glos. Imo. & omnes cano. glos. By. & Joan. an. in c. possessor. de regu. iur. in. vj. Barto. in. l. naturaliter. colum. scda versi. quero vtrum superueniens defectus. ff. de vsuca. Bald. & Ange. in. l. super longi. colum. ij. versi. dixi secundo. C. de prescrip. lon-
4 gi temp. ¶ † Et quia hic agitur de materia peccati statur iuri canonico vt concludunt glo. & Joan. an. in mercu. in. d. c. possessor. in glo. ij. in vlti. opposi. & communiter cano. in. d. c. fi. presertim Panor. & Imo. col. ij. qui late firmant quod iura ciuilia sunt correcta per ius canonicum quatenus permittunt prescriptionem cum mala fide. Et plene not. Hostien. in summa. in titu. de prescri. re. immo. §. verum. colum. j. & ij. no. Bald. & Ange. in. d. l. super longi. colū. ij. & do. Mathesil. in notabilibus suis. fol. xiij. colum. iiij. vbi dicit q leges & statuta permittentes prescriptionem cum mala fide ipso iure non valent tāquā nutrientes peccatū. faciunt que habentur per cano. in. c. j. de ope. no. nun. & in. c. ecclesia. de consti. & glos. in. §. fi. in-
5 sti. de gradi. ¶ † Si vero mala fides superueniat post perfectam prescriptionem nihil nocet vt plene not. in. d. c. fi. no. By. in. c. possessor. colū. ij. in fi. de reg. iur. in. vj. & ibi glo. & Imo. in. l. sequitur. §. si viam. colum. vlti. ff. de vsucapi. reprobando circa hoc quedam dicta Ange. in repeti. l. j. C. de indic. & plene no. Joan. and. & Alberi. in. d. c. possessor. in. vj. & vlti. q. colū. penul. & vlti. vbi formant & examinant questionem, vtrum mala fides superueniens completa prescriptione tollat prescriptionem, & obliget ad restituendum, & concludunt quod non. ¶ Sed do. Jas. in. l. iij. §. genera. colū. iij. in fi. & iiij. versi. sed aduerte. ff. de acquiren. posses. ponit nouam opi. dicens quod videtur posse attemptari & teneri in fortioribus terminis q habens a principio scientiam rei aliene possit tamen prescribere etiā
6 de iure canonico, eo † quia per lapsum decennij inducitur obliuio. l. si id quod. in princi. & l. si de eo. ff. de acquirend. posses. not. glos. magna & approbata. in. l. j. in gloss. magna. in fi. C. de ser. fugi. Et sic post causatam obliuionem poterit postea incohari prescriptio de iure canonico. & nihil erit quod impediat. ¶ Et si dicatur q istud sit contra text. in dicta. l. fina. de prescriptio. qui dicit, oportet vt qui prescribit in nulla parte temporis conscientiam rei habeat aliene, ponderando illam vniuersalem negatiuam. In nulla parte temporis &c. Respondet, vt ibi per eum qui istam nouam opinionem late prosequitur quasi per vnam colum. & licet ipse non dicat reperio, quod ista ante eum fuit opin. & consideratio domi. Anto. de Butr. in repeti. c. peruenit. colum. xxvj. de censi. ¶ Sed quicquid dicat ista opi. aperte confunditur per limitationes, que dantur ad regulam, que habet quod in facto proprio presumitur ignorantia & obliuio post longum tempus. l. peregre. in princi. & ibi no. ff. de acquiren. possessio. quas not. Alexand. in. l. si res obligata. in princ. ff. de lega. j. post Barto. ibi, & late dicam in repeti. l. celsus. in prima parte.

SUMMARIUM

1 Mala fides ante prescriptionem completam superueniens sed non durans an eam impediat perfici.
2 Dubitatio rei aliene ante perfectam prescriptionem superueniēs an noceat.
3 Mala fides ante completam prescriptionem superueniēs lz impediat prescriptionem non tamen publicianam impedit.
4 Prescribendi conditio & publiciana equiparantur.
5 A quo remoueri potest prescribendi conditio, ab eodem potest, & publiciana.

1 **Octauo quero** † an mala fides supueniēs ante prescriptionem completam sed nō durans interrumpat prescriptionē, & impediat eam perfici. (Vide Are. insti. de vsuca. in princ. col. j. in fi. & seq. & ibi no. in. ij. colum. quod si post perfectam prescriptionem superuenit mala fides quod non nocet & q de iure canonico in prescriptione requiritur bona fides de momento ad momentū donec sit perfecta.) vt medio tpe putaui, & credi rem alienā, postea putaui meā. Pan. in. d. c. fi. cōcludit contra glo. ibi q prescriptio interrumpitur, & perfici impeditur De quo dic, vt ibi latius per Fely. col. antepe. ver. item dum probat efficaciter Abbas, & latius dicam in sexta & vltima parte principali huius tractatus in materia interruptionis, vbi proprie cadit.
2 ¶ † Quid autem, si supueniat dubitatio, & non certa credulitas rei aliene, an interrumpat prescriptionem. (Vide Are. insti. de vsuca. in princ. col. ij.) dixi. s. in. ix. q. & dicam in vltima parte in materia interruptionis. ¶ † Circa premissa notandum est quod licet
3 malafides superueniens de iure canonico impedit prescriptionem. d. c. fi. tamen non impedit publicianam. Et ideo sufficit q ille qui intētat publicianam, habeat iustum titulum a non domino, & bonā fidem tēpore traditionis, vt possit auocare rem a tertio non habente dominium neq titulum, licet malafides superuenerit post titulum & traditionem quia per ius canonicum non est in aliquo derogatum publiciane. ita concludit Bal. in. l. ancille. in. §. j. colum. & sequen. ver. sed per ius canonicum. C. de fur. ¶ † Et sic colligitur limitatio
4 ad regulam. l. eum qui. in prin. ff. de publi. vbi parificantur prescribendi conditio & publiciana, q illa regula procedit ab initio, secus ex post facto vel dici potest q procedit affirmatiue, vtz cui competit vsucapiendi vel prescribendi cōditio, competit publiciana. Ita
5 proprie loquitur ille tex. sed non negatiue, siue econtra. † A quo remouetur pscribendi conditio, remouetur publiciana, vel cui nō cōpetit prescribendi conditio, non competit publiciana scdm Bal. no. in. l. nihil. C. pro here. & latius infra dicetur quāuis Bal. in dicta. l. ancille in princip. v. opposi. arguat de vno ad aliud tam affirmatiue quam negatiue.

Summarium

SVMMARIVM

1 Rei aliene scientia superueniente post perfectam prescriptionem an debeat in foro conscientie prescripta restitui.
2 Res dici non potest aliena postq̃ est complete prescripta.
3 Prescribens dicitur autoritatem legis possidere.
Juste possessum ⁊ acquisitum non est restituendum.
4 Peccans non potest dici autoritate legis peccare ꝑsertim canonice.
5 Impedimentum superueniens non vitiat actum iam perfectum et consummatum.
6 Cessante causa necessaria vel finali cessare debet ⁊ effectus.
7 Factum ſm leges non debet alio euentu retractari.

1 **Nono iuxta predicta quero** † quid si mala fi-
des.i.rei aliene scientia superueniat post perfectam,⁊ cōpletam ꝑ-
scriptionē an ille qui ꝑscripsit teneatur restituere in foro conscientie
rez ꝑscriptaz. ¶ Ista est ardua ⁊ antiqua q̃stio quā multū vētilarunt
tam theologi q̃ cano. ¶ Et in primis eaz mouet glo.in.c.fi.⁊ latius
in.c.vigilanti.vbi oēs Cano.antiqui,⁊ Moder.mouent.de ꝑscrip.
¶ Et tandē concludit glo.per plura media ⁊ optima iura ꝙ ille qui
prescripsit sit tutus in conscientia nec teneatur restituere rem ꝑscri-
ptam superueniente malafide ⁊ scientia rei aliene post prescriptio-
nem bonafide perfectā ⁊ hec est cōmunis opi.Cano.quā tenuerunt
Inno.Hosti.gl.⁊ ferme oēs cano.vt attestatur Panor.in.d.c.vigi
lanti.⁊ post eum Feli.co.vlti.ver.si perueniētia malefidei adducēs
plures glo.⁊ autoritates ꝓ ista cōmuni opi.Cano.qui late ꝓbant
in hoc non differre forū cōscientie a foro contētioso,⁊ cōiter sequit̃
Bal.in.d.c.vigilanti.col.vl.ibi relatus per Feli.per plura maxime
per tex.meliorē de iure ⁊ gl.incognitā ſm eū.in.l.j.§.fi.cū.l.se.ff.de
iti.actuq̃z priua.ibi.neq̃z eniz corrumpi aut mutari pōt superueniē-
te delicto,qđ legitime factum est. ¶ Et hanc partem per plura fir-
mat Hosti.in summa.in titu.de prescrip.re.imo.§.verū.versi.qd si
iam completa.vbi fortius probat ꝙ prescriptio cum bona fide pro-
cedit nedum de iure humano sed etiam de iure diuino per autorita-
tes veteris testamenti. ¶ Hunc articulū diffuse disputat Jo.an.in
c.possessor.de reg.iur.in.vj.in vlti.artic.vbi tandē cōcludit post re-
latas varias opi.quod ille qui prescripsit non tenetur restituere su-
perueniente malafide post prescriptionem perfectam in foro con-
scientie nisi habeat conscientiam lesam ⁊ remordentem. Et ita dixit
Hostien.vbi supra refert Panor.in.d.c.vigilanti. ¶ Sic etiā post
longā discussionez concludit Pet.de ancha.in repe.d.c.possessor.
referens verba Jo.an.co.iiij.⁊.v.conclusiue dicens quod acquisitio
ciuilis est iusta per prescriptionez concurrente bonafide.⁊ sequitur
ibi.d.Francis.col.iiij.in fi.⁊ seq. ¶ Hāc.q.plene examinat Imo.in
repe.d.c.fi.de prescri.col.xxiij.xxiiij.cum.iiij.seq.⁊ procedit multū
inuolute ⁊ prolixe ⁊ attestatur.colū.xxiiij.ꝙ cōis opi.legist.⁊ cano.
est ꝙ qui prescripsit bonafide post completam prescriptionem non
teneat̃ ad restitutionē.licet malafides superueniat,⁊ refert oēs opi.
taz theologorū q̃ Cano numero septē,⁊ reprehendit opin.Bal.in
auctē.ad hec.col.ij.C.de vsur.distinguēs inter prescriptionē actiōis
realis ⁊ ꝑsonalis.Sed Bald.videt̃ bene loquutus ⁊ melius sensisse
quā alij senserint,vt dictum in seq.q. ¶ Istū passuz latissime exami-
nat Ang.in repe.l.j.in qnq̃z vlt.col.C.de indi.⁊ in penul.col.refert
ꝙ cōmunis opi.est ꝙ salua cōscientia quis retineat post completaz
prescriptionē.Et cū ista cōmuni opi.ipse residet. ¶ Pro qua inter
cetera adducit rationem,ꝙ licet superueniat scientia cōpleta prescri
ptione nō potest quis dici in malafide,quia cum malafides nihil a-
liud sit q̃ scientia rei aliene.vt plene dixi supra in princi.huius tertie
2 partis principalis, † non potest dici res aliena postq̃ est prescripta
sed censetur propria prescribentis.⁊ sic nō dicitur habere scientiam
rei aliene saltem de presenti,sed ꝙ olim fuit aliena. ¶ Et licet An-
ge.non referat,hec fuit originalis ratio Goffre.in summa.⁊ Hosti.
vbi.s.⁊ gl.in.d.c.vigilanti. ¶ Quaz rationez latius explicat Joan.
de imo.in.d.c.fi.col.ij.đ prescrip. ¶ Et in hac.q.vide semp Hosti.
in summa loco preallega.qui melius ceteris attingit istum passum
⁊ plene satisfacit conscientie scrupulose. ¶ Confirmatur ⁊ secūdo
ista cōis opi.alia ratione,quia sicut lex potest transferre dominium
rei aliene etiam non consentiente domino vere vel ficte ex causa vt
apparet in spolijs hostiuz captis,in bello iusto,facta prius distribu-
tione per ducem exercitus,⁊ ea nullo iure qui restituere tenetur, vt
no.Barto.in.l.si quid bello.ff.de capti.⁊ postli.reuer.⁊ est bonus
tex.in.l.si quis pro redemptione.§.j.C.de donatio. ⁊ in.c.dicat ali-
quis.cum glo.xxxiij.q.v.⁊ in.c.ius militare.j.distin.⁊ in.§.item ea
que ex hostibus.insti.de re.diui.Et ibi not.Are.⁊ in.l.j.in prin.ff.đ
3 acquiren.pos.vbi Are.⁊ Alexā.not.col.ij. † Sic etiam debet esse
tutus ille qui ꝑscripsit,q̃ possidet legis autoritate.Ergo iuste possi-
det.l.iuste possidet.ff.de acqui.pos.Et consequenter nō tenetur re-
stituere iuste possessum ⁊ acquisitum.c.quid dicam.xiij.questio.iiij.
¶ Ista etiam fuit ratio Hostieñ.vbi.s.⁊ glos.in.d.c.vigilanti.licet
per alia iura, vcz per tex.in.l.lucius.ff.de euic.cum cōcor.adductis
supra in.iiij.q.prime partis principalis,vbi habetur ꝙ lex ex causa
potest auferre dominiū rei vni ⁊ dare alteri. ¶ Et hanc opi.esse ve-
ram ⁊ cōmunem attestatur etiaz.d.Prepo.in.§.si quis per triginta
in fi.in titu.si de feu.fue.cōtro.⁊ Reuerendus pater frater Ange.
de Clauasio in summa sua in verbo.prescriptio.§.xlvj.incip.vtrum
tutus prescriptione ⁊c.Dicens istam opin.esse verissimam nedum
in foro contentioso sed etiam in foro conscientie.⁊ refert ita tenere
Joan.scot.in.iiij.senten.distin.xv. ¶ Addo ꝙ eandem opi.tenuit
Roma.in rub.ff.de arbi.col.j.⁊.ij.⁊.d.Pet.phi.Cor.consi.clxxvij.
in hac re.co.j.in fi.ij.volu.dicentes ꝙ bonafide prescripta possunt
salua conscientia retineri.⁊ Joan.fab.insti.de vsuca.in prin.circa fi.
j.col.vbi dicit ꝙ re prescripta bonafide potest licite retineri sicut ex
4 pacto licet malafides superueniat. ¶ † Confirmatur ⁊ tertio vltra
doc.ista cōmunis opi.tali ratione, nam ille qui prescribit cum ma-
lafide facit hoc lege tam ciuili q̃ canonica permittēte ⁊ approban-
te.c.de quarta.c.ad aures.c.vigilāti.⁊.c.fi.cū si.de ꝑscri.Ergo non
peccat,quia qui peccat legis autoritate non peccat ⁊ presertim ca-
nonis.c.qui peccat.xxiij.q.iiij.facit.l.grachus.C.de adulte. ¶ Cu-
ius regule itellectus ponit Feli.in.c.ecclesia.co.xiij.de cōsti. ¶ Si
ergo non peccauit prescribendo restituere nō tenetur ꝙ prescripsit
etiam in foro conscientie,q̃ non detinet alienū,sed id qđ factū suum
autoritate legis. Non enim alienum dici potest qđ iure possidetur
5 vt dicit tex.Augusti.in.d.c.qđ dicam.xiiij.q.iiij. † Confirmatur ⁊
quarto communis opi.q̃ licet sit regula ꝙ vitiatur actus, quando
peruenit ad casum a quo incipere non potest.l.existimo.ff.de verb.
obli.Tamen illa regula non procedit quando actus est tam perfe-
ctus ⁊ consummatus, tunc enim impedimentum superueniens non
vitiat neq̃z nocet. Tex.est qui ponit regulaz ⁊ fallentiaz in.l.pluri-
bus.§.⁊ si placeat.in fi.⁊ ibi expresse not.Bar.⁊ doc.ff.đ verb.obli.
⁊ idem Bart.in.l.ex facto.in prin.col.ij.versicu.vltimo hec.l.ff.de
vulg.⁊ pup.post Dy.in.c.factum legitime.de regu.iur.in.vj.Ergo
malafides superueniēs post completam prescriptionem obesse non
debet. ¶ Confirmatur ⁊ quinto, q̃a licet bonafides sit causa neces-
sario concurrens ad prescriptionem ita ꝙ possessio ⁊ cursus tem-
6 poris de per se non sufficiūt.d.c.vigilanti.⁊.c.fi. ¶ † Et vulgata re
gula ꝙ cessante causa necessaria vel finali cessare debet ⁊ effectus.c.
cum cessante.cum simi.de appel.Bart.in.l.ij.§.fi.ff.de dona. ¶ Et
quando plures cause tendunt ad eundem effectum ⁊ sunt connexe
requiritur omniuz concursus,vt not.glo.Cano.c.ij.de rescri.Bar-
to.in extrauag.ad repri.in verbo,ne quid eorū.⁊ not.in.l.liberoꝝ.§.
j.ff.de his qui not.infa.Tamen illa regula fallit,quando dispositio
iam esset sortita effectum,tunc enim licet cesset causa,non cessat ef-
fectus. ¶ Ita limitat ⁊ declarat Barto.in.l.titia.§.imperator.cir-
ca fin.commen. versi.nec obstat.ff.de lega.ij.dicens, ꝙ illa regula
cessante causa ⁊c.procedit ante effectum consummatum. Secus si
effectus esset iam cōsummatus,q̃ tunc quāuis cesset causa,nō cessat
effectus, vt probatur in.l.qui res.§.aream.ff.de solu.⁊ in.l.sanci-
7 mus.ibi. † Non enim debet qđ ſm leges factum est ex alio euentu
retractari.C.de admini.tuto.Bene facit regula.c.factum legitime.
de regu.iur.in.vj.Not.Alexan.in.l.si constante.circa fi.princi.ff.
solu.matr. ¶ Ergo sequitur ꝙ defectus bonefidei superueniens ꝑ-
scriptione completa nihil nocet.

SVMMARIVM

1 Recursus an possit ad ecclesiam per aliquam viam contra prescribentem haberi.
2 Statuaria prescriptio an ipso iure tollat naturalem.
3 Recursus ad ecclesiam per denuntiationem euangelicam datur ratione peccati.
4 Denuntiatio euangelica locum habet cognita scientia ⁊ malafide prescribentis.
5 Denuntiatio in foro ecclesiastico an locum habeat vbi aduersus sententiam est prescriptum.

1 **Decimo quero** pertinenter iuxta predictā q̃stionez.
† An cōtra euz qui ꝑscripsit haberi
possit recursus ad ecclesiā post perfectā ꝑscriptionē per viā denun-
tiationis euangelice vt cōpellatur ea via restituere vel soluere qđ ꝑ-
scripsit iuxta notata in.c.nouit.de iu. ¶ Istam.q.mouet Bart.in
extrauag.ad repri.in verbo,per denūtiationē.ver.sed quid de obli-

gatione que tollitur prescriptione, et decidit quod nō, quādo per prescriptionē, est sublata naturalis quo ad effectū iuxta no. per se. in. l. fi. §. ff. rē. ra. ha. et .s. dixi in .j. pte princi. in .vj. q. vbi cōclusi post Panor. et Feli. in. c. ad aures. de prescri. et Joā. de imo. in. c. fi. eo. titu. quod naturalis tollitur in totū per prescriptionē saltē respectu effectus qd latissime examinat Ange. in rep. l. j. col. xix. cū tribus seq. C. de
2 in. † vbi etiā tāgit, an prescriptio statutaria tollat naturalē ipso iure. et in .xxiiij. co. circa fin. in versi. ex predictis elicio questionē. et in seqnē. colum. late disputat presente. q. cōcludēs quod statutū pōt disponere qd prescriptionis lapsu omnis obligatio naturalis et ciuilis ipso iure extinguatur et quod postea nō poterit haberi recursus ad curiā ecclesiasticā pro tali debito pscripto cōsequēdo qd probat, vt ibi per eū. ¶ Sed Bal. in auctē. ad hec. colū. iij. versi. sed ponamus. C. de vsur. et in. c. si qs per triginta. col. ij. ver. sed quero nūquid statutū. in ti. si de feu. fue. cōtro. firmat oppositū qd statutū nō possit tollere naturalē, et qd nō obstante statuto locū habebat denuntiatio. ¶ Et opi. Bal. est verior, quia tale statutū nō valet tanquam nutritiuū peccati propter malā fidem prescribētis fm cōmunem opi. vt plene dicā in. xiiij. q. huius partis. ergo si nō valet nō potest tollere naturalē. ¶ Et opi. Angel. reprobat expresse Jmo. in. l. sequit. §. si viam. col. pe. ff. de vsuca. ¶ Breuiter ex his q dicta fuerunt in pcedenti. q. patet decisio huius qd. quia
3 cum † recursus ad ecclesiā per denuntiationem euangelicam detur ratione peccati, vt habetur in. d. c. noui. si ille qui prescripsit, est tutus in conscientia, prout est quando bonafide prescripsit fm cōmunem opi. Sequitur quod nō habebit locū denuntiatio cessante peccato. ¶ Et ita per hanc rationem cōcludit Panor. in. c. fi. col. v. versi. puto tamē. de prescrip. ¶ Et hec est vera et cōmunis opi. vt apparet ex ibi no. per eū, pro qua cōsuluit. d. Corne. Peru. cōsi. clxxxvj. ad euidentiā pe. col. j. volu. licet cōtrariū consuluerit ipse consi. cclj. in hac consultatione. co. ij. in princi. iij. vo. vbi dicit, quod pscriptio non tollit naturalē obligationē, et quod ille qui pscripsit, pōt cogi ad solutionem post habitam notitiā, quia peccat nō soluendo. ¶ Et procedit sine dubio ista conclusio in actione reali, in qua pscriptio pcedere potest cum titulo et bona fide. Sed in personali nō video quomodo procedat, cum illi pscribi nō possit, nec ab ipso principali debitore nec ab herede eius propter malam fidem fm cōmunem opi. vt infra dicam. ¶ Hinc est quod Bal. in. d. aucten. ad hec colum. iij. cū seq. versi. item dubitatur de debito, qd est prescriptione sublatum. C. de vsur. distinguit inter actionē personalē et realem vt primo casu habeat locū denuntiatio, quia naturalis obligatio non tollitur per pscriptionē ex quo durat vinculū equitatis quo sustētatur. Secundo vero casu in pscriptione reali fm Bal. dominium eradicatur a primo dño et eius effectus attribuitur pscribenti. per no. in. l. at qui natura. §. cum me absente. ff. de neg. gest. ideo nō habet locum denuntiatio. secus in obligatione personali que ossibus inheret et ideo nō pōt ab ipsis separari. l. iij. ff. pro socio. ¶ Subdit Bald. quod doc. cōmuniter tenent quod naturalis nō tollatur per pscriptionē. ¶ Sed licet remaneat naturalis fm cōmunem opi. tū remanet inefficax et inutilis in effectu, vt plene dixi in. vij. q. prime partis prin. ¶ Et mihi placet opi. et distinctio Bal. que videtur necessario tenenda de iure canonico, licet Jmo. reprobet in repe. c. fi. col. xxxiij. de prescri. vt retuli in dicta. vij. q. prime partis, vz quod in actione personali nō extinguatur naturalis obligatio etiam in effectu per pscriptionē, vt sentit Bal. in primis verbis supra relatis. quāuis in sequētibus sibijpsi cōtradicat, quia de iure canonico nulla prescriptio currit cum malafide et iura ciuilia sunt in hoc correcta fm cōmunē opi. Cano. in. d. c. fi. de prescrip. per illum text. reprobata opi. Bar. in. l. sequitur. §. si viam. ff. de vsuca. que cōmuniter reprobatur. vt plene dicam .j. in. xiij. questio. huius partis. ¶ Et sic ipse debitor principalis nūquā pscribere potest, nec etiam heres eius in quem passiue transit obligatio personalis propter malam fidem defuncti. que nocet heredi succedenti in vitiū defuncti. Adeo quod etiam non potest inchoare prescriptionem ex persona sua cum teneatur exonerare conscientiam defuncti fm communem opinio. prout late videbimus in. xj. qd. huius partis. in. ij. mēbro. ¶ Unde tenendo has cōes conclusiones quibus contradici non potest, nullo modo pōt procedere doctrina Barto. in. l. fi. §. j. ff. rem ra. ha. quam retuli in predicta. vj. q. prime partis princi. vbi concludit qd prescriptio tollit naturalem in effectu, adeo quod remanet inefficax. procederet enim fm eius opinio. erroneam et cōmuniter damnatā quā tenuit in. d. §. si viam. ¶ Et miror quod doct. tam antiqui quam moderni circa hoc nō aduertant quinimmo cōmuniter transeunt cum Bar. in. d. l. fi. §. j. presertim cano. in. d. c. ad aures. et Jmol. in. d. c. fi. concludentes post Bar. quod pscriptio tollat obligationē naturalē in effectu, quia de iure canonico illa conclusio stare nō potest destructa opi. Bar. in. d. §. si viam. ¶ Et ideo Bal. in. d. aucten. ad hec primo ipugnat illā opi. Bar. que sublata necesse est quod corruat alia doctrina eiusdē in. d. l. fi. ff. rem ra. habe. tāquā accessoria et veniēs in cōsequentiam. deinde Bal. facit predictam distinctionem. ¶ Et quod prescriptio non tollat naturalē data sciētia et malafide firmat Panor. in. c. fi. co. v. vltra mediū. de prescrip. ¶ Et ideo videtur necessario distinguendum. prout distinguit Bal. in. d. auctē. ad hec. quia in reali tertius pōt pscribere cum bonafide. Et sic tollitur et eradicatur effectus directi dominij. Sed in psonali nec principalis debitor nec heres possunt regulariter pscribere. Ergo non tollitur naturalis nisi daretur casus in quo quis ignorans obligaretur alicui, vt ex facto pcuratoris vel ex negotio vtiliter gesto per alium, pro aliquo ignorante, quia tūc etiā in personali diceretur quis in bonafide, et prescribere posset fm do. Anto. in. d. c. fi. de pscrip. quē refert Jmo. in. d. l. sequitur. §. si viam. col. ij. post mediū. Quo casu nō haberet locum denuntiatio, vt dicit Panor. in. d. c. fi. col. v. circa fi. versi. vbi tamē cōcludens quod quādo cōcurrit ignorantia debitoris tollitur effectus naturalis, et nō sic qñ cōcurrit scientia, quia primo casu pscriptio inducitur nō solum propter odium negligentis, sed etiam propter bonum et equum, vt. xvj. qd. iij. §. potest. ¶ Secundo vero casu est mere odiosa. Jdeo cū equitas cōcurrat data ignorantia, et nō sit data scientia elidit effectus naturalis hoc casu dūtaxat, et non in altero, vbi deficit omnis equitas. et
4 versatur solum odium fm Panor. ibi, qui in effectu concludit † qd denuntiatio locum habeat data scientia et malafide. secus vbi cōcurrit ignorantia et bonafides debitoris. ¶ Confirmatur hec cōclusio, quia dato quod lex vel statutum possit tollere ciuilem, tū remanet naturalis, que oritur ex naturali equitate. l. stichum. §. naturalis. ff. de solu. et. l. inuitus. §. is natura debet. ff. de regu. iur. ¶ Et de iure canonico est efficax ad agendum, vt plene notatur in. c. j. de pac. et maxime per viam denuntiationis euāgelice, vt latius per Bald. in. d. aucten. ad hec. colū. iij. Et firmat Panor. in. d. c. fi. colū. vltra mediū. ¶ Hinc dixit Bald. in. §. item si quis per triginta. in titu. si de feu. fue. cōtrouer. qd ille qui prescripsit non potest denūtiari ecclesie nisi fuerit in malafide, put refert Panor. vbi. s. Sed aliter loquitur ibi Bal. col. ij. versi. sed quero. vbi cōcludit quod nō obstante statuto tollente obligationē post tēpus vel disponēte qd creditor nō audiatur poterit haberi recursus ad ecclesiam per viam denuntiationis nisi iusta causa eum repelleret. Uerbi gratia. Dicit statutum qd qui non soluerit gabellam nō audiatur. nam hoc statutum est factum fauore publice vtilitatis principaliter et secundario. Et ideo debet seruari in quolibet foro fm Bald. vt in. c. qd clericis. de foro cōpe. et idem dicit Bald. in. l. j. C. de prescriptio. xxx. vel. xl. anno. quod ratione peccati in quo prescriptio nutritur cum dicatur iniquum presidium, vt in aucten. vt eccle. roma. potest haberi recursus ad ecclesiam quod procedit quādo prescribēs est in mala fide prout sonant verba Bal. ¶ Et plene declaraui in. vj. q. prime partis princi. sed tunc non est necessaria denuntiatio, quia de iure canonico nulla prescriptio procedit cum malafide. d. c. fi. et fm cōmunem cōclusionem docto. ibi. vt in pposito dicit Jmo. in. d. §. si viam. col. vij. Jdeo Bal. et Panor. incaute loquuntur in locis preallegatis. ¶ Per predicta igitur resideo cum opi. Bald. in. d. aucten. ad hec. c vt supra enucleata.
5 ¶ † Quid autem si aduersus sententiam sit prescriptum, an locum habeat denuntiatio in foro ecclesiastico, tangit Panor. in. d. c. fi. colum. vj. de prescrip, et ibi latius Feli. colū. iij. versi. tertia declaratio. post Bald. in dicto. §. si quis per triginta. dic vt ibi per eos. ¶ Et quanto tempore prescribatur aduersus sententiam dixi plene in quarta parte principali. q. xxxj.

SUMMARIUM

1 Malefidei prescriptor an teneatur obligatione personali ad restitutionem.

2 Possessor non est malefidei qui scit se actione personali teneri.

1 **Undecimo quero** in hac materia † malefidei vtrum ille tenetur obligatione psonali ad rem restituendā si dicatur in malafide. dic quod nō. Sed pōt rem pscribere quo ad dñium nō obstāte qd possit psonaliter cōueniri ad rem restituendā. Casus est no. in. l. pignori. §. fi. quem ibi no. Bar. ff. de vsuc. (Adde Bal. in rub. extra de psc. col. pe. ver. quero an ille scit se teneri. vbi not. tex. hic alleg. et ponit aliud exemplum in. l. indebiti. §. fi. ff. de conditio. indebi. et in. l. qui alienam. ff. de don. causa mor.) vbi dicitur qd si aliqs mandet Titio vt emat fundum nomine ipsius mandantis. et ille Titius acquirat nomine proprio ipsius Titij a non domino, quem credebat esse dominum, et sic bonafide fuerit fundus traditus ipsi Titio quāuis possit cōueniri actiōe mādati per eum, qui mandauerat emi noīe suo, vt illam sibi rem tradat nihilominus si possiderit tempore requisito prescribit dominium illius

illius rei contra tertium qui erat dñs. Unde Bart. summat illum
2 tex. hoc modo † qui scit se actione personali teneri non est possessor malefidei, qđ bene no. Et ita per illuz tex. consuluit Bal. cōsi. cccc xxxvij. iste maritus. j. volu.

SVMMARIVM

1 Vitium ⁊ malafides autoris an successori noceat in prescribendo.
Successor est duplex.
2 Appellatiōe successoris potest venire taz vniuersalis q̃ singularis.
3 Vitia prescriptionem impedientia que sint.
4 Malefidei possessor clam vel precario non potest longo tempore prescribere.
5 Vitium litigiosi, q̃ est personale non impedit prescriptionem.
6 Vitium reale non contrahitur per ingressum possessionis vacantis, sed personale.
7 Auctē. malefidei quot modis limitetur.
8 Titulum iustum habenti etiam ab autore malefidei competit publiciana.
9 Publiciana ⁊ vsucapiēdi cōditio a pari pcedūt ⁊ sunt cōuertibilia.
10 Malafides heredis an legatario noceat.
11 Malafides defuncti nocet successori, q̃ est heres vitiorum.
12 Malafides defuncti non nocet heredi si ex persona sua velit prescriptionem incboare. 13.
Heres vtroq̧ iure prescribere non potest eo casu quo defunctus non poterat.
14 Presumpta malafides defuncti causata ab errore iuris non nocet heredi in prescribendo.
15 Heres pscribere volens ex titulo quē habuit a tertio, siue ante siue post mortem testatoris non impeditur malafide defuncti.

Duodecimo quero circa hanc secundā partem tertie partis principalis.
1 † An vitiū vel malafides autoris noceat successori in prescribendo. ¶ Et ad euidentiā premitto primo, q̄ duplex est successor vniuersalis. s. ⁊ singularis. ¶ Uniuersalis successor dicitur is qui succedit titulo vniuersali ⁊ hereditario, q̃ hereditas est successio in ius vniuersum. l. nihil aliud est hereditas. ff. de verb. signi. ¶ Singularis vero successor dicitur ille qui succedit in aliqua re titulo particulari, ī quem non transit vniuersitas iuris, vt ti. emptionis, donatio-
2 nis vel simili. ¶ † Et ideo appellatione successoris potest venire tam vniuersalis quā singularis. tex. est melior de iure in. l. fluminū. §. adijcitur. ff. de dam. infec. ⁊ in. l. j. §. illud. ff. quo. leg. Sed nunquid in dubio appellatione successoris veniat vniuersalis vel singularis late not. Alexan. ⁊ Ias. in. l. quedā. §. nihil. colū. j. ⁊ ij. per illū tex. ff. de eden. Alexā. cōsi. clxxxiij. ex themate. j. col. ij. volu. ⁊ plene Feli. in. c. q̃ Guil. col. vl. de iu. vbi facit cōclusionē cū fallentijs. ¶ Et qđ si dispositio dicat pro se ⁊ successoribus quibuscūq̧, tangit Alexā. in
3 d. §. nihil. co. ⁊ in. l. quod dicit. col. x. ff. de verb. obli. ¶ † Secundo premitto, quod quedā sunt vitia impediētia prescriptionez, quorum aliqua sunt realia. Aliqua vero personalia. vt plene notat in. l. vitia. vbi glo. magistra. C. de acqui. pos. ⁊ in. §. qđ ante. ⁊ §. furtiue. insti. de vsuca. (Uide Aret. in. d. §. furtiue. vbi declarat, q̄ vitia dicantur realia, ⁊ que personalia, ⁊ que noceant successori, tam vniuersali quā singulari.) ¶ Realia aūt sunt vt violētia ⁊ furtiuitas. Naz si res est per vim expulsiuam possessa, illa res violenta non potest pscribi, donec fuerit purgatum vitium, ⁊ res perueniat ad antiquū possessorem ⁊ dñm, ⁊ sic in re furtiua, que est inusucapibilis, donec perueniat ad antiquū dñm. l. sequit. §. qđ autem. ⁊ §. si tu vi me. ff. de vsuc. ⁊ d. §. furtiue. ⁊ not. glos. in. d. l. vitia. ¶ Secus in re vendita p metum ⁊ sic per vim cōpulsiuā, q̃ illa nō afficit rem vitio reali, nec impedit vsucapionē dūmodo concurrant alia extrema. l. iij. ⁊ ibi not. glo. Bar. ⁊ doc. presertim Alexan. col. fi. C. quod met. cau. ¶ Et dicunt istā vitia realia. q̃ ad quēcūq̧ transeat res transit cū isto vitio impediente prescriptionē, donec purgatū fuerit vitium per reuersionē in potestate domini. d. §. furtiue. ¶ Que cōclusio pcedit in re mobili furto subtracta vel per vim rapta, q̃ in his nō purgat vitiū, nisi p reuersionē in potestatē dñi. Secus est in re immobili vi possessa, quia ad hoc vt purget vitiū violētie, sufficit q̄ res reuertat in potestatem possessoris expulsi, lz nō sit dñs, put declarat no. Bar. in. l. certe. §. iulianus. ff. de pca. p illuz tex. ⁊ in. l. sequit. §. si dñs. ff. de vsuca. no. Cy. Bar. ⁊ Bal. in. l. si partē. C. p em. ¶ Quedā vero sunt vitia psonalia, vt si qs malafide possidet rē, nō tū per vim vel per furtū, sed als in ea habet malāfidez, vt q̃ scit eā ad aliū ptinere. Istud appellat vitiū personale. ¶ Itē vitiū clandestinitatis ⁊ vitiū pcarij dicūr pso-
4 nalia. † Nam qui malafide possidet clam vel precario, non pōt pre-

scribere, longo tempore. s. x. annis inter psentes ⁊ xx. inter absentes. Sed bene pscribit spatio lōgissimi tēporis triginta annoꝝ, quia talis pscriptio currit cum malafide de iure ciuili. l. sicut. l. oēs, ⁊ l. si quis emptionis. §. j. C. de pscrip. xxx. anno. ⁊ iam dixi. s. ¶ Ista habentur in. l. pōponius. §. cuz quis. vbi no. glo. Bar. ⁊ alij, precipue Alexā. col. j. ff. de acquiren. posses. ⁊ in. d. l. vitia. ¶ Circa pdicta no. duas
5 cōclusiones. Prima cōclusio est. † Qđ vitium litigiosi nō est reale, sed personale. Ideo nō impedit pscriptionez incboari de nouo in psona singularis successoris. Casus est not. in. l. j. ⁊ ibi not. Bar. ⁊ docto. C. de pscrip. longi tēpo. not. glo. magna. circa mediuz in. d. l. vitia. ⁊ Barto. in. d. §. cuz quis. in penul. q. ⁊ in. l. j. §. j. per illuz text. ff. de litigio. Ange. in aucten. de litigio. in princ. ⁊ Ias. in. l. ij. colum.
6 fi. C. de eden. ¶ † Scđa conclusio est q̄ per ingressum possessionis vacantis nō contrahitur vitium reale, sed vitium personale. Et ideo nō impeditur ille ad quē res peruenit cum titu. ⁊ bonafide, licet causam habeat ab ingrediente rem prescribere, vt est tex. in. l. si nulla. ⁊ ibi not. Bal. ⁊ doc. C. de acquiren. pos. ⁊ text. magis clarus in. §. qđ ante insti. de vsuca. ¶ Et licet glos. ibi teneat illum. §. esse correctuz per. l. fi. C. vnde vi. tamen contrariū determinat glo. in. d. l. fi. in glo. j. C. vnde vi. quam ibi tenēt ⁊ cōmuniter approbant doct. licet Bar. distinguat, maxime Salice. colum. ij. in. v. qđ. ¶ Et refert Are. in d. §. qđ aūt. circa fi. seruata tamē distinctione aucten. malefidei. C. de prescrip. longi tempo. Et not. doc. in. l. sequitur. §. item si occupaneris. ff. de vsuca. ¶ His premissis redeūdo ad q̄stionē supra formataz, an malafides vel aliud vitium autoris noceat successori in prescribendo, siue impediat ipsum successorē prescribere. Dico q̄ si est vitium reale impedit pscriptionem in persona cuiuscunq̧ successoris vniuersalis vel singularis qa cōcomitatur rem ad quēcūq̧ transeat. d. l. vitia. donec vitium fuerit purgatum per reuersionē rei in potestatez dñi vel ipossessoris, vt predixi. ¶ Quā cōclusionē limita pcedere in pscriptione longi tēporis. x. vel. xx. anno. nō aūt in pscriptione. xxx. anno. ⁊ sic longi tēporis. Nam illa locum habet in rebus etiaz inuasis violentis vel furtiuis quia per tantū tempus purgatur vitiuz reale. ¶ Ita tenet glo. ij. in. d. §. furtiue. ⁊ glo. in. l. j. in glo. magna. C. de ser. fugi. ⁊ in. l. sicut in glo. fi. C. de prescrip. xxx. an. que pro hoc allegat bonum text. in. l. j. §. ad hec. C. de anna. excep. vbi tanto tempore tollitur vitium ⁊ qualitas furtiuitatis vel violentie. Et idem firmat Bar. in. l. sequitur. §. si fundus. in finalibus verbis. ff. de vsuca. referens ita tenere Azo. in summa no. Imol. in. §. item si occupaueris. ea. l. Panor. in. c. nihil. colū. ij. de prescri. Alexan. in. d. l. pomponius. §. cum quis. colum. v. super glos. in verbo. vitijs. ⁊ idez. in. l. iij. colum. fi. C. quod me. causa. ¶ Et hoc verum de iure ciuili. Sed de iure canonico ista conclusio non pcederet respectu inuasoris, furis, raptoris, vel heredis propter malamfidem per ea que dixi supra ⁊ dicentur infra. ¶ Procederet tamen respectu tertij possessoris qui possedisset triginta annis cuz titulo ⁊ bonafide vel bonafide tantū. l. si quis emptionis. §. j. que non est correcta de iure canonico quatenus loquitur de prescribente bonafide sine titulo, vt plene dixi in. v. q. huius partis. ¶ Qđ est veruz dummodo iste singularis successor incboet prescriptionem ex persona sua non vtendo accessione temporis autoris sui malefidei, prout declarat Panor. in. d. c. nihil. colum. ij. ¶ Si vero sit vitium personale vt malafides clandestinitas vel precarium que sunt species malefidei facio duo membra principalia. ¶ Primum membrum est in successore singulari. ¶ Secundum est in vniuersali. ¶ Circa primum membrum dico q̄ successor singularis de iure antiquo poterat prescribere incboando prescriptionem ex persona sua non obstante malafide autoris. ¶ Si vero vtebatur accessione ⁊ adminiculo possessionis autoris sui malefidei nō poterat prescribere, nec etiam potest de iure hodierno. d. l. pōponius. §. cum quis. ⁊ l. an vitium. in princip. vbi glo. bene declarat. ff. de diuer. ⁊ tempo. prescrip. ¶ Hodie vero in primo casu est immutatum. per. §. rursus in aucten. vt sponsa. largi. qui est transsumptus in aucten. malefidei. C. de prescrip. long. tempo. vbi dicitur q̄ malafides autoris nocet successori singulari in prescriptione longi temporis. x. vel. xx. annorum dño ignorante ius suum ⁊ alienationē factam. Sed nō nocet in prescriptione. xxx. annorū. ¶ Si vero dñs contra quem prescribitur nō ignorauerit ius suum, ⁊ sciuerit alienationem factam, ⁊ tertium singularem successorem bonefidei habentem titulum ⁊ causam a malefidei autore rem quā pretendit suam possidere, ⁊ tacuerit decem annis inter presentes, ⁊ viginti inter absentes currit prescriptio cōtra eum, nō obstante malafide autoris propter talez scientiam. ¶ Ubi autē successor singularis rez possedit spacio. xxx. annoꝝ est in totum exclusus antiquus dñs nō obstante malafide autoris, siue sciuerit, siue ignorauerit. Salua tamen restitutione ex capite iuste ignorantie, vt plene dicetur. j. Iste est tex. explanatus in. d. aucten. malefidei. ¶ Et hec vera quando singularis successor non

vtitur adminiculo ⁊ accessione possessionis sui autoris male fidei. Si
enim vtitur tali accessione, debet vti cum sua causa ⁊ vitijs ⁊ eo casu
ibi semper nocet malafides autoris etiam in prescriptione longissi-
mi temporis. d. l. pomponius. §. cuz quis. ⁊ ibi plene no. glos. Bar.
7 ⁊ doc. Et declarat glo. in. d. l. an vitium. in prin. ¶ † Et ex his rema-
net bene declarata. d. auc. malefidei quo ad textũ. Quam limita. xij.
modis, ⁊ tres limitationes ponit Barto. in. d. l. pōponius. §. cũ qs.
Et alias quinqz, ⁊ sic vsqz ad numerũ octo ponit ibi Alexan. col. iij.
⁊. iiij. Et. xij. col igit Areti. in. §. sed iste. colum. vij. ⁊. viij. versi. que-
ro ab extra. institu. de actio. Alias reperit in. §. furtiue. colum. fi. in-
stitu. de vsucap. ex quibus plures tradit Jmol. in. l. furtum. §. fundi.
circa fi. cōmen. de vsuca. vbi examinat intellectuz illius aucten. Re-
feram solum aliquas vtiliores que frequenter versantur in pratica.
¶ Prima limitat illa aucten. vt locũ habeat in p̄scriptione rerũ im-
mobiliũ. Non autez in vsucapione mobilium, quia ibi nihil cauetur,
nisi de prescriptione longi tēporis, ⁊ de vsucapione nullum fit ver-
bum. ¶ Et sic iura antiqua in hoc remanent incorrecta ꝫm Barto.
in. d. §. cum quis cuius opi. est cōmunis, licet Sali. conetur impu-
gnare in. d. auct. malefidei, vt attestatur Alexan. in. d. §. cum quis. ⁊
salua, vt ibi per eum, ⁊ Jas. in fi. iij. colum. propter contrarium. d. §.
furtiue. insti. de vsucap. Cuz res mobilis nūquā videatur posse alie-
nari a malefidei possessore, quin eam contractet. ⁊ furtum cōmittat,
vt ibi. Et ideo tāquā affecta vitio furtiuitatis reali nō videtur posse
vsucapi. ideo dic vt per Alexan. ⁊ Jas. vbi supra. ¶ Ex hac prima
limitatione Bar. colligit Are. in. d. §. cum quis. qd in materia cor-
rectoria statutum loquens de prescriptione nō trahitur ad vsucapio-
nem, licet ex illa significatione vocabuli vsucapio appelletur prescri-
ptio, vt in multis legibus tituli. ff. de vsucap. Et ibi sequitur. Jas. co-
lum. iiij. cōprobans ex not. per Bal. in. l. qd constitutũ. C. ne de sta.
defun. vbi no. q statutum inducens prescriptionē fauorabiliter non
extenditur ad aliam prescriptionem similem. De quo dixi in. iij. que
stio. prime partis princip. huius tracta. ¶ Scdo limitatur illa auc.
vt procedat dño ignorante, sed eo sciente nihil est mutatũ ꝫm Bar.
in. d. §. cũ quis. que limitatio expresse colligitur ex tex. qui se ita de-
clarat in. d. auc. malefidei. ¶ Tertio limitatur. d. auc. malefidei, vt
p̄cedat in primo emptore seu singulari successore qui emit vel alias
causam habuit a malefidei possessore. Secus in eo qui causaz habet
a primo emptore bonefidei habente causaz ab alio autore malefidei,
⁊ sic in successore mediato. Nam tunc secūdus emptor vel causam
habens prescribit rem longo tēpore nō obstante malafide primi au-
toris, quia nō nocet nisi immediato successori. ¶ Has tres fallētias
tradit Barto. in. d. §. cum quis. ⁊ communiter sequuntur docto.
¶ Quarto limitat vt p̄cedat quo ad prescriptionē dominij. Secus
vero in p̄scriptione actionis hypothecarie, q emptor vel singularis
successor p̄scribit aduersus hypothecariam cū bonafide, ⁊ aduersus
creditorem nō obstante quod causam habeat a debitore malefidei.
¶ Jtem determinat Spe. in titu. de prescrip. §. j. col. vlti. versi. quid
si debitor. ⁊ ver. sed nunquid hodie. ⁊ sequitur Joā. and. ibi. in addi.
late cōprobans istā limitationē, ⁊ sequunt Alex. ⁊ cōiter doct. in. d.
8 §. cuz quis. ¶ † Quinto limitat. d. auc. malefidei, vt nō p̄cedat quo
ad publicianam, q habenti titulū ab autore malefidei competit pu-
bliciana dūmodo ipse fuerit in bonafide tpe traditionis ꝫm Bart.
Bal. ⁊ Ange. in. l. eum qui. §. pretor. ff. de publi. Reprobata opin.
[illegible] Salice. in. d. auc. malefidei qui hoc nititur pluribus ra-
tionibus comprobare. Sequitur Areti. in. d. §. sed iste. ⁊ in. d. §. fur-
tiue. in. vj. limi. ⁊ Alexā. consi. xxxix. visis scripturis. versi. preterea
quo ad materiam. ij. volu. Et sic remanet incorrectus text. in. d. l. euz
qui. §. pretor ait. vbi est casus not. quod malafides autoris nō nocet
ementi bonafide quo ad publicianaz. Et consequenter nihil erit ho-
die immutatum in publiciana per. d. auctenti. malefidei. ¶ Et ista
est cōmunis opi. vt attestatur Alexan. in preal. consi. ⁊ in. l. pompo-
nius. §. si iussu. circa fi. cōmen. ff. de acquiren. poss. ⁊ in. l. rem que no
bis. colũ. iij. vltra medium. ff. de acqui. pos. ¶ Quam opi. etiā tenuit
gl. in. c. abbate. in gl. magna post mediũ. de reg. iur. in. vj. Bal. in. l.
ancille. colũ. j. C. de fur. Et eam esse verā ⁊ cōmunē late firmat Jas.
in. §. sed iste. colũ. xxvij. cũ seq. in anti. impres. ⁊ ꝯsi. xix. in noua. ver.
Juxta hanc partē glo. insti. de acti. Hinc dixit Bal. in. d. l. ancille. in
fi. v. oppo. qd si per statutum essent alterata oia tēpore p̄scriptionis,
tamen publiciana remanet in esse suo. Refert Jaso. vbi. s. quamuis
Barto. tenuerit contrarium in. d. l. rem que nobis. vbi reprehendit
cōmuniter per doc. vt ibi late per Alexā. col. iij. circa mediũ qui co-
natur defendere Bar. a cōtrarietate aliquo modo. Nam cōmunem
9 tenuit ipse in. d. §. pretor ait. ⁊ sic fuit sibi cōtrarius. ¶ † Ex predi-
ctis colligitur intellectus ⁊ limitatio ad regulā. l. eum qui. in prin. ff.
de pub. que habet quod a pari procedunt publiciana ⁊ vsucapiendi
conditio, vt procedat affirmatiue ⁊ nō negatiue. (An hec sint con-
uertibilia, cōpetere publicianaz pro aliqua re ⁊ eam posse prescribi,
vide pulchre per Bald. in repe. l. fi. colum. xv. in fi. C. de prescrip.
longi. tempo.) ¶ Jtem limitat Bal. l. nihil. C. pro here. Sequitur
Alexan. in. l. iij. §. ex pluribus. in fi. cōmen. ff. de acqui. posses. Nam
licet malafides autoris impediat prescriptionem longi temporis nō
tamen impedit publicianam. vt ex premissis patet. Ergo non proce-
dit ista regula negatiue. ¶ Jstam limitationez refert Jas. in. d. §. sed
iste. circa. iiij. seu. v. colũ. in. ij. euidentiali, ⁊ eam impugnat firmans
satis incaute q regula. d. l. eum qui. in princi. procedit tam affirma-
tiue q̄z negatiue. per text. rotundum ꝫm eum. in. d. l. eum qui. §. hec
actio. ¶ Sed do. Jas. in hoc non modicum fallitur, quia ibi est ca-
sus rotundus contra eum. iuncta. l. si seruus. ff. de publica. quos text.
pro hac limitatione adduxit Alexan. quem forte tunc ipse non vide-
rat in. l. j. §. hec que de seruis. in fi. cōmen. ff. de acquiren. posses. vbi
sequitur hanc limitationem Bald. ⁊ probat per illa iura que sic in-
duco contra Jas. ad probandũ hanc cōclusionez de directo. Nam li-
cet per seruũ proprium acquiratur possessio dño ignoranti, etiā quo
ad vsucapionē ex causa peculiari. Extra tamen causam peculiarem,
⁊ si acquirat possessio dño ignorāti per seruũ, nō tamē acquirit vsu-
capiendi conditio. vt habetur in. l. j. §. itē acquirimus. ff. de acquirē.
possessi. iuncta. l. possessio quoqz. §. ⁊ si possessio. illo eo. titu. vbi di-
citur q ⁊ si possessio per p̄curatorem acquiratur ignoranti, non ta-
men vsucapiēdi seu prescribendi conditio, quia vsucapio tantũ sciēti
cōpetit. Et nihilominus si res fuerit vēdita ⁊ tradita seruo vel pro-
curatori ignorante dño quāuis nō acquiratur prescribendi conditio
ipsi dño, sibi tamen cōpetit publiciana. Casus est apertus in. d. l. euz
qui. §. hec actio. iuncta. d. l. si seruus. Ergo ibi est casus rotundus
pro hac limitatione Bald. contra Jas. q competit publiciana licet
non cōpetat vsucapiendi vel prescribēdi conditio. Et sic restat vera
conclusio, q regula. d. l. eum qui. procedit affirmatiue, prout loqui-
tur, sed non negatiue. ¶ Confirmatur per ea que supra dixi. post
vij. q. huius partis. versicu. circa premissa. Ubi conclusi q mala fi-
des superueniens, licet de iure canonico interrumpat prescriptio-
10 nem, non impedit publicianam. ¶ † Nunquid autez malafides he-
redis noceat legatario, vide per Alexan. ⁊ Moder. in. l. pomponi-
us. §. sed ⁊ legatario. ff. de acqui. posses. ¶ Et per hec remanet expe
ditum primum membruz, an malafides autoris noceat successori sin-
gulari. ¶ Secunduz principale membrum est, an malafides autoris
noceat successori vniuersali, id est, heredi, in quo fit breuis cōclusio
11 † quod malafides defuncti sibi indistincte nocet. Uide late Paulũ
de cast. consi. ccxcij. visa suprascripta in antiquis. (Et Barba. con-
si. xij. preclare scribitur. colũ. xij.) quia heres est successor vitiorũ. l.
cum heres. in princ. ff. de diuer. ⁊ temp. prescri. Et quia censetur ea-
dem persona cum defuncto. vt in auc. de iureiuran. a mori. prestit. in
princi. ¶ Et hoc non habet dubium, quando vtitur accessione tem-
porum defuncti. d. l. cum heres. ⁊. l. an vitium. ⁊ ibi declarat glos. et
docto. ff. de diuer. ⁊ temp. prescrip. ⁊. d. l. pomponius. §. cum quis.
12 ⁊ ibi per glo. ⁊ doct. ff. de acqui. pos. ¶ † Sed dubitatur quid si he-
res non velit vti accessione defuncti, sed inchoare prescriptionez ex
persona sua, vtrum prescribat non obstante malafide defuncti, cuius
tempora non iungit cum tempore suo. Dy. in. c. possessor. col. vltima
de regu. iur. in. vj. dicit. q de equitate canonica malafides defuncti
non nocet heredi, si vult inchoare prescriptionē ex persona sua. Si-
cut in singulari successore dicitur in. d. l. pomponius. §. cum quis.
Sed rigor iuris ciuilis ꝫm Dy. qui malā fidem defuncti transfun-
dit in heredem, hoc nō patitur per. d. l. cũ heres. vbi Bar. vr sequi
opi. Dy. ⁊ ibi late notat Alexan. in apo. ⁊ latius ipse in. d. l. pōpo. §.
cũ quis. in. vj. ⁊. vij. colũ. vbi refert Cy. ⁊ Bar. in. l. vitia. C. de acq.
pos. ⁊ quosdā alios sequi opi. Dy. pro qua ipse Alex. aliqñ ꝯsuluit,
⁊ cōsuluerũt alij relati in calce qōnis. ¶ Bal. vero distinguebat in-
ter p̄scriptionē longissimi tēporis in qua nō requirit titulus. vt in ea
malafides autoris nō noceat heredi inchoāti p̄scriptionez ex perso-
na sua ⁊ sic p̄cedat opi. Dy. ⁊ inter p̄scriptionē longi tēporis in qua
requirit titulus ⁊ sic opz q vtat adminiculo autoris sui. Et tūc pro-
prie loquit text. in. d. l. cum heres. qui debet intelligi de p̄scriptione
longi tpis ꝫm ius digestoꝝ. quo iure nō fuit cognita p̄scriptio. xxx.
annorum. vt dicit glos. in. l. iulianus. ff. ex quib. caus. maio. ⁊ in. l. qui
occidit. alias occiderit. in princi. in verbo. amisit. ff. ad. l. aquil. Not.
Barto. in. l. tutor rerum. in fi. ff. de admi. tut. Jta tenet Bal. in. l. eũ
qui. §. in hac. ⁊ in. l. si ego. §. partus. ff. de publi. ⁊ in. l. nihil. C. de vsu-
cap. pro here. ¶ Et hāc distinctionē Bal. sequitur Are. in. d. §. cuz
quis. (Uide ibi. d. Claudiũ A què. q nouiter distinguit in hoc ar.
⁊ refert Aret.) pro qua est glo. in. c. cũ quis in ius. de reg. iu. li. vj.
¶ Breuiter cōmunis opi. est contra Dy. ⁊ sequaces qd indistin-
cte malafides defuncti noceat heredi in prescribēdo, etiam in p̄scri-
ptione lōgissimi tpis, adeo q heres vtroqz iure prescribere non po-
terit

terit eo casu quo defunctus non poterat, licet ipse sit in bona fide, et
velit a seipso prescriptionem incboare. ¶ Istam ꝯclusionem firmat
But. ⁊ Panor. in. c. si diligenti. col. v. ver. sed circa predicta. de pre
scri. Qui monet̃ duabus rõnibus. ¶ Primo q: heres tenet̃ exone
rare ꝯsciẽtiam defuncti. c. fi. de sepul. ⁊ aliter exonerare non põt nisi
rem restituat, vel debitũ soluat cum defunctus esset in mala fide ẜm
eos. ¶ Secundo monetur Panor. q: omne ius suum causat̃ a de
functo, ⁊ censeri dꝫ eodem iure, vt ibi latius per eum. ¶ Ex quo in
ferunt, qđ sicut defunctus malefidei nullo tempore potuisset prescri
bere. c. fi. de prescrip. ita nec suus heres poterit. d. l. cum heres. qđ
dicit Panor. esse bene notandum. ¶ Eãdem opi. firmat ipse Pa
nor. in. c. nihil. colũ. ij. versi. successor vero vniuersalis. vbi vide de
prescrip. ¶ Ex quo sequitur ꝙ cum ẜm communeꝫ opinionẽ, vt di
cetur in questio. sequen. de spon. d. c. fi. de prescrip. locum habeat, ⁊
corrigat ius ciuile tam in actionibus realibus q̃ꝫ p̃sonalibus, vt nul
la prescriptio currat cum mala fide, quod sicut principalis persona
habens malam fidem, puta debitor, vel possessor malefidei nullo tem
pore prescribere potuisset, ita nec heres eius, siue in actione reali, si
ue in personali. ¶ Istam partem firmat Jo. de imo. in repet. d. c. fi.
col. ij. et. iij. de prescript. ¶ Et in hac opi. tanq̃ꝫ vera residet Alex.
in. d. §. cum quis. col. vj. seu. vij. vbi do. Jas. col. pen. ⁊ vlt. plene exa
minat istum articulum, ⁊ concludit ꝙ ista videtur magis communis
opi. ¶ Et hanc questionem late prosequitur Fely. in. d. c. si diligen
ti. colũ. iiij. et. v. referens plures auctoritates ad vtranqꝫ partem. Et
tandem concludit ꝙ pauci sunt qui recedant ab opi. Ant. de but. cõ
tra By. q: est communis ẜm eum. ¶ Et hanc conlusionẽ tanq̃ꝫ ve
ram, ⁊ communem contra opin. By. firmat Alex. in pleriqꝫ consi
lijs, videlicet consi. lxxxiij. in causa vertente inter cameram. j. col. j.
volu. ⁊ consi. iiij. videretur inspectis. vlti. col. ⁊ consi. lxxxix. viso pũ
cto. iij. col. ⁊ consil. ccxiij. viso ⁊ oportune discusso. col. pen. versi. se
cunda ratione. ij. volu. ⁊ plene consi. lxiij. stantibus his. col. ij. versi.
presupposito. ⁊ consil. xcix. videtur prima facie dicendum. vlti. col.
iiij. volu. ⁊ consi. v. videretur pro decisione circa fi. ij. col. v. volu. vbi
concludens ꝙ mala fides defuncti impedit heredem prescribere, ⁊
incboare prescriptionem ex persona sua, siue in actione reali, siue p̃
sonali, q̃ꝫuis ipse habeat iustam ignorantiam, ⁊ presumptam fidem,
per. l. qui alterius. ff. de reg. iur. de vtroqꝫ iure, ⁊ hanc partẽ esse ser
uandam in vtroqꝫ foro, ⁊ vbiqꝫ damnat opi. By. in. d. c. possessor.
¶ Eandem conclusionem contra By. firmat late Roma. consi. ccj.
pro decisione, ⁊ Panor. consil. cx. nitar in presenti causa in. xiiij. q.
⁊ consi. cxxv. facti cõtingentia sic proponitur, vbi dicit ꝙ semper le
gendo ⁊ consulendo tenuit contra By. ¶ Eandem opinionem con
firmat Aret. in. §. sed tamen. instit. de vsuca. ¶ Sed pro contraria
opin. By. in. d. c. possessor. col. fi. quod mala fides defuncti non no
ceat heredi volenti incboare prescriptionem ex persona sua, consu
luit Alex. sibi contrarius consi. cx. visis acutissimis dubitationibus
prope fi. j. volu. ⁊ consi. xxxix. visis scripturis. j. col. ⁊ consi. cxxxiij.
⁊ in causa ⁊ lite vertente inter Albertinum circa fi. ij. volu. ⁊ Pau.
de cast. consi. ccxcij. alias. clxxxij. visa suprascripta facti narratione.
⁊ do. Pet. phil. cor. consi. clxxvj. ad euidentiam. ij. colum. j. volu. ⁊
consil. cxxxviij. videtur per totum. ⁊ consil. xvj. viso primo themate.
col. ij. in fi. ⁊ seq. ij. volu. ⁊ consi. ccciij. rem arduam. xiiij. col. iij. vo
lu. ⁊ consi. xciij. quia causa. ⁊ consi. cclxxvij. ad euidentiam. pen. col.
iiij. volu. ⁊ Jo. de imo. consi. xliij. in casu premisso. versi. circa secun
dum. ¶ Sed propterea non videtur in iudicando ⁊ consulendo re
cedendum ab alia opini. contra By. pro qua frequentius ⁊ plenius
consuluit Alex. ⁊ quam doc. attestantur communem, ⁊ que fulta est
longe pluribus auctoribus, vt. s. patet. ¶ Limitatur ista communis
conclusio contra Byn. vt non procedat in tribus casibus in quibus
13 seruatur opi. By. ¶ † Primo igitur limita. vt non procedat in suc
cessore vniuersali in prelatura, ⁊ dignitate, siue in beneficio, quia li
cet predecessor suus fuerit in mala fide, non impeditur prescriptio
ex sua persona, vt not. glo. ⁊ doc. in. c. cura. de iure patro. Sequitur
Alex. in. d. l. pomponius. §. cum quis. col. vj. vel. vij. ff. de acqui. pos
sessio. Alex. preallega. consi. lxxxix. iij. col. ij. volu. ⁊ consi. lxiij. ij. co
lum. iiij. volu. Et firmat glo. ⁊ Panor. in. c. de quarta. colũ. ii. ⁊ ibi
Fely. col. vj. ad fi. de prescript. vbi tangunt an successor in prelatura
bonefidei possit complere prescriptionem incboatam per predeces
sorem suum cum mala fide, ⁊ sic iungendo tempora auctorum, ⁊ con
cludunt quod non. ¶ Secundo limita, vt predicta conclusio non p̃
cedat in herede, qui fecisset inuentarium solenne ad formam. l. fina.
cum ibi not. C. de iure delib. ⁊ possedisset triginta annis cum bona fi
de. Tunc enim prescribit rem etiam sine titulo ex sua persona, quia
titulus non erat necessarius. Et inuentarium ipsum conseruat, ne si
bi noceat mala fides defuncti, cum non velit vti titulo defuncti, nec
quo ad dominium, nec quo ad possessionem. ¶ Ita decidit no. Ale
xan. in. d. l. pomponius. §. cum quis, colũ. vi. seu. vii. circa medium.
versi. tamen in vno casu. ¶ Tertio limita, vt predicta conclusio nõ
14 procedat in presumpta mala fide, † presumpta mala fides defuncti
causata ab errore iuris non nocet heredi in prescribendo. glo. est no
ta. in. l. tutor rerum. in glo. magna. in fi. ff. de admini. tut. quam dicit
singulareꝫ. ⁊ multum commendat Pau. de cas. in. l. nunq̃ꝫ. in prin.
ff. de vsuca. ⁊ declarata vt ibi per eum, ⁊ per Alex. in. d. §. cum qs.
col. vi. vel. vii. versi. vnum addatis. vbi mandat istud perpetuo nota
ri. ¶ Et in tribus casibus saluari potest opin. By. communiter re
probata. ¶ Has duas vltimas solutiones refert ⁊ sequitur Felyn.
15 in. d. c. capitu. si diligẽti. col. v. ¶ † Quarto limita, ⁊ salua opi. By.
vltra Alex. vbi. s. in alio casu, videlicet quando heres vellet prescri
bere ex titulo quem habuit a tertio, siue illum habuerit ante morteꝫ
testatoris, siue post. Tunc enim mala fides defuncti sibi non nocet,
q: etiam si non esset heres, prescriberet, text. est not. in. l. an vitium.
§. fina. ff. de diuer. ⁊ tempo. prescrip. ¶ Ratio est, quia quo ad illaꝫ
rem successit in locum extranei, non autem in locum defuncti haben
tis malam fidem, vt dicit ille not. tex. quem pro singulari not. Bal.
ad hoc in. l. eum qui. §. in hac. ff. de publ. ⁊ Ang. in. §. ait pretor. ea
dem. l. ⁊ nota. Lud. ro. ⁊ Jas. in. d. l. pomponius. §. cum quis. colũ.
iiii. versi. limita dupliciter. ¶ Et vltra Jas. addo Alex. consi. lxxix.
visis scripturis. i. col. ii. volu. vbi dicit ꝙ hec limitatio est etiam de
mente glo. in. c. cum quis in ius. de reg. iur. in. vi. que sentit expres
se quod vbi heres nõ se fundat in titulo, ⁊ iure defuncti, sibi eius ma
la fides non nocet. (Adde Paul. de cast. consil. ccxcii. visa supra
scripta in antiquis. vbi plene tractat, an mala fides auctoris noceat
successori vniuersali, ⁊ an heres bonefidei possit prescriber̃ ex titulo
defuncti, qui erat in mala fide. Sed non puto, quod bene loquatur
per ea que dixi. s. in hoc articulo.)

SVMMARIVM

1 Prescriptio. xxx. anno. vel longioris temporis an de iure canoni co procedat cum mala fide in actione personali.
2 Qui totum dicit nihil excludit.
3 Debitor non peccat, sciens se debere, si sit paratus se soluere.
4 Mala fides impedit prescriptionem in actione personali sicut in reali, nume. 5.
6 Pena conuentionalis, aut legalis, ⁊ statutaria, seu consuetudinaria quo pacto possint exigi.
7 Debitor non prescribit in actionibus sui natura temporalibus que potius sunt ad interesse q̃ꝫ ad penam.
8 Ius agendi vbi fundatur super peccato, nunq̃ꝫ prescribitur.
9 Actioni personali non prescribitur cum mala fide.
10 Hereditas non adita regulariter non transmittitur saltem ad ex traneos.
11 Hereditas anteq̃ꝫ adeatur non dicitur in bonis.

Decimotertio principal'r quero,

1 † vtrum de iure canonico prescriptio. xxx. anno. vt longioris tempo
ris procedat cum mala fide in actione personali. Naꝫ de iure ciuili
certum est ꝙ tanto tp̃e tollitur omnis actio realis, ⁊ personalis non
attenta bona fide quẽ non ꝯsideratur in p̃sonalibus actionibus, sed
solus temporis cursus. xxx. vel. xl. anno. l. sicut. l. omnes. l. cum no
tissimi. C. de prescrip. xxx. vel. xl. anno. ⁊. l. ii. C. de consti. pec. quin
immo tanto tempore ẽt fur ⁊ raptor prescribunt ẜm leges, vt est ca
sus in. l. i. §. ad hec. C. de anna. excep. ¶ Sed maxima est dubitatio
an iura canonica in hoc corrigant iura ciuilia. (Adde ꝙ opi. Bar.
in. §. si viam. sequitur Bal. consi. ccccxx. quedaꝫ scriptura circa me
dium. ii. col. in. iii. volu.) Bar. in. l. sequitur. §. si viam. ff. de vsuc. ⁊
in. l. hec autem iura. ff. de ser. vrb. pred. tenuit ꝙ. l. sicut. ⁊. l. cũ notis
simi ⁊c. non corrigunt̃, quatenus loquuntur de p̃sonalibus, q: vt ip
se dicit, iura canonica, veꝫ text. in. c. vigilanti. ⁊ in. c. fi. de p̃scri. ⁊ in.
c. possessor. de reg. iur. in. vi. loquuntur de possessione malefidei, et
in actionibus personalibus non datur possessio, ẜm Bart. ideo non
requiritur bona fides, quia ex parte debitoris non est possessio. sed
prescribit potius per negligentiam non petentis. ¶ Et ideo conclu
dit, quod predicta iura canonica loquuntur in prescriptione rei cor
poralis que ex possessione procedit. Nõ autem in personalibus que
non possidentur. l. seruus. §. incorporales. ff. de acquir. rerum domi.
⁊ tandem Bar. se submittit determinationi sancte matris ecclesie,
⁊ theologorum. ¶ Et ante Bar. ista fuit opin. Hostiẽ. de quo ipse
nullam facit mentionem, in summa, in tit. de prescri. re. immo. §. que
res. columna. i. versicu. actiones vero personales. vbi firmat quod
per iura canonica non derogatur legibus antiquis quo ad actiones

personales,quia non in personalibus,sed in realibus tantum locum
habent,vt patet ex lectione ipsorum iuriuꝫ ſm Hosti.qui ibi late ꝑ-
sequitur hunc articulum ⁊ latius quaꝫ Bar. ¶ Et opi. Bar.in.d.
§.si viam.sequi videtur Bal.in foro ciuili.in.§.si quis per.xxx.co-
lum.iij.in tit.si de feu.fue.contro.dicens ꝙ in foro Justiniani vera
est opi.Bar.licet secus sit de iure canonico, q꞉ cum ille qui scit se
debere semper peccet presertim si dies vel creditor interpellauit,l.
dolus.ff.man.merito non debet in suo delicto foueri.c.fi.de ↄsuet.
¶ Et hanc opin.Hosti.⁊ Bar.pertinaciter defendit prac.Papi.
in forma resp.rei conuen.in glo.in verbo prescriptionis, q̄uis non
alleget Hosti.vbi plus ausus est dicere ꝙ indistincte seruari dꝫ ius
ciuile in materia prescriptiōis in foro seculari,⁊ quod leges ciuiles
permittentes prescriptionem cum mala fide non sunt correcte.As-
serens ꝙ ista opin.tanq̄ verior cōmuniter practicatur tam in perso
nalibus q̄ in realibus,non considerata distinctione Bart.in.d.§.si
viam.que vt ipse dicit non attenditur, nec practicatur,nec facit dif-
ferentiam inter reales ⁊ personales in foro ciuili,⁊ temere loquitur
contra ecclesiam,⁊ mouetur satis debili fundamēto,⁊ errat aperte.
¶ Et pro ista parte consuluerunt aliqui Mode.relati in calce hu-
ius.q. ¶ Contrariam partem ꝙ iura ciuilia que permittūt prescri-
ptionem cum mala fide sint in totum correcta per iura canonica, ne
dum in actionibus realibus ⁊ rebus corporalibus,sed etiam in per-
sonalibus,⁊ iuribus incorporalibus communiter tenent doc.tam ca
noni.q̄ legi.⁊ hec primo fuit opin.Inno.⁊ glo.in.c.fi.de prescrip.
quam sequūtur ibi omnes Canoni.maxime But.⁊ Imo.qui hunc
articulum latissime disputat ad vtranqꝫ partem in repe.illius.c.fin.
col.xj.et.xij.cum quinqꝫ seq.in eo multuꝫ se inuoluens,⁊ ad fi.xiij.
colū.attestatur quod opin.Bart.est communiter damnata,⁊ idem
Imo.in.d.l.sequitur.§.si viam.hunc articulum disputans per tres
col.⁊ ibi refert circa fi.ij.col.ꝙ cōmunis opin.est contra Bar.⁊ ꝙ
contra ipsum de facto consuluit.Cuius opi.confutat etiam per plu
ra Panor.in.d.c.fi.col.ij.cum tribus seq.post longam discussionē
conclusiue distinguens.An prescribēs sit in peccato vel non, vt ibi
per eum,⁊ late in.c.quod clericis.col.pen.de fo.compe.⁊ eius di-
stinctionem sequitur solennis doc.do.Bap.de san.Seue.in repe.
l.omnes populi.in.viij.car.col.j.cum seq.ver.secundo infert Bar
to.de iust.⁊ iu.⁊ ſm opi.Panor.consuluit Cuma.consi.lxxvij.sta-
tuto ciuitatis Vicentie.col.j.ver.mihi autem.⁊ videt̄ eandem opi.
tenere Alex.consil.lxxxij.videtur prima facie dicendum.ij.col.iiij.
volu.contra Bar.tenet etiā Ang.in repe.l.j.in fi.cōmen.C.de iu-
di.⁊ in.d.§.si viam.Bal.in.l.j.C.de ser.⁊ aqua.⁊ in.d.auc.ad hec.
in fi.ij.col.C.de vsur.dicens ꝙ cano. communiter tenent oppositū.
⁊ idem in.l.j.C.de prescrip.xxx.anno.Et opi.Hosti.⁊ Bar.confu
tat per plures rationes Pet.de anc.in.c.sine possessione.col.viij.
de reg.iur.in.vj.concludens ꝙ iura ciuilia corrigantur, per iura ca
nonica tam in personalibus q̄ in realibus,vt prescriptio nō habeat
locum cum mala fide.Hunc articulum diffuse explicat Fely.in.d.
c.fi.col.j.et.ij.cum seq.de prescript.adducens plures auctoritates
ad vtranqꝫ partem,⁊ demum concludit hanc esse communem opi.
contra Hosti.⁊ Bar.reprobat distinctionem Panor.ibi probans
ꝙ sua opi.implicat contradictionem. ¶ Et istam partem tanq̄ ve
ram,⁊ cōmunem ꝙ mala fides impediat prescriptionem in actione
personali,⁊ iuribus incorporalibus contra Hostien.⁊ Bar.⁊ ꝙ sit
seruanda in vtroqꝫ foro,firmat Alex.in plerisqꝫ consilijs,vcꝫ consi.
clxxxv.viso tit.q.ij.dub.antepen.col.ij.volu.⁊ consi.xxxiij.viso ꝓ-
cessu cause.j.col.iij.volu.⁊ consi.lxiij.stantibus.iij.col.⁊ cons.xcix.
videtur prima facie.j.et.ij.col.iiij.volu.⁊ consi.lj.videret̄ pro decis.
j.et.ij.col.v.volu. ¶ Et in his duobus vltimis consi.latius exami-
nat,⁊ comprobat hanc partem bonis rationibus,⁊ fundamentis cō-
futando per plura partem contrariam. ¶ Eandem opi.contra Ho
stiē.⁊ Bar.sequitur,⁊ dicit cōmunem do.Prepo.in.§.si quis per
xxx.circa fi.cōmen.in tit.si de feu.fue.contro.⁊ do.Philip.franc.
in.c.possessor.col.ij.de reg.iur.in.vj.dicens ꝙ hec opi.ↄtra Bar.
videtur verior ⁊ vt tutior tenenda, licet opi.Bart.forte procederet
de iure in foro ciuili ſm euꝫ,qđ t̄n est verum,vt ex premissis liquet.
(Adde ꝙ istam partem contra Bar.firmat Bertac.⁊ comprobat
pluribus in repertorio in verbo,prescrip.ij.in fi.ij.col.⁊ seq.⁊ Ra-
pha.cu.consi.cxlvij.dn̄a comitissa.) ¶ Et hanc partem ↄtra Bar.
in.d.§.si viam.tenet etiam Fulgo.consi.cxxiij.S.⁊.P.ciues.j.co
lum.referens ꝙ sic se habet cōis opi.cano. ¶ Et pro ista parte ad-
ducit Fely.in.d.c.fi.duas efficacissimas rationes que fuerūt Imo.
in.d.§.si viam.col.iij.et.iiij.quas latius deducit Alex.in consi.pre-
alleg.maxime consi.lj.v.volu. ¶ Et potissimum fundamentum su-
mitur ex tex.in.d.c.fi.qui vtitur vniuersali negatiua vt nulla valeat
2 absqꝫ bona fide prescriptio tam canoni.q̄ ciuilis.† Nam qui totuꝫ
dicit,nihil excludit.c.si romanorum.xix.dist.⁊.c.solite.de maiori.⁊

obed.l.iulianus.in prin.ff.de leg.ij.Nec distinguit ille tex.inter ac-
tionem realem,⁊ personalēꝫ,sed generaliter loquitur,ergo genera-
liter ⁊ indistincte debet intelligi.l.j.§.⁊ generaliter.ff.de leg.prestā.
l.si quis sic.⁊ ibi not.Alex.ff.sol.mat.Ad quam regulam plura cu
mulat Jas.in.l.q̄uis.ff.de in ius voc. ¶ Secundo q꞉ ratio peccati
super qua fundatur dispositio.d.c.fi.que est expressa in tex.ita mi-
litat in actione personali,sicut in reali.Ideo ex quo concernit salutē
anime dispositio illius.c.lꝫ correctoria,dꝫ extēdi, vt latius ꝑ Imo.
⁊ Alex.vbi.s.Et sic est tenenduꝫ. ¶ Pro parte t̄n ↄria, ⁊ ſm opi.
Hosti.vbi.s.⁊ Bar.in.d.§.si viam.late ↄsuluit do.Mari.soci.cir
ca primum ↄsultationis articulum per totum,quam conat̄ sustinere
per plura,⁊ ibi col.ij.ausus fuit affirmare,ꝙ opi.Hosti.⁊ Bar.est
cōis,⁊ eandē opi.tenuit ipse Mari.in repe.rub.de can.pos.⁊ pro-
prie.lꝫ veritas sit in ↄriu,vt ex premissis pꝫ. ¶ Et pro opi.Hosti.
⁊ Bar.ↄsuluit ēt do.Pet.philip.cor.ↄsi.clxxvj.ad euidētiā.col.
ij.et.iij.⁊ ↄsi.cxxxviij.vr̄ per tot.j.volu.⁊ consil.ccvj.circa thema.
3 ij.volu.vbi concludit † ꝙ debitor non peccat,si sciens se debere pa
ratus est soluere,maxime in his que debentur officio iudicis, ⁊ late
idem Cor.ↄsi.cclj.in hac ↄsultatione.⁊ ↄsi.cclxxv.q̄q̄.col.j.vers.
⁊ dato.⁊ col.pen.ver.cessat ergo.iij.vol.⁊ ↄsi.cclxxvij.ad euidētiā
per totum.iiii.vol.vbi conat̄ dare nouū intellectū ad text.in.d.c.fi.
de prescrip.⁊ ad.§.hēat.in auc.vt eccl.ro.col.pe. ¶ Et opi.Bar.
vr̄ seq do.Philip.frā.in.d.c.possessor.col.fi.de reg.iur.in.vj.Sꝫ
ꝓpea recedendū nō est ab opi.cōi ↄ Hosti.⁊ Bar. ¶ Et sic rema-
4 net firma ↄclusio† ꝙ mala fides impedit prescriptionē in actione ꝑ
sonali sicut in reali ſm verā ⁊ cōem opi. ¶ Hanc cōem ↄclusioneꝫ
limitat ⁊ restringit Fely.quatuor modis in.d.c.fin.col.ii.et.iii.de
prescrip.Referā solū duas limitationes,vcꝫ primam ⁊ vltimam ali-
qua addendo,omissis aliis restrictionibus quas Fely.non firmat,⁊
5 que sunt modici effectus. ¶ † Primo limitat̄ predicta ↄclusio, vt
non procedat vbi actio est ꝑsonalis,⁊ hꝫ tempus limitatuꝫ a lege, vt
actio furti ad duplum vel quadruplum,actio vi bonorum raptorum
iniuriarum ⁊ similes.nam iste actiones finiuntur,⁊ prescribunt̄ per
debitorem ēt scientem lapso anno,vel alio tempore a lege ciuili diffi
nito,q꞉ cessat ratio peccati,⁊ iniuste retentionis cum pene legales
non sint debite in foro conscientie vt vult glo.repu.sing.in.c.frater-
nitatis.xii.q.ii.Quam plene discutiunt Panor.⁊ Fely.in.c.j.col.
xii.cum seq.de consti.not.Panor.in proe.decre.super verbo.rex
pacificus.col.iiii.⁊ Jas.in.§.sed iste.in vlti.car.insti.de acti.Ita li-
mitāt Panor.⁊ Fely.in.d.c.fi.col.ii. ¶ Sed moueo dubiū.Quid
in pena ↄuentionali? An illi prescribatur per debitorem sciētē tpe
legali,⁊ spacio.xxx.anno.quo spacio regulariter tollitur omnis ac
tio personalis.Hec questio dependet ex hoc.An talis pena censea
tur apposita in fraudem vsurarum,⁊ sic an exigi possit de iure cano
nico. ¶ Quem articulum examinant glo.⁊ doc.maxime Bal.in.l.
cum allegas.C.de vsur.⁊ late not.Alex.consil.cix.titulus questio-
nis.iii.col.iii.dub.ii.volu.⁊ consi.xlix.paucis vtar,ꝙ est ↄsiliū do.
Ant.de prato veteri.ii.iii.et.iiii.col.⁊ quasi per totum.⁊ ↄsi.l.viso
instrumento transactionis,qđ est Alex.⁊ ↄsi.seq.ꝙ est alterius.iiii.
vol.⁊ Alex.ↄsi.xcvii.viso instrumento.eo.volu.⁊ pulchre Roma.
6 ↄsi.cxliii.lꝫ varie.†vbi ponit de penis conuentionalibus legalibus
statutariis,⁊ ↄsuetudinariis an possint exigi.⁊ plene not.Aretin.⁊
Jas.in.§.omnes.col.antepen.⁊ pen.insti.de actio.⁊ cōiter conclu-
ditur ꝙ aut pena ↄuentionalis est adiecta facto, ⁊ pōt exigi,⁊ dant̄
ēt in foro canonico.Aut vera est apposita dationi q̄titatis,⁊ presu-
mitur adiecta in fraudem vsurarum,vt ꝓbat̄ ⁊ not.in.d.l.cum alle-
gas.per gl.⁊ doc.⁊ in.l.iulianus.§.idem papinianus.ff.de acti.em.
vbi bona gl. ¶ Et hanc materiam late tradit Alex.post alios in.l.
stipulatio ista.§.alteri.col.iii.et.iiii.ff.de verb.obligat.
7 ¶ †Secundo limitatur predicta ↄclusio,vt nō procedat in actioni-
bus que sunt sui natura tꝑales,nec continent penam,sed potius dan
tur ad interesse,in quibus lex prefixit certum tempus ab initio,quia
sic visum fuit expedire reipublice,vt in actione de dolo.l.fina.C.de
dolo.⁊ quanto minoris redhibitoria,⁊ similibus enumeratis per gl.
insti.de perpe.⁊ temp.actio.in princip.super verbo plerunqꝫ,quia
in istis non sunt correcta iura ciuilia, nec habet̄ distinctio bone vel
malefidei ſm Pau.de cast.in.d.l.sequitur.§.si viam.ff.de vsucap.
Tunc enim,vt ipse dicit proprie loquendo, debitor non prescribit,
sed ipse actiones sui natura,intererunt cū fuerit introducte cum cer
ta tꝑis meta. ¶ Et not.latius Panor.in.c.fi.col.iij.versi.sed ego
dubito.de prescrip.vbi ↄcludit ꝙ lꝫ in foro ciuili nō possit agi post
tempus,q꞉ nō datur amplius actio,⁊ ius ciuile potuit tollere ꝙ de-
dit,vel potius nō dedit vltra tꝑs prefinitum.Tunc non potuit tolle
re quin iustitia saltem ratione peccati ministret̄.Ex quo subest equi
tas iuris naturalis,iuxta no.per Innoc.in.c.que in ecclesiarum.de
ↄsti.Et ideo poterit ſm eū ratiōe huius equitatis naturalis, ⁊ pec-
cati

cati agi in foro canonico per viam denunciationis iudicialis, iuxta not. in. c. nouit. de iudi. secus aūt vbi lex introduxit actionē tpalē ex suo arbitrio, ita q nulla culpa, seu delictū reperit̄ ex parte alterius, q: tunc post tempus agi non potest, cum non subsit causa agendi nec
8 materia peccati ſm Panor. ¶ †Et pro hoc q possit post tps haberi recursus ad ecclesiam rōne peccati adducit glo. singu. in. c. admonere. xxiij. q. ij. que vult q vbi ius agendi fundat̄ super peccato nunq̄ prescribit̄. Et not. idem plene in. c. l3 causam. col. xij. et. xiij. de p ba. Et cum hac opi. Panor. transit Fely. in. d. c. fi. col. ij. vers. recipit tū 7c. cum modificatione, dūmodo ɔcurrat dolus, quo cessante tenet ipse, quod currat prescriptio legalis in istis actionibus temporalibus. ¶ Confirmatur ista conclusio per id quod voluit glo. communiter approbata in auc. quas actiones. in verbo, durantibus. C. d sac. san. eccl. 7 Panor. in. c. cum causam. col. ij. vel. iij. de emp. 7 vē di. not. Fely. in. c. de quarta. ad fi. de prescr. vbi volunt q circa istas quas lex ab initio introduxit cum certa prefixione tpis, nihil sit immutatum de iure canonico, ita quod illo tpe prescribitur ēt ꝯ eccle
9 siam 7 clericos. ¶ †Tertio limitatur singulariter vltra Fely. 7 omnes in. d. c. fi. predicta cōis conclusio, que h3 q actioni personali nō prescribitur cum mala fide, vt procedat quo ad creditorem, cui actio competit, secus si nondum competit, sed competere potest acceptādo, vt in legatario quantitatis vel speciei. Ante enim quam acceptet heres ꝯ eum prescribit in actione personali, l3 sciat legatum factu3, nec tunc dicitur prescriptio malefidei, postq̄ non apparet legatariū agnouisse legatum. ¶ Ita singulariter limitat, vel potius declarat Pet. de anch. in. c. sine possessione. col. ix. de reg. iur. in. vj. vbi dicit hoc esse nouum dictum, 7 q ita reperit consuluisse Bal. refert 7 sequitur do. Soci. consi. lxiij. in causa vertente inter dominam Catherinam. col. iij. versic. preterea, qđ est perpetuo notandum. ¶ Ex quo infero q predicta cōis conclusio procedit vbi agitur de iure ia3 quesito tollendo, secus si agatur de iure querēdo, q: tunc mala fides non impedit prescriptionem. Tunc enim proprie non est dare malā fidem vbi adhuc non est ius quesitum parti, que eo casu non dicitur damnum pati, sed non acquirere, 7 non sunt paria lucrum perdere, 7 damnum pati, vt sunt iura vulgata, 7 facilius tollitur ius querēdu3 quam ius quesitum, 7 radicatum, vt plene nota. in. l. non amplius. in prin. ff. de leg. j. 7 in. l. filius. 7 in. l. seruus. C. de pac. ¶ Unde sequitur q in iure adeundi, qđ tollitur 7 prescribitur. xxx. ann. vt communiter concludunt doc. in. l. licet. C. de iure delib. mala fides non impedit prescriptionem, q: non potest dici quesitum re ante acceptationē
10 sine agnitionē. ¶ †Hinc est q regulariter hereditas non adita non transmittit̄ saltem ad extraneos. l. j. §. in nouissimo. C. de cadu. toll. 7
11 l. cum antiquioribus cum materia sua. C. de iure delib. †Quia hereditas anteq̄ adeat̄, non dr̄ in bonis. Nec ius adeundi, vt est casus repu. sing. in. l. precia rex. in ver. est enim, absurdū. ff. ad. l. fal. 7 ibi p doc. not. Ias. in. l. emancipata. col. ij. C. qui admit. Alex. consi. ij. viso codicillis legitimatione. v. col. j. volu. 7 ɔsi. cxiiij. p decisione supradicte. vlti. col. iij. volu. ¶ Et idē in prescriptiōe legitime, 7 in iure offerendi, in pacto de retrouendendo, 7 alijs que non competūt, nisi acceptent̄, vel que ɔsistūt in facultate ptis, vt latius dicā in quarta parte quinte par. huius tract. in. iij. q. vbi oino vide. ¶ Et duos no. casus in qbus de iure canonico pcedit pscriptio cū mala fide notat pulchre Bal. ɔsi. ccliij. ad euidētiā. vlti. dub. ij. vol. 7 vex dicat, vide vbi. s. 7 miror qđ Fely. non ponat istā singularē declarationē3. in. d. c. fi. q est admodū necessaria 7 peregrina 7 bene signanda.

SVMMARIVM

1 Statutum q si creditor non petierit debitum intra certum tempus cadat a iure suo, vel quod vlterius non audiat, an valeat.
Et qualiter distinguatur. 5. Et in quibus locum habeat. 10.
2 Statutum quod actio personalis realis, vel mixta tollatur spacio. xxx. ann. vel minori quō sit interpretandum.
3 Dispositio statuti q possidens rem pro suo spacio. xxx. anno. quomodo sit intelligenda.
4 Prescriptio statutaria q non currat cum mala fide, 7 sic q sciens se debere non prescribat quō exponatur.
5 Statuto nō potest induci prescriptio cum mala fide, 7 in quibus hec conclusio limitatur.
7 Statutum permittens prescriptionem cum mala fide non valet nisi ex causa.
8 Creditor in agendo assumens p se adminiculū statuti, 7 sic executionem paratam inductam a statuto, debet etiam ɔtra se recipere exceptionem ex eodem statuto pcedentem.
9 Statutum permittens prescriptionem cum mala fide valet vbi post tempus presumitur cōtractum fictum vel simulatum.
Uerbum vniuersale vel indefinitum non dicitur liberare eum qui potest conueniri rei vendi.
11 Debitum iuratum non tollitur prescriptione statutaria.
Iuramentum habet vim litis contestationis.
12 Statutum vel alia dispositio simpliciter loquens nūq̄ trahit̄ ad actum iuratum, nisi de iuramento faciat expressam mentionem.
13 Statutum non potest eneruare rationem, seu obligationem naturalem, 7 veram iustitiam.
14 Auctoritate canonis potest ex causa rationabili, 7 in certis casibus induci prescriptio cum mala fide.

1 Decimoquarto †principalr̄ q̄ro, vtrū valeat statutū q si creditor nō petierit debitū intra certū tps cadat a iure suo vel q vlterius nō audiat adeo q sciēs se debitorē prescribat, 7 sic an statutū possit inducere prescriptionē cum mala fide. (An prescriptio statutaria pcedat cū mala fide per Pau. de ca. ɔs. cclxxxv. al's. cclxxxviij. hereditas in antiquis. Matthe. in notabili. fo. xiij. col. iiij. vbi ɔcludit q leges, 7 statuta pmittentes prescriptionē cū mala fide, ipso iure non valēt tanq̄ nutriētes peccatū, 7 Ab. panor. consi. lxxvij. circa primum breuiter dico vlt. dub. vlt. col. j. volu. 7 Raph. cu. ɔsi. lxvij. statuto ciuitatis, 7 an tale statutum valeat vide per eundem consi. xc. visa copia precepti. 7 Fulg. ɔsi. cxxiij. S. 7 Pet. ciues. col. j. vbi firmant q prescrip. statutaria sciētibus nō pcedit.) Bar. in. l. sequit̄. §. si viam. circa med. vers. 7 idem puto. ff. de vsuca. 13 tale statutum valere dicens q primo casu, qñ dicit statutum cadat a iure suo tollitur obligatio ciuilis, 7 effectus naturalis, iuxta not. per eum in. l. fi. ff. rem rat. hab. Secundo vero casu qñ dicit statutum. Non audiat̄, nulla obligatio tollitur, sed via agendi precluditur. Ideo remanet tunc via agendi per remedium denunciationis euangelice, iuxta not. in. c. nouit. de iudi.
¶ Eandem opi. tenuit Bart. in. l. j. ff. de vsuca. 7 in. l. nemo potest. colum. iiij. de lega. j. vbi in tm̄ hoc statutum approbauit, q dixit illi non posse per actum renunciari, q: ſm eum est introductum principaliter fauore publico, 7 in odium negligentis. ¶ Et qđ tale statutū valeat sensit idem Bar. in. l. ait pretor. §. hi plane. ff. ex quib. cau. ma io. 7 in. l. legani. ff. de lib. leg. 7 in. l. cum mulier. ff. sol. mat. 7 in. l. ambitiosa. in. iiij. col. ff. de decre. ab ordi. fac. ¶ Et opi. Bar. secutus ē Ange. in repet. l. j. car. pen. C. de iudi. examinans hanc. q. per duas col. vbi plus voluit, q per tale statutum indistincte tollat̄ naturalis 7 ciuilis obligatio ipso iure. Ita q nō poterit haberi recursus ad ecclesiam ꝯ debitorem post terminum statuti per vias denunciationis euangelice 7 male, vt. j. dicet̄. ¶ Et hanc opi. tenuit do. Pet. phil. corn. consi. cclxxviij. ad euidentiam per totum. iiij. volu. ¶ Contrariam partem, quod tale statutum non valeat in vtroq̄ foro tanq̄ nutritiuum peccati firmat Io. and. in. c. ij. de except. in. vj. 7 Bar. sibi contrarius in. l. omnes populi. (Uide late do. Bap. de sanc. Sene. in sua repe. d. l. omnes populi. col. xxxij.) in. ij. q. iij. princi. circa vij. vel. viij. col. ver. ecce alia. ff. de insti. 7 iu. decidens non valere statutū q qui per. x. ann. debitū nō petierit, cadat a iure suo, q: nec valeret lex imperialis, que hoc diceret, sed si statutum dicat q contractus seu instr̄m fictitium presumat̄, si debitum non fuerit petitum intra tale tps, tunc valeret, q: talis causa excludit peccatū ſm Barto. Bal. vero in auc. ad hec. col. iij. ver. sed ponamus qđ statuto. C. de vsur. dicit q statutum per quecunq̄ verba loquat̄, siue disponendo, siue fingēdo, non pōt tollere naturalem obligationem, 7 ipsam veritatem, seu naturalem iustitiam in qua fundatur euāgelica denūciatio, ex quo ɔcludit q poterit semper haberi recursus ad ecclesiā nō obstāte statuto. Sed aliter in hac. q. locutus est ipse Bal. in. §. si quis per triginta. col. ij. ver. sed quero nunqd per statutū. in tit. si d feu. fue. ɔtr. ¶ Istā. q. latissime examinat Imo. in. d. l. sequitur. §. si viam. colū. ij. in fi. cum duabus seq. concludens veriorem esse opin. Bar. in. d. l. oēs populi. in primo dicto. 7 tale statutū indistincte nō valere, 7 respōdet ad motiua ɔtraria, reprobādo opini. Bart. ibi in vtroq̄ mēbro, 7 Ange. in. d. l. j. C. de iudi. Et dicit q cōiter doc. tenent ɔtra Bar. ibi. ¶ Et ɔtra Bar. in. d. §. si viam. tenet etiam ibi Ang. sibi contrarius per tex. in auc. vt eccle. roma. §. j. vbi imperator appellat prescriptionem iniquum presidium, 7 dicit q prestat materiam peccati scientibus, 7 sic habentibus malam fidē. De quo tex. plene dixi in prima parte princip. q. vj. Et illū cōmemorat Panor. in. c. fi. in prin. iiij. col. de prescrip. Pau. de ca. in. d. §. si viam. distinguit in articulo, vt ibi per eum. Et eādem distinctionem repetit in. l. hec autem iura. ff. de serui. rustico. predi. Uerum sua distinctio non procedit, vt. j. patebit. ¶ Et quod tale statutum non valeat data mala fide, tenent cōmuniter cano. in. c. fina. de prescrip. maxime Butri. 7 Panor. colum. iij. Et idem But. in repe. c. peruenit.

col. xxvij. de censi. dicens, q etiam statutum principis inducẽs pre scriptionẽ non procedit cũ mala fide. ¶ Et hanc partez late firmat Alexan. consi. clxxxv. viso titu. q̃nis. col. pe. ver. nec predictis hz obstare statutũ ciuitatis. ij. vol. adducens q̃z plurimas auctoritates.
2 ¶ † Et amplius cõcludit, q si statuto simpliciter caueat, quod oĩs actio realis, personalis, vel mixta tollat spatio triginta annorũ vel minori, tale statutũ dz interpretari ſm ius commune, q̃n prescribens esset in bona fide, ne quis indebite dãnũ patiatur. Referẽs ita consuluisse Pau. de cast. consi. ccxcvj. venditio ista in antiqua. ¶ Et idẽ voluit Soci. consil. lxxxvj. in causa cõitatis castrimontis col. pe. circa fi. ver. nec obstat statutũ, qd̃ est repetitum consi. clxvj.
3 vbi decidit, qd̃ statutũ disponat † q possidens rem pro sua spatio triginta annorum prescribat debet tale statutum intelligi ſm ius cõe concurrente titulo ꝛ bona fide, ne possessor cum aliena iactura locupletetur. ꝛ alius indebite damnuz patiatur. ¶ Et tale statutum nõ valere data mala fide firmat ẽt do. Prepo. in. §. si quis per triginta. col. j. in ti. si de feu. fue. controuer. ¶ Et pro hac parte late consuluit Jo. de imo. consi. cxxiij. in causa que vertit̃. col. j. ꝛ seq. versi. item non obstat quarta exceptio. ꝛ do. Petrus philip. cor. consi. lv. visis ꝛ diligenter ponderatis. iij. col. iij. vol. ꝛ latius q̃si. cclxiiij. in hac cõsulatiõe. j. volu. ꝛ cõsi. cccxxxvij. videtur in presenti consultatione per totum. j. vol. vbi concludit qd̃ prescriptio statutaria non currit cũ mala fide. (Adde consilia s̃. alleg. in capite huius q̃nis.)
4 † Et ideo qd̃ sciẽs se debere non prescribit. ꝛ sic tale statutũ debere intelligi ſm ius cõe, q̃n cessaret mala fides. ꝛ quod si statutũ disponat expresse qd̃ etiaz sciens se debitorem prescribat non valet, q̃z nõ põt statuto induci, q prescriptio currat cũ mala fide in actione personali, etiam in terris imperij, presertim q̃n interuenisset iuramentũ etiaz si presumat dolũ vel fraudẽ. ¶ Et in prealleg. cõsi. cccxxxviij. col. vlt. dicit qd̃ tale statutũ simpliciter loquens dz distingui ſm ius canonicũ. vcz dummodo debitor sit in bona fide; ꝛ sic q̃n debitor ignoraret, ꝛ non esset in pctõ, vt ibi late per eum. ꝛ idem dicit ipse Cor. consi. clxxx. multũ diffuse per totũ. maxime in. ij. col. iij. vol. ꝛ in dictis consilijs attestatur, qd̃ opi. Bar. in. d. §. si viã est cõiter damnata, lz contra communem alibi q̃suluerit ipse Corne. pro opi. Bar. reprobata cõsi. cclxxvij. ad euidentiam per totũ. iiij. vol. vbi nititur illã multuz colorare, ꝛ dare nouũ intelle. ad. c. fi. de prescrip. maxime in pen. col. ¶ Eandez conclusionem quod non valeat tale statutum late firmat solennis doc. do. Jo. bapti. de sancto Seueri. in repetitio. d. l. omnes populi. col. xxij. vbi dicit hanc partem esse
5 tenendam tanq̃ cõem. ¶ † Ex premissis tres conclusiones correlarie inferuntur. ¶ Prima est q statutum disponens q qui non petierit debitum intra tale tp̃s, cadat a iure suo, aut qd̃ vlterius non audiatur. Si simpliciter loquat̃ dz intelligi ꝛ restringi ſm ius cõe scz dũmodo prescribens non peccet, ꝛ per q̃ns si sit in bona fide, vt concludunt Jmo. Alex. Soci. ꝛ Corn. in q̃sil. precalleg. ꝛ do. Philip. franch. in. c. possessor. col. iij. de regu. iur. in. vj. ¶ Scd̃a conclusio est, q tale statutum valet, data bona fide prescribentis, vt q̃z ignorabat se obligatum, puta ex contractu procuratoris habentis speciale mandatum, qui sibi postea denunciauit obligationem per eum p̃ctã virtute mandati, vel ex facto negociorũ gestoris, qui vtiliter gessit negocium ignorantis, ꝛ eum sibi obligauit ex tali negocio vtiliter gesto. l. soluendo. ff. de neg. gest. ꝛ per totum, ꝛ est glo. magistra. in. l. si pupilli. §. quid ergo. eo. ti. Potuit enim dñs probabiliter ignorare factum ipsorum, vt est casus in. l. quod vulgo. ff. de vsucap. pro empto. not. Alex. q̃si. lxix. in causa ꝛ lite vertente. iij. col. iij. volu. Naz hoc casu dari potest bona fides in actione personali in ipso principali debitore, ſm do. Anto. in. c. fi. de prescript. ꝛ Jmo. in. d. §. si viaz. col. ij. vltra med. versi. si autem loquimur. ꝛ Pau. de cast. in. l. fi. §. j. in fi. cõmen. ff. rem ra. hab. Et firmat do. Phili. franc. in. d. c. possessor. col. iij. ver. tertio limita. de reg. iur. in. vj. referens verba Butri. ꝛ Jmo. ꝛ est de mente Panor. in. d. c. fi. col. v. circa fin. ꝛ tz do. Bap. de sancto Seue. in repe. d. l. omnes populi. xxij. col. versic. quarto ꝛc. ¶ Sed non procederet ista conclusio in herede vniuersali. Quia licet ipse dicatur habere bonam fidem, presumptam pp probabilem ignorantiaz, tñ mala fides defuncti sibi nocet, ꝛ impedit eũ scribere, vt. s̃. late conclus. in. ix. q. huius partis in. ij. membro, licet prefati doc. vltimo allegati sentiant oppositum in herede debitoris non aduertentes ad conclusionem predictam. ¶ Tertia conclusio est, q tale statutũ non valet, data scientia ꝛ mala fide debitoris, nec potest statuto induci prescriptio cum mala fide, vt cõiter cõcludunt in locis preallegat. ꝛ confirmat Jmo. consi. xxvij. in casu premisso.
6 ¶ † Primo limita hanc cõem q̃clusionem, vt p̃cedat in verbo debito. Secus q̃n esset debitum penale. Quia tunc valeret statutũ q pena peti non possit post tale tp̃s. Et hoc casu sciens prescribit, cum mera pena non sit debita in foro conscientie, iuxta glo. in. c. fraternitatis. xij. q. ij. Nam tunc cessat ratio peccati, super qua fundatur dispositio. c. fi. de prescrip. ꝛ per q̃ns mala fides prout plene dixi in p̃ced. q. Et sic non est propria limitatio, sed declaratio. ¶ Jta limitat do. Philip. franc. in. c. possessor. c. iij. versi, secundo limita. de reg. iur. in. vj. referens ita tenere do. Anto. in. c. fi. de prescript. ꝛ Jmo. in. d. l. sequitur. §. si viam. Et hanc limi. sequitur do. Bapti. de san.
7 Seue. in repe. d. l. omnes populi. col. xxxij. ¶ † Secũdo limita istã conclusionem, q statutum permittens prescriptionem cum mala fide non valet nisi ex causa, vt contra personaz odiosam, ꝛ contra quã ius presumit, vt contra feneratorem. Jta Bal. in sua. q. incip. statuto cauetur, q fenerator vbi decidit valere statutum disponens q fenerator post quinquennium non audiatur, etiam super sorte. Refert ꝛ sequitur Pet. de ancha. in repe. d. c. possessor. col. xix. ꝛ seq. concludens valere tale statutum, q qui per. x. annos nõ petierit debitũ cadat a iure suo dũmodo sit fundatũ in aliqua rõnabili cã vel si presumit dolum aut fraudem, de quo vltimo statim dicet̃ in. iiij. limi. ¶ Et istam limit. sequitur But. in. d. c. fi. ꝛ do. Bap. de. s. Seue. d. l. omnes populi. col. xxxij. ad fi. versi. quinto ꝛ vlti. ꝛc. ¶ Cõtrarium tz Jmol. in. d. l. sequitur. §. si viam. referens opi. Bal. ꝛ Pet. de anch. Motus q̃z lz fenerator peccet, tñ debitor qui sortẽ vult retinere vr̃ etiam peccare. Et non debet quis in seipso peccatum committere vt peccatum alterius puniatur, per id quod hr̃ in tex. ꝛ glo. in. c. verum. xiij. dist. ꝛ ideo ſm Jmo. non videtur tuta predicta decisio etiam in feneratore respectu sortis. ¶ Et opin. Jmo. sequit̃ do. Philip. franc. in. d. c. possessor. col. iij. ver. item secundo queritur.
8 de reg. iur. in. vj. ꝛ ibi late tractat de materia huius statuti. ¶ † Tertio limita. Nisi statutum inducat executionem paratam in instrumẽtis vel alijs scripturis. ꝛ disponit q ad impediendam executionem possit opponi exceptio debiti non petiti intra decem annos, vel qd̃ talis executio non possit fieri nisi petatur intra tale tempus, q̃z tunc non debet distingui an debitor sit in mala fide, vel non q̃z ex quo creditor in agendo assumit pro se adminiculum statuti, ꝛ sic executionem paratam inductam a statuto debet etiam contra se recipere exceptionem ex eodem statuto procedentem, vt est de mente Bar. in l. plane. ff. quod falso tut. au. ꝛ Jo. de imo. post Pet. de anch. in. c. fi. de vita ꝛ hon. cle. ¶ Quod declara, vt per Bar. ꝛ clarius Bal. in. d. l. plane. ꝛ latius per do. Philip. franch. in. d. c. possessor. col. iiij. vbi hunc articulum late examinat. ¶ Et quinq̃ limitationes seu casus in quibus saluatur opin. Bart. colligit domi. Bapt. de sanc.
9 Seueri. in repeti. d. l. omnes populi. col. xxxij. ¶ † Quarto limita predictam conclusionem. Nisi statutum post tempus presumat contractum fictum ꝛ simulatum. Nam tunc valet ſm Bart. in dicta. l. omnes populi. loco preallegato. ¶ Quem articulum latissime explicat Fely. in. d. c. fina. colum. iiij. et. v. versicu. quarta declaratio. Sed non examinat dicta Bartol. in. d. §. si viam. quando statutum simpliciter disponeret, quod qui non petierit debitum intra tale tẽpus, decetero non audiatur, ꝛ nihil scribit de predictis.

¶ Et in presenti articulo Fely. allegat primo aliquas auctoritates pro opin. Barto. quod tale statutum valeat, quando presumitur cõtractum simulatum post tempus. Deinde firmat communem opin. esse in contrarium. ¶ Et tenendo primam partem affirmatiuã sub conditione, si vera est, limitat eam tribus modis ponens tres casus in quibus non currit prescriptio statutaria etiam presupposita validitate talis statuti quos breuiter referam aliqua vtiliter addendo.
10 ¶ † Primo limitat Felyn. hanc conclusionem Bartol. vt procedat in petente rem sibi debitam. Secus si petat rem suam, ꝛ sic in agente rei vendicatione ad rem, quia tunc statutum disponens qd̃ qui non petierit debitum intra tale tempus non audiatur non vendicat sibi locum secundum Romanum consilio. ccj. pro decisione in principio. Quia stricte, quod meum est, non dicitur debitum glo. ordinar. institu. de actio. in principio. in verbo debetur. Et pro hoc allegat text. singula. in. l. aurelius. §. meuia. ff. de libe. legat. vbi probatur quod in generali liberatione seu dispositione non veniunt ea que possunt vendicari. ¶ Ad quez tex. vide Alex. consi. xlvj. visis ꝛ accurate consideratis. col. ij. ꝛ consi. seq. circa primum. iij. colũ. j. volu. quod est repetitum consi. cij. ij. vol. consil. clxx. circa primum dubium. ij. colum. ij. volumi. in quibus locis allegat Bal. in. l. cum necessitate. C. de fideicommis. dicentem, q per verbum vniuersale vel indefinitum non videtur relicta liberatio ei qui potest conueniri rei vendicatione, ꝛ de hoc dicit esse text. singul. cum glo. in dicto §. meuia. ꝛ alia plura adducit Alexan. in dictis consilijs. not. Jas. instit. de actio. in principio, colum. antepenul. in antiq. impres. ꝛ colum. penul. in noua. ¶ † Secundo limitat Felyn. vbi. s̃. predictam
11 conclusionem non procedere, quando debitum esset iuratum, quia non tollitur prescriptione statutaria, quamuis statutum presumat post tempus fraudem, vel dolum, siue contractum simulatum per

tum per not. per Bar. in l. nam & postea. §. si is qui tpali. ff. de iureiur. per illum tex. Nam iuramentum h3 vim litis ɔtestationis, vt p̄bat ille tex. per quam actio perpetuatur in xl. annos. l. fi. C. de prescrip. xxx. anno. Et iste est mirabilis effectus iuramenti etiam delati extra iudicium s̄m Bar. quē ibi referunt, & sequunt̄ Alex. & Moder. ita in terminis decidentes post Ang. & Roma. ¶ Addo vltra
12 Fely. & alios efficacem rationem. † Quia statutū vel alia dispositio simpliciter loquens nunq̄ trahit̄ ad actum iuratum, nisi de iuramento faciat expressam mentionem. (Quid aūt si statutum laicoꝝ dispo neret sup viribus ɔctus iurati, & sic faceret expressam mentionē de iuramento, an valeat, tangit incidenter Fely. vbi. s. & vide Bart. in. d. l. oēs populi. in. ij. q. iij. q. p̄in. ad fi. ff. de iusti. & iu. & latissime scribit Jas. in. l. fi. per tres col. ff. qui sat. cog. & in auc. sacra puberū. penul. & vlti. col. C. si aduer. ven. & vide Pan. in. c. cum contingat. xij. col. de iureiur. Alex. consi. xxvij. viso libello. vlti. col. & consi. lix. viso instrumento per totum. j. volu. vbi tangit quid si tale statutum laicorum disponens super iuramento fuerit ɔfirmatum per sedem apostolicam. & ɔsi. cxxv. visis & ɔsideratis. iiij. et. v. col. j. volu. q̄ est repetitum. ɔsi. ciij. iij. volu. & ɔsi. cij. s. alleg. iiij. volu.) glo. est not. & repu. singu. in. c. cum non deceat. in verbo effectus. de elec. in. vj. & est bonus tex. in. c. ɔstitutus. & ibi late Fely. col. ij. de rescrip. not. Roma. singu. incip. q̄ dispositio. col. j. Alex. plene ɔsil. cxxv. visis & ɔsideratis. col. vlti. ver. confirmo. j. volu. & consi. ccv. visis bis que narrant̄. in fi. ij. volu. & ɔsi. xxix. ponderatis. col. pen. versi. ad quartam. iij. volu. & consi. cij. cum statutum. in. x. arg. post med. iiij. volu.
¶ Tertio limitat Fely. predictā ɔclus. Bar. p̄cedere dūmodo statutum presumat simulationem ex aliqua iusta causa s̄m Panoꝛ. in. c. qd̄ clericis. pen. & vlti. col. de fo. compe. vt ibi latius per eū. Postea Fely. in. d. c. fi. col. v. firmat conclu. contra Bart. q̄ imo statutum non possit inducere prescriptionem cum mala fide ēt presumendo simulationem vel dolum. Eandem ɔclus. firmat late do. Petr. philip. coꝛ. ɔsi. cclxxiiij. in hac consultatione. pen. & fin. col. j. volu. & presertim quando interuenisset iuramentū. & do. Bap. de san. Seuer. in repe. d. l. oēs populi. col. xxxij. vbi dicit hanc partem tenendā tanq̄ cōioꝛem, scʒ tale statutum non valere inɔ̄tum pp̄ sui generalitatem, aut expresse vellet debitoꝛem esse tutum predicta prescriptione. Deinde Fely. vbi. s. ponit oc o saluationes ad dictum Bar. sed nullam firmare vr̄. excepta. ij. et. iij. ad quam vide Cepo. caute. xv. incip. vidimus. in. c. fi. &c. Sed eam reprobat Fely. vbi. s. ¶ Et cō-
13 trariū aperte sentit Bal. in auc. ad hec. col. iij. C. de vsur. † Dicēs q̄ statutum per quecunq̄ verba loquatur, siue disponendo, siue fingendo non potest eneruare rōnem, siue obligationem naturalem & veram iustitiam. ¶ Et vltra Fely. hunc articulum latius examinat. do. Phili. fran. in. c. possessoꝛ. col. iij. ver. sed querit̄. de reg. iur. in. vj. post Pet. de anc. ibi. col. xix. & seq. vbi concludit q̄ etiam in foro iudiciali non valeret tale statutum, q̄n appareret de mala fide, cum videret̄ esse factum statutum in fraudem iuris canonici per viam indirectam contra. l. fraus. ff. de legi. & per not. in regu. c. cum quid vna. de reg. iur. in. vj. Et sic de facili posset elidi dispositio iur. cano. s̄m Jmo. in. d. l. sequitur. §. si viam. & in. c. fi. de prescript. dicit m̄ Jmo. predicta procedere, nisi aliter probaretur de fraude vel simulatione, q̄z tunc h̄ret locum dictum statutum constito de mala fide per veras siue presumptas probationes, vt ibi per eum quem refert & sequitur
14 do. Philip. franc. vbi. s. ¶ † Quarto limita vltra Fely. predictam principalem conclu. vt non p̄cedat q̄n prescriptio induceret̄ per statutū canonis, q̄z auctoritate canonis, seu pape ex cā rōnabili posset induci in certis casibus prescriptio cum mala fide. Lex autem ciuilis & sic statutum laicoꝝ non posset hoc inducere. ¶ Jta dicit Panoꝛ. in. c. j. in. j. no. de prescrip. per tex. cum glo. not. in. c. inter hec. xxxij. q. ij. ¶ Addo Bal. in. §. si quis per. xxx. circa prin cōmen. in tit. si de feu. fue. contro. vbi refert Jnno. in. c. cura. de iure pat. dicere q̄ tutus auctoritate canonis prescriptionem inducentis non debet dubitare de ɔsciencia. ¶ Et per ista remanet expedita ista. xiiij. princ. q. An statutū possit inducere prescriptionem cum mala fide. ¶ Quid autem econtra, an statutum possit tollere prescriptionem, dicetur. j. in. v. parte princip.

SVMMARIVM

1 Mala fides prelati an ecclesie noceat.
2 Ecclesia dicitur bonam fidem habere vbi conuentus, & capitulum sunt bonefidei.
3 Prelatus seu rectoꝛ ecclesie nō habentis capitulum idem potest q̄ prelatus cum capitulo in ecclesia capitulum habente.
4 Prelatus potest per actum iurisdictionis contentiose renunciare iuri quesito per prescriptionem.

Decimoquinto p̄cipalr̄ quero,

1 † Utrum mala fides prelati noceat ecclesie. (Addo Calde. ɔsi. iiij. sub rub. de prescri. vbi ponit, an tp̄s quo viuūt clerici, qui possident ex minus iusto titulo, de p̄scriptione detrahat̄.) ¶ Jstā. q. mouent gl. & Cano. in. c. fi. de prescri. & maxime Jmo. in repe. col. pe. & Fely. in ver. ad illud. de pla. & Panoꝛ. in ver. iiij. gl. q̄rit. q̄ refert tres opi. Et mihi plʒ opi. Jmo. distinguētis, qd̄ aut prelatus hʒ ɔuētum
2 vel capl'm. † Et tūc si ɔuētus vel capl'm hʒ bonā fidē, dr̄ ecclesia habere bonā fidē, lʒ p̄latus habeat malā. Et faciūt s̄m Jmo. not. p Jnno. & Jo. and. in. c. cura. de iure pat. & q̄ hn̄r in. c. reqsiti. de test. vbi aūt ecclesia nō hʒ ɔuētū, nec capitulū, tūc si p̄latus, seu rectoꝛ hʒ malā fidē, satis vr̄. ¶ Qd̄ ēt ecclesia dicat̄ h̄re malā. Et sic, q̄ mala fides p̄lati sibi noceat p id qd̄ vult gl. repu. sing. in. c. potuit. in gl. ma
3 gna. in verbo expelli. circa med. in ver. sed si solus. de loca. ¶ † Ex qua colligit̄ qd̄ id qd̄ pōt p̄latus cū capitulo in ecclesia h̄nte capitulum, pōt solus p̄latus, seu rectoꝛ ecclesie nō h̄ntis capitulū. ¶ Quā glo. exornat late Fely. in. c. edoceri. col. pen. de rescri. & in. c. cū venerabilis. col. v. de exce. & in. c. vex. col. vlti. de fo. cōpe. ¶ † Et no.
4 q̄ p̄latus p̄t renūciare iuri q̄sito p p̄scriptionē p actū iurisdictionis ɔtētiose, vt p̄bat tex. in. c. veniēs. circa fi. & ibi not. de p̄scri. ¶ Qualiter autem ɔsulat̄ prelato tali casu h̄nti conscientiam lesam, & an p̄latus habens scientiam rei aliene possit vel teneatur illaʒ restituere, & quem modum tenere debeat, vide plene per Pano. Jmo. & alios Cano. in. d. c. fi. post glo. col. pen. & vlti.

SVMMARIVM

1 Mala fides tutoris an pupillo noceat.
2 Pupillus ad hoc vt dicatur male fidei, requiritur q̄ sit doli capax & habeat scientiam rei aliene.

1 Decimosexto quero,

† quid in tutore, an mala fides ipsius noceat pupillo. Jstā q̄ōnē attingit Bal. in auc. ad h. col. pe. ver. vlterius q̄rit̄. C. de vsur. vbi ɔcludit q̄ nō, seqt̄ Jmo. in repe. c. fi. col. xxix. de p̄scrip. ¶ † Et no. q̄ ad vt pupillus dicat̄ h̄re malā fidem reqrit̄ q̄
2 sit doli capax, & hēat sciētiam rei aliene s̄m Bal. vbi. s.

SVMMARIVM

1 Mala fides singularium personarum de vniuersitate an ipsi vniuersitati noceat in causa prescriptionis.
2 Mala fides collegij vel ciuitatis occupantis aliquam rem malafide, non purgatur ante mortem illorum qui ab initio sciuerunt.
3 Pupillus nunq̄ prescribit si a principio fuit in mala fide.

1 Decimoseptimo quero,

† vtrum in prescriptiōe alicuius vniuersitatis vel collegij mala fides singularium de vniuersitate noceat ipsi vniuersitati. Concludo q̄ sic. ¶ Jdeo si querat̄, an aliqua vniuersitas, populus vel collegiū prescripserit, nunq̄ prescriptio incipit donec viuit aliq̄s de vniuersitate pp̄lo vel collegio q̄ habeat sciētiam rei aliene. ¶ Jsta fuit singularis decisio Jnno. in. c. cura. de iure pat. q̄ refert & sequit̄ Bar. in. l. post pluribus. in fi. ff. de vsucap. vbi determināt no. q̄ si collegium vel ciuitas occupauit aliquā rem
2 mala fide, † q̄ h mala fides nō purgat̄ nisi mortuis hoībus q̄ ab initio sciuerunt. ¶ Et ita ɔsuluit do. Soci. ɔsi. clxxxvij. in ɔtrouersia. col. fi. versi. p̄terea. & do. Pet. phil. coꝛ. ɔsi. xxij. vr̄ in hac ɔsultatio
3 ne. iiij. col. j. vol. vbi fortius tʒ † q̄ populus nūq̄ p̄scribit q̄n a p̄ncipio fuit in mala fide ēt mortuis oībus his q̄ habebant malā fidē. sed in iudicando non esset recedendum ab opin. Jnno. & Bar.

SVMMARIVM

1 Contractu celebrato per procuratorem, & suppositum potestati cuius bona fides sit attendenda.
2 Contrahentis bona vel mala fides semp attendenda est nō domini.
3 Scientia rei aliene quandocūq̄ superueniens semper impedit prescriptionem.

1 Decimooctauo quero,

† quid si cōtractus fuerit celebratus p procuratorem vel suppositum potestati nostre, cuius bona fides attendat̄, an contrahentis vel dn̄i. ¶ Jstam. q. mouent Bal. & Ang. in. l. super longi. col. iij. circa fi. versi. vlti. circa istam materiā. C. de

2 prescrip. lon. tem. vbi cōcludunt † q̄ semp attendit̄ bona vel mala fides cōhentis, non aūt dn̄i. Et de hoc dn̄t esse casum not. in l. eum q. §. in hac. ff. de publi. not. glo. in l. huiusmodi. ff. de contrahen. empt. ⁊ in l. cum mancipium. ff. de ed l. edic. Sed non puto istam cōclusio-
3 nem ꝓcedere iure canonico, † q̄r scientia rei aliene q̄n̄cunq̄ superueniens semp impedit prescriptionem. c. fi. cum ibi plene no. de p̄scri. Et q̄r si dn̄s scit, lʒ ꝓcurator ignoret militat rō peccati, super qua se fundat ille tex. Posset aūt cōclusio ista ꝓcedere q̄n nō puenisset ad notitiam dn̄i actus gestus per ꝓcuratorem vel alium, nec scientia iuris alieni, tunc. n. censebit̄ in bona fide. ¶ Et de hoc articulo vltra Bal. ⁊ Ang. in d. l. super longi. cuius scientia seu bona vel mala fides attēdat̄ an dn̄i vel ꝓcuratoris, aut serui cōhentis. No. late Azo in summa. C. de edil. edic. col. pen. circa prin. ⁊ preced. circa fi. ver. sed si queras. ¶ Et predicta cōclusio est vera respectu acq̄sitoris, lʒ respectu auctoris malitia seu mala fides ꝓcuratoris vendentis rem alieno nomine non nocet emptori, vt dicat̄ h̄re cām a malefidei auctore. Sed attendit̄ bona fides dn̄i, non aūt ꝓcuratoris, vt ꝓbat tex. in l. qui fundum. §. ꝓcurator. ff. pro empto. ⁊ ibi not. Bar. in summario. Et ita per illum tex. dicit Alex. in l. pomponius. §. cum q̄s. colum. iiij. circa prin. ff. de acqui. pos.

SVMMARIVM

1 Missus in posses. ex sc̄do decreto, an prescribat vbi sciuit rem esse alterius q̄ eius contra quem decretum est interpositum.
2 Possidens rem legis auctoritate nunq̄ dr̄ malam fidem habere.
3 Rebus etiaʒ auctoritate iudicis restitutis requiritur regulariter ad prescribendum longo tempore bona fides.

1 Decimonono quero, † vtrum missus in possessionē ex secundo decreto prescribat, si sciuit rem esse alterius q̄ eius, cōtra quem est interpositum decretum. (An missus in possessionem ex sc̄do decreto prescribat cōi tp̄e, vide per Panor. in c. q̄m frequenter. §. q̄d si super, vt lit. non cōtest. adde et̄ Bal. in c. si diligenti. col. pen. circa med. de prescri.) glo. in l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de dā. infe.
2 tenuit q̄ sic per tex. in l. generaliter. ff. de noxa. vbi est casus no. † q̄ possidens rem quam scit alienam non dr̄ h̄re malam fidem q̄n possidet legis auctoritate. Ideo prescribit non obstante sciētia. ¶ Sed dubium est, an istud ꝓcedat de iure canonico. Bar. in d. §. si de vectigalibus. tenet q̄ sic. Referens ita velle glo. pen. in c. pastoralis. de of. ordi. ⁊ ibi cano. not. ⁊ dicit Bar. q̄ auctoritas iudicis hoc specialiter operatur in causa dāni infecti ⁊ noxa. In alijs vero s̄m eum
3 secus est per l. qui fundum. §. qui bona. ff. de dam. infe. † vbi pʒ q̄ et̄ q̄n iudicis auctoritate res restituitur reqrit̄ regulariter ad prescribēdum longo tp̄e bona fides, vt latius per Bar. vbi. s̄. De quo articulo dic vt late p glo. ⁊ doc. in c. cōtingit, de do. ⁊ cōtu. ⁊ plene p Imo. in repe. c. fi. col. xix. de prescrip. ⁊ latius per Alex. post Imo. in d. §. si de vectigalibus. col. iij. et. iiij. vbi relatis varijs opinionibus cōcludit vt ibi per eum. (De hoc articulo vide per glo. in l. possessor. de reg. iur. in vj. ⁊ per Imo. in l. sequitur. §. si viam. in fi. vlti. col. ff. de vsucapi.) ¶ Et per premissa est expedita materia tituli ac bone ⁊ malefidei quantum pertinet ad hanc partem. Reliqua que hic desunt dicentur in repe. l. celsus.

SVMMARIVM

1 Possessio necessario requiritur in corporalibus prescribendis, et ⁊ quasi pos. in incorporalibus.
2 Prescriptio incohoari non potest sine possessione, sed incohoata bene pōt perfici dūmodo possessio non fuerit aliunde occupata.
Hereditate iacente non potest incohoari prescriptio.
3 Possessio licet non dicat̄ cōtinuari de defuncto in heredē, tn̄ q̄ntum ad vsucapionem seu prescriptionem h̄r pro cōtinuata.
4 Vera possessio nō cōtinuat̄ in heredē, sed possessionis effectus.
5 Captus ab hostibus non dr̄ possidere, sed possideri.

1 Tertium ⁊ quartum principalia requisita ad prescriptionem rerum corporaliū sunt traditio, vel aliquid q̄ habeat̄ loco traditionis, ⁊ possessio cōtinuata absq̄ interruptione. Deueniendo ad tertiam ⁊ vltimam partem huius tertie partis prin. ⁊ licet. s̄. in prin. huius partis remiserim ad l. celsus. vbi late tradit Bar. ⁊ ibi oportune dicet̄ presertim circa practicam, tamen pro maiori discussione materie aliqua
1 fundamentalia attingam. ¶ † Et premitto q̄ possessio in corporalibus necessario reqritur ad prescriptionem, ⁊ quasi possessio in incorporalibus. l. sine possessione. ff. de vsucap. ⁊ c. sine possessione. de reg. iur. in vj. (Intellectus huius regule, ⁊ casus in quibus prescriptio procedit absq̄ possessione, vide per do. Berta. firma. in reperto. in verbo prescriptio. ij. col. iiij. ver. prescriptio sine possessione.) Et ibi plene declarat Dy. col. j. istam regulam ꝓcedere tam in corporalibus q̄ in incorporalibus. ¶ Hinc dixit Bal. in repe. l. j. col. iij. in prin. C. de emanc. libe. q̄ id quod non est non potest possideri,
2 neq̄ prescribi. † Non obstat si opponatur de tex. in l. ceptam. ff. de vsucap. vbi hereditas iacens prescribit seu perficit prescriptionem iam incohoatam, ⁊ tn̄ non possidet, cum non habeat animum, per quē ciuiliter possidet̄, ⁊ ciuilis possessio retinet̄ que causat prescriptionem, vt j. dicam. l. j. §. scenola. ff. si quis testa. li. esse ius. fuer. ¶ Ad hoc. n. r̄ndet Dy. vbi. s̄. q̄ sine possessione non pōt incohoari prescriptio, sed incohoata bene perfici pōt, dūmodo possessio ab alio nō fuerit occupata. Et ita declarat glo. in d. l. ceptam. dicēs. Secus si nō cepta esset prescriptio ⁊c. q̄r hereditas iacens nō potest eam incohoare. per tex. in l. fi. §. fi. eo. tit. ⁊ plura alia iura que allegat. ¶ Et est ratio in casu. d. l. ceptam. s̄m Dy. in d. c. sine possessione. Quia possessio est apta immediate cōtinuari si non fuerit apprehensa per aliū in heredem qui est in eadem persona cum defuncto fictione iuris, vt in auc. de iureiur. a mori. presti. §. j. nam si per alium apprehenderet̄ impediret̄ cōtinuatio possessionis defuncti in p̄sonam heredis. l. pomponius. §. quesitum. ff. de acqui. pos. ⁊ l. possessio testatoris. ff. de vsur. Et ideo si non fuerit per alium apprehensa pro cōtinuata dʒ h̄ri. arg. l. si filius. ff. de testa. quia in vsucapione continuat̄ possessio defuncti, vt in prealleg. l. patet. ⁊ in l. cum miles. circa prin. ff. ex q. cau. ma. ⁊ in l. ij. §. filiū. ff. de here. insti. hec sunt verba Dy. ¶ † Ex
3 quo infert̄ q̄ lʒ alias possessio non dicat̄ cōtinuata de defuncto in heredem nisi apprehendat̄. l. cum heredes. in prin. ff. de acq. pos. tamē q̄ntum ad vsucapionem seu prescriptionem h̄r pro cōtinuata s̄m Dy. ⁊ Jo. and. in d. c. sine possessione. quos ibi refert ⁊ sequit̄ do. Phi
4 lip. franch. circa prin. cōmen. qui dn̄t † q̄ ꝓprie vera possessio non continuat̄ in heredem, sed possessionis effectus. not. Bar. Alex. ⁊ doc. in d. l. cum heredes. in prin. Nec et̄ obst. s̄m Dyn. in d. c. sine possessione contra regulam illius tex. si opponatur de capto ab ho
5 stibus, † qui nihil possidet cum ab alio possideatur. d. l. cum heredes. §. in his. ff. de acqui. pos. ⁊ tn̄ vsucapit. l. iusto. §. fi. ff. de vsucap. q̄r ad hoc r̄ndit Dy. q̄ non vsucapit seu prescribit p se vel per aliuʒ, quem habebat in p̄n̄ti tp̄e quo captus fuit, vnde si redeat postliminio, vr̄ omni tp̄e possessionem cōtinuasse fictione postliminij, ⁊ eiusdem fictionis virtute vsucapionem, siue prescriptionem continuasse, ⁊ dn̄ium per vsucapionem quesiuisse. Sed vbi possideret per se ⁊ capitur ab hostibus perditur possessio. Et lʒ postea postliminio redeat, fictio postliminij non extendit̄ ad possessionē que in facto consistit, ⁊ consequenter nec ad vsucapionem, siue prescriptionem que solet ex possessione procedere. Et hec probantur aperte s̄m Dy. in l. in bello. §. facte. ff. de capt. ⁊ in l. si is qui pro emptore. ⁊ ibi plene no. Bar. ff. de vsuc. ⁊ in l. sciēdū. ⁊ in l. nec vtilē. ff. ex q. cau. ma. Et q̄ sit rō diuersitatis inter vnū casum, ⁊ aliū quare opet̄ fictio postliminij vbi q̄s possidet p aliū, sed nō p se no. plene Bar. in d. l. si is q pro emptore. col. iiij. et. v. ⁊ in d. l. nec vtile. ⁊ late Alex. post Roma. in d. l. cū heredes. §. in his. Aret. in. §. si ab hostibus. insti. q̄b. mo. ius patr. pot. sol. ¶ Et de hoc articulo an captus ab hostibus, vel ignorans prescribat per alium. tangit etiam glo. vlti. in d. c. sine possessione.

SVMMARIVM

1 Possessio quid sit ⁊ quomodo diffiniatur.

1 His sic premissis quero, † quid sit possessio, quam et̄ prudētes diffinire nō sunt ausi, vt dicit gl. in l. stipl'o ista. §. hoc quoq̄. ff. de ver. ob. Multiplex diffinitio possessionis recitat̄ p gl. in l. j. in p̄n. in gl. mag. ff. de acq. pos. ¶ Et lʒ doct. varie loquant̄, ⁊ q̄lʒ p capite suo voluerit dare diffinitionē, vt appet ex varijs diffinitionibus ibi relatis p Alex. ⁊ mode. tn̄ cōiter approbat̄ diffinitio Jo. ibi relata in gl. vt late p Are. Alex. ⁊ Mod. ibi, q̄ talis est, possessio ē ius q̄dā rē detinēdi sibi. Quā decla, ⁊ expone vt plene p doc. ibi.

SVMMARIVM

1 Possessio quotuplex sit.
2 Opinio Bartol. constituentis triplicem speciem possessionis reprobatur.

Secundo

1 Secundo quero † quotuplex sit possessio. Concluditur communiter, quod sit duplex species tantum scilicet ciuilis & naturalis, vt plene no. glo. in d. l. j. in prin. in verbo ai, ẜm opin. Io. quam doc. communiter sequũtur, & late Dy. in c. sine possessione. col. ij. cum duobus seq. de reg. iur.
2 in. vj. † & communiter reprobatur opi. Bar. qui constituit triplicem speciem, vt diffuse per Aret. Alex. & alios in d. l. j. in prin.

SUMMARIUM

1 Possessio que sit necessaria ad prescriptionem.
2 Contra ciuiliter possidentem non currit prescriptio.
3 Naturalis possessio sufficiens est ad prescriptionem feudi.
4 Ficta possessio an tribuat causam prescribendi, & an ficte possidens prescribat.
5 Possessio quesita per constitutum non dicitur ficta, licet modus querendi sit fictus.
6 Coniunctio & accessio temporis, & possessionis ad complendam prescriptionem quomodo fiat.
7 Allegans prescriptionem non solum debet eam probare, sed & omnes qualitates ad eam pertinentes.
8 Prescriptio in dubio non est presumenda cum oriatur ex facto.

1 Tertio quero, † que possessio sit necessaria ad prescriptionem an ciuilis tantum an naturalis tantum, vel vtraq; simul, breuis est conclusio ꝙ necessaria est vtraq; possessio ad prescribendum, vel saltem ciuilis, que sola sufficit, q; est illa que causat prescriptionem. Sola vero naturalis de per se non sufficeret dum ciuilis est penes alium, & donec illa vacet, & cõsolidetur naturali. Et ideo contra ciuiliter possidentẽ non currit prescriptio, donec ciuilis possessio sit amissa, vt probat tex. in l. j. §. per seruum qui in fuga, & ibi not. Bar. in fi. cõmen. & in l. iij. §. ex contrario. col. iij. & ibi plene per doct. presertim Alex. ff. de acqui. poss. firmat Dy. in d. c. sine possessione. de reg. iur. in. vj. & vult glo. not. in l. j. in glo. magna. ad fi. vbi not. doc. C. de ser. fugit. (Adde Ias. in §. rursus. col. x. in antiq. impres. & viij. in noua. insti. de actio. & plene Corne. consi. xvj. viso primo themate. iij. col. ij. volu. & Areti. in. §. j. instit. de vsucap. Et quanto tempore perdatur ciuilis, vide post Bar. in l. celsus. ff. de vsucap. & de his vide per do. Franchum in d. c. sine possessione. col. ij. Et an ciuilis absq; naturali sufficiat ad prescribendum, vide per Fely. in c. causam. col. pen. ver. & q̃uis naturalis. circa med. post Panor. ibi. col. ij. de prescrip.) not. Bar. in.
2 l. celsus. col. iij. ver. procedo. ff. de vsuca. vbi latius dicam. ¶ † Et procedit hec conclusio, quo ad acquisitionem dñij. Sed quo ad acquirendum ius inferius dominio vt vsumfructum, vel superficiem sufficeret sola naturalis poss. ẜm Bar. in d. §. ex contrario. cuius opi. cõiter reprehenditur per Imo. Aret. Alex. & omnes Mod. ibi, & refert Ias. col. v. circa med. vers. tertia &c. ¶ Quia dato ꝙ vsufructuarius, vel superficiarius non possideant nisi naturaliter fundum, tñ ipsum ius vsufructus vel superficiei possident ciuiliter & naturaliter, vt vult But. in l. naturaliter. in princ. vbi ad hoc allegat tres glo. ff. de acqui. pos. Et sic concurrunt ciuilis & naturalis in prescriptione huius iuris. ¶ Et ita firmãt Bal. Ang. Imo. Pan. de ca. & cõiter doc. quos refert Ias. vbi s. ¶ Pro qua conclusione est bonus tex. in l. qui vsumfructum. ff. si vsufru. pet. Probatur in l. fi. ff. vti possidetis. & vltra Ias. addo Pan. de ca. sic declarantem in l. fi. in fi. cõmen. C. de prescrip. lon. tem. & Cald. consi. v. sub rub. de pre
3 scri. vbi sequendo Bar. in d. §. ex contrario. concludit † ꝙ ad prescriptionem feudi sufficit sola naturalis possessio, vt predixi. Sed communis est in contrarium. ¶ Et de materia dic vt plene per omnes in d. §. ex contrario. vbi Ias. col. v. facit quinq; conclusio. quas sigillatim examinat per quattuor seq. col. & eas non transcribo.
4 ¶ † Nunquid autem ficte possidens prescribat, & sic, an ficta possessio tribuat causam prescribendi, vt in casu. c. contingit. de dolo & cõtuma. Uide per glo. in c. sine possessione. in glo. fi. circa med. de reg. iur. in. vj. & per Fely. in c. illud. col. pen. & fi. in princ. in. vj. conclusio. de prescrip. Roma. in singu. fo. xj. col. iij. vel. iiij. singulari incipien. lex quamuis &c. quod est numero. cccc xxiij.
5 ¶ † Et not. ꝙ possessio quesita per constitutum iuxta. l. quod meo. in prin. ff. de acqui. pos. non dicitur ficta, sed vera, licet modus querendi sit fictus. ¶ Ita declarat Bar. in l. ab emptione. circa fi. cõmen. ff. de pac. & l. si is qui pro emptore. in vlti. q. ff. de vsuc. per tex.
6 in l. certe. §. j. ff. de precar. ¶ † Qualiter autem fiat coniunctio & accessio temporis, & possessionis ad complendam prescriptionem, dic vt plene habetur & not. in l. pomponius. §. cum quis. ff. de acqui. pos. & in l. ei a quo. ff. de vsucap. & in l. si rem alienam. ff. de pign. act. vbi habetur an si quis locat rem, quam prescribit cum titulo & bona fide vero domino prescribat, & per eum retineat possessionem. ¶ Circa quod est notandum ꝙ intermedia iniusta possessio impedit tempora coniungi ad prescriptionem complendam. glo. not. in l. ij. §. si sub conditione. ff. pro empto.
7 ¶ † Postremo not. circa istam partem ꝙ allegans prescriptionem eam probare debet, & omnes qualitates ad illam necessarias, vt sunt titulus, bona fides, & possessio continua. ¶ Ita probat text. in c. j. & ibi hoc not. do. Philip. franch. in. j. not. de prescrip. in. vj. dicens,
8 idem probari in c. veniens. & in c. auditis. de prescrip. † Et est ratio quia prescriptio in dubio non est presumenda cum oriatur ex facto, vt per Panormi. in consi. lxxxij. conditoris omnium &c. quamq; in his dubijs. ij. colũ. j. volu. ¶ Et per hec remanet expedita hec tertia & vltima pars tertie partis principalis concernens materiam tituli bone & malefidei ac possessionis. ¶ Reliqua dicentur in repet. l. celsus, cuius materia proprie respicit ista tria non repetendo ibi que hic dicta fuerunt.

SUMMARIUM

1 Temporalium prescriptionum alia est horarum, alia dierum, alia hebdomadarum alia mensium, alia annorum.
2 Perpetuarum prescriptionum, alia. xxx. alia xl. annorum &c.
3 Longi & longissimi temporis prescriptio possunt inuicem concurrere, & pariter allegari.

Q Uarta pars pricipalis huius nostri tractatus occurrit. In qua principaliter vidẽdum est q̃ñtum tps in omni prescriptione requirat̃, & de circunstantijs illud necessario ꝯcomittantibus quo ad priuatos tam circa prescriptionem rerum corporalium q̃ incorporalium. Et vt clara habeat̃ doctrina distinguo ꝙ alia est prescriptio rerum corporaliũ, alia est iurium & actionum incorporaliũ. Et circa iura incorporalia. Alia est prescriptio que respicit seruitutes tam reales q̃ personales, alia vero q̃ respicit actiões psonales reales ac mixtas. ¶ Unde subdiuiduo istam q̃rtã p̃te princi. in. iiij. partes. ¶ In prima videbimus q̃nto tpe prescribant̃ res corporales cũ suis accessorijs. ¶ In scđa de prescriptione seruitutum tam realium q̃ psonalium. ¶ In tertia de prescriptione libertatis, & actionum competentium tam pro seruitute q̃ pro libertate. ¶ In quarta & vlti. de prescriptione iurium & actionum psonaliũ, realium, & mixtarum, tã in genere, q̃ in specie presertim iure emphyteotici & feudalis, necnon & offi-
1 cij iudicis ac fructuum & accessoriorum. ¶ † Et pro euidẽtia de multiplici prescriptione, seu tpe prescriptionis vcꝫ triũ, decem, viginti, triginta, & xl. anno. & tanti tpis cuius initij memoria non extat, vide per do. Pet. phil. cor. ꝯsi. cxxxvj. lꝫ satis in princ. col. j. vltra med. ij. vol. ¶ Et quotuplex sit species prescriptionum, & de tpibus earum vide late p Hosti. in sum. in rub. de prescri. re. Imo §. quot sunt eius species. col. j. et. ij. vbi dicit ꝙ principaliter duplex est species prescriptionis, vcꝫ tpalis & ppetua. ¶ Et tpalium prescriptionum alia est horarum, alia dierum, alia hebdomadarum, alia mẽsiũ, alia annorum. & ibi enumerat oẽs termios a iure diffinitos horis, diebus, hebdomadis,
2 & mẽsibus, vsq; ad. xxv. an. ¶ † Perpetuarum vero alia est. xxx. alia. xl. vt l. sicut. l. oẽs. & l. cum notissimi. C. de prescript. xxx. anno. alia quinquaginta anno. vt in l. greca alearum vsus, alia. lx. ann. alia centũ, vt ibi per eum, & per Albe. enumerantẽ has prescriptiones tpales, & terminos legales, & canonicos in suo dictionario i verbo p̃scripti.
3 in ver. quot sint eius spẽs. ¶ Et no. ꝙ p̃scriptio lõgi † & lõgissimi tẽporis, & pariter. xxx. vel. xl. anno. pñt inuicem ꝯcurrere, & simul allegari. Nec dr̃ quis ꝯrius, vt late per do. Phili. dec. ꝯsi. xxix. & pro tenui facultate. col. pen. & fi. versi. vlti. non obst. alle. Bal. in §. si quis per. xxx. in prin. in tit. si de feu. fue. con. & pleraq; alia.

SUMMARIUM

1 Corporalium rerum prescriptio q̃ntum tempus requirat.
2 Res inmobiles spacio. xxx. annorum cum bona fide prescribuntur, & acquiritur dominium vtile. 3.
4 Actio personalis regulariter non prescribit̃ longo tempore.
5 Prescriptio decem annorum non conuenit vbi agitur de iuribus prescribendis.
6 Res inmobiles ꝙ non prescribuntur nisi tempore decem, vel. xx. annorum quomodo intelligatur.
7 Res inmobilis prescribitur minori spacio decem annorum in duobus casibus.

1 Capio primã partem huius quarte par-
tis. † Et primo que-
ro quantum tempus requiratur ad prescribendum res corporales. Et
vulgata est conclusio, ꝙ res mobiles prescribuntur triẽnio cum titu
lo ⁊ bona fide. Et hec proprie dr̃ vsucapio. Res vero imobiles pre-
scribunt̃. x. annis inter presentes, ⁊. xx. inter absentes cũ titulo ⁊ bo
na fide, ⁊ ista appellatur prescriptio longi tp̃is, vt instit. de vsuca. in
prin. l. ij. l. super longi. ⁊ quasi per totum. C. de prescrip. lon. temp. ⁊
2 l. j. C. de vsucap. trãsfor. ¶ † Sine titu. autem res imobiles prescri-
buntur spacio. xxx. anno. cum bona fide, ⁊ acquiritur dñium vtile. l.
si quis emptionis. j. ⁊ ibi not. glo. Cy. Bal. ⁊ Saly. C. de prescript.
xxx. anno. Et ista appellatur prescriptio longissimi tp̃is. no. glo. ma
gistralem. insti. de perpe. ⁊ temp. act. in princ. super verbo constitu-
tiones. ⁊ ista tempora a lege ciuili diffinitiua ad prescriptionem reci
tantur in. §. potest. ⁊ seq. §. xvj. q. iij. ¶ Et hec vera inter priuatos,
quo vero ad ecclesiam clericos ciuitatem seu rempublicam, ⁊ fiscũ
que tempora requirant̃ in prescribendo plene dicam in. v. par. p̃nc.
¶ Et que requirant̃ in prescriptione rerum corporalium, ⁊ que sit
dr̃ia inter ius ciuile ⁊ canonicum, plene dixi. s̃. in. ij. parte. iij. partis
3 princi. in. vj. q. ¶ † Ampliatur predicta conclusio que hʒ ꝙ res im
mobiles prescribuntur longo tp̃e cum titu. ⁊ bona fide, ⁊ per conse-
quens actio realis, vt rei vendicatio, ⁊ publiciana, vt procedat etiã
in actione personali in rem scripta, q̃ illa prescribitur longo tempo
re, sicut ipsa res. ¶ Ita determinat glo. not. in. l. iij. in verbo muni-
tus. per illum tex. C. quod me. cau. ⁊ ibi not. Bar. col. fin. in ver. ad
4 tertium opponunt, ⁊ sequuntur cõiter doc. † Quãuis regulariter actio
personalis non prescribatur lõgo tempore, vt dicit text. in. l. neqꝫ. C.
qui. non ob. longi temp. prescrip. Sed requirantur ad eius prescri-
ptionem. xxx. ann. l. ij. C. de cõsti. pecu. not. Jas. licet non alleget ista
5 iura. in. l. licet. col. ij. in prin. C. de iure delibe. vbi dicit † ꝙ prescri-
ptio. x. anno. non conuenit vbi agitur de iuribus prescribendis, ⁊ iõ
dispositio loquens de prescriptione, quando agitur de prescriptio-
ne iurium debet intelligi de prescrip. xxx. anno. vt ibi latius per eũ.
⁊ loquuntur in specie. glo. ⁊ doc. in. d. l. iij. in actione ꝙ metus cau-
sa, que est in rem scripta, ⁊ idem dicunt generaliter in omni actione
in rem scripta. Et sunt plures actiones scripte in rem, quas enume-
rat glo. magistra. in. l. ij. §. est autem personalis. ff. ad exhib. not. do-
cto. in rub. ff. si cer. pet. quod procedit ſm Alex. in. d. l. iij. col. ij. cir
ca fi. possidentem cum titulo ⁊ bona fide, ⁊ sic concurrentibus extre
mis requisitis ad prescriptionem longi tp̃is, nec ob. text. in. l. here-
ditatis. C. de peti. here. vt ibi latius per Alexã. Et ratio est, licet ibi
doc. non dicant quare actio personalis in rem scripta prescribat̃ lon
go tp̃e pp mixturam quam habent cum reali. Item sortitur eius na-
turam. arg. l. qui patri. ff. de acqui. here. ⁊ not. per Bart. in. l. iiij. §.
catho. in fi. ij. col. versi. item By. bene dicit. ff. de verb. obli. vbi per
tex. in. d. l. qui patri. dixit ꝙ vnio actiõis ꝑsonalis, ⁊ realis hoc ope-
6 ratur vt vna trahatur ad naturam alterius. ¶ † Predicta cõclusio
ꝙ res imobiles non prescribuntur nisi longo tempore. x. vel. xx. an-
norũ, primo fallit in predijs tributarijs, in quibus est speciale quod
eoipso ꝙ quis negligit per biennium, ꝑditur possessio ciuilis, ⁊ na-
turalis, ⁊ etiam dominium. Casus est not. in. l. qui agros. C. de om-
ni ag. deser. lib. xj. not. Bar. in. l. rem que nobis. circa fin. cõmen. ff.
de acquir. pos. qđ procedit etiam si agri sint tributarij. Non de iure
cõi, sed ex forma statutorum vel consuetudinis, sicut sunt agri perusi
ni ſm Bal. in. c. j. de prescrip. ⁊ hoc expresse sentit Bar. vbi. s̃. ⁊ in
l. si de eo. §. si forte. in fi. cõmen. ff. de acqui. pos. ¶ Hanc fallentiã.
⁊ in. d. l. qui agros restringe, vt solũ procedat in predijs tributarijs
desertis, ⁊ incultis, quia in his solo biennio perditur eorum dominiũ
⁊ possessio. Secus si non essent inculta. Nam tunc requirit̃ longũ
tempus, vt in alijs. ¶ Ita declarat not. Bar. in. d. l. si de eo. §. si for
te. circa fi. ver. sciatis vnum vos perusini. ¶ Et ita procedit tex. ſm
eum, in. l. j. C. de vsucap. transfor. vbi dr̃ ꝙ sublata est dr̃ia prediorũ
tributariorum, ⁊ non tributariorum in prescribendo, scʒ quo ad pre-
dia culta. Secus quo ad inculta ⁊ deserta, ⁊ sequuntur ibi Angel.
Imo. ⁊ do. Alex. circa fi. cõmen. ver. tertio limita. ⁊ refert Fely. in
7 d. c. ij. versi. subdit Bal. ¶ † Secundo fallit in casu. c. j. de prescri.
fauore fidei, vt ibi not. Bal. hi sunt duo casus speciales, in q̃bus pre
scribitur res imobilis minori spacio. x. anno. vcʒ biennio in casu. d.
l. qui agros, ⁊ triennio in casu. d. c. j. quos not. Fely. in rub. de pre-
scrip. col. iiij. versi. fallit nono. Et ante eum Bal. in. d. c. j. de prescri
ptio. ⁊ ibi refert Fely. col. ij. versi. subdit Bal.

SVMMARIVM

1 Absens vel presens quis dicatur in materia prescriptionis.
2 Prescriptio inter presentes quomodo dicatur.
3 Prescriptio longi temporis quo casu currat contra ignorantem, ⁊
quo non.
4 Domicilium habens in pluribus locis presens dicitur quo ad om-
nia in materia prescriptionis.
5 Presens vel absens quot modis ⁊ qualiter dicatur.
6 Absens proprie dicitur ⁊ stricte qui non est in ciuitate.

Secundo principaliter quero.

1 † Quando dicatur quis presens vel absens in materia prescriptio-
nis, vt sciamus quando prescriptio procedat inter presentes vel ab-
sentes. (Vide Jas. in. §. rursus. col. j. insti. de act. post glo. ⁊ docto.
ibi, ⁊ plene Bal. in repe. l. fi. col. fi. C. de prescrip. lon. temp. vbi la-
te declarat quando ⁊ qualiter dicatur prescriptio inter presentes, et
quid si ille qui rem possidet non habet domiciliũ vbi rem possidet,
tamen ille contra quem prescribitur habet ibi domiciliũ, nunquid
dicatur prescriptio inter presentes, ⁊ concludit Bald. ꝙ sic, ex quo
prescribens cogitur sortiri forum in loco situs rei, ⁊ ibi respondere.
l. fi. C. vbi in rem actio. Et sic dicetur vterqꝫ quo ad illam rem foue-
re domicilium in eodem loco, ⁊ ibi format questionem econtra, q̃d
si reus in loco in quo possidet rem habet domicilium, ⁊ ille contra
quem prescribitur non habet ibi domicilium an dicatur prescriptio
inter presentes, ⁊ concludit ꝙ non. col. vlti. circa fi. in vlti. q.) Et sic
an sufficiant. x. anni cum titu. ⁊ bona fide, vel requirantur. xx. Et cõ
nexe an requirat̃ scientia aduersarij in prescriptione lõgi temporis.
¶ Istam dubitationem decidit tex. in. l. fi. C. de prescrip. lon. tem-
2 po. vbi dicitur † ꝙ prescriptio dicitur inter presentes quando is q̃
prescribit, ⁊ ille contra quem prescribitur fouent domicilium duran
te tempore prescriptionis in eadem prouincia, licet res que prescri-
bitur sit in alia. Nec requiritur scientia aduersarij, sed sufficit pre-
3 sentia in eadem prouincia. Ita dicit ille tex. circa fi. in ver. nulla. † ⁊
sic prescriptio longi tempo. currit contra ignorantem. ¶ Que con-
clusio fallit ſm Bald. ⁊ Ang. ibi. col. ij. ver. vnus casus solus est in
casu auc. malefidei. C. illo eo. tit. vcʒ qñ singularis successor habẽs
tit. ⁊ bonam fidem successit auctori malefidei q̃ non prescribit lon-
go tempore, nisi ille contra quem prescribitur hoc sciat, vt habet̃ in.
d. auc. malefidei. de cuius tutel. satis dixi in preceden. par. ¶ Sed
an detur restitutio aduersus prescriptionem ex capite ignorantie di
cet̃. j. ¶ Alias, si ambo, scʒ qui prescribit, ⁊ aduersus quẽ prescribit̃
non degunt, siue non hñt domicilium in eadem ꝓuincia dr̃ prescri-
ptio inter absentes, ⁊ ista p̃ntia vel absentia non ɔsiderat̃ rõne ꝑso-
ne, sed ratione domicilij, vcʒ an vterqꝫ foueat domicilium in eadem
ꝓuincia. Et ideo sufficit, ꝙ quis foueat domicilium in eadem ꝓuin
cia, in qua prescribens, lʒ absit quo ad p̃ntiam corporalem, vt habea
tur pro presente quo ad prescriptionem cõplendam, vt ꝓbat tex. in.
d. l. fi. circa med. vbi solum tex. ɔsiderat domicilium vtriusqꝫ partis
in eadem ꝓuincia. Nam p̃ntiam corporalem, vt prescriptio dicat̃ in
ter p̃ntes. Nec ẽt attendit̃ vbi res sita est, sed vbi hñt domiciliũ, vt
ibi dr̃ ⁊ declarant glo. ⁊ doc. maxime Bal. ⁊ Ang. circa prin. dicẽ
tes ꝙ in hoc articulo prescriptionis ɔsideramus p̃ntiam vel absen-
tiam ſm idẽptitatem, ⁊ distinctionẽ domicilij vtriusqꝫ, lʒ aliter alijs
casibus abñtia ⁊ p̃ntia iudicet̃ ſm subiectam materiã. ¶ Ex quo in
ferunt ꝙ si is contra quẽ prescribit̃ habitet in ꝓuincia prescribẽtis,
si tñ ibi domicilium non hʒ, sed in alia ꝓuincia distincta non prescri
bit̃ ɔ eum, tanq̃ʒ ɔ p̃ntem spacio. x. anno. Ita ẽt declarant Innoc. ⁊
cano. maxime Panor. in. c. de quarta. col. fi. versi. tertio ad decla-
rationem. de prescrip. ⁊ practi. Papi. in forma rñ. rei ɔuen. in glo.
4 in verbo prescriptionis. col. ij. ver. deinde ad declarationẽ. ¶ † Et
vbi dicat̃ q̃s habere domiciliũ, declarat glo. in. d. l. fi. in ver. inter.
⁊ ibi glo. querit q̃d si quis in pluribus locis habeat domiciliũ, ⁊ de-
terminat qđ dr̃ presens quo ad omnia domicilia. ¶ Querit etiam il
la glo. quid de vagabundo qui in nullo loco habet domicilium, ⁊
decidit ꝙ habetur pro presente quo ad oẽs, quãuis Bal. ⁊ Ang. ibi,
col. j. aliter dicant videlicet si prescribens, ⁊ is contra quem prescri
bitur sint eiusdem prouincie ratione domicilij, ⁊ is contra quẽ pre-
scribitur incipiat peregrinari, ⁊ de domicilio suo recedere quo ad
omnes habetur pro absente, ⁊ ideo secundum eos non prescribitur
contra eum minori spacio viginti annorum, ⁊ referunt ꝙ in hac opi
nio. residet glo. in. l. fina. super verbo inter que incipit not. domici-
lium ⁊c. ⁊ bene dicit secundũ eos q̃ tales peregrinantes appellan-
tur vagabundi, vt dicit glo. in. l. iiij. §. toties. ff. de dam. infect. ⁊ tan-
quam vagabundi possunt vbiqꝫ conueniri. glo. in. l. j. in glo. fina. C.
vbi de crimi. agi oportet. cum concordan. ibi per eos allegatis.
¶ Vltra quos ad hoc vltimum addo glo. in. l. heres absens. §. j. in
glo. fina. magna, super verbo debebit. ff. de iudi. ¶ Sed pace salua
Bal. ⁊ Ang. in. d. l. fi. infideliter referunt glo. que dicit contrariũ.
Hec

Hec.n.sunt verba glo. ¶ Sed quid si in nullo loco habeat domicilium. Responde quo ad oẽs ꝑ presente habetur ꝫm Jo. ⁊ nihil vltra dicit. ⁊ ad hoc faciunt rõnes allegate p Bal. ⁊ Ange. que retorquentur in eos, qꝛ si vagabundus põt vbiqꝫ conueniri ergo censetur vbiqꝫ habere domiciliũ saltẽ respectu fori. ⁊ sic habetur pro presente quo ad oẽs.not. Specu.in ti.de prescrip.in quarta parte.col.j.
5 versicu.quando aliquis. ¶ †Et quot modis, ⁊ qualiter qs dicatur presens vel absens.not.gl.magistra.in.d.l.fi.super verbo inter.et alia gl.plenior.in auc.de fideiusso.in prin.in verbo presentes.⁊ est bo.tex.cum glo.in.l.absentez.ff.de verb.signi.⁊ plene scribit Feli. in.c.qm̃ frequenter.in princi.col.pe.⁊ vlti.ver.circa sextam qõnẽ. vt lite non contesta.concludens quod non põt dari certa doctrina. Sed ꝫm diuersam materiã vario mõ dicitur quis ꝑsens vel absens vt tradunt glo.preallegate.(Quis dicatur absens vel presens, vide per Alex.in.l.j.in prin.ff.de verb.oblig.⁊ in.l.ij.§.voluntatẽ. circa fi.ij.col.ff.solu.matri.vbi dat plures remissiones.)⁊ ibi plura not. Feli.de presentia ⁊ absentia subijciens, ꝙ lꝫ multis modis qs dicatᷣ
6 absens† tñ ꝑprie ⁊ stricte ille dicitᷣ absens qui non est in ciuitate ꝫm Gemi.post Joan.and.in.c.vbi periculum.§.j.col.vlt.de elec.in.vj. ¶ Qd̃ dicit esse notandũ ad statuta que ꝑprie intelligi debent.l. iij.§.hec verba.cum si.ff.de neg.gest.Et de materia ista no.Jas.post glos.⁊ alios.in.§.rursus.col.j.insti.de actio.

SVMMARIVM

1 Presens vel absens an quis in dubio presumi possit, ⁊ quomodo id probetur.
2 Tueri se volens prescriptione decem anno.inter presentes debet ꝑbar aduersarium fuisse presentem.
3 Presentia non presumitur nisi probetur cum sit facti.
4 Presens esse presumitur in suo domicilio nisi probetur absentia.
5 Prescriptio.x.anno.cum tit.⁊ bo.fi.⁊ cum ti.pos.non probatᷣ nisi probetur ambas partes fuisse presentes.

1 Tertio quero ꝑ intellectu ꝑmissoꝝ† an in dubio qs ꝑsumatᷣ presens vel absens ⁊ cui incũbat onus probandi Bal.in.l.fi.§.necessitatez.C.de bo.que lib.dicit quod in dubio qs presumitur absens, nisi ꝑbetur presens. Et sic alleganti presentiã incumbit onus probandi. ¶ Et istud fuit no.dictuz Spec.ꝙ Bal.referet in tit.de actio.§.j.ver.quid si iste. Sequitur Feli.in.d.c. qm̃ frequenter.in prin.col.vlt.circa fi.⁊ Alexan.
2 in consilijs.ꝫ.relatis. ¶ †Ex quo infertur quod ille q vult se tueri ꝑscriptione decez annoꝝ inter presentes debet deducere ⁊ probare aduersariũ fuisse presentez, seu habuisse domiciliũ in eadez prouincia, ⁊ circa hoc cautus esse dꝫ aduocatus vt faciat articulos ⁊ proba
3 tiones do presentia, alias succũberet. † qꝛ presentia, cũ sit facti non presumitur nisi ꝑbetur.l.in bello.§.facte.ff.de capti. ¶ Jta in specie decidunt no.Bal.⁊ Ange.in.l.prescriptiõe.C.qui.non ob.lon. temp.prescri.⁊ Bal.in.l.emptor.ver.sed pone .C.de ꝑscrip.lon. tempo.vbi dicit se ita vidisse de facto, ⁊ cõsuetudine milies obseruari. Sequitᷣ Alexan.consi.xcij.viso ⁊ oportune.in fi.v. volu.con. xcviij.in cã ⁊ lite vertente inter Anto.in col.pe.in fi.ij.volu.vbi ad propositum allegat notabilem doctrinam Barto.in.l.relegati.ff. de interdic.⁊ relega.⁊ refert notabile dictum Speculato.de quo supra. ¶ Eandem conclusionem firmat Pau.de cast.in.l.tiria.§. idem respondit.el.ij.ad fi.ff.de verb.obli.dicens, quod non ꝑsumitᷣ presentia nisi ꝑbetᷣ exceptio si sit talis actus qui non cõuenit fieri nisi inter presentes vt est inuestitura feudi vel emphyteosis. Secus si sit actus qui possit fieri inter absentes.

¶ Et per hoc determinat singulariter ꝙ si continetᷣ in instrumẽto, ꝙ talis donauit tali ⁊ non dᷣ presenti ⁊ recipienti, cum donatio possit fieri inter absentes, non presumitur presentia. Et si non apparet ꝙ ille acceptauerit, donatio non valet. per not.per gl.in.l. illud.C. de sacrosan.eccle.⁊ per ea que habentur in.l.absenti.ff.de do.⁊ refert Pau.se alias ita rñdisse de facto subdẽs. Tene menti, qꝛ lucraberis adhuc si recordaberis. Et eadẽ verba repetit idẽ in.d.l.illud. uute fi.ver.vltimo allegatur. ¶ Et notat late Feli.post Panor.i. c.tenor.versi.ad aliud de re iud.vbi plane prosequitᷣ an ⁊ qñ presumatur presentia in actu vel non, ⁊ diffuse examinat predictam conclusionez ⁊ eam firmat limittando tribus modis, cui addo Bald.in rub.de ꝯben.emp.in.xviij.q. Areti in.l.iij.in prin.quem ibi refert. d.Clau.Aquẽ.col.j.ver.addit et iaz Areti.hic .ff.de acquirẽ.possess. ¶ Jn quibus locis referᷣ decisio Jo.an.in addi.ad Specu.in. ti.ð emp.⁊ vẽdi.§.nunc videdũ.ver.vnã formã quã corrupte allegat Paul.de cast.in.d.§.itẽ rñdit. ¶ Sꝫ vltra ꝑfactos doc.reperio qd̃ Ang.in proposito facit no.distinctionẽ.in.l.emptor.C.de prescrip. longi.temp. Quod qñ vterqꝫ est de eodẽ domicilio ⁊ hoc constat
4 tunc qui allegat absentiam debet probare. † Qꝛ quis ꝑsumitur esse presens in suo domicilio nisi probetᷣ absentia ꝫm Bar.no.in.l.is põt.col.v.versi.qñqꝫ ille qui dicit.⁊ versi.aliqñ ille qui dᷣ.vbi hoc vult expresse.ff.de acquiren.herd. Sed si non constat qd̃ vterqꝫ sit de eodẽ domicilio, tunc innitens prescriptioni decem anno.in inter presentes debet probare presentiaꝫ. Alias requiruntur viginti anni tanqꝫ inter absentes.ita concludti no. Angel.in.d.l.emptor. Quam doctrinaꝫ notabilem sequitᷣ cõsulendo.d. Petrus philip. cor.consi.xlvj.in causa vertente inter Giliuꝫ.col.iiij.in fi.⁊ consi.l. causa vertẽte.inter Thadeũ.col.fi.in ver.⁊ lꝫ.ij.vol. ¶ Et hec distinctio vꝫ mihi multũ consona iuri ⁊ rationi ⁊ elicitur ex mente ⁊ verbis Bar.in.d.l.is potest.⁊ ꝫm illã debent preallegata ⁊ declarari ⁊ limitari. ¶ Adde etiam vltra predicta qs dicatur presens vel absens ⁊ qualiter consideretur prouincia ⁊ que dicatur prescriptio inter presentes vel absentes late disputat.d. Mar. Lau.in quadam disputatione posita ad fi.suorũ trac.qui imprimi solent cũ tra. de princi.⁊ post trac.de leg.per tres col.vbi concludit cũ opi.glo. in.l.fi.C.de prescrip.longi.temp. Adde ẽt ꝙ ille qui dicit ꝙ requiritur ꝑscriptio vt inter absentes debet probare ꝙ habitauerunt sub diuersis presidibus prouinciarum vt probat Ange.in.d.l.emptor vbi dicit ꝙ ita vidit milies de facto obseruari ⁊ licet probaret qd̃ habitauerunt in diuersis locis, si tñ habitauerunt sub eodẽ ꝑside vel eodẽ ducatu sufficit ad ꝑscriptionẽ decẽ anno.l.fina.⁊ ibi hoc not. Ange.ad fi.C.de prescri.longi.tem.qui declarat glo. ibi positam habere locum in ciuitate habẽte suum regnum proprium distinctũ non suppositum de facto iurisdictioni supioris ꝑut dicit esse Perusium ⁊ ciuitatẽ Senarum, secus si sint plures ciuitates sub eodẽ imperio qꝛ adhuc hꝫ locum dispositio.d.l.fi.⁊ ita etiam not. Bar in. l.i.C.de metropo.be.lib.xj.⁊ Ange.in.d.l.emptor.
5 ¶ † Nota tamen quod non probatur prescrip.long.temp.x.anno. dato quod probetur titulus, bona fides, ⁊ cõtinuata possessio, nisi ꝑbetur quod ambe partes fuerint presentes toto isto tempore, idest quod habuerint domicilium in loco in quo agitatur iudicium, istud fuit singulare dictum Jaco.but.in.l.fi.C.de prescrip.long.temp.ꝙ sequitur ibi Ang.⁊ refert Flo.⁊ multũ commẽdat in repeti.c. qm̃ ꝫ.col.xxiiij.circa med.de proba.vbi dicit ꝙ pauci sunt qui ad hoc aduertant.⁊ assignat rationem qꝛ cum lex requirat in prescriptione.x.anno.possessionem inter presentes requiritur ꝙ ille q se fundat ex tali prescrip.x.anno.probet possessionez continuam.x.ann. inter presentes, sed tu dic vt dixi ibi.ꝫ.

SVMMARIVM

1 Prouincie nomine quid intelligatur.
2 Prouincia debet accipi secundum communem ⁊ vulgarem vsum loquendi.
3 Romani regiones quas vincebant appellabant prouincias quasi procul victas.
4 Prouincia quot modis appellatur taꝫ de iure ciuili quã canonico.
5 Litigantes in causa prescriptionis quando dicantur esse in eadem prouincia.

1 Quarto oportune quero †ꝑ intellectu premissoꝝ ⁊ materie que dicatur prouincia, vt sciamus qñ vtraqꝫ pars dicatur ꝑsens in eadem prouincia ad intellec.d.l.fi.C.de prescri.long.tẽp. gl.ibi repu.sing.in verbo, idest quã doc.cõiter sequunᷣ.ðterminat ꝙ dicatur eadem prouincia, qñ est sub eodem preside seu regimine facit tex.in.l.si in eadẽ.ff.ð offi.asses. ¶ Hinc infert illa gl.ꝙ cũ singule ciuitates hodie habeant sua regimina, vt olim singule prouincie debent ambo esse in eadem ciuitate, vt dicantur prescriptio inter presentes. Sali.in.d.l.fi.refert varias opi.precipue Goffre.
2 ⁊ Hostien.qui dixerunt † ꝙ prouincia dꝫ accipi ꝫm cõem ⁊ vulgarem vsuꝫ loquendi, ⁊ ita tꝫ ibi Cy.⁊ tandem concludit Sali.ꝙ inter clericos eadeꝫ prouincia dicatur respectu eiusdem archiepiscopatus. Sed inter laicos, quando sunt sub eodem preside, vt ibi latius per eum. ¶ Et que dicatᷣ ꝑuincia late not. Jnno.in.c. penul. col.ij.⁊.iiij.versi.aduerte qꝛ istud nomẽ pouincia de testi.ponens multos modos, quibus ꝫm varias materias capitur hoc verbuꝫ ꝑuincia.⁊ refert Feli.in.c. Rodulphus.col.xiij.versi. ceterum.de rescrip.referẽs etiam decisionẽ Gemi.in.c.j.col.j.de tẽp.ordi.in. vj.quam dicit singularissimã dicentis ꝙ vbi fit mentio de certa regione vel prouincia non cõprehendunᷣ habitantes in confinibus. ¶ Et vnde sit dicta ꝑuincia pulchre not.domi.Cardi.in clemẽ.dudũ.versi. extra ciuitates.in.j.q.⁊.j.col.de sepultu.vbi ponit qd sit

3 ciuitas, quid diocesis, ⁊ quid prouincia, ⁊ vnde dicatur. ¶ † Et dr̄ prouincia ꝭm eum quasi procul victa. Cū.n. Romani vicissent aliquas regiones appellabant prouincias quasi regiones procul victas. ⁊ sic dicitur a procul qđ est longe, ⁊ victa, quasi longe victa ⁊ extra terminos vrbis Romane siue extra Italiam. Oēs.n. regiones preter Italiā appellabantur prouincie. Italia vero non dicebatur prouincia, sed prouinciarū regina, vt dicit gl. in.l.fi. in gl.j.C. sine censu vel reliqui. ⁊ in auc. qua in prouincia. super verbo. in prouincias. C. vbi de crimi. agi opor. ¶ Hinc dicūtur predia Italica ⁊ prouincialia. l.j.§.fi.C. de vsucap. transfor. ⁊.l. in prouinciali solo. in pri. ff. de oper. no. nun. ¶ Et dicitur prouincia ꝭm Cardi. vbi.ſ. post Pet. de eleaza. per modū cōprehensiuum ad ciuitates, q̄ plures sub se continet. ⁊ que proprie dicatur prouincia declarat Barto. in extrauagan. qui sint rebel. in verbo. Lombardie post mediū. versi.
4 prouincia. † tradens quot modis accipiatur prouincia tam de iure ciuili q̄ꝫ canonico, ⁊ concludit quod vnus presidatus dicitur vna prouincia, ex quo ei subsunt plures ciuitates siue plura loca. Si vero vna ciuitas habeat separatā iurisdictionem ⁊ non subest nisi vna p̄sidi, tunc quelibet ciuitas habens suum regimen distinctū dicitur vna prouincia. ¶ Et ita procedit gl. in.d.l.fi. ꝭm Bar. vbi.ſ. qui et tractat. que dicatur ciuitas, vel quod dicatur castrum. ¶ Et de vrbe oppido ⁊ territorio est bonus tex. in.l. pupillus.§. vrbes. cū seq. de verbo. signi. no. Bar. ⁊ doc. in.l.i.§. siue autem. ⁊ ibi Alexan. in apost. ⁊ lectu. ponens plenas remissiones. ff. de oper. noui nuntia. ¶ Et de his oībus vide per Feli. latissime in.d.c. rodulphus. col. x. cum quinqꝫ sequen. de rescrip. tradentē qualiter accipiatur territoriū, districtus, comitatus, ciuitas, villa, patria, prouincia, oppidum, municipium, vicus, burgus, ⁊ de pluribus alijs.

¶ Concludo igitur in proposito quod lꝫ prouincia diuersimode accipiatur ꝭm subiectam materiā vt habetur in locis preallegatis tū in materia prescriptionis dicetur vtraqꝫ pars esse in eadem prouincia, vt ꝓcedat p̄scriptio longi tēporis iter p̄ntes qn̄ vterqꝫ.s.q p̄scribit, ⁊ ꝯ quem prescribitur habet domicilium sub eodem preside. Si autem domiciliū habeant sub diuersis presidibus vcꝫ vnus sub vno, ⁊ alter sub alio, licet sub eodem dominio non dicetur esse in eadem prouincia, sed in diuersis prouincijs ⁊ sic precedet prescriptio vti inter absentes. Nec attenditur ꝙ res que prescribitur sit alibi sita siue in aliena prouincia quam prescribentis ⁊ eius ꝯ quem p̄scribitur. vt dicit tex. in.d.l.fi. Hec fuit opi Bar. vbi.ſ. ⁊ Sali. in.d.l.fi. ⁊ declarat optime Jo. fab. instit. de vsucap. i prin. col. ij. ⁊. iij.
5 † vbi plane examinat hunc articulū qn̄ dicantur partes esse in eadem prouincia, vt dicatur prescriptio inter presentes ⁊ concludit ꝙ dicuntur esse in eadē prouincia ⁊ habentur pro presentibus. qn̄ partes sub eodem preside vel seneschalo seu superiore q̄uis sint de diuersis territorijs ⁊ iurisdictionibus, q̄ ex quo corā vno maiore vel sui superiore vcꝫ eorū seneschalo, vel preside litigare possunt dicuntur presentes. arg.d.l.fi.C. de prescrip. long. temp. que ꝭm Jo. fab. loquitur de presidatu non de qualibet ciuitate. ⁊ tū certū est quod in qualibet ciuitate de iure sunt singulares iudices subiecti presidibus. vt apparet in auc. de defen. ciui. ⁊.C. eo. ti. per totum. ita dicit Jo. fab. tangens plures alias q̄ōnes ad hanc materiam pertinentes maxime, quid si domicilia actoris ⁊ rei sunt de diuersis presidatibus sunt tamen vicinia, quia ambo sunt in finibus cuiuslibet prouincie, ⁊ quid si domicilia sint in diuersis prouincijs ⁊ res contentiosa est in prouincia actoris, ⁊ quid si prescribens sit exemptus, q non potest in illa prouincia conueniri ex aliquo speciali priuilegio ⁊ alia plura scribit in.d. prin. insti. de vsuca. col. pe. ⁊ vlti. ad intellec.d.l.fi. ⁊ post eum Ang. aret. etiā col. pe. ⁊ vlti. super gl. in verbo, presentes. referens dicta Sali. in.d.l.fi. ⁊ concludit in effectu cum Sali. ꝙ inter laicos ambo dicuntur presentes qn̄ sunt sub cōi preside eiusdē prouincie. Sed inter clericos vel inter laicum dn̄m ⁊ clericum possessorem attenditur an sint sub eodem archiepiscopatu, vt latius per eos. ⁊ ista est vera ⁊ communis opi. ⁊ tenenda in hac materia. vt.ſ. patet.

SVMMARIVM

1 Currente prescrip. decem an. si is ꝯ quem prescribitur fuerit pro parte presens ⁊ pro parte absens quid iuris.

Quinto iuxta premissa quero

1 † Quid si is contra quem prescribitur fuit ꝑ parte temporis presens in prouincia siue loco domicilij ⁊ pro parte absens durante decennio, dic quod currit prescriptio, vt inter presentes, duplicato tempore absentie, Casus est no. in auc. ꝙ si qs. C. de prescrip. lon. tēp. ⁊ in corpore vnde sumitur.

SVMMARIVM

1 Tempus prescriptionis an sit vtile vel continuum.
2 Prescriptio quelibet habet tempus continuum exceptis actionibus annalibus a pretore inductis.
3 Tempus continuum aut vtile quod dicatur.
4 Tempus vtile tria requirit ad hoc vt currat.
5 Impossibilitas habendi iudicem quomodo probetur.
6 Dies ceptus in vsucapionibus ⁊ prescriptionibus an habeatur ꝓ completo.
7 Dilatio semper in dubio intelligitur continua, nisi cautum reperiatur quod sit vtilis.

Sexto ⁊ vltimo quero

Pro huius prime partis quarte princi
1 palis cōplemento † an tp̄s prescriptionis sit vtile vel continuū. gl. not. in rub. ff. de diuer. ⁊ tempo. prescri. in fi. gl. magne dat not. regulā ꝙ omne tēpus prescriptionis est cōtinuū nisi inueniat̄ lege cautum ꝙ sit vtile (Vide Bartachi. in repetorio in verbo, p̄scriptio. vij. vers. prescriptio currit ēt tp̄e. Et an prescriptio currat tp̄e quo iudex est excōmunicatus, vide Pan. in.c.j. versi. extra quero. de prescri. ⁊ Bartachi. vbi.ſ. in ver. prescriptio currit etiā tp̄e quo iudex). ⁊ sequitur ibi Bar. in ver. quero an tp̄s prescriptionum, qui
2 concludit † ꝙ oīs prescriptio habet tp̄s continuū exceptis actionibus annalibus a pretore inductis. ¶ Eandem regulā tradit glo. in.l.j. in glo. pe. in fi. eo. ei. ⁊ gl. insti. de vsucap. in prin. in verbo, ꝑ trienniū. que pro ista regula allegant bonum textum. in.l. nunq̄ꝫ. §. in vsucapionibus. ff. de vsucapione. ⁊ ibi no. Paulus. de cast. dicēs, quod regulare est in omni prescriptione legati vel statutaria ꝙ dicatur habere tempus continuū nisi lege vel statuto ꝯriū caueat vt sunt quedā prescriptiones annales inducte a pretore, in quibus tempora sunt aliqn̄ vtilia a principio tm̄, ⁊ non ex post facto, postq̄ꝫ inceperunt currere. Aliqn̄ vero in prin. ⁊ ex postfacto. vt est gl. magistra, ⁊ singularis ꝭm Pan. in rub. ff. de diuer. ⁊ tempo. prescrip. circa fi. quam ibi sequitur Bar. fere in oibus. Eandē conclusionē firmat ipse Pau. consi. ccxciiij. ego Pau. ⁊ consi. ccxcvij. visis ⁊ pōderatis oibus circa med. in antiq. vbi dicit ꝙ regulariter oīs prescriptio iuris cōis vel statutaria dr̄ habere tp̄s cōtinuū nisi lege vel statuto talē p̄scriptionē inducente caueatur expresse ꝯriū. Tēpus.n. regulariter currit ⁊ computatur de momēto ad momētum. vt late ꝑ Ang. consi. antepe. Pau. centolini. ⁊ ꝑ Bal. ꝯsi. ccclxxij. proponit̄ qđ dictū compromissum. ij. volu. Barba. ꝯsi. xlj. circa pri-
3 mum dubium. ¶ † Qđ aūt dicat̄ tp̄s vtile vel continuum declarat glo. magistra. in cle.j. in verbo, in integrum, de restit. in integr. que dicit ꝙ tp̄s continuum dr̄ ꝙ continue currit diebus feriatis, ⁊ non feriatis in presentia, siue in absentia, ⁊ siue sit copia iudicis siue non. Tempus vero vtile non currit diebus feriatis diebus absentie, ⁊ quibus non est agendi copia. Et ad hoc est tex. not. in.l.j. ff. de diuers. ⁊ tempo. prescrip. licet illa glo. non alleget vbi dr̄ ꝙ tempus vtile nō currit, nisi qn̄ quis hꝫ potestatem exercendi seu agendi, ⁊ hec duo paria sunt vt ibi declarat glo.j. scꝫ habere ptātem exercendi ⁊ diem
4 vtilem currere. ¶ † Et ad hoc vt tp̄s vtile currat tria requiruntur, vt dicit ille tex. vcꝫ ꝙ non sit impedimentum agendi, nec ex parte rei, nec actoris, nec iudicis. Et hec tria requisita colligit ibi glos. super verbo agendi. Et ideo tale tp̄s non currit tp̄e feriato, vel iudice non reddente ius, vt ibi declarat glo. fi. Et vltra glo. est bo. tex. in.l.ij.§.
5 dies. ff. quis ord. in bo. pos. ser. ¶ † Qualiter autē ꝓbari poterit ꝙ non potest hr̄i copia iudicis declarat not. Barto. in.d.l.j. in fi. ff. de diuer. ⁊ temp. prescri. dicens, ꝙ sufficit qđ actor se presentet ante tribunal seu in loco iuris solito. Nec hꝫ necesse iudicem alibi perquirere, per tex. not. in.l.j.§. adeundi. ff. qn̄ app. sit. Quod intelligo vbi tp̄s est iuridicum, ⁊ comparet hora iuris solita, ⁊ sic tp̄e cōgruo per tex. in.§. sedebunt. in auc. de iudi. ⁊ teneo ꝙ in hoc sit seruanda consuetudo loci ⁊ fori, per tex. in.l.fi. in fi. in verbo. Saluoqꝫ more maiorū. ff. de iust. ⁊ iure. cū ibi not. ¶ Accedat predictis glo. in.§. rursus. in verbo, annum. insti. de acti. ⁊ in.l.fi. in glo.j. ⁊ ibi not. doc.C.
6 de temp. in integ. resti. peten. ¶ † Circa hoc dubitatur an in vsucapionibus, ⁊ prescriptionibus dies ceptus habeatur pro completo, dic ꝙ est differentia inter vsucapionem ⁊ prescriptionem longi tēporis, in quibus requiritur possessio continua vsqꝫ ad vltimam diē, ⁊ sufficit ꝙ tacta fuerit lꝫ non completa, q̄ in eis versat̄ fauor, ⁊ inter prescriptionem. xxx. anno. in qua versatur odiū vbi requiritur tempus completum vsqꝫ ad vltimum momentū vltime diei prescriptionis. l. in omnibus. ls. j. ff. de actio. ⁊ ob. ⁊ in.l. in vsucapionibus. ff. de vsuca.

vsuca. ꝛ in. l. in vsucapione. in prin. ff. de diuer. ꝛ tempo. prescrip. ¶ Et vbiqꝫ hanc distinctionem facit glo. ꝛ sequitur Bart. ꝛ plene not. glo. ꝛ doc. in. l. iij. §. minorem. ff. de mino. vbi glo. assignat rõnez q̃ prescriptio est odiosa. Ideo in ea computatur tempus de momẽto ad momentuꝫ. ꝛ gl. magna in rub. ff. de diuer. ꝛ temp. prescrip. ꝛ Bar. in. l. ab hostibus. §. sed. §. sꝫ q̃ simpliciter. ver. venio ad quartã. ff. ex qui. cau. ma. vbi dicit q̃ p̃scriptio non operat̃ effectũ nisi to to tẽpore cõpleto non facta distinctione an sit fauorabilis vel odiosa. Sed tenenda est p̃dicta distinctio quã tenent gl. ꝛ Bar. vbi. s. lꝫ Pau. de cast. in. d. l. in vsucapionibus. ff. de vsucap. dicat illam l. solũ debere intelligi in vsucapione triennij. que est mere fauorabilis. Non autẽ in prescriptione mere odiosa vel mixta, ꝛ dicit illã. l. p̃cedere tã a pte ante. vcꝫ in die qua fuit incepta vsucapio q̃z ex p̃te post, id est de die vltima qua finitur vt ipse latius declarat.
¶ Jmo. ibi ponit aliaꝫ distinctionẽ inter actiones reales ꝛ p̃sonales, vt ibi p eũ. Sed nõ recedo ab opin. gl. ꝛ Bar. ¶ † Qñ aũt tp̃s
7 in alijs materijs puta in dilatiõibus intelligat̃ in dubio vtile vel cõtinuũ. vide p Bal. in. l. annus. cũ ibi not. per gl. ff. de calum. ꝛ oĩno Bal. in. l. genero. ff. de his qui no. infa. ꝛ in. l. j. col. vlti. C. de dila. ꝛ eũdẽ in. l. siue pars. eo. ti. ꝛ Pau. de cast. cõsi. ccxciiij. ergo Paul. in antiquis vbi ponit intelle. d. l. annus. ꝛ. l. genero. Et qũo sumatur tp̃s vtile. no. Bal. in. d. l. fi. col. vlti. C. de tempo. in integ. resti. peten. Et dicit Pet. de ancha. in cle. j. de resti. in integ. q̃d in dubio oĩs dilatio intelligit̃ cõtinua nisi reperiatur cautum quod sit vtilis. ¶ Et quid i dilationibus ad probandum an tempus sit vtile vel cõtinuũ posuit Bal. in. l. si qñ. in. ij. q. ꝛ melius in. v. C. de testa. Ange. Bal. ꝛ Pau. de cast. in. l. j. ff. si quis cau. cũ concord. alleg. per Jas. in. d. §. rursus. colũ. xviij. in antiq. impres. ꝛ col. xiiij. in noua.

SVMMARIVM

1 Jurium incorporalium vcꝫ seruitutum duplex est species.
2 Lex vel statutum loquens de possessione aut possessore an extendat̃ ad quasi possessionem incorporalium.

1 Transeo ad secundã partez huius quarte partis
2 p̃cipalis † in qua videndũ est de prescriptione iurium incorporalium. vcꝫ seruitutũ quaruꝫ duplex est species realiũ ꝛ personalium. l. prima. cuꝫ ibi no. ff. de serui. titu. generali. in quibus proprie non cadit possessio. l. seruus. §. incorporales. ff. de acquir. rerum domi. ꝛ in. l. iij. in prin. ff. de aquir. posses. Sed quasi possidetur, vt ibi dicit gl. ꝛ in. l. ait pretor. §. itẽ ei. ff. qbus ex cau. ma io. no. Pan. in. c. fi. in princi. ij. col. de iu. ¶ Hinc solet dubitari
2 † vtrum lex vel statu. loquens de possessione, aut de possessore extendatur ad quasi possessionẽ incorporaliũ, quã. q. late examinat Aret. in rub. ff. de acqui. pos. col. vlti. ꝛ cõsi. xxx. viso themate. col. iij. vbi decidit q̃ statutũ disponens q̃ si quis possiderit aliquam rẽ p̃ sua per certuꝫ tempus eã prescribat extenditur ad prescriptionẽ seruitutis continue, ꝛ sic ad quasi possessionem, quod not.

SVMMARIVM

1 Seruitutes reales quomodo prescribantur.
2 Seruitus habens causam continuam quanto tempore prescribat̃. Et quid de habente causam discontinuam. 3.
4 Seruitus discontinua prescribitur longo tempore vbi probatur verus titulus habitus a tertio non dño qui seruitutem constituisset inter viuos vel in vltima voluntate.
Publiciana ꝛ prescribendi cõditio a pari procedunt affirmatiue.
5 Seruitus formata sine titulata prescribitur longo tempore.
6 Tempus. xl. anno. requiritur ad prescribendam seruitutem in predio ecclesie.
7 Jura spiritualia ꝛ spirituali annexa non prescribuntur minori tempore. xl. annorum.
8 Tempus aliquando maius aliquando minus requiritur in prescriptione seruitutis.
9 Seruitutez prescribere volens necesse hꝫ q̃d vltra tempus requisitum vsus fuerit iure seruitutis, etiam sciente ꝛ patiente aduersario. 12.
10 Bona fides requiritur in prescriptione seruitutis.
11 Bona fides quomodo probetur aut ex quibus presumat̃ in iuribus incorporalibus.
13 Probatio de scientia vel patientia aduersarij in prescriptione seruitutis quo casu requiratur. Et eius limitatio. 15.
14 Probato spatio tanti tempo. cu. ini. me. ꝛc. non est necesse probare scientiam vel patientiam illius contra quem prescribitur.
Seruitus quando dicatur formata.
16 Prescribendo seruitutem que specialiter requirantur.

Primo igitur quero, Circa istaz secundam partez quarte princi-
1 palis † qualiter ꝛ quomodo prescribantur seruitutes reales. ¶ Jstã materiaꝫ plene tradunt glos. ordi. ꝛ magistra. in. l. seruitutes. la grãde. in princi. ff. de serui. titu. generali. Bar. ꝛ oẽs scriben. precipue do. Floria. ꝛ Pau. de ca. col. pe. ꝛ vlti. gl. ꝛ doc. in. l. ij. C. de serui. ꝛ aqua. ꝛ Bar. post gl. in. l. j. §. deniqꝫ. ff. de aqua plu. arcen. ꝛ doc. oẽs in. §. eque. insti. de actio. vcꝫ Nico. de neapo. col. iiij. circa fi. ꝛ seq. qui format tres opp. ad probandũ q̃ seruitus non prescribatur ꝛ rñdet vt ibi per eũ in. iiij. v. ꝛ. vj. oppo. ꝛ Jo. fab. col. v. cuꝫ tribus seq. Areti. col. pe. ꝛ. vlti. Et late Panor. in. c. de quarta. col. pe. ꝛ vlti. ꝛ latius Feli. in tribus vlti. col. post Jnno. But. Jmo. ꝛ alios cano. d̃ prescrip. Anto. de but. in repet. c. peruenit. col. iiij. de cẽsi. vbi in. vj. col. taugit quantũ tempus requirat̃ de iure canonico ad prescriptionez seruitutum realiũ, ꝛ an quasi possessio causet prescriptionẽ in incorporalibus. ¶ Et hãc materiam diffuse tractat Pet. de ancha. in. c. sine possessione. col. vij. de regu. iur. in. vj. Et latius Cepo. in trac. serui. v̄b. predi. c. xix. ꝛ. xx. colligens oĩa reqsita ad prescriptionẽ seruitutis. not. Alex. q̃si. cviij. in cã ꝛ lite. ij. ꝛ. iij. col. ij. vol. Jn qbus locis gl. ꝛ doc. plene declarant qñ seruitus dicatur habere causam continuam vel quasi, aut discontinuam, presertim Barto. et Bal. in dicta. l. ij. col. ij. C. de serui. ꝛ aqua. ꝛ Bart. i. n. d. l. j. §. deniqꝫ. ff. de aqua plu. arcen. ꝛ Pet. de ancha. in. d. ca. sine possessiõe. col. vij. Feli. in. d. c. d̃. iiij. col. antepe. Cepo. in. d. c. col. j. ¶ Et hec in summa est cõis doctri. gl. ꝛ oim. antiquorũ. ꝛ moder
2 norũ ex mente iuriuꝫ collecta † q̃ seruitus habẽs cãm cõtinuã, q̃ ad eius vsum non requirit̃ semp factũ hois successiuũ ꝛ cõtinuũ q̃nis regratur a principio vt in seruitute aqueductus prescribitur decem annis inter p̃sentes, ꝛ viginti inter absentes exẽplo rerũ immobiliũ. l. ij. ꝛ ibi plene no. gl. ꝛ doc. C. de ser. ꝛ aqua. ꝛ. l. si qs diuturno. ff. si serui. vẽ. Jdẽ iuris est, si seruitus habeat cãm quasi q̃tinuã vt in seruitute stillicidij. l. foramẽ. ff. de serui. v̄b. predi. Si vero seruitus hꝫ cãm discõtinuã, q̃ ad eius vsũ semp requirit̃ factũ hois successiuũ vt in seruitute v ie ꝛ itineris non p̃scribitur nisi per tm̃ tp̃s cuius initij. memoria non extat. s̄m gl. ꝛ doctores in. d. l. seruitutes. ꝛ in. l. j. §. ff. de aqua pluuia arcen. per illos text.
¶ Et hec vera de iure ciuili. Sed de iure canonico s̄m do. Anto. in. d. c. p̃uenit. col. iiij. de censi. Si quis hꝫ titulũ seruitutis realis discõtinue vel talẽ scientiã sine credulitatẽ que iustificet possessionẽ seu quasi sufficiunt quadraginta anni. Alias requiritur tm̃ tp̃s cuius initij ꝛc. prout de iure ciuili, vt ibi latius p eũ, sed tunc inter priuatos sufficerent decẽ anni cõcurrente titu. vt. j. dicetur in. ij. fallen. Et rõnez quare seruitus discõtinua non prescribatur regulariter, nisi tanto tẽpore cuius initij ꝛc. assignat Pet. de ancha. in. d. c. sine possessiõe. col. vij. post Bar. in. l. iusto. §. non mutat. ff. de vsucap. ꝛ no. Bar. ꝛ docto. in. d. l. seruitutes la grande. Fallit hec vltima cõ
3 clusio in quatuor casibus. ¶ † Primo qñ qs allegaret titulũ seruitutis discõtinue ꝛ p̃baret de vsu vel quasi possessiõe seruitutis decẽ annorũ inter presentes vel viginti inter absentes sciente ꝛ patiente aduersario. Tũc. n. ex vsu tãti temporis p̃sumit̃ titulus allegatus q̃uis aliter non p̃bet̃. ꝛ isto casu seruitus discontinua prescribitur spatio lõgi tẽporis. ita firmat gl. ꝛ Bar. in. d. l. seruitutes. in glos. magna ad fi. ꝛ hec ẽ cõis opi. Cano. ꝛ legi. gl. vt ibi attestat̃ Pau. de cast. col. vlti. optime declarans, ꝛ Cepo. in. d. c. xx. col. pe. dicẽs q̃ opi. gl. est cõis, ꝛ q̃ eaꝫ semper obseruari vidit in practica. ꝛ Feli. in. d. c. d̃. iiij. col. pe. ꝛ s̄m istã cõem cõclusionẽ late consuluit Alexan. consi. lxix. circa primũ. col. ij. versi. preterea. v. volu. ꝛ pro eadẽ cõsuluit magnus praticus do. Jaco. de sancto Georgio preceptor meus, vt refert do. Lancel. deci. in. l. si certis annis. p̃pe fi. com. C. de pac. Hec fallentia venit restringenda, dummõ qs p̃bet se fuisse vsum seruitute ex illa causa allegata. vt pulchre p Alexã. prealleg. cõsi. cviij. in fi. ij. vol. Et pleue dixi. s. in. iij. parte prin. q. x. circa materiã. l. cũ de in reꝫ verso. de vsu. in. ij. limita. col. xij. ¶ Sit ergo cautus ille q est vsus aliquo iure seruitutis discõtinue vt semper alleget aliquẽ titulũ habilẽ ad cõstituendũ seruitutẽ sibi fuisse cõcessam, ꝛ p̃bet se vsũ fuisse illo iure seruitutis p decẽ annos inter presentes, ꝛ viginti inter absentes sciente ꝛ patiẽte aduersario, q̃ sic obtinebit. ¶ Sit etiam cautus in hoc, vt alleget se titulum habere ab aduersario siue ab eo qui possit seruitutẽ imponere rei, ꝛ sic a vero domino. Nec alleget se titulum habere ab aliquo tertio non domino, quia hoc sufficeret.
¶ Scientia. n. ꝛ patientia non dñi non faceret resultare presumptio

nē tituli in facto alieno, sed in facto proprio sic. Ita declarat Pau. de cast. in. d. l. seruitutes. col. vlti. ꝛ sequitur Cepo. in. d. c. xix. col. pe. tracta. serui. vrba. predi. ¶ † Secundo fallit predicta conclusio, quando quis probaret verū titulū habitū a tertio non dn̄o fundi, qui cōstituisset seruitutē inter viuos vel in vltima voluntate iuxta. §. fi. instit. de seruitu. Nam tunc seruitus lz discōtinua acquirit, ꝛ prescribitur longo tēpore cōcurrēte titulo ꝛ bona fide. Ita pulchre decidit Paul. de cast. in. d. l. seruitutes. in prin. circa fi. cōmē. ver. est ꝛ alius casus fallentie, per. l. fi. in fi. C. de prescrip. long. temp. ꝛ per text. in. l. si ego. §. j. ff. de publici. vbi dicitur q̄ publiciana datur pro seruitute cōstituta a non dn̄o ꝛ per patientiā tradita. Ergo tunc prescribitur cōi tēpore. Quia publiciana ꝛ prescribendi cōditio a pari procedunt affirmatiue. l. eum qui. in prin. ff. de publi. quod dicit Pau. esse singulare. ꝛ id q̄ habetur in. d. l. seruitutes. debet intelligi s̄m eum quando ille qui volebat prescribere seruitutē non habebat verū titulū a tertio. Refert ꝛ sequitur Cepo. in. d. c. xix. col. pe. circa fi. vers. tertius casus. ¶ Et addo q̄ ante eos ita determinauit Jo. fab. in. §. eque. col. v. insti. de actio. ¶ † Concludens q̄ seruitus formata siue titulata prescribitur lōgo tēpore mediante titulo exēplo imobilium. ꝛ intellige vt dixi de titulo habito a nō dn̄o. Non aūt a vero dn̄o, quia tunc nō esset opus prescriptione sed incōtinenti esset quesita seruitus. l. clauibus. ff. de cōtra. empt. ꝛ. l. sequitur. §. laua. ff. de vsucapio. ꝛ declarat Cepo. in. d. c. xix. col. fi. versi. ꝛ intellige. ꝛ. c. xx. circa. fi. ij. col.

6 ¶ † Tertio fallit predicta cōclusio in ecclesia. Quia ad prescribendā seruitutē in predio ecclesie ꝛ sic contra ecclesiā ēt si habeat causam continuā sempe requiritur tempus quadraginta annorū sicut in prescriptione dn̄i s̄m Inno. ꝛ cano. in. c. si diligenti. de prescri. ꝛ sequitur Pau. de cast. in. d. l. seruitutes. col. iij. ver. tertio requiritur. ¶ Si vero seruitus sit discontinua requirit tempus cuius initij ꝛc. prout in priuato quia non debet ecclesia in hoc eē deterioris cōditionis q̄ priuatus. Nam prescriptio quadragenaria fuit introducta in fauorē ecclesie eo casu quo minori tpe prescribitur contra priuatū. ꝛ sic non dz in eius odium retorqueri. Ita declarat Pau. in. d. c. de. iiij. col. iij. vers. ij. est dubium ꝛc. Et ibi alij sequuntur.

7 ¶ † Quarto fallit predicta cōclusio in iuribus spūalibus, quia datur regula q̄ oīa iura spiritualia vt ius eligendi ꝛ spiritualitati anexa vt ius patronatus. c. quanto. de iudi. non prescribuntur minori tēpore quadraginta anno. non attento an habeant cām continuā vel discōtinuam. p. d. c. de quarta. cum ibi plene no. de prescrip. Et faciunt no. in. c. cōsultationibus. de iurepatro. Istā regulā tradit Bald. in. l. ij. col. ij. ver. quero ergo. C. de serui. ꝛ aqua. Sequitur Areti.

8 in. §. eque. col. v. instit. de actio. ¶ † Primo ergo reqritur tēpus ad prescriptionē seruitutis aliquando maius, aliquando minus s̄m distinctionem predictam. ¶ † Secundo ad prescriptionē seruitutis inter alia

9 requisita que enumerat. Cepo. in. d. c. xx. post Pau. de cast. in. d. l. seruitutes. col. pe. in prin. requiritur vltra tempus q̄ volens prescribere fuerit vsus iure seruitutis. i. credens se vti iure suo, alias nunq̄ p̄scriberet. l. fi. vbi tex. no. ꝛ ibi no. Pau. de ca. ff. quēadmo. serui. amit. dicens q̄ non est necesse vt vtatur tanq̄ seruitute sibi debita, alias non acquirit seruitutem, ēt si vsus fuisset tanto tpe cuius initij ꝛc. ꝛ vltra Pau. de cast. ꝛ Cepo. adduco bonū tex. pro hoc in. l. j. §. Aristo. ibi. qui se putat suo iure vti. ff. de aqua quoti. ꝛ esti. ¶ Qualiter aūt probetur q̄ quis vsus fuerit iure seruitutis tradunt cano. maxime Imol. in. c. bone. el. ij. de postu. prela. ꝛ in. c. cū ecclesia sutrina, super gl. in verbo affuisse. de cau. pos. ꝛ proprie. Et no. plene Bar. in. l. j. §. hoc interdicto. col. ij. ver. venio ad sequentē glo. vsq̄ ad vers. vlterius q̄ro. ff. de iti. actuq̄ priua. quē sequit Paul. in. d. l. seruitutes. ꝛ alex. cōsi. l. ponderatis verbis. circa fi. ver. ꝛ predicta. iij. volu. ¶ † Tertio requiritur in prescriptione seruitutis bo-

10 na fides, vt no. gl. Bar. ꝛ docto. in. d. l. ij. C. de serui. ꝛ aqua. ꝛ in. d. l. seruitutes. la grāde. glo. ꝛ Bart. in. l. j. §. hoc interdicto. col. vlti. ff. de iti. actuq̄ priua. Panor. ꝛ cano. in. c. si diligenti. col. iiij. ver. venio. ad s̄m. vbi Feli. de p̄scrip. Nico. de neapo. in. §. eque. in. xj. q. ꝛ Jo. fab. col. v. vij. ꝛ. viij. insti. de acti. Et plene Cepo. in. d. c. xx. de serui. vrb. predi. col. j. Et cōiter cōcludunt Bart. ꝛ doc. s. ꝛ. I. allegati, q̄ in prescriptione seruitutis agens debet probare bonam fidem, quia habet iuris presumptiōem cōtra se, q̄ quelibet res presumitur libera nisi de seruitute probetur. l. latius. C. de serui. ꝛ aqua. Et firmat Areti. consi. xxx. viso themate col. ij.

11 ¶ † Et qualiter probetur, ꝛ ex quibus presumatur bona fides in istis iuribus incorporalibus tradunt docto. in locis prealleg. (Adde Bal. in repe. c. fi. col. xviij. C. de prescript. lon. tempo.) maxime Bar. in. d. §. hoc interdicto. col. vlti. post. gl. ꝛ Jo. fab. in. d. §. eque. col. vij. ꝛ. viij. vers. sed queritur. ꝛ versi. quis ergo erit modus. vbi no. dicit q̄ cōmunis in prescriptione rerū incorporalium sufficiat habere bonā fidem ab initio. l. j. §. ꝛ hoc tantummō. C. de vsu cap. transfor. Tn̄ in prescriptione seruitutis ꝛ in corporalium requiritur oī tempore. ¶ Ex quo infert q̄ si quis fuerit vsus seruitute vno vel pluribus annis bona fide ꝛ ante prescriptionem cōpletam superuenerit malafides, quia prohibitus fuit per dn̄m fundi seruientis non prescribit. l. ij. de serui. ꝛ aqua. ꝛ ibi Jo. fab. assignat rationem diuersitatis, q̄ maxime procedit de iure canonico s̄m q̄ i omni p̄scriptione requiritur bona fides cōtinuata vsq̄ ad completam prescriptionem. c. fi. cum ibi plene not. de prescriptio.

¶ Et in materia vide que latius no. doc. vbi. s. presertim. Pano. in. d. c. si deligēti. ꝛ Cepo. in. d. c. xxx. de serui. vrba. predio. per totam. j. col. vbi late tradit ex quibus presumatur bona fides in proposito ꝛ qualiter probetur. Et vltra eos late no. do. Anto. de but. in repeti. c. peruenit. col. vij. viij. ꝛ. ix. versi. circa tertiū. de censi. vbi cōcludit q̄ bona fides non presumitur in incorporalibus nisi probetur. ¶ Et circa modum probandi bonā fidem quando non adest titulus sequitur doctrinā Bar. in. d. l. j. §. hoc interdicto. ꝛ dicitur quis habere bonā fidē in istis incorporalibus s̄z eū quando credit se vti iure suo ꝛ ibi dicit q̄ debet allegari. De quo latius dicam in. l. celsus in. iij. parte. ff. de vsucap. ꝛ ante eum plene not. Pet. de ancha. in c. sine possessione. col. vj. de reg. iur. in. vj. qui etiam sequit Bart. in. d. l. j. §. hoc iterdicto. dicēs q̄ est defferētia in hoc iter corporalia in quibus regulariter presumitur bona fides ꝛ incorporalia, quia in ipsis regulariter presumatur mala fides eo quod iuris presumptio est in contrarium. vz q̄ quelibet res presumitur libera ꝛc. Nisi ille qui pretēdit sibi cōpetere seruitutē probet aliquid propter q̄ motus fuerit ad sic credendum, vbi latius per eum post Bar. vbi. s.

12 ¶ † Quarto requiritur in prescriptione seruitutis, q̄ quis probet se vsum fuisse seruitute sciente ꝛ patiente aduersario. l. ij. ꝛ ibi glos. Bar. ꝛ doc. C. de serui. ꝛ aqua. iuncta. l. quoties. la. ij. ff. de seruit. ti tu. generali. (Et no. q̄ in prescriptiōe seruitutis requiritur scientia eius qui posset cōstituere seruitutem in re. ꝛ ideo si possessio vacat, non requiritur scientia vel patientia alicuius in iuribus priuatorum, sed in iuribus ecclesiarum requiritur scientia custodis vel superioris ad quem spectat concessio iuris. Itē requiritur scientia omnium quando agitur de prescribendo seruitutem contra plures imo ignorantia vnius prodest omnibus eque possidentibus, nisi iura sint diuersa ꝛ non sufficit scientia possidentis vi, clam, vel precario, ꝛ sic iniusti possessoris, vide ad hec late Berthac. firma. in repertorio, in verbo, prescriptio. ij. col. j. versi. prescriptio. iuris.
¶ Et no. q̄ scientia ꝛ patientia cōductoris nō nocet dn̄o in prescribenda seruitute, vt pulchre per Pau. de de cast. cōsi. cclxvj. videtur q̄ nō possit. versi. non cōstat. in antiq.) Et in hoc differt prescriptio seruitutū a prescriptione rerū corporalium in qua non exigitur scientia aduersarij, sed procedit etiā contra ignorantem. l. fi. ver. nulla. C. de prescript. long. tempo. ꝛ ratio quare in prescribendis seruitutibus requiratur scientia ꝛ patientia aduersarij est, quia ad hoc vt prescribatur seruitus requiritur quasi possessio seruitutis. l. sine possessione. ff. de vsucap. que haberi nō pōt nisi mediante patientia aduersarij. d. l. pe. ff. de seruitutibus. Hec autem patientia esse non pōt nisi duobus cōcurrentibus, vz vsu seruitutis, ꝛ q̄ aduersarius sciat necessario, ergo requiritur scientia, quia quasi possessio in seruitutibus ꝛ in iuribus incorporalibus cōsistit in scientia ꝛ patientia aduersarij. Si ergo ignoret non procederet prescriptio, quasi possessione deficiente. d. l. sine possessione. ¶ Istā ratiōnē assignat Bar. in. l. ij. col. vltima versic. tu dicas. C. de serui. ꝛ aqua. ꝛ in. dicta. l. seruitutes. in fine prin. dicens. Sis cautus quod semper facias articulum de scientia, ꝛ patientia, ꝛ q̄ talis vsus est sciente ꝛ patiente aduersario, ꝛ ibi assignat aliam rōnem. ꝛ idem Barto. in. l. j. §. fi. ff. de aqua plu. arcend. Sequuntur Panormi. ꝛ Feli. in. d. c. de quarta. col. vlti. refert Jas. ꝛ declarat in. l. imperiū. col. xij. ff. de iurisdi. omnium iudic. ¶ Et vltra eus no. Jo. fab. in. §. eque. col. vj. versic. sed quero. institut. de actio. dicens q̄ prescriptio seruitutis incipit a die scientie, ꝛ q̄ in seruitute negatiua non incipit nisi a die prohibitionis vt no. gl. ꝛ doc. in. l. qui luminibus. ff. de ser. vrba. predi. ꝛ in. l. j. C. de serui. ꝛ aqua, ꝛ ibi ponit practicam probandi scientiā aduersarij. col. viij. ¶ Et a quo tempore currere incipiat prescriptio seruitutis latius declarat Panor. in. d. c. de quarta. col. pe. ver. venio ad primū post Inno. ¶ Et ad predicta vide domi. Anto. de butrio. in repe. c. peruenit. col. v. circa fi. de censi. ꝛ Bal. in repeti. l. fi. col. xiij. C. de prescrip. long. tempo. vbi ēt assignat rōnem quare requiratur scientia ꝛ patientia in prescriptione iuriū incorporalium ꝛ nō requirat in prescriptione rerum incorporalium.

13 ¶ † Primo singulariter limita hanc conclusionē vt procedat quando quis tolum probaret de vsu longi temporis decem vel viginti annorum. Secus si probaret de vsu. longissimi tēporis triginta vel quadraginta annorum. Tunc enim non requiritur q̄ probet de scientia ꝛ

ita ꝛ patientia aduersarij. q: sicut operatur titulus vt possit quis prescribere seruitutem aduersario ignorante vel non patiente. vt in proxima sequen. limit. dicetur. Ita etiam operatur longissimũ tempus q̃n titulus non interuenit. Ita singulariter decidit Pau. de ca. in. d. l. ij. in vlti. apostillatione. C. de serui. ꝛ aqua. dicens ꝙ scientia ꝛ patientia aduersarij non requiritur in prescriptione seruitutis longissimi temporis, sed sufficit solus vsus. In prescriptione vero longi temporis bene est necessaria scientia ꝛ patientia. ꝛ ita intelligit illum tex. ꝛ ad hoc alleg. Inn. in. c. bone. el. ij. de postu. prela. refert ꝛ sequitur Cepo. in. d. c. xx. col. in versi. quartum. in trac. serui. verba. predi. Sȝ Felin. in. c. de quarta. col. vlti. versi. duȝ subdit Abb. de prescrip. aliter refert dicens quod in prescriptione iurium incorporalium non requiritur scientia aduersarij q̃n ꝓbatur prescriptio tanti temporis cuius initij ꝛc. alleg. Paulũ de cast. in. d. l. ij. C. de serui. vbi dicit ꝙ sufficit longissimum tempus. vt. s. retuli, ꝛ sic ibi non dicit ad id ꝙ Feli. alleg. Sed bene hoc dicit Pau. in. d. l. seruitutes. la grande. col. vlti. circa princi. vbi refert Bart. sentire ɔ̃rium in. l. j. §. fi. ff. de aqua plu. arcen. quod dicit ipse Pau. esse verius. ꝛ transit cum Bar. ꝛ sic tenet oppositum eius. ad ꝙ alleg. Feli. ꝛ ibi assignat rationem. Et istam partem ꝙ requiratur probari de scientia ꝛ patientia partis ɔ̃ quam prescribitur in incorporalibus lȝ probetur de tanto tempore cuius initij ꝛc. tenet Alexan. consi. xvj. in causa, ꝛ lite. col. iiij. versi. posset etiam declinari. v. volu. referens Bar. ita tenere in. l. publicanus. §. fi. ff. de publi. ꝛ plures alios. ꝛ ibi limitat no. hoc procedere q̃n quis se fundat simpliciter ex prescriptione. Secus si fundaret se in consuetudine tanti temporis cuius initij ꝛc. q: tunc ꝫm eum non requiritur probari de scientia nec patientia aduersarij per tex. in. c. super quibusdam. §. preterea. cum ibi

14 not. de verb. sig. † Sed q̃cq̃d teneant prefacti docto. cõis opin. est ꝙ vbi probatur de spatio tanti temporis cuius initij ꝛc. non requiritur scientia eius cõtra quem prescribitur nec patientia. vt firmat Alex. sibi ɔ̃rius cõsi. vj. viso themate ꝛ dubijs. pe. col. j. vol. vbi attestatur ꝙ hec opi. est cõis. ꝛ do. Jas. in. l. imperium. col. ix. in fi. ꝛ latius. col. xi. versi. circa primum. ff. de iurisdi. omnium iudi. qui q̃ꝫ plures auctoritates adducunt. Hanc partem sequitur Feli. in. d. c. de quarta. col. vlti. ꝛ domi. Clau. aquen. in. l. more. col. iiij. ante fi. ff. de iurisdi. om. iudi. Conclude igitur ꝙ vbi probatur de tanto tempore cuius initij memoria non extat in ɔ̃rium non exigitur in ꝑscriptione seruitutuȝ ꝛ iuriȝ incorporalium probatio de scientia ꝛ patientia aduersarij. Alias vero sic q̃n probaretur de minori tempore quicquid tenuerit Pau. de cast. qui sibi fuit ɔ̃rius vt ex premis

15 sis patet. ¶ † Secundo limita predictam conclusionem que habet quod requiritur probari de scientia ꝛ patientia aduersarij in prescriptione seruitutum, vt non procedat q̃n quis haberet titulũ seruitutis a quodaȝ tertio non domino, qui putabatur dominus fundi, ꝛ constituit seruituteȝ in ipso fundo quem forte possidebat lȝ esset alienus, q: tunc non exigitur scientia ꝛ patientia domini. Sed prescribitur seruitus exemplo immobilium contra ignorantem. per text. in. l. fi. in fi. C. de prescrip. longi. tempo. Ita not. decidit Cyn. post Pet. in. d. l. ij. in. vij. q. C. de serui. refert ꝛ sequitur Paul. de cast. ibi in vltima apostil. tex. in fin. cõmen. ꝛ clarius in dicta. l. seruitutes. la grande. col. pe. versic. quarto queritur. dicens pro hoc esse text. not. in. l. si ergo. §. j. ff. de publi.

¶ Et hec est singularis limitatio ꝫm Pau. de cast. ad id quod cõmuniter dici solet ꝙ i iuribꝰ icorpora. nõ est dare quasi possessionẽ nisi per scientiam ꝛ patientiam aduersarij quod potest contingere in multis, vt in pascuis, aque ductibus, ꝛ in iurisdictiõibus, ꝛ in iure boscbandi de quibus quotidie oriunt̃ lites in partibus istis, ꝛ pauci sunt, qui ad hoc aduertant. Et communiter dicunt quod non potest prescribere q: non probauit de scientia ꝛ patientia aduersarij. Tu autem aduerte, an habeat titulũ, vel ne, ꝙ perpetuo tenemẽti. Hec sunt verba Pau. in. d. l. seruitutes. refert ꝛ seq̃t Cep. in. d. c. xx. col. ij. ꝛ Feli. in. d. c. de quarta. col. vltra quos addo Anto. de but. sic firmantem in repe. c. peruenit. col. v. circa finem. de censi. vbi dicit quod scientia ꝛ patientia exigitur in seruitute formanda. Sed in iam formata non. per text. in dicta. l. finali. C. de prescrip. long. temp.

¶ Et dicitur formata ꝫm Butriga. q̃n fuit mihi constituta ab aliquo quem puto dominum. Et sic dicit ipse q̃n quis habet titulum non exigitur scientia in prescriptione seruitutis.

16 ¶ † Quinto requiritur ad prescribendum seruitutem, quando est negatiua vt seruitus altius non tollendi prohibitio ꝛ a die prohibitionis incipit prescriptio. vt not. glos. ꝛ docto. in. l. qui luminibus. ff. de serui. vrba. predio. ꝛ in. l. prima. C. de ser. ꝛ aqua. ꝛ gloss. tertia in capit. Abbate de verbo. significatio. Cepo. in dicto. cap. xx. coll. iij. vltra medium.

SVMMARIVM

1 Titulus an sit necessarius ad prescriptionem seruitutis ꝛ iurium incorporalium. 2.

3 Prescriptio seruitutis personalis vel mixte non currit sine titulo et bon a fide.

4 Seruitus, vsus, ꝛ vsusfructus quadam ratione prescribuntur ad instar immobilium.

5 Prescriptio ex possessione ciuili sicut in re corporali in realibus seruitutibus non causatur.

6 Prescriptio longi temporis in seruitijs ꝛ prestationibus personalibus sufficit.

7 Prescriptio procedit in vsufructu formato, id est constituto ab eo qui putabatur dominus.

8 Longissimi temporis. xxx. annorum prescriptio currit contra ignorantem.

Secũdo principaliter quero Circa hanc

1 secundam partem quarte principalis † vtrum ad prescriptionem seruitutis ꝛ iurium incorporalium requiratur titulus. (Adde Bal. in. c. si diligenti. col. pe. de prescrip. vbi cõcludit ꝙ nõ in seruitutibus per. l. si quis diuturno. vbi tractatur de modico preiudicio, sed i iuribus incorporalibus iurisdictionũ que sunt magni ꝑiudicij prescribendis requiritur titulus excepta prescriptione centũ annorum vel cuius memoria non extat in ɔ̃riuȝ) Concludo ꝙ non regulariter. tex. est in. l. si quis diuturno. ꝛ ibi no. gl. ꝛ doc. ff. quẽad. serui. amit. gl. Bar. ꝛ oẽs in. d. l. seruitutes. la grande. in. d. l. ij. C. de serui. glo. in. l. j. §. fi. in verbo quãdiu. ff. de aqua plu. arcen. Bar. in. l. fi. ff. quẽad. serui. amit. Inno. in. c. si diligenti. de prescrip. ꝛ Cepo. in. d. c. xx. i trac. seruit. vrb. predio. col. ij. circa fi. versic. sed nunq̃d. Nec ẽt titulus debet de necessitate allegari ꝫm Inno. in. d. c. si diligenti. ꝛ sequitur Pau. de cast. in. d. l. seruitutes. circa med. versic.

2 dic ergo reprobata opi. Ange. tenentis ꝙ necessaria esset allegatio tituli lȝ nõ ꝓbati in ꝑscriptiõe seruitutis cõtinue, q: vt dicit Pau. si sic esset nulla foret specialitas iter seruitutẽ ɔ̃tinuã ꝛ discõtinuã an seruitus discõtinua ꝑscribit̃ spatio lõgi temp. cũ allegatiõe tituli. vt ibi vult gl. cõiter approbata. ꝛ dixi. s. refert ꝛ sequitur Cepo. in loco preallega. ¶ Et sic stat cõclusio ꝙ in prescriptione seruitutis cõtinue non requiritur titulus nec tituli allegatio. Et hanc cõclusionẽ vltra prefactos doc. firmant Nico. de neap. in. §. eque. col. vj. in. vj. ꝛ vij. q. ꝛ Jo. fab. col. vij. insti. de actio. ¶ Et duplex ratio redditur per doc. quare in prescriptione seruitutis ꝛ iuriũ incorporaliȝ de necessitate nõ requirat̃ titulus. ¶ Prima rõ est q: iste seruitutes reales queruntur rei. l. qui alieno. §. fi. ff. de neg. gest. cũ ɔcord. ibi signatis in gl. que res sibi nõ põt de titulo ꝓuidere cũ sit inanimata sed iura corporalia querunt̃ ꝑsone que sibi põt de titulo ꝓuidere.

¶ Secũda rõ est q: in corporalibus agitur de maiori ꝑiudicio. s. de acquisitione dñij. quã in corporalibus in q̃bus sola res afficit̃ ꝛ eius tñ ɔditio grauat̃. ¶ Ista fuit rõ Gy. in. c. possessor. col. iiij. de reg. iur. in. vj. q. quã seq̃t̃ Cy. in. l. ij. in. v. q. C. de serui. ꝛ Bart. in. d. l. seruitutes. circa pri. ver. quot sunt necessaria. Panor. i. c. de quarta. col. vlt. ꝛ ibi pulchre declarat Feli. col. pe. circa prin. de ꝑscrip.

¶ Ista ẽt est rõ ꝫm Gy. in. d. c. possessor. col. pe. quare in prescriptiõe seruitutis ꝑsonalis vt vsusfructus regrat̃ titulus, q: cũ vsusfructus sit pars dñij. l. iiij. ff. de vsufru. ꝛ per cõsequens in eo ꝑscribendo tractet̃ de magno ꝑiudicio. Ideo requirit̃ titulus ad ꝑscriptionem ipsius ꝛ alioꝝ iuriũ ꝑsonaliȝ. put requirit̃ in prescriptione reruȝ corporaliũ. ¶ Et has rões refert ꝛ approbat Cep. in. d. c. xx. col. ij. in fi. ꝛ seq. in tract. serui. vrba. predi. Et vltra eȝ do. Anto. de but. in repe. c. peruenit. col. iiij. ꝛ seq. de censi. ꝛ Pet. de ancha. in. c. sine possessiõe. col. vj. ꝛ vij. de regu. iur. in. vj. vbi plene declarant. ¶ Sed ɔ̃ fortiter arguitur ꝙ imo in prescribenda seruitute verus titulus requirat̃, q: ille q seruitutẽ prescribit hȝ ɔ̃ se dispositionẽ seu presumptionẽ iuris cõis q̃n ois res presumitur libera, nisi de seruitute ꝓbetur. l. altius. ꝛ. l. si in edibus. C. de serui. ꝛ aqua. ergo videt̃ ꝙ non solũ allegatio, sed ẽt tituli ꝓbatio sit necessaria. ar. c. j. de ꝑscri. in. vj. vbi dr̃ ꝙ q̃n ius cõe resistit ꝑscribẽdi vel presumptio iuris est ɔ̃ eũ, semp in prescriptione requirit̃ titulus vel tempus, cuius initij ꝛc. ¶ Istud ɔ̃riuȝ mouet Inno. in. d. c. si diligenti ꝛ soluit vt ibi ꝑ eũ. refert Pau. in. d. l. seruitutes. circa med. versi. dic ergo. ꝛ dat aliam solutionẽ. dicens. q. d. c. j. loquit̃ de prescriptionibus currentibus ɔ̃ ecclesiaȝ vel res ecclesie. Secus est ɔ̃ priuatum, que solutio non est vera. vt statim dicam, q̃uis Cepe. simpliciter referat ꝛ sequatur in. d. c. xx. col. iij. circa med. ¶ Unde ad

istud contrarium responde, vt plene dixi in.iij.parte princip.huius tracta.col.xxxij.versi.redeo nunc ad intellectum &c.& per Feli.in.d.c.si diligenti.vbi latissime explicat intellec.d.c.j.col.iiij.cum dua bus sequen.in.d.c.de quarta col.pe.circa prin.qui rñdet ꝙ non omnis presumptio facit quod sit opus titulo,sed dz esse vrgens,puta in seruitio graui,secus in leui vt ꝙ res presumatur libera. ¶ Cõmunis est solutio ꝙ tex.in.d.c.j.procedit vbi tractat̃ de magno ꝓiudicio,secus si de modico vt in acquisitione seruitutis,put dixi plenius vbi.s. ¶ Et vide Pet.de ancha.in.c.sine possessiõe.col.viij.de re.iur.in.vj.vbi hoc ɔ̃rium late deducit.& do. Anto.de but.in repe.c.peruenit.col.iiij.&.v.de censi.& iterum.col.xiij.circa fin.& xiiij.vbi etiam examinat aliud ɔ̃riũ.d.c.cum ecclia sutrina.de cau.pos.& ꝓprie.& cõcludit ꝙ in incorporalibus,vbi agit̃ de leui preiudicio patientia est loco tituli. secus si de magno.& iterũ.col.xiiij.circa fi.vbi reassumit intellec.d.l.si quis diuturno.

2 ¶ †Primo limita & restringe cõclusionem predictaz que hz ꝙ in prescriptione seruitutis non requiritur titulus vt procedat in prescribenda seruitute reali continua, quia tunc vt prescribatur spatio longi tempo.requirit̃ verus titulus vel saltẽ allegatio tituli vt dixi .s.in primo requisito circa fi. ¶ Secundo limita vt procedat vbi agitur de prescribendo ɔ̃ priuatũ,secus si agatur de prescribẽda seruitute in predio ecclesie,tunc.n.requiritur titulus ẽm Pau.de ca.in.d.l.seruitutes.circa mediũ versi.dic ergo. Et simpliciter sequit̃ Cepo.vbi.s.per tex.in.d.c.j.de prescrip.in.vj.Sed hoc non puto verũ,q2 non reperitur cautum,ꝙ aliud statutum sit in predio ecclesie ꝙ̃ in predio priuati ratione tituli.

¶ Bene verũ ꝙ est differentia quo ad tempus inter priuatũ & ecclesiã,q2 ɔ̃ ecclesiã requirit̃ tẽps quadraginta anno.in ꝓscribẽda seruite cnotinua. vbi ɔ̃ priuatũ sufficit longũ tempus.x.vel.xx. anno. vt dixi in.iij.fallentia prime conclusionis huius materie. ¶ Non ob.tex.in.d.c.j.q2 non ꝓcedit vbi tractatur de modico preiudicio, vt in prescriptione seruitutis ẽm cõez solutionez docto.vt mõ dixi ¶ Unde succedit regula ꝙ de iure canonico in omni prescriptiõe sufficit tẽpus.xl.ann.cuz bona fide absq3 titulo.c.de quarta.&.c.si diligenti.de prescrip. ¶ Et ita in terminis firmat Panor.in.d.c.de quarta.col.iiij.in prin.& in fi.cõmen.vbi cõcludit ꝙ leges ciuiles disponentes de prescriptione seruitutis & libertatis non sunt correcte per ius canonicũ nisi respectu ecclesie quo ad quadragenariã prescriptionẽ & respectu malefidei. Unde ẽm euz in foro ecclesiastico & in terris ecclesie predicta seruabunt̃ ad vnguẽ. ¶ Et sequitur alibi Cepo.sibi ɔ̃rius,vcz in.c.xxiiij.incip.decimo &c.col.ij.in fi.& seq.dicti trac.serui.vrb.predi.vbi referendo verba Panor.in.d.c.de quarta.ad fi.formaliter dicit qd̃ inter ius canonicuz & ciuile etiã quo ad ecclesiam nulla regulariter est differentia in materia prescriptionis,& maxime quantũ ad propositũ prescribende seruitutis, Q2 vtroq3 iure non currit ɔ̃ ecclesiam,nisi prescriptio quadragenaria.auc.quas actiones.C.de sac.san.eccle.&.d.c.de quarta.Sed in vno tm̃ regulariter est differentia.vt dicit ipse quantũ ad ꝓscriptionem niter ius canonicum & ciuile,q2 ius ciuile admittit prescriptionem cũ malafide.l.si qs emptoris.§.j.C.de ꝓscrip.xxx.ann. Quod ius canonicũ non admittit.c.fi.de prescrip. ¶ Et in hoc standuz est iuri canonico,q2 tractatur de materia peccati,vt ibi no.gl.& doct.

¶ Ideo cõcludit Cepo.cũ do.Abb.Panor.predicta oia seruanda esse tã de iure canonico ꝙ̃ ciuili,& taz in terris ecclesie ꝙ̃ imperii & ita tenendũ. ¶ Addo ꝙ opi.Panor.in.d.l.seruitutes.reprobat expresse Feli.ꝙ̃uis ꝓdicta non adducat in.c.si diligenti. col.iiij.de prescri.cõcludens ꝙ vbi agitur de ꝓscribenda seruitute ɔ̃ ecclesiam non requiritur titulus.& qd̃ tex.in.d.c.j.de prescri.locũ hz etiaz in

3 rebus laicorũ. ¶ †Tertio limita predictã cõclusionez vt ꝓcedat in prescriptione seruitutis realis. Secus est in prescriptione seruitutis personalis vel mixte,vt vsus & vsufructus,q2 in istis prescribendis requirit̃ titulus & bona fides ad instar immobilium,vt est casus no.in.l.fi.in fi.C.de prescrip.lon.tem.& in.l.si ego.§.j.ff.de publi.no.Cyn.in.c.possessor.col.pe.de regu.iur.in.vj.& Pan.in.c.de quarta.col.pe.de prescript. ¶ Et rõ est q2 in his tractatur de magno ꝓiudicio.ex quo vsufructus dr̃ pars dñij.l.iiij.ff.d vsufruc.l.recte dicimus.cuz gl.ff.de verbo.sig.Not.plene Bar.in.l.q vsumfructuz.ff.de verb.obli.Ideo,requirit titulus prout in prescriptiõe dominij. ¶ Istaz rõnez assignat Pau.de cast.in.d.l.seruitutes.in fi.in prin.dicens,ꝙ ideo vsufructus requirit titulũ q2 est pars dominij vt dictuz est.Sed seruitutes prediales continue,ideo non requirunt titulũ in prescriptione longi temporis q2 non sunt dominiũ, nec eius pars cum seruitus predialis sit quedã qualitas fundi.l.qd aliud sunt iura cum gl.ff.de verbo.signifi.& sic non dicitur tractari de magno preiudicio,sed de leui. ¶ Et hec rõ colligitur ex mente Bar.in.l.seruitutes la grande,vltra med.ff.de serui,ti.generali dũ assignat rationem,quare in prescriptione rerũ corporaliũ duo sunt necessaria,titulus & bona fides.sed in prescriptione reruz incorporalium vnum sufficit.s.bona fides.& eiusdez Barto.in.l.cũ de in rem verso.col.iij.versi.& ideo distingue.ff.de vsur.dum distinguit,an tractetur de magno vel modico preiudicio ad presumendũ titulũ.& in.l.j.§.deniq3.ff.de aqua plu.arcen.& plene dixi.s.in.x.qd̃ prime partis tertie principalis tractando materiam.d.l.cuz de in rem verso.

¶ Eandez rationem assignat do.Anto.de but.in repe.c.peruenit col.x.de censi.vbi generaliter tradit qñ in prescriptione requiratur titulus presertim circa iura incorporalia tam de iure ciuili ꝙ̃ canonico, & distinguit principaliter, an agatur de magno, vel modico preiudicio vt.s.& rationẽ istam dilatat.

¶ Et ante oẽs hec fuit ratio Cy.in proprijs terminis in.d.c.possessor.col.pe.versi.item nunquid in prescribendo vsumfructum,vbi in specie tractat de prescriptione vsufructus,& que requiantur,& plene no.Pet.ancha.in.c.sine possessione col.vj.&.vij.de reg.iur.in.vi.post Cyn.in.l.ij.in vlti.qõne.C.de ser.

4 ¶ †Secunda ratio,quare seruitus vsus & vsufructus prescribatur ad instar immobilium est,q2 cũ talis seruitus,v sus vel vsufructus debeatur persone censetur habere causam cõtinuã. Naz licet actus sint discõtinui,possunt talia iura personalia animo possideri & retineri,qui cõtinuus esse potest.Ideo ad instar rerum corporaliuz & immobilium longo tẽpore prescribuntur, in quibus ciuilis possessio, q̃ ꝓscriptionẽ causat,animo retinetur,& ad instar dominij. ¶ Ita no.declarat Bar.in.l.iusto.§.non mutat.ff.de vsucap.& Pau.in.d.l.seruitutes.in fi.princip.vbi dicunt idem esse in quasi possessione iurisdictionis,vel in iure exigendi vectigal.Q2 in his iuribus ꝓsonalibus quasi possessio retineretur animo,& dicunt̃ habere cãm quasi cõtinuaz.sequitur Cepo.in.c.xix.tracta.ser.vrba.predio.col.fina.

¶ Et vltra euz late no.Pet.de ancha.in.d.c.sine possessione.col.vj.&.vij.not.Bal.& Angel.in.l.fi.col.ij.C.de prescrip.lon.tẽpo.qui tenent cũ Bar.respectu vsufructus,sed quo ad iurisdictionez tenet ɔ̃ Bar.ꝙ non dicat̃ habere cãm cõtinuã.De quo per Alex.consil.xvj.in causa & lite.col.antepenulti.v.volumi.& latius dicetur in.j.parte quinte pricip.q.iij. ¶ Secus est in seruitute reali.que d̃betur fundo.l.qui alieno.§.fi.ff.de neg.gest.q2 fundus non hz animuz per quẽ possessio retineatur.Unde non põt dici seruitus cõtinua nisi sit vsus cõtinuus. ¶ Ita dicit Bart.in.l.j.in prin.col.iiij.versi.quero quid de possessione iuriuz realiuz.ff.de acqui.possessio. Cuz ergo in his ciuilis possessio non retineatur animo, prescribit ipse fundus.l.qui fundum.ff.quemad.serui.amit.& non persona.& sic nõ exigitur titulus,q2 non potuit fundus sibiỹpsi ꝓuidere de titulo vt dixi.s.circa princip.huius vltime questio.

5 ¶ Et† ideo in seruitutibus realibus nõ causatur prescriptio ex possessione ciuili sicut in re corporali.vt vult Bar.vbi.s.& clarius bal.in.§.si qs d manso.col.iiij.in tit.de ɔ̃tro.inuesti.ꝑ tex.in.l.qui fundũ.ff.queãd.serui.ami.& latius in sua repe.d.l.fi.C.de prescrip.lon.tẽp.col.pe.que ip̃rimi solet de ꝑ se vbi late examinat an sit dare ciuilẽ quasi possessionẽ in seruitutibus,& iuri.incorporalibus.& sequit̃ Bar.in.d.l.j.ff.de acqui.possessio.& ibi plene tractat de ꝓscriptione vsufructus.col.xv.&.xvj.& firmat predictaz cõclusionez ꝙ vsufructus prescribitur longo tem.per tex.in.d.l.fi.in fi. q2 dicitur habere cãm cõtinuã & vsufructuarius possidet ius vsufructus ciuiliter animo vt predixi.Stat igitur conclusio ꝙ vsus & vsufructus prescribitur spatio longi temporis cum titulo & bona fide ad instar immobiliuz.d.l.fi.in fi.C.de prescrip.longi temp.per quem dixit Bal.in.l.ij.col.ij.ver.quero ergo.C.de serui.& aqua.quod in iuribus ꝓsonalibus prescribendis non requiritur tempus cuius initij memoria non extat, sed sufficit illud tempus qd̃ requiritur in prescriptione rerum corporaliuz.Nec in tali prescriptione requiritur scientia & patientia aduersarij prout nec in ꝓscriptione immobilium.vt ibi probat̃.& hanc conclusionez firmat Aret.in.§.eque. col.pe.versi.quero quanto tempore.instit.de actio.& ante ipsum Nico.de neapo.in.vij.q.& Jo.fab.col.vij.licet Aret.non referat.

6 ¶ †Et dicit ibi Jo.fab.col.v.quod in seruitijs & prestationibus ꝓsonalibus sufficit prescriptio lon.tempo. per .l.libitus .C. de agri.& censi.lib.xj. ¶ Quod intellige mediante titulo & bona fide.prout in vsufruc.Sed sine titulo prescribuntur vsufructus & similia iura personalia concurrẽte bona fide spatio triginta anno.exemplo dominij.iuxta.l.si quis emptionis.§.j.C.de prescri.xxx. anno ¶ Ita decidit Cy.in.d.l.ij.in.vj.q.C.de serui.& sequũtur Bal.& Ange.in.d.l.[illegible].col.ij.C.de ꝓscri.long.temp. Pau.de cast.in.d.l.seruitutes.& Cepo.in.d.c.xix.col.fi.vbi plene declarat que sit differentia inter seruitutẽ predialem & personalem quo ad prescriptionem, et concludit quod concurrente titulo nulla est differentia, q2 ita prescribitur seruitus predialis discontinua cum titulo,sicut seruitus ꝓ

sonalis

sonalis, et titulus sufficit in utraque habitus a non domino cum possessione vel quasi lon. tempo. Sed ubi non intervenit titulus bene est differentia, quia servitus realis discõtinua regulariter non prescribitur, nisi per tm̃ tẽpus quod non extat memoria in contrarium. Sed in servitute personali sufficerent. xxx. anni. et sic longissimum tẽpus. ut no. Cy. in. d. l. ij. vj. q. ¶ Et intellige, ut dixi de titulo habito a non dño. Quia nõ esset opus prescriptione, si a vero dño titulus haberetur, sed statim servitus quesita vel usufructus quesitus esset. l. sequitur. §. lana. ff. de usucap. et declarat Cep. ubi. s. et in. d. c. xx. circa fi. ij. coll. ¶ De qua materia ultra prefatos docto. vide plenius quam alibi per do. Anto. de but. in repe. c. pervenit. col. ix. et. x. de fidei. ubi late tractat, qualiter, et quanto tẽpore prescribantur iura incorporalia personalia vel mixta. ut usus
7 usufructus et similia. † Et dat pulchrum intellectum ad tex. in. d. l. fin. in. fi. C. de prescri. lon. temp. dicens quod procedit in usufructu formato id est cõstituto ab eo qui putabatur dñs. Tũc. n. talis usufructus formatus sive titulatus prescribitur spatio lon. temp. cũ titulo et bonafide ad instar immobiliũ, non adhibita distinctione scientie vel ignorãtie, sed in usufructu formando, id est non titulato nec cõstituto, qui prescribitur annis triginta. ut vult Cy. ubi. s. bene exigitur scientia secundum But. ibi quod tñ non puto verũ per id quod no. Pau. de cast. in. l. ij. in ulti. apost. C. de servi. et aqua. ubi vult quod longissimũ tẽpus supplet defectum tituli, et operatur idẽ quod titulus in prescribenda servitute, ut nõ requiratur scientia et patientia. et sequitur Cepo. in. d. c. xx. col. ij. et iam dixi. s. Tum quia ex quo usufructus prescribitur ad instar immobilium vel longo tempore cũ titulo et bona fide. d. l. fi. in fi. et longissimo sine titulo cũ bona fide. d. l. si quis emptionis. §. j. ut vult Cy.
8 in. d. l. ij. in. vj. q. C. de servi. et dixi. s. Certũ est † quod prescriptio lõgissimi temporis triginta anno. currit contra ignorantem. l. sicut. C. de prescrip. xxx. anno. et ibi no. Bal. in specie, salva tñ restitutione in integrum ut dicetur. i. in. q. xxix. ¶ Sed solet dubitari pro intellec. tex. in. d. l. fi. in fi. C. de prescrip. long. temp. utrũ loquatur de prescriptiõe usufructus extinctiva vel acquisitiva. Bar. in. d. l. iusto. §. non mutat. et i. l. ij. §. ex contrario. ff. de acqui. pos. tenet quod loquatur de prescriptione acquisitiva. Et hec est cõis opi. ut ibi attestatur Jas. col. ij. circa fina. et seq. ver. circa secundam conclusionem. ubi hoc dubium late examinat post Areti. vario modo ponderans illum text.

SVMMARIVM

1 Servitus iuris pascendi maxime per universitatem qualiter et quãto tempore prescribatur.
2 Universitati qualiter acquiratur possessio.

Tertio principaliter quero

1 In specie circa hãc materiam prescriptionis servitutũ. † Qualiter et quanto tempore prescribatur servitus iuris pascendi maxime per universitatem et qualiter acquiratur quasi possessio talis servitutis seu iuris pascendi universitatis. ¶ Istã qõ. quotidianã pulchre examinat Cepo. in trac. servi. rusti. pred. sub rub. de ser. iur. pascen. col. vij. et. viij. ubi singulariter loqui
2 tur. Hic ut ibi per eũ. ¶ † Et qualiter possessio acquiratur universitati. et que requirantur ultra ibi no. vide eleganter per Bal. cõsi. ccclxx. premittendũ est. ij. vol. et per Pet. phil. corne. cõsi. xlvj. in causa vertente inter universitatem castri. iiij. coll. iij. volu. et eundem Corne. cõsi. cxlviij. viso quodam protocollo. ulti. col. j. vol. et Cuma. cõsil. clviij. visis instrumento. col. ij. circa fi. et seq. et pulchra verba bal. post glo. in. l. sicut. in fi. ff. quod cu. univer. no. que refert et sequitur Frã. cur. consi. lxxvj. super motivis. col. fin. post med.

SVMMARIVM

1 Servitus aqueductus seu aqueducende quanto tempore prescribatur.
2 Ius ducendi aquã per locum publicum est de reservatis principi.
3 Aqueductus prescriptio inducitur per fluxũ aque per se decurrentis.
4 Aqueductus seu eius servitus quanto tempore amittatur.

Quarto quero

1 † Quãto tempore prescribatur servitus aqueducte seu ius aqueducende. (Adde Bal. in repeti. l. fi. col. xix. C. de prescrip. lon. temporis.) In hac qõne cõcludo quod si aqua sit privata et ducatur ex privato seu per locũ privatum iure servitutis prescribitur spatio longi temp. absque titulo cũ bona fide, quia dicitur habere cãm cõtinuã. l. ij. et ibi plene not. gl. et docto. C. de servitu. et aqua. et. l. si quis diuturno. ff. si servi. vend. ¶ Si vero aqua sit publica, et ducatur ex publico, requiritur tm̃ tẽpus, cuius initij memoria non extet in contrarium. Casus est no. in. l. usum aque. C. de aquedu. lib. xj. et ibi no. Bar. et in. l. diligenter. eod. titu. ¶ Itẽ ius aque ducẽde acquiritur cõsuetudine. ut. l. j. §. denique. et ibi gl. et doc. ff. de aqua plu. ar. ¶ Istã doctrinã tradit Cep. in trac. servi. rusti. predi. sub rubrica de servi. aquedu. in. iiij. q. princ. col. vij. et plenius col. xxij. ver. quot aũt. ubi ponit oia requisita ad istã prescriptionẽ. Hic ut ibi per eũ. Qui et ponit quod si servitus aqueductus non habeat cãm cõtinuam, quia aqua non ducitur quotidie, nec duci potest sed per intervalla. Cõcludẽs quod tũc requiritur tm̃ tẽpus cuius initij etc. prout in alia servitute discõtinua, nisi allegetur titulus presumptus ex cursu et patiẽtia longi temp. ut dixi. s. in. j. q. huius partis et materie. ¶ Idẽ est, si agatur de prescribendo iure ducendi aquã per locũ publicũ, sicut si aqua ducatur ex publico quia utroque casu requiritur tm̃ tẽpus, cuius initij etc. ut cõsuluit Aret. cõsi. xxx. viso themate. col. ij. versi.
2 sed quia forte ibi cõcludit † quod cũ ius ducendi aquã per locũ publicum sit de reservatis principi. ut. l. si in publico. §. fi. ff. de aqua plu. arcen. No. plene Bar. in. l. quominus. in. xiij. q. ff. de flumi. Ideo non prescribitur nisi spatio tanti tẽporis cuius initij memoria non extat. et de hoc est casus secundum eum in. l. hoc iure. §. ductus aque. ff. de aqua quoti. et esti. iuncta. l. permittitur. eo. tit. et declarat gl. in. d. l. ij. C. de servi. et aqua. Et late disputat Bar. in. d. l. quominus. in. ij. qõ. ¶ Et hanc cõclusionẽ confirmat Aret. per regulã que habet quod reservata soli principi in signũ privilegij non prescribũtur nisi spatio predicti temporis. c. super quibusdã. §. preterea. de verb. sig. et plene declarat Manor. in. c. cũ nobis. col. pe. et fi. de prescrip. No. Bar. in. l. si publicanus. §. fi. ff. de publi. et plenius Bald. in. c. j. col. ij. que sunt rega. et plene dicetur in. j. parte quinte prin. q. iij. ¶ † Et nota quod prescrip
3 tio aqueductus inducitur per fluxũ aque per se decurrentis. ut est casus nor. in. l. qui fundũ. ff. quẽad. servi. amit. et in. l. j. §. quesitũ. ff. de aqua quoti. et esti. No. Cep. in trac. servi. rusti. pdi. sub rub. servi aqueduc. col. viij. Qd̃ ẽ verũ si aqua a principio fuit ducta iure servitutis. si aũt aqua labatur vel ducatur iure facultatis nunquam prescribitur et per mille annos, ut plene per Cepo. in loco preallegato. col. xxj. et xxij. ubi late declarat qñ dicatur aquã discurrisse iure facultatis, et non iure servitutis, et dicit quod qñ aqua per seipsam fluit seu discurrit nec intervenit aliquis hominis usus vel factũ. Puta quia per venas subterraneas aqua de fundo superiore discurrit ad fundũ meũ inferiorem. Nam tunc fuisse ducta, vel cõpetere ius facultatis, et hoc casu si duceretur et per mille annos, non diceretur mihi seu fundo meo acquisita aliqua servitus, quia aqua per se fluens non põt inducere prescriptionẽ seu cõsuetudinẽ cũ in prescriptione seu cõsuetudine requiratur quod interveniat aliquis actus hois. Quo principato, sufficit aquam per se fluere. d. l. si fundũ. ut elegãter dicit Bal. in. c. j. §. si quis de mãso. col. iij. in ti. de controver. investitu. (Adde quod illũ tex. pulchre declarat Pau. de cast. in. l. si edes. §. libertas. ff. de ser. urbi. predi. et dicam in seq. mẽbro prescriptionis libertatis. in. iij. q.) Et sequitur Cepo. ubi. s. ¶ Qñ aũt dicatur quis esse in possessione aque ducende.
4 vide per Cepo. in loco preallegato. coll. xxj. ¶ † Quãto aũt tempore amittatur servitus seu eius aqueductus, et sic prescribatur extinctive. no. plene Bar. in. l. quominus. col. antepenulti. ff. de flumi.

SVMMARIVM

1 Ius lignandi seu boscandi quanto tempore acquiratur.
2 Allegatio tituli ex longo tempore non valet nisi probetur usus iuris.

Quinto quero

1 † Quãto tempore acquiratur seu prescribatur ius lignandi seu boscandi. Istã q. late examinat do. Pet. phil. corne. cõsi. ccxciiij. multa in mediũ. viij. ix. x. et. xj. col. iij. vol. ubi. in. x. col. ver. est insuper advertendũ, concludit quod non prescribatur nisi spatio tanti temporis, cuius initij memoria non extat, quia habere dicitur causam discontinuã. et † quod ubi quis se
2 fundat ex longo tempore allegatione tituli non valet nisi probet quod fuerit usus illo iure lignandi vel pasturandi cõmuni vel cõmune representantibus scientibus et patientibus etc. ut ibi latius per eum.

SVMMARIVM

1 Servitus persone an possit prescribi.
2 Liber homo quod non possit prescribi quomodo intelligatur.
3 Prescriptio. l. cum de in rem verso. non habet locum in servitute liberi hominis.
4 Liber homo possideri non potest ergo nec prescribi.
5 Homagium ad hoc ut probetur que requirantur.

Sexto principaliter quero

1 † postquam visum est de

prescriptione seruitutũ que concernunt res, an possit prescribi serui⸗tus persone. Puta ꝙ qs sit homo meus. do. Pet. Jacobi in sum. seu practica sua in forma libelli de pindiciali in rem actione. col. ij. determinat, ꝙ ex prescriptione alicuius tpis non pōt acquiri. ꝙ qs sit homo meus et per tm̃ tps, cuius initij memoria non extat, per. l. cũ satis. §. cũ aũt. C. de agri. ⁊ censi. ⁊. l. eũ qui. C. de fun. rei priua. li. xi. Pro qua cōclusione vltra eũ facit tex. in. l. vsucapionē. ff. de vsu ca. vbi dr̄ ꝙ liber homo vsucapi non pōt. ⁊ in. l. fi. C. de pscrip. lon. tpis que pro liber. ⁊c. vbi vr̄ casus iuncta gl. ¶ Sed ꝯtrarium late deci dit do. Jac. de san. Geor. in suo trac. ꝺ homag. col. iiij. vltra med. ⁊ seq. lʒ de predicta decisione do. Pet. mentionē non faciat vbi con cludit ꝙ si de homagio antiquo non apparet aliqḋ instrumentum, ⁊ testes deficiũt. Sʒ allegat̃ cōsuetudo seu vsus cũ lapsu tpis. Puta ꝙ talis res ab antiquo cōsueuit teneri sub homagio talis dñi, vel quod talis. Puta Petrus ⁊ sui descendentes ab antiquo reputati fuerunt semp homines talis dñi. Tunc est aduertendũ ſm eum. ꝙ aut allegat̃ tēpus cuius initij memoria nō extat in ꝯtrariũ. ⁊ tunc facta ꝓbatione de tāto tēpore, erit sufficienter probatũ homagiũ, q꞉ tale tēpus hʒ vim tituli seu priuilegij. l. hoc iure. §. ductus aque. ff. de aqua quoti. ⁊ esti. ⁊. c. super quibusdam. §. preterea. de verbo. signifi. ¶ Aut allegat̃ tēpus solũ. xxx. vel. xl. anno. ꝙ talis tanq̃ hō meus prestitit mihi seruitia. ⁊ tunc facta ꝓbatione de tanto tēpore vr̄ esse sufficienter ꝓbatũ homagiũ. l. cũ satis. §. cũ aũt. C. de agri. ⁊ cēsi. li. xj. ⁊. l. eũ qui. C. de fun. rei priua. ⁊. l. iubemus. C. de fund. reipu. eo. li. xj. facit ſm eũ regula. l. sicut. ⁊. l. oēs. C. de prescrip. xxx. ver. xl. anno. ⁊ habet̃ per Spec. in tit. de feudis. §. qm̃ sup homagijs ver. iij. queritur. Nã ⁊ tanto tpe acquirit̃ ius vasalliticũ. c. si qs p. xxx. in tit. si de fend. fuer. ꝯtro. ¶ Subdit prefatus doctor hec verba. Estote tñ cauti in practica, q꞉ non sufficeret articulare vel probare ꝙ talis p. xxx. vl. xl. annos prestitit mihi seruitia. Sʒ oportet articu lare ⁊ ꝓbare ꝙ illa seruitia mihi prestitit tanq̃ hō meus rōne homa gij vel rōne feudi. Alioquin non esset ꝯcludens ꝓbatio. Q꞉ potuis set mihi pstare tanq̃ amicus, facit optime ꝙ no. Inn. in. c. cũ eccle sia. de cā poss. ⁊ propri. ¶ Aut allegatur minus tēpus puta. x. vel. xx. an. ⁊ dubitat̃ an ꝓbato tāto tēpore dicat̃ sufficiēter ꝓbatũ homa giũ. ⁊ in hoc prefatus doc. refert varias opi. Nã gl. in. d. l. cũ de in rem verso. in gl. magna. in fi. sub dubio tñ forte. ff. de vsur. dicit quod istud tēpus. x. an. sufficit dũmō alleget̃ titulus homagij. Et ad ꝓbā dũ ipsuʒ homagiũ inducat̃ tēpus. x. ann. q꞉ ꝓbato tāto tempore psu mit̃ titulus allegatus p illã. l. cũ de in rē verso. Sed vt ipse refert gl. tenuit ꝯtrariuʒ in. l. ij. C. de inge. manu. ⁊ Cy. in. l. si certis annis. in. ix. q. C. de pac. dicit ꝙ ista gl. vlti. est verior. Bar. aũt. in. d. l. cũ de in reʒ verso. in vlti. q. tʒ gl. ibi. Qḋ sufficiat tēpus. x. anno. per. l. so⸗ lent. in fi. ff. de offi. procō. ⁊ lega. ⁊ faciunt ſm eũ no. p Bar. in. l. li⸗ tibus. C. de agri. ⁊ censi. ⁊ p Bal. in. l. j. circa. iij. col. ver. pone ego tanq̃ vasallus. C. de fideicōmis. ⁊ tandē cōcludit prefatus doctor qḋ cōsulendo teneret opi. Bar. attento ꝙ gl. in. d. l. cũ de in reʒ verso. idē tʒ. Naʒ ex quo per decē annos prestitit mihi seruitia tanq̃ ho⸗ mo meus ego cōstituor in quasi possessione illius homagij, ⁊ illa p⸗ sumptio fundat intentioneʒ mei agentis, nisi reus conuentus ꝓbet se liberũ hominez. l. circa. ff. de ꝓbatio. ⁊. l. moneor. ff. ꝺ ser. expor. facit ꝙ habetur in. c. querelaʒ. de electio. Ita cōcludit do. Jaco. vbi. s. ¶ Addo circa hoc vltimũ. quod ꝯtrariuʒ tenuit Bar. in. d. l. solēt. §. j. in fi. cōmen. ⁊ in. d. l. litibus. vcʒ quod requirantur triginta an⸗ ni ad prescribendũ homagium, q꞉ hic tractatur de mutatione status ⁊ per cōsequens de magno preiudicio. ¶ Et hec est cōis opi. vt cō

2 clusi in. ij. parte principali. col. xvj. versi. ⁊. j. ¶ † Non ob. ꝙ liber homo prescribi non possit. d. l. vsucapionē. et q̃uis longinquitate tē poris, vt dicit tex. in. d. l. fi. C. de prescrip. que pro libe. ¶ Ad hoc. n. rñdeo quod verũ est rōne totalis seruitutis. vt in totũ amittat li⸗ bertatem ⁊ fiat seruus, secus rōne homagij. quia hō ligius non est seruus, sed dicitur liber homo ⁊ ingenuus ⁊ pōt testari de bonis ꝓ prijs nisi aliter se habeat consuetudo. vt pulchre no. Bal. in. l. j. C. de decre. decurio. lib. xj. codicis, allegans ad hoc. gl. singu. ſm eũ insti. de iure pso. Et hoc dicit esse bene notandũ, sic poterit prescribi homagiuʒ, sed non libertas liberi hominis, q꞉ liber homo nulla tem poris longinquitate prescribitur, vt efficiatur seruus. d. l. fina. C. de prescrip. longi temporis, que pro liber. etiam per mille annos secun dum gl. in. l. ingenuum. C. de inge. manu. ¶ Et late firmat Salice.

3 in. d. l. fina. concludens per plura circa fin. † qḋ presumptio. l. cum de in rem verso. non habet locum in seruitute liberi hominis, vt ibi latius per eum. ⁊ not. optime Bald. in. l. j. paulo ante finem. C. ne rei domi. vel templo. vbi assignat rationem, q꞉ prescriptio sine pos⸗

4 sessione non procedit. ¶ † Sed liber homo possideri non potest. l. liber homo. ff. de acquiren. reruʒ domi. Ergo nec prescribi, ⁊ sequi tur Joan. de pla. in. l. si qs decurio. la. iij. ad fi. cōmenti. C. de decur. lib. x. Adde vltra predicta ꝙ aliquis non potest prescribi in mona⸗ chum in seruũ q꞉ nec possideri Bald. in. c. si diligenti. circa fi. pe. coll. an possit prescribi homagium. et istam. q. late tractat Specu. in titu. de feu. §. qm̃ super homagijs. col. ij. ⁊. iij. in. q. vbi format qḋ nem vtrũ temporis longinquitate quis hō alterius efficiatur, puta recipiendo ab alio per triginta annos seruitia per an. xxx. prestari solita. vbi fortiter arguit ad partes. ⁊ tandē cōcludit ſm Martinũ de fano. qḋ si ad probādũ homagiũ sola tēporis longinquitas indu citur, aut inducitur tēpus. xxx. vel. xl. ann. ⁊ eo casu sufficit dumtñ tanq̃ ab homine meo ⁊ non tanq̃ ab amico seruitia receperim.

8 ¶ † Verũtamen ad probandũ homagiũ nō sufficit ꝓbare tanto tē⸗ pore fuisse prestita, nisi probetur ꝓ homagio prestita fuisse per iura ibi per euʒ allegata, ⁊ rō quare homagiũ prescribat̃. xxx. ann. est ſm Spec. q꞉ lʒ hō vel vasallus non seruiat cōtinue seruit tñ quasi con⸗ tinue. Ex quo. n. hō legitimus semel prestitit debita seruitia, quia in ea causa esse videt̃, vt qñcũq; requiratur debeat seruire ⁊ sic quasi continuaʒ causam hʒ vnde prescribi potest, si aũt inducitur tēpus. x. vel. xx. an. ad ꝓbationeʒ homagij. hoc non sufficit, q꞉ talis prescrip⸗ tio sine titulo non procedit qui non pōt haberi in homine libero, q꞉ eius nullum est cōmerciuʒ. subdit Spec. si tñ aliquis per. x. vel. xx. ann. prestitit mihi seruitia tanq̃ homo ligius possum allegare cau⸗ sam interuenisse. dicendo, tu es homo meus, ⁊ per stipulationē pro misisti mihi seruitia facere que homines ligij dominis suis facere debent ⁊ ꝙ ita fuerit probo ex tempore, q꞉ non est verisimile quod tanto tempore prestitisses, nisi causa homagij interuenisset. ⁊ ita ex cursu temporis presumetur cause presumptio.

SVMMARIVM

1 Actioni confessorie, ⁊ negatorie quanto tempore prescribatur.
2 Negatoria que competit pro tuenda libertate necessario extinguit̃ per prescriptionem seruitutis.
3 Confessoria quomodo ⁊ quo tempore prescribatur.

1 **Septimo quero** † quanto tempore prescribatur ac tioni confessorie ⁊ negatorie que competunt pro seruitute, ⁊ libertate. Hic vt plene habetur per glo. ⁊ docto. in. l. corruptionem. C. de vsufruc. ⁊ in. l. j. §. ad hoc. C. de an⸗ nali exceptio. vbi etiam traditur quanto tempore amittatur actio personalis competens pro seruitute constituenda, ⁊ per glo. Bar. Paul. de cast. ⁊ alios in. l. ij. super verbo quesiti. C. de ser. ⁊ aqua. Et veritas videtur ꝙ duret negatoria, donec seruitus sit legitime p

2 scripta, q꞉ † per prescriptionem seruitutis necessario extinguitur negatoria que competit pro tuenda libertate.

¶ Et de prescriptione confessorie ⁊ actionis personalis competen tis pro seruitute constituenda not. Jas. in. §. eque. colum. vj. ⁊. vij. in antiqua impres. ⁊. v. ⁊. vj. in noua. insti. de actio. ⁊ ibi Nico. de

3 neapo. in. ix. q. concludens, † ꝙ confessoria prescribitur decem an⸗ nis inter presentes ⁊ viginti inter absentes ab habente bonamfideʒ, post glo. in. d. §. ad hec. Et eaʒ opi. tenet Butr. in repe. c. perueni col. xxvj. de censi. Et de prescriptione negatorie tangit Nic. de nea po. in dicto. §. eque col. vij. circa finē. versicu. vlterius quero. vbi plura adducit.

SVMMARIVM

1 Quasi posses. iurium incorporalium qualiter acquiratur.
2 Seruitutis prescriptio non potest per ciuilem possessionem cau⸗ sari.

1 **Octauo iuxta premissa** quero † qualiter ac quiratur quasi pos sessio iurium incorporalium que necessario requiratur ad illorum prescriptionem sicut possessio in corporalibus. ca. fine possessione. ⁊ ibi in specie declarat Dyn. col. prima de regu. iur. in. vj. Istam materiam plene tradit Barto. in. l. j. §. hoc interdicto. col. ij. versi. secundo not. ff. de iti. actuq; priua. Bald. in. l. ij. coll. vj. C. de serui. ⁊ aqua. vbi etiam tractat qualiter perdatur ista quasi possessio. Et de hac materia late no. Inno. But. Panor. Cano. in. c. cum eccle sia sutrina. de causa pos. ⁊ proprie. Inno. ⁊ Cano. in. c. bone. el. ij. de postu. prelato. vbi tangũt in specie qualiter acquirat̃ quasi possessio iuris eligendi. not. Areti. in. §. eque. colum. penul. institu. de ac⸗ tio. et diffuse Cepo. in tracta. seruitu. vrba. predio. c. xx. colum. iij. versicu. quintum ⁊c. et vide bonum text. in. c. j. §. si vero in illis ver⸗ bis duabus seu tribus acceptationibus getis quasi possideat iu⸗

tu.quid sit inuesti.ꝛ ibi no. Bal.ꝛ.d. Prepo. ¶ Et vltra predictos plene no. Pe.de ancha.in.c.sine possessione.colū.vj.ꝛ.vij.de reg.iu.in.vj.vbi late scribit qualiter acquirat̄ quasi possessio iuriū incorporalium ꝛ an seruitutibus ꝛ iuribus incorporalibus prescriptio procedat ex quasi possessione ciuili ꝛ naturali de quo per Bald.in.§.si
2 quis de manso.in titu.si de feu.fue.controuer.qui dicit † ꝙ prescriptio seruitutis non causatur per possessionem ciuilez prout in re corporali sed ex naturali,quia fundus ipse prescribit qui non hꝫ aiūm l.qui fundū.ff.queadmo.serui.amit. De cuius.l.intelle.vide in.iij.q.partis proxime sequētis,ꝛ de hoc latius notat ipse Bal.in repe.l.fi.col.xv.ꝛ.xvj..C.de prescrip.longi temporis vbi late examinat an in seruitutibus ꝛ incorporalibus sit dare ciuilez quasi possessionē ex qua pscriptio causet̄ ꝛ refert varias opi.dic vt ibi. ¶ Et qualiter acquiratur quasi possessio seruitutis in seruitutibus tā affirmatiuis quā negatiuis,maxie aqueductus ꝛ iuris eligēdi,ꝛ notat plene idē Bal.in repe.d.l.fi.col.xvij.ver.venio ad questiones. ¶ Et quid operetur quasi possessio seruitutis vide ibi per eū.col.xviij.

¶ Et per hoc remanet expedita secunda pars huius quarte partis principalis in qua non impertinenter tractari potuisset de pscriptione aliorum iurium incorporalium vt iure dictionis iure patronatus iuris eligendi ꝛ similiū. Sed reseruo de istis ꝯgruentius per tractandum in quinta parte principali eius tractatus in qua sigillatim informabo questiones in specie.

SVMMARIVM

1 Prescribere libertatem est occidere seruitutem.

1 Postquam supra late vidimus de prescriptione seruitutis,sequitur videre de eius ꝯrio vcꝫ de prescriptione libertatis. † Prescriptio enim libertatis est occidere seruitutem secundum glo.ꝛ Bar.in.l.si edes.§.libertas.ff.de serui.vrb.predio.ꝛ sic capio tertiam partem huius quarte principalis.

SVMMARIVM

1 Libertas seruitutis qualiter ꝛ quanto tempore prescribatur.
2 Seruitus rustica aut vrbana quomodo amittatur.
3 Seruitus naturaliter discontinua licet non prescribat̄ nisi tanto tpe cuius ini.ꝛc.tñ amitti potest ꝛ libertas talis seruitutis prescribi.

1 Et primo † quero qualiter prescribatur libertas seruitutis ꝛ quanto tpe. (De prescriptione seruitutis ꝛ libertatis,ꝛ quare in acquirenda seruitute discontinua requiratur tempus cuius initij ꝛc.ꝛ in pdenda sufficiant.x.vel.xx.anni.vide per Bal.in repe.l.fi.col.fi.C.de prescrip.lon.temp. Dic ꝙ aut agitur de seruitute ꝯstituenda seu formanda,ꝛ tunc quia pro ipsa cōpetit actio personalis,non potest amitti anteꝗ̄ sit ꝯstituta,nec prescribitur huic actioni personali minori spatio.xxx.annoꝝ ſm metaz actionum personalium vt est tex.cum glo.in.l.si partem.io princ.ff.quemadmo.serui.amit.ꝛ plene no.gl.ꝛ doct.in.l.corruptionem.C.de vsufruc.bene facit.l.itinere iuncta gl.ff.de serui.rusti.predi ꝛ tex.in.l.si titio vsusfructus.in prin.ff.de condi.ꝛ demonstra.vbi dicitur ꝙ non potest desinere,quod non incepit,ꝛ tex.in.c.ad dissoluēdum cum glo.in verbo,accusari,de despon.impube.que adducit multa similia ꝛ ita declarat do.Anto.de bu.in repe.c.peruenit.colū.xvij.de censi. ¶ Aut vero agitur de tollenda seruitute iam constituta,ꝛ tunc aut seruitus hꝫ causam ꝯtinuam.i.in proposito,quia quis quotidie vti possit sine alternis diebus aut noctibus ex forma ꝯstitutionis,qꝛ non hꝫ internalla annorum mensium vel hebdomadarum,lꝫ habeat internalla dierum vel horarum ꝛ sui natura sit discontinua,vt seruitus itineris ꝛ vie ꝛ amittitur.x.annis iter pñtes ꝛ viginti inter absentes per non vsum. ¶ Aut vero seruitus hꝫ cām discontinuā,id est in proposito internalla annorum mensium vel hebdomadaruꝫ ex forma constitutionis quo ad vsum,ꝛ tunc amittit̄ duplicato legitimo tpe nō vtendi.i.viginti annis,taꝫ inter presentes quā inter absentes. ¶ Et istud tps sufficit,licet aliqui dixerint quod hoc casu inter absentes requirunt̄ quadraginta. ¶ Sed communis opi.gl.ꝛ doc.est qđ sufficiant semp viginti isto casu. Sed ꝑpter internalla dierū vel horarum non fit duplicatio. Ista habentur in.l.penulti.ꝛ fin.vbi tex.cum gl.C.de serui.ꝛ aqua.ꝛ in.l.si sic.ꝛ ibi notant glo.ꝛ docto.maxime Pau.de cast.ff.queadmo.serui.amit. Et ibi est gl.not.de septimana in gl.fina.quam docto. communiter sequunt̄.

2 ¶ † Hec procedunt in seruitute rustica simpliciter,quia illa amittit̄ per nō vsum sola negligentia nō vtentis tempore legitimo iuxta pdicta. Sed in amittenda seruitute vrbana,ꝛ sic in prescribenda libertate talis seruitutis requiritur aliud,qꝛ illa per non vsum sola negligentia nō amittitur quouis tempore nisi interueniat ꝯrium factum prescribentis libertatem. ¶ Hanc differentiam inter seruitutē rusticam ꝛ vrbanā.facit tex.no.in.l.hec autē iura que est.l.iij.ff.d ser.vrbana.pred.ꝛ ibi ponit exempluꝫ ꝛ notāt Bar.ꝛ oēs. ¶ Hec oia late tradunt̄ lꝫ magis inuolute Inno.ꝛ Cano.in.d.c.de quarta maxime Panor.circa fi.de prescrip.vbi primo tractant qualiter seruitutes ꝛ non consimilia iura incorpalia acquirantur. Secundo qualiter perdantur. ¶ Et notat diffuse Cepol.in sepe alleg.tracta.ser.vrb.predi.c.xxiiij.incip.decimo ꝛ vltimo principaliter ꝛc. Referēs dicta Cano.in.d.c.de quarta ꝛ plura alia.col.j.versi.item seruitus cum tribus col.sequē. ¶ Et vltra eum plene do.Anto.de butr.in repe.c.peruenit.col.xvij.de censi.vbi dicit ꝙ ex parte prescribentis libertatem nō attenditur,an seruitus sit ꝯtinua vel discōtinua sui natura. Sed an habeat internalla vel nō,vt dictum est.s.ꝛ hoc modo in proposito dicitur habere causam continuam,si nō habeat internalla predicta vel discontinuā,si habeat,ꝛ ita loquitur tex.in.d.l.si sic.ff.quemad.serui.amit. Et sic loquuntur Cano.in.d.c.de quar-
3 ta.vbi per Panor.ad fi.ꝯmen. ¶ † Ex quo no.quod licet seruitus naturaliter discontinua non prescribat̄,nisi tanto tpe,cuius initij ꝛc.vt plene notant glos.ꝛ docto.in.l.si seruitutes la grande.ff.de serui.tit.generali.tamen perditur,ꝛ libertas talis seruitutis prescribitur longo tempore. Ita dicit Pau.de cast.in.d.l.si sic.ꝛ refert Cepo.in dicto.c.xxiiij.col.ij.

SVMMARIVM

1 Contra ecclesiam regulariter prescribitur quadraginta annis indistincte.

1 Secundo quero † vtrū ista duplicatio temporum fiat quo ad ecclesiaꝫ in prescribēda seruitute habente predicta internalla. Cano.in hoc varie loquuntur. ¶ Sed magis cōis ꝯclusio est ꝙ ista duplicatio nō fiat respectu ecclesie,qꝛ ꝯtra ecclesiam regulariter prescribitur.xl.annis indistincte absꝗ̄ aliqua duplicatiōe,vt ꝯcludit Pañ.in.d.c.de quarta.col.iij.ꝛ.iiij.post relatas opi.ꝛ longam disputationeꝫ,ꝛ sequitur Fely.col.antepenul.ꝛ firmat Cepo.in loco preallega.

SVMMARIVM

1 Libertas seruitutis an de iure ciuili possit prescribi cum malafide.
2 Libertas seruitutis prescribitur longo tempore ex negligentia non vtentis.
3 Differentia que sit inter ius canonicum ꝛ ciuile quantū ad prescriptionem.
4 Prescribens habet iuris presumptionem pro se.
5 Prescriptio tam canonica ꝗ̄ ciuilis nunꝗ̄ valet absꝗ̄ bona fide.
6 Dominus habens malamfidem an dicatur prescribere,aut fundus ipse seruiens.
7 Ubi agitur de prescribenda libertate non tractatur de conseruādo iure quesito sed de extinguendo seruitutem.
8 Bona fides requiritur tā in prescriptione libertatis ꝗ̄ seruitutis.

1 Tertio quero † vtrum libertas seruitutis possit prescribi cum malafide de iure ciuili. Casus est clarus ꝙ sic in.l.sequitur.§.si viam.ff.de vsucap.quia lex ciuilis considerat solam negligentiam non vtentis vt ibi no. Barto.in.d.l.hec autem iura.ꝛ Bald.in.l.sicut.col.ij.vltra med.C.de pre-
2 scrip.xxx.vel.xl.an.dicēs per tex.in.d.§.si viam † ꝙ libertas seruitutis semper prescribitur longo tēpore,ꝛ ꝙ sufficit sola negligentia non vtentis. ¶ Sed dubitatur an procedat de iure cano. Istud dubium mouet do.Anto.de butri.in repe.d.c.peruenit.colum.xxvj.de censi.ꝛ concludit ꝙ ꝗ̄uis de iure ciuili libertas seruitutis prescribatur cum malafide. Tamen de iure canonico requiritur bona fides per generalem regulam.c.fina.de prescrip. Et ibi late impugnat opinio. Bart.in.d.§.si viam.ꝛ in.d.l.hec autem iura.dum distinguit,an requiratur possessio ex parte prescribentis,vel non ꝛ malafides noceat,quam omnes Cano.impugnant in capi.fin.de prescri. Pañ.in.d.c.de quarta.in fi.cōmen.dicit quod predicta d pscriptione seruitutis ꝛ libertatis,ꝑcedunt nedū ſm leges,sed etiam ſꝫ canones,qꝛ in hoc canones non reperiuntur contrariuꝫ disponere nisi respectu ecclesie. Unde ſm eum in foro canonico predicta seruabuntur ad vngueꝫ. Hec dicit ꝙ exigatur bonafides ad prescriptioneꝫ libertatis. Sed ipse Panor.in eo.c.de quarta.colum.iiij.

3 in prin.ver.sed quantum melius se declarat dicens † ꝙ regulariter
inter ius canonicum ⁊ ciuile quantū ad prescriptionem inducendaꝫ
nulla est differentia preter illam,qꝛ ius ciuile admittit prescriptionē
cum malafide.l.si quis emptionis,C.de prescrip.xxx.an.quā ius ca
nonicū dānat.c.vigilanti.⁊.c.fi.de prescrip.¶ Sentit ergo Pa-
nor.ꝙ nulla prescriptio currat cū malafide tam in corporalibus quā
in icorporalibus de iure canonico qꝺ aperte dicit text.in.d.c.fina.
ibi vt nulla valeat ⁊c.¶ Et hanc partem qꝺ in prescriptione liber-
tatis requiratur bonafides tenet apertius idem Panor.in.c.si dili-
genti.col.iiij.versi.secundo casu principali.de prescrip.vbi dicit ꝙ
cum agitur de prescribenda libertate communiter tenetur ꝙ presu
4 matur bonafides,† qꝛ prescribens hꝫ iuris presumptionē ꝓ se. De
buit enim credere rem esse talē qualis naturaliter esse debet ⁊ sic li
berā alleg. Cy.in.l.j.C.de serui. Potest tamen ex aduerso proba
ri malafides,vt ibi per eum.¶ Vult ergo ꝙ in prescriptione liber
tatis exigatur bona fides.¶ Eandē ↄclusionē,firmat Cep.in.d.c.
xxiiij.de ser.vrb.pred.col.ij.circa fi.⁊ seq.ver.sed certe.licet im-
plicite.⁊ Jmo.in.c.fi.col.x.de prescri.⁊ Alex.ↄsi.cxxxvj.in causa
⁊ lite vertente inter Jaco.pe.col.ij.volu.allegās Bar.in pluribus
locis.⁊ hec opi.videtur vera ⁊ tenenda ↄsulendo ⁊ indicando pro-
5 pter generalitateꝫ regule.c.fi.de prescri.† ꝙ nulla valeat absqꝫ bo-
nafide prescriptio tam canonica q̃ꝫ ciuilis vt expresse dicit tex.que
regula vendicat sibi locum tam in rebus corporalibus quaꝫ iuribus
⁊ actionibus incorporalibus,vt ibi concludunt glo.⁊ oēs Cano.
¶ Contrariam opi.ꝙ tex.in.d.l.sequitur.§.si viam,non sit corre-
ctus de iure canonico tenet ibi expresse Pau.de cast.motus, quia
in hac prescriptione libertatis nō consideratur bona vel malafides,
sed vsus vel non vsus seruitutis.Mouetur etiam,quia vt ipse dicit
dominus qui habet malamfidem,non dicit̃ proprie prescribere li-
6 bertatem.† Sed ipse fundus seruiens est qui prescribit in quo non
est bona vel malafides,sicut etiam ipse fundus de per se prescribit ⁊
retinet ius seruitutis,vt est tex.no.in.l.qui fundum.ff.quemadmo.
serui.amit.Per quem ita dicit Bal.in.§.si quis de manso.col.vl-
ti.ver.extra no.ꝙ in realibus in tit.de ↄtro.inue.¶ Sed istud fun
damentū videt̃ erroneū ⁊ ↄtra tex.expressum in.l.si edes.§.liber-
tas.ff.de serui.vrb.pred.qui dicit ꝙ libertas seruitutis non prescri-
bitur nisi quis possideat fundum seruientem, ⁊ si desinat possidere
ante statutū tempus prescriptio libertatis interrumpit̃ ergo sequit̃
ꝙ ipse fundus per se non prescribit libertatem, sed ille qui possidet
fundum,licet Bar.ibi restringat illū tex.ad prescriptioneꝫ liberta-
tis seruitutis vrbane in qua ſm eū requirit̃ factū ⁊ bonafides p̄scri-
bentis.d.l.hec aūt iura.Merito dicit Bar.si non possidet domuꝫ
non habet neqꝫ bonā neqꝫ malāfidem nec aliquid facit,Jdeo liber-
tas non prescribitur,⁊ ita loquit̃ ille tex.Secus putat ipse in p̄scri-
bendo libertatem predij rustici,qꝛ tunc perditur seruitus ex sola ne
gligentia non vtentis.per.d.l.sequitur.§.si viam,que opi.communi
ter reprobatur,vt statim dicam ⁊ stante pro vera opi. Bart.adhuc
male dicit Pau.de cast.vbi.s̃.indistincte loquitur in omni seruitu
te.¶ Non obst.tex.in.d.l.qui fundum,qꝛ loquitur in prescriptione
seruitutis non libertatis,vel melius in retentione seruitutis iam q̄si-
te que retinetur per fundū,si aqua sponte defluxit,etiam nullo pos-
sidente,siue de prescriptione seruitutis causate ⁊ formate mediante
aliquo titulo habito a non dn̄o,iuxta.l.si ego.§.j.ff.de publi.⁊.l.fi.
in fi.C.de prescr.lon.tem.vt dixi.s̃.in.vij.q.huius partis circa pre-
7 scriptionē seruitutis aqueductus.¶ † Sed vbi agitur de prescribē
da libertate nō tractatur de ↄseruando iure quesito,sed de extinguē
do seruitutem.Et ita tex.in.d.l.qui fundum pulchre ⁊ latius decla
rat Pau.de cast.in.d.l.si edes.§.libertas,vbi opponit de illo text.
dicens quod postq̃ꝫ libertas vel etiam seruitus esset acquisita fun-
do procedit contrarium quod ipse fundus eam retinet sine facto
hominis ⁊ si per mille annos ea nō vteretur,quia ex quo fundus ea
vtitur conseruatur talis accusatio nec perderetur licet quis desine-
ret fundum possidere vt in contrario.¶ Sed tex.in.d.§.libertas lo
quitur ſm Pau.in libertate nondum acquisita sed que veniebat ac
quirenda per prescriptionem in qua requirtur possessio cum bona
fide.Fundus autem non hꝫ nec bonam nec malam fidem.Unde nō
dicitur possidere q̃ꝫtum ad hoc vt possit eam acquirere.Sed est ne-
cesse ꝙ possideatur per hominem.Et homo non dicitur possidere
eam per se nisi cum fundo vt ibi latius per Pau.qui ↄtradicit his
que dixit in.d.§.si viam.Barto.vero in.d.l.hec auteꝫ iura,⁊ in.d.
§.si edes.§.libertas distinguit inter seruitutem rusticam ⁊ vrbanam
dicens ꝙ licet in prescriptione libertatis seruitutum rusticorum pre
diorum non requiratur bona fides prescribentis.d.l.sequit̃.§.si viā
tn̄ in prescriptione libertatis seruitutum vrbanorum predioꝝ requi
ritur.Et fuit opi.⁊ distinctio glo.in dicta.l.fina.ff.quemadmo.ser-
ui.amit.⁊ quā ibi sequunt̃ Bar.⁊ Pau.de ca.in.d.l.hec auteꝫ iu-
ra.⁊ Jmo.in.d.l.sequitur.§.fi.Et assignant rationeꝫ,quia in prescri
benda libertate seruitutis rustice non requiritur aliqꝺ factū prescri
bentis prout requiritur ad prescribendam libertatem seruitutis vr-
bane.d.l.hec autem iura.¶ Quod dicit Jmo.debere intelligi,vbi
agitur de p̄scriptione long.tp̄is.Sed vbi allegatur prescriptio lō-
gissimi temporis.xxx.anno.vr̃ ſm eū ꝙ procedat etiam cum malafi
de in seruitute vrbana,vt voluit gl.in.l.j.C.de prescrip.long.temp.
que pro liber.quā sequit̃ Cy.i.l.ij.i.vij.q.C.ꝺ ser.⁊ aqua.Et ſm p̄-
dicta dicit Jmo.in.d.l.sequitur.§.fi.debere intelligi illū tex.⁊ hāc
opi.sequutus est Alexan.in.l.fi.in prin.col.iij.circa fi.ff.de eo per
quem fac.erit dicēs ꝙ libertas seruitutis rustice prescribitur etiā si-
ne titulo ⁊ bonafide spatio.x.an.in odium mere negligentis vti ⁊ pe
tere seruitutē ꝑ.d.l.sequit̃.§.si viam.⁊ no.ꝑ Bar.in.d.l.hec aūt iu
ra.⁊ vr̃ sequi Fely.in.c.illud.co.ij.ver.primā partē.de p̄scri.¶ Et
vltra eos eandē opi.tenuit Bal.in repe.l.fi.col.fi.vltra me.℞.vlte
rius ↄtro.C.de p̄scri.long.tēp.¶ Sed hanc dr̃iam an reqrat̃ factū
p̄scribentis vel nō respectu bonefidei reprobat.d.Ant.de but.i.d.
c.ꝑuenit.col.xvj.⁊ seq.⁊ reprobāt cōiter Cano.in.d.c.fi.de p̄scri.
8 Concludo igitur cū Cano.vt.s̃.† Qꝺ semper requiritur bonafides
in prescriptione libertatis,sicut in prescriptione seruitutis.

S V M M A R I V M

1 Scientia ⁊ patientia aduersarij an requiratur in prescribenda li-
bertate seruitutis.
2 Seruitus amittit̃ per nō vsum longi tp̄is,licet ignoretur debita.
3 Titulus an requiratur in prescriptione libertatis aut seruitutis.

1 Quarto quero † vtrū in p̄scribenda libertate serui
tutis requirat̃ scientia, ⁊ patientia
aduersarij,sicut requiritur in prescriptione ipsius seruitutis.l.ij.C.
de serui.⁊ aqua.¶ Breuiter ↄcludo ꝙ nō per tex.no.in.l.si partē
2 §.j.ff.quēad.serui.amit.vbi est casus † qꝺ seruitus amittit̃ ꝑ nō vsuꝫ
lon.tēp.lꝫ qs ignorauerit eā sibi debitā.no.gl.per illū tex.in.l.si sic
in gl.magna.ff.quemad.serui.ami.nec distinguo,an ille cui debetur
via sciuerit seruitutem sibi debitā vel non,qꝛ seruitus amittitur etiā
si non possit alicui negligentia imputari.d.l.si partē.§.j.vbi bonus
tex.licet forte de equitate per restitutionem in integrum subueniat̃
per.l.⁊ attilicinus.ff.de serui.rust.pred.⁊ ibi sequunt̃ Bar.⁊ doc.
precipue Pau.de cast.multum ↄmendans istam glo.in hoc vltimo
dicto,quatenus vult dare restitutionem ignoranti qꝺ dicit esse per-
petuo notandū,de quo late dicet̃.j.no.Areti.in.§.eque.col.fi.insti
tu.de actio.Pau.de cast.ↄsi.ccxciij.ego Paulus.⁊.d.Anto.de
bu.in repe.d.c.peruenit.col.pe.in prin.de cēsi.¶ Addens aliud,
3 † ꝙ in prescriptione libertatis nō requiritur titulus,ꝓut nec exigit̃
in prescriptione seruitutis.d.l.si qs diuturno.¶ Et ante ipsum ita
dixit Dy.in.c.possessor in fi.ↄmē.de reg.iur.in.vj.⁊ pro hoc addu
co tex.cum glo.in.l.ij.C.de prescrip.longi temporis que ꝓ liber.

S V M M A R I V M

1 Libertas iurium ⁊ seruitutum personalium aut mixtarum quanto
tempore prescribatur.
2 Usus ⁊ vsusfructus quanto tempore amittatur inter presentes vel
absentes postq̃ꝫ est creatus.
3 Actio competens pro vsufructu constituendo non tollitur minori
spatio.xxx.annorum.

1 Quinto quero † qꝛ predicta ꝓcedūt in p̄scriptione
libertatis iuriū ⁊ seruitutum realiū.
Quanto tempore prescribatur libertas iurium ⁊ seruitutū ⁊ ꝑsona-
liū siue mixtarū, vt vsus ⁊ vsusfructus,de hoc est casus in.l.corru-
2 ptionē ⁊ ibi glo.⁊ oēs docto.not.C.de vsufruc.vbi dr̃ † ꝙ vsus vel
vsusfructus amittit̃.x.annis inter p̄sentes.⁊.xx.inter absentes,post
quā est ↄstitutus ⁊ creatus,⁊ pariter actio ꝑsonalis ꝓ eo cōpetēs,
licet sui natura sit perpetua,tamen tollitur in ↄsequentiam spatio.
x.vel.xx.an.ꝓut realis.¶ Et ratio est ꝓꝑ vnionē quam habet cum
reali,⁊ ex hoc eius naturā imitat̃ ſm Bar.⁊ doc.ibi presertim Sa
ly.in.ij.no.¶ Ad qꝺ facit no.ꝑ Bar.in.l.iiij.§.cato.in.iij.oppo.
versi.item Dy.bene dicit.ff.de ver.obliga.¶ Hanc conclusionem
3 limita vt procedat in vsu vel vsufructu iā ↄstituto ⁊ formato.† Sed
tacito ↄpetens pro vsufructu ↄstituendo nō tollitur minori spatio.
xxx.anno.ſm glo.in.d.l.corruptionem quam sequuntur cōiter do.
vt ibi attestat̃ Saly.vltra mediū ↄmen.ver.venio ad ſm defendēs
opi.glo.⁊ cōem ab oppugnationibus antiquoꝝ,⁊ confirmans per
tria fundamenta.Jdem tenet glo.in.l.si partem in prin.ff.quemad.
serui.Et predicta firmat Bal.in repe.l.fi.col.xix.⁊.xx.C.ꝺ p̄scri.
lon.

lon.temp.vbi late tractat de prescriptione libertatis vsusfructus for mati et formandi, et sic de prescriptione vsusfructus extinctiua. ¶ Et de ista materia plene scribit Butri. in dicto. c. peruenit. colum. xix. et. xx. de censi.

SVMMARIVM

1 Temporum duplicatio an fiat in seruitutibus et iuribus personalibus vel mixtis perdendis.
2 Seruitus que habeat interualla.

1 **Sexto quero** † an in seruitutibus et iuribus personalibus seu mixtis perdendis et amittendis et sic vbi agitur de illorum libertate prescribenda fiat duplicatio temporum, si habeant interualla annorum vel mensium prout fit in realibus vt dixi. in. j. q. huius materie. ¶ Istam. q. format Pan. post But. et alios cano. in. d. c. de quarta. col. iij. cum concor. ibi signatis in apostil. Et qdqd ipse teneat, vera et cois opi. † quod illa distinctio, an seruitus habeat interualla, vel non solum vendicet sibi locum in realibus et non in personalibus, quia in illis semper locum habet prescriptio cois secundum Bart. in. l. iusto. §. non mutat. ff. de vsuca. cum multis concor. adductis per Fely. ita firman e in. d. c. de quarta. col. xij. Sed pro contraria opi. Panor. adducit tex. in. l. pe. C. de serui. aqua. vbi proprie in hac materia prescriptionis libertatis seruitutum, siue amissionis earum. tex. equiparat seruitutes personales et reales. Ergo eadem distinctio est adhibenda in vtrisque. Potest responderi sustinendo coem, quod illa equiparatio fit solum respectu cois et legitimi tpis non quo ad duplicationem, licet ille tex. in finalibus verbis dicens. Ut sit in omnibus huiusmodi rebus causa similis.

SVMMARIVM

1 Libertas persone quanto tempore prescribatur.
2 Questio status persone moueri non potest nisi intra quinquennium post mortem.

1 **Septimo quero** † quanto tpe prescribatur libertas persone, dic quod. xx. annis cum bonafide etiam absque titulo, siue inter presentes, siue inter absentes. Jo. si quis fuerit. xx. annis moratus in statu libertatis et se publice gesserit pro hoie libero per tantum tps prescribit libertatem, licet esset seruus. Casus est in. l. ij. C. de prescriptio. long. tempo. que pro libe. Et ibi no. glo. et doc. maxime Bal. et latius Saly. Et idem videtur dom in hominibus talliabilibus cum sint quodammodo serui. Quia quelibet existentia sui iuris prescribitur illo spatio ad instar libertatis, vt dicit gl. no. in. d. l. ij. in gl. fi. in fi. et dicam in sequenti questione. ¶ Fallit ista conclusio in curiali. Nam licet curia prescribat aliquem in curialem suum quasi possidendo illum. xxx. annis ad seruitia curie, vt est casus in. l. eum. C. de fund. priua. lib. x. Tamen secus est econuerso, quia curialis discedens a curia non prescribit se vllo tpe in libertate, vt sit solutus a curiali conditione. Casus est in. l. prescriptione. C. de prescrip. longi tempo. et. l. si quis decurio. la. iij. et ibi plene no. Jo. de pla. C. de
2 decurio. ¶ † Et nota quod questio status persone moueri non pot nisi intra quinquennium post mortem. Et si quis vixit vt ingenuus tempore mortis non potest queri de statu suo vltra quinquennium a die mortis ad effectum consequendi eius bona ab heredibus eius. ¶ Nec etiam possunt descendentes ex eo super statuto inquietari ex persona illius qui pretenditur fuisse seruus vel ancilla effluxo quinquennio a die mortis sue, vt in titulo. C. ne de statu defun. post quinquen. quera. in rubro et nigro. ¶ Et sic isto casu libertas persone prescribitur quinquennio respectu descendentium, vt in pluribus legibus illius tit. et ad hanc prescriptionem quinquennalem tria requiruntur.
¶ Et hec prescriptio currit etiam aduersus pupillum, fiscum et rempublicam absque spe restitutionis, vt est casus vt no. in. l. si mater. et. l. seq. eo. titu. et ibi gl. no. fallit in casu. l. fi. eiusdem tituli.

SVMMARIVM

1 ¶ Filius an possit existentiam sui iuris contra patriam ptatem prescribere.

1 **Octauo quero** † an filiusfa. possit prescribere existentiam sui iuris contra patriam ptatem. Respondeo quod sic, si se gessit per. xx. annos pro patrefami. sciente et patiente patre. Tunc enim prescribit suam potestatem sicut seruus suam libertatem tex. est cum glo. in. l. j. in verbo cum diu. et ibi no. doc. C. de patria potesta. et gl. in. l. ij. in gl. fi. in fi. C. de prescripti. long. temp. que pro liber. ¶ Et has duas proximas questiones vide Bal. consi. ccxxix. super eodem. iij. volu. Barba. inter cosilia do. Alex. cosi. vlti. Clementissimi Dei patris domini nostri Jesu Christi etc. et quidem viso puncto. iiij. col. iij. volumi.

Nunc venio ad quartam partem huius quarte partis principalis in qua videndum restat de prescriptione actionum personalium, realium, et mixtarum siue in rem scriptarum tam in genere quam in specie, exceptis his de quibus iam supra tractatum est, necnon officij iudicis ac fructuum et accessoriorum.

SVMMARIVM

1 Actio personalis de iure ciuili semper prescribitur spatio. xxx. an. siue cum bona siue cum malafide.
2 Actioni de dote quanto tempore prescribatur.
3 Legata prescribuntur. xxx. annis concurrente bonafide.
4 Actio iniuriarum etiam ciuilis tollitur annali prescriptione.

1 **Primo** † igitur quero quanto tpe actiones personales prescribantur. Et datur regula generalis de iure ciuili, quod omnis actio personalis prescribitur spatio. xxx. annorum siue cum bona, siue cum malafide. l. ij. circa medium. C. de gsti. pec. et. l. j. §. ad hec. C. de anna. exceptio. l. sicut. et. l. cum notissimi. C. de prescri. xxx. vel. xl. annorum, siue actio sit ciuilis, siue pretoria rei tantum persecutoria. l. in honorarijs. ff. de actio. et oblig. Et de huiusmodi prescriptione actionum personalium tractat Butri. in repe. c. peruenit. col.
2 xxiiij. de censi. † Et hec prescriptio ciuilis triginta annorum obstat etiam in debito dotali siue in dote a die, quo peti potuit. l. in rebus. §. omnis. C. de iure dotium not. do. Corne. consil. xciij. quia causa est parui regni et tenuit merces vltra medium. versi. et constat. iiij. vol. Et quod actioni de dote prescribatur. xxx. annis consuluit Bal. consi. cxxv. actio de dote prescribitur. iij. volu. licet fundus dotalis non prescribatur. l. si fundum. ff. de fun. do. Et plene dicetur in. l. j. articulo vltime partis principalis huius tracta. in. xvj. casu, vbi videndum.
3 ¶ † Legata etiam prescribuntur. xxx. annis prout prescribitur in ceteris personalibus secundum Pau. de ca. consi. cclxxxv. alias. cclxxxix. hereditas dicte puelle. in. iij. rub. ¶ Que regula hodie procedit concurrente bonafide. Sine qua nulla prescriptio currit de iure canonico. c. fi. cum ibi plene no. de prescri. cuius dispositio locum habet etiam in actionibus personalibus, vt ibi concludunt communiter Cano. et plene dixi in. iij. parte principali. ¶ Et si qua actio dici possit aliquo excogitato ingenio non prescribi spatio. xxx. an. tunc saltem prescribitur spatio. xl. annorum. l. omnes. C. de prescrip. xxx. anno. de cuius intellectu dixi in. ix. q. quarte partis quinte principalis circa fi. questionis vbi vide. ¶ Primo fallit predicta regula in actione iniuriarum, que licet sit ciuilis quando descendit ex. l. cornelia non durat nisi anno. l. si non conuitij. C. de iniur. secundum gl. insti. de perpe. et tempo. actio. in princip. super verbo, constitutiones circa fi. que ponit aliam fallentiam. Sed secundum magis veram et communem opinionem actio iniuriarum ciuilis est perpetua vt no. gl. et docto. precipue Salyce. in. d. l. si conuitij.
4 ¶ † Adde predictis quod actio iniuriarum etiam ciuilis tollitur annali prescriptione, nisi intra annum a tempore irrogate iniurie computandi lis fuerit contestata. d. l. si non conuitij ita late concludit Jo. an. supra Cy. in. d. l. si non cuitij. in addi. ad Specu. in titu. de iniur. et Ro. decisio. ccxl. pro iniurijs vbi est longa additio. in nouis.
¶ Scdo fallit quo ad pretorias in rescissoria redhibitoria et quanto minoris et in actione de dolo, quia iste solum dantur ad tempus limitatum, rescissoria olim. s. annum vtilem, hodie. s. quadriennium continuum a die lesionis, redhibitoria. s. sex menses, quanto minoris. s. annum actio de dolo. s. biennium, quamuis iste sint rei persecutorie, vt no. glo. magistra. insti. de perpe. et tempo. actio. in princip. in verbo constitutionibus, et in verbo, plerunque. et in. d. l. in honorarijs, que allega. casus legum hic dicentium in singulis actionibus. Penales vero pretorie semper sunt annales, vt late habetur in. d. l. honorarijs.

SVMMARIVM

1 Accusatio seu actio criminalis quanto tpe regulariter tollatur.
2 Inquisitio siue officium iudicis inquirentis tollitur. xx. annis.
3 Tempore per statutum prefixo ad accusandum an possit vltra illud tempus inquiri.
4 Prescriptio in delictis non currit.
5 Delinquendi licentia non prescribitur.
6 Actio iniuriarum pretoria non datur nisi anno.
7 Statutum de non conueniendo aliquem de crimine post annum quomodo intelligatur.

8 Perempto iure agendi an peremptum sit ius excipiendi.
9 Crimen suppositi partus nunq̃ prescribitur.
10 Iura fiscalia quanto tempore prescribātur.
11 Prescriptio qualiter interrumpatur in criminalibus.

1 **Secundo quero** † quanto tempore prescribatur actio siue accusatio criminalis que est personalis, q: descendit ex delicto vel quasi. §. j. cũ materia. insti. de actio. (De prescriptione in criminalibus vide p Ange. are. in trac. malefi. in gl. i verbo, inchoata ꝛ facta. Et de statuto disponente qd non possit cognosci de maleficijs commissis a sex mēsibus retro, qualiter dz intelligi, vide per Bar. ꝛ doc. in. l. eum qui. §. in popularibus circa mediũ ꝯmen. ff. de iureiuran.) Dic qd accusatio vel actio criminalis regulariter tollitur spatio. xx. an. Casus est no. in. l. querela. C. de fal. quē Bal. ꝛ Ange. ibi dicunt singularem exceptis aliquibus specialibus delictis ibi enumeratis per glo. quorum accusatio finitur, vel durat minori vel maiori tempore per quā. l. dicit Bal. in. l. ij. col. j. C. de consti. pecu. q accusationes semper sunt perpetue, ex quacunq3 lege vel edicto descendant. i. durāt viginti annis. refert Ja. in. §. penales. col. v. in anti. impres. ꝛ colũ. iiij. in noua insti. de actio. ¶ Et ante ipsum Alexan. in. l. in bonorarijs. in apostil. Bar. ff. de actio. ꝛ obliga. Et per illam. l. querela dixit in specie gl. in. l. in cognitione. in glo. magna circa finē. ff. ad silleia. q de homicidio non potest qs accusari post viginti annos, quia regula illius. l. est generalis in oi crimine publico vt sonant verba tex. quā glo. allegat Ange. in dicta. l. querela in fi. commen. ꝛ sic p eam determinat not. Panor. in. c. cum haberet. in. iij. nota. extra ð eo qui duxit in matri. quam pollu. per adulte.

2 ¶ † Amplia istam regulam, vt procedat nedum in accusatione, sed etiam in inquisitione, que fit per officium iudicis in casibus a iure p missis, quos late nota. glos. ꝛ Barto. in. l. ij. §. si publico. ff. de adul. (De prescriptione statutaria quod non posset procedi pro delictis cōmissis ante annum ingressus officij. Et qualiter tale statutum debeat intelligi vide per Bar. ꝛ docto. in. l. eum, qui popularibus. ff. de iureiuran.) Et plene Are. in malefi. in gl. super verbo hec est quedam inquisitio. Quia sicut accusatio tollitur viginti annis, ita ꝛ inquisitio siue officium iuris inquirentis, quod succedit in locum accusationis. qualiter ꝛ quando. el. ij. de accusa. secundum Bart. Ange. Saly. ꝛ communiter omnes in. d. l. querela. Qui reprobant opi. glos. tenentis contrarium.
3 ¶ † Ex quo infert Barto. quod si per statutum prefigatur certum tempus ad accusandum, vltra illud tempus non poterit amplius inquiri, qd dicit esse perpetuo menti tenendum. Et ibi sequuntur Ang. ꝛ Saly. Ange. areti. do. Ang. in tracta. malefi. in glo. in verbo hec est quedam inquisitio. colum. xij.
4 ¶ † Primo limita regulam. d. l. q̃rela. vt procedat quo ad forũ temporale, ꝛ sic respectu pene tēporalis ꝛ publice vindicte, sed quo ad penitentiam peragendam, ꝛ in foro conscientie nullum tempus est prefixum, ꝛ nunq̃ prescribitur in delictis, glo. est singu. in. c. admonere. xxxiij. q. ij. quā refert Pañ. in. c. si. co. iij. ꝛ ibi Fely. col. ij. de prescrip. no. idē Panor. in. c. cũ haberet. in. iij. not. extra de eo qui duxit in matri. dicens per illam glo. quod de iure canonico non currit prescriptio in peccatis quominus saltem in foro anime imponatur penitentia pro delicto. ¶ Ex qua glo. infert Bal. in. l. j. colũ. xx. C. qui accusa. non pos. quod in mere spiritualibus nunq̃ currit prescriptio. ¶ Et dicit Panor. in. d. c. cum haberet qd quo ad deũ ꝛ forum anime diuturnitas temporis auget peccatum, et si nō sit reiteratũ, quia tanto grauiora sunt peccata q̃to diutius infelicem animam detinent alligatam, vt dicit text. in. c. fi. de consue.

¶ Sed de iure ciuili, si delictum fuit momentaneum vt homicidiũ tunc longinquitas temporis alleuiat penam, vt est tex. no. in. l. diutino. ff. de pen. ꝛ quandoq3 ex toto tollit, vt in casu. d. l. querela. ſm
5 Panor. in. d. ca. cum haberet. ¶ † Secundo limita. d. l. querela, vt procedat respectu delictorum preteritorum. Secus respectu futurorum, quia delinquendi licentia non prescribitur scdm Bald. in repe. l. j. col. ij. circa fi. C. de emā. lib. per. d. l. si diutino. ff. de pe.

¶ Hinc est qd non vz statutum q non corrigantur excessus scdm Inno. in. c. ad nostrā in fi. de appel. quē sequit̃ Bald. in repe. l. de quibus. col. xij. ver. ex pdictis. ff. de legi. ¶ Ad qd facit tex. in. l. in risgentium. §. illud. ff. de pac. vbi dolus de pterito remitti potest, sed
6 non dolus de futuro, ne det̃ occasio delinquēdi. ¶ † Tertio not. limita regulam. d. l. querela vt non procedat vbicũq3 actio penalis ciuilis seu ciuiliter intentata descendens ex delicto finitur anno vt est actio iniuriarum pretoria que non datur nisi anno. l. si non conuitij. C. de iniur. quia tunc actio criminalis que non oritur ex eodem delicto iuxta. §. in summa. insti. de iniur. pariter finitur anno. ꝛ idez in alijs delictis ex q̃bus regulariter oritur duplex actio, ciuilis ꝛ criminalis. l. fi. ff. de priua. delic. ꝛ. l. fi. ff. de fur. ¶ Ista fuit singularis doctri. Jac. but. quā sequitur Ange. in. d. l. querela. in prin. ꝯmen. ꝛ Saly. in fi. qui latius declarat faciens not. ꝯclusionē, quod de crimine non pōt criminaliter queri vltra tps. ꝗ. qd potest de eo ciuiliter agi. ꝛ sic extincta ciuili erit extincta criminalis cũ crimina sint odiosa, ꝛ ideo eorũ meta regulariter minori tempore cohartatur q̃ ciuilium actionum, que durant triginta annis, ꝛ in his est viginti. d. l. querela. Ubi ergo extinguit̃ ciuilis minori tēpore tanto magis dz extingui criminalis. ¶ Ex quo infert Saly. post Jac. but. qd cum actio de dolo ciuilis hodie coartetur biennio cōtinuo. l. fi. C. de dolo. non poterit agi de dolo criminaliter puniendo pena stellionatus vltra biennium, ꝛ pariter in actione iniuriarum pretoria que durat anno eius criminalis tolletur anno. Sed quando actio iniuriarum est ciuilis vt in tribus casibus positis in. l. lex cornelia in princip. ff. ð iniur. Tũc q: hec ciuilis duraret. xxx. annis in illis casibus ſm veram opinio. vt volunt glos. ꝛ docto. in dicta. l. si non conuitij. eius criminalis durabit. xx. annis. d. l. querela. q̃ verba dicit Saly. tene perpetuo cordi, quia debēt demulcere aures auditorum. ¶ Bene facit no. dictum Bar. in. l. j. §. ait pretor. ff. de alleato. Ubi singula-
7 riter decidit † qd stante statuto q de delicto quis non possit conueniri post annum intelligitur tam ciuiliter quam criminaliter.

¶ Quarto limita regulam. d. l. querela vt non procedat quo ad excipiendum in crimine falsi, quia potest perpetuo excipi de falso, lz accusatio sit temporalis etiam post vigesimum annum. ¶ Ista tenet gl. in. d. l. querela. per regulam, que habet quod temporalia ad agēdum sunt perpetua ad excipiendum. l. pure. in fi. ff. de excep. doli. ꝛ l. licet. cum glo. C. de except. Quam copiose examinat Felyn. post Pañ. in. c. si autem col. iiij. cũ seq. vsq3 in fi. ver. temporalia ad agē
8 da. de rescrip. † late tractans, an perempto iure agendi sit peremptum ius excipiendi, ꝛ ibi quid de replicatiōe, an sit perpetua sicut exceptio. ¶ De quo tñ an possit perpetuo excipi, vel replicari de falso, dic vt per Ange. ꝛ latius per Salyce. in. d. l. quero. ¶ Quinto limita. d. l. querela vt non procedat respectu ecclesie contra quā nunq̃ prescribitur crimen falsi, vt per Ro. singu. suo. clxxxviij. inci-
9 tu scis q crimē falsi. col. vj. ¶ † Sexto limita vt nō procedat in crimine suppositi partus, q: in illo nunq̃ prescribitur ſm Spe. prout refert Berta. in reperto. in verbo, prescriptio. vj. in vlti. versi.

¶ Septimo limita regulam. d. l. querela. vt non procedat in crimine adulterij in quo sunt prefixa certa tpa ad accusandum, de quibus in. l. adulter, ꝛ in. l. mariti. vbi gl. ꝛ doc. plene no. presertiꝫ Saly. C. de adul. ¶ Sed an de adulterio possit excipi perpetuo contra mulierem repetentem dotē vt illā perdat, licet nō fuerit accusata p maritum tangit pulchre Bal. in repe. l. cũ mulier. colũ. iiij. in. xiiij. q. ff. sol. ma. vbi determinat q sic, ꝯ Bar. in. l. miles. §. socer. ff. de adul. ꝛ ibi plene no. Alex. col. fi. dicēs opi. Bal. in puncto iuris videri veriorē ꝛ magis cōem. ¶ Octauo limita regulā. d. l. querela. vt pbet dummodo opponat̃ exceptio prescriptionis per accusatum, vt inquisitum. Alias tenet iudiciũ si nō excipiat̃ de prescriptione ꝛ valet accusatio siue inquisitio ſm Bar. in. l. accusationē. ff. ad turpill. ꝛ in. l. absentē. vlti. co. ff. de pe. ¶ Nono limita predictam regulā vt
10 nō procedat in aliquibus casibus spālibus ibi no. per glo. ¶ † Generaliter aũt quanto tpe iura fiscalia prescribant̃, est materia. l. in oibus. ff. de diuer. ꝛ tem. pscrip. vbi dat̃ meta. xx. anno. q̃n minora tpa non statuantur expresse. Et illa fuit ratio. d. l. querela. ſm Bald. ibi circa princ. de qua materia opportune dicet̃ in. v. parte princ. ꝛ per regulam. d. l. in oibus decidit in specie Bal. in. l. data opera. colũ. xxv. C. qui accu. nō pos. q bannũ pecuniarium siue pena fiscalis pre
11 scribitur spatio. xx. anno. ¶ † Qualiter aũt interrũpatur pscriptio in crialibus no. Bar. in. l. naturaliter. in fi. ꝯmen. ff. de vsuca. vbi cōcludit q prescriptio de qua in. d. l. querela interrũpit̃ p solā oblationē libelli criminalis factaꝫ iudici, ꝛ qd nō requiritur citatio vel litis contestatio, de quo dicetur in vlti. parte in materia interruptionis.

SVMMARIVM

1 Iuri hypothe. prescribit tertius possessor ꝯ creditorem spatio. x. an. inter presentes. ꝛ. xx. inter absentes cũ titu. ꝛ bonafide.
2 Personali prescriptione extincta an extinguat̃ hypothecaria.
3 Pignoris prescriptio currens contra debitorem rōne dñij non nocet creditori quo ad hypothecam.
4 Creditore possidente rē hypothecatā an ꝯ creditorē tempore quo possidet currat prescriptio in hypothecariam.
5 Malafides actoris nō nocet in prescribenda hypotheca.
6 Uēditio rei hypothecate impedit prescriptione ꝯtra hypothecā.
7 Prescriptio an sumat initium contra conditionale.
8 Ecommunicato quo casu currat prescriptio.

Tertio

1 Tertio principaliter quero † quia su pra visum est qd actioni personali prescribitur spatio.xxx. ann.l.ij.circa me- diū.C.de ɔsti.pecu.cū concor. quāto tpe prescribatur actioni hypo tecarie que est accessoria ad personalē licet sit realis, vt est tex.in.l. si legati.ff.de pign.ꝛ no. Bar.in.l.solutū.§.per liberā.in.iij.oppo. ff.de pign.actio.ꝛ in.l.fideiussor obligari.ff.de fideius.ꝛ Alex.in.l. possessio quoqꝫ.§.ꝛ si possessio.col.j.ff.de acq.pos. (Adde An- ge.ɔsi.cccxj.in.q. Jo. Lanfre.vbi decidit.q.an stante statu.qd nul la currat prescri.minor.xxx.annis locū habeat in hypotecaria ꝛ quā tum tempus requiratur in prescriptiōe hypotecarie, vide p Pau. de cast.consi.iij.in causa que vertitur.colum.iij.circa mediū versic. nec videtur pars in nouis consilijs Bal.consi.cxxv.actio de dote p scribitur.iiij.volu.) ¶ In hac.q.conclude ꝙ tertius possessor p- scribit iuri hypotece contra creditorē spatio.x.anno.inter presen tes.ꝛ.xx.inter absentes cū titulo ꝛ bonafide casus est in.l.j.ꝛ.ij.C.si aduer.credi.lib.vij. (Qd titulus requiratur in prescriptione hy- pothecarie vt prescribatur longo tempore, notat Spe.in tit.de pre scrip.col.l.ver.sed nunquid in prescriptione.) ¶ Si vero ille ter tius non hꝫ titulū ꝛ bonafidē vel caret altero prescribit contra hypo the.spatio.xxx.anno.l.cum notissimi.in princ.C.de prescript.xxx. anno. Nisi ipse pretendat causam pignoris ab eodem debitore quo casu secundus creditor non prescribit contra primum nisi spatio.xl. anno.viuente debitore ꝛ eo mortuo.xxx.d.l.cū notissimi.§.j.vbi gl. declarat ꝛ Spe.titu.de prescrip.col.vlti.ver.sed quid de hypo. ¶ Sꝫ ipse principalis debitor vel eius hrs pscribit iuri hypothece per.x.an.tm.d.l.cum notissimi.§.j. (Que sit ratio quare debitor principalis vel eius heres prescribat de iure ciuili per triginta an- nos principali debito ꝛ obligationi, ꝛ tn non prescribat hypotheca- rie que est accessoria, nisi per.xl.ann.vide subtiliter per Bal.in re- pe.l.fi.col.v.C.de prescrip.lon.temp.que solet imprimi de,per se.) Et hec vera de iure ciuili. Sed de iure cano.principalis debitor vel heres eius nullo tempore prescribit propter malamfidem.c.fi.cum ibi no.de prescri. ¶ Et circa hunc articulum prescriptionis hypo- thecarie, vt habeatur perfecta doctrina nota quinqꝫ conclusiones.

2 ¶ † Prima conclusio est quod extincta personali non extinguitur hypothecaria, vt patet ex distinctione predicta. Nam aliquādo hy pothecaria durat.xl.annis possidente debitore vel herede aut secun do creditore ꝛ tamen personalis tollitur de iure ciuili spatio.xxx. annorum.l.ij.C.de consti.pecu.cum concor. Et de hoc est casus in l.secundā.C.de lui.pigno.ꝛ ibi no.glos.ꝛ doct.licet igitur ab initio hypothecaria tanqꝫ accessoria non possit stare absqꝫ principali ta- men ex postfacto secus, vt ibi probatur ꝛ no. Barto.in.l.fideiussor obligari in princ.ff.de fideius.sic contra extincta hypothecaria per prescriptionem longi tēp.tertio possidente rem hypothecariam.cū titulo ꝛ bonafide salua remanet personalis contra debitorem, vt di-

3 cit tex.in.d.l.j.C.si aduer.credi.lib.vij. ¶ † Secunda conclusio est qd prescriptio pignoris currens contra debitorem ratione dominij non nocet creditori quo ad hypothecam.l.preses, ꝛ ibi not.glos.ꝛ Bar.C.de pig.qd declara, vt ibi per glo. Ad idem est tex.in.l.vsu. capio ꝛ ibi late nota.glo.ꝛ docto.C.de pigno. Hic vt ibi.

4 ¶ † Tertia conclusio est, ꝙ creditore possidente rem hypotheca- tam nunqꝫ pro tempore quo possidet currit prescriptio in hypothe- caria contra creditorem quinimo interrumpitur, si nondū fuerit cō pleta, vt est casus in dicta.l.cum notissimi.§.immo. ¶ Hanc con- clusionem limita procedere quādo creditor possidet iure pignoris, ꝛ hypothece, ꝛ sic iure creditoris alias secus si ex alia cā vel alio iu- re possidet, vt late declarat.d. Pet.phili. Cor.ɔsi.xx.in psenti.cō-

5 sultatione.j.vol. ¶ † Quarta ɔclusio est, qd lꝫ malafides actoris no cet singulari successori in prescriptione lōgi tpis quo ad prescriptio nem dominij, tamen non nocet in prescribenda hypotheca seu pre- scribēdo iure pignoris, qd est inferius dominio, vt dixi in tertia par te principali.circa intellectū auc.malefidei.C.de prescri.long.tēp. ¶ Et vltra ibi dicta addo Jo.fab.in.§.itē seruiana.col.vltima, ꝛ ibi.

6 Jas.col.anpe.ꝛ pe.insti.de act. ¶ † Quinta ɔclusio est ꝙ pscriptio ɔ hypothecā impedit rei hypothecate venditionē que vendi pote- rat ante pscriptionē. Casus est in.l.si a creditore.ꝛ ibi no. Bald.in ij.no.C.de act.ꝛ obliga. Old.ɔsi.xix.thema tale quidam paterfami- lias. ¶ Sexta ɔclusio est ꝛ valde notabilis, si sit vera. Quod iura q̄ dicūt, ꝙ hypothecaria tollitur spatio.x.vel.xx.anno.loquuntur eo. tpe quo quo erat licitū creditori agere ɔ tertium possessorē et nō ex cusso principali.l.persecutione.C.de pig. Sed hodie ex quo p auc. hoc si debitor.eo.titu.non pōt agere creditor ɔtra tertiū possessorē nisi primo debitore excusso ꝛ reperto nō soluēdo sibi ante excussio- nē nō currit prescriptio p vulgatā regulā, q̄ habet ꝙ nō valēti age- re non currit prescriptio.l.j.in fi.C.de anna.excep.presertim cū ɔs est impeditus impedimēto iuris, quo casu ipso iure pscriptio non currit sm Bar.in.l.j.§.si quis aūt pp.ff.de itine.actuqꝫ priua. Jta singulariter determinat Alex.ɔsi.viij.viso ꝛ plecto ad fi.v.volu. ¶ Nec ob.sm eū si dicat ꝙ istud nō posset agere ɔcessit culpa ꝛ ne gligētia creditoris q potuit excutere debitorē pro libito vnde dꝫ si- bi imputare, qꝛ respondet Alex.ꝙ hoc sibi obijci nō pōt per casum quem ad hoc reputat singularē in.c.quia diuersitatem de conces.p ben.vbi nō currit tps impedito lꝫ impedimentum sui culpa proces- serit, ꝛ est valde singularis limitatio si vera est, qꝛ per eaꝫ quasi sem per dabitur occasio euadēdi prescriptionē in hypothecaria ex qua sequeret ꝙ quodāmodo hodie esset correcta.l.j.ꝛ.ij.C.si aduer.cre di. ¶ Sed puto ꝙ ista decisio Alexan.non sit vera, qꝛ pfecto text. in.d.c.quia diuersitatem non probat opi. Alexā.sm intellectum glo. ibi in verbo, suspensionis.in fi.que intellegit illum tex.dicentem ꝙ prelato suspēso vel excōmunicato non currit tempus conferendi p- bendas ad eius collationem spectantes durante tempore suspensio- nis, ex quo fuit impeditus conferre, ꝛ sic ɔ̄uis impedimentum pro uenerit culpa sua intelligit procedere qn ille nō fuit negligens in pe tenda absolutione, quia statim post suspensionē iuit ad curiam pro il la habenda, alias sibi imputaretur ꝛ curreret tempus si non curauit petere sm gl.arg.c.qm̄.c.distin.ꝛ.l.qui pt.ff.de reg.iu.vbi dicitur quod qui potest facere vt possit, iam posse videtur facit tex.no.in.l. labeo scribit si mihi bibliothecā.ff.de contrahen.emp.vbi conditio habetur pro impleta, ɔ̄tum ad illum per quem stat quominus im- pleatur. ¶ Et cum illa gl.transit ibi Joan.an.in nouel.in prin.vlti. colum.ꝛ Anto.de but.col.vlti.qui pro ea adducit tex.in.d.c.fi.de elec.ꝛ post eum Panor.licet non referat circa fi.commen.versicu. in eadem gl. ¶ Et sm hunc ɔmunem intellectū ille tex.in.d.c.quia diuersitatē super quo se principaliter fundat Alex.non probat eius opi. ¶ Concludo igit istā decisionem Alex.non esse de iure verā. ¶ Et hanc conclusionem cōtra Alexan.confirmo per plura. ¶ Primo qꝛ vera est ɔclusio ꝙ tps currit impedito agere de iure q potuit impedimentum remouere, vt est tex.in.d.c.fi.de electio.ꝛ

no. Roma.ɔsi.ccclij.querit primo col.iij.in princip. ¶ † Secūdo 7

per ea que late scribit idem Roma.consi.lxxxiiij.circa id qd ɔ̄ritur circa mediū.versi.secundo per id quod dicimus, vbi dicit ꝙ lꝫ p- scriptio non sumat initium contra ɔditionale debitum nisi demum post conditionis euentū.l.cū notissimi.§.illud.C.de prescri.xxx.an. ꝛ.l.fi.§.sinautem auaritie.C.communia.de lega. Attamen illud est verum, nisi esset talis ɔditio cuius implementum foret in potestate creditoris, vt puta, quia potestatiua, tuncenim si impedimentū per creditorē negligentē differatur, prescriptio sumit initium etiam con ditione pendente.l.j.§.qui sub conditione.ff.si quis omis.can.testa. ¶ Et ita ibi p illū tex.no.Bal.post Guil.de cug. Et refert Roma. vbi.s. ¶ Tertio ɔfirmatur hec ɔclusio cōtra Alex.per id etiam ꝙ pulchre cōsuluit ipse Ro.ɔsi.ix qd pars condemnata vbi ad ppo- situm determinat qd non auditur petens reductionem ad arbitrium boni viri post terminum statuti, licet dicat se fuisse impeditum pete re reductionē ppter iuramentum de non petendo appositū in com promisso cū pendente termino potuerit petere absolutionem a iura mento, ꝛ si non fecit stetit per eum. Et ibi Roma.limitat per plura ɔmunem regulam, super qua se fundat Alex.quod non valenti age re non currit prescriptio, vt procedat nisi talis impotentia causetur culpa ꝛ negligentia sua. ¶ Iste decisiones sunt in terminis ɔtra li mitationem supra relatam quibus indicio meo congrue responderi

8 non potest. ¶ † Quarto contra Alex.adduco decisionem Bald. in.c.j.in fi d prescrip.vbi dicit ꝙ prescriptio currit excōicato ɔ̄uis non poterit agere si potuit petere absolutionē, ꝛ nō curauit. Et hoc aperte voluit gl.in.in.d.c.quia diuersitatem.in verbo, suspēsionis. ¶ Sic i pposito debet currere creditori prescriptio respectu tertij in hypothecaria añ factā excussionē, cū sit in potestate sua agere, qn velit contra principalem debitorem, ꝛ illum excutere.l.pure in fin. ff.de exceptio.doli. Et si non curauit facere sibi imputet, quia stetit per euꝫ per predicta. Postremo confirmatur ista conclusio contra Alexan.per plura que ad propositum not. Felyn.in capit.ex trans missa columna prima de prescriptio.vbi refert plures ex decisioni- bus supra adductis.

¶ Sed disputationis gratia sustinendo decisionem Alexan.pos- set responderi ad predictam regulam que habet. Quod qui potest facere vt possit iam videtur posse, vt subtiliter per Bald.in repe.l. fin.col.x.ꝛ.xj.C.de prescrip.long.tempo.vbi in terminis tangit.q. an prescribatur actioni nondum orte nec in esse producte quando est in potestate partis facere quod oriatur ꝛ inesse producatur ꝛ videtur concludere pro predicta decisione Alexand.licet ipse non alleget. Sed iudicando ꝛ consulendo puto quod non sit illa decisio tenen- da per predicta.

SVMMARIVM

1 Prescriptio in prestationibus annuis & obligationibus quando incipiat currere.
2 Prescriptio vna in stipulatione annua sufficit etiã pro annis sequẽtibus, & a quo tempore incipiat prescriptio.
3 Legata tot sunt in legatis annuis quot anni.
4 Dispositiones plures requirunt plures prescrptiones.
5 Legatum vnum vnam prescriptionem habet.

1 **Quarto** principaliter quero circa hanc quartam partem. ¶ † Quãto tpe prescribatur annue vel mẽstrue obligationi & prestationi vel alterius singularis tpis vel menstrue & qñ incipiat currere prescriptio in istis. (Quanto tpe pscribat debito annuo ex ɔctu vel ex vltima volũtate vide plene p do. Ant. ꝺ bu. i repe. c. ꝓuenit. col. xxv. & seq. ꝺ cẽsi. & plura p Berta. i reptorio in verbo, pscrip. qnto. col. ij. in fi. v. pscriptio ɔ annũ.) Istã. q. decidit tex. no. in. l. cũ notissimi. §. i his. C. ꝺ pscri. xxx. an. vbi dr ꝙ in obligationibus & prestationibus annuis pscribit annis. xxx. & incipit currere pscriptio ab initio cuiusqz anni vel mẽsis aut alterius singularis tpis, vcz quo cessatũ est, vt ibi declarat gl. j. dicẽs, ꝙ in pscriptione annua nõ duplicat tps, put alias fit i pscribẽda libertate seruitutis habẽtis tẽporũ interualla. l. si sic. ff. quẽad. ser. amit. & ibi gl. mag. in verbo, cuiuscũqz, q̃ distinguit inter stipulationes & legata, cuius doc. est cõiter approbata p doc. & eã ibi approbant Bart.
2 Bal. & Ang. ¶ Et ex ea eliciunt due ɔclusiões. ¶ † Prima ɔclusio est ꝙ in stipulatione annua, qꝛ vnica ẽ stipulatio & obligatio sufficit vna pscriptio ꝓ oibus annis ẽt sequẽtibus & incipit pscriptio currere a tpe quo cessatũ est nedũ ꝓ pterito sed ẽt aduersus futuras pstationes, ꝓ qua bñ facit tex. in. d. c. de quarta, ꝺ pscrip. quem ꝓ ista ɔclõne adducit Pañ. in. c. auditis. col. fi. eo. ti. & Jas. in. §. si pluri-
3 bus. s. alleg. col. j. circa fi. ¶ † Scda ɔclusio ꝙ in legatis annuis tot sunt legata quot anni. Quia legatũ annuũ ꝓ primo anno ẽ purũ & ꝓ sequẽtibus ɔditionale. l. si stichũ. §. stipulatio. ff. ꝺ ver. ob. & sic quot sunt anni tot sunt actiões, & tot pscriptiões. Nec sufficit vna pscriptio ꝓ oibus annis. ¶ Et id non pscribitur legato annuo nisi de anno in annũ & ꝓ illis annis ꝓ quibus cessat. xxx. annis. Sed ꝓ sequẽtibus annis nõ currit pscriptio. ¶ Inde ẽt ẽ fm glo. ꝙ legatũ annuũ non admittit non vtendo, vt est casus in. l. si vsusfructus alternis annis. ff. si vsuf. amit. ¶ Istã doctrinã tradunt gl. & cõiter doc. in. d. §. in his. & ibi gl. respõdet ad illũ tex. qui equiparat legata & stipulationes. ¶ Et eã firmãt Bar. Alex. & Moder. i. l. de pupillo. §. si pluribus. col. j. & ibi Alex. late examinat col. j. & tuet opi. gl. & Bar. ff. de ope. no. nun. Pañ. & Fely. in. c. auditis. col. fi. de prescrip. Joan. Panor. & cõiter Cano. in. c. oliz cãm in fi. de cẽsi. Alex. & Moder. in. d. l. si stichũ. §. stipulatio. ¶ Et fm istã doctrinã plene ɔsuluit. d. Pe. phili. Corn. & attestat hãc esse cõem opi. ɔsil. xxij. videt in hac ɔsultatiõe. ij. col. in princip. & consi. xliiij. in hac consultatione prima colum. circa fi. & consil. & clxxxj. visis nonnullis. colum. xxix. versi. qꝺ & tertio vr. ij. volu. & latissime. ɔsi. xxij. in pñti ɔsultatiõe per totũ, & precipue. iiij. v. et. vj. col. iiij. vol. & Fulg. ɔsi. clxiiij.
4 circa primũ p totũ. ¶ † Primã ɔclusionẽ limita vt pcedat nisi in ꝓmissione annua esset adiectum distributiuũ qñcunqz. Tũc. n. cẽsentur plures dispositiones & sic requirunt plures prescriptiones fm Ang. in. d. l. si stichũ. §. stipulatio. quẽ ibi sequunt Alexã. & alij bñ facit quod vult not. Barto. in. l. sicut in annos. in fin. quam legit pro prima. ff. quib. mod. vsusfru. amit. vbi determinat ꝙ si alicui pio loco fuerit legatum aliquid ita ꝙ possit petere quandocunqz, illa dictio quandocunqz efficit ꝙ dicantur plura legata, & ideo lz quedaz sint sublata prescriptione. Tamẽ cum non incipiãt alia legata competere illa peti poterunt fm Bar. ibi & sequuntur Moder. in. d. l. de pupillo. §. si pluribus. & Alexã. in. l. nemo põt. col. vlti. ver. qd si
5 dixi, ꝓmitto qñcunqz. ff. de leg. j. ¶ † Scdam ɔclusionez de legato annuo limita vt pcedat qñ alimenta simpliciter essent legata alicui vel vsusfructus simpliciter legatus absqz distributione temporis. tunc vnũ est legatũ, & vna pscriptio sufficit fm Bal. in. l. j. circa fi. i penul. q. C. de senten. que sine cer. quãti. vbi reputat hoc notabile, & subtile & in. §. j. circa fi. in titu. de. l. ɔtra sequunt Alex. & Moder. in. d. l. si stichum. §. si stipulatio. col. j. ¶ Et ꝓpterea dici potest ex mente Bar. in. d. §. in his. in fi. ɔmen. ꝙ fit differentia inter legatũ & stipulationẽ. ¶ Sed debemus in vtraqz animaduertere, an obligatio orta de presenti, licet delata sit exactio, an vero obligatio sit in diem put latius declarat Panor. in. d. c. auditis in fi. ɔmen. de prescrip. vbi ponit exemplũ, quando in legato annuo dicatur orta obligatio de presenti. ¶ Hinc est ꝙ sicut in legatis annuis non currit prescriptio, nisi de tempore ad tempus. Ita & in stipulatione conditionali, que sub ɔditione multiplicatur, put late declarat do. Pet. phili. corne. consi. xliiij. in hac consultatione. ij. & iij. col. ij. volu. ¶ Et hãc materiã plenius alijs examinat Saly. in. d. §. in his col. penul. & vlti. & conat sustinere opi. Pet. Cy. & antiquorũ qꝺ in promissione annua non sufficiat vnica prescriptio, sed requirantur plures per tex. in. d. §. in his in verbo, initio, cuiusqz anni &c. & per quedam alia motiua, quibus respondet Alexan. in. d. §. si pluribus col. j. & ibi insistit circa tex. in. c. de quarta ꝺ prescrip. quẽ adducit Panor. in. d. c. auditis in fi. ɔmen. pro primo membro Bar. qꝺ non ꝓbet, vt latius p eum quem sequitur Fely. in. d. c. auditis. colum. fin.

SVMMARIVM

1 Debens decem singulis annis si per. xxx. an. tantũ quinqz soluat an in alijs qnqz prescribat.
2 Prescriptio nulla currit de iure canonico in annuis prestatiõibus seu pensionibus.
3 Remissio tacita pensioni per longum tempus debite excusat soluere debentem a mala fide.

1 **Quinto quero** De pulchra & quotidiana questio. † Pone ꝙ aliquis singulis annis dz decẽ, & quolibet anno soluit tantũ quinqz spatio. xxx. annorum & vltra, an preseribat in alijs quinqz. ¶ Istã. q. formãt gl. in. l. cum notissimi. §. in his in gl. j. in fi. C. de prescrip. xxx. anno. & determinat, quod non, qꝛ soluendo partẽ videt agnoscere totum debituz. per. l. cum fidem. C. de non nume. pecu. ¶ Sed Saly c. ibi colum. j. circa medi. distinguit, qꝺ aut debitor soluit minorem pensionem vt partem debiti, & tũc nullo modo prescribit, quin teneatur ad solidum, quia omni anno recognoscit debitum. Et sic tempus creditori non currit. d. l. cum fidem. Immo si quod tẽpus cucurrisset, interrumpitur prescriptio per recognitionem debiti. d. l. cum notissimi. §. sed & si quis. ¶ Aut vero, soluit minorem pensionẽ, non vt partẽ, sed vt totum quasi vltra non teneatur, & tunc secundum Saly c. debitor prescribit in maiori tam de iure ciuili q̃ canonico si putat vltra non debere. vbi autem sciuit de iure canonico non prescribit propter malam fidem. c. fi. de prescrip. lz de iure ciuili. sic. l. sicut. C. de prescrip. xxx. an. Nec curat Saly. ꝙ recipiens ignorauerit, qꝛ pscri-
2 ptiones iste currunt contra ignorantem. d. l. sicut. ¶ † Sed videt ꝙ nulla currat prescriptio in istis annuis prestationibus seu pensionibus de iure canonico, siue mihi soluatur, vel minus respectu promittentis propter ipsius malã fidẽ vel eius a quo relictus est legatũ annuũ in testamento, si sciuit, & legatũ fuit agnitũ & sic talis qui potuit grauari, & sic vbi legatum incipit deberi. Nec respectu heredis cui nocet mala fides defuncti qꝛ tenet exonerare eius ɔscientiã fm cõem opi. vt late dixi in. iij. parte. prin. col. xliij. & seq. ¶ Unde nõ video ꝙ de iure canonico possit procedere cõclusio Saly. respectu actionis personalis cui non põt prescribi nec per principalem debitorem nisi forte data iusta ignorantia puta qꝛ obligatus ex facto procuratoris vel ex testamento aliquo quod ignorauit prout declarat But. in. c. fi. de pscrip. &c. Imo. in. l. sequit si viã. col. ij. circa fi. ff. ꝺ vsuca. per heredẽ. ¶ Poterit ergo pcedere ɔclusio Saly c. respectu tertij singularis successoris ad quem peruenisset res sup qua erat assignata pensio annua vel allocatus census. Ita ꝙ sit onus reale. ¶ Tunc enim non prescribitur actioni personali sed iuri reali quo casu nõ exigit prescript. xxx. anno. sed sufficerent. x. vel. xx. vt dixi. s. in. iij. q. huius partis circa prescriptionem hypotecarie.
¶ Et vltra Saly. istã. q. no. format Bar. de quo ipse non meminit post Dy. in. l. si prius. in prin. ff. de aqua plu. arc. distinguit aut erãt plures obligationes vel erat vna obligatio tunc facit differentiã inter recipientem scienter vel ignoranter minorẽ pensionẽ, vt ibi per eum. Et ante Bar. hanc. q. plene disputat Jo. an. in. c. plus semp. de regu. iu. in. vj. in mercu. vbi querit, quid si ecclesia debet alteri ecclesie annua. xx. & per. xl. annos soluit solũ. x. an postea petere possit ecclesia integra viginti & refert quod fuit questio dñicalis Bartho. Brixiensis, & tandem recitat Joan. and. distinctio. Dy. quam post Cy. in dicta. l. cum notissimi. §. in his latius quam faciat Barto. in in dicta. l. si prius. in prin. & cum ea vide transire. Et forte in practica obtineret opi. Dyn. Cy. Joã. an. & Barto. tanquam communis
3 quasi recipiens scienter videatur remittere & sic † tacita remissio excusat soluentem a mala fide vt dicet infra in. vij. questione.
¶ Et istam questionem remissiue tangit Alexand. in. l. certis annis circa finem penulti. colũ. versicu. & an econtra. C. de pactis. vbi dat plures remissiones sed nihil decidit. Not. Specu. in ti. de loca. §. nunc aliqua. col. xij. circa fi. ver. xlij. & in tit. de prescriptio. colum. iij. ver. quid si cui deberem.

Sexto quero Quid si vnus qui debebat decē annua decessit relictis duobus heredibus, ꝛ vnus tantum soluit alter cessauit tempore constituto. Uel econuerso. Creditor decessit relictis duobus heredibus ꝛ vni tantum solutum fuit. ¶ Hanc questio. mouet Bar. in. d. l. si prius in fi. princ. ff. de aqua plu. arcen. ꝛ determinat ꝙ his casibus vnus prescribitur, siue contra vnū prescribitur, sicut si ab initio essent due obligatiōes per. l. nam satis non sortem. §. j. ff. quemadmo. ser. amit.

SVMMARIVM

1 Debens annuatim dare. x. solidos monete noue, si per. x. annos det monetam antiquam an prescribet prime obligationi respectu monete antique.
2 Prelatus ecclesie cui annuatim debent tres si pluribus annis recipiat duo non preiudicat ecclesie.
3 Census non potest prescribi cum mala fide nec diminui.
4 Census vel pensio an possint diminutiue prescribi contra priuatum.
5 Prescribendo censum contra ecclesiam semper. xl. anni requiruntur cum bona fide.

1 **Septimo quero** † de alia simili ꝛ vtili. q. q̄ sepius occurrit de facto. † Quidam tenetur mihi dare quolibet anno decē solidos monete noue antique, ꝛ soluit per decem annos decem solidos monete que est minoris valoris ꝛ magis debilis an sit prescriptum prime obligationi respectu antiq̄ monete. ¶ Bar. format istā q̄stionē in. d. l. si prius. in princ. ff. de aqua plu. arcē. ꝛ distinguit vt in p̄cedēti. v. q. inter recipientē scienter vel ignorāter. ¶ Sꝫ Bal. ꝛ Saly in. l. aduersus. C. d̄ vsur. determināt ꝑ illū tex. ꝙ si d̄bitū sit fauorabile vt cēsus lꝫ qs recipiat minorē pensionē pluribus annis sibi non preiudicat. ꝑ tex. in. c. oliꝫ cām. de censi. (An intellle. d. c. olim. de censi. ꝛ q̄n soluit̄ minor moneta, an prescribat̄ in maiori, vide corne. ↄsil. clxxxi. visis nonnullis. col. xxix. ver. quod ꝛ tertio vr̄. ij. volu. Jas. in. §. preiudiciales, col. vlti. insti. de actio. (vbi est casus de hoc si vero debitum est odiosum vt vsura ꝛ tunc percipiendo minorē pensionē per trienīū ꝑscribitur in maiori. per tex. in. l. qui semisses in pin. ff. d̄ vsur. in. d. l. aduersus. ꝭm Cy. Bal. ꝛ Saly. ibi qui cōcludūt sufficere triennium in liberatione debiti odiosi, ꝛ ita intelligunt illū tex. ꝛ fuit opi. Azo.
2 ibi relata in glo. ¶ † Ex quo inferunt Bal. ꝛ Saly. ꝙ p̄latus ecclesie q dꝫ hēre noie cēsus tres d̄narios quolibet anno recipiēdo duos pluribus annis nō preiudicat ecclesie cū census sit fauorabilis. d. c. oliꝫ cām. Sequit̄ Alex. consi. v. si vera sunt ea. col. iij. sen. iiij. in. vj. arg. v. vol. ¶ Contrariū vr̄ sensisse Anto. de bu. in repe. c. p̄uenit. in fi. ↄmen. de censi. vbi dicit q̄d si qs ꝑ feudo soluerit oi anno durantibus. x. annis centum ꝛ ꝭm rei veritatem debebat ducenta si deducit illud tp̄s ad ꝑbandum ꝙ nō dꝫ nisi centū allegando causam renuntiationis seu remissionis pro residuo probabitur talis remissio per lapsum decennij concurrente illa minori solutione nisi ius cōe resisteret ꝑ. c. j. de perscriptio. in. vj. ¶ Quod videtur ꝯ ↄclonem Bal. ꝛ Saly. in. d. l. aduersus, ꝛ ꝯ tex. in. d. c. olim cām, vbi deciditur q̄d nō ꝑscribitur ꝑ solōnē minoris census ꝛ pensionis in maiori nisi per spatiū. xl. anno. ↄcurrentibus alijs req̄sitis ad ꝑscriptionēꝫ
3 vt ibi volunt Host. Jo. an. ꝛ But. circa fi. ↄmen. qui ↄcludunt † q̄d sicut census prescribi nō pōt cū mala fide, ita nec diminui seu diminutiue prescribi ab hn̄te malā fidē, lꝫ Panor. ibi in fin. ↄmen. dicat ꝛ cōiter tenet̄ oppositū. Sꝫ puto, ꝙ male dicat, q2 opi. Hosti. tenēt Jo. an. ꝛ But. ꝛ non reperio ↄdicentem preter euꝫ qui allegat gl. ꝑ se in. c. quicunqꝫ. xvj. q. vij. que non facit. ¶ Sed posset ad text. in d. c. olim cām r̄nderi ꝙ loquit̄ in ecclesia ꝛ nō i priuato. ¶ Uñ cōcordādo opi. puto forte distinguēdū ꝙ aut loquimur in presenti ar-
4 ticulo de prescriptione ꝯ priuatū vel ꝯ ecclesiam. ¶ † Primo casu si querat̄ an census vel pensio possit diminutiue prescribi ꝯ priuatū distinguo ꝙ aut loquimur in ipso principali debitore qui tenet̄ ex propria obligatione ad pensionem annuā ꝛ ipse prescribere non pōt quocunqꝫ temporis spatio soluendo minorem pensionem quin teneat̄ in maiori vel soluendo de pecunia noua magis debili, vbi tenebat̄ soluere de antiqua plus valente ꝑꝑ malā fidē. c. fi. cū ibi not. de prescri. Qm̄ ita militat rō peccati sup qua se fundat ille tex. respectu partis sicut totius, arg. l. que de tota in prin. ff. de rei vendi. ¶ Et ita ꝑcedat decisio Host. Jo. an. ꝛ But in. d. c. olim cām circa fi. ↄmen. dū volunt ꝙ cēsus nō possit diminutiue prescribi cum mala fide. ¶ Et idem dico in herede eius ꝛ successore vniuersali, cui nocet mala fides d̄functi. ꝭm cōem opi. Cū teneat̄ eius ↄsciam exonerare. c. fi. de sepul. ꝛ late dixi in. iij. parte prin. col. xliiij. ꝛ seq. Nisi eēt successor i platura vel b̄nficio cui nō nocet mala fides ꝑdecessoris. c. cura ꝛ ibi gl. ꝛ cano. not. d̄ iure patro. ꝛ dixi. s̄. nā si talis successor hēat bonā fidē, ꝑscribet spat. xl. an. ¶ Et ita ꝑcedat tex. i d. c. oliꝫ cām a ↄrio sensu iūctis ibi no. ꝑ gl. pe. d̄ censi. ¶ Aut vero loqmur in successore singulari, ꝛ puta distinguēdū an hēat titulꝫ ꝛ bonā fidē, q2 fundus fuit sibi venditus cū expressione cēsus minoris, ꝛ re vera debebat maior. Tunc teneo ꝙ indistincte prescribat spa. x. anno. inter pn̄tes ꝛ. xx. inter absentes etiam si hēat cām a male fidei autore, q2 auc. male fidei. C. de ꝑscri. lon. tem. nō habet locū nisi in prescriptione dominij nō aūt alterius iuris minoris preiudicij, vt concludunt cōiter doct. in. l. pōponius. §. cū quis. ff. de acqui. posses. ꝛ dixi in tertia parte prin. col xlij. ad fin. ¶ Si vero nullum habet titulū, sed bonā fidē tantum, prescribet spatio. xxx. annoꝝ de iure ciuili. per regulam. d. l. cum notissimi. l. sicut. ꝛ. l. si quis emptionis. §. j. C. de prescript. xxx. an. circa quā nihil est immutatū de iure canonico concurrente bona fide, vt etiā plene dictum fuit in. ij. parte. iij. col. prin. q. vj. ¶ Puto tamen, ꝙ iste singularis successor habens bonam fidem prescribet spatio decem annorum in maiori absqꝫ titulo, si soluat minorē pensionem tanto tempore. ꝛ ille cui debetur scienter receperit allegando causaꝫ remissionis seu renuntiationis Si vero ignorāter, secus. Et idem forte dici posset in ipso debitore principali vel herede eius ratione presumpte remissionis. ¶ Et ita procedunt no. per Bar. in. d. l. si prius. in princ. ꝛ per But. in. d. c. peruenit, circa fi. bene facit tex. in. l. cū de in reꝫ verso, cū materia. ff.
5 de vsur. iunctis his que plene dixi in. x. q. tertie princi. ¶ † Scd̄o casu principali quādo agitur de prescribendo cēsum cōtra ecclesiā. concludo ꝙ requiritur semper tempus. xl. annoꝝ cum bona fide. ꝑ tex. in. d. c. olim causam. cum ibi not. ꝛ per ea que habentur in. c. de quarta. ꝛ in. c. illud. de prescri. Et ita procedūt no. per Bal. ꝛ Sali. in. d. l. aduersus, dū dicūt ꝙ prelatus recipiens minorem pensioneꝫ pluribus annis nō preiudicat ecclesie. ¶ Jstud eniꝫ debet intelligi prout habetur in. d. ca. olim cām. q̄d ipsi allegant. ¶ Et hec distinctio pōt etiā adhiberi si tractetur de prescriptione totius census, q2 non est differentia, an agat̄ de ꝑscribendo censum in totuꝫ vel diminutiue ꝭm Joan. an. ꝛ But. in. d. c. olim causam. circa fin. de censi. Non obst. si opponatur quod census prescribi non potest. l. competit. C. de prescri. xxx. anno. q2 ille tex. procedit in censu debito in signum recognitionis vniuersalis d̄nij ꝛ superioritatis, vt latius dicā. in. j. q. ij. partis. v. princ. ꝛ faciunt que dicam in. x. q. proxime seq.

SVMMARIVM

1 Emphyteota pensionem non soluens per. xxx. vel. xl. an. ꝛ semper possedit an prescribat liberationem a pensione soluenda pro tēpore tam preterito, q̄ꝫ futuro.
2 Obligatus soluere perpetuum censum non soluendo per. xl. annos prescribit.
3 Actioni personali an prescribatur cum mala fide.
4 Res emphyteotica si perueniat ad extraneum qualiter ꝛ quāto tempore prescribatur.

1 **Octauo quero** † Quid si emphyteota cessauit per xxx. vel. xl. annos, quod pensionem nō soluerit ꝛ semp possedit nunqd dicat̄ ꝑscripsisse liberationē a pēsione soluēda ꝑ tpe tā p̄terito q̄ꝫ futuro. ¶ Istā. q. succinte tāgit. d. Jas. in. d. trac. iur. emphy. col. xlvj. q. xxviij. ꝛ col. lxxxi. ver. i. quero. Allegans Spe. in tit. d̄ loca. §. nunc aliqua ver. xliij. (Adde eundē Spe. in tit. de prescrip. col. iij. ver. quid si colonus.) ꝛ bar. in. l. ius emphyteoticū, ꝛ in. l. iubemus. C. de fun patri. lib. xj. ꝛ in. l. ↄpetit. C. de prescrip. xxx. vel. xl an. vbi determinat q̄d sic, q2 ois actio tollit̄ tāto tpe per regulā. l. sicut. ꝛ. l. oēs. C. de ꝑscri. xxx. an. ¶ Et dicit Jas. in. d. q. xxviij. q̄d ista decisio indubitanter ꝑcedit quantū ad pensionem preteritā, sed quantū ad futurā vr̄ hec decisio dura ꝭm eū. ꝛ sic relinquit in ambiguo, ꝛ nō determinat. ¶ Eandeꝫ opi. tenuit. d. Philip. corne. con. cxlij. videtur prima facie colum.
2 pe. ver. accedat. iij. volu. † Concludens ꝙ qui tenetur soluere perpetuum censum, prescribit non soluendo ꝑ. xl. annos. ꝛ adducit duo consilia Bal. ¶ Sed nō puto istā ↄclusionē ita simpliciter intellectam posse procedere. ¶ Unde pro veritate concludo in presenti questio. quod si emphyteota habet malam fidem, vt ille cui fuit concessa emphyteosis vel qui ipsam emphyteosim recognouit, nullo tpe prescribit propter malam fidem, cum teneatur actione personali, cui non prescribitur cum mala fide de iure canonico aliquo temporis spatio ꝭm communem opin. Cano. in. c. fina. de sepul. ꝛ satis dixi in. ij. parte. iij. prin. q. xiiij. nec pariter prescribit heres emphyteote, cui nocet mala fides defuncti, vt etiam ibi late di-

xj. ¶ Et hoc aperte senserunt Jo. an. & But. in. c. olim, causam, circa fi. 9men. de censi. vbi dicunt, q prescriptio census non currit cũ mala fide. ¶ Ex quo infero qd Bar. in locis preallegatis mala loquit lz Jas. simpliciter referat & sequat. Nam secutus est Bar. eius erroneã opi. quã posuit in. l. sequitur. §. si viã. ff. de vsucap. & in. l. iij.
3 de seruit. vrba. predi. vbi voluit † qd actioni personali prescribatur cũ mala fide q est communiter reprobata tam per legist. quam cano. vt ad plenum dixi. s.
4 ¶ † Si vero res emphyteotica perueniit ad extraneum tunc ille prescribet dñium directum saltẽ in effectu, & respectu priuati, spatio decem vel viginti annorum sicut prescriberetur plenum dominium cuz titulo & bonafide & habita distinctione, an possessor causam habeat ab autore bone vel malefidei. Sed si ne titulo prescriberet spatio triginta annorum cum bona fide. d. l. si quis emptionis. §. j. cum mala fide vero nullo tẽpore pscribit. c. fi. de prescrip. & c. possessor. de regu. iur. in. vj.

¶ Et vbi quis allegat se non soluisse pensionẽ vel censum per. xl. annos 9tinuos ad inducendã prescriptionem, cui incumbat probatio plene discutit Jo. an. in. c. sine possessione de reg. iur. in. vj. quem sequit Are. in. l. in illa. col. iiij. in prin. ff. de verbo. obliga.

SVMMARIVM

1 Emphyteota feudatarius & superficiarius prescribunt ius emphytheoticum singulis ad singula relatis.
2 Emphyteota vel vsufructuarius licet naturaliter possideant funduz tamen ipsum ius emphyteoticum vel vsumfructum possident naturaliter & ciuiliter.

1 **Nono quero** † An ille qui soluit canonem tanq̃ emphyteota per triginta vel quadraginta annos & tanto tempore rẽ aliquã possedit vti emphyteoticã prescribat ius emphytheoticũ & vtile dñium salua canonis prestatione quãuis iura emphyteotica nunquã fuerit ei concessa. (Adde Bal. in. l. male agitur. in fi. cõmẽ. C. de prescrip. triginta anno.) Bar. in. d. l. cõpetit. determinat qd sic & in. l. iij. §. ex 9trario. col. j. vel. ij. versi. secundo contra Py. & ibi notant omnes doct. ff. de acqui. pos. vbi dicit Bar. q emphytheota feudatarius & supficiarius pscribũt ius emphyteoticũ vel aliud simile singulis ad singula relatis, per dictam. l. competit, ex quo possident naturaliter, & de hoc dicit etiam se dãnare casum in. l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de dam. infect. ¶ Dicit insuper, q est tex. de hoc recte intelligendo in. l. cum spõsus. §. si de vectigalibus cũ gl. iuncta. l. eum qui in principio eodem titu. Que iura sic inducuntur. Ista sunt conuertibilia. Competit publiciana, ergo vsucapio. Et contra dictam. l. eum qui in princip. sed in. d. l. cuz sponsus. §. si de vectigalibus dicitur. qd emptori fundi vectigalis siue emphyteotici competit publiciana ergo ipsi possunt pscribere tale ius. (Et per illum tex. infertur quod si fundus alienus fuerit concessus in emphyteosim prescribitur longo tempore cũ titulo & bona fide tanquam emphyteoticus contra tertium.) ¶ Et ita inducit Jas. late firmans 9clusionem predictã in trac. iur. emphy. col. lxxxj. ¶ Sed hec inductio nõ videtur bona per ea que late dixi. in. iij. parte princip. circa intel. regule. d. l. eũ q in prin. col. xxxiiij. & xliij. vbi 9clusi q pdicta regula pcedit negatiue, nõ affir-
2 matiue, vnde adduco meliorẽ rõnẽ. † Qr lz emphyteota vel vsufructuarius solũ possideãt naturaliter fundũ tñ ipsum ius emphyteoticum vel vsumfructum possidẽt naturaliter & ciuiliter. Ita declarat Bar. in. l. naturaliter. in prin. ff. de acq. pos. & hoc allegat gl. no. i. l. si plures. §. deiectum. ff. de vi & vi arma. & in. l. ait pretor. §. item ei. ff. ex qui. cau. ma. & in. l. fi. ff. vt in pos. ¶ Sic etiã declarat Pau. de ca. non faciẽs mentionẽ de Bar. in. l. fi. C. de pscrip. lõgi. tẽp. ¶ Et ita declarãt Jmo. Are. & Alex. in. d. §. ex 9trario. & ibi Jas. col. iiij. Tangit etiã Jas. in dicto trac. iur. emphy. col. lxxxj. an presumatur emphyteota, qui tanto tpe soluit de quo plene dixi. in. iij. parte princip. col. xvj. & seq. versi. secundo predicta faciunt ad questionez & ibi dicta nõ repeto que bene adaptantur hic, & pro repetitis habeant.

SVMMARIVM

1 Rem tanq̃ emphyteota recognoscens tanquam a domino cui longo tempore pensionem soluit cum nec ipse esset emphy. nec alter dominus, an talis prescriptio prosit.
2 Prescriptio decursa contra vassallum vel emphyteotam non pindicat domino.

1 **Decimo quero** † Juxta proximam. q. quid si iste tãquam emphyteota rez ab aliquo recognouit tanq̃ a domino, & ei longo tẽpore pensionẽ soluit tanq̃ domino cum nec ipse esset emphyteota, nec ille quem recognoscebat esset dñs, an prescriptio istius possidẽtis prosit illi cui soluit. ¶ Istam. q. mouet Spe. in titu. de loca. §. nũc reliqua. versic. liij. & ver. lvij. Et videtur concludere talem prescriptionem prodesse illi cui soluit eũ in dominũ recognoscendo, si possederit triginta annis. & ex hoc infert ad duos effectus, ibi latius per eũ. ¶ Et hanc decisionem Spe. simpliciter refert & sequit Jas. in prealle. trac. iur. emphy. col. lxxij. ver. v. quero. ¶ Et vltra eum sic late firmat Roma. consi. cxxvij. posito q dñũ adducens plura maxime Jo. an. in. c. q
2 ad agendũ de reg. iur. in. vj. ¶ † Et no. q prescriptio decursa contra vassallum vel emphyteotã non preiudicat domino ita Bald. in §. quid ergo. in titu. de inuesti. de re alie. fa. per illum tex.

SVMMARIVM

1 Conductor vel alius recognoscens alteruz in dominum, an possit pscribere contra eum.
2 Colonus vel conductor prescribere põt 9 actionem personalem q oritur ex contractu locationis.
3 Colonus vel conductor prescribere potest prestationem pensionis pro tpe preterito. xxx. an. sed non pensionem futuri temporis.
4 Emphyteota nunquam pscribit directum dominium contra dominum directum.
5 Successores iuris presumptione censentur tenuisse & possedisse eo modo & forma quibus tenebat defunctus.
6 Clausula 9stituti vel precarij passiue transit in hrdes 9stituẽtis.
7 Colonus si domino ignorante vendidit fundum conductum, cuius emptor dño a quo conduxit pensionẽ soluit. xxx. annis, an dominus possit agere contra emptorem rei vendicatione.

1 **Undecimo quero** † Utrum 9ductor vel alius recognoscens alterum in dominum possit prescribere contra eũ. (An & qñ currat prescriptio cõtra locatorẽ, vide per Pau. de ca. consi. cclxxxvj. vñ dicendum breuiter. & consi. seq. videt dicendũ dictũ actorẽ. & consi. ccxcj. in questione que vertitur in antiq. & vide in. j. parte sexte & vltime partis princ. huius trac.) ¶ Conclude q non etiaz si mille annis possideret, ex quo illuz dñm recognoscit, vt est casus in. l. male agitur. C. de prescri. xxx. an. vbi gl. & omnes no. Bar. & alij in auc. perpetua. C. de sac. sanc. eccle. gl. Bar. & doc. in. l. cõpetit. C. de prescri. xxx. an. & Bal. Saly. & Pau. de ca. in. l. neq̃. C. de vsuf. per illum tex.
2 no. vbi assignat ratiõẽ huius decisionis. ¶ † Et q̃uis colonus vel conductor non prescribat dñium rei contra dominum, quem recognoscit, prescribit tamen contra actionez personalem que oritur ex contractu locationis. Poterit tamen conueniri ad restitutionem rei actione in rem que non est prescripta, fm glo. & doc. in. d. l. male
3 agitur, qd declara, vt ibi plene per Ang. ¶ † Prescribit etiã colonus vel cõductor prestationem pensionis pro tempore preterito triginta ann s, qr tanto tempore tollitur omnis actio personalis, sed non prescribit pensionem futuri tẽporis, vt eam soluere non teneatur, nisi interpelletur, vt soluat & recuset soluere. Uel secundũ aliã opi. nisi actualiter possessionẽ interuertat, vt late declarat Ang. in d. l. male agitur col. ij. circa prin. Et hec vera de iure ciuili quod admittit pscriptionẽ longissimi tẽporis. xxx. annorum cum mala fide. l. sicut cum concor. C. de prescrip. xxx. anno. Sed de iure canonico ipse conductor nulllo tẽpore prescribit propter malam fidẽ, nec cõtra actionem realem, nec personalem. c. fin. cum ibi plene not. de pscrip. nec pariter heres eius que mala fides defuncti impedit prescribere, vt concludunt communiter cano. in. c. si diligenti de prescrip. vbi late Fely. col. iiij. & seq. (Et dixi plene in. iij. parte princip. col. xliiij. & seq.)
4 ¶ † Ex predicta conclusione infertur qd si fundum meum tenuisses p tempus legitimum non tanquam dominus directus, sed tanq̃ fructuarius vel tanq̃ emphyteota, vel tanq̃ feudatarius & habuisses titulũ a quodam tertio, & ignorasses me esse dominum directum, prescribis ius vsusfructus alias vtile dominium contra me, sed directum nunq̃, qr non possedisti eo animo vt illud acquireres, arg. l. fi. ff. quemad. ser. amit. & l. si ego. §. j. ff. de publici. & l. fi. circa fi. C. de prescrip. long. tempo. & sine titulo prescribẽs. xxx. annis: vt in. §. si quis per[illegible] in titu. si de feu. fue. contro. Postq̃ autem incepisses possi[illegible] tanq̃ dominus directus, quia interuertisti possessionem, ex t[illegible] as me ciuili possessione, & incipis prescribere lõgissimo temp[illegible] sicut fur & violentus possessor de iure ciuili. l. j. §. ad hec. C. d[illegible] a nna. exce. secus de iure cano. cũ sit malefidei. c. si. de prescri. ¶ Ita declarat Pau. de cast. in. d. l. neq̃ fructuarium.

fructuarium. Et in emphy. idē firmat Jas. in trac. iu. emphy. colū. lxxxij. ver. iij. quero. vbi ɔcludit qđ emphyteota nunq̄ prescribit directum dominium ɔ dn̄m directū, et si mille annis possideret, prout dicit Bald. in. d. l. neq̄. nisi emphiteota interuertisset possessionē, q̄ tn̄ nō pōt interuertere sola animi destinatione sed opus est qđ factū interueniat. iuxta. l. cum fundum. ⁊. l. colonus. ff. de vi ⁊ vi arma. not. Cy. in. d. l. competit. in. iij. q. ¶ Addo Alua. in. §. licet. colum. j. in secundo nota. in titu. si de feu. fue. contro. vbi not. ex illo tex. qđ vasallus qui est paratus prestare seruitia, vt presumitur, nisi interpellatus negauerit nunq̄ prescribit ɔ dn̄m suum, ⁊ videtur dn̄s esse in quasi possessione seruitiorum, argumen. l. arboribus. §. idem tractat. ff. de

5 vsufruc. ¶ † Ampliatur predicta ɔclusio, vt procedat nedum in ipso fructuario emphyteota vel vassallo, sed etiam in eorū successoribus, ⁊ est tex. not. in. d. l. neq̄ in verbo, neq̄ successores eius, vbi Paul. de cast. reputat istud mirabile, q2 per mortē fuit finitus vsufructus, ergo successores non tenuerunt tanq̄ vsufructuarij, sed tanquam proprietarij, ⁊ sic habuerunt animum acquirendi dominium si non habebant, ergo saltem debuerunt prescribere spatio. xxx. anno. per iam dicta. ¶ Sed respondet not. Pau. de cast. quod successores iuris presumptione quantumcū ɔ alium habeant animum, censentur ⁊ finguntur tenuisse ⁊ possedisse eo modo ⁊ forma quibus tenebat defunctus. argumento. l. cum heres. ff. de diuersis ⁊ temporali. prescrip. quia heres reputatur eadem persona cum eo. ¶ Cum igitur ille defunctus teneret tanquam fructuarius, ⁊ ipsi heredes censentur eodem modo tenuisse, licet re vera tenuerunt vt domini, quia non superueniente noua causa sicut defunctus solo animo non poterant sibi mutare causam possessionis. l. nemo C. de acquiren. possessio. ita nec heredes eius, si domino reposcente non interuertant

6 possessionem. ¶ † Subdit Pau. de castro q̄ in dicta. l. neq̄ est casus de vno in quo illis diebus consuluit, ⁊ de illa. l. non meminit, q2 quidam incipit quedam bona possidere precario sine alieno nomine. puta per clausulam precarij vel constituti, de qua plene not. in. l. quod meo. in princip. ff. de acquiren possessio. postea mortuus est, ⁊ heredes eius per triginta annos. ⁊ vltra ignorantes precarium possederunt proprio nomine, querebatur an prescripserint. Constat enim quod defunctus si centum annis vixisset cum teneretur alio nomine nunq̄ prescripsisset, sed dubium erat de heredibus qui possederunt suo nomine. Respondit Paul. qđ nec illi prescripserunt per rationem de qua supra. Et de hoc dicit esse casum in illa. l. neq̄ si bene consideretur ponderando illud verbum, nulla tempora. licet in. §. preterea de cap. contra. licet non ipse non alleget. quod sub ista generalitate non venit prescriptio longissimi temporis sed longi tantum, sed illud verum dicit ipse nisi subiecte materie natura suadeat contrarium. Hec sunt verba bene notanda Pau. de cast. in dicta. l. neq̄. C. de vsufruc. ¶ Ex quibus colligo no. conclusionem. quod clausula constituti vel precarij passiue transit in heredes constituentis, q2 censentur, ⁊ finguntur tenuisse ⁊ possedisse eo modo ⁊ forma quibus defunctus tenuit. ¶ Et hoc maxime procedit qn̄ esset facta mentio de heredibus. per tex. in. l. cum precario. §. j. ff. de preca. qđ bene not. ad materiam. d. l. qđ meo. in princ. ff. de acquiren. possess.

7 ¶ † Quid autem si colonus vel emphyteota domino ignorante vendidit, ⁊ tradidit fundum conductum, tamen dn̄o a quo conduxit pensionem soluit emptor ista triginta annis. Nunc ipse colonus in prestatione cessauit debite pensionis. Dn̄s vero agit rei vendicatione contra emptorem, queritur an possit. ¶ Istam questionem mouet Specula in titu. de prescrip. colum. iij. versicu. quid si colonus. ⁊ determinat quod ille emptor prescribit cum titulo ⁊ bona fide, sed dominus restituitur ex clausula generali, si fuit in iusta ignorantia. ¶ Et ibi mouet aliam questionem quid si emptor fundi emphyteotici offerat pensionem post prescriptionem completam an videatur renuntiare prescriptioni. ⁊ concludit quod sic si scienter obtulit. Secus si ignoranter.

Duodecimo principaliter

q̄ro. In hac quarta parte quarte partis principa. Post q̄ visum est supra de prescriptione iuris emphyteotici, quanto tempore prescribatur feudum seu ius feudale, quod equiparatur emphyteosi, ⁊ de vno ad aliud arguitur, vt plene nota. Jaso. in tracta. iur. emphyteo. columna. xj. ⁊. xij. Et hec questio diuiditur in plures.

SVMMARIVM

1 Prescribere an possit quis rem tanq̄ feudalem ⁊ ius vassallitij sine feudi nunq̄ de illa re fuit inuestitus. ⁊ nu. 2.

3 Dispositio tex. §. si quis per. xxx. anno. procedat in possessione male fidei.

4 Feudum q̄to tempore contra tempu. prescribatur.

5 Feudum prescriptione quesitum sortitur ordinariam naturam feudi.

6 Prescribi an possit feudum formatum contra priorem vasallum qui fuit de feudo inuestitus.

7 Dominus feudum recuperans non tenetur ille restituere primo vassallo contra quem fuit prescriptum.

8 Utile dominium non prescribitur contra vasallum minori tempore. xxx. annorum.

9 Res feudalis nulliter alienata non potest aliquo tempore prescribi contra dominum.

10 Prescribēs contra dn̄m habentem vtrunq̄ dominium non potest acquirere nisi vtile dominium procedat.

11 Prescriptio longi temporis non habet locum in feudo.

12 Feudum non posse prescribi nisi. xxx. ann. quomodo intelligatur.

13 Domino an prosit prescriptio vassalli.

14 Uassallo ex facti ignorantia prescribente vltra terminos concessionis an finito feudo id finiatur.

Perditum non vtendo non recuperatur.

15 Uassallus an possit dominium feudi prescribere. xxx. annis non seruiendo.

16 Desidia non potest imputari dn̄o si non est vsus opera vasalli qua non indiguit, nec eo casu contra eum currit prescriptio.

17 Priuilegium aut alius ius non amittitur per non vsum quando nō se obtulit facultas vtendi.

18 Agnati intra quantum tempus possint reuocare feudum antiquum illicite ⁊ absq̄ eorum consensu alienatum.

19 Silentium annale vim habet refutationis scientia mediante.

20 Prescriptio. xxx. anno. regulariter currens in feudis an noceat nepotibus, ⁊ descendentibus siue agnatis qui tempore alienationis nondum erant nati.

1 Primo igitur quero vtrum quis prescribere possit aliquam rem tanquam feudalem ⁊ ius vasallitij siue feudi licet nunq̄ de illa re fuerit inuestitus. (De prescriptione feudi. vide qđ not. Aluaro. in titu. de feu. non hab propri. feu. natu. col. ij.) Istam. q. decidit text. not. in. §. si quis per triginta. in tit. si de feu. fue. contro. vbi dicitur q̄ si quis per. xxx. annos rem aliquam tanquam feudum possedit, ⁊ ꝑ ea seruitium dn̄o exhibuerit, licet de ea non fuerit inuestitus, prescriptione. xxx. annorum se tueri potest, ⁊ sic tanto tempore rem in feudum prescribit, ⁊ efficitur vasallus illius cui seruitium prestitit. ¶ Quod verum intellige, si possedit, vt feudum, vt ibi dicit tex. non sufficit ergo quod probetur possessio triginta annorum, nisi probet se possedisse vt feudum, ⁊ sic q̄ possessio fuerit formis. i. habita semper tanq̄ feudalis, ⁊ ita ibi declarant Bal. Alua. ⁊ do. Prepo. col. j. ¶ Unde plura requiruntur ad talem prescriptionem. ¶ Primo quod rem possederit per. xxx. annos continuos absq̄ interruptione. ¶ Secundo quod tanquam feudum, ⁊ sic q̄ ista possessio triginta annorum fuerit formis id est habita semper tanq̄ feudalis. ¶ Tertio q̄ prestiterit seruitia domino vel soluerit vti ꝑ feudo. ¶ Et hec tria colliguntur ex illo tex. ⁊ ibi no. Bal. ⁊ docto. maxime Aluaro. colligens ista tria requisita. Et declarat glo. magna in fi. in. §. fi. in titu. de feu. dato in vicem legis cōmis. ⁊ Alex. consi. clxix. viso themate. j. col. ij. volu. ⁊ consi. cxiij. viso ⁊ diligenter considerato themate. vlt. col. iiij. vol. ⁊ do. Philip. deci. consi. cxliiij. ⁊ mature col. ij. versi. sed his non obstantibus. ¶ Et sufficit semel prestitisse seruitium domino vti pro feudo ⁊ quod postea possederit per. xxx. annos q2 presumitur successiue, vt feudum per not. in. c. cum ecclesia sutrina. de causa pos. ⁊ proprie. ⁊ est bonus tex. in simili. in. c. cum de beneficio de preben. in. vj. (Ad illum tex. vide Alex. consi. lxx. in causa vertente inter dominum Baldesarem. ij. volu. rotam decis. xxij. in nouis.) Ita declarant And. de iser. Alua. ⁊ do. Prepo. in. d. §. si qs per. xxx. col. j. ¶ Et pro intelle. d. §. si quis per. xxx. not. qđ predicta locum habent, quando nulla est facta inuestitura, nec aliquid probat vasallus de ipsa inuestitura, q̄ allegat vasallus, sed eam plene ꝓbare non pōt, tūc si mediante ea asserta inuestitura ipse vasallus steterit in possessione ipsius feudi per annum sciente domino, ⁊ nō contradicente, tunc stabitur sacramento vasalli de dicta inuestitura facta, ⁊ per sacramentum probabitur dictum feudum, vt est casus in. c. ij. in fi. tit. si de inue. inter do. ⁊ vasal. lis oria. ⁊ isto casu sufficeret sola possessio anni, vt ibi. Et hoc modo potest etiam intelligi tex. in. §. similiter in titu. de contro. inue. Et ita declarat Alua. in. d. §. si quis ꝑ triginta. in prin. ij. col. ¶ † Sed dubitatur nunquid dispositio tex. in. d. §. si quis per triginta procedat in possessore malefidei glo. ⁊ communiter docto. ibi tenent quod sic de iure ciuili. Ex quo ille tex. dat solum exceptionem, non actionem, ⁊ sic non acquirit possessor, nisi ius

excipiendi, vt ibi declarant gl. ⁊ Alua. Ex quo infertur, ꝙ si cadat
de possessione nõ põt rem ab alio vendicare, secus si prescripsisset cũ
bona fide, tunc enim acquirit vtile dominiũ ⁊ potest rem vendicare.
l. si quis emptionis. §. j. C. de prescrip. xxx. vel. xl. anno. ſm glo. Al-
ua. ⁊ alios. in. d. §. si quis per triginta. ¶ Sed de iure cano. non pro-
cederet prescriptio cũ mala fide in casu illius. §. aliquo modo. c. fi. cũ
ibi plene not. de prescriptio. Prout in terminis firmãt Bal. ⁊ do.
Prepo. in. d. §. si quis per triginta. col. j. ⁊ Panor. in. c. ad audiẽ-
tiam. col. fi. ver. aduertendum tñ. de prescript. vbi dicit ꝙ sine bona
fide prescribi non potest, nedum directum dominium, sed nec solum
vtile, qd̃ scꝫ res teneatur in feudum prestando seruitiũ, vt not. Bal.
in. d. §. si quis per triginta. licet glos. ibi aliter sentiat, ⁊ minus bene
4 ſm Panor. per. d. c. fina. de prescriptio. ¶ † Limita tex. in. d §. si
quis per triginta. vt procedat in priuatis. Sed quo ad ecclesiam, ⁊
rempublicam requiritur tempus. xl. annorum per regulam generalẽ
respectu ecclesie. c. de quarta. c. illud. ⁊. c. ad aures. de presc. ⁊ aut.
quas actiones. C. de sacrosan. eccle. ⁊ quo ad rem publicam per tex.
in. l. omnes. ⁊ in. l. comperit. C. de prescrip. xxx. ann. ⁊ in. l. j. C. ne rei
domi. vel templo. Per que iura dicit And. de iser. in. d. §. si quis p
triginta. ꝙ ꝯ rem publicam non prescribitur feudum nisi spacio qua
draginta annoꝝ ⁊ illũ tex. procedere in priuatis, ergo idem erit in ec
clesia. ¶ Ita limitat ⁊ declarat do. Prepo. in. d §. si quis per tri-
ginta. col. ij. ver. sed pulchrum est dubium. Et firmat Bal in. §. fin.
in tit. de feud. dato in vicem legis cõmis. vbi dicit ꝙ in ecclesia ro-
mana requiritur tempus centum annoꝝ, vt est casus in. c. ad audiẽ
tiam. ⁊ ibi not. cano. de prescrip. vbi contra romanam ecclesiã quis
non prescribit tanq̃ vassallus nisi per centum annos. ⁊ plene nota.
Alex. preallega consi. clxix. viso themate suprascripto. j. colum. ij.
5 volu. ¶ Et not. ꝙ hoc feudum prescriptione quesitum sortitur ordi-
nariam naturam feudi secundum Bal. in. l. liberti. C. de oper. liber.
⁊ in. l. j. q. xxxj. ff. de re. diui. Alua. ⁊ do. Prepo. in. d. c. si quis per
xxx. col. ij. vbi do. Prepo. alle. Ange. cõsi cxvj. sanctissima. Pa-
nor. consi. clxxxij. conditor omnium. ¶ Hinc infertur vltra Prep.
quod in tali feudo prescripto succedunt descendentes masculi tantũ
ſm naturam recti feudi ¶ Ita decidit not. Bal. in. §. fi. in titu. de
feu. dato in vicem legis commis. per illũ tex. ⁊. d. l. liberti. ⁊ in alijs
locis adductis per Alex. consi. xv. visis narratis. vlti. col. v. volu.
vbi concludit qd̃ vbi apparet solum de acquisitione feudi ex legiti-
ma possessione, seu prescriptione non trãsibit tale feudum nisi ad il-
los, ad quos transit feudum vel emphyteosis informiter concessum
vel concessa. ¶ Eandem conclusionem vltra Alexan. firmat domi.
Marti. lauden. in. c. i. in titu. quib. mod. feu. consti. potest. Refert
solennis doctor do. Iaco. de sancto Geor. in suo tracta. feudo. in ver
bo, ita ꝙ ipsi inuestiti habeant. circa finem. ij. col. ver. an autem fi-
lius non allegans Alexan. Predita procedunt quando nulla pre-
cessit inuestitura feudi, ⁊ sic vbi nunquam formatũ fuit feudũ per in-
uestituram. in personam illius qui prescripsit neq̃ in alio.

6 **Secundo quero** † quid si alius fuit de illa re du-
dum inuestitus in feudum an pre-
scribi possit tale feudum formatum contra priorem vassallũ, qui fuit
de feudo inuestitus. Ita qd̃ iste qui prescripsit, subintret locũ illius
⁊ ipse efficiatur vassallus excluso alio, ⁊ q̃nto tempore. ¶ Istam que
stionem tangunt glo. Hostien. ⁊ cõmuniter Cano. in. c. ad audien.
de prescriptio. ⁊ etiam ibi late examinat Panor. col. iij. vel. iiij. ver
sicu. ex his infertur vltra medi. ⁊ sequen. concludens cum glos. qd̃
quis potest prescribere feudum respectu vtilis dominij, quod est pe
nes vassallum, directo remanente penes dominium data sciẽtia ⁊ pa
cientia domini. Nam sicut potest de nouo acquirere per huiusmodi
pacientiam ius feudale, licet nunquam habuerit inuestiturã, vt in. §.
si quis per triginta. in titu. si de feu. fuer. controuer. fortius patien-
te domino potest ius feudi iam formatum ⁊ constitutum ⁊ in alium
translatum prescribere si dominus sciuit. Sed vbi ignorauit ⁊ potest
pretendere aliquod interesse in mutatione vassalli. Posset forte pro
cedere ſm Panor. opinio Hostien. tenentis contrarium ne contin-
gat dominum habere vassallum quem nollet, vel quem sibi non ex-
pedit habere. Sed nihilominus licet hoc videatur equũ dicit Pa
nor. quod putat contrarium esse verius, vt hoc ex casu non possit do
minus istum qui prescripsit ad minus spatio triginta annorum mole
stare per text. apertum iuncta glo. in. §. j. de capi. corad. vbi conclu-
dit glo. qd̃ contra dominum directum ⁊ in suis iuris preiudiciũ cur
rit prescriptio. xxx. annorũ. Nec distinguitur ibi scientia vel ignorã-
tia ex quo non agitur de prescriptione proprietatis ſm Panor. licet
quo ad hoc non videatur bene dicere, q2 ibi agitur de excludẽdo do
minum in totum, vt dicam. j. in. xiiij. q. huius materie, ⁊ sentit Pa-
nor. in. d. c. ad audientiam. colum. penul. vel fi. ver. sed quero. mo-
uetur etiam Panor. quia contra ignorantem in sui preiudiciũ cur-
rit prescriptio maxime. xxx. anno. vt in. l. fi. C. de prescrip. long. tem-
po. que nõ ꝓbat q2 loquit̃ in pres. lon. tem. cũ titulo ⁊ bona fide que
non censetur odiosa, ⁊ in. l. fina. C. de prescrip. xxx. anno. que non fa-
cit. Melius facit tex. in. l. sicut in fi. ⁊ ibi no. Bal. C. eo. tit. ¶ Po
stea refert Panor. Ioan. and. sentire contrariũ in addito. ad Spe.
in titu. de feudis super rubri. cuius motiuis respondet ⁊ non recedit
ab opi. predicta subdens hec verba. Dico tamen ꝙ tenendo prescri-
ptionem currere daretur restitutio domino ignoranti, ne cogatur ha
bere vassallum, quem noluit. opi. tamen distinguens inter scientiam
7 ⁊ ignorantiam est multum equa ſm eum. † Et addit ex mente Ioan.
an. ibi. s. ꝙ dñs feudum recuperans non tenetur illud restituere pri-
mo vassallo, contra quem fuit prescriptũ. Et istam conclusionem la
te firmat Roma. consi. clxvj. visa diligenter, vbi voluit indistincte, ꝙ
etiam si dominus ignoret, prescribatur vtile contra vassallum sine dã
no domini. per. c. j. §. quid ergo. in ti. de inuesti. de re alie. fac. ⁊ per
tex. cum glo. in. d. c. ad audien. in verbo, principaliter. damnat opi.
Hostien. q2 sequeretur ex eadem quod feudum vel emphyteosis nũ
quam prescribi posset contra text. in. d. §. si quis per triginta, ⁊ sequi
tur Fely. in. d. c. ad audientiam. col. vj. declarans verba Panor.

8 **Tertio quero** † Quanto tempore prescribantur con
tra ipsum vassallum respectu iuris, sui
⁊ sic quo ad vtile dominium Panor. format hanc. q. in. d. c. ad au-
dientiam. col. fi. ver. sed quero, ⁊ post adducta aliqua motiua cõclu
dit ꝙ non prescribitur vtile dominium contra vassallum minori tem-
pore. xxx. anno. licet. possessor habeat titulum ⁊ bonam fidem, quia
est speciale in feudo, vt non prescribatur minor tempore. xxx. anno-
rum. Et sic ibi non habet locum prescriptio longi temporis, sed lon-
gissimi per tex. in. §. j. iuncta glo. in verbo, prescriptione. in titulo. de
capi. corra. ⁊ ibi not. Bal. Alua. ⁊ domi. Prepo. col. ij. ¶ Ean-
dem conclusionem quod contra feudatarium non prescribatur nisi
triginta annis, firmat Bal. consi. cvij. verba inuestiture. ij. colum.
j. volu. ¶ Et de prescriptione aduersus vtile dominium vide per do
minum Signo. consi. x. in questione vertente inter Huguetum. co-
lumna secunda in fine.

9 **Quarto quero** † an possit tertius prescribere con
tra directum dominũ feudi in quẽ
forte feudum fuit alienatum absq̃ consensu domini, ⁊ sic vbi aliena
tio feudi est nulla a principio, videtur prima facie dicendũ quod res
feudalis nulliter alienata non possit aliquo tempore prescribi contra
dominum per tex. in. §. preterea. in titu. de capi. corra. vbi dicitur qd̃
liceat dominis omnes alienationes feudi factas sine ipsorum con-
sensu nulla obstante prescriptione reuocare. Ad idem est tex. in. §. j.
versicu. nos autem. in tit. de prohi. feu. alie per Fede. in. c. i. §. quid
ergo si pretio. in titu. de inuesti. de re. alie. fac. vbi glo. ¶ Per que
iura ita tenent quidam antiqui feudiste. ⁊ Andre. de iser. in. d. §. pre
terea. ¶ Eandem conclusionem firmat Soci. consi. lxxxvj. in causa
cõmunitatis castri montis. col. iij. versicu. tertio ⁊ vltimo, qd̃ est re-
petitum consi. cxlv. circa primum consultationis articulũ. Sed gl.
in. d. §. preterea. in verbo prescriptione. de capi. corra. determinat
contrarium, dicens illa iura debere intelligi de prescriptione longi
temporis decem vel viginti ann. in qua requiritur titulus, ⁊ bona fi-
des. Non autem de prescriptione longissima triginta vel quadra-
ginta annorum inducta in odium negligentium, que currit absq̃ titu
lo, quia illa non censetur exclusa, sed currit contra dominum. ¶ Et
sic elicitur conclusio ex illa glo. quod dominium rei feudalis nulli-
ter alienate prescribitur contra dominum directum spatio longissi-
mi temporis triginta vel quadraginta annorum, per. l. omnes. ⁊. l.
sicut. C. de prescriptione triginta annorum ¶ Pro qua conclusio-
ne est bonus tex. in. §. porro. in titulo qualiter olim feu. poter. alien.
Cum qua conclusione transeunt Bal. Nico. de neapol. Aluarot.
10 ⁊ Preposi. in. d. §. preterea. ¶ † Et in dubio est adherendum glo.
secundum Aluaro. Cum melior testis haberi non possit. q̃ sit glo.
ordina. (De auctoritate glo. vide plura que accumulant Moder.
in repeti. l. vt vim. col. vlti. ff. de iustit. ⁊ iure, ⁊ do. Corse. in calce sui
repertorij super Panor.) vt ait Bald. in cap. i. de natu. successio.
feu. ⁊ in. l. ij. C. de senten. que sine cer. quantita. ⁊ in. l. fina. C. de pena
iudi. qui male iu. ¶ Et opinio. glo. comprobat Prepo. ibi vno me
dio. ¶ Et adde ꝙ hoc casu per prescriptionem acquiritur nedum
vtile, sed etiam directum dominium secundum Aluaro. post Nico.
de neapo. in. c. i. col. ij. de feu. non hab. propri. feu. natu. vbi dicunt
quod cõmunis theorica glo. in. l. si quis emptionis. in princ. C. de pre
scrip. triginta anno. que habet ꝙ per prescriptionem non queratur
nisi vtile dominium procedere quando prescriberetur contra do-
minum habentem vtrunq̃ dominium, quia tunc non prescribitur, ni
si vtile. Secus si prescribatur contra habentem directum tantum, vt
in casu nostro, quia tunc per prescriptionẽ acquiritur directũ ad hoc

vt prescriptio

vt prescriptio aliquid operet. ¶ Et ita dicit Alua. tenere Rayne. & sequaces in auc. nisi tricenale C. de bo. mater. ¶ Eandē opi. vltra Prep. ibi tenuit Panor. in d. c. ad audien. col. fi. ver. sed q̄

11 ro. de prescrip. † vbi facit conclusionē generalem, qḋ sit speciale in feudo, vt non prescribat minori tempore. xxx. anno. ¶ Et qḋ in feudo nō h3 locū prescriptio longi tēporis, s3 longissimi sic. ¶ Et istā opi. late firmat. d. Fran. cur. senior consi. pen. capio primū in quo queri vř col. j. vltra med. & in fi. ij. colum. & in prin. sequen. vbi firmat conclusionem generalem q̄ indistincte in feudis currit prescri. xxx. an. in tit. si de feu. fue. cōtr. ¶ Addo qḋ hoc fuit de mēte gl. ibi que assignat rationē ad illum tex. Quod illud merito accidit, q2 tanto tē pore tollit̄ omnis actio, vt. l. omnes. C. de pres. xxx. ann. &c.

12 Et idē sensit glo. in. §. titius. ad fi. glo. vnice. eo. titu. ¶ † Ex predictis infert̄ quod sicuti feudū prescribit̄ ɔ̄ dn̄m respectu vtilis dominij, vbi nulla precessit inuestitura. d. §. si quis per. xxx. Ita et potest prescribi pleno iure tam respectu vtilis q̄ꝫ directi per tertiū possessorem, ad quem peruenit res feudalis, q2 nō recognouit directū dominiū, nec possedit rem tanq̄ꝫ feudalē, sed tanq̄ꝫ propriā & allodialē prescriptione longissima. xxx. annoꝝ. prescriptio vero longi temporis licet cum titu. & bona fide locū nō h3 in feudo ƀm glo. & doc. in d. c. j. §. p̄terea, de capi. corra. ¶ Est enim speciali in feudo qḋ feudum non prescribat̄ nisi. xxx. annis, ƀm Panor. in. c. ad audien. col. vlti. ¶ Et predictā conclusionē intellige concurrente bona fide per regulam generalem. c. fi. de pres. not. Bal. & Prepo. in. §. si quis per. xxx. col. i. in titu. si de feu. fue. contro. Posset tñ cōpetere restitutio domino vel priori vassallo aduersus quos est p̄scriptum ex capite iuste ignorantie, vt plene dicetur infra vigesimanona questione huius partis.

13 **Quinto quero** † Utrum prescriptio vassalli prosit dn̄o. ¶ Istā questionē explicat Bal. no. per tres qōnes in. §. rursus. col. ij. ver. sed iuxta hoc quero in tit. de controuer. inuesti. ¶ Ubi Bal. primo format qō. pone qḋ secundus vassallus acquisiuit non per viā incrementi, sed prescribēdo, q2 tam primus q̄ꝫ ipse fuerunt inuestiti de re aliena. Modo queritur vtrū mortuo primo vassallo redeat ad dominum, an resideat penes prescribētē & eius filios. Rn̄det Bal. quod prescriptio est accessoria prioris tituli, vt. ff. de dona. causa mor. l. si alienā, & l. qui alienā. Et ideo quo rediit terminus rediit & prescriptio. ff. de

14 condi. inde. l. indebiti. §. fina. & qḋ ibi not. ¶ † Secūdo q̄rit Bal. in. d. §. rursus. pone q̄ vassallus ex facti ignorantia prescribit vltra terminos concessionis nunquid id finitur finito feudo, & vř qḋ non dicit Bal. q2 in eo non habet ius per titulū autoris, sed per errorē, argu. ff. ad treb. l. debitor in fi. ¶ Tertio querit Bal. pone qḋ concessum est quodā territorium duobus in feudum pro diuiso. Sed vnus per iustū errorē prescripsit fines alterius, vtrū in vno mortuo sine herede, istud prescriptum redeat ad dn̄m, an ad alium vassallū & concludit Bal. q̄ ɔsolidat̄ proprietati ad eum aūt qui amisit reuerti non pōt vt. ff. quib. mod. vsufru. amit. l. sicut in annos. Nā qḋ est non vtēdo perditum postea non recuperatur. arg. l. fi. C. de remis. pigno. s3 Bal. in. d. §. rursus. cuius verba formalia refert & sequitur in oībus predictis Alua. ibi col. ij. ¶ Et ad hanc qōnē faciunt que dixi in. ix. q. princi. huius partis in emphyteota, an eius prescriptio si possedit & prescripsit rem alienā tanq̄ꝫ emphiteota recognoscendo in dominum eum qui non erat dominus prosit illi.

15 **Sexto quero** † Nunquid vassallus possit prescribere libertatē & directū dominiū feudi triginta annis nō seruiendo, & ɔ̄nr liberationē. (Qualiter liberatio prescribatur, vide per Bur. in repe. c. peruenit, col. fina. de censi.) ¶ Istam questionē attingit Panor. in. d. c. ad audientiam. colū. vlti. ver. sed iuxta predicta quero de notabili questione. Referens qḋ hec fuit questio Uber. de bobio, recitat Joan. an. in addit. ad Spec super rub. de feudo qui dicebat posse distingui, an deberet vassallus certas personas domino seruitia determinata, puta tenere vnum equum pro feudo, & tunc sit imputandū domino q̄ illa non exigit tanto tempore. Si autem erat feudum honorificum, non est q̄ domino possit imputari, cum nihil potuit exigere, & hoc satis placet Joan. and. ¶ Uel aliter distinguebat, Ubertus an itra illud tempus triginta annoꝝ euenerint negotia, ad que vassalli essent vocandi, & verisimile esset qḋ vassallum hunc vocasset si vassallus fuisset vt in militia & in vxore ducenda & similibus. In talibus enim si alijs euntibus non iuit interpellasse videtur ius dn̄i & sic posset libertatē prescribere. Nam & libertas serui si mala fide non obstat longo tempore prescribitur. l. j. & ij. C. de prescri. longi tempo. que pro liber. Et hec dicta satis placent Panor. dummodo vassallus sit in bona fide vtputa q2 credebat id non esse feudū, q2 alteri successit. l. qui in alterius. ff. de regu. iur. Aut vero casus non euenit, q̄ dn̄s e guerit seruitio vasalli, & tunc non currit prescriptio contra dn̄m ƀm Panor. & Imol. in. d. c. ad audientiā. post Joā. an. vt supra. Et sic elicitur breuis ɔclusio, qḋ si dn̄s nō indiguit seruitio vassalli non ɔsistene in prestatione annua nō currit prescr iptio ɔ̄ eum, que liberet vassalum. Secus si eo vsus n on est q̄n indiguit & vassallus fuit in bona fide. ¶ Et hanc conclusionē firmat Fely. ibi post Panormit. & Imo. col. vj. ver. & inquantū Abb. & addit Bal. in c. ex parte adde. col. iij. de testi. vbi dicit q̄ vassallus, qui longissimo tempore non seruiuit dn̄o, q2 non fuit opus nullam ibertatē prescribit, & dicit esse casum mirabilē, in. c. sancimus, de feu. sine cul-

16 pa non amit. circa fi. in ver. nisi necesse fuerit. ¶ † Subdit Felyn. etiam si occurrit casus in quo dominus poterat vti opera vassalli, tamen non fuit vsus, q2 non oportuit cum auxilium alioꝝ sufficeret adhuc predicta locū habent, q2 nulla desidia pōt imputari dn̄o si non vocauit illum quo non indiguit per id qḋ not. voluit Bart. in. l. cum scimus, circa med. C. de agri. & censi. vbi dicit q̄ si terre recōmendate tenentur dare ciuitati subsidiū in caualcatis & exercitibus extra ciuitatem euentibus & per centum annos steterūt q̄ non prestiterunt ex eo q2 ciuitas nō requisiuit, licet casus euenerit cum esset copiosa nimis gentibus suis non propter hoc dicte terre recōmendate vel subiecte prescripserunt libertatem dicti seruitij, q2 nulla culpa potest ciuitati imputari ex quo necessitatē dicti subsidij nō habuit. ¶ Hec sunt verba Barto. qui de hoc dicit esse casum no. in. l. in filijs. C. de decur. in illis verbis que onera & si necessitas nō exigit tñ patria nō remittit. & ibi not. Bar. & ponit eandē decisionē quam late cōprobat Fely. in. c. cum accessissent. col. ix. & x. de constitu. & Jas. in. l. fi. col. xij. & xiij. ff. de ɔsti. prin. firmantes per plura

17 conclusionē, † q̄ priuilegiū ante aliud ius non amittitur per nō vsum quando non affuit occasio vel necessitas vtendi, vel nō se obtulit facultas. ¶ Ultra quos addo ad propositū pulchrā decisionē Bal. in. l. arboribus. §. nā & sic per illum tex. ff. de vsufruc. vbi dicit q̄ per erectionem furcarum retinetur possessio meri imperij licet de facto non occurrerit casus per centum annos quod quis fuerit ibi suspēsus, q2 secundum eum non requiritur actus, sed aptitudo, & sufficit signum licet deficiat signatum. Mouetur per tex. in. d. l. in filijs, cū ibi nota. ¶ Addo etiam Alua. in terminis, in. §. licet, colū. j. in. ij. not. in titu. si de feu. fuer. contro. vbi not. ex illo tex. qḋ vassallus, q est paratus prestare seruitia q̄ presumitur nisi interpellatus negauerit nunq̄ꝫ prescribit contra dominum, & videtur dominus esse in quasi possessione seruitiorum dicta. l. arboribus. §. idem tractat. ff. de vsufruc.

18 **Septimo quero** † Pro complemēto huius materie prescriptionis feudalis intra quantum tempus agnati possint reuocare feudum antiquum illicite alienatū & absq3 eoꝝ ɔsensu iuxta ea que habentur, in. c. j. de alie. feu. pater. ¶ Sic breuiter qḋ huic iuri reuocādi prescribitur anno a die scientie, vt est casus in. c. ij. in fi. in tit. si de inuestit. inter dominum & vassal. lis oria. & in. c. titius filios in fi. tit. si de feu. fue.

19 contro. † Quoniam annale silentium habet vim refutationis scientia mediante. c. i. §. porro, & ibi glo. & doct. in tit. qualiter olim feu. pot. alie. & ibi Alua. alleg. multa iura. Subijciens istud procedere in lapsu temporis anni. Secus si esset tempus. xxx. ann. quo casu preiudicaretur non solum scientibus sed etiā ignorantibus, & tolleretur ius in totum negligentibus tanto tempore cum tale tempus sit inductum mere in odium negligentium, iuxta glo. in. l. fi. in fin. C. de edic. diui adria. tol. facit qḋ not. glo. in. c. j. §. preterea. in tit. de capi. corra. Ita formaliter inquit Alua. in. d. §. porro. & hoc sentit Alex. consi. xxx. quoniam omne datum optimum. col. penul. in responsione ad. vj. argu. j. vol. Et sic late firmat domi. Fran. curt. senior. consi. lxxxij. quod est pen. capio primum, col. j. vltra med. ¶ Que conclusio procedit, quando alienatio feudi facta est in remotiorem agnatum. Secus si feudum fuerit alienatum in extraneum tunc enim potest reuocari per agnatos proximiores qui nō consenserunt alienationi vsq3 ad. xxx. annos, vt concludit glo. nota. in. d. §. titius. que in hoc est cōiter approbata, vt attestatur Alexan. cōsilio. xv. super primo quesito, vltima colum. quinto volu.

20 **Octauo quero** † vtrum prescrip. xxx. anno. que vt ɔclusi. regulariter currit in feudis noceat nepotibus & descendentibus, nondū natis tēpore alienationis siue agnatis q tpe alienationis nondum erāt nati, vel concepti. Andre. de iser. in. §. hoc quoq3, in tit. de suc. fe. & ibi Alua. col. vltima determinant, quod non dicentes quod contra eos non potest opponi de prescriptione possidentium, per. l. alienationis. ff. de verborum significatio. & per not. in. l. vbi lex. ff. de vsuca. nisi alienatio dicti feudi fuisset facta per personam que non erat prohibita, vt q2 erat persona extranea, & cui non erat lex imposita, q2 tunc talia bo-

tia vendita essent effecta prescriptibilia. argu. not per Bal. in. l. ij. C. de vsuca. pro empto. cum concor. ibi signatis. ¶ Quia conclusionem limitat ⁊ declarat do. Francis. cur. senior preallega. consil. penul. col. iij. circa finem ⁊ sequen.

SVMMARIVM

1 Actioni communi diuidun. ⁊ famil. hercis. quanto tempore prescribatur.
2 Communione durante an currere possit prescriptio.
3 Prescriptio est inducta ad lites tollendas.
4 Prescriptio in prescribendis iuribus negatiuis non currit nisi a tempore contradictionis.
5 Pactum de perpetuo stando in cõione induci non potest.
6 Argumentum de pacto ad legem siue statutum procedit.
7 Socijs in communione stantibus non currit prescriptio in iudicio diuisorio.

1 Decimotertio quero principaliter † postquam. s. visum est de prescriptione iuriũ, ⁊ actionũ realiũ ⁊ personaliũ quãto tpe prescribatur actioni cõi diui. ⁊ fami. her. que dicuntur mixte. §. quedã, insti. de actio. ⁊ sic iudicio diuisorio. (Quod in feudis an prescribat̃ actioni cõi diuidun. Bal. in. c. j. §. item sciendũ, in fi. cõmen. in titu. de na. feu. per illum tex.) Istam q̃ỏ. tangunt Cy. Bar. ⁊ Saly. in. l. j. §. ad hoc, vbi tex. cũ glo. C. de anna. excep. ⁊ late examinãt Ange. Aret. ⁊ Jas. in. d. §. quedã, col. vj. instit. de actio. Referentes
2 varias opi. glo. ⁊ doc. ¶ † Et cõis est ↄclusio q durãte cõione nõ currit prescriptio. Et ideo si fratres vel socij steterint in cõmunione. (Adde Cur. ↄsi. lxviij. col. xij. etiam per. xxx. annos ⁊ vltra q non petierint diuisionẽ nihilhominus nõ prescribitur cõioni quominus possit diuisio peti ⁊ possint iudicia diuisoria intentari contra opinionẽ glo. ⁊ sequaciũ. ¶ Et pro ista conclusione quãplures rationes adducũt Cy. ⁊ Saly. i. iij. q. in. d. l. j. §. hec. ⁊ Bal. in. l. fi. circa fi. C. cõmu. diui. inter quas maxime vrgent. j. scripte. ¶ Primo q donec socij stant in cõione ⁊ donec possident simul, vnus recognoscit alterũ in socium. Ergo impossibile est q currat prescriptio. l. cũ notissimi. §. sed ⁊ si quis, ⁊. l. male agitur. C. de prescri. xxx. an-
3 norum. ¶ † Secundo q prescriptio est inducta ad lites tollendas ⁊ dirimendas. l. fi. ff. pro suo. Sed si per prescriptionem induceret̃ perpetua cõio. ita q quis non posset petere diuisionem, prescriptio operaret̃ effectum ↄtrium, q non esset lites tollere, sed augere, quas cõio solet excitare. l. cũ pater. §. dulcissimis. ff. de leg. ij. ⁊. l. si nõ sor-
4 tẽ. §. si cẽtũ. ff. de ↄd. ind. ¶ † Tertio q in p̃scribẽdis iurib9 negatiuis non currit prescriptio nisi a tempore ↄdictionis, vt not. gl. ⁊ docto. in. l. qui fluminibus. ff. de ser. vrba. pre. ⁊ in. l. j. C. de ser. ⁊ aqua. Sed sola cõmunio non parit aduersarium nisi quis faciat se aduer-
5 sarium contradicendo diuisioni. Ergo ⁊c. ¶ † Quarto p hac parte adducit Aret. Aliud fundamentũ, in. d. §. quedã. col. j. q pacto induci non potest q perpetuo stetur in cõione. Secus si ad certuz tempus limitatum, vt est tex. not. in. l. in hoc, in. §. si cõueniat. ff. cõmu. diui. ¶ Ad quem vide Jas. in. d. l. si non sortem. §. si centum, col. iij. Fely. in. c. si diligenti, col. vj. de foro compe. Alex. cõsilio. xviij. visis capitu. j. col. ij. vol. vbi determinat q pactũ de nũq̃ diuidẽdo ẽt iuratũ nõ vz q̃mo nõ vz dispositio testatoris q eius heredes stent perpetuo in cõione. Sed bene potest disponere seu prohibere, q̃ỏ non perueniant ad diuisionem ante certũ tempus, casus est not. in. l. iij. in prin. ff. de condi. insti. Et not. Jas. in. d. §. si centuz. ¶ Si ergo non põt induci per pactum, vel per vltimã voluntatez, q̃ỏ nunq̃ fiat diuisio. Ergo nec per prescriptionem, ⁊ sic per legez,
6 † cũ procedat ad argu. de pacto ad. l. siue statutũ, glo. in rub. C. de decre. decu. lib. x. ⁊ gl. ⁊ Bar. in. l. non ipossibile. ff. de pac. bonus tex. in. l. fi. ad fi. ⁊ ibi Bar. ⁊ Bal. C. de fideicõ. ¶ Sed istud argu. non valet, q procedit affirmatiue ⁊ non negatiue ẽm Barto. ⁊ doc. in. l. alia. §. eleganter. ff. solu. matri. ⁊ not. Roder. in repe. l. vt vim, col. ij. ver. q aũt. ff. de iusti. ⁊ iur. Alexan. consi. lix. viso titu-
7 lo q̃ỏnis. ij. col. iiij. vol. ¶ † Et sic firmat conclusio, q̃ỏ donec socij stant in cõione nulla currit prescriptio in iudicio diuisorio. ¶ Non obstat tex. in. d. l. j. §. ad hec, vbi vr̃ casus in ↄtrium, q ad illum tex. rñdet Bal. in. l. fi. C. fin. regun. q ille tex. procedit altero tm̃ ex cõsortibus possidente. Tunc enim ille qui possideret bene prescriberet triginta annis contra alium non possidentez. Sed vtroq̃ possidente, pout in terminis nostris presupponit̃, nulla currit prescriptio, vt. s. ↄclusum est. ¶ Et hoc vltimũ qñ alter tantũ possidet intellige concurrente bona fide per generalem regulam. c. fi. cum ibi nota. de prescriptio. (Adde Saly. in. iij. q. v. arg. qui ponderat cum glo, ibi dum dicit quod non currit prescriptio vt possidẽdi dominum prescribatur. Et sic ei non prescribitur quatenus possidet, vnde medietatem non prescribit sed medietatem quam, vt suaz possidet prescribit nedũ contra tertium, sed contra eum qui secum communionem pretendit si ille solus dominus fuisset ẽz Saly. ibi.

SVMMARIVM

1 Actioni fin. regun. quãto tempore prescribatur.
2 Actio fin. regun. nasci dicitur ex quo ceperunt fines turbari.
3 Vicinus vendens pos. vicini egrediendo terminos an emptor prescribere possit ⁊ quanto tempore actio tollatur.
4 Judex non debet prescribenti aufferre commodum prescriptionis.
5 Actio fin. regun. non potest directe tolli.
6 Actio fin. regun. quãto tempore duret vbi nihil est prescriptum.

1 Decimoquarto quero † Quanto tpe prescri. actioni fi. reg. q̃ est ẽt mixta, ⁊ cognata p̃dicta ex. d. §. q̃dã. ¶ Istã. q. decidit tex. in. l. fi. C. fin. regun. ⁊ ibi not. glo. ⁊ docto. vbi dicit q huic actioni p̃scribitur spacio. xxx. anno. ⁊ incipit prescriptio ex die qua fuit mota actio, ⁊ ideo si habemus duos fundos vicinos ⁊ termini steterunt non turbati per. xxx. ann. postea turbantur extunc oritur actio fin. regun. que prius proponi non potuit pro finibus dirigendis cũ fines stabant vt debebant, ⁊ ex eo tempore prescriptio incipit ẽz Jaco but. Referentem Bal. in. d. l. fi. circa fi. versi. extra queritur.
2 ¶ † Et q ista actio nascatur, ex quo ceperunt fines turbari firmat glo. ibi ⁊ Bal. declarat. in. ij. q. Ergo anteq̃ sit orta actio non cur-
3 rit prescriptio. l. in rebus. §. omnis. C. de iur. dot. ¶ † Sed contra istaz conclusio. ⁊ tex. in. d. §. fi. fortiter obstat tex. in. l. ij. §. hec si fundus, ⁊ in. l. qui fundũ. §. j. ff. p empto. vbi dicitur q si vicinus meus vendit aliquid de meo egrediendo terminos agrorũ q̃ỏ emptor prescribit spacio. x. ann. ⁊ sic tollitur hec actio spacio longi temporis. ¶ Hanc oppo. firmant glo. ⁊ Bal. in. d. l. fi. C. fin. regun. ⁊ respõdent q ibi prescribitur domino non actioni, q adhuc cõpetit actio fin. regun. vt termini cõmodius distinguantur. Sed sibi remane-
4 bit id q̃ỏ prescripsit. † Hoc est dicere ẽm Bal. q actio fin. regũ. durat in se, sed iudex cõmodũ prescriptionis non debet auferre pre-
5 scribenti. ¶ † Vel aliter in. l. contraria actio fin. regun. non tollitur directe, sed indirecte, q cum prescribitur dominium indirecte prescribitur contra actionem fin. regun. quoties prescriptum est sicut nota. in simili, in. l. ij. C. de ser. ⁊ aqua. facit q̃ỏ nota. in simili, in
6 l. vsucapio. C. de pigno. ¶ † Et hanc approbat Jaco. but. vt Bal. refert, vbi ergo nihil de meo est prescriptũ durat ista actio. xxx. annis. Sed vbi aliq̃d est prescriptuz indistincte tollitur ista actio ẽm istam vltimam solutionem vel reducitur ad formam prescriptionis secũdũ primã solutionem, ⁊ sic magis modificatur q̃z tollat̃. Et sic vtraq̃z solutio vera. ¶ Et de prescriptione vtriusq̃z actionis communi diuidundo, ⁊ finium regundorum tractat. d. Pet. de vbal. in suo solẽni tractatu de duo. fra. in. xiij. parte princi. in. ij. q.

SVMMARIVM

1 Actioni pro socio quãto tempore prescribatur.
2 Actio pro socio an possit nasci tempore societatis.
3 Societate durante an incipi possit prescriptio.
4 Actio pro socio est personalis.

1 Decimoquinto quero † quãto tpe p̃scribat̃ actioni p socio seu iuri petẽdi redditionẽ rõnis iter socios. Istã. q. mouet do. Pet. de
2 vbal. i pal. trac. de duo. fra. in. xiij. pte p̃n. j. q. ⁊ ↄcludit † q actio p socio vt reddat̃ rõ administratiõis nõ sit nata durãte societate sz demũ ea finita. l. actione. ff. p so. ⁊. l. tãdiu. ⁊ ibi no. Bal. C. eo. ⁊ in
3 l. j. C. de actio. ab he. ⁊ ↄ here. † durãte ipsa societate nõ icipit currere p̃scriptio, sz demũ ea finita, nec põt obijci cur nõ renũciauit societati ex quo renũciare potuit ẽz gl. i. d. l. j. i vbo, p socio ibi durante societate. C. de ann. exce. idẽ voluit Bal. i. l. i rebus. §. ois. C. de iur.
4 do. ⁊ i. l. quoties. C. de pre. ipe. of. hec sũt vba. d. pe. vbi. s. ¶ † Sz cũ actio p socio sit p̃sonalis ego puto q ipse p̃ncipl'r vel heres eius nunq̃ p̃scribit pp malã fi. vt plene no. in. c. fi. de pres. ⁊ in. c. si diligenti. eo. tit. ⁊ plene dixi. in. iij. parte prin. col. xliiij. ⁊ seq.

SVMMARIVM

1 Petitioni hereditatis quãto tempore prescribatur.

2 Petitio

2 Petitio hereditatis regulariter non datur ꝯ titulo possidentem.
3 Longi temporis præscriptio non habet locum nisi titulus præcedat.
4 Conueniri non pōt petitione hereditatis, habens iustum titulum.
5 Petitio hereditatis nō potest longo tempore præscribi sine titulo.

1 **Decimosexto quero** principaliter, † quāto tempore præscribatur petitioni hereditatis. (Vide Jo. fab. insti. de vsuca. col. j. & ibi Are. col. ij. & Ange. ꝗ. lxxx. visis quibusdā actis, & late per Bal. in repe. l. fi. col. ix. C. de prescrip. here. vbi in specie tangit qualiter prescribatur ꝯ extraneos heredes.) ¶ Breuiter dic qd licet sit realis. l. sed si lege. §. petitio. ff. de peti. here. & l. si aūt. §. sed is. ff. de rei vendi. tñ q̄tū ad prescriptionē sequitur naturam personaliū, q2 nō prescribitur longo tempre decem vel viginti annis, vt est casus in. l. hereditatis. C. de peti. here. vbi tex. appellat istam actionem mixtā
2 & ibi glo. q̄ sequunt Bar. & doc. assignat vnam rationē. ¶ † Nā petitio hereditatis nō datur regulariter ꝯ titulo possidentē. l. regulariter. ff. de peti. here. & l. hereditatem, & ibi glo. C. in quib. cau. cessat long. tempo. pres. & plene no. gl. & doc. in. l. fi. in fi. C. de edic. diui adria. tollē. ¶ † Sed prescriptio longi tempo. non potest habere locum, nisi precedat titulus. l. nullo. C. de rei vēdi. & l. diutina. C. de prescri. longi tempo. vnde nimirum si petitio hereditatis spacio
3
4 longi tempo. tolli nō potest q2 si aliquis habet iustum titulum † non potest cōueniri petitione hereditatis. Ergo tunc nō est opus querere de prescriptione. ¶ † Si aūt nō h3 titulū, tūc nō pōt pscribi petitio hereditatis longo tempore, cu3 in prescriptione longi tempo. requiratur titulus, vt modo dixi. ¶ Necessario ergo requirit prescriptio. xxx. anno. que currit sine titulo. l. sicut. l. omnes, & l. si quis emptionis. §. j. C. de pres. xxx. vel. xl. anno. ¶ Et ista ratio satis colligitur ex tex. in. d. l. hereditatē. C. in quib. cau. cessat lon. tēpo. prescri. & vide Ang. Are. in. §. quedam. col. j. & ibi Jas. col. vj. & vij. institu. de actio.
5

SVMMARIVM

1 Usucapio perfecta per heredem putatiuū an prosit vero heredi.

1 **Decimoseptimo quero** † An vsucapio pfecta per heredez putatiuū prosit vero heredi, & an vsucapio perfecta p heredē scriptu3, qui desinit esse heres destituto testamēto, prosit heredi, venienti ab intestato. ¶ Glo. not. in. l. & nō tantum. §. j. in verbo ab herede & ibi in specie not. Ange. in fine commen. ff. de petitio. heredi. determinat quod non.

SVMMARIVM

1 Spurius qui titulo lucratiuo nihil potest a patre capere an sibi relicta a patre donata prescribere possit.
2 Spurius an aliquo spatio temporis prescribat hereditatē patris.
3 Longa possessio nō plus operatur q̄ verus titulus cum voluntate domini tradentis.
4 Error iustus an operetur q vsucapio seu prescriptio procedat vbi non cadit titulus verus.
5 Prescriptio longi temporis quo ad spurios est prohibita.
6 Spurius non potest prescribere longo tempore relictū sibi factu3.
7 Error iuris causat bonam fidem & prodest ad prescriptionem longissimi temporis.

1 **Decimooctauo quero** † An spurius qui nihil a patre capere potest titulo lucratiuo, auc. ex complexu. C. de incest. nup. & l. j. C. de natu. lib. not. plene Bar. in. l. fi. ff. de his quib. vt indi. possit prescribere sibi relicta vel donata a patre. ¶ Bar. consi. cxix. do. Dominicus magistri Theobaldi. col. j. circa medium. versi. nec obstat. decidit q si spurius sciebat se non posse capere tunc tanq̄ male fidei possessor non prescribit vllo tempore. c. possessor. de re iudi. in. vj. ¶ Aut credebat se posse capere, & apud eū iuste esse possessionem & tunc errauit in iure qui error iuris nunq̄ in vsucapione prodest. l. nunq̄ in prin. ff. de vsuca. & q̄tum ad prescriptionē hr error iuris pro mala fide, vt not per Dy. in. d. c. possessor. ¶ Hec sunt verba Bar. in prealle. consi. de quo meminit Alex. in apostil.
2 ad Bar. in. d. l. fina. col. iij. in apostil. posita super verbo, pp voluntatem, referens Bar. ibi determinare † q spurius nullo temporis spacio prescribit hereditatem patris; sed Bar. formaliter loquit vt. s. ¶ Et vltra Bar. propositam questionem decidit tex. cum gl. not. in. l. nemo. ff. p lega. vbi hr q spurius vel alias incapax nō possunt prescribere tali prescriptione in qua reqrit titulus prout in vsucapione & prescri. lon. tempo. si voluerit prescribere tanq̄ sibi relictum ab eo a quo capere non potuerunt. ¶ Et ita tenet Bal. in. l. id qd pauperibus. col. fi. C. de epis. & cle. & in. l. nullo, ver. ij. q̄ro. C. de rei vendi. vbi intelligit hoc esse verum, ēt si putasset se legitimū.
3 † q2 non plus operatur longa possessio q̄ verus titulus cum voluntate domini tradentis. alleg. glo. sm eum singularē in. d. l. nemo. ¶ Eandem conclusionem firmat Saly. in. d. l. nullo dicens istud procedere etiam si iusto errore putasset se esse legitimum & ita intelligit glo. preallegatam, & idem Saly. in. l. j. C. pro herede. Et consulendo sequitur Alex. consi. lxxiiij. circa primum dubiu3 ad fi. iij. volu. vbi conclusionem predictam comprobat duobus medijs.
4 ¶ † Primo q2 vbi non cadit titulus verus ibi nec iustus error operatur q vsucapio seu prescriptio procedat. l. j. ff. pro here. ¶ Secūdo q2 ex quo lex prohibet omnem alienationem saltem que fieret titulo gratuito in istos spurios seu natos ex eis. l. j. cū ibi no. p Barto. C. de natu. libe. p Bar. & alios in. l. si his qui ex bonis. ff. de vulga. & pupil. † Sequitur qd etiam dicta prescriptio longi temporis inter eos videtur prohibita. l. alienationis verbo. ff. de ver. significa. ¶ Et ista pars videtur verior sm Alex. licet Ang. in. d. l. nemo. ff. pro leg. tenuerint ꝯriū qñ errore facti iusto putassent se legitimos. per not. per glo. in. l. j. ff. pro dote. cuius opinio reprehendit Rapha. cuma. in. d. l. nemo, q2 sm eum in casu notato per gl. in. d. l. j. non censetur ibi proprie incapax. ¶ † Et sic cōcludit Alex. spurium non posse prescribere longo tempore relictum sibi factum, nec per q̄ns hereditatem patris titulo pro herede licet crediderit se legitimum, puta q2 legitimatio erat inualida. ¶ Contrariam partem q spurius qui verisimiliter credere habuit se legitimatum iusto errore, prescribere possit longo tempore, firmat Pau. de cast. consi. ccxxvij. alias. ccxxv. super primo dubio col. iiij. ver. vlterius in antiquis. Et vr sequi Soci. consi. cclj. quoniam in presenti. col. penul. ver. succedit nunc sexta difficultas. ¶ Sed non puto recedendum ab opi. Bal. & Saly. quā Alex. attestat veriorem. ¶ Limita predictam cōclusionem procedere quo ad prescriptionem longi tēporis, & ita loquunt Bal. Saly. & Alex. Sed si spurius posse disset spacio. xxx. ann. dicit Bal. in. d. l. nullo. se credere q pscripsisset ius excipiendi. l. si quis emptionis. §. j. C. de prescri. xxx. ann. ¶ Ego vero teneo q tunc data bona fide. q2 verisimiliter habuit credere se legitimū, prescribat vtile dñium, cum in hac longissima prescriptione non requiratur titulus, sed sufficiat possessio cū bona fide ad prescriptionē vtilis dominij. d. l. si quis emptionis. §. j. & ibi
5
6
7 not. glo. & doc. † Et puto hoc casu q error iuris causet bonā fide3, & prosit ad prescriptionem longissimi temporis licet non prosit ad prescriptionem longi temporis, vt firmat Pau. de castro in. l. celsus. columna prima. ff. de vsucapio. vbi plene dicam, licet Bartol. in hoc videatur voluisse contrarium in consilio prealleg a. in prin. questionis.

SVMMARIVM

1 Jura adeundi vel immiscendi quanto tempore prescribatur.
2 Adire quid sit.
3 Prescriptione sublatum dici nō potest quod non fuit in actu & potentia causatum.
4 Juri immiscendi prescribitur. xxx. annis.
5 Filius potest venire ad successionem patris ex triplici capite.
6 Filia instituta in testamento matris si per. xxx. an. steterit quod nō addiuerit ex testamento an intra alios. xxx. poterit adire ab intestato.
7 Regula illa q ius adeundi durat. xxx. ann. qualiter procedat.

1 **Decimonono quero** principaliter † quāto tēpore pscribat iuri adeūdi vel immiscendi. ¶ Et circa ius adeundi cōis est ꝯclusio, q huic iuri prescribatur spacio. xxx. ann. (Sed an prescriptio causet ius accrescendi, vide per Bal. in. l. j. col. iij. in. j. q. C. qñ non pet. par. Et ibi col. iiij. ver. vnde etiam dicit, q prescriptio non facit heredē eum qui non est.) ¶ Tex. est iuncta glo. quā cōiter approbāt doc. in. l. licet. C. de iure deli. vbi Bal. istam. q. late disputat in. iij. q. & plura subtilia argumenta adducit tandem concludit cum glo. ver. in ꝯriū &c. dicēs. Et ita cōmuniter tenemus, qd post triginta ann. hereditas delata non possit adiri. Et istam conclusionem probat pluribus medijs. ¶ Et hanc cōmunē opinio. attestatur Alex. in. d. l. licet. in prin. cōmen. Jas. col. ij. quamuis Saly. ibi per plura media tenuerit contrariam opinionem quibus late respondet d. Pet. phylip. Corne. tenens communem consi. cccv. circa primum

colum. iij. in princ. iij. vol. ¶ Eandem conclusionē firmat ipse Corne. dicens eam esse cōem cōsi. xvij. circa presentē consultationē. vij. col. & cōsi. lxx. duo veniunt. col. ij. ver. his tñ non obstāti. iij. volu. & Pau. de cast. cōsi. ccccxcij. super. j. quesito. in. ij. dubio. & consi. seq. visis dubijs propositis. Et late Imo. post glo. in. l. iiij. ff. de acqui. hereditate. Roma. cōsi. lxxj. visis dubijs. col. ij. cui cōsi. se subscripsit Pau. de cast. & est ad literam inter cōsilia Pau. consi. cccl xxix. visa inquisitione in antiquis vbi assignat rationem.

2 † Quia adire est ius qd probat per tex. in. l. iij. ibi ius adeundi. C. de insti. & substi. sub condi. fa.

3 ergo pscribit. xxx. an. l. sicut i verbo, ius. C. de pres. xxx. ann. † al's nō posset dici pscri. sublatū, qp nō fuit i actu & potētia cātū, vt ibi p ro. Refert Fely. qui et attestat qp hec est cōis opi. in. c. de quarta, colum. vj. ver. & scias, de pres. ¶ Et p ista rōne addo pulchre Bal. in repe. l. fi. col. viij. C. de prescri. lon. tem. vbi stricte probat qp id demum prescribitur, qd est ius, & demū illud ius, qd est in rex natu. productū & formatū, licet ibi teneat ꝯ cōem, qd nō prescribat iuri adeundi, quasi sit mera facultas, & non ius, ꝯ id qd ipse tenuit in. d. l. licet, vbi sequit cōem. ¶ Et qp adire sit ius, & prescribat tali iuri ꝯ Bal. in loco prealleg. firmat Bar. in. l. is potest, circa fi. iij. colum. in ver. ꝯ hoc videtur. ff. de acqui. here. & in. l. j. col. iij. ℣. iuxta predicta quero. ff. de cōdi. ex lege. ¶ Et istam conclusionem esse cōmunem ꝯ Saly. attestat etiam Soci. consi. lxiij. in causa que videtur inter do. Catharinā. col. ij. & iij. & cōsi. lxxxj. in presenti consultatione, col. j. in fi.

4 ¶ † Et pariter iuri imiscēdi prescribitur. xxx. annis fm glo. & cōiter docto. in. d. l. licet. (Adde vtrum ius imiscendi prescribatur, Bal. consi. xij. col. ij. in. iij. volu. vbi dicit qp iste passus est dubius, & tandē cōcludit. cum opi. glo. in. l. licet. C. de iure delib. qd tollatur per prescriptionem longissimi temporis, & ibi etiam concludit qd licet prescriberet ius adeundi vel imiscendi possunt tñ bona pscribi a legittimo possessore.) Quis Jas. ibi, co. ij. teneat oppositum in puncto iuris per vnū motiuū qd fuit Ang. & Alex. in. l. j. C. qñ nō pet. par. vbi videtur glo. ꝯria, & ibi late disputat Alexā. col. iij. Tangens an prescribat existentie suitatis, ex qua prouenit ius imiscendi, post Bal. ibi. ¶ Et istam esse cōem opin. attestatur Rapha. Cuma. consi. xxix. quidam Sonterius. ¶ Currit aūt dictum tēpus triginta anno. a die, quo reatum est ius, & orta adeundi vel imiscēdi facultas. Antea non ideo heredi sub conditione instituto non currit, nisi cōditione impleta. Ange. in. l. si seruus. ff. de bono. aucto. iud. possieen. Nisi esset cōditio potestatiua fm Bald. in. l. eum qui. ff. si quis omis. cau. testa. Refert Fely. in. d. c. de quarta.

5 colum. vj. ¶ † Et not. qp licet iuri adeundi vel imiscendi prescribatur. xxx. annis fm cōem opi. glo. & doc. in. d. l. licet. Tñ filius pōt venire ad successionem patris ex triplici capite, vez per caput vnde liberi, vnde legitimi, & vnde cogna. Et si est exclusus tēpore a. j. capite, potest venire per secundū. Et si exclusus a secūdo potest venire per tertium. Casus est in. l. j. §. sed videndū. ff. de succes. edict. ¶ Et si filius veniat de iure pretorio ex quocunqz capite veniat semper habet annum, vt dicit tex. in. l. penul. §. filius. ff. quis ordi. in bo. possessio. ser. notant glo. & doc. in. l. j. in gl. fina. C. qui admit. vbi late Jas. col. viij. ¶ Si aūt venit de iure ciuili habebit. xxx. annos, qz sicut se habet annus de iure preto. ita se habent triginta anni de iure ciuili, fm Bal. Ang. & Pau. de castro. in. d. l. licet vbi referūt

6 per hoc cōsuluisse Bar. de facto † qd si filia instituta in testamēto matris steterit per. xxx. annos qd nō adiuerit ex testamento poterit intra. xxx. alios annos adire ab itestato. ¶ Plus refert Bal. in. d. l. licet. in. iij. q. cōsuluisse Bar. qd ēt si ab intestato steterit per triginta annos qd nō adiuerit & si sit exclusa a primo capite liberorum poterit ad hnc ex alio generali capite legitimorum intra alios. xxx. annos adire. ¶ Et sic hoc casu iuri adeundi vel imiscendi non erit in effectu prescriptum nisi vsqz ad. lx. annos. ¶ Et ita limitat cōmunis cōclusio gl. & doc. s. relata ¶ Hanc decisionē sequnt oēs in. d. l. licet, excepto Saly. Pau. de cast. & Rapha. in. l. cōdiu. la. j. ff. de acq. here. vbi Pau. de cast. reputat istā decisionē mirabilē. Referēs se habuisse de facto, & cōsuluisse cuius cōsilia refert. d. Jas. in. d. l. licet. circa fi. ¶ Et vltra eñ istam decisionē firmat Alexan. consi. lxxxix. viso puncto, col. ij. vbi attestatur qp ista opi. est verior & cōcordat, & rñdet motiuo Saly. dicentis se dubitare de hac decisione in. d. l. licet. & consi. seq. in cā & lite vertente. i. col. ij. vol. ¶ Et per hoc singulariter decidit Bal. in. d. l. licet. in. iiij. q. C. de iure delibe. & ibi doc. cōiter sequuntur maxime Alexā. circa med. cōme. & Jaso. circa fi. qp si filius staret per. xxx. annos qd nō adiret hereditatem patris de iure ciuili censetur solū exclusus a primo capite intra alios. xxx. annos. Et si fuit exclusus a secundo lapsu aliorum triginta anno. potest adhuc venire intra alios triginta annos. ex tertio capite, & sic admittit vsqz ad nonaginta annos.

7 ¶ † Predictam conclusionē que hz qp iure adeundi durat. xxx. annis, limita & declara procedere quo ad bona hereditaria non prescripta. Nam si possessor bone fidei prescripsisset rem hereditariam longo tēpore cū titulo, videlicet decē annis inter presentes, & xx. inter absentes, puto qp posset se tueri prescriptione, & ēt ante lapsum. xxx. anno. aduersus filium, qz licet non esset filius exclusus a iure adeundi, seu veniēdi ad hereditatem, esset tñ prescriptum dñio, & actioni, & p cōsequens tolleret per indirectū illud ius adeundi, quo ad bona prescripta, vt in similibus terminis cōcludit Bal. post glo. in. l. fi. C. fi. regū. ¶ Et idem putarem si quis prescripsisset bona hereditaria longissimo tēpore. xxxx. an. cū bona fide absqz titulo, & sic acquisiuisset vtile dominium iuxta. l. si quis emptionis. §. i. C. de pres. xxx. anno. ¶ Et hoc aperte sentit Alex. prealle. consi. lxxxix. col. iij. circa prin. versicu. aut volumus dicere. ij. vol. vbi presupponit qd lz filius nō sit exclusus a iure veniēdi ad successionem, excludatur tñ prescriptione a iure agendi petitione hereditatis ad rem possessam per tertium spacio. xxx. anno. iuxta. l. hereditatis cum ibi not. C. de peti. here. & in. l. hereditatē. C. in quib. cau. cessat longi tempo. prescrip. vel a iure agendi rei vendicatio. vel publiciana, qz possessores rei que petitur illam possederunt spacio. xxx. anno. & sic acquisiuerunt dñium saltē vtile, nisi mala fides vel quid aliud obstat prescriptioni, & salua restitutione in integrum ex capite ignorantie vbi competit, vt latius ibi per Alexan.

SVMMARIVM

1 Ius agnoscendi bonorum possessionem de iure pretorio quāto tempore prescribatur.
2 Differentia est inter ius adeundi & bonorum possessionem.
3 Tempus petenti bonorum possessionem nunqz currit ignoranti.
4 Successio pretoria quo casu vtilior sit qz ciuilis.
5 Ius deliberandi cōpetens heredi non suo est annale quo ad transmissionem.

1 Uigesimo quero † Quanto tempore prescribat ius agnoscendi bonorum possessione de iure pretorio, dic qp scribitur anno quo ad liberos & descendentes, quo vero ad agnatos & cognatos spacio centū diez vtiliū. l. j. §. largius. ff. de succes. edic. & §. fi. institu. de bo. pos. ¶ Et istud tempus petēdi bonoz pos. est vtile, nō solum in prin. sed in medio in fi. & incipit currere a tēpore sciētie mortis defuncti. l. ij. in prin. ff. qs ordo i bono. pos. ser. & l. ij. C. qui admit. & ibi plene no. doc. Et in

2 hoc est differentia inter bono. posses. & ius adeūdi † qz tēpus. xxx. anno. qd hz heres ad adeundū de iure ciui. est cōtinuū & currit ignoranti. d. l. licet, vbi tex. expressus in verbo, ignorātes, iuncta gl. qz cōmuniter approbant docto.

3 ¶ † Sed tempus petendi bonorum possessionem nunqz currit ignorāti etiam si staret per centum annos. Ita declarat Bal. in. d. l. licet, & in rub. C. qui admit. in. vi. q. Et sequūtur Alex. & Jaso. in. l. ij. eodem titulo. & do. Pet. philip. cornens consi. cccxxj. de pluribus. iiij. col. iij. volumine.

4 ¶ † Et isto respectu est magis vtilis successio pretoria qz ciuilis data ignorantia.

5 Sed data scientia magis vtilis est ciuilis p predicta. ¶ † Jus autem deliberandi competens heredi non suo est annale quo ad trāsmissionē. Ita qp si itra annū heres decedat sciēs hereditatē sibi delatā, trāsmittit facultatē adeūdi ad hr̄des ipsius heredis. l. cū antiquioribus C. de iur. deli. ¶ Et dic, vt ibi plene p gl. & oēs doc. & plene p Bar. in. l. g duos. ff. de reb. du. vbi ponit que requirant, vt fiat trāsmissio ex beneficio illius. l. & format plures. q. circa eius mām.

SVMMARIVM

1 Jus dicendi nullum quanto tempore prescribatur.

1 Uigesimoprimo quero † qūto tempore pscribat ius dicēdi nullū. (Adde Bal. in consi. cccv. punctus queritur. in. iij. vol.) Bar. in. l. filio pterito. col. antepe. seu pe. ℣. sed qñ se imiscuit. ff. de iniu. rup. determinat qp tollet spacio. xxx. anno. sicut ius adeundi, vel imiscēdi. Mouetur per rationē de quibus ibi per eum & sequit ibi Pau. de cast. & Alex. in. l. i. C. quando non pet. par. in. ij. col.

SVMMARIVM

1 Querela inofficiosi quanto tempore tollatur.

1 Uigesimosecundo quero † Quanto tempore tollat querela

rela inofficiosi. Tex. est clarus ꝙ prescribitur quinquennio, in. l. si quis filium, in fi. C. de inofficio. testamen.

SVMMARIVM

1 Jus agendi ad supplementum legitime tollitur quinquennio.
2 Juri agendi ad supplementum legitime quanto tempore prescribatur.
3 Statutum quod non petens debitum intra triginta annis vlterius non audiatur an extendatur ad supplementum legittime vel ad legittimam pro qua datur petitio hereditatis.
4 Statutum generaliter loquens an intelligatur loqui de legitima.

1 Uigesimotertio quero † Quanto tempore prescribatur iuri agendi ad supplementum legittime, de quo in. l. omnimodo. C. de inoffi. testa. ¶ Ista. q. est quotidiana ꝛ eam mouet Bar. in. l. si quis filiũ in fi. ꝛ decidit qꝺ tale ius tollit quinquennio sicut querela inofficio si. Mouetur Bar. qꝛ ius agendi ad supplementum succedit loco querele. d. l. omnimodo, ꝛ ꝯsequenter dꝫ sortiri eius naturaꝫ, in. l. j. §. hec actio. ff. si quis testa. libe. esse ius. fue. ꝛ. l. si eñ. §. qui iniuriarum. ff. si quis can. ¶ Sed opi. Bar. reprobant ibi cõiter doc. vꝫ Bal. Saly. ꝛ Pau. de cast. qui optime rñdent ad motiuũ Bar.
2 ꝛ firmant conclusionem † qꝺ iuri agendi ad supplementum legittime non prescribitur minori spatio. xxx. ann. vt in ceteris actionibus personalibus. ¶ Et eandem conclusionem ꝯ Bar. tenuit Ang. in l. papinianus. §. si conditioni. ff. de inoffi. testamen. ꝛ Bal. cõsi. xx. si pecunia, in fi. ij. volu. Et hanc esse cõem attestatur Pau. de ca. consi. cxxij. alias. cxxiij. dubia de quibus queritur in antiquis consilijs, ꝛ eam cõfirmat per plures rationes. Et late consuluit Alex. pro ista conclusione affirmans etiam eam esse cõmunẽ ꝯsil. cxxviij. consideratis verbis instrumenti, col. iij. ꝛ. iiij. versi. preterea posito ꝙ lapsum esset quinquennium. j. volu. ꝛ cõsi. viij. visis subtilissimis dubitationibus, vlt. col. iij. vol. Eandem sequitur Ang. [...] cit cõmunem, institu. de inoffi. testa. in prin. col. ij. ꝛ late [...] phylip. coꝛ. consi. cclxiiij. in hac consultatione pe. ꝛ vlti. [...] rñdendo motiuis Bar. do. Bene. de Peru. consi. xl. circa que Fulgo. consi. lxxxiij. Bonacursius, col. ij. ¶ Primo ampliat ista ꝯclusio, vt procedat nedum in supplemento legittime, sed etiam in ipsa legittima iure nature debita filio ꝛ pro qua cõpetit petitio hereditatis, non enim prescribitur petitioni legittime nisi. xxx. annis, ẜm Bal. Saly. ꝛ Pau. de cast. in. d. l. si quis filium, ꝛ Ange. in. d. l. si quis papinianus. §. si conditioni, quos sequitur Alex. preallega. consi. viij. vlti. col. iij. volu. ¶ † Secundo ampliat predicta conclusio, vt procedat etiam si extaret statutum, qꝺ qui non petierit debitum intra. xx. annos vlterius non audiatur. Nam tale statutum non extenditur ad supplementum legittime, vel ad legittimam pro qua datur petitio hereditatis. Ita concludit. d. Pet. phylip. coꝛ.
3
4 consi. cclxxiij. in hac consultatione. j. ꝛ. ij. col. j. vol. ¶ † Cõfirmatur ista conclusio, qꝛ statutum generaliter loquens non intelligitur loqui de legittima nisi de ipsa faciat specialem mentioneꝫ. arg. tex. in. l. si quãdo. §. ꝛ generaliter. C. de inof. test. vbi plura cumulat Jaso. ¶ De validitate aũt predicta statuti late dixi in. xj. q. secunde partis tertie principa.

SVMMARIVM

1 Remedium canonis reintegranda. iij. questione prima competit perpetuo.
2 Lex canonica in quo differat a ciuili.
3 Remedium canonis reintegranda non admittit probationes concurrentes ipsum dominium.
4 Exceptio dominij non potest opponi in remedio canonis, reintegranda.
5 Prescriptio excludere dicitur omnem exceptionem.
6 Differentia inter ius canonicum ꝛ ciuile non datur in prescriptione remedij canonis reintegranda.
7 Conditio ex canone reintegrãda quibus casibus sit perpetua.

1 Uigesimoquarto quero pñcipaliter † ꝙ̃to tempore pscribatur vtilissimo ꝛ quotidiano remedio. c. reintegranda. iij. q. j. de quo late scribunt Panoꝛ. ꝛ Cano. in. c. sepe, de resti. spolia. Alex. ꝛ alij in. l. rem que nobis. ff. de acqui. possess. ꝛ plene Alex. in consilijs. j. allegatis. Et aliquid dicam in repeti. l. celsus. ff. de vsuca. glo. in. c. sollicite. de resti. spolia. dicit qꝛ remedium canonis reintegrãda competit perpetuo. vnde dicunt ibi Goffre. ꝛ Jo. an. in fine cõmen. qꝛ licet interdictum vnde vi tanquam pretoꝛium sit tẽporale. l. j. §. annus. ff. de vi ꝛ vi arma. Tamen conditio ex illo canone reintegranda est perpetua, qꝺ intelligit Jmol. ibi, scꝫ ꝙ non prescribit
2 etiam triginta annis. ¶ † Et in hoc secundum eum differt lex canonica a ciuili, qꝛ actio spacio. xxx. anno. tolleretur. l. sicut. C. de pres. xxx. anno. cum simi. ꝛ refert ita tenere do. Anto. de but. ꝛ male, qꝛ do. Anto. declarando dicta Goffre. dicit qꝛ ex quo competit ꝯdictio ex canone, ꝛ nõ actio pretoꝛia, qꝺ sit perpetua, id est duret. xxx. annis, institu. de perpe. ꝛ tempo. actio. in prin. ꝛ sic vult ꝙ conditio ex illo canone prescribatꝛ spacio. xxx. ann. ¶ Et ita firmat Panoꝛ. in. d. c. sollicite. col. vj. ver. gl. vlt. querit. ¶ Et istam opi. sequitur ꝛ dicit esse verã Soci. in repeti. d. l. rem que nobis. colum. xj. in viij. q. prin. ꝛ ꝯfirmat ratione, qꝛ si prescribitur dominium tanto tẽpore, qꝺ est magis preiudiciale a possessoꝛe bone fidei, vt ꝑ Bart. in. l. rem alienam. ff. de pigno. actio. ꝛ per Cano. in. c. fi. de prescri. Item si prescribitur actionibus personalibus que competunt ad dãdum propter bonam fidem debitoꝛis, vt not. in. d. c. fina. ꝛ per docto. in. l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucap. igitur fortius dꝫ posse pscribi conditione ex illo canone a possessoꝛe bone fidei spacio. xxx. annoꝛum, ex quo hoc est minus preiudiciale. ¶ Eandem opinio. videtꝛ tenuisse Areti. in. §. quadrupli. col. x. ꝛ. xj. ver. vij. pñcipaliter, ꝛ ver. ex quibus, instit. de actio. ¶ Addo vltra Soci. licet ita simpliciter transeat, qꝛ contrariam partem videtur tenere Alex. consi. cc. viso ꝛ discusso. penul. col. ij. dubio. ij. vol. vbi concludit qꝛ ꝯ agẽ
3 tem remedio dicti canonis non obstat exceptio dominij, ꝛ ideo † qꝺ in tali remedio non debent admitti probationes concernentes dominium. ¶ Et expressius idem Alex. consi. vj. circa processuꝫ cause vertentis. col. iiij. vel. v. versi. non obstat etiam si dicatur qꝺ Guido Paulus, vsqꝫ ad ver. item qꝛ posito ꝙ reus. iij. volu. vbi videtur sibi contrariari. ¶ Dicit enim primo, qꝛ remedium dicti canonis est perpetuũ, id est ꝙ non excluditur minoꝛi spacio. xxx. anno.
4 [...] Postea subdit qꝛ in illo non potest opponi exceptio dominij. [...]stra ergo curreret prescriptio si non posset oppo. Idem sensit [...]e Alex. in. l. iij. §. genera. circa fin. cõmen. ff. de acqui. pos. ꝛ cõsi. cxviij. viso themate, ꝛ consi. sequen. ij. vol. ꝛ consi. xc. viso processu. cum duobus seq. v. vol. ¶ In quibus locis concludit, qꝛ in remedio dicti canonis debet prius restitui possessio antiquo possessoꝛi antequam audiatur possidens in aliqua exceptione, ꝛ in dictis consilijs late tractat de natura ꝛ priuilegijs remedij illius canonis reintegranda. ¶ Sed his non obstantibus non recedo ab opi. But. ꝛ Pau. quam approbat Soci. pro vera. ¶ Non obstat, qꝛ non possit opponi, qꝛ exceptio dominij, ꝙ cum ꝯditio ex illo canone perpetua, id est duret. xxx. annis, ꝛ tanto tempore prescribatur, vt communiter concludunt glo. ꝛ cano. in. d. c. sollicite, frustra vt dixi prescriberetur, si non posset opponi prescriptio. ¶ Et contrariũ debet intelligi de dominio aliter causato, ꝙ̃ ex prescriptione, nam vbi est de cursa prescriptio, tale remedium non competit, cum sit extinctum.
5 ¶ † Prescriptio enim omnem prorsus actionem excludit, vt dicit tex. in. c. ad aures. ꝛ ibi not. Panoꝛ. ꝛ Fely. de prescrip. ¶ Et exceptio prescriptionis est litis finite, ꝛ impedit litis ingressum. l. fi. ꝛ ibi not. Bar. ff. pro suo, ꝛ not. Bar. ꝛ doc. in. l. fratris. C. de trans. Bal. ꝛ Ange. in. l. sicut, ꝛ in. l. omnes. C. de prescrip. xxx. annoꝛum per illos tex. qui prohibent litem moueri tuto prescriptione, ꝛ Fel. in rub. de prescrip. col. iiij. circa med. ver. ꝛ illis casibus. ¶ Et prescriptio tollit actionẽ saltem ope exceptionis. gl. in. d. l. sicut, in principi. ꝛ ibi not. Bal. ꝛ late Saly. ꝛ plene dixi, in. j. parte. q. ix. ¶ Cõcludo igitur, qꝛ remedio dicti canonis reintegranda prescribitur. xxx. anno. cõcurrente tamen bona fide, etiam si res esset affecta vitio reali, qꝛ tanto tempore purgatur omne vitium. l. j. §. ad hec. C. de anna. exceptio. gl. in. §. furtiue, institu. de vsuca. Et dixi in. iij. parte principa. ¶ Et hec conclusio vera in priuatis. ¶ Sed quo ad ecclesiam requiritur spacium. lx. anno. auc. quas actio. C. de sacro san. eccle. ꝛ. c. de quarta, de prescrip. cum similibus. ¶ Quinimo videtur de iure concludendum, quia tali remedio prescribatur spacio decem annoꝛum inter presentes ꝛ viginti inter absentes quo ad priuatas personas cum titulo ꝛ bona fide, si possessoꝛ nõ habet cãꝫ a male fidei autoꝛe, vel res non sit affecta vitio reali, cõcurrentibus extremis requisitis, ex quo istis concurrentibus de iure ciuili queri
6 tur dominium saltem vtile. ¶ † Et in prescriptione huius remedij non est differentia inter ius ciuile ꝛ canonicum, vt dicit Panoꝛ. in d. c. sollicite super glo. fina. imo nulla est differentia inter ius ciuile ꝛ canonicũ in materia prescriptionis, data bona fide, vt concludit Panoꝛ. in. c. de quarta. col. iiij. circa princi. de prescriptio. ꝛ in. c.
7 peruenit, in. ij. not. de emptio. ꝛ vendi. ¶ † Non obstat, qꝛ cõditio

ex illo canone sit perpetua, id est duret ad. xxx. annos sm gl. & Cano. in c. sollicite. ¶ Hoc est. n. verum regulariter, vbi possessor nõ esset titulatus, vel qñ res esset affecta vitio reali, vel vbi possessor haberet titulũ a male fidei autore, in quibus casibus nõ procedit prescrip. longi tempo. iuxta distinctionẽ auc. male fidei. C. de prescri. longi tempo. Et late dixi in. iij. parte prin. col. xlij. alias sequeret, q3 hodie nunq̃ haberet locũ prescriptio. x. vel. xx. anno. q3 antiquus possessor q nõ alienauit nec alienationi ɔsensit, & sic absq3 facto suo de possessione cecidit semper haberet actionẽ vsq3 ad. xxx. ann. Et sic in effectu esset sublata prescriptio longi temporis.

SVMMARIVM

1 Conditioni seu actioni descendẽti ex. l. si quis in tantam. C. vnde vi, q̃to tempore prescribatur.
2 Dispositio. l. si quis in tantam. C. vnde vi, an de iure canonico locũ habeat.

1 **Uigesimoquinto quero** † quãto tempore prescribatur ɔditioni seu actioni descendenti ex. l. si quis in tantã. C. vnde vi, dic q3 est perpetua. Et sic prescribitur spacio. xxx. anno. glos. in. l. j. in
2 prin. in verbo, annũ. ff. de vi & vi arma. ¶ † Et an dispositio illius. l. locũ habeat de iure canonico, vide per gl. & Cano. maxime Pa. in. c. j. glo. in verbo, rigor de dolo & contu.

SVMMARIVM

1 Remedio. l. secunde. C. de rescinden. venditio. quanto tempore prescribatur.
2 Mala fides impedit prescriptionem ex remedio. l. secunde. C. de rescinden. venditio.

1 **Uigesimosexto quero** † quanto tẽpore prescribatur remedio. l. ij. C. de rescin. vendi. ¶ Dic, q3 triginta annis prout in ceteris personalibus. Nam in casu illius l. cõpetit actio, ex vendito ad rescisionẽ ɔctus. Ita ɔcludit ibi glo. ij. magna in prin. & sequuntur Bar. & cõiter doc. & d. Pet. philip. Corneus consi. xvij. circa presentẽ
2 ɔsultationẽ, col. vj. & vij. ver. circa sextũ. iiij. vol. ɔcludens, † q3 illi remedio prescribitur spacio. xxx. anno. nisi probet mala fides. Ad do glo. in. c. cũ cã. in glo. magna circa med. ver. alij dicũt, & ibi per Cano. de emptio. & ven. ¶ Quã ɔclusionẽ limita pcedere quo ad emptorem. Sed tertius in quẽ res esset trãslata per emptorẽ, ɔ quẽ ẽt datur conditio illius. l. quia licet sit actio personalis, est tñ in rem prescripta, vt ɔcludunt glo. & Bar. in. d. l. ij. prescriberet longo tẽpore cum titulo & bona fide. Nec sibi obesset mala fides autoris, si venditor sciuit alienationẽ, secus si ignorauit. auc. male fidei. C. de prescrip. lon. tempo.

SVMMARIVM

1 Actio ex empto competens pro emptione quanto tempore prescribatur.
2 Re non euicta non currit prescriptio.

1 **Uigesimoseptimo quero** † quãto tempore pscribatur actio ex empto, que cõpetit pro euictione. Dic, q3 triginta an
2 nis sicut cetere personales. † Sed non currit prescriptio anteq̃ nascatur, id est anteq̃ res fuerit euicta tex. est iuncta glos. in. l. emp. & ibi not. Saly. C. de euic. Sed cũ sit personalis, de iure cano. principalis vel eius heres nunq̃ prescriberet propter malam fidẽ per ea que late dixi in. iij. parte col. xliiij. & seq.

SVMMARIVM

1 Scientia seu patientia partis an requirat in prescriptione.
2 Prescriptio currit aduersus ignorãtẽ siue ius siue fcm ignoret. 5.
3 Ignorantia seu impedimentũ non impedit cursum prescriptionis.
4 Prescriptio statutaria an subrogetur in locum prescriptionis iuris cõmunis.

1 **Uigesimooctauo principa** liter quero † vtrum in prescriptione requiratur scientia & pacientia partis, & sic an prescriptio currat ɔ ignorãtẽ. ¶ Paucis ɔcludo, q3 prescriptio ipso iure currit ɔ ignorãtẽ siue in rebus corporalibus. l. fi. circa fi. de prescri. longi tempo. siue in actionibus persona. l. sicut C. de prescri. xxx. an
2 no. & ibi no. Bal. col. j. dicens, † q3 pscriptio currit aduersus ignorantem, siue ignoret ius siue factũ. ¶ Istã ɔclusionẽ firmat Bar. in. l. j. §. si quis aũt pp. ff. de itine. actuq3 priua. (Cõtrarium voluit Bar. in. l. si quis C. qui mili. nõ pos. lib. xij. vbi dicit q prescriptio non currit ignoranti incõmodũ per illũ tex. sed bene ad eius cõmodum & qd ita d3 intelligi. l. genero. ff. de his qui no. infa. sed illud d3 intelligi de alia pscriptione, q̃ longi vel longis. tem.) Pañ. in c. j. in fi. & in. c. vigilãti. col. j. & in. c. ad audien. col. iij. de pres. & prac. Papi. in suo opere in forma rñ. rei cõuẽ. in verbo prescri. col. iiij. & d. Pe. phili. cor. ɔsi. clxiiij. me subscripsi. ij. vol. & late. d. Philip. deci. ɔsi. xxix. & p tenui facultate, & Pau. de cast. in. l. si sic. ff. quẽad. ser. amit. & ɔsi. cccxxv. in cã q vertit parme. col. ij. ver. iiij.
3 vñ in antiq. dicẽs, † q3 ignorãtia seu ipedimẽtũ nõ ipedit cursũ prescriptionis, sed est iusta cã ɔcedendi restõnẽ de quo late dicã in. q. pxime seq. & idẽ Pau. ɔsi. cccvij. visis, & ponderatis circa med. in anti ¶ Amplia istã ɔclu. sm Pau. vbi. s. pcedere ẽt in prescrip. statutaria, vt currat ɔ ignorãtẽ, q3 succedit loco pscriptionis introducte de iure cõi, & sic d3 sortiri eius naturã, arg. l. in ɔtribus. in pñ. C. de nõ nu. pe. & ibi no. Bal. in. j. no. dicẽs q3 vbi breuis prescri. subrogat loco maioris pscrip. sapit eãdẽ naturã. ¶ Et facit sm eũ ad statuta, q̃ minuũt pscriptiones legales. ¶ Idẽ dixit Bar. in. l. fi. C. de tem. in inte. resti. pet. cũ ɔcor. adductis p Fely. in. c. illud. col. ij. de pres. & p Jas. in. l. nemo põt. in. ij. lec. col. antepe. circa fi. ff. de leg. j. ¶ Et q3 prescriptio statutaria subroget in locũ prescriptionis iuris cõis, & sapiat eãdẽ naturã, late firmat. d. Pet. phili. cor. ɔsi. clxxx. multũ diffuse. col. ij. ver. & alias. ij. vol. & plene not.
4 Berta. in reperto. in vbo pscriptio. vj. col. v. ver. pscriptio statutaria cũ tribus se. v. ¶ † Primo limita pdcãm ɔclusio. vt nõ pcedat in prescriptione seruitutũ, & iuriũ, in qbus nõ causat quasi possessio, nõ ɔcurrẽte sciẽtia & patiẽtia aduersarij, q3 in illis necessario nõ currit prescriptio nisi ɔ sciẽtẽ & patiẽtẽ. c. ij. & ibi no. declarãt Bal. C. de serui. & aqua. & late dixi. s. i. ij. pte huius. iiij. par ¶ Scdo limita & declara predictã ɔclusio. q̃ h3, q3 prescriptio currit aduersus ignorãtẽ ipso iure, vt pcedat in eo q ignorat al ter prescribere, & scit ius sibi cõpetere. Secus si ignorat ius sibi cõpetere. Idẽ si scit ius sibi cõpetere, & ignorat factũ ex quo causet illud ius & quo mediãte cõpetit sibi exercitiũ sui iuris, q3 tũc nõ currit prescriptio aduersus eũ. Ita dixit elegãter. d. Pet. de Peru. suo trac. quarte epalis. c. ij. ad fi. vbi dicit ita debere intelligi text. in. d. l. fi. circa fi C. d prescr. lon. tẽpo. & sequit. d. Pet. phil. cor. ɔsi. cccxxxviij. videret in pñti ɔsulta. circa fi. j. vol. ¶ Sed istud dictũ late ipugnat Fely. in. c. vigilãti. col. iij. de pres. Et latius. d. Soci. in. l. cum filius. §. in hac, col. v. & vj. versicu. sed aduerte. ff. de verborum obligatio.

SVMMARIVM

1 Restitutio in integrum an detur aduersus ignorantem ex capite ignorantie.
2 Heres an debeat restitui ex capite presumpte ignorantie aduersus prescriptionem decursam.
3 Regula q restitutio detur ignoranti aduersus ignorantem quo casu limitetur.
4 Molestiam pati dicitur qui iudicialiter vexatur.
5 Molestiam vel inquietudinem pati non debet qui quadraginta annis prescripsit.
Uerbum generale non tollit speciale.
6 Generalis exclusio remediorum vel beneficiorum de quibus intelligi debeat.
7 Beneficium restitutionis in integrum an quandoq3 censeat exclusum.
8 Ignorantia debet esse probabilis & iusta nõ supina ad hoc vt ignoranti detur restitu. in integrum.
9 Ignorantia facti quandoq3 tollitur negligentia & quandoq3 non.
10 Restitutio aduersus prescriptionẽ in integ. peti d3 intra quadriennium a die perfecte prescriptionis siue causate lesionis & quãdo istud quadriennium currere incipiat.
11 Communitati currit tempus petende resti. a die lesionis.

1 **Uigesimonono quero** principaliter † stãte ɔclusione pdicta, q prescriptio currat ɔ ignorantem vtrum ipse ignorans contra quem est legitime prescriptũ, restituat in integ. aduersus prescriptionem decursam

decursam ex capite iuste ignorantie. (Adde quod hunc articulum an adversus prescriptionem detur restitutio ex capite ignorantie latissime examinat Soci. in l. cum filius. §. in hac. col. iiij. cum multis seq. ff. de ver. ob. no. Cepo. in tract. ser. vrb. predi. c. ij. col. iiij. vbi firmat istam conclusionem Bar. consi. viij. scribitur preclare. co. iij. ver. venio nunc ad secundā. & consi. xlj. illud afferas. co. xv. ver. & si quispiam. j. vol. & Raph. cu. consi. cxlvij. do. comitissa. vbi an detur restitutio ex gnali clausula adversus prescriptionē, & Pan. de ca. consi. ccxciiij. ego Pan. in anti. vbi an concedatur restitutio cōtrai adversus prescriptionem ex capite ignorantie, & qn incipit currere tempus petende restitutionis.) ¶ Ista est quotidiana & vtilis. q. q̄ determinat Bar. in l. j. §. si quis autem propter. ff. de iti. actuqz pri. vbi concludit, q̄ si ḡtra me cucurrit prescriptio. xxx. an. & eram ignorans ius mihi cōpetere, debeo in inte. rest. ar. illius tex. Et ita intelligit Bar. tex. in d. l. fi. circa. fi. C. de prescri. long. tempo. vbi dr̄ q̄ non habetur distin. scientie & ignorātie quo ad prescriptionem, verum est dicit ipse, q̄ prescriptio currit, sed in integ. resti. competit. & ibi Alex. ponit latam apostillam, & refert multos tenere pro & contra Bar. & tandem concludit cum Bar. ¶ Istam conclusionem firmat etiam Panor. referens dicta Bar. in. c. vigilanti. in vlt. not. de prescrip. & pro ea allegat bonam glo. in l. j. C. d̄ patri. po. & idem Panor. in. c. j. col. pe. eo. ti. & in c. si de terra. in fi. de priui. & consi. xxxiij. quidam iam defunctus. j. vo. pro qua facit bonus tex. in l. & atilicinus. ff. de ser. rustic. predi. vbi impedito currit tēpus, sed restituitur. & est bona gl. in l. si partem. §. j in ver. non vtendo. & in l. si sic. in gl. pe. ff. quēad. ser. amit. & ibi no. Pan. de cast. mandans hoc perpetuo notari. & pro eadem conclusione facit etiaz bonus tex. in l. pāthonius. in prin. & ibi no. Imo. & Pa. de ca. ff. de acquir. her. ¶ Eandem gclu. firmat Roma. gsil. clxix. conclusionem primam circa fi. & late cōsi. clxvj. viso diligenter. co. pe. & consi. cccclxxvj. in casu proposite cōsultationis. co. fi. Pan. de cast. consi. ccxc. visis his que superius narrantur, in anti. ¶ Et hec opin. est cōmunis, vt attestatur Felin. in. d. c. vigilanti. de prescri. Allegans pro illa parte copiosas auctoritates. & Cepo. in tracta. ser. vrb. predi. c. xxiiij. co. iij. ¶ Et pro ista conclusione frequenter & diffuse consuluit Alexan. vcz. consi. lxxj. videretur prima cōsideratione dicendum. j. & ij. col. consi. lxxxiij. in causa vertente inter cameram. ij. col. j. vol. & consi. iiij. videretur inspectis his. vij. col. & consi. lxxxix. viso puncto. iij. colum. & cōsi. clxix. viso thema. suprascri. pen. col. ij. vol. & consi. viij. visis subtilissimis dubitationibus vlt. col. & consi. lxxix. causa & lite vertente. vlt. col. in. iij. vol. & consi. lxiij. stantibus his. col. iij. vel. iiij. versi. & licet completa fuerit. iiij. vol. consi. ij. ex his que in themate narrantur circa fi. & gsi. lj. videtur pro deci. col. pe. versi. posset etiaz restitui. & cōsi. lxxxij.
2 reuocatur in dubium. v. vol. ¶ † Et in. d. consi. lj. concludit, q̄ heres deberet restitui ex capite presumpte ignorantie adversus prescriptionem decursam. Et do. Petr. philip. Corne. cōsi. c. consuluit. j. vol. & consi. clxiij. me subscripsi. ij. vol. ¶ Contrariam partem, q̄ restitutio non detur ignoranti adversus prescriptionem tenent aliqui quos refert Feli. in. d. c. vigilanti. circa prin. Et eam subtiliter defendit per plura do. Fran. de are. consi. ciij. breuitas in consulendo. tamen ibi nihil determinat. ¶ Et omnibus suis motiuis, & alijs que adducunt̄ in contrarium respondet Feli. in. d. c. vigilanti. col. ij. vbi hanc. q. examinat per quatuor col. & firmat opi. Bar. & partem affirmatiuam esse veram & communem. (Vide Deci. consil. xxix. & pro tenui facultate per totum.) ¶ Eandem. q. excutit latissime Soci. in l. cum filius. §. in hac col. j. cum tribus seq. ff. d̄ verb. obli. qui etiam attestatur opi. Bar. esse communem, & adducit. x. motiua in oppositum, quibus respondet. ¶ Amplia predictam cōmunem gclusionem, vt procedat etiam in prescriptione statutaria q̄ adversus eam datur restitutio ex capite iuste ignorantie sicut adversus prescriptionem iuris cōmunis. Ita Pan. de ca. in d. l. si sic. ff. quemad. serui. amit. & sequitur Cepo. in tra. ser. vrb. pdi. c. xxiiij. & firmat Imo. in repe. c. fi. col. xlj. ver. sed aduertendū. de
3 prescri. ¶ † Predictā conclusionē limitat Fel. in. d. c. vigilāti. co. ij. septem modis, & referam solum tres limitationes magis vtiles omissis alijs. ¶ Primo limitatur conclusio predicta, q̄ restitutio datur ignoranti adversus prescriptionē, vt procedat nisi esset decursa prescriptio. xl. an. q̄ adversus eam non datur restitutio per tex. in l. fi. C. de fun. patri. lib. xj. ad hanc limita. tendunt subtilia motiua Are. in. d. consi. ciij. licet eam non firmet. ¶ Sed illam firmat Alex. consi. clj. viso themate. & consi. clxij. viso processu cause vltra med. ver. scdo non deberet gcedi. ij. vol. ¶ Primo mouetur Alex. per text. in l. omnes. in fi. C. de prescri. xxx. an. vbi dicitur q̄ talis prescriptio prebet plenissimā securitatē. ¶ Et plenissima securitas dicitur esse, qn̄ nō potest peti restitutio in inte. vt no. glo. in l. sit pretor. §. permittit̄. in verbo, imputandū. ff. de mino. ¶ Secūdo mouetur Alex. per tex. in. d. l. fi. in verbo, nullam molestiā vel in-
4 quietudinē. C. de fun. patri. lib. xj. ¶ † Ille enim dicitur pati molestiam, qui iudicialiter vexatur vt ꝓbat tex. in l. j. & ibi no. Bal. C. d̄ nudi. & in. d. auct. de fideius. in prin. ¶ Eandē limita. cōsulēdo firmat do. Maria. Soci. gsi. clxiiij. visa bulla Bonifacij in fi. & gsi. cxciiij. subtiliter. co. iij. & do. Frā. cur. senior p plura cōsi. pe. co. iij. ponderans tex. in. d. l. fi. C. de fun. patri. & in. d. l. oēs. vbi dicit esse decisionē apertissimā, que cauillari nō potest, si quis leges intelligat. Ponderat etiā tex. in. c. volumus. xvj. q. iiij. ibi. Sed qetē eorum inconcussam modis oibus procurate, & dicit se hāc partem sepius defensasse & fuisse plurimū letatū vidisse aureū doct. mod. d. Alex. de Imo. in consilijs preallegatis sic firmantem. ¶ Istā etiā limita. multum late & pulchro stilo sustinet & defendit. d. Philip. deci. consi. xxix. & pro tenui facultate per totum, vbi post longā disputationem, & adducta hincinde motiua concludit, q̄ non detur restitutio adversus quadragenariam prescriptionē respondendo fundamentis oppositis. ¶ Contrariam opi. late firmat Alex. sibi cōtrarius consi. lxxj. videretur prima consideratione. ij. col. & consi. lxxxiiij. in causa vertente. ij. col. j. vol. & consi. clxix. viso themate. col. fi. ver. non obst. & quod adversum prescriptionem. ij. vol. vbi refert cōmunem opi. esse. q̄ detur restitutio ignoranti etiā adversus prescriptionem. xl. anno. & allegat multos doc. tenētes istaz partē, & idem consi. cxvj. perspectis pōderatisqz omnibus. v. vo. Roma. consi. clxix. conclusionem primam in fin. & sequitur Feli. allegans vnū tantū cōsilium Alex. in. d. c. vigilanti. co. ij. vltra medi. ¶ Et istam partem late defendit. d. Bar. soci. consil. lxxxvj. in causa cōmunitatis castri montis. in fin. vbi attestatur, q̄ hec est communis opi. & cōsi. cxlvj. in causa cōitatis castri mōtis. circa. fi. gsi. ccxcix. capio primū gsultationis articulum circa fi. versi. confirmant predicta. & rūdet ad tex. in. d. l. oēs. dū dicit q̄ prescriptio. xl. anno. parit plenissimā securitatē, ad tex. in. d. l. fi. C. de fun. patri. li. xj. vbi dicitur, q̄ qui. xl. an. prescripsit nullā molestiā vel inquietudinē pati
5 debet. † Quia per hec verba gnalia nō tollit̄ spāle beneficium restitutionis. arg. tex. no. cū gl. in l. decurionibus. C. de silen. lib. xij. vbi per gnalem dispositionem non videntur tolli priuilegia specialia. ¶ Quam cōclusionem cōprobat Feli. per plura. in. c. j. co. vij. d̄ rescri. Jas. in l. sicut certi. col. vlt. C. de test. mili. Et eam firmat Ale. in plerisqz gsilijs presertim cōsi. cj. visis instrumētis, in prin. ij. co. & melius pe. & vlti. col. j. vol. & gsi. ccxvj. nec arguēdi sumus. j. col. ij. vol. & Barba. inter cōsilia Ale cōsi. cxxiij. super primo quesito. iij. col. & cōsi. vlt. clementissimi dei. vlti. col. iiij. vol. ¶ Ad idez q̄ per verba gnalia nō censeatur exclusa restitutio in integrum, alle. Soci. gl. no. in. §. preterea si quis. in versi anni. que bene probat in titu. de probi. feu. alie. p Fed. q̄ ibi sequunt̄ cōiter doct. & sequit̄ Alex. cōsi. lxxix. circa primū. vlt. col. j. vol. Et ita consuluit Bal. vt refert Soci. ¶ Addo gl. repu. singu. in l. postq̄ liti. in gl. fi. C.
6 de pact. Ad q̄ multa ibi posuit Jas. col. vl. ¶ † Ex qua colligitur not. regula. q̄ generalis exclusio remediorum vel beneficiorū intelligitur de his que cōpetunt de iure cōmuni, non autem de iure spe-
7 ciale. ¶ † Et sic infertur, quia nunqz censetur exclusum beneficiuz restitutionis in integrum. ¶ Concludo igitur, quia etiaz adversus prescriptionem longissimi temporis quadraginta an. datur restitutio ex capite iuste ignorantie. & hanc esse magis cōem opi. vt attestantur doc. preallegati. & ita tenet Imo. in repe. c. fi. co. xxxj. ver. sed aduertendū. de prescrip. ¶ Et in hac opi. videt̄ residere Soc. in l. cum filius. §. in hac ad fin. cōmen. vbi hūc articulū disputat in vlti. col. ff. de verbo. obli. licet ꝓ parte cōtra. dicat sepius vidisse cōsultum per doctissimos viros. (Adde quod ita cōsuluit Barba. consi. viij. scribit̄ preclare col. iiij. & gsi. xv. circa dubia. x. col. j. vol. Anto. but. cōsi. xxvj. & consi. lxxiij. Imo. consi. xxxvij. Car. cōsilio xl. facto pro veritate &c.) ¶ Secundo limitatur predicta cōclusio. vt nō procedat in casu. c. ij. de prescr. in. vj. propter illa verba. Nō esse vlterius molestandos ſm Panor. in. c. cum nobis. col. iij. ver.
8 ego dico. de prescrip. ¶ † Tertio limitatur predicta cōmunis conclusio quia adversus prescriptionem datur restitutio in integrū ex capite ignorantie, vt procedat, dummodo ignorantia sit probabilis & iusta, & non supina ſm Imo. in repe. c. fi. col. xxx. ver. sed hic est aduertendum de prescrip. vbi hunc arti. late examinat per. l. nec supina. ff. de iur. & fac. igno. (Adde late Marti. lau. in dispu. posita ad fi. suorum tracta. qui imprimi solent cum tracta de princ. & post tracta. de legiti. in. iij. & vlt. dub.) ¶ Et concludit cum opinio. Bar. in. d. l. j. §. si quis autem propter. quia competat cum modificatione predicta. ¶ Et ideo quādo militaret presumptio scientie non deberet cōcedi restitutio, vt declarat Feli. in. d. c. vigilāti. ver. limita tertio. referēs Areti. consi. xv. reuerendissime pater. in fin.

vbi dicit not. q quando quis fundat ius suum in iuribus antiquis ⁊ instrumentis. que habuit continue penes se ⁊ in suo arbitrio, non credit. Quia possit allegari iusta ignorantia, q quilibet presumitur scire facultates sui patrimonij. l. quisquis. C. de rescin. vendit. ⁊ sunt verba multum importantia ſm Felin. vt supra. ¶ Et vltra istaʒ limitationem firmat Alex. cōsi. clxiij. viso processu cause circa med. ij. vol. vbi dicit, q quando militat presumpta scientia vt in coniunctis qui presumūtur scire facta cōiunctoruʒ. l. octaui. ff. vnde cogna. ⁊ l. de tutela. ff. de in inte. resti. ⁊ plene no. p Bart. ⁊ doc. in. l. j. co. tit. ff. si cer. pet. nō debet concedi in integrum restitutio aduersus prescriptionem, etiam stante pro vera opi. Bart. in. d. §. si quis aūt ꝑpter. ⁊ allegat Pet. de ancha. consi. clviij. ratione que superius. ¶ Predictam limitationem tenet etiā do. Fran. curti. senior cōs. lxxxij. deus pius. ad fin. ⁊ si forte. Idem voluit practic. papi. in forma responsio. rei quen. in verbo, exceptionē prescriptionis col. iiij. versi. ego puto. dicens quia non omnis ignorantia prebet restitutionē aduersus prescriptionem. Nam si sic faciliter daretur, non esset differentia quātuʒ ad effectum, vt ipse dicit inter prescriptionē rerum corporalium ⁊ incorporalium, quam iura facere voluerunt. ¶ Sed si aliqua iusta causa ex his que traduntur in materia. l. qd tempore de resti. mi. ⁊ in. §. rursus inst. de act. interueniret, que causam prestitisset ignorantie, bene crederē equū restitutionem dari, ⁊ ita puto intellexisse Bar. in. d. §. si quis aūt propter. hec sunt verba
9 sua. ¶ † Addo Bal. quē nullus allegat in repe. l. fi. col. xiij. ver. sed iuxta hoc quero de qua ignorātia. C. de prescri. lon. tem. vbi pulchre declarat quomō veniat intelligēda predicta cōclusio q ex capite ignorantie detˀ restitutio, ⁊ qualis esse debeat ignorātia dicens q quedā est ignorātia facti que nō tollitˀ negligentia, verbi gratia. Ego scio fundum esse meum, sed ignoro ipsum possideri per tertiū ipsa ignorantia nō tollit negligētiam, q lʒ ignorem ipsum possideri per tertium, sum in negligentia non eundo ad possessionē naturalem, ⁊ si isto lon. temp. amitto ciuilē ⁊ habebā. l. si de eo. §. si forte. ⁊ ibi no. ff. de acqui. pos. ⁊ tunc nō obstāte isto errore facti prescriptio procedit contra me ipso iure ⁊ in effectu hoc est aduersus restitutionem. ¶ Quedam est ignorantia facti que impedit negligentiā verbi gratia. Ignoro aliq̄ rem meā que est mihi legata, ⁊ ignoro legatum ista res possidetur bonafide ⁊ titulo, ⁊ tunc isto casu iste error non impedit prescriptionē ipso iure, sed ipso errāte in tali facto, cuʒ non sit in negligentia ex errore facti, aduersus prescribentem dabitˀ beneficiuʒ in integrū restitutionis ex clausula generali. si qua mihi ⁊c. arg. l. j. §. si quis ꝑpter. ff. de iti. actuq; priua. ⁊ l. ⁊ attilicinus. ff. de serui. ru. predi. ¶ Et ideo dicas sic ſm Bal. Interdū qs non interrumpit prescriptionē ex negligentia sua, ⁊ tūc currit prescriptio cum effectu per tex. in. d. l. fi. circa fi. C. de prescri. lon. tēp. interdū quis nō interrūpit prescriptionē non ex negligentia sua, sed impeditus aliquo iusto impedimēto facti, vt q in facto vel aliquo impedimento erat impeditus, ⁊ tunc contra ipsum currit, ⁊ tamen ipsi dabitur beneficiū restitutionis in integrum. d. l. ⁊ attilicinus. Hec sunt verba Bal. ita declarantis, de quibus docto. in locis preallegatis
10 gatis mentionem non faciunt. ¶ † Et pro premissorum intellectu not. vtiliter, quod licet restitutio aduersus prescriptionem peti debeat intra quadriennium a die perfecte prescriptionis siue causate lesionis. l. fin. C. de tempo. in integ. resti. peten. Tamen istud quadriennium non incipit currere nisi a die scientie, ⁊ sic est vtile in initio sed continuum in progressu. ¶ Et ideo si quis ignorans prescriptionem esse decursam, staret centum annis. quod non peteret se restitui, nunquam ipsi probabiliter ignoranti currit tempus petende restitutionis secundum Bald. not. in. l. iij. C. si ex fal. instrumen. ⁊ domi. Cardi. in clemen. j. xxv. questio. de restit. in integrū. ¶ Et quod non currat nisi a die scientie, probatur in. d. l. fin. ⁊ firmat. Alexan. consi. lxxi. videtur prima consideratione, vlti. colu. ⁊ consi. lxxxiiij. in causa vertente. ij. col. j. volu. ⁊ consi. iiij. videretur inspectis. vij. col. ⁊ consi. lxxxix. viso puncto. iij. col. ⁊ consi. clxix. viso themate. penulti. col. ij. volu. ⁊ consi. lxxxiij. reuocatur in dubium. circa fi. v. volu. ⁊ in omnibus alijs consilijs preallegatis, in quibus consuluit. quod datur restitutio aduersus prescriptionem ex capite ignorantie, ⁊ consil. j. ponderatis his. col. iiij. circa princi. iiij. volu. ⁊ Aret. consi. xv. reuerendissime pater. col. fina. not. Ias. in aucten. quas actiones. col. ix. versi. vnum tamen tene perpetuo cordi. C. de sacrosan. eccle. ⁊ plene Felin. in. c. j. colum. penul. ver. ad illud. post Panor. ibi circa fi. commen. de prescri. ¶ Eandem cōclusionem sequitur dominus Petr. philip. Corneus consi. clxiij. me subscripsi. ij. vo. ⁊ propterea videtˀ male loquutus Pau. d cast.
11 consi. ccxciij. ego Paulus circa fi. in antiquis. † vbi vult quod cōmunitati currit tempus petende restitutionis a die lesionis, lʒ ignorauerit, alias nunq̄ diceretur scire ſm eum, quia debet attendi scientia administratoris argu. l. municipibus. ff. de condi. ⁊ demon. ⁊ not. per Cepo. in tract. serui. rusti. predi. sub. rub. de serui. iur. pascen. col. vij. ¶ Quid aūt vbi qs fuit impeditus impedimēto facti, an restituatˀ aduersus prescripti. dicā in. vj. parte prin. in. j. arti.

SVMMARIVM

1 Officio iudicis quanto tempore prescribatur.
2 Officio iudicis quibus casibus non possit prescribi.
3 Timens pro debito alterius grauari potest ante factum implorare iudicis officium.
4 Grauamine existente successiuo, nunq̄ currit tempus appellādi.
5 Exceptio habens tractum successiuum an possit opponi.
6 Officium iudicis quo casu anno extinguatur.
7 Exemptionis vel immunitatis priuilegio in libro cōis debentium descriptio quantum tempus detur ad appellandum.
8 Emendatio importat correctionem in parte, non in totum.
9 Iure communi vtitur nimis allibratus ⁊ grauatus.
10 Emendatio quo casu petatur officio iudicis aut iure actionis.
11 Officium iudicis competens consanguineo siue agnato ratione feu di alienati reuocandi quomodo tollatur.

1 Trigesimo principaliter quero † Quanto tempore prescribatur officio iudicis. (Adde Bal. in rubrica de prescrip. col. fin. versicu. dubitatur.) quod licet non presupponat obligationem. l. qui per collusionem. in fine. ff. de actio. empti. tamen large continetur verbo actionis. l. actionis verbo. ff. d acti. ⁊ oblig. no. glo. ⁊ doc. insti. de actio. in prin. super verb. debetur. dic breuiter quod officio iudicis prescribitur spatio. xxx. anno. glo. no. in. l. sicut in prin. in verb. persecutione. C. de prescri. xxx. vel xl. ann. quam Bald. ibi, vt refert Ias. in locis. j. alle. reputat singularem, dicens non reperiri alibi. ¶ Sed non est verum q Bald. ibi col. pe. in verbo, extraordinaria. allegat gl. consociam. in. l. querela. C. de fal. Bald. tamen alibi facit illam glo. singularem in. l. ij. vlt. col. circa prin. C. de execu. rei iudic. Dicens illud no. q officiuʒ iudicis perpetuum est. s. de prescri. xxx. ann. l. sicut ⁊ ibi glo. singularis. ¶ Istam cōclusioneʒ firmat Bar. in. l. pretor. §. fi. ff. de ope. no. nun. allegans illas duas glo. ⁊ in. l. si societatem. §. arbitrorum. col. v. ver. quero intra quantum tempus. ff. pro socio. vbi circa hoc tradit no. doctr. dicens qd aliquando officium iudicis succedit loco actionis, ⁊ tunc tanto tēpore durat quanto durat actio. quādoq; vero officium iudicis proponitur loco exceptionis, ⁊ perpetuo durat, sicut exceptio. ¶ Et predictas gl. no. Ias. non allegans Bar. in predictis locis in. §. rursus. colū. ij. vel. iij. ⁊ in. §. fuerat. col. viij. in antiquis impressio. insti. de actio. ¶ Et vt habetur clara ⁊ perfecta doctrina, facio regulam q officio iudicis prescribitur. xxx. an-
2 nis. per preallegata. ¶ † Primo limita istam regulam, vt nō procedat, quando officium iudicis succedat loco exceptionis, q tunc perpetuo durat vt per Bart. in. d. §. arbitrorum. Secundo limita predictam regulam, vt procedat quādo officium iudicis habet causam ex iure de preterito. Secus si ex iure, quod in futurum semper instat q cum istud officiuʒ semper nascatur, durat etiam post. xxx. annos. dato quod officium iudicis succedat loco actionis. per gl. not. in. l. ij. in glo. magna. C. de ser. ⁊ aqua. ¶ Ita limitat Bart. in d. l. pretor. §. fin. cum quo transeunt Imol. ⁊ Roma. ⁊ ibi comprobat. Ias. per plura que fere omnia ante ipsum cumulauit Alexan. in. d. l. sicut in apost. ad Bar. in apost. magna licet Ias. non referat. Et quia sunt vtilia, aliqua succincte referam addendo multa. ¶ Et primo comprobat Ias. post Alex. in. d. l. sicut hanc limitationem per id quod volunt Bal. ⁊ Ang. in. l. prescriptione. C. de prescrip. xxx. ann. vbi tenent qd officio iudicis causato a timore nullo vnq̄ tempore prescribitur, vt in eo qui timet ruinam domui sue ex vicino domo minante ruinā. ¶ Ex quo vltra Ias. infero. no. ad id qd no. Bald. Sal. Alex. Moder. in. l. si super possessione, ⁊ per illum tex. C. de transac. vbi dicunt q si aliquis est in possessione alicuius fundi, ⁊ timet molestari, ⁊ sibi vim inferri potest implorare officium iudicis, per quod prouideatur, ne sibi inferatur vis. Facit tex. in. l. si seruus ibi. Auctoritate cōpetētis iudicis protegeris. C. qd cum eo. ⁊ tex. no. in. l. fi. in prin. ⁊ ibi no. Bar. ff. qd met causa. ¶ Et in simili tradit Bar. no. practicam in. l. de pupillo. §. si quis ipsi pretori, vlt. col. ff. de oper. no. nū. facit text. no. in. l. si pater. C. q
3 bon. ced. pos. per queʒ no. ibi Bal. † q ille qui timet pro debito alterius grauari, potest ante factum implorare officium iudicis, quatenus iudex hoc inhibeat, qd alibi non reperitˀ ſm eū. ¶ Pariter si quis dubitat offendi in persona, potest implorare officium iudicis, ⁊ eo mediante cogere aduersarium, vt sibi prestet securitatē de nō offendendo. l. denūtiamus. vbi Bar. C. de his qui ad eccl. cōfu.

⁊ plene

⁊ plene no. Bar. in. l. illicitas. §. ne potētiores. ff. de offi. psi. ⁊ late
Jas. in. d. l. super possessione. vlt. col. in. iiij. no. Alex. cōsi. cxxx. in
causa strazaroloꝝ. j. col. iiij. vol. latissime Feli. in rub. de treu. ⁊ pa
ce. co. iiij. cū seq. ver. q timet ⁊c. Certe tali officio iudicis, cū cause
tur a timore, ⁊ habeat tractum successiuū, nullo tēpore prescribit.
¶ Secūdo pro dicta limitatione adducit Jas. in. d. l. pretor. §. fi. ff.
de ope. no. nun. quod vult Bar. in. l. j. in fi. princ. ff. vti pos. vbi te-
net ꝙ pōt agi perpetuo, etiā post. xxx. an. ne quis turbet in posses-
4 sione, eo q turbatio semper instat. ¶ † Tertio facit pulchrum si-
mile ꝑm Jas. ꝙ qn̄ grauamē est successiuū, nūq̄ currit tēpus appel
landi, vt qn̄ quis detinet in carceribus iniuste. Naȝ cōtinue potest
appellare, q cōtinue grauat ꝑm Spec. in titu. de appel. §. restat.
ver. ⁊ no. ⁊ est bonus tex. in. c. ex parte. el. j. in verbo, quoties. d ap
pel. ⁊ ibi no. But. ⁊ cano. Idē tenet Bal. i. l. ij. in. ij. q. C. d epi. au
5 di. ⁊ in alijs locis alleg. p Jas. vbi. s. ¶ † Quarto facit aliud simile
ꝙ exceptio habens tractū successiuum q̄uis dilatoria, vt loci nō tu
ti, potest opponi qn̄cunq̄ etiam post lit. cōte. Dictū est famosum
Archi. in. c hortamur. iij. q. ix. ꝙ pro eleganti cōmendat Alex. in
l. de etate. col. iiij. ff. ad trebel. Idē tenet Bald. in. l. peremptorias.
co. ij. C. senten. rescin. nō pos. cū cōcor. allega. per Jas. vbi. s. ¶ Et
ad hec duo vltima similia, de grauamine ⁊ exceptione habentibus
tractū successiuū, addo late Feli. in. c. accedēs. el. ij. vt lite nō con
test. ⁊. d. Prepo. in. c. ex parte. el. j. de ap. ¶ Tertio limita dictā
regulā generaliter. vt nō pcedat ratione subiecte materie q lȝ offi-
cium iudicis regulariter duret. xxx. ann. vt dicunt gl. preallegate
tamē ꝯsiderandū est ꝑm Jas. in. d. l. pretor. §. fi. ꝙ ꝑm subiectā mate
riam pro qua cōpetit officiū iudicis, aliqn̄ prorogat in longius tem
pus, vt est in casu predicte limitatiōis Bar. vbi prorogat in perpe
tuū ratiōe materie, que in futurū semper instat, ⁊ vltra Jas. hoc vo-
luit expresse Bar. in. d. l. societatē. §. arbitroꝝ. col. v. ver. quero in-
tra quātū tps ⁊c. dū vult ꝙ vbi officiū iudicis proponitur loco ex-
ceptionis, duret perpetuo sicut ipsa exceptio pro qua datur, ⁊ sic re
guletur ꝑm subiectā materiā. ¶ Aliqn̄ vero multo breuius durat.
¶ Hinc est ꝙ officiuȝ iudicis, qd cōpetit pro fructibus, nō durat
nisi triēnio, vt est gl. singularis in. l. sequit. §. fructus. in glo. magna
in fi. ff. de vsuca. quam Bart. ⁊ alij, ibi circa fi. ad hoc multum not.
6 Bart. ⁊ doct. in. l. iij. C. quod met. cau. vbi per Alex. ¶ † Aliquā
do officium iudicis extinguit anno. vt in casu singulari, de quo per
Bar. in. l. forma. §. fi. ff. de cēsi. vbi singulariter determinat ꝙ si qs
pretendat se allibratū in registro seu cathastro cōmuni vltra debi-
tum, pōt implorare officiū iudicis, vt emendet eius cathastrū, ⁊ dȝ
hoc implorare ⁊ petere intra annū, al's lapso anno sibi preiudicat, ⁊
nō audit. per tex. no. in. l. qui se grauatos. C. de agri. ⁊ censi. li. xj. ⁊
Bart. simpliciter sequit Ro. in. d. l. ptor. §. fi. vt ibi refert Jas. co.
vlt. ¶ Addo eundē Ro. in singulari. suis. fo. xiij. col. iiij. singula-
ri. inci. ius petende. lȝ ꝯriuȝ teneat. d. Pano. in. c. q iudicāte. ij.
q. de pscri. ¶ Sȝ Fel. ibi videt tenere cū Barto. dicēs ꝙ illa. l. q
se grauatos multū facit p eo, dū dicit ꝙ qui pretēdūt se grauatos a
perequatoribus oneꝝ debēt ꝯqueri intra annū. Emerso aūt eo tpe,
actio denegabit exceptis minoribus, qui fuerūt indefensi, ⁊ his qui
absuerūt reipublice cā. ¶ Et p hoc dicto Jas. vbi. s. dicit se allega
re bonū tex. in. l. j. §. si quis tutor. ff. qn̄ appel. sit quē ibi multum no.
Ange. in verbo in causas immunitatis. ⁊ dicit esse casum in termi-
7 nis, lȝ cōiter ignoret † ꝙ si qs hȝ priuilegiū exēptionis vel immuni
tatis ab oibus collectis, datijs, ⁊ similibus, si describatur in lib. cōis
debentiuȝ soluere, ⁊ sciat debet appellare intra decē dies a die sciē
tie alias sibi preiudicat, ⁊ perdit priuilegium quod est valde notan
dum ꝑm eum. qd dictū simpliciter ibi sequit Ang. aret. ⁊ cōfirmat
Alex. cōsi. cj. vi sis instrumētis exēptionis col. pe. ver. iij. principa
liter, ⁊ cōsi. cxxxvj. in cā ⁊ lite vertente inter Jacobū. iij. co. ij. volu.
dicens pro hoc dicto esse bonum casum in. l. j. in prin. ff. de vaca. mu
ne. ibi aut passim sine tēporis prefinitione. ¶ Illud etiā sequit Fe.
in. c. cū accessissent. col. xj. de cōsti. ¶ Sed aduerte ꝙ lȝ Jas. trās-
eat cū hoc dicto in. d. l. pretor. §. fi. ff. de op. no. nun. tn̄ idem in. l. be-
neficium. col. vlti. in fi. cōmen. ver. postremo no. ff. de cōst. prin. im
pugnat istud dictuȝ Ang. per id ꝙ voluit Bar. in. d. l. forma. §. fi.
vbi dicit prout ipse refert ꝙ ille qui est immunis scribatur in libro
debentiū soluere, potest dicere se grauatū, ⁊ ꝯtradicere, ⁊ habet an
num ad cōtradicendū. ergo per. x. dies. nō excluditur. Verū Jac.
ibi male refert Bar. put etiā in. d. l. pretor. §. j. col. vlt. quia Bar.
ibi istud nō dicit. Hec enī sunt verba formalia Bar. not. hūc. §. ex
quo habes qd quis potest petere vt emendetur cathastrum eius.
Sed quero, intra quod tempus. Respondeo intra annum, vt. l. qui
se grauatos. C. eo. Nihil aliud dicit Bar. ⁊ Alex. ibi in apost. di-
cit facere in ꝯrium dictū Ang. in. d. l. j. §. si quis tutor. Sed quic-
quid dicant Alex. ⁊ Jas. ista dicta Bar. ⁊ An. si recte ponderent
non sunt ꝯtraria, sed diuersa. ⁊ vtrunq̄ procedit in casu suo, ⁊ pos-
sunt inuicem optime cōcordari, q Bar. non loquitur in casu An-
ge. videlicet in exempto a collectis ⁊ muneribus. sed in eo qui pretē
dit se fuisse allibratū plus iusto ⁊ nimis oneratuȝ. Iste enim petere
potest intra annū, vt emēdet cathastrū eius, pcipue si dictū Bar.
8 referat ad tex. ibi, q vtit verbo emēdare, prout etiā Bart. ¶ † Et
emendatio importat correctionē in parte, ⁊ non in totū iuxta not. in
l. edita. C. de edē. Et si Bar. loqueret in exempto non esset emenda
tio, sed correctio in totū, vel verius abolitio cathastri. ¶ Ang. ve
ro loquitur in habente priuilegium exemptionis. quod si patitur se
describi, videtur renuntiasse priuilegio, nisi appellet intra decem di
9 es. Et sic in casu Bar. ille qui petit emendationem cathastri, † q
nimis allibratus ⁊ grauatus, vtit iure cōi ideo habet annū. d. l. qui
se grauatus. In casu vero Ang. ille ptendebat speciale priuilegiuȝ
immunitatis cōtra ius cōmune. l. vacuatis. C. de decurio. li. x. pro-
pterea debet appellare intra. x. dies, postq̄ sciuit se descriptū, vt
dicit Ang. q facilius tollit priuilegiuȝ q̄ ius cōe. l. eius militis. §.
militia missus. ff. de testa. mili. Et in casu Bart. ille tractat de dāno
vitando, sed in casu Ang. pretendens immunitatē tractat de lucro
captādo. Et nō est par ratio lucri ⁊ dāni. l. fi. C. de codicil. cū ꝯcor.
¶ Secūdo Jas. in. d. l. bn̄ficiuȝ circa fi. reprehēdit illud dictū An
ge. alio fundamēto. q ꝑm eū in pposito nō cadit appellatio, sed p
officiū iudicis peti pōt, ꝙ prouideatur. allegat Bal. in. l. hi qui ad
ciuilia. C. de appel. ⁊ Spe. in ti. de censi. §. ij. ver. porro. qui loquun
tur in alijs terminis. vcȝ quando vltra vires collecta imponitur.
Non autē vbi exemptus patitur se describi in estimo ⁊ cathastro.
¶ Et dum dicit, quod nō competit appellatio, videtur dicere ꝯ ca
sum in. d. §. si quis tutor. ¶ Nec obstat aliud motiuū ipsius. ꝙ offi
cium iudicis durat triginta annis. §. conclusum est, q fallit, quando
succedit loco appellationis, tunc enim prescribitur spatio. x. dieruȝ
sicut appellatio, vt est casus ꝑm vnam lectur. in. l. arbitrio. ff. qui sa-
tisda. cogan. ⁊ ibi notant docto. ⁊ Alexā. in. d. l. sicut in apost. ma-
10 gna in. l. fi. C. de prescri. xxx. ann. ¶ † Non obstat tex. in. d. l. qui se
grauatos. q ibi non petitur emendatio officio iudicis, sed potius
iure actiōis ꝯditione ex illa. l. ita illū tex. declarat no. Bal. in. l. am
bitiosa. col. pe. ver. q̄ro quo iure petat. ⁊ ver. se. ff. de decre. ab or.
faciē. et sic videt ille tex. male allegari per Jas. vbi. s. ꝯ dictum An
ge. ⁊ ante ipsuȝ per Alex. in. d. l. sicut in apost. ꝙ in casu. d. l. qui se
grauatos. ⁊ de quo per Bar. in. d. l. forma. §. fi. officio iudicis pre-
scribat anno. q ibi nō cōpetit officiū iudicis. Nec Bart. dicit qd
petatur emendatio cathastri per officium iudicis. Sed simpliciter
qd quis petere potest, vt emēdetur intra annū beneficio. d. l. qui se
grauatos. ¶ Et per premissa lȝ non ita deducta reprehendit Ja-
so. prestātissimus doctor. d. Clau. Aquē. in. d. l. bn̄ficiū. vl. co. sub
breui verborum compendio. ¶ Et sic remanet defensatuȝ vtrunq̄
dictū tā Bar. q̄ Ang. que ambo dicta singulariter notanda sunt.
11 ¶ † Addit Jason in dicta. l. pretor. §. fin. quod similiter officium iu
dicis, quod competit consanguineo siue agnato ratione feudi alie-
nati ad aliud reuocandum tollitur per lapsum anni. per text. in. §.
titius. in titu. si de feud. fue. ꝯtrouer. quem text. Roma. in dicto. §.
final: dicit esse singularem in iure. Sed Jason addit duos alios si-
miles, videlicet tex. in capitu. primo. §. fina. in titu. si de inuestitu.
inter domi. ⁊ vasal. lis. oria. ⁊ in. c. primo. §. porro. in titul. qualiter
olim pote. feud. aliena. ¶ Et per text. in dicto. §. titius decidunt
ibi nota. Bald. Alua. ⁊ domi. Martin. Laudē. quos refert Ja.
vt. s. quod agnatus proximior vel consors, qui habet facultatem re-
uocandi alienata per agnatum forte ex statuto vel consuetudine iu-
xta text. cum glo. in. c. constitutus. de restitu. in integr. ⁊ in. l. dubiū
cum materia. C. de contrahenda emptio. ⁊ in. l. j. C. non lice. habi.
metro. lib. xj. perdit tale ius reuocandi, nisi illud prosequatur intra
annum ⁊ sic tali iuri reuocandi alienationem prescribitur anno. vbi
competit iure feudi vel ex statuto vel ex consuetudine. ideo secūdū
Bal. ibi oportet agnatos esse cautos ne patiant labi tps anni. re-
fert Jas. in. d. l. pretor. §. fi. ¶ Et no. ꝙ tex. in. d. §. titius locum ha-
bet quando alienatio est facta in remotiorem agnatū. Secus si esset
facta in extraneum. quia tunc posset alienatio reuocari intra trigin
ta annos. vt ibi not. glo. in verbo, per annum. que est communiter
approbata per doct. vt attestatur Alex. consil. xv. visis narratis
in themate. vlti. col. v. volu. ⁊ de hoc dixi plenius. s. ¶ Sed est ad
uertendū. ꝙ in casu. d. §. titius. videt potius dari actio seu condi-
tio ex lege quā officiuȝ iudicis ⁊ pariter vbi competit reuocatio ex
statuto seu cōsuetudine. vt apparet ex no. p Bar. i. l. j. ff. d cōdi. ex
l. ⁊ in. l. omnes populi. in vlti. q. ff. de iusti. ⁊ iur. ⁊ in. l. d quibus co.
fin. ff. de legib. in. j. lectu. ⁊ sic non videtur bonum simile, tamen hoc
inserui, quia facit ad materiā prescriptionis. ¶ Addo qd per tex.
in. d. §. titius. decidit no. Roma. in. d. l. pretor. §. fi. in repet. rubr. d

arbi. col. xix. & consi. lxx. visis themate & questione. circa fi. ij. colu. quod officium iudicis quod habet successor finita emphyteosi per generationem. vt sibi potius quam alij renouetur, vt no. Barto. in l. j. §. permittitur per illam glo. ff. de aqua quot. & esti. & in l. j. ff. de priuileg. cred. tollitur per lapsum anni. & sequitur do. Praeposi. in d. §. titius. circa fi. ij. col. licet Jas. in d. l. praetor. §. fin. videtur impugnare sed ipse alibi sequitur in tracta. iure emphy. colu. xxj. vbi late tractat qualiter debeat intelligi dictum Bartol. in d. §. premittitur. ¶ Et vltra ibi no. vide Ale. cons. lxxx. viso & opportune aiaduerso iiij. colu. j. volu. & consi. ix. visis themate. iiij. colu. ij. volu. vbi dicit not. quod talis renouatio fieri debet etiam si per alienationem res sit commissa in heredes emphyteote, no. Panor. in c. bone. el. ij. col. antepe. & vlti. de postbu. prela. vbi latissime de hoc dicto Bart. in apo. & per Alex. consi. x. ponderatis his circa fi. vbi ponit duas limitationes notabiles. iij. vol.

SVMMARIUM

1 Executio officio iudicis facta quanto temporis spatio praescribatur.
2 Actio in factum que oritur ex sententia quanto temporis cursu tollatur.

1 **Trigesimoprimo** Quero iuxta questionem proxime formatam † quanto tempore praescribatur aduersus sententiam & eius executionem, & sic intra quantum tempus peti possit executio sententie que in rem transiuit iudicatam. respondeo quod cum talis executio fiat officio iudicis. vt no. Bart. & docto. in l. iudex postea quam. ff. de re iud. praescribitur spatio triginta annorum, sicut ipsum officium iudicis iuxta glo. in d. l. sicut. C. de praescript. xxx. ann. & conclu. late supra. ¶ † Idem est in
2 actione in factum, que oritur ex sententia. l. actori. C. de re. cre. cum ibi no. & l. miles. §. quod iudicari. ff. de re iu. quia tanto tempore tollitur omnis actio. d. l. sicut. cum concor. ita decidit Bal. in rub. extra de prescr. col. vlt. & consi. xciiij. sententia in fin. ij. volu. ¶ Quam conclusionem limita, & declara ex his que habentur per Panor. in c. fi. co. vj. ver. sed circa predicta quero. de prescrip. vbi ponit. nunquid habeat locum denuntiatio in foro ecclesiastico, si sit praescriptum contra sententiam. dic vt ibi. (Adde Bald. in consil. cccxv. incl. punctus queritur. in. iij. vol. & in rub. de prescri. co. fi. ver. dubitatur.

SVMMARIUM

1 Juri dicendi sententiam nullam quanto tempore praescribatur.
2 Officium iudicis imploratum super declaratione nullitatis quantum tempus duret.
3 Sententia an plus habeat facti quam iuris aut econuerso.
4 Sententia post multos annos potest dici & declarari nulla.
5 Nullitas euidens quando dicatur.

1 **Trigesimosecundo** Quero † quanto tempore praescribatur iuri dicendi sententiam nullam. (Adde Bal. in consil. cccxv. punctus queritur in. xj. vo.) Jstam. q. mouet Bal. in l. data opera. col. antepe. ver. sed quid si bannitus. C. qui accu. non pos. Et primo arguit quod de
2 nullitate agi non possit nisi vsque ad. xxx. ann. † quia iudicis officium quod imploratur super declaratione nullitatis non durat nisi triginta an. vt no. per glo. in l. sicut. C. de prescri. xxx. ann. & in l. querela. C. de fal. & in c. vnde queritur. in glo. magna. in fi. xxxv. q. ix. sed verius est secundum Bald. quod actor potest dicere sententiam nullam donec actio vel accusatio durat, reus autem perpetuo, quia in reo agere de nullitate in effectu idem est quod excipere. l. si contendat. cum glo. ff. de fideiuss. & l. non distinguemus. §. cum quidam. ff. de arbi. Et hoc si nullitas esset velata, sed si apparet ex sententia, non conualescit sententia, que vitium habet nullitatis in forma ipsius, quia vitium qualesceret sicut sententia. Sed hoc implicat contradictionem. Jgitur tempore non conualescunt per tex. in l. ex initio. C. de fal. & in d. c. vnde queritur. xxxv.
3 q. ix. ¶ † Subdit Bal. quod sententia plus dicitur habere iuris quam facti. vt not. glo. in c. nullius. ix. q. ij. que incipit sed queritur. At sententia nulla nihil iuris habet, nec ex solo tempore vires acquirit. l. si expressim. ff. de appel. & nota. in l. j. C. de senten. aduer. fis. la. lib. x. & expressum. vt ipse dicit in l. quedam mulier. ff. fami. hercis.
4 † quod sententia etiam post multos annos dicitur nulla & declaratur nulla. Hec sunt notabilia verba Bal. in d. l. data opa. col. antepe. ¶ Ex cuius verbis colligo distinctionem in presenti questione. quod aut nullitas est velata. & tunc non potest agi de nullitate nisi vsque ad triginta annos. Si vero nullitas apparet ex sententia, & sic est euidens, potest perpetuo de nullitate dici. Et hoc est, quod vulgo dici solet, quod nullitas nunquam transit in rem iudicatam. sed Salic. in l. si vt proponis. la. ij. C. quomodo & quando iudex. simpliciter dicit quod sententia nulla non confirmatur taciturnitate nec aliquo temporis cursu. Et hoc est generale in quolibet actu nullo secundum eum, vt in c. non firmatur. de regul. iur. in vj. ¶ Fallit in casibus a iure expressis. vt in l. sancimus. C. de testa. cum simi. vbi testamentum minus solenne & nullum confirmatur per cursum decem annorum. ita Sali. ibi. ¶ Eandem opi. tenet Ale. consi. ix. viso titulo questionis. col. pe. ver. & si opponeretur de secunda. iiij. volu. vbi dicit quod de nullitate perpetuo dici pot per glo. in d. c. vnde queritur. in fi. magne gl. xxxv. q. ix. & refert ita tenere Ange. in d. l. sicut. qui expresse dicit contrarium. in princi. ij. col. s. quod ius dicendi sententiam nullam, quia iudicis officio nobili explicatur. non durabit nisi triginta annis. sicut ipsum officium iudicis tanto tempore excluditur, vt est ibi glo. ordi. allegat etiam Bal. & Sali. in locis preallegatis. & Bal. in l. scire oportet. §. fi. ff. de execut. tuto. cuius verba non multum faciunt ad propositum. Jdeo tenenda est distinctio Bal. in d. l. data opa. quam sequi videtur Alex. consi. preal. illum simpliciter allegando. & per quam opiniones reducuntur ad concordiam. ¶ Quam conclusionem intelligo procedere concurrente bona fide per ea que dicta sunt in precedenti. q. & per generalem regulam. c. fi. de prescr.
5 ¶ † Quando autem dicatur euidens nullitas vt sic perpetuo de ipsa dici possit, declarat Alex. in preal. cons. lix. iiij. vol. in prin. vlt. col. & consil. lxxvij. visis dubitationibus. iij. col. & consi. cvij. viso themate. in fi. iij. vol. & in l. iiij. §. condemnatum. col. ij. ff. de re iud. & in l. de pupillo. §. qui opus. ff. de ope. no. nun. & in consi. lxxvij. in causa & lite vertente coram reuerendo patre. pe. colum. ij. volu. in quibus locis referendo plura concludit quod nullitas dicitur euidens quod apparet ex actis que inducunt notorium, vt no. Jnno. & Cano. in c. per tuas. de test. cum concord. per eum adductis. & miror quod d. Philip. peru. & d. Prepo. in c. dilecto. de appel. vbi late explicant materiam nullitatis, istam questionem non attigerint.

SVMMARIUM

1 Juri petendi reductionem ad arbitrium boni viri a sententia arbitratoris quanto tempore praescribatur.
2 Reductio ad arbitrium boni viri vsque ad quot annos peti possit.

1 **Trigesimotertio** Quero † quanto tempore praescribatur iuri petendi reductionem ad arbitrarium boni viri a sententia arbitratoris. & sic. s. quantum tempus hec reductio peti possit, cum petatur officio iudicis nobili, vt per Bart. in loco. s. allega. ¶ Jsta est ardua. q. quam mouet Specu. in titu. de arbit. §. sequitur. versi. sed. s. quod tempus. concludens quod peti debet intra decem dies, sicut in appellatione auten. hodie. C. de appel. quia ista est quedam species appellandi. l. non distinguemus. §. cum quidam. ff. de arb. ¶ Jstam. q. latius examinat Bart. in l. si societatem. §. arbitrorum. col. v. versicu. quero intra quantum tempus. ff. pro socio. vbi impugnat opin. Spec. dicens quod ista. q. tanquam ardua & indecisa requirit decisionem principis & demum distinguit, vt ibi per eum. sed Ang. in d. l. sicut co.
2 ij. C. de prescri. xxx. ann. decidit, † quod reductio ad arbitrium boni viri peti possit vsque ad. xxx. ann. eandem conclusionem firmat ipse Ang. in l. ij. C. de arb. cum concor. adduc. per Alexan. in d. §. arbitrorum. in apost. super verbo officio iudicis. & idem Ange. consi. cxxxvi. statuto cauetur, & Bald. consi. cclxv. quia ex facto. ij. col. j. vol. & ista est communis opi. prout attestatur Ale. consi. xcv. visis processibus. vlti. col. ij. vo. & do. Lanfran. in suo trac. de arbi. in. xx. q. col. xliij. & seq. vbi istam. q. late examinat, dicens quod hec vltima opi. communiter approbatur & merito, quia est verissima, & refert Albe. de rosa. & plures alios tenentes hanc opi. & attestantes illam esse communem. & ibi vide pulchre practicam, & modum petendi talem reductionem. idem etiam affirmat Soci. consi. cxx. visis compromisso. colum. tertia. & domi. Felin. in c. quod ad consultationem. col. ij. de re iudi.

SVMMARIUM

1 Potestas arbitri vel arbitratoris vbi nullum tempus appositum fuit in compromisso quanto tempore finiatur.
2 Arbitramentum collatum in tertium quanto tempore duret.

1 **Trigesimoquarto quero** † quanto tempore finiatur seu praescribatur potestas arbitri vel arbitratoris, vbi nullum tempus appositum fuit in compromisso. Jstam. q. late examinant Bart. & omnes scrib. in l. si quis arbitratu. ff. de verbo. obligat. vbi plene Alexan. col. v. & vj. & Jas. co. xij. cum duabus seq. versicul. quarto

principaliter

principaliter. ꝛ in hoc articulo communis conclusio, vt apparet ex
2 ibi no. ꝛ contra Bart. † ꝙ tale arbitramentum collatum in tertium perpetuo duret. ex quo non inuenitur tẽpus a iure limitatum. vbi autem cõfertur arbitrium in vnum ex cõtrahentibus circa substantialia contractus, videtur communis opi. esse cum Bart. ꝙ arbitramentum tunc duret sexaginta diebus. per text. not. in. l. qḋ si nolit. §. si quid ita. ff. de edil. edic. de quo text. dic vt per Ias. in. d. l. si quis arbitratu. col. xiij. ¶ Et intra quantum tempus peti debeat, vt cogi possit arbitrator ad arbitrandum, vide per gl. ꝛ docto. in. l. item si vnus. §. j. ff. de arbi.

SVMMARIVM

1 Fructus qui debentur regulariter officio iudicis quanto tempore, ꝛ qualiter prescribantur.
2 Prescripta re principali censentur prescripti fructus tanquam accessorij.
3 Destructo principali per viam prescriptionis an destruatur, ꝛ accessorium.
4 Generalis titulus pro suo an sufficiat in accessorijs prescribendis.
5 Bonefidei possessor an pro fructibus cõsumptis teneri possit actione personali.
6 Actio personalis quo casu succedat loco rei vendi.
7 Possessor bonefidei quomodo possit vsucapere fructus industriales cum sit factus dominus sola perceptione.

1 Trigesimoquinto quero † quanto tempore, ꝛ qualiter prescribantur fructus, qui debentur regulariter officio iudicis. l. certum. ꝛ ibi not. C. de rei vendi. no. plene glo. ꝛ Barto. in. l. ex diuerso. in princip. ff. eo. ti. ¶ Breuiter dico qḋ bonefidei possessor vsucapit fructus triennio. adeo qḋ amplius nõ tenetur illos restituere siue cõsumptos, siue extantes. gl. est repu. sing. ꝛ cõmuniter approbata per Bart. Ang. Imo. Pan. de ca. ꝛ omnes scrib. in. l. sequitur. §. fructus. in glo. magna. in fi. ff. de vsucap. quam ibi in specie approbat Bart. circa fi. cõmen. ꝛ valde cõmendat, dicens qḋ per illam limitantur omnes leges que volunt quod bonefidei possessor tenetur restituere fructus extantes qꝛ intelliguntur, nisi per trienniũ possederit. ꝛ not. Bart. in. l. iij. circa fi. C. quod met. cau. vbi dicit, ꝛ hoc tene menti, qꝛ milies practicabis. ꝛ ibi per Alexan. col. ij. versi. in ea. glo. no. Bald. in. l. ancille. C. de fur. ꝛ in. l. eos. in. v. oppo. C. de vsur. cum concor. adductis per Alexan. Et vltra per eum adducta sequitur Bal. in. c. vigilanti. colum. fi. vltra medi. de prescript. ꝛ Panor. in. c. iiij. col. pe. circa fi. eo. titu. ꝛ in. c. grauis. col. ij. circa fin. vel iiij. versi. aduertendum tamen est. vbi declarat dicta Bart. in. d. §. fructus. de restitu. Ex quo infert Alex. in. d. l. iij. C. qḋ met. cau. ꝙ licet officio iudicis regulariter non prescribatur nisi spatio. xxx. annorũ. l. sicut in verbo, persecutione. cum glo. C. de prescri. xxx. an. ꝛ dixi plene. s. tamen fallit isto casu qḋ est diligenter notandum ꝑm eũ. ꝛ dicit Pau. de ca. post Ang. ꝛ Imo. qḋ ipse nõ refert in. d. §. fructus ꝙ licet bonefidei possessor sola perceptione sit factus dñs fructuum industrialium. tamẽ si extant, vel effectus sit locupletior ex eis, tenetur eos restituere vel officio iudicis mercenario vel condictione sine causa. vt plene notatur in. l. certum. C. de rei ven. ꝛ in. l. ex diuerso. ff. eo. tit. Nam hoc est verum, nisi a die perceptionis bonefidei possessor steterit per trienniũ, qḋ nõ fuerit conuentus ad restitutionem fructuum, qꝛ tunc illos vsucapit, ꝛ facit suos irreuocabiliter per glo. ibi quã dicit perpetuo notandam, quia per eam limitantur omnia iura dicẽtia bone fidei possessorem teneri ad restitutionem fructuũ non consumptorũ, vel etiam cõsumptorum, quatenus locupletior factus est, iuxta plene no. in. d. l. cẽtum. ꝛ. l. ex diuerso. ꝛ hec sunt ex mente Bar. in. d. l. iij. C. ꝙ me. cau. ꝛ plene firmat. d. Frã. cur. cõsi. lxxj. princeps defunctus. co. iiij. ver. sexta ꝯclusio. ꝛ circa fi. illius cõsi. vbi late tractat quasi per totũ illud cõsiliũ, an ꝛ quando bone fidei possessor faciat fructus suos, ꝛ an illos ꝑscribat.
2 ¶ † Subdit Pau. de ca. in. d. §. fructus. ꝙ etiã si nõ tanto tẽpore tenuit, si tamen rem ex qua percepit fructus tenuit tanto tẽpore, qḋ ipsam prescripsit nõ potest cõueniri ad fructus, qꝛ prescripta re principali censentur prescripti fructus tanꝗ̃ accessorij. vt est casus not. in. l. eos. in prin. C. de vsur. ꝛ ibi no. Bal. in. j. no. lz Pau. nõ refe-
3 rat. Colligens ex illo tex. † ꝙ destructo principali per viam prescriptionis. destruitur ꝛ accessoriũ, siue loquamur de accessorio odioso vt de vsuris, siue de accessorio fauorabili vt de fructibus, qḋ est mẽti tenendũ circa materiam prescriptionis ꝑm Bal. ibi. ꝛ in. l. terminato col. j. ver. modo quero. C. de fruc. ꝛ lit. expen. vbi querit vtrum ille qui prescripsit rem censeatur prescripsisse fructus penultimi ꝛ vltimi anni prius separatos ab agro. ¶ Et primo arguit ꝙ nõ quia nõ possedit oẽs triennio, deinde cõcludit ꝯtrariũ per. d. l. eos. in prin. Nam ex quo rescriptũ est in principali, capit secũ accessorium, ꝙ est eadem re. vt. vt. l. cum querebatur. in fi. C. vnde vi. Hec sunt verba Bal. Predictã ꝯclusionẽ glo. ꝛ Bar. in. d. §. fructus sequitur idem Bal. in. l. j. col. j. ver. quero nunquid fructus. C. de vsur. ꝛ fruc. le. dicẽs ꝙ est priuilegium bone fidei possessoris. ꝙ prescribit fructus
4 extantes separatos a solo sine alio titulo speciali. † qꝛ in accessorijs prescribẽdis sufficit generalis titulus pro suo. l. si ergo. §. partus. ff. de publi. ꝛ ibi plene no. ipse Bald. referens verba Odr. in. l. ancille. C. de fur. vbi etiam per eum. ¶ Quod declara. vt per Soci. cõsi. cclj. qm̃ in presenti consultatione. col. fi. ¶ De cõsumptis vero bona fide dicit Bal. in. d. l. j. nõ est questio, qꝛ eos lucratur bonefidei possessor. ꝛ nihil restituit etiam si locupletior sit. ¶ Et est ratio ꝑm eum, qꝛ officium iudicis mercenariũ non durat, fructibus in rerum natura non extantibus. ¶ Fallit in petitione hereditatis. vbi tenetur quatenus locupletior factus est. l. itẽ veniunt. §. fructus. ff. de peti. here. ꝛ ibi glo. assignat rationẽ. ita Bal. in. d. l. j. refert ꝛ sequitur Roma. consi. cxlix. conclusionẽ primam. col. vbi plene tractat istam materiã prescriptionis fructuũ. ¶ Et vide per Soc. in preallegato consilio. vbi concludit, ꝙ ad huiusmodi vsucapionẽ requiri
5 tur titulus ꝛ bona fides. ¶ † Nõ obstat si dicatur ꝙ bonefidei possessor pro fructibus consumptis tenetur actione personali, vel condictione sine cã, quatenus est factus locupletior. d. l. certũ. ꝛ. l. ex diuerso. cum ibi no. que solet durare triginta annis tanꝗ̃ personalis
6 l. ij. C. de cõstit. pecu. † quia isto casu actio personalis succedit loco rei vendicationis que cõpeteret pro fructibus extãtibus. Unde sicut illa tolleretur triẽnio, ita ꝛ ista, ꝙ est singulare ꝛ mirabile ꝑm Paul.
7 de cast. in. d. §. fructus. circa med. com. ¶ † Et si dicatur quomodo potest bonefidei possessor vsucapere fructus industriales, cum sit factus dñs sola perceptione, ꝛ faciat illos suos pro cultura, ꝛ cura, vt habetur in. d. l. ex diuerso. ꝛ in. §. si quis a non dño. insti. de re. diui. ꝛ sic nõ capit ꝑscriptio in re sua. d. l. sequitur. §. lana. ¶ Rñdet Bar. in. d. §. fructus. circa fi. ꝛ post eum Pau. de ca. ꝙ illos vsucap. qꝛ nõ fit dñs irreuocabilis, cũ teneatur illos extantes restituere vel quatenus est factus locupletior, si cõsumpti sint, vt habetur in locis preallegatis. ꝛ lz nõ possim ꝑscribere rẽ meã irreuocabiliter, possum tñ ꝑscribere, si nõ est irreuocabiliter mea, qꝛ teneor restituere. Nã tũc ꝯ illam actionẽ, ꝓ q̃ cogor restituere, prescribo rẽ, ꝙ ꝓbat. Bart. ꝑ tex. in. l. in bello. §. si quis seruũ. vbi ipse hoc no. ff. de capti. sequitur Panor. in. d. c. grauis. circa fi. iij. col. ver. aduertẽdũ. de rest. spo. ꝛ est bona gl. in. l. lõge. ff. de diuer. ꝛ tẽp. ꝑscri. ꝛ vide Rom. preal. consi. cclix. col. j. ponentẽ tres casus in q̃bus bonefidei possessor tenetur de fructibus ꝯsumptis, quatenus est locupletior factus. (Quñ bonefidei possessor teneatur restituere fructus. vel faciat illos suos vide ꝑ Alex. ꝯsi. xxj. dñi redẽptoris. circa fi. iiij. vo. ꝛ latissime ꝑ. d. Franc. cur. cõsi. lxxj. princeps defunctus per totũ maxime col. iij. circa fi. ꝛ. iiij. ꝛ ibi, ꝙ in dubio nõ presumitur factus locupletior. sz allegãti incũbit onus ꝓbandi. col. iiij. ver. vj. cõclusio.) ¶ In istis enim trib. casibus ꝓcedit ꝑm Ro. decisio. gl. ꝛ Bar. in. d. §. fruct⁹. vt nõ teneatur post trienniũ qꝛ lapsu triẽnij, nedũ tollitur vendicatio quo ad fructus extantes, sed etiã condictio ob causam pro consumptis cum succedat loco rei vendicationis hoc casu, vt predixi.

SVMMARIVM

1 Usure dotis non solute quanto tempore prescribantur.

1 Trigesimosexto Quero † iuxta ꝓcedẽtẽ. q. quãto tẽpore prescribantur vsure dotis nõ solute, q̃ debentur tanꝗ̃ interesse ratione onerum matrimonij supportatorũ ꝓpter morã dotis nõ solute. vt plene habetur in. l. titia. §. vsuras ff. sol. ma. ꝛ in. c. salubriter. de vsur. Bal. in quodã suo cõsi. inci. titius ꝓmisit dotẽ. tenet ꝙ prescribuntur spatio. x. an. quasi videantur tacite remisse. si tãto tꝑe petite nõ fuerint, de cuius dicti veritate vide ꝑ. d. Bert. firma. in repto. in vbo, vsura. co. x. circa prin. ver. vsu. ꝓ alimẽtis ꝛc. ꝛ dixi. s. in. iij. parte. q. x. co. xj. versi. subdit Roma.

SVMMARIVM

1 Temporalia ad agendum sunt perpetua ad excipiendum.
2 Iure agẽdi perẽpto an peremptũ sit ius excipiendi vel replicãdi.
3 Exceptio non numerate pecunie prescribitur biennio.

1 Trigesimoseptimo quero † post quam. s. late visum est de prescriptione actionum, ꝛ officij iudicis, an prescribitur iuri excipiendi. ¶ Hic breuiter quod non, quia regula est quod ea que sunt temporalia ad agendum sunt perpetua ad excipiendum. l. pure. in fi. ff. de

excep. doli. ⁊ est tex. cum glo. in. l. licet. C. de except. ⁊ plene no. Ca
ro. in. c. si autem. vbi late per Panor. ⁊ Felin versi. temporalia ad
2 agendum. colu. iiij. vsq; ad fi. cōmen. de rescript. vbi vide † an per-
empto iure agendi sit peremptum ius excipiendi vel replicandi.
¶ Et vltra Feli. istam conclusionem qd̄ nunq̄ prescribatur iuri exci
piendi, firmat Bal. in repe. l. fi. xj. colu. C. de prescrip. lon. tempo.
3 ⁊ in princi. xij. vbi assignat duplicem rationem. ¶ † Fallit ſm eum
in exceptione non numerate pecunie, que prescribitur biennio. l. in
contractibus. in prin. C. de non nume. pecu.

SVMMARIVM

1 Prescriptio. xxx. ann. quo iure fuit inducta.
2 Prescriptio. xxx. anno. an sit post iura digestorum inducta.
3 Actiones descendentes ex. l. ciuili anteq̄ per sacras constōnes esset meta prefinita competebant sine temporis prefinitione.

1 Trigesimooctauo ⁊ vltimo quero † pro com-
plemento huius quarte partis principalis: quo iure fuit inducta prescriptio triginta anno. de qua in toto titulo. C. de prescript. xxx. vel. xl. anno. ¶ Respondeo q̄ de iure ffo. erat incognita, ⁊ fuit introducta de iure codicis ſm glo. in. l. qui occidit. al's qui occiderit in princ. in verbo amisit. ff. ad l. aquiliā. ⁊ in. l. iulianus. ff. ex quibus cau. ma. No. Bart. in. l. fin. in princ. ff. de eo per quem fact. erit. ⁊ in. l. in omnibus. ff. de actio. ⁊ obligatio. Jmo. in. c. de quarta versic. ⁊ scias. de prescrip. ⁊ in repeti. c. fi. eo. ti. in pluribus locis. Alex. consi. xlviij. quoniam per excellentissimum. iiij. volu. ⁊ domi. Jas. in. l. licet. colu. vlt. C. de iure deli. ⁊ in. l. nam ⁊ postea. §. si is qui temporali. ff. de iureiur. Feli. in. c. de. iiij. col. xj. de prescrip. Corne. consi. xvj. viso primo themate. col. j. in fin. ⁊ consi. cxxxvj. licet satis. ij. col. ij. vol. adducens aliquas glo. contrarias sed dicit preallegatas veriores. Et idē Corn. consi. cccliij. viso processu. viij. colum. viij. volu. Jo. Fab. instit. de vsucap. in prin. vbi dicit qd̄ prescriptio longissima nō erat cognita nec de iure digesto., nec de iure institutionum. ¶ Jn contrarium adduco tex. cum glo. in. l. si pupillus. in verbo tēpore. ff. de admi. tuto. vbi glo. exemplificat illum tex. qui est de iure digesto. in prescriptione triginta annorum. ¶ Pariter de iure digestorum actiones personales rei persecutorie sunt perpetue. l. in honorarijs. ff. de actio. ⁊ obliga. l. durante triginta ann. inst. de perpe. ⁊ tēpo. actio. in princ. ¶ Ergo apparet q̄ prescriptio triginta anno. erat cogni
2 ta de iure digestorum. ¶ † Sed quod ista prescriptio triginta an-
norum sit inducta post iura digesto. videt̄ tex. in loco proxime al-
3 legato ibi donec sacre cōstitutiones † ⁊ sic anteq̄ esset prefinita me
ta per sacras constitutiones, actiones descendentes ex lege ciuili
erant perpetue. hoc est competebant sine temporis prefinitione.
¶ Sed difficultas est respondere ad tex. in. d. l. si pupillus. in fin. in verbo tempore liberatus est, qui loquitur in actione tutele. ⁊ sic in actione personali. ⁊ glo. ibi exponit. id est. xxx. annis. ¶ Hanc difficultatem sentit ibi Bar. circa. fi. cōmen. ⁊ soluit duobus modis licet cū violentia ⁊ diuinatione. ¶ Et tenendo solutionē Bar. est necesse dicere q̄ glo. ibi male exponat. ¶ Et per hec remanet expedita tota quarta pars principalis huius tractatus.

Nunc se offert quinta pars principalis. Jn qua videndum est de pluribus pro complemento materie prescriptionis inducende. ¶ Et subdiuiditur in quinque partes. ¶ Jn prima videbimus qualiter procedat prescriptio aduersus ecclesiam, ⁊ de prescriptione iurium ecclesiasticorū, ⁊ spiritualium, ⁊ per ꝯsequens de prescriptione canonica. ¶ Jn scd̄a d̄ prescriptione aduersus fiscum. ¶ Jn tertia de prescriptione aduersus rempublicam. ¶ Jn quarta an prescribantur ea que sunt mere facultatis ⁊ qualiter. ¶ Jn quinta tractabuntur plures extrauagātes questiones vtiles, ⁊ quotidiane circa materiam prescriptionis, que sub prioribus partibus commode locari non potuerunt.

SVMMARIVM

1 Aduersus ecclesiam quanto tempore prescribatur.
2 Dos ecclesiastica quanto temporis spatio prescribatur.
3 Tempus quantum requiratur ad inducendam consuetudinem cōtra ecclesiam.
4 Prescriptio quadragenaria requiritur contra ecclesiam, etiam si vna ecclesia velit contra aliam prescribere.
5 Miserabilis persona cui aliquid ab ecclesia relictum est vel donatum gaudet priuilegio ecclesie quo ad prescriptionem ꝯ ipsum.
6 Hospitalia ⁊ eorum bona gaudent priuilegio quadragenarie prescriptionis.
7 Hospitalia in multis casibus parificantur ecclesijs.
8 Regula q̄ aduersus ecclesiam, ⁊ alia pia loca currat prescriptio quadragenaria quo casu non procedat.
9 Nouum priuilegium an tollat antiquum.
10 Res mobilis ecclesie quo tempore vsucapiatur.
11 Ecclesia quo casu excludatur quadriennio.
12 Prescribitur contra ecclesiam sicut contra priuatum multis casibus.
13 Redhibitoria ⁊ quanto minoris non mutant naturam inter ecclesiasticos.
14 Tempore communi, prescribitur contra ecclesiam respectu dominij ⁊ publiciane.
15 Ecclesia sumens fundamentum ex aliquo statuto laicorum in quo est certum tempus prescriptionis prefixum, an tali tempori prescriptionis subijciatur.
16 Ecclesia romana quot modis in prescriptionis proposito dicatur.
17 Jmperium gaudet priuilegio centenarie prescriptionis.
18 Jure communi quarum ecclesiarum bona prescribantur.
19 Vtile dominium prescriptione communi contra feudatarium romane ecclesie potest prescribi.
20 Jnteresse principale semper est considerandum non secundarium.
21 Possidentes bona fide hereticorum bona quanti temporis possessione prescribant, ⁊ an post quadriennium possint molestari.
22 Prescriptio annexam habens cōsuetudinem qd̄ tempus exigat.
23 Vsucapio prescribitur triennio etiam contra romanam ecclesiam.
24 Concernentes supremam pape potestatem aliquo temporis spatio non prescribuntur.
25 Competentia pape ratione ordinis an possint prescribi.
26 Ciuitas subiecta ecclesie romane an possit prescribere iurisdictionem in singulos ciues ⁊c.
27 Centum anni an dicantur tantum tempus cuius initij me. non ex.

1 v Tenens itaq; ad primā partē huius quinte. q.
† quero primo principaliter quanto tēpore prescribatur aduersus ecclesiam. (Quantum tempus requiratur in prescriptione rerū mobiliū vel inmobilium eccle. romane, ⁊ aliarum ecclesia., vt possint prescribi vide Sali. in. l. ij. C. commu. de vsucap. col. ij. Alex. not. consi. lxxxiiij. in causa vertente colum. j. versic. ij. dicimus. j. volu. ⁊ consi. clxix. viso themate. col. j. versicu. nam ⁊ ad hoc. ij. volu. tex. Abba. ⁊ Felin. in. c. ad aures. in princip. de prescrip. ⁊ Felin. in. c. ad audientiam. versicul. vlti. facias regulam. colum. viij. eodem titu. ⁊ Bal. consilio. clxxxj. casus talis est in fine. iij. volumi. ⁊ Roma. consil. lxix. viso questionis themate. col. ij. ver. vlti. premitto, ⁊ Pau. de cast. consi. ccxv. viso puncto. col. j. in antiquis. Are. ⁊ Bald. in. §. res fisci. ⁊ ibi Jas. in addi. ad Panor. instit. de vsucap. vbi habes de prescriptione rerum mobilium ecclesie. ⁊ per Bald. in. l. ij. C. ne rei domi. vel templo. ⁊ per doct mod. in. c. fin. de prescrip. in. vj. ⁊ per Ang. de peru. in. l. j. C. de anna. excep. Archi. in. §. quas actiones. vj. q. iij. Bald. in. c. vigilanti. col. penult. de prescrip. Abb. pulchre post Cal. ⁊ Jmol. in. c. j. col. vj. de in integ. resti. Jmo. late. in. c. illud. col. ij. de prescrip. ⁊ ibi Bal. in prin. ⁊ Sali. in. l. j. C. de vsucap. transfor. post principium. ⁊ Felin. in. c. de quarta. col. vlt. de prescrip. ⁊ Abb. consi. xcvij. attingam ⁊c. vlti. col. j. volu. ⁊ quanto tempore prescribatur aduersus ecclesiam ⁊ imperium vide per Bald. in. l. sicut circa fin. de prescript. triginta annorum. per Areti. in. §. res fisci. vltra med. commen. versic. quid in reb. eccle. instit. de vsucap. ⁊ de prescrip. contra romanam ecclesiam, ⁊ alias inferiores vide plenas remissiones per domi. Bertach. in repertorio. in verbo prescriptio. ij. colu. iij. volu. in fi. ⁊ seq. licet predictas non adducat.) Circa istam. q. valde diffusam, vt plana possit haberi doctrina, facio tres regulas. ¶ Prima est affirmatiua. q̄ cōtra omnes ecclesias sola Romana excepta, que gaudet prescriptione centenaria generaliter prescribitur spatio quadraginta annorum, tam de iure ciuili auctenti. quas actiones. C. de sacrosan. ecclesi. ⁊ in corpore vnde sumitur, q̄ de iure canonico. c. de quarta. c. ad aures. ⁊. c. illud. de prescriptio. ⁊ ideo laicus possidendo rem eccle. vt propriam bona fide spatio quadraginta annorum prescribit contra ecclesiam, vt firmat expresse glo. fina. in. c. fin. de prescript. in. vj. ⁊ in. c. facultates. in verbo, triginta annorum. xiiij. qō. ij. ⁊ Paul. de castro, consilio. ccxciij. viso puncto. in princip. ij. colum. in antiq. ⁊
plenius dixi in tertia parte principali in. v. q. in versicul. sed discor
2 dat ius canonicum. ¶ † Amplia primo istam regulam, vt proce-
dat etiam si agatur de prescribēda dote ipsius ecclesie, quia illa prescribitur spatio longissimi temporis quadraginta annorum, ⁊ seu

fundus

fundus dotalis ecclesie secundum Bald. nouel. in suo tractatu, de
dote. colum. ij. qui refert ita continuisse collegium Perusinum, se-
quitur Feli. in d. c. ad aures. in prin commen. Addo quod ean-
dem conclusionem firmat idem Bald. in prealleg. tracta. de dote.
in. vij. parte. col. vij. circa princip. Et ratio quare res ecclesie sint
prescriptibiles, est quia ipsarum alienatio non est prohibita simpli
citer, sed cum certa solennitate, de qua in c. sine exceptione. vij. q.
ij. ⁊ no. in c. nulli de rebus eccle. non alie. quo casu non cẽsetur pro
hibita prescriptio vel vsucapio, licet secus, vbi prohibitio esset sim-
plex, vt not. glo. Barto. ⁊ docto. in. l. fi. C. in quib. cau. in integ. re-
stitu. non est necess. Istam rationem assignat Butri. ⁊ cano. in. c.
cum non liceat. de prescrip. ⁊ refert do. Bald. nouel. in prealleg.
3 tractat. in. vij. parte. col. iij. in princ. ¶ † Amplia secundo istã re-
gulam, vt procedat nedum in simplici prescriptione, sed etiam in cõ
suetudine, q2 ad inducendam consuetudinẽ contra ecclesiam requi-
runtur. xl. anni. vt dicatur ɔsuetudo legitime prescripta. ſm Bal.
in. d. auct. quas actiones. col. pe. ver. extra quero. vbi declarat qd
differat prescriptio a consuetudine. (Vide in differentijs pluribus
inter prescriptionẽ ⁊ ɔsuetudinẽ. s. in. j. parte principali. in vlti. q.)
⁊ latius not. Panor. post alios canon. in c. fi. col. vij. versi. quan-
4 tum vero tempus. extra de consue. ¶ † Amplia tertio vt ista regu
la procedat, nedum in priuato prescribente contra ecclesiã, sed etiã
si vna ecclesia prescribat ɔtra aliam, quia semper requiritur prescri
ptio quadragenaria, vt concludunt cõmuniter glos. ⁊ docto. in. d.
auct. quas actiones. Et de iure canonico sunt tex. expressi. in. d. c.
de quarta. ⁊ in. c. ad aures. (Ibi vide per Panor. an priuilegiat[9]
vtatur suo priuilegio contra pariter priuilegiatum quo ad prescri-
ptionem ⁊ an ecclesia prescribat contra ecclesiam, ⁊ quanto tempo
re vide per Abb. Panor. cõsi. xciiij. videtur primo. vlt. col. j. vo.
⁊ quomodo, ⁊ quanto tempore prescribatur cõtra locũ religiosuʒ,
vide per eundem cõsi. xxxij. videtur primo. ij. col. j. vo.) Et ibi no.
Panor. ⁊ in. c. illud. ⁊ in. c. q2 indicante. de prescri. qui tex loquũ-
tur, quando vna ecclesia prescribit aduersus alteram. Et dicitur ex
presse tex. in. d. c. illud. q ecclesia se potest aduersus ecclesiam qua
dragenaria tẽporis prescriptione tueri. licet quidam canones com
probant triennalem per quem tex. patet responsio ad aliũ tex. quẽ
in contrarium adducit do. Ias. in. d. auct. quas actiones. co. iij. cir
ca prin. videlicet in. c. placuit. el. ij. circa fin. xvj. q. iij. dicens quod
est mirabilis tex. cõtra predicta, q si ecclesia prescribat cõtra eccle
siam. xxx. anni sufficiunt, ⁊ quod non videt quod possit responderi
nisi dicere, qd ille text. sit Gratiani. Postea reliquit cogitandum
super illo text. Ad idem potuisset allegare tex. in c. sanctorum. de
prescri. ⁊ plures alios, quos allegat glo. cum predictis. in. d. c. il-
lud. in glo. ij. Et miror quod. d. Ias. formet istud contrariũ, cuʒ tex.
in. d. c. illud. det responsum q canones antiqui preallegati conce-
dentes prescriptionem triennalem ecclesie aduersus ecclesiam sunt
hodie correcti ita quod locum nõ habent nisi quadragenaria tãtuʒ
⁊ ibi hoc clare dicit glo. ij. Si vero ecclesia prescribat contra priua
tum, vtitur iure cõmuni, ⁊ prescribit quẽadmodum prescriberet qui
libet priuatus ɔtra alium priuatum, vt concludunt cõmuniter glo. ⁊
doct. in. d. auct. quas actiones. in glo. magna circa princ. ⁊ late fir-
mat Ioan. an. in. c. qui ad agendũ. de regu. iur. in. vj. in mercuria.
(Adde quod valet statutum factum per laicos, q ecclesia nõ pos-
sit prescribere res immobiles laicorum, nec dicitur contra libertatẽ
ecclesie, vide Ias. in. l. filiusfa. §. diui. col. xviij. in. ij. lectu. ff. d leg. j.
Et hanc conclusionem plene comprobant Panor. Feli. in. c. san-
ctorum. de prescript. vbi Panor. respondet ad motiua, que fiunt
in contrarium. Et eandem firmat ipse in. d. c. de. iiij. col. iij. ver. sʒ
quantũ ad principalẽ articulum. ⁊ dixi in tertia parte prin. in. v. q.
5 ver. sed discorda ius canonicum. ¶ † Amplia quarto istã regulã,
vt procedat etiam in pauperibus ⁊ miserabilibus personis, q2 quo
ad hoc gaudent priuilegio ecclesie q si aliquid est eis relictum vel
donatum aut aliter debitũ, non prescribitur contra tales minori tpe
xl. anno. vt est tex. in. §. pro tẽporalibus. in auct. de eccle. ti. ⁊ in. c.
ij. vbi no. Cano. precipue Pano. ⁊ Feli. de prescrip. no. Ias. post
Bal. in. d. auct. quas actiones. circa prin. ⁊ in. §. ex maleficijs. co.
xvij. in antiqua impressione. ⁊. xj. in no. insti. de actio. faciens regu
lam generalem q miserabiles ⁊ pauperes persone gaudent priui-
legijs ecclesie. Sed an prescribatur contra pauperes incertos, pu
ta si sit relictum factuʒ pauperibus Christi, ⁊ an habeant beneficiũ
restitutionis, vide per Panor. ⁊ Feli. in. c. sanctorum. vbi ɔcludũt
6 q sic, salua restõne, vt ibi latius per eos. ¶ † Amplia quinto, vt p
cedat in hospitalibus, q2 hospitalia, ⁊ eoruʒ bona gaudẽt priuilegio
quadragenarie prescriptionis ſm Panor. in. c. accedentibus. in
ij. no. per illum tex. de priui. ⁊ in. c. j. col. pe. ⁊ vlt. circa princ. d re-
sti. in integ. vbi dicit qd omnia priuilegia ⁊ tributa ecclesijs extẽdũ
tur ad hospitalia ⁊ omnia loca pia. ⁊ quod pariter collegium gau-
det talibus priuilegijs, si est pium. Et signanter dixit pium q2 sunt
aliquia collegia, que licet videantur pia, tamen nõ sunt, vt confra-
ternitates laicorum ſm Bal. in auct. hoc ius porrectũ. col. ij. ver.
ij. quero. C. ad sacrosan. eccle. in. l. id quod pauperibus. in. xxj. q. C.
de epi. ⁊ cleri. vbi dicit qd corpus fraternitatum potest libere res
suas vendere absqʒ alia solennitate, quia non est collegium pium,
7 sed seculare, ⁊ omnino prophanuʒ. ¶ † Et q hospitale gaudet pri
uilegio ecclesie maxime quo ad prescriptionem firmat Bald. in. l.
genero. in fi. ff. de his qui no. infa. per text. in. d. §. pro tẽporibus. ⁊
Panor. in. d. c. de quarto. co. j. de prescr. vbi Feli. latissime cõpro
bat hanc cõclusioneʒ. col. j. ⁊. ij. cuʒ multis seq. plenius qʒ alibi tra
ctans de natura hospitalium, ⁊ an gudeãt priuilegijs ecclesie, ⁊ col
ligit nouẽdecim casus. in quibus hospitalia parificãtur ecclesijs,
⁊ gaudent eorum priuilegijs. Postea subdit tres declarationes.
Et intellige de hospitali fundato auctoritate episcopi. (Qñ autem
hospitale presumat fundatũ auctoritate episcopi declarat ibi pul-
chre Fel. co. iiij. ver. iij. declaratio. ⁊ vide late. d. Fran. Cur. cõsi.
xx. sepenumero animo reuolui. ⁊ qñ hospitale dicat locus religio
sus, ⁊ gaudet immunitate. vel nõ, vide p Feli. in. d. c. de quarta. in
prin. iiij. col. in. ij. decla. ⁊ signa cognoscẽdi hospitale publicuʒ vel
priuatũ tradit ibi Fel. co. iiij. circa me. ⁊ alia prope infinita de ho-
spitalibus reducit Fe. in. d. c. de quarta. maxime an dicãt bñficia,
⁊ veniant appellatiõe bñficiorum, de quo est tex. no. in. cle. p literas.
de prebẽ. dic vt ibi p Fel. co. iiij. ⁊. v. ⁊ in. c. nostra. in. xxij. correl.
⁊ seq. de rescr. ⁊ illũ locũ Fe. signa ad cle. q2 cõtingit de reli. domi.
vbi est tex. principalis iuris canonici de hospitalib[9]. ⁊ vide Alex.
cõsi. cxx. super eo q queritur. col. j. ⁊. ij. ver. posset etiã rñderi. j. vo.
repetito in cõsi. cx. iiij. vol. ⁊ cõsi. ix. visis dicto themat. co. j. circa
prin. ⁊ col. iiij. in. ij. dub. ⁊. consi. ccix. statutis accurate perspectis
in prin. ⁊ co. ij. circa fi. ij. vol. In qbus locis firmat q hospitale di-
citur venerabilis ⁊ pius locus sicut ecclesia. Et qd subest eps, ⁊ est
sub eius cura p tex. in. c. de xenodochijs. de reli. domi. ⁊ q oia pri-
uilegia ɔcessa ecclesijs trahunt ad hospitalia p tex. optimũ in. l. oia
priuilegia. C. de epi. ⁊ cle. ⁊ in. §. fi. in auct. de eccl. ti. ⁊ in. d. cle. q2
cõtingit cũ gl. ⁊ in. l. oẽs. §. pp̄ter nullas. in verbo nulluʒ ius. C. de
epis. ⁊ cle. vbi. no. Bal. q ita sunt exẽpta hospitalia sicut ecclesie
qd pcedit dũmodo hospitale sit fundatũ auctoritate episcopi vl' ha
bentis potestateʒ. Al's secus ſm Alex. in cõsi. prealleg. per no. in
c. ad hoc. de reli. domi. cũ pluribus cõcor. ad premissa p eũ adduc.
Et dicit Alex. i prealleg. cõsi. ix. ij. dub. ij. co. qd eadẽ solennitas
requirit in alienatione rerũ hospitalis sic fundati q requirit in alie
natiõe rei ecclesie per tex. in. §. nos igit. in auct. d nõ alie. ⁊ i auct.
hoc ius porrectũ. C. de sacrosan. eccl. ⁊ ibi no. Bar. ⁊ Bal. Pan.
⁊ Cano. in. c. nulli. de reb. eccl. non alie. ⁊ ad istam cõclu. q hospi
talia parificentur ecclesijs, ⁊ gaudeant priuilegijs earum accumu-
lat plures auctoritates Corse. in reperto. in Abb. in verbo eccle.)
Al's secus, vt ibi p eũ circa fi. j. col. adducẽte plura cõsilia Alex.
ſm antiquum numerũ Panor. ⁊ aliorum. Amplia sexto predictã
regulaʒ vt procedat regulariter in relictis, ⁊ legatis factis ad pias
causas. vt pro redemptione captiuoruʒ ⁊ similibus. ⁊ tex. in. d. §. p
tẽporalibus. in auct. de eccle. ti. ⁊ plene no. Panor. in. c. ij. pen. ⁊
8 vlti. de prescr. ¶ † Nunc limita ⁊ restringe primo hãc primã regu
lam affirmatiuam, que habet q aduersus ecclesiam, ⁊ alia pia loca
currit prescriptio quadragenaria, vt non procedat viuo rectore seu
prelato, qui male alienauit rem ecclesie, q2 in vita illius prelati nun
quam currit prescriptio ɔ ecclesiam, sed incipit tẽpore sui successo-
ris tex. est cũ glo. in. c. si sacerdotes. xvj. q. iij. ⁊ gl. in. c. ij. in gl. fi.
de prescr. ⁊ ibi Inno. ⁊ gl. in. c. j. in glo. fi. de. rest. in inte. li. vj. ⁊ fir
mat Inn. in. c. cũ ex literis. de resti. in integ. Bar. in. l. q fundũ. §.
si tutor. ff. de vsuca. p empto. ⁊ Ang. Are. in. §. j. ver. ⁊ idẽ in prela
to. insti. qui. ali. li. ⁊ in. §. res fisci. vltra med. in ver. aduertas tamẽ
insti. d vsucap. Addo Bal. in. l. j. co. pe. ver. itẽ in prelato. C. d bo
no. ma. Secundo limita predictã regulaʒ affirmatiuã, vt procedat
vbi ius ciuile statuit, minus tps ad prescribendum in priuatis, vt in
prescriptione longi ⁊ longissimi temporis triginta vel quadragin-
ta ann. Sed in illis casibus in quibus contra priuatum requiritur
maius tps. xl. annorum. puta in prescribenda seruitute discontinua, in
qua requiritur tempus, cuius initij memoria nõ extat. vt plene no.
in. l. seruitutes la grãde. ff. de seruitut. titu. generali, nõ prescribitur
contra ecclesiã minori tpe, ne sit deterioris cõditionis qʒ priuatus,
q2 si tantũ tps requirit ɔtra priuatũ non priuilegiatũ, multo fortius
ɔtra ecclesiã, que est priuilegiata. Non enĩ debet priuilegiũ pscri-
ptionis quadragenarie introductũ in fauorẽ ecclesie in eius odiuʒ
retorqueri. l. qd fauore. C. d le. ⁊. c. q ob gratiã. de re iu. Ita decla-
rat Panor. in. d. c. de quarta. co. iiij. ver. ij. est dubiuʒ. Confirmo

istam gclnsionē per id q̄ vult no. Bar. in.l.nō tantū.§.si emancipatus.in si.ff.de bo.pos.cōtra tab. vbi decidit q̄ si statuto caueat̄,q̄ scholares tractētur vt ciues in omnibus, nō per hoc perdūt priuilegium quod habent vltra ciues,quod dictū refert Alexā.in.l.j.col.iij.in fi.sen.iiij.ff.de leg.j.⁊ in.l.si ruphinus.ij.no.C.de test. milit.
9 †late probans,q̄ priuilegium nouum nō tollit antiquū. Pro quo est bonus tex.in.l.ij.in verbo minime defraudata.C.de cōsti.pecu. quem ad hoc ibi ponderat Bal.bene facit tex.in.l.iij.C.ð digni.li.xij.⁊ in.l.penul.ff.de senato.⁊ in.l.per adopt.ff.ð ado. vbi dignitas vel priuilegiū superueniēs nō tollit aliud priuilegiū ad incōmoduʒ priuilegiati.⁊ plene no. Alexan.consilio.xxxij.visa concessione.v.volum. Si ergo vnum priuilegiū non tollit aliud ad incōmodū priuilegiati,tātominus debet tollere ius cōmune,qḋ difficilius tollitur arg.l.eius militis.ff.militia missus.ff.de testa.mil. Accedant plene no.per Feli.in.c.dilectus.el.ij.col.iiij.ver.ij.facit.de rescri.vide multa cumulata ad regulā.ð.l.quod fauore.⁊ in specie sequitur decisionem Bar.in.ð.l.iij.§.si emancipatus. Preterea si aliquo casu prescriberetur minori tempore contra ecclesiam q̄ȝ contra primatum, sequeretur qḋ inducta ad augmentū operarentur diminutionem contra regulam.l.legata inutiliter.ff.de legat.j. Ex his remanet expedita predicta regula affirmatiua, que habet qḋ contra ecclesiā prescribit̄.xl.an. ¶ Scḋa est regula negatiua in hac materia prescriptiōis ecclesiastice seu canonice,que colligit̄ ex tex.in dicta auct.quas actiones cum concor.prealleg.qḋ contra ecclesiā nō prescribitur regulariter minori tempore.xl.ann. ¶ Ista regula ne
10 gatiua patitur aliquas fallentias. ¶ †Primo fallit in vsucapione triennij.(Uide Dy.in.c.possessor.col.ij.de regu.iu.in.vj.Bertachin.in reperto.in verbo vsucapio.in versic.vsucapio contra ecclesiam.) q̄ res mobilis ecclesie ita vsucapitur triēnio sicut res priuati.ista fallentia ponitur expresse in.ð.auct.quas actiones.⁊ in corpo.vnde sumitur. ¶ Sed dubitatur,an procedat de iure canonico do.Jas.ibi circa prin.versi.querō ex.ij.part.innuit qḋ sic.duȝ allegat pro concordan.⁊ male,tex.in.c.illud.de prescrip. q de directo facit ad oppositum. quia indistincte dicit quod aduersus ecclesias canones non admittunt nisi prescriptionem quadragenariam, non distinguēdo inter mobilia vel immobilia. Et ita,p parte cōtraria illum tex.adducit Panormi.in loco infra allegato. Unde lʒ Jas. sicco pede transeat.in.ð.auct. quas actiones.reperio hūc articulū plene discussum per Cano.in.c.j.de rest.in inte. precipue p Jmo. ⁊ Panor.col.ij.circa fi.⁊ iij.ver.circa primū,⁊ per Jmo.in.ð.c. illud.col.ij.vbi gcludunt qḋ res mobilis ecclesie vsucapitur triennio etiam de iure cano. Et sic q̄ remaneat incorrepta dispositio.ð. auct.quas actiones. Et dicit ibi Panor.q̄ ista opi. videtur communior,⁊ illā tenendo pōt responderi fm eum ad.ð.c.illud.qḋ loquitur in prescribendis rebus immobilibus, in quibus proprie cadit prescriptio. ¶ Et hanc opi.pro vera approbat Felin.in.ð.c.ð quarta.circa fin.cōmen.⁊ cōfirmat multis auctoritatibus. Tangit Sal.in.ð.auct.quas actiōes circa fi.⁊ in.l.j.post gl.C.de vsucap.
11 transfor. ¶ †Secundo fallit in prescriptione quadriēnij,de qua in l.bene a zenone.C.de quadriēnij prescri. videlicet quādo fiscus venderet rem ecclesie tanq̄ȝ suam,q̄ tunc ecclesia excluditur quadriennio,sicut quilibet priuatus per tex.in.ð.auct.quas actiones.in verbo quadriennij prescriptiōe. ¶ Jsta limitatio procedit de iure ciuili,sed non de iure canonico qḋ seruari debet in ecclesia.tex. est cuȝ glo.in.c.quicūq̄ militū.xj.q.ij.in verbo cōsensu. No.glo.⁊ doct. in.c.ij.de re.eccl.nō alie.vbi dicūt q̄ illa.l.bene a zenone.nō hȝ locum fm Canones. ¶ Et ideo ecōtra si Princeps vel Jmperator donaret vel venderet rem alterius vni ecclesie,non gaudet ecclesia beneficio.ð.l.bene a zenone. Et sic quadriennio nō excludetur dn̄s si ecclesia habeat causaȝ a fisco siue a princip.gl.est no. in.c.ij.xvj. q.ij.in verbo,triginta. Facit ratio,q̄ ecclesia est cultrix est amatrix iustitie. Jdeo non patitur in se vel in alterum aliquid iniquum fieri vt dicit tex. no.in.c.j.de alie feu.no. Jas.in.ð.auct. quas actiōes.
12 col.j.versic.iij.pondera. ¶ †Tertio generaliter fallit in omnibus prescriptionibus annalibus vel semestribus siue temporalibus, vt sunt regulariter omnes actiones ptorie penales in.l.j.bonorarijs.ff. de actio.⁊ obli.⁊ prout est actio de dolo.l.fin.C.de dolo. Jteȝ actio quanto minoris,redhibitoria ⁊ similes,q̄ in omnibus istis ita prescribitur contra ecclesiam,sicut gtra priuatū.glo est no.iuncto tex. in.c.cuȝ causa.de emptio.⁊ vendi.quaȝ extollit Panor.ibi,⁊ dicit singularem col.iij.⁊ eam esse notandā pro intel.totius tituli de prescrip.verum,vt dicit Jas.in.ð.auct.quas actiones,co.j.ille tex.cū gl.nihil probat. Addo.glo.expressaȝ,ad q̄ȝ ipse nō aduertit,lʒ haberet ante oculos.in.ð.auct.quas actiones. in verbo,durantibus. que dicit q̄ quelibet prescriptio minor decēnio,vt in redhibitoria,⁊ quanto minoris currit gtra ecclesiā. allegat tex.expressum in auct.
13 hec consti.Jnn.⁊c.vbi hoc dicitur in ver.penul. ¶ †Et hāc fallentiaȝ firmat Feli.in.ð.c.de quarta ad fi.cōmē.de prescri.adducēs simile q̄ etiā inter clericos procedūt tēpora prefixa a lege ciuili ad exceptionē nō numerate pecunie,sicut etiā redhibitoria,⁊ quāto minoris nō mutāt naturā inter ecclesiasticos fm Abb.in.ð.c.cū causam no.plenius idē Feli.in.c.si cautio.col.xv.ver.scḋa regula.de
24 fide instru. ¶ †Quarto fallit predicta regula qn̄ ageret̄ ð prescribendo rem spectantem ad ecclesiam iure quasi dominij tantū, ⁊ sic pro qua cōpeteret eccl'ie publiciana,⁊ nō rei vēdicatio,q̄ lʒ respectu dominij nō currat ꝯ ecclesiaȝ prescriptio minor quadragenaria, tn̄ respectu quasi dominij ⁊ publiciane prescribit̄ cōtra ecclesiā cōi tēpore (Adde Bal in.c.vigilanti.circa fi.de prescri.)vt colligit ex mēte Dy.⁊ Bar.in.l.si finita.§.si de vectigalibus.col.j.ff.ð dā. infect.⁊ ibi expresse ro.Jo.ð imo.⁊ ita firmat Bal.in.l.siue aūt.§. si duobus.ff.de publi.⁊ ideȝ.in.l.j.col.j.ver.vlti.conclude.C.de anna.excep.⁊ no.Ang.⁊ Jmo.in.l.vsucap.ff.de vsuca. sequitur do. Petrus phil Corne.consi.xvj.viso primo.vlti.col.⁊ consi.cxvij. multa vlti.col.ij.vo.⁊ cōsi.cxlij.videret̄ prima facie.col.iiij.ver.⁊ licet.iij.volu. Jn quibus locis ipse Corneus assignat viuam rationem huius limitationis,quā etiam tenet Areti.in.§.res fisci.circa med.instit.de vsucap.⁊.ð.Jas.i.ð.auct.quas actiōes.circa prin.
15 †Quinto fallit quādo ecclesia sumeret fundamentum ex aliquo statuto laicorum,in quo esset prefixum certum tp̄s. Nam tunc pōt sibi obijci exceptio prescriptionis statutarie, q̄ ex quo assumit̄ pro se adminiculū statuti,debet etiā recipere gtra se exceptionē ex eodeȝ statuto prouenientem. Jta limitat singulariter Bal.in.l.omni nouatione circa fi.C.de sacrosan.eccl.dicēs q̄ lʒ alias cōtra ecclesiaȝ non currat minor prescriptio.xl.ann.ð.c.de quarta. tn̄ si ecclesia agendo sumit adminiculū ⁊ fundamentum statuti disponētis qḋ instrumentū habeat executionem paratā poterit sibi obijci exceptio prescriptiōis.x.annoꝶ ab eodē statuto inducta, vt si disponat q̄ instrumenta mandent̄ executioni intra.x.ann. ⁊ nō vltra. ¶ Bene facit qḋ alibi no.dixit.idem Bal.in.l.j.i.fi.C.de cōtrahē.emp.q̄ lʒ al's statuta laicorū nō ligent clericos vel ecclesias.c.ecclesia.cuȝ ibi plene no.de gsti. Tamē si clericus vel ecclesia vult vti adminiculo statuti disponētis super summaria executione instrumenti obstabit clerico vel eccl'ie exceptio nō solutionis gabelle ex eodē statuto proueniēs,vt ibi per eū.faciunt etiā notata per Bald.in.l.plane.ff.q̄ fal.tu.aucto.⁊ facit tex.in.l.cū queri.ff.de admi.tut.⁊ in.l. si ita stipulatio ad fi.ff.ð op.li.vbi dicit̄ q̄ qs debet aut in totū acceptare,aut in totum reprobare. Et hanc limitationem plene firmat
16 ð.Phil.Fran.in.c.possessor col.iij.de reg.iur.in.vj. ¶ †Tertia regula est q̄ gtra romanā ecclesiam currit prescriptio centenaria ⁊ nō minor.ð.auct.quas actiones.c.ad audientiam.c.cū nobis.⁊ c.si diligenti.de prescri.⁊ in auct.vt eccle.roma.in rubro ⁊ nigro. ¶ Et romana ecclesia dicitur in,pposito tribus modis,vt declarat Bal.in.ð.auct.quas actiōes.col.penul.circa fin.⁊ in pri.vlt.co. ¶ Hinc dixit Bal.in.l.ij.circa.v.col.ver.vj.quero.C.de serui.⁊ aqua.q̄ Florentini prescripserūt quedā oppida spatio cētū annoꝶ bona fide contra romanam ecclesiam. ¶ Jstam regulam latissime explicat Feli.in.c.ad audientiaȝ.col.antepe.circa fin.ver.vlt.facias regulaȝ cū duobus seq.col.de prescrip.vbi primo illa ampliat quatuor modis,⁊ deinde limitat sex modis, ⁊ referam soluȝ magis
17 vtilia,aliqua addendo. ¶ †Primo igitur ampliat Feli.hāc regulam,vt procedat etiam in imperio,q̄ gaudet priuilegio huius prescriptionis centenarie fm Ange.in.l.sicut.C.de prescri.xxx.annorum.qui allegat gl.in.§.vt autē.in auct.de nō alien.probat̄ aperte in.l.fi.C.de sacrosan.eccl q̄ si ciuitas seu respublica gaudet centenaria prescriptione vt ibi tantomagis imperium, cum illa.l.fi.non sit correcta per auct.quas actiones, vt ibi cōmuniter cōcludunt gl.⁊ doc. ¶ Et idem tenuit Ang.in.l.cū pridem.C.cōmu.de vsucap.⁊ sequitur Alex.cōsi.xxxiiij.in causa vertente inter camerā.col.j.ver.secūdo dicimus.j.volu.vbi dicit q̄ contra imperatorem vel cameram imperialem seu principem non recognoscentē superiorem non currit hodie nisi centenaria prescriptio,⁊ latius dicam in.ij.q.
18 prin.huius partis proxime sequētis. ¶ †Primo limitat Feli.vbi supra dictam regulam procedere in ecclesijs,que sunt proprium patrimonium Romane ecclesie,⁊ de horto eiusdem vt sunt omnes ecclesie Marchie ⁊ Ferrarie fm eum. Sed secus est in ecclesijs subiectis pape iure exemptionis tantum, q̄ bona talium ecclesiarum prescribunt̄ cōmuni fm Bal.in.ð.auct.quas actiones.colla.pen.circa finem.⁊ vlti.ver.venio ad vltimam parteȝ. Nam ad hūc effectum non dicuntur res Romane ecclesie. ¶ Quam conclusionem declara vt latius per Feli.post Panor.in.c.audientiam.co.vj.in
19 prin. ¶ †Secundo limitat Feli.nisi prescriptio tangat ius Romane ecclesie secundario,⁊ non principaliter,vt est glo. aurea fm eum

in.ð.c.

in d.c.ad audientiā.in verbo principaliter,que dicit q contra feudatarium Romane ecclesie potest prescribi utile dominium prescriptione cōmuni adeo q iste prescribens teneat terram,ꝛ sic feudatarius ecclesie Romane,ꝛ non ille,quia per hoc non preiudicatur ecclesie. Allegat in argu.tex.in.c.volumus.xvi.q.iiij.vbi bona gl. ꝛ in.c.ij.de capel.mona. ℂ Procedit ergo ista limitatio,quando alius prescribit solum utile dominium,quia illud prescribitur iure communi contra priorem vassallum recognoscendo papam in dominum directum. Si enim prescribere vellet directum dominium contra Romanam ecclesiam,opus esset centenaria prescriptione. per tex.cum glo.in.d.c.ad audientiam,vt ibi latius declarat Fely.col.pe.ꝛ Bal.in.d.auc.quas actiones.col.vlti.ver.secundo q ro.ꝛ Panor.in.c.cum dilecta.circa fi.j.col.in notabili,quod colligit super verbo,q vero.de confir.vti.vel inuti. Dicens no.q ꝫ exemptum ꝛ imediate pape subiectū potest prescribi spatio.xl.anno.quatenus preiudicat ipsi priuilegiato. Sꝫ quatenus preiudicat pape requiritur spatium centum anno.ꝛ allegat gl.de quibus.ꝫ. ℂ Et hanc conclusionem late firmat Alex.consi.clxix.viso.thematis.j.ꝛ.ij.col.ij.volu.vbi plene tractat quanto tempore prescribatur contra vassallum ecclesie.ꝛ que requirantur.ꝛ Bar.Soci.consil.cclxvj.in causa que vertitur inter.col.xvj.in prin.

ℂ Addo Bar.in.l.cum sponsus.§.in vectigalibus.ff.de publici. vbi dicit per illum tex.q lꝫ iurisdictio ꝫ Romanam ecclesiam nō prescribatur nisi spatio centum anno.tamen ꝫ habentē iurisdictionem ab ecclesia prescribitur legitimo tpe. ℂ Eandem conclusionē firmāt Ang.ꝛ Jmo.in.l.vsucapionē.ꝛ i.l.q̄nis.ff.de vsuca. Bal.ꝛ Ang.in.l.sicut.col.fi.C.de prescrip.xxx.anno.per.d.§.in vectigalibus.ꝛ Pe.de anc.consi.v.pro parte nobilis viri Roberti.

20 ℂ †Et pro ista conclusione vltra Fely.ꝛ doc.facit regula que habet q semper consideramus interesse principale ꝛ non secundariū vt probat tex.no.in.l.j.§.pe.ff.de ven.inspi.ꝛ est glo.no.in.l.ꝺ vno quoq.in verbo,quos.ꝛ ibi per Alex.ff.de re iudi.no.plene Jas.q hanc regulā limitat ꝛ declarat in.l.ne quicq̄.§.vbi decretū.in.ix.fallen.ff.de offi.procon.ꝛ Fely.in.c.cum.M.col.xiiij.de consti. vbi probat q nō dꝫ verū detrimentum ꝛ preiudiciū eius qui secun

21 dario leditur. ℂ †Tertio limitat Fely.in.d.c.ad audienciā,predictā regulā,vt non procedat in casu.c.ij.de prescrip.in vj. vꝫ in bonis hereticorum qui dum viuerent,catholici putabantur quorum bona fuerunt catholicis eorum filijs vel descendentibus aut quibuscunq extraneis bona fide possessa spatio.xl.anno.qꝛ lꝫ talia bona censerentur confiscata ipso iure a die lapsus in heresim.c.vergentis.de hereti.ꝛ.c.cum ꝫm leges.eo.tit.lib.vj. Tamen etiā sit talia bona ad romanam ecclesiam deberent peruenire.possessores catholici ꝛ bone fidei tanti tpis,etiam si fuerint heredes illorū, vlterius non sunt molestandi q̄q̄ illi quorū bona fuerant.nunc heretici detegantur extitisse,ꝛ ipsorū memoria dānetur etiaꝫ post mortem,vt ibi declarat glo.fi.ꝛ iste est casus specialis ꝫm glo.ibi.i verbo,hoc casu. ℂ Sed regulariter bona cōmissa siue confiscata ecclesie extra hunc casum,exigentibus culpis vel excessibus eorum,q illa recognoscebant ab ecclesia.non prescribuntur minori spatio centum ann.ꝫ romanā ecclesiam.vel.xl.contra alios vt dicit tex.in.d.c.ij.in prin. ℂ Ad cuius declarationē ꝛ intelle.vide plene Pano.ꝛ Fely.in.cum nobis.col.iiij.ꝛ.versi.item inquantum. Abb.ꝺ prescrip.vbi late tradunt intra quantum tempus possit quis damnari post mortem.ꝛ etiaꝫ intra quantū tempus possint bona alicuius cōfiscari seu confiscata declarari.ꝛ de intel.l.ij.C.de aposta.vbi dicit q de crimine heresis quis damnari non potest,nisi post quinquennium a die mortis,ꝛ latius dicetur in.ij.q.prin.proxime seq.

22 ℂ †Quarto limitat Fely.vbi.ꝫ.predictā regula procedere nisi prescriptio habeat annexā consuetudinē.qꝛ tunc sufficiunt.xl.anni.c.fi.cum glo.de consue.ēt ꝫ papā ꝛ romanam ecclesiā ꝫm Butri.in rep.d.c.fina.per clemen.ne romani.de elec.vt latius per Fely.in d.c.ad audientiam.colum.pen.versi.limitat tertio ꝛc.

23 ℂ †Quinto limitat Fely.d.c.ad audientiā istam tertiam regulaꝫ vt non ꝓcedat in vsucapioni.in qua sufficit trienniū etiaꝫ contra romanam ecclesiā ꝫm Ang.in auc.vt eccle.roma.circa medi.per.d.auc.quas actiones.qꝛ in hoc ius antiquū non corrigit̄. ℂ Contrarium tꝫ Saly.ꝛ plus,q res mobilis romane ecclesie non possit vllo tpe vsucapi.l.j.circa med.versi.ex his.C.de vsucapi.transfor. ℂ Mouet qꝛ romana ecclesia hꝫ fiscū sicut iperator.ꝛ i rebus mobilibus fisci iperialis nō currit vsucapio.§.res fisci.insti.de vsuca. Cuius opi.approbat Fel.in.d.c.ad audientiā.i.iiij.limi.sub dubio forte quicquid etiā dixerit Panor.ꝫm eū.c.cū dilecta.col.ij. de confir.vti.vel inuti. ℂ Sentit ergo Fely.q Panor.ibi teneat ꝫrium ꝛ male,naꝫ reperio q Panor.i.c.d.cū dilecta.col.ij.vers. itē no.ibi possessiones ꝛc.lꝫ expresse hanc secundam partem.

ℂ Dicit enim Pan.ꝛ colligit ex illo tex.q romana ecclesia gaudet prescriptione centum an.non solū in rebus priuatis ipsius romane ecclesie,sꝫ ēt in oibus iuribus ꝛ possessionibus,que sibi competunt rōne data libertatis. Et hoc sentiunt doc.ꝫm Pan.ex generalitate verborū hoc ꝓcedere tam in rebus mobilibus q̄ imobilibus,corporalibus ꝛ incorporalibus.q bene notabis dicit ipse. ℂ Ex hoc enim infert̄ q vsucapio triēnalis in rebus mobilibus nō hꝫ locū ꝫ ecclesiā romanā. ℂ Nunqd aūt in ecclesijs inferioribus locū hēat,dicit plene notasse in.c.j.de resti.in integ.hec sunt verba Pan. ℂ Et sic aperte tꝫ ꝓ ista vltima parte,que tanq̄ cōis tenēda est. Sed non rūdetur ad auc.quas actiōes.vbi nihil limitat̄ circa vsucapionē. ℂ Rūderi pt q i illa parte loquit̄ in ecclesijs infe

24 rioribus,vt satis apparet ex tex. ℂ †Sexto limita predictā regulā vt non ꝓcedat in his que cōcernunt supremā potestatem pape, qꝛ illa nō prescribunt̄ aliquo tpis spatio ꝫm glo.ꝛ doc.in.c.cuꝫ nobis.de prescri.vbi late Pan̄ col.j.ꝛ vlti.post But.ꝛ latius Fel. col.j.ꝛ.ij.qui concludunt q plenitudo supreme ptātis pape ab aliquo vllo tpe prescribi nō pōt,vt no.Jnn.in.c.bone.el.ij.post principi.de postu.prela.ꝛ Bal.in.d.auc.quas actiones.co.vl.versi.tertio queritur.cū infinitis concor.alle.per Fely.in.d.c.cum nobis. circa prin.cōmē.ex hoc inferentē post.d.de san.Gemi.q Greci se defendere non pñt contra superioritatē romane ecclesie rōne cuiuscunq tpis,qꝛ preeminentia romane ecclesie est a Deo,ꝛ de iure diuino.c.ij.xxij.distin. ℂ Sed quilibet scit vel scire dꝫ ius diuinum gl.in.c.qui contra,de re.iur.in.vj.ergo allegās prescriptionem est in mala fide,ꝛ sic non prescribit. ℂ Addo meliorē rationē,qꝛ contra ius diuinum siue contra ea que sunt de iure diuino,nulla currit prescriptio saltē vt tollantur in totum,ꝫm gl.ꝛ doc.in.c.in aliqbus de deci. ℂ Et lꝫ suprema potestas pape sit iprescriptibilis, (An papa prescribat ꝫ alias eccle.inferiores,vel alie prescribant ꝫtra ipsum.Spe.in ti.de prescri.colum.fi.ver.illud autem.) Secus tamen est in spectantibus ad eum ex quodam priuilegio specialis prerogatiue,non in signum supreme potestatis,qꝛ talia prescribuntur vt per Panor.in.d.c.cum nobis in duobus locis cum multis concor.ibi adduc.per Fely. ℂ Quod procedit duobus concurrentibus,vꝫ scientia pape ꝛ spatio tanti temporis,cuius initij ꝛc.scōm Panor.ibi,ꝛ in.c.super quibusdam.colum.j.de verbo.signific.ꝛ in.c.quod ad translationem.de offi.leg.ꝛ Aret.in.l.more.colum.ij.versi.tu dic.ff.de acqui.here. ℂ Sed primum reprobat Fely.cōcludens q sufficit spatium tanti tpis cuius initij ꝛc.absq eo q probetur de scientia ꝛ patientia,qꝛ ex illo inducitur cōsuetudo,que est loco constituti.glo.in.l.hoc iure.§.ductus aque.quē ad hoc pōderat Ang.ff.de aqua quoti.ꝛ esti.que expresse hoc sentit respondendo ad contrariuꝫ.l.ij.C.de ser.ꝛ aqua. Nec mirū qꝛ presumptio,q̄ hoc ex spatio ꝛ diuturnitate tanti tpis cuius initij ꝛc.est iuris ꝛ de iure.nec admittit probationē in ꝫriuꝫ.licet admittatur probatio q tantum tempus non sit decursum. Jta singulariter dixit do.Anto.de but.in repe.c.peruenit.in.x.car.ver.ad tertiam qualis sit hec ꝓsumptio.de censi.refert ꝛ sequitur Fely.in.d.c.cuꝫ nobis.col.iij.ver.scias etiā. Et dixi plene.ꝫ.i.iij.parte princ.col.xxviij.cū dua

25 bus seq. ℂ †Subdit Fely.in.c.cū nobis q ea que competunt pape ratione ordinis non possunt prescribi.quinimo etiam id quod est ordinis non prescribitur ꝫ epos.licet vsus insigniorū pontificaliuꝫ possit prescribi per inferiorem episcopo,vt ibi per Panor.

ℂ Et ita tꝫ But.in.d.c.peruenit.ꝛ Panor.in.c.j.vt lite pendē. Sicut si quis mille annis exerceret officium sacerdotis nunquā efficeretur sacerdos. ℂ Et idem in tabellionatu ꝛ matrimonio scōm Bal.in.l.j.col.ij.ver.item probatur.C.de emen.lib. Presumuntur tamen tales qualitates inesse in illis q̄diu habiti sunt pro talibus ꝫm Inno.in.c.illud.de presump.cum concor.vt latius per Fely.in.d.c.cum.nobis.col.ij.versic.secunda declaratio.

ℂ Et de istis vltimis vide que plenius dixi.in.j.articulo.vj.par

26 tis.in vltimo casu. ℂ †Reliqua circa istam prescriptionem centenariam,qua gaudet romana ecclesia,dic vt per Fely.in.d.c.ad audientiam.col.pe.ꝛ vlti.vbi ponit quasdā alias declarationes quas non refero.ꝛ ibi in specie tangit,an ciuitas subiecta ecclesie romane possit prescribere iurisdictionē in singulos ciues ꝛ in loco ꝛ ter

27 ritorio.dic vt ibi. ℂ †Et circa premissa notandum est quod cētum non dr̄ tantum tempus cuius initij ꝛc.vt declarat Fely.in.d.cum nobis.col.vlti.in.v.limitat. Allegans Card.in.c.si diligenti.i fi.eo.tit.vbi idem refert Feli.ad fi.cōmen. ℂ Addo rationem vltra ipsum,qꝛ dato q sit lapsum tempus centum annorum,potest adhuc haberi memoria ex auditu vel per famam siue communē opinionem. ℂ Et sic non dicetur tantum tempus,cuius initij ꝛc.ꝓ tex. in.l.si arbiter in.c.fi.ff.de prob. De quo tamen me remitto ad ea q̄ plenius dixi circa hoc ꝫ.in tertia pte prin.col.xvj.ver.q autem.

Nunc venio ad aliquas speciales qõnes concernẽtes materiam prescriptionis ecclesiastice ꝛ canonice.

SVMMARIVM

1 Priuilegium alicui ecclesie concessum ꝙ ꝯ eam non prescribatur nisi centum annis an sit validum.
2 Clausula non obstan. in priuilegijs inserta quid operetur.

1 **Primo igitur quero** †Quia .s. visum est qḋ contra ecclesias inferiores currit ṗscrip. quadragenaria, an valeat ṗuilegiũ ꝯcessũ alicui ecclesie ꝙ contra eam non prescribatur, nisi centum annis ṗut oliz iuxta.l.fi.C.de sac.sanc.eccle.glo.magne in.d.auc.quas actiones versi.item nunquid concludit ꝙ sic, ꝛ refert ꝙ tale priuilegium fuit alias concessum ecclesie Monantulane, ꝛ eam communiter sequuntur Bar. ꝛ doc.cum restrictione, dũmodo in priuilegio sit apposita clausula, Non obstante, non aliter, vt ibi late per Jas.col.vij.circa med. ꝛ seq. ꝛ per Fely.in.c.nõnulli.in princ.col.xiij.versi.sexto facit.de rescri.vbi concludit per ea que habẽtur in.d.auc.quas actiones.maxie per Bal.col.iij.ver.ſ; ista gl. ꝛ ver.quid ergo ꝛc. non valere priuilegium ꝙ nulla prescriptio currat contra priuilegiatum, nisi habeat clausulam. Non obstante.
2 ¶ †Notandum tamen est ꝙ si iperator concederet alicui ecclesie priuilegium prescriptionis centenarie valet statim quo ad laicos, ſ; non contra alias ecclesias, quin possint prescribere contra illã quadraginta annis, nisi papa confirmasset illud priuilegium. ita decidunt Archi. ꝛ Gemi.in.c.quo iure.circa fi.viij.disti.quos refert ꝛ sequitur Felyn.in.c.ad audientiam.colum.fin.versicul.demum no.de prescrip.

SVMMARIVM

1 Ecclesia an aduersus prescriptionẽ possit restitui in integ.
2 Restitutio vltra q̃driẽnium tṗs competat ecclesie a die lesionis.
3 Ecclesie an ipso iure currat prescriptio quadragenaria data ignorantia.
4 Uiuẽte prelato q bona ecclesie male alienauit an currat ṗscriptio.
5 Agi ad emendationem damni nunquid possit contra prelatum qui passus est prescriptionem.

1 **Secundo quero** †Utrum ecclesia restituaẗ in integrum aduersus prescriptionez. glo. ꝛ doc.in.d.auc.quas actiones cõiter concludunt ꝙ ecclesie cõceditur restitutio aduersus prescriptionẽ perfectã intra quadrienniũ a tṗe lesionis ꝛ cõplete prescriptionis. ¶ Hanc conclusionem tʒ ibi Bar.col.vlti. ꝛ Bal.col.ij.ver.vj.querit glo. ꝛ Salyc.col.iij.ver.querit glo.an contra has prescriptiones. Et firmant cano.in.c.j.de prescr.maxime Panor.col.pe. ꝛ vl.q istam.q.plene prosequitur, ꝛ disputat ad vtranq; partẽ. ꝛ ibi late Fely.plura per istã ꝯclusionẽ adducens.col.v.ver.dñ solẽniter presertiz tria consi.ro. (Uide plene eũdẽ rom consi.cccvij. cum presupponaẗ ṗ totum. ꝛ Abb. Pan.consi.xxxij.vr primo dõʒ ꝙ prescriptio.iij.col.j.vo.) Et no. Jas.in.d.auc.quas actiones.col.viij.circa fi.referens eadẽ consi. ¶ Eandẽ ꝯclusionẽ firmat Pan.in.c.auditis.col.iij.de resti.in inte.vbi attestaẗ istã esse magis cõem, ꝛ do.Card.in cle.j.in viij.q.col.iij. ꝛ.v.de resti.in inte. ꝛ late Alex.consi.lxxxi. renocatur in dubiũ.colũ.ij.vltra me.v.vo. ¶ Et ꝙ non competat ecclesie restõ vltra quadrienniũ a die lesionis est casus in.c.j.de prescri.in
2 vj. ꝛ in.c.j.eo.tit. ¶ †Sed est notandũ qḋ istud quadriennium est vtile a principio.i.q2 non incipit a die lesionis seu complete prescriptionis, sed a die scientie, ꝛ sic nunq̃ currit ignorãti, ꝛ ideo appellatur vtile in initio, sed ꝯtinuũ in ṗgressu ḃm Bal.no.in.l.iij.C.si ex fal.instru. (Uide plenius.s.in.iij.parte.iiij.partis.prin.q.xvij. in calce illius.q.vbi pro hac no.conclu.adducunẗ plura consi. Alexan. ꝛ Abb. Panor.consil.xxxij.videtur primo dicendum ꝙ prescriptio.iij.col j.vo.) No.plene Feli.in.d.c.j.col.pe.versi.ad illud de prescrip.post Panor.ibi circa fi.cõmen.Jas.in.d.auctẽ. quas actiones.col.ix.ver.vnum tñ tene perpetuo menti. ꝛ pulchre d.Franc.de are.in proprijs terminis consi.xv.Reuerendissime do
3 mine.col.vlti.vbi firmat †ꝙ ecclesie non currit ipso iure tṗs quadriennij, data ignorãtia. ꝛ hoc satis probat tex.ḃm eũ in.c.j.de resti.in integ.in.vj.vbi incursus quadriennij ponderaẗ negligẽtia ecclesie, que non cadit, vbi datur ignorantia. ꝛ clarius in fi.duz dicit ꝙ si iusta causa mouet superiorem põt nõ obstante lapsu quadriennij restitutionẽ ꝯcedere. iusta aũt cã est ignorantia probabilis, ergo ecclesie nõ currit quadriẽniũ. vt ibi latius per eum. ¶ Eandem cõclusionẽ firmat Alex.in terminis.consi.lxxxi.reuocaẗ in dubiũ.v.
4 vol. ¶ †Subdit Fely.vbi.s.ꝙ viuente prelato qui male alienauit nõ currit dictũ quadrienniũ, ꝛ dicit ita tenere singulariter Abb.in capitu.de resti.in integr.cum ꝯcor.ibi ṗ euz adduc. ¶ Addo gl. expressam.de qua Feli.non meminit in.c.j.in glo.fi.de resti.in integ.in.vj.q̃ approbant cõiter doc.vt ibi per Gemi.colum.iij.ver. glo.fi.querit.qui refert opi. Archid. ꝛ aliorũ. ¶ Sed ista ꝯclusio vr̃ posse ṗcedere tanq̃ supflua stante alia conclusione pro vera qḋ viuo prelato, qui male alienauit non currat prescriptio ꝯ ecclesiã vt firmaui supra in.j.limitatio.prime regule affirmatiue prescriptionis ecclesiastice per tex.cum gl.in.c.si sacerdotes.xvj.q.iij.cũ concor.ibi adduc.ergo impossibile est, ꝙ istud quadriẽniũ currat, viuẽte illo, si prescriptio non currit, ꝛ sic non est opus restitutione, vbi non est causata lesio.l.fi.C.in qui.cau.in integ.resti.non est neces. ¶ Et aduer.ꝙ Panor.in.d.c.j.de resti in integ.per totum.non
5 dicit id ad ꝙ Feli.allegat. Bñ dicit †ꝙ ꝯ prelatũ, q passus est prescriptionẽ, seu ꝯ eius hr̃des potest agi ad emẽdationẽ damni, vt est gl.singu.ḃm eũ in.c.placuit.el.ij.xvj.q.iij.q̃ ẽt no. Panor.idẽ repetẽs in.c.auditis.col.fi.de prescrip. ꝛ in.c.si de terra.de priui.cũ concor.adduc.per Feli in.d.c.j.col.pe.versi.ceterum, quando lapsum esset de prescrip. ꝛ hoc dʒ necessario intelligi de alio prelato, q̃ de illo qui alienauit, presupposito predicta conclusione pro vera.quod in vita prelati qui male alienauit, non currat prescriptio.

SVMMARIVM

1 Ecclesia succedẽs priuato an vtatur priuilegio suo in prescribendo.
2 Priuilegiatus succedẽs alij nõ priuilegiato an vtaẗ priuilegio suo in alia materia q̃ prescriptionis.
3 Res fisci vel ecclesie ṗueniens ad priuatũ prescribiẗ vt res priuati.

1 **Tertio quero** †Quid si ecclesia successit priuato an vtatur priuilegio suo in prescribẽdo. ¶ Istã qõnem tangunt glo. Cy. Bar. ꝛ alij in dicta auc.quas actiones, vbi late Sali.col.iij.ver.querit glo.quid si ecclesie faciens longã distinctionẽ, ꝛ satis plene Jas.col.pe.versum in vltima parte glo. ¶ Et ibi cõiter concluditur reprobata glo.ꝙ ecclesiea ṗ tẽpore preterito vtaẗ iure priuati. Sʒ ṗ tṗe futuro vtitur iure ecclesie ꝛ sic priuilegio suo, distinguendo ꝛ diuidẽdo tṗa per tex.no.in aucten.ꝙ si in quibuscunq; C.de prescrip.long.temp.no. Panor.in d.c.iiij.col.iiij.circa fi.ver.sed queritur quid si ecclesia successit laico de prescrip.vbi refert ꝛ sequitur doctri. Bar. ꝛ docto.in.d.aucten.quas actiones. ¶ Quid autem in alio priuilegiato q̃ in ecclesia, ꝯ quẽ oĩo nõ currit prescriptio, vel habente priuilegium, ṗ qḋ prescriptio differẗ, si succedit in locũ alterius nõ priuilegiati iaz inchoata prescriptione, quo iure vtatur. ¶ Bar.circa hoc ponit do
2 ctri.in.d.auc.quas actiones.in fi.cõmen q̃ doc.cõiter sequuntur vt ibi per Jas.col.fi. ꝛ per Panor.vbi.s. ¶ †Quid aũt iuris sit in alia materia q̃ prescriptionis.si priuilegiatus succedat alij nõ priuilegiato, an vtatur priuilegio suo. ¶ Et quid eẽ, si priuatus succedat priuilegiato, an vtaẗ priuilegio eius, cui succedit. ¶ Hic vt late hr̃ in.d.auc.quas actiones, maxie ṗ Sal.col.iij. ꝛ ṗ Jas.col.pe. ꝛ vlt. ꝛ vide bonũ tex.in.l.fiscus cũ in priuati.ff.de iure fisci. ꝛ i.l.pau
3 lus.alias incipit ṗ ṗcuratorẽ.in fi.ff.de acq here. ¶ †Per quem tex.no.ibi Barto.ꝙ si res fisci vel ecclesie perueniat ad priuatum prescribitur vt res priuati, ꝛ sequitur Soc.consi.cvj.non potest negari circa prin.

SVMMARIVM

1 Laicus si habeat rem cõem seu indiuisibilẽ cum ecclesia an contra ipsum prescribatur communi tempore.
2 Contra vassallum ecclesie prescribitur communi tempore saluo iure ipsius ecclesie.
3 Prescriptio an currat in bonis cõmunibus prelato ꝛ capitulo vacante sede.

1 **Quarto quero** †Ultra qõnes tactas in dicta auctẽ.quas actiões.quid si laicus habet rẽ cõem ꝛ indiuisibilẽ cum ecclesia puta seruitutẽ vie, an cõtra laicũ prescribaẗ cõi tṗe. ¶ Respondeo ꝙ non, sed conseruatur ius suum ṗp ecclesiam datur indiuisibilitas iuris argu.tex.no.in.d.l.si communem.in prin.ff.quẽ.ser.amit. ꝛ est bona gl.in simili in.c.j.in glo.fi.de iure patro.lib.vj.vbi ita decidit in terminis Joã.an.in nouella.

nella. ¶ Dicit tñ q̄ vbi posset prescribi contra laicum iure eccle-sie illeso, q̄ sufficeret prescriptio cōis. ¶ Sequitur Panor. in .d. c. de quarta. col. iiij. ver. sed circa predicta, ⁊ facit, ſm eum q̄ nota
2 tur in. c. volumus. xvj. q. iiij. in. c. ad audientiā. de prescrip. † vbi ꝯ vassallum ecclesie prescribitur cōi tempore, saluo remanēte iure ip-sius ecclesie, vt dixi. s̄. in secunda limi. tertie regule. ¶ Ex quo ifert Panor. in. d. c. ad audientiam. q̄ contra priuatum habentem rem cōem cum ecclesia romana currit solum prescriptio centenaria: ⁊ ante ipsum hec fuit decisio Inno. ibi, ⁊ dicit idem Panor. in. c. j.
3 de prescri. per tex. in. d. l. si cōem. † q̄ in bonis cōibus prelato ⁊ ca-pitulo non currit prescriptio vacante sede, ⁊ ibi pulchre ⁊ copiose scribit Fely. col. iij. ⁊. iiij. circa tex. in. d. l. si cōem. quē appellat au reum, ⁊ per illū ponit multifarias decisiones peculiares, ⁊ vltra Fe ly. predicrā conclusionē firmat per plura Alex. consil. cxxij. viso puncto. iiij. col. iiij. vol. vbi predicta refert.

SVMMARIVM

1 Clerici an in rebus patrimonialibus gaudeant prescriptione qua-dragenaria.
2 Clerici in rebus patrimonialibus non gaudēt priuilegijs ecclesie.
3 Ecclesia gaudet priuilegijs fisci.
4 Ecclesia equiparatur minori ⁊ pupillo ⁊ fisco.
5 Ecclesia potest vti ⁊ gaudere iure imperij.

1 Quinto quero † An clerici in rebus patrimonia-libus gaudeant prescriptione qua dragenaria, ⁊ sic priuilegio ecclesie, dic breuiter q̄ nō, q̄ cōtra cle ricos in patrimonialibus bonis prescribit̄ iure cōi, nec in his gau det clericus prescriptione quadragenaria. gl. est no. ⁊ repu. fin. in c. possessiones. xvj. q. iiij. no. Pañ. ⁊ Fely. in. c. ij. in fi. de prescri. ⁊ Panor. in. c. j. col. iij. de consue. ⁊ plenius in. c. si diligenti. in vl ti. q. de prescrip. ⁊ Saly. in. d. auc. quas actiones. in fi. cōmen. ⁊ do. Philip. Franc. in. c. j. col. j. in fi. de prescrip. in. vj. ⁊ Roma. in notabilibus folio. xiiij. col. j. eandem conclusionem firmat Imo.
2 in repe. c. fi. col. v. de prescripti. ¶ † Ex quo infertur q̄ clerici pro bonis patrimonialibus non gaudēt priuilegio ecclesie. ¶ De quo vide per Panor. in. c. venerabilis. col. ij. de iudi. ⁊ plene per eun dum ⁊ alios Cano. in. c. ecclesia, ⁊ ibi latissime Fely. colū. iiij. ⁊. v. de constitu. per Romanum in singularibus suis. folio. xiiij. colum. j. incipien. tu scis, vbi minus perfecte loquitur. ¶ In quibus locis fit cōis conclusio, q̄ clerici in patrimonialibus non gaudent priui-legijs ecclesie, nisi in casibus a iure expressis ꝯ Roma. vbi s̄.
3 ¶ † Postremo no. q̄ ecclesia gaudet priuilegijs fisci, vt per Pa nor. in. c. pen. colum. iij. de iudi. Nam bona ecclesie dicuntur pu-blica. c. quid ergo. xxiij. q. iiij. ⁊ ibi est tex. cū gl. quod ecclesia ap pellatur respublica. ⁊ ideo ecclesia ⁊ respublica a pari procedunt, vt ibi probatur. ⁊ in. l. fi. C. de sac. san. ecc. not. Fely. in. c. nonnulli. in prin. col. xxi. de rescri. dicens q̄ bona ecclesie appellantur eē rei publice, ⁊ q̄ fauor qui reipublice debetur, ⁊ maior debetur ecclesie.
4 ¶ † Addo q̄ ecclesia equiparatur minori ⁊ pupillo. glo. not. in. l. respublica. ⁊ ibi no. Bar. ⁊ alij. C. ex qui. cau. ma. ⁊ tex. cum glo. in capitul. auditis. in fina. in verbo, minoris. ⁊ ibi per Canon. de re-stitu. in integ. ¶ Et q̄ equiparetur pupillo, vult glo. no. in. l. liber-tos. in verbo administrauerint. C. de excu. tut. lʒ glo. in. d. c. auditis dicat quod ecclesia bene equiparatur minori vigintiquinqʒ annis, sed non pupillo. ¶ Sed q̄ imo equiparetur pupillo, volunt gl. iu ris ciuilis preallegate, ⁊ firmāt Jo. Fab. Ang. aret. ⁊ d. Jas. in. §. ex maleficijs. col. iiij. vbi late de hoc insti. de act. ¶ Item ecclesia equiparatur fisco. gl. repu. fin. in. l. si procurator. §. fi. in verbo solu
5 to. ff. de iu. fis. no. Jas. vbi. s̄. ¶ † Adde fortius q̄ ecclesia gaudet ⁊ potest vti etiam iure imperij, vt vult gl. in. d. c. auditis. in verbo iu re minoris. ¶ Et sic oīa priuilegia tributa imperio, debent extendi ad ecclesiam ſm Panor. ibi circa fi. ij. col. ver. secundo nota.

SVMMARIVM

1 Prescriptiones iudiciales an currant contra ecclesiam.
2 Termini siue prescriptiones iudiciales cōtra quos indistincte cur rant.
3 Minori non currunt tempora prescriptionis.
4 Minor vel ecclesia an aduersus lapsum instantie in integrum resti tuantur.

1 Sexto quero † Et ista questio non tangitur in. d. auc. quas actiones. an contra eccle siam currant prescriptiones iudiciales, vt decem dies dati ad ap-pellandū. auc. hodie. C. de capel. vel instantia triēnalis de qua in. l. properandū. in prin. C. de iudi. cum ibi no. vel tpa fatalia appella-tionis de quibus in auc. ei qui. C. de tēpo. appella. ⁊ in. c. ex rōne. d̄
2 appel. ¶ † Cōclusiue dico q̄ termini siue prescriptiōes iudiciales indistincte currūt ꝯ ecclesiā ꝯ minores ⁊ ꝯ oēs ſʒ minor ⁊ ecclesia re stituunt̄ in integrū ad appellandū ⁊ aduersus istas p̄scriptiōes iudi ciales, si petat̄ excepta tñ instātia iudiciali, vt. j. dicā. tex. est quo ad minores in. l. j. ⁊ ibi no. Bar. C. si sepi. in inte. rest. post. ⁊ in. d. l. pro perandū. §. fi. ⁊ ibi no. doc. precipue Alex. ⁊ Jas. C. de iudi. ⁊ in au cten. de appel. ⁊. j. q̄ tēpo. §. j. vbi dʒ q̄ tp̄s appellationis currit mi-noribus, ⁊ plene no. gl. ⁊ doc. in. l. fi. C. si aduer. rem iu. idē est in ec clesia p casum in. c. corā. ⁊ in. c. auditis de rest. in ite. ⁊ ibi no. Pa nor. in. vj. ⁊. vij. no. ⁊ in. c. fi. col. vlt. in. ij. no. eo. titu. ⁊ in. c. cū inter de re iud. dicēs q̄ ecclesia restituitur aduersus prescriptiones iudi ciales. i. aduersus terminos exclusiuos pbationis fiende seu exce-ptionis pponende lʒ currant mero iure. Pro qua conclusione est bonus tex. in cle. j. ⁊ ibi gl. de rest. in inte. ¶ Nec predictis obstat
3 tex. in. l. fi. C. in qui. cau. in inte. resti. non est neces. vbi dicit † q̄ mi nori currant tpa prescriptionis. q̄ ille tex. loquit̄ in prescriptioni-bus extraiudicialibus, ⁊ nō hʒ locū in prescriptionibꝰ iudicialibus ille. n. indistincte currūt aduersus oēs lʒ detur restitutio minori ⁊ ec clesie ſm Bar. ⁊ Panor. vbi. s̄. ⁊ gl. ⁊ doc. in. l. fi. C. si aduersus rē iud. ⁊ no. Ang. Alex. ⁊ do. Jas. in. d. l. properandū i fi. in scd̄o no.
4 ¶ † Fallit predicta ꝯclusio in vno casu. vcʒ respectu instantie iudi cialis, q̄ minor ⁊ ecclesia non restituunt̄ in integrum aduersus la-psum instantie. Sʒ habent actionē ꝯ ipsorū administratores, nisi in subsidium, illis existentibus non soluendo. tex. in. d. l. properandū §. fi. ⁊ ibi notant docto. qui tex. procedit ēt in eccle. ſm do. Car. in cle. j. x. q. de resti. in integ. Saly. Alex. ⁊ do. Jas. ibi i secundo no. ¶ De qua materia quō tpa currāt minoribus, ⁊ an in hoc minor et ecclesia a pari procedant, dicā latius in vlti. parte principali proxi-me seq. in. l. j. articu. in. xxiij. casu. Nunquid antē ꝯ ecclesiam vacā tem currat prescriptio, dicam ēt in sequen. parte. ij. articu. in. iiij. ca su. ¶ Ex premissis remanet plene discussa materia auc. quas actio nes. C. de sac. sanc. ecc. in qua Moder. ibi satis sicco vestigio tran sierunt respectu prescriptionis ecclesiastice, de qua principaliter tractat ille tex. interi magis ad materiā extensionis, quā ibi tradūt Bar. ⁊ doc. q̄ hic melius cadit, subijciā alias qōnes concernen-tes iura spiritualia ⁊ ecclesiastica extra materiam. d. auc.

SVMMARIVM

1 Jus decimandi aut ipse decime an prescribi possint.
2 Libertas non soluendi decimas an possit prescribi.
3 Consuetudo dandi maiorem vel minorem partem pro decimis an valeat sine approbatione pape.
4 Consuetudo excusat a prestatione decimarum personalium.
5 Consuetudo q̄ nulla soluat̄ decima de fructibus terre an sit valida.
6 Ecclesia laudabiliter non debet requirere decimas vbi sine scandalo nequit exigere.
7 Libertas non soluendi decimas an possit prescribi contra laicū de ipsis infeudatum ab ecclesia.
8 Consuetudo minuens quotam decimarum an sit valida.
9 Consuetudo teutonicorum soluentiū certas mēsuras pro decimis, siue aliquid colligunt siue nihil an valeat.
10 Decima de quibus solui debeat de iure communi.
11 Lex positiua potest distinguere ⁊ modificare legē diuinā, sed non in totum tollere.
12 Decime prediales tpe suo non petite an postea peti possint.
13 Ecclesia an possit prescribere contra ecclesiam ius decimandi ⁊ de cimas percipiendi ex predijs in parochia constitutis.
14 Laicus an possit acquirere ius percipiēdi decimas per prescriptio nem ita q̄ sibi soli soluantur.
15 Laici non possunt prescribere spiritualia.
16 Regula q̄ spatium tanti temporis cuius initij memo. ⁊c. operatur idem q̄ priuilegium quo casu limitatur.
17 Regula q̄ ea que sunt quesibilia priuilegio possint queri prescrip-tione quo casu non procedat.
18 Laici conuersi possunt dici religiosi ex quo possunt iura spiritualia prescribere.
19 Laicus non potest prescribere decimas contra ecclesiam, nec ius decimandi acquirere prescriptione nec consuetudine.
20 Laicus qui non docet de priuilegio ad hoc vt se tueri possit prescri ptione aduersus ecclesiam plura concurrere debent.
21 Laici licite tenent decimas ante concilium Laterane. in feudū cō-

cessas.

22 Laicus nõ põt prescribere ius decimandi in preiudicium ecclesie.

1 Septimo igitur quero †an decime seu ius decimandi prescribi possint. (De prescriptione decimarum vide per Butr. in repe. c. peruenit. col. x. de censi. et per Cepo. in trac. ser. vrb. pred. c. ix. et p Pau. de ca. ɔsi. cclxxxvij. alias. ccxcj. in qõne que vertit. et an ꝓcedat prescriptio in spũalibus vide per Inno. in. c. ɔtingit circa princi. de dolo et ɔtu. et ibi an i illis cadat titulus. et per Bertachi. in reperto. in verbo, prescriptio. v. ver. prescriptio in tẽporalibus.) ¶ Istã. q. subdiuido in tres. ¶ Prima est an possit spatio alicuius tẽporis acquiri libertas a solutione decimarũ consuetudine vel prescriptione in totum vel in parte, et sic an ius decimandi tolli vel minui possit prescriptione vt non soluatur decima, vel minus soluatur. ¶ Secunda qõ est, an ecclesia possit prescribere decimas seu ius percipiendi decimam in parochia alterius. ¶ Tertia qõ est an laicus possit acquirere decimas hoc est ius decimandi per prescriptionem, vt sibi soluatur decima, et non ecclesie, cui de iure debe-

2 tur. ¶ Prima questio est valde ardua. †an possit prescribi libertas non soluendi decimas, quam. q. diffuse examinat Host. in sum. de deci. §. et vtrũ prescribi possit. ver. septimo quero. col. x. cũ multis seq. et tangit per But. et Imo. in. c. statuimus. ad fi. de trans. p Panor. in rub. de deci. et in. c. in aliquibus. vbi tex. cũ glo. eo. tit. ¶ Hanc. q. late disputat Ant. de but. in. c. parochianos ꝺ. deci. p plures col. et examinatur ista. q. in pluribus alijs locis adductis p Fely. in. c. causam que in prin. cõmen. de prescrip.

¶ In quibus locis abunde disputatur, an decime hodie debeãtur ecclesijs iure diuino vel positiuo, et ɔcludit Feli. vbi. s. ꝙ in decimis personalibus que non sunt debite de iure diuino, sed introducte de iure positiuo, de quibus in. c. non est in potestate. et. c. ex transmissa. de deci. et late per Host. in sum. de deci. §. quot sint. et §. sequen. et qualiter consuetudo non soluendi illas excusat, dummodo rationabilis. Sed in his que sunt de iure diuino, vt prediales quas Deus sibi reseruauit in signũ vniuersalis dñij. c. tua nobis. et. c. cũ non sit in homine. de deci. et. c. reuertimini. xvj. q. j. nulla ɔsuetudo excusat, nec ẽt tolerantia pape vt per Fely. in. d. c. causam. circa pnci. post Pet. de anch. cons. cxcj. Magnifice et illustris princeps. j. col. et vz Fely. in. d. c. causam. col. j. reprobare opi. illorũ qui dñt ꝙ vz consuetudo super quota, et non super tota. s. vt soluat. xx. vel xxx. loco decime, sz non vz ɔsuetudo, ꝙ nihil soluat, et fuit opi. beati Tho. de aqui. qui dicit decimas nõ posse prescribi in toto sz in tanto, et sic põt prescribi quota sz non tota ẽm eum, vt refert Bal. in. l. cõpetit. C. de prescri. xxx. anno. lz Fely. non adducat, que opi. etiã displicet Host. in loco preall. vt ipse refert. ¶ Et vltra Fely. istam opi. reprobat gl. in. d. c. in aliquibus. que dicit ꝙ si consuetudo est ꝙ detur duodecima pars vel minor talis ɔsuetudo non sufficit nisi

3 sit approbata a papa. ¶ †Fallit ẽm Fely. in clericis seu in ecclesijs habentibus predia in parochia aliena, qz lz de iure teneãtur illi parochie soluere decimas excepta dote ecclesie. c. ij. vbi gl. repntata singularis. de decimis. et. c. dilecti. c. suggestum. c. ex parte. c. cõmissum. cum multis similibus. de decimis. in quibus apparet qõ ecclesia et quicunqz religiosi tenentur soluere decimas alteri ecclesie pro predijs que possident in eius parochia, nisi sint exempta vel exẽpti per priuilegiũ. Tñ possunt clerici et religiosi seu ecclesie prescribere libertatẽ non soluẽdi, vt no. gl. fi. in fi. in. d. c. in aliquibus. de deci. et in. c. qz cognouimus. x. q. iij. que gl. dñt ꝙ clerici vel ecclesia ꝯ clericos, nedũ partẽ prescribere possunt, sed ẽt totam decimam, et ita simpliciter transit Fely. in. d. c. cãm que. col. j.

¶ Sed ꝓ veritate plenius discutienda huius quotidiani articuli

4 facio tres ɔclusiones. ¶ †Prima ɔclusio est ꝙ ɔsuetudo excusat a prestatione decimarũ personaliũ, cum nõ sint debite de iure diui. vt concludit Felyn. in. d. c. cãm. et hoc dũmõ ɔsuetudo hẽat sua essentialia requisita, de quibus in. c. fi. de consuetu. lz aliqui teneãt ꝙ ẽt ꝑsonales sint de iure diui. et per Pañ. in. d. c. in aliquibus. col. pe. Tñ cõiter theologi tenent oppositũ, vt apparet ex ibi no. et p Bu. in. d. c. parochianos. ¶ Et istã conclusionem firmat Archi. in. c.

5 quicunqz. el. j. xvj. q. vij. ¶ †Scđa conclusio est ꝙ non vz consuetudo, ꝙ nulla soluat decia ꝺ fructibus seu frugibus terre, et sic ꝙ nõ potest prescribi tota seu in toto quo ad decimas prediales ita vt nihil soluat, qz sunt debite de iure diuino, ꝙ nõ pt i totũ tolli. vt late p But. et Pañ. in. d. c. in aligbus. col. vlt. et in. d. c. parochianos colum. vlti. qui istã ɔclusionem cõprobant p auctoritates quatuor doctorũ ecclesie Gregorij, Ambrosij, Hieronymi, et Augustini, q̃ habent in. c. reuertimini. xvj. q. j. et in. c. quicunqz. xvj. q. vij. et in cap. apostolicis. xvj. q j. ¶ Eandem conclusionem firmat Alex. i cõs.

lx. romana ecclesia. iiij. vol. ¶ Et ita ꝓcedit ꝙ voluit Bart. in. l. cõpetit. in prin. cõmen. per illũ tex. C. de prescri. xxx. an. vbi dixit ꝙ ꝯ prestationẽ decimarũ non prescribit, qz dz intelligi, vcz in totum vt nihil soluat. et ideo dixit Gemi. in. c. ij. de preben. in. vj. ꝙ lz laicus non soluerit decimas p cẽtũ annos, ꝙ nihilominus tenet soluere, qz nõ prescripsit, refert Barba. consil. xxxv. sapienter scribitur col. vij. ij. vol. ¶ Istã ɔclusionẽ firmat ẽt Fulg. consi. clxvj. in. q. q̃ vertit, col. j. circa med. ¶ Sz est notãdũ ẽz opi. beati Tho. ꝺ aq. et aliorũ theolo. q̃s refert Archi. in locis proxi. alle. et solẽnis cano. Henri. bohic. in. c. peruenit. col. fi. de deci. ꝙ vbi de consuetudine decime nõ soluunt, nõ peccant non soluentes nisi pp obstinationem animi, vt si hñent animũ obstinatũ ad nõ soluẽdũ, ẽt si ecclesia peteret, vel preciperet, qz tũc tales peccarẽt mortaliter. erũt ergo excusati nõ soluẽtes pp ɔsuetudinẽ rõne preteritarũ decimarũ, et futurarũ, quousqz petant. ¶ Et dicit Panor. in. d. c. in aliquibus. circa fi. ꝙ hec opi. multum sibi placet, ne tanta multitudo pereat.

6 ¶ †Dicit ẽt beatus Tho. ij. ij. qõ. lxxxvij. ꝙ lz ecclesia possit requirere decimas, vbi de ɔsuetudine non soluunt, tñ laudabiliter non requiri, vbi sine scãdalo reqri non pñt, refert Archi. in. d. c. qcunqz. et Albe. de rosa. in suo dictionario. in ver. x. col. vj. ¶ Et hec ꝓce-

7 dũt respectu ecclesie. ¶ †Sz an libertas non soluendi decimas possit prescribi ꝯ laicũ de ipsis infeudatũ ab ecclesia vel habẽtẽ ex priuilegio aut ɔsuetudine ius ꝑcipiẽdi decimas, et q̃to tpe, vide pulchre p Rapha. cu. consil. lxxxiij. qz causa decimalis p totũ, vbi decidit dubitatiue tñ ꝙ ꝯ laicũ libertas non soluẽdi decimas prescribit. x. vel. xx. annis, vt in ceteris seruitutibus precipue in vsufructu. Vel saltẽ sine dubio p tantũ tm̃ tps cuius initij. et c. et ibi ɔcludit ꝙ cã decimalis põt agitari i foro seculari et ꝙ subijcit statutis laicorũ

8 qñ decima petit p laicũ. ¶ †Tertia ɔclusio est ꝙ vz ɔsuetudo minuẽs quotã decime, et sic potest prescribi quota, sz non tota, vt ꝙ soluat. xx. xxx. vel. l. loco decime vt decidit bea. Tho. ꝺ aq. relatus p Cy. et Bal. in. d. l. competit. C. de prescrip. xxx. an. et hec ɔclo vr̃ probari p tex. in. d. c. i aligbus ꝺ deci. vbi dz ꝙ ille decime necessario sunt soluẽde, q̃ dñr ex lege diuina vel loci ɔsuetudine approbata, et lz gl. ibi et Imo. tenẽat ɔtrũ rñdẽdo ad illũ tex. et dãdo intellectũ, vt p eos. Tñ Pau. ibi col. vlti. ver. sz ɔtria pte, dicit ꝙ ista pars videt benignior et equior saltẽ, vt tot hoies dãnent, et dici pt ẽm Panor. ꝙ cũ papa expresse nõ reprobet talẽ ɔsuetudinẽ locorũ iura canonica q̃ dñt ꝙ decime dẽnt solui cũ integritate, locũ hẽnt in locis

9 vbi ꝓ maiori pte decime integre soluunt, et nõ in alijs. ¶ †Ex quo infert Pañ. in. d. c. in aligbus in ver. aliq fuerũt in opi. ꝙ vz ɔsuetudo theutonicorũ, q p decimis soluunt certas mẽsuras, siue coloni aliqd colligãt, siue nõ. et rõne incertitudinis cũ ecclesia possit se hñre ad dãnũ et lucrũ talis ɔsuetudo est toleranda. et hec fuit originalis opi. Vincẽtij in. d. c. in aliquibus. ita intelligẽtis tex. vt refert panor. qui subdit no. bñ hãc opi. q̃s nõ reperio p aliquẽ reprobatam. ¶ Addo qõ istã opi. Vincẽ. añ Panor. et referũt et sequunt Jo. an. in. d. c. in aligbus in fi. commẽ. et. d. Ant. de but. ¶ Et viget talis ɔsuetudo in aliqbus locis pedemontiũ in qbus solui ɔsueuit certa mẽsura ꝓ quolibet aratro noie decime, et vz ẽm predictã opin. q̃s oẽs approbãt. ¶ Et qõ decima possit minui p ɔsuetudinẽ, et ꝙ nõ sint soluẽde decime, nisi ɔsuete. ꝓbare vñr multa iura maxime tex. in. c. cõmissum. in verbo cũ ea integritate soluãt qua prius. et in. c. dilecti. in verbo, de qbus ɔsueuerũt. et in. c. cũ sint. in verbo, ad ɔsuetudinẽ duximus recurrẽdũ. et in. d. c. in aligbus. in fi. ibi ẽm loci cõsuetudinẽ approbatã extra de deci. ¶ Per q̃ iura Soci. firmant hãc ɔclusionẽ ꝓ laicis cõsi. cxlv. circa primũ ɔsultationis articulum in fi. ij. col. ex qbus iuribus maxime ex tex. in. d. c. cõmissum apparet rñsio ad iura, q̃ dñt qõ decime dẽnt solui cũ integritate, qz intelligunt de ɔsueta, et qua prius soluebant. ¶ Eãdẽ ɔclusionẽ qõ consuetudo possit minuere decimã ɔfirmat idẽ Soci ɔsi. ccxcvij. viso priuilegio ɔcesso ordini col. j. et. ij. vbi no. ɔcludit in ver. iij. ista cõclusio qõ qñ in loco ɔsueta est solui certa mẽsura nõ cõmensuranda ad aliq̃ quotã fructuũ loco decime. et non decima, et per tm̃ tps cuius initij. et c. vr̃ presumendũ qõ ex ɔsensu et conuentione inita cũ parochianis talis mensura fuerit soluta, siue qõ sup hoc fuerit facta legitima compositio ad formã. c. statuimus. de transa. cum ibi no. qz tm̃ tps hz vim constitui et priuilegij. l. hoc iure. §. ductus aque. ff. de aqua quot. et esti. et. c. super qbusdã. §. preterea. de verbo. signi. cum ɔcor. et idez dici potest vbi soluitur viginti vel triginta loco decime per tempus de quo supra vt ex lapsu tanti temporis legitima compositio precessisse presumatur ad formam. d. c. statuimus. eandem opin. tz Pau. de ca. consil. ccccxxiij. in causa decimali. circa me-

10 di. in antiq. †vbi dicit ꝙ de iure cõi decima nõ dz solui nisi de his ꝺ quibus. et prout solui consueuit. ad hoc allegans Bar. in. l. litibus. C. de agri. et censi. lib. xj. eandem etiam firmat Fulgo. consi. clvj. in. q.

in.q. que vertitur.col.j.vltra med.dicens quod sicut per priuilegiū pōt minui decima.c.a nobis.de deci.⁊ ibi no.ita per lapsum tanti temporis cuius initij non extat memoria, ꝙ equiparatur priuilegio d.c.super quibusdam.§.preterea.cum ibi no.bene facit text.not.in l.imperatores.§ fi.ff.de pollici.ibi etenim tolerabilia sunt que vetus consuetudo approbat.⁊ in.l.cum satis ver.caueant.C.de agr.et censi.lib.xj.vbi dicitur ꝙ ꝯ antiq̄ꝫ consuetudinem in prestandis cēsibus nihil dꝫ innouari. ¶ Tandē istā ptē approbat beatus pr̄ frater Ang.de clauas.in summa sua in verbo decima.§.ij.circa fi.cōcludens ꝙ si minister ecclesie indiget pp sustentationē ⁊ petit decimam ꝙ nō excusant parochiani pp consuetudinē ꝯriam,si aūt non indiget, tenentur soluere,ꝙ ꝯsuetudo se hꝫ,vel.x.vel.xx.aut.xxx. aut si nihil soluit̄ excusant dūmodo consuetudo sit prescripta.

¶ Qō vltimū dꝫ intelligi a decimis preteritis sed nō a futuris.vbi nihil soluit̄ loco decime,ꝑ ea que dixi in.j.conclu.

11 ¶ † Confirmat̄ ista conclusio tali fundamento, qꝛ dato ꝙ decime debeāt̄ de iure diuino,tñ lex positiua pōt distinguere ⁊ modificare legē diuinā,lꝫ non in totū tollere,vt volunt gl.⁊ doc.in.l.fi.C.si ꝯ ius vel vti.pub.⁊ in terminis ē casus in.c.a nobis.⁊ ibi no.de deci. vbi ꝑ priuilegiū potest remitti quota decime,ergo pariter hoc poterit consuetudo,que equiparat̄ priuilegio,vt late per Alex.cons. lxxiiij.videtur ꝙ tota difficultas.ij.co.iiij.vo.vnde sequitur ꝙ per consuetudinē legitime prescriptā ⁊ habentem sua requisita de quibus in.c.fi.de consue.potest minui decima licet non tolli in totū.⁊ ex quo est ꝯ ius requiruntur.xl.anni.vt plene no.in.d.c.fi.⁊ maxime concurrente tāto tpe cuius initij non est memoria ꝙ hꝫ vim priuilegij.vt modo dixi. ¶ Bñ faciunt no.per Pet.de ancha.in.c. possessor.col.v.de reg.iur.in.vj.vbi per plura probat ꝙ lex ciuilis ⁊ canonica constitutio interpretatur ius naturale ꝙ dr̄ ius diuinum.c.ius naturale.j.di.addendo,modificando,distinguendo,declarando,extendēdo,vt ibi late per eūꝫ.ergo idem potest consuetudo,que dr̄ lex nō scripta.l.de quibus.cum concor.ff.de legi.

12 ¶ † Sed est vnum perpetuo ⁊ singulariter notandum pro laicis in hac materia prescriptionis decimarum.ꝙ si decime prediales suo tempore.i.recollectionis fructuum non fuerint petite non possunt amplius peti,qꝛ ad ipsas quis non tenetur,nisi suo tempore petantur.istud fuit singulare dictum Archid.in.c.j.de deci.in.vj.ꝙ referunt dñi de rota.sub tit.de deci.dci.j.in antiq.incipiē.no.quod vbi petunt̄ decime.⁊ est col.vj.in expressis.⁊ licet rota ibi nō bene videat̄ firmare,tamen non impugnat opi.Archi.nisi argumenta. Ex quo singulariter decidit ꝙ si petantur decime temporis preteriti,quis non tenetur soluere nisi ecclesia ostendat ꝙ decime fuerint petite. ¶ Et sic quis non tenetur pro decimis preteritis,nisi a tempore petitionis siue interpellationis. ¶ Et hoc singulare dictuꝫ refert ⁊ sequitur Fely.in.c.si autem.col.iiij.ante medium.de rescri. ¶ Non obst.lꝫ ipse non dicat que hñr in.c.reuertimini.⁊ in.c.cōquesti.xvj.q.j.vbi hr̄ ꝙ decime sunt inferēde in horrea clericorū qꝛ hic dꝫ intelligi dūmodo petantur tempore suo,vel qñ sic se hꝫ cōsuetudo ſm Hosti.in sum.de deci.§.xvj.circa fi.vbi predictam opin. firmare vr̄,lꝫ Fely.non alleget. ¶ Et hoc dictuꝫ intelligo procedere vbi adest consuetudo qō nō soluantur decime,nisi petantur ⁊ requirantur.alias obseruanda esset cōsuetudo loci per iura preallegata.facit tex.in.l.si publicanus.§.fi.ff.de publica. ¶ Quando autem de consuetudine non constaret haberet locuꝫ predicta decisio ⁊ ex his remanet expedita prima qō an decime possint pscribi extinctiue in totum vel in parte.

13 ¶ † Secunda qō est an ecclesia possit prescribere contra ecclesiam ius decimandi ⁊ decimas percipiēdi ex predijs in parochia alterius constitutis. ¶ In qua.q.cōcludo qō sic concurrentibus requisitis vt per Hosti.in sum.de deci.§.⁊ vtrū prescribi possint,vbi ponit an eo casu exigat̄ tit.⁊ est casus in cap.j.de prescr.in.vj.⁊ ibi not.glo.⁊ do.qō vna ecclesia prescribit ius ꝑcipiendi decimas ꝯ alterā ⁊ in aliena parochia spatio.xl.an. cū tit.⁊ bona fide.⁊ idē ꝓbat̄ in.c.apostolice.⁊ in.c.cuꝫ contingat vbi no.Panor.in.ij.no.⁊ rationem assignat de deci.vel per tantū tps cuius initij memoria non extat,qꝛ ius cōe resistit.vt dicit tex.in d.c.j.⁊ in.c.ad decimas.de resti.spo.lib.vj.⁊ no.do.Card.consi. lxxxviij.consultus ego Franci.circa prin. ¶ Addo Spe.in tit.de prescr.co.ij.ver.item licet laicus.in.iiij.pte vbi dicit qō q̄uis laicus non possit prescribere decimā,qꝛ non potest possidere,tñ ecclesia bene prescribit contra ecclesiam.si habet tit.⁊ bonam fidem.

14 ¶ † Tertia questio est,an laicus possit acqrere ius percipiendi decimas ꝑ prescriptionem.ita qō soluantur sibi ⁊ non ecclesie. tex.in c.cām que.de prescri. (Adde Raph.cu.consil.lxiiij.Titius ⁊ Sempronius.vbi loquitur de decima empta ꝑ laicū a laico vassallo ecclesie sine consensu epi,an prescribat ꝯ ecclesiam, ⁊ cōcludit ꝙ non propter malam fideꝫ ⁊ nullitatē tituli.⁊ ex quo possessio decimarū non cadit in laicum.) decidit,qō laicus non potest prescribere decimas cum illas possidere nō possit tāq̄ꝫ ius spirituale.cuius laici sunt incapaces.c.massana.⁊.c.sac.san.de ele.⁊ dicit panor.in.d.c.cām.in.j.nota.per illū tex.qō nulla tpis prescriptio iuuat laicū in istis spūalibus pōderādo illā literā,q̄ nō restrigit se ad prescriptionē certi tpis,sꝫ dicit indistincte nō obstante tpis prescriptione.⁊ illū tex.inducit ad ꝓbandū no.dictū Jo.mo.⁊ Jo.an.in

15 c.ij.de preben.lib.vj.vbi dicit̄ † ꝙ laici non possunt prescribere spiritualia ēt ꝑ tñ tps de cuius initio memoria nō extat.⁊ est rō,quia cū illa possidere nō possint,vt ibi ergo nullo tpis cursu pñt prescribere,qꝛ sine possessione non ꝓcedit prescriptio,vt in.c.sine possessione de reg.iur.in.vj.ꝙ dictum refert ēt ⁊ sequit̄ idē Pañ.in pluribus alijs locis ibi relatis ꝑ Fely.colū.j.versi.signa theoricam.⁊ sequuntur cōiter doc.quos refert Fely. ¶ Ultra quē addo Panor.in.c.fi.col.viij.ver.v.requiritur.de consue.vbi hoc singulare dictum Jo.mo.⁊ Jo.an.bene explicat dicens ꝙ sicut expresse ex ꝑscriptione laicus nō potest acquirere ius spirituale,ita nec ex consuetudine ēt per tantum tps cuius initij ⁊c. ¶ Hinc dicit do.Car. relatus per Fel.in.d.c.cām.consi.lxxxviij. capitulūꝫ ciuitatense. ꝙ lꝫ ecclesia prescribat alienas decimas cum titu.vel solo tpe cuius initij ⁊c.⁊.c.j.de rescri.in.vj.non tñ laicus,qꝛ illud tps non potest eum facere capacē.⁊ per hoc singulare dictum limitantur due regule.

16 ¶ † Primo limitatur regula,que hꝫ ꝙ spatium tanti temporis cuius initij ⁊c.operatur idem ꝙ priuilegiū.c.super quibusdam §.preterea.de verb.sig.⁊ late dixi.s.in.iij.parte prin.col.xxviij.cū duabus seq.qꝛ fallit qñ prescribens est incapax.⁊ ita limitat Feli. in.d.c.cām.col.i.⁊ istud vltra Pañ.⁊ Fely.fuit de mente Host. in sum.de deci.§.⁊ vtrum.ver.ij.queritur.col.x.in princ.vbi tradit intel.ad tex.in.d.c.super quibusdam.§.preterea.

¶ Et ante Fely.sic declarat Barb.consi.xxxv.sapienter scribitur col.vij.in prin.in secunda parte.dicens qō illud qō est quesibile priuilegio est quesibile tempore cuius initij ⁊c.data capacitate possidentis.vt probat̄ in.d.c.sup quibusdam.§.preterea. alias si possidens non esset capax.lꝫ per mille milia dierū possedisset non prescriberet nec acquireret ius in ea re cuius est incapax,vt probatur. in.d.ca. causam que.⁊ ibi circa me.illius.vij.col.ponit intellectū ⁊ restrictionē ad illud singulare dcm̄ Jo.mo.⁊ Jo.an.in.d.c.ij.de preben. in.vj.

17 ¶ † Secundo limitatur alia regula que hꝫ.quod ea que sunt quesibilia priuilegio possunt queri prescriptione.c.duo simul.de offi.ordi.qꝛ nō ꝓcedit in his que de iure possideri non possunt. nam data incapacitate possidentis potest operari priuilegiuꝫ principis ⁊ nō prescriptio. ¶ Primū probatur ex no.in.c.q̄uis sit graue.⁊ in.c.prohibemus.de deci. ¶ Secundum probatur in.d.c.cām.⁊ ibi latius declarat Panor.⁊ assignat rationem diuersitatis ⁊ declarat Barb.preallega.consi.xxxv. ¶ De qua regula,an quesibile priuilegio sit quesibile prescriptione.⁊ qualiter procedat vide plene ꝑ Fely.in.c.accedentes.col.iiij.cum seq.de prescrip.⁊ specialiter i iij.fallen.vbi ponit qñ lex expresse resistit prescriptioni.an tunc ꝓcedat illa cuius initij non extat memoria. ¶ Ex predictis colligitur conclusio seu regula generalis qō laicus non potest prescribere iura spiritualia,qꝛ illa possidere non potest ergo nec prescribere, vt i c.sine possessione ⁊c. ¶ Ampliat Panor.in.d.causam istā cōclusionē ꝓcedere ēt in non mere spiritualibus,vt in iure patronatus,ꝺ quo dicetur in.ij.q.sequen.

18 ¶ † Postea limitat predicta procedere in puris laicis conuersi autem laici ſm eum lꝫ non debeant tractare cum clericis spiritualia.tamen possunt iura spiritualia prescribere,qꝛ non sunt omnino laici,sed possunt dici religiosi.

¶ Ad hoc allegat tex.no.cum glo.in.c.ex eo.de ele.lib.vj.⁊ not. per Inno.in.c.ij.de instit. ¶ Addo bonum tex.cum glo.in.c.non dubium.de senten.excom.vbi gl.concludit quod conuersi cuiuslibet ecclesie siue regularis siue secularis dicuntur persone ecclesiastice.

¶ Contrarium voluit Bar.in auc.ingressi.colū.j.ver.expeditus de contrarijs.C.de sac.san.ec.dicens quod conuersus ecclesie secularis,q̄uis dedisset se ⁊ sua,non efficitur religiosus.⁊ pro hoc dicit esse tex.cum glo.in.c.vt lex continentie.xxvij.q.x.sed illa glo.vult potius contrarium, quando conuersus renuntiaret proprijs transeundo ad ecclesiam secularem,dedicando se ⁊ sua.

¶ Ideo pro concordia dic vt per Panor.in.d.c.non dubium. circa fi.referentē.d.Hostiē.⁊ per Felyn.post Panor.in.c. presentia.col.ij.versicu.in tex.ibi obtulit se ⁊c.de proba.qui ponit ꝺ multis generibus conuersorum ⁊ oblatoruꝫ ⁊ que sit differentia inter cōuersos ⁊ oblatos.

19 ¶ † Stat ergo firma conclusio per predicta qō laicus non potest prescribere decimas contra ecclesiam,nec ius decimandi acquirere prescriptione vel consuetudine,ita vt sibi soluātur.⁊ non ecclesie,etiam spatio tanti temporis cuius initij memoria non extat lꝫ sibi possint ex priuilegio apostolico competere,si ei

vel maioribus suis concesse fuerint per sedem apostolicã vel si fue-
rint laico per ecclesiam in feudum concesse añ cõsiliũ Lateranẽse.
c. prohibemus. ⁊ c. q̃uis sit grave. de deci. ⁊ c. cum apostolica. de
his que fi. a prela. ⁊ sic pñt queri privilegio. ⁊ nõ prescriptiõe vt p̄
dixi. ¶ Limita istã ꝯclusionẽ duobus modis. ¶ Primo cũ pos-
sessione tanti tpis concurrat fama privilegij, ꝙ laico fuerint conces
se decime, vel ꝙ de ipsis fuerit infeudatus añ cõciliũ, qꝛ tunc presu
mitur pro privilegio. nec tamen sufficeret probare tempus nisi etiã
probaretur de fama privilegij. ẜm But. Car. ⁊ Jmo. in. d. cũ apo-
stolica. de his que fi. a prela. refert Fely. in. d. c. causam. col. j. ver
sic. limita dupliciter. ¶ Sed adverte ꝙ ad hoc vt laicus qui nõ do
cet de privilegio habito ante concilium lateranense possit retinere
decimas ⁊ se tueri prescriptione adversus ecclesiam illas vendican
tẽ debent concurrere duo ẜm Panor. in. d. c cũ apostolica referen
20 tẽ ꝙ ista fuit opi. Jo. an. ¶ † Primo enim requirit̃ ꝙ ipse laicus
possederit decimas tanto tempore cuius initij ⁊c. tanq̃ vassallus ec
clesie. ⁊ sic opꝫ ꝙ doceat de aliquibus investituris obtentis ab eccle
sia sive epõ. ⁊ se vel maiores suos fuisse aliqñ investitos vti vassallos
ecclesie de ipsis decimis, licet post concilium, ⁊ hoc sufficit, quam-
vis nõ doceatur de prima investitura obtenta ante concilium. quia
tunc non esset aliqd̃ dubiuꝫ. Secundo requiritur ꝙ probetur fama
ꝙ eas habuerit ante conciliũ. ⁊ cum hac opi. vt refert Panor. trã
seunt vt plurimũ doc. ⁊ dicit ꝙ ista opi. est satis equa, qꝛ alias pro-
pter difficultatẽ probãdi laicus sepe privaret̃ iure suo. subdit Pa
nor. esse bene notandũ ꝙ simplex detentio etiam per tps, de cuius
initio nõ extitit memoria, nõ hꝫ vim tituli quo ad laicos, vt late per
Jo. an. in c. ij. de prebẽ. li. vj. ⁊ retuli. s. ⁊ qꝛ articulus est valde vtilis
⁊ questio ardua, que plerunq̃ contingit de facto in dominis terra-
rum ⁊ alijs laicis qui in plerisq̃ locis consueverunt percipere deci-
mas ab antiquo seu partem decimarum, ⁊ super quibus ecclesia p̱
sepe ipsis movet controversiam. itẽdo circa hunc articulum la-
tius insistere. Nam videtur magna difficultas. ⁊ ferme impossibile
probare ꝙ laicus fuerit investitus ⁊ possederit per tantum tẽpus
cuius initij ⁊c. Item ⁊ de cõi opi. ⁊ fama ꝙ laicus habuerit deci-
mas ante concilium que duo copulative requiruntur ẜm Panor.
⁊ Felyn. sed qꝛ Fely. infideliter ⁊ imperfecte refert opi. illas, refe-
ram distincte in hoc arduo ⁊ difficili articulo. ⁊ prout re vera se ha
bent. ¶ Unde reperio in primis. ꝙ Joã. an. in. d. c. cũ apostolica.
21 colum. vlti. refert Hosti. in hec verba † querit Hostien. qꝛ hic dici
tur ꝙ laici decimas concessas ante concilium Lateranense in feu-
dum licite tenent, secus si post. ꝙ concilium. vt refert Jo. an. fuit ce
lebratum annis dñi. Mclxxxix. ab Alexandro tertio qui fuit Se
nen. quo tpe referente chronica martiniana Mediolanenses Cre-
monenses ⁊ Placentini contra Papiã construxerunt Alexan-
driam, quam ab ipso Alexandro papa sic vocarunt, quid si laicus
est in quasi possessione feudi decimarum alicuius ecclesie, qꝛ sunt in
eius parochia. ⁊ sic ecclesia habet intentionem fundatã de iure cõi,
c. ad decimas de resti. spo. in. vj. ecclesia vult vendicare istas deci-
mas. ⁊ dicit concessionem factam esse post concilium, laicus ante.
qs habeat probare, si non apparet an prius vel post habuerit illas
in feudum, tamen non est memoria ꝙ alius possederit, vel percepe
rit, an probabit ecclesia ꝙ post. an laicus ꝙ ante. Jo. an. primo ar
guit pro laico seu pro vassallo ꝙ pro eo presumatur ratione tanti tẽ
poris ꝙ hꝫ vim privilegij. d. c. super quibusdam. §. preterea.
¶ Secundo qꝛ non est verisimile ꝙ tantum stetisset ecclesia ad pe-
tendum. argu. c. si quis de reb. eccl. non alie. postea refert opinio.
Hostien. precise determinantis ꝯ laicum ꝙ est cogendus ad deci-
mam reddendam ecclesie nisi probet tale ius ante concilium fuisse
concessum, vel post auctoritatem pape quinq̃ rationibus potissime
qꝛ ecclesia intentionẽ suã fundatam de iure cõi. Itẽ qꝛ talis possessio
non cadit in laicum. in. d. c. causam. tandem Jo. an concludẽdo sic
dicit. satis videtur contrarium tenendum per predictam decretaleꝫ
primam. de prescri. in. vj. per quam respondetur ad primam ratio-
nem, ad alias autem dic ꝙ ille procederent, vbi non possedisset vt
vassallus. ⁊ hoc intelligo qñ communis opi. in tali prescriptiõe tã
ti temporis, cuius initij ⁊c. probari necesse est, vt no. in. d. c. j. in fi.
hec sunt verba formalia Jo. an. in novel. in. d. c. cum apostolica. q̃
si bene ponderentur non vult Jo. an. ꝙ sit necessarium ꝓbari de fa
ma ꝙ laicus habuerit decimas ante conciliuꝫ, nec de hoc dicit ver
bum. Sed satis est ꝙ cõis opi. probetur super antiquitate feudi. ⁊
sic ꝙ illas decimas ab antiquo tenuit per tantum tempus cuius ini
tij ⁊c. iuncto tempore maiorum, tanq̃ vassallus ecclesie. ⁊ hoc cla-
rius ibi vult do. Anto. de but. col. pen. circa prin. declarando ver
ba Jo. an. dicens, videte si laicus potest probare possessionem tan-
ti temporis cuius initij memoria non extitit, probando istã quasi pos
sessionem sic antiq̃ ⁊ allegando titulum ante concilium dicit Joan.
an. qd̃ relevabitur ab onere probãdi ⁊ presumitur titulus ⁊ iustus.
arg. de prescri. c. j. in. vj. vbi casus ẜm eum. ⁊ sic contrarium proce
dit, vbi possessio est recens, vel licet sit antiqua non tamen intantum
ꝙ non extet memoria initij, secus vbi non extaret memoria maxime
acclamante fama, facit ꝙ vidistis de insti. ca. cum venissent. ⁊ hoc
habetis tenere. hec sunt verba do. Ant. in. d. c. cuꝫ apostolica. Jo.
de imo. ibi in. vij. q. refert primo opi. Hosti. ⁊ postmodum Jo. an.
⁊ Ant. de but. qui volunt vt ipse refert qd̃ si laicus potest probare
possessionẽ tanti tpis cuius initij memoria non extitit qd̃ semp̱ deci
mas tenuerit in feudũ tanto tpe ⁊ qd̃ non est memoria in ꝯriũ qd̃q̃
cõis opi. seu fama etiam sic est ẜm no. per glo. in. c. j. de prescrip. in
vj. tunc debebit obtinere per no. in. d. c. j. ⁊ in. c. super quibusdam.
de verbo. signi. ⁊ adverte dicit Jmo. qꝛ potest intelligi dictum Jo.
an. inquantum dixit probari debere opinio. communem seu famã
quod intellexerit de communi opinio. ⁊ fama ꝙ semper tenuerit, in
feudũ. põt ẽt itelligi ꝙ itellexerit d̃ cõi opi. seu fama qd̃ habuit an
te ꝯcilium. Et sic intelligendo, istud forte non de facili probabit̃.
Jd̃ do. Ant. de but. videt̃ dicere, vt refert Jmo. lꝫ eius lectu. sit cor
rupta qd̃ sufficit qd̃ probet prescriptionem temporis cuius initij ⁊c.
⁊ alleget titulũ sibi fuisse concessum ante concilium Laterañ. nam
tunc presumeretur possessionẽ tanti tẽporis. facit qd̃ no. in. c. perve
nit. de censi. ⁊ in. l. cũ de in rẽ verso. ff. de vsu. ⁊ istam opi. tꝫ etiaꝫ ibi
do. Flori. quem refert Jmo. qui subdit de cautela tamen videtur eẽ
qd̃ ecclesia vendicet decimam tanq̃ ad se spectantem cum sit i sua
parochia, nec dicat illã concessam laico post conciliũ, ne videat̃ se
astringere ad hoc probandum. cũ sit in sua parochia qꝛ laicus suc-
cũbet, nisi probet illam concessam auctoritate pape, vel nisi probet
illã concessam añ ꝯcilium Lateranense, vel nisi probet prescriptio-
nem tãti tpis cuius initij memoria non extat. ⁊ alleget fuisse conces-
sam añ ꝯciliuꝫ. ¶ Nec ob. predictis ẜm Jmo. si dicatur quod lai-
cus non possit prescribere decimas per tantũ tps, cuius initij ⁊c. cũ
illarũ sit incapax. vt predictũ est, qꝛ rñderi potest ẜm. d. Flori. qd̃
hoc casu laicus non tenebit decimas ex vi prescriptionis, sed ex vi
presumptionis, qꝛ presumit̃ adeptus tpe permisso. s. ante ꝯciliũ, ex
quo tanto tpe possedit. ⁊ pro hoc facit, qꝛ non est verisimile, qd̃ tan
to tpe fuisset ꝑmissus in possessione si ius non habuisset. facit qd̃ no.
Jo. an. post Inno. ⁊ Hosti. in. c. illud de prescri. ¶ Et per predi-
cta pꝫ responsio ad rõnes. Hosti. qꝛ ꝓcederent vbi possessio esset re
cens, non antiqua, vel lꝫ antiqua nõ tñ tanti tpis, cuius initij memo
ria non extaret. Secus vbi non extat memoria, qꝛ illa tuet̃ possesso
rẽ, lꝫ ius cõe sit ꝯ eum. d. c. j. de prescri. in. vj. ita dicit Jmo. in. d. c.
cũ apostolica. ¶ Et sic ꝯcludũt But. ⁊ Jmo. qd̃ sufficit probare d̃
possessione tanti temporis cuius initij ⁊c. ⁊ allegaret titu. fuisse con
cessum ante ꝯciliũ, qꝛ presumit̃, nec erit necesse ẜm eos probare de
aliqua fama privilegij, vel qd̃ laicus possedit decimas tanq̃ vassal
lus ecclesie, qꝛ volunt ipsi qd̃ sufficiat tm̃ tps cuius initij ⁊c. cum al-
legatione tit. ante ꝯcilium. ¶ Eandem ꝯclusionẽ firmat Albe. de
rosa. in suo dictionario. in verbo. xvj. circa fi. ver. quid si nescit̃. vbi
dicit hec verba. Quid si nescitur de decima q̃s tꝫ laicus. an sit d̃ an
tiquis datis añ ꝯcilium Lateranẽse vel post, dic qd̃ si a tpe quo nõ
extat memoria laicus quiete ⁊ pacifice tenuit eas recognoscens ec-
clesiã sicut decet presumitur de antiquis, lꝫ Host. teneat ꝯrium. xij.
dist. c. illa. ⁊ hãc partẽ qd̃ laicus qui possedit decimas per tps cu-
ius initij ⁊c. presumatur de ipsis investitus ante ꝯciliũ vel eas hr̃e
ex privilegio. firmat Rapha. cu. ꝯs. lxxxiij. qꝛ causa decimalis cir
ca fi. ⁊ latius Alex. ꝯsi. vj. viso themate ⁊ dubijs circa fi. j. vo. qui
refert ꝙ Jo. an. Ant. d̃ but. ⁊ cõiter alij in. d. c. cũ apostolica volũt
i terminis illius decretalis dicẽtis qd̃ laici decimas ꝯcessas añ ꝯci
liũ Lateranẽse licite tenẽt. Sꝫ ñ ꝯcessas post qd̃ si laicꝰ est i q̃si pos
sessiõe feudi decimalis alicuius ecclesie, ⁊ ecclesia vẽdicat illas de
cimas tãq̃ positas in sua parochia, iuxta no. in. c. ad decimas. de
resti. spo. in. vj. ⁊ dicit ꝯcessionẽ in feudũ esse factã laico post conci
lium Lateranẽse. laicus vero dicit qd̃ ꝯcessio fuit facta añ, qd̃ si lai
cus pt̃ ꝓbare possessionẽ tãti tpis, cuius initij memoria ñ extat obti
nebit, ac si appareret ꝯcessionẽ fuisse factã añ ꝯciliũ prout ipse lai
cus allegat ita dicit Alex. vbi. s. ⁊ ꝓ eadem parte in favorẽ laici cõ
suluit latissime do. And. Barba. ꝯsi. xxxv. sapiẽter scribit̃ Para
lipome nõ per totum. ij. volu. vbi col. ij. refert quod cõis opi. doc.
in. d. c. cum apostolica est quod si laicus probat se tenere ⁊ posside
re ius percipiendi decimas, aut redditus existẽtes in parochia ec-
clesie per tempus tam vetustũ quod initij memoria non extat, ⁊ alle
gat quod añ cõciliũ Lateranense fuerunt sibi concesse, statur sue al
legationi ⁊ assertioni. fortius ꝯcludit ibi colum. vij. ⁊. ix. quod pre-
sumetur nedũ titulus ⁊ ꝯcessio, sed etiam prescriptio ante conciliuꝫ
⁊ sic tempore habili, probata antiqua possessione, de cuius initio nõ
extat memoria, videtur ergo communis opi. quod sufficit si laicus
probet

probet tenuisse ⁊ percepisse decimas per tantū tempus cuius ini-tij memoria non extat, cum allegatione tituli ante concilium preser-tim quando tales decimas recognoscit in feudū ab ecclesia. ⁊ i hac opinio resideo quicquid dicat Fely. in. d. c. causam que colū. j. qui in hoc articulo refert docto. in. d. cap. cum apostolica, vt. s. patet, et ideo non erit necesse probare de aliqua fama priuilegij ante conci-lium concessi cuius probatio esset valde difficilis ⁊ quasi impossibi lis. ⁊ istam partem sequitur solēnis doctor do. Jac. de. s. Georg. in trac. feu. in verbo. cum mero ⁊ mixto imperio in fi. alleg[illegible] simpli citer no. per Jo. an. ⁊ doc. in. d. c. cum apostolica.

22 ¶ Secundo limita predictam conclusionem, vt proced[illegible] [illegible]tu ecclesie, in cuius preiudicium laicus non potest prescrib[illegible] de-cimandi. Sed non respectu priuati, vnde si sint tales de[illegible]s laicus iuste possidet vt quia de ipsis fuit inuestitus ante [illegible] alius laicus potest eas prescribere ꝯ ipsum tempore cōi, e[illegible] illis pacisci potest ꝟm do. Car. consi. clxvj. notum sit vniuer[illegible] ly. in. d. c. causam. col. j. circa fi. ⁊. ij. ver. limita secundo. vbi [illegible] alibi hoc non legisse. ¶ Addo vltra Fely. ita consuluisse Cu[illegible] lxxxij. quia causa decimalis circa fi. vbi firmat istam conclusione[illegible] sub dubio forte ꝙ sufficiunt. x. vel. xx. anni ad prescribendum deci-mam contra laicum, vel vt censeatur remissa decima. Sed vbi con curreret tantum tempus, cuius initij ⁊c. dicit nullum est dubiū li-cet contrarium faciat, quod consuluit idem Cuma. consi. lxiij. Ti-tius ⁊ Sempronius.

SVMMARIVM

1 Jus eligendi quanto tempore prescribatur.
2 Consuetudo tribuit ius eligendi.
3 Titulus an requiratur in prescriptione iuris eligendi.
4 Prescriptio iuris eligendi quid ⁊ q̄tum tempus requirat.
5 Prescribere volenti totum ius eligendi excluso penitus collegio cui cōpetit de iure cōi que ⁊ q̄tum tempus requiratur.
6 Jus eligendi competens alicui de iure speciali prescribitur cōi tem pore ⁊ absq̃ titulo.
7 Ubi non agitur de prescribendo toto iure eligendi exclusis his qui bus in totum spectat electio tunc prescribitur communi tempore ⁊ absq̃ titulo.
8 Jus eligendi in certa ecclesia prescribens dicitur etiam prescripsis se ius postulandi.
9 Habenti ius eligendi non currit prescriptio vbi ecclesia non vaca-uit intra. xl. an.
10 Libertas contra pretendentes habere ius interessendi in electione ⁊ participandi in ea quanto tempore prescribatur.

1 Octauo quero †Quanto tpe prescribat̄ ius eligē di. Inno. ⁊ Jo. an. in. c. de quarta. col. j. circa med. de prescrip. concludunt ꝙ ius eligendi prescribit̄ xl. annis, q2 dicitur habere causam quasi continuam. ad ꝙ facit bo nus tex. iuncta glo. in. c. cū de beneficio. de preben. lib. vj.

¶ Eandem opi. tenuerunt Jo. an. d. Anto. ⁊ Jmo. ⁊ communiter Cano. in. c. cum ecclesia sutrina. super glo. in verbo, temporis, alias propter breuitatē de causa posses. ⁊ proprie. ⁊ probatur in. c. cuma.

2 vbi glo. ⁊ doc. de elec. vbi habetur† ꝙ consuetudo tribuit ius eligen di. ⁊ firmat Bal. in. l. ij. col. ij. ver. q̄ro ergo si volo prescribere ius eligēdi. C. de ser. ⁊ aqua. vbi dicit ꝙ ius eligendi ⁊ omnia iura spiri tualia vel annexa spiritualibus prescribuntur spatio. xl. anno. nō at tenta causa continua vel discontinua, per. c. de quarta. de prescrip. ⁊ per no. per Inno. in. c. consultationibus. de iurepatro. ⁊ sequitur do. Jo. Berta. in suo tra. de episcopo. in. iij. parte. j. lib. in. vj. q. q allegat idem tenere Flori. in. l. seruitutes. ff. de seruitu. tit. generali.

¶ Quam conclusionē limitat ipse procedere, si electiones per di-ctum tps facte fuerint confirmate per seperiorē omnes vel saltem vnica tantum, q2 sola electio sine confirmatione non acquirit electo ribus ius eligendi seu possessionem dicti iuris, sed saltem vnica cō firmatio requiritur in contradictorio iudicio ꝟm Inno. in cap. cum venissent. de resti. in integ. ⁊ Bal. in margarita. in verbo electio. ver. j. ¶ Jdem et tꝫ Bal. in. §. si vassallus. in tit. quid sit inuestit. in vsibus feudo. vbi dicit vnicam electionem confirmatam acquirere quasi possessionem iuris eligendi aut duas vel tres non eē confir-matas, vt ibi latius per Bal. sed idem Bal. in dicta. l. ij. circa. viij. colum. C. de serui. ⁊ aqua. tꝫ non requiri confirmationem, sed suffice re, quod canonici habeant eum pro electo, vel passi sint eligi secun-dum Inno. in. c. in literis de restitutio. spo. ¶ Et quod sufficiat vni cus actus, vt dicat̄ quesita quasi possessio iuris eligendi. tꝫ gl. ⁊ i d. c. cum ecclesia. super verbo, trium. ⁊ sequuntur ibi communiter Ca no. presertim Pano. circa fi. v. col. ver. quero istī. clerici. post Jo an. an. ⁊ alios qui dicunt ꝙ sufficit vnicus ⁊ vltimus actus ad acq̄-rendam quasi possessionē huius iuris per. c. ex literis. ⁊. c. consul-tationibus. de iure patro. ⁊ dicit Jo. an. ꝙ hoc est expressū. in. d. c. cū de beneficio. de preben. lib. vj. nec dicunt aliter prefati docto.

3 ꝙ requiratur confirmatio electionis. ¶ † Sed dubiū est non leue an requiratur titulus in prescriptionē iuris eligendi, quod late exa minant oēs Cano. in. d. cum ecclesia sutrina, maxime Panor. co-lum. antepe. ⁊ pe. referens varias opi. presertim opi. Ant. de but. ꝯcludētis ꝙ si agit̄ de prescribēdo, vt qs intersit electioni cū alijs ad quos spectat ius eligendi non requiritur titu. quia tunc dicitur agi de leui preiudicio. Sed si ageretur de prescribendo totum ius eligendi contra ius commune, non procedit prescriptio absq̃ titu.

4 † q2 tunc dr̄ agi de graui preiudicio ꝟm do. Ant. qui hoc modo rñ det ad. c. j. de prescri. in. vj. cuius opi. impugnat Pañ. in. d. c. cū ecclesia. col. antepe. circa mediū, ⁊ solutionē datā ad. d. c. j. repro-bādo illam drīam an agat̄ de modico preiudicio, q2 tit. requirit̄ vbi ius cōe vel presumptio iuris est in contrarium, vt tollatur presum-ptio malefidei. d. c. j. que quidem ratio indistincte procedit siue i re magna siue parua. arg. c. de appellatiōb9 ex̄ de appella. Et ex quo tex. in. d. c. j. loquitur indistincte. ⁊ ideo dicit Pañ. esse tenendam solutionē per eum datam supra in ver. iiij. solutio. vbi concludit qꝺ in prescriptione iuris eligendi requiritur tit. cū cursu. xl. anno. vel tantum tempus cuius initij ⁊c. Ex quo ista prescriptio est ꝯtra ius ⁊ ita intelligit illum tex. dum dicit ꝙ ibi non fuerat peruentum ad prescriptionem legitimā propter temporis breuitatem, ꝙ ibi nō cu-currerat, tantum tempus, nec suberat titulus ⁊ ideo ibi non dicebat̄ prescriptio legitima, ex quo non habebat qualitates a iure requisi-tas. ⁊ dicit ꝙ hec est vera solutio ⁊ sine scrupulo, ⁊ tenendo eam ces sabunt multa, quē ibi scribuntur per doc. ꝟm eum, sed Panor. ma le recitat verba do. Anto. q2 ipse non tꝫ solutionem. s. relatam ꝙ in d. c. j. ageretur de magno preiudicio. Mínimo illam impugnat vt ibi refert Jmo. col. fi. qui tamen sustinet, vt latius per eum. Addo ꝙ hanc q̄onem latius examinat do. Ant. in repe. c. peruenit. colū. xiij. ⁊. xiiij. de censi. vbi multum se inuoluit. ⁊ tandē concludit ꝙ si agatur de prescribendo toto iure eligendi excluso penitus collegio ad quod spectat electio de iure cōmuni, non potest prescribi absq̃ titulo vel nisi tanto tempore cuius initij ⁊c. quia tunc ius commune fortiter resistit, ⁊ nō est hoc leuis preiudicij. Si vero agatur de pre scribendo ius eligendi ab alio de iure speciali vel consuetudine q̄-sitū, putat do. Ant. ꝙ prescribi possit cōi tpe absq̃ tit. q2 ex toto nō resistit ius ⁊ q2 nō reputat̄ grauis preiudicij abdicare ꝙ cōpetit iu re speciali. ⁊ in hoc tertio membro q̄uis multum se inuoluat, videt̄ tamen ꝯcludere ꝙ sufficiat prescriptio communis temporis, q2 hoc non est in totū ꝯ ius ꝙ alius participet in electione, ex quo nō reij citur collegium siue capitula cui spectat electio. c. cum vintoniēsis, de electio. tunc enim patientia iustificat possessionem, vt ibi latius per eum ⁊ ista fuit ꝑ prius opi. Jo. an. in. d. c. cum ecclesia. quē et ibi sequuntur do. Ant. ⁊ imo. col. fi. que videtur magis communis ⁊ tenenda quicquid dicat Panor. ⁊ vt clara habeatur doctrina ex

5 predictis facio tres cōclusiones. ¶ † Prima ꝯclusio est ꝙ si agat̄ de prescribendo toto iure eligendi excluso penitus collegio cui com petit de iure cōi tale ius prescribitur absq̃ titu. concurrente spatio xl. an. vel nisi per tm̄ tempus, cuius initij ⁊c. ⁊ sic tunc reqrit̄ titu-lus ⁊ tēpus. xl. anno. vel cuius initij memoria non extat.

6 ¶ † Secunda conclusio est ꝙ ius eligendi cōpetens alicui de iure spāli prescribitur cōi tpe absq̃ tit. ⁊ sic tunc sufficit cursus. xl. āno. ex quo ius cōe nō resistit ex toto ꝟm do. Ant. ⁊ no. in simili glos. in d. c. j. in gl. magna circa finē. ver. pone ⁊c. ⁊ ver. ⁊ ꝟm hoc de pre-scri. in. vj. tꝫ. n. ius cōe faciat ꝯ prescribētē, nō tñ facit ꝑ petēte seu pretēdēte hr̄e ius eligēdi de iure spāli, puta ex priuilegio vel ꝯsue tudine vt ibi dicit gl. cū qua trāsit Jmo. in. c. fi. col. xij. de prescrip. ⁊ sequit̄ Pau. de ca. ꝯsi. cclxxxviij. in. q. q̄ vertit̄. tꝫ Fely. ipugnet i. c. si diligēti. col. v. ver. amplia scdo de prescri. post Pañ. ibi q re ferunt Jo. an. tenere ꝯtrium in addi. ad Spe. sup rub. de resti. spol.

¶ Pro qua conclusione facit regula, q̄ hꝫ ꝙ facilius tollit̄ ius spe ciale q̄ ius cōe. l. eius militis. §. militia missus. ff. de testa. mili. ⁊ §. q2 vero verisimile. in fi. in auc. de alie. ⁊ emphy.

7 ¶ † Tertia ꝯclusio est ꝙ vbi non agitur de prescribēdo toto iure eligēdi, ita qꝺ capitulum vel collegiū ad quod spectat electio exclu datur in totum, sed vt quis participet in electione, ⁊ illi intersit, tale ius prescribitur cōi tpe absq̃ tit. ex quo hoc non est in totum cōtra ius, sed potius ꝟm vel preter ius, vt dicit Jo. an. in. d. c. cum eccle-sia. col. fi. ꝑ tex. in. c. obeuntibus. lxiij. di. ¶ Et ad. c. j. de prescr. in vj. possunt accommodari multe solutiones, de quibus per Fel post Panor. in. c. si diligenti. col. iij. ad fi. ⁊ seq. ver. dum subdit Abb.

⁊ latius colum. v. ⁊. vj. vbi ponit octo restrictiones ad illum text. ⁊ ibi col. iiij. post prin. ver. nõ ob. c. cũ ecclesia, firmat expresse, qđ in casu illius. c. illa prescriptio non erat contra ius q̄r non prescribebatur ius eligendi ad exclusionem capituli. illud enim esset contra ius vt per Inno. in. c. ij. de rest. in integ. sed erat prescriptũ, vt fieret electio simul ab extraneis ⁊ capitulo, ⁊ ibi Fely. col. v. vltra medium defendit solutionem ⁊ limitationẽ But. ⁊ Imo. s̄. relataꝫ, qđ non procedat in his que sunt leuis preiudicij, ⁊ bene adaptatur solutio Fely. post Panor. in. d. c. si diligenti. col. iij. circa fi. preallе. ver. dum subdit ⁊ col. vj. circa mediũ. in. iiij. restrictione ꝙ illud. c. j. ꝓcedit dũmodo presumptio iuris sit vrgẽs. secus si leuis, vt ibi latius per Panor. ⁊ Fely. ¶ † Addo ꝙ prescribens ius eligendi in
8 certa ecclesia dr̄ ẽt prescripsisse ius postulãdi ẽm Bal. ⁊ Panor. in. c. bone memorie. el. ij. per illum tex. in. iij. no. de postu. prela.
¶ Sed queritur quanto tpe amittat̄ ius eligẽdi, dic ꝙ per. xl. an. a tpe quo imineret casus electionis faciendi si ab illo tempore non vtitur suo iure vsq̄ ad. xl. annos illud perdit ẽm Hosti. ⁊ Innoc. in c. de quarta. per illum tex. de prescr. ⁊ sequitur Ant. de but. in ca. peruenit. col. pe. de cẽsi. ¶ Et qualiter perdatur possessio iuris eligendi. no. Inno. in. c. ij. de restitu. in integ. ⁊ in. c. querelam. de ele. Flori. in. l. si sic. ff. quemadmo. ser. ami. ⁊ in. l. loci corpus. §. sciendũ ff. si ser. ven. ⁊ do. Jo. Bertachi. in trac. de epo. in. iij. parte. primi
9 libri. col. j. ¶ † Et no. ꝙ non currit prescriptio habẽti ius eligendi, si ecclesia non vacauit intra. xl. annos, ⁊ sic vbi casus non euenit, firmat Jo. an. in. c. fin. de consue. in. vj. ⁊ Bar. in. l. cum scimus. C. de
10 agri. ⁊ censi. ¶ † Quanto antẽ tpe prescribatur libertas ꝫ pretẽdentes hr̄e ius interessendi in electione. ⁊ participãdi in ea, tangit Anto. de but. in. d. peruenit. in fi. cõmen. ⁊ concludit ꝙ prescribitur decem annis, si canonici probãt se solos elegisse decem annis exclusis alijs, ⁊ allegant renuntiationem iuris, q̄r presumitur titu. liberationis, ex quo talis libertas fomentatur a iure cõi ẽm do. Anto.

SVMMARIVM

1 Iuspatronatus ꝙ est spirituali annexũ an possit prescribi.
2 Iuspatronatus an possit prescribi contra ecclesiam non patronataꝫ vbi non constat patronatam.
3 Iuspatronatus prescribi potest contra verum patronum vbi cõstat ecclesiam esse patronatam.
4 Casu quo iuspatronatus prescribi potest quantum tempus requiratur ad prescriptionem illius.
5 Quasi possessio iurispatronatus an ex vno solo actu presentationis acquiratur.
6 Titulus legitimus est necessarius vbi agitur de prescribendo iuspatro. in preiudicium patroni.
7 Iuspatronatus an queri possit consuetudine contra ecclesiam quaꝫ non cõstat esse patronatam.
8 Iuspatronatus quo casu prescribi possit ꝫ ecclesiã non patronataꝫ.
9 Tẽpus quãtũ requiratur ad presumendũ titulũ iurispatronatus.
10 Vniuersitatẽ prescribens an prescribat iuspatronatus.

1 Nono quero † an iuspatronatus ꝙ est spirituali annexum. c. quanto de iudic. cum ibi no. possit p̄scribi. ¶ Ista est ardua. q. q̄ attingunt doc. in plerisq̄ locis. ⁊ eã plene examinauit Arch. i. c. hortamur. lxxj. vbi post multa ꝯcludit, ꝙ non possit prescribi ꝑ fundamẽta per eum adducta.
¶ Eandẽ opi. tenuit Panor. in disputatione sua incip. Angerio. col. vj. ⁊ in. c. querelam. col. iij. de elec. ¶ Mouet̄ ratione incõuincibili ẽm eũ, q̄r sicut laicus nõ põt possidere ius spirituale, ⁊ ꝑ ꝯñs nec prescribere. c. causam. de prescri. pari mõ idẽ est dõꝫ in iure annexo spũalitati, sicut est ius presentandi, vel iuspatronatus, q̄r de cõnexis idẽ est iudiciũ. d. c. q̄to. de iudic. ⁊. c. preterea. de transa. cũ alijs ꝯcor. ꝑ eũ adductis. Si ergo laicus non põt mero iure illđ possidere, ergo nec prescribere. c. sine possessione. de regu. iur. in. vj. ⁊ rñdet ad ꝯria, vt ibi late ꝑ eũ maxime ad tex. in. d. c. q̄relã. ¶ Eandẽ opi. tenuit ipse Pañ. in. c. cãm de prescrip. ⁊ ꝯsi. cvj. casus. ꝟ. ij. principaliter. ij. vo. vbi dicit ꝙ opi. Archi. sibi vr̄ verissima. ⁊ alexã. ꝯsi. lxxv. visis in fi. iiij. vo. ⁊ hãc opi. sequr Felyn. in. d. c. cãm. co. iij. qñ allegaret̄ sola prescriptio, ⁊ in eãdẽ opi. iclinat. d. Philip. deci. in rub. de iudi. col. añpe. ¶ Cõtrariã opi. ꝙ iuspatronatus p̄scribi possit tenuit Jo. an. vehementer insurgẽs ꝫ Arch. in. c. ꝙ alicui. de reg. iur. in. vj. in mercu. vbi ꝯcludit in effectu ꝙ si apparet ecclesiã esse patronatã, ꝫ patronũ currere põt prescriptio. secus ꝫ ecclesiã liberã, q̄r ꝫ illã vel in eius preiudicium nõ põt acquiri iuspatronatus ꝑ prescriptionẽ. ¶ Et sic in hoc scđo mẽbro cõcordat cũ opi. Arch. lꝫ ipse i. d. c. q̄relã sup verbo, populus de elec. ⁊ in. c. j. de iurepatro. lib. vj. dicat indistincte ꝙ possit prescribi iuspatronatus. ⁊ late cõprobat Jo. an. hãc suã opin. in. d. c. ꝙ alicui, rñdẽdo ad motiua ptis ꝯrie, ⁊ ibi ample loqr̄. ¶ Et istã opi. Joã. an. sequuntur do. Ant. ⁊ cõiter Cano. in. d. c. q̄relã. ⁊ do. Car. in cle. ij. in. v. q. eo. tit. vbi dicit ꝙ si ꝯstat ecclesiã esse patronatã, põt prescribi iuspatronatus. secus si nõ ꝯstat. ¶ Qñ aũt dubitat̄, an ecclesia sit patronata vel nõ dicit ꝙ prescribi põt iuspatronatus per tempus cuius initij memoria non extat, subijciens se ita tenuisse in. d. c. q̄relã. ¶ Eãdẽ opi. secutus est Panor. in. c. sane. de priuile. ⁊ consi. lxxvj. inuocato xp̄i auxilio plura sunt examinanda. ver. circa primum. ij. volu. dicẽs ꝙ ista opi. Joan. an. tanq̄ cõis seruaretur in iudicãdo, prout ẽt dicit ipse in. d. c. q̄relã. col. iij. de ele. lꝫ ibi aliter cõcludat, vt. s̄. retuli. ⁊ Fely. in trac. suo qñ litere apo. noce. patro. ecclе. col. vlti. vbi dicit ꝙ in ꝯsulendo ⁊ iudicãdo nõ esset recedenduꝫ ab opi. Jo. an. ¶ Premissaꝫ ẽt opi. ꝙ vnus patronus ꝫ alterum prescribere possit, lꝫ Lud. ro. consi. ccclxviij. presens ꝯsultatio. ⁊ ir eandẽ vr̄ inclinare Alex. ꝯsil. lxxv. visis ⁊ põderatis. ij. ⁊. iij. colũ. iiij. vol. ¶ Predictã opi. latissime examinãt Moder. papi. i suo trac. iurispat. in vlti. q. in tribus vlti. car. vbi diffuse loquuntur.
¶ Sꝫ vt clara ⁊ ordinata habeat̄ doctrina, facio ex dictis doct. in
2 locis preallega. infrascriptas ꝯclusiones. ¶ † Prima ꝯclusio est ꝙ vbi nõ cõstat ecclesiã esse patronatã tunc ꝫ ecclesiã nõ patronatã ⁊ liberã non põt prescribi iuspatronatus. ⁊ ita ꝓcedat opi. Archi. in. d. c. hortamur. ⁊ hoc voluit Jo. an. in. d. c. ꝙ alicui cũ concor. preallеg. ⁊ firmat Alex. prealle. ꝯsi. lxxv. colum. ij. ver. nec obstat si allegarent se prescripsisse. iiij. vol. ⁊ sensit Spe. in tit. de iurepatro. circa fi. ⁊ in eãdẽ opi. vr̄ inclinare Are. in rub. de iudi. in illa. q. an iuspatronatus sit tpale vel spirituale, ⁊ ita ꝓcedat, ꝙ dicit Bal. in. l. ij. col. ij. ver. q̄ro ergo in fi. C. de ser. ⁊ aqua. vbi concludit ꝙ oia iura spũalia vel spũalibus annexa prescribunt̄. xl. annis, nõ attẽto an hẽant cãm ꝯtinuã, vel discontinuã. alleg. c. de quarta. de prescrip. ⁊ no. ꝑ Inno. in. c. consultationibus. de iurepatro.
¶ Idẽ ẽt sensit Gemi. post Gof. in qõnibus suis in. c. j. i fi. de iure
3 patro. in. vj. ¶ † Scđa ꝯclusio est ꝙ vbi ꝯstat ecclesiã esse patronatã põt iuspatronatus prescribi ꝫ verũ patronũ. ⁊ ita ꝓcedat. ij. opinio. Jo. an. in. d. c. ꝙ alicui. de reg. iu. i vj. cũ ꝯcor. preallеg. cuius opi. est cõis, vt s̄. retuli. ⁊ hãc distinctionẽ inter ecclesiã patronataꝫ ⁊ ñ patronatã sensit ibi Jo. an. ⁊ eã facit. d. Car. in. d. cle. plures. i v. q. ⁊ seqr̄ Panor. in locis preallega. ⁊ pro hac ꝯclusione plene cõsuluit idẽ Panor. in prealleg. consi. lxxvj. inuocato Christi auxilio plura sunt examinãda. in. j. dub. ij. vol. ⁊ late. d. Philip. deci ꝯsi. cxxxiiij. viso puncto. col. pe. ⁊ fi. lꝫ ibi non distinguat, sꝫ simpliciter asserat cõem opi. esse ꝙ iuspatronatus per laicos prescribi possit ⁊
4 rñdet ad obiecta. ¶ † Tertia ꝯclusio est ꝙ ad prescriptionẽ iurispatronatus in casu quo prescribi põt requiritur tempus cuius initij non extat memoria, ẽm Panor. consi. cvj. prealle. ij. col. q̄r ius commune resistit, ⁊ ideo requiritur titulus vel tps cuius initij ⁊c. c. j. de prescri. in. vj. ⁊ idẽ firmat Alex. ꝯs. lxxv. prealle. iij. col. in prin. iiij. volu. ⁊ sensit Fely. in. d. c. causam. col. iij. ¶ Sꝫ ꝙ imo sufficiat minus tempus ⁊ prescriptio communis, vcꝫ quadraginta anno. tenet Bal. in. dicta. l. ij. col. ij. C. de serui. ⁊ aqua, vbi dicit ꝙ omnia iura spiritualia prescribunt̄ spatio. xl. anno. non attenta cã continua vel discontinua, per. c. de quarta. de prescrip. ⁊ no. per Inno. in. c. consultationibus. de iurepatro. ⁊ est de mente Alexã. in. d. ꝯsi. lxxv. in vlti. verbis. ⁊ firmat Ro. preallеg. consil. ccccxlviij. presens consultatio. ¶ Et ꝓ ista parte bñ facit tex. cũ glo. in. c. cum de bñficio. đ preben. lib. vj. vbi ecclesia que consueuit teneri ꝑ religiosos, potest prescribi, vt ibi instituant̄ clerici seculares, si per. xl. annos recta fuerit per seculares clericos, ergo ex identitate rõnis idem vr̄ dicẽdũ in iurepatronatus. ¶ Tertiam opinio. ꝙ sufficiunt. x. vel. xx. anni ad prescribendum iuspatronatus contra laicum, tanq̄ habeat cãm continuam vel quasi. in ecclesia vero requiratur tempus. xl. an. sentiunt expresse Joan. an. ⁊ Gemi. in. c. j. in fi. de iurepat. in. vj. post Goff. in questionibus suis. q. xviij. ⁊ fuit de mente Innocen. in. ca. cum dilectus. circa fi. de consue. vbi dicit ꝙ quando illud ius quod prescribitur habet causam continuam vel quasi continuam iuxta. l. foramẽ. ff. de ser. rusti. pred. in ecclesia requiritur tempus. xl. ãno. in alijs sufficit tempus. x. vel. xx. anno. ¶ Et istam conclusionẽ cõprobãt ꝑ plura Moder. Papi. in pallega. trac. iurispatro. in pechar. iiij. col. maxime per doctri. gl. Barto. ⁊ doct. in. l. seruitutes la grande. in prin. ff. de serui. tit. generali. vbi not. in specie Flo. qđ ius presentandi siue iuspatronatus dicitur habere causam quasi cõtinuam, ⁊ q̄r etiam si ius presentandi diceretur habere causam discontinuã, prout aliqui dicunt de iure eligẽdi. in. l. ij. C. đ ser. ⁊ aqua tamen ad prescribendũ hoc ius contra laicum sufficerent. x. vel. xx. anni, quia differentia inter causam continuam ⁊ discontinuam non fit, nisi

fit, nisi in seruitutibus realibus. Nõ aũt in his iuribus que debent a re persone, vt est ius eligendi ⁊ presentandi, vt dicit Panor. in. c. cum ecclesia sutrina, super gl. in verbo propter breuitatem, in prin cip. penul. col. de cã pos. ⁊ proprie. ⁊ Bar. in. l. iusto. §. non mutat. ff. de vsuca. ⁊ pluribus locis relatis per Fel. in. c. de quarta. colũ. xiij. de pres. ¶ Communis tamen opi. videtur esse quod requirantur. xl. ann. ⁊ ex premissis apparet. ¶ Et hec verior opi. ex quo ius patronatus est spiritualitati annexũ. ⁊ sic dz iudicari de eo, vt de iure spirituali. d. c. quanto. cum 9cor. de iudi. ⁊ non reperitur iure cautum, quod in iuribus spiritualibus ⁊ ecclesiasticis prescribant minori tpe. xl. an. d. c. de quarta cum ibi plene no.

¶ Nec obstant allegata in contrarium per Mod. Papi. in preal leg. trac. qr loquunt̃ in mere prophanis, addo quod istam partem q̃ iuspatronatus prescribat̃. xl. an. firmat do. Pet. phil. Cor. cõsil. xlvij. in presenti 9sulta. ij. ⁊. iij. col. iij. volu.

5 ¶ † Quarta 9clu. est q̃ quasi possessio iurispatronatus ex vno solo actu presentationis acq̃rit̃, vt tradit Old. 9si. cccxij. thema questionis circa fi. ver. ⁊ dato sine preiudicio, vbi alleg. tex. in. d. c. cum ecclesia sutrina, ⁊ per illũ tex. idẽ dixit Fede. 9si. ccxciij. sup primo i ij. dub. ⁊ Panor. 9si. liiij. videt̃ primo. ij. col. j. vol. dicens q̃ p presentationem secuta institutione probat̃ quasi possessio. alleg. c. 9sultationibus, de iurepa. ⁊. c. querelam, de elec. ⁊ q̃ no. Inn. in. c. ij. de resti. in integ. hoc idẽ tz ⁊ pbat Cald. 9si. xij. sub rub. de iurepa. refert ⁊ seq̃t do. Phi. deci. prealle. 9sil. cxxxiiij. circa prin.

¶ Et vltra eum eandem 9clu. firmat. d. Cor. prealle. 9si. xlvij. iij. volumi. dicens q̃ ex vnico actu presentandi q̃rit̃ quasi possessio iuspatro. ⁊ ex tunc incipit currere prescriptio quadragenaria.

¶ Eandem 9clu. lz etiam Panor. post gl. ⁊ Jo. an. in. c. cum ecclesia sutrina. col. viij. de cã pos. ⁊ proprie. vbi dicit q̃ si clerici semel interfuerunt electioni epi, vel. xl. ann. ex isto actu solo electionis pscriptũ vz oẽ ius eligẽdi p tex. in. d. c. cũ de beneficio, vbi no. Pet. de anc. ⁊ idẽ 9sil. clxj. in. q. ecclesie. co. ij. refert Deci. in pre alleg. consil. circa fin. j. colum. ⁊ sequen.

¶ Quinta conclusio est q̃ in prescriptione iurispatronatus in casu
6 quo prescribi põt, vt † qñ agit̃ de prescribendo in preiudiciũ patroni reqrit̃ titulus legitimus puta donationis vel legati a non patrono interueniente 9sensu diocesani, si donatio vel legatum fiat laico alias laicus iuspatronatus legitime possidere nõ põt, vt no. in. c. j. ⁊ in. c. q̃ aũt, ⁊ in. c. ex literis. ⁊ in. c. cũ seculũ. ⁊ plenius in. c. illud de iurepa. ergo ⁊ per 9ñs si non põt possidere absq̃ titu. canonico non poterit prescribere, ẽt si possideret per tm̃ tempus cuius initij ⁊c. ratione incapacitatis, vt pulchre p Jo. an. in. c. ij. de preben. in vj. ⁊ per Panor. in. c. q̃to. per illum tex. de consue. ⁊ ad hoc plura adducit Alex. prealleg. consi. lxxiiij. col. ij. iiij. vol. ⁊ ita firmant Moder. Papi. in prealle. trac. iuspatro. in pe car. ij. col. ad fin. ⁊ seq. ¶ Ultra quos bene facit tex. in. c. i. de prescr. in. vj. vbi quando ius commune resistit, seu presumptio iuris est ꝯ prescribentez ad prescriptionem canonicã reqritur titu. cũ cursu. xl. ann. vel tm̃ tps cuius initij ⁊c. ⁊ ita per illum tex. in terminis firmat Panormita. prealleg. consi. lxxvj. casus super quo. iij. col. ij. volu.

¶ Contrariam partem q̃ non requiritur titulus, sed sufficiat spatium. xl. ann. absq̃ tit. vt dicat̃ prescriptum iuspatronatus seu prescrip. a 9suetudine presentandi, late firmat domi. Phil. deci. in palleg. consil. cxxxiiij. in ij. dub. ⁊ col. penul. ⁊ vltima, vbi respondet pluribus modis ad. c. j. de prescri. in. vj. ¶ Ultra quẽ addo Fed. de sen. tenentem istam 9clusio. consil. cxxxiiij. super. j. puncto. col. ij. circa fi. vbi respondet aliter ad. d. c. j. q̃ lz habendo respectũ ad iura antiquissima, vcz. x. q. j. c. decretũ, ⁊. c. nouerit. concessio iuris patronatus fuerit gratiosa ⁊ ꝯ ius cõe quo ad laicos. Hodie tñ cuz per iura noua talis gratia sit redacta in corpe iuris, dicemus, q̃ laicus prescribendo ius presentandi in capella bonafide, non dicitur prescribere contra ius commune. Ita dicit ibi Federi.

7 ¶ † Et firmare videtur. d. Deci. vbi ꞩ. nonam conclusionem q̃ lz iuspatronatus non possit queri prescriptione contra ecclesiam, quã non 9stat esse patronatam, quod tñ possit queri 9suetudine per plura, que allegat tamen non probant conclusionem in terminis in quibus loquitur, ⁊ illa retuli supra pro maiori parte.

¶ Preterea non videt̃ in pposito q̃ possimus loqui de 9suetudine in qua consideratur ius quoddam vniuersale, q̃ omnibus ⁊ contra oẽs competit. In prescriptione vero cõsideratur specialiter ius prescribentis, ⁊ illius contra quem prescribit̃, vt no. Pan. de cõs. in. l. cũ de consuetudine, ver. vlti. queritur. ff. de leg. ⁊ refert ipse domi. Deci prealleg. consi. circa fi. ¶ Sed vbi agit̃ de prescriptiõe iurispatronatus, sp agit̃ de preiudicãdo iuri priuati seu priuato nõ autem iuri vniuersali. Nam si ecclesia patronata, agit̃ de prescribendo contra patronum. Si vero non sit patronata agitur de prescribendo ꝯ liberã potestatẽ collatoris, qui tenetur instituere psentatũ dũmodo sit idoneus, vt hr̃ in. c. quod autem, ⁊ in. c. cum autem ⁊ in. c. pastoralis. de iurepatro. ergo non potest dici 9suetudo, sed proprie est prescriptio, ⁊ ad hoc adduco in terminis Panormita. in. c. cum ecclesia sutrina. colum. penul. circa princip. versi. ego fateor. de causa possessionis ⁊ proprieta. vbi dicit quod in casu illius. c. non est consuetudo, sed potius prescriptio cum p eũs detrahatur iuri certarum personarum seu certi loci, ⁊ tendat in commodũ certaꝝ psonaꝝ seu certi collegij, vt no. in. c. fi. de consuetu. ¶ Et hoc casu qñ inducit̃ cõsuetudo, vt prescriptio necessarius est titulus fm Panormi. qui dicit de hoc esse tex. no. iuncta gl. in. c. iij. de consue. lib. vj. ¶ † Sexta conclusio est q̃ lz cõtra ecclesiã nõ patrona-
8 tam non possit pscribi iuspatronatus tñ hoc est verum, si alleget sola prescriptio, ⁊ vendicans iuspatronatus se fundat super mera prescriptione. Sed si allegatur titulus, ⁊ ad illũ pbandum vel presumendum adducit presentationes plurimas ⁊ tpis cursum, istud sufficeret ad probationem iurispatronatus. ¶ Istã 9clusionez firmat Panor. in. d. c. querelam. iij. col. ⁊ in preal. dispu. sua inci. Angerio. ⁊ seq̃t Fely. in. d. c. cãm. co. iij. ⁊ do. Prep. in. d. c. hortamur. lxxj. dist. col. vlt. ⁊ hoc voluit Bald. in. l. cũ super. C. de re. ven. vbi dicit q̃ ad probandum iuspatronatus antiq̃ssimũ vz antiq̃ssima pos-
9 sessio, ⁊ seq̃t̃ Barb. cons. xlj. illud afferã. j. vo. ¶ † Sed dubitat̃ q̃tũ tps reqrat̃ ad presumẽdũ tit. iurispatronatus. Fel. in. d. c. cãz. col. iij. dicit q̃ requiritur tempus cuius initij non extat memoria, ⁊ refert ita decidere Fede. de senis. consil. cccxiij. super primo puncto, quod est consil. ccxxxiiij. circa med. ⁊ Card. in cle. ij. in. v q. de iurepa. nisi probaretur ecclesiam ab initio esse liberam secundum eum. Quod dicit Fely. esse notandum. ¶ Et istud seq̃t, ⁊ comprobant per plura Moder. Papi. in prealleg. tracta. iurispatro. colum. antepe. ⁊ pe. ¶ Sed est aduertendum q̃ opz quod allegans titulum probet presentationes fuisse factas ex causa illius tituli allegati, vt firmat Alex. in terminis in prealleg. consil. lxxv. visis ⁊ ponderatis. iij. col. iiij. vol. ¶ Quod tñ impugnat Fel. in. d. c. cãz col. iij. cuius opi. comprobatur per plura que. ꞩ adduxi in. iij. parte prin. col. xxvij. ver. est ⁊ alius. ¶ † Septima ⁊ vltima conclusio
10 est q̃ prescribens vniuersitatem puta hereditatem vel villam prescribit etiam iuspatronatus, siue quis prescribat vniuersitatem ex titu. in quo requiritur traditio specialis, siue non, vt plene firmat Fely. in. d. c. causam. col. iiij. vbi post multa relata q̃ varias opin. in calce. q. attestatur hanc opi. esse magis cõem, ⁊ sequunt̃ Moder. papi. vt in prealleg. trac. iurispa. col. pe. vbi in presenti. q. satis inuolute pcedũt. ⁊ preter ordinatã materiaz plura adduxi vltra eos. ¶ Sed nunquid ille qui prescripsit ius presentandi in aliquibus ecclesijs tanq̃ senior de domo censeatur ẽt prescripsisse ius presentandi in alijs ecclesijs, que sunt de iurepatro ipsius domus, ⁊ an q prescripsit ius presentandi in aliqua ecclesia censeatur etiam prescripsisse in alia sub iurepatronatus inclusa, ⁊ per consequens integrum ius patronatus, vide plene Roma. consil. clxviij. presens cõsultatio. notant prefati Moder. Papi. in preallega. tracta. circa finem.

SVMMARIVM

1 Una ecclesia an possit aliam prescribere.
2 Jus prelature vel prebende prescribi non potest.
3 Uicarius tpalis alicuius prelati soluens censum alteri ecclesie ẽt longissimo temp. an preiudicet prelato ⁊ ecclesie.
4 Jura spũalia sunt prescriptibilia p eũ qui illa põt possidere.

1 **Decimo iurta premissa quero** † cõtinuãdo prescriptionẽ canonicã siue ecclesi. an vna eccle. possit pscribere aliã. ¶ Dico q̃ sic. tex. est in. c. cura de iurepa. vbi no. Jo. an. Pan. ⁊ alij Cano. ¶ Qđ intelligũt doc. ibi pcedere vt possit prescribi iur̃ ppꝛietatis. s. q̃ ecclesia pscribẽs habeat ecclesiã pscriptã ad pprios vsus tãq̃ subiectã vel vnitã. Adde Pan. in. c. dudũ. de deci. vbi dicit q̃ ecclesie pñt prescribi iure ppꝛietatis, dũmõ habeatur titu. pscribẽdi, s; sine titu. nõ pñt prescribi. ¶ Pro qua 9clu. ẽ gl. no. vltra doc. ibi in. c. j. in ver. ad mẽsam. de exces. pla. in. vj. ⁊ no. Jo. an. in. c. q ꝯ. de reg. iur. in mer. ¶ Nõ aũt põt prescribi respectu tituli. s. vt q̃s habeat ecclesiã tãq̃ platus seu rector. Nã beneficia tituli bñficioꝝ ecclesiasticoꝝ nõ habent̃ sine institutione canonica. c. j. de reg. iur. in. vj. ⁊. c. ex frequẽtibus. de insti. ¶ † Hinc ẽ
2 q̃ ius plature vel pbẽde prescribi nõ põt. ¶ Adde bal. in. §. si q̃s p triginta. in ti. si de feu. fue. 9tro. vbi dicit q̃ bñficiũ ecclesiasticũ ẽt longissimo tempore prescribi nõ potest per tex. in. c. ex parte. de

test. quod intellige, vt hic, & vide Panor. in c. episcopi, de reb. ec-
cle. non alie. & an prescribere possint qui ecclesiam habuerunt a lai-
cis, vel eorum successores, vide p Panor. in c. cura. de iurepa. vt est
gl. sing. in c. contingit. in gl. mag. circa med. ibi quid ergo de dolo &
contra. quod est verum respectu superioris, sed contra alios bene pre
scribit, vt vult illa gl. & ibi declarant Cano. maxime Panor. colu.
ij. versi. ij. ex dictis glo. vbi per illam glos. singulariter infert quod
si clericus bonafide & titulo colorato possideat beneficiũ alterius p
decem annos inter presentes, & viginti inter absentes, ꝙ prescribit
illud in preiudicium veri rectoris §. j. lz ius prelature sibi non acq-
sierit, & ꝙ sufficiat tantum tempus, videt colligi sm Panor. ex no.
in simili per Jo. an. in c. sine possessione de reg. iu. in vj. in mercu.
& pro hoc adducit vnam rationẽ & vnum simile, vt ibi per eũ, qui sub
dit & no. hoc, quia si est verũ, est nouum & mirabile dictum, & satis colo
3 ratum ex precedentibus. ¶ † Et no. ꝙ vicarius temporalis alicu-
ius prelati, soluendo censum alteri ecclesie etiam longissimo tempo
re, non preiudicat prelato & ecclesie, ita determinat Jo. an. in c. fi.
de offi. vica. lib. vj. in nouel. sequitur Ro. deci. cccxxvj. in casu pre
supposite consultationis col. fi. ¶ † Postremo adde circa istã q.
4 ꝙ vna eccle. põt prescr. aduersus aliam nedũ iura tẽporalia sed spi
ritualia spatio. xl. an. & sic iura spirtualia sunt prescriptibilia p eum
qui illa põt possidere, sed non per laicum qui illa possidere nõ põt.
ita no. Panor. in c. ad aures, de prescri. dicens ꝙ ecclesia sup spi
ritualibus rebus põt se sola prescriptione tueri.

SVMMARIVM

1 Inferior episcopo an possit contra epm prescribere.
2 Iura episcopalia an possunt prescribi.
3 Ecclesie seculares quibus modis possint pleno iure subesse inferio
ri prelato.
4 Inferior potest prescribere iurisdictionem cognoscendi inter sub-
ditos.
5 Cognitio cãrum matrimonialium potest per prelatum episcopo in
feriorem prescribi.
6 Institutio per quam quis mittitur in possessionem beneficij seu per
quam fit traditio cure animarum an possit per inferiorem prela
tum prescribi.
7 Inferior prelatus an possit certam partẽ diocesis cum territorio cõtra
episcopum prescribere.
8 Inferior potest contra episcopum prescribere priuatiue non cu-
mulatiue.
9 Iura prescriptibilia per inferiorem epo sunt nouem.
10 Excommunicandi potestas, interdicendi, & absoluendi potest pre-
scribi respectu clericorum & ecclesiarum seculariũ ab inferiore
episcopo.

1 **Undecimo quero** † an inferior epo vt Abb. vel
prepositus existens in diocesi
possit prescribere cõtra epm iura epalia in aliquo loco siue in parte dio
cesis & seu in certis ecclesijs diocesis, cũ eps de iure cõi habeat suã
intentionem fundatam in tota diocesi, & sit superior in omnibus spi
ritualibus exercendis intra diocesim. c. oẽs basilice. xvi. q. vij. & c.
placuit. x. q. i. facit tex. in c. cum venerabilis, de reli. do. & in c. cũ
eps. de offi. ordi. lib. vj. vbi dicitur ꝙ eps in tota sua diocesi hz iu-
risdictionem ordinariam in spiritualibus & causis ad forum eccle-
2 siasticum spectantibus. ¶ † Conclusiue rñdeo ꝙ Abb. vel alius
inferior prelatus potest prescribere iura episcopalia. De hac ma-
teria, an possint prescribi iura episcopalia, & que, & in specie an ar-
chipresbiter cum capitulo cathedralis ecclesie possunt prescribere
cum aliquo colorato titulo iura epalia & iurisdictionem epalem in
aliquibus ecclesijs, vide pulchrum consi. Calde. consi. ij. sub rub. de
prescri. & ibi que iura retineat episcopus tanq̃ imprescriptibilia in
ecclesijs in qb[9] capitulũ vel inferior p̃scripsit episcopalia. & an & q̃n
iura prescribi possint. no. doc. in c. bone. de postu. prela. Inn. & do
cto. in c. cõquerente, de offi. ordi. vbi no. an archiepiscopus possit
ex prescriptione sibi querere ius deferendi crucẽ in prouincia al-
terius, de quo per gl. in c. j. vt lit. pendẽ. & in c. quicũq; eps. xv. q.
iij. & quod capitulum non possit prescribere cõtra epm sede vacante re-
nunciationem beneficiorum Rot. deci. cccxij. in nouis. Sed in his
tm̃ obtinet, que prescripsit, ideo potest prelatus inferior prescribe-
re in certis ecclesijs diocesis totum ius epale vt pbat in c. auditis
& in c. cum olim. de prescri. & ibi plene notãt Cano. precipue Pa
nor. & Fely. & prescribitur spatio. xl. an. cum titu. colorato, ex quo
ius cõe resistit, vel p spatiũ tanti tpis cuius initij &c. absq; titulo, vt
probat in d. c. auditis. iuncto c. i. de prescri. in vj. iunctis etiã nota

3 tis in c. de quarta. eo. titu. † & ideo Panor. in d. c. auditis. in. iiij.
no. notat duos modos, quibus ecclesie seculares possunt pleno iu-
re subesse abbati, vel inferiori prelato. s. p priuilegiũ Romani pon-
tificis, & per prescri. & dicunt subiecte pleno iure sm eũ q̃n eps nul
lum ius epale in illis exercet, sed vtraq; lege subijciuntur abbati, vt
habet & notat in c. q̃m, de priuileg. ex quo dicit singulariter notan-
dũ ꝙ totũ ius epale in certis ecclesijs est prescriptibile per inferio
rem, de quo ibi latius in glo. iij. ¶ Eandem conclu. firmat Pan.
in d. c. auditis. in iiij. no. de resti. in integ. p illũ tex. vbi no. ꝙ pre-
latus citra epm potest prescribere oẽs ecclesias existentes in certa
parte diocesis quo ad totale ius epale, vt sic ipse prelatus inferior,
& non eps ibi iurisdictionẽ exerceat epalem per illum tex. in verbo
pleno iure. Adde Ro. in notab. fol. xiij. col. iiij. vbi cõcludit ꝙ pre-
scribit inferior iurisdictionem cognoscendi inter subditos. † Quod
4 precedit nedũ in prelato seculari, sed etiam in regulari vt ibi per eũ
& in c. accedentibus. de exces. prela. & in c. pastoralis. in princ. vbi
gl. j. col. ij. de offi. ordi. & plene no idẽ Pan. in c. cũ cõtingat. colũ.
iiij. de foro cõpe. vbi cõcludit in ver. sed quero, ꝙ inferior epo põt p
scribere iurisdictione cũ territorio cõtra epz, ita tñ ꝙ subsit epo, vt eps
habeat vlem iurisdictionem saltẽ habitu, & iste inferior prelatus ha
beat quasi sub eo, lz in exercitio excludat eps, sed non põt querere
territoriũ vt separatũ ab epo vt faciat caput in eadẽ ciuitate seu dio
cesi. & operabitur iste habitus iurisdictionis q reseruatur epo sm
Panor. ibi in prin. v. col. multos effectus quos specialiter enume
rat, maxime ꝙ poterit ab ipso inferiori appellari ad ipsum epm, ar
gu. c. roma. §. j. de capel. in vj. itẽ ꝙ data negligentia inferioris p'
lati poterit eps iurisdictionẽ exercere, quã ille prescripserat. refert
& sequitur Fely. in c. irrefragabili. circa prin. de offi. ordi.
5 ¶ † Et descendendo magis ad speciem, cognitio causarum matri-
monialium prescribi potest per prelatũ inferiorẽ epo, ẽt regularez,
vt probatur in d. c. auditis. in verbo, causarum matrimonialiũ. iun
cta gl. iij. in fi. & ibi no. in specie Panor. vi. col. in vj. no. reproban
do opi. Host. qui tenuit cõtrium in c. literas, de resti. spol. vbi hanc
opi. tenuit Jo. an. & pro cõcor. adducit Pan. text. in c. accedenti-
bus. iuncta gl. fi. de exces. prela. vbi ipse nota. & in c. j. iuncta glos.
iiij. de consan. & affi. Adde eundem Panor. in c. cuz ex officij. co
lum. j. de prescri. Cald. consi. ij. sub rub. de prescri. vbi dicit qd põt
prescribi cognitio causarum matrimonialium per inferiorem epo,
que specialiter spectat epo. §. j. de cõsangui. & affinita. per. d. c. au-
ditis. & c. literas. de resti. spo. fortius ergo istud procedit in alijs
causis inferioribus vt ibi late per eum. ¶ Ex quo primo infert pa-
nor. quod nedum ea que sunt simplicis iurisdictionis, possunt per
inferiorem prescribi, sed ẽt si sint dignitatis epalis. Nam cognitio
causarum matrimonialium est epalis dignitatis, vt in d. c. accedẽ-
6 tibus. ¶ † Secundo infert Panormita. quod institutio etiam au
ctorizabilis per quam fit traditio cure animarum, seu quis mittit in
possessionem beneficij. potest per inferiorem prelatus prescribi,
cum hoc non sit ordinis episcopalis, & sic cessat contrarium. c. quã
to. de consue. quamuis contrariam opi. tenuerit Host. quam repro
bat Panor. & dic vt latius per Fel. in d. c. auditis. col. iij. cum se-
quen. ver. inquantum Abb. &c. per Panor. in c. cum venerabilis
de censi. & no. ipse in c. auditis. ij. col. in iiij. no. de resti. in integ.
7 ¶ † Tertio infert Panor. in d. c. auditis, & no. ex illo text. aliud
singulare dictũ ꝙ vt ipse dicit alibi ita bene nõ probatur ꝙ inferior
prelatus potest prescribere certam partem diocesis cum territorio
excludendo prorsus episcopum in illo loco ab exercitio iuris epa-
lis, de quo dic vt plenius per eundem in d. c. cũ cõtingat. de fo. cõ-
8 pe. ¶ † Quarto colligit & infert Panor. aliud singulare est tex. i.
d. c. auditis. ꝙ exercens iurisdictionez in aliquo loco vniuersaliter
vel in certis articulis videtur illam prescribere, excludendo illum
ad quem pertinebat iurisdictio. Non autem vt in exercitio cum il
lo concurrat, & sic secundum Panor. inferior prescribit contra epi
scopum priuatiue non cumulatiue tantum, & idem tenuit Calde. cõ
sil. ij. sub rubri. de prescrip.
¶ Eandem conclusio firmat Panor. in c. irrefragabili. in prin.
pe. no. & in c. pastoralis. col. ij. de offi. ordi. & ibi late per Fel. faciẽ
tem regulã ꝙ iurisdictio competens alicui iure speciali venit accu
mulatiue ad vniuersalem, cũ octo limitationibus, & per Fel. in d. c.
auditis. in fi. v. col. ibi addit ꝙ sicut Abb. põt prescribere faculta
tem auctorizandi pmutationibus, ita ẽt vniendi, vt ibi per per eum.
& pro pleniori doc. vide Pan. in d. c. cũ olim. in. viij. no. de presc.
vbi colligit nouẽ iura prescriptibilia p inferiorem epo.
9 ¶ † Primo ius instituendi in ecclesia & capellis ꝙ intelligit Pa
nor. pcedere ẽt quo ad curata beneficia, vt in illis prescribat insti-
tu io auctorizabilis, vt predictũ est. ¶ Secũdo prescribi põt ius d
stituendi, nam ad eum spectat destitutio seu priuatio beneficij ad
quem

quem spectat institutio.c.cum ex iniūcto.in fi.⁊ ibi gl.de here.c.j.⁊.ij.de cap.mo.c.cum ⁊ plantare.§.in ecclesijs,de priui. Tn̄ prescripta institutione non est prescripta destitutio, vt dixi allegando Pan.in.ij.parte prin.co.vij.vltra mediū,lꝫ ipse.ꝯ̄.sentiat oppositum. ¶ Tertio prescribi pōt ordinatio clericoꝝ quo ad minores, quos prescribens iure cōi pōt ꝯferre,vt in abbate qui potest dare minores ordines.c.abbates,de priuil.in.vj.⁊.c.i.lxviij.dist.

¶ In alijs vero maioribus nō cadit prescriptio, qꝛ ea q̄ sunt ordinis ep̄alis,⁊ sp̄aliter ep̄is reseruata non prescribunt̄,nec possint alij ꝯpetere ex prescriptione vel consuetudine.c.quanto.⁊ ibi no.Panor.in.j.no.de consue.Mo.plene domi.Car.consi.cxxxj.vidēdū est plene. ¶ Sed aduerte ꝙ si pōt conferre iure cōi,non cadit prescriptio. Ideo secundo modo pōt hoc intelligi ꝺm Pan.ꝙ potest prescribi ordinatio clericoꝝ ꝑ inferiorem puta abbatem, vt faciat suos clericos ordinari,per quē voluerit ep̄m,⁊ sic per aliū q̄ꝫ ꝑ ordinarium. ¶ Hoc enim est prescriptibile.c.veniens.de prescr.vbi alias cessante prescriptione,lꝫ forent Abbas ⁊ monachi exempti tenent̄ accipere ordines a diocesano,vt hr̄ in.d.c.veniens.

¶ Quarto prescribi potest ꝑ inferiorē prelatū ꝯ̄ ep̄m ius penitētie iniungēde quo ad grauiores culpas,⁊ quo ad casus reseruatos episcopo de quibus per gl.magistram.in.c.ij.de pe.⁊ remis.i.vj.⁊ ꝑ Old.consil.clvj.primum de quo querit̄ an interuenerit,qꝛ omnia q̄ sunt iurisdictionis ⁊ dignitatis ep̄alis possunt per inferiorē nomine sue ecclesie prescribi ꝺm Panor.in.d.c.cum olim.lꝫ ꝯ̄rium vbi velit But.per illum tex.cui respondet Panor.col.ij.qui idem tꝫ in.c.cum non liceat in fi.de prescri.⁊ late firmat Cald.consi.ij.sub rubri.de prescr. ¶ Quinto prescribi pōt baptismū,id est vt habeat rector in ecclesia ius tenendi baptismū. Simile hr̄ in.c.ij.de capell.mo. ¶ Sexto prescribi pōt decimaꝝ perceptio vꝫ vt inferior prelatus non tradat quartam episcopo sibi iure communi debitam,seu ꝙ nullam partem tradat.d.c.de quarta.de prescrip.requiritur tn̄ titulus,vt ibi habet̄,ex quo ius commune resistit, vel tantum temporis cuius initij ⁊c.c.j.de prescr.in.vj. ¶ Septimo prescribi potest ius celebrandi diuina in ecclesijs episcopo subiectis. Quod declara,vt per Panormita.in.d.c.cum olim.

10 ¶ †Octauo prescribi potest potestas excommunicandi,interdicendi,⁊ absoluendi respectu clericorum ⁊ ecclesiarum secularium, naꝫ subditos suos potest Abb.de iure communi excōmunicare,vt habet̄ in.c.sicut,de simo.⁊ in.c.cū in ecclesijs.de ma.⁊ obe.⁊ in.c.cū ab ecclesiarum,⁊ ibi plene no.de offi.ordi.requirit̄ tamen in tali ꝑscriptione titulus cum cursu.xl.ann.vel tantum tempus cuius initij ⁊c.ex quo ius cōe resistit.c.j.de prescrip.in.vj.

¶ Predictam conclu.limi.vt procedat in habente iurisdictioneꝫ ecclesiasticam,secus in nō habente,qꝛ absqꝫ iurisdictione prescribi non potest potestas excommunicandi,nec interdicendi ecclesias. Sed habens prerogatiuam in alios vt archidiaconus vel prepositus possunt prescribere potestatem excommunicandi ⁊ interdicendi ꝺm Jo.an.in.c.auaritie.de elec.in.vj.in nouel. refert Panor.in.c.quesiuit.de his que fiunt a prela.

¶ Sed an requirat̄ scientia ⁊ patientia episcopi,patet ex his que habent̄.j.in.iij.q.ij.partis huius.v.versi.ij.q.⁊c.circa prescriptionem iurisdictionis,qꝛ ista que prescribuntur sunt iurisdictionis episcopalis.⁊ per Panor.⁊ Cano.in.d.c.cum ꝯtingat.de fo.compe.

¶ Nono vltra Pan.prescribi potest ius vniendi ecclesias subiectas,ꝙ competit soli ep̄o,vt in.c.sicut vnire de excessi prela.ꝑ inferiorem prelatum,vt ꝑ do.Car.in.d.cle.j.§.ad hec.de statu mona.in.vij.⁊ vlt.q.Panor.in.d.c.sicut vnire, vbi ꝯcludunt ꝙ tale ius prescribitur cum titulo ⁊ bonafide spatio.xl. vel per tantū tempus cuiuꝫ initij ⁊c. ¶ Et de mā an ⁊ qn̄ possint iura episcopalia prescribi,vide ꝑ do.Card.ꝯsil.cxxxij.videndū est plene, ⁊ pulchre Cal.ꝯsil.ij.sub rub.de prescr.vbi ꝯcludit quod archipresbiter cum capitulo cathedralis ecclesie possunt prescribere cum aliquo colorato titulo omnia iura episcopalia ⁊ iurisdictionem ep̄aleꝫ in aliquibus suis ecclesijs ⁊ monasterijs,ac prelatis,rectoribus, clericis ⁊ quibuscunqꝫ personis,⁊ non solum accumulatam, sed ēt separatam, ⁊ distinctam,vt ibi latius per eum,exceptis que sunt ordinis episcopalis ⁊ quibusdam alijs iuribus imprescriptibilibus,que ipse enumerat per ordinem.

SVMMARIVM

1 Inferior prelatus an possit prescribere libertatem sine exemptionē ita ꝙ nullo modo subijciat̄ ep̄o.⁊ nume.4.q̄ꝫtuꝫ tempus ad hoc requiratur.

2 Prescribi non pōt ꝯ̄ obedientiam in totum.

3 Abbas exemptus habens sub monasterio suo certam parochiam populi non exempti quanto tempore possit prescribi contra episcopum.

5 Detrahi an possit de prescriptione tempus quo durauit prelatus q concessit exemptionem ⁊c.

6 Ecclesia lꝫ sit exēpta priuilegio aut prescriptione tenet̄ tn̄ reuerentiam episcopo exhibere.

7 Exempti prescriptione vel priuilegio habent necessario postulare a ꝓprio ep̄o ea que sunt ordinis episcopalis.

8 Ordinarius exercens iurisdictionem in ecclesia exempta q̄ꝫto tempore contra eam prescribat.

1 Duodecimo quero †an inferior prelatus possit prescribere libertateꝫ sine exemptionē, ita ꝙ nō subiciat̄ ep̄o,sed sit in totū exemptus. De hac.q.an prelatus inferior prescribat exemptionē ꝯ̄ ep̄m, vide do.Berta.firma.in suo trac.de ep̄o,in.xxj.q.ij.ꝑtis illius trac.⁊ an ī tali prescrip.detrahi debeat tp̄s quo dixit prelatus q ꝯcessit exemptionē.Cald.ꝯsi.ij.sub rub.de prescri.⁊ ꝯsi.seq.⁊ an inferior ep̄o possit ꝯ̄ eum prescribere iura supioritatis,vide ꝑ Jo.an.in.c.abb.de priui.lib.vj.in nouel.⁊ ibi an Abb.possit prescribere potestatē benedicendi populū solēniter, ⁊ ꝙ possit prescribi exēptio firmat Panor.ꝯsi.xciiij.videt̄ primo.i.vol.vbi dicit ꝙ priuilegiū ⁊ prescriptio eqparant̄,⁊ sicut alique ecclesie possunt eximi ꝑ priuilegiū ⁊ ꝑ prescriptionē. ¶ Istā.q.mouent gl.⁊ Cano.presertim Pan.in.c.cū nō liceat.col.iiij.ver.venio ad.iij.⁊ vlti.ꝑtem,de prescrip.⁊ determinat,ꝙ ecclesia inferior pōt prescribere libertatē ꝯ̄ ep̄m ⁊ alios superiores,vt ipsis non subsit,sed immediate subijciat̄ ecclesie roma.ꝑ tex.in.c.cum olim,de priui.⁊ in.c.cum persone.e.lib.vj.vbi valet prescriptio ꝯ̄ ep̄m in iure superioritatis,vel ēt potest subditus prescribere,ꝙ non subsit ordinario,sed alteri, ⁊ prescribit libertatem ꝯ̄ superiorem suuꝫ. Sed non potest quis prescribere simpliciter ꝙ non sit subiectus superiori suo nec alteri,qꝛ non potest ꝑscribi contra obedientiam in totuꝫ. Adde do.Car.in cle.fi.in.vij.q.de censi.vbi dicit ꝙ obedientia prescribi pōt actiue, sed nō passiue. ¶ Et ita loqt̄ tex.in.d.c.cū non liceat. ¶ Sed ꝙ obedientia debita vni debeatur alteri vel ꝙ quis immediate subsit pape.istud bene prescribi potest.d.c.cum olim.⁊.c.cum persone,vbi Joā an.in nouel.col.j.post Jo.an.ponderat ibi tex.in verbo libertate qꝺ non dicit exemptione,qꝛ plene exemptio per subditum prescribi nō potest.d.c.cum non liceat.tamen prescribi potest,vt ipse dicit subditus ab alio.c.cum ex officij,de prescrip.⁊.c.cum super,de re in.⁊ ipse etiam subditus bene potest prescribere certas libertates, alleg.c.auditis.de prescrip.⁊.c.accedentibus,de exces.prela.⁊.c.j.de consan.⁊ affini. ¶ Adde ꝙ istā.q.diffuse examinat Jo. an.in addi.Spe.super rub.de prescrip.vbi adducit pulchre argumenta hincinde,de quibus respondet, ⁊ tandem approbat predictam

2 distinctionem seu doctrinam. †ꝙ ꝯ̄ obedientiam prescribi non potest,vt qs nemini subsit,⁊ sit acephalus.i.sine capite.c.nullā.xciij.distin.sed obedientie certe persone vel certe dignitatis bene presc.ꝺm euꝫ.d.c.cum persone. ¶ Et ibi vide per Jo.an.practicā ⁊ modum articulandi super prescriptione exemptionis. Adde ꝙ allegans se exemptum a iurisdictione ordi.⁊ fuisse ⁊ esse in possessione huiusmodi exemptionis a tanto tempore cuius initij res non audit̄ nisi probet quod alius prelatus in eo huiusmodi iurisdictioneꝫ prescripsit Rot.deci.ccxxxix.si dicamus.in nouis.hinc decidunt do.de Ro.deci.ccxxvj.⁊ refert Pano.in.d.c.cum olim.ꝙ si subditus ep̄o iure cōi format articulos contra ep̄m, ꝙ est exemptus ab omni sua iurisdictione,ꝙ prescripsit omnimodam libertatem tales articuli non sunt admittendi,secus si dicit,ꝙ alter prescripsit hanc iurisdictionem,vel ꝙ ipse prescripsit ꝙ esset alteri subiectus.

¶ Et hanc doc.refert ⁊ sequitur Fely.in.d.c.cum non liceat,col.iiij.circa prin.⁊ eam dicit elegantem.⁊ pro illa adducit plura consilia Old.⁊ Rot.sub titu.de prescri.deci.j.in nouis,⁊ est illa quaꝫ ibi allegat Panor.sub alio numero. ¶ Quam doctrinam prosequere vt ibi latius per Panor.col.vlti.respondentem ad quedam motiua contraria ⁊ tradentem intellectum ad regulam.l.sine possessione.ff.de vsucap.⁊.c.sine possessione,de regu.iur.in.vj.†⁊ ibi

3 in versi.potest etiam decidi circa fi.commen.determinat idē Panor.q.ꝙ Abbas exemptus habens sub monasterio suo certam parochiam populi non exempti,in qua exercuit curam animarum ꝑ monachos suos,nunc vni,nunc alteri cōmittendo, ꝓut sibi videbat̄ expedire nec vnq̄ꝫ ipse recepit curā ab ep̄o,nec ab eo fuit ipse Abbas institutus,vel cure ꝓpositus,nec pariter ꝑ eū visitatus,⁊ h̄ durauit ꝑ tm̄ tp̄s cuius initij ⁊c.prescripsit ꝯ̄ ep̄m,vt ipse cōmittat curā ⁊ vt ipse visitet ⁊ corrigat ꝓpositū cure,qꝛ pōt ꝑscribere iura ep̄alia,vt in.d.c.auditis.⁊ i.c.cū oliꝫ.e.ti.⁊ ꝑ Jo.an.i.c.cū ep̄s,ꝺ of.

ordi. in. vj. respondet ibi Panor. ad ɔ̃ria ɔcludens q̃ ẽt prescribi potest institutio, seu ɔmissio cure animarum. ¶ De quo dicit plene no. in. c. cũ satis. de offi. ordi. ¶ Predictã ɔclusionẽ que hʒ quod exẽptio põt prescribi ɔ̃ epʒ ita q̃ quis subsit immediate pape limita, ⁊ declara, vt pulchre p̃ Fely. in. d. c. cũ non liceat. col. vj. circa fi. ver. mõ si ad hoc. vbi dicit ex mente Card. ibi q̃ hoc dʒ intelligi dũmodo tales allegantes exemptionẽ ex prescriptione fuerint a papa habiti ⁊ tractati, vt immediate subiecti. Sed sola generalis preeminentia, pape non redacta ad actus ordinarios piudicantes non sufficit, q̃r alias sequeret̃ q̃ semp̃ valeret ois p̃scriptio libertatis ɔ̃ epm̃. nã prescribens diceret. Sũ subiectus pape. nõ tibi, ⁊ sic tex. in. d. c. cũ non lʒ seruiret de vento. ⁊ istud forte sensit Abb. Pan. vnico verbo sm̃ eũ in. c. qd̃ sedes. col. iij. ver. an aũt ista possunt. de offi. ordi. dũ declarat. in. c. in archiepatu, de rap. ¶ Quã ɔsiderationẽ dicit Fel. nõ inuenies in tuis scartaphatijs, ideo est bene notanda p̃ limitatione premissorum, ⁊ p̃ defensanda iurisdictione ordinariorum. ¶

4 †Sʒ opportune querit̃, q̃tũ tempus regrat̃ ad prescribendum hmõi libertatẽ siue exẽptionẽ. ¶ Hanc. q. nõ tangunt Ab. Panor. ⁊ Feli. s̃. lʒ sit necessaria, dic ergo q̃ cũ titu. vt puta cũ priuilegio, lʒ inualido, q̃ sit tale q̃ saltem cãm prebeat prescribendi. in xta plene no. per gl. ⁊ Cano. precipue Abb. Pan. ⁊ Fel. in. c. de quarta. de prescrip. prescribit̃ talis libertas siue exẽptio spatio. xl. ann. Sed sine titulo reqrit̃ tempus cuius initij ⁊c. ex quo ius cõe resistit huic prescriptioni. c. j. de prescri. in. vj.

¶ Ista distinctio colligit̃ in terminis ex tex. iuncta glo. in. c. cum persone. ver. q̃ si talis, de priuile. in. vj. ⁊ ibi no. Jo. an. col. j. in nouel. ⁊ Gemi. in. ij. opp. ver. sed quero, vbi declarãt quando priuilegium dicat̃ dare cãm prescribendi. ⁊ ponunt exemplũ, q̃r priuilegiũ apostolicum, per q̃ dabat̃ libertas vel exemptio, erat subreptitium q̃r impetratũ lite pendente. ⁊ sic non valebat. c. fi. vt lite pendente. Dedit tamen successori impetrantis causam prescribendi, qui habet bonam fidem ⁊ iustam ignorantiam cum titulo colorato. ⁊ de h̃ dicunt esse casum in. c. cum olim. de prescrip. vbi bonus tex.

5 ¶ †Sed nunquid de prescriptione detrahi debeat tẽpus quo durauit prelatus, q̃ concessit alicui ecclesie exemptionem, vel tempus quo viuunt clerici, qui incipiunt prescribere exemptionem ex minus legitimo titulo, vide per Calderi. consil. iij. ⁊ iiij. sub rubri. de prescrip. vbi determinat quod non.

6 ¶ †Circa predicta no. duo. Primo q̃ lʒ ecclesia sit exempta priuilegio vel prescriptione tenetur tamen exhibere reuerentiam episcopo, ⁊ ire ei obuiam processionaliter more aliorum. ⁊ precedet episcopus in loco exemptio existenti in sua diocesi, quia ius reuerentie nunq̃ tollitur per exemptionem. Item dicit no. Bald. in. l. fi. per illuʒ tex. bene probantẽ in ver. reuerentia. C. de bo. lib. ⁊ ita rñdit Oldr. archiepiscopo Rauennatensi, vt ipse dicit, refert ⁊ sequitur do. Fel. comprobans hoc dictum per plura in. d. c. cum non liceat. col. j. ¶ Subdit tamen q̃ forte valeret prescriptio. quam probaret ecclesia inferior q̃ prelatus ipsius precederet i sua parochia, q̃r istud non est prescribere reuerentiam, sed partem reuerentie, ⁊ ita responderi potest ad illum tex. sʒ Feli. ¶ Addo Roma. i suis singula. fol. xiij. singu. incipien. episcopus, vbi facit tex. in. d. l. fin. in versi. reuerentiam singularem ad hoc q̃ nunq̃ censetur remissũ

7 ius reuerẽtie. ¶ †Secundo nota q̃ exempti prescriptione vel priuilegio habent necessario postulare, ⁊ requirere a proprio episcopo ea que sunt ordinis episcopalis, non obstante exemptione, vt chrisma, oleum sanctum, consecrationes Basilicarũ, ⁊ ordinationes clericorum, ⁊ his similia, nisi aliud in ipsorum priuilegijs concedatur. Casus est in. c. veniens. ⁊ ibi no. Abb. Panor. col. ij. in. vj. no. de prescrip. vbi remissiue tradit que sint ordinis episcopalis, no. Joã. an. in. c. j. col. fi. de priui. in. vj. in quo tex. ponũtur casus in quibus ordinarius habet iurisdictionem in exemptos. ⁊ alios casus ponit

8 sibi remissiue Jo. an. colum. vlti. ¶ †Quid autem econtra posito q̃ aliqua ecclesia sit exempta per priuilegium vel legitimam presc. quanto tempore ordinarius exercens iurisdictionem in ecclesia sue diocesis exempta prescribat, seu acquirat iurisdictionem amissam, ⁊ sic contra huiusmodi exemptionem ⁊ libertatem, vide per domi. Ant. de but. in repe. c. peruenit. col. xv. circa med. versi. ex hoc infertur. de censi. ⁊ per do. Berta. firma. in suo tracta. de episcopo. in. xx. q. secunde partis.

SVMMARIVM

1 Quarta canonica an possit prescribi.

2 Episcopo petente quartã decimarum ab aliqua ecclesia inferiore, illa aũt opponẽte prescriptionẽ, cui incũbat onus probandi.

3 Jus quo vna ecclesia petit censum ab altera an sit prescriptibile.

1 Decimotertio quero †an prescribi possit quarta episcopalis vel parochialis, que vocatur quarta canonica. De prescriptione quarte canonice, vide p̃ Panor. ɔsi. xxxi. circa fi. Nã eps̃ iure cõi dʒ habere quartam oĩum oblationũ ⁊ decimarum ecclesiarum inferiorum ⁊ mortalitiorum ab ecclesijs inferioribus, vt est tex. in. c. conquerẽte. de of. ordi. vbi enumerantur iura episcopalia, que hʒ eps̃ in ecclesijs sibi subiectis. Et quarta mortalitiorum ⁊ relictorum est tex. i. c. officij. ⁊ in. c. requisisti. de testa. Utrum ergo ecclesie inferiores possint presc. aduersus epm̃ q̃ nõ soluãt istã quartã. ¶ Istã. q. decidit tex. in. c. de quarta. iunctis ibi no. de prescrip. vbi hr̃ q̃ prescribitur ista quarta spatio. xl. anno. ɔcurrente titulo colorato vel putatiuo iusto errore causato cum bonafide. ⁊ ibi plene no. gl. ⁊ oẽs Cano. precipue Pan. ⁊ Fel. ⁊ gl. in. c. j. de sta. reg. alias deficiente titulo, requirit̃ tantum tempus, cuius initij ⁊c. cum ista prescriptio sit contra ius commune. c. j. de prescrip. in. vj. no. gl. ⁊ doct. in. c. si diligenti. de prescri. ⁊ in specie do. Car. consi. xxvj. pro euidentia in fi.

2 ¶ †Et quando eps̃ petit quartam decimarum ab ecclesia inferiore, ⁊ ecclesia opponit prescriptionẽ, cui incumbat onus probandi. ¶ Et an debeat ecclesia p̃bare negatiuã q̃ non soluit per tempus requisitum ad prescriptionem, vide pulchre per Joã. an. istam. q. examinantem in. c. sine possessione. de reg. iur. in. vi. in mercur. ⁊

3 Albe. ibi post eum. ¶ †Et circa materiaʒ. d. c. de quarta annecto aliam. q. vtrum ecclesia contra ecclesiam prescribat pensionem prestari solitam spatio. xl. ann. quam vide decisam per Pau. de cas. consi. ccxcj. in antiq. ⁊ per But. in repe. c. peruenit. col. x. de cẽsi. vbi querit, quid si vna ecclesia petit censum ab altera, an hoc ius sit prescriptibile, ⁊ an censeat̃ reale vel personale, ⁊ satis deciditur ex predictis. ¶ Et decidit Pau. de cast. prealleg. consi. ccxcj. q. facti q̃ Abb. qui recognouerat ⁊ conduxerat quartam cuiusdam decime a capitulo ecclesie Tridẽtine in perpetuum sub certa pensione, lʒ per quadraginta vel quinquaginta annos non soluerit non p̃scripsit aduersus ipsum capitulũ, ne in futurum soluere teneatur p̃ fundamenta, de quibus ibi per eum.

SVMMARIVM

1 Ecclesia an possit aduersus ecclesiam prescribere quartam parochialem quã debet ecclesia non parochialis quo ad defunctum ecclesie parochiali.

2 Consuetudo reprobata predicatoribus ⁊ minoribus quo ad prescriptionem que sit.

1 Decimoquarto quero †vtrum ecclesia aduersus ecclesiam possit prescribere quartaʒ parochialẽ. De ista quarta parochialis satis ample tractat Alex. cons. cxcvj. ĩ. alle. ij. vol. vbi tractat de quibus relictis solui debeat. ⁊ Bal. ɔsil. ciiij. j. vol. ⁊ diffuse. d. Pe. de peru. in suo trac. quem edidit de quarta canonica per totum, nec potest testator disponere q̃ ista quarta non soluatur, vt est casus in cap. officij. de testa. ⁊ late per Fede. de senis consi. cliij. Joan. ser uus. vbi plura ponit ad declarationem clemen. dudum. §. verum. de sepul. ⁊ ibi interseritur tenor cuiusdam bulle apostolice. quam debet ecclesia non parochialis quo ad defunctum ecclesie parochiali de oibus relictis sibi factis ⁊ de funeralibus defuncti, ⁊ ad quam tenetur etiam mendicantes. vt in clemen. dudum. §. verum. de sepul. vbi glo. ⁊ domi. Cardi. decidũt plures questiones occurrentes circa istam quartam, ita q̃ non teneatur illam decetero soluere, ɔcludo q̃ sic, ɔcurrẽte aliquo tit. licet nõ efficaci, sʒ colorato, ⁊ iusto errore causato puta ex priuilegio inualido. per text. in. d. c. de quarta. cũ ibi no. p̃ gl. ⁊ doc. alias requiritur tantũ tempus cuius initij ⁊c. cũ talis prescriptio sit ɔ̃ ius. c. j. de prescri. in. vj. ita determinat Alex. consi. cxcvi. viso testamento, col. penul. ⁊ vlti. versi. de prescriptione autem. ij. volu. sola vero consuetudo in qua nõ requiritur titulus, sed tempus. xl. ann. quando est contra ius vt dicat̃ legitime prescripta. c. fi. cũ ibi no. maxime per Abb. Panor. col. vij. ver. quantũ vero tempus. de consue. nõ excusaret predicatores

2 ⁊ minores† q̃r in predicatoribus ⁊ minoribus talis consuetudo est expresse reprobata per tex. in. d. clemen. dudũ. §. verum, ibi de quibus ẽt quarta siue canonica portio dari siue exigi nõ ɔsueuit. ⁊ intelligitur reprobata tam predicta q̃ futura, vt ɔcludit Alex. consil. proxime allegato. col. ij. ver. preterea non ob. ⁊c. ideo in predicatoribus ⁊ minoribus reqrit̃ necessario prescriptio. xl. anno. cum titu. lʒ inualido colorato tamen vt. s̃. vel tantum tempus cuius initij ⁊c. q̃ hʒ vim priuilegij ⁊ exẽptionis. c. sup quibusdam. §. preterea. de verb. signi. ⁊. c. i. de prescri. in. vj.

Summarium

SUMMARIUM

1 Laici an consuetudine possint prescribere q rector ecclesie det in q busdam festis candelas & similia.

1 **Decimoquinto quero** †vtrũ laici possint p̃scribere quod in festo purificationis beate Marie virginis presbiter seu rector parochialis ecclesie debeat eis dare candelas benedictas de cera noua, & qd in simili. ¶ Istam. q. decidit Oldra. consil. clv. quero an laici. vbi cõcludit q talis consuetudo est prescriptibilis spatio. xl. ann. cum sit modicum preiudicialis ecclesijs, & idem dici potest in similibus. ¶ Adde Fely. post Cardi. in. c. causam. versic. dicit et hic de prescriptio.

SUMMARIUM

1 Uisitatio & procuratio an possit prescribi.
2 Regula q cõ visitationem & procurationem nõ currat prescriptio quot modis limitetur.
3 Prescriptio prodest in his oneribus euitandis que sunt prescriptibilia.
4 Prescriptio cõ cathedraticũ vt multũ debeatur an currat.
5 Charitatiuũ subsidiũ an cõ epm possit prescribi.

1 **Decimosexto quero** †an possit prescribi visitatio & pcuratio.
¶ De ista mã vide plene in. c. cum ex officij, vbi tex. & ibi Innoc. Panor. Fely. & oẽs Cano. late tradũt de pscri. & est etiam tex. in. c. cũ instantia. de censib. vbi no. & in dictis locis hr̃, an procuratio possit prescribi ex toto, vel in quota, & an possit expresse remitti per superiorem, vel in aliud cõmutari. & refert Fely. in. d. c. cum ex officij duos tractatus de materia visitationis & pcurationis dominorũ Mariani Socini & Francisci Pauini. & ibi colũ. iiij. cum tribus seq. late explicat istam mãm faciens regulã† q contra visitationẽ
2 & procurationem currit prescriptio p illa iura quam limitat sex modis. & presertim qñ prescriptio visitationis & pcurationis allegaret ab alio prelato, q diceret se prescripsisse potestatem visitandi subditũ alterius, q põt induci talis prescriptio illius exclusiua per tex. in. d. c. cum ex officij, ver. & si alius. & potest ista prescriptio induci nedũ a prelato extraneo, sed et a prelato subdito ipsius epi, vt ibi p Panor. in. v. no. & per Fel. in. iij. limi. col. iiij. & pulchre dixit Panor. consil. xciiij. videt primo. j. vol. q lz in pcuratione legatoꝝ, & nuntioꝝ sedis aposto. non currat prescriptio cõ ipsos legatos, vt in. c. accedentes. de prescri. Tamen cõ residuum cleri bene currit, vt reliqui clerici seu ecclesie teneant ad integram procurationem legatorum & nuntiorum illa ecclesia excepta. ¶ Istud fuit singulare dictum Jo. de ligna. in. d. c. accedentes. vt refert Abb. Panor. in p̃dicto consi. ¶ Quod an sit verum vide plene per Fel. in. d. c. accedentes. col. v. circa fin. & seq. versi. ceterũ limitauit &c. & declara. vt ibi per eũ. dicit et Panor. preall. cõsi. q fortius dz admitti prescriptio libertatis cõ oẽs ecclesias q̃ contra vnã ecclesiam particularẽ, vt no. Inno. in. c. cũ dilectus. de consue. ¶ †Subdit Abb. Pa
3 nor. in preall. consi. q prescriptio pdest in his oneribus euitãdis que sunt prescriptibilia. In alijs vero non, vt est casus in cle. j. iuncta glo. in verb. legitima de censi. & ibi ponit in qbus oneribus non currit pscriptio vcz in cathedratico, pcuratione, & in alijs ibi enumeratis. ¶ Eandem conclusio. firmat Cald. consi. ij. sub rubri. de prescrip. vbi et enumerat, que & qualia iura epalia prescribi possint
4 ¶ †Sed est notandũ q prescriptio cõ cathedraticum, vt nullũ debeatur non currit. Sed q minus debeatur sic gl. in. c. quicũq̃. xv. q. vij. no. do. Car. in cle. j. in prin. in. iij. q. de iure patro. & in cle. j. in. x. q. de censi. & vide per Abb. Panor. in. d. c. accedens. col. ij.
5 de prescri. & ibi an census prescribat. ¶ †No. etiam q charitatiuum subsidium, q est ius epale, vt in. c. conquerente. de offic. ordi. non prescribit contra epm, vt no. Joã. an. in. c. cum venerabilis. de censi. & Archi. x. q. j. super glo. summe. cum concor. adductis per Brixiensem in reperto. in verb. prescriptio. colũ. v. ver. charitatiuum. ¶ Qualiter aũt prescribatur taxa beneficiorum, vide p Cardi. in cle. ij. in. viij. q. de deci.

SUMMARIUM

1 Prescribi an possit q eps vel prelatus non teneat consilium sui capituli pquirere in gerendis p eum.
2 Prelatus potest prescribere ea que spectant ad capitulum.

1 **Decimoseptimo quero** †an possit prescribi q eps vel prelatus nõ teneat reqrere cõsilium sui capituli in gerendis p eũ maxime in corrigendis excessibus subditoꝝ, prout de iure cõi tenet. c. q̃to. & c. nouit. de his que fi. a prela. vel cõ prestationẽ consensus al's necessariam. ¶ Istã qõnẽ determinat tex. in. c. pe. de consue. lib. vj. & no. Jo. an. & Gemi. vbi dicit q in hoc valet cõsuetudo canonice prescripta dic vt ibi hr̃, & per Inno. & Jo. an. in. c. pastoralis. ẽ dona. & in. c. ea noscit. de his que fi. a prela. vbi tangunt docto. an eps vel prelatus ex prescriptione possit acqrere ptãtẽ alienandi bona ecclesie sine consensu capituli, & determinat q sic, lz glo. tenuerit cõrium in cle. si vna de reb. ec. nõ alie. in verbo, cõsentiente. ad fi. sed eam reprobant cõiter doc. & vide ibi do. Car. in. viij. q. qui concludit q in tali prescriptione reqrit tempus cuius initio &c. ex quo ius cõe resistit, & vide Bert. in reperto. in verbo, prescriptio cõtra.
2 col. iij. ver. prescriptio cõ prestationẽ, & rõ premissoꝝ est, †q prelatus prescribere potest ea que spectant ad capitulũ, & ecõ. vt pbat & no. in. c. irrefragabili. §. excessus. de offi. ord. no. Panor. in. c. ea noscitur. col. ij. de his que fi. a prela.

SUMMARIUM

1 Iura parochialia an possint ab vna ecclesia contra aliã prescribi.
2 Prelatus vnius ecclesie põt certa iura parochialia in ecclesia aliena prescribere.

1 **Decimooctauo quero** †an vna ecclesia cõtra aliam possit prescribere iura parochialia. gl. & do. Cardi. in cle. q contingit. §. fin. in. ij. q. de reli. do. determinat q sic, & concludunt q in tali prescriptione reqrit tempus. xl. ann. cum titulo & bona fide, vel saltem tãtum tempus cuius initij &c. cũ sit cõ ius per. c. j. de prescri. in. vj. eãdem cõclusionẽ firmat Panor. lz de predictis mentionẽ non faciat in. c. cũ cõtingat. in. iij. no. de deci. vbi no. per illũ tex. q vna eccle. põt prescribere certa iura parochialia intra limites alterius ecclesie & et decimas coherentes limitibus prescribendo eas totas, vt
2 ibi latius p eum & in specie, †an prelatus possit prescribere in aliena parochia ius audiendi cõfessiones & ministrandi ecclesiastica sacramenta no. Inn. in. c. cõquerente. de offi. ord. Jo. an. in. c. nõnulli de cleri. non rescin. But. in. c. ex transmissa. de prescri.

SUMMARIUM

1 Unio ecclesiarum an quanto tempore prescribatur.
2 Unio ecclesiarum qũo probetur.

1 **Decimonono quero** †an possit prescribi vnio ecclesiarum, & quanto tẽpore. ¶ Istã. q. determinat Jo. an. in. c. qui contra. de reg. iur. in. vj. in mercu. vbi dixit q ad inducẽdã vnionẽ duoꝝ beneficioꝝ curam animaꝝ habentiũ necessaria est prescriptio tanti tpis cuius initij in cõriũ memoria nõ extat, & ad hoc adducit plures rõnes, & ita refert tenere Host. in sum. de sup. neg. prela. §. quot modis. ¶ Et seqt Alex. consi. lxx. in causa vertente. j. col. circa prin. iij. vol. referens idem tenere dños de Rot. in deci. suis. decisio. cclx. inci. Itẽ
2 no. ¶ Dicit tñ pulchre Jo. an. vbi. s. q†lz nullo spatio tpis possit induci vnio ecclesiaꝝ, nisi p tẽpus cuius initij &c. tñ si pbat q ecclesie fuerũt diu possesse vt vnite, pbata est vnio psumptiue. ¶ Et ita eleganter cõsuluit Old. cõsi. ccxcvj. de iure do. Guil. & Pe. de anc. cõsil. clxi. in. q. ecclesie in fi. & refert Fely. in. c. cãm que. col. j. ver. limita dupliciter. de prescri. vltra quam Addo Alex. preall. cõsi. q ipse nõ edducit, & corrupte alle. Pe. de anch. in cõsi. clvij.

SUMMARIUM

1 Res ecclesie vt dicatur solita concedi in feudum vel emphytheosim quantum tempus requirat, & quanto tempore inducat huiusmodi consuetudo.

1 **Uigesimo quero** †quantuz tempus requiratur vt res ecclesie dicat solita concedi in feudũ vel emphytheosim, & seu q̃to tpe inducatur consuetudo infeudandi res ecclesiasticas vel emphytheoticãdi, vide plene discussum per. d. Prep. post glo. Bal. & Alua. in. c. j. in prin. co. vj. & vij. ti. q feu. da. pos. ale cõs. v. si vera sunt. co. ij. & fortificant.

v. vol. vbi ↄcludit post Bal. ⁊ Jo. de Imo. ibi relatos per eum, qd̄
requiritur spatiū. xl. an. intra quos saltem bis res fuerit certo mo
do ↄcessa in feudū ab ecclesia ad hoc vt dicta res dicat̄ consueta p
ecclesiam concedi in feudū, vt sic possit postea concedi sine solenni
tatibus reqsitis in vera alienatione p id quod habet̄ in. c. ij. de feu.
⁊ argu. c. de quarta. de prescrip. cum si.

Apio secundam partē huius quinte partis principalis que concernit prescriptionem fiscalem.

SVMMARIVM

1 Bona vacantia fisco delata post denunciationem an possint vsucapi vel prescribi.
2 Iura principi reseruata in signuz priuilegij singularis que sint, ⁊ an possint prescribi.
3 Bona seu iura possibilia iure cōi iam fisco incorporata quanto tē pore prescribantur.
4 Tempore quanto in bonis delatis seu cōmissis pp vectigal nō solutum contra fiscum prescribatur.
5 Bona quando dicātur incorporata in fiscum, ⁊ quando fiat ista in corporatio.
6 Impiū quibus casibus gaudeat priuilegijs eccle. Roma.
7 Res mobiles cesaris q̄nto tpis spatio vsucapiantur.

1 Et primo quero quanto † tpe p̄scribat̄ ↄ fiscū. Quan
to tpe prescribatur ↄ fiscū, vide p Dy. in. c. possessor. col. ij. de reg.
iur. in. vj. ⁊ q̄nto tpe res fiscales prescribant no. Jo. fab. ⁊ Are. in.
§. res fisci. insti. de vsuc. ⁊ ibi Porc. ⁊ Ias. qui ponit duas limita
tiones. Alex. ↄsi. lxxxiij. j. vol. ⁊ qn̄ bona ↄfiscata delata prescri
bantur ponit Bal. ↄsi. xxxviij. ante fi. iij. vol. Pau. de cast. consi.
cccv. alias. cccxij. in antiq. Bal. Ang. ⁊ scrib. in. l. ij. C. commu. de
vsucap. Jo. de pla. in. l. iubemus, ver. sed qualiter. C. de fun. patri.
lib. xj. ⁊ vide Are. in. d. §. res fisci. circa prin. vbi alleg. Bar. in. l.
pe. ⁊ in. l. fi. C. de fun. patri. lib. xj. ⁊ Bald. ↄsi. cccviij. qdam luca
nus. iij. vol. In hac materia iura varie loquuntur. nam tex. in. §. res
fisci. insti. de vsuca. dicit q bona vacātia fisco delata post denun
ciationē nō vsucapiunt̄ vel prescribunt̄. Sed anteq̄ denuntient̄ fi
sco prescribi possunt, q tex. in. j. dicto intelligit̄ de prescriptione cō
muni. p̄scribunt̄ tñ hōi bona spatio. xl. an. vt ibi no. gl. per. l. oēs. C.
de p̄scri. xxx. an. bene facit tex. in. l. ↄperit eo. titu. tex. vero in. l. in
omnibus. ff. de diuer. ⁊ tēpo. prescri. tradit regulā ḡnalē q in omni
bꝰ fisci qōnibus p̄scribit̄ spatio. xx. an. exceptis casibus in qbus mi
nora tpa sunt ↄstituta. p quē tex. decidit bal. i. l. data opa. col. xxv.
C. q accu. non pos. q bānū pecuniariū siue pena fiscalis prescribit̄.
xl. an. ⁊ sunt pleraq̄ alia iura in hac mā vario modo loquētia, que
adducit gl. in. d. l. in oibus, ⁊ plenius refert Abb. Panor. in loco
j. relato, ⁊ Pau. de ca. in. l. fi. col. pen. C. de sacrosan. eccl. post gl.
sup verbo cētū an. ¶ Et ideo Bar. in. l. in oibus tradit doctrinaz,
quā refert ⁊ sequit̄ Ang. Are. in. d. §. res fisci. circa princ. ⁊ latius
Abb. Panor. in. c. cū nobis, col. pe. ꝟ. nunc quero. de prescri. vbi
plenius distinguit q̄ facit Bar. q vt ipse dicit oēs scriben. verita
te ⁊ equitate precessit, put. j. post relata multa iura in mā varie loquē
tia. dicens q aut querit̄ an currat prescriptio in bonis seu iuribus
reseruatis principi in signum subiectionis vt in tributo seu censu. ⁊
in his nullo tpe currit prescriptio. l. ↄperit. C. de prescr. xxx. anno.
¶ Idem ⁊ fortius ſm Abb. Panor. in ipsa subiectione vt actiue
prescribi non possit. ne quis sit acephalus, vt habet̄ in. c. cum non
2 liceat. e. ti. ⁊ latius dicet̄. j. ¶ † Quedā vero sunt iura reseruata pn
cipi in signū priuilegij singularis vt legitimare spurios, creare ta
belliones, exigere vectigalia, pedagia, ⁊ similia, ⁊ in istis currit pre
scriptio. ¶ Sed reqrit̄ scientia ipsius principi ⁊ tantuz tempus cu
ius initio non extat memoria, vt est tex. ſz euz in. c. super qbusdā. §.
preterea. de ver. signi. no. Inno. in. c. cum P. tabellio. de fi. instr.
⁊ Bar. in. l. publicanus. §. in vecti. qui est. §. fi. alias incipit in om
nibus. ff. de pub. ⁊ in. l. j. §. fi. ff. de aqua plu. arcend.
¶ Et vltra Abb. Panor. ibi que sint de reseruatis principi. vide
per Bar. in. l. imperium. col. pe. ver. quero quot sunt gradus. ff. de
iuris. om. iud. ⁊ ibi latius per Bal. in. ij. lec. col. iij. ver. circa tertiā
qōnē, q enumerat sexdecim specialiter reseruata principi, ⁊ tradūt
ibi Albe. ⁊ plenius Ro. ⁊ Bald. in. l. i. C. de iu. aur. annul. ⁊ in. l.
rescripta. C. de preci. impe. off. ¶ Reseruata aūt pape enumerat
gl. magistra. in. c. q translationē. de offi. deleg. ⁊ in. c. sicut vnire. de
exces. prela. ⁊ Bal. in. d. l. rescripta. casus vero epō reseruatos col
ligit gl. magistra. in. c. ij. in ver. reseruant̄. de pe. ⁊ remis. lib. vj.
3 ¶ † Quedā aūt sunt bona ⁊ iura possibilia, seu que possunt posside
ri iure cōi. ⁊ si ista sint iaz fisco incorporata requirit̄ prescriptio. xl.
an. d. l. ↄperit, ⁊ ita procedit gl. in. d. §. res fisci. ¶ Fallit ſm bar. i.
d. l. in omnibus in casibus positis in. l. fi. C. de fun. patri. lib. xj. In
quibus casibus nulla currit prescriptio ↄ habentem fiscū, ⁊ regalia
⁊ non recognoscētē superiorē, put declarat Soc. ↄsi. lxxxvj. col. fi.
ver. v. hec ↄclusio, ⁊ ↄsi. clvj. col. fi. ver. sed claꝝ, q intelligo exce
pta prescriptione centenaria p casum in. d. l. fi. C. de sa. san. ecc. q
illa nunq̄ censetur exclusa. gl. Bal. ⁊ Ang. i. l. j. C. ne rei domi. vel
tēplo. cum concor. adduc. per Alex. in. l. nemo pōt. col. vlti. ff. de le
ga. j. ⁊ late dicet̄ in. viij. q. vlti. partis. vj. principalis.
4 ¶ † Si vero non sunt incorporata, sed dūtaxat delata tanq̄ vacan
tia seu ex cā publicata, tunc in bonis delatis seu cōmissis pp vecti
gal nō solutū prescribit̄ ↄ fiscū quinq̄ an. adeo q vltra vēdicari nō
possunt vt est tex. no. in. l. ij. C. de vecti. quē facit Roma. singul. suo
ↄsil. ccclviij. quod est. fo. xiij. col. iiij. incip. ius petendi ⁊c. ⁊ Ale.
in. l. forma. §. fi. in apost. ad Bar. ff. de cen. no. Bar. in. l. commis
sa. in vlti. q. ff. de pub. ⁊ Bal. in. l. iij. C. si pp pub. pensi. Ale. consi.
xxxj. ponderatis his. in fi. v. vol. dicentes per illum text. q fiscus
excluditur quinquennio a vendicatione rei, que incidit in commis
sum. ¶ Idem dicit Panormi. in. d. c. cum nobis. in bonis dela
tis fisco propter heresim, q non possunt vendicari vltra quinquen
nium a tempore mortis heredis, vt est tex. ⁊ ibi no. Bartol. in. l. ij.
C. de appo. ⁊ bona glos. in. l. manicheos. C. de here. In alijs vero
si precessit denunciatio bonorum vacantium sufficit. iiij. ann. l. intra
quattuor. ff. de diuer. ⁊ tempo. prescrip. ⁊. l. i. C. de quadr. prescr.
¶ Sed si denunciatio non interuenit, ⁊ tunc aut quis illa bona pos
sedit bona fide tantum sine titulo ⁊ requiritur tempus. xx. an. ⁊ sic
loquitur. d. l. in omnibus, aut vero possedit cum titulo ⁊ bona fide
⁊ sufficit prescriptio. xx. ann. ⁊ sic loquitur text. in. l. quamuis. ff. de
vsucap. ¶ Ista doctrina colligitur ex dictis Barto. in. d. l. in om
nibus. ⁊ Panor. in. d. c. cum nobis. ampliantis dicta Bart. ⁊ est
communiter approbata per Cano. ibi, ⁊ eam sequitur Pau. de ca
stro in. l. fina. colum. pe. C. de sac. sanc. eccle. Are. consi. cliij. cōsul
5 tatio proposita. col. vlti. ¶ † Quando autem bona dicantur incor
porata in fiscum ⁊ qualiter fiat ista incorporatio pro declaratione
predicte doctri. traditur plene in. l. si quando. la. ij. ⁊ in. l. si vacan
tia. C. de bonis vacan. lib. x.
¶ Aliam doctrinam in hac materia tradit Bald. in dicta. l. fin.
colum. j. versi. venio ad glo. C. de sac. sanc. eccle. qui constituit drīā
inter fiscum romane ecclesie ⁊ fiscum imperij dicens qd̄ lz cognitio
maleficioꝝ nō duret vltra. xx. ann. quo ad fiscū impialē. l. qrela. C.
de fal. tñ exactio ↄdēnationū q̄ fiūt iure Ro. eccle. durat vsq̄ ad. c.
an. p tex. in auc. quas act. in fi. q vr̄ veꝝ dt ipse ↄ ↄdēnatos ⁊ eius
successores vl'es, ſz nō ↄ bo. fidei emptores, vt sentit vna gl. parua.
in. d. l. fi. q tñ Bal. nō affirmat. ¶ Vñ vr̄ indistincte veꝝ q ↄ fi
scū Ro. eccle. nō currat minor p̄scriptio cētenaria p tex. i. c. ij. de p̄
scri. in. vj. excepto spāli casu ibi expresso. s. put firmat Pau. de ca.
in. d. l. fi. C. de sac. san. ec. ꝟ. p declaratione gl. dicēs q h. pcedit in
fisco Ro. eccle. siue bona fuerint incorporata siue nō, ⁊ ibi ponit do
cto. circa hmōi p̄scriptionē fiscalē sequēs bar. in. d. l. in oibus. ali
qbus additis. ¶ Sz An. in. l. impialē. C. cō. de vsuc. id q dictū est
in fisco Roma. eccl. extēdit ad fiscū impialē dicēs q sicut hodie de
iure auctē. ↄ Ro. eccl. nō currit minor p̄scriptio cētenaria. d. auc.
q̄s actio. ita nec ↄ camerā impialē siue ro. impiū q gaudet p̄roga
tiuā Roma. eccle. seqt̄ Alex. ↄsi. lxxxiiij. in cā vertēte. col. j. versi.
ij. dicimꝰ. j. vo. Adde Bal. in. l. sicut. col. fi. C. de p̄scri. xxx. ann.
vbi dt q eadē p̄rogatiua gaudet impiū ↄ prescribentē qua gaudet
ecclesia, alleg. gl. in. §. vt aūt lex. in auc. de nō alie. ¶ Qd̄ dictū nō
vr̄ veꝝ nec de iure pcedere q est ↄ cōem doct. Bar. ⁊ doc. s. rela
tā nisi forte in. iiij. casibus spālibus de qbus in. d. l. fi. C. de sa. sanc.
ec. vt vult Bar. in. d. l. in oibus, ⁊ ideo male se fundat Ale. in p̄al.
ↄsi. in. d. l. fin. q illa. l. nō pcedit nisi in. iiij. casibus spālibus in ea
expressis ſz gl. ibi sup verb. vēdiderit, ⁊ cōiter doc. ⁊ dicet̄ latius i
seq. iij. ptis huius. v. par. prin. vbi examinabit̄ intellectus. d. l. fi.
6 ¶ † Et ad motiuū Ang. q impiū gaudet priuilegijs eccl'ie Rom.
rn̄det̄ q est in casibus a iure exp̄ssis, ⁊ nō in alijs p ea q̄ habent̄ in.
l. si qs seruo psuaserit. C. de fur, ⁊ p no. p gl. in. c. j. in ꝟ. declaramꝰ
ne cle. vel mo. li. vj. ⁊ plene Ias. in. l. ij. col. iiij. in prin. ff. de iureiur.
7 ¶ † Sz nūqd res mobiles cesaris vsucapiant̄ triēnio, vide p bal. i.
l. j. circa fi. C. ne rei do. vel tēp. ⁊ in. d. l. iam pridem. C. com. de vsuc.

Et vt clarior habeatur doctrina procedam in hac materia per questiones particulares.

Summarium

SVMMARIVM

1 Reseruata principi in signum subiectionis & superioritatis an possint prescribi.
2 Census, tributũ, seu publica functio non differunt si data sint principi in signum superioritatis.
3 Differẽtia que sit inter censum & annuã pensionẽ respectu priuati.
4 Solutio census ꝯ dños inferiores est prescriptibilis.
5 Census prestatio vel tributi nõ prescribit̃ contra principem, sed bene contra priuatum.

1 Prima est questio vtrum † reseruata principi in signum subiectionis & supioritatis, vt tributũ vel cẽsus prescribi possint. ¶ In hac. q. ex doctri. Panor. in. d. cum nobis. s. recitata hẽ decisio ꝙ talia nõ prescribunt̃ p tex. in. l. cõperit. C. de prescri. xxx. ann. no. Bal. in. l. sicut. col. fi. C. eo. ti. dicens ꝙ ecclesie romane & imperio non prescribit̃ in his que sunt reseruata in signũ vniuersalis dñij. ¶ Itẽ latius firmat Panor. in. c. ad audientiam. ad cõ-
2 men. de prescri. dicens † ꝙ inter censum & tributũ seu publicam functionem non est dñia, qñ prestant̃ principi in signũ supreme potestatis, vt no. glo. & Bal. in. l. j. §. j. ff. de publ. sed vbi prestatio fit priua-
3 to, bene differunt, vt ibi per Bar. † ponentem differentiaz inter cẽsum & annuam pensionem respectu priuati. de quo est glo. no. in. c. constitutus. & ibi no. Inn. & Cano. de relig. do. & no. plene Fel. in. d. c. ad audientiã. col. vj. & vij. ver. in ɔ̃trũ habẽs, rñdens ad tex. in d. c. ɔ̃stitutus. qui vr̃ facere in ɔ̃rium, & ponens intellectum.
¶ Fit ergo ɔ̃clusio ꝙ ea que competunt principi in signũ superioritatis siue vniuersalis recognitionis, vt prestatio census vel tributi nũꝙ possunt prescribi, nisi immunitas prestationis census esset concessa a principe, & inuiolata ꝑmanserit per. xl. annos, vt not. in. l. fi. C. de fun. patr. lib. xj. Ita Bal. in. d. l. cõperit, & plene Jas. in. l. im-
4 perium. col. xj. in fi. ff. de iurisdic. om. iu. ¶ † Limita istã ɔ̃clusio. vt ꝓcedat respectu pape vel supremi principis, nã ꝯ inferiores dominos solutio census bene est prescriptibilis ẽm Panor. in. d. c. ad audientiam in fi. An ꝓcedat prescriptio ꝯ nõ recognoscentẽ superiorẽ habẽtẽ fiscũ & regalia, vide Soci. consi. lxxxvj. col. fi. vers. v. hec conclusio, & ɔ̃si. clvj. col. fi. ver. sed clar. ¶ Et vltra Fely. & Jas. de ista materia, an prescribat̃ aduersus prestationẽ census, & ꝙ̃to tpe, & qñ currere incipiat, vide plene per Raph. Cu. ɔ̃sil. cxlix. in quodã castro p totũ, & per Ful. ɔ̃sil. clxvj. in. q. que vertit̃. col. j.
5 circa me. vbi firmãt ɔ̃clusionẽ predictam † ꝙ prestatio cẽsus vel tributi nõ prescribitur ꝯ principẽ, sed ꝯ priuatũ sic. & Panor. ɔ̃si. clj. col. ij. j. vol. vbi dicit ꝙ prescripto cẽsu est prescripta subiectio.

SVMMARIVM

1 Superioritas ita quod quis non subsit imperatori an prescribi possit.
2 Obedientia & supioritas non possunt prescribi.
3 Aduersus supremã pape ptãtem nunꝙ̃ prescribitur.
4 Supremus princeps põt populo suo p suum priuilegiũ & rescriptũ concedere libertatem.
5 Reges non recognoscẽtes imperatorẽ qui sint.
6 Regna & imperium vnde dicantur exordium habere & quod illoꝝ prius fuerit.

1 Secũda questio est vtrum † superioritas prescribi possit, ita ꝙ qs nõ subsit impatori, & ex doc. Panor. in. c. cũ nobis. s. relata decidit̃ ꝙ nõ. ¶ Hãc conclu. latius firmat ipse Pan. in
2 c. cũ nõ liceat. p illũ tex. col. fi. ver. & per hũc tex. de prescrip. ɔ̃cludens ꝙ nullus princeps nulla respublica põt prescribere ꝯ Romanum imperiũ, vt sit ab illa iurisdictione vniuersali in totũ exẽtus vl̃ exẽpta. ita ꝙ sit loco imperatoris i suo territorio siue dñio, & nullũ supiorẽ recognoscat. Iura tñ imperij ẽm Pan. prescribi possunt supioritate salua. ¶ Sz ñ est possibile vt qs ꝑscribat ꝙ nemini subsit, qꝛ diceret̃ acephalus ꝯ tex. in. c. nulla. lxxxiij. dist. Tum qꝛ obedientia & superioritas nõ est prescriptibilis, vt ibi. Qđ ꝯ obediẽtiã non currat prescri. vide per Old. ɔ̃si. ccxliij. & ɔ̃si. ccliij. Car. in clemẽ. fi. in. viij. q. de censi. Jo. an. in addi. ad Spe. in rub. de prescr. col. j. & an prescribat̃ supreme potestati p tps, cuius initij &c. vide p
3 Pe. de ancha. ɔ̃sil. cxli. clarior & breuior. ¶ † Et ꝙ ꝯ supremã potestatem principis nõ ꝓcedat prescriptio. tz gl. in. c. j. col. j. que sint rega. & ideo contra obedientiam principis nunꝙ̃ prescribitur. c. cũ inter de consue. vbi no. gl. & docto.

¶ Hinc decidit no. Bald. in auc. quas actiones. col. vlt. C. de sacrosan. eccle. ꝙ non potest prescribi, ne appelletur ad principẽ, qꝛ istud pertinet ad supremam iurisdictionez, lz possit prescribi, ne appelletur ad alium inferiorem puta episcopum. c. venientes. de iur. iurã. sequit̃ do. Phil. de pu. in. c. dilecti. col. viij. de appel.
3 ¶ † Similiter aduersus supremam potestatem pape non prescribitur. d. c. cum nõ liceat. cũ ibi no. Rot. gl. in. c. j. in ver. non obst. in fi. de cle. egro. lib. vj. & notãt cano. in. c. cum ɔ̃tingat de foro cõpe. ¶ Immo collegium cardinalium non potest prescribere supremam potestatem pape ẽm Inno. in. c. bone el. ij. de postu. prelato. no. Panor. in. c. ij. de cle. non rescin. ¶ Et istam partem p plura firmat Jas. in. d. l. imperium col. xi. & late Soci. consil. clxxv. in cã fratrum, col. ij. & iij. ¶ Et propterea dicit Bald. in. l. ij. in. vj. C. de ser. & aqua. prescriptio ɔ̃tra papam non procedit in his que tãgũt potestatis plenitudinem. no. Bert. in reper. in ver. prescri. vj. vs. prescriptio contra papam. ¶ Contrariam sententiaz ꝙ immo possit aliquis princeps vel populus prescribere plenam libertatem, ita ꝙ in nullo subsit romano imperio, nec Imperatorem in aliquo recognoscat, tenuit Bar. in. l. hostes. col. ij. ff. de cap. in. l. infamẽ circa fi. ff. de pub. iud. cuius opi. multi sequunt̃, & maxime Bald. in. l. j. C. ne rei domi. vel templo. circa fi. j. col. vbi dicit ꝙ ꝯ imperiuz & Roma. ecclesiam prescribitur spatio centum annorum, ẽt in his q̃ sunt reseruata in signum specialis prelationis & preeminẽtie.
4 ¶ † Ex quo infert populus Roma. prescribit libertatem, qꝛ secundum eum non est dubium ꝙ princeps supremus potest concedere libertatem populo Roma. per suum priuilegium & rescriptum, & ei concedere omnia iura regalia & merum imperium. ergo & eodez modo per patientiam tribuere, vt ibi latius per eum, & plurimos sequaces habet istam opi. vt. j. dicam.
5 ¶ † Hanc arduam. q. latissime examinat Fel. in. d. c. cum non liceat. col. iiij. vsq in fi. cõmẽ. per sex col. & ibi enumerat tres reges non recognoscẽtes imperatorẽ, vz regẽ Francie, Hispanie, & Anglie. De primis duobus est gl. in. c. adrianus. el. ij. lxiij. dist. & de tertio est tex. in. c. cãm el. ij. qui fi. sint legi. & de rege Francie ẽ tex. in. c. per venerabilẽ. e. ti. & concludit Fel. ꝙ isti non recognoscentes superiorez sunt imperatores seu loco imperatoris in regnis suis. De quo scribit ipse latius post Panor. in. c. que in ecclesiarũ. co. xj. & xij. de consti. vbi tradit de potestate ducum marchionũ & comitum ac dñoꝝ, & populoꝝ ecclesie Ro. subiectoꝝ. & vltra Fel. ꝙ princeps non recognoscens supiorẽ eqparatur imperatori in suo dñio, firmat Alex. ɔ̃si. j. perspectis verbis. iiij. col. j. vol. & consil. xv. visis narratis. v. vol. & in presenti. q. Fely. in. d. cum non liceat, adducit ad vtrãq par. exuberantes auctoritates, & tandem dicit ꝙ opinio affirmatiua approbat̃ de facto ꝙ ꝑscribat̃ libertas ꝯ impiũ per reges principes ciuitates & populos, vt ei non subsint per spatium tanti temporis cuius initij &c. ẽm opi. Barto. in. d. l. hostes, & multorum, quos ipse refert & videtur magis communis, vt apparet ex auctoritatibus prope infinitis adductis per Fely. vbi. s. q istam partem affirmatiuam firmare videt̃ declarando & limitando multis modis, vt ibi per eum col. penul. & vltima.
¶ Eãdẽ opi. firmat ipse Fely. in. c. i. col. iij. de consti. ¶ Et maxime limitat̃ ista conclusio p Fely. vbi. s. vt ꝓcedat quo ad impatorẽ, sed nõ respectu pape, qꝛ prescribi nõ põt ꝙ qs non subsit Ro. eccle. & pape vicario Jesu Christi, vt in extrauag. Bonifa. octaui, que incipit vnam sanctam, & per ea que dicta sunt. s. & que nota.
6 idem Fely. in. d. c. cũ non liceat. colum. iiij. ad fi. † & ibi vide col. vlt. vnde imperium & regna habuerint exordiũ, & ꝙ prius fuerit an papatus vel imperium. ¶ Istã partem dicit videri communem. d. Prepo. in. c. per venerabilem. in. v. oppo. qui fil. sint legi. & tenendo eam, nõ põt ꝓcedere quedã decisio Bar. in. d. l. hostes. colum. j. ff. de cap. dum vult ꝙ si sint aliqui populi exempti ab imperio ex priuilegio, põt imperator reuocare priuilegium, & eos reducere in subiectionem, & aduersus istam potestatẽ reuocandi nunꝙ̃ potest prescribi ẽm Bal. in. c. sicut. lo vltimo. col. iij. de iureiur. & simpliciter refert Jas. in. d. l. imperium. col. xl. Sed istas decisiones reprobat Fely. in. d. c. cum non liceat. col. v. concludens ꝙ imperator non põt reuocare priuilegium exemptionis, posito ꝙ possit concedi per no. in. c. que in ecclesiarum, de consti. vbi habet̃ qđ princeps non potest tollere ius tertij absq rõnabili cã, melius faciunt que habentur in. l. digna vox. C. de legi. & plene no. per Panor. & Cano. in. c. nouit. vj. & vij. col. de iud. & ibi late Fel. col. vi. cum duabus seq. vbi diffuse tradit an princeps possit reuocare priuilegium suum concessum tam subdito quã nõ subdito, maxime qñ transiuit in contractum, & ex ibi notatis dependet veritas huius decisionis, in quo articulo plene consuluit Alex. consi. ccxvi. nec arguendi sumus per totum. ij. volu.

SVMMARIVM

1 Mer. & mixtū impiū aut iurisdictio an possint prescribi. 2. 3.
4 Extrema que requirant in prescriptione iurisdi. meriq; & mixti impe rij, & quantum tempus, & an requiratur scientia & patientia superioris.
5 Quasi pos. iurisdictionis vel iuris eligendi vectigal dicitur habere causam continuam.
6 Jurisdictio de non vtendo quanto tempore amittatur.
7 Quasi pos. decennalis non dat in incorporalibus.
8 Scientia & patientia superioris est necessaria vbi contra eos prescribitur iurisdi.
9 Quasi pos. iurisdi. qualiter acquirat aut retineatur.
10 Prescriptio iurisdi. meriq; aut mixti imperij, an censeatur fauorabilis aut odiosa.
11 Jurisdictio an accumulatiue vel priuatiue acquiratur per prescriptionem.
12 Jurisdictio quo casu non possit dici prescripta.

Tertia est questio difficilis & ardua an iuris-
1 dictio† merum & mixtum imperium prescribi possint. Vide de hac questione, an iurisdictio mer. & mixtum imperium prescribi possint latissime Bal. in repe. l. j. C. de eman. libe. & in q. Romanus appullus &c. hic allegatis, vbi dicit plura notabilia, & maxime in. ij. colū. q qui non est sacerdos non potest prescribere se in sacerdotem etiā si mille annis faceret officium. & quod qui non est pretor, nullo tempore potest prescribere preturam per. l. berennius. ff. ad munici. Itē q qui non est tabellio non prescribit tabellionatum cursu long. temporis, immo de falso punitur. Item q nemo prescribit matrimoniū illegitimū quanuis diuturnitate temporum. per. l. qua in prouincia. §. diuus. ff. de ritu nup. q2 est qd sacrū sm Bald. in repeti. d. l. j. colū. ij. & an ius creandi tabelliones & alia reseruata possint prescribi, tangit ibi col. iij. & an possit prescribi superioritas. & nunquid inferior prescribat iurisdictionē superioris maxime, appellationis, vide ibi colum. iiij. q contra principis potestatem nemo prescribit p gl. ordina. in. c. volumus. xvj. qō. iiij. & post adducta argumenta p parte negatiua q possit prescribi mer. imperium & iurisdictio fortiter arguit. col. v. cum seq. & ita concludit & ibi dicit Bal. col. vij. quod consuetudo est omnium iurisdictionū origo, forma & principium, & quot modis prescribat iurisdictio & qualiter, & an extinctiue, vel accumulatiue, vide per Bald. ibi col. vij. circa fi. vbi dicit q iurisdictio facilius prescribitur a persona publica q̄3 a priuata, q2 in habētibus simbolum facilior est transitus, & p q̄tum tempus, & per quales actus prescribat mer. imperiū. vide ibi col. viij. & qualiter iurisdictio prescribatur in feudum. & de iurisdictione & an subditus prescribat exemptionem ꝯ principē. vide Panor. in. c. nimis. de iure iuran. ¶ Quā. q. latissime disputat Bal. in repe. l. i. C. de eman. libe. posita in calce. vij. lib. codicis. & in sua. q. incip. Roma. appullus per totam illam repetitionem & questionem. & idem Bal. in repeti. l. imperiū. col. iiij. & v. ver. sed quero an imperium. ff. de iuris. om. iud. & ibi late Albe. post antiquos, & diffuse do. Jas. col. ix. cū quinq; seq. qui in hac. q. refert fundamenta principalia & opi. antiquorū ad vtrāq; partem, precipue Bar. in. l. i. §. deniq;. ff. de aqua plu. arcē. & in. l. si publicanus. §. fi. ff. de pub. & demum concluditur cōem esse sententiam q iurisdictio merum & mixtū imperium, nedū per consuetudinem, sed ēt per prescriptionem acquiri possunt. Adde q prescribi potest iurisdictio absq; emolumento. sed non ecōtra sm do. Car. in cle. statutum. in. xiij. q. de elec. & quomodo prescribantur ciuitates & castra contra ecclesiam & imperatorem. vide p Abb. Panor. consi. lxxxij. q̄3 q̄3 in his dubijs. j. & ij. col. j. vol. & d prescriptione meri & mixti imperij ac iurisdictionis. vide late Pe. de ancha. consi. cxlj. carior & breuior per totum. ¶ Et pro hac parte adducit plurimas auctoritates & bona iura adducta p antiquos vcz bo. tex. in. l. viros. vbi glo. & Bar. C. de diuer. offic. lib. xij. & in l. ij. C. de fun. limi. lib. xj. & in. c. irrefragabili. §. j. de of. ord. & in. c. cuz contingat. de foro compe. vbi Panor. plene attingit istam qōnem. col. i. in vlti. no. & seq. & dicit in. iij. col. q alibi melius non pbatur in iure adducitur etiam bo. tex. in. d. c. super quibusdam. §. p-
2 terea. de verbo. sig. ¶ † Primo limitat Jas. in. d. l. imperium. colum. xi. hanc communem conclusionem, vt non procedat in his q̄ competunt principi in signum supreme potestatis, aut vniuersalis recognitionis, de quo dictum est plene. s̄. in. j. & ij. qō. huius materie. ¶ Et retenta hac opi. pro vera & suprema potestas prescribi n̄ possit, lz contraria videatur magis communis concurrente spatio tanti temporis, cuius initij non extat memoria. tamen dato q non possit prescribi suprema potestas siue superioritas possunt prescribi alia inferiora que sunt meri imperij, vt habere gladij potestatem pnt plene habet in locis prealleg. no. Panor. in. c. peruenit. de cē si. etiam si sint de reseruatis pape & principi, q2 talia prescribuntur per tantum tempus cuius initij memoria non extat. d. c. super quibusdam. §. preterea qui tex. loquitur in impositione collectarum nouorum vectigalium & similium que sunt reseruata principi in signū supreme potestatis, & tamen possunt prescribi per dictum tempus, ideo per inferiorem a principe potest prescribi potestas legitimandi & creandi tabelliones que sunt de reseruatis principi, vt ibi per Panor. & late per Jas. in. d. l. imperium. col. xi. An ciuitates siue communitates possint prescribere reseruata principi maxime ius legitimandi. vide per do. Ant. de rosel. in suo trac. legitimatio. fo. xij. in. xij. q. & an possit prescribi suprema potestas principis, & sibi specialiter reseruata. vide Panor. in. c. per venerabilem. qui filij sint legi. & in. c. q transla. de offi. leg. in prin. Inno. in. c. bone. el. ij. de postu. prela. Panor. in. c. super quibusdam. §. preterea. de ver. signi. Signo. consi. ccli. in prin. iiij. col. Et ita plene consuluit bal. vltra adducta per Jas. cōsi. lxiiij. casus est talis reuerēdus pater. j. vol. vbi tz q talia reseruata & regalia prescribuntur priuatiue, & n̄ cumulatiue contra superiorem, adeo q superior non potest dcetero
3 illa exercere in locis vbi fuit prescriptum. ¶ † Secundo limitat Jas. vbi. s̄. hanc communem cclu. que habet merum imperiuz & iurisdictio possunt prescribi, vt pcedit in habente castrum vel territoriuz quo ad sibi subditos tantum, & non quo ad alios sm do. Anto. in. d. c. cum contingat. & Roma. in. l. j. §. deniq;. ff. de aqua plu. arcen. ¶ Sed contrarium est verius lz Jas. transeat cū hac limitatione q iurisdictio prescribitur respectu territorij etiam in non subditos ibi contrahentes vel delinquentes, vt ille q est dominus territorij, rōne iurisdictionis prescripte dicatur index competens respectu delicti vel contractus. iuxta. c. romana. §. contrahentes. de foro compe. in. vj. cum ccor. per no. per Bar. & doc. in. l. i. vlti. colū. ff. de iuris. om. iud. & Alex. consi. xxv. viso processu cause. l. & ij. col. iiij. vol. vbi concludunt q iurisdictio coheret territorio materialiter & passiue, ergo ratione territorij censetur prescripta iurisdictio nedū quo ad subditos, sed etiam in non subditos, si ibi contrahant vel delinquant. ¶ Et ita expresse firmat Flo. in. l. si quis diuturno. ff. si cer. peta. & Bal. in addi. ad Specu. in tit. de iuris. om. iu. ꝟ. penul. quos refert Berta. in reper. in ver. prescrip. viij. ꝟ. prescribens iurisdictionem. q dicunt q prescribens iurisdictionem territorij potest punire etiam forenses, & sequitur Fely. in cap. auditis. col. ix. ver. sic etiam intellige. de prescrip. ¶ Stat ergo firma & cōmunis conclusio sm Jas. q iurisdictio ac mer. & mixtū imperiū prescribi possunt, salua superioritate & suprema potestate. De prescriptione iurisdictionis ac meri & mixti imperij, vide But. in repe. c. peruenit. col. xj. de censi. vbi tangit in specie an possit prescribi ius carceris, & ibi dicit q castrum est prescriptibile per. l. ij. de fun. limi. lib. xi. ergo & appenditia. & per consequens iurisdictio, & quantum tempus requiratur ad prescribendum ea que sunt imperij, vide ibi colum. xi. & xij. & istam materiam explicat do. Clau. aquen. in. l. more. col. iiij. & v. ff. de iuris. om. iu. licet non satis clare.

¶ Sed aduerte q2 Jas. in. d. l. imperium sibi contradicit expresse in illa. j. limita. s̄. relata. col. x. in fi. & xi. ¶ Nā primo limitat cōmunem cclu. vt non pcedat in his que ꝯpetunt in signum supreme potestatis vel in signum vniuersalis recognitionis, q2 vt ipse dicit talia nunq̄3 possunt prescribi contra principem. d. l. cōperit. C. de pscrip. xxx. an. vbi no. Bal. sm eum. ¶ Postea vero circa mediū xj. col. dum alleg. tex. in dicto. c. super quibusdam. §. preterea. dicit q reseruata principi in signuz supreme potestatis prescribi possunt per tantū tps cuius initij &c. ex quo infert q per inferiorē a principe potest prescribi potestas legitimandi & creandi tabelliones, & tamen ista sunt de reseruatis principi secundum Panormita. in. d. c. cum contingat. colum. iiij. vel. v.

¶ Et ideo rectius dicendum videtur quod ea que sunt reseruata principi in signum recognitionis vniuersalis dominij, non prescribuntur vllo tempore, vt prestatio census vel tributi, & ita proprie loquitur tex. in. d. l. comperit, & Barto. ibi qui nihil dicit de reseruatis in signum supreme potestatis prout eum alleg. Jas.

¶ Alia vero que non competunt in signum recognitionis dominij vniuersalis, sed sunt reseruata principi in signum supreme potestatis tantum, non autem superioritatis seu verius in signum specialis prerogatiue & singularis priuilegij, vt dicit Panormita. in capitu. cum nobis olim. de prescrip. bene prescribuntur per tantum tēpus cuius initij &c. secundum omnes, vt ex premissis patet, alias predicta implicarent contradictionem.

¶ Videtur ergo pro veritate per predicta concludendum, quod indistincte

indistincte reseruata in signum superioritatis, ⁊ subiectionis seu su-
preme potestatis, aut specialis prerogatiue, ⁊ singularis priuilegij prescribi possint per tantum tempus cuius initij memoria nõ extat. ⁊ ita firmat Bald. vltra preallegata in.l.j.ver. sed tu tene.C. ne rei do. vel temp. vbi concludit ꝙ prescriptio centum annorum currit contra imperium in his que sunt preeminentie ⁊ iurisdictionis.

¶ Non obstant tex. in.l. comperit. ⁊ allegata ad oppositum, quia non loquuntur de prescriptione tanti temporis, que remanet in nudis terminis prescriptionis, sed potius innititur priuilegio. d.c. super quibusdam.§.preterea. cum ibi no.

4 **Presupposita** igitur hac conclusione pro cõi, ⁊ vera † ꝙ iurisdictio ⁊ imperiũ prescribi possint dubitatur que extrema requirantur in huiusmodi prescriptione iurisdictionis. Et primo quantum tempus requiratur. Secundo an requiratur scientia ⁊ patientia superioris.

Circa primam questionem varie ⁊ diuerse fuerunt opiniones doctorum, quas refert Jas. in.d.l. imperium colum. iiij. versi. ij. circa predicta presertim opi. Pau. de. cast. ibi tenentis. ꝙ in prescribendo mero, ⁊ mixto imperio requiritur spatium tanti temporis cuius initij ⁊c. Et demum concludit Jas. quod si agitur de prescribendo mero vel mixto imperio contra imperatorem absentem ⁊ ignorantem necessario requiritur spatium tanti temporis cuius ⁊c. Sed si agatur de prescribendo contra papam vel imperatorem presentem, scientem, ⁊ patientem, vel contra aliquẽ ducem vel marchionem presentem ⁊c. communior est sententia, vt ipse refert quod sufficiat tempus.x.an.
5 per tex. no. in.l. viros cum glo.C. de diuer. offi. lib. xij. ¶ † Confirmo istam conclusionem vltra Jas. auctoritate Bar. in.l. iusto.§.nõ mutat. in fi.ff. de vsucap. vbi no. dicit quod quasi possessio iurisdictionis vel iuris exigendi vectigal dicitur habere causam cõtinuã. ex quo ista competunt persone, ⁊ illa distinctio, an quasi possessio habeat causam continuam vel non, vt ipse dicit locum habet in seruitutibus ⁊ iuribus realibus. Non autem in personalibus, qr iura personalia semper censentur habere causam continuam, cum eorũ quasi possessio retineatur animo, ⁊ ideo prescribuntur longo tempore cum titulo, ⁊ bonafide ad instar vsusfructus.l.fi. in fin.C. de prescrip. long. tempo. ẜm Bart. in.d.§. non mutat. in fi. cuius opi. firmat Pet. de ancha. in.c. sine possessione. col. vij. de reg. in. in.vj. ¶ Et hec opi. Bar. est cõmunis, vt attestatur Feli. in.c. de quarta. col. xiij. de prescrip. qui refert Bar. idem velle in alijs locis per eum adduc. reprobata opi. Pan. ibi. iij. col. qui solus. vt dicit Fe. ꝫ cõtra Bar. ¶ Et vltra Feli. addo Bal. in.l.fi.C. ne de sta. defun. vbi dicit quod iurisdictiones non prescribuntur longo tem. sine titulo, qr dominio equiparantur, vult ergo quod prescribantur cum titulo longo tempore. ¶ Eandem conclusionem vltra Feli. ⁊ Jas. firmat Alex. consi. xvj. in causa ⁊ lite vertente inter magnificã cõmunitatem. vij. col. v. volu. vbi affirmat hãc esse cõem opi. ꝙ in prescriptione iurisdictionis meri, ⁊ mixti imperij sufficit tempus.x.an. si agatur de prescribendo cõtra inferiores dominos, excepto papa ⁊ imperatore, ⁊ ibi refert Pet. de anch. ita plene concludentẽ consil. ccxxxij. clarior, ⁊ breuior. vbi secutus Bal. in sua dispu. incip. appulus romanus ⁊c. concludit quod seposito articulo, an in prescribendo supremam potestatem contra papam vel imperatorẽ debeat concurrere prescriptio tpis cuius initij ⁊c. tamen contra inferiores dominos pretendentes iurisdictionem in castro sufficit prescriptio cõis temporis per ea que habentur in.c. ad audientiam. ⁊ in. c. auditis. de prescrip. ⁊ respondet ad contraria, vt ibi latius ꝑ eum. ¶ Eandem conclusionẽ tenet etiam Aret. consi. cliiij. consultatio proposita. vlti. colum. vbi sequitur Bart. in.d.§. non mutat.
6 ¶ † Subdit Alexan. in prealleg. consi. xvj. vij. col. v. vol. quod iurisdictio non vtendo amittitur spatio. xl. annorum, ⁊ excluditur cõmunitas vel alius per non vsum tanti temporis ab omni suo iure, vt concludit Bar. suo consi. inci. queritur vtrum iurisdictio. vlti. col. ⁊ in.l. licitatio.§. earũ.ff. de publica. per.l. oẽs.C. de prescr. xxx. an. ¶ Idem etiam firmat Areti. in.d. consi. cliiij. vlt. co. ¶ Et in hoc videtur inaduertenter locutus.d. Clau. aquẽ. in.l. more. col. v. ver. sed tunc operepretium est intelligere.ff. de iuris. om. iudi. dum dicit quod non reperitur iure cautum, quod iurisdictio non possit ꝑscri-
7 bi decennio, qr ẜm eum in incorporalibus nõ est dare quasi possessionem decennalem. Nam dicit contra tex. in.d.l.fi. in fi.C. de prescrip. longi tem. ⁊ in.l.ij. cum ibi not.C. de ser. ⁊ aqua. ⁊ contra notata per Bar. in.d.l. iusto.§. non mutat. ¶ Et circa predicta no. qꝺ prescripto castro prescribitur iurisdictio ẜm Bar. no. in.l. si aliena res.§. hoc iure.ff. de vsucap.
8 **Secunda** questio est † an requiratur scientia ⁊ patientia superioris in prescriptione iurisdictionis ac meri ⁊ mixti imperij. Bar. in.l.j.§. deniqꝫ.ff. de aqua plu. arcẽ. ⁊ in.l. si publicanus.§.fi.ff. de publica. concludit quod requirit scientia ⁊ patientia imperatoris seu principis contra quem prescribitur etiã dato cursu tanti tẽporis cuius initij memoria nõ extet. ¶ Sed Jas. in.d.l. imperium. col. xij. ver. circa primũ reprobat opi. Bar. concludens ꝙ in prescriptione temporis cuius initij ⁊c. non requiritur scientia ⁊ patientia, qr ista prescriptio habet fomentum a lege, ⁊ vim constituti seu priuilegij. ⁊ sic non stat in terminis prescriptionis proprie. d. c. super quibusdã.§. preterea. ⁊.l. hoc iure.§. duct⁹ aque ff. de aqua quoti. ⁊ esti. ⁊ adducit plures tenentes cõtra Bar. post Alexan. consi. vj. viso themate ⁊ dubijs. j. vol. vbi dicit circa fi. ꝙ opi. Bar. est in hoc communiter damnata. ¶ Procederet ergo opi. Bart. ẜm Alexan. ⁊ Jas. in prescriptione minoris temporis. ¶ Et contra Bar. late tenet Salic. in.l.ij.C. noua vectiga. instit. non pos. cũ alijs concor. adduc. per Alex. ⁊ Jas. vbi.s. ¶ Et vltra Jas. istam conclusionem firmat Alex. consi. xvj. in causa ⁊ lite. iij. ⁊. iiij. col. ⁊ consi. xxiiij. ponderatis his. iij. col. v. volum. vbi cõcludit quod in prescribenda iurisdictione requiratur ꝙ quis probet se exercuisse iurisdictionẽ scientie ⁊ patiẽtie, illo ad quem spectat, nisi probet de tanto tempore cuius initij ⁊c. ¶ Idẽ tenet solẽnis doct. d. Jaco. de san. Geor. in suo tracta. feu. in glo. in verbo, cum mero, ⁊ mixto imperio. col. iij. vbi ponderat quod est magna vis, an quis fundet intentionem suam ex prescriptione, vel ex consuetudine. Et vide plenius in sequen. q. ¶ Sed dubitatur, an sufficiat scientia ⁊ patientia officialium imperatoris seu principis aut comitum vel Marchionum inuestitorum ab imperatore in casu vbi requiritur scientia ⁊ patientia. ¶ Istam. q. monet Bar. in.d.l.j.§. deniqꝫ.ff. de aqua. plu. arcen. ⁊ non decidit. ⁊ in.l. si publicanus.§.fi.ff. de publica. vbi videtur tenere ꝙ sufficiat scientia rectoris seu presidis prouincie. ⁊ sequuntur Cardi. Imo. ⁊ Panor. in.c. cum cõtingat. iiij. col. de fo. compe. Are. cõsi. cliiij. consultatio proposita. Alex. preallegato consi. vj. j. volu. ⁊ Jas. in.d.l. imperiũ. col. xiij. ver. circa aliud. ⁊ vltra ipsum Panor. in.c. quem ecclesiarum. col. j. de ꝯsti. ⁊ Alex. in prealleg. consi. xvj. iij. ⁊. iiij. col. ⁊ consi. xxiiij. iij. col. v. vol. ⁊ do. Jaco. in loco preallega. ¶ Nunquid autem vacante imperio quo tempore succedit ecclesia. c. licet ex suscepto. de foro cõpe. sufficeret sciẽtia pape tangit Bar. in.d.§. deniqꝫ. ⁊ nõ decidit. ¶ Conclusio est ꝙ non. Quinimo si prescriptio esset incohata contra imperatorem patientem ⁊ scientem mortuo imperatore licet ecclesia succedat in administratione interim prescriptio dormiret secundum Bar. in.l. naturaliter. co. fi.ff. de vsucap. ⁊ sequitur Bal. in.l. cum notissimi.§. imo.C. de prescri. xxx. ann. cũ concor. adduc. per. Jas. in.d.l. imperium. col. xiij. in fi. ⁊ princ. seq. ⁊ per do. Jac. vbi.s. ¶ Et de hac materia prescriptionis iurisdictionis, ⁊ imperij remissiue no. Alex. in.d.l. imperium col. iiij. vel. v. ver. videñ isti presupponere. ⁊ incidenter Feli. in.d.c. cum non liceat. col. penul. circa prin. ⁊ colum. fi. ⁊ do. Jaco. vbi.s. ¶ Et ea que dicta fuerunt in.ij.q.ij. par. iiij. prin. col. xvj. ad fi. cum duabus seq. circa prescriptionem vsusfructus ⁊ iurium personalium qualiter prescribañ, possunt adaptari ad huiusmodi prescriptionem iurisdictionis ⁊ imperij per notata per Bart. in.d.l. iusto.§. non mutat excepto quando agitur de prescribenda superioritate seu suprema potestate, aut de prescriptione regalium, in quibus requiritur tantum tempus cu-
9 ius initij ⁊c. dicto.c. super quibusdam.§. preterea. ¶ † Qualiter autem acquiratur quasi possessio iurisdictionis, ⁊ retineatur sine qua prescribi non posset declarat pulchre Inno. in.c. dilectus. ⁊ ibi videndum semper extra de capel. mona.
10 **Tertio** dubitatur circa hãc materiam † vtrum prescriptio iurisdictionis ac meri, ⁊ mixti imperij censeatur fauorabilis vel odiosa. ⁊ sic an sit extẽdenda ita ꝙ prescripto vno gradu iurisdictionis aut meri ⁊ mixti imperij prescriptio extẽdatur ad alios gradus. (Adde quod prescriptio iurisdictionis in vno articulo non extenditur ad alium, nec de ciuilibus ad criminalia, nec ꝺ causa appellationis ad simplicem querelam. Flori. in.l. si qs diuturno.ff. si ser. vendi. ⁊ vtendo iurisdictione in vno articulo retinetur in alijs. Flo. in.l. vna est via.ff. de ser. rusti. predi. Et an prescripta iurisdictione censeatur prescripta potestas coercendi. vide per Soci. consi. cclxxv. iij. col. ver. confirmantur predicta. Et quod ex retentione ⁊ vsu in vna parte rei indiuidue impediatur prescriptio in omnibus alijs. format Homi. Signorellus consi. lxx. in questione vertente inter commune Parme. colum. vij. versi. venio ad quartum.) ¶ Istud dubium late explicat. d. Jas. in.d.l. imperium. colum. xiiij. versicu. x. circa predictam materiam per totam illam col. ⁊ latius Feli. in.d.c. auditis. co. viij. cum tribus seq. de prescr. dixi. plene. in.ij. parte princi. huius tractatus. col. vij. cum duabus sequen. versi. ij. principaliter.

11 **Quarto** dubitatur † vtrum per prescriptionem acquirat iurisdictio accumulatiue vel priuatiue. ¶ Istud dubium examinat late Feli. in ca. pastoralis colum. j. ꝛ. ij. de offi. ordi. ꝛ ibi tangit Panor. ꝛ vltra Feli. addo Bal. cōsi. lxiiij. casus est talis reuerēdus pater ꝛc. j. vo. vbi plene ꝯsuluit in hoc articulo. ¶ Et per hec remanet expedita materia prescriptionis iurisdictionis meriqꝫ ꝛ mixti imperij. ¶ Cui subannecto incidentem questi. An minor vel inferior possit prescribere insignia superiorum, ꝛ seu nunquid vsus insigniorum que competunt ratione superioris digni tatis possit prescribi per non habentem illam dignitatē vel minorē. ¶ Istam questionem decidit Roma. in singulari cclxiij. nunquid
12 vsus insigniorum fo. viij. vbi allegat Jo. an. dic vt ibi. ¶ † Et no. ꝙ iurisdictio non dicitur prescripta, nec currit prescriptio contra eū, qui longissimo tempore iurisdictionem non exercuit, si casus nō occurrit, in quo iurisdictionem exercere potuisset. ita Specu. in titu. de iurisdi. om. iud. versi. ꝛ sunt hec in argum. refert d. Jo. Berta. in trac. de epo. in. iij. parte princ. primi lib. col. ij. versi. illud tñ. bene faciunt no. per Bar. in. l. cum scimus. C. de agrico. ꝛ censi. li. xj. ꝛ in. l. in filijs. per illū tex. C. de decurio. eo. lib. ꝛ que ad propositū plene dixi in. iiij. parte principi. q. vj. col. xlvj. ver. subdit Feli.

SVMMARIVM

1 Reseruata principi in signum priuilegij singularis superioritate excepta an possint prescribi.
2 Vectigal seu ius predagiandi an prescribi possit, ꝛ que requirant ad eius prescriptionem.
3 Bona in fiscum incorporata quanto tempore prescribi possint.
4 Princeps presumitur scire id quod sui officiales sciunt.
5 Prescriptio iuris pedagiandi seu exigendi vectigal causata ex tēpore seu consuetudine, ad quas res extendatur.
6 Jus exigendi herbaticum, ꝛ affidandi bestias in pascuis percipiendo certum quid pro singulo capite prescribitur ad instar iuris pedagiandi, ꝛ est ius personale.

1 **Quarta** questio elicitur ex doctrina Panor. in. d. c. cū nobis olim. supra recitata, † vtrū reseruata principi in signum priuilegij singularis superioritate excepta, vt legitimare spurios, creare tabelliones, exigere vectigalia ꝛ pedagia, ꝛ similia prescribi possint. ¶ Et concludit Pan. talia posse prescribi per tantum tempus cuius initij ꝛc. concurrente scientia ꝛ patientia ipsius principis, per tex. in. d. c. super quibusdam. §. preterea. Idē firmat ipse Panor. in. c. cum contingat. col. iiij. vel. v. de foro cōpe. Are. consi. xxx. viso themate. colum. ij. ꝛ Franci. cur. consil. xxiiij. super eo quod ad me requiritur. col. ij. ꝛ Jas. in. d. l. imperiū. col. xj. versi. sed alia. ꝛ dixi in precedenti. q. ¶ Sed in vno casu nō bene dicit Panor. inquantum vult quod requiratur scientia ꝛ patientia principis cum cursu tanti temporis, qꝛ vt predixi cōis opinio est in contrarium reprobata opi. Bart. quod sufficiat de per se cur
2 sus tanti temporis, cuius initij ꝛc. ¶ † Sed hic quero magis in specie, quia facta est mentio de prescriptione vectigalis, vtrum possit prescribi vectigal seu ius predagiandi. (An ius pedagiandi possit prescribi per inferiorem vide per But. in repe. c. peruenit. col. xij. de censi. Et de prescription. iuris pedagiandi, vide ibi latius p eū. col. xxiij. circa fi. ꝛ seq. vbi tangit an si quis colligit pedagium per decennium presumatur ius pedagiandi, ꝛ concludit quod ad prescriptionem huius iuris requiritur tantum tempus cuius initij ꝛc. quando tale ius non esset adhuc creatum, sed creandum, sed vbi est iam creatum siue formatum qꝛ alius habet tale ius, tunc concludit But. quod prescribitur spatio communi vel soluit aliqꝫ partem longo tempore principi seu domino, vel communi cui spectabat, ꝛ ꝺ prescri. iuris pe. Adde Jas. in. l. de quibus. col. xiiij. ff. de legi. vbi concludit quod requiritur tempus cuius initij ꝛc. qꝛ est de reseruatis principi.) Et que requirantur ad eius prescriptionem. ¶ Istā q. monet. Bar. in. l. si publicanus. §. fi. ff. de publica. (Adde Bal. consi. cxxv. q. vertens. j. vol. ꝛ consi. clxxxvij. quia consuetudo equiualet veritati. iiij. vol.) ꝛ concludit quod exactio vectigaliū prescribitur per tempus cuius initij memoria non extat, quando agitur ꝺ prescribendo perceptionem vectigalis, que nulli competit. Sed si competeret alicui nobili vel priuato ex cōsuetudine vel priuilegio illud prescribitur minori tempore cum titulo, ꝛ bonafide sicut prescribitur vsusfructus. ꝛ sic lon. temp. iuxta. l. fi. in fi. cum ibi no. C. ꝺ prescrip. lon. temp. Et dixi plene in. iiij. parte prin. col. xvj. cū duabus seq. ¶ Sed qꝛ vt ibi dicit Ber. in prescriptione istorum iuriū incorporalium requiritur scientia eius cōtra quem prescribit. l. ij. C. de serui. ꝛ aqua. vbi Bar. assignat rationem. ꝛ in. l. j. §. deniqꝫ col. vlti. ff. de aqua plu. arcē. dubitatur cuius scientia requiratur in prescribendo vectigal. ꝛ respondet Bar. quod si prescribitur cōtra priuatū qui illud ius habebat requiritur sciētia illius priuati. alias ꝺm Bar. requirit scientia illius iudicis in cuius territorio vectigal seu pedagiū exigitur. Ille enim est vt ipse dicit ad cuius curā ptinet, ꝛ cui hoc cōmissuꝫ est p tex. in. l. iij. C. de vectiga. ¶ Et decisio Bar. est vera, ꝛ cōmuniter approbata excepto inquantum videtur velle ꝙ requiratur scientia ꝛ patientia etiam in prescriptione tanti temporis cuius initij ꝛc. quia in hoc opi. Bar. est cōiter dānata vt late per Alex. in preallegato consi. vj. circa med. ver. ex pmissis vsqꝫ ad fi. j. vol. vbi tractat in terminis de prescriptione vectigalis, ꝛ per eundem consil. cxxv. viso titulo qstionis. j. q. ij. vol. ꝛ per Are. consil. cliij. cōsultatio pposita vlt. col. vbi cōcludit cum Bar. qꝺ ius exigendi vectigal, ꝛ similia iura que cōpetunt persone prescribunt eo modo quo res immobiles, qꝛ censent habere causam cōtinuaꝫ ex quo eoꝝ quasi possessio animo retinet, ꝛ inter immobilia ꝯputant. vt per Bal in. d. l. si publicanus. §. fi. ꝛ in. d. l. iusto. §. nō mutat. ff. ꝺ vsucap. (Adde qꝺ si hoc est verū nō vr̄ ꝙ requirat sciētia ꝛ patientia aduersarij in pscriptione hoꝝ iuriū prout nō requirit in vsufructu, vt probat in. l. fi. circa fi. C. de prescrip. lon. temp. ꝛ plene dixi in iiij. parte. prin. col. xvj. ver. tertio limitatur ꝛc. cū duabus co. seq.)
3 ¶ Fallit ista cōclusio ꝺm Are. qñ ageretur de prescribēdo iure vectigalis vel alio incorporato in fiscum, † qꝛ pro bonis in fiscuꝫ incorporatis semper requirit prescriptio. xl. ann. Nec distinguit, an prescribēs habeat titulū, vel nō. l. quānis. ꝛ ibi notant glo. ꝛ Bar. ff. de vsuca. ꝛ. l. omnes. C. de prescrip. xxx. an. ¶ Hanc. q. quāto tempore vectigal regulariter prescribat, plene examinat Sali. in. l. vectigalia. C. no vectig. insti. nō pos. ꝛ in pluribus tenet cū Bar. ꝛ ꝯcludit ꝙ qñ quis acquirit, vel prescribit ius vectigalis in nullius persona formatū. i. quod nulli competebat, prescribitur siue acquiritur tpe cuius initij memoria non extat. Sed si esset iam formatū, qꝛ alicui nobili competeret ex priuilegio vel consuetudine, minus tēpus requiritur ad prescribēdum habita distinctione, an quis possideat titulo, ꝛ bonafide, vel nō vt in vsufructu. ¶ Eandem cōclusionē firmat. Ant. de but. in repe. c. peruenit. col. xxiij. circa fi. ꝛ seq. ꝺ cēsi. ¶ Circa vero scientiā ꝛ patientiā Sali. cōcludit cōtra Bar. post longam disputationem ꝛ relatas opiniones ꝙ non sufficiat scientia iudicis, sed requiritur scientia principis quando agitur de prescribendo ius vectigalis quod nulli competit. vbi vero agitur de prescribendo ius formatū alteri competēs res est clara ꝙ sciētia illius requiritur, ꝺm Sali. qui confirmat in versi. concludo igitur ꝙ vbi probatur de tāto tempore cuius initij ꝛc. nō requiritur probari de scientia ꝛ patientia alicuius. Dicit tamen tutius esse in practica ꝙ titulus allegetur. Ad cuius probationem inducatur exactio vectigalis tanti temporis ꝛc. Et opinionē Sali. ꝙ nō sufficit sciētia officialium seu iudicis, ꝯtra Bar. tenet Alex. consil. lxxxiiij. in causa vertente. circa med. ver. nec predictis. j. vol. ¶ Monetur, qꝛ licet
4 Bar. in. l. ne quid. ff. de incen. rui. naufra. velit † qꝺ princeps presumitur scivisse id ꝙ officiales sui sciuerūt cuius verba reassumit d. Ant. de but. in. c. j. de rest. spo. ¶ Tamē hoc nō est verū. Sed cōtrarium probatur in. c. cum ad sedē. cum glo. in verbo interdictuꝫ. de resti. spoliat. ꝛ in. l. ꝙ vulgo. ff. de vsucap. pro empto. vbi habet qꝺ dñs habet probabilem causam ignorādi factum procuratoris. ¶ Sed cōmunis opi. videtur cū Bar. quod sufficiat scientia officialium, vt patet ex his que. s. dixi in. ij. q. iij. q. princ. ver. sed dubitatur. ꝛc. ¶ Istaꝫ. q. late tractat do. Jac. de san. Geor. in trac. feu. in verbo cum mero ꝛ mixto imperio. co. penul. ꝛ fi. Et post relatas varias opiniones concludit ꝙ vbi probatur de tanto tēpore cuius initij ꝛc. non requiritur probari de aliqua scientia ꝛ patientia superioris, nec de aliquo titulo, quia tantum tempus habet vim consuetudinis, ꝛ iuris constituti per. l. j. §. finali. ff. de aqua pluuia arcen. ꝛ. l. hoc iure. §. ductus aque. ff. ꝺ aqua quoti. ꝛ esti. ꝛ per tex. in. d. c. super quibusdam. §. preterea. ꝛ contra Bar. refert tenere Butr. in repeti. d. c. peruenit. col. xx. ꝛ. xxiij. Ange. in. d. §. ductus aque. ꝛ Imo. in. d. l. si publicanus. §. fi. vbi contra Bart. adducit quatuor motiua. ꝛ illud potissime qꝺ vsus tāti temporis cuius initij ꝛc. est ppie consuetudo, qꝛ nō agitur de detrahēdo iuri singularis persone tantum, sed iuri vniuersali omniū trāseuntiuꝫ. Et ista dicitur proprie consuetudo. Non autem prescriptio. ꝛ ad inducendam consuetudinem non requiritur patientia superioris, vt ibi per eū. ¶ Eandem. q. plenius examinat do. Jo. berta. in suo tracta. de gabel. q. x. j. partis. col. vj. ꝛ. vij. referens dicta Bar. in. d. §. in omnibus. vbi concludit ꝙ semper requiratur scientia imperatoris seu principis quādo agitur de prescribēdo iure vectiga. quod nulli competit, nedum semel ꝛ in principio prescriptionis, sed etiam semper ꝛ perseuerans. ¶ Communis tamen opinio est in contrarium. vt. s. patet saltem vbi probatur de tanto tempore cuius initij. ꝛc. ꝛ refert ibi. d. Berta.

Berta.cautelā Sali.in.d.l.vectigalia.ꝙ allegatur titulus seu priuilegium concessionis a principe habente potestatem concedendi, deinde ꝙ quis probet exactionem.x.vel.xx.an.quia licet titulus allegatus nō ꝓbetur sufficit probare quasi possessionem exigēdi per tantum tempus,per notata per glo.ꝛ Bar.in.l.seruitutes.la grande.ff.de serui.titulo generali.ꝛ in.l.cū de in rem verso.ff.de vsuris. q̄uis Salice.in.d.l.vectigalia cū allegatione tituli exigat ꝙ ꝓbet vsus tanti tpis cuius initij ꝛc. ¶ Et de huius conclusionis intellectu plene dixi in.iij.par.prin.in.x.q.vbi late examinaui materiam d.l.cū de in rē verso. Et dicit Berta. vbi.s.cōsuetudo exigēdi gabellas ꝛ pedagia acquirit ius territorio,nō personis. ¶ Concludẽ igitur in hac.q.cū Bar.in.d.l.publicanus.§.fi.cuius opi. est cōmunis excepto inquantū exigit sciētiam, etiā in prescriptione tanti
5 tēporis cuius initij,ꝛc.vt predixi. ¶ † Sed est notandum ꝙ pscriptio iuris pedagiādi ꝛ exigēdi vectigal. causata ex tpe siue ex ꝯsuetudine nō extenditur ad alias res preterq̄ ad eas de quibus est cōsuetū exigi ꝛ solui vectiga.ꝛ ideo de alijs exigi nō pōt.vt no Bar. in.l.j.§.si quis hoc interdicto.ff.de iti. actuq; pri.ꝛ in.d.l.si publicanus.§.fi.in.fi.ꝛ sequit̃ do.Berta.in predicto tracta.de gabel.qō. xj.j.partis.col.vij.i fi.ꝛ.viij.ꝛ dixi latius.s.in pen.q.ij.partis pri.
6 ¶ † Quāto aūt tpe prescribatur ius exigēdi herbaticū ꝛ affidandi bestias in pascuis percipiēdo certū quid pro singulo capite vl' grege,vide pulchre per Are.in.d.consi.cliiij. col.fi. vbi dicit qō tale ius est personale.ꝛ prescribitur ad instar iuris pedigiandi.

SVMMARIVM

1 Libertas seu immunitas non soluendi vectigal seu gabellam quāto tempore prescribatur.
2 Prestatio vectigalis diuersis casibus diuersimode prescribitur.
3 Immunitas non soluendi vectigal an prescribatur vno diu non soluente,ceteris autem soluentibus.
4 Villa ꝛ castrum quo casu possint vel non possint imponere onera fiscalia.

Quinta questio est Postq̄ vidimus de prescriptione iu
1 ris pedagiandi.† Quid econtra quanto tempore prescribatur libertas siue immunitas non soluendi vectigal vel gabellam. ¶ Hanc.q.format Bar.in.l.licitatio.§.earum.ff.de pub. ꝛ concludit quod aut exactio pertinet ad priuatum ex priuilegio vl' consuetudine ꝛ sufficit esse cessatum.x.an. aut pertinet ad fiscū vel ad rempublicam,† ꝛ tunc prestatio vectigalis prescribitur.xl.ann. per.l.oēs.C.de prescrip.xxx.vel.xl.an.requiritur tamē bona fides
2 ad prescribēdam hmōi libertatē sed immunitatē non soluendi vectigal.vt dicetur in.vij.ꝛ vlt.q.huius partis. ¶ Et hanc doctrinam sequunt̃ Ang.ꝛ Pau.de ca.in.d.§.earū.ꝛ Bal.ꝯsil.cxxv.q.vertens.j.vol.ꝛ consi.cccclxv.si pater filio.iiij.vol.ꝛ Corneus consil. xliiij.in hac cōsultatione.j.col.ij.vol.ꝛ cōsil.xxij. in presenti cōsul-
3 tatione.v.col.iij.vol. ¶ † Quid aūt si aliquis priuatus tanto tempore cessauerit cum omnes alij soluerint, an sit prescripta immunitas.dic vt per Bart.in.d.§.earū.cuius dicta doc. ibi communiter sequunt̃, ꝛ declara vt ibi per Imo. ¶ Adde etiā predictis qualiter prescribatur immunitas a collectis contra villam vel castrū, ꝛ aduersus impositionē collectarū.Bal.in cōsi.cxxv.questio vertēs
4 in.j.vol.ꝛ ibi † ꝙ villa ꝛ castrū nō possunt imponere onera fiscalia nisi quatenus haberent ex cōsuetudine tāti tēporis cuius initij ꝛc. per.c.super quibusdam.§.preterea.de verbo.signi.

SVMMARIVM

1 Ius collectandi ꝛ talleandi forenses quanto tpe prescribatur.
2 Consuetudo cuius initij memoria non extat habet vim priuilegij, ꝛ constituti.
3 Forenses ad quas collectas de iure possint obligari.
4 Vasalli ꝛ nobiles de iurisdictiōe inuestiti an ꝛ quas collectas possint suis subditis imponere.
5 Nobiles ꝛ dñi pretendentes se habere ius collectandi eorū subditos ex prescriptione vel consuetudine in certis casibus quomodo cognoscantur habere ius ex prescriptione.

1 Sexta questio est cognata precedentibus. † quanto tēpore prescribatur potestas siue facultas imponendi collectas,ꝛ talleas forensibus seu ius collectandi, ꝛ talleandi forenses. (De hac.q. vide per Areti.consi.cxxxij. in causa que vertitur vbi examinat an possit prescribi consuetudo collectādi forenses. ꝛ Ias. in.l.de quibus.colum.xiiij.ff.de lega.) ¶ Istam q. valde vtilem,ꝛ quotidianam in practica mouet Bart.in.l.cum neq;.C. de incol. ꝛ in.l.j.C.de mu.ꝛ in quo loc.colum.iiij.seu.v.ver.sed quero cui possit imponi lib.x. concludens quod ad hoc vt ciuitates vel oppida possint imponere collectas forensibus pro rebus quas possident in illa ciuitate vel oppido siue eius territorio requiritur quod hoc ha-
2 beant ex consuetudine,cuius contrarij memoria non extet † que habet vim priuilegij ꝛ constituti.l.hoc iure.§.ductus aque.ff.de aqua quoti.ꝛ.c.super quibusdam.§.preterea. de verbo.signifi. ¶ Sed do.Alexan.consi.lxviij. viso ꝛ dudum discusso processu.iij.col.ij. vol.tenet ꝙ sufficit tempus.x.an. (Contrarium tenet Aret. consi. xxxij.col.iij.) ad prescribendum talem facultatem collectandi forenses,quia tanto tempore prescribitur,ꝛ inducitur consuetudo saltem de ciuili,etiam si sit contra ius.nec requiritur ẽm Alex.tēpus cui⁹ initij ꝛc. nisi ad prescribendum ea que sunt reseruata principi. ¶ Et sic loquitur tex.in.d.c.super quibusdam.§. preterea.Sed imponere collectam non subditis siue forensibus pro rebus quas possident in alieno territorio ꝛ districtu non est de seruatis principi. Quādo quidem istud possit induci per statutum inferioris vt decidit singulariter Bald.in.l.j. collū.vj.circa me.in ver. sed quemadmodum ꝛc.C.de senten. que pro eo quod interest. (Contrariū tenet Areti. in consil.xxxij.colum.iij.licet de Bald. non faciat mentionem.) ¶ Hinc dixit no.Bar.in.l.j.C.de auro coro.lib.x.per illū tex.ꝙ si de antiqua consuetudine seruatum est qō forensibus imponātur onera personalia poterunt ad illa imposterum cogi,at consuetudo inducta spatio requisito ad consuetudinem prescribendam dicitur antiqua.vt not.glo.in.c.in generali.in verbo deuotio.ꝛ in verb.antiqua.de electio.lib.vj. ergo in tali consuetudine non erit necessarium tempus cuius initij ꝛc. ¶ Illud est motiuum vrgens Alexan. in prealleg.consi.ꝛ ideo ẽm eū,lꝫ Bar.vbi.s. dicat ꝙ forensib⁹ collectas imponere possunt ciuitates que hoc habent ex consuetudine tanti temporis cuius initij ꝛc.nō per hoc intellexit excludere ꝙ minus tempus non sufficeret ,vt ibi latius per eum, cuius dicta refert ꝛ sequitur do.Ias.in.l.de quibus.col.xv.ff.de leg.vbi col.xvj.ver. vlti.ex hac parte no.ex illo tex.ꝙ consuetudo.x.an.dicit̃ inueterata
3 ꝛ antiqua siue antiquata. ¶ † Ad quas vero collectas forenses de iure teneantur pulchre declarat Alex.in preal.cōsi.lxviij.j.co. ij.vol.ꝛ consi.cj.visis instrumentis.iij.col.j.vol.vbi sequit̃ decisionem.Bal.in.d.l.j.C.de sentē.que pro eo ꝙ interest.ꝙ per statutū possit induci qō collecte forensibus imponantur, ꝛ plene ꝯsi.lij.visis his q̄ in themate.v.vol.vbi cōcludit ꝙ de cōsuetudine potest induci ius collectandi ꝛ impenendi onera forensibus q̄uis al's de iure nō liceret.ꝛ ibi plene declarat,que ꝛ quales collecte,ꝛ qlia onera possint de iure forensibus imponi.ꝛ idē Alexan. pulchre consi.
4 cxxiiij.super primo.j.col.iiij.vol.concludens no. † ꝙ vasalli ꝛ nobiles de iurisdictione inuestiti nō possunt hoībus ꝛ subditis suis collectas ꝛ onera imponere nisi eas, ꝛ ea que ꝯsueuerūt imponi de antiqua consuetudine.vt no.Bar. in.l.j.C. de excu.mu.lib. x. ꝛ pulchre Bal.in.l.cum multa.C.de bo.que lib.ꝛ dicit Alex.in similibus antiquas cōsuetudines esse seruādas.vt per Bal.in cōmē. pacis ꝯstan. in verbo sicut ab antiquo . que oīa velut quotidiana sunt
5 bene notanda. ¶ † Quid autē si nobiles vel dñi pretendāt se habere ius collectandi eorū subditos ex pscriptione vel consuetudine in certis casibus qualiter cognoscāt an tale ius cōpetat ex pscriptione vel consuetudine.ꝛ quid si collectauerint aliquos an possint collectare oēs.ꝛ dicant̃ acquisiuisse ius collectādi vniuersos.ꝛ quid si hoīes allegant se nunq̄ fuisse pro simili collectatos , vide istam.q. plene examinatam per Albe.de ro.in rub.ff.de mu.ꝛ ho.ꝛ per do. Iac.de san.Geor.in suo tracta.de homag.col.ix.ꝛ.x.

SVMMARIVM

1 Libertas ꝛ immunitas non soluendi collectas quanto tempore prescribatur.
2 Tributa seu publice functiōes debita imperatori in signū recognitionis vniuersalis dñij nō possunt cōtra imperatorem prescribi.
3 Collectas non soluens per.xl. ann. an sit tutus a futuris collectis.
4 Requisita ad prescriptionem libertatis seu immunitatis nō soluendi collectas que sint.
5 Bona fides adesse debet in prescriptione libertatis seu immunitatis non soluendi collectas debitas ꝛc.

1 Septima questio est quid e contra. † quanto tpe prescribatur libertas (An prescriptio prosit in oneribus euitandis vide per Panor.in.c.accedentes.iij.col.ꝛ ō prescrip.) ꝛ immunitas non soluendi collectas. (Vide Alexā.late in consi.xxx.ponderatis ꝛc.in.v.vol.) ¶ Hanc.q. examinat Alex. consi.xxx.pōderatis narratis in themate circa me.in.v. dubio.v. volu.concludens ꝙ sufficit tps.xl.an.si dicto tpe fuerunt imposite collecte generales,ꝛ non fuit aliquid solutū per allegantes immu-

nitatē, qr tāto tpe videnť tuti.per.l.oēs.C.de prescr.xxx.an.⁊ no.p
Bar.in.l.licitatio.§.ea.ff.de pub.pſertim ſi intercessit ꝯcessio im
munitatis.lz inualida, ⁊ sic titulus coloratus, qr sufficit ad pſcriben
dū cū ſpatio.xl.an.p tex.no.in.l.fi.cū gl.in verbo canone.C.ð fun.
patrimo.li.xj. ¶ Et ibi rñdet Alex.ad tex.i.l.cōperit.C.de pſcri.
xxx.an.(Ad intel.d.l.cōperit, vide Bal.in.l.j.col.ij.C.ð anna.ex
2 cep.) † ꝙ est ſpāle in tributis ſeu publicis functiōibus debitis im
peratori in ſignū recognitionis vniuerſalis dñij, vt nō poſſint pſcri
bi ꝯ imperatorem.vt no.Bar.⁊ alij.⁊ no.doc.post gl.in.c.cū nō li
ceat.de preſcrip.⁊ apparet ex no.p Bar.⁊ doc i.d.l.licitatio.§.ea
rū. ¶ Preterea ſm Alex.id ꝙ babeť in.d.l.ꝯperit.locū non bz
qñ ſup boc intercessit ꝯcessio imunitatis q̄zuis inualida, qr sufficit
ad pſcribendū ſpatio.xl.an.per tex.iuncta gl.in.d.l.fi.⁊ no.Ang.
⁊ Sali.in.d.l.cōpit.rñdet etiā Alex.ad tex.in.l.vacuatis.C.ð de
cu.li.x.ꝙ loquiť qñ ille q vult se tueri nō bēbat priuilegiū immuni
tatis ſeu cōfirmatiōis facte a principe ſed volebat ſolū ſe tueri ex li
beratione facta expreſſe vel tacite a ciuitate.nā non pōt per illaz.l.
vacuatis.ſed ſi bz ꝯceſſionē a principe etiā ſi in ea eſſet aliquis de
fectus tūc pōt ſe tueri mediante lapſu tēporis.xl.an.per.d.l.fi.cuz
glo. ¶ Et vltra Alex.pro bac ꝯcluſione adduco Bart.in ſuo ꝯſi.
3 incipi.cōmune ſpoleti.in ordine.cxxv.vbi dicit † ꝙ qui ſtetit p.xl.
ann.ꝙ nō ſoluit collectas eſt tutus a futuris collectis.refert ⁊ ſeqť
do.Pet.pbi.Corneus cōſi.xliiij.in bac cōſultatione.col.j.circa
med.ij.vol.⁊ conſi xxij.in preſenti ꝯſultatione.v.col.iij.vol.dicēs
ꝙ bec eſt potius ꝯſuetudo q̄z preſcriptio. ¶ Eandē cōcluſionē fir
mat Ro.cōſi.cclij.p deciſione in.iiij.dubio.licet pfatus do.Cor.
fuerit ſibi ꝯrarius conſi.cclxviij.in bac cōſultatione.col.j.in.fi.⁊
ij.iiij.vo.vbi concludit ꝙ libertas nō ſoluēdi collectas nō pſcribiť,
niſi per tm̄ tēpus cuius initij non extet memoria, ⁊ monetur ſatis de
bilibus fundamētis. ¶ Sed Alex.cōſi.cxxxvj.in cauſa ⁊ lite ver
tente.col.penul.⁊ vlti.verſi.itē ad boc vt dicti catbanei.ij.vol.vbi
latius tractat bāc materiā, cōcludit ꝙ ad boc vt poſſit preſcribi li
bertas ab onere collectarum, requirūtur plura, que in proceſſu pro
4 bari oportet. ¶ † Primo qð pretendens talem preſcriptionez pro
bet ſe fuiſſe aliquo tēpore requiſitum, vt collectas ſolueret al's nūq̄z
preſcribit libertatē ſeu immunitatē nō ſoluēdi per.l.cū ſcimus.iun
ctis ibi not.per Bar.C.de agri.⁊ cenſi.lib.xj.cū alijs concord ad
ductis per eum. ¶ Secundo requiriť ad boc vt preſcribať buiuſ
modi libertas ⁊ immunitas aliqð factū preſcribētis.i.contradictio
⁊ recuſatio ſoluendi.ſm Alex.per.l.bec autem iura.ff.de ſerui.ver
ba.predio.bene faciunt vltra eum not.per glo.⁊ doc.in.l.qui lumi
nibus.ff.de ſerui.vrba.predio.⁊ in.l.j.C.de ſerui.⁊ aqua, vbi babeť
ꝙ in preſcribēdis iuribus negatiuis nunq̄z currit preſcriptio niſi a
tempore contradictionis. ¶ Tertio requiriť bonafides in preſcri
ptione libertatis ſiue immunitatis que ſaltem debet allegari.
¶ Quarto requiritur quod probeť de ſcientia ⁊ patientia cōis ſm
Alex.in prealleg.conſi.⁊ ideo pro babenda clara doctrina in boc
notabili articulo videtur ex premiſſis ita fore diſtinguenduz ꝙ aut
interuenit titulus coloratus vt conceſſio immunitatis, licet inuali
da, ⁊ ſufficit tēpus.xl.ann.cōcurrente eo qð dicto tēpore fuerit ali
quando collecta gñaliter impoſita, ⁊ nunq̄z ſoluta, licet requiſitio,
ſeu interpellatio non interuenerit, ⁊ ita procedat prima opi.Alex.
ſupra relata in conſi.xxx.v.volu. ¶ Et intelligo ꝙ tempus.xl.an.
incipiet currere a tēpore impoſitionis prime collecte.per nota.per
gl.⁊ Cano.in.c.cum eccleſia ſutrina.de cauſa poſ.⁊ propria. Aut
vero nō interuenit aliquis titulus coloratus, ⁊ tūc ad preſcribenduz
libertatē ſeu immunitatē nō ſoluendi collectas requirunť illa qua
tuor ſupra recitata, de qbus per Alex.prealleg.cōſi.cxxxvj.ij.vo.
5 ¶ † Addo aliud requiſitum videlicet adſit bona fides, que requiri
tur in preſcriptione libertatis ſaltē de iure canonico, vt late dixi in
iij.q.iij.patris.iiij.pri.col.xxiiij.que tñ preſumiť in dubio ex curſu
lōgiſſimi tpis.xxx.vł.xl.an.vt p Bar.i.l.cū qrebať añ fi.C.vñ vi.
cū cōcor.addu.i repe.l.celſus.i.iij.pte.ff.de vſuca.⁊ ita vř tenēdū.

SVMMARIVM

1 Probatio contra fiſcum pro re aliena per fiſcum vendita aut ali
ter alienata quanto tempore fiat.
2 Lex bene a zenone de rebus per fiſcum alienatis procedit tm̄ in im
peratore non in principe inferiore.
3 Fiſcus quid ſit ⁊ vnde dicatur, ⁊ quis dicatur babere fiſcum.
4 Ciuitates non recognoſcentes ſuperiorem de iure vel de facto di
cuntur babere fiſcum.
5 Eccleſia vel epiſcopatus an dicatur babere fiſcum.

1 Octaua queſtio eſt † quāto tempore probatur cōtra fiſcū
pro re alienata.iſtam.q.decidit tex.in.l.bene a
zenone.C.de quadri.preſcri.⁊ in.§.fi.inſt.de vſuca.vbi diciť ꝙ ba
bens a fiſco titulum venditionis, donationis, aut alium ſtatim fit ſe
curus, ſed aduerſus fiſcū datur actio intra quadriennium tm̄ rōne
dominij vel bypotbece qð vel quam alius pretēdit in rebus a fiſco
alienatis, ⁊ lapſo quadriennio vlterius non auditur, ſed illa.l.bene
a zenone recipit plures notabiles ⁊ ſingulares limitationes. ¶ Et
quinq̄z ponit Feli.in.c.que in eccleſiearum col.xij.vel.xiij.ver.ſed
pro intellectu.d.l.bene a zenone.de cōſt.⁊ ſeptem colligit do.Iac.
de ſan.Geor.in trac.feu.in verbo, princeps pedemōtiū.col.v.ver.
ſed aduerte.vbi plenius q̄z alibi enumerat oīa ſpecialia in principe
vſq̄z ad ſexaginta ſex.⁊ aliquas ex predictis limitationibus refert
Iaſ.in auct.quas actiones.co.j.ver.iij.limita.C.de ſac.ſanc.eccl.
⁊ quãuis iſti patres nō referant bas oēs limitationes ad.d.l.bene
a zenone.⁊ plures vſq̄z ad octo vel nouē per prius aggregauit ſolē
nis doc.do.Marti.Laud.in trac.ſuo.de princ.ij.col.xj.no.inci.
2 notandum eſt ſingulariter. ¶ † Primo igitur limita.d.l.bene a ze
none.vt procedat in imperatore non autem in principe inferiore.ni
ſi princeps inferior baberet regalia ab imperatore, vel ex conſuetu
dine ſeu preſcriptione tanti tpis cuius initij memoria nō extat, ſm
Bal.in.c.ad ap'ice.de re iudi.in.vj.iunctis nota.per eū in proe.
decre.put latius refert do.Mart.Land.⁊ poſt eū do.Iac.vbi.ſ.
¶ Scðo limita.d.l.vt procedat interueniēte traditiōe, ⁊ nō aliter.
Ita limitat elegāter Bal.in.c.j.§.fi.vlt.col.in.ti.de no.for.fide.
¶ Tertio limita.d.l.vt procedat qñ princeps vel fiſcus rez q̄z alie
nauit poſſidebat tēpore ꝯtractus, ⁊ traditionis, al's ſecus, ita illam
l.intelligit no.Bar.in.l.fi.circa med.C.ſi contra ius vel vti.pub.⁊
firmat Bal.in.l.j.co.j.C.de bere.vel ac.ven.⁊ in.l.ij.C.de cōmu.
re.alie.poſt Pet.⁊ Cy.⁊ ibi tradit, an fiſcus, in dubio preſumatur
poſſediſſe rem q̄z alienauit referūt Feli.in.d.c.que in eccleſiarum
in.j.limitatio.⁊ Iaſ.in.d.auct.quas actiones. ¶ Quarto limita
illaz.l.bene a zenone.vt demū locū babeat qñ princeps vel fiſc⁹ bo
nafide vendidit rem, q̄z propriā eſſe credebat, lz in veritate eſſet ali
ena, ſecus ſi vendat mala fide, qr ſcit eā alienā eſſe gl.eſt no.in.d.l.
ij.C.ð com.re.alie.q̄z Bal.⁊ doc.ibi cōiter ſequunť. Bal.in.d.l.
j.col.j.C.de bere.vel actio.vendi. Panor.in.c.ij.prope fi.de re
bus eccl.nō alie.Feli.in.d.c.que in eccleſiaꝝ.col.xij.in.j.limi.ad
ducēs aliā glo.in.l.j.in verbo, diſtrabať.C.de vēdē.reb.fiſca.li.x.
¶ Quinto limita illā.l.vt procedat qñ princeps vendit rē alienam
iure proprio, ſecus ſe iure creditoris, nā tūc emptor nō fit ſtatim ſe
curus. Ita dicit no.Bal.in.ij.proe.decre.iiij.col.adducēs tex.in
l.fundus qui.ff.de reſcin.vendi.⁊ alia iura. ¶ Sexto limita illā.l.
bene a zenone, vt nō procedat in eccleſia, qr ſi princeps vel impator
donaret, aut venderet eccleſie rē alienā, eccleſia non fit ſtatim ſecu
ra, nec gaudet beneficio.d.l.bñ a zenone.gl.eſt notabilis in.c.qui
cunq̄z militū.in verbo, ꝯſenſu.xj.q.ij.que pro boc alleg.bonū text.
in.c.placuit.el.j.⁊ ibi etiā not.glo.xvj.q.iij.⁊ glo.in.§.quas actio
nes.in verb.quadriēnij.ea.cauſa ⁊ queſtio. ¶ Septimo limita il
lam.l.bene a zenone.vt demū locū babeat, concurrentibus tribus.
¶ Primo ꝙ princeps vendiderit rē q̄z poſſidebat. ¶ Scðo qð
eā vendat bonafide. ¶ Tertio ꝙ pceſſerint ſolēnes ſubbaſtatiōes
iuxta.l.j.⁊.l.ſi tēpora.⁊.l.duplex ratio.C.ð fide inſtru.⁊ iure baſte
fiſca.li.x. ¶ Ita ſunt verba Bal.in.l.j.col.ij.C.de bere.vł actio.
ven.qui refert do.Iac.vbi.ſ.⁊ dicit ſe dubitare de boc dicto Bal.
inquantū loquiť de ſubbaſtatione, qr de illa nulluz fit verbū.in.d.l.
bene a zenone. ¶ Preterea vt ipſe dicit, illa.l.babet locū etiaz qñ
prīceps donat ⁊ tñ nemo dixerit ꝙ in donatiōe reqrať ſubbaſtatio.
¶ Octauo limita illā.l.bene a zenone.vt nō procedat de iure cano
nico.glo.eſt repu.ſing.in.c.ij.in verbo, irrita.de rebus ec.nō alie.
ꝙ intelligūt boc verū eſſe quo ad preiudiciū eccleſiarum, ſed inter
laicos etiā in terris eccl'ie bñ pcedit illa.l.vt ibi declarat Panor.
¶ Nono limita illam.l.vt pcedat, dūmodo princeps vēdat vel do
net rez alienā, dicēdo ſe facere de poteſtatis plenitudine, ſm Bal.
in prealleg.proe.decreta.ij.col.vbi dicit ꝙ omnis modicus error
rumpit illam.l.de bis duabus limitationibus vltimo relatis.dic vt
per Feli.in.d.c.que in eccleſiarū.xij.col.in.iiij.⁊.v.limita ¶ De
cimo limita illā.l.vt nō pcedat in pīudiciū minoris ⁊ in reb⁹ ſuis,
qr ipſe babet reſtitutionē in integ.vt no.glo.⁊ doct.in.l.fi.C.ſi ad
uer.fiſ.⁊ bas limitationes, velut aureas dicit eas notandas dom.
Mart.Laud.vbi.ſ. ¶ Undecimo limita vltra omnes.d.l.bene a
zenone.vt non procedat in preiudiciū dotis ſeu iuriū dotalium, qr
lex vel ſtatutū gñaliter loquens nō intelligiť loqui in cauſa dotis.
Ita ſingulariter decidit Bal.ꝯſi.cccxxij.quēadmodum impera
tor, ꝙ dictum refert ⁊ multum cōmendat Iaſ.dicens ſe alibi nō le
giſſe in.l.j.col.iij.ff.ſolu.ma.⁊ ꝯfirmatur per plura ibi cumulata p
3 Iaſ. ¶ Et qr plene.ſ.tractatū eſt de preſcriptione fiſcali ope pretiū
eſt videre, qd ſit fiſcus, ⁊ vnde dicať, ⁊ quis babeat fiſcū.de qbus
omnibus

omnibus vide plenā ꝛ vtilē apostil. Alex. i l.j. in apostil. ad Bar. C. de bo. vacan. lib. x. ꝛ dicit Bal. in rub. C. de priui. fisci. qđ fisc. est saccus cesaris vel regis siue reipublice. refert Areti. in. §. fi. circa prin. insti. de vsuca. ver. ꝛ premitte. ꝛ dicit Bal. vbi. s. ꝙ municipia non habent fiscum, nec episcopatus ecclesiastici. ꝛ ibi ponit que sint cesaris de p se, ꝛ que fisci. de quo an ciuitates vel municipia dicantur habere fiscū vide per Bar. in rub. C. de iure fis. ꝛ ibi Alex. in apostil. col. ij. vbi traditur an fiscus ꝛ respublica dicantur idez ꝛ per Jas. in. §. rursus. col. ix. ꝛ. x. in antiquis impressi. ꝛ. vj. ꝛ. vij. in noua. inst. de actio. ꝛ dicit Bar. in l. itē veniunt. §. ait senatus. ff. de
4 peti. here. † ꝙ ciuitates nō recognoscētes superiorē de iure vel d̄ facto dicunt̄ habere fiscum, naz ipsamet ciuitas est fiscus. Ex quo infert ꝙ in marchia ꝛ in alijs prouincijs ecclesie oia que dicunt̄ d̄ fisco intelligunt̄ de ecclesia, in illis vero ciuitatibus que nō recognoscūt aliquē in dn̄m, que dicunt̄ de fisco, intelligunt̄ de suo cōi ſm Bar.
5 vbi. s. ¶ † Et an ecclesia vel epātus dicat̄ habere fiscū, scribit plene Feli. in. c. ceterū. col. pe. de offi. ordi. ꝛ not. Pan. ꝛ Cano. in. c. qꝛ diuersitatē. de cōces. preben. ¶ Et per hec remanet expedita materia pscriptionis fiscalis, ꝛ sic. ij. pars istius quinte partis princi.

Uenio ad tertiam partē huius quinte partis prin. in qua videndum est de prescriptione contra rempublicam.

SVMMARIVM

1 Aduersus rempub. quanto tempore prescribatur.
2 Regulariter contra rempu. seu ciuitatem prescribitur sicut contra priuatum exceptis quatuoꝛ casibus.
3 Tex. l. fi. C. de sacrosan. eccle. volens in quatuoꝛ casibus posse cōtra rempub. prescribi. quibus casibus limitatur.
4 Tempore communi an prescribatur contra ciuitatem sicut contra ecclesiam in quasi dominio ꝛ publiciana.

1 Et primo quero † Quanto tpe prescribatur aduersus rempublicā. (No. ꝙ prescriptio cōtra vniuersitatē siue rēpublicā procedit ex negligentia administratoꝝ ſm Bar. in l. imperatores. ff. de pac. ꝛ quanto tpe prescribat̄ in rebus ciuitatis, vide per Are. in. §. res fisci. circa med. j. col. ver. quid in rebus ciuitatis. insti. de vsuca. ꝛ no. ꝙ prescriptio territorij rerum ciuitatis, etiā cū scientia ꝛ patientia tyranni nō procedit ꝯ ciuitatem ſm Flo. in l. seruitutes. col. xvij. ff. de seruit. no. Bertachi. in reperto. in verbo pscriptio. ij. col. ij. ꝛ quāto tpe prescribat̄ cōtra ecclesiā ꝛ ciuitatē, ꝛ qualiter. vide p Bal. in l. vniuersas. C. ne rei domi. vl' templo. ꝛ in l. j. circa med. C. de anna. excep.) tex. in l. fi. C. de sacrosan. eccl. videt̄ determinare ꝙ non prescribit̄ minori spatio centum annoꝝ, qđ est longissimū tps vite hominis. ¶ Sed ille tex. ſm cōmunē intellectū pcedit in quatuoꝛ casibus tm̄ ibi exp̄ssis in ver. sine hacꝫ, vt not. ibi glo. sup verbo vēdiderit, ꝛ sequuntur cōmuniter doc. maxime Sali. in vlt. no. ꝛ clarius Pau. de cast. col. pe. dicēs ꝙ in ciuitatibus particularibus nō habentibus iura fiscalia in quatuoꝛ casibus, de qbus ibi nō pscribit̄ minori spatio cētū annoꝝ. ꝛ sic sunt in his casibus melioris cōditionis q̄ fiscus ſm Pau. d̄ ca. qꝛ alijs fiscus est melioris, vt ibi no. glo. extra vero illos tres casus cōtra ciuitates pscribit̄, sicut ꝯtra priuatos, qꝛ instar priuatoꝝ obtinēt, vt in l. eū q. ff. de ver. si. ¶ Idē firmat Bal. i. d. l. fi. col. j. ver. q̄ro singularis successoꝛ, q fortius dicit quod ꝯ ciuitates non habentes iura fiscalia pscribit̄ sicut ꝯ priuatos, etiam in quatuoꝛ casibus ibi notatis saltē respectu tertij, vt statim dicet̄. ꝛ sequit̄ Aret. consi.
2 cliij. cōsultatio pposita. col. fin. versic. tertio premitto. ¶ † Facio igitur regulā ꝙ ꝯtra rempublicā seu ciuitatē regulariter prescribitur, sicut ꝯtra priuatum, exceptis illis quatuoꝛ casibus notatis in d. l. fin. vcꝫ in venditione, donatione, institutione vel relicto factis reipublice ſm cōem intel. glo. ꝛ doc. in. d. l. fi. ꝛ fuit de mēte Bar. in l. in omnibus. ff. de diuer. ꝛ tēpo. prescri. vbi nō facit differentiā in prescribendo quo ad illos quatuoꝛ casus inter fiscū ꝛ rempublicam. q̄uis Pau. d̄ cast. in d. l. fi. dicat rempubli. in hoc esse melioris cōditionis fisco. qđ intellige vt. j. dicam. ¶ Eandē conclusionez tenuit Bal. in l. j. circa med. C. de an. excep. ꝛ in l. vniuersas. C. ne rei domi. vel tēplo ꝛ Alex. cōsi. xvj. col. vj. v. vol. s. latius allegato, vbi dicit ꝙ ēt iuribus ciuitatis ꝛ ꝯ ciuitatē prescribitur saltem spatio. xl. an. per tex. in l. oēs. C. de prescrip. xxx. ann ibi Necꝫ publicum ꝛc. ꝛ notata in l. iampridem. C. cōmu. de vsucap. preter q̄ in il-
3 lis quatuoꝛ casib⁹. ꝛ idem firmat Aret. cōsi. prealleg. ¶ † Primo limitat tex. in d. l. fi. dum vult ꝙ illis q̄tuoꝛ casibus currat prescriptio centenaria tantū cōtra rempublicā, vt procedat in ipso principali debitore vel eius successore vniuersali, vt quia prescribens esset ille qui vendidisset vel donasset, vel heres eius qui vendidit, donauit, vel reliquit ciuitati. ¶ Si vero esset successoꝛ singularis vl' alius

tertius, indistincte prescribit cōtra rempublicā cōmuni spatio sicut prescriberet cōtra priuatū, etiā in illis quatuoꝛ casibus. Jta not. limitat ꝛ declarat Bal. in. d. l. nō loquit̄ quo ad tertiū. Restringunt̄ ergo illi quatuoꝛ casus ſm eum quo ad actionē personalē q̄ nō pōt cōpetere nisi cōtra venditorē, donatorē, aut eius successorē vniuersalē. Non aūt cōtra tertiū, ideo talis actio personalis ꝯtra istos bene durat centū annis. vt latius per Alex. in prealleg. cōsi. licet contrariā opi. ꝙ illa l. fi. pcedat ꝯ quēlibet indistincte, teneat ibi Sal. col. pen. versi. quero quid si ecclesia. Sed propterea recedendum nō est ab opi. Bal. ꝛ Alex. tāq̄ magis cōmuni. ¶ Secundo limita. d. l. fi. vt dispositio illius l. requirētis spatiū centū annoꝝ in illis quatuoꝛ casibus pcedat, qn̄ post donationē, venditionē, institutionem, aut relictum factū ciuitati nunq̄ fuit res tradita ciuitati, alias sufficeret tempus. xl. an. Jta voluit notabili. Guil. de cuneo in l. j. C. ne rei do. vel tēplo. facit ad hoc ꝙ no. gl. parua in. d. l. fi. in verbo, donata. ¶ Tertio limita, vt dispositio. d. l. fi. requirētis spatiū centū annorum in illis quatuoꝛ casibus procedat in rebus que vere spectarent ad ciuitatē iure dn̄ij. Secus si iure quasi dn̄ij qꝛ tunc ꝯ ciuitatē currit prescriptio cōis, vt no. Bar. in l. si finita. §. si de vectigalibus. col. j. ff. de dam. infec. per illuz tex. ꝛ Ange. in quibusdaz lecturis in l. ij. C. ne rei domi. vel templo. ¶ Has tres limitationes ad illā l. colligit Alex. cōsi. xvj. in cā ꝛ lite vertente inter magnificam cōmunitatē. col. vj. ver. naz posito. ꝛ versi. quinimo fortius. v. vol. vbi plene explicat intel. d. l. fi. ¶ Et ad vltimā limitationē vltra Alex. addo. Bal. in l. siue autē. §. si duobus. ff. de publi. Ang. Aret. in. §. res fisci. circa med. cōmen. instit. de vsucap. ꝛ hanc firmat do. Pet. philip. Corne. consi. xvj. viso primo. vlt. col. ꝛ cōsi. cxvij. multa. vlti. col. ij. vol. ꝛ magis in terminis consi. cxlij. videtur
4 prima facie. col. iiij. versi. ꝛ licet. iij. vol. cōcludens ꝙ † cōtra ciuitatē sicut ꝯ ecclesiā prescribit̄ in quasi dn̄io ꝛ publiciana tēpore cōi. ꝛ in his locis assignat vnā rationē huius limitationis. ¶ Et hec procedunt etiam in ciuitate seu republica nō habente iura fiscalia. ¶ Si vero habeat iura fiscalia, dicendū est prout dictū fuit in prescriptione fiscali in precedēti parte. ꝛ per Bar. in predicta l. in omnibus. ff. de diuer. ꝛ tempo. prescrip. ꝛ late per do. Pan. in. c. cum nobis de prescri. ꝛ quando ciuitas seu respublica dicatur habere fiscum ꝛ iura fiscalia dixi in calce partis precedentis.

SVMMARIVM

1 Lex fi. C. de sacrosan. eccle. dans priuilegium ciuitati an intelligi possit de castro vel villa.
2 Disposita in ciuitate an censeantur disposita in villa vel castro.
3 Respublice appel. quid veniat, ꝛ quot modis accipiatur.
4 Ciuitas supposita alicui domino gaudere dꝫ priuilegio respubli. ꝛ beneficio resti. in integ.

1 Secundo quero † Utrum priuilegium datum ciuitati. in d. l. fi. C. de sacrosan ec. cōpetat castro vel ville. (Adde Ang. Areti. in. §. res. de rescript. col. j. circa med. instit. de vsucap. Alex. consi. j. iiij vol.) Bar. ibi in. j. col. ij. opp. Bal. in j. col. ver. secundo quero. Sali. in ij col. ꝛ Pau. de cast.
2 in fi. cōmenti. ꝛ cōmuniter docto. determinant † qđ disposita in ciuitate censentur disposita in villa vel castro, qꝛ castrum est membrū ciuitatis. l. qui ex vico. ff. ad muni. ꝛ qꝛ castrū ꝛ ciuitas nō differunt, nisi sicut parua ciuitas a magna ciuitate. ꝛ hoc procedit, etiam si talis villa vel castrum non subijciatur ciuitati secundum Bart. in. d. l. fi. in ij oppo. qui dicit ꝙ illa l. habet locum pro rebus cuiuslibet castri in quatuoꝛ casibus ibi notatis. Hunc articulum plene examinat Alex. in l. si finita. §. si de vectigalibus col. ij. ꝛ. iij. ꝛ ibi no. gl. Bar. ꝛ alij. ff. de dam. infec. vbi attestatur cōmunem opi. esse quod illa l. fi. locum habeat in omni castro ꝛ municipio. ¶ Bene faciūt nota per Bar. ꝛ alios precipue Alexan. in. d. l. si finita. §. ex hoc edicto. vbi mouent. q. an priuilegia cōcessa ciuitati trahātur ad villam sibi subiectam vel propinquam. ¶ Accedant not. per Bart. Bal. Sal. ꝛ docto. post glo. in l. respublica. C. ex qbus cau ma. q omnes cōmuniter concludūt veram ꝛ cōmunem opi. esse ꝙ omnis ciuitas ꝛ quodlibet castrum gaudet priuilegio reipublice, ꝛ dꝫ restitui in integrū sicut respublica, dūmodo tale castrū vel villa habeat multitudinē hominū, ꝛ rogatur per suos administratores, ꝛ tractet negotia sua tanq̄ cōmunia, non vt priuata, licet parua vniuersitas.
3 ¶ † Et refert Alexand in. d. §. si de vecti. ꝛ plene nota. Jas. in. §. rursus. col. viij. ꝛ. ix. in antiqua impres. ꝛ. vj. ꝛ. vij. in noua insti. de actio. declarans que dicatur respublica. quid veniat appellatione reipublice, ꝛ quot modis capiatur, ꝛ ibi bona glo. sup verbo, reipu-
4 blice. ¶ † Subdit Sali. in. d. l. respublica. circa mediū. ver. quero ciuitas. ꝙ licet ciuitas sit supposita alicui domino principi vel ty-

ranno nihilominus gaudet priuilegio reipublice ⁊ beneficio restitutionis in integ. ¶ Et qualiter respublica seu cõmunitas in integrum restituatur aduersus prescriptionem, dic vt dixi in ecclesia in .ij.q. prime partis huius quinte principalis. ¶ Et intra quãtum tẽpus cõmunitas restituat̃ aduersus prescriptionẽ. vide per Pau. de ca. consi.ccxciiij. Ego paulus in antiquis.

SVMMARIVM

1 Prescribi an possint ea que sunt mere facultatis.
2 Solitus aliquid cõcedere per viam mere ⁊ gratuite facultatis nõ per hoc obligatur perseuerare.
3 Mera facultas que dicatur.
4 Facultas quomodo distinguatur.
5 Libero arbitrio nõ p̄scribit̃ nec his que ex mera volũtate ꝓcedũt.

Apio quartam partem huius quinte partis principalis.

1 Et primo quero † An ea que sunt mere facultatis prescribi possint. ¶ Vera conclusio est quod talia non prescribuntur per tex. in.l. viam publicam. ⁊ ibi notãt glo. ⁊ Bar.ff. de via publi. vbi dicitur ꝙ nunq̃ prescribitur facultati eundi per viam publicam, quia istud posse ire non est ius, sed quedam facultas. ¶ Hanc cõclusionẽ firmat Panormi. in.c. ex parte astensis, circa finem prime colum. de cõcessio. prebende. ⁊ in.c. Joan. de cleri. giuga. ⁊ in.c. pisanis. ad fi. de resti. spoliato. ⁊ in.c. inter ceteras. circa fin. de rescrip. dicẽs. quod in his que sunt mere facultatis, ex longeua obseruantia non introducitur consuetudo neq̃ prescriptio. ⁊ do. Cardi. consil.xxxviij. primo rationes. col.j. in versi.ij. quia concludens quod ea que competũt iure facultatis non prescribuntur not. remissiue Feli. in.c. cum accessissent. col.xj. versi. secundo declaratur. de constit.
2 ¶ † Ex hoc infertur ꝙ si aliquis per viam mere, ⁊ gratuite facultatis aliqd sit solitus concedere, per hoc non obligatur perseuerare, ac si firmata esset cõsuetudo. vt declarat Panor. post alios in.c. post translationem. col.ij. de offi. le. p id qd̕ no. Jnn. in.c. cũ eccl'ia sutrina. de causa pos. ⁊ proprie. vbi dicit ꝙ si millies aliquis hospitaretur aliquẽ amicũ suum in domo, per hoc nõ est inducta ꝯsuetudo, vt teneatur eum in futurum hospitari, cũ fuerit profectus ad illam ciuitatem, ⁊ cõcordat Cy. in.l.ij.C. que sit longa ꝯsue. Jo. an. in.c. Jo. de cle. cõiuga. Bart. in.l. cũ de in rem verso.ff. de vsur. ⁊ in.l. solent.§.j.ff. de offi. procõ. Archi. in.c. seruitutũ. xviij.q.ij. Hemi. in.c. ꝯsuetudo. j. distin. ⁊ late firmat Pet. de ancha. in.c. sine possessione. ad fi. d̕ regu. iur. in.vj. nisi id factũ fuisset tãto tẽpore cuius initij non esset memoria. ſm Jo. an. in.c. peruenit. de censi. ⁊ Bar. in.d.l. cũ d̕ in rem verso. ⁊ Ange. in.l. si certis annis.C. d̕ pac. refert ⁊ sequit̃ Fe. in.c. cum M. Ferrariẽ. col.iij. versi.iij. declaratio. de constit. vbi tradit remissiones de materia. ¶ Sed cõtra istud vltimũ qd̕ etiam per mille annos non prescribant̃ ea que sunt mere facultatis, videt̃ tenere Cepo. in tracta. serui. vrba. p̄di. sub rub. de ser. aquedu. co. xxiij. nisi respondeat̃ ꝙ loquitur in his in quibus a principio nullum interuenit factũ hois, vt in aqua que per seipsam fluit seu discurrit
3 absq̃ facto hominis. ¶ † Sed operepretium est intelligere, quando aliquid dicat̃ esse mere facultatis. Bar. in.l.j. col.iij. ver. iuxta predicta.ff. de cõdi. ex.l. tradit circa hoc singularẽ doctrinã dicens ꝙ aliqñ lex permittit alicui facere aliqd pro cõseruatione sui iuris iam quesiti, ⁊ istud nõ est ius sed facultas quedã.l. in re mandata.C. manda. ⁊.l. si cõtesta.§. si maritus.ff. sol. mat. ¶ Quandoq̃ lex permittit aliqd facere pro acquisitione alicuius iuris de nouo. ⁊ tũc est ius, vt ius adeundi hereditatẽ, ⁊ hoc apparet ſm Bar. ex eo ꝙ tali iuri prescribit̃.l. licet cũ glo.C. de iur. delibe. facultati aũt que facti est nõ p̄scribitur, q̃ leges que loquũtur de p̄scriptiõe. vt.l. sicut. l. oẽs. ⁊.l. cũ notissimi.C. de p̄scrip. xxx. an. loquũtur de p̄scriptione cõtra iura tm̃. nõ contra facultates que facti sunt, ideo ſm Bar. ⁊ docto. in illa.q. vtrũ prescribatur iuri offerẽdi, reuoluunt se in hoc vtrũ potestas offerẽdi sit ius vel facultas. de quo in specie dicet̃.j. Sic etiã in effectu cõcludit Ang. cõsi.liiij. Julian⁹ ⁊ Frãci. circa
4 med. dicens † qd̕ quedã est facultas, ex qua per explicationẽ actus queritur nouum ius, vt actio vel exceptio ꝓut suadet ratio subiecte materie ⁊ tali potestati acquirẽdi ista iura ita est equũ prescribi sicut ipsis iuribus iam quesitis. ¶ Sed vbi est talis facultas ex qua per explicationẽ actus nullum ius, nulla actio, nulla exceptio queri põt, sed solũ insurgit explicatio ei⁹ ꝙ in libero explicantis arbitrio consistebat sicut est ire ad ecclesiam vel per viam publicã, tunc illi libertati arbitrij nũq̃ prescribit̃. d.l. viã publicã.ff. de via publi. ita dicit Ang. in prealiega. cõsi. ⁊ ſm predicta plene cõsuluit Barba. consi.lj. scripsit sapiẽtie fons.x. ⁊.xj. col.ij. vol. vbi refert ⁊ sequit̃ doctr. Bar. s. recitatã ¶ Et an posse adire sit ius vel facultas late examinãt Bal. Sal. ⁊ alij in.d.l.l3. ⁊ cõmunis opi. est ꝙ sit ius, ⁊ ideo prescribat̃. xxx. an. vt ibi p Alex. ⁊ Moder. ⁊ dixit in. iiij.
5 parte. col.lj. ¶ † Stat ergo firma cõclusio ꝙ ea que sunt mere facultatis nõ prescribunt̃. d.l. viã publicã. nisi forte per tantũ tempus cuius initij ⁊c. vt predixi. ¶ Hinc dicit Jo. an. in.c. nõ est. d̕ ꝯsue. in.vj. vt refert Alex. in.l. cũ notissimi.§. sed cũ illud. in apostil. ad Bar.C. de p̄scrip. xxx. an. ꝙ illa que cõsistunt in mera voluntate, non sunt prescriptibilia. Pro quo dicto est glo. not. in.l.j. in vbo, cõi diuidũdo.C. de anna. exce. que vult ꝙ libero arbitrio nõ p̄scribatur, nec in his que ex volũtate proficiscunt̃. ⁊ ibi not. Bal. in specie. ⁊ idem Bal. in.l. cũ notissimi. in fi. prin.C. de prescri. xxx. an. ⁊ confirmat plene Barba. prealleg. consil.lj. col.x. ⁊.xj. versi. pre-
6 terea adduco.ij. vol. ¶ † Et ideo iuri declarandi nunq̃ prescribit̃ etiam mille annis. Jta dicunt Bald. ⁊ Sali. in.l. petens. per glo. ibi.C. de pac. ⁊ refert Jas. ibi. col.iiij. versi. ex ista glo.

SVMMARIVM

1 Juri offerendi an prescribi possit, ⁊ quot modis distinguatur ius offerendi.
2 Temporalia ad agendum censentur perpetua ad excipiendum.
3 Juri ratificandi quanto tempore prescribatur.
4 Sequela iuris offerendi est pignoratitia que nõ cõpetit nisi oblato debito.

1 Secundo quero † in specie. Vtrum prescribatur iuri offerendi. (De hac.q. vide do. Corne. consil. clxxvij. in hac consultatione.ij. col. iij. vol. vbi tenet ꝙ tale ius non prescribitur, sequendo theoricam Bar. in. d.l. cum notissimi.§.j. ⁊ refert se latius dixisse in.l.l3.C. de iure delib. ⁊ late domi. Signo. consi.cxlvj. casus. colum.j. cum sequen. Bald. consilio.ccxcij. sup eo.iij. volu. ⁊ ibi. an prescribatur conditioni potestatiue vel iuri excipiendi. ⁊ late Bald. in dicta.l. cum notissimi. in prin. col. fin. ⁊ latius in repeti.l. fin. colum.ix.C. de prescrip. longi tempo. ⁊ ibi not. de prescrip. pigno ratitie probans stricte ⁊ subtiliter quod id demum prescribitur, quod est ius, ⁊ demum illud ius quod est in rerum natura productum ⁊ formatum. vt ibi late per eum.) hanc questionem mouent glo. Bart. Salice. ⁊ omnes docto. in.l. cum notissimi.§. sed cum illud.C. de prescrip. xxx. an. ⁊ Bar. Jmo. ⁊ Pau. d̕ cast. in.l. pignori.ff. de vsucap. vbi refert Bar. ⁊ Docto. cõmuniter dicunt ꝙ est quoddam ius offerendi, qd̕ competit per modum iuris puta secũdus creditor habet ius offerendi primo. ⁊ confirmandi sibi pignus.l.ij. ⁊.iij. ⁊.l. cum secundus.ff. de distrac. pig. hoc ius tollitur spatio. xxx. vel. xl. anno. Quoddam est ius offerendi, quod competit per modum cuiusdã facultatis, verbi gratia, debitor potest quandocunq̃ vult offerre debitum creditori ⁊ pignus luere.§. fi. insti. quibus mod. re cõtrahi. obli. ⁊.l. si in rẽ.§. omnis.ff. de pig. actio. Jsta facultas nunq̃ põt prescribi, sicut nec alia facultas, puta eundi per viã publicam, q̃ licet per mille annos nõ ineris, semper poteris ire. d.l. viam publicam. ⁊ hanc doctri. sequit̃ in effectu Pau. de ca. in. d.l. pignori. sic clarius distinguẽs ꝙ aliqd̕ est ius offerendi quod competit pro actione nondum nata, vt debitori contra creditorẽ ratione pignoratitie. iuxta.l. si in rem.§. omnis.ff. de pigno. actio. ⁊ tex. in.§. fi. insti. quibus mod tol. ob. ⁊ sic vt faciat eam nasci, ⁊ tũc dicitur potius quedã facultas, cui nõ prescribit̃. d.l. viã publicã q̃ ius. sed si competeret pro actione iam nata, vt contingit qñ secundus creditor agit cõtra primũ, ⁊ offert̃ illi qd̕ sibi debetur, tũc eñ dicitur ius nõ facultas mera, ⁊ ideo sicut actio nata tollitur spatio. xxx. an. ita. ⁊ ius offerẽdi qd̕ est sequela ipsius, sed actio nõdum nata prescriptione nõ tollitur. ¶ Eandem doctrinã effectualiter sequit̃ idem practi. papi. in forma responsionis rei cõuenti. in verbo, prescriptionis. circa fi. qui breuius distinguit ꝙ aut ius offerẽdi est ius formatũ, sicut est illud ꝙ competit secundo creditori, vt possit offerre primo, ⁊ huic iuri potest p̄scribi, sicut ceteris iurib⁹. Aut est ius nõdum formatum, sed in simplici facultate cõsistens, sicut illud qd̕ competit debitori, vt possit debitũ offerre, ⁊ pignus luere ⁊ liberare, ⁊ tali facultati nõ prescribitur. d.l. viã publicam. cum simil. ¶ Sed Ang. in prealleg. consi. liiii. tenet indistincte ꝙ p̄scribatur iuri offerendi. Hunc articulũ plene examinat Areti. in.§. actionũ. col.xxvj. ⁊.xxvij. insti. de actio. referẽs varias opi. ¶ Cõclusiue dico. ꝙ cõmunis opi. est cũ glo. in. d.l. cũ notissimi.§. sed cũ illud. al's.§. eodẽ iure. in verbo, conatur, que tenet qd̕ prescribat̃ iuri offerendi, quando competit per modum actionis, vt attestatur Areti. in. d.§. actionum. circa fi. huius articuli col.xxviij. in prin. cõcludens ꝙ cuilibet iuri offerendi, etiã qd̕ competit debitori contra

suum

sunm creditorem prescribitur.xxx.annis. iuxta metam aliarū actionum.l.sicut.l.omnes.⁊.l.cū notissimi.§.j.C.de pscri.xxx.an. quādo competit per modum actionis.per not. per Bar.in.l.j.ff.de conditio.ex.l.Si vero ius offerendi cōpetat per modum exceptionis puta si creditor agat hypothecaria contra tertium possessorem ille potest offerre debitum ad excludeudum eum.l.paulus.§.j.ff. quibus mod.ius.vel hypo.sol.Certe huic iuri nūq̄ prescribitur, ratio est
2 †quia que sunt temporalia ad agendū. censentur perpetua ad excipiendū.l.pure.in fine.ff.de excep.l.licet.cum glo.C.eo.ti.no.plene Feli.post Panor.in.c.si autem.versi. temporalia ad agēdū.ō rescrip. ¶ Hinc dixit Bal.per iura predicta in repe.l.fi. in fi.xj. co.C.de prescri.lon.tempo.q̄ ius excipiēdi nūq̄ pscribitur. ¶ Et ita in proposita questione concludit Sali. in.d.l.cū notissimi.§.eo autem tempore.circa fi.Cuius opi. attestatur communē Are. vbi
3 .s. ¶ †Et not.q̄ iuri.ratificandi prescribitur.xxx.ann.sicut cetera iura.ita Bal.in cōsi.xij.quidam do. Mattheus.in colu.ij.in.iij. vol.videtur tamen veritas in contrarium ex quo consistit in mera facultate per ea que dixi in prece.q.limita notabiliter predictā conclusionem que habet q̄ iuri afferendi prescribitur quando cōpetit per modum actionis,vt non procedat,quādo in pignore esset appositum pactum legis commissorie quod est in pignoribus reprobatum.l.j.⁊.ij C.de pac.pigno.declarando ⁊ limitando,vt per Bar. no.in.l.q̄uis.al's incipit callipodius.ff.de solu.⁊ in.l.titius.ff.ō pigno.actio.per Panor.⁊ Cano.in.c.significāte.vbi tex.de pig.nā tunc odio creditoris iuri offerendi non prescribitur. ita singulariter limitat Bal.in.c.j.in titu. de feu.da.in vicez legis cōmisso.refert ⁊ sequit̄.d. Alex.in.d.l.cū notissimi.ad fi.prin.in apostī.ad Bar. ¶ Et circa hanc questio.an prescribatur iuri offerendi vide longā doctrinam Bald.per viam distinctionis.in rub.extra de prescrip.
4 col.pe.ad fi.⁊ col.vlti. ¶ †Et per hec remanet decisa questio,an prescribatur pignoratitie,quia illa est sequela iuris offerendi, ⁊ nō competit nisi oblato debito, vt no.glo.Barto.⁊ doc.in.d.l.si in rē §.omnis.ff.de pigno.actio.vbi ponit̄ hec.q.⁊ not.per glo.in.l.j.§. ad hec.C.de anna.excep.⁊ ibi per Bald.⁊ Sali.col.vlti.

SVMMARIVM

1 Pacto de retrouendendo an ⁊ quanto tempore prescribi possit.
2 Promissio de reuendendo quanto tempore limitetur.
3 Jus quesitū nō dicit̄ ante acceptationē vel agnitionē vel oblationē.
4 Malefidei pos.licet non possit prescribere dn̄ium,potest tamē prescribere confirmationem dominij.
5 Facultati redimendi contractum qui potest argui feneratitius ex pacto retrouendendi ⁊c.an possit prescribi.

1 Tertio quero de vtili ⁊ quotidiana questione † vtrum prescribatur pacto de retrouendendo, ⁊ sic iuri, ⁊ facultati reemendi seu recbatandi, ⁊ quanto tempore. Ange.in preallega.consi.liij.al's.lv.Julianus ⁊ Franciscus vendiderunt Bonifacio ⁊c.not.decidit q̄ iuri ⁊ facultati recbatandi seu pacto de retrouendendo prescribitur spatio.xxx.anno.sicut iuri offerendi.etiā si in pacto sit expresse dictum quod emptor promisit retrouendere, quotiescunq̄ pretium redderetur vel omni tempore.etiam cum iuramento,quia in tali promissione subintelligitur ista conditio, si retrouenditio petita fuerit intra.xxx.an. ⁊ pariter in iuramento apposito,quod recipit conditionem, ⁊ naturam actus super quo interponitur.l.fi.C.de nō nume.pecu.plus dixit Pet.de ancha.consi. cccxxxij.visis diligenter actis ⁊ actitatis.col.j.circa fi.⁊.ij.ver.tertio aduertendum ⁊c. q̄ pacto siue promissioni de vendendo seu retrouendendo etiam facte cum verbo quādocunq̄ prescribitur spatio.x.ann.monetur,q̄ ex quo ille cui fuit facta talis promissio vult per aliquod implementū,q̄ facere dz,querere contra aliū actionē, debet implere q̄ primū pōt conditionē potestatiuā dandi vel faciēdi,per tex.in.l.hec conditio.ff.de ḡdi.⁊ demū.has decisiones simpliciter refert ⁊ sequitur Jas.in.d.l.petēs.col.iiij.ver.circa ista.C. de pact.⁊ in.l.iij.in.fi.C.de inst.⁊ substi.Feli.in.c. cū accessissent. col.xj.vel.xij.ver.ij.declarat.de const.qui tn̄ nō affirmat predictā decisionē Pet.de ancha.videt̄ ergo verior,⁊ tutior opi.q̄ tali facultati recbatādi seu promissioni de retrouendendo non prescribat̄ nisi.xxx.an.ꝑut cōsuluit Ang.cuius opi.sequit̄ etiā Feli. in rubr.
2 de presci.col.antepe.circa fi.⁊ seq.†dicēs q̄ ꝓmissio ō reuēdēdo habet vitā solū.xxx.an.⁊ ḡditionē tacitā,si reuenditio petita fuerit intra illud tēpus.ita etiā iuramentū interpositū super ea,referendo illud consiliū Ang.⁊ idem Feli.in.c.si diligēti.col.iiij.ver.secundum correlarium.de fo.cōpe.nec tūc obstabit regula.c.fi.de pscr. q̄ nulla prescrip.currit cum mala fide,q̄ illa conditio de qua.s.sub intellecta in promissione,prout declarat Ang. in ꝑdicto cōsi.excusat promissorē a mala fide. Jtem q̄ isto casu intelligit̄ potius pscribi facultati,⁊ iuri offerendi q̄ actioni vel obligationi, ſm Ang.in predicto consi. ⁊ vltra Feli.⁊ Jas.adduco Bal.in terminis.consi. ccliij.ad euidētiā.vlti.dub.ij.vol.decidentē,q̄ licet emptor fecerit pactū de retrouēdendo venditori ad in perpetuū ⁊ absq̄ temporis ꝓfinitione,nihilominus tali facultati prescribit̄ spatio.xxx.an.non obstante mala fide, vt ibi pulchre per eum ponentē duos casus in quibus malafides nō ob.de iure canoni. ¶ Confirmatur ista opi. per id q̄ singulariter no. Pet.de ancha.in.c.sine possessione.col. ix.de regu.iur.in.vj.vbi dixit q̄ id qd̄ dicit̄ q̄ prescriptio nō currit cū mala fide nedū in realibus, sed etiā in personalibus actionibus de iure cano.vt plene habet̄ ⁊ no.in.d.c.fi.de prescri. verum est q̄ creditorē cui actio cōpetit,secus si nōdum cōpetit,sed pōt cōpetere acceptādo,vt in legatario quātitatis vel speciei, an̄ em̄ q̄ acceptet heres cōtra eum prescribit, nec dicitur eo casu pscriptor malefidei postq̄ nō apparet legatariū agnouisse legatū qd̄ est nouum dictuz ſm eū,q refert q̄ ita reperit ḡsuluisse Bal. ⁊ hoc sing. dictū sequitur Soci.ḡsi.lxiij.in cā vertēte inter domi.Catherinā col.iij.ver.
3 ꝓterea.pro quo facit †q̄ ante acceptationē vel agnitionē aut oblationē nō d̄r ius quesitū, sed querendū, ⁊ sic nō d̄r ille qui acceptādo agnoscēdo vel offerēdo poterat ꝑdere.sed nō acqrere. Jnter q̄ longa est differentia.l.qui aūt. in prin.ff. de his que in frau.cre. Hinc est q̄ nō iudicat̄ idē de lucro qd̄ de dāno nisi postq̄ lucrū est q̄situ ⁊ radicatū.gl.in.l.ij.§.j.ff.ne quid in lo.publi.⁊ in.l.j.§. siquis autē ꝓpter inundationez.ff.de iti.act.priua,⁊ gl.in.l.si qs vxori.§. pe.ff. de fur.no.Bal.Ang.Jmo.⁊ Alex.in.l.nō amplius.in princ.ff.ō lega.j. ¶ Quod dictū perpetuo no.ad intellectū ⁊ limitationē tex. in.d.c.fi.cū ibi not.⁊ duos casus, de qbus per Bal. in preallega.
4 consi.vbi dicit †q̄ licet malefidei possessor nō possit prescribere dominium pōt tn̄ prescribere cōfirmationē dominij.per.l.in libello.§. si quis seruū.ff.de capti.cū ibi no. Jtez ſm eum pōt malefidei pos. prescribere ḡtra ius qd̄ cōpetit alicui de iure speciali, ⁊ nō de iure gen.vt p3 in restitutione in inte. cui prescribitur quadriēnio.l.fin. C.de tempo. in integ.resti.peten. Sed tunc ꝓprie nō dicit̄ malefidei,ex quo ius erat sibi iā quesitū, licet reuocabiliter, hoc ḡsilium Bal.refert ad literā do.Fabi. de monte sancti Sauini consistoria lis aduocatus.in suo tracta. de emp.⁊ vendi. in.iij.q.vij.q.prin.⁊ per plura impugnat.firmans opi. ḡriaz q̄ pacto de retrouēdendo nō possit prescribi,quādo fuit actum q̄ emptor quandocunq̄, ⁊ in perpetuum teneatur retrouendere per plura, maxime ꝓpter malā fidem emptoris, qui scit se teneri ad retrouendendū, ⁊ ibi r̄ndet ad motiua Bal. sed precedens opi.videtur verior, ⁊ cōmunior, ⁊ tenenda in iudicādo ⁊ cōsulendo per predicta. Nec viderat iste do. Fabia.consil.Ang.⁊ Pet.de ancha.de quibus.s. ¶ †Hanc cō-
5 clusionem no.limita nō procedere,quādo cōtractus posset argui feneratitius ex pacto retrouendendi iuncta modicitate pretij, iuxta plene no.in.c.illo vos.de pigno.⁊ in.c.ad nostraz.de emp.⁊ vēdi. ⁊ latissime per Cepo.in suo tracta.de simula.cōtrac.in vlti.parte. ⁊ sunt de hoc quāplura ḡsilia que omitto, q̄ tunc nunq̄ prescribit̄ tali iuri ⁊ facultati redimendi seu recbatandi,siue dicendi illum cōtractum simulatum ⁊ feneratitium.vt plene consuluit Barba.cōsi. lj.scripsit sapientie fons.x.⁊.xj.col.⁊.vol.

SVMMARIVM

1 Priuilegium an amitti possit per non vsum.
2 Priuilegiū datū ad aliqd faciēdū quāto tp̄is spatio amitti possit.
3 Priuilegium quo casu non perdatur per non vsum.
4 Facultas aliquid faciendi simpliciter data per nō vsum cum adest potestas perdi potest,secus vbi est formaliter data.
5 Priuilegium concessum ecclesie quanto tempore per non vsum amittatur.
6 Recipiens annuam pensionem ab aliquo pro eo qd̄ sibi faciendum concessit an possit scribere quod id qd̄ concessit non fiat.
7 Priuilegium immunitatis quanto tempore prescribatur.
8 Priuilegium habens largū si stricte illo vtatur an deinceps possit illo vti magis large.

1 Quarto quero †Vtrum priuilegium amittatur per non vsum,ex quo vsus priuilegij videtur mere facultatis. ¶ Jstam questionem plene attingunt glo.⁊ Cano.in.c.accedentibus.extra de priuileg. (Adde do.Anto. de butri. in repe. c.peruenit.col.penult.circa fi.⁊ col.fi. in prin.de censi. vbi tangit qn̄ agitur de perdendo vel prescribendo iure quesito ex priuilegio quantum tempus requiratur. Adde etiam quod qui per.xxx. an. non est in pos.beneficij vel priuilegij non tamen perdit illud ex quo alius interim non prescripsit. Bald.in.c.ad audientiam.col.j. cir

ca fin. de prescrip.) Bart. & doct. in.l.fi.ff. de consti. princi. vt late Jas. col. xiij. & seq. versi. tertio principaliter, & eam latissime examinat Feli. in.c. cũ accessissent. col. ix. & x. cũ duab⁹ seq. post Pan. & alios de gsti. & ad ea que sibi habent̃ me remitto. referã solũ vnaz conclusionẽ no. q̃z in his locis ponũt docto. cũ aliquibus limitatio
2 nibus. ¶ †Conclusio est q̃ priuilegiũ per q̃ cõceditur aliqua facultas, seu datũ ad aliquid faciendũ perdit̃ spatio. x. an. si priuilegiatus eo non vtit̃, vt est casus not. in.l.j.ff. de nundi. vbi dicitur q̃d si princeps concedit ciuitati priuilegium nũdinarium, & ciuitas nõ vtitur eo per decẽniũ, illud pdit. ¶ Et per illũ tex. decidit Bart. ibi q̃ si princeps dat alicui ciuitati priuilegiũ studij gñalis vel doctorãdi. & ciuitas eo nõ vtitur per decenniũ, illud perdit. & sic priuilegiũ aliquid faciendi perditur per non vsum decennij. ¶ Et hanc conclusionẽ Feli. vbi. s. per plura cõfirmat, sed eã limita tribus mo
3 dis. ¶ †Primo limita vt pcedat qñ quis non est vsus priuilegio per decenniũ voluntarie. cũ potuerit vti, secus si per ipsuz nõ stetit, quominus vteret̃ priuilegio, sed nõ potuit, q̃ occasio se nõ obtulit. Naz tunc per nõ vsuz nõ perdit priuilegiũ. arg.l. & Attilicinus.ff. de serui. rusti. pdi. p quẽ tex. sic decidit glo. ordin. in.c. abbate sctĩ Siluani. in verbo, ibidẽ. ante fi. de ver. sig. vbi Butri. & Pan. circa. fi. not. q̃ nõ vsus priuilegio voluntarie perdit illud per lapsuz decennij. secus si necessario nõ est vsus, quia qui nequit vti non est in culpa vel mora. ¶ Confirmat̃ ex nota. per Bart. in.l. in filijs. p illum tex. C. de decur. lib. x. qui no. decidit q̃d si aliqua ciuitas tenet̃ facere exercitũ q̃ princeps facit. & per centũ annos stetit princeps q̃d nõ fecit exercitũ, q̃ non fuit necessariũ, per hoc non perdit ius suum. (Adde q̃d Bar. ibi decidit q̃ si quis habet ius eligendi rectorẽ in certa ecclesia, & steterit per. c. ann. q̃ non elegit, q̃ casus se non obtulit q̃ non dicitur perdidisse ius suum. & hec dicta refert & sequitur ibi Jo. de pla. & ad propositũ adde not. decisionẽ Bald. in.l. arboribus. §. nam & si per illum tex. ff. de vsufruc. vbi decidit q̃ per erectionem furcaruz retinetur possessio meri imperij, licet de facto non occurrerit per centum annos q̃ quis ibi fuerit suspensus, quia hic nõ requiritur factũ sed aptitudo, & sufficit signum licet deficiat signatum.) ¶ Hoc etiam firmat Bar. in.l. cũ scimus. post prin. C. de agri. & censi. li. xj. dicẽs idez esse, si occurrente necessitate princeps nõ requisiuit, q̃ sufficiebãt sibi gentes sue. Unde nulla desidia põt ei imputari, si alios obligatos nõ requisiuit quibus nõ indiguit, cum multis cõcor. adduc. per Feli. & Jas. vbi. s. predictam limi. cõprobãtes per alia plura. & dixi in vj. q. iiij. ptis pri. col. xvi.
4 ¶ †Secũdo limita pdictã gclusionẽ. vt pcedat qñ est data simpl'r facultas aliqd faciẽdi. Tũc eñ nõ vtẽdo, cũ põt, perditur. Secus vbi facultas faciẽdi est posita formal'r in expressa & libera voluntate eius cui fit cõcessio, q̃ illi nullo tpe pscribit̃. glo. est peregrina in.c. vt priuilegia. in gl. pe. in fi. extra de priui. Quã ibi do. Anto. dicit aureã & multũ not. do. Feli. in. d.c. cũ accessissent. col. x. ver. limita secũdo. & per eam decidunt nota. Joan. an. Gemi. & alij in.c. fi. de consuetu. in. vj. q̃ canonici non vtendo facultate optandi meliores prebendas, cum vacant, data eis facultate ex consuetudine vel statuto, nõ perdunt ipsam facultatẽ vllo tẽporis spatio. & sequit̃ Feli. vbi. s. approbans hanc limi. licet Jas. reprobet in. d.l. fi. de constit. prin. Addo Calde. consi. j. sub rub. de prescrip. ¶ Et per illaz gl. no. infert Feli. no. q̃ si princeps cõcedat vni nobili facultatẽ faciendi vnum molendinũ in flumine publico iuxta ea que habẽtur in.l. quominus.ff. de flu. ad libitũ voluntatis sue, & ipse per multos annos vltra decenniũ nõ esset vsus hac facultate, illam nõ perdit. & dicit de facto vidisse determinatũ & in ardua. q. Faciũt que dixi. s. in j. q. huius. iiij. partis. ad fi. vbi gclusi. q̃ in his que cõsistunt in me
5 ra volũtate, seu libero arbitrio nõ currit prescrip. ¶ †Tertio limita predictã conclusionẽ vt pcedat in priuatis. Secus in ecclesia, q̃ priuilegiũ concessum ecclesie per nõ vsuz non perditur minori tempore. xl. an. s̃m Jo. an. & alios in. d.c. cũ accessissent. p generalez regulam. c. de quarta. & c. illud. cũ gcor. de prescri. refert & sequitur Feli. ibi col. x. restringẽs vt procedat in ecclesia. sec⁹ in clericis, q̃
6 in hoc non gaudent priuilegio ecclesie. ¶ †Quarto limita singulariter predictã cõclusionẽ, vt nõ pcedat, si recipio a te annuam pensionem pro eo q̃d tibi faciendum concessi, quia nunq̃z prescribã, vt nõ facias, licet eo iure nunq̃z vtaris. Ita solẽniter limitat Alber. in repe.l. de q̃bus col. lviij.ff. de legi. ponens late q̃ si rex gcessit Comiti pedagiũ, & de hoc recipiat ab eo annuã mercedem, non perdit Comes ius pedagij per diuturnũ non vsum, q̃ illa prestatio videt̃ interrũpere pscriptionez. refert sequit̃ & extollit Fel. in.c. illud. co.
7 fi. gclu. xj. de prescrip. ¶ †Quinto limita predictã conclusionem, vt nõ procedat in pscribẽdo gtra priuilegiũ immunitatis, q̃ requi
8 runtur. xxx. an. Alexã. consi. xxxiij. v. vol. ¶ † Postremo circa presentẽ articulũ no. pertinenter q̃ si quis habet priuilegiũ largũ, & eo vtitur stricte sibi pindicat, & deinceps nõ põt vti magis large ita dicit no. Bar. in.l. vsuz aque. C. de aqueduc. lib. xj. per illũ text. not. Alex. gsi. xxxiij. ij. col. iiij. vol. Quod dictũ qualiter intelligi debeat. vide per Jas. in.l. fi. col. antepe. ff. de consti. prin.

SVMMARIVM

1 Molendino vel furno quẽ quidã per tantũ tẽpus cuius initij me. &c. frequentauerunt an censeatur prescriptum.
2 Jus an possit dici acquisituz, aut causata prescriptio ex his que gratuite conceduntur, & que sunt mere facultatis.
3 Acquiescens phibitioni alicui per longũ tps an possit in posteruz ad hoc cogi tanq̃z contra ipsum acquiratur ius prohibitiuum.
4 Dñs alicuius loci de iure cõi põt cum proclama penali prohibere ne subditi venẽtur in suo dñio, & si subditi non cõtradicant, tunc dominus terre constituitur in quasi posses. prohibitionis.

1 **Quinto** iuxta premissa quero †de not. q. Pone quod aliquis hz molẽdinuz vel furnum in aliqua villa. & homines dicti loci iam longissimo tẽpore iuerũt ad molendum in dicto molẽdino, vel ad coquendum in ipo furno, p tantũ tps, cuius initij &c. vtrum censeatur prescriptuz, quod illi homines nõ possint molere vel coquere in alio loco. Uel an possit ille phibere aliũ volentem facere nouum molendinũ vel furnũ, cessante priuilegio vel statuto. ¶ Istam questionẽ examinãt Cano. maxime Panor. & do. Preposi. in.c. significãte. vbi bon⁹ tex. de ap. & i locis infra al
2 legatis. ¶ †Et in hac questione cõcludunt cõiter doct. & hec est veritas q̃ ex his que sunt mere facultatis, vel ex his que gratuite gcedunt̃ nõ põt dici acquisitũ ius, nec prescriptio causata. nec per hoc nascit̃ in futurũ obligatio. c. possessiones. xvj. q. j. notant glo. in.l. solent. in glo. fi. in fi.ff. de offi. procon. & lega. & Bar. in.l. cũ d̃ in rẽ verso. col. vlt. ff. de vsur. ¶ Et hãc rationẽ decidunt in specie Cy. Bal. & alij scrib. in.l. j. C. de ser. & aqua. q̃ si per lõgissimũ tempus iui ad molendum ad tuũ molendinũ, ppter hoc in futuz me compellere nõ potes, vt ibi molam ppter redditum tui molendini, eo quia istud ire ad molendum fuit per modũ facultatis. Et idez tenet Cy. in.l. ij. C. que sit lon. consue. Et late firmat Panor. in.c. abbate sancti Siluani. col. ij. de verb. signi. & not. Pano. d. Prepo. & cõmuniter Cano. in.c. significante. per illuz tex. de app. & plene Cepol. in tracta. serui. vrb predi. c. ij. sub rub. de furno. in. ij. q. & d. Jas. in repe.l. quominus. col. viij. ver. iij. principaliter.ff. de flu. vbi istã. q. late examinat, & do. Jac. de san. Georgio in suo trac. feu. in glo. in verbo, & cum molendinis. co. ij. vltra medi. Sicut si aliquis multis annis, & ipse & maiores sui fuissent hospitati in domo aliquẽ nobilẽ vel episcopũ, nõ per hoc causaretur cõsuetudo vel prescriptio, per quã in futurum ad hoc teneretur. Ita dicit Inno. in.c. cũ ecclesia sutrina. de causa pos. & proprie. sequitur Panor. in.c. q̃d trãslatio nez. col. ij. de offi. leg. & in. d.c. abbate sanc. Siluani, & cõsi. cxiij. in questione que vertitur inter reuerendũ patrẽ. j. volu. & referũt do. Jas. & do. Jac. vbi. s. Et dixi. s. in. j. q. huius. iiij. partis. v. prin. in
4 qua sumus. ¶ †Hanc gclusionẽ limita, nisi interuenisset phibitio, q̃ si volentes ire alio ad molendũ fuerunt a me prohibiti, & acquieuerunt prohibitioni per tẽpus longissimũ, & sufficiẽs ad prescriptionez cõplendã, tũc bene acquirit̃ mihi ius, vt possim in futuz ad hoc cogi per no. per glo. & doct. in.l. qui luminibus.ff. de ser. vrb. predi. & in. d.l. j. C. de ser. & aqua. Ita decidũt cõiter docto. in locis pallega. pcipue Panor. in. d.c. significante. in. j. no. & in. d.c. abbate. ¶ Quod procedit etiam dato q̃ prohibitio fuisset facta extraiudicialiter, & q̃d ei fuisset obtemperatum pro bono pacis, tamen inducitur cõsuetudo & ius, ita extendit Panor. in. d.c. abbate. col. ij. dicens esse ibi tex. de hoc quem nescit alibi. Et voluit Bal. in.l. item lapilli. in. iij. q. ff. de rez diui. vbi querit, nunquid aliquis possit prescribere quod ipse solus & posteri sui habeant molendinum in tali villa ita q̃ alius nõ possit ibi facere molendinum. & dicit videri q̃d sic, per.l. si quis q̃z. ff. de diuer. & temp. prescri. ¶ Quod dicit esse verum, si phibuit alios facere, & illi acquieuerunt, nam a tempore prohibitionis incipit currere tempus prescriptionis, & sine prohibitione acquiri non potest s̃m eum. & per hoc infert q̃ tali modo potest quis sibi acquirere ius in preiudicium vicinoruz, q̃ ipse solus possit habere molendinum, & erit seruitus predialis. Subdit Bal. q̃d ex causa publice vtilitatis poterit infringi illa seruitus q̃ solus habeat molendinuz per.l. fina. in fi.ff. de vsucap. & sequitur Cepo. vbi supra videlicet in tracta. ser. vrb. predio. c. j. q. ij. sub rub. d̃ furno. ¶ Et sic debet intelligi quod dixit Bal. in.c. significante. in. j. no. post Inn. de appel. dum not. ex illo tex. q̃ potest prescribi quod ciues sue homines loci nõ possint ire ad molendum nisi in meo molendino

lendino, vel quod ego solus habeam molendinum. (Adde do. Jaco. de s. Georgio in suo tracta. feu. in glo. in verbo, & cum molendinis. col. ij. vltra medium.) & quod non possit aliud construi in mei preiudicium, & in repe. l. de quibus. col. xxj. ff. de leg. vbi tenet quod valet consuetudo quod omnes volentes molere teneātur venire ad meum molendinum, quis non sit consuetudo rationabilis ꝟm eum per tex. in d. c. significante. cum ibi not. per Inno. ¶ Nā hec oia procedunt ꝟm premissa, vcȝ si interuenerit prohibitio cum vsu & patientia longi temporis, & ista refert & sequitur do. Jas. in d. l. quominus. col. ix. accedant ad propositum no. per do. Jac. de sancto Georgio, in d. trac. feud. in glo. in verbo, & cū venationibus. col. j. vbi
4 decidit. ¶ † Quod licet de iure cōi dominus loci non possit prohibere subditis ne venentur, dando intelle. ad tex. in §. nemo retia. in tit. de pa. iur. fir. ¶ Tamen cautela est pro dominis terrarum qd faciant tales prohibitiones per proclamata penalia, quibus si subditi non ɔ̄dicant, & pp talia proclamata desistant a venando, dominus terre constituitur in quasi possessione prohibēdi, & si per longa tempora subditi acquiescant, dominus prescribit tale ius prohibendi. per no. per glo. & doc. in d. l. luminibus. ff. de ser. vrba. predio. & in l. j. & ij. C. de ser. & aqua. ¶ Cautela ēt pro subditis est vt immediate cum habuerint notitiam de proclamate, se opponant & appellant secundum eum.

SVMMARIVM

1 Competentia de iuregentium an prescribi possint. Et an consuetudine possint acquiri. 2.
3 Prescriptio simplex, vbi per legem tollitur, non tollitur compositum id est consuetudo.
4 Piscari an liceat in flumine publico.
5 Loca publica & iurisgentium prescribi possunt spacio tanti tempo. cuius initij memo. non extat.
6 Veneti qualiter dicantur habere iurisdictionem in eorum mari.
7 Littus maris seu ius aque an & quomodo queratur, vel quesitum perdatur.
8 Ciuitas Venetiarum si destrueretur an possent Veneti prohibere alios illum locum occupare.
9 Prescriptibile quod non est, non potest per tantum tempus cuius initij memo. non ext. fieri prescriptibile.
10 Regula quod ea que sunt publica & de iuregentium cōmunia non possunt prescribi quomodo intelligatur.
11 Occupans id quod in loco publico construxit an acquirat dominium in illo loco.

1 Sexto quero † Utrum ea que competunt de iuregentium prescribi possint. hāc qōnem monet Bar. in l. quominus. in xv. q. col. pen. ff. de flu. vbi q̄rit, an prescribatur facultas ducendi aquam ex flumine publico non nauigabili, & decidit q ex quo istud cōpetit per modū cuiusdam facultatis, ēt si per mille annos quis non ducat, tn̄ semper illaȝ facultatem retinet. ¶ Plus dicit ibi Bar. not. q prescriptio longi tēporis. x. vel. xx. an. non adaptatur ad flumina vel ad alia que sunt iurisgentium per tex. in d. l. fi. in prin. ff. de vsuca. vbi est casus not. q loca publica iurisgentium que occupanti conceduntur. longo tēpore post occupationeȝ non prescribūtur quominus cessante occupatione redeāt in pristinā causam, & iterum ɔcedantur occupanti, quem tex. Pau. de cast. ibi dicit esse pulchrum notabilē & singularem, & eius intellec. late examinat Jas. in d. l. quominus. col. xxvij. ¶ In ɔ̄trium q prescriptio adaptetur ad ea que sunt iurisgētium, videtur tex. in l. si quisq̄. ff. de diuer. & tēpo. prescri. vbi ius piscandi in flumine publico, qd est iurisgētiū, prescribitur longo tempore. ¶ Ad hūc tex. respondet Bar. vbi. s. post glo. in d. l. fi. & in d. l. si quisq̄, qd illud ideo ibi est, q: ille erat in quasi possessione piscandi. Ergo data possessione vel quasi, sine qua prescriptio non procedit, sequitur dicendū prescriptionem longi temporis competere etiaȝ ad ea que sunt iurisgentium, quod est ɔ̄ tex. in d. l. fi. de vsucap. & predicta, & sic vr̄ q Bar. in d. l. quominus. col. penul. sibijpsi ɔ̄dicat. ¶ Et hanc ɔ̄rietateȝ perpendit Jas. ibi col. xxvij. ver. iiij. aduerte, & relinquit cogitandū super veritate dictorum Bar. ¶ Sed profecto Bar. pōt optime saluari a ɔ̄rietate, & ɔcordari tex. in d. l. fin. & in d. l. si quisq̄, q: nō dicit Bart. q in l. si quisq̄ procedat prescriptio ratione quasi possessionis iuris piscandi. Sed dicit q qn̄ quis est in quasi possessione piscandi solus in diuerticulo seu parte fluminis publici potest preoccupationis iure alium prohibere, & ita loquitur. d. l. si quisq̄. Si vero non est in dicta quasi possessione non potest alium occupantem prohibere, quantūcūq; tēpore retro posfederit, & sic loquitur tex. in d. l. fi. ¶ Patet igit̄ q in d. l. si quisq̄. non requirit̄ prescriptio. x. vel. xx. ann. vt quis possit ꝓhibere aliuȝ piscari quinimo sufficit sola preoccupatio & quasi possessio iuris piscandi, de presenti, vt sonant verba illius l. vbi de prescriptione nullum fit verbum. Et tali quasi possessione amissa cessat ius prohibēdi, q: res redijt in pristinam cām, vt in his terminis dicit tex. nota. in l. quod in littore circa fi. ibi rursus in p̄stinā cām recedit. ff. de ac. rex domi. & iste est verus intelle. d. l. fi. in prin. pront colligit̄ ex mēte & verbis Bar. in d. l. quominus. col. pe. ver. patet ergo quicq̄d ibi dicat Jas. & aperte sentit Pau. de cast. in d. l. fi. ff. de vsucap. cū ius dicta. j. referā in. ij. limit. & Ang. in ɔ̄si. j. relato in. iij. limi. vbi vi
2 de. ¶ † Stat ergo regula qd ea que sunt iurisgentium nō prescribūtur. Primo limita istā regulā, vt procedat ratione prescriptionis, sed nō respectu ɔ̄suetudinis. Nam licet ea que competunt de iuregentiū prescribi nō possint. d. l. fi. tn̄ ɔ̄suetudine possunt acqri. ita limitāt Joā. fab. & Areti. in §. flumina. insti. de rex diui. ¶ Ex quo inferunt q si pluribus annis vnus solus in certa parte fluminis publici piscatus fuit, & alios prohibuerit, sciente populo, & nō ɔ̄dicente, q est sibi ius quesitū ex tacito ɔ̄sensu populi, adeo q decetero ipse solus piscari poterit, & alios prohibere, & sic aliud est ɔ̄suetudo, & aliud est prescriptio. ¶ Et hoc voluit Bald. quem refert Areti. in rub. ff. de rex diui. versi. hic ergo queritur. col. j. dicens q est differentia an aliquis habeat aliquod ius ex prescriptione, vel ex consuetudine. Quia ex prescriptione ius vnius quod ab eo aufert̄, alteri applicat̄. ¶ Sed cū aliquod ius applicat̄ alteri, ita qd alicui nō auferat̄, tūc illa proprie dr̄ ɔ̄suetudo. Sed in casu isto applicat̄ ex ɔ̄suetudine prohibenti, licet aliquid proprium alicui nō auferat̄, ergo nō dr̄ prescriptio, nec istud ius ex prescriptione inducit̄ ita procedit tex. in d. l. fi. de vsuca. Sed ex ɔ̄suetudine patiente populo, qd dicit Bal. esse bene not. ¶ Addo in terminis gl. no. & forte singula. in l. sane si maris. in glo. j. & ibi not. Bar. Bar. ff. de iniur. q̄ expresse dicit q in casu. d. l. si quisq̄ ius piscādi cōpetebat ex priuilegio vel ɔ̄suetudine. Bene faciunt not. in c. super quibusdam. §. p̄terea. de ver. sig. vbi hr̄ q imprescriptibilia possunt acquiri ɔ̄suetudine. & dixi plene in. ij. parte princi. in vlti. q. ponendo differentias
3 iter prescriptionē & ɔ̄suetudinē. ¶ Confirmatur ista limitatio, † q: vbi per legē tollitur simplex prescriptio, nō tollitur compositum, id est consuetudo ꝟm Jo. ray. in c. imperialem. §. habito. circa. xxiiij. col. in titu. de prohi. feu. alie. per Fede. quem refert do. Jo. in tracta. feu. in verbo, & cū pacto de nō alienan. col. v. ver. circa mediū. ¶ Et ad inducēdū talē ɔ̄suetudinē opus erit probare qd quis fuerit piscatus longo tēpore saltē per. x. an. in tali parte fluminis publici, & qd alios prohibuit piscari durāte illo tēpore, saltem his sciēte & patiente populo seu maiori parte & non ɔ̄dicente, vel qd verisimiliter trāsiuit in notitiam populi aut maioris partis, q: ista requirunt̄ adesse ad probationem consuetudinis, vt plene not. in l. de quibus. ff. de legi. & in l. j. & ij. C. que sit longa ɔ̄sue. & per Cano. maxi-
4 me Panor. in c. fi. extra eodem. ¶ † Alios casus in quibus non licet piscari i flumine publico, ad intellectū p̄dcārū legū & qn̄ liceat piscari, & qn̄ non. vide per Cepo. in trac. serui. rusti. pred. sub rub. de pisca. in vlti. carta, vbi enumerat sex casus, in quibus piscari nō licet, & repetit do. Jac. in trac. feu. in verbo, fluminibus. prope finē eo. non relato. Et inter cetera ponunt casum, qn̄ illud ius piscandi esset priuatū puta q: princeps vendidit alicui certā piscariā in certo loco talis fluminis. arg. c. j. circa finē ibi piscationū redditus. in titu. que sint rega. & pro hoc adduco bonū tex. in l. iniuria x. la grā de. §. fi. iuncta. l. seq. ff. de iniur. ¶ Regulariter aūt cuilibet licitum est piscari in flumine publico, sed nō in lacu vel flumine priuato, q est dominij alterius, vt ibi per eos. ¶ Secūdo limita predictā regulam, vt procedat in prescriptione cōi vel longissimi temporis, sed
5 nō ꝓcedit in prescrip. tanti temporis, cuius initij &c. † q: licet loca publica & iurisgētiū nō prescribant̄. x. xx. vel. xxx. anno. d. l. fi. ff. de vsucap. prescribunt̄ tn̄ tāto tēpore cuius initij memo. non ext. in ɔ̄rium. ita limitat Ang. in d. l. fi. per tex. not. cū glo. in l. vsum aque. C. de aqueduc. lib. xj. vbi infert q Veneti prescripserunt tanto tēpore gulfuȝ maris. ¶ Eandē ɔclusionē firmant Joan. de platea, & Angel. Aretin. in d. §. fluminum. institu. de rerum diuisio. qui pariter dicunt quod Veneti & Januenses per tantum tempus prescripserunt gulgfum eorum maris. ¶ Addunt tn̄ ibi, q hoc procedit sciente & patiente, sed non videtur vex, q: in prescriptione tanti temporis cuius initij &c. non requirit̄ scientia alicuius secunduȝ cōmunem opi. vt per Alex. consi. vj. circa finē. j. volu. & dixi. s. in. iij. q. ij. partis huius. v. principa. col. xliij. in fin. cum duabus seq. nisi dicatur q requiritur scientia, & patientia superioris, etiam in prescriptione tanti temporis cuius initij &c. vbi lex resistit prescriptioni & afficit rē, vt declarat Fely. in c. accedētes. col. v. ꝺ p̄sc. allegās

ad hoc Panor. ɔsi. xcv. queram ecclesia nō curata. j. vol. ⁊ ita di-
cit aperte voluisse Butri. ⁊ Panor in d. c. accedentes ¶ Addo
Bar. in. l. iniuriaꝝ. la grāde. §. fi. ff. de iniur. vbi dicit illū tex. iūct.
l. sane si maris, q̃ simul legit facere ꝓ Venetis, qui ex longa cōsue
tudine dicunt se habere iurisdictionem in eorum mari. ⁊ Ange. cō
silio. cclxxxix. thema tale est inter cetera capitula pacis. col. ij. ⁊ se
6 quen. dicentem. † quod ex quo Veneti ⁊ eorum dominiū per lon-
gissima tēpora fuerunt, ⁊ sunt in quasi possessione gulfi maris (De
Venetis ⁊ eorum gulfu ad eorum exemptionē prescripta, vide Ja
so. in. l. ex hoc iure. col. v. ff. de insti. ⁊ iur.) ratione dicte possessio-
nis longissime possunt Veneti Jannensibus ⁊ alijs quibuscūq; in-
tedicere potentiam nauigandi nauigare volentibus per eorum gul
fum. per. d. l. sane si maris, ⁊ ibi est casus ſm Ray. de forli. qui ex-
presse ponit exemplum in gulfo Venetorū. refert Jaso. in. d. l. quo
minus col. xj. ¶ Ultra quem vide Joā an. de ana. in. c. j. ⁊. ij. de
cle. vena. vbi plene tractat, quo iure Veneti ⁊ Jannenses acqsi-
uerunt ius maris, ita vt alijs prohibere possint ius nauigandi, ⁊. d.
Car. suo consi. xl. dn̄s Comes, qui late consuluit ꝙ ius nauigandi
in aliena aqua non prescribit̄ sine titulo vel spacio tanti tpis, cuius
initij ⁊c. sicut nec alia iura regalia, q̄ iura regalia de iure cōi nō pti
nent nisi ad principem vel ei cui concessum est a principe. c. j. cū ibi
not. que sint regal. ⁊ ius nauigandi censetur de regalibus. l. quomi
nus. ff. de flumi. ⁊. l. ij. §. viarum. ⁊ ibi glo. ff. ne quid in lo publi. ⁊ sic
dicta prescriptio est ꝯ ius cōe. ergo requiritur titulus, vel tantū tem
pus ⁊c. c. j. de pres. vbi latius per eum in. d. consi. ⁊ sequitur Fely.
in. c. de quarta. col. vlti. de prescrip. ¶ Sed Pau. de cast. in. d. l.
fin. de vsucap. reprehendit Ang. dicens ꝙ Ang. non bene intelli
git, q̄ quantum ad hoc vt faciat quis aquam publicam suam vel lo
cum publicum suum saltem quantum ad vsum non requiritur pre-
scriptio, sed sufficit occupatio, quando est aqua publica non desti-
nata ad vsum publicum, vel est littus maris, sicut sufficit in his que
celo, terra, mariq; capiuntur. l. j. in prin. ff. de acqui posses. ¶ Ad-
do vltra Pau. casum expressum de hoc in. l. quod in littore. ff. de ac
qui. reꝝ domi. vbi tex. expresse facit istam equiparationē. ¶ Qn̄
vero aqua non est publica, sed priuata habet locum ſm Panor. il
la. l. vsum aque q̃ allegat Ang. q̄ tūc ſm eū seruitus aque ducē de
seu capiende per haustū cū nō habeat causam continuam, non ac-
quiritur, nisi tanto tempore cuius initij ⁊c. l. hoc iure ductus aque.
ff. de aqua quoti. ⁊ esti. sed in d. l. fi. vt dicit Pau. non queritur de
7 hoc. † An dicatur ius aque quesitum seu littus maris. Sed queri-
tur, postquā talia loca publica de iuregentiū sunt acquisita per oc-
cupationem, si desinat occupatio per destructionem loci vtrum ille
qui primo occupauerat, habeat ius prohibendi aliū ne occupet
de nouo illum locū. Et ibi decidit̄ ꝙ non, etiam si per mille annos
8 durasset occupatio ſm Pau. ¶ † Ex quo infert ꝙ si ciuitas Ve-
netiaꝝ destrueret̄ non possent Veneti prohibere alios illū locum
occupare. cum illa ciuitas sit fundata in mari siue in littore maris.
Interuenientibus tamen duobus, videlicet qd̄ edificia essent peni-
tus dirupta, ⁊ ɔcurrente negligentia reficiendi, vt probat tex. in. d.
l. fi. in verbo, funditus dirupto edificio, ⁊ vltra eum bonus tex. in.
d. l. quod in littore. circa fi. ita declarat Pau. de cast. in. d. l. fi. ff. de
vsuca. ¶ Cuius verba ɔfirmāt ea que dixi. s̄. in corpore questionis
ad intellec. l. si quisq;. ff. de diuer. ⁊ tempo. prescrip. licet Jas. in. d.
l. quominus nō aduerterit. ¶ Et q̄uis ista sint vera, tū communiter
tenet̄ opi. Ange. ꝙ ea que sunt iurisgentium prescribantur spacio
tanti temporis cuius initij ⁊c. quā tenent Jo. de pla. ⁊ Areti. in. d.
§. flumina. ⁊ Cepo. ⁊ do. Jaco. vbi. s̄. qui dicunt ꝙ ius piscādi pre
scribitur tanto tempore cuius initij ⁊c. quia tanto tempore prescri-
buntur etiam loca publica dicta. l. hoc iure. §. ductus aque. ⁊ etiam
regalia ⁊ ea que sunt reseruata principi. c. super quibusdam. §. pre-
terea, de verb. signi. ⁊ dixi plene. s̄. in. ij parte huius quinte partis.
¶ Quod declara, vt per Felyn. in. d. c. accedētes. col. v. ver. post
9 hec, ⁊ seq. de prescrip. † vbi dicit ꝙ per tantum tempus, cuius ini-
tij ⁊c. id ꝙ nō est prescriptibile non efficit̄ prescriptibile, sed tāto tē
pore presumitur cā vel titulus q̄ oꝫ allegari, ⁊ in eo fieri fundamen
tum. ⁊ ad ipsum presumptiue probādo est ꝓbādū dictū tps, sed nō
est dicendū ꝙ ipsuꝫ tps inducat prescriptionē, ⁊ faciat rem prescri-
ptibilē que nō est vt ibi latius per eū reprobantē opi. Panor. tenē
tis ꝯriū ɔsi. xxvj. in. q. que ad presens vertit̄ ij. volu. licet in fine re-
linquat cogitandū. ¶ Et confirmatur opi. Ange. per ea que vult
10 Cardina. consi. s̄. relato, ⁊ per preallega. ¶ † Tertio limita predi-
ctam regulam, vt per Ang. not. consi. cclxxxix. thema tale est inter
cetera capitula pacis. col. ij. ⁊ seq. vbi dicit ꝙ hec regula que hꝫ ꝙ
ea que sunt publica, ⁊ in vsu publico ⁊ que de iuregentiū cōia sunt
nō pn̄t prescribi vel vsucapi. d. l. fi. ff. de vsuc. ꝓcedit si ex hac longis
sima possessione velimus acquirere dn̄iū eoꝝ que nobis iuregentiū
cōmunia sunt, sed per istam talem possessionem vel quasi bene ac-
quirimus ius quoddam excipiendi. vt de possessione non expella-
mur. ¶ Cuius possessionis effectus est duplex. ¶ Primus est,
q̄ si turbamur in ea agere possumus contra turbantem. l. sane si ma
ris, vbi casus. ff. de iniur. ¶ Secūdus est q̄ anteq̃ expellamur, ꝓ-
hibere possumus, ne quis inter locum nobis inuitis, vnde prohibe-
re possumus ratione possessionis nauigationem ⁊ piscationem ma-
ris ⁊ fluminis, que alias nobis sunt cōia de iuregentium, ⁊ text. est
ſm opinio. approbatam, ⁊ veram in. l. si quisq;. ff. de diuer. ⁊ temp.
prescrip. Hoc tenet gl. in. §. flumina. in verbo oibus. institu. de reꝝ
diui. ¶ Hāc opi. approbat Bar. in. d. l. fi. de vsuca. ſm Ange. in
predicto ɔsi. ⁊ seqt̄ Jaso. in. l. quominus. col. xxviij. ver. v. pro limi-
11 tatione. ff. de flumi. ¶ † Et no. ꝙ licet per occupationē quis non cō
sequatur dominium loci publici de iuregentium, consequitur tamē
dominium eius quod construxit, vel edificauit in illo loco publico,
puta in mari vel in littore maris, donec durat, accedente decreto
pretoris. tex. est no. in. d. l. q. d. in littore, ⁊ in. l. quāuis. ff. de acqui-
ren. rerum domi.

SVMMARIVM

1 Jus preoccupationis quod est mere facultatis quanto tempore perdatur.
2 Cautela ad hoc vt quasi possessio non dicatur derelicta in casu quo constructum in loco publico destruitur.

1 **Septimo quero** de. q. cōnexa ꝓcedenti. † Quā
to tpe ꝑdat̄, seu prescribat̄ ius
preoccupationis ꝙ est mere facultatis, vt ecce. Licet cuilibet edi-
ficare in littore publico, ⁊ edificiū ɔcedit̄ occupāti. l. qd̄ in littore. ff.
de acq. reꝝ domi. Licet ēt cuilibet construere molēdinū in flumine
publico, precedēte licentia principis. d. l. quominus. cum ibi plene
not. per Bar. ff. de flumi. Pone ergo ꝙ aliquis habebat molēdi-
nuꝫ i flumine publico vel edificiū in littore, qd̄ impetu aque destru
ctum est. ergo differo reficere, alius interim occupat aquam vel lo
cum illum, ita ꝙ mea refectio impeditur. Queritur, an istud ius p̄-
occupationis per me facte prescribatur, ⁊ perdatur, ⁊ quanto tem-
pore ¶ Jstam. q. plene examinat Bar. in. d. l. quominus. col. an-
tepenul. q. xv. ⁊ Jas. ibi latissime. col. xxvij. cū duabus seq. ⁊ Bar.
in. l. fi. in prin. per illū tex. no. ff. de vsuca ⁊ dic vt ibi late per Jaso.
2 ¶ † Et no. cautelā q̃ tradūt Ang. ⁊ Pau. de cast. in. d. l. fi. ⁊ re-
fert Jas. vbi. s̄. ꝙ ad hoc vt nō dicat̄ quasi possessio aque derelicta,
vel ille locus d̄relictus ꝙ edificio seu molēdino dirupto, is ad quē
spectat incōtinēti ꝓtestet̄, ⁊ de ꝓtestatione ɔficiat̄ instr̄m publicuꝫ
ꝙ nō obstāte destructione nō intēdit habere illū locū ꝓ derelicto, sꝫ
reficiet, q̃ primū poterit, ⁊ in signū faciat imponi aliquos pallos li
gneos in aliquibus partibus clausure molendini, tunc enim eo inui
to alius ibidē edificare nō potest. ¶ Et per hec remanet expedita
quarta pars huius quinte partis principalis.

Deuenio ad quintam partem huius quinte partis princi
palis, qua reponam plures questiones extra-
uagantes vtiles, ⁊ quotidianas circa materiam prescriptionis, que
sub prioribus partibus commode locari non potuerunt.

SVMMARIVM

1 Quesibile priuilegio an sit quesibile prescriptione vel cōsuetudine.
2 Consuetudo priuilegium ⁊ prescriptio non semper eandem vim dicuntur habere, quia multa queruntur priuilegio que non possunt queri prescriptione.

1 **Et primo quero** † vtrum quesibile priuilegio sit
quesibile prescriptione vel con
suetudine. ¶ Regula est ꝙ sic. c. duo simul. de offi. ordi. ⁊. c. cū cō
tingat, de foro compe. circa fi. not. d. Abb. in. accedētes. col. pen.
de prescrip. ¶ Que regula procedit quando prescriptio vel con-
suetudo inducitur sciente ⁊ paciente illo, ad quem spectat concede
re priuilegium, alias secus, quia multa possunt queri prescriptio-
2 ne, † ⁊ sic non semper priuilegiuꝫ ⁊ consuetudo siue prescriptio ha-
bent eandem vim secundum do. Anto. ⁊ Panor. in. d. c. acceden
tes. ⁊ est glo. not. in cle. j. in verbo, limita de cēsi. ⁊ cle. j. in gl. fi. de
priuile. ¶ De qua materia dic vt late per Fely. in. d. c. accedentes
col. iij. iiij. ⁊. v. in ver. quesibile priuilegio, qui facit regulam cum.
iiij. fallen. ⁊ est glo. magistra. in. c. catholica. xj. distin. vbi Domi-
ni. ⁊ do. Prepo. col. vlti. tradunt doc. per modum distinctionis.
⁊ ad ibi plene scripta me remitto.

SVMMARIVM

1 Priuilegium et prescriptio an possint concurrere simul et semel, et an dicantur contraria.
2 Prescriptio pōt causari a priuilegio insufficiente et inualido.
3 Priuilegiatus an possit contra tenorem sui priuilegij vel vltra ibi contenta prescribere.
4 Impetrans priuilegium an videatur renunciasse prescriptioni.

1 **Secundo** principaliter quero † vtrū priuilegiū et pscriptio possint concurrere simul et semel, et sic an dicant̄ ꝯtraria. ¶ Hanc. q. mouet glo. in. d. c. nullus pluribus. de reg. iur. in. vj. et ꝯcludit p plura ꝙ prescriptio et priuilegiū nō sunt ꝯtraria in effectu, et ita firmat Bal. in. l. j. col. pe. ver. itē querit. C. d ser. fugi. vbi plus dicit ꝙ pscriptio pōt cām habere a priuilegio et̄ si erretur in iure. Bene facit tex. in. c. cū persone. cū ibi not. p Jo. and. et Semi. de priuil. in. vj. ¶ Subdit Bal. vbi. s. ꝙ prescriptio et sen-
2 tentia nō sunt ꝯtraria, et dicit idē Bal. in. l. solēnibus. C. de fi. inst. † ꝙ prescriptio pōt cāri a priuilegio insufficiēti et inualido, et ibi ponit,
3 an circa priuilegiū cadat pscriptio. ¶ † Sed an priuilegiatus possit prescribere ꝯ tenorē sui priuilegij vel vltra ibi ꝯtenta, vide p Jn-
4 nocē. in. c. veniens. de prescrip. † Et premissa faciunt ad. q. an impetrans priuilegiū videat̄ renūtiare prescriptioni, de qua est text. cū gl. in. c. veniēs. de pres. vbi Pañ. post alios Cano. col. iij. ver. circa istā materiā tradūt doc. distinguēdo, an priuilegiū habeat formā ꝯtriā prescriptioni, vel ꝯueniētē, et an priuilegiū ipetret̄ post prescriptionē cōpletā, vel ante, vt ibi latius p eū q et̄ tāgit post glos. et alios, an sufficiat sola impetratio priuilegij, ad exclusionē prescriptionis ꝯtrie aut priuilegij ꝯtrij, an vero requirat̄ vsus priuilegij. Dic vt late per oēs in. d. c. veniēs qd est peñtimū. an aūt possit pscribi tenor priuilegij, et qualiter, vide per Jmol. in repe. c. fina. col. ix. de prescriptio.

SVMMARIVM

1 Actio nundum orta quando est in patris facultate illam oriri facere, an possit prescribi.
2 Prescriptio an currat in actione hypotecaria ante factam excussionem.
3 Regula iuris canonici ꝙ prescriptio non currit cū malafide quo respectu procedere dicatur.

1 **Tertio quero** † vtrū prescribat̄ actioni nōdū orte qñ est in facultate partis illā oriri facere. (Adde pulchre Bal. in ꝯsi. cccxij. super eo. et c. in. iij. volu.) Pau. de cast. in antiqs determinat ꝙ sic, qꝛ q potuit facere vt possit agere vr̄. l. q pōt. ff. de reg. iur. p q̄ regulā, vt ipse dicit determinarūt glo. pignoratitie actioni posse prescribi. licet ante solutionem vel oblationē debiti non sit orta, cū fuerit in potestate debitoris facere eā nasci, offerēdo debitū, vt not. gl. in. l. cū notissimi. §. j. in fin. C. de pres. xxx. ann. et bene facit tex. in. l. quibus diebus. in prin. cū ibi not. per Bar. ff. de ꝯdi. et demon. et in. c. fi. d elec. et in. l. iij. §. qd ergo. ff. d ꝯtra. iudi. tutel. ibi, et si qdē nō postulauerit sibi iputet et c. que iura adducit Pau. de cast. in consi. preallega. secus esset in potestate patris facere ꝙ obligatio et actio nascatur, qꝛ obligatio fuit ꝯcta sub ꝯditione causali, vel mixta, tunc enim ante euentū ꝯditionis prescriptio non currit. d. l. cum notissimi. §. illud not. Corne. consilio. xliiij. in hac ꝯsultatione. j. col. ij. vol. ¶ Et ꝙ non prescribatur actioni nōdū orte, puta actioni de euictione, anteq̄ res euincatur, est glo. in. l. empti. C. de euic. ¶ Accedāt que plene dixi. s. in. j. q. partis huius. v. principalis circa prescriptionem iuris offerendi.
2 ¶ † Ex quo infero ꝙ currit prescriptio in actione hypotecaria ante factā excussionē, cū sit in potestate creditoris illi dare ortum quandocunq vult cessante impedimēto facti licet contrarium consuluerit Alex. et male, vt late dixi in. iiij. parte princi. col. xxxij. et sequen. ¶ Amplia hanc conclusionem ꝙ prescribitur actioni nondum orte spacio. xxx. anno. secundum communem metam secundum predi-
3 cta, vt procedat nō obstā. mala fide, † qꝛ regula iuris canonici que habet ꝙ prescriptio non procedit cum mala fide. c. fi. de pres. procedit respectu creditoris, cui actio cōpetit, secus si non cōpetit, sed competere potest acceptando, vt in legatario, vel herede. Nā ante aditionem hereditatis vel acceptationem prescribitur contra eos. Nec dicitur prescribens esse in malafide. ita decidit singulariter Pet. de ancha. i. c. sine possessione. d reg. iur. i. vj. quē refert et sequitur. d. Soci. consi lxiij. in causa vertente, inter dominā Catharinam col. iij. ver. preterea hanc partem. ¶ Et idem dicendum est in presenti qđ. qꝛ est eadem ratio, vt satis patet, et plenius dixi. s. in. iij. q. ij. partis huius quinte principalis.

SVMMARIVM

1 Res prohibita alienari a lege vel statuto siue in vltima voluntate aut per ꝯctum an prohibitione valida possit prescribi.
2 Defficiente possessione prescriptio non procedit.
3 Statutum est lex.
4 Prescriptio habet vim decreti in rebus que non possunt alienari sine decreto.
5 Bona alienari prohibita fauore publice vtilitatis an possit prescribi.
6 Regula ꝙ ea que non possunt alienari non possint prescribi et econtra an procedat.
7 Spurius non potest contra patrem prescribere ex titulo lucratiuo.

1 **Quarto quero** † an res phibita alienari a lege vel a statuto siue in vltima volū. aut p ꝯctū phibitione valida possit prescribi. (Vide plura ad hanc. q. p Bertachi. in reperto. in verbo prescriptio. v. col. ij. ver. prescriptio non procedit, et in verbo, prescriptio sexto. in princi.) ¶ Jstā qđ. format Bar. in. l. filiusfami. §. diui. col. vlti. in pen. q. ff. de leg. i. ꝯcludēs talē rē posse prescribi per iura que allega. ¶ Contrariā opi. tenuit ipse Bal. sibi in hoc ꝯtrius in. l. vbi lex. per illum tex. cū gl. ff. d vsuca. vbi firmat ꝙ res phibita alienari p legē vel i vltima, vel i ꝯctu phibitiōe valida ipediēte dñij trāslationē iuxta plene no. p Bar. et oēs in. d. §. diui. et in. l. q absenti. §. j. ff. de ac. pos. nō pōt pscribi. Alex. in. d. §. diui. col. penul. ver. tetigit hic Bar. late examinat hūc articulū, tādē ꝯcludit opi. Bar. ibi esse verā ꝙ res prohibita alienari prescribi possit, sumpto fundamento, qꝛ res q est phibita alienari sine certa forma vel solēnitate, si interueniente illa solēnitate est alienabilis, prescribi pōt vt ꝯcludūt Bar. et doc. in. l. fi. col. pe. C. in qb. cau. in integ. resti. Sed res prohibita alienari p testatorē est alienabilis seruata certa forma. s. interueniente ꝯsensu illoꝝ, quoꝝ fauore facta est phibitio. l. quoties ab oibus C. de fideicom. Ergo est prescriptibilis, stante predicto fundamēto, ꝙ intelligit verꝰ Alex. interueniente scientia illoꝝ, ꝯ quos prescribit, qꝛ sic videnē tacite ꝯsentire. Alias secus p. l. alienationis. ff. d ver. sig. vt ibi latius p eū. ¶ Jstā. q. plene explicat Pañ. i. d. l. cū nō liceat, col. ij. et. iij. ver. et circa istā primā partē. de prescrip. et concludit distinguēdo. ¶ Qñ qñq lex phibet rē alienari, qꝛ eius cōmercium haberi nō pōt nec possessio, vt in rebus sacris et religiosis ac spūalibus respectu laicoꝝ, et i illis nō pcedit pscriptio, † qꝛ deficiēte pos-
1 sessione, pscriptio nō pcedit vt in. c. cām de pscr. iūcta regula. l. sine possessione. ff. d vsuc. Bene facit no. doctr. Jo. and. et Gem. i. c. ij. de pb. in. vj. q̄ refert Fely. i. c. cāmq col. j. et i. c. accedētes. col. iiij. circa fi. d pscr. vbi volūt ꝙ spaciū tāti tpis cuius initij et c. nō habilitet icapacē, qꝛ deficit possessio vel quasi. ¶ Quandoq res prohibet̄ alienari simplr̄ fauore ipsius rei, vt i fundo dotali, et tūc phibitio ipsa ipedit pscriptionē icohoari. l. si fundū. ff. de fun. dot. not. gl. et Bar. in. l. ij. C. de vsuc. p emp. s3 iā ichoatā nō ipedit p fidei. dato ꝙ superueniat qualitas, sup qua fundat̄ phibitio legis, vt qꝛ fundus post ꝯctū efficit̄ dotalis, tex. est no. in. d. l. si fundū. ¶ Jdē est ƀm Pañ. qñ res peruenit ad priuilegiatū, seu habentē priuilegiū, vt nō possit ꝯ eū pscribi, vt no. Jo. an. in. c. j. de in. pat. in. vj. et intelligi semp dicit Pañ. ꝙ possidēs sit bonefi. vt qꝛ ignorabat phibitionē iuris phabiliter. Alias aūt error iuris nō iuuaret in vsuca. l. nūq̄. in pn. ff. de vsuca. cū ꝯcor. p eū adductis. ¶ Qñ res nō phibet̄ simplr̄ alienari, s3 sine certa solēnitate, vt in rebus minoꝝ et ecclesie, et tūc data bona fide, et excluso iuris errore pcedit pscriptio si h3 cōcōmitātia sua, vt ibi latius p eū exēplificantē. Et hec pcēdūt qñ res est phibita alienari p leges vel canones. ¶ Qñq res est phibita alienari p defunctū, et idē dicēdū est qđ in phibitione legis ƀm Pañ. vt pscribi nō possit stāte phibitione valida p tex. not. cū gl. in. l. ij. C. de vsuca. p emp. ¶ Et sic i3 Pañ. cū Bar. in d. l. cū lex, qñ phibitio fit in vlti. volun. Sed ꝯtriū tenet idē Pañ. vbi. s. quando prohibitio fieret in contractu, vt ibi latius per eum.
3 ¶ † Si vero prohibitio fiat per statutum, dicit idem quod in prohibitione legis, qꝛ statutum est lex in loco. c. ius ciuile prima dist. ¶ Et cum opinio. Panormi. licet ipse non alleget in multis. concordat Bal. in. l. j. col. v. et. vj. versicu. tertio oppono. C. de ser. fug.
4 † vbi dicit plura notabilia verba ad propositū, et inter cetera quod prescriptio habet vim decreti in rebus que non possunt alienari sine decreto, vt in re minoris. l. lex que tutores C. de admini. tutorum. (Nō possit pscribi res minus solenniter alienata adde tex. in. l. ser

nos. ⁊ ibi Bal. C. si ven. pig. aga.) Et in hoc tꝫ cum Bart. in. d. §. diui. ⁊ in. d. l. fina. ꝙ qñ res potest alienari, seruata certa solēnitate, possit prescribi contra opi. Pañ. in. d. c. cũ nō liceat. volentis ꝙ nō possit p̄scribi res minoris vel ecclesie, nisi ꝯcurrētibus solēnitatibus requisitis, cuius opi. ꝓcedere nō potest, qꝛ si requisita interuenerint, de prescriptione tractandũ non est p̄supposito ꝙ res sit minoris vel ecclesie esset. n. traslatũ dñium per ꝯtum solēnē, ⁊ sic non caderet prescriptio in re sua. l. sequit̃. §. lana. ff. de vsucap. ¶ Si vero res erat aliena, que fuit vendita tanꝗ̃ res pupilli vel ecclsie tũc nō p̄scribitur ꝯtra minorem vel ecclesiã, sed ꝯtra illũ qui erat dñs. ¶ Nō ob. tex. in. l. ij. C. de vsuca. pro emp. qꝛ ibi concurrit duplex prohibitio. s. legis ⁊ testatoris, que est potentior quam simplex isto etenim casu ipeditur alienatio, etiã in casibus alias permissis, vt ē tex. no. i. §. sanctissimas. in auc. de alie. ⁊ emphy. not. Alex. in. d. §. diui. col. j. ¶ Sed Pau. de cast. in. l. fi. C. cōia de lega. in p̄nti q. distinguit inter p̄scriptionē lōgi tpis. x. vel. xx. an. in qua requirit̃ titulus. l. ij. ⁊. l. super longi. C. de prescrip. longi tēpo. vt ista locum nō habeat in re proposita alienari ꝓhibitione valida, qꝛ titulus est nullus, ⁊ habetur pro titulo. d. §. diui. cum materia ⁊ inter prescriptionē longissimi tpis. xxx. vel. xl. an. in qua nō requiritur aliquis titulus, sed currit negligentia non petētis. l. si quis emptionis. §. j. l. sicut. ⁊. l. oēs C. de prescri. xxx. an. ⁊ illa poterit habere locũ, non obstante ꝓhibitione in re ꝓhibita alienari, qꝛ ibi non curatur d̓ titulo ſm Pau. cuius opi. secutus est Alex. consi. lix. attentis verbis testis. iij. volu. ⁊ Soci. referens istud ꝯsiliũ Alex. ꝯsi. cclj. quoniã in presenti consulta. col. pe. ⁊ Pet. philip. Cor. consi. xxxviij. placet. iiij. col. in prin. j. vol. ⁊ ꝯsi. cccciij. rem arduam. iiij col. iij volu. ⁊ Jas. in. d. §. diui. vlti. col. in. j. lec. sed idē Jas. ibi in. ij. lec. tꝫ ꝯtra opi. Pau. in primo casu, qꝛ dato qd̓ venditio non valeat ꝓpter ꝓhibitionem alienationis, tamen ex quo emptor habet iustam causam erroris, qꝛ ignorauit ꝓhibitionem, prout in dubio presumitur talis iustus titulus causatus errore iusto sufficit ad prescriptionem lꝫ inualidus. l. celsus. cũ materia. ff. de vsuca. ¶ Unde verior ⁊ magis cōis vr̃ opi. Bar. in. d. §. diui. ꝙ res ꝓhibita alienari ĩ vltima voluntate vel per contractũ prescribi possit ꝯcurrente titulo ⁊ bona fide prescribentis spatio longi tpis nedũ longissimi. ¶ Quã opin. firmat Alex. ibi ⁊ Fely. in. d. c. cũ non liceat. col. iij. ver. inquãtũ Abb. referens Alex. ⁊ sequunt̃ plures, quos ipsi allegãt nisi forte autor esset in malafide, qꝛ tunc malafides eius noceret singulari successori in prescriptione longi tpis, sed nō in longissimi, vt qꝛ ꝯstaret ipsum habuisse notitiã de prohibitione per auc. malafidei cũ materia sua. C. de pres. lon. tempo. ¶ Quando aũt esset ꝓhibita simpliciter alienatio per legē vel statutũ in oēs indifferenter ⁊ sic prohibitio esset perpetua, qꝛ tunc res nō dicitur in cōmercio, vt est text. not. in. l. sine emptione. §. j. ff. de ꝯtrah. emptio. ibi morbus ciuitatis in cōmercio non existunt, quem tex. ad hoc allegat Bar. in. d. l. filiusfami. §. diui. col. iij. ver quero an per statutũ, teneo ꝙ res sic prohibita alienari non possit prescribi aliquo tempore. excepta prescriptione centenaria, que nunꝗ̃ censetur exclusa, vt. ĩ. dicetur in. ix. q. ¶ Sed si prohibitio legis vel statuti nō esset generalis, sed specialis, vt qꝛ statutũ prohibet bona existentia in territorio alienari in forēses, vel in nō subditũ, dicerē ꝙ nō hēret locũ prescriptio longi tēporis, ex quo titulus est reprobatus a statuto. Sed bene locũ habebit prescriptio. xxx. vel. xl. anno. saltē data ignorãtia statuti in qua non curat̃ de titulo, dũmodo adsit bonafides, que ex cursu tanti tēporis in dubio p̄sumitur, licet de titulo nō appareat vt vult Bart. in. l. cũ querebat̃. in fi. cōmen. C. vnde vi. ⁊ dicam plene in. l. celsus. in. iiij. parte. ff. de vsucap. Nam toto tēmpore de iure ciuili tollitur omnis actio, ⁊ prescribitur quelibet res quãtumcunꝗ̃ affecta vitio reali. l. j. §. ad hoc. C. de anna. excep. ⁊ plene dixi in. ij. parte prin. in xij. q. col. xlj. ⁊ qꝛ isto casu non censetur prohibita alienatio propter ipsius rei naturam ex eo qd̓ non sit in cōmercio, vt in re sacra vel religiosa. Sed potius fauore ciuium, ⁊ sic talis res erit prescriptibilis saltem spacio longissimi temporis. ¶ Ista doctrina colligit̃ ex verbis Bar. in. d. l. fi. col. penul. circa med. C. in quib. cau. in inte. resti. ⁊ Bal. ⁊ Saly. ibi circa regulam. de qua statim dicam.

¶ Et idem qñ res esset prohibita fauore certe persone, vt in fundo dotali, qꝛ ibi nō habebit locũ p̄scrip. lon. tem. ⁊ ita procedat tex. i. d. l. si fundus. ff. de fun. do. ꝗ proprie loqt̃ d̓ ista. Nec pōt itelligi ꝙ loquat̃ in prescrip. lon. tempo. que non erat cognita de iure digestorum glo. in. l. que occidit. ff. ad. l. aqui. ⁊ in. l. iulianus. ff. ex quib. cau. maio. ¶ Idem qñ res est prohibita alienari absꝗ̃ certa solennitate, vt in re minoris pupilli vel adulti, qꝛ si alienetur absꝗ̃ illa solēnitate, nō prescribitur, ex quo titulus est nullus, spatio longi temporis. l. nō est ignotum. C. in qui. cau. cessat long. temp. prescri. sed spatio. xxx. anñ. prescribitur res adulti, sed nō res pupilli. vt no. in d. l. nō est ignotũ. ⁊ in. l. bonefidei. ff. de acquirẽ. rerum do. ⁊ dicã latius in. vj. parte. in. xxiij. casu prime partis. ¶ Confirmatur ista cōclusio, quia statutũ in dubio nō intelligitur excludere prescriptionem. xxx. an. sed dũtaxat longi temporis, vt dicetur plene. ĩ. in. ix. q. huius partis. ¶ Cōfirmatur etiam ex his que sequũtur. ¶ Et ita
5 resideo. ¶ † Addo qd̓ bona alienari ꝓhibita fauore publice vtilitatis prescribi no possunt. ita Bald. consil. cxxj. ꝙ nō possit in fi. iiij. volumi. ¶ Quod verũ est prescriptione cōmuni, sed bene prescribuntur prescriptione centenaria, vel tanto tempore cuius initij ⁊c. ꝑ ea que dixi. s̄. in. vj. q. ⁊ in. ij. limita. ⁊ que dicentur. ĩ. in. ix. qd̓.
6 istius partis. ¶ † Sed queritur, an procedat regula ꝙ ea que non possunt alienari, nō possunt prescribi, ⁊ ecōtra, vide per gl. ⁊ Bar. in. d. l. fi. C. in quib. cau. in integ. resti. col. pen. circa med. ⁊ ibi per Saly. col. vlti. perfecte distinguentē. ⁊ Bal. in vlti. not. qui ꝯcludit qd̓ si res simpliciter ⁊ indistincte prohibet̃ alienari prescribi nō potest. Et sic procedit argu. non est alienabile, ergo non est prescriptibile. ¶ Si vero prohibita est alienatio cum modificatione, vel absꝗ̃ decreto, non procedit argu. ⁊ qualiter ꝓcedat ista regula no. Soci. consi. cclxxj. in causa que vertit̃. col. xvj. ⁊ consi. lxxxvj. in cã cōitatis castri montis nigri. col. fi. ⁊ do. Pet. phil. corn. consilio. ccxciij. videtur prima facie. col. penul. versi. circa secundũ. iij. vol. vbi alleg. glo. in. l. longe. ff. de diuer. ⁊ tempo. pres. ⁊ dicit indistincte, qd̓ argu. non procedit, sed dic vt. s̄. ¶ Addo Bal. in rub. de p̄scrip. col. fi. ver. item scias, vbi tradit regulam, ꝙ cuius rei non potest quis fieri dominus per traditionē factã a domino, eius rei prescriptio non procedit. ¶ † Ex quo infert quod spurius non prescribit contra patrem ex titulo lucratiuo per. l. nemo. cum glo. fina. de vsuca. pro lega. Item qd̓ res prohibita alienari a testatore non potest prescribi ex titulo habito a tali persona. ¶ De quo dic, vt dixi supra.

SUMMARIUM

1 Res tacite prohibita alienari an alienata prescribatur.
2 Agere non valenti de iure non currit prescriptio.
3 Prescriptio ante euentum conditionis an in rebus fideicommisso subiectis currat.

1 **Quinto quero** † quid de re ꝓhibita alienari nō ꝓhibitione expressa sed tacita, vt i re subiecta fideicōmisso conditionali, que est tacite prohibita ex mente testatoris alienari pendente ꝯditione. l. fi. §. sinaũt sub conditione. C. cōmu. de le. no. gl. in. l. cũ pater. §. liberis. ff. de leg. ij. an si fuerit alienata prescribatur. ¶ Istam. q. vtilem ⁊ quotidianam attingit Pau. de cast. in. d. l. fina. §. sinaũt sub conditione, quam legit cũ. §. sed nostra. col. fi. ver. adde aliam vtilitatem, vbi concludit in effectu qd̓ non solum pendēte cōditione cessat vsucapio vel prescriptio
2 qꝛ fideicōmissarius adhuc agere non potest, † ⁊ non valenti agere de iure non currit prescriptio. l. j. in fi. C. de ann. excep. sed etiã postquam ꝯditio extiterit, nō poterit empor incipere vsucapere vel prescribere longo tempore qꝛ in reali prescriptione requiritur titulus. l. nullo. C. de rei vendi. Ex hoc fingit̃ nunꝗ̃ interuenisse titulus, qꝛ tex. in. d. §. sinaũt sub ꝯditione, irritat alienationē in euentũ ꝯditionis, vt extunc bene tñ poterit incipere prescriptio longissimi tēporis, qꝛ in illa nō requirit̃ titulus, ita illuꝫ tex. declarat ibi Pau. de cast. subdens, aduerte tñ ad vnũ, in quo his diebus ꝯsului. nã verũ est ꝙ illa res nō potest vsucapi vel prescribi, qñ alienatio facta fuit per personã prohibitã alienare, vt est ipse grauatus de restituēdo, ⁊ ita loquit̃ ille tex. Si autem alius penitus extraneus qui non continetur sub prohibitione, qui forte rem tenebat vt suam alienauit, nō nomine grauati, sed suo proprio valeret venditio sicut de qualibet re aliena in preiudicium ipsius venditoris, ⁊ sic ex ea tribueret̃ titulus habilis ad vsucapiendũ vel prescribendum ꝯ illũ qui agere posset post euentũ cōditionis, vel qñ fideicōmissuꝫ esset purũ de presenti, vel in diem certũ post diem ⁊ hoc vr̃ tenere Bal. ſm Pau. in. l. ij. C. de vsuca. pro empto. ita not. concludit Pau. de cast. vbi. s̄. ¶ Cuius doctri. late firmat do. Pet. phil. corn. consi. cxvij. licet in hac consultatione. j. ij. ⁊. iij. colum. primo volumine, vbi plene explicat intellectum illius. §. sinautem sub conditione. ¶ Et ꝙ in casu. d. §. procedat prescriptio post euentum conditionis firmat idem Corneus consilio. ccxciij. videtur prima facie. columna penultima versiculo circa secundum tertio volumine, ⁊ consilio. cccciij. rem arduam columna quarta vbi etiam late sequitur predictam doctrinaꝫ Paul. de castro, columna decimaquarta per totum tertio volumi-
3 ne, ⁊ fortius dicit † quod in rebus subiectis fideicommisso currit prescriptio, etiam ante euentum conditionis, quando possessor

habuit

habuit titulum ab alio quam a fideicommissario, ꝛ refert ita velle Pau. ubi supra sed non est verum; quia ipse dicit, ut s. retuli.

SVMMARIVM

1 Renunciari an possit prescriptioni, ꝛ illi per pactum derogari. nu mero. 2.
3 Iuri introducto in odium alterius potest cum iuramento renunciari.
4 Desinentia unius est origo alterius.
5 Iuri iam quesito potest per pactum renunciari, sed per pactum nō potest fieri ne prescriptio currat in futurum.
6 Prescriptio plus potest quam pactum.

1 Sexto quero † an possit renūciari prescriptioni ꝛ illi per pactū derogari. ¶ Hanc. q. monet Bar. in. l. nemo potest, col. penul. ver. querit By. ff. de lega. j. ↄcludens ꝙ prescriptio per pactum tolli non potest, sine cursus prescriptionis impediri motus, qꝛ usucapio, ꝛ prescriptio est introducta principaliter propter bonū publicum per. l. j. ff. de usuca. ꝛ odio creditoꝝ. Ergo illi renunciari non potest. l. ius publicum. ff. de pac. iuncta. l. tametsi. ff. ad macedo. Sed Bar. in. d. l. j. aliter sentit distinguendo inter prescriptionem odiosam ꝛ fauorabilem, ut ibi per eum Alex. in. d. l. nemo. potest, col. penul. post relatas varias opi. dicit ꝙ substantiabilior videtur opi. Barto. ibi per rationes suas. ¶ Et opi. Bar. firmat Areti. ibi circa finem cōmen. ꝛ do. Preposi. qui attestatur eam esse cōem in. c. j. §. preterea. in titu. de cap. corra. ꝛ Angel. are. institu. de usucap. in princi. col. ij. ꝛ. iij. in fine. ¶ Eandem opi. sequitur Panor. in rub. extra de pres. col. fin. ubi Fely. col. pen. ꝛ si. hanc. q. diffuse, examinat ꝛ facit regulam secun
2 dum opi. Bar. quam dicit cōem † ꝙ regulariter prescriptioni nō possit per pactum renunciari, cum. vij. fallen. ¶ Sed dum Bar. in. d. l. nemo potest, dicit ꝙ prescriptio est introducta principaliter in fauorem publicum, non bene loquitur, principaliter enī fuit introducta propter utilitatem priuatam, licet secundario propter bonum publicum, ꝛ ita procedit tex. in. d. l. j. de usuca. ꝫ Ang. Imo. ꝛ do. Alex. in. d. l. nemo pōt. col. penul. ꝛ colligitur ex doc. Bar. in. l. j. col. iiij. ff. sol. mat. ꝛ q̄uis presuppositū Bar. nō sit verꝝ tn̄ ꝓcedit arg. qꝛ iuri inducto principaliter ob priuatam utilitatem, ꝛ secundario ꝓpter utilitatem publicam renuntiari nō pōt, ut ꝑ Bar. in l. ius publicum. ff. de pac. ꝛ ꝑ Ang. Imo. Are. d. Alex. ꝛ Moder. in. d. l. nemo potest. ubi Ias. col. antepe. ¶ Istam conclusionē ꝙ per pactum non possit renuntiari prescriptioni, sine impediri cursus prescriptionis, ampliat Bar. ubi. s. procedere nedum in prescriptione legali, sed etiam in prescriptione statutaria. (Vide Raph. cu. consi. xc. visa copia precepti.) si statutum dicat, ꝙ debitum prescribatur decem annis, qꝛ ꝫm Bar. hec prescriptio currit negligentia non petentis, ꝛ sic dicitur odiosa. l. fi. in fi. cum glo. C. de edic. diui adria. not. By. in. c. possessor. de reg. iur. in. vj. ¶ Sed videtur dicendum ↄ̄rium, qꝛ illa. l. fi. cum glo. ꝛ By. loquuntur in prescriptione. xxx. anno. nā illa bene est odiosa, qꝛ procedit absq; titulo ꝛ bonafide sola neglientia non petentis, prescriptio vero decē annoꝝ dr̄ mixta non autē mere odiosa, ergo fundamentum Bart. non procedit. ¶ Huic motiuo r̄ndet Ias. in. d. l. nemo pōt. col. antepe. in. ij. lec. ꝙ ista prescriptio statutaria decem annorum est subrogata in locum prescriptionis iuris cōis. xxx. anno. Ideo assumit eius naturā, ꝛ censetur odiosa, prout illa, ꝫm Bal. in. l. in ↄ̄tractibus in prin. in. i. not. per illū tex. C. de nō nu. pec. ꝛ in. c. si quis per triginta. col. vlt. in titu. si de feu. fuc. contro. ubi not. ꝙ prescriptio statutaria minuens prescriptionē longioris temporis assumit eius naturā, concor. adductis per Fely. in. c. illud. colū. ij. de prescriptio. ¶ Aduerte tn̄, qꝛ licet Alex. ꝛ Ias. in. d. l. nemo potest. post alios, ita sicco pede trāseāt cum hac conclusione Bar. qui presupponit valere statutū quod debitū ꝑscribatur. x. annis prout latius tenuit ipse in. l. sequit̄. §. si viam. ff. de usuca. ꝙ hoc non est verū, qꝛ tale statutum non valet de iure canonico tanquā nutritiuum peccati propter malamfidem prescribentis, ut voluit idē Bar. sibi contrarius in. l. omnes populi, in. viij. col. ff. de iusti. ꝛ iu. vide Ange. areti. institu. de usuca. in prin. col. iiij. ubi refert dicta Barto. in. d. l. nemo potest.) ubi dicit in terminis ꝙ nō valet statutū ꝙ qui per decem annos debitū suū non petierit, cadat a iure suo, ꝛ ista est cōis opi. ꝛ vera, ut plene dixi in. iij. parte principali. in. xiiij. q. ij. partis ipsius
3 tertie. ¶ † Primo predictā cōem conclusionem quod per pactum non possit renuntiari prescriptioni, limitat Alex. in. d. l. nemo pōt, ut procedat nisi interuenisset iuramentum, qꝛ cum iuramento pōt renuntiari introducto in odium alterius. c. significante. de pigno. ꝛ ēt iuri introducto secūdario ꝓpter publicam utilitatē. c. cū cōtingat. cum ibi plene not. de iureiuran. ¶ Secundo istam conclusionem limitat Bar. in. d. l. nemo potest, dicens cautelā, ut non procedat qn̄ esset factū pactum ꝙ finita prescriptione per lapsum decem annorum prefixorum a statuto, iterū deberi incipiat, ꝛ toties incipiat deberi, quoties cōpleta fuerit prescriptio per tex. not. in. l. sicut in annos. in prin. ff. quib. modis usufruc. amit. (Adde Ang. are. insti. de usuca. in prin. col. iiij.) Et sequit̄ bar. i repe. l. cūctos ꝑplos. xl. col. C. de sum. tri. dicens ꝙ illud qd̄ nō pt̄ fieri ꝑ viā renuntiationis, fiet ꝑ viā repetite obligationis, ideo vt potest testator, pn̄t ↄ̄hētes dicere. Quoties prescriptū fuerit, toties iterum deberi volo,
4 † qꝛ desinētia unius est origo alterius secundum Bald. in. l. ij. C. ut in possessio. lega. Et sequitur Cepo. caute. xciij. ꝛ caute. c. ꝛ. cix. ¶ Hinc dicit not. Bar. in. d. l. sicut in annos. in fi. princ. ꝙ si in legato vel obligatione est apposita dictio qn̄cunq;, ut quod quis possit petere qn̄cunq;, presupposito ꝙ currat prescriptio statutaria. x. anno. Tamē propter dictionem quandocūq; intelligit̄ facta repetitio, ꝛ sic censentur plura allegata vel plures obligationes, ꝛ consequenter impedietur cursus prescriptionis. ¶ Sed istam limitationem ꝛ cautelam reprobat late Ias. in. d. l. nemo potest. colum. penul. in. ij. lec. Quia per eā fieret fraus statuto, ut ibi latius per eū. ¶ Et eandem latius reprobat Fely. in. d. rub. de prescrip. col. pe. in. vij. fallentia, ubi tangit an per illa verba. Promitto perpetuo vel omni tempore obseruare, vel nullo unq̄ tempore contrauenire ꝛ similia, impediatur cursus prescriptionis, ꝛ quid si quis promisit soluere semp, vel qn̄cūq;, vel oī tp̄e. Per q̄ verba tollat̄ ꝑscriptio sine excludatur, vide ꝑ Bertachi. in repe. in verbo prescriptio. vj. col. in fi. in verbo ꝑscriptio ↄ̄ creditores, ꝛ ibi in sequē. ver. vide an prescriptio possit impediri per pactum, ꝛ quando quis promisit perpetuo attendere ꝛc. vide Soci. consi. lxxxvj. col. fina. versicu. secundo probatur. ꝛ consi. cxvj. colum penul. circa finem, ubi firmat qd̄ prescriptioni non possit renunciari, nec tacite, nec expresse.) ꝛ allegat tex. not. in. l. quod si nolit. §. si quid ita, ꝛ ibi Angel. ff. de edili. edic. ꝛ glo. in. l. j. in verbo, omni tempore. ff. de excus. ꝛ examinat dicta Bar. in. d. l. nemo potest, ubi per Alex. de his verbis. col. fin. ¶ Et tandem concludit Fely. ꝙ tales cautele ꝛ talia verba nō operātur in illis prescriptionibus, quibus expresse renunciari non pōt, ut est regulariter qꝛ si non potest renunciari expresse, ergo nec tacite. ¶ Contrariam partem, quod talia verba generalia ꝛ indeterminata respectu temporis tollant prescriptio[illegible] Bald. consi. cliij. iij. volu.) firmat late Barba. con[illegible] spapiētie fons. col. x. ꝛ. xi. ꝛ do. Fabianus in suo tracta. de emptio. ꝛ venditio. in. iij. q. vij. q. principa. ¶ Sed propterea non est recedēdū a conclusione Fely. que est vera ꝛ magis cōmunis, ut apparet ex
5 allegatis per eum. ¶ † Tertio predictam communem conclusionem limitat ꝛ declarat Bar. in. d. l. nemo potest, procedere respectu, future prescriptionis, sed non respectu preterite, qꝛ iuri iam quesito potest per pactum renunciari, sed non potest per pactum fieri, ne prescriptio currat in futurum, ut ibi per Bar. ꝛ sequuntur cōmuniter docto. ꝛ Fely. in. d. rub. de prescriptio. col. penul. in. i. fallen. ꝛ Areti. institu. de usucap. in prin. col. ij. ¶ Sed miror ꝙ tanti patres non aduertant ꝙ ista. q. videtur hodie superflua saltē in actione personali, in qua principalis debitor nunquam potest prescribi propter malamfidem, nec etiam heres eius, qꝛ ipse tenetur exonerare conscientiam defuncti secundum communes conclusiones, ut plene dixi in. iij. pte prin. in. xij. q. prime partis ipsius tertie, ꝛ id in obligatione personali q̄ nō trāsit nisi in heredē, ꝛ nō sequit̄ fundum nec singularē successorē. l. j. §. si heres. ff. ad treb. nō expedit ꝙ renūtiet̄ ꝑscriptioni, ex quo non currit, nec incboat̄ ꝑp malāfidē. ꝛ pariter nihil operabunt̄ illa verba, ꝙ ꝓmisit soluere qn̄cūq; vel ꝑpetuo ꝛ similia si prescriptio nō currit, ꝛ ideo Bar. in. d. l. sicut in annos fuit in errore suo ꝙ actioni personali prescriberet̄ cū malafide, ꝓ quo ipse tenuit in. l. sequit̄. §. si viā. ff. de usuca. cuius opi. est cōiter dānata, ut alias plene dixi. ¶ Poterit ergo procedere ista. q. in iuribus realibus, ut in prescriptione seruitutum ꝛ aliorum iurium raliū prout proprie loquitur Bar. in. d. l. nemo potest. ¶ Et adhuc tunc videtur dicendū ꝙ prescriptio non procedat, nō quidē propter nullitatem pacti, sed ꝑp malāfidē paciscentis, ut considerat Fely. in. d. rub. col. vlti. ver. postremo considera. ¶ Posset etiam procedere in actione personali, qn̄ quis esset obligatus ex facto sui procuratoris, qd̄ ignoraret, q̄ ignorantia est tollerabilis. l. qd vulgo. ff. ꝓ emp. quia tunc diceretur in bonafide ꝛ prescriberet ēt in actione ꝑsonali, ut declarat But. in. c. fi. de prescri. ꝛ Imo. in. l. sequitur. §. si viam. col. iij. de usuca. ꝛ est de mente Pau. de ca. in. l. fi. §. j. circa fi. commen. ff. rem ra. hab. ¶ † Ex predictis vr̄ inferri qd̄ pre-
6 scriptio plus possit quā pactum, quia nō potest per pactum regu-

lariter tolli, vt s. apparet, et ita dicit Areti. in. l. iiij. §. cato. col. v. ff. de ver. obli. q̃ pbat, q: vnus ex socijs põt acquirere suitatez fundo cõi per prescriptionẽ, sed nõ per pactũ, p iura que alle. gl. tñ. l. j. in verbo, coheredibus. ff. fami. her. dicit cõtrã q̃ plus operat̃ prescriptio q̃ pactũ, sed nõ est vera, et reprobat̃ cõiter p doc. in terminis in quibus loquit̃ not. Cepo. in trac. serui. vrba. predi. c. xx. col. iiij. circa prin. Hinc dixit not. Barb. cõsi. xl. preclare scribit̃. col. fi. qd̃ prescriptio quẽtionalis fortior est prescriptione legali. alibi tñ dixit Bal. in. l. j. C. de serui. et aqua. qd̃ prescriptio equiparat̃ pacto, et h₃ vim cõctus, refert Soci. cõsi. lxxxvj. in cã cõitatis castri montis, colum. fi. ver. iiij. hec cõclusio &c. ¶ Addo Bal. idẽ dicentem consi. clxxxvij. q: cõsuetudo. iiij. vol. et retulit in. j. parte. col. ix. et x.

SVMMARIVM

1 Statutum an possit prescriptionem tollere.
2 Sublata prescriptione simplici, an intelligatur sublata consuetudo.
3 Statutum tollens exceptionem prescriptionis an comprehendat prescriptionem iam completam.
4 Prescriptio statutaria. xl. anno. non tollit prescriptionem. x. an. iuris cõmunis inter presentes cum titulo.

1 **Septimo quero** † an statutum possit tollere prescriptionẽ, Bal. et Saly. in. l. receptitia C. de consti. pecu. cõcludunt q̃ sic. ¶ Eandẽ cõclusionẽ firmant Butri. et Imol. in. c. cũ nobis. de prescrip. (Adde Angel. in auc. vt decete. non fi. cõmu. ver. et not. col. v. et not. qd̃ prescrip. statutaria. x. anno. cõ executionẽ instrumẽti non obstat agenti via ordinaria, vide late Bertachi. in reperto. in verbo, guarentigie executio. ver. xix.) et sequitur Fely. in rub. de prescri. col. pe. ver. fallit sexto, vbi tradit an sint paris potentie pactum et statutũ, de quo per Moder. in reperi. l. vt vim. col. iij. ff. de insti. et iur. ¶ Addo Barto. in. l. cum satis, col. j. C. ne rei domi. vel templo. vbi tradit qñ valeat statutũ excludẽs prescriptionẽ. ¶ † Sed est notandũ q̃ sublata prescriptione simplici, non intelligitur sublata consuetudo, quia aliud est q̃ prescriptio, vt dixi in vlti. qd̃. quarte partis huius qnte princi. in. j. limita.
2
3 ¶ † Sed dubitat̃ an statutũ tollens excep. pscriptionis extẽdat̃ ad preterita, vt cõprehendat prescriptionẽ iam cõpletã. Pau. de ca. consi. cccxiij. viso puncto in antiquis. col. ij. ver. nec obstat determinet q̃ nõ per plura que alleg. ¶ Sed nunquid statutũ disponẽs q̃ res imobilis prescribat̃. xx. annis absq; titulo tollat prescriptionem longi temporis cum titulo a iure cõi introducta vide per Paulu₃ consi. cccxij. alias. cccxvj. venditio ista in anquis, et per do. Bertachi. in reperto. in verbo, pscriptio. ij. circa fi. iij. col. vbi refert quẽdam do. Marchũ de perusio cõsuluisse † q̃ prescriptio statutaria. xv. ann. non tollit prescriptionẽ. x. anno. iuris communis inter presentes cum titulo.
4

SVMMARIVM

1 Derogari an possit prescriptioni per priuilegium.
2 Princeps potest derogare prescriptioni cum clausula non obstãte &c. sed non inferior.
3 Prescribi an possit contra cõcessionẽ seu priuilegium pape factum de plenitudine potestatis.

1 **Octauo quero** † an p priuilegiũ possit prescriptio tolli, vel illi derogari. Bar. Bal. Saly. Pau. et cõiter oẽs in auc. quas actiones. col. vlti. C. de sac. san. eccle. post glo. ibi cõcludunt q̃ sic dũmodo in priuilegio sit clausula. nõ obstãte. Alias dicunt q̃ non valet priuilegiũ cõ prescriptionem. ¶ Quam conclusionẽ late firmat Fely. in. c. nõnulli, in princ. col. xiij. de rescrip. et vltra eum latissime do. Frã. de are. cõsi. xv. reuerẽdissime pater. col. iij. cũ duabus seq. in toto. ij. dub. vbi plene disputat, an sufficiat clausula ex certa scientia, vel de potestatis plenitudine pro sufficienti derogatione absq; alia speciali.

¶ Eandem conclusionem tenet Ange. in. l. j. ff. de concus. Alexã. cõsi. xvj. in cã et lite. col. vj. et. vij. ver. nec ad hoc obstat. v. vol. Soci. consi. lxxxvj. in cã cõitatis castri montis. col. fin. et Iaso. in. d. auc. quas actiones. col. vij. ver. sum in. vi. parte. C. de sac. san. eccl. ¶ Et hanc conclusionẽ intelligo procedere respectu future prescriptionis. Non autem respectu preterite, illa enim non posset tolli p principem, q: esset auferre ius quesitum, quod esset cõ naturalem equitatem, vt in his terminis dicit Bar. in. l. extrauan. ad repeimen. in verbo, videbitur. circa fi. et per ea que late not. in. c. que in ecclesiarum de consti. ¶ † Ex qua conclusione correlarie infero qd̃ princeps potest derogare prescriptioni cum clausula. nõ obstante, sed nõ inferior a principe, q: nõ posset vti tali clausula nec derogare iuri, vt late per do. Alex. et Moder. in. l. nemo potest. col. i. ff. de leg. i. ¶ † Quid autem econtra, an possit prescribi contra priuilegium seu concessionem pape factum de potestatis plenitudine, Bal. in. l. ij. in. v. q. C. de serui. et aqua. concludit quod sic.
2
3

SVMMARIVM

1 Statutum tollens prescriptionem de qua prescriptione sit intelligendum.
2 Prescriptio centum anno. nunquam intelligitur per statutum vel priuilegium exclusa.
3 Statutum disponens contra instrumenta dotalia non currat prescriptio non intelligitur de centenaria.
4 Actio que non tollitur minori spacio prescribi potest spacio quadraginta anno.
5 Consuetudo vel prescriptio cui lex resistit an sit valida.

1 **Nono quero** † presupposito q̃ per statutũ vel priuilegiũ possit impediri vel tolli prescriptio, vt in duabus proxi. qd̃ cõclusum est, que prescriptio, vt in dubio intelligat̃ esse sublata, et cuius tpis. (Vide plene do. Bertachi. firma. in reperto. in verbo prescriptio. ij. col. ver. prescriptio. xl. anno. plura allegantem et in verbo prescri. ix. ver. prescriptione sublata.) ¶ In hac q̃one Bal. tradit no. doctri. in. §. preterea. circa fi. in titu. de capi. corra. vbi est glo. not. dicens qd̃ pro gl. ibi doctro. inclinant q̃ exclusa prescriptione per legem vel statutum, in dubio, nisi subiecta materia aliud suadeat, intelligitur de prescriptione decem vel. xx. anno. in realibus, vel in personalibus intelligitur remota prescriptio longissi. tpis. xxx. anno. ex quo minor non currit, sed si priuilegium vel statutũ potest operari in prescriptione longa de illa sola intelligitur loqui, non de longissima, vt minus corrigat ius cõmune, quã doctrinã sequuntur cõiter doc. in. d. §. preterea maxime. d. Prepo. col. vlti. Et eam sequitur, et cõmendat Pañ. in. c. fi. col. vij. vel. viij. ver. quero quid si statuto, de prescrip. et Fely. in rub. de prescrip. col. vlt. ver. considera scd̃o. Et vltra eũ Areti. pulchre consi. xv. reuerendissime pater. col. penul. in. iij. dubio. ¶ Sed cõ istã doctri. facit decisio Barto. in. l. cum satis. col. i. C. de agri. et censi. lib. xi. et vult q̃ si statutũ dicat q̃ instrumẽta dotalia mandentur executioni, nulla longi tpis prescriptione obstãte intelligitur esse sublata prescriptio, nedũ. xxx. sed ẽt. xl. anno. q: statutũ loquit̃ simpliciter, et ideo simpliciter est intelligendũ. Et tñ tale statutum poterat operari in prescriptio. xxx. anno. ergo non debet extendi ad prescriptionẽ. xl. et propterea Alex. ibi in apost. dicit q̃ illud dictum Barto. sibi nunq̃ placuit. Unde credo qd̃ non procedat, q: est cõ predictam doctri. ab oibus cõiter approbatam.
2 ¶ † Et not. q̃ prescriptio. c. anno. nunq̃ intelligit̃ esse exclusa per statutum vel priuilegiũ ita probat tex. not. cum glo. in auc. vt decete. cõmu. nõ fiant, in verbo, pscriptione. (Adde Jas. in. l. i. col. ij. ff. solu. mat.) et ibi not. Ang. inferens † q̃ statutũ disponẽs vt cõ instrumenta dotalia nulla currat prescriptio, nõ intelligit̃ de centenaria, et notat Bal. et Ang. in. l. i. per glo. ibi. C. ne rei domi. vel templo. et in. l. oẽs. C. de pres. xxx. anno. cũ concor. adductis per Alex. in. l. nemo potest. col. vlti. ff. de lega. primo, et plene not. Fely. in rubri. de prescrip. col. vlti. versicu. considera secundo late confirmãs istam conclusionem quod prescriptio centenaria vel tanti temporis cuius initij &c. nunquam censetur exclusa per statutum vel priuilegium. (Adde dominum. Bald. nouellum in tractatu dotis in septima parte, columna quinta.) Et inter cetera adducit decisionẽ Bar. et Angel. in. l. si quis decurio. la. ij. C. de decur. li. x. dicentiũ qd̃ si statutũ disponat vt instrumentũ exequatur, reiecta exceptione prescriptionis, non intelligitur de predicta, et vltra Fely. Addo Bal. in. l. i. col. ij. circa medium. C. de anna. exceptio. vbi pulchre dicit q̃ si in noua lege vel statuto dicat̃, nulla prescriptione obstãte vel qd̃ nulla currat prescriptio, non intelligitur exclusa prescriptio centenaria, quinimmo tanto tempore excluditur omnis actio, quia omne quod sub mundiali machina gubernatur, renouatur in centum annis, quod est longissimum tempus vite hominum. l. finali. C. de sacrosan. eccle. ¶ Eandem conclusionẽ late firmat Aret. in prealleg. consi. xv. Reuerẽdissime pater. colum. penulti. in. iij. dubio, vbi clare loquit̃ in presenti articulo, et in consilio. xxx. viso thematе, colum. iij. do. Prepo. in. d. §. preterea. colum. vlt. et Alexã. consilio. xl. omisso multiloquio. circa finem. j. volumi. consil. xvj. in
3

causa

causa & lite, col. vj. & vij. ver. nec ad hoc obstat. v. volu. vbi fortius refert tenere Ange. in l. cũ satis. C. de agri. & censi. lib. xj. q̃ nunq̃ intelligitur exclusa prescriptio. xxx. an. ¶ Plus dixit Ang. in l. j. ff. de cõcus. vt refert Alex. in gsi. p̃xime alle. qd nõ põt induci p̃uilegio vel statuto, qd nulla prescriptio currat, sed nõ dicit verũ, q2 licet statutũ dicat q̃ nulla prescriptio nõ intelligit̃ de cẽtenaria, vel tãti tpis cuius initij &c. sed de prescrip. longi vel longis. tpis, iuxta cõem doctri. doc. in d. §. preterea. de capi. corra. q̃s s. retuli. ¶ Et qd possit induci statuto qd nulla currat prescriptio firmat Bal. in d. l. j. C. ne rei do. vel templo. ¶ Eandẽ gclu. tz Panor. in d. c. fi. col. viij. ver. quero quid si statuto de prescri. (Adde eundẽ Pañ. gsi. xciiij. vr̃ primo. j. vol.) dicẽs qd nõ intelligit̃ in dubio exclusa prescriptio tãti tẽpo. cuius initij &c. Quia est alterius nature & fortioris potẽtie, cũ obtineat vim priuilegij. l. hoc iure. §. ductus aque. ff. de aqua quot. & esti. nam satis est, vt ipse dicit statutũ posse ope-
4 rari respectu posses. longissime. ¶ † Non obstat si ꝯ predicta opponatur de l. omnes. C. de pres. xxx. anno. vbi dr̃ q̃ omnis actio, q̃ minori tpe non tollitur prescribit̃ spacio. xl. anno. ¶ Quia illa l. nõ procedit qñ prescriptio est specialiter prohibita, & in casibus in quibus est specialiter prouisũ, q̃ nulla prescriptio obstet quos oẽs colligit glo. magistra in l. fi. C. de fund. limit. lib. x. q2 illi nõ gcludunt̃ sub generalitate. d. l. omnes, vt sentit illa glo. in his tñ casibus obstabit prescriptio. c. an. ita declarãt Bal. & Ang. in d. l. j. C. ne rei domi. vel templo. & in d. l. oẽs, col. fi. dicẽtes qd illa l. fallit in duabus. ll. seq. vcz in casu. l. prescriptionẽ. & l. cõpetit. eo. ti. ¶ In precedentibus vero illã. l. dant regulã q̃ vbicũq; inuenies aliquez casum in quo per legẽ sit specialiter prouisũ, qd nulla currat prescriptio, ibi non sufficit cursus. xl. anno. & ponũt exẽplũ in pluribus. ll. p̃ eos adductis, & vr̃ eadem lect. vtriusq;. ¶ Sed vbi aliquo excogitato ingenio possit qd actio non extinguitur. xxx. annis, tunc perit spacio. xl. anno. d. l. oẽs. ¶ Et dicit Bal. vbicun. ꝯ inuenis nõ sufficere tñ cursum per clausulam derogatoriaz dicẽs sufficere per. c. anno. per ea que ipse not. in l. j. eo. titu. Saluo vbi lex afficiens rez de cuius prescriptione tractat̃ prohibet eã prescribi tanq̃ nullo mõ prescriptibilem, neq; aptam possideri, vt in re sacra, libero homine & alijs que non sunt in cõmertio nostro, vt in l. vsucapio. ff. de vsuc. & in his que sunt in vsu publico, sicut via publica. l. viam publicam. ff. de via pub. q2 ista non prescribunt̃ ẽt spacio. c. anno. ita declarat Bal. in d. l. omnes. circa fi. & sequitur Joan. de pla. referens Ange. in d. l. oẽs, & in d. l. j. in l. si quis decurio. la. iij. C. de decur. lib. x. & concludens q̃ talia non scribunt̃ ẽt mille annis. per glo. in l. ij. C. de inge. manu. & in l. fi. C. de prescrip. lon. tempo. que pro liberta. sequit̃ ẽt Fely. in d. rub. de prescrip. col. penul. & plenius. in c. accedentes, col. iiij. circa fi. & sequen. ver. fallit tertio, de prescrip.
5 † concludens q̃ vbi l. resistit prescriptioni, vel gsuetudini, nulla valet ẽt cuius initij memoria nõ extat qd declara vt ibi latius per eũ qui reprobat Panor. in gsi. xxvj. in q. que ad presens vertitur. ad finem. ij. vol. vbi voluit imprescriptibilia posse prescribi tanto tempore cuius initij &c. & de his latius dicã infra in sequenti vltima parte in primo articulo.

SVMMARIVM

1 Lex vel statutum quanto tempore per non vsum vel per vsum contrarium tollatur.

1 **Decimo quero** † quãto tẽpore tollatur lex vel statutũ per non vsum vel per vsum cõtrarium, & sic quanto tempore prescribitur legi vel statuto. ¶ Istaz questionem examinant Canon. in c. j. de treuga & pace, & maxime Pañor. & Fely. latissime. col. iij. ver. lex noua, cum septem sequẽ. colum. vsq; ad finem, & vide Jaso. post alios in l. rem non nouam. p̃ gl. ibi C. de iudic. pulchre Areti. cõsi. x. procedendum est, colũ. secunda. Alex. consi. vj. viso themate. j. col. & latius consil. cxxxij. visa facti narratione. j. vol. Barba. inter consi. Alex. cõsi. cxxiij. super primo. iiij. col. iiij. volu.

SVMMARIVM

1 Lex iniusta an possit prescribi.

1 **Undecimo quero** † vtrum possit prescribi lex iniusta gl. in c. inter cetera xvj. questio. iij. dicit qd si lex est iniusta nunq̃ valet aliquo temporis cursu. per tex. in c. erit autem lex quarta distinctione. ¶ Subdit illa glo. quod contra legẽ prescribitur spacio. xx. anno. per tex. in l. ij. §. exactis. ff. de origi. iur. de quo dic vt plene habetur in locis in proxima questione adductis.

SVMMARIVM

1 Consuetudo dicitur lex non scripta & quanto tempore prescribatur.
2 Consuetudo contra ius siue preter ius prescribitur. x. ann. de iure ciuili, concurrentibus extremis requisitis.
3 Extrema requisita ad inducendam consuetudinem quot sint.
4 Consuetudo vna si sit alteri contraria an vna illarum tollatur.
5 Considerandum aliud est in prescriptione & aliud in consuetudine.
6 Consuetudo & priuilegium equiparatur.
7 Consuetudo quo casu assumat naturam prescriptionis.

1 **Duodecimo quero** † q̃to tempore prescribat̃ consuetudo que dicitur lex non scripta. l. de quibus. ff. de lega. & sic que dicat̃ gsuetudo prescri-
2 pta. ¶ † Breuis est cõclusio q̃ de iure ciuili consuetudo ꝯ ius siue preter ius prescribitur decem annis, cõcurrẽtibus extremis requisitis, vt not. Bar. col. x. & cõmuniter docto. in d. l. de quibus. & in l. j. & ij. C. que sit longa consue. ¶ Sed de iure cano. si sit contra ius requiruntur. xl. anni. Si vero sit preter ius, sufficiunt decem anni, vt concludunt cõmuniter Cano. in c. fina. de cõsue. vbi late Abb. Panor. col. vij. ver. quantum vero tempus, que assignat rationem
3 diuersitatis inter ius canonicum & ciuile, † & ponit octo extrema requisita ad inducendam consuetudinem. (Adde q̃ quãtuz tempus requiritur ad inducendam consuetudinem tantuz requiritur ad tollendaz. Alex. in consi. v. col. ij. in v. volu. & ideo ad tollendam cõsuetudinem per ecclesiam inductam requiruntur. xl. anni. & ibi dicit etiam quod quando consuetudo est ꝯ ius scriptum requiritur tẽpus triginta anno. per glo. not. in l. domini prediorum C. de agri. & censi. lib. xj. q̃ ita intelligit Bal. in c. j. in prin. in tit. qualiter oliz feu. po. alie. & illam not. ad hoc Alex. in consi. lxix. in ij. volu. not. etiam quod quando fit mentio in aliqua dispositione de consuetu. debet intelligi de legittima prescripta. ita not. Alex. in d. consi. v. in ij. col.) Et not. omnes. in d. l. de quibus, vt. d. Jas. col. xij. & seq. super glo. in verbo, inueterata plene ponit, que consuetudo dicatur prescripta, & quantum tempus requiratur de vtroq; iure, & qd appellatione consuetudinis intelligi debet de prescripta, vt ibi latius
4 per eum. ¶ † Sed dubitatur, an vna consuetudo cõtraria precedẽti consuetudini tollat eam, glo. est singularis in l. nemo. §. temporales. ff. de regu. iuris, que distinguit, quod si prima consuetudo erat prescripta, tunc non tollitur per aliam consuetudinem non prescriptam. Alias sic, & ad illam. glo. duas limitationes refert Jaso. in d. l. de quibus, colum. xxiij. circa finem. Et vltra eum addo Panormit. d. glo. plenius declarantem in dicto. c. fina. colum. decima circa finem, versicu. sed quero. de consuetu. Alexan. in l. secunda, in fine princi. ff. soluto matrimo. post Barto. ibi, Roma. singula. incipien. consuetudo. columna. iiij. & Panormit. consi. xciiij. videtur prima facie. ad finem primo volu. ¶ Et no. quod si cõsuetudo prescripta aliquid contra ius commune inducens tollatur per legẽ superuenientem seu per statutum quod talis consuetudo semel sublata non posset iterato prescribi, ita Bal. in c. j. de capi. corra. motus per tex. in l. iij. §. diuus. ff. de sepul. viola. cum cõcor. ad hoc adductis per Jaso. in d. l. de quibus. colum. xxiiij. in principio. ¶ Et circa differentias inter prescriptionem, & cõsuetudinem, quas posui
5 in vltima questione prime partis principalis not. † q̃ in prescriptione consideratur speciale ius prescribentis, & illius contra quem prescribitur, sed in consuetudine consideratur ius quoddam vniuersale, quod omnibus & contra omnes competit secundum Pau. de castro in l. cum de consuetudine. ff. de lega. refert Deci. consi. cxxxiij. viso puncto, colum. vltima prope finez, & idem voluit Alexan. consilio. cxxiiij. super primo quesito, versicu. alia ratione quarto volumine vbi dicit quod vbi agitur de exactione facienda aduersus omnes de vniuersitate tractandum est de consuetudine, non de prescriptione vel inductione presumptionis tituli, vt not. Cyn. post Petruz in l. secunda versiculo quarto circa hoc queritur, & versicu. sequenti. C. que sit longa consuetudo, dum tractant de eo qui vult exigere vel iponere collectas vniuersitati fundans se ex vsu. certe hec est proprie consuetudo non prescriptio, vt ibi per eos, & sequuntur Cano. maxime dominus Antonius in capitulo finali, de consue-
6 tudine. ¶ † Addo q̃ consuetudo & priuilegium equiparantur, vt est glo. nota. in c. nouit. in verbo, consuetudine, de iudi. & text. melior de iure s̃m Joan. and. ibi, in c. cum contingat, in illis verbis ex consuetudine vel indulgẽtia, de foro compe. & ad hoc plura cumu-

lat Alex. consi. lxxiiij. videtur. ij. col. iiij. vol. & ponit multa de viribus consuetudinis. ¶ † Et contra not. quod quando vniuersitas vult aliquid inducere ex consuetudine contra priuatum in quem non posset hoc facere statuendo, ex causa ista consuetudo assumit naturam praescriptionis, & dicitur praescriptio potius quam consuetudo, secundum Bald. in rubri. C. que sit longa consue. refert Areti. consilio. cxxij. col. iij.

SVMMARIVM

1 Exceptioni rescripti quanto tempore praescribatur.

1 **Decimotertio quero** † quanto praescribatur exceptioni rescripti. dic vt in. l. falso, vbi casus. C. de diuer. rescrip. no. Cano. in. c. plerunque. extra eo. titu.

SVMMARIVM

1 Incolatus seu domicilium quanto tempore praescribatur.
2 Origo licet non praescribatur, possunt tamen originis commenda praescribi.

1 **Decimoquarto quero** † quanto tempore praescribatur incolatus seu domicilium. ¶ Dic quod per. x. an. & sic longo tempore quis fit incola & presumitur constituisse domicilium, vt est casus in. l. ij. & ibi not. gl. Bar. & doc. C. de incol. lib. x. ¶ Et quod possit quis praescribere ciuilitatem & priuilegia ciuium alicuius terre, determinat not. Bal. in rub. extra de praescrip. prope fi. ver. dubitatur &c. dicens † quod licet origo praescribi non possit tamen bene possunt praescribi commoda originis, & erit iste simul ciuis verus & fictus originarius, vt ibi latius per eum.

SVMMARIVM

1 Creditor faciens pactum cum debitore de non petendo, post antea. xxx. vel. xl. an. facit illud simplex pactum de petendo, an vigore secundi pacti possit petere.

Decimoquinto quero de not q. in materia praescriptionis.
1 † Pone aliquis ex contractu mutui vel alio erat efficaciter obligatus. creditor facit tali debitori pactum de non petendo, & post tale pactum transiuerunt. xxx. vel. xl. anni. Istis peractis postea debitor fecit creditori pactum simpliciter de petendo, queritur an creditor vigore secundi pacti possit petere. ¶ Ista est subtilis. q. quam mouent Ja. de are. Ray. Albe. Bald. & alij in. l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pac. & Bar. post antiquos, in. l. pacta nouissima. in. iij. lec. C. de pac. Et hanc. q. latissime examinat Jas. in. d. §. pactus col. xij. ad fi. & per totam seq. col. Et ex ibi not. apparet quod verior vr opi. Jac. de are. concludentis quod creditor virtute secundi pacti poterit agere prima actione non obstante pacto de non petendo, item non obstante praescriptione, quia debitor faciendo pactum de petendo, & sic consentiendo quod peti possit, intelligitur remisisse omne obstaculum, nedum pacti negatiui, sed praescriptionis, quia aliter agere non posset. arg. l. si stillicidij. ff. quemadmo. ser. amit. & pro ista parte allegatur fortis tex. in. l. quod debitori. ff. de dona. cau. mor. & motiua Jac. de are. latius prosequere, vt per Jaso. vbi. s. ¶ Et per hac remanet expedita tota quinta pars principalis huius tractatus.

SVMMARIVM

1 Desinere non potest quod nunquam incipit.
2 Casus in quibus praescriptio non currit qui sint.
Contra obedientiam debitam superiori ecclesiastico siue temporali non praescribitur.
Laicus non potest praescribere ius decimandi.
3 Praescribi non potest contra matrimonium.
4 Loca publica iurisgentium vel alicuius ciuitatis nunquam praescribuntur.
5 Loca dicuntur publica duobus modis.
6 Curialis seu obnoxius curie non pot cursu temporis a curia eximi.
7 Contra auctoritatem & iura ecclesiastice disciplinae nunquam praescribi potest.
8 Dignitas episcopalis non potest praescribi.
9 Res cuius commercium non habetur non potest praescribi. & nu. 13.
10 Fundus dotalis non potest longo tempore praescri.
11 Dos ecclesie a principio sibi constituta an sit inalienabilis.
12 Res affecta vitio reali non pot vsucapi.
14 Durante matrimonio contra dotem restituendam non currit aliqua praescriptio.
15 Durante patria potestate non currit praescriptio super bonis aduentitijs contra filiumfami.
16 Res sub coditione debite vel obligationes conditionales non possunt ante conditionis euentum praescribi.
17 Impedimentum iuris vel facti an tollat praescriptionem incboatam vel incboandam.
18 Agere non posse quot modis quis dicatur.
19 Regula quod non valenti agere non currit praescriptio quibus casibus procedat vel non
20 Praescriptio non currit illi qui si ageret repelleretur exceptione.
21 Tempus siue praescriptio appellandi cepta contra defunctum, qui sciuit in sniam latam an currat contra heredem ignorantem.
22 Ampliatio regule quod impedito impedimento iuris non currat praescriptio quo casu limitatur.
23 Impedito potenti remouere impedimentum, sed est negligens currit tempus praescriptionis.
24 Excommunicato an currat praescriptio, & an excommunicatus possit interrumpere praescriptionem.
25 Creditori contra tertium possessorem in actione hypothecaria et quomodo currat praescriptio.
26 Praescriptio an contra impeditum iusto impedimento debeat currere.
27 Tempus petende restitutionis quando currere incipiat, & intra quantum tempus peti debeat, & ad quantum tempus detur.
28 Restitutio intra quod tempus in iudicio peti debeat.
29 Praescriptio contra pupillum durante pupillari etate non currit nec incboatur.
30 Terminus seu praescriptio conuentionalis procedens ex contractu defuncti incboata cum defuncto. an currat contra minorem etiam pupillum eius heredem.
31 Praescriptio non incboata cum defuncto, sed ex contractu defuncti an currat contra minorem heredem.
32 Tempus appositum in vltima voluntate currit heredi etiam minori.
33 Legalis praescriptio incboata cum defuncto currit contra minores etiam pupillum, sed datur restitutio.
34 Etas pupillaris subtrahitur in omni praescriptione longiss. temporis.
35 Praescriptio cepta in persona maioris an semper currat contra minorem eius heredem et pupillum & existentem in vtero.
36 Tempus oppo. excep. non nu. pecu. contra confessionem mutui de recepto factam per defunctum currit minori, & compelli potest ad soluendum.
37 Regula triplex de praescriptione legali a minore incboata contra minorem currenda.
38 Praescriptio legalis non cepta cum minore, sed cum defuncto non currit contra minorem sed restituitur.
39 Pupillo & minori an currat praescriptio. x. vel. xx. anno.
40 Tempus statutum heredi ad conficiendum inuentarium currit pupillo & minori saluo restitutionis beneficio.
41 Tempus anni & diei prefixum vassallo ad petendam inuestituram currit minori adulto, sed non pupillo, salua restitutione.
42 Praescriptiones inducte per leges & constitutiones nouas aut per constitutionem vel statuta municipalia &c. indistincte currunt minori salua restitutione.
43 Praescriptio statutaria an currat contra minorem.
44 Praescriptio an currat nondum natis.
45 Ratihabitio seu confirmatio rei alienate qualiter, & quanto tempore inducatur.
46 Praescriptio an currat contra furiosum vel prodigum.
47 Contra hereditatem iacentem seu vacantem non potest incboari praescriptio, licet incboata continuetur.
48 Vsucapio currit contra hereditatem iacentem ex quo non inducitur propter negligentiam non petentis sed fauore possessoris.
49 Bona omnino vacantia, hoc est illius qui sine successore decessit, possunt praescribi.
50 Praescriptio conuentionalis currit etiam contra hereditatem.
51 Res que precario seu nomine alterius possidetur non potest praescribi contra illum cuius nomine possidetur.
52 Emens rem bona fide a colono, credens illum esse dominum, an poterit praescribere.
53 Jura plura sunt que praescribi non possunt.
54 Rei illius praescriptio non procedit cuius non potest quis dominus fieri per traditionem a domino factam.
55 Praescribi non possunt ea que de iure coi non possunt possideri.
56 Terminus hominis vel statuti an & quando currat.

Postquam

Postquam satis plene vidimus de materia, et effectu prescriptionis, et qualiter procedat et inducatur. Sequitur in hac. vj. et vlti. parte ꝓ huius tractatus cõplemento videre de quatuor. ¶ Primo in quibus casibus, et contra quos prescriptio non currat. ¶ Secundo qñ et in quibus casibus ꝑscriptio dormiat. ¶ Tertio qualiter et qño interrũpatur. ¶ Qualiter actio perpetueť, et sic diuiditur ista sexta pars in quatuor partes.

1 ¶ Et ad euidentiam premitto. † Quod aliquando prescriptio nullo modo currit, id est nunquam incohoatur, eo ꝙ lex resistit initio, ita ꝙ dici non potest ꝙ interrumpatur, aut dormiat, qꝛ qđ non incipit desinere non potest. l. titio vsufr. ff. de condi. et demon. et c. ad dissoluendũ. de despon. impube. et hoc mõ prescriptio dr̃ nõ currere, hoc est nunq̃ incipit facere cursum. ¶ Qñq; vero prescriptio iam inchoata dormit, seu cessat. non tñ conquassatur prescriptio, sed cessante ĩpedimento currit et ꝯtinuatur precedẽtia tpa cum sequẽtibus sublato de medio tpe impedimenti, et tunc dr̃ prescriptio dormire, et ista est propria materia. c. ex transmisse. de ꝑscri. ¶ Quandoq; prescriptio currit, sed per interruptionem tota tela conquassatur ita ꝙ nõ prosunt precedentia tempora, sed remanet penitus extincta, et tunc prescriptio dicitur interrumpi, et ista est materia. c. illud. de prescri. et l. naturaliter. ff. de vsuca. Ita declarat Panormi. in. c. cum non liceat. col. ij. de prescrip.

His ita premissis, deuenio ad primam partẽ et quero, qui sunt casus in quibus prescriptio non currit.

2 † Rñdeo qđ aliquos casus enumerat gl. in. §. res fisci. institu. de vsuca. et gl. in. l. fi. in verbo, cessante. C. de fun. limi. lib. x. et gl. in. c. clerici. in. ij. parte et gl. xvj. q. iij. et plenius in. c. cum non liceat in gl. fi. magna in verbo obstante de prescrip. qui enumerat viginti tres casus. ¶ Et istos casus latius recitat practic. Papia. in forma responsionis rei conuenti. in verbo prescriptionis, vbi enumerat vigintinouem casus, et inculcant etiam illos in quibus prescriptio dormit. ¶ Sed ego procedam distincte.

Primus Casus in quo nũq̃ currit ꝑscriptio est inobediẽtia debita superiori ecclesiastico siue tẽporali, quia contra obedientiam prescribi non potest, vt quis sit acephalus hoc est sine capite, ita ꝙ neminem recognoscat in superiorem. c. cũ non liceat et ibi plene not. de prescriptio. et c. nulla. xc. distinctio. dixi in. j. parte. v. principa. in. xij. questione. et in. iij. parte eiusdem. in secunda questione.

Secundus Casus est in procuratione seu visitatione vt plene habetur in. c. cum ex officij, et in. c. accedens. de prescri. et idem in his que sunt ordinis ep̃alis que prescribi non possunt. c. quanto. et ibi plene not. de consuetu. ¶ Et que sint iura que non prescribunť aduersus episcopos pulchre declarat Calde. ꝯsi. ij. sub rub. de prescriptio. vbi firmat ꝙ in cathedratico et charitatiuo subsidio non currit prescriptio. Dixi in prima parte. v. princip. q. xj. xij. et. xvj.

Tertius Casus est in decimis per laicum detentis. Nam laicus nõ potest prescribere ius decimãdi et possidere decimas, qꝛ incapax. c. causamq;. et ibi no. Cano. de prescri. precipue Fely. colum. j. et. ij. dixi in. vij. q. j. partis. v. princ. col. xiij. cum multis seq.

Quartus Casus est in tributis et functionibus publicis. l. competit. C. de prescri. xxx. an. dixi. in. i. q. ij. partis. v. princ. col. xl.

3 **Quintus** † Casus est in matrimonio contracto contra interdictum ecclesie, ꝙ nulla temporis longinquitate defenditur, et sic nulla prescriptio currit contra matrimonium. c. non debet circa finem. de consangui. et affinita. no. in specie gl. in. c. clerici. in. ij. parte. gl. xvj. q. iij. bñ facit tex. nota. in. l. qua in prouincia. §. diuus. ff. de ritu nupt. per quem dixit Bal. in. l. j. colũ. ij. C. de emancipa. libe. quod nemo prescribit matrimonium, quia est quid sacrum, et sic et contra votum nulla currit prescriptio. xxiiij. quest. v. c. quod deo patri. et cap. sicut nobis in fine, de regula. ¶ Unde colligitur generalis conclusio quod in spiritualibus, et vbi agiť de peccato, et sic in concernentibus animam nulla currit prescriptio, qꝛ diuturnitas temporis nõ minuit, seu auget peccatũ. vt dicit tex. in. d. c. non debet in fi. et in. c. fina. de consuetu.

4 **Sextus** † Casus est in locis publicis iurisgentium vel alicuius ciuitatis, que non prescribuntur longo vel lõgissimo tempore. l. prescriptio. C. de ope. pub. l. vsucapionem. et l. fina. C. de vsucapio. ¶ Prescribuntur tamen loca publica iuregẽtium vel etiam deputata ad vsum publicum spatio tanti tẽporis cuius initij etc. vt dixi in. v. parte principa. colum. xliij. ¶ Quam cõclusionem limita procedere quãdo talia loca sunt deputata ad vsũ publicum, vt platea, aut via publica, sed non procedit in locis que sunt in patrimonio populi. Nam illa bene possunt prescribi, arg. in

5 l. sed et celsus. §. primo. ff. de contrahend. emptio. † vbi habetur ꝙ duobus modis loca dicuntur publica, videlicet quia aliqua sunt in publico vsu, ex quibus nullus percipitur redditus vt forũ siue platea aliqua vero non sunt in vsu publico, sed in pecunia et redditu populi, vt sunt molendina cõmunia, vt ibi dicit gl. vel fundi ciuitatis, et ista dicuntur proprie bona vniuersitatis. et possunt prescribi prescriptione communi exceptis quatuor casibus de quibus in. l. fin. C. de sacr. sanc. eccle. Ita declarat ibi Bald. col. j. et late dixi in. iij. parte. v. partis principa. ¶ Istam distinctionem locorum publicorum facit etiam tex. cum glo. fina. in. §. vniuersitatis. et ibi Jo. fab. et Areti. insti. de re. diui. et in. l. interdum. §. vniuersitatis. ff. de rerum diui. et est bonus tex. cum glo. in. l. inter publica. ff. de verbo. significa. bene facit tex. in. l. quod in littore ibi, vt ea que in patrimonio populi sunt. ff. de acquiren. re. domi. (Facit tex. in. l. j. §. fi. ff. de acquiren. posses.) ¶ Et hanc declarationem seu differentiã inter loca publica, quo ad prescriptionem facit gl. in. l. vsucapionem. ff. de vsucapio. et in. l. j. in gl. fi. C. de prescrip. lon. temp. et ratio diuersitatis est quia loca deputata ad vsum publicum vt theatrum et similia non dicuntur esse in commercio, nec possunt transire in dominium priuati per contractũ, et ideo prescribi non possunt, sed ea que sunt in redditu populi seu ciuitatis, dicuntur esse in commercio, vt declarat tex. no. in. d. l. sed et celsus. in prin. Nam bona reipublice, que non sunt ad vsum publicum deputata vendi possunt vt ibi probať seruata solennitate, de qua in. l. fina. C. de vendi. re. ciui. lib. xj. vel per habentes ad hoc potestatem ex statuto vel consuetudine, vt est tex. no. in l. prohibere. §. plane. ff. qđ vi aut clam. et ibi no. Barto. tradens no. cautelam, vt possit possit tute acquiri res ciuitatis siue communis. et no. pulchre Cepo. plene declarans predicta in tracta. ser. vrb. ꝑdi. sub rub. de seru. vie. colum. iij. et. iiij.

6 **Septimus** † Casus est in curiali seu obnoxio curie, qꝛ curia non eximitur cursu temporis etiã. xl. annorum. l. prescriptionem. C. de prescriptio. xxx. ann. ¶ Et plures alios casus in prescriptio. xl. non currit, enumerat glos. magistra. in. l. finali. in verbo. cessante. C. de fun. limit. libr. xj. quam sequitur Bald. in. l. j. colum. ij. C. de anna. excep. dicens et not. omnes illos casus, quia verum dicit.

7 **Octauus** † Casus est contra auctoritatẽ et iura ecclesiastice disciplinę. c. cum inter. de consue. lib. vj. no. Fely. in. c. accedentes. colũ. iiij. in. v. fallen. de prescrip. lʒ eo casu valeret priuilegium. c. vt priuilegia. et ibi no. Jo. an. de priui. et pariter contra priuilegia libertatis et immunitatis ecclesiastice et statuta generalia, quibus ecclesia regitur nulla vnq̃ curriť prescriptio. sed perpetuo inuiolata permanent. gl. no. in. d. accedentes. in glo. j. circa prin. de priuile.

8 **Nonus** † Casus est in dignitate ep̃ali, que non prescribitur contra ciuitatem, licet per mille annos non habuerit ep̃m, si semel habuit, dummodo limes diocesis probari possit gl. no. in. c. felix. xvj. q. j.

Decimus Casus est in confinibus seu limitibus parochiarum siue ecclesiarũ qui non prescribuntur c. super eo. extra de paro. et c. qcunq;. et ibi bona gl. xvj. q. iij. no. gl. fi. et oẽs cano. in. c. qꝛ indicante de prescrip. et ibi Fely. col. ij. versi. attende. circa glo. fi. qui tradit doctri. post do. Cardi. ex mente gl. in. d. c. quicunq; ꝙ fines prediorum etiam ecclesie sunt prescriptibiles, et tanto magis priuati, qꝛ ius non resistit, concurrentibus tamen legitimo temporis spatio et alijs extremis requisitis et ita procedit tex. in. d. c. qꝛ indicande. Fines autem parochiarum, diocesum, prouinciarum, et regionũ, et pariter ciuitatũ, et locorum, et similes ꝑscribi non possunt si de ipsis constat dicto. c. super eo. et dicto capi. quicunq; si vero de ipsis nõ ꝯstat, prescribi possunt, vt solũ propriũ quinimmo etiam si de eis constat, prescribi possunt iure proprietatis, non iure finium, et sic limes manens limes non prescribitur, immo q̃ cito prescriptus est, desinit esse limes, secundum glo. in. d. c. quicunq; in fine, et hoc ꝓcedit concurrẽte bonafide. quia dato quod alias constaret ꝙ esset limes, id tñ ignorabat qui prescripsit alias data scientia et mala fide prescribentis non posset prescribere. c. fi. de prescript. et ratio quare fines publici vt prouinciarum, parochiarum, regionum, et huiusmodi non prescribuntur, est propter confusionem vitandam, vt dicit tex. in. d. c. quicunq;. De qua materia dic vt latius per Pañ. et Fely. in. d. c. quia indicante post glo. et alios. ¶ Amplia predictã conclusionem, vt etiam procedat in limitibus regnorum seu dominiorum secularium vt ducatus, et comitatus, qꝛ tales limites non prescribuntur. l. agros. C. de fund. limi. lib. xj. no.

Panor. in. c. super eo. ad fi. de paro. ⁊ consi. lxxj. quidam clericus. ij. volu. ¶ Limita predictã conclusionem, vt per. do. Francis. cur. consi. lvj. super eo quod ab ordine. col. xj. ad fi. vbi concludit quod fines ⁊ limites epa⁊um prescribunt spatio tanti temporis cuius ini tij ⁊c. quia prescriptio tãti tpis nunq̃ censetur exclusa, vt plene dixi in. ix. q. vltime partis quinte principalis.

Undecimus Casus est in his que sunt mere facultatis per. l. viam publicam. ff. de vi publi. ⁊ plene dixi. in. iiij. parte. v. partis principa.

Duodecimus Casus est in iure offerẽdi, ⁊ implemẽto conditionis potestatiue. vt p Bar. in. l. pignori. ff. de pig. ⁊ dixi plene vbi. s. in. ij. q. not. practi. Papi. in forma rñsio. rei conuen. in verbo prescriptionis. col. x. in. xxvj. casu quod dicit esse notandum pro illis qui sepe promittunt rem aliquam vendere certo pretio nullo determinato tempore, quasi dicat q tali conditioni potestatiue seu facultati ⁊ sic promissioni de vendendo nullo tempore prescribitur. de quo late dixi. in. iiij. parte. v. prin. in. iij. q. vbi conclusi quod promissio de vendendo seu retrouendendo prescribitur. xxx. annis sm veram opi.

Decimustertius † Casus est in re sacra religiosa hoie libero, ⁊ regulariter in omni re cuius commercium non habetur. tex. est in. l. vsucapionẽ. ff. de vsuca. ⁊ ille res dicantur non esse in commercio que non pñt transire in dominium priuate persone per aliquem contractũ, vt sunt ille quas enumerat ibi tex. ⁊ declarat text. in. l. sed celsus. in princ. ff. de contrahen. emptio. ⁊ Pau. de cast. in. d. l. vsucapionem, ⁊ ratio est elegans. Quia p̃scriptiones sunt inuente, vt ius creatũ in aliũ trãsferant, nõ vt ius nouũ inducant. Ita eleganter no. gl. in. c. si diligenti. de prescri. q idem est dicere q prescriptiões sunt inducte, vt aliorum iura ⁊ dominia que in rebus habentur, prescriptionibus mediantibus acquirantur, ⁊ in prescribentem transferant, vt. l. traditionibus. C. de pac. sed nullum ius h3 quisq̃ in libero hoie, immo nec ipse in seipso. l. liber homo. in princ. ff. ad. l. aquil. ergo ⁊c. Et idem in rebus sacris, ⁊ similibus. §. sacre. institu. de rer. diui. istam rationem assignat Salyce. in. l. fin. circa medi. C. de p̃scri. lon. tem. que p lib. ¶ Potest etiam assignari ratio, q2 talia possideri non possunt. l. quniuersas. ff. de acqui. pos. ergo nec prescribi. l. sine possessione. ff. de vsuc. ¶ Et circa hoc tradit Bal. duas no. regulas in rub. de p̃scri. colum. fi. ver. item scias, quas retuli in fine huius. j. partis. Et dicit Bal. in. l. j. per illum tex. ff. de mor. infer. q res que sui priuilegio p̃scribi non potest, non prescribitur spatio. xxx. vel. xl. an. ab eo q titulo caret. ¶ Et adde q talia nõ prescribuntur, etiam p tp̃s cuius initij ⁊c. ex quo lex afficit rem, sm Bal. in. l. omnes. C. de prescr. xxx. anno. Et plene declarat Fely. in. c. accedẽtes. col. iiij. circa fi. ⁊ seq. ver. fallit tertio. de prescrip.

Decimusquartus Casus est in re data presidi contra legem iuliam repetũdarum. l. quod contra. ff. ad. l. iul. repetunda.

Decimusquintus Casus est in re pupillari que non vsucapitur triennio, nec prescribitur longo tempore. l. bonefidei. ff. de acqui. re. domi. Item in re adulti durante minori etate. l. non est. C. qui. non ob. long. tempo. prescri. de quo qualiter, ⁊ quando prescrip. currat contra pupillum ⁊ minorem tã in personali q̃ in reali, dicet plenius. j. in. xxiij. casu, dic vt ibi.

10 **Decimussextus** † Casus est in fundo dotali qui nõ potest prescribi longo tẽpore, sed si fuerit iã incohoata prescriptio. l3 superueniat qualitas dotis nõ interrumpitur casus est no. in. l. si fundum. ff. de fun. dota. dixi in. v. parte. v. partis. princ. in. iiij. q. ¶ De qua materia an ⁊ quãdo currat p̃scriptio contra maritum vel mulierem in rebus dotalibus vel in dote (Quod prescriptio in dote currat mulieri, viro vergente ad inopiam, vide Cuma. in consi. xcij. viso suprascripto casu.) scribit pulchre. d. Bal. nouel. in suo tracta. de dote in. vij. parte. colum. ij. ⁊. v. vbi ꝯcludit q contra mulierem nulla currit prescriptio in dote seu in rebus dotalibus constante matri. seu donec vir incipiat vergere ad inopiã, ⁊ sic quousq3 est ipedita agere p casum in. l. in rebus §. omnis. C. de iu. do. ¶ Dicit etiã q hodie constante matrimonio non currit aliqua prescri. contra virum in re dotali cu3 indistincte p hibeatur alienatio quam conclusione3 limitat procedere in prescri. longi temporis, sed bene locum habebit saltem prescriptio longissimi temporis maxime. xl. anno. per quam indistincte prescribitur hodie omni iuri. l. omni. l. oẽs. in fi. C. de prescrip. xxx. an. ⁊ forte sufficeret sm eũ prescriptio. xxx. an. per. l. sicut eo. titu. q2 prescriptio longissimi temporis de iure digestorum erat incognita, vt dixit gl. in. l. qui occidit. §. j. ff. ad. l. aqui. cũ concor. vnde res que olim erãt inusucapibiles, efficiuntur prescriptibiles dicta prescriptione longissimi temporis, vt erant res furtiue, res fisci, ⁊ q̃ erant in patrimonio Cesaris ⁊ similes, ⁊ ideo idem videtur dicendum in rebus dotalibus vt prohibitio prescriptionis inducta a lege, ex quo sunt inalienabiles. d. l. vbi lex. ⁊. l. alienationis. ff. de verborum significatio. non se extendat ad prescriptionem longissimi temporis inducta a iure codicis, ⁊ maxime quadraginta annorum per dicta. l. omnes in fin. ⁊ ita refert tenere Imo. in capitulo cum non liceat de prescriptio licet dicat in contrarium facere no. per Ange. in dicta. l. omnes, ⁊ tandem se resoluit q opinio Joan. de Imo. procedat quando tractaretur de prescribendo contra ipsum maritum, ex quo sibi non denegatur potentia agendi ⁊ recuperandi res dotales. secus in muliere que interim est impedita agere constante matrimonio, vt. l. in rebus. §. omnis. C. de iure dotium. ⁊ ideo licet soluto matrimonio adhuc fundus duret dotalis donec mulier ipsum recuperet ⁊ sic interim non possit alienari, vt. l. ẽt. ⁊. l. tertia in fine cum sua glo. ff. de fund. dot. tamen tunc contra mulierem curreret dicta prescriptio longissimi temporis, licet non curreret ante solutum matrimonium, ex quo matrimonio soluto non est mulier impedita agere, ⁊ sic etiam potest dici quod si vir vergit ad inopiam, ⁊ sic potest mulier agere ad dotem, sm q habetur in. l. si cõstante. ff. solu. matrimo. ⁊ in. l. vbi adhuc. C. de iure do. extunc contra mulierem inceperet currere dicta prescriptio longissimi temporis, vt etiam hoc videtur probari in. d. §. omnis alias viro non vergente ad inopiam etiam si matrimoniu3 duraret per centum annos, contra muliere3 nulla curreret prescriptio ẽt longissimi temporis cum sit impedita agere facit. l. j. in fine. C. de an-

11 na. excep. ¶ † Et ideo potest inferri quod etiam dato q dos ecclesie a principio sibi constituta sit inalienabilis, tamen q2 ꝯ ecclesiã admittit p̃scriptio longissimi temporis. vc3. xl. annorum vt habet in auc. quas actiones. C. de sacrosan. eccle. ⁊ in. c. de quarta. de prescript. cum simi. nihilominus fundus dotalis ecclesie prescriberetur dicto longissimo spatio sicut prescribetur dos mulieris dicto spatio longissimo qñ mulier potuisset agere ita dicit prefatus domi. Bal. nouel. in prealleg. trac. de dote qui refert sic fuisse conclusum per collegium perusinum in fauorem communitatis Interanensis.

Decimusseptimus Casus ẽ in re prohibita alienari per testatorem vel per legem aut pacto contrahentium de quo dixi. in. v. parte. v. princ. q. iiij. col. lxix. ⁊ seq.

Decimusoctauus Casus est in re fisci que non vsucapitur triennio, nec prescribitur lõgo tpe. §. res fisci. insti. de vsuca. Sed bene prescribitur spatio longissimi temporis. xl. anno. vt dicit ibi gl. per. l. omnes. C. de prescrip. xxx. anno. ⁊ plene dictũ est in. v. parte qnte partis prin. vbi late tractaui de prescriptione fiscali.

12 **Decimusnonus** † Casus est in re affecta vitio reali, vt violenta vel furtiua que non vsucapit, vel prescribit vsucapione triennij vel prescriptione longi temporis. §. sed aliqñ. ⁊. §. furtiue. insti. de vsuca. Sed bene prescribitur spatio. xxx. anno. ⁊ ibi dicit gl. per. l. j. §. ad hec. C. de anna. excep. nam tãto tpe purgatur vitium, ⁊ plene dictum fuit. in. ij. parte iij. partis princip. colum. xlj. ¶ Et que res possint prescribi ⁊ q̃ non vide per Hostien. in summa de prescrip. in. §. que non. colum. ij. iij. ⁊. iiij ⁊ per Albe. in dictionario in verbo, p̃scriptio. ver. que res.

Sed est notandũ q in predictis casibus a decimoquarto inclusiue q̃uis non prescribatur communi spatio, vc3 triennio in mobilibus, ⁊ decem ⁊ viginti aut triginta annis in immobilibus, tamen regulariter prescribitur spatio. xl. anno. casus est in. l. omnes. C. de prescr. xxx. vel. xl. annorum, nisi specialiter sit prouisum in lege quod nulla currat prescriptio. Quia tunc non sufficit cursus. xl. annorum vt declarant Bal. ⁊ Ange. in. l. omnes circa fi. vbi dant istud pro regula, ⁊ enumerant plures casus in quibus lex specialiter prouidet q nulla currat prescriptio, quos colligit gl. magistra. in. l. fi. C. de fun.

13 limit. libr. xj. quam referunt ita tenere. ¶ † Sufficeret tamen tunc secundum eos cursus centum ann. saluo in his rebus que prohibẽtur prescribi, quia non sunt in commercio, vt in re sacra, libero homine, ⁊ similibus de quibus in. l. vsucapionem. ff. de vsucapio. Nam talia non prescribuntur etiam mille annis, vt dicit glo. loquens de libero homine. l. fi. C. de prescrip. lon. temp. que pro liber. ⁊ in. l. ij. C. de inge. manu. ⁊ late firmat Saly. in. d. l. fina. vbi concludit q libertas liberis hominis non prescribitur aliquo temporis spatio etiam interueniente titulo, quia nullus titulus potest interuenire qui iustus dicatur ad prescriptionem rei que non potest esse sub dominio alicuius, vt est liber homo. l. inter stipulantẽ. §. sacrã. ff. de ver. obliga. per quam rationem sic firmat glo. in. l. sola. ff. de mor. inferen. secundum Salyce. ibi latius comprobantem, ⁊ dixi plene. in. vj. q. ij. partis.

ij.partis.iiij.prin. ¶ Idem in his que sunt in vsu publico, vt via publica.l.viam publicam.ff.de vi pub. quia ista nullo tempore prescribuntur ƒm Bal. ⁊ Ang.in.d.l.omnes circa fin.quorum verba refert ⁊ sequitur Ioã.de pla.in.l.si quis decurio.la.ij.C.de decurio.lib.x. Sed non puto quod bene dicant quo ad istud vltimum quia loca publica ⁊ iurisgentium prescribuntur spatio tanti temporis cuius initij ⁊c.vt tenent Ange.⁊ Pau.de cast.in.l.fi.ff.de vsucap.⁊ plene dixi.in.iiij.parte.v.partis prin.in.vj.q.col.xliiij.cum tribus sequen. ¶ Et facit,quia tanto tempore prescribuntur etiam regalia ⁊ reseruata principi eo ꝙ tantum tempus habet vim priuilegij.c.super quibusdam.§.preterea.de verbo.significa. ¶ Et de hoc quãdo lex vel statutum tollit vel probibet prescriptioné que prescriptio ⁊ cuius temporis censeatur esse sublata,dic vt plene dixi quinta parte quinte partis principa.in.ix.q.in.lxxvj.col.cũ duabus sequentibus.

14 **Uigesimus casus** † est in dote restituenda, contra quam non currit aliqua prescriptio durante matrimonio,sꝫ incipit currere eo soluto,vel postq̃ maritus cepit vergere ad inopiã,casus est in.l.in rebus.§.oĩs.C.de iure do.⁊ ibi Bal.late declarat.⁊ vide Pau.de cast.ɔsi.cccclxiiij.in casu premisso in antiq.⁊ plene.s̃.in.xvj.casu.

15 **Uigesimusprimus** Casus est in filiofamilias ɔ̃ quem durante patria potestate non currit prescriptio super bonis aduentitijs,quorum patri queritur vsusfructus,vt si pater vendat rem aduentitiam filij,qꝛ donec viuit pater,vel durat patria potestas prescriptio non currit cõtra filiũ cũ non valeat agere.l.j.in fi.⁊ auc.nisi tricennale.⁊ ibi not. Bal.C.de bo.mater.⁊.l.quecunqꝫ.§.fi.C.de bo.que lib.no.Felyn.in.c.j.col.pe.de prescri. ¶ Et vltra eũ addo Bal.l.j.in.xxj.oppo.C.qui admitt.vbi assignat rationem. ¶ Amplia istam ɔclu.vt procedat etiam si statutum vniuersaliter disponat qd oibus currat prescriptio qui sua debita nõ exegerint intra.x.annos. Adhuc.n.non currit prescriptio ɔ̃ filiũfamilias. Quia regula que hꝫ qd impedi nõ currit prescriptio.d.l.j.in fi.C.de bo.mater.⁊.l.j.in fin.C.de anna.excep.est regula naturalis.Quia vbi non est negligentia,ibi non dꝫ esse pena. ¶ Et ideo locũ hꝫ etiam in statutis.Ita tenet no. Bald.in.d.auc.nisi tricennale,quẽ refert ⁊ sequitur Petr.de ancb.in repe.c.canonum statuta.xij.q.ver.occurrunt alie questiones de constitu. ¶ Amplia secundo vt procedat etiam si pscriptio sit inchoata,qꝛ nõ currit ɔ̃ filiũfamilias ƒm Panor.in.c.ex transmissa.colũ.pe.de prescrip. ¶ Limita predictam conclu.vt nõ procedat in re cuius patri nõ queritur vsusfructus,ex quo filiusfamilias potuit agere ⁊ cogere patrem,vt ɔsensum prestet.Ideo sibi currit prescriptio ita no.determinat Bar.in.l.iij.§.vsuras.ff.de contra.iud.tutel.

16 **Uigesimussecundus** † Casus est in rebus sub ɔditione debitis vel obligationibus sub conditione contractis,in quibus prescriptio nõ currit ante conditionis euentum.l.cum notissimi.§.illud.C.de prescri.xxx.anno. (Hinc dixit Pau.de ca.consil.cccxcj.visis dubijs ꝓpositis.col.j.ver.Bal.tamen in anti.ꝙ id qd non est in actu ⁊ potentia prescribi non potest.) Nam prescriptio non currit anteq̃ incipiat actio ɔpetere.l.sicut.in fi.prin.C.de prescrip.triginta annorum. ¶ Et hos duos vltimos casus no.ibi glo.magna super verbo,seruanda que etiaꝫ no.aliquos alios casus in quibus prescriptio non currit,siue non inchoatur. ¶ Et ratio est in his tribus casibus s̃.proxime relatis vt dicit illa glo.qꝛ actor agere non potest.Unde succedit regula ꝙ non valenti agere non currit prescriptio.d.l.j.in fine.C.de anna.excep. ¶ Hinc est.Quod ante aditam hereditatem non currit prescriptio legatarijs in re legata, tertio possidente. ex quo non est orta actio,ƒm Bal.in.l.j.colum.iij.versic.quero ante aditam.C.com.de leg.⁊ sequitur Corne.consi.xcvij.late ⁊ diffuse.ij.colũ.ij.volu. ¶ Ex hac regula infertur ad arduam questioné.

17 †Utrum impedito impedimẽto iuris vel facti currat prescriptio,⁊ nunquid impedimentum tollat prescriptionem inchoatã vel inchoandam. ¶ Quã.q.late examinat Bar.in.l.senatus.ff.de offi.presi.circa medi.ɔmen.vbi refert distinctioné Guil.de cun.sic distinguentis ꝙ aut quis impeditus impedimento iuris aut impedimento facti. ¶ Primo casu aut impedimentum superuenit ante actioné cõpetentem aut post,si ante non valenti agere non currit prescriptio.d.l.j.in fi.C.de anna.excep. (Adde Pau.de cast.consi.ccxc.visis his.col.iij.in antiq.) Si vero post actionem competentem superueniat impedimentum tunc currit prescriptio, sed datur restitutio,vt in casu.d.l.senatus. ¶ Secundo casu principali,quando qs est impeditus impedimento facti subdistingut Barto.post Guil.ꝙ aut impedimentum est iustum,prescriptio currit,sed datur restitutio.per.l.⁊ attilicinus.ff.de seruitu.rusti.predio.si vero non est iustum impedimentum,tunc prescriptio currit,nec datur restitutio.l.ij.§.si quis tamen.ff.si quis cau. ¶ Hanc distinctio.Guil.de cug.⁊ Bartol.in.d.l.senatus ⁊ defensat ab impugnationibus Iaco.but.respondendo ad illum tex.⁊ ad tex.in.l.fina.§.donec.C.de iur.deli.quos tex.in contrarium adducit ipse Iaco. ¶ Et istam dist.refert Panormi.in.c.ex transmissa.post But.ibi,qui transit cum Bar.de prescri. ¶ Refert etiam aliã distinctionem Iac.but.quam ponit Barto.in.d.l.senatus. ¶ Et tandem ipse Panormi.aliter distinguit ꝙ aut quis directe impeditur,siue inhabilitatur a iure ad agendum,⁊ ipso facto durante impedimento impeditur prescriptio,siue impedimentũ acciderit a principio,siue post prescriptioneꝫ inchoatã.Exemplum ƒm eũ in filiofamilias durante patria potestate.d.l.j.C.de anna.exce.in fi.⁊ in muliere durãte matrimonio quo ad doté d.l.in rebus.§.oĩs.Aut directe quis inhabilitatur ad agendum,sed extrinsecus venit impedimentũ,⁊ tũc lꝫ illud sit impedimentum iuris seu iuridicũ currit pscriptio,sꝫ daᵣ restitutio.Exéplũ in ferijs repetẽtinis,vel si stetit per iudicem,vt probaᵣ in.l.sed ⁊ si per ṗtoré.in prin.⁊ in.§.sed ⁊ si ferie.ff.ex quib.cau.maio. ¶ Et hoc verũ ƒm Panor.nisi vbi contrarium in iure reperitur expressum,scꝫ ꝙ prescriptio nõ currat,qꝛ tunc seruandum est illud ius expressum. ¶ Et hanc distinc.Panor.sequitur Fely.in.d.c.ex transmissa.col.vlti.vbi refert aliam doctri.Bal.⁊ Ang.in.l.sicut.ad fi.C.de prescrip.xxx.anno.sententium ƒm eum breuem conclusionem,qd impedito agere de iure non currit prescriptio per.l.primã.ff.de diuer.⁊ tempo.prescrip.Sed impedito agere de facto bene currit salua restitutione.d.l.⁊ attilicinus nisi contrarium reperiatur aliquando in iure expressum.Et ibi plures decisiones accumulat Fely.ad propositũ. ¶ Ultra quem addo qd eandem docrinam tradit Bal.in repeti.l.si.col.xiiij.C.de prescri.lon.tempo.vbi dicit quod impedimentuꝫ iuris impedit prescriptionem inchoari,sed non impedit inchoatam tamen dabitur ipsi impedito beneficium restitutionis.⁊ Alex.in.l.fi.§.donec circa medium.C.de iure deliberandi.

18 ¶ †Et quot modis dicaᵣ quis nõ posse agere docet pulchre Bal.in.d.l.in rebus.col.ij.post medi.C.de iur.do.colligens sex modos,⁊ dixit no.Bal.in.l.sicut.col.i.C.de prescrip.xxx.anno. (Adde Bald.late in.c.cum non liceat.de prescrip.⁊ ibi ponit quid si quis impeditur agere facto suo,qꝛ non implet ⁊ non facit quod dꝫ currit prescriptio ⁊ dat multa exempla.⁊ Bal.in consi.ccxcij.super eo.ɔ̃ quo.in.iij.volu.) ⁊ ꝙ sufficit actionem de iure incepisse ɔpetere,vnde impedimentum superueniens non attenditur,dicens hoc esse no.pro limitatione.l.j.ff.de diuer.⁊ tempo.prescriptio.⁊.l.attilicinus.ff.de seruitu.rusti.predio. ¶ Dicit etiam ibi circa principium ꝙ si creditor cum debitore paciscitur non petere vsqꝫ ad annos quinquaginta lapsis eis agi poterit,quia nõ habuit experiendi potentiã durante conuentionali delatione,dicens esse casum de hoc in.l.iij.§.penul.ff.de preca. ¶ Ad materiaꝫ vide per domi.Pet.philip.corne.consi.cxj.satis scrupulosa.ij.columna tertio volumine,⁊ per Paul.de castro.consilio.ccxc.visis his columna quinta ⁊ consilio sequen.in antiq.vbi quid si impedimentuꝫ interuenit ante vel post acceptam prescriptionem,⁊ consilio.ccxcvij.visis ⁊ ponderatis vbi concludit quod prescriptio currit in actione personali contra absentem impeditum,⁊ ignorantem. ¶ Et an prescriptio currat contra impeditum, vide per Barba.consilio.viij.scribitur preclare columna.iij.ver.venio nunc ad secundum ⁊ consi.xlj.illud afferam.colum.xv.versicu.si quispiam.j.volumi.⁊ Bald.in repeti.l.fina.colum.xliij.C.de prescrip.long.tem.vbi cõcludit ꝙ prescri.xx.⁊.xxx.anno.currit in effectu contra absentem a loco ex voluntaria cã,vel necessaria ⁊ probabili. ¶ Sed primo casu non datur restitutio. ¶ Secundo vero casu bene datur propter fauorem iuste absentie,necessarie,vbi non est absens ex delicto,nec sui culpa ⁊ do.Petr.philip.corne.pcalle.ɔsi.cxcj.satis scrupulosa.ij.col.iij.volumine.vbi firmat ꝙ cursus prescriptions non impeditur impedimento facti. ¶ †Amplia primo predictam regulam,que habet qd non valẽti agere non currit prescriptio,vt procedat,nedũ prescriptione iuris communis,sed etiam in prescriptione statutaria,quia in his casibus in quibus prescriptio iuris communis non currit de iure cõi cõtra impeditũ agere non currit etiam prescriptio statutaria Ita not.consuluit Panor.con.cxvij.quidam Ioan.de Sen.j.volu.sequiᵗ Fely.in.d.c.ex transmissa.col.vlti. ¶ Ultra qué addo Bal.i auc.nisi tricennale.circa prin.C.de bo.mater.vbi no.dicit ꝙ illa regula ꝙ impedito agere nõ currit pscriptio,est regula naturalis,quia vbi non est negligentia,non debet esse pena ideo locum habet etiã in statutis,quod dictum retuli.s̃.in.xxj.casu.⁊ Bal.in.l.fi.§.donec.C.de iur.deli.bñ facit quod no.Bald.in.l.in contractibus.in princ.C.de non nume.pecu.per illum tex.vbi dicit ꝙ prescriptio statuaria surrogatur loco prescriptionis iuris communis,⁊ eius naturam indu- 19

tatur, ⁊ idem dixit Bald. in. l. fina. C. de tempo. in integ. restitu. pe
ten. cum concor. adduc. per Fely. in. c. illud colum. ij. de prescripti.
20 ¶ † Amplia secundo predictam regulam qđ sicut non valenti age
re non currit prescriptio, ita nec illi qui si ageret repelleretur exce-
ptione. Ita consuluit Pet. de ancha. consi. v. pro parte nobilis, vl-
tra medium refert ⁊ sequitur Fely. in. d. c. ex transmissa. colum. vlti.
vbi dat exemplū ⁊ adducit plura loca, in quibus traditur de hac ma
teria. ¶ Et vide omnino Bal. in. l. j. in. xxj. opposi. cum tribus seq. C.
qui admi. vbi et tangit, an ⁊ qñ currat prescriptio ignoranti, (De
hoc dictū fuit in. iiij. parte prin. col. lvij. ⁊ vide per Pau. de cast. cō
si. ccxciiij. ego Paulus. Bertachi. in reperto, in verbo, prescriptio
vj. colum. ij. versicu. prescriptio contra ignorantem, ⁊ quatuor versi.
seq. ⁊ qñ concedatur restitutio contra prescriptionē Berta. in reper. in ver
bo, restitutio contra prescriptionē per totum.) ⁊ an restituatur. Et per
Jas. in. §. rursus. col. vij. in antiq. impres. ⁊ col. v. ⁊. vj. in noua. insti.
21 de act. ¶ † Et no. ꝙ tempus siue prescriptio appellandi cepta con
tra defunctum, qr sciuit in sententiam latam, non currit contra here-
dē ignorantem, nec eo deliberante, nec hereditate iacente. Ita no. gl.
⁊ doc. in. l. fin. C. si penden. appel. mors interue. ¶ Amplia tertio
istam regulā ꝙ impedito impedimento iuris non currit prescriptio
etiam si tale impedimentum processerit culpa seu facto impediti ca-
sus est quem omnes dicunt singula. in. c. qr diuersitatē de ꝯcess. pre-
ben. ¶ Et quāuis Jas. in. §. rursus intelligat illū tex. loqui de impedi-
mento facti. ⁊ Alex. cōsi. lviij. viso ⁊ perlecto circa fi. v. volu. vbi di
cit ꝙ per illū tex. limitatur regula que habet ꝙ impedito impedimen
to facti currit prescriptio, sed restituitur, si impedimentū est iustū, si
vero impedimentum nō est iustum, tūc prescriptio currit ⁊ non datur
restitutio, vt non procedat de iure canonico, qr impedito impedimē-
to facti nō currit prescriptio quāuis impedimentū sit iniustū ⁊ processe-
rit culpa sua, ⁊ pro hoc dicit esse casum singularē in. d. c. qr diuersita-
tē, quē vt ipse refert ⁊ ponderat Jo. de ana. ⁊ plus nō dicit tñ glo. ⁊
oēs cano. in. d. c. qr diuersitatē. ⁊ Fely. in. c. cum inter. col. x. ver. li-
mita secūdo de exce. intelligunt ꝙ loquatur de impedito impedimē-
to iuris, qr loquitur de prelato impedito ꝯferre bñficia per sniaȝ sus-
pēsionis, que propter eius culpā in eū lata fuerat ꝙ donec durat sus-
22 pēsio sibi nō currit tps ꝯferrendi statutū in ꝯcilio gñali. ¶ † Pri-
mo limita predictā ampliationē seu conclusionē, ⁊ tex. in. d. c. qr di
uersitatē procedere qñ illud impedimentum nō prouenit ex facto im-
260 pediti ad hoc tendēte, ⁊ ite proprie loquitur ille tex. alias aūt impedi
mentū procedat ex facto impediti ad hoc ordinato siue ad id tendente
nō releuat, nec impedit tpis cursum, ita pulchre declarat, ⁊ limitat
Roma. ꝯsi. ix. ꝙ pars ⁊c. sequitur Fely. in. c. j. col. v. ver. sed dum
Abb. de prescri. vbi dicit ꝙ culpa nō nocet, ex qua prouenit impedi-
mentū, qđ nō fuit ad hoc ordinata, per gl. in. c. statutum. §. cum vero
in verbo nō audēs de rescrip. in. vj. ⁊ per no. per Bart. ⁊ doc. in. l.
ij. §. fi. ff. si quis cau. refert. d. Clau. Aquē. in. l. naturaliter. col. vij.
ver. successiue querit. ff. de vsuca. dicēs bñ facere glo. in. c. ne pro de-
23 fectu. de elec. ¶ † Scđo limita, vt non procedat, qñ impeditus potuit
remouere tale impedimentū, ⁊ fuit negligens in remouendo, qr tūc
sibi currit tempus, vt per Roma. in preallega. consi. ix. (Adde
Bal. in consi. ccxcij. super eo ⁊c. in. iij. volu.) ⁊ Fely. in. d. c. cum
col. x. versi. vtrū excōicatus de exce. ⁊ est bona gl. in. d. c. qr diuersi
tatem in verbo, suspēsionis, ⁊ ibi no. But. ⁊ Pañ. circa fin. ꝯmen.
dicētes ꝙ qñ excōicatus vel suspēsus est negligens in petenda abso
lutione vel relaxatione ꝙ sibi currit tempus, licet non poterit agere
nec restituitur, qr paria sunt queȝ non fuisse impeditum vel potuisse
impedimentum tollere. c. fin. cum ibi not. de elec. qui eniȝ potest fa-
cere, vt possit, iam videtur posse. l. qui potest. ff. de reg. iuris. Hinc
dixit Bal. in. c. j. in fi. de prescri. ꝙ prescriptio currit excōicato, quā-
uis nō potuit agere, si potuerit petere absolutionē ⁊ non curauit ⁊ di
cit idem Bal. in. l. sed ⁊ si per pretorē. §. j. per illū text. ff. ex quibus
cau. ma. ꝙ non dicitur impeditus, qui facile potuit impedimentum re
mouere. Hanc limitationem comprobat per plura Fely. in. d. c. ex
24 transmissa. colum j. ¶ † Nunquid autem excommunicato currat pre
scriptio tangunt Bal. Panormi. ⁊ Fely. in dicto. c. j. de prescrip.
vbi Fely. col. v. concludit ꝙ excommunicato etiam iuste non currit
prescriptio, si non fuit in mora petendi absolutionem per text. in. d.
c. quia diuersitatē contra Panor. ibi tenentem ꝙ iuste excommunica
to prescriptio semper currat, siue sit in mora, siue non. Et an excom-
municatus possit interrumpere prescriptionem vide per Panor.
25 in. c. cum inter colum. iij. circa princip. de excep. ¶ † Et per hec in-
fero quod non est vera, sed aperte falsa decisio Alexan. in prealle.
consi. lviij. in fi. v. volu. decidentis quod hodie creditori contra ter-
tiū possessoreȝ in actione hypothecaria nō currit prescriptio nisi a
tempore facte excussionis, quo fuit principalis debitor excussus ⁊ re
pertus non soluendo, quia vt dicit ipse, ex quo per antea agere non
potuit, non debet sibi currere tempus tanquam impedito impedi-
mento iuris in. d. l. j. in fi. ff. de anna. excep. ¶ Non obstat secundū
Alex. si dicatur ꝙ istud processit culpa, ⁊ negligentia creditoris q
potuit agere contra debitorem ⁊ facere excussionem. Quia istud si-
bi obijci non potest per tex. in. d. c. qr diuersitateȝ vbi non currit tps
impedito, lȝ impedimentum sui culpa precesserit. Nā ista respōsio
non valet nec ex illo tex. potest sumi fundamentum. Quia vt predi-
ctum est ille tex. non procedit data negligētia impediti, ⁊ qñ potuit
impedimentū remouere. Et ita ibi declarat glo. super verbo, suspi-
tionis, quam oēs sequuntur. ⁊ scdm hunc cōem intellectum est ibi casus
in oppositum iuncta gl. ¶ Et sic per premissa apparet istam deci-
sionem non esse veram. ¶ Et eam latius reprobaui. s. in. iiij. parte
prin. col. xxxij. in. vj. conclu. ¶ Ad quid autem siue ad quātum tē-
26 pus detur restitutio impedito dicetur infra. ¶ † Successiue pro ma-
iori enucleatione presentis materie ⁊ premissorum quero de tribus
questionibus. Primo qr visum est. s. ꝙ contra impeditum impedi-
mento facti currit prescriptio, sed datur restitutio, ⁊ potest poni exē
plū vtrū predicta in eo qui abfuit reipublice causa, vel in capto ab
hostibus, vel impedito alio iusto impedimento, vt in. l. j. in princi. ⁊
in. l. ab hostibus. §. sed qđ simpliciter. ff. ex quib. cau. ma. Quero ad
quid sit ꝯcedenda ista restitutio, posito ꝙ prescriptio sit pro maiori
parte lapsa durante absentia vel impedimēto, ⁊ ꝯpleta in presentia
seu postquā cessauit ipedimentuȝ vtrū restitutio sit ꝯcedenda ad totū
tps, vel in totum denegando an vero sit danda restitutio, vt subdu-
catur tempus absentie ⁊ impedimenti, ¶ Ista est. q. ardua, ⁊ in qua
fuit magna ꝯtrouersia inter antiquos glossatores quorum opin. late
refert glo. in. d. l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter in glossa ma-
gna super verbo restitutionis, ⁊ ibi latissime Bart. per quatuor seu
quinqȝ colum. ⁊ eam plene examinant glo. Barto. ⁊ omnes docto.
maxime Saly. ⁊ Pau. de castr. in. l. quod tempore. C. de resti. mili.
⁊ Scriben. in. §. rursus. vbi Jas. columna. xv. ⁊. xvj. insti. de actio.
¶ Et quāuis magna sit altercatio inter doc. ⁊ Bart. in hoc articulo
reperiatur sibi contrarius, tamen communis videtur opi. Bulg. vt
attestatur Jas. vbi. s. s. ꝙ restitutio ꝯcedatur, vt subducatur tempus
absentie vel impedimenti de medio. ¶ Et istam esse ꝯuenem opi.
attestatur Bal. in dicta. l. ꝙ tempore circa medium commē. ⁊ Sa-
lyce. ibi dicit ꝙ opinio Bulga. est vera, ꝙ tenent illam doc. ⁊ dic.
27 vt ample habetur in locis preallega. ¶ † Secundo quero quando
incipiat currere tempus petende restitutionis, ⁊ intra quantuȝ tem
pus peti debeat, ⁊ ad quātum tempos detur. ¶ Vera est conclusio
ꝙ tempus petende restitutionis, quod hodie est quadrienniuȝ. d. l.
superuacuam. C. de tempo. in integ. resti. pe. currit a tempore com-
plete lesionis completa tamen maiori etate, vel postquā cessauit impe
dimentum, ⁊ sic finita prescriptione, ⁊ non ante currit istud quadriē
nium scdm Barto. ⁊ ꝯmuniter docto. in. d. l. superuacuam. circa fin.
commen. vbi Bar. circa medi. quem omnes sequuntur ponit not.
doctri. circa ista tempora dicens ꝙ diuersimode ⁊ tripliciter de tē-
pore queri potest. ¶ Quia interdum queritur de tempore ad quod
debēt peti vel fieri restitutio, ⁊ tūc ad tantū tps quātū fuit illud, in quo
fuit lesus propter absentiam vel impedimentum, ⁊ nō plus, fit restitutio.
d. l. quod tempore. ⁊. l. sed si per pretorem. §. sed si ferie. ⁊. §. quoties
28 ff. ex qui. cau. ma. ¶ † Interdū vero queritur de tempore intra qđ
debet peti restitutio in iudicio, ⁊ tūc si lesio sit causata ex cursu tem-
poris subdistinguit, Aut illud tps est plus quadriennio, vel tantun-
dem ⁊ debet peti intra quadriennium, aut est minus quadriennio, ⁊
tunc debet de necessitate peti restitutio intra tantum tempus quā
tum est presentis lesionis, ⁊ nō vltra ita tenet glo. in dicto. §. quoties
⁊ in. l. diuus. ff. de integ. resti. tit. generali. ⁊ in. l. interdum. ff. de mi
no. ⁊. d. l. ab hostibus. §. ⁊ quod simpliciter, ⁊ hoc firmat ibi Bart.
pen. vel vlti. col. ✠. venio ad tertiū. ¶ Idem etiam firmant Bar.
Bal. Ange. ⁊ Saly. ⁊ cōmuniter docto. in. d. l. superuacuam, ⁊ ra
tionem assignat ibi Saly. quia tempus intra quod quis negligit pe
tere restitutionem post perfectam lesionem ⁊ sublatum impedimen
tum corrodit tempus qđ erat restituendum, ⁊ sic per indirectum ex
cluditur ante quadrienninm, idem tenet Saly. in. d. l. quod tempore
col. ij. ver. sed tunc quero, ⁊ Pau. de cast. col. vlti. post gl. ibi.
¶ Ex quo inferūt ꝙ si quis est lesus in decem diebus, qui dantur ad
appellandum finita minori etate debet peti restitutio intra decem
dies, ⁊ idem si esset quis lesus in vna die. ¶ Sed instantia sup hac
causa restitutionis poterit durare quadriennio dummodo fuerit pe
tita restitutio intra tempus debitum, vt no. glo. in dicta, l. diuus. ff. de
in integ. resti. ¶ Eandem rationem assigna. Bald. ante Salyce.
per alia verba pauciora in. d. l. superuacuam, scilicet quia tempus
negligentie postquā cessat impeditum, absorbet illud tempus qđ de-
beret restitui. ¶ Si vero quis leditur ex contractu vel quasi vel ex
sententia istud tempus est vniforme scilicet quadriennium ꝯtinuuȝ
dicta. l.

dicta.l.supernacuam. ¶ Aliud est tempus intra quod restitutio in integrum dz terminari, et illud semper est vniforme, videlicet quadriennium, vt ibi exceptis duobus casibus ibi no. per Bar. qui hanc doc. recolligit ex dictis Gy. et Cy. refert Bar. ibi. et sequuntur cōiter doc. et eam recitat Jas. in d. §. rursus col. xix. et xx.

¶ Fallit in ecclesia, in qua tempus semper est vniforme, vcz quadriennium cōtinuum a tempore lesionis etiam si lesio sit minus quadriennio fm Bar. in d. §. sed qd simpliciter. col. vlti. ver. venio ad tertiū p tex. in c. j. de resti. in integ. li. vj. sed est melior text. et casus expressus in cle. j. de resti. in integ. et ibi plene non. gl. que tz opi. cōtra legistas etiam in priuatis personis q tempus petende restitutionis semper sit vniforme, et duret quadriennio. Tamen alia opinio. est communis apud legistas, vt predixi. et dicit ibi glos. super verbo, a tempore quod in hoc differt ecclesia a minore et a maiore, quia minori currit tempus petende restitutionis in principio vigesimiseXti anni, scilicet cum factus est maior. d. l. supernacuam. maiori autem leso tēpore absentie currit tps post reuersionē, et sic cessante impedimento. d. l. ab hostibus. §. fi. sed in ecclesia semper currit a tempore lesionis vt ibi. ¶ Notandū est et q illud quadriennium quod datur ad petendam restitutionem a tempore lesionis vt in. d. l. supernacuam licet sit continuum in progressu tamen est vtile in initio iō concurrit anteq̄ quis possit petere aut probabiliter ignoranti. Unde si quis staret per centum annos, et probabiliter ignoraret lesionē posset semp petere restitutionem in integrum. Quia tps petende restitutionis non incipit cursum suum nisi a tempore scientie, et sic est vtile ad sui principium, ita dicit singulariter Bald. in l. falsam. C. si ex fal. instru. Pau. de cast. in l. fi. C. de dolo, refert Jas. in §. rursus colum. xx. in antiqua impres. et colū. xvj. in noua. insti. de actio. licet ibi non audeat firmare hoc dictum et super eo relinquat cogitandū dicens esse notabilissimū verbum in actu p actico si est verum, sed non est dubitandum de hac decisione, qz est vera, et cōiter approbata, vt plene scripsi. in. iij. parte princ. col. lxj. ver. et pro premissorū.

Uigesimustertius casus in quo

29 non currit prescriptio siue non incohoatur est in pupillo durante pupillari etate. (Quod prescriptio currat minori, et ecclesie salua restitutione vide per Specu. in tit. de resti. in integ. in. ij. parte ver. hoc āt. et ver. seq. et §. j. versi. in restitutione. Bal. in l. cū notissimi. in princ. C. de prescrip. xxx. an. et quando prescriptio currat contra minorem et pupillum, vide per Areti. §. res fisci. circa fi. institu. de vsucapio. Pau. de cast. consi. cccxcij. venditio ista. Bald. in l. non est in. j. lectu. C. qui. non ob. lon. temp. prescrip. Bertachi. in repertorio in verbo, prescriptio. sexto. ver. prescriptio. ij. et c.) siue sit p̄scriptio longi siue longissimi temporis. xxx. anno. casus. est in. l. sicut. C. de prescrip. xxx. anno. contra vero adultos minores. xxv. anno. non currit prescriptio longi temporis decem vel viginti annorū vel minoris, sed aduersus eos bene currit prescriptio longissimi tēporis triginta annorum salua restitutione. l. fin. et ibi plene not. glos. Barto. et doc. C. in quib. cau. in integ. resti. non est neces. et in. l. etiā ei. ff. de minor. ¶ Hinc est quod res pupilli vel adulti non prescribitur spatio longi temporis. l. bonefidei. in prin. ff. de acquiren. rerum dominio. iuncta. l. non est ignotum. C. qui non ob. longi tempo. p̄scrip. ¶ Et que tempora currant minori, et que non, no. gl. magistr. in. l. auxilium in princip. in verbo, cessabit. ff. de mino. et Bal. in. d. l. non est vbi ponit intellec. d. l. fi. C. in quib. cau. et glo. in. l. si mater. C. de stat. defun. et pro habenda perfecta et clara doctrina, an et quādo tempus siue prescriptio currat contra minorem, quia est materia multum inuoluta et intricata ex dictis Barto. Bald. Ange. Saly. et Pau. de cast. in. l. fina. C. in quib. cau. in integ. restitu. quorum nullus tradit perfectam doctrinā, excepto Ange. tradente quatuor doctrinas satis prolixas et confusas. et Barto. in. d. l. etiam ei. q tradit satis perfectam et succinctam doctrinam. ff. de mino. et meliorem quam faciat in dicta. l. finali facio ꝯclusiones infrascriptas ad quas totam hanc materiam non sine difficultate per ordinem reduxi.

30 ¶ † Prima conclusio est q terminus seu prescriptio cōuentionalis procedens ex contractu defuncti incohoata cum defuncto currit contra minorem etiam pupillum eius heredem, sicut cucurrisset cōtra defunctum sine spe restitutionis casus est in. l. emilius. ff. de mino. et in. l. que a patre. C. de restitu. milita. no. docto. in dicta. l. fina. vbi Pau. de castro, columna vltima assignat rationem huius conclusionis, et Barto. in dicta. l. etiam. vltima columna prima. ff. de mino. dicens quod prescriptio conuentionalis seu tempus appositum in contractu currit minori, qui successit maiori, nec datur restitutio, quia sicut non restitueretur aduersus contractum celebratum p defunctum maiorem cui ipse successit. d. l. que a patre, ita nec restituit aduersus lapsum temporis appositi in dicto contractu.

¶ Et pro hac conclusione quod minor non restituatur aduersus p̄scriptionem conuentionalem est glo. in. l. cum militaribus. C. de restitu. mili. quam not. Bal. in. c. j. in prin. colum. secunda. in titu. quo tempo. mili. ¶ Eandem conclusionem firmat Barto. in. l. ij. C. si

31 aduer. vendi. pigno. ¶ † Amplia primo istam conclusionem vt p̄cedat etiam si prescriptio non fuit incohoata cum defuncto, sed ex cōtractu defuncti prescriptio incipit a minore, vt quia post mortē eius qui contraxit euenit conditio apposita in contractu, et sic obligatio cessit, et euenit in persona minoris hēdis sui, et in ipso herede minore initium sumpsit. iuxta. l. j. C. vt actio. ab hered. Nam licet isto casu non sit reperire nisi vnum tantum in persona defuncti, scilicet contractum, cum quo non fuit incohoata prescriptio ante ꝯditionis euētum. l. cum notissimi. §. illud. C. de prescriptio. triginta annorū. Tamen minor non restituitur, si prescriptio procedit ex eodem actu id est ex conuentione, quia fundamentum suum ex persona defuncti dicta. l. que a patre ita not. ampliat et declarat Bal. in. d. l. fi. C. in qui.

32 cau. ¶ † Amplia secundo predictam conclusionem, vt procedat nedum in tempore seu prescriptione conuentionali, sed etiam in tempore seu termino apposito in vltima voluntate, quia tempus appositū a testatore currit minori, licet restituat̄ i integrū, et i hoc differt a prescriptione conuentionali aduersus quam minor non restituitur vt predixi. Casus est in. l. prima in. §. si heres. ff. de mino. nota. Bartol. in dicta. l. finali. columna vltima. ¶ Amplia tertio istam conclusionem vt procedat nedum contra adultum et pupillum, sed etiaz contra nondum natum existentem in vtero, quia contra ipsum currit prescriptio conuentionalis secundum glo. et Bar. in dicta. l. etiā ei. col. j. in prima oppositio. ff. de mino.

¶ Primo limita istam conclusionem, vt p̄cedat quando nil est gestum cum minore, qz tunc nō restituitur minor aduersus prescriptionem conuentionalē. Secus si aliquid fuerit gestum cum eo. nā tunc datur restitutio. ex. est in. d. l. emilius. et ibi declarat Barto. vltra medium commen. in. ij. oppositio. et latius in. d. l. fi. in. ij. colum. C. in quib. cau. puta si minor fuit interpellatus ex cōtractu defuncti et cōstitutus in mora, quia tūc restitutio causatur ex eo quod fuit gestum cum minore, vt in casu. d. l. emilius. et per Bar. vbi supra. ¶ Scdo limita qz licet minor non restituatur aduersus prescriptionem conuentionalem quando nihil est gestum cū eo ex edicto de minoribus quod requirit aliquid esse gestum cum minore, vt detur restitutio. l. j. et per totum. ff. de minori, potest tamen petere restitutionem in integrum aduersus prescriptionem conuentionalem procedentem ex pacto defuncti ex capite ignorantie et ex generali clausula, si qua mihi iusta causa et c. de qua in. l. j. in princ. et in. §. j. et. l. iij. §. hec clausula. ff. ex quib. cau. maio. quia ex quo successit in ius alterius probabilem habet ignorantie causam. l. qui in alterius. ff. de reg. iur. et sic nedum minor, sed etiam maior restitueretur ex hoc capite iuste ignorantie ita limitat et declarat nor. Barto. in. d. l. emilius. post med. commen. in. ij. oppo. Mouetur ex no. per glo. et docto. in. l. cum filius. §. in hac. ff. de verbo. obli. vbi habetur q heres etiam maior restituitur ex capite ignorantie aduersus penam et caducitatem procedentem ex contractu celebrato cum defuncto propter lapsum temporis, vt in herede emphyteote qui nō soluit canonem per trienniū qz ignorauit rem emphyteoticam. De quo per Alexan. consi. lxj. viso processu. ij. col. j. volu. et per Jas. in tracta. iur. emphy. col. xcj.

¶ Tertio limita vt predicta conclusio non procedat quo ad restitutionez in prescriptione testamentaria, quia licet currat prout conuētionalis etiam p̄ pupillum, tamē datur restitutio. vt dixi in. j. amplia

33 tiōe. ¶ † Scda pncipalis ꝯclusio ē q p̄scriptio legalis incohoata cū defuncto currit contra minorem etiam pupillum, sed datur restitutio, casus est in. l. j. C. si aduersus vsucap. (Quod minor restituatur aduersus prescriptionem longissimi temporis vide per Alex. consi. lxxxj. reuocatur in dubium. col. ij. vltra med. v. vol.)

¶ Amplia vt procedat etiam contra nondum natum existentem in vtero contra quem currit et cōpletur prescriptio incohoata cū defuncto sed restituitur casus est. in. d. l. etiam ei et ibi no. gl. et Bart. ff. de mino. ¶ Fallit in prescriptione. xxx. anno. que ipso iure non currit contra pupillum durante tempore pupillaris etatis licet incohoata cuz defuncto, sed interim dormit. contra adultum vero bene currit, sz restituitur, casus est in. d. l. sicut. C. de prescri. xxx. an. et ita declarat ibi Bal. in fi. j. col. dicens q prescrip. xxx. anno. incipiēs a predecessore continuatur contra minorez succedentē excepto tpe pupillaris etatis fm Cy. et Bald. in. d. l. fi. ad idem allegans glos. in. §. si vero expectet. in verbo, alia. in auc. de restitu.

¶ Subdit Bal. in. d. l. sicut. col. ij. q prescriptio. xxx. ann. currit p̄ mulierem, contra absentem, ꝯtra militem, contra ignorantem ius, et contra ignorantē factum. ¶ Sola igitur pupillaris etas excludit. Non autem tempus furoris, qz illud est incertū ꝗntum duret, qz in-

terruptio pertinet ad solicitudinem curatoris. ¶ Sed de hoc vlti-
34 mo dic infra in. xxv. casu. ¶ † Et dicit idē Bal. in. l. cum notissimi. in
prin. col. j. C. de prescri. xxx. an. q in omni prescriptione longissimi
tēporis etas pupillaris subtrahitur de medio. ¶ Idē ƀm eum in p
scriptione inducta per statutum licet sit secus in prescriptione lon-
gi tēporis, qr aduersus eum currit sed restituitur. Ex premissis fa-
cio cōclusionē q quelibet prescriptio cepta in psona maioris currit
ɔtra minorē eius heredem etiam pupillum ꝛ existentē in vtero ex-
cepta sola prescriptiōe. xxx. ann. q̄ tanq̄ odiosa dormit in pupillo.
Hanc conclusionem facit glo. no. in. l. j. in glo. vnica magna ad fin.
C. si aduer. vsuca. Eam tenent cōiter docto. vt attestat Bar. in. d.
l. fi. in prin. ij. col. in pe. oppo. sup tex. C. in quib. cau. p tex. not. in. l.
si fundus. ff. de fun. dota. qui probat q defectus vel priuilegiū super
ueniens non impedit prescriptionem iam inchoatam.
¶ Eandem conclusionem firmant glo. ꝛ Barto. in. l. etiam ei. ff. de
35 mino. Ang. Saly. ꝛ Pau. in. l. si intra. C. de non nu. pe. ¶ † Et ex
his habetur intellectus ad. l. fi. C. in quib. cau. in integ. resti. non est
neces. qr illa. l. disponens q minor seruatur ipso iure illesus, ita q si
bi non currit prescriptio, nec indiget restitutione, procedit vbi quis
vult incohare prescriptionem a persona minoris, tunc enim prescri
ptio legalis non currit contra minorē, secus quādo prescriptio fuit
inchoata cum defuncto, qr tunc currit iuxta distinctionem predictā
¶ Et ita intelligunt illam. l. fi. Bar. ꝛ omnes ibi maxime Ange.
in. j. col. ꝛ Pau. in vlti. ꝛ Bar. in. d. l. etiā ei. ff. de mino. Et late no
tāt Saly. in. d. l. j. circa fi. C. si aduer. vsuca. ꝛ ibi clare Pau. de ca.
ꝛ Bal. qui assignant rationem. Quia in prescriptione inspicitur ini
tiū. l. j. §. ꝛ hoc tantummodo. C. de vsuca. transfor. ¶ Et sic remanet
incorrecta dispositio. d. l. sicut. ꝛ. d. l. j. C. si ad aduer. vsuca. ꝛ. d. l. et
ei. ff. de mino. ¶ Et ita firmant communiter doc. in. d. l. si. q per il-
lam predicta iura non corrigantur. ꝛ Ang. Saly. ꝛ Pau. de castr.
36 in. d. l. si intra. C. de non nume. ¶ † Limita predictam conclusionē
que habet q licet prescriptio legalis inchoata cum defuncto currat
minori. Tamen restituitur vt non procedat, quando illud tempus le
gale cucurrisset ad corroborationem contractus celebrati per defun
ctum, qr tunc currit sine spe restitutionis casus est ƀm intellec. Iac.
de are. Ang. ꝛ Pau. de cast. in. d. l. si intra. vbi dicitur q tps oppo
nendi exceptionē non nume. pecu. contra confessionem mutui de re
cepto factam per defunctum currit minori adeo q ɔpellitur ad sol
uendum, ergo sibi non datur restitutio, ꝛ sic currit cum effectu, non
tantum ex eo q illud tempus biennij inceperat currere in psona de-
functi, sed ex eo q illud tps opponendi exceptionē nō nu. pe. currit
ad corroborationem contractus celebrati per defunctum. ¶ Et sic
idem indicatur, qd de termino conuentionali, qui currit ipso iure mi
nori absq restitutione, vt in precedenti conclusione. Ita tenent ꝛ de
clarant Ang. ꝛ Pau. in. d. l. si intra, post Iac. ꝛ Are. ꝛ idē Pau.
in. d. l. fi. col. j. C. in quib. cau. ¶ Contrariam opi. tenuit glo. ij. in. d.
l. fi. quam sequitur ibi Bar. col. ij. q in casu. d. l. si intra minori det
restitutio aduersus temporis lapsum, ꝛ istam opi. sequuntur Bald.
ꝛ Saly. post antiquos ibi ꝛ videtur magis communis opinio ꝛ se-
quenda in iudicando, presertim propter auctoritatem glo. ꝛ Bart.
quia magis equa. ¶ Et rationem diuersitatis inter prescriptionem
conuentionalem ꝛ istam assignat Bald. in. d. l. intra probans q in
casu illius. l. aliquid dicitur esse gestum cum minore propter quod
debet restitui iuxta tex. d. l. emilius cum ibi no. per Barto. ꝛ doct.
ff. de mino. ¶ Tertia conclusio est quedā sunt prescriptiones que
incohantur a minore, in quibus talis doctrina, quod vbi olim effica
citer currebant iste prescriptiones contra minorem, currunt pariter
hodie. Vbi vero olim non currebant nec hodie. Sed vbi olim cur-
rebant, sed non efficaciter propter opem restitutionis, seruatur ho-
die ipso iure minor illesus, vt prescriptio contra eum non currat. d.
l. fi. ¶ Et ex hac doctrina que etiā elicitur ex verbis Bar. in. d. l.
etiam ei. circa med. ɔmen. ff. de mino. resultat triplex regula scōm
37 Bal. Ang. ꝛ Pau. de cast. in. d. l. fi. ¶ † Prima est quod vbi olim
prescriptiones legales incohate a minore efficaciter currebant con
tra minorem, currunt pariter hodie. ¶ Secūda regula est. Qd vbi
olim nō currebant nec hodie. ¶ Tertia regula est. Qd vbi olim cur
rebant, sed nō efficaciter propter opē restitutionis, seruat hodie mi
nori ipso iure illesus, vt sibi nō currat pscriptio. d. l. fi. ꝛ hos tres ca
sus exēplificat ꝛ declarat glo. in. d. l. fi. super verbo ɔcesserunt, quā
doc. magis cōiter sequunt. ¶ Sed difficultas est in exemplifican-
do primā regulam, in quibus casibus olim ante illam. l. curreret pre
scriptio minori, sed nō daretur restitutio, cū in re pupilli ꝛ adulti nō
curreret prescriptio ipso iure. l. non est. C. qui. non ob. longi tempo.
prescrip. ¶ Circa quā difficultatem laborat glo. in. d. l. fin. in verbo
querere que exēplificat in personalibus. Sed non est bonum exem
plum, qr cum regulariter actio personalis prescribatur. spatio. xxx.
an. l. ij. C. de ɔsti. pe. Ista prescriptio tricennalis adhuc hodie curri
ɔtra adultos, ꝛ remanet in statu suo, vt dicit tex. in. d. l. fi. lz dormiat
in pup. l. sicut. C. de prescri. xxx. anno. ¶ Unde potest poni melius
exemplum prime regule in actionibus pretorijs, que olim ꝛ hodie fi
niuntur anno. l. in honorarijs. ff. de ac. ꝛ obli. vel in actionibus con-
similis vite, vt est actio quāto minoris, que finitur anno, aut breuio-
ris, vt est redhibitoria, que non durat nisi sex mensibus. l. cum sex. ff.
de edi. edic. qr in istis actionibus temporalibus minoris vite prescri
ptione longi temporis. x. anno. hodie currit pscriptio contra mino-
res, sicut olim efficaciter absq spe restitutionis. Ita declarat Pau.
de cast. in. d. l. fi. col. ij. ¶ Predicte tres regule pcedunt in prescri
ptione. x. aut. xx. an. vel breuioris vite. Sed prescriptio. xxx. vel. xl.
annorum remanet in suo antiquo statu, vt dicit text. in. d. l. fina. C. in
quib. in integ. resti. ꝛ sic pupillo non currit nisi post pupillarem eta-
tem. Nec potest ab ipso incohari durante pupillari etate. Sed con
tra adultum bene currit. d. l. sicut, ꝛ sine spe restitutionis, vbi est in-
choata contra ipsum. Quia cum prescriptio. xxx. ann. inchoari non
possit a minore nisi post pubertatē, perficitur necessario post. xxix.
annum ꝛ longe excedit illam etatem, vt perficiat, ꝛ sic quadriennium
intra qd peti debet restitutio post. xxv. annū. l. si super uacuā. C. de
tempo. in integ. resti. peten. non largiuntur amplius tēpora petendi
restitutionem ratione etatis. Ita ɔcludit Bar. in. d. l. fina. colū. pe-
nulti. ¶ Posset tamen hoc casu competere restitutio in integrum
ex capite iuste ignorantie, si intercesserit prout cuilibet maiori iuxta
no. per Bar. in. l. j. §. si quis hoc interdicto. ff. de iti. actuq priua. di
xi plene supra in. iiij. parte princ. col. lviij. ꝛ eo casu tempus petendi
restitutionem est vtile in initio, qr non currit nisi a die scientie, vt ibi
dixi ꝛ in proposito sic declarat Pau. de cast. in. l. quod tempore. co
38 lum. penul. C. de restitu. mili. ¶ † Si vero prescriptio legalis nō ce
pit cū minore, sed cū defuncto, tunc non currit contra minorem, sed
restituitur. d. l. sicut. Ita declarat Bar. in. d. l. fi. col. vlti. ver. venio
ad vltimam partem. ¶ Quod est verum, nisi lesio fuerit cōpleta in
maiori etate, quia tunc non restituitur, nec etiam subducuntur tpa
de medio. Ut ecce si prescriptio sit cepta contra patrem, ꝛ incohata
prescriptione mortuus est pater relicto filio adulto minore herede,
ꝛ fuit continuata prescriptio contra minorem ꝛ perfecta postq̄ fuit
factus minor vigintiquinq annis. Nam ex quo lesio completur in
minori etate nō subducitur de medio tempus minoris etatis. ita no.
doc. in. d. l. quod tempore. Et est tex. in. l. j. iuncta glo. in verbo. indi
cij. C. si aduer. rem iudi. que dt q restitutio non conceditur quando
lesio fuit completa in maiori etate, nisi illud tempus esset modicum
quam glo. sequunt ibi cōiter doct. ꝛ ita dicit Pau. de castr. in. d. l.
fin. ante fi. in versi. pone exemplum ꝛc. C. in quib. cau.
39 ¶ † Predicta ɔclusio, que habet q pupillo, ꝛ minori nō currit ho
die prescriptio. x. ꝛ. xx. anno. vel minoris temporis, vt in biennio da
to ad opponendum exceptionem nō numerate pecunie. d. l. fina. in
prin. ꝛ. l. in contractibus. in prin. C. de non nu. pecu. cum glo. in ver-
bo petituras primo fallit in prescriptionibus iudicialibus vt in tem
pore triennij, quo durat instantia cause principalis, quia illud etiam
hodie currit minori, ꝛ non datur restitutio nisi in subsidium tutore
vel curatore existente non soluendo. l. properandum. §. penulti. ꝛ ibi
plene no. C. de iu. no. Bar. in. d. l. fi. col. j. in. vij. oppo. ¶ Idem est
in instantia statutaria, qr illa subrogatur loco instantie iuris commu-
nis, ꝛ eius naturam imitatur, vt no. Cano. in. c. de causis. de offi. de-
lega. Io. an. in titu. de appel. §. nunc breuiter. ver. lz autē. Alex. cō-
si. xlij. in causa ꝛ lite vertente inter Christoforū. j. col. iij. volu. ꝛ ɔsi.
xxiiij. inspecto processu. iij. volu. ¶ Idem etiam est in tpe appella
tionis interponēde qd est decennium. auc. hodie. C. de ap. ꝛ appella
tionis psequende, qd est hodie annus, ꝛ ex cā bienniū. c. ex rōne de
app. ꝛ auc. ei q. C. de tēp. ap. Nam ista tēpora fatalia et hodie currūt
ipso iure minori pp rigorē iuris ɔseruandū vt habetur in auc. de ap-
pel. ꝛ intra que tēpo. not. glo. magistra. in. l. auxilium. in princip. in
verbo cessabit. ff. de mino. Sed datur restitutio minori etiam tutore
vel curatore existente soluendo aduersus hec tempora fatalia, quia
maius in hoc vertit preiudicium minoris, cū ex toto pereat ius eius
qd non est in prima instantia, ꝛ hoc patet in. l. j. ꝛ. ij. C. si sepi. in inte-
rest. postu. que loquitur de tpe appellandi q currit minori, ꝛ datur
restitutio, vt ibi ꝛ in. l. ꝛ si sine. §. pe. ꝛ fi. ff. de mino. no. Bar. in. d. l.
fi. col. j. in. vij. oppo. ꝛ ibi et Bal. in. d. l. j. ꝛ. ij. C. si sepius ꝛc. ¶ Et
generaliter termini ꝛ pscriptiones iudiciales currūt minori ꝛ eccle
sie, salua restitutione. tex. est in. c. auditis iuncta gl. in verbo, iure mi
noris. ꝛ ibi no. Panor. in. vj. notabili, ꝛ super illa glo. colū. ij. ꝛ. iij. ꝛ
in. c. coram de resti. in integ. dixi. s. in. v. parte. prin. col. xij. Ideo mi
nori currit tempora dilationum assignatarum per iudicem vel per sta
tutum litigantibus ad singulos actus sed dabitur restitutio vt in di-
ctis iuribus ita no. Pau. de cast. in. d. l. fi. colum. ij. post Barto. in
vij. oppoli.

vij.oppo.colũ.j.qui dicit idem eadem ratione in omnibus dilatio-
nibus datis a iudice,vt dicta.l.⁊ si sine.§.penul.⁊ not.Bal.in dicta
l.ij.versi.opponit̃.C.si sepi.in integ.resti.postu.⁊ in.l.cũ notissimi.
40 in princip.C.de prescrip.xxx.annorum.¶ †Secundo falli predicta
conclusio in tempore statuto heredi ad conficiendum inuentarium,
vt in.l.fi.C.de iur.delibe.quod similiter currit pupillo ⁊ minori,sal-
uo restitutionis beneficio casus ẽ in.§.pupillus.in aucte.de here.⁊
fal.⁊ no.gl.in.l.auxiliũ.in prin.in verbo,cessabit.ff.de min.Jas.in.l.
properandum.§.fi.in.ij.no.C.de iud.vbi aliquid tangit de materia.
Et licet ipse alleget glo.pro singulari.in dicta.l.auxiliuз tamen ca-
sus est in dicto.§.pupillus.¶ Tertio fallit tempore dato ad oppo
nendum exceptionem non numerate dotis,quod etiam currit mino
ri,vt in auc.si minor.C.de tempo.in integrum restitu.peten.
¶ Quarto fallit in temporibus que dantur ad petendam bonorum
possessionem de iure pretorio,vt in.§.fina.insti.de bono.possessio-
ne.quia talia tempora currunt minori,sed restituitur vt per Barto.
in dicta.l.fina.colum.vlti.versi.expeditus de glo.
41 ¶ †Quinto fallit in tempore anni ⁊ diei,prefixo vassallo ad peten-
dam inuestiturã,quia illud tempus currit minori adulto,sed non pu
pillo,salua restitutione tex.est in.§.preterea si quis iuncta gl.in ver
bo.anni,⁊ ibi plene no.Alua.⁊ do.Prepo.de probib.feud.alie.ꝑ
Fede.⁊ in.§.si minori.⁊.§.sequen.si de feu.fue.controuer.no.Ale
xan.ↄsi.lxxix.circa primum de quo queritur vlti.col.j.volu.
¶ Et que tempora currãt minori,⁊ que nõ ⁊ plures ex predictis ca
sibus no.glo.magistra.in.l.auxilium.in prin.in verbo,cessabit.ff.de
42 minori.¶ †Sexto fallit gñaliter in omnibus prescriptionibus indu
ctis post.d.l.fi.C.in qui.cau.per leges ⁊ ↄstitutiones nouas,aut ꝑ
consuetudinem vel statuta municipalia.Et sic in prescriptione statu
taria,quia hmõi prescriptiones indistincte currunt minori salua re-
stitutione ita no.limitant ⁊ declarant.d.l.fi.Alua.⁊ do.Prepo.in
d.§.preterea si quis vbi concludunt q̃d semper minor restituitur,lз
currat tp̃s,nisi reperiat̃ ↄ̃triuм in iure expressum,ꝑ glo.no.ibi in ver
bo,anni.q̃ restitutio in integrum nunq̃з censetur exclusa,nisi exclu-
dat̃ expresse,vt probat illa gl.⁊ est alia vulgo reput.sing.in.l.postq̃з
liti.in glo.fi.quam ibi no.Alex.⁊ Moder.in vlti.colũ.C.de pact.⁊
de hac vltima fallen.latius dicetur in seq.questione.
43 ¶ †Quero igitur pro maiori discussione precedentis fallentie,⁊ re
frico in dubium vtrum prescriptio statutaria currat ↄtra minorem.
(Quod prescriptio statutaria.xx.anno.cepta contra minorẽ currat
contra heredes,licet aliter sit minor,vide per Pau.de ca.ↄsi.ccxj.
alias.ccxv.ista venditio.in anti.⁊ ꝙ tempus q̃d currit defuncto ex
forma statuti,cõputat̃ heredi etiam minori no.Bal.in.l.fi.C.si ma
ior factus,adde Pau.de cast.consi.ccxciij.in antiq.vbi cõcludit ꝙ
prescriptio statutaria subrogata loco prescriptionis.xxx.anno.sapit
eandem naturam in omnibus ideo non currit contra pupillum,sed
contra adultum sic quod currit ignorãti,⁊ impedito vti prescriptio.
iuris communis no.Bal.in.§.porro in titu.qualit.olim feu.po.ali.
Bertachi.in repertorio in verbo,prescriptio sexto.columna.v.vel
prescriptio statutaria cum tribus versi.seq.Jtem no.quod tempus
prefixum a statuto ad adeundũ currit pupillo ₛm Pau.de castr.in
l.in pupillorum.C.de repu.here.refert Bertach.vbi supra licet nõ
referat ea que hic posui,⁊ an p̃scriptio statutaria currat minoribus,
⁊ contra rempublicam vide pulchre per Bal.in.l.si mater.C.ne de
statu defun.⁊ in.l.cũ notissimi.in prin.C.de prescrip.xxx.anno.⁊ de
prescriptione statutaria vide etiam Bal.in.c.cum non liceat.in fi.
de prescrip. (¶ Hanc.q.mouet Barto.in.l.fi.in vlti.q.ad fin.
commen.C.in qui.cau.in integ.restitu.⁊ in.l.etiam ei.in vlti.q.ff.de
mino.referens opi.Jnnoc.in.c.ↄstitutus.vbi in ꝓposito est bonus
tex.de resti.in integ.⁊ distinguit Bar.ꝙ aut prescriptio statutaria
aufert minori ius quesitum,⁊ tunc statutũ simpliciter loquẽs restrin
gitur ad maiores nec habebit locum in minoribus,per rationeз posi
tam in.d.l.fin.quia melius est intacta iura seruare ⁊c.aut per pre-
scriptionem statutariam minor amittit lucrum,⁊ statutũ non restrin
gitur ne minor amittat lucrum,licet restringatur ne sentiat damnũ.
Sed currit prescriptio contra minorem ratione lucri,concecediтur
tamen sibi restitutio.Casus est in.d.c.constitutus per quod se fun-
dat Jnn.ₛm Bart.in.d.l.fi.⁊ in.d.l.etiam ei.cuius opi.defendit
⁊ sequitur Panor.in.d.c.constitutus.ij.colum.in vlti.no.⁊ ibi late
tractat materiam.d.l.fi.ponens aliquas ex predictis cõclusionibus.
¶ Sed Bal.⁊ Ang.in.d.l.fi.col.j.⁊ Pau.de cast.ibi in fi.ↄmẽ.
tenent indistincte opi.Jnno.q̃d prescriptio introducta per statuta,
vel consuetudines terrarum currit minori,siue tractetur de lucro,si
ue de damno per rationes quas assignant.¶ Pro qua conclusio-
ne facit ₛm Bal.Quia statuta ⁊ ↄsuetudines arctant etiam minores
vt ꝓbat text.not.in.l.si sine herede.§.lucius.ff.de admini.tuto.not.
Ang.in.l.si plures.ff.de pac.Alex.consi.xxxvij.consideratis his.

ij.col.iiij.volu.¶ Et pro ista conclusione est bonus tex.in.§.p̃terea
si quis in titu.de probi.feu.alie per Fede.vbi Alua.⁊ do.Prepo.
referens plures,qui sequunt̃,tenent hanc opi.Jnno.ↄtra Barto.
⁊ sic apparet ꝙ ista est cõis opi.¶ Nec obstat.ₛm eos tex.ꝑ quem
mouetur Bar.in.d.l.fi.C.in quib.cau.vbi minor ipso iure seruatur
illesus aduersus cursum temporis absq̃з beneficio restitutionis,q̃
illa.l.tollit solum prescriptiones veteres inductas ante ipsam.l.nõ
autem tollit prescriptiones inductas post.d.l.per leges ⁊ constitu-
tiones nouas aut per consuetudinem ⁊ statuta municipalia salua re
stitutione.ita no.limitant ⁊ declarant Alua.⁊ do.Prepo.in.d.§.p̃
terea si quis.Et dixi in vltima fallen.precedentis conclusionis.
¶ Hanc questio.attingit do.Clau.Aquen.post Roma.l.natura
liter.vlti.col.ff.de vsucap.dicẽs ꝙ ↄmunis conclusio est quod pre-
scriptio statutaria currit contra minorem adultuз tempore minoris
etatis,⁊ dormit tempore pupillaris,per tex.in.d.§.preterea si quis
⁊ ita intelligit dictum Jnno.in.d.c.constitutus.¶ Fallit ista conclu
sio ₛm eum quando prescriptio statutaria succederet loco prescri-
ptionis longissimi temporis,quia tunc semper dormiret,per tex.in
d.l.fi.C.in qui.cau.Melius allegasset tex.in.l.sicut.C.de prescri.
xxx.anno.Et ita concludit Bal.vt ipse refert in.c.j.in titu.quo tẽ-
pore miles.⁊ in.c.j.§.porro.in titu.qualiter olim feud.pote.alie.
¶ Sed pace salua inaduertẽter loquitur,q̃ circa prescriptionẽ sta
tutariam docto.non faciunt differentiam inter pupillum ⁊ adultum
qui parificantur de iure ↄmuni in prescriptione minori.xxx.an.q̃
neutri currit,vt late dixi.s̃.nec est verum ꝙ vbi subrogatur prescri-
ptio statutaria loco prescriptionis longissimi temporis semper dor
miat,quia curreret ipsa prescriptio longissimi temporis cõtra adul-
tum,licet non contra pupillũ.d.l.sicut debet igitur attendi in cuius
prescriptionis locum edite a iure ↄmuni prescriptio subrogetur,vt
eandẽ sortiatur naturaз.¶ Et ita proprie loquitur Bal.in.d.c.j.§.
porro.col.vij.ver.ex his igitur in tit.qualiter olim feu.pot.alie.vbi
dicit ꝙ tempus statutum per legem municipalem succedit loco tẽ-
poris statuti a iure cõi,⁊ sortitur eandem naturã,⁊ ipso iure non cur
rit minoribus.¶ Quod intelligi debet,quando subrogatur loco mi
noris prescriptionis q̃з.xxx.anno.vt sortiatur eandem naturaз,⁊ in
casibus in quibus olim prescriptio currebat ↄtra minores q̃ in his
hodie minor ipso iure seruatur illesus,ₛm communem opi.gl.⁊ do
cto.in.d.l.fi.C.in quib.cau.¶ Et ita sentit Roma.consi.xxxviij.in
casu proposito circa finem.j.colum.referens Bald.in.d.c.j.in tit.
quo tempore miles vbi querendo de hoc passu dubitabili,an prescri
ptio statutaria currat minori,dicit elegãter debere aduerti,in cuius
locum prescriptionis edite a iure communi statutum subroget pre-
scriptionem illam.¶ Jdem voluit Bald.in.l.superuacuam.C.de
tempo.in integrum restitu.petend.vbi per illum tex.dicit ꝙ prescri
ptio decennij inducta per statutum in locum prescriptionis trigin-
ta annorum eandem habet naturam,quã illa in cuius locum est
inducta.Et de hoc dicit Roma.vbi supra esse tex.in dicta.l.super
44 uacuam.¶ †Et de ista materia,quomodo prescriptio currat con-
tra minores,vide per Pau.de cast.consi.xvij.colum.iij.circa fin.
vbi concludit ꝙ prescriptio non currit nondum natis.contrarium te
net Bal.in.c.j.in.ij.nota.de prescriptio.vbi dicit q̃d quando quis
est in vtero,non potest eius nomine agi,⁊ tamẽ currit prescriptio.
Et est mirabile ₛm Bal.ꝙ prescribitur,⁊ t̃ñ contra neminem pre-
scribitur,per casum in.l.etiam la picola.ff.de mino.Et non reperit̃
alibi ₛm eum,⁊ sequitur Fely.in.d.c.j.col.ij.vltra med.ver.subdit
Bal.Potest dici ꝙ Pau.de ca.loquit̃ in nõdũ natis nec ↄceptis
Bal.vero in eo qui iam est ↄceptus in vtero,qui plerunq̃з habetur
pro iam nato.l.qui in vtero.ff.de statu.hominum,⁊ in hoc dõm est
45 idem q̃d in pupillo,vt notant gl.⁊ doc.in.d.l.etiaз ei.¶ †Postre
mo circa istam materiam,qualiter prescriptio currat cõtra minores
nota casum in.l.fi.C.si maior fac.alie.ra.ha.vbi si minor factus ma-
ior tacuerit per.v.annos continuos post maiorem etateз,q̃d nõ fue
rit conquestus aduersus alienationẽ rei sue vel hypothecã nulliter
factam ⁊ absq̃з decreto ipso sciente ⁊ patiente,inducitur q̃dã ratiha
bitio ⁊ ↄfirmatio illius alienationis,que ab initio valuit.¶ Si ve-
ro res fuerit alienata titulo lucratiuo,requiritur ꝙ taceat per decen
nium post maiorem etateз,vt ibi habetur.¶ De cuius intellectu vi
de ibi plene per gl.⁊ doc.¶ Et qualiter prescribat̃ res minoris alie
nata absq̃з decreto vide in.l.fi.C.si quis igno.rẽ mino.esse ⁊c.vbi di
citur q̃з nõ currit prescriptio minori,nisi post maiorem etatem ⁊c.
46 **Uigesimusquartus** † casus in quo p̃scriptio
nõ currit,est in furioso ⁊
prodigo,q̃ sicut contra pupillum nõ currit p̃scriptio longissimi tem
poris nondum inchoata,⁊ si sit inchoata,dormit tempore pupillaris
etatis quo ad prescriptionẽ.xxx.anno.l.sicut.C.de prescriptio.xxx.
an.⁊ late dixi.s̃.sic etiam nõ currit sed dormit ↄtra furiosum ⁊ pro-

dignum. (Adde Bal.in.l.fi.colū.j.C.in quib.cau.in integ.resti. Bertachi.in reptorio in verbo, prescriptio sexta.co.j.ver.pscriptio an currat ɔtra prodigum ɔriam tamē opi.ꝙ prescriptio.xxx.an.currat furioso tenuit Bal.in.l.sicut.colum.ij.C.de prescrip.xxx.ann.) Ita determinat Panor.in.c.cum nō liceat.col.iij.ver.secundo quero.de prescri.vbi quo ad furiosū allegat gl.no.in.l.ij.C.de cura.furi.in verb.ad agnatū que singulariter vult ꝙ priuilegia ꝛ beneficia collata minori in prescriptionibus,ꝛ alijs videnť collata furioso,quā gl.commendat Bal.ꝛ dicit non esse alibi in.c.j.colum.ij.in titu.de benefi.fratris.ꝛ ad illam plura ponit Fely.in.c.pastoralis.col.ij.de iud. Quo vero ad prodigum allegat Panor.vbi.s.Jo.an.ita dicentez in addi.ad Spe.super rub.col.ij.sequitur Fely.in.c.j.col.v.circa fi.de prescrip. Addo ad vtrūq; plenius do.Alexan.in.l.si curatorē hñs.in.ij.no.C.de in integ.rest.vbi ɔcludit ꝙ priuilegia cōcessa minoribus extendunť ad furiosos,ꝛ prodigos.ꝛ ꝙ furiosus ꝛ prodigus possunt petere restitutionem in integrum sicut minores. Et ꝑ ista equiparatione adducit bona iura ꝛ plures auctoritates maxime Bar.in.l.marcellus,post medium.ff.de fideiusso.ꝛ in alijs locis.ꝛ Joan.and.in loco preallega.vbi disputat an prescriptio.xxx.annorū que non currit pupillo,sed adulto.d.l.sicut.currat prodigo,ꝛ tandē concludit quod non,qꝛ prodigus magis equiparatur pupillo quam adulto quod dictum refert Alexan.vbi.s.ꝛ reputat bene notandū, ex quo infertur ꝙ sicuti non potest vsucapi vel prescribi res pupilli. l.bonefidei.ff.de acqui.rerum dominiū ita nec res furiosi vel prodigi. Et ad hec videantur no.per Alexan.ꝛ Jas.in.l.is cui bonis,col.iij.ff.de verbo.obliga. ¶ Sed an titulus habitus ab eo cui erat interdictum bonis,aut ab eo quē quis scit consumpturū pretiū in aliquos malos vsus prestet causam prescribendi,vide tex.ꝛ ibi Barto.late distinguentem tam in minore quam in maiore.in.l.si quis cum sciret.ff.de vsuca.pro empto. Et ibi etiam ponit quid de titulo habito a ludente.

47 **Uigesimusquintus** †Casus est in hereditate iacente ɔtra quam non incboator nec currit prescriptio,donec vacat licet ɔtinuetur iam cepta contra ipsam.l.ea que.in fi.ꝛ ibi nota.C.de tempo.in integrum restitu.peten.ꝛ.l.si seruus hřditarius,ꝛ ibi no.Ange.ꝛ Imo.ff.de stip.ser.iuncta.l.ceptam.ff.de vsuca.ꝛ ita per iura predicta concludunt Cy.Bald.Ange.Pau.de cast.ꝛ Alexan.in.l.licet ad fi.commen.C.de iure delibe.vbi dicūt ꝙ pscriptio legalis siue mere odiosa vt.xxx.ann.siue mixta vt decem vel viginti,non currit contra hereditatē iacentem,quia requirit morā seu negligentiam non petentis,que nō cadit in hereditate iacente.vt probatur in iuribus preallega.

¶ Eandem ɔclusionem firmat Panormi.contra Specu. (Adde quod iacente hereditate currat prescriptio,tenuit Specula.in titu.de prescrip.col.ij.ver.quid si possedi,per tex.in.l.ad diem.ff.de verbo.obliga.ꝛ in.l.si predio.ff.de in di.addi.ꝛ de hac materia vide late per domi.Philip.Corne.in.d.l.licet.ꝛ consi.xcvij.vlti.colū.ij.volumi.ꝛ consi.lx.multum.colum.j.versi.ꝙ ꝛ persuadetur.iij.volumine ꝛ consi.lxx.duo veniunt.columna tertia.versicu.nec obstat.iij.volumi.Alexan.in.l.si constante.§.si exheredato post glo.ff.soluto matrimo.) ꝛ Anto.de butri.tenentes oppositum.in.c.de quarta.colum.j.post vlti.no.de prescrip.ꝛ ibi late Fely.col.v.circa fi.ꝛ sequen. ¶ Ultra quem addo Ang.ꝛ Imo.in.l.furtum.§.fundi.ff.de vsucapio.

¶ Et tres fallentias ad istam conclusionem ponit Felyn.vbi supra

48 ¶ † Primo fallit in vsucapione, qui illa est mere fauorabilis ideo currit contra hereditatem iacentem ex quo non inducitur propter negligentiam non petentis,sed mero fauore possessoris. Et sic cessat ratio predicta. ¶ Pro ista fallētia allegatur tex.in.l.sed si in conditione.ff.sed si seruus alienus,ꝛ ibi Ang.ꝛ Imo.ff.de here.insti. ¶ Istam fallen.ponit Alexan.in.d.l.licet ad fin. Plus dicunt Ange.ꝛ Imo.in.d.§.sed si seruus.ꝛ in.d.l.furtum.§.fundi.ꝙ etiā prescriptio longi tempo.que procedit ex titulo ꝛ bonafide ꝛ possessione ipsius prescribentis,incboatur hereditate iacente,ex quo non currit mera negligentia non petentis.ꝛ sequitur Alex.consi.xxxvj.in causa ꝛ lite vertente.ij.volumi. Sed contrariū cōiter tenent doc.in.d.l.licet vt.s.retuli,ꝛ attestatur Fely.in loco preallег. ¶ Secundo fallit in prescriptione iam incepta cum defuncto,qꝛ licet nō possit incboari prescriptio hereditate iacente,potest tamen iam cepta perfici,ſm Ang.ꝛ Imo.in.d.§.sed si seruus,ꝑ no.in.l.si intra.vbi ē gl.ꝛ ibi no.Bal.ꝛ Sali.C.de non nu.pecu. ¶ Et hanc fallentiā firmat Soci.consi.lx.in presenti ɔsultatione.circa fi.ꝛ Alexan.in.d.consi.xxxvj.ij.volu.licet in ea Fely.se inuoluat in.d.c.de quarta.col.vj.ꝛ vř hanc fallentiā destruere.

49 ¶ † Tertio fallit vbi bona vacāt omnino.i.quando quis sine successore succedit ſm Bald.ꝛ Salyce.in.d.l.si intra.vbi dicunt ꝙ bona vacantia prescribuntur,ꝛ ꝙ contra illa prescribitur. ¶ Eandem conclusionem firmant Ang.ꝛ Imo.in.d.l.furtum.§.fundi quem.§.legant cum.l.potest pluribus.ff.de vsu capi.dicentes quod prescribitur cōtra bona vacantia,quando quis sine successore decidit,qꝛ tunc tunc nulla est hereditas,ꝛ nullius speratur futurus dominus. ¶ Et de ista fallētia non meminit Felyn.in

50 d.c.de quarta. ¶ † Quarto fallit in prescriptione conuentionali, qꝛ illa bene currit contra hereditatē iacentem,vt est tex.in.l.si predio.ff.de in di.addi.no.Bal.i.d.l.lꝫ ꝛ refert Fely.in.d.c.de quarta colum.vj.in.iiij.fallen. Faciunt que plene dixi.s.in.xxiij.casu vbi ɔclusi,ꝙ prescriptio ɔuentionalis procedēs ex ɔctu defuncti currit contra pupillum. ¶ Eo tamen casu quo prescriptio currit contra hereditatem iacentem datur restitut.o,vt per Fely.post Spec.Panor.ꝛ alios in.d.c.de quarta.col.vj.versi.fallit tertio.

51 **Uigesimussextus**, † casus in quo nō currit prescriptio est in re que possidetur precario seu nomine alterius,qꝛ nunq̄ prescribitur aduersus illū cuius nomine possidetur vt patet exemplum in colono.l.male agitur.C.de prescrip.xxx.anno.ꝛ in vsufructuario respectu proprietatis.l.neq; vsufructuarium.C.de vsufru.ꝛ in creditore qui nō prescribit pignus ex quo debitoris nomine possidet.l.nec creditores.C.de pigno.actio.ꝛ in depositario commodatario,ꝛ similibus dicta.l.male agitur,ꝛ.c.si diligenti.de prescrip. ¶ Et hos omnes casus nota.glos.magistra.in.c.clerici.in.j.parte.xvj.quest.iij.ꝛ gl.magna.in.c.cū non licet.vbi Panormi.col.iiij.de prescriptio. ¶ Et ratio quare non ꝑscribitur in predictis casibus,est in promptu. Quia ex quo ille qui iꝫ alieno nomine,non habet possessionem,sed ille cuius nomine possidetur,iuribus preallegatis.ꝛ.l.quod meo in princip.ff.de acquiren.possessio.impossibile est quod sine possessione prescriptio procedat l.que possessione.ff.de vsucap. ¶ Aliam rationem assignat gl.in.d.l.male agitur,in glo.ij.qꝛ ex quo ipse cuius nomine possidetur habet possessionem,possidenti non currit prescriptio.ꝛ dixi in.iiij.parte princip.col.xl.in.xj.questione. ¶ Limita predictam conclusionē nisi possidens alieno nomine interuertat possessionem domini, quia tunc a die interuersionis curreret prescriptio triginta annorum, vt no.gl.pen.in.d.l.male agitur,vt ibi late per Angel.ꝛ docto.qꝛ tanto tempore quilibet malefidei possessor prescribit saltem quo ad ius excipiendi de iure ciuili.l.si quis emptionis.§.prio.C.de prescript.xxx.anno. Sed de iure canonico nullo tempore potest prescribere

52 propter malam fidem.c.si de prescri. ¶ † Sed dubitatur, quid si colonus vendidit alteri ꝛ tradidit rem bonafide ementi ꝛ recipienti,nū quid iste bonefidei emptor habens causam a colono ꝛ credens illum dominum poterit prescribere. Istam questionē plene examinat gl.in.l.cum nemo.in glo.fi.C.de acquiren.possessio. Specu.in titu.de prescri.§.j.ver.pone colonus.ꝛ Panor.in.d.c.cum non liceat.col.iiij. ¶ Et tandē ɔcluditur,quod prescribat concurrentibus debitis extremis,dummodo non vtatur accessione temporis sui autoris, vt ibi latius habetur.

53 **Uigesimoseptimo** † addo plures casus in quibus prescriptio non currit, seu plura iura que prescribi non possunt. ¶ Uidelicet iura filiationis. (Adde an filiatio possit prescribi.Bal.in ru.de prescri.i fi.) vnde qui non est filius,nullo tempore prescribit filiationem. ¶ Iura loci sacri. Ideo locus prophanus nullo tempore prescribitur vt sit locus sacer. ¶ Iura sacerdotij,ideo qui non est sacerdos nullo tempore potest prescribere se in sacerdotem,etiam si per mille annos faceret officium sacerdotis,argu.Herennius modestinus.ff.de decu. ¶ Iura tabellionatus. Unde qui non est tabellio,nullo tempore ꝑscribit se in tabellionem,immo punitur de falso.l.cos.§.qui se.ff.de fal.pro quo vltra Bal.in loco de quo.j.infra est tex.in.l.actuarios.C.de nume.ꝛ actua.lib.xij.vbi hoc voluit Barto.qui dicit ita debere limitari.l.barbarius.cum materia.ff.de offi.preto. ¶ Hec omnia ponit Bald.in.l.j.colū.ij.C.de emanci.lib.vbi etiam dicit ꝙ nemo prescribit matrimonium,quia est quid sacrum.l.qua in prouincia.§.diuus.ff.de ritu nuptia. Refert sequitur do.And.barb.consi.xxvij.scripsit doctissimus apud grecos.colum.penulti.ver.ꝛ si quispiam.j.volumi.vbi addit ꝙ contra existentiam sui heredis nullo tempore potest prescribi,secundum Bald.in.l.j.colum.v.versic.secūde questioni respondeo sic.C.quando non pet.part. ¶ Item nec prescribuntur iura limitationis ſm Barb.ibi allegat glo.quam dicit valde sin.in.l.nemo.ff.de vsucap.pro lega.que voluit ſm eum ꝙ ille q nō est filius legitimus,sed incestuosus nullo tempore prescribit iura legitimorum,vnde etiam si per mille milia anno.staret in quasi possessione legitimitatis,non propter hoc ꝑscriberet iuri legitimi filij. Qꝛ temporis discursus non posset hoc operari, vt latius per Barb.in preallegato consi.prope fin. ¶ Ultra quem addo expresse Bal.in l.nullo.in.j.oppo.ver.sed pone.C.de rei vendi.vbi dicit. Sed pone

ꝙ aliquis

q aliquis per spatium .xxx. anno: putauit se legitimum, cum non es set, nunquid p hoc prescribit legitimitatem. Dic qd nõ. imo adhuc opus est q legitimetur a principe per. d. l. qua in prouincia. §. diuus. ff. de ritu nup. & pulchre p eundem Bal. in ru. extra de prescri. ad fi. cõmen. dicentem q filiatio prescribi non põt, qz nature nõ con gruit. Nec ẽt potest vllo temporis tractu spurius fieri legitimus, qz est de reseruatis principi. & reseruata prescribi non possunt. sed necessaria est dispensatio, vel priuilegium principis, per text. pe grinum. fm Bal. in. d. l. qua in prouincia. §. diuus.

Uigesimooctauo

& vltimo nota. duas regulas ad sciendum que res possint
54 prescribi, vel non. ¶ † Prima regula est q cuius rei non potest qs fieri dominus per traditionẽ factam a domino eius rei pscriptio nõ procedit. ¶ Hanc regulaz tradit Bal. in. d. rub. de prescrip. col. fi.
55 versi. item scias. ¶ † Secunda regula est quod quedaz sunt que de iure cõi non possunt possideri, & illa non possunt prescribi. Fallit & talis est titulus ex quo surgat habilitas possidendi, & bona fides. vt in. c. j. de prescriptio. in. vj. & omne qd non potest possideri nisi a cer ta qualitate personarum puta decime in parochia aliena non cadit substa regula. Itẽ ea que nõ sunt i cõmertio nostro, vt res sacra & li ber homo, prescribi non possunt. ff. de verb. sig. l. alienationis. ea vero que possunt possideri cum suis modis & temporibus, prescribi possunt, & de his non loquitur. c. j. de prescrip. in. vj. hec sunt verba
56 Bal. vbi. s. adde pro cõplemento materie. † an & qñ terminus ho minis statuti currat vbi disputatur super aliquo incidenti. Bar. no. in. l. ij. §. non solum. ff. ad tertul. Bal. in. l. si cum ipse. per illum tex. ff. de excu. tut. & per Jas. post alios. in. l. ꝯ maiores. in fi. cõmen. C. d inoffi. test. per illum tex. vbi est casus q donec pendet questio super falsitate testamenti non currit tempus quinquennij datum ad inten tandum querelam. & pulchre de. Georg. nat. in repe. clemen. sepe. §. & qz. col. ij. de verbo. sig. vbi adducit bonas deci. Feli. in. l. licet cau sam. col. ix. & x. de proba.

SVMMARIVM

1 Prescriptio quando dicatur dormire. & nu. seq.
2 Tempore hostilitatis non currit sed dormit prescriptio. non tñ in terrumpitur, ita q finita hostilitate tempus sequens continuatur cum precedenti.
4 Casus quo non obstante guerra & hostilitate currat prescriptio.
5 Tempore vehementis pestis dormit prescriptio.
Pestis est bellum diuinum.
6 Defectus iudicis vel rei facit prescriptionem dormire, ex quo ius non redditur.
7 Ecclesia vacante non currit contra eam prescriptio.
8 Imperio vacante non potest contra imperium prescribi.
9 Tempore schismatis an prescriptio currat contra Romanam ec clesiam.
10 Tempore dato heredi ad conficiendum inuentarium pendẽte non currit prescriptio.
11 Prescriptio. xxx. ann. in pupillo tempore pupillaris etatis tanq̃ odiosa dormire censetur.
12 Tempus appellationis prosequende an currat durante compro misso.
13 Actor quibus casibus & quas prescriptiones possit interrumpere.

Nunc venio ad secundaz par

tem huius sexte partis principalis, in qua videndum est
1 qñ prescriptio dormiat. † Pro cuius euidentia premit to q dicitur tunc prescriptio dormire qñ semel fuit inchoata & pro pter aliquod superueniens cessat, qz non conquassatur tẽpus prece dens. & sic non interrumpit ita q finito impedimento tẽpus sequẽs continuabitur cum precedenti & perfici prescriptio subducto illo tẽpore de medio, q secus est, qz interrumpitur, qñ tunc totũ prece des tẽpus conquassat, vt dicetur in sequenti parte. & dixi. s. in prin. huius. vj. partis prin. ita declarat glo. not. in. l. sicut. in glo. magna in verbo, seruãda. C. de prescrip. xxx. ann. dicens q vbi prescriptio dormit, & postea se excitat, cõiungit tempus sequẽs precedenti, sed interruptio ex toto rũpit, vt non reintegret postea tẽpus, & decla rant Jmo. & Pau. de cast. in. l. naturaliter. col. vlti. ff. de vsuca. vbi dicunt q in casibus in quibus prescriptio dormit iterum non currit sed coniungũtur postea tẽpora, subducto illo tẽpore de medio. & istud põt esse paruũ vel magnũ fm diuersitates casuũ. & Bal. i. l. cũ notis simi. §. imo. col. fi. ver. attende tñ. C. de prescri. xxx. ann. vbi dicit q prescriptio dormiens proprie non interrumpitur, sed cõtinuatur ces sante impedimento primum tempus consequendi. Sed interrupta debet de nouo inchoari.

2 Aliquos igitur casus † in quibus pscriptio dormit enumerat gl. in. c. cũ non liceat. de prescri. & in. c. prima actione. xvj. q. iij. & practi. Papi. in forma rñsio. rei cõuen. in verb. exceptionez prescriptionis inculcando casus in quibus pscriptio dormit, cũ casibus in quibus non currit. idest non inchoatur. ¶ Sed ego distincte prosequar tm casus in quibus dormit, cuz alij casus in quibus non currit fuerint in precedenti parte seriatim recitati.

3 Primus casus † in quo pscriptio dormit, est tẽpo re hostilitatis, tunc. n. pscriptio nõ currit, sed dormit, non tñ interrumpit, ita q finita hostilitate tps se quens cõtinuabit cũ pcedenti. & sic perficiet prescriptio subducto il lo tpe de medio. Casus est in. c. ex trãsmissa. & ibi no. Inno. & cano. maxime Panor. in vlti. no. de prescri. ¶ Et hz locũ fm Inno. quẽ refert Panor. non tm fm canones sed ẽt fm leges & in laicis. siue vna die siue pluribus annis hostilitas regnauerit, nã semp hoc tpe p scriptio dormitabit. & hoc tẽpus qñcunq; magnũ siue modicũ de me dio subducetur. & ita firmat Bart. in. l. naturaliter. col. pe. vel vlti. ver. quero an ista vsucapio. ff. de vsuca. dicẽs q lz in alijs casibus q bus quis impedit prescriptio currat ꝯ impeditũ sed restituitur, vt to to titu. ff. ex quib. cau. maxime in. l. sed & si p ptorẽ. in prin. & in. §. sed si ferie. tñ isto casu ipso iure non currit pscriptio sed dormit, quod dicit Bar. esse notandũ. addo Paul. de cast. consi. cccxcj. in qõne. que vertit, versi. quarto qz. & cõsi. ccxc. visis his. col. iiij. in prin. ver. itẽ posito. & cõsi. cccxcij. viso puncto & dubio. col. ij. versi. nec obstãt. in antiq. no. Bal. in. l. cũ notissimi. §. imo. ad fi. ij. col. C. de prescrip. xxx. an. Ale. consi. lxxxj. reuocat in dubiũ. vlt. col. circa med. v. co. Pet. phili. cor. cõsi. xcij. lz in premissa cõsultatione. ij. col. in fi. iiij. volu. ¶ Amplia istã cõclusionẽ, vt pcedat necdũ tẽpore durantis belli. sed ẽt post. Na ꝯ populũ hostilitate destructũ non currit pre scriptio, ita cõcludit Bal. consi. ccclviij. pponitur q qdaz. versi. ter
4 tio querit. j. vol. ¶ † Limitat ista cõclusio, nisi qs posset ire ad locũ in quo reddit ius trãseundo p hostes cuz saluo cõductu, qz tunc non obstãte guerra & hostilitate currit pscriptio, vt late per Feli. in. d. c. ex transmissa. col. ij. versic. quod aũt dictũ est de hostilitate. & in. c. accedens. el. ij. col. j. & iiij. vt lit. non cõtest. & Aret. cõsi. xvj. presup ponit in facto, vbi plene tradunt de materia securitatis seu salui cõ ductus. de quo per Bar. & imo. in. l. is q reus col. pe. & vlt. ver. vlte rius quidaz determinant. ff. de pub. ind. & per Bar. in. l. j. ff. ad. l. iul. maie. & vtrobiq; per Ale. in apostil. & Jas. in. l. j. col. iij. in fi. ff. qui sa tisda. cog. & ibi habetur qd sit securitas. & qs possit illam cõcedere. & qd operet. & p Aret. §. preterea. el. j. col. vij. insti. de actio. & latissi me p. d. Uital. in suo trac. clausu. sub clausula. Nil nouari securita te pendente. & in his locis traditur an aliquo casu possit talis securi tas infringi.

5 Secundus casus † in quo prescriptio dormit, est tpe pestis, qñ est tãta q ius nõ reddit. qz bonũ est argumentũ de bello ad pestẽ, que dr bellũ diuinũ fm Bar. in. d. l. naturaliter. col. vlti. ver. idẽ forte. & Bal. in. l. cum notissimi. §. imo. col. ij. ad fi. C. de pscrip. xxx. an. Not. Ale. consil. lxxxj. reuocat in dubiũ. vlt. col. v. vol. seqtur Pan. in. d. c. ex trans missa. col. j. q ampliat istã cõclusionẽ, pcedere, ẽt si ius reddat in lo co pestis seu mortalitatis, si actor erat absens pp timorem, qz pestis multũ seuiebat in loco, dicit tñ Pan. q tũc pscriptio currit, lz dat restitutio p no. p Bar. in. l. de etate. ff. ad tre. in fi. quẽ legit cũ. l. re cusare. §. fi. & ibi late p Ale. co. ij. & iij. q limitat post Jo. an. & alios in. c. cũ dilecti. de dolo & cõt. nisi i loco rederet ius tpe pestis. vt ple runq; fit in romana curia. postea refert ꝯriũ Pan. vbi. s. & i. d. c. cũ dillecti. vbi Pan. distinguit, & eius distinctionẽ seqnt Ale. de quo dic vt p Fel. in. d. c. ex trãsmissa. circa fi. j. co. ver. ad illud. de peste &c. ¶ Et q pcedat argumentũ d bello ad pestẽ, & eqparentur, ad do Bar. in. l. j. ff. d bo. pos. q̃ ex testa. mi. Alex. in. l. fin. col. ij. C. de testa. & i. l. ij. §. si qs i iudicio. circa prin. ff. si qs cau. vbi alle. duas bo nas gl. iuris canonici. & in ꝯsil. xxx. põderatis narratis. j. co. v. vol.

6 Tertius casus † est fm Jmo. in. d. c. ex transmissa. in quo prescriptio iam inchoata nõ currit, sed dormit, vbi ius nõ redditur propter defectuz iudicis vel rei per tex. in. l. sed & si per ptorẽ. p totũ vsq; ad. §. quoties. ff. ex qui. cau. ma. ¶ Limitantur predicte conclusiones seu predicti tres ca sus fm Inno. in. d. c. ex transmissa, vt pcedant dũmodo actor doce at se voluisse agere, sed non potuisse pp causas predictas vel alterã ipsarũ impeditum. vt qz ius non reddebatur in loco pp hostilitatẽ vel pestẽ vel qz ppter iudicis defectuz non potuit ius suũ pseq. d. l. sed & si per pretorẽ. Et vtile est fm eũ q sup hoc impeditus preste

tur ad formam. l. vt perfectius. C. de anna. exceptio. Refert ⁊ sequit̃ Pan. in. d. c. ex trasmissa. col. j. ¶ Ex quo infert ꝙ non sufficit probare impedimẽtuȝ affuisse nisi doceat̃ ꝙ tale impedimentũ fuit cã non agendi. iuxta no. in. l. q cõmeatus. in prin. ff. de re mil. ⁊ ꝑ Bar. in. l. ij. §. ꝙ diximus. ff. si qs cau. ¶ De quo dic vt ibi late ꝑ Alexã. ⁊ Ias. ⁊ latissime per Felin. in. d. c. ex transmissa. col. ij. ⁊. iij. ⁊ ibi habetur de modis ꝓbandi impedimentum, de quibus pulchre tradit Bal. in. l. j. C. de dila. cõcor. de ꝓbus ꝑ Alex. in. d. §. ꝙ diximus. ¶ Et predictam limitationem firmat in terminis. d. Pe. phi. cor. consi. cclxxvij. ad euidentiam. vlti. col. iiij. vol.

7 **Quartus casus** †est cõprehendens in se multos alios, cũ ecclesia nullũ hȝ prelatũ vel inutile ad agendũ. (Nota ꝙ paria sunt ecclesia nullum habere prelatuȝ vel inutilẽ. adde tex. de hoc in. c. inter corporalia. ver. sed neqȝ. de transla. epi. bene facit gl. no. in. l. fi. in gl. ij. C. de plagia. ⁊ faciunt plene no. ꝑ Ang. are. in trac. malefi. in gl. in ver. mẽbrum.) ⁊ sub isto cõprehẽdit̃ tempus vacationis ecclesie, qua vacãte nõ currit prescriptio ꝯ eã. c. j. c. de quarta. ⁊. c. auditis. de prescrip. tempus excommunicationis, suspensionis, vel captiuitatis ipsius prelati. tẽpus prelati dilapidãtis seu male alienantis bona ecclesie, vt in. c. si sacerdos. xvj. q. iij. ¶ Et de his oibus est bona gl. in. d. c. i. actione. xvj. q. iij. no. Pan. in. d. c. ex trãsmissa. circa prin. col. ij. ver. tertius casus. ¶ Et vltra euȝ ꝙ prescriptio dormiat ꝯ ecclesiaȝ vacantem. (Uide ꝑ Bertachin. in repe. l. verbo. prescriptio septimo ver. prescriptio sede vacante.) lȝ Bar. in. d. l. naturaliter. col. vlti. ver. itẽ reperio. vbi dicit ꝙ lȝ ecclesia habeat economũ, tñ vacare dr̃. ⁊ no. Fel. in. d. c. i. col. j. ⁊. ij. de prescrip. q delcarat, quot modis ecclesia dicatur vacare vel quasi. ¶ Amplia istaȝ cõclusionem qd̃ prescriptio non currit sede vacãte vt ꝓcedat, nedũ in bonis ꝓprijs, que sunt de mensa sedis vel plati. sed ẽt in bonis cõibus prelato ⁊. c.

8 Ita Panor. in. c. de quarta. col. j. de prescri. ¶ †Amplia secundo, vt ꝓcedat ẽt in imperio, ẜm Bar. vbi. s̃. dicentẽ ꝙ vacante imperio prescriptio non currit ꝯ imperium, lȝ ecclesia seu papa in administratione succedat in temporalibus pro tempore quo vacat. c. lȝ ex suscepto. de foro compe. quia tempus vacationis debet subduci de medio. not. Feli. in. d. c. j. circa fin. ij. col. ⁊ in princip. iij.

¶ Hinc infert Bar. ꝯ ciuitates Italie, que pretendũt prescripsisse merũ imperiũ, ⁊ regalia ꝯ iperiũ. De quo vltimo, qũo talia iura possint prescribi aduersus imperiũ, late dixi. s̃. in. ij. parte. v. ꝑtis prin.

9 **Quintus casus** †est tẽpore schismatis, qr tũc non currit ꝑ̃scriptio cõtra ecclesiaȝ romanam. c. cum nobis. ⁊ ibi plene not. cano. de prescri.

Sextus casus est vltra Pan. ⁊ can. in. d. c. ex transmissa tempore tyrãnidis. Qr tunc prescriptio dormit, sicut tempore hostilitatis, ẜm Bar. in trac. de tyranni. q. vij. Refert Alex. in. d. l. naturaliter. in apostil. ad Bar.

10 **Septimus casus** †est in. l. fi. §. donec. C. de iure delib. vcȝ pendente tẽpore dato heredi ad conficiendũ inuentariũ. Qr sicut non tenetur heres respondere creditoribus hereditarijs, ita ipsis si currit interrim tempus lȝ prescriptio esset incboata per defunctum, ex quo interea non possunt agere, ⁊ ibi not. Pan. de cast. ⁊ do. Alex. Addit Paul. ibi alium casum, scȝ in. l. ea que. in fi. C. de temp. in inte. restit. petẽ. vcȝ ꝯ hereditatem iacentem. Sed non procedit, vt ibi dicit Alexã. Nam tunc prescriptio impeditur incboari ⁊ sic non dormit. ⁊ si fuerit incboata cũ defuncto, perficitur hereditate iacente vt dixi in precedenti parte. in. xxv. casu.

11 **Octauus casus** †est in pupillo quo ad ꝑ̃scriptionem. xxx. anno. que tanqȝ odiosa dormit tẽpore pupillaris etatis, lȝ incboata cũ defuncto. l. sicut. C. d̃ prescript. xxx. anno. Sed alia prescriptio minoris temporis ita curri. pupillo, sicut adulto, salua restitutione. vt late dixi in precedenti parte. in. xxiij. casu.

12 **Quosdam alios casus** †in quibus prescriptio dormit, colligit Pan. de cast. in. d. l. naturaliter. sed in casu auct. si tñ. C. de temp. appel. ⁊ in cle. q̃ȝdiu. eo. titu. vbi tempus appellationis prosequende non currit durante cõpromisso. iteȝ durante pacto facto de non agendo vsqȝ ad certum tempus, vel si forte quis impediatur agere ad tempus propter inducias a principe concessas, vt in casu. l. quoties. ⁊ ibi not. Cy. C. de preci. impe. offe. Nam tale tẽpus subducit̃ de medio, ⁊ interim prescriptio dormit, per reg. ꝙ non valenti agere ⁊c. de qua plene dixi in precedenti parte in. xxij. casu.

Quatuor alios casus satis impertinenter addit Pan. in. d. c. ex transmissa. in quibus dicit prescriptonem dormire, vcȝ cum quis de iure impeditur agere, vt in filiofamilias viuente patre. In vxore constante matrimonio, in pupilo durante pupillari etate. Item in rebus que dicuntur sub conditione. Itẽ tẽpore feriarum repentinaruȝ ⁊ in absente reipublice causa. ¶ Et his duobus vltimis casibus, licet currat prescriptio, datur tñ restitutio, vt ibi latius per eum.

¶ Sed isti casus non conueniunt, sed cadunt potius sub precedenti parte qñ ꝑ̃scriptio nõ currat. Nã ipedito ipedimẽto iuris nunqȝ currit prescriptio, cum non possit agere. ⁊ sic non potest dici ꝙ dormiat, ex quo nuqȝ incepit currere. Impedito aũt impedimento facti bene currit ⁊ sic non dormit licet detur restitutio. Et consequenter predicti casus non adaptant̃ ad propositum excepto in pupillo, vt dix. s̃. ⁊ hoc sentit aperte Bar. in. d. l. naturaliter. co. vlti. vbi post enumeratos aliquos casus in quibus prescriptio dormit, subdit hec verba. predicta oia que dixi respiciunt prescriptionem iam ceptam. Que autem impediant prescriptionem incboari, hic non examino. Sed in predictis casibus impeditur prescriptio incboari, ergo nõ potest dici quod dormiat. Sed potius dicitur non currere, quia non incboata.

13 ¶ †Notandum tñ est ꝙ in omnibus casibus in quibus dictum est prescriptionem dormire. põt actor, si vult interrumpere ꝑ̃scriptionem. iuxta. l. vt perfectius. C. de ann. exce. ⁊ lȝ hoc non faciat, tñ prescriptio dormit in dictis casibus. donec cesset impedimentum, vt ꝑ Pan. post Imo. in. d. c. ex trãsmissa. ad fi. com. Imo. ⁊ Ro. in. d. l. naturaliter. col. vlti. ⁊ ibi Mod. col. viij.

Ultimo quero pro huius materie cõplemento vt sciat qñ prescriptio dormiat an tempus prescriptionis sit vtile vel cõtinuuȝ. ¶ Istaȝ. q. plene examinaui. s̃. in. j. parte. iiij. partis prin. col. vij. in. vj. q.

SVMMARIVM

1 Prescriptio quando ⁊ qualiter interrumpi dicatur.
2 Interruptio prescriptionis principaliter fit duobus modis.
3 Prescriptio quando dicatur naturaliter interrumpi.
4 Prescriptio qualiter interrumpatur respectu possessiõis, que semper est necessaria in prescribendis rebus corporalibus.
5 Possessio multis modis interrumpi siue amitti dicitur.
6 Amissione possessionis ciuilis interueniente, interrumpitur prescriptio naturalis.
7 Conclusio illa ꝙ quomodocũqȝ desinat possessio interrumpitur prescriptio quo casu non procedat.
8 Defectus possessionis non interrũpit prescriptionem qñ modicum tempus superest ad prescriptionem.
9 Restitutio prescribendi an detur aduersus interruptionem prescriptionis.
Restitutio in integrũ dabilis est ꝯ interruptionem prescriptionis que fit per inundationem fluminis vel aliter absqȝ facto ⁊ culpa prescribentis.
10 Restitutio ꝯ interruptionẽ prescriptionis vbi non est ius quesitum non datur pro consequendo lucro cum iniuria alterius.
11 Ultimam diem ex toto esse completam oportet in prescriptione longissimi temporis.
12 Prescriptio incboata per defectum, perficitur per hereditatem iacentem sine possessione.
Possessio est facti ⁊ animi.
13 Defectus possessionis licet interrumpat prescriptionem, non tñ interrumpit defectum tituli precedentis.
14 Re possessa sub vniuersitate, an interrumpatur prescriptio.

e Xpedita secunda parte huius sexte partis. in qua visum est, in quibus casibus ⁊ qñ prescriptio dormiat. Uenio ad tertiam partem ipsius sexte, in qua videndum est qualiter prescriptio interrũpat̃. ¶ Istaȝ materiam interuptionis valde profundã plene tradũt glo. ⁊ omnes cano. in. c. illud. vbi est tex. de prescri. Bar. ⁊ doc. in. l. naturaliter. vbi tex. pncipalior. ff. d̃ vsuca. glo. ⁊ doc. i. l. cũ notissimi. in prin. ⁊ in §. imo. C. de prescrip. xxx. an. ⁊ in. l. sicut. ⁊ ibi glo. super verbo, per executorem. eo. titu. Bart. post glo. in. l. fi. in prin. ⁊ ibi late Alex. ⁊ Moder. ff. de eo per quem fac. erit. Areti. ⁊ Ias. in. §. penales. circa fi. institu. de actio. cum concord. de quibus. j. ¶ Et subdiuido hanc partẽ in quatuor partes. ¶ In prima videbimus, qualiter prescriptio interrumpat̃ naturaliter. ¶ In secunda, qualiter interrumpatur ciuiliter. ¶ In tertia qualiter interrumpatur prescriptio iurium incorporalium. vt seruitutis ⁊ libertatis. ¶ In quarta ⁊ vltima, quis sit interruptionis effectus. ¶ †Et ꝓ introductione hu- 1

ius

ius materie premitto. Quod tunc dicitur prescriptio interrumpi. qñ iam fuit incboata, ⁊ aliquo ex modis de quibus.j. desinit, ita qḋ totum tempus precedens cōquassatur, adeo quod opus est illam de nouo incboari ex integro, ⁊ erit necessarius idem cursus temporis qui primo requirebatur, vt.j. dicetur, ⁊ dixi.s.in.j.⁊.ij.parte post Pan.in.c.cum non liceat.col.ij.de prescri.⁊ declarat idē Pan. in.c.illud.col.j.eo.tit. qñ dicatur prescriptio non currere, qñ dormire, ⁊ quando interrumpi. Et fuit dictum.s.in prin.huius sexte partis.⁊ declarant Jmo.⁊ Paul.de ca.in.d.l.naturaliter.col.vlti.vbi declarat Jmo.quomodo perpetuatio actionis differt ab interruptione.⁊ dicam.j.loco suo, ⁊ Alexā.in.l.fi.in prin.col.ij.ff.de eo per quem fac.erit. Bal.in.l.cum notissimi.§.imo.col.fi.versi.attende.C.de prescri.xxx.an. ¶ Et qḋ prescriptio interrupta debeat de nouo incboari probat tex.in.l.si edes.§.libertas.⁊ ibi not. Bald.ff.de ser.vr.pred.

2 ¶ † Secundo premitto ꝙ interruptio prescriptiōis fit principaliter duobus modis, scꝫ naturaliter ⁊ ciuiliter.⁊ sic duplex est interruptio naturalis ⁊ ciuilis.vt declarat gl.magistra.in.d.l.cū notissimi.§.sed ⁊ si quis.in verbo, innouata.⁊ ibi Sali.legens illū.§.

3 cuꝫ.§.imo.col.ij.versi.quero.cum glo.fi. ¶ † Naturaliter dicitur prescriptio interrūpi, qñ deficit aliquod de requisitis ad substantiaꝫ prescriptionis. Nam qñqꝫ in prescriptione requirūtur tria vt in vsucapi.vel prescriptione longi temporis titulus ⁊ bona fides.l.j.⁊ ibi no. Bar.C.de vsucap.transfor. ¶ Et de iure canonico vbi prescriptio est ꝯ ius requiritur titulus bona fides ⁊ possessio quadraginta anno.c.j.de prescri.in.vj. ¶ Qñqꝫ vero requiruntur duo, vt de iure ciuili in prescriptione longissimi temporis.xxx.anno.in qua sufficit possessio cū bona fide absqꝫ titulo ad acquisitionē dominij vtilis l.si quis emptionis.§.j.C. de prescri.xxx.anno.⁊ de iure canonico requiritur regulariter tempus quadraginta anno.seu possessio tanti temporis cum bona fide absqꝫ titulo, qñ prescriptio non est cōtra ius.c.de quarta.⁊.c.si diligenti.⁊ ibi plene not.de prescrip.

¶ Quandoqꝫ vnum tantum requiritur vt in prescriptione longissimi temporis inducta in odium negligentis in qua de iure ciuili sufficit solus cursus tanti tēporis in personalibus ⁊ in realibus sola possessio triginta annorum cum mala fide vt prescribens sit tutus exceptione, licet non prescribat dominium nec habeat actionem si cadat de possessione.d.l.si quis emptionis.§.j.⁊.l.cū notissimi.C. de prescrip.xxx.anno.⁊ late declaraui in.vi.qōne.ij.partis.j.princi. vnde si aliquod de requisitis deficiat dicitur prescriptio naturaliter interrumpi. ¶ Ciuilis interruptio est quando prescriptio interrumpitur per citationem vel litis contestationem, prout declarat gloss.in.d.l. cum notissimi.§.sed ⁊ si quis.⁊ latius dicetur.j.

His premissis quero primo qualiter

4 liter prescriptio interrumpatur respectu possessionis que semper est necessaria in prescrbendis rebus corporalibus.l.sine possessione.ff. de vsuca.⁊.c.sine possessione.de regu.iur.in.vj.vel quasi possessio in iuribus incorporalibus realibus.aut mixtis, vt ibi per Dyn.dixi plene.s.in.ij.parte prin. ¶ Respondeo breuiter quod si deficiat possessio siue interrumpatur quod prescriptio ipsa est interrupta.⁊ ista appellatur interruptio naturalis. Nam missa possessione pscriptio interrumpitur adeo ꝙ tempora preterita nihil prosunt.

5 ¶ † Dicitur aūt interrumpi.siue amitti possessio (Adde quod interrupta possessione non est interruptus titulus adeo ꝙ ex veteri titulo ⁊ ex noua possessione etiam si noua ceperit cum mala fide renouatur prescriptio.casus est not.in.l.si is qui pro emptore.§.si quis bona fide.ff.de vsu.⁊ ibi Bar.not.⁊ sequitur Bal.in rub.de pscri. col.pe.circa prin.dicens ꝙ hoc non reperitur alibi.) multis modis vt cum quis de possessione vi deijcitur. Vel alicui res mobilis eripitur, vt dicit tex.in.l.naturaliter.ff.de vsucā.vel ēt si prescribēs sine vi cadat a possessione. Nam qñocūqꝫ desinat possidere prescriptio interrumpitur vt dicit gl.ij.in.d.l.naturaliter. ¶ Perditur ēt possessio ⁊ sic interrumpitur prescriptio p inundationē maris vel fluminis, iuxta text.in.l.iij.§.labeo.cū ibi plene no.ff.de acq.posses. ¶ Qḋ limita notabiliter tribus modis, vt ibi per Alex.⁊ Jas.⁊ declara vt pulchre per Fel.post Bal.in.d.c.illud.coll.j. ¶ Jdem si res efficiatur sacra religiosa ⁊ sic desinat esse in cōmercio, qꝛ ex quo tales res non possidentur, sed eo modo possessio admittitur.l.qui vniuersas.§.j.ff.de acqui.posses.possessio interrumpitur.d.l.naturaliter.⁊ ibi Bar.circa fi.iij.col.versi.quero an defectus rei vt vbi dicit ꝙ siue res deficiāt ciuiliter, qꝛ efficiat sacra vel religiosa vel seruus fiat liber siue deficiat naturaliter, qꝛ extinguatur sicut possessio amittitur, ita prescriptio interrumpitur.vt ibi.⁊.d.l.qui vniuersas. per totam.l.⁊.l.pe.ff.pro do.no. Panor.in.d.c.illud.circa fin.

¶ Qḋ limitat Cuman.in.d.l.naturaliter procedere qñ res sit in totam extra cōmercium nostrum vt in re sacra. Secus si reuocabiliter vt si res fiat dotalis post incboatam prescriptionem qꝛ non semper durabit dotalis.⁊ potest de facili desinere illa qualitas. Tunc enim talis defectus superueniens prescriptionem non interrumpit. vt est casus in.l.si fundum.ff.de fund.dota.refert.d.Clau.in.d.l.naturaliter.col.v.circa med. ¶ Et vltra eos rō est in promptu.qꝛ lꝫ res fiat dotalis non perdit possessio.⁊ sic non interpellatur prescriptio incboata. non enim reperitur ꝙ res dotalis sit probibita possideri vt est in re sacra vel religiosa. ¶ Et bis casibus dicitur interruptio naturalis, qꝛ deficit vnum de substantialibus prescriptionis vcꝫ possessio. ¶ Et bec interruptio naturalis propter defectū possessionis pdest, nedūꝫ interrumpēti sed oibus.d.l.naturaliter.

6 ¶ † Primo limita istā ꝯclusionē vt pcedat qñ interuenit defectus siue amissio possessionis ciuilis que sola causat prescriptionem, vt not.gl.⁊ cōiter doc.in.l.iij.§.ex ꝯrio.ff.de acqui.posses.⁊ in.l.j.C.de ser.fug. Sed defectus possessionis naturalis tñ non interrūpit prescriptionē.l.qui fundū.in prin.ff.p empto.l.si id ꝙ.§.fi.ff.de acqui. posses.ita no. Bar.in.d.l.naturaliter.col.iij.ver.iij.requirit.vbi limitat non procedere qñ sola naturalis sufficeret ad prescriptionē vt in vsufructuario. ¶ Sed in boc errat Bar.qꝛ lꝫ vsufructuarius nō possideat fundum nisi naturaliter, tñ ipsum ius vsufructus possidet ciuiliter ⁊ naturaliter, vt not. Barto.⁊ doc.in.l.naturaliter in prin. ff.de acqui.pos.⁊ sic ciuilis semper est illa que causat prescriptionē vt concludunt Alex.⁊ cōiter doc.in.d.§.ex ꝯrio.reprebendentes.

7 Bar.ibi. ¶ † Secundo limita predictā cōclusionē vt non pcedat qñ quis vere desijt possidere fingitur tñ possidere vt in capto ab bostibus ⁊ re peculiari per seruū possessa, qꝛ lꝫ ipse vere desinat possidere tñ prescriptio non interrumpitur, ex quo fingitur possidere fauore sui.l.pe.ff.de dona.⁊.l.si is qui p empto.ff.de vsuca.fm Bar. in.d.l.naturaliter.col.iij. ¶ Et sic predicta cōclusio dꝫ intelligi qñ quis priuatur possessione actu ⁊ babitu, alias secus, vt in.d.l.si is q p emptore.ita dicunt Ange.⁊ Jmo.in.d.l.naturaliter.col.ij.⁊ boc esse de mente Dyn.in.c.sine possessione.de reg.iur.in.vj.

8 ¶ † Tertio limita vt non procedat qñ modicum tempus supererat ad prescriptioneꝫ, qꝛ tunc defectus possessionis non interrumpit prescriptionem.tex.est.not.in.l.rerū mixtura.§.labeo.ff.de vsucapio. fm Bar.in.d.l.naturaliter.col.iij.qui assignat rationem, qꝛ ibi modicum tempus ad vsucapionem supererat, ⁊ qꝛ quis rem illam sub vniuersitate possidebat.

¶ Sed Dyn.in.l.qui fundū.§.qui bona fide.ff.p empto.quem referunt Alex.⁊ docto.in.l.iij.§.labeo.ff.de acqui.pos.dicit qḋ qñ est interrupta prescriptio amissione possessionis ad cuius perfectionē pauci dies restabāt, tunc cōceditur restitutio.⁊ sic interrupta est pscriptio ꝯ̄quis restitutio cōcedatur.⁊ pro ista opi.ē bona gl.in.l.j.§. qui aūt vi.in verbo, babiturus.ff.de vi ⁊ vi arma.que ad boc allegat bonū tex.in.l.si fundum.in.fi.ibi plane si paucissimi dies restabant. ff.de fun.dota.vbi videtur probari ꝙ prescriptio inter paucissimos dies perficienda babetur p iam pfecta.⁊ illum tex.ad.boc reputat valde no. Bal.in.c.fi.col.iiij.de prescrip.dicens quod propter modicum momentū ꝙ restabat non vitiatur longi temporis tractus. Sed ille tex.boc non probat, vt ponderat Jas.in.d.§.labeo.qui illum tex.sibi ascribit lꝫ allegetur per glo.preallegatam.non etiam videtur probare tex.in.d.l.rerum mixtura.§.labeo.vt late per Ale. post Cu.in.d.l.iij.§.labeo.ff.de acqui.pos.plene explicantem intellectum illius tex.vbi post longam discussionem concludit Alexan. hanc opi. Dy.esse cōem ꝙ restitutio concedatur aduersus interruptionē vbi supererant pauci dies, puta.x.ad cōplendam prescriptionem.a qua in practica dicit non est recedenduꝫ ꝯ̄quis in casu.d.l.rerum mixtura.§.labeo.vsucapio babeatur pro cōpleta absqꝫ restitutione quo ad illas res mobiles de quibus ibi, qꝛ possidebantur sub vniuersitate edium lꝫ desijssent particulariter possideri p paucos dies ante perfectam vsucapioneꝫ vt ibi latius p eū.

9 ¶ † Sed bic querit vtrū aduersus interruptionē prescriptiōis det restitutio pscribēti vt pscriptio nōdū cōpleta cōpleat si forte qs amisit possessionē p inundationē vel aliter.⁊ sic fuit interrupta pscriptio absqꝫ facto suo. ¶ Glo.in.d.l.iij.§.labeo.in verb.desinere.determinat banc qō.⁊ ex ea colliguntur due conclusiones. ¶ Prima conclusio est quod contra interruptionem prescriptionis que fit per inundationem fluminis vel aliter absqꝫ facto ⁊ culpa prescribentis et sic ex iusta causa datur restit.in integ.vbi agens tractat de damno, quod est quando ius iam quesitum vt in casu.l.j.§.si quis autem propter.ff.de iti.actuqꝫ pri.naꝫ perdere ius quesitū est pati damnū, vt ibi dicit glo.ordi.⁊ glo.in.l.ij.§.j.ff.ne quid in loco publ.not. Bald. Ang. Alex. ⁊ alij.in.l.non amplius.§.fin.per glo.ibi.ff.de lega.j.

¶ Hinc est ꝙ idem indicatur de lucro iam quesito vel radicato qḋ de damno.gloss.not.in.l.que fideicom.ff.de lega.ij.⁊ in.l.clodius

10 ff.de acqui.bere. ¶ † Secunda cōclusio est qḋ contra interruptio

rem prescriptionis vbi non est ius ius quesitum non datur restitutio pro consequendo lucro cum iniuria alterius, et sic vt compleat prescriptio non completa, ita decidit gl. in d. §. labeo. per tex. in l. sciendum. et in l. denique cum l. seq. ff. ex quib. cau. maio. idem tenet glo. in l. ait pretor. §. si ei. eo. tit. et in l. j. C. de anna. excep. bene facit tex. in l. si is cui commodata. ad fi. ff. de fur. vbi dicitur quod interesse estimatur respectu damni et non respectu lucri, et gl. not. in l. si quis vxori. §. si seruus meus. eo. ti. que dicit quod non habetur ratio lucri, quod esset cum iniuria alterius, et ibi no. Bar. ¶ Et hanc secundam conclusionem firmat Bald. in l. j. col. ij. de anna. excep. ¶ Limitatur ista secunda conclusio, nisi interrupta esset prescriptio, ad cuius perfectionem pauci dies restabant, quia tunc conceditur restitutio, vt predictum est. ¶ Et has conclusiones sequuntur communiter doc. in d. l. iij. §. labeo. ff. de acqui. pos. et ibi late per Alex. et Mod. et firmat Bal. in l. j. col. ij. C. de an. exce. vbi dicit quod conclusio de qua supra proxime fallit solum, vbi agitur contra violentum et modici dies supererant ad prescribendum. vt no. gl. sing. secundum eum in.
11 l. j. §. recissime. ff. de vi et vi arma. ¶ Sublimitat ista limitatio vt non procedat in prescriptione longissimi temporis. xxx. vel. xl. ann. quia cum sit mere odiosa non conceditur restitutio ratione modici temporis restantis vt perficiatur prescriptio. ita limitat Lu. roma. in d. l. iij. §. labeo. ff. de acqui poss. per id quod in simili vult glos. in l. in vsucapionibus. ff. de diuer. et tempo. prescrip. et gloss. in l. iij. §. minorem. ff. de mi. que gl. volunt, quod in ista prescriptione longissimi temporis oportet vltimam diem esse ex toto completam quia est odiosa, licet in vsucapione et in alijs prescriptionibus non odiosis dies cepta habeatur pro completa. l. in oibus. ff. de actio. et obli. et d. l. in vsucapionibus, et in l. vsucapionibus. ff. de vsuca. ¶ Et istam limitationem sequuntur Alex. et Areti. in d. l. iij. §. labeo. et ibi Ias. ad fi. commen. ¶ Et has conclusiones sequitur Feli. in c. illud. col. vlti. versi. octaua conclusio de prescrip.
12 ¶ † Tertio principaliter limitatur predicta conclusio que dicit quod superueniens defectus possessionis interrumpit prescriptionem, vt non procedat in casu l. ceptam. ff. de vsuca. vez in hereditate iacente, quia prescriptio inchoata per defectum perficitur per hereditatem iacentem sine possessione, cum hereditas tanquam corpus fictum et representatum carens animo et anima non possideat, quia possessio est facti et animi. Ideo possessionem non habet vt dicit tex. in l. j. §. sceuola. ff. si quis testa. li. esse ius. fu. sed prescriptionem non ceptam inchoare non pot. l. fi. §. fi. ff. de vsuca. et hoc est introductum iure singulari. quod hereditas iacens possit compellere prescriptionem, vt dicit text. in l. insto. §. nondum. ff. eo. tit. Has tres limitationes succincte ponit bar. in d. l. naturaliter. col. iij. versicu. tertio requiritur.
13 ¶ † Quarto principaliter limita predictam conclusionem principalem que dicit defectus possessionis interrumpit prescriptionem vt procedat quo ad interruptionem prescriptionis, sed non respectu tituli, quia licet defectus possessionis interrumpat prescriptionem, non tamen interrumpit effectum tituli precedentis, adeo quod potest inchoari de nouo prescriptio ex illo titulo concurrentibus, bona fide, et alijs requisitis, vt est gl. no. in l. si is qui pro empto. §. si quis bona fide. vbi Bart. declarat et approbat. et sequuntur communiter doc. ff. de vsucap. et Bar. in l. cum solus. circa medium commen. versi. ad contraria responde. eod. titu. et sequuntur Bal. et Ange. in l. cum notissimi. §. imo. C. de prescriptio. xxx. annorum. allegantes illam gl. pro singulari, et limitant vt procedat respectu veri tituli. Secus ratione putatiui, quia licet non interrumpatur titulus verus, interrumpitur tamen titulus putatiuus. Allegant pro hoc casum singu. in d. l. cum solus. inducendo vt per domi. Alexan. in l. pomponius. §. sed et legatario. circa princi. ff. de acqui. possessio.
14 ¶ † Quid autem si quis non amisit ex toto possessionem, quia res non extinguitur, sed in aliud corpus transfertur. et sic desinit possidere rem particulariter et illam possidet sub vniuersitate, an interrumpatur prescriptio habetur in d. l. rerum mixtura. §. labeo. et per totam l. ff. de acq. re. do. ¶ Et per hec remanet expedita questio. j. qualiter interrumpatur prescriptio propter superuenientem defectum possessionis.

SVMMARIVM

1 Defectus bone fidei an interrumpat prescriptionem.
2 Prescriptio an impediatur vbi mala fides incepit in persona successoris, et bona fides erat in persona auctoris.
3 Dubitatio seu titubatio superueniens de vera possessione an interrumpat prescriptionem.
4 Dubitatio superueniens prescribenti fructus seu partum ancile vel alterius rei empte antequam prescribat interumpit prescriptionem.
5 Mala fides quo ad vnum superueniens an interumpat prescriptionem quo ad plures vel aduersus illum tantum.
6 Mala fide medio tempore superueniente an interrumpatur prescriptio possidentis.
7 Repugnante conscientia possidens peccat.
8 Scientia rei aliene etiam sine mala fide an impediat prescriptionem.

1 **Secundo principaliter quero** † An defectus bone fidei interrumpat prescriptionem. ¶ Istam questionem format Bar. in d. l. naturaliter col. ij. ver. quero vtrum superueniens etc. et dicit quod de iure ciuili superueniens mala fides simpliciter nunquam interrumpit prescriptionem. (Uide Salic. in l. cum notissimi. §. imo. col. fina. circa prin. C. de prescripti. triginta annorum.) quia de iure ciuili sufficit bonam fidem adesse in initio. l. sequitur. §. de illo. ff. de vsucap. et l. j. §. hoc tantummodo. C. de vsucapio. transfor. Sed de iure canonico quandocunque superueniat mala fides ante completam prescriptionem interrumpit illam. c. vigilanti. et c. fin. de prescrip. et c. possessor. cum glo. de reg. iur. in vi. cui iuri canonico in hoc standum est vt ibi communiter concludunt gl. et cano. ¶ Et ideo secundum cano. bona fides debet esse continua et de continua bona fide articulandum est. vt dicunt Bal. et Ange. in l. sup longi. col. ij. C. de prescri. lon. tem. vbi etiam concludunt quod in hoc standum est canoni. quia agitur de peccato.

2 **Sed primo quero** † quid si mala fides incipit in persona successoris et bona fides fuit in persona auctoris an impediat prescriptio ex hac mala fide superueniente. (Uide Bal. in c. cum non liceat. circa fi. de prescri. vbi dicit quod prescriptio non interrumpit per malam fidem. ¶ Istam q. mouent Bar. et Ange. in d. l. sup longi. col. ij. ver. sed si mala fides. C. de prescri. lon. tem. et distinguunt an traditio fuerit facta auctori vel successori et inter successorem vniuersalem et singularem. per tex. in l. ij. §. si defunctus. et §. si eum. ff. de vsuca. pro emp. vt ibi latius per eos. ¶ Sed de iure canonico ex quo requiritur continua bona fides vt dixi in precedenti. q. est indubitatum quod mala fides superueniens vel in persona successoris vniuersalis vel singularis interrumpit, et tanto magis si habuerit malam fidem ab initio. d. c. possessor. cum ibi not. de reg. iur. in vj.

3 **Secundo quero** † quid si quis ceperit dubitare seu titubare vtrum ad eum res pertineat vel non, et sic non habet bonam fidem nec malam. que proprie dicitur non bona fides tenens medium. vt no. glo. in l. iij. §. fi. ff. de acqui. poss. et in l. j. C. eo. vtrum talis dubitatio seu titubatio interrumpat prescriptionem. Bar. in d. l. naturaliter. circa fi. ij. col. determinat quod non. et ita dicit sentire Inn. in c. fi. de prescrip. et hanc opi. tenent ibi gl. no. Bal. et Ange. in l. sup longi. ver. dixi secundo. C. de prescri. long. tem. ¶ Et ista opi. est communis vt attestatur Alex. et Arc. in d. l. iij. §. fi. et ibi late Ias. col. ij. et iij. comprobans per plura. ff. de acquir. pos. no. plene Feli. post Panor. in d. c. fi. coll. antepe. circa finem et pe. ver. ad illud de eo qui dubitat etc. qui inter cetera pro ista conclusione allegat dictum Bal. in c. si diligenti. de prescrip. vbi dicit quod conscientia dubia non generat malam fidem. et est ibi bona gl. sup verb. bona fides ad fi. et Bal. in c. fi. col. iij. de consue. dicentem. quod dubius in conscientia non debet facere contra conscientiam nisi postquam ei innotuerit veritas. ¶ Et ita intelligit Inno. in repe. d. c. fi. de prescrip. per rationem, quia nemo tenetur ius suum indiscussum relinquere. l. illud. ff. de peti. heredi.
4 ¶ † Istam conclusionem singulariter limitat Bal. in l. ancille. col. iij. C. de fur. vt procedat nisi possideret res titulo pro suo tamen. et ideo dicit quod si superuenit talis titubatio seu dubitatio prescribenti fructus seu partum ancille vel alterius rei empte antequam prescribat interrumpit prescriptionem. refert et sequitur Alex. in apostil. ad Bart. in d. l. naturaliter. et ibi no. d. Clau. aquen. col. ij. circa fi. et not. quod per solam petitionem factam in iudicio inducitur titubatio secundum Bal. in l. nemo. ad fin. C. de acqui. poss.

5 **Tertio quero** † quid si superuenerit mala fides quo ad vnum, an interrumpatur prescriptio quo ad omnes vel aduersus illum tantum Bar. in d. l. naturaliter. coll. iij. versicu. quero quid si superueniat mala fides. determinat quod non interrumpitur, nisi aduersus illum tantum cuius respectu superuenit mala fides. per gl. in l. si quis fundum. in gl. fi. ff. de acqui. pos. que vult. quod quis possit habere bonam fidem respectu domini et prescribere dominium et malam fidem respectu creditoris et hypothece. ¶ Et sic non prescribet aduersus hypotecariam. Idem vult glos. in l. sicut in verbo possidente. C. de prescri. xxx. anno. ¶ Et pro hoc videtur casus secundum Bar. in l. cui balneum. ff. qui pot. in pig. habe. sequitur do. Anto. in d. c. illud. motus quia bona fides et mala possunt referri ad vnum et non ad alium, et respicit vnum ita quod non alium. arg. l. fulcinius §. quid si aduersus. ff. quib. ex cau. in pos. eat. ¶ Contrariam opi.

opi.tʒ Panor. ibi in prin.ij. coll. motus primo per tert. in.e.fin.
6 ꝺ ꝑscri. vbi patet † ꝙ possidens repugnante cõscientia peccat, sed iste credebat rē non esse suā, ergo peccat ꝛ sic non poterit prescribere. ℂ Mouet̄ secūdo ꝑ tex.in.c.si virgo.xxxij.q.ij.vbi dicitur qꝺ tandiu qs dicitur possessor bone fidei q̄diu ignorat se alienū possidere. Sed iste credebat rē non esse suam lʒ putaret eā esse illius cuius non erat, ergo erat in mala fide. Sed opi. Bar. videtur magis cōis lʒ vtraqʒ sit bene fundata ſm Feli.in.d.c. illud.circa princi.q nihil firmat. ℂ Et opi. Bar. tenent ibi Butri. ꝛ Imo. ꝛ Sali.in.l. cū notissimi.§.imo.col.pe.vel fi.versi.sed tūc quero.C.de prescrip. xxx.anno.vbi assignat rōnem cur defectus possessionis interrūpit quo ad oēs, sed non superueniens defectus bone fidei. Et idē dicit eadē ratione in superueniente defectu tituli. ꝛ Pet.de ancha.in. c.j.col.pe.de prescrip.in.vj. Areti.vero in .l.j.§.itē acquirimus. col.v.ꝛ in.l.iij.§.neratius.col. pe.ꝛ in.l.pomponius.§.ex facto.ff. de acqui.pos.dicit dictuʒ Bar.debere intelligi qñ bona ꝛ mala fides respiciūt iura diuersa puta dñiū ꝛ hypotecā, ꝛ ita loquunt̄ gl. ꝛ iura quas ꝛ que bar.allegat, sʒ mala fides respectu vnius iuris quo ad vnum nocet quo ad oēs.ita procedat opi. Panor. ꝛ hoc mō possunt cōcordari opi. ℂ Et ita declarant expresse Bar. Ro. ꝛ Cuma.licet Areti.non dicat in.d.l.naturaliter, vbi istum passum late discutit, d.Clau.aquen.col.iij.ad fin.dic.vt ibi latius per eum.

7 **Quarto quero** † Quid si supuenit mala fides medio tēpore, q: qs credidit rē eē alienam deinde melius informatus credidit illā suam vel auctoris sui, ꝛ sic deposuit malā fidem, possidendo cogitatione dñi, iuxta tex.in. l.bone fidei emptor.ff.de verb.sig.ꝛ in.l.apud antiquos.in verbo, dñi cogitatiōe.C.de fur. Utrū talis mala fides incidens ꝛ nō durās interrumpat prescriptionē. Bar.in.d.l.naturaliter.col.iij. determinat quod non post Inno.in.c.fi.de prescrip.q: ſm euʒ.ad hoc vt superius mala fides interumpat prescriptionem ēt de iure cano. oportet quod superueniat incommutabiliter. Alias remanet incorrectū ius ciuile quo cauetur sufficere bonā fidē adesse in initio vt predictū est. ꝛ fuit originalis opi.gl.in.d.c.fi. ꝯriā opi.tenent Host. ꝛ Panor.ibi. ℂ Idcirco de hoc articulo dic vt ibi late ꝑ Feli.col.v.ver. item dum probat referentē opiniones ꝛ postea distinguentē. ꝛ per do. Clau.aquen.in.d.l.naturaliter. coll.ij. qui attestatur opi.glos. Inno. ꝛ Bar.esse cōmunem. ℂ Qualiter aūt ꝓbet̄ mala fides ponit Bar.in.l.celsus.col.iiij.ꝛ ibi late dicā.ff.de vsuca.

8 ℂ † Et notandum est quod scientia rei aliene ēt sine mala fide impedit prescriptionem ſm Bald.not.in.l.nec creditores.C.de pig. actio, Et ponit exemplum in creditore possidente pignus. Non.n. possidet mala fide cum habeat causam possidendi per traditionem debitoris, tñ scit rem esse alienam, ideo non prescribit.l.serui nomine.ff.de vsucap. ꝛ dicit hoc menti tenendum, refert ꝛ sequitur Feli. in.d.c.illud.col.j.de prescrip.

SVMMARIVM

1 Superueniente defectu tituli an interrumpatur prescriptio possidentis.
2 Uenditione resoluta pōt venditor vti accessiōe emptoris ꝛ vtriusqʒ tempora contingere.
3 Usucapio an interpellatur vt non currat ad commodum auctoris vbi titulus reuertitur ad non titulum.
4 Fictio idem operatur in casu ficto ꝙ veritas in casu vero.

1 **Tertio principaliter quero** † vtrum superueniens defectus tituli interrūpat prescriptionē. ℂ Istam questionē firmat Bar.in.d.l.naturaliter.col.ij.ver.quero ergo vtrum superueniens defectus in titulo. ꝛ loquitur satis cōfus. vt dicit Pan.in. d.c.illud.col.ij.versi.quo ad terminum, qui breuiter distinguit qꝺ aut superuenit defectus tituli, q: certior effectus est possessor de illius nullitate ꝛ tunc impeditur ꝛ interrūpit̄ prescriptio. q: talis defectus superueniens constituit eum in mala fide.arg.c. veniens.de prescri.aut superuenit defectus tituli respectu resolutionis, q: ergo possidens rem bona fide vendidit tibi rē illā sub pacto vt deficiente conditione apposita res esset inempta. ꝛ tunc lʒ deficiat cōditio non tñ est interrupta prescriptio incohata ꝯ dñm.sed pōt primus possessor priora tempora cum sequentibus continuare q: illa propria dici venditio non potest cū esset resolubilis in euentū cōditionis ꝛ idē in simi. ℂ Et lʒ Panor. ꝑ hoc nihil alleget, est tex in.l.pomponi
2 us.§.preter ea.ff.de acquiren.poss. vbi dicit † ꝙ resoluta venditione venditor potest vti accessione emptoris ꝛ ꝯtingere tēpora vtriusqʒ. ꝛ est casus.in.l.si hominē.ff.de vsucapio. (Uide Sali.in.l.cuʒ notissimi.§.sed ꝛ si quis.col.iij.circa prin.C.de prescrip.xxx.ann.)

3 ℂ Ang.vero i.d.l.nāliter.ex doctrina Bar.colligit † ꝙ qñ titulus reuertitur ad non titulū non interpellatur vsucapio quin currat ad cōmodum auctoris. d.l.si hominē. Sed ad cōmodū sui interpellatur qñ scit se restituturū. secus si ignoraret ꝛ iuste. ꝛ ita intelligit tex.in.l.quesituʒ.ff.de acqui.re.do. queʒ allegat ibi Bart. Ite m secus si restiturus non esset. Exemplum. Si dicit statutuʒ ꝙ omnes ꝯctus facti a mense citra sint nulli tñ possidentes possideant non interpellatur prescriptio, q: tunc debet inspici initiuʒ.l.sequitur.§.de illo.ff.de vsucapioni. ℂ Fallit tñ ſʒ Ang. si reductio ad non titulū fingeret retro. vt q: dicit statutuʒ quod fingātur ꝯctus
4 nunqʒ facti. † Nam cū idem operetur fictio in casu ficto, ꝙ veritas in casu vero.§.si vero constante.cū gl.in auc.de san.episc. sicut defectus tituli a principio ſm veritatē impediret prescriptioneʒ, ita ꝛ qñ ſm fictionem. ℂ Et verba Ang.refert Imo. in.d.l.naturaliter co.ij.ꝛ tenet ꝯ Ang.in casu dicti statuti.dicens ꝙ non videt effectū huius fallentie si statutum subijciat quod possidentes tñ possideant. Nam tunc videtur esse de mente statuti ꝙ possidens possit se tueri exceptione, ꝛ sic quo ad illam fictio non operabitur. ℂ Preterea dicit Imo. qñ statutum dicit quod cōtractus facti a mense citra sint nulli ex quo ipso iure inualidat contractum in effectu vult cōtractū haberi pro infecto. ℂ Sed opi. Ang.in casu dicti statuti. ꝛ hanc fallen.conatur substinere.d.Clau.aquen.in. d.l. naturaliter. coll.j.vt ibi per eum. ℂ Et sic volunt Ang. ꝛ Imo. quod si deficiat titulus ꝛ prescribens ignoret possit prescribere propter illam ignorantiā. ēt ad opus sui ꝛ contra eum in cuius fauorē deficit titulus, licet Bar. videatur velle contrarium.per.d.l.quesitum.

ℂ Sed potest dici quod dictuʒ Barto.limitatur ex dictis Ang. ꝛ Imol.et dicta Barto.in.d.l.naturaliter .in effectu sequitur Salicet.in.l.cum notissimi.§.immo.C.de prescrip.xxx. ann. ℂ Et no. ad ampliationem predicte cōclusionis, quam facit Panor.in.d.c. illud. ꝙ sicut quando defectus seu nullitas tituli venit ad notitiaʒ ꝑscribentis interrūpat̄ ꝑ malam fidem, ita ēt, quando non deficit titulus vel non est nullus, tamen prescribens putat defecisse vel esse nullum. Nam tunc impeditur prescriptio. ita eleganter vult Bald. in.l.j.col.j.C.per quas personas no.acqui. ꝛ ibi sequit̄ Sali. quos refert Feli.in.d.c.illud.col.j.

SVMMARIVM

1 Defectus superueniens in persona prescribentis aut in persona cōtra quem prescribitur an interrumpat prescriptionem.
2 Interruptio ciuilis que dicatur.
3 Prescriptio qualiter interrumpatur ciuiliter.
4 Prescriptio mere odiosa per solaʒ citationem interrumpitur.
5 Prescriptio mixta id est partim odiosa ꝛ partim fauorabilis interrumpitur lit.contest.facta coram iudice competenti.
6 Actiones annales seu pretorie quomodo interrumpantur.
7 Citatio sola an interrumpat prescriptionem.xxx.vel.xl.ann.cū bona fide sine tit.per quam acquiritur vtile dominium. 9.
8 Prescriptio cepta ꝯ ecclesiam non interrumpitur per citationem sed requiritur lit.contest.
10 Statutaria prescriptio sola citatione intertumpitur nisi statutuʒ imponeret per prescriptionem silentium.
Uerbum petere, in aliqua clausula appositū ad quē debeat referri.
12 Uerbū quomodocunqʒ, vel aliud simile adiunctum verbo petere vbi intelligit̄ de petitione que fit per lit.contest.an possit etiam verificari in extraiudiciali petitione.
13 Statutum de non petendo debituʒ nisi petitum sit intra.x.ann.qualiter sit intelligendum.
14 Prescriptio.xxx.an.an interrumpatur sola citatione vel extendatur ad vnicam citationem legitime factam.
Interuptio prescriptionis que pōt sola citatione fieri, potest etiam fieri per filiumfa.sine consensu patris.
15 Denunciatio per quemlibet facta dummodo fiat cum licentia iudicis interrumpit prescriptionem.
16 Prescriptio casu quo per citationem interrumpi potest non est curandum de libello male formato.
17 Interruptio prescriptionis an possit fieri ꝑ dationem fideiussoris.
18 Denuntiatio extraiudicialis nunqʒ interrumpit prescriptionem nisi in casibus a iure expressis. 19.
20 Denuntiatio extraiudicialis facta cum forma legis vt perfectius. C.de an.excep.an interrumpat prescriptionem.
21 Prescriptio conuentionalis interrumpitur ꝛ perpetuatur sola extraiudiciali interpellatione.
22 Citatio vbi actor qui fecit citari non comparet in termino habetur ꝑ

non facta, nec interrumpit prescriptionem.

23 Citatio ad hoc vt interrumpat prescriptionem, debet esse certa et specialis.

24 Libelli oblatio sola ante citationem interrumpit prescriptionem in causa criminali.

Sola libelli oblatio an semper dicatur prescriptionẽ interrumpere.

25 Citatio non inducit litis pendentiam nisi nuntius retulerit iudici vel in actis, & sic talis citatio est nulla nec prescriptionem interrumpit.

26 Relatio citationis an sit de substantia iudicij.

27 Citatio nulla nullam facit prescriptionis interruptionem.

28 Comparitio subsequens an validet citationem.

29 Citatio realis que fit per capturam persone an prescriptionem interrumpat.

30 Citatio que fit per testium receptionem ad eternam rei memoriam lite non contestata an interrumpat prescriptionem.

31 Prescriptio mere fauorabilis an per lit. contẽ. interrumpat̃ vt pendente lite finiatur vsucapio.

32 Prescriptio mixta interrumpitur per lit. cõte. dummodo sit facta animo & intentione procedendi in lite vsqz ad finem. 33.

34 Litis contestatio facta coram arbitratore non interrumpit prescriptionem.

35 Litis contestatio facta a iudice incompetenti vel non suo est nulla & ideo non interrumpit prescriptionem.

37 Mala fides superueniens de iure canonico in quacũqz temporis parte interrumpit prescriptionem.

Interruptio prescriptionis an fiat per iudicium in quo agens succumbit, aut per litis contest. in eo factam.

38 Prescriptio an per exceptionem siue exceptionis obiectum interrumpatur.

39 Prescriptio an & quomodo possit per filiumfa. interrumpi sine cõsensu patris.

40 Prescriptio iurium incorporalium qualiter interrumpatur.

41 Prescriptio libertatis qualiter interrumpatur.

42 Effectus interruptionis prescriptionum quis sit.

43 Litis contest. non inducit malam fidem nisi presumptam.

44 Vitium litigiosi & effectus interruptionis prescript. inductus per lit. conte. an duret perempta instantia. & nu. seq.

46 Interruptio prescrptionis ciuilis an prosit quo ad omnes.

47 Interruptio prescriptionis facta contra principalem an prosit cõtra fideiussorem ignorantem & non citatum.

48 Interruptio prescriptionis facta contra vnum ex pluribus tutoribus an & quo casu alijs preiudicet.

49 Interpellatio facta contra reum an perpetuet actionem contra fideiussorem.

50 Interruptio prescriptionis facta contra vnum ex correis. prodest creditori quo ad alium & nocet alteri ecorreo.

Interruptio prescri. facta econtra principalem an interrumpat quo ad fideiussorem vel contra.

51 Interruptio prescriptionis in vno actu an prosit in altero.

52 Completa prescriptio an possit interrumpi.

53 Interruptio prescriptionis quomodo & quot testibus possit ꝓbari.

1 **Quarto principaliter** † quero vtrũ superueniens defectus in psona pscribentis vt qꝛ fiat incapax dñij illius rei quã prescribit ex aliquo incidẽti iterrumpat pscriptionẽ. ¶ Hãc. q. late examinat bar. in. d. l. naturalr. col. iij. in fi. & iiij. inferens in specie ad decisionẽ no. q. pone. Statuto cauet̃ qꝫ forensis non possit acqrere aliquã rẽ immobilẽ in territorio. cõtingit qꝫ forensis successit ciui pscribenti aliquaz rem, vtrũ ex defectu psone pscribentis interrũpat̃ pscriptio. & ꝯcludit breuiter qꝫ aut forensis ipediat̃ acqrere ex oi causa & pscriptio extinguit̃. aut ex certa cã tm̃, ita qꝫ ex alijs causis põt acqrere dñiũ & nõ impedit̃. ¶ In principali vero. q. distinguit vt ibi latius ꝑ eũ cuius dicta sequnt̃ cõiter doc. in. d. l. naturalr. vbi late p. d. Clau. aquẽ. col. v. ver. iiij. principaliter. & seq. & sequnt̃ Bal. & Ange. in. d. l. cũ notissimi. §. imo. ¶ Defectus aũt superueniẽs in psona eius cõtra quẽ prescribit̃ non interrũpit pscriptionez, vt si pscriptio erat inchoata cõtra aliquẽ maiorẽ cui successit pupillus minor vel ecclesia, qꝛ lz vsucapio non possit incohari cõtra eos, incohata tñ nõ extinguitur, vt no. gl. & doc. in. l. j. C. si aduer. vsuca. & in. l. fi. C. in q. cau. i ite. re. non est neces. ¶ Fallit in prescriptione. xxx. an. que cõtra pupillum non currit sz dormit. l. sicut. C. de pscri. xxx. an. ita dicit Bar. in. d. l. naturalr. co. iiij. circa fi. vbi assignat rõnẽ diuersitatis iter vnũ casũ & aliũ quare defectus sepueniens in psona eius q prescribit interrũpat prescriptionẽ, & non defectus suꝑueniens in personam eius cõtra quem prescribitur, & doc. cõiter sequuntur Bar. de hoc vltimo late dixi in precedenti parte in. xxiij. casu. ¶ Et per hec remanet expedita prima species interruptionis. que dicitur naturalis.

2 **Venio nunc ad secundã** † speciem vcꝫ ad interruptionẽ ciuilẽ, & sic ad secũdã partẽ huius secũde partis sexte principalis. & dr̃ interruptio ciuilis qñ aliqd de nãlibus & substantialibus non extinguitur seu deficit sed alias aliquis actus celebratur q de iure ciuili interrumpit prescriptionẽ & ea interruptio dicitur ciuilis qꝛ a iure ciuili inuenta est. ita declarat Panor. in. d. c. illud. col. ij. versic. venio ad secundum principale.

3 **Quero igitur primo** qualiter † pscriptio interrũpat̃ ciuiliter. In hac. q. dat̃ talis doctri. ex dictis Bar. in locis ĩ. allegatis. & Pan. vbi. ĩ. ¶ Nã quedaz est pscriptio mere fauorabilis vt vsucapio que est introducta in meruz fauorẽ possidentis rẽ mobilẽ cũ ti. & bona fide, vt dicit tex. xvj. q. iij. §. põt. no. Dy. in. c. possessor. de reg. iur. in vj. & Bar. in. l. ij. §. si rẽ. ff. ꝓ empto. & in. d. l. naturaliter. col. j. & in. l. fi. i prin. ff. de eo ꝑ quẽ fac. erit. & ista non interrũpit̃ ẽt ꝑ lit. cõt. nisi in effectu, qꝛ pẽdente iudicio, currit vsucapio. Et si interim cõplet̃ tps reus ꝯdẽnabit̃ ad restituendũ vsucapione nõ obstãte. nõ tñ ꝓnũtiabit̃ rẽ esse petentis, vt est casus in. l. si post acceptũ. & ibi no. gl. & doc. ff. d rei ven. & in. l. iulianus. §. quãtũ. ff. ad exhibẽ. ¶ † Quedã &

4 secũdo est pscriptio mere odiosa. vt pscriptio longissimi temporis. xxx. vel. xl. anno. que currit cũ mala fide. & est introducta in odiũ & ꝑꝑ negligentiã non petentis. non aũt aliquatenus in fauorem possidentiũ. vt declarat Dy. in. d. c. possessor. Et ista interrũpit̃ ꝑ solam citationẽ, vt est tex. in. d. §. põt. & in. l. cũ notissimi i princi. & §. imo. C. de prescri. xxx. an. ¶ Et est rõ, qꝛ cũ hec prescriptio sit fundata sup odio & negligentia non petentis, cessat negligentia cũ mittit executorẽ, seu nuntiũ. Et ideo interrumpit̃ prescriptio. Sed precedẽs que est mere introducta fauore possidentis non interrũpit̃ lit. conte. qꝛ ꝑ hoc non tollit̃ titulus & possessio pscribentis. Et sic prescriptio longissimi temporis interrũpitur regulariter per citationẽ. Nã sufficeret simplex impetratio delegati absqz citatione, qꝛ illa non interrũpit prescriptionez. gl. est no. in auc. de exhi. re. in prin. quã ibi valde no. Ang. & simpliciter refert Feli. in. d. c. illud. ad fi. cõmen. in vltia cõcl. ¶ Addo ꝓ ista ꝯclusiõe tex. expl. in. l. sicut. ver. nec sufficiat. C. de pscriptio. xxx. anno. vbi expresse dicitur qꝫ sola impetratio rescripti non interrumpit prescriptionẽ, nisi sequuta citatione. ¶ Fallit in actionibus annalibus & ptorijs, vt ibi per gl. sup verbo,

5 precibus. & statim dicet̃. ¶ † Quedaz & tertio est prescriptio mixta id est partim introducta in fauorẽ prescribentis, & partim in odiũ negligentis, id est prescriptio. x. vel. xx. anno. cuz tit. cõtra priuatũ que appellat̃ longi temporis. Et hec interrumpit̃ lit. cõtesta. facta corã iudice cõpetenti, vt in. d. §. põt. & l. more. C. de rei vendi. ¶ Et de ista triplici specie pscriptionis est tex. cũ gl. in. l. fi. circa fi. C. de edict.

6 di. Adri. & plenius dixi. s. in. ij. parte prin. in pri. ¶ † Et hec vera in actionibus perpetuis seu tẽporalibus, in annalibus vero & ptorijs que regulariter durãt anno. l. in honorarijs. ff. de act. & obliga. fit interruptio lit. cõtesta. vel quasi, vt ꝑ libellũ principi oblatũ. l. ij. cum ibi no. C. qñ lib. prin. dat. Idẽ dicendũ est sm Bar. in. l. ij. §. si rẽ. ff. de vsucap. pro emp. si esset prescriptio annalis inducta cõstitutione episcopi, ducis, comitis, vel marchionis, qꝛ interrũpit̃ sicut in ptorijs, nam statuta ipsorum equiparant̃ iuri pretorio, vt plene no. bar. & doc. in. l. v. in prin. ff. de verb. obli. ¶ Hec doc. colligit̃ ex dictis Bar. in locis preallег. quaz doc. cõiter sequnt̃ & referunt cano. in. d. c. illud. maxime Panor. col. ij. ¶ † Sed dubitat̃ qd de pre-

7 scriptione. xxx. vel. xl. anno. cũ bona fide sine titu. per quã acquirit̃ vtile dñium. l. si qs emptõis. §. j. C. de prescrip. xxx. an. Et late dixi. s. in. ij. pte principali. an interrũpatur sola citatione. do. Anto. de but. i. d. c. illud tz qꝫ interrumpit̃ ꝑ solã citationẽ. sicut illa que inducit̃ cũ mala fide. ¶ Et idẽ dicit se putare in prescriptionibus currẽtibus cõtra ecclesiã, vbi non exigit̃ titulus sed sufficit tẽpus. xl. anno. in re non resistente, qꝛ currit mera negligentia non petentis sm eũ. ¶ Cõtrariã opi. tz ibi Panor. ad fi. ij. col. dicẽs se ꝑfecto credere qꝫ in hoc. d. Anto. errauit. qꝛ vr̃ expresse loquutus cõtra tex. in. d. §. põt xvj. q. iij. vbi dr̃ qꝫ pscri. xxx. ann. sine titulo. cuz bona fide equiparatur prescriptioni. x. vel. xx. ann. sine titulo. & sic vtraqz pscriptio est inducta partiz in odiũ negligentis & ptim in fauorẽ possidẽtis cũ bona fide. nã cursus maioris tẽporis supplet defectũ tituli, & hoc ẽt satis expresse colligit̃ sm eũ in. d. l. si qs emptionis. §. j. ¶ Hinc ẽ qꝫ vtroqz casu acqritur dñium prescribenti. sed in prescript. xxx. ann. cum mala fide acquirit̃ solum exceptio de iure ciuili vt ibi & in. d. §. potest. ¶ Et sic vult Panor. qꝫ ad interrũpendã prescri. xxx. ann. cũ bona fide requirat̃ litis cõtestatio, sicut in prescriptione lõgi temporis

poris cũ titu. ℂ Et ex his verbis Panor. d. Feli. in d. c. illud. circa fi. ij. col. ⁊ in prin. seq. colligit duas conclusiones. ℂ Prima cõclusio est ꝙ iura dicẽtia prescrip. xxx. anno. interrumpi sola citatõe habent locum in prescriptione cũ mala fide ad quã interrumpendã sufficit diligentia interrumpentis per citationẽ. Secus si pscriptio ne tricenaria cũ bona fide in qua non sufficit citatio pp fauorem qui datur bone fidei, sicut in prescrip. x. vel. xxx. anno. cũ illa equiparat̃.

8 ℂ † Secunda cõclusio est ꝙ prescriptio cepta ꝯ ecclesiam non interrumpitur p citationẽ sed requiritur litis cõtestatio q2 cum ibi requiratur bona fides nõ est dicendũ ꝙ sit mere odio prelati negligentis inducta, sed ẽt partim fauore prescribentis pp bonam fidem, vnde opus est litis contestatione, ꝙ alibi dicit Feli. se non legisse ita clare, ⁊ cõiter doc. vt ipse dicit in di scursu sentiunt ꝯriũ dicentes prescriptionẽ longissimi temporis interrumpi sola citatio. ℂ Nam hoc limitabat̃ fm Fel. ex dictis Panor. nisi illa sit cũ bona fide. ℂ Et subdit ꝙ est limitatio maximi effectus attento ꝙ hodie ẽt in vtroqꝫ foro correcta sunt iura ꝺ mala fide loquẽtia, vt in c. possessor. cũ gl. ꝺ reg. iur. in. vj. ⁊ in c. fi. de prescrip. ⁊ sic citatio nunqꝫ sufficiet ad interrumpenda3 prescriptionẽ ex quo hodie nulla prescriptio currit cũ mala fide. ⁊ l3 Feli. pũgat istas duas conclusiones, tandem illas firmat. ℂ Addo vltra Feli. Paul. de cast. in l. fi. ff. rem ra. ha. vbi cõcludit ꝙ prescri. xxx. anno. cum bona fide non est mere odiosa. s3 partim fauorabilis. ⁊ dixi. s. in. ij. parte prin.

9 ℂ † Stat ergo cõclusio. ꝙ prescri. xxx. an. cũ mala fide de iure ciuili interrumpitur sola citatione. ℂ Ista3 conclusionẽ ampliat ⁊ extendit. d. Jas. septẽ modis in l. fi. in prin. col. ij. ⁊ iij. ff. de eo p quẽ fac. erit. ex dictis. d. Alex. ibi pro maiori parte. ℂ Ampliat̃ primo qꝺ p pductione3 instrumenti factã ꝯ presentẽ in iudicio ita interrũpit̃ pscriptio sicut p citationẽ. ita t3 Bal. reputans no. dignũ in l. j. ff. de in ius vo. ⁊ in l. j. C. qñ lib. p in. da. ⁊c. ⁊ refert Jas. vbi. s. Sed in loco vltimo allegato Bal. hoc non dicit, rõ est q2 tñ operatur presentia partis in iudicio q̃tu3 citatio, vt est tex. melior de iure. in l. etia3. §. fi. ibi presente vel euocato. ff. de mi. ⁊ gl. no. in l. i. ff. de ser. que incipit. Ro. tria que vult ꝙ citatio inualida cõualidat̃ p cõparitionẽ. subsequuta3, ⁊ ibi no. Bar. ⁊ oẽs. ⁊ in d. l. j. ff. de in ius voc. maxime Alex. ⁊ Mod. vbi Jas. col. j. refert dictũ Bal. ibi. s. relatu3 cũ pluribus alijs decisionibus ad ppositũ. eandẽ conclusione3 p plura t3 Feli. in d. c. illud. col. iiij.

10 ℂ † Ampliat̃ scdo ista cõclusio, vt pcedat ẽt i prescriptiõe statutaria vt si cauetur statuto ꝙ si creditor steterit p. x. annos ꝙ non petierit debitũ amplius non audiat̃. Nã cu3 ista pscriptio inducat̃ sola negligentia creditoris non petentis absqꝫ facto debitoris censet̃ mere odiosa, ⁊ sic p solã citationẽ interrumpitur, ita tenent Bar. ⁊ Ang. in d. l. ij. §. fi rẽ. ff. p empt. ⁊ in l. in oĩbus. in. ff. de diuer. ⁊ temp. prescri. vbi dicunt ꝙ cu3 tale statutu3 nõ requirat titulũ aut bonã fide3 prescribentis censet̃ inducta talis prescriptio in odiu3 negligentis ⁊ sic videtur idẽ ꝙ in prescri. xxx. an. sequit̃ Alex. in d. l. fi. in prin. col. iij. circa fi. ⁊ seq. de eo p quem ⁊c. qui attestat̃ opi. Bar. esse cõem, ⁊ defendi ab impugnatione Jmo. tenentis ꝯ Bar. sequit̃ ẽt Jas. ibi. col. ij. assignans rõne3, q2 prescriptio decenalis inducta per statutũ succedit loco prescri. xxx. an. ⁊ iꝺ sapit eius natura3 fm Bal. in l. fi. C. de temp. in inte. restit. peten. ⁊ in l. in ꝯtibus. in prin. C. de non nu. pec. ⁊ ante ipsu3 istã rõnem assignat Ro. vt. j. ℂ Et hãc cõclusione3 tanqꝫ cõem late firmat Feli. in d. c. illud. col. ij. ⁊ allegat Ro. ita tenente3 ⁊ assignantem predicta3 rõnem consi. xxxix. in questione proposita, ⁊ duo cõsi. Pan. ad

11 cõprobatione3 dicte rationis. ℂ † Limitatur ista cõclusio que h3 ꝙ per solã citationẽ interrumpit̃ pscriptio statutaria nisi statutum imponeret. p prescriptionẽ silentiu3 non petenti. vt q2 diceret si qs non petierit debita intra decem dies postea non audiatur. Nam cũ verbum petere intelligat̃ p litis cõtestationẽ. l. amplius non peti. ff. re3 ra. habe. non dicetur petijsse qui non fuit litem contestatus. ⁊ sic eo casu per solã libelli oblationẽ ⁊ partis citationẽ non fiet interruptio. ita limitat Salice. in l. fi. C. de prescriptio. xxx. anno. sequitur Felin. in d. c. illud. col. col. ij. ꝯ Bar. in l. cũ notissimi. in prin. C. de prescrip. xxx. anno. ℂ Sed hanc limitatione3 reprobat ⁊ bene prestantissimus doc. do Clau. aquen. preceptor meus in d. l. naturaliter. col. pe. respondendo ad dictam. l. amplius non peti. ex ibi not. per Bar. circa prin. dicens ꝙ aliqñ verbum petere, refertur ad eu3 cui ex petitione debet acquiri. ⁊ tunc verificatur ex simplici petitione extra iudiciũ. vt in l. si decem cum petiero. ff. de verbo. obligatio. qñqꝫ refertur ad eum qui ex petitione debet obligari ⁊ tunc requiritur litis contestatio. ⁊ aliter non verificatur nisi ex litis contestatione. ⁊ ita procedit tex. in d. l. amplius nõ peti. ℂ Et ista ẽ optima rñsio q2 in casu predicti statuti vrebum petere, refertur ad eum qui ex petitione debet acquiri.

22 ℂ † Subdit vnũ incidenter domi. Claudius, vbi. s. ad limitationem dicte. l. amplius non peti. ꝙ vbicunqꝫ verbum petere intelligit̃ de petitione que fit per litis cõtestationẽ si adijciatur verbum quomodocunqꝫ vel aliud simile verificabatur etiam in extraiudiciali petitione. ⁊ ad hoc dicit se ponderare glo. a nemine allegatam. in l. qui fidem. in glo. magna. circa prin. que hoc dicit in terminis. ff. de transac. ℂ Ponderando etiam vltra. d. Clau. quod Bar. ⁊ doc. vbiqꝫ in terminis dicti statuti expresse loquũtur qñ statutum vtitur verbo petere vc3 ꝙ creditor non petens debitũ intra. x. an. non audiat ⁊c. ⁊ tñ dicunt ꝙ talis prescriptio in terminis huius statuti interrumpit̃

13 sola citatione. ⁊ op. Bar. in hoc est cõiter approbata. ℂ † Sed queritur quid si statuto caueatur ꝙ debitũ peti nõ possit nisi petitũ fuerit intra. x. annos. ⁊ executio facta qualiter d3 intelligi tale statutũ ⁊ qñ dicet̃ facta executio vel prescriptio statutaria vt dicat̃ interrupta. ℂ Jstã. q. examinat pulchre Bar. in l. is q. ad fi. ver. ite3 no. ff. qui. ex cau. ma. ⁊ ibi tractat vtrum per missionem in possessionẽ ex pmo decreto dicat̃ facta executio ⁊ interrupta pscrip. ⁊ clarius Bal. in l. ꝯsentaneũ. ad fi. C. qñ ⁊ qñ iudex tractat ẽt elegãter Bar. in d. l. is qui. qñ aliqd dicat̃ esse factũ. Sed est aduertẽdũ ꝙ tale statutũ sup quo fit tãta disceptatio p docto. in plerisqꝫ locis regulariter nõ valet in vtroqꝫ foro ppter malã fidẽ pscribẽtis, ⁊ tãqꝫ nutritiuũ peccati, vt vult Bar. in l. oẽs populi. viij. col. ff. ꝺ iusti. ⁊ iur. quẽ doct. cõiter sequunt̃ l3 alibi tenuerint ꝯriu3 vt late ꝯclusi in

14 ij. parte. iij. partis. prin. q. xliij. ℂ † Ampliat̃ tertio pdicta ꝯclusio que h3 ꝙ pscri. xxx. an. interrũpit̃ sola citatiõe ẽt si sit vnica citatio ⁊ nõ pemptoria dũmodo sit legitime facta fm Ang. in l. ad peremptoriũ. ff. ꝺ iudi. Jo. an. ⁊ cano. in l. pposuisti. de fo. cõpet. cũ ꝯcor. de qbus p Jas. in d. l. fi. in prin. circa fi. ij. col. cui addo Bal. in l. post edictũ. ff. de iud. Fel. in d. c. illud. col. iij. vltra medi. ℂ Ampliat̃ quarto etiã si citatio fiat a iudice incõpetẽti qñ cõpetẽtis iudicis copia haberi nõ põt. fm Ang. in l. si vacãtia. C. de bo. vacã. li. x. Bñ facit tex. in l. vbi absunt. cũ si. ff. de tu. ⁊ cu. da ab his. seqt̃ Jas. in d. l. fi co fi. in prin. ff. de eo per quẽ fact. erit. ℂ Vltra quẽ addo Bal. ꝯsi. clxvij. pponit̃. j. vol. vbi dicit ꝙ citatio facta etiam in alio loco q̃ꝫ domicilij interrumpit prescriptionẽ. ℂ Ampliatur quinto ꝙ sola citatio interrũpit talẽ prescriptionẽ ẽt si postea nõ sequatur alia petitio, ⁊ sic absqꝫ oblatione libelli fm Bal. in add. ad Spe. in titu. de exec. senten. in ver. pscriptio. ꝯ Spe. ibi verb. sed nunqd. hoc refert Jas. vbi. s. ℂ Vltra quem adduco pro ista ampliatione ꝙ nõ reqrat̃ oblatio libelli ad interrũpẽdã prescriptionẽ sed sufficiat alius actus precedens bonũ tex. in l. sicut. in versic. nec sufficiat. C. de prescri. xxx. an. ℂ Ampliat̃ sexto ꝙ talis interruptio põt fieri ẽt p filiũfamilias sine consensu patris qñ sola citatio sufficit. Sed nõ tñ qñ reqrit̃ litis ꝯtesta fm Bal. in l. j. col. ij. C. q

15 admi. ⁊ in l. fi. §. necessitate. C. de bo. que libe. ℂ † Ampliat̃ septimo qñ colonus cõuentus nominat dñm in iudicio, ⁊ denuntiat domino iudicis auctoritate litem motam q2 talis denunciatio ita interrumpit prescriptionem ac si nũtius publicus denuntiasset, secus vbi inquireret̃ lit. contesta. ita t3 no. Bal. in l. ij. col. pe. C. vbi in rem ac. no. plene Panor. in c. quoniam frequenter. §. quod si sup vbi tex. gl. ⁊ docto. vt lit. non contest. Quinimmo denunciatio facta p quemlibet l3 non sit nuntius dummodo fiat cum licentia iudicis interrumpit, h3 Bal. post glo. in d. l. ij. col. fi. refert Alex. in d. l. naturaliter in apos. ad Bar. col. iiij. ℂ † Ampliat̃ octauo vltra Jas.

16 ẽt data libelli ineptitudine, q2 eo casu quo per citationem interrumpitur prescriptio non curat̃ an libellus fuerit male formatus secundu3 Bar. in l. accusaturus. ff. de adul. ⁊ intellige gl. i auc. offeratur. C. de lit. contesta. vbi Bal. col. ij vel. iiij. dicit ꝙ nullitas actus q non est de substantia ad interruptionem prescriptionis non impedit effectũ interruptionis quo ad actũ qui est de substantia. refert, ⁊ sequitur Fely. in d. c. illud. col. iiij. in ij. declara. addo Are. cõsi. xxx. viso thema. col. fi. ℂ Ampliat̃ nono vltra Jas. vt procedat etiam per missionem ex primo decreto, q2 per ea3 interrũpitur prescriptio, que põt p solam citatione3 interrumpi, fm Ro. cõsil. xxxviij. ⁊ refert Fely. in d. c. illud. col. pe. circa fin. in vj. conclusi. secus dicit ipse in prescriptione que non interrumpitur nisi p lit. contesta. ℂ Vltra quem addo tex. in l. misso. ff. pro empto. ⁊ in l. ij. in prin. ⁊ ibi Bart. ff. pro here. ⁊ late no. Alex. post glo. ⁊ Bar. in l. a diuo pio. §. si super rebus. col. v. ⁊ vj. ff. de re iudi. ℂ Ampliat̃ vltimo predicta conclusio vltra Jas. vbi. s. ꝙ prescriptio longissimi temporis interrumpitur nedum per citationem, sed etiam pluribus alijs modis quos not. glo. magistra. in d. l. cum notissimi. §. sed ⁊ si quis, ⁊ ibi Saly. legens illum. §. cũ. §. immo. ad fi. cõmen. ⁊ glo. in c. placuit. el. ij. §. põt. in ver. interrupta. xvj. q. iij. ⁊ in d. c. illud. ⁊ ibi Panor. in prin. iij. col. reassumit istos casus q̃uis aliqui ex illis casibus adaptent̃ ad alias species pscriptionu3. ℂ Et qualiter interrumpatur prescriptio per citationẽ vide pulchre vltra predi-

cta per do. Maria. soczi. in suo tracta. citationū in. xxxj. arti. in. x.
17 effectu. ¶ † Et in specie an per donationē fideiussoris interrumpa
tur prescriptio vide p Bar. in. l. cū qs. §. si quis pro reo. vbi casus
sm vnā lectu. ff. de sol. no. Sali. post gl. in. l. cū notissimi. §. imo. col.
ij. z. ij. q. vbi circa hoc tradit not. doctrinā. C. de prescrip. xxx. anno.
¶ Nunc limitat predicta conclusio que hz q citatio interrumpit
prescriptionem longissimi temporis pluribus modis.
18 ¶ † Primo limitat vt non habeat locum in denuntiatione extrain
diciali, qz per eā non interrumpitur prescriptio ēt longissimi tempo
ris. tex. in. l. alienaz. z ibi no. gl. z Bar. ff. p empto. tñ tex. ibi loqui-
tur de prescriptione longi temporis, vt apparet ex illis verbis diu-
tinam possessiōez. iuncta. l. diutina. C. de pscrip. lon. temp. z ibi no.
Bar. Naz prescrip. xxx. anno. non erat cognita de iure digestorū.
gl. in. l. q occidit. ff. ad. l. aquil. Sz gl. in. d. l. si alienū. intelligit illū
tex. pcedere ēt in prescriptione longissimi tpis q non interrumpat
per denuntiationē extraiudicialez nisi interueniat citatio. z ibi sequi
tur Bar. ratio est, qz lz denuntiatio ab initio z ante ceptaz prescrip
tionē faciat aliquem malefidei possessorez seu constituat in mala fi-
de. vt est tex. no. in. l. si fundū. C. de rei vēd. tñ denūtiatio facta post
prescriptionem ceptam non cōstituit quem in mala fide. sm Bart.
in. d. l. alienaz. per illum tex. in. d. l. naturaliter. circa fi. ij. col. no. gl.
z Inno. in. c. dilecti. de maio. z obe. Bal. z Ange. in. l. sup longi.
col. ij. versi. dixi. secundo. C. de prescrip. lon. temp. Panor. z cano.
in. c. nihil. z ibi late Feli. col. pe. z vlti. de prescri. ¶ Et de intelle-
ctu illius. l. si fundū. dicetur latius post Bar. i repe. l. celsus. in. iij.
19 parte. in illa. q. qualiter probet mala fides. ¶ † Addo q protesta
tio siue denuntiatio extraiudicialis non interrumpit prescriptionez
nisi in casibus a iure expressis sm Innoc. in. c. olim causam. de cēsi.
(Adde Alexan. in cōsi. lxxxix. excellentissimi iurisconsul. in. v. vo
lu.) Et refert Alex. in. d. l. naturaliter. co. iij. in apost. ad Bar.
sup verbo, restat. vbi dicit ēt quod non reperitur iure cautū q inter
pellatio extraiudicialis interrumpat. allegat Inno. in. l. si seruum.
§. sequit. ff. de verbo. obli. not. Feli. in. d. c. illud. circa fi. in pe. con
20 clu. lz non referat Alexan. ¶ † Primo fallit pdicta cōclusio qñ de
nuntiatio extraiudicialis fieret seruata forma. l. vt perfectius. C. de
anna. excep. z in casu illius. l. que est registrata in. §. potest. xvi. q.
iij. no. Inn. Panor. z cano. in. d. c. nihil. in. iij. lectu. ¶ Et intelle-
ctum illus. l. tradit Feli. in. c. cū. M. ferrariensis. col. xiiij. ver. fal
lit tertio de cōsti. ¶ Addo q illa. l. potest practicari nedū qñ pos-
sessor est absens vt pprie loquit, sed ēt qñ possessor non hz domici-
liū, vt qz vagatur, nā tunc locum hz remediuz illius. l. glo. est repu
sing. in. l. cuz hereditas ex trebellianico. quā ibi oēs sequunt maxi
me Pau. de ca. ff. ad trebel. z Bal. in. d. l. cū notissimi. §. imo. re-
fert Feli. in. d. c. illud. col. xl. i. in. xij. cōclu. z talis vagabundus po
terit corā quocunqz iudice cōueniri. sm gl. z doc. in. l. here absens.
§. fi. ff. de iud. z gl. in. l. j. in. gl. fi. C. vbi de cri. agi opor. ¶ Secun-
do fallit qñ in denuntiatione extraiudiciali fuisset expressuz tale qd
quod inducit seu inducere debet malam fidē informando cōsciētiā
partis in facto, puta per ostensionem iurium suorū, vt colligitur ex
verbis Feli. post But. z Panor. in. d. c. illud col. iiij. versi. tertia
declaratio. z dicam. j. versic. circa tertiam speciē. in. iij. z. iiij. limita.
21 ¶ † Tertio fallit no. in prescriptione conuentionali, qz illa inter-
rumpitur et perpetuatur sola extraiudiciali interpellatione. Casus
est no. in. l. si mandato Titij. §. pe. ff. manda. quez tex. ad hoc expres
se no. z dicit singu. Pau. in. l. eum qui ita. §. qui ita. el. j. circa med.
cō. versic. z adde. ff. de verb. obli. ¶ Et ad materiam vide pulchre.
d. Prepo. in. c. solicitudinē. col. xxiiij. ver. concathenatur alia qō.
de appel. vbi ponit regulam cum sex fallen.
22 ¶ † Secundo principaliter limitatur predicta principalis conclu-
sio que habet qō prescriptio longissimi temporis inetrrumpitur p
citationez qñ actor qui fecit citari reum non cōparuit in termino.
Nā p talis citatio circunducitur z habet pro non facta, z sic prescrip
tionem non interrumpit. l. z post edictum. §. j. z ibi not. Bal. ff. de
iudi. z in. d. l. j. in prin. z in alijs locis relatis p Alex. z Ias. in rub.
ff. de in ius vocā. vbi late scribunt de ista limitatione z ornant tex.
d. l. z post edictuz. §. j. assignantes rationē post Bal. in. c. cōsuluit.
col. ij. de offi. dele. qz actor non comparendo videtur renuntiare ta-
li citationi. Itez qz actore non comparente, citatio est impfecta cuz
non constet ex suis partibus. ideo non interrumpit prescriptionem
¶ Istaz limitationem firmat ēt Feli. in. d. c. illud. col. iij. circa. fin.
versi. prima est q lz citatio zc. z col. pe. in. j. conclu.
23 ¶ † Tertio limitatur predicta principalis cōclusio vt procedat qñ
citatio est specialis ad illam causam secus si sit generalis ad respon
dendum in iure vel petitionibus nulla expressa causa, qz qzuis illa ci
tatio generalis valeat. tñ non interrumpit prescriptionem, ita limi-
tat not. Bar. in. l. fi. ad fin. C. de anna. excep. Nam citatio debet es-
se certa vt interrumpat prescriptionem sm Barto. ibi. ¶ Idem tz
Bald. in addit. ad Specula. in titu. de appela. versicu. qō talis est.
Oldra. Lauden. consilio. ccliij. refert z sequitur Ias. in. d. l. fina. in
p. incip. colum. iij. ff. de eo per quem fact. erit. ¶ Vltra quem pro
ista limitatione adduco bonum tex. in clemen. fin. iuncta glo. vt lit.
penden. vbi deciditur quod citatio non inducit litis pendentiam ni
si sit certa, z in citatione talia sunt expressa per que plene possit in-
strui reus super quibus in iudicio conuenitur.
24 ¶ † Quarto limitatur predicta conclusio vt procedat in ciuili ca-
usa non in criminali, qz in criminalibus sola libelli oblatio ante cita
tionē interumpit prescriptionem. sm Bar. in. d. l. naturaliter. cir-
ca finem. z in. l. mariti. §. quinquennium. ff. de adul. per illum text.
¶ Sed cōis opi. est in contrarium, vt late per Feli. in. d. ca. illud.
col. vj. versi. dum Abb. z seq. concludendo q non sufficit sola libel
li oblatio, sed reqritur citatio vt interrumpatur prescriptio in crimi
nalibus. ¶ Et ita intelligit tex. in. l. miles. §. sexaginta. ff. de adul.
s. q vbi interuenerit citatio. nam sola libelli oblatio absqz citatione
non est de processu nec de actis, nec inducit litis pendentiam, vt la
te per Feli. vbi supra, z per. d. Clau. in. d. l. naturaliter. circa finē.
¶ Et q sola libelli oblatio non sufficiat ad interrumpendam pre-
scriptionem adduo tex. expressum in. l. sicut. ver. nec sufficiat. C. de
25 prescri. xxx. ann. ibi. Aut in iudicio. postulatione deposita fuerit
subsecuta per executorem conuentio. ¶ † Quinto limitatur predi-
cta conclusio vt procedat qñ de ipsa citatione facta est per nuntiuz
relatio iudici vel in actis. Alias si nuntius qui citauit non retulit
vel relatio in scriptis redacta non fuit prescriptio interrupta non di
citur. ita determinat singulariter Pet. de ancha. in cle. ij. vt lit. pē
dent. propter dicta doc. ibi. qui volunt q citatio non inducit litis
pendentiam, nisi nuntius retulerit q reputat bene notanduz. refert
z sequitur. d. Alex. in. d. l. fi. in prin. col. iiij. ver. nec omitto. ff. de eo
per quem fact. erit. z ibi Ias. col. ij. in. v. limita. z. d. Feli. in. d. c. il-
lud. col. pe. in. ij. conclu.
¶ Item vltra istos celebres doc. addo Bar. hoc expresse deciden
tem in. l. hec autez. §. j. per illuz tex. ibi constare debet liquereqz p-
tori. ff. ex qui. cau. in pos. ea. vbi cōcludit q relatio citatiōis est adeo
necessaria q alias citatio nihil vz z quod dz fieri iudici vel notario,
quinimo z ante diez termini, vt valeat, z si fiat post citatio redditur
nulla. Idem firmat Bar. in. l. si finita. §. iulianus. col. iij. ver. quero
26 vtruz ista cōtumacia, z ver. sequē. ff. de dam. infec. ¶ † Et q relatio
citationis sit de substantia iudicis late firmat. p. Proposi. sequens
Bar. in locis prealleg. in. c. cum parati. col. viij. z. ix. versi. facta ci
tatione. de appel. vbi istam conclusionē z dicta Bar. limitat not.
quatuor modis vt ibi per eum. ¶ Et quid debet continere relatio
nuntij, vt sit valida, z qualiter sit facienda vide per Prepo. colū.
ij. in. iiij. no. z col. ix. ver. sed qualiter. ¶ Predictā limitationē sub
limita, nisi pars comparuerit, qz tunc absqz eo q cōstet de relatio-
ne citationis. relatio fuisse facta psumitur, z prescriptio intreumpi
tur. ita pulchre determinat Are. de quo nō meminerūt Feli. z Ias.
27 vbi. s. cōs. xxx. viso themate. col. fi. ¶ † Sexto limitat pdicta cōclu
sio que hz q citatio interumpit prescriptionem lōgissimi temporis
vt non procedat in citatio. nulla aliquo respectu. qz non interu m-
pit. l. si pr cū gl. z ibi Bal. C. ne de sta defun. puta qz facta sine com
missiōe iudicis. vt p bar. in. l. i. p illum tex. C. de iur. do. impe. z ple
nius in. l. nemini vbi alij not. C. de exhi. re. not. cano. in. d. c. cum pa
rati. vbi late. d. Preposi. col. vij. vel qz facta ad diem feriatā, iuxta
ea que plene habent per Bar. z doct. in. l. j. §. nuntiatio. ff. de ope.
no. nū. vel ex alijs causis, puta, qz non est certa. iuxta tex. no. in. l. aut
qui aliter. in pn. z. §. j. z ibi no. Bar. ff. q vi aut clam. vel qz emana
uit a iudice incōpetente, z sic nō arctat. Faciunt no. per Bar. in. l.
accusaturus. per illuz tex. ff. de adul. vbi dicit q in prescriptiōe que
interumpitur p solā citationē solū inspicitur, an citatio sit bene fa-
cta. Et sufficit illam esse legitime factā, lz libellus sit male cōceptus
vel lit. cōtest. nulla. z idē dixit Bal in auc. offerat. circa fi. C. de lit.
cōtesta. z refert Are. cōsi. xxx. viso themate. col. fi. z faciūt q dicent
in seq. pte. i. iij. limi. q lit. cōtest. nulla nō iterumpit pscriptionē lon.
tēp. ¶ Cōprobat ista limitatio p rōnē qz citatio inualida nihil opat.
gl. est in. l. si accusatoribus. in gl. fi. C. de accu. quā no. z seqt Bal.
in. c. in nomine domini. in. iiij. no. de test. ¶ Itē citatio inualida nō
cōstituit aduersariū in cōtumaciā. gl. est in. c. de causis. in verbo, ve
nisse. de offi. dele. bñ facit tex. in. c. pposuisti. in verbo legitime cita
tus. z ibi gl. de fo. cōpe. ¶ Istā limitationē firmāt Roma. z Alex.
i. d. l. fi. in pn. col. pe. ad fi. z ibi Ias. col. iij. in. vj. limita. z late. d. Fe
li. cōprobās p plura. i. d. c. illud. col. iij. z. iiij. z Ias. in rub. ff. d i ius
28 vo. z in. l. lz. col. ij. C. de pcur. ¶ † Ampliat ista limitatio, vt pce-
dat etiā si citatus cōpareret, qz cōparitio subsequēs non validat ci
tationē nullā. sm Bal in. l. j. §. j. ff. de fer. per glo. ibi refert Ias. in.
d. l.

d.l.fi.in prin.circa fi.iij.col.ff.de eo ꝑ quē fac.erit. dicens ꝙ bal.
ibi est corruptus cum glo.⁊ doct.dicant ibi contrarium scꝫ ꝙ cita-
tio inualidatur per comparitionem subsequentem,⁊ sic erit potius
sublimitatio ad limitationem,vcꝫ vt predicta limitatio non proce-
dat quando post citationem nulla subsequitur comparitio,qꝛ ꝑ cō-
paritionem spontaneam validatur citatio inualida, ⁊ sic operabit
interruptionem,per tex.cū gl.in.d.l.j.in prin.ff.de fer.super verb.
sententia.in fi.que vult quod vbi vocatus comparet sponte purgat
defectus citationis. ¶ Et ibi dicit Bald.in.iij.no.ꝙ lꝫ citatio nō
valeat,valet tamen comparitio ⁊ quod ex ea sequitur. ¶ Et ita la-
te firmat Fel.in.d.c.illud.col.iiij.versi.quarta declaratio,adducē
29 do plura ad confirmationem. ¶ †Septimo limitat predicta con-
clusio vt procedat in citatione verbali,secus in reali que fit per ca-
pturam persone,qꝛ illa non interrumpit prescriptionem.ita tꝫ bal.
in addi.Specu. in titu.de cita. col.vlt. ¶ Sed istam limitationē
reprobat,⁊ bene domi.Jas.in.d.l.fina. in princip.circa fin.iij.co-
lum . qꝛ si verbalis interrupit tanto fortius realis cum sit longe ef-
ficacior,vt no.gl.⁊ doc.in.l.ij.ff.de iuris.om.iud.lꝫ Fely. simplici-
ter sequatur in.c.illud.col iij.ver.dixit etiam.de prescrip.
30 ¶ †Octano limitatur vltra Jas.vbi.s.vt non procedat in citatione
que fit ad recipiendū testes ad eternam rei memoriam lite nō cō-
testata propter periculum imminens iuxta formam.c.quoniam fre
quenter.in prin.vt lite non contesta.qꝛ per talem receptionem non
interrumpitur prescriptio. Istud fuit elegans dictum Uincentij
antiqui canoniste ibi qđ refert ⁊ sequitur ibidem Anto.de but.co.
vij.⁊ Fely.in.d.c.illud colum.fina.circa fi.in.xiij.conclu. ¶ No
no limitatur vt non procedat in sequestro , qꝛ per sequestrum non
interrumpitur prescriptio,nisi possessio sit translata in sequestrum
de consensu partium,iuxta.l.interesse.ff.de acquiren.posses. secun-
dum do.Car.in cle.i.in.xvij.q.de seq.pos.⁊ fruc.refert Fel. in.c.
illud.prope fi.in.xij.conclu.

Circa secundam speciem pre-

scriptionis que est mere fauorabilis vt in vsucapione triennij vera
31 est conclusio.Quod non interrumpitur etiam ꝑ litis contestationē
quin pendente lite finiatur vsucapio,sed si postea feratur sententia
ꝯ reum teneret rem restituere,non obstante vsucapione,vt est casus
in.l.si post acceptum,vbi barto.⁊ doc.no.ff.de rei vendi. ⁊ est text.
magis expressius in.l.ij.§.fi.ff.de vsuca.pro emp. ⁊ in.l.iulianus.§.
quantum.versi.proinde.ff.ad exhib.no.Bal.in.l.j.ad fi.C.de vsu.
transfor.⁊ in.l.nec bona.C.de prescri.long.temp.

Circa tertiam speciem prescri-

ptionis mixte ⁊ sic.x.vel.xx.anno. que dicit longi tempo.cōis opi.
Bar.⁊ doc.in locis.s.alle.est ꝙ interrumpit per lit.ꝯtesta . ⁊ non
32 aliter.l.more.C.de rei ven. ¶ †Ampliat ista prima conclusio vt ꝓ
cedat non solum quando lit.conte.est facta coram iudice ordinario
sed etiam si sit facta coram eo ita inducit interruptionem prescriptio
nis ⁊ perpetuationem actionis sicut facta coram ordinario.l.cū an-
tea.ver.lꝫ non ignoramus.⁊ ibi nō.Bar.⁊ alij.C.de arbi.no. ⁊ pa
nor.in.d.c.illud.col.iij.circa me.⁊ ratio est qꝛ arbitria sunt reda-
cta ad instar iudiciorum.l.j.ff.de arbi. ¶ Ampliatur secundo qñ
stat per reū quominus fiat contestatio litis,qꝛ citatus non vult cō-
parere nec contestari litem , sed subterfugit . Nam tunc lis habe-
tur pro contestata quo ad interruptionem prescriptionis ⁊ alios
effectus,scꝫ vt actio que alias non erat transitoria.tex.est no.in.l.si
eum.§.qui iniuriarum.in fi.ff.si quis cau.⁊ ibi no.Bart. in.vj.no.
dicens quod istud alibi non reperitur,⁊ sequuntur Paul.de cast.
Alex.⁊ Jas.col.iij.in vlt.no. Adde Alex.ita firmantem per illū
tex.in.l.si insulam.in fi.iij.col.ff.de ver.oblig. ¶ Idem vult Cyn.
post antiq in.l.sicut.C.de prescri.xxx.ann.⁊ illud est ꝙ voluit dice
re tex.ibi,quasi lite contestata. ¶ Idem tꝫ Bald.in.d.l.more.C.đ
rei ven.⁊ in d.l.fi.in prin.col.ij.versi.vnum tamen est.ff.de eo per
quem fac.erit.⁊ ibi late per Alexan. col.iij. dicentem quod ad h
vt lis habeatur pro contestata ꝙ ad predictos effectus requirit ve-
ra contumacia,allegat Jo.fab.in.§.penales.insti.de act.quod di-
cit esse diligenter notandum. ¶ Et sic colligitur conclusio quod pa
ria sunt litem fuisse contestatam vel haberi pro contesta.⁊ quod tm̄
operatur quasi contestatio quam ipsa contestatio. ¶ Et de hoc do
casum in terminis in.l.ij.ver.si vero post.C.vbi in rem act.⁊ ibi no.
Bald.⁊ Fel.in.d.c.illud col.pe.in.j.conclu. ⁊ Jas.in.d.l.fina.in
prin.vltim.colum.ff.de eo per quem fa.erit. ꝗuis nō allegent tex.
in.d.l.ij.vbi tex.expresse dicit quod lis habetur pro contestata pro
pter contumaciam rei in non comparendo ad interrumpendā lon-
gi temporis prescriptionem. ¶ Ex quo infero quod in causis in ꝗ
bus proceditur sine figura iudicij in quibus lis habetur pro conte-
stata eoipso quod sit aliquis actus circa merita ⁊ operatur effectū
litis contestationis quo ad omnia,vt per Bar.in extrauag.ad re-
primē.in verbo,⁊ sine figura.col.ij.Bar.⁊ docto.in.l.nihil.⁊ in.l.
nulla.C.de procur.censebitur facta interruptio per primum actum
contradictorium concernentem merita cause sicut per expressaꝫ cō
testationem,⁊ ita firmat in terminis Aret.consil.xxx.viso themа.
33 col.fi. ¶ †Primo limitatur ista conclusio que habet ꝙ litis con-
testatio interrumpit prescriptionem vt procedat quando est facta
animo ⁊ intentione procedendi in lite vsqꝫ ad finem dato ꝙ postea
per casus fortuitos actor fuerit impeditus,tunc illa bene interrum-
pit prescriptionē.Secus si quis simpliciter litem contestaret ⁊ po
stea non procederet vlterius,ita tenuit gl.in.c.placuit.§.potest . in
ver.interrupta.xvj.q.iij.per tex.in.l.fi.a contrario sensu.C.de pre
scrip.xxx.an.quam approbat Pan.in.d.c.illud.circa fin.⁊ Ro.
reputans illam sing.in.l.si vero.§.de viro.in.xxiiij.fallen.ff.so.ma.
¶ Sed ista limitatio non est vera,⁊ in contrarium est glo. ordi.in
d.l.fi.C.de prescrip.xxx.an.referens ꝙ predicta opi.fuit Aldrici
glos.antiqui.sed quod omnes alij doc.dixerunt contrarium.
¶ Et illam gl.sequunt ibi Bar.Bal.Sal.⁊ cōiter docto. ⁊ late
Fely.in.d.c.illud.col.v.quasi per totam illam col. ¶ †Secūdo
34 limitatur predicta conclusio vt non ꝓcedat qñ litis contestatio esset
facta coram arbitratore,qꝛ nedum litis contestatio coram eo facta,
sed nec eius laudum interrumpit prescriptionem ſm Old.lau.ꝯsi.
cclxxvi.factū tale est in vertice cuiusdam montis ⁊c.quem refert ⁊
sequitur Bal.in.l.cum antea.col.pen.C.de arbi. ¶ Idem tꝫ Joā.
an.in addi.ad Spe.in titu.de litis ꝯtest.§.effectus.⁊ Panor. in.
d.c.illud circa fi.iij.col.ver.iuxta ꝓdicta querit vbi assignat ratio-
nem,qꝛ coram eo non est iudicium,⁊ consequenter nec litis ꝯtesta.
que totius iudicij est fundamentum.l.j.⁊ in auc.offeratur. cum ibi
no.C.de lit.ꝯtesta.sed laudum arbitratoris hꝫ vim cuiusdam tran-
sactionis,vt est glo.in auctē.si vero contigerit.C.de in. ⁊ inc orp.
vnde sumitur,no.Bar.in.l.si societatem.§.arbitrorum. col. ij.ff.ꝓ
so.cū ꝯcor. ¶ Istam limitationem intelligit Panor.in.d.c.illud.
procedere nisi tale quid sit dictum vel productum coram arbitrato
re ꝙ constituat partem in mala fide,qꝛ tunc interrumpitur prescri
ptio de iure cano.vt dicetur in seq.limitatione, refert Fel. in.d.c.
35 illud.ad fi. ¶ †Tertio limitatur predicta conclusio vt non proce-
dat qñ litis contesta.esset nulla vt qꝛ facta coram iudice incompetē
ti vel non suo. Nam talis litis contestatio habetur pro non facta ⁊
non interrumpit prescriptionem,vt videtur tex.cum glo.in.l.pe.in
verbo non competentem iudicem.C.ne de sta.defun.per quem tex.
ita dixit glo.in.d.c.placuit.§.pōt.in verbo,interrupta.xvj.q.iij.⁊
in.c.vt debitus.de appel.⁊ in.c.ex tuarum.de priui.no.Bar. in.
l.accusaturus.per illum tex.ff.de adul.⁊ late Panor.in.d.c.illud.
col.iij.vbi Fely.col.iij.adducit ꝙ actus nullus non interrumpit.
¶ Addo pro hac limi.tex.cum glo.in auc.offeratur.in verbo pro
nihilo.C.de lit.contest.vbi Bald.col.fi.ver.venio ad illud.tradit
no.doctri.ad sciendum,an ⁊ qñ processus nullus interrūpat prescri
ptionem vndecunqꝫ causetur nullitas faciendo tria membra.
¶ Et de illa doctri.Bal.meminit Fely.sed non de glo.in.d.c.il-
lud.col.iij.ver.dixit ēt Bald. ¶ Et ex hoc infert Panor.in.d.
c.illud.col.iiij.quod quemadmodū prescriptio non interrumpitur
per litis contestationem factam coram iudice incompetēti, ita nec
per citationem factam per iudicem incompetentem, lꝫ alias per le
gitimam citationem fieret interruptio in prescri.xxx.an. vt vidi-
mus in precedenti arti. ¶ Restringit tamē Pan.post But. istā
limitationem procedere nisi tale quid sit expressum coram iudice
incompetenti quod constituat aduersarium in mala fide,vt qꝛ pars
informauit in facto conscientiam suam,vel tale quid expressit ꝙ in-
formare debuit,argumē. tex.in.l.quod te.ff.si cer.peta.⁊ in.c.inq-
sitioni.de senten.excom. Nam tunc ſm Panor.fit interruptio nō
virtute actus iudicialis,sed ꝓꝑ malam fidem superuenientem que
presumitur ex coniecturis,vt ibi per eum no.Bar.in.l.celsus.col.
iiij.circa fin.ff.de vsuca. ¶ Et hanc restrictionem seu declarationē
sequitur Fel.in.d.c.illud.co.iiij.ver.iij.declaratio.referens Pa
nor.ita consuluisse consi.cxiiij.quidam habens duos filios.
¶ Et ex ibi no.per Panor.⁊ Fely.colligitur no.limi.ad tex. in.
l.pe.ff.de vsuc.pro emp.cum ibi no.per Bar.vbi habet ꝙ denun-
ciatio extraiudicialis facta post certam prescriptionem non consti
tuit in mala fide vt non procedat qñ esset expressum tale quid quod
inducit seu inducere dꝫ malam fidem,informando conscientiā par
tis in facto,puta ꝑ ostensionem iurium suoꝝ,faciunt que dicentur
36 in seq.limi. ¶ †Quarto limitatur predicta conclusio vt non proce
dat de iure cano.qꝛ ꝑ quēcunqꝫ actum qui causet malam fidem cir
ca litis contesta.etiam per simplicem citationem vel aliter prescri
ptio interrumpitur. Nam superueniens mala fides de iure cano-

riseo in quacunq temporis parte interrumpit prescriptionem.c.fi. & ibi plene no.glo.& Cano.de prescrip.ita dicit Bar. in.d.l.naturaliter,col.ij.ver.quero vtrū superueniens defunctus bonefidei, & firmat Bal.in.l.ij.col.ij.versi.vlterius quero.C.de ser.& aqua.dicens q de iure canonico omnis prescriptio interrumpit per missionem executoris,qz superueniens mala fides etiā sine vllo vitio impedit prescriptionē de iure cano.vt no.per Dy.in.c.ij.de reg. iur. in.vj.& dixi late.s.circa interruptionem naturalem. ¶ Ista enim proprie dicitur interruptio naturalis.ex quo deficit vnum de sub-
37 stantialibus.s.bona fides vt ibi dictum fuit. ¶ †Quinto limitatur predicta conclusio vt non procedat quo ad iudicium in quo agens succubuit,qz per illum & litis contestationem in eo factam non interrumpitur prescriptio,fm Pan.de cast.ɔsi.cccxix.col.penul.refert & sequitur Fel.in.d.c.illud.circa fi.in.xiiij.conclu. ¶ Sexto limitat vt pcedat dummodo litis contestatio sit facta a vero domino ɔ quem prescribitur. Alias autem si sit facta ab alio q̄ a domino non interrumpit prescriptionem,ita limitat Bal.in.l.sicut,col.
38 ij.ver.sed nūqd.C.de prescrip.xxx.ann. ¶ †Quero iuxta predicta an per exceptionem siue exemptionis obiectū interrumpatur prescriptio,ɔcludo q non interrumpitur,gl.est notabilis in.c.ij.in verbo exceptiones,de ord.cog.& ibi per Panor.col.fi.cum concor. de quibus per Fel.in.d.c.illud.col.pe.ver.iij.conclusio. ¶ Primo limita nisi actio proponatur per modum exceptionis puta per viam compensationis,vt pulchre per Bar.in.l.omnes actiones. ff.de regu.iur.& in.l.sinautem.§.fi.ff.de nego.gest.no.Alex.remissiue in.d.l.fi.in prin.ad fi.iiij.col.ff.de eo per quem facit erit.
¶ Et istam limitationem firmat Bal.in.l.sicut.§.immo,ad fin.C. de prescr.xxx.an.& d.Feli.vbi.s. ¶ Secundo limita nisi propositio exceptiōis inducat malā fidē p ea que dicta sunt.s.qz d iure canonico superuenientia malefidei interrumpit prescriptionem quomodocunq superueniat. ¶ †Et no.q prescriptio potest interrū-
39 pi per filiumfamilias sine ɔsensu patris & sola citatio sufficit,nō autem vbi requiritur litis contestatio fm Bald. in.l.j.colū.ij.in.iij. oppo.C.q admi.& in.l.fi.§.necessitatem.col.vlt.ver.item quero.C. de bo.que liber.

Circa quartam speciem prescri-

ptionis qualiter interrumpatur prescriptio in actionibus annalibus vel minoris etatis,dic q interrumpitur per litis contestationē vel per libellum principi datum.quinimmo etiam perpetuantur tales actiones temporales,& fiunt transitorie in heredes.l.j.& .ij.& ibi plene no.C.qñ lib. prin.da.no.Bart.& docto.in.l.fi. in prin.ff.de eo per quem fa.erit. ¶ Et no.q prescriptio annalis introducta p constitutionem episcopi interrumpitur per litis contestationem vel quasi,fm Bar.in.l.fi.versi.sed hic videtur contra.ff.de vsuca.pro emp. ¶ Et per hec remanet expedita secunda pars huius tertie partis sexte princi.

Capio tertiam partem huius tertie partis sexte princ. in

qua videndum est de interruptione prescriptionis iurium incorporalium.

40 **Et primo quero** †qualiter interrumpatur prescriptio iurium incorporalium.
¶ Istā.q.mouet Bar.in.l.naturaliter.col.vlt.ver.quero qualiter.ff.de vsuc.quem referunt But.& Panor.in.c.illud.col.vlt.de prescrip.vbi dicunt quod quedā sunt iura incorporalia debita fundo vt seruitus realis,& in istis prescriptio interrumpit perdita possessione fundi dominantis.l.si edes.§.j.ff.de ser.vrb.predio.
¶ Item interrumpitur quando ille contra quem prescribitur impedit prescribentem vti seruitete.l.sequitur.§.si viam.ff.de vsuca.Cū enim in corporalibus quasi possessio nihil aliud sit q̄ patientia aduersarij.l.quoties.ff.de serui.statim quod quis desinit pati interrūpitur quasi possessio seruitutis & consequenter prescriptio.
¶ Idē dicit bar.in iuribus incorporalibus nō coherentibus pdio, vt in iurisdictionibus & similibus.Nam statim cum fit vnus actus per quem quis prohibetur vti illo iure videtur interrupta quasi possessio & prescriptio,& de hoc est tex.optimus fm Bart.in.c.auditis. de prescrip.& ibi plenius per Inno.in vlti.gl.& melius in.c.cū ecclesia.sutrina.de cau.pos.& proprie. ¶ Quinimo plus sentit Inn.in. d.c.auditis.quod eoipso quod is ad quem spectat iurisdictio d iure exercet illam seu vtitur iure suo saltē vna vice ante completam p scriptionem censetur interrupta prescriptio. ¶ Ex quo infert quod si Abbas incipit prescribere contra episcopum iura episcopalia iuxta ea que plene dicta sunt.s.in.xj.q.j.part.v.princ. fit interruptio si episcopus saltem vna vice fuisset vsus his iuribus ante completā prescriptionem Abbatis. ¶ Idē est fm Inno.si prohibuisset episcopus per violentiam Abbatem violentem exercere iurisdictionē quam prescribebat ita quod timore episcopi dimisit illam exercere vt ibi latius per eum. ¶ Sed contra precedens dictum Inno.late tz Panor.in.d.c.auditis.col.iij.& .iiij.dicens ipsummet Inn. sensisse contrarium in.c.cum olim.eo.ti.vbi tradit quid debet facere episcopus vt interrumpat prescriptionem Abba.vel alterius volētis contra se prescribere iura episcopalia,vt ibi latius per eum qui tandem saluat Inn.in vno casu. ¶ Et predictis modis prescriptio seruitutis & incorpalium dicitur interrumpi naturaliter. ¶ Sz dubitatur qualiter interrumpatur ciuiliter.Barto.in.l.ij.ad fi.commen.C.de ser.& aqua distinguit quod si quidem iuuatur prescribēs ex titulo requiritur litis ɔtest.sicut ad interrumpēdam prescri.lon. temp.l.more.C.de rei vendi.si vero non habet titulum tunc interrūpitur per solam citationem & executoris missionem,qz est eadē ro que in prescrip.xxx.ann.qz currit sola negligētia non petentis. Jo missio executoris que facit cessare negligentiam hz interrumpere secundum Bart. ¶ Et hanc distinctionem refert Bal.in.d.l.ij.colum.ij.ver.vlterius queritur,dicens quod melior est ratio, qz cum ista prescriptio non fundetur nisi in bona fide cum non requirat ti. l.si quis diuturno.ff.si ser.vend. & misso executore cesset bona fides merito interrumpitur prescriptio. ¶ Et hanc doc.Bar.& Bald. sequitur Are.consi.xxx.viso themia.col.fi.in prin.& Cepo.in tra. ser.vrb.predio.c.xx.col.iiij.vbi tractat de ista materia interruptionis incorporalium. ¶ Unde infert Bald.vbi.s.q de iure canonico omnis prescriptio interrumpitur per missionem executoris ex quo inducitur malafides,vt no.Dyn.in.c.ij.de regu.iur.in.vj.de quo tamen dic vt.s.in.ij.specie precedentis secunde partis in.iij. limitatione.

41 **Secundo quero** †qualiter interrumpatur prescriptio libertatis,Bar. in.d.l.naturaliter.col.vlt.dicit q per quemcunq quis vtatur seruitute seu iure seruitutis interrumpitur prescriptio libertatis, vt in.l.arboribus.§.item constat.alias est.§.idem tractat.ff.de vsufru.& .l.qui fundū.ff.quemad.ser.amit.vbi dicitur q seruitus retinetur absq facto hominis,qñ habet causam continuā. Ut si aqua per riuū sua sponte defluxit,aque ducende retinetur,qz & qualitercunq quis vtatur seruitute,& sic interrumpitur prescriptio libertatis etiam per malefidei possessorem,vt est tex.aut per vsum cuiuscunq alterius vtentis illa seruitute nomine meo vel gratia mei,vt est tex.in.l.vsu retinetur cum.ll.seq.ff.eo.ti.dummodo quis vtatur iure seruitutis seu tanq̄ seruitute debita fundo,vt in.l.fi.illo.e.ti.& ibi declarat pan. de cast. ¶ Addo q in precedentibus duobus casibus potest etiā interrumpi prescriptio naturaliter & ciuiliter per modos in precedentibus partibus recitatos fz Panor.in.d.c.illud.col.fin.& in. d.c.auditis.col.iij.post Jnn.

Nunc capio quartam & vltimam partē huius tertie partis sexte prin.in qua dicendum est de effectu interruptionis.

42 **Et primo quero** †quis est effectus interruptionis & q̄tum durat. ¶ Dic q in naturali interruptione tantum durat eius effectus q̄tum impedimentum seu defectus superuenieris,si enim quis recuperat possessionem amissam vel superuenit bona fides vel titu.post defectum incipit possessor de nouo prescribere qz cessauit causa impediēs,& superuenit causa confirmans,vt no.in simili gl. in.c.non firmat.de reg.iur.in.vj.tempora tñ precedentia non prosunt sed conquassant vt predixi in prin.huius materie. ¶ Idem est in interruptione ciuili,qz opz eā de nouo inchoari a tpe quo cessat effectus interruptionis. Uerbi gratia,si per lit.contest.sit interrupta prescriptio noua prescriptio non incipit statim post factam contesta.sed postq̄ partes cessauerint litigare,arg.l.fi.C.de prescri.long.temp. fm Inn. & Host.in.d.c.illud. ¶ Et hec vera de iure ciuili,sed de iure canō. dicit gl.no.in.c.j.xvj.q.iij.q ex quo facta est semel li.contesta.nū q̄ postea currit prescriptio,qz presumitur possidens iā habere malam fidem,& de iure suo titubare.per.l.nemo.C.de acqui. pos. vnde nō prescribit ad mille an.ar.c.fi.de presc.idē tz gl.in.c.sine possessione.de reg.iur.in.vj. ¶ Et has glo.seqt Butr. in.d.c.illud.
¶ Cōtrarium firmat Pan.ibi ɔcludens.q iterr possit inchoari prescriptio interrupta per lit.ɔtesta.ita de iure cano. sicut de iure ciuili. ¶ Primo mouet p tex.in.§. prescriptiones.xvj.q.iij.q nō facit in hoc dr̃ia iter ius cañ.& ciuil. ¶ Scdo mouet. qz nō repit, q ius cañ.statuat ɔriū,ergo stādū ē iuri ciu. ¶ Nō ob.fz Pan. fundamētū gl. inqz̄tū se fundat sup assistentia male fidei,qz iura cano.loquunt de vera mala fide nō presumpta sicut illa que presumitur p lit ɔtest.qz certū est q illa est presumpta seu ficta mala fides & nō vera vt no.in.d.l.nemo.C.d acq.pos.nā possidēs rē & credēs

firmiter

firmiter eam suā nō monet̄ firmiter ad credendū ↄ̄triū ex eo ꝙ ali⁹
sibi intulit q̄ōnem alias de facili daret̄ materia impediendi ꝑpetuo
cursum prescriptionis, sufficeret enim ꝙ quis lit. contesta. absq̄ eo
ꝙ fidem faceret de aliquo iure suo. ita dicit Panor. in. d. c. illud.
43 vbi Feli. col. v. ⁊. vj. hunc articulū late examinat ⁊ firmat † ꝙ lit.
contest. non inducit malā fidē nisi presumptā. ¶ Addo ꝙ idem
tz Pau. de cast. in. l. ij. C. de fruc. ⁊ lit. expen. ⁊ Bar. ante oēs. in.
l. illud. ff. de pe. here. ⁊ hoc est rōni consonū ſm eū. ¶ Qđ si sum
tecū lit. cōte. ⁊ aliud non sit actū ꝑ hoc non sit inducta mala fides
cōcedo dicit ipse ꝙ est inducta interruptio ⁊ perpetuatio. l. fi. C. de
prescri. xxx. vel. xl an. sed finito tp̄e illius perpetuationis nihil vi
det̄ obstare quin de iure cano. possit incohari noua prescriptio cū
bona fide antea non maculata ex quo. d. l. fi. non est ſm Canones
correcta q̄cq̄d dixerint dicte gl. ita dicit Feli. ibi, vltra quē addo
Sali. ita tenentē in. l. ij. C. de fruc. ⁊ lit. expē. quē latius referam in
seq. q. sed male intellexit Feli. in. d. l. fi. q̄r prescriptio non incohat̄
de nouo finito tempore perpetuationis. nā sic opus esset ꝙ post.
xl. an. iterū prescriptio incohoaretur, quinimo actio que alias pre-
scribebat̄ spatio. xxx. an. extendit̄ vsq̄ ad. xl. an. ⁊ hec prescriptio
quadragenaria incohoat̄ a die interruptionis seu litis contestate vt
aperte probat ille tex. cū ibi no. ¶ Et de effectu interruptionis vi-
de per Areti. consil. xxx. viso themate circa fi.

44 **Secundo quero** † vtrū perēpta instātia duret vi
tium litigiosi ⁊ effectus interru-
ptionis inductus per lit. conte. ¶ Hic breuiter ꝙ ↄ̄ illū ↄ̄ quē lis
est cōtestata, durat effectus, q̄r est actio perpetuata vsq̄ ad. xl. an.
⁊ non posset ille amplius prescribere minori tēpore vt est casus in.
l. fi. C. de prescrip. xxx. an. Et quo ad effectus respicientes ꝑsonas
ipsorum litigantiū illi durant, sed non durat effectus respicientes
rē q̄r posset res alienari perempta instātia que ea durante aliena-
ri non poterat, ⁊ sic ille tertius in quē fieret alienatio poterit pre-
scribere longo tēpore. Casus est no. in. l. j. ſm vnā lec. C. de prescr.
long. temp. ⁊ ibi glo. in verbo, longi tēporis. ⁊ doc. no. ⁊ Barto.
in. l. j. §. fi. ff. de litigio. ⁊ in. l. fi. vbi ēt Salic. C. eo. ti. Nā vitium li-
tigiosi non afficit rē sed solum ꝑsonas litigantes. l. j. §. j. vbi glo. ⁊
Bar. ff. de litigi. Ang. in auc. de liti. in prin. Et ita ꝓcedant no. ꝑ
Bar. post gl. in. l. ij. circa med. cōmen. C. de fruc. ⁊ lit. expen. ⁊ ꝑ
Bar. in. l. ij. col. vlt. ⁊ ibi no. doct. maxime Alex. ⁊ Jas. col pe. C.
de edē. vbi Bar. dat doctrinā ꝙ quidā sunt effectus qui respiciūt
cām, ⁊ illi durāt perempta instantia, vt ꝙ possessor efficiatur male
fidei, ⁊ sic teneat̄ de fructibus post litē cōtesta. l. ex diuerso. §. j. cū
ibi plene no. ff. de rei vendi. ⁊ in. l. certū. C. eo. tit. ⁊ ꝙ res sit litigio-
sa vel ꝙ prescriptio sit interrupta, tūc. n. ēt perempta instātia du-
rat effectus iam ↄ̄summatus. l. cū notissimi. ꝑ totam. l. maxime in. §.
sed ⁊ si quis. C. de prescrip. xxx. ann. ⁊. l. fi. eo. ti. ¶ Et h̄ est verū di
cit Bar. in eadem cā ⁊ inter easdē personas, nam in alia cā vel in-
ter alias ꝑsonas illa ↄ̄testatio suum effectū non ꝓduceret. d. l. cum
notissimi. §. sed ⁊ si quis, ⁊ est casus ſm Bar. in. l. fiscus. in q̄ōne. ff.
de iure fis. ſm verā lec. quā ibi tz Bar. hinc est ꝙ perempta instā
tia nō durat vitium litigiosi quo ad tertium in quē fit alienatio, q̄r ti
tulus est validus ⁊ prestat cām prescribendi long. temp. d. l. j. C. de
prescri. lon. temp. ⁊ ita declarat Alex. in. d. l. ij. col. v. vel. vj. circa
45 fi. ver. iij. ↄ̄clusio, ⁊ ibi Jas. post eum. col. pe. C. de eden. ¶ † Limi
tatur predicta conclusio que hz ꝙ ꝑempta instantia durat effectus
prescriptionis, nisi esset perempta non lapsu tp̄is, sed ꝑ renuncia-
tionē, q̄r pars in totum renuntiasset liti cause ⁊ instātie, q̄r tūc neq̄
citatio neq̄ litis contestatio interrumpit prescriptionē, vt ꝑ Fely.
in. d. c. illud. col. vj. ver. ⁊ scias, ⁊ per. d. Clau. aquen. in. d. l. natu-
raliter, col. vj. ¶ Sed inquantum Bar. in. d. l. ij. C. de fruc. ⁊ lit.
expen. cuius verba retuli. s̄. vult ꝙ duret effectus male fidei ēt ꝑē-
pta instantia ⁊ sic qđ lit. ↄ̄testa. inducat malam fidem etiam quo ad
fructus ⁊ omnes alios effectus Butr. ⁊ Panor. tenet oppositū in.
d. c. illud. col. fi. ꝙ nō duret nisi quo ad interruptionē p̄scriptio-
nis ⁊ perpetuationem actionis, q̄r litis ↄ̄testa. sola non inducit ve
ram malam fidem sed presumptam tantum vbi non constat de iure
agētis, vt dixi in preced. q. ⁊ ista fuit opi. gl. reputate sing. in. d. l.
ij. in gl. j. in fi. C. de fruc. ⁊ lit. expē. que vult ꝙ perempta instantia
cesset mala fides inducta ꝑ lit. contesta. ⁊ sic nō censebitur ampli⁹
possessor qui ante litis ↄ̄testatio. erat bone fidei esse male fidei.
¶ Et lz Bar. ibi teneat ↄ̄ gl. tamen Saly. col. pe. ⁊ vlt. tenet cum
gl per plura motiua respondendo ad fundamenta ⁊ rationes bar.
⁊ dicit ꝙ ↄ̄sulendo non recederet a glos. cum pertrāsibat dominus
suus ⁊ potissime ista ratione q̄r regula est quod perempta instantia
perimunt acta. l. cum lite mortua. ff. iudi. solui. ⁊ per consequens
omnia causata ab eis cum effectus isti non sint in esse producti ⁊ se-
parabiles a sua causa ⁊ sic vbi reperies contrarium dicit ipse vt est
in prescriptionis interruptione ⁊ perpetuatione actionis illud non
est trahendum ad omnes. Immo casus exceptus firmat regulam
in non exceptis, vt no. in. l. in his. ff. de leg. ⁊ in. l. j. ff. de reg. iur.
¶ Subdit Sal. hec verba formalia in ver. non obstat ratio Bar.
⁊c. Si enim vt in themate presupponit̄ possessor est bone fidei, q̄uō
est possibile quod sola litis contesta. per quam non apparet aliq̄d
ꝙ scientiam rei aliene habeat inducere faciat eum plene ⁊ perfecte
male fidei possessorem esse non video dicit ipse, sed extunc datur
indicium perueniēdi ad notitiam ex probabilibus factis ⁊ lata sen
tentia declaratoria rei aliene habet tunc plenam notitiam, ⁊ hec no
titia trahitur retro ad tempus sui initij ⁊ sic ad tempus litis conte-
sta. ⁊ ex hoc apparet quod effectus scientie rei aliene non fuit sta-
tim per litis contesta. consummatus ⁊ perfectus, ⁊ sic non est vera
ratio Barto. ita dicit ibi Sali. qui in effectu tenet idem ꝙ Butr.
⁊ Panor. in. d. c. illud, col. fi. miror ꝙ Fely. ibi de Saly. nullam
facit mentionem.

46 **Tertio quero** † an interruptio ciuilis prosit quo ad
oēs, puta si quis fuit litem contesta-
tus ↄ̄ vnum, ⁊ sic quo ad illū est interrupta prescriptio vt predictū
est an talis interruptio operabitur suum effectum contra alios.
Pariter potest poni exemplum in citatione vbi sola citatio inter-
rumpit. ¶ Breuiter communis conclusio est ꝙ licet interruptio
naturalis interrumpat quo ad omnes. d. l. naturaliter. tamē hec ci
uilis interruptio prodest tantū interrumpenti ⁊ non alijs. Ita tenet
glo. ord. communiter approbata, in. d. l. cum notissimi. §. sed ⁊ si q̄s
in verb. innouata. C. de prescrip. xxx. an. per tex. in. l. intra quatuor
ff. de diuer. ⁊ temp. prescrip. ⁊ in. l. ij. §. fi. ff. ne de sta. defunc. ⁊ gl.
in. c. placuit, el. ij. §. potest, in ver. interrupta. xvj. q. iij. ⁊ Bart. in.
l. naturaliter. col. iij. ver. sed quero. adijciens ꝙ non omnis interru
ptio naturalis interrumpit aduersus omnes. Sed solū illa que cō
tingit ex amissione ⁊ defectu bone fidei non est aduersus omnes. ⁊
ratio diuersitatis est ſm Bar. q̄r titulus potest multiplicari ⁊ ha-
beri a pluribus ⁊ sic vnus titulus non respicit vniformiter omnes,
sed possessio vna ⁊ eadem est que vniformiter omnes respicit cum
non sit nisi vna tantum ciuilis possessio que pariat prescriptionem.
l. iij. §. ex pluribus, ⁊. §. ex contrario. cum ibi no. per gl. ⁊ doct. ff. de
acquiren. pos. Idem ſm Bar. in bona ⁊ mala fide que potest va-
riari respectu diuersorum, vt. l. fulcinius. §. quid si aduersus. ff. ex q̄
bus cau. in pos. ea. ⁊. l. si quis fundū. ff. de acq. pos. merito porrigūt
effectum suū aduersus oēs sed possessio sic, ita dicit Bar. ibi quem
docto. cōiter. sequuntur. ¶ Et sic mala fides superueniens quo ad
vnum interrumpit quo ad alium.

47 **Quarto quero** † vtrum interruptio facta ↄ̄ princi
palem ꝓsit ↄ̄ fideiussorem ignoran
tem ⁊ non citatū. Adde plene Bert. in repe. in verb. prescriptio i
terrumpit̄. col. vl. circa fi. ver. prescriptio interrupta. gl. no. in. l. cū
q̄s. §. si q̄s pro reo. in gl. iij. ff. de sol. determinat ꝙ non, ⁊ eam ibi
sequitur Bar. ⁊ dicit non esse alibi, col. pe. late examinans istā cō
clusio. ¶ Et eandem sequitur Alex. adducens plures concor. i. l.
mora rei. ff. de verb. obli. secus est in duobus reis ſm Bar. in. d. §.
si quis pro reo. q̄r interruptio facta ↄ̄ vnum prodest contra alium.
Casus est in. l. fi. C. de duo. re. ¶ Et ratio diuersitatis est ſz Bar.
q̄r duo rei tenent̄ eadē specie obligatiōis, secus in reo ⁊ fideiussore,
nā fideiussor obligat̄ semper verbis. l. blanditus. C. de fideiu. Sed
reus pōt alio modo teneri ⁊ obligari, vz re vel consensu. ¶ Item
sꝑ differunt in hoc ſz Bar. q̄r in reo ⁊ fideiussore vna obligatio sꝑ
est principalis ⁊ allia accessoria. sed obligationes correorum sunt
coequales. l. si reus. ff. de duo. re. ⁊. l. ḡnaliter. ff. de fideiuss. ¶ † Ex
48 hoc Bar. in. d. §. si quis pro reo. primo infert ꝙ interruptio facta
contra vnum ex pluribus tutoribus preiudicat alijs, si ↄ̄ eum actio
erat iam nata, q̄r tenent̄ eadē specie obligationis. l. si pupillus. cū
ibi no. ff. de admi. tu. Secus dicit interruptione facta contra vnum
tutorem, nam non interrumpit prescriptionem contra magistratū
ad quem deuenitur in subsidium, q̄r non tenet̄ eadem specie obliga
tionis. l. j. ff. de magi. cōuen. ⁊ ita dz intelligi tex. in. d. l. si pupillus
ſm Bar. ¶ Secundo infert Bar. ꝙ interruptione facta contra
eum qui tenetur directa interrumpitur prescriptio contra eum qui
tenet̄ vtili. ⁊ econtra, q̄r actio vtilis ⁊ directa videtur eadē vt. l. ac-
49 tio. ff. de neg. gest. ⁊ est tex. in. l. hereditas. ff. ad trebe. ¶ † Nō ob.
ſm Bar. ↄ̄ primā ↄ̄clusio. s̄. factam tex. in. l. si seruū. §. seq̄t, ⁊. §. nūc
videamus. ff. de act. ⁊ ob. vbi dicit̄ ꝙ interpellatio facta ↄ̄ reū per-
petuat actionē ↄ̄ fideiussorē. ¶ Quia r̄ndet no. Bal. ꝙ q̄nq̄ actio
dicit̄ perpetuari respectu rei que est in obligatione vt re perempta
reus nō liberet̄, ⁊ tūc si ꝑpetuat̄ ↄ̄ principalē ꝑpetuat̄ ēt ↄ̄ fideiusso
rem, q̄r ad eandem rē tenet̄. l. si ita. ff. de fideiuss. ¶ Quandoq̄ lo-
quunt̄ de ꝑpetuanda actione respectu ipsius actionis ⁊ obligatio-

nis, τ tunc interruptio facta ꝯ principalē nō preiudicat fideiussori, qꝛ diuersis obligationibus τ actionibus tenet. casus est in.d.§.si qs pro reo. ẜm Bar. quē seqt̄ Fel. in.c.illud.col.fi.in.x.zclu. de pre scrip. Et de ista ꝑpetuatione quid sit τ de eius effectu dicet in seq. parte. ¶ Sed ꝯ primam zclu. est gl. in.l.si fideiussor.§.fi.ff.mand. que dicit ꝙ interruptio facta ꝯ principalē videt̄ facta ꝯ fideiussorē p.l.fi.C.de duo.re. Bar. ibi dicit ꝙ gl. alibi tꝫ ꝯriuм in.d.§.si qs pro reo, τ ꝙ.d.l.fi.loqt̄ in duo.reis, sed aliud in fideiussore, τ ita tꝫ Cy. vt refert Bar. in.d.l.fi. licet illā gl. nō alleget Bald. in.l.tā mādatori. col. vlt.C.de nō nume. pecu. reducit illas gl. ad zcordiā dicens ꝙ gl. in.d.l. fideiussor.§.fi.loqt̄ in fideiussore iudicatū solui, alia in fideiussore ꝯtus. ¶ Querit enim ibi Bald. in versicu. sed quero quid si fideiussor prescripsit τ non reus an prosit reo. v.g. dicit ipse fuit interrupta prescriptio contra reum non contra fideiussorem. ¶ Addo ꝙ istam questio. an interruptio facta contra principalem noceat fideiussori, format Jo. an. in ti. de fideiuſ. super rubri. in apost. magna in vlt. q. vbi refert Uber. ď bob. tenere opi. ꝙ interruptio facta contra alteꝝ noceat alteri, τ loquit̄ in q. statuti disponentis ꝙ si creditor silet per quinquennium non possit amplius agere, sed sit prescriptum sue actioni ꝙ si creditor hꝫ debitorē vel fideiussorē sufficit sibi egisse ꝯ alterum, vt alteri noceat. τ sic interruptio facta ꝯ vnū prodest creditori contra alium, cum vnum sit debitum ex eodem fonte τ ex eadem scriptura. Et sic vnus est ꝯtus τ ꝑ id apparet creditorem non neglexisse τ statuto punienti negligentiam satisfactum est, τ opi. Uber. simpliciter sequit̄ Jo. an. sed cōmunis opi. est in ꝯriū, vt ex p̄missis apparet. ¶ Rūdet Bal. que daꝫ gl dicit ꝙ interruptio nocet fideiussori. in.l.si fideiussor. ad fi. ff.man. Alia gl. dicit contrarium in.l.cū quis.§.si quis pro reo.ff. de fideiuſ. per quam glo. tenet ꝙ prescriptio fideiussoris non prodest reo, τ interruptio rei non prodest fideiussori contractus, sed in fideiussore iudicatū solui posset forte sustineri glo. ꝯria, hec sunt ꝟba Bal. in.d.l.tam mandatori. ¶ Eandem opi. tenuit Ang. in.l. grege.§.etiam.ff.de pig. faciens eandem zcordiam quam dicit esse menti tenendam. τ sequitur Alex. in.d.l.si fideiussor.§.fi. in apost. ad Bar. τ de hac materia vide per Cy. Bal. τ Ang. in.d.l.fi. in prin.C.de duo.re. qui tenent opi. Bar. in.d.§.si quis pro eo.

50 ¶ † Ex predictis resultat duplex zclusio. ¶ Prima est ꝙ interruptio facta ꝯ vnū ex correis prodest creditori quo ad alium, τ nocet alteri correo. ¶ Scḋa est ꝙ interruptio facta contra principalem non interrumpit quo ad fideiussorem vel econtra.

¶ Limitatur ẜm Bal. Ang. τ Alexan. vbi.ſ. vt ꝓcedat in fideiussore contractus, secus in fideiussore iudicij seu iudicatum solui, qꝛ interruptio facta contra principalem intelligitur ēt facta contra ipsum. rō potest esse, qꝛ cōtra fideiussorem iudicij mandat̄ recta via executioni sententia lata contra principalem, secus est in fideiussore contractus, vt plene no. Bar. in.l.j.ff.iudi. sol. τ Ang. in.d.l. grege.§.etiam.ff.de pig. Nimiꝝ ergo si interrumpitur prescriptio, ex quo acta τ sententia tm̄ preiudicant fideiussori iudicij, quantum p̄ncipali quod non est in fideiussore ꝯtus vt per Bar. in.d.l.j. Adde do Alex. consi. cxxxj. in cā vertente coram pretore.ij. col.ij. vol. ¶ Et sic colligit̄ duplex differentia inter fideiussorem iudicij τ fideiussorem contractus, vcꝫ quo ad interruptionem prescriptionis, τ executionem sententie. ¶ Et has duas differentias in specie colligit Ang. vbi.ſ.

51 **Quinto quero** † an interruptio prescriptionis vno actu ꝑsit in altero. Hic ꝙ non ēt ꝙ oēs isti actus proueniant ex vno iure, tex. est cum gl. in.c. auditis. circa fi. in ver. interrupta, τ ibi no. Inno. Panor. τ oēs Cano. τ bonus tex. in.c. cum olim. de prescrip. τ in.c. cum contingat. de deci. no Inno. in.c. dilectus. de capel. mona. Faciunt que plene dixi in.ij. parte prin. in.ij. effectu.

52 **Sexto quero** † Utrum prescriptio zpleta possit interrumpi. ¶ Hic breuiter ꝙ non, qꝛ interruptio post zpletam prescriptionem non hꝫ ledere ius ex prescriptione iam quesitum. Oportet ergo vt valeat ꝙ fiat intra tempus prescriptionis, vt est tex. in.c. auditis. ver. si tū, τ ibi no. Panor. in vlti. no. col.ij. de prescri. τ Fely. in.d.c. illud. col. pe. in.v. conclu. Faciunt no. per gl. τ cano. in.c. vigilanti. eo. ti. vbi communiter cōcluditur ꝙ superueniens mala fides post completaꝫ prescriptionē nō nocet. ¶ Ex quo infert Panor. in.d.c. auditis. ꝙ prescriptio iam completa non tollit̄ lꝫ postea fiant aliqui actus in ꝯtrarium ſꝫ requiritur contraria consuetudo. ¶ Et hoc si iam zsuetudo est corroborata, sed anteq̄ꝫ sit prescripta interrumpitur, etiam si semel in ꝯtrariū populus vtat̄ ex certa scientia. Addo ꝙ idē dixit Spe. in tit. ď prescri. ver. quid si post completam. Ita gl. no. τ sing. in.l. nemo.§. tēporales.ff.de re iudi. quam Bal. commendat in pluribus locis relatis per Jaſ. in.l.si. col. vlti.ff.de consti. prin. τ illam no. Rom. sing. suo. xliiij. fo.j. col.iij. incip. ad hoc τ limitat ꝓcedere in consuetudine concernente causam petitorij. Secus si concernit causam possessorij. Tunc enim ẜa consuetudo lꝫ non sit prescripta tollit primam prescriptam quo ad possessorium tantum, ẜm Bal. in.c.j. de feu. cogni. τ fuit originale dictū Jo. an. in.c. cum ecclesia, de causa pos. τ proprie. ꝙ refert Roma. vbi.ſ. τ Alexā. firmans predictam conclusionem in.l.ij. ad fi. princi.ff. soluto matrimo. τ Jaſ ponēs duas limitat. ad illam glo. in.l. de quibus colum. xxiij. ad fi. τ seq. ff. de legi. ¶ Eandem conclusionem per illam gloſ. firmat Pan. in.c.fi. col.ix. versi. sed quero. de consue. τ consil. xciij. videtur prima facie. in fi.j. volu.

53 **Postremo noto** † Ad materiam interruptionis prescriptionis. τ multa ad materiam interruptionis prescriptionis, lꝫ inordinate τ absqꝫ allegationibus Moder. vide per Berta. in ver. prescriptio interrumpitur per plures col. ¶ Et an excipiens de interruptione videatur fateri prescriptionem, tangit Panor. in.c. illud. col.j. de prescrip. qḋ etiam per vnum testem, dummodo omni exceptione maiorem cum iuramento patris probatur factam fuisse interruptionem, ẜm Cardi. consil. cviij. petitur quedam sententia. Sequit̄ Fely. in.c. illud c. penul. in.iiij. conclu.

SVMMARIVM

1 Perpetuatio τ interruptio prescriptionis in quo differant.
2 Actio qualiter ꝑpetuet, τ quis sit effectus ꝑpetuationis.
Actio ꝑpetuatur per zestationem τ quasi zestationem.
3 Actio ꝑpetuat̄ per iuramenti prestationem litis decisiui.
4 Stante statuto ꝙ si creditor steterit ꝑ.x. an ꝙ non petierit debitus sit exclusus, an si in instrumento adsit iuramentum possit actio ꝑpetuari ad aliud tempus.
5 Actio an possit per dationem fideiussoris ꝑpetuari.
6 Actio ꝑpetuat̄ ꝑ apprehensionē possessionis rei hypothecate.
7 Lex fi.C.de prescri. xxx. an. an de iure cano. sit correcta.
8 Litis contestatio. an perpetuet prescriptionem minoris temporis q̄ꝫ. xxx. anno.
9 Officium iudicis an recipiat ꝑpetuationem.

Venio nunc ad quartam, τ vltimam ptē huius. vj. ptis prin. in qua videndum est qualiter actio perpetuetur.

Primo igitur quero quid sit perpetuatio actionis τ que sit differentia inter interruptionē † τ ꝑpetuationē. ¶ Rūdeo ꝙ aliud est
1 interruptio, τ aliud perpetuatio. Naꝫ interruptio facit ꝙ prescriptio iam incohoata rumpitur, ita ꝙ de nouo dꝫ incohoari a tempore interruptionis. Sed durat ẜm suam naturam. Perpetuatio vero prorogat vitam actionis mediante litis zesta. τ facit ꝙ actio que erat breuis vite vel durabat. xxx. an. aut minori tp̄e fiat perpetua, id est extendatur vsqꝫ ad. xl. an. l.fi.C.de prescrip. xxx. ann. τ ꝯ dicetur. Ita declarat gl. no. in.l.cū notissimi. in princ. in ver. solam.C.ď prescrip. xxx. an. τ Bart. in.l.fi.ff.de eo ꝑ quem facit erit. τ declarāt Jmol. τ Pau. de cast. in.d.l. naturaliter. col. vlti. Jaſ. in.l. naꝫ τ postea.§.si is qui temporali, in prin. com.ff.de iurein. τ in.l.j. col. pen.C. quando libe. prin. da. τ melius declarabo in seq. vbi dicetur quid est perpetuatio.

2 **Secundo quero** † Qualiter perpetuetur actio, τ qs sit effectus ꝑpetuationis. ¶ Hic ꝙ ꝑ lit. zest. τ non aliter, operatur enim litis zesta. duplicem effectū. s. interruptionē τ perpetuationem, vcꝫ ꝙ actio que nō durabat nisi. xxx. an. extēdit̄ ad annos. xl. τ sic addunt̄. x. an. vt est casus in.l.fi.C.de pscri. xxx. an. alie vero interruptiones ciuiles de quibus dictuꝫ est.ſ. in prece. pte vt citatio vel cōuentio citra lit. cōtesta. interrumpunt dumtaxat prescriptionem, sed non perpetuant actionem. ¶ Est ergo ꝑpetuatio ꝑprie extensio vite actionis, vt ibi prius erat tp̄alis, extendatur vsqꝫ ad. xl. an. d.l.fi. τ.l.j.§. exceptio.C.de anna. exce. τ.c. placuit, el.ij.§. potest. τ.§. qḋ si per naturalem. xvj. q.iij. τ ita declarat glo. prealleg. in.l.cū notissimi. in p̄ncip. in ver. solam.C.de prescri. xxx. an. que dicit, τ no. ꝙ cum interrumpitur prescriptio ꝑ executoris conuentionem seu citationem, actio extenditur vsqꝫ ad. xxx. an. a tempore conentionis. Naꝫ ꝑ solā lit. zesta actio extenditur vsqꝫ ad. xl. an. Ad idem est gl. in.l. sicut in ver. executorē, ad fi.C.de prescri. xxx. an. not. Bald. in.l.j. circa me. col.C. eo. ti. τ idem dixit gl. xvj. q.iij.§. potest addens ꝙ naturalis

ralis interruptio non pperpetuat vsq; ad.xl.an.licet sint alij modi perpe
tuandi,qui habent vim lit.cōtes.quos.j.subijciā. ¶ Secūdus effectus
huius pperpetuationis ē q actiōes q̄ nō sunt trāsitorie ad heredes,vt
actio iniuria& & descēdentes ex delicto d quibus in.§.nō oēs.inst.
de perpe.& temp.act.p lit.ɔtesta.fiunt transitorie & sic perpetuan
tur in heredes.§.penales.insti.de actio.l.si eum §.qui iniuria&.ff.si
quis cau.q non fit per solam conuentionem seu citationem.vt ibi
late concludit Are.& idem in.l.fi.in prin.col.ij.ad fi.& iij.ff.de eo
per quem facit erit contra Bar.& sequaces. Sed requiritur con-
testatio vel q stet per reum quominus litem contestet,quo casu ha
betur lis p ɔtesta.vt ibi latius per Alex.& eo casu quasi contesta-
tio. ¶ Et ita intelligit Alex.tex.in.l.constitutionibus in ver. qua
si ɔtestate.ff.de act.& obli. ¶ Ex his intelligunt duo modi perpe-
tuandi actionem cum duplici effectu ipsius pperpetuationis.
¶ Primus modus est per contestationem. ¶ Secundus modus
est per quasi contestationē,quando stat per eum quominus litem
ɔtestet. Bene facit text.in.l.ij.C.vbi in rem ac. ¶ † Tertius mo-
3 dus perpetuandi actionem est per prestationem iuramenti litis de
cisiui,q: iuramentum h3 vim litis contesta.ad perpetuandam actio
nem,vt est casus in.l.nam & postea.§.si is qui temporali.ff.de iurei.
¶ Et q iuramentū habeat vim litis contesta.dicit expresse tex.in.
l.sed & si restituatur.ff.ex qui.cau.ma. ¶ Et hec conclusio pcedit
tam in iuramento iudiciali quam extraiudiciali sm Bart. & com-
muniter doct.in.d.§.si is qui temporali. ¶ Ex quo singulariter in-
fert Bar.q si in instrumento appareret iuramentum esse delatum
creditori iuxta praticam & cautelam,quam tradit ipse Bar.in.l.ij.
ad fi.ff.de iureiu.tale iurm̄ perpetuaret actionem vsq; ad.xl.ann.&
iste est solennis effectus iuramenti,& sequunt ibi Bal.Ang.Sal.
Alex.& Jas.in.ij.no.& communiter omnes. Imo.in.d.l.naturali-
4 ter,col.vi. ¶ † Ex hoc sequitur magnus effectus in pratica q stā-
te statuto,q si creditor steterit per.x.ann.q non petierit debitum
sit exclusus. Certe si in instrumento adesset iurm̄ non obstante sta-
tuto iurm̄ perpetuaret actionem vsq; ad.xl.ann.sm Ang.& Ro.i
.d.l.si is qui temporali. ¶ Et pp hoc monet Ang.notarios q in
instrumentis semper apponat iuramentum. ¶ Referunt & sequun
tur Alex.& Moder.ibi & Cepo.cautel.sua. ¶ Sed istud hodie ē
modici effectus cum prescriptionem sm communem opi.& tale sta
tutum non valeat data mala fide vt late ɔcludunt Cano.in.c.fi.de
prescri.& dixi in.xiiij.q.ij.partis.iij.principa.
5 ¶ † Quartus modus perpetuandi actionem est per dationem fi-
deiussoris.& illam gl.dicit esse sing.Bal.in.l.quot.col.ij.C.de p̄-
ci.impe.offe. Nam per illam perpetuat actio sicut per litis conte.
gl.est singularis in.l.cū quis.§.si qs pro reo.in.iiij.solu.ff.de fidei.
quam ibi sequit Bar.col.j.circa fi.dicens mirabilē & verissimam.
¶ Et limita & declara vt ibi per Bar. ¶ † Quintus modus ppe
6 tuandi actionem est per apprehensionem possessionis rei hypothe
cate per quam nedum interrumpitur prescriptio sed etiam perpe-
tuatur actio in.xl.ann.eo q talis apprehensio h3 vim litis contest.
vt est casus in.l.cum notissimi.§.immo,& ibi no.Sal.col.ij.versic.
nunc reuertor.C.de prescri.xxx.ann.reprobata opi.gl.ibi.
7
Tertio quero † vtrum illa.l.fi.C.de presc.xxx.an.
sit correcta de iure cano.glo.no.in.
c.j.xvj.q.iij.tenet q ex quo semel facta est litis contesta.non cur-
rit prescriptio,q: presumit possidens iam habere malam fidem & d
iure suo titubare.l.nemo.C.de acqui.pos.vnde non prescribit ad
mille annos.c.fi.cum ibi no.de presc.& idem tenet glos.in.c.sine
possessione,de reg.iu.in.vj. ¶ Istud dubium late examinat Pa
nor.in.d.c.illud.col.pe.& ver.& scias.dicēs q iste articulus ē du
bius.& tandem concludit q pars gl.est tutior & cōmunior,& in indi
cando seruaretur. ¶ Sed contraria opi.videt verior sm Fely.ibi
col.v.& plene in.iij.q.prin.partis precedētis in materia iterruptio
nis,vbi conclusio q sola litis contesta.non inducit malam fidem ve-
ram,sed fictam. ¶ Et sic remanet conclusio q illa.l.hodie non sit
correcta,vt ibi latius dixi.
8
Quarto quero † vtrum litis contesta.perpetuet
nedum prescriptionem.xxx.ann.
de qua proprie loqt text.in.d.l.fin.sed aliam minoris temporis,vt
annalem. Ut est dare exemplum in actione iniuriarum,que est an
nalis.l.si non conuicij.C.de iniur.& in alijs pretorijs annalibus,vt
in.l.honorarijs.ff.de act.& obli. ¶ Concludo q sic. Ita tenet glos.
in.l.fi.antepe.C.de tem.in inte.resti.pe.& gl.in.l.fi.in glos.fi.C.de
dolo,& glo.in.d.l.fi.in glo.ij.C.de prescri.xxx.an. ¶ Unde infert
q actio cuiuscunq; temporis non solum.xxx.an.per lit.contest.sp
perpetuat in.xl.an.& sic meta perpetuationis est semper prorroga-
re vsq; ad.xl.ann.& per consequens perpetuatio actionis aliquan
do addit trigintanouem annos,vt quādo actio est annalis. Aliqñ
solum decem,sm q erat vite prime actionis. Ita dicit Jas.in.l.nā
& postea.§.si is qui temporali.ff.de iureiu. ¶ Secundo infert q si
statuto caueat,q si creditor steterit per.x.ann.q non petierit debi
tum,sit exclusus certe per lit.ɔtesta.actio que erat dennalis,perpe
tuatur in.xl.ann.sm Imo.in.d.§.si rem.cuius opi.late firmat ale-
xan.in.l.fi.in prin.col.iiij.ver.dicit etiam Angel.ff.de eo p quem
fac.erit.& Jas.in.d.l.nam & postea.§.si is qui temporali.col.j.vbi
hoc cōfirmat ratione,q: actiones temporales anni vel similes faci
lius perpetuantur ad annos.xl.quam actiones longioris vite,pa-
tet,q: ille perpetuant per solam impetrationem rescripti,median-
te supplicatione. Alie non. Sed exigitur litis contesta.l.j.& ij.C.
quando libel.prin.da. ¶ Contrariam tamen partem q prescriptio
minor trigenaria non perpetuetur ad.xl.an.sed adduntur decem tā
tum,tenuit Ange.in.l.ij.§.si rem.ff.pro emp.& Saly.in.l.cum no-
tissimi.§.immo.col.fi.ver.sed quid dicendum.C.de prescr.xxx.an.
vbi concludit q prescriptio longi temporis non perpetuatur per li.
contesta.in.xxx.an.sed duntaxat in viginti,& sic quod addātur alij
decem. Corne.consi.lxxx.multū diffuse.col.iij.ver.si forte.iij.vol.
Sed precedens opi.non est communis.
9
Ultimo quero † Utrum officium iudicis recipiat
perpetuationem. ¶ Istam questio.
tangit Bar.in.l.cum quis.§.si quis pro reo.col.fi.versi.item cō-
tra predicta.ff.de fideius. Sequitur Bal.in auc.sed hodie.C.de a-
ctio.& obli.concludens q non recipit perpetuationem nec interru
ptionem. Adde pro complemento an prescriptio statutaria.x.an.
perpetuetur in.xl.an. Bal.in.c.non liceat.circa fi.de prescr.vbi
concludit q non. Adde etiam q quedam sunt iura que afficiunt p
sonas,quedam que afficiunt res in quibus prescriptiones natura &
effectu discrepant. Bal.in.c.vigilanti.circa fi.de prescr. ¶ Et p
hec & omnia premissa remanet expedita tota sexta & vlti.pars prin.
Tractatus prescriptionū & consequenter totus ipse Tractatus ad
laudem omnipotentis Dei Amen.

n Unc explicito diffuso tra-
ctatu prescriptionum vt nihil desit. Plenam & vtilem
disceptationem solennis.l.celsus.ff.de vsuca.& eius quo
tidiane materie,quam alias in scholis primo lectionum mearum an
no diebus vacantibus publice deserui pro dicti tractatus comple-
mento congruenter subijciendam censui,tanq; praticam post theo-
ricam,& si permixtim vtrāq; contineat maturius digestam plenio
req; stilo editam,circa eorum repetitionū,que in tractatu predicto
dicta fuere,in quo equidem non recensui,que ad peculiarem & pro
priam.d.l.materiam pertinent sed ad eam sepius remissione vsus
sum. Quam.l.Bar.vtiliter commentauit. Post eū vero alij pau-
ca scribere nullusq; modernorum quem viderim,super ea aliquid scri
psit excepto celeberrimo iuriū interpre.d.Clau.de seysello Aquē
se preceptore meo q pauca super eadem.l.edidit commentaria car
tas duas & dimidiam non excedentia in quibus etiam nonnulla ad
propriam materiam.d.l.non pertinentia interseruit,& longo stilo p
sequutus est q̄ missa feci. Quanta autem addiderit preter ordinatā
materiam reipsa intueri licebit.

Et vt congruenti ordine proce-
datur diuido materiam ipsius peculiaris.l.in quattuor partes prin
cipales. ¶ In prima parte tractabit de ti.vz.qualis ti.requirat &
sufficiat ad prescriptionem,& sic de primo extremo requisito ad pre
scriptionem rerum corporalium. ¶ In secunda parte tractabitur d
secundo extremo requisito,vz de traditione & possessione. ¶ In
tertia parte tractabitur de tertio extremo requisito,vz de bona fi-
de & de eius contrario,vz de mala fide qualiter probentur. ¶ In
quarta & vltima parte tractabitur post Bar.pratica ducendi & p-
bandi possessionem & eius continuationem & tempus ad prescriptio
nem rerum corporalium requisitum.

Ad euidentiam premitto que di
xi in prin.iij.partis superioris,vz quod ad prescriptionem rerum
incorporalium tria principaliter requirunt.ti.possessio,& bona fi-
des.l.j.ibi colligit Bar.C.de vsuca.transfor.& plene no. Barto.
in rub.extra de prescrip.col.j.& circa hec tria proprie vertatur ma
teria.d.l.celsus,que etiam colliguntur per discursum scriptorum.
Barto.super eadem.l.licet Paul.de cast.ad fi.ipsius.l.colligat
quinq; necessaria ad hec vt procedat vsucapio vel prescript.long.
temp.& latius no.Barto.& Ange.in.l.super longi.in princip.cō.
.C.de prescrip.long.temp.ponentes septem requisita que tamen re
ducuntur ad predicta tria. ¶ Secundo premitto,quid sit tit.quid

bona vel mala fides, ꝛ quid possessio. ¶ De quibus late dixi in superiori trac. in. iij. parte prin. per totam illam partem.

His ita premissis venio ad ipsaz

l. celsus, ꝛ eius materiam explanandam.

SVMMARIVM

1 Possidens titulo putatiuo iusto errore ductus vsucapit, secus si iniusto.
2 Non entis nulle sunt qualitates.
3 Litis estimatio que dicatur.
4 Titulus putatiuus iusto errore causatus ad vsucapionē vel prescriptionem rez corporalium requiritur.
5 Titulus nō est in prescriptione statutaria necessarius.
Prescriptio statutaria subrogat̄ loco prescriptiōis iuris cōis ꝛ regulatur vt illa ꝛ eius naturam imitatur.
6 Titulus putatiuus isto errore causatus idē operat̄ ꝙ titulus verus ad vsucapionem vel prescriptionem.
Justus error habetur pro titulo.
7 Donatio inter patrem ꝛ filium vel inter virum ꝛ vxorem que a principio non valuit nec morte confirmatur an prebeat causam prescribendi.
8 Titulus putatiuus sufficit ad vsucapionem, casu quo si ille titulus esset verus sufficeret ad dominij translationem.
9 Justus error vel ēt iustissimus quo casu vnq̄ prebeat cāz vsucapiēdi vel prescribendi.
10 Justus error quo casu non habeatur pro titulo.
11 Titulus putatiuus iniusto errore causatus quo casu sufficiat ad vsucapionem.
12 Error iniustus an sufficiat ad prescriptionem rerum incorporaliuz.
13 Error ēt iniustus causat bonamfidem.
14 Causa quelibet lz iniusta excusat a dolo, ꝛ gn̄r a mala fide.
15 Bona fides iniusto errore causata an prosit ad prescriptionē longi temporis.
16 Bona fides iniusta ratione causata an sufficiat ad faciendum fructus suos.
17 Error iuris non inducit bonam fidez in vsucapione vel prescriptione longi temporis.
18 Titulus causatus errore iuris an causet bonam fidem quo ad acqsitionem fructuum.
19 Error iuris aut titulus illo errore causatus non prodest si lex expresse resistat.
20 Lex quando dicatur assistere vel resistere, ꝛ quando aliquid dicat̄ contra vel preter legem.
21 Error iuris quo casu prescribentem non iuuet.
22 Error iuris mixtus cū errore facti an sit sufficiēs ad p̄scribendum.
23 Ignorantia seu error iuris qualiter probetur.
24 Accidens non potest esse sine subiecto, ꝛ non entis nulle sunt qualitates.
25 Litis estimatio comparatur emptioni.
26 Approbare ꝛ non improbare paria sunt.
27 Traditio ad prescriptionem vltra titulū putatiuum requiritur.
28 Traditio vera tunc reqrit̄ qn̄ esset talis titulus ex quo sine traditione non transfertur dominium.
29 Tempore traditionis in quocunq̄ contractu reqrit̄ bona fides.
30 Justissimus error sufficit vt prosit traditio putatiua.
31 Argumentum de genere ad speciem procedit negatiue, sed non affirmatiue.
32 Titulus pro suo est triplex.
33 Error iustus vel iniustus quis dicatur.
Erroris species est triplex.
34 Error dicitur iniustus in facto proprio, nulla aduersarij suasione interueniente.
35 Ignorantia siue error quo casu ēt in facto ꝓprio sit tolerabilis.
36 Error iustus dicitur qui persuasione aduersarij est inductus.
37 Aduersarij persuasione ductus quomodo quis dicatur.
38 Justissimus error quot modis causetur.
39 Affectio ꝓcuratoris an causet bonam fidē ꝛ iustissimū errorem ꝛ ꝑ consequens titulum putatiuum.
40 Justissimus error causatur ꝑ rei euidentiam siue ex aspectu. ꝛ an ꝑ famam ꝛ opinionem. 41.
42 Fama ꝛ rumor ēt falsus inducunt iustā cām credendi.
41 Fama q̄uo ꝓbet̄ ꝛ que regrantur vt legitime possit dici probata, adeo vt inde resultet error iustissimus.
44 Error an dicatur iustissimus si sit causatus ab assertiōe propinquorum vel sociorum.
45 Justissimus error pōt ex assertione ꝓbi ꝛ honesti viri causari.
46 Honestas persone tollit sinistram presumptionem, qꝫ presumitur ꝑ viro honesto.
47 Possessio. xx. an. an sufficiat ad prescriptionem absq̄ titulo.
48 Remedium canonis reintegranda competit cuilibet priori ꝛ antiquiori possessori etiam male fidei ꝛ sine tit. qui cecidit de possessione absq̄ sui facto ꝛ culpa.
49 Titulus pro herede an habeat locum in suis.
50 Consistentia in animo possunt ꝑ iuramentum probari.
51 Presumitur quis scire id de quo est publica fama seu quod est publice notum.
52 Error toleratur in facto ꝓprio vbi agit̄ de damno vitando.
53 Regula ꝙ translatio dominij ꝛ prescribendi conditio equiparant̄ qua causa procedat vel non.
54 Error ex parte recipientis impedit dominij translationem ꝛ prescribendi conditionem, secus si error interueniat ex parte tradētis.

¶ Sequitur. l.

c Elsus. Diuiditur ista solennis. l. in tres partes principa. ſm Ange. ꝛ Jmol. hic. ¶ In prima ponitur reprehensio sententie antiquorum sine cuiusdam erronee opinionis. ¶ In secunda ponit̄ ratio reprehensionis. ¶ In tertia ponitur extensio. Secunda ē ibi qꝫ neq̄ pro legato. Tertia est ibi, idem ꝛ in litis. ¶ Et hoc dicat i summa secundum Ang. ꝛ Jmo. qui plenius summant quam faciat
1 Barto. ¶ † Possidens titu. putatiuo iusto errore ductus vsucapit secus si iniusto, reprobata sententia antiquorum non facientium differentiam inter iustum ꝛ iniustum errorem. Hoc dicit cū glos. ꝛ iste intellectus est communis ab omnibus approbatus secundum Ang. Uel sic secundum Paul. de cast. ¶ Titulus putatiuus nō sufficit ad prescribendum etiam cuz bona fide si non subest iusta cā putandi. Si autem subest, tunc sufficit sicut si esset verus. Hoc dicat. Uel sic breuius ꝛ tertio secundum Pau. ¶ Qui non hꝫ titu. nec iustam causam credendi se habere, non potest vsucapere vel p̄scribere longo tempore. ¶ Priusq̄ veniam ad notabilia apostillabo ꝛ declarabo tex. vbi opus erit. ¶ In tex. ibi. Celsus. lib. xxxiiij. ad sabinum, dicit Ange. vide. s̄. communi diui. l. iiij. in fi. Sed non reperio ꝙ ille tex. aliquid faciat. ¶ In tex. ibi, ꝛ nihil referre. Subaudit Angel. s. existimarūt antiqui, sed melius absq̄ subauditione iste infinitiuus refertur ad relatiuum cum verbo, qui existimarent, prout duo precedentia, ꝛ determinatur a verbo principali, ait. ¶ In tex. ibi, qꝫ neq̄ pro legato. Uoluit dicere iureconsultus
2 † qꝫ non entis non sunt qualitates. l. eius qui in prouincia, ꝛ ibi no. s̄. si certum peta. ꝛ latius dicam. ĩ. ideo non potest esse vsucapio ꝑ legato vbi nullum legatum ꝛc. ¶ In tex. ibi, si nulla donatio ꝛc. ¶ Subaudit Ang. neq̄ ex aliqua cā ꝓbabili estimetur donationem, dotem, vel legatum subesse secundum veram opi. vt videbimꝰ in gl. ¶ In tex. ibi, idem ꝛ litis existimatione ꝛc. † quid sit hec li-
3 tis existimatio declarat tex. in. l. eius rei, ꝛ i. l. hec si res, ꝛ in. l. si culpa. s̄. de rei ven. ꝛ est similis emptioni. l. litis. ĩ. pro empto.

4 Primo noto Ex isto tex. ſm Bart. ꝛ Jmo. † ꝙ ad vsucapionem vel prescriptionem rerū corporalium requiritur titulus verus vel putatiuus causatus iusto errore. Concordat tex. in. l. diutina. ꝛ in. l. super longi. C. de prescriptio. long. temporis. ꝛ in. l. nullo. C. de rei vendi.
¶ Primo limita istam conclusionem vt procedat in vsucapione, vel prescriptione longi tempo. Secus in prescriptione longissimi temporis. xxx. vel. xl. anno. que currit absq̄ titulo ꝛ bonafide. l. sicut. l. omnes. l. cum notissimi. ꝛ. l. si quis emptionis. §. j. vbi tamen respectu acquisitionis dominij fit distinctio inter bone ꝛ malefidei possessorem. C. de prescri. xxx. vel. xl. an. no. Ro. ꝯsil. clxvj. viso diligenter. col. ij. circa fi. ꝛ de hoc late dixi in superiori tractatu. in. ij. parte. iij. pr n. in. vj. q. vbi late declaraui intelle. d. l. si quis emptionis. §. j. ꝛ quale ius acquirit possessor sine titu. cum bona vel mala fide ex prescriptione longissimi temporis, ꝛ quis sit effectus huius prescriptionis ꝛc. ¶ Secundo limita hanc conclusionez, vt procedat de iure ciuili. Sed ſm canones ꝓcedit prescriptio quadragenaria contra ecclesiam absq̄ titu. cum bona fide. c. de quarta. c. illud. ꝛ. c. si diligenti. ꝛ ibi plene no. gl. ꝛ Can. de prescri. Dummodo ius commune non resistat prescribenti, qꝫ tunc requiritur tēpus xl. ann. cum ti. ꝛ bonafide, vel spatium tanti tēporis cuius initij ꝛc. vt est casus in. c. j. de prescrip. in. vj. quam materiam plene declaraui ꝛ in superiori tra. vbi. s̄. ¶ Et vltra ibi adducta addo Pan. in. capi. peruenit. col. j. in. ij. no. de emp. ꝛ vendi. vbi concludit ꝙ non requiritur

requiritur ti. de iure cano. in prescriptione, nisi quando est contra ius, quia non est aliqua differentia inter ius canoni. et ciuile nisi in prescriptione cum malafide, que non currit de iure cano. et in hoc stat iuri canonico secundum Panor. et late dixi vbi. s. Utrum in prescriptio. statutaria requirat titu. vide per Berta. in reper. in verbo, tit. ver. vj. ¶ †Tertio limita vt non procedat in prescriptione statutaria, in qua non requiritur titu. secundum Bal. no. in. l. ij. C. de prescri. lon. temp. que pro lib. dicentem quod si statuto caueatur quod possidens rem per. x. annos postea conueniri non possit sufficit. x. annis bonafide possedisse licet sine titulo, quia statutum non requirit titulum, et sequuntur B Roma. et Alex. in apost. Addo bene facere quod vult Bart. in. l. cum satis ad fi. C. de agri. et censi. lib. xj. vbi dicit quod si statutum disponat quod nulla currat prescriptio, tunc non prescribetur actio etiam spatio. x. an. vt statutum aliquid addat iuri communi. De cuius dicti veritate dixi in prece. tracta. in. v. par. v. prin. in. ix. q. ¶ Contrarium tenet Ro. in. l. pretoris. ff. de dam. infec. Refert et sequitur Fel. in. c. si diligenti. col. vij. vltra med. de prescri. Pro quo facit secundum eum quia prescriptio statutaria subrogatur loco prescriptionis iuris communis et regulatur vt illa et eius naturam imitatur secundum bal. in. l. in contractibus. in fi prin. C. de non nu. pe. et in. §. item si quis per triginta. col. fi. in titu. si de feu. fue. contro. cum concor. adduc. per Fely. in. c. illud. col. ij. de prescrip. in. xxviij. q. col lvij. ¶ Et vltra Fely. contra predictam deci. Bal. videtur tenere Soci. licet de illa non faciat mentionem. consi. clvj. in cā communitatis. col. iiij. circa fi. vbi. determinat quod statutum disponens quod possidens rem pro suo spatio. xxx. an. prescribat debet intelligi secundum ius commune et sic concurrente bonafide. et retuli in. xiij. q. ij. partis. iii. in prin. superioris trac. col. li. vbi alia plura ad propositum adduxit. Sed posset responderi quod alia est ratio respectu tituli. Alia respectu bonefidei que est magis necessaria quam titulus presertim de iure canoni. quod non requirit titulum, sed bonamfidem tantum vbi ius commune non resistit. c. si diligenti. cum ibi plene no. de presc. et in. c. i. eo. tit. lib. vj. ¶ Et de isto dicto Bald. dubitat Roma. in. l. iij. §. eod. per dictum Bar. ibi qui vult quod stante statuto quod per prescriptionem acquiratur dominium intelligitur de directo vt statutum operetur vltra ius commune. Nam dicit Roma. quod si dictum Bar. et Bald. procederent concurrerent duo specialia circa idem quia prescriberet sine titulo et acquireretur directum dominium per prescriptionem. et tamen regulariter non acquiritur nisi vtile, vt ibi per Bar. contra no. in. l. i. C. de do. promis. Unde dicit ipse quod oportet alterum esse falsum. Non tamen explicat Ro. quod sit falsum an dictum Bar. an dictum Bal. do. Clau. aquen. hic colū. j. sed quod sit verius dictum Bald. quia eo modo minus leditur ius commune vt hic latius per eū. et potest vtrunque dictum saluari. Respondendo ad fundamentū Roma. quod iste due specialitates oriuntur ex diuerso fonte quo casu bene admittitur concursus secundum doc. Bar. in. l. si is qui pro emptore. col. vlt. s. eo. ¶ Et quicquid dicat domi. Clau. doc. approbant vtrunque dictum et Bar. et Bal. Nam quod dictum Bal. s. relatum sit communiter approbatum patet ex premissis. et pariter dictum bar to. apparet ex no. per Jas. in. l. traditionibus. col. pe. ver. ij. limita. C. de pac. et latius per Fely. in rub. extra de prescrip. col. ij. versi. fallit secundo, qui allegat plures concordan. precipue Bal. in. c. cum non liceat. in fi. commen. de prescrip. ponent enim quedam priuilegia prescriptionis statutarie. et ibi Fely. contra dictum Bart. in. d. l. iij. adducit motiuum quod hic facit do. Clau. licet de Fel. mentionem non faciat. de. c. cum dilectus. de consue. et de. l. ij. C. de nora. vbi habetur quod statutum debet interpretari secundum ius cōe. et rndet vt ibi per eum tradentem pulchram doctrinam circa hoc. An statutum debeat interpretari secundum ius commune, vel vt addat iuri communi. de quo late per Alex. et docto. post glo. in. l. fina. §. in computatione. col. penul. C. de iu. delib. per Bar. in. l. omnes populi. in. vj. q. principa. et ibi per Jas. in. ij. lec. col. vlti. s. de iusti. et iur. et late per Fel. in. c. j. colum. ij. de rescrip. vbi ponit tam de statuto quam de priui. an restringantur ad ius commune vel debeant taliter interpretari quod aliquid addant, no. Panormi. in. c. cum causam. col. vlti. de re iu di. et pulchre Alex. consi. cij. super eo de quo queritur penul. col. et consi. cvij. viso themate ante posito pe. col. iij. vol. et consil. lxxxij. visa facti narratione. ij. col. ij. vol.

6 **Secundo noto** †Ex isto tex. quod titulus putatiuus sufficit ad prescriptionem, sicut verus. Concordat tex. in. l. quod vulgo. j. pro empto. cum concord. de quibus in glo. ¶ Ex quo infert Ang. hoc quod illud quod operatur titulus verus ad vsucapionem vel prescriptionem long. temp. illud idem operatur titulus putatiuus iusto errore causatus. Adde do. Berta. in repertorio, in verbo prescriptio. cl. ij. colum. pe. in ver. prescriptio cum titu. qui tamen non allegat hec allegata. et an iniustus ti. cām prebeat prebēdi vide Rot. in deci. ccccl xxiij. inci. si apparet vbi cōcludit quod sic si est error facti, secus si est error iuris vbi ponit intellec. gl. in. c. de quarta. et aliam gl. que allegātur in proposito, et an ti. putatiuus habeatur pro tit. quo ad alios effectus quam prescriptionis vide Alexan. in consi. lxxxix. excellentissimi iurisconsulti in secunda colum. circa fi. in. v. volu. et ibi an ti. putatiuus causet publicianam et concludit quod sic et dicit esse casum in. l. sed si res §. eum qui cum duobus sequentibus. ff. de pub. secus si in iniusto. et de errore iniusto dicit Ang. intellexerunt antiqui quos propterea reprehendit hic Celsus et ait errare, et sic cessant contraria glos. secundum Ang. et plene no. Jmo. in reper. c. fi. colum. viij. et. ix. ver. qualis autem titu. de prescrip. no. Bal. et Ang. in. l. super longi. col. j. C. de prescri. lon. temp. ¶ Et circa hoc an et quando iustus error habeatur pro ti. sufficienti ad prescriptionē tradit no. do. Salic. in. l. nullo. C. de rei vendi. circa fi. vbi et no. Bal. et Paul. de cast. consil. cliiij. et Bal. in. l. irritam. in. iij. oppo. C. pro dona. Soci. consi. xv. colum. fi. ver. postremo. vbi firmat per istum text. cum hic not. per glo. et Bar. et per multa alia quod iustus error habetur pro tit. et causat prescriptionem. et idem Soci. consi. xlvij. col. iiij. ver. circa secundam, et consi. cclj. colum. pe. ver. tit. autem. et late no. Fely. quis predicta non adducat, in. c. de quarta. colum. vij. ver. sed ad cognoscendum quis tit. de prescri. vbi facit conclusionem quod iusta credulitas iuridici titu. qui re vera non subest, et sic error facti tantū prodest quantum verus titulus habitus a non domino, quo ad prescribendum, per gl. ibi. et in. c. cura. de iurepa. et comprobat per plura. secus est quando credulitas tituli causatur ex errore iuris, vt plene dicetur infra. et declarat Fely. in. d. c. de quarta colum. viij. ver. ij. docto. et do. Fran. cur. consil. vij. princeps defunctus. col. v. in. vij. et. x. conclu. Roma. consil. clxvj. viso diligenter. colum. ij. circa fi. et Jmo. in. d. c. fi colum. ix. et de hoc dicetur latius. j. post gl. et bar.

7 ¶ †Amplia primo istam conclusionem, vt procedat sine tit. putatiuus sit onerosus, siue lucratiuus per tex. in. l. fi. j. pro lega. et satis probat iste tex. in ver. et nihil referre. et in ver. quia neque et c. et voluit bal. in. l. irritam. C. pro dona. vbi vide an donatio inter patrem et filium vel inter virum et vxorem que a principio non valet sed morte confirmatur prebeat causam prescribendi, et an vsucapio incipiat a die traditionis, ita quod ti. trahatur retro. Hic vt ibi late per eum.

¶ Amplia secundo predictam conclusionem vt procedat in titulo vniuersali pro herede, quia quādo interuenit error facti iustus, talis titulus putatiuus, quo quis se putat heredem cum non sit sufficit ad prescribendum long. tem. videlicet decem annis inter presentes, et viginti inter absentes peti. heredi. gl. est ordinaria que ita determinat in l. hereditatem. C. in quib. caus. ces. long. tem. prescri. in gl. magna circa me. ibi dum dicit. Jn casu tamen puto prescribi decennio. Et eam sequitur Pau. de cast. consi. cccxxviij. super. j. col. v. circa prin.

8 ¶ †Primo limita istam conclu. dummodo titulus putatiuus sit talis qui si esset verus sufficeret ad dominij translationem secundum Pau. de cast. consil. lxxij. alias. lxxiij. secundum numerum meum incip. quia frustra. colum. vlti. versi. breuiter. contrarium in anti. vbi dicit quod ad hoc vt titulus inualidus prestet causam prescribendi debet esse talis qui si esset validus sufficeret ad plenum ius transferendum. Refert et sequitur Fely. in. c. de quarta. colum. vij. versicu. secundo considera. de prescrip. ¶ †Secundo limita vt non procedat quando defectu rei vel persone non posset quis acqrere dominium vt quia incapax vel est res que non est in commercio hominum. Uel vbi titulus verus non potest assistere propter impedimentum nature, quia tunc nullus error iustus vel iustissimus vnquam prebet causam vsucapiendi vel prescribendi, tex. habemus et exemplum in l. iij. C. pro here. et in. l. si is cum. l. sequen. que incipit nemo. iuncta glo. j. pro lega. Per que iura ita limitant Bald. et Ange. in. l. super longi columna. ij. C. de prescrip. long. tempo. et Bald. in. l. nullo. post princip. versicu. secundo quero. C. de rei ven. et ibi Sali. in. vi. opposit. qui clarius dicit quod vbi persona est incapax vel inhabilis tunc iustus error non prodest nec habetur pro titu. sufficienti ad prescriptionem, quia nec verus titu. sufficeret per. d. l. nemo. cum gl. quā Bald. dicit singu. in. d. l. nullo. Facit tex. not. in. l. cum sponsus. §. si res. s. de publicis. ¶ Quod facit ad. q. an spurius qui putat se legitimum aut sufficienter et rite legitimatum iusto errore ductus cum tamen legitimatio sit inualida possit prescribere hereditatem patris aut sibi relictum cum sit incapax. ¶ Quam. q. monent Angel. in. d. l. nemo. post gl. j. pro lega. Bal. et Sal. in. d. l. nullo. et in ea consuluit Alexan. consi. lxxiiij. circa primum. ad fi. iij. volu. et plene dixi in. xiiij. q. iij. partis. iiij. prin. precedentis tracta.

10 ¶ †Tertio limita predictam conclusionem vt iustus error habeatur pro titu. quantum ad vsucapionem et prescriptionem. Sed non habetur pro titu. quantum ad repellendum eum qui agit peti. he

redi. vel interdicto quorum bonorum, que iudicia non dantur regu-lariter contra ti. possidentem. l. hereditatia. C. de petitio. heredi-ta. & l. hereditatem, cum glos. C. in quib. cau. ces. long. temp. prescri ptio. notant plene glos. & docto. in. l. fina. cica fi. C. de edic. di. adri. tol. ita singulariter limitat Barto. in. l. j. in princi. versicu. not. er-go per glo. ibi. ff. quo. bono. lz glo. tenuerit contrarium in. l. penulti ma & fi. j. pro leg. & in. d. l. hereditatem, & ibi Bald. cum Barto. & tenent Jacob. butr. & communiter docto. in. d. l. j. C. quo. bono. vt re fert Alexand. in apost. & Barto. in. d. l. j. j. illo eo titu. & Bal. in. l. fina. colum. viij. in. xv. oppo. C. de edi. di. adri. tol. ¶ Sed quo ad publicianam indistincte ti. putatiuus habetur pro vero, qz inducit vsucapiendi conditionem, ergo & publicianam vt est casus in. l. enz qui. in princi. & ibi not. Barto. s. de pub. & refert Alexand. vbi. s.

21 ¶ † Quarto limita predictam conclusionem que habet qp titu. pu-tatiuus causatus iniusto errore non sufficit vt non procedat quando extaret statutum, qp prescriptio currat cum tit. putatiuo, nam tunc vt statutum aliquid operetur, dz intelligi etiam si sit causatus ex in iusta causa, dummodo colorata, & sine sit error facti siue iuris secũ-dum Pan. de cast. consil. cccxvij. super primo dubio videt dicen-dum, col. v. in prin. in antiq. vbi loquitur in pulcha. q. Refert & se-quitur domi. Clau. hic. col. iij. & faciunt notata per Fely. in rubri.

22 de prescrip. col. iij. ¶ † Quinto limita predictam conclusionem vt non procedat in incorporalibus, qz in illis sufficit error iniustus. i. supinus sufficiens ad causandum bonamfidem. ratio est, qz in pre-scriptione incorporalium non requiritur titu. sed sufficit bonafides l. j. §. j. & ibi plene no. Bar. s. de iti. actuqz priua. & l. si quis diutur no. s. si ser. ven. ¶ Fallit ista vltima conclusio, quando tractat de p̃ scribenda iurisdictione in territorio alieno qz ex quo ius commune resistit vltra bonamfidem requiritur iustus tit. & sic non sufficeret in iustus error, ita limitat & dclarat no. Bal. in. l. fi. col. viij. circa p̃n. in. xv. opp. ver. attende. C. de edi. di. adri. tol.

Tertio noto Et isto tex. in verbo, bona fide secũ-dum Paul. de cast. qp etiam quando non subest iusta cã credendi titu. interuenisse vel titu. valere si tamẽ quis ita credebat licet perperam dicitur esse in bona fide, quod, di cit Paul. esse perpetuo notandum & tenendum menti, ex hoc col-

23 ligitur † qp error licet iniustus causat bonamfidem. Ratio est secũ-dum Pan. qz iniustus error excusat a dolo, & sic a malafide. l. igit. §. potest. s. de libe. cau. no. glo. in. l. j. in fi. in glos. magna ad fi. s. si quis ius dicen. non obtempe. Sed aduerte qz videt qp Pan. de cast. male arguat, seu inferat ex isto tex. ad id de quo. s. Nam ar-guit ex verbis narratiuis iureconsulti referentis opin. antiquorũ. quam postea damnat. & ex verbis narratiuis legis non lz sumere argumentum ad decisionem, vt est glo. repu. sing. in. l. j. in glo. ma-gna ad fi. C. quando non peten. par. que de iure canonico bz conso ciam, in. c. ij. in verbo, non tenentis de dolo & cont. in. vi. & in. c. au-ditis. in verbo, ex postfacto. de electio. ¶ De quo per Roma. cõ sil. xcj. spectabiles domini, colum. j. & plene per Fel. in. c. j. colum. iiij. & v. de consti. & per Jas. in. d. l. j. colum. x. C. quando non petẽ. par. per Alexan. consi. xij. visis & oportune. ij. volum. Tamen ista conclusio est vera, & eam firmat Barto. hic colum. iiij. versicu. re-quiritur etiam bonafides, non per hunc tex. sed per tex. in dicta. l. igitur §. potest. s. de liber. causa. Et sequuntur communiter docto.

24 hic, & infra latius dicetur. ¶ † Et collige conclusionem ex dictis Paul. de cast. quod quelibet causa, licet iniusta excusat a dolo, & consequenter a malafide, per tex. in. d. l. agitur §. potest.

¶ Addo gloss. in. l. plagij. C. ad. l. fla. de plag. & in. l. j. in fine. ff. de abig. ¶ Hanc vulgarem regulaz singulariter limita, vt per Ang. Jmo. & Rapha. cuma. in. l. ex consensu. §. fina. j. de appel. quos re-fert & sequitur Alexan. in consi. ciij. videtur prima consideratione dicendum colum. penul. versicu. & dato quod comes. j. volum. vbi dicunt quod hec regula procedit quando quis nõ errasset circa ea que sunt iuris naturalis vel quasi. Alias, lz simpliciter nunc alle-garet quandam causam iniustã & diceret quod fuit motus propter illam causam non sufficeret, quia oportet quod appareat quod illa fuerit causa propter quam tunc motus est. & sic quod si illa causa ñ intercessisset, non ita fecisset argumen. l. qui cum vno. in princip. ff. de re milita. Jta dicunt prefati docto. ¶ Plus dicit Ang. vbi. s. quod sicut causa que a iure nature est reprobata, non excusat a ve-ro dolo. Jta nec causa que reprobata est a iure ciuili notorio & indu bitato. & cum Ang. tz ibi Jo. de Jmo. colum. penul. & sequit Ale. prealle. consil.

25 **Quarto noto** † secundum Paul. de cast. quod li-cet iniustus error causet bonamfidez vt predictum est tamen hec bonafides non prodest ad prescribendũ long. tempo. vt hic. ¶ Sed bene prodest hodie de iure canonico ad prescribendum longissimo tempore, vbi olim poterat prescribi d iure ciuili sine tit. & bonafide, vt in. l. si quis emptionis. §. primo. C. de prescriptio. xxx. anno. Nam hodie de iure canonico potest pre-scribi sine titu. spatio quadraginta annorum cum bona fide. Sed absqz bona fide non potest, nisi prescribens habeat ius commune contra se, quo casu exigitur titu. & bonafides, vt in capitu. primo d prescriptio. in sexto & dixi. s. in primo notabi.

¶ Nec requiritur isto casu quod ista bonafides sit ita iuste funda ta sicut requiritur ad prescribendum longo tempore.

¶ Et hoc est quod voluit gloss. secundum Paul. de castro in. c. d quarta. de prescriptio. quia titulus nullus qui putatur validus er-rore iuris qui est iniustus sufficit ad prescribendum de iure canoni-co. & hoc modo dicit ipse debet intelligi quod not. Cy. in. l. vendi-tioni. C. de vsucap. pro empto. & in. l. si quis emptionis. §. primo. C. de prescriptioni. triginta annorum, vbi videtur plurimum dubitare vtrum error iuris causet bonamfidem. Sed hic est casus secunduz Pan. quod sic. Uerum non prodest quo ad prescriptionem longi temporis, vt. j. eodem. l. nunquam. in princicio. longissimi autez sic. Quod dicit Paul. esse menti tenenduz, quia est singulare, & refert se habuisse de facto & interrogasse quosdam magnos Cano. quia nesciuerunt sibi dicere vnum bonum verbum super hoc. Sed alle-gabant notata in capitu. cum persone. de priuileg. in. vj.

¶ Tandem dicit Pan. tene quod dixi, quia est ipsa veritas.

¶ Eandem conclusionem firmat Jmol. hic colum. fina. in princi. dicens. & ex hoc nota limitationem ad hanc. l. inquantum requirit errorem iustum, quia procedit vbi agitur de prescriptione longi tẽ poris que non procedit sine titulo vero vel putatiuo errore iusto.

¶ Sed vbi agitur de prescriptione longissimi temporis vbi suffi-cit bonafides absqz titulo sufficit probare qualẽcunqz errorem etiã iniustum ad inducendum bonamfidem. l. liberis. §. fina. & l. igitur. §. potest. s. de libera. causa, & l. si fur. §. fina. cum ibi nota. infra eo.

16 hec sunt verba Jmo. ¶ † Subdit hic Paul. de castro, in prima colum. quod prodest etiam ista bonafides non iusta ratione funda-ta ad faciendum fructus suos per tex. not in. l. sed si lege. §. scire si pra de petitio. heredita. ¶ Et ex dictis Pan. in hoc. ij. no. colli-go infrascriptas conclusiones.

17 ¶ † Prima conclusio est qp error iuris non inducit bonamfidem, sed potius malam in vsucapione vel prescriptione longi temporis vt probat text. in. d. l. nũqz, in principio. j. eodem quem ita summat Pan. de castro. & ibi pulchre hanc conclusionem declarat dicẽs. & sic no. quod non solum dicitur malefidei qui scit vel scire debet rem non esse vendentis, sed etiam qui credit eam esse vendentis.

¶ Tamen scit vel scire debet venditionem vel contractum non va lere, quia titulus putatiuus non sufficit non subsistente iusta causa putandi per hanc. l. & error iuris non est iusta causa vt ibi.

¶ Jdem probatur in. l. si fur. §. primo infra eodem, & in. l. irritum. vbi not. Bald. C. pro dona. & late not. Fely. post Panormita. in. d. capitu. de quarta. columna. viij. versicu. secunda doctrina. cum quatuor sequenti. vbi facit conclusionem, quod credulitas cum er-rore iuris non facti suadens quod titulus iuridicus non sit iuridi-cus non prodest ad prescribendum per. d. l. nunquam, & eam limi-tat quinqz modis. & vltra Fely. not. Panormita. in. d. capitu. du-dum. in quarto notabi. de deci. Roma. clxvj. viso diligenter. colũ. ij. circa finem. Cardi. in clemen. j. §. si quis. colum. fina. in. xj. que stio. de rebus eccle. non alienan. vbi tradit an & quando titulus mi nus iustus sufficiat ad prescriptionem &c. Alexan. consi. lxxiij. vi-so themate, ante fi. ij. volumi. & consil. xlvj. circa presentis consi. vl ti. colum. circa medium versicu. & eo. iij. volumi. & consil. cxxj. viso themate, ante fi. iiij. volumi. extendens istud procedere ẽt in pre-scriptione longissimi temporis, per no. per glo. & doc. in. c. ad apo stolice. de dona. saltem quando quis vellet prescribere vigore tituli a iure reprobati. p. l. queadmodũ. C. de agri. & cẽs. li. xj. d quo lati' dicã in seq. limi. no. ẽt do. Frã. cur. ꝯsil. lxxj. princeps defunctus. col. v. in. viij. ꝯclu. ¶ Primo limi. Fely. istã ꝯclu. in. d. c. de q̃rta. post Pan. vt nõ ꝓcedat qñ error iuris cãret ex iure dubio & intri-cato seu multipliciter intelligibili, qz talis dz iustus error, & eqpollet errori facti, ita qp prestat cãz prescribẽdi vt ꝓbat tex. no. cũ gl. i. c. cũ dilectus. in verbo, constitutum. de consuet. quẽ ibi ad h̃ no. Ca-no. presertim Pan. col. iiij. in. iij. no. & est bona gl. in. c. j. in verbo decetero, de postu. prela. lib. vj. & ꝓbai per plura Fel. vbi. s. de-clarans quando dicat ius dubiũ, no. Pau. de cast. h̃ col. j. Pan. in. d. c. de quarta. col. ij. Alex. consi. xcij. perspectis his, col. vlti. circa fi. j. vo. & do. Fran. cur. consi. lxxj. princeps defunctus. colũ. v. ad fi. & faciũt no. p Bar. & alios in. l. cũ prolatis. j. de re indi.

¶ Secundo limita predictam conclusionem, vt non procedat quã do qualitas persone aliud suaderet, vt in muliere, & rustico, qui

excusantur

excusantur ab ignorantia iuris saltem quando non potuerunt consu-
lere peritiores, vt plene no. omnes in l. iuris ignorantia. C. qui ad-
mit. & declara hanc limitationem vt late per Fely. in d. c. de quarta
18 col. viij. circa fi. & sequen. ¶ † Tertio limitat Fely. predictam cõ-
clusionem vbi s. vt nõ procedat respectu fructuum, quia tit. causatus er-
rore iuris prodest & causat bonamfidem, quo ad acquisitionẽ fructuũ
per tex. no. in d. l. sed si lege. §. scire. ff. de peti. here. quem hic allegat
Pan. & vltra eum est bonus tex. cum glo. in l. cum vxor. s. de acqui
ren. posses. & in l. de fructibus s. de don. inter vir. & vxo. no. gl. bar
to. Ang. Imo. & omnes in l. furtum. §. j. s. eo. tit. Bal. in l. vendi-
tioni. C. de vsuc. pro emp. & late Fely. in d. c. de quarta. in .ij. fal-
len. & Are. consi. xvij. & plene d. Fran. cur. senior consi. lxxj. prin-
ceps defunctus. co. vj. & seq. ¶ Addo quod rationem huius conclusio
nis assignat pulchre Bal. in l. irritã. col. ij. ver. modo queritur. C.
pro donato. vz quia in acquisitione fructuum non requiritur tit. sed
sufficit qualis qualis occasio possidendi, vt no. in d. §. scire. secundũ
Bal. qui subdit, quod quo ad fructus bonefidei possessor loco domini
19 habetur in l. qui scit. s. de vsur. ¶ † Istam conclusionẽ declarat pul
chre Bar. in d. §. scire. vt procedat dummodo titu. vel error iniu-
stus non sit contra legem sed preter legem, seu talis cui lex expresse
non resistat, & quis non assistat, quia si lex expresse resisteret, non pro
desset error iuris seu tituli causatus tali errore iniusto etiam quo ad
fructuum acquisitionem. ¶ Et tradit ibi Bar. not. intel. ad regu-
lam. c. qui contra iura. de reg. iur. in vj. & l. quemadmodum. C. de
agri. & censi. libro. xj. vbi dicitur quod qui contra iura mercatur bonã
fidem presumitur non habere, & per consequens censetur malefidei
vt illa regula procedat, si lex expresse resistat secus si non assistit, seu
expresse nõ reprobat talẽ, titu. quia tunc illa regula nõ militat. (Ad
de cur. consi. lxxj. princeps defunctus. col. x. vbi ponit intelle. regu-
le. d. l. quẽadmodum.) Refert & sequitur Panor. in c. consul-
tationibus circa fin. de iurepatro. Et ita etiam declarat Calde. con
sil. ij. sub rub. de prescrip. Et vide que plenius dixi circa istam regu
lam in secunda parte. iij. principa. superioris tracta. col. ij. & doctri-
nam Bar. in d. §. scire. sequitur Alex. in d. consi. lxxiij. ante fin. ij.
volumi. & consi. cxxj. viso themate. vlti. col. ante fi. iiij. vol. & Pa-
nor. in d. c. consultationibus col. fin. & in c. granis col. pen. de resti
tu. spo. ad declarationem dictorum Barto. in d. §. scire. vide plene
domi. Fran. cur. in preallegato consi. lxxj. princeps defunctus. co-
lum. v. vj. vij. & viij. ¶ Et hanc limitationem plenius restringe, & de
20 clara vt per Fely. in d. c. de. iiij. col. ix. in. ij. limitatio. ¶ † Quã au
tem dicatur lex non assistere vel resistere declarant docto. l. non du-
bium. C. de legi. maxime Bal. col. penul. & Barto. in l. cum lex. co
lum. penul. seu vltima. ff. de fideiusso. & in l. j. columna vlti. versi. que
ro vtrum pupillus. ff. de nona. & ibi ponit quis sit effectus.
¶ Quando vero aliquid dicatur contra legem vel preter declarat
Bar. in l. stipulatio ista. §. alteri. in vj. opposi. & ibi Alexan. circa
medium. j. colum. ff. de verb. obliga.
¶ Quarto limitatur predicta conclusio, vt non procedat in prescri-
ptione longissimi temporis. xxx. vel. xl. anno. quia in tali prescrip-
tione error iuris circa tit. inualidum prodest ad prescribendum, &
causat bonamfidem vel saltẽ excusat a mala fide, vt vult hic Pan.
de ca. colum. j. & retuli s. Quod procedit secundum Cano. dummo
do contractus non sit a iure reprobatus. & per hoc dicunt, quod emẽs
rem ecclesie sine solennitate a iure requisita non potest illam prescri
bere licet crediderit illam non esse necessariam, & sic errauit in iure
quia talis error non excusat a malafide, ita vult glo. in c. ij. de his que
fi. a prela. & in c. apostolice. de dona. & in c. cura. de iurepatro. fir
mat Abb. Panor. in c. de quarta. colũ. ij. versi. sed contra hanc so-
lutionem glo. de prescri. vbi est glo. contraria predictis quas Pa
nor. concordat federe distinctionis, quod aut quis errauit de facto
circa nullitatem titu. vt quia habens solius episcopi concessionẽ cre
didit consensum capituli interuenisse, qui non interuenit, & tunc pro
cedat glo. in d. c. de quarta. quod talis error causet bonamfidem,
que sufficit ad prescriptionem longissimi temporis, aut errauit in iu
re. quia credidit concessionem solius episcopi sufficere & non requi
ri consensum capituli, & tunc talis error iuris non causat bonamfi
dem etiam in prescriptionem longissimi temporis ex quo talis titu
lus est expresse a iure reprobatus, & ita procedant glo. contrarie pre
allegate. Idem tenet Panor. in c. cum non liceat. in princi. iij. co
lum. de prescrip. Et ante eum sic late declarat, & elegantius domi.
Cardi. in clemen. j. §. si quis colum. fina. in. xj. q. de reb. eccle. non
alienam & videtur fuisse de mente Bar. in l. quemadmodum. C. de
agri. & censi. lib. xj. & in d. l. sed si lege. §. scire. s. de petitio. heredi-
ta. vbi vult quod quando lex resistit contractui ignorantia iuris nõ
excusat a malafide. Refert & sequitur ibi Pan. de cast. sed lz hanc
distinctionem excusaret error facti de quo non est dubium vt vidi-
mus in primo no. non autem error iuris.
¶ Hanc limitationem late examinat Fely. in d. c. de quarta. col.
lum. viij. ver. secunda doctrina. cum quatuor sequen. maxime colũ.
xj. ver. limita tertio. de prescriptio vbi refert quod Imo. firmat hãc.
limitationem in repetitio. c. fin. colum. iiij. & sentit ibidẽ. colum. x.
de prescriptio. allegans But. in c. cura. de iurepatro. qui hoc ex-
presse tenet ibi colum. ij. versi. secundum hoc ergo videtur dicẽs esse
casum in c. peruenit. de emp. & vendi. vbi idem firmat & extollit ip
se But. columna prima. ver. vnum tamen no. & perpetuo tene men
ti vbi dicit quod licet error iuris respectu tituli impediat prescrip-
tionem ad quam requiritur titulus non tamen impedit prescriptio
nem ad cuius substantiam non requirit titulus sed sola bona fides.
vt est prescriptio. x. & xl. anno. tam de iure ciuili quam canonico, vt
late dixi in vj. questio. ij. partis. iij. princip. tracta. prescri. & sic no.
secundum eum quod licet prescriptio. xxx. anno. non procedat cum
malafide sm canoni. c. fina. de prescriptio. tamen procedit cum bo-
nafide etiam cessante validitate tituli. alleg. etiam tex. in l. si fur. §.
j. s. eodem. & ibi not. Bar. & hec dicta But. sequitur Imo. in d. c.
peruenit. colũ. ij. versicu. item no. quia licet error. idem lz Rom. cõ
sil. cxxiij. circa primum dubium. & Pan. de ca. consi. clij. circa pre
sentem casum. iij. col. & consil. xl. in causa que vertitur. j. col. & con-
sil. clxxxv. hereditas dicte puelle. ad finẽ. ed firmius hoc ponit
Pan. de cast. in hac l. vt refert Fely. vbi. s. Sed ipse Paul. po-
stea se restringit vt non procedat quãdo titulus esset reprobatus vt
predixi & videtur sequi distinctionem Pan. s. recitatam.
¶ Contrariam partem quod error iuris nunquam causet bonam fidẽ
neque prosit etiam ad prescriptionem longissimi temporis, tenet sim-
pliciter Pan. de cast. consil. lxij. quia frustra disputaretur ad fin.
versi. ij. Eandem opi. tenent patres adducti per Fely. in d. cap. de
quarta. colum. xj. in. iij. limitatio. pro hac parte allegantem text. in
c. dudum de deci. vbi error iuris non proficit in prescriptione lon-
gissima inducendo vt ibi latius per eum qui conatur respondere ad
tex. in d. c. peruenit. hanc partem sentit etiam expresse gl. ordina. in
d. c. ij. de his que fi. a prela. & glo. in dicto. c. apostolice. & in d. c.
cura. quas vt refert Fely. sequitur Panor. in d. c. de quarta. & in
dicto. c. cum non liceat. & Pau. de cast. in hac l. celsus. colum. j. quia
videtur sibi contrariari in ver. cano. dicunt. Ideo dicit Fel. quod cre-
dit potius esse additionem Ang. filij. sui cum Pau. non consueue
rit allegare Abb. Panor. quem allegat hic in duobus locis. istam
partẽ firmat Alex. in consilijs. s. allegatis circa princ. huius prime
conclusionis. & videtur in ea residere Fely. vbi. s. quia refert illam
pro vlti. ¶ Concludendo dico quod videtur distinguendum in hoc ar
tic. vt in precedenti limita. quod aut titu. est expresse reprobatus quia
lex resistit, & error iuris interueniens circa talem titulum non pro-
dest nec causat bonãfidem, etiam in prescriptione longissima. aut
vero nõ est expresse reprobatus, quia lex nõ resistit exp̃sse lz nõ assistit
& tũc talis error iuris prodest. ¶ Et hec distictio est de mẽte bar. i. d. l.
lz si lege. §. scire. & in d. l. quẽadmodũ. & Alex. in cõsilijs preallega
tis circa princip. huius prime conclu. presertim consi. xlvj. circa pre
sentis cõsilij. vlti. col. circa med. & in fin. iij. vol. & Pan. de ca. hic.
21 ¶ † Quinto limitatur predicta conclusio, que dicit errorem iuris nõ
iuuare prescribentem vt locum habeat, quando erratur in iure per
quod titulus quem quis putat validum est ipso iure inualidus.
¶ Sed vbi titu. a princi. non esset inualidus seu postea inualidan-
dus, & rescindendus, tunc error iuris sufficeret ad prescriptionẽ sm
opi. domi Cardi. relati. per Felyn. in dicto cap. de quarta. ponen
tis exemplum, quam limitationem reprobat Fely. ibi plura maxi-
me per nota. decisionem Imo. in cap. apostolice. colum. iij. de do-
na. vbi dicit quod ille qui habet titulum ex contractu inito cum mi
nore vel ecclesia & scit quod aduersus illum titulum peti potest restitu-
tio in integrum non dicitur habere titulum aptum ad prescribẽdum
nec est in bonafide. allegat tex. in l. in cause. la. j. cum. l. sequẽ. ff. de
min. vbi aperte hoc videtur probari secundum Felyn. Nam ibi di
stinguit vtrũ quis sciuerit posse peti restitutionẽ in integrũ vel no. Et
sequit Alex. cõsi. xlvj. circa p̃sentis cõsilij. vl. co. ver. dato et. iij. vo.
22 ¶ † Sexto limitatur predicta cõclusio vt non procedat quando er
ror iuris esset mixtus cum errore facti, quia tunc est sufficiẽs ad pre
scriptionem propter mixturam vbi solus error iuris de per se non
sufficeret per tex. in l. si vir vxori. cum glo. & ibi no. Barto. infra de
vsucapio. pro dona. not. Bald. in l. venditioni. circa fin. vbi ratio
nem assignat. C. de vsucapio. pro empto. & in l. nullo. colum. vlti. C.
de rei vendi. & Felyn. in dicto. c. de quarta. colum. xij. circa fin. de
clarans qualiter procedat ista limitatio.
¶ Et vltra eum addo Dy. in c. possessor. colum. pen. de reg. iuris
in vj. vbi ad materiam huius. l. distinguit triplicem errorem, vz
iuris tantum, vel facti tantum, & vel mixti iuris, facti.

¶ Pro hac limitatione faciunt notata per Bar. & docto. in. l. certi conditio. §. quoniam. ff. si cer. peta. cum concor. de quibus ibi per Alex. & Moder. vbi Bar. not. decidit quod si statutum disponat quod debitum non possit probari per testes, poterit tamen probari per testes & instrumenta simul propter mixturam seu coniunctionē Sequitur Alex. consi. lxviij. viso processu. j. col. iij. volu. & consi. lv. in presenti causa in fi. iiij. vo. & consil. xxxvj. viso processu. v. vol. facit ēt tex. in. l. vim passam. §. prescriptione. ff. de adulte. cum his que plene notantur de mixtura p Bar. Alex. & omnes in. l. ij. in princ. ff. de ver. obli. & per Fely. in. c. Rodulphus. col. xiij. de rescrip.

¶ Sed circa hanc limitationem aliter dicit Paul. de ca. in. d. l. si vir. & in. l. nunq̄. in prin. ff. eo. ti. vbi videtur reprobare glos. in. d. l. si vir. lz Fely. vbi. s. mentionem non faciat.

¶ Et hec circa errorem iuris. ¶ De errore autem facti an & quādo causet bonamfidem seu iustum titulum dicetur late. ff. post glo. &
23 Bar. ¶ † Qualiter autem probetur ignorantia seu error iuris p declaratione premissorum tradit pulchre Bar. in. l. non fatetur. colum. pen. quero qualiter probabitur ignorantia iuris. ff. de confes. quem sequitur Alexan. consi. xlvj. circa presentis consilij. pen. col. iij. volu. & dicit Bar. quod regulariter non presumitur, nisi probetur per tex. in. l. si heres ab eo. §. fi. ff. ad treb. & ponit practicam probandi concludendo quod error iuris probatur ex qualitate facti et personarum, vt ibi latius per Bar. cum concor. de quibus p Alexan. in apostil. & sequitur. d. Pet. philip. Cor. consil. cxxxvj. lz satis. col. iij. versi. & ꝓpterea. ij. vo. vbi dicit q̄d qui allegat iuris ignorantiam ad causandum bonamfidem, dz hoc probare. alias presumitur in mala. ¶ Et late no. do. Fran. cur. consil. lxxj. princeps defunctus. col. viij. & seq. vbi dicit quod probatur error iuris ex coniecturis & indicijs. & colum. ix. circa medium. ver. verum vt nihil, vbi allegat Bal. in. l. C. si quis igno. rem mi. es. dicentem quod si est persona fidedigna, probabitur per suum sacramentum.

¶ Et quando error iuris dicatur iustus, & presumat̄, vide p Imo. in. c. fi. col. ij. & iij. de prescriptio.

Quinto noto ex secunda parte huius. l. in ver. quia neq; hic probari illam regulam q̄ nō
24 † entis nulle sunt qualitates, vel quod non potest esse accidens sine subiecto. Concordat tex. in. l. eius qui in prouincia. ver. quod si stipulatus & ibi notant omnes, maxime Pau. de cast. in prin. vlt. colum. & Roma. allegantes multos alios tex. ad hoc Alex. & Jas. in ij. col. illius ver. quem legit pro. §. in. iij. not. ff. si cer. peta. concordat bonus tex. inter alios. in. l. si seruum. § fi. ibi non potest existimari bonitas loci que non extat. ff. de actio. emp.. ¶ Hinc dicit Bald. in. l. omnium. circa mediū. pen. col. C. de testa. quod non potest q̄s probare qualitatem nisi primo probet substantiā, q̄ impossibile est intelligere accidentia extra subiectū. Referūt Moder. insti. d̄ ac. in prin. & in. d. l. eius. ¶ Et vltra allegata in his locis addo bonum tex. in. l. pomponius. §. fi. & ibi hoc notabile colligunt Are. & Moder. in. j. nota. ff. titu. j. ¶ Et dicit Are. pro hoc se allegare optimū tex. in. l. nec vlla. §. si quis absentis, quem ibi no. Ang. ff. de peti. hereditа. ¶ Et no. Imo. in. l. sequitur. §. si viam. in prin. ff. eodem vbi colligit ex illo tex. quod vbi non est dare substantiam non est dare qualitatem. ¶ Et ad propositum dixit Bal. in. l. j. circa princip. C. de vsuca. pro dote quod bonafides est quedam qualitas sine accidens quod sine substantia esse non potest, vt no. glo. j. in. l. si existimata. ff. pro dote.

25 **Sexto & vltimo noto** † ex vltima parte † q̄d litis existimatio similis est emptioni. concordat tex. in. l. litis. ff. pro empto. cum concord. de quibus in gl. pe. & vltra gl. concor. tex. in. l. sed si res. ff. de publi. vbi etiam allegat concordan. ¶ Addo text. magistralem in. l. fi. ff. ex qui. cau. in poss. ea. qui eq̄parat emptioni permutationem, in solutum donationem, & oēm contractum procedentem ex causa onerosa. Ratio autem quare dicatur similis emptioni potest assignari q̄ in ea interuenit pretiū ex quo soluitur existimatio litis seu rei in litē deducte, vt declarat tex. in. l. eius rei, & in. l. hec si res. & si culpa. ff. d̄ rei vendi. quos tex. ff. allegaui in apostillatione litere.

¶ Et est conclusio quod vbicunq; interuenit precium censetur emptio & venditio, vt probat tex. cū glo. in. l. fina. in verbo, intelligit, & ibi no. Bal. C. de pred. curia. lib. x. Et est glo. nota. in. l. cum dotem. in verbo. quis enim. C. de iure dotium. quam Bal. ibi inducit ad notabilem questionem statuti. nota. Jaso. declarans qualiter ꝓcedat ista conclusio in. l. ij. in princip. col. vlti. ff. si certum petatur. & in tracta. iur. emphyteo. colum. viij. ¶ Et per hec remanent expedita textualia.

Uenio nunc ad glo. ¶ Et capio glo. magnā quam principaliter diuido in. x. partes. ¶ In prima subaudit ad tex. siue ipsū declarat. ¶ In secunda opponit pluribus medijs. ¶ In tertia ponit plures solutiones. ¶ In quarta respondet tacite obiectioni.

¶ In quinta respondet tacite questioni. ¶ In sexta format q̄ōnē & respondet. ¶ In septima format oppositionem cui respondet.

¶ In octaua querit, & respondit. ¶ In nona format aliam q̄ōnē.

¶ In decima & vltima facit illationem ex premissis ad confirmationē tex. Scđa est ibi, sed videtur. Tertia ibi, solutio ſm Marti. Quarta ibi, in emptione tñ. Quinta ibi, in alijs aūt. Sexta ibi, sed cur sufficit. Septima ibi, sed cum in venditione. Octaua ibi, nunquid ergo. Nona ibi, ite quo tit. Decima & vltima ibi, quare bene. Scđa principalis subdiuidit in sex particulas, prout opponit sex medijs que de se patēt. Tertia principalis subdiuidit̄ in q̄nq; particulas, put q̄nq; ponit solutiones. Quarta principalis subdiuidit̄ i duas particulas, scđa ibi, in alijs. Quinta principalis subdiuidit̄ in tres particulas, scđa ibi, vbi vero. tertia ibi, apprehensio tñ. Sexta principalis subdiuidit̄ in tres particulas. scđa ibi, rñdeo ne plus tertia ibi, itē & q̄ in traditione. Septima principalis subdiuidit̄ in duas particulas. scđa ibi, rñdeo spāle. Octaua principalis subdiuidit̄ in tres particulas. scđa ibi, rñdeo. tertia ibi, nō aūt dicas. Nona principalis subdiuidit̄ in quattuor particulas. secunda ibi, q̄dam tertia ibi, tu dic. quarta ibi, nihilominus. Decima & vltima principalis continet pauca verba illatiua.

26 **In eadem glo.** † circa prin. nota q̄clusionē ex verbis glo. q̄ Ulpianus iureconsultus simpliciter referēdo opi. Celsi, censet̄ illā approbare, q̄ paria sunt approbare, vel non improbare, vt vult glo. no. in. l. quo enim. in prin. ff. rē ratā habe. dicēs q̄ nō iprobare ratihabitioni par est. Facit glo. repu. sing. lz vulgata. in. l. q filiū. §. sabinus. & in glo. pe. ff. ad treb. q̄ dicit q̄ quotiescunq; iurecōsultus refert multas opiniones, vr̄ vltimā approbare. no. Bar. in. l. bonafides. ff. depo. & est bonus tex. in. l. si idē cū eo. §. fi. ff. de iuris. om. iudi. quem ad hoc ibi notant Bal. & Ang. vbi late Jas. circa mediū cōmen. limitans hāc q̄clusionē tribus. no. Alex. q̄si. vij. videret̄ prima fronte dōm. colū. iij. & q̄l. lv. ꝓspectis his q̄ in themate narrant̄. co. xij. vo. iiij. ¶ Et ex tota ista gl. vt facilius intelligi possit, colligo septē conclusiones.

¶ Prima q̄clusio est q̄ titu. putatiuus causatus iniusto errore nō sufficit ad prescriptionē vel vsucapionē. ¶ Scđa q̄clusio est, q̄ titulus putatiuus causatus iusto erre in quocunq; titulo regulariter sufficit ad prescriptionē, sicut verus titu. ¶ Quis aūt dicat̄ error iustus vel iniustus in hac mā tradit hic late Bar. & j. videbimus.

¶ Tertia q̄clusio est q̄ in tit. emptionis nō sufficit iustus error, sz regrit̄ iustissimus. l. iij. ff. p sol. Monet gl. ad hoc dōz ex eo q̄ duobus tpibus in tali ti. requirit̄ bonafides vcz tpe q̄ctus & traditionis l. ij. ff. pro empto. & d. l. iiij. ff. ꝓ solu. Cū in alijs sufficiat bonāfidē adesse tpe traditionis, vt dicit̄ in dictis iuribus. Nō tñ reperit̄ h̄ bñ iure expressū ſm Pau. de ca. q̄ requirat̄ iustissima cā vel error i titulo putatiuo emptionis. Jō est gl. notāda pp eius auctoritatē vt dicit Pau. ¶ Et de auctoritate gl. q̄ plura cumulāt Moder. repetētes in repetitione. l. vt vim. col. pen. & vlti. ff. de iustitia & iure. & d. Corse. in calce sui Repertorij ad Panor. ¶ Sz q̄clusio glo. satis colligit ex iuribus in ea allegatis, in quibus dr̄ q̄ in titulo emptionis nō sufficit iustus error, q̄ dz bonafides interuenire duobus tpibus. s. tituli & traditionis. & sic nō pōt adesse bonafides tpe tituli nisi precedat verus titulus. ergo non sufficit iustus error. & sic regritur iustissimus in titulo emptionis, vt dicit gl. q̄ approbat Bar. &
27 oēs. ¶ † Quarta q̄clusio est q̄ ad prescriptionē vltra titulū putatiuū requirit̄ traditio. & hoc vult glo. in versic. & erit hoc verū. Ratio ſm gl. est q̄ etiam vbi interuenisset verus titulus ille per se non sufficeret absq; traditione ad translationem dominij. l. si ager. ff. de rei vendi. & l. traditionibus. C. de pac. & per consequens nec ad prescribendum, per regulam. l. claribus. ff. de contraben. empt. non debet ergo plus operari titulus putatiuus quam verus, argu. l. filio
28 quem pater. cum ibi no. ff. de libe. & posthu. ¶ † Quinta q̄clusio est quod tunc requiritur traditio vera quādo esset talis titulus, ex quo sine traditione non transfertur dñium, vt sunt regulariter tituli inter viuos. d. l. traditionibus. Nam tunc, sicut non acquiritur dominium, sine traditiōe, si tradens est dñs, ita nec vsucapiendi cōditio si tradēs non est dñs. d. l. claribus. & sicut requirit̄ traditio q̄n subest verus titulus. l. cū q̄. §. fi. ff. de publicia. ita ēt q̄n subest titulus putatiuus, ne sit maioris efficacie, q̄ verus, vt predixi. Si vero sit talis titulus, ex quo transfertur dñium sine traditione, vt in titulo pro herede, & titulo pro legato, si defunctus fuisset dominus, tunc non requiritur traditio ad vsucapiendum, seu prescribendum in vero titulo, vbi defunctus non erat dominus. Sed bene est necessaria apprehensio possessionis, sine qua prescriptio non procedit. l. sine possessione.

possessione.ff.eo.vt est casus no.in.l.pe.j.pro lega. Ita pariter erit
apprehensio necessaria in titulo putatiuo pro herede vel pro legato
iusto errore causato, ⁊ illa sufficit ad prescribendum ꝫm glo.hic. Et
hoc, dummodo talis apprehẽsio fiat sine vitio, vt ibi dicitur. lʒ si de
functus fuisset dominus ad acquisitionem dominij non requireret̃
aliqua apprehensio possessionis, quia in his titulis transit dominiũ
ipso iure tam in titulo vniuersali pro herede.l.cum heredes.in prin
ci.j.de acqui.poss. quam in titulo particulari pro legato.l. cum pa-
ter.§.surdo.ff.de leg.iij.⁊.l.a titio.j.de fur. ita declarat Pau.de ca
stro hic: col.ij.vltra medium. ¶ Et in hoc reputatur illa glo.valde
notabilis ⁊ solet communiter allegari quod in casibus i quibus ex
titulo habito a vero domino trãsfertur dominiũ ipso iure absq; tra
ditione, vt in titulo ꝓ here.⁊ pro legato, in illis casibus si titulus ha
beatur a non domino vel non sit titulus verus, sed putatiuus requiri
tur saltem apprehensio possessio. absq; vitio, quia vacat ad prescri-
bendum. Et in hoc vltimo ista glossa reputatur singularis. Nã pri
mum dictum probat aperte tex.in.d.l.penultima.
29 ¶ †Sexta conclusio est quod licet sufficiat titulus putatiuus, inter
ueniente iusto errore, non tamen sufficit putatiua traditio etiam, in
teruenientе iusto errore, sed requiritur vera. Ratio ꝫm glo, est. Qꝛ
tempore traditionis in quocunq; contractu requiritur bonafides.
d.l.ij.j.pro emp.⁊.l.iij.j.pro so. que nõ potest subesse nisi precedat ip
sa traditio. Et hoc vult glo.in ver.sed cur sufficit. Sed meliorẽ ra-
tionem assignabo in sequenti conclusio. ¶ Et hanc glo.sequit̃ bal.
in.l.irritã.col.j.ver.quero quidam.C.pro dona. vbi per eam distin-
guit, quod aut titulus talis qui exigit traditionez, ⁊ tunc non prescri
bit, licet putet rem sibi fuisse traditã iusto errore. aut non exigit tra-
ditionem, vt titulus pro legato, pro herede, ⁊ tunc prescribit ita sub
tiliter secundum Bal.loquitur glo.in hac.l.celsus.erit tamen tunc
necessaria apprehensio, vt vult iusta glo.⁊ dixi in precedenti cõclu
30 sione. ¶ †Septima conclusio ⁊ no.colligitur ex glo. quod iustissi-
mus error sufficit vt prosit traditio putatiua q̃uis iustus non suffice
ret.⁊ pro hoc dicto glo.Bar.⁊ doc.allegant bonum tex.in.l.iusto.
§.filius.cum glo.⁊ ibi ẽt no.Bar.j.eo.⁊ sequitur Roma.ꝯsi.clxv.
viso diligenter.col.ij.circa fi. Ratio autem quare sufficit iustus er-
ror ad prescriptionem respectu tituli ⁊ non respectu traditionis, ⁊
sic in putatiuo titulo ⁊ i non putatiua traditione sed in ea requiritur
iustissimus vltra glo.est secundum Pau.de ca.hic, quia titulus est
causa remota acquisitionis, sed traditio est causa proxima ⁊ imme-
diata, vt no.gl.in.l.iij.§.ex pluribus.ff.de acquir.pos.⁊ ideo tradi-
tio dʒ esse magis iustificata tanq̃ magis influens.
¶ Hinc est ꝙ regulariter requiritur bonafides tp̃e traditionis ⁊
non tituli excepto titulo emptionis in quo requiritur vtroq; tempo
re vt dictũ est.ff. ¶ Addo ꝙ istam rationem ante Paul.adducit
Bal.in.d.l.irritam.col.j.ver.sed cur tam varie.C.pro dona. vbi
dicit quod ratio quare error iustus iustificet titulum ⁊ non traditio
nem est, quia titulus est causa remota obligationis. Sed possessio
est causa proxima ⁊ magis de substantia. Ideo magis nocet error
non tradite possessionis quam non subsistentis obligationis.
¶ Et pro ista ratione facit. Quia causa proxima ⁊ immediata dici
tur potentior q̃ remota, vt probatur in.l.si mulier.ff.re.amo.
¶ Et ita probat late Bal.in.l.ex placito.col.j.⁊.ij.C.de reruʒ per
mu.⁊ in.l.sub pretextu.la.j.C.de transac. ¶ Octaua ⁊ vltima con
clusio est quod concurrente iusto errore prescribitur vel vsucapit ex
illo titulo qui putatur subesse. ¶ Et he conclusiones cum materia
huius glo.latius.j.declarabuntur.

Nunc venio ad dicta Bar. Et primo dñs
Bar.in.ij.oppo.di
31 cit reprehendendo antiquos. quod † si in titulo pro suo quod est ge-
nus sufficit iustus error. ergo ⁊ in qualibet specie ⁊ sic in quolibet ti
tu.speciali per gl.in.l.j.in fi.ff.de sup.leg. illa glo.non videtur fa-
cere pro Bar. sed potius contra quia bene dicit quod de genere ad
speciem procedit argumentum negatiue, sed non affirmatiue. Naʒ
remoto genere remouetur quelibet eius species. Sed posito gene-
re non ponitur quelibet eius species. ¶ Et ita declarat Bar.dñs
doctrinam in.l.iurisgentium.§.sed si fraudãdi.ff.de pac.⁊ in.l.si qd
earum.§.interemptum.ff.de lega.iij. Unde Bar.non bene allegat
illam glo. Sed voluit dicere quod id ꝙ disponitur in genere cense
tur dispositum in qualibet eius specie, qꝛ genus est aptum compre-
hendere omnes species, licet positiue non comprehendat. Genus
enim representat in qualibet sua specie, ⁊ species insunt generi.l.sp
32 in generalibus.j.de reg.iur.⁊ ita sentit Imol.hic, ⁊ not. † ꝙ triplex
est titu.pro suo.vt declarat glo.magi.in rub.j.pro suo.⁊ Bal.in.l.
si ego.§.partus.ij.de pub.⁊ Are.in §.nouissime.ver.vnum aliud.
insti.eo.vbi declarat quis dicatur possidere pro suo.
¶ Et pulchre dixit Bal.in.l.contractus.colum.iiij.in.iij.q.C.ð fi
de instru. quod ille cui fuit facta traditio ante perfectionem contra
33 ctus prescribit generali tit.pro suo. ¶ †Successiue ex dictis Bar
to. dum tractat quis dicatur error iustus vel iniustus colligo infra-
scriptas conclusiones. ¶ Prima cõclusio est ꝙ triplex est species
erroris vcʒ error iustus, iustissimus, ⁊ iniustus vt hic per Bar.
34 ¶ †Secunda conclusio est quod error dicitur iniustus in facto pro
prio nulla aduersarij suasione interueniente, qꝛ in tali facto nõ cadit
probabilis ignorantia.l.fi.ff.pro suo.⁊.l.q̃q̃.ff.ad velleia.⁊ ista est
regula. ¶ Primo limita nisi sit factum proprium antiquum seu de
longinquo excedens decem annos, qꝛ tunc toleratur error ⁊ ignorã
tia facti proprij propter presumptã obliuionem ex cursu tanti tem-
poris. ita volunt Bar.⁊ doc.in.l.peregre.in prin.per illum text.ff.
de acquiren.pos.⁊ Bar.in.l.si quis delegauerit.in fi.j.de noua.⁊ i
l.non fatet̃.col.pe.j.de confes.⁊ in.l.si res obligata.in prin.ff.de le-
ga.j. ¶ Istã limitationem restringe tri.mo. ¶ Primo modo re-
stringit̃ ista limitatio vt procedat vbi quis tractat de dam.vi. Se-
cus si de lucro captando, qꝛ tunc in facto ꝓprio q̃uis de longinquo
non est probabilis ignorãtia. Ita vult.no.Bar.in.l.qui funduʒ.§.
seruus meus.j.pro emp. Sequuntur ⁊ multũ commendant Areti.
⁊ Ias.in §.si quis agẽs.col.ij.vel.iij.insti.de act. ¶ Secundo mo-
do restringitur ista prima limitatio vt procedat in facto non obliga
torio secus in facto proprio obligatorio, qꝛ q̃uis sit de antiquo non
est tolerabilis ignorantia secundum Bal.no.in.l.j.col.vlti.C.ð cõ
fes.per tex.in.l.magnã.in fi.C.de contrahen.⁊ commit.stipu.
¶ Tertio modo restringitur nisi esset factum proprium notabile ⁊
graue, qꝛ lʒ de antiquo non esset tolerabilis ignorantia.per tex.no.
in.c.cum illorũ.circa fi.de sen.excõ.no.omnes Cano.precipue pa
no.in.c.ab excõicato.col.iiij.ð rescri. ¶ Has tres restrictiões seu
35 sublimit.colligit Alex.i.l.si res obligate.i prin ð leg.j. ¶ †Scõo
pricipaliter limita predictã principalẽ conclusionẽ, que hʒ, ꝙ in fa
cto proprio dicitur error iniustus, vt non procedat qñ esset factũ val
de intricatum seu negotium implicitũ ⁊ inuolutũ, qꝛ tunc ẽt in facto
ꝓprio est tolerabilis error siue ignorãtia. ꝫm Bar.in.d.l.si quis ð
legauerit.in fi.⁊ in.d.l.non fatet̃.col.pe.⁊ in.l.cũ fideicommissuʒ
.j.de confes. ¶ Tertio limita vt nõ procedat duobus concurrenti-
bus, vcʒ vbi quis tractat de dãno vitãdo ⁊ ꝓbat̃ rem aliter se habe
re, qꝛ tunc ẽt in facto ꝓprio error est tolerabilis. Sed vbi tractat̃ ð
lucro nunq̃ est tolerabilis ignorãtia in facto ꝓprio ꝫm Bar.in.d.
l.non fatet̃.col.pen.⁊ Bal.ꝯsi.c.in causa nobiliũ.j.vol.⁊ tunc ꝓ-
prie ꝓcedit predicta regula. ¶ Quarto limita qñ quis esset ductus
ꝑsuasione aduersarij ꝫm Bar.hic ⁊ in.d.l.non fatet̃.⁊ dicet̃ latius
.j. ¶ Et ad istã regulã cũ fallentijs.vide Panor.in.d.c.ab excom
municato.col.iiij.in glo.super verbo, de facto suo. Areti.⁊ Ias.in
d.§.si quis agẽs.col.ij.de actio. Ias.in.l.error.col.pen.C.de iur.
⁊ fac.ignoran. ¶ Secunda principalis ꝯclusio elicit̃ ex dictis bar.
ꝙ error iuris appellat̃ iniustus ⁊ sic non causat̃ ex eo iustus titulus
ad prescriptionẽ ꝑ.l.nũq̃.in prin.j.eo. ¶ Quã ꝯclusionẽ late exa-
minat Fely.in.c.de.iiij.col.iiij.cũ quatuor seq.de prescri.limitãs
36 qnq; modis.⁊ ð ea plene dixi sup tex.in.iiij.no. ¶ †Tertia princi
palis ꝯclusio elicit̃ ex dictis Bar.ꝙ qñ qs fuit ductus ꝑsuasione
aduersarij appellat̃ error iustus ꝑ tex.cũ gl.in.l.q̃sitũ.in gl.magna
ad fi.j.qñ ac.de pecu.est bona. ¶ Eãdẽ ꝯclusionẽ firmat Bart.in
l.j.in fi.prin.j.de eo ꝑ quẽ fac.erit vbi no.dicit ꝙ si qs crediderit
ꝑsuasiõi aduersarij, est iusta cã ꝯcedẽde restõnis.⁊ ꝯfirmo duob[9]
modis. ¶ Prio cõfirmo ꝑ id ꝙ singl'r decidit bar.in.l.error.col.
ij.C.de iuris ⁊ facti ignorã.vbi dicit ꝙ q̃uis correctio erroris regu
lariter nõ admittat̃ post sñiam, vt ibi tñ fallit vbicũq; qs fuit ductus
ꝑsuasione aduersarij. ¶ Ex quo infert ꝙ ꝑs p̃t reuocare rñsionẽ da
tã positionibus aduersarij ẽt post sñiaʒ q̃ trãsiuisset in rẽ iudicatã ꝓ
bato errore, qꝛ positio si assertio aduersarij dedit cãm erroris. Et
ibi sequunt̃ cõiter doc.⁊ Alex.in.l.j.in prin.circa fi.j.col.j.de eo ꝑ
quẽ fac.erit.⁊ ꝯsi.xlvij.circa primũ ð quo q̃rit̃.col.vlt.ver.⁊ ma-
xime.j.vo. ¶ Scõo ꝯfirmo p̃dictã ꝯclusionẽ ꝑ no.decisionẽ bar.
in.l.post legatũ.in prin.vl.col.ver.an aduersarius.ff.de his qb. vt
indig.vbi tʒ ꝙ ille q negauit positionẽ aduersarij p̃ot negationẽ re-
uocare ⁊ stare assertioni aduersarij. ¶ Et in his locis mouet̃ ꝑ ea
37 dẽ iura ꝑ que hic. ¶ †Et dum Bar.ponit exemplum qualiter di-
catur qs ductus ꝑsuasione aduersarij dicẽs, puta. Uenisti ad me,
⁊ dixisti. Uolo dare talẽ rẽ ⁊ trado, qꝛ tibi ꝓmisi vel vẽdidi ⁊c.ego
nõ recordor de hoc, ⁊ tñ accepi. lʒ errẽ in facto ꝓprio, dr̃ iustus er-
ror, qꝛ credidi assertioni tue, colligo aliã incidẽtẽ ꝯclusionẽ ꝙ ver-
ba enũtiatiua ꝓbata ꝑ modũ cãe vt sunt illa, qꝛ donaui ⁊c. ꝓbãt enũ
tiatũ ꝯ proferentem q̃uis aliter non appareat.
¶ Pro qua ꝯclusione adduco tex.expressum, quẽ ita summat bar
to.in.l.emptor.§.ancilla.ꝫ intellectũ gl.ibi.ff.de rei vendica.⁊ fir-
mat bar.i.l.ex hac scriptura.col.ij.ver.venio ad ꝫm.ff.de dona.

¶ Limita predictam principalem conclusionem Bar. nisi esset factum de propinquo. Quia tunc etiam interueniente persuasione aduersarij, in facto proprio nõ causaretur iustus error. Nam supinus est, qui facti sui de propinquo non recordatur, vel quando alia causa subesset, propter quam quis non deberet credere aduersario. ita dicunt Bal. ⁊ Ang. in. l. super longi. circa fi. j. col. C. de prescrip. lon. temp. ¶ Quod verum intelligo, quando esset factum valde d̃ propinquo arbitrio iudicis. Nam si esset factum longinquum etiã si non interueniret assertio aduersarij esset tolerabilis error vt dcm̃ est. s. in. ij. conclu. ¶ Et ista conclusio Bar. redderetur frustratoria, quia, talis assertio nihil operaretur contra mentem Bar. hic nisi dicatur ꝙ tunc dicetur iustus error propter assertionem aduersarij etiam si tractatur de lucro, nedum de dãno, quod alias non esset vt dixi in. iij. limita. precedens conclu.

38 ¶ † Quarta principalis conclu. elicitur ex dictis Bart. quod iustissimus error causatur multis modis. ¶ Primo modo causatur iustissimus error in facto alieno, iuncta persuasiõe eius a quo factũ dependet. Ut si seruus vel procurator meus tutor vel negotiorum gestor dixerit se emisse pro me talem rem cum verum non esset ⁊ sic mihi tradidit. Iste enim dicitur iustissimus error per. l. quod vulgo. vbi casus. j. pro empto. Quem tex. notat Alex. consi. lxix. in cã ⁊ lite. ij. col. iij. vol. ad hoc quod dominus potest probabiliter ignorare factum procuratoris sui. ⁊ notant gl. ⁊ docto. in. l. si res obliga. ta. in princip. s. de lega. j. ¶ Mouetur etiam Bar. per tex. in. l. fina. in fin. j. pro suo. ⁊ ibi no. Bar. ꝙ dictum serui vel procuratoris mei vel eius cui successit, tribuit iustam causam erroris, ⁊ dicit illuz tex. no. ad dicta per se in hac. l. refert Fely. in. c. si diligenti. colum. iij. circa medium. de prescriptio. Bene facit vulgata regula, q̃ habet quod in facto alieno cadit tolerabilis ignorantia, ⁊ dicitur probabilis error presumptione iuris. l. verius. s. de proba. ⁊. c. presumitur. de reg. iu. in. vj. notant glo. ⁊ doc. i. l. error. C. de iur. ⁊ fa. igno. ⁊ ibi Jas. col. pe. limitans hanc regulam tribus modis. ⁊ plene tradunt Are. ⁊ Jas. in. §. si quis agens. col. ij. ⁊ iij. insti. de actio.

39 ¶ † Et ex verbis Bar. colligo no. conclusionez quod dictũ ⁊ assertio procuratoris causat bonãfidem, ⁊ iustissimum errorẽ, ⁊ per consequens titulo putatiuum, q sufficit ad prescribendũ. ⁊ sequit̃ Jmo. in repe. c. fi. col. ij. de prescrip. ⁊ Alex. in. l. j. in prin. col. ij. s. de eo per quem fac. erit. Sed circa predicta moueo dubium. Quid econtra, an assertio procuratoris vendentis alieno nomine ⁊ asserẽtis se habere mandatum causet iustum errorẽ ⁊ bonãfidem, si de illo non appareat, ⁊ per consequens titulum putatiuum ad prescriptionem, sicut causatur iustissimus error, quãdo asserit se emisse nomine meo ẽm Bar. hic Dicas ꝙ non nisi fuerit persuasuz emptori ab alijs fidedignis quod habebat mandatum. Alias est sibi imputandum si mandatuz non curauit inspicere, ⁊ presumitur malefidei. ita decidit no. Bar. in. l. qui fundũ. §. procurator per illum tex. j. pro empto. et ibi sequitur Jmo. qui post Ang. tradit doctrinam, an ⁊ quãdo dolus seu malitia procuratoris vendentis noceat emptori, vt impediat vel non dominij translationem. Et idem voluit Bartol. in. l. fi. post glo. ibi, eo. ti. Refert ⁊ sequitur Fely. in. c. si diligenti. ad fi. ij. col. de prescrip. Et vltra Fely. addo ꝙ idem sensit Bar. in. l. cum vir. ad fi. cõmen. s. eo. Sed contrarium ibi tenet Ang. ⁊ Jmo. circa fi. con. dicentes quod quando contraho cum aliquo vt procuratore, q asserit se procuratorẽ sui ductus iusto errore ⁊ sic videor esse in bonafide. ⁊ per consequens habere vsucapiendi potentiam, per notata in hac. l. celsus. ⁊ retuli in. ij. parte. iij. prin. precedentis trac. col. xxij. circa fi. ⁊ seq. licet ibi nõ allegauerim Bar. i. d. l. q fundũ. §. procurator. ⁊ in. d. l. fi. de quo etiam nõ meminerunt Ang. ⁊ Jmo. vbi. s. ¶ Et ideo puto dicendum quod vera sit conclusio quod ille qui vendidit tanq̃ procurator alterius semper presumitur in malafide nisi constet de mandato, vt dixit Alex. in. l. qui in aliena. in prin. colum. iij. versi. plus dixi. s. de acqui. here. ex mente Bar. in. d. l. cuz vir. vt retuli vbi. s. nisi ille esset bõ grauis ⁊ fidedignus cuius assertioni quis credendo excusatur, iuxta glo. no. in. l. titio fundus. s. de condi. ⁊ demon. ⁊ notata per Bal. in. l. iudicia. col. vj. C. de rei vendi. ⁊ late dicetur in seq. col. Uel nisi fuerit sibi persuasum ab alijs fidedignis ꝙ ille erat verus procurator, ⁊ habeat mandatum. Et his duobus casibus causabitur iustus error ⁊ titulus putatiuus, qui proderit ad prescriptionẽ, ẽm predicta, ⁊ hic notata per glo. Bar. ⁊ omnes. Secundo modo causatur iustissimus error ex assertione maiorum. Ut si maiores nostri pater vel auus, quibus successimus dixerunt nobis se emisse eadem ratione, qua quis dixerit in procuratore ẽm Bar. Idem dixit Bar. in. l. fi. j. pro empto. ⁊ sequuntur Bal. ⁊ Ang. in. d. l. sup longi. circa fi. j. col. per. d. l. fi. j. pro suo qꝛ vt ipsi dicunt, debui credere assertioni maiorum de gestis per eos per tex. in. l. mater. C. de calumnia. ¶ Addo bonum tex. in. l. q cuz maior. §. fi. ⁊ in. l. paulus. §. j. s. de bo. liber. ¶ Per que iura ita dicit Bar. in extrauã. ad repri. in verbo, per denuntiationez. circa fi.

40 ¶ † Tertio modo causatur iustissimus error ẽm Bar. hic per rei euidentiã siue ex aspectu. vt si pupillus vel adultus apparebat maior ex aspectu vel furiosus erat in conspectu inumbrate quietis, ita quod credebatur sane mentis. l. ij. §. si a pupillo. ⁊ §. si furioso. vbi etiam no. Bar. j. pro empto. ⁊. l. pignori. §. j. cũ glo. s. eo. no. Bald. ⁊ Ang. in. d. l. super longi. col. ij. dicentes ꝙ iste error causat̃ a cõmuni casu, qꝛ quilibet communiter deceptus fuisset. ¶ Et addo plures effectus, quos operatur euidentia rei, quos enumerat glo. Joã. an. in arbore consangui. ⁊ affini. quam ponit ante princip. libr. vj. in primis verbis. ¶ Et dixit no. Bal. in. l. contra negantem. C. ad. l. aquil. ⁊ in rub. C. de proba. ⁊ in. l. si quis testibus. in fi. C. de testib. ⁊ in. l. j. C. si aduer. liber. ꝙ probatio per rei euidentiam est optima ⁊ superlatiua omnium probationum ⁊ ideo nunq̃ censetur exclusa a lege vel statuto, quia nulla legis virtus potest illam excludere scdz Bal. in. d. rub. C. de proba. col. j. ⁊ in. l. j. colum. iij. eo. ti. ⁊ in. l. penul. C. de peri. tuto. ⁊ in alijs locis de quibus. s. Refert Alex. cons. cxvj. posteaq̃. in fi. j. volu. ⁊ consi. xxxv. viso processu cause. iij. colum. iiij. vol. dicens ꝙ probatio per rei euidentiam est tante virtutis, vt illi nunq̃ censeatur esse derogatum, ⁊ preferatur cuicũq; alij probationi, allegando Bal. in predictis locis, ⁊ plene no. idẽ Alexan. in. l. qui bona. § qui damni. colum. iij. vbi decidit no. qõnez. s. de dam. infe.

41 ¶ † Quarto modo causatur iustissimus error secundum Bar. per famam siue ex publica fama ⁊ opinione vicinie vel vulgi, vt si est publica fama quod pater meus emit hanc domum, per. l. cum quidam. §. quod dicitur. s. de acquiren. heredi. no. bal. ⁊ Ang. in dicta. l. super longi. circa fi. j. col. ⁊. col. ij. C. de prescrip. lon. tempo. dicentes quod ad credendum ⁊ non credendum fama multum inducit, ⁊ sic causat iustissimum errorem, per textum nota. in. l. fina. in princip. s. de heredi. insti. cum multis alijs iuribus ꝑ eos adductis, ⁊ no. glo. ⁊ Bar. in. l. proprietatis. C. de probati. ⁊ in. l. at qui iura. §. cum me absente. s. de negotijs gestis, ⁊ Bar. in. l. j. §. hoc interdicto. col. fi. s. de itine. actuq; priua. no. Fely. plura adducens in capitulo de quarta. colum. vij. de prescrip. no. idem. ⁊ sequitur Bar. hic in. c. veniens. el. j. colum. penul. in princip. de testi. Confirmo hanc conclusionem ex nota. per Bar. in. l. ij. circa finem. C. de liber. vel ser. ad aspiran. lib. x. ⁊ Bar. in. l. miles. §. mulier. ff. de adulte. vbi dicit ꝙ fama publica prebet iustam causaz credulitatis, ⁊ excusat a calumnia, sequitur Panor. in. c. cum contingat col. ij. ⁊ ibi late no. Fely. equidem. col. ij. de rescrip. dicens qõ per famam causatur bona ⁊ malefides, de quo dicetur. j. post Barto. in. iij. parte.

42 ¶ † Amplia predictam conclusionem, vt procedat ẽt si subsit solus rumor, qꝛ nedum fama. sed rumor falsus inducit iustam causam credendi, ita probat tex. in. d. l. st. in princip. ⁊ ibi nota. Bar. Jmo. ⁊ doc. s. de heredi. insti. lz rumor sit minus q̃ fama vt ibi per Jmo. ⁊ pulchre per Alex. ꝯsi. cxv. viso themate. s. scripto. circa finẽ. ver. ad hoc ẽt optime. iiij. volu. declarantem que sit dr̃ia inter rumorem ⁊ famaz, dicit eniz rumor est particularis assertio ex incerto auctore ⁊ ex sola suspitione prouenien̄s, nec enim requirit̃ ꝙ ab oĩbus vel a maiori parte cõiter ⁊ publice dicatur, ꝑut exigit̃ in fama, vt ibi latius ꝑ eũ allegantẽ plura loca. ⁊ hr̃ in locis, j. proxime alleg. ⁊ sic rumor est minus q̃ fama, ⁊ tñ inducit iustã causam credẽdi, vt dcm̃ est.

43 ¶ † Qualiter aũt probet̃ fama, ⁊ que requirantur, vt possit dici legitime ꝓbata, adeo ꝙ inde resultet iustissimus error ad terminos nostros, ⁊ qualiter habeant testes deponere ad probandam famã, late ⁊ vtiliter tradit Bar. in. l. de minore. §. plurimũ. col. v. ver. quero qualiter. j. de qõ. ⁊ Alex. ꝯsi. ccxij. visis ⁊ discussis scripturis. ij. volu. ⁊ ꝯsi. lxx. in causa vertente. ij. colum. ⁊ ꝯsi. lxxxiij. viso themate. s. scripto. ij. col. iij. volu. ⁊ ꝯsi. xx. in cã appellationis. iij. col. ⁊ ꝯsi. xxv. in cã vertente. ⁊ ꝯsi. cxvij. viso ꝑcessu cãe vertentis. iiij. vo. vbi declarat dicta Bar. in. d. §. plurimũ ⁊ vide late Panor. ⁊ Fely. in. c. veniens. el. j. de testibus.

¶ Et omnia hec dicta Bar. circa materiã iusti erroris referunt ⁊ sequuntur Jmol. in repe. c. fin. col. viij. ⁊. ix. de prescrip. vbi recitat omnes predictos modos ex quibus causatur iustus error vel iustissimus, ⁊ practica Papi. in suo opere responsionis conuenti, in verbo prescriptionis. col. iiij. ⁊ do. Uital. in suo trac. clausularum. sub clausula non errore ductus. j. ⁊. ij. car. xl. ⁊ late no. Fely. plura adcens in. c. de. .iiij. col. vij. de prescrip. vbi plene tractat ex qbus causetur iustus error. circa tit. ⁊ Soc. consi. xlvij. in primo presentis cõsultationis. colum. iiij. versicu. sed instabit.

44 ¶ † Alios modos ex quibus probatur iustissimus error vltra barto. hic tradunt Bal. ⁊ Ange. in. d. l. super longi. colum. j. ⁊. ij. dicẽtes multe alie circunstantie iustissimi erroris vltra modos. s. relatos contingere possunt ẽm varietates factorum. ⁊ inter cetea dicũt ꝙ dicitur

q dicitur iustissimus error si fuerit causatus ab assertione propinquorũ vel sociorum olim patris mei qui mihi asseruerũt patrẽ meũ hanc domũ emisse. Debui enim credere propter coniunctionem et societatem. ¶ Primum probatur ẽm eos in.l.octaui.§.vñ cogna. et in.l.de tutela.C.de in integ.restit.mino.vbi habetur quod coniuncti presumuntur scire facta coniunctorũ. (De hoc an coniuncti presumant̃ scire facta coniunctorũ no.plene Bar.et docto.in.l.j.co lum.iij.§.si cer.peta. Alex.consi.lxxx.examinato processu.ij.colũ. ij.volu.et in.l.si quis in fundi vocabulo.circa princi.§.de lega.j. vbi limitat et declarat.) ¶ Secundũ vt ipsi dicunt probatur in auc. hodie.C.de repu.ita enim credendum est socijs sicut fratribus, q societas ius fraternitatis obtinet.l.verum.§.pro pro socio. ẽm bal. et Ang.in dicta.l.super longi. ¶ Facit ad hoc vltimum textus no ta.in.l.cum allegas.C.de castrensi peculio.lib.xj. quẽ notat Bal. in.l.parentes.C.de testibus.vbi dicitur quod non modicum affectionis et amicitie tribuit conuersatio, et quod iniicit maius vinculum

45 amoris q̃ fraternitas. ¶ †Et vltra Bar.et Bal.et Ange.in d.l. super longi.addo quod iustissimus error causari potest alio modo, vcꝫ ex assertione probi et honesti viri ẽm Baldum in.l.indicia.col. vltima.versi.quarto quero.C.de rei vendicatione.vbi dicit q̃ dcm notabilis viri, puta dicentis patrem meum, cui successi emisse taleꝫ fundũ inducit iustissimã credulitatem, vt ex ea causari possit titulus sufficiens ad prescribendum illum fundum, per glo.notabi.in.l. titio fundus.in verbo, actiones, circa finem.§.de conditioni.et demonstrationi.que vult quod non potest imputari mihi si credidi homini fidedigno.refert et sequitur Alex.in.l.j.in princip.colum.ij.§. de eo per quem factum erit.et illius glo.intellectuꝫ plene examinat Fely.in.d.c.cum contingat.columna.ij.de rescriptis.et ad illaꝫ ad do Areti.consilio.clv.consultatio preposita si vera sunt barbara.cõ sil.xxvij.scripsit doctissimus.penul.seu vltima columna.j. volumine.Alex.consilio.xxvij.visis et accurate ponderatis.iij.colũ.j. volu. et in terminis istis dom.Fran.cur.cõsi.lxxj.princeps defunctus.colũ.ix. ¶ Istam conclusionem in terminis firmat per plura Fely.in.c.de.iij.col.vj.ver.prima doctrina de prescrip.

¶ Primo hanc conclusionem firmo per tex.nota.in.l.si a bonefidei.in princi.in verbo, integre opinionis.§.de rei vendic.per quẽ textum decidit ibi singulariter Ang.quod si potestas non custodiuit diligenter, sed curialiter, nobilem sibi cõmissum, qui communiter reputabatur integre estimationis et fidei, si aufugit, non tenetur. Ex quo nõ erat verisimile q deberet aufugere propter qualitatẽ psone sue cui credendum erat.et ita in questione facti dicit se defendisse quẽdam potestatem. Qd dictũ pro valde notabili refert et sequtur Ias.in auc.iubemus.col.fi.ver.sexto facit.C.de iudi.faciẽs regulam, quam per plura comprobat quod propter magnam legalitatem personarũ licitum est recedere a cõmunibus regulis, et idem Ias.in repe.l.admonendi.car.xviij.col.j.§.de iureiur.et Felyn.in

46 d.c.cum contingat.col.iij. ¶ †Secundo istã conclusionem cõfirmo p tex.no.in.c.nisi essent.et ibi no.Panor.col.i.de preben. vbi habetur quod honestas persone tollit sinistram presumptionẽ, quia presumitur pro viro honesto, vt probat ille tex.

¶ Hinc dicit glo.no.in.c.illud.xl.dist.quod presumitur pro nobilibus in his que spectant ad nobilitatem.et dicit alia glo.no.in cap. omnis.vij.q.j.quod eoipso aliquid presumit̃ bonum et iustum quod a bono factũ est. ¶ Tertio pro ista conclusione adduco in terminis Bar.in.l.de pupillo.§.si quis ipsi pretori.in.viij.q.in fi.§.de ope. no.nun.dicentem quod id q dicitur a personis fidedignis, est iusta causa credulitatis allegat Cy.ita dicere in.l.j.in.iiij.q.C.de ser.et aqua. ¶ Dicit tñ gl.no.in.c.si quis preposterà, in verbo videri.l. distin.quod non tenet̃ quis statim credere etiam bono viro, q non dꝫ quis esse nimis credulus.l.j.§.j.§.de eo per quem fac.erit.

¶ Et ideo istã conclusionẽ limita, et declara, vt late per Felyn.i.d. c.cũ contingat.col.iij.et.iiij.de res.vbi non refert predictam.

47 ¶ †Quinto ex dictis Bar.in hac.j.parte colligitur consilium seu cautela pro filio, qui successit patri, et reperijt in hereditate aliquam rem quam pater possiderat.x.annis, et ipse alijs deceꝫ. Postea cecidit a possessione et non reperit aliquem titulum per instrumẽta vel testes. (Adde Bal in rub.prescriptio.colũ.pen.vbi concludit quod si filius dicat se non possedisse, vt filium, sed vt agnatum et q̃ habet in tituluꝫ pro herede, tunc prescribit.) Quo remedio sibi succurratur ad auocandam possessionem, et a qua cecidit absq violentia, quia si fuisset violenter eiectus, non esset dubium quod haberet interdictum vnde vi. Sed alio non apparente, non potest intentare rei vendicationem vel publicianam. Quia possessio.xx.an. non sufficit ad prescriptionem absq titulo, vt hic et.l.nullo.C.de rei vendi et sic ei non competit rei vendicatio tanq̃ domino, nec etiam cõpetit publiciana vt quasi domino. Quia vt competat requiritur titulus et traditio a non domino.§.sed iste cum materia.insti.de actio. et titu.docere non potest, nec potest allegare titulum pro herede.q non habet locum in suis.l.nihil.C.pro here.et sic videtur omni remedio destitutus. ¶ Cautela ergo est ẽm Bar.referentẽ q ita consuluit.in.q.facti.quod alleget ti.puta emptionis vel aliuꝫ, et pbet aliquẽ ex predictis causis ex quibus causatur titulus putatiuus errore iusto, et probet de possessione decẽ vel viginti an.et hoc sufficiet ad prescriptionẽ.et sic poterit rem vendicare vt est de mente Bar. hic, lꝫ se ita late non declaret. Sed in ipso defuncto, dicit Bart.q de facto suo agitur, non esset iusta causa erroris.

¶ Addo quod istud consilium et dicta Bar.circa hunc passuꝫ referunt et sequuntur Bal.et Ang.in dicta.l.indicia.vltra mediuꝫ in

48 iiij.q.C.d rei vendi. ¶ †Et q̃uis scriben.hic circa hoc nihil dicãt sed simpliciter transeant cum Bar.dico quod erit melius consultum filio in tali casu quod pro recuperanda et auocanda possessione rei q̃ amisit, et a qua cecidit, pro qua nullum potest inuenire tit. intentet vtilissimũ remedium canonis reintegranda.iij.q.j.q competit cuilibet priori et antiquiori possessori, etiam malefidei et sine titu.qui cecidit de possessione absq sui facto et culpa, etiam ꝯ bonafide et titu.possidentem, ad quem possessio postea peruenit, vt late cõ cludunt Cano.precipue.d.Abb.in.c.sepe.de resti.spo.no.Bar. in.l.si coloni.per illũ tex.C.de agri.et censi.et plene tradit Alex.in l.rem que nobis.colum.iiij.et.v.§.de acquiren.poss.et ibi latissime do.Bar.Soci.in repe.illius.l.qui examinat.xij.q.circa istud salubre et quotidianũ remedium. ¶ De quo vide ad saturitatem per Alex.consi.xvij.viso processu in causa et lite, et consi.seq.ij.vol.et cõ si.vj.circa processum cause vertentis.et consi.lxxviij.clarissime doctor et iustissime domine vicarie.ij.vol.et consi.xx.requisitus et breuius dicã.et consi.xc.viso processu cause vertentis.cum duobus cõ si.seq.v.vol.et per are.in.§.quadrupli.col.x.et.xj.ver.septimo principaliter.insti.de actio.et per do.Pet.phili.Cor.consi.xvij.et cõ sil.cccxxix.pe.et vlti.col.j.volumi. ¶ In quibus locis plene traditur de natura et priuilegijs huius remedij.et.d.l.si coloni.et an detur malefidei possessori, et contra bonefidei possessorem cum titu. circa q sunt opiniones, et dic vt late habetur in dictis locis, quia non est

49 de materia nostra. ¶ †Et dum Bar.alleg.l.nihil.C.pro here.vbi habetur, q titulus pro herede non habet locum in suis, limita illam l.procedere quando filius venit tanq̃ suus ex capite liberoruꝫ. Secus si veniat tanq̃ agnatus vel cognatus ad successioneꝫ patris, p ut potest per successorium edictum.l.j.§.largius.et.§.sciendum.§.d suc.edic. Nam tunc potest vti titulo pro herede.ita limitat no.alexan.in.l.j.col.ij.C.qui admit.et in.l.in suis.col.iiij.§.de libe.et post

50 hu. ¶ †Sexta conclusio elicitur ex dictis Bar.q ea que consistũt in animo possint probari per iuramentuꝫ. Et q quis fuerit motus ex tali causa, per glo.no.que consuenit ad hoc communiter allegari, in.§.sed iste.in glo.magna circa mediuꝫ.insti.de actio.et est alia gl.expressior in.c.significasti.in verbo, si est ita.et ibi no.Cano.de homi. ¶ Quã ꝯclusionem limita nisi presumptio esset contra iurantem, q tunc non stabitur dicto, et iuramento suo.glos.est nota.in.c. proposuisti.in verbo, non probatur.ad fi.lxxxij.distin.

¶ Et ita concludit no.Bar.vbi declarat in.l.inter omnes.§.recte col.vlt ĩ.de fur.et sequitur Alex.adducens plura in.l.j.§.per procuratorẽ.col.ij.§.de acquiren.posses.in.d.§.sed iste.car.penul. vbi tradunt duas limitationes ad predictam conclusioneꝫ.et de hac materia an et quando stetur assertioni alicuius cum iuramento, vel sine et maxime vbi presumptio iuris militat contra eum, tradit hic late do.Clau.aquen.col.iij.et.v. ¶ Et q nõ est proprie de materia hu

51 ius.l.pertranseo. ¶ †Septima conclusio elicitur ex Bar.q quis presumitur scire id de quo est publica fama seu quod est publice notum per tex.no.l.regula.§.et facti.§.de iu.et facti igno.alias dicere tur ignorãtia supina ẽm Bar.q̃ nõ excusat.l.nec supina.§.illo eod. ti. ¶ Addo gl.no.i.l.si tutor petitus.in verbo ostẽderis.C.de peri.tuto.et in.§.q aũt.insti.de excu.tuto.tex.no.cũ glo.i.c.q dicitis xvj.di.no.Alex.ꝯsi.clxxxvij.in hac cã.col.ij.in fi.vbi alleg.bart.i pluribus locis.et ꝯsi.cc.viso.et discusso.col.ij.ver.et dato.ij.vol.

52 ¶ †Octaua ꝯclusio colligit̃ ex dictis Bar.dũ allegat.l.sꝫ et si me puté.in prin.§.de ꝯdi.indebi.q in facto pprio error tolerat̃ vbi agi tur de dãno vitãdo. Secus si de lucro captãdo.d quo plene p bar. in.l.nõ fatet̃.col.pe.ĩ.de ꝯfes. ¶ Istã ꝯclusionẽ no.limita.vt p are-

53 ti.ꝯsilio.xxxiij.paulo añ fi.q hic refert do.Clau. ¶ †Nona conclusio elicit̃ ex dictis bar.q regula q̃ hꝫ q translatio dominij, et prescribẽdi conditio equiparatur.l.clauibus.§.de contrahen.emp.procedit aliqua iusta causa interueniente et sic titulo vero vel putatiuo causato iusto errore siue ex iusta causa, secus si ex iniusta.

¶ Et hic colligit̃ vna limitatio seu declaratio ad regulam dicte.l. clauibus. ¶ Quã secundo limita et declara quando militat eadẽ rõ

vtroq3 casu, alias non fit ista equiparatio, secundum Bar. in. l. pomponius. §. qui iussu. & ibi per Alex. circa fi. commen. ff. de acquire. pos. ¶ Tertio limita & declara illam regulam. d. l. clauibus tribus modis, vt per Ange. are. in. §. sed iste. colum. fi. circa fi. insti. de acti. qui in specie refert & sequitur verba Bar. hic circa intellectum d. l. & ibi declarat quod illa regula procedit affirmatiue, sed non negatiue, vt ibi latius per eum. ¶ Quarto limita & declara dictam regulam vt per Bar. in. l. cum vir. colum. ij. in penul. oppo. j. eo. vbi subtiliter probat quod difficilius transfertur dominium quam prescribendi conditio. & sequitur Areti. vbi supra.

¶ Quinto limita & declara predictam regulam, vt. j. in. vij. conclu.
54 ij. partis. ¶ † Decima conclusio & vltima quo ad primam partem huius repetitionis elicitur ex Bar. quod sicut error ex parte recipientis impedit dominij translationem, ita etiam prescribendi conditionem secus si interueniat error ex parte tradentis, quia tunc non impedit, per tex. in dicta. l. sed & si me putem. ¶ Et ista est proprie materia. l. iij. §. subtilius. ff. de condi. ob causam. & l. j. ff. de offi. procura. cesa. vbi late per glo. Bar. & docto. ¶ Et ex his remanet expedita prima pars principalis materie huius. l. concernens titulum qualis requiratur ad prescriptionem, quia requiritur titulus verus vel putatiuus iusto errore causatus & talis qui esset habilis ad dominij translationem vt prestet causam prescribendi vt ex predictis apparet. Quid autem sit titulus & quot modis accipiatur tangit Pau. de cast. hic circa finem. & late dixi in precedenti tractatu in prima parte. iij. partis principalis. colum. j. in fin. & ij.

SVMMARIVM

1 Titulus verus aut putatiuus quo pacto sufficiat ad prescriptionem.
2 Prescribendi conditio ad hoc vt transferatur sufficit quod loco traditionis aliquid habeatur.
Patientia necessaria includit scientiam.
3 Traditio quo casu non requiratur ad prescribendum conditionem etiam in titu. putatiuo iusto errore causato.
4 Heredi vel legatario potest publiciana competere si defuncto competebat.
5 Possessio vacans an absq3 vitio possit apprehendi.
6 Iustus error licet sufficiat circa titulum excepta venditione in qua requiritur iustissimus, tamen circa traditionem non sufficit iustus, sed iustissimus error.
7 Prescribendi conditio ad hoc vt transferatur requiritur quod titulus & traditio procedant ab eodem.
8 Traditio posses. non vacue an sufficiat ad dominij translationem, seu prescriptionem.
9 Possessio illa dicitur vacua vt causet prescriptionem quando a nemine possidetur nec ciuiliter nec naturaliter.
10 Ciuilis possessio que sit aut quomodo dicatur.
11 Ciuilis possessio quomodo perdatur.
Possessio facilius perditur quam dominium.
12 Dicto dicentis se nunquam habuisse animum amittendi eiusdem pos. an sit standum.
13 Naturalis possessio an sit de per se sufficiens ad prescribendum.
14 Vsufructuarius quomodo dicatur ipsum ius vsusfructus possidere & quomodo ipsum fundum.
15 Debitore obligante omnia bona sua & constituente se creditoris nomine possidere, si postea vendat vnam rem & eam pariter constituat se emptoris nomine possidere an in emptorem transeat dominium vel prescribendi conditio.
16 Possessio que acquiritur per constitutum est vera, licet modus transferende posses. per constitutum sit fictus.
17 Possessio an possit per actum fictum transferri.
18 Constitutum simplex vtilius est quam cum clausula precarij.
19 Debitore bona sua hypothecante creditori si postea constituat se possidere nomine creditoris, & alienauerit aliqua ex bonis hypothecatis, qualiter sibi debeat creditor prouidere.
20 Constitutum quo casu nullum habeat effectum.
21 Fundans se ex prescriptione habet probare titulum & traditionem.

NUnc venio ad secundam partem principalem materie huius. l. que respicit traditionem. et ex dictis Bar. super ver. quero vtrum debeant vsq3 ad ver. requiritur etiam bonafides colligo infrascriptas con-
1 clusiones. ¶ † Prima conclusio est, quod titulus verus aut putatiuus causatus iusto errore non sufficit ad prescriptionem, nisi interueniat & probetur traditio in casibus in quibus dominium absq3 traditione non acquiritur, & tunc debet probari traditio, sed vbi sine traditione transfertur dominium, tunc oportet probare apprehensionem possessionis secundum glo. ibi & erit hoc verum vsq3 ibi. Sed cur que est notabilis & singularis secundum Bar. quam latius. ff. declaraui apostillando eam. ¶ Addo ad Bar. quod non sufficit simplex traditio nisi fiat virtute illius tituli putatiui siue ex illa causa que putatur subesse. vt est tex. no. in. l. eum qui. §. fi. ff. de publici. Et declarat hic Pau. de cas. quia si hoc procedit in vero titulo tanto magis in putatiuo, vt
2 hic per eum, & dixi. ff. ¶ † Secunda conclusio elicitur ex dictis Bar. quod ad hoc vt transferatur prescribendi conditio sufficit aliquid quod loco traditionis habeatur vt dimissio rei quando res est penes partem prout sufficit ad dominij translationem. §. interdum. insti. de rerum diuisio. & l. qua ratione. §. interdum. ff. de acquiren. rerum domi.

¶ Addo alios plures modos, per quos possessio transfertur absq3 traditione corporali, & qui loco traditionis habentur, de quibus per gl. magistram in. l. iij. in princi. & ibi plene no. docto. ff. de acquir. posses. ¶ Subdit Bar. quod ista conclusio debet intelligi, dummodo creditor sciret quod tempore venditionis res esset apud emptorem, quia tunc data scientia hoc sufficit loco traditionis. d. §. interdum per glos. in. l. eius rei. ff. de rei vendica. melius allegasset glos. in. l. hec si res. ¶ Sed miror quod Bar. ad hoc alleget glo. quia istud probat aperte. tex. in. d. §. interdum. in verbo, patientia domini pro traditione habetur. Nam patientia necessaria includit scientiam. l. quoties la. ij. ff. de serui. ti. generali. l. ij. C. de serui. & aqua. cum ibi no. & l. iij.
3 §. dare. ff. de vsufru. ¶ † Tertia conclusio elicitur ex dictis Bart. post glo. quod vbi est talis titulus in quo non requiritur traditio ad dominij translationem, vt in titulo pro herede. l. cum heredes. in princi. ff. de acquiren. posses. vel in titu. pro legato. l. cum pater. §. surdo. ff. de lega. ij. & l. La titio. j. de fur. Tunc ad prescribendum conditionem non requiritur traditio etiam in ti. putatiuo, iusto errore causato, Sed sufficit sola possessionis apprehensio, dummodo fiat sine vitio, per tex. cum glo. in. l. si non traditam. j. pro legato. & sic requiritur quod talis apprehensio sit iusta. & ita istam glo. intelligunt Bal. & Ange. in. d. l. super longi. col. pen. circa fi. vel vlti. colum. vbi dicunt se ita intelligere gl. magnam in hac. l. celsus. que dicit quod non requiritur traditio in casibus in quibus transfertur dominium sine traditione, sed sola possessionis apprehensio sufficit. Nam debet intelligi secundum eos de apprehensione iusta. non de iniusta.

¶ Istam conclusionem limitat hic Pau. de ca. post Cyn. vt procedat quando defunctus non inceperat vsucapere vel prescribere, quia tunc requiritur apprehensio iusta vt predictum est. Sed si prescriptio vel vsucapio iam fuisset inchoata in persona defuncti, nondum vero completa, & sic defunctus habebat quasi dominium & publicianam. Tunc illud ius transit ipso iure in heredem vel legatarium absq3 aliqua apprehensione, quia sicut hereditas iacens potest complere prescriptionem ceptam per defunctum. l. ceptam. j. eo. tanto magis potest heres post aditam hereditatem, licet non apprehendat corporalem possessionem illius rei quam defunctus ceperit prescribere.

¶ Et idem in legatario quia in re legata habetur loco heredis. (Hoc intelligendum venit improprie, quia ille tex. vtitur duabus notis improprietatis, dicit enim legatarius quodammodo quasi heres est. Nam dictio quodammodo est nota improprietatis. glo. in. l. j. in princi. ff. de rerum diui. & in. l. si me in vacuam. ff. de acquir. posses. & ibi not. Ange. allegans plures glo. concordantes & pariter dictio quasi. l. si cum dotem. §. fina. & ibi glo. & docto. ff. soluto matrimo. cum concordan. & ideo domi. Alex. consil. ix. visis dicto themate. colum. iiij. ver. & etiam non obst. ij. volu. dicit quod legatarius dicitur heres improprijssime per illum tex.) vt dicit tex. no. in. l. id tempus. §. j. ff. eo.

¶ Sed si heres vel legatarius vult inchoare prescriptionem ex persona sua titulo pro herede vel pro legato, tunc necessaria est apprehensio iusta, quia sine possessione procedente titulo vero vel putatiuo prescriptio non procedit. & hoc est quod vult glo. hic secundum Pau. de ca. ¶ Et licet ipse non referat istam notabilem doctrinam tradit barto. in. l. j. ff. de publici. dicens quod aliqua sunt, que transeunt in heredem vel legatarium ex persona defuncti. & ista transeunt ipso iure & in ipsis non requiritur traditio vel apprehensio, & ideo si testator erat dominus transfertur dominium. Idem & si erat quasi dominus. vt. l. cum sponsus. §. is cui. ff. de publici. ¶ Quedam sunt iura que a testatore non transferuntur. Sed incipiunt in persona heredis vel legatarij, & sic acquiritur heredi vel legatario ex persona sua mediante titulo habito a defuncto, vt quia heres vel legatarius vult inchoare prescriptionem pro herede vel pro legato, & tunc requiritur traditio vel apprehensio. ita vult bar. ibi, quo ad traditionem. ¶ De apprehensione vero est hic glos. ordi-
4 na. ¶ † Hinc infero quod heredi vel legatario potest competere publiciana si defuncto competebat, quia erat quasi dominus quamuis ipse heres vel legatarius nunquam apprehenderit possessionem ex persona defuncti.

defuncti.licet alias si veniret ex persona sua requireretur titulus et traditio.l.j.cum seq.ff.de publici.Ita probat tex.no.in.d.l.cum spõsus.§.is cui.7 ibi no.Bar.7 docto.illo eo.tit.7 no.Alex.consilio.lxxxviij.eximie domine vicarie.in fine.7 latius consil.xc.in causa 7 lite.ij.colum.ij.volu. (Addo vltra Alex.q hanc conclusionem pulchre firmat Bal.in.l.eum qui.§.pretor ait.in.j.no.ff.de publi. vbi no.dicit q interdum competit publiciana ei qui nunq̃ possedit q est quando publiciana erat iam formata seu in esse producta in persona auctoris,7 successor pretendit causam que trahit secum suum effectum absq̃ traditione,vt in legato 7 donatione causa mortis.l.j.§.fin.cum.l.seq.ff.de publici.7 idem est scdm Bal.si qs agit ex iure cesso.Nam cessio non desiderat rei traditionem sicut dicimus in restitutione ex trebelliano,que est cessio quedam.vt.l.cum spõsus.§ is cui.de publi.7.l.si culpa.ff.de rei vendica.secundum vnum intellectum.Hec sunt verba Bal.no.in dicto.§.pretor ait.)

¶ Hanc cõclusionem glo.7 Bar.hic quod non requiratur traditio,sed sufficiat apprehensio in titulo habili ad dominij translationẽ vero vel putatiuo iusto errore causato absq̃ traditiõe vt in titulo pro herede vel pro legato ampliat Pau.de cast.procedere in omni titulo etiam inter viuos ex quo transfertur dominium sine traditione,vt in casibus de quibus in.l.fi.C.de sacrosanctis eccle.

¶ Et circa istam conclusionem dicit hic Angel.quem refert imo. colum.ij.versi.extra glo.q in casibus in quibus non requiritur traditio.est tamen necessaria apprehensio 7 prosunt tempore auctoris putatiui ad accessionem faciendã q̃documq̃ postea ipsa possessio apprehendatur dummodo medio tempore non fuerit per alium apprehensa sicut prosunt habenti verum titulum per.l.pomponius.§.sed 7 legatario.ff.titu.j.¶ Sed Imo.dicit quod ibi prodest accessio ad vtilitatem eius ad quẽ vere spectat successio auctoris putatiui,vt ibi patet.Non autem consequenter poterit prodesse huic nõ habenti nisi titulum putatiuum.Unde oportet secundum Imol.q vsucapio vel prescriptio incipiat ex tempore sue apprehensionis, et sic tenet contra Ange.¶ Sed domi.Clau.aquẽ.hic colum.iij.defendendo Ang.intelligit ipsum loqui quando prescriptio fuit cepta per defunctum vt non obstet id quod dicit Imo.7 idem etiam tenuit Sy.hic vt refert Pau.de cast.per.l.ceptam.j.eodem.

¶ Sed aduerte,quia in.§.sed 7 legatario non probatur qd ibi eẽt auctor putatiuus,immo erat verus auctor,quia cõstabat de vero legato.¶ Id quod etiam dicit domi.Clau.non videtur bene dictũ q necessario Angel.loquitur vbi prescriptio fuit cepta per defunctũ,alias frustra de accessiõe tractaretur.¶ Unde puto q Imo. non bene loquatur,quia tantum debet operari titulus putatiuus iusto errore causatus quantum verus quo ad prescriptionem per ea q̃ plene no.hic per glo.7 Bar.7 per multa iura de quibus in glo.

5 ¶ †Ex premissis vltra scriben.hic colligo limitationem 7 intellectum ad.l.fina.C.vnde vi.vbi habetur quod non potest quis apprehendere possessionem rei vacantis absq̃ vitio,vt procedat in re aliena in qua quis non habet aliquem titulum.Secus vbi quis hʒ titulum in re in qua non exigitur traditio ad dominij translationem vel in re sua,q licet eam vacantem apprehendere propria auctoritate. Ita illam.l.limitat 7 intelligit vbi glo.nota.super verbo,ignorantiã quam sequuntur Bartolus 7 dominus Alexander in.l.finali.col. vij.vel.viij.7 ibi Baldus in.v.qõne.C.de edicto diui adriani tollẽ.

¶ Pro qua conclusione est textus cum glo.in dicta.l.penultima. j.pro lega.7 glo.in.l.non dubium.C.de lega.que volunt quod legatarius potest apprehendere possessionem rei legate vacantis propria auctoritate secus vbi non vacaret,q tunc licet habeat titulũ,si apprehenderet propria auctoritate diceretur predo 7 in malafide.l.si ex stipulatione.7 ibi no.glo.Bar.7 oẽs.ff.de acquiren.posse.

¶ Et hec conclusio vʒ specialiter tantum procedere in titulo habili ad dominij translationem absq̃ traditione,vt in titulo pro herede 7 pro legato quod sit licita apprehensio possessionis rei vacãtis, quia ibi non requiritur traditio.¶ Et sic videtur secus in titulo inter viuos vbi regulariter requiritur traditio ad dominij translationẽ prescribendi conditionem.l.traditionibus.C.de pac.iuncta.l.clauibus ff.de contrahen.emp.prout expresse sentit Pau.de ca.hic dũ ampliat conclusionem glo.hic procedere in titulo inter viuos vbi non exigitur traditio vt in ecclesia in casibus no.in.d.l.fi.qua dicat,secus esse in alijs. Et glo.preallegate solum loquuntur in re sua vel legata aut hereditaria vacante.¶ Contrariam tamen opin.qd ista conclusio procedat in quouis titulo inter viuos etiã ex quo nõ trãsfertur dominium ipso iure vt liceat apprehendere possessionem rei vacantis quando in illa re quis habet titulum emptionis vel alium puta quia emit a defuncto 7 res vendita vacat tempore mortis tʒ Bal.in.d.l.fi.in.v.oppo.C.de edic.di.adri.tol.quem ibi sequitur Alex.col.viij.per tex.no.in.l.fistulas.§.fundum.ff.de contrahen. empti.7 sequitur Jas.in.d.l.si ex stipulatione.in.iij.limita.ff.de acqren.posses.¶ Ex quo infero,q si ista opi.est vera quã Bald.vbi supra attestatur esse cõem non procedit conclusio glo.Bar.7 communiter doc.hic supra sepius repetita,q vbi non requiritur traditio,vt in legatis ibi sufficit apprehensio possessionis iusta 7 sine vitio,7 sic requiritur quod res sit vacans,quasi dicat q in alijs sit secus.Et in hoc dicit Bar.illam glo.notabiliter 7 singulariter loq, q ẽm predictam opi.non erit hoc speciale in casibus vbi non exigitur traditio q ibi sufficiat apprehensio possessionis ad dñij translationem vel prescriptionem.vt dicunt glo.Bart.7 docto.hic sed erit generale in quouis titulo iter viuos ẽt vbi exigitur traditio vt sufficiat apprehensio rei vacantis propria auctoritate sicut sufficit in titulo habili ad dominij translationem absq̃ traditione vt trãseat dñiũ vel prescribendi cõditio. ¶ Et miror q nullus antiquorũ 7 modernorum hic vel alibi aduertat ad hoc.Sed oẽs vbiq̃ simpliciter transeant cum ista glo.q̃ in hoc reputant singularem,7 tamẽ videtur non posse procedere stante alia conclusione Bal.7 cõmuni-

6 ter doc.in.d.l.fi.C.de edic.di.adri.tollẽ.¶ †Quarta cõclusio colligitur ex dictis Bar.post glo.quod licet circa titulum regulariter sufficiat iustus error excepta venditione in qua requiritur iustissimus.Tamen non sufficit iustus circa traditionem,sed requirit iustissimus error.7 sic quod sufficit traditio putatiua,iustissimo errore interueniente.¶ Istã conclusionem glo.confirmat Bart.per tex. in.l.iusto.§.filius.j.eo.¶ Et ex notatis in glo.infert Bar.q ad prescriptionem quis habet probare titulum verum vel putatiuum iusto vel iustissimo errore 7 probare traditionem vel aliquid q hẽat loco traditionis aut iustissimum errorẽ circa traditionem,7 rationẽ huius conclusionis assignat hic Pau.de cast.7 retuli.ff.in glo.

¶ Istam conclusionem glo.7 Bar.late examinant Bal.7 Ang. in.l.super longi.col.fi.versic.incidenter est videndum.C.de prescr. longi.temp.vbi declarant 7 limitant istam glo.7 allegant aliam gl. in contrarium quam reputant singularẽ.in.l.fi.in verbo,emisse.j.pro suo.que aperte dicit ẽm eos q non sufficit putare traditã nisi traditio facta sit.quas glo.federe distinctionis concordant dicẽtes qd aut quis hʒ titulũ verũ 7 tũc sufficit putatiua traditio errore iusto vt q operat error circa titulũ,illud idẽ operet circa traditionem,cum quodlibet eorũ sit facti.7 sic intelligunt istã glo.7 tex.in.d.§.filius Sed vbi non subest nisi solus titulus putatiuus,tunc etiam non sufficit putatiua traditio quocunq̃ errore etiam iustissimo.

¶ Et ista ẽm Bal.7 Ang.est mens gl.in.d.l.fi.pro suo relata ad tex.7 ratio est in promptu,vt ipsi dicunt.ne circa idẽ concurrat duplex putatio ex qua isurgeret duplex fictio,q fingeretur titulus vbi non est,7 traditio vbi nõ est que duplex fictio reprobatur circa idẽ l.j.C.de do.promis.¶ Hec sunt verba Bal.conferentia ad hanc conclusionem.in.d.l.super longi.que transcribit Angel.ad verbũ 7 totam eius lecturam super illa.l.nihil addito.

¶ Quãuis Ang.hic teneat contrariam opinio.vltra medium cõmen.dicens q potest concurrere titulus putatiuus iusto errore interueniente,7 putatiua traditio cum iustissimo errore.

¶ Ex quo infert quod due fictiones eo casu concurrunt. nam per vnam fingit contractus,vbi non est.Per aliam fingitur traditio, vbi non est facta.7 ratio est scdm eum,quia originem trahunt a diuersis fontibus equitatis.quo casu non est inconueniens quod duplex fictio concurrat circa idem,vt late per Barto.in.l.si is q pro emptore.in.vij.qõne princi.col.penul.ff.eodem.

¶ Sed profecto verior est opi.precedens 7 magis communis, q sicut fictus titulus 7 ficta traditio non sufficiunt ad dominij translationem,vt probat tex.valde difficilis in.l.si rem aliquam.7 ibi notant Bartol.7 docto.ff.titul.j.ita non debent sufficere ad transferẽdum prescribendi conditionem que tendit ad dominij acquisitionẽ Nã hec duo regulariter parificant.l.clauibus.ff.de cõtrahẽ.emp. 7 negatur quod hoc casu iste due fictiones , siue hec duo specialia oriantur ex diuerso fonte equitatis,quinimo ex eodem scilicet bonum publicum.l.j.ff.eodem.

7 ¶ †Quinta conclusio colligitur ex verbis Bar.q ad hoc vt trãsferatur prescribendi conditio,requirit q titulus 7 traditio procedant ab eodẽ non aũt a diuersis.Item 7 q fiat traditio occasione illius tituli.Non aũt ex alia cã per textum in.l.eum qui.§.fina.ff. de publici.de quo tamen Bar.se remittit ad scripta per eum in.l. cum solus.que.prime sequit vbi late examinat primã conclusionẽ in vlti.col.7 propter materia illius.l.7 illam examinãt Bal.7 Ange.in.d.l.super longi.col.pen.7 vlti.ver.sed circa istud duo puncta subtilia 7c dicẽtes Bar.in.d.l.cum solus somniasse 7 dixisse de directo contra casum cui non potest responderi ẽm eos.l.pen.§.fin.j. pro suo,cum quo concor.tex.in.l.iiij.j.pro lega.7 respondet Bald. 7 Ange.ad tex.in.d.l.cum solus.per quem monetur Bart.vt ibi

per eos qui hunc articulum latius prosequuntur concludentes q̃d
sufficit habere titulum verum vel putatiuum ab vno, ⁊ possessionem
ab alio siue titulus precedat possessionē, dummodo eo nomine sit
tradita possessio. Secus si alio nomine. d. l. eum qui. §. fi. vbi est ca
sus. ff. de publici. siue possessio precedat titulum verū vel putatiuū
iusto errore causatum. ¶ Et opin. Bar. etiam late impugnāt An
ge. ⁊ Imo. in. d. l. cum solus. col. pen. ⁊ fi. concludentes Bart. ibi
male dixisse, ⁊ male intellexisse illum tex. quo ad hoc. Et sic commu
nis opi. in hoc est contra Bar. ¶ Ex quo Bal. ⁊ Ang. in. d. l. su-
per longi. col. pen. versi. ex hoc infero. dicunt se inferre vnum mi-
rabile ⁊ singulare ꝙ vbicunq; quis habet titulum putatiuū ab vno
⁊ possessionem ab altero. nunq̄ possessio auctoris putatiui continua
illi, etiam si ille a quo habetur possessio sit vniuersalis possessor, Li-
cet aliud sit in habente titulum verum. Quia tunc tpa coniungun-
tur, ⁊ fit accessio vnius possessionis ad alteram. l. pomponius. §. cū
8 quis. vsq; quasi in fi. l. ff. titu. j. ¶ † Sexta conclusio colligitur ex di
ctis Barto. circa istam materiam traditionis. in. iij. col. in ver. ꝓ-
cedo. ⁊ quero ꝙ ad dominij translationem sufficit traditio possessio
nis nō vacue. per tex. repu. singu. in. l. si fundum. ff. de fund. do.
¶ Ad quem tex. vide Jas. post Barto. ⁊ alios in. l. traditionibus
circa finem cōmen. C. de pac. ¶ Septima ɔclusio est quod licet ad
dominij translationē sufficiat traditio possessionis non vacue. d. l. si
fundum. Tamen secus est quo ad prescriptionē, q2 ad eam requiri
tur traditio vacue possessionis. ¶ Quam conclusionem sequuntur
Alex. in. l. iij. §. ex contrario. col. vlti. ff. de acquir. posses. Areti. in
rub. illius tit. ad fi. ⁊ Jas. in. d. l. traditionibus. circa fi. ita limitan-
tes illam. l. si fundū. Ut procedat quo ad translationem dominij, sȝ
non quo ad prescribendi conditionem. ¶ Et sic colligitur noua li-
mitatio ad regulam. l. clauibus. ff. de contrahen. emp. vltra limita-
tiones. ff. relatas in. ix. conclu. i. partis huius repe. Ut non proce-
dat respectu traditionis, Quia quo ad dominij translationem nō re
quiritur traditio vacue possessionis. Sed bene requiritur, quod tra
datur vacua possessio vt causetur prescriptio. ¶ Et sic in hoc non
procedunt a pari dominij translatio ⁊ prescribendi conditio.
9 ¶ † Octaua ɔclusio colligitur ex verbis Bar. in hac. ij. pte ꝙ pos
sessio tunc dicitur vacua vt causet prescriptionē, quando a nullo pos
sidetur, nec ciuiliter nec naturaliter. Sed si alius possideat ciuiliter et
naturaliter vel ciuiliter, tunc q̄uis tradens detineat vel naturaliter
possideat possessio non dicitur vacua sed plena. Jdō licet ille cui fuit
tradita possessio possideat naturaliter non incipiet prescribere, do-
nec alius desinat possidere ciuiliter. Et sic tunc incipiet cursus pre-
scriptionis qñ erit amissa ciuilis ⁊ coniuncta naturali, ⁊ non antea.
Jta ȝ gl. no. in. l. j. in glo. magna. C. de ser. fugi. ſm Bar.
¶ Quare tradit cautelam dicens. sit ergo cautus aduocatus rei, si
potest probare aliū antea possedisse, ⁊ nihil plus dicit, vt si dicat ꝙ
tunc non prodest traditio, quasi nō fuerit tradita possessio vacua. q2
antiquior possessor presumitur retinuisse ciuilem possessionem ani-
mo vsq; ad. x. annos. vt not. Bar. ⁊ doc. in. l. peregre. in prin. ⁊ i. l.
10 si de eo. §. i. ff. tit. j. ¶ † Ratio huius conclusionis est, q2 ciuilis pos
sessio est illa que causat prescriptionem, ⁊ sola sufficit ad prescriben
duȝ absq; naturali, sed naturalis non sufficit de per se, vt vult gl. no.
in. d. l. j. in gl. magna circa fi. C. de ser. fug. ⁊ gl. magna in. l. si vt cer
to. §. si duobus vehiculū. ⁊ ibi bal. ff. cōmo. ⁊ gl. ij. in. l. ij. C. de pscri.
xxx. an. no. Hy. in. c. sine possessione de reg. iur. in. vj. ⁊ plene no.
Bar. post gl. in. l. iij. §. ex contrario col. ij. ⁊ ibi Alex. col. iij. ⁊ idem
Alex. in. l. j. §. per seruū qui in fuga. col. ij. ff. tit. j. de acquir. pos. vbi
Alex. declarat glo. in. d. l. j. C. de ser. fugi. ¶ Uel idē allegat glo.
in. c. causam que. ⁊ ibi no. Fely. col. fi. versi. ⁊ q̄uis. ⁊ in. c. vigilan
ti. col. pen. versi. limita septimo. de prescrip. vbi firmat conclusionē
Bar. hic lȝ non alleget quod cursus prescriptionis incipit amissa
11 ciuili, ⁊ non antea. ¶ † Nona conclusio elicitur ex dictis Bart. ꝙ
ciuilis possessio perditur animo, vel ex negligentia longi temporis
iuxta notata per eū in. d. l. si de eo. §. j. vbi Bar. Ang. Jmo. ⁊ d.
Alex. late examinat que requirant ad ꝑdendam ciuilē possessionē,
seu qualiter perdatur, ⁊ quanto tempore. ⁊ no. Ange. ⁊ Jmo. in. l.
furtum. §. fundi. vbi bo. tex. cum glo. ff. eo. ⁊ Ange. Are. in. §. quod
autem. vbi glo. insti. eo. ⁊ plene Fely. post Panor. in. c. vigilāti.
col. pen. ⁊ vlti. de prescrip. distinguens quatuor casus. ¶ Et lȝ Jn
no. quem plures sequuntur in. c. querelam. de elec. dixerit quod ꝑ-
datur ciuilis possessio tempore arbitrio iudicis, qui debet arbitrari
de minori tempore. x. annis q2 facilius dȝ perdi possessio quā domi
nium, vt latius refert Alex. in. d. l. si de eo. §. si forte. ⁊ in consilijs. ff.
allega. Tamen verior videtur opi. ⁊ glo. ⁊ Bar. quod ciuilis pos-
sessio non perdatur nisi per negligentiam longi temporis. id est. x.
annis secundm Alexā. in. d. §. si forte. ¶ Et istam opi. tenuit glos.
ibi ⁊ in. §. quod autem in verbo, per absentiam. insti. eo. ⁊ glo. j. ma
gna in. l. fi. ⁊ in. l. licet. C. vnde vi. Hy. in. c. sine possessione de reg.
iur. in. vj. ¶ Et hanc opi. tenent multi. quos refert Felyn. in. d. c.
vigilanti. col. fi. in. iiij. casu qui vr̄ residere in hac opi.
¶ Ultra quē addo pulchre Alex. in consi. cxiiij. visis ⁊ sepius re-
censitis. ij. col. v. vol. vbi concludit ꝙ ista est cōis opi. gl. ⁊ doc. ⁊ ꝙ
vr̄ verior ꝑ tex. in. d. l. furtum. §. fundi. in verbo, longe. ff. eo. a cōtra-
rio sensu. ⁊ ibi eleganter rn̄det ad rationem Inno. ⁊ sequacium.
¶ Eandē opi. secutus est ɔsulendo idē Alex. consi. vj. circa ꝓces-
sum. col. iij. ⁊ consi. xxxiiij. ponderatis verbis circa fi. iij. vol. vbi cō
cludit ꝙ possessio ciuilis in dubio presumitur retenta vsq; ad. x. an-
nos per tex. in. d. l. furtum. §. fundi. ⁊ ibi no. Barto. ff. eod. ⁊ ꝑ not.
per Bar. ⁊ doc. in. d. l. si de eo. §. j. ¶ Quod ampliat no. procede
re, etiam si non viuat ille qui possidebat, qui possit nunc dicere ⁊ de
clarare se animo continuasse in retinendo possessionē. allegat Ro
tā ita decidentem sua decisio. cxx. incip. item si aliquis probet. ⁊ idē
firmant But. ⁊ Panor. in. c. cum ad sedem. de restitu. spol.
12 ¶ † Et no. singulariter ꝙ standum est dicto illius qui dicit se nunq̄
habuisse animum amittendi ciuilem nisi ɔ̄rium probetur. Istud fuit
notabile dictū Archid. ⁊ Gemi. in ca. pontifices. vij. q̄. j. quod re
fert ⁊ sequitur Fely. in. c. vigilanti. col. vlt. circa medium. ⁊ in cap.
causam que. circa princi. col. vlti. de prescrip. ¶ Et q2 Barto. hic
dicit quod requiritur traditio possessionis vacue que dicatur vacua
possessio, declarat glo. no. in. l. fi. in verbo, vacuam. C. vnde vj. ⁊ i. l.
improbat in verbo. vacua. C. de acquir. po. magistra. in. §. quod au
tem. el. ij. insti. eo. que ponit que dicatur possessio plena, semiplena,
⁊ vacua. q̄ not. Ange. in. l. si me in vacuam. in fine princi. ff. titu. j.
dicens ꝙ non hȝ sociam. ⁊ no. Jas. i. l. traditionibus. circa finem. C.
13 de pac. ¶ † Decima conclusio colligitur ex verbis Bar. quod ad
hoc vt dicatur tradita possessio vacua quo ad effectum prescriptio
nis, satis est quod tradens ciuiliter possideat quamuis alius sit in
possessione causa rei seruande q2 lȝ tunc possessio proprie non dicat̄
vacua. l. iij. §. j. ff. de actio. empti. Tamen sufficit ad prescriptionē.
¶ Et pro ista conclusione Bar. allegat infrascripta, iura, lȝ lectura
sit corrupta, vcȝ tex. in. l. acquiritur in fine. ff. tit. primo. dȝ allegare.
ff. titu. ij. de acquiren. rerum domi. ⁊ in. l. misso. ff. pro empto. ⁊ in. l.
iusto. §. nō mutat. ff. eo. ⁊ in. l. ij. in prin. ff. pro her. ¶ Sufficit ergo ꝙ
tradens transferat ciuilē, q2 ciuilis possessio, vt predixi est illa q̄ cau
sat prescriptionem. Naturalis autem de per se non sufficit ad pre
scribendū vt probant iura preallegata. ⁊ est proprie casus in. d. l. ij.
ff. pro here. ⁊ in. d. l. misso. q̄d lȝ alius sit in possessione rei seruande
causa qui non possidet sed detinet. l. qui legati. ff. ex quibus cau. in
pos. ea. ⁊ l. iij. §. genera. ff. titu. j. non impeditur prescriptio.
14 ¶ † Et ꝙ sola ciuilis possessio sufficiat ad prescribendum, sed nō na
turalis plene dixi in. iiij. ⁊ vlti. parte. ij. princi. precedentis tracta.
¶ Et vltra ibi allegata no. Felyn. adducens plura in. c. cā. col. fi.
versic. ⁊ q̄uis de prescrip. vbi incipit vnū casum, vȝ in prescriben-
do vsumfructum q2 ibi sufficit sola naturalis. tenet Bar. in. l. iij. §.
ex contrario. ff. eo. quē sequunt̄ But. ⁊ Pañ. ibi per eū relati. sed
hoc non est verū q2 vsufructuarius ipsum ius vsufructus possidet
ciuiliter ⁊ naturaliter lȝ ipsum fundum naturaliter tantū possideat
l. naturaliter. in prin. ff. de acqui. pos. vbi plene dixi. vbi. ff. ⁊ sic ō na
turali non curat̄ in prescribendo. ¶ Bñ facit pro hac conclusione
Bar. ꝙ no. vult Bar. in. l. interdum. §. fi. ff. titu. j. vbi dicit ꝙ ꝑ cō
stitutū transfertur possessio ciuilis, lȝ illa sola sit penes constituen-
tem. ⁊ ibi sequuntur cōmuniter doct. ¶ Et sic apparet ꝙ pōt trās
ferri sola ciuilis, lȝ non transferatur naturalis. ¶ Et idem eē si tra
dens habebat solum naturalem vt ibi per Bar.

Postea opponit Bar. de tex. in. l. a diuo pio. §.
si super rebus. in fi. ff. de re iudi.
qui tex. vt dicit Bar. nō est alibi, ⁊ nullū turbat istam conclusionē
q2 videtur ille tex. dicere ꝙ missio causa rei seruāde interrūpit pre
scriptionem iam incohoatam. ergo fortius debet impedire incohoan-
dam. arg. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. lȝ Bar
to. ita clare non deducat, ⁊ non soluit, sȝ se remittit ad ea q̄ ibi dicit.
¶ Unde ad illum tex. dici potest ꝙ habet quatuor intellectus, vt
ibi per glo. ⁊ Bar. ⁊ sic ex eo non potest sumi argumentum, vt di-
cit Bar. in. l. in ambiguo. ff. de re. dub. ⁊ de intellectu illius tex. ⁊ ꝑ
solutione vide ibi late Alex. col. vij. ⁊ viij. qui plene examinat hūc
articulum, ⁊ refert ꝙ opin. Bar. circa illum tex. est cōmuniter dā
nata. Hic vt ibi per eum.

15 **Successiue** † Bar. format no. q. circa istam partē. po-
ne quod debitor obligauit omnia bona sua,
⁊ constituit se creditoris nomine possidere. Postea vendidit vnā
rem. ⁊ eam pariter constituit se emptoris nomine possidere, an in
emptorem transeat dominium vel prescribendi conditio. dicit bar.
videtur quod possessio erat plena. Postea distinguendo conclu-
dit ꝙ

dit q̄ aut debitor constituit se a creditore possidere precario, ⁊ tunc
constituendo postea se precario possidere ab emptore, transfert in
eum omnem possessionem, ⁊ creditorem possessione priuat. per tex.
in. l. interdum. §. fina. cum ibi no. supra titu. j. Et quia res non est vi-
tiosa ꝓpter precarium, ideo transit dominiū vel prescribēdi condi-
tio. ℭ Si vero cōstituit se creditoris nomine possidere simpliciter,
vel a creditore conduxit, tunc ipse creditor omnino possidet. Ideo
postea precario rogando ab emptore, nullam possessionem transfert
in eum. per text. nota. in. l. quāuis. §. j. supra titu. j. Tamen quia illa
possessio que est apud creditorem est ad commodum debitoris quo
ad dominium ⁊ prescribendi conditionem. l. serui nomine. cum cō-
cordan. supra eod. transiuit dominium vel prescribendi conditio in
emptorem sicut erat apud ipsum debitorem, quia illo respectu debi-
tor dicitur possidere. Et hoc secūdum Jaco. But. quod dicit Bar
to. sibi placere. Et hec dicta Barto. refert ⁊ sequitur Paulus de
castro in. l. quāuis. §. j. supra tit. j. Mathesi. in suis notabilibus. fol.
xxix. colum. iij. Areti. in. §. actionum. colū. v. insti. de actio. ⁊ Pra-
cti. papiē. in for. responsi. rei conuen. in verbo, exceptionem prescri
ptionis. colum. iij. ver. ⁊ hec faciunt ad quotidianam questionez vbi
latius declarant verba Bar. hic. ℭ Hanc eandem. q. format Bar.
in. l. pignoris. ſ. titu. j. vbi se remittit ad hic notata per eum. ℭ Con
trariam opinio. tenuit ipse Barto. sibi contrarius in hoc in. l. credi
tores. colum. ix. versi. sed pone qđ debitor. quem ibi sequitur Sali-
ce. C. de pigno. ℭ Sed verius est qđ tenet Bart. hic secūdū Jmol.
hic. colū. ij. circa mediū. ⁊ do. Alexan. hic in apostil. ad Bart. col.
iij. super hac qđ. qui allegat multos tenentes etiaz opinio. Barto.
hic prefert in Bald. in pluribus locis. ⁊ idem Alexan. in dicta. l.
creditores. in apostil. ad Bart. dicit qđ opi. Bar. hic est cōmunis.
26 ℭ † Et pro intellectu huius no. q. ⁊ dictorum Bart. presupponen-
dum est qđ per constitutum transfertur omnis possessio ciuilis ⁊ na
turalis. l. qđ meo, in princ. ⁊ ibi not. glos. Barto. ⁊ omnes. ſ. titu. j.
ℭ Et quāuis modus transferende possessionis per cōstitutuz sit fi-
ctus tamē possessio que acquiritur per cōstitutum est vera ⁊ non fi-
cta. vt cōcludit no. Bart. in. l. ab emptione. circa fi. ſ. de pac. ⁊ in. l.
si is qui pro emptore. in vlti. q. ſ. eo. ℭ Et ex verbis Bart. in hac. q.
elicio duas conclusiones. ℭ Prima cōclusio est qđ si constitutum
habet clausulam precarij vt quia debitor constituit se precario nomi
ne creditoris possidere bona sua hypothecata pro debito. Deinde
vendidit vnam rem tertio cum cōstituto ⁊ clausula precarij tunc pri-
uat creditorem omni possessione ⁊ illam transfert in emptorem. Ca-
sus est repu. sing. in. d. l. interdum. §. fi. ſ. titu. j. ℭ Ratio huius di-
cti est quia ille qui possidet precario possidet naturaliter. l. ⁊ habet.
§. eum qui. ⁊ ibi glos. supra de preca. Et sic habet naturalem quā po
test transferre in alium. Et transferendo illam transfertur etiam ciui
lis, que erat penes eum a quo precario possidebat, quia illa ciuilis
requiescebat super naturali, siue erat illi cōiuncta. Et sic transfertur
cum naturali. Et amissa naturali, amittitur ciuilis super ea requie-
scens. Licet sit secus quando ciuilis non requiescit super naturali.
vt vult glos. no. in. l. j. §. fi. in glo. magna supra vsufru. quēad. caue.
27 Et declarat Alexan. in. d. l. interdum. §. fin. ℭ † Secunda conclu-
sio est quod quando cōstitutum est simplex, id est, sine clausula pre-
carij vel quando debitor primo loco conduxit a creditore per quam
cōductionem censetur translata in eum omnis possessio sicut per cō
stitutum. l. quedam mulier supra de rei vendi. tunc quia nulla posses
sio naturalis vel ciuilis remansit penes cōstituentem vel conducen-
tem per secūdum cōstitutum, ⁊ sic per actum fictum non transfertur
possessio in alium, nec priuatur primus sua possessione. Iste est ca-
sus singu. in. l. quāuis. §. j. vbi Bart. ⁊ alij notant supra titu. j. ℭ Et
sic patet ratio diuersitatis inter vnū casum ⁊ alium, quia primo casu
ille qui precario rogauit habet naturalem. Ideo constituendo po-
stea tenere nomine alterius priuat primum sua possessione ciuili re-
quiescente super naturali ⁊ transfert in secundum. ℭ Sed secundo
casu vbi est simplex constitutum vel conductio ille qui constituit se
possidere alieno nomine, vel conductor nullam retinet possessionem
d. l. quod meo. in princ. ⁊. d. l. quedam mulier. Et sic nullam potest
28 transferre per secundū constitutum quia est actus fictus. ℭ † Ex
quo primo infertur q̄ vtilius est simplex constitutū quam cum clau-
sula precarij. ℭ De quo dic vt per Barto. ⁊ docto. in. d. l. inter-
dum. in princ. ℭ Secundo infertur qđ possidens in totum alieno
nomine respectu ciuilis ⁊ naturalis non potest transferre possessio-
nem in alterum ⁊ priuare illum cuius nomine possidet qui proprie
dicitur ipse possidere ministerio illius. l. certe. §. j. supra de preca. ⁊
d. l. quod meo. ⁊. c. cum venissent. de restitu. spolia. sua possessione
per actum fictum vt per constitutum vel conductionem. vt est casus
no. in. d. l. quāuis. §. j. Licet sit secus quando is qui possidet nomi-
ne neq̄ traderet realiter possessionem alteri, qua per traditionem
veram priuat me possessione mea. vt probat text. in. l. iij. §. qđ si ser-
uus. vbi notant Bar. Alexan. ⁊ doc. ſ. titu. j. ⁊ in. l. peregre. §. fi. eo.
titu. Et tunc cōpetit ei cuius possessio fuit prodita per eum qui eius
nomine possidebat remedium. l. fina. C. de acquiren. pos. ad recupe-
19 randam possessionem amissam. ℭ † Circa huiusmodi. q. Bar. no.
multum pertinenter vnum quod est in practica singulare, videlicet
quod in terminis huius. q. formate per Bar. quando debitor hypo
thecauit bona sua creditori, ⁊ postea constituit se illa possidere nomi
ne creditoris, simpliciter vel ꝑcario. Si hoc casu debitor postea alie
net aliqua ex bonis hypothecatis pn̄t creditores tāquā priuati eorū
possessiōe agere ad reuocandā possessionem illoꝝ bonoꝝ cōtra ex-
traneos possessores nulla facta excussione principalis debitoris per
remedium. d. l. fi. C. de acquiren. posses. Istud fuit singulare dictum
Jaco. But. in auc. hoc si debitor. C. de pigno. Et est singu. limit. ad
illā auc. referūt ⁊ sequunt̄ Ange. Jmo. ⁊ Alexā. in. l. exitus. ſ. tit. j.
Bal. in. l. j. col. vlti. versi. quero quid si debitor constituit. C. de his
que in fraudē credi. ⁊ pulchre Roma. cōsi. clxxxix. stante primo q̄si-
to. ad fi. vbi no. limitat hoc dictum nisi precarium esset extinctū per
mortem debitoris constituentis. Angel. ⁊ Jas. in. §. item si quis in
20 fraudem. colum. xxv. in antiq. impres. insti. de actio. ℭ † Addo cir
ca predicta vnum quod est notandum in practica, videlicet q̄ quan-
do quis allegat traditionem sibi factam ⁊ possessionem in se fuisse
translatam vigore constituti. iuxta. d. l. quod meo. in prin. ⁊ glos. not.
in. l. ab emptione. ſ. de pac. oportet qđ deducat ⁊ probet qđ vendi-
tor siue is a quo causam habet possidebat tempore constituti. alias
tale constitutum non prodest nec operatur effectum. Ita not. dicit
Ange. in. d. l. quāuis. §. si conductor. per glos. ibi in verbo retinebit
supra titu. j. ⁊ per glos. in. l. ij. in verbo tradita ⁊ ibi etiā no. Ang. C.
de acqui. posses. Sequitur Alex. in. d. l. qđ meo. colū. vj. in princ. ⁊
in dicto. §. si cōductor. in fi. cō. qui allegat cōcord. dicens hoc dictuz
esse verissimum, quia nō potest quis plus iuris in alium transferre,
quam ipse habeat. l. traditio supra de acquiren. re. do. Imperiti ta-
men ⁊ iuuenes aduocati vt ipse dicit de facili in hoc deciperentur.
Et idem Alexan. cōsi. x. viso ꝓcessu cause vertentis. iiij. volu. ⁊ pul
chre Mathesil. in suis notabilibus. fo. vij. col. iiij. in notabili. incipi.
not. vnam doctrinam mirabilem. Nam per solum instrumentum nō
probatur traditio possessionis, licet in eo dicatur, dedit tradidit. l.
predia. ⁊ ibi no. Bart. ⁊ doc. supra titu. j. de acqui. poss. notant glos.
⁊ doc. in. d. l. ij. C. illo eo. titu. ⁊ Bald. in. l. indicia. circa prin. cō. C.
de rei vendi. cum cōcor. de quibus per Alexan. consi. prealleg.
21 Secundo querit † Barto. quia supra visuz est qđ
ille qui se fundat ex prescriptiōe,
habet ꝓbare titulum, ⁊ traditionem. Pone qđ quis ꝓbat titulum, ⁊
ꝓbat eum qui cōcessit titulū possedisse rem eo tempore, quo vendi-
dit. Postea ꝓbat se possedisse, illo presente ⁊ sciente nō tamen ꝓ-
bat traditionem, an hoc sufficiat. ℭ Et concludit Bar. qđ terminis
sic stantibus, presumitur traditio fuisse facta ex illo titulo preambu
lo. vt no. glos. in. l. quedam mulier supra de rei ven. ⁊ in. l. ij. C. de ac-
quiren. posses. ℭ Sed si possessio fuisset tunc penes alium vel dubi
tatur apud quem erat, queritur quid iuris? Barto. se remittit ad no
tata per eum in. l. cum solus. ſ. titu. j. ℭ Et cum hac ꝯclusione Bar-
to. transeunt cōmuniter doct. nihil addendo, quia ista est doctrina
glos. cōmuniter approbata in locis prealléga.

SVMMARIVM

1 Bonafides ad prescriptionem rerum corporalium est necessaria.
2 Bonafides regulariter presumitur in omni possidente. 9.
3 Bonafides autoris quo casu non sit necessario alleganda.
6 Verbum prescriptio est plenum ⁊ includit bonamfidem.
7 Possessum tanto tempore cuius initij memo. non ex. presumitur iu
ste possessum.
8 Allegatio bonefidei in causa posses. an sufficiat facta post conclu-
sio. in causa.
10 Possidens sine titulo presumitur malāfidem habere si antiquior
possessor appareat. 12.
11 Possessio longissimi temporis facit presumi bonamfidem.
12 Possidens contra ius non presumitur bonefidei.
13 Malafides possessoris titulati quot modis probatur.
14 Cautela pro illo qui vult vendere sed propter alterius denuntiatio-
nem non inuenit emptorem.
15 Malafides possidentis probari potest confessione partis dicentis
se sciuisse rem esse alienam.
16 Euolat emissum irreuocabile verbum.
17 Malafides probatur fama ⁊ rumore limitatur. 18.
19 Modi plures probandi malamfidem possessoris.

20 Scientia rei aliene etiam sine malafide impedit prescriptionem.
21 Malafides quid sit.
22 In facto arduo presumitur continuata malafides etiam in quoscũq; successores.
23 Relatio tertij an redeat possessorem malefidei.
24 Bonafides ⁊ mala ex quibus presumantur.

Expedita secũda parte principali materie huius. l. transeamus ad tertiam partem seu ad tertium principale requisitum ad prescriptionez corporalium quod est bonafides. Et ex verbis Barto. super hac parte. in versi. requiritur etiam bona fides, elicio infrascriptas conclusiones.
1 ¶ † Prima conclusio est, quod ad prescriptionem rerum corporalium requiritur bona fides vt hic. ⁊ l. ij. C. de prescrip. longi tempo. presertim de iure canonico. c. vigilanti. ⁊ c. fina. de prescrip. ⁊ c. possessor. de regu. iur. in. vj. ¶ De qua materia plene dixi in. ij. parte iij. principa. precedẽtis tracta. vbi declaraui, quid sit bona ⁊ mala fides. ⁊ declarat Panor. in. c. cõsultationibus. vltra mediuz. versi. ex his infertur. de iurepatrona. ¶ Et ibi dictis addo glos. in. l. j. in verbo, scientes. C. de his quibus vt indig. que dicit qđ scientia rei aliene
2 inducit malam fidem. ¶ † Secunda cõclusio est ꝙ regulariter presumitur bona fides in quolibet possidente per legẽ penulti. C. de euictio. si precedat titulus verus vel putatiuus, etiam errore iniusto, secũduz Bart. per. l. igitur. §. potest supra de libe. can. Nam bona fides potest causari etiam ex iniustis ⁊ temerarijs causis, vt dicit not. Bal. in. l. j. C. vbi causa stat. Refert ⁊ sequitur hic Alexã. in apostil. ad Barto. colum. iiij. Feli. in. c. cum cõtingat. colum. ij. de rescrip. ⁊ in. c. si diligenti. colum. iij. de prescrip. Licet idem Bald. in. d. c. si diligenti. ibi relatus per Feli. colum. iij. circa medium dixerit, quod bona fides presumitur, vbi causatur ex errore facti. Secus si ex errore iuris. ¶ Et idem ante eum voluit Dyn. in. c. qui cõtra iura. de regu. iur. in. vj. ¶ Sed Imol. hic colum. vltima. cõcludit quod quando agitur de prescriptione longi temporis, que nõ procedit sine titulo vero vel putatiuo errore iusto sit necesse probare errorem iustum ad causandam bonam fidem. Sed vbi agitur de prescriptione longissimi temporis in qua sufficit bona fides absq; titulo, tunc sufficit probare qualẽcunq; errorem ad inducendam bonam fidem. ¶ Et ita declaratur ista conclusio. Et plene dixi supra in. j. parte huius. l. colum. viij. in. iiij. limi. ¶ Subdit Barto. ꝙ ex quo istud consistit in animo, statur ꝯscientie possessoris, vt no. glo. magna in. §. sed iste. institu. de actio. quam ad hoc etiam allegat Barto. supra in materia tituli. ⁊ ibi dixi in. vij. conclusio. ¶ Hanc conclusionem quod bona fides in dubio presumatur in habente titulum verum vel putatiuum firmant glos. ⁊ Innocen. in. d. ca. si diligenti. in verbo, bona fide. de prescriptionibus. que excipit quatuor casus, quos ibi prosequitur Panormi. colum. iiij. ⁊ sequen. versicu. expedita regula. in quibus licet quis habeat titulum non presumitur bona fides, sed potius mala. glos. ⁊ Cano. in. c. fina. eo. titu. Et tenet glo. institu. eo. in princi. in verbo, qui bona. Bart. in. l. cõmuni diuidundo. §. inter predones supra cõmu. diui. ¶ Et istam cõclusionem firmat Alexã. allegans multa consi. cc. viso ⁊ discusso processu. colum. j. versi. preterea ij. volu. ⁊ consi. lxxv. visis ⁊ ponderatis. colum. penul. circa fin. ⁊ in princip. vlti. iiij. volu. vbi sequitur Barto. hic. ¶ Et in his locis fit conclusio quod in dubio quis presumitur bona fide ⁊ iuste possidere quando habet titulum. Et est bona glo. in. c. dilecto. xv. q. iij. quam allegat Panor. in. d. c. si diligenti. colum. iij. Et plura adducit hic Alexan. in apostil. ad Barto. colum. iiij. ¶ Eandem conclusionem tenent Bald. ⁊ Ange. in. l. super longi. colum. ij. ⁊. iij. versicu. dixi secundo quod requiritur bona fides. C. de prescribendo. lon. tempo. vbi concludunt cum Bart. hic qđ bona fides in dubio semper presumitur, nisi sint alique circunstantie excludentes hanc presumptionem, de quibus. j. dicetur. ¶ Istam conclusionem quod in dubio presumatur bona fides, firmat per plura. do. Francis. cur. consi. lxxxij. deus pius. colum. ij. Et pulchre dicit Dyn. in. c. qui contra iura. de regu. iur. in. vj. qđ si allegatur ignorantia facti, in dubio presumitur bona fides. Si vero ignorantia iuris, presumitur mala ⁊c. Quia primo casu presumptio iuris nõ resistit allegationi. Secundo vero sic.
3 ¶ † Et circa hoc, an ⁊ quãdo presumatur bona fides, tradit doctrinam Panor. in. c. consultationibus. vltra medium cõmen. versicu. ex his infertur, de iurepa. ⁊ distinguit, an quis possideat iure resistẽte vel nõ vt ibi per eum, qđ autoritas iudicis facit presumi bonam fidem post Innocen. qui dicit ꝙ autoritas iudicis facit presumi bonaz fidem, si missio in possessionem facta est iuris ordine non seruato. Alias secus. Et sequitur Alexan. cõsi. lxxv. visis ⁊ ponderatis. penult. colum. iiij. volu. ¶ Ex hac cõclusione infertur qđ non expedit probare bonam fidem. Quia presumptio iuris transfert onus ꝓbandi in alteram partem. l. ab ea parte supra de probationibus.
4 ¶ † Primo limita predictam conclusionem, que habet quod bona fides in dubio presumitur in habente titulum, vt procedat, dummodo allegetur. Quia licet non sit probanda, est tamen de necessitate alleganda. secundũ Bal. ⁊ Ange. in. d. l. super longi. colum. iij. dicentes hec verba. Illud autem tene fixum cordi ꝙ vbicunq; dicimus presumi bonam fidem, intellige si allegetur, per text. in. l. si adulterium cum incest. §. idem pollioni. ff. de adulter. Sit ergo (dicunt ipsi) cautus aduocatus vt de bona fide semper saltem articuletur, ⁊ deducatur, quãuis non sit opus probare. Idem tenet Ange. in. l. eũ qui. §. fi. supra de publi. dicens. Sis tamen cautus in allegando bonam fidem. Alias succumberes, quia bona fides nunquã presumitur nisi allegetur, per tex. in. d. §. idem pollioni. ¶ Eandem conclusionem, quod bona fides sit necessario alleganda firmat Bald. in. c. si quis per triginta. in titu. si de feu. fue. contro. Sequitur Areti. in. §. sed iste. colum. xj. insti. de actio. Cepol. in trac. ser. vrb. predi. c. xx. colum. ij. vbi dicit qđ in hoc vidit multos errare. ⁊ late Feli. in. c. fi. colũ. v. circa fi. ⁊ seq. versi. inquantum Abbas. de prescrip. Ias. in. l. nõ hoc. col. fi. C. vnde cog. Alexã. cõsi. lxxvj. in causa ⁊ lite. circa fi. ⁊ cõsi. xciiij. in causa ⁊ lite vertẽte corã arbitris. col. vlti. ⁊ preallega. cõsi. cc. j. colũ. ij. volu. vbi pulchre scribit ex quibus p̄sumatur bona fides, ⁊ ibi dicit vnum notabile verbum qđ ille qui deducit se possedisse rem pro sua ⁊ tãquã suam disponendo de ipsa re quẽadmodum veri domini facere solent satis dicitur deduxisse bonam fidem, que nihil aliud est q̃z possidere pro domino seu cogitatione domini. l. apud antiquos. in verbo, domini cogitatione. C. de fur. dixi plene in. ij. parte. iij. princi. superioris tracta. ¶ Et mouentur omnes per tex. singu. in. d. §. item pollioni ibi vtiq; si error allegetur. ¶ Ex quo tex. colligitur regula generalis ⁊ notabilis quod presumptio iuris semper est alleganda. Facit glos. nota. in cle. appellanti. de appel. que vult qđ quãuis notorium non indigeat probatione, tamẽ semper indiget allegatione. ¶ Et hanc regulam per plura comprobat Feli. in ca. cum ordinem. colum. vj. cum sequen. de rescrip. Ias. in. l. non hoc. colũ. fi. C. vnde cog. ⁊ in. l. cuz quid. colũ. penul. supra si cer. pe. ¶ Et vltra eos Alexan. cõsi. xxxv. in causa ⁊ lite. circa fi. v. volu. ⁊ in. l. a diuo pio. §. si super rebus. colum. vj. vel. vij. infra de re iudi. ⁊ in. l. qui in aliena. in princi. col. penul. supra de acquiren. heredi. ¶ Cõfirmatur in specie predicta cõclusio, qđ bona fides de necessitate debeat allegari, viua ratione. quia presumptio bonefidei insurgit ex presumptiõe ignorãtie iuris alieni. c. si virgo. xxxiij. q. ij. ⁊ no. glos. ⁊ cano. in. d. c. si diligenti, ⁊ plene dixi in. ij. parte. iij. princi. precedentis tracta. ¶ Et licet in facto alieno presumatur ignorantia. l. verius. ff. de proba. ⁊ l. fi. j. pro suo. cum concor. Tamen hoc est verum si allegetur s̃m Bal. in. l. j. colum. vlti. C. de legi. per text. in dicto. §. idem pollioni. quem sequitur Alex. in. l. qui bona. §. de illo. ff.
5 de dam. infecto. ¶ † Secundo limita predictam conclusionem, vt procedat respectu bonefidei ipsius possessoris contendentis in iudicio. Illa enim necessario debet allegari. Secus est quo ad bonam fidem sui autoris, cuius accessione vtitur. iuxta. l. põponius. §. cum quis. cum sua materia, ⁊ quasi per totam. l. vsq; in fi. ff. titu. j. Nam talis bonafides autoris non est de necessitate alleganda. Ita vult singulariter Barto. in. l. cum quid. colum. vlti. versi. ex hoc puto supra si certũ pet. vbi not. limitat predictã regulam, que habet qđ presumptio iuris necessario debet allegari vt procedat, quando factum ex quo aliquid presumitur est factum, proprium proponentis. Secus si presumptio insurgit ex facto tertij. ¶ Et hanc not. doctrinã sequuntur cõmuniter docto. in. d. l. cum quid. maxime Alexan. ⁊ Ias. col. penul. ⁊ Alexan. in. l. qui in aliena. in princi. in penul. colum. supra de acqui. here. Roma. cõsi. lxxvij. ⁊ Feli. in. d. c. cum ordinem. col. antepe. ⁊ penul. versi. quinta declaratio. ⁊ in. c. ad hec. el. j. de appella. vbi idem dicit, quãdo p̄sumptio resultat ex actis. Tunc enim nõ est necessitas allegãda ꝑ plura, que allegat. Et bene faciũt no. per Alexan. in. l. j. col. ij. C. vt que des. aduo. par. vbi not. cõcludit ꝙ circa ea que resultant ex actis, iudex supplet ex officio, parte non opponen-
6 te vel allegante. ¶ † Tertio limita predictam cõclusionem vt procedat vbi quis simpliciter deduceret possessionem ⁊ titulum, quia tunc debet etiam allegare bonamfidem. Secus quando diceret se prescripsisse, siue allegaret prescriptionez, quia verbum prescriptio est plenum, ⁊ includit bonamfidem, sine qua prescriptio non currit, ⁊ sic videatur tacite allegata. Ista fuit nota. decisio Panor. in. c. fi. circa. vj. vel. vij. colum. versicu. sed quero an sit necesse. de p̄scri. quãuis Feli. ibi. colum. v. versicu. item inquantum ⁊c. videatur tenere oppositum per aliqua motiua non multum vrgentia. Fatetur tamen qđ in practica obtineret opi. Panor. qui monetur per doctrinam Innocẽ. in. c. fraternitatis. de testibus. vbi vult qđ si quis allegat

gat

gat se prescripsisse, videtur deduxisse titulũ, licet nõ expresserit. Sequitur Barto. in auc. at qui semel. penulti. colũ. C. de probationi. & Barba. consil. l. illud afferam in mediũ. xiiij. colum. j. volu. & refert dominus Clau. hic colum. viij. & vlti. ¶ Confirmo hanc limitationem ex infrascriptis. ¶ Primo confirmo dictum Panor. ex notatis per Barto. in. l. nec exemplum. C. de fal. vbi not. dicit qđ si quis accusat aliquem de falso, non est necesse qđ exprimat in accusatione ipsum commisisse falsum dolose & scienter, quia istud tacite includitur, cum absq; dolo non possit dici falsum, vt ibi est text. ¶ Et hoc dictum refert & sequitur Alexan. in. l. nam & postea. §. si damnetur. colum. fi. ff. de iureiurã. ¶ Secundo confirmo per notabile dictum Bal. in aucten. habita. colla. vj. C. ne fi. pro patre. vbi tradit not. regulam. qđ quando aliqua qualitas tacite inest non est necesse illam exprimi. refert Jas. institu. de actio. in princi. circa. xiiij. colũ.

7 ¶ † Quarto limita predictam conclusionem, que habet qđ bonafides debet allegari vt non procedat in prescriptione tanti temporis cuius initij memoria non existit, quia in tali prescriptione semper presumitur titulus & bonafides etiam si non allegetur. Nam tanto tempore possessum presumitur ab autoribus suis iuste possessum. Istud fuit notabile dictum Innocen. in. c. si diligenti. quod ibi refert Bal. ad fi. cõ. de prescrip. Et retuli in. ij. parte. iij. princi.

8 superioris tractata. colum. v. ¶ † Et est diligenter notandum qđ licet bonafides & quelibet presumptio iuris insurgens ex facto debeat allegari. vt predictum est, qđ sufficit talem allegationem facere etiaz post conclusionem in causa, ita not. decidit Alexan. in. d. l. si adulterium cum incestu. §. idem pollioni. in apost. ad Bartol. per notata in. c. peruenit. de emp. & vendi. & idem Alexan. in. l. j. colum. ij. C. vt que def. aduoc. & ante ipsum Panor. quem nõ allegat in. c. dudum. colum. ij. per illum textũ. de electio. ¶ Quinimo plus dixit Alexã. in dicta. l. j. colum. ij. qđ sufficiet talem allegationem facere in allegationibus iuris quãuis non fuerit facta in actis quod est singulariter notandum, & refert hic domi. Clau. colum. viij. ¶ † Tertia habetur conclusio ex doctrina Barto. qđ in quolibet possidente etiaz

9 sine titulo in dubio presumitur bonafides nisi alius possessor antiquior appareat vbi ius commune non contradicit. ¶ Hanc conclusio. sequitur Butr. & Panormi. in. c. si diligenti. colum. iij. versi. iij. queritur. de prescrip. & ibi late Feli. col. ij. qui attestatur hanc esse communem opiñ. & pro ea adducit quãplures autoritates. Ultra quas addo qđ eandez conclu. tenẽt Bal. & Ange. in. l. super longi. col. iij. C. de prescri. lon. tempo. Gemi. in. c. j. colũ. ij. đ prescri. in. vj. & practi. Papi. in forma respon. rei conuen. in verbo, exceptionem prescriptionis. col. iiij. cum seq. vbi refert quasi omnia dicta Bart. in hac. l. & ea sequitur. ¶ Contrariam partẽ tenent Inno. & Bal. in c. per tuas. de testi. dicentes q; in dubio non presumitur bonafides in prescribente sine titu. (Adde q; eaz opi. tenet Bal. in. l. eũ qui. §. pretor ait. ff. de publi.) ¶ Et Joan. de imo. multum efficaciter impugnans cõmunem in repeti. c. si. col. v. de prescrip. & hic colũ. pe. & vlti. firmãs q; nullus posses. ꝑsumitur bonefi. nisi ꝓbetur de titulo vero vel putatiuo per plura media, & respõdet ad iura ꝑ que Bar. mouentur cuius motiua refert Feli. in. d. c. si diligenti. col. ij. versi. cõtra cõmunem. de ꝑscrip. & eius opi. reputat sustentabilem de rigore iuris in incohoante prescriptionem, sed in successore forte ꝓcederet ẽm eum opi. cõmunis, vt ibi per eum. Sed iudicãdo & cõsulẽdo a cõmuni opi. recedendum non est. vt habetur in locis vulgaribus.

10 ¶ † Quarta cõclu. elicitur ex verbis Barto. hic vt in. d. l. fi. circa fi. C. vnde vi. q; in possessore sine titu. presumitur malafi. si appareat antiquior possessor. Sed ista presumptio malefi. non potest opponi nisi per antiquum dominum vel possessorem, alius vero non potest. Ille enim antiquior possessor bene potest facere illam allegationem. Quod tuum nõ erat scire debebas ad aliũ pertinere. de qua loquit̃ tex. in. d. l. fi. quod ad alium vero, dicit Barto. licite & bonafide teneo, ex quo ius cõmune mihi nõ contradicit. Et sequuntur But. et Panor. in. c. si diligenti. colũ. iij. circa med. cõ. de prescri. & Alex. cõsi. cc. viso & discusso. j. colum. ij. volu. & cõsi. xxx. viso processu. iiij. colum. iiij. volu. & practi. Papien. vbi supra, dicens q; nouus possessor potest dicere tertio quo ad te liberas edes habeo. iuxta. l. loci corpus. §. competit. ff. si serui. vendi. ¶ Idem firmant Bal. & Ang. in. d. l. super longi. col. iij. quorũ dicta statim referaz. Sed cõtrariuz tenet Imol. hic col. penul. & vlti. & in repe. c. fi. col. iiij. vel. v. versi. sed aduerte. de prescrip. qđ malafides ꝑsumatur in nouo possessore, vbi apparet q; perantea alius possedit, etiam quo ad tertiuz, q; quilibet tertius posset opponere de malafide contra nouũ possessorez. Cuius opi. sequitur Alex. sibi contrarius, & refert eius motiua. consilio. cxcij. in causa & lite vertente. j. col. ij. volu. ¶ Et in hac opi. videtur residere Feli. in. d. c. si diligenti. col. ij. & iij. vltra med. versi. & dixit Bart. de prescrip. ¶ Uidetur tamen cõmunis opinio Bart. vt supra patet. ¶ Istam suam conclusionem limitat no. Bar. in dicta. l. fina. C. vnde vi. circa finem cõmen. dum vult qđ possidens sine titulo presumatur malefidei, si antiquior possessor appareat vt procedat vsq; ad. xxx. an. sed postea nõ, per illam. l. in fi. quia ꝑsumptio malefidei, que insurgit cõtra ingredientem possessionem sine titulo purgatur, & tollitur per cursum. xxx. annorum, & ex tunc presumitur retro ipsum fuisse possessorem bonefidei. & cessat illa. l. fina. & omnis eius presumptio ẽm Barto. ibi, cum quo transit Sali. col. vlti. Refert & sequitur Panor. in. d. c. si diligenti. col. iij. dicens istud dictũ esse singulare & semper menti tenendum. ¶ Ad cuius cõfirmationem & ampliationem adducit aliud singulare dictum Innocen. in. c. ij. de restitu. in integ. quod est in penul. colum. de quo dicam in sequen. cõclu. ¶ Eandem opinio. tenuerunt Bal. & Ang. in dicta. l. super longi. colum. iij. C. de prescri. lon. tempo. vbi dicunt qđ si quis possedit rem longissimo tempore, etiam sine titulo, tanti temporis longitudo inducit bonefidei presumptionem. Et hoc casu dicunt esse veram opi. Barto. & hoc videri de mente Innoc. in. c. cum causam. de probatio. Et idem dicunt, si non possedit longo tempore vel longissimo, & si non appareat rem ad alium pertinere, quia nullum dominiũ presumitur vacans. Et sic in dubio presumitur esse penes ipsum possidentem. vt no. glo. in. l. ob maritorum. C. ne vxor pro mari. ¶ Et premissa procedunt ẽm eos, nisi appareat quod non licet possidenti rem possidere. quia tunc semper presumitur malefidei, etiam si mille annis possedisset, nisi ostẽdat de titulo iusto, vt in laico qui reperitur iura spiritualia possidere. ẽm Inno. in. c. cõstitutus. de elec. & in. d. c. cum causam. de proba. ¶ Quod intelligas ꝓcedere vbi laicus solum se fundaret ex tẽpore. Secus quando allegaret titulũ presumptũ spatio tanti temporis, & se fundaret super eo, quia tunc presumitur vt pulchre declarat Feli. in. c. accedentes. colũ. iij. & v. in. ij. & iij. limita. de prescrip. ¶ Quinimo dixit Inno. in. d. c. si diligenti. & ibi refert Bal. ad fi. cõ. qđ in prescriptione tanti temporis, cuius initij &c. presumitur titulus & bona fides. etiam si non allegetur. qđ dictum retuli. in. iij. parte. iij. princi. superioris tractatus. ¶ Sed potest dici saluando Bal. & Ang. in. d. l. super longi. quod istud dictum procedit, data capacitate. per ea que not. Joan. an. c. ij. de preben. in. vj. Et referũt Panor. & Feli. in. c. causam que. colũ. j. & in. d. c. accedentes. col. iiij. in. ij. & iij. limi. de prescrip. vbi habetur qđ possessio tanti temporis non habilitat incapacem. ¶ Sed vbi apparet rem ad alium pertinere. dicũt Bal. & Ang. in. d. l. sup lõgi quod vera est opiñ. Cyn. tenentis quod possidens sine titulo, ex quo non possedit lõgissimo tẽpore, presumitur in dubio malafide possidere. dicta. l. cum querebatur. ¶ Et sic in effectu Bal. & Ange. nõ discordant ab opi. Bart. in. d. l. fi. & hic. Licet. d. Clau. hic col. vj. circa fi. alleget ipsos tenere contra Bart. ¶ Quod apparet nõ esse verum recte intuenti. ¶ Fit ergo cõclusio quod ex cursu temporis xxx. annorum in dubio presumitur bona fides in possessore sine titulo, & tollitur presumptio malefidei, que insurgebat ex defectu tituli, etiam si appareat alius antiquior possessor. vt voluit Bar. in. d. l. fi. ad fi. C. vnde vi. Et sequitur Alex. cõsi. xvj. in causa & lite vertente. col. vj. circa fi. & consilio. xxiiij. ponderatis his. vlti. colũ. v. volu. & consilio. lxxj. videretur prima consideratione. circa princ. & consilio. cx. visis acutissimis. vlti. colum. j. volu. & consi. lxxvj. in causa et lite. vlti. colum. & consilio. clj. viso themate. colum. ij. versi. nõ omitto. ij. volu. & plene do. Franci. cur. consi. lxxxij. deus pius. colum. ij. vbi firmant quod bona fides in dubio presumitur ex cursu temporis. xxx. annorum, etiam nullo apparente titulo, & contra antiquum dominum & possessorez. ¶ Et pro ista conclusione ipse Curtius vbi supra adducit glos. in. l. si quis emptionis. §. j. in verbo, teneat. C. de prescrip. xxx. an. ¶ Eandem cõclusionez firmat Soci. consi. clxxxj. visis capitulis transactionis quod est repetituz. consi. cxxvij. colum. penul. circa fi. vbi dicit † qđ possessio longissimi temporis facit presumi bonã fidem. 11 ¶ Eandẽ tenet do. Petrus phili. Corne. seques Bar. in. d. l. fi. C. vnde vi. consi. cxxxvj. licet satis. in princ. & colũ. iij. ex possessione. xxx. annorum, sine titulo, nisi appareat de malafide, vel quando ex alio causaretur. ¶ Ex premissis infertur quod probata possessione triginta annorum, remanebit probata prescriptio absq; titulo contra antiquum dominum & possessorem, allegata bonafide, que presumitur per spatium tanti temporis, dummodo aliter non constet de malafide per modos de quibus statim dicetur. Et ita concludunt prefati docto. in consilijs preallegatis. ¶ Contrariam opinio. q; etiam post triginta annos non presumatur bonafides in possidente absq; titulo respectu antiqui domini & possessoris contra Barto. in. l. querebatur in fine. C. vnde vi. tenet plura Joan. de Imo. hic. colum. penul. & vlti. impugnans vtrũq; dictuz Barto. & firmans quod nũquam in possessione presumitur bonafides etiam per triginta annos, nisi probetur de titulo vero, vel putati

no. Et quod quilibet potest opponere de malafide, per plura fundamenta. Et idem Imo. in repe. c. fi. col. iiij. vel. v. de prescrip. ¶ Eandem opin. tenet Butri. in. d. c. fina. colum. v. cũ seq. de prescrip. Sequitur Areti. in. §. si quis a non domino. institu. de rerum diuisio. & domi. Hie. Tor. inter consilia Alexan. cõsilio. cxcij. in causa & lite vertente. ij. volu. vbi respondet ad motiua & rationes Barto. vt refert hic latius do. Clau. colum. vij. qui videtur tenere cum Barto. cuius opi. videtur esse communis, vt ex predictis patet. Et sic ab ea recedendum non est. ¶ Secundo limita predictam conclusionem Barto. que habet quod non presumitur bona fides respectu antiquioris possessoris, nisi probetur cursus triginta annorum. Ut non procedat quando possessio esset titulata, quia probato titulo presumitur bonafides, etiam contra antiquiorem possessorem. sm But. in. c. cum ecclesia. colum. x. de causa possess. & proprie. refert Feli.

12 in. d. c. si diligenti. colum. ij. circa princi. ¶ † Quinta conclusio colligitur ex dictis Bart. hic q possessor sine titulo nõ presumitur bonefidei, vbi ius commune resistit, dato qd non appareat alius antiquior. Uel etiam quo ad alium, si apparet de antiquiori, quia possidens contra ius non presumitur bonefidei. Ita dixit simpliciter Bart. hic, vt refert Panormi. in. d. c. si diligenti. colum. ij. circa fi. ¶ Limita predictam conclusionem per singulare dictum Innocẽ. in. c. ij. colum. iij. vltra medium. versi. item not. de restitu. in integ. Refert, & sequitur, & declarat Panor. in. d. c. si diligenti. col. iij. Uidelicet nisi sit possessio longi temporis vel probabilibus rationibus acquisita. & dicetur sm Innocen. longum tempus arbitrio iudicis. ¶ Pro qua limitatione Panor. adducit text. in. c. cum ecclesia. de causa pos. & proprie. & in. c. ad decimas. de restitu. spoliato. in. vj. ibi aliquandiu &c. ¶ Ex quo dicit Panor. se inferre ad dictum Bart. de quo in precedenti conclusione. Nam si possidens longo tempore iure resistente, presumitur bone fidei, fortius debet presumi bona fides ex diuturnitate temporis contra antiquiorem possessorem. Cum hoc vltimum consistat in facto, & probabiliter ignorari potest. Pretendens vero consistat in iure. ¶ Istud dictum Inno. refert & sequit Imo. in. d. c. ij. colum. vlti. vbi etiam dixit, q longa patientia possessoris iustificat possessionem noui. ¶ Et dicit Butrig. in. d. c. cum ecclesia. colum. viij. de causa possessio. & proprie. quod in possessione contra ius exigitur titulus aut longum tempus, vt presumatur bona fides. Et ibi refert & sequitur illud dictum Inno. ¶ Hec dicta refert Feli. in. d. c. si diligenti. colum. ij. de prescrip. ¶ Sed hoc dictũ Inno. reprobat Imo. in repe. c. fi. colum. v. de prescrip. per tex. in. l. fina. C. vnde vi. & per alias rationes. de quibus ibi per eum. Et refert Feli. succincte vbi supra. ¶ Nihilominus istud dictum videtur cõmuniter approbatum. ¶ Et addo quod illud dictum sequitur Alexan. consi. cx. visis acutissimis. vlti. colum. j. volu. & Panor. in. c. cõsultationibus. vltra med. versicu. ex predictis infertur. de iurepatr. Licet contra videatur facere tex. in. c. j. de prescrip. in. vj. vbi quando ius resistit possidenti requiritur titulus, vel tempus cuius initij &c. ¶ Sed dici potest quod hoc procedit quo ad prescriptionem complendam. Sed quo ad possessionem iustificandam sufficit longum tempus. ¶ Puto tamen istud dictum debere intelligi & limitari vt non procedat data incapacitate possessoris vt in laico possidẽte decimas, quia tunc tempus presumitur malefidei, vt dicunt Bald. & Ange. post Innocen. in. l. super longi. colum. iij. C. de prescriptiõ. longi temporis. ¶ Quod declara vt dixi. s. in. j. limita. iij. conclusio. proxime precedentis. ¶ Et vt clara in hoc vtili articulo habeatur doctrina facio ex premissis regulam cum fallentijs. ¶ Regula est, q quilibet possessor habens titulum verum vel putatiuum cautum etiam iniusto errore presumitur bone fidei. ¶ Ampliatur ista regula, vt procedat in quolibet possidente etiam sine titulo. ¶ Primo fallit hec regula nisi alius antiquior possessor appareat, quia respectu illius non presumitur bona fides nisi constet de titulo. ¶ Et sic procedit ista regula quo ad tertium. ¶ Limitatur ista fallentia, vt non procedat in possessore. xxx. annorum sine titulo, quia per tantum tempus purgatur presumptio malefidei insurgens ex defectu tituli sm Barto. in. l. cum querebatur. circa fin. C. vnde vi. ¶ Secundo fallit predicta regula, nisi possessio sit contra ius commune, quia tũc non presumitur bona fides nisi probetur de titulo, vel quod possessio fuerit quesita ex probabilibus rationibus seu causis, vel sit longin-

13 qua, vt plene dixi supra. ¶ † Sexta cõclusio habetur ex dictis Bar. q mala fides possessoris titulati probatur multis modis. ¶ Primo probatur si fuerit sibi denuntiatum q res erat alterius per text. no. in. l. si fundum. C. de rei vendi. ¶ Limita istam conclusionem vt procedat quando talis denuntiatio fuit facta ante contractum, vt proprie loquitur tex. in. d. l. si fundum. Secus si post cõtractum, qz tunc simplex denuntiatio nõ causat malam fidem. vt probat text. not. cum glo. in. l. penulti. infra pro empto. Et ita tenet Specu. in tit. de emptio. & vendi. §. nunc dicendum. cl. ij. Sequitur Bal. in. d. l. si fundum. & firmat Bart. in. l. naturaliter. circa fi. ij. colũ. supra eo. & sequitur Panor. in. c. si diligenti. colum. iiij. circa fi. & ibi est glo. sup verbo bona fide. de prescrip. & do. Pet. phili. Corne. cõsi. l. in causa vertẽte inter Thadeum. vlti. colum. ij. volu. not. plene Imo. in repe. c. fina. de prescrip. in duobus locis, videlicet colũ. v. circa fi. versicu. qualiter autem probari poterit, & seq. & colũ. ix. in fi. & seq. dicẽs istam distinctionem procedere de iure ciuili, sm quod sufficit bonam fidem adesse in initio. l. j. §. hoc tantũmodo. C. de vsucap. transfor. Sed de iure canonico ex quo bona fides requiritur omni tempore, & sic continue vsqz ad cõpletam pscriptionem. d. c. fi. cum ibi plene notatis etiam si denuntiatio fiat post contractum, si tamen taliter fiat q deducatur ad notitiam possessoris rem esse alienam, ex hoc inducit mala fides. ¶ Et ita sm Imo. videtur limitanda. d. l. penul. infra p empto. vt pcedat de iure ciuili. Sed nõ de iure canonico per predicta. ¶ Et hec cõclusio vera sm Imol. in. d. c. fi. colũ. x. in prin. versi. & vt dixi videt quãdo per denũtiationem quis deducit in notitiam rei aliene. Sed vbi nõ deduceretur quis certitudinaliter in notitiam rei aliene, tũc dicit Imo. posse sustineri distinctionem glo. cõmuniter approbatam per legistas. in. d. l. pe. Nam si aliquis denuntiat alteri ante cõtractum ne talem rem emat a Titio, quia est ipsius denũtiantis ex quo fit ante contractũ & ab illo qui habet ius denũtiandi si causa est vera videt imputandũ illi qui spernit denuntiationem & nõ inquirit de veritate. Ideo tunc in dubio inducit malam fidem in eo cui fit. ¶ Et iste dicit Imo. videt verus intellectus. d. l. si fundũ. quem ibi sequi vident Cy. & Barto. in. l. nõ solum. §. morte. s. de oper. no. nũ. in materia ptestationis. in. ij. specie quando fit ptestatio ne aliqd fiat, & sub illo membro quando fit ptestatio ne fiat qd alias erat licitum. Sed vbi fit denũtiatio post cõtractum iam factũ & sic re nõ integra, tunc videt sm Imo. qd nõ teneatur credere denuntianti ex quo iam pcesserat ad cõtractũ. Et ideo nisi aliter deducat in veram notitiam cõscientie rei aliene ex sola denũtiatione tali qz dicat ipsum emptorem emisse rem que est ipsius denũtiantis nõ induceretur malafides. Et ita sm Imo. potest intelligi & saluari glos. no. in. d. l. penul. ff. pro empto. ¶ Ex his infertur qd in casu. d. l. si fundum quãdo quis denũtiat alteri ne emat talem fundũ ante cõtractũ quia est ipsius denũtiantis vel qz habet ius in eo nõ tenetur illi facere fidẽ etiam si petat de iure suo. Quinimo ipse denũtiatus tenetur credere tali denũtiationi & se informare & inquirere veritatẽ. Alias sibi imputat. Ita volũt glos. & Bal. in. l. fundũ. qui dicit hoc esse notandum ad limitationem. l. si quis inficiatus. s. depo. quia ille text. pcedit qñ quis denuntiat nomine alieno & ex persona alterius. Tunc enim debet fidem facere de mãdato. cle. causam. cũ ibi no. de elec. alias nõ tenet quis sibi credere. Secus quando denuntiat ex persona sua & nomine proprio. vt in casu. d. l. si fundũ. ¶ Et hunc intellectũ ad. d. l. si quis inficiatus posuit Barto. in. d. l. nõ solum. §. morte. in materia protestationis inhibitorie. col. viij. in versi. quero an talis protestatio. vbi late tractat & in duabus col. seq. an & quando protestans vel denũtians teneatur aduersariũ reddere certũ. & ibi in specie. col. x. circa med. & versi. ex predictis. videtur ita intelligere tex. in. d. l. si fundum. & text. cum glos. in. d. l. penul. ff. pro empto. ¶ Hanc materiam an & quãdo denuntiatio extraiudicialis causet malamfidẽ plene tradunt glos. et Can. precipue Panor. & Feli. in. d. c. nihil. col. vlti. de prescriptio. ¶ Ubi Feli. facit regulam qd denuntiatio extraiudicialis regulariter non causet malam fidem cum sex fallentijs. Sed ibi non refert doctrinam Imol. s. recitatam que videtur perfecta & vera. Et ibi tangit Feli. an debeat ostendi causa denuntiationis in. d. l. si fundum. & sequitur opi. glos. & Bald. ibi quã supra retuli. licet alleget Barto. velle cõtrarium in. d. §. morte. Tamen vt ipse dicit non loquitur in casu nostro. Quinimo Bar. idem sentit expresse qd glos. & Bal. in

14 prealleg. x. colũ. ¶ † Cautela ergo erit pro eo qui vult vendere & nõ reperit emptorem propter denuntiationem alterius qui vociferat se habere ius in re vel illam ad se spectare quod agat contra ipsum vt edoceat de iure suo & petat sibi prefigi terminum ad agendum scdm formam. l. diffamari. C. de inge. manu. ¶ Et ita in proprio casu. d. l. si fundum. concludit Alexan. in. l. de pupillo. §. si is cui. circa med. commen. versi. querit vltimo Bar. supra d ope. noui nũ. vbi format q. an in casu. d. l. si fundũ ille cui est facta protestatio seu denuntiatio emat fundum quia fundus est ipsius protestãtis possit petere coram iudice remissionem dicte protestationis seu declarari sibi non cõpetere ius denuntiandi & protestandi. & plene prosequitur istam. q. refe-

15 rens varias opi. Hic vt ibi per eũ, & per Ias. ad fi. cõmen. ¶ † Secũdo pbatur malafides sm Bar. per cõfessionẽ partis si coram aliquibus dixerit se sciuisse rem esse alienã, qz illud presumit habuisse in mente quod dixit per text. in. l. labeo. s. de supel. lega. vbi dicitur q nemo presumitur dixisse nisi quod mente agitauerit. ¶ Ad quem

tex.

tex. plura cumulat Ias. in. l. neq; professio. colum. fi. C. de testamen. ¶ Et vltra eum accedat pulchrum dictũ Bal. in. c. j. de testi. vbi dixit q nullũ est maius mentis testimoniũ q̃ qualitas inspecta verborum. vt inquit Cassiodorus. Et dicit idem Bal. in suo tract. scisma. posito post rubri. C. si quis aliquem testa. probib. qd lingua est nuntia cordis. Et dixit idem in. c. mandatũ. de rescrip. qd cor est imperator lingue. ¶ Ista dicta refert ⁊ sequitur Alex. cõsi. lij. circa hãc dubitationẽ. ij. colũ. iiij. volu. ¶ Eandẽ cõclusionẽ q per confessionem partis ꝓbetur malafides. firmat Ange. in. l. eum qui. §. fi. ṡ. de pub. vbi pro hac cõclusione adducit glo. no. in. l. fulcinius. §. quid sit latitare. in verbo, animus. ff. ex q. cau. in pos. ea. que dicit q animus probatur per verba. Et tradit ibi Ange. modum ⁊ practicã articulandi de confessione extraiudiciali dicens. Sis etiam cautus in probando malamfidem articulare qd dictus emptor varijs diuersis vicibus et coram pluribus confessus est tempore sue emptionis ⁊ ante sciuisse rem ad alium pertinere. Nam per hanc cõfessionem extraiudicialẽ optime probatur eius intentio per gloss. in. d. §. quid sit latitare. Et sequitur Alexã. cõsi. clxxxvij. in hac causa ⁊ lite. colũ. iij. circa prin. ij. volu. ¶ Et ad illam glo. vide Ias. in. §. omnium. col. xxiij. institu. de actio. ¶ Cõfirmatur ista cõclusio, q mala fides ꝓbetur per confessionem partis per regulam, que habet q nulla melior est probatio q̃ confessio partis. Hec regula traditur in. l. cum te, ⁊ ad eam plura cumulant ibi Moder. C. de transac. Et facit tex. in. l. generaliter. C. de non nume. pecunia. ⁊ in. c. proposuisti. de probatio. ¶ Amplia istam conclusionem q malafides probetur per confessionem partis vt procedat etiam si talis confessio facta fuerit parte absente. Ita sentit expresse Bar. hic dũ dicit q ꝓbatur malafides si corã aliquibus dixerit se sciuisse rem esse alienã. ⁊ Ang. in. d. l. eũ qui. §. fi. ¶ Pro qua ampliatione adduco no. doctrinã eiusdem Bar. in. l. celsum. §. si quis absente. ff. de confes. vbi dicit q ille tex. in quo dicit̃ q confessio requirit presentiam partis, debet intelligi in his que dependent ex voluntate duorum, ⁊ sic confessio tendit ad obligandũ. Secus in his que dependent ex voluntate vnius tantum, vt hereditatis aditio, rati habitio, ⁊ similia que dependent ex solo animo, quia ista nõ exigunt presentiã partis. ¶ Eandem doctrinã tradit Bart. in. l. nõ solum. §. liberationis verba. ṡ. de lib. leg. ergo idem in malafide que cõsistit in animo. ¶ Et ita in terminis firmat Alexã. preallega. cõsi. clxxxvij. in hac causa ⁊ lite. col. iij. circa prin. ij. volu. Ultra quẽ addo Bal. hoc expresse dicentẽ in rub. extra de prescrip. circa princ. vbi dicit q prescriptiones hodie multũ ex conscientia dependent. vt in. c. vigilanti. ⁊. c. fi. de pscrip. ⁊ q difficile est ꝓbare malã cõscientiã seu malãfidem. ⁊ subdit q consciẽtia nostra intra nos est. verbũ intra nos est, donec trãseat per labia. Postea fit alienum, iuxta illud. † Euolat emissum irreuocabile verbũ. qd maximũ est conscientie testimoniũ, etiã ꝓlatum corã vicinis vel amicis absente aduersario, vt notat̃ in. l. apud celsum. in prin. ff. de excep. doli. ¶ Hec sunt verba Bal. ¶ †, Tertio ꝓbatur malafides ẽm Bart. si de hoc erat fama in vicinia, ⁊ ipse erat vicinus, qꝛ presumitur scire. c. quãto. de presum. ¶ Hanc conclusionem sequitur do. Cardi. cõsi. xxxiij. primo rationes. col. j. versi. secũdo quia. vbi dicit q fama ⁊ cõmunis opinio seu notorium inducunt malamfidem in prescribere volente. ¶ Et posset hec cõclusio comprobari per plura que omitto. ¶ Et faciũt notata per Bar. ṡ. col. ij. dũ allegat. l. cũ quidam. §. qd dicitur supra de acqui. here. iũctis his que ibi dicta fuerũt q̃ nõ repeto. Idẽ dixit Ang. in. d. l. eum qui. §. fi. ṡ. de publi. vbi ampliat istã cõclusionem procedere nedũ in vicino, sed etiam si emptor erat domesticus vel coniunctus emptoris aut eius administrator, ⁊ allegat iura ad singula. ¶ Ex his ergo ⁊ alijs indicijs prout facti qualitas dictauerit ẽm Bar. poterit ꝓbari malafides. Unde licet in dubio presumatur q possessor fuerit in bonafide, poterit tamen probari qd fuit in malafide. vt dicũt glo. ⁊ Cano. in. c. fi. de prescri. ⁊ ꝓbabitur per aliquem ex pdictis modis. ¶ Hanc doctrinã Bar. circa probationẽ malefidei sequitur Imo. in repe. d. c. fi. col. v. ⁊. vj. de pscri. ⁊ practi. Papiẽ. in forma respõsi. rei conuen. in verbo. exceptionem prescriptionis. col. v. addẽs alium casum, in quo presumitur malafides videlicet quando quis emit ab eo cui sciebat bonis interdictum. Nam tũc ex quo mercatur cõtra iura ꝑsumitur in malafide. l. qui fundũ. §. qui sciens. ff. pro empto. Et est tex. expressus in. c. qui contra iura. de regu. iur. in. vj. ⁊ in. l. queadmodum. C. de agri. ⁊ censi. lib. xj. Et ibi Hy. ponit aliqua exempla. ⁊ facit cõclusionẽ qd si allegat̃ ignorãtia facti in dubio presumitur bonafides. Si ignorantia iuris presumitur mala. Et illam regulam vide que dixi in. ij. parte. iij. princ. precedentis trac. colum. ij. ⁊. ṡ. in. j. parte huius. l. in. iiij. no. ¶ Et vltra istum quatuor casus in quibus presumitur malafides non obstante titulo not. glo. in. c. si diligenti. super verbo, bonafides. de prescrip. quos ibi ꝓsequitur Panor. col. iiij. ⁊ seq. versi. expedita regula. vbi videt̃ reprobare intellec. Bar. quem dat ad regulam. d. c. qui contra iura. in. l. sed si lege. §. scire. ṡ. de peti. heredi. Cuius verba retuli. ṡ. super tex. in. iiij. no. colum. vij. versi. istam conclusionem. Et ibi dictis adde illum locum Panor. ¶ Et qualiter probetur malafides, plene no. Ange. sequẽs ⁊ ampliꝰ doctrinã Bar. hic in. d. l. eũ qui. §. fi. circa fi. ṡ. de publi. vbi in hac materia pulchre loquitur ⁊ tradit varios modos probandi malãfidem, ⁊ maxime quod articuletur de confessione emptoris per modum quẽ retuli in precedẽti cõclusione. Item ⁊ quod articuletur de magno valore rei ⁊ quod tempore emptionis et ante erat notorium vel saltẽ fama qd venditor erat pauper ⁊ pauper reputabatur cõmuniter ab agnoscẽtibus eũ. ¶ Ex hoc enim infertur qd emptor habuit malãfidem. l. inciuile. C. de fur. Idem si venditor erat ignotus ⁊ peregrinus vt ibi ẽm Ange. ¶ Melius ad hoc vltimum facit tex. in. l. ciuile est. C. illo eodem titu. de furtis. ¶ † Limita predictã cõclusionẽ Barto. dũ vult quod malafides ꝓbetur per famam ex pulchre notatis per Bald. in. c. vigilanti. de prescrip. vbi post multa dixit aureum verbum qd si emi ab eo qui habet titulum ⁊ possedit longissimo tempore inconcusse. tamen est publica ⁊ generalis fama qd illa res est ecclesie per hoc nõ dicor habere malamfidẽ, quia fama sepe a veritate discordat ⁊ magis presumitur pro titulo quã ꝑ ipsa. Nec tenetur quid credere nisi qd credit bonus vir, id est iudex qui in facto alieno nõ debet credere nisi probationibus. Ideo nec ex vno teste debeo habere conscientiam lesam. Et subdit ita tenuisse magnum iuristam. Refert ⁊ sequitur Feli. in. c. si diligenti. colum. ij. de pscriptio. vbi addit glo. no. in. l. si dictum. §. si cum poterit. ṡ. de euic. que dicit q ex sola relatiõe tertij inducitur malafides. quam dicit intelligendam vbi non est titulus per predicta. Sed illa glo. dicit contrarium. Et refert hic Alex. in apost. ad Bar. de quo Feli. mentionẽ nõ facit. ¶ † Plures alios modos ꝓbandi malãfidẽ refert Feli. in. d. c. si diligẽti. col. ij. circa fi. ⁊ seq. ver. modos aũt ꝓbandi. vbi dicit inter cetera q ille qui nõ curauit videre mãdatum ꝓcuratoris vendentis nec de illo informari presumit̃ in malafide nisi a fide dignis fuisset ei assertum de mãdato. Ita dicit Bart. in. l. qui fundũ. §. fi. ff. ꝓ empto. ⁊ in. l. si. post glo. ibi illo eo. tit. ¶ Circa qd vide que dixi. ṡ. in. j. parte huius. l. circa materiã iusti erroris ⁊ in. ij. parte. iij. principa. precedentis trac. colum. ij. circa fi. ⁊ seq. ¶ Refert etiam Feli. vbi. ṡ. not. dictum Bal. in. l. solennibus. C. de rei vẽdi. vbi dicit q qui allegat priuilegium ⁊ dicit se prescripsisse presumitur male fidei. per. c. ad decimas. de restitu. spolia. in. vj. Fatetur tamẽ q si titulus non esset vsquequaq; sufficiens ⁊ esset error facti ⁊ non iuris reciperet supplementum a prescriptione. ¶ Sed idem Bal. in. l. j. colum. fi. ver. item queritur. C. de fur. dixit qd priuilegiũ potest esse causa prescriptionis, etiam si erretur in iure, quia autoritas superioris causat bonam fidẽ. ¶ Et vltra Feli. vbi. ṡ. vide pulchre Bald. in. l. solẽnibus. C. de fide instru. vbi tradit an circa priuilegium cadat prescriptio. Et faciunt que plene dicta fuere. ṡ. in. j. parte huius. l. post Bar. ⁊ Pau. de cast. ¶ Et dicit glo. not. in. l. j. C. de fide instru. lib. x. in glo. parua super verbo, malafide relata ad tex. q ex quo quis nõ contrahit cum solennitatibus requisitis a iure ciuili vel municipali presumitur malefidei. not. Barto. in. l. j. C. de pred. cu. lib. x. ¶ Dixit etiam pulchre Bald. in. l. quoties. ad fi. C. de rei vendi. q ille qui procurauit habere titulum, postq; fuit vocatus in ius vel timens vocari presumitur malefidei. Et refert ita dixisse. Old. quod dictum ipse extollit. ¶ Et vltra Feli. addo q istud dictum refert Alexan. consi. cxcij. in causa ⁊ lite. col. ij. circa med. ij. volu. Et idem, licet ipsi non allegent dixit Bald. in. d. l. eum qui. §. pretor ait. vltra med. ver. deinde not. ṡ. de publi. vbi pulchre loquit̃. ¶ † Et not. q scientia rei aliene etiam sine malafide impedit prescriptionem. Et sic quod est dare scientiam rei aliene absq; mala fide. vt in creditore possidente pignus, qui non prescribit. l. serui nomine. ṡ. eo. gl. est no. quam Bal. exclamat in. l. nec creditores. C. de pign. actio. refert Feli. in. d. c. si diligenti. col. iij. de pscrip. vbi alia plura ad hoc propositũ reponit. ¶ Et hoc vltimũ refert idem Feli. in. c. illud. col. j. illo eo. titu. ⁊ ante ipsum Alexan. hic in apost. ad Bar. ¶ Regulariter tamen eo ipso q probatur scientia rei aliene probata est malafides, vt dicũt Bald. ⁊ Ange. in. l. si quis emptionis. C. de prescrip. xxx. an. refert Feli. in. d. c. illud. circa fi. j. colum. ¶ † Ratio est in promptu, qꝛ malafides nihil aliud est quã cõscientia sine scientia rei aliene, vt dicit tex. cũ glo. in. c. si virgo. xxxiij. q. ij. ⁊ declarat Panor. in. c. ꝯsultationibus. vltra med. cõ. ẟ iur. patr. plene dixi in. ij. parte. iij. prin. superioris tracta. col. j. ¶ Addo bonam glo. in. l. j. in verbo scientes. C. de his q. vt indig. ¶ † Et not. singulariter q in facto arduo, sicut est occupatio vnius feudi dignitatis presumitur malafides continuata etiam in quoscũq; successores. Ita pulchre dixit Panor. consi. iij. nitar in presenti colũ. xxiij. ver. decimasexta questio. ij. volu. Refert ⁊ sequit̃ Feli. in. d. c. si dili-

genti.col.ij.vltra med.ver.ꝑ qua ꝛc. ¶ Et vltra Feli.in locis pręallegatis.adde qḋ ille qui pretendit possessionem in re aliena quã scit alienam vel scire tenetur per legez vel statutũ presumitur malefidei qꝛ non possidet cogitatione dñi,iuxta text.in.l.apud antiquos.C.de fur. Nisi possideat titulo cõpetenti,vel interueniente longa patiẽtia dñi. Ita dicit Bal.in.l.post sententiã.col.penul.circa fi.C.de sentẽ. ¶ Et plures modos probãdi bonã ⁊ malãfidẽ.late tradit do.Ant. de But.in repe.c.peruenit.col.xviij.ver.scḋo dicit glos.de censi.⁊ Cepo.in tract.seruit.real.c.xx.colũ.j.⁊.ij.referens doctrinã Bar. hic vbi pcipue tractat,qualiter ꝓbetur bona vel malafides in prescriptione iurium incorporaliuꝫ.De quo passu Bar.hic se remittit ad notata in.l.j.alias.ij.C.de seruitu.⁊ per se in.l.j.§.hoc interdicto.ff. de iti.actuqꝫ pri.vbi plene tradit colũ.penul.⁊ vlti.⁊ vide latissime p But.vbi.s.⁊ per Panor.in.c.si diligẽti.colũ.iiij.ver.venio ad secundũ mẽbrũ principale,⁊ per Bald.in.l.euꝫ qui.§.pretor ait.circa med.ff.de publi. ¶ Et quatuor casus in quibus psumitur malafides, licet possessor sit titulatus no.glo.in.d.c.si diligenti.super verbo,bonafides quos ibi ꝓsequitur Panor.colũ.iiij.ver.expedita regula.

23 ¶ † Multa etiaꝫ in materia not.digna refert Alexan.hic ⁊ plura ex predictis dans plures remissiones in apost.ad Bar.in apostilla posita sup verbo.sed qualiter.quã apostillã totã transcripsit Feli.eo nõ relato.in.d.c.si diligẽti.colũ.iij. ¶ Et inter alia dixit Alexan.ꝙ ex sola relatione tertij quis nõ efficitur malefidei.per glos.no.in.l.si dictũ.§.si cum posset.ff.de edil.edic.licet Feli.referat illam glos.dicere contrariũ ⁊ male in.d.c.si diligenti.colum.iij.vt.s.retuli. Item qḋ malafides probatur per coniecturas ẽm Bal.in.l.j.C.de vsuca. trãsfor.⁊ sequitur idem Alexã.consi.clxxxvij.in hac causa ⁊ lite.colum.iij.circa princ.ij.volu.vbi dicit ꝙ consciẽtia rei aliene ⁊ malafides põt probari per sola indicia.l.penul.⁊ ibi not.Bal.C.de euic.⁊ consi.xlvj.circa psentis cõsilij materiaꝫ vlti.colũ.iij.volu.⁊ Barba. cõsi.ix.supremi dei ⁊ patris dñi nr̃i.j.volu.⁊ pleraqꝫ alia cõsilia ad

24 hoc adducit hic do.Clau.colum.viij.circa fi. ¶ † Adde ex quibus psumitur bonafides ⁊ malafides pulchre Bal.in rub.de prescrip. in penul.colũ.vbi dicit ꝙ siquis ꝓbet iustũ errorẽ,qui succedit loco tituli psumitur bonafides,multũ tñ differt ẽm Bal.iste iustus error a bona fide,qꝛ nũquã presumit̃ nisi probetur cũ succedat loco tituli, vnde debet ꝓbari sicut titulus. Itẽ ẽm Bal.presumit̃ bonafides ex inueterata possessione. Item ex decreto iudicis rite interposito,alias psumeretur malafides.p.l.iuste.ff.de acqui.posses.⁊.l.meminerint. Et ibi in ver.ecõtra.circa med.in pe.col.ponit ex quibus psumatur malafides,⁊ an denũtiatio facta ante cõtractũ seu initiũ possessionis inducat malãfidẽ vel post.⁊ ponit vnã fallẽtiaꝫ ad.l.alienũ.ꝓ empto re.vcꝫ in eo qui hẽt titulũ generalez pro suo.qꝛ tunc denũtiatio facta post cõstituit in malafide,⁊ ibi ꝙ si ꝯtractus sit illicitus,vel vbicũqꝫ psumit̃ dolus vel lata culpa psumit̃ malafides, ⁊ q̃ sint illa q̃ faciunt psumi malãfidẽ ponit Bal.in.c.diligẽti.in.ij.col.de pscri. Et ibi ꝙ bona fides in longissimo tpe etiã sine titu.per.l.si quis emptionis.

Superest quarta ⁊ vltima pars

principalis materie huius.l.que concernit quartum requisitum ad prescriptionem rerum corporalium, vcꝫ continuationem possessionis,⁊ qualiter probetur possessio continuata.

SVMMARIVM

1 Titulus,traditio,⁊ bona fides an sufficiant ad prescriptionem.
2 Possessio an ꝓbet̃ in solutiõe mercedis que succedit loco fructuũ.
3 Simplici deambulatione per fundũ probata,an censeatur probata possessio.
4 Detentatione posses.probata censetur probata possessio alio non edocto.
5 Extremitates probans videtur continuum probare.
6 Possessio in psens cõtinuata presumit̃ ex possessione de pterito.
Semel possidens an ⁊ quomodo dicatur semper possedisse.
7 Regula ꝙ possessio de preterito presumenda est vsqꝫ in presens cõtinuata quomodo intelligatur.
8 Continuatio possessionis an in rebus mobilibus presumatur.
9 Articulus ad prescriptionem probandam qualiter sit formandus,⁊ qualiter in hoc habeat testis deponere.
Probans se ius in re habere an ⁊ qũo presumatur prescripsisse.
10 Dictio citra quid importet in materia possessionis ⁊ pscriptionis.
11 Testis dictũ quomodo debeat articulari vt concludat in causa pos. aut prescrip.
12 Sufficiens ⁊ cõcludẽs ꝓbatio in materia pscriptionis quid exigat.
13 Testis deponens cum dictione diminutiua an concludat.
14 Testis dicens aliquem possedisse per.x.ann.⁊ vltra, an illa adiectio aliquid operetur.
Testis habet deponere de certo ⁊ super certo.
15 Dictio plus vel vltra a teste probata non prodest in materia prescriptionis.
16 Testis obscure deponens debet per iudicem repeti vt dictuꝫ suum declaret.
17 Testis non deponens per aduerbiũ sed per nomẽ an plene probet.
18 Testis allegans prescriptionẽm que habeat ad eius intentionez ꝓbandam articulare.
19 Dictum testis dubium ad quid debeat referri.
20 Dicta testium non sunt cauillanda sed interpretanda.
21 Articulus an ⁊ quomodo possit suum articulum interpretari.
22 Dictio per in materia possessionis ⁊ prescriptionis quid importet.

1 PRimo querit Bart. † circa istam partem vtrum premissa sufficiant ad probandã pscriptionez,vcꝫ titulus,traditio,⁊ bona fides. Et rñdet Barto.qḋ nõ,quia oportet ꝓbare cõtinuationẽ possessionis per tẽpus a lege diffinituꝫ.l.ij.C.de pscriptio.lon.tẽpo. ⁊.l.iij.ff.eo. (Adde Hosti.in summa de pscriptio.§.que sunt necessaria,colũ.ij.circa fi.versi.quinto requiritur.vbi ponit quinqꝫ requisita ad pscriptionẽ rerũ corporaliũ,⁊ ponit aliquos casus in quibus perficitur pscriptio absqꝫ cõtinuatione possessionis,⁊ inter quas ꝑsonas continuetur possessio.) Operepretiũ ergo est videre qualiter probabitur ista continuatio. Et Barto.tradit plures modos notabiles. ¶ Ex cuius verbis colligo infrascriptas conclusiones.

¶ Prima conclusio est,quod si quis probat se omni anno recollegisse fructus per decenniũ,aut per.xx.aut.xxx.annos secũdũ naturã prescriptionis in qua se fundat, ex annua fructuũ perceptione probatur continuatio possessionis,per text.in.l.titia.ff.de solutio.⁊ in.l. litibus.circa principiũ.C.de agrico.⁊ censi.lib.xj.ibi,inueterata fructuũ perceptione. Nam tunc probatur possessio per effectũ,vt dicit Bal.loco de quo.ff. Nec enim debet stare quolibet momẽto in fundo secũdũ Barto.hic argu.l.si quis ita legauerit.la.j.ff.de condi.⁊ demõ. Sequit̃ Bal.in.l.indicia.colũ.vlti.versi.quinto queritur.C. de rei vendica.faciunt notata per eundẽ Barto.in.l.j.colũ.iij.circa fi.ff.soluto matrimo. Ad quã hic se remittit,vbi cõcludit qḋ si testis dicat,qḋ vidit Titiũ possidere per triginta annos semper,nõ redarguitur dictum testis,licet probetur Titium aliquo tẽpore fuisse absentem. Et quãuis Titius nõ potuerit semper esse in fundo,qꝛ potest esse qḋ vidit omni anno sibi respõderi de fructibus a colono,qḋ satis videtur scḋm Barto.ad probandaꝫ cõtinuam possessionẽ,per tex.nota.in dicta.l.litibus.vbi Bar.ideꝫ not. Et sequũtur Panor. in proemio decret.Rex pacificus.colum.iiij.⁊ Feli.colum.vltima.

2 ¶ † Hinc est qḋ in solutione mercedis,que succedit loco fructuuꝫ probatur possessio.vt not.Barto.in.l.qui vniuersas.§.quod per colonum.ff.titu.j.vbi limitat hoc procedere. Nisi alius possideat,quia tunc non probaretur quod ille cui soluitur merces possideat,quando vere constaret alium possidere.per text.not.in.l.quãuis.§.si cõductori.eo.titu.vbi idem not.Barto.⁊ ibi latius Alexan.in vlti.nota.dans plures remissiones in materia. ¶ Et not.Bal.in.d.l.indicia.colũ.j.vbi fortius dicit ꝙ ex solutione census presumitur qḋ ille cui soluitur sit ꝓprietarius. ¶ Et vide Alex.consi.cxviij.in causa ⁊ lite vertente.vlti.col.ij.volu.vbi concludit ꝙ per locationem nõ ꝓbatur possessio.c.inter dilectos.ad fi.de fide instru.nisi probetur qḋ locans percipit mercedem.iuxta notata per Bar.in.d.§.qḋ per colonum.⁊ eundem Alexã.consi.x.viso processu cause.iiij.volu. ¶ Et an ⁊ quando per solutionem mercedis siue per aliam prestationem probetur possessio vel subiectio,latissime tradit Feli.in.c.cum Bertoldus.post glo.⁊ alios cano.col.x.circa fi.versi.perceptio pẽsionis cum duabus col.seq.de re iudi. ¶ Addo ꝙ sufficit,si quis probet fecisse alios actus possessorios tãq̃ dñs ⁊ possessor.vt ꝓbat tex.no. in.d.l.titia.in princi.ibi omnia pro domina egit.⁊ ibi not.Bar.in.l. quidã in suo.in fi.ff.de condi.insti. ¶ Et ideo sufficit ad probandam possessionem ꝙ quis probet voluisse fundũ,vel similes actus fecisse quãuis non constat de perceptione fructuum.glo.est nota.in.l.iij.in verbo,finiat̃.⁊ ibi not.Bal.Salice.⁊ Pau.de cast.C.finiũ regun. ¶ Pro qua conclusione adduco bonum tex.in.l.arboribus.§.nam et si.ff.de vsufruc.vbi not.Bal.quod arando retinetur possessio,licet quis fructum non percipiat. Et ibi mouet Bal.ad propositum quotidianam questionem.quid si vnus probat se arasse,alius se fructum reportasse.quis dicatur melius ꝓbare de possessione.⁊ determinat qḋ cum vterqꝫ actus sit sufficiens ad possidendum.vt nota.in d.l.iij.ille dicitur melius probare qui probat de antiquiori facto. Et sic ille debet vincere in interdicto retinende, quia posterior possessio presumitur clandestina.vt not.Bar.in.l.si duo.in princi.in vlti. col.ff.

col.j.vi possi.τ est text.in.c.licet causam.τ ibi not.Canoni.de pba. ¶ Quid si vnus testis dicit q̃ vidit possideri in capite agri. Alius in pede. Utrū sit probata possessio. Bal.in.c.si diligenti.col.ij.circa fi.de pscrip.monet questionē, τ determinat qd sic, per tex.in.l.iij.§.j.ff.de acqui.pos.τ quia ratione incertitudinis, qui possidet partem videtur possidere totum.l.vxori sue.vbi gloss.singu.fm Bal.ff.de lega.ij. ¶ Limita istam conclusionē procedere, nisi probaretur qd alius possederit reliquas partes per tex.in.l.qd meo.§.fi.cū ibi nota.per doct.ff.de acqui.posses. ¶ Sed quid si ex re nullus percipitur fructus vt in pratis sterilibus, qualiter probabitur possessio. Ange.hic circa finem commen.quem sequitur Roma.dicit q̃ tunc sufficit probare q̃ ipse vel eius familiares τ coloni ꝓ eo ipsis vtebātur.τ in illis pratis ad libitum volūtatis insistebant, τ ad illa ibant, τ

3 redibant. ¶ † Nunquid autē ꝓbando simplicem deambulationem per fundum, censeatur ꝓbata possessio.vide per Bald.in.d.l.indicia.colum.fina.versicu.item per modum.C.de rei ven.vbi dicit qd possessio ꝓbatur per modum, puta per ire τ agere. Allegat.l.stipulatio ista.§.hec quoq.ff.de verbo.obliga. ¶ Et dicit idē Bal.in.l.post sententiam.colū.penul.versi.modo quero.C.de senten.q̃ possessio probatur vsu. Licet Jaco.Butriga.in.l.incerti.C.de inter.dicat q̃ ire τ agere non probat possessionem, sed perceptio fructuum, alio non possidente.τ refert hic do.Clau.colū.ix.circa fi. ¶ Et bñ concludo q̃ possessio probatur per quemlibet actum ad hoc aptum, etiam citra perceptionem fructuū, quando alius non possidet. Uel concurrit voluntas possessoris τ precedit causa habilis possidendi. quo casu possessio acquiritur per solum ingressum, imo τ per aspectum dūmodo quis habeat animum possidendi.l.j.§.si iusserim.τ.l.qd meo.§.si venditorem.τ.l.iij.in princi.cum ibi notatis.ff.de acqui.pos. Alias nec per deambulationē nec per ingressū vel alios actus similes alio possidente queritur possessio.vt plene notant docto.in

4 predictis locis. ¶ † Et not.q̃ ꝓbata detentatione censetur probata possessio non edocto.glos.est nota.in.c.pontifices.vij.questio.j. Et notant Alexan.τ docto.in.l.stipulatio ista.§.hec quoq.ff.de verbo.obliga.τ idem Alexā.consi.lj.viso τ discusso ꝓcessu.vlti.col.j.volu.vbi etiam tangit, vtrum quando simpliciter fit mentio de possessione in dubio intelligatur de naturali vel de ciuili.τ Feli.in.c.causam que.col.penul.de prescrip. ¶ Et dicit Bal.in.l.j.colum.fina.C.de serui.fugiti.q̃ ex detentatione τ fructuum perceptione presumitur

5 possessio ciuilis. ¶ † Secūda cōclusio colligitur ex dictis Bar.q̃ probando extremitates, scilicet traditionem τ initium decennij, τ quod in fine possideo, videor continue possedisse, τ sic censetur probata possessio continua.argu.text.not.in.l.penul.C.de apo.publi.libro.x. ¶ Et vltra Barto.ita voluit per illum textum glos.not.in cap.volumus.xvj.questio.iiij.dicens.quod probatis extremis possessionis, media presumuntur.quam glos.ad hoc allegat Angel.in dicta.l.penul.circa finem cōmen.τ Alexā.hic in apostil.ad Bart.colum.penulti.in apost.posita super verbo, alio modo. Et ante eos Joan.fab.qui idem dicit, quod Barto.hic institu.de vsuca.in prin.colum.j.circa finem τ sequen. ¶ Istam conclusionē sequitur Bal.in dicta.l.indicia.colum.fina.versicu.quinto queritur.C.de rei ven.dicens quod probatis extremitatibus probatur possessio medij temporis, vt not.Cyn.in.l.super longi.C.de prescrip.longi tempo. Et idē Bal.in.l.fina.colū.vij.in.xxv.oppo.C.d edic.diui adria.tollē.vbi allegat glo.in.d.c.volumus. Hanc doctrinam Barto.sequitur etiam τ multum cōmendat Mattheſi.in suis notabilibus.fo.v.co.ij.in notabili incipien.nota mirabilem doctrinam. Referens dicta Barto.τ domi.Preposi.per illam glos.in.§.si quis per triginta.in principio commen.in titu.si de feud.fue.controuer.τ in.c.per tuas.colum.ij.de condi.appo. Alexā.consi.xxxix.visis scripturis.ij.col.ij.volu.τ hic in apostil.super verbo, alio modo.col.penulti.qui allegat plures cōcordan. Barba.consi.xxxvij.scribitur sapienter.col.x.versi.preterea dico rationē.τ consi.xxxv.sapienter scribitur.co.ij.circa finem.ij.volu.faciens regulam per illam glo.quam dicit valde elegantem, q̃ positis τ probatis extremis, videntur posita τ probata media.τ adducit plura, maxime Panor.in.c.accedentes.de pri-

6 uileg. ¶ † Tertia conclusio colligitur ex verbis Barto.qd non est necessariū probare de principio τ fine, τ sic de extremis, sed sufficit probare principium possessionis, τ q̃ sit lapsum tempus requisitum ad prescriptionem, quia ex possessione de preterito presumitur possessio in presens continuata. Nam qui semel possedit cū de suo cōmodo tractatur, si se asserit possidere semper presumitur possedisse τ possidere nisi contrarium probetur fm Bar.per.l.sine possidetis cum ibi notatis.C.de proba.τ not.Cy.relatus per Barto.in.l.sup longi.C.de prescri.longi tempo.idem voluit Joan.fab.incipien.de vsucap.in princi.ad fi.j.colum. ¶ Istam conclusionē τ dicta Barto.sequitur Mattheſi.vbi.ſ.τ latē Panor.post alios Cano.in.c.cum ad sedē.col.v.de restitu.spolia.τ Bal.in dicta.l.indicia.circa fi.C.de rei vendica.vbi dicit quod possessio continuata presumitur ad cōmodum possessoris.τ plene notant Bald.τ Sali.in.l.non ignorabit.C.ad exhiben. ¶ Eandem conclusionē firmat Alexan.consi.xlvij.circa primum.colū.iiij.circa finem.τ sequen.j.volu.vbi declarat intellectum regule, quod ex preterito presumitur in psens quod est repetitum consi.cij.ij.volu.τ consi.cxxxiij.viso processu.ij.colum.j.volu.τ consi.lxxix.examinato processu.circa princ.ij.volu.vbi plures allegat concordantes. ¶ Amplia notabiliter istam conclusionē, vt procedat nedum in ipso possessore, sed etiam in successore vniuersali vel singulari. Quia potest successor vniuersalis vel singularis allegare fuisse continuatam possessionem defuncti vel autoris sui a quo causam habet, quē constat semel possedisse vsq ad mortem vel vsq ad titulum habitum ab eo τ traditionem sibi factā. Ita tenet pulchre Barto.in.l.pomponius.§.fi.ff.titu.j.vbi dicit quod si probatur possessio autoris octo annorum, τ mea duorum vel trium annorum nec dicitur aliquid an sit continuata vel non presumitur in dubio continuata. Et sic vult Bart.quod quando probatur de possessione autoris τ successoris presumitur continuata possessio de vno in alium, (Adde Hostien.in summa de prescrip.§.que sunt necessaria.colum.fina.versicu.fit autem.) τ est singulare verbum secundum Areti.ibi, qui circa hoc dictum late insistit circa medium commen.versi.τ aduerte.τ videtur tenere contra Barto.licet eius opi.sit communis vt ibi attestatur domi.Claudi.Aquen.qui respondet motiuis Areti. ¶ Adde vltra Areti.τ Moder.vbi.ſ.quod conclusionem Bart.in.d.l.pomponius.§.fi.apertius firmat Panor.in.d.c.cum ad sedem.col.v.versic.ex his infertur.de restitu.spolia.vbi concludit, quod si non viuit ille qui possidet, presumitur vsq ad diem mortis possedisse siue heredes hoc asserant, siue negent, qd est plus, quia ipsi non possunt declarare animum defuncti, vt notatur in.l.pomponius scribit si frumentum.§.fi.supra de rei vendi.τ per Bar.in.l.inter stipulantē.§.j.ff.de verbo.oblig. Asserunt enim hoc casu fm Panor.presumptiones supra posite. Quia mutatio volūtatis tāquā accidens nō presumitur nec iactatio rerum suarum. Et allegat Pañ.ita velle dominos d Rota sua decisio.cxx.alias.cxxix.vbi dicunt q̃ si probetur aliquem possedisse beneficium in vita sua, quod presumitur vsq ad mortem possedisse, quia mortuus non negat, τ per alia de quibus ibi per eū. ¶ Quod dictū limita procedere, nisi constaret alium possedisse rem seu occupasse possessionē medio tempore, quia tunc non presumeretur continuata possessio vsq ad mortem defuncti vel ad tempus tituli τ traditionis, nisi probetur de posteriori possessione. Ita procedat dictum Barto.in.l.fina.colum.vlti.versi.si vero probat titulum.C.de edic.diui adri.tolf.qd in contrarium allegat Aret.in.d.l.pomponius.§.fina. Et declarat do.Clau.ibi licet Bart.hoc nō dicat aperte in.d.l.fina.sed simpliciter q̃ vbi dubitatur an defunctus possideret tēpore mortis, non debet fieri missio ex beneficio illius.l.fi.q̃ heres non ꝓbat id qd est cā sue intētionis.s.defunctū possedisse tpe mortis. ¶ Sed hāc limitationē cōfirmo ex notatis p Hy.in.c.sine possessione.colū.ij.ver.sed dicas.de reg.iur.in.vj.vbi expresse dicit q̃ si p aliū possessio apprehenderet, impediret continuatio possessionis defuncti in heredē licet prefati doc.nō referant. ¶ † Primo limita predictā cōclusionē 7

que hʒ q̃ possessio de preterito presumit vsq in psens continuata vt probat qñ ille qui ꝓbat se olim possedisse, puta decem annis elapsis, est in possessione de psenti. (Adde Alex.in cōsi.lxxix.excellentissimi ⁊c.in colū.fi.in.v.volu.) Nā tūc psumit ꝯtinuata possessio. Secus si nō possidet nūc, q̃ tunc ad ꝓbandū possessionē cōtinuatā certi τ limitati tēporis necesse est q̃ ꝓbent̃ extrema hoc est initiū τ finis illius tpis. Ita pulchre limitat τ declarat Mattheſi.in suis notabi.fo.v.col.ij.in notabili inci.not.mirabilē doctrinā pallega. Refert τ sequit̃ Alex.hic in apostil.ad Bar.in apost.sup verbo, alio modo.col.pe. Et satis colligit̃ ex mente Bar.hic. ¶ Scdo limita vt ꝓcedat ꝑdicta ꝯclusio que hʒ qd possessio presumit̃ cōtinuata ad cōmodum illius qui semel possedit, si ipse sic asserat.s.vsq ad.x.an.τ non vltra. Quia ciuilis possessio que retinet̃ animo τ que sola sufficeret ad prescriptionē presumitur durare vsq ad.x.an.τ nō vltra, nisi appareat de naturali possessione rei. Ita expresse limitat τ declarat Mattheſi.in loco palleg.τ sequit̃ hic Alex.in apost. ¶ Hanc limitationem q̃ possessio nō presumat̃ cōtinuata nisi vsq ad decem annos τ non vltra, quia per decem ann.inducitur negligentia τ obliuio, ex qua presumitur amissa ciuilis.vt est glos.ordi.in.l.j.C.de ser.fugi.τ notant Bar.τ doct.in.l.peregre.in princ.ff.titu.j.firmat per plura do.Fran.Curti.cōsi.xxiiij.super eo qd querit̃.col.j.circa fi.τ seq.vbi ad hoc alleg.Bal.in pluribus locis. Sed nō alle.Matthe.vbi.ſ. ¶ Et vltra ibi adducta candē limitationē firmat Areti.in.l.pomponius.§.fi.circa med.cōmen.versi.tu aūt.ff.titu.j. ¶ Ex quo

infertur ꝙ predicta cõclusio que habet ꝙ possessio presumitur cõti-
nuata in eo qui semel possedit, locũ nõ habet, nisi vbi quis se fundat
in prescriptione longi temporis. Quia bene presumitur continuata
vsq; ad. x. an. ⁊ non vltra. Secus vbi quis se fundaret in prescriptio-
ne longissimi temporis. xxx. vel. xl. ann. Quia tunc oportet probari
de possessione primorum decẽ, viginti, triginta, ⁊. xl. ann. Ita decla-
rat Matthe. in preallega. notabili, ⁊ sequitur Alex. hic in apos. ad
Bart. colũ. penul. ¶ Tertio limita predictam cõclusionem vt ꝓce-
8 dat in rebus immobilibus. Secus vero in rebus mobilibus † quia
in illis nõ presumit̃ possessionis cõtinuatio ẜm Spec. in tit. de emp.
⁊ vendi. §. j. versi. sed quid ago. Sequit̃ Areti. cõsi. cxix. proceden-
do licet cõtrarium teneat Panor. post But. in. c. cũ ad sedez. colũ.
vj. de resti. spo. quos hic refert do. Clau. col. ix. q sequit̃ opi. Spec.
motus. Quia perseuerantia possessionis insurgit ex continuatione
animi que presumit̃ postquã quis semel cepit possidere, vt notatur in
d. l. siue possidetis. ⁊ in. l. j. in prin. ⁊ in. d. l. si d eo. §. fi. ⁊ in. l. si id qd.
in fi. s. titu. j. Que ratio cessat in rebus mobilibus, in quibus nõ reti-
netur ciuilis possessio animo, sed quatenus sunt in cõspectu, vel sub
custodia nostra. Quia rerum mobilium vilis ⁊ abiecta est possessio,
vt habet̃ in. l. iij. §. neratius. ⁊. §. nerua filius. ⁊ in. l. rem que nobis. ⁊
in. l. si rem mobilem. s. tit. j. ¶ Tamen pro cõcordia. dicit do. Clau.
posse distingui ꝙ si ꝓbantur extrema possessionis presumuntur me-
dia etiã in re mobili, per regulã. s. traditaz que est generalis, ⁊ nõ vi-
detur habere dubiũ. Sed si ꝓbatur principiũ tantũ possidendi, pro-
cedat opi. Spe. ¶ Quarto limita predictã conclusionem vt ꝓcedat
dummodo ille qui olim possedit, alleget se cõtinuo possedisse, ⁊ pos-
sessionem cõtinuasse vel possidere de presenti. Nam ita demum pre-
sumitur cõtinuatio possessionis ad eius cõmodum si ipse hoc alleget
vt colligitur ex verbis Bar. hic. col. penul. dum dicit ꝙ semel posse-
dit cũ de suo cõmodo tractatur si se asserit possidere semper presu-
mitur possidere, nisi ꝓbetur cõtrariũ ⁊c. ¶ Et idẽ voluit Bar. in. l.
siue possidetis. versic. quero qd in possessione. C. de ꝓba. ⁊ ita decla-
rat Areti. in. d. l. põponius. §. j. circa med. cõmen. s. titu. j. ¶ Et est
ratio in prõptu, q; ex quo ista est presumptio iuris de necessitate de-
bet allegari. l. si adulterium cum incestu. §. idem pollioni. j. de adul. ⁊
late dixi. s. in. iij. parte huius repe. ¶ Quinto limita predictaz con-
clusionem qd presumit̃ cõtinuatio possessionis in eo qui semel posse-
dit vt ꝓcedat quo ad cõmodum possessoris ita asserentis, sed non ad
eius incõmodũ si alius hoc asserat ⁊ ipse neget, q; tũc licet probetur
ꝙ olim possedit nõ presumitur hodie possidere vel possessionẽ fuis-
se cõtinuatam ad incõmodum suũ. ¶ Ista limitatio elicitur ex ver-
bis Bart. hic relatis in precedenti limita. ¶ Et ita cõcludunt glo.
⁊ doc. in. d. l. siue possidetis. vbi Bar. post glos. versi. quero quid in
possessione tradit doctrinã cum duabus fallen. ⁊ ibi not. Bal. col. j.
in vlti. oppo. ⁊ Sali. col. ij. Et plene notant Panor. ⁊ Cano. in. d. c.
cum ad sedem. colũ. v. de resti. spolia. ¶ Et hanc materiã late ponit
Bal. in. l. nõ ignorabit. per illum tex. C. ad exhiben. Ro. Areti. pre-
alleg. cõsi. cxix. Hic vt in his locis plene habetur. ¶ Et ex premis-
sis remanet plene declarata ista quotidiana materia, an possessio de
preterito presumatur continuata in presens.

Secundo principaliter circa istam quar-

9 tam ⁊ vltimam partem huius repetitionis. † querit Bar. Qualiter
debet formari articulus, ⁊ testis deponere ad probandum prescri-
ptionem. ¶ Ista questio fuit necessaria. Quia si ꝓbo me ius habere
in re, nũquã ꝑsumitur prescriptũ nisi ꝓbetur. glo. est in. l. si tibi. quaz
not. Bal. C. de serui. ⁊ aqua. Et allegãti prescriptionem incumbit
onus ꝓbandi cum sit fundamentum sue intentionis. iuxta doctrinam
Bart. cõmuniter approbatã in. l. in illa. j. de verbo. obli. ⁊ in. l. circa
finẽ. j. de excep. Et oportet ꝙ allegans prescriptionem probet omnia
extrema requisita ad eam inducendã. vt notant Gemi. ⁊ do. Phili.
Fran. c. j. per illum tex. de prescri. in. vj. Quare operepretiũ est vi-
dere qualiter ꝓbetur prescriptio ⁊ possessio cõtinua in rebus corpo-
ralibus. Et sic quõ debent deponere testes in ista materia vt ꝓbent.
Et Bar. tradit hic singularem ⁊ auream doctrinã ad quam in pra-
ctica quotidie habetur recursus, ⁊ milies allegatur in anno, ⁊ est cõ-
muniter approbata per omnes Scriben. hic, ⁊ eam doct. vbiq; se-
quunt̃, maxime Bal. in. l. iudicia. circa fi. C. d rei ven. ⁊ in. l. fi. colũ.
vij. in. xv. oppo. C. d edic. di. adri. tol. vbi latius tradit qualiter ꝓbet̃
ꝑscriptio ⁊ continua possessio, ⁊ quid sit deducendũ ad eam proban-
dam. ⁊ Alexan. in plerisq; cõsilijs. j. notatis. ¶ Unde ex his verbis
10 Bart. colligo infrascriptas peculiares conclusiones. ¶ † Prima
conclusio est qd si in articulo dicatur quod talis possedit a decez an-
nis citra, ⁊ testis deponit contenta in articulo fore vera, vel per talia
verba nõ est ꝓbata possessio longi temporis, nec per cõsequens pre-
scriptio. Quia potuit vna die possidere ⁊ verificata est illa ꝓpositio
scdm Hostien. quem Bar. refert. Et sic talis articulus ⁊ ꝓbatio nõ
releuat, quia nõ concludit. c. in presentia. cum ibi nota. de ꝓbationi.
¶ Pro qua conclusione adducit Barto. hic bonum textũ in. l. pri-
ma. §. qd autem. j. de aqua quoti. ⁊ estiua. ¶ Eandem conclusionem
firmat ipse in. l. si post acceptum. s. de rei ven. post Hostien. Jo. an.
⁊ Cano. in. c. licet causam. per illum tex. vbi not. Feli. col. v. de ꝓba.
⁊ sequitur Bal. in. d. l. iudicia. circa fi. C. de rei ven. ⁊ in. l. falsus. co-
lum. iij. C. de fur. vbi plene tradit quid importet ista dictio, citra. cuz
concordan. de quibus hic per Alexan. in apostil. ad Bar. colũ. vlti.
super verbo, sed circa. ⁊ per Jas. post Bal. in. l. transigere. col. fi. cir-
ca finem. C. de transactio. Istam conclusionem firmat Alexand. se-
quens doctrinam Bart. hic consi. cx. visis acutissimis. circa finem.
j. volu. ⁊ cõsi. xlv. visis attestationibus. colũ. ij. ⁊ consi. cviij. in causa ⁊
lite. colũ. ij. circa fi. versi. secundus testis. ⁊ cõsi. cxviij. in causa ⁊ lite
vertente. colum. fina. post princi. versicu. ⁊ similiter. ij. volu. ⁊ consi.
xcvij. consideratis his. circa fi. v. volumi. ¶ Limitat Bar. hanc suã
conclusionem vt ꝓcedat, nisi testis adijciat aliquod verbum impor-
tans temporis continuationem. Ut si dicat qd vidit possidere a de-
cem annis citra semper vel continuo ⁊c. ⁊ dicetur in sequẽtibus con-
clu. ¶ Et hanc doctrinam Bart. ⁊ omnia eius dicta hic ⁊ in sequẽ-
tibus refert ⁊ sequitur Practi. Papi. in forma respõsionis rei con-
uen. in verb. prescriptionis. colũ. v. ver. quid autem si testis. vbi post
Bart. hic tradit modum articulandi in ista materia, ⁊ Ange. areti.
insti. hoc eo. titu. in princi. colũ. antepenul. circa fi. ⁊ seq. ¶ Secũda
habetur cõclusio ex dictis Bart. qd si testis deponat qd titius pos-
sedit decem annis ⁊ citra resultat concludens probatio cõtinue pos-
sessionis quia copula ⁊ multum operatur. (Adde an sufficiat ad
probandum prescriptionem testimonium de auditu. Bal. in. c. cum
nobis. ad fi. de prescrip. vbi concludit ꝙ sic in prescriptione tanti tẽ-
poris cuius initij ⁊c.) Et sensus est quod initium possessionis fuit
iam sunt decem anni ⁊ qd postea hucusq; possedit vt probatur in. c.
veniens. de prescrip. ⁊ in. c. licet causam. circa medi. de ꝓba. ⁊ ibi no-
tant Hostien. ⁊ Joan. an. in nouel. super verbo, ⁊ citra. quos hic re-
fert Bart. ¶ Istam conclusionem sequitur Bal. in dicta. l. iudicia.
circa fi. ⁊ Practi. Papi. vbi. s. ⁊ Alexan. in cõsilijs adductis in pre-
cedenti cõclu. ¶ Et eam sequuntur domini de Rota sua decisione
xxxix. incipiẽ. item si possessor. in nouis. vbi in specie referunt dicta
Bar. hic ⁊ Joan. an. in. c. licet causam. per que determinant ꝙ si in
actis dicitur. Titius appellauit a grauamine sibi illato a decem die-
bus citra, nõ intelligitur appellasse. j. decennium. sed post, ⁊ sic nul-
liter. Secus si diceretur. A decem diebus ⁊ citra, quia per copulaz
⁊ denotatur cõtinuatio temporis ⁊ dierum. Refert Feli. in. c. qd ad
consultationem. colũ. antepenul. versi. tertia cõclusio. de re iudicata.
¶ Et vltra eum hanc conclusionem sequitur Lanfrancus de Orie-
no in repe. c. quoniam cõtra. colũ. xxiiij. circa mediũ. versi. super ista
cõtinuatiõe. de ꝓba. Idem Feli. in. d. c. licet causam. col. v. Jas. in. l.
transigere. colũ. fi. C. de transact. ⁊ in. l. certum. colũ. j. C. vnde leg.
¶ Et hec conclusio singulariter notãda est quia quotidiana in actu
11 practico. ¶ Tertia cõclusio est † qd si testis dicat ꝙ titius possedit
istis decem annis proximis non concludit. Nam ista propositio, se-
cundum Bart. verificatur etiam si vna die dicti temporis possede-
rit per tex. in. d. l. j. §. quod autem. j. de aqua quoti. ⁊ esti. ¶ Ut igi-
tur articulus ⁊ per consequens dictum testis bene concludat sic de-
bet articulari secundum Bar. quod talis possedit a decem annis ci-
tra ⁊ per ipsum tempus. Uel quod possedit per tempus. x. annoruz
proxime preteritorũ. Hec enim dictio, per ẜm Bar. perfectionem ⁊
continuationem totius temporis significat. l. vrbana familia. §. per-
noctare. j. de verb. signi. ¶ Istam not. cõclusionem sequitur Bal. in
d. l. iudicia. circa fi. C. de rei vẽdi. Practi. Papiẽ. ⁊. d. Lãfran. vbi
s. Ang. aret. insti. hoc eo. tit. in prin. col. antepe. circa fi. ⁊ seq. ⁊ do.
Clau. istos nõ allegãs hic addit Bar. in. l. quinquaginta. s. de excu-
tuto. ⁊ in. l. illud. s. de offi. presi. vbi tantũ dicit ꝙ dictio per, denotat
ꝑfectionẽ. ¶ Addo melius eũdẽ Bar. in. l. si post acceptũ. in prin.
s. de rei ven. vbi tradit eandẽ practicã ⁊ doctrinam articulandi quã
hic. ⁊ in. l. labeo. col. pe. s. de sup. lega. vbi in alia materia ponit simi-
lem modum articulandi. ¶ Subdit Bar. ꝙ si testis deponat ꝙ ti-
tius possedit iam sunt. x. an. tale dictum concludit saltem ꝑsumptiue
de possessione cõtinua, sed non de necessitate, quia ipso allegante, ꝑ-
sumit̃ cõtinuata possessio ciuilis. vt. s. dictũ est. Et sequitur Bal. in
d. l. fi. col. vij. in. xv. oppo. C. de edic. di. adri. tol. licet cõtrarium quo
ad hoc tenuerit ipse Bal. in. d. l. iudicia. circa fi. ⁊ nõ bene, vt hic di-
cit do. Clau. Plus dicũt Bal. ⁊ Ange. s. in proe. digest. in prin. qd
hoc casu dictuz testis probat nedum presumptiue. vt dicit Bar. sed
de necessitate concludit, prout refert Alexã. hic in apostil. ad Bar.
12 super verbo, sed circa. in fi. ¶ † Quarta habetur cõclusio valde no-
tabilis ex dictis Bar. ꝙ ad hoc vt resultet sufficiens ⁊ concludens

probatio

probatio in ista materia, oportet ꝙ reus qui inducit prescriptionem formet articulum, ⁊ probet ꝙ iste possedit per .x. an. proxime lapsos finitos in tali mense vel die, ita ꝙ includatur tempus decursum ante litis contestationem, vel ante litem motam. Nam si aliter formaretur articulus ⁊ testis post litem contestataꝫ simpliciter deponeret ꝙ talis possedit per .x. an. lapsos proxime intelligeretur a die redditi testimonij. Et sic includeretur tempus ꝙ fluxit post litem contest. Nec esset sufficienter probata prescriptio longi temporis, quia diceretur interrupta per litis contestationem, debet ergo articulari ⁊ probari de tempore completo ante litem motam. ¶ Eandem conclusionem firmant Bar. ⁊ scrib. in .l. si post acceptum. per illum tex. ſ. de rei vend. in .l. more. C. de rei ven. ⁊ in .l. nec bona. C. de prescrip. lon. temp. Bal. ⁊ Ange. in .l. super longi. in fi. commen. C. illo eo. titu. ⁊ Bal. in .d. l. fi. in .xv. oppo. C. de edic. di. adri. tol. vbi dicit ꝙ testes deponentes super prescriptione debent asserere tempus esse completum. Et est tex. licet ipse non alleget in .l. vsucapionibus. ſ. eo. cū concor. ibi signatis, ⁊ tex. in §. si quis per triginta. ⁊ ibi no. do. Prepo. in tit. si de feu. fue. contro. vbi habetur ꝙ ad prescriptionem requiritur tempus completum. ¶ Et hec dicta Bart. refert ⁊ sequit̄ Practi. Papi. in loco sepius allega. Aret. insti. hoc eo. tit. in princ. col. pen. Alex. consi. cviij. in causa ⁊ lite vertente. col. ij. circa prin. ij. volu. do. Pet. phi. cor. consi. cxlvij. viso processu agitato. pen. colum. ij. volu. ⁊ do. Lāfran. in repe. c. quoniam cōtra. in verbo testiū.
23 col. xxiiij. de proba. ¶ † Subdit Bal. in .d. l. fi. in .xv. oppo. ꝙ si testis deponat cum aliqua dictione diminutiua, vt puta fere, vel quasi nō ꝯcludit vt si dicat ꝙ Titius possedit quasi vel fere .x. an. ¶ Idē est ſm do. Claud. hic. col. pen. Si testis deponat per dictionem circa, vt ꝙ Titius possedit circa .x. an. proxime preteritos ante litem inchoatam, ꝗꝫ dictio circa importet modicuꝫ tempus, vt est casus in .c. fi. ⁊ ibi not. omnes de despon. impu. ⁊ no. in auc. de mona. in prīcip. not. Panor. in .c. ex parte. col. j. de resti. spol. ⁊ plenius Alex. in .l. ⁊ si post tres. col. ij. ſ. si quis cau. vbi etiā ponit quid si testis deponit per dictionem, prope. ⁊ consi. cxx. omissis argumentis. circa med. ij. volu. Aret. in .l. qui rome. §. duo fratres. col. vij. ſ. de ver. ob. ¶ Que loca hic refert do. Claud. col. pe. Et vltra eum addo ꝙ istā conclusionem ꝙ testis deponens per dictionem citra, non ꝓbet prescriptionem in terminis firmat do. Lanfrā. in repe. d. c. qm̄ contra. col. xxiiij. circa med. ¶ Et ex hoc infert do. Claudi. hic, ꝙ si testes deponerent de longe maiori tempore ꝗꝫ requirat̄ ad prescriptionē, lꝫ adijciāt aliquam ex predictis dictionibus, nihilominus ꝯcludent, q: detracto modico tp̄e adhuc remanebit ꝓbata intentio articulātis per not. in locis preelleg. ⁊ per Bar. in .l. de etate. col. v. et vj. ſ. de mino. Et intelligit ipse ꝙ testis deponat de tanto tempore ꝙ excedat tp̄s requisitum ad prescriptionem in .vj. pt. vt hic latius per eū. col. pen. qui tamen non adducit auctoritatem in terminis. ¶ Unde verius puto ꝙ relinquat̄ arbitrio iudicis, vt habetur in locis preallega. ¶ Sed in contrarium facit quod consuluit Alex. consil. cxlix. viso processu cause vertentis. vlt. col. v. volu. vbi ꝯcludit ꝙ quando testis deponit de tempore per dictioneꝫ circa, nunꝗ̄ dr̄ ꝯcludenter probare, vt probat ſm eum. tex. not. in .d. c. fi. de despon. impu. queꝫ ibi not. Butr. in fi. ¶ Sed potest responderi ꝙ But. ⁊ Alex. non
24 loquuntur qn̄ testis deponeret de magno excessu tp̄is. ¶ † Quinta habetur conclusio ex dictis Bar. hic in vlti. col. ꝙ si testis dicat ꝙ Titius possedit per .x. annos, ⁊ vltra ꝙ illa adiectio nihil operatur in teste, cum sit incerta. Ideo non importat tempus litis mote. Reprobata opi. Goff. ⁊ Hosti. tenentium oppositum, vt hic per Bar. per .l. cum furti. ſ. de in lit. iur. ¶ Et propterea Bar. admonet aduocatum ꝙ sit cautus aduocatus in formando articulum. ¶ Eandem conclusionem firmat Bar. in .d. l. cum furti. cum concor. ibi adduc. per do. Alex. ⁊ in .d. l. ⁊ si post tres. col. ij. et. iij. ſ. si quis cau. vbi late examinat, ⁊ tandem post relatas varias opi. concludit opi. Bar. esse veram. ¶ Et ante Bar. fuit opinio Guil. de cu. ⁊ Jac. de are. lꝫ ipse non dicat, quos refert ⁊ sequitur Bald. in .l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter. col. ij. ſ. ex quib. cau. ma. ¶ Et istam partem dicit communem Panor. in .c. litere. vbi bonus tex. de ista dictione ⁊ vltra. ⁊ ibi not. Bal. col. j. et. ij. de dila. idem Panor. in .c. cum causa que inter economum. de testi. vbi Bal. illuꝫ tex. ad hoc not. dicens esse ibi magis expressum ꝗꝫ alibi in iure, ⁊ ibi etiam not. Aret. col. j. Jas. in .l. transigere. circa fi. com. C. de transa. ¶ Et opin. Bar. esse veram ⁊ communeꝫ attestatur Jas. in .d. l. ⁊ si post tres. col. ij. circa fi. plenissime examinans istum articulum. in .iij. et. iiij. col. ⁊ pro cōmuni opi. adducit not. regulam quam tradit Bal. in .l. ad probationeꝫ. la. ij. C. de probat. ꝙ probatio nunꝗ̄ concludit per possibile, sed debet concludere per necesse, ⁊ per probabile. ¶ Istam conclusioneꝫ, ꝙ iste adiectiones vltra plus ⁊ similes nihil importent in teste, firmat Alex. consi. viij. videtur fortasse circa fi. iiij. volu. ¶ Et Bart. hic sequitur do. Lanfran. in repe. c. quoniaꝫ contra. col. xxiiij. circa med. de proba. ¶ Posset tamen opin. Goffr. ⁊ Jo. and. cōiter dānata saluari vno casu ſm do. Claud. hic col. vlti. vcꝫ, quando lis durasset modico tempore, puta tribus aut quatuor diebus, vel alias arbitrio iudicis, quia tunc iste adiectiones plus, ⁊ vltra prolate a teste possent illud modicum tempus importare per ea que dicta sunt in precedenti conclu. Et quia sufficit dictum testis concludere presumptiue, vt per plura concludit Alex. in .l. non hoc. C. vnde cogn. ⁊ in .l. j. col. vlti. ſ. si cer. pet. ⁊ consil. xc. alias. xcij. viso processu cause. ij. ⁊ iij. col. iij. volu. ⁊ Roma. consi. xcj. visis ac percunctatis. col. ij. ¶ Sed hec saluatio Mod. est contra mentem Bar. qui hic dicit ꝙ licet ista dictio vltra referatur ad modicuꝫ tempus ad .l. hec adiectio. Tamen cum sit incerta in teste, nihil operatur, quia reddit probationem dubiam. Et probatio debet de necessitate concludere. c. in presentia. de proba. Uult ergo Bar. ꝙ non cōcludat, nec vere, nec presumptiue etiaꝫ respectu modici temporis propter incertitudinē. ¶ Et ita declarat Alex. post Bar. in .d. l. cum furti. circa finem. ¶ Addo vltra Mod. ꝙ ista eorum opin. fuit originaliter opi. glo. in terminis, in .l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter. ſ. ex quib. cau. maior. de qua ipsi non meminerunt, que dicit ꝙ si testis deponat de aliquo tempore cum ista adiectione plus, ꝙ probat de modico tempore plus. Sed eam reprobant Guili. de cu. ⁊ Jac. de are. quos ibi refert ⁊ sequitur Bal. col. ij. dicentes ꝙ testis habet deponere super certo. Ideo ista adiectio pluris nihil operatur in teste. Refert etiam Bal. ibi opin. Cyn. dicētis ꝙ ista adiectio aliquid operatur ad arbitrium iudicis. argu. l. cum filius. §. pater. ſ. de lega. ij. ⁊ ꝙ dictum testis debet interpretari in benigniorem partem, quando est dubium. ⁊ distinguebat Cy. an testis loquatur alternatiue, vt latius refert Bal. vbi. ſ. qui tandem firmat opin. Guil. Jac. ⁊ Bar. hic. licet de Bar. mentionem non faciat contra gl. ⁊ Cy. ꝙ ista adiectio nihil operetur etiam in modico. Et adducit aliam rationē, quia vbi est certum tempus probandum, debet deponi clare super tempore, licet sit secus vbi certum tempus non est de substantia probationis. Glo. not. in .l. ob carmen. §. fi. ſ. de testi. ⁊ latius dicetur in seq. conclusio. post Bar. ¶ Et sic apparet hanc saluationem Moder. non procedere, ⁊ non viderunt Bal. in .d. §. sed quod simpliciter reprobantem in specie istam opi. que fuit glo. licet ipsi non dicant. Et ista est communis opin. vt attestatur Jas. in .d. l. ⁊ si post tres. col. iij. cir-
15 ca fi. ¶ † Et sic stat conclusio ꝙ dictio plus vel vltra prolata a teste nihil operatur. ¶ Sed hec conclusio patitur plures limitationes. ¶ Primo limita istam conclusionem vt procedat quādo agitur de probanda prescriptione. Secus est in interdicto retinēde, quia vbi testes essent hinc inde pares ⁊ vterꝗ̄ probasset equaliter de possessione paris temporis. Si testes vnius partis deponant cum dictione plus vel vltra dicuntur melius probare. Et sic ille debet obtinere tanꝗ̄ probans de longiori ⁊ antiquiori possessione. c. licet causam. cum ibi no. de proba. ⁊ plene not. Bar. in .l. si duo. in prin. col. vlt. ſ. vti possi. Ita decidit pulchre Bal. in .d. l. ab hostibus. §. sed qd̄ simpliciter. col. ij. ibi, sed in vno casu operatur ⁊c. ſ. ex quib. cau. maio. vbi dicit ꝙ licet regulariter ista adiectio plus vel vltra nihil operetur in teste. Tamen vno casu operatur, scilicet quando momentum temporis faceret preualere probationem, vt in questione de puncto in .l. arethusa. ſ. de sta. homi. ⁊ in interdicto vti possidetis, vt preualeat antiquior possessor, vt in .d. c. licet causam. ¶ Quod dictuꝫ refert ⁊ sequitur Aret. in .c. cum causa que inter economum. col. j. de testi. ¶ Idem firmat Bal. in .d. l. ⁊ si post tres. in lect. ⁊ in repeti. ⁊ ibi refert Jas. col. iij. vel. iiij. vltra medium. ⁊ Fely. in .c. pastoralis. colum. iij. in princip. de rescrip. ¶ Secundo limita vt non procedat in casu .l. ij. C. de rescind. vendi. Quando quis vellet rescindere venditionem tanꝗ̄ lesus vltra dimidiam iusti precij. Quia si res valebat mille, ⁊ fuit vendita pro quingētis, ⁊ testes deponant ꝙ valebat mille, ⁊ vltra, vel plus tempore venditionis, erit probatus excessus vltra dimidiam, adeo ꝙ erit locus remedio .d. l. ij. Ita no. tenet Saly. in .d. l. ij. col. pen. ⁊ sequitur Alexā. in .d. l. ⁊ si post tres. colū. ij. ⁊ latius Jas. colum. iij. et. iiij. qui opin. Salyce. comprobat per plura reprobata opin. Bal. ⁊ Jmo. tenentium oppositum. ⁊ Fely. in .d. c. pastoralis. col. iij. in prin. de rescrip. ¶ Et opin. Saly. videtur communis ⁊ vera, ꝗuis Alex. sibi contrarius illam impugnet cons. cix. viso processu cause vertentis. colum. pen. in .ij. dub. prin. j. volu.
16 ¶ † Tertio limita ꝙ licet testis quando deponit per dictionē plus vel vltra non probet, poterit tamen repeti per iudicem, vt dictuꝫ suū declaret ex quo obscure deposuit per regulam. §. illud. in auc. de testibus. ⁊ .c. cum clamor. de testibus. cum ibi no. Ita not. limitat Roma. in .d. l. ⁊ si post tres. colum. ij. ad finem. Refert ⁊ sequitur Jas. ibi. col. iiij. in .iij. limita. ¶ Et ex his habetur notabilis limitatio seu declaratio ad conclusionem Bar. ⁊ doc. hic communiter a docto.

approbataꝫ ꝙ dictio, ⁊ plus vel vltra probata a teste nihil importat, quia verum est quando agitur de probando aliquid certum ⁊ limitatum. Secus quando sufficeret probare aliquid incertum ⁊ indeterminatum, vt colligitur ex duobus exemplis. ꝰ. positis, videlicet in interdicto retinende, ⁊ in remedio. d. l. ij. ita limitat ⁊ declarat Jas. in. d. l. ⁊ si post tres. col. iij. ver. ex predictis ⁊c. ¶ Quarto limitat predictam ꝯclusionem, vt procedat in dicto testis, ⁊ in dispositione hominis, ⁊ sic vbi ista verba proferuntur ab homine, secus si proferantur a lege, ⁊ declarat Jas. in. d. l. ⁊ si post tres. col. iij. referēs Bal.
17 ⁊ assignans rationem diuersitatis. ¶ †Quid autem si testis non deponat per aduerbium, vt per plus vel vltra, sed per nomen, vt si dicat ꝙ Titius possedit. x. ann. ⁊ pluribus. Bal. in. d. l. ⁊ si post tres. col. xj. not. determinat ꝙ tunc valet depositio, ⁊ intelligitur probatū de. xij. ann. Quia illud plurale nomen, ⁊ pluribus verificatur in duobus. l. vbi numerus. ꝰ. de testi ⁊. c. pluralis. de reg. iur. in. vj. ¶ Qđ dictum simpliciter refert ⁊ sequitur ibi Alex. col. ij. Sed Jas. impugnat. col. iiij. versic. secundo limita. ⁊ decidit oppositum motus per tex. in. l. cum furti. ꝰ. de in lit. iuran. vbi dictio pluris nihil importat, cui respondeo sustinendo opi. Bal. ⁊ Alex. ꝙ non procedit argumentum de aduerbio ad nomen. Inter que Bal. ⁊ Alex. in hoc articulo constituunt expressam differentiam, ideo ex separatis non infertur. Et ratio diuersitatis est, licet ipsi non dicāt. Quia plurale nomen habet de per se perfectum, ⁊ certum significatum, vt numero duorum contineatur. d. l. vbi numerus. ⁊. d. c. pluralis. Et in terminis adduco glo. not. in. ꝭ. ⁊ sepe. in verbo, filiorum. in auc. de trien. ⁊ se. quā ibi not. Ang. que dicit ꝙ dictio pluribus intelligitur de duobus. Sed dictio plurimis intelligitur de tribus. Aduerbium vero pluris vel plus non habet de per se proprium ⁊ certum significatū, nisi aliter certificetur, qꝛ potest verificari in modico vel minimo indeterminato. d. l. hec adiectio. ꝭ. de verb. signi. Et sic est dictio omnino ambigua.
18 ¶ †Sexta elicitur conclusio ex dictis Bar. ꝙ ille qui allegat prescriptionem ad fundandam intentionem debet articulare ꝙ possedit per. x. ann. finitos tali tempore, vel incohatos tali tēpore, vt sic se ad certum tempus referat. Alias si testes simpliciter dicerent ꝙ viderunt talem possidere per tempus. x. ann. ⁊ non constaret de quibus annis in specie deponant, non probarent. Potuit enim esse dicit Bart. ꝙ testes senserunt de. x. ann. qui ante fuerunt per plures annos. Non de proximis vel ꝙ vnus testis sensit de aliquibus. x. annis. Alius de alijs. x. Et sic probatio dubia non releuaret. c. in presentia. de proba. ¶ Est alia melior ratio, licet Bar. non dicat, sed eam bene sentit. Quia nisi testes deponant de eodem tempore certo ⁊ limitato, dicuntur singulares, ⁊ ex consequenti non ꝓbant. c. licet causam. de probat. Notatur plene in. l. testium. de testi. cum concord. ¶ Et pro ista conclusione Bart. adduco in terminis glo. not. in. l. ob carmen. ꝭ. fi. ꝰ. de testi. que expresse dicit ꝙ vbi agitur de probando certo ⁊ limitato tempore, vt in prescriptione, testes singulares non probant. Secus si inducantur ad probandum aliqđ non limitatum certo tempore, vt si volo probare in genere, ꝙ possedit ad alium effectum ꝗ͂ prescriptionis, vt ibi declarat Bar. approbans illam glo. quam dicit esse mirabilem. Et idem tenuit Spec. in titulo. de teste. ꝭ. j. versicu. item de tempore. ¶ Istam conclusionem Bar. sequitur Bal. in. l. fi. in. xv. oppo. col. vij. circa fi. C. de edict. di. adri. toll. dicens ꝙ testes inducti ad probandam prescriptionem debent deponere de eodem tempore in specie, ⁊ nō in genere. Unde si dicunt Titium possedisse. x. ann. ⁊ non dicunt de quibus, non probant, quia sicut testes singulares non probant, ita nec ibi qui ita possunt esse singulares, sicut cōtestes. Sicut est hic. quia nescimus, an voluerint deponere de eisdem annis, an de alijs. vt. iiij. q. vij. c. nihilominus. Et hoc tenet Bar. ff. de vsuca. l. celsus. Hec sunt verba Bal. ¶ Eandem doctrinam ⁊ practicam Bart. hic, ⁊ in precedentibus circa modum articulandi ⁊ probandi possessionem continuatam. Sequuntur Bald. ⁊ Ang. in. l. super longi. circa fin. com. versi. dixi quarto. C. de prescrip. lon. temp. vbi simpliciter se remittunt ad Bar. hic dicentes ꝙ eius doctrina est vera, ⁊ quod bene locutus est circa hoc. ¶ Hanc doctrinam refert ⁊ sequit̃ pract. Papi. in forma respon. rei conuē. in verbo, prescriptionis. col. v. vel. vj. Areti. insti. de vsucap. in prin. col. pen. ⁊ Bal. in. l. inditia. circa finem. C. de rei ven. licet Cuma. ⁊ Roma. hic referant Bal. ibi tenere contra Bar. ⁊ male, vt. ꝭ. dicam. ¶ Eandem sequitur Aret. in. l. j. ꝭ. si stipulanti. circa fi. commen. ꝭ. de verb. obliga. ⁊ Alex. consi. lj. viso ⁊ discusso processu. ad fi. ⁊ consi. lxxij. inspecto diligenter processu. circa fi. j. col. j. volu. vbi concludit ꝙ testes non probant possessionem temporis requisiti ad complendam prescriptionem, nisi sint contestes de eodem tempore initij possessionis, ⁊ idētitate temporis continuate possessionis. ⁊ idem Alex. consil. xcvij. in causa et lite. col. fi. in prin. vbi refert totam doctrinaꝫ Bar. hic, ⁊ consi. ccij. super causa ⁊ lite. circa medium. ij. volu. ¶ Sed inquantum Bar. dicit ꝙ potest esse ꝙ testes senserunt de alijs. x. ann. ⁊ non de proximis, ⁊ sic vult quod non sufficit dicere in articulo quod talis possedit per. xx. ann. nisi dicatur de quibus. xx. an. quia testes possent sentire de alijs. xx. ⁊ per consequens dicerentur singulares, ⁊ non probarent, vt predictum est. Cuma. ⁊ Roma. hic referunt Bal. tenere contra Bart. in. d. l. indicia. in fi. commen. quod non est veruꝫ, quia Bal. ibi refert, ⁊ declarat verba Bar. hic prout. ꝰ. et subdit ꝙ istud dictum Bar. est mirum. Cum in dubio videatur intelligi de proximis. argu. l. eum qui calendis. in prin. ꝭ. de verbo. oblig. Sed non firmat pedem. Et per istud motiuum Bal. Cuma. hic in vltimis verbis tenet contra Bar. Roma. autem dicit opiniones posse concordari hoc modo, quia aut testis est interrogatus super articulis partis concernentibus certum tempus, ⁊ tunc procedat opinio. Bal. ⁊ Cuma. quia testis deponens simpliciter de tempore intelligitur se referre ad tempus, de quo in articulo per. l. si defensor. ꝭ. qui interrogatus. ⁊ ibi not. Bal. ꝰ. de interrog. actio. aut articulus simpliciter est compositus, ⁊ non refert̃ ad tempus certum ⁊ determinatuꝫ, ⁊ tunc procedit opin. Bar. per rationem suam. Non obst. d. l. eum qui calendis. in prin. quia loquitur in responsione partis, non in responsione testis ꝭm Roma.
19 ¶ †Et pro ista distinctione in primo mēbro facit ꝭm do. Claud. hic. col. vlti. quia dictum testis in dubio debet referri ad articulum ꝭm Bal. in. l. sed ⁊ si possessori. ꝭ. item si in rauero. ꝰ. de iureiur. ⁊ Areti. in. l. serui electione. ꝭ. j. circa fi. ꝰ. de lega. j. ¶ Et ad hoc addo Alex. consi. lxxxviij. quoniam omne datuꝫ optimum. col. pen. circa prin. v. volu. vbi dicit ꝙ verba testis dubia referuntur ad ca. qđ est clarum ⁊ certum, ⁊ secundum illud interpretantur ⁊ declarantur, vt not. Bar. ⁊ Bal. in. l. si quis intētione ambigua. in vlti. q. ꝰ. de iudic. per. d. l. si defensor. ꝭ. qui interrogatus. ¶ Sed in contrarium adduco decisi. Bar. in. l. j. in prin. ꝰ. de aleato. dicentis ꝙ debet esse cautus iudex vt faciat ꝙ testis deponat de loco ⁊ tempore, de quibus in accusatione vel inquisitione, super qua examinatur. Alias si simpliciter deponat non videtur se referre ad ibi contenta. ¶ Sed istud dictum Bar. reprobat ibi Alex. in apostil. allegans Bal. ⁊ alios concludentes contrarium. ¶ Facit etiaꝫ in argumentum ꝭm do. Claud. hic circa fi. commen. quod not. vult Bar. in. l. labeo. col. pen. ꝰ. de sup. leg. vbi dicit ꝙ in redditione rationis testis tempus, ⁊ locus repetita intelliguntur. Et ibi sequitur Alex. in apostil. adducens plura. ⁊ consi. c. super primo casu. col. iij.
20 vers. ⁊ quod tempus. j. vol. ¶ †Facit etiam quia dicta testium sunt interpretanda, ⁊ non cauillanda, vt elegāter dicit Bal. in. c. cāmqꝫ. de rescrip. relatus per do. Claud. hic in fi. ¶ Ultra quem addo ꝙ idem dixit Bal. in. l. de qbus. col. vlti. ꝰ. de legi. ⁊ in alijs pluribus locis addu. per Jas. in. l. non hoc. col. iij. vers. ad idem, facit. C. vnde leg. vbi dicit ꝙ ratio testis est coadiuuanda, ⁊ non calumnianda. debet enim talis fieri interpretatio, vt nihil, vel quominus fieri possit, captiosa sint dicta testium. Ita nota. dicit Ange. in. l. ex militari. in prin. ꝰ. de testa. mili. ⁊ hanc conclusionem comprobat per plura do. Franc. cur. in suo trac. de testi. col. pen. conclusi. lx. posito post eius scripta. Sed contra predictam conclusionem Bart. que habet, qđ testes non probant prescriptionem, nisi deponant de eodem met tēpore, ⁊ de eisdem annis, quia alias presumuntur singulares, vt. ꝰ. retuli fortiter vrget vltra Mod. hic ꝙ vult Bal. in. l. de quibus. col. pe. ꝰ. de legi. ⁊ Panor. in. c. cum ioānes. circa. ij. col. de fi. instr. vbi dicit̃ ꝙ in dubio testes presumunt̃ ꝯtestes, ⁊ de eodem actu deponere. Et hoc dictum sequit̃, ⁊ comprobat Alex. in. l. ij. ad fi. C. de bon. pos. ꝭm tab. Istud etiam colligitur ex ibi not. per Bal. ⁊ idē Alex. consi. xlvij. abunde per celeberrimos. col. ij. vers. non omitto. ij. vol. vbi confirmat hoc dictum auctoritate Inno. ⁊ Spec. ꝙ de directo contra conclusionem Bar. ¶ Unde saluando hanc conclusionem Bar. cōiter approbatam, dici pōt ꝙ decisio in contrarium allega. procedit circa singularitatem, que respicit actum, illa enim non presumitur in testibus. Immo in dubio intelliguntur de eodem actu deponere. Sed conclusio Bar. hic procedit, vbi potest resultare singularitas circa tempus, quo casu testes non presumunt̃ ꝯtestes, sed potius singulares nisi ꝯstet ꝙ deponāt de eodem tpe, vt vult Bar. ¶ Ratio diuersitatis est, qꝛ primo casu in dubio non presumit̃ pluralitas actuum, vt dicit Alex. in. d. l. ij. circa fi. Sed bene presumitur pluralitas temporis, ⁊ annorum ex cursu naturali, cum quotidie currant, ⁊ defluant anni more labentis aque. ¶ Et bene facit in argumentum regula que hꝫ ꝙ ille qui se fundat ex tempore, dꝫ illud tēpus probare in specie, siue agat, siue excipiat, vt not. glo. ⁊ doc. in. l. cum actum. ꝰ. de neg. gest. ⁊ Bal. in. l. ij. C. de peti. hered. cum concord. de quibus per Jas. in rub. C. qui admit. col. ij. circa fi. ⁊ seq. ¶ Facit etiam tex. in. l. spadonem. ꝭ. qui absolutus. cum ibi nota. ꝰ. de excu. tuto. vbi habetur ꝙ plura mutantur ex cursu temporis.

¶ Sed

¶ Sed est notandum, ꝙ licet articulus non sit concludens, tamen
21 sufficit ꝙ testes concludenter deponant, † quia articulus potest interpretari suum articuluȝ s̄m probata ⁊ deposita per testes. ita Alexan. consi. cxxxiij. viso processu. ij. col. ij. volu. hic relatus per domi. Claud. Sed re vera istud ibi non dicit, ⁊ loquitur in alijs terminis, vt apparebit intuenti. ¶ Tamen credo istud dictum verum alia ratione, quia valeret probatio facta absq; articulis, tanto magis si fuerit facta super articulis non concludentibus, per regulam. l. j. in prīcip. C. de rei vxo. act. ⁊ glo. in. §. multis. insti. de libe. cum concord. addu. per Alex. ⁊ Mod. in. l. vinum. ff. si cert. pet. ¶ Ex premissis habetur modus ⁊ practica probandi continuam possessionem temporis requisiti ad prescriptionem. ¶ Et pro condimento not. vltra Mod. ꝙ debet esse cautus ille qui vult prescriptionem probare vt semper se restringat ad tale tempus continuum, quod sit exclusiuuȝ omnis interruptionis naturalis ⁊ ciuilis, alias prescriptio non probaret. Ita dicunt Bel. ⁊ Ang. in. l. super longi. circa fin. versi. dixi quarto. C. de prescrip. lon. temp. ¶ Et propterea do. Panor. in. c. auditis. col. vj. circa fi. de prescrip. dicit ꝙ illa decretalis instruit nos aduocatos ꝙ non arctent se vel clientulos habentes probare p̄scriptionem solum ad tempus prescriptioni necessarium puta. xl. an contra ecclesiam. c. de quarta. ⁊ c. illud. de prescrip. quia si sic se arctant, facile inuenietur aliquid interim occurrisse quod fecit dormire prescriptionem, puta vacationem ecclesie, scisma, vel hostilitateȝ iuxta ea que habentur in. c. ex trasmissa. de prescript. ⁊ plene dixi in vlti. parte preceden. tracta. quo probato, inutilis esset hec probatio. ¶ Unde s̄m Panor. aduocati moderni sic formant articulos. Articulat Titius, ⁊ probare intendit ꝙ possedit talem rem quadraginta, vel quinquaginta, aut sexaginta annis, vel plus, ⁊ tanto tempore cuius initij, vel contrarij non est memoria, ⁊ sic testes deponent de quanto tempore nouerint, s̄m Jo. and. Et hec dicit Panor. esse notanda in practica. ¶ Et not. But. ante eum in. d. c. auditis. col. xij. ⁊ in. c. licet causam. col. vij. de proba. qui etiam tradit modum, ⁊ practicam articulandi. ⁊ sequitur dicta Bar. hic, ⁊ ibi per Fely. col. v. ¶ Et ex doctrina Bar. hic relata in precedentibus conclusionibus adde illa verba continue, vel per ipsum tempus, vt tollatur omnis dubitatio.

22 **Postremo** Bar. querit hic in fi. † An sit necesse ꝙ dicatur in articulo ꝙ possedit per. x. ann. continuos. Et respondet Bar. ꝙ non, quia presumūtur cōtinuati, quia dictio per importat continuationem, vt predictum est. Tamen abūdans cautela non nocet. l. testamenta omnia. C. de testa. ¶ Sed vnū est in calce huius repe. pro complemento huius materie bene notandum ꝙ non sufficit ad probandam prescriptionem, nisi testes deponant ꝙ Titius prescripsit, quia vidimus, nisi dicant se vidisse possidere per tempus a lege requisitum. Ita dixit pulchre Bal. in. l. solam. in. iij. q. C. de testi. bene faciunt not. per Bar. in. l. qui testamento. §. fi. ff. de testa. vbi concludit ꝙ testis semper debet testificari de eo ꝙ percipit sensu. Et ideo si deponat ꝙ talis est dominus, nō probat etiam si non fuerit interrogatus de causa, nisi reddat sufficienteȝ rationem per sensum corporis, quia sic indicat testis. Nec deponit ꝙ sensu percipit, vt ibi latius per Bart. ¶ Et per hec altissimo bene fauente remanet expedita satis vtiliter, vt puto saltem ad iuuenū nouorumq; aduocatorum eruditionem repetitionis huius famose, ⁊ solennis. l. celsus. ⁊ consequenter iuncto precedenti tractatu, profunda ac quotidiana omnium prescriptionum materia ad laudē omnipotentis Dei beatissimeq; virginis Marie, ⁊ totius curie celestis. In quibus si quid minus apte minusve sufficienter dictum reperietur, id mee imbecillitati imputetur. Et partim me excuset causarum forensiuȝ quotidianeq; lectionis assidua occupatio, ⁊ temporis angustia. Cum hoc opus nondum lapso biennio adorsus fuerim, ⁊ in eo per aliquas duntaxat horas quas mihi subtraxi vix diebus vacantibus vacare potuerim. Si quid vero boni inueniatur Deo grates referantur qui me per hoc vastum pelagus huius materie prescriptionum, quasi per medium profundum euntem ad portum vsq; sua benignitate perduxit. Que omnia maiorum meoruȝ, ⁊ cuiuslibet rectius sentientis iudicio corrigenda subijcio.

Explicit profunda, ⁊ vtilissima

Repetitio solennis. l. Celsus. ff. de vsucap. edita vna cum preceden ti tractatu prescriptionum per preclarum Utriusq; Juris Doctorem do. Joan. Franciscum Balbuȝ de Auilliana, civem Tauriñ. in Florenti studio Taurinensi lectionem Juris ciuilis vespertinam ordinarie interpretantem.

De Protestationibus,

Mar. de Ue.

SUMMARIUM

1 Sinonima plura in iure reperiuntur idem importantia circa protestationes.
2 Protestatio quid sit.
3 Protestatio quare inuenta sit.
4 Protestationis species quot sint.
5 Protestationes inutiles que sint.
6 Protestatio facta re non integra, non prodest, exemplificando, vt ibi. ⁊ numero. 8.
7 Peculij facta concessione seruo, non operatur prohibitio, ⁊ denunciatio, quin eum de peculio obligat.
9 Protestatio vtilis ⁊ expediens est illa que dicitur voluntaria, quia nulla necessitate precisa, vel causatiua fit.
10 Protestatio necessaria que dicatur.
11 Protestatio necessaria multiplex est.
Exemplifica vt ibi.
12 Protestatio cui ⁊ coram quo sit facienda. ⁊ nu. 13.
13 Appellatio fieri debet coram iudice a quo appellatur, qui tulit sententiam si potest, ⁊ si nō potest propter eius metum, sufficit ꝙ fiat coram vicinis publice.
14 Protestans quum ad suum commodum protestatur iniquum esset ꝙ incommodum pateretur ignorans.
15 Protestatio an procuratori fieri debeat, ⁊ sufficiat. ⁊ nu. 17. et. 19.
16 Protestatio procuratori generali facta non sufficit, vbi de preiudicio domino generando tractatur.
18 In mandato generali quocunq; nunq; videtur mandatum, vt delinquat.
20 Exceptio contra dominum ex dolo procuratoris datur.
21 Protestatio si sit facienda vxori, an sufficiat si fiat viro.
Et an patri fieri sufficiat. ibidem.
22 Protestatio quando facienda sit.
23 Protestari volens ad impugnationem facti sui, debet id facere anteq; ius ex eius facto, sit alicui quesitum.
24 Protestationes que habēt aggrauare vel alleuiare aliquid factum, fieri debent ante perfectionem illius actus.
25 Protestatio qualiter fieri debeat.
26 Matrimonium si quis contrahat cuȝ aliqua, ⁊ protestetur ꝙ liceat ab ea discedere, ⁊ aliam accipere quandocunq; voluerit, protestatio non valet.
Plures alij casus in quibus protestatio non valet. ibi.
27 Protestatio si fiat super eo quod consistit in voluntate, ⁊ potestate protestantis tantum, valet.
Exemplifica vt ibi.
28 Protestatio si fiat super eo quod consistit in voluntate protestantis ⁊ alterius, nō valet ꝑtestatio, nisi alterius ꝯsensus intercedat.
Exemplifica in nauta, ⁊ alijs vt ibi. ⁊ nu. 29.
30 Protestatio quomodo fieri debeat, quando quis se presentat iudici, quem credit esse suspectum. ⁊ nu. 51.
31 Protestari qs p̄t ad cautelā futuroꝝ, vt sibi p̄iudiciū nō generet̄.
32 Protestatio potest fieri circa facienda ⁊ dicenda, maxime ad animum protestantis declarandum.
33 Quid de protestatione que fit in libello, saluo iure addendi, minuendi, ⁊ mutandi ⁊c. ⁊ nu. 35.
34 Actionem qui semel proponit, in ea ꝑsistere dȝ vsq; ad finem.
36 Protestatio quomodo fieri debet coram iudice, quando per narrationem timeatur ne litis contestatio fiat.
37 Quid si dubium sit de exceptione opposita ante litis contestationē an debeat examinari ante vel post, ⁊ cōuentus ꝑsonali actione ex defuncti persona neget se heredem.
38 Quid si dubitetur super exceptionibus oppositis, an sint admittende vel ne.
39 Judex quando petitur ab aliquo vt satisdet de iudicio sisti, ⁊ dubitatur an possideat immobilia necne, pōt facere eum satisdare cum ꝑtestōne si appuerit eū imobilia possider̄ ꝙ fideiussor nō teneat̄
40 Quid super testibus qui dicuntur non debere admitti. ⁊ nu. 41.
42 Protestatio etiam fit ꝙ saluum sit beneficium opponendi post publicationem testium, contra personas, ⁊ dicta eorum.
Et tunc si quis pro ipso protestante dixerit, de facili ei non creditur. ibidem.
43 Protestatio quomodo facienda sit in productione instrumenti, si dubitetur de eo an sit falsum.

44 Protestatio facta per iudicem in sententia saluo iure actori in expē-
sis, valet.
Protestationes alie, que fieri possunt in sententia per iudicem in
diuersis casibus. ibidem.
45 Protestatio facta per iudicē in sententia que sit ꝯtra ius non vꝫ.
46 Pretoris factum non oportet iuri derogare.
47 Imperitia iudicantis iuris formam mutare non potest.
48 Priuatis dispōnibus non potest mutari forma antiquitus ꝯstituta.
49 Quid si per iudicē in sñia ꝓtestet̄ preter ius, & distingue, vt ibid.
50 Cautela pro eo qui protestatus est contra iudicem suspectum.
52 Protestatio aliquando prodest plus q̄ꝫ appellatio, & an in scriptis
fieri debeat. ibidem.
53 Protestationis rite concepte effectus quis sit.
54 Denunciatio an constituat in mala fide. & nu. 55.
56 Fauorabilior est cā certātis de dāno vitādo, quā de lucro ꝗrentis.
57 In pari causa magis debet imputari ei cui denunciatur, quia in cul-
pa videtur cum denunciationi non credat, q̄ꝫ denuncianti, quia
culpa caret.
58 Denunciatio non inducit firmam scientiam, licet magis credulita-
tem vel dubium.
59 Heres si legatario rationem prestet, antē denunciationem factaꝫ ab
eo cui edi debebat, postea non tenetur edere, si post, sed post de-
nunciationem si prestet tenetur edere, nec prestatio legatario fa-
cta liberat eum.
60 Propter protestationem vel denunciationem, acquiritur ipso iure
protestanti ius quod alias non acquireretur.
61 Alius effectus protestationis.
62 A pena legali quis propter protestationem excusatur, a qua alias
non excusaretur.
63 Denunciatio tribuit legatario actionem contra heredem, si legato
homine in genere, stichus tradatur.

Irca materiā pro-
testationum, ad euidentiam dicendo-
rum, sciendum est, † ꝙ in iure nostro
1 plura reperiuntur verba sinonima idē
importantia, scilicet protestatio, vt. l. j.
§. eleganter. de libe. agnos. & l. j. §. qui
autem. quor. lega. & l. j. §. scientiam. de
tributo. actio. Contestatio, vt. l. ij. C. de
his qui me. indi. & l. merito. de prescri
ptio. lon. temp. & l. exceptiones. & l. si
quidem. C. de prescrip. verb. Attestatio, vt. l. ij. §. sinantem. C. de ar
bit. & l. fi. §. j. C. de iure emph. Testatio, vt in. l. scire oportet. §. opor
tet. ff. de excusa. tut. & l. at si quis. §. pleriqꝫ. de relig. & l. in concubi-
natum. de concubi. & l. pro herede. de acqui. here. & l. de pupillo. §.
si quis ipsi. de oper. no. nuncia. Detestatio, prout dicitur de, auget,
ponitur pro valde testari, vt. l. subsignatum. §. detestari. & l. detesta-
tio. & l. plures. §. j. de verbo. signi. Sed quando priuat, ponitur pro
abominari. Denunciatio, vt. l. si fundum. ff. de rei vend. & l. si maior.
C. de rescin. vend. & l. tutor. de minor. & C. debi. vend. pign. per to-
tum. & l. habet. ad trebel. Alibi vocatur testatio, vt. l. ait pretor. §. si
quis princeps. que in fraud. cred. & alibi a iure coniungitur denun-
ciatio, & testatio, vt. l. si quis testator. §. quod vi aut clam. & l. de pu-
pillo. §. si quis. de no. ope. nun. Predictio est etiam, & idem impor
tat, vt. l. fi. §. item si predixerit. nau. caupo. stabula. & l. fideiussor. la.
ij. qui satisda. cog. Ubi autem in hoc tractatu dixero de vno de om-
nibus intelligetur, quia pro protestationibus accipiuntur. Uenio
igitur ad materiam protestationis, circa quaꝫ querenda sunt aliqua.
Primo quid sit protestatio. Secundo quot sunt eius species. Ter
tio cui fieri debeat protestatio. Quarto quando fieri debeat. Quin-
to qualiter fieri debeat. Sexto quis sit effectus protestationis rite
concepte. Septimo quādo a protestatione recedatur. Primo igit̄
2 quero quid sit protestatio. & dico ꝰm aliquos, ꝙ est proclamosa te-
statio ad cautelam denunciantium inuenta. dico proclamosa, arg. l.
vt perfectius. de anna. excep. ibi libellum porrigere. & hoc in queri-
moniam deducere. Item dico testatio, quia detestatio, siue protesta
tio, est cum denunciatione testatio, vt. d. l. subsignatum. §. testium. &
l. scilicet. & l. plebis. §. j. de verbo. signi. Item ad cautelam, vt. l. qui-
3 dam decedens. de admini. tut. in prin. † Item inuenta ad protestan-
dum & denunciandum, vt. d. §. item si predixerit. nau. caup. stabula.
Nam pro suo commodo & auxilio, & protestatione quis protestatur,
4 vt infra dicetur. † Quero secundo quot sint species protestationuꝫ.
& dic ꝙ sunt tres, quedam sunt inutiles, quedam vtiles, & quedā ne-
5 cessarie. † Inutiles sunt, vt illa que fit ab eo cuius non interest fieri,
vt. l. si maior. C. de rescin. vend. & l. tutor. de minor. & l. ij. de bi. pign.
vend. Item si fiat ab eo cuius interest fieri, sed sine causa iusta & ꝓ-
babili, vt. l. si hominem. ff. manda. Item si fideiussor denunciet credi
tori, vt conueniat debitorem, vt. l. fideiussor creditori. de fideius. Itē
si non dominus interdicat depositi restitutione, vt in auct. de depo-
sito. & l. iam cautum. C. depo. Item si postq̄ꝫ quis pro me soluturum
se constituat renunciare constitutioni ne soluat, vt. l. vtrum. de con-
sti. pec. Item si dominus post vēditionem factam a procuratore suo
denūciet ei ne tradat, vt. l. papinianus. C. de pu. & est ratio in his ca-
6 sibus, † quia talis protestatio est facta re non integra, que non pro-
7 dest, vt. l. aliena. pro emp. † Item facta concessione peculij seruo ꝓ-
hibitio & denunciatio non operatur, quin eum de peculio obliget, vt
l. si quis seruum. §. etiam. de pecul. & est ratio, quia ex quo sibi pecu
8 lium concessit eum inuitum obligat, nec renunciat, vt. d. §. etiā. † Itē
si non fiat tali tempore quo aduersarius suus posset sibi prouidere,
9 vt dicam infra, in quinta particula. † Utilis seu expediens est illa
que dicitur voluntaria, quia nulla necessitate precisa, vel causatiua
fit, sed expedit fieri, vt. l. emptio. de prescrip. & l. si quidem. de exce
10 ptio. † Necessaria est illa, que dicitur necessaria non necessitate pre
cisa, sed causatiua, non enim quis cogitur protestari, sed sine preiudi
cio non omittitur, sic & alibi talis denotatur necessitas in. l. fi. de se-
parat. & in. l. ij. C. de bon. auc. iud. po. & in auc. qui semel. C. quo. & qñ
11 iud. & in. l. gallus. in princ. de lib. & posth. † & hec est multiplex, nam
quedam fit ad sui iuris confirmationem, alias conseruationem, & tui
tionem, vt. l. si debitor. §. j. quib. mod. pign. sol. & l. j. §. eleganter. in
fi. de lib. agno. Quedam ad iuris acquirendi aduersario impeditio
nem, vt. l. vt perfectius. C. de anna. excep. & l. a pupillo. §. si quis ip
si impuberi. de non nume. pecu. Quedam ad remotionem dubij qd
oriri posset, vt quando factum simpliciter factum, potest intelligi du
pliciter esse factum, & vno modo nocet, alio modo nō, vt. l. pro here-
de. §. j. de acqui. here. & d. §. pleriqꝫ. & l. in concubinatu. & l. j. §. qui
autem. quo. lega. & l. nensennius. de neg. gest. Quedam facti prote-
statio, que poterat esse preiudicium reprobatur, & de ista proprie
loquitur. l. alienam. §. fi. cum glo. de acqui. her. & l. j. §. scientiam. de
tributo. actio. & argu. l. iij. C. de erro. aduo. Quedam ad inducendaꝫ
acquisitionem, vt in aucten. liber factus. C. de episcop. audien. & ita
forte intelligitur aucten. si captiui. C. de episco. & cleri. Quedam ad
pene euitationem, vt. l. fi. §. j. C. de iure emphyte. Quedam ad indu
cendam malam fidem, vel prescriptionem solutionis, vt. l. si fundū.
C. de rei vendi. & l. iulianus. §. si habuit. ff. de legat. prestand. & l. ait
12 pretor. §. si quis particeps. ff. que in frand. credit. † Quero tertio cui
facienda est protestatio, & coram quo. Circa quod dicūt doct. ꝙ aut
cernit protestatio solum factum protestātis, nec contra aliquem ꝓ-
testantem concludit in aliquo, & tunc non est necesse ꝙ ad hanc pro
testationem aliqui citentur vt pars, nec coram aliquo iudice fiat, sed
sufficit ꝙ coram testibus, & secrete fiat, duntamen de potestate appa
reat, que debet doceri, & ita intelligitur. §. pleriqꝫ. & l. pro herede.
& ibi allega. Aut factum aduersarij cernit, & tunc aut cernit partem
principaliter, aut iudicem. si iudicem cernit, tunc coram eo fieri de-
bet, si eius copia haberi potest, alias sufficit publice fieri, vt. l. hono
res. §. j. de decurion. & l. j. cum glo. C. de fil. fa. mi. & ratio est, quia
semper debet fieri coram eo, quem principaliter tangit factum, vel
cuius factum principaliter protestatione impugnat, licet ex eo com
modum subsequatur, nam hoc impugnat factum iudicis principali
ter, ex quo pars sentiebat vtilitatem, ergo coram iudice fieri debet.
Simile est in appellatione per quam impugnatur sententia que est
13 factum Iudicis, licet pars inde habeat vtilitatem, & ideo † appel-
latio fieri debet coram Iudice a quo appellatur qui tulit senten-
tiam, si potest, & si non potest propter eius metum, sufficit quod fiat
coram vicinis publice, vt. l. quidam de appellatio. & ita debet intel-
ligi. l. ij. C. de his qui per me. indi. non appell. Non autem fieri de-
bet coram parte quia de eius facto principaliter non tractatur, licet
ex eo habeat vtilitatem. Si autem pars principalior est quam Iu-
dex tunc coram ea fieri debet, quia de eius facto rescindendo tracta
tur, vt. l. in ꝯctibus. §. oībus. de nō nu. pec. & no. in. l. si intra. eo. tit.
& in auc. de temp. nō sol. §. cōtestatio. colla. xij. & hoc si cōmode pōt
facere corā eo, alias aūt corā alio facere pōt, vt. l. si preses. C. de epis
copa. audien. & l. vt perfectius. de ann. except & est ratio dr̄e inter
14 primū & istos duos casus, quia quū † protestans ꝓtestatur ad suum
cōmodum, esset iniquū ꝙ incōmodum pateretur ignorans, arg. l. j.
§. cū ex dicto. que senten. sine appellat. ex quo ius meū ꝯseruare vo
lo, & ius alterius infringere, illi denunciare debeo, argu. l. de pupil-
lo. §. nunciatio. de noui oper. nunc. ne alias iustam ignorantiam pu-
nianus. in prio casu non fit protestatio in preiudicium alicuius, sed
ad dubium remouendum, ꝙ oriri posset ex facto meo, quod decla-
rare pertinet ad me solum, nam sufficit solum de protestatione
apparere,

apparere, per quam declaratio mētis mee appareat, vt dicto. §. plerinq̃. ⁊ dicta. l. pro herede. Unde ad declarationem predictorum,
15 † quero an protestatio debeat fieri procuratori, ⁊ sufficiat, ⁊ videtur quod non, vt. l. item veniunt §. petitam. ff. de petitione hereditatis. ⁊ l. procurator. ff. de doli exceptio. In contrarium videtur. l. de pupillo. §. denunciasse. cum sequen. ff. de noui operis nuncia. ⁊ l. procurator. in princi. ff. de tritica. ⁊ l. apud celsum. §. quesitum. ff. de doli except. ⁊ ideo videtur dicendum, aut potest haberi copia Domini, ⁊ tunc non sufficit procuratori fieri. l. j. in prin. de libe. agnos. ⁊ l. aut qui aliter. §. ⁊ si forte. ⁊ §. j. cum glo. in vers. dominum. ff. quod vi aut clam. sicut si haberi potest copia iudicis, vt predixi, ⁊ hoc est verum nisi in casu vbi denunciatio fit in re. d. §. nunciasse. Aut non potest haberi copia Domini, ⁊ tūc distingue, aut ex protestatione, vel nunciatione paratur solū preiudicium, aut inducitur dolus presumptus, siue maleficium. Primo casu aut procurator habet generale mandatum, ⁊ tunc non sufficit procuratori generali protestari, argu. l. procurator cui libera. ff. de procurato. ⁊ ita intelligitur glo. l. procurator. de tritica. Secundo casu, aut fit procuratori domino conscio, ⁊ specialiter mandatum habenti, tunc sufficit sicut in tali casu dolus procuratoris nocet domino, vt. l. exceptiones. de exceptio. ⁊ transla. mi. an. lib. xij. ⁊ ita potest intelligi. l. quotiens. C. de digni. lib. xij. Si autem non habet speciale mandatum, vel non fit cū scientia, aut est procurator generalis tantum, ⁊ tūc sufficit, ⁊ ita intelligitur. l. si procurator. de doli exceptio. ⁊ de tali procuratore glo. que est in. l. pro-
16 curator. de tritica. intelligit. l. illam si procurator. † Nam vbi solum de preiudicio generando domino tractatur, non sufficit procuratori generali protestari, vt dictum est. Multo ergo minus vbi tractatur
17 de dolo inducendo, vel delicto. † Aut talis procurator habet generale cum libera. ⁊ tunc aut queritur an ex dolo procuratoris in protestatione presumpto detur actio contra dominum. ⁊ tunc credo ꝙ nō sufficiat procuratorem protestari, cum ex dolo procuratoris non agatur contra dominum, vt. l. iij. §. si procurator. ff. si quis iusdicen. non
18 obtempera. ⁊ est ratio, † quia in quocunq̃ generali mandato nunq̃ videtur mandatum, vt delinquat, vt. l. creditor. §. lutius. ff. mandat. ⁊ l. si procurator. §. celsus. ff. de condi. indebi. ⁊ l. si pater. que in frau-
19 dem credit. † Aut queritur, an ex dolo procuratoris in protestatione presumpto detur contra dominum exceptio, vel preiudicium paretur, credo ꝙ sic, vt patet per. l. procurator. de tribut. ⁊ potest duplex esse ratio. Prima quia saltē videtur esse in equali culpa, quia
20 talem elegit. Secunda quia opera mali hominis vtitur. † Item ꝙ detur exceptio ex dolo procuratoris contra dominum, patet in. d. l. apud celsum. §. quesitum. ⁊ ratio est ne ex contractu doloso procu-
21 ratoris dominus commodum sentiat. † Sed pone ꝙ protestatio est facienda vxori, an sufficiat fieri viro? ⁊ dic ꝙ sic, vt. l. aut qui aliter. §. si cum seruus. quod vi aut clam. ⁊ an sufficiat fieri patri? dic ꝙ sic vt. l. j. in prin. de libe. agno. quod credo intelligendum, si filius erat
22 in potestate patris. Quero quarto † quando protestatio sit facienda, circa quod breuiter distinguo, aut a lege statuitur certum tempus, infra quod protestatio fieri debeat, ⁊ tunc fieri potest quādocunq̃, dummodo fiat infra tempus a lege statutū, vt. l. in contractibus. §. fi. C. de non nume. pec. ⁊ l. ij. in fi. C. de his qui per me. indi. non appella. Aut nullum tempus a lege statuitur, ⁊ tunc quum sit aliquid in fieri, vel factum esse, ex quo posset preiudicium generari, continuo protestari debeat, vt. l. filius. C. ad macedo. ⁊ intellige continuo,
23 ideo confestim, vt. l. iij. §. confestim. ff. ad tertul. † Si autem protestari volo ad impugnationem facti mei, tunc protestari debeo antequā ex facto meo sit ius alicui quesitum, vt. l. si pupillus. §. j. et. ij. ⁊ in prin
24 ci. ff. de instito. ⁊ l. sed iulianus. §. interdum. ff. ad macedo. † Illa vero que habent aggrauare vel alleuiare aliquod factum, debent fieri ante confessionem illius actus, argu. l. perfecta. C. de donat. que sub
25 mo. ⁊ l. petens. C. de pac. ⁊ l. lecta. ver. dicebam. si cer. pet. † Quero quinto, qualiter fieri debeat protestatio? Dic, ꝙ aut fit super eo quod ius non patitur, aut super eo quod est permissum, vel saltem
26 non est prohibitum. Primo casu non valet, † nam si contraho matrimonium cum aliqua, ⁊ protestor, ꝙ liceat ab ea discedere, ⁊ aliam accipere quandocunq̃ voluero, non valet, vt. l. j. ff. de ritu nupt. ⁊ c. fi. de condit. appo. ⁊ insti. de pat. pot. in prin. Item si facio professionē monasticam, protestans ꝙ liceat mihi habere fornicariam, vel proprium retinere, vt. c. cum ad monasterium. in fi. de sta. monac. Item si concedo vsumfructum, ⁊ protestor ꝙ vsus remaneat penes me, vt l. per seruum. §. si vsusfructus. de vsu ⁊ habit. Item si est protestatio contra illud quod facio, vt. c. cum. M. de consti. ⁊ c. sollicitudinē. de appel. q̃ duo contraria incompatibilia sunt ad inuicem. c. maiores. §. actuale. de baptis. ⁊ l. j. C. de fur. ⁊ l. j. §. si aliquis. quan. app. sit. ⁊ xxxij. q. j. cum renunciat. Secundo casu quando fit super eo ꝙ
27 est permissum. dic, † aut fit super eo quod consistit in voluntate ⁊ potestate protestantis tantum, ⁊ tunc valet, vt si est delata hereditas mihi, ⁊ attingo res hereditarias, protestās ꝙ non immisceo me animo ꝙ velim esse heres, sed causa custodie, vel causa alterius mei iuris, vt. l. pro herede. de acquiren. hered. Item si facio expensas pro alimentis in aliqua persona mihi coniuncta, ⁊ protestor ꝙ facio animo repetendi, ⁊ non animo donandi, vt. l. nensennius. ff. de nego. gest. ⁊ l. alimenta. ⁊ l. si paterno. C. eod. ⁊ l. sed ⁊ si quis. §. quod si indici. ff. de religio. ⁊ sumpt. fune. Item aliqui recipiunt aliquem ad electionem, protestando ꝙ eum de gratia recipiunt, vt. c. bone. de postula. ⁊ alia exempla poni possunt. vij. q. j. pontifices. ⁊ c. cum venisset. §. non igitur. de in integ. restitu. ⁊ l. si debitor. quib. mod. pign. solua. ⁊
28 c. saluo. xj. q. j. † Aut fit super eo quod consistit in voluntate protestantis ⁊ alterius, tunc non valet protestatio, nisi alterius consensus intercedat, vt si nauta recipiat res vectorum, ⁊ ptestetur ꝙ nolit teneri, non valet hec protestatio, si vectores non consentiunt dicte protestationi, vt. l. non debet. §. si predixerit. nau. caupo. stabul. Item si quis dixerit Titio, promittis mihi. x. ⁊ ille respondet promitto, cōtrahitur stipulatio, nisi cōmuniter fiat protestatio ꝙ hoc non fit animo stipulandi, sed tantum paciscendi, vt. l. iuris gentiū. §. quod fere. de pac. Item si quis dicit se debere interesse electioni, ⁊ illi de capitulo eum recipiunt cum protestatione, ꝙ vox eius tantum valeat quantum valere debet de consuetudine, vel de iure, consentiente il-
29 lo qui admittitur, vt. c. quoniam. de electi. † Idem dico de omnibus causis in quibus tangitur alterius preiudicium, nam tunc valet, si cōsentiat ille cui preiudicaretur, nec protestatio vlla permitteretur a iure, vt. c. pastoralis. in fi. de offic. iudic. ordina. ⁊ xvj. q. iij. potest. ⁊ l. vt perfectius. C. de anna. except. ⁊ c. plerunq̃. de rescript. ⁊ l. acceptam. C. de vsur. ⁊ c. fina. de procurato. ⁊ hoc in his que fiunt extra iudicium, si antē fiat protestatio in iudicio, ⁊ in initio, quando quis
30 presentat se iudici, † si credit ꝙ sit sibi suspectus iudex, vel alia ratione intendit examen illius declinare, tunc potest protestari ꝙ comparet, ꝙ per istam presentationem, nec per alia que diceret vel faceret coram eo per se vel aduocatum suum, non intēdit in eum tanq̃ in iudicem consentire, nec renunciare tacite, vel expresse, beneficio recusandi, vel alicui alteri suo iuri, vel dare sibi aliquam iurisdictionem. ⁊ si aliquid dixerit vel fecerit coram eo per se vel aduocatum suum per quod videatur generari sibi preiudicium, vel alicui alij suo iuri, protestatur, ⁊ dicit ex nunc, ꝙ vult ꝙ habeatur pro non dicto, vel pro non facto, id reuocans ⁊ retractans, ⁊ protestatio semper intelligat repetita in omnibus ⁊ singulis dictis ⁊ dicendis, ac si ipse expresse, ⁊ specialiter repetijsset, ⁊ ꝙ melius possit pro eo valer absq̃ omni sui
31 iuris preiudicio. † Et ꝙ ad cautelam futurorum possit quis prouidere, ⁊ protestari, vt sibi preiudicium non generetur, probatur ex. c. licet. de electionib. ⁊ c. pastoralis. de excep. ⁊ c. in nomine Domini. xxiij. dist. ⁊ c. venientibus. ij. qō. vij. ⁊ c. pontifices. vij. q. j. ⁊ c. saluo. xj. q. iij. ⁊ l. si debitor. ff. quib. mod. pign. solua. ⁊ c. olim. de censi. ⁊ l. iuris gentium. §. quod fere. de pact. ⁊ l. in concubinatu. de cōcubi. ⁊ l. j. §. iulianus. ⁊ l. eleganter. in fi. de libe. agno. ⁊ l. j. §. scientiam. de tribut. ⁊ l. ij. de naut. feno. ⁊ l. si filius. ff. ad macedonia. ⁊ l. ergo. ff. ex quib. cau. maio. ⁊ l. de pupillo. §. si quis ipsi. de noui ope.
32 nunciatio. † Quod autem protestatio possit fieri circa facienda ⁊ dicenda, probatur. xxj. q. ij. lotharius. ⁊ argu. l. si mihi. in fin. ⁊ l. si ita scriptum. de lega. j. ⁊ l. si quis. in prin. de legat. iij. ⁊ maxime ad animum protestantis declarandum, vt. c. perlatum. quod met. cau. Si
33 vero fiat † protestatio in libello, sicut moris est in lite, saluo iure addendi, minuendi, ⁊ mutandi, vsq̃ ad finem litis, tunc videtur superflua, quia hoc potest fieri vsq̃ ad litis contestationem, vt dicitur in c. inter dilectos. de fide instru. Sed posset dici hanc aliquid opera
34 ri, † quia qui semel actionem proponit in ea persistere debet vsq̃ ad finem, vt auctent. qui semel. C. quomodo ⁊ quando ind. ⁊ l. edita. C.
35 de eden. ⁊ c. ij. de libel. obla. † Si vero fuerit datus terminus ad dilatorias proponendas, ⁊ vult reus iudicem recusare illam primo proponat. c. quoniam contra. de probatio. ⁊ protestetur alias nominan
36 do exprimendo eas que sunt tales, vt. c. pastoralis. de excepti. † Si vero vult narrare aliquid coram iudice, ⁊ timeat ne per illam narrationem fiat litis contestatio, tunc debet prestari reus dicens, narro factum, non tanquam coram iudice, sed tanq̃ coram amico, ⁊ nō animo litem contestandi, argumen. capitu. dilecti. de ordin. cogniti. ⁊ capitu. dilectus. de testamentis. ⁊ argumen. l. iij. de conditio. inde
37 bi. ⁊ l. si debitor. quibus modis pign. solua. † Sed si dubium sit de exceptione opposita ante litis contestationē, an debeat examinare ante vel post, ⁊ conuentus personali actione ex persona defuncti, negat se heredem, potest iudex procedere faciendo litem contestari, sub hac protestatione seu exceptione, si apparuerit heres esse, argumentum. l. pretor. circa principium, de damno infecto. ⁊ l. qui
38 vas. ⁊ l. eleganter. §. si dolo. ff. de dolo. † Quando autem super

exceptionibus oppositis dubitatur an sint admittende, vel non, pôt
iudex admittere, causa expediendarum litium sub ista ꝓtestatione,
si debuerint valere de iure valeant, alias non, arg. d. l. ⁊ c. romana.
39 de elec. ⁊ c. cum contingat. de offi. deleg. † Idem dicit quando pe-
titur ab aliquo vt satisdet de iudicio sisti, ⁊ dubitatur an possideat i-
mobilia, necne, tunc iudex eum faciat satisdare, cum hoc ꝙ si appa-
ruerit eum immobilia possidere, ꝙ fideiussor non teneat, argu. d. ll.
40 † Super testibus autem que dñr non debere admitti, distingue an
ei obijciatur, ꝙ est odiosus ex mota criminis lite inter eos, ⁊ tũc nõ
admittitur eius testatio, etiam sub protestatione, vt tempore dispu-
tationis reseruetur hec examinatio. Aut ex lite pecuniaria, ⁊ tũc ad
41 mittitur eius testatio sub dicta protestatione. † Idem dico si obijcia
tur testi ꝙ sit seruus, ⁊ ipse fateatur liberum, non enim debet admit-
ti nisi ostendat instrumentum manumissionis, vt probatur in auc. de
testi. §. si vero. ⁊ sic in alijs exceptionibus admittitur testis ad depo-
nendum sub ꝓtestatione predicta, vt in. c. ex parte. ⁊ c. cũ cãm. de
42 testi. † Fit etiam protestatio, ꝙ saluum sit beneficiũ opponendi post
publicationem testium ꝯ ꝑsonas, ⁊ dicta eoꝝ, ⁊ tunc si quis pro ipso
protestante dixerit de facili ei non creditur. c. presentium. de testi. ⁊
satis de hoc dicitur in. c. licet. de proba. ⁊ c. deniq;. de excep. ⁊ c. li
43 cet. ⁊ c. per tuas. de simo. † In productione autẽ instrumentorũ po-
test fieri quando dubitatur de eo an sit falsum, ⁊ isto modo dico hoc
instrumentum quod produco esse verum, ⁊ si probatum fuerit esse
falsum, dico ⁊ protestor ex nunc velle me ab vsu abstinere, vt. l. pre-
tor. §. ij. ⁊ l. qui vas. §. fi. de dam infec. ⁊ l. si quidem. C. de except. ⁊
l. cum quidam. C. de admi. tut. ⁊ l. aduersus. §. tutores. ff. de inoffic.
testa. In sententia autem iudex protestatur ẽm ius, aut contra ius,
44 aut preter ius. † Primo casu valet ꝓtestatio, vt si protestetur, saluo
iure victori in expensis, vt. l. terminato. C. de fruc. ⁊ lit. expen. ⁊ ea-
dem die pôt supplere, vt. l. paulus. de re iud. ⁊ §. oporter. in fi. in au
ten. de iudi. Item si pronunciat super possessorio, saluo iure in peti
torio, vt. c. querelam. in fi. de elec. ⁊ c. fi. in fi. de cau. poss. Item qñ
iudex absoluit propter ineptam petitionem saluo iure proponendi
actionem, vt. l. j. ff. si mens. fal. mod. di. ⁊ c. examinata de iudic. ⁊ c.
ꝯstitutus. de elec. Item si absoluit, quia nõ possidet reus, saluo si po
stea ceperit possidere, vt. c. pen. de excep. ⁊ l. si quis. ff. de excep. rei
45 iudi. † Secundo casu quando contra ius non valet protestatio, vt. s.
46 notatum est, † non enim pretoris factum iuri derogare oportet, vt. l.
47 j. de fer. † ⁊ imperitia iudicantis iuris formam mutare non potest,
48 vt. l. qui cum maior. de bon. lib. † nec priuatis dispositiõibus potest
mutari forma antiquitus constituta, vt. c. requisisti. de testa. ⁊ l. qui-
49 dam decedens. de admi. tut. † Tertio casu quando preter ius, disti
gue, aut per illam protestationem fit preiudicium iuri alicuius par-
tium, ⁊ tunc non valet. Aut non preiudicat, sed saluat ius vtriq; par
ti, ⁊ tunc potest tolerari, quia abundans cautela non nocet. l. testa-
50 menti. C. de testamen. ⁊ l. non solent. ff. de regu. iur. † Caueat tamen
sibi protestans ꝙ non compareat animo consentiendi in iudicez nec
tacite, nec expresse recedat a protestatione contrarium faciendo, vt
quia petat dilatiõem a iudice, vel aliud alleget ⁊ dicat coram, vel au
diat interlocutoriam, quia tunc videtur renunciare sue protestatio-
ni, ⁊ in ipsum consentire, vt. c. prout. de dolo ⁊ contu. ⁊ c. gratum.
⁊ c. insinuante. de offi. deleg. ⁊ c. cum venisset. de testamen. ⁊ l. sed
51 si susceperit. de iudic. ⁊ c. inter monasterium. de re iudica. † Unde
quando vult aliquid dicere vel facere post protestationem semper
repetat protestationem, ⁊ eam approbet ⁊ confirmet, ⁊ hoc intelli-
ge nisi forte detur libellus vel dilatio ad deliberandum, vt. l. non vi-
52 detur. de iudi. ⁊ aucten. offeratur. de lit. contesta. † Aliquando ta-
men plus prodest protestatio q̃ appellatio, vt. l. ij. §. ad hoc. de fili.
fa. lib. ⁊ que an debeat in scriptis fieri, vide auct. presbyteros. C. de
53 episc. ⁊ cle. † Quero sexto, quis sit effectus protestationis rite con-
cepte ꝯ Dic, ꝙ habet duos, quos dixi. s. in. ij. parte. Item constituit
54 † denunciatio in mala fide, vt. l. si fundum. §. si quis particeps. ⁊ §.
si dederit. sed hoc videtur falsum, quia denunciatio non videtur ꝓ-
cedere, quia non fuit credulus, vt. l. ij. quod fal. tu. auct. † Sed po-
55 test dici duobus modis, vno modo ꝙ ibi fuit simplex denunciatio,
siue nuda assertio, hic vero ꝓtestatio, siue denunciatio, que fit in scri
ptura, vel coram testibus. ⁊ aliquando in presentia partium, vel se-
cundo ibi denunciatus certabat de damno vitando, denuncians ve-
56 ro de lucro captando. † Unde cum fauorabilior sit causa certantis
de damno vitando, q̃ de lucro querentis, non ita sibi debet imputa-
57 ri sicut alij, nisi esset vtrinsq; par causa, † nam in pari causa magis
debet imputari ei cui denunciatur, quia in culpa videtur cum denũ-
ciationi non credat, q̃ denuncianti, quia culpa caret, ⁊ ita ibi tenet
Dyn. item contra videtur. l. bona fides. de verbo. significatio. So-
lutio, ibi nulla fit denunciatio, alias non esset bone fidei, vt ibi nota-
tur. Item contra facit. l. is qui. de libe. homi. exhiben. Solu. ibi ex
58 natura illius edicti requiritur scientia. † Sed denunciatio non indu
cit firmam sciẽtiam, licet magis credulitatem vel dubium. Ideo de-
nunciatio quantum ad illum effectum nil operatur. Item contra. l.
ij. C. de fruct. ⁊ lit. expen. vbi requiritur litis contestatio, cum suffi-
ciat denunciare ad malam fidem. Solu. ibi, vt de percipiendis fru-
ctibus teneatur. Item ibi in iudicio, ⁊ bona fide possidente, quia ca-
pitulo superueniente denunciante presumitur in dolo, nam dicit lex
59 † ꝙ si heres legatario rationem prestet ante denunciationem fa-
ctam ab eo cui edi debebat, postea non tenetur edere si post, sed
post denunciationem si prestet, tenetur edere, nec prestatio legata-
rio facta liberat eum, vt. l. cum quidam. §. nec interest. in fine, de edẽ
60 do. † Alius effectus est, quia propter protestationem, vel denuncia
tionem acquiritur ipso iure protestanti ius quod alias non acquire-
retur, vt patet in. l. nunciatio. de conditio. ⁊ demonstratio. ⁊ l. mu-
61 lier, in principio. de conditio. cau. da. † Item propter protestationẽ
ius quod erat quis recuperaturus si facta non esset, amittit ille cui
sit, vt. l. si pro parte mãda. ⁊ l. si duobus. de negocijs gestis. ⁊ l. cui-
62 cunq;. §. non tantum. ⁊ l. sed si pa. §. j. eodem titulo. † Item propter
protestationem excusatur quis a pena legali, a qua alias non excu-
saretur, vt. l. si putator. §. primo. ⁊ l. qui foueas. ad legem aquiliam.
63 † Item denunciatio tribuit legatario contra heredem actionem, si
legato homine in genere stichus tradatur.

FINIS

Tractatus de protestatio-
nibus, per Dominum Joannem de
Agusellis de Cesenna.

SVMMARIVM

1 Matrimonium si cum aliqua contrabo cum hoc vt aliam quando-
cunq; voluero ducere possim, protestatio talis non valet.
2 Professionem faciens si protestetur ꝙ sibi liceat proprium tenere
talis protestatio non valet.
3 Usumfructum si concedo cum protestatione ꝙ vsusfructus apud
me remaneat talis protestatio non valet.
Protestatio contraria ei quod facio non valet.
Contraria duo adinuicem incompassibilia sunt.
4 Protestatio valet si fit super eo quod in potestate protestantis con
sistit.
Expensas faciens alicui coniuncto cũ protestatione ꝙ facit animo
repetendi talis protestatio valet.
5 Protestatio valet, si quis recipiat aliquem ad electionem protestã
do ꝙ eum de gratia recipiant.
6 Protestatio an valeat, quando est in potestate protestantis, et al-
terius.
7 Stipulatio contrahitur si dico Titio promittis mihi centum, ⁊ ille
respondit promitto, nisi fiat protestatio ꝙ hoc animo stipulan-
di non fit.
Protestatio ius alicuius minuẽs valet, si ille de cuius preiudicio
agitur consentiat.
8 Protestatio in iudicio quomodo fienda sit, si iudex suspectus sit, ⁊
infra numero. 13.
9 Protestatio potest fieri ad cautelam futurorum ne sibi preiudicet.
10 Protestatio circa facienda, ⁊ dicenda fieri potest.
11 Protestatio que fit in libello saluo iure addendi ⁊c. quid operat,
vel an sit superflua.
12 Actionem proponẽs in ea vsq; ad finem cause persistere debet.
13 Protestatio quomodo fieri debeat quando quis vult aliquid nar-
rare iudici, ⁊ timet ne per illam narrationem fiat litis conte-
statio.
14 Protestatio quomodo fieri debeat si dubium sit de exceptione op
posita ante litis contestationem an debeat examinari ante litem
contestatam vel post.
15 Protestatio quomodo per iudicem fieri debeat, quando super ex
ceptionibus oppositis dubitatur an sint admittende per iudicem
vel non.
Protestatio quomodo per iudicem fieri debeat quãdo petitur ab
aliquo, vt satisdet iudicio sisti, ⁊ dubitatur an possideat immobi-
lia

lia necne.
16 Protestatio quomodo fieri debeat super testibus qui dicuntur nō debere admitti ⁊c.⁊.ꝯ.nu.18.
17 Testi si abiciatur ꝙ sit seruus si dicat se liberum, ei credi non dꝫ nisi manumissionis instrumentum ostendat.
19 Protestationes que per iudices in sententia poni possunt.
20 Protestatio iudicis contra ius non valet.
21 Forma antiquitus ꝯstituta priuatis dispositionibus mutari nō pōt.
22 Protestatio iudicis preter ius an valeat.
23 Protestans tacite vel expresse a protestatione recedere non debet.
24 Protestatio repeti debet quando post protestationem vult protestans aliquid dicere vel facere.
25 Protestatio aliquando plus prodest ꝙ̄ appellatio.
Protestatio quandoqꝫ obest, ⁊ melius est abstinere ꝙ̄ protestari.

Videndū est de protestationibus quādo valent, ⁊ quando non, ⁊ ad hanc doctrinā habendam, sic distingue, aut fit protestatio super eo quod ius nō patitur, aut super eo quod est permissum, vel saltem non est prohi-
1 bitum. † In primo casu non valet, vt si contraho matrimonium cum aliqua, ⁊ protestor ꝙ liceat mihi ab ipsa discedere, ⁊ aliam accipere quandocunqꝫ voluero, vt extra de conditio. appos. c. vlti. ⁊ ff. de ritu nuptiarum. l. j.
2 ⁊ institut. de patr. potesta. in princip. † Item si facio professionem monasticam, protestans ꝙ mihi liceat habere focariam, vel propriū
3 retinere. extra de statu monachorum. c. cum admoduꝫ. in fi. † Item si concedo tibi vsumfructum, ⁊ protestor ꝙ vsus remaneat apud me, vt. ff. de vsu ⁊ habita. l. per seruum. §. si vsufructus. Idem dico si protestatio est contraria ei quod facio, vt extra de constitutio. c. cum M. ferrariensis. ⁊ de appellat. sollicitudinem, quia duo contraria incompassibilia sunt ad inuicem, vt extra de baptis. ⁊ eius effect. c. maiores. §. actuale. versicu. sed hoc. ⁊ C. de furtis. l. j. ⁊ ff. quan. appell. sit. l. j. §. hoc si alius. ⁊. xxxiij. q. j. c. cum renunciatur. cum con-
4 cord. suis. † In secundo casu, scilicet quando fit super eo quod permissum est, vel non est prohibitum, subdistingue, aut fit protestatio super eo quod consistit in potestate ⁊ voluntate protestantis, aut protestantis ⁊ alterius. In primo casu valet, vt si mihi delata est hereditas, ⁊ attingo res hereditarias, protestans ꝙ non immisceo me eo animo ꝙ velis esse heres, sed causa custodie, vel alterius mei iuris, vt. ff. de acquiren. heredita. l. pro herede. Et si facio expensas in aliqua persona mihi coniuncta pro alimentis, ⁊ protestor ꝙ facio animo repetendi, ⁊ non animo donandi, vt. ff. de nego. gestis. l. nensennius. ⁊ C. eodeꝫ. l. alimenta. ⁊ l. si paterno affectu. ⁊ ff. de reli. ⁊ sum
5 ptib. funerum. l. at si quis. §. quod si iudici liqueat ⁊c. † Item si aliquis recipiat aliquem ad electionem, protestando ꝙ eum de gratia recipiunt, vt extra de postula. c. bone memorie. ⁊ alia exempla poni possunt, septima questione prima. pontifices. ⁊ extra de matrim. re. c. cum venisset. §. nos igitur. ff. quibus modis pign. vel hypoth. sol. l. si debitor. ⁊ vndecima questione tertia. saluo. cum infinitis concor
6 dant. † In secundo casu quando est in potestate protestantis, ⁊ alterius, tunc non valet protestatio, nisi consensus alterius intercedat, vt naute caupones stabularij, quando recipiunt res vectorum, protestantur se nolle teneri, non enim valet protestatio, si illi non consentiunt predicte protestationi, vt. ff. nau. caupo. stabula. l. licet. §. item
7 si predixerit. † Item si quis dixerit Titio promittis mihi centum, ⁊ ille respondiderit promitto, contrahitur stipulatio, nisi communiter fiat protestatio ꝙ hoc non fit animo stipulandi, sed tantum paciscendi, vt. ff. de pactis. l. iuris gentium. §. quod fere. Item quando aliqs dicit se debere interesse electioni, ⁊ illi de capitulo eum recipiūt sub protestatione ꝙ vox eius tantum valeat, quantum valere debet de consuetudine, vel de iure, consentiente illo qui admittitur, vt extra de electio. quoniam. ⁊ simil. habes exemplum extra de electio. scriptum. ibi si constiterit de mutuo conuenisse ⁊c. Idem dico in omnibus causis in quibus protestatio tangeret ius alterius, ad minnendum, vel iuri eius preiudicandum, vt ita demum valeat si consentiat ille cui preiudicaretur, nec protestatio illa promitteretur a iure, vt extra de offi. iud. ordi. c. pastoralis. in fi. ⁊. xvj. q. iij. c. potest. ⁊ C. de anna. excep. l. vt perfectius. ⁊ extra de rescrip. c. pleriqꝫ. ⁊ C. de vsuris. l. acceptam. extra de procura. c. vlti. ⁊ hoc in his que fiunt extra
8 iudicium. † Sin autem fiat protestatio in iudicio in initio, quando quis presentat se iudici, si credit ꝙ sit sibi suspectus iudex, vel alia ratione intendit examen illius iudicis declinare, tunc potest protestari, ꝙ comparet, ⁊ ꝙ per istam presentationem, nec per alia que diceret vel faceret coram eo per se, vel aduocatum suum, non intendit in eum tanquam in iudicem consentire, nec renunciare tacite vel expsse beneficio recusandi, vel alicui alteri suo iuri, vel dare sibi aliquam iurisdictionem, ⁊ ꝙ protestatio facta semper itelligatur repetita in omnibus ⁊ singulis dictis, ⁊ dicendis, ac si ipse expresse, ⁊ specialiter repetisset, ⁊ secunduꝫ ꝙ melius posset pro ipso valere absqꝫ
9 omni preiudicio iuris sui, † ⁊ ꝙ ad cautelam futurorum possit quis sibi prouidere ⁊ protestari, ne sibi preiudicium generetur, probatur extra de electio. c. licet. extra de offi. iudic. ordi. c. j. vbi dicit non ad preiudicandum ⁊c. extra de exc. pastoralis. argu. ad idem. xxiij. dis. in nomine Domini. ij. q. vij. venientibus. ⁊. vij. q. j. pōtifices. ⁊. viij. q. iij. saluo. ⁊ ff. quib. mod. pig. vel hypothe. sol. l. si debitor. ⁊ extra de censi. olim. ⁊ ff. de pac. inregentium. §. quod fere. ⁊ ff. de concub. l. in concubinatu. ff. de lib. agnosc. l. j. §. iulianus. ⁊ §. eleganter. in fi. §. ⁊ ff. de tributo. l. j. §. scientiam. ⁊ ff. ad macedo. l. si filius. ⁊ ff. ex quibus cau. manumiss. l. ergo. argu. ff. de oper. no. nuncia. l. de pupillo.
10 §. si quis ipsi pretori. † ⁊ ꝙ protestatio possit fieri circa faciēda ⁊ dicenda probatur. xxxj. qō. ij. lotharius. argu. ad idem. ff. de leg. j. l. si mihi. ad fi. ⁊ l. si ita sit scriptum. ⁊ de lega. iij. si quis. in prin. ⁊ maxime ad declarandum animum protestātis, vt extra quod met. cau. c.
11 prolatum. † Si vero protestatio fiat in libello, sicut moris est in lite, saluo iure addendi ⁊ minuendi ⁊ commutandi vsqꝫ ad finem litis, tunc videtur superflua, quia hoc potest fieri vsqꝫ ad litis contestationem, ⁊ ita dicitur extra de fi. instru. inter dilectos. circa princi. Sed
12 certe posset dici hanc aliquid operari, † quia qui semel actionem proponit, in ea persistere debet vsqꝫ ad finem, vt. C. quo. ⁊ quan. iud. au
13 cten. qui semel. C. de eden. l. edita. extra de lib. ob. c. ij. † Si vero datus fuerit terminus ad dilatorias proponendas, ⁊ vult reus iudiceꝫ recusare, illam primo proponat, vt extra de probat. c. quoniam contra fal. ⁊ ꝓtestetur alias nominando ⁊ exprimēdo que sunt tales ⁊c. vt extra de exc. c. pastoralis. Sin autem vult narrare aliquid coram iudice, ⁊ timet ne per illam narrationem fiat litis cōtestatio, tunc debet protestari reus dicens, ego narrabo factum, non tanꝙ̄ corā iudice, sed tanꝙ̄ coram amico, ⁊ nō animo ꝯtestandi litem, arg. extra de ord. cog. c. dilecti. ⁊ extra de testi. c. dilecto. arg. ff. de ꝯdi. inde. l. iij.
14 ⁊ ff. quib. mo. pig. vel hypothe. sol. l. si debitor. † Sed si dubium sit de exceptione opposita ante litis ꝯtestati. an debeat examinari ante litem cōtestatam vel post. s. qn̄ cōuentus personali actione ex persona defuncti, negat se heredem, potest iudex procedere faciendo litem contestari sub hac ꝓtestatione seu exceptione si apparuerit heres esse, arg. ff. de dam. infec. si pretor. circa prin. ⁊ l. qui vas. ⁊ ff. de
15 dolo. l. eleganter. §. si dolo. † Idem dico quando super exceptionibus oppositis dubitatur an sint admittende, vel non, vt iudex possit admittere causa expediendarum litium, sub ista protestatione, siue exceptione, vt si debuerint de iure valere ꝙ valeant, alias non, arg. predictarum. ll. ⁊ arg. extra de elec. Romana. ⁊ extra de offi. iudic. deleg. cum cōtingat. Idem dico qn̄ petitur ab aliquo, vt satisdet de iudicio sisti, ⁊ dubitatur vtrum possideat immobilia, necne, ꝙ iudex faciat eum satisdare sub hac exceptione si apparuerit eum immobilia possidere ꝙ fideiussores non teneantur, alias sic, arg. predictarum.
16 ll. ⁊ decretalium. † Super testibus autem qui dnr̄ nō debere admitti distinguat an obijciatur ei ꝙ est odiosus ex mota lite criminis inter eos, ⁊ tunc nō admittit̄ et ad dicendum, aut ex lite pecuniaria, ⁊ tunc admittitur eius testatio sub ꝓtestatione, vt tempore disputatio
17 nis reseruet̄ hec examinatio. † Ideꝫ dico si obijciatur testi, ꝙ sit seruus, ⁊ ipse fateatur se liberū, nō dꝫ enim admitti nisi ostēdat instrm̄ manumissiōis, vt hec ꝓbant̄ in auc. de testi. §. si vero. ⁊ sic in alijs exceptionibus admittit̄ testis ad deponēdū sub ꝓtestatiōe p̄dicta, vt
18 extra de testi. ex ꝑte. ⁊ c. cū cām. † Fit et̄ ꝓtestatio ꝙ saluū sit beneficiū opponēdi post publicatione testiū ꝯ ꝑsonas eoꝝ, ⁊ tūc si qd ꝓ ipso ꝓtestāte dixerint de facili eis nō credet̄, vt extra de test. pītium. de hac ꝓtestatiōe satis dr̄ extra de ꝓba. l3. ⁊ de excep. deniqꝫ. ⁊ de
19 simo. l3. ⁊ c. ꝑ tuas. † In snīa et̄ iudex aliqn̄ ꝓtestatiōe vtit̄, ⁊ tūc distinguēdū est, aut ꝓtestat̄ iudex s̄m ius, aut ꝯ ius, aut ꝑter ius. primo casu v3 ꝓtestatio, vt si ꝓtestet̄ saluo iure victori in expēsis, vt. C. de fru. ⁊ li. exp. l. terminatio. ab eadē die pōt supplere, vt. ff. de re iudi. l. paulus. argu. ad hoc in auc. de iud. §. opꝫ. in fi. Itē qn̄ iudex pnūciauit super possessorio, ⁊ dicit saluo iure in petitorio, vt extra de elec. qrelaꝫ. in fi. ex̄ de cau. po. c. vlti. in fi. Itē qn̄ iudex absoluit ꝑꝑ ineptā petitionē, saluo iure ꝓponendi aptā. ff. si men. fal. mo. di. l. j. ex̄ de iudi. examinata. ex̄ de elec. ꝯstitutus. Itē qꝫ nō possidebat absoluit reū, saluo si postea cepit possidere, vt ex̄ de excep. c. pen. ff. de
20 exce. rei iud. l. si qs. cū si. † In scdo casu. s. qn̄ ꝯ ius, tūc nō v3 ꝓtestō vt. s. i pn. no. est. neqꝫ. n. ꝓtoris factū iuri derogare opꝫ, vt. l. j. ⁊ ipe ritia iudicātis iuris formā mutare nō pōt, vt. ff. d bo. li. l. ꝙ cū maior.

21 † nec priuatis dispositionibus potest mutari forma antiquitus constituta, vt extra de testibus. requisisti. ff. de admi. tuto. l. quidam decedens. cum similibus. † In tertio casu, quãdo preter ius, distinguẽ aut per illam protestationem fit preiudicium iuri alicuius partium, ⁊ tunc non valet, aut non preiudicat, sed saluat ius vtriqꝫ parti, ⁊ tũc potest tolerari, quia abundans cautela non nocet, vt. C. de testamen. l. testamentum. ⁊. ff. de reg. iur. l. non solet. cum similibus. † Caueat tamen sibi protestans q̃ non compareat animo consentiendi in iudicem, ne tacite vel expresse recedat a protestatione contrarium faciẽdo, vt quia petat dilationem a iudice, vel aliud alleget ⁊ dicat coraꝫ iudice, vel audiat interlocutionem, quia tũc videtur renunciare sue protestationi, ⁊ in ipsum consentire, vt argumen. extra de do. ⁊ contuma. pront. ⁊ de offic. delega. gratum. ⁊. c. insinuante. ⁊ extra de testamen. cum venisset. ⁊. ff. de iudic. l. sed ⁊ si susceperit. ⁊ extra de re iudi. inter monasterium. † Quarto quando post protestationeꝫ vult aliquid dicere, vel facere, semper repetat protestationem, ⁊ eam approbet ⁊ confirmet. ⁊ hoc intelligas, nisi forte detur libellus, vel dilatio ad deliberandum, vt. ff. de iudi. l. non videtur. ⁊. C. de lit. contest. aucten. offeratur. ⁊. iij. q. iij offeratur. † Aliquando tamen plus pdest protestatio q̃ʒ appellatio, vt. C. de filijsfamil. lib. xij. l. adeo. ⁊. l. j. et. ij. Quandoqꝫ etiam obest protestatio, ⁊ melius est abstinere q̃ʒ protestari, vt extra de testibus. c. presentium. Hic etiam de protestatione, vt not. Hostien. in summa de constitu. §. ⁊ quia de protestatione. Laus Deo.

22

23

24

25

FINIS

Incipit fertilis Tractatus de curatore bonis dando, per Dominum Odofredum.

SVMMARIVM

1 Curatorem bonis pretor, ⁊ preses constituere potest.
Curatores dare possunt qui tutores dare possunt.
2 Curatorem is dare potest, cui lex Senatuscons. vel princeps dat.
Proconsul prefectus vel preses curato. dant.
3 Curator quando per decuriones dari possit.
4 Creditor constituere curatorem potest.
Fratres qui adinuicem de conferendo non cauent curatorem dare possunt.
5 Testator vel testatrix, vel donator, vel donatrix curatorem constituere possunt.
6 Curator cum inquisitione constituitur.
Curator ad postulationem creditorum constituitur.
7 Curator ad postulationem filijfami. cui hereditas delata est constituitur, patre eam, ⁊ eius gubernationem recusante.
8 Mulier si ventri curatorem dari non petierit eius successionem amittit.
9 Curator constituitur postulantibus agnatis vel alijs propinquis affinibus.
10 Curator bonis omni tempore datur, omni die feriato, ⁊ omni loco idoneo tamen.
11 Curator potest dari masculus ⁊ femina.
Curator volens ⁊ non inuitus nisi ex magna causa datur.
12 Mater ⁊ auia si volunt tutrices esse possunt.
13 Curator alius a iudice dãdus est si ɔstitutus curaꝫ suscipere nolit.
14 Curator ex quibus eligi debeat.
15 Curator idoneus quis dicatur.
16 Cauere idonee quis dicatur.
17 Curator non est dandus substitutus si minor, vel venter sit in causa propter spem successionis.
18 Curatoris electio facienda est, quando partes in discordia sunt.
19 Curator vtrum idoneus sit, si sit quest. eius electio iudicis arbitrio committitur.
Curator a iudice comprobatus pro idoneo, ⁊ locuplete habetur.
20 Creditor an possit esse curator.
Tutor per vetera iura creditor esse poterat.
21 Hereditas ⁊ patrimonium loco domini habetur.
22 Curator an possit esse qui res defuncti obligatas habet.
23 Curator a nuptijs eius cuius bona administrat abstinere debet.
24 Curator talem curam adipiscitur, qualem tutor habet.
25 Curator talis dari debet, qui sit iurisdictionis qui eum dat.
26 Curator vnus ⁊ plures bonis constitui potest.
27 Curator vnus si datus fuerit alius adhuc dari potest ex causa.
28 Curator certus ⁊ non incertus dari debet.
Curator priuatus ⁊ qui in officio est dari potest.
29 Curator paterfamilias ⁊ filiusfam. dari potest.
Curator dari debet qui audiat, ⁊ loquatur, ⁊ nõ mutus, nec surdus.
30 Curator qui mentis sit compos, ⁊ non furiosus dari debet.
31 Curator debet dari qui maior ⁊ non minor sit.
32 Curator qui sit paganus, ⁊ non miles dari debet.
Maritus, sponsus, ⁊ socius tutor esse non potest.
33 Curator esse non potest, qui luminibus orbatus sit.
34 Curator, qui colonus patrimonialis sit, esse non potest.
35 Curator in testamento dari potest, ⁊ ad certa tempora, ⁊ vsqꝫ ad certum tempus, sed sub conditione a preside vel iudice dari non pt.
36 Curator certe rei, ad vnam litem, ⁊ ad plures dari potest.
37 Curator simpliciter datus ad omnes lites datus censetur.
38 Adolescentes curatores ad litem suscipiunt.
Curator pupillo sed non infanti datur.
Curator pupillo nisi sit presens, ⁊ curatorem poscat, non datur.
39 Curatorem absenti dari petens rem ratam dominum habiturum cauere debet.
Gesta intelliguntur lites ⁊ iudicia.
40 Curator bonis ⁊ ad gesta, acta, ⁊ facta constitui potest.
Curator bonis datus alienare non potest, vide. ĩ. nu. 42.
41 Curator bonis ad lites non consonat, sed ad omnia alia.
42 Bonorum appellatione que veniant.
Curator siue detur bonis, siue hereditati, siue substantie, siue patrimonio idem est.
43 Curator bonis datus se excusare non potest.
44 Curarum voluntaria susceptio vacationem non prestat.
Curator quando curam affectasse dicatur.
Curator priuilegium non amittit si per vim coactus sit.
Curator an a cura ob numerum liberorum excusetur.
45 Cura in bonis data an in numero aliarum curarum numeretur.
46 Curator bonis datur defuncto debitore, ⁊ deliberãte herede.
Curator ⁊ non tutor datur si venter in possessione sit.
Curator datur si heres conditioni, sub qua institutus est, parerẽ nõ põt, nec respõdeat se nõ aditurum.
47 Diu quantum tempus significet.
48 Curator datur bonis clarium personarum, vel eorum vxorum, si bona distrahenda sunt.
Curator datur ex causa captiuitatis alicuius ꝺ cuius bonis agitur.
49 Curator datur ex causa captiuitatis patris illius minoris de cuius bonis agitur.
Curator datur ex causa deportatiõis patris de cuius bonis agitur.
Curator bonis filiofam. datur quando est maior ann. 14.
50 Curator bonis filij patre absente datur.
51 Curator bonis filiefami. datur eo casu quo filiusfami. maior agere p se vel per procuratorem potest.
52 Curator bonis an filiofam. detur, si pater iusta de causa absens procuratorem reliquit.
53 Procurator nolle intelligitur cum expresse velle non inuenit.
54 Expectare tantisp melius est q̃ʒ bona alterius nouiter alij cõmitter.
Periculum magnum nõ est in mora modici tpis.
55 Curator bonis datur, si bonorum dominus foro cesserit.
56 Curator bonis datur, si filius emancipatus volens habere bonoꝝ possessionem nollit fratri conferre in potestate cõstituto.
57 Curator bonis datus vir bonus dicitur.
58 Tutor vel curator dari an possit filiofam. minori contra patris volũtatem hereditatem adeunti.
59 Pater nunquid admittatur ad gubernandum bona filij si atius cõsentire non vult, vel detur curator bonis.
60 Curator bonis datur, vbi res filio relinquitur, cum hoc, vt pater in eis non participet.
61 Curator bonis datur valitudinarijs qui non defenduntur.
Curator bonis constitui potest quando creditor in possessionem bonorum debitoris missus est, si actiones periture sunt.
Curator bonis datur in vsucapionibus implendis.
62 Curator bonis custodiendis datur quando nullus successerit defuncto.
63 Curator bonis tutoris datur qui poterit distrahere que mora deteriora futura sunt.
64 Curatoris bonis dati officium personale est.
Curator bonis in principio inuentarium facere debet.
65 Curator bonis datus curare debet omnia recte agere.

66 In curatore bonis dato obseruatur quod in alio curatore seruatur.
67 Creditor an curator bonis dari possit.
Curator bonis datus quando satisdare debeat.
68 Fideiussores quales esse debeant.
Coniuncti sanguine pro locupletibus habentur licet non sint.
69 Satisdatio per curatorem danda cum fideiussoribus fieri debet, ꝛ non cum pignoribus.
70 Fideiussionē prestare non omnibus facile est.
71 Curatori satisdatio remitti potest ꝛ si persona est idonea ꝛ honesta ꝛ substantia modica.
72 Curator bonis datus seruo publico satisdari debet.
73 Curator in testamento datus non satisdat.
74 Curator an de iudicato soluendo satisdare teneatur.
75 Curatori bonoꝝ administratio ꝛ custodia mandata est.
76 Curator res que mora deteriores future sunt distrahere potest.
77 Curatoris officium est pecuniam collocare, ꝛ bona salua facere.
Curator fructus vendere potest.
78 Curator ea que vrgent distrahere potest.
Curator ob familie cibaria vendere potest.
79 Curator es alienum soluere potest.
80 Usure pene appellantur.
81 Curator bonis datus actiones bonis cōpetentes exercere potest, ꝛ pro rebus alienatis in integrum restitutionem petere.
82 Curator bonis datus iudicio tutele tutores conuenire potest.
Curator a quibus debitoribus exigere possit.
83 Curator prouidere debet ne debitores liberentur, ꝛ vsucapionem impleantur.
84 Curatori que actiones debētur ꝛ contra eum.
85 Curatores bonis dati per se vel per procuratores agere possunt.
Curator quando procuratorem constituere possit.
86 Curator bonis datus vbi agit vel conuenitur rem ratā habere vel iudicatum solui satisdare non debet nisi dubitetur an curator sit, ꝛ infra nu. seq.
88 Curator vnus vel plures constitui possunt.
Curatores plures bonorum si constituti sunt vnus insolidum agere potest ꝛ contra vnum insolidum agi possunt.
89 Curator bonis datus durante officio a nuptijs eius cuius bona administrat abstinere debet.
90 Curator bonis datus ad rationem reddendam conueniri potest.
91 Curator bonis datus sicut tutor rationem reddere debet, ꝛ quod habet restituere debet.
92 Actio contra curatorem ꝛ eius heredes datur.
93 Curatoris gesta rata haberi debent.
94 Curator bonis datus si filij minoris cuius bonis datus est curator hereditatem adierit restitutionem aduersus aditionem petere poterit.
95 Curator bonis datus nomine filijfamilias minoris restitutionem petere potest.
96 Curator bonis datus de solo dato tenetur, ꝛ etiam de lata culpa, ꝛ nu. sequen.
98 In curatore bonis dato id considerari debet quod in tutore.
Curator bonis datus talem curam in administratione habere debet qualem tutor vel curator habet.
99 Curatores bonis dati an diuidendarum siue cedendarum actionū auxilium habeant.
100 Curatori bonis dato de eo quod sine dolo malo impendit, datur actio in factum non negotiorum gestorum.
101 Curatoris officium durat donec filius ad etatem perfectam peruenerit.
102 Curatoris officium finitur patre deportato reuerso cuius filio curator datus fuerat.
103 Curatoris officium dati per carbon. finitur lata sententia.
Curatoris officium cessat si impuberi satisdetur a curatore impuberis vel ab alio.
104 Satisdatio licet a principio prestita non fuerit postea interueniente ius pristinum recipit.
105 Curatoris officium dati portioni eius fratris qui conferre debuit, ꝛ noluit satisdare de conferendo, finitur, si contulerit, vel de conferendo cauerit.
106 Curatoris bonis dati officium qꝛ vēter est in possessione finitur dū venter in possessione esse desierit.
107 Curator ꝛ non tutor ventri datur.
Curator ventris tutor postea dari potest.
108 Curator bonis datus filio minori rōne captiuitatis filij patre a captiuitate reuerso cessat.
109 Curator datus bonis debitoris qꝛ ab hostibus captus est, eo reuerso desinit esse.
110 Curator bonis ob aliquam causam datus ea finita cessat.
111 L. prima C. quando tuto. vel cura. es. desie. l. curator. ff. de tuto. ve curato. dat. ab his quomodo loquantur, ꝛ nu. seq.
113 Curator bonis datus ante pubertatem desinit esse, si causa finiatur.
114 Curator desinit esse conditione finita.
115 Curator datus filio qua pater in eius bonis non participat desinit quando filius ad etatem perfectam peruenerit.
116 Curator an desinit esse ob capitis diminutionem etiam minimam filij, ꝛ ĩ. nu. 118.
117 Filiusfami. si decessit ante. xxv. ann. nunquid cura duret vsqꝫ quo ad legitimam etatem peruenisset, si viueret.
119 Curator his de causis remoueri potest quibus tutor.
120 Curator bonis datus in quo ab alio differat.
121 Curatores bonorum si plures sint quilibet insolidum tenetur.

Upientibus plene habere notitiam de curatore bonis dando, congruum est videre, ꝛ diligenter inquirere, quis possit dare curatorem bonis, ꝛ qualiter detur, ꝛ constituatur, ꝛ quando detur, ꝛ quis dari possit, ꝛ si datus excusetur, ꝛ qbus ex causis, ꝛ quod sit eius officium in principio, medio, ꝛ fine, ꝛ quādo finiatur, ꝛ quādo valeat remoueri, ꝛ in quo differat curator bonis datus ab alio curatore, ꝛ de alijs quibusdam casibus.

¶ Quis potest dari curator bonis. Rub.

1 **Curatorem bonis** † constituere potest pretor, preses prouincie, si bona vēdenda in prouincia sint, vt. ff. eo. l. ij. in prin. ꝛ §. que. ꝛ C. de offi. presid. l. j. ꝛ ff. de curato. fur. l. curator, ꝛ potest forte non inepte dici, ꝙ omnes illi qui possunt dare tutores, ꝛ alios curatores, possunt dare ꝛ curatores bonorum, puta magistratibus iussu presidum, si non sint magne facultates, vel vsqꝫ ad. ccccc. s. non expectata iussione, ꝛ defensores ciuitatum vna cum eiusdē ciuitatis Antistite, vel magr̄atus, vel iurisdic. Alexandrie, vt insti. de Atili. tut. §. sed hec. ꝛ §. nos autem, ꝛ ff. de tuto. ꝛ curato. da. ab his. l. ius dādi. ꝛ l. ij. §. magistratus. ꝛ l. ventri. ꝛ l. nec mandante. §. fi. ꝛ ad tertul. l. ij. §. si ma-
2 ter. † vel omnis ille dare potest, cui hoc dedit lex, vel senatusconsultum, vel princeps, vt. ff. de tute. l. muto. §. tutoris. Item proconsul prefectus Egipti, vel qui vicē presidis obtinet, vel legatus proconsulis, vt. ff. de tut. ꝛ curat. dat. ab his. l. j. ꝛ de offic. procon. l. placet. Item iudex competens, vt in auc. vt lic. mat. ꝛ auie. §. j. ꝛ C. de bo-
3 nisqꝫ libe. l. fi. §. sinautem. in secunda. † Item si predicti non sint presentes, tunc decuriones possunt dare, vt. ff. de tuto. ꝛ curato. da. ab his. l. vbi, ꝛ qui pe. tut. vel cura. l. decreto. ꝛ tunc suprascripti dant curatores bonis, quum neqꝫ a testatore, neqꝫ a donatore ordinatus est, vel ordinatus non vult suscipere curam, vel suscepit, sed inutilis est, vel moritur, vt in aucten. vt lic. mat. ꝛ auie. §. j. j. respon. ꝛ in au-
4 cten. de eccle. titu. §. si quis edificationem. in fi. † Itē forte possunt constituere priuato consilio creditores, vt. ff. eo. l. fi. ꝛ de cur. fur. l. eius, ꝛ de bo. aucto. iud. pos. l. fi. Item fratres qui nō cauent ad inuicem de conferendo, vt. ff. de colla. bono. l. j. §. iubet. ꝛ vt leg. vel fi-
5 deicom. no. ca. l. postqꝫ. §. princeps. † Item testator, vel donator, vel testatrix, vel donatrix, vel mater, vt i auc. vt lic. mat. ꝛ auie. j. respō. ꝛ ff. de testa. tute. l. mater. Odof.

¶ Qualiter detur ꝛ cōstituatur curator bonis. Rub.

6 **Datur ꝛ constituitur** † curator hoc modo scilicet cū inqsitione, vt. ff. de cura. furio. l. bonorum. Item constituitur ad postulationem creditorum, vel creditoris vnius ex consensu maioris partis eorū, vel ad postulationem mulieris pregnantis, vel etiam alterius qui non edito partu successionem speret, vt. ff. de here. insti. l. si quis instit. de ven. in poss. mitten. l. j. §. quoties. ꝛ eo. titu. l. ij. ꝛ ad tertul. l. ij. §. quid si curator. ꝛ rem rat. habe. l. actor in fi. ꝛ de bo. auto. iudi. possi. l. si seruus. ꝛ l. creditore. ꝛ ex quib. au. in posses. ea. l. in possessione misso. §. j. ꝛ l. si diu. ꝛ est bonum vt constituatur ad postulationem creditorū. s. quum missi sunt in possessione causa rei seruande,

ꝛ desiderant, vt bona vendant, vt eis satisfactio fiat, vt in dictis. ll.
7 † Item constituitur ad possessionem filijfami. cui delata est hereditas, patre recusante eam, ꝛ eius gubernationem, vt C. de bonisq; liber. l. fi. §. finantem in secunda. Idem puto quando dictum est ꝙ pater non habet vsumfructum, vel aliquod participium, vt in aucté. vt
8 lic. mat. ꝛ auie. §. ij. † Ubi enim mulier ventri curatorem bonis non petierit, amittit eius successionem, quantum ad summam legitime,
9 vt. ff. ad senatuscon. tertul. l. ij. §. quid si curator. † Potest enim cómode dici, ꝙ curator constituatur postulantibus agnatis, vel alijs propinquis affinibus, vel creditoribus, vel mater, vel alijs quorum interest, argu C. de administra. tuto. l. fina. §. ne autem. ꝛ §. j. ꝛ ff. de tuto. ꝛ cura. bo. da. ab his. l. his qui. §. j. ꝛ ad senatuscon. tertul. l. ij. §. quid si curator. ꝛ ver. nam ꝛ si apud. ꝛ C. de legit. heredi. l. sciát. ꝛ qui pe. tu. l. nepotibus, ꝛ qui da. tut. vel cur po. l. quod dicis. ꝛ ff. q pe. tut. l. si minores. Quid enim si neq; creditores aliqui sint, neq; vxor pregnans, neq; qui non edito partu successionem speret, puta ꝙ curator dandus est nouo, vel nouissimo iure inductus forte. C. de bonisq; lib. l. fi. §. ij. ꝛ in auc. vt lice. mat. ꝛ auie. j. respon. qui casus veteri iure non comprehenduntur, nunquid iniquum esset curatorem non dari, cum lex dicat dandum, ꝛ sic cómoda minorum differentur, ꝛ damnificarentur.

¶ Quando detur curator bonis. Rub.

10 **Datur autem omni** † tépore, ꝛ omni die feriato, ꝛ in omni loco, idoneo tamen, vt. ff. de tute. l. qui habet. §. quolibet. ꝛ de tuto. ꝛ cura. da. ab his. l. nec mandante. §. dari. C. de pena tuto. vel curato. l. secunda. Odofred.

¶ Qui possint dari curatores bonis. Rub.

11 **Dari curator potest** † masculus ꝛ femina. s. mater ꝛ auia, vt in auc. vt lic. mat. ꝛ auie, primo responso. Item volens, ꝛ non inuitus, nisi ex magna causa, ꝛ Imperatoris arbitrio hoc procedat, vt. ff. eodem.
12 l. ij §. que. † similiter hoc idem in matre ꝛ auia tutrice, que demum volentes tutelam suscipiunt, vt in auc. vt lic. mat. ꝛ auie, primo responso, ꝛ in aucté. de hered. que ab intesta. defer. §. sancimus enim. Idem in clerico, vt in auc. de episcopis ꝛ cleri. C. aucten. presbyteros. Idem forte in patrefamil. qui nó vult gubernare bona filij sui, vt. C. de bonisq; liber. l. fi. §. finantem in secunda, vnum tamen ibi dicatur, ꝙ noluit gubernare propter cause necessitatem. Sed videtur non inepte posse dici, quod quando curator bonis datus est in testamento, quod cogatur subire, quia videtur speciale ꝙ mater ꝛ auia non cogantur, sed volentes demum, vnde videtur aliud in alijs, vt in aucten. vt lic. mat. ꝛ auie. j. responso. Immo idem est in alijs cura-
13 toribus bonorum. † Nam si ille qui constitutus est nolit suscipere curam, alius dandus est a iudice, vt eodem titu. §. j. item potest dari creditor ꝛ alius, vt. ff. eodem. l. ij §. que, ꝛ ex quib. causis in possess.
14 ca. l. si om. ꝛ l. vnus. † ꝛ videtur quod debeat eligi curator, aut ex his qui dati sunt tutores postumo, aut ex necessarijs affinibusq;, aut ex amicis defuncti, aut ex creditoribus, his qui idoneus videbitur, vel si de personis eorum questio moueatur, vir bonus eligetur, vt. ff. de ven. in possessio. mitten. l. j. §. eligitur, ꝛ ex quib. cau. in pos-
15 sessio. ea. l. si diui. in fi ꝛ l. vnus. ꝛ l. fulcinius. §. adeo. † ad quod dicit idoneus, intelligit Azo, facultate ꝛ facilitate contrahendi, ac fide, vt argu. ff. de verborum obliga. l. si quis stipulatus. §. fina. ꝛ qui satisda. cogan. l. ij. in prin. ꝛ in aucten. vt lic. mat. ꝛ auie. §. si vero, facultate dicit inspecta magnitudine rerum, vt. ff. de verbo. significa.
16 l. quod nos. §. j. † Nam ꝛ idoneus dicitur quis cauere, qui cauet de soluendo, vel sub pignoribus, vel fideiussoribus, vt. ff. de fideicom. libertа. l. iiij. §. adduci. sed videtur quod sufficiat, si idoneus facultatibus sit datus, vt. ff. ad senatuscons. tertul. l. ij. §. ergo, selectio autem vero
17 facienda a substituto, vt in predicto. §. eligitur cauetur, † non autem substitutus est dandus curator, si venter, vel minor sit in causa propter spem successionis, vt argumen. C. de nup. l. vidue. ꝛ C. vbi pup. educ. deb. l. fina. ꝛ argu. ff. vbi pu mo. ꝛ edu. l. prima. j. responso. ꝛ argu. ff. de adoptio. l. cum adoptio. Sed potius videtur ꝙ propter hanc spem debeat admitti ad gubernationem bonorum, ne bona dilapidentur, vt. ff. de legit. tuto. l. j. j. responso. argumen. ff. de libe. homi. exhiben. l. iij. §. plane. ꝛ §. si tamen plures. ꝛ ff. de ven. in possessio. mitten. l. j. §. diligitur, licet tamen non admittatur ad gubernationem persone. vt in contrarijs. ll. ne periculum persone instituto im-
18 mineat, vt institu. de pupil. substitu. §. finautem. † Uel forte electio facienda est a partibus inter quas est discordia, vt. ff. vt lega. vel fideicom. no. caue. l. post quam. §. princeps, vel forte a iudice, vt. C. de suspec. tuto. l. eum. immo videtur ꝙ sit facienda a creditoribus, vel
19 a maiori parte eorum, vt. ff. eodem. l. ij. † Si vero questio sit, vtrum sit persona idonea, vel non secundum Azo. electio iudicis arbitrio committitur, vt. ff. eo. l. ij. in prin. ꝛ de administratio. tut. l. iij. §. si nó erit. Et qui a iudice comprobatus erit, ꝛ pro idoneo ꝛ locuplete habebitur, vt. ff. qui satisda. cogan. l. si ab arbitro. ꝛ is potius eligédus erit ad quem maxime res pertinet gubernare, vel is qui amore facit, vel is qui idoneus est, ꝛ hoc poterit iudex cognoscere ex coniunctione personarum, ex dignitate, etate, moribus, vel alia iusta causa vt argumen. ff. de libe. homi. exhiben. l. ij. §. placet. ꝛ de accusat. l. si
20 plures. † Quod de creditore dictum est quod possit esse curator bonorum, solet a quibusdam queri an hodie sit mutatum, per id quod legitur in aucten. vt hi qui ob. per. res mi. §. hec omnia. nam per vetera iura. tutor creditor esse poterat, licet hodie sit mutatum, vt. c. q possunt dare tut. vel cura. l. creditorem. Respondeo forte, ꝛ in cura-
21 tore bonorum erit hodie mutatum. † cum hereditas ꝛ patrimonium loco domini habeatur, vt insti. de stipula. serno. j. responso, ꝛ ff. de here. instituen. l. non minus. §. primo. ꝛ de vsur. l. hereditas. ꝛ de nouatio. l. nouatio. in fine. ꝛ de fideicom. l. mortuo. ꝛ de vsur. l. si is qui in fine. j. responso. ꝛ ad legé Aquil. l. liber homo. §. penulti. ꝛ l. si quis testa. liber. esse ius. fuer. l. j. ꝛ quod vi aut clam. l. demum. §. q-
22 situm. in titu. C. depo. l. cum hereditas. † Item qꝛ aucten. videtur dicere quod nullus eorum qui habent res obligatas defuncti, vel minorem, vel eius res, ad curationem eius minoris, vel rerum accedat, neq; habeat licentiam tale quid agere, ꝛ hunc omnino ad curationez eius non accedere, quid enim non agat pro se dominus existés einsdem aduersarij, rerum deceptor effectus, vt in predicto. §. hec omnia. ipsius aucten. in princi. ꝛ in fine. §. nec ex hoc ipso obstent ꝛ non curatorem prebeamus, vt. c. autem. §. vt autem. ꝛ hoc notatur
23 in omni curatore, vt. c. autem. §. ꝛ hoc dicimus. † Nam ꝛ a nuptijs eius cuius bona administrat debet abstinere, tamen non qꝛ sit eius curator sed quia res eius administrat, vt. ff. de ritu nuptia. l. penultim. §. ꝛ si quidem, ita in creditore dicendum est, licet non sit constitutus curator puberi, sed bonis, vt ab administratione abstineat.
24 † Item qꝛ talem curam adipiscitur qualem habet tutor, vt. ff. de ventre in possessio. mitten. l. prima. §. item si periculum, ꝛ idem in curatore intelligitur bonorum quátum ad summam, quod in alijs curatoribus, vt. ff. ad senatusconsul. tertul. l. secunda. §. quid si creditores. Uel forte distingue inter curatorem ventri, vel in bonis dandum, vult hoc dicere, ꝛ non ventri, licet ꝛ lex dicat similiter bonis, cum forte solummodo velit notare differentiam inter ius nouum, ꝛ vetus, circa hoc veteri iure, qui pro maiori parte gratia creditorum datur, vt detur etiam creditor, cum expressim de illo dictum reperiatur, ꝛ inter curatorem dandum bonis nouo iure propter impedimentum patrie potestatis, vt tunc non detur, cum eius cura extendatur vsque ad maiorem etatem, vt infra dicetur, nisi sit mater vel alia, vt in aucten. vt lic. mat. ꝛ auie, primo responso, ꝛ in aucten. vt sine pro. ma. de. ꝛ cre. primo responso, ꝛ §. primo. vel dicas quod vtrobiq; detur, cum in istis curatoribus nulla interuenerit expressim mutatio, vt argumen. C. de testamen. l. sancimus. ꝛ C. de appella. l.
25 precipimus. in fine. ꝛ de cadu. tollen. §. si vero nemo. in fin. † Item debet dari talis qui sit sue iurisdictionis, ꝛ pro rebus positis in suo territorio quid si non inuenerit in sua iurisdictione, sed in alia ciuitate, dare poterit eum, sed poterit excusari hac de causa, vel poterit restituere alij iudici, sub cuius iurisdictione est, vt eum det, sic tutore dicatur, vt. ff. de tuto. ꝛ curato. da. ab his. l. prima in fine. ꝛ l. ius dandi, ꝛ l. diuus marcus. ꝛ l. pupillo. ꝛ C. qui da. tuto. poss. l. neq; a preside. C. vbi pe. tuto. l. prima C. de testamen. tut. l. quero. in princi. ff. de excusatio. tuto. l. scire. §. fina ꝛ l. propter. §. vlti. ꝛ l. vltima. ꝛ l. fina. in fine. argumen. ff. de bonis auctorita. iud. possiden. l. cum vnus. §. is qui pro sua iur. in. da. po. l. prima. ff. de iurisdict. omnium iudi. l. fina. ꝛ quod quisq; iur. in ali. l. prima in fine, ꝛ iniusto ꝛ irri. testamen. l. si quis filio. §. hi autem circa finem, ꝛ ad senatusconsul. tertul. l. prima in fine. ꝛ argumen C. de offi. presi. l. ij. ꝛ de episcopis ꝛ cleri. l. in ecclesijs. ꝛ in aucten. de episco. ꝛ cleri. §. ascri-
26 ptitios. † Ité si vnus curator bonis cóstitui potest, possunt ꝛ plures vt. ff. eodem. l. secunda in principio. ꝛ §. primo. ꝛ §. finali. ꝛ l. si plures, ꝛ hoc si simul dati fuerint, vel in aduersis vltimis volútatibus, vt argumen. C. de testamen. tute. l. ꝛ si a patre. ꝛ ff. de tuto. ꝛ curato.
27 da. ab his. l. si similis. † Sed si primo datus est vnus curator alius adhuc dari potest, scilicet ex causa, vt. ff. de tuto. ꝛ cura. da. ab his. l. ventri. §. primo ꝛ C. qui tuto. vel curato. da. poss. l. curatorem.
28 † Item dicit debet certus ꝛ non incertus. argumen. ff. de testamen. tute. l. si dico. ꝛ l. tutor incertus. in princi. Item dari potest priuatus, ꝛ etiam qui in officio est, vt. ff. de testamen. tute. l. tutor incertus. §. primo.

29 §.primo.† Itē paterfamil.ꝛ filiusfa.vt insti.qui da.tut.pos.i prin. Item liber ꝛ non seruus,vt C.qui da.tuto.pos.l.in seruili. Itē qui loquatur ꝛ audiat,ꝛ nō mutus vel surdus,nisi sit surdaster.i.minus audiens,vt.ff.de tute.l.j.§.j.ꝛ.§.ij.ꝛ de legit.tuto.l.penul.in fi.ꝛ.l.
30 finali.† Item qui sit compos mentis non furiosus,nam non potest esse curator dum in furore est,sed eo compote mentis facto erit curator,vt.ff.de testa.tut.l.hereditas.§.furiosus.ꝛ insti.qui da.tu.pos.
31 §.furiosus.† Item qui sit maior,ꝛ non minor,vt.ff.eo.l.ij.circa pn. in glo.alias curatores,quia cum minor negocijs suis interesse non possit,non poterit alienis,nisi quum factus fuerit maior,vt insti.qui da.tuto.pos.§.furiosus.ꝛ.C.de leg.tuto.l.fi.vel nisi creditores priuato consilio ei mandauerit administrationem hanc, argumen. institu.quib.ex cau.ma.li.§.qui manumittitur,ꝛ.ff.de mino.l.cū mā
32 dato. † Item qui sit paganus ꝛ non miles,argumen.C.qui da.tut. poss.l.militem. Item qui non sit coniunctus maritali affectione, vel sponsali,vel sociali,nam maritus,sponsus,ꝛ socius,tutor esse nō potest.C.qui da.tuto pos.l.maritus.C.de excusa.tuto.l.amplissimi.ꝛ l.licet.ꝛ institu.de excusa.tuto.§.penul.ꝛ.ff.de excusa.tuto.l.j.in fi.
33 ꝛ de suspec.tuto.l.virum.† Item qui non sit orbatus luminibus, nā ꝛ luminibus orbatus repellitur.vt.C.qui da.tut.pos.l.luminibus, scilicet quod sit orbatus vtroqꝫ lumine,non altero tantum, ꝛ argumen.C.de excusa.tuto.l.sciant.ꝛ.C.qui mor.l.j.lib.xj.ꝛ.C.de decu.
34 l.infamia.lib.x.† Item qui non sit patrimonialis colonus,qui a patrimonialibus repellitur,vt.C.qui da.tuto.pos.l.fina.secus in fisca
35 li,vt.C.de excusa.tuto.l.coloni.† Item dari potest in testamento, ꝛ ad certa tempora,vt vsqꝫ ad certum tempus,sed sub conditione a pside vel iudice nō potest dari,vt.ff.de tute.l.muto.§.j.ꝛ de testamē. tute.l.tutor datur,in princi.ꝛ.§.j.ꝛ institu.qui tut.da.pos.§.ad certum,vel potest dici quod ille leges loquantur in tutore, aliud forte in curatore,dominus tamen Azo idem videtur intelligere in curatore quod in tutore,ad hoc est argumen.ff.de excusa.tuto.l.scire.j. responso,ꝛ ad senatusconsul.tertul.l.ij.§.quod si curator,ꝛ de cōtra hen.emptio.l.si in emptione.§.fina.ꝛ de fur.l.tutor in fine, ꝛ de ne
36 go.gest.l.ex facto,ꝛ de administra.tuto.l.vulgo.in fi.† Item forte dari potest certe rei,ꝛ ad vnam litem,ꝛ ad plures,vt insti.de curato.§.curator,ꝛ.ff.de tute.l.quod dicitur.§.fina.vt finitis litibus cu
37 rator esse desinat,vt institu.de auto.tuto.§.fina.† ꝛ si simpliciter curator datus sit,ad omnes lites datus videtur ꝛ ad agendum ꝛ cōtra
38 hendum,vt.ff.de tutel.l.qui habet.§.fina.ꝛ.l.quod dicit.† Item notabis,quod adulescentes ad lites curatorem suscipiunt,vt instit.de curat.§.inuiti.item pupilli sed non infantes. Item non dat curator pupillo,nisi sit presens,ꝛ curatorem poscat,tam si agere velit,qꝫ si conueniatur,sed si dum conueniri vult poscere non vult,pretor eū cogere poterit,vt.ff.de tutel.l.qui habet.§.pupillis.ꝛ de tuto. ꝛ curato.da.ab his.l.si impuberi.in fi.ꝛ qui pe.tuto.l.curatorē. in pn. ꝛ de testamen.tute.l.si plures,ꝛ de liber.agno.l.si quis ali.§.si quis ex his,ꝛ de vent.inspi.l.i.§.i.ꝛ de regul.iur.l.debitoribus.ꝛ.C.qui pe.tuto.l.j.ꝛ.l.admone.capitis pignoribus,argumen.institu.de sa
39 tisda.tuto.§.penult.† Et qui absenti petit curatorem dari debet cauere,rem ratam dominū habiturum,vt.ff.de procurato.l.mutus. §.is qui.naꝫ gesta intelliguntur lites ꝛ iudicia,vt.j.titulo proximo.
40 l.j.§.vltimo.ꝛ.l.iij.§.gesta.† De curator bonis potest cōstitui ad ista gesta ꝛ facta,vt.ff.eodem.l.ij.primo responso.Sed ad hoc opponitur,curator bonis datus non potest alienare,ꝛ ei interdicta est alienatio,vt dicemus infra,ergo ꝛ litis susceptio,vt argumen.ff.de iure
41 deliberan.l.ait pretor.merito ad litem dari non poterit.† Item verbum illud curator bonis non consonat ad lites,sed ad bona alia, vt ff.de aur.ꝛ argen.leg.l.quintus mutius.§.ij.ꝛ de legatis.iij.l.si ita ꝛ.l.predijs.§.ex his.ꝛ.l.si mihi.ꝛ.l.offidius.ꝛ.l.qui habet.§.peto. ꝛ de fun.instruc.instrumentoqꝫ lega.l.quesitum.§.pomponius. ꝛ de lega.iij.l.vxorem.§.legauerat.ꝛ.l.quesitum.§.i.ꝛ.l.si fundus.C.de fideicom.l.instrumento.ff.fami.hercis.l.cere.ꝛ de actio.emp.l.titius.ꝛ.l.creditor.de lega.ij.l.gaius.in prin.ꝛ de supellec.lega.l.le
42 gata.§.fina.ꝛ de rei vxo.actio.l.vnice.§.exactio autem.† Istis pōt responderi,quod curator bonis non potest alienare omnia ꝛ quandocunqꝫ,potest tamen quedam,ꝛ res immobiles quandoqꝫ, vt infra dicemus. Item appellatione bonoꝝ,obligationes,iura,ꝛ actiones continentur,vt.ff.de ver.signi.l.princeps.ꝛ.l.bonoruꝫ.ꝛ.l.moorum.ꝛ de vsufru.lega.l.vxori.nam idem est,siue dicatur ꝙ datus sit bonis,siue hereditati,siue substantie,siue patrimonio,ꝛ tūc actiones continebuntur scilicet vt eas possit exercere, ꝛ eis respondere, vt argumento.ff.ad trebellia.l.cogi.in principio.ꝛ.l.si legati.§.primo,ꝛ de bonorum possessione.l.tertia primo responso,ꝛ de actio.rerum domi.l.rem in bonis.

¶ An curator datus bonis possit se excusare. Rub.

43 **Curator autem bonis** † datus nō potest se excusare, qꝛ volens demum suscipit,ꝛ non cogi potest,nisi ex magna causa,vt.ff.eodem.l.ij.§.que,ꝛ in aucten.vt lic.mat.ꝛ auie,primo responso.ꝛ.§.j. vnde postqꝫ suscepit ad ea non potest pretendere excusationem,vt .C.de his qui spon.mu.sub.l.j.ꝛ.ij.nec ex tali officio voluntarie suscepto priuilegiū adimitur,vel in alijs excusatio nō admittitur, vt.C. de excusatio.tuto.l.voluntarie,si apud iudicem declaret in scriptis se spontanea voluntate suscepisse talem administrationem, vt argumen.in aucten.de episcopis ꝛ cleri.§.presbyteros. ꝛ hoc.j.quatuor
44 menses.† Nam voluntaria curarum susceptio non prestat vacationem nec in alijs curis cōnumeratur affectata, ꝛ videtur affectasse si modici patrimonij curator sit factus,vt argumen. Insti de excusa. tuto.§.item onera.ꝛ.ff.de excusa.tuto.l.spadonem.§.fi.sed si p vim coactus est.non amittit priuilegium,vt.ff.de mune.ꝛ bono.l.iiij.lex tamen dicit eum excusandū numero liberorum,vt.ff.de excusa.tut. l.titius.§.si a pretore. Sed forte hoc est verum in curatore ventris, licet aliud in curatore bonorum, vel hoc quum a pretore datꝰ, aliud
45 si priuato consilio creditorum.† Si queratur nunquid hec cura numeretur in numero aliarum,quantum ad excusationem, vt dicitur.C. qui mi.tur.l.j.videtur ꝙ non.ff.ex quib.cau.ma.l.ꝛ qui data. ꝛ.l.ꝛ reipu.ꝛ insti.de excus.tut.§.item tria.ꝛ.ff.de excusa. tuto.l.spadonem.§.fina. Odofre.

¶ Ex quibus causis datur curator bonis. Rub.

46 **His vero de causis** † datur curator bonis, puta defuncto debitore ꝛ deliberante herede. Item si venter sit in possessione, ꝛ tunc curator tantum dari potest,sed non tutor,vt.ff.de tuto. ꝛ curato.l.ventri.itē si pupillus heres tutorem nō habeat,vt probatur hoc.ff.eo.l.prima ꝛ de curato.furio.l.quum deliberauerit.ꝛ de heredi. instituen.l.si quis.§.i.ꝛ.iij.ꝛ de priuile. credito.l.idem.ꝛ de mune.ꝛ bono.l.j.§. fina.ꝛ de vent.in possessio.mitten.l.i.§.quotiens,ꝛ.§.mulier. Item si heres conditionem sub qua institutus est,parere non potest, nec respondeat,etiam si conditio extitit,se non aditurum, vt.ff.eo.l.i.ꝛ de here.insti.l.si quis institutus.§.i.ꝛ.ij.de bon.aucto.iudi.possi. l.quarta idem putat Azo,si possit sed nolit. ꝛ idem si incertum sit, ex testamento sit institutus heres necne,vt.ff.ex quib.can. in posses.
47 ea.l.si din.† ꝛ din quidam intelligunt biennium, vt argumen.ff.loca.l.domini horreorum,quidam decēnium,vt argumen ff.qui ꝛ a qbus ma.li.l.si eum.§.aristo,sed melius tamen videtur dicendum tēpus diffiniendū esse iudicis arbitrio vt.ff.de iure deliberan.l.i.in fi. ꝛ de here.insti.l.si quis institutus,ꝛ de bon.auct.iudi.pos.l.iiij. itē bonis clarium personarum,vel eoꝝ vxoruꝫ datꝰ curator si bona sunt distrahenda,vt.ff.de curato.furio.l.curator,ꝛ.l.cuius item excusa. captiuitatis alicuius,de cuius bonis agitur.ꝛ etiam si sit impubes, vt.ff.ad tertul.l.ij.§.quid si curator.ꝛ ex quib.cau.manu.l.ab hostibus,primo responso,ꝛ ex quib.cau.in posses.ea.l.in possessione, ꝛ de priuile.credito.l.quod.§.i.ꝛ de mune.ꝛ bono.l.i.§.fina.ꝛ de tuto.ꝛ ra.distra.l.si pupillus.§.i.ꝛ.C.de capt.ꝛ postli.reuer.l.tertia.
48 † Item ex causa captiuitatis illius minoris, de cuius bonis agitur, vt.ff.de tut.l.i.§.fina. Item ex causa damnationis, seu deportationis patris illius minoris,de cuius bonis agitur,licet videatꝰ ꝙ possit dari tutor,vt.C.de sen.pas.l.fina.ꝛ.ff.de curato.furio.l.si furioso impuberi,ꝛ videtur ꝙ detur filiofamil.curator bonis demū quum est in secunda etate.s.maior.xiiij.anno.vt.C.de bonisqꝫ lib.l.fina.§. cum autem in secunda,nam si est in prima,tunc detur tutor, vt predicta.l.§.vbi puerilis.ꝛ.C.de sen.pas.l.fina. Sed contra hoc est.ff. de tutel.l.muto.§.fina.ꝛ ad trebel.l.ij.§.quid si curator,potest ita intelligi,vt si puer est in ventre de cuius bonis agitur ꝙ tunc detꝰ curator bonis, vt.ff.ad trebel.l.ij.§.qui si curator, ꝛ de ven.in pos.mitten.l.j.§.quotiens.si vero in secūda est etate.s.maior.xiiij. annis similiter detur curator bonis,vt.C.de bonisqꝫ lib.l.fi.§.i.si autem est in etate prima,ꝛ apud hostes,detur curator bonis,vt.ff.ad trebel.l. ij.quod si curator si est ꝛ presens detur tutor,vt.C.de bonisqꝫ libe.l. fina.§.vbi.ꝛ de sen.pas.l.fi.ꝛ ita corrigitur.l.ff.de tute.l.muto.§.fi. vel dicas ꝙ non corrigitur,sed vbi dicit tutoris,resoluatꝰ,id est curatoris bonis,ꝛ videtur ꝙ idem possit dici vbicunqꝫ pater iusta de causa abest,qꝛ idem ius videtur institui in alijs quod in superioribus,vt.ff.ex quib.cau.man.l.i.ꝛ per totum,aliud forte si voluntarie abesset,vt.ff.de tuto.ꝛ curato.da.ab his.l.curator.ꝛ ex quib. cau.

50 ma.l.non videtur.in prin.† Item & alia ratione potest dari curator bonis filiofamil.patre absente, & iusta de causa, quia pater legitimã habet administrationem, & curam in bonis filij, vt.C.de bo. ma.l.j. & de secun.nup.l.generaliter.§.negotia C.de senten.pas.l.fi. Unde patre absente dabit curator bonis filij ad exemplum absente curatore alterius, vt.ff.de tutor. & curat.da.ab his.l.venter.§.j.C. qui
51 da.tut.poss.l.curatorem.† Item põt tradi quedã regula generalis, vt vbi filius famil.maior agere per se, vel per procuratorem posset, q eo minore detur curator bonis, vt.C.de bonisq lib.l.fin. in fin.j. respon.&.§.j.&.C.de senten.pas.l.fi.& in aucten.vt lic.ma.& auie.j.
52 respon.&.§.j.† Sed pone q pater absens iusta de causa reliquit p curatorem, nunquid filiofamil.dabitur curator bonis. & videtur qd nõ qr maior filius nõ ageret, qr tunc demũ potest agere maior fili⁹ per se, vel per procuratorẽ, cũ procurator non sit patris, vel nõ vult experiri, vel negligens sit, vel nõ sufficiat, qr tunc credendum est pa
53 trez si presens fuisset acturũ.† & intelligitur procurator nolle, quũ nõ inuenitur expressim velle, vt.ff.de procurat.l.filiusfamil. in princip. &.§. inuitus & de iudic.l. si longius.§. primo. & de iniurijs .l. si vnus.§.ait pretor.&.l.si ei.§.filiofamil.&.§.procurator.&.§.idem Iulianus. Item ex causa absentie alicuius, vt.ff.de priuil. credit.l. idẽ.& de mun.& bon.l.j.§.fi.& de hered.instit.l.si quis institutus.§. j.&.ij. Absentiã non intelligo lõgam, argu.C.de bonisq libe.l.fi.§. non autem.ff.de iudi.l.si longius.in prin.& de diuor.& re.l.ij.debet enim considerari q̃ lõge sit pater, vel ipse, & quãdo reuersurus est, vt.ff.de iniur.l.sed si vnus.§.qd autẽ ait.&.ff.de ann. lega.l.menia.
54 in fi.& de oper.liber.l.q non.† nam melius est tantisper expectare q̃ negotiũ vel bona alterius alicui nouiter cõmittere, vt.ff.ð var. & extra.co.l.penult. qr in mora modici temporis non est magnum periculum vt.ff.de iudic.l.si debitori, vt tunc expectet donec reuertatur, argu.in feud.c.qui sic incipit & re.c.j.§. q autem dñi. & ibi intelligit quando nõ longe aberant patres, vt tollatur contra in feud.
55 incip.qual.indi.feu.sit ex ea.§.sit inter dominũ.† Itẽ si bonorũ dominus cesserit foro, vt.ff.eo.l.fin. Item si locum habet Carbonia & nec pupillus nec heres satis offerat, vt.ff.de carbõ.edic.l.si is qui.
56 j.respon.&.§.quotiẽs.&.§.fi.& de mun.& bono.l.j.§.fi. Itez si filius emancipatus volens habere bonorum possessionẽ nolit cõferre fratri in potestate ɔ̃stituto, vel nõ possit, curator portioni eius constitui debet, vt.ff.de colla.bon.l.j.§.iubet.&.§.sicut duobus. & hoc verũ est quum & alius frater non vult se cauere restituturũ, quod ex portione fratris consequutus fuerit, quũ bona ɔ̃tulerit, vel cauerit de conferendo, vt.ff.de colla.bon.l.j.§.iubet.in fi.vt leg.seu fideicõ. no.ca. l.post q̃.§.princeps.nam cauẽte fratre non daretur curator bonis, sed mitteretur in possessionem portionis fratris.aut dabit actor pro his que mora deteriora futura essent, vt.ff.de colla.bon.l.si emanci-
57 pati.§.fi.† Et no. q in illo.§. Princeps appellatur vir bonus curator bonis datus, per.s̃.dictum.§.iubet.&.§. sicut duobus.al's autem videtur lex appellare virũ bonũ, idest iudicem, vt.ff.de verb.oblig.
58 l.continuus.§.ij.† Item filiusfamil. minor hereditatẽ cõtra patris voluntatem adiuit cũ his qui sint in potestate dari tutor vel curator non possit, vt.C.de bonisq lib.l.fi.§.sin autem in secunda.&.C.de curat.fur.l.fi.in prin.ff.de milit.testam.l.miles, ita heredem.§.nec tutorem. Et hoc puto verum fore quũ pater noluit adire hereditatẽ, vel consentire filio adeunti, nec voluit gubernare. Sed videtur q ista duo sint necessaria, vt curator bonis detur, vt.C. de bonisq li.l. fi.§.sin autẽ in secunda.vnde altero deficiente.s.qr vult gubernare, licet nolit consentire adeunti hereditati curator bonis non detur, vt
59 ff.de iti.actuq priuat.l.iij.§.hoc autem.† Sed pone quod auus in cuius est potestate, non vult consentire, nec gubernare, nunquid admittetur pater volẽs ɔ̃sentire & gubernare, an dabit curator bonis. Respondendum videtur q pater admittatur, quia ad eius officiũ pertinet, filium suum in bonis tueri, etiã viuente auo, vt.ff. de iniur. l.sed si vnus.§.quod inde ait.&.§.idez iulian.& argu. de ri. nupt.l.
60 si nepos.j.respon.† Itez vbi res filiofamil. datur, vel relinquitur, vt pater in ea nullum habeat participiũ, vt in aucten.vt lic. mat. &
61 auie.j.respon.† Item egris valitudinarijs, qui nõ defendunt, vt.ff. de hered.instit.l.si quis institutus.§.fi. Idem in creditore, in possessionem misso bonorum debitoris si actiones ei quedam periture sint, curator bonis constitui debet, vt.ff.de bo.autho.ind.poss.l.creditores.in prin. Idem videtur in vsucapionibus implendis, vt.ff.de
62 mun.& bono.l.j.§.fi.† Item datur curator custodiẽdis bonis ab eo relictis, quũ nondum quisq vel honorario iure successerit, vt.ff. de mune.& bono.l.j.§.fi.vel simpliciter incertus sit heres extiturus, vt ff.de fer.l.ij. Item si tutor ne alimenta pupillo decernantur sui copiam non facere perseueret, minor mittetur in possessionem bonorũ
63 eius tutoris, † & dabitur curator bonis tutoris qui poterit distrahere, que mora deteriora futura sint, insti.de susp.tut.§.si quis tutor. &.ff.de suspec.tut.l.impuberibus.§.primo. Odofre.

¶ Quod sit officium curatoris bonis dati. Rubr.

64 Officium curatoris bonis dati. personale est munus, vt.ff.de mun.& bonor.l.j. Item in principio sui officij debet facere inuentarium, sic not.ff.eo.l.j.in fi.vel quasi mox q̃ fuerit ordinatus, in quo debet cõscribere omnia bona mobilia & immobilia, quantitates, & instrumẽta, non ipsa corpora, sed quot sunt, & de qua re sunt subnotet sibi, & tempus susceptionis, & sub presentia publicarum personarum, cum venerabili signo crucis, vt.ff.de bo.aucto.iud pos.l.fi.j.respon.de ven.in pos.mit.l.j.§.penult.in fi.C.de epis & cle.l.nulli.j.respon.in auct.vt sine prohi.ma.§.fi.C.ð admi tut.l.tutores.C.de epis & cle. l.Orphanotrophos.in auct.de eccl.ti.§.orphana.C.de curat.fur. l.fi.§.sed cũ antiquitas. in fi.&.§.tali itaq.C. de episc. audien.l.de creationibus.ff.de admi.tut.l.tutor.& C.ar.tut.l.fi.C.de iure delib.
65 l.fi.§.sin autẽ dubium C.de bon.ꝓscrip.l.si cõtra.in prin. † Itez debet iurare oĩa se recte & cũ vtilitate agere, neq admittere que inutilia existimauerit, licet nõ inueniat expressũ in isto curatore bonis, qr dicunt vnũ, & aliud intellexerũt in omni curatore, argu C.de episc. aud.l.de creationibus.C.de curat.fur.l.fi.§. sed cum antiquitas.& in aucten.vt qui ob.se peri.res.mi.§.sed & si quis iam.&.§.cuz & in
66 nouel.ne facile excuset qui se creditorẽ dicit.§.fi. † Et q obseruat in curatore alio, seruatur in curatore bonis dato, argu.ff.ad tertul.l.
67 ij.§.quid si curator.& adde ar.que.s̃.no.sz † de creditore. an possit dari curator bonis. Item si datus sine inquisitione fuerit, debet satisdare, si vero cũ inq̃sitione, refert sit idoneus facultatibus, an nõ, si idoneus nõ satisdabit, si non est idoneus, licet cũ inquisitione datus sit satisdabit, vt.ff.de vent.in pos.mit.l.j.l.quotiens. & de curat. fur.l.bonorũ.C.de capti. & postlim.reuer.l.iij.in auct. vt lic. mat. & auie.§.si vero non talis.&.§. si autẽ non talis.&.ff. de admi. re.ad ciuit.pertin.l.fi.§.item rescripserunt a curatore, secundũ q modus rerum, ac personarum perceperit, vt in aucten.de hered. & falci.§. sin autem non.in prin.vt saltem fideiussores nõ minus habeãt in bonis, q̃ sint res hereditarie, vel tales.arg.in lombar.de debi.& ido.
68 l.anterioris edicti. † debent esse enim fideiussores locupletes non tantũ ex facultatibus, sed ex cõtrahendi facilitate, & eius fide, vt.ff. qui satisda.cog.l.ij.in prin.& de verbo.oblig.l.si quis stipulatus.§. fi. nisi sint ex necessitate sanguinis coniuncti, qui pro locupletioribus r[...]tantur, licet non sint, vt.ff.vt in ius voc.ea. aut satisd.l.ij.&
69 iij. † & talis satisdatio debet fieri cũ fideiussoribus, & non cuz pignoribus, vt.ff.de presto.stipul.l.pretorẽ. Sed eõ videt q possit satisdare etiã cum pignoribus, vt.ff.de colla.bo.l.j.§.iubet. Uerũtamen dare omnino fideiussorem idoneum, non est passim facile, sed
70 possibile, † nam non est facile omnibus fideiussorem prestare, vt in aucten.de spon.in fi.vnde si non põt dare, prestabit iuratoriaz cautionem, vt in aucten.de litig.§.sancimus. & in aucten. vt nulli iu.§. necessarium.&.§.si vero.ff.qui sat.cog.l.de die.§.fi.in auct.ð nupt. §.quapropter.in ver.si vero non valde.C.de proxi.sacr.scri.l.in sa
71 cris.j.respon.C.de prepo.agen.in reb.l.fi.† Uel poterit remitti satisdatio, si persona est idonea, & honesta, & modica substantia, vt.ff. de legi.tu.l.legitimos.in prin. Ueruntamen vbi non potest ei opponi iuste propter paupertatem, q Pretor debeat esse contentus, vt iubeat eum nil minuere, vt.ff.de priuileg.credit.l.si creditores. in fi.& q dicitur.ff.de vent.in pos.mitten.l.j.§. quotiens. vbi ex inquisitione dandũ idoneũ.s.oportet creditores curare. Dicit Azo, non importare necessitatem, sicut.ff.de iusti. & iu.l.j.& videtur similiter obstare, vt in auct.vt lic.mat.& auie.§.j. ibi. iubemus iudicẽ cõpetentẽ curatorem fidedignum, cum legitima fideiussione talibus rebus ordinari. Respondet fidedignũ dicit, non dicit facultatib⁹ idoneum, licet possint importare illa verba q sit donatus cũ inquisitione, tamẽ cũ non sit idoneus facultatibus, licet idoneus fideiusso
72 re satisdet, vt.s̃.dixi.† Ubi curator bonis satisdat, videtur q debeat satisdare seruo publico, vt.C.de capt.& postlim.reuer.l.iij.& arg.C. de adopt.l.ij.& insti.de adopt.§.cum autem. Si vero datus sit in testamento, non satisdat, vt insti.de satisda.tut.§.i.nisi desierit esse sol
73 uendo viuente testatore, vt.ff.de adim.leg.l.liberto.§.largius.† Itẽ videtur obstare.ff.rem rat.hab.l.actor.vbi dicitur indistincte, curatorem bonis nõ debere satisdare. Respondeo, ibi loquit quãdo datus est consensu creditorũ, aliud in alijs, vel licet ibi simpliciter loquat, intelligenda est illa lex ſm distinctionem superiorẽ, qr non est nouum &c.vt.ff.de leg.& constit.l. non est nouum.&.l.sed & post. vel melius, ibi non loquitur de satisdatione pupilli, vt superiores faciunt.sed de satisdatione rem ratam. Odofr.
74 ¶ † Sed contra, an curator debeat satisdare de iudicato soluen. & videtur

vř ꝙ nõ, qꝛ similis est alijs tutoribus ⁊ curato. vt. ff. de ven. inspi. l.
j §. diminutio ibi, sibi curã ita ⁊c. sed alij tutores ⁊ cura. nõ satisdãt,
vt. C. de admi. tu. l. fi. §. defensionẽ. itẽ vř gñale de curatoribus oĩuʒ
ꝑsonaꝝ, ⁊ sic de curatore ventris, ⁊ ð curatore bonis dato, ꝑ illã gl.
itẽ vř lex expressa. C. de cur. bon. l. ij. ⁊ hoc credo veꝝ, sed ꝯ põt alle
gari, nam dĩa est inter istos curatores ⁊ alios, ⁊ qꝛ sunt dissimiles,
nõ vñr eodẽ priuilegio gaudere, vt. ff. eo. l. ij. §. qꝛ. ff. de admi. tu. l. itẽ
bonoꝝ, ⁊ de tut. ⁊ rat. dist. l. si pupillus, de cura. furio. l. bonorum. ⁊
rerum amota. l. penul. Marti. de fano.

¶ Quod sit officium predicti curatoris in medio. Rub.

75 In medio eius officiũ est † bona guberna
re, curare, ⁊ custodire, ⁊ administrare, gubernatio nãqꝫ, cura, administratio, atqꝫ
76 custodia, ⁊ mãdata est. † Itẽʒ res, que mora deteriores futura sunt,
potest distrahere, vt in auc. vt lic. mat. ⁊ auie. j. rñ. ⁊. §. j. ⁊. ff. de sus.
tut. l. impuberibus. §. j. ⁊ insti. de suspe. tuto. §. si quis tut. ⁊. ff. de ad
mi. tut. l. itẽ bonoꝝ, ⁊ de carbon. edic. l. si is q. §. j. ⁊. §. quoties. §. fi.
77 C. de bonisqꝫ lib. l. fi. §. finaũt. ff. de peti. here. l. diuus. j. rñso. † Itẽʒ
eius officium est, refectã pecuniã collocare, ⁊ bona salua facere, vt.
ff. de colla. bono. l. i. §. iubet. ⁊. §. si cũ duobus. Itẽ fructus ei dandi
sunt ⁊ vendere eos põt, ⁊ pẽsiones biẽnales, nõ excedẽtes q̃ntitates
cẽtũ fructus percipere põt, ⁊ predia locare põt, siue ius percipien
di fructus ⁊ mercedes seruoꝝ, ⁊ iumẽtoꝝ percipere, ⁊ domũ ad ea
reponenda ꝯducere, si domus in bonis nõ est. vt argu. ff. de vent. in
pos. mit. §. i. §. quoties. ⁊. l. habitatio. ⁊ de bo. aucto. iud. pos. l. pre
tor. in prin. ⁊. §. his verbis, ⁊. §. in causa. ⁊. l. vẽdicatione. §. j C. de ad
mini. tuto. l. §. j. ⁊. l. ꝯstitutionem, vt lega. no. ca. l. postq̃. §.
princeps. ⁊. ff. vt in pos. leg. l. is cui. §. qui legatoꝝ. ⁊ de colla. bono.
l. si emãcipato. §. fi. itẽ ea que vrgent, potest distrahere, vt. ff. de he
78 re. insti. l. si quis institutus. §. pe. in prin. † Itẽ alia bona poterit vẽ
dere causa cognita, puta si vrgeat es alienũ, vt. ff. ex qui. cau. in pos.
ea. l. fulcini⁹. §. adeo. circa fi. §. ⁊. ff. eo. l. j. itẽ ꝑ cibaria familie, ar.
in lombard. de ꝓhi. alie. mi. l. fi. C. ð pa. qui fi. dis. l. ij. ff. vt in pos. le
ga. l. penul. ⁊ de carb. edic. l. sed ⁊ si. §. an aũt, ⁊ de iure deli. l. ait pre
tor. ⁊. l. filius. ⁊ de inffi. testa. l. si instituta. §. penul. ⁊ arg. ff. de pe. he
79 redi. l. diuus. C. de ordi. cog. l. fi. † Item potest soluere super graue
es alienũ, ⁊ ex pena crescẽs, ⁊ maxime si publicũ ðbitũ imineat, vel
sub pignoribus preciosis debeat̃, vt. ff. eo. l. i. ⁊ de here. insti. si quis
institutus. §. fi. ⁊ de vent. in pos. mit. l. curator. §. j. ⁊ de peti. here. l.
diuus. j. rñso, ⁊ de iure deli. l. ait pretor. Itẽ dicit Azo, si sub vsura
80 debet, † qꝛ vsure appellant̃ pene, vt argu. C. de bonisqꝫ lib. l. fi. §. fin.
aũt es alienũ in fi. §. ff. de rebus eo. qui sub tut. vel curato. l. puto. §.
nõ passim. C. de epis. ⁊ cle. l. orphanotrophia. ff. de reb. eccl. l. lecta.
circa prin. alias non putat curatorẽ posse soluere, nisi prius ꝯuẽtus
81 sit. † Item bonis actiones cõpetentes exercere potest, ⁊ mouere, vt
ff. eo. l. ij. circa prin. ff. de carbon. edic. l. si is. j. rñso, ⁊. §. ex his. ⁊. ff.
vt in pos. leg. l. postq̃. §. princeps. ⁊ rebus in fraudẽ alienatis, age
re. ĩ. annũ, ⁊ in integ. restitu. petere, vt. ff. ex quibus causis man. l. ab
82 hostibus. circa prin. † Et curator bonis tutores potest ꝯuenire iudi
cio tutele, vt. ff. de tut. ⁊ rat. distra. l. si pupillus. §. j. Itẽ exigere põt
ꝺm Azo. a debitoribus qui liberantur tꝑe ⁊ ab eis qui vsucapiunt,
vt. ff. de vent. in pos. mit. l. j. §. si periculũ. ⁊ de carbon. edic. l. sed ⁊ si
is. j. rñso. ⁊. §. j. quotiens, ⁊. §. an aũt, vsqꝫ in fi. l. ⁊ de bonis. §. q pu
pillo. §. nõ solũ, ⁊. l. penul. ⁊ fi. ⁊ de bo. aucto. iud. pos. l. creditores.
83 in prin. ⁊ de mune. ⁊ hono. l. j. in fi. † Videt̃ tñ per leges predictas
ꝙ curator debeat prouidere, ne debitores ipsi liberentur, vel vsuca
pionem impleãt, vnde vř ꝙ nõ debeat exigere, sed tñ litẽ ꝯtestari,
vt prescriptio interrũpat̃, ⁊ debitores nõ liberent̃ vt in tuto reponen
tur, vel ꝑ eis satisdabit̃, arg. ff. de offi. presi. l. senatus, ⁊ de iudi. l. sed
⁊ si restituatur. §. edium. ⁊. §. sed ⁊ si dies, ⁊ de fer. l. j. §. fi. ⁊ de pro
84 curato. l. sed ẽt de ordi. cogni. l. fina. † Et qð dictum est, qð satisdat̃
ei, ⁊ in eum videtur, ꝙ dentur vtiles, vt. ff. eo. l. ij. a pretore, ⁊ vt leg.
seu fi. no. ca. l. postq̃. §. princeps. ⁊ si nõ priuilegio, vt. ff. de priuile.
credi. l. ideoqꝫ. qð dicit. B. V. ideo esse, qꝛ legititimam hebet admi
nistrationẽ, vel dices vtiles, id est efficaces, q̃ defuncto, ⁊ in defun
85 ctum competebant. l. debitorũ. † possunt inquam, id est certe agere
curatores per se, ⁊ per ꝓcuratorẽ, quẽ ꝯstituere poterunt, qui agat
vel defendat vti ius est, vt. ff. eo. l. ij. j. rñso. qð verbũ intelligit Azo,
vt ꝯstituat procuratorem litis ꝯtestate, vel litis non contestate acto
rem, argu. C. de procu. l. neqꝫ vel dicas ꝺm not. vt ius est id est dñs
tamen mittat legitimã personam, ⁊ neqꝫ ab eo curatore, vel actore
satisdatio de rato, vel iudicato soluendo nomine eius cuius bona ve
niant exigetur, sed nomine ipsius curatoris qui eum misit, vt. ff. eo.
86 l. ij. in fi. j. rñso. † Verum vbi curator bonis agit vel conuenit̃ nõ dʒ
satisdare rem ratam habere, vel iudicatum solui, vt. ff. rem ra. habe.
actor. ⁊ argu. C. de admi. tut. l. tutores debita. ⁊. l. sancimus. §. defen
87 sorem. † nisi dubitetur an sit curator, vt tunc si agat satisdet de rato,
⁊ si ꝯueniat̃ de iudicato soluendo, vt. ff. de admi. tut. l. vulgo. ⁊. ff. eo.
l. ij. j. rñso, ⁊ de carbo. edic. l. sed si is. in fi. Aget ⁊ ꝯuenietur expẽ
sis bonorũ, vt argu. ff. de tut. ⁊ rat. distr. l. j §. si pupillus. in fi. aliud
in patre, qui expensis proprijs facit, vt. C. de bonisqꝫ lib. l. fi. §. vbi.
88 † Item sciẽdũ est ꝙ potuit ꝯstitui vnus curator vel plures, vt. ff. eo.
l. ij. ⁊ si qdẽ ꝯstituti sunt curatores plures bonoꝝ, ⁊ vnus in solidum
agere, ⁊ cõtra vnũ insolidũ agi põt nisi ꝑ regiones ꝯstituti fuerint,
vt. ff. eo. l. ij. §. si plures. ⁊. l. si plurese, ⁊ tñ ꝯueniet̃ ille q gessit prius
q̃ ille q nõ gessit, qꝛ actori modus ꝯstitui nõ dʒ, nisi curator qui nõ
89 gessit inuitus datus sit, vt. ff. eo. l. ij. §. fin. † Item durante officio dʒ
a nuptijs abstinere eius cuius bona administrat. Itẽ ⁊ post officiuʒ
depositum ante rationem redditam, vel ẽt post. xxv. an. eius cuius
bona administrat, ⁊ añ annũ vtilẽ. ĩ. quẽ petit̃ restitutio, vel quadriẽ
niũ hodie, vt. ff. de ritu nup. l. pen. §. ⁊ si quis. C. ð int. ma. l. si patris.
tui. C. de tem. in integ. rest. l. supuacuum.

¶ Quod sit eius officium in fine. Rub.

90 Eius officium † in fine vertit̃, vt mãdati possit ꝯue
niri ad rõnẽ reddẽdã, vt. ff. man. l. si
mãdauero. §. si curator. vel actione in factũ, vt. ff. ð bo. auc. iud. pos.
l. pretor. j. rñso. ⁊. §. ex his. ⁊. §. in eũ. vel actione tutele, arg. ff. de tu.
91 ⁊ rat. dist. l. si pupillus. §. j. † dʒ. n. reddere rõnẽ sicut tutor vel cura
tor, vt. ff. de ritu nup. l. pe. §. si quis ⁊ qð hʒ, dʒ restituere, ⁊ si es non
hʒ, dʒ prestare actiones, vt. ff. de carbon. edic. l. sed ⁊ si is. §. fin. ⁊ de
92 bo. auc. iud. pos. l. si creditore. §. j. ⁊. l. ꝓtor. j. rñ. ⁊. §. ex his. † ⁊ tunc
actio ꝑpetua ⁊ nõ tẽporalis, ⁊ tam heredibus q̃ in heredes, ⁊ cete
ros successores dabit̃, vt. ff. de bo. auc. iud. pos. l. ꝓtor. §. he actiones
⁊ dʒ manifestare ea que de bonis expendidit, vt. C. de epis. ⁊ cleri. l.
nulli licere. in fi. j. rñso. forte suo sacramẽto, arg. C. de don. l. penul.
93 j. rñso. C. de iu. delib. l. fi. §. licentia. † ⁊ oĩa q̃ gesta sunt ꝑ eum dʒ ha
beri rata, vt lib. eo. l. ij. j. rñso, ⁊ q̃ dicunt̃ gesta, dic vt. ff. que in frau.
cre. l. prima. §. fina. ⁊. l. ij. ⁊ de eo qð gessit hereditate non adita, si
minor postea adeat non poterit petere restitutionẽ, vt. ff. de mino. l.
94 in integrũ. † verũtñ si adierit hr̃ditatẽ filijfa. minoris, cui datus sit
curator bonis, poterit petere, restitutionẽ ꝯ aditionẽ, lʒ aliqua ge
sta sint per curatorẽ, vt. C. de bonisqꝫ lib. l. fi. §. finaũt in scda. in fi. §.
95 † Nã ⁊ curator bonis datus [illegible] eius põt petere restitutionẽ, vt. ff.
ex quib. cau. man. l. ab hostibus. [illegible] poterit q̃ri de mala administra
tione, tam ille qui nõ gessit, q̃ gessit, nisi q non gessit inutiliter crea
96 tus esset, vel inuitus, vt. ff. eo. l. ij. §. fi. † ⁊ tenebit̃ quidẽ de solo dolo
sicut creditor qui missus est in possessione cã rei seruãde, vel si frau
dulenter versatus est in cura vt. ff. de suspe. tuto. l. iij. §. si curator. ⁊ ð
bo. auc. iud. pos. l. pretor, vel ẽt de lata culpa. arg. ff. de pe. l. qð ner
ua. ⁊ si men. fal. mo. dixe. l. j. §. hoc aũt, ⁊ tũc i eo actio est annalis,
nã nõ dabit̃ post annũ, nec in heredes, ceterosqꝫ successores, nisi q̃te
nus ad eum peruenit, vel ad heredes, qꝛ tũc ꝑpea est. heredi aũt da
bit̃, qꝛ ⁊ rei ꝯtinet ꝑsequutionẽ, arg. ff. de bo. auc. iud. pos. l. iij. §. fi.
⁊. l. vbi. ⁊. l. heredi. ⁊ de do. l. in heredẽ. ⁊. l. itaqꝫ. ⁊ argu. ff. vñ vi. l.
97 j. in prin. † Sed posset dici ꝺm Col. ꝙ curator bonis teneat̃ de dolo
⁊ culpa, sicut creditor, qui hʒ pignus ꝯuẽtionale, q tenet̃ de dolo ⁊
culpa similiter predicte. l. ff. de bo. auc. iud. pos. l. pretor. ⁊ cõmod.
l. si aut certo. §. sed vnũcũqꝫ ⁊ de pig. act. l. si cũ vẽdere. §. venit. ⁊ in
98 stitu. quib. mod. re ꝯtra. oblig. §. fi. C. de pi. l. sicut. † Nã illud dʒ cõ
siderari in curatore bonis, qð ꝯsiderat̃ in tutore, vt. ff. de ritu nupt.
l. penul. §. sed ⁊ si quis. itẽ talẽ curã dʒ hẽre in administratione, qua
lem tutor, vel curator hʒ, vt. ff. de ven. in pos. mit. l. i. §. itẽ si pupillũ.
⁊ maxime lʒ nõ q̃ntũ ad verba, sed q̃ntũ ad sniaʒ, vt. ff. ad tertul. l. ij.
§. qd si curator. q tenetur de dolo ⁊ lata culpa ⁊ leui, vt. C. arb. tut. l.
99 quidquid. † Vñ ẽt q̃situ est an isti curatores dati bonis habeãt au
xiliũ diuidẽdaꝝ, siue cedendaꝝ actionũ, vel vtiliũ, ⁊ rñdet Col. for
te nõ, cũ ex dolo forte ⁊ lata culpa tñ teneant̃ isti curatores, vt. s̃. ꝓ
batũ est, vñ nõ hñt auxiliũ, arg. ff. de tut. ⁊ ra. dist. l. j. §. nunc tracte
100 mus. † Curatori aũt bonis, de eo qð sine dolo malo ipẽdit dabitur
actio in factũ nõ negotioꝝ gesto. vel actio mandati, siue in fructi
bus recipiẽdis erogauit, siue in familia alẽda, curãdaue, vel ꝓdijs
faciẽdis vel restituẽdis, vel alijs iustis de causis, vt. s̃. de bo. au. iu.
pos. l. preter. in prin. ⁊. §. ex his verbis. ⁊. ff. manda. l. si mãdauero.
§. si curator. Odofre.

¶ Quando finitur officium curatoris. Rub.

101 Officiũ autem eius † curatoris finit̃, vt si da
tus sit bonis filiofam. de

latis. s. filio minori, vt pater nō habeat vsumfructū, nec aliqđ participiū, durat aūt eius officiū, donec filius ad etatē pfectā puenerit vt eā etate perfecta eius cura finiat, vt in auc. vt li. ma. z auie. j. rñ. z §. j. idem dici pōt, vbi pater nō vult gsentire filio adeunti, z recu-
102 sat eius gubernationē, vt C. de bonisq̧ lib. l. fi. §. finaūt i scđa. † Itē si deportatus sit pater, z datus sit curator filiofam. minori finit eius cura eo reuerso, dūmō sit integre fame, alioquin duraret cura puta
103 si est luxuriosus, demens, vel prodigus, vt C. de sen. pas. l. fi. † Item officiū curatoris dati bonis, pp carbon. qz ipubes, z eius aduersarius cessat in satisdatione finit lata snia inter eos, vt. ff. đ carbo. edic. l. sed z si is. §. fi. Idē puto q̄ finiat si ipuberi satisdet a curatore impuberis, vel ab alio, qz rōne satisdationis solus esse dz in possessione ex carbon. z vbi satisdat impubes nō reperit, q̄ tūc det curator bo-
104 nis. † Vñ licet ab initio satisdatio nō fuerit prestita, tñ satisdatione postea interueniente, recipit ius pstinū, vt. ff. vt in pos. le. l. si pme. §. fi. z de carbon. edic. l. j. §. j. z. l. si is §. fi. z de colla. bono. l. j. §. iubet.
105 z. l. ptor. §. emācipatus. † Itē officium curatoris dati portioni eius fratris q debuit gferre, z noluit satisdare de gferendo finit si gtulerit, vel de gferendo cauerit, vt. ff. de colla. bono. l. j. §. iubet, z arg.
106 dictax. ll. z. ff. vt in pos. leg. l. pme §. j. † Itē officiū curatoris bonis dati, qz vēter est in possessione, finit sine preiudicio dū vēter in possessione esse desierit, qz eius gratia datus est, z tādiu venter esse dz, q̄diu mulier pariat, z abortū faciat seu certū sit eā non esse pregnā-
107 tem, arg. ff. de ven. in pos. mit. l. j. §. quotiēs. z. §. fi. † Nā curator vētri dat, sed nō tutor, vt. ff. de tut. z cur. da. ab his. l. ventri, in pn. z vētris curator pōt postea dari tutor, vt. ff. de suspe. tut. l. iij. §. si curator z sic vr̄ q̄ sit datus tutor ventre iā nato, z eius cura esse desierit, cum cōueniri possit de eo q̄ frauduléter gessit in cura, vt in predicto §. si
108 curator, z ar. ff. de leg. tut. l. legitimos in fi. † Itē si rōne captiuitatis patris datus sit filiofa. minori durat. n. durāte patre in captiuitate curator, z eo reuerso finit, vt. ff. de tutel. l. muto. §. fi. ibi, ne in medio
109 pereat. † Item si datus sit bonis debitoris, qz captus est ab hostibus, eo reuerso finit eius cura. ar. ff. ex quib. cau. in pos. ea. l. in pos-
110 sessione. in fi. ibi, interim dandus est. † Itē si alia quacūq̧ de cā sit datus finita cā finit cura ar. ff. de ap. l. cū in vna §. j Insti. de auc. tu
111 to. §. fina. ff. de tut. l. si quis tutor. C. in quib. cau. da. pos. l. j. lz † videat obstare q̄ legit curatorē ipuberi q̄cūq̧ ex cā datū pseuerare in diem pubertatis, in eadē cura, vt. ff. de tut. z cura. da. ab his. l. curator. C. qñ tut. vel. cu. esse desi. l. j. C. in qui. cau. ba. tu. l. ij. Rñdeo, ille. ll. C. loquūtur qñ curator adiūctus est tutori, vel qñ datus est
112 in locū excusati, vel substituti, † [illegible] vero que est. ff. de tut. z cura. da. ab his. l. curator intelligit [illegible] ore ex quacūq̧ cā datū perseuerare, in diē pubertatis in eadē cura, vt. ff. de tut. z cura. da. ab his. l. curator, z perseuerare in. s. dictis duabus de causis, vel in alijs de
113 causis perseuerare. s. posse si tñ cā extendat, vt nō vltra. † Sed si ante pubertatem finiat cā finit z cura, arg. predictax. ll. z. ff. de tutel. l. quesitū. Itē finita gditione, vel existēte finit z cura, vt instit. qui. mod. fi. tut. §. sed z si is qui. Item finito tēpore ad qđ datus est finit
114 eius cura, insti. qui. mod. tute. fi. §. penul. † Sed querit, nunqd pre deportato vel capto, finiet cura curatoris bonis filijfami. minoris, mortuo pre i absentia, vr̄ qđ ñ sit finita, lz duret, vsq̧ ad legitimā etatē, ar. ff. de tut. l. quesitū. qz ēt patre reuerso, quū nō hr̄ p reuerso nō
115 finit cura, vt. C. de sen. pas. l. fina. † similiter quū datus est filiusfa. alias qz pater nō pōt habere aliqđ ptcipiū in bonis durat eius officiū, donec filius ad perfectā etatē puenerit, vt in auc. vt li. mat. z
116 auie. j. rñ. z. §. j. † Econtra videtur q̄ sit finita nam capitis diminutione, z minima finit, z ita in emancipatione filijfami. vt arg. instit. de cap. dimi. §. minima. z insti. qui. mod. tut. fi. §. si pupilli. ff. ad mace. l. si filius. §. j. merito idē erit si filius efficiat sui iuris emācipatione, vel morte patris, arg. ff. ad maced. l. iiij. in fi. C. de instit. z substi. sub gdi. fac. l. si mater. Itez qz nil interest pater reuertat, vel ibi moriat, arg. ff. ex quib. cau. ma. l. ab hostibus. Item qz cessat cā curato
117 ris, arg. predictax. ll. † Sed pone q̄ filiusfa. decessit ante. xxv. annum, nunq̄ durabit curatio vsq̧ quo peruenisset ad legitimā etatē, si viueret, vr̄ q̄ sic, ar. C. qñ dies legat. ced. l. ex his verbis. C. de le. l. j. puto tñ q̄ firmat eius cura morte illius cuius gratia datus est morte illius curatoris, vt tūc in locū eius alius det, vt. ff. de cura. fu
118 rio. l. cuius bonis, z insti. quib. mo. tu. fi. §. simili mō. † Itē finit capitis dimi. filij minima, media, z maxima, z capitis diminu. curatoris, sed non minima, vt insti. quib. mod. tut. fi. §. ij. z. iij. z. §. sed z si capitis.

Quando valeat remoueri curator. Rub.

119 Remoueri potest † curator his de causis, quibus tutor z curator posset remoueri, z eos casus nō psequor, vt. ff. de supec. tut. l. tutor quoq̧. §. nō tm̄ aūt, z. §. si curator vētri. Odofre.

In quo differat curator datus bonis ab alio cura. Rub.

120 Differt autem iste † curator bonis ab alio, nā curator bonis tenet tātum de dolo, vt. s. đ bo. au. iu. pos. l. in vēditione. §. j. in fi. sed alius curator, de dolo z oī culpa, vt arg. C. ar. tut. l. qdquid de hoc not. ff. eo. l.
121 ij. † Item si plures sunt curatores bonox glibet tenet insolidū, z a quo voluerit solidū poterit gseq, vt. ff. eo. l. si plures. Sed ego puto si ab vno solidū fuerit gsequtus, qđ cedere dz actionem aduersus alios gcurratores, vt. C. de diuid. tut. l. ij. sine cessione nō vr̄ q̄ agere possit aduersus curatores, qz nō tenebat nisi đ dolo, vt. s. dixi, vnde si ex dolo suo prestiterit aliquid, non habebit actionem aduersus cōcuratores sine cessione, vt. ff. de tut. z rat. distra. l. j. §. nūc tractemus vel fugias istā diuersitatē, z predicta fuerunt scripta per do. Odofre. ff. de cur. bon. Benedictus Deus amen.

FINIS

De fructibus libri quatuor,

Joāne Copo Parisiensi authore.

Christianissimo Francorum

Regi Francisco, eius nominis primo, Joannes Copus felicitatem optat.

Vereor ne supra modū temerarius, meiq̧ pene oblitus, videar, princeps christianissime, qui cum neq̧ eruditione satis, z ingenio parū possim intempestiuis meis nugis tuā maiestatez interpellare audeaz, neq̧ preuideam idem mihi imminere periculum, in quod olim nimium fragilibus pennis confisum Icarum incidisse, poetarum fabule narrāt, qui cuz audatiori volatu altius iter egisset, solemq̧ propius contingere nō dubitasset, preceps in mare prolapsus, imprudentie sue z temeritatis penas persoluit. Que sane a priscis illis z sapientissimis poetis conficta fabula, nos admonet, ne altius quam pro nostra sorte efferamur, neue temere ad venerandam illam, z sole ipso clariorez principis maiestatem accedamus, ne velut eius contemptores in capitale periculum precipites ruamus. Sed cum considero admirabilem tuam, cum erga omnes clementiam, tum vero singularem erga bonarum artium studiosos humanitatem, non est quod reformidē in tuum conspectum prodire, tibiq̧ has ex longa z assidua ciuilis nostri agelli cultura, collectas fructuum primitias offerre, quas iucundissime te suscepturum vt credam recens adhuc defuncti medici tui Guilielmi Copi patris mei memoria suadet, quem dum viueret tanti fecisti, vt tuam, totiusq̧ nobilissimi sanguinis tui, salutem eius fidei commisseris, amplissimisq̧ z plane regijs beneficijs euz honoraueris, vt omnes nostras facultates quas ille moriens nobis reliquit, liberalitati tue acceptas referamus. Itaq̧ mihi ipsi persuasi hos nostros fructus, licet non admodum pretiosos, paterno tamen nomine tibi gratissimos fore, teq̧ fauore illo quo olim patrez, nunc quoq̧ filium prosecuturum, quem paterni exempli imitatorē, eiusq̧ erga te fidei z obseruantie heredem habes. Uale.

Michael Furneus candido lectori. S. P. D.

Quo nam fato fieri dixerim (candide lector) vt cum nostra, z maiorum nostrorum memoria, tot omnium disciplinarum peritissimi viri, z prosa, oratione, z versibus valuerint, plures tamen ad ineptias z fabellas, quam ad res graues, z libero homine dignas, calamum suum contulerint z Alios scripsisse res amatorias video, quod recte ne factum fuerit, ipsi viderint, cuz permulti adolescentes qui in bonam alioqui frugem euasissent, illarum illecebris irretiti, e recta via declinarint. Nam (vt ait ille) adolescentium

adolescentium indolem non tam iuuant que bene facta sunt, quāꝗ pessime. Alios fabellas, stultas questiones, ⁊ genealogias expressisse, cum tamen eas Paulus apostolus (quod sacre litere vas electionis vocant) semper vitandas non solum nos admonuerit, sed ⁊ suo iure preceperit. Alios de aliorum dignitate detraxisse intelligo, vt ipsis fuisset nil didicisse melius. Nec me preterit quosdā presertim inter eos, q̄ i legalib⁹ studijs etatē suā ꝯsumpserūt, eo temeritatis ipudētie deuenisse, vt ꝙ vn⁹ vno i loco tradidisset, id rursus alij i alijs paucis mutatis verbis inculcarent, atꝗ ita crābē nō solū bis, aduersus vetus grecoꝝ ꝓuerbiū, sed ⁊ plus milies ponerent. Hoꝝ ego neꝗ iudiciū ꝓbaui vnꝗ̄, neꝗ laborē magnifeci. Quid enim eos magnifacere, qui aut puerilibus fabulis, aut repetitionibus superuacaneis libros suos referciunt? At longe aliter profecto ⁊ rectius mihi fecisse vr̄ noster Copus, qui cū nuꝑ in studiosorum gratiā aliquid scribere statuisset, id sibi argumēti pretulit qđ ⁊ oibus vtilissimū, ⁊ a nemine adhuc videri posset digne tractatū. nā quid vtilius, q̄ꝫ que quotidie in vsu sint ea afferre? Aut quid aliud est qđ magis quotidie in vsu sit, hac eiusmodi fructuū materia? Et q̄ꝫ nunꝗ̄ digne tractata ea fuisset, si que ab alijs suꝑ alios in eā scripta sunt. cū hoc Copi libello ꝯtuleris, facile statim (opinor) intellexeris, nōnulli, fortasse, eius hunc laborē vituperabunt, ꝙ in recitandis ita vt scripte sunt legibus, nō paꝝ frequēs, ⁊ quasi ꝯtinuus fuerit. Ast ille eā solū ꝓuinciā sibi hic assumere voluit, vt q̄ ad fructuū materiā pertinebāt leges cū īfinite sint, ⁊ ꝑ varia vtriusꝗ iuris loca hincinde disperse, luculenta quadā ꝯsonātia in vnū cogeret, potius q̄ꝫ de suo quicꝗ̄ afferret. Nempe prestātissimū Iuriscōsultū sextū Papyriū, a quo ius ciuile Papyrianū nūcupatū, imitatus, qui cū olim leges Regias sine ordine latas videret in vnū qdē eas cōponere q̄ꝫ a se inuentū quidꝗ̄ superaddere maluit. Qua in re maiorē mea quidē snia vr̄ promeritus laudē, q̄ꝫ si longissimos in leges excudisset cōmentarios, Atꝗ vtinā ꝑ his q̄ ꝯ̄ Iustiniani edictū, tā imēsa (proh dolor) tanꝗ̄ infinita ⁊ superuacanea habemus nostroꝝ doctoꝝ volumina, id genus cōpositiones, aut si mauis legum ꝯsonātias haberemus. Sic. n. fieret, vt ⁊ ipse leges, mutua eaꝝ collatione alie ab alijs, sine alia interpretatione facile lucē acciperent, ⁊ nos minore cū tēporis, tum pecuniaꝝ ipendio eas disceremus. Quod vt aliqn̄ fiat hanc eiusmodi miro ordine atꝗ artificio contextam Copi nostri primā feturā, qua meret̄ animi alacritate (candide lector) suscipias. Id eniꝫ si feceris, nō solū Copo (cuius tā egregiam tibi nauatā operā ingratus es, si nō digno fauore ꝓsequeris) sed ⁊ eruditissimo cuiꝗ ad id genus alia tibi moliēda, peragēdaꝗ animū facile adieceris. Vale Lutecie Parisioꝝ ad. viij. Calen. Septembris. Anno ab incarnatione Christi. M. D. xxxv.

Joannis copi iurisconsulti de fructibus. Liber. j.

Que res fructus appellatione continentur. Titu. j.

SVMMARIVM

1 Fructus quid ⁊ vnde dicatur.
2 Fructus nomine que contineantur.
3 Fere bestie qn̄ ciuili, ⁊ qn̄ gentiū iure occupentur.
Arbores qn̄ in fructum computentur, ⁊ quando non.
4 Fructuario fundi non licet frugiferas arbores excidere.
5 Arbores non cedue vi tēpestatis deicte, an efficiant̄ vsurarij.
Lapides in fundo reperti, an sunt vsurarij, an vero ad proprietariū spectent.
6 Fructus appellatio latior est quam frugis.

De propria fructus significatione. Cap. j.

1 Fructus† a ferendo dictus (vt marcus varro q̄rto de lingua latina libro scribit) oēs res quas fert fundus ⁊ que in fundo ferunt̄, cōprehēdit, q̄ꝫ descriptionē Celsus approbās fructū esse ait, quicqd in fundo nascit̄, qcqd inde percipi pōt. l. itē si fundi de vsufruc. ⁊ ita Paulus quoꝗ definit. l. ar-
2 bores de vsufruc. adeo † vt si lapicidine, cretifodine, auri, argenti, fodine, vel cuiuslibet alterius fuerit, in fructu habeant̄ id. ꝫ Vlpianus lib. xxxv. ad sabinū rn̄dit. l. diuortio. §. si vir solu. mat. Aucupia quoꝗ, venationes, ⁊ pisca. in fructu recte esse dn̄r, ꝙ vtiꝗ itelligēdū est, cū fructus fundi ex his potissimū cōstat alioqui venatio-
3 nem, labeo. l. venationē de vsu. fructū fundi negauit esse, † nā si alia est maior fundi vtilitas quā venatio, fere bestie, nō iure ciuili, vt fructus, sed iuregētiū primo occupāti acqrunt̄. l. vsufructuariū de vsu fru. sed ⁊ arbores ceduas, vel cremiales in fructū cedere, Vlpianus. lib. xxxv. ad Sabinū scribit. l. itē si fundi. §. fi. ⁊. l. seq. de vsuf. qđ Celsus, Trebatius, ⁊ Pomponius probant. d. l. diuortio. §. si fundū. Grandes aūt vel frugiferas arbores in fructū nō cōputari, idē Vlpianus ait. l. equissimū de vsufruc. his enim excisis, substātia fundi salua nō remanet, fundusꝗ deterior efficit̄. d. l. equissimū.
4 l. sed et grandes de vsufru. † quare fructuariuꝫ arbores frugiferas excidere nō posse, Iulianus, Celsus, ⁊ Paulus, putant. l. arboribus de vsufr. Huc pertinet, qđ Vlpia. lib. xxvij. ad edictū scribit. d. §. si fundū, arboribus euulsis, vel vi ventoꝝ deiectis, vsꝗ ad vsuꝫ suū, ⁊ ville, posse vsufructuariū ferre, nec materia eū ꝑ ligno vsurū, si hꝫ vn̄ ligno vtat̄, alioq, ⁊ si totus ager hunc casum passus sit, oēs arbores auferet fructuarius, ꝙ ei nō ꝯcedit̄, neꝗ. n. in fructu sunt.
5 Idē Vlpia. d. l. diuortio. §. si vis. † Si arbores (inquit) non cedue vi tēpestatis ceciderint, dici oportet preciū eaꝝ restituendū mulieri, nec in fructū cedere, nō magis q̄ꝫ si thesaurus fuerit inuētus, in fructū. n. nō cōputabit̄, sed pars eius dimidia restituet̄, quasi in alieno inuēti. Idē ēt rn̄dit. l. ex lapidicinis de iu. dot. lapides in fructu nō esse, nisi talis sit fundus, vt lapis ibi renascat̄. vnde si ex lapidicinis dotalis fundi lapides vel arbores q̄ fructus nō essent, siue superficiē edificij dotalis, mulieris volūtate maritus vendiderit, Pomponius scripsit, nummos ex ea venditione receptos datis esse.
6 Ex supracriptis apparet, † paulo altiorem esse fructus appellationem quā frugis, neꝗ. n. oia que fert fundus, fruges recte dicuntur, nā ⁊ Iulianus scribit. l. frugē de ver. signi. falsum esse, fruges oēs esse, quibus homo vescat̄, nō enim carnes, aut aues, ferasue, aut poma, fruges dici. Ceteꝝ frugē pro reditu appellari Vlpianus rn̄dit. d. l. frugē, nō solū qđ ex frumētis, aut leguminibus, verūēt qđ ex vino vel ex syluis ceduis, cretifodinis, lapidicinis, capitur.

SVMMARIVM

1 Fructus in genere sumptus quid significet.
2 Fructus a fruendo quare dicatur.

De generali fructus significatione. Cap. ij.

1 Generaliter tamen, † ⁊ nō ea tantū, que in fundo fe-
runt̄, sed oia lucra, oia emolumēta, oēs deniꝗ cōmoditates, que ex re qualibet percipi pn̄t, appellatione fru-
2 ctus ꝯtinent̄, † vnde a fruendo, fructū quidā dictū putant, qđ oia q bus fruimur cōprehendat, nā ⁊ qui ex pecudibus nascunt̄ fetus, in fructu sunt, sicut lac, ⁊ pilus, ⁊ lana, vt Caius lib. ij. reꝝ quotidianarum rn̄dit. l. in pecudum de vsuris, quaꝫ sententiam diuus Iustinianus probat. §. in pecudum de rerum diui.

SVMMARIVM

1 Partus ancille, an inter fructus numeretur.
2 Partus ante diem fideicōmissi cedentem editus nō ꝯtinetur fideicommisso.
3 Rogatus restituere hereditatē, ancillaꝝ partus non retinebit.
4 Pugnantia inter iuriscōsultos etiam antiquos non modica.
5 Iurisconsultoꝝ due secte a quibus introducte.
6 Contrarietas nulla inter leges reperitur, licet bene inter iuriscōsultorum responsa sit repugnantia.
7 Pandectarum cōpilatores memoria lapsi.
8 Distinctiones accursij ridicule ⁊ inepte.
9 Partus ancillaꝝ, an reditus appellatione contineatur.
10 Partus ancillarum retinere non potest qui hereditatem restituere rogatus est.
11 Ancile hereditarie dicuntur que fuerunt ipsius testatoris.
12 Accursius falsi accusatur.
13 Partus ancillarum a quibus inter fructus nominentur, ⁊ a quibus non.
14 Fructus in sacris literis qnādoꝗ pro operibus capitur.

An partus ancille in fructu sit. Cap. iij.

Sed an partus ancille in fructu esset, vetus qđ fuit, idꝗ vel Cicerone teste, cuius, primo de finibus bonoꝝ ⁊ malo-
1 rum libro, verba hec sunt. † An partus ancille in fructu

sit habendus, disseretur inter principes ciuitatis. P. Scenolam, Marcūq; Manliū, ab hisq; M. Brutus dissentiet qđ & acutū genus est, & ad vsus ciuium non inutile, hactenus Cicero Manilius & Scenola ancille partum in fructu esse rñderūt, ea de causa, quod sicut in ceteris animantibus, illorum fetus in fructu est, ita ancille partū in fructu esse voluerunt, pluresq; iuriscōsulti in hāc sententiam concessere. Nam & Julius Paulus lib. xiiij. rñsorum, heredem, qui rogatus erat, post mortem suam hereditatem sine reddi
2 tu restituere, rñdit. l. paulus ő vsu. l. paulus ad legem fal. † Partus ante diem fideicommissi cedentem editos fideicommisso nō cōtineri, sed ad heredes eius qui rogatus est pertinere, eosq; in quartam, & quarte fructus computandos, si de lege falcidia qđ intercedat. Idem apud Neratium esse refert, eum qui similiter rogatus esset, vt mulierem restitueret, partum eius restituere cogendum non esse, nisi tunc editus esset, cum restituendo fideicommisso moram fecisset. Sed Papinianus cōtra sensit, ait enim. l. deducta §. hec he
3 reditatem ad Trebel. † rogatum post mortem suam exceptis redditibus, hereditatem restituere, ancillarum partus retinere non posse, quam sententiam Ulpianus probans, si quis (inquit). l. mulier. §. sed enim ad trebel. rogetur hereditatem restituere, placere, eum cogi reddere partus, si se extāt, & partus, q; hi in fructibus nō habentur. Non enim, sicut pecudum fetus, ita ancillarū partus in fructu esse, M. Brutus rñdit, cuius sententiam obtinuisse, Ulpianus lib. xvij. ad Sabinum refert. Nam (vt eleganter Caius. d. l. in pecudū de vsuf. scribit) absurdū videbat, hominem in fructu esse, cum omnes fructus, rerum natura, gratia hominum procreauerit, & hanc rōnem diuus quoq; iustinianus lib. ij. institutionū pbat
4 §. in pecudū de rerum diui. † Neq; porro cuiq; mirum videatur, quod dicimus, a Papiniano & Ulpiano, Julium, Paulum dissensisse, quasi vero fieri nō potuerit, vt veteres illi Jurisperiti, dum ↄsultoribus de iure responderent, in ↄrias sententias irent, sed oēs ex cōposito, vno ore, vnoq; ↄsensu, proposita qualibet, facti specie, eadem responsa darent, naturaliq; illa ad dissentiendum facilitate carerent. Neminē arbitror tam temerariū futurum, qui. M. Ciceronē falsi arguere ausit, qđ scripserit primores illos ciuitatis Romane iurisconsultos. P. Scenolam. M. que Manliū, in. ş. scripta qōne dirimenda, a. M. Bruto dissensisse, nosq; eum non feremus, qui Paulum Sceuole & Manilij Papinianū vero Ulpianum, & Caium. M. Bruti sententiam secutos esse probauerit. Sed quis nisi ciuilis historie imperitissimus, asserverit, Antistio Labeoni, & dissoluendis huius discipline nodis, cum Atteio Ca
5 pitone bene semper conuenisse? † cum hi duo, contradicendi studio (vt Pomponius refert). l. ij. ő orig. iur. diuersas iurisconsultorum sectas fecerint, quas Massurius Sabinus & Nerua longe lateq; auxerunt. Quid quod Cassius & Proculus, has easdem dissensiones in dies magis ac magis promouendo, eousq; processerūt vt alij Cassiani, alij Proculiani, appellarentur, ex quorum omniū responsis, cum a Justiniano quinquaginta digestorum libros compositos esse constet, qua tandem rōne defendemus, nulla in his libris iurisconsultorum inter se pugnantium contrarias sententias reperiri? Sed audio Justinianum, ex imensa illa & cōfusa veteris iurisprudentie librorum multitudine, ea tantum, in hos quinquaginta libros digessisse, que ad vsum quotidianū necessaria, firmissimiq; iuris & equitatis rationibus niti viderentur, queq; inter se optime
6 conuenirent, nullamq; in eisdem libris antonomiam reliquisse. † qđ equidem verum esse fatemur, non tamen ad iurisconsultorū responsa, sed ad leges illas quas nomothete promulgarunt, referri oportere dicimus. Sed concedamus. ş. scriptum Justiniani edictum, in his etiam iurisconsultorum responsis, que in quinquaginta libros redacta sunt, expressum, esse non continuo vlla in ijsdem libris contraria responsa deprehendi posse negabimus. Ji enim quos ad cō
7 ponendum † Pandectarum opus Imperator Justinianus delegit, & si iuris in primis periti fuerint, tamen vt homines errāt, memoria labi potuerunt, contrariaq; iurisconsultorum responsa alijs, atq; alijs titulis interserere quod ipsemet Justinianus ingenue fatetur, cum ait, omnium meminisse, & in nullo prorsus peccare, diuinitatis magis esse quam humanitatis. Idem in ea quam pro Codicis & Pandectarum libris confirmandis ad Tribonianum misit epistola, nullam (inquit) secundum quod possibile est, discordiam derelictā esse, nimirum id probe sciens, vix fieri posse, quin in tanto opere aliqua discordia relinqueret. Nouum igitur aut absurdum nemo existimet, qđ in hoc iuris articulo, Julius Paulus & Pa
8 piniano, Caio, & Ulpiano dissentiat. † Omnes enim distinctiones quas adducit Accursius, vt illum cum his conuenire cogat, facile quiuis ineptas esse, & ridiculas intellexerit. Et primum quidem in hunc modum distinguit Accursius. d. l. paulus de vsu. & in. d. l. deducta. §. hereditatem ad sena. Trebellij, vt Paulum, de partu ante diem fideicōmissi cedentē edito, Papinianum vero, de eo q̄ postea editus est, sensisse dicamus, quasi vero in dubiū vocaret Papinianus, an editi post moram partus, fideicōmissario restituendi essent an nō, & de iure apud oēs certo & indubitato rñderet, ac non potius controuersia in eo esset, an appellatione redditū, ancillaꝝ partus ↄtinerent. Cum enim hereditatem, exceptis redditibus, re
9 stituere quis rogatus esset, dubium erat, † an partus ancillarum, vt redditus, retinere posset, rñdit Papinianus non posse, neq; enim testatorem, qui a restitutione fideicōmissi redditus excepit, ancillarum partus excepisse videri, cum inter reditus non cōnumerentur. Quare non sine causa hereditatem exceptis redditibus restituere rogatum ancillarum partus retinere non posse absolute dixit Papinianus, quasi ita diceret. Js q hereditatem, exceptis redditibus post tempus restituere rogatus est, omnes quidem fructus, obuentiones, redditus, quos ante diem fideicōmissi cedentem percepit, retinere potest, at partus ancillaꝝ non pōt, cum in fructibus, redditibus, vel obuentionibus non habeantur, & ita interpretandum esse,
10 Ulpianus in. ş. scripto rñso apertissime ostendit, inquiens. † Si qs rogetur hereditatem restituere, cogi reddere partus, si qui extant, & partuum partus, q; hi in fructibus non habentur. Ex his apparet, primam hanc Azonis distinctionem plane ineptam esse, Cum enim dixit Ulpianus, Heredem cogi reddere partus, & partuum partus, non subiunxit, qui post moram vel diem fideicommissi cedentē percepti sunt, sed q; hi in fructibus non habentur. Alioquin non specialiter partus tantū, sed generaliter oēs fructus heredem cogi reddere Ulpianus dixisset & Papinianus, non tm̄ ancillarū partus, sed nullos fructus heredē retinere posse dicere debuisset. Sed vt. ş. diximus ideo Ulpianus cogi heredem partus ancillaꝝ restituere, specialiter dixit, q; omnes fructus medio tēpore perceptos, retinet partus ancillarum eodē tēpore editos, restituere dꝫ, q; in fructu nō sunt. Altero modo Accursius distinguit, vt de partu ancille aliene que testatoris non erat, opinio Pauli procedat, at Papiniani Ulpianiq; rñsum, in partu ancille, qui propria testatoris erat, locum habeat, que distinctio, eque ac superior, improbanda venit, cum Paulus, in neutro ex. ş. scriptis rñsis vel vnū verbū expresserit, ex quo conijcere debeamus, eum de partu ancille aliene loqui, imo vero, de partu ancille que testatoris fuit, eadē rñsa in
11 telligenda esse, ipsius verba declarant, † que de partu ancillarū hereditarium expressa sunt, nisi forte eas tantum, ancillas hereditarias dici putemus, q̄ nō ipsius testatoris, sed alterius fuerūt. Postremo tradit Accursius apud Papinianū de partu ancille agi q̄ exceptis redditibus, vel sine redditu per fideicōmissum relicta est, apud Paulum vero, de partu eius ancille tractari, que simpliciter, & absolute non addita hac clausula, sine redditu per fideicom
12 missum relicta est. † Esset hoc insimulandus falsi Accursius, qui expressam ad verbum clausulam, responso iurisconsulti detrahere audeat, nisi detracta hec clausula, postremā hāc eius distinctionē infirmaret, tātū abest vt adiuuet. Si enim is, qui, exceptis sibiq; retētis redditibus hereditatē restituere rogatus est, ancillaꝝ ptus retinere nō possit, sꝫ eos fideicō. restituere cogat, multomagis nulla retētionis fructuū mētione facta, hēditatē restituere iussus, ptus ancillaꝝ restituere cogēdus erit. Sed & hāc distinctionē, oblitus sui Accursius, oleo in loco refellit, vbi hereditatis q̄ sine redditu vel simplr nō adiecta hac vel simili pticula, fidei alicuius restituēda cōmittit, eādē cām esse recte putat. d. l. paulus. de vsu. His ergo friuolis & nullius momēti distinctionibꝰ reiectis (vt rei veritas hꝫ) dōꝫ
13 esse arbitramur. † Pau. cū Manilio & Scenola existimasse i fructibus ancillaꝝ ptus hēri, Papi. vero caiū & Ulpia. Bruti opinionē secutos, id negasse, quoꝝ snīa tanq̄ humanior recepta est. ¶ Nōnunq̄ tm̄ fructū metaphoricos p ptu vsurpari vel sacre litere nos docēt, nā vt diuus Lucas Luce. c. ij. scriptū nobis religt, archāgelus ille Gabriel salutis nr̄e assertorē Jesū Christū sacrosā. virginis
14 Marie ptū bn̄dictū fructū appellare nō dubitauit. † Jllud ēt notissimū est fructū p operibus i sacris lr̄is frequētissime vsurpari. quoties. n. vel Christus ipse, vel apostoli nos ad pagēdas bona opera exhortant, fere sp verbo fructus vti solēt, vt apud Matthēū ca. ij. Facite fructus dignos penitentie, & innumeris alijs locis.

SVMMARIVM

1 Fetus animalium, prediorum rusticorum redditus, prediorum vrbanorum pensiones pro fructibus capiuntur.
Fructus nomine que comprehendantur.
2 Usure vicem fructus obtinent.
3 Uestimenta & scyphus in fructibus computantur.

4 Fructus

4 Fructus rerum omnium mobilium, immobilium, corporalium, & incorporalium esse possunt.
5 Terra ferarum ne, an hominum potius gignere dicatur.
6 Hominis causa rerum copie omnium comparate.
7 Animalia omnia hominis gratia in esse producta.
8 Sus in escam homini datur, ad nil aliud utilis.
9 Homini cuncta & mari, & terra homini seruient.
10 Fructus dicitur quid hominis usui accommodum est.
11 Instrumentorum & rationum nomine que veniant.

¶ Quod omnium rerum sint fructus, ad usum hominum procreati. Capitu. iiij.

Sed ut unde digressa est eo

1 nostra redeat oratio, † non solum animalium fetus, aut prediorum rusticorum reditus, sed & prediorum urbanorum pensiones, pro fructibus accipi Ulpianus lib. primo. ad edictum respondit. l. prediorum de usu. Mercedes quoque a colonis acceptas, loco fructuum esse, operas quoque seruorum, item vecturas nauium & iumentorum, in eadem esse causa, qua sunt pensiones, idem Ulpianus scripsit. l. mercedes de peti. here. Idem etiam libr. xj.
2 ad edictum ait. l. usure de usu. † Usuras vices fructuum obtinere, & merito, non debere a fructibus separari, & ita in legatis, & fideicommissis, & in tutele actione, & in ceteris bonefidei iudicijs seruari. Denique (ut Jabolenus ait. l. in fructu de usufruc. lega.) in fructu esse intelligitur, quicquid ad usum hominis inductum est. Secundum quam definitionem, omnium rerum, fructum aliquem esse, Caius lib. vj. ad leges duodecim tabularum exactissime declarat, querit enim. l. videamus de usuris. An in omnibus rebus petitis, in fructibus quoque possessor condemnetur. Quid enim si argentum aut vestimentum, aliamue similem rem? quid preterea si usumfructum aut nudam proprietatem, cum alienis usufructus sit, petierit? neque enim nude proprietatis, quo ad proprietatis nomen attinet, fructus ullus intelligi potest, neque usufructus, rursus fructus eleganter computabitur. Quid igitur si nuda proprietas petita sit? ex quo perdiderit fructuarius usumfructum, estimabuntur in peti-
3 tione fructus. Item si usufructus petitus sit. † Preterea Gallus Aelius putat, si vestimenta aut schyphus petita sint, in fructu hec enumeranda esse, quod locata ea re, mercedis nomine, capi potuerit. Iter quoque & actus si petitus sit, vix est, ut fructus ulli possint estimari, nisi quis commodum in fructibus numeraret, quod habiturus esset petitor, si statim eo tempore, quo petisset ire, agere non prohiberetur, quod admittendum est. Fructus etiam rei secundum Ja-
4 bolenum. l. fin. de usu est, vel pignori dare licere. † Ex his perspicuum est, non tantum fundi, sed & omnium rerum, mobilium, immobilium, corporalium, incorporalium, aliquos fructus esse, atque ad usum hominum procreatos, quam rem M. Cicero libro de legibus. j. eleganter describit, in hec fere verba. Ad hominum commoditates & usus, tantam ubertatem rerum natura largita est, ut ea que gignuntur donato consulto nobis non fortuito nata videantur, nec solum ea que frugibus atque baccis terre fetu profunduntur, sed etiam pecudes, quod perspicuum sit, partim esse ad usum hominum, partim ad fructum, partim ad vescendum procreatas. Idem lib. secundo, de natura deorum, hac eadem de re copiosius disserit, quem locum, memoratu sane dignum, non alienum esse existimaui
5 hic interserere, ipsius Ciceronis verba referre. † Tertia (inquit) fera frugibus & vario leguminum genere, cum maxima largitate fundit ea, ferarum ne an hominum causa gignere videtur? Quid de vitibus, oliuetisque dicam? quarum uberrimi letissimique fructus, nihil omnino ad bestias pertinent, neque enim ferendi, neque colendi, nec tempestiue demetendi percipiendique fructus, neque condendi ac reponendi, ulla pecudum scientia est, earumque omnium rerum, hominum est & usus & cura. Ut fides igitur & tibias, eorum causa factas dicendum est, qui illis uti possunt, sic ea que diximus, solis confitendum est, esse parata qui utuntur, nec si bestie furantur aliquid ex his aut rapiunt, illarum quoque causa ea nata esse dicimus. neque enim homines murium aut formicarum causa frumentum condunt, sed coniugum & liberorum & familiarum suarum. Itaque bestie
6 furtim, ut dixi, fruuntur, domini libere & palam. † Hominum igitur causa eas rerum copias comparatas fatendum est, ni forte tanta ubertas & varietas pomorum, eorumque iucundus non gustatus solum, sed odoratus etiam & aspectus, dubitationem adfert, quin hominibus solis ea natura donauerit, tantumque abest, ut hec bestiarum etiam causa parata sint, ut ipsas bestias hominum gratia comparatas esse videamus. Quid enim oues aliud adferunt, nisi ut earum villis confectis atque contextis, homines vestiantur? que quidem neque ali, neque sustentari, neque ullum fructum edere ex se, sine cultu
7 hominum & curatione potuissent. † Canum vero tam fida custodia, tanque amans dominorum adulatio, tantumque odium in externos, & tam incredibilis ad inuestigandum sagacitas narium, tanta alacritas in venando, quid significat aliud, nisi ad hominum commoditates esse generatos? Quid de bobus loquar? quorum ipsa terga declarant, non esse ad onus accipiendum figurata, ceruices autem nate ad iugum, tum vires humerorum & latitudines ad aratra extrahenda, quibus cum terre subigerentur, fissione glebarum, ab illo aureo genere (ut poete loquuntur) vis nulla unquam adferebatur. Ferrea tum vero proles exorta repente est, Ausaque funestum prima est fabricarier ensem, Et gestare manu vinctum domitumque iuuencum. Tanta putabatur utilitas percipi ex bobus, ut eorum visceribus vesci scelus haberetur. Longum est mulorum persequi uti-
8 litates & asinorum, que certe ad hominum usum parate sunt. † Sus vero quid habet preter escam? cui quidem, ne putresceret, animam ipsam pro sale datam dicit esse Chrysippus. Qua pecude, quod erat ad vescendum hominibus apta nihil genuit natura fecundius. Quid multitudinem suauitatemque piscium dicam? Quid auium, ex quibus tanta percipitur voluptas, ut interdum pronea nostra, epicurea esse videantur. Atque he ne caperentur quidem, nisi hominum ratione atque solertia, quanquam aues quasdam & alites, ut nostri augures appellant, rerum augurandarum causa, natas esse putamus. Iamuero immanes & feras belluas nanciscimur venando, ut & vescamur his & exerceamur in venando, ad similitudinem bellice disciplinae, & utamur domitis & condocefactis, ut elephantis, multaque ex earum corporibus, morbis & vulneribus eligamus, sicut ex quibusdam stirpibus & herbis quarum utilitates, longinqui temporis
9 usu & periclitatione percepimus. † Totam licet animis tanquam oculis lustrare terram, mariaque omnia cernere iam spacia frugifera atque immensa camporum, vestitusque densissimos montium, pecudum pastus, tum incredibili cursus maritimos celeritate, nec vero tantum supra terram, sed etiam in intimis eius tenebris, plurimarum rerum latet utilitas, que ad usum hominum orta, ab hominibus solis inuenitur. Ex his Ciceronis verbis apparet verissimum esse quod
10 Jabolenus. d. l. fin. de usufruc. leg. ait, † in fructu esse, quicquid ad usum hominis inductum est, & ut Caius scribit. d. l. videamus de usuris. omnium rerum fructum aliquem esse. Et hanc sententiam nostri interpretes, secuti, numerum, bonorum, & dignitatum, fructus esse tradiderunt. Unde actuarij & tabellionis salaria, in fructu esse Bar. respon. l. quedam. §. nihil de eden. Idem multas, que condemnatis infligi solent, bonorum item publicationes, que ad principis erarium referuntur, in fructu iurisdictionis haberi censet. l. fin. solu. matri. Quare si mulier, territorium marito in dotem dederit, omnia bona subditorum etiam immobilia, constante matrimonio publicata, dotem minime augere, idem Bart. recte putat. d. l. fin. nec mulieri soluto matrimonio restituenda esse, sed ut ceteros dotis fructus, mariti lucro cedere, que sententia Bald. l. diuortio. §. si vir. solu. mat.
11 quoque & Corne. consil. cclxiiij. incipi. circa vol. iiij. placuit. † Sed & si quis instrumenta sua vel rationes leganerit, idem Bart. quedam. §. nihil de eden. respondit heredem, quicquid ex his emolumenti post aditam hereditatem perceperit, id omne legatario restituere debere. Presentationem quoque, in fructu iurispatronatus esse Inno. & Panor. tradunt. c. consultationibus de iure pa. sicut & conferendi eligendique potestas fructibus sacerdotiorum annumeratur. Quicquid igitur emolumenti quacunque ex re percipi potest id omne fructus nomine comprehendi satis demonstratum est.

SUMMARIUM

1 Fructus specialiter sumitur pro ijs que ex arboribus nascuntur. Glandis appellatione continentur omnes fructus.
2 Edictum pretoris de glande legenda, in quibuslibet fructibus locum habet.

¶ De stricta fructus significatione. Cap. v.

Sed secundum † strictiorem

1 significationem fructus dicuntur qui ex arboribus nascuntur, & sic accipiendum est quod Ulpianus ad pretoris edictum ait. l. unica de glan. legen. Glandis nomine omnes fructus contineri, quod Caius exemplo Grecis sermonis confirmat. l. g venenum §. glandis de

ver.fig.apud quos omnes arborum species acrodrua nimirum apo drnos, id est a quercu cuius appellatione omne arboris genus in-
2 telligitur. † Ideo edictum pretoris quod de glande que in vicini fundum cadit, tertio quoq; de legenda propositum est. d.l. vnica de glan.legen. in fructibus qui ex qualibet arbore proueniunt locum habet.

SVMMARIVM

1 Fructus ciuiliter sunt, qui deductis impensis supersunt.
2 Heres indignus quos fisco teneatur reddere fructus.
3 Fructuum certam quantitatem annis singulis collaturum se pollicitus, nulla impensarum deductione facta prescribit.
4 Decime fructuum absq; vlla impensarum deductione solui debet.
5 Decime de negotiationis lucro debite, deductis impēsis prestāt.

¶ De ciuili fructus significatione. Cap. vj.

1 Nouissime sciendū est † fructus ciuiliter eos demum dici, qui supersunt, deductis impensis que querendorum, colligendorum, & conseruandorum eorū gratia fiunt, & ita Vlpianus, & Paulus definiunt. l.fructus solut. matrimo. l.si a domino. §.vlt. de peti. here. l.quod in fructus. de vsuris. que definitio imperatorum Diocletiani, & Maximiani rescripto confirmatur. l.j. C. de fru. & liti. impen. Unde qui quacunq; ex causa fruct⁹ ex re aliqua perceptos alteri restituere & prestare iure debet, eos fructus reddere cogendus est, qui deductis impensis supersunt, licet predo, & malefidei possessor sit, vt imperator Gordianus Muniano militi Aphrice
2 rescripsit. l.donum. C. de rei vendi. † Hoc amplius etsi lex expresse dicat. d.l.j. C. de his quib. vt indign. integros fructus heredem indignum fisco restituere debere, adhuc tamen ij duntaxat fructus in restitutionem venient, qui sumptibus deductis supererunt, idq; a Bal. & Sali. responsum est. d.l.j. C. de fruc. & liti. impen. Pari ratione si summus pontifex alicui sacerdotium proxime vacaturum conferri mandauerit, ex quo centum modia frumenti annua percipiantur, licet messium tempore, ipso facto plusq; centum modia ex eo sacerdotio quod primo vacare contingit percipiantur, poterit tamen ei qui sub hac forma mandatum a summo pontifice obtinuit hoc beneficium conferri, si deductis sumptibus centum modia tantum supersint, quam sententiam Bal. d.l.j. C. de fruc. & liti. impen. Raphael Cumanus. l.fructus. solut. matri. Paul. Castren. l.nō
3 amplius. de leg. j. & Jas. d.l.fructus. solut. matri. probant. † Si tamen certam & determinatam fructuum quantitatem singulis annis aut mēsibus prestare quis debeat, verbi gratia, colonus, qui fundū ea lege a domino colendum accepit, vt quotannis decem modia tritici domino prestaret, ea integra vt conuentum est, domino dare debet, nec vllam impensarum nomine deductionem facere potest, & hoc a plerisq; responsum est. Bart. & alij doctor. in. l.fructus solu. matri. Sed etsi certa pars pretij, frumenti, vini, olei venditi, aut cuiuscunq; alterius rei, tributi nomine principi debeatur, totius pretij quod ipso facto emptor soluerit prescripta per legem portio, fisco prestanda erit, nullaq; ob impensas in proxenetas vel ipsarum rerum venalium proscriptionem factas, de pretio deductio fiet, sed nec impense que pro querendis fructibus venditis facte sunt deducentur,
4 & hoc iure vtimur. † Simili modo si quis decimam, vicesimam, tricesimam, aut aliam quamlibet partem fructuum quos collegerit soluere teneatur, nullis deductis sumptibus omnium fructuum ipso facto perceptorum decimam aut aliam quam debet partem prestabit, nam vt in superiore, ita in hoc quoq; articulo, non iuris, sed facti, non ciuilis, sed naturalis fructuum significatio spectanda est. & ita rescripto summi pontificis Celestini tertij declaratur. ca. nō est. de deci. cuius verba sunt hec. Volumus & districte precipim⁹ quatenus anteq; vllas deducatis, de vino, grano, fructibus arborum, pecoribus, hortis, venatione, & omnibus alijs bonis, expensas, decimas ecclesijs ad quas pertinent, cum integritate debita persoluatis. Idemq; Inno. iij. non semel sed iterum atq; iterum & sepius re
5 scripsit. c.tua. c.pastoralis. c.cum nō sit. eo. ti. † Uerum que de negotiationis lucro decime solui debent, deductis sumptibus, qui in negotiationē facti sunt, soluēdas esse eiusdē In. iij. rescripto cōstitutum est, in hec fere verba, respōdemus circa res acquisitas vl factas de pecunia decimata cū ipse vendunt deducendas esse expensas, & de residuo, quasi de lucro decimas persoluendas, vt si vendat domus, ager, vinea, clibanus, molēdinū, grex, aut quelibet merces, cū enī lucri ex negotiatione & artificio questi decime sint soluende, impensas prius deduci oportere manifestū est, cū lucrum nisi olbus deductis impensis, ne esse quidem, sed nec dici volo modo possit.

De naturalibus fructibus & ijs qui cura humana proueniunt. Titu. ij.

SVMMARIVM

1 Fructuum omnium in mundi exordio species vna fuit.
2 Fructus in origine sponte sua nascebantur.

¶ Quod omnes fructus primo illo nascentis orbis exordio naturales fuerint. Capitu. j.

1 Expositis ijs q̄ ad fructus definitionē attinēt, deinceps ad diuisionē transgrediamur, & primum quidem illud satis constat, a † prima illa mundi origine, non plures, sed vnam atq; eandem omnium fructuum speciem fuisse, omnes enim fructus ab ipso summo rerum omniū opifice deo, soloq; eius verbo sine cultura cuiusq; & cura, sed sua sponte & nullo cogente nascebantur, vt Moses Geneseos primo testatur his verbis, & vidit Deus quod esset bonum & ait, Geminet terra herbam virentem & facientem semen, lignumq; pomiferum faciens fructum, iuxta genus suum, cuius semen in semetipso sit super terram, & factum est ita, & protulit terra herbam virentem & facientem semen iuxta genus suum, lignumq; faciens fructum & habens vnumquodq; semen secundum speciem suam. Idem secundo capite scribit. Produxitq; dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suaue, qd ipsum & Ouidius quamuis poeta ethnicus, non ignorauit tamen, sed prima illa & vere aurea etate omnes fructus naturales fuisse apptissime describit hisce carminibus.

2 Ipsa † quoq; immunis rastroq; intacta, nec vllis.
Saucia vomeribus, per se dabat omnia tellus,
Contentiq; cibis nullo cogente creatis,
Arbuteos fetus, montanaq; fraga legebant,
Cornaq;, & in duris herentia mora rubetis,
Et que deciderant patula Jouis arbore glandes.
Uer erat eternum, placidiq; tepentibus auris.
Mulcebant zephiri, natos sine semine flores,
Mox etiam fruges tellus inarata ferebat,
Nec renouatus ager grauidis canebat aristis.
Flumina iam lactis, iam flumina nectaris ibant,
Flauaq; de viridi stillabant ilice mella.
¶ Idem Uergilius. j. Georgicon lib. ita scribit,
Ante Jouem nulli subigebant arua coloni.
Nec signare quidem aut partiri limite campum.
Fas erat, in medium querebant, ipsaq; tellus
Omnia liberius nullo poscente ferebat.
¶ Idem egloga quarta, auream illam etatem aliquando rediturам fingens, sic ait,
Molli paulatim flauescet campus arista,
Incultisq; rubens pendebit sentibus vua,
Et dure quercus sudabunt roscida mella.
¶ Martialis quoq;, dum insulas fortunatas describit, vel ob id potissimum eas beatas esse predicat, quod in eis omnes fructus sua sponte nascantur, ita inquiens,
Reddit vbi Cererem tellus inarata quotannis,
Et imputata floret vsq; vinea.

SVMMARIVM

1 Terra quo tempore fructus suos sponte sua producere desierit.

¶ Quo tempore ceperint fructus cura hominum & cultura prouenire. Cap. ij.

1 Sed postea quam callidi serpentis astutia, circūuente vxoris suasioni primus hominum parens adquieuit & neglecto Dei pcepto decerptum ex arbore scientie boni & mali pomū comedit, tū demum fructus suos, vt antea solebat, terra sua sponte producere desijt, assiduumq; laborem hominū, & cultum postulare cepit, nam & Moses Geneseos capite tertio refert, Dominū Deū ipsi Adam sic comminatum fuisse, Quia audisti vocē vxoris tue, & comedisti de ligno

de quo

de quo preceperã tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vite sue, spinas ⁊ tribulos germinabit tibi, ⁊ comedes herbas terre, in sudore vultus tui vesceris pane. Ad hoc ipsum pulchre ⁊ eleganter allusit Ouidius lib. Metamorphoseon.j. in hunc modum.

Postquam Saturno tenebrosa in tartara misso
Sub Ioue mundus erat,
Semina tum primum longis cerealia sulcis
Obruta sunt, pressiqꝫ iugo gemuere iuuenci.

¶ Idem Virgil. lib.j. Georgicon scribit in hec verba.

Mellaqꝫ decussit folijs, ignemqꝫ remouit,
Et passim riuis currentia vina repressit,
Vt varias vsus meditando extunderet artes,
Paulatim ⁊ sulcis frumenti quereret herbam.

SVMMARIVM

1 Fructuum omnium species due a iuri consultis ostense.
2 Fructus ciuiles qui a Bartolo dicantur.
Fructus misti, qui.
3 Questiuncule doctorum iuris inepte contemnende.

¶ Quod inter naturales fructus, ⁊ eos qui humana cura proueniunt species media non sit, ⁊ quam grauiter Bartolus alijqꝫ interpretes tertiam speciem merasqꝫ nugas huic diuisioni adijciendo hallucinati fuerint. Cap.iij.

1 Inc summam †fructuum in duas species diuisionez Pomp. lib.xij. ad Quintum Mutium tradit. l. fructus de vsu. Alios enim ex facto ⁊ operis hominum proueniunt. Alij vero non ex facto hominum, sed natura ⁊ sponte proueniunt, ⁊ hanc diuisionem libr. Georgicon secundo, probat Vergilius hisce versibus.

Principio arboribus varia est natura creandis.
Namqꝫ alie nullis hominum cogentibus ipse.
Sponte sua veniunt
Pars autem posito surgunt de semine.

¶ Sed huic diuisioni Bartolus tertiam speciem addit. l. ex diuer
2 so. de rei vendi. †fructuum quos ciuiles appellat, ⁊ hos definit esse, qui neqꝫ sponte nascuntur, neqꝫ ex facto hominum, sed iure proueniunt, vt mercedes ex locatione edium, ⁊ vectura nauium. Alij Bal. in. l. j. C. de fructi. ⁊ liti. impen. Pan. Cig. Petr. in. l. certam. C. de rei vendic. Pan. ⁊ alij in cap. grauis, de resti. spoliato. mixtos adijciunt, qui partim natura, partim hominum industria obueniunt. Atqui verius est, vt supra ex Pomponio retulimus, duas tantum species fructuum, ⁊ inter eas nullam mediam esse, cũ vtiqꝫ omnes fructus, qui non sola natura ⁊ sponte nascuntur, quiqꝫ sine cultu ⁊ curatione hominum percipi non possunt, industria hominum prouenire dicantur, vt mercedes ex locatione edium, ⁊ vectura nauium, nam ex facto eorum qui locant aut vehẽdum aliquid
3 accipiunt, percipiuntur. †Taceo frigidas ⁊ ineptas nostrorum interpretum circa hanc diuisionem questiones. An oliua naturalis sit fructus, ⁊ quid de oleo dicendum. Quales sunt fructus, lac, pillus, ⁊ alia huiusmodi, indigna que vel pueri tractent, inter que etiã de lana caprina rixantur alijs eam natura, alijs industria prouenire contendentibus, tandemqꝫ post longas altercationes ita conueniunt, vt ad iudicem hanc de lana caprina rixam deferre non varientur, qui eam diffinitiua sententia dirimat, sed de hac diuisione satis, nunc aliam proponamus.

De Fructibus Futuris

Pendentibus, perceptis, ⁊ ijs qui percipi potuerunt. Titu.ij.

SVMMARIVM

1 Fructus in quatuor species diuisi, ⁊ que earum quelibet.
2 Fructus futuri qui dicantur.
3 Legari potest quod in rerum natura adhuc non est, sed futurum speratur.
4 Fructus ⁊ partus futuri, recte possunt emi.

¶ Qui dicantur fructus futuri, ⁊ an in commercio hominum sint. Cap.j.

1 Equitur alia †fructuum in quatuor species diuisio, nam alij sunt futuri, alij pendentes, alij percepti, alij qui percipi potuerunt, quam distinctionem diligenter, ⁊ accurate obseruandam esse, innumera iurisconsultorum responsa passim osten-
2 dunt. †Futuri autem (vt Pomponius scribit. l. quod in rerum. de lega.j.) dicuntur, qui necdum producti formatiue, sequentibus annis nascituri sperantur, quam descriptionem diuus quoqꝫ Iustinianus lib. secundo. Institutionum probat. §. eo quoqꝫ de lega. ⁊ hos perinde atqꝫ iam natos in commercio hominum esse indubita-
3 ti iuris est, nam ⁊ idem Pomponius † quod in rerum natura adhuc non sit legari posse scribit. d. l. quod in rerum veluti quicquid illam ancillam peperisse constiterit, vel ita, ex vino quod in fundo meo nasciturum est, vel fetus tantum dato idemqꝫ Imperator lib. secundo. Institutionum tradit. d. §. ea quoqꝫ. Idez Pomponius,
4 ⁊ †fructus (inquit. l. nec emptio. de contrahen. empt. ⁊ vendi.) ⁊ partus futuri recte emuntur, vt cum editus esset partus, iam tunc cum contractum esset negotium, venditio facta intelligatur. Paulus quod id quod in vtero est, ⁊ futuros fructus in stipulationem deduci posse respondit. l. interdum obliga. Hunc autem stipulatio pura, ex re ipsa dilationem capit, tunc enim incipit actio, cum per rerum naturam fructus promissi prestari possunt. d. l. interdum. Similiter ⁊ legatis conditio inest cum ita legamus, quod ex Arethusa natum fuerit, aut fructus ex eo fundo percepti fuerint, heres dato, quod ⁊ Vlpianus probat. l. j. de condi. ⁊ demonstra.

SVMMARIVM

1 Obligatio fructuum futurorum indefinita quatenus liget.
2 Debens iactũ tessere aut retis, liberatur etiã si nihil capi contingat.
3 Incertum fructuum futurorum quando estimari debeat.
4 Debitor fructuum futurorum tenetur, si fecerit ne nascerentur.
5 Fructuum futurorum obligatio de primis anni fructibus intelligitur.
6 Rescriptum pontificis de sacerdotio vacante alicui conferendo, intelligi debet de primo vacaturo.

¶ Quatenus fructus futuri in obligationem ducti accipiendi sint. Cap.ij.

1 Vare †fructibus futuris indefinite, neqꝫ mensura, neqꝫ temporis circunstantia adiecta, legatis, venditis, in stipulationem aut alium quemuis cõtractum deductis, si nihil eo anno natũ preceptũve fuerit, nihil debetur, cõditione. n. que tacite inerat, deficiente, debitor
2 liberatus est, nec sequentiũ annorũ fructus dz. †Sicut. n. q aleã, captũ piscium, auiuz, vel missilium dz, et si nihil inciderit, liberat, ita q futuros dz, si nulli fruct⁹ nati fuerint q spei tm̃ debitor erat, d. l. nec emptio. de ꝯhen. empt. ⁊ vendi. Sed si id egerit debitor. ne nascãtur fructus, aduersus eũ agi poterit, ⁊ quẽadmodũ si iactũ retis emero, ⁊ iactare rete piscator noluerit, incertum huius rei esti-
3 mandum esse Celsus ait. l. si iactum retis. de actio emp. †ita incertum fructuum qui nascituri sperabantur estimari debet. Sed etsi omnem casuz futurorum fructuum debitor in se susceperit, ⁊ vel vredine vel pruina, vel alio casu, spes fructuum adempta fuerit, incertum huius rei estimandum est. Vnde Labeo lib.iiij. posteriorum a Iaboleno epitomatorum scribit. l. fistulas. §. frumenta. de contrahen. empt. ⁊ vendi. Frumenta que in herbis erant, cum vendidisses, dixisti te, si quid vi aut tempestate factum esset, prestaturum, ea frumenta niues corruperunt, si immoderate fuerunt, ⁊ contra con-
4 suetudinem tempestatis, agi tecum ex empto poterit. † Ceterum si neqꝫ id egerit debitor ne fructus nascerentur, neqꝫ casum se prestaturum promiserit, fructibus primo anno non natis, vt supra dixi, liberatur, nec sequentis anni fructibus prestare tenetur. Quod si bis in anno fructus nascantur, de primis tantuz fructibus obligatio cõcepta esse intelligitur. Quod enim in anno dicitur, Vlpianus ait. l. diuortio. §. quod in anno. solu. matrimo. posse dici ⁊ in sex mẽsibus, si bis in anno fructus capiantur, vt est in locis irriguis. Econtrario, si semel tantum pluribus annis, triennio forte vel quinquennio, vt ex sylua cedua, fructus capiantur, de triennij vel quinquennij totius fructibus obligatio futurorum fructuum prestandorum intelligi debet. d. §. quod in anno.
5 ¶ †Quod autem indefinita futurorum fructuum obligatio, de primis fructibus intelligi debeat, multis similibus exemplis comprobatur, nam ⁊ qui calendis Ianuarijs dari sibi stipulatur, si non addat quibus calendis Ianuarijs, neqꝫ appareat de quibus calendis

sit actum, dicendum esse Sabinus ait. l. eum qui calendis. de verbo. obliga. primas calendas Januarias spectandas. Item Pomponius scribit. l. bones. §. hoc sermone. de verbo. signifi. hoc sermone
6 dum nupta erit, primas nuptias significari. † Similiter cum vacās sacerdotium alicui conferri summus pontifex mandat, de eo quod primum vacabit, mandatum intelligendum esse Bonifacius octauus cōstituit. capi. non potest. capit. si clericus. de preben. in. lx. nō abs re igitur & futurorum fructuum obligationem, ad primi anni fructus referri oportere receptum est. Aliter enim interpretantibus eueniet, vt neque de primo, neque secundo, nec de reliquis consequenter annis, actum esse videatur, omnisque futurorum fructuum obligatio propter temporis incertitudinem inutilis, & nullius momenti sit, quod defendi nulla ratione potest.

SVMMARIVM

1 Fructus debiti sub pondere, numero, vel mensura quatenus persolui possint.
2 Pecunia ex fructibus futuris redigenda quando solui debeat.
3 Fructus futuri debentur etiam si nihil eo anno natum sit.

Quomodo fructus futuri certa quantitate adiecta in obligationem deducti accipiendi sint.
Capitu. iij.

1 SI vero † non simpliciter, sed adiecto pondere, numero, vel mensura, fructus futuri in obligatione sint, si primo post contractam obligationem anno, nihil natum fuerit, in sequētes annos donec fructus nati fuerint, obligatio differtur. Hoc enim casu, non sub conditione, sed in diem est obligatio, neque incerte spei, sed quantitatis certe, que tunc demum prestari debet cum fructus quādocunque nati fuerint. Unde Pedius scribit, Eum qui stipulatus est, ex fundo centum amphoras vini, expectare debere, donec nascatur, & si natū sine culpa promissoris consumptum sit, rursus expectare debere, donec iterum nascatur, dari ve possit, & per has vices aut valituram aut cessaturam obligationem, quam sententiam Ulpianus quoque
2 probat. l. inter stipulantem. §. pro quo illud. de verb. obli. † Multo magis si non ipsi fructus, sed certa pecunie quantitas ex futuris fructibus redigenda, in obligatione sit, sequentium annorum fructus expectantur, vt in hac specie, Firmio Heliodoro fratri meo dari volo quinquaginta, ex reditu prediorum meorum futuri anni. Papinianus respondit. l. firmio. quan. di. lega. cedit. non conditionem additam, sed tempus soluēde pecunie prolatum videri, & fructibus fundi relicte pecunie non perceptis, necessariam esse vbertatem secundi anni, quod & Julio Paulo visū est. l. lucius, de adimē. leg. nā hoc casu, preter quam quod conditio addita nō est, nō ipsam summā legatā minuere vel augere testator voluit, sed vā cōmodius solui posset demonstrare, quod rō Pauli, & Ulpiano, placuit. d. l. lucius. & l. paulo callimacho. de le. iij. Amplius & si nō vno anno neque semel, sed pluribus annis & sepius certa quantitas fructuū futurorum prestari debeat, si aliquo anno natū nihil fuerit, ex sequētiū annorum fructu quod
3 prioribus defuit, supplēdū erit. † Itaque si testator vini falerni, quod domi nasceretur quot annis in annos singulos binos culeos heredē suū Titio dare dānauerit, et pro eo anno quo nihil vini natū esset, deberi duos culeos Jabolenus rndit. l. ex eo vino, de tri. vino, & oleo leg. si modo ex vindemia ceterorum annorum dari possit, nā hoc casu, quamuis plura legate sint singulorum annorum vnum tamen legatum omnium annorum esse videtur, & non separatim sed simul ad omnes annos velut ad vnum, & idem tempus verba conditionalia referuntur, quare quod vno anno deest, ex superioribus vel sequentibus annis suppletur, quasi plures anni essent vnus, vnumque & idem tempus quātum ad hanc speciem attinet. Que sententia non est sine ratione, presertim si cum prefinitione annorum legatum fuerit, nam re vera (vt Martianus ait. l. si cum prefinitione. quā. di. lega. ced.) vnū omnium annorum legatum est, quod & Papiniano placet. d. l. firmio. §. fina.

SVMMARIVM

1 Uendens fructum oliue pendentis, quatenus teneatur.
2 Obligatio fructuum hac adiectione, quod natum erit, qualiter intelligatur.
3 Conditio inesse dicitur in verbis, quod natum erit, qui meus erit, & similibus.

De taxatione adiecta obligationi certe quantitatis futurorum fructuum.
Capitu. iiij.

1 JUlianus tamen lib. xiij. Digestorum scribit. l. si debitor. §. verisimile. de contrah. emp. & vend. Uerisimile esse eum † qui fructum oliue pendentis vendidisset, & stipulatus esset, pro decem pondo olei, quod natum esset, pretium constituisse, ex eo quod natum esset, vsque ad decem pondo olei, idcirco solis quinque collectis, non amplius emptor petere potest, quam quinque pondo olei, que collecta essent. Idem Julianus scribit, Cum certus numerus amphorarum vini legatus esset, ex eo quod in fundo Semproniano natum esset, & minus natum esset, non amplius deberi placuit, & quasi taxationis vicem obtinere hec verba, quod natum erit. Que Juliani sententia suprascriptis Pedij Ulpianique responsis minime con-
2 traria est, nam in his nulla taxationis verborum mentio fit. † Apud Julianum vero hec verba, quod natum erit, taxationis loco inserta sunt, que conditionem faciunt, & perinde accipienda sunt, atque si ita expressa essent, si quid ex eo fundo natum fuerit, nam & si quis in hunc modum legauerit, Stichum qui meus erit cum moriar, heres meus dato, idem Julianus respondit, patremfamilias magis conditionem iniecisse legato, quam demonstrare voluisse. Item Pomponius scribit, in mortis tempus collatum hunc sermonem, vestem que mea erit, sine dubio pro conditione accipiendam. Sed & Stichum qui meus erit, putat pro conditione accipiendum, nec interesse vtrum ita, qui meus erit, an ita si meus erit, vtrobique enim con
3 ditionem eam esse. † Sicut ergo hec verba qui meus erit, ita hec quoque, quod natum erit, conditionem faciunt, qua, nullis fructibus natis, deficiente, debitor (vt ante dixi) liberatur, nec dissoluta semel obligatio restituitur, licet sequentibus annis vberes fructus nascantur.

SVMMARIVM

1 Frumenta in herbis emere, nemini licet, ex constitutione regia.
2 Usura sub segetum emptione qualiter lateat.
3 Uenditio fructuum futurorum quando non feneratitia presumatur.
4 Fructus futuri in quemlibet contractum deduci possunt.

An fructuum futurorum emptio & venditio tanquam feneratitia iure prohibita sit.
Capitu. v.

SCiendum tamen est, optimum principem Ludouicum vndecimum constituisse,
1 ne † cui frumenta que in herbis sunt, emere liceat, eumque qui aduersus hanc legem commiserit, arbitrio iudicis mulctandum esse que sane constitutio non est sine ratione. Primū ne si frumēta que in herbis sunt emere liceret, hac occasione oneraretur annona, cariorque redderetur, ab ijs qui frumēta sic empta supprimerent, & eque pretijs vendere nollent, nam & multa alia constituta sunt tot. titu. ad leg. iuli. de anno. quibus auaritie eorum obuiam itum est, qui annonam attentare & vexare, coemptasque merces supprimere solēt. Deinde ne domini profusi inopes agricole contenti modico presenti, spem letissimarum segetum amitterent, ad extremamque inopiam redigerentur, cum frumentis in herba venditis, nihil haberēt vnde seipsos,
2 vxorem, liberos, & familiam alerent. † Postremo vt feneratorū calliditati obuiam eatur, qui modica pecunia data, maximā frumenti quantitatem acciperent, atque ita vsuras diuino & pontificio iure vetitas exercerent, cum enim certum est maiorem esse frumenti nascituri, quam pecunie date estimationem, tunc legi, que vsuras vetat, fraudem fieri, ipsumque emptionis, & venditionis contractum feneratitium esse a plerisque. Bald. in. l. cum non frumentum. C. de vsu. Panormi. in capitu. in ciuitate. de vsu. in antiquis. receptum
3 est, & nos quoque probamus. † Sed si omnino incertum sit, quanti messis tempore frumentum nasciturum estimabitur, idque nulla prorsus coniectura colligi possit, tunc venditionem feneratitiam non esse, nec emptores in penam feneratoribus impositā incidere Alexander tertius Genuensi archiepiscopo rescripsit. d. c. in ciuitate, quod apertius summi pontificis Gregorij noni rescripto declaratur, cuius verba sunt hec. c. nauiganti. de vsu. in antiq. Ille qui dat decem solidos, vt alio tempore totidem sibi grani, vini, olei mensure reddantur, que licet tunc plus valeant, vtrum plus vel minus

solutionis tempore fuerint valiture, verisimiliter dubitabatur, non
4 debet ex hoc usurarius reputari. † Qua ratione, excepto regia constitutione, ut supra dixi, frumento, fructus futuri cuiuscunqꝫ generis sint donari, legari, vendi, ⁊ in quemlibet contractum deduci iure possunt.

SVMMARIVM

1 Fructus pendentes qui proprie dicantur.
2 Fundus cum fructibus non due res, sed una dicitur.
3 Fructus pendentes tempore mortis testatoris, veniūt in legato fundo, in quo pendent.
4 Fructus pendentes in commercio sunt nostro, quemadmodum, ⁊ futuri.
5 Fructus pendentis nomine an veniant etiam fructus stantes.

De fructibus Pendentibus. Capitu. vi.

1 Secunda huiusce divisionis species est fructuum pendentium, † sunt autem pendentes fructus, qui iam nati quidem ⁊ formati sunt, sed nondum collecti ex arboribus pendent, fundoqꝫ ⁊ solo adhuc coherent. Pro qua definitione illud est quod Caius scribit. l. fructus pendentes. de rei vendica. fructus pendentes quasi partem fundi
2 esse, nam † ⁊ cum fundus alienatur, quod ad eum, fructusqꝫ eius adtinet, Venuleius scripsit. l. fin. §. fina. de his que in frau. credi. unā quandam rem esse, id est fundum, nec eum qui tempore hyberno habuerit fundum centum, si sub tempus messis vindemie ve, fructus eius vendere possit decem, idcirco duas res, id est fundū centum ⁊ fructus decem eum habere intelligendum, sed unam rem habere, id est fundum cētum ⁊ decem, sicut is quoqꝫ unam reʒ habet, qui separatim solum edium vendere possit, idemqꝫ Papiniano, ⁊ Aphricano placuit. l. i lege falcidia placuit. ad leg. falci. l. si servꝰ
3 communis. §. locaui. de furtis. † Unde in legato bonorum immobilium fructus mortis tempore pendentes, contra vero mobilibus legatis, eos minime legatos esse Durandus ⁊ Bartolus responderunt. Specu. in titu. de fructib. ⁊ interesse. §. j. versu. sed pone Bartol. in. d. l. in lege falcidia placuit. que sententia in venditione, donatione, permutatione mobilium rerum, vel immobilium, aliisqꝫ similibus iuris articulis locum habet nam cum fructus pendentes, res immobiles sint, mobilibus adnumerari non possunt, neqꝫ enim, ut Jabolenus ait, potest una ⁊ eadem res tanquam soli,
4 ⁊ mobilis censeri. † Cum autem futuri fructus, ut supradiximus, in commercio hominum sint, sane multo magis fructus pendentes, quare ⁊ vendi ⁊ emi possunt, eorumqꝫ traditio ita fieri debet, ut venditor emptorem, venditos fructus pendentes legere, ⁊ colligere patiatur, quod si prohibeat, adversus eum petentem pretium exceptio datur, si ea pecunia de qua agitur, non pro ea repetatur, que venit, neqꝫ tradita est, ⁊ ita Julianus scribit. l. qui pendentem. de actio. emp. Item fructus pendētes pignoris vel hypothece nomine obligari posse Caius. l. ⁊ quo nondum. de pigno. recte putat, eos etiaʒ donari ⁊ legari posse plusquam manifestum est. Sed ⁊ inter res hereditarias connumerari fructus pendentes tempore mortis, ⁊ ex his preciosiorem hereditatem fieri Papinianus scribit. d. l. in lege falcidia placuit. Novissime sciendum est a quibusdam respon
5 sum esse. Accursius in. l. si pendentes. de usufruct. † fructus pendentes eos tantum appellari, qui suspensi ramis arborum herent, ut poma, alios stantes, qui recti sunt, ut segetes. Sed verius est fructus stantes, ⁊ pendentes eosdem esse, quod satis colligitur ex eo, quod Ulpianus scribit. l. divortio. §. interdum. solu. matrimo. maritum nihil retinere, si mulier stantibus fructibus fundū recipiat. Item ex eo quod dicit. l. si apes. de furt. Paulus, colonū qui nummis colit, acturum furti cum eo qui fructus stantes surripuit.

SVMMARIVM

1 Olivam decerpens vel segetem immaturam desecans, Aquilia tenetur.
2 Sylvam cedulam cedens immaturam tenetur Aquilia.
3 Fructus immaturi an sint in fructu censendi.

De maturis ⁊ immaturis fructibus. Capitu. vij.

Pendentiū vero fructuum alii sunt maturi, alii immaturi, que divisio ⁊ si prima fronte ab instituto iurisconsulti aliena esse videatur, tamen cognitu necessaria est, cum in multis casibus aliud ius de maturis fructibus aliud de immaturis fructibus constitutum sit, ver
1 bi gratia. † Si olivam immaturam decerpserit, vel segetem desecuerit immaturam, vel vineas crudas, aquilia eum teneri, Ulpianus scribit. l. si servus servum. §. si olivam. ad leg. aquil. quod si iam maturas, cessare aquiliam, nulla enim iniuria est, cum tibi etiam impensas donaverit, que in collectione huiusmodi fructuum impenduntur. Sed si collecta hec interceperit, furti tenebitur, nisi in terram uvas proiecerit, ut effunderentur. Idem Ulpianus, ⁊ Octa
2 vianus † in sylva cedua scribunt. d. §. si olivam. ut si immaturam, Aquilia teneatur, quod si maturam interceperit, furti teneri eum ⁊ arborum furtim cesarum. Iidem etiam scribunt. dicto. §. si olivā. Si salictum immaturum ita ne stirpes lederentur tuleris, cessare Aquiliam ⁊ furti actioni locum esse. Item si immaturam sylvam ceduam cecidit quis, Celsus. l. si immaturam. quod vi aut clam. ait, eum interdicto quod vi aut clam teneri, si maturam similiter ceduam neqꝫ damno dominus adfectus est, nihil eum prestaturum. Item si stuprum serva passa sit iniuriarum, ac si celaverit mancipium, vel quid aliud furandi animo fecerit, etiam furti, vel si virginem immaturam stupraverit etiam legis aquilie actionem domino
3 competere Ulpianus respondit. l. si stuprum. de iniuri. † Et cum dubitaretur an fructus immaturi in fructu essent, consultus Jabolenus respondit. l. penulti. de usufruct. lega. naturalem maturitatē spectandam non esse, sed id tempus quo magis domino, colono ve fructum tollere expedit. Itaqꝫ cum oleo immatura plus habeat reditus, quam si matura legatur, non potest videri, si immatura lecta est, in fructu non esse. Simili modo Paulus ait. l. si absente. de usufruct. sylvam ceduam etiam, si intempestive cesa sit, item fenum immaturum cesum, in fructu esse, ex quo consequens est, ut fructuarius non solum maturos, sed etiam immaturos fructus suos faciat, quibus collectis ⁊ perceptis, licet ante naturalis maturitatis tempus fructuarius decesserit, eos tamen proprietario restituere heredes eius non tenentur, quod ⁊ Accursius probat. d. l. si absente. Satis de pendentibus fructibus maturis dictum est, nunc de perceptis disseramus.

SVMMARIVM

1 Fructus qui dicantur percepti.
2 Possessorem bonefidei fructus ex re aliena perceptos facere suos, qualiter intelligendum.
3 Fructus quidam honeste percipiuntur ⁊ quidam inhoneste.
Fructus qui extantes ⁊ qui consumpti censeantur.
4 Fructus quando in rem verti dicantur, ⁊ quando perperam consumi.

Quando fructus dicuntur percepti. Capitu. viij.

1 Percepti † dicuntur fructus simulatqꝫ collecti, ⁊ a solo separati sunt, licet adhuc humi ⁊ sub dio iaceant, necdum in horreo vel cella reconditi sint, quam diffinitionem Labeo probans, ait. l. si usufructuarius messem. quib. mod. usufruct. amit. Perceptionem fructuum nos accipere debere, non si perfecte collecti sunt, sed etiam ita percepti, ut terra continere se desierint, veluti si olive, vel uve collecte sint, nondum autem vinum vel oleum ab aliquo sit factum, statim enim ipse accepisse fructus existimandus est, idemqꝫ ⁊ Julio Paulo videtur. lege qui scit. de usu. Itaqꝫ quod vulgo
2 dicitur, † bonefidei possessorem fructus ex re aliena perceptos suos interim facere intelligendum esse quoquo modo a solo separati fuerint, Ulpianus respondit, dicta lege qui scit §. preterea. Idem tamen ait fructuarium non aliter percepisse videri, quam si ipse vel alius nomine eius perceperit, qđ si a fure forte colligant, ⁊ a solo separentur, Julianus dicit. l. si fur. de usufr. fructuariū non

perceplsse, ideo fur non fructuario, sed proprietario condictione
tenetur. Sed ꝛ si a nullo collecti fuerint, sed vltro ꝛ p se deciderint
a fructuario perceptos non esset Paulus notat. d.l. vsufructuari⁹
3 messem. † Perceptorum autem alij honeste, vt ex cura ꝛ cultura
agrorum, alij inhoneste, vt ex prostitutione ancillarum percepti
sunt, ꝛ hi cum de restitutione fructuum agitur, in considerationem
veniunt, quam rem diffusius suo loco explicabimus. Preterea per-
ceptorum alij extantes dicuntur, qui integri adhuc in horreis asser-
uantur. Alij vero consumpti qui in rerum natura esse desierunt.
4 Item † consumptorum alij in rem versi sunt, ita vt is qui consum-
psit ex eis locupletior factus sit, vt si familiam aluerit, vel pretium
acceperit, vel in aliam rem sibi vtilem fructus perceptos conuerte-
rit. Alij male ꝛ perperam consumpti sunt, vt si furto sublati fuerint
incendiove aut alio casu fortuito perditi, vel a iuuene luxorioso in
scorta, ꝛ lusus erogati fuerint. Ceterum has differentias magnope-
re ad nostrum institutum pertinere ex sequentibus apparebit.

SVMMARIVM

1 Fructus qui percipi potuerunt, qui dicantur. ꝛ nu. seq.
3 Fructus qui veniant in restitutionem petitore in iudicio obti-
nente.
4 Seruo occiso non estimatur ipsius domini affectio.
5 Estimare res suas in immensum nemini permittitur.

Quod Accursius alijqꝫ interpretes, fructus, qui
percipi potuerunt, non recte definierint.
Capitu. ix.

Superest explicāda huiusce diuisionis postre-
ma species, que est fructuum non per-
ceptorum, sed qui percipi potuerunt, in qua specie defi-
nienda nostri interpretes in diuersas sententias ierunt.
Nam Perticus in. l. certum. C. de rei vend. eiusqꝫ sequaces, ita de-
1 finierunt, † Fructus qui percipi potuerunt, eos esse quos percipe-
re ante moram possessor, post moram vero quos petitor percipere
potuisset, que distinctio Imperatoris Alexandri rescripto infirma-
tur, quo constitutum est. l. domum. C. eod. tit. eum qui iniuria do-
mum alienam occupauit, eam cum pensionibus quas percepit, aut
percipere potuit restituere cogendum esse, nemo est enim qui igno-
ret malefidei possessorem, de quo hic agitur, in mora semper esse,
vt Triphonius ꝛ Vlpianus scribunt. l. in re. l. vltima de condict.
fur. qua ratione hanc Pertici definitionem Bartolus improbat,
2 aliterqꝫ definit. in. l. ex diuerso de rei vendi. Fructus † qui percipi
potuerunt eos esse, quos actor petere voluerit, ait enim eius optio-
ni relictum esse, vt eligat, ꝛ petat fructus vel quos ipsemet, si ei possi-
dere licuisset, vel quos possessor, qui forte diligentior est, percipere
potuisset, exemplo eius cui ex eodem facto plures competunt actio-
nes, eum enim Vlpianus putat. l. quod in herede. §. eligere. de tri-
bu. eligere debere, qua actione experiatur, que sententia nulla ratio-
ne defendi potest. Absurdum est enim dicere in hanc speciem ca-
dere electionem, cum omnino sint ijdem fructus, ꝛ quos petitor, ꝛ
quos possessor, percipere potuisset, quod paulo post aperte osten-
demus. Eqꝫ improbanda venit alia Bartoli distinctio, qui sic di-
stinguendum esse arbitratus est in. d. l. ex diuerso, vt si is qui domi-
nus non est, rem petat, ratio fructuum quos possessor percipere po-
3 tuisset, habeatur, si † vero petitor sit dominus, tūc si fructus iure ve-
teri Digestorum in restitutionem veniant, quos ipse percipere po-
tuisset, ꝛ eo amplius nouo iure etiam ij quos possessor percipere po-
tuisset, si hoc ipsi petitori vtilius ꝛ commodius, que distinctio nullo
iure probatur, eademqꝫ ratione qua superior confutatur. Postre-
mo sententia plurium obtinuit, vt fructus qui percipi potuerunt ij
dicerentur, non quos possessor ex sua singulari cura ꝛ industria, sed
quos petitor vel quilibet alius secundum communem estimationē
percipere potuit, quemadmodum in simili casu Paulus respon-
dit. l. si seruum ad leg. aqui. l. pretia rerum. ad leg. falcidi. Si seruū
4 meum † occidisti, non affectionem estimandam esse, veluti si filium
tuum naturalem quis occiderit, quem tu magno pretio emptum vel-
les, sed quanti omnibus valeret. Sextus quoqꝫ Pedius ait. l. si
seruum. non ex affectione neqꝫ vtilitate singulorum, sed communiter
fungi. Itaqꝫ eum qui filium naturalem possidet, non eo locupletio-
rem esse, quod eum plurimi, si alius possideret, redempturus esset,
nec eum qui filium alienum possideat, tantum habere, quanti eum
5 patri vendere posset. † Atqꝫ hec Pedij Pauliqꝫ sententia me-
rito recepta est, ne licentia esset cuiqꝫ, pro arbitrio in immensum
res suas estimare, si secundum singularem affectionem, que a so-
lo animo dependet, res estimarentur, que ratio in proposito casu
cessat, in quo facile conuinceretur mendatij, qui causaretur se plu-
res fructus percipere potuisse quam reuera percepturus fuisset,
cum huius asseuerationis veritas ex solo animo non pendeat, reie-
ctis igitur suprascriptis descriptionibus, veriorem subijciamus.

SVMMARIVM

1 Fructus qui percipi potuerunt, qui sint.
2 Gestor negotiorum quando teneatur de his que gerere de-
buit.
3 Fructus qui percipi potuerunt sunt ijdem cum his qui percipi de-
buerunt.
4 Incuria cuiusqꝫ in rebus suis, sine pena esse non debet.

Que sit vera ꝛ propria fructuum, qui per-
cipi potuerunt, definitio.
Capitu. x.

1 Fructus itaqꝫ † qui percipi
potuerunt, ij proprie ꝛ vere dicuntur, quos diligentissi-
mus quisqꝫ paterfamilias, quo alius diligentior non
est, percepisset, sed lata aut leui culpa percepti non sunt. Que defi-
nitio, responsio. l. si sine. §. Modestinus. de Admi. tuto. Herennij
Modestini Imperatorumqꝫ Diocletiani, ꝛ Maximiani rescri-
pto. l. quicquid. C. arbi. tute. confirmatur. Cum enim, vt idē Mo-
destinus scribit. d. §. Modestinus. tutores teneantur, etiam eo-
rum nomine que non perceperunt, sed percipere potuerunt, du-
biumqꝫ esset quatenus accipienda essent hec verba, percipere po-
tuerunt, consulti Diocletianus, ꝛ Maximianus Imperatores re-
scripserunt. d. l. quicquid. Quicquid tutoris, vel dolo, vel lata cul-
pa, vel leui siue curatoris minores amiserint, vel cum possent non
adquisierint, hoc etiam in tutele siue negotiorum gestorum vti-
2 le iudicium venire. † Deinde quod dicitur, negotiorum gestorem
teneri eorum nomine que gerere debuit, ꝛ non gessit, procedit,
cum alius eo diligentior paterfamilias ea gesturus fuisset. l. si pu-
pilli. §. videamus. de nego. gest. Huc etiam pertinet, quod vulgo
receptum est, commodatarium in custodienda re commodata. l.
si vt certo. §. primo. commo. creditorem. §. fi. qui. mo. re cōtra. obli-
ga. in conseruando pignore, venditorem. l. custodiam. de peri. ꝛ
commo. rei vend. in custodienda re vendita, conductorem. l. si mer-
ces. §. conductor. locati. in re sibi locata, maritum. in rebus. C. de
iu. doti. in dote, socium in re communi, eam diligentiam prestare
debere quam diligentissimus quisqꝫ paterfamilias curandis ꝛ con-
seruandis rebus suis adhibere solet, multo magis igitur ꝛ ma-
lefidei possessores eandem curam adhibere debent, ne (quod ini-
quissimum esset) melioris conditionis sint, improbi possessores
quam ij qui pietatis, ꝛ amicitie, alia ve iusta, ꝛ necessaria cau-
3 sa in rebus alienis versantur. † Postremo fructus qui perci-
pi potuerunt eosdem esse qui ꝛ percipi debuerunt, multis con-
stitutionibus declararatur. Nam ꝛ senatusconsulto quod sub
Adriano de petitione hereditatis factum est, constitutum fuit, vt
predones qui alienam hereditatem inuaserunt, fructus, non so-
lum qui percepti sunt, sed ꝛ qui percipi debuerunt, restituant.
Diuus quoqꝫ Alexander rescripsit, eum qui solennibus omissis,
rem a fisco emit, condemnandum ad eandem restituendam cum
fructibus quos constiterit ad eum peruenisse vel peruenire debuis-
se. Alijs preterea multis, ꝛ iurisconsultorum responsis, ꝛ im-
peratorum constitutionibus, quas referre superfluum esset, sa-
tis probatur, fructus qui percipi potuerunt, non alios esse quam
qui percipi debuerunt, que verba ad diligentissimum patremfa-
milias referenda esse nemo ambigit. Id enim vnicuiqꝫ ex offi-
cio incumbit, vt in curandis ꝛ conseruandis rebus suis sese diligen-
4 tissimum patremfamilias prestet. † Qui enim per incuriam, ꝛ ne-
gligentiam res suas perire sinunt, non facere id quod debent di-
cuntur, quod (vt Gellius libro quatro noctium Atticarum elegan-
tissime describit) satis mores institutaqꝫ maiorum nobis decla-
rant, a quibus inter cetera id obseruabatur, vt si quis agrum suum
passus esset sordescere, eumqꝫ indiligenter curaret, neqꝫ araret, siue
quis arborem suā vineāqꝫ haberet derelictum, is non sine pena esset.
Ergo non aliter fructus qui percipi potuerunt vel debuerunt me-
tiri possumus, quam si diligentissimi patrisfamilias rationem ha-
beamus

beamus, qui ex diligente tempestiuaqz cultura, & cura amplissimos vberrimosqz fructus percipere potuisset, possessoris tamen negligentia, & incuria percepti non sunt.

SVMMARIVM

1 Fructus qualiter sint estimandi.
2 Possessor quos fructus percipere potuit.
3 Fructus qui percipi potuerunt, sunt ij, quos diligentissimus pater familias percipere potuisset.
4 Impense non necessarie in re aliena fieri non debent.

¶ Quod ijdem sint fructus, qui a diligentissimo patrefamilias, vel a petitore, vel a possessore percipi potuerunt. Cap. xj.

1 Ed hec nostra diffinitio imperatoris Gordiani rescripto subuerti videtur, cuius verba hec sunt. l. domum C. de rei vendica. Domum quaz ex matris successione ad te pertinere dicis, & ab aduersa parte iniuria occupatam esse ostenderis, preses prouincie cum pensionibus quas percepit aut percipere poterat, restitui iubebit, ex quibus verbis apparet, fructus qui percipi potuerunt, eos esse, non quos diligentissimus paterfamilias, sed quos possessor percipere potuisset. Papinianus tamen contra scribit. l. si nanis §. generaliter de rei vendi. Generaliter † cum de fructibus estimandis queritur, animaduerti debere, nō an malefidei possessor fruitus sit, sed an petitor frui potuerit, si ei possidere licuisset, quā sententiā Julianus quoqz. d. §. generaliter. probat. Ex hoc Papiniani Julianiqz responso, fructus qui percipi potuerūt, definiendi esse videnť, quos petitor percipere potuit, quod & nostre definitioni & suprascripto Gordiani rescripto contrarium esse videtur, nos tamen id plane negamus, cum ijdem sint fructus, & quos diligentissimus paterfamilias, & quos possessor, & quos petitor percipere potuit, nam si
2 quis interroget, † Qui sunt fructus quos possessor percipere potuit, ij nimirum quos, si fuisset diligens, percepisset, sed lata aut leui culpa non percepit. Qui etiam sunt fructus quos petitor percipere potuit, nonne ij sunt quos ex diligenti cultura & cura, vt bonū patremfamilias decet, percepturus erat. At dixerit aliquis, Non multos fructus percepisset petitor quamuis ei libere possidere licuisset, & paucos admodum vel nullos solitus erat percipere, cum possideret, vt qui negligenter res suas curaret. Sit ita, petitorem incurium esse, & in omnibus suis rebus administrandis negligentem, & ob id non perinde multos fructus percipere solitum, non cōtinuo sequitur, eum percipere nō potuisse, neqz enim fructus quos petitor percepisset, neqz quos percipere solitus erat, lex considerat, sed quos percipere potuit. Est ne impossibile inertem, & nullaz suarum rerum curam gerentem petitorem, prouidum magis, & diligentiorem fieri? Quamuis igitur si possedisset re vera non fuisset percepturus, fieri tamen per rerum naturam potuit, vt diligentior factus perciperet. Nam vt eleganter diuus Augustinus capite primo de spiritu & litera scribit, Sexcenta possunt occurrere, que fieri vel potuisse vel posse fateamur, eorum tamen exempla, quod
3 facta sint proferre nequeamus. † Consequens est igitur verissimuz esse, quod asserimus, eosdem esse fructus qui a diligentissimo patrefamilias, & petitore, & possessore pcipi potuerunt. ¶ Sed Paulus li. xxj. ad edictum scribit. l. ceterum de rei vendi. Cuz de fructibus serui petiti queritur, non tantum pubertatem eius spectandam esse, quia etiam impuberis alique opere esse possunt. Improbe tamen desideraturum petitorē, fructus estimari, qui ex artificio eius percipi potuerunt, quod artificium sumptibus possessoris didicit. Quo Pauli responso tantum abest vt nostra infirmetur sententia, vt imo magis confirmetur, cum enim eorum duntaxat fructuum ratio habeatur, qui a possessore tanquā diligentissimo patrefamilias percipi potuerunt, optima ratione, qui secundum propositam speciem ex artificio serui percipi potuerunt fructus, in considerationem non veniunt. Plus enim quam a diligentissimo patrefamilias exigatur, fecit possessor, qui rudem alienum seruum sumptibus
4 suis artificio erudiendum curauit, † neqz enim (vt idem Paulus ait. l. plane. de peti. here.) debuit in rem alienam impensas non necessarias facere. Deinde sicut impensarum quas in erudiendum seruum fecit nullam (vt idez Paulus. l. si autem. §. si. de rei vēdi. scribit) repetitionem habet, sic fructus operarum qui ex artificio serui percepti quidem non sunt, sed percipi potuerunt restituere nō cogitur, cum satis abunde fecerit petitori, qui impensas in eruditionem serui factas ei donauerit. §. certe de rerum diuisi. Plane fructus qui ex operis serui quamuis nullam artem edoctus fuisset, percipi potuerunt, in restitutionem venire Accursius & Bartolus recte existimant. in. d. l. ceterum.

De Aridis & Liquidis fructibus. Titu. iiij.

SVMMARIVM

1 Fructus qui aridi, & qui liquidi dicantur.
2 Fructus liquidi confusi manent eorum ad quos prius pertinuerunt.
3 Fructus aridi confusione non efficiunt commune corpus.

¶ De definitione liquidorum, & aridorum fructuum quodqz illi confundi, hi vero commisceri dicantur. Cap. j.

1 Ransieamus ad aliam diuisionem fructuum, nam fructuum alij aridi, alij vero liquidi dicuntur, que diuisio licet in specie ad medicos pertinere videatur, a nobis tamen negligenda non est, alio tamen respectu nobis alia qz ratione, quam
1 medicis consideranda venit. † Alij autem fructus dicuntur sicci natura, & duri, quiqz humore carent, nec liquefieri possunt, vt frumentum, hordeum, siligo, fabe, & omnia legumina. Liquidi vero dicuntur moles, & natura humidi, qui in stillantem, & defluentem humorem resolui sunt, vt vinum, oleum, & his similes. Quam diuisionem Accursius enarrans in auctenti. nul. creden. agrico. col
2 la quarta. hos confundi illos vero commisceri notat. † Unde si duorum dominorum liquidi fructus casu fortuito, simul confusi fuerint, vt si aliquorum vina confusa fuerint, vel si cuius vinum cum alterius melle casu fortuito similiter confusum fuerit, totum id corpus quod ex confusione fit, vtrinsqz commune esse Caius respondit. l. adeo. §. voluntas. de acqui. rerum domi. Quam sententiam diuus quoqz Justinianus probat. §. si duorum. de rerum diuisi. naz post confusionem singulorum fructus minime in sua substantia durant, sed vicissim alterius fructus, in substantiam fructuum alterius conuertuntur, vt separari nulla ratione possint. Sed si duorum,
3 vel plurium dominorum aridi fructus commixti fuerint, † vt si Titij frumentum tuo frumento mixtum fuerit, non videri commune esse corpus, quod ex commistione constat, Justianus. §. quod frumentum. de rerum diuisi. tradit, quia singula grana in sua substantia durant.

SVMMARIVM

1 Creditor non potest retinere agrum debitoris, etiam si pactum de eo retinendo interuenerit, non soluto debito.
2 Usure que exigi possint ob non solutum fructum liquidi generis.
3 Usure minores permisse, ex his quibus humana vita toleratur.
4 Rusticitas in multis iure singulari subleuatur.
5 Rusticitas excusat a pena edicti quod punit vocatos in ius si non compareant.
6 Constitutio sub titulo plus quam titulus comprehendit aliquādo.

¶ Quod non idem sit effectus mutui liquidorum, & aridorum fructuum. Capitu. ij.

Lia inter aridos & liquidos fructus iuris differentia est. † Si quis eniz hordei,
1 frumenti, aliorumve aridorum fructuum speciem crediderit, quamuis conuenerit, vt si ad prestitutum diem mutuum redditum non fuerit, debitoris agrum sibi habeat, non tamen eum retinere, sed eam quam credidit fructuum quantitatem, octauamqz in singulos annos, quibus cessatum est, eiusdem quātitatis partem vsurarum nomine exigere posse, diuus Justinianus constituit. d. auct. nulluz creden. agrico. Quod si in vetitum, vel maiores vsuras

exigere, vel ipsius debitoris agrum, vel pignus ab eo datum retine re contenderit, eundem in sue temeritatis penam actione & causa
2 cadere idem imperator Justinianus constituit. † Si vero vinum, oleum, vel alios liquidos fructus quis crediderit, non idem constitutum esse, sed veteres super vsuris promulgatas leges obseruandas esse, Imperatoris Philippi constitutio. l. oleo. C. de vsu. satis ostendit. Ideo fructibus liquidis mutuo datis vel centesime, vel se misses, vel trientes vsure exigi poterunt, secundum prescriptum diui Justiniãi constitutione. §. fi. d. auct. nullũ creden. agrico. modũ. Que constitutio, cum generalis esset, & omnes omnino fructus comprehenderet, Justinianus eam ad fructus aridos porrigendã, non esse declarauit. d. auct. nul. credẽ. agrico. cuz
3 † eniz ex his fructib⁹ frumento, hordeo, & similibus, vita hominis potissimum constet. non abs re minores, istorum fructuum vsuras Justinianus introduxit, ne maioribus vsuris oppressis debitoribus, nihil reliquuz esset, vnde se suamqz familiam alerent, quam rationem in liquidis fructibus nõ procedere, Accursius Bart. Bal. & alij pleriqz responderunt. Accur. in. d. auct. nul. credẽ. Bart. Bal. Par. de Con. in auct. ad hec. C. de vsu. vt qui ad quotidianũ victũ non ita necessarij sint. Idem etiã tradiderũt hanc distinctionem in agricolis tantum locum habere, idqz ipsius tituli argumento, quia a Justiniano ita inscribitur, Nullum credentem agricole tenere ipsius terrã, & quantam vsuram debeat dare.
4 † Deinde adijciunt multa esse in rusticitatis fauorem iure singulari introducta, verbi gratia, ne sationibus, vel colligendis fructibus occupati agricole, ad extraordinaria munera vocentur, vt imperator Constantinus sanxit. d. l. j. C. de agrico. & censi. Item in penam quingentorum aureorum incidant, qui per rusticitatem pretoris album corruperunt. l. si quis id quod de
5 iurisdi. omni. iudi. Item † qui in ius vocatus, per rusticitatem venire neglexerit, similiter pena edicti non adficiatur. Alia preterea multa, que nunc commemorandi locus nõ est, inter que, hoc quoqz de maioribus vsuris ab agricolis non exigendis, vel eorum agris retinendis, specialiter in rusticitatis, & culture agrorum fauorẽ constitutum esse putant. Sed nos ad omnes personas, huius legis beneficium porrigendum esse arbitramur, Primum, quod quamuis in tituli inscriptione Justinianus verbo agricole vtatur, tamen postremo sue constitutionis responso, omnibus egenis se consulere testatur. Deinde initio eiusdem constitutionis rationem hãc esse prefatur, ne homines fame necentur. Ex quibus apparet suprascriptaz distinctionem, non ad agricolas tantum, sed ad omnes personas extendi, ne consumptis grauiores vsuras frumento, hordeo, vel alijs fructibus aridis, fame pereant, & ad extremam egestatem redigan
6 tur. † Postremo, nouum non est, vt constitutio que sub titulo est, plus quam ipse titulus comprehendat, vt ecce Titulus est lib. viij. Codicis inscriptus hoc modo. Etiam ob chyrographariam pecuniam, pignus teneri posse. Constitutio tamen imperatoris Gordiani, que sub eodem titulo est, ob pecuniam quomodocunqz sine chyrographo & pignore creditam, pignus retineri posse euidenter ostẽdit. l. j. C. etiam ob chy. pecu. pig. reti. pos. Nunc respondendum est ijs, qui dicunt in hoc articulo idem iuris, in liquidis fructibus esse, quod in aridis a Justiniano nominatim expressum est, ea potissimum ratione, quod vinum, oleum, & alij liquidi fructus, ad hominum victum necessarij magis sint, quam fabe, permultiqz alij aridiores fructus. Uerum quod de aridis fructibus constitutum est, presertim, de frumento, hordeo, siligine. & omni tritici specie, accessorie vero, de fabis, alijsqz leguminibus intelligitur. Sed & illud imperator Alexander constituit. l. frumẽti. C. de vsu. frumenti, vel hordei mutuo dati, accessio ex nudo pacto prestetur.

SVMMARIVM

1 Predia si cui a fisco addicant' fructus medij tẽporis fisci credunt'.
2 Uinum, oleum, & similia quare ad Barbaricum prohibeantur transportari.

¶ In quibus liquidi, & aridi fructus conueniant. Cap. ij.

Interdum tamen, quod in aridis, idẽ quoqz in liquidis ius seruandum est.
1 † Quemadmodum enim, si cui intra vindemiarum tempus, predia a fisco addicta fuerint, fructus, medio tempore in primam licitationem & sequentem addictionem percepti ad fiscum pertinent. Post vtranqz vero addictionem percepti emptoris sunt, nisi sub colono sint predia, quo casu, fructus ad colonum, pensiones vero ad emptorem pertinent, Papinianus respondit. l. fi. de iu. fisci. Idem de aridis fructibus qui ante percepti in predijs fuissent, Paulus respondit. d. l. fi. §. Tryphonio. eosqz emptorem accepturum, si nõdum dies pensionis venisset. Imperatores quoqz
2 Ualens, & Grat. rescripserunt. l. j. C. que res expor. non debe. † ad Barbaricum transferendi vini, olei, & liquaminis nullam quenqz facultatem habere, ne gustus quidem causa, aut vsus cõmertiorũ, quam constitutionem in aridis quoqz locum habere Accursius recte putat. in. d. l. j. Sed & exceptis ijs quas supra exposuimus differentijs, in omnibus fere iuris articulis, eadem de aridis, & liquidis fructibus constituta sunt.

De Uete. Et nouis &c.

Titulus. v.

SVMMARIVM

1 Fructus qui recentes sint, & qui noui.
2 Uinum nouum pro veteri creditor recipere non cogitur.
3 Uinum nouum quando militibus dari possit.

¶ De veteribus, & nouis fructibus. Capitu. vnicum.

Est & alia apud iurisconsultos obseruata fructuum diuisio, nam alij recentes seu
1 noui, alij veteres sunt. † Recentes dicuntur fructus, q̃ presenti anno percepti sunt, Ueteres vero prioris anni fructus appellari. Ulpianus respondit. l. vetus de trit. vino, & ole. lega. Si igitur vinum vetus legatum sit, omne quod non est nouũ, sed proximo anno alijsqz superioribus perceptum, legatum esse, idem Ulpianus scribit. d. l. vetus, nisi ex vsu testatoris, id vetus appellatum fuisse appareat, quod duorum vel trium vel quatuor, & sic deinceps annorum sit, tunc enim id tantum legato contineri Neratius scribit. l. ex vsu de triti. vi. oleo lega. quo pro vetere testator vtebatur. Nam aliter obseruantibus quis finis (vt Paulus ait. l. naz
2 aliter. eo. tit.) aut initium veterum fructuum sumeretur. † Proinde si quis vinum vetus mutuum dederit, debitori nouum restituere non licere Pomponius scribit. l. cum quid. Si cer. peta. cum eñ eiusdem bonitatis rem, non deteriorem, reddere liceat, deterius aũt sit vinum nouum veteri, non abs re nouum pro veteri creditor recipere non tenetur. Quam rationem, & dominus noster Jesus Christus, apud Lucam confirmare videtur cum ait, & nemo bibens vetus, statim vult nouum, dicit enim, vetus melius est. Sed hoc ex cõsuetudine regionum accipiendũ puto, in quibus vina pluribus annis integra durant, non in ijs in quibus annua sunt, & post annuz in
3 sipida, vel certe longe deteriora sunt. † Cum autem vinum vetus sit carius nouo, ne respublica nimis oneraretur si de veteri vino militibus. l. Iubemus. C. de eroga. mili. anno. annonam daret, Imperatores Arcadius & Honorius iusserunt, per omnes prouincias cũctis numeris, & militibus a Nouembri mense de nouello vino annonaz dari, quoniam veteris dispendiosa videtur erogatio.

De Crassioribus &c.

Titulus. vj.

SVMMARIVM

1 Decime de fructibus etiam minutioribus, & crassioribus solui debent.
2 Fructus crassiores in iure pontificio qui dicantur.

¶ De crassioribus & minutioribus fructibus Capitu. vnicum.

Non est premittenda a nobis, illa crassiorum, & minutiorum fructuum pontificio iure introducta diuisio, ex qua & crassiores & minutiores decime deno-
1 minantur. Nemini † enim dubium est, & crassiorum, vt frumenti, & vini, & minutiorum, vt fabarum pisorum, lini, & aliorum similium fructuum, decimas soluendas esse, vt summus pontifex Alexander tertius constituit capi. peruenit de decimis, quod antea veteri,

per Moysem

per Moysem promulgata lege. Deus ipse preceperat nume. xviij. Deute. xiiij. eum tñ qui frumenti, vini, & aliorum crassiorum fructuum, decimas soluere tenetur, interdum a minutioribus decimis, vel ex consuetudine, vel ex pacto, vel ex priuilegio immunem esse, summi pontificis Adriani constitutio declarat cap. ex multiplici de deci.
2 ci. Porro sciendum est alio modo crassiores fructus in eodem iure pontificio accipi, nempe pro omnibus reditibus, cōmodis, & emolumentis sacerdotiorū, vel (vt aiunt) prebendarum, exceptis ijs, qui in singulos dies, celebrandis sacris adsistentibus distribuūtur. qua ratione si cui studiorum causa absenti, summus pontifex concesserit, vt sui sacerdotij reditus perinde atq; si presens esse, percipiat, nullam eorum fructuum partem, qui quoti die presentibus distribui cō sueuerunt. eum petere posse. Alexander tertius constituit. cap. de cetero. de cleri. non residen. quod & Honorius tertius confirmauit cap. lz. de preben. nisi nominatim etiam hos reditus, presentibus cotidie distribui solitos absenti prestari voluerit. Hoc enim casu voluntatem eius pro lege obseruandam esse. Innocentius tertius edixit ca. olim. de verbo. signifi.

¶ Libri primi De fructibus Finis.

Joannis Copi de Fructibus Liber secundus.

¶ De Fructibus. Titu. j.

SVMMARIVM

1 Fructus suos qui faciant, qui restituere, & quibus restitui debeant.
Nata ex nostris, iure naturali nostra fiunt.
2 Animalia ex animalibus nostris masculis concepta, non sunt nostra.
3 Fructus prediorum nostrorum iure dominij soli nostri efficiuntur.
4 Fructuarius in fructibus percipiendis loco domini habetur.

¶ De his, qui fructus suos faciunt. Cap. vnicum.

Superiore libro quid fructus, & quam late huius vocabuli pateret significatio quecq; res. & quam varie, fructus appellatione continerentur, breuiter & dilucide exposuimus, Deinde, quam multiplex esset fructuum diuisio, aperuimus, eorumq; singulas species ordine difiniuimus. Nunc qui fructus suos faciant, qui restituere, & quibus restitui fructus debent, discutiendum nobis est. Quod ciuilis disputationis genus, longe lateq; in omnes iuris partes dispersuz est. In quo, licet multa nostri interpretes scripserint non vno tamen contextu, nec eo, quo par erat ordine, sed indigestā, inordinatam, & varijs passim locis errantem hanc materiaz, nobis reliquerunt, quam nos in congruum ordinem, & locum, hoc opere redigere instituimus. Primuz igitur proponenda est certissima iuris regula, ad quam totus hic de retinendis vel restituendis fructibus tractatus referri debet, quā si secuti semp fuerimus, a veritate
1 nunquam aberrabimus. † Cum ergo queritur, qui fructus suos faciunt, qui restituere, & quibus restitui debent, respondendum ita est. Singularem rerum fructus, dominorum esse, vel eoruz qui pro dominis habentur, ab alijsq; perceptos retineri non posse, sed his restitui debere. Quam regulam equissimam esse, vel ipsa naturalis ratio, satis nos docet. Quis enim ignorat ea que ex rebus nostris nascuntur, & proueniunt naturali iure nostra statim fieri: vt ea que serui nostri vel ancille acquirunt, quod ab omnibus gentibus receptū esse, iuris auctores passim tradunt. l. acquiritur. de acqui. rer. domi. l. ij. de his qui sunt sui vel alie. in. toto tit. per quas per. nob. acqui. lib. ij. instit. Item que ex animalibus nostris nata sunt, nostra esse Florentinus scribit. l. ij. l. item que. de acqui. re. domi. quod & lib. ij. Institutionum diuus Justinianus probat. §. item que. de re. diui.
2 † Sed tamen, que ex animalibus nostris masculis concepta sunt, nō ideo nostra fieri. Pomponius respondit, vt si equam tuā, equus meus pregnantem fecerit, non esse meuz sed tuum quod natum est, eundem Pomponium scribere Ulpianus refert. l. idem Pomponius. §. idem scribit de rei vendica. Pari ratione, & fructus, qui ex p̄dijs nostris proueniunt, nostros esse, nemini dubium est.

3 ¶ † Omnis enim fructus, secunduz Juliani sententiaz. l. qui scit de vsu. iure dominij soli percipitur. Idcirco ex qua quisq; parte dominus predij est, ex eadez parte eum fructus suos facere, idem Julianus respondit. d. l. qui scit. Quod autem de dominis dicimus, idez de ijs qui dominorum loco habentur, secundum suprascriptam regu
4 lam dici debet, exempli causa, de vsufructuario. † Cuz enim pro domino fructuarius habeatur (vt apud Caium & Paulum scriptum est. l. iiij. de vsufruc. l. in venditione. de bo. aucto. iudi. possi.) quicquid ex re, in qua vsusfructus constitutus est nascitur, quicquid inde percipi potest, ad fructuarium pertinere, certi & indubitati iuris est toto tit. de vsufruct. & hoc qd̄ de vsufructuario dicimus, & in omnibus alijs qui vicem dominorum obtinent, locum habere, multis responsis declaratur. d. l. qui scit. l. bone fidei de acqui. re. domi. Ex his apparet, verissimam esse propositam supra a nobis regulā, que in omnibus iuris articulis diligenter ob seruanda est. Primo in actionibus, que de vniuersitate proposite sunt, vt de hereditatibus & bonorum poss ssionibus. Deinde in legatis & fideicommissis. Tuz postea in singularū rerum petitione. Postremo in contractibus. Itaq; in omnibus his partibus, quenam sit habenda fructuum ratio, cōsideremus, & primo de fructibus, qui in actionem de vniuersitate & petitione hereditatis veniunt.

De Fructibus qui in Petitionem hereditatis veniunt. Titu. ij.

SVMMARIVM

1 Hereditas dicitur vniuersum ius quod defunctus habuit.
2 Fructus omnes hereditatem augent.
3 Partus ancillarum hereditatem augent.
4 Mercedes que a colonis accipiuntur, loco fructuum habentur.

¶ Quod fructus rerum hereditariarum tanquam incrementum hereditatis ad heredem pertineant. Cap. j.

1 Cum† hereditas secunduz Juliani & Caij definitionem. l. hereditas. de regulis iuris. l. nihil de verbo. signifi. nihil aliud sit, quā successio in vniuersum ius, quod defunctus habuit, omnium rerum que fuerunt defuncti, heredem dominum esse, & ab ipso defuncto in eum continuari dominiuz Jabolenus recte putat. l. cū heredes. de acqui. possessio. Quare omnes fructus qui ex hereditate proueniunt, heredis esse constat. Nam & apud Ulpianum rela
2 tum est. l. item veniunt. §. non solum. eod. titu. fructus† omnes hereditatem augere, siue ante aditam, siue post aditam hereditatem accesserint, idemq; diui, Seuerus & Antoninus rescripserūt. l. si post motam. §. fructibus. C. eod. titu. sed & gregum & pecorum partus, sine dubio augent hereditatem, quod si oues nate sunt, deinde ex his alie, he quoq; quasi augmentum restitui debent. l. quod oues eod. titu. non solum enim fructus, sed & fructuuz fructus, & fetuum fetus hereditatem augere idez Ulpianus respondit. l. ancillaruz eod. tit. Simili modo vsuras fructuuz, ante actionem hereditatis illatam p̄ ceptorum, hereditatem augere Papinianus scripsit. l. heres furiosi eod. tit. sed post petitaz hereditatem perceptorum fructuum vsuras non prestari, cum enim post litem contestatam, fructus ēt quos nō percepit, sed percipere debuit, possessor restituere teneatur, in eoq; onerari videatur, in alio succurri ei debet, vt a fructuuz vsuris
3 prestandis excusetur. † Ancillarum etiam partus & partuuz partus quamquam fructus esse non existimatur (q; non temere ancille eius rei causa comparantur vt pariant) augere tamen hereditatem, idez Ulpianus tradit. d. l. ancillarum. Sed & pensiones que ex locationibus prediorum vrbanorum percepte sunt, venient licet a lupanario percepte sint, nam & in multorum honestorum virorum predijs lupanaria exercentur.
4 ¶ † Mercedes plane a colonis accepte, loco sunt fructuuz, opere quoq; seruorum, in eadem erunt causa, qua sunt pensiones, item vecture nauium, & iumentorum, & ita Ulpianus scripsit. d. l. ancillaruz l. mercedes. eod. titul. Usqueadeo fructus, hereditatem augere. Pau. not. l. & non tantum. §. seruitutes eod. tit. vt is etiam petitione hereditatis teneatur, qui solos fructus ex hereditate retinet. cuz igitur omnium rerum que fuerunt defuncti, heredes sint domi, he

reditasqz fructibus augeatur, equissimum est, vt aliene hereditatis possessor, fructus ex ea perceptos cuiuscunqz generis fuerint, heredi quandocunqz petitione hereditatis agenti restituat.

SVMMARIVM

1 Possessor malefidei fructus omnes perceptos heredi restituere tenetur.
2 Predo quos fructus percipit, suos non facit.
3 Hereditatem distrahens, quam scit ad se non pertinere, arbitrio petitoris satisfacere cogitur.
4 Heres vtrum petere possit hereditatem detentam cum fructibus, an pretium & vsuras.

¶ De fructibus hereditatis a malefidei possessore restituendis. Cap. ij.

1 Sed hoc distinctionem recipit. † Aut enim malefidei possessor erat, qui percepit; & hunc ad omnes fructus heredi sine vlla exceptione restituendos teneri receptum est. Unde imperatores Seuerus & Antoninus Marcello cuidam militi, qui aduersus malefidei possessorem, in petitione hereditatis obtinuerat, in hac verba rescripserunt l. si post motam. C. de peti. here. Si post motam controuersiam Menecratis bonorum, partem dimidiam Museus ab herede scripto, questionis illate non ignarus, comparauit, tam ipse, quasi malefidei possessor, quam heredes eius, fructus restituere coguntur. Paulus
2 quoqz ita scribit l. illud. §. predo. de peti. here. † Predo fructus suos non facit, sed augent hereditatem. Ideoqz eorum quoqz fructus prestabit, que sententia vera est, etiam si heres eos percepturos non fuerat. Cũ enim hereditas petita sit, eos fructus quos possessor accepit omnino restituendos, & petitor eos percepturus non fuerat, Aphricanus respondit. l. cum hereditas de peti. here. Sed & si possessor, ex hereditate inhonestos habuerit questus, eos etiam restituere cogetur, ne (vt Hermogenianus ait. l. si possessor. eo. ti.) honesta interpretatio, non honesto questu, lucrum possessori adferat. Hoc amplius † & si quis sciens hereditatem ad se non pertinere
3 distraxerit, Imperator Seuerus rescripsit. l. item veniunt. §. ceterum eod. ti. in arbitrio petitoris esse, qualem computationem faciat aduersus malefidei possessorem, vtrum ne ipsius rei & fructuum an pretij & vsurarum. Idemqz Julio Paulo visum est. l. si & rem & pretiũ eo. ti. nisi forte tales res distraxerit, quas distrahi expediebat, que onerabant magis hereditatem quam fructui essent, steriles forte vel tempore perituræ, tunc enim pretium & vsuras posse petere heredez Papinianus respondit. l. si possessor. §. quod si post de peti. he
4 redi. † alioqui eligere, vt ante dixi, petitor potest, vtrum ne ipsam rẽ & fructus, an pretium & vsuras, petere velit, nam non solum fructus quos perceperunt, sed & quos percipere debuerunt, predones & malefidei possessores prestare debere senatusconsulto cautum est. l. sed & si lege. §. quod autem. de eo. tit. & ita Ulpianus refert. d. §. quod autem. Si tamen pecuniam in hereditate inuentam, malefidei possessor non attingat, eum omnino non esse in vsuras conueniendum, Papinianus ait. l. si possessor. eo. tit. neqz enim possessorem pecunie hereditarie eum recte dici puto. qui eam non attigit.

SVMMARIVM

1 Possessor bonefidei quos fructus restituere teneatur.
2 Possessor bonefidei distrahens rem hereditatis & red imens, an teneatur ad rem & ad pretium. & nu. seq
4 Possessor hereditatis quesita per seruum hereditarium restituere tenetur.

¶ De fructibus hereditatis a bonefidei possessore ante litem contestatam perceptis. Cap. iij.

1 Si vero † bonefidei possessor fuerit, neqz quos percipere potuit aut debuit, neqz omnes quos pecepit fructus, sed eos tantum ex quibus locupletior factus est, heredi restituere debere, Imperatores Titius Aelius & Antoninus rescripserunt. l. prima. C. de peti. here. Sed & senatuscõsulto, qd de petitione hereditatis auctore diuo Adriano factum est, cautum fuit. l. itez veniunt. §. eos. eod. titu. eos qui iustas causas habuissent, quare bona ad se ptinere existimassent, vsqz adeo duntaxat, quo locupletiores ex ea re facti essent, condemnandos esse. † Quare si bone fidei possessor rem hereditariaz distraxerit, deinde eandem rem redemerit, & ita rem & pretium habeat, an tantum rẽ ipsam, an vero rem & quod ex pretio amplius habet, restituere deberet, apud veteres quesitũ fuit, & diuus Adrianus in oratione sua quam apud senatum habuit, ita decreuit. l. si & rem & pretium. eo. tit. Dispiciet patres conscripti, nunquid sit equum, possessorem non facere lucrum, & pretium, quod ex aliena re perceperit, reddere, qr potest existimari, in locum rei hereditarie vendite pretium eius successisse, & quodammodo ipsum hereditarium factum.
3 ¶ † Unde Paulus colligit. d. l. si & rem. oportere bone fidei possessorem, & rem restituere petitori, & quod ex venditione eius rei lucratus est. Proinde si non solum pretium, sed etiam pena tardius prettio soluto peruenerit, hanc quoqz in restitutionem venire Ulpianus ait. vtrum. §. fina. eod. titu. Nam in fructu penam esse non absurde dicitur. Idem scribit l. sed & si lege. j. respon. eod. titu. si lege commissoria, rem hereditariam vendidit bone fidei possessor, lucrum quod sensit, lege commissoria prestaturum. Sed & si pretium non exegerit bone fidei possessor, actionem quam contra emptorem habet, heredi prestaturũ cũ periculo scilicet ipsius heredis, Papinianus respondit. l. si possessor. §. ait senatus eod. titu. † Per seruum quoqz hereditarium res acquisitas restituere debet. l. per seruum eod. titu. Deniqz omne lucrum, tam male quam bonefidei, possessori extorquendum esse diuus Adrianus in ea quam, supra retulimus, oratione constituit. l. post senatusconsultum. eod. tit.

SVMMARIVM

1 Possessorem bone fidei ad fructus restituendos teneri, qualiter intelligendum.
2 Possessor bone fidei post motam controuersiam statim fit malefidei.
3 Possessor vsuras debet de pecunia ex venditione rei hereditarie redacta. ex quo scit hereditatem a se peti.

¶ De fructibus hereditatis post motam controuersiam a bone fidei possessore perceptis. Cap. iiij.

1 Hoc autem quod dicimus, † eatenus ad restituendos fructus bone fidei possessorem teneri, quatenus locupletior factus est, de fructibus ante litem, super petitione hereditatis, cõtestatam, intelligendum est. Post litem enim contestatam, fructus non solum quos perceperit, sed etiam quos percipere potuit, compelli possessorem omnimodo reddere. vsuras quoqz rerum ante litis contestationem venditarum, ex die contestationis computandas, senatus diuo Adriano auctore constituit. quod senatusconsultum imperatorem Titi Aelij Antonini rescripto confirmatum est. l. prima. C. de peti. here. Nas
2 vt Ulpianus † ad idem senatusconsultum scribit. l. sed & si lege. §. ante litem eod. titu. post litem contestatam, omnes incipiunt malefidei possessores esse, quinimo post controuersiam motã, quanquam enim litis contestate mentio fiat in senatusconsulto, tamẽ & post motam controuersiam omnes possessores pares fiunt, & quasi pdones
4 tenentur. † Ex quo idem Ulpianus scribit. l. item veniunt. §. petitã eod. titu. cum qui scit a se peti hereditatem, quamuis nemo ei denũtianerit, statim tamen incipere vsuras pecunie ex venditione rerum hereditariarum redacte, debere, salua tamen electione heredi. vtrũ rem cum fructibus, an pretium cum vsuris petere velit, secundum §. scriptam cap. ij. distinctionem.

SVMMARIVM

1 Fructuum heredi reddendorum ratio ad quos vis heredes pertinet.
2 Restitutio fructuum maxime fieri debet, hereditate ad fiscum pertinente.
3 Heres defuncti vindictam negligens, functus hereditate perceptos restituere cogitur.
4 Fideicommissum tantum in fraudem legis suscipiens, fructus perceptos restituere cogetur.

¶ Quod fructus hereditatis omnibus quauis ex causa heredibus restituendi sint. Cap. v.

Exposita

1 Exposita † fructuum heredi restituendorum ratio, ad omnes, quocunqꝫ iure heredes sint, quive qualibet ex causa hereditatem ad se pertinentem eniceerint, porrigitur, sive ab intestato, quod sui heredes, vel proximiores defuncto sint, vel ex testamento, per se vel per alios heredes instituti fuerint, quam sententiã, Caius quoque ꝛ Ulpianus probant. l. j. ij. iij. eo. ti. Sed ꝛ ei q de inofficioso egit, ꝛ obtinuit, fructus restitui debere non est incognitum. Nam scriptũ heredẽ pinde teneri divi Severus ꝛ Antoninus rescripserũt, ac si ꝑ hrẽde vel possessore possideret. d. l. j. C. de inoffi. testa. Idem agnatione posthumi rupto testamento probandũ erit.

2 † Tũc aũt maxime hec fructuum restitutio fieri dꝫ, cũ ad fiscuꝫ hereditas pertinet, nam senatusconsultũ de petitione hereditatis sub divo Adriano factũ, etiã si ad hereditates privato cuiqꝫ delatas extendatur, nominatim tñ de ea tñ hereditate que ad fiscũ pertinet, loquit̃, idqꝫ Ulpianus refert l. iteꝫ veniunt. §. ꝑterea. de peti. here. ꝛ imperatorũ Titi, Elij, Antonini rescripto significatur. l. j. C. eod. ti. cũ aũt varie (vt Callistratus ait. l. j. de iure fisci.) cause sint ex quibus bona fisco deferri solent, sane quacunqꝫ ex causa fisco delate hereditatis fructus in restitutioneꝫ veniunt. l. heredeꝫ. de his qui. vt indig.

3 † Uñ Põponius scribit, heredem qui sciens defuncti vindictam omisit, insuper habuit fructus, oẽs restituere cogendũ, deceptum aũt ignorantia facti, bone fidei possessoris defensionẽ habiturũ, ante motã scꝫ cõtroversiã, si ratio fructuũ subducat̃. Divi quoqꝫ Severus ꝛ Antoni. rescripserũt. l. j. C. de his q. vt indi. heredes, quos necẽ testatoris inultaꝫ omisisse constiterit, fructus integros cogi reddere, neqꝫ. n. bonefidei possessores antẽ cõtroversiaꝫ illataꝫ fuisse videntur, q debitũ officiũ pietatis scientes omiserunt. Ex hereditate aũt rerũ distractarum, vel a debitoribus accepte pecunie, post motã litẽ bonoꝝ, vsuras inferãt ꝙ in fructibus quoqꝫ locũ habere, quos in ꝑdijs hrẽditarijs invẽtos aut exinde ꝑceptos vendiderũt, ꝓculdubio est.

4 † Simili mõ eũ q tacituꝫ fideicõmissuꝫ in fraudẽ legis suscepit, eos quoqꝫ fructus, quos ante motã litẽ percepit, restituere cogendũ Papinianus respõdit l. eũ q de his quib. vt indi. qꝛ bonefidei possessor fuisse non videtur, exemplo bonorũ fiscorũ vendicatorũ. Post motã vero de tacito fideicõmisso cõtroversiaꝫ, ante pretia fructuũ percepta, cũ vsuris esse restituenda idẽ Papinianus scripsit. d. l. eũ qui. Paulus etiam refert. l. cũ quidam. §. in tacito. de vsu. divuꝫ Pium rescripsisse, in tacito fideicõmisso omne emolumentũ heredi auferenduꝫ, ꝛ fisco ꝑstandũ, ergo, vt idẽ Paulus ait. d. §. in tacito. ꝛ vsurarũ emolumẽtum aufertur heredi, si vero nulluꝫ vsurarũ emolumentũ fideicõmissarius percepit, sed fructus in vsu habuit, eorum tñ pretia deberi non etiam vsuras, divus Severus benigne decrevit. In summa, si qualibet alia ex causa hereditas fisco vendicetur eadem, vt. s. diximus fructuum ratio habebitur.

SUMMARIUM

1 Possessoria hereditatis petitione quantum bonorum quis consequatur.

2 Pater filij militis premortui peculium petens, fructus quoqꝫ consequetur.

De fructibus qui in bonorum possessionis, aut cuiuslbet alterius vniversitatis petitionem veniunt. Cap. vj.

Non solum autem in hereditate, sed ꝛ in qualibet alia vniversitate, hac fructuũ distinctione vtenduꝫ esse Ulpianus recte putat. l. itẽ veniũt.

1 §. vt senatus. de pet. here. vt in bonorum possessione, † nã per possessoriã hereditatis petitionẽ tñ consequi bonorũ possessoreꝫ Caius. l. j. de possess. hered. peti. not. quantum civilibus actionibus heres cõsequitur. Idẽ fit in restituta ex fideicõmisso hereditate, nã qsquis susceperit restitutã hereditateꝫ, ex senatusconsulto ex quo actiones transeunt. fideicõmissaria hereditatis petitione euꝫ vti posse. Ulpi. scribit. l. j. de fideicom here. peti. eum vti posse Ulpi. scribit. l. prima de fideicommis. heredi. que actio ẽm Paul. l. ij. eod. titu. de fideicõ. here. pe. sententiam, eadẽ recipit. que hereditatis petitio civilis, sed de fructibus q ab herede rogato hereditateꝫ restituere fideicõmissario prestari debent vel non, proxime sequenti titulo differemus. In castrẽsi quoqꝫ peculio putat Ulpi. d. §. ait senatus.

2 hãc fructuũ distinctionẽ locuꝫ habere, † vt si forte intestatus filiusfamilias miles decesserit, pater non hereditatẽ, vt recte Ulpia. loquitur. l. ij. de cast. pecul. sed peculium premortui filij petens fructus simul consequit̃ perinde atqꝫ si hereditatẽ peteret. Illud pretermittendũ non est, que de totius vniversitatis fructibus dicuntur, eadẽ de fructibus partis intelligenda esse. l. j. si pars here. peta. Idẽ. n. iuris in patre ꝙ in toto observandum esse vulgo receptuꝫ est. l. que de tota. de rei vendic. l. an pars. pro derelic.

De fructibus legatorum et fideicommissorum. Tit. iij.

SUMMARIUM

1 Fructus hereditatis per fideicõmissum relicte, percepti ante aditam hereditatem restituuntur fideicommissario.

2 Hereditas per servum hereditarium quesita an veniat in restitutionem.

3 Fructus ante aditam hereditatem percepti, hereditatis nomine cõtinentur.

4 Rogatus restituere hereditatem ad quid teneatur.

5 Heres fructus post aditam hereditatem perceptos lucratur, negligentia non petentis fideicommissum.

6 Heres quo casu fructus post aditam hereditatem perceptos fideicommissario prestare debeat.

De fructibus hereditatis per fideicommissum purum relicte. Cap. j.

Post enarrationem fructuũ qui in petitionẽ hereditatis veniunt, de fructibus qui in singularum rerũ petitionẽ deducuntur, statim discutienduꝫ esse videbat̃, sed cũ hereditati summa cũ legatis ꝛ fideicommissis adfinitas intercedat, non sine cã de legatorũ ꝛ fideicõmissorũ fructibus, prius dicẽdũ nobis esse existimavimus. Per fideicõmissum aũt, aut hereditates, aut singule res relinquuntur. idqꝫ vel pure, vel in diẽ, vel sub cõditione, Primũ igit̃ de fructibus hereditatis per fideicõmissuꝫ purũ relicte dispiciamus. Et Julia. respõdit.

1 l. ita tñ. §. si servũ. ad trebel. † fructus ante aditam hereditatẽ perceptos, fideicõmissario restituendos esse. Uñ si qd ante aditaꝫ hereditatẽ servus stipulatus fuerit, aut ꝑ traditionẽ acceperit id ei restitui dꝫ, preteriti quoqꝫ ante aditaꝫ hereditatem tẽporis vsuras in restitutionẽ venire, Papi. scribit. l. deducta. j. respon. ad trebel. Post aditã vero hereditatẽ perceptos fructus in fideicommissariam hereditatis restitutionẽ non venire cõstat. l. in fideicõmissariã. l. postulante. §. sane. §. fi. eo. titu.

2 † Itaqꝫ si qd servus hereditarius post aditã hereditateꝫ stipulatus fuerit, aut ꝑ traditionẽ acceperit, minime restituendũ esse Julia. scribit. d. l. ita tñ. §. si servũ. Sed etsi servum hereditariũ, heres rogatus restituere hereditatẽ iusserit adire hereditatẽ. ab alio eidẽ servo relictã, ꝛ tunc hereditatẽ restituerit, idem Julian. d. §. si servũ. ꝛ Caius. l. facta. §. si heres. eo. ti. eã hereditatẽ que ꝑ servũ acquisita est, restitui debere, negant. Pari ratione, si heres nummos hereditarios feneraverit, nihil eo nomine prestabit ei cui hereditas ꝑ fideicõmissuꝫ relicta est, ꝙ ꝛ Marcello placuit. l.

3 postulantes. §. fi. eo. ti. Rõ differentie hec est † ꝙ ante aditã hereditatẽ percepti fructus, iacenti hereditati accepto ferunt̃, deqꝫ natura ꝛ substãtia hereditatis participant, vñ ꝛ appellatiõe hereditatis cõtinẽtur. Cui cõsequens est, vt hereditatẽ restituere rogatus, fructus ante aditaꝫ hereditatem ꝑceptos, vt. s. expositum est restituere cogatur, ꝑinde atqꝫ si de his restituendis nominatim rogatus esset. Sꝫ cũ adita hereditas nomẽ hereditatis amittat patrimoniũqꝫ heredis appellari incipiat, merito fructus postea ꝑceptos, non hereditati sꝫ ipsis rebus accepto ferri Ulpia. rñdit. d. l. in fideicõmissariã. sicqꝫ non ex hereditate, sed ex rebus ꝛ bonis ipsius heredis ꝑceptos videri. Quare institutũ heredẽ de his restituendis rogatũ esse Caius

4 negat. l. facta. §. heres. eo. ti. † quoties. n. quis rogat̃ hereditatẽ restituere, id videtur rogatus restituere, ꝙ hereditatis fuit, id quoqꝫ Ulpi. no. d. l. in fideicõmissariaꝫ. Cũ igitur post aditã hereditatem ꝑcepti fructus, hereditatis non fuerint, non debere eos in restitutionẽ venire manifestum est. Ad hec cũ in colendis fundis ꝛ colligendis fructibus heres operã consumpserit, non esse equũ Marcel. scribit. d. l. postulante. §. fin. eo. ti. cogi eum reddere fructus, ꝛ alterius (vt ita dixerim) procuratorẽ constitui.

5 † Preterea heredeꝫ fructus post aditã hereditatem perceptos ex negligentia non petentis fideicommissum, lucrari Ulpi. existimat. l. mulier. §. si heres. eo. ti. Quid ergo si in petendo fideicommis

so, nulla fideicõmissario negligetnia imputari possit, sed ꝯ̃ heres in eo
restituendo moraz cõmittat: an etiam post cõmissam in restituendo
fideicommisso morã, perceptos fructus heres suos faciat: ⁊ hoc ca
su fructus in restitutionez venire Julianus, Marcel. Papinia. ⁊
Ulpia. rñderunt. e. l. in fideicõmissariam. l. ita tñ. §. j. l. postulante.
§. fi. l. deducta. eo. ti. neminẽ. n. ex mora lucrũ consequi, quin potius
6 penã persoluere debere indubitati iuris est. Est ⁊ alius casus † quo
post aditã hereditatẽ pceptos fructus heres fideicõmissario presta
re tenetur, cũ. s. specialiter fuerit rogatus, vt hereditatem simul cuz
fructibus restituat, que sententia Ulpi. placuit. d. l. si fideicommis-
sariam. Apud Caiuz quoqz scriptũ memini, Si heres cũ incremen
to rogatus sit restituere hereditatẽ, ⁊ priusqz eã restituere, seruum
hereditarium heredez ab aliquo institutuz iusserit adire hereditatẽ
hanc etiam hereditatem restituere cogi, nisi euidentissimis proba-
tionibus fuerit ab herede probatum, contemplatione sui seruum es-
se heredem institutum.

SUMMARIUM

1 Heres fructus suos facit post aditam hereditatem, qui medio tem-
pore quo dies vel conditio pendet percepti sunt.
2 Legatum his verbis relictum, quicquid ex hereditate ⁊c. qualiter
intelligatur.
2 Rogatus restituere quod superesset cum moreretur an debeat re-
stituere fructus superfluos.
4 Heres rogatus restituere si sine liberis moriet̃, an restituet fructus
quos ex hereditate percipit.
5 Mulier non coget̃ restituere id quod pro dote ei maritus reliquit.
6 Heres quo casu fructus medij temporis fideicommissaio restitu-
ere teneatur.
7 Fideicommissum in diem dilatum qualiter intelligi debeat.
8 Heres rogatus post aliquot annos restituere, an liberetur ante tẽ
pus prefixum restituens.
9 Heres rogatus hereditatem restituere quando ad fructus medij tẽ
poris teneatur ⁊ quando non. ⁊ nn. seq.

De fructibus hereditatis per fideicommissum in diem vel sub conditione relicte. Cap. ij.

D E fructibus hereditatis p
fideicõmissum purum relicte, satis dicunt esse arbitror,
deinceps de fructibus fideicõmissi in diem vel sub con-
ditione relicti disseramus. Et quidẽ quãtũ ad fructus ante aditã he-
reditatẽ perceptos attinet, eade per oĩa obseruari debent, que. s̃. de
1 fructibus relicti pure fideicõmissi a nobis dicta sunt. post † aditam
vero hereditatem, oẽs fructus medio tẽpore, quo dies vel conditio
pendet, pceptos heres suos facit, dieqz vel cõditione fideicõmissi
adueniente eos restituere non debebit. vt si hereditatem post mor-
tem suaz alteri restituere rogatus sit fructus quos viuus percepit
fideicommisso non contineri, Paul. l. paulus. de vsu. respondit. Et
Papi. euz qui post tẽpus hereditatez restituere rogatus est, vsuras
a debitoribus hr̃ditarijs pceptas, quarum dies post mortẽ credito-
ris cessit, restituere non cogi, respondit. l. deducta. §. qui post. ad tre
bel. ⁊ hec sententia tñ maxime vera est, cũ nominatim sine fructibus
vel deductis exceptisue reditibus, hereditatẽ restituere rogatus fu
erit. Sed etsi testator expresse rogauerit heredẽ vt qcqd vel quanta
pecunia ad euz ex hereditate eius peruenerit, vel qcqd supererit ex
bonis eius, restituat. fructus tamen medio tempore perceptos re-
stituere non cogitur. Unde Mode. scribit. l. quod his verbis. de
2 lega. iij. † ꝙ his verbis relictũ est, qcqd ex hereditate bonis ve me-
is ad te peruenerit cũ morieris restituas fructus quos heres viuus
percepit, itẽ queqz fructuũ vice sunt non venire, nec. n. quicq̃z pro-
poni, ex quo de his quoqz restituendis testatorẽ rogasse probari po
test. Martian. etiaz refert. l. scribit. ad trebel. Celsuz scribere, si is
quadringẽta in bonis habebat, petijt ab herede suo, vt si sine liberis
moreret̃, quanta pecunia ex hereditate sua ad eũ peruenisset, Me
uio restitueret̃. si ex fructibus medio tempore quadringenta perce
perit, ⁊ sine liberis decesserit heredem eius Meuio quadringenta
debiturũ. Apud Papi. l. heredes mei. eo. ti. quoqz similis species
proponit̃ in hunc fere modũ, heredes mei qcqd ad eos ex heredi-
tate bonisue meis peruenerit, id omne post mortẽ suaz restituat pa
trie mee Colonie Beneuẽtanorũ, nihil de fructibus pendente con
ditione perceptis. pretium videri constat. Idem Papi. scribit. l. de
ducta. §. ꝙ ex hereditate. eod. ti. † ꝙ ex hereditate superfuisset cum
3 moreretur, restituere rogatus, fructus superfluos restituere non vi-
deret̃ rogatus, cũ ea verba. diminutionẽ quidẽ hereditatis admittant
fructuum autem additamentum non percipiant.

Sed Ulpi. l. ij. §. nonnunq̃z. de vsu. ꝯ̃. sentire videtur, cum ait, nõ
nunqz euenire, vt quanq̃z fructus hereditatis, aut pecunie vsura no
minatim relicta non sit, nihilominus debeatur, vt pote si quis roget̃
post mortẽ suam qcqd ex bonis supererit Titio restituere, vt. n. ea
que bonafide diminuta sunt, in fideicõmissi causa non cõprehendun
tur, si pro mõ ceterorum quoqz bonorum diminuantur, ita ꝙ ex fru
ctibus supererit iure volũtatis restitui oportebit, que sententia tunc
demum obtinet, cũ ex his que precedunt vel sequuntur. apparet te-
statorẽ de fructibus quoqz restituendis sensisse, vt perinde in restitu
tionẽ veniant fructus, atqz si specialiter eos restitui iussisset. Quod
4 ⁊ respõso quodaz Celsus. l. balista. eo. ti. significare videtur, † apud
quem, cum ex facto propositum esset filiumfamilias heredem insti-
tutum ita Trebellianus si cauerit colonie Phillipensium, si sine li
beris moreretur, quantacunqz pecunia ad eum ex hereditate bonis-
ve meis peruenerit eam pecuniaz omnẽ ad coloniã Phillipensiuz
peruenturam respõdit, ex his verbis se existimare, ẽt fructus quos
ex hereditate perceperit restituere eum debere, perinde quasi spe-
cialiter testator hoc expressisset. In eandez sententiã Ulpia. ita scri
bit. l. cuz quis. §. mulier. de dote preleg. Mulier dotẽ promisit qua
dringentorũ, ⁊ dedit fundos duos in ducenta, ⁊ propterea nomina
debitoruz in residua ducenta, mox maritus eius decedens, pro dote
fundos ei duos, non eos quos in dotẽ acceperat reliquit, ⁊ preterea
duos illos dotales, quos estimatos acceperat reliquit, fideiqz eius
cõmisit, vt qcqd ex hereditate eius peruenisset id restitueret Seio
cuz moreret̃, querebat̃ quantũ esset in fideicõmisso muliere defun-
cta. Dicebam mulierẽ hanc que rogata est qcqd ad se peruenerit ex
testamento restituere in ea esse cõditione, vt id demũ restituere co-
gat̃, ꝙ deducta dotis quantitate ad eam peruenit, dotẽ. n. recepisse
eã magis q̃z accipisse, saluo eo ꝙ ex cõmodo representationis ab ea
5 fideicõmitti potui. † Proinde in quod maritus pro dote ei religt,
non coget̃ restituere, nisi plus fuerit in eo q̃z in quantitate dotis, resi
duũ vero ꝙ preterea illi relictum est cum fructibus cogetur restitue
re, habebit igitur precipuam dotem cum fructibus suis, id vero ex-
trinsecus relictũ est, cuz fructibus qui ad eam peruenerint restituet.
Euidẽs. n. coniectura est, voluisse testatorez ẽt fructus restitui, ex
eo ꝙ pro dote legaret, que quasi quedaz taxatio esset. ita vt qcqd vl
tra eã haberet mulier, id omne iure fideicõmissi restituere ꝙ non si-
ne ratione ab Accursio quoqz qresponsuz est. d. §. mulier. Idem p-
6 bandũ erit, cũ † apparet testatorez solius fideicõmissarij gratia resti
tutionem fideicõmissi in diei vel conditionis euentũ distulisse, hoc
. n. casu fructus medij tẽporis ad herede percepti fideicõmissario p̃
stari debent, ne in fauorẽ eius ⁊ vtilitatem dies vel cõditio apposita
duriore interpretatione ꝯ̃ eius cõmoduz producat̃ ad seueritatem,
ꝙ verissime Modesti. l. nulla. de legi. ⁊ senatuscõ. scribit, nulla iu-
ris rõ, aut equitatis benignitas patit̃. Unde Põponius refert. l.
7 si ita. §. Pegasus. de leg. ij. Pegasum ita soliũ distinguere, † si in
diẽ fideicõmissuz relictũ sit, veluti post annos decẽ, interesse cuius
cã tps dilatũ sit, vtrũ ne hr̃dis quo casu fructus hr̃dẽre tinere dẽre
an legatarij, veluti si in tẽpus pubertati, ei q ipubes sit fideicõmis-
suz relictũ sit, tunc. n. ⁊ fructus prestandos etiaz antecedentis tempo
ris, ⁊ hec ita intelligenda sunt si non nominatim adiectum est, vt cũ
incremento heres fideicõmissum prestet. Ulpia. l. ij. §. cũ Pollidi
us. de vsu. ẽt respondisse inuenio. Cum Pollidius a ppinqua sua,
heres institutus rogatus fuisset filie mulieris qcqd ex bonis eius
ad se peruenisset, cũ certã etatem puelle cõplesset, restituere, idqz si
bi mater ideo placuisset, testamento cõprehendisset ne filie, tutori-
bus, sed potius propinquoruz necessitudine res cõmitteret̃. eũdẽqz
Pollidiũ, funciũ retinere iussisset, prefectis pretorio suasi fructus q
bonafide a pollidio ex bonis defuncte percepti essent restitui de-
bere, siue ꝙ fundũ ei tm̃ prelegauerat, siue quod lubrico tutele, fidei
cõmissi remediũ mater pretulerat. Cui sententie consentaneũ est ꝙ
8 Jabolenus scribit. l. eũ qui. de annu. leg. eũ † rogatus post decez an
nos restituere pecuniam, ante diem restituit, si pp capientis perso-
nam, ꝙ rem familiarẽ tueri non posset, in diem relictũ fideicõmissuz
probet̃, ⁊ perdituro ei, id heres ante diem restituisset, nullo mõ li-
bertũ esse, ꝙ si tempus heredis causa prorogatum esset, vt cõmodũ
medij tẽporis ipse sentiret, liberatũ eum intelligi nam ⁊ plus eum p̃
stitisse q̃z debuisset. Apud Serbidium quoqz Sceuolam proposita
9 est species talis. l. liberto. §. filiũ. de annu. leg. filiuz ex † dodrante,
vxorẽ ex quadrante instituit heredes, ⁊ filij fideicõmisit, vt nouerce
restitueret hereditatem, ab ea autem petijt, vt infirmitatẽ filij cõmẽ
datam haberet, eiqz menstruos aureos denos prestaret; donec ad.
xxv. annuz etatis peruenerit, cum autẽ implesset eam etatẽ, partem
dimidiam hereditatis ei restitueret filius deducta dodrantis parte
quarta,

quartā, ex qua institutus erat, nouerce hereditatem restituit, ⁊ postea adimpleuit. xxv. annum etatis. Quesitū ⁊ cū nouerca vniuerse hereditatis habeat dodrantem, semiunciam ⁊ sicilicum, ⁊ an eius ꝑtem dimidiā priuigno suo restitueret: Respondi ſm ea que proponerent, tm̄ restituendū, quantū cum eo ꝙ falcidie nomine filius deduxisset, semisseꝫ faceret. Idem quesiuit an ꝙ infirmitati filij pater consulere voluerit, fructus quoqꝫ medij tēporis nouerca ei restituere deberet: Respondi ſm ea que proponerentur debere. Exceptis
10 autem his casibus fructus medij temporis heres suos† facit, adeo vt Aphric. scribat. l. ex asse ad trebel. ex asse heredem institutum, partem hereditatis mihi pure, partem tibi sub cōditione restituere rogatum, cū suspectam diceret hereditatē, postulante me adijsse ⁊ mihi totā ex senatuscōsulto restituisse, quandocūqꝫ conditio extiterit, an fructus partis sue tibi restituere debeaꝫ, non inuenio dubitatum fuisse. ⁊ plerisqꝫ placuisse, non esse eos prestandos, q̄ nec ab herede prestarentur si sua sponte adijsset. Ceterum an partus ancille ante diem fideicommissi cedentē editi sint restituendi, vetus (vt superiore libro exposuimus) questio fuit, cuius decisio ex his que ibidem diximus requirenda est.

SVMMARIVM

1 Fructus rei legate quando hereditatem augere dicantur, et quando non.
2 Seruus hereditarius hereditati non adite acquirit.
3 Legatum post mortem domini seruo relictum an efficiatur heredis. Fructus ex re legata ante aditam hereditatem percepti an spectēt ad legatarium.
4 Legatum fundi instructi an comprehendat instrumētum, cuius mētio facta non est. Peculij legati nomine que veniant.
5 Peculium seruo manumisso legatum quid comprehendat.
6 Nomen debitoris legatum his verbis, Titio decem aureos dari volo ⁊c. qualiter intelligatur.
7 Legatum partis bonorum an sit cum fructibus restituendum.
8 Legato partis bonorum relicto an debeatur pars ipsa bonorum, an estimatio.
9 Legatum partis bonorum non est certi corporis.
10 Aditio hereditatis tardior neqꝫ heredi lucrosa neqꝫ legatarijs damnosa esse debet.
11 Fructus percepti ante aditionem hereditatis quo casu fiant legatarij.
12 Legatarius adiectum legatum per testatorem petere potest.

¶ De fructibus legatorum ante aditam hereditatem perceptis. Cap. iij.

Quod ad fructus ceterorū legatorum ⁊ fideicommissorum attinet, est quedam similis obseruatio, sed non omnino eadem.
1 †Hanc enim rei legate ante aditam hereditatem percepti fructus, hereditatem augent, hi presertim qui maturi mortis testatoris tempore erant. l. in. l. falcidia placuit. ad leg. aquil. quam sententiam puto veraꝫ, licet Bald. ꝯ senserit, neqꝫ partem rei legate facere intelliguntur. cum ante aditam hereditatem a solo separati fuerint, multo magis hi qui post testamentum, sed viuo adhuc testatore percepti sunt. l. quesituꝫ §. penul. de leg. j. Sed ⁊ si post tēpus mortis, tm̄ ante aditaꝫ hereditatem nati ⁊ percepti fuerint, q̄uis non sic estimationem hereditatis augeant, vt heres eos sibi in quartam imputare debeat tamen hereditati accepta feruntur, ⁊ in numero reruꝫ hereditariarū habentur, eidemqꝫ futuro heredi cum ceteris rebus hereditarijs acquirū
2 tur. †Itaqꝫ quod seruus ante aditam hereditatē acquirit, hereditatem eum acquirere Sabi. scribit. l. quod seruus. de leg. ij. Sed an adita hereditate legatario sit restituendum: ⁊ putat Accur. d. l. q̄d seruus. restitui debere, que sententia vera non est, cum enim hereditati acquirat, que futuri heredis personā representat, in dominiū eiusdē cum reliquis, vt. s. diximus, rebus hereditarijs transfertur, alioqui hereditati acquiri dicendum non esset, quod non in heredis sed legatarij dominio futurum esset. Eadeꝫ ratiōe si aliquo casu possessio rei legate ante aditaꝫ hereditatem ad legatarium peruenerit, cum fructus omnes quos ante aditam hereditatem percepit restituere debere Vlpi. recte putat. l. nihil. §. fructus. de leg. j. Nam et Julia. scribit. l. quesitum. §. pe. de lega. j. l. si mihi seruus a te herede legatus fuerit, ⁊ eidem seruo aliquis legauerit, ⁊ viuo eo qui mihi seruū legauerat, dies legati seruo dati cesserit, confestim id legatū hereditati acquiri, ⁊ ideo q̄uis postea moriatur is qui mihi seruum legauerat, ad me id quod seruo legatum est, non pertinebit. Similiter ⁊ Caius respondit. l. si post mortem. de lega. j.
3 ¶ †Si seruo post mortem domini relictum est legatum, si quidem in ea causa durauerit, ad heredem domini pertinet, vsqꝫ adeo vt idē iuris sit, ⁊ si testamento domini liber esse iussus fuerit, ante enim cedit dies legati q̄ aliquis heres domino extiterit, quo fit vt hereditati acquisitum legatum, postea herede aliquo existēte ad eū ꝑtineat. ¶ Nonnunq̄ tm̄ ex die mortis testatoris ⁊ ante aditam hereditateꝫ percepti fructus ad legatariū ꝑtinent, veluti cū legatū vniuersitatis corporisve ꝙ ex distantibus constat, relictū est, tūc. n. fructus. non vt fructus, sed vt augmentum ⁊ pars legat. corporis legatarium ex die mortis sequunt̄. v. g. equitio legato ēt si mora heredis non intercedat Mode. ait. l. equis. j. de vsu. incremento gregis fetus accedere. Sed ⁊ quarumcūqꝫ pecudū grege vel armento legato, ⁊ que postea accedunt ad legatarium pertinere Vlpia. respōdit. l. grege. ꝺ leg. j. Apud Paul. quoqꝫ ita relatuꝫ est. l. fundum. de fun. instruc.
4 Fundum instructū libertis patronus legauit, postea codicillis petijt, vt morientes, partes suas fundi superstitibus restituerent nec instrumenti mentionem habuit, talem in fideicōmissi causa deductū videri placuit, qualis fuerat legatus, sed medij temporis augmenta fetuū ⁊ partuum, item detrimenta fatalium fideicōmisso contineri. Item peculio legato Vlpia. querit. l. deniqꝫ. de pecul. lega. vtrum id demum peculiū accipimus quod mortis tempore fuerit, an vero ⁊ quod postea accesserit applicamus, vel quod decesserit detrahimus, ⁊ refert Julianum respōdisse, siquidem non ipsi seruo sed extraneo legatuꝫ sit peculium, tempus mortis spectandum, quare illud quidē ꝙ ex operis suis vel alia causa post mortem testatoris ante aditam hereditatem acquirit seruus cuius legatum est peculium cum id legati peculij nomine nō cōtineat, legatario non acquirit, tm̄ incrementa rerū peculiariū ad eum peruenire debent, vt partus an
5 cillarū, fetus pecorū, que in peculio mortis tēpore fuerunt. †Diuersū est cum ipsi seruo manumisso peculiū legatū est, nā non solū q̄d die mortis fuerit, ſꝫ ⁊ ꝙ postea acquisierit (cū vnū ⁊ idē sit peculiū ⁊ patrimonium eideꝫ manumisso futurū) legato adscribenduꝫ Julia. ⁊ Vlpia. responderunt. d. l. deniqꝫ. Paul. quoqꝫ peculiū legatum augeri posse ⁊ minui ait. l. peculium. de lega. j. ⁊ cum quidā ita legisset. Fundū Cornelianum ⁊ mancipia que in eo fundo dū moriar mea erunt, heres meus Titio dato, an partus eius legato cedat, res
6 pondit Julia. l. huiusmodi. §. legatuꝫ. de lega. j. cedere. †Item cum testator nomen debitoris ad hec verba legasset. Titio hoc amplius dari volo, decem aureos quos mihi heredes Caij Seij debent aduersus quos actionē ei mandari volo, eiqꝫ eorundē pignora tradi, quereretur qꝫ vtrum heredes tantum decem dare debeant, an in omne debitū, hoc est in vsuras deberent mandare. Respond. Sceuola. l. nomen. de leg. iij. videri vniuersam eius nominis obligationem legatā. Item cum ignorante testatore actores in prouincia adiectis sorti vsuris decem stipulati essent, an ex causa fideicōmissi suprascripti etiam incrementum huius debiti ad Titiū pertineret, quesitum fuit. Respōdit Sceuola pertinere. Proinde his que fructibus vniuersitatis legate ex die mortis legatario prestandis dicimus, ꝯtrium non est quod Paul. scribit. l. si quis bonorum. de lega. j.
7 ¶ †Si quis bonorum partem legauerit, siue fructibus legatum restituendum, ⁊ lꝫ fideicommissum hereditatis partisue eius, vniuersitatis fideicōmissum recte appelletur, non tamē partis bonorum legatum vniuersitatis dicitur. Nam in hoc legato partis bonorum nulla onera ⁊ incōmoda continentur, cum deductis omnibus oneribus pars bonorum definiatur, ⁊ ita Modestin. scribit. l. cum aūt, de lega. ij. Ad hereditatis ⁊ cuiusuis alterius vniuersitatis nomen, nō cōmoda tantum, sed ⁊ onera cōtinet. Preterea hoc legatuꝫ, certi corporis vel vniuersitatis non esse ex eo satis apparet, q̄d heres non res ipsas, neqꝫ partes rerum prestare cogitur, sed prout elegerit, vel forte iudici equum visum fuerit, vel partes rerum vel vnam
8 pro pluribus, vel estimationem earū prestare potest. †Nam ⁊ Pomponius refert. l. non amplius. §. cum bonorum. de leg. j. cum bonorū parte legata, dubium esset, vtrum rerum partes an estimatio deberētur, Sabinum quidem ⁊ Cassium respondisse, estimationem deberi, Proculum vero, ⁊ Neruam existimasse rerum partes esse legatas, sed oportere heredi succurri, vt ipse eligat, siue rerum partes, siue estimationē rerum dare maluerit, in his tamē rebus cōcedi, heredi partem dare, que sine damno diuidi possunt, si autem vel naturaliter indiuise sunt, vel sine damno, diuisio earum fieri non potest, estimatio ab herede omnino prestanda est. Potest auteꝫ (vt Paul. ait. l. potest. de lega. j.) heres vel in paucioribus, vel in vnare relictam partem legatario dare in quam vel legatarius cōsenserit vel iudex estimauerit. †Ex his igitur satis constat neqꝫ certi cor 9

poris neq; vniuersitatis, sed plane incerte rei, legatum partis bonorum esse, cũ ante solutionem ignoretur, quid prestandum veniat, & tunc demum res fiant legatarij cũ earum prestatio facta est, ex quo tempore fructus ei deberi incipiunt. Non solum autem hoc casu cũ vniuersitas legata est ante aditã hereditatem percepti fructus legatarium sequuntur, sed & alio casu, cum heres aditioni moram fecit. Nam post moram in adeundo commissam percepti fructus quamuis ante aditam hereditatem percepti fuerint ad legatarium pertinere explorati iuris est, quod in .§. scripto partis bonorum legato Paulus .d.l. si quis bonorum. de legat. primo. respondit; inquiẽs partis bonorum legate fructus non restitui, nisi mora heredis intercesserit, & Modestinus ait .l. equis .ij. de vsu. equis per fidicõmissum legatis, post morã heredis fetus quoq; deberi. sed & fetum secundum in prestationem venire Vlpianus tradit .l. equis .j. de vsu.

20 neq; † enim tardior hereditatis aditio heredibus lucrosa, aut legatarijs damnosa esse debet, alioqui in legatariorũ fraudem heredes possint tardius hereditatem adirent, vt interim legatorum fructus hereditati acquirerentur, quod ferri non debet. Cum autem plerunq; per litem super aditione contestatam heredes in mora constituantur, Imperator Gordianus scripsit .l. fina. C. de vsu. & fructi. lega. & fideicom. in legatis & fideicommissis, fructus post litis contestationem non ex die mortis sequi, siue in rem, siue in personã agat, q̃ rescriptum non de mora post aditam hereditatem commissa, sed de ea que in adeundo commissa est intelligendum, illa verba (non ex die mortis) demonstrant, diem enim mortis opponit litis contestationi, per quam heres in mora constituitur, quod si de ea que post aditã hereditatem committitur locutus fuisset, non diem mortis, sed potius adite hereditatis litis contestationi opponere debuisset.

21 ¶ † Est & alius casus quo ante aditã hereditatem percepti fructus legatarij fiunt, cum testator ipse rem legatam tradidit, tũc enim quasi donatione facta statim ex die traditionis fructus ad legatarium pertinent. Idem dicendum erit cum nominatim testator rem legatam cum fructibus qui ex ea percepti fuerint prestari iussit, vt si affini suo ita legauerit, Fundum Cornelianum Titio vt est instructus cum omnibus rebus & mancipijs, & reliquis colonorum dari volo, respondit Sceuola .l. fundum. de fun. instruc. fructus eiusdem fundi qui ibi in diem mortis coacti manserint, fideicommisso cedere, cũ plenissima erga affinem testatoris voluntas, ab eo quoq; manifestetur quod reliqua colonorum eiusdem possessionis ad eum pertinere voluerit. Nouissime sciendum est, licet post testamentum se viuo adhuc testatore, vel etiam mortuo eo, sed ante aditam hereditatem, fructus nati exceptis suprascriptis casibus hereditati acquirantur nec prestandi cum re legata veniant, tamen si testator rei legate aliquid adiecerit, id ad legatarium pertinere plerique responderunt, nã & Jabolenus .l. cum fundus. de legatis .ij. scribit. cum fundus nominatim legatus sit, si quid ei post testamentum factum adiectum est, id quoq; legato cedere, etiam si illa verba adiecta non sint (qui meus erit) si modo testator eam partem non separatim possedit, sed vniuersitati prioris fundi adiunxit. Item si ex toto fundo partem alienasset testator reliquam duntaxat partem deberi, Pomponius .l. si ex toto. de lega. primo. existimat, quia etiam si aliquid adiecisset ei fundo, augmentum legatario accederet.

22 ¶ † Idem Pomponius scribit .l. quod in rerum .§. si quis post. de lega. primo. si quis post testamentum factum fundo Titiano legato partem aliquam adiecerit, quam fundo Titiano destinaret, id quod adiectum est, exigi a legatario posse, & similem esse causam alluuionis, & maxime si ex alio agro qui fuit eius, cum testamentum faceret, eam partem adierit.

SVMMARIVM

1 Fructus rei legate post aditam hereditatem sunt legatarij. et nume. 3.
2 Legatum rei legate dominium in legatarium transfert.
3 Seruo legato si quid legetur, etiam id ei debetur cui seruus legatus est.
4 Legata pure statim ex die adite hereditatis prestari debent.
5 Fructus qui in legati petitionem deducantur.
6 Heredem ex die hereditatis adite legata non prestantem in mora esse qualiter intelligendum.
7 Vsuras legatorum a tempore litis contestate exigi an verum sit.
8 Heres qua actione ad fructus rei legate ante litem contestatam perceptos conueniatur.
9 Fideicommissum restituere qui cogitur, ad fructus post litis contestationem perceptos eadem sententia tenetur.

¶ De fructibus legatorum pure relicorum post aditam hereditatem perceptis. Cap. iij.

Sequitur vt de fructibus legatorum post aditam hereditatem perceptis disseramus. Et regulariter fructus rei pure legate ante aditam hereditatem perceptos hereditati, vt supra diximus acquiri,
1 q̃ vero post aditã hẽdita. prouenerunt eos demũ ad legatariũ pertinere, certi & indubitati iuris est, nam etsi Martianus .l. a Titio. de fructibi. recte dicat ea que legantur recta via ab eo qui legauit, ad eum cui legata sunt transire, non tñ significat statim ex die mortis testatoris, & ante aditam hereditatem rei legate dominium in legatarium transferri, sed hoc sibi vult dominiũ rei legate ne momento quidem penes heredẽ, sed interim vacante hereditate dominium ipsius hereditatis esse, & ab adita hereditate, quasi ab eo q̃ legauit, cuius personam hereditas vacans representabat recta via dominium ad legatarium transire, quod & Juli. l. si tibi homo .§. cũ seruus. de lega. primo. in persona serui legati respondit, vt ex die adite hereditatis legatarij fuisse intelligatur si eum non repulerit, ante aditam vero hereditatem in suspenso sit an legatarij an vero heredis futurus sit. Hoc ipsum & Papinia. apertissime declarat, ait.
2 n .l. legatum ita. de leg. secundo, † legatum ita dominium rei legatarij facere. vt hereditas heredis res singulas, quod eo vt idem dicit pertinet, vt si pure res relicta sit. & legatarius non repudiauerit defuncti voluntatem, recta via dominium quod hereditatis fuit ad legatarium transeat, non facto heredis, que sane verissima interpretatio, nostrorum glossulariorum distinctionem Accur. & alij in dicta. l. a titio. qua fictionem a rei veritate distinguunt, fictam & ineptam esse conuincit. Ergo cum ex die adite hereditatis quesitum sit ex causa legati vel fideicommissi dominium fructus qui postea percipiuntur ad legatarium vel fideicommissarium pertinere, Modestinus scripsit .l. herennius. de vsu. ideq; et Vlpiano placuit .l. nihil .§. fructus. de lega. primo. † Vsqueadeo autem fructus qui post aditam
3 hereditatem peruenerunt, legatario debentur, vt quamuis maior pars anni ante diem legati cedentem preterierit, nihilominus omnes fructus totius anni, qui post aditam hrreditatem prouenerunt ad legatariũ p̃tineant, vt Modestinus respondit .l. herennius. Et secundum hanc regulam qua ex die adite hereditatis dominium legati acquiri legatario dicimus, & de iure eorum que per traditionẽ seruus legatus acceperit, aut stipulatus fuerit, deq; his legata vel donata ei fuerint, statuendum esse Julianus ait .l. si tibi homo .§. cũ seruus. de leg. primo. vt si quidem non repudiauerit legatarius, hec omnia post aditam hereditatem per seruum acquisita ad eum pertineant, si vero repulerit seruũ non legatarij sed heredis negotium
4 gessisse existimetur. † Sed & si seruo legato ante aditam hereditatem aliquid legatum fuerit, hoc quoq; ad eũ cui legatus est seruus pertinere nam diem eius legati quod seruo datum est non mortis tẽpore sed adita hereditate cedere, idem Julianus respondit .l. cum legato. quando dies lega. cedit. Item cum legato seruo anteaquam hereditas eius qui legauerant adiretur vsufructus ab alio legatus fuerit, & prior hereditas eius qui vsumfructum legauerit adita fuerit, postea adita hereditate eius qui seruum legauerat, Julianus existimat .l. cum ita .§. cũ legato. quando dies vsufruc. lega. cedit. vsumfructum ad eum cui legatus est seruus pertinere. Nam tunc demũ dies vsusfructus seruo legati cessit, cum hereditas eius qui seruum legauerat adita est, que priusquam adiretur dies vsusfructus seruo legati cedere non potuit, nec interim eidẽ hereditati aliquod emolumentum acquiri, idemq; Caius Hermogenianus et Paul. probant .l. si post. mortem. de lega. primo .l. hereditas. de acquiren. re.
5 domi .l. vsusfructus. de stipula. seruo. † His consequens est, legata omnia, que pure sine die vel conditione adscribuntur (vt Modestinus refert .l. omnia. de lega. secundo.) ex die adite hereditatis p̃stari debere heredem qui ipso aditionis die eadem non prestiterit, sine vlla interpellatione, sed solo diei lapsu, cum eorum prestandorum potestatem habuerit, in moram incidere, omnesq; fructus post aditam hereditatem ex re legata perceptos legatario restituere debere. Itaq; cum heres legata est, si quidem propria fuerit testatoris & copiam eius habet heres, moram facere non debet, sed eam secundum Vlpiani opinionem .l. cum res. de lega. primo absq; mora prestare, qua intercedente vsuras & omniũ vtilitatẽ prestandam Sabinus ait dicta .l. cum res. Quare si quis seruo suo fideicommissariã libertatem adscripserit, si mora fiat prestande libertatis et fideicõmisso morã facta videri, & vsurarũ onus accedere, nã & certa que medio tẽpore acquisiuit seruus, dũ heres moratur prestare libertatẽ, eidem restitui oporteret, rectissime responsũ est .l. si quis seruo. de lega. ij.

5 lega.ij. Scribit etiam Aphricanus.l.apud iulianum.de leg.j.† fru-
ctus in petitioneꝫ legati deduci, non eos tm̄ quos heres percepit,
sed quos legatarius percipere potuit, ⁊ idē in operis seruorum, ve-
cturis iumentorum, naulis nauium, pensionibus vrbanorum predio-
rum, vsuris quantitatis intelligendū esse, cū hec omnia vt primo li-
bro exposuimus, in fructibus habeantur. Idē de partu ancillarum
etsi in fructu non sint, dicendum erit. Et si seruus legatus fuerit, et
hereditas vel legatum, vel quid aliud, per euꝫ acquisitum fuerit, he
redem debere prestare idem Aphricanus respondit.l.apud iulia-
num. Similiter ⁊ Paul. scribit.l.is qui fideicommissum.de lega.
iij. eum qui fideicommissum debet post moram non tm̄ fructus, sed
etiam omne damnum quo affectus est fideicommissarius restituere
cogi. Apud Sceuolam.l.patronus.de lega.iij.quoqꝫ proposita est
species huiōi. Patronus liberto statim tribū emi petierat, liber-
tus diu moram ab herede patroni passus est, ⁊ decedens heredeꝫ re
liquit clarissimum virum, quesitum est an tribus estimatio heredi
eius debeatur, respondi deberi. Item quesitum est an ⁊ commoda ⁊
principales libertates quas libertus ex eadē tribu vsqꝫ in diem mor
tis sue cōsequutus fuisset si ei ea tribus ſm voluntateꝫ Patroni sui
tunc comparata esset, an vero vsure estimationis heredi eius debe-
antur, Respōdit Sceuola. qcq̄d ipse consequutus esset, id ad here
dem suum transmittere. Amplius ⁊ rempublicā, post moram fidei-
cōmissi vsuras prestare cogendā esse, Papiniano visum est.l.qui
solidum.§.ēt.de lega.ij. Hoc autem quod.s̄.diximus, heredeꝫ ex
ipso adite hereditatis die, si legatum non prestiterit, morā commit-
tere, ita accipiendum est, cū rei legate copiam habet. ⁊ sine causa re
stitutionem eius moratur, nam vt eleganter Aphrica. scribit.l.que
situm.de acquirendo rerum domi.si fundum suum quis legauerit.
heres qui ēt legatū esse sciat proculdubio fructus ex eo perceptos
suos non faciet, ⁊ multo magis si testator alienum bona fide emptū
possideat, ⁊ circa seruorum igitur operam ac ministerium eandem
rationem sequendam, vt siue proprij, siue alieni, vel legati, vel manu
missi testamento fuerint, nihil per eos heredibus qui modo eorum
id non ignorant, acquiratur. Quod si heredes ignorantes rem esse
legatam, aut iusta de causa, puta falcidie legis ratione, restitutioneꝫ
eius morati fuerint, fructus interim vsqꝫ ad litem super legato vel
fideicommisso contestatam perceptos suos faciunt. Post litem ve
ro contestatam omneꝫ causam actori representari debere, fructusqꝫ
fundorum ⁊ ancillarum partus in iudicium deduci, deniqꝫ quod ser
uo legato pendente lite, vel legatorum vel hereditatis nomine ob-
uenerit, prestandum esse legatario Julian. respondit.l.quesitum.§.
fina.de lega.j. In hunc quoqꝫ modum intelligi debet, qd̄ diui Se-
uerus ⁊ Antoninus rescripserunt.l.j.C.de vsu.ꝯ fruct.lega.⁊ fidei
7 com.† Legatorum seu fideicommissoruꝫ vsuras ex eo tempore quo
lis contestata est exigi posse, sed ⁊ fructus rerum ⁊ mercedes serno
rum qui ex testamento debentur, similiter prestari debere. Extat eti
am imperatoris Antonini rescriptum.l.ij.C.de vsu.⁊ fruct.lega.et
fideicom. quo cautum est heredes qui falcidie legis ratione legata
morantur ostendere debere hereditatem solidis legatis soluendis
non sufficere. ⁊ si constiterit falcidie locum non esse, ⁊ vsuras ⁊ fru-
ctus post litem contestataꝫ legatarios percepturos. Sed etsi heres
qui ignorabat, aliam ve retinende rei legate iustam causam habebat
anteaquā ad iudicem perueneretur, in mora fuerit, rectissime Vl
pianus respondit.l.in fideicommissi.de vsu. exinde fructuum pre-
standorum necessitate adstrictum eum esse.

8 ¶ Illud etiam non abs re dici possit.† heredem ea actione per quā
petitur legatum, ad fructus ante litem cōtestatam perceptos, conue
niri non posse, sed conductione si mala fide consumpti fuerint, si ve
ro extent, rei vendicatione. quod diffusius proxime sequenti titulo
explicabimus. Et hoc quoque modo interpretandum est Diui Pij
rescriptum. dicta lege in fideicōmissi. quo declaratur, fructus fidei
commissi ex die litis contestate vel precedentis more ad sententiaꝫ
vsqꝫ, heredem restituere teneri, ceterum tempus quod post rem iu-
dicatam est, a dependendis fructibus immune esse. Nam rescriptū
9 sic accipere debemus, vt † is qui ad fideicommissi restitutionem cō-
demnatus est, eiusdem condemnationis ratione fructus ex tempo-
re litis contestate vsqꝫ ad rem iudicatam perceptos restituere debe
at. sed ad eos quos post rem iudicatam percepit restituendos con-
demnationem non porrigi, neqꝫ enim iudex sua sententia tempus il
lud quod post rem iudicatam est comprehendere, iudiciumqꝫ ad fu-
turum tempus trahere potest, sed ad eos persequendos nouam ac-
tionem, instituere. vel condictionem, vel rei vendicationem, prout
cause qualitas tulerit. Illud nullam habet dubitationem sub tempo
re quod est vsqꝫ ad rem iudicatam illud tempus comprehendi quod
condemnatis datum est, cum secundum Vlpiani sententiam dicta.
l. in fideicommissi. illa temporis intercapedo iudicato dilationem
dare, non lucrum adferre debeat. Ceterum manifestioreꝫ esse puto
nostrorum interpretum errorem quam vt vlla reprehensione indi-
geat, vt qui tempus post rem iudicatam immune a fructibus de-
pendendis, hoc est percipiendis exposuerint, quasi vero condem-
natus fructus tantum quos ex facto percepit post sententiam re-
stituere teneatur, non eos quos percipere potuit, ac non potius ma
lefidei possessor fit, sed bonefidei qui rem detinet quam alteri resti
tuere condemnatus est.

SVMMARIVM

1 Fructus rei legate quando hereditati ⁊ quando legatario acqui-
rantur.
2 Legatum mancipiorum filie, cum in familia nupserit, relictum, qua
liter intelligendum.
3 Fructus legati vniuersitatis quādo legatario restitui debeant.
4 Legatarius an teneatur stare locationi facte colono de fundo le-
gato.
5 Emptor fundi non tenetur stare colono cui prior dominus locauit.

¶ De fructibus legatorum in diem vel sub condi-
tione relictorum. Cap.v.

On solum in legatis puris:

sed ⁊ in diem vel sub conditione relictis, supradicta fru-
1 ctuum distinctio locum habet.† Naꝫ ⁊ ab ipso legati re
licti tēpore, ad hereditatis adite tempus, prouenientes fructus he-
reditati acquiruntur, ſm ea que de puris legatis diximus, ab adi-
ta vero hereditate vsqꝫ ad diei vel conditionis euentum, eadem fe
re omnia obseruantur que de fructibus hereditatis per fideicom-
missum in diem vel sub conditione relicte exposuimus. Quemad-
modum igitur hereditatem post tempus vel sub conditione restitue
re rogatus, medio tempore fructus perceptos suos facit, nec fidei-
cōmissario eos restituere tenetur, ita rei singularis in diem vel sub
conditione legate, fructus medio tempore percepti ad heredem p
tinent, nec post diei vel conditionis euentum. in fideicommissi vel
legati restitutioneꝫ veniunt, quod ⁊ Sceuola in eiusmodi specie re
2 spondit.l.filium.de optio.lega.† Filium ⁊ vxorem heredes scripsit
filiā exheredauit ⁊ ei legatum dedit, cum in familia nuberet centū,
⁊ cū in familia nupserit, insuper his verbis arbitratu Sēpronie ma
tris eius mancipia decem, que confestim post aditam hereditatem
meam a Sempronia vxore mea eligi volo, que mancipia cum in fa
milia nupserit dari volo, quesitum est an id quod medio tempore an
cille enixe sunt, ad filiam pertineret. Respondit Sceuola non per-
tinere. Item quesitum est eorundem mācipiorum fructus ⁊ vsus, an
ad Semproniam matrem pertineant. Idē Sceuola respōdit, nihil
proponi, cur ad matrem pro solido pertineant, sed pro sua tm̄ por-
tione ad eam, pro alia vero ad filium coheredem pertinent. Itē Iu
lianus scribit.l.mulier.de lega.iij. si seruus mihi legatus sit, eumqꝫ
manumittere rogatus sim, fideicōmissum a me relinqui posse, scꝫ si
in diem vel sub conditione roger, nam pp fructus medij tēporis qui
ad me pertinent posse me obligari. Econtrario his casibus quibus
heredem fructus ex fideicōmissaria hereditate medio tempore per
ceptos restituere debere diximus, hisdem ⁊ legati in diem vel sub
3 cōditione relicti fructuum restituere debebit.† Hoc amplius ⁊ si le
gatum vniuersitatis in diem vel sub conditione relictum fuerit, vt si
legatus grex fuerit, omnes fetus gregis medio tēpore nati tanquaꝫ
augmentuꝫ ⁊ pars rei legate restitui legatario debent. Diuersa cau
sa est hereditatis que post diem restitui debet, nam (vt.s̄.diximus)
hereditas adita nomen hereditatis amitti, fructusqꝫ postea ante diē
fideicōmissi cedentem percepti, non hereditati, sed rebus heredis
accepto feruntur, post diei vero vel conditionis, sub qua legatuꝫ est
euentum, omnes fructus non solum quos percipit, sed ⁊ quos per
cipere debuit vel potuit, in restitutionem veniūt, ⁊ vt paucis absol-
uamus que ex die adite hereditatis, ei cui pure legatum est sunt ab
herede prestanda, eadem ei cui in diem vel sub conditione lega-
tum est post diei vel conditionis euentum prestari debent. Paulus
tn̄ ait.l.paulus.ad legem falci. ex re que ipsius heredis est, etiā post
diem fideicōmissi cedentem perceptos fructus non teneri heredem
restituere. Cuius rationem hanc esse crediderim, quod cum res le-
gata propria testatoris non fuerit, dominium non est legatario ante
traditionem acquisitum.

¶ Circa hec que de fructibus legatario prestandis dicuntur incidit
4 questio huiusmodi,† An legatarius cui legatus est fundus, colono
cui in certum tempus idem fundus locatus est, stare teneatur ita v

colonus quandiu prestitutum locationi tempus durauerit, tandiu fructus percipiat, pensionemq legatario prestet, an vero colonum expellere legatarius possit, τ fructus percipere, τ Vlpianus respondit. l. nihil. §. si. de leg. j. non ad colonum, sed ad legatarium fructus ex fundo pure legato, post aditam hereditatem perceptos pertinere. Colonū tñ in id q̄ sua interest cū herede ex cōducto habere actionē, que sententia Imperatoris Alexādri rescripto confirmat. l.
5 emptorē. C. de actio. empti. quo cautū est, † non esse necesse emptorem fundi stare colono cui prior dominus locauit. Adeo autem fructus rei legate ad legatariū pertinent, vt heres in traditione nullos fructus excipere possit. vnde si fundum mihi vendere certo pretio dānatus es, nullos fructus eius rei ea venditione excipere tibi liberum esse Labeo. l. q cōcubinā. §. si fundum. de leg. j. scribit, q legatum ad totā cām fundi pertinet. Si tñ testator exceperit fructus pensionibusq legatarium cōtentū esse iusserit, quin colono stare hoc casu teneat nulla dubitatio est queadmodū τ emptor. si pbet aliquo pacto cōsensisse, vt in eadem cōductione maneat, Imperator Alexander rescripsit. l. emptorē. cogendum eum parere ei qd placuit.

SVMMARIVM

1 Heres rogatus totam hereditatem restituere, quartaz partē totius iure institutionis retinere potest.
2 Pater cuius fidei filius miles peculium commisit quatenus restituere teneatur.
3 Dos quando detrahi ex herditate marito relicta possit.
4 Institutio facta filiorum cū hoc vt qui prior sine liberis decesserit, portionem suam superstiti restituat, qualiter intelligi debeat.
5 Fructus medij temporis quo casu heredi in quartam non imputentur.
6 Fructus prediorum relicti sub conditione, an sint heredis.
7 Fructus legatorum qui τ quando in quartam imputentur.
8 Legata si citra legatarij culpam ante prestationem pereāt, heredi peribunt.

¶ An τ quando fructus legatorum τ fideicommissorum in quartam ex lege falcidia vel senatusconsulto Trebelliano debitam imputentur, vel non. Cap. vj.

1 Uperest vt videamus an τ quando fructus legatorum τ fideicōmissorum ab herede percepti eidē in quartā τ quarte fructus imputenī, τ primū qdē de fructibus fideicōmissarie hereditatis, heredi in quartam ex senatuscōsulto Trebelliano debitā imputādis videamus. ne-
1 mo est. n. q nesciat † heredē rogatū totā hereditatē vel plusquā dodrantem hereditatis ex senatuscōsulto Trebelliano quartā partem potius hereditatis τ quarte fructus institutionis iure retinere posse tm̄q dodrantem bonorum fideicōmissario restituendū esse. Itaq si quis hereditatē alteri restituere rogatus priusq restitueret tam multos ex ea fructus perceperit, vt quartā hereditatis τ quarte fructus faciant, distinguendū vtrum pure, an vero in diem vel sub conditione rogatus fuerit. Si. n. pure fructus post aditā hereditatē ab eo perceptos minime in quartā imputandos Vlpia. ait. l. mulier. §. si heres. ad trebel. Hi. n. fructus negligentia non petentis, non iudicio defuncti percepti videntur. Si vero in diem vel sub cōditione fructus medio tēpore, quo dies vel conditio pendet perceptos, in quartā τ quarte fructus sibi imputare dz. Eos. n. ex iudicio testatoris pcepisse videt, τ ita Vlpianus scribit. l. filiusfamilias. ad leg.
2 falci. † Si filiusfamilias qui militauerat, decedens patris sui fidei cōmiserit, vt peculiū suū castrense Titio post mortē suā restitueret, τ ex fructuibs medio tēpore quartā τ quarte fructus habuerit pr̄, peculium quasi hereditatem ex senatuscōsulto Trebelliano restitui debere. Sed τ in quamlibet quantitatez eidē heredi debitaz imputantur. Unde Papinianus respondit. l. cū pr̄. §. Titio. de lega. ij. Si Meuius Titio fratri suo hereditatē Seij. a q institutus erat post mortem suam restituere rogatus, eodem titio herede scripto, petierit, vt moriens Titius tā suaz q Seij hereditatē Sempronio restitueret, cū ex fructibus medio tēpore perceptis fideicōmissi debitam quātitatē Titius percepisset, eris alieni loco non esse deducendū fideicōmissuz, qm̄ ratione compensationis debituz percepisse videbat. In dotem quoqz debitaz fructus medio tempore perceptos imputari Vlpianus declarat. l. mulier. §. cum proponeretur. ad se-
3 natusc. trebel. imputari. † Cum. n. proponeretur quidam filiaz suam heredem instituisse τ rogasse eā vt si sine liberis decessisset heredi tatem Titio restitueret, eāqz dotē marito dedisse certe quantitatis. mox decedens sine liberis heredem instituisse maritū suū, τ quereret an dos detrahi possit, idem Vlpianus respondit. d. §. cum proponeretur. non posse dici in euersionem fideicōmissi factuz, q τ mulieris pudicitie, τ patris voto congruebat, quare dotem decedere idem respondit, ac si quod superfuisset rogata esset restituere, quod si tātos fructus mulier ex hereditate perceperit, vt inde possit doti satisfieri, potius fructibus hoc expensum ferenduz, quā fideicōmisso. Deniqz in quantitatem quauis ex causa defuncto heredi instituto debitam fructus medio tēpore percepti imputari debent, q ēt in debito ex causa tutele procedere recte a Pomponio rn̄sum est. l. q de bonis. §. quod auus. ad leg. falci. apud quem cum propositū esset auum eundemqz tutorem nepotem heredem instituisse, eumqz rogasse, vt si sine liberis ante certam etatem decederet, tam hereditaria bona q̄ propria restitueret, conditio fideicōmissi fuerit impleta, fructus hereditatis post mortē aui perceptos, pari pecunia debito tutele cōpensandos esse respondit. Itē si heres institutus τ hereditatez post tēpus restituere rogatus legata soluerit fructs medio tēpore perceptos cū legatis solutis cōpensandos esse Bar. tradit. in. l. fideicommissariam. ad treb.

4 ¶ † Sed tū quoties pater vel mater, filio filieve, seu filijs filiabusve ex equis partibus vel iniquis, heredibus institutis, inuicem seu simpliciter, quosdā ex his, aut quendā rogauerit, qui prior sine liberis decesserit portionē hereditatis sue superstiti seu superstitibus restituere, Imperatoris Zenonis rescripto cōstitutū est. l. iubemus. C. ad trebel. vt modis oibus retenta quarta pro auctoritate Trebelliani senatusconsulti, non p imputationē redituū, lz hoc testator rogauerit vel iusserit, sed in ipsius rebus hereditatis dodrans restituatur, que cōstitutio liberos primi gradus tm̄ cōprehendit, ad extraneos autem heredes institutos τ hereditatē restituere rogatos minime extenditur, τ ita rescripto eiusdē imperatoris expresum est. d. l. iubemus. §. illud. sed nec ad nepotes neptesue pronepotes vel pneptes, aliosve vlterioris gradus liberos eandē cōstitutionem porrigi
5 pleriqz rn̄derūt. Bar. τ alij in. d. l. iubemus. † Est τ alius casus quo fructus medio tēpore percepti heredi in quartā minime imputant cū. s. testator eos imputari expresse vetuit. Preterea si filio a patre aliquid minus legitima donatū vel relictū ē, Diuus Iustinianus. l. scimus. §. repletionē. C. de inoffi. testa. constituit. exigere eum posse vt id q deest, legitime suppleatur. Id autem ex ipsa substantia supplendum esse, non aūt ex fructibus quos ex re donata, vel relicta a patre filius percepit. Quā Iustiniani cōstitutionē tanquā humaniorem sequi debemus, lz Papinianus contra senserit. l. papinianus. §. vnde. de inoffi. test. cuius opinio hac eadem Iustiniani cōstitutione explosa est. ¶ Ceterū que de fructibus in quartā ex senatuscōsulto Trebelliano debitā imputādis dicta sunt, eadem de fructibus
6 in quartā que ex lege falcidia debetur imputādis dicēda sunt. † Fructus igitur prediorū sub cōditione verbis fideicommissi relictos in cām fideicōmissi non deductos, heres in ratione falcidie sic acceptos facere sibi cogit, vt quartam τ quarte fructus ex die mortis bonorum que mortis tempore fuerunt habeat. l. quod de bonis. ad legem falci. Sed τ ancillarū partus quamuis fructus non sint, in quartū τ quarte fructus cōputandos, Paulus respōdit. l. filiusfamilias. ad leg. falci. si de lege falcidia questio intercedat. Itē si is qui ducenta in bonis relinquebat, legauit mihi centum, presenti die tibi eque cētū sub ɔditiōe, si aliquātū post tēporis extiterit ɔditio, ita tū vt ex reditu eius summe que tibi relicta est, nō amplius quā. xxv. acciperet, Aphricanus. l. q quadringēta. §. q ducēta. ad leg. fal. legis falcidie rationez ita habendā esse existimat, vt. xxv. heredi cōferre debeam⁹ τ amplius fructus. L. medij. temporis, qui. v. g. efficient quinqz.
7 † Sed hec vt. s. diximus, procedunt in fructibus legatorum, que in diē vel sub cōditiōe relicta, sunt fructus. n. eorū q̄ pure relicta sunt, nullo mō imputari possunt, nam, aut post aditā hereditatē percepti sunt, τ legatario fm̄ .s. scriptam distinctionem restitui debent, aut ante aditam hereditatem quo casu lucro heredis cedunt, nec in quartā imputantur. Qua de causa si quis centum in bonis habuerit τ ea tota legauerit, Caius nihil legatarijs pdesse scribit. l. in quātitate. eo. titu. si ante aditam hereditatē per seruos hereditarios aut ex partu ancillaruz hereditariarū, aut ex fetu pecorū tm̄ accesserit hereditati, vt centū legatorū nomine erogātis habiturus sit heres quartā ptē, sed necesse est vt nihilominus quarta pars legati detrahat, quā sententiam diuus Iustinianus libro. ij. Institutionū ɔfirmat. §. quan-
8 titas. eo. ti. † Nā ɔtrio (vt Martinianus ait) mortes seruorū ceterorumqz animalium, furta, rapine, incendia, ruine, naufragia, vis hostium, predonum, latronum, debitorum facta peiora nomina, in summa quandocunqz damnum si modo culpa legatarij careant, heredi pereūt, nec propter hos casus quartam legatis detrahere potest, sed ea solida

ea solida & integra soluere tenetur, perinde atq; si nihil aduersi contigisset, ita si quod augmentum vel lucrum ex fructibus obuenerit non ob id integra legata soluere cogitur. Nisi forte fructus maturi mortis tempore fuerint, nam licet postea percepti fuerint auget tamen here ditatis estimationem, fundi nomine qui videtur illum tempore fuisse pretiosior, & ita Papi. visum est in lege falcidia placuit ad leg. fal. Proinde si a liberis heredibus institutis legata vltra dodrantē relicta fuerint, imperator Zeno. l. iubemus. C. ad senatusc. trebel. idem in restituenda legis falcidie portione, quo in quarta ex senatusconsulto Trebelliano debita constituit, vt medio tempore percepti redditus, liberis in quartam non imputentur, sed de ipsis rebus hereditarijs quarta deducatur. Sed & ex propria re heredis que legata est, post diem fideicommissi cedentem perceptos fructus, si non sint restituendi fideicommissario heredi tamen in quartam imputari non solere.

De fructibus qui in singularum rerum petitionem veniunt. Tit. iiij.

SVMMARIVM

1 Fructus ex re aliena percipiens eosdē cum re ipsa restituere tenet̄.
2 Possessor malefidei quatenus fructibus restituendis teneatur.
Possessores malefidei quare fructus suos ex re aliena facere prohibitum sit.
3 Possidens rem alienam malafide, cum fructibus perceptis, & qui percipi potuerunt eam restituere cogi debet.
4 Fructus qui restitui debeant ei qui vi deiectus est.
5 Restitutio qualiter fieri debeat ei qui vi deiectus fuit.
6 Possessor malefidei non lucratur fructus perceptos ante diem editi interdicti.
7 Possidens mala fide qua actione ad fructus & qua ad proprietatem conueniatur.

¶ De fructibus a malefidei possessore restituendis. Cap. i.

Nunc ad enarrationem fructuum qui singularum rerum vendicationi accedūt trāseamus. Earum autem dominos, fructus quoq; iure do
1 minij percipere, satis a nobis comprobatum est. † Si quis igitur ex re aliena fructus perceperit, sicut rem ipsam, ita fructus ex ea perceptos restituere debet, que sententia distinctionē recipit. Nam aut malefidei, aut bonefidei possessor fuit is qui restituere iussus est. Et si quidem malefidei possessor fuerit, omnes fructus rei aliene nō solum quos percepit, vel etiam quos percipere debuit, sed culpa nō percepit, vero domino, quandocunq; rem suam euicerit, restituere tenetur. Male autem fidei possessorem accipimus, non tantum furem vel predonem sed omnē omnino qui prudens & sciens rem alienam detinet, vt qui rem aliquam ab eo qui dominus non erat emit, quem dominum nō esse sciebat, quia forte denuntiatū erat ei, ne emeret, illeq; spreta denuntiatione quam iustam esse non ignorabat, emerit malefidei possessorem eum esse quibusdam rescriptis significatur. l. si fundum. C. de
2 rei vendicatio. l. si maior. C. de rescin. vendi. † Adeo autem restituendis fructibus obnoxius ē malefidei possessor, vt quāuis maximos sumptus in colenda re aliena fecerit, summamq; & exactissimam, qualē diligentissimus quisq; paterfamilias suis rebus solet, curā adhibuerit non ideo magis fructus assiduo suo labore & singulari industria quesitos lucret̄, ne quomodum cū aliena iactura & quasi malitie premium sed penā nā potius improbus possessor ferat. Quid enim si cura & industria sua perceptos ex re aliena fructus malefidei possessores suos facerēt furtis, latrocinijs, populatiōibus, passim feruerēt oīa, ad depopulādasq; res alienas improbissimi quiq; hoīes inuitarētur, occasionemq;, non solum impune, sed & cum maximo lucro suas predas exercendi oblatam sibi esse non sine causa arbitrarentur, hincq; grauissime orirentur iniurie, vnde iura nasci debēt. Magno igit̄ oīum iuris autorum consensu receptum est possessorem, mala fide perceptos ex re aliena fructus suos nō facere, sed ad eos vna cū his q percipi potuissent domino qui in rei vendicatione obtinuerit, restituendos cōpelli. Vnde diuus Gordianus Perosiano i hec verba rescripsit. l.
3 dominum. C. de rei vendi. † Dominum quam ex matris successione ad te pertinere dicis, & ab aduersa parte iniuria occupatam esse ostēderis preses prouincie, cum pensionibus quas percepit aut percipere poterat restitui iubebit. Papinianus. l. si nauis. §. generaliter. de rei vendi. etiam cum de fructibus a malefidei possessore restituendis quereretur, rñdit, animaduerti debere non, an malefidei possessor fruitus sit, sed an petitor frui potuerit, si ei possidere licuisset. Que sententia procedit, non solum cū ciuili actione in rem, sed quacunq; alia actio
4 ne, aduersus malefidei possessorem agit̄. † Nam & si interdicto vnde vi actum fuerit, tum maxime fructus in restitutionem venire constat ex eo enim die quo quis deiectus est fructuum rationem haberi Vlpianus scribit. l. i. §. ex die de vi & vi. arma. ideq; esse ait, & in rebus mobilibus, que ibi erant, nam & earum fructus computandos esse, ex quo quis vi deiectus est. Idem Vlpianus dicit. d. §. ex die. Non solum autem fructuum perceptorum, sed & omnium quecunque habiturus vel assecuturus is erat, qui vi deiectus est, si vi deiectus nō esset ratio habēda est, quod & Iulio Paulo videtur. l. videamus. §. & ideo de vsu. Eorum autem item a iudice estimari debere eatenus tantum consequuturum, quanti sua interesset, si vi deiectus non esset
5 idem Vlpia. not. d. §. ex die. † Idem & in interdicto, quo preter id quod vi aut clam factum est, restitui iubet, obseruatur. In eo enim restitutionem ita oportere fieri idem Vlpia. ait. l. semper. §. in hoc interdicto, quod vi aut clam, vt in omni cā eadem sit conditio actoris q̄ futura esset si id opus de quo actū est, neq; vi neq; clam factum esset. In ceteris tamen interdictis exinde rationem haberi fructuum ab eodem Vlpia. responsum est. l. in interdictis. de interdic. ex quo edita sunt, non retro veluti in interdicto quo pretor precarium quod quis ab alio habet restitui iubet, fructus enim ex die editi interdicti non retro prestabuntur, & ita idem Vlpia. respondit. l. quesitum. §.
6 ex hoc interdicto. de preca. † Non tamen ante diē editi interdicti perceptos fructus malefidei possessor lucratur, nam & in rei vendicatione aliave actione ciuili vel pretoria, aduersus malefidei possessorem instituta, ante litem contestatam percepti fructus non veniunt, non ideo tamen eos improbus possessor retinet, sed alijs actionibus conuentus eos restituere cogitur, vt imperatorum Diocletiani & Maximiani rescripto significatur. l. mala fide. C. de condi. ex leg. cuius
7 verba sunt hec. † Mala fide possidens, de proprietate conuictus pro extantibus fructibus vendicatione, pro consumptis vero conditione conuentus, eorum restitutioni parere compellitur. Quod rescriptum de fructibus ante inchoatum iudicium perceptis intelligendum esse nemo ambigit, si quidem postea perceptos officio iudicis in eandem actionem, qua res ipsa principalis que petita est venire certi & indubitati iuris est. Ex his apparet veram esse Barto. opi. in. l. interdictis. de interdic. qui in omni interdicto fructus ante diē editi interdicti perceptos, in ipso interdicto venire existimat, adductamq; supra Vlpiani sententiam, in bonefidei possessore tantum locum habere, quasi vero is qui reposcenti precarium non restituit, bonefidei possessor sit, sed & diuinatoriam esse hanc Barto. distinctionem manifestum est.

SVMMARIVM

1 Possessor malefidei etiam ad fructus quos percipere potuit teneri, qualiter intelligatur.
2 Emptor seruorum adscriptitiorum mala fide eosdem cum fructibus venditori restituet.
3 Fides mala possessoris nullo titulo purgari potest.
4 Possessor male fidei tenetur ad fructus quos, cum posset, dolo percipere omisit.

¶ Quod malefidei possessores quāuis titulum habeant, tamen fructus qui percipi potuerunt restituere teneantur. Cap. ij.

Quod autem dicimus ma
1 lefidei † possessorem, etiā quos percipere debuit fructus sed dolo vel culpa non percepit restituere debere, nō solū ad predones q nullo titulo possidēt, sed gñaliter ad oēs malefidei possessores ptinet, ēt si p emptore, pro donato, p legato, pro hērede, aliove quolibet titulo possideāt. Nā & eū, qui non obseruatis solēnibus rem debitoris fisci a procuratore eiusdē fisci mala fide emit, imperator Alex. constituit. l. j. C. de fide instru. & iure hast. fisca. ad rem ipsam, cū fructibus quos pcipit vel percipere debuit restituendā condemnandū esse. Itē iperatores Valentinianus & Valēs rescripse
2 runt. l. quēadmodū. C. de agri. & cēsi. † eum qui adscriptitios seruos absq; gleba mala fide emit vēditori eosdē seruos cū fructibus quos ex eisdem pcipere potuit, restituere debere. Simili modo Vlpian. ad pretoris edictum scribit. l. ait pretor. §. per hanc que in fraud. credito. si quis in fraudem creditorum res debitoris emit non solum

fructus quos percepit sed etiam quos percipere debuit, in restitutionem venire. Idem Ulpia. scribit. l. sed et partus. de eo qd met. cau. emptorem qui metu illato venditorẽ ad vendendam rem suam compulit, tam eos quos percepit q̃ eos quos nõ pcep. t, sed percipere debuit, fructus restituere cogi. Ex his igitur manifeste ostenditur, malefidei possessores, licet possessionis titulũ exhibeãt non propterea ab his qui percipi potuerunt fructibus prestandis libera
3 ri. † Malam enim possessoris improbi fidem, titulo purgari posse nulla iuris ratio admittit. Nec huic nostre sententie contrarium est imperatorẽ Diocletiani et Maximiani rescriptũ huiusmodi. l. si fundum. C. de rei vendi. Si fundum vestrum vobis per denuntiationem admonentibus, volentem ad emptionẽ accedere, qd distrabentis non fuerit, non recte is contra quem preces funditis, comparauit, vel alio modo mala fide contraxit, tam vestrum fundum gstitutum probantibus, q̃ fructus quos mala fide eum percepisse probatum fuerit, aditus preses prouincie restitui iubebit. Nã et si in postremis huius rescripti verbis nominatim exprimatur in restitutionem venire fructus, possessorem mala fide percepisse probatum fuerit, non tamen dicitur eos qui percipi debuerunt restituendos non
4 esse. † Preterea vt is qui dolo possidere desijt, p possessore habeť et perinde atq; si possideret, cõdemnatur, sic malefide possessor, qui culpa vel dolo cum posset, fructus non percepit, iuris interpretatione percepisse videtur, eosq; quasi percepisse probatus esset, restituere tenetur.

SUMMARIUM

1 Possessor malefidei incipiens bona fide possidere, an faciat fructus suos.
2 Heres possessoris malefidei minime conscius, an dicatur bone fidei possessor.
3 Heredem in vitia defuncti succedere qualiter intelligendum.

¶ Quod malefidei possessor ab initio, ex postfacto bona fide possidere possit fructusq; lucrari, q item malefidei possessoris heres fructus suos faciat
Caput. ij.

Quid tamen si malefidei pos
1 sessor † bonafide possidere ceperit an fructus faciat suos qrit, et vix est vt semel concepta mala fides aliquo casu aboleri et ex possessoris animo euelli possit, presertim cum nemo vt vulgo dici solet, possessionis sue causam sibijpsi mutare possit nisi forte hausta ex Lethęo flumine vnda, se veri domini oblitũ esse causetur, quẽ prius bene nouerat. Sed finge eum qui sciens emit fundum ab eo cuius non erat, iterum eundem fundũ emisse, ab alio nõ domino cum existimaret eum dominum esse, vel eum iustam causã habere, existimandi se heredem vel bonorum possessorem domino extitisset bona fide possidere incipiet, fructusq; faciet suos, hoc amplius et pro emptore vel pro herede vsucapiet, nec videbitur ipse sibi causã possessionis sue mutasse, et ita Pomponio quoq; visũ est
2 l. non solum. §. quod vulgo. de vsuc. † Sed an possessoris heres male eius fidei minime conscius, bone fidei possessor sit, an vero quia in defuncti vitia succedit, vt malefidei possessor damnari debeat, qd Barto. Bal. et pleriq; alij putant. Barto. in. l. ex diuerso de rei vẽdi. Accur. Bal. in. l. ij. C. de fruc. et lit. expen. quorum sententia mihi displicet. Nam cum queritur an quis fructus suos faciat, an vero restituere teneatur, Paulus respondit. l. bonefidei de acquiren. rerum domi. non ius sed factum duntaxat spectari oportere, an qs
3 bona vel mala fide possideat. Quod autem dicitur heredem † in vitia defuncti succedere, hoc nõ ad factũ sed ad ius hoc ẽ vsucapionẽ pertinet, que ob vitium defuncti nulla esse potest. Preterea quod imperatores Ualentinianus et Ualens constituerunt. l. ij. C. d fru. et li. expen. heredis succedentis in vitium parem habendam esse fortunam, que malefidei possessoris fuisset non hanc habet significationem, vt omnino teneatur heres quasi malefidei possessor, sed ita si in malam fidem successerit. Nam de eo herede tantum imperatores loquuntur, qui lite aduersus defunctum male fidei possessorem contestata, non potuit ignorare rem alienam esse.

SUMMARIUM

1 Possessor male fidei quando ex re aliena fructus suos faciat.
2 Fructus vel vsuras preteriti temporis petere non possunt, qui per exceptionem. xxx. anno. principali actione ceciderunt.
3 Prescriptio qñ in pmissionibus, legatis et similibus incipere dicať.
4 Possessor male fidei quo casu fructus quos percipere potuit, non teneatur restituere.
5 Possessor malefidei non nisi ad fructus tenetur, qui honeste percipi poterunt.

¶ Quibus casibus fidei male possessor fructus quos percipere debuit vel etiam percepit, restituere non cogatur. Caput. iiij.

1 Nterdum tamen possessor quantumuis male fidei, fructus tamen ex re aliena, quã etiam vi predatus est, perceptos lucratur, cum scz negligentia domini rem suam non petentis, continua nec vllo modo interrupta. xxx. vel. xl. anno. possessione omnis omnino aduersus male fidei possessorem competens actio perempta est, hac enim temporis longissimi prescriptione defensus male fidei possessor, omnis preteritorũ annoꝝ fructus lucratur. Extat enim diui Justiniani rescriptũ
2 in hec verba. l. eos. in prin. C. de vsu. † Eos qui principali actione, p exceptio nem. xxx. vel. xl. an. siue personali, siue hypothecaria ceciderunt, iubemus non posse super vsuris vel fructibus preteriti temporis aliquam mouere questionem, dicendo ex hisdem temporibus eas velle sibi persolui, que non ad. xxx. vel. xl. preteritos annos referuntur, asserendo singulis annis earum actiones nasci principali enim actione non subsistente, satis superuacuum est super vsuris vel fructibus iudicem adhuc cognoscere. Si tamen fructuũ anniatim vel menstruatim prestandorum obligatio contracta fuerit, que alteri obligationi nõ accedat. sed sola per se et principaliter sine alia vlla obligatione vel causa subsistat, et debitor continuis. xxx. vel. xl. annis ex die gcepte obligationis numerandis nihil prestiterit, nec vnq̃ vt solueret a creditore iterpellatus fuerit, et si forte a fructibus primi, secundi, vel etiam tertij post natã obligationem anni. triginta vel. xl. annorum prescriptione liberatus sit fructus tamen sequentiũ annorum restituere tenetur. Habita enim ratione renascentis principio cuiusq; anni fructuũ prestationis definitum prescriptioni perficiende tempus, quo ad singulorum annorum prestationem, completum non esse idem Justin. quodam ad Matronianum prefectum p̃torio rescripto dclarauit, cuius rescripti verba hec sunt. l. cũ notissi-
3 mi. §. in his. C. de prescrip. xxx. vel. xl. an. † In promissionibus legatis, vel alijs obligationibus, q̃ donationem per singulos annos, vel mẽses aut aliqd singulare tps gtinet, tpa memoratarũ pscriptionũ nõ ab exordio talis obligationis, sed ab initio cuiusq; anni vel mẽsis vel alterius singularis tpis gputari. Atqui vt. s. ostẽdimus, cũ pstatio fructuũ per singulos annos aut mẽses nõ principaliter, sed accessoria est in obligatione, tũc sublata p pscriptionẽ principali actione, nulla rõne fructuũ, lz a malefidei possessore et predone percepti fue
4 rint, actio competit. † Reperit ẽt casus quo possessor male fidei eos quos pcipere potuit fructus petitori pstare nõ cogiť. Cũ. n. de fructibus serui petiti qreret, Paul. rñdit. l. ceterũ de rei vendi. iprobe desideraturũ petitorẽ fructus estimari, qui ex artificio eius percipi potuerũt, qd artificiũ sumptibus possessoris didicit, lz quomodo hoc Pauli rñsum accipiendũ sit, primo libro abunde satis exposuimus. Sed et si cum inhoneste posset, vt ex ancillarum prostitutione vberrimos fructus percipere possessor, non tamen perceperit, optimo iure horum rõnem habendã non esse Pau. rñdit. l. fructus. de
5 rei vendi. † eosq; tantum fructus qui percipi honeste potuerũt estimandos esse. Sed si re ipsa pcepti fuerint, q̃uis percipi nõ debuerint tñ in restitutionẽ venire Hermogenianus ait. l. cum hereditas. de pet. here. ne honestata interpretatio, non honestum lucrum possessori adferat, qua de re etiam primo libro disseruimus.

UMMARIUM

1 Possidens rem alienam bona fide an teneatur restituere fructus ex ea perceptos.
2 Possessor ex ea re que in lite est lucrum facere non debet.
3 Possessor bone fidei post iudicium acceptum est ejusdem gditionis cum malefidei possessore.
4 Possessor desinit fructus suos facere, simul atq; cognoscit reã alienam esse.
5 Emens ab eo quem dominum putat, an fructus suos faciat vbi resciuit rem alienam esse.
6 Seruus alien⁹ bonafide emptus q̃diu acqrat emptori. et nu. seqñ.
9 Possessor mortalitatem prestare non tenetur.
10 Possidẽs rẽ alienã bona fide quo tpe desinat fructus suos facere.
11 Fidem

21 Fidem bonam initio possessionis habere non sufficit.
22 Renuntiare liti putatur qui tps eidem peragende prescriptum la bi patitur.
23 Prescriptione longissimi temporis non excluditur qui rem semel in iudicium deduxit.
24 Possessor fructus tempore litis interuenisse perceptos non facit suos.
25 Fides mala semel concepta durat in perpetuum.
26 Possessor an possit aliquando in perceptione fructuum turbari lite pendente.
27 Fructus rei apud sequestrum deposite apud eundem quoq; depo ni censentur.

¶ De fructibus a bonefidei possessore post litē contestatam vel motā ɔtrouersiam perceptis domino qui obtinuit restituendis. Caput. v.

n Non idē iuris est cū qs probabili errore in staq; ignorantia deceptus, rem alienam suam esse bona
1 fide existimans, fructus ex ea percepit. † Plane post acceptum iudicium, omnia que ex eadem re acquisiuit, restituere dz veluti per seruum alienū bona fide possessum, nam hereditates ꝛ legata, q̄ post litē contestatam per eum seruum obuenerunt, restitui debere Caius respondit. l. preterea. de rei vendica. nec enim sufficit corpus ipsum restitui, sed opus est, vt ꝛ causa rei restituat̄, id est, vt omne habeat petitor, quod habiturus foret, si eo tempore quo iudicium accipiebatur, homo illi restitutus fuisset, quam sententiam, ꝛ Paulus probat. l. si bone fidei. eo. titu. Idē scribit. l. fructus. §. hac ratione. eo. titu. si nude proprietatis dominus petierit, ꝛ inter moras vsusfructus amissus sit, ex eo tempore quo ad proprietatem vsusfructus reuersus est, rationem fructuum haberi. Sed ꝛ fructus quos ab alio percepit, restituere eum oportere, Vlpianus lib. xvj. ad edi
2 ctum scribit. l. iulianus. §. quod si dolo de rei vendi. † lucrum enim ex ea re, que in lite esse ceperit facere non debet, sed fructus eius temporis quo possessa est, ab eo qui eam euicerit restituere non debet. Cum aūt res iudicata ꝓ veritate habeat̄. l. res iudicata. de reg. iur. si alienum fundū petierim, ꝛ iudex sentētia declarauit meū esse, debere etiam de fructibus possessorem ɔdemnare, eodem enim errore ꝛ de fructibus condemnaturum, non debere enim lucro possessoris cedere fructus, cum victus sit alioqui (vt Martianus ait. l. ex diuerso de rei vendi.) nec rem arbitrabitur iudex mihi ꝛ quare habeat possessor quod habiturus non esset, si statim mihi rem restituis
3 set. † In summa sciendum est eandē esse post acceptū iudiciū bone fidei possessoris conditionem, que est cuiuslibet male fidei possessoris. Nam ꝛ secundum ea que de fructibus vniuersitatis a nobis tradita sunt. c. iiij. de fruc. qui in peti. here. post contestatam litem oēs possessores pares fiunt, quiq; priusquam interpellarentur bone fidei erant, nunc mota controuersia mala fide possidere incipiunt. Qua ratione litigatorem victum, qui post conuentionē, rei incumbit aliene, non in sola rei redhibitione teneri, nec tantum fructuum prestationē, quos ipse perceperit, agnoscere imperatores Valentinianus ꝛ Valens rescripserunt. l. litigator. C. de fruc. ꝛ lit. expen. sed eos quos percipi oportuisse, non quos eum redegisse ɔstabit, ex eo die, quo re in iudicium deducta, scientiam male possessionis accepit.
4 ¶ † Sed ꝛ si ante litem contestatam vel etiam motam controuersiā possessor rem alienam esse cognouerit, ex eo tempore fructus suos non faciet nihil enim interest, siue simplici ꝛ extra iudicium facta interpellatione, siue litis contestatiōe, vel alio quolibet modo, aliquis rem ad se non pertinere cognoscat. Nam statim male fidei possessor esse incipit. Unde ꝛ Aphricanus respondit. l. quesitum de acquir. re. domi. heredem, qui rem possidet, sciens esse legatā, fructus suos non facere, qua de re copiosius. s. a nobis tractatum est. c. v. de fru. lega. ꝛ fideicom. Apud Paulum etiā queritur. l. bone fidei. de ac
5 qui. re. domi. † Si eo tempore quo res mihi traditur, putem vendentis esse, deinde cognouero alienam esse, quia perseuerat per longum tps capio, an fructus meos faciam? ꝛ Paulus veriorē putat Pomponij opinionem dicentis, me non esse bone fidei possessorē, quamuis capere possim. Nam ꝛ ɔcontrario qui capere non potest, tamen fructus suos facit. Usucapio enī ad ius facere vero fructus suos vel non, ad factum pertinet. Item si is qui seruum alienum vel liberum hominem bona fide possidet ceperit scire eum alienum esse vel liberum videndum, esse Vlpianus scribit. l. qui mihi bona. de acqui. rerum. do. an ei acquirat, questionemq; in eo esse, vtrum initium in eo spectemus, an singula momenta, ꝛ magis esse respondit vt singula momenta spectemus. Sed tamen cum ex facto ꝓponeret̄ bonefidei emptorem sciuisse, ꝛ antequā fructus perciperet, cognouisse fundum alienum esset, dubiūq; esse an perceptiōe fructus suos faceret, Julianus respondit. l. qui scit. §. fi. de vsu. bonefidei empto
6 rem quo ad percipiendos fructus intelligi debere, quādiu euictus fundus non fuerit. † Nam ꝛ seruus alienus quem bona fide emero, tandiu mihi ex re mea vel operis suis acquirit, quādiu a me euictus non fuerit. Quam Juliani sententiam suprascriptis Pauli Vlpiani ꝛ Aphricani responsis minime aduersati pleriq; tradunt, sicq; accipiendam esse, vt quamuis possessor rē alienam esse cognouerit vel lis aduersus eū contestata fuerit, non protinus agenti domino sit ius colligendorum ꝛ percipiendorum fructuum, qui pendēte lite ex re sua proueniunt, sed cum interim nil nouandum sit possessor, vt ante litem inchoatam, ita etiam ea pendente, fructus ipso facto percipere debeat, ꝛ quantum ad factū colligendorum ꝛ percipiendoꝝ fructuum attinet, donec res euicta fuerit, loco domini habeatur, sed tūc demum dn̄m ex re fructus percipiendi ius habere, cum in rei vēdicatione aduersus possessorem obtinuit, prius enī quā euicerit, sicut ipsius rei ita percipiendoꝝ fructuum possessionē auferre a possessore nullo pacto potest. Sed si hec interpretatio vera esset, qua rōne dixit Julianus, seruum alienum tandiu mihi ex re mea, vel operis suis acqrere, quandiu euictus a me non fuerit, eadē debuisset dicere donationes, hereditates, legata, que sine re mea vel operis suis seruus acquirit, tandiu mihi acquirere, qādiu euictus a me nō fuerit.
7 † Nam nec ante euictum iudicis snīa seruum, possessio harū rerum auferri mihi potest, que tamen mihi acquiri nemo vnquam dixerit, quin ꝛ ipse Julianus hoc negat, alioqui ꝛ seruus ipse mihi acquiri diceret, cū possessio eius, donec euictus fuerit, auferri mihi nō possit. Non est igitur quod existimare debeamus Saluium Julianum tam inepto ꝛ improprio sermone vsum, aut de iure vetustissimis legibus, ꝛ oium fere gentium ɔsensu obseruatis, ɔfirmato, tanq̄ dubio ꝛ incerto voluisse rn̄dere. Quis enim queso in dubiū aliqn̄ vocauit an possessor ante sententiam ꝛ rem iudicatam de sua possessione expelli posset, aut in perceptione fructuum eius turbari. nam ꝛ ipsos quantumuis male fidei possessores pendente controuersia, in perceptione fructuum turbari non posse, explorati iuris est, non ob id tamen quo ad pcipiendos fructus dn̄orum loco haberi dōm est.
8 ¶ † Alio mō intelligēdū esse hoc Juliani rn̄sum Accursius putat. d. l. qui scit vt quamuis pendente lite, bone fidei possessor faciat fructus suos eos tn̄ non lucretur, sed post snīam officio iudicis restituere teneatur, qō quid aliud est quā verbis ꝛ non rebus legem imponere, ꝛ sophistarum more captiunculis verboꝝ herere? Eque falsa est eiusdem Accursii alia distinctio eadē. l. qui scit, qui opinatur Paulum questionem tantum mouere, eāq; dubiam relinquere nec decidere, Julianum vero propositā apud Paulum controuersiam dirimere, quasi vero claris, ꝛ apertis verbis ab Vlpiano. d. l. qui mihi bona de acquiren. rerum/ do. terminata non fuerit. Sed ꝛ ipsum Paulū eam quā mouet questionem etiam dissoluere omnes q modo Latini sermonis vim norunt, satis intelligunt, quo fit vt nō satis mirari queam Barto. in. l. bone fidei. de acqui. rerū do. ꝛ in. l. ex diuerso de rei vendi. ꝛ alios plerosq; in hanc Accursij opinationem descendisse. Illud quoq; nulla ratione probari pōt quod dicit Accursius. d. l. qui scit. Juliani snīa in iudicio singulari locū habere, Pauli vero rn̄sum in petitione hereditatis intelligendum esse, nam in hoc eodem Pauli rn̄so nulla petitionis hereditatis mētio fit. Quin potius de rei singularis controuersia agitur. Non desunt etiam qui dicant, Julianū de eo bonefidei possessore loqui qui iustā litigandi cām habuit, quiq; non debuit temere indefensum ius suū relinquere. Quod autem Paulus rn̄dit, in eo procedere, qui statim mota controuersia vel etiam ante, cognouit planē rem ad se non pertinere, que distinctio, cum de mortalitate ipsius rei petite prestanda
9 agitur, non iniqua videri potest. † Quid enim si post litem contestatam mancipia aut iumenta aut pecora deperierint? damnandum non esse bonefidei possessorem Cassius. l. illud. de petitio. hereditа. probat, nec enim debet possessor aut mortalitatem prestare, aut propter metū huius periculi temere indefensum ius suum relinquere. Sed quemadmodum possessor bonefidei damna que post litem contestatam fataliter contigerunt, resarcire non tenetur, ita lucrum, quod per id tempus ex re petita obuenit, retinere non potest, sibi enim abunde satisfactum, ꝛ consultum esse intelligere dz, quod in damno non versatur, nec ex ea re lucrum querere, cuius periculū ꝛ detrimētum ad eum non pertinet, quamobrem ꝛ si res petita perierit, quamuis possessor ob iustam litigandi causam interitum prestare non teneatur, tamen eiusdem rei fructus restituere cogitur. Unde si animal petitum demortuum sit sine dolo malo ꝛ culpa possessoris, ꝛ si fatum prestare possessor non teneatur, nec pretium animalis mortui petitori restituere, tamen propter fetus, ꝛ fructus a

possessore perceptos, sententiam necessariam esse Paulus respondit. l. item si verberatum. §. fina. & l. sequenti. de rei vendi.

¶ Reiectis igitur hisce friuolis distinctionibus, nobis rectius ita

10 definiendũ esse videtur. Cũ apud veteres quereretur, † Bonefidei possessor, vtrum ex die litis contestate, an ex die, quo ante motã controuersiam scire incepit rem alienam esse, an vero ex die sententie que restituere iussus est, fructus suos facere desineret, & Julianus libro septimo digestorũ respondit. d. l. qui scit. de vsu. bonefidei possessorem, quo ad percipiendos fructus intelligi debere quandiu euictus non fuerit, bonamq3 fidem initio possessionis, non singulis momentis spectandam esse, vt bonefidei possessor quamuis rem alienã esse cognouerit, tamen sicut vsucapionez perficit, ita fructus suos faciat. Julius Paulus (qui notas in Saluium Julianum scripsit) contra sensit, ait. d. l. bonefidei de acquiren. rerum domi. enim Pomponium putare, verendum esse, ne non sit bonefidei possessor, qui licet eo tempore quo res traditur, existimauerit vendentis, esse postea cognouerit alienam esse nec huic contrarium esse quod longum tempus currit, nam econtrario is qui non potest capere propter rei vitium, quia pupilli est, aut vi possessa, vel presidi contra legem repetundarum data, fructus suos facit, quod enim quis capiat, hoc ad ius id est capionem, illud ad factum pertinere, vt quis bona vel mala fide possideat. Sed & Domitius Ulpianus euidentissime

11 declarat. l. qui mihi bona. eod. titu. † bonam fidem initio possessionis non sufficere, sed singulis momentis desiderari, vt possessor fructus suos faciat, & hanc Aphricani, Pomponij, Pauli, & Ulpiani, sententiam veriorem esse putamus. Cum enim queritur, an possessor fructus sibi acquirat, an non, factum dũtaxat (vt Paulus ait. d. l. bonefidei.) inspici debet, hoc ẽ, bona ne an mala fide possideat.

¶ Ex his illa questio orta est an perempta lite semel instituta, & longo post tempore reuocata fructus ex tempore primum contestate litis an vero ex eo demum tempore, quo lis interrupta reuocata est bonefidei possessor prestare teneatur, & Accursius in. l. secunda. C. de fruc. & lit. expen. perceptos lite intermissa fructus, petitori restituendos non esse existimat, argumentoq3 vtitur eius, quod Paulus ait. l. cum lite mortua. iudi. sol. lite mortua nullam rem esse, fideiussoresq3 ex stipulatu iudicatum solui non teneri, quam sententiam Bal. quoq3 probat. d. l. ij. ea potissimum ratione, quod officium iudicis, quo possessor fructus restituere compellitur perempta lite expirauerit, que reuocata nouum iudicis officium desiderat, quod retro ad tempus perempte litis non trahitur. † Preterea cum qui tẽ

12 pus peragende liti prescriptum labi patitur, eidem renuntiare videri, sed magis est, vt ex die litis primum contestate, fructus in restitutionem veniant, nam & qui debitorem suum in ius vocauit, deinde inceptam litem ad finem vsq3 prosecutus non est, sed statim ab ea destitit, siue potentia aduersarij a persequenda lite deterritus, siue ob suam ignauiam, & imbecillitatem, vel alium quemcunq3 casũ & si continuis triginta annis ex die litis intermisse connumerandis tacuerit, nec vllo prorsus modo aduersarium inquietauerit quibus elapsis extinctam litem reuocet Diuus Justinianus Demosthenĩ

13 prefecto pretorio rescripsit. l. fi. C. de prescrip. xxx. vel. xl. an. † non posse eum prescriptione longissimi temporis triginta annorũ a sua intentione excludi, ob id quod semel rem in iudicium deduxerit. Item Paulus scribit. l. titia. §. vsuras. de leg. ij. sufficere semel interuenisse moram, vt perpetuo vsure debeantur. Postremo mala fides que statim post primam interpellationem superuenit, taciturnitate petitoris aboleri non potest, & qui post litem contestatam mala fide possidere cepit petitoris silentio male fidei possessor esse nõ desinit, nam & si forte iustam litigandi causam habuerit, petitorẽq3 cause sue diffisum liti cessisse probabiliter existimauerit, debuit tamen intelligere, fieri posse, vt lite postea reuocata res ab eo euince

14 retur. His igitur rationibus apparet, † possessorem fructus tempore litis intermisse perceptos, suos non facere eosq3 petitori restituere debere. Unde cum fiscus in questione falsi testamenti non obtinuisset priusquam autem ea questio decideretur, alio nunciante bona postea vacare constitisset, Papinianus respõdit. l. fiscus in qõne. de iure fis. fructus post primã litẽ assumi non oportuisse, neq3 ad senatusconsulti beneficium heredem scriptum pertinere, controuersia semel mota. Proinde hanc sententiam adducta in contrarium ab Accursio. d. l. ij. argumenta minime infirmant, quod enim lite mortua fideiussores iudicatũ solui non tenentur, hoc ideo est, quia ex futuro rei iudicande euentu obligatio eorum pendet, qui se quod in lite instituta iudicatum esset, soluturos promiserunt, sicq3 obligatio eorũ

15 nulla ex eadem lite secuta sententia finit, † at mala fides semel concepta, in perpetuum, vt supra diximus. c. sup. eo. titulo. durat, multo minus obest, quod perempta lite officium iudicis expirare dicit nã, & si in eandem actionem cum re ipsa non veniant vendicari tan. ẽ

vel condici possunt. Sed & illud facile dilui potest quod Bal. ait. d. l. ij. eum qui destitit a lite, renuntiare videri, nam & si ab instituta actione recesserit, cause tamen sue pro qua actionem intenderat, renuntiasse non intelligitur, quid enim si iusta cã inceptam litẽ persequi non potuit, quin noua actione experiri possit nemini dubiũ est.

16 Ceterum † quod supra diximus possessorem pendente lite in perceptione fructuum turbari non posse, neq3 percipiendorum & colligendorum fructuum possessionez auferri ei debere, nõnunq3 aliter se habet nam si ab eo depopulent fructus, equũ sibi videri Papyrius ait. l. imperatores. §. fi. de appel. fructus apud sequestrum deponit, idq3 multis & imperatorũ. l. ab executione. C. quorũ appel. non reci. & pontificũ. c. j. ij. & iij. de sequestra. posses. & fruc. rescriptis comprobatur. Sed & si suspectus sit possessor, rem de qua est controuersia apud officium deponi debere Ulpianus scribit. l. si fideiussor. §. fi. qui satis. cogan. Item si quis ex possessione seruitutis sup libera conditione litiget imperator Justinianus iussit. l. vnica. §. j. de asser. tollen. peculium eius aliasq3 res que vendicatur in tu

17 to, p dispositione iudicis collocari. † Deniq3 quoties iusta cã subest propter quam res de qua agitur, apud sequestrum deponi debet, ex consequenti fructus quoq3 deponuntur.

SVMMARIVM

1 Possessor bonefidei non omnes fructus suos facit ante cognitam alienam rem perceptos.

2 Possessor bonefidei restituit fructus qui integri sunt tempore litis contestate.

3 Possessor bonefidei non tenetur restituere fructus consumptos.

4 Possessor bonefidei facit suos fructus naturales, & eos qui ab alio sati sunt.

5 Fructus qui sponte nascuntur, & qui per alium seruntur, possessoris bonefidei efficiuntur. & nu. 6.

Fetus ouium cum lana efficiuntur bonefidei possessoris.

¶ De fructibus ante litem contestatam, vel motam cõtrouersiaz a bonefidei possessore perceptis. Caput. vj.

1 PRoinde † non omnes fructus, quos percepit bonefidei possessor priusquam rez alienam esse cognosceret, suos facit. Qui enĩ sine facto & opera cuiusquam proueniunt fructus, solaq3 natura & sponte nascuntur, eos fidei quantumuis bone possessor suos nõ faciet, vt si pomum decerpserit, vel ex silua ceciderit, non fieri eius recte Pomponius lib. xij. ad quintum Mutium scripsit. l. fructus. de vsu. Eadem ratione placuit. §. idẽ placet per quas perso. nob. acqui. lib. ij. instit. l. liber homo. l. qui bona. l. acquirunt. l. si seruus. l. seruus, de acqui. rer. do. vt qd serui, vt liberi homines a nobis bonafide possessi, non ex re nostra vel operis suis acquirunt, sed ex donatione, legato, hereditate, vel alia iusta causa acquisierint, id tanquã fructum qui sponte & vltro prouenit, nobis non acquirant, verum sibi ipsis, si liberi, vel domino, si serui sunt. ¶ Hoc amplius nec eos fructus, quos cura sua & industria percepit bonefidei possessor, omnino lu-

2 cratur. † Nam si qui adhuc litis contestate tempore integri extent eos vtiq3 restituere tenetur, & ita imperatorum Diocletiani, & Maximiani rescripto cautum est cuius verba sunt hec. l. certum. C. de rei vendi. Certũ est bonefidei possessores omnes fructus tempore quo lis contestatur extãtes, soluere cum ipsa re prestare. Tum demum igitur bonefidei possessorem fructus lucrari dicendum est cũ eos sua cura & industria bonafide perceptos, ante litem contestataz consumpsit, naturali enim ratione hosce fructus eum quasi dominũ pro cultura, & cura lucrari Paulus respondit. l. bonefidei de acq. rerum domi. quod & Justinianus libr. xi. institutionum probat. §. si

3 quis a non domino de rerum. diuisi. † Quare si quis a non domino: quem dominum esse crediderit bonafide fundum emerit, vel ex donatione, aliave qualibet iusta causa, eque bona fide acceperit, & postea dominus superuenerit, fundumq3 vindicet, de fructibus ab eo consumptis (vt idem Justinianus constituit. d. §. si quis a non domino.) agere non poterit Paulus quoq3 libr. xxiij. ad edictum. l. sed & loci. finium regun. scribit. Si quis ex eo loco, quem vicini esse apparuerit, ante acceptum iudicium fructus bonafide percepit, lucrari eum oportere, si eos consumpsit, idq3 & Aphricano placuit. l. q̃situm. §. fina. de acquiren. re. domi. ¶ Idem tamen Paulus respõdit. d. l. bonefidei. j. responso. bonefidei emptorem non dubie percipiendo fructus, etiam ex aliena re suos interim facere non tantum eos qui diligentia & opera eius peruenerunt, sed omnes, quia quod

ad fructus attinet, loco domini pene ē. † Ergo ⁊ naturales fructus,
qui sponte ⁊ nullo cogente prouenerunt, bonefidei possessor suos fa
cit. Sed puto veriorem esse Accursij in. d. l. bonefidei. interpreta-
tionem, qui existimauit propositam a Paulo antitesin, ita accipien
dam esse, vt bonefidei possessor faciat fructus suos, non tantum eos
qui diligentia ⁊ opera eius prouenerunt, sed omnes etiã qui ab alio
sati sunt, quiq; opera ⁊ diligentia alterius prouenerunt. Cum enim
apud omnes constaret, cura ⁊ opera sua perceptos fructus, bonefi-
dei possessorem suos facere, dubium tamen esse cepit, an ⁊ qui dili-
gentia, satione, ⁊ sumptibus alterius prouenerũt fructus, bone fidei
possessor suos faceret, vt enim naturales, ita nec istos, suos facere vi
5 debatur. Paulus tamen contra sensit. d. l. bonefidei. † bone fidei
possessorem facere fructus suos non tantum eos, qui diligentia ⁊ ope
ra eius percepti sunt sed omnes etiam qui opera, ⁊ diligentia alte-
rius prouenerunt, ⁊ ita se intellixisse sub sequẽtibus exemplis decla
rauit, ait enim, ⁊ ouium fetus in fructu esse, ⁊ ideo ad bone fidei em
ptorem pertinere, etiam si pregnantes venierit, quasi ita diceret, bo
ne fidei emptorem fetus suos facere non tantum eos qui opera, dili
gentia, ⁊ impensa eius, quam pascendis ⁊ curandis ouibus adhibuit
nati sunt, sed omnes, etiam qui alterius cura nati sunt nempe vendi-
toris qui priusquam venderet, curam pascendo pecori adhibuit, ⁊ p̃
gnantes oues vendidit. Idem deinde subijcit, ⁊ sane quin lac suum
faciat, quamuis plenis vberibus venierint dubitari non potest, eo-
dem enim modo exemplum istud accipiendũ est, vt dicamus, bone
fidei possessorem lac suum facere non tantum quod percepit ex oui
bus quibus pascendis pecuniam, vel operam impendit, sed etiã q͛d
nulla eius sed potius venditoris opera prouenit, vel etiam veri do-
mini, cui oues plena lactis vbera gestãtes subrepte sunt. Postremo
subdit Paulus idem de lana iuris esse, vt bonefidei possessor la-
nam faciat suam, non solũ eam q̃ ex cura eius alendis ouibus adhibi
ta, sed ⁊ eam que sine vlla eius opera ⁊ impensa excreuit, sed potius
domini cui lanate oues furto subtracte sunt. Et hec exempla verbo
suis forte prosecuti sumus, vt omnes intelligerent non ineptam esse
aut absurdam in hunc sensum Pauli antitesin, sed cõgruentissimam
subsequentibusq; singulis exemplis maxime accommodam, ex qui
bus satis euidenter apparet, ita sensisse Paulum, vt nos cum Ac-
cursio interpretamur. Presertim cum hec tantum humana cura p
uenientium fructuum exempla subiunxerit nullamq; eorum qui spõ
te nascuntur speciem proposuerit quippe qui probe intelligeret non
idem iuris in his naturalibus fructibus esse. Sed ⁊ hanc interpreta
tionem verissimam esse Julianus. l. qui scit. §. j. de vsuc. libr. vij. Di
gestorum apertissime demonstrat, dum dicit, † in bone fidei posses-
sore hoc est recipiendum, vt fructus ad eum pertineant, a quolibet
sati. Idem etiam Julianus respendit, fructus ex fundo perceptos,
qui bonefidei possessoris fiunt, proprius ijs accedere que serui ope-
ris suis acquirunt idemq; Aphricano placet. l. quesitum de acqui.
rerum dominio. Cui consequens est fructus naturales qui sine ope
ra cuiusq; ex fundo percipiuntur, bone fidei possessoris nõ fieri, nã
qua ratione eius fierent, eadem sane ⁊ que seruus bona fide posses-
sus neq; ex operis suis neq; ex re ipsius acquirit, eidem bone fidei
possessori acquireret. Ceterũ q̄ inter possidentem titulo ⁊ sine titu-
lo Barto. distinguit. in. d. l. defendi nulla ratione põt, nã ⁊ Põpo
nius scribit. l. fructus. de vsu. Si maritus vel vxor ex re sibi donata
pomũ decerpserit, vel ex silua ceciderit. nõ fieri eius sicuti, nec cu-
iuslibet bone fidei possessoris, q̃bus verbis omnes titulo vel sine ti-
tulo possidentes comprehendi nullosq; excludi manifestum est.

SVMMARIVM

1 Fructuarius quo differat a bone fidei possessore.
2 Fructus quare non fiunt fructuarij simul atq; a solo separati sunt.
3 Lana ouium furtiuarum efficitur bonefidei possessoris.
4 Fructus quando absolute efficiantur bonefidei possessoris.
5 Possessor bone fidei qua possessione, fructus suos efficiat.
6 Possessores rerum singularum fructus extantes restituere debent
velut hereditatis possessores.

Quomodo accipiendum sit, quod dicitur bone fidei possessorem facere fructus suos. Caput. ij.

AT vero quod diximus bo-
ne fidei possessorẽ fructus industria ⁊ cura humana per
ceptos, tum demum lucrari, cum eos ante litem cõtesta
tam consumpsit, multis iurisconsultorum responsis contrarium esse
videtur Julianus enim libr. vij. Digestorũ scribit. l. qui scit. §. pen.
1 de vsu. † plus iuris in percipiendis fructibus bone fidei possessorẽ
habere, quam fructuarium, cum huius non fiant antequam ab eo p
cipiantur, ad bonefidei autem possessores pertineant, si quoquo mo
do a solo separati fuerint, idemq; Paulus libr. iij. ad Sabinum re-
fert. Idem etiam Paulus scribit. l. sequitur. §. lana de vsucap. lanã
furtiuarum ouium apud bone fidei emptorẽ detonsam, vsucapi non
2 posse, sed statim emptoris fieri. † Sed sciendum est fructus ideo nõ
fieri fructuarij, simulatq; a solo separati sunt, quia si fur desecuerit,
vel decerpserit fructus maturos pendentes, Vlpianus lib. xvij. ad
edictum scribit eum non fructuario, sed proprietario conditione te-
neri. Diuersa causa est bonefidei possessoris, cui aduersus fures cõ
ditio competit, nam (vt supra dictum est) fructus eius fiunt simu-
latq; quoquo modo a solo separati sunt. Ex eo tamen non sequitur
non debere bone fidei possessorem tempore litis cõtestate extantes
fructus restituere, nã ⁊ heres in diem vel sub conditione heredita
tem restituere rogatus, licet die vel conditione pendente heredita-
tis dominus sit eam tamen post diei vel conditionis euentum resti
tuere debet, ⁊ apud maritum dominum dotis recte esse dicitur,
licet soluto matrimonio eam mulieri vel heredibus eius restituere
cogatur, sic ⁊ fructus simul atq; a solo separati sunt bonefidei posses
soris fiunt in eiusque dominio esse dicuntur. Verum sub condi-
tione restituere tenetur, si eos ante litem contestatam non con-
sumpserit, ⁊ ita interpretandum esse Paulus suprascripto respon-
3 so perspicue declarat. † Nam posteaquam dixit lanam furtiuarum
ouiũ apud bonefidei emptorẽ detõsam statim fieri eius, mox subiũ
xit, idem ⁊ in agnis dõm esse si consumpti sint. Proinde multo ple-
nius perceptorum fructuum dominium habet bone fidei possessor,
quam maritus dotis vel heres hereditatis, quam sub conditione
alteri restituere tenetur, hi enim neq; vendere, neq; donare, neq;
alio quocunq; modo alienare possunt ille vero omnes fructus ven-
dere, donare, alienare, cõsumere, vti, ⁊ abuti, pro arbitrio sibi, simul atq;
a solo separati sunt, põt. Non abs re igitur statim eius fieri dicun
tur, sed si forte contingat casus vt apud eum litis contestate tempore
salui extent, in restitutionem venient tñ non ideo minus a solo sepa-
ratos fructus suos facere dicitur. Poterat enim libere eos ante li
tem contestatam alienare, ⁊ pro arbitrio consumere, quod si non fece-
rit post litem contestatam in alium transferre, vel ipse cõsumere bo-
4 na fide non poterit. † Ergo (vt supra diximus) ita demum absolute
⁊ irreuocabiliter possessoris lucro cedunt fructus, non sola natura
sed facto hominum ⁊ bona fide percepti, litie nondum contestata cõ
sumpti sunt. Interdum tamen contingit, vt bone fidei possessor, quã
uis perceptos fructus consumpserit, nihil tamẽ lucretur, vt si querẽ
dorũ ⁊ colligendorũ fructuum gratia tantum impenderit, quãti fru-
ctus ab eo consumpti estimantur, hos enim sumptus a petitore re-
petere eum non posse, sed cum fructibus perceptis compensandos
esse Papinianus lib. ij. responsorum ⁊ secundo definitionum scri-
bit. l. emptor. l. sumptus de rei vendica. Nihil igitur hoc casu lucra
ri bonefidei possessorem manifestum est cum tñ impenderit, quãtũ
5 pcepit. † Sed an ciuilis possessionis rõne, an naturalis, an vtriusq;
simul, bone fidei possessor perceptos fructus suos faciat queritur.
⁊ Bal. in. l. ij. C. de fru. ⁊ lit. expen. naturali tantum possessione fru-
ctuum dominium acquiri negat. Fructuarius enim, nõ possessionis
que nulla est, sed iuris vtẽdi, fruẽdi rõne, fructus suos facit, sʒ ⁊ cũq
naturaliter tantum possidet, bona fide non possidere certum est. Er
go possessionis ciuilis ratione fructuum dominium acquiri, idem
Bald. existimat, in dicta. l. ij. cum res ab eo possidetur qui non solo
facto nec alieno nomine sed suo iure, suoq; nomine rem alienam esse
ignorans, possidet. At qui melius est vt dicamus, neq; ex naturali,
neq; ex ciuili possessione, acquisitionem fructuũ pendere, licet enĩ
sine ciuili possessione subsistere bona fides non possit, hec tamen so
la efficit, vt possessor loco domini habeatur, ⁊ quasi iure dominij, nõ
autem possessionis, fructus suos faciat, quod ⁊ suprascriptis quibus
dam responsis significatur. l. qui scit primo responso de vsu. Scien
6 dum tamen est moribus nostris receptum esse, vt † quemadmodum
hereditatis, ita rerum singularum possessores, omnes fructus siue
extantes, siue etiam consumptos, ex quibus locupletiores facti
sunt restituere teneantur, quod ⁊ a plerisque nostrorũ interpre-
tum responsum est Barto. in. l. ex diuerso de rei vendicatio. An-
to. de butrio in Panormita. in capitu. grauis de restitutio. spolia-
to. nam vt celsus libro quinto digestorum scribit. l. si me, ⁊ titium. si
cer. pe. quod ex re mea ad te peruenit, id a te mihi reddi, equum, ⁊
bonum est, nec te cum mea iactura locupletiorem fieri, naturalis eq
tatis ratio permittit, si tamen extantes fructus eos etiam qui spon-
te, ⁊ nullo cogente nascuntur, continuo triennio bona fide quis

possederit, eorum plenum & irreuocabile dominium acquirit, nam vt ceteras res mobiles ita etiam fructus a solo separatos continuo triennio vsucapi Paulus respondit. l. sequitur. §. fructus. de vsucapionibus.

SVMMARIVM

1 Fructus post litem contestatam percepti cũ re ipsa sunt restituẽdi.
2 Corpus petitum restitui non sufficit, sed & id quod haberet petitor si eo tempore &c.
3 Fructus percepti post litem contestatam nõ semper officio iudicis restitui iubentur.
4 Officio iudicis non semper incũbit possessorem cogere ad fructus restituendos.
5 Judex in sentẽtia non potest tractare de his que post condemnationem contingere possunt.
6 Sententia iudicis quando ad fructus post rẽ iudicatam perceptos extendatur.

Quod ei qui in rei vendicatione obtinuit fructus post litem contestatam percepti, officio iudicis, ante vero condictione vel in rem actione restituendi sint. Caput. vij.

Quissime admonendi sumus † cum restitutione ipsius rei, eos tantum officio iudicis venire fructus, qui post litem contestatam percepti sunt, vel percipi debuerunt, secundum quod diuus Justinianus constituit. §. & si rem de officio iudicis libro quarto institu. si in rem actum sit, coram iudice, & contra possessorem iudicauerit iubere debet, vt rem ipsam restituat, cum fructibus, & Vlpianus lib. lj. ad edictum scribit. l. qui restituere de rei vendi. Qui restituere iussus, iudici non paret, contendens se nõ posse restituere, si quidem habet rẽ, manu militari officio iudicis possessionem ab eo transferri, & fructuum duntaxat omnisque cause nomine condemnationem fieri. Apud Caium quoque lib. vij. ad edictum scriptum est. l. preterea. de rei vendi. † nõ sufficere corpus ipsum petitum restitui, sed opus esse, vt & causa rei restituatur id est, vt oẽ habeat petitor, quod habiturus foret, si eo tẽpore quo iudicium accipiebatur, res illi restituta fuisset, nam vt libro primo ad edictum edilium currulium Vlpianus scribit. l. ediles. §. itẽ sciẽdũ. de edil. edic. iudici statim atque iudex factus est omnium rerum officium incumbit quecunque in iudicio versantur, ea autẽ que ante iudicium contingunt, non valde ad eum pertinent nisi fuerint ei nominatim iniuncta, quare fructus ante litem a possessore percepti, cum officio iudicis non contineantur, nominatim peti debent vel rei vendicatione, vel condictione ex lege, aut sine causa vel alia cõpetenti actione, secundum ea que supra de malefidei possessore dixi mus. † Reperitur tamen casus quo officio iudicis non incumbit, iubere fructus post litem contestatam perceptos restituere, nam si petitor lite contestata vsumfructum legauerit, ex eo tempore ex quo discessit a proprietate, fructuum rationem non habendam Paulus lib. xxj. ad edictũ refert. l. ex diuerso. §. j. de rei ven. Sed & si post litem de vsufructu contestatam fuerit finitus vsusfructus Vlpianus lib. xviij. Ad Sabinũ. l. vti frui. §. si post si vsusfru. pet. vlterius desinere deberi fructus respondit, nam & si mortuus fuerit fructuarius, heredi eius actionem preteritorum duntaxat fructuum dandã, sed nõ ideo fructus postea perceptos possessor lucratur, eos enim, ei ad quã pertinẽt, competenti actione conuentus, restituere debebit. † Simili modo & fructus qui post rem iudicatam & quadrimestre tps cõdemnatis cõstituto a possessore rei, quã restituere iussus, est adhuc incumbente, percepti sunt ad officium iudicis qui rẽ ipsam restituere iussit non pertinent, sed ij tantum, qui vsque ad rei iudicate tps percepti sunt, ideo si moram fecerit in homine reddẽdo possessor, & homo mortuus sit fructuum rationem vsque ad rei iudicate tempus spectãdam esse Vlpianus ex Juliani sententia lib. xvj. ad edictũ refert l. iulianus. de rei vendi. & Pomponius veriorem putat. l. fructus non modo. de rei vendi. Trebatij opinionẽ existimantis eousque fructuum rationem habendam quousque haberetur si non perijsset, id est ad rei iudicande tempus. Vnde Papinianus lib. iij. responsorum scribit. l. prima de vsu. † iudicem iudicij bonefidei non recte iubere interponi cautiones, vt si tardius sententie condemnatus paruerit, futuri temporis pendantur vsure. Quid enim, vt Paulus notat. d. l. prima pertinet ad officium iudicis post condemnationem futuri, tẽporis tractatus, nec est quod petitor qui obtinuit, conqueratur, ad hoc vsque tempus officium iudicis non extendi, cum in potestate eius sit iudicatum exigere. Et nõ immerito Jabolenus lib. x. epistolon respondit. l. quemadmodum de iudi. iudicium in futurum concipi nõ posse de his rebus que postea in obligationẽ aduenture sunt, Papinianus tamen scribit. d. l. j. §. fi. circa tutele restitutionem pro fauore pupillorum latiorem interpretationem factam esse, vt siue iudex accipiatur siue sine iudice tutela restituatur, in eum diem quo restituit 6 tutor vsuras prestet. † Item probandum in eo qui hereditatem aliaz ve vniuersitatem restituere iussus est nam & ad fructus post rem iudicatam a possessore perceptos sententia iudicis porrigitur. Nam, vt supra tractatum est, fructus vniuersitatis ante vel post litem contestatam, necnon post condemnationem percepti, ipsam vniuersitatem augent. Sed & alio casu ad futurum tẽpus sententiam trahi non est incognitum cum ius presenti tempore actori quesitum, futurum tempus respicit, idque in plerisque iuris articulis expressum est. l. prima. C. de sen. que sine cer. quanti. profe. l. in lege aquilia si deletum ad legem aquil. l. atteius. §. fi. de aqua plu. arcen. l. quod in diem. §. j. de peti. heredita.

Libri secundi De fructibus Finis.

Joannis Copi Jurisconsulti, De fructibus. Liber tertius.

Que in contractibus ex quibus dominium transfertur fructuum ratio habenda sit. Titulus primus.

SVMMARIVM

1 Fructus rei vendite cui post traditionem efficiuntur.
2 Emptionis contractus consensu mutuo perficitur.
3 Fructus rei vendite etiam ante traditionem sequuntur emptorem. & nume. seq.
4 Emptor moram faciens in pretio soluendo, ad vsuras venditori tenetur.
5 Fructus ante venditionem perfectam ab emptore percepti debent venditori restitui.
6 Emens fundum lege commissoria, fructus interim percipiet.
7 Fructus rei sub conditione vendite, ea pendente percepti, sunt venditoris licet emptori traditi sint.

De fructibus rei empte & vendite. Caput. j.

Cum sit expositum superiore libro de fructibus qui in petitionem hereditatis veniunt, Deinde de fructibus legatorum & fideicommissorum, Tum postea de ijs qui singularum rerum petitioni accedunt, consequens esse existimauimus, vt de fructibus rerũ, que in varios passim contractus deduci solent, pauca quedã breuiter, & dilucide tractaremus. Contractuum autẽ & quasi contractuum, exigente hominum necessitate, plurima esse tam gentium quam ciuili iure introducta genera, nemo ẽ q nesciat. Alijs enim rerum dominia transferuntur. Alijs res communicantur. Alijs possessio tantum vel vsus conceditur. Alijs rerum alienarum cura, & administratio suscipitur. Quam distinctionem licet ante nos nemo obseruauerit, tamen ad rationẽ fructuum, que in singulis contractibus habetur, intelligendam, necessariam esse, & secundum hanc veluti regulam, omnem que in contractibus habetur, fructuum rationem metiri oportere ostendemus.

Primum igitur exordiamur ab illo genere contractuum ex quibus dominia rerum transferri solent. Inter quos primus occurrit vsitatissimus ille emptionis & venditionis contractus. Quis enim nescit facta alicuius rei ex hac emptionis & venditionis causa traditione a venditore dominium rei tradite in emptorem transferri. §. per 1 traditionẽ. de re. diui. lib. ij. instit. † Ergo fructus, qui post traditionem ex re vendita prouenerunt, dominij iure ad emptorem pertinent, ni forte venditor inter contrahendum nominatim vel omnes fructus, vel certam speciem fructuum ad certum tempus excepe rit, nam huic conuentioni standum esse vulgo traditum est. l. qui fundum. §. cum fundum. l. in lege. l. cum manu. de contrahend. emptio. Sed

Sed ⁊ ante traditionem, perfecta tamen venditione percepti fructus emptoris lucro cedunt, ⁊ si quidem pure emptio contracta fuerit, statim solo consensu perfectam esse. §. j. de contrahen. empt. ⁊ vendi. lib. ij. insti. l. j. eo. titu. dubitari non potest. licet res nondum tradita, nec pretium solutum fuerit. Quare omnes fructus qui perfecta solo consensu emptione ⁊ venditione proueniunt, ad emptorem pertinent,
2 ⁊ a venditore percepti, simul cũ re ipsa restitui ei debent. † Nam ⁊ si emptor ante traditionem proprie dñs non sit, tamẽ quia perfectus est solo consensu contractus, loco domini habetur, qua ratione omne damnum, post consensum vtrinq; prestitum, rei vendite contingẽs periculo ⁊ detrimento eius contingit. §. cum autem. de emp. ⁊ vendi. lib. ij. insti. omnia quoq; eiusdem rei onera solus sustinere ⁊ agnoscere
3 re debet. † Non est igitur quod cuiquam nouum aut absurdum videri debeat, si ante traditionem omnes fructus qui ex re vendita prouenerunt, emptorem sequant. Unde diui Diocletianus ⁊ Maximianus rescripserunt. l. post perfectam. C. de actio. emptio. venditorum pecorum fetus, post perfectam venditionem natos, ad emptorem ꝑtinere. Item venditis iumentis aut nauibus, si quid ex vectura quesitum est, emptori prestabitur. Seruo quoq; distracto si quid donatũ fuerit ante traditionẽ, hoc restitui debere Ulpianus lib. xxij. ad edictum scribit. l. iulianus. §. si quid seruo. de actio. emptio. hereditates etiam per seruum acquisite, ⁊ legata omnia eque restitui debent, nec distinguendum cuius respectu ita relicta sint. Item quod ex operis seruus prestitit venditori, emptori restituendum idem Ulpianus respondit. d. §. si quid seruo. Deniq; omne emolumentum ⁊ commodum, quod post perfectam venditionem ex re vendita prouenit, ad emptorem pertinere sepissime rescriptum est. l. prima. C. de peri. ⁊
4 commo. rei vendi. l. fructus. C. de actio. emptio. † Usq; adeo autem fructus post perfectam venditionem percepti, emptoris fiunt vt si moram in tradenda re vendita commiserit venditor, non eos tantum quos percepit, sed etiam quos potuisset ꝑcipere, si diligentior fuisset, prestare teneatur. Cum enim per venditorem steterit, quo minus rem tradat Paulus lib. xxxiij. ad edictum scribit. l. si sterilis. §. cum per venditorem. de actio. emptio. omnem vtilitatem emptoris in estimationem venire. Neratius quoq; lib. iiij. Membranarum putat. l. si ea res. eo. titu. Si per venditorem steterit, quo minus emptor seruum sibi venditum in tempore haberet, non solũ id quod ipse venditor per eum acquisiuit, prestandum esse, sed ⁊ id quod emptor, iam tunc sibi tradito seruo acquisiturus fuisset, idẽq; Juliano placet. d. l. si ea res. † Ecõtrario emptor qui in soluendo pretio moram fecit, vsuras pretij venditori prestare debet, ⁊ ita Hermogenianus. lib. ij. iuris epithomon respondit. d. l. vltima. de peri. ⁊ commo. rei vendi. Quinimmo statim post diẽ traditiõis vsure pretij sine vlla interpellatione debentur. Nam cũ re emptor fruatur, equissimũ esse Ulpianus ait. l. iulianus. §. ex vendito. de act. emp. eum vsuras pretij depẽdere, ꝙ ⁊ imperatorum Diocletiani ⁊ Maximiani rescripto declaratur. l. curabit. C. de actio. emp. ¶ Non solũ autẽ fructus post perfectam venditionẽ nati ad emptorẽ pertinent, sed etiam ante nati, tamen venditionis tempore adhuc pendentes, necdũ a solo separati, ad emptorem pertinent, fructus enim pendentes (vt primo libro exposuimus) tit. ij. c. de pẽden. fruc. pars rei esse videntur, qua de cã si fructibus iam maturis ager distractus sit, ẽt fructus emptori cedere Ulpianus refert, cui ꝯsequẽs ẽ, qđ Julianus lib. iiij. digestorum ait. l. qui pendentem. de act. emp. eum qui pendentem vineã emit, si vuam legere prohibeatur a venditore aduersus eũ petẽtẽ pretium, exceptione vti posse, si ea pecunia de qua agitur, nõ ꝑ ea re petitur, que venit, neq; tradita est. Nisi forte pendẽtes fructus vẽditor nominatim exceperit, tunc enim conuentioni (vt añ diximus) standum est
5 l. iulianus. §. si fructibus de act. emp. ¶ † Plane fructus ab emptore ante ꝑfectã venditionem percepti, licet postea perfecta fuerit venditio, venditori tamen restitui debent. Imperatores enim Ualleriaiius, Gallienus, ⁊ Ualẽs Domitiano ita rescripserunt. l. ij. §. fructus. C. de actio. emp. fructus perceptos ante contractam venditionem, quos emptorem inuasisse proponis, actione ex vẽdito reposces. Si quis tamen cũ fundũ venderet, in lege dixisset, ꝙ mercedis nomine a conductore exegisset, id emptori accessurũ est, Proculus libr. vj. epistolon putat. l. si cum fundum. de cõtrahen. emptio. ⁊ vendi. conuentionem valere, ipsumq; venditorem in exigendo, non solũ bonã fidem, sed ẽt diligentiã prestare debere. Unde Ulpia. lib. xliij. ad Sabinũ scribit. l. quoties. de cõtrahend. empt. ⁊ vendi. Quoties seruus venit non cũ peculio distrahitur, ⁊ ideo siue non sit exceptũ, siue exceptum
6 sit non cũ peculio distractus videtur. ¶ † Postremo sciendum est eum qui lege commissoria fundum emit, interim fructus perceptu rum, ⁊ ita Ulpiano ⁊ Neratio visum est. l. si fundus. l. lege de leg. cõmis. Emptorem quoq; cui pure fundus in diẽ addictus est fructus interim lucrari, a plerisq; respõsum est. l. quoties. l. eum qui. l. item quod de in diem addic. sed hunc articulum proximo libro exactius tractabimus. ¶ Hec autem que de fructibus rei pure vendite exposuimus in venditione in diem vel sub conditione concepta, locum habent, que diei vel conditionis euentu perfecta est, tunc enim licet res nondum tradita fuerit, fructus percepti emptorem sequuntur ⁊ a venditore percepti restitui ei debent, qui vero pendente die,
7 vel conditione percepti sunt venditoris fiunt. † Quamobrem si res sub conditione vendita ea pendente emptori tradita fuerit, fructus medij temporis non ipsius sed venditoris esse Ulpianus ⁊ Paulus responderunt. l. necessario. §. quod si pendente. de peri. ⁊ commo. rei vendi.

SUMMARIUM

1 Permutatio rei dominium transfert, sicut ⁊ venditio.
2 Fructus rei permutate cuius sint ante traditionem ⁊ post.
3 Permutatio non solo consensu, sed etiam traditione perficitur.

¶ De fructibus rerum permutatarum. Cap. ij.

Permutatio vt paulus ait l. aristo. de re. ꝑmu. vicina est emptioni ⁊ venditiõi, idq; vel ex eo satis intelligit, ꝙ Sabinus ⁊ Cassius emptionem ⁊ venditionẽ nihil a permutatione differre asseruerunt. l. j. de contrahen. emp. ⁊ ven. sed licet re vera differant, permutationẽ tñ vicem emptiõis obtinere certũ est, ⁊ ita imperatores Diocletianus
1 ⁊ Maximianus rescripserunt. l. ij. C. de re. permu. † quare sicut emptionis ita permutationis causa alicuius rei facta traditione, dominium in accipientem transfertur iure igitur dominij, rei ex causa ꝑmutationis tradite, fructus, ad eũ qui accepit, pertinent. Ita tamen pertinent, vt ipse vicissim permutationi satisfacere, ⁊ pro ea re, quã
2 accepit, aliam, vt conuentũ est statim tradere teneatur. † Alioqui cum ꝑmutatio sit bonefidei, re ipsa in morã incidit, ⁊ ex eo tempore fructus ex re sua perceptos, in qua tradenda morã fecit, dz cum oi accessione prestare, vel rem quam accepit, cum fructibus ex ea perceptis restituere, vt plerisq; prudentum responsis ⁊ imperatorum cõstitutionibus continetur totis titu. de re. permuta. ⁊ titu. de prescriptio. versicu. Ceterum si placitum vel pactum permutationis tantũ interuenerit, sz nec hic, nec ille ex pacto rẽ tradiderit, neutri actionẽ competere imperatores Diocletianus ⁊ Maximianus constituerunt. l. ex placito. C. de re. perma. non † enim solus consensus, sed
3 res ab altero tradita initium, (vt Paulus scribit). l. j. de re. permu. obligationi ex causa permutationis prebet, cui ꝯsequẽs est, vt fructus rerum, que in permutationis placitũ deducte sunt nulla adhuc re secuta percepti eorum sint, quorum prius nulla permutationis cõuentione facta erant.

SUMMARIUM

1 Mutuum rei tradite transfert dominium.
2 Fructus rei mutuo date ad quem spectent.

¶ De fructibus rei mutue. Cap. iij.

E contractu quoq; mutui
1 † dominium rei tradite in accipientẽ transferri, vel ipsa nominis ratio satis indicat, nam (vt Paulus lib. xxviij. ad edictum scribit). l. ij. §. appellata. si cer. peta. appellata est mutui
2 datio, ab eo qđ de meo tuũ fit. † Omnes igitur fructus, omnia emolumenta omnes deniq; ꝯmoditates, que ex re mutuo data ꝑcipi pñt ad eum qui accepit dominij iure pertinent. Si tamen, cum in restituendo mutuo morã faceret, lis contra eum contestata fuerit, ex eo tempore omnem causam actori restituendam esse palam est. l. vinum eo. titu. id est, vt omne habeat creditor, ꝙ habiturus esset, si statim litis contestate tempore debitor mutuum ei restituisset.

SUMMARIUM

1 Stipulatio rem dari quando transferat dominium.
2 Stipulatio est contractus stricti iuris.
3 Promissore in rem tradendo moram faciente, an fructus postea nati veniant in obligationem.
4 Emptor agens ad possessionem, quam vacuam sibi dari stipulatus est, non obtinebit fructus ante litis contestationem perceptos.

5 Partus ancille an veniat in stipulationem ancillam dari.
6 Stipulatio rem dari, vacuãq; possessionem tradi, quid operetur.
7 Promissor non reddens in tempore tenetur ad interesse.

De fructibus rei in stipulatum deducte. Cap. iiij.

1 Preterea ex causa stipulationis † rem dari, traditionẽ factã, dominium in accipiẽtem transferre, vulgo notum est. Ergo ſm certissimam illam ⁊ iam sepius repetitã regulã, fructus rei ex causa stipulationis tradite, dominij iure stipulatoris statim fiunt. Sed ante traditionem, quamuis post perfectam stipulationẽ percepti, promissorem sequũtur, nec stipulatori restitui debent. Sed ⁊ si (vt supra diximus) fructus pendentes pars rei esse videantur, tñ cum fundũ stipulat̃ ꝯs non venire fructus, qui stipulationis temporis pendentes fuerunt,
2 Paulus scribit. l. si filiusfamilias. de verbo. obliga. † naz stipulationem stricti iuris esse nemo ignorat, ideo verba in hoc contractu expressa, secundum strictam significationem accipienda sunt. l. quidquid astrigende. de verbo. obli. in stipulatione fundi, pendentes fructus non continentur, quia hi stricte accipiendo fundum, pars eius dici non possunt. Diuersum est in emptione, venditione, permutatione, alijsq; bone fidei ꝯtibus, in quibus, cum propter exuberantem bonam fidem, plenior ex equo ⁊ bono interpretatio fieri soleat, fru-
3 ctus tempore ꝯtus pendentes, in obligationem veniũt. † Sed si in tradendo moram fecerit promissor, nũ fructus postea nati in obligationẽ veniant, querit̃, ⁊ Paulus lib. v. ad Plautiuz respondit. l. videamus. §. si actionem. de vsu. Si actionem habeã ad consequẽdũ id quod meũ non fuit, veluti ex stipulatu fructus, me non ꝯsecuturum etiã si mora facta sit. Quod si acceptũ sit iudicium idem Paulus veriorem putat. d. §. si actionẽ. Sabini ⁊ Cassij sententiam, existimantiũ tunc demũ fructus oĩ causa, restituendos esse. Cui sententie ꝯuenit illud, qđ Papinianus lib. xx. questionum respondit. l. in fideicõmissis. §. in his. đ vsu. In his iudicijs, que nec sunt arbitraria nec bonefidei post litẽ ꝯtestatam, actori cãm prestandã esse, i eum diem quo sententia dicitur. Quod generaliter, cum in personã agitur tenendum esse idem Papinianus ait. l. ij. de vsu. vt post litem contestatam causa prestetur, cuius opinionis ratio redditur, quoniã quale quidq; est cũ petitur, tale dari dz, ac propterea postea captos fructus partũq; editum restitui oportet. Vsuras etiam lite contesta
4 ta currere, Pau. lib. xj. ad edictũ respondit. l. lite. de vsu. † Sed ⁊ si emptor vacuam possessionem dari stipulatus fuerit, ⁊ ex stipulatu agat, fructus ante litis ꝯtestationem perceptos, in eam actionem nõ venire Pomponius lib. ix. ad Sabinum refert. l. ratio. §. si emptor de act. emp. quia ⁊ qui fundum tradi stipulatur, vacuam quoq; possessionẽ tradi oportere, stipulari intelligit̃, nec tñ fructuum prestatio ea stipulatione continetur, neq; rursus plus dz in esse stipulatione, sed exempto superesse ad fructuũ prestationez. Papinianus tñ lib. xxvj. questionum respondit. l. si stipulatus. de vsu. Si stipulatus sis rem dari, vacuamq; possessione tradi. fructus postea captos, actione ex stipulatu ꝯsecuturũ te, rationẽ suadere. An idem de partu ancille responderi possit, considerandum esse idem Papinianus
5 dicit, † nam qđ ad verba superiora pertinet, siue factum rei ꝓmittẽdi, siue effectũ per traditionem dominij transferendi continent, partũ non contineri, verũ si emptor a venditore nouandi animo ita stipulatus est, factũ tradendi eũ stipulatum intelligi, qr non est verisimile plus venditorem promisse, quam iudicio empti prestare ꝯpelleretur sed tamen propter illa verba vacuamq; possessionẽ tradi, posse dici idem Papinianus scribit. d. l. si stipulatus, partus quoq; rõne cõmitti stipulationem, etenim ancilla tradita partum postea editũ, in bonis suis reus stipulandi habere potuisset. Verũ ex his que ŝ. diximus, potiorẽ esse Pomponij opinionem facile quiuis intelligere potest. Proinde distinctiones pro ꝯciliãdis his Pomponij Papinianiq; rñsis ab Acursio tradite, false simul ⁊ friuole sunt. Quid enim ineptius dici potest, quam ideo venire fructus, qr copulatiue ⁊ ꝯiunctim, quis rẽ dari, ⁊ vacuã possessionem tradi stipulatus sit, at vbi alteruz tantũ expressèrit, nẽpe vacuã possessionẽ tradi, tũc nõ ve
6 nire? † Primum enim hec apud veteres stipulationis formula plerunq; obseruabat̃, rẽ dari, vacuãq; possessionem tradi, atq; h̃ posterior clausula sine priori nunq̃ adijciebatur, prior vero sola per se vt plurimũ sine adiectione istius exprimebatur, sed nec Pomponius dicit, hanc tantũ particulam (vacuã possessionẽ tradi) stipulationi insertã fuisse, sed hoc dicit quamuis stipulationi rem dari, adijciat̃ hec clausula (vacuamq; possessionem tradi) non ob id fructus postea captos, ex hac stipulatione deberi, cum in hac stipulatione rem dari vacuamq; possessionẽ tradi, non plus contineatur, quam in hac simplici, absoluta stipulatione rem dari. Preterea duz dicit Papinianus, stipulatorem fructus postea captos consecuturum, non subdit hanc rationẽ, qr ꝯiunctim ⁊ copulatiue rem dari ⁊ vacuam possessionem tradi stipulatus est, sed propter illa verba tantũ, vacuamq; possessionẽ tradi. Quare Accur. plane cecutire, ⁊ frigidas nugas affer
7 re perspicuũ est. At vero Vlpia. scribit, † Si fundum certo die prestari stipuler, ⁊ per promissorem steterit, quominus ea die prestetur, consecuturum me quanti mea insit, morã factam non esse, cuz autem in eo quod interest, fructus quoq; veniant, apparet me consecuturum eos fructus, quos consecutus fuissem si mihi mora facta non esset. Sed sciendum est moram in quam diei lapsu promissor incidit, litis contestationi equiparari. argu. l. magnam. C. de ꝯmit. stip. Quod autem dictum est post moraz captos fructus stipulatori restituendos non esse, de vulgari mora intelligendũ est, in qua promissor per simplicem, ⁊ extra iudicium factam interpellationem constituitur. Preterea plerũq; accit, vt stipulatoris, ꝙ ad fructus attinet, nihil intersit, qr forte ita negligens est, vt nullos ex te promissa ꝑcepisset, fructus, liceat eam statim habuisset.

SVMMARIVM

1 Donatione inter viuos etiam dominium transfertur.
2 Donare promittens nõ tenet̃ ad vsuras si in mora fuerit solutiõis.
3 Donator non cogitur nisi ad fructus extantes donatario prestare.
4 Jurisdictio contempta qualiter vindicetur.
5 Fructus rei donate quando veniant in rationem donationis.

De fructibus rei donate inter viuos. Cap. v.

1 Non est pretereundus donationis † inter viuos ꝯtus, nã ⁊ hunc ad transferendũ dominium maxime idoneum esse notissimum est, licet enim is qui donat, nullo iure cogente, sed ex mera liberalitate id faciat. l. hoc iure. de dona. tñ simulatq; tradidit, nihil iuris in re donata retinet, sed omne ius, omnemq; vtilitatẽ, ⁊ causam eiusdem rei in accipientẽ transfert. Plane ante traditionem, perfecta tamen sola donatoris voluntate, donatione, perceptos fructus in rõnem donationis minime cõputari, Põponio recte videt̃. l. in edibus. §. j. de dona. nam ⁊ Caius respondit. l. cum de donatione. de dona. cum de donatione queritur, neq; partus nomine, neq; fructuũ, neq; pensionum neq; mercedis, vllã donationem videri factam, sed ⁊ liberalitatis in rempublicã facte vsuras exigi non posse, Paulus lib. j. decretoruz
2 scribit. l. liberalitatis. de vsu. † Eum quoq; qui donationis causa, pecuniam vel quid aliud promisit, Modestinus respon. l. eum qui. de dona. de mora solutionis, vsuras prestare non debere idq; summe equitatis esse maxime cũ in bonefidei contractibus, donationis species non deputetur. Quare eos demum fructus donator restituere compellitur, quos post litem contestatam percepit, ⁊ nec dũ ꝯsumpsit, ⁊ ita accipit̃, ꝙ Paulus scribit. l. nesennius. §. fundum de re iudi. eum qui donauit fundũ, ⁊ postea condemnatus restituit, fructuũ nomine, si eos non consumpserit insolidum ꝯdemnandum, q̃uis. n. quantum ad rẽ ipsam donatam attinet, non teneatur nisi inquantũ facere potest. l. cum ex causa. de re iudi. tamen ꝙ attinet ad fructus, adhuc extantes, quos post litem contestataz percepit, hoc beneficio non vtitur, nec de his aliquid deducitur, sed insolidum restituunt̃,
3 hoc † tamen singulare priuilegium donator habet, ꝙ ex alijs omnibus causis ad aliquam rem restituendam damnati, omnes fructus post litem contestatam perceptos siue extantes siue consumptos restituere tenentur. l. ij. C. de fruc. ⁊ lit. expen. l. centũ. C. đ rei vẽdi. donator vero extantes tantũ, non etiam consumptos, ⁊ hoc priuilegiũ habet, cum condemnandus iudici paret, remq; donatam secundum eius sententiam donatario restituit. Si vero rem donatam restituere iussus, ius dicenti non obtemperet, ꝯtendens se non posse restituere, si quidẽ hz rem, manu militari officio iudicis possessio ab eo transfertur, ⁊ fructuum duntaxat omnisq; cause nomine ꝯdẽnatio fit, ⁊ priuilegium (ne in plus teneatur, quam facere possit) ob suam contumatiam perdit, nec est quod conqueratur donator se iniuste beneficio constitutionis priuari, cum potuerit non periclitari, si statim resti
4 tuisset, iusq; dicenti obtemperasset. † Vt ergo contempta iurisdictio vindicetur, insolidũ tanq̃ quiuis alius possessor, ⁊ rei ipsius nomine ⁊ fructuũ ex ea post litem contestatam perceptorum sine vlla deductione condẽnatur. Quod si non possit restituere, quia forte dolo possidere desijt, in litem iurabitur, ⁊ tanti sequetur condemnatio. Porro ij mihi longe lateq; aberrare videntur, qui suprascriptum Pauli rñsum, sic accipiendum esse existimant, vt in eo donatore

procedat

procedat, qui rem donatario tradidit, cuius possessionem aliquo ca
su bona vel mala fide postea recepit, vt is insolidũ condemnari de
beat, ⁊ ad fructuum consumptorũ estimationẽ, si male fidei posses-
sor fuerit, teneatur, si vero bone fidei, consumptos ante litẽ contesta
tam fructus lucretur, extantes vero ⁊ eos quos post litem contesta-
tam percepit, restituere debeat, que sane interpretatio nullam rõnẽ
habet, neqꝫ enim traditionis rei donate, neqꝫ possessionis per dona
torem iterum recepte vllo modo Paulus meminit, ꝙ vtiqꝫ nõ ta-
cuisset si cum gl. nostris sensisset. Deinde quis dubitat eum q olim
donauit, recepta possessione insolidũ condemnandum esse: neqꝫ .n.
donator amplius appellari potest. Postremo, vt supra ostẽdimus
non ipsius rei nomine, sed fructuum post litem contestatam perce-
ptorum ⁊ extantium donatorem insolidum condemnandum Pau
5 lus ait. d. §. fundum. † Interdum tñ statim ex ipso donationis die
fructus percepti, in rationem donationis veniunt, ⁊ donatario resti
tui debent ꝙ tunc accidere Pomponius scribit. d. l. in edibus. §.
j. de dona. cum quis non fundum, sed fructuum perceptionem do-
nat, hoc enim casu fructus esse ipsam rem que donatur, nemo nõ vi
det. Ceterum si is qui donationem accepit, erga donatorẽ ingratus
fuerit, ex eo die quo reuocationis controuersiaꝫ donator mouit, fru
ctus perceptos eum tanquam indignum restituere cogendum esse,
imperatores Constantinus ⁊ Constantius decreuerunt. l. his solis
C. de reuo. dona.

SVMMARIVM

1 Donatio causa mortis que dicatur.
2 Fructus rei donate a quo tempore efficiantur donatarij.
3 Donans causa mortis, repetere donata potest si conualuerit.

De fructibus rei donate causa mortis. Cap. vj.

St ⁊ alia species donatio
1 nis, † que appellatur mortis causa. cum quis imminen-
te mortis periculo, vel eius cogitatione commotus, ita
donat, vt se magis velit habere, quam eum cui donat, magisqꝫ eum
cui donat, quam heredem suum, q̃ꝫ definitionẽ Martianus ⁊ Justi
2 nianus tradunt. l. j. de dona. cau. mor. §. j. eo. tit. lib. ij. insti. ⁊ † si q-
dam ita quis donet, vt statim rem tradat, eamqꝫ accipientis faciat
fructus dominij iure ad donatarium pertinere dicendum est, quod
si viuus donator eã non tradiderit, tunc dici recte potest, eandem in
hac re fructuum habendam esse rationem, q̃ꝫ in legatis supra expo
suimus, mortis enim causa factas donationes per oia fere legatis
cõparari sepissime rñsum est. l. illud. de dona. mor. cau. l. fin. C. eod.
3 tit. §. j. eo. tit. lib. ij. insti. † Si tamen conualuerit donator, Paulus
lib. vj. ad legem Julia ⁊ Papiam. l. cum quis. de condic. cau. da.
cau. non secu. ⁊ lib. v. ad Plautium. l. videamus. §. idemqꝫ. d vlu.
respondit, eum fructus ⁊ partus donatarum rerũ, ⁊ quod eis accre
uit repetere posse, nisi forte donatio sic concepta fuerit, vt nullo ca-
su reuocari posset, tunc enim perinde habendam esse atqꝫ aliam, q̃ꝫ
uis inter viuos, donationem, Martianus scribit. l. vbi autem de do
na. cau. mor.

SVMMARIVM

1 Feudum qualiter difiniatur.
2 Fructus rerum feudaliuꝫ ad clientes spectant.
3 Cliens non prestans obsequium debitum domino priuatur feudo.
4 Feudum quando ad dominum reuertatur, vassallo sine herede de-
functo.

De fructibus rerum que iure clientele. hoc est feudi, pssidentur. Cap. vij.

Llud notissimum est non
iure scripto sed moribus receptam esse quandam dona
1 tionis speciem que feuduꝫ appellari vulgo solet. † De
finitur. §. fin. in quib. cau. feu. amit. lib. ij. feudo. autẽ, esse benefi-
cium quod ex beneuolentia ita datur alicui, vt proprietas quidẽ, ⁊
dominium directum rei immobilis donate penes danteꝫ remaneat
dominium vero vtile ⁊ vsusfructus illius rei, ita ad accipientẽ tran
seat, vt ad eum heredesqꝫ suos masculos siue feminas, si nominatiꝫ
de his dictum sit, in perpetuum pertineat, ea lege ⁊ conditione, vt
cliens omnesqꝫ in infinitum heredes eius, patrono qui beneficium
contulit, heredibusqꝫ eius debitam clientelaris officij sponsionem
agnitionẽqꝫ prestent, in eorum fidem sese conferant, ⁊ vt patronos
obseruent ac reuereantur. Ex qua descriptione apparet euidentissi
2 me, † fructus rerum que hoc iure censentur, ad clientes pertinere,
⁊ ita Bal. quoqꝫ respondit. §. preterea. de phi. feu. alie. per Fede.
lib. ij. feudo. nam vt supra dictũ est, vtile dominiuꝫ habent, cuius ra
tione rei quoqꝫ vendicatio aduersus quẽcunqꝫ possessorem eis com
petit, per q̃ꝫ collatum sibi feudum cum fructibus recuperant. §. rei
autem. de inuesti. de re alie. fac. lib. ij. feudo. Sed si post donatio-
nem eidem feudo aliquod incrementum accesserit, hoc omne ad cli
entem eodem iure pertinebit. §. fi. ⁊ pe. si de inuesti. feu. cõtro. fue.
nisi pacto expresso patronus dum beneficium conferret, incremen
tum ꝙ postea obuenerit, partẽ ve eius sibi retinuerit. Sed hec nõ
nunq̃ꝫ aliter se habent, nam ex constitutione Federici imperatoris,
firmiter. de prohibi. feu. alie. per Fede. lib. ij. feudo. clientes qui in
Italia ⁊ Germania sunt domino in publicã expeditionẽ eunti, dimi
diã partẽ redituũ vnius anni prestare tenẽtur, alioqui beneficio pri
3 uantur. † Sed ⁊ moribus nostris introductum est, vt si in prestãdo
obsequio ⁊ persoluenda fide patrono debita, cliens moram faciat,
liceat patrono manum predio cliẽtelario iniijcere, ⁊ interi fructus
suos facere, donec cliẽs iusta obsequia ei exhibeat, det manus sup
plices, osculũ obsequiose porrigat, ⁊ in verba eius iuret, qbus pre-
stitis cliẽtẽ i suã fidẽ patronus recipit, manũ iniectã tollit fructusqꝫ
suos facere desinit, ⁊ liberã vtẽdi ⁊ fruẽdi ptãtẽ eidẽ restituit. Sꝫ
⁊ si in exhibẽdo rerũ clientelariũ subclientelariũqꝫ catalogo, cliẽs
morã admittat, patronus ẽt hoc casu manũ iniijcit, fructusqꝫ earum
suos facit illud quoqꝫ cõmodũ patronus capit, cũ a defuncto in he
redẽ p lineã transuersaꝫ coniũctũ, prediũ clientelare transfertur, vel
quoquo mõ alienatˀ, ꝙ redituũ vnius anni aut quintũ quẽqꝫ sub qu-
4 tũqꝫ nummũ pretij ipsius rei ꝯsequtur. † Sed ⁊ scdm̃ vsum Medio
lanensiũ constitutũ est §. his ꝯñr titu. hic fini. lex dein. cõsue. reg.
inc. si vassallus decedat sine hr̃de masculo, ⁊ contingat feudũ ad do
minũ reuerti, sic distinguendũ esse, vt si añ Martiũ vassallus deces
serit, oẽs fructus illius anni ex feudo prouenientes, ad dñm perti-
nent, si vero post calẽdas Martij vsqꝫ ad Augustũ, oẽs fructus q
interim percipiantˀ heredũ vassalli esse, si vero post Augustũ om-
nes fructus anni dominum percepturum. Sunt tamen qui dicant
quocũqꝫ tempore anni decedat vassallus omnes fructus pendẽtes
ad dominum pertinere.

SVMMARIVM

1 Emphyteosis quid sit.
2 Emphyteota pensionem triennium totum non soluens, emphyteo-
si potest priuari.

De fructibus rerum que in emphyteosim conceduntur. Cap. viij.

Ue de fructibus prediorũ
clientelarium diximus, eadem fere de fructibus predio
rum, que in contractum emphyteoticum deducuntˀ, di-
1 cenda sunt. † Est autem emphyteosis. §. adeo de loca. ⁊ condu. lib.
ij. insti. contractus, quo quis fundum suum vtendum ⁊ fruendũ con
cedit alicui, ⁊ heredibus eius in infinitum, vt quotannis certã quã-
dam pensionem ab eis ipse heredesqꝫ sui accipiant. Que descrip-
tio ostendit, maximam intercedere clientelarijs cũ emphyteoticis
predijs affinitatem, quare sicut clientes ita etiam emphyteote fru-
ctus suos faciunt, nam ⁊ vtile dominium habent ⁊ aduersus quem
cunqꝫ possessorem actio in rem ad repetendum fundum emphyteo
2 ticum eis datur. tit. si ager vectig. vel emphy. pet. † Uerum pẽsio-
nem quotannis vt conuentum est domino prestare debent, quam si
toto triennio non soluerint, expelli possunt. l. ij. C. de iur. emphy. Sꝫ
⁊ aliam ex fundo emphyteotico directus dominus vtilitatem con-
sequitur, vt quoties fundum in emphytheosim sibi concessum em-
phytheota vendit, quinquagesimam partem pretij ei prestare dẽat,
d. l. ij. §. fi. ⁊ hos fundos quos veteres emphyteoticos appellabãt,
nos hodie censuales dicimus.

De fructibus dotis.

Titulus. ij.

SVMMARIVM

1 Dominium rei transfertur traditione facta dotis causa.

2 Dotis nomine que contineantur.
3 Fructus dotis percepti ante nuptias, cuius sint.
4 Maritus quando fructus rei dotalis suos faciat.
5 Matrimonium ante etatem legitimam esse nequit, sicut nec dos.

¶ De fructibus dotis ante nuptias perceptis. Cap. j.

Upest vt de fructibus do-
1 tis discutiamus. † Nam ex causa dotis traditione facta
dominiū in maritū transferri constat. §. j. quib. alie. lic.
vel non lib. ij. insti. huncq; ɔ̃ctum inter omnes in quibus de fructib⁹
agitur precipuū esse, quemq;, vt reipublice magnopere necessariū
veteres legum auctores plurimo fauore dignum esse dixerunt, mul
2 tisq; priuilegijs firmarunt. † Dotis autem appellatione omnes res
quas vxor dat marito pro sustinendis oneribus matrimonij cōtinen
tur. Ergo fructuum, qui ex omnibus rebus ab vxore marito dotis
proueniunt, ratio explicanda nobis est, quam vt totam certa qua-
dam ⁊ perspicua methodo cōplectamur, in tres partes destribuen-
dam esse mihi videtur, quarum prima erit de fructibus ante nup-
tias ex dote perceptis. Altera de ijs qui constante matrimonio pro
uenerunt. Postrema de ijs qui soluto matrimonio percepti sunt.
3 † Et primū quidem ꝙ fructus ante nuptias perceptos attinet distin
guendum ita est, aut nuptie que sperabantur secute non sunt, quo ca
su Paulus lib. x. ad Plautiū refert. l. videamus. de vsu. fructus
quoq; restituendos esse, vtiq; si qui percepti sunt eo tēpore quo spe
rabatur affinitas, sed ⁊ posteriores si in re mora fiat. ab illo qui red
dere debet, omnimodo restituendos esse, sed ⁊ si per mulierē stet,
quominus nuptie contrahantur, idem ait magis esse vt debeat,
fructus recipere. Ratio autem hec est, quod si sponsus non conue-
niebatur ad reddēdos fructus, licuerat ei negligere fundū. aut ma
trimonium subsecutū est, quo casu veriorem esse arbitramur, Pau
li opinionem existimantis. l. si ante nuptias. sol. mat. † Si ante nu-
4 ptias traditus sit in dotē marito fundus, fructus exinde ad nuptia-
rum diē a marito perceptos, dotis fieri, ⁊ in dotem cōuerti eiusq;
augmentū esse. Julianus quoq; lib. xvj. digestorum scribit. l. si ser-
uo. de iu. do. Si seruo in dotem ante nuptias dato donatum aliquid
vel legatum ante nuptias fuerit, ampliari dotem sicut ex fructibus
fundi, qui ante nuptias traditus est. Ideoq; ante nuptias percepti
fructus mariti lucro non cedunt, sed mulieri vel heredibus eius re-
stitui debent. ¶ Ex his dirimi facile potest illa questio apud glos.
nostros agitata, an is qui nondum nubilem, nouē vel decem anno-
rū sponsam acceperit, in eaq; ⁊ familia eius alenda impensas fecit,
fructus ex dote, priusq̃ puella ad legitimā etatē peruenisset, perce
ptos lucretur, ⁊ Accur. in. l. si ante nuptias. sol. matr. eiusq; sequa-
ces lucrari eum censent. Sed verius dicendū esse arbitramur, vt hi
fructus in dotem conuertantur, neq; enim potest dici sponsum fru-
5 ctus dotis pro oneribus matrimonij suos facere, † cum ante cōple-
tam sponse ligitimā etatem, neq; dos, neq; matrimonium fuerit im-
pensas tamen in eā familiamq; eius factas actione negotiorum ge
storum repetet nisi donandi animo eas fecerit. Est tamē casus quo
maritus ante nuptias perceptos ex dote fructus lucratur, cum scili
cet inter destinatam vxorem ⁊ futurum maritum nominatim con-
uenit, vt fructus, qui añ nuptias ꝓuenerint, ipse spōsus suos faciat,
tunc enim quasi donatione facta eos non reddi, Ulpianus lib. xxxj.
ad Sabinum respondit. l. dotis fructus. de iu. dot.

SVMMARIVM

1 Fructus dotis post nuptias percepti quando mariti ⁊ quando sint
vxoris.
2 Dotem promittens, si intra triennium a matrimonio contracto non
soluerit, ad vsuras tenetur.
3 Maritus quo tempore dotem petere possit.
4 Dos ante traditionē non dicitur, nec in maritum transfertur eius do
minium.
5 Dotis promissio causam lucratiuam non efficit.

¶ De fructibus qui constante matrimonio ex dote constituta sʒ nō
dum tradita prouenerunt. Cap. ij.

I fructibus quoqʒ post nu
1 ptias † perceptis distinguendum est vtrum ante tradi-
tionem an vero postea percepti fuerint nā si mulier do-
tem quidem marito constituerit sed non statim tradiderit oēs fru-
ctus quos ex dote constituta sed non tradita percepit, tanquam ex
re sua lucratur, nec viro petenti dotem restituere cogitur, nā in fru-
ctibus a viro restituēdis, neq; diem constitute dotis, neq; diem nu-
ptiarum obseruari Ulpianus respondit. l. de diuisione. solu. matri.
sed quo primum dotale predium constitutū est, id est tradita posses
sione, nisi tunc eos perceperit mulier, cum per biēnij lapsum, vel in-
terpellationē ipsius mariti, in mora soluende dotis constituta est, ex
eo enim tempore mulierē vel alium qui pro ea dotem promisit, de-
bere fructus perceptos simul cum ipsa dote prestare, Justinianus
2 in hec verba ɔ̃stituit. l. fi. §. fi. C. de iure do. † Sancimus, si qs in do
tem vel predia vel certū reditum vel edes vel panes ciuiles spopon
dit vel promisit, si ex tempore matrimonij biēniū transactum sit, illi-
co redituum vel pensionem necnon panis ciuilis questum eum pre-
stare, etiam si non fuerint adhuc res principales tradite, ⁊ si to-
ta dos in auro sit, itidē post bienniū vsuras vsq; ad tertiam centesi-
me prestari. Sinaūt alie res, preter immobiles vel aurum, fuerint i
dotem date, siue in argento, siue in muliebribus ornamentis, siue in
veste, siue alijs quibuscunq; rebus, si quidem estimate fuerint, simi
li modo post biennium, ⁊ earum vsuras ex tertia centesime curre-
re. Sed estimationē earum, q: et hoc apertius declarare oportet eā
intelligendā, que pro singulis speciebus facta est, vel pro vnoquoq;
genere dotalium specierum, id est, pro argento, vel ornamento, vel
veste, vel alijs speciebus, ⁊ non esse expectandam post singulas esti
mationes, vnam coadunationem totius calculi, quod satis scrupu-
losum ⁊ per nimiam subtilitatem pernitiosum est. Sineutem mini-
me res mobiles fuerint estimate, ea post biennium obseruari, que le
ges post litē contestatam pro omnibus hmōi rebus definiunt. Si
vero res permixte fuerint, ⁊ partim in auro, partim in alijs rebus
mobilibus vel imobilibus, pro iam facta diuisione omnia procede-
3 re. † Licentia minime denegāda marito, quando voluerit dotem pe
tere, nec is qui debet, putet sibi licentiam esse, reditus vel pensiōes
vel vsuras vel accessiones soluenti dotis solutionem protelare, sʒ si-
ue ante biēniū siue postea voluerit dotem pars mariti petere queat,
⁊ secundum leges eā exigere. ex cuius constitutionis verbis facile
intelligere est mulierem, nisi per interpellationem vel biennij lapsū
in mora non constitui fructusq; ante biennium vel interpellationem
marito restituere non debere, quamuis statim ex die contracti mrī
monij onera sustinuerit, nec est ꝙ causet aliqs suprascriptā constitu
tionē, in extraneo qui pro muliere dotē promisit. expressā eē, neq;
enim mulieribus ipsis q̃ dotem constituerunt minus fauendū est q̃
extraneis, q ꝓ mulieribus spoponderunt, sicut ergo extraneus re
ipsa in morā soluende dotis minime incidit, sed per interpellationē
vel biēnij lapsum, sic nec mulier. Maritus vero sibi imputet q cum
non deberet, añ acceptā dotē onera matrimonij sustinuit. Ad hec
illud quoq; ɔ̃uenire potest, vt onera matrimonij sustineat maritus,
⁊ tamen dos non statī, sed post tempus tradatur. ¶ Nec obest ꝙ
dici solet donationes inter virum ⁊ vxorē ꝓhibitas esse, maritumq;
fructus dotis vxori donare non posse, sed mulierem in quantum lo-
4 cupletior facta est teneri, † nā añ traditionem dos non dr̄, nec domi
niū in maritū transfert, quare donare nō dicit̄, q ꝙ poterat nō acq-
rit, vt vxor sibi hēat. Nā ⁊ Ulpian. li. xxxij. ad Sabinū scribit. l. si
spōsus. §. si marit⁹ de do. iter vir. ⁊ vxo. si marit⁹ hr̄s istitut⁹ repudiat
hr̄ditatē donatiōis cā, donationē valere, neq;. n. pauperiorē fieri, q
ñ acquirit, sed q de pr̄monio suo deposuerit, ꝙ si qs dixerit paupio
rem fieri maritum, q: onera matrimonij sustinuit, huic rñdēdū erit,
plerunq; accidere, vt impense pro sustinendis oneribus matrimonij
facte, multo minores sint, q̃ fructus ab vxore percepti, ⁊ ideo si qd
ab vxore maritus repetere posset, non fructus, sed quatenus expen-
dit repeteret. Uerū vt Paulus lib. vij. ad Sabinum recte scribit
l. si vir. §. fi. de dona. inter vir. ⁊ vxo. Que vir in cibaria vxori, sue fa
milie iumentisue prestitit, que in vsu communi erant, non condicen-
tur, quod si familiam domesticam vxoris aut venalitatem pauit, cō
tra puto obseruari debere, sed hoc casu non fructus dotis sed impē
sas vir a muliere condicere poterit. ¶ Preterea non obest ꝙ Ju-
5 lianus scribit. l. ex promissione. de ac. ⁊ oblig. † Ex promissione do-
tis lucratiuā causam non esse, sʒ quodāmodo creditorem aut empto
rem intelligi qui dotē petit, nā ⁊ si ɔ̃ctus dotis sit bone fidei, vt em-
ptionis ⁊ venditionis, non tamen per omnia equiparantur, ideo di
cit Julianus, quodāmodo emptorem intelligi, quod improprie locu
tionis notam esse, palam est, sed ⁊ inter emptorem ⁊ maritū illa dif
ferentia est, quod emptor inuito venditore a venditiōe recedere nō
potest. l. sicut. C. de act. ⁊ obli. sed maritus mulierem non soluentem
dotem repudiare potest.

SVMMARIVM

1 Fruct⁹ dotis post nuptias ⁊ traditionē ꝑcepti, cedūt lucro mariti.

Maritus

2 Maritus suos facit fructus ex fundo dotali perceptos.
3 Maritus suum facit marmor ex fundo dotali extractum.
4 Usure ex calendario dotali singulis mensibus renate ad maritū spectant.
5 Fructus percepti ex qualibet re dotali matrimonio constante efficiuntur mariti.
6 Fructus dotis matrimonio constante percepti ad maritum pertinent non obstante in contrarium conuentione.
7 Dos semel promissa nunq̃ꝫ reuocari potest.

¶ De fructibus ex dote constituta ⁊ tradita constante matrimonio perceptis, ⁊ a viro retinendis. Cap. iij.

f Fructuum autem qui post
traditionē constante matrimonio percipiuntur, longe
alia ratio est q̃ꝫ eorū q ante nuptias, vel traditionē per-
1 cepti sunt,† illi enim dotis non sunt, sed mariti lucro cedunt, nec so
luto matrimonio in restitutionē veniūt. Itaqꝫ ꝙ serui vel ancille do
tales ex operis suis vel ex re mariti acquirunt, id omne eidem ac-
quiri iperator Justinianus cōstituit. l. vnica. §. cū ex stipulatu. C. de
rei vxo. act. Pomponius quoqꝫ. lib. xj. ad quintū Mutiū refert.
l. fi. sol. ma. fructus ex peculio serui dotalis perceptos, ad maritū
pertinere. Et si pecora vel iumenta doti assignata erunt, lac, lana, pi
lus, fetus, omnes deniqꝫ qui ex animalibus percipiunt fructus, ad
maritū pertinent, ⁊ ita idem imperator rescripsit. d. §. cum ex stipu-
2 latu.† Sed ⁊ si fundus dotalis fuerit, frumentū, vinū, oleū, aliosqꝫ
fructus percipiēdo, maritus suos facit. Sed ⁊ si arbores cedue vel
germinales in eo fundo fuerint, Ulpianus li. xxxv. ad Sabinū re
cte putat. l. diuortio. §. si fudum. so. ma. eas marito in fructū recede-
re. Sed ⁊ si cretifodine, argentifodine, vel auri vel arene vel cuius-
libet alterius materia fuerint, aurum argentū arena ⁊ cetera q̃ inde
eximi poterunt, maritus in fructus sibi habebit. Paulus etiā lib.
vij. ad Sabinū scripsit. l. si fundus. sol. ma. si fundus in dotē datus
sit, in quo lapis ceditur ⁊ renascitur, lapidicinarum cōmodum ad
3 maritū pertinere.† Quare si vir in fundo dotali lapicidinas mar-
moreas aperuerit, marmor ꝙ constante matrimonio cesum est, q̃ꝫ-
uis soluto matrimonio nondum exportatū sit, tamen mariti lucro ce
dere Jabolenus li. vj. ex posterioribus labeonis scribit. l. fi. ꝺ fun.
dot. si tales sint lapidicine in quibus lapis rescere possit. Itē si pe
cunia in dotem data fuerit, vsuras eius maritus suas faciet. Unde
si mulier debitori suo qui sub vsuris debebat nuptura, in dotē pro
misisset, ꝙ is sibi deberet, post contractas nuptias secuti temporis
vsuras, non fieri dotis sed ad maritum pertinere, Tryphonius li.
x. disputationum scribit. l. si mulier debitori. de iure do. perinde ac
4 si solutū debitū mulieri in dotem ab ea datū esset. † Pari ratione
si mulier calendarium in dotē dederit, vsure que singulis mensibus
renascuntur, lucro mariti cedere debent, perinde est enim ac si om-
nem pecuniam sibi debitam in calendarium redactam, in dotem de
disset. Nam ⁊ vsufructu buscorum legato fructum calendarij lega-
tario deberi Sceuola. l. vxori mee. de vsufru. leg. sentit. Ad hec si
vsusfructus tantum in dotem datus sit, fructus tamen a marito per-
cepti, dotales non erunt, sed eius fient, perinde atqꝫ si ipsa proprie-
tas doti destinata esset, nam ⁊ Ulpianus lib. xxxj. ad Sabinū ve-
riorē putat. l. dotis, fructus. §. si vsusfructus de iure dot. sententiam
Celsi existimantis, ius ipsum in dotem esse, non etiam fructus q p-
cipiuntur. Sed etsi mulier in dotem dederit ditionem aut territoriū
cuius ratione ius presentandi clericum in ecclesia sui territorij ha-
beat, constante matrimonio maritus ius presentandi habet, nam et
in fructu iurispatronatus esse ius presentandi a plerisqꝫ responsum
est. Inno. Panor. in. c. consultationis de iu. patro. in anti. nam vt
alij fructus, sepius renascitur. Idē ꝺ mulctis que condemnatis in-
fliguntur, dicendum est secundum est secundum ea que primo libro
5 exposuimus. l. titu. c. iiij.† In summa quotquot fructus ex qualibꝫ
re dotali constante matrimonio percipi possunt ad maritum perti-
nent. Quod suggerente summa equitate receptum esse, Ulpianus
lib. xxxj. ad Sabinum ⁊. xxxiiij. ad edictū scribit. le. dotis fructus
de iu. do. l. cum pater dotem de pac. dota. cum enim ipsa onera ma
trimonij subeat maritus, equum est eum etiam fructus percipere q̃ꝫ
rationem Paulus lib. v. questionum ⁊ Tryphonius li. vj. dispu-
tationum probant. l. quamuis de iu. doti. l. queris de pac. dota. ean
dem etiam Imperatores Diocletianus ⁊ Maximianus confir-
mant. l. pro oneribus. C. de iu. do. Deinde dominium dotis constā
te matrimonio apud maritum esse, Tryphonius respondit. l. quā-
uis de iu. do. eam enim simulatqꝫ tradita est, in bonis mariti fieri,
Ulpianus probat. l. dotis fructus §. si res de iu. dot. idemqꝫ diuus
6 Justinianus declarat. §. j. quib. aliena. lic. vel non.† Et his rationi-
bus fructus dotis constante matrimonio percepti, ita ad maritū p-
tinent, vt etiam si in ipso dotiscontractu conuenerit, ne eos lucre
tur, sed in dotem conuertat, Ulpianus ⁊ Marcellus adfirment cō
uentionem non valere. l. si conuenerit. de pac. dota. Idem Ulpia.
lib. xxxiiij. ad edictum, Cum pater dotem pollicitus fuerit, ⁊ pacis
cat ne a se viuo, ne ve cōstāte matrimonio petatur, scribit. l. cū pa-
ter. de pac. dota. diuū Seuerū constituisse, ita pactū interpretan-
dum, quasi denuo adiectum esset, se viuo, hoc enim ita accipiendū
contemplatione pietatis paterne, ⁊ contrahentium volūtatis, vt po
sterior quoqꝫ pars, ad vitam patris relata videatur, ne diuersa sen-
tentia, fructus dotis ab oneribus matrimonij separet. Sed cū ma
trimoniū sine vlla dote contrahi iure possit. §. fi. de nup. lib. j. inst.
l. fi. C. de dona. prop. nup. quare non similiter poterit pacisci, mu-
lier, vt fructus sibi retineat ? Ratio differentie hec est quod li-
7 cet ab initio nullā dotem dare permissum sit,† dos tamen semel con
stituta reuocari non potest, que sane reuocaretur, si ex pacto mulier
omnes fructus dotis sibi retinere posset, nā (vt Tryphonius lib.
ix. questionum ait. l. si pater de iu. doti.) dos que oneribus matrimo
nij non seruiat, nulla est. Deniqꝫ etiam si nullum matrimonium fue
rit, quod tamen, bona fide, iusta ignorantia, ⁊ probabili errore dece
ptus maritus, iustum esse ⁊ legitimum existimabat, ad huc tamē fru
ctus rerum dotalium suos faciet, fructus enim ex predijs que in do
tem data esse videbantur, bona fide perceptos, ⁊ in mulieris oneri-
bus ante causam liberalem absumptos, q̃ꝫuis seruā fuisse postea cō
stiterit, Papinianus lib. xij. responsorum peti non posse declarat.
l. in insula. §. fructus. solu. matri.

SVMMARIVM

1 Fructus dotis an ex conuentione in dotem conuerti possint.
2 Fructus prediorum dotalium quando repeti nequeant.
3 Pactum super fructibus quando inter virum ⁊ vxorem valeat.
4 Fructus gregis in dotem dati qū sint dotis, ⁊ qū mariti.
5 Serui dotales quando marito adquirant ⁊ quando non.
6 Maritus tenetur de arboribus frugiferis quas cecidit in fundo dotali.
7 Maritus emolumentum suū ex rebus dotalibus estimatis facit ꝙ ⁊ eius sit periculum.
8 Maritus non lucratur fructus dotis ex incestis nuptijs.
9 Satisdatio de soluenda qualiter fiat mulieri.

¶ Quibus casibus fructus dotis constante matrimonio percepti mariti non fiunt. Cap. iiij.

i Interdum tamen aliter ac
cidit,† nam si tale pactū interuenit, vt maritus fructus
1 in dotem conuerteret, ⁊ mulier se suosqꝫ aleret tueretur
ve, ⁊ vniuersa sua onera expediret, conuentionē valere Ulpianus
lib. xxxj. ad Sabinum respondit. l. si conuenerit. §. vlti. de pact. do
ta. sed etsi conuentū nihil fuerit, si tamen in onera vxoris familieqꝫ
eius, maritus nihil impenderit, fructus dotis suos non faciet. itaqꝫ
in domū absentis vxore deducta, nullis in eā interea ex bonis viri
visum sumptibus factis, ad exhibitionē vxoris promissas vsuras,
reuersum virum improbe petere, Papinianus libro secundo rñso
rum scribit. l. cū post. §. in domū. de iu. do. ⁊ imperator Antoninus
2 rescripsit. l. ij. C. de pac. conuen. tā sup. do.† fructus prediorū in do
tem datorum, ita demum repeti non posse, si sumptibus vxoris libe
rorum familieqꝫ eius seruierint, ergo si non seruierint, dicendū erit
eos repeti posse. Item si mulier ante nuptias pacta sit, vt ex fructi
bus fundi quem dedit in dotem, creditor mulieris dimittat, Pau
lus lib. v. questionum respondit. l. queris de pac. dota. valere pac
tum, eoqꝫ modo minorem dotem constitutā esse, nam ⁊ si pater do
tem pollicitus fuerit, ⁊ pasciscatur, ne a se viuo petatur, hmōi quo
que pactū (vt supra exposuimus) valet, licet ex eo sequat viuo soce-
ro, tempore fructus dotis mariti lucro non cedere. in hanc senten-
tiam Sceuola libr. iij. questionum inclinat, ait enim. l. si inter. de
3 pac. dota.† Si inter virum ⁊ vxorem conuenerit, vt extremi anni
matrimonij fructus nondum percepti, mulieris lucro fiant, huius-
modi pactum valere. Amplius si cōuenerit, non vt fundus, vel fru
ctus fieret dotalis, sed vt fructus perciperet dotis futuros Ulpia
no placet. l. si conuenerit. de pac. dota. cogendum maritum de do-
te actione fructus reddere, quo casu in dotem fructus esse ait mari
tūqꝫ fruiturū vsuris, ex fructibus collectis ⁊ i sortē redactis. Quin-

etiam si fundus ipse in dotem datus sit, potest ex conuentione fieri,
vt fructus sint dotis, quid enim si maiorem dotem dederit, quia fru
ctus volebat esse dotis, contẽto marito ea pecunia, que ex vsuris re
diturum colligeretur; nec enim videbit̃ sterilis esse dos, finge qua-
draginta annua reditus esse apud eum, qui non acciperet in dotem
vt hoc conuenisset, plus trecentis, ⁊ boni consuleret, si tam vberẽ do
4 tem consecutus esset. † Preterea si grex in dotem datus fuerit, fe-
tus, ex quibus suppleri proprietatem oportet, quiqꝫ in locũ demor-
tuorum capitũ summittuntur, maritus non facit suos, neqꝫ .n. in fru
ctu sunt, sed ij tantuz qui deductis suplendo gregi necessarijs super
sunt, ⁊ ita Ulpianus lib. xxxiiij. ad Sabinum scribit. l. plerunqꝫ. §.
si serui de iu. do. Eadem ratione si serui sobolem ediderint, mariti
lucrum non esse, idem Ulpianus recte putat. dicto. §. si serui. quod
⁊ Imperatoris Justiniani constitutione expressum est. l. vni. § cũ ex
stipulatu. C. de rei vxo. acti. Papinianus quoqꝫ lib. x. questionum
ait, conuenire partus dotalium ancillarum dotis esse portionẽ ĩdeoqꝫ
frustra pacisci virum, vt inter vxorem ⁊ se partus cõmunis sit. Si-
mili modo Justinianus constituit. dicto. §. cum ex stipulatu. † nõ ac
5 quiri marito, que serui dotales, neqꝫ ex operis suis, neqꝫ ex re ip-
sius, sed ex legato, donatione, hereditate, alia ve iusta causa acq-
sierunt, hec enim in fructu non sunt, sed in dotem conuertuntur nisi
contemplatione mariti relicta, donata ve seruo dotali fuerint, hoc
enim casu marito acquiri nec mulieri soluto matrimonio reddenda
esse Pomponius lib. v. ad Mutium notat. l. si ex legato. de iu. do
ti. l. hinc querit̃. §. potest dr peculio. Deniqꝫ omnes illas principa-
les accessiones que renasci non solent, ⁊ ideo in fructu non haben-
tur, mariti lucro non cedere, certissimi iuris est, vt si per alluuionez
dotali fundo aliquid accesserit, vel si thesaurum in eo maritus inue
nerit, partem eius dimidiam soluto matrimonio restituet, quasi in
alieno inuenti. l. diuortio. §. si fundum solu. matrimo. Sed etsi ꝓprie
tati nude in dotem date vsusfructus accesserit incrementuz dotis eẽ
Paulus ait, quemadmodum siquid alluuione accesserit. † Idẽ ꝓ-
6 bandum erit, si grandes vel frugiferas arbores maritus exciderit,
nam quasi dotem diminuerit, tenebitur, sed etsi vi tempestatis deci-
derint, pretium earum mulieri restituenduz Ulpianus scribit. d. l.
diuortio. §. si fundum solu. matrimo. neqꝫ enim in fructu esse. Itez si
marmor cesum a marito, non renascatur, hoc vtiqꝫ in fructu non ha
bebitur, sed in dotem conuertetur, finitoqꝫ matrimonio restituendũ
erit, ⁊ ita Ulpianus scribit dicta. l. si ex diuortio. §. si vir. Pompo
nius etiam lib. xiiij. ad Sabinum dicta. l. si ex lapidicinis. de iu. do
ti. Si ex lapidicinis dotalis fundi, lapides qui fructus non essent,
vir mulieris voluntate vendiderit, nummos ex ea venditione rece-
7 ptos dotis esse respondit. † Si tamen res estimatas, in dotem ma-
ritus acceperit, qꝛ periculum earũ ad eum pertinet, oẽ quoqꝫ emo-
lumentum omnisqꝫ accessio ad eum pertinebit. Ideoqꝫ si mancipia
in dotem estimata acceperit, ⁊ pactum, conuentum factum erit, vt
tantidem estimata diuortio facto redderet, apud ipsum manere per
tum eorum Pomponius ait. l. si mancipia de iu. doti. qꝛ mancipia
periculo eius fuerunt, que sententia Labeoni quoqꝫ, Jaboleno, ⁊ iu
liano placuit. Uerũ si res estimata in dotez data euicta fuerit, ⁊ vir
ex empto contra vxorem egerit, quicquid eo nomine fuerit consecu-
tus, dotis actione, soluto matrimonio ei prestari oportere Ulpian.
li. xxxv. ad Sabinũ refert. l. quoties, de iu. doti. quare ⁊ si duplum
forte ad maritũ peruenerit, id quoqꝫ ad mulierem redigetur. Que
sententia habet equitatem, non enim simplex venditio fit, sed dotis
causa, nec debet maritus lucrari ex damno mulieris, sufficit .n. ma
ritum indemnem prestari, non etiam lucrũ sentire, idem lib. iij. regu
8 la⁊ Martianus respondit. l. non solum de iu. do. Postremo † si in
ceste nuptie scienter a marito contracte fuerint, quod constãte hoc
nephario matrimonio nomine fructuũ percepit, mulieri si ignorãs
fuerit, restituet, si vero ipsa quoqꝫ incesti conscia fuerit, qcqd nomi
ne fructuũ perceptum est, auferetur ⁊ in erarium fisci redigetur. l. in
ceste. de ritu nupti. Sed an ijs casibus qbus constante matrimonio
maritus vel inuitus vel volens dotez reddit, mulier fructus suos fa
ciat, ⁊ magis puto dicendum esse perceptionem ipsam fructuuz, ad
vxorem spectare, ea lege vt ijs vtatur ad sustentationem tam sui quã
mariti ⁊ filiorum, quod si qui preterea supersint, ⁊ ex eis mulier lo-
cupletior sit facta, marito restitui debere diui Alexandri rescriptuz
ostendit, cuius verba hec sunt. l. si fructus. C. de dona. in. vi. ⁊ vxo. si
fructus eorum prediorum que in dotem acccepisti matrimonij tem
pore vxorem tuam percipere passus es, eosqꝫ vxor tua absumpsit re
stitui tibi post diuortium oportere nulla ratione contendis, sinautez
ab ijs locupletior facta est, in tantum potest conueniri. Unde apud
Ulpianum lib. xxxv. ad Sabinum relatum est. l. si constãte. §. quo-
9 ties. solu. matrimo. quoties † mulieri satisdandum est de solutiõe do
tis post certum tempus, si maritus satisdare non possit, tunc dedu-
cto commodo medij temporis condemnatio residui representatur,
sed si cum maritus satisdare posset, nollet, insolidum eum condem
nandum non habita ratione commodi temporis, iudicis igitur offi
cio conuenit, vt aut satisdatione interposita absoluat maritũ, aut ha-
bita ratione compensationis eũ condemnet, ꝙ quidem hodie ma-
gis vsitatuz est, nec ferenda est mulier, si dicat magis se velle dilatio
nem pati, quã in representatione deductionem.

SUMMARIUM

1 Fructus matrimonio soluto percepti, sicut ⁊ ante nuptias, cum do-
te debent restitui.
2 Mora in dote restituenda aut recipienda qualiter puniatur.
3 Maritus matrimonio soluto fructus perceptos restituere tenetur,
nulla in contrarium obstãte conuentione.
4 Dos ex pacto apud maritum remanere potest matrimonio vxoris
morte soluto.

De fructibus dotis soluto matrimonio per
ceptis vxori restituendis.
Capitu. v.

8 Upest vt de fructibus solu-
1 to matrimonio perceptis differamus, † ⁊ sicut ante nup
tias, ita etiam post dissolutum matrimoniũ percepti fru
ctus dotem augent, ⁊ simul cum dote restitui debent, ⁊ ita imperato
ris Justiniani rescripto cautum est, quod est huiusmodi. l. vni. §. sin-
autem. C. de rei vxo. acti. Si supersederit maritus res mobiles, vel
se mouentes vel incorporales, post annale tẽpus ex die dissoluti ma
trimonij connumerandũ, restituere, vel ceteras res statim post dis-
solutũ matrimonium etiam estimationis omnium rerum, que extra
immobiles sunt, vsuras vsqꝫ ad tertiam partem centesime ex bona
fide introducendas maritus prestet, fructibus vez immobilium re-
rum patri mulieris ex tempore dissoluti matrimonij prestandis, si-
miliqꝫ modo pensionibus vel vecturis nauium, siue iumentoruz, vel
operis seruorum, vel questu ciuilium annonaruz, ⁊ alijs que sunt eis
2 similia, parti mulieris restituendis. † Sed ⁊ si mora per mulierẽ cõ
missa fuerit, quo minus dotem reciperet, fructus tamen q soluto ma
trimonio ad virum peruenerunt restitui debere Pomponius lib.
xv. ad Sabinũ scribit. l. si mora. sol. matrimo. Quod si moram in re
stituenda dote maritus fecerit, non solum perceptos fructus, sed ⁊
eos qui percipi potuerunt, ⁊ omne detrimentum presta turum, eum
Paulus lib. vij. ad Sabinum declarat. l. si filio familias. §. si post
3 diuortium solu. ma. † Adeo autem fructus ex die soluti matri-
monij percepti in restitutionem veniunt, vt licet conuentum fuerit,
ne dotem maritus reddat, nihilominus perinde teneatur, dotem ip
sam cũ fructibus restituere ac si nihil conuenisset. Nam, vt Pau-
lus lib. vij. ad Sabinũ tractat, sicut illud ꝯuenire non põt vt mariꝰ
plusqꝫ accepit exigatur, ita etiam ne minus soluat conuenire nõ po-
test, sed nec illud quidem conuenire potest. l. vt autem de pac. dota.
vt longiore die dos reddatur. Imperator quoqꝫ Gordianus hanc
Pauli sententiam confirmauit rescripto hmõi. l. qꝫuis. C. de pact.
dota. Quamuis pater tuus cum te nuptui collocaret, pactus sit, vt
si maritus tuus superstitibus liberis cõmunibus in matrimonio de
cessisset, pars dotis liberorum nomine retineatur, eiusmodi tamẽ cõ
uentio, quominus actionẽ integre dotis habeas, proficere nõ põt.
4 † Sed tamen Paulus scribit. l. si pater dotem. de pac. dota. si
pater dotez dederit, ⁊ pactus sit, vt mortua in matrimonio filia dos
apud virum maneret, seruandum pactum esse, etiam si liberi non in-
teruenīant. Item diui Diocletianus ⁊ Maximianus rescripserunt
l. si conuenit. C. de pac. dotali. si conuenit, vt in matrimonio vxore de
functa dos penes maritum remaneret, profectitie dotis repetitio-
nem hmõi pactum inhibuisse iuris explorati esse cum deteriorẽ cau
sam dotis (in quem casum soli patri repetitio competit) fieri posse
auctoritate iuris sepissime sit responsuz. Sed ⁊ eo casu quo maritus
soluendo non est sicut dos ipsa ita fructus ex ea percepti exigi non
possunt. in summa quibus casibus maritus dotem lucratur eisdẽ ca
sibus fructus qui soluto matrimonio ex dote prouenerunt ad eũ per
tinere plusqꝫ manifestum est.

SUMMARIUM

1 Maritus an lucretur fructus totius anni si matrimonium ante an-
ni finem soluatur.
2 Fundus dotalis quando fructum marito debeat.

3 Mulieri rem alienam in dotem danti, licet sciuerit alienam, debet reddi.
4 Maritus fundum dotalem fructibus maturis restituere dʒ si matrimonium soluatur.
5 Vendens fundum fructibus maturis, eosdem colligere nequibit.
6 Mulier stantibus fructibus fundum recipiens dotatem, de portione debita marito restituenda cauere debet.

¶ De fructibus dotis soluto matrimonio inter virum ⁊ vxorem diuidendis.
Capi. vj.

1 C Eterum si maritus† totius
anni fructus coegerit, ⁊ integro anno in matrimonio nõ
steterit, fructus non maiore ex parte suos faciet, quam
pro rata temporis, quo i matrimonio fuit. Vnde Vlpian. li. xxxv.
ad Sabinum ex sententia Labeonis refert. l. diuortio §. j. ij. iij. ⁊ se
quentibus solu. matri. Si mulier pridie vindemias doti dederit,
mox sublatis a marito vindemijs diuertit, vndecim ei mensium fru
ctus restitui oportere putat. Idem apud Papinianum lib. xj. que
stionum scriptum esse tradit. d. l. diuortio. fructus diuidi, non ex die
locationis sed habita ratione precedentis temporis, quo mulier in
matrimonio fuit, neq̃ enim si vindemie tempore fundus in dotẽ da
tus sit, eumq̃ ex calendis Nouembribus primis fruendum locaue-
rit, mensis Ianuarij suprema die diuortio facto, retinere viruʒ ⁊ vin
demie fructus ⁊ eius anni quo diuortium factum est, quartam par-
tem mercedis, equum est, alioqui si coactis vindemijs altera die di
uortium intercedat, fructus integros retinebit, itaq̃ si in fine men-
sis Ianuarij diuortium fiat, ⁊. iiij. mensibus matrimoniũ steterit vin
demie fructus, ⁊ quarta portio instantis anni confundi debebũt, vt
ex ea pecunia tertia portio viro relinquatur.
2 ¶ † Ex contrario quoq̃ idem obseruandum esse eidem Vlpiano
videtur, nam si mulier percepta vindemia statiʒ fundum viro in do
tem dederit, ⁊ vir ex calendis Martijs eundem locauerit, ⁊ calen-
dis Aprilibus primis diuortium secutum fuerit, non solum parteʒ
duodecim mercedis. sed pro modo temporis omnium mensiuʒ quo
dotale predium fuit, ex mercede que debebatur, portionem retine-
bit. Item si messes eius anni quo diuortium factum est, colonum ex
forma locationis sequantur, ante vindemiam soluto matrimonio ni
bilominus pecunia messium in computationem cum spe future vin
demie veniet. Idem Vlpianus scribit, quod in anno dicitur, posse
dici ⁊ in sex mensibus, si bis in anno fructus capiantur, vt est in lo-
cis irriguis, sed ⁊ in pluribus annis idem dici posse vt in sylua ce-
dua. Idem ait si locatio agri talis sit, vt super annuam mercedẽ qu
quennio quoq̃ aliquid amplius prestaretur, in eo eniʒ qđ amplius
est tempus ad quinquennium computamus, non solum autẽ de fun
do, sed ⁊ de pecore idem dicemus, vt lana ouium, fetusq̃ pecorũ pre
stetur, quare enim si maritus prope partum oues doti accepit, item
proximas tonsure, post partum, ⁊ tonsas oues protinus diuortio fa
cto nihil reddat, nam ⁊ hic fructuum, toto tempore quo curant̃, non
quo percipiuntur rationem accipere debemus. In seruo quoq̃ an-
ni ratio habetur, vt si in annum forte opere eius locate sint preteriti
temporis ad maritum, post diuortium autem opere ad mulierẽ per
tineant. De pensionibus quoq̃ prediorum vrbanorum idem est qđ
3 in fructibus rusticorum. † Sed ⁊ si rem alienam sciens mulier i do
tem dederit, reddendam ei esse Pomponius ait. l. si alienam solu.
matrimo. quasi suam dedisset ⁊ fructus pro portione anni quo diuor
tium factum est. Adeo autem pro portione anni quo matrimoniuʒ
non fuit maritus fructus restituere cogitur, vt si mulier fundum do
talem receperit, non habita ratione fructuum pro portiõe anni quo
nupta non fuisset, nihilominus de dote agere possit, quia minorem
dotem receperit, hoc enim ad dotis augmentum pertinet. quemad
modum si partum ancillarum non receperit, aut legata vel heredita
tes que post diuortium per seruos dotales acquisite marito fuerũt,
⁊ ita Iulianus lib. xvij. digestorum respondit. Et hec que de fructi
bus pro portione anni a marito restituendis dicunt̃ locum habent
etiam si cum socero vel heredibus mariti agatur, quod ⁊ Vlpia-
no visum est. Nam quod Bartolus ⁊ alij pleriq̃ dicunt heredes
mariti intra annum a tempore dissoluti matrimonij lucrari fruct⁹
nullam rationem habet. Per contrariam, si post diuortium mor-
tua muliere heres eius cum viro parente ve eius agat, Pompo-
nio placet. l. si post solu. matri. eadem de restituenda dote interue
4 nire que ipsa muliere agente obseruari solent. † Illud pretereundũ
non est, si fructibus maturis adhuc pendentibus matrimoniuʒ sol
uatur, maritum debere fundum mulieri statim ex die dissoluti ma
trimonij restituere, ⁊ licet portio fructuum pendentium pro tempo
re matrimonij eius sit, nihil tamen retenturum eum Vlpian. scri-
bit, presertim nouo iure, quo diuus Iustinianus res immobiles vt
supra dictum est, statim ex die soluti matrimonij restituendas esse
omnemq̃ retentionẽ cessare constituit. l. vni. C. de rei. vxo. acti. vn
de perspicuum est, veram non esse eorum opinioneʒ, qui putãt ma
ritum post diuortium posse retinere funduʒ, si fructus proxime col
ligendi sunt ea potissimum ratione quod fructus proxime colligẽ
di pro iam collectis habeantur. Vlpianus enim simpliciter et sine
vlla distinctione dicit. l. diuortio. §. interdum. fructibus stantibus
5 fundum restitui debere. † Deinde si fructibus maturis ⁊ ad colli-
gendum paratis, aliquis fundum vendiderit, non poterit eos colli
gere, q2 emptoris sunt. Similiter si maturis ⁊ ad colligendum pa
ratis fructibus decedat fructuarius, perceptionem tamen eorũ ad
heredes suos minime transmittit. Quamuis igitur omnino matu-
ris ⁊ proxime colligendis fructibus diuortium fiat, maritus tamẽ
fundum dotalem retinere non potest, nisi in fructibus stantibus nõ
plus sit, quam pro portione anni eum retinere oporteret, tunc enim
ex equitate dici poterit maritum non prius debere fundum dotalẽ
6 mulieri restituere, quam fructus collegerit. † Proinde cum mu-
lier stantibus fructibus fundum recipit, cauere debet se restituturã
marito portionem fructuuʒ pro rata temporis, quo in matrimonio
fuit, ⁊ ita Vlpianus respondit. Sed an fideiussores dabit, an ve-
ro nude eius promissioni standum erit, ⁊ magis est, vt fideiussores
dare debeat, cum enim lex verbo cautionis vtatur, apparet eaʒ de
fideiussoribus non nuda promissione sentire, idq̃ vulgo receptum
est, nam ⁊ Vlpianus lib. xxxj. ad Sabinum cautionem nude pro-
missioni opponit. l. verum. §. videndum pro socio. in cõtractibus tñ
verbuʒ cautionis pro nuda promissione accipi, Iustinianus consti-
tuit. l. sancimus. C. de verbo. signifi.

SVMMARIVM

1 Fructus rerum paraphernalium non spectant ad virum, inuita vxore.
2 Mulier dominium rerum suarum non dotalium non transfert in maritum.
3 Fructus rerum mulieris, quas in doteʒ non dedit, non cedit lucro mariti.
4 Paraberna si marito sic dentur vt eius fiat, in eundem transfertur dominium.
5 Actiones de rebus paraphernalibus an possit maritus intentare.

¶ De fructibus ton paraphernon. Titu. vij.

C Um nõ omnes res mulie
ris nupte, dotis appellatione contineantur, ⁊ plerũq̃,
contingat, vt mulier plurimas res preter dotẽ habeat,
consequens est vt que inter fructus dotis ⁊ harum rerum differen
1 tia sit, ostendamus. † In primis illud extra controuersiam est, ea-
rundem rerum (quas Greci dicunt paraferna Galli veteres pecu
lium appellabant) fructus inuita ⁊ contradicente muliere ad mari
tũ non pertinere. Diui enim Theodosius ⁊ Valentinianus res-
cripserunt. l. hac lege. C. de pact. conuen. tam su. do. quã. virum in
his rebus quas extra dotem mulier habet, nullam vxore prohibẽ
te habere communionem, nec aliquam ei necessitatem imponere,
nec vllo modo eisdem parafernis se immiscere. Sed ⁊ si easdẽ res
vxor marito custodiendas cõmitat, adhuc hoc casu maritus reruʒ
quas preter dotẽ vxor ei tradidit, suos non faciet, nã ⁊ Vlpian. li.
2 xxxj. ad Sabinũ ita scribit. l. eog. §. dotis. de iu. do. † Si rerum li
bellus marito detur, vt Rome vulgo fieri videmus, nã mulier res
quas solet in vsu habere in domo mariti, neq̃ in dotem dat, in li-
bellũ solet conferre, eumq̃ libellũ marito offerre, vt is subscribat,
quasi res acceperit, ⁊ velut chirographum eius vxor retinet, res q̃
libello continentur, in domũ eius se intulisse, he igitur res an mari
ti fiant, videamus, ⁊ non puto, non quod ei non tradantur sed quia
non putem hoc agi inter virum ⁊ vxorem, vt dominiũ ad eũ trans-
feratur sed magis vt certũ sit in eius domũ illata ne si quãdoq̃ se
paratio fiat ⁊ negetur. His cõueniens est quod Papinianus scri
bit. Species extra dotẽ a matre filie nomine viro traditas filie q̃
presens fuit donatas ⁊ ab ea traditas videri nec matrẽ offensã e re
petitionẽ habere vel recte eas res vendicare eo q2 vir cauisset ex-
tra dotẽ vsibus puelle sibi traditas cum ea significatione non mo-
dus donationis declaretur nec ab vsu proprietas separetur sʒ pe-

3 cultum a dote puelle distinguatur. † Cum ergo dominium rerum quas extra dotem mulier marito tradidit, in eius dominium non trãsferatur, consequens est earundem rerum fructus ipsius lucro non cedere. Unde soluto matrimonio maritus administrationis istarum rerum rationem reddere dꝫ, queqꝫ ad eum ex eisdẽ rebus peruenerunt, mulieri vel heredibus eius restituere, quod ⁊ Sceuola in hmõi specie probat. l. penul. ad leg. fal. Maritus vxoris res extra dotem constitutas administrauit, eaqꝫ decedẽs añ rõnẽ sibi redditã administrationis, ex asse eundẽ maritũ hẽdem reliqt, eiusqꝫ fideicõmisit, vt decem vncias filio cõmuni, cum moreretur, restitueret, duas aũt vncias nepoti, quesitum est an id quoqꝫ, quod ex administratione rerum apud maritum resedisse constiterit, cum ceteris pro rata. x. unciarũ filio restitui debeat, respondi, id quod

4 debuisset hereditati, in rationem venire debere. † Si vero parapherna sic dentur marito, vt eius fiant, recte Ulpianus puta, statim in eius dominium transferri, ob idqꝫ fructus ad maritum pertinere, sed ita pertinent, vt in suos mulierisqꝫ vsus conuertere debeat, quod diui quoqꝫ Justiniani rescripto confirmatur, cuius verba sunt hec. l. fin. C. de pact. conuen. tam su. do. q̃ꝫ an. nup. dona. si mulier marito suo nomina, id est, feneratitias cautiones que extra dotem sunt dederit, vt loco parafernon apud maritum maneant, ⁊ hoc dotali instrumento fuerit adscriptum, vtrũ ne habeat aliquas ex his actiones maritus siue directas siue vtiles, an penes vxorem omnes remanent, ⁊ in quem euentum dande sint marito actiones

5 querebatur. † Sancimus itaqꝫ si quid tale euenerit, actiones qdeꝫ omnimodo apud vxorem remanere, licentiam aũt marito dari easdem actiones mouere apud cõpetentes iudices, nulla ratihabitione ab eo exigenda, ⁊ vsuras quidem earum circa se ⁊ vxorem dependere, pecunias autem sortis quas exegerit, seruare mulieri, vel in causas ad quas ipsa voluerit, distribuere. Quod autẽ inter naturales ⁊ eos qui hominũ industria proueniũt fructus, Bart. distinguit in. d. l. pen. ad le. fal. Itẽ inter extantes, perceptos ⁊ consumptos, mihi nulla ratione probari põt. Multo minus placet Accursij ⁊ Baldi opinio, qui inter intrinsecos ⁊ extrinsecos fructus distinguendum esse sine ratione putant. d. l. fi. C. de pac. conuẽ.

SVMMARIVM

1 Antipherna que dicantur, ⁊ ad quem spectent.
2 Maritus pignori obligare aut alienare nequit rem quam propter nuptias donauit.
3 Fructus rei donate propter nuptias ad maritum pertinent.
4 Donata pp nuptias qua ratione alienari nequeant.
5 Donatio propter nuptias q̃ꝫ vtilitateꝫ afferat mulieri.
6 Dos in immobilibus, donatio propter nuptias in mobilibus consistere potest, ⁊ ecõtra.

De fructibus antifernon ⁊ sponsalitiorum.
Capi. viij.

1 Ure quoqꝫ ciuili introducta sunt antiferna, hoc est, † contrarie dotes quas mariti in compensationem, remunerationem vel quandaꝫ potius dotis soluto matrimonio recuperande securitatẽ assignant quarũ fructus non vxoris sed mariti lucro cedunt. Nam constante matrimonio eadem res in dominio mariti manent, nec in dominium vxoris transferuntur, sed ei tantuꝫ obligate ⁊ pignoris vel hypothece nomine supposite sunt, ita vt non liceat marito easdem alteri obligare, pignori dare, vel quoquo modo alienare. Nã ab imperatore Justiniano ita rescriptũ est. §. j. anc. vt imo. que dã. pp.

2 nupti. † Si quis donationem propter nuptias conscripserit, i quares aliqua immobilis sit, interdicimus ei ne in donationeꝫ propter nuptias transcriptam rem, vel pignori opponat, vel omnino alienet nã q semel propter nuptias donationis vinculis illigatum est, incõueniens sane fuerit denuo alienare, vt mulierem aliquando obueniente lucro, quod illi donationem propter nuptias confert, male habeat, si eam rem non in bonis mariti sed vel alijs potentibus forte personis alienatam vel pignori oppositã inueniat, vt illis ꝺ causis vendicatio illi vel penitus interclusa vel perdifficilis existat, et iudicijs indigeat, ex quibus sibi ipsis auxilium querat, ⁊ paulopost idem Justinianus subdit, Neqꝫ alienum a bonis moribus fecisse nobis videntur quidam vestrorum iudicum, qui ⁊ ipsi mulieribus soluto matrimonio ad petendã donationẽ propter nuptias, actionẽ

3 dederunt. † Ex qua constitutione apparet, ad maritum rei propter nuptias donate fructus pertinere, cum enim mulieri soluto de- mum matrimonio ad petẽdam pp nuptias donationẽ actio competat, constante matrimonio eam petere non poterit, sed apud maritum cum fructibus qui ex ea proueniunt manebit. Deinde q dicit Justinianus, id q semel donationis pp nuptias vinculis illigatum est, denuo alienari non posse, manifeste declarat, mulierẽ non eẽ dñam rei donate pp nuptias, sed ei vinculo pignoris ⁊ hypotece obligatam esse, vnde fructus donate rei pp nuptias non magis ad mulierẽ pertinent, q̃ꝫ pignoris fructus ad creditorem, qui illud

4 accepit. † Postremo huius rei fortissimũ argumentũ ex eo sumit, q idẽ Justinianus dicit, rẽ donatã pp nuptias non posse alienari, ne soluto matrimonio mulier eam in bonis alicuius potentioris sꝫ potius in bonis mariti inueniat, cũ enĩꝫ res donationis pp nuptias vinculo illigata, in bonis mariti inueniat, q̃ns est eũ dñij iure fructus suos facere. Et certe iniquũ esset, ⁊ ab oĩ iuris rõne alienum, si rei pp nuptias donate fructus, mulieris lucro cederẽt, nã hoc modo oĩno indotata esset mulier, cum fructus dotis oneribus mr̃imonij minime seruirẽt. q̃ꝫ. n. cõmoditatẽ, pro grauissimis matrimonij oneribus, percipiet maritus, si quãtũ fructuũ ipse ex dote, tantũdẽ

5 ex donatione pp nuptias mulier ꝯsequat̃. † Plane donatio propter nuptias hãc mulieri vtilitatẽ adfert, q pro rebus dotalibus, q̃ forte soluto matrimonio non extant, eã retinet. Deinde qbus casibus vir dotẽ partẽ ve eius vel vsumfructũ lucratur, eisdem ⁊ mulier donationis pp nuptias partisue eius proprietatẽ vel vsumfructum hꝫ, ⁊ ita diuus Justinianus rescripsit auc. de equa. do. auctẽ. ne lucrũ ex do. vel an. nup. don. Qd aũt idẽ Justinianus sanxit, dotẽ ⁊ donationẽ pp nuptias passibus eqs ambulare, nõ ita accipiendũ est, vt dicamus vxorẽ perinde lucrari fructus donationis propter nuptias, atqꝫ maritus fructus dotis constãte matrimonio suos facit, sꝫ ita, vt eadẽ sit dotis ⁊ donationis pp nuptias quantitas, simulqꝫ ⁊ augeri ⁊ diminui debeant, ⁊ vt supra diximus, quibus casibus lucrũ dotis ad maritũ, eisdẽ donatiõis pp nuptias ad mulierẽ

6 pertinet, neqꝫ enim p oĩa hec similitudo obseruat̃. † Nã dotẽ in immobilibus, donationẽ vero pp nuptias in mobilibus, ⁊ eꝫ cõsistere posse ab eodẽ Justiniano rescriptũ est. d. auc. de equa. do. Proinde q attinet ad fructus spõsalitiorũ, hoc est, eorũ que ex mera liberalitate sponsi ⁊ sponse inuicẽ donãt, dĩm est ea que sic donãtur statim accipientis fieri, nisi per eum, eã ve, parẽtẽ ve eius steterit, quo minus matrimoniũ ꝯhat̃, vel is qui donauit osculo non interueniente obierit, qbus casibus oẽꝫ donationẽ cũ fructibus eius donatori restituendam imperator Constantinus decreuit. l. cum veterum. l. si a sponso. C. de dona. ante nupti.

SVMMARIVM

1 Uxor vsuras ex pecunia a marito sibi donata perceptas lucratur.
2 Fructus dotis ab vxore percepti debẽt marito aut eius heredibus restitui.
3 Maritus moriens si donationẽ vxori factã non reuocauerit, non poterunt heredes fructus repetere.

De fructibus donationis inter virum ⁊ vxorem.
Capi. ix.

1 Eliquũ est vt de fructibus rerum, quas iam pfecto ⁊ cõstante matrimonio, coniuges vicissiꝫ donant, videamus, has aũt donatiões p

1 hibitas esse nemini dubiũ est toto tit. de dona. in. vi. ⁊ vxo. † Si tñ maritus vxori donauerit pecuniã, eaqꝫ vsuras ex donata pecunia pceperit, lucrabit̃, ⁊ ita Ulpian. lib. xxxij. ad Sabinũ scribit. l. qd ergo de dona. in. vi. ⁊ vxo. Unde si ex centũ, q̃ vir vxori donauit, quinquaginta apud debitorẽ perierint, ⁊ ex his alia quinquaginta duplicata vxor habeat, Tryphoninus li. x. disputationũ putat, non plus quinquaginta eius donationis nomine maritum ab ea consecuturum, ⁊ hoc q de vsuris dicimus, gñaliter de omnibus fructibus ⁊ rebus q̃ vicẽ fructuum obtinent, dĩm est. Quare si ex fructibus prediorũ q̃ donata sunt locupletata sit vxor, Ulpian. li. xxxij. ad Sabinũ refert. l. de fructibus eo. ti. Julianum scribere, ceteros quoqꝫ fructus vt vsuras licitã habere donationẽ, neqꝫ enim pauperior fieri, vel patrimonium suum diminuere vr̃ vir, qui fructus quos diligenter colendo rem suam pcipere potuisset, non acquirit

2 † Diuersa causa est fructuum dotis, quos si vxor donationis causa pceperit, inquãtum locupletior facta est restituere debet. extat enim Imperatoris Alexandri rescriptum in hec verba. l. si fruct. C. de dona. in. vi. ⁊ vxo. Si fructus eorum prediorum que in dotẽ accepisti, matrimonij tempore vxorem tuam percipere passus es,

eos

eosq; vxor tua absumpsit, restitui tibi post diuortium oportere nul
la ratione contendis, si autem ab his locupletior facta est, in tan-
tū pōt conueniri, ideq; rescripto imperatorū Dioclatiani ⁊ Ma-
ximiani expressum est. l. pro oneribus. C. de iu. do. alioqui, vt supra
diximus, dos que oneribus matrimonij non seruiret, nulla esset. q̄
de dotis fructibus dicimus, idem de fructibus per se ⁊ principali-
ter non accessorie donatis, qui iam coniugis erant, dicendū est idē
etiam probandum erit, in fructibus qui sponte ⁊ nullo cogente sed
sua sponte proueniunt, naz si pomū ex arbore fundi sibi donati mu
lier decerpserit, aut ex sylua ceciderit, non fieri eius Pomponius
scribit. l. fructus de vsu. sicuti nec cuiuslibet bone fidei possessoris.
sed ⁊ si quid seruus donatus non ex operis suis, nec ex re mulieris
sed ex legato donatione alia ve iusta causa acquisierit, ad maritum
qui donauit pertinere, Ulpianus respondit. Eadem per cōtrariū
de fructibus rerum que marito ab vxore cōstante matrimonio do
3 nate sunt, dici debent. ¶ † Uerum si is qui donauit moriens do-
nationē abs se factam non reuocauerit, sed eam silentio confirma-
uerit, heredes eius fructus preteriti tēporis reuocare minime pos
sunt, hanc enim confirmationem que ex silentio morientis, ⁊ dona
tionem non reuocantis inducitur, diuus Justinianus constituit, ad
illud tempus referri, quo donatio conscripta est, sicut ⁊ alias rati-
habitiones negotiorū gestorū ad illa reduci tempora oportet, in q
bus gesta sunt. Coniunx ergo supstes, q q̄ ve a premortuo, premor-
tua ve coniuge donationem accepit, omnes fructus ex tempore do
nationis collate perceptos lucrabitur, nec eos premortui cōiugis
heredibus restituere tenebitur, quamuis eos viuente adhuc dona
tore necdum confirmata donatione perceperit, perinde enim suos
facit, atq; si statim eo tēpore quo facta est donatio iure firma fuis
set, nā vt supra ostensum est, ad illud tempus confirmatio refertur
sed tamen donatio legitimam quantitatem excedens actis minimi
insinuata specialiter a moriente coniuge confirmata fuerit confir-
mationem ex eo demum tempore quo facta est, vim habere, nō re
tro trahi idem Justinianus sanxit.

SUMMARIUM

1 Maritus omnium prediorum vxoris fructus suos facit.
2 Maritus predia vxori propria alienare non potest, ea inuita.
3 Uxor quid capiat ex bonis mariti predefuncti.
4 Donationes inter virum ⁊ vxorem quatenus prohibite sint.

¶ Quod in supra scriptis causis fructuum alia ratio.
moribus nostris recepta sit. Cap. x.

S Ed hec que de dotis Parapherno
autifernon, ⁊ rerum inter virum ⁊ vxorem donatarum
fructibus exposuimus, apud nos in vsu esse desierunt.
1 † Siquidem moribus nostris receptum est, vt non solum dotis, sed
oiuz prediorū vxoris maritus omnes fructus suos faciat, eosq; vē
dere, donare, ⁊ qūocunq; alienare vel consumere pro arbitrio, inui
ta vxore potest. Cū enim ipsa mulier dominio ⁊ potestati viri sub-
dita sit, conueniens est, omnes res eius in eiusdez mariti dñio ⁊ po
testate esse, neq; enim nouum est, neq; ab antiqui iuris ratione alie
num, vt cum quis in alterius potestatez transfertur, oia quoq; eius
bona tacito iure transeant. l. si paterfamilias. de adopti. auc. ingres
2 si. C. de sacro. eccles. † Predia tamen vxori propria maritus ea in
uita vel non consentiente, alienare nullo modo potest, vt olim ma-
riti, licet dotalis fundi domini essent, euz tamen alienare lege Ju-
lia prohibebantur. §. j. qui aliena. li. vel non lib. ij. insti. ⁊ parentes
licet peculio aduentitio filiorū tanq; domini vterentur, ⁊ fruerent.
illud tamen alienare non poterant. Mobilium vero rerum q̄ ante
matrimonium vxoris erant, vel ei postea obuenerunt, non tantum
fructus ad maritū ptinent, sed ⁊ proprietas earum ipsius est, ita vt
libere qūocunq; voluerit, eas in alium trāsferre possit soluto tamē
matrimonio omnes res mobiles, que constante matrimonio viri
erant, cōmunes fiunt, ⁊ inter superstitem maritū ⁊ heredes vxo-
ris premortue, vel superstitem vxorem ⁊ heredes premortui viri,
equaliter diuiduntur, nisi inter contrahendum matrimoniuz aliud
conuenerit. Idem de predijs constante matrimonio non ex succes-
sione parentum per alterutrum quesitis dicendum erit, q̄ de rebus
3 mobilibus earumq; fructibus declarauimus. † Quod autez ad do
nationem propter nuptias attinet, hoc iure vtimur, vt, dimidie par
tis omnium prediorū que fuerunt mariti ante matrimoniū, vel po-
stea ex successione parentum eidez obuenerunt, vxor superstes post
mortem eiusdem mariti vsumfructum habeat, nisi in ipso m̄rimo-
nij contractu conuentum fuerit, vt mulier premortuo marito pecu-
niam vel aliam rem vice donationis pp nuptias habeat, quo casu
pecunia vel alia res in donationem propter nuptias assignata post
mortem ipsius mulieris heredibus mariti est restituēda, nisi aliud
4 conuenerit. † Postremo sciendū est, vt iure scripto ita ⁊ moribus
nostris donationes inter virum ⁊ vxorē prohibitas esse, non solum
inter viuos, sed nec mortis quidem causa donare, nec legatum nec
hereditatem inuicem relinquere possunt. Hoc tantum concessum
est, vt cōstante matrimonio vir ⁊ vxor incolumes oēs res suas mo
biles quandocunq; ⁊ vndecunq; quesitas omnia item predia sua
non ex successione parentum constante matrimonio acquisita sibi
inuicem ⁊ mutuo donent, ea lege ⁊ conditione vt coniunx supstes.
His premortui premortue ve coniugis bonis, boni viri arbitrio vta
tur, ⁊ fruatur, heredibusq; eius de restituenda finito vsufructu pro
prietate, idonee caueat. Uerum si coniugi premortuo premortue
ve superstites sint liberi, eorum fauor hmōi donationem infirmat.

De fructibus rerum
communium. Titu. iij.

SUMMARIUM

1 Bona quibus modis fiant communia.
2 Fructus fundi communis quatenus alterutri dominorū cōpetant.
Fructus non iure seminis, sed iure soli percipiuntur.

¶ De fructibus rerum que in societatis contractum
deducte sunt. Cap. j.

D E fructibus rerum que in
contractus ex quibus dominium transfertur, deducun
tur, satis vt arbitor dictū est, nunc videamus de fructi
bus rerum que in illos contractus, vel quasi contractus deducte,
1 sunt, ex quibus cōes fiunt. † Societate aūt vel rē certā vel negotia
tionem vel vniuersa bona cōmunicari notissimum est, ⁊ hec solo cō
sensu contrahentium perficitur, qui simulatq; prestitus est, vt om-
nes res de quibus conuentum est ita fructus earum postea perce
ptos cōicari Paulus libr. v. ad Plautium scripsit. l. videamus.
§. ex causa. de vsu. Idem lib. vj. ad Sabinum ait. l. pro socio §. si
tecum. pro socio. Si tecum mihi societas sit, ⁊ res ex societate com
munes quos fructus ex his rebus perceperis, actione p socio me
consecuturum, Julianus quoq; lib. vij. digestorum scribit. l. q scit.
2 de vsu. † Eum qui scit funduz sibi cuz alio cōem eē, non maiore ex p
te suos facturū, q̄z ex qua dñs pdij est, nec refert, ipse an socius an
vterq; eos seuerit, q2 ois fructus ñ iure seminis s3 iure soli pcipit,
⁊ quēadmodū si totum funduz alienum sciēs qs possideat, nulla ex
pte suos facit, quoqūo sati fuerint, ita q cōem funduz possidet, non
faciet fructus suos, p ea pte qua fundus ad socium eius ptinebit.

SUMMARIUM

1 Seruus communis quatenus dominis suis acquirat.
2 Seruus ei domino acquirit, cuius iussu stipulatus fuit.
3 Seruus alienus duobus seruiens vtri eorum acquirere dicatur.
4 Seruus communis ex re alterius dominorum acquirens, commu
ne erit id quod quesitum est.
5 Seruus pluribus dominis nominatim stipulatus, quatenus eis-
dem acquirere dicatur.
6 Fructus percepti ex fundo communi communes sunt.

¶ De fructibus rerum sine vllo societatis contractu.
communium. Cap. ij.

S Ed ⁊ si nulla intercedente
societatis adfectione, nulloq; tractatu inter se habito,
duo pluresue in cōione inciderint, vt euenit in re duob9
legata, aut duob9 simul empta vel donata, hoc quoq; casu fructus
1 inter dños cōicantur. † Ideoq; si seruus cōmunis ex operis suis,
vel ex legato, donatione, hereditate aut alia qualibet iusta causa ac
quirat, omnibus dominis pro parte qua in eo dominium habet ac
quirit. l. seruus communis. de stip. ser. Si tamen vni ex dominis
seruus communis stipulatus fuerit, aut nomine vnius rem emerit,
aut pecuniaz crediderit, vt vni soluetur vel quodlibet aliud nego-

illius expresso nomine vnius gesserit, ei soli acquirere Caius & Vl
2 pianus scribūt. d. l. seruus communis. l. si ex re. §. sicut eod. ti. † Si
mili modo, si iussu vnius dñorū stipulatus fuerit, aut alio modo ac
quisierit, Vlpianus ait. d. l. seruus cōis. ei soli acquirere cuius ius
su stipulatus est, & si quatuor forte dominos habens seruus duorū
iussu stipuletur, idem Vlpianus putat. l. proinde eod. tit. his solis
acquirere eum qui iusserunt. Pomponius et Offiliū scribere re
fert. l. offilius. eod. tit. & per traditionem accipiendo vel deponen
do cōmodandoq̃ posse ei soli acquiri qui iussisset. Item si seruus
cōmunis meus & tuus ex peculio quod ad te solum pertinebat, mu
tuam pecuniam dederit, obligationem tibi acquiret, que sententia
3 Juliano placet. † Vñ si alienus seruus duobus bona fide seruiens
ex vnius eorū re acquirat, Sceuola ait. l. si alienus. eo. tit. ratione
facere, vt ei ex cuius re acqsijt, id totū acqrat, siue ei soli, siue quasi
duobus seruiat, nā & in veris dominis quoties vtriq̃ acquirit, to
ties partes acquiri, ceterum si alij non acquiratur, alium solidū ha
biturum, igitur eadē ratio erit, & in proposito, vt hic seruus alien⁹
qui mihi & tibi bona fide seruit, mihi insolidū ex re mea acqrat, q̃
tibi non potest acquiri q̃ non sit ex re tua. Nec huic sententie obest
q̃ Paulus scribit. l. seruus cōis. eo. tit. Seruū cōem siue emat, si
ue vendat, siue stipulet, q̄uis pecunia ex peculio detur, quod alte
rum ex dñis sequitur, vtriq̃ tamen acquirere, hoc enī sic accipiē
dum est, vt lʒ ipso iure acquiratur, is tamen cuius ex re facta est sti
pulatio vel emptio, cuʒ socio cōi diuidundo aut societatis iudicio
de parte recuperanda recte aget, & ita Caio placuit. Sed & Julia
4 nus lib. vij. Digestorum scribit. l. cōis seruus. cōmu. diui. † Com
munē seruum si ex re alterius dñorum acquisierit, nihilominus cō
mune id esse, sed is ex cuius re acquisitū fuerit, cōi diuidundo iudi
cio eaʒ summā percipere potest, q̃ bone fidei conuenit, vt vnusq̃sq̃
precipuum habeat, q̃ ex re eius seruus acquisierit. Postremo si
quid forte stipuletur seruus cōis, q̃ vtriq̃ acquiri non potest, ei so
li acquirit, cui acquirere potest, veluti si seruitutem ad fundū Cor
nelianū stipulatus est, qui fundus Sempronij erat, id est alterius
ex dominis, ei soli acquirit. Itē si alter ex dominis vxorem ductu
rus sit, & huic seruo dos promittatur. Item si seruus duorum Titij
& Meuij hominem, qui Titij erat, stipulatus fuerit, ei soli acqret,
cuius non fuit. sed si stipulatus sit Stichum sic, & Meuio & Titio
dare spondes, totū eum Meuio acquiret, q̃ enī alteri ex dñis ac
quirere non potest, id ad eū qui ad obligationem admittitur, perti
net, & ita Pomponio Caio & Vlpiano visum est. l. proinde. §. fi. &
duabus. ll. seq. l. si cōis seruus. eo. ti. Illud preterenundū non est, si
5 † pluribus dominis nominatim stipulet, siquidē ita stipuletur, do
minis meis dare spondes, oibus pro parte qua dñi essent, ex stipu
latione deberi Pōponius ait. d. l. si cōis seruus. si vero ita Lucio
Titio, & Caio Seio dñis meis dare spondes cū ad nomina prius
decursum sit, rationabilius esse videtur pro virili parte stipulatio
nem eis acquiri, q̃ dñorum vocabula pro demonstratione habean
tur, q̄ sniam idem Pomponius probat. d. l. si cōis seruus. Illud
eque notandū est, q̃ Vlpianus dicit. l. si seruus cōis. eo. ti. Si ser
uus communis sibi & vni ex dñis nominatim stipuletur, perinde eē
ac si omnibus dñis & vni ex his stipulet, veluti Titio, & Meuio &
Titio, & probabile est vt Titio dodrans, Meuio quadrans dea
tur. Exceptis autē his casibus, quicquid p seruū cōem acquiritur,
hoc omnibus dñis tāq̄ fructus rei communis pro portionibus do
6 minicis vt antea diximus acquiritur. † Ex fundo ēt communi per
cepti fructus communicant, quare si vnus ex dominis fructus pē
siones, vel mercedes solus ex fundo communi pceperit, Caius li.
iiij. & vij. ad edictū prouinciale iudicio communi diuidundo eū te
neri ait. l. quibus pro soc. l. in summa. commu. diuid. vt partem fru
ctuum ei q cū ipso fundū communē hʒ restituat q̃ & multis rescri
ptis significatur. Plane fructus añ perceptos q̄ res communis
esset, in communi diuidundo iudicium non venire Vlpianus libr.
xix. ad edictum scribit. l. per hoc. §. sicut. commu. diui. Sed & si qs
putans sibi cum Titio fundum communem esse fructus percepe
rit cum esset cum alio communis, cōmuni diuidundo agi idē Vl
pianus respondit. l. si quis putans communi diuidūdo neq̃. n. opi
nio sed rei veritas spectari debet. Idem scribit. dicta lege si qs pu
tant. §. si quid post acceptū fructus qui post acceptuʒ communi di
uidundo iudicium ab vno pcepti sunt, ēt in prestationē venire.

SVMMARIVM

1 Fructus communis hereditatis inter coheredes sunt communes.
2 Coheres absens non obstante inter coheredes facta diuisione suā portionem obtinebit.
3 Heres quatenus prestare debeat fructus ante aditam hereditatem perceptos.
4 Filia soluto matrimonio moram collationi dotis faciens ad vsuras tenebitur.
5 Maritus emancipatus non tenetur fratribus conferre fructus cō stante matrimonio perceptos.

¶ De fructibus hereditatis communis. Cap. iij.

Proinde non solum rei sin
gularis, sed & hereditatis inter duos pluresue commu
nis fruct⁹ oibus proportionibus hrēditarijs acquirūtur
1 † & si vnus cohrēdū solus ex hereditarijs rebus fructus perceperit
eos nō maiore ex parte suos faciet q̄ ex qua hrēs est, ad officiumq̃
iudicis familie herciscunde iudicio cognoscentis pertinet, vt om
nia commoda cū ceteris communicet, nam & Caius lib. vij. ad edi
ctū prouinciale scribit. l. item ex diuerso. fami. herciscun. iudicē p
spicere debere, vt q̃ vnus ex heredibus ex hereditaria re percepit
stipulatusve est, non ad eius solius lucruʒ pertineat, que ita scʒ con
sequetur iudex, si aut reputationes fecerit, aut curauerit cautiones
interponi, qbus inter eos commoda communicent. iperator quoq̃
Gordianus Verino ita rescripsit. l. non est ambiguū. C. e. ti. fami.
herciscū. Non est ambiguū, cū familie herciscūde titulus, iter bo
ne fidei iudicia numeret, portionē hereditatis, si qua ad te pertinet
2 incremento fructuū augeri. † Itē diui Diocletianus & Maximia
nus rescripserūt. l. coheredibus. C. eo. tit. coheredē quo absente &
ignorāte ceteri hereditatē diuiserunt, nullū ex facta iter coheredes
diuisione preiudicium timentē, portionē suā cum reditibus iudicio
familie herciscūde percipere posse Veniūt aūt in hoc iudiciū fru
ctus, & post litē contestatam percepti, & ita Vlpianus libr. xix. di
gestorum scripsit. l. & post fami. hercisc. preteriti ēt añ litē contesta
tā temporis fructus venire Paulus lib. xx. ad edictum respon
dit. l. non solum. eo. ti. siue ante aditam siue ēt post aditaʒ heredita
tem percepti fuerint. l. partum. fami. hercisc. Idē tū lib. vij. ad Sa
3 binum notat. l. inter. §. fructus. eo. ti. † hrēdem fructus quos añ adi
tam hrēditatem ex fundo hereditario percepit, non aliter familie,
herciscunde iudicio prestaturum eum q̄ si cum sciret hereditariuʒ
fundū esse, ceperit, nam si ignorauerit, vt quis alius bone fidei pos
sessor suos facit, qua de re copiose satis scdo libro dictū est. Adeo
aūt fructus ab vno percepti, in hoc iudicium veniunt vt post mo
ram, q rē hereditariā detinuit, non solū quos percepit, sʒ etiā quos
pcipere debuit, fructus coheredi prestare teneat, sʒ & vsuras ex die
more prestādas eē Vlpianus li. xix. ad edictū respondit. l. his cō
4 sequenter. §. sumptū. e. ti. † Ea pp Papinianus ait. l. filius. §. fi. de
colla. do. filiā q soluto mrīmonio dotē q̄ferre debuit, si moram col
lationi fecerit, boni viri arbitratu, cogi vsuras & oēs fructus dotis
q̄ferre nā & emācipatus filr fructus q̄fert, nec iniquū dʒ arbitrari
filia, q post morā fructus q̄ferre cogit, nā & ipsa fructus portionis
sue hrēditarie pcipit. Ceterū fructus q̄stāte mrīmonio & añ moram
pceptos q̄ferre nō cogit, nec enī pōt, cū non ipsius sʒ mariti lucro
5 cedāt. † Proinde nec eos maritus a pre suo emācipatus fratrib⁹
suis q̄ferre tenebit, neq̃. n. in bonis eius eē vñr, cū onera matrimo
nij sustinuerit, nihil aūt interest vtrū ex stipulatu actione an officio
iudicis collatio fieri debeat, nā vtroq̃ casu fructus in collationem
veniēt, lʒ Accursius & Baldus dissentiant, quorum snia vel ex eo
falsa esse cōuincit quod quacunq̃ actione inter coheredes agatur,
iudicium familie herciscunde bone fidei est. d. l. non est ambiguʒ.
C. fami. herciscun.

SVMMARIVM

1 Fructus in confinio nati efficiuntur vtriusq̃ domini.
2 Interesse etiam venit in iudicium finium regundorum.

¶ De fructibus ex confinio perceptis. Cap. iiij.

1 Preterea † si in confinio na
scantur fructus vtriusq̃ domini sunt qui agros cōfines
habēt & arbor prope confiniuʒ posita si etiam in fundū
vicinum radices egerit eā cōmunem esse Caius respondit. l. adeo.
§. fi. de acqui. re. domi. Sed & si in confinio lapis nascant, Mar
cellus putat. l. pro regione. eo. tit. lapidē terra exemptum commu
nem esse, q̃ si vnus ex confinio solus pceperit fructus siquidē cō
stet ex q̄finio euʒ pcepisse idq̃ ipsemet fateat cōi diuidundo actio
ne cum vicino fructus pceptos communicare cogit si vero confinij
locum

locum & terminum ad se pertinere ɔtẽdat, tunc iudicio finiũ regũ. si apparuerit eum locum, terminũ & ɔfiniũ esse cõdẽnandus erit.
2 † In iudicio enim finium regun. ẽt eius ꝙ interest rõnẽ fieri Paulus li. xiij. ad edictũ respondit. d. l. quarta. §. j. fi. regun. Idẽ ait. d. §. j. post lit. contesta. fructus ẽt non perceptos, sʒ qui pcipi debuerũt, in hoc eodem iudicio venire, nã & dolus & culpa exinde prestãtur, sed ante iudiciũ percepti, non omnimodo in hoc iudiciũ veniẽt nam aut bona fide percepit, & lucrari eũ opʒ si cõsumpserit, aut mala fide & condici oportet, quam distinctionem copiosius secundo libro exposuimus.

De ratione Fructuum que habetur in contractibus ex quibus possessio tantum vel vsus extenditur.

Titu. iiij.

SVMMARIVM

1 Pignoris possessio in creditorem transfertur, dominio penes debitorem manente.
2 Creditor prediũ pignori nexum detinens, fructus eiusdem in exonerationem debiti computare debet.
3 Emptor pignoris quando ipsum cum fructibus debitori restituere cogatur.
4 Predo qui rem pignori dedit, actionem pignoratitiam intentare poterit.
5 Legatarius que pcepit ex rebus hereditarijs, in vsuras primũ, dein de in sortem imputare debet.

¶ De fructibus pignoris. Cap. j.

Non solum in contractibus ex quibus dominiũ transfertur, vel res cõicantᷣ, sed etiã in ɔtctibus ex quibus vsus vel possessio tm̃ conceditᷣ, fru
1 ctus in considerationem veniunt, † vt in contractu pignoris, nã pignoris dominium penes debitorem manere, solam autem possessionem in creditorem trãsferri exploratum est. l. pignus. de pign. act. l. pignoris. C. de pig. cũ si. Qua rõne omnes fructus qui ex pignore proueniũt, dominij iure debitoris lucro cedũt, & si a creditore pignori incumbente percepti fuerint, soluto debito eidem debitori simul cum ipso pignore restitui debent, & qꝛ creditor partim sua causa, nempe vt securior sit, pignus accipit, exactissimã conseruande & curande rei sibi pignorate diligentiam adhibere tenetᷣ, quam nisi prestiterit, & per culpã fructus non perceperit, quos alius eo diligẽtior percepisset, eos vtrĩqʒ restituere tenebitur, vel in debitum imputare, & ita imperatoris Alexandri rescripto cautum est, cuius ver
2 ba sunt. l. ij. de pig. ac. † Creditor qui prediũ pignori nexum detinuit, fructus quos percepit vel pcipere debuit, in rationem exonerandi debiti computare necesse habet. Idem ẽt Demetrio in hũc modum rescripsit. l. j. C. e. ti. Qð ex operis ancille vel ex pensionibus domus, quam pignori detineri dicis perceptum est, debiti q̃ntitatem releuabit. Diui quoqʒ Diocletianus & Maximianus Annoso & Antonio ita rescripserunt. l. ij. C. de par. pig. Cum pignoris titulo mancipia obligasse, vos pro mutua quam accepistis pecunia proponatis, horum mancipiorum operis quas creditor accepit, vl̃ quas percipere debuit in vsuras computatis, & post in sortem extenuato debito residuum offerentibus, vel si non accipiat consignatũ deponentibus mancipia vobis preses prouincie restituere iubebit, qð & a Tryphonio responsũʒ. l. rescriptũ. §. si aliena. qui pot. i pi. babe. & ab imperatore Antonino rescriptum est. l. ex predijs. C. de
3 vsu. † Sed etsi creditor dolo malo rem sibi in pignus datam vendiderit, non obseruatis his que in distrahendis pignoribus celebrari consueuerunt, Imperator Alexãder rescripsit. l. j. C. si ven. pig. aga. offerente debitore pecuniam, emptorem pignus ꝙ a creditore emit cum fructibus mala fide perceptis restituere debere, qð & diui Gordiani rescripto significatur. l. cum contra. C. eo. titu. Simili modo Paulus respondit, fideiussorem qui rem pignoris iure obligatam a creditore emit, mandati iudicio conuentum ab herede debitoris oblato omni debito restituere cum fructibus cogendũ, nec habendum similem extraneo emptori, cum in omni contractu bonã fidem prestare debeat. Idemqʒ imperatorum Seueri & Antonini rescripto continetur. l. j. C. de dolo. Quinetiam, si pignore sublato furti egerit creditor, totum quicquid percepit, restituturum Ulp. lib. xxviij. ad edictum ex sententia Papiniani refert. l. si pignore. de pig. act. etiam si culpa creditoris furtum sit factũ, multomagis
4 hoc erit dicendum, in eo quod ex conditione consecutus est. † Amplius etsi predo rem pignori dederit competere ei & de fructibus pignoratitiam actionem idem Ulpianus ait. d. l. si pignore. §. si predo. quamuis ipse fructus suos non facit a predone enim fructus, & vendicari extantes possunt & consumpti condici. Proderit igitur ei, ꝙ creditor bonafide possessor fuit. Proinde si creditor ex fundi sibi pignori obligati debitũ sit ɔsecutus, ipso iure pignus ab obligatione liberatũ esse, imperator Alexander constituit. l. j. C. de distrac. pig. ipsumqʒ creditorẽ pignus cum fructibus q. deductis vsuris & sorte principali restituere debere, idemqʒ & summus pontifex Inno. tertius decreuit. c. illo de pig. in antiq. Qð aũt de fructibus pignoris dicimus, idem de fructibus rerum in quarum possessionẽ rei seruan. gratia missio fit, dicendum est, in his enim exemplũ pignorum nos sequi, Ulpianus ait. l. is cui. §. queri vt in posses. vel
5 fideicom. † Unde quod ex fructibus rerum hereditariarum percepit, legatarius, primum in vsuras, mox si quid superfluum est, in sortẽ debet imputare. Quinimmo & si amplius quam sibi debetᷣ pcepit legatarius, exemplo pignoratitie actionis etiam vtilis actio, ad id reddendum, dari debet. Sed pignora quidem quis distrahere potest, hic autem frui tantum constitutio ei permisit, vt festinetᷣ ad sententiam idem. l. is cui. §. qui legatorum. Ulpianus ait, qui legatorum seruandorum causa in possessionẽ mittitur, & fructus custodire & cetera debebit, & pati heredem colere agros, ac posse fruct⁹ redigere. Sed custodire legatariũ fructus oportebit, ne ab herede consumantur, ꝙ si heres fructus nolit cogere, permittendũ erit legatario cogere fructus, & coactos seruare. Quinimo & si tales sint fructus quos primo quoqʒ tpe venire expediat, vẽdere legatario permittendũ est, & pretium seruare.

SVMMARIVM

1 Creditor quo casu fructus pignoris suos faciat.
2 Creditor ex ɔuẽtione põt pignoris fructus loco vsuraꝝ pcipere.
3 Debitor non imputabit debito ꝙ creditori pstitit actione furti.

¶ Quibus casibus fructus pignoris creditoris lucro cedunt. Cap. ij.

Nonnunquam tamen fru
1 ctus † pignoris creditor suos facit, eosqʒ nec in pecuniã sibi debitam imputare, nec debitor soluta pecunia quandoqʒ pignoratitia actione agenti, restituere compellitur, vt si gener pro dote a socero sibi promissa numerata, fundum pignori acceperit, fructus ex eo tanqʒ ex fundo dotali percepto pro oneribus matrimonij suos faciet, nec eos in sortem imputare debebit, & ita summus põtifex Innocentius tertius ɔstituit. d. c. salubriter. de vsu. in anti. Idẽ etiam sanxit. c. j. de feu. in antiq. directũ dominum, qui a cliente seu feudum vel agrum vectigalẽ seu emphytheoticarium in pignus accepit, fructus quos ex eo pcepit, in sortẽ nõ debere imputari, cum ex re propria eos percepisse videatur, & ita Alexander
2 quoqʒ tertius decreuit. c. ɔquestus. de vsu. in anti. † Item si cõuenerit vt p vsuris fructus accipiat creditor, quãuis multo maiores estimatione vsuraꝝ legitimaꝝ fructus pceperit, id tamen ꝙ deductis vsuris fructuum superest, in sortem imputare eum non cogi imperator Philip. rescripsit. l. si ea lege. C. de vsu. cuius rescripti verba hec sunt. Si ea lege possessionẽ mater tua apud creditorem suũ obligauit, vt fructus in vicem vsuraꝝ consequeretᷣ, obtẽtu maioris percepti emolumenti propter incertum fructuum euentum rescindi placita non possunt. Multo magis si conuenerit, vt creditor in domo debitoris habitaret, mercedes que redigi potuissent, si domus locata fuisset, sed redacte non sunt, nec in vsuras nec in sortem imputabunt. Extat. n. imperatoris Antonini rescriptum huiusmodi. l. si ea pactione. C. de vsu. Si ea pactiõe vxor tua mutuã pecuniã dedit vice vsuraꝝ domũ inhabitaret, pactoqʒ, ita vt conuenit, vsa est, non etiam locando domum pensionem redegit, referri questionem quasi plus domus redigeret si locaretᷣ quaʒ vsuraꝝ legitimaꝝ ratio colligit, minime oportet, licet enim maiore sorte contrahi potuerit locatio, non ideo tamen illicitũ fenus esse contractum, sed vi
3 lius conducta habitatio esse videtur. † Nouissime sciendũ est, quid ipse debitor furti actione prestiterit creditori vel conditione, id ei restitui nõ oportere nec debito imputari, a Papiniano responsũʒ esse. l. si pignore. §. j. de pig. act. ꝙ & Ulpia. probat. d. §. j. Sed etsi metus causa seruum pignoratum debitori tradiderit, quẽ bona fide pignori acceperat, nã si egerit ꝙ metus causa factum est, & qua[...]

plum sit ꝯsecutus, neqꝫ restituet ex eo ꝙ ꝯsecutus est, nec debito imputabit, ꝛ ita idē Ulp. scribit, nā id ꝙ pene noīe a debitore exactū est, lucro debere creditoris cedere Modesti. rn̄dit. Sꝫ dubiū est si qs mutua pecunia accepta fundū dederit ea lege vt si intra bienniū nō soluerit, is fundus creditori emptus esset, an fructus interiꝫ ꝑcepti in sortē iputent̄, ꝛ Inno. iij. imputandos esse cēsuit. c. illo de pig. in anti. maxime cū he simulate vēditiones pleruꝫ in fraudem vsurarū ꝯtrahant̄, ꝙ ꝛ Baldo visum est. l. j. C. de pig. acti.

SVMMARIVM

1 Cōmodati ꝯtus, vsum rei tantum in accipientem transfert.
2 Cōmodatarius ex mora ad vsuras ꝛ oēm vtilitatē tenet̄ ꝯmodati.
3 Cōmodatarius ꝙ furti actione ꝯseqt̄, nō cogit̄ dn̄o restituere.
4 Fructus rei ꝯmodate ꝛ rei deposite eiusdem sunt actionis.

De fructibus rei cōmodate ꝛ deposite. Capi. iij.

Commodati quoqꝫ contractus, † vsum dūtaxat in accipiētē trāsfert, ꝯmodatū. n. definit, ꝙ gratis ꝛ sine mercede vtēdū ꝯcedit̄. dn̄iū vero ꝛ ꝓprietatē rei ꝯmodate, penes ꝯmodātē remanere, Pōponi⁹ li. v. ad sabinū scribit. l. rei ꝯmodate ꝯmodati. ergo si qs ex re cōmodata fructus ꝑuenerit, nō ad ꝯmodatariū, sꝫ ad ꝯmodātē ptinebit, ꝛ si a ꝯmodatario ꝑcepti fuerint, simul cū re ipsa in restitutionē venire, Pau. li. v. ad Plautiū. rn̄dit. l. videamus. §. si possessionē.
2 de vsu. † Ex mora quoqꝫ vsurasqꝫ oēm vtilitatē ꝛ causam prestari debere indubitatū est, sicut in ceteris bone fidei iudicijs. Sed si qs rē ꝯmodatā habuerit, quam alius furto subtraxerit, ꝛ lite pulsatus fur ꝯdēnationē passus fuerit, nō tm̄ in rē furtiuā, sꝫ ēt in penā furti, ꝛ postea dn̄s rei venerit, oēm ꝯdēnationē accipere desiderās, vtpote ex sue rei occasione ortā, dubitationē veteribus incidisse Justi. refert. l. manifestissimi. §. sꝫ cū in scdam. de fur. vtrū ne rē tm̄ suam vel eius emstiationē dn̄s ꝯsequat̄, an ēt summā penalē, ꝛ diuus Justinianus ꝫm Papiniani sniam rescripsit. d. §. sed cū in scdam. lucrū minime ad dn̄z rei pertinere, vbi eniꝫ piculū ibi ꝛ lucrū collocet̄ nec sit dāno tm̄ deditus, q rē ꝯmodatā accepit, sꝫ ēt liceat ei lucrū
3 sperare. † Multomagis ꝙ ab ipso dn̄o actione furti ꝯsecutus fuerit, lucrat̄, nā ꝛ ꝯ ipsum dn̄m posse ꝯmodatariū furti agere, qꝛ forte retentionē ob impensas habebat Pau. rn̄dit. l. creditoris. §. dn̄s ꝺ fur. Aliud quoqꝫ lucrū ꝯmodatarius ꝑcipit, eo ipso ꝙ gratis re ꝯmodata vtit̄, nec priusqꝫ vsus fuerit ab eo intēpestiue auferri potest, vt Paul. lib. xxxix. ad edictū respondit. l. in commodato. §. si
4 cut. ꝯmodati. † Hec aūt fructuum rei commodate ratio, eadē fere ꝛ in deposito obseruatur, nā ꝛ deponens dn̄ium rei deposite retinet quare fructus q ex ea ꝑcipiunt̄, ei restitui debent, hanc enim actionē bonefidei esse Ulp. lib. xxx. ad edictū tradit. l. j. §. est autem. depo. ꝛ ideo dicendum esse, fructus in hāc actionē venire, ꝛ oēm cāꝫ ꝛ partum ne nuda res veniat, quā sniam Pau. quoqꝫ li. v. ad plautium ꝓbat. l. videamus. §. si possessionē. de vsu. in fructibus autē cōnumerabimus duplum, ꝙ ꝫm edictum pretoris consequitur ab eo, qui rem ex causa incendij, ruine, tumultus, vel naufragij depositam restituere nō vult. l. j. depo.

SVMMARIVM

1 Fructus rei locate manent locatoris.
2 Cōductor morā faciēs in soluēda mercede, ad vsuras tenetur.
3 Cōductor nō restituit locatori ꝙ ꝯseqt̄ actione furti.
4 Coloni partiarij fructuum ptem ꝯuentam suam faciunt.
5 Colonus mercenarius mercede accepta fructus facit locatoris.

De fructibus rei locate ꝛ conducte. Cap. iiij.

1 Non solet inquit Ulpian⁹. l. non solet. loca. locatio dn̄ium rei mutare, † quo fit vt locator, q dn̄s rei locate manet, fructus q ex ea ꝑueniūt suos faciat, ꝛ ꝯdē, aut opere, aut res locant̄. Si opere locate fuerint, artifex vel alius q eā locauit, mercedes ex suis operis ꝯseqt̄, quas loco fructuum esse. s. traditum est. l. j. ti. j. c. iiij. ꝯductor vero ꝑfecti ꝛ ꝯsummati operis dn̄s efficit̄, oēmqꝫ fructuum q ex eodem opere completo ꝑcipi pōt, dn̄ij iure suum facit. Sed ꝛ ħ lucrator, si forte is q suas operas locauit, intra ꝓfinitum tp̄s opus non ꝑfecerit, ꝛ ꝑ eū steterit quominus ꝑficeret, vt id omne ab eo q suas operas locauit consequat̄, ꝙ habiturus foret, si suo tp̄e, ꝫm ꝯtus legem, opus ꝑfectum esset, sed ꝛ penā appositā, si opus ꝯpletum nō esset,
2 lucrabit̄. l. cum ita stipulatus. de ver. obli. † Econtrario si in soluēda mercede conductor morā faciat, ex die more vsuras mercedis prestari iudicio bonefidei compellitur. Rex vero que locari solēt alie sunt mobiles alie immobiles, ꝛ si quidem mobiles locate fuerint, vt iumenta, naues, vestimēta, vasa, vel alie res, locator, mercedes, quas loco fructuum esse sepius repetitum est ꝛ vsuras ex mora lucrat̄, ꝯductor vero his rebus ꝫm ꝯuentionē vtit̄ ꝛ fruit̄, locatorem. n. ħ ꝯductori prestare debere notissimum est, ei vti ꝛ frui re locata liceat. l. ex conducto. loca. Eum quoqꝫ qui rem ꝯduxit Caius
3 li. x. ad edictum prouinciale scribit. d. l. ex ꝯducto. loca. † ꝙ rei nomine furti actione consecutus est, nec locatori restituere compelli. Si vero res immobiles locate fuerint, interest, vtrum predia vrbana an rustica locatā fuerint, nam si vrbana, locator pensiones consequit̄, adeo vt si predio sit q locauit nihilominus mercedes ei debeant̄, ꝛ solute repeti vt indebite non possint. l. si vrbana. de ꝯdi. indebi. Illud. n. satis ꝑspicuum est, tres eorū q rustica predia conducunt, colonorū species esse. Alij. n. sunt coloni partiarij. Alij mercenarij. Alij vero sunt q nūmis colunt. † Quod ad colonos partia-
4 rios attinet, certum est partē fructuum, ꝫm ꝯuentionem, ꝑ opera ꝛ cura colendo agro adhibita, eos lucrari, aliā vero ptē dn̄is a quibus ꝯduxerunt, ꝑstare debere, ꝛ si nihil ꝑuenerit, ipsorū colonorū simul dn̄orū cōe dānum esse. At qui nummis colunt, ij fructus oēs suos faciunt, dn̄i vero prescriptis tp̄ibus pensiones ab eis recipiūt nisi ꝑ ipsum stet, quominus colonus frui possit, vel insolito ꝛ fortuito casu fructus prediorū corrupti fuerint, tunc. n. remissio pensionis fieri dꝫ. d. l. ex ꝯducto. §. si vis tempestatis. loca. sed si sterilitatem superioris anni quo remissio facta est, sequentis anni vbertas compenset, merces, remissa soluenda est, neqꝫ. n. colonus de damno q̄ri debet, cui immodicū lucrū non auferat̄. l. si vno. eo. ti. Nō si labes, vel vredo, vel aliud solitū vitiuꝫ fructus corruperit, hoc dāno coloni contingit, q nihilominus pensionem soluere cogitur. d. §. si vis tē
5 pestatis. † Postremo colonus mercenarius q mercede accepta alterius predium colit, prout. s. diximus, mercedem lucrat̄, oēs vero fructus vel lucro locatoris ꝑueniunt, vel dāno eius corrumpunt̄ nisi dolo vel culpa ꝛ negligentia coloni omnino corrupti fuerint, vl̄ non ita vberes ꝑuenerint, tunc enim dn̄m a colono quanti sua interest, consecuturum indubitati iuris est.

Que in contractibus ex quibus rerum alienarum cura ꝛ administratio suscipitur, fructuum ratio habenda est. Titulus. v.

SVMMARIVM

1 Mandatum est bonefidei, atqꝫ consensu solo perficitur.
2 Procurator qui pecuniam domini dedit fenori, restituet domino quod lucratus est.
3 Procurator pecuniā suā impendens pro ꝑficiendo domini mandato, ad vsuras ēt aget contra dominum.
4 Procurator domino actiones acquirere potest.

De fructibus rerum que in mandatum cadunt. Capi. j

Postremo nostre diuisionis species est eorum contractuum, quibus alienarum rerū cura ꝛ administratio suscipit̄, in quibus fructus quoqꝫ
1 veniunt, vt in mandato. † Cum enim mandatuꝫ sit bone fidei, soloqꝫ consensu perficiatur, consequens, vt simulatqꝫ quis sola voluntate mandatū alterius susceperit, ad illud perficienduꝫ obligatus sit, ꝙ si non perfecerit omnem vtilitatem, omne emolumentum, quod perfecto mandato consequi potuisset, prestare tenebitur, ꝛ ita Ulpia. lib. xxxj. ad edictum scribit. l. si procuratorem. §. mandati actio. māda. Sed si mandatarius, vt susceperat mandatum perfecerit, verbi gratia, fundum emerit, omnes fructus quos ex eodem fundo consecutus est, mādatori officio iudicis prestare eum oportere, idē Ul-
2 pianus ait. l. idē. §. si ex fundo. §. idē labeo māda. † Simili mō si ꝑcurator meus pecuniā meam fenori dedit, vsurasqꝫ ꝯsecutus est, cōsequenter idem Ulp. tradit. l. idemqꝫ. §. si procurator. debere eum prestare, quantumcunque emolumenti sensit, etiam si ei vt fenerarer minime mandauerim, nam bonefidei hoc congruit ne de alieno lucrum

no lucrum sentiant, quod si non exercuit pecuniã, sed ad vsus suos conuertit, in vsuras cõuenietur, que legitimo modo regionibus frequentantur. Deniqz Papinianus ait, si vsuras exegit procurator, ꝛ in vsus suos conuertit, ex mora vtiqz vsuras mihi pendet, quod ꝛ Ulpiano videtur dicto. §. si procurator. Adeo antẽ vsuras quas procurator meus ex pecunia mea consecutus est, mihi restituere tenetur, vt etiam si mandauerim, vt Titio pecuniam meam gratuitaz daret, ꝛ sine vsuris crederet, isqz non sine vsuris crediderit, eas tamen restituere debeat, quamuis si periculo suo credidisset, cessaret in vsurie mandati actio, idqz Ulpianus ꝛ Labeo probant dicta. l.
3 idem. §. si mandauero. †Econtrario si procurator pro perficiendo mandato pecuniam suam impenderit, idem Ulpianus scribit, non id tantum quod impendit, sed etiam vsuras eum consecuturũ. Usuras autem non tantum ex mora admittendas esse dicit, verꝫ iudicẽ estimare debere, si exegerit a debitore suo quis, ꝛ soluit, cum vberrimas vsuras consequeretur, equissimum enim erit, eius rationẽ haberi. Preterea vt in ceteris negotijs gerendis, ita ꝛ in litibus, bona fide qui mandatum suscepit, rationem reddere debet. Itaqz qđ ex lite consecutus erit, siue principaliter ipsius rei nomine, siue extrinsecus ob eam rem, Caius libro. iij. ad edictum prouinciale scribit. lege qui proprio. §. procurator. de procu. debere enim, mandati iudicio restituere, vsqz adeo vt si per errorem aut iniuriam iudicis non debitum consecutus sit, id quoque reddere debeat. Itez Papinianus lib. ij. responsorum ait. lege quod procurator. eodem titu.
4 †quod procurator ex re domini mandato non refragante stipulatꝰ, inuito procuratore dominus petere potest, per procuratorẽ quoque nos non solum retinere, sed ꝛ acquirere actiones, Paulus libro primo Manualium respondit. Postremo non solũ fructus quos percepit, sed etiam quos percipere potuit, mandatarius prestare dꝫ, ꝑcuratorem enim non tm̃ dolũ sed ẽt oẽm culpam prestare debere, Imperatores Diocletianus ꝛ Maximianus rescripserunt lege ꝑcuratorem. l. a procuratore. de procu.

SVMMARIVM

1 Amicus amici negotia gerens, ad fructus omnes perceptos tenetur.
2 Negotia gerens aliena, indebitum quod exegit restituere cogetᷣ.
3 Gestor negotioꝝ, pecuniã suam in negotia aliena impendens, vsuras repetere potest.

De fructibus negotiorum gestorum Capitu. ij.

c Idem fructuum ratio ha
1 benda est, †cũ quis sine mandato amicitia ductus, absentis negotia gessit, hic enim oẽs fructus, omnia emolumenta, omnia deniqz, quecunqz ex his negotijs retinet, negotioꝝ gestoꝝ actione restituere tenetᷣ, ꝛ ita Caius lib. iij. ad edictũ ꝑuinciale respondit. l. si quis absentis. de neg. gest. Apud Ulp. quoqz lib. x. ad edictũ scriptũ est. l. ait pretor. §. hec verba. de neg. gest. si qs negotia, que cuius cũ is moreretᷣ fuerint gesserit, ꝛ qđ post mortem accesserit, vt puta partus, ꝛ fetus, ꝛ fructus, ꝛ qđ serui acqsierunt, in iudiciũ negotio. gesto. venire. Amplius si quis pecunie negotioꝝ gerat, vsuras eũ prestare cogi, Paulus lib. j. sententiarum respondit. l. litis. eo. Preterea si fundum tuum, vel ciuitatis petiero, negotium tuum, vel ciuitatis gerens, ꝛ ampliores, quam oportuerit, fructus, ꝯsecutus fuero, hoc ipsum tibi vel reipublice prestare me debere, Ulpi. lib. x. ad edictum refert, lꝫ petere non potuerim. Item Pau. lib. xx. ad edictũ ait. l. si qs negotia. de nego. gest.
2 †Si qs negotia aliena gerẽs, indebitũ exegerit restituere eũ cogi. Nõ solũ aũt fructus quos percepit, sed ẽt quos percipere potuit negotioꝝ gestor restituere tenetᷣ, nec tm̃ sorte, verũetiam vsuras ex pecunia aliena perceptas eum prestaturum. Paulus lib. ij. ad neratium notat. l. atqui natura. de nego. gest. vel etiam eas quas ꝑcipere potuit, quam sententiam Papinia. lib. ij. responsoꝝ probat. l. qui aliena. de nego. gest. nã negotioꝝ gestor culpã prestare dꝫ, ꝛ talem diligentiã ꝛ curam rebus alienis gerendis adhibere, qualem diligentissimusquisqz paterfamilias rebus suis adhibere solet. qđ ꝛ ab Ulp. lib. x. ad edictũ rñsum est. l. si pupilli. §. fi. de nego. gest.
3 †Contra negotioꝝ gestor, si pecuniã suam in aliena negotia gerenda impenderit, vsuras quas ex ea percipere potuisset ẜm Pauli sententiam. l. at qui natura. §. non tantum. de nego. gest. a domino negotiorum repetet.

SVMMARIVM

1 Tutor ꝛ Curator quicquid ex rebus pupilli, ꝛ adulti perceperunt, restituere tenentur.
2 Tutores ꝛ Curatores vsuras prestabũt de pecunijs pupilli ꝛ adulti, quas in suos vsus verterunt.
3 Tutor vsuras pecunie sue petere potest, quam in vtilitatem pupilli impendit.

De fructibus qui in rationem tutele veniunt. Capi. iij.

b Ec autem que de procura
tore ꝛ negotioꝝ gesto. dicimus, in tutore quoqz ꝛ cura-
1 tore obseruãda erũt, †tutor. n. qcqd ex rebus pupillaribus, vel curator ex rebus adulti, furiosi, aut alterius, cuius curã gesserit, ꝯsecutus est, iudicio tutele vel negotioꝝ gestoꝝ actione restituere eũ debere, exploratũ est, tot. ti. de tute. ꝛ rõ. distrahẽ. hoc amplius cũ culpã ẽt pstare tutores ꝛ curato. debeãt fructus nõ solum quos ꝑceperũt, sed ẽt quos ꝑcipe bona fide potuerũt, eos restituturos Modesti. lib. ij. rñsoꝝ scribit. l. si sine. §. modestinus. de admi. tu. Impatores quoqz Diocl. ꝛ Maximia. ita rescripserũt. l. qcqd. C. arbit. tute. Quicqd tutoris dolo vel lata culpa, aut leui, seu curatoris minores amiserint, vel cũ possent nõ ꝗsierint, ħ in tutele seu negotioꝝ gesto. iudiciũ venire, nõ est incerti iuris. †Pecunie ẽt
2 ꝙ in vsus suos tutores vel cura. verterũt, vsuras pstabũt. Itẽ si vsuras exactas tutor vel curator vsibus suis retinuerit, earum vsuras agnoscere eũ opꝫ, sane. n. parui referᷣ Ulp. ait, vtrũ sortẽ pupillarẽ an vsuras in vsus suos ꝯuerterit. Itẽ si tutor ꝑ ꝯtutore ꝯdẽnatꝰ fuerit eas vsuras pstabit, ꝗs ex sola administratiõe pstarᷣ cogeretᷣ, idqz in eũ diẽ quo tutelã restituit. Sꝫ etsi in emptionẽ pdioꝝ pecunia đposita fuerit, ꝛ post depositionẽ tutores ꝯparare pdia neglexerint, incipiẽt, ꝛ si morã fecerint depositioni pecunie eos similiter pstaturos vsuras, Ulp. rñdit. l. tutor ꝗ reptoriũ. §. si post depositionẽ. de
3 admi. tut. †Ecõtrario si pecuniã suã in vtilitatẽ pupilli, vel adulti tutores, vel cura. impenderint, eaꝝ vsuras ꝯsequentᷣ, idqz tandiu ꝙ diu tutor est, ꝛ post finitã tutelã quoad ei pecunia reddatᷣ nec dꝫ ei sterilis esse pecunia, nisi in ħa pupilli fuerit pecunia, vnde ꝙ sibi đbitum erat, ꝯsequi posset, tunc enim non deberi vsuras, idẽ Ulp. respondit. l. qd ergo. de contra. ꝛ vti. tute. act.

Tertij Libri de Fructibus, Finis.

Joannis Copi iurisconsulti, de Fructibus. Lib. iiij.

De fructibus qui in integrum restitutionem, reuocationem, rescissionem, vel redhibitionem veniunt. Titu. j.

SVMMARIVM

1 Restitutio in integrum qbus ex causis concedetur.
2 Minor predium emens pluris quã oporteat, pecuniam suam cum vsuris recuperat.
3 Minor dominium predioꝝ suorum alienare non potest.

De fructibus qui in restitutionem in integrum, ex causa etatis veniunt. Cap. j.

e T si emptio vẽditio permu
tatio, stipulatio, donatio, dos, ceteri deniqz contractus de quibus supra dictũ est, itẽ legata, heredũ institutiones alijqz actus legitimi firmissimo ꝛ gẽtiũ, ꝛ ciuili iure stabiliantᷣ, interdũ tñ iustis de causis vel reuocãtur, vel rescinduntᷣ, vel ꝑ in integrum restitutionẽ infirmantᷣ. Quare cum superioribus libris tractatũ fuerit, de ratione fructuũ, que in omni legitimo actu passiꝫ obseruatur, necessarium esse existimauimus, de ratione fructuũ, que in eorum reuocatione, redhibitione, rescissione, vel per in integrum
1 restitutione, infirmatione habetur differere. †In integrum aũt restitutio multis de causis ꝯcedit, in primis ex cã etatis minoribus.

xxv. annis, nam cum inter omnes constet fragile esse, & infirmũ huiusmodi etatis consilium, & multis captionibus suppositum multorumqȝ insidijs expositum auxilium eis pretor. l. j. de mino. xxv. an. pollicitus est, & aduersus captiones opitulationẽ. Itaqȝ verbi gratia, si in vendendo fundo circumscriptus sit, minor restituetur, iubebitqȝ pretor fundum cum fructibus reddere, & ita Paulus libro. j. sententiarum scribit. l. quod si minor. §. de restitutio. de mino. Item si in danda libertate minor lesus fuerit, vtilis de dolo actio dabitur in id, quod eius interfuit, non manumitti, & quicquid haberet si non manumisisset. Vlpianus libro. xj. ad edictum probat. l. verum.
2 §. j. eodem titulo. id ei prestandum esse. † Sed etsi minor ex sua pecunia, vel aliena, quam mutuam accepit predium pluris quam oporter emerit, Caius libro. iij. ad edictum prouinciale respondit. l. patri. §. si pecuniam. eodem titu. venditorem, non solum prediũ, sed etiam vsuras, quas ex ea pecunia percepit, vel percipere potuit, restituere debere. Vlpianus etiam libro. vj. opinionũ. l. minor. xxv. ann. cui fideicommissum. eodem titu. Cum quidam minor vigintiquinque annis predia patris sui ob debita rationis tutele aliorum, quam pater administrauerat, insolutum inconsulte dedisset, respondit, ad suam equitatem per in integrum restitutionem reuocandam rẽ esse vsuris pecunie, quam constiterit ex tutela deberi, reputatis, & cum quantitate fructuum perceptorum compensatis. Sed & imperatorum Diocletiani & Maximiani extat rescriptum huiusmodi. l. si predium. C. de predi. mino. sine decret. non alienan. † Si pre
3 dium rusticum, vel suburbanum, quod ab vrbanis non loco, sed qualitate secernitur, in pupillari etate cõstituta tutore authore, vel adulta sine decreto presidis prouincie, in qua situm est, vendidisti, secundum sententiam senatusconsulti dominium eius, sine ius a te discedere non potuit, sed vendicationem eius & fructuum, vel ijs non existentibus condictionem competere constituit. Et hec vera sunt, nisi emptor qui a minore emit, eum minorem esse ignorauerit, nam rescripto diui Gordiani ita expressum est. l. si contra. C. si quis ign. rem mino. est sine decret. compara. Si contra amplissimi ordinis decretum possessiones tue distracte sunt, conuenit earum possessorem, vt si ita probaueris gestum & possessio retrahatur, & fructus vniuersi reuocentur, si non bona fide emptorem fuisse q emit, constiterit.

SVMMARIVM

1 Restitutio sic fieri dȝ, vt quilibet integrũ ius suum recipiat.
2 Restitutus in integrũ sicut nõ morat̃ in dãno, ita nec in lucro.
3 Restitutus ad rem quam vendidit, lucrũ restituere debet quod ex pretio percepit.

¶ De fructibus a minore ei aduersus quẽ in integrum restitutionẽ obtinuit reddendis. Cap. ij.

Sicut autem minor per in integrum restitutionem, rem suam cum fructibus recipit, ita ei aduersus quem in integrum est restitutus, quicquid ex re illius percepit bona fide & locupletior factus est restituere tenetur. Nam & eum qui post aditam hereditatem restituitur, Vlpianus ait. l. pretor. §. non solum. de minori. prestare debere, si quid ex hereditate in rem eius peruenit, nec perijt per imbecilita
2 tem etatis. † Restitutionem enim ita faciendam esse vt vnusquisqȝ integrum ius suum recipiat, Paulus libro primo sententiarum. l. quod si minor. §. restitutio. eo. titu. respondit, quare eum qui a minore emit, iubebit pretor pretium recipere nisi tunc dederit, cũ eũ perditurum non ignoraret, sicuti facit in ea pecunia que ei consumpturo crederetur. Item ait. l. si fundus. §. quamquam. de reb. eo. q sub tute. vel cura. sunt. quamuis neqȝ distrahere neqȝ obligare tutor pupillare predium possit, si tamen errore lapsus vendiderit, & pretium acceptum creditoribus paternis pueri soluerit, quandoqȝ predium domino cum fructibus vindicanti doli exceptio non inutiliter opponitur pretium, ac medij temporis vsuras, que creditoribus debentur non offerenti, si ex ceteris facultatibus eius solui es
3 alienum non potuerit. Diuus quoqȝ Antoninus rescripsit. l. vnica. C. de repu. que fi. in indi. in integ. restitu. † eum qui restituitur, sicut in damno non moratur, ita nec in lucro morari debere, & ideo quicquid ad eum peruenit, vel ex emptione, vel ex venditione, vel ex alio contractu hoc debet restituere. Sed & cum minor adijt hereditatẽ & restituitur, mox quicquid ad eum ex hereditate peruenerit, hoc eũ prestare cõuenit. Similiter diui Diocletianus & Maximianus rescripserunt. l. si predium. C. de predi. mino. sine decret. non alienan. eum qui a minore emit, si probare potuerit ad vtilitates minoris cessisse pecuniam, quam pretij loco numerauit, doli exceptionis auxilio pretium cum vsuris seruare posse. Idem Phorminio ita rescripserunt. l. vtere. C. de predi. mi. sine decre. nõ alien. Vtere viri prudentissimi Papiniani responso, ceterorumqȝ quorum precibus mentionem fecisti, sententijs ac doli mali exceptionẽ oppone pretium ob eorum debitum solutum probans, si sortem cũ vsuris, que fisco deberentur, pupilli non offerentes fundos prouinciales, citra decretum presidis venundatos cum fructibus petant. Huic consentaneum est, imperatorum Valentiniani & Gallieni rescriptum huiusmodi. l. non solum. C. de predi. mino. sine decre. non
3 alienan. † Si tu fratribus tuis fundum per transactionem dedisti, vendicare eum potes, sed & si quid inuicem ab eis ex eodẽ pacto cõsecutus es, id mutuo restituere debebis. Diuus quoqȝ Gordianus in eãdem sniam ita rescripsit. l. j. C. si ma. fac. ven. ra. habue. Cum proponas curatorem patris tui sine interposito pretoris decreto, ꝑdium rusticum heredi creditoris, seu curatori eius destinasse venundare, eamqȝ vẽditionem deceptum patrem tuum ratam habuisse, si minore pretio distractum est predium, & inconsulto errore lapsum patrem tuum perperam venditioni consensum dedisse constiterit, non abs re erit superfluum pretij in ꝯpensationem deduci, quod ꝑsidis prouisione fieri conuenit, cuius solertie congruum est, si diuersa pars bonam fidem non amplectatur, in arbitrio eius ponere, an velit possessionem cum fructibus restituere, ita vt fenebris pecunia cum competentibus vsuris restituatur.

SVMMARIVM

1 Restitutio ei conceditur qui metu quid fecerit.
2 Metu impeditus ꝑcipere fructus, ad eosdẽ restitui debet.
3 Possessionem non sui fundi tradens, qualiter puniatur.

¶ De fructibus qui in restitutionem ex causa metus veniunt. Capi. iij.

1 Metus etiam † causa restitutionem in integrum pretor pollicetur, ait enim. l. j. quod me. cã. Quod me. cã gestum erit ratum non habebo. Si quis igitur metu compulsus, ancillas, pecudes, fundos, aliasve res alienauerit, non solum ipsas res metu extortas, sed & partus ancillarum, & fetus pecorum, & fructus, & omnem cãm restitui oportere,
2 Vlpianus lib. xj. ad edictum scribit. † Nec solum eos qui percepti sunt, verum si plus ego percipere potui, & per metum impeditus sum, hec quoqȝ me ꝯsecuturũ, idem Vlpia. tradit. Si quis aũt ꝙ metu extorsit non restituat in quadruplũ iudiciũ, in eum pretor pollicetur, quadruplari aũt id quanti ea res erit cum fructibus, & omni causa, idẽ Vlpia. l. si cũ exceptione. §. quadruplabitur. quod me. cã respondit. Pau. item li. v. ad Plantiũ ait. l. videamus. §. item si vi. de vsu. Si vi metusve causa rem tradam non aliter mihi restituisse videtur, quam si fructus restituat, nec mora mea mihi ali
3 quid aufert. Idem lib. xj. ad edictum ait. l. si mulier. §. si possessionem, ꝙ me. cã. † Qui possessionẽ nõ sui fundi tradit, non q̃ti fundus est, sed q̃ti possessio eius quadruplũ vel simplũ ꝯsequeꝛ, estimatur enim ꝙ restitui opȝ, id est ꝙ abest, abest aũt nuda possessio cũ suis fructibus, ꝙ Pomponio placet.

SVMMARIVM

1 Dolum passus restitui debet.
2 Dolũ ꝯmittẽs restituere dȝ quicquid ex re alterius ꝑcepit.

¶ De fructibus qui in restitutionẽ ex causa doli veniunt. Cap. iiij.

1 Dolus † quoqȝ restitutioni in integrum locũ facit, pretor enim. l. j. de dolo aduersus varios, & dolosos qui alijs obfuerũt, calliditate quadã subuenit, ne vel illis malitia sua sit lucrosa, vel istis simplicitas
2 dãnosa. † Quãobrem q dolũ commisit, quicquid ad eũ ex re alterius peruenit restituere dȝ, vt Caius lib. iiij. ad edictũ ꝓuinciale respondit. l. itaqȝ. e. ti. & nisi restitutio fiat Paulus lib. xj. ad edictũ ait. l. arbitrario. e. ti. q̃ti ea res est, ꝯdẽnationẽ sequi. In heredẽ quoqȝ dolosi eatenus datur se eã actionẽ pretor. l. in heredem. eo. ti. pollicetur quatenus ad eum peruenit.

Summarium

SVMMARIVM

1 Absens cā rei publice restituit in integ. si lesus fuerit.
2 Miles in actione rescissoria lesus restituitur.

De fructibus qui in restitutionem ex cā absentie, vel alia quauis iusta causa veniunt. Cap. v.

A Lia est in integrum restitu
1 tio, ex cā absentie. l. j. ex quib. cau. maio. † Pretor eniz lesum ius p id tēpus, quo quis reipublice operam dabat, vel aduerso casu laborabat, restituit, necnon & aduersus eos q vel absentes reipublice cā fuerant, vel apud hostes detenti, in integrū restitutionem ɔcedit, ne vel obsit, vel prosit, ꝙ euenit. Quare eū q p captiuitatē fundi possessionē vel vsufruct⁹ quasi possessionē amisit restituēdū esse, Vlp. li. xij. ad edictū rñdit. l. ait pretor. §. itē ei, ex quib. cau. maio. & fructus quoqꝫ medio tēpore ab alio ex vsu fructu pceptos restitui, equū putat, idqꝫ & Papiniano placet, idez
2 Vlp. eo. lib. ait. l. necnō. §. fi. eo. titu. † In actione rescissoria q̄ aduersus militē cōpetit, equissimū esse, eius quoqꝫ tpis quo absens & fensus nō est, fructus eū prestare, ergo & militi debebūt restitui, & vtriqꝫ actio erit, vez ne cui officiū publicū, vel dāno vel compendio sit, quam sententiam Pōponius quoqꝫ & Africanus probant. d. §. fi. nō solū aūt i restōe que ex cā absentie dat hec obseruāda erūt sed in omni prorsum restitutione, que a pretore conceditꝰ & generali illa clausula. l. j. §. fi. l. sed etsi. §. fi. eo. ti. Si qua mihi iusta causa videbitꝰ in integrum restituam.

SVMMARIVM

1 Alienata in fraudē credi. reuocari debēt, & fructus restitui.
2 Fructus rei alienate in fraudē credi. qua actione restituantur.
3 Fructus terre coherentes tempore alienationis in fraudem facte restitui debent.
4 Fundus vna res censetur cum fructibus suis, & non due.
5 Alienata a liberto in fraudem patroni qua actione reuocentur.

De fructibus rerum que in fraudem creditorum alienate reuocantur. Capi. vj.

I N Fauiana etiaz actione,
1 & Pauliana, † p quam que in fraudē creditoꝝ alienata sunt, reuocantur, fructus restituuntꝰ, nā pretor id agit, vt perinde sint omnia, atqꝫ si nihil alienatū esset, ꝙ nō est iniquum nam & verbum, restituas, ꝙ in hac re pretor dicit, plenam hꝫ significationē, vt fructus quoqꝫ restituantꝰ, & ita Paulus lib. v. ad plantium scripsit. l. videamus. §. in fauiana. de vsu. Eodem modo Vlpia. ait. l. ait pretor. §. per hanc. de his que in frau. cre. † Per hāc
2 actionē res restitui dꝫ cū sua cā, & fructus non tm̄ qui percepti sunt veꝝ hi quoqꝫ qui percipi a fraudatore potuerūt, veniunt. Partuz quoqꝫ in hāc actionē venire verius esse puto. Preterea generaliter sciendū est, in hac actione restitutionē fieri oportere in pristinū statū, siue res fuerint, siue obligationes, vt perinde omnia reuocentur, ac si liberatio facta nō esset propter ꝙ ēt medij temporis cōmodū, ꝙ quis consequeretꝰ liberatione non facta, prestādū erit, dū vsure non prestentꝰ, si in stipulatū deducte nō fuerint, aut si talis cōtractus fuerit, in quo vsure deberi potuerūt, ēt non deducte. In ean
3 dem sententiam Venuleius respondit. l. fi. §. fi. eo. tit. † non solum rem ipsam alienatam restitui oportere, sed ēt fructus qui alienationis tempore terre coherent, qꝛ in bonis fraudatoris fuerunt. Item eos qui post inchoatum iudiciū recepti sunt medio aūt tempore p cep. os in restitutionem non venire. Itē partum ancille per fraudez alienate, medio tpe editū, in restōnem non venire, qꝛ in bonis fraudatoris non fuerit, Proculus ait. d. §. fi. si mulier post alienatiōnē conceperit, & anteqꝫ ageretꝰ, pepererit, nullam esse dubitationē, qn partus restitui non debeat, si vero cuz alienaretꝰ pregnās fuerit, posse dici partum quoqꝫ restitui oportere, fructus autem fundo cohesisse non satis se intelligere, Labeo ait. d. §. fi. vtrum duntaxat qui maturi, an ēt qui immaturi fuerint, pretor significet, ceterum etiam si de his senserit, qui maturi fuerint, nihilo magis possessionē resti
4 tui oportere, † nam cum fundus alienaretur, quod ad euz eiusqꝫ fructus attineret, vnam quandam fuisse, id est fundum cuius omnis generis alienationem fructus sequantur, nec eum qui tempore hyberno habuit fundum centum, si sub tēpore messis vindemie ve fructus eius possit vendere decem, idcirco duas res, idest fundum cētum & fructus decem habere eum intelligendum, sed vnam rem habere, id fundum centum, sicut is quoqꝫ vnam rem haberet, qui sepa
5 ratim solum edium vendere possit. † In Fauianam etiam & Caluisianā actionē, per quā, que in fraudem patroni a liberto alienata sunt, reuocantur. Vlpia. ait. l. j. §. si quid in frau. patro. ēt fructus venire qui sunt post litē ɔtesta. percepti, & Martianus lib. iij. regulaꝝ scribit. In fauiana & Caluisiana actione recte dici etiā preteritos fructus venire, quatenus pretor omnē fraudem libertorum vult rescindere. Multo magis in fraudē fisci res alienate non ipse nude, sed cum fructibus restitui debent, nam & res fisco debitas cū fructibus restitui oportere. s. ostendimus.

SVMMARIVM

1 Fructus in restitutionem veniunt, cum res contra legum precepta alienate reuocantur.
2 Emens rem ecclesiasticam pretio cadit, & fructus restituit.
3 Emens seruos rusticos aut censitos, eosdem restituet, cum his que per eos acquisiuit.

De fructibus, qui in restitutionem ex causa solennium omissorum veniunt. Capi. vij.

1 P Roinde cū res † aduersus precepta legū alienate reuocantꝰ, fructus ēt in restitutionem veniunt. Si quis eniz pretermissis solēnibus, & nō seruato iuris ordine ecclesiastica predia donationis, vel emptionis, seu commutationis, titulo, vel cuiuscunqꝫ ɔctus, alterius nomine acquirere, vel habere tentarit, omnem huiusmodi fructuz proprie temeritatis amittat, & pretia quidem, & munera que eius rei gratia data fuerint economis siue alijs quibuscunqꝫ personis, Imperatores Leo & Anthemius cōstituerunt. l. iubemus. §. sane. de sacrosa. eccle. ecclesie lucris & commodis acquiri, predia autem, & in his omnia constituta ab ipsis clericis, & temporalibus economis, cum fructibus, seu pensionibus & accessionibus medij temporis vendicāda esse, vt tanquam penitus a nullo empta vel vendita teneantꝰ. Similli modo diuus Iustinianus constituit. aucten. qui res. C. de sac.
2 san. eccle. §. qꝛ vero, auc. de non alienan. re. eccl. colla. ij. † eū qui rē ecclesiasticam, aut ptochichā emere presumpserit pretio cadere, & rem quam acceperit, cum omni incremento medij temporis res restituere debere. Item si quis rem debitoris fisci solēnibus similiter non seruatis emere, fructus quoqꝫ restituere tenetꝰ, vt rescripto diui Alexandri ɔtinetꝰ. l. j. C. de fi. instru. & iu. hast. fisc. ꝙ est hm̄oi. Quod in libellum ɔtulisti procuratori meo, ad cuius offm̄ desiderium tuum pertinet, allega. cui si probaueris nō authore pcuratore vel eo cui vendendi fuit facultas, neqꝫ habitis hastis, neqꝫ omni ordine peracto, vēditas res esse, & id qđ ex cā iudicati debes exolueris, rescissa vēditione mala fide facta, easdem res recipies, cū fructibus quos ad emptorē mala fide peruenisse vel peruenire debuis
3 se ɔstiterit. † Eadem rōne si quis rusticos censitosqꝫ seruos absqꝫ gleba ɔparauerit, diui Valentinianus & Valēs ɔstituerūt. l. quēadmodum. C. de agri. & censi. non solum seruos, sed ēt ea que p ipsos acquisiuit, vel acquirere potuit, restiture debere. Sed etsi testamentum nullius momenti esse declaretur, irritumve fiat vel infirmetur, fructus quoqꝫ a scripto herede simul cum hereditate reuocari supra demonstratum est.

SVMMARIVM

1 Mulieres pro alijs intercedere nequeunt.
2 Creditor a marito fundum mulieris in solutum accipiens, non potest eam domino spoliare.

De fructibus qui in restitutione ex causa sexus veniunt. Capitu. viij.

I Llud notissimum est sena tusconsulto Velleiano. l. j. §. toto. titu. ad senatusconsul. Velle. † imbecillitate feminaꝝ subueniri ne p alijs in
1 tercedant, & si re ipsa intercesserint ipsam intercessionē vt irritam, & nullius momenti reuocari, in qua reuocatione etiā fructus veniūt. Vnde Pomponius. lib. j. senatusconsultorum scribit. l. si mulier. §. si mulier. ad velle. Si mulier rē a se pignori datā p intercessio-

nem recipere velit, fructus etiam liberos eam recepturam. Huc pertinet imperatoris Gordiani rescriptũ tale. l. si sciens. C. ad vel.
2 †Si sciens creditor a marito propter debitum fundum mulieris, lz ea consentiente pignori accepit, propter senatusconsulti auxiliũ vendendo eum, dominium mulieri auferre nequiuit, tibiq; si matri heres extitisti, eundem fundum cum fructibus vendicanti, pretium restituere necesse est. Per contrarium creditori in veterem debitorem actionem restitutoriam dari equum visum est, per quam debitum viuras, & omnem accessionem, causamq; consequitur. l. si mulier. C. ad velleia.

SVMMARIVM

1 Error siue ignorantia iustam causam restitutioni prebet.
2 Indebitum solutum cũ eo q̃ accessit p̃ ꝯditionem repetitur.

De fructibus qui veniunt in restitutionem ex causa erroris. Capi. ix.

1 Proinde iustum † errorem, probabilemq; ignorantiam, inter ceteras ex quibus reuocatio conceditur causas enumerari nemini est incognitum, vt ecce si quis indebitum per errorẽ soluerit repetere & reuocare id q̃ soluit potest, nec solũ id ipsum q̃ per errorem inconsulte soluit, sed etiam fructus eius repetit, vt Paulus li. v. ad plautium scribit. l. videamus. §. item si indebitum de vsu. Idem libro. x.
2 ad Sabinum indebiti soluti ꝯdictionem naturalẽ esse recte putat. l. indebiti de ꝯdi. inde. & ideo ẽt q̃ rei solute accessit venire in condictionem, vt puta partus qui ex ancilla nati sunt, vel q̃ alluuione accessit, immo & fructus quos is cui solutum est bona fide perceperit in ꝯdictionẽ venient. Sz in hoc Pauli respõso obiter animaduertendum est percepisse bona fide eum dici non qui opinione domini p̄cepit, sed qui sciens se dñm nõ esse vt diligens administrator rei aliene, ex re ipsa iuste & honeste percepit.

SVMMARIVM

1 Fructus rei ob causam date, causa non secuta repetuntur cum ipsa re.
2 Fundus causa dotis datus, affinitate renunciata repetitur cum fructibus.
3 Fructus rei donate cã mortis, restituunẽ cum re, causa cessante.

De fructibus qui in restitutionem ex causa non secuta veniunt. Capitu. x.

1 Preterea datum ob causaz ea non secuta, reuocari potest, †& non solũ res ipsa que data est, sed ẽt fructus eius in restitutionẽ veniunt, veluti si fundus dotis nomine traditus sit et nuptie secute nõ fuerint, cõdictionem cum fructibus repeti posse iulianus lib. xvj. digestorum respondit. l. qui se debere. de condi. ob cau. ideq; iuris esse ait õ ancilla, & partu eius. Eodem mõ Paulus lib. v. ad Plautium pro
2 bat. l. videamus. j. respon. de vsu. †si dotis cã fundus datus sit renunciata affinitate fructus quoq; restituendo esse, vtiq; si qui percepti sunt eo tempore quo sperabatur affinitas, sed & posteriores si in re mora fiat, ab illo qui reddere dz omnimodos restituẽdi sunt, sed etsi per mulierem stet quominus nuptie contrahantur, magis est vt debeat fructus recipere, ratio autem hec est, q̃ si sponsus nõ conueniebatur ad reddendos fructus, licuerat ei negligere fundũ.
3 Item si fundus cã mortis donatus sit, & causa defecerit, q; conualit donator fructs restituendos esse. s. expofuimus. Idem probandum erit de ijs que sine causa data reuocantur. Idem etiam dicemus de ijs que ob turpem ex persona accipientis causam reuocanẽ, nam & fructus restituendi sunt, dum tamen meminerãmus pecuniam ipsam, non etiam vsuras, peti posse, & ita imperatorum Diocletiani & Maximiniani rescripto continetur. l. quoties. C. de condictio. ob tur. cau.

SVMMARIVM

1 Fructus rei vendite restituunẽ resoluta venditione.
2 Fundi in diem addicti commodum & incommodum ad emptorem spectat.

De fructibus qui in redhibitionem ex causa pacti veniunt. Capi. xj.

1 Illud nullaz habet dubitationem, posse inter emptorem & venditorem conuenire,
1 †vt si intra prestitutum diem alius meliorem conditionem adtulerit venditio resoluatur, quo casu fructus quoq; restitui debent. Nam quod supra dictum est, fructus interea captos priorem emptorẽ sequi, Vlpianus libro vigesimooctauo. ad Sabinũ ait. l. item quod. de addict. in diem. toties verum esse quoties nullus emptor extitit, qui meliorem conditionem adferat, vel falsus existat. Si vero extitit emptor posterior, fructus refundere priorẽ debere constat venditori, idq; a Juliano responsum est, dicta. l. itẽ quod eodem titu. Idem Vlpianus. l. eum qui. eo. titu. eodem lo
2 co ait, †fundo in diem addicto, & commodum, & incommodum oẽ ad emporem pertinere, antequam venditio transferatur, & ideo si quid tunc vt aut clam factum est, quamuis melior cõditio alata fuerit, ipse vtile interdictũ habebit, sed eam actionem, sicut fructus, inquit, quos p̄cepit, vẽditi, iudicio prestaturus est Idem Vlpianus lib. xxxij. ad edictum refert. l. imperator. eo. titu. imperatorem Seuerũ rescripsisse, fructus in diem addicte domus cum melior conditio fuerit allata venditori restitui necesse esse. Sed etsi emptor alium non idoneum subiecerit, Paulus libro. v. ad Sabinũ scribit. l. si venditor primo respon. eo. titu. se non videre quemadmodũ prior sit emptus, cum alia venditio & vera postea subsecuta sit, sed verum esse venditorem deceptum ex vendito, actionem habere cũ priore emptore, quanti sua intersit id non esse factum, per quã actionem & fructus quos prior emptor perceperat, & quod deterior res culpa vel dolo malo eius facta sit, recipiet venditor, & ita Labeoni & Nerue placuit, dicta. l. si venditor. Verum si quis extiterit qui meliorem conditionem adferat, deinde prior emptor aduersus eum licitatus sit, & penes eum emptorem manserit, Vlpianus libro vigesimooctauo ad Sabinum dubitari posse ait. d. l. item quod. §. fi. eod. titu. vtrum fructus ipse habeat, quasi nulla meliore conditione allata, an vero venditoris sint, licet sit persona que meliorem cõditionem attulerit, & putat venditoris esse, nisi aliud actum sit, in q̃ sententiam Pomponius quoq; inclinat. dicto. §. fina. Illud notãdum est quod Paulus ait dicta. l. si venditor. §. fina. eodem titu. ideo meliorem conditionem allatam videri, si tantundem pretium alius det, hoc ipso quod fructus eum non sequuntur, qui secuturi essent priorem emptorem, quia id non agitur inter emptorem & venditorem.

SVMMARIVM

1 Fructus rei vendite restituuntur vẽditione resoluta ex pacto legis commissorie.
2 Venditio qñ per legem commissoriam rescindatur.

De fructibus qui in redhibitione ex pacto legis commissorie veniunt. Capi. xij.

1 Pari ratione resoluta ex pacto legis commissorie venditione fructus †etiam restitui debere exploratum est, nam vt Neratius li. v. Mẽbranarum respondit. l. leg. de leg. commis. Lege fundo vendito dicta, vt si intra certum tp̃s pretium solutum non sit, res inempta eẽt, de fructibus quoq; quos interim emptor percepisset hoc agi intelligendum est, vt emptor interim eos sibi suoq; iure percipiat, sed si fundus reuenisset, Aristo existimat, dicta. l. lege. venditori de his iudicium in emptorem dandum esse, quia nihil penes eum residere oporteret ex re in qua fidem fefellisset. Sceuola quoq; de lege com
2 missoria interrogatus ita respondit. l. lege. eo. titu. †si per emptorẽ factum sit quo minus legi pareretur, & ea lege vti vẽditor velit, fundos inemptos fore, & id quod arre, vel alio nomine datuz esset, apõ venditorem remansurum, nec id quod accessurum dictum est emptori deberi.

SVMMARIVM

1 Fructus rei vendite sub conditione restituentur, si venditio reuocetur.
2 Venditio facta ꝯtẽplatione aliqua reuocari potest, non impleto eo cuius contemplatione facta fuit.

De fructibus

¶ De fructibus qui in rescissionem ex causa pacti
de retrouendendo veniunt. Capitu. xiij.

Solet etiam interdũ conue-

1 nire, † vt venditori sub conditione vel modo rem suam
venditam ab emptore repetere, ⁊ in suum dominium re
uocare liceat, quo casu si conditio impleta fuerit, fructus restituen-
di sunt. Nam imperator Alexander. l. ij. C. de pac. in. empo. ⁊ ven-
di. ita rescripsit. Si fundum parentes tui ea lege vendiderunt, vt si
ue ipsi siue heredes eorũ, emptori pretiuꝫ quandocunqꝫ, vel intra
certa tempora, obtulissent, restitueretur, neqꝫ parato satisfacere con
ditioni dicte heres emptoris non paret, vt contractus fides seruet̃,
actio prescriptis verbis vel ex vendito tibi dabitur, habita ratione
eorum que post oblatam ex pacto quantitatem ex eo fundo ad ad-
uersarium peruenerunt. Cui sententie congruit illud quod impera
tores Carus, Carinus, ⁊ Numerianus ita rescripserunt. l. cum te
2 fundum. de pac. inter emp. ⁊ vendi. † Cum te tuum certe rei cõtẽ
platione inter vos habita, exiguo pretio in alium transtulisse com-
memoras, poterit tibi ea res non eẽ fraudi. quando non ipleta pro-
missi fide dominij tui ius in suam causam reuerti conueniat, ⁊ ideo
aditus competens iudex, fundum cuius mentionem facis, restitui
tibi cum fructibus suis sine vlla ludificatione, sua auctoritate perfi-
ciet, precipue cum ⁊ aduersa pars receptis nummis suis, nulllã pas
sa possit videri iniuriam.

SVMMARIVM

1 Venditor vitia rei nota facere debet emptori.
2 Mancipium cũ redhibetur restituere debet emptor quicquid ex il
lo ad se peruenit.
3 Emptor redhibens mancipium, restituere debet quicquid per ser-
uum acquisitum est.
4 Judici facto que incumbere dicantur.
5 Redhibitoria actio tam venditorẽ quam emptorem restituere dꝫ.

¶ De fructibus qui in redhibitionem ex causa
morbi, vitij ve veniunt. Capi. xiiij.

Ob hoc morbum, vitiuꝫ

ve rei alienate, redhibitio edilium edictuꝫ datur. Aiũt
1 enim ediles. l. j. de edili. edic. † Qui mancipia vendũt,
certiores faciant emptores quid morbi, vitij ve cuiqꝫ sit, quis fugi-
tiuus, erro ve sit noxa ve solutus non sit, eaqꝫ omnia cum ea manci-
pia venierint, palam ac recte pronuncianto, quod si mancipium ad
uersus ea venierit, siue aduersus quam dictuꝫ, promissum ve fuit cũ
veniret, fuerit, quod eius prestari oportere dicetur, emptori omni
busqꝫ ad quos ea res pertinet iudicium dabimus, vt id mancipium
redhibeat̃. Si quid aũt post venditionem, traditionem, deterius
opera emptoris familie procuratorisve eius factum erit, siue quid
ex eo post venditionẽ natum acquisitum fuerit, ⁊ si quid ei in ven-
ditione accesserit. siue quis ex ea re fructus ad emptorem peruene
rit, vt ea omnia venditori restituat. Hoc autem edictum Ulpianus
lib. j. ad edictum edilium curulium ita interpretatur. l. cum autẽ. §.
2 cum redhibetur, de edili. edic. † Cum redhibetur mancipium, si qd
ad emptorem peruenit, vel culpa eius non peruenit, restitui opor-
tet, nec solum si ipse fructus percepit mercedesve a seruo vel con-
ductore serui sed etiam si a venditore fuerit idcirco consecutus, qȯ
tardius ei hominẽ prestitit, sed etsi a quouis alio possessore fructꝰ
accepit, emptor restituere eos debebit, sed ⁊ si quid fructuum no-
mine consecutus est, id prestabit. Item si legatuꝫ, vel hereditas, ser
uo obuenerit, neqꝫ refert potuerit hec consequi venditor, an non po
tuerit, si seruum non vendidisset, ponamus enim talem esse qui ca-
pere ex testamento non potuerit, nihil nocebit hec res. Pedius q
dem etiam illud non putat, dicto. §. cum redhibetur. esse spectãduꝫ
cuius contemplatione testator seruum heredem scripserit, vel ei le
gauerit, quia etsi venditoris mansisset, nihil hec res emptori prode
rat, ⁊ per contrarium, inquit, si contemplatione venditoris institu-
tus proponeretur, tamen diceremus restituere emptorem non debe
re venditori, si nollet eum redhibere. ⁊ generaliter dicendum Ca-
ius lib. j. ad edictum ediliũ curulium scribit. l. ⁊ generaliter. de edi-
3 li. edic. † quicquid extra rem emptoris per eum seruum acquisitum
est, id iustum videri reddi opportere. Sed etsi forte post venditio-
nem vsusfructus proprietati adcreuerit, indubitate hoc quoqꝫ ven
ditori restituendum Ulpianus probat. l. quod si nolit §. j. eo. titu.
Item si peculium quesijt apud emptorem, si quideꝫ ex re emptoris
accessit, dicendum esse idem Ulpianus existimat. d. §. j. apud ip-
sum relinquendum, si aliunde creuit ven ditori restituendum. Ideꝫ
ait. dicta. l. quod si nolit. §. si plures. eo. ti. si plures heredes empto
ris pro suis portionibus singulos recte agere, sed fructus ⁊ accessio
nes ab ipsis pro parte prestandos esse. Sed hec omnia que expri-
muntur edicto ediliuꝫ, Ulpianus ibidem ait. l. ediles. §. item scien-
dum. eo. ti. prestare emptorem debere, si ante iudicium acceptum
facta sint, idcirco enim necesse fuisse ea enumerari, vt si quid eoruꝫ
ante litem contestatam contigisset, prestaretur, ceterum post acce-
ptum iudicium tota ea ad hominem restituendum in iudicio, versa
4 tur, ⁊ tam fructus quaꝫ id quod deterior factus est, ceteraqꝫ † veniũt
iudici enim statim atqꝫ iudex factus est, omnium rex offm̃ incum-
bit quecunqꝫ in iudicio versantur, ea autem que ante iudicium con
tingunt non valde ad eum pertinent nisi fuerint nominatim ei iniun
cta. Econtrario emptor a venditore dꝫ recipere pretium, quod pro
eo homine dedit, qui redhibetur, ⁊ vsuras eius consequi, vel si quid
accessionis nomine dedit, ⁊ ita Ulpianus scribit. l. debet. eod. titu.
Quod si venditor neqꝫ pretium, neqꝫ accessionem, soluat, dupli pre
tij, ⁊ accessionis, condemnari iubetur, idqꝫ Caius libr. ij. ad edi-
ctum edilium respondit. l. redhibitoria. eo. titu. Sed etsi serui red-
hibendi nomine emptor iudicium accepit cauendum esse ex vtraqꝫ
parte Paulus ait. l. item si serui. eo. titu. vt si quid ex eo quod agi
tur, ad eum ꝑuenit, dolo ve malo eius factum sit, quo minus ꝑueni
ret, id reddat. ⁊ generaliter Ulpianus refert. l. cum autem. §. iulia
5 nus. eo. ti. Julianum dicere † iudiciuꝫ redhibitorie actionis vtrũqꝫ
⁊ emptorem ⁊ vendi. quoddammodo restituere debere ⁊ Paulus
facta redhibitione omnia in integ. resti. censet. l. facta. e. tit. perin-
de ac si neqꝫ emptio neqꝫ venditio intercessisset.

Quomodo fructuum condemna
tio exequenda sit. Titu. ij.

SVMMARIVM

1 Fructuum q̃ttitas restituenda, ꝑ iudicem taxari debet.
2 Possessor qñ ad fructus ꝯsumptos teneat̃, ⁊ qñ non.
3 Usufructus in biennium ꝯtinuum debitus si non prestiterit heres
nihilominus in postremum prestare tenetur.

¶ Quomodo fructuum condemnatio exe-
quenda sit. Capi. vnicum.

Cum autem quis secũdum

1 ea que. s. diximus fructus restitu(e)re iussus est. † Primũ
in exeqũeda sua sentẽtia obseruare iudex dꝫ, vt si incer
ta restituendoꝝ fructuũ q̃ttitas sit, eam declaret, vt ecce si quis fun
dum cum fructibus. x. anno. quibus possedit restituere iussus sit,
nec appareat quantum singulis quibusqꝫ annis fructuum ex eodeꝫ
fundo percipi potuerit, ſm arbitrium rusticoꝝ ⁊ vicinorum q fun-
di qualitatem ⁊ vbertatem cognitam habent, ⁊ quanti idẽ fundus
locari solitus fuerit, alijsqꝫ prout cause qualitas exegerit probatio
nibus adhibitis, q̃ttitatẽ fructuum qui restitui debent taxabit, ⁊ si q
dem fructuũ species adhuc extent, ad eas ipsas restituendas con-
2 demnatum compellet. † Si vero non extent. sed dolo ipsius posses-
soris extare desierũt, quanti aduersarius in litem si vlla taxatione iu
rauerit damnandũ, Qȯ si sine dolo eos consumpserit, q; forte tales
erant fructus qui facile corrumpi, nec diutius seruari poterãt, ⁊ ob
id eos primo quoqꝫ tempore venire expediebat, estimationẽ eorum
prestaturum eũ Ulpianus scribit. l. is cui. §. queri. vt in pos. lega.
3 seu fideicommis. † Unde si vsusfructus mihi in bienniũ ꝯtinuum a
morte testatoris legatus sit, ⁊ ꝑ heredem steterit quo minus eũ mi-
hi daret, preterito biennio nihilominus teneri eum Pomponius
ait. l. si vsusfructus mihi. de vsufruc. lega. queadmodũ teneretur, si
res legata in rerum natura esse desijsset, quam quis deberet mo-
ratusqꝫ esset in ea danda, vt peti quideꝫ iam vsusfructus qui lega-
tus fuerit, sed estimatio eius dũtaxat faciẽda sit, idẽqꝫ ⁊ Aphrica-
nus respondit. l. q vsumfructũ. §. si. cũ. l. seq. de vsufruc. est aũt esti-
matio facienda eius temporis quo post moram vsqꝫ ad restitutio-
nem fructus pluris fuerũt in ea regione in qua restitui debent. sed
cũ fructus vno anno pluris alio minoris, estimentur, equũ videt̃ vt
habita rõne estimationis vniuscuiusqꝫ anni restitutio fiat, quod ple
risqꝫ senatusconsultis declaratum est.

De fructibus Sacerdotiorum & beneficiorum. Titu. iij.

SVMMARIVM

1 Fructus sacerdotiorum ad eos spectant qbus iure collata sunt.
2 Clerici si ecclesie seruierint, de patrimonio Christi viuere debēt.
3 Decime fructuū iure debent̄ ecclesiarum rectoribus.
4 Canonicis rite institutis q fructus & distributiones debeantur.

¶ De fructibus Sacerdotiorum & beneficiorum. Capitu. j.

Expositis omnibus que d ratione fructuum ciuili iure constituta sunt, superest vt de ijs que Pontificio iure ad hanc eandem fructuum rationem pertinentia introducta sunt, disseramus. Multa enim de sacerdotiorum, & beneficiorum fructibus Pontificij iuris authores constituerunt, que ciuilis iuris conditoribus incognita fuisse palam est, & primum quidem illud generaliter tenendum est. † Omniū
1 sacerdotiorum fructus, reditus, obuentiones, eorum esse quibus in re collata sunt, quiq; rite & solenniter sacra peragunt, sedulo q; & fideliter omnia sibi iniuncta munia obeunt, quod & Innocētij tertij cōstitutione exprimit̄, cuius verba hec sunt capitu. cum secundum. de preben. in antiq. Cum secundum apostolum qui altari seruit viuere debeat de altari, & qui ad onus eligitur repelli non debeat a merce
2 de, patet a simili, vt † Clerici viuere debeāt de patrimonio Jesu xpi cuius obsequio deputantur, vt ipsa nominis ratio p̄suadet cū enim a cleros, quod est sors, vel hereditas, clerici appellentur, quia in sui ordinatione vel assumuntur in hereditatem domini, vel assequuntur hereditatem, in ipso vt vere possint psallere cum prophe ta dicente, Dominus pars hereditatis mee, dignum est vt ecclesie stipendijs sustentetur, in qua & per quam diuinis officijs adscribuntur. ¶ Idem diuus Gregorius ita scribit. Canoni. ecclesiasticis. xij. questio. secunda. Ecclesiasticis vtilitatibus desudantes ecclesiastica dignum est remuneratione gaudere, vt qui se voluntarijs obsequiorum necessitatibus sponte subijciunt, digne nostris prouisionibus cōsolentur. † Quamobrem & decime que sunt parythion
3 fructus earum rectoribus deberi exploratum est capi. cum contingat. capitu. cum tua. de deci. in antiq. cum similibus. nisi alijs vel ex priuilegio vel ex antiqua consuetudine debeantur. ¶ Sed etsi ex priuilegio decime rectoribus debentur. Sunt item episcopatus fructus quarta decimarum & mortuariorum duo solidi synodatici, seu cathedratici nomine, pensio pro annua visitatione, alijq; similes reditus quos episcopis deberi Honorius tertius decreuit cap. conquerente. de offi. ordina. in antiq. quarta tamen decimarum & mortuariorum in vsu esse desijt. ¶ † Preterea canonicis recte in
4 stitutis quotidianas distributiones, ceterosq; & crassiores, vt aiunt, & minutiores prebendarum fructus deberi nemini est incognitum. In summa singulorum beneficiorum fructus eis debentur, quibus legitime collata sunt, quiq; vt supra diximus, munera ecclesiastica diligenter exequuntur. Quis enim vt diui Pauli verbis vtar. i. ad Corinthi. capitu. ix. militat suis stipendijs vnq̄. Quis plantat vineam & de fructu eius non edit. Quis pascit gregem & de lacte gregis non manducat, Nunquid secundum hominem hec dico, An & lex hec non dicit, Scriptum est enim in lege Moysi, Non alligabis os boui trituranti. Nunquid de bobus cura est Deo, An propter nos vtiq; hoc dicit, Nam propter nos scripta sunt, quoniam debet in spe qui arat, arare, & qui triturat, in spe fructus p̄cipiēdi. Si nos vobis spiritualia seminamus, magnum est si nos carnalia vestra metamus.

SVMMARIVM

1 Fructus beneficiorum, etiam cum vacarent percepti, debentur ijs quibus rite collata fuerint.
2 Episcoporum decedentium bona non sunt diripienda, sed successori futuro reseruanda.
3 Fructus beneficiorum vacantium futuris seruari debent successoribus.
4 Prelati bona ecclesiarum vacantium diripientes, qua pena plectē di. & nu. seq.
6 Ecclesie cathedrales, regulares, & collegiate, quo differant a reliquis ecclesijs.

¶ De fructibus beneficiorum vacantium futuris successo. reseruandis. Capitu. ij.

Deo autem fructus benefi
1 ciorum † ad eos quibus rite collata sunt pertinent, vt nō tantum ex collationis, sed etiam ex ipso vacationis tempore, percepti fructus, eisdem debeantur, naz & fructus a defuncto prelato percepti qui in bonis eius esse ceperunt, & mortis tempore extant, eisdem debentur, nam & Calcedoniensis synodus decreuit. c. qm̄ quidam. lxxxj. dist. viduate ecclesie reditus apud economum eiusdem ecclesie reseruari debere. In sexta quoq; sinodo constitutum est. ca. non licet. xij. q. ij. non licere alicui metropolitano, moriēte episcopo qui sub eo est, aut res suas, aut ecclesie sue auferre, sed sint sub custodia clericoꝝ ecclesie defuncti episcopi, vsq; du; alius ordinetur episcopus, si vero clerici in ecclesia non fuerint, tunc metropolitanus illibata omnia episcopo, qui ibi ordinabitur, reddat.
2 Idem ab Inn. ij. veritū esse scio. can. illud. xij. q. ij. † Ne quisq; hominum decedentiū bona epoꝝum diripat, sed ad opus ecclesie & successoris sui in libera economi & clericoꝝ potestate permaneant. cū igitur fructus a defuncto prelato iam percepti, & nec dū ab eo consumpti, futuris successoribus reseruari debeant, multo magis ij qui post mortem eius vacationis tempore p̄uenerunt, reseruandi erūt, idq; cautū est Bonifacij octaui ḡstitutione hmōi. c. q: sepe. de electio. in. vj. Quia sepe ḡtingit q̄ cathedralibus, & regularibus, ac collegiatis ecclesijs vacantibus, capitula, conuentus, collegia, & singulares earundem persone, bona a prelatis ipsarum dimissa, vel vacationis tempore obuenientia, que in vtilitatem dictarum ecclesiaꝝ expendi, vel futuris deberēt successoribus fideliter reseruari, occupant, inter se diuidunt, subripiunt, dilapidant, dissipant, & consumūt in earum graue dispendium & iacturam. Nos ipsoꝝ ausus reprimere, ac ecclesiaꝝ idēnitatibus precauere, volentes, decernimus vt hi qui premissa de cetero presumpserint, eo ipso sint & tādiu maneāt ab officio & beneficijs quibuscunq; suspensi, donec plene restituerit quicquid de bonis, perceperint. s. dictis. Nō ob. quibuslibet priuilegijs, vel indulgentijs aut ḡrijs consuetudinibus, constitutionibus vel statutis iuramento, ḡfirmatione sedis aposto. aut alia quacūq; firmitate, vallatis, que omnia quo ad hoc auctoritate apostolica reuocamus, cassamus, irritamus, ac nullius deinceps volumus esse firmitatis. Quam Bonifacij constitutionem, Clemens quintus, i omni genere fructuum locum habere declarauit, in hunc modum.
3 c. statutum. de elec. in cle. † Statutum sup bonis a prelatis cathedraliū, regularium, & collegiataꝝ ecclesiaꝝ dimissis, aut obuenientibus, tempore vacationis eaꝝ futuris successoris fideliter reseruādis, editum, locum declaramus habere in omni emolumento quod prouenit ex iurisdictionis & sigillo curie ecclesiastice, vel secularis aut alias vndecunq;, quod ad prelatos ecclesijs non vacantibus p̄tineret, cōsuetudine qualibet contraria non obstāte, ita tū q̄ in istis & similibus rationabiles deducantur expense. ¶ Quod autem de fructibus ecclesiaꝝ cathedraliū regulariū, & collegiataꝝ decretum est, idem fere de fructibus ceterarum ecclesiaꝝ vacantium dicēdū erit, de his enim idem Bonifacius octauus, ita constituit. c. pre
4 senti. de offi. or. in. vj. † Presenti prohibemus edicto ne epi vel eorum supiores, aut abbates seu quis alij regulares, vel seculares prelati, aut ecclesiastice quecunq; persone vacātibus, dignitatibus p̄sonatibus, prioratibus, vel ecclesijs quibuscunq; sibi subiectis, seu ad collationem, ordinationem, presentationem, vel custodiam, pertinētibus, eorundem bona morientibus eorum rectoribus, vel ministris in ipsis inuenta, siue vacationis ipsorum tempore obuenientia, que in vtilitate eorundem expendi, vel futuris debent successoribus fideliter reseruari occupare, aut in alios vsus suos ḡuertere quoq;uo p̄sumant. Nisi de speciali priuilegio, vel consuetudine iam prescripta legitime, seu alia cā rationabili, hoc eisdem competere dignos
5 cantur. † Alioqui epi, & eoꝝ superiores, ab ingressu ecclesie, ceteri vero ab officio, & beneficio, tandiu eo ipso nouerint se suspensos, quousq; restitutionem fecerint de predictis. Porro vbi ex priuilegio vel consuetudine seu alia de cā rationabili, sibi aliquis predictorum asserit bona competere supradicta, hoc de illis bonis solum debet intelligi, que solutis debitis, si que fuerint necessaria p̄ seruitutibus & ministris, ac incūbentibus oneribus vsq; ad nouos reditus supportandis congrue reseruatis, ex ipsis reperta fuerint supes
6 se. † Ex cuius constitutionis verbis manifeste apparet cathedrales, regulares, & collegiatas ecclesias, ab alijs ecclesijs differre. Istarum enim vacantium fructus, superioribus prelatis, vel alijs ecclesiasticis personis, ex priuilegio speciali, vel cōsuetudine, alia ve iusta causa competere possunt, illarum vero nulla ratione pos-

sunt

sunt, sed omnimodo sine vlla exceptione futuris successoribus reseruari debent, quod et ipsum, idem Bonifacius declarauit, cum ait. d. c. presenti. Sane constitutionem quam superius specialiter edidimus, contra capitula, collegia, conuentus, seu singulares personas, bona cathedralium, vel regularium, aut collegiatarum, ecclesiarum, vacantium occupantes, per constitutionem presentem, quam in dignitatibus, personatibus, prioratibus, et ecclesijs alijs locum habere censemus, nolumus in aliquo derogari. Uno tamē casu derogatur, cum ad singulas personas ratione dignitatum quas obtinent, vacantis ecclesie iurisdictio, cum eius emolumento, consuetudine, priuilegio, vel iure alio speciali, deuoluitur, et ita Clemens quintus in Uienensi concilio censuit. d. c. statutum. §. si.

SVMMARIVM

1 Fructus primi anni beneficiorum vacantium restitui debent ijs quibus iure singulari concessit summus Pontifex.
2 Fructus beneficiorum a summo Pontifice quibuslibet concedi possunt.
3 Fructus ecclesiarum percipientes, onera etiam earundem subire debent.
4 Beneficium primum, an statim vacare dicatur, secundo accepto.
5 Fructus ecclesie recens alicui collate qualiter distribuendi. et nu. mero sequen.
8 Pontifex Romanus potest sibi reseruare ius fructuum percipiendorum in alijs ecclesijs. et nu. seq.
11 Fructus ecclesiarum vacantium, an debeantur ecclesie Romane.
12 Distributiones quotidiane que dici debeant.
13 Beneficium secundum adeptus, non debet primi fructus percipere.
14 Fructus ecclesiarum percipiendi priuilegium habens, an possit percipere fructus ecclesiarum exemptarum.
15 Episcopus cui concessi sunt suarum ecclesiarum fructus, non habet ius in exemptis.
16 Fructus ecclesiarum vacantium qui ad quinquennium percipere potest, an ius habeat in his que vacant vltimo quinquennij die.
17 Beneficia ecclesiastica sine diminutione sunt conferenda.

De annalibus ex priuilegio concessis. Cap. iij

T adhuc vacantium iam iam collatorum beneficiorum fructus priuilegij, consuetudinis, aliove speciali iure, alijs personis quam ijs qui
1 bus collata sunt, debentur. † Illud enim notissimum est, summum Pontificem solere plerunque reditus beneficiorum primi anni ex quo vacare ceperunt, episcopis, vel alijs cōcedere, vt declarat Bonifacius in quodam rescripto quod tale est. c. si propter. de rescript. in. vj. Si propter tua debita persoluenda fructus beneficiorum primi anni que in tua vacabunt diocesi, tibi non obstātibus quibuslibet consuetudinibus, priuilegijs, vel statutis, per que nostra posset impedire concessio, vsque ad quinquennium de speciali gratia concedimus, intentionis nostre nequaquam existit, si fructus huiusmodi ecclesie tue fabrice vel alteri vsui, seu cuicunque singulari persone de speciali consuetudine, priuilegio, vel statuto, forsitan debeant, quod eis per concessionem ipsam, nisi hoc expresse caueatur in ea, aliquod preiudicium generetur. † Constat igitur fructus beneficiorum episcopis, fabrice, vel alijs personis a summo Pontifice concedi posse. Cum autem conceduntur fructus beneficiorum que in aliqua vacabunt diocesi, omnia beneficia comprehendi Honorius tertius declarauit decreto huiusmodi. c. tua. de verb. signif. in antiq. Tua nobis fraternitatis intimauit, quod cum tibi pro releuatione oneris debitorum duxerimus indulgendum, vt fructus beneficiorum que interim in diocesi tua vacare contigerit, tibi licet biennio retinere, quidam apostolice gratie priuilegium sinistra interpretatione restringere molientes, asserūt prebendas, et maiora beneficia nequaquam beneficiorum nomine contineri, nos igitur auctoritate presentium declaramus, quod in hoc casu prebende, ac alia beneficia generali, beneficiorum nomine continentur. † Sed et is onus sustineat ad quem commodum pertinet, episcopus, vel alius qui fructus primi, secundi, vel aliorum deinceps annorum fructus percipiunt, curare debet, vt diuina obsequia peragantur, et ministrum constituere cui necessaria subministrent. Unde et is cui beneficium huiusmodi collatū est, quamuis curam animarum annexam habens, quandiu tamen eorundem fructus non percipit, aliud simile quod prius obtinebat, non vacat, quod et Bonifacij octaui rescripto cautum est, his fere verbis. c. si tibi concesso. de preben. in. vj. Si tibi concesso a nobis, vt fructus beneficiorum que vsque ad certum tempus in tua vacabunt diocesi percipere valeas, pro soluendis debitis, quibus est tua ecclesia onerata, beneficium vacans curam habens animarum annexam, alicui simile beneficium obtinenti, te conferre contingat, equum est vt quandiu fructus ipsius perceperis primum non debeat reputari
4 vacare. † Sed hodie crediderim dicendum potius esse vt primum beneficium, cum hoc casu quo iure singulari episcopus, vel alius, fructus primi anni percipit, is cui collatum est beneficium definitū Joannis. xxij. constitutione modum, que constitutio ita scripta est. Suscepit regiminis nos cura solicitat, vt que in ecclesijs non absque dispendio ministrorum, et cultus detrimento diuini, seruari viderimus, per appositionem congrui moderaminis in melius reformemus. Cum itaque in nonnullis ecclesijs obseruetur, et a longis retro temporibus fuerit obseruatum. quod fructus primi, vel secundi, aut alterius cuiuscunque sequentis anni beneficiorum vacantium, in eisdem defuncto, vel fabrice, aut ecclesijs, vel personis habentibus annalia, de consuetudine, priuilegio, vel statuto, applicantur in totum, ita quod illi qui huiusmodi beneficia canonice obtinēt, et ad quos alias de iure fructus ipsi spectare deberent, nihil inde percipiunt, vnde illud inconueniens sequitur quod commode nequeunt ad impendendum seruitium debitū, residere in ecclesijs, in quibus beneficiati existūt.
5 † Nos de illo super his remedio prouidere volentes, per quod hi et illi in fructuum predictorum perceptione participent, et ecclesie debitis seruitijs non fraudentur, presenti decreto statuimus de fratrum nostrorum concilio, quod illi qui fructus predictos sibi hactenus integre vendicabant, ex priuilegio, consuetudine, vel statuto, nihil exinde vltra summam pro qua vnumquodque beneficiorum ipsorum consueuit in solutione decime taxari, pretextu cuiusuis consuetudinis, priuilegij, vel statuti, quouis mō percipiant, sed ipsius summe perceptione duntaxat sint omnino contenti, totali residuo predicta obtinentibus beneficia remansuro, nisi forsan illi qui fructus eosdem soliti fuerant, vt prefertur, cū integritate percipere, pro se mallent ipsum habere residuum, et obtinentibus ipsa beneficia summam dimittere memoratam, quo casu percipiendi quod maluerint illis relinquimus optionem, sic quod infra decem dies postquam sciuerint beneficia ipsa vacare his quibus annalia ipsa debētur ex priuilegio, consuetudine, vel statuto, vel ipsorum annalium collectores, quā partem habere voluerint, an scilicet decime taxationem, vel illa dimissa residuum, nulla subhastatione premissa eligere teneanī.
6 † Quā electionem si infra dictos decem dies non fecerint, vt dictum est, ex tunc ad eum, cuius est beneficium, huius optio, vel electio transeat ipso iure. Et hoc in ecclesijs, et partibus illis in quibus beneficia maiora, et alia que ad solutionem decime sunt taxata, volumus obseruari. In illis vero ecclesijs, et partibus, in quibus decimarum taxatio non est facta, seruetur quod fructus, et obuentiones beneficij, tūc vacantis, quod decimam soluere consueuit, per medium diuidantur, quorum medietatem habeat is cui annalium per alterum de predictis modis perceptio est concessa. Reliquam vero medietatem percipiat ille, cui beneficium est concessum pro sustentatione sua, et alijs ecclesie oneribus supportandis. Quod si alter de predictis prefata medietate noluerit esse contentus, altero contentari volente, pars nolētis transeat ad volentem, et volens, fructus et obuentiones illius beneficij percipiet vniuersos, eidem beneficio congrue faciens de-
7 seruiri, ac eius supportans onera consueta. † Et si quicquam aliquis predictorum vltra premissa perceperit, illudque his ad quos pertinebit, intra mensem non restituerit cum effectu, eo ipso si episcopus, vel superior prelatus fuerit, a pontificalibus, et ingressu ecclesie sit suspensus. Si autem capitulum, vniuersitas, vel collegium, interdicto se nouerint, donec predicta cum integritate restituerint, subiacere. Si vero aliqua singularis persona ecclesiastica, vel mundana, id fecerit, excommunicationis incurrat sententiam ipso facto a qua sine restitutione premissa, preterquam in mortis articulo minime absoluatur. Non obstantibus quibuscunque priuilegijs vel indulgentijs, aut contrarijs consuetudinibus, et statutis iuramento confirmatione sedis apostolice, aut alia quacunque firmitate vallatis, que omnia quo ad hoc auctoritate apostolica reuocamus, et nullius deinceps esse
8 volumus firmitatis. † Proinde vt alijs annalium percipiendarum priuilegium summus Pontifex concedit, ita ipsemet sibi hoc ius percipiēdi fructus primi, scdi, vel aliorū deinceps annorū, pro ecclesie roma. necessitatibus reseruat, que reseruatio quō accipiēda sit, idem Joan. xxij. tribus constōnib. declarat, quarū prima sic hz. c. postulasti. de prebē. in extrauag. cōmu. Postulasti per apostolice declarationis euidētiam edoceri, qd tibi sup dubijs intra scriptis circa cōmissam tue industrie recollectionem fructuū predictorū, alias prebēdarū, aut bñficiorū imminētibus sit agēdū. Tue itaque cōsultatio-

ni breuiter respondentes, te scire volumus beneplaciti nostri esse, sūper fructibus beneficiorum, que ita reperies in solutione decime, iuxta verum taxata valorem, quod illum nequaq̄ excedunt cum obtinentibus huiusmodi beneficia, prout melius, ⁊ vtilius diocesanis locorum, in quibus huiusmodi beneficia fuerit, quorum consilia in hac parte requiras, ⁊ tibi videbitur, valeas conuenire. Nos enim ipsoꝝ diocesanorum, ⁊ tuam conscientiam super his oneramus. Licet autem quotidiane distributiones, per nos fuerint a perceptiōe fructuū predictorum excluse, hoc tamen volumus de distributionibus ipsis intelligi, que dantur iis, qui horis intersunt, sic quod ille que soluuntur, his qui sunt in ciuitate, vel loco presentes, quamuis horis nō in-
9 tersint eisdem, nō sint ab onere dicte recollectionis immunes. † Porro declarationem illam factam per nos in deputatione, seu reseruatione fructuum predictorum, vt vꝫ non extendātur ad vicarias, seu capellanias, vt plurimum a descendentibus institutas admissas, ꝓ ipsis descendentibus celebrandas certis constitutis redditibus presbytero inibi celebranti, locuꝫ habere volumus, in altaribus dotatis certis feudis vsuaticis, seu censibus, vt cappellanus inibi celebrare debeat, pro dotantiuꝫ animabus, certis vicibus, singulis septimanis ⁊ in ecclesia cathedrali horis interesse diuinis, dummodo valor annuus ipsorum aliarum summam. xx. librarum turonensium non excedat. Alioqui includantur in deputatione, seu reseruatiōe predictis. Ubi vero prebenda fuerit in decima, pro tanto taxata, quod parum posset canonico hebdomadario, cui certum pro illa seruitium imminet in ecclesia faciendum, post perceptionem taxationis huiusmodi remanere volumus, quod de taxatione ipsa pro huiusmodi seruitij onere portionem aliquam congruā, predicto hebdomadario dimit-
10 tas, pro iam dicta nostra camera residuum percepturus. † Ceterum prebendas illorum, qui taxationem decime soluere recusantes, abesse velle se simulant, vt taxationem ipsam diminuere compellantur, ne per illorum absentiam huiusmodi perceptiōe taxationis fraudêris, quasi nihil de prebenda percipere valeas, de qua non percipiūt aliquid, nisi saltem in loco, vel in ciuitate presentes, cum tamē ecclesie fabrica tales prebendas ex integro percipere dinoscatur, declaramus sub deputatione, seu reseruatione comprehendi prefata, vt vꝫ eas iuxta deputationis nostre modum percipere valeas, canonicorum ipsorum absentia non obstante. Ridiculum enim esset vt eadeꝫ fabrica potiori, quam nos, priuilegio in talibus vteretur. De illis deniq̄, qui lꝫ per multos menses tenuerint ecclesias, vel prebendas, nihil tamen se percepisse asserunt, ex eisdem cum iuxta consuetudinē patrie predecessores eorum testati fuerunt, de bonis illarum, ꝓpter quod ipsi obtinentes tales ecclesias tibi satisfacere nequeunt, de fructibus antedictis, nihilominus offerentes qđ tandiu fructus ecclesiarum ipsarum percipias, donec tibi fuerit inde plenarie satisfactū, placet nobis ⁊ volumus, vt si est ita, oblationi huiusmodi condescendas, per hoc tamen non intendimus consuetudinem approbare predictam. Alterius constitutionis verba hec sunt. c. cum nonnulle. j.
11 eo. tit. † Cum nonnulle ecclesiastice persone in cathedralibus ecclesijs canonicatus, prebendas, dignitates, personatus, ⁊ officia, ac alia beneficia ecclesiastica, obtinentes, reuocare conentur in dubium, an fructus redditus, ⁊ prouentus primi anni beneficiorum ecclesiasticorum etiam vacantium, ⁊ que in diuersis orbis partibus vsq̄ ad triennium vacare contingeret, quos pro ecclesie Romane necessitatibus per nostras sub certa forma literas duximus reseruandos, iuxta tenorem literarum ipsarum, camere nostre soluere teneantur, presertim cum Archiepiscopales, ⁊ Episcopales ecclesie, ac regulares abbatie, ab huiusmodi solutione fructuum (vt dicunt) in dictis literis eximantur. Nos dubitationem huiusmodi amputare volentes, auctoritate apostolica declaramus, quod cum sub appellatione archiepiscopalis, vel episcopalis ecclesie, aut regularis abbatie, huiusmodi prebende dignitates, personatus, ⁊ officia, nequaq̄ intelligantur, vel etiam includantur, predictos necnon, ⁊ prebendarum, ⁊ officioꝝ, monachorum, monasteriorum, regularium, ac redditus abbatiarum, seu abbatum earundem que in beneficijs ecclesiasticis assignantur, distinctos fructus redditus, ⁊ prouentus includi in deputatione predicta, ⁊ dicte camere, iuxta dictarum literarum tenorem debere persolui, ac id idem super solutione omnium fructuum redituum, ⁊ prouentuum cōmendatariarum curtiuꝫ, seu grangiaruꝫ monasteriorum domorum, ⁊ locorum conuentualium, que pro beneficijs ecclesiasticis (vt predicitur) conceduntur, nisi duntaxat in fructibus illorū que sunt forsan excepta declaramus, ⁊ precipimus ob-
12 seruari. † Preterea cum in aliquibus ecclesijs, tam cathedralibus, quam alijs, panis, ⁊ potus pro quotidianis distributionibus ipsaruꝫ ecclesiarum canonicis, ⁊ personis, de prebendarum ipsarum corporibus, pro die quolibet deputetur, ⁊ etiam interdum certa quantitas bladi, ⁊ quādoq̄ certa pecunie summa, ⁊ aliquando alterum pro altero, pro singulis mensibus, vel hebdomadis etiam canonicis studiorum causa, aut alias pro eorum negocijs de licentia capitulorum ecclesiarum ipsarum ab ecclesijs eisdem absentibus exhibeantur, et etiam persoluantur, declaramus auctoritate predicta, illam bladi q̄titatem, ⁊ pecunie summam, que pro quolibet mense, vel hebdomada, dictis canonicis (vt predicitur) ministrantur non debere pro quotidianis distributionibus computari, sed illa tantum que prefatis canonicis quotidie ꝓ diurnis, ⁊ nocturnis horis distribuunt̄ sine fraude.
13 Adijcimus insuper declarationi predicte, † quod si obtinenti curatum beneficium, aliud sibi consimile collatum fuerit, vel etiam in posterum conferatur, post secundi beneficij pacificam possessionem adeptam, ⁊ fructuū perceptionem ipsius, nihil de fructibus eiusdeꝫ primi beneficij, nisi forsan super hoc dispensatione canonica sit munitus, percipere possit, sed pro dicta camera nostra, iuxta formā dictarū literarū recipiant, ⁊ etiam exigant. Ubi vero fructuū, redditiuum, ⁊ prouentuū beneficiorū ecclesiasticoꝝ non reperiret̄ certa taxatio, declaramus auctoritate predicta qđ fructus, reditus, ⁊ prouētus beneficiorū hmōi, cū vacare cōtigerit, per mediū diuidant̄, quorū medietas recipiatur pro camera predicta, reliquam vero medietatem, ille pro sua sustentatione percipiat, qui beneficiū hmōi dinoscit̄ obtinere. Grangias aūt, ⁊ alia loca Cisterciensis ordinis, ⁊ alioꝝ locoꝝ regulariū, in q̄bus gubernatores, seu custodes, vel administratores ponunt̄ ad tp̄s, ⁊ remouent̄ ad volūtatem superioꝝ suoꝝ, eorūq̄ fructus, reditus, ⁊ prouentus auctoritate declaramus eadem in deputatione predicta, ac literis nostris super illa confectis aliquatenus non includi.

14 ¶ † Proinde an is cui summus Pontifex annaliū hmōi priuilegiū concessit, habeat ius percipiendi fructus ecclesiaꝝ exemptarū, dubiū fuit, ⁊ Geminia. veriorem putat. c. si propter. de rescri. in. vj. Joan. and. sententiam, q̄ ita distinguēdū esse censuit, vt si q̄dem summus Pontifex episcopo cōcesserit ius percipiendi fructus omniū sacerdotioꝝ, sue diocesis, ⁊ tūc etiam exemptaꝝ ecclesiaꝝ fructus, eū percepturum. Nam licet exempte sint, in eius tamen diocesi site sunt. Quid enim si extraneo, q̄ nullam in diocesi iurisdictionem hꝫ, hoc priuilegium concessum esset? nunquid ⁊ exemptarum ecclesiarum fructus percipere? nihil enim cum exemptione, vel subiectione hoc priuilegium commune habet, neq̄ hoc priuilegio ius exemptionis leditur.

¶ Aliud dicendū esset cū summus Pontifex episcopo aliqđ priuilegiū concedit, qđ ad confirmandam suam iurisdictionem pertinet,
15 tūc enim exemptas ecclesias non contineri, certissimum est. † Si vero episcopo fructus suarum ecclesiaꝝ sint concessi, exemptas minime comprehendi ijdem responderūt, neq̄ enim exemptas a sua iurisdictione ecclesias Episcopus suas appellare potest. Jidem recte putant hoc priuilegiū locū non habere in ecclesijs in q̄bus certus prebendarū numerus constitutus non est, eas enim nūquam vacare explorati iuris est. Jidem scribūt non procedere in beneficijs, que sunt de mensa, que mortuo clerico cum mensa consolidantur, vt vsus fructus mortuo fructuario.

¶ Item sciendū est hoc priuilegiū ad beneficia ipsius concessionis tempore vacantia non extendi, cū sit generale, priuilegia ad futura tantū extendi, qua ratione ⁊ beneficia post concessium hmōi priuile-
16 giū creata, continebuntur. † Sed si summus Pontifex alicui concesserit, vt percipiat fructus beneficiorū vacantiū, vsq̄ ad q̄nquenniū, ⁊ vltima q̄nquennij die vacauerint beneficia, an fructus eorū habere debeat, quesitum est? ⁊ Dominicus ex sententia Joan. and. ita distinguendū esse refert, vt si q̄dem vacationi adiectum tempus fuerit vtiq̄ hoc procedat cū sit verū intra q̄nquenniū ea vacasse, si vero tp̄s ad fructus referat̄, tūc aliud dicendū sit, cū finito q̄nquennio ꝑceptio quoq̄ fructuū finiat̄, sed si dubiū sit vtrū vacationi, an vero fructuū perceptioni tp̄s sit adiectū, tūc cū in dubijs, maxime in beneficijs benigniorem interpretationem sequi debeamus ad vacationeꝫ referri Domini. ⁊ Joan. de imo. responderūt. Illud preterea apud eosdem quesitū est an episcopus cū capituli sui consensu, hoc priuilegiū alteri concedere, vel ipse eo vti possit. Et putant posse ad refectionem, ⁊ instaurationem ecclesiarū, quarū redditus non sufficiūt. Sed contra puto id in solius summi Pōtificis potestate esse, adeo
17 vt nec legatus q̄dem hoc concedere possit. † Nam Innocen. iij. constituit. c. vnico. vt eccle. benefi. sine vlla dimi. confe. vt libere, ⁊ absq̄ vlla diminutione, ecclesiastica bn̄ficia conferant̄, ⁊ in concilio Lateranēsi constitutū est ne Archidiaconi, vel decani, exactiones, siue tallias in clericos, vel presbyteros exercere ꝑsumant. c. cū apostolis. §. prohibemus. đ cēsi. in antiq. Itē Innocē. iij. Mediolan. Archiepiscopo rescripsit, Lateranēsi concilio prohibitū esse ne q̄s conferēdo bn̄ficiū ecclesiasticū partē prouētuū suis vsibus retinere ꝑsumat. In summa notādum est priuilegium huiusmodi annaliū locum

cum habere sine morte, siue renunciatione, siue ab alio quocunqz modo beneficia vacauerint, nisi de vacantibus per mortem specialiter dictum esset. Omnia denique beneficia etiam episcopatus, vt supra diximus capi. iij. supra eo. titu. comprehendi verius est.

SVMMARIVM

1 Fructus ecclesiarum non absentibus, sed earum ministerium diligenter adimplentibus.
2 Consuetudo contra rationem naturalem introducta, euelli debet nõ confirmari.
3 Distributiones quotidiane quibus fieri debent in ecclesijs.
4 Canonicus existens in seruitio summi Põtificis, non priuatur fructibus prebende sue.
5 Fructus beneficiorum absentibus studij gratia non denegantur.
6 Canonicus sine causa absens perdit fructus prebende, ei, qui loco ipsius deseruit, conferendos.
7 Pastores seipsos pascentes, & oues deuorantes taxant a pphcta.

¶ Quod absentes fructus suorum beneficiorum non lucrentur. Cap. iiij.

1 Unt & alij casus, quibus sacerdotiorum fructus eorum lucro non cedunt quibus collata sunt, inter quos prima, & precipua est absentie
1 causa. † Commodum enim fructuum ad eos tantum pertinet qui ecclesie ministerium diligenter adimplent, eiqz sine vlla intermissione assident, & sibi cõmissum gregem attentissime pascunt. Absentibus vero qui sacris interesse negligunt, atqz ab ecclesie ministerio se subtrahunt, commodum quoqz fructuum auferri debere naturalis ra-
2 tio suadet. † Unde, cum aduersus naturalem rationem consuetudo introducta, non ad consequentiam trahi, sed quam citissime fieri potest, euelli debeat, consuetudo qua longissimo vsu receptũ est, vt absentes clerici fructus suorum beneficiorum percipiant penitus improbandaqz esse rescripto Bonifacij octaui declaratur. cuius verba hec sunt. c. j. de cleri. non resid. in. vj. Consuetudinem que in quibusdam partibus inoleuit qua canonici, & alij beneficiati, seu clerici cathedralium, & aliarum collegiatarum ecclesiarum distributiones quotidianas, que alias manualia beneficia, seu victualia nuncupantur, & tantum residentibus tribuuntur, qualitercunqz in ciuitatibus, seu alijs locis in quibus ipse consistunt ecclesie, sint presentes, licet diuinis officijs non intersint ex integro percipiunt, ac si continue ipsis
3 ecclesijs in eisdem officijs deseruirent, penitus improbantes. † Statuimus vt distributiones ipse quotidiane in quibuscunqz rebus consistant canonicis, ac alijs beneficiatis, & clericis ecclesiarum ipsarũ, qui eisdem officijs in ipsis ecclesijs adfuerint tribuantur, iuxta cuiuslibet ecclesie ordinationem rationabilem, iam factam, seu etiam faciendam. Qui vero aliter de distributionibus ipsis quicq̃ receperit, exceptis illis quos infirmitas, seu iusta, & rationabilis corporalis necessitas, aut euidens ecclesie vtilitas, excusaret rerum sic receptarũ dominium non acquirat, nec faciat eas suas, immo ad omnium restitutionem que contra hmõi nostram gstõnem receperit, teneat. De distributionibus ẽt pro defunctorum anniuersarijs largiendis idem
4 decernimus obseruandum. † Si tñ quis in seruitio summi Ponti. cõmoretur, Honorius. iij. rescripsit. c. cu3 dilectus. de cle. non resi. in antiq. ei perinde atqz si pñs esset, integros fructus prebende sue assignari debere. Eadem rõne q̃diu quis in seruitio epi cõmoratur, tandiu ei quicq̃ auferri vel subtrahi. Alexander. iij. vetuit. c. de cetero. de cle. non resi. in antiq. nisi forte sint victualia que non consueuerũt absentibus exhiberi. Honorius quoqz. iij. omnibus epis duos canonicos in suo seruitio hẽre permisit. c. ad audientiam. eo. tit. in antiq. qui fructus suarum prebendarum integre percipiant, cum absentes dici non debeant, sed presentes, qui cum epo pro ipsius ecclesie
5 seruitio cõmorant. † Preterea studiorum, vel alia iusta, & necessaria causa absentibus, qui vel a summo Pontifice, vel a suo prelato & capitulo, cõmeatum acceperunt, suorum beneficiorum fructus deberi multis gstõnibus declaratur. c. licet. de preb. in anti. c. olim. de ver. sig. in antiq. c. cu3 ex eo. de elect. in. vj. cum autem alicui clerico hoc concessum, vt studiorum cã absit, fructusqz sui sacerdotij percipiat, idem Honorius. iij. gstituit. d. c. l3. vt quotidiane distributiões, que tñ residentibus in ecclesijs, & his qui intersunt, boris canonicis exhibentur, ei minime tribuantur, sed tñ maiores fructus qui non singulis diebus, sed annuatim, vel sexto quoqz mense, hm vniuscuiusqz
6 ecclesie consuetudinem cõferri solent. † Si quis aũt sine causa a sua ecclesia absit, nec in ea resideat, sui sacerdotij fructus perdit, eosqz episcopus prestare debet ei, qui absentis loco ecclesie deseruierit, & ita Gregorius. ix. rescripsit. d. c. cum ad hoc. de cleri. non residẽ. in antiq. qõ si absens ipso facto sui sacerdotij fructus ceperit, eos vtiqz restituere tenetur. Nam, vt eleganter Accur. Bar. Bal. & alij plerique scribunt. in. l. . C. de his quib. vt indi. fructus ab ijs qui sine cã absunt percepti tanq̃ ab indignis auferri debent, & sane hi sunt de
7 quibus Ezechiel propheta condolens ait. xxxiiij. ca. † Ve pastoribus qui pascebant semetipsos, gregem autem meu3 non pascebant, lac consumitis, & lana vos tegitis, & quod crassum est interficitis, & oues meas non pascitis, qõ infirmatum est non confortatis, & quod egrotabat non corroborastis, & quod contribulatum est non colligastis, & quod errabat non reuocastis, & quod perijt non inq̃sistis, & qõ forte fuit gfecistis, & dispse sunt oues mee, eo qõ nõ fuit pastor.

SVMMARIVM

1 Excõicati non possunt suorum beneficiorum fructus percipere.
2 Absolutus ab excommunicatione, an recuperet fructus qui medio tempore excommunicationis prouenerunt.
3 Clericus iuste excõicatus nunq̃ recuperat amissos fructus.

¶ Quod excommunicati fructibus suorum beneficiorum priuentur. Cap. v.

1 T absentes, ita excõmunicati suorum beneficiorum fructibus priuantur, nam, vt eleganter Innocen. iij. scribit. c. pastoralis. §. verum. de appel. in antiq. illi merito prouentus ecclesiastici denegantur cui ecclesie cõmunio denegat. Qui enim extra ecclesiam est, quid nomine ecclesie possidere poterit? Sed & si ab excõicationis sñia appellauerit excõicatus, adhuc tñ pendente appellatione sui beneficij fructus non percipiet, excõicatio enim non obstante quacunqz appella
2 tione executionem secum trahit, & ita idẽ Innoc. iij. decreuit. † Sed an absolutus fructus qui medio excõicationis tpe prouenerunt recuperabit? Et si quidem eum iniuste excõmunicatum fuisse constiterit, nulla dubitatio est quin omnes excõicationis tpe pcepti ei restitui debeant. Extat enim Vetus Alexandri. j. decretum huiusmodi, cañ. super cã. ij. q. v. Super causa Gillãdi presbyteri tui de morte epi sui, predecessoris tui infamati in medium contulimus. Itaqz circunstantium fratrum vnanimi assensu tue dilectioni referimus, prefatum Gillandum presbyterum ante te presentandum, vbi si certi accusatores defuerit, tunc dictante iustitia sine omni controuersia presbyter quecunqz ob hoc iniuste amiserit, ac sacerdotium accipiat & integra beneficia. Diuersa causa est eius quem iuste excõicatum
3 fuisse constat. † Hic enim ob suum delictum amissos fructus nunq̃ recuperabit, nam & diuus Gordianus rescripsit. l. cum allegatis. C. de re mili. lib. x. Desertorem militie, q̃uis a principe restitutus fuerit, tñ stipendia eius tpis quo in desertione fuit exigere non posse, & hanc distõnem Bernar. Panor. & pleriqz alij pbant. d. c. pastoralis. Ceterum, qõ ijdem opinant clerico excõicato ex fructibus sui beneficij necessarium victum prestandum esse, mihi nõ probatur, sibi enim imputare debet qui absolutione3 impetrare negligit, deniqz & ecclesiam cõtemnit. Quod autem de excommunicato dicimus idẽ de suspenso quoqz dici debet.

SVMMARIVM

1 Fructus ecclesiarum commendatarum ad quos spectent.
2 Sacerdotio comendato fungens non facit fructus suos.

¶ De fructibus cõmendatarum ecclesiarum. Cap. vj.

1 Illud pretereundum non
1 † est fructus ecclesiarum commendatarum ad eos non pertinere quibus cõmendate sunt. Hos non prelatos, sed custodes appellari, vulgo notum est, quare sicut is qui rei depo
2 site custodia3 suscepit, fructus suos non facit, † ita qui sacerdotio ad tempus sibi cõmendato fungitur fructus suos non faciet, sed cum finita fuerit cõmenda, rõnem sue administrationis tanq̃ procurator reddere debebit. Sed hodie cum sit receptum vt cõmende sint perpetue non ab re dixerit qsq̃ eas, p iusto titulo hñi, & gñr cõmendatarios fructus suos facere, & hoc iure vtimur.

FINIS

Clarissimi iuris vtriusq; Doctoris Do. Marci Antonij Bauerij Bononiensis. Tractatus de Mora.

¶ Diuisio Tractatus.

Primam materiam, ⁊ in iudicijs frequēter agitatam expositamq; qualiter qs in mora constituatur pro illius clariori enucleatione conabor tractatū ipsum in tres partes diuidere. In prima dicemus, qualiter quis constituatur in mora, ⁊ concludemus per interpellationem plures ampliationes, ⁊ limitationes ad illam ponemus. In secunda ponemus fallentias in quibus absq; interpellatione mora contrahitur. In tertia ponemus qualiter etiam per interpellationem mora non contrahitur. Condescendendo namq; ad primum assumenda est hec conclusio.

SVMMARIVM

1 Mora per interpellationem arguitur. Et quando in mora quis constituatur quo ad omnes more effectus. 30.
Interpellatus, nisi sit iudex, aut consultor, non dr̄ per eū stetisse.
2 Interpellatio vnica in extraiudicialibus habet vim peremptorij.
3 Verba narrantia factum disponunt quando super illis se fundat. legislator.
Interpellatio vnica ad constituendum quem in mora quibus casibus non sufficiat.
4 Interpellatio multiplicata vno contextu an vna censenda.
5 Interpellatio vnica nunquid sufficiat ad moras in pari ad parem. ⁊ quid de inferiore ad superiorem contra Alex. 6.
7 Vnitas temporis reddit vnitatem dispositionis. Et plura pulchra super hoc.
Conuicium vnicum dicitur vbi plura iniuriosa verba vno contextu dicuntur. Et idem dicendum de furto.
8 Donatio vna est, vbi plures res vno contextu dantur.
9 Consuetudo per duos actus inducitur cum temporis interuallo in medio alias secus.
Confessio vna tantum erit, vbi quis pluries eodem tempore confitetur.
Testamentum patris ⁊ filij eodem tempore factum vnicum censet̄, ⁊ vna tantum debet gabellam.
10 Collega si interpellet collegam an sufficiat vnica interpellatio.
11 Diligentiam fecisse non dicitur in recuperanda re semel petendo, vbi quis tenetur de leui culpa
12 Appellans sine multiplici interpellatione iudicis non dicitur diligens.
13 Appellans succumbit per negligentiam in non protestando.
14 Appellans debet vti omni importunitate etiam ad principem.
Impeditus facere actum non excusatur nisi de impedimento protestetur.
15 Excusatio per locum non tutum non valet si potuit impetrari saluus conductus.
16 Interpellationes tres in iudicialibus requiruntur.
Vassallus vt priuetur feudo, quia non venit ad pugnam, debet ter per dominum interpellari.
17 Protestatio in scriptis fieri debet quando in donatione tractatur de preiudicio personali.
18 Protestari volens q per se non stat an sufficiat q semel protestet̄.
Creditor super pignore vendendo ter debitori nuntiare debet.
19 Debitor qui solum tenetur officio iudicis quomodo interpellari debeat, contra Aret. 20.
21 Creditor vt sit morosus non recipiendo rem obligatam que interpellatio sit requisita.
Processus nulliter factus habet vim interpellationis extraiudicialis, contra communem.
Confessio facta coram notario actorum quomodo valeat.
22 Debitor non constituitur in mora ad electionem vie iudicialis nisi p litis contestationem.
Prescriptio vt interrumpatur quid requiratur.
23 Interpellatio iudicialis quam naturam habeat.
24 Interpellatus ex obligatione ex facto alterius descendente quomodo certificari debeat. Et quid in obligato ex euētu conditionis. numero. 25. 29.
26 Citatio si fiat iudicis auctoritate an requirat q denūciatus fiat certus de causa in denunciatione expressa.
27 Soluens creditori putatiuo iudicis auctoritate liberatur, pari modo si soluat minori. 28.
30 Procurator si denunciat debitori vt soluat sine mandati exhibitione non creditur. Et idem de negociorum gestore, ⁊ quando fallat. numero. 31.
32 Debitor quando non teneatur accedere ad domum creditoris.
Procurator quando non iuuetur mandato generali.
33 Procurator sine cautione quo casu non admittatur.
Negociorū gestor nunquid possit petere inuestituram noīe vassalli.
34 Debitor in mora constituitur si eius procurator generalis cum libera interpelletur.
Denunciatio procuratori fieri non potest quando in plenam domini notitiam venire debet.
35 Denunciatio que fit in rem an possit fieri cuicunq;.
36 Interpellare an sufficiat quocunq; tempore etiam feriato.
37 Interpellatio que fit tempore incongruo pro congruo valet.
Iuramentum contra bonos mores an valeat.
38 Locus solutionis an debeat exprimi debitori, vt per interpellationē constituatur in mora, ⁊ quando.

1 Uod regulariter p interpellationem quis † in mora constituitur casus est in hac. l. nostra si ex legati causa. l. mora. ff. de vsur. l. q te. ff. si cer. pet. l. titia. §. vsuras. ff. de le. ij. facit quod no. Alex. consi. lix. Christi saluatoris. in. iiij. volu. q nunq̄ dicitur stetisse per iudicem, vel ꝯsultorem, nisi postq̄ fuerunt interpellati, ⁊ non fecerunt. facit quod no. Alex. consi. cix. in. v. volu. q si statuto cauetur q ille cui debet assignari res, ⁊ non fuerit tradita possit agere ad duplum, vel quid simile intelligitur quando fuit facta mora, vt q post interpellationem non fuit sibi tradita. Et istam conclusionem ampliando dicas hoc esse verum, siue tractemus de constituendo quem in mora quo ad periculum interitus, vt hic. ⁊ d. l. qđ te. siue quo ad cōmissionē pene. l. si penam. ff. qñ di. le. ce. ⁊ generaliter quo ad alios effectus ex mora resultantes de quibus per glo. in. d. l. mora. l. si quis filium. §. stipulatio. ff. de collatio. bono. ita formaliter dixit Bar. in. l. ista stipulatio. in. vj. questione princip. ff. de verborum obligatio.

2 Secundo dicas † q vnica sufficiet interpellatio, q in istis extraiudicialibus vnica interpellatio habet vim peremptorij. glo. ord. in. c. si eps. xviij. dis. ⁊ in. l. si tempora. C. de si. instru. lib. x. ⁊ in cle. j. in ver. ⁊ quis vtitur. đ here. ⁊ ita in terminis firmauit Bar. in. l. qui rome. §. seia. ĩ. eo. ⁊ in. d. §. vsuras. ⁊ in. d. l. mora. ⁊ Inn. in. c. cū olim nobis. de elec. Pau. in cle. j. de deci. Bal. in. l. nam ita diuus. ff. de adop. Io. and. in. c. j. ⁊. ij. de iureiur. Nec predictis ob. tex. in. l. emilius. in ver. denunciationibus sepe datis. ff. de min. ⁊ in. l. qui rome. §. coheredes. in vers. sepius testator. ĩ. eo. per que iura Franci. Tigri. tenebat vnam interpellationem non sufficere ad constituendum quem in mora, quia responde vt fuit de mente Bar. in. d. §. seia, q illa iura narrāt facti accidentiam, q in illis casibus ita de facto contingit plures interpellationes factas fuisse, nam sup illis verbis fundare nos non debemus vt plures denunciationes requirant̄, q verba narratiua non disponunt, vt est glo. sing. in. l. vnica. C. qñ non pet. par. Et propterea dicebant Mod. hic, q aut loqueris de necessitate, ⁊ vna tantum sufficit interpellatio, aut de cautela, ⁊ tutum est interuenire plures, ita inq̄t glo. no. in. c. cupientes. §. q si per. xx. in ver. proposita. đ elec. in. vj. sed certe ego satis dubito de rñsione Bar. ad. d. §. coheredes. 3 † nā lz verba narratiua facti iuris dispōnem non inducunt. Tamen fallit qñ legislator super verbis narratis se fundaret cle. j. de proba. Inn. in. c. cum apostolica. de his que fi. a prel. si. consen. ca. ex facto enim ius oritur. l. ex plagijs. §. si in cliuo. ff. ad. l. aql. sz in. d. §. coheredes. iurisconsl. fundat se expresse super narratis ibi rñdi ꝓm ea que ꝑponerentur obstaturā doli mali exceptionem, ergo nisi dicamus q iurisconsl. ibi voluit se referre ad illas tres denunciationes .s. narratas q est diuinare, vnde cogitabis, retenta modo ista conclusione ꝓ vera, q vnica sufficiat interpellatio, dic nō procedere, qñ inferior vult constituere superiorem in mora, nam trine requirentur interpellationes. casus est sing. in. c. j. de sup. neg. prel. Allegauit pro singulari. d. Ant. in. c. cum causa. de offi. deleg. ⁊ in. c. ex literis. ⁊ ibi Imo. de consti. ⁊ idem vr̄ tenere Ro. in not. xliij. incipit ego dixi in. l. si ex legati causa. idem sequitur Roma. in. l. ne pupillo. §. si quis ipsi pretori. ff. de

ri.ff.de ope.no.nun.pro hoc adducens text.in auct.statuimus.C.de
epis.⁊ cle.⁊ in.c.j.de mil.va.qui contu.est.⁊ Ro.consil.ccxxij.idez
singu.Bal.in.c.j.si de inuest.inter do.⁊ vas.⁊ alleg.tex.in.d.c.j.cõ
trarium tenuit Alex.in.d.§.si quis ipsi pretori.per sing.doc.Bar.
in.d.§.vsuras.⁊ in.d.l.mora.in quibus locis not.ꝙ si statuto caueť
ꝙ instantia pereat quinq̃ mensibus,nisi per iudicez non steterit,ꝙ
dicetur stare per iudicem etiam si semel per actorem fuerit interpel
latus vt causam expediat,⁊ non expediat,⁊ non facit,⁊ sic manifeste
4 sensit,† quod etiam ad constituendum superiorem in mora vnica suf
ficeret interpellatio.Adducit etiam Alex.ꝙ not Bal.in auc.si in
appellatione.⁊ Bal.in.l.fi.§.illud.ff.de appel.reci.in quibus locis
sentiunt ꝙ sit speciale in causa appellatio.q̃ð ad hoc vt videatur sta
re per iudicem,vt causa expediatur debet appellãs instare summo-
pere vt causa expediatur.d.§.illud.⁊ sic isto casu non sufficiet vnica
interpellatio,cum ista opi.vť pertransire Card.in.d.c.cum cãm.et
rñdet ad tex.in.d.c.j.ꝙ ibi contineť casus specialis,in quo trina re
quiriť interpellatio.Tu vero potes alio modo rñdere vt colligitur
ex dictis per Ro.in.d.§.si quis ipsi.cum ista ẽt opi.pertransiuit ibi
Alex.ɔsi.lxxxj.stantibus verbis.in.iiij.volu.alleg.Domi.in.c.si ɔ̃
vnũ.de offi.dele.in.vj.vbi refert.d.Ant.cũ secũ ɔferret sniam mu-
tasse.Idem ẽt sequiť Ro.in consi.ccccxxvij.in ꝓposito.pro hoc ad
ducens.c.q̃uis.de appel.vbi ad hoc vt inferior ius dicens in mora
censeať sufficit interpellatio vna multiplicata,⁊ tñ certũ est ꝙ multi
plicata interpellatio vno ɔtextu non multiplex,sed vna censeť vt ibi
per eũ,⁊ pro opi.Alex.vť glo.quã põderat ibi Card.in cle.j.§.pe.
de priuile.vbi dicit ꝙ vnica sufficit interpellatio.⁊ tractabať de ɔsti
tuendo superiorem in mora,sed certe q̃uis magna sit Alex.⁊ prefa
torum scribẽtiũ auctoritas,non discedo a prima opi.que magis cõis
vť,⁊ pro ea adduco glo.singu.quã ponderant Mod.hic in.d.cle.j.
5 in verbo reqsierit.de here.† ꝙ qñ par parem,vt collega collegã in-
terpellat,vnica sufficit interpellatio ergo vť inferre,q̃ð secus esset si
inferior superiorem.Contrariũ tñ vť tenere glo.d.c.cũ cã.dic vt ibi
per doc.Scðo adduco glo.valde no.in cle.ij.§.si vero.in ver.recu-
sauerit.de sepul.ꝙ ad hoc vt ministri ⁊ vicarij mendicantium expo
stulantes ab epo dari lniam suo religioso audiendi ɔfessiones in sua
diocesi,cẽseať ɔstituisse epm in mora est necesse,ꝙ ipm ter interpel-
lauerit,⁊ ibi glo.alleg.text.in.d.c.j.de sup.neg.prel.⁊ sic glo.sentit
duo,ꝙ qñ inferior superiorem interpellat,trina reqriť citatio.Se-
cundo ꝙ tex.in.c.cum cãm non ɔtinet spãle,ꝙ ɔfundit rñsionez su
perius per Alex.⁊ alios datã.Non ob.doctr.Bar.in.d.§.vsuras
cũ si.q: possumus dicere,ꝙ illa doctr.nõ est vera,⁊ ɔ̃riũ tz.d.An
to.in.c.plerũq̃.de rescrip.⁊ in.c.dilecto.in.ij.col.de appel.vbi in-
qt,ꝙ ad ɔstituendum iudicem in negligentia,est necesse ꝙ litigans
eum interpellat,super hoc tñ dimitto cogitandũ,illa tñ doctr.venit
limitanda non procedere quo ad ɔstituendũ iudicem in mora in cau
sa appellationis,vt ꝓxime vidimus.⁊.j.diceť.Retenta mõ ista opi.
pro vera,ꝙ ad ɔstituendum supiorẽ in mora,trina requiriť interpel
latio.Tempera ꝓcedere,qñ inferior dissimulabat assentire,sed si in
prima expresse denegaret assentire,alie non essent necessarie inter-
pellationes,ita no.Jo.and.⁊ Hosti.in.d.c.j.de sup.neg.prel.⁊ est
glo.in.d.cle.ij.in ver.recusauerit.sequiť Alex.in.d.consi.lxxxj.ge-
6 neraliter † volens ꝙ in casibus in quibus trina requiriť interpellatio
vel citatio si in prima denegať expresse maxime si interpellatus dixe-
rit verbo in futurum dðo,ꝙ nec in posterum faciet,non reqriť vlte-
rius reqsitio,allegat que hñr in.l.ex ɔ̃.§.fi.ff.de app.per glo.Imol.
⁊ oẽs cum alijs q̃ plurimis ɔcordantijs per ipsum allegat.ij.Tem
pera ꝙ ad ɔstituendum superiorem in mora trina reqriť interpella-
tio.tñ poterũt fieri insimul vno ɔtextu.ita not.Ro.in.d.§.si quis ip
si pretori.per casum in cle.q̃uis.de appel.ꝙ lz appellãs debeat ex
postulare apostolos instanter,instantius,⁊ instantissime.Tñ pote-
rit eodem ɔtextu petere instanter,instantius,⁊ instantissime.ita di-
camus in ꝓposito,cõprobo ex simili ꝙ licet in iudicialibus tres req
ranť denunciationes.C.quo.⁊ qñ iud.l.ad peremptoriũ.ff.de iud.tñ
vno ɔtextu vna poterit fieri pro oibus.d.l.ad peremptoriũ.cũ si.ita
dicamus in ꝓposito,ꝙ lz in casu nr̃o trina reqrať interpellatio,pote
rit fieri vna ꝑ oibus dðo,interpello te pro tribus vicibus,ɔ̃riũ te-
nuit Alex.in.d.§.si qs ipsi.q: iste interpellationes que vno cõtextu
fuerunt hñr loco vnius,⁊ potius qs dť sepius loqui q̃ interpellare,
vel ꝓtestari.ita no.gl.Bar.⁊ alij in.l.iiij.ff.de pig.act.arg.in.l.me-
nius.§.eũ q.ff.de leg.ij.not.glo.in.c.ab eo.in verbo instãter.de ap-
7 pel.in.vj.Ego vero pro hoc adduco.† Nam vnitas tpis reddit vni
tatem dispõnis que fuisset pluries si interuallum tpis intercessisset.
pro hoc adduco primo.Nam si verba plura iniuriosa vno contextu
in vnũ ɔferunť,vnicũ dť ɔuicium,secus si cum interuallo tpis colla
ta fuissent.l.item apud labeonem.§.conuitiũ.ff.de iniur.⁊ ibi Bar.
gl.in.l.nunq̃ plura.ff.de priuat.delicti.ita dicamus ꝙ si plures res
subtrahantur,vnicũ dť furtũ secus si diuerso tpe subtracte forent.l.
qui.§.idẽ dť.ff.de fur.⁊ ibi Bar.inducit ad q̃õnem statuti dicentis,
ꝙ pro primo furto fustigeť,pro scðo auricula abscindať,ꝓ tertio sus
pendať,q̃ð si qs eodem tpe ter subtraxerit non suspendetur tanquã
vnum dicať esse furtum,⁊ idem voluit ɔsi.ccclxxiij.Ad euidentiaz
in.ij.volu.ꝙ vbi dicit ꝙ si fiat ɔtinuatio furti anteq̃ fur ad diuersos
actus ɔuertať ꝙ sit vnũ furtuz.Scðo adduco ꝙ pulchre not.Bar.
in.l.in faciendo.§.infans.in vlti.verb.ff.de fur.vbi.d.ꝙ si statuto ca
ueť,ꝙ ad nupt.non possint inuitari nisi.xij.dñe.si pater ⁊ filius insi-
mul duxerint vxorẽ,ꝙ nihilominus nõ poterint inuitari nisi.xij.dñe,
q: vnice dñr nuptie,ex quo vno ɔtextu fiunt,⁊ ita dicit fuisse Pi-
sis determinatum,tractactant ẽt Mod.in.c.j.de mut.pet.

8 **Tertio nam** † si eodez ɔtextu plures doneť vna erit
insinuatio si legitimaz summã trãscendãt
tãq̃ vnica dicať donatio,secus si diuerso tpe donarenť.l.sancimus.
§.finaũt.C.de dona.de quo dixi in.l.scire debemus.ff.de ver.oblig.
Quarto adduco,nam lz emphyteota ꝓbando se soluisse pro tribus
annis vltimis presumať retro pro toto tpe soluisse,vt est glo.in.l.ij.
C.de iu.emphy.⁊ est casus singu.ꝭm scriben.ibi in.l.q̃cunq̃.C.de
apoch.pub.lib.x.tñ istud intelligiť esse verũ qñ iste solutiones fuis-
sent facte singulis annis,secus si vno ɔtextu soluisset vno anno ꝓ tri
bus,ita pulchre not.Bal.in.l.ij.C.de do.ꝓmis.⁊ in.d.l.q̃cunq̃ se-
quunť nouissimi in.d.l.ij.in.iij.col.C.de iu.emphyt.⁊ pro hoc facit
optime ꝙ ꝓxime diceť.Quinto adduco,ꝙ pulchre dixit Bart.in.
l.eũ q aliter.alias incipit iabolenus.ff.de an.leg.q: lz ex solutiõe.x.
anno.presumať debitũ precessisse.l.si cer.annis.C.de pac.l.cum de
in rem verso.ff.de in rem verso.cum si.tñ illud procedit qñ illa solu-
tio fuisset facta de ꝑ se vnaqueq̃ singulo anno,secus si vno contextu
fuisset facta pro.x.annis,vel pluribus,⁊ ita vol.Bal.⁊ Cyn.in.d.l.
ij.C.de dot.promis.⁊ nouissimi.vbi supra.

9 **Sexto adduco** † ꝙ no.d.And.in.c.fi.de ɔsue.ꝙ lz
per duos actus inducať ɔsuetudo.l.
iij.C.de epis.aud.⁊ Bar.in.l.de q̃bus.ff.de legi.per Areti.in.§.ex
non scripto.insti.de iu.nat.tñ illud ꝓcedit qñ inter primum ⁊ scðm
actum interuenit tpis interuallũ,alias vnus tm̃ actus reputať.Se
ptimo adduco ꝙ dixit Bal.in proe.C.in fi.ꝙ ad hoc vt quis in con
fessione ꝑseuerare dicať reqritur ꝙ pluries ɔfiteať diuersis tpibus
sed si eodem tpe pluries ɔfitereť diceret tm̃ vna confessio,alleg.gl.
in.d.l.si conuenerit.⁊ sequunť Mod.in.c.fi.de offi.deleg.Octauo
adduco q̃ð no.Ang.in.l.patris ⁊ filij.ff.de vulg.⁊ pupi.ꝙ si testm̃
paternum,⁊ pupillare eodem ɔtextu fiant vnicum censebiť testm̃,⁊
vnica tm̃ erit soluenda gabella,sed si fiant ex interuallo,duo reputa
bunť testamenta,⁊ duplex soluetur gabella veritatez tñ huius dicti
non aperio,dic vt late per scriben.in.d.l.patris.⁊ dixi in.§.igitur.⁊
in pupillari insti.de pup.substi.⁊ per predicta pertranseo cum opi.
Alex.non obst.text.in.d.cle.q̃uis.q: respondet Alex.ꝙ illud fuit
specialiter inductum ob consuetudinem litigantium,vt ibi habetur
non obst.d.l.ad peremptorium.cum simi.per me allegata,q: loqui-
tur in citationibus fiendis per iudicem quas iudex suo arbitrio po-
test moderare,vt ibi habetur.

10 **Secundo principaliter** † tempera non ꝓce
dere,qñ iudex suuz
collegã non teneť reqrere,nã tunc tres requirunť interpellationes.
glo.in.c.cũ cã.de offi.deleg.illã sequr Hosti.⁊ Ang.in.c.ex lris.
de ɔsti.⁊ idẽ vť voluisse Imo.in cle.j.de deci.⁊ pro hoc adducebat
Ro.in.d.§.si qs ipsi ptori.Nam vbi agiť de priuãdo quẽ iure suo,
trina requiritur monitio gl.est in cle.j.in ver.iij.de vita.⁊ hone.cle.
lz aliã allegat no.in.c.j.in verbo tertio de mili.vassal.q contumax
est,lz priuare quẽ officio est pena.l.testõ centurio.ff.de manu.test.
ergo ad priuãdũ collegã ab officio delegationis dz interuenire trina
monitio contrariũ tñ ꝙ sufficiat vnica tenuit glo.in cle.j.in ver.req-
sierint de here.⁊ cũ illa pertransit Pau.ibi.⁊ cõiter scribentes ibi.
⁊ Car.⁊ Imo.in.d.c.cũ cã.⁊ Bal.in.l.q crimẽ.in.viij.col.C.q ac-
cu.non pos.⁊.l.nã ita diuus.ff.de adop.⁊ in.d.l.ad perẽptoriũ.⁊ in
auc.itẽ nulla.C.de epis.⁊ cle.⁊ si.in.iiij.q.C.de edi.di.adri.to.⁊ ista
pars vť verior,q: magis cõiter approbať,vt inqt Pet.d anc.in cle.
j.de here.⁊ q: hz ꝑ se reg.ꝙ vna sufficit interpellatio.nec ɔ̃ria opi.
vť iure ꝓbari,vt dicebat Card.⁊ Imo.in.d.c.cũ cã.⁊ ꝑ ista opi.vť
casus in.c.cũ inter vniuersos.cum seq.de elec.Nã in electionibus
par parem reqrit,⁊ tñ vnica sufficit interpellatio.⁊ ista opi.est indu
bitate vera si volumus sustinere opi.Alex.⁊ sequa.de qua.s̃.vidi-
11 mus.† ꝙ ad ɔstituendum superiorem in mora vnica sufficit interpel
latio.vnde multo magis dz sufficere ad constituenduz collegam,seu
parem non obst.glo.in.d.cle.j.de vi.⁊ ho.cle.per Ro.alleg.q: illa
glo.ꝓcedit in iudicialibus.nos aũt loquimur in extraiudicialibus.
Tertio principaliter tempera non ꝓcedere vbi quis tenetur de leui

culpa ex contractu. Nam non dicitur fecisse debitã diligentiam in
recuperanda re in qua tenetur prestare diligentiam, si tantum semel
petijt eam sibi restitui. tex. est not. in. l. fi. §. fi. in ver. instantia. de pi-
gno. act. ⁊ ꝙ ibi glo. not. Bal. ⁊ Imo. in. d. §. vsuras.

Quarto tempera nõ procedere in appellante. Nã ad hoc
vt videat̃ fuisse diligens in cã appellationis, vt
sibi tp̃s non labat̃ non sufficit semel interpellare iudicez, vt cãm ex-
pediat, sed dz summa opere niti, ⁊ propterea talis interpellatio de-
bebit fieri in instantia qua petuntur apostoli. l. fi. §. illud. in ver. sum
ma ope. C. de temp. ap. ⁊ ita per illum tex. firmat ibi Saly. ⁊ Bal.
in auc. item si appellatione. C. de temp. app. sequit̃ Alexã. in. d. §. si
quis ipsi. ⁊ Alex. consil. xix. in. j. vol. ⁊ consi. lxxxj. in. iiij. volu. facit
quod no. Ange. consi. xxxvj. quidã Mattheus, ꝙ si statuto cã de-
beat cõmitti per dños priores. j. tres mẽses, ꝙ intelligit̃ si super hoc
12 fuerint interpellati, † ⁊ cum importunitate. facit. l. j. de libe. di. ⁊. d.
cle. ꝗ̃uis. de app. ⁊ in. c. ab eo. de app. in. vj. ⁊ si non interuenerit ta
lis interpellatio, ⁊ lapsi fuerũt tres menses cã censebit̃ fuisse deser-
ta tanꝗ̃ appellans sua non fuerit vsus diligentia, sequit̃ Alex. in. d.
consi. xix. facit quod pulchre no. Ang. in auc. sed lis. C. de temp. ap
pel. ꝙ lz cã ad principem deuoluta intacta remaneat donec eam pñ-
ceps cõmittendam duxerit vt ibi inquit casus dz intelligi appellans
ad quem spectat petere vt cã cõmittat̃, vt ibi est glo. Bal. Saly. ⁊
do. Ant. in. c. ex insinuatione in. j. col. de appel. fuit sollicitus in in-
troducendo eam, ⁊ non potuit, qꝛ non habuit aditũ ad principem. ⁊
ideo dicit introductum esse, quod appellantes vadunt ad cameram
principis, ⁊ sollicitãt portarium, ⁊ pulsant ad cameram pro introdu-
cenda cã appel. ⁊ faciũt not. rogat. de accessu sibi denegato. bene fa
cit quod not. glo. in. c. cupientes. §. ꝙ si per. xx. in ver. proposita. de
elec. in. vj. ⁊ glo. in. c. j. ⁊ in. c. plerunqz. de rescri. ꝙ vbi quis est im-
peditus facere actum in termino sibi statuto non excusat̃ nisi de im-
pedimento ꝓtestet̃, ⁊ proprie dicebat Imo. in. d. §. ꝙ si per. xx. vt ibi
refert Domi. ꝙ semel cãm obtinuit, qꝛ appellans non poterat habe
13 re copiam iudicis, ⁊ transiuit sibi tp̃s sine protestatione, † nam per il
lam negligentiam in non protestando succubuit. not. Bart. in. l. j. §.
dies. ff. qñ appe. sit. ⁊ But. in. c. ex ratione. ⁊ in. c. fi. de appel. sequi
tur Alex. in consi. cxiiij. visa scripturaꝝ. in. v. volu. ⁊ Pau. ꝯsi. xxj.
in causa desertionis ꝙ qñ apparet de impedimento manifeste nõ cu
rat̃ de protestatione, ⁊ vide qđ not. Are. consi. clxiij. ⁊ vi. Pau. ꝯsi.
ccxc. ꝙ lz debeat protestari de impedimento, tñ illud non ꝓcedit qñ
impedimentum foret notorium, ⁊ diligentia in protestando non esset
proficua, nec agit̃ de constituendo aduersarium in mora, sed de ex-
cusando se de negligentia petendi, ⁊ de hoc an ad hoc vt impeditus
excuset̃ reqrit ꝙ fuerit protestatus, vide late per Phili. in. c. ex rõ
ne. in. j. col. de appel. ⁊ ẽt non sufficit ꝙ appellans semel attentaue-
rit adire superiorem pro impetranda cõmissione, ⁊ fuerit impeditus
nisi impedimentum perseuerauerit qđ per ꝓtestationem narrari de
bebit, ita colligit̃ ex adductis per glo. in. d. §. qđ si per. xx. ibi, dum
dicit donec papa sui copiam faciat, ⁊ ibi oẽs attestant̃, vt Bal. cõsi.
v. factũ ꝙ non sufficit pro appellatione introducenda semel recurre
re ad cameraz principis, sed sepe ⁊ sepius vide Bal. ꝯsi. cxix. super
facto ꝙ appellans dz instãter adesse, nec sufficit scdo cõparere, sed
iteruz ⁊ iteꝝ, ⁊ do. Ant. in. c. ex rõne. circa. v. vel. vj. col. ver. ex his
ẽt. ⁊. c. fi. in. iij. q. de app. bene facit tex. in. l. fi. in. §. illud. in ver. sum
ma ope. ⁊ in auc. de his qui ingrediunt̃ ad appella. §. j. ⁊ hic refert ⁊
sequit̃ Alex. consi. clxiiij. viso processu. in. ij. volu. ⁊ ibi etiam vult ꝙ
14 † si statutum non determinat tp̃s. j. ꝙ appellari debeat vti diligentia
pro cã cõmittenda, sed solum dicit ꝙ debeat terminari. j. mensez, nõ
habebit vltra mensez ad vtendum diligentia, vt causa appellationis
cõmittat̃, vt ibi per eũ. fortius est dicendum ꝙ ad hoc videat̃ stetisse
per iudicem vt tp̃s in causa appellationis non currat non sufficit in
stare coraz iudice, vt cãm expediat, ⁊ de sua negligentia ꝓtestari, sed
etiam debet instare coram superiore incusando suam negligentiam,
⁊ instando, vt eius negligentiam corrigat, ita pulchre no. do. Anto.
in. d. c. ex ratione. in. v. q. de appell. nam summopere nitit̃ qui nihil
omittit, idem enim est dicere summã ꝙ supremam, sicut hr̃ in. c. dã-
namus. de summa tri. ⁊ fi. cath. ⁊ papa dr̃ summus pontif. qꝛ supre-
mus. xij. q. ij. c. cum deuotissimam. xxj. di. §. j. c. cum ad monasteriũ.
de sta. mo. c. summopere. xj. q. iij. ad idem adduco pro hoc tex. in au
cten. de his qui ingred. ad appel. §. j. ver. ineuitabilem cãm. facit ꝙ
pulchre no. Ro. in. l. ij. ff. de re iudi. vbi similiter dicit ꝙ si facto ap-
pellati impedit̃ appellans causam appellationis proseq. ⁊ appellãs
aduersus tale impedimentum potuit ꝓuidere sibi de facili implora-
to pretoris auxilio, tunc non obstante tali impedimento currit sibi tẽ
15 pus appellationis prosequende sine spe in integrum restõnis, † ⁊ im
putet sibi qui ad remouendum impedimentum pretorem non addi-
uit alle. l. in quibus diebus. in prin. ff. de ꝯdi. ⁊ demon. iuncto. d. §. il-
lud. bene facit qđ dixit Bal. in. d. l. quibus. per illuz text. ꝙ quis nõ
excusat̃ ꝑꝑ locum non tutum qñ potuit eum facere tutum. impetran
do literas saluicõductus, đ quo plene dixi post alios in. l. recursuz.
§. fi. cum seq. ff. ad treb. ⁊ ista retulit, ⁊ sequutus est Alexã. in consi.
lxxij. vr̃ prima consideratione. in. iiij. col. in. ij. volu. facit quod not.
Ro. ꝯsi. cccxxxij. Quo ad primum ꝙ non excusat̃ quis ⁊ si ꝓximus
superior requisitus confirmationem denegauit, qꝛ procedere debuit
ad maiorem, cuius officio compelli debuit iuxta electionem confir-
mandam, plus etiam est dicendum ꝙ ꝗ̃uis appellans omni fuerit
vsus diligentia, vt iudex cãm prosequat̃, tamen adhuc ipso iure tem
pus sibi curreret, sed necesse habebit impetrare in integrum resti-
tutionẽ, qua mediante sibi succurretur, ⁊ si non impetrabit sibi impu
tare debebit, ita not. glo. Jac. but. Cy. ⁊ Bar. ⁊ ceteri. in anti. in au
cten. ei qui. C. de temp. appel. sequitur Alex. in. d. cõsi. ij. plures al-
legans concordantias, vt ibi per eum, tñ ꝙ ipso iure non veniat quã
do stat per iudicem. tenet Paul. consil. cccxxviij. videtur. Tu nota
ista quoniam quotidie eueniunt in practica.

16 **Quinto** tempera † procedere in extraiudicialibus, sed in iu
dicialibus tres requirunt̃ interpellationes. l. ad ꝑ
emptorium. cum seq. ff. de iudi. l. tres denunciationes. C. quo. ⁊ quã.
iud. l. de vnoquoqz. §. j. ⁊. l. contumacia. ff. de re iud. de hac tñ mate-
ria, qꝛ non est farrago nostri tracta. videas per Bar. in. l. si finita. §.
iulianus. in. iiij. col. ff. de dam. infe. ⁊ ibi per scribẽ. per Pau. de ca.
in. d. l. ad peremptorium. per Cano. in. c. ꝯsuluit. de offic. deleg. per
Alex. in. d. l. de vnoquoqz. §. j. ⁊ plene per ipsum in. d. l. cõtumacia.
vbi ponit. x. limit. in quibus in iudicialibus vnica sufficit interpella-
tio, ⁊ ibi etiam late ponit quinqz, vel sex fallent. in quibus iudex non
potest facere vnam citationem pro omnibus, iuxta tex. in. l. nonnun-
ꝗ̃. ff. de iud. dic vt ibi per eum.

Sexto tempera in domino reqrente vassallũ vt vadat ad pu-
gnam, naz vt possit priuari feudo est necesse ꝙ ter fue
rit interpellatus. gl. in. c. j. in. §. fi. in ver. legitima. de pac. sa. for. alš
est sub rub. de allod. ꝗ̃uis Bal. ibi non videat̃ sequi illam glo.

17 **Septimo** tempera † non procedere qñ ex denunciatione
tractat̃ de preiudicio personali inferendo, nam
tunc trine requirũtur interpellationes auc. si quis ei. C. de adult. pro
quo facit qđ dicimus in simili ꝙ lz alias ad essentiam protestationis
sit necessaria scriptura, vt per glo. in auc. de temp. non mi. do. in ver
si. ꝯtestationem. ⁊ est tex. ⁊ ibi ponderat Bar. ⁊ Bald. in. l. fi. C. de
neg. ge. per Bar. ⁊ scriben. in. l. non solum. §. morte in materia pro-
testationis declaratorie. ff. de ope. no. nun. tñ qñ ex protestatione cã-
tur preiudicium personale inferẽdo, debebit talis protestatio in scri
ptis fieri. casus est singularis in auc. si quis ei. sequitur Roma. in.
d. §. morte. ⁊ Saly. in. d. auc. si quis.

18 **Octauo** tempera † non procedere qñ volo denunciare, seu
protestari quod per me non stat, sed impedior ꝑ
aduersarij mei causam vel dignitatem, naz non sufficit de hoc semel
protestari, sed finito implemento debeo ei iterum nunciare si per ta-
lem nunciationem intendo aliquid noui iuris acqrere, ita no. Bar.
per illum tex. in. d. §. si quis ipsi pretori. dic vt ibi.

Nono tempera non ꝓcedere incidente ⁊ conueniente cũ de-
bitore de pignore non vendendo, nam nihilominus rẽ
vendere poterit, sed requiritur ꝙ ter debitori denunciet, ita probat
tex. glo. ⁊ doc. in. l. iiij. ff. de pigno. act. Imo. ⁊ Alex. in. d. l. qui ro-
me. §. cohered. j. eod. tene menti ista, quia per aliquem ita bene non
inuenies recollecta.

19 **Tertio principaliter** amplia † ꝙ sufficiet in-
terpellatio extraiudicia
lis glo. in. l. qui rome. in. §. coher. in ver. testato. ⁊ ibi Bar. ⁊ doc. j.
eo. ⁊ in. l. fideiussor obligari. in. §. fi. in ver. reus. ff. de fideius. ⁊ in. l.
amplius non peti in glo. magna. ff. rem ra. hab. istud tamen tempera
procedere quãdo sumus in debitore qui tenetur iure actionis, secus
si tenebatur solum officio iudicis, nam requiritur ꝙ interpelletur in
iudicio casus est singu. in. l. cum postulassent. ff. de dam. infe. ita et iã
illum casum ad hoc reputauit ibi singularem Bar. ⁊ idem sequitur
Bar. hic, ⁊ non sufficiet interpellatio in iudicio, sed requirit̃ ꝙ fue-
rit deuentum ad litis contestationez. ita intelligit Pau. hic, ⁊ in. d.
l. cum postulassem. Bar. vero in. l. vbi exigitur. §. fi. ff. đ eden. dicit
ꝙ erit necesse expedire donec iudex faciat preceptum in conuictũ,
⁊ ita intelligit. d. l. cum postulassem. Aret. dicit istud non iure pro-
bari, ⁊ propterea putat ꝙ sola interpellatio in iudicio sufficiet, ego
credo opi. Bar. fore veriorem per tex. in. l. non iustum. C. ad trebe.
20 † nam heres cogetur adire, ⁊ restituere hereditatez officio iudicis.
l. non est cogendus. l. legatis. ff. ad trebell. l. ⁊ sine scriptura. C. eod.
⁊ tamen heres ad hoc vt dicatur in mora constitutus erit necessariũ
expectare quod in eum fuerit factum preceptum de adeundo, ne-

prius

prius censetur in mora constitutus, vt ibi est casus, ⁊ no. in. l. ille a quo.
§. si de testã. ff. ad treb. ⁊ ita fuit de mente Bart. in. d. l. cum postu-
lassem. ff. de dam. infe. dum alleg. d. l. non iustum. ⁊ ita vr̃ mihi sona
re. d. l. cum postulassem. ⁊ late fuit etiaz de mente Are. in. §. j. insti.
de actio. dum dicit ꝙ iudex potest cogere partem ad sic faciendũ co
gita, qꝛ non reperio bene declaratum predicta tñ limita ꝓcedere qñ
qs tenet officio iudicis nobili, sed in officio iudicis mercenario vni-
ca sufficiet interpellatio extraiudicialis, ita not. Ro. in. l. iij. in. ix. co
lum. de arbi. ⁊ fuit originalis doctri. Cy. in. l. j. in. iiij. col. C. de alie.
iudi. mut. cau. fa. sequit̃ do. meus, in. l. j. ff. de iuri. om. iu. dicens pro
hac doctri. ita alias obtinuisse in cã mulieris ardua inter maximos
aduocatos. item secundo predicta limita non procedere in materia
collationis, nam licet collatio fiat officio iudicis nobili tamen alias
interpella. extra iudicium ad conferendum constituitur in mora. ita
inquit Bar. in. l. si soror. C. de colla. allegat casum singularem in. l. si
quis filium. §. fi. ff. de colla. bonorum.

21 Secundo tempera nõ procedere, † qñ creditor prius fuis
set in mora, qꝛ interpellatus rẽ sibi oblatam re-
cipere recusauerit, sine iusta causa, nã ad prorogandam moram suã,
⁊ constituendo debitorẽ in mora non sufficiet simplex interpellatio ex-
traiudicialis, sed est necesse ad litis contestationem deueniri, ita ꝓ-
bat casus singularis, ẽm Saly. ibi in. l. sed si alia. ff. de consti. pec. ⁊
idem sequitur in. l. si pacto quo penam. C. de pac. istud tñ non pono
pro firmo, qꝛ contrarium tenuit Alex. in. d. l. qui rome. §. coheredes. su-
per illo ver. testato. j̃. eo. dic vt ibi. subde tñ vnum ꝙ est not. ꝙ pro-
cessus nulliter factus habet vim interpellationis extraiudicialis, ita
voluit Jac. de are. in. l. in minorum. C. in qui. cau. in integ. restit. non
est necessa. ⁊ ita refert ⁊ sequitur Bal. in. c. j. in. iij. col. de mil. vass. q
contu. est. ⁊ transit Aret. hic in vlti. ver. ⁊ in consi. cl. visis diligenter.
in pen. col. pro hoc adducens ꝙ no. glo. ⁊ ibi Bar. in. l. cum simus.
C. de agri. ⁊ censi. lib. xj. ꝙ lz confessio facta coram no. actorum non
valeat, vt iudicialis, vult tñ vt valeat vt extraiudicialis. facit ẽm euz
ꝙ not. Mod. in. c. at si clerici. de iud. ꝙ confessio facta coram iudi-
ce incompetenti valet vt extraiudicialis, quod vr̃ esse verum per id
quod dicimus ꝙ libellus vel litis contestatio inualida non interrum
pit prescriptionem, vt est glo. singu. in. l. si pater. C. ne de sta. defunc.
⁊ per Bar. in. l. si accusaturum. ff. de accu. fortius contra istã doctr.
facit quod not. Ang. quem sequitur ibi Alex. in. l. vnicum. ff. si cer.
22 pet. ⁊ j̃. dicetur, † ꝙ licet alias per interpellationem extraiudicialez
quis constituatur in mora, tñ illud est verum qñ quis elegit viam in
terpellationis, secus vero si elegit viam iudicij, nam tunc solum con
stituet debitorem in mora per litis contest. ⁊ tunc dr̃ ceptum iudiciuz.
l. amplius non petiti. ff. rem ra. hab. nam si processus reperitur nul-
lus, debemus dicere, ꝙ creditor non constituit debitorẽ in mora tan
ꝙ̃ ipsum extraiudicialiter interpellauerit, qꝛ istam viam non elegit,
nec et̃ tanꝙ̃ litem secum contestatus fuerit, qꝛ istud non potest. l. iiij.
§. condemnatum. ff. de re iud. l. quoties. ff. qui satis. cog. l. non puta-
uit. §. non quenis. ff. de contrahe. nam videmur incurrere illaz regulã
ꝙ potui nolui ex. l. multuz interest. C. si quis al. vel sibi. c. cum super
abbatia. de offi. deleg. confirmatur etiam per id quod dixit glo. not.
in. l. sicut. C. de pet. here. ꝙ actus factus in iudicio, si nõ valet, vt agi
tur, non valet, vt valere potest, vnde ex quo ista non põt valere, vt in
terpellatio iudicialis non debet valere, vt interpellatio extraiudicia
lis, cogitandum tamen est propter auctoritatem tãtorum patrum q-
bus non reperio contradictum, ⁊ ex doctr. Alex. s̃. alleg. habes aliã
limit. in qua in interruptione requiritur litis contestatio.

¶ Quarto tempera quo ad constituendum quem in mora, sed quo
ad interrumpendam prescriptionem, non sufficit interpellatio extra
iudicialis, quod istud non reperitur iure cautum, sed ad minus req-
ritur citatio libelli oblatio, vel litis contesta. glo. ord. in. l. cum notis
simi. C. de prescrip. xxx. ann. dic vt ibi per doct. per Bar. ⁊ Alex. ⁊
scrib. in. l. fi. ff. de eo per quem fac. non est materia nostra.

23 ¶ † Quarto principaliter tempera ꝙ in ista interpellatione nõ erit
necessaria assignatio certi tẽporis. j̃. ꝙ debeat interpellationi paru-
isse, glo. est sing. ẽm Ro. hic, in. d. cle. j. in versi. requisierint. de he-
re. sed certe istud non videtur multum mirabile, qꝛ interpellatio vi-
detur habere in se tempus tacitum, vt interpellatus ꝙ̃primum pos-
set expediat. l. ratum. ⁊ l. quod dicimus. j̃. de solu. ⁊ j̃. dicetur. tempe
ra tamen procedere quando quis interpellaret debito existente pu-
rificato, sed si interpellaretur ante diem, vel conditionem, vt valeat
interpellatio debet adijcere, vt tempore, vel cõditione soluet. ita no.
Bar. in. l. cum filius. §. in hac, ⁊ ibi scriben. j̃. eo. ⁊ in. l. non solum. §.
morte. in materia protestationis, ⁊ citationis. ff. de ope. no. nun. ⁊ fa-
ciunt que. j̃. dicentur de interpellatione que fit in loco, vel tẽpore in-
congruo conferendo in locum, ⁊ tempus congruum. An autem in
citatione iudiciali requiratur assignatio certi temporis. vide late per
Bar. ⁊ omnes in. l. liber homo. in. §. xix. j̃. eo. nõ est materia nostra.
Uide que dicam infra in. vj. limitatione circa secundam principalẽ
conclusionem, vbi hec limitantur.

24 ¶ † Quinto amplia ꝙ non erit necessaria expressio, sed sufficiet in-
terpellare, vt soluat, qꝛ de sua causa ⁊ facto certificatus esse debet. l.
quod te. ff. si cer. pet. l. mora. ff. de vsur. ⁊ hic facit glo. in. l. iiij. ibi, dũ
dicit solue, solue, ⁊. ff. de pig. acti. istud tamen tempera quando quis
interpellaretur pro obligatione secum celebrata, secus vero si inter-
pellaretur pro obligatione ex facto alterius descendente, vt sui testa
toris, vel sui procuratoris, nam non sufficiet simplex interpellatio, sz
est necesse ꝙ debitor reddatur certus de obligatione legendo instru
mentum, vel copiam dando. iuxta tex. in cle. causam. de elec. ⁊ in. l.
nomen. C. que res pig. obl. pos. qꝛ ex quo ista obligatio descendit ex
facto alterius. de ea non presumitur informat. nisi aliter de sua scien
tia probaretur. l. qui in alterius. ff. de reg. iu. l. fi. ff. pro suo. ⁊ ita not.
Bart. hic, in fi. ⁊ in. l. non solum. §. morte. in materia protestationis
citatorie. ff. de ope. no. nunc. ⁊ in. l. quod te. ff. si cer. pet. arg. l. si quis
inficiat. ff. depo. quod est valde quotidianuz in practica quando etiã
heres presumitur scire facta defuncti. plene ponit Bar. in. l. qui ro
me. §. duo fratres. j̃. eo.

25 ¶ † Secundo tempera quando debitor erat simpliciter obligatus.
secus vero si erat obligatus ex euentu alicuius conditionis, seu facti
extrinseci. nam ex interpellatione debebit etiam reddi certus de ad
uentu illius conditionis, vel facti extrinseci per instrumentum, vel ꝑ
testes, si per instrumentum fieri non potest, ita pulchre not. Bart.
in. d. materia protestationis incitatorie, alleg. opti. tex. ẽm eum in. l.
si. ver. debitorem certum faciat. C. de bon. auct. iudi. pos. ⁊ idem vi-
detur facere glo. in. d. l. qui in alterius. quã inducit ipse ad questio-
nem de venditore qui promisit emptori suscipere in se iudiciũ in ca-
su quo res euincatur, nam cum venditor veniat obligandus in casu
euictionis emptor in interpellatione ad defendendum debebit eum
facere certum euenisse casus litis mittendo sibi libellum, ⁊ citatio-
nem, ⁊ sibi copiam dando, ⁊ ita pertransit Bar. in. l. sed ⁊ si. ⁊. l. em-
pti. C. de euic. ⁊ Imo. in. l. in executione. ⁊ in. l. cũ ex causa. ⁊ Alex.
in. d. §. morte. ⁊ in consi. xxxiij. viso themate. in. ij. volu. quicqd dixerit
Ro. in. d. §. morte. qui dicebat ꝙ venditor satis debet fieri certus de
lite mota, ex eo ꝙ emptor reputatur vir bonefidei, arg. l. argentum.
ff. de cõmod. ⁊ glo. in. l. titio fundus. ff. de cond. ⁊ demon. ⁊ dicit ita
sensisse glo. in. d. cle. causam. dum dicit ꝙ isto casu tutius est obser-
uare formam. d. cle. causam. ⁊ sic vt debetur copia libelli, quasi infe
rat ꝙ istud sit tantum de cautela, ⁊ non de necessitate, sed non rece-
das ab opi. Bar. ⁊ communi que optime videtur probari, in. d. cle.
causam. in fi, dum dicit idem quoqz obseruari volumus in alijs casi-
26 bus ⁊c. Innuit principium illius text. † ⁊ satis durum videtur quod
dicit Roma. ꝙ debeam credere dicto aduersarij mei, vt aliquid sibi
faciam, ex quo illud commodum suum respicit. l. omnibus. C. de te-
sti. l. nullus idoneus. C. eo. Alias sequeretur ꝙ semper protestanti
debet credi, nec vnꝙ̃ sibi incumberet onus aduersarium certifican-
di contra tex. in. d. l. nomen. ⁊. d. l. si quis inficiat. ff. depos. nec enim
quis nimis credulus esse debet. l. fi. §. j. ff. de eo per quem fact. erit.
vnum tñ pro limitatione predictorum subde quod est singulare quan
do ista denunciatio fieret auctoritate iudicis. nam tunc non erit ne-
cesse denunciatum aliter facere certũ de causa in denunciatione ex-
pressa. ita probat casus valde no. in. l. fin. ff. de leg. co. ita pulche vo-
luit Bar. cum quo communiter transeunt scriben. in. d. §. morte. in.
ij. principali specie protestationis. ⁊ Petr. de ancha. in cle. j. de ex-
ces. prela. ⁊ Alex. in consi. xiij. videtur prima consideratione. in. iij.
volu. fortius voluit Jo. and. ⁊ doc. in. c. significauit. de censib. quod
si debitor iurauit soluere creditori infra certam diem, ⁊ post credi-
tor ante diem solutionis sit de crimine condemnatus, non tamen bo
na sunt confiscata nec confiscanda, tamen si iudex protestetur, ⁊ mã
det debitori ne creditori soluat adhuc tenebitur iudici parere, ⁊ idez
tenet Jo. and. in addi. Spec. in tit. de solu. §. nunc aliqua. ver. illud
etiam. Archid. in. c. dixit. in fi. xiiij. q. v. ⁊ sequitur Jas. in. d. §. mor
te. ⁊ propterea dicebat ipse Alex. in. d. §. morte. post doc. ꝙ caute-
la erat, qd̃ semper denunciatio, seu protestatio fieret auctoritate iu-
27 dicis, † ⁊ ratio est, nam ex quo iudicis auctoritas interuenit presumi
tur ꝙ legitime commiserit. ⁊ habita prius informatione iustitie pro-
testantis. l. enim. pro facto iudicis presumit. l. ij. versicul. quod non
arbitramur. C. de offi. iudic. c. bone. el primo. de electio. cum si. ⁊ ita
dicebat Alexã. consil. lxxxviij. viso ⁊ diligenter. in. v. volu. ⁊ ex hoc
etiam erit inferendum quod similiter isto casu denuncians non tene
batur reddere certum aduersarium de euentu conditionis, vel alte-
rius facti extrinseci sub quo veniebat obligandus, ⁊ ita voluit Ale-
xan. in. d. §. morte. in materia protestationis incitatorie, ⁊ isto modo
posset saluari dictum quod proxime reprobauimus, ⁊ ꝓ hoc addu-

co q dicimus in simili quod soluens creditori putatiuo ex mandato iudicis liberatur, quia habuit iustam causam credulitatis, ita pulchre not. Bal. in pen. car. C. de serui. et aqua. facit quod dicimus q si debitores expulsorum, et bannitorum compulsi fuerunt ad soluendum fisco dato q bona non essent legitime confiscata, et etiam si solum interesse debitoris, quia poterant, ideo vocari hypotheca, ita not. Bal. consi. cccxiiij. factum. in. ij. volu. vide per Alexan. consi. ciij. in. ij. volumine.

28 **Tertio** limita q liberatur † solum ille qui soluit non autem alius etiam si esset correus dato q alias ex solutione vnius alter liberaretur. Pau. consi. cccxxix. ad primum facit qd pulchre not. Ro. in. l. ait pretor. §. permittitur. ff. de minor. vbi dixit per illum tex. q soluens minori mandante iudice plenissimam consequitur liberationem, nec minor restitui poterit. et propterea dicebat eleganter q soluens minori soluat mandante iudice, quod consequitur plenissimam liberationem q nunquam exeat mentem tuam secundum eum, de hac tamen materia. vide aliquid per Alexã. consi. xv. in. ij. volu. vbi videtur velle q tunc preceptum iudicis excusat soluentem quando emanauit causa cognita, et quando erat iudex competens, et istud vltimum etiam affirmauit Are. consi. xxxv. viso themate, vide etiam Pau. de cast. in. l. ij. in prin. ff. de iudi. vbi per illum tex. in versic. restitisset limitat procedere quando iussus soluere a iudice prius restitisset, alias si simpliciter iussus a iudice nulla facta resistentia soluisset presumeretur sponte soluisse, et idem tenuit consilio. ccxc. visis subdens quod etiam vltra hoc est necesse q fiat solutio incontinenti post mandatum, secus si dudum ex interuallo, vt ibi per eum, quod perpetuo tene menti. Quando autem soluens mandato iudicis procuratori non legitimo non liberetur non est materia nostra. vide pulchre per Alex. consil. ciij. visis scripturis. in. ij. volu. † predicta tamen limita quando denunciatio fieret auctoritate iudicis, secus si fiat auctoritate arbitratoris. nam tunc denuncians non excusabitur quin debeat docere de causa in denunciatione expressa. ita pulchre not. Alexan. consilio. xcv. visis processibus. in. ij. volu.

29

¶ Secundo tempera quando fieret auctoritate iudicis, secus si solum fieret in iudicio. ita voluit Alexan. in. d. consil. lxxviij. in. v. volu. et faciunt ea que dicentur in sequenti ampliatione. vnum etiam aliud subde in hac materia quod est notabile qd si in interpellatione, seu denunciatione fieret mentio de aliquo instrumento quod verisimiliter, seu iuris presumptione debet esse penes interpellatum non erit necesse tale instrumentum, vel eius copiam exhiberi. argu. l. ij. secundum vnam lecturam. ff. de eden. Alex. in. l. de pupillo. §. qui procuratorio. ff. de oper. no. nuncia.

30 **Sexto principaliter amplia**, † siue interpellatio fiat per ipsum creditorem, siue per eius procuratorem, vel negociorum gest. nam semper interpellatus constituetur in mora. l. si qs solutioni. §. mora. et ibi Bar. ff. de vsu. gl. Bar. et scriben. in. l. sequitur. §. videamus. j. eod. l. prohiberi. in princ. ff. quod vi aut clam. facit quod not. Bar. per illum text. in. l. cum satis. C. de agri. et censi. lib. xj. q protestatio procuratoris ita facit protestatum incurrere in penam sicut protestatio domini. Tempera tamen procedere quando negociorum gest. vel procu. denunciaret debitori, vt soluat domino, secus si denunciaret, vt ipsi solueret, nam ipsi negociorum gestori non deberet soluere, quia mandatum non habet. l. qui hominem. §. si nullo. et. l. hoc iure. et. ff. de solu. procuratori vero non, ignorat an habeat mandatum nec debet ei credere, nisi etiam non interpellatus mandatum suum ostendat. iuxta not. per Bart. in. l. si quis inficiatus. ff. deposi. et. l. quod te. ff. si cer. pet. et in. l. qui in alterius. ff. de reg. iur. et l. non solum. §. morte. in. ij. q. princ. ff. de ope. no. nuncia. et in. l. pater. alias incipit quidam decedens. §. ex quo. ff. de admi. tut. et Bal. in. l. si legatum. ff. de eden. et ita intelligitur tex. in. d. l. non satis. secundum Barto. ibi, immo fortius non sufficeret si haberet mandatum in manu nisi de eo detur copia parti. ita not. Alex. post Mod. in. l. de pupillo. §. qui procuratorio. ff. de ope. noui nuncia.

¶ Istud tamen singulariter tempera non procedere quando interpellatio fieret a procuratore mandato iudicis, nam tunc non habet necesse docere de mandato, quoniam propter eius auctoritatem credendum est q habuerit, † et q aliter iudex non concessisset, nisi de veritate informatus. d. l. ij. C. de offi. ciui. iudi. ita pulchre not. Alexan. in. d. consi. lxxviij. in. v. volu. et in. d. §. qui procuratorio. per tex. in. l. fi. ff. de. l. commisso. et que vidimus in precedenti ampliatione, quia intelligitur procedere quando interpellatus non petijt instrumentum mandati sibi exhiberi, sed solum tacuit, vel satisfacere contempsit, sed si ipse obtulisset se paratum satisfacere in casu quo ostendat sibi mandatum, et ipse intellexit, putarem non constitutum in mora, quia etiam propter simplex mandatum iudicis non debuit soluere per ea que supra vidimus, si autem interpellatio non fiat auctoritate iudicis, sed solum in iudicio bene esset necessaria ostensio mandati etiam absque interpellatione, ita voluit Alex. in. d. consi. et faciunt que vidimus in precedenti ampliatione.

31

¶ Secundo tempera quando essemus in extraiudicialibus in quibus de mora tractatur, sed si essemus in iudicialibus in quibus de alio effectu quam de mora tractatur, vt puta si procurator opponat contra electum crimina. et defectus, nam quamuis mandatum non exhibuerit, si tamen in veritate habebat valebit obiectio. ita voluit Spec. in tit. de procura. §. j. ver. sed quid si receptus erat. ita decla. Alex. in. d. consi. lxxviij. in. v. volu.

Secundo principaliter dictam conclusionem tempera procedere † quando procurator, vel negociorum gestor interpellarent debitorem, vt soluat domino qui eiusdem fori est, sed si eiusdem fori non esset debitor non constitueretur in mora, quia tunc debitor non tenetur accedere ad domum creditoris extra domicilium suum habitantis, vt plene not. in. l. item illa. ff. de consti. pec. et in. l. cum filius. §. fi. j. eo. vbi per omnes. ita voluit Bal. in. d. §. videamus.

32

¶ Tertio tempera non procedere in interpellatione, seu denunciatione quam debet facere cessionarius debitori si cessionem amplius cedenti soluat. iuxta tex. in. l. iij. C. de noua. et in. l. non est. C. que res pigno. nam talis denunciatio per negociorum gesto. fieri non poterit. ita loquitur Bar. in. l. ex facto. §. heres. ff. ad trebellia. et in. d. §. morte. in materia protestationis inhibitorie.

¶ Quarto tempera non procedere quando essemus in casibus in quibus ad denunciandum speciale mandatum requiritur, nam talis denunciatio per procuratorem habentem generale mandatum, et fortius negociorum gestorem. ita voluit Alexã. in. d. consi. lxxviij. et ibi exempla. et per eundem in. l. de pupillo. §. qui procuratorio. ff. de ope. no. nun. et per Bar. in. l. j. ff. de lib. agno.

33 **Quinto limita** † q procurator admittitur quando constat de mandato alias autem non admittitur sine cautione rati. tex. est in. l. q absentem. ff. de. peti. vbi fortius vult tex. q venditor q defendebat emptorem in causa euictionis si interpellet venditorem q veniat ad defendendum, non admittitur nisi caueat de rato. et ita not. ibi Bart. in vlti. not. et sequitur Jas. in. d. §. morte. quamuis Bar. in. d. §. videamus. hoc vltimum secundum eum preualeat an autem negociorum gestor possit petere inuestituram noie vassalli, iuxta formam. c. j. de mil. vass. non est materia nostra. dic vt ibi per eum, item et q si meum negociorum gest. possessionem meam ingredi volente non admisisti, an acquirat mihi interdictum vnde vi. non est materia nostra, vide per Bald. in dispu. sua de vi turba. in. xvj. col. et sentit Bar. q sic, in. d. l. si seruum. §. nunc videnus. cum concor. ibi per Alex. alleg. ¶ Septimo amplia procedere siue interpellatio fiat debitori, vel eius procuratori generali cum libera. nam pariformiter debitor in mora constituitur, quia isto casu scientia procuratoris nocet dño. iuxta. l. procuratoris. cum ibi not. per glo. et doc. ff. de tribu. et in. l. apud celsum. §. quesitum. el. ij. ff. de do. except. et ita fuit de mente Bar. et scriben. in. d. §. morte. in materia protestationis prohibitorie et in citatione. ¶ † Istud tamen tempera duobus modis, et primo nisi lex requireret q denunciatio deueniret in plenam notitiam dñi. Nam non sufficit fieri procuratori. glo. est singu. in cle. casum. in ver. appellationem. de elec. et ita alleg. ¶ Secundo tempera quando non potest haberi presentia dñi, sed si dñi presentia haberi posset sibi, et non procuratori foret nunciandum. l. aut q aliter. §. j. cum. l. seq. ff. qd vi aut clã. et ita voluit Jo. and. post Jo. mona. in. c. in generali. de reg. iu. in. vj. et istud mihi placet. et videtur optime probari in. d. §. j. ibi. n. tradã de protestatione declaratoria voluntatis vt excuset a delicto, et nemini iniuriã faciat, et tamen si pot haberi copia dñi non pot fieri procuratori. ergo multo minus denunciatio per quam tractatur de constituendo quem in mora, vel aliter grauando debet posse fieri procuratori si dñi copia haberi pot quicquid dixerit Pau. in. l. si procur. de ver. ob. ad cuius rones respondet Alex. in. d. §. morte. dic vt ibi.

34

35 **Tertio limita** quando † protestatio fieret in rem, secus si fieret in personam ad excusandum vitium cum tunc non sufficit q fiat procuratori, nisi procurator intimet dño. tex. est not. in. l. item veniunt. §. petitam. l. ij. ff. de peti. heredi. et ita not. ibi Bal. et ad illud vide Bal. in. l. de pupillo. §. nunciat. et per Bar. in d. §. mora. in materia protestationis prohibitorie, an autem que fit in re possit fieri cuicunque, vt habetur in. l. de pupillo. §. nunciationem. ff. de ope. no. nun. an autem et quando scientia procuratoris noceat dño non est materia nostra, sed traditur in. d. l. procuratoris. cum alijs. s. allegatis. aliquid per Ro. consi. cclxxxix. scientia procuratoris. ¶ Octauo amplia siue fiat per verba expresse denunciantia interpellationem, vt interpello, vt hic, et in. l. mora. et in. l. quod te. cum si. siue tacite, vt ego illa pecunia, libenter vellem vt solues, et similia. ita not. Barto. in. d. §. morte. ad fi. arg. tex. in. l. et eo modo. et in. l. etiam hoc modo. ff. de leg. j. et ibi

j.7 ibi per Barto.7 in.l.si quis mihi bona.§.si pater.ff.de acqui.hered.facit quod no.Barto.in.l.j.ff.de ope.noui nuntia.

36 **Nono amplia** q̄ † sufficiet interpellare quocūq; tẽpore etiā feriato si modo interpelletur pro actu qui tẽpore feriato explicari pōt, puta q̄ soluat, q̄ isto casu tẽpus feriatū nō vr̄ obesse, argu.text.in.l.miles.§.sexagin.ff.de adul. facit qd̄ habet in.l.ij.C.de appel.7 in.l.j.§.nūciatio.ff.de ope.no.nūtia. secus tñ si interpellaretur ꝓ actu qui tẽpore feriato explicari nō posset, vt q̄ faber vel operarius operet̃ quod est ꝓhibitū.l.dies festos.C.de fer.vbi ponit duo q̄ si procu.hẽt spāle mandatū ad emendum rem amissam q̄ ꝓpter hoc non preiudicabit dn̄o volenti agere redhibitoria. Scdm̄ qd̄ scientia ꝓcuratoris nō nocebit dn̄o ignorāti quin vsucapiat, q̄ satis quis nō pōt interpellari in loco in quo nō potest cōpelli ad soluendū, vt in.d.l.itẽ illa.ff.de cōsti.pec.eodẽ modo nō pōt interpellari in tpe quo nō pōt cōpelli ad soluendū de tẽpore ad locū ꝓcedit.arg.l.vinū.ff.si cer.pe.cum simi.7 ita ꝓcedit qd̄ no. Bar.in.l.si minor.C.ex quib.cau.in integ.resti.nō est necessa.7 idẽ etiā est dicendū si aliquis interpellaret̃ pro aliquo actu qui tūc tẽporis ẽm bonos mores ciuitatis explicari nō posset; facit text.in.l.ob-

37 seruare.7 in.l.si in aliquā.ff.de offi.ꝓcon.cōfirmatur. † nam si actus celebrat̃ de cōmuni consensu vtriusq; partis, si sit ꝯtra bonos mores ciuiles vel naturales nō valet.l.pacta que cōtra 7 ibi Bar.7 mo.C.de pac.multominus debet valere ꝓstatio que cōtra.vnū tñ̄ subsistit, similiter statutū contra bonos mores naturales vel ciuiles.iiij.di.c.erit aūt lex per Bart.in.l.oẽs populi.ff.de insti.7 iur.in.ij.q.princi.an aūt iuramentū contra bonos mores ciuiles valeat.vide per glo.7 alios in.c.nō est obligatoriū.de regu.iur.in.vj.cum materia.7 ita voluit Bar.in.d.§.morte ad fi.si tñ interpellatio fieret tẽpore feriato vel incongruo pro tẽpore cōgruo bene valeret, argu.l.in tempus.ff.de heredi.institu.7.l.si eum.§.fi.cum seq.ff.de dona.inter virum.cum si.7 ita voluit Barto.in loco preal leg.an aūt tẽpus noctis dicat̃ cōgruū ad interpellationẽ.item an possit fieri ante diẽ vel sub cōditione, 7 de multis similibus dicā tibi in vltimis limitationibus.

38 **Decimo amplia** q̄ non erit necesse exprimere locum in quo habet soluere, † sed tacite a iure inest qd̄ veniat ad domū sue habitationis.l.itẽ illa.cum ibi no.ff.de consti.pecu.qd̄ tñ tempera qñ denuntians 7 denūtiatus erant in eodẽ foro habi.antes, sed si denuntians nō habitaret in eodẽ foro, debet exprimere locū, 7 domū in qua debeat venire ad soluendum.d.l.si cū illo, 7.l.si nō dies.§.si arbiter.ff.de arbi.facit qd̄ habet̃ in simili in.l.aut qui aliter ibi, diem 7 horaꝫ.ff.quod vi aut clam.7 ita voluit Bar.in.d.§.morte.plures aūt rōnes dicā tibi qñ interpellatio dicat̃ facta in loco incongruo.j.in multis limitationibus.istis modo visis pro ampliatione ad istā conclusionẽ videamus fallentias ad ipsam, 7 ad secundam partem tractatus descendemus.

Secunda pars Tractatus de Mora. D. Marci Antonij Bauerij.

SVMMARIVM

1 Mora quibus casibus sine interpellatione contrahatur.
Diei lapsus debitorem absq; alia interpellatione constituit in mora.

2 Pater promittens penaliter filij consensum cum etatis erit in mora sine interpellatione constituitur filio ad maiorem etatem perueniente.
Clausula 7 ab inde in antea ad omnẽ tui voluntatem, in stipulatione inserta nunquid moras contrahat statuta die adueniente.

3 Dies breuissima 7 immoderata debitorem in mora non constituit.
Temporis angustia in contractibus bonefidei vel vltime voluntatis vitiatur 7 non vitiat.
Mora per diei euentum debitori non nocet si creditor alterius sit fori.

4 Debitor an teneatur ferre solutionem ad creditoris domum.
Tempus incertum aut fauorabile debitori moras non imputat per lapsum.

5 Dies interpellare non dicitur in peccatis 7 mala fide. Et quando dicatur interpellare.
Conditionis euentus debitorem morarum obnoxium non facit.

6 Vini emptor per lapsum termini ad tollendum vinum non statuitur in mora sine denuntiatione.
Heres per lapsum termini a lege statuti ad piarum causarum soluenda legata sine interpellatione in mora non est.

7 Legi terminus moras debitori non infert in obligatione pura 7 ex actione in diem.
Pasche dies pro termino datus a mora debitorẽ protegit. Et quid si locus sit additus. 8.

8 Presentare promittens ad tempus liberatur lapso termino, si per iudicem non fuerit requisitus.

9 Mora sine interpellatione arguit illum qui ex delicto tenetur.

10 Contractū implens pro parte sua in contractibus vltro citroq; obligatorijs alium in mora constituit.

11 Implementum solum quando in mora non constituat.
Contractus cui est adimpletus non censetur in mora constitutus vt in penam incidat.

12 Feudum an possit dari ad incertum seruitium.
Obligatus pro retinendo iure iam quesito nunquā tenetur offerre nisi interpellatus.

13 Mora vsuras non imputat fructus ex re tradita non percipienti.
Et quid de mora irregulari 7 de fructibus percipiendis.

14 Dos per extraneum promissa lapsum biennij sine interpellatione in mora constituit. Et quid de dote per mulierem promissa.

15 Debitor fisci re ipsa dicitur in mora constitutus. Et quid de debitore ecclesie 7 minoris.

16 Promissor faciendorum habentium tractum successiuū lapso tempore quo facere potuit constituitur in mora. Et quid si adimplere recuset.

17 Promittens se facturum 7 curaturum nunquid sine interpellatione in mora constituatur contra communem. 19.

18 Clausula promitto facturum 7 curaturum quid operetur. 19.

20 Vasallus sciens dn̄o magnum periculum imminere sine interpellatione tenetur eum defendere. 23.

21 Iuramentum an 7 quando habet vim interpellationis ad constituendum debitorem in mora.
Venditor iuratus sciens litem motam super re vendita tenetur ad defensionem emptoris sine interpellatione.

22 Instrumenta guarentigiata habent vim sententie.
Clausula guarentigie in instrumento quando vim constituendi debitoris in mora obtineat.

23 Innocentius, Anto.de butrio, 7 Imo.magne 7 in iudicando 7 consulendo sunt autoritatis.

24 Interpellatio nunquid requisita in dispositione legis vel statuti seu iudicis aliquid fieri precipientis, alias pena cōmittitur. 26. 27.

25 Pena pro facto negatiuo imposita intelligit̃ si monitio precesserit.

28 Interpellatio in vltimis voluntatibus vtruꝫ requisita ad hoc vt quis non dicatur paruisse conditioni.

29 Mora irregularis quando contrahatur.

30 Heres grauatus dare vni cui voluerit intelligitur quāprimū potest.

Descendo itaq; ad secūdam parteꝫ istius tractatus presupponẽdo regulam premissam pro constanti, qd̄ per interpellationẽ mora cōtrahit̃, vt per glos.7 alios in reg.non est obligatoriū.de reg.iur.in.vj.cū materia nr̄a. Tẽpera nō ꝓcedere, qñ in obligatiōe

1 esset adiecta dies. † Nā lapsus diei absq; alia interpellatione debitorẽ in mora cōstituet.l.magnā.C.de cōtraben.7 cōmit.stipu.l.ij.C.de iure emphy.7 ampliādo dicas esse verū, siue ista dies sit expressa ab homine.d.l.magnam, siue tacite insit ex natura rei.l.si stipulatus essem abs te.7 ibi Pau.7 doc.ff.de verbo.obli.7 ita firmauit Bar.in.l.si stipula.in.ij.q.principali.in eo.titu.dum allegat.d.l.si stipulatus essem iunctis his que ponit in eadem.q.versi.si queritur dum allegat.l.insulam.in eo.titu.idem dicas si esset tacita alias per legeꝫ subintellecta.l.j.§.exactio.C.de rei vxo.actio.glos.in.l.si mora.ff.solu.ma.c.potuit.de locato.l.ij.C.de iure emphy.facit quod not.glo.7 ponderat ibi Bal.in.l.si duo.§.fi.ff.de constitu.pecu.l.promissor.eo.titu.quod tempus per legem conceditur creditori miserationis causa.per hanc interpellationem fortius dicebat Areti.hoc esse verum, etiā si dies tacite subintelligatur a lege preter tacitā cōuentionẽ partium.casus est ẽm eum clarus in.c.licet causam.in ver.absq; monitione.de elec.in.vj.idem etiā dicas si dies sit determinata, facit qd̄ no.Cy.in.l.magnā.C.de cōtra.7 cōmit.sti.in repe.l.7 si post tres.ff.

2 si quis eum.in verbo, verbigratia promisi.in.vj.colū.qd̄ † si promisi sub pena facere consentire filium meū cōtractui.cum legitime etatis erit, dato qd̄ ista dies sit determinata. Nihilominus eo perueniente ad etatem legitimam absq; alia interpellatione censeor constitutus in mora, 7 incido in penā, nisi ratificari fecero.7 ita transeunt mod.in.d.l.si stipulatus essem. Bal.tñ in.d.l.magnā.videt̃ tenere cōtrarium, 7 melius vt dicet̃.j.in.iij.fallẽ. Mirabilius etiam dicas, q̄ si in obligatione forent apposita ista verba promitto soluere in festo natiuitatis, 7 abinde in antea ad omnem tui voluntatẽ, 7 requisitionem

nihilominus dies natiuitatis absq; me cōstituit in mora. casus est singularis in. l. cū stipulatus sim mihi a ꝑiculo. cū glo. in verbo. arbitratu. ff. eo. titu. Bal. in. l. j. in vlti. col. ff. qñ dies leg. ced. sequitur Ro. ⁊ Are. hic, ⁊ Alex. in. l. quoties in diē. in eo. ⁊ in. d. l. cū stipulatus. facit qđ no. Bal. in. c. ij. de eo qui interfecit fratrē dñi sui. ꝙ si ꝓmitto soluere. x. vsq; ad. x. dies ⁊ postea qñcūq; interpellaueris, ꝙ nihilominus ꝑ lapsum. x. dierū cōstituor in mora. d. l. cum stipulatus. istis modo visis ꝓ ampliatiōe ad istā cōclusionē tēpera ꝓcedere, qñ dies adiecta erat moderata, secus si eēt nimis breuis. nā talis dies reijcit ⁊ nō cōstituit debitorē in mora. ita singulariter dixit Bal. per illum text. l. si mihi ⁊ tibi. §. si quis seruos. ff. de leg. j. ⁊ ita communiter ꝑtranseunt scribē. ibi. qđ † tñ intellige qñ sumus in cōtractibus bone fidei
3 vel vltimis volūtatibus in quibus tēporis angustia vitiat ⁊ nō vitiat. d. §. si quis seruos. ⁊ in. l. insulā. §. j. ff. loca. secus si essemus in cōtractibus stricti iuris in quibus tēporis angustia vitiat. §. loca. insti. eo. nā tūc frustra tractandū eēt de more cōmissione. ⁊ ita declarat Areti. hic. vide Bal. in consi. ccxcj. in. j. volu. ꝙ si quid annuatim debet ꝑstari certa die ꝙ dies interpellat nō principiū anni. item ꝙ si testator mandat in festo natiuitatis decem dari ecclesie singulis annis, ⁊ si heres facere recusauerit, sit priuatus relicto requirit interpellatio. ¶ Secundo tempera nō procedere quādo debitor, ⁊ creditor essent fori diuersi. nam tunc euentus diei non constituit debitorem in mora, nisi creditor adueniente die requiratur in foro debitoris. casus est singularis in. l. item illa. iuncta glo. in versi. item non venit. ff. de constitu. pecu. ⁊ ita transit Ro. hic. an autem debitor teneatur portare debitum ad domum creditoris. dic vt per Bart. in. d. l. item illa. ⁊ per doct. in. l. cum filius. §. fi. in eo. non est materia nostra.

4 **Tertio** tēpera ꝓcedere † quādo dies erat certa, secus si incerta ⁊ tēpus mortis. d. l. magnā. in ver. certo. ⁊ sequit Bar. in. d. l. ita stipulatus. in. ij. q. ꝓin. ver. iuxta hoc quero in eo. ⁊ Alexan. in. l. quoties in eo. ⁊ ex hoc apparet verius fore dictū Bal. in. d. l. magnā. de quo ꝓxime feci mētionē. ꝙ si ꝓmisi ꝙ cū filius meus legitime erit etatis ⁊c. qđ sequit Alexā. in. l. insulā. in. xj. col. in eo. facit qđ no. Pau. cōsi. ccxxxviij. ꝙ tūc dies interpellat qñ est certa. an ⁊ qñ. ¶ Quarto tēpera nō ꝓcedere, qñ tēpus foret alicui in sui fauorē ꝯcessū, vt si detur licētia clerico nō residēdi ꝑ annū in bñficio. Nā ex solo diei lapsu nō censebitur ꝯstitutus in mora sine negligētia nisi per superiorē admoneat. Nā cū iste terminus sit sibi assignatus in fauorē. nō debet ei redūdare in odiū. ita voluit glo. not. in. c. qm̄ frequēter. in. §. porro. in glos. mag. vt lite nō cōtest. Cōtrariū tñ tenuit ibi Inno. ⁊ Hut. ⁊ cū illis trāsit Are. hic. qꝛ in dubio dilatio cōcessa ad soluēdū censet ꝯcessa fauore debitoris ⁊ nō creditoris. l. q rome. in ꝓin. ⁊ ibi per oēs. ff. eo. titu. l. eum qui. alias incipit, Jabolenus. ff. de annuis leg. ⁊ tamen talis dies interpellat ergo ⁊c.

5 **Quinto** tēpera nō ꝓcedere quo ad causandā malā fidem ⁊ cōstituedū quē in peccato. Nā † dies nō dr̄ interpellare. ita singulariter dixit Hostie. in sum. de ꝓscrip. inferens qđ debitor in diē ꝙ si post diē interpellatus nō extitit nō cēsebit in mala fide, nec in peccato, ⁊ propterea ꝓscribere poterit, qđ est valde no. si est verū. refert Abb. in. c. fi. in vlti. colum. de prescrip. contrariū tñ tenuit Specu. in titu. de instru. edi. C. nunc vero aliqua. ver. de hoc etiā. sequitur etiā Abb. in. d. c. fi. per rōnes de quibus ibi quis autē iustius dixerit nō dterminauit hic, sed cogitādū dimisit. ⁊ in vlt. col. ⁊ ꝑfecto ista vlti. opi. vr̄ verior, rō est. nam ꝑ interpellatiōnē debitor cōstituit in mala fide. l. itē veniūt. §. petitā. ff. de pet. he. sed qñ creditor in obligatione apponit diē ad soluēdum vr̄ eū interpellare pro ea die, ⁊ ipse debet retinere in memoria qualr̄ illa die hꝫ soluere. casus est in. d. l. mag. ergo merito ꝑ lapsum diei dꝫ cēseri ꝯstitutus in mala fide. ⁊ ita tene. ¶ Sexto tēpera nō ꝓcedere in cōditiōe, nā eius aduētus debitorē in mora nō ꝯstituit. ita no. Bar. ⁊ magis cōiter scrib. in. l. quoties in diē. eo. ti. imo fortius post aduētū ꝯditiōis ad ꝯstituēdū debitorē in mora, nō sufficit debitorē interpellare, sed etiā est necesse ꝙ fiat certis testibus, vel alia via, qualiter ꝯditio aduenerit. ita no. Bar. in. d. §. morte. in ꝓtestatione incitatoria ⁊ vidimus etiam in
6 iiij. ampliatione. ¶ Septimo tēpera † nō ꝓcedere in vēditore vini, vel alterius liquoris. nā ꝑ lapsū tꝑis assignatū emptori, vt veniat ad vinū tollēdum nō dr̄ eū cōstituisse in mora, vt possit vinū effundere, sed eo elapso debet etiā denuntiare emptori, vt ad vinū tollendū veniat. casus est no. in. l. j. §. l3. ff. de peri. ⁊ cōmo. rei ven. pōt esse rō ſm Aret. magnū periculū qđ infert emptori, pro quo facit qđ. ff. dicit in prima fal. ¶ Octauo hoc nō ꝓcedit in herede, q fuit in mora soluendi legatū pie cause in termino a lege statuto, de quo in. §. si quis pro redēptione. in aucten. de ecclesia. titu. nā statim hereditate nō priuabitur sed requiret interpellatio. ita singulariter dixit Ange. in. d. §. si quis pro redēptione. ⁊ sequit Are. hic. ¶ Nono tēpera nō procedere, qñ in obligatiōe foret appositū pactū vt ante aduētū diei creditor, teneret admonere debitorē. nā aduētus diei debitorē in mora nō constituit. ita no. Ange. in. l. ita stipulatus. ꝑ illū tex. ſm vnam lec. ff. eo. de cuius tamē dicti veritate dic vt ibi per doc. maxime Are.

7 **Decimo** tēpera † qñ obligatio erat pura. ⁊ exactio erat collata in diē. secus si exactio ⁊ obligatio esset colata in diē. nā tūc eius aduētus absq; interpellatione debitorē in mora nō cōstituit, qꝛ absonū in iure reputatur ꝙ quis eodē tēpore obligetur ⁊ in mora constituat. l. qđ dicimus. ff. de solu. ita dixit Bar. in. l. ita stipula. in. ij. q. ꝓin. ff. eo. titu. ¶ Undecimo tēpera nō ꝓcedere. qñ debitori meo fecissem pactū de nō petendo vsq; ad pascha. nā aduentus istius diei nō constituet debitorē in mora. l. si vnus. §. j. ff. de pac. sequit Bal. in. c. j. §. j. alias est. c. ij. an ille qui interfecit fratrem dñi sui. ¶ Duodecimo limita non procedere qñ aliquis promisisset soluere certa die ⁊ adiecta clausula quā quātitatē ꝓmisit soluere Boñ. Florētie, et vbi cōtigerit postulari. Nā nō intelligit debitor cōstitutus in mora ꝑ lapsum diei, nisi fuerit interpellatus. rō est, nā cū isto casu electio loci ad soluendū spectet ad creditorem, nō dr̄ debitor in mora cōstitutus, nisi quousq; fuerit sibi notificatū in quo loco haberet soluere. ita pulchre no. Alex. ꝯsi. xlv. in cā ⁊ lite. in. v. vol. ¶ Decimotertio tēpera. qñ debitor promisisset soluere Florētie in die pa-
8 scbatis. † nā ꝑ lapsum diei debitor nō diceret esse cōstitutus in mora nisi creditor die statuto ꝓbet se fuisse Florētie. ita voluit Barto. in. l. itē illa. in. iij. colū. ver. quero pone solutio. ff. ꝺ cōsti. pecu. arg. l. arbiter calendis. ff. de arbi. Et isto casu creditor nō veniēdo ad locū destinatū vr̄ prorogasse in dilatione. ⁊ isto casu ad debitorē postmodum cōstituendū in mora erit necessaria interpellatio, vt ibi. ⁊ faciūt que dicentur in. vij. ⁊. viij. fal. ⁊ in sequēti. xiiij. singulariter limita ex his que no. Pau. cōsi. clxviij. ꝙ si aliquis promisit ꝓsentare aliquē infra octo dies, intelligit si fuerit per iudicē requisitus, vt ibi. ⁊ si nō fuerit facta requisitio infra istud tempus eo elapso est liberatus. vide que dixi in. §. ⁊ scimus insti. de heredi. institu.

9 **Secundo principaliter** tēpera † non procedere in eo qui tenet ex delicto, vt fur, raptor, ⁊ similes. nam absq; interpellatiōe ipso iure censent in mora cōstituti. l. j. §. recētissime. ⁊. l. marito. ff. de vi ⁊ vi ar. pro quo facit. Nam fur ⁊ morosus equiparant. l. inter stipulantē. §. j. ff. eo. immo improbior est ꝙ̄ morosus. d. l. merito. Tempera tñ nisi super re furata esset sequta stipulatio animo nouandi facta. nā per eam vitium furti purgatur, ⁊ est necessaria noua interpellatio ad cōstituendū quē in mora. l. scire debemus. §. fi. ff. eo. dic vt ibi.

10 **Tertio principaliter** tempera † non procedere in contractibus vltro citroq; obligatorijs. Nam ex quo quis parte sua contractum adimpleuit alius est ipso iure in mora cōstitutus. l. curabit. C. de actio. empti. l. iulianus. §. ex vendito. ff. eo. sequitur Alexan. in. l. quod te. ff. si cer. pe. Et ampliando istam conclusionē, ꝙ ad hoc vt ille cui adimpletur contractus cōstituatur in mora sufficiet rem ita sibi fore traditam vt illa re vti ⁊ frui possit, quāuis ex toto adimplēs pro parte sua non satisfecerit, pro hoc adduco qđ voluit Bal. in. l. ij. C. de vsuris. ꝙ si venditor tradidit emptori rem. Tamen non prestitit fideiussorē de euictione vt promisit, vel nō tradidit rē liberā, vt ꝓmisit. ⁊ propter hoc emptor pretiū nō soluit, ⁊ sic ei nō possit mora ascribi. l. si. §. fi. ff. de rescin. vendi. Attamē emptor qui fructus ex re percepit tenebit ad vsuras rōne pretij non soluti, qꝛ licet venditor cessauerit implere quantum ad dationē fideiussoris, vt quo ad faciēdū rem liberam. Tñ ꝓpter hoc nō minuitur vsus rei vēdite ⁊ tradite, ergo nō debet minui interusuriū pretij, qꝛ tales vsure veniūt potius ex quadā equitate ꝙ̄ rōne more, vt signanter vr̄ esse de mēte tex. in. d. l. curabit. ita pulchre inquit Bal. in loco preallē. sequitur Alex. in ꝯsi. cxlviij. ꝓspectis instrumētis. in. v. vol. ¶ Istud singulariter tēpera, qñ ille cui cōtractus adimpletur etiā ante implementū ipso iure erat obligatus vt est videre in emptore ⁊ venditore qui ipso iure obligant ad id qđ deuenit in cōtractu quāuis agenti ad implemētū obstet exceptio, sed si ille cui contractus adimpletur prius nō foret obligatus sed ex ipso implemento seu per ipsū obligaret, tunc ex eo solo absq; interpellatione nō ꝯstitueretur in mora. casus est no. in. l. naturalis. §. sed si scipbū. ff. de prescri. ver. vbi si dedi tibi rem vt tu dares mihi aliā, ⁊ res
11 mihi dāda pereat antequā mihi tradat perijt periculo meo. † Ergo datur intelligi ꝙ ꝑ impedimētū ex parte mea tu nō cēseris ꝯstitutus in mora, qꝛ tūc periculū interitus ad te ⁊ nō ad me debuisset spectare. l. si qs vina. in ꝓin. ff. de peri. ⁊ cōmo. rei vēdi. no. gl. in. l. j. in principi. ff. eo. ⁊ in. l. j. cum glos. C. eo. ⁊ ratio est. Nā cū in casu illo nō oriat obligatio, nisi sequuto implemēto. l. ex placito. C. de rerū permutatio. ⁊ per Bar. in. l. si pecuniā. ff. de ꝯdi. ob cām vr̄ absurdū, vt eodē tꝑe cōtrahat obligatio ⁊ qs cōstituat in mora. l. quoties in diē. ⁊ ibi per Bar. ff. eo. ⁊ per Bal. in. l. ⁊ si post tres. ff. si quis cau. Secundo tempera

tēpera ꝙ ex isto impedimēto mora cōtrahit̃ quātū ad hoc vt ille qui
implemētū accepit, teneat̃ ad interesse rei quā ipse tradere tenebat̃,
qꝛ nō est equū vt vtraqꝫ re potiat̃.l.iulia.§.offerri.ff.de actio.emp.
Tamē ille cui cōtractus est impletus nō cēsebit̃ cōstitutus in mora
vt in penam incidat, ⁊ sic vt damnum patiatur, vel vt priuet̃ iure iam
quesito, nisi post hoc intercesserit interpellatio. ita ꝓbat casus in.c.
j.si de feu. fuerit controuer. inter do. ⁊ agna. vbi licet prediū conce-
datur vt per vasallū seruitiū prestetur.c.j.§.illud.in quib. cau. feud.
amit. Tamen vasallus ex sola feudi receptione, nō dicit̃ ꝯstitutus in
mora vt veniat priuādus feudo ob seruitiū non pstitum si nō fuit in-
terpellatus. Nec ob. si dicas qd̓ illud est speciale in feudo qd̓ conce
ditur ad incertū seruitiū ⁊ propterea merito est necessaria interpella
tio, qꝛ istud est falsum duplici rōne. prima qꝛ feudū ad certū seruitiū
22 dari pōt, vt est casus in.d.c.j.§.illud. ¶ Secūdo † qꝛ dato qd̓ feudū
detur ad incertū seruitium. Tamen faciliter contingere pōt, vt sciat
dn̄m indigere aliquo seruitio absqꝫ eo ꝙ sit interpellatus ⁊ tn̄ erit
necessaria interpellatio, fuit ergo causa qꝛ tractabat̃ de iure q̃sito ꝑ-
dēdo, ⁊ ꝑpterea Bal. in.d.§.licet formabat talem conclusionē qd̓ ꝓ
retinēdo iure iam quesito obligatus nūquā tenetur offerre nisi inter
pellatus, ⁊ ꝓ ista limitatione facit qd̓ infra ꝓxime dicet̃ in sequenti
ꝙ ille cui adimplet̃ cōtractus, solū dicit̃ cōstitutus in mora respectu
cōmoditatis quā ex re tradita ꝑcepit, qꝛ absonum est ꝙ ex vtraqꝫ re
cōmodū patiat̃. Sed istud lucrū est solum respectiuū ad vsuras vel
fructus q ex re ꝑ ipsū tradēda ꝑcipiūtur nō respectu pene ergo ⁊c.
¶ Tertio tempera nō procedere, qn̄ ille cui adimpletus fuit cōtra-
ctus nullos fructus ex re tradita percepisset. Nam non censebitur
constitutus in mora vt ad vsuras, vel fructus teneatur. ita voluit Ja-
co. but. ⁊ Bal. post eum in.l. in minorū.C. in qui. cau. in integ. resti.
neces. non est. probās optima rōne, vt ibi per eū, ⁊ ꝓ hoc ē tex. in.d.
l. curabit, vbi expresse dicit tex. ꝙ per rei traditionē nulla mora con-
trahitur sed vsure debent̃ ratione fructuum perceptorum. ⁊ ista vi-
detur veritas. ita per illū text. comprobat̃ quicqd dixerit Bal. in.l.
ij.C.de vsur. ⁊ iste tres fallentie colliguntur ex dictis per Are. cōsi.
cl. visis diligenter. in. viij. col. tu no. quoniā noue sunt, ⁊ multum re-
23 stringunt dictam.l. curabit. † Et ex hac vltima limitatione habes
colligere vnū qd̓ licet in mora regulari que interpellatione contra-
hitur tenetur debitor tam de fructibus perceptis q̃ꝫ percipiendis.l.
apud iulianū.§.j.ff.de lega.j. tam in mora irregulari que contrahitur
re ipsa ex quo cōtractus ex parte vnius fuit adimpletus, morosus so
lum tenebitur de fructibus perceptis, nō de his quos percipere po-
tuit, ⁊ de hoc est glos. singularis quā ponderat ibi Paul. de cast. ⁊
scriben. in.d.l. de diuisione.ff. solu. matri. quicquid dixerit Ro. ibi
qui cōmuniter reprobat̃. de quo etiam videas aliquid per Alexā. in
dicto consi. cxlvij. in. v. volu. ¶ Quarto tempera procedere quantū
ad hoc vt constitutus in mora re ipsa teneatur de fructibus perce-
ptis.d.l. curabit. Tamen nō censebitur constitutus in mora quantū
ad hoc vt teneatur de periculo interitus vel vt teneatur ad estima-
tionem quanti res plurimi valuit a tempore more. iuxta textum. in.l.
vinum.ff.si cer. peta. quāuis contrarium senserit ibi Bart. dic vt ibi
per Alexā. ⁊ ex hoc habeo responsum ad.d.l. naturalis.§. sed si sci-
phus.ff. de prescrip. verb. quā Alexā. al. vt dixi in prima fal. Tn̄ ni-
hil ibi qd̓ fuerit dictū puto verū per alia que ibi fuerunt deducta.

24 **Quarto principaliter** tēpera † nō ꝓcedere in dote extraneo pro-
missa nō lapso biennio absqꝫ interpellatione censebit̃ in mora cōstitu-
tus.l.fi.§. preterea.ff. de iure do. ⁊ sequitur Ro. hic. ⁊ Alexā. in.d.l.
qd̓ te. An autem si dos fuit promissa a muliere, an statim ex quo ma
ritus cepit sustinere onera matrimonij, vxor censeatur re ipsa in mo-
ra constituta dic vt per glos. ⁊ omnes in.l. de diuisione.ff. solu. ma. ⁊
magis cōmuniter cōcluditur qd̓ sic, de quo, quia non est proprie ma
teria nostra vide per Alexā. consi. cxlvij. perspectis instrumentis in
v. volu. vbi dicit hanc fore cōmunē sententiā, siue dos fuerit ꝓmissa
ab vxore, siue a patre eius, etiā si marito possit imputari aliqua negli
gentia, secus si ab extraneo, ⁊ hanc dicit fore cōmunē sententiam, ⁊
eam semper fore sequutum in consulendo, vide etiam eundē cōsi. lj.
in. iiij. volu. ꝙ maritus postquā supportauit onera matrimonij potest
petere vsuras dotis promisse, etiam si esset lapsum decenniū. ⁊ idem
etiam sequitur consi. liij. in eod. volu.

Quinto principaliter tempera non procede-
re in debitore fisci, nam
ex eo quod non soluit quod debet re ipsa cōstituitur in mora, glo. est
singu. ꝭm Roma. ⁊ Areti. hic in.l. cum quidā.§. fiscus. in versi. in-
ferunt.ff. de vsur. no. Barto. in.l.ij.C. de his quibus vt indig. ⁊ Ale
xan. in.d.l. quod te.
25 ¶ Sexto principaliter tempera † ꝙ idem debes dicere in debitore
ecclesie, nā re ipsa censet̃ cōstitutus in mora. glo. sing. insti. d̓ actio.§.
item mixta. in verbo, in iudiciū. no. Bal. in auctē. hoc amplius. in. ij.
col.C. de fideicō. Pet. de anch. in rub. accessoriū. de regu. iur. in. vj.
Inno. in.c. breui. de iureiuran. ⁊ Alexan. in.d.l. quod te.
¶ Septimo principaliter dicas idem in debitore minoris.l. in mi-
norū.C. in quibus cau. in integ. resti. non est necessa.l.ij.C. de vsur.l.
titia seyo.§. vsuras.ff. de legatis.ij.
¶ Octano idē dicas in eo qui ꝓmisit aliqd cōsistēs in faciēdo tractū
habens successiuū, vt domū facere, nā huiusmodi promissio censetur
in se habere tacitā diē in q̃ cōmode fieri possit, ⁊ ꝓpterea lapsus hu-
ius diei debitorē in morā cōstituet. vt statim ad penam vel interesse
conueniri possit.l. si ita stipu. ⁊ ibi Pau. ⁊ post eum dixi. ĩ. eo.
16 ¶ Nono idem dicas † in eo qui dixit se nolle adimplere id qd̓ pro-
misit vel debet, nam ex hoc censet̃ in mora constitutus, nec amplius
requirendus erit.c.j.§. ad hec. hic finitur lex corradi, ⁊ pro hoc ad-
duco Alexan. in.d.l. quod te. id quod in simili dicimus ꝙ qui dixit
se nolle in iudiciū comparere non est de necessitate amplius requi-
rendus.c. eum qui. de dolo ⁊ contu. in. vj. no. glo. in.l. tres denuntia-
tiones.C. quomodo ⁊ quando iudex. ⁊.l. diuus.ff. de in integ. resti.l.
ex contractu.§. fi.ff. de appel. pro quo faciunt que vidimus in limita-
tione ad primam ampliationem.

Decimo principaliter tēpera in eo qui ꝓmi-
sit se facturū, ⁊ curatu
17 rum, † nam nō requirit̃ interpellatio sed intelligit̃ q̃ꝫ primum facere
possit. singulare fuit verbū Bal. in.c.j. in.§. ad hec. hic finit̃ lex cor-
radi. alle.l.j.C. d̓ priua. carce. cū alijs simi. per eū allega. ⁊ cū isto di-
cto simpliciter ꝑtransit Are. hic ⁊ Alex. in.d.l. qd̓ te. ⁊ Ar. in cōsi.
cxliij. ex facto ꝓponit̃. in. iiij. colū. sed certe quāuis istud dictū cōmu
niter approbet̃. Ego illud nō puto verū, ⁊ cōtra illū vr̃ esse tex. in.c.
ex rescripto. de iurein. vbi illi mona. cēsent̃ se ꝓmisisse facturos ⁊ cu
raturos, vt ibi ꝑ glos. in verbo, inhibeatis. ⁊ tn̄ vult tex. necessariā sup
hoc fore interpellationē, vt patet ibi. in ver. nocere curet. Scd̓o ad-
duco qd̓ q ꝓmisit aliqd se facturū vr̃ ꝓmisisse qd̓ ꝓ posse suo curabit
illud expedire, dūmodo difficultas vel impossibilitas eum non impe
diat.l. si vehenda.§. idem iuris.ff. ad.l. rhodiā de iac. facit qd̓ habet̃
in.l. cōtinuus.§. illud. ĩ. eo. ⁊ sic in effectu videt̃ polliceri se facturū
⁊ curaturū, sed tamē clarū est qd̓ quando aliquis promisit se aliquid
facturū nullo adiecto termino itelligit̃ si requiratur, vt hic cū alijs si
mi. ergo videmur isto casu icurrere illā regulā qd̓ expressio eius ⁊c.
18 Tertio ista verba † promitto facturū ⁊ curaturum, operant̃ vt quis
videatur promittere factū suum.l. quoties quis.l. inter stipula.§.j. ĩ.
eo. sed clarum est ꝙ promittens factum suum nullo adiecto termino
intelligitur si fuerit interpellatus. ergo ⁊c. Quarto clarum est ꝙ va-
sallus iurat se facturū ⁊ curaturū pro posse ꝙ dn̄s non offendatur.c.
j. de no. for. fi. ⁊ tamē vasallus dominū iuuare nō tenetur nisi requi-
situs ⁊ magnū dn̄o immineat periculū.c.j. ⁊ ibi glo. in verbo, requi-
siuit.c. licet. si de feu. fue. cōtro. si ergo ille qui obligauit se facturū
⁊ curaturū regulariter intelligitur si fuerit interpellatus, multoma-
gis ille qui promisit simpliciter se facturū ⁊ curaturum intelligitur si
fuit interpellatus. Quinto in pretorijs stipulationibus, ⁊ de iudicio
sisti, ⁊ similibus si aliquis promisit talē sistere in iudicio videtur pol
liceri se facturū ⁊ curaturū, ꝙ stabit.l. quoties quis. ⁊ ibi oēs. ĩ. eod.
⁊ tamen clarū est ꝙ si quis promisit aliquē sistere nullo adiecto die
intelligitur si fuit interpellatus, facit.l. sancimus.C. de fide. ⁊ sic vi-
detur ꝙ istud dictū non sit, nec rationi, nec iuri consonū, ⁊ ita alias in
facto dicebam reprobando illud dictū. ⁊ reperi Are. ita in terminis
firmantē. lxxij. cōsilio in vltimo dubio, quāuis non faciat mentionē
de doctri. Bal. vbi. s̃. si tn̄ vellemus opi. Bald. sustinere possemus
19 cōcordare has opinio. ꝙ † aut tu queris an ille qui ꝓmisit facturum
⁊ curaturū statim dicatur in mora quo ad effectus more, de quibus ꝑ
glo. in.l. mora.ff. de vsu. seu quo ad effectū interitus, ⁊ tūc si iste non
adimplet q̃ꝫ primū poterit censetur cōstitutus in mora. ita ꝓcedit di-
ctum Bal. in loco preallegato. aut vero queris an censeatur cōstitu-
tus in mora quo ad effectū cōmissionis pene, ⁊ istud infero ꝑ supradi
cta, maxime cū in penis strictissima debet fieri interpretatio. regula
in penis, de regu. iur. lib. vj.l. preses, ⁊.l. si de interpretatiōe.ff. de pe
nis. ⁊ in isto casu ego cōsului qd̓ ad hoc vt ille qui ꝓmisit se facturū
⁊ curaturū incidat in penam est necessaria interpellatio. ⁊ ita he opi-
niones possent reduci ad concordiam. Tamē magis placet ꝙ dictū
Bald. non sit verum. De veritate tamen istorum verborum facturū
⁊ curaturum. vide Barba. consilio. inserto in consi. Alexan. xcv. in
tertio volumine. hec verba important, vt ille qui ita promisit omni-
no curet, vt illud fiat, ⁊ ideo si promisit quis se facturum ⁊ curatu-
rum ꝙ per ipsum vel alium soluentur mihi centū, postea delegauit
mihi quendam debitorem quem acceptaui, ꝙ propter hoc non erit
liberatus si ab ipso exigere non possum, quod est notandū ad ea que
habentur in.l. singularia.ff. si cer. pe. vide etiā Alexā. consi. xxxij. in

iiij. volu. q fideiussor qui promisit facturum & curaturum q principalis soluet & iurauit potest conueniri principali non excusso, & an ille qui promisit se facturum & curaturum excusetur si fecit quantum in se fuit. vide per glos. in. c. ex rescripto. ff. de iureiuran. & per Areti. in consilio. cxliij.

20 **Undecimo fallit** in vasallo † qui si sciat dño magnum periculum imminere, tenet non requisitus defendere. c. licet. si de feudo fuerit cōtrouersia. & ita transit Areti. hic. & Alexan. in. d. l. quod te.

¶ Duodecimo fallit quando iuramentū foret in contractu interpositum, nam nō erit necessaria interpellatio. Adduco qd no. Joã. an. Jmo. & dñs Anto. in. c. breui. de iureiuran. vbi dixerūt pone qd vasallus vel alius iurarunt defendere ecclesiā, modo sciunt necessitatem imminere ecclesie. An nō interpellati teneant ecclesiam adiuuare, & dicūt qd sic, q2 stimulus cōscientie & iuramēti videt ipsum interpellare, allegat singulare verbū Specu. ita firmantis in titu. de aduocato. §. j. versi. qd si iurauit. & per istud dictū dicebat singulariter Alexan. in. l. ij. §. volūtate. ff. solu. mat. q quāuis ad hoc vt vēditor teneat venire ad defendendū emptorem in causa euictionis sit necesse q per emptorē fuerit ad hoc requisitus, vt per Bar. in. l. denuntiasse. ff. de adul. & in. l. absentem. ff. de procura. attamen si iuramentū est appositum in cōtractu si venditor sciat litem fore motā absq3 alia interpellatione ex stimulo iuramenti debet venire ad defendendū emptorē, qd

21 dicit esse singulare nec per alios tactum. & pro ista opi. q † iuramentum interpellet tenent mod. hic q in. l. j. §. si quis ita. & ibi dixi supra eo, allegant simpliciter dñm Anto. sed certe istud dictū nō puto verum, & adduco singularē doctri. Bar. quā rogo perpetuo tene menti in. l. eū qui. in. §. si iurauero. in vltimo verbo. ff. de iureiuran. vbi dixit qd quando eodē tēpore contrahitur obligatio, & eodem tempore prestitum est iuramentum, non habet vim interpellationis nec debitorem in mora constituit, sed necessaria est noua interpellatio, quia absonum est in iure ẽm ipsum qd quis eodē tēpore obligetur, & constituatur in mora. l. quod dicimus. ff. de solutionibus. ego vero ꝓ hoc adduco qd dicimus in simili, & etiam videmus qd quāuis aduentus diei constituit in mora. Tamen intelligitur esse verum quādo obligatio erat pura, sed exactio erat in diem colata, secus si exactio & obligatio erat in diem colata. nam tunc diei aduentus nō constituet debitorem in mora, ne deueniamus in hoc absurdū, qd eodem tēpore obligetur, & in mora constituatur. ita dixit Barto. in. l. ita stipulatus. in ij. qd. principali. infra eo. facit qd dicunt Barto. & docto. in. l. quoties. §. eo. qd aduentus conditionis non constituit vnquā in mora, qa etiam prius nō esset nata nec actio, nec obligatio. l. cedere diem, ff. de verbo. signi. absonum enim videtur qd quis eodē tēpore obligetur & constituatur in mora. & propterea inferebat Barto. in dicto. §. si iu-

22 rauero ad intellectum statutorū in partibus Tuscie existentis, † qd instrumenta guarentigiata seu confessionata viam habeant sententie, & ex hoc videatur induci quod debitor censeatur cōstitutus in mora, quia nedum per sententiam, sed per litis contestationem debitor in mora constituitur. l. si insulam. §. eo. l. j. & ij. C. de petitio. heredita. cum simi. Tamen dicit ipse qd si eodem tēpore contrahatur debitum & in instrumento clausula guarentigie apponatur, debitor non censebitur in mora constitutus, quia absonum reputatur qd quis eodē tempore obligetur & in mora constituatur, sed est opus noua interpellatione, vnde ex hac singulari doctri. Bar. ita declarata, videtur inferendum q si eodem tēpore quis obligetur & iuret. Tunc iuramentum non habebit vim interpellationis & nō cōstituet debitorē in mora, sed si vno tempore contracta obligatio & actio per iuramentum bene constitueretur debitor in mora, quia cessaret istud absurdum, qd eodem tēpore obligaretur & constitueretur in mora. Non ob. modo doctrina Jnnocen. do. Anto. & Jmo. q2 dico qd illa sua doctri. magis eorum auctoritate q̃ iure sustinetur, pro hoc adduco Alexan. in. d. l. j. §. voluntate, ff. solu. matri. vbi inquit qd ista doctrina posset procedere in vasallo iurante dñm defendere, & nō requisitus defendere tenetur. d. c. licet. si de feu. fue. contro. c. j. de noua forma fide. sed in alijs iurantibus magis sustinetur eorum auctoritate q̃ ratione, subdit tamen q

23 † in iudicando & consulendo multum esset confidendū in eorū auctoritate. Ad idem adduco Alexā. in. d. l. qd te. vbi intrepide istam doctri. reprobat dicens q. d. c. licet, & d. c. j. loquuntur & in illis specialiter est statutū in vasallo qui sacramento fidelitatis astrictus tenetur dñm iuuare vt si imminet dño magnū periculū est in mora absq3 alia interpellatione & tenetur dñm adiuuare, ergo in contrarium erit ius cōmune in alijs iurantibus. Ad idem adduco Areti. hic qui dicit qd ista doctri. dñi Anto. & sequaciū posset saluari in casu suo. quādo qs iurasset defendere ecclesiā vt senserit in necessitate teneatur non interpellatus ipsam adiuuare, q2 in ecclesia speciale est, vt eius debitor absq3 interpellatione in mora constituat, & est glos. sing. in. d. §. item mixta. & supra vidimus. Alias autem ẽm eum dicendū esset contrarium per tex. in. c. j. §. paratiores. hic finitur lex corradi. & d. c. licet. Ad idem adduco Areti. in. l. si ita stipu. §. eo. vbi faciens mentionem de dicto do. Anto. & sequacium dicit illud esse no. si est verum, & sic satis de isto dicto dubitauit. & sic ex autoritate tantorum illustrium doc. possemus dicere istud dictū do. Anto. non fore verum. si tamen vellemus sustinere dictum suum possemus dicere, qd istud procedit in casu suo, quando erat obligatio pura, sed effectus obligationis erat collatus in aliquam necessitatē superuenturam, q2 superueniente necessitate bene iuramentū interpellat, q2 eodē tēpore quis nō videtur obligatus & constitutus in mora, sed vno tēpore censetur obligatus, & alio in mora cōstitutus, & ita reducunt ad concordiam doct. Barto. dñm Anto. & sequa. & ita alias in facto allegabam & obtinui. no. bene quia istum passum non ita reperies explicatum. ¶ Decimotertio fallit in libertate in qua re ipsa absq3 interpellatione mora contrahitur. l. cum non. §. app. ff. de fideicom. libe.

24 **Decimoquarto tempera** † non procedere in dispositione legis vel statuti seu iudicis requirentis aliqd fieri, nam intelligitur q fiat quāprimum pōt, alias pena cōmittit absq3 alia interpellatione ita no. glos. in. l. j. C. de his qui. vt indig. ẽm Alexan. in. l. ita stipu. in iiij. colū. versi. iij. fallit. §. eo. & illam sequit Bal. ibi in. d. l. j. pro hoc adducens text. in. l. ij. §. cōfestim. iuncto. §. si mater nō petierit. ff. ad tertullia. vbi cum lex velit matrē, debere petere tutorē filio priuet hereditate, ex quo nō petijt, quāuis sup hoc aliter nō fuerit interpellata vt satis ex predictis iuribus patet idem etiam sequit Bar. in. l. in cognitione. ff. ad sileia. & idē fuit de mente Bar. in. l. nō solū. §. mora. circa pe. colū. & ibi sequit Jmo. ff. de ope. no. nun. idem sequit Abb. in. c. extirpande. §. q2 vero. de prebē. cōtrariū tenuit Inno. in. d. §. q2 vero. vbi no. q licet quādo imponit pena pro facto affirmatiuo, vt q2 dicit quicūq3 intrabit talem locum vel furtū fecerit puniatur tali pena statim ex contrauentione penam incurrat. c. de multa. de ꝓben. xvij.

25 q. iiij. c. si quis suadente. l. j. C. de secun. nup. Tamen † quādo imponitur pena pro facto negatiuo seu in nō faciendo cōsistente, vt q2 dicatur quicūq3 nō fecerit residentiam in beneficio, vel collectas nō soluerit, sit excōmunicatus vel duplum soluat, vel quid simile semper intelligetur si monitio precesserit. allegat. c. ex parte. cū tribus sequētibus. de cleri. nō residen. & ratio diuersitatis est ẽm eum, q2 facta patent, no facta vero latent, & cum ista opi. pertransit Joan. an. Hostiē. do. Anto. Pet. de ancha. & Jmo. in. d. c. extirpande, & ista videtur magis cōmunis sententia vt patet ex multis allega. per Alex. in. d. l. ita stipulatus. & ibi dicit idem fuisse de mente Barto. in. l. in faciendo. §. infans. ff. de furtis. quāuis doct. in. d. c. extirpande nō recte referant, & ibi per eū. retenta modo ista opi. Jnno. pro vera qd requiratur interpellatio. Tempera nō procedere in tribus vel quatuor casibus, & ex illis habebis totidē limitationes in quibus nō erit necessaria interpellatio. Tempera primo nō procedere qñ dispositio statuti vel iudicis aliquid fieri precipientis contineret idem qd ius cōmune

26 vt puta † si emanaret cōstitutio sinodalis per quā precipit omnibus clericis absentibus vt in suis resideant beneficijs, alias mandat eos priuari. nam cū ista cōstitutio contineat idem qd ius cōmune vt aliquid operetur vltra illud. l. si quando. ff. de lega. j. c. si papa. de priui leg. in. vj. cum simi. dicimus q per istam cōstitutionem censetur moniti vt veniant ad residendū, & propterea alia monitio non est necessaria. ita pulchre no. Fed. cōsi. ciiij. alias. cix. incipit, qui non facit residentiam &c. & Butriga. in. c. quoniam frequenter. §. si vero. vt lite non contestata. sequitur Alexan. in. d. l. ita stipula.

¶ Secūdo tempera non procedere in foro penitentiali quo ad penam quo ad ipsum pena cōmittetur, quia tunc videtur cessare ratio iac. cum apud deum nihil lateat vt per glos. in. l. ij. ff. de interroga. ita dixit Abb. in. c. excōmunicationi de rapto. & sequit Alex. in. d. l. ita stipula. ¶ Tertio tempera si lex mandat aliquid dari vel fieri alicui. nam intelligitur, vt ipse habeat admoneri vel interpellari facere per iudicem, si habebat habilem personam ad istud faciendum,

27 ita procedit tex. in aucten. hoc amplius. C. de fideicō. & maxime † qñ tractatur de iure quesito perdendo, vt ibi sentit Bald. & idem ego intelligerem procedere, quando lex mandat aliquid fieri & super eo commiserat diligentiam alteri. nam intelligetur vt ille habeat interpellare, ita procedit tex. in. c. excommunicamus. §. moneatur. de here. & quod dicit Jnno. in. d. c. extirpande. dum loquitur de clerico qui debet residere in beneficio. nam intelligitur q fiat monitio per episcopum ad quem talis cura commissa est, sed si lex iuberet aliquid fieri, vel dari ex quo priuato aliquod ius petendi paratur, vt quādo lex mandat matrem debere petere tutorem filio, vel heredibus debere vindicare necem defuncti. Tunc non requiretur interpellatio ita procedit glos. in. d. l. j. C. de his quib. vt indig. & tex. in. l. ij. §. confestim. ff.

festiū.ff.ad tertullia.ita dixit Aret.in.d.l.ita stipula.⁊ in ɔsi.cl.visis diligēter,⁊ ad hāc materiā vide etiā qđ no. Alex.in.d.l.j.C.de his quib.vt indig.vbi reprobat dictū Bal.in hac materia cū quo videt̃
28 transire Aret.in.d.l.ita stipula.⁊ in.d.cōsi.iiij. † Quid autē in vltimis voluntatibus.an ad hoc vt quis nō dicatur paruisse conditioni requiratur interpellatio. An vero sufficiat lapsum fore tantū tēpus infra quod conditioni parere potuit,⁊ non fecit.vide per Are.post Paul.in.l.si ita stipulatus.in.vj.car.versi.sed quero pro declaratione huius versi.s.eo.vbi determinat necessariam fore interpellationem siue dispositio incipiat a precedenti dispositione vel conditione per.l.si penum.ff.quando dies lega.ce.⁊ forte illa opi.est verior,quāuis videat̃ variasse in consi.lxxxiiij.⁊ in consi.cl.⁊ ibi plene etiā tractat. An qñ aliquid est relictum sub modo ad hoc vt legatarius veniat priuandus ob modū nō impletū sit necesse qđ super hoc ꝓcesserit interpellatio,vt ibi determinat qđ sic.⁊ in.d.l.stipula.in.ij. car.versi.ex quo consequenter.sed potius in ꝑallegato cōsilio ad
29 hanc materiam † qñ contrahatur mora irregularis.vide glos.ordi. in.l.mora.in glos.magna.ff.de vsur.subde etiam vnum pro limitatione predictorum qđ est singulare qđ licet difficultas superueniens in debitore quantitatis ipsum a mora nō excuset.l.incendium.C.si cert. pet.l.in ratione.§.incerte.ff.ad.l.falci. Tamen fallit quando mora irregularis contrahitur absq; interpellatione. Nam tunc difficultas excusabit a mora.ita videtur sentire glos.in.l.diuortio.ff.de nego. gest.⁊ sequitur Imol.⁊ Areti.in.l.continuus.§.illud.s.eod.titu.

¶ Decimoquinto tempera non procedere,qñ debitor speciē debitam occidisset,vel non curasset.nam ex hoc re ipsa absq; interpellatione mora contrahitur.l.seruum.⁊ vtrobiq; per doc.s.eo.qđ tempera procedere quando debitor erat pure obligatus,secus si in diem vel sub conditione.nam si ante diem vel conditionem fuerit occisus non poterit debitor conueniri actione ex eo contractu,tāquā dicatur esse in mora,sed actione de dolo.l.si fideiussor.§.fi.ff.đ dolo.ita no. Bar.in.d.l.mora.qđ tamen limita,vt ibi per Barto.⁊ alios in.d.l.
30 mora. † Quid autē si probari potest ꝙ seruus occisus omnino ante moram mortuus fuisset. An occidens excusetur.dic vt per Alexan. in.d.l.si seruum.vbi tenuit ꝙ non,vt ibi per eum. Tamen sunt limitanda,nisi occideret ex causa iusta.nam tūc excusatur.l.quid ergo.§. si heres.ff.de leg.j.⁊ no.per omnes hic.

¶ Decimosexto tempera nō procedere in herede grauato dari vni ex pluribus cui voluerit.nam intelligitur vt det quāprimum potest, alias est in mora que tamen purgari potest absq; litis cōtestatione.l. si quis titio.§.fi.⁊ ibi Bar.ff.de lega.ij.⁊ per hoc sit expedita secunda pars principalis huius tractatus.

Tertia pars Tractatus de
Mora D. Marci antonij Bauerij Bononiensis.

SVMMARIVM

1 Interpellatus an statim constituatur in mora.
2 Interpellatio missam audientis,vxorem ducentis,⁊ funus comitantis incongrua dicitur.
3 Noctis tempus nunquid incongruum tam ad interpellandum quā soluendum.
4 Interpellatio facta in loco quo debitor conueniri non potest incongrua dicitur.
5 Interpellatio simpliciter facta videtur collata in locum congruum contra communem.
6 Verba impersonalia seu simpliciter prolata in dubio quomodo intelligenda.
7 Interpellatio quando dicatur facta in loco incongruo. Infames admittuntur in testes pro his que fiunt in lupanari.
8 Mora committi non potest ante debiti liquidationem.
9 Mora vt contrahatur interpellato ad indeterminatum faciendum que probatio requisita. Diei appositio in citatione iudiciali nunquid requisita.
10 Pupillus sine tutoris autoritate in mora an ⁊ quando constituatur.
11 Denuntiatio que fit venditori per emptorem in causa euictionis potest fieri pupillo.
12 Adultus sine curatore interpellari an possit.
13 Debitor eligens viam iudicij per litis contestationem constituitur in mora.
14 Debitor lite pendente factus de fuga suspectus capi potest.
15 Conuentus negans statim fit in mora non expectata litis contestatione.
16 Creditor interpellans in plusquā sibi debeatur constituit debitorem in mora respectu partis debite.
17 Debitor vt excusetur a mora per interpellationem quid facere debeat. Et quid si creditor erat absens. 20.
18 Emphyteota in hereditate iacente excusatur a mora.
19 Debitor non habens cui soluat quid facere debeat.
20 Oblatio sola quando sufficiat ad vsuras euitandas.
21 More qui sint effectus.

c ¶ Ondescendo nunc ad tertiam partem istius tractatus ⁊ retenta eadem secunda pro vera,ꝙ in interpellatione mora cōtrahit̃. Tempera primo † ꝙ statim interpellatus nō censebitur constitutus in mora, sed necesse est ꝙ labatur tm̄ tēporis.s.qđ cōmode,id super quo interpellatur explicari possit,qđ tēpus veniet arbitrio iudicis moderandū,iuxta tex.in.l.qđ dicimus.⁊.l.ratū.ff.de solu.casus est no.in.l.diuortio.ff.de nego.gest. glos.in.l.emilius.ff.de mi. c.j.§.ad hec,⁊ ibi Bal.hic finitur lex corradi. Areti.in cōsi.lxxij.in vlti.dub. Secūdo tēpera ꝓcedere qñ fuit facta cōgruo tēpore,vt est glos.in.l.mora.ff.de vsu. Dicitur aūt facta in cōgruo tēpore quando esset facta ante euentū diei,vel cōditionis.l.cum filius.§.fi.s.eo.l.si soluturus.ff.de solu.⁊ sequitur Pau.hic qđ tamē tēpera,nisi interpellatio cōferretur in tēpus cōgruū.l.in tēpus.ff.de heredib.insti.l. si eum.§.fi.cū.l.seqūēti.ff.de dona.inter virum,ita dixi supra in.ix.
2 ampliatione. † Itē dicit̃ fieri in incōgruo tēpore si fiet quādo quis vxorē ducit,funus comitatur,missam audit, vel celebrat.l.ij.ff.de in ius vocan.no. Bar.in.l.nō solū.§.morte.in materia protestationis incitatorie,de operis noui nūtia.sed an tēpus noctis videatur etiam incongruū ad interpellandū.⁊ quidē Bal.in.c.fi.in.j.colū.đ appella.cōcludit qđ in casu illius tex.appellatio pōt fieri đ nocte si potest haberi copia illius cui facienda est.cōfirmatur ſm Jaso.in.d.§.morte.in materia ꝓtestationis incitatorie per duo similia.primo quia licet actus iudicialis,vt sententia nō possit de nocte expediri.§.sedebunt.in auc.de iudicibus. Tamē actus extraiudicialis,vt cōtractus potest,ita de nocte sicut de die expediri.l.ad testiū.§.testa.ff.de testamen. Secūdo cōfirmatur ex eo qđ dicimus in simili qđ appellatio potest interponi de nocte ſm qđ declarat Bald.in auctē.hodie. in vlti.colū.C.de appella.⁊ in.l.j.C.de ferijs.⁊ in.l.j.§.dies.cum sequen.in verbo,cū prima hora.ff.quando appel.sit, per glos.in.c.ab eo.de appel.in.vj. Et certe videtur dicendū ꝙ sic, † nam interpella
3 tio dicitur fieri in tēpore incongruo,quando fit eo tēpore super quo interpellatio non posset tunc temporis congrue explicari,ita tenuit Bar.in.d.protestatione incitatoria dum loquitur. An tēpus feriatum dicit̃ incongruū ad interpellandū,de quo dixi in nona ampliatione,sed tempus noctis est incongruū ad solutionem fiendam,glos. no.l.more roma.⁊ ibi Barto.⁊ Bal.ff.de ferijs satis enim illud tēpus dicitur esse incongruū eo tēpore medio quo de facili posset contingere deceptio,circa valorem monete,⁊ istud videtur verius quicquid dixerit Bal.in.c.ego. N.de iureiuran.vbi dixit,ꝙ ille qui ꝓmisit soluere die dominico liberatur soluendo vsq; ad mediam noctē illam.d.l.more Roma.sequitur Sali.⁊ ibi dñs meus in.l.non minorem.C.de transac.si ergo istud non censetur tempus congruū ad soluendum erit incongruum ad interpellandum. Jas.in.d.§.morte.non bene se firmat,quia dubitat an solutio possit fieri de nocte,qđ temperarem nisi interpellatio conferretur in tempus congruum per supradicta,super hoc tamen cogitabis,quia istam questionē in terminis tactam non reperio. Tertio tēpera quando esset facta congruo
4 loco.d.l.mora. † ⁊ dicit̃ locus incongruus,quādo debitor nō posset conueniri in loco,in quo interpellat̃,ita inquit glos.in.d.l.mora. Qđ tamen tēpera ꝓcedere qñ interpellatur,vt ibi soluat,secus si interpellatur,vt soluat in loco cōgruo.arg.l.fi.ff.de offi.prefec.vrb.facit regu.l.oratio.ff.de sponsa.⁊.l.in tēpus.ff.de heredi.insti.arguēdo de tempore ad locū,iuxta tex.⁊ ibi no.in.l.vinum.ff.si cer.peta.sed pulchra insurgit dubitatio, pone ꝙ interpellatio fuit facta simpliciter, vt soluat,nec expresse fuit collata in locum congruum. An valeat. Bar.in.d.materia protestationis incitatorie,dicit ꝙ nō,q̄ videt̃ facta vt soluat in loco protestationis.alle.text.in.l.si cum dies.§.si arbiter.ff.de arbi.⁊ ita dicit debere intelligi qđ no. Cy.in.l.in minorum.C.in quib.cau.in inte.resti.nō est neces.⁊ ita ptransit Imo.in.d. protestatione incitatoria dubitatiue,tamē dicens ꝙ cōtra istam opi. stringit generalis regula,vt actus potius interpretari debeat vt valeat,q̄ pereat.l.quoties.ff.đ regu.iur.⁊.l.quoties.s.eo.vnde ex quo interpellatio fuit simpliciter facta, debet fieri interpretatio, vt pro congruo tempore censeat̃ esse facta. Ego vero pro hoc adduco,⁊ secundo. Nam quāuis actus fuerit pure,⁊ simpliciter factus. Tamen non ita praue intelligendū est,vt tempus cōgruum qđ pro actus explicatione requirit̃ videat̃ esse exclusum.§.omnis.⁊ ibi glos.insti.

ea.l.ratū.ꝛ.l.qđ dicimus.ff.de sol.facit qđ vidimus in prima fallentia huius conclusionis, ergo eodē modo debemus dicere ꝙ ita plane intelligendum non est, vt congruum tempus in quo actus debet explicari videatur exclusus. Cum validū sit argumentū de tempore ad locum.l.vinum.ff.si cer.pe. ¶ † Tertio si verba generaliter prolata recipiunt restrictionem de habilitate, ꝛ idoneitate.l.ꝛ gradatiꝫ.§.sed si lege.ff.de mune.ꝛ hono.l.j.C.de sacrosanc.eccle.glos.in.§.j.institu.de lega.ꝛ plene in.l.j.§.nuntiatio.ff.de noui operis nuntia.multo fortius verba simpliciter prolata solui, debent recipere restrictionem de habilitate, vt intelligamus in loco congruo, ꝛ habili. Et pro hoc magis in specie.facit tex.in.l.cum qui.iuncta glos.ff.de iudi.ꝛ glos.in.l.j.ff.de eo quod certo loco, in quibus locis dicitur certo loco decem promisit si ibi non soluat quocunqꝫ loco conueniri potest, ꝛ ibi glos.supplet idoneo, ergo multomagis dicendum est qđ in casu nostro hec verba simplicia solue, debent suppleri.s.in loco idoneo. ¶ Quarto verba impropriantur, vt conueniant nature actus super quo proferuntur.l.insulaꝫ supra de prescrip.ver.l.si vno.ff.locati.l.si olei.C.eo.facit quod dicimus in simili, quod verba intelliguntur scđm qualitatem persone ad quam referuntur.l.plenum.§.equitij.ff.de vsu ꝛ habita.ergo merito non erit absurdum dicere, ꝙ cum ista interpellatio solue fuerit prolata super solutione certo loco facienda.vt interpretetur ſm naturam contractus, ꝛ sic videatur
6 facta requisitio pro solutione debito loco fienda. ¶ † Quinto adduco simile, nam licet in dubio verba impersonalia, seu simpliciter prolata intelligant̄ prolata ad personaꝫ suam ꝛ nō extranei.l.ita stipu.§.chrysogonus infra eodē.l.stipu.ista.§.sicut.ꝛ.§.si quis ita.ſ.eo.tamē fallit, qn̄ si intelligeret̄ facta relatio ad p̄sonam suam vitiaret̄, naꝫ tūc censetur facta ad aliū.l.antepenul.ff.de stipu.seruo.p Roma.ꝛ Alexan.in.l.stipulatio ista.§.si stipuler.ſ.eo.ita dicamus ꝙ licet hec verba solue.intelligant̄.s.hic. Tamē fallit qn̄ ita interpretando interpretatio vitiaret̄, qꝛ tūc debet fieri relatio ad tempus cōgruū, ꝛ si vellemus istam opi.sustinere possemus respōdere ad dictuꝫ.c.si arbiter.nam merito si a partibus nō fuit expressuꝫ quo in loco habeat cognoscere arbiter, intelligit̄ vt cognoscat in loco, in quo cōpromissum est, qa dato ꝙ istam interpretationem faciamus ex hoc actus nō resultat inualiditatis, sed nō sic est in ꝓposito nr̄o, item ibi natura cōpromissi non requirebat, qđ arbiter haberet magis recognoscere in vno ꝙ̄ in alio. At in casu nr̄o natura solutionis requirebat vt videretur facta interpellatio pro loco cōgruo, vnde ad illū locuꝫ censetur relata per
7 supradicta, vnde cogitabis ꝓpter cōmunē sententiaꝫ. † Dicit̄ etiam interpellatio fieri in loco incōgruo qn̄ fit in loco inhonesto.l.si cum dies.§.si arbiter.cū seq.ff.de arbi. Quod tn̄ tempera qn̄ fuit facta.vt ibi soluat, secus si loco honesto per ea que supra vidimus ꝛ fuit de mente Bart.in dicta materia protestationis incitatorie. Secūdo tēperarē nisi debitor ꝛ creditor essent p̄sone quibus nō esset verecūdia in loco inhonesto morari.argumētū.d.§.si arbiter.facit tex.in.l.viro atqꝫ vxore.ff.soln.matri.ꝛ.l.in arenam.C.de inoffi.testa.l.qm̄.C.de hered.facit in simili no.Salice.in repetitiōe.l.ea quidē.versi.venio ad quintaꝫ.C.de accusa.qđ licet infames ꝛ criminosi nō admittantur ad testificandū, tamen pro his que fiūt in barataria, seu lupanari admittetur probatio per baros, ꝛ criminosos.item subde quod quando interpellari debet iudex ad hoc vt constituatur in negligentia debet interpellari quando pro tribunali sedet. Roma.in consi.xlviij.inspectis supra consultis. Quarto tēpera procedere quando debituꝫ erat simplex. Sed si esset alternatiuū similiter interpellatio debet esse alternatiua.glos.ꝛ ibi Bart.in.l.qui rome.§.coheredes.ſ.eo. Quin-
8 to tempera procedere qn̄ debitū erat liquidū, † alias autē mora cōmitti nō potest nisi postquā debitū fuerit liquidatū.ita inquit Bal.in.l.acceptam.C.de vsu.in.vj.oppositione per id qđ no.glos.ibi.in verbo, vsuras.ꝛ per.l.ij.C.de vsu.ꝛ fruct.lega.ꝛ probatur in.l.fideicom.in princi.ff.de vsu.ibi, sed puta.l.falcidie rationē interuenisse, ꝛ illum text.ponderat ibi Bal.in lec.anti.dicens qđ nūquā nisi debitum sit liquidū potest mora contrahi.pro quo dicit facere tex.in.l.cū fideicōmissam.ff.de confes.sequitur Alexan.consi.xlix.inspectis ꝛ ponderatis in.ij.volu.ꝛ vide etiam eundem consi.ccxij.in eo.volu. ¶ Sexto tempera quādo aliquis interpellaret̄ ad aliquid indeterminatū faciendū puta ꝙ veniat ad mensurandū nam nō sufficiet interpellari ad illud, sed etiam debet apponere diem quo venire debeat.l.aut qui aliter.§.j.ff.qđ vi aut clam.l.iiij.ver.quando.C.de distrac.pig.l.fi.ver.artuꝫ tēpus.C.de iure domi.impe.ꝛ ibi no.Bal.ꝛ Cy.in.l.dies festos.C.de ferijs.ꝛ Bart.in.l.liber homo.§.j.ſ.eo.ꝛ licet in citatione iudiciali fuerint varie opiniones an requiratur dies, tamen in denūciatione extraiudiciali nemo contradicit, vt dicit Imo.in.l.eū qui calen.supra eo.ꝛ ita voluit Alexan.ista adducens consi.xc.viso processu in quinto volu.ꝛ hec addenda sunt ad ea que
9 vidimus in quarta ampliatione. ¶ Septimo tempera † non procedere quādo quis interpellaret̄ ad aliquid indeterminatū faciendū, puta ad mensurandū, nam ad hoc vt mora contrahat̄ nō sufficiet ꝓbare de interpellatione, sed etiam interpellans debet probare ꝙ die statuta iuit ad locū mēsurationis.l.arbiter si tabulis.ff.de arbi.ꝛ fuit doc.Barto.in.l.item illa.ff.de cōsti.pecu.circa.iij.colū.ꝛ.l.cum filius.§.fi.ꝛ.l.cōtinuus.§.cū ita.ſ.eo.ꝛ ita voluit Alex.in cōsi.preall. ¶ Octauo tempera nō procedere quādo quis esset debitor ex facto alieno, nam tūc nō sufficit simplex interpellatio, sed requiritur ꝙ de obligatione certificet̄. Bar.in.l.qđ te.ff.si cer.pe.de quo dic vt dixi quinta ampliatione. ¶ Nono tempera nō ꝓcedere qn̄ dies esset statuta in volūtate ꝓmissoris, vt qa quis ꝓmisit sistere aliquē quādo sibi placuerit, nam per interpellationē non constituit̄ in mora, sed solum expectamus vt tantū tempus lapsum sit, ꝙ certum sit ipsum stipulationi parere nō posse.casus est sing.ſm Ang.ibi in.l.si ita stipu.ver.ꝙ si ab initio, ꝛ ibi Alex.super glos.in ver.quacunqꝫ.ſ.eo. ¶ Deci-
10 mo tēpera ꝓcedere † qn̄ interpellaret̄ maior, secus vero si interpellaretur pupillus, nam in mora nō constituit̄ nisi tutoris autoritas interuenerit vel solus tutor fuerit interpellatus.casus est in hac.l.nostra.ꝛ cōiter sequunt̄ scribentes, sequit̄ Pan.consi.cccxcvij.ꝛ ibi similiter in hereditate iacenti, vt nō possit in mora cōstitui.tempera tamē ꝓcedere quādo interpellaret̄ ex cōtractu secū celebrato, secus si ex obligatione ex causa hereditaria descendēte, naꝫ tunc solus interpellari poterit, ita no.Rapha.hic allegat casum not.in.l.magis puto.§.si pupillus stipulanti.versic.sine pretoris autoritate.ff.de rebus eo.suadet̄ etiam ratione ſm Ang.hic. Nam pupillus de facto succedens debet vti iure defuncti.l.emilius.ff.de mino.l.apud Iulianum in prin.ꝛ.§.Marcellus.ff.ex quib.cau.ma.ꝛ ꝓpterea sicut defunctus solus interpellari poterit, ita ꝛ pupillus, vt videtur velle tex.in.d.l.emilius.ex p̄sonis enim heredū nō debet cōditio obligationis vitiari.l.j.§.ex his.ſ.eo. Nihilominus tn̄ nō teneas hanc limitationē, qꝛ eaꝫ reprobant Imo.Alex.ꝛ Roma.hic per argu.tex.in versi.sed si ex stipulatu, qui venit cōtinuatiue ad legeꝫ si ex lega.ꝛ
11 tū vult ꝙ pupillus sine tutore solus interpellari nō possit. † Scđo, qꝛ quo ad moram cōtrahendam per interpellationē minori fiendam idem iudicamus de obligatione ex causa hereditaria descendenti ac si cū ipso minore cōtracta esset. Bar.in.l.cū filius.§.in hac.ſ.eo.duꝫ allegat glos.in.l.si cū militaribus.C.de in integ.resti.mi.ꝛ istam rationem appropriabat sibi Alexā.tacito Roma.nec ob.d.§.si pupillus.qꝛ respōdeo, vt hic per eos. Scđo tempera nō ꝓcedere in denūtiatione que fit per emptorem venditori in causa euictionis.nam illa poterit fieri pupillo si tutorem non habeat.l.si dictū.§.fi.ff.de euict.i.a magis cōiter pertrāseunt scribētes, ꝛ rationem diuersitatis assignātes, vt hic per oēs, sequit̄ Are.in cōsi.xxvj.ꝛ Pau.de cast.ꝯsi.cclxxviij.effectus, ꝛ ibi etiā an debeat fieri absenti, ꝛ heredi iacēti. ¶ Quid autē in adulto, an solus interpellari possit, ꝛ in hoc dic, vt
12 per glos.ꝛ scribentes hic, ꝛ magis cōis conclusio est qđ † aut adultus habet curatorē, ꝛ solus interpellari nō pōt sicut dicimus in pupillo.l.si curatorē habens.C.de in integ.resti.mi.aut vero non habet curatorem, ꝛ tūc aut interpellatio fit super his que seruando seruari non possunt, ꝛ interpellari poterit, qꝛ in his liberaꝫ censetur habere administrationem.d.l.si curatorē habens, aut vero sumus in his rebus que seruando seruari possunt, ꝛ interpellari poterit cum in istis adultus administrationeꝫ habere non censet̄.l.lex que tutores.C.de admi.tu.cū si. An aūt pupillus citari possit, dic vt habetur in.l.j.§.sufficit.ff.de admi.tu.ꝛ per Roma.ꝛ Alexā.hic. An aūt mora tutoris noceat pupillo non solum quo ad periculū interitus, sed quo ad augendam obligationē, puta quo ad cōmissionem pene conuentionalis, dic vt per Alexā.hic post Petr.de anch.nō est materia nr̄a. ¶ Undecimo tempera procedere quando quis eligit viaꝫ interpellationis, secus vero si eligit viam iudicij, nam per libelli oblationem citationem, ꝛ similes actus non censebitur constitutus in mora, sed
13 solum per litis contestationem † per quam iudicium dicitur esse ceptum.l.amplius non peti.ff.rem ratam haberi.ita dixit Ange.quem sequitur Alexan.in.l.vinum.ff.si cer.pe.in glos.in versi.contestaretur, ꝛ feci tibi mentionem supra in.ij.seu.iij.principali ampliatione.ꝛ pro hoc adduco tibi text.satis accommodatum, ꝛ quod ibi not.Bald.in.l.ij.infra versicu.quero.C.de serui.ꝛ aqua in.x.colū.ꝙ si aliquis ꝓpria autoritate poterat aduersarium expellere, ꝛ cepit euꝫ expellere iudice medio, quod debebit obseruare iuris ordinem.sequitur Paul.consi.cccx.super eo quod primo loco querit, ꝛ Bar.in.l.creditor.in.xv.col.C.de pigno.quod autem singulariter tempera non procedere quando vellet aduersarium expellere ex noua causa superueniente, nam istud facere poterit non obstante nouo iudicio inchoato.ita voluit Alex.cōsi.cvj.allegat quod no.Ange.in.l.nemo carcerem post medium.versi.item quero quid si lite pendente.C.de exac.tribu.vbi dixit ꝙ licet lite pēdente nil sit innouandum, tamen

tamen si lite pendente debitor est factus de fuga suspectus, ex illa noua causa superueniente capi poterit. ¶ Secundo tempera nisi ille qui cepit agere iudice medio protestatus esset ius suum expellendi propria autoritate intendere sibi fore saluum. ita dixit Alex. consi. cxxx. in. iiij. volu. et consi. sequen. et hec duo volui tibi incidenter di-
14 xisse. faciunt ad dictum Bal. in. d. l. ij. ¶ † Secundo adduco quod no. Bal. in. l. pe. C. de accusa. vbi dicit, quod vbi potest procedi leuato velo, et est ceptum iure ordinario illud debet prosequi. facit tex. in. l. berennius. et quod ibi not. glos. ff. de euic. et in. l. proinde. §. si procurator. ff. ad. l. aquil. ¶ Tertio adduco quod pulchre no. Alexand. consi. cxiij. in. v. volu. quod si statuto cauetur, quod pro positione negata doctus de falsitate iudex possit negantem condemnare remota omni iuris et facti exceptione, quod si admisit exceptiones, et condemnauit, quod non intelligentur remote exceptiones, et poterit appellare. Possem plura alia adducere, sed pro nunc hec sufficient, ita dicamus in proposito, quod cum creditor haberet viam habilem, et expeditam ad constituendum in mora per viam interpellationis, et viam iudiciariam elegit non dicitur debitorem in mora constituisse, nisi per litis contestationem, cum tunc iudicium dicatur incohari. Istud tamen singulariter limitarem procedere quando debitor conuentus contestaretur litem con-
15 fitendo, secus vero si contestaretur litem negando, † nam dico quod censebitur constitutus in mora a tempore citationis seu libelli. Pro hoc adduco accommodatum simile, nam licet alias creditor qui interpellatus non extitit non teneatur soluere expensas prime citationis, et libelli, quia non censetur fuisse in mora cum interpellatus non extiterit. l. quidam hyberus. cum ibi not. ff. de seruitu. vrba. prediorum. tamen illud intelligitur esse verum quando reus citatus comparuit, et confessus est debitum, secus vero si negauit, nam censebitur fuisse in mora a tempore citationis, et libelli, et verisimile est quod sicut nunc negat soluere, tunc negasset. ita dicit Bal. in. l. edita. C. de eden. sequitur Roma. singu. ccccxiij. alio secundo. d. manuel. ita dicamus in proposito quod ex quo reus tempore litis contesta. negauit, presupponamus etiam tempore oblationis libelli, et citationis negasse, et propterea ab eo tempore censebitur esse constitutus in mora, cogitabis tamen, quia est nouum in materia. ¶ Duodecimo. tempera non procedere quando creditor interpellaret in plus quam sibi deberetur, et debitor diceret non debeo tibi
16 tantum, † nam non censebitur constitutus in mora etiam respectu partis debite nisi creditor dicat da mihi partem quam confiteris. ita voluit Barto. in. l. qui solidum. in princi. ff. de lega. ij. de quo per doct. et ibi vidimus in. l. j. §. si stipulanti. supra eo. et quod no. Bar. in. l. in fidei commissi. ff. de vsur. ¶ Tertiodecimo. iiij. et. v. tempera vt dictum in. ij. seu. iij. principali ampliatione vbi tres habes fallentias in quibus per interpellationem simplicem mora non contrahitur. ¶ Sextodecimo tempera non procedere quando debeo interpellare aliquem an velit emere rem meam, nam per simplicem interpellationem non dicitur quis constitutus in mora, sed post hoc debeo eum per duos menses expectare. ita no. Bart. et Alexan. in. l. qui Rome. in. §. cohere. infra eod. per text. in. l. fi. C. de iure emphyteo. et ibidem idem firmant Ange. et Salyce. et per text. in. d. §. cohere. dixit Roma. consi. clxxxij. in casu proposito, quod quando quis est obligatus ad notificandum alicui si velit emere tenetur denuntiare, quod vult vendere et sic elapsis duobus mensibus erit securus. ¶ Decimoseptimo tempera non
17 procedere, † quando debitor interpellat creditorem vt debitum recipiat, nam ad constituendum eum in mora, vt vsure non currant, et periculum ad ipsum transeat non sufficit simplex interpellatio, sed requiritur oblatio, et consignatio. l. acceptam cum materia. C. de vsuris, et quod habetur in. l. si mora. ff. soluto matri. cum similibus. ¶ Vltimo subde vnum, pro limitatione omnium in quibus supra dictum fuit moram contrahi, vt quando fuit adiecta dies, iuramentum, vel mora irregularis contrahitur, nam temperatur non procedere quando creditor cui soluendum est erit absens, vel non reperiretur, nam isto casu debitor a mora excusatur. l. si fundus. §. Marcellus. ff. de lege commisso. l. cum quidam. §. si pupillo. ff. de vsuris. facit quod not. Hostien. in titu. de loca. prope finem. circa penul. colum. versi. quod si heredi. alias est sub versi. quod si emphyteota promisit, quod si hereditate proprietarij iacentem lapsum est biennium, vel triennium, quod emphyteota non dicitur cecidisse a iure suo, ex quo non erat cui solueret. Idem voluit Hy. in. c. cum quis in ius de reg. iur. lib. vj. et ibi etiam assignat rationem diuersitatis, quia est quod mortuo stipulatore sine herede, vel relicto herede cui solui non potest non committitur pena con-
18 tra debitorem, vt in iuribus supra allegatis, † tamen si debitor decedat sine herede pena contra istum committitur, licet concedatur in inte. restit. l. ad diem. C. eo. iuncta. l. qui in alterius. ff. de regu. iur. de quo dic vt ibi per eum. facit quod pulchre not. Alexan. consi. clxx. visis et oportune in. ij. volu. quod si statuto cauetur, quod calligarij in calendis Aprilis teneantur denuntiare conductori dicti datij omnes pelles et sotulares quos habent in apotheca sub certa pena, quod excusabuntur si ignoretur quis esset datiarius, facit quod not. Bal. consi. cccxcvij. statuto ciuitatis. in. j. volu. quod excusatur quis a satisdatione non prestita si non est coram quo sit satisdandum. Bart. tamen in. l. si seruum. §. nunc videamus, in fi. j. eo. et in. l. item illa. ff. de consti. pecu. vult quod quando debitor non habet cui soluat, debet accedere ad domum creditoris et dicere soluere si haberem, cui legatarius tamen pro legato tenetur accedere ad domum heredis. Bal. consi. cxxiij. confirmans in. j. volu. vide Bal. in consi. cxcj. inter cetera, quid si vasallus promisit quod manu tenebit vnum equum ad honorem, preceptum, et seruitium episcopi, aut dabit, et soluet omni anno tot mensuras vini si ei placuerit, et vasallus aliquid
19 istorum non fecit non requisitus, non cadit a iure suo, † fortius voluit ipse Bar. in. l. si reus paratus. in fi. ff. de procu. quod etiam isto casu vt debitor penam euitet debet debitum coram iudice offerre, et consignare per illam. l. si reus. sed pro clara huius passus dilucidatione, dicas quod fuit de mente Alexan. consi. xcij. perspectis his. in. j. volu. quod aut sumus in casibus, in quibus sufficit sola obligatio, non autem requiritur depositio et consignatio, vt est regulariter quando tractatur de effectu non incurrendi moram vel penam, vel cursus vsurarum nondum inceptarum, et tunc si est cui offerantur sufficit sola oblatio. l. si a patre. C. de vsur. et not. in. d. l. acceptam. C. de vsur. cum simi. et ita intelligitur glos. in. l. si pecunie. §. fina. ff. de vsur. sed si non est cui offeratur, tunc etiam absque allegatione securus est debitor. d. §. marcellus. cum alijs etiam allegatis, et pro hoc allegat Azo. in loco. j. allegando. tex. optimum secundum eum in. l. labeo. ff. de nau. feno. et tex. et glos in. l. ait pretor. §. sed hodie. ff. de mino. tu adducas text. in. l. quod si nolit. §. si quis ita. ff. de edili. edi. et ita intelligitur Alexan. et Ro. in. l. si quis arbi. ff. de verbo. obli. nec etiam isto casu tenetur dicere soluerem si esset qui solutionem recipere vellet secundum Alexand. in loco preallegato. et maxime quantum ad hoc, vt non dicatur incurrisse in penas de quibus in. l. si quis maior. C. de transac. tanquam dicatur fuisse in mora soluendi, vt ibi per
20 eum. † Aut vero sumus in casibus in quibus non sufficit sola oblatio, sed depositio, et consignatio, vt est ad impediendum cursum vsurarum iam ceptarum, et non excusatur debitor licet non reperiatur creditor postquam opus est depositione, et consignatione que sine creditore fieri potest. l. si creditori. C. de vsur. et ita procedit opi. Bart. in. d. l. si reus. et in. d. l. item illa. et ita fuit de mente Are. consi. clxiij. verum est quod Comiens noster quem videre potes, et isto modo reducuntur he opiniones ad concordiam, si autem creditor procuratorem pro solutione recipienda dimisisset, debitor non excusaretur si ipsum non requisiuit, incumbit tamen creditori onus probandi quod procuratorem domi dimisit, ita colligitur ex dictis. per Barto. in. l. continuus. §. cum ita infra eo. et per Alexan. in. d. consi. xcij. versi. nota. quia quotidiana. An autem hereditas iacens possit constitui in mora, et interpellari, vide tex. et quod ibi not. in. l. debitor. ff. de neg. gest. per Bal. in. c. j. §. ad hec. hic finitur lex corradi. et in. l. ad diem. vbi plene infra eod. et hec sufficiant circa istam materiam, qualiter per interpella-
21 tionem mora contrahatur. † Queri modo posset quis sit effectus more de quo plene per glos. ordi. in. d. l. mora. ff. de vsur. sed quia hec non est principalis nostra consideratio, nec ad. l. nostram pertinet pretermitto, quia alias dabitur accommodatior dicendi locus.

Laus Deo semper. Amen.

FINIS

¶ Ad Lectorem.

Quid moror? admoneo lector ne chare moreris
Librum in emendo tibi hunc, qui dabit vsque moras,
Mora magis pecco, spinis hec munera fundet
Larga reus, tardam quo meare moram.

Tractatus de Mora per modum

Repetitionis excellentissimi iurisconsulti domini Bartholomei de Saliceto super. l. semel mora. ff. solu. matri. in qua melius quam alibi tractatur materia more.

SVMMARIVM

1 Serui possunt in dotem dari.
Debitor morosus offerendo purgat moram.
2 Mora debitoris qualiter committatur. Et quomodo purgetur. 7.

3 Mora in debito contracta per oblationem fingitur infecta.
4 Maritus in dote de qua culpa teneatur. Et quid si nō purgata mora seruus dotalis decedat. 5.
6 Debitor quantitatis cur liberetur ope exceptionis.

Emel mora. Diuidit̄ ista lex in tres partes. Primo ponit̄ thema ex quo tacita elicit̄ questio. Scḋo eius solutio. Tertio solutionis ratio. Scḋa ibi non debebit. Tertia ibi nc dānū. Per oblationē debitoris purgat̄ rei mora, ⁊ in nō recipientē cōstituit̄ noua. h. d. Vel sic, posterior mora nocet, ⁊ per eam purgat̄ effectus prime. Pone casum in terminis per te, quia litera clara est.

1 ¶ Notabilia collige. Et primo not. ꝙ † serui possunt in dotē dari. ꝟ. eo. l. seruus dotalis. ⁊ l. dotalem. Secūdo ꝙ de iure ciuili matrimoniū pōt dissolui. vt. ṡ. de repud. per totū. ⁊ C. eo. ti. maxime in. l. cōsensu. sed ḋ iure canonico secus, vt ibi no. Tertio ꝙ solu. matri. dos debet restitui mulieri ⁊ olim immobilia sta. im. Mobilia vero annua bina trina die, hodie infra annū. vt. C. de rei vxor. act. l. vnica. §. exactio. Quarto qḋ maritus quondam interpellatus nō restituens morā cōmittit. Quinto qḋ mora debitoris facit eum teneri de interitu. cōcordat. ꝟ. de verb. obli. l. si ex legati causa. Sexto qḋ debitor morosus offerēdo purgat moraꝫ, ⁊ ideo liberat se a periculo rei, ⁊ illud transfertur in creditorem. concor. ṡ. de peric. ⁊ commo. rei vendi. l. illud. Octauo qḋ culpa creditoris non debet esse nociua debitori.

¶ Transeo ad apparatum quo expedito plenarie materiam purgationis more pertractabo.

2 ¶ † Primo oppo. sic cum tex. dicit semel mora cōmissa inuere videtur qḋ per vnicam petitionem creditoris mora cōmittatur. quod nō videtur verū, qꝛ instantia debiti repetēdi interuenire dicitur, vt. ṡ. de vsur. l. mora. circa prin. So. glos. j. hunc tex. intelligit ꝑm illam. s. ꝙ hec instantia debiti interuenerit nec istud aduerbiū semel excludit instantiam debiti repetendi cum hoc adijciatur more cōmissioni ⁊ non debiti petitioni ⁊ intelligo quod instantia debiti repetendi interuenerit. i. plures interpellatiuas petitiones vel interpellationes creditor fecit vt ibi no. glos. licet aliqui dixerint ꝙ sufficit vna. Sed debet esse facta cum instantia ⁊ efficacia, qꝛ non transitorie quasi negligenter ⁊ tepide. ⁊ hoc videt̄ approbari de cōsuetudine sed precedens vera de iure. Sed ab extra attende, quia in casu nostro ista interpellatio non videtur necessaria, quia cum restitutio huius dotis esset tempore limitata olim, ⁊ hodie. vt. C. de rei vxo. §. exactio. non fuit necessaria aliqua temporis interpellatio. vt. C. de contraben. et commit. stipu. l. magna. Nec dicas illud in tempore in conuentione expresso, quia idem habes in tēpore tacite a lege intellecto. vt. l. ij. C. de iur. emphy. ⁊ not. in casu nostro glos. que huic ꝯtraria super eo. l. si mora. in glos. j. ⁊ illud verius.

3 ¶ † Secundo op. qḋ si mora semel facta fuit, tolli postea non possit cum facta non possint fieri infecta. vt. ꝟ. de captiuis. l. in bello. §. facte. Sed hec litera dicit oppo. ergo ⁊c. Solu. sequitur in eadem videlicet ꝙ mora ipsa semel facta vere nō posset fieri infecta, vt in cōtrario. sed fingitur non facta, quia per oblationem purgatur vt hic.

¶ Tertio oppo. ꝙ licet seruus post oblationem decesserit non propterea liberatur debitor idemqꝫ maritus vt supra. l. si mora. So. vt in glos. ij. vcꝫ ꝙ interdum seruus oblatus perijt sine dolo ⁊ culpa debitoris ⁊ habet locum lex ista. interdū dolo vel culpa ⁊ habet locum lex contraria ⁊ intelligo de culpa lata que dolo est proxima. vt. ṡ. depositi. l. qḋ nerua. Nam si culpa leui post oblationeꝫ periret non teneretur. vt. d. l. si mora. ⁊ ibi no.

4 ¶ † Quarto ab extra oppo. quod imo maritus teneatur de leui culpa. vt. ꝟ. eo. l. etiam. §. j. ⁊ C. de iure dotiuꝫ. l. in rebus. Solu. vt hec ⁊ omnia alia euites facio quattuor membra. Nam aut nullus est in mora, aut maritus tantū, aut mulier tantū, aut vterqꝫ, si neuter ipsorū est in mora tunc maritus tenetur de dolo lata, ⁊ leui, quia contractus est celebratus gratia vtriusqꝫ. ⁊ sic de culpa leui debet teneri. vt. ṡ. de pig. actio. l. si cum venderet. ⁊ supra cōmo. l. si vt certo. §. nunc videndum. Si autē maritus dūtaxat fuisset in mora tunc teneretur de omni culpa. ⁊ sic etiam de leuissima, quinimmo de casu fortuito, quia mora trahit ad se periculuꝫ. ⁊ an tunc debeat distingui. an res fuisset eodem modo peritura penes creditorem vel non vide qḋ plenissime scripsi in. l. qḋ te. supra. si certum pe. Si auteꝫ mulier sola est vt fuit in mora. ⁊ tunc maritus de culpa in negligendo cōmissa non tenetur quia a tali culpa eum excusat mulieris mora que cōpensatur cum mariti negligentia cum vtriusqꝫ culpa sit in omittēdo. vt infra eo. l. viro atqꝫ vxore. ⁊ ṡ. de cōpen. l. si ambo. de culpa aūt in cōmittendo commissa licet leuis teneretur maritus, qꝛ eius culpa in cōmittendo preponderat culpe mulieris in omittēdo. vt. l. si constante. §. si maritus. ⁊ ṡ. ad. l. aquil. seruus seruum. in. §. si maritus. Si autem vterqꝫ fuit in mora. ⁊ tunc attendendum est cuius sit vltima mora ⁊ in eo distingue vt supra hec omnia licet non ita seriose colliguntur ex notatis supra eo. l. si mora.

5 ¶ † Quinto opponi. ab extra cōtra id qḋ sentit iste tex. a sensu cōtrario. sentit enim qḋ si antequā maritus purgasset morā seruus mortuus fuisset qḋ ipse teneretur ad pretium. sed hoc est falsum qa semp tenetur ad seruū. adeo ꝙ ille remaneat in obligatione ⁊ peti debet in libello vt supra de constitu. pe. l. promissor hominis. ⁊ ꝟ. de verb. obliga. l. eum qui. §. fi. ⁊ l. si seruum. §. fi. in eo. titu. Solu. qḋ si attendat̄ ius antiquꝫ ꝑm qḋ dominiū rei dotalis remanebat penes maritum soluto matrimo. Nec debemus illam. l. intelligere ꝑm. l. in contrarium allegatam, vt tunc debeat pretium considerato effectu. Si aūt attendamus ius nouum secūdum qḋ dominium transfertur ipso iure in mulierem. vt. C. de iure dotium. lege in rebus. tunc solue contrarium qḋ ibi in obligationibus dandi hic restituendi in quibus creditoris est electio rem petat vel eius pretium. vt de re petat. ꝟ. de rerū amotarum. l. si concubina. §. non solum. ⁊ ꝟ. de verbo. obliga. l. inter stipulantem. §. pe. ṡ. de conditio. fur. l. iij. ⁊ l. si seruus. in. §. bone. de pretio autem patet in. l. in re furtiua in eo. tit. ꝟ. de vi ⁊ vi arma. l. j. §. rectissime. C. de pig. actio. l. si creditor. in fi.

6 ¶ † Sexto oppo. litera non dicit ꝙ maritus post obligationem seruo perempto non debet pretium nec declarat an ipso iure sit liberatus, an ope excep. ⁊ sic nos dimittit in incerto contra. §. quibus. de nouo codice cōponendo. Solu. ꝙ licet hec lex non declaret. tamen per aliam. l. est declaratum. s. vt ipso iure nō teneatur. vt. ꝟ. de solu. l. qui. x. §. sane. ⁊ quia glos. remittit ad ibi no. dic latius ⁊ clarius quod debitor certe speciei, vt hic erat liberatus ipso iure, vt. d. §. sane. ⁊ ꝟ. de verbo. obliga. l. si ex legati causa. ⁊ supra de cōsti. pecu. l. sed si ab alia. Debitor vero quantitatis post oblationē parente liberatur ope exceptio. vt. d. l. qui. x. in princ. ⁊ hec si ex alia causa quā dotis. Naꝫ si ex causa dotis, tunc videtur ipso iure liberari. vt in. d. versi. sane. ⁊ dicunt quidaꝫ hoc euenire dotis fauore. Sed tamen videtur quod quāto efficacius liberetur tanto minor fauor doti adhibetur. ideo sto cum Dino qui dixit non esse differentiam. an debeatur ex causa dotis vel ex alia. ⁊ ad illum text. respōdit quod loquitur in nummis in spem debitis velut quoddam corpus. Quare autem debitor quantitatis liberet̄ ope excep. ⁊ debitor speciei ipso iure est, quia vno casu extinguitur subiectum sine quo obligatio queritur aliquo casu, secus cum genus perire possit. vt. ꝟ. ad. l. falc. l. in ratione. §. incerte. C. si cer. peta. l. incendium.

7 ¶ † Septimo oppo. qḋ per oblationē purgetur mora. vt. ꝟ. de solutio. l. si soluturus. So. vt in sequenti glos. s. ꝙ hec ꝑm illa. s. qḋ tunc oblationē purgetur quando oblatio esset facta congruo loco ⁊ tp̄e, ⁊ nō alias. Quādo aūt locus ⁊ tēpus dicātur congrua vide qḋ scripsi in repetitione mea. l. si ex legati causa. ꝟ. de verbo. obliga.

¶ Octauo oppo. qḋ etiam alijs modis q̄ꝫ per oblationem purgetur mora. vt. ꝟ. de conditio. fur. l. parui. ⁊ ꝟ. de solu. l. qui decem. §. j. ⁊ ij. Solu. vt sequitur in eadem glos. confitendo contrarium. Nam hec lex alios modos excludit.

SVMMARIVM

1 Mora quid sit.
2 Mora qualiter committatur.

¶ Preambulum.

1 **Ccedo ad materiam principaliter** † quā intendimus tractare que est materia purgatiōis more. ⁊ hec materia supponit aliqua preambula scitu necessaria, vcꝫ quotuplex sit mora ⁊ qualiter mora in materia nostra describatur. Item qualiter cōmittatur ⁊ per quos. Item quid commissa operetur ⁊ quales effectus producat. ⁊ hec omnia plene explicaui in repetitione mea. l. si ex legati causa. ideo de his ad eaꝫ descriptionē te remitto, tamen nō omitto qḋ in substantialibus est necessaria, ⁊ dico qḋ mora in materia nostra sic describit̄. Mora est debiti soluendi vel crediti recipiendi a iure improbata ⁊ punita dilatio. Vel sic. mora est delictū culpabile in debito soluēdo vel credito recipiendo cōmissum. hec descriptio comprehendit tam debitoris quā creditoris moram de qua mora vtriusqꝫ tractat hec lex.

¶ Similiter non omitto sub breuitate tradere qualiter committatur. ⁊

2 tatur. & dico qd † mora committitur interdum re ipsa absqz interpellatione vt in contractibus bonefidei. vt supra de actio. emp. l. iulianus. §. ex vendito. & C. eo. titu. l. curabit. & in contractibus stricti iuris sapientibus naturam bonefidei quandoqz vt in debitis ex vltima voluntate. vt. ff. de lega. ij. l. titia seio. §. minori. & C. in quibus causis in integ. resti. non est necessaria. l. in minorum. & etiam in nõ sapientibus si res peruenit ad debitorẽ cum delicto. vt in fure meticuloso & violento. vt. ff. de condi. furtiua. l. si cõdicatur. & l. in re furtiua. & ff. de vi & vi armata. l. j. §. rectissime. & C. quod metus causa. l. j. & de furtis. l. subtracto. Interdum committitur mediante interpellatione, & hoc dupliciter, qz quandoqz mediante interpellatione facta a creditore debitori, & hec demum quando debitor adulte etatis scienter vel scire debens se debere interpellatus legitime id quod dicit sine iusta causa differt soluere qd declara & sequere vt in. d. re peti. Quandoqz econtra per interpellationem factam a debitore creditori, & hec committitur cũ creditor sine causa legitima differt accipere debitum sibi pro parte debitoris obligata, vt hec, vt ff. de consti. pecu. l. sed si aliqua. & ff. mandati. l. si hominem. & de pericu. & cõmo. rei vendi. l. illud. & de solu. l. si soluturus. & l. qui decẽ. Cõmittitur etiã mora ex parte debitoris per diei expressim apposite lapsum. vt. ff. de actio. & oblig. traiectitie. §. de illo. & de verbo. oblig. l. quoties a die. & in. l. in diem. & C. de cõtraben. & cõmit. stipu. l. magnam. Similiter per euentum diei tacite a lege subintellecto. vt. C. de iure emphy. l. ij. & no. ff. l. si mora. & hec plenius psequere vt. ff.

SVMMARIVM

1 More purgatio quot modis fiat & contrahatur.
2 Creditori in conseruatione actionis quesite purgatio more est permissa, & cur.
3 Creditori putatiuo pro iure sibi querendo moram purgare concessum est.
4 Mater tutorem infra annum filio non petens nunquid possit moram purgare vt ei succedat.

Prima questio principalis.

n Uncaliis omissis ad materiã purgationis more accedo. Circa quam hunc ordinem obseruabo.

Primo declarabo quot modis mora purgetur.

Secundo declarabo in quibus casibus purgatio more per oblationem admittatur, & non admittatur.

Tertio in casibus in quibus admittitur vsqz ad qd tempus admittitur seu purgare volens audiatur.

Quarto quid in purgando requiratur.

Quinto an si non per neglectum sed per factum & commissum mora sit commissa possit purgari vel non.

Sexto an si intra tempus moram purgandi res pereat purgatio prius permissa euanescat.

Septimo quos effectus purgatio more inducat.

1 Reuertor ad primum & dico † quod purgatio more fit quatuor modis. s. oblatione rei debite vt hic. Item delegatione. Item stipulatione animo nouandi interposita, si tamen res erat presens. hec omnia probantur in tex. & glo. l. parui. ff. de condi. furtiua. Iuxta primum de rei oblatione quero de. ij. q. videlicet an per oblationem indistincte purgatio more admittatur. & circa istud quesitum quod est multum generale, & diffusum ego pono primo aliquas conclusiones seu propositiones in actibus extraiudicialibus. In actibus iudicialibus ego ponam primo tres concernẽtes personam & moram debitoris. & inter istas ordo erit talis, quia primo ponam nouem negatiuas seu purgationis more prohibitio. Secundo ponam duodecim affirmatiuas seu purgatione permissiuas. & post has transibo ad conclusiones concernentes actus iudiciarios vel quasi & hec erunt quinqz, & sic inter omnes erunt triginta cõclusiones seu propositiones. reuertor ad primam & circa moram creditoris hec est.

Prima conclusio.

2 † Creditori purgare morã permittitur vt actio ei iam quesita conseruetur. Hec cõclusio p tex. in. l. si ita qs. §. scia. ver. vbi est casus.

Secunda conclusio.

Creditor purgare moram permittitur vt ei per neglectum rei pena committatur. Hec conclusio probatur per tex. l. celsus. in. §. fin. cum. l. seq. ff. de arbi.

Tertia conclusio.

Creditori putatiuo pro iure sibi querendo purgare moram permittitur vbi tempus in conuentione oppositum sit oneris quantitatiuum non potestatis limitatiuum. Hec conclusio duas habet partes. Prima est purgationis permissiua. Secunda prohibitiua.

3 † Prima pars probatur. ff. de statu libero. l. seruus qui. §. seruus. & l. cum heres §. fi. Secũda probatur. ff. de fideicom. liber. l. thais. §. intra. & prime partis est ratio, qz vbi tẽpus in conditione adiectum est oneris quantitatiuũ conditio ipsa reperitur sine termino aliquo pro suo implemento prefixo. ideo mora si qua est purgari potest cũ dispositio & voluntas disponentis adhuc duret, Sed in secũda parte, qz tempus in conditione adiectum est potestatis limitatiuum apparet qd tẽpore lapso deficit conditio, & per consequens ipsa dispositio & voluntas sit disponentis. ideo post illud tempus nõ purgatr mora. Ex hac parte secundo colligo bonum argumentum vt mater non petens tutorem filio suo infra annum non possit postea moram purgare vt consequatur eius hereditatem eo postea decedente in

4 pupillari etate. Nam & † ipsa quasi creditrix ex hereditatis huius sub conditione si tutorem ei petat infra annum. vt. C. de legi. here. l. sciant. & de hoc videtur quasi casus. ff. ad tertu. l. ij. §. confestim. vcz versi. ita tamen. licet non diffitear qd post annum debeat audiri vt quilibet ne pupillus remaneat indefensus sic maritus admittitur vt quilibet post. lx. dies. qui ei dantur ad accusandũ iure mariti. vt. C. de adul. l. iure mariti. Circa tamen hoc quod demonstrare dixi, vide quod in conclusione prima affirmatiue scripsi.

SVMMARIVM

1 Debitori quando & quibus casibus more purgatio concessa.
2 Debitor iuratus purgatione more non iuuatur.
3 Executio in pena vel interesse impedit debitorem purgare moras.
4 Exactio debiti & pene debitorem a more purgatione excludit.
5 Obligatio principalis concepta in persona creditoris obest debitori in purgandis moris si penalis stipulatio est commissa in persona alterius.
6 Pena expressa & dies cõtractus pro termino solutionis an noceat debitori in purgatione morarum. 9.
7 Obligatio principalis nunquid nouetur ex commissione stipulationis penalis.
8 Argumentum de contractibus ad vltimas voluntates concludit.
10 Purgatio more nunquid admittatur vt per eam pena commissa vitetur.
11 Purgatio more quando sit exclusiua.
12 Mora non purgatur in actu electiuo iure eligendi post annum in legatarium translato.
13 Moras purgare repellitur cui particulare interesse cũ re offertur.
14 Debitori purgare moras quibus casibus permissum sit.
15 Emphyteota non soluens canonem ecclesie quando possit moras purgare.
16 Mater non petens tutorem pupillo cur non iuuetur purgationis morarum beneficio.
17 Mora purgatur vt pena conuentionalis vitetr etiam die certo pro solutionis termino subintellecto.
18 Moram quando nõ impediat pena extensiua ab homine adiecta.
19 Tempus appositum gratia diuidende prestationis nõ obstat purgationi more.
20 Propositum principale cuiuslibet attendendum.
21 Mora nunquid possit impediri per conuentionem penalem.
22 Dictiones Si & Cum an inter se differant. Et quando cum, non faciat conditionem.
23 Pena excedens debitum principale quando more purgationẽ nõ impediat.
24 Purgationis more quasi nouatio penalis an sit impeditiua in negotio principali.
25 Quasi est impropietatis nota.
26 Clausula rato manente pacto nũquid more purgationem impedit. Et quid talis clausula operetur.
27 Argumentum de simplicibus ad mixta an negatiue concludat.
28 Purgatio more in quibus obligationibus per legem admittatur.
29 Purgatio more circa preparatoria iudiciorũ qualiter procedat, & quando admittatur. Et quid circa iudiciorum decisoria. 31.
30 Actus iudiciales quid attendant.
32 Temporis legalis per iudicem vel arbitrum expressio non impedit moram purgari.
33 Tempus legale in laudo non inest ex necessitate sed ex voluntate.
34 Purgatio more nũquid admittatur circa media cause nõ obstante

pena intrinseca.

35 Iuramentum calumnie spretum si in sententiam transiuerit purgationem more excludit.

36 More purgationem non admittit lex in arbitris cum simplici pena electis.

37 Fideiussor a purgatione more non repellitur etiaꝫ si principalis ab ea excludatur.

¶ Secunda questio principalis.

n **Unc transeo** ad debitorem in quo ponā xxj. conclusiones, quarum decem erunt negatiue seu purgationis prohibitiue alie affirmatiue seu purgationis permissiue.

¶ Prima conclusio negatiua.

1 ¶ Debitori † purgare morā non permittit̄ si purgationi eū solenniter renuntiasse probet̄. Hec cōclusio probat̄. Primo ex eo ꝙ cuilibet licitū est renuntiare iuri pro se inducto ⁊ renuntianti non datur regressus ad illud, vt. C. de episco. ⁊ cleri. l. si quis in cōscribendo. ⁊ de pactis. l. penul. ⁊. ff. de pac. l. pactū inter legatariuꝫ. Secūdo pro ista conclusione est tex. C. de fideiuss. l. sancimus. §. sed si quidem.

¶ Secunda conclusio negatiua.

2 ¶ Debitori iuranti promissa implere, † ⁊ contrauenienti non conceditur purgatio more. Hec conclusio probatur, primo ex eo quod iurans promissa implere ⁊ non contrauenire illa non implens, ⁊ sic contrauenies statim est periurus, ⁊ sic infamis. extra de iureiur. c. querelā. ⁊. ij. q. j. c. infames. ⁊ sic in pena infamie statim facta est executio a lege sed executione facta ab homine vel a lege nō admittitur purgatio more, vt in sequēti cōclusione, ergo ⁊c. Secūdo confirmatur ex eo ꝙ penam periurij ⁊ infamie solus princeps pōt remittere, vt. ff. de postulando. l. j. §. de qua igitur aliquo eius beneficio speciali non debet posse morā purgare vt restituatur in pristinum statum in quem purgatio reponit solū particulare interesse refuso, vt in alia conclusione dicetur. Tertio pro hac conclusione alleg. tex. in. l. si quis maior. C. de transac.

¶ Tertia conclusio negatiua.

3 ¶ Debitori † purgare moram non permittitur vbi executio in pena vel interesse sit facta ab homine vel a lege.

¶ Ista conclusio probatur quo ad primam vcꝫ quando executio facta est ab homine. supra de condi. indebi. l. qui ob rem. ⁊. ff. iudicatū solui. l. iam tamen. ⁊. ff. de actio. ⁊ obliga. l. traiectitie. §. de illo. in fi. ⁊ supra de contrahen. emptio. l. qui fundum. Quod ad secundaꝫ probatur. ff. de leg. ij. l. si is cui. ij. responso. Nam in electione facta per legatarium in legato alternatiuo specierum lex statim executionem facit transferendo dominum in legatarium, ideo amplius non habet potestatem mutandi voluntatem. ⁊ ita ibi nota. Cyn. probat̄ etiam pars conclusionis ex prima parte, quia eadem ratione executio facta a lege debet impedire purgationem quo executio facta ab homine cum non sit ratio diuersa. pro hoc facit. l. si quis maior. C. de transac. Et quod in precedenti conclusione dixi. Item probat hec conclusio quo ad vtranqꝫ parteꝫ quia executiones sunt inuente vt dissoluantur oblationes hinc. C. de execu. rei iudicate. per totuꝫ. non ergo ei contra quem executio est facta remanet ius purgandi, alios executio non produceret id ad quod ordinatur contra. l. ij. ad fin. C. de iuramen. calum. ⁊ de condi. ⁊ demonstrat. l. cum tale. §. falsam. in fine. Ex ista conclusione infertur quod vbi testator legasset Titio centum ⁊ si heres illa non daret legauit ei certum suum fundum, quod si heres centum non dederit ita quod moram cōmiserit propter quod dominium fundi in legatarium transiuerit heres nō poterit purgare moram. nec huic obstat. ff. de penu. lega. l. j. in prin. ꝙ ibi secundum legatum est quātitatis nō certe speciei vnde dominium non potuit transire in legatarium. ⁊ hoc etiam dixit Barto.

¶ Quarta conclusio negatiua.

4 ¶ Debitor † nō admittitur ad moram purgandam vbi creditor ab eo potest exigere debitū ⁊ penaꝫ. Hec cōclusio probat̄ per seipsaꝫ, quia alias executio esset de altero tantum, ⁊ nō de vtroqꝫ vt supponit conclusio ⁊c. probatur per tex. l. traiectitie. §. de illo. ff. de actio. ⁊ obliga. ⁊ pro ea est glo. ordinaria. ff. de verbo. obliga. l. cum stipulatus sim mihi a proculo. super versi. prope. Et ex ista conclusione infertur qō vbi in aliqua conuentione penali dictum fuerit qō toties pena committitur ⁊ exigi possit quoties fuerit contra factum rata manente conuentione, ꝙ pena commissa mora purgari non poterit cum vterqꝫ exigi possit.

¶ Quinta conclusio negatiua.

5 ¶ Debitor † non purgat moram quando in persona creditoris est concepta principalis obligatio. in persona vero alterius est cōmissa penalis stipulatio. Hec conclusio probat̄ primo ex eo quod cum penalis stipulatio est commissa, ius est quesitum ex ea illi tertio cuius nomine est concepta, vt est videre in casibus not. insti. de inuti. stipula. §. alteri. sed constat quod ius alteri quesitum sine eius facto non potest euelli ab eo, vt. ff. de pac. l. fina. ⁊. ff. de regu. iuris. l. id quod nostrum. ⁊. C. locati. l. si tamen dominum. ⁊ de fideiusso. l. nouatio. ergo nec in casu conclusionis nostre. ⁊ si sic sequitur quod mora purgari non potest, quia ea purgata tertius ille penam petere non potest vt. ff. de penu. lega. l. j. Secundo probatur dicta cōclusio ex eo quia principalis stipulatio est nouata per penalem cōmissam excep. ope. ⁊. ff. de stipulatio. seruorum. l. j. in fine. ⁊ causa debitoris voluntate. igitur non dicit posse debitor ipse soluere principali creditori in preiudiciuꝫ eius in cuius persona facta est nouatio. arg. ff. de transactio. l. fin. C. de nouatio. ⁊ de leg. l. iij. Et ex ista cōclusione infertur qō si quis stipulatus sit sibi aliquid dari vel fieri, ⁊ si non detur vel fiat stipulatus sit mille dari fisco vel alteri cui possit stipulari pro pena commissa moram nō poterit purgare in preiudicium fisci vel illius tertij. Huic conclusioni obstare videntur duo. Primo ꝙ si per stipulationem istam penalem fit nouatio saltem ope excepti. vt. l. j. in fi. ff. de stipu. seruo. ita per interuentū noue rei, vel si sic in secunda ꝗ in prima, vt. ff. de verbo. obliga. l. qui vsufru. cum simi. Sed ego reperio qō vbi plus est in pena ꝗ in principali obligatione talis nouatio que fortior est, ⁊ sic ipso iure nō impedit purgationem more vt. ff. de penu. leg. l. j. ad fi. de verbo. obliga. l. qui rome. §. flauius. ergo nec in casu cōclusionis predicte. Sed respōdeo quod ratio ista procedit vbi in persona vnius ⁊ eiusdem est vtraqꝫ obligatio, quia tunc modicum ei affertur preiudicium cum per purgationem more ei soluatur debitum principale, ⁊ etiam interesse. Sed in casu cōclusionis predicte si purgatio admittatur is in queꝫ commissa est stipulatio penalis nihil consequetur. ⁊ sic de magno eius preiudicio tractabitur, ⁊ auferetur vni vt detur alteri. cōtra. l. assiduis. C. qui pot. in pigno. habean. Secundo obstat dicte cōclusio. quidam tex. per quem Bar. tenet contrarium dicens ibi casuꝫ contrarium vcꝫ. ff. de alimen. leg. l. iij. §. j. vbi inquit ipse patet quod ista verba si Titio non dederis dato Seio. hunc habēt sensum vcꝫ si Titio dare non potueris dato Seio. vbi conclusio dare possit, ⁊ velit cōtinuo dicitur posse ⁊ audiri dicitur. sed certe ille tex. non attingit casum nostrum. Nam ibi ex mora facta primo legatario non debetur secundo, vt ibi in litera dicitur in casu nostro. secus ideo casus ille est diuersus a nostro, vt ⁊ clarius elucescat attende quia ibi quedam verba in themate posita sunt illa que illud ibi operantur. dixit enim ibi Titio dato, aut si Titius ante decesserit quam accipiat, Seinpronio dato. vnde ista verba si Titius ante decesserit ꝗ accipiat hunc sensuꝫ legis anteꝗ accipere possit ꝙ est aū dieꝫ legati cedentē vt ibi glo. no. Nimiruꝫ igit̄ si mora facta in dando primo legatario nihil debetur secundo in casu nostro est totum ecōtra, ꝙ mora demum facta prima obligatio queritur, secundo rei debetur.

¶ Sexta conclusio negatiua.

6 ¶ Debitor † non purgat moram quādo in conuentione expressim pena est adiecta ab homine ⁊ dies contractus pro termino solutionis appositus. Hec conclusio nititur auctoritate Cy. Iaco. butrig. Barto. ⁊ domini mei, licet vltramontani ⁊ aliqui citramontani tenuerunt contrarium. ⁊ pro conclusione induxit Cyn. text. infra de actio. ⁊ obligatio. traiectitie. §. de illo. sed certe hoc ibi non probat̄ nec in principio nec in fine. in princip. non, quia ibi vtraqꝫ, scilicet principali ⁊ pena potest exigi. ideo nimirum si mora nō potest purgari, vt. ff. in quarta cōclusione, ⁊ quod ibi vtrunqꝫ possit exigi patet quia pena est adiecta loco noui interesse extra debitum principale vt ex princi. illius. l. colligitur cui ille. §. continuatur, ⁊ ideo prima obligatio principalis non nouatur. ibi ipso iure nec in effectu. Sed noua obligatio pro interesse adijcitur similiter ille tex. in fine. non facit quia ibi erat iam facta executio in pena illius partis pretij soluti ideo nimirum si ibi non purgatur mora vt. ff. in tertia conclusione. ⁊ eodem modo respondeo ad. l. qui fundum. ff. de contrahen. emptione qui videtur bene facere per Cy. Secūdo induxit Cyn. pro casu. C. de contrahen. ⁊ committen. stipula. l. magnam. ibi enim litera dicit ad euitandam penam. ⁊ tex. ille satis benefacit. Sed ꝙ vltramontani dixerunt quod ibi de commissione pene non de purgatione more loquitur ibi ideo alias probationes queram, ⁊ dixerunt quidam hanc conclusionem veram tali medio. † Nam ex com-

7 missione stipu. penalis nouatur principalis, vt. ff. de actio. ⁊ obliga. l. obligationum fere. §. fi. ⁊. ff. de verbo. obliga. l. ita stipulatus in fi. sed per nouationem primum debitum extinguitur, ⁊ in aliud transfunditur, vt. ff. de noua. l. j. ergo primum quod non est pro eo quod est solui creditori inuito non potest, vt. ff. de solutio. l. paulus. ⁊. ff. si certum petatur. l. ij. §. j. Sed hec ratio nihil valet quia cum potest a te offerendi principale dicitur nouari. vt scripsi infra super. vij. conclusione affirmatiua. Induxerunt ergo tertio Bartolum. ⁊ dominum meum

num meum pro casu.ff.de penn.lega.l.j.versiculo nisi. & quia perplexi possint dicere forte est ibi speciale in vltima voluntate vt faciliorem habeat exitum argumen.ff.de regul.iuris.l.in testamentis ideo deliberaui istam conclusionem probare per rationes infrascriptas.

¶ Primo probo quia creditor prouidendo sibi de pena post terminum solutionē debiti principalis prefixum videt velle vt ipsum debitum principale non possit postea eo inuito offerre, & per consequens vt debitor post moram non possit illam purgare, & ita debitor promittendo videtur consentire & velle & si sic sequitur quod conclusio nostra est vera & maxime per conclusionem primam negatiuam supra positam & eius probationes, quod autem creditor & de-

8 bitor sic videantur velle probatur ex eo quia quod † permittitur ad tempus videtur prohibere post illud tempus, vt.ff. de legatis.ij. l.statuliberum.& C.de iure emphyteo.l.secūda.& facit.s. de indic. l.cum pretor.

¶ Secundo probo quia hoc est in vltimis voluntatibus.vt.ff.de penn lega.l.j.§.vbi ergo & in contractibus cū de illis arguatur ad cōtractus vbi eadem sit ratio.vt.ff.de leg.j.l.seruum filij.§.eum qui. Sed ratio in vltima voluntate colligitur ex tempore pretaxato a testatore.vt.d.ver.nisi.& hec eadez ratio locum habet in contractu vt est dictum in ratione precedenti ergo &c.

¶ Tertio probo. quia hec in iudicijs decisorijs in quibus partium conuentiones intercedunt vt patet in arbitris in quibus quis promittit parere sententie arbitri sub certa pena. Nam cuz arbitro sententiam in diem apponente non purgatur mora. vt.ff. de arbitris.l. si cum dies.§.fi.& l.sequen. & tamen lata sententia ab arbitro perinde est ac si stipulator fuisset stipulatus id in quo arbiter cōdemnat eo modo, & tempus sibi dari quo arbiter mādat quia ad id se refert stipulator, igitur si arbiter cōdemnat reum in centum dandis actori infra annum sub pena in compromisso contenta perinde est ac si actor a princip.fuerit stipulatus illa centum sibi dari infra illuz annum sub ista pena argu.C.de aduoca.diuerso.indicuz.l.forti.& C.de senten.que sine certa quantita.prola.est.l.ij.& iij.& ff.de hered.instituen.l.hoc arti.& l.asse toto.& si sic sequitur qd̄ conuentionibus in quibus est dies, & pena non purgatur mora vt in conclusione mea.

9 ¶ Quarta probatio † pro conclusione ista facit equitas super qua fundatur purgatio more de qua in.l.si seruum versicu.sequitur.ff.de verborum obligatio. Nam equitas suadet vt post certum tempus infra quod debitor potuit sibi prouidere vt impleret conuenta, & nō facit cum potuit propter quia in penā incidit debitor ipse amplius nō audiatur ad impediendū exactionē pene in quā incidit sua sponta nea voluntate argu.l.qd̄ quis.ff.de regul.iur. & melius ad propositū supra si quis cau.l.ij.§.si quis tū cum possit. & hec fuit directe ratio quam posuit tex.in.l.magnam.C.de cōtraben.& cōmit.stipu. Et si hoc equitas suadet sequitur quia purgatio more alias ex equitate permissa dicitur prohibita ne equitas repugnet sibiipsi. & ex his patet cōclusionē predictā veraz. Restat respōdere ad aliquas leges que in oppositum inducūtur. & primo.ad.l.qui rome.§.flauius.ff.de verbo.obli.dic quod ibi est pena & non dies nec valet replicatio que dicitur quod ibi intelligitur dies in qua petierit quia illa est tacita que non tantū operatur quantū expressa in purgatione more vt patet.s. de arbit.l.si cū dies.§.fi.cum.l.sequenti. Preterea ista dies est incerta que nō impedit purgationē more vt.ff.in conclusio.v.affirmatiua. Item inest potius causa demonstrationis quam differende solutionis ad.l.si ita quis.§.feio.ff.de verbo. obli. Respondeo hm̄ Cy. quia ibi erat dies sed nō pena. Sed hec nō videtur tuta, quia ibi est pena purgationis quesiti iuris ad ortos. ideo Bart.soluit aliter vez.

10 quia cōclusio nostra debet intelligi quia † purgatio nō admittitur vt per eam pena cōmissa vitetur. Sed bene admittitur vt actio iam quesita cōseruetur, vt.§.feia. Sed hec solutio est vna truffa, quia ex quo pena est ad cōmissionem actionis nō potest dici quia purgatio admittatur vt actio cōseruetur quin dicatur quia admittatur vt pena euitet. preterea si reus non purgat morā vt euitet penam quantominus purgat vt creditori tollat executionē. quia si datur actio fortius exceptio, infra de reg.iur.l.mutus.§.cui damnus. ideo ego sto cū Cy. sane intellecto.s. qd̄ non est pena & sine pena ibi potest dici qd̄ procedit expresse ex conuentione sed a lege quā declaro. Nam ibi Lucius Titius qui promisit Sele omnē summā eius soluere in kalendas Aprilis & ortos, tunc debuit recipere in non soluendo in kalendis vt debuit videtur mediāte legis dispositione exclusisse se a potestate petendi ortos, quia priusquā possit illos petere ex sui parte debuit implesse, vt.s.de act.emp.l.iulianus.§.offerri.& ff.locati.l.quero.§. inter locatorem. sed per cursum temporis non potest plus implere attento iuris rigore dictante vel ad tempus permissa post tempus intelligantur prohibita, vt.ff.de lega.ij.l.statulibe.& C. de iure emphyt.l.ij. Sed illa legis dispositione nō obstante insurget equitas que hanc facultatē offerēdi sibi restituit.ff.modicū tps.& sic faciēdo ortos petet, ergo nō est ibi aliqua pena conuentionalis sed a lege si qua est.l.inducte.at illa nō impedit morā purgari, vt dicā in sequēti.similiter nō ob.l.j. in fi.ff.de penn. lega. quia ibi non est tempus certum.

¶ Septima conclusio negatiua.

11 ¶ Ubi † pena more est iuris facultatis prius moroso competentis ademptiua ibi & ipsa purgationis more est priuatiua seu extensiua.

¶ Hec conclusio demonstratur per seipsam. Nam cum purgatio more nil aliud sit ibi quam offerre vel facere id qd̄ quid ante morā poterat, sequitur quia vbi est hec facultas ei ablata in penam sue more quia purgare moram non potest, alias ademptio huiusmodi facultatis frustratoria esset. Ex ista conclusione infero aliam sibi similem videlicet.

¶ Octaua conclusio negatiua.

¶ Ubi in instanti quo mora committitur ius, & facultas prius moroso tributa in alium transfertur, ibi purgatio omnino repellitur. Hanc cōclusionem & priorem probo per casum.l.fi.§.sed si quis.C.

12 commu.de lega. † vbi in actu electiuo iure eligendi post annum in legatarium translato non purgatur mora. simile habes in.l.cuz quidam.ff.de legatis secundo. vbi si heres cui data est optio soluendi vni ex libertis cui voluerit moram fecerit admittūtur omnes ad petendum sed purgat moram, quia potest vnum eligere quia nondum ista facultas erat ei adempta. sed patitur aliquem eorum litem contestari tunc priuatur iure eligendi, & extunc non purgat moraz. differt autem ille text.a dicto.§.sed si quis. quia in dicto.§. est electio rerum.& in.l. cum quidam personarum. probantur etiam iste conclusiones per textum.C. qui admitti ad bo. possessio. possunt.l.j.& ij.& iiij.& l.fina. in quibus patet quod primo excluso tempore a peti.bonorum possessio.omnes sequentes admittuntur nec prior vltra tempus auditur. & tamen attende quod in omnibus predictis legibus est dies & pena adiecta.l. nec purgatur mora quod videtur contra aliam conclusionem infra positam sed non est, quia illa locum habet quando pena non est prioris iuris vel facultatis ademptiua.

¶ Nona conclusio negatiua.

13 ¶ Licite † a purgando moram repellitur a quo particulare interesse cum re offertur. Hec cōclusio probatur tali ratione super equitate fundata purgatio more, vt.l.seruum.§.sequitur.ff.de verborum obligationi. Sed non est equum quod cuz detrimento aduersarij purgatio admittitur. hinc est quod in arbitraria loci pretor qui nititur, vt.l.quod si ephesi.supra de eo quod certo loco.in.§.fina. arbitratur vt morosus ad interesse aduersarij teneatur, vt.l.ij.in prin. & eodem titulo.& quasi per totum. Item quia equitas equalitatē supponit & si sic equitas est ex vtrinsqz parte ponderanda. argumen.l. fin.C.de fruc.& lit.expen. ista est.x. Hec conclusio probatur in interesse expensarum, vt.s. si quis caut.l. & si post tres.& C.de indi.l. sancimus.& etiam in aliquo interesse extraiudiciali, vt infra de verborum obligatio.l.si ita quis.§.feia.& hanc conclusionem cōfirmāt glo.s.de consti. pecunia.l. sed si alia.in glo.iij.& l. item illa in glo. ij.infra de verbo.obligatio.& l. qui rome.in princip. Respondeo vt pena quatenus excedit verum interesse euitetur, & vt res ablata pro rata interesse recipiatur, vt infra de actio.& oblig.l. fideiussor. eusci.& ita intelligo.l.insulam.infra de verbo.oblig.& alias leges purgationem more admittentes.quod no.

¶ Nunc ad conclusiones affirmatiuas seu purgationis permissiuas que erunt.xj.accedo.

¶ Prima conclusio affirmatiua.

14 ¶ Debitori † purgare moram permittitur vt pena legis euitetur siue ab homine siue a lege dies certus pro termino fuerit adiectus solutioni. Hec conclusio probatur quo ad primā partem vez quando dies est apposita & ab homine & pena a lege.ff.de verborum obligatio.l.si ita quis.in.§.feia. Nam ibi dies kalendaruz erat expressus ab homine & pena ortorum nō potendoruz erat inducta a lege, vt supra in sexta cōclusione declaraui. hoc confirmatur quia interesse ad quod succedit obligatio post moram, vt.l. stipulationes non diuiduntur.§.celsus infra de verborum obligatio. potest dici pena legis, & tamen purgatio more admittitur. huic conclusio.fortissime repugnat tex.C.de fideicom.auten.hoc amplius.& fortius in corpore de heredi.& falci.& §.si quis autem non implens. Nam heres monitus a iudice vt infra annum soluat legata non faciens priuatur hereditate nec a non translato vllo modo auditur. Sed respondeo quod ibi. ideo quia ius & facultas prius moroso competens ei admittitur & in alium transfertur, ideo nimirum si ad purgandum moram non admittitur vt supra in conclusio. vij. & viij. dixi ergo auctentica nostra procedit vbi pena legis non est a demptiua iuris & facultatis prius moroso competentis. & sic prima pars conclusio.

vera. Quo autem ad secundam partem, scilicet quando dies, et pena sunt appositi a lege probatur hec conclusio per textum extra
15 de locato. capitulo potuit. ad finem. vbi dicit quod † emphyteota qui non soluit debitum canonem ecclesie infra biennium cadit a iure suo. et hec est pena legis, et infra tempus a lege subintellectum, et tamen ibi subijcit textus quod celerius satisfaciens potest purgare. hoc etiam probatur ex prima parte conclusio. Nam si dies appositus ab homine non impedit in pena legali purgationem more, quanto minus impediet dies appositus a lege cum in purgatione more alias dies appositus ab homine, quia a legis ministro impediat purgationem quam non impediet dies appositus a lege, vt patet in. l. si cum dies. §. fina. et. l. celsus. ff. de arbitris. Et ex hoc infero quod glo. Ioann. and. posita in cap. mora extra de regulis iuris. libro sexto. non est bona que dicit quod vtrunq3 scilicet dies et pena imponitur a lege, mora non purgatur nisi quatenus ab illa. l. permittatur, et ita intelligitur dictum cap. potuit. Nam glos. illa confunditur per rationem predictam. secus autem si vtrunq3 fuisset appositum ab homine vt in alia conclusione scripsi. Nec huic conclusio. ob. auten. hoc amplius. C. de fideicommissi. supposito quod ibi terminus anni sit legalis vt quidam dicunt quia respondeo vt dixi proxime in precedenti parte. Sed contra hanc partem fortius ob. quod mater tenetur petere infra annum tutorem filio, vt. C. de leg. here. l. sciant infra ad tertul. l. iij. §. confestim. et. §. si mater. quod si non facit priuatur illius successione si moriatur in pupillari etate et ibidem. Nec videtur posse mora purgari, vt. d. §. confestim. et versicu. ita tamen. et tamen ibi vtrunq3 scilicet dies et pena
16 est apposita a lege. Solue. quod † ibi an mater possit purgare moram vel non tex. non apperiunt, et si teneres quod non possit dicendum est quod ibi speciale vt maior terror imponatur matri, et ceteris tutorem petere debentibus, et hoc fauore pupillorum ne remaneant indefensi sine tutore vel ibi in creditore futuro qui moram non purgat vt ei ius vel actio queratur ad id a quo propter moram excludebatur, vt. ff. de fideicom. liber. l. tuis. §. intra. et dixi. ff. in tertia conclusione ex parte creditoris necnon in debitore in quo procedit conclusio ista et vtraq3 bona, potissime simul iuncta. Nec obst. d. §. si mater. versiculo sed si forte. vbi dicitur quod moram purgetur si non sit preuenta, quia illud verum ante annum. Nam tunc licet sit frustrata moram purgat vsq3 ad annum et non vltra, vt. d. §. confestim. versi. ita tamen ex illo tex. no. qd dictio cofestim adiuncta rei fiende no est impeditiua purgationis more, no nego propterea matrem post annum petentem tutorem filio audiendam esse vt quilibet sed tunc licet audiatur, et tutor per eam penitus detur non propterea recuperat ius ei succededi in pupillari etate morienti. et hec sunt bene notanda, et in notoriu3 deducenda vt in omnibus mortem mariti lugentibus, et hoc ignorantibus celerius cosulatur, et fauor pupillorum totum hoc operatur.

Secunda conclusio affirmatiua.

17 Mora † purgatur vt pena quentionalis euitetur quantumcunq3 dies certus pro termino solutionis sit subintellectus. Hec conclusio probatur per tex. l. celsus. ff. de arbi. Nam ibi est pena conuentionalis in compromissio apposita, et terminus ad soluendum est legalis duorum mensium iure isto. supra de iudic. l. si index. hodie quatuor, vt. C. de vsuris. l. fina. et tamen ibi mora purgatur. et sic conclusio vera. Et ista conclusio et precedens quod si ambo, scilicet dies et pena sint legales siue alteru ex his mora potest purgari, et hoc operatur benignitas. l. modificantis qd ipsa induxit, vt. l. videamus. §. penultimo. ff. de in litem iurando. et hoc quando pena non est prioris iuris vel facultatis ademptiua vel secus vt in alia conclusione supra posita.

Tertia conclusio affirmatiua.

18 Mora † purgatur non obstante pena quantumcunq3 extensiua adiecta ab homine nec obstate tempore apposito ab homine causa obligationis multiplicande. Hec conclusio probatur in. l. prima. in fi. ff. de penu. lega. et pro ea facit. ff. de verborum obligatio. l. quinta. §. fina. et eius potest esse ratio, qz tempus obligationis multiplicatiuum non habet in se tempus aliquod dilatiuum. et per consequens nulla prefixi termini potest dici adiecta solutio. et per consequens cessat ista ratio per quam dicimus quod pena apposita facit ad tempus permissa post tempus videatur prohibita. Est enim pro primo anno obligatio pura et statim peti potest ex ea, vt. ff. quando dies lega. ced. l. nec semel. ij. responso. et. ff. eo. ti. l. j. et sic iudicare debemus isto casu sicut iudicamus in casu in quo pena et non dies fuerit adiectus. de qua. ff. in alia conclusione, et quia pro consequentibus annis est conditionalis sequitur q sequenti anno adueniente purificat obligatio nec p eius euentu gstituit in mora, s3 interpellatio quelibet non erit necessaria, vt dicam. ff. in. ij. conclusio. proxima.

Quarta conclusio affirmatiua.

19 Purgatio † more est permissa licet pena ab homine sit adiecta, et tepus sit appositum gratia diuidende prestationis tantu. Exemplum huius conclusionis habes in stipula. annua que ab initio censetur vnica et pura pro toto tempore, licet per tempora quo ad prestationes sit diuisa, vt patet in. l. si senatus, in fine. ff. de dona. causa mortis. et in. l. stichum. §. stipu. ff. de verborum obligationib. et quod conclusio sit vera probo. ista obligatio est pura nec habet tempus certum ab homine solutioni prefixum per quod dicere valeamus quod ad tempus permissa videantur per creditorem post tempus fuisse prohibita conclusio vera. antecedens patet infra de verboru3 obligationi. l. eum qui ita. §. qui ita. et de castrensi. pecu. l. si seruus communis meuij. §. finali. et dicta. l. senatus. et dicta. l. stichum. §. primo. et consequentia bona per ea que dicta sunt in precedentibus conclusionibus. Nec obstat si dicatur hoc est verum inquantum ad primum annum sed non quantum ad secundum in quo videtur qd dies vltima primi anni vel saltem prima secundi, et sic de ceteris, interpelleт debitorem, et sic dies illa intelligatur solutioni prefixa. Sed respondeo hoc non est verum quia qua ratione interpellatio non est necessaria in prima eadem ratione in secundo, et tertio de ceteris cum in nullo ipsorum dies contractus pro solutione sit adiectus. Et ideo si intrinsece conspiciamus stipulator non agit principaliter diem solutioni quolibet anno prefigere, sed obligationem
20 solidam in plures prestationes diuidere, † constat autem quod principale propositum cuiuslibet debet attendi, vt. ff. si certum petatur. l. si quis nec causam. et. l. non omnis. in princip. Preterea in stipulatione annua non apparet de qua die cuiuslibet anni stipulator senserit vt deberet solui. vnde prima facie debitor videtur totum primum annum integrum habere. et idem de quolibet anno. argumentum. ff. de verborum obligationi. qui hoc anno. sed insurrexerunt. l. aliter interpretantes. et disponentes, vt in principi. cuiuslibet anni possit peti, vt in. l. supra allegata. nimirum igitur quod. l. suas partes interponit si eadem. l. de facili purgationem admittat vt. ff. de arbitr. l. celsus. Ex predictis infero quod in stipulatione simpliciter annua ad constituendum debitorem interpellatio creditoris singulis annis est necessaria. Sed dictio si dies aliqua singulis annis pro termino solutionis fuerit prefixa, puta si fuerit stipulatus quis singulis annis sibi dari decem in festo omnium sanctorum sub certa pena, qz tunc interpellatio non erit necessaria nec poterit purgari mora, vt dixi in. vj. conclusione negatiua.

Quinta conclusio affirmatiua.

21 Mora purgatur † in conuentione penali esto qd in ea sit dies incerta pro termino solutionis adiecta. Huius coclusionis recipe exemplum. si promiserit Titius dare Gayo centum cum Sempronius peruenerit ad legitimam etatem. et hanc conclusio. probo sic. tempus huius legitime etatis reddit conuentionem conditionalem, ergo conclusio vera, antecedens patet, quia promisio facta per conditionem. si puta promitto tibi centum si Sempronius peruenerit ad legitimam etatem est conditionalis conclusio, et eodem modo facta per dictionem cum, puta cum peruenerit ad legitimam etatem, quia dictiones iste si et cum non differunt cum alicui actui extrinseco adijciuntur, vt. ff. de verborum obligatio. l. quodcunq3. §. non solum. et ibi nota. Barto. Confirmo etiam per aliam equiparationem. Nam dictiones cum enim et postquam idem significant vel importat si dictio postq rem conditionalem reddit, vt. ff. de verboru3 significatio. l. inter illa3. ergo et dictio cum. et pro eis accedat. infra de conditio. et demonstratio. l. quibus diebus. §. quidam titio. et. l. heres meus. eodem titu. Nec huic obstat. ff. de manumis. testamen.
22 in. l. si ita scriptum vbi patet quod † dictio cum non facit conditionem, quia sic speciale fauore libertatis consequende. et per consequens in contrarium est ius commune, et sic antecedens nostru3 verum. Sed probo consequentiam quia si hoc est quod promisio sit conditionalis sequitur quod eius euentus conditionem purificat, et in mora non constituit absq3 interpellatione fienda ab homine, vt notat Guli. de cugno. et Iaco. butriga. in. l. vinum. ff. si certu3 peta. et Cy. in. l. munerum. C. de in integrum restitu. vasal. et Barto. in. l. quoties in diem. de verborum obligati. Ex his infero quod si quis promiserit sub certa pena curare, et facere quod minor etate haberet ratum quendam contractu cum ad etatem legitima peruenerit postea isto minore facto maiore, et sic ad etatem legitimam peruento nec promissor taliter curauit quod contractum ratum haberet, vnde pena vero commissa quod nihilominus possit promissor facere illum ratum habere et penam euitare. nec est distinguendum an promissor sit certus vere vel presumptiue de etate minoris vel alias distinguitur in. l. octaui. ff. vnde cogna. et in. l. de tutel. l. prima. C. de in integrum restitu. mino. quia vt patet ex supradictis superuenientia etatis

tia etatis non constituit istum in mora, sed est interpellatio necessaria, licet de hoc Cy. dubitauerit in. l. magnam C. de contrahend. & committen. stipu.

¶ Sexta conclusio affirmatiua.

23 ¶ Ubi † in conuentione est pena, & non dies de iure admittitur purgatio more etiam, si pena excedat debitum principale. Hec conclusio probatur. infra de verborum obligationibus. l. qui rome. §. flauius. & de penu. lega. l. prima. in principio. supra de arbitris. l. si cum dies. §. finali. coniuncta. l. non distinguemus. in princip. eodem titulo. & eius est ratio, quia cum mora in casu isto committatur necessario per creditoris interpellationem non potuit debitor saltim ex natura obligationis sibi prouidere vt eodem instanti debitum sollicitetur quo creditor petere, vt lege magnam. C. de cotrahenda, & committend. stipulatio. facit. l. si quando. C. de dilatio. ideo equum fuit vt tunc. l. purga. more admitteret quod non fecit vbi dies certa cum pena fuit adiecta, vt dicta. l. magnam. & dixi supra in sexta conclusione negatiua. nec obstat. quod in casu nostro intelligatur dies tacita si cum petiero, quia huius taciti ad expressum ratio est diuersa quia per notitiam quam debitor habet de expresso potest sibi prouidere quod non potest in tacito qui non est sibi notus cum a mera voluntate debitoris pendeat, & in ea resideat. Ex ista conclusione infero in parte quandam notabilem propositionem que sequitur.

¶ Septima conclusio affirmatiua.

24 ¶ Quasi † nouatio penalis non est impeditiua purgationis more negotij principalis. Hec conclusio vnum supponit quod prius declaro vz quod per penalem stipu. prima nouatur vel quasi quod est verum quandoque puta quando principalis est de iure ciuili & est causa lucratiua. vt. ff. de actio. & obliga. l. obligationum fere. §. fi. & de vb. oblig. ita stipulatus in fi. cum similibus. Nunc & sic probo talis nouatio ex quo dies certa non est obligationi adiecta non impedit purgationem more. vt in conclu. precedenti. & ff. de verbo. obliga. l. qui rome §. flauius. & ff. de penu. lega. l. j. in prin. & ff. quando dies lega. ce. l. cum fiue. & l. si penam. ergo conclu. nostra vera. Nec obst. quod nouatio est vnius debiti in alium transfusio, vt. ff. de noua. l. j. & sic prius debitum velut extinctum non possit offerri quia illud verum quando vtrunque est principale non quando alterum est penale, & accessorium vel aliter quia illud procedit in vera, & propria nouatione non in impropria quod est quando obligatio nonalis est penalis. & sic fit transfusio in accessorium, quia tunc intelligitur nouatio cum pote-

25 state offerendi principalis, † ideo tex. appellat istam talem nouationem quasi nouationem ad denotandum in ea aliquam improprietatem. ar. ff. de vsufru. earum re. que vsu consumunt. l. ij. ideo potest mora purgari, & ipsum principale offerri. nec est absurdum, vt vnum sit in obligatione & aliud in solutione, vt. ff. de solu. l. si quis stipulatus sit decem in melle. & ff. de arbi. l. si cum dies in fi. cum sequenti. & ff. de noxali. l. iij. & hoc nisi aliud habeat impedire purgationem puta tempus certum solutioni principalis debiti adiectum. quia tunc mora non purgatur ex tacita partium conuentione sibi imputaturo qui iam certus de tempore sibi non preuidit, vt. ff. de sexta conclusione negatiua cum his que ibi scripsi. Ex his elicio quoddam aliud notabile quod in penalibus est dare nouationem propriam & impropriam. vel est dare nouationem cum potestate offeredi principale, & sine potestate illud offerendi principale, quod tibi affige cordi.

¶ Octaua conclusio affirmatiua.

26 ¶ Licet † in conuentione penali in qua dies non est adiecta sit apposita clausula rato manente pacto nihilominus admittitur purgatio more. Hec conclusio probatur sic, hec clausula rato manente pacto tacite habetur pro adiecta in contractibus bonefidei in quibus patet quod penalis stipulatio licet commissa non propterea ea nouat principalem obligationem, vt. ff. pro socio. l. si quis a socio. & de actio. empti. l. predia. & tamen sic tacite intellecta non impedit purgationem more vt in conclusione precedenti. ergo nec expressa habet impedire vt ratio non sit diuersa, vt. C. de fideiusso. l. non recte. Confirmatur secundo ex eo quia clausula ista sic simpliciter adiecta non plus operatur quam nouationem impedire nec ad illum effectum apponitur ergo bene sequitur quod purgatio non habet impedire cum hoc colligatur ex verbis & mente, vt. ff. de penu. lega. l. j. ver. nisi facit. l. non omnis. in prin. ff. si cer. peta. secus si vltra clausulam adijcerent verba que importarent exactionem ex vtriusque puta si dixisset vt pena toties committatur, & exigi possit quoties fuerit contrafactum rato manete pacto. quia tunc impediretur purgatio more vt dixi supra in quarta conclusione.

¶ Nona conclusio affirmatiua.

27 ¶ In † conuentione in qua dies certa ad soluendum est adiecta nulla pena apposita purgatio est a iure permissa. Hec conclusio probatur tali medio, purgatio more permittitur ex quadam equitate vbi alias voluntas non haberet repugnare, vt. ff. de verb. obliga. l. si seruum. §. sequitur. vbi est casus. & ff. de penu. lega. l. j. ver. nisi. vbi de secundo est casus sed voluntas eius qui sic prouidit vt in in conclusione dicitur non repugnat purgationi sed potius assistit, & competit ergo &c. Minor ex eo quia ex quo de alio soluendo post certum tempus sibi non prouidit continuo illud solui sibi voluit. Secundo probatur hec conclusio per tex. ff. de verbo. obligat. l. si ita quis. §. scia. Nam ibi est dies & non pena & purgatur mora & si qua pena ibi est a. l. est inducta & non principaliter sed assecutiue quod se priuauerat facultate offerendi. Et ex hac conclusione & duabus precedentibus colligo quod de simplicibus non arguitur admixta negatiue. Nam vides quod dies sola non impedit purgationem more vt hec ne pena vt in tribus precedentibus, & tamen non sequitur nec ambo cum simul ambo apposita impediant vt in conclusione. vj. negatiua sed affirmatiue sic arguitur de simplicibus ad mixta vt hec vel illud sic operatur ergo fortius ambo simul iuncta, & de mixtis ad simplicia arguitur negatiue vt hec duo simul non possint ergo minus alterum eorum.

¶ Decima conclusio affirmatiua.

28 ¶ In † conuentione in qua non est dies adiecta nec pena apposita licet post moram ad aliud succedat obligatio nihilominus a iure permittitur purgatio more. Hec conclusio probatur primo ex dictis in proxima precedenti conclusione. Nam si dies & pena simul impediunt & altero eo deficiente purgatio non impeditur quanto minus impeditur vbi neutrum eorum interuenit. Secundo probatur ex duabus legibus simul iunctis, & sic in obligationibus faciendi post moram succedit obligatio ad interesse, vt. ff. de verb. obli. l. stipulationes non diuiduntur. §. celsus. cum similibus. & tamen mora purgatur in eis. l. si insulam. ff. eo. ti. igitur conclusio vera.

¶ Undecima conclusio affirmatiua.

¶ In obligationibus in quibus post moram ad aliud obligatio non succedit lex purgationem admittit. Hec conclusio exemplificatur in obligationibus dandi, vt. ff. de verbo. oblig. l. in seruum. §. sequatur. & l. interdum. §. fi. ff. eo. tit. in quibus est casus huius conclusionis. & probatur etiam ratione, quia si vbi obligatio succedit ad aliud purgatur mora, vt in precedenti conclusione forte debet posse purgari vbi aliud non succedit.

Nunc transeo ad conclusiones, & actus iudiciarios vel quasi circa quos ponam quatuor breues conclusiones, quarum vltime due per doct. non sunt tacte.

¶ Conclusiones autem sunt iste videlicet.

29 ¶ Circa † preparatoria seu iudiciorum constructiua admittitur purgatio more licet dies & pena sit adiecta ab homine. Hec conclusio probatur per tex. in. l. & si post tres. supra si quis cautio. secundum vnam lectu. & infra iudicatum solui. l. iij. §. fina. & vide in conclusione. vj. negatiua supra posita, & quod super ea notaui vbi dixi quod in conuentionibus in quibus est dies & pena ibi non purgatur mora. & sic idem esse in iudicijs in quibus quasi contrahitur, vt. ff. de peculio. l. iij. §. idem scribit. & sic isto casu iudicia non equiparantur contractibus. & est ratio quia in iudicialibus fit interpretatio ex mente & equitate pretoris quod non est in conuentionalibus, vt infra de verbo. obligat. l. in conuentionalibus. At pretor summa equitate nixus, vt. ff. de eo quod cer. loco. l. quod si ephesi. §. fina. interpretatur vt si ius aduersarij circa negotium principale non sit factum deterius purgatio more admittatur, & aliud non considerat, vt dicta. l.

30 & si post tres. ex quo patet quod † pena nec dies in iudicibus attenditur sed duntaxat deterioratio iuris quod non est in actibus extraiudicialibus, vt. ff. de penu. lega. l. j. ver. nisi. & l. magnam. C. de contrahen. & committen. stipula. quia ideo ius potest esse vt rei veritas de qua dubitatur in lucem deducatur. Item quia mora non est commissa circa aliquod tale sed circa aliquod particulare actus totalis & successiui puta circa comparitionem coram iudice fiendam. ideo equum est ratione actus futuri explicandi in quo mora commissa non fuit vt mora commissa circa actum preteritum possit purgari pro actu futuro quod non concernit. Sed he rationes in actibus extraiudicialibus cessant, quia ibi mora est commissa circa rem ipsam totalem, puta circa rei prestationem que est vnica & simplex in se clara & lucida, & etiam contrahens videtur per appositionem diei, & pene purgationem inhibere. non pretor quia vult discutere & veritatem requirere.

¶ Secunda conclusio iudiciaria.

31 ¶ Circa † iudiciorum decisoria non admittitur purgatio more vbi dies & pena sit apposita ab homine. secus si dies sit apposita a lege & pena ab homine. Hec conclusio in qualibet sui parte apparet euidenter vera in sententia arbitri, vt supra de arbitris. l. si cum dies. §. fina. & l. sequen. & si hoc in arbitro fortior in iudice cuius efficacior est sententia, vt. C. de arbitr. l. prima. & supra. l. secunda. & si queratur cur permittitur circa preparatoria vt in precedenti conclusione non

circa decisoria, vt hic respondeo quod ideo potest esse triplex vel altera ex tribus. Prima quia lata sententia iudex est functus officio suo, vt infra. de re iudicata. l. iudex. ideo equitas eius amplius non separatur. argumentum. C. depositi. l. quarta. sed circa preparatoria vel ad ordinationem iudicij tendentia licet mora sit commissa, non propterea officium eius est finitum, ergo &c.

¶ Secunda ratio quia per sententiã diffinitiuam mandatur quis dari vel fieri quod datum vel factũ post se aliud expectat. & sic mora respectu totalis actus reperitur cõmissa. ideo nõ purgatur. Sed quãdo circa preparatoria vel similia. puta in nõ cõparendo corã iudice talis cõparitio cõcernit actum in futurum explicari vt rei veritas deducatur in lucem, vt igitur hic fiat purgatio more ad mittitur a lege.

32 ¶ Tertia ratio potest esse quia † in decisorijs iudex equitatẽ suam iam est operatus & scdm illam arbitratus opponendo tẽpus in sententia infra quod mandat solui iudicatum ideo amplius non est arbitrandum. Sed in comparatione quam iudex mandat coram se fieri iudex nihil arbitratur fieri ex equitate sua, sed potius exequitur iuris dispositionem ciuilem vel municipalem a qua sic fieri necessitatur. Ex predictis infero quod si iudex vel arbiter tempus legale adiecit quod expressio talis diei non impedit moram purgari. quia tunc nihil est arbitratus propria equitate motus sed potius iuris dispositionem executus, & ea que tacite insunt si exprimantur vt insunt nihil operantur, vt. j. de lega. j. l. iij. C. de fideiusso. l. non recte. pro hoc bene facit. ff. de re iud. l. iiij. §. si quis. & ibi glos. penul. in princip. hoc sentit. & Barto. idem in. d. l. iij. tenet in iudice sed non

33 in arbitro, dicens quod † tempus legale in eius sententia non inest ex necessitate sed ex voluntate quia quẽcunqz alium diem põt statuere & habent partes necesse parere, vt in. d. l. diem. §. stari. ff. de arbi. & ideo expressa nõ exprimitur vt inest sed potius ex equitate sua voluntarie sicut arbitratur quod non est in iudice ideo si minus arbitret lex supplet, vt in. d. §. si quis. sed ego idem dico in arbitro cum eodẽ tẽpore nihil dicente tẽpus legale videtur dare. arg. j. de iure codicil. l. si quis cũ nullum. & quia eo tẽpus legale apponẽte nihil addit vel detrahit, & per consequens nihil propriũ statuit. vt. l. ius ciuile. s. de insti. & iure & sicut arbiter habet potestatẽ minuendi ita iudex, vt. j. de re iu. l. ij. & sicut arbiter hz potestatẽ ampliãdi ita iudex etiam sine causa. vt in. d. §. si quis. & sic in vtroqz est eadem ratio.

¶ Tertia conclusio iudiciaria.

34 ¶ Circa † media cause admittitur purgatio more non obstante pena intrinseca a iudice cõminata nisi super ea sit sententia lata. Hec conclusio quo ad primã partem patet ex dictis in prima conclusione & probatur ex dictis in. l. iij. §. fi. j. de iudi. Et quo ad primã partem probatur quod lata sententia iudicis super pena illa intrinseca a iudice comminata cessat equitas pretoris propter quam purgatio admittitur, & quia lege non cauetur vt sententia lata propter purgationem more reuocetur igitur illa stante nõ est locus purgationi more, & hoc maxime locum habet quando sententia trahit secum executionem vt supra in conclusionibus negatiuis dixi.

¶ Ex ista cõclusione infero quod siue actor siue reus de calũnia noluerit iurare propter quod sententiam iudex tulerit per quam pronuntia-

35 uerit nolentem iurare cadere a causa, & quod † is contra quem sic pronuntiatum est nõ poterit postea volens iurare purgare moram. vt. j. de iura. calum. l. ij. §. quod si actor. vbi casus pro dicta cõclusione. idem dico si actor vel reus nolit respondere positioni iudice ei cõminante quod si non respondeat quod nõ pronunciabit illas pro confessatis. Nam illo perseuerante in cõtumacia videtur postea illas pronuntiante illo haberi pro confessatis nõ poterit ille cõtra quẽ pronuntiauit sic velle emendare & morã purgare vt extra de cõfessis. c. ij. lib. vj. idem dico in casu quo sacramentũ veritatis differatur, & sine ista causa recusatur. Nam sententia super hoc lata non poterit hoc postea velle iurare. vt. l. generaliter. §. finantem. C. de iureiurando. ex hoc patet quod notabilis est hec conclusio.

¶ Quarto conclusio iudiciaria.

36 ¶ Licet † in preparatorijs siue iudiciorum ordinatiuis admittatur purgatio more nõ obstante commissione pene tamen in arbitris seu arbitratoribus compromissarijs cum simplici pena electis lex purgationem non admittit. Hec conclusio probatur quia statim cum non paretur arbitro pena committi; & ea commissa compromissum soluitur, vt. s. de arbi. l. si quis rem. & l. diẽ proferre. §. si quis litigatorum. & ibi no. gl. conclusio coram eo qui arbiter esse desinit mora purgari non poterit cum ad vlteriora vigore illius cõpromissi procedi non possit. & pro hoc facit ratio prima quam supra in alia conclusione scripsi ad demonstrandum quare in decisorijs non purgatur mora. Ex hoc infero quod si in compromisso dictum fuisset quod toties pena committatur quoties fuerit contra factum rato manente compromisso quod mora tunc posset purgari sicut in iudicijs proxime dixi quod clausula ista facit durare cõpromissum, & nõ propterea impedit purgationem more vt dixi in debitore conuentionali. s. in. viij. conclusione affirmatiua.

¶ Vltima conclusio affirmatiua.

37 ¶ In † actu iudiciali vel extra, & si reus principalis a purgãdo moram excluditur fideiussor eius nõ propterea repellitur. Hec cõclusio probatur quo ad primã partem per tex. C. de fideiuss. l. sancimus vbi casus iudicij fideiussoris. ad secundã probatur. j. de doli excep. l. fideiussor euictus secundũ secundam lecturã que. l. ista intelligit in stipulatione duple, & vtriusqz partis est ratio, quia fideiussor laborat alieno morbo. ideo nimirum si faciliter ei subuenitur, vt. C. de natu. libe. l. legem. Item quia mora principalis censetur grauior quam mora fideiussoris, vt nota. j. de verb. ob. l. mora. Expeditis conclusionibus queritur de tertio principali.

SVMMARIVM

1 Moram purgare volens vsqz ad quod tempus audiatur.
2 Soluendi facultas per litis contestationem non tollitur.
3 Creditori inuito solui non potest aliud pro alio.
4 Quasi mora quid sit.
5 Veniam maiorem merentur qui laborant in alieno quam proprio.
6 Fideiussor vsqz ad quod tempus purgat moram.

¶ Tertia principalis questio.

1 Quero † de tertio prin. videlicet in casibus in quibus purgatio more admittatur, vt vsqz ad quod tempus purgare volens audiatur, & licet sit mihi formidabile hanc questionem sic generaliter propositam decidere, tamen in presentia vt in conclusionibus suprascriptis mihi videtur sic dicendum. aut in creditore, aut in debitore. si in creditore aut puro aut cõditionali. si in puro & sic de presenti & tunc aut ad purgationẽ sue more exigitur eum aliquid offerre, & tũc vsqz ad modicũ tempus iudicis arbitrio estimandum, vt. j. de verb. obl. l. si ita quis. §. seia. aut non exigitur eum aliquid offerre, & tunc ad purgandum quandocunqz nisi res perempta vel actio prescripta, vt. s. de arbi. l. celsus. §. fi. & l. sequẽ. & ibi gl. & licet possit creditor qui noluit rem oblatam recipere moram purgare tamen extraiudicialis petitio que postea facit reum in mora non constituit ideo reus non tenetur de casu nisi cum litem passus fuerit secum contestari, & hic tamen casus singularis in. l. sed si alia. s. de consti. pecu. & huiusqz nemo illum tex. ad hoc allegauit nisi ego licet Ray. aliter illum text. intelligat vt statim dicam. Si in cõditionali vt puta quia est creditor futurus conditione potestatiua habente tempus certum annexum, & tunc aut illud tempus est appositum pro termino conditionis implende. & tunc quia purgatio more non admittitur, vt infra de fideicõmis. liberta. l. thais. §. intra. Questio nostra locum nõ habet. Aut tempus illud non est appositum pro termino implementi conditionis, sed ad taxandum quantitatem oneris iniuncti, & tunc purgat moram quandoqz, vt. j. de statulibe. l. seruus qui. §. seruus. Si in debitore dic quod aut offertur illud quod petitur aut aliud prorsus si id quod petitur vt est videre in obligationibus in quibus post moram obligatio non succedit ad aliud. Tunc dixerunt glo. quod mora potest purgari vsqz ad lit. contesta. non postea. ita not. in. l. interdum. §. fina. j. de verbo. obli. & monetur a. l. si infusa in eo. titu. sed illa non probat hoc quia loquitur quando aliud offertur. imo Jac. de raue. & Pet. vt refert Cyn. in. l. magnam. C. de contrahen. & commit. stipu. Dixerunt quod isto casu potest purgari perpetuo

2 cum per lit. contesta. non tollatur facultas soluendi, vt institu. de perpe. & tempo. actio. §. fi. Licet Ray. dixerit quod pro gl. erat casus. s. de const. pecu. l. sed si alia. vbi factum creditoris nõ recipientis ei obest vsqz ad tẽpus accepti iudicij quia reus vsqz ad illud tempus põt moram purgare post tẽpus accepti iudicij creditor nõ recipiendo sibi non preiudicat vt ibi patet, & hoc esse non potest nisi quia tunc moram purgare nõ potest, & ad. §. fi. Respondeo quod loquitur quantum ad effectum sententie absolutorie ferende ab obseruatione iudicij sed non quo ad purgationem more. Bartol. vero in. d. l. interdum. & l. insulam. dicit quod ante lit. contesta. propter simplicem oblationem etiam extraiudicialem purgat moram sed lit. contesta. ad purgationẽ exigitur quod in iudicio offeratur, vt in. l. si reus. supra de procu. & in. l. si rem. §. fin. s. de pignora. actio. & ratio est quia mora dicitur cõmissa etiã in iudicio & coram iudice. ergo corã eo & in eo purgatur. arg. j. de solu. l. prout quisqz. de reg. iur. l. nihil tam naturale. quo autem ad effectum sententie absolutorie consequende, & relaxationem ab obseruantia iudicij requiritur vltra oblationem iudicialem

dicialem etiam depositio seu consignatio, vt notat. in dicta. l. si reus ⁊ est ratio. quia tunc vim solutionis obtinet, vt. C. de soluti. l. obsignati. ⁊ hanc partem in hoc primo membro quando offertur id quod petitur licet alius intellectus quem posui supra ad legem. sed si alia magis sit amicus litere, si vero offertur aliud ab eo quod petitur, tunc facio tria membra, quia aut id quod offertur fuit a principio in petitione seu obligatione. Aut solum est in soluendi facultate. Aut in neutro ipsorum fuit. nec est. si in neutro que iura locum non
3 habent, qr moram nō purgat † cum creditori inuito solui nō possit aliud pro alio, vt infra de solutio. l. paulus, ⁊. ſ. si certū petat. l. ij. §. j. Si autem fuit in obligatione vel petitione subdistingue. Aut ista obligatio fuit efficax ⁊ valida. Aut fuit inefficax ⁊ inualida. si valida tunc iam super petitio erat moram purgare poterit vsq; ad litem contestatam, nō postea, vt. j. de penu. lega. l. j. in principio. ⁊ de verborum obligationibus. l. si insulam. nisi de aliquo minori tpe cauere tur in. leg. sinautē. prius erat in mora. sed per litis cōtestatio. mora est inducta tunc vsq; ad sententiam potest purgari. argumentum eorum que notat glos. in. l. siue apud acta. ⁊. l. si maior. C. de transactionibus. facit quod in sequenti membro dicam/ si inefficax ⁊ inualida vt est conuentio nuda, ⁊ tunc aut causa illius oblationis inualide nō est productiua alicuius exceptionis. quia simpliciter est facta ad obligationem non ad exceptionem parandam, ⁊ tunc purgatio permittitur vsq; ad sententiam, vt. C. de pactis lege. si pacto que penā. nec curatur si ante litem contestatam dicatur fuisse in mora, qr proprie ista non dz dici mora, sz improprie quasi mora pōt ap
4 pellari. ⁊ est rō † qr ex ista cōuentione nuda nō dabitur petitio nec actio. ⁊ sic non poterat esse mora, vt. ſ. si certum peta. l. lecta. versic. si cum sortis. ⁊. j. de regu. iur. l. nulla mora. ⁊ ideo qr cōtra dictaz regulam hec quasi mora inducitur, ideo nō obstante litis contesta. ad purgandum eam auditur. Aut causa illius obligationis inualide est productiua alicuius exceptionis, quia ex causa transactionis facta, ⁊ tunc quia oblatio more purgatiua coherere habet exceptioni ideo de ea iudicandum est vt fieri possit vsq; ad tempus quo potest exceptio opponi, ⁊ ideo considerari oportebit an exceptio opponatur in vim perēptorie an in vim dilatorie, ⁊ tunc an ante litem cōtestatam. Item an postea si postea recepisset cōpetere que declara ⁊ prosequere vt dixi in. l. siue apud acta C. de trāsactio. in vlti. quest. ⁊ hoc quando illud quod offertur fuit in ipsa obligatione. Sinautē id quod offertur fuit in [illegible] soluendi facultate, [illegible] ⁊ tunc dixerunt aliqui aut conuenitur ex facto alieno, ⁊ tunc admittitur etiam post sententiam donec lis sit contestata super actio. iudicati, vt. ſ. de peti. here. l. item veniunt. §. idem recte. Aut conuenitur ex facto proprio, ⁊ tunc purgare potest donec super petitorio sit lis contestata non postea, vt. j. de solutio. l. si quis stipulatus sit decē in melle. Ra
5 tio diuersitatis est, † quia maiori venia sunt digni, qui laborant ex alieno q̄ȝ proprio, vt. C. de natu. lib. l. legem. Sed facit. j. de doli exceptio. l. fideiussor euictionis. vbi fideiussor purgat morā post sententiam, ⁊ tamen ex prima obligatione tenetur, vt. C. de fideiusso. l. blanditus. Sed respondent ipsi quod ibi proprie de nulla purgatione more tractatur cum ibi fundus qui offertur sit pars interesse quod petitur. sed certe idem possemus dicere in. l. si insulā. j. de verbo. obliga. cum insula que offertur sit pars interesse quod petitur, ⁊ tamen dicimus quod ibi de purgatione more tractatur. Quare alij dixerūt aut hanc facultatem habet a lege ⁊ habet locum §. idez recte. Aut ab homine, ⁊ habet locum. §. siquis stipulatus. ⁊ scdm primum membrum potest intelligi. d. l. fideiussor. Istam opinionez sequitur Barto. ego puto conuenienter sic posse dici, aut in themate vel casu nostro quis tenetur ex facto proprio, ⁊ propter factum proprium, ⁊ habet locum. l. si quis stipulatus. aut ex facto proprio sed propter factum alienuz vt fideiussor ⁊ habet locum. d. l. fideiussor. ⁊. C. de fideius. l. sancimus. Aut ex facto alieno, ⁊ propter factū alienum ⁊ habet locum. §. idem recte predicta in alijs q̄ȝ stipula. iu
6 dicialibus in qbus dic qd † in stipu. de iudi. sisti purgat reus principalis moram vsq; ad tempus positum in. l. ⁊ si post tres. ſ. si quis cau. fideiussor vero vsq; ad tempus positum in. l. sancimus. §. fin. C. de fideiusso. ⁊ sibi maius tēpus tribuitur quia alieno morbo laborat, vt. C. de natu. libe. l. legem. In stipula. vero de defendendo dic quod purgat vsq; ad tempus ferende sententie super interesse petito. vt. j. iudica. solui. l. iij. §. fi. ⁊. l. sequen. Respondetur quare magis cōcedatur in ista q̄ȝ in precedenti est quia statim illa committitur ad suum interesse penale illius desistentia tantum. Sed stipulatio de defendendo, quia intelligitur vsq; statim committitur ad totale interesse. non expectato quod totum tempus transeat infra qd iudicium potuerit expediri contra naturam regularem obligationum facti. vt. j. de verbo. obliga. l. stipulationes non diuiduntur. §. celsus. ⁊ pro tanto lex inducit aliud pro reo. ⁊ vsq; ad sententiā purget morā. arg. l. eum qui. in princ. ſ. de iureiur. secundum docto. In stipulatione vero de parendo sententie purgat moram vsq; ad tps positū in. l. si cuz dies. in. §. fi. ſ. de arbi. ⁊ hoc de tertia principali.

SVMMARIVM

1 Morarum purgatio quid requirat.

Quarta principalis questio.

1 Vero † de quarta principali videlicet qd in purgando moram exigatur. Respondeo ex parte debitoris exigitur vt res debita creditori offeratur congruo loco, ⁊ tempore, vt. j. de sol. l. si soluturus. ⁊ in hoc gl. ⁊ econtra ex parte creditoris suam moram purgare volentis. igitur vt congruo loco, ⁊ tempore interpellet suum debitorem, ⁊ congruitatem istaz loci ⁊ temporis declaraui plene in repe. mea. l. si ex legati causa. j. de verbo. obli. ⁊ vltra ibi dicta attende ꝙ ad purgationē more exigetur quandoq; obligatio in iudicio vt dixi in precedenti distinctione in. ij. membro. ⁊ idez dico ecōtra vt creditor volens suam moram purgare adeat iudicem quando ad eius mandatum res debita fuit apud tertium consignata seu deposita. Item dico quod exigitur vt interesse particulare cum ipsa re offeratur vt in conclu. ix. nega. circa quod vide quod ibi scripsi.

SVMMARIVM

1 Mora per male factum commissa nunquid purgari possit.
2 Mora in extraordinarijs delictis purgari potest.
3 Debitor dicitur per occasionem moram committere.
4 Mora ad interesse commissa quando iuuetur purgatione.
Interesse non consideratur in penis.

Quinta principalis questio.

Uid de quinta quia predicta habent locū quando propter neglectum mora fuit cōmissa quid dicemus si propter cōmissum, ⁊ malefactū sit cōmissa. an tunc locus erit purgationi more. ⁊ dixit Andreas de
1 ipsis ꝙ non † qr promittens ꝙ per se heredemq; suuz nō fiet, quominus stipulator possit ire ⁊ agere per fundū promissoris. si postea stipula. prohibeat pena cōmittetur, ⁊ si pupillus eius heres prohibuerit similiter cōmittitur nec potest mora purgari quin pena exigatur nisi petat resti. in integrum vt. j. de verbo. obliga. l. cuz filios. §. in hac cum ibi notatis. ⁊ sic cum restitutio sit necessario sequitur ꝙ non purgatur mora. Item per hoc inducitur. ſ. depositi. l. j. §. si rem. ⁊ in. x. colum. in titu. quid iuris sit si post alienationem feudi vasalli. id recuperet. vbi vasallus feuduz alienans, illicite quantumcunq; illud recuperet non potest illud retinere iure feudi. ⁊ sic male factum non potest purgari. in contrarium inducit Bart. text. in l. in lege. §. colonus. ſ. loca. qua propter ipse dicit, aut factum momentaneum est in obligatione vt rem restituet tunc mora non purgatur, vt. d. l. j. §. si rem. ⁊ in. d. c. j. de feudis. Aut factum successiuuz est in obligatione sicut quādo quis tenetur patientiam alicui eundi per fundum suum vel vt eo vtatur ⁊ fruatur, ⁊ tunc contraueniens potest purgare infra modicum tempus non postea, vt. d. ca. colonus, ita dicit debere intelligi. l. cum filius. §. in hac. j. de verborum
2 obligationibus. ⁊ quod glo. ibi dicit † ꝙ restitutio est necessaria debet intelligi transacto tempore ad purgandum moram concesso sed attende quod contra primum membrum videtur casus. ſ. de seruis fugit. l. j. §. j. l. quod metus causa. l. si cum exceptione. §. satis clementer. ⁊. j. de publi. l. j. §. quod si fecerit. ⁊. l. ex hoc edicto. in princip. Contra secundum videtur tex. ⁊ glo. in. d. §. in hac. Nam ibi tex. videtur velle quod promissor nullo modo purgat sed heres eius factum suum purget mediante restitutione etatis rōne vel ex clausula generali si fuit ignorans de prouisione facta. argu. infra de regu. iur. l. qui in alterius. ⁊ sic ille tex. non videtur pati intellectū Bar. dico igitur aliter ⁊ plenius vt euitem multa contraria, qr aut queritur in obligationibus descendentibus ex delicto, aut ex contractu preambulo. primo casu aut debitor vult purgare morā vt rei periculum non spectet ad ipsum, ⁊ potest rem ipsam offerendo, vt patet. ſ. de condi. furti. l. parui. Aut vult purgare vt euitet penam contra eum, ⁊ tunc aut vt euitet committendam seu vt commissionem impediat, ⁊ potest purgare quandocunq; ante q̄ȝ committatur vt. ſ. ꝙ metus causa. l. si cum excep. in. §. satis clementer. facit. l. eum qui. in prin. ſ. de iureiur. Aut vult. purgare vt iam cōmissam nō saluat seu vt eius exact. euadat, ⁊ tunc aut pena illa non fuerit commissa a

princi. sine more sed ex post facto eo perseuerāte in mora, ⁊ cōmissione pene expectāte, ⁊ tunc post cōmissionē more nō purgat̄ mora. vt d. §. satis clemēter. ⁊ in eius odiū qui tāto tpe fuit expectatus. Aut pena illa a tempore malefacti fuit cōmissa. ⁊ sic actio fuit penalis a principio, ⁊ tūc aut malefactor fuit incitatꝰ a re, ⁊ tūc purgat morā vsq₃ ad. xxx. dies ⁊ nō postea, vt. s̄. de ser. fug. l. j. §. j. Aut non fuit incitatus a re illa. ⁊ tunc aut delictū ex quo illa actio penalis causat̄ erat ordinariū, ⁊ tūc nō purgat morā vllo tēpore vt euitet penā, vt. j̄. de fur. l. qui ea mente. ⁊. j̄. vi bon. rapto. l. penul. Aut delictum erit extraordinariū ⁊ purgat̄ mora, vt. j̄. ꝺ publ. l. j. §. qꝺ si fecerit. ⁊ vsq₃ ad sententiā, vt. j̄. eo. l. licet edicto facit. s̄. de alie. iudi. mut. causa facta. l. hoc edicto. §. penul. ⁊ ibi glo. pro ista solutione l₃ ibi nō tractetur de purgatione more. ⁊ hoc in obligationibus descēdentibus ex
3 delicto. †Si autē querit̄ de obligationibus descendentibus ex contractu preābulo ad ipsum maleficiū. dic aut ꝓpter maleficium res non pōt vllo modo reduci ad primeuū statū verbigratia. si debitor occidit rem debitā sine legitima causa. nā occisione dicitur moram cōmittere, vt. j̄. de verb. obl. l. si ex legati causa. ⁊ tunc dico ꝙ moraȝ non pōt purgare vt euitet interesse vel penā promissam tunc ꝓpter morā cōmissam, vt plene in solutione sequentis questionis declarabo. Aut non obstante illo maleficio res pōt ad pristinū statum reduci, ⁊ tunc aut executio pene est ipso iure facta a lege. ⁊ tunc mora nō purgat̄ aduersario inuito. ita intelligi pōt in. x. col. in titu. Item quid si post alienationē feudi vasallus illud recuperet. Nam p alienationem feudi ipso iure perdit vtile dominiū ⁊ transfertur in dominum. vt in tit. de aliena. feu. c. si clientulus. circa prin. in titu. que sit prima. cau. benefi. amit. c. j. §. penu. nimirum igit̄ si ibi mora non purgatur vt. s̄. in conclusione tertia negatiua cū ibi not. l₃ aliter etiā possit intelligi tex. ille vt statim dicam. Aut executio pene non est facta a lege. ⁊ tunc aut factū momentaneū erit in obligatione, aut factū successiuū si momentaneū vult tunc restitui, ⁊ tunc querit an per simplicē actum a quo causata est mora, vt in conclusione priori purgetur ipsa mora respectu rei, circa q̄₃ dicitur cōmissa, ⁊ dico ꝙ non. vt. s̄. depositi. l. j. §. si rem. ⁊ ita potest intelligi. c. s̄. alleg. Aut queritur nunquid per ipsuȝ rei recuperate oblate possit purgari mora, vt sic ammodo ipsius rei oblate interitus spectet ad nō recipere volentem, ⁊ dico ꝙ sic, vt. d. l. parui. s̄. de condi. furti. nec litera in. d. §. si rem hoc vetat quicquid Bar. sentiat. si vero factum successiuum sit in obligatione, ⁊ tunc verba Bar. videntur posse locū habere, vt infra paucos dies possit non postea, vt. s̄. locati. l. si in. §. colonus.
4 †vel vt puto verius dicamꝰ. aut in illius facto successiuo ꝓpter maleficiū, illud fuit statim cōmissa obligatio ad totale interesse, ⁊ tunc admittit̄ purgatio. j̄. modicū tēpus nō postea, vt. d. §. colonus. Aut est cōmissa ad particulare interesse tm̄. ⁊ tunc purgatio nō admittitur, vt. d. l. cū filius. §. in hac causa. j̄. de verb. obl. cū glo. sua. ⁊ ratio diuersitatis est, qꝛ in precedenti casu vnū inducit̄ ꝯ regulā, vt ad tale interesse etiā ꝓ tēpore futuro cōmittat̄ merito illud igit̄ pro eo inducatur, vt. j̄. paucos dies purgare moraȝ ei permittit̄. vt. s̄. dixi in stipulatione de defendēdo, iuxta fi. precedētis distinctionis. arg. l. eum qui. in prin. s̄. de iureiur. ⁊ si dicas cur ibi longius tēpus ꝯceditur rn̄deo. ideo qꝛ ex solo neglectu tenet̄ hoc ex facto cōmisso, ideo grauior est hic mora, vt no. s̄. eo. l. si mora. Sed qn̄ cōmittit̄ ad particulare interesse, ideo nō purgatur, qꝛ ex simplici obligatione non desinit illud particulare interesse, hinc est ꝙ si nollet morā purgare illud particulare interesse h₃ necesse offerre, vt. s̄. in vl. ꝯclusione negatiua, cū ibi no. ꝙ si facere nolit, tunc necessaria erit in integ. resti. vt in glo. d. §. in hac. vel aliter aut cōmissa est obligatio ad interesse ⁊ habent locū predicta aut ad penā in ꝯuentione adiectā, ⁊ tunc nō purgat̄ mora, sed necessaria sit restitutio, vt. d. §. in hac. cū glo. sua.
5 Ratio† qꝛ in penis nō ꝯsideratur interesse. j̄. ꝺ verb. obl. l. stipu. §. alteri. Nec ob. ꝙ. s̄. in ꝯclusiōe. vj. affirmatiua scripsi, vbi purgationē more admisi, vbi est pena ⁊ nō dies, qꝛ ibi qn̄q₃ ꝓpter neglectū, hic qn̄ propter cōmissum ꝙ est grauius, vt dixi, ⁊ hec sufficiāt ꝺ ista. q.

SVMMARIVM

1 More purgatio an admittenda re periculo debitoris perempta, ⁊ debitore estimationem offerente.
2 Obligatio reiteratione pene reiteratur, ⁊ pena augmentatur.

Sexta questio principalis.

1 q Vero †autem de sexta principali, qꝛ cōstat qꝺ si res pereat post morā. licet. j̄. tempus purgationis ꝙ perit periculo morosi, vt hic. ⁊. j̄. de soluti. l. qui. x. an. j̄. illud tempus ⁊ re perempta possit ita reus purgare morā offerendo estimationē sicut poterit offerendo rē duȝ extabat, ⁊ dicit Bar. ꝙ sic. per tex. j̄. de leg. j. l. cuȝ res ver. itaq₃. ⁊ ver. item si quis. pro hoc etiā facit qꝛ subrogatū assumit potestatem eius in cuius locū subrogat̄, vt. s̄. si quis cau. l. si eum. §. qui iniuriarum. cū simi. Ista questio latiorē requirit indagationē. Nam. d. l. cōiuncto principio cū dictis versi. potius facit in oppositū, nec ista questio de subrogato vrget, tn̄ qꝛ regulariter in particularibus pretiuȝ nō succedit loco rei, vt. j̄. de furtis. l. qui vas. in fi. ⁊ no. in. l. si rē ⁊ pretiuȝ. s̄. de peti. here. tn̄ qꝛ pretium a partibus nō est subrogatū, sed ex necessitate peruenit̄ ad illud in odiū debitoris morosi, tale ergo odiuȝ nō debet ei afferre premiū, vt. s̄. de nego. gest. l. siue hereditaria. cū simi. ibi per glo. allega. Discutio igitur istā questionem per duos casus. Primus casus est qn̄ res perit culpa vel facto, debitoris. Secūdo qn̄ sine aliqua culpa eius culpa, vel facto dico qꝺ offerendo pretiū nō purgat moraȝ. Primo ex eo, qꝛ purgatio more ꝯceditur ex quadā equitate. l. si seruum. §. sequit̄. j̄. de verbo. oblig. Sed nulla ratio suadet, vt debitor morosus existens. j̄. tempus purgandi moraȝ si fecit, vt rē non possit offerre, cuius obligatiōe debet mora purgari debeat audiri dicēs se velle purgare per oblationeȝ pretij, ideo dissuadet hoc, ⁊ oppositū suadet, ergo ⁊c. Scđo quod si aliter dicat̄ dabit̄ occasio ipsi moroso vltra morā iaȝ cōmissam malignandi, ⁊ peiora prioribus cumulandi ꝯ. l. scire oportet. j̄. de tut. ⁊ cura. da. ab his. ⁊ ꝯtra. l. si re debita. C. vt in possessio. leg. Malignitas aūt euidēter apparet vbi ex noua eius culpa nulla precedēte
2 causa legitima res periret. †Tertio qꝛ reiteratione pene reiteratur obligatio, ⁊ augmentat̄ pena. C. de epis. audien. l. iij. ⁊. C. de seruis fugi. l. quicunq₃. ⁊. j̄. de penis. l. si quis diutino. sed nouaȝ culpā adhibendo, per quē res peccet reiterat, ⁊ augmētat delictū, ergo ⁊ est pena augmētada. vt si benignitas legis ꝯtra q̄₃ cōmisit ei nō ꝓsit. argu. s̄. de minori auxiliuȝ cū simi. His rationibus concludo qꝺ in isto primo casu offerendo pretiū nō purgat morā, qm̄ interesse dotale ad ꝙ obligatio erat cōmissa vel etiā pena totalis cōmissa ꝓpter morā exigatur pro hoc bene facit. d. l. si seruū. in prin. ⁊. j̄. sequitur, vbi videt̄ casus. In scđo casu qn̄ res perit absq₃ noua culpa vel facto ipsius morosi, ⁊ tunc in casibus in quibus morosus liberat̄ in totum, ꝙ est qn̄ vbicunq₃ eodē modo res fuisset interitura penes actorem questio nostra locū non habet, qꝛ tunc non sit necessaria aliqua pretij oblatio. Sed in casibus in quibus nō liberat̄ ꝙ est regulare, vt plene scripsi in repetitione mea. l. qꝺ te. s̄. si cer. pe. ⁊ in. l. si ex legati causa. j̄. de ver. obl. aliter ꝓcedit questio, ⁊ tunc l₃ opi. Bar. videatur posse procedere, tamen verius puto nec tunc posse eum moram purgare, vt penam iam commissam euitet. ⁊ hoc ex eo, primo qꝛ discurrēdo oēs leges, de ista materia tractantes mora tūc purgatur. cum res debita ante morā offert̄, vel quid aliud ꝙ erat in facultate soluēdi ante morā, ergo ipsius oblatione nō debet posse mora purgari, quinimmo nec pretiū est in obligatione re perempta, ideo res ipsa petitur, licet pretiū soluat̄ vel in eo fiat executio, ⁊ ex necessitate ⁊ in odiū morosi, vt in. l. seruū. §. fi. j̄. de verb. obl. nō ergo odiū tale debet ei ꝓdesse, vt. d. l. siue hereditaria cū ꝯcordantijs ibi positis. Concludo ergo ꝙ vbi si res extaret ipse purget morā, ⁊ penaȝ euitaret ꝙ nunc re perempta nō possit purgare, nec penaȝ euitare, ⁊ sibi imputet qui casum istum expectauit, pro hoc bene facit. j̄. de verb. obli. l. si ita stipulatus. in fi. ⁊ hoc de sexta principali.

SVMMARIVM

1 More purgatio quos effectus producat.
2 Vsurr propter moram curentes ea cessante cessant.

Septima questio principalis.

1 d E septimo ⁊ vltimo q̄ro quos †effectꝰ purgatio more ꝓducat. Respnodeo qꝺ purgantē eximit a piculo interitus, ⁊ illud transfert in aduersariū, vt hic. Itē qꝛ fortius est aū morā tenebat̄ de leui culpa post morā de lata ⁊ dolo p purgationē desinit teneri de leui in omittēdo cōmissa. De cōmissa aūt in cā omittēdo tenet̄, vt prius tenebat̄. vt dixi. s̄. in. iij. ⁊ in. iiij. oppositione. Itē liberat a pena. cōmissa nisi q̄tenꝰ ꝯcernat interesse, vt dixi in nona ꝯclusiōe negatiua. Itē vbi ꝓpter morā tenebat̄ ꝺ fructibus legatoꝝ p totū per purga-
2 tionē desinit teneri vt. s̄. eo. si mora. †Itē vbi vsure currebāt ꝓpter morā, nūc desinūt currere ea cessante. Similiter si que currebāt ex ꝯuentione, ille desinerēt currere facta ꝯsignatione, vt C. ꝺ sol. l. si obsigna. C. ꝺ vsur. l. acceptā. Aliquos alios effectꝰ potes colligere in alia distin. quā. s̄. feci in. q. v. prin. ⁊ si quos alios reperies hic poteris addere. Et hec sufficiāt dicta ꝺ ꝓlixa ⁊ difficili materia. Deo honor laus ⁊ gloria in secula secu. Amen.

FINIS

Tractatus do. Joannis Thiery Lingonen. Juris vtriusqȝ doctoris totaȝ materiam fuge laconice complectens.

SUMMARIUM

1 Fuga serui eius prescriptionem impedit, sicut animalis fuga.
2 Fuga facit semiplenam probationem, tamen non totam si aliter statuto disponeretur, licet quem in mala fide constituat.
3 Fuga est triplex scȝ voluntaria, causaria, ꝛ ignominiosa.
4 Fuga an proprie dicatur quando quis latitat vt fugiat, sed nō comprehenditur.
5 Fugiens in domum propriam an possit in ea capi, ꝛ per officialem pro debito ciuili extrahi.
6 Fugiens ad ecclesias an sit tutus.
7 Debito ciuili si quis ducatur per ecclesiam non gaudebit ecclesie immunitate.
8 Titius homicida si non potuit fugere ad ecclesiā sed inuenit quendam sacerdotem deferentem corpus Christi aufugit ad ipsum ꝛ eum accepit, an ecclesie immunitate gaudere debeat.
9 Fures ecclesie an istud priuilegium habeant.
10 Fugiens de vno territorio in aliud, an per potestatis familiam, vel prepositi, capi possit.
11 Fuga post accusationem an suspitionem faciat.
12 Fugiens cum gladio de domo in qua homo mortuus reperitur an occidisse presumatur.
13 Debitor fugitiuus, an creditoris propria auctoritate capi possit.
14 Fuga sola an faciat suspitionem.
15 Fugitiuus qui ad aliam patriam vadit an per loci iudicem citari poterit in quo deliquit, sine illius iudicis requisitione cū hic criminis ratione forum sortiatur.

Uius tēporis conditioneȝ prospiciens, quia plurimi cū deliquerunt, aufugiunt, ideo i presenti Tractatu Fuge materiaȝ inserere ausus sum. Et primitus est notandū, 1 †ꝙ fuga serui impedit eius prescriptionē sicut fuga animalis. l. j. ꝛ ibi Bal. C. de ser. fugi. Fuga enim reddit quem suspectum. l. impuberibus §. preterea ꝛ ibi Bar. ff. de suspec. tut. ꝛ si existat leue indicium ad torturā. Bal. in. l. non hoc. C. vnde cogna. Spe.
2 in tit. de proba. §. fi. versi. vlti. no. vbi † dicit ꝙ fuga facit semiplenā probationē, tñ non totā, si aliter statuto disponeret̄, lȝ cōstituat quē in mala fide. l. mala fide. ꝛ ibi Bal. C. de long. temp. prescrip. que
3 pro ii b. op. C † Unde est aduertendū, ꝙ fuga est triplex, scȝ volūtaria, cāria, ꝛ ignominiosa. Bal. in. l. j. C. de edi. ac. ideo queritur.
4 C † Fuga an proprie dicatur, qñ qs latitat vt fugiat, sed non comprehendit̄, vide Bal. in. l. j. iij. col. C. de edil. act. ꝛ in. l. j. C. de ser. fugi. vbi dicit quod fugiens dr̄ latitare. Alexā. de imo. in. l. pe. de custo. reo. ꝛ fugiens de carcere ꝙ inuenit apertum non facit indiciū ꝯ se. Bald. in. l. succurrit̄. C. ex quib. can. maio. Pet. de sun. in. l. in bone fidei. C. ꝺ iureiur. tñ si reuertit̄ non dr̄ fugere nec tenet̄ pena statuti de fugiente de carcere. Bal. in. l. j. vij. col. C. de ser. fu-
5 gi. ꝛ in. l. j. C. de edil. act. C † Sed fugiens in domū propriā an possit in ea capi, ꝛ extrahi per officialē ꝓ debito ciuili. Bal. ꝛ Alex. in. l. pleriqȝ. de in ius voc. ꝯ Bal. in. l. j. C. de sum. tri. qui tamē loqtur, qñ fuit captus extra domum, lȝ euasit, ꝛ in domum aufugit, qꝛ potest de domo incontinenti extrahi. ita Alex. in. l. ꝙ ait. de adu.
6 C † Itē queritur an fugiens ad ecclesias sit tutus ꝓ hoc vide tex. in tit. de his qui ad eccle. confu. Bar. in consil. incipiente. statuto
7 ciuitatis tuderti. Oldr. in consil. iiij. ꝙ est notandū etiam † ꝙ si qs pro debito ducatur per ecclesiam, non gaudebat immunitate ecclesie. ita Archi. xvij. q. iiij. c. antiquitus. ex quo oritur alia questio.
8 C † Titius homicida non potuit fugere ad ecclesiam, sed inuenit, quendam sacerdotē deferentē corpus Christi, aufugit ad ipsum, ꝛ eum accepit an gaudere debeat immunitate ecclesie, ꝛ primo vȝ ꝙ sic per tex. in. l. vna. C. de his qui ad eccle. confug. Nam quod aliquis in ecclesia tuetur est introductū in fauorem Dei, ergo multo fortius si fugiat ad ipsum. arg. l. capitalium §. ad statuas. ff. de pē. ꝛ de edil. edic. l. quid sit fugitiuus. §. stanteȝ. ꝛ §. idem iulianus. nā teste Aristotele propter vnumquodqȝ tale ꝛ ipsum magis.

9 C † Sed quid de furibus ecclesie an habeant istud priuilegium. ꝛ dicendum quod sic. in. l. presenti. §. quo in finibus. C. de his q ad ecclesiā confug. text. in capitul. sicut de immunitate ecclesiarum quod potest intelligi secundū Jaco. de bel. de furibus necessarijs secus autem in alijs, argu. de relig. ꝛ sump. fune. §. fi. ꝛ. ff. de contra hen. emp. l. ede sacra. §. j. ꝛ. C. de relig. l. si sepulchrum. ꝛ ibi Bal. Unde quando quis in ecclesia deliquit, tunc iudex secularis nō potest eum extrahere de ecclesia, sed episcopus loci, ꝛ eum tradet iudici seculari si sit laicus. C. ad leg. iul. de adul. auc. si quis ei.
10 C † Propterea queritur an fugiens de vno territorio in aliud ꝑ familiam potestatis, vel prepositi possit capi. ꝛ est dicendum quod non, ita Bar. in addi. ad Spe. de compe. iudi. adi. versi. sed pone ꝙ malefactor. Bal. ꝛ Flori. de san. Pet. in. l. sicuti. §. aristo. ff. si ser. ven. Saly. in. l. ij. C. de exhib. re. Ange. de are. in tracta. malefi. ver. quod fama facit. qꝺ est contra dictum Bar. in. l. quod ait §. ꝙ ait. ꝛ ibi Alex. de adul. Bal. in. l. quicunqȝ. C. de ser. fugi.
11 C † Sed queritur an fuga post accusationem suspitionem faciat. Bal. in. l. j. ff. de reb. eoꝝ. tenet quod non, quod est modo limitandum secundum Soci. nisi quis corā iudice fuisset minatus de accusando, lȝ adhuc non accusauerit, quia tunc vr̄, quod fuga secuta faciat suspitionē. propter qꝺ ex hoc resultat in multis casibus ideȝ effectus, qui resultarent ex libello accusatorio vt est tex. singularis, in. l. miles. §. socer. de adul.
C Secundo nisi alias frustra suspitio loboraret contra fugientem post accusationem tunc enim maximam inducit suspitionem, arg. eius quod dicitur in. l. fi. quib. mod. tut. ꝛ ibi doc.
C Tertio nisi post accusationem accusatus aufugiat de carceribus, qꝛ tunc contra eum proceditur tanꝗ contra confessum de crimine, tex. in. l. eos in fi. ff. de custo. reo. ꝛ ibi glo. not. que ad hoc sepe allegatur. Quando ergo accusatus est captus, ꝛ aufugit, nō habet locum dictum Bar. cum statim possit condemnari tanꝗ confessus, quod intelligendū est, si aufugerit, de carcere clauso. secus si de aperto, sicut de aula palatij vbi iudex eum stare precepit, quo casu si incarceratus fugiat, ostio dimisso aperto per negligentiaȝ custodum, tunc aufugiens non habetur pro confesso. ita tenet singulariter Bal. in. l. succurritur. ff. ex quib. can. ma. ꝛ fuit dictū originale Guil. de cun. quod solennizant Ludo. de rod. in. l. admonē di. ff. de iur. C Quarto limitatur, nisi carcer fuisset fractus per tertiam personam, non data opera incarceratorum, quia tunc est eadem ratio, que est in ostio dimisso aperto. ita tenet Lanfran. de
12 oriano. in. l. fugitiui. C. de ser. fug. glo. in. §. si vero quidam in auct. de exhi. reis. C † Finaliter quero, an fugiens cū gladio de domo in qua reperitur homo mortuus, presumitur occidisse. doc. ꝛ bald. in. l. fi. C. de proba. ꝛ in. l. neqȝ natales. eod. titu. dicunt quod sic, ita Ang. in trac. malefi. versi. quod fama. Ang. ꝛ Alex. post Barto. in. l. ij. ff. de fur. quod vidi in praxi.
13 C † Sed queritur, an fugitiuus debitor possit capi auctoritate creditoris. Spe. in tit. de renun. ver. Item est beneficium. tenet ꝙ sic quod est verum, ꝛ sic intellige, vt iudici presentetur, non vt occidatur ita in tit. de accu. §. j. versi. hoc tamen.
14 C † Ad hec queritur, an fuga facit solaȝ suspitionem. Bar. in. l. admonendi de iureiur. ꝛ ibi glo. tenet quod faciat semiplenam probationem, quod est limitandum secundum Soci. nisi quis timore familie rectoris aufugiat, ꝛ postea citatus a iudice compareat tūc enim purgat̄ omnis suspitio. tex. in. l. quid sit fugitiuus. §. j. ff. ꝺ edili edic. C Itē fallit nisi aliqua cā excuset fugientē puta tenere partialitateȝ i ciuitate vel qd aliud. d. l. qd sit fugitiuus. §. apō labeo.
C Item limitandum est dictuȝ Bar. secundum Soci. quod fuga indiciū facit, vt dicitur in. d. l. admonendi. ꝛ clarius in. l. cornelia ff. ad senatuscon. silla. videlicet quando aufugit ante accusationeȝ de se factam, secus si post, qꝛ tunc licuit sibi sanguineȝ redimere, in l. j. in fi. de bo. eo. vbi Bar. tenet per illum tex. quod est intelligenduȝ quando delictum erat capitale. ex quo aut debebat occidi aut membris mutilari. secus si esset imponenda pecuniaria. Tamē est notandum, quod in casu speciali fuga plene probat. consiliarios. ꝛ ibi docto. C. de asses.
15 C † Finaliter queritur, fugitiuus qui vadit ad aliam patriam, an poterit citari per iudicem loci in quo deliquit sine iudicis requisitione illius loci cum hic forum sortiatur ratione criminis, vt. C. vbi de cri. agi opor. auc. qua in prouincia. Aliqui dicunt quod sic. ꝛ allegatur pro hoc tex. in. l. omnis. §. si vero apparitor. C. de episc. ꝛ cle. ꝛ in. l. fi. ff. de offi. prefec. vrb. nec obst. l. fi. ff. de iuris. om. iud. tamen contrarium seruatur de facto, vnde aut commisit in illa iurisdictione extranea, aut non. Si in illa commisit, tunc debet iudex, q eum captum detinet primo ipsum punire, si crimen ibi commissum sit tale, ꝙ non impediat executioneȝ alterius iurisdictionis, vtpu-

ta si crimen sit tale, quod mortem non exigat, et aliud primo commissum morte exigeret, quia tunc primo de minori pena deinde de maiori esset tractandum. ff. de acusato. l. si cui. §. fina. et sic in loco captionis potest manum, vel aurem amittere, et deinde est remittendus ad aliam iurisdictionem, in qua maius, vel equale crimen commisit, et sic executio vna aliam impedire non debet, ita Bar. in. d. l. si cui. §. finali supra allegato.

FINIS

Tractatus domi. Joannis baptiste Caccialupi de sancto Seuerino, de Debitore suspecto, et fugitiuo.

Um viderem sepissime iudices et officiales egredi terminos iuris et equi, in decernendis capturis contra debitores assertos, de fuga suspectos, et fugitiuos, et huiusmodi disceptatio in partibus istis ppter fines propinquos vicinorum quotidiana sit nam siue hinc discedentes illuc confugiant, vel econtra, huc se recipiãt, et ea propter curent diligentes creditores pvenire fugam, mecum ipse voluntans, ocium fugare decreui, et breui compendio, hoc genus disceptandi a maioribus nostris sparsim et imperfecte examinatum, nobiscum cõferre, vt mutua disputatione veritatem inuestigemus, et propter hanc rei huius digestionem, saltem detur mihi occasio in premissis altius speculandi, longeque melius erit diebus festis, in huius rei cognitione versari, vt quidã scholares faciunt, contra quos dixit Odofre. in. l. diuus. ff. de fer. antiquum fuisse prouerbium, scilicet, Chi ogi festa, non sa mai codico ne digesta. Item vagus scholaris nunquam efficitur magister, vt dicit glo. not. in. l. j. C. de tyro. lib. x. et qui parum studet, parum scit, glo. j. l. vnicuique. C. de proxi. sac. scri. lib. xj. Item nõ sufficit stare in studio, sed oportet studere, vt est tex. optimus, vt in. l. si quis ante. ff. de acqui. posses. Item scholares si de domo non exeunt, tamen frequenter iocantur, et sero ad libros redeunt, dicuntur vagantes et errantes. Nec gaudent priuilegio scholarium, vt in terminis dicunt Richar. et Rapha. in. l. quis sit fugitiuus. §. erronem. ff. de edil. edi. et habetur per docto. in. l. sumptus. de sacrosan. eccle. et in. d. l. j. de tyro. et in. l. scriniarios. de re mili. et per Cano. in. c. clericis. de foro compe. et per Archi. in proemio sexti.

¶ Hic tractatus qui inscribitur de debitoribus suspectis et fugitiuis, ex. j. scriptis. xvj. q. principa. discipi poterit.
¶ Prima, quis dicatur suspectus de fuga seu fugitiuus.
¶ Secunda, Ad cuius requisitionem, petitionem seu instantiam possit captura decerni.
¶ Tertia, Pro qua causa seu debito possit capi.
¶ Quarta, A quo possit decerni captura seu capi.
¶ Quinta, Contra quem possit dicta captura decerni aut exerceri.
¶ Sexta, Qualiter iudex se habere debeat a quo petitur commissio capture.
¶ Septima, Ubi capi possit.
¶ Octaua, Quando et quo tempore possit capi.
¶ Nona, Quare et ad quem finem capiatur.
¶ Decima, Ad quid teneatur impediens capturam occultãs seu opem dans fuge.
¶ Undecima, Quid fieri debeat per captum, vt carceres euadat.
¶ Duodecimo, Quanto tempore possit retineri per capientem.
¶ Tertiadecima, Ad cuius petitionem sit relaxandus.
¶ Quartadecima, Si captura fuerit nõ bene concessa, vtrum possit quouis modo creditor indemnitati prospicere.
¶ Quintadecima, Utrum per huiusmodi petitioné capture, et capturam, videatur cepta lis coram illo iudice, et inducta sit litis pendentia.
Sextadecima, Quedam generalia, que in precedentibus non fuerunt annectemus.

SVMMARIVM

1 Fugitiuus is dicitur qui vt se domino celaret extra eius dominum causa fuge moratur.
Fugitiuus nemo est dicendus nisi ex animo in aliquem actum extrinsecum sit egressus.
2 Seruus fugiens ab eo cui per dominum fuerat commodatus, et ad dominum reuertens, non dicitur fugitiuus.
Carceratus de carcere exiens, et ad domum potestatis veniens, an incidat in penam.
3 Carceres euadens qua sit plectendus pena, si sponte ad potestatis domum venerit.
4 Rustico pretoris album corrumpenti non penitus parcitur sed mitior pena infligitur.
5 Fugitiuus dici potest qui se occultat, vt occasionem fuge nactus aufugiat.
6 Abscondens se animo fugiendi, fugitiuus est cẽsendus.
7 Associans equalem qui inimicum sibi obuium occidit, quando teneatur.
8 Associans alium in itinere, si perpendat eum machinari aduersus dominum vel rempublicam, quid facere debeat vt penam euitet.
9 Debitor quare et quando de fuga suspectus dici possit.
10 Mercator quis de iudicio sisti satisdare teneatur et quis non.
11 Suspectus de fuga quis teneatur iudicis arbitrio committitur.
12 Suspitio fuge ex quibus indicijs colligi possit.
13 Falliti in omnibus suspecti sunt et infames.
14 Possidens imobilia qñ de fuga suspectus a lege presumatur.
15 Accusatus de crimine si captus fuerit, in vinculis teneri dz donec de causa cognitum sit.
16 Suspectus de fuga in quo differat a debitore fugitiuo.

Quero igitur primo Quis dicatur suspectus de fuga seu fugitiuus? Ad, qđ rñdeo qđ generaliter loquendo fugitiuus diffinitur in. l. j. §. fugitiuũ. ff. de ser. fugiti. et in. l. quis sit fugitiuus. per totam legem. ff. de edil. edic. et in. l. fugitiuus. ff. de verbo. signi. et hr̃ in. l. j. C. de ser. fugi. pro quorum iurium declaratione aliquid videamus qđ in materia nostra non erit inutile, et aperiet intellectum ad multa.
1 † fugitiuus igitur est, qui extra domini domum fuge cã, quo se a dño celaret, mansit, vt diffinit Ulpia. in. d. l. quis sit fugitiuus. in prin. Celius aũt fugitiuũ quoque scribit, eum qui ea mente discedit, ne ad dñm redeat. Cassius quoque scribit fugitiuũ esse, qui certo proposito dominum reliquerit, scilicet nunquam redeundi, vt. d. l. quis sit fugitiuus. versi. celius. et ver. cassius. Julianus adiecit fugitiuum fere animi affectu intelligendũ esse, id est q: non habebat animum amplius redeundi non vtique a fuga scilicet sola, vt in ver. item apud Julianum. ea. l. quis sit fugitiuus. Quos tex. ibi docto. dicunt menti tenendos, pro statutis et bannis de fugitiuis loquentibus. Patet ergo qp nemo dicitur fugitiuus, nisi ex animo egressus in aliqué actum extrinsecum, et est ratio fm Bal. vt. s. q: esse fugitiuũ est ex vitio animi, et ideo requirit animus et propositũ delinquendi. ¶ Ex predictis iuribus cognoscere possumus vtrũ monachus sit fugitiuus an non, et per consequens vtrum sit apostata, fm Bald. subdit ibi tex. in. d. l. quid sit fugitiuus. glo. idem probat in. d. ver. apud in
2 lia. † quod si seruus alicuius per dominum commodatus, fugisset ab illis et ad dñm venisset, non est dicendus fugitiuus. quem text. quidam dicunt ibi perpetuo menti tenendũ, dicentes quod ibi est casus, quod ille qui euasit carcerem, et exiuit, et ad domum potestatis venerit, quod in nullam penam inciderit, quia non dicitur fugisse, qui ad dñm fugerit. et ita refertur fuisse de facto decisum per illũ tex. allegant etiam bonum tex. in. l. milites agrum. §. desertorẽ. et. §. fi. ff. de re mili. et quod no. per Saly. in. l. si propter insidias. C. qui accusa. non pos. Pro quo vltra eos facit tex. insti. de re. dñi. §. in his. et quod no. per glo. in cle. pastoralis. de re iudi. et per do. Floria. in sua disputatione que incipit, inquisitus. Aduertendum tamẽ
3 puto, nam istud videtur limitandum, † licet enim non sit puniendus pena fugitiui carceres euadentis, esset tamẽ puniendus aliqua pena leniori pro carceris exitu seu fractura, pro modo culpe. text. est singularis ad propositum in. l. si adulterium cum incestu. §. imperatores. ff. de adul. quem semper tene menti. per quem Bald. in quadam sua repetitione in. l. cunctos populos. de sum. trini. et fid. catho. dicit quod si ad substantiam criminis et ad substantiam alicuius delicti requiratur dolus, vt in furto, licet cessante dolo esset pena ciuilis, vt. l. inter omnes. §. recte. ff. de fur. pena tamen criminalis omnino non deerit, sed imponetur non pro delicto consummato sed vt pro attentato, vnde dicit quod in. l. si quis id quod. de iuris.
4 om. iudi. † si rusticus corrupit album, dato quod ei parcatur quo ad integrã penã ibi positam, tamẽ non omnino parceẽ, sed leniter castigabitur arbitrio iudicis, quod no. Bar. in. l. j. ff. si quis testa. lib. esse ius. fue. et in. l. aut facta. §. delinquit. ff. de pe. et Cyn. in. l. si quis non

non dicam.C.de epis.et cleri.et ad.d.l.si quis id quod.ibi nullus tā git,quinimo do. meus ibi tenet quod etiam pro lata culpa in termi nis illius edicti dolum requirentis,et fraudem non puniatur aliqua pena,et idē tenet in.l.j.C.si adver.delic. Cuius contrarium videtur verius,vt predixi,et vide dicta in.l.omnes populi.in.vj.q.prin. cir ca interpretationem restrictiuā.ff.de iusti.et iure.et in.l.si fugitiui.C.
5 de ser.fugit.et eundē in.l.j.ff.de leg.et Abb.in.c.ij.de gsti.† Pro sequendo rem dico,q etiam is qui se occultauit,vt fuge nactus oc casionem se subtraheret,dicitur fugitiuus,vt.d.l.quis sit fugitiuus. §.idem ait interrogatus. Si vero ideo latuisset vt domini iracun diam fugeret,tunc secus,vt ibidem,per quem tex.ibi dicunt quod si quis dum esset captus a familia,vel esset incarceratus,videns iu dicem,vel superiorem multum iratum,aufugit animo redeundi tūc cum domini ira cessasset,quo non punitur tanq̄ fugerit de carceri bus,vel de manibus familie,quod not. Dicit etiam Barto. per il lum tex. quod si quis aufugerit furorem familie potestatis, et postea citatus comparuit,qd non dr fugitiuus,nec fuga eo casu induceret contra eum presumptionem,vbi alias induceret,in terminis.l.lege cornelia.ff.ad silla.tex.etiam in ea.l.versicu.idem ait vt nec eum vr innuere illum fugitiuum non esse,qui simpliciter latuit, nisi pedem mouerit ad fugam. Sed videtur innuere.§.apud celium. versiculo
6 plane.eo.l.quis sit fugitiuus.et ibi glo.† Sed responde q qui se ab scondit animo fugiendi,fugitiuus est,vt ibi tenet glo. quam sequi tur ibi Ray.et Albe. Item in ea.l.quis sit fugitiuus.§.idem celius. dicitur q exiens de domo vt fugiat si capiatur etiam anteq̄ exisset de fundo suo dicitur esse fugitiuus,secus si vnum tantum pedem ad fugam promouit,vel fugere cepit,per quem tex.dicunt ibi quidam quod ille qui incepit fugere,et postea fuit captus,non dicitur fugi tiuus,dicit etiam ibidem Bal.quod ex illo tex. ver.idem ait, nec vim sumitur argu.ad statutum puniens fugientem ante familiam, vt intelligitur de eo qui capi nō potest secundo capto,sed certe tex. in versicu.precedenti valde obstat. Nisi dicamus qd dictum Bal. procedit quando ille fugiens captus lento passu fugiebat, quasi fu giens furorem familie,secus si celeriter,vt omnino euaderet, et ta men fuisset captus,et ita loquitur versi.precedens,vt est de mēte gl. ibi,vel secundo dicendum est,qd in ver.idem ait.nec enim due ne gationes,vt ibi nec eum,et ibi non esse,et sic concordat, vt.l.duobus verbis.ff.de ver. signi. quod non displicet,dicit etiam text. in.l.j.§. idem recte, qd fugitiuus et absentatus dicit se posuisse in spem cu iusdam libertatis,ita etiam alleg.illum tex.glo.et docto. in ea.l.in fugam.C.ad.l.falci.de plag.vide etiam in ea.l.in ver.idem ait si ser uus.tex.aureum per quem dicit ibi Guid.de suza.Ricar.et Alb.
7 † quod si quis vocauit amicum suum,et non dixit ei quid velit face re,et quo velit ire,sed petit q eum associet,et associauit, et ille qui eū requisiuit obuiauit inimico suo quem interfecit, quod associans do mino dans auxilium ad maleficium cōmittendum,non tenetur.sed Rapha.ibi distinguit,qd aut iste associās,dum vidit illum velle in terficere inimicum suum,aufugit vel recessit,et tunc teneatur,p tex. in.d.ver.vbi probari dicit distinctionem illam,quam credo veram, sed ex presentia sit aduersarius factus timidior,et ipse audacior,no. in.c.continentia.de cleri.percus.cum tunc dicamur opem dare.se cus si is qui excusasset cum interfecto aut interficienti prohibuisset, cum tunc non dicamur opem dare,et istam puto fuisse mentem pre fatorum doc. Albe.et Richar.quod facit ad ea que dicuntur.j.q.
8 x.et est profecto mirabilis tex.per quem determinari potest† quod si quis vocauit amicum vt associet eum,aliter causa non expressa, et in itinere iste perpenderit q machinabatur aduersus dominum vel rem publicam suam,si quidem cōmoditatem habuit recedendi et si gnificandi,et non fecit,puniatur,si autem redire non potuit et signi ficare,excusetur. Inquantum autem attinet ad premissum tractatū quem aggressi sumus videlicet quis dicatur suspectus debitor.alia indagatione opus est,glossator igitur noster Accur.cuius auctori tati est magis credendum cum iura melius ceteris intellexit, vt atte statur Bar.in consi.quod incipit,factum super quo consilium a cu ius etiam determinatione non est recedendum,quando pedes fir mat,in dubio sum,vt pulchre dixit Jaco.but.in.l.j.C.qui pro sua in ris.sicut not.dixit in.l.si fideiussor.§.fi.ff.qui satis.cogan. quod ali quam suspic. faciunt non possidere imobilia.l.si creditores.ff.de pri
9 ui.credito.† Debitor igitur potest dici suspectus,q in loco vbi cō ueniri potest et speratur conuenire,non possidet immobilia aliqua, secundum glo.vel.§.non possidet tanta immobilia in que cadat tan ta affectio possessoris verisimiliter que tollat suspitionem fuge. Ra tio enim q possessio immobiliū solet excludere presumptionem fu ge,est propter affectionem quam reus verisimiliter habet circa res immobiles,quia in rebus solidis probabiliter cadit affectio,nō au tem in rebus mobilibus,vt.l.si chorus.de lega.iij. Non enim suffi cit ad excludendum presumptionem fuge, quod debitor possideat minimam rem immobilem,aut minimam crustam terre,nec requi ritur quod possideat immobilia equiualentia debito de quo agitur sed sufficit possidere tot aut talia,q gsiderata eius affectione ad il la,cesset verisimiliter suspitio fuge secundum Cyn. in.d.l.sciendū. q.ij.vbi hoc tenent Barto.Bald.Angel.et communiter scriben tes,vt tenet Cyn.in.l.prima.C.vti possidе.oppo.ij.et ideo Ang. et
10 Moder.referunt † quod mercator possidens multa immobilia, et habens intricata nomina debitorū cui de facili non est recessus pos sibilis propter multitudinem mercantiarum vel grauitatem ipsarum, non tenetur satisdare de iudicio sisti,q lex non habet eum de fuga suspectum. Similiter si possidet multa mobilia que de facili oc cultari nō possunt,vel inde moueri vt magna suppellectilia,vel ma gnam apothecam habet in platea,dicit Bar.propter que sit verisi mile q non sit recessurus non est habendus suspectus de fuga,secū
11 dum doc.ibidem.† An aliquis sit censendus de fuga,suspectus,re linquendum videtur arbitrio iudicis qui considerans circunstātias arbitratur,vtrum sit presumptio fuge contra eum de quo agitur, et hoc forte voluit dicere iurisconsultus magistraliter in.d.l.fideiussor. §.fi.ibi,si hoc iudici sederit,de quo.j.vj.q.prin.et est gl.in.l.in om nibus.ff.de iudi.ver.iusta causa.hinc reperi superioribus annis fuis se consultum et iudicatum in partibus Lombardie, quod sindicus vniuersitatis conuente non tenebatur de iudicio sisti satisdare, quā
12 uis mobilia non possidet,q cōtra ipsum nō est suspitio fuge.† Col ligitur etiam interdum hec fuge suspitio ex alijs signis et indicijs, puta,q iam cepit componere sarcinulas,vt in simili habetur in.l. ab hostibus.§.fi.ff.ex qui.cau.maio.vel apparent alia signa reces sus,vt in simili dicit in aucten.omnes peregrini.C.commu.de suc ces.et in auc.habita.C.ne fil.pro pat.et per Bar.in tracta.represa lia.q.vj.prin.in ver.sed quero, et in ver.ad septimū, et dicet.j.q.ix. et est tex.optimus ad propositū in.l.quesitū.ff.de pig.quem ad hoc not.Bal.in rub.C.de reuo.his que in frau.credi.vbi subdit quod
13 Bartolus nullam bonam.l.ad hoc probandum allegauit. † Illud scio quod omnis coniectura crescit contra fallitos,qui sunt faciles ad mentiendum,sunt etiam infamissimi,qui voce antiquissime legis dari deberent creditoribus lacerandi,adeo quod propter dolū suū non debent habere beneficium cessionis quod est subsidium misero rum,non presidio dolorosorum vt inquit Bal.in consi. quod incipit, super libris,argumen.not.in.l.j.C.qui bonis cedere pos.et.l.fi.§.fi. que in frau.et.l.penul.de iur.dot.et.l.si quis ex argentarijs.ibi,hu milis et deploratus.ff.de eden.cum simi. Item si fallitus,ergo frau dator,sic enim lex vocat eum,et appellatur edictum fraudatorum, q a cōiter accidentibus falliti sunt fraudatores,vt inquit Bald.in
14 consi.in.q.domini Mediolani.† Nec etiam omittendum q si quis possidet immobilia que sua natura releuarent possessorem a satisda tione de iudicio sisti,et consequenter a presumptione fuge, si fuisset in ius vocatus,et fuerit gtumax,et censetur iterū futurus gtumax, et habet a lege suspectus,qd nolit sistere,et ideo cogitur satisdare de iudicio,tanq̄ suspectus de contumacia,vt dicit glo.not.in auc. de exhi.reis.in.§.si vero.in ver.fideiussionem,quam omnes sequunt in.d.l.sciendum.et Bar.etiam ponit in.l.hoc autem si.j.qui.ex cau. in pos ea. Pro qua optime facit tex.in.l.de die.ver.plane.ff.qui sa tis.cog.et ex tex.not.in.l.lex corne.ff.ad silla.vbi quis accusat de ali quo crimine,si postea capiat,semper debet retineri in vinculis do nec de causa cognoscatur,etiam si paratus esset dare fideiussores, alias datis fideiussoribus euitasset vincula, vt.l.ij.de custo.reo. facit.c.put.de do.et gtu. Crescit igitur presumptio legis,q̄ vnum quēq debitorē reū appellat fugiētē,vt.l.pperādū.§.sinaūt.C.de iudi.9 illū qui solitus est fugere,p predicta bene facit.l.non omnis §.a barbaris.ff.de re mili.et regula iuris,semel malus semper pre
15 sumitur malus,et in.l.ij.ibi,nisi semel.C.de epis.audien.† Illud in teresse puto inter suspectum de fuga,et fugitiuum debitorem, nam suspectus est quis anteq̄ fugere icipiat,aut latitare se preparat,aut suus animus ad fugam dispositus aliter patet,seu a lege presumi tur,fugitiuus aūt est qui in ipso actu fuge vitium mentis deduxit,vt probat ex premissis,iuncta.l.fugitiuus.ff.de ver.signi.qd tene mē ti,q a nemine reperio declaratum.

SVMMARIVM

1 Captura ad cuius instantiā aduersus debitorem fugitiuum decer ni possit.
2 Consequens si concedatur,omne antecedens necessarium ad illud concessum censetur.
3 Procurator ad lites et causas sententiam executioni mandari pe tere nequit.

1 Secundo principaliter quero † ad cu-
ius petitionem seu instantiam possit captura decerni ꝯ debitorē fu-
gitiuũ, aut de fuga suspectũ, ⁊ quidem ad instantiaȝ creditoris, vel
sui procuratoris, tñ qꝛ procurator omnia facere potest que non inue
niuntur probibita, vt. l. j. §. visus. ff. de proc. Et formaliter babemus
glo. istnd decidentem in. l. j. C. vbi quis decur. vel cobar. quaȝ tene
mẽti, ⁊ vna cũ. d. l. j. que sepius allegat in bac materia p doc. vt pa
tebit in qõnibus. ĩ. dicendis, vtrũ aũt sufficiat, ꝙ talis procurator ba
beat mãdatũ ad lites ⁊ ad causas vel ad agendũ opinor ꝙ sic, arg. l.
ad rem mobilem, ⁊. l. ad legatum. ff. de procur. ⁊. l. ij. ff. de iur. om. iu
2 di. cum simi. † qꝛ concesso consequenti, vr ꝯcessum esse omne neces-
sarium antecedens, vt. l. quãuis simpliciter. C. de fideius. cũ simi. itẽ
qꝛ iste facere potest capi, vt sistat in iudicio, ⁊ satisdet de stando iuri
⁊ sic mandatũ ad boc extendit. Jtẽ iste casus non est numeratus in
ter casus requirentes speciale mandatũ, quod ponit Specu. in tit.
de procura. §. j. ver. item op. ⁊ Jo. and. in. c. ad agendũ. de procur.
lib. vj. ⁊ Bal. enumerauit, in quodam cõsi. Nec predictis obst. qd
dicunt Barto. ⁊ scribentes in. l. in. l. boc iure. ff. de solutio. vbi dicũt
3 † quod procurator ad lites ⁊ causas, vel ad agendum constitutus,
nõ potest petere ꝙ sententia mandetur executioni, qꝛ bic nulla pe
titur executio sententie iam late, vel iudicij finiti, sed preparatũ fu-
turum iudicium, vnde eius potestas non est finita, vt ibi vide latius
per doc. in. l. si procurator. ff. de procur. vbi egregie ioquitur Pau.
de cast. ad illam. l. boc iure, ⁊ vide que dicentur. ĩ. vj. q. princi.

SVMMARIVM

1 Captura pro qua causa contra debitorem suspectum aut fugitiuuȝ
decerni possit.
2 Captura an peti possit ⁊ decerni pro debito in diem cuius dies nõ
dum aduenit.
Captura decerni non potest nec peti pro debito q̃ntitatis minime.
3 Syndicus non tenetur denunciare leuissimam cutis scissuram, stã-
te statuto de denunciandis percussionibus sanguinolentis.
4 Scholaris pro doctore non potest legere.
5 Transgressus in modico non est vituperandus.
Debitor parue quantitatis non potest capi vt de fuga suspectus.
6 Fur nocturnus impune occidi potest.
7 Pretium vile quod dicatur.

1 Tertio principaliter quero † p qua
cã sine
debito possit captura decerni ꝯ debitorem suspectum aut fugitiuuȝ,
aut captura exerceri, bec questio diuidit in plures. Et in pmo vtrũ
pro debito ꝯditionali ante ꝯditionis euentũ, ⁊ certe ẽt debitor ex
iusta cã cauere cogit, vt est casus in. l. oibus. ff. de iudi. Justa aũt cã
que sit relinquitur arbitrio iudicis, vt ibi dicit glo. ij. ⁊ Ange. exẽ-
plificat qñ debitor incipit esse de fuga suspectus propter culpã suã,
secus si absqȝ sua culpa, ⁊ banc doc. dicit babere in. l. si creditores.
ff. de priui. credi. que fit in prebenda cautione predicta cũ fideius-
sione, vel pignore possit creditor in possessionem mitti, ⁊ debitor de-
tineri, ⁊ capi, vt per doc. in. d. l. in oibus. que lex non solũ bȝ locum
in cõtractibus, ⁊ iudicijs bone fidei, vt loquitur, sed ẽt stricti iuris,
subsistente iusta causa, ⁊ est casus in. d. l. si creditores, ⁊ vbiqȝ per
doc. cõmuniter. ⁊ in. l. in pos. ff. ex quib. cau. in posses. ea. vbi per gl.
⁊ Bar. ⁊ in. l. ij. ff. solu. mat. ⁊ in. l. dedi. in prin. ff. de ꝯdi. ob cau. vbi
per scribentes, ⁊ br̃ in. l. pe. C. de oper. liber. que lex in oibus ba-
bet locum etiam in donatio. cã mor. casus est singu. in. l. seia. versi.
2 bone fidei. ff. de dona. causa mor. ¶ † Secundo vtrum pro debito
in diem, cuius dies nondũ venit, possit captura peti ⁊ decerni, ⁊ ille
satisdet, ⁊ certum est quod sic, subsistẽte iusta causa suspitionis, que
post emerserit, ita determinat glo. ordina. in. l. quesituȝ. ff. de pigno.
⁊ ibi tenet Bar. ⁊ Bal. non solum in debito in diem, sed in condi-
tionali, quod not. ¶ Tertio vtrum pro omni debito cuiuscunqȝ q̃
titatis ẽt minime, ⁊ dicas quod non, arg. glo. not. in aucten. mino-
ris debitor. C. qui da. tut. pos. ⁊ est gl. j. que allegat bona iura, ⁊ ita
determinat Bal. in indiuiduo, in auc. sed iam necesse, per glos. ibi
C. de dona. ante nup. ⁊ not. in. l. j. ff. si cer. peta. bene facit quod di-
xit Bal. in rub. C. de re. cre. ⁊ bonus tex. in. l. si tamen. §. fi. ⁊. l. j. §.
proinde, ⁊. §. vitium. ff. de edil. edic. bic dixit Bal. in. l. si predium.
in. j. col. ij. q. iij. C. de edi. act. qd modicum vulnusculum nullum in
3 se babet delictum, vt. d. §. in tantum. † Et ideo si statutũ dicit qd syn
dici teneantur denunciare percussiones sanguinolentas, nõ erit de-
nuntianda qñ fuit leuissima cutis scissura, ⁊ cõseqnenter etiam re-
fert ꝙ leuis scraficatura non dicitur vulnus, ⁊ si in platea esset de
vulnere pena manus, certe pro talis vulnusculo non imponetur taȝ
atrox pena, cum non pateretur infirmitatem, vt. l. qui clauum. ff. de
edili. edic. erit igitur dicto casu pro vulnusculo imponenda pena nõ
ordinata per statutum sed arbitraria, vt dicit Ang. in. l. extat. ff. qd
met. causa. licet Albe. ⁊ Raph. in. l. j. §. sciendũ. ff. de edil. edic. di-
xerunt quod forte non est securũ recedere a verbis statuti, tenendũ
videtur ꝙ dicit Bal. ⁊ Ange. in. d. §. sciendũ. ⁊. l. ex bac. ibi, vt nõ
deformitatis ratio. ff. si quadru. pauper fecis. dicatur. ⁊ ibi per Flo
rian. in. l. j. §. penulti. ff. ad silla. ⁊ per Angel. in. l. queritur. §. fi. ff. d
edil. edic. ⁊. l. si vacantia. C. de bon. vacan. lib. x. ⁊ in. l. si pignus. ff.
de fur. ⁊ pulchre per Ang. de are. in suo opusculo maleficiorum, in
glo. in ver. alia percussione. in vlti. q. bene facit qd not. in. c. cum il
lorum. de sen. excom. in glo. singu. ibi ⁊ qd not. in. c. peruenit. eo. ti
tu. ⁊ institu. de iniur. §. seruis. ad idẽ qd not. per Jo. an. in. c. cuȝ in
contemplatione. de reg. iur. in nouella. ⁊ Bald. in. l. obseruare. in
fine. j. col. C. quoꝝ appel. ad qd no. scripsit Bar. in si. in. l. seuia. §.
pen. cui adde Soci. in rub. C. de fabri. lib. x. vbi ẽt not. Bartol. ad
idem ẽt vide quod not. Inno. in. c. j. qd met. cau. ⁊ refert Bald. in
rub. de rescin. vendi. de paruo dolo, vide ẽt i simili tex. ⁊ ibi Bar.
in. l. senatus. §. marcellus. de leg. j. adde Bal. in. l. j. §. ij. ff. nau. cau
po. stabu. ¶ Ad idem in simili vide tex. ⁊ Bar. in. l. decurio. for-
tunam. C. de decur. lib. x. ⁊ bonũ tex. in. l. j. in prin. ff. de legi. tute. ⁊
Bartol. in. l. pignora. in. l. fina. ff. de pigno. actio. ⁊ in simili. l. om-
nimodo, ⁊ ibi not. de impen. ⁊ qd not. in. l. fi. de re. dona. C. de mo-
dica. iniur. ⁊ in. c. fina. de simon. de paruo dono. ⁊. xj. q. iij. ⁊ eps. ⁊
vide glo. in. c. j. de ꝯiug. ser. vide etiam qd singulariter dicit Bal.
in. l. si mibi ⁊ Titio. §. j. de leg. j. quem sequitur Ponta. in rub. de
arbi. in. iiij. col. ad materiã. l. magnã. C. de ꝯben. ⁊ cõmit. stipul. vi
de ẽt in simili not. tex. in. l. si. in. §. colonus. ver. qd si paucis. ff. loca.
⁊ Bar. in. l. precipimus. C. de cano. largi. titu. lib. x. ⁊ tex. not. ⁊ ibi
4 Bar. in. l. j. in fi. ff. de vẽt. inspic. ¶ † Solet ẽt dici ꝙ scholaris nõ
possit legere pro doctore, vt dicit glo. in. l. j. C. de manci. ⁊ colo. lib.
x. qd Bar. in. l. parabolani. ver. excep. ⁊ ibi Bal. C. de epis. ⁊ cle.
tamen possit legere pro paruo tẽpore, puta aliquibus diebus, alias
nec etiam doctor substitutus admitteretur ẽt si esset equalis peritie
vt per docto. in. l. j. §. nec autem. C. de cadu. tollen. ⁊ per Bar. in. l.
nemo est q nesciat. ff. de duo. re. nisi in casu necessitatis, dicit Bal.
in. d. §. nec aũt. nisi esset ꝯsuetudo in loco an ille ꝯductus erat ꝯsue-
tus sic facere, vt p Bart. in. d. l. nemo. vide simil'r Bart. in. l. oleo.
de ali. ⁊ cib. leg. ⁊ Bal. in. l. edem. circa mediũ. C. loc. ⁊ doc. in au
tẽ. qui rẽ. C. de sac. san. eccle. ⁊ Sali. in auc. de pena. in tit. eo. ⁊ vi
de tex. optimũ in. l. ꝙ in conuiuio. ff. de alea. iũcta glo. ⁊ qd pulchre
voluit per istũ tex. Ang. de are. in. d. suo trac. malefic. in ver. metri
dunali, ⁊ Spe. in titu. de loca. §. fi. in ver. ix. querit. ⁊ in. l. seio. ff. de
mino. ⁊ in. l. idẽ est. ff. de dol. ⁊ bene faciunt q̃ bñr in. l. quesitũ. ff. de
5 re iud. † Jtẽ qui parũ transgredit nõ vituperat, vt in tex. nota. ⁊ ibi
Bar. in. l. quãuis. de ꝯdi. ⁊ demõ. ita ꝯsueuit allegre Bal. illam
legem ƀm Pau. de cast. ibi q̃ȝ ẽt ad boc sepissime Old. vt dicit ibi
Bar. circa qd vide eundẽ. l. eũ qui. §. in popularibus. ff. de iureiu.
Vide ẽt ad materiã Bar. not. in. l. titium ⁊ meuium. §. altero. ff. de
admi. tuto. dum loquitur de cõmunione paruorum lucrorum per q̃
concludo debitorem minime quantitatis pro debito tanq̃ȝ suspectũ
capi non posse, quenam sit parua quãtitas, magna, vel minima, re-
linquitur arbitrio iudicis, vt in simili dicit gl. in auc. preterea. C. vn
de vir ⁊ vxor. ⁊ glo. eleganter, in. l. illicitus. §. tenuis. ff. de offi. presi.
in ver. lumine. ⁊ per Bar. not. in. l. si ꝯstante. in prin. ff. solu. matri.
6 ⁊ ad predicta faciunt. † Nã licet patrono occidere furẽ nocturnum
vt euitet periculum rei, vt dicet in. q. illud verum nisi res subtracta
fuerit vilis aut parui pretij, tũc nullo modo liceret occidere sed nec
vulnerare, argu. l. si ex plagi. §. tabernarius. ad leg. acquil. ⁊. l. adul
7 terium. §. liberto. ff. de adulte. † Vile autem pretiũ erit vnus vel duo
aurei, nam in ea quãtitate paratur fame, vt. l. idem est. ff. de dol. for
tius mori ⁊ vulneranti parcendum erit, ita eleganter determinat
Matbe. in suis notabilibus, not. cxxxv.

SVMMARIVM

1 Judex cõpetens quis dicatur, cuius mãdato capi possit debitor de
fuga suspectus.
2 Suspectus de fuga captus ab incompetenti iudice, non potest de
incompetentia opponere.
3 Suspectus de fuga a iudice incompetenti potest capi.
4 Suspectus de fuga ferijs vel alijs legalibus iudicijs non gaudet.
5 Debitor fugitiuus aut de fuga suspectus per quem capi possit.
6 Occidere bominem quo casu liceat ob res non perdendas.
7 Furem notuȝ ⁊ babilem ad inquirendũ non licet occidere.
Furem licet occidere quoties vertit periculum rei amittende.

8 Malefactor

8 Malefactor an possit capi a quolibet.
9 Malefactorem capere licet cuilibet in criminibus publicis.
10 Debitorem ex contractu fugientem capere licet propria auctoritate.
11 Debitori fugienti pecuniam mihi debitam auctoritate propria accipere possum.
12 Debitor fugiens quando possit capi ⁊ res sibi auferri.
Debitor fugitiuus auctoritate propria capi potest duobus concurrentibus.
13 Debitor fugitiuus auctoritate propria non debet capi, si copia iudicis possit haberi.
Rem propriam potest quilibet auferre propria auctoritate debitori fugienti.
14 Rem mihi debitam actione personali, auctoritate propria auferre possum a debitore fugiente.
Debitorem fugiemtem sine re mea aut mihi debita, sed personaliter obligatum, an possim capere propria auctoritate.
15 Debitor mihi obligatus sine re mea fugiens, iudicis copia deficiēte potest capi propria auctoritate.
16 Lex id in potentia operatur, quod fuga ipsa in actu.
Debitor de fuga suspectus, quod non possideat immobilia, non potest capi auctoritate propria.
17 Creditor pignus habens a debitore, eum capere nō potest propria auctoritate.
Creditor an possit exercere per procuratorem ius capiendi debitorem fugitiuum sibi competens.
18 Maritus non potest cōmittere alteri ius occidendi adulterum cū vxore repertum, quod sibi competit.
19 Jus ingrediendi propria auctoritate quod quis habet, alteri committere potest.
20 Mandatario licere censetur qđ mandatori licitū esse reperitur.

Quarto principaliter quero a quo possit

decerni captura seu capi hec questio habet duplicem inquisitionē, videlicet quis sit iudex competens, cuius mandato possit capi, secundo generaliter per quem possit capi. Super primo quis sit iudex competens in faciendo capi debitorem suspectum ⁊ fugitiuuz.
1 † quidem omnis ille iudex ordinarius qui potest restituere. i. perso
nali coercione coerceri debitores sue iurisdictioni subiectos, potest hoc facere, quod quibus competat, habetur per docto. in. l. ij. ff. de iurisdic. om. iud. ⁊ in. l. imperium. eo. titu. in delegato ab inferiore a principe cōmuniter in. d. l. ij. concludunt doc. Moder. non licere sibi recitare, id est capi facere, argu. tex. in aucten. vt nul. iud. §. si vero ignoti. Circa hoc aduertendum est, nam Ponta. in. d. l. ij. limitat hoc quando ageretur de capiendo illum qui non esset suspectus de fuga in eo autem qui esset de fuga suspectus, de quo nos loquimur, dicit licere, argu. l. ait pretor. §. si debitorem. ff. que in fraun.
2 credi. † Item ex eo quia suspectus de fuga, captus etiam ab incom
petenti, non potest opponere exceptionem incompetentie, qꝛ sicut potest capi tempore incompetenti, id est feriato, vt not. glo. elegās in. l. si super. ver. fideiussionis. C. de fer. ⁊ dicet̃ in. q. viij. eodē mō, ⁊ in loco incompetenti, ⁊ a persona incompetenti, arguendo de tempore ad locum, ⁊ ad personam, vt. l. miles ita. ff. de testamen. milita. ⁊. l. qui plures. de vulga. ⁊ pupil. ⁊ hr̃ in. l. vinum si cer. peta. ⁊. l. fi.
3 ff. de triti. ⁊ hoc † qđ, suspectus de fuga possit capi etiam ab incom
petenti, vel captus de incompetentia capientis non possit opponere, tenuit Pet. de ancha. consi. clxxxiiij. idem secutus est Ponta. consi. ccxxxix. vt refert ⁊ sequitur Ancha. vbi. s. ⁊ hoc habetur pro notabilissimo, nec aliud allegat. idem tenuit in. l. de pupillo. §. meminisse. ff. de noui operis nunciatione, dicens se ita consuluisse in ardua questione Florentie. Aut idem videt̃ de mēte Bartol. in. l. j. ff. de eo qđ cer. loco. in. j. q. vbi dum dicit fugitiuū posse quolibet loco ꝯueniri ⁊ arg. l. j. C. vbi quis decur. vel co. ⁊. l. j. C. vbi cau. testa. ꝟm Nico. de mat. in quadam sua disputatione. Idem videtur de mente Bal. in quodam ꝯsilio presuppono, ⁊ in alio, primo oportet, vbi dicit quod suspitio fuge facit competentem iudicē, qui alias
4 nō esset. † Itez dicit ꝙ suspectus de fuga nō gaudet ferijs, vel alijs
iudicijs legalibus. Ang. ēt in. l. nemo carcerem C. de exact. tribu. lib. x. in vlti. car. sue repetitionis dicit fugitiuū posse quolibet loco capi in quo inuentus fuerit argu. d. l. j. C. vbi quis decur. vel co. de quo. j. dicetur. q. vij. ⁊ dixi in. d. l. iij. de iuris. om. iud. facit ad predicta, nam filium capere propria auctoritate, vt. j. dicetur in sequenti membro, fortius videtur qđ per iudicem hic incompetentem, nam quando aliquis potest facere aliquid propria auctoritate, si adeatur iudex incompetens, non viciatur, solet ad hoc allegari gl. elegans, insti. de lib. §. serui. pro quo facit qđ not. dixit Guil. de cun. in. l. extat. ff. qđ me. cā. j. dicet̃. Posset forte dici qđ aut loqmur de fugitiuo, ⁊ de illo q est in actu fuge, ⁊ q i ipso actu fuge vitiū mētis deduxit, vt dixi. s. q. j. ⁊ talis possit a quocūqꝫ iudice loci, i quo fugiēs inuētus fuerit, capi, maxime si sit ordinarius in eo loco vbi inuenit̃. i. iurisdictionem haberet ipsum capiendi si subditus esset, ita loqui vr̃ d. l. j. C. vbi decu. vel cohar. iuncta glo. ordi. ibi super ver. a iudice cognoscente de ꝯditione persone capte nō a iudice capiente, vt ibi videre potes, aut loquimur in suspecto de fuga instanti. que arguit̃ ex probabilibus coniecturis, ⁊ sic adeūdo iudicem cōpetētem esset periculum, ⁊ tunc idem in mora, argu. l. si alius. §. bellissime. ff. qđ vi aut clam. ⁊ eorum que. j. dicentur hec eadem. q. in. ij. mēbro. aut loquimur de suspecto de fuga non instanti, ⁊ non periculosa, puta ex eo solo deducta, qꝛ non possedit immobilia, ⁊ tunc soluz possit iudex cōpetens, de quo vide ꝙ dicā. j. q. vij. ⁊. viij. cogita super predictis, qꝛ non reperio ea a doctoribus trite examinata, ⁊ supradicta distin
5 ctio noua est. ¶ † Super secundo per quem possit debitor fugiti
uus aut de fuga suspectus capi pro huius articuli euidentia premitte quod interdum quis est debitor ex maleficio, interdum ex ꝯctu. si quidem ex maleficio, ⁊ tunc possum ipsum capere fugientem ⁊ vinctum ducere ad iudicem ⁊ non occidere. ita dixit Specu. in tertia parte in tit. de accu. §. j. ver. idē forte in debitore. arg. d. §. si debitorem. ⁊ in auc. vt iudi. sine quoquo suffra. §. necessitatē, col. iij. ⁊ auc. vt nul. iudi. §. si vero quis. col. viij. illud tñ nō est ignorādū qđ furē nocturnū licet propria auctoritate damnū passo interficere, si nō po
6 test ipsum dimittere sine periculo sue persone vel rerum, † ⁊ sic pro
pter res non perdendas liceat hominem occidere, ⁊ ideo si fur nocturnus subtraxisset mihi librum, ⁊ fugit cum eo, secure sagittabo eum, si aliter non possum mihi consulere pro consecutione rerum, vt. l. furem nocturnum. ff. ad. l. cor. de sica. ⁊ hoc in nocturno ideo est expressum, in fure diurno vr̃ negatum pro tuitione rerum, vt. l. itaqꝫ. ff. ad. l. aql. qꝛ in fure nocturno frequētius ꝯtingit qđ sit piculum rei amit. qđ tñ si ꝯtingeret in fure diurno, idem esset scilicet ꝓ defensione ⁊ recuperatione rei subtracte, quam aliter consequi non possumus. ¶ Hinc dicunt doct. in. l. furem. ⁊ in. l. fi. C. eo. tit. ⁊ plenius aliquo alio. Jac. de are. in. d. l. furez, qđ pōt esse qđ fur diurnus nō sit notus, ⁊ econtra nocturnus sit notus, qꝛ visus est ad lumē
7 lune, vel cum alio lumine, puta candele. † Si ergo fur nocturnus si
ue diurnus est persona nota ⁊ habilis ad inquirendum a quo possit res recuperari, licet ipsum nō occidere, sed bene licet rem incontinenti recuperare ⁊ vim cum moderamine repellere. Si vero fur nocturnus, vel diurnus non esset habilis ad conueniendum, nec notus, tunc liceret ipsum interficere, si immineret rei admittende periculum, quod est not. Sed pone fur est notus ⁊ habililis ad conueniendum, sed si rem portaret, ego furtum passus non possem probare de furto, quid tunc fiendum, certe dicit Jaco. de raue. in dicta. l. furem, quod licet interficere, ex quo imminet periculum rei admittende, ita tamen quod semper interficiat cum clamore ad latronem, ⁊ ideo lex voluit semper interponere clamorem, vt facilius probaret, in dicta. l. itaqꝫ. ⁊ si iste qui interfecit, non poterit probare, quod ille qui interfectus est fuit ipsum agressus, dicit quod nisi probetur quod interficiens fuerit agressus interfectum, semper absoluetur. argumen. l. scientiam. §. cum stramenta. ff. ad legem aquil. que verba tene prope cordi. Bald. in titulo de pace iuramen. fir
8 man. §. j. ¶ † Querit vtrum malefactor possit a quolibet capi, ⁊ tā
dem dicit quod in ipso actu delinquendi vel immediate potest quilibet eum capere, ⁊ iudici presentare, vt. l. capite quinto. ff. de adult. etiam si delinquens esset clericus, vt tamen presentetur episcopo, vt not. per docto. in capitu. vt fame. de senten. excōmunicatio. in. vj. alias ex interuallo nemo posset eum capere sine commissione episcopi, vt not. extra de iudi. c. cum non ab homine, ⁊ per Barto. in l. si quis seruitute. ff. de fur. Idem Bald. in. d. l. itaqꝫ. ff. ad. l. aquil. dicit quod licet nō inueniatur permissum nisi in fure, ⁊ in adulterio, tamen Inno. in. d. c. vt fame. dicit hoc generaliter in quolibet, ⁊
9 ideo concludit Bal. † quod in plublicis criminibus sit licitum cui
libet capere, ⁊ ius reipublice tueri, secus in priuatis criminibus, nā si non licet accusare in iudicio, ergo multominus capere de facto. Ang. in. d. l. nemo carcerē. pe. car. dicit qđ aut debitor fugiens, est debitor rōne delicti atrocioris, qꝛ cū deliquit, fugit imediate, ⁊ tunc nedum erit licita captura illi qui tunc iniuriam passus est, sed cuicunqꝫ licitum est delinquentem tempore criminis fugientē capere ⁊ ad iudicem ducere. l. interdū. §. qui furē. ff. de fur. ⁊. d. l. capite quinto, ⁊ in auc. vt iud. sine quoquo suffra. §. necessitatē. ⁊ in auc. vt nul. iudi §. si quis vero cōprehensorum. ⁊ ita dicit seruari de consuetudine, qđ in flagranti crimine multi capiuntur, ⁊ ad iudicem ducuntur, ⁊ maxime fures, ⁊ stratores, ⁊ robatores, ex iteruallo nemo au-

10 det comprehendere, argu. d. l. si qus in seruitute. † Si vero sit debi
tor ex ꝯtu, ⁊ tunc in primis scias qd eum fugientez licet propria au
ctoritate capere, vt. l. non solum. §. de illo, de vsuca. ⁊ l. si quis curia
lis. C. de epis. ⁊ cle. ⁊. l. si seruus. C. de his qui ad eccle. cōfug. ⁊. d. l.
j. C. vbi quis decu. ⁊ co. l. rem que nobis. ff. d acq. pos. ita dicit Spe
cu. in titu. de accusa. §. in. l. ver. item secundum Mart. de fano. aliū
vero debitorem nostrum ex contractu vel quasi fugientē vel de fu
ga suspectum, vtrum liceat nobis propria auctoritate capere, nō est
11 ita expeditum. † Sed aduerte in primis quod debitori meo fugien
ti, bene possum propria auctoritate accipere pecuniaz mihi debitā,
vt in. §. si debitorem, quem ita intellexit Sy. insti. de actio. in princ.
ij. col. ⁊ Ray. in. d. §. si debitorem. ⁊ quidaz alij, vbi Bar. et admit
tit si licentiam iudicis expectare erat periculosum, an autem ꝓpria
auctoritate liceat eum capere per personam, glo. institu. de actio. in
prin. super verbo, in iudicio determinat ꝙ sic, qd not. idem determi
nat Bar. in. d. §. si debitorem. non vt detineatur, sed ad iudicē du
catur, arg. not. in tit. de pac. iur. fir. §. j. ⁊. l. generali. C. de decu. lib.
x. ⁊ in. d. l. j. C. vbi quis decu. vel cohar. Idē tenet Bar. in auct. vt
iud. sine quoquo suffra. §. necessitatem. per eadem iura in glo. ibi,
sed Bal. in. d. titu. de pa. iura. firman. §. j distinguit cum queritur
12 vtrū debitor fugitiuus possit capi, ⁊ res sibi auferri. † Dic aut res est
capientis, ⁊ potest ei auferri, vt. d. §. si debitorem, aut non est capiē
tis, sed ei debita obligatione personali, ⁊ tunc potest capi ipse ⁊ res
debita, tamen debet ꝯsignari magistratui ipse captus ⁊ res, arg. l. fi
na. C. de malefi. ⁊ mathe. Si autez aufugiat sine re capi potest ⁊ dz
iudici presentari, vt. l. interdum. c. qui furem. ff. de fur. Ang. in. l. ex
tat. ff. quod met. cau. dicit quod debitor fugitiuus auctoritate ꝓpria
non potest capi nisi duobus concurrentibus, scilicet quod iudicis
copia haberi non possit, vt capiatur, secundo quod fugiat cum pecu
nia creditoris, ⁊ ita dicit tenere Cyn. addit ipse Ange. tertium sci
licet quod post debitum contractum sit factus fugitiuus, nam si fu
gitiuus seu de fuga suspectus erat ante, imputet sibi creditor q cuz
eo contraxit, vt. d. l. si creditores. de quo vltimo dicetur. ĩ. q. vj. Idē
Ang. in. l. nemo carcerem, dicit quod aut est debitum late quod ꝓ
pter hoc persona debitoris possidetur, vel quasi, ⁊ licitum est credi
tori eum capere propria auctoritate, quia in capiendo capit suum
potius quam alienum, exemplum, in curiali curie astricto fugiente,
⁊ ita dicit loqui. d. l. generalis. C. de decur. lib. x. C. vbi quis decur.
vel cohar. l. j. Si vero est dubium propter quod persona debitoris
nō possidetur, nec quasi, puta quia aliquis est debitor alterius in quā
titate, vel in specie, ⁊ tunc aut debitor fugit cum specie, ⁊ quantitate
debita, ⁊ potest capi, vt. d. §. si debitorem, ⁊ ita dicit loqui not. in. d.
§. necessitatem. insti. de actio. in prin. licet glo. simpliciter loquat,
alia si cum pecunia non fugit, dicit capturam nō esse licitā, nec hoc
13 reperiri iure cautum, vt vbicunqz dixit Ange. † debitorem ex contra
ctu vel quasi, fugientem posse capi propria auctoritate, intelligit ꝙ
desit copia iudicis, ita quod eius auctoritas non possit haberi, vt est
text. in. l. generali. ⁊ glos. in. l. si alios. §. bellissime. ff. quod vi aut clā.
Breuiter collige quod hominem fugitiuum licet propria auctorita
te capere, ideo monachos vel religiosos apostatantes fugitiuos
licet capere, vbi inueniuntur, secundum Bal. ⁊ docto. in. l. si curia
lis. C. de epis. ⁊ cleri. ⁊. d. l. j. vbi quis decu. vel co. Similiter licet
eadem auctoritate propria debitorem cuius persona possidetur vel
quasi, ⁊ istud est expeditissimum, secundum Specu. ⁊ Ang. vbi. s.
quod etiam omnes alie consensissent. Secundo cōclude quod si de
bitor fugiens fugit cum re mea, possum illam sibi auferre, vt. d. §. si
debitorē, quez ita intellexit Bald. vbi. s. ⁊ est de mente aliorum do
cto. bene facit quod not. in. l. interdum. §. qui furem. ff. de fur. ⁊ per
14 glo. in prima solutio. ⁊ per scribentes ibi. † Tertio conclude qd rez
non meam, sed debitam mihi actione personali possum a debitore
aufugiente auferre propria auctoritate, secunduz Ray. in. d. §. si de
bitorem, ⁊ habetur institu. de actio. in prin. idem admittit Bal. in.
d. §. si debitorem. Bal. vbi. s. dicit quod potest capi ipse ⁊ res debi
ta dummtamen ipsa cum re consignetur magistratui Ang. in. d. l. ne
mo carcerem, dicit ipsum posse capi. ⁊ idem dicit in. d. l. extat, scili
cet casu quando deprehenditur fugere cum re mihi debita. Quar
to casu quando debitor aufugit, sed secum non habet nec rem meā
nec mihi debitam, est tamen actione personali obligatus, dicit An
ge. eodem modo, capturam non esse licitam, ⁊ iure cautum non re
peritur, vt predixi super hoc dubio, nam quando obligatus est per
sonaliter, puta ad quantitatem, mihi non debetur magis illa quan
titas quam secum fert, quam alia, vt. l. incendium. C. si cer. petatur.
⁊ tamen licet capere, vt tenuit Cyn. Bar. Bal. ⁊ communiter do
cto. in locis preallega. quod etiam Ange. vt. s. consensit, ⁊ tamen si
quantitas debita esset, causa capture non liceret capere personam,
15 sed auferre ibi quantitatem predictam. † Unde opinor ꝙ etiam li
ceat capere personam sine re mihi debita fugientem, si iudicis co
pia desit, cuius auctoritate mihi consulatur, prout intelliguntur ca
sus precedentes, ⁊ in hoc stat fundamentum doctorum omnium iu
rium, ⁊ ita determinat Bal. in. d. §. j. ⁊ Bart. in. d. §. si debitorem,
⁊ in. d. §. necessitatē in. d. l. generali. ⁊ gl. determinare vr institu. de
actio. in prin. ⁊. d. §. necessitatē, que simpliciter loquuntur, dicentes
fugitiuum posse capi, quas ita intelligere videntur Bar. ⁊ Bald.
in dictis locis, licet Ang. aliter dixerit, ⁊ predicta puto procedere
scz ꝙ liceat capere debitorē fugitiuū ꝓpria auctoritate ⁊ fugientez,
id est q in ipso actu fuge vitiuz mentis deduxit, quia verisimiliter non
possunt mihi ꝯsulere auctoritate iudicis, ⁊ ita intelligit Ang. in. d.
l. nemo carcerem. pen. car. ver. sed tunc quero, vbi vide. Idem di
xit Azo. in sum. in titu. que in frau. credi. ⁊ Bal. in. d. l. j. vbi quis
decur. vel cohar. ⁊ ita intellexit Bar. vbi. s. qd proprie not. Idem
puta in eo qui nōdū esset in fuga actuali sed mētali. ⁊ ex signis col
liguntur quod fuga esset instans, adeo quod tunc si nō interciperet,
periculū esset in mora, vt est de mēte doc. ⁊ bene facit. l. j. C. qn lic.
vnic. sine iudi. se vin. ⁊. l. pen. de mili. test. cū simi. pro quo vide gl.
16 ordi. in. l. pen. de pigno. act. que semp allegat † illud qd operat fu
ga in actu, lex operat in potētia, ⁊ ita colligit Bal. ex ea ibi, ⁊ simi
liter Sali. dicentes illam perpetuo menti tenendam, ad quod etiaz
bonus tex. in. l. quesitū. ff. de pig. Debitorē aūt suspectum de fuga,
non ex signis aliquibus apparentibus, sed non sola possessione im
mobilium, censeo auctoritate propria non capi posse, quia tunc ve
risimiliter iudicis copia haberi potest, argu. predictorum, ⁊ ita intel
ligo Ang. in. d. l. nemo carcerē, dum dicit quod suspectus de fuga
nondū fugiens, non potest auctoritate propria capi, sed iudicis au
ctoritate, ad quod omnino vide que dicentur. ĩ. q. vj. ⁊ faciunt q̄ dixi
in precedenti articulo ⁊ hanc considerationem diuersorum casuum
17 diligenter nota quia nullus facit, ⁊ mihi videtur verissima. † Unum
est certum, quod si creditor haberet pignus a debitore, quod nō pos
sent ipsum capi facere, ⁊ capere tanqz suspectū propria auctoritate
cum pignus in dubio cēseat idoneū, vt. l. ij. C. de pigno. ita determi
nat Bal. in. l. creditor qui non idoneum. ff. si cer. peta. ꝙ singulari
ter tene menti. Premissis applicatur questio elegans vtrum istud
ius capiēdi debitorē fugitiuū propria auctoritate mihi creditori cō
petens, possim exercere per aliū meū procuratorē ⁊ mandatarium
seu cessionarium, ⁊ primo videtur ꝙ non, arg. glo. in. l. cum fundus
§. j. que incipit, ex interuallo. ff. de vi ⁊ vi arma. quā sequitur Bal.
in. l. accusationis, quod metus causa. C. pro ista dicens per illā glo.
ꝙ si statutū permitteret licere offenso offendere offensorē, non pos
set tunc illud per alium facere, ⁊ eandē opinio. tenuit Bal. in. d. c.
j. de pace iur. fir. §. j. ⁊ per illā determinat. q. de qua per eundē in.
18 d. l. accusationis. ⁊. s. retuli. ⁊ ꝑpea subdit ibidem † ꝙ ius occiden
di adulterum cōpetens marito nō trāsit ad alium cui comisit, vt. l. si
quis in graui §. si maritus. ff. ad silla. vbi per Moder. ad idem qd
not. Bal. in. l. j. C. vnde vi. col. xij. ver. sed qd dicemus. ⁊. l. vt vim.
ff. de iusti. ⁊ iur. ⁊ in. l. si a familia. ff. de iurisdic. om. iudi ⁊ qd not.
idem Bal. in. l. ad officium. C. cōmu. diui. ⁊ in. l. dudū de ꝯtrahē.
empt. ⁊ in. l. ij. C. de pac. inter empt. ⁊ vendi. In ꝯtrium facit qd no.
glo. singu. in. d. l. j. vbi quis decu. vel cohar. super versi. ab his. ibi,
procuratoribus, per quod hec questio videtur decisa, nam loquitur
nominatim in fugitiuo, ⁊ ita allegant ad hoc quidam Moder. l. j.
§. vsufructuarius. de oper. no. nun. secundo pro eadem parte facit
tex. optimus. in. d. §. vsufructuarius. per quem dicit ibi Bartol.
19 † quod ius ingrediendi propria auctoritate quis habere potest ⁊ al
teri credere, nec est in iure melior tex. ad istud ſm Bar pro quo fa
cit, nam illud ius ingrediendi concessum vni per pactum trāsit ad
heredem, vt per Bal. in. d. §. j. de pace iura. fir. in fine ergo est ces
sibile, vt not. in. l. si in pluribus. de admi. tuto. ad idem bonus text.
in. l. j. ff. de remis. quē no. Ang. in. d. §. vsufructuarius ad idem bo
nus tex. in. l. sicut. §. debitori. ff. qui. mod. pig. vel hypo. sol. ⁊ ꝙ no.
Inno. in. c. cum ad hec. de cle. non resi. Ad idem optimus tex. in.
l. metū. §. sed licet. ff. qd met. cau. ⁊. l. ij. §. fi. ff. de reli. ⁊. l. si qs in ser
uitutē. ff. de fur. ⁊ ibi Bar. ⁊. l. deuotū. C. de meta. lib. xij. ⁊. c. q ān.
⁊. c. dilecto. de sen. excō. ⁊. c. sicut viget. de homi. ⁊. xij. q. iiij. c. cō
stitutus. ⁊ no. ꝑ Jo. an. in addi. Spe. in tit. de ces. act. §. j. ver. iniu
riarum actio. ⁊ qd no. gl. in. l. ij. ⁊ idem nerua. ff. ne quis in loco pu
bli. ⁊ qd no. Bal. in. l. ij. C. vnde vi. col. xij. ver. extra querit. circa
fi. ⁊ vide. §. j. ⁊ de pac. iur. fir. ibi, sed Accur. no. ꝯtrium. Et hec ps
mihi placet, nec obstant leges. s. allegate sunt in contrarium, quia
loquuntur in iure personali ⁊ persone coherenti, ad hoc text. in. l.
seruus coheredi. post princi. ff. de sta. lib. ibi persone duntaxat eius
qui demonstratus est adheret, quinimo Bal. in. d. l. gracchus. de
20 adul. not. tex. † quod illud quod est licitum in persona mandantis,
est licitum in persona mandatarij, ⁊ ideo determinatur ibi, qd stā

te statuto

te statuto quod bannitus pro certo crimine non possit occidi, nisi a suo inimico, qui fecit eum banniri, certe si ille inimicus fecit eũ assasinari per aliquem, neuter punietur, per illum tex. hoc tamẽ nõ placet, q2 ꝯ allegata primo loco, que credo veriora in causa dicti statuti, non obstat. d. l. gracchus, q2 ibi solum permittit filio adulterium passo de alio nihil dicit, in filio opinor intelligendam. d. l. ꝛ ita ẽt intelligit Bar. in. l. non solum. §. si mandato. ver. ij. quero. ff. de iniur. qđ not. perpetuo, sed in qõne nostra opinor per aliũ istud posse expediri, argu. iurium pro hac parte allegatorum, que hoc probant, si diligenter ponderentur.

SUMMARIUM

1 Minor seu pupillus aut infans an possit capi pro debito, ꝛ carcerari.
2 Impubes non potest capi pro debito ciuili.
3 Minor vigintiquinqꝫ annis pro debito non potest carceri emancipari.
Contumacia non potest notari minor.
4 Minor ex procuratoris contumacia venditionem patitur ꝛ missionem.
5 Carceratio est in multis minori damnosa.
6 Iudex quare notas habere debeat carceratorum etates.
7 Minor quando realiter citari possit ꝛ carcerari.
8 Filiusfamilias quando possit capi pro debito ciuili.
9 Doctor pro causa ciuili nullo modo debet carcerari.
10 Priuilegijs singularium non derogat lex generalis.
11 Doctor legens per. xx. annos efficitur sacri palatij comes.
12 Miles pro debito an possit personaliter capi ꝛ carceri mancipari.
Milites armate militie pro debito ciuili non possunt personaliter capi.
13 Armigeri ad stipendia conducti an gaudeant militum priuilegijs.
14 Stipendiarij nostri temporis ecclesie Romane vel Imperio militantes, militari gaudent priuilegio.
Milites inermis militie qui sint, ꝛ an gaudeant militũ priuilegijs.
15 Milites mercantijs incumbentes potius quam militie, non debent militum priuilegio gaudere.
16 Milites quod papa facit benedictione papali constituuntur.
17 Milites non sunt questioni subijciendi.
18 Clerici an possint personaliter capi pro debito ciuili.
19 Clerici pro quo debito ꝛ per quem iudicem capi possint.
Clericus pro debito fugiens per quemuis iudicem capi potest.
20 Parti non permittitur quod iudici denegatur.
21 Captura alias non permissa, ob fuge suspitionem permittitur.
22 Mulier pro debito ciuili non capitur regulariter.
23 Meretrix coniugata non leditur impune.
24 Mulier honeste vite non potest carcerari pro debito ciuili.
25 Meretrix que omni legũ ꝛ iuris auxilio renunciauit, carcerari potest pro ratione reddenda administrate tutele.
26 Mater vel auia que fuit tutrix filij an possit conueniri vltra quam facere possit.

Quinto principaliter quero contra quem possit dicta captura decerni seu exerceri. Hec qđ diuidit i plures. Prima vtrũ ꝯ pupillum. Secũda vtrũ ꝯ puberem. Tertia vtruꝫ ꝯ filiumfami. Quarta vtrũ ꝯ doctorẽ. Quinta vtrũ ꝯ milites. Sexta vtrũ ꝯ clericos. Septima vtrũ ꝯ mulierẽ. Octaua ꝛ vltima vtrũ
1 ꝯ alias quasdã personas priuilegiatas. ¶ † Redeũdo ad primam videlicet vtrum ꝯ pupillum, dico in primis ꝯ minorem infantem, nullo modo, vt neqꝫ impuberes. ff. de in ius vocan. in maiore vero infante reperio varias opi. nam autor illius tractatus qui intitulatur de carceribus, quem opinor fuisse domini Franci. do. Bal. de perii. vt colligitur ex allegationibus Bar. ꝛ Bal. quos ipse alleg. in iiij. q. dicit pupillum dolo capacem posse carcerari pro debito, licet dicat competere sibi restitutionem in integ. si fuerit ex hoc lesus argu. l. fi. C. de custo. reo. quã intelligit procedere ẽt pro debito ciui-
2 li. Bar. not. in. d. l. nã impuberes. expresse dicit ꝯtrium, † dicẽs impuberes non posse capi pro debito ciuili, per tex. illum. idem tenet Bal. in. l. j. C. qui bo. ced. possunt. quod puto verius ꝛ ita tenet in. d. l. nec impuberes. Circa secundam questioneꝫ vtrũ ꝯ pubereꝫ minorem. xxv. an. est multum aduertendũ, nam prefatus docto. in. d. tracta. de carce. in. q. iiij. tenet quod sic. argu. d. l. fina. de custo. reorum ibi, etatemqꝫ vinctorum. idem videtur de mente Bal. in. l. j. C. in integ. restitu. postu. nil noui fiat, sed idem Bal. in. l. j. C. qui bo.
3 cede. pos. pen. q. tenet contrarium, † scilicet minorem. xxv. ann. nõ posse pro debito carcerari, quasi non stet per euꝫ quo minus soluat, sed pp beneficiũ etatis, vt ibi latius. Ang. in. d. l. nemo carcerẽ. de exac. tribu. in. ij. car. sue repetitionis dicit ꝙ forte non potest carcerari. Mouetur q2 incarceratio non potest fieri nisi cum quis est cõtumax, ita qđ contumaciter soluere cesset, vt. d. l. nemo carcereꝫ. ibi, ad ꝯtumaciã adducat̃, sed in minore non videtur ista ꝯtumacia cadere, vt. l. qui solidũ. §. etiam. ff. de leg. ij. ꝛ. l. cum ꝛ minores. C. si aduer. reꝫ iudi. ẽt si fuerit legitime defensus per suũ procuratorẽ, licet enim patiat̃ missionẽ ex. ij. decreto ꝛ vẽditione vt. l. si minor. in pn.
4 cũ simi. de bo. auc. iud. pos. tñ nõ patietur incarceratioueꝫ, † q2 missionem ꝛ venditionem minor patitur ex contumacia procuratoris, non ex eo quod ipse sit contumax. sed q2 non defenditur, vt dicta. l. si minor, ꝛ. l. pupillus. ꝛ. l. fina. de priuileg. credit. sed carceratio nõ potest fieri nisi ex propria contumacia carcerati, vt. d. l. nemo carcerem, que propria contumacia in minorem non cadit, cum sibi rerum suarum administratio non sit concessa. Item ideo patitur missionem ꝛ venditionem, ꝛ non carcerationem, quia ex venditione, ꝛ missione non leditur minor, cum debitum satisfaciat, ꝛ si lederetur posset recurrere contra curatorem qui non soluit cum potuit, vt. l.
5 iij. §. penul. ꝛ fina. ff. de suspec. † sed carceratio est minor damnosa multipliciter. primo quia per eum non satisfit debito, secundo q2 dãnum carcerationis non est possibile recuperare per minorem a curatore, cum sit damnum personale, quare concludit, licet sub dubio quod minor. xxv. ann. non possit pro debito carcerari, ꝛ ideo dubitat, quia non reperitur iure cautum. hanc partem tenuit Ponta. consilio. cxviij. quod incipit, circa primum, ꝛ alleg. quod Angel. vbi. s. idem consultum vidit per domi. Thomam doctũm Senensem, allegantem similiter Ange. vbi. s. allegat etiaꝫ Ponta. in. d. consi. q2 ad hoc vt quis possit carcerari requiritur contumacia, vt. l. consentaneum. C. quomo. ꝛ quando iud. minor autem in contumacia vere constitui non potest, vt. ff. de mino. l. minor. etiam si quasi cõtumax. cum glo. sua. Item allegat. d. l. nam impuberes. ad. d. l. fi. de custo. reo. respondet quod illa lex nihil probat, quoniam intelligenda est vt etates carceratorum custos ostendebat descriptas, sci
6 licet carcerabilium non autem inhabilium, qualis est minor, † ideo autem carceratorum etates lex iudici notas esse voluit, q2 nõ ita exactam custodiam incarcerato sene a custode fieri vult, qualem in iuuene, vt. l. si vt certo. §. custodiam. ff. commo. Item q2 si prospiciat senio confectum in carceribus existere ciuitatis principi nuntiabit, q2 forte pietate motus dimitti faciet quemadmodum inquit iurisconsultus in. l. metallum. ff. de pen. ꝛ impera. in. l. iudices. C. de episco. audien. domi. Maria. soci. in suo commento super rubri. de dila. arti. v. q. xx. dicit opi. predictam Ange. ꝛ Bal. videri satis dubiã maxime qñ predictus minor non habebat bona qui requirerent in eorum alienatione decretum. de quo in titulo de rebus eorum. Ex
7 predictis dicit sibi videri posse sumi cautelaꝫ, † quod si ex forma statuti minor posset administrare bona sua ex eo q2 forte exerceret mercantiam, vel aliter quod hoc casu posset realiter citari, ꝛ carcerari a cessante ratione predictorum, sed hoc casu capi faciens debet esse cautus in articulando qualitatem propter quam minori conceditur suarum rerum administratio, ꝛ hanc cautelam procedere dicit retẽta etiam opinio. Bald. ꝛ Ange. contra relata de cuius veritate dubitant cum quando immobilia haberet possit sibi prouidere dando in solutum cum decreto iudicis, vel cedendo bonis cum iudicis auctoritate, ꝛ decreto ꝛ alijs solennibus requisitis, ꝛ ideo videtur sibi imputandum, ꝛ per consequens possit realiter citari, id est capi ꝛ
8 carcerari. ¶ † Tertio quero vtrum contra filiumfamiliam. glo. in l. tertia. §. sed vtrum. ff. de mino. videtur innuere quod non, sed contrarium est dicendum per tex. in. l. penul. C. qui bonis cedere pos. per quem determinat ita prefatus doc. in. d. tractatu de carcere. q. tertia ꝛ communiter tenetur, ꝛ vide Barto. in. l. si filio. ff. solu. ma. vbi hoc tenet per illum tex. d. l. penul. vbi casus posset glo. d. l. iij. §. sed vtrum, que incipit, sed exactio differtur, forte saluari in filiofami. minor. xxv. an. de quo dixi. s. ¶ Quarto quero vtrum contra docto. glo. l. medicos C. de profes. ꝛ medi. lib. x. dicit per illuꝫ tex.
9 † qđ pro causa ciuili nullo modo potest capi. ꝛ ibi subdit qđ iudex qui doctorem realiter citauit, id est cepit pro causa ciuili capitaliter puniendus esset. Idem tenet prefatus in. d. tractatu de carcera. idem tenet Mathe. lib. x. ꝛ subdit qđ hoc priuilegio gaudent communiter filij. argu. d. l. medicos. intellige viuentibus partibus, dicit ibi glo. Bar. in. d. l. medicos. dicit qđ sibi vr̃ quod hoc procedat in doctore qui actu legit in studijs approbatis, alias secus, cum quo dicto ibi transit do. Io. de pla. bene facit. l. si duas. de excusa. tut. sed doctor etiam non legẽs, vt. s. seu ambigua facta causatur adiuuans ꝛ defendens patrocinando gaudere videtur hoc beneficio, vt not.

glo. Bar. ⁊ alij sequunt in. l. miles. ff. de re iudi. argu. l. aduocati. C.

de aduo. diuer. iudi. qd' procedit non solum in doctore legum sed et

medicine, ⁊ aliarum scientiarum, non in poetis, vt. s. expresse dicit

Bar. vbi. s. ⁊ Mathe. ⁊ Moder. in. d. l. miles, ⁊ hoc cederet etiã

si statutum diceret quod quilibet possit pro debito ciuili personali

ter capi, argumen. not. in. l. si serui vestri. de noxa. ⁊ in. c. cum dile

10 ctus. de consue. † ⁊ quia per generalem. l. nunq̄ videtur derogatum

priuilegijs particularium personarum, vt not. in. l. decurionibus. C.

de silen. lib. xij. ⁊ in. j. constitutio. C. §. quia vero. ⁊ not. in. l. in testa

mentis. C. de testa. imo fortius si statutum diceret quod quilibet pos

sit pro debito ciuili personaliter capi non obstante quocunq̄ priui

legio, adhuc doctor, vt. s. gaudet predicta prerogatiua, qꝛ per illa ver

ba, non obstante quocunq̄ priuilegio, non intelligit derogatum pri

uilegijs insertis in corpore iuris, glo. est not. in. l. ij. §. omnes. ⁊ l. he

res absens. in princi. ff. de iudi. ⁊ in auc. qua in' prouincia. C. vbi de cri.

agi opor. ⁊ in dictis locis. per doc. ⁊ per Bar. valde singulariter in

extrauagan. ad reprimen. super versi. non obstantibus que perpe

tuo tene menti, nec videatur tibi mirum qd' doc. legentes habeant

11 hoc priuilegium vt. s. dicebat Bar. † nam doctores qui legerunt.

xx. an. in studijs efficiunt comites sacri palatij, vt. l. ij. C. de profes. q

in vrbe Constanti. ⁊ ibi per Barto. in. l. alexandrinos. C. de cura.

per eundem in prohemio. C. in. iiij. col. ⁊ audiui q̄ excellens doct.

do. Jo. de grassis doc. Taurinen. cum legisset annis. xxv. ⁊ vltra fe

cit cõmitti causam de iure, ⁊ fuit declaratus comes. glo. etiam in. d.

l. j. vr velle qd' fiat et dux, sed ex rubro colligit qd' fiat etiam comes.

12 ¶ † Quinto querit vtrũ ꝫ mulierẽ, circa hoc distingue, quidã sunt

milites armate militie, quidam inermis militie, quidã celestis mi

litie. Milites armate militie, personaliter capi non possunt pro de

bito ciuili, vt. l. miles. ff. de re iudi. si tamen illud debitum contraxe

rit in castris, secus si vagando per mundum vel etiam domi, vt ibi

dicit glo cum qua docto. transeunt. Sed idem est certe dicendum

in debito contracto extra castra, ob causam tamen militiam concer

nentem, puta pro armis ⁊ equis emendis, s'm Odofre. ibi, ⁊ docto.

sequitur ibi do. meus, vbi omnino vide per Moder. circa predicta

⁊ vide que dicã. j. in. q. de clerico. applicat premisse. q pulchra. q.

vtrum stipendiarij nostri temporis, qui sunt armigeri, non tñ mili

tes, gaudeant hoc priuilegio, vt pro debito contracto in castris, vel

occasione castrorum non teneantur nisi inquantum facere possunt,

quo milites gaudent, vt. d. l. miles. hanc questionem nõ reperio for

maliter ab illis tactam, nisi quia Pau. de cast. in. l. scriniarios. C. de

13 testamen. mili. dicit † quod stipendiarij nostri temporis qui sunt cõ

ducti ad stipendia exercent se in castris, ⁊ tamẽ nõ sunt milites non

gaudent priuilegio militum, deinde subdit quod si quis esset stipen

diarius sue proprie ciuitatis, ⁊ se in expeditione militari exerceret,

non tamen est miles, sed seruit sue cõmunitati, conductus ad stipen

dium, puta Florentinus a cõmunitate Florentie, quod licet prima

facie videatur quod non habeat priuilegia militum, quo ad bona q̄

haberet Florentie vel in cõmitatu, tamen putat contrarium, scilicet

quod gaudeat, licet olim gaudebãt ciues Romani, qui recipiebãt

stipendia a Romanis. nec obstat dicit prefatus docto. q̄ isti stipen

diarij hodierni non iurent, quia hodie illa obseruantia nõ est in vsu

hodie sufficit quod eorum capitaneus iuret pro omnibus, vel aliter

s'm eũdem, etiam isti prestant iuramentum fidelitatis de consuetu

dine. Idem sentit prefatus docto. de huiusmodi stipẽdiarijs nostri

temporis ciuibus, vt. l. sancimus. C. de testamen. mili. dicens quod

potius inspicitur actus militaris quam ciuilis quod hodie non sit

in vsu quod omnes armigeri sint milites, quinimo pauci sunt mili

tes non est curandum an sint milites, vt ibi latius vide per eum An

14 ge. ⁊ Inno. in. l. ille autem institutiones. ff. de heredi. instituen. † dñ

loquuntur de stipendiarijs nostri temporis, sentire videntur quod

si quidem sint militantes in seruitium ecclesie Romane vel Impe

rij gaudeant priuilegio militari, videte ibi ⁊ que dixi in. l. licet. C. de

pac. vide etiam Ponta. in consi. lxiij. vbi dicit quod iura de priui

legijs militum loquentia, locum sibi vendicare videntur in illis ma

gnificis dominis, qui continuis armis deditã sunt ⁊ exercitijs, licet

nõ sint milites veri, tales de quibus loquitur glo. in. l. penul. ff. ex q

bus causis maio. ⁊ ex identitate rationis, vt in. c. translato. de con

stitu. Milites autẽ inermis militie quales possunt dici milites no

stri temporis, calcaribus deauratis vtentes, quorum militia maxi

me fulget in sessionibus ⁊ in bibendo prius, ⁊ in precedendo, dixit

Jaco. Pet. Cyn. in. l. j. C. de iur. ⁊ fac. ignoran. Utrum gaudebãt

hoc priuilegio, de quo in. d. l. miles, ⁊. s. dixi varie, fuerunt opi. nam

Jaco. Pet. Cyn. ⁊ Bal. in. d. l. j. dicunt quod non habent priuile

gia militum. Idem Albe. in. l. militum. C. de procurato. ⁊ Bal. no

15 ta in. l. in testamento. in vlti. q. C. de re mili. vbi dixi † quod milites

Tuscie, ⁊ maxime Florentini qui student magis in mercantijs quã

arti militari, ⁊ non militare causa rei publice, sed ad pompam, non

gaudent priuilegio militari, sed sunt tanquam priuati homines. al

legat. no. in. l. eos. C. de offi. mag. mili. ⁊ in. l. penul. ff. ex quib. cau.

ma. ⁊ ita sequuntur Canon. in. c. in nostra de procurato. ⁊ Mode.

in. d. l. miles. ff. de re iudica. ⁊ secundum predicta intelligendus est

Specu. in titu. de procu. ver. item quod est miles. sed Bal. in. l. j.

in vlti. q. C. qui bonis cedere pos. tenet quod etiam milites nostri tẽ

poris gaudeant priuilegio militum, ⁊ non possunt realiter citari. i.

personaliter capi pro debito ex contractu, vel vt mouetur quod nõ

sunt milites, alias falso vocabulo vocarentur, quod dicere est fatui

tas, ⁊ licet non habeant insignia veteris obseruantie, tamen habent

insignia noue obseruantie, quod sufficit vt in. c. translato. de cõstit.

16 † ⁊ quãdo fiunt a Papa, benedicuntur, ⁊ forma benedictionis ha

betur in pontificali. c. xxxiij. ⁊ vide vbi Tutius est tenere quod nõ

gaudeant priuilegio, qꝛ ⁊ docto. q nõ sunt in expeditiõe sue sciẽtie,

nõ gaudẽt vt in precedenti. q. dixi. sed reperio Guil. de cun. in. d.

l. penul. ff. ex quib. cau. ma. distinguentem quod milites habent q̄

dam priuilegia, quorum ratio hodie non militat in militibus nostri

temporis, vtputa qd' milites possint testari iure priuilegiato ⁊ istud

hodie non habent, qꝛ etiam vetustius non competebant, nisi in expe

ditione incumbentibus, vt. l. ij. ff. de bono. posses. ex testa. mili. cũ si

mi. Quidam sunt priuilegia, quorum ratio hodie in eis remanet sci

17 licet † quod milites non subijciantur questioni, quod priuilegium

habeant, vt quia nobiles, vt. l. nullus. C. ad. l. iul. maie. ⁊ de pace te

nen. ⁊ eius violatoribus. c. sed miles. ⁊ hec habent in quo fundatur

l. milites. C. de questio. vnum non tacebo, quod qui est effectus mi

les causa litis fiende, vel debiti non soluendi, debet solui a militia in

stante creditore, vt. l. j. C. qui mili. non pos. lib. xij. Item milites de

bent abstinere ab agrorum cultura, animalium custodia, mercimo

niorum questa, aliena non peragant negotia, ⁊ ad ciuiles curas nõ

accedãt, alias priuantur militia, ⁊ priuilegijs, vt. l. nemo miles, cum

sequen. C. de re mili. lib. xij. ideo ad propositum bene dicit, dum ta

lis sit miles qui honorum dignitatis militaris, ⁊ onus decenter ob

seruet in equis ⁊ armis ⁊ vniuerso famulatu, ⁊ in alijs rebus in qui

bus milites conueniunt honorari, haberent etiam milites nostri tẽ

poris priuilegium quod non suspendantur pro eo delicto pro quo ple

beius suspenderet, vt dicit glo. hodie obseruari in. l. desertorem. §.

18 pena. ff. de re mili. ¶ † Sexto videndum est vtrum contra clericum

qui dicitur miles celestis militie vt no. in. c. j. de cle. egro. in. vj. q.

possit captura decerni aut exerceri pro debito ciuili. glo. in. d. l. mi

les, sentit quod non, ⁊ sic gaudeant in hoc priuilegio veri mili. idem

tenuit Jac. de are. institu. de actio. §. preterea. Et ideo tenet Ange.

in. d. l. miles. ⁊ Lud. de ro. etiam idem tenuit in. l. si vero. §. de viro.

ff. sol. mat. in seccundo mẽbro principali. ⁊ in. c. odoardus. de sol.

Idem determinat in proprijs terminis Joã. and. in. c. si clericis. de

senten. excom. lib. vj. scilicet quod pro debito ex contractu vel qua

si non posset, et si se obligasset personaliter capi. vbi hoc sequuntur

Moder. ⁊ tenet Lapus allegatio. cxviij. ⁊ hoc exclamat Math.

19 in suis not. not. lxj. dicens not. † quod clerici in sacris vel in minori

bus constitui non possunt capi per iudicem ecclesiasticum pro debi

to ex contractu, vel quasi pro debito autem ex delicto, vel quasi ra

tione doli, qꝛ contractauit depositum, posset vt in. c. j. de depo. ⁊ ibi

hoc not. Anto. de but. vide ad predicta etiam Mathe. not. lxij. cir

ca quod est aduertendum, nam clericum fugientẽ pro debito, nõ tã

tum iudex ecclesiasticus sed laicus potest capere. argu. l. ait pretor

§. si debitorem. ff. que in fru. credito. ⁊ eorum que dicit Bart. in. l.

si quis seruitutem. ff. de fur. secundum Abb. in. c. vt fame. de sentẽ.

excom. ⁊ tenet do. Bert. in cle. j. de offi. ordina. ⁊ Collectaneus, ⁊

Car. in. d. c. cum non ab homine. de iu. vbi etiam hoc sequitur do.

Abba. qd' videtur predictis maxime contrariari. Igitur pro hu

ius articu. scientia sciendum est fortius quod prefatus do. Abba.

in. c. cum non ab homine, vult etiam quod laicis liceat capere cleri

cum debitorem suum fugientem, non solum si fugiat cum rebus so

lum ipsius laici, sed etiam si sit debitor in aliqua quantitate, vel etiã

liceat socijs ipsius laici ipsum adiuuare. primum est de mẽte ipsius

Joan. and. ibi secundum confirmat domi. Abb. ex his que haben

tur in. c. olim. de restitu. spolia. bene facit quod not. Bald. in. l. vt

vim. ff. de vi ⁊ vi. in. q. vtrum illi cui licet se vendicare ex forma sta

tuti, possim impune opem ferre. ⁊ tamen ista, vt predixi, videntur in

compatibilia cũ doctri. Jo. an. i. d. c. si clericus. s. firmata. s. qd' cle

20 ricus pro debito ciuili nõ dꝫ capi a iudice aliquo mõ, † qꝛ factũ par

tis cui permittitur aliquid fieri propria auctoritate, qd' regulariter

pertinet ad iudicem, respicit glo. super constitutione regni, super

rubrica de iudicijs nobilium personarum, que dum loquitur de mi

litibus discernit factum iudicis. l. penulti. ⁊ ibi Bald. C. de pigno

ra. actio. cum similibus. Si igitur hoc non permittitur iudici quo

permittitur

permittitur parti, dominus Maria. soci. in dicto suo commento de dila. arti. vere. q. xvij. fallen. xiiij. dicit forte saluari posse q licear capere eo casu quando aufugeret cum pecunia creditoris, vel quando esset debitor ex delicto possumus forte latius intelligere, qd vbi clericus sit fugitiuus, vel i instanti actu fuge posset capi. et hoc dicit pre
21 fatus domi. Abb. in. c. si. de solu. bene facit † quod licet alias de iure ciuili captura non sit permissa, nisi in subsidium, est tamen pmissa propter suspitionē fuge, non modo iudici, sed etiam parti, vt etiam patet in pcedentibus questionibus, et patebit ex sequentibus. Idem ergo dicamus in clerico quia licet alias non possit capi, possit tñ vbi est suspitio fuge. Ex hoc possumus inferre q lz doctor, miles, et huiusmodi non possint pro debito ciuili capi, vt supra dixi in princip. huius. q. principalis quest. iiij. et. v. tamen si essent fugitiui vel suspecti de fuga instanti, possunt capi sicut clerici capi possunt, quod a nemine reperio attentatum, ideo cogita, quia esset singularis limitatio ad predicta.
22 ¶ † Septimo quero vtrum mulier posset citari realiter. i. capi. et carcerari pro debito ciuili et regulariter dicendum est q non, casus est in l. j. C. de offi. diuer. ind. et in auc. sed nouo iure. C. de cust. reo. in auc. vt nulli iudi. §. necessarium etiam si fuerit debitum fiscale, et contra faciens punitur grauissimis penis, vt in dictis iuribus, quod tamen limita. Primo si esset mulier infamis, puta meretrix, nam ista poterit pro debito carcerari, secundum Cy. in. d. auc. sed nouo iure quem sequitur prefatus doctor. in dicto tractu de carceribus, circa princip. et habetur in. l. nemo. C. de exac. tribu. lib. x. et lz Bar. in. d. §. necessariū. lz Bald. in. l. consentaneum. C. qūo et quando iu. circa fi. in auc. de testa. et ea que pa. §. fi. hoc tamen Joan. and. in additio. Spe. in tit. de iniur. et dā. dato, vr̄ limitare mirabiliter. s. vt pcedat nisi ipsa meretrix sit coniugata, quoniam tunc propter coniugium
23 detrimentum carceris euitabit. † Unde infert q constitutio reddēs iniuriam seu offensam illatam meretrici impunibilem, ita constringitur, vt nō cōprehendatur meretrix ɔiugata, fundat se per. l. vxor. §. j. secundum communem intellectum. ff. de adulte. vbi patet quod l. si ea. et. l. q̄ adulterium. C. de adul. phibens accusationē illiciti coitus cū meretrice ɔmissi, nō extenditur ad meretricem ɔiugatam. Et hoc dictum Jo. an. laudat et sequit̄ Monta. in. l. si vero. §. de viro. solu. ma. in secunda fallentia dubito valde vtrū hoc procedat qñ coitus illicitus regulariter impunibilis cum meretrice, ideo est impunibilis ratione mariti, qñ est coniugata propter iniuriam que fit viro cui lex non vult fieri, sed ista carceratio pro debito ciuili prohibetur de muliere fauore sexus et pudicitie. vt. d. l. j. C. de off. di. indi. quē fauorem non meretur cum sexum vituperauerit, vt eleganter in simili dicit tex. in. d. l. que adulterium nec potest hic ɔsiderari iniuria ma
24 riti probabilis, vt. s. preterea † tex. dans hanc immunitatem mulieri, non loquitur simpliciter de omni muliere, sed de muliere matrefamilias idest que non inhoneste viuit, vt aperte dicit text. in. d. l. j. de offi. di. iu. iuncta. l. pronuntiatio. §. j. ff. de verb. sig. per que duo iura no. confirmatur opi. Cy. et aliorum. s. relata. Illud opinor indubitāter q si maritus dicte meretricis esset leno vel infamis, quia tolerare t tantam miseriam, quod tunc coniugium non obstaret predictis, argumen. not. in. d. l. que adulterium. et in auct. sed nouo iure. C. de adul. ibi huiusmodi iniquitati nec ɔsentiētibus limitat secūdo Bal. in. l. j. in. ij. col. C. qui bo. ced. pos. quando esset distinctus carcer mulierum a carcere hominum cum tunc dicat posse capi et carcerari hoc casu. et licet alias secus fuerim in. l. plerique. ff. de in ius vocan. tamen non placet q hec distinctio carcerum, arguat in ciuili facultatem carcerandi mulierem. In criminali vero posset illud dictum tolerari forte sicut obseruat consuetudo, de quo vtrum in criminali pcedat, vide in auc. sed nouo iure. C. de custo. reo. Innocen. in. c. la
25 tor. C. de pig. † Limita tertio in muliere que fuisset meretrix et renūtiasset omni legum et iuris auxilio, cum tunc pro ratione tutele administrate possit carcerari, vigore dicte renūtiationis, secundū Barto. eleganter in. l. si sub conditione. ff. de test. tu. et in aucten. matri et auie. C. quando mu. tu. of. fun. potest, quem sequitur prefatus doct. in. d. tractatu de carceri. q. ij. et Mathe. no. cix. vt etiam est de mēte Bal. in auc. matri. et auie, dum vult per predictam renunciationem in oibus redigi ad instar masculi qd dictū licet do. meus in. l. plerique de in ius voc. dicat sibi videri nō verū. s. qd mulier possit per dictam renuntiationē omni legū et iuris auxilio carcerari, cum sit in preiudiciū sexus et ignominiā pudicitie, tamen mihi istud prestantissime plz quia illud est fauore pupilli introductum, vt dicit Barto. in. d. auc. matri et auie. in. iiij. col. in ver. sed quero quid si renuntiauit mulier q̄ in casu illo est redacta ad instar masculi, vt ibi dicit Bar. quem oi
26 no vide. † bene dico q si ista mulier q̄ fuisset tutrix, esset mater vel auia illius, cuius tutelā gessit, qd ad ius haberet beneficium, qd haberet nō q mulier, sed q parēs, q tunc nō videat renuntiatū, et ideo haberet beneficium vt non ɔueniretur nisi inquantū facere possit, et similia parentibus data ita dicit idē Barto. in. d. auc. matri, et auie ver. sed beneficiū que verba singulariter tene menti, nā Bart. bene asserit quod mulier huic beneficio, qd non possit capi regulariter non potest renūtiare sed asserit q auctoritate illius iuris in materia tutele permissum est, sic non mulier sed lex dispensauit. Ex quo apte colligitur quod in alijs casibus q̄ tutele et. s. talis renuntiatio mulieris quo ad dictum effectum carcerationis est inanis. tene menti quia non est trahendum ad cōsequentias. vt. l. ius singulare. ff. de legi. quicquid aliter dixerim in. l. alienam. C. de procu. ¶ Octano, et vltimo vtrum contra alias personas priuilegiatas de quibus in. l. j. et. ij. ff. de in ius vocan. sit permissa captura. dic vt ibi.

SVMMARIVM

1. Creditor petens a iudice licentiam debitorem suspectum capiendi, quid allegare debeat.
2. Causa quando sit in libello inserenda.
3. Creditor sciens debitorem suspectum tempore debiti contracti, sibi imputet quod ei crediderit.
   Statuta a iure communi interpretationem recipiunt.
4. Creditor sciens debitorem suspectum imputet sibi si tacuerit.
5. Creditor licentiam petens capiendi debitorem quādo dicere dēat suspitionem sibi ortam post contractum debitum, ne sibi imputet.
6. Suspitio que mouere debeat creditorem ad capiendum debitorē.
7. Suspitio leuis aut modica non debet iudicem mouere ad dandam licentiam creditori debitorem capiendi.
8. Causa suspitionis mouens creditorem ad suspicandum de fuga duplex esse potest.
9. Judici daturo licentiam capiendi debitorem de fuga suspectum, qualiter de debito constare debeat.
10. Testis vnus non plus dz iudicem mouere q̄ iuramentum actoris.
11. Debitum an debeat probari per instrumentum et testes, vel per solū actoris iuramentum.
12. Probatio per testes vel instrumenta presente parte facta dicit̄ summaria, que plenaria dicetur si fiat ea absente.
13. Captura nō pro debito incerto committi debet sed pro liquido.
14. Judex aliquem capturus, qñ eum prius monere debeat, et qñ non.
15. Judex solo creditoris iuramento potest capturam decernere aduersus debitorem suspectum, si in mora sit periculum.
16. Creditor qualiter debeat iudici fidē facere de suspitione et eius causis super debitore ortis.
17. Debitor qualiter probari debeat suspectus, vt contra ipsum possit captura committi.
18. Suspitio cū suis causis an sufficienter probetur per iuramentum.
19. Creditor qualiter probare debeat q cause suspitionum in debitore acciderunt debito iam contracto.
20. Suspitionem super debitore de nouo ad creditoris notitiā venisse solo probari potest iuramento.
    Suspitio in debitore post capturam plene probari debet et iustificari, et debitum debet liquidari.
21. Juramentum emissum iudice ipsum non deferente, nullius est valoris aut efficacie.
22. Judex non cogitur dare familiam ad capiendum debitorem, ex eo solo quod immobilia non possidet, suspectum.
23. Examinatio causarum suspitionis in debitore et ipsa commissio capture an debeant fieri iudice pro tribunali sedente.
24. Creditor qualiter debitorem suspectum sibi allegare debeat coram iudice.
25. Debitor coram iudice allegatus suspectus per creditorem, quid facere debeat.
26. Captura debitoris an sit nulla, si creditor non expresserit suspitionē emersam post debitum contractum.
27. Creditor sciens debitoris sui conditionem tempore cōtractus, non potest eam postmodum improbare causa non allegata.
28. Dilatio secunda concessa sine cause cognitione est nulla.
29. Captura debitoris an sit valida, si debitum pro quo capitur partim verum sit et partim non verum.

Sexto principaliter quero qualiter iudex se habere debeat a quo petitur commissio capture cōtra assertum fugitiuum aut de fuga suspectū. ¶ Hec est vtilissima questio et que quotidie versat̄ per manus iudicū, quam diuido in duas partes, prima est que debeant allegari per illum qui petit sibi dari a iudice licentiam, qd talis capiatur, et preterea familiam per quā ca

platur. secunda pars erit qualiter de allegatis oz iudici ꝯstare.

1 ¶ †Circa primā partē videlicet que debeant allegari seu narrari di cas ꝙ in primis debet dicere se esse creditorē illius quem capi petijt in tanta summa puta centū. Secundo debet allegare illum debitorē esse fugitiuum vel de fuga suspectum, prout ꝯuenit casui de quo agi tur, iuxta distinctionem quaz feci supra in .j. quest. principali. Tertio debet allegare ꝙ suspitio emanauerit post ꝯtractuz debitum, vel sal tem ad notitiam ipsius petentis post contractum debitum peruenit suspitio, quod tantūdem valet. Primum probatur in .l. hoc autez .§. nō defendi, ibi ꝯstare debet liquereqꝫ pretorie .ff. qui. can. in pos. ea. ꝛ in aucten. ei qui circa finē. ibi, iusta tamen snia debiti. C. de bo. au. iu. pos. ꝛ in corpore vnde sumitur nam equiparatur missio in bonis ꝛ in persona, vt infra subdetur. Secundum de suspitione probatur in .l. si fideiussor .§. fi. ff. qui satisda. cogan. ꝛ in .l. si ab arbitro .ff. ex q bus cau. eo. titu. ꝛ in .l. in oibus .ff. de iud. ꝛ in .l. si creditores .ff. de pri

2 ui. credi, cum si. † ꝛ quia causa petitionis seu libelli semper est dedu cenda quando est talis causa sine qua petitio non reciperetur, vt ele ganter dicit Inno. in .c. ex parte Abbatisse. de priuile. quod refert, ꝛ sequitur Bal. pro multum notabili in .l. ij. C. cōmuni di. ꝛ in alijs plerisqꝫ locis. Tertiū probatur in .d. §. ex qbus cau. ꝛ in .l. si is a quo in fi. ff. vt in pos. le. ꝛ in .l. qui bona. §. de illo. ꝛ in .l. fi. ff. de dam. infe. ꝛ in .d. l. si creditor. in fine. C. de spō. vbi tex. no. Si enim causa suspi tionis subsistebat tempore debiti contracti, ꝛ creditor eā sciebat, qua non obstante contraxit, sibi imputet cum videatur personam debito ris talem qualis est approbare, vt in dictis iuribus ꝛ in suspitione q̄ tunc erat non posset se fundare, vt .l. penul. ff. de iur. do. Et hec tria communiter supra traduntur per Barto. in dicta .l. si creditores. ꝛ in .l. aut pretor. §. debitorem .ff. que in frau. cre. in .d. l. fi. de sponsa, ꝛ per scriben. in .d. l. si fideiussor. §. fina. ꝛ per Bal. in .d. l. fi. de spon. ꝛ C. de his q̄ in frau. credi. ꝛ per Ang. in dicta .l. si ab arbitrio .§. j. ꝛ in repeti. d. l. nemo carcerē. ꝛ oēs ferre consentiuntꝙ ista tria ꝯcur runt. tenet etiam Anto. de but. in .c. fi. de ferijs. ꝛ Inno. in .c. quem admodum. de iureiuran. ꝛ in .c. propter de locato. in tertio notabili.

3 Sed hic sunt breuiter aduertenda, † naz vt predixit sufficit ꝙ suspi tio post contractum debitum peruenerit ad notitiam creditoris, non obstante ꝙ esset eadem suspitio tempore contracti debiti, vt in si. ha betur. in .c. pastoralis de excep. ꝛ in .c. presentium de testib. lib. vi. ꝛ no. in .l. ita demum. C. de procu. ꝛ in .l. ij. C. de consor. eiusdem litis. ꝛ in .l. pompo. §. rati. ff. de procu. in quibus iuribus concluditur, quod paria sunt qd vel de nouo emergere, vel de nouo ad notitiā perueni re, ꝛ hoc tenuit in indiuiduo in nostris terminis Barto. in .l. fina. de sponsa. ꝛ consuluit hoc Roffre. de Perusio, ꝛ Pau. de castro pro indubitato est habendo probat tex. expressus in .d. l. fin. de sponsa. ꝛ in dicta .l. si ab arbitro. ꝛ circa istud vide omnino Bal. in rubr. C. q̄ in frau. cre. de eo qui contrax. cum forense in nūdinis, aut alibi, ꝛ po stea aliter nō deteriorata ꝯditiōe petijt sibi caueri, ꝛ adde predictis quod etiā si statutum simpliciter diceret qd ratione suspitionis cre ditor possit facere capi debitorem, debet illud statutum intelligi, vt locum habeat quando suspitio superuenit de nouo post contractuz debitum, ꝛ non aliter ita singulariter dicit Barto. in .d. l. fina. C. de sponsa. ꝛ est ratio, quia statuta recipiunt interpretationem passiuam a iure communi .i. determinantur ꝛ distinguuntur a iure cōmuni. vt .l. si serui vestri. C. de noxa. ꝛ .c. ij. de consuetudi. ꝛ dixi late in .l. om nes populi. q. vj. princip. circa partem restrictiuam quod nunquam tradas obliuioni.

4 ¶ †Secūdo est aduertendum, quia dato quod ista suspitionis cau sa allegata emerserit post contractum debitum, si tamen postquam creditori notum fuerit, ipse tacuit per multum tempus anteqꝫ pete ret dictam licentiaz, sibi imputetur ita singulariter dixit Ang. in .d. l. si ab arbitro .§. fi. ff. qui satis. cog. ar. tex. not. in dicta .l. si creditores circa mediuz, quasi forte per illam taciturnitatem videatur eius pso nam approbasse licet suspectum hoc est de mente Jac. de rauen. in .d. consil. creditores idem sequitur Marianus soci. in suo commen to de dila. ar. xx. q. xxviij. versi. ij. exigitur quod est perpetuo menti tenendum quantum autem istud sit multum temporis quo patiendo quis sibi preiudicat, Azo. dixit quinquēnium, argumen. l. prima .§. quod dictum est. ff. de sepa. sed in .d. l. si creditor tenet ꝙ arbitrio iu dicis continetur, vt .l. j. in fi. ff. de iure deli. tu vide tex. mirabilem in l. si maior fact. in quinto. c.

5 ¶ †Tertio est aduertendū qd illud qd diximus .s. qd debet dicere ꝙ suspitio emersit post contractum debitum habet locum qñ debi tum precessit ex contractu vel ex cōsensu creditoris, tūc enim est qd ei imputetur, si sciuit cām suspitionis esse cum ꝯtractu sicut debitū habet ortū ex delicto vel quasi ex contractu tunc non est quid possit creditori imputari cuius ꝯsensu non fuit contractū, vt .l. j. ff. si certū pe. ꝛ per Bar. in .l. si is qui. ff. cōmo. ꝛ ideo etiā si causa suspitionis subsistebat tempore contracti debiti ex delicto vel quasi cōtractu, vt dixi, ꝛ creditor sciebat eū nō prohibetur capi facere, qꝛ personā eius contrahendo non approbauit, cū preter eius voluntatem ꝛ ꝯsensum ille inciderit in obligationē, vnde cessante causa propter quam pro hibetur, cessat prohibitio .l. adigere .§. quis. ff. de iure pa. ita elegan ter consuluit Pau. d ca. in ꝯsi. ꝑ pleniori examine qd ꝑpetuo tene menti hn crederē ꝙ si post ꝯtractū debitū predictum ex delicto vel quasi, vel ex quasi contractu erit consensum creditoris creditor in formatus est de causis suppositionum tunc vigentibus illis illas ne glexerit ꝛ per multum temporis tacuerit ꝛ passus sit quod preiudi caret sibi argu. d. l. si creditores, ꝛ eius qd dixi in ver. prece. est eniz quid imputetur sibi quasi personā ipsius approbasse videatur per si lentium tanti temporis quod similiter diligenter no. Item consen tiret ꝙ licet ex illis causis suspitionis que tunc militabat, ipsum ca pere non liceat tñ ex alijs nouis causis suspitionū quos nunqꝫ proba uit, bene possent hanc licentiā petere ꝙ caperetur, vt colligi pōt ex his q̄ supra dixi argumen. l. fi. C. de sponsa. cum simili. ꝛ ita reperio hoc esse de mente prefati Maria. soci. vt supra proxi. allegaui. ver sicu. ij. exigitur.

6 ¶ †Quarto est aduertendum ꝙ non omnis suspitio que resideat in animo creditoris, est sufficiens ad hanc capturam decernendam, oz enim iudex inuestigare causas suspitionum mouentes animum cre ditoris ad suspicandum, ꝛ illas diligenter examinare, si inuenerit il las probabiles ꝛ iustas, poterit ad capturam procedere constito de assertis, alias debet ipsam denegare. ad hoc tex. j. arti. i. l. ij. versic. suspectus. ff. solu. matri. cuius arg. hoc determinat ibi Bar. ꝛ Bal. sequitur Inno. ꝛ Ponta. ibidem fortius dicit Pau. de cast. in pal legato consi. qd non sufficit dicere, habeo talē debitorem suspectum sed debet dicere, propter quod seu propter quā causam habet suspe ctum, vt .ff. de procu. l. itē suspectus. In tex. ꝛ glo. ꝛ .l. cum hi. ꝛ in .l. causa. ff. de transla. ꝛ .l. j. C. de pred. curi. lib. x. ibi causis quibus trās grediatur. ꝛ hoc dicit voluisse Bal. dicere in .l. apertissimi. C. de iu

7 di. circa fi. † vnde dicta suspitio non debet esse leuis aut modica sed probabilis, ꝛ que animum boni viri moueat ad suspicandum de fu ga. arg. no. in .d. l. plebiscito. in fi. ff. de offi. pre. ꝛ .l. j. in fi. ff. d vē. in spi. ꝛ tex. no. in .d. l. si ab arbitro .§. j. ibi insignis calamitas. arg. no. in .c. fi. de crimi. fal. ꝛ in .c. ꝛ si questionis de simo. ꝛ text. not. iuncta gl. interlineari. in .l. iij. §. quid deinde. ibi modica data occasione. ff. d fideicō. li. ꝛ eorum que dixi supra in .iij. membro in .q. princip. ꝛ hoc etiam voluit Ponta. in .d. l. ij. ff. sol. ma. ꝛ hoc est quod dicit Bar. in .d. §. si debitorem quod si creditor iuste timet quia vidit indicia fu ge, ꝛ iudex comperijt timorem iustum, iudex potest dare familiā, se cus si non esset iustus timor. l. hec autez in prin. ff. si cui plusqꝫ per .l. fal. ꝛ .d. l. ij. in prin. ff. sol. ma. ꝛ pro certo istud voluit dicere Iuriscō sultus in .d. l. si fideiussor .§. fi. ff. qui satis. cog. ibi si hoc iudici sederit vt dixi ēt .s. in .q. j. principali. † Hec aūt causa suspitionis potest esse

8 duplex, vel quia debitor non possideat immobilia, vel nec ad sufficiē tiam vt dixi .s. in .j. q. princ. quo casu ꝛ si non esset presens fuga, ap pareat tamen hoc solū ꝙ non possideat imobilia, reddit tamen vt .s. hoc tamen intelligit Pau. de cast. in .d. consi. procedere, vt redda tur suspectus quantum ad hoc, vt iudex ad partis instantiam facta sibi fide ad hoc .s. ꝙ non possideat immobilia possit si velit capi fa cere debitorem, ꝛ detineri quousqꝫ caueat de stando in iudicium, non autem vt cogatur facere capi si nolit, quasi istud sit remissum in arbi trio iudicis, ꝛ hoc dicit probari. in .d. l. si fideiussor .§. fi. ibi si hoc iu dici sederit vt no. l. quicquicquid. ff. de indi. ꝛ habetur. in .l. j. C. quo modo ꝛ quādo iu. alia causa suspitionis esse pōt, qꝛ allegantur signa vel indicia instantis fuge. de qua causa simpliciter dixi in .j. q. princ. .s. eo. ꝛ tunc dicit prefatos doc. in .d. ꝯsi. quod iudex tenetur facere capi debitorem suspectū ꝛ ꝯcedere familiā, alias teneretur in sindi catu, ꝛ hoc est quod voluit Hy. ꝛ Bar. in .d. §. si debitorem. facit qd not. Bar. in simili in .l. consentaneum. C. quomodo ꝛ quando iu.

¶ Uenio ad secundam partem huius sexte questionis principalis qualiter iudici cōstare debeat de allegatis ꝛ assertis per creditorem ꝛ primo videbimus qualiter constare debeat de debito, secūdo qua liter de fuga vel probabilius suspitione, tertio qualiter de nouo su peruenerit suspitio vel notitia suspitionis. †Circa primum qualiter de debito constare debeat, solent vt plurimum iudices recurrere ad doctrinam Ang. in .d. l. nemo carcerem vbi dixit quod in debito re quiritur probatio talis, que si facta esset presente parte esset proba tio plena ꝛ sufficiens ad ꝯdēnationē, sz dici pt semiplena, hoc respe ctu, quia absente parte fit allegat no. in aucten. de exhiben. reis. §. si vero quidam. ver. declarari, ꝛ gl. in auct. ei qui. C. de bo. aucten. iu. ꝛ Specu. in titu. de contu. §. sequitur. versi. sed nunquid. ꝛ Cy. in .l. pe. C. vbi in rem actio. nec dicit plus circa istum passum. ꝛ hoc seque tur do. Maria. vbi .s. ver. quinto requiritur idez Ang. in .l. si ab ar

bitro

bitro.§.qui.ex cau.ff.qui satis.cogan.dicit sit cautus aduocatus acto
ris in faciendo fidem de debito per testes vel instrumenta. Pau-
lus de castro.in.d.consilio,quod incipit,pro pleniori dicit qđ suffi-
cit fidem facere per iuramentum,quia cum dicta probatio nullū affe
rat quasi preiudicium capto super debito principali,quod patet, q
prestita satisdatione de stando iuri relaxatur, ⁊ actor nisi ordinarie
probet dictum debitum propter quod agit,nullum dannū patietur
igitur dicit sufficere iuramentum,sicut ex missione que fit ex primo
decreto vt no.in.l.cum proponas.⁊ auc.ibi posita,⁊ in corpore vn-
de sumitur.C.de bo.auto.iudi.possi.⁊ per Barto.in extrauaganti,
ad reprimendum super ver.summarie.⁊ in.l.thesaurus.ad exhibē.
⁊ hoc dicit tenere Moder.in dicta.l.nemo carcerem.⁊ patet p ra-
tionem,quia si exigerentur probationes per testes vel instrumenta
propter periculum fuge,non plene prouideretur.quod non est dicē
dum,cum tempus non patiatur plenius deliberandi consilium.l.j.
20 in princip.ff.de exer.† preterea dicit non potest plus adijci ad fidē
iudicis per productionem vnius testis,q̄ per iuramentum actoris
cum plura possint opponi contra testes q̄ contra iuramētum,quod
non nisi ex magna causa retractatur,vt in.l.videamus.ante fi.ff.de in
li.iuran.⁊.l.admonendi.ff.de iureiuran.⁊ hoc ideo dixit,quia vt di-
xerat in eodem ɔsi.aliqui dicebant ad minus ɔstare dēre per vnum
testem,cum requiratur semiplena probatio,vt in.c.fi.de succes.ab
intest.quam semiplenam facit iuramentum,⁊ subdit prefatus doct.
q ita seruat totus mundus,scilicet q sufficiat de debito fidem fe-
cisse per iuramentum. Miror de hoc quod dicit in practica obser-
21 uari per totum mundum,† nam in partibus istis practicatur opposi
tum,scilicet q de debito fiat fides per instrumentū vel testes, ⁊ sic
plene,vt tenuit Ange.vbi.s.⁊ idem Ange.in.d.l.si creditores.per
tex.idem sequitur Jmo.referendo Ang.in.d.l.secunda in princip.
solu.matri.⁊ ita pluries consultum vidi per excellētes viros,qui se
cuti sunt Ang.aliter veritate huius articuli in puncto iuris non in-
quisita.Quare cum hic magna diuersitas sit inter Pau.de cast.vt
supra consulentem ⁊ precise affirmantem,⁊ alios doc.supra relatos,
aduertendum est,nam ad primum decretum peruenitur constito de
debito per solum iuramentum actoris,vt expresse tenet Bartol.in
l.si finita.§.iulianus de dam.infec.⁊.l.ij.C.vbi in rem ac.⁊ in.l.cū p
ponas.C.de bo.auc.iud.pos.per glo.ibi.⁊ in extrauaganti,ad repri
mendum super verbo.summarie.Et glos.tz in auc.de exhiben.reis
.§.sinaūt super ver.declarato.⁊ in.l.si is a quo.ff.vt in pos.leg.⁊ cō-
muniter tenetur,que procedere vidētur a pari.vt.s.dicebat Pau.
igitur sufficiat fides facta per iuramentum Ang.ideo forte requi-
siuit q de debito constaret per testes vel instrumenta,quia idē sen-
22 tit in primo decreto.vt in.d.§.si vero.† tamen illa probatio que fie-
ret per testes vel instrumente absente parte,diceretur summaria, q̄
facta presente parte,diceretur plenaria,vt egregie dixit Barto.su
per dicto ver.summarie.in.d.extrauagan.verum quia communis
opi.est q ad primum decretum perueniatur constito de debito per
solum iuramentum,forte in puncto iuris non esset reijcienda opin.
Pau.vbi supra volentis sufficere fidem factā solo iuramento in ca-
su nostro contra fugitiuum vel suspectū de fuga,⁊ hoc verum cre-
derem,vbi esset probabilis suspitio instantis,fuge vt ratione pericu
li tolleretur dicta probatio,ne si expectemus testes vel instrumenta,
interim euanescat prouisio fienda creditori per fugam debitoris,cū
⁊ hoc casu siqdē timeret periculum liceret eū capere propria aucto
ritate,vt dixi.s.q.iiij.Si vero petat debitor capi rōne fuge instan-
tis collecte ex indicijs,sed solum ex eo quia non possidet immobilia
tunc quia non imminet illa celeritas,⁊ tamen agitur de non paruo p
iudicio,scz personalis detentionis vt caueat,videret procedere opi.
Ang.⁊ alioꝝ de quibus.s.ar.eorum que dixi.s.q.iiij.⁊ infra dicam
q.viij.⁊ eorum que doc.dicunt in.d.l.ij.C.vbi in rem ac.Dicit enim
Bald.in ɔsi.quod incipit,queritur vtrum captura quod constito de
debito oporteret ɔstare per instrumentum vigore statuti ita dispo-
nentis,si tamen creditor ageret vt heres alicuius,⁊ de debito auto-
ris docuisset summatim arg.d.l.thesaurus.dū tamen si postea ne-
getur probetur allegat no.in.l.iij.§.pe.ff.de libe.⁊ posthu.l.fin.§.si
quis.de leg.j.nam hoc quod sit heres nō est principalis cā sup qua
conficitur instrumentum,sed magis est effectus illius cause,qđ no.
hinc insurgit scrupulus non paruus nam Bald.in.l.apertissimi.C.
23 de iudi.dicit † q captura debeat ɔmitti pro debito liquido,non p
incerto.liquidatū autē esse non pōt,nisi parte citata,igitur vr ɔfun
di hec materia.⁊ loqui videtur Bal.de captura que fit ex causa sus
pitionis,sed aduerte qđ inepte locutus est,vt dicit Pau.in.d.ɔsi.
nam captura que fit vt satisdet captus de stando iuri,semper fit pro
debito incerto.i.nō liquidato alias non posset capi quis, vt suspe-
ctus,nisi produceretur sententia diffinitiua corā iudice,vel instru-
mentum habens vim sententie paratam,puta guarentigiatuz,quod

esset,ridiculum igitur doctrina Bal.potest procedere in captura q̄
fit vt debitor soluat.i.ad executionem non autem de cautione đ qua
nos loquimur,⁊ hanc differentiam inter capturam que fit pro exe-
cutione vt quis soluat,⁊ illā que fit propter suspitionem vt quis ca-
ueat,facit Barto.in.l.si pecunie.§.fi.ff.vt in pos.leg.per illum tex.
ad hoc mirabilem.idem dicit Barto.in.l.si finita.§.iulianus.in.vj.
col.ff.de dam.infec.⁊.l.consentaneas.C.quomodo ⁊ quando iud.in
vj.colum.per tex.in.d.l.si pecunie quem valde singularem dicit,di
xi post do.meum in.l.nec impuberes.§.qui in ius.ff.de ius vocan.
14 vbi text.no.bene,facit etiam quod not.dixit Bald.l.si quis curia-
lis.C.de episco.⁊ cleri.† Ubi doluit q licet iudex non debeat ali-
quem capere nisi prius moneat euz quando per executionem capit.
Secus dicit esse in captura que fit pro instructione vel cautione, q
ab illa potest incipi que omnia perpetuo no.Posset etiam proce-
dere doctrina Bal.in.d.l.apertissimi.s.vt pro debito incerto nō sit
committenda captura contra suspectum de fuga,quādo creditor nō
exprimeret quantitatem,in qua ille esset debitor,sed diceret eū suū
debitorem,puta pro damnis, ⁊ interesse,nam tunc quia potest esse
quod summa debiti erit parua,iudex non debet committere captu-
ram indiscusso,quoniam pro paruo debito quis non potest capi, vt
suspectus,vt dixi.s.in.ij.q.iij.q.princi.Et ideo reperio consuluis-
se do.Maria.soci.do.Ludo.de iteranite.domi.Philip.de pisto.
pro quo vltra eos facit quod no.dixit Barto.in.l.pedius.§.diuus.
ff.de incen.rui.naufra.⁊ in.l.aut facta.§.quantitas.ff.de penis.qđ
15 diligenter nota.† stat ergo conclusio de debitore assertio de fuga su
specto,si periculum sit in mora,sufficere q sit iudici fides facta ante
capturam per solum iuramentum creditoris,presertim si allegaret
non habere in promptu instrumentum vel testes.arg.eorū que.s.di
xi.⁊ que dixit Ang.in.d.l.nemo carcerem.in ver.credo breuiter li
cet cautius sit facere fidem per instrumentum vel per duos testes,
vt dicebat Ang.⁊ prefatus doc.aut saltem per vnum,⁊ iuramentuz
creditoris,argu.not.in.l.admonendi.ff.de iureiur.Sed vbi pericu
lum non esset in mora,puta q ideo peteretur capi,quia immobilia
non possideret,tunc iudex non sit contentus solo iuramento,sed fa-
ciat sibi fieri fidem de debito per testes vel instrumentum vel equi-
polens.Hec distinctio mihi videtur iuridica,licet Angel.in locis
preallegatis,⁊ Jmo.simpliciter dicant,vt si fiat captura suspecti de
fuga de debito per testes vel instrumentuz debere liquere.Sed po
ne quod statutum dicit,quod captura alicuius tanq̄ suspecti de fu-
ga possit committi ad instantiam creditoris,vtrū tunc debeat in pri
mis ɔstare q sit creditor,an vero sufficiat summatim,vt dixit Pau.
de cast.in.d.consi.sufficere summatim quantum ad capture ɔcessio
16 nem.Tu dic de credito constare debere vt paulo ante dixi.† Quo
ad secundum qualiter iudici fienda sit fides de suspitione, ⁊ causis
suspitionis allegatis,reperio similiter doc.vario modo loquentes,
nam Bal.in.d.l.apertissimi.C.de iudi.dicit,si ego volo aliquem fa
cere capi tanquam debitorem suspectum,non credo q sufficiat iura
mentum,sed debet allegari causa,quia forensis, vel vagabundus,⁊
non possidens immobilia.probatis autē summatim istis causis, tūc
sufficit iuramentum suspitionis,alias non,vt dicit.l.si creditores,⁊
ideo iudex debet esse cautus in interrogando de qualitate cause seu
causarum suspitionis,⁊ si sunt cause verisimiles,tunc potest procede
re ad capturam,hec sunt verba Bal.qui imperfecte ⁊ inepte locu-
tus est secundum Pau.in.d.consil.qui dicit q mens Bal.debuit
ista esse,videlicet q non sufficeret solum iuramentum q habet talē
suspectum de fuga,non allegata aliqua causa propter quam ipsuz su
spectum habeat,sed debeat eum allegare ⁊ ipsam fidem facere intel
ligit prefatus doc.l.etiam per iuramentum,⁊ sic in effectu per iura-
mentum debet docere de causis suspitionum allegatis deinde iura-
re quod ipsum suspectum habet,ita vult prefatus docto.in.d.cōsi.
17 ⁊ Ange.etiam in repe.l.nemo.carcerem dicit se credere † quod vt
fieri possit captura sufficiat a principio fidem fecisse de suspitione,
⁊ causis suspitionum per iuramentum creditoris,sed captura facta
oportet q iustificetur per apertissimas probationes hoc probat,
nam vbicunq periculum est in mora,ibi ad probationem suspitiōis
sufficit iuramentum,vt no.gl.⁊ Jnno.in.c.quoniam frequenter,vt
lit.non contest.⁊ per Azo.in sum.C.vbi in rem act.sed periculū est
in mora igitur ⁊ pro hoc dicit esse casum in.l.eoruz.ff.de dam.infe.
ibi timenti iuncta.l.qui bona.§.si quis stipulatus.eo.ti.vbi aūt non
esset periculum fuge,tunc de suspitione deberet pbare,ita no.in.c.
suspitionis.de offi.dele.⁊ hoc scilicet q sufficiat per iuramentū ab
initio fidē fecisse,tenet Jmo.⁊ Pon.in.d.l.ij.in prin.ff.solu.matri.
Bal.etiam in.d.l.consentaneū,voluit q sufficiat de ista suspitione
fidem fecisse per indicia.arg.l.non omnis.§.a barbaris.ff.de re mi-
18 li.communiter practicatur, † q suspitionem ⁊ causas suspitionum
sufficiat probare per iuramentum,q̄tum est ad concessionem captu

re,vt dicunt prefati doc. Sed si quis ideo solum peteret debitorem capi,quia forensis est & non possidens immobilia,alia tamen indicia fuge non essent,aut in mora periculum,arbitror quod tunc debeat constare ipsum esse forensem & immobilia non possidere, per duos testes vel per alias probationes.i.taliter quod sufficeret si parte citata fieret,vt supra fuit dictum de debito.& hoc sentit forte Bal.in.d.l.apertissimi.& satis videtur de mente Ang.in.d.l.nemo carcerem.ver.credo breviter dominus vult igitur sufficere iuramentum,quia periculum erit in mora quasi sentiat quod vbi periculum non esset in mora,deberet plene probari causa suspitionis, & bene facit quod idem Ang.dixit in.d.l.si creditores.& quod supra dixi in.j.q.princi.& in.iiij.& dicetur in seq.† Quo ad tertium.s.qualiter debeat fieri fides quod cause suspitionum emersere post contractum debitum,puta quod debitori insignis calamitas aut magna inopia supervenit. Ang.in.d.l.si creditores.vult quod hoc probabitur per testes vel alias ita quod iudici constet ita esse,per illum tex.idem Ang.in.d.l.si ab arbitro.§.j.idem sentit dominus dicit, quod si per hoc duos testes inducat,que causa cognita saltem summarie constare debet. & ita reperio consuluisse do.Ludo.de internamte.dominus allegat Ange.in.d.l.si creditores.& Bal.in.d.l.apertissimi.& dicunt esse de mente Bar.in.l.ait pretor.§.si debitorem.ff.que in frau.credi.sed idem Ang.in.d.l.nemo carcerem vult quod ad concedendam capturam sufficiat de hoc fidem fecisse per iuramentum,& hoc sequitur Imo.in.d.l.ij.solu.matri.& Pau.in.d.consil.& domi.Maria.in.d.suo
20 commento vbi.s.illud est certum † quod suspitionem de novo pervenisse ad sui notitiam probatur solo iuramento vt in.c.pastoralis de excep.cum si.vulgaribus.vnum perpetuo tene menti,quod posito quod de suspitione vel causis suspitionum sufficiat ab initio fidem fecisse per iuramentum,vt supra dixit Ang.in.d.l.nemo carcerem.& Pau.& Imo.& Ponta.tamen post capturam debet suspitio plene probari & iustificari,alias captura redderetur iniusta & tanquam facta contra iustitiam revocanda esset,ita eleganter dicit Ange.in.d.l.nemo carcerem refert & sequitur Imo.in.d.l.ij.solu.matri.in glos.super verb.suspectum.& domi.Ma.in loco preallegato.versicu.j.Ex his igitur dictis poteris multas impugnare capturas,prout asserit se fecisse,sepius idem proculdubio dicendum esset,quod captura debet postea iustificari respectu debiti liquidandi,presertim si ante capturam non constitit de debito,nisi per iuramentum,secundum opi.Pau.de cast.& hoc expresse dicit in.d.consi.si postea plene non constat de debito revocabitur captura tanquam obreptitie facta,vt.l.prima.§.hec verba.ff.ne vis fiat ei.& idem sentit Bald.in consi.preallegato.
21 † Item adverte quod si in his de quibus.s.dixi sufficere fidem factam per iuramentum,sit cautus iurans,vt non iuret ex seipso,sed iudice deferente,alias tale iuramentum nullam fidem faceret & nullius esset valoris,vt.l.iij.in prin.& §.fi.ff.de iureiuran.& ibi per Bal.& l.videamus.ff.deferre.de in lit.iur.& in.c.vltra tertiam.in versi.prestitum.de testi.vbi hoc formaliter voluit Joan.ad hoc facit quod eleganter dicit Bal.in consi.in questione predicta considerandum occurrit.vbi voluit quod ad hoc, vt iuramentum probet impedimentum ad concedendam secundam dilationem,oportet esse delatum a iudice,alias autem parte sine iudicis delatione iurante, assignatio dilationis ipso iure est nulla & ita formaliter in casu nostro quando iuramentum est contra assertum fugitivum seu de fuga suspectum consultum vidi per prefatum domi.Ludovi.de inter.& est valde not. Sed tunc quero si constat de debito vt decet.&.s.est dictum.Item de causis suspitionum per iuramentum vt dictum est aliquid vltra requiritur iuramentum supra ipsa suspitione fuge,vt videtur requirere Bal.in.d.l.apertissimi.& Ang.in.d.§.si ab arbitro.cum probata causa suspitionis scilicet quod immobilia non possideat, eoipso sit probata suspitio vt dixi supra in prima questione,principa. Respondet Pau.de castr.in.d.consi.quod incipit,pro pleniori examine quod ex eo solo
22 † quod immobilia non possidet,iudex non cogitur dare familiam seu capi.facere licet possit si velit,vt in.d.l.si fideiussor.§.j.ibi,si hoc iudici sederit,quasi hoc casu sit arbitrarium,& ideo non cogitur, vt.l.non quid.cum simi.ff.de iudi.& supra est dictum hac eadem.q.princip.sed si alegaretur instans fuga & iuret se suspicari de proximo recessu tunc dicit prefatus doc.quod iudex compelleretur ad quod etiam vide dicta.s.in in quarta questione princip.& que dicentur.q.viij. Cum igitur ante capturam sit fides facienda de premissis tribus,quero vtrum in hac cause cognitione vertatur quod debitor contra quem captura procuratur citetur ad videndum fieri fidem de debito & causis suspitionum,& quod de novo emarserint an vero parte absente,& non citata fiat fides de premissis omnes docto.convenerunt quod ad hoc pars non sit citanda ne fuga instruatur ita tenuit Jaco.but.Bal.& scrib.in.l.consentaneum.C.quomodo & quando iudex.§.si debitorem.l.ait pretor que in frau.credi.idem tenuit Bal.in.l.prima.C.de summa trini.& in.l.si quis curialis.C.de episc.& cleri.& in.l.creditor qui non idoneum.ff.si cer.peta.& Ange.in dicta.l.nemo carcerem.& domi.
23 mens no.in.l.sed & si hac.§.pretor.ff.de in ius voca.quod not.† sed vtrum ista examinatio quam facit iudex, & commissio capture debeat fieri pro tribunali. Pau.de cast.in.d.consil.quod incipit pro pleniori circa fi.ibi,secundo ex predictis sequitur dicit non esse necesse iudicem sedere pro tribunali tempore quo predicta examinat & licentiam capiendi concedit, cum modica cause cognitio requiratur in premissis, & sic concludit quod fieri poterit in camera iudicis,vt.l.noluit.ff.de interro.ac.& l.secunda.§.dies.ff.quis or.in bo.pos.ser.bene facit quod no.Barto.in.l.a procedente.C.de dila.vbi omnino vide.& in.l.iiij.§.hoc autem iudicium.de dam.infec.& hoc perpetuo tene menti. Modo subdamus practicam,nam actor id est
24 creditor † seu eius procurator debet narrare quod talis est debitor suus in tanta summa, & quod tempore debiti conventi debitor de quo agitur erat idoneus & solvendo & ita reputabatur, & quod ad notitiam sui de novo provenit & quod eidem debitori insignis calamitas aut magna supervenit inopia, & quod ipsum habet suspectum de fuga,vel quia ipse non possidet immobilia vel ex alijs causis secundum subiectam materiam quare petijt & immediate offerat se paratum facere fidem de predictis,& faciat vt predixi vel per instrumentum vel per testes vel iuramentum secundum diversitatem casuum supra positorum & nihilominus iuret delato sibi a iudice iureiurando quod habet illum suspectum de fuga,quibus factis secure iudex concedit ei licentiam capiendi & detinendi ita dicit Ang.in.d.l.si ab arbitro.§.j.qui satis.cog.
25 & dicit se infinities practicasse.vbi vide latius † Reus vero diligenter advertat si deest aliquod de istis requisitis predictis,& videat si nominatim actor narravit causas suspitionis emersisse post debitum contractum,aut de novo id est post debitum contractum ad sui notitiam provenisse,& si illas probavit,vt predixi in quo sepissime erratur propter quod omissum dicit Ang.in dicta.l.si ab arbitro.§.j.se fecisse relaxari multos captos tanquam suspectos ex commissione imperitorum assessorum sequentium imperitos advocatos. Caveas igitur ne sis de illis,& vide eundem in.l.si suspectus de procu.ff.& Imo.& Ponta.in.d.l.secunda in princip.solu.matri. Sed pone quod creditor in sua petitione seu narratione omisit allegare qualiter causa suspitionis supervenit post contractam obligationem,vel saltem provenit ad eius notitiam de novo,& simpliciter de hac ante capturam nulla fuit facta fides.vtrum ad sustentationem capture sufficiat quod postea hoc narret & probet,an vero captura sit omnino nulla tanquam desit vnum ex tribus substantialibus. Pau.de castro in quodam consi.in causa domine Philippe vxoris Antonij de senis in finalibus verbis dixit quod licet istud non fuerit expressum in petitione & consequenter nec etiam probatum, tamen captura non est nulla,dummodo illud possit post capturam incontinenti probari, licet enim iudex potuisset forte repellere partem hoc non exprimentem,tamen si non repellit processit petitio, argumen.l.finali.C.de anna.exceptio.& hoc venit postea excutiendum in iustificatione capture,nam dicta expressio non requirebatur nisi respectu iudicis,que ex hoc non ledebatur,sed sufficit quod hoc incontinenti postea pro
26 betur. † vnde concludit quod licet in libello non fuerit hoc expressum,scilicet dictam suspitionem emersisse,vt supra tamen ex quo iudex admisit,& pars hoc est parata probare incontinenti,non revocatur captura,quia non interest capti hoc fuisse in libello expressum postquam hoc probatur incontinenti. Item iudex postquam petitionem admisit, non debet eam nunc improbare. Ista sunt formalia verba sua in.d.consil.nec plus dicit circa hoc. Tu adverte nam istud videtur expresse contra Ange.in dicta.l.si ab arbitro.§.primo.vbi dicit quod propter istud omissum fecit multos relaxari. Item contra eundem in dicta.l.item suspectus de procura.& in dicta.l.nemo carcerem videtur etiam contra Bar.in.d.l.ait pretor.§.si debitorem licet formaliter non ponat hanc questionem videtur etiam contra not.per Imo.& Ponta.in dicta.l.secunda.ff.soluto matrimonio. Sed videamus in puncto iuris quid sit verius. & certe text.in dicta.l.si ab arbitro.§.j.videtur presupponere actorem non posse petere sibi ita cito satisdari propter inopiam fideiussoris sibi dati,nisi probet inopiam supervenisse,cum istud sit fundamentum ad novam fideiussio
27 num habendam,† igitur idem in proposito creditor qui presumitur scivisse conditionem eius cum quo contraxit,non possit ipsius conditionem tunc improbare ratione suspitionis,nisi alleget causam quare improbat supervenisse & probet,presertim cum ius presumat ipsum potius temporis progressu ditari quam depauperari.l.si defunctus.C.arbi.tute.& in.l.cura.§.deficientibus.ff.de mune.& honori.igitur constito quod sit pauper suspectus non presumi debet ideo quod fuerit pauper suspectus,igitur allegari debeat & probari quod de novo supervenerit,presertim cum ista cognitio fiat parte absente,& non citata igitur impleatur iudicis presentia & legis providentia,vt

ea

ea omnino allegentur et summatis probentur eo absente, que si vera essent concludent ad capturam qua cause cognitione non facta, captura illa sit nulla vel reuocanda, prout in simili consuluit Barto.
28 † quod secunda dilatio sine cause cognitione cocessa, est nulla et dixit in.l.fi.ff.de fer.de hoc in contrarium facit nam licet contra fideiussorem non sit aperta via in effectu nisi excusso principali, vt auct. presente.C.de fidei.tamen pendente iudicio ctra fideiussore sufficit implicando docere quod principalis non erat soluendo, vt not.in.l. nisi duntaxat.ff.de pact.vbi dixi sic in proposito si opponatur de probatione conditionis dicti capti facta per creditorem cum contraxit sufficiat implicari quod immo superuenit ista calamitas, cogita quia non reperio istud alibi formaliter tactum pro nunc non recedere ab Ange.in.d.l.si ab arbitro in locis preallegatis.ad hoc no.tex.in.l. plane.ff.vt lega.nomi.ca.vbi allegatur noua causa.
29 ¶ †Hic formatur pulchra questio, quid si debitum pro quo quis est captus tanquam suspectus reperitur pro parte verum, et pro parte non verum vtrum tuc captura sustentetur saltim pro debito vero, an vero ratione partis false captura in totum irritetur videtur pro nuc quod in toto irritetur, tamen quia actus principalis est indiuiduus.l.in hoc iudicio.ff.fami.hercis.no.in.l.prima.C.de erro.cal.et in.l.prima.C.si aduer.rem iudi.
¶ Item quia, vt in precedentibus questionibus diximus, ista captura habet in pluribus instar primi decreti, sed primum decretu et etia secundum interpositum pro debito partim vero et partim falso, est nullum ipso iure in totum, vt consuluit Barto.et tenet Bald.in.l. certi conditio.§.oportet igitur.ff.si cer.peta.et habetur in.l.si no sortem.per docto.in.l.si centum.ff.de condi.indebi.vbi hoc tenet Fulgo.et do.meus late disputat, reperi tamen Bald.in quodam consi. quod incipit, queritur vtrum captura quod si quis fecerit aliquem capi tanquam suspectum partim suo noie et partim vt habetur supra alieno, quod si pro ea parte pro qua petijt vt heres non iustificauit, et consequenter non valet captura saltem valet pro alia parte mouetur quia quoties pluribus modis seu nominibus agi tunc nunc potest pro parte vnius valere et pro alia non.ff.de iudi.l.non idcirco.ff.de app. l.perlusorio.et.l.africa.§.heres.eo.tit.cogita super predictis que a nemine reperio tacta.et vide docto.maxime Imo.in.l.si is ad quem de acquiren.heredita.

SVMMARIVM

1 Fugitiuus vbiqz repertus capi potest.
2 Fugitiuus in alieno repertus territorio, an possit capi auctoritate propria.
3 Fugitiuus auctoritate propria capi potest iudicis deficiente copia.

Venio ad septimam questionem

principalem, videlicet vbi possit debitor fugitiuus, aut de fuga su-
1 spectus capi. † Ad quod respondeo quod fugitiuus potest capi vbicunqz fuerit inuentus, quia in fugitiuo verificatur illud dictum, vbi te inuenero, ibi te iudicabo. Et est hoc expeditum in iudice illius loci in quo fuerit inuentus, vt.l.prima.C.vbi quis decu.vel co.scilicet in illo qui competens esset si debitor ille esset de illo loco, quod si periculum esset in mora liceret etiam alij iudici dicti loci licet alias esset incompetens, vt supra late demonstraui.in quarta questione principali.bene facit quod dixit Guil.de cug.in.l.extat.
2 ff.quod met.caus.in questione secunda.† An autem possit propria auctoritate capi fugitiuus repertus in alieno territorio, in quo nec debitum contraxit, nec alia de causa forum sortitur, est pulchra questio, et fuit iam de facto hic Senis, vt refert Ange.in dicta.l.nemo carcerem in vltima char.quia cum quidaz Perusinus nomine Andreas mutuasset certe pecunie quantitatem vni, qui diligens et fidelis homo reputabatur, tandem ille debitor aufugit, quem cosequens Andreas inuenit in hac ciuitate Sen.et ipsum auctoritate propria cepit tanquam fugitiuum, tunc insurgente clamore, familia potestatis huius ciuitatis cepit vtrunqz, et tandem dictus Andreas fuit inquisitus et condemnatus de interceptione liberi hominis dicit Ange.vbi supra † quod male fuit iudicatu, quia etiam capi poterat si copia iudicis deerat, vt dicta.l.j.et.ij.C.vbi quis decu.vel co.quod est perpetuo menti tenendum. Et adde que dixi.s.in.iiij.q.princip.vbi dixi illud in eo fugitiuo locum habere qui suspectus de fuga instanti, vel in procinctu propter periculum, vt ibi vide late dicta. Posset hic queri vtrum posset capi in domo vel in ecclesia vel in hospitio, vel in apotheca vel caupona vel in naui vel in curru, dic vt per docto. in.l.pleriqz.ff.de in ius vocan.vbi dixi.

SVMMARIVM

1 Debitor fugitiuus quo tempore capi possit.
2 Suspectus de fuga non gaudet ferijs aut alijs legalibus beneficijs.
3 Ferie inducte in fauorem miserorum qn sint presidium dolosorum.

Octauo principaliter quero qua

1 do et quo tempore possit † capi debitor fugitiuus, id est, vtrum tempore feriato vel aliter priuilegiato, puta vindemiarum vel mercari et certe tempore feriato ob necessitatem hominum, est expeditum quod sic, quia et eo tempore potest fieri executio, vt in.c.fi.de iudi.et ita tz Barto.in.§.si debitorem.tempore vero feriato in honore Dei vtru posset, solet allegari glo.singu.in.l.dies festos.C.de fer.sup ver.fideiussionis.quod sic qua Bar.et omnes ibi sequuntur.et tenet Bar.in d.§.si debitorem.s.ad fine vt satisdatio pstetur, no ad fine vt de debito cognoscat, hoc est indubitatu in debitore fugiete, et simplr in eo qui est suspectus de fuga, de quo ibi loquitur glo. Bart.et scri.hoc limitat Pau.de cast.in.d.consi.pro pleniori procedere in suspecto de fuga instanti propter indicia seu signa fugam indicantia ad hoc dicit intelligendam dictam glo.sed qn non allegaretur signa instantis fuge, sed sola carentia immobilium, dicit non posse die feriato in honorem Dei, que perpetuo tene menti, quia a nemine alio reperio animaduersum.et adde que dixi supra.in.iiij.q.prin.et in.vj. Di-
2 cit etiam Bald.in consi.primo oportet † quod suspectus de fuga non gaudeat ferijs vel alijs beneficijs legalibus, arg.d.gl.qua perpetuo tene menti. Ratio est, nam ne fugam instruamus, expectare recessum non debemus eius qui non est reuersurus, vt.l.si legatarius. ff.de iudi.nam propter periculum fuge videtur ordinate fieri, quod sine fit, vt no.in.l.extat.ff.quod met.cau.et quia in extraordinarijs ordo est ordinem non seruare, vt in.c.ad nostram.el.ij.de iureiuran. bene facit ad predicta quod dicit Bar.singulariter in trac.represaliarum in ver.pro te.vij.q.princi.ar.d.gl.et quod dicit Bal.in.l.si vt pro
3 ponis.C.quomo.et quando iudex.vidi.vidi multoties dubitari, † ecce tempore feriaru paschalium et aliarum indictarum est forma statuti, quibus omnis captura debitorum est prohibita, in quibus duratibus etiam hi qui prius aufugerunt de consuetudine aut istis si approbarint vtrum si aliquid qui nondum fugerit, sed sub clypeo illarum feriarum velit aufugere vel esset in actu fuge possit capi.et certe si dicamus quod non, tunc ferie inducte in fauorem miserorum erunt presidium dolosorum et fraudare volentium quod non videtur de mente statuti super quo tamen nihil precise dico, quia sepe sub iudice lis est.

SVMMARIVM

1 Debitor fugitiuus ad quem finem capiatur.
2 Debitor suspectus de quo satisdare debeat.
3 Debitor captus et suspectus relaxatur si satisdationem de stando iuri prestiterit.
4 Debitor ob fuge suspitionem captus relaxari debet dato fideiussore de iudicio sisti.
5 Debitor possidens immobilia non equiualentia debito, an teneatur satisdare de iudicio sisti.
6 Suspecti de fuga quare potissime capi soleant.
7 Debitor immobilia possidens debito equiualentia, si contumax sit satisdare tenetur de iudicio sisti.

Nono principaliter quero qua-

1 re † et ad quem finem capiatur debitor fugitiuus, aut certe de fuga suspectus omnes dicunt quod ideo capiatur vt satisdet, et quod prestita satisdatione debet relaxari, vt.l.senatusconsul.§.si presidis.ff.de offi.presi.et.l.nec puberes.§.qui in ius.ff.de in ius voca.et.l.si fideiussor.§.fi.ff.qui satis.coga.et.d.l.si creditores.ff.de priui.credi.et.l.si pecunie.ff.vt in pos.leg.statim enim quod satisdatum est cause ob quaz est facta captura, reuocatur captura vnde si quis captus est vt caueat aut satisdet, dato fideiussore relaxatur, si autem captus est vt soluat, non relaxatur nisi soluat ita probat tex.in.d.§.qui in ius.et in d.l.si pecunie.vbi Bar.ponit hanc regulam.et in.l.si finita.§.iulianus.ff.de da.infec.et in.l.eu qui.ff.de priui.cred.et in.l.consentaneu. .C.quomo.et quando iud.et quicquid breuiter si re integra factu esset impediret missionem in pos.aut tenutam aut sequestrum aut capturam persone illud factum post missionem aut sequestrum aut capturam facit tenutam reuocari et sequestrum et capturam seu captuz relaxari. Casus est in.d.l.si pecunie.per quaz in locis preallegatis tz

hanc regulam Bar. ꝛ omnes sequuntur pro qua vide tex. apertum
2 in. c. ex parte. de ver. signi. † Sed vna dubitatio magna superest de quo debeat satisdare, vtrum de iudicio sisti tantum an vero de iudicio sisti ꝛ indi. sol. Bar. in. l. ait pretor. §. si debitorē. ff. que in fraus credi. videtur dicere quod debeat cauere de stando iuri. allegat gl. in. l. dies festos. C. de fer. vbi glo. relata ad tex. super ver. fideiussionis. loquitur de fideiussiōe de iudicio sisti. ꝛ ideo dicit Bar. ē. d. gl. not. quod quando aliquis est suspectus ne aufugeat, potest capi die feriata in honorem Dei, vt det fideiussorē de stando iuri glo. etiam in. d. l. senatuscōsul. §. fi. ꝛ in. d. l. fideiussor. §. fi. sentit de fideiussiēo de iudicio sisti. Ange. in repet. in. d. l. nemo carcerē. C. de exac. tri.
3 lib. x. dicit † quod prestita satisdatione de stando iuri relaxatur captus ꝛ suspectus idem sentit Pau. de cast. in. d. consi. pro pleniori. do. meus in. d. §. qui in ius. ꝛ in. l. dies festos. sentit similiter de cautione de iudicio sisti, iste doctrine videntur fundate in vna rōne naꝫ possessor immobilium relevat a satisdatione de iudicio sisti, vt. l. sciēdum in princip. ff. qui satis. cogan. ꝛ qui possidet immobilia, secūdū quod dixi. ē. in. j. q. prin. non incidit in hanc suspitionem, vt de eius fuga timeatur, vt. d. l. sciendum ergo de primo ad vltimum videtur inferri quod hec fideiussio in casu suspitionis cum subrogetur loco possessionis immobilium, que equipollet satisdationi de iudicio sisti prestari debeat de iudicio sisti tantum, vt videtur esse de mente prefa. doc. licet nullus principaliter. q. moueat tamen practica est optima rex magistra. vt in cle. pastoralis. de re iud. ꝛ vsus qui ē rex magister egregius, vt inquit Cesar in suis commentarijs, seruari videt quod detur fideiussor de indicio sisti. ꝛ indi. soluen. Item Pau. de
4 cast. in dicto. §. qui in ius dicit no. † quod captus vt suspectus de fuga relaxari debet dato fideiussore de iudicio sisti. supple. ꝛ de indicato soluendo nec dicit plus nec aliquid allegat quid ergo dicendum in tanto inuolucro dominus meus in. d. l. sciendum dicit quod etiam licet possidens immobilia non equiualentia debito non teneatur satisdare de iudicio sisti, sed tamen contingat ipsum esse suspectum de fuga propter inopiam aut calamitatem que superuenit, ꝛ propterea captum, ꝛ sic non solum ad finē vt sistat in iudicio, sed etiā vt postea debitum soluat, cum suspitio sit quod non satisfaciat, ꝛ fugiat, certe tunc licet possideat immobilia tamen non equiualentia, debebit cauere de sistendo in iudicio, ꝛ quod satisfaciet debito, ꝛ hoc propter deterioratam conditionem post debitum que si a principio fuisset eadem conditio non deberet vrgeri satisdare de satisfaciendo, ita dicit sibi videri concordandam esse theoricam docto. in dicta. l. sciendum volentium quod etiam possidens immobilia non equiualentia
5 releuetur a satisdatione de iudicio sisti. † Cum practica que se habet ꝙ etiam possidens immobilia non equiualentia propter suspitioneꝫ fuge predictam teneatur satisdare etiam de satisfaciendo, Ex quo infert quod licet suo nomine conuentus non teneatur satisdare de indi. sol. vt. l. prima. C. de satisda. ꝛ insti. de satisd. §. sed hodie licet immobilia non possideat, sed tantum satisdare de iudicio sisti, tamen ꝑpter superuenientem suspitionem teneatur satisdare de indicato soluendo, quod dicit menti tenendū, vel aliter ꝑfatus doc. d. meus do. Jo. petrucij de Perusio, quod licet suo nomine conuentus non teneatur satisdare de iudicio sisti quando possidet immobilia licet nō equiualentia, vt dictum fuit supra in prima questione princip. tamē quando suspitio emersit, teneatur satisdare de iudicio sisti, addit ꝛ de indi. sol. Et hec dicit notabilissima ꝛ necessaria esse que sibi videtur vera licet non inuenerit contestem sibi in hoc.
6 ¶ Super hoc aduertendum est in primis, † nam ideo maxime capi videntur isti de fuga suspec. i, vt creditor se tutum reddat per dationem fideiussoris qꝺ debitū sibi soluetur per fideiussorem in defectum principalis de quo confidit, quia nihil immobile equiualens possidet, ꝛ quia signa fuge vidit ꝛ reo aufugiente non esset sibi creditori consultum, vnde licet satisdetur de iudicio sisti, non videt satisfactum huic cause propter quam principaliter capitur, scilicet, vt tandem habeat quem excutiat, ꝛ ex quo sibi soluatur, igitur non relaxetur nisi caueat de indi. sol. argumen. d. §. qui in ius. ꝛ. d. l. si pecunie. ꝛ eorum que in principio huius quest. dixi. Et optime facit tex.
7 in. d. c. ex parte. de verbo. significa. bene etiam facit, † nam siue possidens immobilia equiualentia, tamen si est contumax, tenetur satisdare de iudicio sisti vt supra dixi in prima questione. principa. quasi indicauerit per contumaciam primum se non compariturum, postea eo modo signa fuge ostendens, licet non teneatur regulariter suo nomine conuentus satisdare de indi. solu. vt supra dixi, tamen tenetur propter suspitionem fuge, per quam videtur seipsuꝫ posuisse in hac necessitate satisdandi argumen. l. in omnibus. ff. de indi. iunctis his que no. in. d. l. si debitori. co. titu. Optime etiam facit pro hac parte tex. in dicta. l. si creditores. ff. de priui. credi. ibi, satisdationem exigere possunt pro suo debito reddendo. Cogita super predictis que a nemine reperio dilucidata. ꝛ docto. vt supra dixi, vidētur sentire ipsum teneri tantum satisdare de indi. sisti. Practica vero quod etiaꝫ de indi. sol. qꝺ nimis est attento fine propter quem capiuntur argu. l. minime. ff. de leg. vide omnino ad materiam que dixi post Raph. in. l. iul. ff. qui satis. cogan. contra Ange.

SVMMARIVM

1 Debitorem alienum occultans an ꝛ quando se obligationis ꝛ periculi consortem faciat.
2 Impediens aliquem capi vel captum duci aut de manibus familie potestatis vi eum eximens, ad quid teneatur, remissiue.
3 Statutū puniens receptantem fugitiuum in quibus locum sibi vendicare possit.
4 Animus occultandi quando presumatur.
5 Fuga non est simpliciter maleficium, sed latitatio ipsa suspitionem causans.
6 Consilium dedisse homicidio faciendo quando quis presumatur.

Decimo principaliter quero ad quid teneatur impediens capi debitorem fugitiuum, aut occultans eum, qui propterea aufugit. Bald. consi. quod incipit. in. q. domini
1 Juliani † dicit quod licet quis scienter occultet debitorem alienum non facit se succedaneum obligationis vel consortem eiusdem periculi neqꝫ debitorem, nisi in casibus specialibus scꝫ in casu. l. fin. C. de oper. liber. Item in debitore tributorꝫ. C. de exac. trib. lib. x. l. quoties. Item quando quis debitorem vi eximit, vt. l. si eximendi. §. iteꝫ si quis. ꝛ. l. pe. ff. ne quis eum qui in ius. Item quando quis impedit rem, vel actorem venire ad iudicium, iuxta. l. fina. ff. de eo per quem fac. erit. ergo cum in dictis casibus sit speciale, in contrariuꝫ est ius commune, secundum Bald. in. d. consil. allegat Innocen. in capitu. pastoralis in fin. de offic. delega. ꝛ eodem titulo capitulo primo
2 quod not. perpetuo. † Impediens vero aliquem capi vel captuꝫ duci de manibus familie captuꝫ eximens aut de carcere extrahens ad quid tenetur. vide Barto. ꝛ scriben. in dicta. l. si eximendi. §. item si quis. ꝛ in. l. tertia. ff. ad leg. iul. maiesta. vide etiam Bald. in. l. eleganter. §. idem labeo. ff. de dolo. ꝛ in. l. additos. C. de episco. audiē. ꝛ in dicta. l. fi. de oper. liber. ꝛ domi. meum in. l. fin. in fin. ff. ne quis eum, ꝛ per aliquos scrib. in. l. quis sit fugitiuus. §. idem ait interro
3 gatus. ff. de edil. edic. ꝛ vide dicta in dicto. §. item si quis. † Adde etiam predictis quod statutum puniens receptantem fugitiuum, habet locum in eo qui retractat illum qui saltem vnum pedeꝫ ad fugam moueat, vt ꝛ peruenit aliquo modo ad principium facti, non autem in eo qui tempore receptationis de se facte, ꝛ tantum consiliū fuge in mentem habuit secundum Bald. in eo. consilio ad quod vide late dicta supra in questione principali. Subdit etiam Bald. in eo. consil. quod non presumitur in dubio habuisse animum receptan
4 di, qui intra terminum paucorum dierum propalauit. † Dici tetiam quod tunc presumitur quis occultandi animum habuisse, quando ita celauit, vt nemini appareat, allegat Bartol. in. l. locum. §. si quis dolo. ff. de tabu. exhibē. quod tene menti. Dicit preterea quod consulere seruo aut seruili vinculo annexo quod fugiat est maleficium, idem si ingenuo consulat vt fugiat cum re aliena, nec est mirum, quia tunc consuluit vitium. Subdit mirabilius quod idem est si consulat ingenuo, vt fugiat cum pecunia sibi deposita ad numerum, que olim fuit aliena. vt in terminis §. si debitorem. l. ait pretor. ff. que in fran. credi. Pro quo tu vide omnino vltra eum Barto. et Bald. ꝛ Moder. in. d. §. si quis. Alias dicit Bald. in. d. consil.
5 quod simpliciter fuga non est maleficiū, † sed latitatio, et generat cōtra eum suspitionem, vt. l. fulcinius. §. quid sit latitare. ff. quib. ex cau. in pos. ea. Aliter statutum punit prestantem consilium ad fugam. contigit quod probatur quod aliquis locutus fuit cum illo qui aufugit paulo ante ꝙ fugeret, non tamen constat quid ille dixerit illi qui fugit, quid iuris. confert ad hoc ellegans doctrina Barto in. l. si vē
6 tri. §. fina. ff. de priuil. credi. dicentis † quod si quis est inquisitus de eo quod dederit consilium ad homicidium, vt probetur solum istud quod paulo ante homicidium locutus est homicide, certe attenta breuitate spatij presumitur qꝺ dederit consiliū ad homicidiū, qꝺ dictum videtur valde durum, quia in dubio potius videtur capienda coniectura quod bene dixerit quam quod male dixerit, vt. l. non omnis. §. a barbaris. ff. de re mi. ꝛ in regula iuris, semel malus semper presumitur malus. ꝛ in. l. merito. ff. pro soc. sed tunc procederet quādo precesserunt cause ꝛ indicia odij contra eum, alias dicit quod dictum Barto. esset omnino falsum, ꝙ perpetuo tene menti.

Summarium

SVMMARIVM

1 Debitor captus vt fugitiuus aut de fuga suspectus, quid facere debeat ad carceres euadendos.
2 Cautioni iuratorie serui agentis, aut conuenti pro libertate debet stari.
3 Obligatio nulla est ad impossibile.
4 Carcerari non debet is qui in iudicio nunquaꝫ stetit, nec stare promisit.
5 Deierare nemo presumitur nisi probetur.
6 Obligatus precise per legem ad aliquid, manu militari compellitur id implere.
7 Usufructuarius ob inopiam satisdare non valens, vsufructu priuatur.
8 Cause non satisfit per cautionem iuratoriam.
9 Cautio iuratoria quando admittatur.
10 Iuramentum vilis persone nullius ponderis est apud bonos, ⁊ graues.
11 Iudex sibi cauere dꝫ, si cautio iuratoria offeratur, ne litem alienam suam faciat.

Undecimo principaliter quero

quid debeat facere captus, vt fugitiuus aut de fuga suspectus vt
1 carceres euadat ⁊ a carceribus liberetur. † Respõdeo ꝙ in primis
videat si captura potest impugnari quouis modo ex causis de quibus supra ⁊ maxime in sexta questione principa. quod si capturam
impugnare non potest. det fideiussorem, vt dixi supra questione nona, ⁊ liberabitur, si autem fideiussorẽ non inueniret ⁊ iuraret se nõ inuenire, ⁊ offerret iuratoriã cautionẽ. Arguo sic dr̃ in auc. generaliter. C. de episco. ⁊ cleri. ꝙ si actor satisdare nõ potest ⁊ paratus est
iurare statur iuratorie cautioni, ⁊ indistincte loquitur, ergo intelligatur tam in actore suspecto quam non suspecto, vt. l. de pretio. ff. de
publi. si istud est in actore, ergo idem est in reo, vt in regula. non licet de regulis iuris. in sexto. Secundo videtur tex. in aucten. cui relictum. C. de indic. vidui. Tertio videtur tex. in. l. j. in versi. omnes.
2 C. de asser. tol. † vbi seruus siue agat siue conueniatur pro libertate
que est causa maxima statur sue iuratorie cautioni, si cuꝫ fideiussore
satisdare non potest ⁊ nota quod loquitur in seruo qui esset potius
incarcerandus propter vilitatem persone ⁊ suspitionem. argumẽ.
l. diuus. ff. de quest. Itẽ qꝛ a cõiter accidẽtibus, si seruus est ergo nequã, vt. l. penul. qui ibi nequitiã. ⁊ ibi Bal. C. de li. ⁊ eorꝫ lib. alibi dicit gl. seruus ergo fur. vt no. i. l. iul. circa prin. ff. de ac. emp. † Quar
3 to ipossibiliũ nulla est obligatio. l. ipossibilium. ff. de reg. iu. ergo cũ
hec satisdatio quo ad eũ sit impossibilis, fiat vt fieri potest, scꝫ cũ iuratoria cautione. bene facit. l. cesar. ff. de publi. ⁊ in. l. secunda. ff. si qs
cau. ⁊ quod no. in. l. quod te. ff. si cer. peta. vbi propter difficultatem
dicit excusari quem a mora ⁊ facit quod no. in. c. querelam. de iureiuran. Quinto hoc videtur determinari in gl. ordi. in. l. prima. ff. qui
satisdare cogantur, que incipit, generaliter. ⁊ in glo. d. l. prima. C. de
asser. tol. super versi. recedere. ⁊ in glo. ordi. in. c. ex parte de verbo.
significa. oino vide, qꝛ loqui videt̃ ibi in suspecto ⁊ ꝯtumacc. Sexto
videtur tex. in dicta. l. nemo carcerem. C. de exac. tribu. lib. decimo.
Septimo hoc videtur de mente Barto. in. l. cum ab eo. alias inci-
4 pit, labeo. ff. ad leg. iul. repe. ibi † dum dicit quod is qui nunquam
stetit in iudicio nec stare promisit nõ est carcerandus. ⁊ ibi dum dicit quod solum condemnatus ad debitum, carcerandus est. Octauo
dominus Francis. tigrini de Pisis in dicta. l. prima qui satisda. cogantur dicit quod aut quis cogitur ad fideiubendũ sine alicuius cõmodi prosecutione in causa ciuili, ⁊ loquitur ⁊ ꝓcedit glo. ibi posita
⁊ iste videtur casus noster, aut in causa criminali, ⁊ loquit̃ in. l. eos
§. super his. ff. de app. aut quis cogitur ad satisdandum respectu
commodi ad quod inuitatur, ⁊ loquitur. l. vsufru. cum sua glo. C. de
vsufruc. Nono si iste qui non potest satisdare donec debitum liquidetur deberet stare in carceribus, deterioris conditionis esset iste incarceratus debitor non gaudens beneficio cessionis, vt. l. prima. C.
qui. bo. ced. pos. quam ille qui esset certus debitor ⁊ condemnatus,
qui cedendo bonis liberaretur, quod dicere videtur absurdum. Decimo cum instantia de iure ca. nullo temporis satis spatio sit limitata, vt habetur in. capitu. fin. de iudi. ⁊ per docto. in. l. properandum
. C. eodem titulo. Et sic instantia potest durare plus quam vita hominis, ergo si deberet detineri vsqꝫ ad fi. cause consequeretur inductio
cuiusdã quasi perpetue seruitutis, vt. l. prima. ff. de libe. ho. exhi. ⁊. l.
ob es. C. pred. mi. ⁊. l. titio centum. ita relicta sunt, vt a monumento
5 non discedat. ff. de conditione ⁊ demonstratione. accedit † quod nemo presumitur deierare, vt in. c. cum contingat de iureiurã. nec immemor eterne salutis, vt. l. iubemus. C. ad legem iul. pecu. bene facit
quod not. glo. fina. in. l. in eadem. ff. ex qui. cau. maio. ⁊ hoc videtur
determinare glo. in capitu. cum in ecclesijs. super versicu. iuramẽto de maioritate ⁊ obedientia, que loquitur de suspectis, vt ibi patet
in ea. glos. ibi dicit ꝙ stetur iuratorie cautioni, cum aliam prestare
non possint illi de quibus ibi, cum nihil habeant, ⁊ ista videtur multum stringere, nisi respondeas quod ideo ibi, quia priori cui debebatur obedientia ⁊ cui iuratur aliter ꝯsulitur, si periuraret, scilicet per
exclusionem a consortio aliorum fratrũ, vt ibi dicit text. in fi. ⁊ in casu nostro si debitor periuraret fugiendo creditori non esset consultũ
In contrariam partem quod non admittatur ad hanc iuratoriã cautionem, arguitur sic, Iudicia non debent esse elusoria, vt. l. pretor. ff.
de iudi. cum simi. sed eo admisso ad cautionem iuratoriam verisimiliter recederet, ⁊ essent iudicia elusoria, vt experientia docet, quia
fides rara inuenitur, igitur ⁊c. Et hoc videtur velle glo. in. l. consen
6 taneum. C. quomodo ⁊ quando iudex in versi. cogendum. † Secundo qñ lex precise obligat aliquẽ ad aliqd faciendũ, tunc manu militari compellitur, ⁊ precise per detentionẽ ⁊ carcerationẽ. l. q restituere. ff. de rei vendi. ⁊ not. in. l. stipulatio. §. siue autem. ff. de operis
noui nuntia. sed iste precise videtur obligatus ad satisdãdũ, vt cesset
timor fuge, igitur ⁊c. Tertio hoc videtur tenere glo. insti. de satis.
§. sed hodie super ver. permissionem. ⁊ in. l. secunda. §. si dubitetur.
ff. de iudi. super ver. permissionem quas glos. semper tene menti.
Quarto bona mobilia persone suspecte de baratatione sequestrantur, vt. l. si fideiussor. §. fin. qui satis. cogantur, ⁊ in. l. imperator. ff. ad
trebel. cum simi. ergo a paritate rationis persona rei suspecti de fuga sequestretur donec satisdet, vt. l. illud. ff. ad legem aquil. ⁊ hoc argumen. de sequestratione rei ad sequestrationeꝫ persone faciunt docto. ibi, ⁊ Bald. ⁊ Modernio. in dicta. l. dies festos. C. de fer.
7 † Quinto vsufructuarius pauper ⁊ suspectus si non potest satisdare de vtendo ⁊ fruendo, perdit vsumfructum, nec admittatur iuratoria cautio, vt per Cyn. in. l. vsusfructus. ff. de vsufruc. igitur idem in
casu nostro. Sexto eadem equitas que suadet vt debitor condemnatus carceretur, vt consequatur creditor quod sibi debetur, vt. l. prima. ⁊ per totum. C. qui bonis cedere possunt suadet etiam si cautuꝫ
creditori contra forensem ⁊ vagabundũ, seu de fuga suspectuꝫ vt satisdet, ⁊ tandem possit suum consequi, igitur idẽ ius, vt. d. l. illud ad
l. aquil. ⁊. l. j. ff. de fonte. Septio eedẽ cause que faciunt ipsum hẽri
suspectũ de fuga, faciũt ipsuꝫ hẽri suspectũ de piuro, arg. no. p doc.
in. l. si ex cautiõe. C. de nõ nu. pe. ⁊ in. l. doli mali. §. aduersuꝫ. ff. d noua. Octauo bene facit. l. si creditori. ff. de priui. credi. ⁊. l. de creatio
8 nibus. C. de episco. audien. † Nono videtur probari nam per huiusmodi cautionem iuratoriam non videtur satisfactum cause propter
quam est facta captura, quia non est consultuꝫ plene creditori, vt de
se patet igitur non relaxetur, vt. l. si pecunie. ff. vt in pos. leg. ⁊. l. neqꝫ
§. qui in ius. ff. de in ius vocan. ⁊ capitu. ex parte. de verborum significa. ⁊ bene faciunt que supra dixi in prin. ix. q. princ. Decimo ⁊ vltimo hanc partem tenuit Pau. de eleaza. in clementina prima. de ꝓcura. ⁊ secundum hanc partem consulerunt domi. Ludo. do. Fran.
de Albergo. de Are. ⁊ domi. Nico. domi. Francis. de platea, ⁊. d.
Rossus orlandi aduocati Florentini, eandem partem tenuit Ioan.
de platea de Bon. insti. de actio. §. actio. alleg. ad hoc glo. fnn eum
no. in dicta. l. secunda. §. si dubitetur. ff. de iud. ⁊ pro hoc videt̃ quod
propter impotentiam onus ad satisdandũ non remittatur vide text.
in. l. filiusfamilias. §. idem princeps. ff. de legatis primo. forte posset
9 adhiberi distinctio † ꝙ aut non inuenit fideiussores propter paupertatem ⁊ inopiam que superuenit casu ⁊ citra eius dolum, ⁊ nihil potest ei obijci corruptorum morum seu perfidie, ⁊ admittatur cautio
iuratoria nam maxima est pietas que pro paupertate facit ibi. l. qui
filium. §. j. ibi egestatem pretendebam. ff. ad trebel. ⁊ bene facit. l. diuortio. ff. de neg. gest. ⁊ text. no. in dicta. l. si creditores in ver. plane
⁊ loquuntur iura pro hac parte alleg. aut non inuenit fideiussores ꝓpter suos corruptos mores ⁊ suam dolositatem, ⁊ tunc non admittatur, cum non sit credendum iuramento illius cuius mores sunt corrupti, arg. l. non omnis. §. a barbaris. ff. de re mili. ⁊. c. per vestras extra de dona. inter vir. ⁊ vxo. ⁊. l. hac edictali. §. his illud. C. de secũ.
nup. † Nam vilium personarum dictum iuramentum nullius ponderis, ⁊ quasi pro nihilo reputatur apud bonos ⁊ graues hãc distinctionem no. sentit Bal. in auc. cui relictum. C. de indic. vidu. in. iij.
colum. versic. item no. ꝙ idem cautio. optime facit glos. elegans in
cle. presenti de sentẽ. super versi. non negotiando, ibi si personarum
qualitas non dissuadet, ⁊ quod pulchre dixit Bald. in. l. nõ hoc. C.
vnde cog. in. j. colum. ibi si iudici videbitur deferendum ex qualitate personarum actuum per que dici solet, licet in pendẽtibus ab animo stetur iuramento eius de cuius animo agitur, vt dicit glo. not.
insti. de actio. §. alie. ⁊ in. l. at qui natura. §. cum me absente. ff. de ne-

go.gest.cum simi.tamen illud est commissum arbitrio iudicis q nõ debet deferri viri ribaldo, vel ad periurium prout certum omnino vide ad hanc materiam tex.no.in.l.de die.§.plane.ff.qui satisda.cogan.& ibi dixi.& vide Ang.in.l.si finita.§.idẽ videamus.ff.de dam.

11 infec.† Sis ergo cautus & bene dispice quid tibi agendũ sit cũ iudex eris si offeratur cautio iuratoria in casibus premissis, & caue ne alienam causam tuã facias, vide etiam ad hanc materiam que dixit do.meus in.l.j.ff.qui satis.cogan.alleg.Bald.& Ang.in.l.sciendũ eo.titu. Dicit ipse do.meus ibi.s.in casibus in quibus est standũ iuratorię cautioni in casu impotentie tunc releuat ista iuratoria cautio qñ iurauit ad iudicis delationem. Si enim iudex arbitraret̃ nõ esse deferendum ꝑpter indicia & presumptiones indicantes qd ille posset inuenire fideiussores si vellet, & tamen ille ex seipso non ad iudicis delationem iuraret, non sufficeret dicta iuratoria cautio, fm Bald. no.in.l.j.ff.qui satis.cogan.& Ange.in.l.sciendum.ec.titu.

SVMMARIVM

1 Creditor propria auctoritate capiens debitorem quãto tempore penes se possit eum detinere.
2 Detinens alium vltra viginti horas in crimen priuati carceris incidit.
3 Creditor detinens creditorem minori spatio viginti horarum qualiter puniatur.

Duodecimo quero principaliter

1 † quanto tempore possit detineri per capientem.i.per illum qui propria auctoritate cepit fugitiuum antequam ducat illum ad iudicem. Rñdeo qd si quidem ipse detinuerit vltra.x.horas incidit in crimẽ priuati carceris, vt.l.j.C.de priua.car.iuncta.l.capite quinto.ff.de adul. Ubi hoc in indiuiduo nominatim tenet Bar.in debitore fugitiuo & tenet Ange.in.d.l.j.C.de priua.car.dicens q non solum incidit in penam priuati carceris, si teneret ipsum inclusum in domo,
2 sed etiã si in via detinuisset, vt.l.ij.ff.de lib.ho.exhibẽ.† Si vero detinerit minori spatio.xx.horarum & sic non duxit ipsum captum immediate ad iudicem, tunc etiam punietur, non tamen pena priuati carceris, sed minori arbitraria, vt in titul.de extraordi.cri.& in titu. de cri.stel.ita tenet dominus meus.in.l.dies festos.C.de fer.quod totum erat in arbitrio iudicis in demetiẽdo tps quo distulerit, vtrũ sit imputandum vel ne, vt.l.j.in fi.de iure deli.serius igitur impune transire dicas ipsum immediate ad iudicem.

SVMMARIVM

1 Debitor captus, vt suspectus de fuga ad cuius sit instantiam relaxandus.
2 Petere aliquem eximi a carceribus cui licitum sit.

Decimotertio quero ad cuius pe

1 titionem sit relaxandus id est † vtrum ad instantiã procuratoris speciale mandatum non habentis vel ad instantiam coniuncte persone coniunctorio nomine dubitationem mihi facit, nam Barto.in cõsi. in causa statij dicit singulariter quod quis non potest procuratorio nomine petere quem eximi a carceribus, nisi ad hoc habeat speciale mandatum.alleg.tex.in.l.pomponius.in princip.ff.de procurato. quod refert & sequitur Nellus de sancto Geminia.in tracta.banni totum in tertia parte secundi temporis questio.lxviij.& in contrariũ facit tex.in.l.tertia.§.si mulier vel pub.ff.de lib.ho.exhiben.vbi cõiuncta persona admittitur ad petendum coniunctam eximi a carceribus que non admitteretur, si requireretur speciale mandatum, cũ in casibus speciale mandatum requirentibus coniuncta persona nõ admittatur, vt habetur in.l.exigendi.C.de procurato.per doc.quare Ponta.in consi.ccxxxviij.dicit dictum Barto.in.d.consil.non
2 posse procedere indistincte, † & ideo conclusit quod aut loquimur in eximendo a carceribus personam que est sub prima potestate, & tunc procedat dictum Barto.in.d.consi.& loquitur tex.in.d.l.põponius aut loquimur de eximendo a carceribus personam, que non est sub patria potestate sed sui iuris, & tunc liceat etiã giuncte persone, per iura prealleg.q: arg.de executione vnius persone ad aliam non ꝑcedit, vt.l.j.§.hoc interdictuz.ff.de libe.ho.exhib.dixi in.d.l. pomponius. Posset etiam responderi ad iura.s.contra Bar.allega.q ideo admittitur ibi coniuncta persona, quia tanq̃ suam iniuriam prosequebatur, & vide in.l.patri pro filio.ff.de mino.ceterum aduerte, q: Bar.in.d.consi.licet velit q vt procurator nõ possit q petere quem eximi de carceribus sine speciali mandato, vt predixi. sentit tamen q quilibet possit tanq̃ vnus de populo, q ꝑpetuo nota, & cogita.quia a nemine reperio tactum, nisi vt.s.

SVMMARIVM

1 Captura si aduersus debitorez fuerit non rite ꝯcessa, an creditor aliquo modo sue indemnitati prospicere possit.
2 Petens reuocationem tenute, repelli potest per exceptionem, dolo facis.
3 Reuocatio capture non rite cõcesse qualiter & per quẽ peti possit.
4 Captura quo casu sustentari possit etiam debito non liquidato.
5 Tenuta leue preiudicium inferente, non admittitur quis ad illius reuocationem.

Decimoquarto principaliter quero, si

captura non fuerit bene ꝯcessa, vtrum possit quouis modo creditor
1 sue indẽnitati prospicere.† dicunt quidam q posito quod captura esset non rite facta, si tñ constat de debito per ꝯfessionem capti vel alio modo constet ipsum in veritate debitorem, debet detineri.alle. ad hoc.l.fi.§.fi.ff.quod met.cau.& hoc sequit̃ Pau.de cast.in consi.in causa capture Jacobi assignat rationem, nam & in causa possessionis recuperande, licet spoliatus sit ante omnia restituendus, tamen si de proprietate manifeste constat, scilicet q pertineat ad spoliatorem denegatur restitutio, vt in.c.cum ecclesia.de cau.pos.& ꝓprie.& no.in.c.ad decimas.de resti.spo.in.vj.ita hic deneganda sit restitutio in pristinam libertatem si de debito constet.h.d.prefatus docto.in.d.consi.pro quo vltra eum facit quod dixit Bart.in vlti. q.in.l.a diuo pio.§.in venditione.ff.de re iudi.vbi dixit quod si personaliter captus est pro executione sententie alia solennitate nõ seruata, dicendum est, vt in.d.l.fi.ff.quod met.cau.ita q voluisse videt̃ Bar.in alleg.dictum tex.q dicta captura teneat.qd Ange.ibi nõ placet, qui dicit quod.d.§.fi.est correctus per.l.meminerint.C.vnde vi. Idem Ange.in.l.si finita.in princ.ff.de dam.infec.no.ibi gl.
2 super verbo, liberetur dicendo se pluries practicasse,† quod petẽs reuocationem tenute potest repelli exceptione, dolo facis ꝑterea tenutam reuocari eo quia si reuocata sit tamen eum iterum habebo.& hoc sequit̃ Jmo.in.c.sua nobis & in.c.fi.de ꝓba. Sed idẽ Jmo.in. d.§.in venditione dicit quod ille.§.fi.l.fi.quod met.cau.procedit in suis terminis, vcz vt ꝑpter executionem de facto factam non possit agi actione quod me.cau.per verum debitorem de facto exactuz, q: cum dicta actio de interesse, & veri debitoris non intersit de iure non soluisse, non potest dicta actione agere non tamẽ excluditur quo minus dictus dbitor agere possit alijs remedijs, videlicet.l.extat.ff.qd met.cau.&.d.l.meminerint. Ponta.etiam in.d.l.si finita.in princi.
3 dicit † quod si quidem tenuta est inualida, quia nõ rite concessa, puta parte non citata, vel non probato debito, & tunc potest peti reuocari, nec obstabit exceptio, dolo facis &c.lz ibi aliter dixerit Ange. Subdit quod licet prima facie videatur posse peti talem tenutaz cõfirmari ex nouiter deducendis liquidando debitum.argu.tex.in.d. l.quod met.cau.& Britinus.ff.quod cum eo.& c.abbate sane.§.sub illius.de re iudi.lib.vj.tñ contrarium opinatur, argu.tex.c.conquerentem.de resti.spo.& per id quod dixit Bart.in sua disputatione que incipit, Lapus vbi omnino vide, quia notanda inuenies ad propositum, ad.d.l.fi.§.fi.quod me.cau.respõdet q loquitur in auctoritate iudicis nõ rite interposita ad petitionem creditoris in ꝯpellẽdo, idest carcerando debitorem, qui si soluit, non dat̃ recuperatiõis an reuocationis soluti remediũ, cũ verus sit debitor secus dicit esse in auctoritate iudicis non rite interposita in expellendo, q: iudex immisit creditorem in tenutam bonorum debitoris etiam vero non seruato iuris ordine.i.non probato, debito vel nõ citato, tunc.n.datur reuocatio ipsi debitori, non obstante dicta regula, dolo facis &c. Et sic facit differentiam inter vim compulsiuam, & expulsiuã, in casu nostro sumus in compulsiua. Jtem durante compulsione & nondũ facta solutione, quo casu videtur quod facilius succurratur ipsi detẽto sed ideo dubitatur, quia interim debitum vnde tota vis stat in intellectu.d.§.fi.&.d.l.meminerint.vbi Bar.& Ang.precisę tenẽt q si intentetur conditio illius.l.ad recuperandum non obstet condicẽti exceptio dominij per tex.ibi dum dicit illico, & tamen ibi loquitur in expulsiuo, remanet igitur maius dubium in casu nostro, cũ simus
4 in compulsiua.† Uno casu videtur magis posse sustentari captura seu tenuta, ita qd non restituatur quando debitum esset liquidatum per confessionez fm Bal.in.l.fundus qui lucij titij.ff.de rescin.vẽ. arg.no.in.c.pisanus.de resti.spol.& contra que dicit Bar.in.l.si cõfessus.

fessus.ff.de custo.reo.& Ange.in.l.denuntiasse.ff.de adul.& Inno.
in.capi.qualiter & quando.el.ij.de excusa.& in cle.consti. de elec.et
hoc tenuit Ponta.in suis singula.not.cclvj. Pro quo etiam facit
quod notanter dixit Barto.in.l. si prius.in.v.col.ff.de no.oper.
nun.vbi voluit quod quando tenuta causat modicum & leue preiudi
cium,nunq̄ admittitur quis ad illius reuocationem. Ceterum pro
differentia supra facta inter spoliatum vi expulsiua aut ablatiua,cui
restitutionem petenti non obstat exceptio in.d.l.si quis a se fundū.
.C.vnde vi.et spoliatum in cōpulsiua,cui obstat exceptio.vide Bar.
nota.in hac materia a nemine allegatum.l.si ob turpem.ff.de con-
di.ob turp.cau.& doc.in.l.iij.C.quod met.cau.& vtrobiq̄ dixi.vide
etiam materiam huius articuli,Bald.in.l.j.in fina.C.de iur.& fac.
ign.& oino vide que dixi supra in.vj.q.principa.maxime in ver.sed
pone quod creditor,& vt supra dixi.diligenter pondera verba Bar
to.in dicta disputatione Lapus. & cogita, quia a nemine reperio
istum articulum plene expeditum,& altiorem requireret indaginem.

SVMMARIVM

1 Lis an dicatur cepta & litis pendentia inducta per petitionem captu-
re aut per ipsam capturam.
2 Iudicium coram vno iudice ceptum, quando coram alio agitari
possit.
3 Pendentia litis non inducitur per sequestrationem bonorum aut
capturam persone de fuga suspecte.
4 Fideiussorem prestans de se representando ad iudicis mandatum,
censetur tacite confiteri se iuste fuisse detentum.
5 Soluens indebitum necessitate precisa compulsus, conditionem in
debiti intentare poterit.

Decimoquinto principaliter quero

1 † an per huiusmodi petitionem capture & capturam.videatur cepta lis corā
illo iudice.& inducat̄ litis pendentia.prima facie videt̄ quod sic,vt.
l.vbi ceptum.ff.de iudi.& quia sicut per citationem verbalem dicitur
iudicium ceptum,vt insti.de pena te.liti.§.fina.et per glos.& docto.
in rub.de in ius voc.ff.& .C.ita longe fortius per citationem realem
idest capturam que preualet, vt per doct.in.d.l. vbi captum et.l.si
quis postea.de iudi.& moder.in.l.si pluribus.ff.de lega.i.
2 ¶ † In contrarium facit,nam quandocunq̄ coram vno iudice fuit
vt ita loquamur,iudicium inceptum ex necessitate,puta ratione suspi
tionis fuge, vel quia actio peribat tempore,vel ex simili causa nece-
saria, tūc illud iudiciū potest agitari corā alio iudice.ita est de men
te Bal.& Ange.in.d.l.vbi ceptum,argu.l.sed & si restituitur.§.edi
tum.versi.sed & si dies.ff.de iudi.vbi etiam hoc sensit,& ideo quidam
moderni in.l.quamuis.ff.de dam.infec.dicunt quod si poteram con
uenire te Perusij.Assisij,& incepi te cōuenire coram iudice Assisij
ex necessitate,q2 timebatur de fuga tua,potero postea te conuenire
3 coram iudice Perusino † & fortius inferunt quod propter sequestrū
bonorum,aut capturam alicuius tanq̄ suspecti de fuga que dicitur
sequestratio persone non inducatur litis pendentia.quod esset mira
bile si procederet,nam licet in.l.sed & si restituatur.permittatur qd
iudicium alibi finiatur, non tamen ibi expresse dicitur quod non sit
inducta litis pendentia.& ideo esset diligenter aduertendum pro
veritate huius dicti, propter id quod dicit̄ in.l.si nulli.C.iudi.Et p
Bal.in.l.ordi.C.de rei ven.& propterea que vltra doc.dixi in .l.om
nes populi.ff.de insti.& iur.circa princi.ad intellectum.l. diffamari
.C.de inge.& ma.Sed pone iudex qui fecit ipsum capi non rite & si-
ne cause cognitione requisita relaxauit eum,dato sibi iudici fideius-
sore de se representando ad voluntatem iudicis,Iudex in syndicatu
molestatur ab illo qui dicit se fuisse male captum,vtrum possit quo-
modolibet euadere,solet allegari Barto.in.d. disputatione, Lap-
4 pus, † quod per dictam dationem fideiussoris videatur tacite con-
fessus se fuisse bene captum,& tacite approbasse capturam.& ideo of
ficiales consueuerunt semper quando liberant aliquem captum ad
cautelam recipere fideiussorem ab eo de se representando, sed hoc
dictum semper mihi visum fuit valde durum,arg.not.per Barto.
in.l.si conuenerit.ff.de iuris.om.iudi.& in auct. offeratur.C.de lit.
contest.& eius quod dicit Ange.in.l. fina.§.fina.ff.quod met.cau.
Item quia dictam fideiussionem prestant quo ad modū compulsi,
quia non relaxarentur,nisi illam darent,igitur non videantur appro
bare,argu.l.rem legatam.ff.de adimen.leg.et eorum que supra dicta
sunt in precedenti questione, hac eadem questione principali.
5 ¶ † Item quia is qui soluit necessitate precisa compulsus ex dispo-
sitione legis velleiane aliter,et vt pareat superiori,qui sic voluit,non
perdit condictionem indebiti,sed poterit postea repetere, vt in simi
li per Barto.in.l.j.§.quod autem.ff.quod vi aut clam.et per doct.
in.l.j.C.de condi.indeb.& per dominum meum in.l.secunda.C.quod
metus cau.& in.l.si ob turpem.ff.de condi.ob tur.cau.

SVMMARIVM

1 Captura nulliter & absq̄ cause cognitione concessa et facta, an pos-
sit reuocari die feriata.
2 Iudex qui parte non citata tenutam dedit, nullo temporis respectu
habito potest quod fecit reuocare.
3 Possessor iniustus facto iudicis immissus, absq̄ citatione et cause
cognitione potest a possessione expelli.
Fugitiuus esse censetur quis eo ipso quod est in banno positus.
4 Contrahens cum aduena quem scit illico recessurum, non potest
postea allegare eum de fuga suspectum.

Decimosexto & vltimo principaliter

quero quedam in precedentibus non tacta inseremus. ¶ Et
primo vtrum sicut die feriata potest capi fugitiuus,aut de fuga sus-
1 pectus,vt dixi.s.questione.viij.eodem modo † si captura nulliter & si
ne cause cognitione cōcessa & facta fuerit die feriata possit reuocari.
Bal.in.l.dies festos.C.de fer.dicit quod sicut potest fieri,ita reuo-
cari.alleg.glos.singularem in.l.minor.in princip.ff.de euic.preterea
idem Bald.in.l.si pacto quo penam.C.de pactis.dicit quod si tenu
ta, aut captura de facto fit simpliciter, de facto reuocatur.allegat
glos.in dicta.l.minor.et quia sicut fuit facilis in mitendo,& ita debet
esse facilis in extramittendo.l.prima.§.primo.l.si muli. vent.nomi-
2 ne.Et subdit notabiliter † quod si iudex dedit tenutam parte non cita
ta,vel fecit aliquē capi debet simpliciter hoc reuocare sine alicuius
temporis citatione, quod est profecto mirabile.allegat Innoc.in.
capi.querelam.de elec.idem latius tenuit Bald.in.l.ij.C.de serui-
tu.& aqua.in.xij.col.versic.quarto quero.vbi omnino vide.& in.l.fi.
in.iij.col.C.de edic.diui.Hoc idem secutus est Pontanus in suis
notabi.nota.cccxcix.& hoc procedit ratione notorie iniustitie tenute
vel capture nuliter concesse.hinc dicere videtur idem Pōta.in.l.
ij.ff.de re iudica.quod licet possessor etiam iniustus non possit expel
li,aut sua possessione priuari absq̄ citatione,vt.l.auctoritate.& l.me
minerint.C.vnde vi.et.c.inter quatuor.de maiori.et obedien.& in.c.
3 in literis.de restit.spo.et ca.licet episcopus. de preben.in.vi. † ta-
men fallit in eo qui est iniustus possessor facto iudicis.qui immisit in
possessionem vel tenutam sine cause cognitione,tunc enim iste talis
potest sine citatione priuari sua possessione vel detentatione.& ita di
cit intelligendum glos.in.d.l.minor.& Innoc.vbi supra vide de hac
questione per moder.in.l.j.§.nuntiatio.de oper.no.nun.& hoc per-
petuo tene menti.
¶ Secundo est sciendum quod statim quod vnus est in banno po-
situs,censetur esse in fuga.vt habetur in titu.de pa.tenen.§. si quis
hominem.in vsibus feudorum.bene facit.l.si cum cornelius.& l.cum
quis.ff.de solu.& quod habetur per Bal.et Moder.in.l.rogasti.§.
fina.si certum petatur.
¶ Tertio & vltimo sciendum est quod Bald.in quibusdam lectu-
4 ris dixit in.l.fistulas.ff.de contrahen.emp. † si quis contrahat cum
aduena illico recessuro, non potest eum allegare suspectum & fugiti
uum,si sciebat eum aduenam.pro quo facit.l.heres absens.§.si quis
tutelam.ff.de iudi.& quod dixi supra questione.vj.principali.& teti-
gi in additione.sed caue ne decipiaris,quia hoc debet intelligi sane,
quando rem emptam secum non portaret.quando vero rem secum
portaret,tunc secus quia licet contrahens putaret deberet ipsum re
cessurum, non tamen debet putare illum recessurum cum re non so
luto pretio.& ideo hoc casu potest petere ipsum capi in suspectum &
fugitiuum,ne detur occasio recedendi cum re,vt.l.si legationis.ff.de
iudi.& hoc est quod notanter dixit Bald.in rub.C.de reuo.his que
in frau.credi.ibi omnino vide.& sequitur Moder.in.l.qui bona.§.
de ille.ff.de ope.no.nuntia.vbi hoc tenet Ponta.& vide omnino
Bald.in.l.si donationis.C.de contrahen.emp.

FINIS

Tractatus singularissimus renuntiationum iuris ciuilis eximij legum professoris D. Jaco. Butrigarij Bononiensis doctoris maximi nominis, ac Bartoli ipsius discipuli.

SVMMARIVM

1 Renuntiari quibus legum beneficijs in contractibus et in instrumentis soleat. Et seriatim enumerantur hic. liij. iuris renuntiationes.

Beneficio epistole diui Adriani.

Onsueuit renũtiari epistole diui Adriani, & est beneficiũ q̄ q̃n aliqui sunt obligati insolidũ per huiusmodi beneficium si oẽs presentes sint soluẽdo tẽpore litis cõtest. possunt postulare vt actio diuidat̃ inter eos, vt vnusquisq; p virili portiõe conueniatur & non insolidũ, & si huiusmodi beneficio fuerit renuntiatũ creditor poterit quem velit conuenire, vt. C. de constit. pecu. l. fin. & insti. de fideicom. §. si plures. cum suis simi. & habet locum inter plures fideiussores, constitutores, & mandatores & tutores &c. & hoc s'm iura antiqua. Et hodie habet locum inter principales debitores insolidũ obligatos p auct. de duo. reis.

Beneficio auc. presente. C. de fideiusso.

i Tem consueuit Renuntiari beneficio noue constitutionis de fideiussoribus, per quod beneficium succurritur fideiussoribus & mandatoribus & spõsoribus, nã possunt postulare q̄ reus primo cõueniatur si ipse reus principalis presens fuerit & soluendo, vel si presens non fuerit reus, datur tempus arbitrio iudicis fideiussoribus, vt intra illud tempus rem principalem representent, & post conueniũtur fideiussores si reus non venerit, & ideo renuntiatur illi iuri vt creditor possit conuenire quem voluerit, vt. C. de fideius. auc. presente.

Beneficio auc. hoc ita de duobus reis.

i Tem consueuit Renuntiari beneficio noue consti. duobus reis, per quod beneficium subuenitur de duobus reis debendi, nam possunt postulare per istud beneficium non insolidum sed pro parte posse conueniri, q̄ poterat fieri de iure antiquo, lʒ non essent insolidum expresse obligati. Sed hodie nisi expresse agant q̄ quilibet insolidum sit obligatus, vel alter ex reis sit non soluendo in totum vel in parte, vel sit absens non dicuntur quilibet insolidum obligari, & ideo renuntiantur illi iuri vt creditor illis interuenientibus possit quem voluit insolidum conuenire. vt. C. de duobus reis. auct. q̄ ita & habent locum ista beneficia quotiescunq; duo vel plures principaliter se obligant. vnus. n. pro altero intercedere videtur quando se obligant vltra partem ipsum tangentẽ.

Beneficio cedendarum actionum.

i Tem consueuit Renuntiari beneficio cedendarum actionum per quod beneficium potest postulare fideiussor & alij q sunt obligati in vna obligatione sibi cedi iura, & actions quas creditor hʒ ꝯ alios fideiussores, vel ꝯ alios, p quibus sunt obligati, alioquin nisi cedantur eis a creditore potest recusare solutionẽ, & ideo illi iuri renuntiatur, vt. ff. de fideiussoribus. l. fideiussoribus. & de solutioni. l. modestinus. & l. stichum, aut pamphilum. eod. titu. Et prodest creditori q̄ si fuit renuntiatum poterit creditor eligere quem voluerit de fideiussoribus vel alijs conreis & alteri gratificari & ille a quo exegit debitum poterit petere vt cedantur sibi actiones aduersus alios quibus creditor vult gratificari, cum iam fuerit renuntiatum.

Beneficio feriarum.

i Tem consueuit Renuntiari beneficio messium, vel vindemiarum, vel aliarum ob necessitatem hominum introductarum, nam tempore messium vel vindemiarum non debet aliquis vocari in iudicio nisi illis ferijs fuerit renuntiatum, alijs autem ferijs in honorem dei introductis renuntiare nemo potest, vt habetur de his omnibus. C. de ferijs. l. omnes dies. cum ibi not. & ff. de ferijs. l. i. & extra de ferijs. c. fi. cum si.

Beneficio exceptionis non numerate pecunie.

i Tem cõsueuit Renuntiari exceptioni non numerate pecunie non tradite nec reddite rei que consistit pondere, numero vel mensura, & ista exceptio q̃nq; hʒ locũ intra biennium, q̃nq; intra. xxx. dies, aliq̃n intra annuʒ. & aliq̃n intra tres mẽses, nam si debitor cõfitet̃ se pecuniam accepisse quã in veritate non accepit potest opponere exceptionẽ non numerate pecunie intra duos annos a die confessionis & vt eam non possit opponere renuntiat illi exceptioni in instrumento. Q̃nq; dʒ opponi intra. xxx. dies, nam si creditor cõfessus fuerit spe future numerationis se recepisse creditum a debitore suo hʒ exceptionẽ non numerate pecunie intra. xxx. dies. & premissa locũ habent in mutuo non in alijs rebus, vt. C. de nõ nume. pecu. l. in ꝯtribus. prope princi. cũ si. Q̃nq; hʒ locũ intra annũ vt si maritus confessus fuerit spe future numerationis se recepisse dotẽ. quã reuera non accepit competit ei exceptio non numerate dotis intra annũ post solutũ matrimoniũ. Et hoc si matrimonium durauit minus duobus annis. Si vero plus biennio durauerit sed minus decennio tunc intra tres mẽses est opponenda. & ideo ne possit opponi isti renuntiatur, vt. C. de dote cauta non nu. l. fi. & auct. q̄ locum. ibi posita.

Beneficio erroris calculi.

c Onsueuit Renuntiari beneficio erroris calculi. nam si partes in aliquo ꝯtu errauerint i cõputatione, iterato debet fieri computatio lʒ plures fuerint facte nisi illi iuri fuerit expresse renuntiatum, vt. C. de errore calculi. l. vna.

Beneficio clausule generalis. l. j. ff. ex quib. cau. maio. in si.

c Onsueuit Renũtiari clausule generali si qua iusta causa mihi videbitur. nã dicit lex si aliqs fuerit lesus ex aliqua causa, & ideo petit se restitui in integrum, pretor vel iudex debet restituere ex quadã equitate, si iuxta causa sibi videbitur. vt in. l. j. ꝯ. allega. & ideo quandoq; illi legi renuntiatur.

Beneficio recursus ad arbitrium boni viri. C. de contraben. emp. l. fi. cum ibi nota.

c Onsueuit etiam q̃nq; renuntiari recursui seu appellationi ad arbitrium boni viri, nã si aliquis iurauerit vel promisserit aliquid dare vel certas operas facere prout si ego essem arbitratus, si ego iuste arbitror, tenendũ est arbitriũ meuʒ alias non, imo promissor hʒ recursum ad arbitriũ boni viri. vt. ff. de ope. libe. l. si libertus. Et de hoc vide plene in repeti. §. arbitrorum. in. l. si proprietatem. ff. pro so. Uel pone exẽplũ, si aliquis promisit mihi vendere fundum arbitrio Titij, si Titius bene & recte arbitretur bñ est alias recursus habetur ad arbitriũ boni viri, vt. C. de ꝯben. empti. l. fi. cũ ibi no. & ff. de re iudi. l. in personã. §. generaliter. & l. societatem. ff. p soc. & hʒ actionẽ mecum, nisi isti iuri fuerit renuntiatũ. Aliqui tñ dicũt q̄ ista renũtiatio non valet q̄ credo verum, nisi forte hoc fieret mediãte iuramento & est bonus vir iudex ordinarius, sub quo sunt partes ꝯhentes, vt. ff. de verbo. obligatio. l. continuus. §. cum ita.

Beneficio ne quis condemnetur nisi inquantum facere potest.

c Onsueuit Etiam renuntiari vt si quis non cõdẽnetur nisi inquantum facere potest, ita habita ratione ne egeat in futurum, q̄ si maritus vel eius pater conueniatur ab vxore pro dote quaʒ recuperat

perat non debet condemnari insolidum, imo solum inquantum face re potest, ita deducto ne egeat &c. hoc est dictũ quod aliquid penes eum debet remanere ex quo possit se alimentare in futurum ob reuerentiam preteriti matrimonij. Sunt & alie persone habentes istud priuilegiũ vt socij omnium bonorum, & ideo si vnus conuenit alium actione pro socio ille qui conuenitur non debet condemnari nisi inquantum facere potest &c. Et idem in patrono a liberto conuento. & idem in socero a genero conuento. & idẽ in parte a filio vel a filia conuento. Et quod dictum est de vxore quando conuenit maritum vel patrem pro dote quam promisserat idem est si ipsa vel pater eius conueniantur a viro pro dote quam promiserat. de isto habetur. ff. solu. matr. l. maritum. arg. ff. de re iudi. l. sunt qui. & l. seq. cum ibi not. Item competit hoc beneficium donatori conuento a donatario, vt. ff. de re iudi. l. inter eos. in fi. Item competit ei qui bonis cessit eo postea conuento per creditorem cum peruenisset ad pinguiorem fortunam, vt. l. is qui bonis. ff. de ces. bo. & quibusdam alijs personis fm quosdam, sed huic beneficio cessionis bonorum renuntiari non potest, sed cum eorum reuerentia. crederem tamen cum iuramento valere renuntiationem, qꝛ tale iuramentum saluari potest sine interitu salutis eterne.

¶ Beneficio. l. ob es. C. de act. & oblig.

c Onsueuit Renuntiari iurisdicenti qꝺ vbi aliquis debitor est pluribus creditoribus obligatus & ipse debitor cum non sit bene soluendo conuenitur a creditoribus, habet electionem an recipiat inducias quinquennales ad soluendum ad cedat bona sua creditoribus. Et sic renuntiatur inducijs quinqꝫ annorum & cessioni bonorum, & si inducias non petierit nec bonis cesserit, sed passus fuerit se in debito illo cõdemnari dꝫ in carcerem detrudi, vt. C. qui bo. cede. pos. l. pe. & fi. licet quidam dicant quod huic beneficio renuntiari non potest. & ita not.

¶ Beneficio induciarum duorum vel quatuor mensium.

c Onsueuit Renuntiari quandoqꝫ iurisdicẽti quod vbi debitor est condemnatus ad soluendum debitum creditori dantur debitori inducie duorum mensium. de iure digestorum, & de iure. C. quatuor menses computantur a die condemnationis, vt. C. de vsur. rei iudi. l. ij. ff. de re iudica. l. debitoribus. & extra eod. titu. c. ad consultationem.

¶ Beneficio. l. ij. ff. de re iudi.

c Onsueuit Renuntiari iurisdicenti qꝺ licet lex det certum tempus iudicatis, alias cõdemnatis ad soluendum, tñ iudex illud tempus prout sibi videbitur poterit arctare vel prorogare, nec semper tempus a. l. statutum habet sequi, vt. ff. de re iudi. l. ij. cum suis concordan. & ideo debitor huic iuri renuntiat cum sit in eius fauorem introductum, vt si iudex daret aliquod tempus ad soluendum, debitor illo tempore vti non posset.

¶ Beneficio. l. a diuo pio. ff. de re iudi.

c Onsueuit Renuntiari quandoqꝫ iurisdicẽti qꝺ si sit licita sententia lata contra aliquem vt soluat creditori id in quo est cõdemnatus debet seruari ordo in alienatione rerum debitorum, nam primo mobilia & per se mouentia, postea immobilia, postea perueniatur ad iura, vt. l. a diuo pio. ã. allega. cum ibi notatis. & ideo quando debitor recipit pecuniam a creditore renuntiat huic iuri, vt adueniente die vel tempore solutionis possit executio fieri in bonis in qꝫ bus voluerit creditor, quod fieri non posset, alias nisi iuri illi renuntiatum fuisset.

¶ Beneficio auc. hodie de appel. & l. i. & ij. C. de tempo. appel.

c Onsueuit Renuntiari iurisdicenti qꝺ vbi aliquis est condemnatus ad soluendũ vel dandum, vel faciendum aliquid creditori suo datur sibi spatium decem dierum intra quos potest appellare & sic per consequens omni alio remedio appellationis debet renuntiare, vt. C. de appella. auc. hodie. & C. de tempo. appel. l. j. & ij. cum concordantijs.

¶ Beneficio. l. sicut. & l. cum notissimi. C. de prescrip. xxx. vel. xl. annorum.

c Onsueuit renuntiari Iurisdicẽti quod actiones personales vel hypothecarie cõpetentes contra aliquem debitorem pro aliquo debito, pro quo se obligauerat tolluntur triginta vel quadraginta annorꝫ spatio. nisi intra illud tempus intentate fuerint vel super illis fuerit lis cõtestata. vt dictis legibus allega.

¶ Beneficio induciarum viginti dierum oblati libelli.

c Onsueuit Etiã renuntiari iurisdicẽti qꝫ vbi ad iudicium aliquis vocatur ex aliqua causa libellus dꝫbet sibi offerri, & nihilominus debẽt sibi inducie dari. s. xx. dierum. vt possit deliberare vtrũ cedat vel contendat, vt. C. de lit. contest. auc. offeratur. & auc. libellũ.

¶ Beneficio. §. alteri. insti. de inuti. stipu.

c Onsueuit Renuntiari qꝺ vbi aliquis stipulatur pro aliquo absente nisi intersit stipulatoris non queritur obligatio absenti ex illa stipulatione. vt in. §. alteri. alleg. cum suis concor. vbi est notabilis glos. pro hoc.

¶ Beneficio. l. si conuenerit. ff. de iurisdi. om. iudi.

c Onsueuit Enim renuntiari iurisdicẽti quod si conuentum est inter partes qꝺ si aliquis alius iudex qꝫ cuius iurisdictionis sunt iudicat seu inter partes cognoscit, qꝫ anteaqꝫ lis contestetur licitũ est ei penitere & ab ipsa conuentione discedere, vt. d. l. si conuenerit. ff. de iurisdi. om. iudi.

¶ Beneficio quod in obligationibus seruatur.

c Onsueuit Renũtiari potissime in obligationibus vnius cause coram diuersis iudicibus non debere ventilari. & si fiat imponatur pena agenti, vt. C. de iudi. l. nulli.

¶ Beneficio. c. statutum. extra de rescrip. lib. vj.

c Onsueuit Renũtiari obligationi scꝫ qꝫ quando actor & reus sunt diuersarũ diocẽ. reus vltra vnã dietã a finibus sue dioce. nõ potest ad iudicium aduocari, vt. c. statutum. alle. Item qñ actor et reus sunt eiusdem ciuitatis siue dioce. non debet a fine sue dioces. vltra vnam dietam conueniri. vt in eodem ca. alleg.

¶ Beneficio. l. & si post tres. ff. si quis cau.

c Onsuetum est In huiusmodi obligationibus renuntiare iurisdicenti qꝫ vbi aliquis promisit aliqui, & cum pena certa de sistendo in iudicio & non sistat illa die, potest post tres vel quinqꝫ dies purgare moram comparendo in iudicio & sui ipsius copiam faciendo, & non incidit in penam, vt. l. & si post tres alle. De hoc vide not. per doc. in. l. sancimus. C. de fideius.

¶ Beneficio. l. j. ff. si quis in ius voc. non ier.

c Onsueuit Renuntiari iurisdicenti qꝫ vbi aliquis ad iudiciũ vocatus est ex eo forte, qꝛ si non possidet immobilia datis fideiussoribus de sistendo in iudicio si fideiussores non sunt de foro illius iudicis dꝫbet renuntiare priuilegio suo, alias nõ valet fideiussio. vt dicta. l. j.

¶ Beneficio fori.

Consueuit renuntiari priuilegio fori. nam reus debet conueniri coram suo iudice, et non coram iudice actoris iuxta regulam, actor forum rei sequitur, et non econtra. vt. l. iuris ordinem. C. de iurisdi. om. iudi. et. l. fin. C. vbi in rem act.

¶ Beneficio pro scholari.

Item renuntiant scholares priuilegio suo vt coram non suo iudice possint ex causa conueniri, quod regulariter fieri non potest, vt. C. de epis. et cle. auct. statutimus. contrarium videtur quod imo possit renuntiari, arg. C. de pac. l. si quis in cōscribendo. cum ibi not. per doc. hoc verū si sint laici vel clerici coniugati, secus si clerici soluti per. c. si diligenti. extra de fo. compe. et per auc. habitat. cum ibi not. C. ne fil. pro pa.

¶ Beneficio ne quis ratione minoris etatis restituatur.

Consueuit renuntiari beneficio in integrum ratiōe, minoris etatis, quia si minor pp facilitatem sui in aliquo contractu fuerit lesus restituitur in integrū per pretorē vel iudicem, vt. C. de in integ. resti. mi. et. ff. de mino. per totū. licet secundum gl. huic beneficio renuntiari non possit, vt. l. si iudex. ff. de mino. Credo tamen quod si sit pubes valebit in iuramento per auc. sacramenta puberum. C. si aduer. vendi. et habet locū. d. auc. non solum in contractibus, et si. vltro citroque obligatorijs, imo in donationibus et stipulationibus, et hoc secundum glo. d. auc. in donationibus. non est verum secundum docto. in. d. auct.

¶ Beneficio. l. rem maioris. C. de rescind. vendi.

Item renuntiatur quoque iurisdicenti quod quando emptor dando plus in aliqua re quā valeat est deceptus vltra dimidiam iusti pretij, debet rescindi contractus vel sibi restitui quod plus dedit quam deberet, et idē contra in venditore decepto vltra dimidiam. C. de rescin. ven. l. rem alleg. cum ibi not. et ne oriatur controuersia propter taels deceptiōes renuntiaturisti iuri de quo dic vt ibi.

¶ Beneficio. l. emptor. C. de euic.

Consueuit renuntiari iurisdicenti quod quando emptor aliquam rem emit a venditore, et illa res incipit euinci per tertiū si emptor non denuntiauit venditori quod illa res ab eo euincitur et quod veniat ad defendendum eum licet res illa ab eo euincatur emptor non poterit agere de euictione contra venditorem, vt. l. emptor. alle. et. ff. de euic. si fundo. §. si cum posset. cum concor. Et ideo in fauorem emptoris fuit introductum vt venditor huic iuri sine. l. renuntiet, ne emptor ei denuntiare teneatur.

¶ Beneficio. l. qui rem. C. de euict.

Item renuntiat venditor iurisdicenti, quod licet res empta appareat esse aliena vel alteri obligata emptor non potest agere de euictio. contra vēdi. donec res ab eo emptore fuerit euicta per sententiam etiam si ipsam appareat euici posse in futurum, vt. d. l. qui rem. et. l. non tamen. ff. de euict.

¶ Beneficio actionis redhibitorie.

Item renuntiatur istius actionis beneficio. nam si ego ignoranter emi rem morbosam ab aliquo venditore possum agere contra venditorem actione redhibitoria intra sex menses vtiles vt mihi reddat pretium et ipse rem recuperet, et ideo si emptor huic beneficio renuntiauerit, non poterit postea agere contra venditorem, vt. l. sciendum. §. fina. infra allega.

¶ Beneficio actionis quanto minoris.

Consueuit etiam renuntiari per actorem huic actioni, nā si ab aliquo emi ignorans re esse morbosam possum agere contra venditorē intra annum vtilē ista actione vt mihi reddat pretium seu partē quā non dedissem si rem illam vitiosam sciuissem. et hec duo probant scilicet beneficiū proxi. dictū et istud. ff. de redhi. act. l. sciendum. §. fin. et. l. seq. cum multis concor. Et istis duobus casibus valet renuntiatio facta per emptorē et prodest venditori si venditor vitiū ignorat, alias si sciuisset nec emptorem certificauit rōne sui doli non valet renuntiatio, vt. ff. de redhi. act. l. queritur. §. si venditor. et. §. seq. Et posito quod venditor sciēter vēdens rē morbosam dicat emptori se ei nolle teneri rōne alicuius vitij forte quod sciebat in re vendita dū tamen emptor id ignoret, et emptor in hoc consentiat, non tamen obligando se per pactum de non veniendo contra venditorē rōne morbi (quia tunc postmodum non posset quis venire, arg. l. si quis in conscribendo. C. de pac.) quod adhuc non obstante tali consensu poterit emptor contra eū venditorē actiōibus pxi. dictis experiri, si reperiatur illa res morbosa. ista est doctrina que traditur per doct. modernos. a. l. j. §. j. vsque in fin. l. ff. de act. em p. et vē. quod est valde notatu dignū, quia quotidie venit de facto.

¶ Beneficio. l. penul. C. de dona.

Item renuntiatur iurisdicenti quod si quis fecit donationem in personam alicuius excedentem summam quingentorum aureorum siue solidorum siue insinuatione seu decreto iudicis non valet in eo quod exceditur, imo in eo potest per donatorem reuocari nisi illi iuri renuntiauerit, vt. d. l. pe. in fi.

¶ Beneficio. l. fi. C. de reuo. dona.

Consueuit renuntiari iurisdicenti quod si facta est donatio in filiū emancipatum vel alium qui nō sit in potestate, vel alium extraneū donator potest reuocare donationem si donatarius ei iniuriam fecerit vel manus impias in eum inferat vel damnum irroget in bonis donatoris, vel vite eius insidietur, vel conditionem appositam in donatione donatarius non impleat. vt. d. l. fina. hoc verum non est secundum quosdam quod talis renuntiatio valeat. vt nota. per Guiliel. de cun. in. l. qui exceptionem. §. pactus. ff. de condic. indebiti.

¶ Beneficio. l. sine emancipatus. C. de dona.

Item renuntiatur iurisdicenti quod si pater donauerit filio in sua potestate cōstituto non valet vt. d. l. sine emancipatus. alleg. et ideo renuntiatur illi iuri ne postea pater possit donationem reuocare, et tunc esset bonum consiliū pro filio, quia pater remitteret vsumfructum rerum donatarum filio, vt sic quo ad proprietatem vel vsumfructum res donata abdicetur a bonis patris.

¶ Beneficio. l. vbi. ff. de donatione causa mortis.

Consueuit autem renuntiari iurisdicenti quod vbi donator fecit donationem causa mortis quod nullo casu possit reuocari non valet vt donatio causa mortis, vt. l. vbi alleg.

¶ Beneficio senatusconsulti velleiani.

Item renuntiatur per mulieres beneficio senatusconsulti velleiani, nam si mater vel auia velit subire onus tutele filiorum vel nepotum renuntiat secūdis nuptijs contrahendis et beneficio senatusconsulti velleiani, vt. C. quando mul. tute. offi. fun. potest. l. fi. et a uc. mater. eod. titu. Item renuntiant mulieres huic beneficio in multis alijs casibus, nā si mulier alienam suscipit obligationem vel participauit. s. mandando vel fideiubendo constituendo vel causam in se transferendo, promittendo animo nouandi quod alius debet vel iudicium in se suscipiendo pro alio etiam animo nouandi, habet ipsam exceptionem ex huiusmodi beneficio. et ad hoc vt ex premissis valeat obligari est necessarium quod renuntiet huic beneficio vt. C. ad vellleia. l. j. et. ij. et. iij. et. ff. eo. l. ij. §. omnes. et. l. fin. §. vlt. cum ibi not. intellige hoc si fuerit de iure suo certificata alias non, vt ibi not. de quo dic, vt. l. pe. C. ad velleie.

¶ Beneficio

¶ Beneficio auc. sine a me. C. ad velleia.

Item renuntiat mulier iurisdicenti quod si mulier maritus vel extraneus pro eo faciat donationem propter nuptias vxori maritus bona illius donationis nec obligare nec alienare poterit. Sed si in hoc secu consensus mulieris interuenerit debet huic iuri renuntiari, quia alias semper remanet salua actio in rebus donatis propter nuptias vt ibi, nisi mulier secundo post biennium profiteatur firmando primum consensum, nisi alie res supersint viro ex quibus mulieri consuli posset, nam istis interuenientibus valebit alienatio vel obligatio, alias non, vt. d. auc.

¶ Beneficio. l. si mulier. eod. titu.

Consueuerunt etiam mulieres renuntiare iurisdicenti quod si mulier pfecte etatis postquam pro alio intercessit seu cauit vel pignora dedit iterato post primam cautionem ex eadem causa pro illo cautionem exposuit vel pignus dedit intra biennium adhuc sibi non preiudicatur quin posset excipere de senatusconsulto si post biennium exponatur. tunc obligatur. vt. d. l. si mulier.

¶ Beneficio auc. si qua. eod. titu.

Item mulieres renuntiant iurisdicenti quod vbi maritus recipit mutuum ab aliquo si instrumentum crediti seu obligationis mulier consentiat marito vel se subscribat propriam substantiam vel se obligando pro illo debito, non valet nec tenet talis obligatio, licet semel vel pluries pro huiusmodi re faciat siue debitum fuerit priuatum, siue publicum nisi probetur manifeste illam pecuniam in vtilitatem mulieris fuisse conuersam. vt. d. auc. si qua mulier. secundum doc. iuris ciuilis, et glo. non valet renuntiatio etiam si iuramentum interueniat. tamen de iure canonico expeditum est quod imo valet etiam in alienatione rei dotalis quod est fortius per. c. cum contingat. extra de iureiur. in antiquis. ibi in glo Bernardi. et per. c. ij. de iureiur. lib. vj. et per. c. ij. de pact. li. vj. et hoc tractat Dyn. extra de regu. iur. c. non est obligatorium. lib. vj. et ibi vide.

¶ Beneficio. l. antique. C. eod. titu.

Consueuit renuntiare mulier iurisdicenti quod si mulier pro aliquo se obligauerit, non valet talis obligatio nisi aliquid acceperit vt pro illo obligaret se. vt. l. alleg. Sed tamen secundum Guil. de cu. etiam posito quod renuntiauerit pro aliquo suscipiendo in obligationem non valet renuntiatio, et ratio eius est, quia eadem ratione qua inducitur ad obligandum illa etiam motione inducitur ad renuntiandum velleiano, et hoc posito quod fuerit certificata de iure suo. nam fragilitas mulieris tanta est et astutia hominis tantum abundans quod blandis verbis per masculos decipiuntur, arg. l. j. §. paucis. C. de rap. virgi. super verbo, insidijs et c. de quo dic. per dictum Guil. in. l. generaliter. C. ad senatuscon. velleia. cum ibi late no. per cum, quia plures. ll. pro hoc alleg. pro qu o facit. §. que onerande. in. l. j. ff. qua. rerum act. non datur.

¶ Beneficio. l. iulie. de fundo dotali.

Item renuntiat mulier beneficio. l. iulie. de fundo dotali. vbi cauetur quod si mulier dedit in dotem viro suo predium rusticum vel vrbanum maritus ipsum obligare vel alienare non potest regulariter, aut vxore consentiente, et hoc ipsum propter prohibitionem illius. l. iulie. de qua fit mentio. C. et ff. et insti. qui. alie. li. in pri. et §. j. et ideo ad hoc vt valeat alienatio vel obligatio facta per maritum, vxor illi iuri renuntiare potest vt not. de iureiur. c. cum contingat

¶ Beneficio iuris actionis hypothecarum.

Consueuerunt renuntiare quandoque mulieres iuri hypothecarum quod ius competit vxori in bonis viri, nam omnia bona viri sunt hypothecata ei pro dote tacite. et illi iuri potest mulier renuntiare, vt. C. de rei vxo. act. l. vnica. §. i. et plenius. ff. ad velleia. §. pe. Item renuntiant quandoque iuri hypothecarum creditorum cum bona debitorum sunt eis tacite vel expresse obligata, vt. ff. de pigno. per totum. et C. que res pig. obli. pos. l. fi.

¶ Beneficio senatuscon. mace. C. et ff.

Renuntiatur quandoque senatuscon. macedo. nam si quis filiofam. mutuet pecuniam, ille filius non tenetur eam soluere nec existens in patris potestate, nec post, nec eius heres, nec fideiussor. vt. C. et ff. ad maced. per totum. sed huic beneficio secundum gl. renuntiari non potest, vt. C. eo. tit. l. fi. cum ibi not. nisi fieret cum iuramento, quia tunc forte valeret.

¶ Beneficio. §. exactio. de. l. vnica. C. de rei vxo. act.

Renunciari consueuit illi iuri quo cauetur quod vbi fit dotis repetitio soluto matrimonio quod res dotales si consistant in rebus mobilibus vel se mouentibus debent post annum, a morte viri computandum restitui ipsi mulieri. et quo ad istud caput predictum priuilegium est introductum in fauorem viri vel suorum heredum. vnde isti priuilegio ipse maritus potest renuntiare. s. quia non potest annum, sed post viri mortem immediate dicte res dotales mobiles, siue sese mouentes ipsi mulieri restituantur per heredes dicti mariti. Item est in eodem. §. aliud priuilegium introductum in fauorem mulieris quod est. s. quod vbi dos consistit in rebus immobilibus vel se non mouentibus quod sicut olim debebant restitui post mortem viri anna, bima, trima die, de iure nouo. C. debent immediate et illico post viri mortem mulieri restitui, et si alias fiat, heredes viri teneantur ad fructus perceptos et ad legitimas vsuras, vt in. §. I. statim. allega. cauetur, et ideo vt mulier non possit statim post mortem viri dictam dotem consistentem in rebus immobilibus repetere illi iuri renuntiari per eam potest in fauorem heredum, et consulo quod in omnibus predictis interueniat iuramentum, alias enim quantum est inductum in priuilegium parum valeret renuntiatio simplex cum sit contra iuris dispositionem. vt est text. in. l. de die. ff. de pac. dot. et not. in. §. vtputa. in. l. iurisgentium. ff. de pact.

¶ Beneficio. l. vbi acceptum. ff. de iudi.

Renuntiatur iurisdicenti quod vbi ceptum est iudicium ibi finem accipere debet, vt. d. l. ibi alleg. Ideo ex quo fuit extracta illa renuntiatio que ponitur in instrumento cum quis se obligat viribus plurium et diuersarum causarum, et quando dicitur ibi, et quod per vnam causam fuerit receptum circa executionem per aliam nihilominus in bonis obligatis executio perfici valeat plures ad electionem creditoris non obstante tale priuilegio legis vbi acceptum.

¶ Beneficio. l. ij. §. legatis. ff. de iudi.

Renuntiatur quandoque iurisdicenti quod vbi aliquis reperit in aliquo loco vbi domicilium non habet, nec ibi contraxit, ibi non tenetur respondere esto quod ibi ad aliquam causam venerit, tamen habet ius reuocandi domum, vt. d. §. et §. omnis. ea. l. et c. fina. extra. de fo. compe. Item renuntiatur iurisdicenti quod vbi fit pactum inter creditorem et venditorem, et debiti solutio non posset probari, nisi per testes vel instrumenta solum tale pactum non valet, vt notauit glos. in auct. vt sine prohibi. matres debit. credi. §. penultimo. credo tamen quod cum iuramento valeret, et renuntiari posset.

¶ Beneficio condictionis indebiti.

Consueuit renuntiari condictioni sine causa que dicit quod obligatus sine causa vel iniusta causa non tenetur, et ideo illi iuri renuntiatur, vt. ff. de condi. sine cau. per totum.

¶ Beneficio actionis in factum et sine causa.

Consuetum est renuntiari condictioni sine causa que dicit quod obligatus sine causa vel iniusta causa actio in factum que oritur ex varijs figuris causarum vt potest esse vbicunque equum est

ex.l.actionem dari nec in actione quod metus causa, vt.l.j.ff.quod met.causa.⁊ in casu.l.sancimus.C.de sacrosanct.eccle. ⁊ in multis alijs casibus quos enumerari esset impossibile, vnde posset cõtingere q alicui de contrahentibus competeret actio in factũ, ⁊ sic forte infringeret contractum, ⁊ ideo si illi iuri fuerit renuntiatum postmodum non poterit contrahens venire contra. Et est bonum consilium q semper in huiusmodi renuntiationibus interueniat iuramentum, quia forte si alias sine iuramento non valeret, valebit tamen cum iuramento, ⁊ est magna cautio contrahentium.

Beneficio exceptionis doli.

r **Enuntiatur** bñficio exceptionis doli que competit cum aliquis asserit se dolo vel calliditate alicuius inductũ ad aliquid faciendum dandam vel promittendum. de quo loquitur de exceptione doli.C.⁊.ff.per totum.

Beneficio iuris ⁊ facti ignorantie.

c **Consuetum** est renũtiare iuris ⁊ facti ignorãtie errori ⁊ titubationi ⁊ omni exceptioni que de iure pro eis posset competere. naz lex quandoq subuenit ignoranti factum ius vel ignorãti seu titubanti, vt.ff.de iur.⁊ fac.igno.l.iuris ignorantia.⁊.l.error.⁊ l.ij.cum ibi no.⁊.l.j.C.eo.tit.l.cum falsa.cum.l.seq.⁊.l.nõ idcirco. vnde quia ex huiusmodi ignorantia vel eius pretextu posset competere actionem exceptio.⁊ sic non valeret quod esset actum inter partes, ideo illi iuri renuntiatur.

Beneficio actionis ⁊ exceptionis quod metus causa.

r **Enuntiatur** isti si aliquis per metũ fecit vel promisit aliquid, vel p metum aliquid ab eo extortum vel exactum, ius sibi subuenit dando actionem vel exceptionem, vt.ff.⁊.C.q met.cau.quasi per totum.⁊.ff.de excep.doli.l.apud.§.penul.⁊ fi.⁊ ideo ne pretextu huiusmodi metus id q agitur inter partes valeat rescindi, renuntiatur isti actioni quod metus causa.

Renuntiatio valde vtilis.

i **Item potest** renuntiari iuris dicenti quod vbi aliquis iuri suo renuntiat debet illud scire. vt in auc.quomo.opor.de episco.⁊ cleri.§.igitur.cum ibi notatis.

Sequitur renuntiatio generalis.

c **Consuetum** est renuntiare in instrumentis, quãdoq cum iuris auxilio tam canonici quam ciuilis.⁊ vult q omnes casus iuris ciuilis seu canonici per quos contra premissa posset se iuuare seu tueri habeantur perinde ac si specialiter ⁊ expresse essent enumerati quibus oibus ex certa scientia renuntiatur, ⁊ licz de ista generali renuntiatione videat facere mentionẽ lex.C.qñ mu.tute.offi.fungi possit.tñ dicunt doct.q modicum valet nisi dicatur q renuntiatur iuris dicenti generalẽ renũtiationẽ nõ valere nisi precesserit specialis, vt.ff.si quis cau.l.sed si quis.§.quesitum. Item potest renuntiari quibusdam remedijs seu alis exceptionibus que magis in facto cõsistũt quam in iure exprimantur, vt puta renuntiatur priuilegio literarũ ne teneatur satisfacere creditoribus suis de certo tempore ratione guerre, seu ẽt priuilegio concesso alicui noue bastide. Item q non possit petere dilationem aliquã rõne solutionis eius pro quo se obligat. Item quod ois iudicialis aditus seu actus ex ista causa sibi denegetur. Itẽ q nec faciet nec dicet in futurum aliquid propter quod presens contractus minorem obtineat roboris firmitatẽ. Et si contrarium faceret vel reperiretur fecisse promittit nomine pene.c.per firmam ⁊ validam stipulationem. quã penã insolidum cõmitti voluit in casu quo deficeret, ⁊ de premissis iurauit ⁊c. Alias renuntiatiões inuenire magis esset laboriosum q̃z vtile nec subtile, nisi scḋm distinctionem contractuũ qui fierent. nã contractus dant regulam seu materiam renuntiandi.

Butrigarius.

FINIS

Tractatus celebris de Cessione

Iuris ⁊ actionum fienda, celeberrimi Iuris vtriusq doc. domini Joannis de Grassis, cum nouissimis annotationibus, Summarijs, ⁊ distinctionibus.

Prefatio.

q **Quoniam in corpore iuris** sparsus ⁊ diffusus articulus de Cessione inuenitur ⁊ a nemine collectus hucusq, duxi ipsum opus aggrediendum colligendo in ordine scḋm mee perspicacitatis scientiaz mihi ore ⁊ labijs a Deo instillatã, donec perfecero, vcz permittã per.§§.qualiter fiat Cessio iuris ⁊ actionum, deinde quis cedere possit. Itẽ que actiones cedi possint, cui, ⁊ in qẽ transferri possint iura ⁊ actiones. Itẽ que actiones cõpetant procura. in rem suam, ⁊ vnde nascantur. Ultimo loco qñ appellat, quis cedere possit, ⁊ quo iure, quibus omnibus sic per ordinez enarratis, vtile erit p optantibus salare sua in iure ciuili non omittere. circa hunc articulum cessionum veritatem ante offuscataz ex varijs sparsionibus nũc purissime elimatam cognoscere.

SVMMARIVM

1 Cessio actionis quo titulo fieri possit.
2 Cessio facta potentiori ratione officij nunquid valeat.
Cessionum formule.
3 Actio pro parte vendi, ⁊ pro parte donari non potest, ⁊ cur.
4 Lege deficiente nos quoq deficimus.
5 Decipere se inuicem contrahentibus est permissum.
Tituli nomen vtrum sit de necessitate in Cessione inserenduz vt donationis presumptionem cessare faciat ⁊ simulationem.
6 Donare nemo regulariter presumitur.

§. Primus.

1 **Sciendũ est igitur** q cessio † actionis põt fieri quocunq titulo vero non simulato.C. manda.l.per diuersas.⁊.C. plus valere quod agi.p totũ, ex quo.s.titulo rei dominiuz transferi potest ad alium ⁊ ipsam cessionem actionum transferi dicit.l.scimus nulli.⁊c.ff.de iure do.l.si mulier.§.ex asse .ff.eo.in tantum, ergo transfertur actio ex cessione, vt a iure illius proprie appelletur cui seu in quẽ fit.ff.de procu.l.que omnia.§.plane.quare procurator in rem suam dicitur.vt.ff.man.l.si procuratorem.§.dolo autem.in fi.⁊.ff.de in rem verso.l.iiij.§.idem labeo.⁊ loco domini.ff.de pactis.l.sed si tantuz.⁊.C.de acti.empti.l.emptor. (Adde q procurator in rem suam constituitur per verba pono te in locum meum. Bar.⁊ Ange.⁊ Alexan.in.l.ij.§.fin.ff.de ope.no.nun.⁊ in.l.plane.cum glo.fa.her.⁊ vbiq Bar.) Et hec omnia vera sunt sine sit titulus ille per quem fit cessio, de his que fiunt inter viuos, vt.C.de here.vel acti.ven.per totuz, nisi fiat potentiori ratione officij,
2 quia tunc non valet cessio † imo admittit creditum.C.ne liceat potentio.l.j.⁊.ij.vel alia ratione quam officij, quia habebit locum titulus de alie.iud.mu.cau.fa.vel etiam si non potentiori aliqua ratione fiat non valet.si tamen res sit in iudicium deducta in quibusdam casibus vt.C.de liti.l.ij.⁊ fi.siue causa mortis.vt.ff.de do.causa mortis.l.tertia.vel in alia vltima voluntate.ff.de leg. (Cessionum formas vide per Specu.in titu.de cessio.act.per totum. Sali.in repe.l.j.C.de act.⁊ obli.) Potest itaq cedi actio titulo dona.⁊ transferri, vt.C.manda.l.fin. Item titulo emptionis ⁊ venditionis, vt.d.l.per diuersas.⁊.C.de here.vel act.ven.per totum, Item titulo dotis, vt titu.de acti.⁊ obli.⁊.ff.solu.matri.l.meuia marito. Item titu.societatis.vt.ff.pro socio.l.j.ij.⁊.iij.⁊.ff.de pecu.l.sticho. Item titu.solutionis scz donationis in solutum. Item tit.legati ⁊ fideicommissi, vt.C.de lega.l.ex legato nominis.⁊ arg.C.cõia de leg.l.ij.hoc tamen fallit vbi res esset in iudiciũ deducta, quia tunc actio nõ transfert, sed heres litẽ exequit ⁊ prestat legatario totũ id q consequit.C.de litig.l.quicunq.⁊ auc.in me si heres. Item trãsfertur actio ẽt titu.insti.⁊ substi.vt.d.l.quicunq.C.de litig. Caue tamen q licet dixerim ⁊

quod

3 quod actio† potest donari & vendi, tñ non potest pro parte vendi, & pro parte donari, quia iure presumunt simulatum talem ꝯtum, vt .C. manda. l. si. idem si minori pretio empta sit, q2 in dubio presumit simulatum, idem & si deficiat res cessionis. C. mãda. l. per diuersas. no. C. ne liceat potentio. l. j. per glo. vbi autem non dubitaretur, sed certũ esset non esse simulatũ, tunc indistincte valet, nec locus est presumptioni predicte, vt. ff. & .C. de here. vel actio. vendi. per totũ. idẽ & si certũ est eum esse simulatũ, vt. C. plus valere quod agitur ꝑ totũ & not. in. d. l. j. C. ne liceat potentio. potest ẽt dici secundũ quosdã quod titulus cessionis non exigatur, pro hoc facit. l. item q2. §. si cui. ff. manda. & l. per diuersas, & not. C. ne liceat potentio. l. j. dicunt. n.

4 non reperiri cautũ de titulo cessionis, & vbi lex† deficit nos quoq3 deficere debemus. ff. solu. matri. l. si vero. §. de vno. & d. l. per diuersas. hoc dicit si recte inspiciatur. Nam dicitur ibi quod redimenti nomen restituaз pretium quãtũ3 datum est pro cessione, licet venditum nomen seruatũ est, sic. n. videbatur quod non, q2 non d3 rescindi

5 venditio facta minori pretio, q2 licitũ3 est ꝯtentibus inuicẽ† se decipere. ff. loca. l. item si pretio. §. quẽadmodũ. vt. ff. de mino. l. in cause. la. ij. dum tñ vltra dimidiam non decipiatur. C. de rescin. vendi. l. ij. (Adde tñ quod ꝯtens doli partis deceptus non cogitur implere contractum. l. qui nondum & ibi Bal. C. de here. vel acti. ven.) Ego hanc probo quod non sit ex necessitate nomen tituli inserendum in cessione., dum tamen causa quare ceditur sit incerta, que necessaria est secundum Ubertum de bobio ista ratione, q2 sicut nuda traditio corporaliter facta sine causa nõ transferet dominium rei immobilis. ff. de acqui. re. do. l. nunq̃ nuda. ita traditio actionis non transfert vtilem actionem nec directam. difficilius enim acquirunt incorporalia, vt. ff. pro socio. l. j. §. fi. & l. ij. & ibi vide in glo. magna. in prin. & ff. de pecu. l. si quis. nec est vera sentẽtia eorum qui presumũt donationem intelligi in cessione a qua titulus in causa cessionis non continetur. ar. ff. de condi. indebi. l. j. & ff. de regu. iur. l. cuius per errorẽ, q2

6 de regulari iure nemo† presumitur donare. §. cum de indebito. ff. de probati. addo ergo & aliam rationem. Nam constat quod ex contractu innominato fit cessio actionis, vt. C. de actio. & obliga. l. j. ff. de ꝓscrip. verbis. l. naturalis. circa prin. quomodo ergo poterit nomen inseri cum contractus sit innominatus, & careat nomine, vnde vera est hec sententia quod sufficiat causam cessionis inserere, vt arg. C. de procura. l. qui stipendia. & ff. de probatio. l. cum de indebito.

Annotatio. An titulus cessionis exigatur in cessiõe Bar. in. l. per diuersas. dicit quod cessio presumitur simulata. si titulus contractus non appareat in cessione, per illã. l. j. licet instrumento cessionis. & hoc sentit Spec. in ti. de ꝑ cu. §. sequit videre. in prin. &c. (Adde Bal. in. l. ꝑ diuersas. in. ij. q. & in Spec. de pac. in prin. ver. filius autem. idem Bal. in. l. ij. in. ij. col. versi. iij. presumitur simulatio. C. ne lice. poten.)

SUMMARIUM

1 Cedere actiones qui possint.
2 Infans cur non possit actiones cedere, & quid de tutore suo 12.
3 Pupillus sine tutore nunquid cedat actiones.
4 Adultus nunquid sine curatore cedit actiones.
Minor vtrum restituatur si sit lesus per cessionem.
5 Furiosus nunq̃ cedit actiones nisi dotis causa.
6 Mutus & surdus non cedunt, Et quid de curatoribus eorum.
7 Filiusfamilias an cedere possit, & in quibus.
Filiusfamilias potest in omnibus casibus obligari preterq̃ in mutuo a voto.
8 Pater solus an possit actionem filij cedere tanq̃ administrator.
Seruus actionem vtrum cedat.
9 Collegium & vniuersitas actiones quas habent cedunt.
10 Bannitus an & quando possit iura & actiones cedere.
Intellectus. l. si duo. ff. de solutio.
11 Statutum contra iuris rationem inductum in consequentiam non trahitur.
12 Cessionarius dicitur procurator in rem suaз, & an possit in libello dicere sibi debitorem obligatum. 13.

§. Secundus.

Ido qualiter fiat Cessio ex

v pedit subijcere personas que ipsas possunt cedere actio-
1 nes, Et quidẽ iura† & actiones cedunt & transferunt generaliter omnes qui eas habent, vt. ff. de heredi. vel actio. vendi. l. si nomen. si tñ se obligare possint, vt no. in summa. de questi. & procura. in rem suam. circa prin. & omnia intelliguntur iuris permissione esse concessa, nisi reperiantur inhibita. l. nec nõ. §. q eis. ff. ex quib. cau. maio. & ff. de accu. l. qui accusare. & C. de religio. l. statuas. & ff. de procura. l. mutus. Circa hoc quero nunquid infans potest cedere actiones. Respondeo non, q2 obligari ipse non potest. ff. de verbo. obliga. l. j. in princi. & l. mulier. ff. de condi. indebi. l. quod pupillus.

2 Sed nunquid tutor suus† possit cedere eas. Respondeo sic. ff. ad

3 trebel. l. restituta. §. j. Sed quid de pupillo† nunquid poterit cedere. Respondeo non, sine tutore, cuз nec ipse possit obligari sine tutoris auctoritate, nisi inquantum locupletior fiat. ff. de solu. l. si pupillus. & ff. de actio. & obli. l. obligari. vbi no. ff. d nona. l. j. in fi. & insti. qb. mo. tolli. obli. §. ꝑterea. Sed quid si nullũ habeat tutorẽ. Rñdeo, tunc nõ põt cedere. ff. de administ. tuto. l. si plures. & ff. de tuto. & ra. di. l. cum pupillus. & ff. de solu. l. si sticbum. §. si mandato. cum decreto tñ iudicis, vt. C. de iure deli. l. si infante. in fin. Sed nunqd cũ auctoritate tutoris poterit. Respondeo q sic, vt. ff. ad treb. l. restitua. §. j. & C. de iure delib. l. potuit. & d. l. si infanti. & C. ad treb. l.

4 sancimus. Item de adulto† nunquid cedet. Responde non, si habet curatorem cũ nec se obliget sine eius auctoritate, vt. C. de neg. ges. l. si curatorem. Sed nunqd ipse curator poterit cedere sine adulto cum nec euз obliget, vt. C. si tutor vel cura. l. si creditor. Sed nunquid infans pupillus vel adultus cessiones a seipso cum tutore vel curatore factas, vel a tutoribus, vel a curatoribus solis si sint lesi in ipso ꝯtu restituantur. Respondeo sic, nisi decretũ interueniat, vt .C. de predijs mino. l. si quidem. cum simi. vel nisi iuramentum interueniat in adulto. C. si aduersus vendit. auc. sacramenta puberum.

5 ¶ † Preterea quid de furioso, nunqd potest cedere. Respondeo non, vt. C. ad trebel. l. j. nec expresse potest consentire. ff. loc. l. qui ad certum. nisi quando pater exegit dotem filie furiose, & tunc cõsentire videtur. ff. so. ma. l. ij. §. voluntatem. Sed quid de curatore furiosi nunquid põt cedere. Respondeo sic, vt. ff. ad treb. l. cum heres

6 & C. eo. l. sancimus. ¶ † Itẽ quid de surdo, & muto. Rñdeo nõ possunt cedere, q2 nec obligari. ff. de verb. obli. l. j. in prin. insti. de inuti. stipu. §. mutũ. & §. seq. Sed nunquid curator muti poterit cedere. Rñdeo sic. ff. ad treb. l. seruo. inuito. §. j. Sed nunquid hoc est verũ in quolibet muto. Rñdeo non, sed in eo tñ qui tarde exaudit. ff.

7 de actio. & obli. l. j. in fi. An filiusfa.† poterit cedere actionẽ. Rñde sic, cum possit obligari in oĩbus casibus preterq̃ in mutuo & voto. ff. de indi. l. tã ex ꝯtibus. & de act. & obli. l. filiusfa. & de nox. l. q2 oties. & de pecu. l. si si quis filio. & l. & ideo. & ff. de eden. l. pretor. §. sed & filius. & ff. de pollici. l. si quis rem. §. voto. sed tñ hodie non potest actionẽ cedere in qbus patri cõpetit exercitiũ cum ꝯsensu ipsius patris, vt. C. de bonis mater. l. j. & C. de bonis que lib. l. fi. §. vbi autem

8 in vnum. Sed nunquid pater† solus põt cedere actionem filij. tãq̃ administrator filij, Rñdo non, nisi filius sit infamis vel absens, vt. C. de bonis que lib. l. fi. §. vbi autem & ff. solu. matri. l. ij. §. voluntatem. Nunquid seruus possit cedere actionem. Respondeo non, quia nec obligari potest, vt. ff. de pecu. l. nec seruus. Item quero an fideicommissarius possit cedere actionem. Respondeo sic, vt. ff. de leg. iij. l.

9 imperatores. Item de collegio† & vniuersitate si habent actiões nunquid, eas cedere possunt. Respondeo sic. ff. ad treb. l. j. §. sinautẽ collegiũ. de questore autem de procuratore in rem suam, an possint cedere alij, & ille alij, dic plene vt eadem summa dicitur, an bannitus

10 possit† cedere iura & actiões qui ꝑ se agere prohibetur ex forma alicuius statuti. Respondeo non, q2 cessio non valet, si cedens sit bannitus ex tali causa, qua bona publicantur, q2 tunc actio & petitio fisco & contra fiscum competit. ff. de capi. dimi. l. ij. ff. pro socio. l. actione. Si aũt sit bannitus, ex tali causa, ex qua bona non sint publicanda, tunc distingue. Aut fit cesio ex titulo lucratiuo, aut titulo oneroso. primo casu obstat exceptio, q2 cessionem accepit ex titulo banniti auctoris. ff. de contrahẽ. emp. l. dolia. §. i. & ff. pro socio. l. idemq3. in fi. & ff. de regu. iur. l. in his. §. non debeo. Secundo casu non obstat. ff. de except. l. apud celsum. §. de auctoris. & l. cum legitima. Alij distingunt hoc membrum, sc3 quando fit cessio titulo lucratiuo, vtrum sit cessio bonafide, & non obstat exceptio, an mala fide & tunc obstet exceptio banniti auctoris, vt. d. l. apud celsum. §. de auctoris. & ibi cum sit bonefidei. hec nõ placet. Nã dictus. §. de auctoris. & dictus §. cum legitima. intelliguntur quando exceptio competit contra auctorem rem ipsam occasione persone dolum committentis acquiritur, & quando vult vti adminiculo aut cessione sui auctoris, vt nota. in. d. §. cum legitima. & facit. ff. de regu. iur. l. non debeo. cum similibus. Alij distingunt aliter. s. vtruз fiat cessio ex causa voluntaria, et tunc obstet exceptio an necessaria, & tunc non obstat exceptio. argu. ff. de procura. l. seruum quoq3. §. fi. & ff. de damno infec. l. cuз postu lassem. §. fi. loquitur in exceptione procuratoris, que demum aduer-

ſius procuratorem obijcitur, vt repellatur ſi non defendat, que exceptio non competit ꝯ ceden. nec ex ſua perſona quod ſecus in exceptione bannitorum, ꝛ illa lex cum poſtulaſſem loquitur in illo qui ius ſequebatur, quod tunc habebat in re ipſa ante ceſſionem ex ꝑſona cedentis quod ius ſequebatur, ſecus eſt tñ in caſu noſtro. Alij diſtinguere volunt. vtrum agatur directa actione ratione dominij, et tunc obſtat exceptio an vtili ſuo nomine, ꝛ tunc non obſtat. argu. ad hoc. ff. de ſolu. l. ſi duo. nec hec placet, quia directa ꝛ vtilis ſunt, non due actiões, ſed vna tñ, ꝛ duas hꝫ qualitates, ſm Jo. vt. ſ. dicemus Adde ibi Bar in. l. actio. ff. de nego. geſt. idem Barto. in. l. j. C. de act. ꝛ obli. in. l. ij. co. ti. que actiones competunt procuratori in rem ſuam. Nec obſt. d. l. ſi duo. qꝛ loquitur in eo qui habet duas actiões diuerſo iure competentes, licet ad eandẽ rem ſint ambe, vt ex ipſa. l. euidenter colligitur. poſſet ibi dici quod illa lex loquitur in exceptione reali. Sed hec exceptio forma banniti eſt perſonalis. Tñ dic ſalua ſemper ſententia meliori qꝫ indiſtincte poſſit cedere iura ꝛ actiones ſibi competentes forma bãniti, ex cauſa ex qua bona nõ ſunt publicanda, nec ei qui ceſſionem accepit obſtat exceptio forma banniti auctoris cũ hec exceptio ſit perſonalis, nec perſonã debeat egredi. ff. de admi. tut. l. ex pluribus. ꝛ. ff. de leg. iij. l. cum patronus. cum

11 ſi. Et cum ſtatutum † ꝯ rationem iuris ſit introductum, nec ergo eſt trahendum ad cõſequentias. ff. de reg. iur. l. ꝙ ꝯ rationem Itez ꝛ qꝛ nulla lege prohibetur cedere bannitus per ſtatutum, ꝛ que non reperiunt̃ inhibita iuris permiſſione videntur permiſſa. ff. ex qui. cau. maio. l. nec non. ꝛ predixi. ſ. tit. in princi.

Annotatio. Spec. in ti. de procuratore. §. ſequit̃. ve r. quid ſi excõmunicatus concludit, ꝙ ſi excommunicatus mihi ceſſit actionem animo donandi quod poſſum agere quod cedens abſoluatur.

Annotatio. Infans, pupillus, adultus, tutor, curator, filiuſfa. pater, ſeruꝰ, fideicõmiſſarius, vniuerſitas ꝛc. an poſſit cedere actiones. vide per Spec. in titu. de procu. §. ſequitur videre. verſicu. item quod iura ceſſa ſunt ab illo. cum verſicu. ſequen.

Annotatio. Ceſſionarius dicitur procurator in rem ſuam. l. plane. prope fi. §. ſi in ſolutuz. C. de act. ꝛ ob. ꝛ Spe. in titu. de ceſſio. actio. §. conſequenter. ver. ꝛ no. quod ſupra.

Annotatio. De formis ceſſionum. vide per Specu. in titu. de ceſſio. actio. l. conſequenter vtile. vbi vult etiam quod ceſſio debebt fieri a preſenti vel alteri pro ceſſionario acceptanti, ꝛ an aſſignatio habeat vim ceſſionis. vide in conſi. domini Ambro. de vignate. quod incipit. quod no. Jac. barreta ꝛc.

12 **Annotatio.** An habens vtilem actionem vt eſt ceſſionarius † poſſit in libello dicere debitorem ſibi obligatum. vide Bar. in. l. j. in prin. ff. de act. ꝛ oblig. ꝛ per glo. ꝛ doc. in. l. j. C. eod. titu.

SVMMARIVM

1 Actiones que cedi poſſint que ſint.
2 Ceſſio partis debiti nunquid fieri poſſit.
Stipulari an debeat is cui ceditur ab eo contra quem fit ceſſio.
3 Pater filiofamilias vtrum cedat.
4 Ceſſio titulo venditionis facta quando preſumatur ſimulata.

§. Tertius.

1 **Hoc loco que** ſunt actiões que cedi poſſint videamus. actiones † n. conceduntur omnes que in verbo actionis continentur largo mõ accepto vocabulo. ff. de act. ꝛ oblig. l. actionuz generaꝯ. §. actiones. non autez largiſſime vt accipitur. eo. tit. l. actionis verbo. ꝛ ratio quare hic largiſſimo mõ non accipiuntur, qꝛ ibi directa continetur, vt ibi dicitur que non poteſt cedendo transferri cum ſit oſſibus domini, ita infixa quod ſeparari non poteſt. C. de noua. l. iij. ꝛ no. ff. de pecu. l. quis ergo caſus. in gl. (Adde Bal. in. l. ex legato nominis. in. j. col. ver. ſed noſtri doc. tenent. C. de leg.) Item alia ratione criminalem actionem ꝛ publicam cõprehendat vbi nec ſimpliciter interuenit procurator. ff. de pub. iud. l. pe. §. ad crimen. Itẽ nec priuatam ꝛ popularem contingat actionem, vbi etiam non interuenit procuratoꝛ ſimplex, niſi forte inquantum pertineat ad priuatum commodum, quo caſu etiam cedi poſſit. vt. ff. de procu. l. licet. §. penul. primo reſpon. ꝛ. ff. de iniurijs. l. iniuriarum actio. ꝛ etiaz ibi de hoc not. ꝛ. ff. de fur. l. ſi vendidero. §. fi. niſi forte ad defendenduz vt. ff. de popu. actio. l. populari. ꝛ. l. ſeq. Item nunquid actio iniuriarum poteſt cedi. Reſpondeo non, ſm Joan. ante lit. conte. ꝛ poſt efficitur litigioſa, vt no. C. de here. vel actio. ven. l. fi. Quod ſi cedatur actio acquiſita accedentis per dolum vel per fraudem, nunquid doli exceptio obſtabit procuratori in rem ſuam, Reſpondeo ſic, quod de doli exceptione. l. apud celſum. §. de auditoris. ꝛ. §. cum legitima. ꝛ ibi not. per Accur. Sed nunquid ceſſio † partis debiti fieri poſſit.

2 Reſpondeo ſic. ff. de admini. tuto. l. ſi plures. ꝛ. ff. de tute. ꝛ ra. di. l. cum pupillus. ꝛ. ff. de peculio. l. queſitum. §. ſed ſi pro parte. ꝛ. ff. de eden. l. cuz poſſeſſor. ꝛ no. Accur. ff. de fideiuſſo. l. fideiuſſor. ꝛ. l. modeſtinus. ¶ Item nunquid actio realis poteſt ſic cedi. Reſpondeo ſic, q̃tum ad articulum ceſſionũ nihil realis a perſonali, vt. C. de here. vel acti. ven. l. fi. Sed nunquid debet ſtipulari is cui ceditur ab eo contra quem fit ceſſio. Reſpondeo non, qꝛ eſſet delegatio, imo eo inuito ꝛ ignorante poteſt cedi actio ꝯ eum. C. de noua. l. j. ꝛ. d. l. fin. C. de here. vel act. ven. Sed nunquid ceſſio actionis poſſit fieri inter abſentes. Reſpondeo ſic, ad exemplũ ſimplicis procuratoris. ff. de procu. l. j. ꝛ no. eo. titu. l. in cauſe. §. ſi procurator.

3 **Annotatio.** Pater † non poteſt cedere filioſa, ſecundũ Spe. in tit. de ceſſio. acti. §. ij. ver. pater ergo ex premiſſis ꝙ tutor ibi, nec pater filio ꝛc. ꝛ not. Spec. in titu. de procu. §. ſe. ver. Item ꝙ iura ceſſa ibi. Item pater filio, non. n. poteſt pater, idẽ filio. tit. de vendi. qꝛ inter patrem ꝛ filiũ non tenet emptio ꝛ vẽditio. l. ij. in prin. ff. de ꝯben. emp. ꝛ ven. quẽ tex. allc. Spe. vbi. ſ. non eſſe ti. donationis, qꝛ pater nõ poteſt donare filio. l. j. ꝛ. ij. C. de inoffi. dona. ꝯtus inter patrẽ ꝛ filiũ non tꝫ. §. itẽ inutilis. inſt. de inuti. ſtip. ꝛ. l. ſi qs pro eo. §. itẽ filius. ff. de fideiuſ. cũ ſimilibus. predicta procedunt, niſi filio ſtudente, qꝛ ſibi poteſt fieri ceſſio per patrem, iuxta no. per doc. maxime Ang. in. l. i. ff. ſolu. matri.

4 **Annotatio.** Preſumitur ceſſio † ſimulata facta tit. venditionis q̃n pretiũ ꝓ quo facta eſt nõ apparet in veritate ſolutũ, ꝛ hoc tꝫ Bart. in. l. per diuerſas. C. mand. per tex. ibi, in verbo, ſoluta. cũ gl. ꝛ in. l. ab anaſtaſio. ibi in re ipſe ſoluat. Ex quo cõcludit ꝙ non ſufficit ſi in inſtrumento ceſſionis cedens cõfiteat̃ ſibi ſolutũ eſſe, niſi re vera ſolutũ ꝓbet̃ ꝙ dicit eſſe verũ quantũ ad eum ꝯ quem ceditur, ſed quantũ ad cedentem nocet illa cõfeſſio. hoc tenebat Jac. de beluiſio. in auc. de equa. do. §. j. hoc tenebat doctor quidam Lombardus qui compoſuit quendam tractatũ de ceſſione q intitulat̃. Jac. de arena. ſed non eſt verũ, hoc ẽt tꝫ ꝛ conſuluit Jac. but. ꝛ Ray. de forli. ꝛ hoc dicit Bar. ſe cõſuluiſſe cũ Franciſ. de piſis cũ multis alijs doctoribus, hoc ẽt tenebat Ray. ꝛ Jaco. but. in lectu. Jac. de are. ꝛ Baldo. de quo in Spe. in tit. de ceſſio. actio. §. j. ver. ſed nunquid. ꝛ ver. ſeq. ꝛ idem tenet Odof. ꝙ ſepe contingit de facto. ita Bart. in. d. l. per diuerſas.

SVMMARIVM

1 Actiones cui cedi poſſint.
2 Tutoribus ſolis an poſſit fieri ceſſio. 4.
3 Pupillo ꝛ adulto ſine tutore ꝛ curatore nunquid cedatur.
5 Seruo nunquid iura cedantur.
6 Cautela circa ceſſiones vt valeant licet pecunia numerata non interueniat.
7 Cedens iura vni, eadem cedere alteri non poteſt, ꝛ ſi exigat fidem frangit. 8.

§. Quartus.

Nunc ſequitur cui, ꝛ in quez poſſit de iure transferri ipſa ceſſio iure actionis, poſſunt

1 igitur actiones † cedi quibuſcunq; perſonis. argu. C. de actio. ꝛ oblig. l. ſicut. in princip. ꝛ quia omnia ſunt iuris permiſſione conceſſa niſi reperiantur inhibita, vt not. ſ. titu. quis poſſit cedere actio. excipiuntur perſone que acquirere non poſſunt, vt. C. de iure deli. l. ſi infanti, que actiones infanti cedi non poſſunt nec furioſo, vt C. ad treb. l. ſancimus. quia non poſſunt ſibi acquirere. ff. de verbo. obliga. l. j. in prin. ꝛ. ff. de act. ꝛ obli. l. j. §. furioſum. idẽ in ſurdo qui nulla exaudit, ꝛ in muto q loq non põt. ff. de actio. ꝛ ob. l. mutuũ. in. l.

2 Sed qd de ipſorũ tutoribus an poterit ſolis fieri ceſſio. † Rñdeo ſic noie ipſorũ, vt in. d. l. ſi infãti. ꝛ. C. ad treb. l. ſancimus. j. rñſo. Sed nunquid poterit fieri ceſſio. ſ. dictis perſonis cuz auctoritate ipſoꝝ videtur quod ſic, vt. ff. ad treb. ſeruo inuito. l. ſi preſens alias ſi pupillo, ſed dic contra, vt. C. de cura. furio. l. fi. §. ſinantẽ perpetuis. ꝛ ille. §. ſi pupillo loquit̃ ꝛ intelligitur de maiore infante. Item quid de

pupillo

3 pupillo† & adulto nunquid pōt eis cedi. Rñdeo sic, ēt sine tutore, & curatore, q2 in acquirendo non est necessaria tutoris vel curato. auctoritas, vt.ff.de acq. re. do.l.si pupillus, &.ff.de auc.tut.l.obligari. nisi ex ea cessione deberēt obligare se vt sua bona forte ꝓ euictione, vel pretij restitutione, vel qua alia ratione, q2 tunc non possunt eis actiones cedi sine tutoris vel curatoris auctoritate. d.l.obligari. & l. pupillus. §.j. de in integ. resti tu.l.si curatorē habens, & tunc nihilominus restituunt̄ in integrum si sint lesi. Sed nunqd solus tutor

4 †pupilli vel curator adulti recipiat iura & actiones. Rñdeo, vt.C.ð iure delib.l.potuit. Quid si non habeat curatorem adultus vel tutorem pupillus nunquid possit eis cedi. Respondeo potest eis cedi, sed in integrum restitutio competet eis lesis nisi decretum intercesserit, vt in.d.l.si curatorem habens, &.C.ð resti. mino.l.si quidē. vel nisi interuenerit iuramentū in adulto, vt.C.si aduersus vendi. auct.

5 sacramēta. Item nunquid seruo possint cedi† actiones & iura. Rñdeo sic, sed ius totum acquiritur dño, & ipse vel procurator deinde aget ex ipsa cessione cum seruus in iudicio esse non possit, vt.ff.si qs cautio.l.quoties, &.C.de iudi.l.seruus. Itē nunquid filiofa. possint cedi iura & actiones. Rñdeo sic, & patri acquirit secundum vetera iura, vt.ff.de verbo obli.l.quod dicitur, &.ff.de reg.iur.l.filius. cum simili. nisi in castrensi peculio, vbi non acquiritur patri etiam de iure antiquo vt insti. per quas pers. nobis acqui. in prin. &.ff.de cast. pecu.l.miles, & l.ex noxa. (Adde quod si fiat cessum filiofa. contra patrem non valet glo. no. in.l.actiones.C.de act. & oblig. Pe. de suza. in.l.is nulla.ff.de iud.) Sȝ hodie ex iure moderno sibi acqrit.C.de bo. que lib.l.cum non solum. Itē potest fieri absens, vt no. ff.de procu.l.in cause.§.si ex parte. in gl. que incipit. sed qualiter. i fi. ſm Abb. in.l.iij.C.de noua.

6 **Annotatio.** De cautela adhibēda, vt cessio† valeat lȝ non interueniat pecunia numerata vide per Ange. in.l.si tibi pecuniam.ff.si cer. peta.

7 **Annotatio.** Qui cessit iura† vni non potest eadē iura cedere alteri. casus est ſm Jac. de are. & Bal. in.l.non quocunqȝ.§.qui gaium.ff.de leg.j. & alleg. ad idem.l. si damnatus.ff.de lib.leg. & l.qui duos.de leg.ij. Item dicūt Barto. & Bald. in.d.§.qui gaium q̄ quantum ad actiones vtiles non possunt iura cedi pluribus insolidum, sed quantum ad merum exercitium directarum, sic vbicunqȝ cedens potest exercere directas. Nam isti assimilantur veri procu. & melior est conditio preuenientis.l.pluribus.ff.de procu.

8 **Annotatio** Alberi. in.l.iij.C.de noua. dicit q̄ ille q iura cessit† si postea exigat dicitur fidem frangere, vt.C.de here. vel act. ven.l.venditor. & de liber. lega.l.cū heres. & no. in.l.fi.ff.de transac. Sed nunquid in exigenda incidat nouatio que hoc sibi concedit, ideo penam non meretur.l.gracchꝰ.C.de adult. ex hoc putat ipse Albe. verius, subdit etiam ipse Alberi. vbi.s. quod si is cui iura sunt cessa, cedat alij actionem transit tantum vtilis quam ille habebat etiam si per plures manus ambulet.ff.de mi.l.sed vbi. de materia cessionis, vide multa per Bart. & doc. in.l.ex leg. nomine.C.de leg. & prefatum Alb. in.l.emptor. circa prin.C.de here. vel act. vendi.

SVMMARIVM

1 Procuratori in rem suā que actiones competant.
2 Actio vtilis sine cessione ab initio quibus casibus ɔpetat. 3.
4 Jurare de calumnia quis debeat, dominus an procurator in rem suam.

§.Quintus.

1 **Ubsequēter inuestigādum** puto, que actiones competant procuratori† in rem suaȝ vndecunqȝ nascantur. & dic quod quandoqȝ competunt directe nomine ipsius cedentis, quandoqȝ vtilis nomine illius cui ceditur vel datur.C.de here. vel act. vendi.l.emptor hereditatis in gl. directis. in fi. Nā ibi exponit̄. scȝ directas vtiles vero competunt in initio sine cessione.C.de heredi. vel actio. vendi.l.postq̄. & hoc accidit quibusdam casibus, & post cessionem factam & deficiente postea, vt.C.de actio. & obliga.l.j. apparet igitur ex predictis ꝓ nulla vtilis competit ex cessione pro aliquo ɔctu nominato vel innominato sine vltima voluntate. Sed demum in subsidium, vt dixi vel ex natura ꝓcedentis ɔtractus vt dixi sine cause, exceptis qbusdam casibus qui sunt.vj. Primus in emptore hereditatis.C.de heredi. vel act. ven.l.emptor. &.C.de acti. & obli.l.j. Secundus in nomine dato insolutum, vt.C.qñ fiscus vel priua.l.iij. Tertius in nomine pigno. dato, vt.ff.de pign.l.cū ɔuenit. Quartus in dote, vt.C. de act. & obli.l.j. Quintus in legato nominis. Sextus est hodie in donatione, vt.C.de dona.l.illam, & hos sex casus in quibus compe

2 tit vtilis actio† ab initio sine cessione videlicet i tutore curatore magistratibus ceterisqȝ similibus.ff.de tute. & ra. distrab.l.j. & l.ij.C.de magi. conue.l.j. &.ff.de neg. gest.l.ex facto. & pōt esse ex facto ratio quia ex necessitate obligantur, ideo est secutus in fideiussore & mādatore q2 ex voluntate se obligant.C.de neg. gest.l.tutori. potest eē & alia ratio diuersitatis predictorum, q2 nullum regressum habent tutores & curatores predicti aduersus pupillos, arg.ff.de procu.l.si minor. in prin. quod secus est in fideiussore & mādatore qui ex voluntate se obligant.ff.de fideius.l.vt fideiussor, & ibi no. Accur. Itē cōpetit vtilis sine cessione gestori qui mutuauit pecuniaȝ absentis nec stipulatus est sibi reddi, nec in rem ratam habiturum a domino, vt .C.si cer. pe.l.absentis, & l.q̄uis. Itē pupillo aduersus fideiusso. q promiserunt rem pupil. saluam fore datur vtilis sine cessione, vt.C. de magi. conue.l.j. in fi. & ibi no. Accur. Itē competit ei cui resti-

3 tuta est hereditas ex senatusconsulto trebelliano vtilis† sine cessione, &.ff.ad trebellianum.l.si heres pecuniam, &.ff.de fideiussoribus. l.heres a debitore. Item ei filio emancipato competit sine cessione qui accepit & petijt bonorum possessionem contratab. vt.ff.ð bo. pos. contra tab.l.cuȝ emancipatus. in prin. in.l.heres a debitore. ð fideius. hic est sciendum quod in casibus supradictis nihil proficit cessio directum vtilis tantundem valens competat sine cessione, vt no. Azo in summa de here. vel act. vendi.§.firma. & no. Accur. in l.emptor. eo titu. Item caue tibi quod de his casibus supradictis, nec vtilis, nec directa ceditur, sed dolus eius cui cedi debet vel culpa intercessit in precedenti contractu.ff.de admi. tuto. si plures. & ð tute. & ratio. distra.l.si ex duobus. &.ff.sol. ma.l.si stichum.§.pen. &.ff.de doli exceptio.l.apud celsum.§.de autore. Sed nunquid hec vtilis competit ab initio in his casibus deficit vel moritur statim facta cessione. responde non, ſm Jo. Imo. directa & vtilis competit, nec tamen sunt due, sed vna tantum duas habet qualitates, vnam iure contractus, alia iure cessionis, vt no. Accur.C.de here. vel actio. vendita.l.emptor, in gl. agit. ergo alij dicūt statim vtilem anihilari facta cessione directe & duas esse actiones, argumen.ff.de solutio.l.si duo rei. Iteȝ quero quis debeat iurare de calumnia do

4 minus an procurator† in rem suaȝ datus, rñdeo. ipse procurator cū sit principalis persona & suum negotiū gerat, vt not. Accur.C.de procura.l.qui stipendia.C.de actio. & obliga.l.j. de heredi. vel ac. vendi.l.emptor. Adde in.l.non solum in prin. in.j. colla. in fi. versicu. secundo modo potest.ff.de procu. Barto. in.l.ij.§.finanteȝ.C. de iura. calum. in.ij. colum. versicu. reuertor ad glo. & in.l.j.§.in ꝓpria.ff.quando appel. sit. Item si vendidi actionem & ille alij nō vēdat eam cui competant vtiles actiones primo an secundo an vtriqȝ hanc questionem ponit Accur. insolutam in dicta.l. emptor.C.de here. vel actio. vend. Sed solue vt plene dicit. Sed q̄ actiones directe non transferantur q2 ossibus sunt affixe vt dixi supra que actiones cedi possunt, ergo quero an dñs q eas cessit possit agere & alijs tribus interueniat scilicet contestatio litis vel partis receptio vel denunciatio, vt tantum sibi soluatur que denunciatio debet fieri.C. de noua.l.iij. iteȝ solet queri vnde predicte actiones que competūt procura. in rem suam nascantur quod dic vt no. Azo in sum. de ac. & obli.§.penul. &c.

SVMMARIVM

1 Actiones cedere qui compellantur.
2 Socius socio in actione pro socio cedere compellitur.
3 Procurator simplex ɔpellit̄ dño cedere. & quid de nuntio.
4 Negotiorū gestor gerens sine mandato cedere compellitur.
5 Pupillus qñ cogatur actionem tutori cedere.
6 Exceptio cedendaꝝ actionū qñ cedi possit.
7 Exceptio cedenti obstans cessionario nunquid obstet.
8 Cessio in iuribus incorporalibus tantum operatur quantum traditio in corporalibus.
9 Libellus necessario precedit litis contestationem.

§.Sextus.

1 **Actiones** compellatur cedere venditor hereditatis, vel alias ne nominis actiones ex empto compulsus. Adde quod cessio fieri debet sumptu & periculo cedentis.l.si incerto.§.nunc videndū. la.ij. & ibi Bar.ff.commo. Item heres ex treb. senatus cō

filio restituit hereditatem. Item heres contra quem petita est bonorum possessio contra tabulas, sed accepta filio. probatur de primo. ff. de here. vel actio. vendi. l. ij. l. non solum. & l. venditori. primo responso. & primo. l. emptor. & C. de solu. l. nulla. & notat Azo in summa de her. vel actio. ven. §. firma. probatur de secundo. ff. ad trebe. l. si heres pecuniam primo rnso. & ff. de bo. pos. contra tabulas. l. si emacipatus in prin. hec iura intellige in his que ex suis psonis acquisierunt ipsi possidentes occasione ipsorum bonorum, vt dictis legibus colligitur cum in actionibus aliunde quesitis vtiles actiones competunt sine cessione vt no. s. que actio competat procu. i rem suam vndecunq nascatur. Item compellitur cedere actiones socius
2 † socio pro actione pro socio. Item heres compellitur cedere coheredi, cui assignatum est nomen a iudice per officium iudicis. vt ff. fa. her. l. plane. vel per actionem ex stipulatu. aliquando deficientibus stipulatus cogitur heres cedere coheredi, per actionem prescriptis verbis. C. fami. hercis. l. licet pacta. in fi. Item procurator
3 † simplex & non in rem suam & nuntius compellitur cedere ipsis dominis, vel cui volunt ipsi dni nomina & actiones alias obligatis alias obligatioes acquisitas ex officio suscepto per actione mandati, vt. ff. manda. l. idem. §. si cum mandauero. & l. si procurator. in fi. & si mandatum in fi. & ff. deposi. l. j. §. si te rogauero. Item negotio-
4 rum † gestor qui aliena negotia sine mandato gessit compellitur cedere per actione negotiorum gestorum vtilem, vel per actionem depositi vel generaliter cuiuscunq contractus, ex quo penes eum gestorem fuit pecunia vel res ex qua actione acquisiuit. C. si certum pet. l. si absentis. & glo. in. l. quis. eo. ti. Item predicti procurator simplex & nuntius habent desiderare sibi actione cedi a dno pro oppositione exceptionis cedendarum actionum ad exemplum tutoris cui fit cessio a pupillo aduersus contutorem remedio exceptionis predicte. C. de contrario iudicio tute. l. ij. & ff. de tute. & ra. di. l. ij. §. non tm. item aduersus magistratu quis satis non accepit a tutore, p opi-
5 nione exceptionis compellitur pupillus † cedere actionem ipsi tutori solventi. ff. de magi. conue. l. q si tutor. que continuatur cum precedenti. item fideiussori aduersus fideiussore, vt agere possit debet sibi cedi a creditore actio ante solutione, vel statim post vel et ex interuallo dnmodo prius conuenerit de actione cedenda. & ad hoc compellitur non per actionem, sed per appositionem exceptionis ff. de fideiusso. l. fideiussor. in fin. igitur non cogitur solum creditor cedere mandatori & fideiussori actione contra fideiussorem & mandatorem per oppositionem exceptionis cedendarum actionum vt proxi. dixi. Sed et aduersus principale. vt. ff. de fideiusso. l. ij. & l. cu aliter. & ff. manda. l. si quis alicui. §. fi. & ff. de solu. l. stichum. §.
6 pen. Sed qn potest opponi hec exceptio † cedendarum actionum respon. qncq post satisdatione etiam post snia. vt. ff. de tu. & ra. distra. l. j. §. non tamen. C. de contrario indi. tute. l. ij. ff. de fideius. l. si fideiussor. §. ide rndit &c. (Materia exceptionis cedendarum actionu vide in Spe. de renun. & conclu. ver. sed pone. cu seq. & omnino per Bar. in. l. brauius de fidein. & Alex. plenius in. l. de die §. si fideiussor. qui satis. cogan. ff.)

7 **Annotatio.** An exceptio que obstat cedenti obstet & cessionario. vide Barto. & doc. in. d. l. apud celsum. §. si cum legitima. ff. de doli excep. & in. l. doli. ff. d nona. an aut exceptio competens cedeti copetat cessionario. vide no. in. l. qui stipendia. C. de procuratori.

Annotatio. Pluribus obligatis insolidu cessan. beneficio diuisionis de iure antiquo. vel renun. si agatur contra vnu insolidum esse contra quem agitur potest petere vt actor sibi cedat actiones contra alios &c. Sed tunc no. q ille cessionarius non poterit agere contra aliquem ex obligatis insolidu sz p pte tm. gl. est in. l. cu apparebit in fi. in ver. recuset. ff. lo.

8 **Annotatio.** Tantum operatur cessio † facta in iuribus incorporalibus sicut tradio facta in corporalibus rebus super glo. in. l. fi. C. quando fiscus vel priua. debi. sui debi. exigere possit.

Annotatio. Quid si non interuenit aliquod d his tribus. Sed debitor aliter sciuit de cessione an soluendo cedenti liberetur. Alb. in. l. iij. C. de noua. format. hanc qonem & dicit q glo. variant. Na glo. in. l. fi. ff. de transa. tenet q sufficit si sciat. sed gl. in. l. nome. C. que res pig. obli. pos. tz d rium Cy. primam gl. & illam que est in. l. nomen. reprobat hac qonem dicit se Alb. pluries habuisse d facto & aliqn obtinuisse p vna parte & aliqn pro alia. & quod sufficiat sola scientia. facit. l. aliud. & ibi per Jac. de bel. ff. de solu. l. j. lz ibi dicat denuntiauerim tamen in ipso eodemq casu idem est et si non denuntiet. vt e. ti. l. vero p cu. §. j. & p hoc bene facit. ff. de peti. heredi. l. ite veniunt. §. a quo. & ad. l. aqui. l. qz foueas. & glo. in. l. emptor. C. de euictione. videtur etiam tenere hanc opi. licet dicat tutius esse denuntiari. Iter quod sola scientia sufficiat, facit qz pcurator c quelata est snia tenet appellare vel denuntiare q lata est sententia, si tamen dominus sciat non tenetur nuntiare. extra de procu. c. cum iniuste. & ibi no. in contrarium facit qz denuntiamentum videtur de substantia, & non fit solum ad scientiam inducendam sed etiam vt denuntians preferatur illi qui cessit & vbi denuntiamentum est de substantia non sufficit sola scientia, vt. ff. de adul. l. denuntiasse. & de inoffi. testa. l. queadmodum, & hanc opinionem tenet hic in. d. l. denuntiasse. & in. c. eu qui certus est. de re iudi. li. vj. & Spe. in ti. de procura. §. fi. ver. pen. & hanc opi. tenet etiam Ja. de bel. & pro hoc facit. c. prudentia de offi. dele. cum ibi no. Item si diceremus solam scientiam sufficere ia casus qui ponitur in. d. l. iij. C. de noua. de lit. contest. supervacuus
9 esset & nunq posse habere locum. Nam libellus † habet necessario precedere lit. contest. l. j. & auc. offeratur. C. de lit. contest. (Ad. de Spec. de libel. concep. §. j. in princi. & no. in. c. fi. de libel. obla. & in. l. edita. C. de eden. per Hostien. in sum. eo. ti. de libel. cocep.) per libellum autem fit certioratio & efficitur quis sciens. l. edicta. C. de eden. igitur solus libellus sufficeret & lit. conte. opus non esset. vnde opinionem quod denuntiare opus sit credit Albe. meliorem & ad. l. denuntiasse potest dici quod est ibi speciale fauore matrimonij & odio accusato. vnde dicendum secundum Jac. de bel. & By. quod aut denuntiatum est de substantia, & non sufficit sola scientia, aut non est de substantia & sufficit sola scientia. Sed opere pretium esset videre quando denuntiamentum sit de substantia, & quando non. de quo per Alb. in. d. l. iij. C. de noua. cuius sunt omnia verba predicta. sed hoc vide in. ij. §. voluntatem. ff. solu. ma. per docto.

F I N I S

Solenis ac perutilis tractatus

de cessione actionum per D. Jacob. de Arena.

SVMMARIVM

1 Actionem mandare quot modis accipiatur.
2 Cedendo nihil remanet penes cedentez, sed mandando, cre manet directa, quantumcunq faciat eum procuratorem in rem suam.
3 Cessio actionis quo modo fieri possit & nu. 10.
4 Per cessionem actionis transferri dicitur ipsa actio in alium.
5 Actio in tantum transfertur ex cessione, vt a iure his propria appelletur eius cui seu in quem sit facta.
6 Cessio facta potentiori ratione officij publici cui presit, occasione cuius officij possit esse terribilis aduersario, an valeat & teneat.
7 Quid si non potentiori fiat, si res tamen sit in iudicium deducta vel litigiosa effecta, an cessio facta valeat.
8 Casus in quibus cessio facta valet, & non refert an potentiori fiat, ratione aliqua, vel non.
9 Potentior quis intelligatur in his casibus.
11 Actio non potest pro parte vendi, & pro parte donari, qz iura i dubio presumunt talem contractum simulatum.
12 Idem est si minori pretio empta sit quia in dubio presumitur simulata.
13 Cessionis titulus si deficiat in instrumento, an non valeat ipsa cessio. & nu. 14.
15 Contrahentibus licitum est inter se decipere, dum tamen vltra dimidiam non decipiatur.
16 Causa quare ceditur, necessaria est vt in instrumeto exprimatur.
17 Sententia eorum qui presumuntur donationem intelligi in cessione in qua causa cessionis non continetur, non est vera.
18 Quid si in fine vel alibi in instrumento reperiatur quod per predicta causa cedens aliquid habuisse, vel sibi satisdatum esse cofessus sit, an causa ex hoc intelligatur expressa saltem venditionis & nume. 20.
19 In ptu emptionis & vendi. presumitur emptore bona fide emisse.
21 Quid si in cessione pretium interueniat aliter quod in pecunia, puta in frumento vel alia re, nunquid valeat cessio.
22 Nomine debitoris vendito vel cesso, an statim acquiratur dominiu accessionario

accessionario de eo quod debet.
23 Iura & actiones cedūt & transferunt generaliter omnes qui eas habent, si etiam se obligare possunt.
24 Omnia concessa iuris permissione intelliguntur, nisi reperiantur inhibita. & numero. 41.
25 Infamis nunquid cedere possit actiones.
Plures alij casus in quibus cessio fieri non potest actionū, ibidem enumerantur. & nu. 27. et. 29. et. 33. et. 38.
26 Pupillus non potest obligari, nisi inquātū locupletior sit factus.
28 Cessio qñ fieri dicatur ex necessitate.
30 Restitutio in integrum quibus competat ob lesionem ex cessione.
32 Filiusfamil. potest ex omnibus causis obligari, preterq̄ in mutuo & in voto.
34 Venditio non fit per procuratorem, & cessio est venditio.
35 Procurator alium procuratorem facere non potest ante litis contestationem, & nu. 37.
36 Hereditas per procuratorem restitui potest, in qua restitutione trāseunt actiones.
39 Directa & vtilis non sunt due actiones, sed vna duas habens.
40 Statutum contra rigorem iuris inductum non est ad cōsequentias trahendum.
42 Priuilegiatus puta scholaris habens ius cessum ex iusta cā a priuato, nunquid vtetur suo proprio priuilegio, & nu. 45. et. 49.
43 Fiscus, qui priuilegiatur in multis, succedens in locum priuati vtit̄ iure priuati, & plures alij casus in quibus succedens vtitur iure principalis, ibidem.
44 Priuilegium alicuius in alterius iniuriam porrigi non debet.
46 Fauores sunt ampliandi & odia restringenda.
47 Plura contradicentia dictis. s̄. nu. 43.
48 Legatus Rome heres institutus, habet ius reuocandi domum.
50 Cessio facta de laico in clericum, an valeat.
51 Priuilegiato cedente actiones priuato, nunquid iste vtetur illius priuilegio etiam quo ad forum.
52 Senatuscon. velleiani competit etiam heredi mulieris.
53 Priuilegium quum rebus conceditur, cum ipsis transit ad quemlibet successorem.
54 Actiones omnes ceduntur, que verbo actionis legato sumpto vocabulo continentur.
55 Actiones que sunt ex delictis an cedi possint.
56 Cessio partis debiti an fieri possit.
57 Actio realis nunquid cedi possit.
58 Realis pendens ex personali, an sine personali cedi possit.
59 Quid si cedatur actio a cedente acquisita per dolum vel fraudem, an doli exceptio obstabit procuratori in rem suam.
60 Actio iniuriarum an possit cedi.
61 Actiones quibus cedi possunt, & ꝓ quibus non. ibidem pro totam illam rub.
62 Seruus in iudicio esse non potest.
63 Actiones que competant cessionarijs facta cessione, & hec vnde nascantur, ibidem & ꝓ totam illam rub.
64 Cassus in quibus sine cessione competit vtilis ex natura precedentis contractus, siue cause.
65 Actio vtilis est auxilium extraordinarium.
66 Vtilis actio que ab initio competit, an deficiat, vel moriat̄ statim facta cessione directe.
67 Cessionarius iurium simpliciter, potest prosequi pignora & agere contra fideiussorem.
68 Hypotheca viuit & moritur vt accessoria, qñcunq̄ ipsa principalis moritur, qñocunq̄ moriatur.
69 Actiones cedere qui compellantur, ibidem & ꝑ totā illam rub. que ibi sequitur.
70 Socius tenetur acquisita conferre & cōicare.
71 Exceptio cedendaꝝ actionum qñ possit opponi.
72 Creditor qui emit bona debitoris, agens contra fideiussorē, qua exceptione repellatur.
73 Agens ex iure cesso an cogatur fidem facere, de cessione in litis contesta. petente aduersario, vel saltem de rato cauere.
74 Iudicium si sit incompetens nullum est iudicium.
75 Cessionarius an teneatur defendere cedentes, cum sit factus procurator in rem suam.
76 Libellus qualiter formetur in actione cessa.
77 Causa ex qua fit cessio an exprimi debeat in libello.
78 Habens obligatum nomen debitoris, nunquid possit conuenire debitorem ipsius debitoris, anteq̄ conueniat illum suum debitorē principalem, & nu. 79. et. 81.
80 Incorporalia quasi possidentur.
82 Mulier habens expressam hypothecam potest prius conuenire debitores mariti, quam excutiat bona eiusdem mariti, vel heredū suorum.
83 Iurare de calumnia quis teneatur, an dominus, vel procurator in rem suam.
84 Quid si cedens sponte veniat in casu precedenti, & confiteatur, vel dicat aliquid contra cessionarium.
85 Dominus qui actiones cessit, an possit agere, vel eas alij cedere.
86 Cessionarius vtrum poterit producere testes in causa qui a cedente produci non poterāt.

Uoniam in corpore iuris sparsus & diffusus articulus de cessione iurium inuenitur, & a nemine hucusq̄ collectus in vnum, duxi ipsum opus in presenti aggredi colligenduꝫ, & hunc ordinem secundum mee paruitatis sciētiā ipsius oris & labij a Deo altissimo instillatam perficere, videlicet vt premittam inquirere, que sit differentia inter cedere & mandare, vt sic summam prosequendo demum ipsum articulum cessionum dicendo primo qualiter fiat cessio iuris & actionis. Deinde quis cedere possit. Item que actiones cedi possint. Cui etiam, & in quem trāsferri possint iura & actiones. Item que actiones competant ei qui iura & actiones per cessiones acceperit, & he vnde nascantur. Alio etiaꝫ loco, quando compellatur quis cedere actiones, & quo iure. Ultimo de his que fiunt circa iudicium agentis ex iure cesso. Quibus omnibus sic per ordinem enarratis, leue erit peroptantibus falces suam prato iuris ciuilis alere ac nutrire circa ipsum articulum cessionum necessitatem a natura offuscatam ex varijs passionibus, nūc pur issime elimatam agnoscere.

¶ Que differentia sit inter cedere & mandare. Rubrica.

1 Est ergo sciendum,† quod mādare actionem tribus modis accipitur, vno modo quando mandatur tantum exequutio actionis, vt potest videri in quolibet simplici procuratore, & tunc potest actio commissa proprie dici, non etiam mādata vel cessa, quo casu non transit directa, nec vtilis, secundum Pet. & omnes. Secundo modo accipitur mandare actionem ꝓ delegare, quo casu transit vtilis & directa, vt fit quando quis delegat alicui debitorem suum, vt. ff. de nouatio. & de leg. dicitur per totum. Tertio modo accipitur, vt quando facio aliquem procuratorem in rem suam, vt. C. de nouatio. l. tertia, ibi vbi dicit mādaueris, & C. de heredita. vel actione vendita. l. emptor hereditatis, ibi vbi dicit mādatis. & tunc dicit Ioannes quod mandare est idem quod cedere, quia cedendo transfertur vtilis in eum cui ceditur, & directa remanet apud creditorem. sic et mandando vt procurator in rem suam faciat transfertur vtilis in eum cui ceditur, & manet directa secundum eum. Alij dicunt etiam hoc casu esse differentiam, quia † cedendo nihil remanet penes cedentem, sed mandando remanet directa, quantuncunq̄ faciat eum procuratorem in rem suam, argumen. C. de nouatio. l. si delegatio. Alij, vt domini Hugo. & Azo, dicunt idem quod dominus Ioan. quantum ad cedentem & mandantem, quia semper directa remanet apud cedentem & apud mandantem. Sed quantum ad eum cui ceditur vel mandatur discordant a Ioanne, & dicunt differentiam esse inter eum cui ceditur, & euꝫ cui mandatur, quia cessione legitime facta potest intentare directam nomine domini ex cessione, vel vtilem suo nomine. Ille autem cui mandatur non potest agere nisi directa nomine domini, vel vtili, etiam quibusdam casibus, quibus competit vtilis sine cessione, quos dices infra que actiones compe. ei qui iura & actiones per cessionem accepit. & hec vnde nascantur, & hec omnia not. Accur. in glo. ordinaria. C. de actionibus & obligationibus. l. prima super verbo mandatas.

¶ Qualiter fiat cessio iuris & actionis. Rubrica.

3 Sciendum est,† quod cessio actionis fieri potest quocunque titulo vero non simulato, vt. C. manda.

per diuersas,⁊ C.pl.va.quod agitur quam quod si.con. per totū.
Ex quo scilicet titulo rei dominium transferri possit ad alium,nam
4 †per cessionem actionis transferri dicitur ipsa actio in alium,vt C.
manda.l.si.vbi dicit seruus nulli ⁊c.⁊ ff.de iure dotium.si mulier.
§.ex asse.⁊ in tantum transfertur actio ex cessione,vt a iure lis pro
5 pria†appelletur eius,cui,seu in quem sit facta,vt ff.de procurato.
que omnia.§.plane,quia ⁊ in rem suam dicitur procurator,vt ff.mā
da.si procurator.§.dolo autem.in fine.⁊ ff.de in rem verso.l.tertio.
§.idem labeo ait.⁊ loco etiam domini esse dicitur,vt ff.de pactis.si
tantum,⁊ C.de heredita.vel actione vendita.l.emptor. non tamen
dominus vere est secundum Azo.vt summa de rei vendicatio . in
princip. Hec omnia sunt vera,siue sit titulus ille per quem fit cessio
de his que fiunt inter viuos,vt C.⁊ ff.de heredita.vel actione ven-
6 dita.per totū,nisi†fiat potentiori ratione officij publici cui prosit.
Occasione cuius officij possit terribilis esse aduersario,vt C.si qua
pe.po.l.prima,⁊ C.si rec.pro.l.vna.C.de his qui pot.no.l.prima.⁊
C.quod metus causa si per impressionem,⁊ l.finali, quia tunc non
valet cessio,immo amittit ius crediti per sententiam, non ipso iure
C.qui dare tuto.pos.auctentica.minoris,⁊ not. Ac.C.ne li.po.l.
prima,⁊ secunda facit extra de ali.iudi.mutan.cau.fac.capitu. se
cundo,vel alia ratione potentiori quam officij,quia tunc habebit lo
7 cum titulus de aliena.iudic.mutan.cau.fac.vel†si etiam non potē
tiori aliqua ratione fiat,non valet,si tamen res sit iam in iudicium
deducta ⁊ litigiosa effecta, nisi quibusdam casibus vt C.de litig.l.
prima,⁊ secunda in fine siue causa mortis, vt ff.de donation. causa
mortis.l.mortis §.titia,vel in alia vltima voluntate,vt ff.de legatis
8 tertio.l.nomen debitoris.⁊ de liber.legatis.l.legaui. ⁊ nota†quod
his duobus casibus quando fit cessio causa mortis, vel alia vltima
voluntate,non refert an fiat potentiori ratione aliqua,vel non,vt ar
gumento.ff.de alienatio.iudi.mutan. causa fac.l.ex hoc edicto §.
heredem.licet intersit litigiosa vel non,vt C.de litigiosis auctenti.
9 nunc si heres,⁊ intelligo secundum dominum Odoffredum†potē
tiorem dici illum cui ceditur respectu cedentis,non eius cōtra quē
10 fit cessio.⁊ ita intelligitur titulus ne li.po.Potest†itaque trāsfer
ri,seu cedi actio titulo donationis,vt C.manda.l.fina. Item titulo
emptionis ⁊ venditionis,vt dicta.l.per diuersas,⁊ C.⁊ ff.de here
dita.vel actione vendi.per totum. Item titulo dotis,vt C.de actio
nibus ⁊ obligationibus.l.nominibus in dotem,⁊ ff.soluto matrimo
nio.l.menia marito.primo responso. Item titulo societatis, vt ff.p
socio.l.prima ⁊ secunda,⁊ tertia,⁊ ff.de pecul.l.si sticho. Item titu
lo solutionis,scilicet insolutum,vt C.de noua.l.tertia,⁊ de actioni
bus ⁊ obligationibus.si in solutum. Item titulo legati, ⁊ fideicom
missi,vt C.de legi.l.ex legato nominis.⁊ argumen.C.de lega.vel fi
deicom.l.secunda. Hic tamen fallit,nisi res iam esset in iudicium
deducta,quia tunc actio non transfertur,sed heres litem exequitur
⁊ prestat legatario totū id quod cōsequitur,vt C.de litig.l.quidā.
⁊ auctentica. nūc si heres. Item transfertur etiam actio titulo insti
tutionis seu substitutionis.C.de litig.l.quidā. Item transfertur a
ctio etiam titulo feudi, veluti dando nomen debitoris in feudum,vt
argument.in vsibus feudorum de iure fidelita.nec tamen competit
vtilis sine cessione,secundum Accur. de regio,quia iste non est de
casibus enumeratis,quibus competit vtilis sine cessione,argumē.
ad hoc.ff.de adoptio.l.patre furioso.⁊ C.de episcopis ⁊ clericis.l.
ad institutiones.in fine. Caue tamen quod licet dixerim supra qđ
11 actio possit donari ⁊ vendi,tamen†non potest pro parte vendi ⁊ p
parte donari,quia iura in dubio presumunt simulatum talem con
12 tractū,vt C.manda.l.fina.†Idem est si minori pretio empta sit, qa
in dubio presumitur simulata,vt argumen.ff.de transactioni.l.cum
hi.§.modus,his duobus casibus agit is cui cessio facta est solum
ad id quod dedit in superfluo,nec ipse nec qui cessit agere possunt,
nisi sint de personis nominatis.C.manda.per aduersas.versicu. ex
13 ceptis.†Item si deficiat titulus cessionis in instrumento,non valet
cessio,vt C.manda.l.per diuersas.⁊ not. Accur.C.ne liceat po.l.
prima.vbi autem non dubitatur,licet certum est eam non simulatā
tunc indistincte valet,nec locus est presumptioni predicte,vt de he
redita.vel actione vendita.C.⁊ ff.per totum. Idem dicas ⁊ si certū
sit causam simulatam esse,vt C.pl.val. quod agi quā quod si con.
14 per totum.⁊ not. Accur.C.ne liceat po.l.prima. † Potest etiam
dici secundum quosdam quod titu.cessionis non exigatur,licet Ac
cur.⁊ multi alij hoc innuāt debere inseri in instrumento , in princi
pio,per l.C.manda.per diuersas,⁊ not. Accur.C.ne li.po.l.prima
dicunt enim non reperiri lege cautum,de titulo inserendo ⁊ vbi lex
deficit,nec vtilis actio danda est,vt ff.soluto matrimonio.l.si vero.
§.de viro.nec.l.per diuersas,hoc dicit si recte inspiciatur,nam di
citur ibi quod redimenti nomen restituatur pretium,quantum da
tum est pro cessione,licet nomen venditionis insertum sit videba
tur enim quod non deberet rescindi venditio facta minori pretio,qz
15 †licitum est contrahentibus inter se decipere,vt ff.loca.⁊ conduc.
l. Item pretio.§.quemadmodum, ⁊ ff.de minoribus.l.in cause.ij.
dum tamen vltra dimidiam non decipiatur,vt C.de rescinden. vē
ditione.l.secunda. Ego hanc probo,quod non sit ex necessitate no
16 men tituli inserendum in cessione,dum tamen † causa quare cedi
tur sit inserta,que necessaria est secundū Aldr.⁊ dominus Uber.
de.bo.ista ratione consentit cum eo,quia sicut nuda traditio cor
poraliter sine causa facta non transfert dominium rei mobilis,vt.
ff.de acquirenda rerum dominio.l.nunquā nuda. Ita nuda qua
si traditio actionis non transfert vtilem actionem,neqz directam,
difficilius enim acquirūtur incorporalia,vt ff.pro socio.l.prima.§.
penultimo.⁊ l.secunda ⁊ tertia,in principio,⁊ ff.de pecul.l.quis er
17 go.†Nec est vera(dicit ipse)sententia eorum qui presumunt dona
tionē intelligi in cessione idest in qua titulus,idest causa cessionis
non continetur,argumen.ff.de conditio.indebi.l.penultima.⁊ ff.de
regulis iuris.l.cuius per errorem,quod de regulari iure nemo pre
sumitur donare,vt ff.de probatio.l.cum de indebito. Addo ego ⁊
aliam rationem,nam constat quod ex contractu innominato fit ces
sio actionis,vt C.de actionibus,⁊ obligationibus.l.prima ⁊ de pre
dio.vrba.l.naturalis.circa principiū Quomodo ergo poterit no
men inseri,cū contractus sit innominatus,⁊ careat nomine. Un
de vera est sententia quod sufficiat causam cessionis inseri,vt argu
men.C.de procuratoribus.l.qui stipendia , ⁊ ff.de probatio.l.cum
18 de indebito.§.finali.†Sed quid si in fine,vel alibi in instrumento
reperiatur quod pro predicta causa cessionis confessus fuit credi
tor cedens se tantum accepisse,vel sibi satisfactum esse,vel solutum,
nunquid causa intelligitur ex hoc expressa,scilicet venditionis sal
tem,arguo quod sic.C.de pre.cau.l.fin.libro decimo. ⁊ ff.de pred.
vrba.l.naturalis.in fine primo responso. ibi vbi dicit, ⁊ si quidem
pecuniam,⁊ facit.C.de actionibus ⁊ obligationibus.l.prima, ⁊ se
cundum hoc si presumitur quod sit contractus emptionis,⁊ vendi
19 tionis,vera presumitur cessio,quia in†contractu emptionis ⁊ ven
ditionis presumitur emptorem bona fide emisse, vt C.de euictio.l.
penultima.⁊ de re milita.l.non omnis.§.a barbaris. Sed contra
20 rium dico†quod vbi causa debuit specialiter exprimi, non sufficit
eam intelligi expressam secundum dominum Homobo. de Mor.
⁊ Accur.de Regio,per.l.C.de procurato.l.qui stipendia ⁊ de nō
numerata pecunia.l.qui stipendia.l.generaliter. ⁊ ff.de conditio.
sine causa.l.prima ⁊ de exceptio.doli.l.tertia.
21 ¶†Sed quid si in cessione pretium interueniat aliter quam in pe
cunia numerata,puta in frumēto,vel vino,vel equo,vel aliqua alia
specie,nunquid valet cessio,⁊ videtur quod sic,argumento.ff.de po
siti.l.prima.§.si qui seruitij.⁊ facit quod not.in summa.C.de rerum
22 permutatio.§.notandum quod satis sustineri potest.†Item quid si
vendidisti mihi nomen debitoris tui,⁊ cessisti omnia iura que ha
bebas contra eum in ipso debito, nunquid statim acquiritur mihi
dominium de eo quod tibi debet,arguo quod sic.C.de hereditate,
vel actione vendita.l.fina.Sed contrarium puto verum , vt C.de
hereditate,vel actione vendita.l.penultima.secundum. Accur. de
Regio. quoniam potius videtur mihi tradere voluisse actionem,
quam ipsam rem , vt ff.de iure dotium.l.si sponsalibus in fin. Ad
do ⁊ aliam rationem,quia non posset cedens reuocare cessionem
secundum.l.C.de noua.l.iij.

¶ Quis cedere possit iura ⁊ actiones.
Rubrica.

23 **Iura †⁊ actiones cedunt,⁊ transl**
ferunt generaliter omnes qui eas habent , vt ff.de heredita. vel a
ctione vendita.l.si nomen.si etiam se obligare possunt,vt not.domi
nus Albertus de gallis,in summa sua de questionibus.Rubri. de
24 procurato.in rē suam.circa principium.etenim†omnia intelligū
tur iuris permissione concessa,nisi reperiantur inhibita,vt ff.ex q
bus causis,manum.l.necnon.§.quod eis.ꝰ.de accusato.l.qui accu
sare.C.de religio.l.statuas.C.de iure dotium.l.nulla lege , ⁊ ff.de
25 procuratoribus.l.mutus.Circa hoc quero†nunquid infamis pos
sit cedere actiones. Respondeo non,quia nec ipse obligari potest,
vt ff.de verborum obligatio.l.prima in princip . ⁊ l.mulier , ⁊ ff.de
conditio.indebi.l.quod pupillus.Sed nunquid tutor ipsius pote
rit cedere. Respondeo sic,vt ff.ad trebelliani.l.restituta.§.primo.
sed quid de pupillo,nunquid potest cedere. Responde non si ha
26 beat tutorem,†cum nec ipse possit obligari sine tutoris auctoritate
nisi inquantum locupletior sit factus,vt ff.de solution.l.si pupilli.⁊
ff.de

ff. de actionibus. ⁊ obligationibus. l. obligari. nisi naturaliter vt. ff. de nouatio. l. prima in fi. ⁊ instit. quibus modis tollat. obli
27 ga. §. penultimo. †Sed quid si nullum habeat tutorem. Respon deo, tunc potest cedere, vt argumen. ff. de administratio. tutoꝝ. l. si plures. ⁊ de tute. ⁊ ra. dist. l. cum pupillus, ⁊ de solutio. l. sti chum. §. si mandato. cum decreto tamen iudicis, vt. C. de iure de liberan. l. si infanti. in fi. nisi forte fiat ex necessitate, quia tunc etiaꝫ sine decreto iudicis posset cedere, vt. ff. ad trebellianum. l. restitu
28 ta. †Sed quando dicitur fieri cessio ex necessitate. Respondeo secundum domi. Jac. de are. quod illa dicitur necessaria cessio, que fit de procuratore in dominiꝫ, veluti de actione quesita per procuratorem, vt. ff. de acquiren. possessio. l. possessio quoqꝫ. Itē ⁊ ea etiam que fit in vltima voluntate, vt. ff. de aliena. iudi. mutā. cau. fac. l. hoc edicto. §. si heredi. Item ⁊ ea que fit ex titulo non lucratiuo necessitate rei familiaris vrgente, vt. C. de rescin. vendi tio. l. nō idcirco, nam nemo in necessitatibus liberalis existit, vt. ff. de adimen. lega. l. rem legatam. nec illam dico necessariam quam precessit pactio, licet quidam illud dicant, quia initium il lud fuit voluntarium, sed finis est necessaria, vt. C. de actionibus ⁊ obligationibus. l. sicut. †Sed nunquid cum auctoritate tutoris
29 poterit cedere ipse pupillus. Respondeo, sic, vt. d. l. de nouatio ne, ⁊. ff. de auctoritate tutorum. l. potest pupillus. Sed nunquid ipse tutor sine pupillo possit cedere. Respondeo non, vt. ff. ad tre bellianum. l. restitutio. §. pupillus, ⁊. C. de iure deliberā. l. potuit. ⁊. l. si infanti. ⁊. C. ad trebellianū. l. sancimus. Itē quid de adul to, nunquid cedit. Respondeo non si habeat curatorem, cum nec se obliget sine eius auctoritate, vt. C. de in integ. restit. mi. l. si cu ratorem. Sed quid si non habeat curatoreꝫ. Respondeo, tūc po test cedere, quia obligari, vt eadem. l. si curatorem. Sed nunquid ipse curator poterit sine adulto cedere. Responde non, cum nec eum obliget, vt. C. si tuto. vel curato. l. si creditor. †Sed nunquid
30 infans pupillus ⁊ adultus possit restitui in integrum aduersus cessiones a seipsis cum tutoribus vel curatoribus factas, vel sine vel a tutoribus vel curatoribus solis, si sint lesi in ipso contractu. Respondeo sic, nisi decretum iudicis interueniat, vt. C. de pred. minor. l. si quidem. cum similibus, vel nisi iuramentum interue nit in adulto, vt. C. si aduersus vend. auten. sacramenta. Prete
31 rea† quid de furioso, nūquid potest cedere adulto. Respondeo non, vt. C. ad trebellianum. l. sancimus. Item quia ipse nec obli gari, vt. ff. de actionibus ⁊ obligationibus. l. prima. §. furiosum. ⁊ est ratio, quia nec tacite nec expresse potest consentire, vt. ff. loc. ⁊ conduc. l. qui ad certum. nisi quando pater exigit dotem filie furiose, quia tunc tacite consentire dicitur, vt. ff. soluto matrimo nio. l. secunda. §. voluntate. Sed quid de curatore furiosi, nunqd poterit cedere. Respondeo sic, vt. ff. ad trebellianum. l. heres. ⁊. C. ad trebellia. l. sancimus. Item quid de surdo ⁊ muto. Respō deo, non possunt cedere, nec obligari, vt. ff. de verborum obliga. l. prima in prin. ⁊ insti. de inuti. stipulatio. §. mutum. ⁊. §. seq. sed nunquid curator muti potest cedere. Respondeo sic, vt. ff. ad tre bellia. l. seruo inuito. §. fina. Sed nunquid hoc est verum in quo libet surdo. Respondeo, non, sed tantum de eo qui nullo modo exaudit, vt. ff. de actionibus, ⁊ obligationibus. l. prima. §. fina. an filiusfami. possit cedere de actionibus acquisitis ex castrensi vel quasi castrensi, vel aduentitio lucro quero. Respondeo sic, † cū
32 possit obligari ex omnibus causis preterquā in mutuo, ⁊ in voto, vt. ff. de iudic. l. tam ex, ⁊ de actionibus ⁊ obligationibus. l. filiusf fami. ⁊. ff. de noxa. l. quotiens, ⁊. ff. de pecul. l. si quis filio. ⁊. l. ⁊ iō ⁊. ff. de eden. l. pretor. §. sed si filius, ⁊. ff. de pollicita. l. si quis rem §. voto. Sed tamen hodie nō potest actiones cedere, in quibus patri exercitium competit, nisi consensu ipsius patris, vt. C. de bo. mater. l. prima ⁊ de bo. que liberis. l. fin. §. vbi autem in vnū.
33 †Sed nunquid pater solus cedere actiones filij in sua potesta te manentis tanquam legitimus administrator ipsius. Respon deo non nisi filius sit infans, vel absens. C. de bo. que libe. l. fi. §. vbi autem in vnum, ⁊. l. solu. matrimonio. l. secunda. §. volunt. Item si filiusfamil. ex re patris propria aliquos contractus fe cit, nunquid pater poterit cedere iura in hoc contractu sine filio. Respondeo sic, cum his que iuris sunt, tota obligatio sit patri acquisita per filium, vt. ff. de verborum obligationi. l. quodcūqꝫ. primo respon. ⁊. §. fin. ⁊ rem pup. salu. fore. l. si filius. Secus au tem in his que facti sunt, quia tunc non egreditur personam filij nisi stipulatus fuisset ipsi patri, vt. ff. de verborum obligatio. l. qō dicitur. Item quero, an commissarius possit cedere actiones si quas habet. Respondeo sic, vt. ff. ad trebellianum. l. prima. §. si

autem collegium. Item quid de ecclesia, nunquid minister eius potest cedere actiones. Respondeo non, vt. ff. de liberis. lega. l. pretor ait. §. qui sic, vel dic, quod sic, sicut pupillus qui non ha bet curatorem, vel dic quod pro re mobili possit, ⁊ immobili non possit, argumen. C. de sacrosan. eccle. l. iubemus, ⁊. l. sacrosancte ⁊ not. Accur. in aucten. de non alienan. aut permutan. reb. ec cle. §. hoc ergo nos. in glo. signata super verbo numeranda.

¶ Item quid de simplici procuratore ad hoc specialiter consti tuto, nunquid potest cedere actiones. Domi. Accur. de Reg. ⁊ domi. Homobo. de mor. dicunt quod non per. l. ff. ad trebellia num. l. restitura. vbi dicitur quod tutor pupilli non potest cedere multo ergo minus procurator potest cedere, argumen. ff. de reg. iuris. l. non debet, dominus Alber. Papi. ⁊ dominus Jacob.
34 Bald. dicunt idem, quia† per procuratorem non fit venditio, vt ff. de procuratoribus. l. procurator, ⁊ cessio est venditio, vt. ff. de fi de. l. si dubitet. in fi. primo responso. ⁊. l. his. Item quia† procu
35 rator alium procuratorem facere non potest ante litis contesta tionem, vt. C. de procurat. l. quod quis, ⁊. l. neqꝫ. ⁊ qui iura cedit solet facere procuratorem in rem suam eum cui cedit, vt. C. de he reditate vel actione vendita. l. emptor. ⁊. ff. manda. l. si procura tor. §. dolo autem. in fi. Alij vt Alber. de gallis, ⁊ Oldra. qbus assentio, dicunt quod procurator ad hoc specialiter constitutus
36 potest cedere, quia per procuratorem† hereditas restitui potest in qua restitutione transeunt actiones, vt. ff. ad trebellianum. l. re
37 stituta, ⁊† procurator habens speciale mandatum potest alium procuratorem etiam simplicem facere, secundum domi. Odofr. licet predicti sapientes contradicunt. Item quero an ille qui ha bet ius cessum, possit alij cedere. Respondeo sic ⁊ transfert vti lem que erat apud eum, ⁊ nulla remaneat apud eum qui secun do cessit, secundum dominum Alber. de gall. vt. ff. de minorib. l. sed vtrum, vbi ponit eam Accur. insolutam. C. de heredita. vel actione vendita. l. emptor. Sed dic vt notat ipse Accur. ff. ad tre
38 bellianum. l. extitisse. An† bannitus possit cedere iura ⁊ actiōes qui per se agere prohibetur ex forma statuti. Respondeo secun dum domi. Alber. de gall. quod cessio non valet, si bannitus fit ex causa ex qua bona publicantur, quia actio ⁊ petitio fisco ⁊ cō tra fiscum competit, vt. ff. de ca. diminutio. l. secunda, ⁊. ff. pro so cio. l. actione. §. puplicus. ⁊ hec est ipsa veritas. si autem bona non sint publicata ex illa causa, tunc ⁊ idem Alber. de gall. di stinguit vtrum fiat titulo lucratiuo, an oneroso. Primo casu ob stat exceptio banniti auctoris, vt. ff. de contrahenda emptio. ⁊ vē ditio. l. dolia. §. primo. ff. pro socio. l. idemqꝫ in fin. ff. de regu. iur. in. l. in his. §. non debeo. Secundo casu non obstet, vt. ff. de exce ptio. doli. l. apud celsuꝫ. §. de auctoris. ⁊. §. si cum legitima. Alij subdistinguunt hoc membrum, quando fit titulo non lucratiuo, vtrum fiat bona fide, ⁊ tunc non obstat, an mala fides, ⁊ tunc ob stat, vt argumen. ff. de exceptio. doli. l. apud celsum. §. de aucto ris. vbi dicit, cum sit bone fidei. Hoc non placet, nā ipsa. l. apō celsum. §. de auctoris. ⁊. §. si quum legitur. intelligitur quando exceptio competit contra auctorem propter ipsam rem occasio ne persone forte dolum committentis in ipsa re. acquititur ⁊ quā do vult vti adminiculo, aut accasione sui auctoris, vt not. Acc. in. d. §. sed cum legitima. ⁊ facit predicta. l. ff. de regulis iuris. l. in his. §. non debeo. cum similibus. Alij distinguunt aliter vtrū fiat cessio ex causa voluntaria, an necessaria, argumento. ff. de p curato. l. seruum quoqꝫ. §. fina. ff. de damno infecto. l. cum postu lassem. §. fina. Nec hoc placet quia illa. l. seruum quoqꝫ. §. fina. loquitur in exceptione procuratoris, que demum aduersus pro curatorem obijciatur vt repellatur si non defendat, que exceptio non competit contra cedentem, nec ex sua persona, quod secus est in exceptione fori banniti autoris. Alia etiam. l. cum postu lassem. §. fina. loquitur in eo qui ius habebat in rem ipsam ante cessionem ex contractu cedentis, quod ius sequebatur rem, ad dominia quorumlibet transientem secus est in nostro casu. Alij distinguere voluerunt, vtrum agatur directa nomine domini, an vtili nomine suo. Primo casu obstet exceptio. Secundo nō, ar
39 gumen. de solutio. l. si duo. Nec hec placet, quia† directa ⁊ vti lis, non sunt due actiones, sed vna duas habens qualitates, se cundum Joan. vt dicam infra que act. compe. ei qui iura ⁊ actio nes per cessionem acceperit, ⁊ hec vnde nascantur, ⁊. l. si duo, lo quitur in eo qui habet duas actiones diuerso iure competentes eidem suo nomine, licet ad eādē rē, vt ipsa lege colligitur. Pos set etiaꝫ dici secundum alios, quod illa. l. si duo loquatur de ex ceptione reali, licet hec exceptio forbanniti auctoris est perso

nalis. Tu dic salua semper meliori sententia, quod indistincte possit cedere, nec obstet exceptio predicta, cum ipsa sit persona-lis, ergo personam non egreditur, vt. ff. de leg. ij. l. cum patronus
40 ꝛ de admi. tut. l. ex pluribus. cum similibus. † ꝛ qꝛ statutum contra rigorem iuris inductum est, nec ad consequentias sit trahendum, vt. ff. de legib. l. quod contra rigorem. Item quia nulla. l. ꝓ
41 hibetur cedere, licet sit bannitus, † ꝛ que non reperiuntur prohibita, videntur iuris permissione concessa, vt. ff. ex quib. cau. ma. l. necnon. §. primo, ꝛ no. s. in principio huius tituli quis cedere possit. ꝛ hec questio fuit disputata, ꝛ sic determinata padue in scho
42 lis per domi. Oldinum de Biraga in suis scholis, † priuilegiatus aliquis scholaris puta habet ius cessuꝫ ex iusta causa a quodam priuato, nunquid vtetur suo proprio priuilegio priuilegiatus. Rñdeo, videtur ꝙ non possit vti priuilegio suo, ꝛ hoc dicūt
43 ꝗdam pluribus rationibus, ꝛ primo qꝛ † fiscus, qui priuilegiatur in multis, succedens in locum priuati, vtitur iure priuati, vt. ff. de vsur. l. cū ꝗdam. §. fiscus. Item qꝛ pupillus eodem modo succedens in locum maioris, vtitur iure maioris, vt. C. de non nu. pec. l. si in certa. ꝛ C. de heredi. actio. l. si pretextu. Item qꝛ ex persona heredum conditio obligationis immutari non debet, vt. ff. de verb. obliga. l. ij. §. ex his, ꝛ de pretor. stipulatio. l. pretorem, ꝛ C. de resti. mili. l. que a patre. Item quia absurdum est successoreꝫ plus iuris habere ꝙ̃ defunctū, vt. ff. de reg. iur. l. aliud. §. absurdum. Item heres ibi est defendendus vbi erat defendendus defunctus, si tamen ibi inueniatur, vt. ff. de iudic. l. heres absens. Item si res substituaṫ, in locū alterius, eiusdem est potestatis, vt ff. de dona. inter vi. ꝛ vxo. l. si donate. §. si sponsus. Itē qꝛ id venit in actione substituta, qđ in ea in cuius locū, alia substituta est, vt. ff. de vsur. l. si stipulatus, ꝛ ff. si quis cau. l. eum qui. §. qui iniu
44 riarum. Item qꝛ alicuius † priuilegium in alterius iniuriam porrigi non debet. ff. de admi. tut. l. impuberi. ꝛ ff. ne quid in loco publico. l. ij. §. si quis a principe. Itē qꝛ nō debet esse quis melioris ꝯditionis ꝙ̃ autor suus. ff. de regu. iur. l. in his ꝙ non debeo, ꝛ
45 l. in ipsis. Alij ꝯtra dicunt, † ꝙ vti potest priuilegio suo, multis, ꝛ varijs rationibus, ꝛ primo qꝛ propria eius causa dicitur, cui facta est cessio, vt. ff. de procurato. l. qui stipendia. Item cum fauo-
46 rem contineat † fauores sunt ampliandi, ꝛ odia restringenda, vt ff. de lib. ꝛ posthu. l. cū quidam. Itē qꝛ priuilegia sunt benigne, ꝛ plenissime interpretanda, vt. ff. de ꝯsti. princi. l. fi. extra de verb.
47 signi. c. olim. † Item qꝛ ꝛ fiscus succedens priuato vtitur priuilegio suo, vt. ff. de iure fis. l. fiscus. j. respon. ꝛ ff. de vsur. l. cū quidā. §. debitores. Itē qꝛ minori etiam succedenti maiori ipso iure nō currit tempus quod maiori superest, nisi factus maior, vt. ff. đ minori. l. interdum. C. de tempo. in integ. resti. l. ea. Item qꝛ prescriptio que currebat ꝯ̃ defunctū, si finiaṫ contra minorem aliquo casu infringiṫ per in integrum restitu. vt. ff. de mino. l. ait pretor.
48 † Itē qꝛ legatus Rome heres institutus habet ius reuocādi domum, vt. ff. de iudi. l. ij. §. legatis, ꝛ l. de eo. Item qꝛ heres vtitur priuilegio quod defuncto non competebat, velut in re seculari, ꝙ̃ peruenit ad ecclesiam, qꝛ tunc excusatus a lucratiuorum descriptione, vt in aucten. de ecclesi. tit. §. si qua. colla. ix. C. de sacrosan. eccle. l. pe. Itē qꝛ ꝛ successor plus hꝫ ꝙ̃ defunctus, vt. C. si pend. appella. l. fi. ff. de in integ. resti. l. abstinere. Tamen ego puto, sal
49 ua meliori sententia, † ꝙ priuilegiatus habens ius cessum ꝛ priuato possit vti priuilegio fori iam indulto, vt. ff. de iud. l. j. §. legatis. ꝛ l. de eo. ꝛ ēt alijs priuilegijs, dūmodo experiatur ꝓ tempore futuro, ꝛ ex ꝑsona ꝛ facto suo, lꝫ competat ei ex causa ipsius cedentis. ꝛ sic intelligo omnia ista iura ꝓxime allegata. si vero sit fori priuilegium indulgēdū tunc secus, vt. ff. de iudi. l. heres absens. j. respon. vel expiaṫ ēt in alijs priuilegijs ex tempore preterito, vel ex persona ꝛ facto domini cedentis, ꝛ sic intelligo leges
50 prima parte allegatas. Sed ego quero † nunquid cessio facta de laico in clericū valeat. Rñdeo ꝫm Gof. ꝙ cessio non valet, immo adimitur actio ea rōne, qꝛ facta videṫ potentiori rōne officij, vt rōne priuilegij fori, vt notaṫ extra de aliena. iudi. mutan. cau. fac. c. ij. ꝛ argu. C. ne li. po. l. j. ꝛ. ij. Sed tu dic de iure ciuili ꝙ valet cessio, nec obstat ille titu. C. ne li. po. l. j. ꝛ. ij. quia loqṫ in eo qui est potentior rōne officij. Secus si ex alia causa sit potentior sicut accipiṫ de alienatio. iudi. mutan. cau. fac. l. iij. ꝛ C. si ex noxa. cau. aga. l. ij. vel dic ꝙ ille titu. ne li. po. loqṫ in clarissimis ꝛ Illustribus, nā vid. o ꝙ si cessio sit facta militi, valet. C. de proc. l. qui stipendia, lꝫ sit argu. contra. ff. de aliena. iudi. mutan. cau. fac. l. cū miles. sed dic ꝙ ibi prohibeṫ miles agere, non qꝛ miles, sed qꝛ iudicij mutandi cā cessio facta fuit. Sed dic ꝙ illud esse

non potest, ꝙ ille titulus loquaṫ tantum in clarissimis ꝛ Illustribus, qꝛ hi nec i proprijs causis possunt interesse, vt. C. de procurato. l. fina. nec militis honor officium est secundū Accur. sed est
51 genus hominū priuilegiatoꝝ in expeditionibus. Sed pone † priuilegiatum cessione iura ꝛ actiones priuato, nunquid iste citetur priuilegio cedentis, ēt quo ad foꝝ, ꝛ videṫ ꝙ sic, ad exēplū maioris succedentis minori, qui petit in integ. resti. ex ꝑsona defuncti, vt. C. de tēpo. in integ. resti. l. iij. ꝛ. l. ea q̄. Itē qꝛ heredes omniū eoꝝ q in integ. restitui possunt restituiṫ in integrū ex ꝑsonis
52 defunctoꝝ, vt. ff. de in integ. resti. l. non solū. † Item qꝛ ꝛ auxiliuꝫ senatusconsulti velleiani competit etiam heredi mulieris, vt. C. ad velleia. l. heredes. Tu dic, ꝙ nō possit vti priuilegio aliquo personali ex persona defuncti, cum dicaṫ dominus litis. ff. de iure do. l. mittendo, cum simi. ꝛ qꝛ tale priuilegiū non egrediṫ personam, vt. ff. de reg. iur. l. in omnibus. ꝛ. l. priuilegia, ꝛ. ff. de censi. l. forma. §. ꝗ̃s, ꝛ. l. iij. §. fi. ꝛ. ff. de iure immu. l. j. §. personas, ꝛ. l. semp. §. immunitatis, ꝛ. ff. de aqua quo ꝛ esti. l. j. §. permittitur. secus in reali priuilegio, qꝛ eo bene vti poterit, arau. legum ꝓ prima parte allegatarum, ꝛ maxime illius. C. ad velle. l. heres. Sed quid si actio ipsa sit priuilegiata. Rñdeo, tunc ille, cui facta est cessio, potest vti ipso priuilegio. ff. de regu. iur. l. in omnibus, ꝛ. l.
53 priuilegia. sicut etiam quādo † priuilegium ipsis rebus conceditꝛ quia cum ipsis rebus trāsit ad quemlibet successorem. ff. de aqua quoti. ꝛ esti. l. j. §. permittitur, ꝛ. ff. de censi. l. iij. §. fi.

¶ Que actiones cedi possunt.
Rubrica.

54 **Actiones † ceduntur omnes** que bo actionis continenṫ, largo modo accepto vocabulo, vt accipitur. ff. de actionibus, ꝛ obligationib. l. actionum genera. §. actiones. nō etiam largissimo, vt accipiṫ in eodem titulo. l. actionis verbo. ꝛ est ratio quare largissimo modo non accipiṫ, qꝛ tunc etiam directa transfereretur, vt ibidem dicitur, que non potest cedēdo trāsferri, cum sit ossibus ita infixa, vt separari non possit, vt. C. de nonatio. l. iij. ꝛ not. Accur. ff. de pecul. l. quis ergo casus. in glo. j. debitoribus, ꝛ. l. si sticho peculiū in gl. cū actiones. Itē ꝛ alia rōne. s. ne criminalē ꝛ publicā actionē ꝯprehēdat, vbi nec simplex interuenit ꝓcurator, vt. ff. de pub. iudi. l. accusatoreꝫ. §. ad crimē. ꝛ ne priuatam ꝛ popularē ꝯtineat actionem, vbi ēt non interuenit procurator simplex, nisi quantum pertineat ad priuatum cōmodum, quo casu ꝛ cedi posset, vt. ff. de procu. l. lꝫ. j. rñso. ꝛ. §. j. ꝛ ff. de iniur. l. iniuriaꝝ actio in bonis. vbi hoc. ꝛ no. Ac. in gl. ꝛ ff. de fur. l. si vendidero. §. fi. nisi forte ad defendendum, ꝛ. ff. de
55 po. ac. l. qui populari. ꝛ. l. seq. Sed nūquid † actiones que sunt ex delictis, possint cedi. Rñdeo, ꝛ dico ꝙ sic. ff. de peti. heredi. l.
56 ꝙ si in diem. §. iulianus. Sed nunquid † cessio partis debiti demum potest fieri. Rñdeo, ꝛ dico ꝙ sic. ff. de peti. heredita. l. qđ si in diem. de administra. tuto. l. si plures. ꝛ de tut. ꝛ ra. di. l. pupillus. ꝛ. ff. de pecu. l. quesitum. §. sed si pro parte. ff. de censi. l. cū possessor. ꝛ not. Ac. ff. de fide. l. si fideiussores. ꝛ. l. modestinus. licet alij contradicāt, vt no. Ac. d. l. de fideiussor. modestinus.
57 † Item nunquid actio realis possit cedi. Respondeo sic, qꝛ quantum ad articulū cessionum nil distat realis a ꝑsonali, vt. C. de be.
58 re. vel act. vendi. l. fi. † Sed nunqd realis, ꝛ q̄ pendet ex ꝑsonali, veluti hypothecaria potest cediṫ sine ꝑsonali. Rñdeo nō qꝛ hypothecaria accedit ꝑsonali actioni, vt. ff. de pig. l. res hypothece ꝛ accessoriū nō trāsit sine principali, vt argumen. ff. de reg. iur. l. cum principalis, ꝛ. C. de vsur. l. eos qui. j. respon. ꝛ. C. deposi. l. si depositum. ff. quib. modis. pig. vel hypothe. solua. l. paulus. §. fina. ꝛ de distrac. pigno. l. fina. ff. ad trebellianum. l. patri. ꝛ ꝙ cedi non possunt not. Accur. C. de here. vel actio. vendi. l. fina. licet sint argumen. contra, scilicet quod cedi possit tam realis ꝙ̃ personalis, vt. d. l. de here. vel actio. vend. l. fin. ꝛ quod hec sint in re, ꝓbaṫ inst. de act. §. seruiana. Itē videṫ posse cedi, qꝛ officiū iudicis potest cedi, vt. ff. de minoribus. §. j. sunt etiam argumen. pro hoc. C. manda. l. per diuersas, vbi dicit exceptis, ꝛ. ff. de exceptio rei iudica. l. fina. §. latinus largius. ꝛ. C. de iure dotium. l. in rebus, vbi dicit nolumus itaqꝫ ꝛc. ꝛ argumen. C. per quas personas nob. acquir. l. prima. C. de prescriptio. triginta anno. l. cū notissi. in fi. ꝛ act. pign. l. ij. hoc secundum Ac. de Reg. Addo ego optimam rationeꝫ ꝓ eo ꝙ cedi nō possit, quia semper cedēs realem retenta personali posset reuocare ipsam quam cessit, ꝛ cessionem

cessionē infringere, veluti extinguēdo personale, q sublato principali extinguit accessorium, vt.C.de vsur.l.eos.j.respon. & sic posset, & ēt post litis contestationem, & post denunciationem, vel partis solutionem reuocare cessionem, q esset contra.l.C.de nouatio.l.ij. Sed nunquid debet stipulari cui ceditur ab eo contra quem fit cessio? Respondeo non, q tunc esset delegatio, imo eo inuito, & ignorante potest fieri cessio inter absentes. Rñdeo etiā sic, ad exemplum simplicis procuratoris, vt.ff.de procu.l.j.& no.

59 Accur.eo.titu.in causę.§.sed & si procurator.in gl. † Item quid si ceditur actio acquisita accedente per dolum vel fraudem, nunquid doli exceptio obstabit procuratori in rem suam? Respondeo sic.ff.de doli exceptio.l.apud.§.sed cum legitima, & ibi not.

60 † Item nunquid actio iniuriarum potest cedi? Respondeo nō, secundum Joan. q non est in bonis ante litis contestationem, & post efficitur litigiosa, vel dic q sic, vt not. Accur.C.de here.vel actio.vendi.l.fina.& ad hoc facit quod not.ff.de heredi.vel act. vendi.l.si nomen. Sed facta cessione, cuius est postea periculū actionis cesse, si vt.ff.man.l.inter causas debet enim cadens prestare debitorem esse ei contra quem cedit iura, non etiā locupletem, vt.ff.de pigno.l.periculū, & ff.de solutio.l.pupilli.§.soror.ff. de heredita.vel actio.ven.l.si nomen.arguo tamen contra.ff.de pignora.actio.l.eleganter.§.si vendiderit.

¶ Cui & in quem transferri possunt iura & actiones. Rubrica.

61 Possunt iura cedi † & actiones quibuscūq personis, vt argumento.C.de actionibus & obligationibus.l.sicut in princi. & quia oīa sunt iuris permissione concessa nisi reperiantur prohibita, vt.ff. ex quibus causis manu.l.nec non.§.quod eis.cum similibus. excipiunt persone que acquirere non possunt, vt.C.de iure deliber. l.si infanti. q infanti actiones cedi non possunt, nec possunt sibi acquirere, vt.ff.de verborum obligatio.l.j.primo rñso & de actionibus & obligatio.l.j.§.furiosum. Idem in surdo, qui nullo modo exaudit, & in muto, qui nullo modo loquitur, vt.ff.de actio. & obligatio.l.j.§.mutum, & institu.de inuti.stipulatio.§.mutum. Sed quid de ipsorum tutoribus & curatoribus, nunquid poterit eis solis fieri cessio? Respondeo sic, nomine ipsorū, vt.d. l.si infanti.& C.ad trebellia.l.scimus.j.respon. Sed nūquid potest fieri cessio supradictis personis cum auctoritate ipsorum tutorum, vel curatorum? Respondeo videtur q sic, vt.ff.ad trebel. l.seruo inuito.§.si pupillo. Sed dic contra quod non, vt.C.de curato.furio.l.fina.§.sinautem perpetuus, & ille.§.ad trebellia.l. seruo inuito.§.si pupillo.loquitur, & intelligitur de maiore infante. Itē quid de pupillo & adulto? Respondeo potest ei fieri cessio, & prestari etiam sine tutore & curatore, quia in acquirendo non est necessarium tutoris vel curatoris auctoritas, vt.ff.de acquirendo rerum domi.l.pupillus.& C.de aucto.prestan.l.obligari, nisi ex causa cessionis deberent obligari se vel sua bona forte pro euictione vel pretij restitutione, vel qua alia ratione, qua tunc nō possent eis cedi actiones, sine tutorum vel curatorum auctoritate vt.ff.de auct.tuto.l.obligari, & l.pupillus.§.primo & C.de in integrum restitutio.mi.l.si curator habens & tunc nihilominus restituuntur in integrum si sint lesi, vt ea.l.si curator. Sed nunquid solus tutor pupilli vel curator adulti recipiet iura, & actiones? Respondeo nō, vt.C.de iure deliberan.l.potuit. Sed quid si nō habeat curatorem adultus, vel tutorem adultus, vel tutorem pupillus, nunquid possit eis cedi? Respondeo posse sibi cedi, sed restitutio in integrum eis lesis competit, vbi decretum intercesserit, vt dictis.ll.si curator, & de predi.mino.l.si quidē, vel nisi ab adulto interuenerit iuramentum, vt in aucten.sacramenta signa

62 ta super.l.secunda.C.si aduersus vendi. † Item nunquid seruo possint cedi iura & actiones? Respondeo sic, sed id totum acquirit domino, vt ipse dominus, seu procuratores domini agant ex ipsa cessione cum seruus in iudicio esse nō possit, vt.ff.si quis cautio.l.quotiens.& C.de iudicijs.l.seruus. Itē nunquid potest fieri cessio procuratori? Dic quod sic, cum & procuratorem fieri posset, vt not.supra quis cedere possunt.& ff.ad trebellia.l.restituta. Item nunquid filiofamil.possint cedi iura & actiones? Respondeo, sic, & patri acquiritur secundū veterē iura, vt.ff.de verborum obligatio.l.quid dicitur, & ff.de regulis iuris.l.filiusfamilias, nisi in castrensi peculio, vbi acquiritur sibi, etiam iure antiquo, vt instituta per quas personas nobis acqui. in principio, & ff.de castren.pecu.l.miles.& l.ex nouo. Sed hodie sibi acquirit iure moderno, vt.C.de bonisq liberis.l.cum non solum. Sed tamen administratio rerum, & exercitium actionum patri competit, vel etiam ipsi filio patris consensu interueniente, vt.C.de bonis maternis.l.prima in fine, & dicta.l.cum non solum. Sed nunquid potest fieri procurator in rem suam etiā ex parte rei? Respondeo sic, vt.ff.de conditio. indebi.l.finali.§.titium, & inuito actore, vt.ff.fami.hercis.l.plane.

¶ Que actiones competunt ei qui iura & actiones per cessionem acceperit & hec vnde nascuntur. Rubrica.

63 Facta cessione legitime † actiones competunt quandoq directe nomine ipsius cedentis, quandoq vtiles nomine eius cui ceditur, vt.C.de heredita. vel actio. vendi.l.finali in glo.poterit ergo. In directis enim proprie dicitur de procuratore in rem suam, in vtilibus vero dominus, vt.C. de hereditate vel actione vendita.l.emptor hereditatis in glo. si directis in fine.l.ipse directe demum facta cessione ex ipsa cessione competunt ipsi procuratori in rem suam nomine domini, vt predicta.l.emptor hereditatis vbi dicit mandatis, nam exponitur ibi scilicet directis vtilis vero competunt suo nomine tribus ex causis, ex natura contractus, & ab initio sine cessione, vt.C.de herediate vel actione vendita.l.postquam, & hoc accidit quibusdam casibus demum, quos infra dicam. Alia i subsidiū etiam post cessionem factam, & deficientem postea, vt.C.de actionibus & obligationibus.l.prima. Alia ex qualibet cessione iuris facta. Apparet ergo ex predictis quod semper vtilis competit ex cessione facta quocunq contractu nominato, siue vltima voluntate. Alias nunquam competit vtilis sine cessione, nisi demum in subsidium, vt dixi, vel nisi certis casibus, quibus etiam sine cessione competit vtilis ex natura precedentis contractus siue cau-

64 se, qui hi sunt. ¶ † Primus in emptore, vt.C.de hereditate vel actione vendita.l.emptor.& C.de actionibus & obligationibus.l. secunda. ¶ Secundus in nomine dato in solutum, & C.quando fisc.vel priuat.l.finali. ¶ Tertius in nomine pignori dato, vt.ff. de pigno.l.cum cōuenit. ¶ Quartus est in dote, vt.C.de actio. & obligationibus.l.secunda. ¶ Quintus in legato nominis, vt. C.de leg.l.ex legato nominis. ¶ Sextus est hodie in donatione, vt.C.de donationibus.l.illam.& hos sex casus not. dominus Accur.in glo.ordi.que incipit non vt eū, que est.C.de actioni. & obliga.l.j. Addo ego & alios vbi competit ex precedenti causa vtilis ab initio & sine cessione, valet in tutoribus, curatoribus, & magistratibus, ceterisq similibus, vt.ff.de tut.& ratio.dist.l.nūc tractemus.& C.de qr.iud.tu.l.j.& ij.C.de magi.quen.l.j.& ff. de nego.l.ex facto.& potest esse ratio, quia ex necessitate obligatur & ideo est secus in fideiussoribus & mandatoribus q ex volūtate se obligant, vt.C.de nego.l.tutori.potest & alia esse ratio diuersitatis predictorum, q nullū regressum habent tutores & ceteri p dicti aduersus aliquos, vt argu.ff.de procura.l.si minor.in prin. qd secus est in fideius.& mādatis, vt.ff.de fideiussoribus.l.vt fideiussor.& in not. Accur.competit vtilis sine cessione gestori, qui mutuauit pecuniam absentis nomine ipsius, nec stipulatus est sibi reddi, nec ratū habet a domino, vt.C.si cer.pet.l.si absentis.& l.q̄nis.& in sum. Azo.si cer.peta.§.datur autē. Item competit vtilis indebiti sine cessione ei qui soluit indebite per errorem facti pecuniam ab alio debitam, & ab eo forte iam exolutam, eodē cuius nomine solutū sit ratum non habente vel actū nō mādante, vt.C.de condi.indebi.l.si pignora, nam facti, cum nota. Accur. Item pupillo aduersus fideiussores qui promiserunt rem pupilli saluam fore, datur vtilis sine cessione vt.C.de magistra.cōuenien.l.j.in fin.& ibi not. Ac. Item competit vtilis sine cessione cui restituta est hereditas ex trebelliano senatuscōsulto, vt.ff.ad tebelli.l.si heres pecuniam.& ff.de fide.l.heres a debitore.item ei filio emancipato competit vtilis sine cessione qui petit & accepit, bonorum possessionem contra tabulas, vt.ff.de bonor. possessio.contra tabul.l.cum emancipatus in prin.& d.l.ff.de fideiussor.l.heres a debitore.& est ratio secundum Ac.de reg.quare vtilis actio sine cessione competit demum predictis casibus,

65 quia † actio vtilis est auxiliū extraordinarium, vt.C.ad exhibē. l.si res, vnde extraordinarium auxilium non datur, nisi specialiter lege caueatur, quia quibus casibus lex deficit, nec vtilis

actio danda est, vt. ff. solut. matrim. l. si vero. §. penulti. Hinc est sciendum quod his casibus supradictis nil proficit cessio dire- cte cum vtilis tantundem valens competat sine cessione vt not. dominus Azo in summa de heredi. vel act. vend. §. summa au- tem ꝛ no. etiam dominus Ac. C. de hered. vel act. vendi. l. em- ptor. Item caue tibi quia his casibus etiam supradictis nec vti- lis competit, nec directa ceditur si dolus eius cum cedi debet in tercessit in precedenti contractu, vel causa, vt. ff. de administr. tut. l. si plures, ꝛ de tut. ꝛ rat. distra. l. si ex duobus. ꝛ ff. de solu- tio. l. stichum. §. penulti. ꝛ ff. de except. doli. l. apud celsum. §. de
66 auctoris. Sed nunquid† hec vtilis que ab initio competit predi- ctis casibus deficit seu moritur statim facta cessione directe ꝰ Respondeo non secundum Joan. imo directa ꝛ vtilis competit nec tamen sunt due sed vna duas habens qualitates, vnam iure contractus, alteram iure cessionis, vt hoc no. Ac. C. de heredi. vel act. vend. l. emptor. in glo. agit ergo. Alij dixerunt, statim vtilem annihilari facta cessione directe, ꝛ duas esse actiones ar gu. ad hoc ff. de solutio. l. si duo rei. Item solet queri vtrum pre dicte vtiles actiones que competunt procuratori in rem suaꝫ nas cantur quod dic. no. domi. Az. in summa de actionib. ꝛ obliga- tionib. §. penulti. Item pone habeo debitorem contra quem ha beo personalem actionem puta certi conditionem de mutuo et hypothe. ex pignorum questione, vendidi simpliciter tibi nomē istius debitoris que actio tibi competit vtilis personalis vel hy pothecaria. Quidam dicunt quod competit vtilis hypotheca- ria, vt. ff. de pigno. l. pignoris prosequutio. ꝛ Insti. de action. §. item seruiana ꝛ facit bene pro hac sententia. C. de here. vel act. vendi. l. postquam ꝛ in hac sententia est dominus Homobonus de Cremo. ꝛ dominus Lanfran. ꝛ dominus Azo in summa. C. ꝺ pigno. licet dominus Ac. in glo. ordinaria dicat contra. C. que res pigno. obliga. poss. l. nomen. ꝛ dicta. l. hereditatem. sed hec l. heredem non obstat secundum eos ꝛ Ac. de reg. quia loqui- tur secundum vetera iura quando mulier non habebat tacitam hypothecam sed hodie secus esset, vel dic quod aliud est in taci ta hypotheca quam in expressa ego puto hoc vtrunqꝫ vtilem si
67 cut cedens habebat directas, quod probo tali ratione,† quia is cui cessa sunt iura simpliciter potest prosequi pignora ꝛ agere ꝯ fideiussorem, vt. C. de actionib. ꝛ obligationib. l. hoc a creditore ꝛ. l. si solutum. ꝛ no. Azo in summa de hered. vel act. ven. in fi. l. sic, argu. contra. ff. de verbo. obligation. l. ita stipulatus. §. gri- sogonus. in fine. ꝛ. l. aliquid ꝛ. C. de heredi. vel actio. vendi. l. venditor ꝛ. l. filij ꝛ. l. emptori. que videntur innuere quod etiam contra fideiussorē ꝛ pignora sit facienda expresse cessio. Item ꝛ
67 alia ratione probo, quia† hypotheca, viuit ꝛ moritur vt accesso ria quandocunqꝫ ipsa principalis morit̄, quocunqꝫ modo moria tur, vt. C. de luit. pigno. l. intelligere preterquam si prescriptione triginta annorum moritur principalis quia tunc durat quadra- ginta annis hypothe. vt. C. de prescrip. triginta vel quadragin ta anno. l. cum no. Ac. d. l. intelligere. vt tunc forte mortua, seu extincta prescriptione principali, posset cedi sola hypothe. que ad huc durat alias sola principalis sine hypothe. cedi posset, vt dixi supra que actio. cedi possunt. §. Sed nunquid realis ꝛc. Sꝫ nunquid principalis posset sola cedi, vt no. supra que actiones cedi possunt. §. sed nunquid cessio partis interueniente vno de his tribus. que dicit. l. C. de nouatio. l. si de legato. puto ipsam accessoriam extinctaꝫ esse, nec amplius resuscitari posset sine no uo facto debitoris, vt argu. C. de re pigno. l. cuꝫ ex causa in fine. Iteꝫ quero si facta cessione pignora vel fideiussores adiciantur ꝛ acquirant̄ ipsi obligationi ꝛ nomini vendito siue cesso. Rn̄. sic, vt. ff. de he. vel act. ven. l. emptori. Sed est ne ei opus noua cessione pro his pignoribus vel fideiussoribus, an sufficit sibi ve tus cessio nominis facto. Respondeo, non sufficit vetus sed no ue cessionis opus est, vt. ff. manda. l. heredeꝫ fideiussoris licet di cta. l. emptori videatur innuere quod etiam sine alia cessione ꝓ sint ei. Item nunquid in exceptionibus competentibus post ces sionem factam venditori nunquid prosint emptori sine cessione. Respondeo sic, vt. ff. de post. l. si tibi. §. pactum conuentum. ff. de contrahen. emp. ꝛ vendi. l. dolia in fin. Posset tamen respōde ri illi. l. si tibi. §. pactum conuentum quod illud pactum fuit fac- tum venditori in re vendita, ꝛ hoc no. ff. de peti. heredit. l. etiaꝫ si. §. penul. in glo. ordina.

¶ Qualiter ꝛ quando compelletur quis cedere iura ꝛ actiones. Rubrica.

69 Actiones† cedere compellūtur venditor hereditatis vel nominis actione ex empto compulsus. Item heres qui ex senatusconsulto trebelliano hereditatem re- stituit actione ex testamento. Item heres contra quem bonorꝫ possessio petita est ꝛ accepta a filio defuncti probatur de primo ff. de hered. vel actio. vendi. l. ij. §. non solum. ꝛ. l. venditor. pri- mo. respon. ꝛ. §. primo ꝛ. l. emptori. ꝛ. C. de solutio. l. nullo. ꝛ no. domi. Azo in summa de hered. vel act. vendi. §. summa. proba- tur de tertio. ff. de fide. l. heres a debito. j. respon. ꝛ. ff. de bonor. posses. contra tabul. l. cum emancipatus in prin. hec vera intelli ge in his que ex suis personis acquisiuerunt ipsi cedentes occa sione ipsorum bonorum, vt predictis legibus colligitur cū in ac- tionibus antea acquisitis vtiles actiones comparātur successio ne, vt not. supra que actio compe. procurat. in rem suam fa- cto, ꝛ hec vnde nascantur item compellitur magister merci na- uali prepositus per actionem ex locato, vel mandati cedere do- mino, qui eum preposuit actionem quam habet contra eum qui secum in dicta merce contraxit, vt. ff. de exercit. l. j. in fi. j. respō. ꝛ. §. econtrario. ꝛ not. ēt Rofr. in suo libello de exercit. act. in fi. item compellitur cedere actiones socius socio per actionem pro socio, vt. ff. pro socio. l. iij. j. respō. Sed quid si sit socius om nium bonorum, et post contractum societatis aliquid acquisi- uit nunquid cogetur cedere actiones in acquisitis pro parte so- cio ei contingente. Respondeo sic actione pro solutio. conuen
70 tus,† cum ꝛ postea acquisitā teneantur conferre ꝛ communica re vt. ff. pro socio. l. si quis societatem contraxit in summa domi. Azo. pro socio. §. competit, autem ideo dico si nō sit socius om nium bonorum in his que acquisiuit postea pertinentibus ad id de quo societas contracta est. item heres compellitur cedere iu ra ꝛ actiones coheredi, cui assignatum est nomen a iudice ꝑ offi cium iudicis vt. ff. famil. hercisun. l. per familie. §. fin. alioquin deficientibus stipulationibus cogitur heres coheredi iura ꝛ ac tiones cedere per actionem de prescrip. verb. C. famil. hercisc. l. licet in fine. Item procurator simplex, idem non in rem suam ꝛ nuncius compellitur cedere ipsis dominus vel cui voluerint domini nomina ꝛ obligationes acquisitas ex officio scripto per actionem mandati vt. ff. de acquiren. posses. l. possessio. ꝛ. C. per quas person. nob. acquir. l. j. §. fin. ꝛ. ff. manda. l. idemqꝫ. §. si cui mandauero. §. fi. ꝛ. l. qui mandatum in fi. ꝛ. ff. depo. l. j. §. si te ro- gauero item negotiorum gestores qui aliena negotia sine man dato dn̄i administrauerit compelluntur cedere per actionem de positi, vel generaliter ex quocunqꝫ contractu, ex quo penes ip- sum gestorem fuit pecunia vel res, ex qua actione acquisiuit, vt C. si cert. peta. l. si absentis. ꝛ. ff. de nego. gest. l. nam ꝛ seruius. §. fi. ꝛ no. Ac. C. si cer. peta super. l. quamuis in glo. vtili ꝛc. Item si credebam Seium teneri Titio ꝛ solui nomine Sei, ei quem Titium credebam cum non esset, non transtuli dominiuꝫ vt. ff. cond. cau. da. l. si procurator. in fi. ꝛ sic accipiens tenet̄ mi hi soluenti conditione furti, vt. C. de fur. l. falsus ꝛ. ff. de fur. l. fal sus creditor. §. creditor. Si autem ratum habeat Seius domi- nus tunc dominium est translatum in accipientem ꝛ sic compe- tit mihi qui solui indebite condictio indebiti quam domino pro quo saluo compellor cedere per actionem nego. gesto. item qui conuentus est rei vendicatio. ad seruum si illū dolo desierit pos sidere ꝛ tunc alius eum occiderit per officium iudicis cogit̄ ce- dere actiones actori si malit potius eas ab eo habere quam pre tium vt. ff. de rei vendica. l. si hominem. §. quod si dolo. iteꝫ post litis contestationem super vendi. animalis si ab alio occisum sit animal compellitur reus cedere actiones contra occisoreꝫ si ve lit euitare solutionem estimationis litis mote de dicto animali, vt. ff. si quadrup. paupe. fe. di. l. penul. §. si post. item minor qui accepit pecuniam mutuo, ꝛ eam mutuauit alij forte egenti per officiū compellitur cedere suo creditori iura que habet contra euꝫ cui ipse mutuauit, vt. ff. de mino. l. patri. §. si pecuniā in ver. quod si agenti. Item heres tenetur ꝑ actionē ex testamento le- gatario cedere ꝑ actionem legis aquil. pro soluto legato vulne rato ante aditam hereditatem, vt. ff. ad legem Aquilia. l. huic scripture. Item minor qui negotia maioris gessit sua spontanea voluntate compellitur cedere ipsi maiori ius restitutionis quod habet aduersus eos cum quibus contraxit ex illa questione, si vult euitare actioneꝫ negotiorum gestorum, quam dominus po test intentare ꝯ eum pro ipsa gestione, vt. ff. de mino. l. quod si mi nor. j. responso. Item fulloni ꝛ sarcinatori, qui vestimenta ad

lauandum

lauandum amisit sua culpa compellitur dominus concedere actionem ꝛ vendicationem eorum per oppositionem exceptionis antequã soluat ipsi domino pretium rerum, vt.ff.locati ꝛ conduc.l.si merces.§.fi.vel per actionem ex conducto, etiam post ꝙ soluitur vt ibidem innuitur. Item supradicti procurator simplex, nuncius, ꝛ negotiorũ gestor habent desiderare sibi actiones cedi a dominis per oppositionem exceptionis cedendarum actionum ad exemplũ tutoris cui fit cessio a pupillo aduersus ꝯtutorẽ remedio exceptionis, pdicte, vt C.de ꝯ. in.tut.l.ij.ꝛ.ff.de tut.ꝛ rat.distr.l.j.§.non tantum. Item aduersus magistratum, qui satisdationem accepit a contutore per oppositionem exceptionis compellitur pupillus cedere actionem ipsi tutori soluenti, vt.ff.de magistra.conuen.l.quod si tutor. que continuatur cum precedenti. Item fideiussor aduersus fideiussorem, vt agere possit, debet cedi a creditore actio ante solutionem vel statim post, vel etiam ex interuallo, dummodo prius conueniat de actione cedenda. ꝛ ad hoc compellitur non per actionem ſ; per exceptionis oppositionem, vt.ff.de fideiussorib.l.vt fideiussor.ꝛ ibi nota. Ac. Illud idem dicas de mandatoribus, quod dixi de fideiussoribus, vt.ff.de fideiusso.l.fideiussor.ꝛ contra mandatorem per oppositionem exceptionis cedendarum, vt proxime dixi, sed etiam aduersus reum principalem, vt.ff.de fideiusso.l.cum his ꝛ.C.de fideiusso.l.ij.ꝛ.l.cum alter ꝛ.ff.mandati.l.si quis alicui.§.fin.ꝛ.ff.de solution.l.stichum.§.penulti. Sed nunquid creditor inuitus compellitur cedere actiones fideiussori volenti satisfacere contra debitorem principalem, ꝛ contra confideiussorem pro portionibus, eidem contingentibus? Respondeo sic, secundum Ac.reg.vt.ff.de fideiusso.l.fideiussorem succurri.ꝛ.C.loca.ꝛ conduc.l.si diuisa. Sed

71 ego quero† quando possit opponi hec exceptio cedendarum actionum? Respondeo quandocunq; ante satisfactionem etiam post sententiam, vt.ff.de tutor.ꝛ rat.distr.l.j.§.non tantũ, ꝛ.C.de contra in.tut.l.ij.ꝛ.ff.de fideiusso.l.si fideiussor.§.idem respond. Item nota

72 quod† creditor qui emit bona debitoris, agens contra fideiussores repellitur per exceptionem cedendarum actionum hoc modo, quia creditor cogitur cedere fideiussori soluenti, iura ꝛ actiones contra reum principalem ꝛ eius bona, remedio exceptionis cedendarum actionum, vt dixi supra eodem.§.sed nunquid creditor.sed hoc facere non potest, quia aduersus seipsum non potest cedere iura, quod sua culpa contingit, quia emit bona, quia cum non possit cedere propter suam culpam aduersus bona dicti debitoris merito repelli debet a fideiussoribus, vt.ff.de solution.l.stichum aut Pamphilum.§.si creditor.ff.loca.ꝛ conduc.l.si merces.§.culpe.ff.de solutio.l.in his ꝛ.ff.de admi.tut.l.si pupillus.

¶ De his que fiunt circa iudicium agentis ex iure cesso. Rubrica.

73 **Queritur †nũquid ille qui agit** ex iure cesso cogatur facere fidem cessionis in litis contestatiõe petente aduersario vel saltem cauere de rato, ꝛ est argu.quod teneatur cauere si fidem non faciat de cessione, ad exemplum tutoris vt ff.de administra.tuto.l.vulgo.ꝛ sindici seu actoris vniuersitatis, vt.ff.quod cuiusq; vniuersita nomi.l.Item eorum.§.actor.in fin.ꝛ facit.ff.de procurato.l.non solum.§.qui alieno.ꝛ.l.j.§.sed interdum Econtra videtur quod debeat cogi fidem facere de cessione, nec cauere de rato volens admittitur, quia Iudicium est actus trium personarum, de quibus primo debet inquiri.ff.de iudic.l.si quis ex

74 aliena.C.de exceptio.l.fina.quia† si Iudicium sit incompetẽs nullum est iudicium. Idem ergo in actore, si actor sit incompetens facit ad hoc.C.manda.l.per diuersas ꝛ.l.ita tamen. Item idem dicimus in coherede.ff.famil.hercíscun.l.j.§.ij.facit.C.de manda.princip.l.ij.ff.ad trebel.l.qui ita.§.etiam.ꝛ hoc placet quia posset esse, quia tentatiue ageret, vt videret vtrum posset vincere, ꝛ quum videret se posse vincere, tunc faceret sibi cedi iura, cum adhuc non essent cessa ꝛ talis cessio tibi prodesset in quacunq; parte Iudicij esset facta, dummodo ante sententiam, vt.ff.de Iudic.l.licet.ꝛ q satis.

75 cogan.l.Iulianus ꝛ.ff.de rei vendica.l.sinautem. Item quero† nunquid iste cui sunt cessa iura, teneatur defendere cedentem cũ sit factus procurator in rem suam secundum.l.ff.de procur.l.seruum.§.

76 fina.ꝛ.l.sequen.ꝛ.l.procurator. Sed qualiter† formatur libellus in hac actione cessa? Respondeo, quod formandus est sic, secundũ Dominum Benedictum de sergnia, Proponit Titius contra Seium, donata ꝛ cessa sibi actione a Gaio, quod dictus Gaius mutuauit dicto Seio vnciam auri, Quare petit dictus Titius donata ꝛ cessa sibi actione predicta a dicto Gaio, dictum seruum sibi condemnari ad soluendum dictam quantitatem pecunie. Vel quod dictus Seius ei reddat dictam pecuniam, saluo iure addendi ꝛc. Sed nunquid qui tenetur tibi vtili actione, te agẽte nomine tuo ꝛ non nomine cedentis, est tibi obligatus ita vt possis dicere in libello, eũ tibi obligatum? Quidã dicunt, ꝙ non, sed lex permittit

77 tibi agere idest ad vtilitatem tuam. Sed nunquid† causa ex qua fit cessio debet exprimi in libello? arguo quod sic.C.de edict.diui Adria.tollen.l.edicto cum similibus. Sed cum actio vtilis competat ei cui cesse sunt actiones ex cessione vel in subsidium, vel ex natura contractus sine cessione nunquid debet eligere ꝛ exprimere agẽdo, qua velit experiri, directa nomine dñi, an vtili suo nomine, Respondeo sic, secundum domi. Albertum de gall.per.l.ff.de solutio.l.si duo.ꝛ.ff.de legatis primo.l.si mihi ꝛ tibi, tamen argu.est contra, vt in summa predicti domini Alberti de Galli. Sed quid si simpliciter egit, nec fuit petitum quod illud exprimeret, quasi dicemus eum intentasse? dic vt dicunt in eadem summa domini Al-

78 berti de galliotto. Item quero† si habeo obligatum specialiter nomen debitoris mei ab ipso debitore meo, nunquid possim debitorem debitoris mei conuenire, antequam conueniam ipsum meum debitorem principalem secundum.l.C.de actionib.ꝛ obligation.l.aduersus ꝛ.l.fin. Dicunt quidam quod primo debeo ꝯuenire debitorem meum principalem ista ratione, quia fiscus qui habet tacite obligata bona sui debitoris.ff.quib.cau.pign.taci.cont.l.ij.et sic nomine quoq;, vt.ff.de verbo.significatio.l.bonorum.nõ potest ꝯuenire debitorem debitoris sui nisi prius excutiat bona sui principalis debitoris, vt.C.quan.fisc.vel priuat.l.non prius. Item et qr nec possessor est pignoris sui debitoris poterit conuenire fiscus antequam conueniat debitorem principalem, vt.ff.de iure fisc.l.mobilis vnde cum fiscus ex sua tacita hypotheca nõ possit, merito nec priuatus debet posse ex sua expressa, per aucten.C.de actio.ꝛ obligation.aucten.sed hodie. Sed dominus Albertus ꝛ domi.Ot.ꝛ

79 dominus Iacob.bel.dicunt contrarium† scilicet quod possit conuenire debitorem debitoris sui etiam debitore principali non excussa per illas duos.l.aduersus.ꝛ.l.fina.C.de actionib.ꝛ obligation. que non sunt mutate isto casu, vt dicunt, ꝛ sic stare non prohibẽtur vt.C.de testam.l.scimus.ꝛ de appellat.l.precipimus.nam aucten.sed hodie, dicit de possessoribus pignorum quod vltimo loco conueniatur.at debitor debitoris non dicitur possidere pignus aliqñ licet debitor sic contineatur iure incorporali, ꝛ incorporalia nõ possidentur, vt Insti.de reb.corporal.ꝛ incorpora.ꝛ.ff.de acquir.rer.domin.l.seruus.§.incorporales. Nec contra hoc facit quod quasi

80 † possidentur incorporalia, vt.ff.de per.heredit.l.etiam.§.j.quia

81 nec quasi possessor, dicit aucten. Item† non obstat in aucten.de fideiusso.§.sed neq; vbi dicit sed neq; ad res debitorũ que ab alijs detinentur, quia sensit legislator de possessore pignoris ꝛ non debitore. Item non obstat idem.§.sed neq; ibi vbi dicit ideo est dicere vel si quos habuit homines sibi met obligatos ex hypothe.actione teneri possunt. quia intelligitur de obligatis ipsi creditori occasione ipsius debitoris, aliter tanquam fideiussores mandat, vel spõsores. quod potest esse, si promisisset eum seruare indemnẽ de mutuo ꝛ credito, quem faciebat obligando se personaliter ꝛ bona sua iure pignoris ꝛ hypothece, ꝛ ideo dixit quia hypothecaria teneri posset. Item non obstat.l.non prius superius allega.in contrarium quia illa loquitur in tacita hypotheca, secus in expressa. Item non obstat.l.ff.de re iudica.l.a diuo pio.vbi dicitur quod vltimo veniatur ad nomina.quia illa loquitur in exequutoribus sententiarum ex predictis in precedenti questio.possum dicere secundum Ac. de

82 Reg.quod† mulier habens expressã ꝯhypothecam potest conueniri prius debitores mariti vel heredum suorum. Secus autem si omisisset expressam quia tunc non potest ex tacita vt supra dixi in

83 fisco per.l.non prius.C.quan.fis.vel priua. Item† quero quis debet iurare de calumnia dominus an procurator in rem suam. Respondeo, ipse procurator, cum sit principalis persona, ꝛ suum negotium gerat, vt nota Ac.C.de procurat.l.qui stipendia.ꝛ de actionib.ꝛ obligationib.l.j.de heredi.vel act.vendi.l.emptor.ꝛ ita tenet Ac.in glos.ordina.ff.de procurato.l.non solum in princip.in glo.j.grata super verbo interrogationibus licet aliter dixerit dominus Paulus, si tamen dicatur idoneor ꝛ melius scire veritatem debet venire, ꝛ iurare de veritate dicenda vt nota. Ac.C.de iura.calum.l.ij.§.sinautem fuerit ꝛ preiudicat si confiteatur, vt.ff.de legatis primo.l.seruum filij.§.primo sed Ac.de Reg.dicit quod nõ hoc casu debet compelli facere venire cedentem, cum propria sit causa illius cui cessa sunt iura, ꝛ dicte due.ll.C.de iuram.calum.l.ij.§.sinautem.ꝛ.ff.de procuratori.l.non solum.in princip.loquun-

84 tur in eo qui alterius nomine agit. Sed† quid si cedens sponte veniat ꝛ confiteatur, vel dicat aliquid cõtra eum cui cessit? tunc

dicit Ac. de reg. quod bene preiudicat, si sit soluendo ipse qui con
fessus est, alias non si forte sit quidam spanoldus, ⁊ ita Judex va-
rie debet considerare secundum eum, et argu. ff. de rei vendi. l. i fun
do. ff. de actio. ⁊ obligatio. l. si. ⁊ in hac sententia fuit dñs Ubert.
de Bobio, licet sit argu. contra. ff. quemadmo. seruit. amitta. l. si p
te. §. j. sed cum actiones directe non transferantur, qꝛ ita sunt ossi-
85 bus infixe, vt dixi supra, que actio cedi poss. ego quero † an domi-
nus qui eas cessit, possit agere, vel eas alij cedere? Respondeo sic,
vt. C. manda. l. si pater nisi aliquod de tribus interuenerit scꝫ conte
statio litis, vel partis receptio, vel denunciatio, vt tamen sibi solua
tur, que denunciatio debet fieri debitori, vt. C. de nouatio. l. iij. ⁊ sic,
altero istorum interueniente vtilis prefertur directe, alias non, vt
sic intelligitur. l. ff. de procurator. l. in cause. §. fina. secundum Ac.
86 de Reg. Sꝫ † nunquid ille, cui cessio facta est poterit ꝓducere eos
testes in causa, qui ꝓduci non poterant a cedẽte, puta domestici,
⁊ familiares, vel parentes, ⁊ similes? Respondeo quod potest pro
ducere in testes ⁊ cedentẽ ⁊ domesticos, ⁊ familiares eius, ⁊ simi-
les, dummodo aliquod commodum dicte cause non spectet ad ip
sum cedentem, nec pro munere, nec pro alia quacunqꝫ causa vel ra
tione vt. C. de iure dotium. l. j. ff. quando appell. sit. l. j. §. in propria.
⁊ facit. C. de euiction. l. ij. ⁊ qꝛ non est probibitum, cum edictum de
testib. sit probibitorium, vt argu. ff. de testib. l. j. ⁊ maxime quia pro-
pria cã de eius qui iura sibi cessa accepit vt. ff. de ꝓcurat. l. que om
nia. §. placet. licet sit argu. contra. ff. de acquir. possess. l. Pompo
nius. §. cum quid ⁊c. ⁊ hec dicta sufficiant. Deo gratias amen.

FINIS

TOMVS DECIMVS SEXTVS TRACTA-
tuum, de varijs iuribus, actionibus,
⁊ acquisitionibus,
Explicit.

VENETIIS

Diligenti cura, ac summo studio elaboratus.

Registrum

a b c d e f g h i k l m n o
p q r s t u x
y z ⁊ ꝯ.

h, Quinternus. ꝯ, Ternus, Ceteri sunt
Quaterni.

COLECTIO
TRATATUU
TOM. XV·XVI

colorchecker CLASSIC

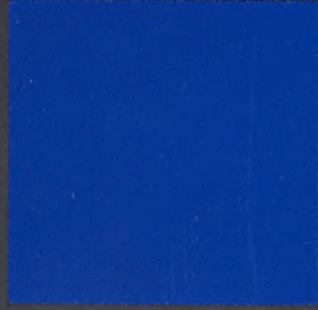

calibrite

mm